

Βιβλ. εισαγωγής
ἀριθ. 3709

ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ
ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΠΗΓΩΝ
ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ & ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΥ

ΥΠΟ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ
ΕΦΟΡΟΥ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗΙ

ΗΙ ΕΠΙΣΥΝΑΠΤΟΝΤΑΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ
ΚΑΙ
ΟΚΤΩ ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ



ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΥΛ. Μ. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩΙ ΚΡΗΤΗΣ
1915



ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Τὸ νόμιμον δικαίωμα τῆς ἀνατύπωσης ἢ μεταγλωττίσεως τοῦ παρόντος κειμένου τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τοῖς ἐκδόταις αὐτοῦ. Καταδιωχθήσεται ἐνωμένως ὡς ἐκ τωσολογίας προερχομένη οἰαδήποτε ἀνατύπωσις του ἄνευ τῆς ἐγγράφου ἀδείας τῶν ἐκδοτῶν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

**ΕΙΣ ΤΗΝ Α. Μ. ΤΟΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗΝ
ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ**

**Κ Α Ι
ΤΟΥΣ ΑΠ' ΑΙΩΝΩΝ
ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ
ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΥΣ**

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α Μ ΤΟΝ ΕΝΔΕΩΝ ΣΤΡΑΤΗΛΗΝ
ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ

Κ Α Ι
ΤΩΣ ΑΠ ΑΙΩΝΟΝ
ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΠΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΑΥΤΗΣ
ΑΕΘΝΙΣΜΕΝΟΥΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ πρωτοβουλία τῆς παρουσίας κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὀφείλεται εἰς τὸν λόγιον ἐκδότην κ. Στυλ. Ἀλεξίου. Πρὸ 25 καὶ πλέον ἐτῶν οὗτος μετὰ τοῦ καθηγ. Ἀντωνίου Γιάνναρη εἶχον σκεφθῆ νὰ ἐπιχειρήσωσι ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἔργον. Ἡ ἐκ Κρήτης ὅμως ἀπομάκρυνσις τοῦ τελευταίου, αἱ κατόπιν πολλαπλαῖ ἄλλαι αὐτοῦ ἐργασίαι καὶ πρὸς τούτοις αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι τῆς νήσου δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου. Μετὰ τὸν κατὰ τὸ 1909 ἐπελθόντα θάνατον τοῦ μακαρ. Γιάνναρη ὁ κ. Ἀλεξίου δὲν παρητήθη τῆς ἰδέας, ἀλλὰ διαπνεόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἴδῃ πραγματοποιμένην τὴν διάπυρον ταύτην ἐπιθυμίαν του κατώρθωσεν ἀδρᾶ δαπάνη νὰ παρασκευάσῃ φωτογραφικὸν πανομοιότυπον τοῦ ἐκ 512 σελίδων συνισταμένου μοναδικοῦ χειρογράφου τοῦ ποιήματος τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ.

Μετὰ τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα ὁ κ. Ἀλεξίου εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ζητήσῃ τὴν συνεργασίαν μου. Ὑπέδειξα αὐτῷ τότε τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐφρόνον ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ γίνῃ τὸ ἔργον, ἵνα πληροῖ τοὺς ἀναγκαίους ἐπιστημονικοὺς ὄρους, καὶ οὕτως ἡρξάμεθα συνεργαζόμενοι εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου καὶ τῶν δύο πρώτων ἐνετικῶν ἐκδόσεων. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ἀλεξίου λόγῳ πολλαπλῶν ἀσχολιῶν του μὲ παρεκάλεσε καὶ ἀνέλαβον ἐγὼ πᾶσαν τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν, καὶ οὕτως ἐντὸς ἐξαετίας σχεδὸν ἐπερατώθη τὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν σημαντικαὶ δαπάναι τῆς ἐκδόσεως ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξίου, ἡ δὲ φιλολογικὴ εὐθύνη βαρύνει τὸν ὑπογεγραμμένον.

Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐτύχομεν τῆς ἐπικουρίας διαπρεπῶν τῆς ἐπιστήμης ἐργατῶν καὶ ἄλλων λογίων ἀνδρῶν, οὓς αἰσθανόμεθα πλήρως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσωμεν θερμῶς διὰ τὴν πολῦτιμον καὶ εὐγενῆ ἀρωγὴν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν πρώτοις πλείστα ὀφείλομεν εἰς τὰς πρὸς τὸ ἔργον παροτρύνσεις, τὰς συμβουλὰς καὶ τὴν σοφὴν ἐπιστημονικὴν ἐπικουρίαν τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν καθηγητοῦ κ. Γεωργ. Ν. Χατζιδάκι, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκόσμησε τὸ βιβλίον καὶ διὰ τῆς περὶ τῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἰδικῆς πραγματείας.

Μεγίστας χάριτας ὀφείλομεν καὶ εἰς τὸν ἐν Κερκύρα πολυμαθῆ λόγιον καὶ ποιητὴν κ. Κωνσταντῖνον Θεοτόκην, ὅστις μαθὼν τὰ κατὰ τὸ ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ἀπὸ πολλοῦ ζωηρὸν ἤσθανετο τὸ διαφέρον, διὰ μακρᾶς ἀλληλογραφίας συνεζήτησε μεθ' ἡμῶν διάφορα αὐτοῦ θέματα καὶ προβλήματα, καὶ πολλαχοῦ μάλιστα εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἰταλικῶν ἐπὶ τοῦ ποιήματος ἐπιδράσεων ἔδωκε τὸ νῆμα πρὸς ὀρθὴν κατεύθυνσιν, καὶ ἄλλα σημεῖα διεφώτισε, τὰ ὅποια καὶ ρητῶς ἐκάστοτε μνημονεύομεν, ὅπως πράττομεν καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν ἐργασίαν ἀποδίδουτες ἐπιμελῶς ἐκάστῳ τὰ ἴδια.

Ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν τοὺς βοηθήσαντας εἰς τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως καὶ τοῦ γλωσσικοῦ χαρακτήρος τοῦ χειρογράφου τὸν ἐκ Κεφαλληνίας Π. Δορεντζάτον ἀρχισυντάκτην νῦν τοῦ νεοελληνικοῦ λεξικοῦ καὶ τὸν κ. Λεωνίδα Ζώνη ἀρχαιοφύλακα Ζακύνθου. Ὁμοίως τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐν Παρισίοις κ. *Hubert Pernot* προθυμότετα χορηγήσαντα τὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἐπιχειρηθείσης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνατυπώσεως τοῦ ποιήματος ὑπὸ τοῦ μακαρ. *Ém. Legrand*. Πρὸς τούτοις πολλὰς χάριτας ὁμολογοῦμεν εἰς τὸν κ. Θεμιστ. Βολίδην τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ ὁποίου ἐποπτεῖαν καὶ φροντίδα ἐγένετο ἡ ἐπιμελεστάτη ἀντιβολὴ τοῦ ἀντιγράφου πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ ἀποκείμενον ἀντίτυπον τῆς δευτέρας ἐνετικῆς ἐκδόσεως, εἰς τὸν κ. Δάζαρον Βελέλην ἐπιμεληθέντα προθύμως τῆς φωτογραφικῆς ἀναπαραστάσεως τοῦ χειρογράφου ἐν τῷ Βρεταν. Μουσεῖῳ, τὸν φίλον ἀρχαιολόγον κ. *H. R. Hall* ἀποστείλαντά μοι τὰς ἀθροιστικὰς περὶ τοῦ χειρογράφου πληροφορίας τῆς Βρεταν. Βιβλιοθήκης καὶ πάντας τοὺς φίλους καθηγητὰς καὶ ἄλλους λογίους ἄνδρας τοὺς διὰ τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν φώτων των συνδραμόντας τὸ ἡμέτερον ἔργον.

Κεφαλαιώδη ἐκδούλευσιν εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν παρέσχευ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ὁ ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ διαπρεπῆς λόγιος κ. Ἰωάννης Γεννάδιος, διότι κατέχων τὸ μοναδικὸν ἀντίτυπον τῆς Ἀ' ἐνετικῆς ἐκδόσεως τοῦ 1713 ὃχι μόνον εὐγενέστατα ἐπέτρεψε τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίων παρεσκεύασεν ὑπὸ τὴν ἄμεσόν του ἐπίβλεψιν διὰ τοῦ ἐκ Λευκάδος νέου κ. Καταπόδη, ὃν ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν, ἀκριβῆ ἀντιβολὴν τοῦ κειμένου τούτου δωρήσας ταυτοχρόνως ἐν τυπογραφικὸν φύλλον τῆς ἐκδόσεως ταύτης εὐρεθὲν κατὰ καλὴν τύχην διπλοῦν ἐν τῷ ἀντύπῳ του εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου ὡς καὶ τὸ πανομοιότυπον ἐξώφυλλον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως τὸ παρασκευασθὲν ποτε διὰ τὴν μελετηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ *Legrand* ἀνατύπωσιν τοῦ ποιήματος. Διὰ τὰς μεγάλας ταύτας χάριτας τοῦ εὐγενοῦς καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρὸς ἀνάλογος ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη.

Ἡ ἐν Μονάχῳ Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν ἐπιστημῶν τῇ εἰσηγήσει καὶ ταῖς συστάσεσι τοῦ καθηγ. κ. *Paul Wolters*, τῶν διευθυντῶν τοῦ Βυζαντ. Δελτίου καθ. *August Heisenberg* καὶ *Paul Mark* καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κ. *Georg Karo* ἐτίμησε τὴν ἐργασίαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων κρίνασα αὐτὴν ἀξίαν καὶ χρηματικὸν βραβεῖον ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου *Θερειανοῦ*, δι' οὗ ἐκαλύφθη μέρος τῶν προκαταρκτικῶν δαπανῶν τοῦ βιβλίου. Εἰς τὸ σοφὸν αὐτὸ Σωματεῖον καὶ τοὺς εἰρημένους διακεκριμένους ἐπιστήμονας ἀποδίδομεν τὰς προσηκούσας χάριτας διὰ τὴν τιμὴν ταύτην.

Καὶ τὴν Σύγκλητον τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου εὐχαριστοῦμεν διότι τῇ εἰσηγήσει τῶν σεβ. καθηγητῶν *N. Πολίτου*, *Σπυρ. Δάμπρου* καὶ *Γεωργ. Χατζιδάκι* παρεχώρησε πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐκδόσεως τὸ μικρὸν χρηματικὸν βραβεῖον, τὸ ὅποιον λαβῶν εἰς τὸν ποιητικὸν Παντελίδειον διαγωνισμὸν τοῦ 1908 ὁ κ. *Φ. Πολίτης* υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ εἶχε λίαν φιλοτίμως ἀναθέσει εἰς τὴν Σύγκλητον νὰ τὸ διαθέσῃ ὑπὲρ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ ποιήματος.

Καὶ τοὺς ἐν τῇ Κρητικῇ Συνελεύσει τοῦ 1910 καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ τοῦ 1914 ἐξάραυτας τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου καὶ συνηγορήσαντας ὑπὲρ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ τὸν κ. *Γεν. Διοικητὴν Κρήτης κ. Λουκᾶν Ροῦφον* θερμῶς εὐχαριστοῦμεν, ἂν καὶ αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις δὲν ἐ-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

πέτρεψαν μέχρι τούδε, ἵνα ἡ Πολιτεία ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως καὶ ἐμπράκτως τὴν ἐθνικὴν τοῦ ἔργου σημασίαν.

Ἄνευ τῆς συνδρομῆς καὶ συνεργασίας τῶν ἄνω εἰρημένων ἀνδρῶν καὶ Συλλόγων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ πολλαπλῆ ἐργασία τοῦ βιβλίου, ἂν δὲ καὶ πάλιν τὸ ἔργον δὲν εἶναι τοιοῦτον, οἷον καὶ ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης καὶ ἡμεῖς θὰ ἠυχόμεθα, τοῦτο ἄς ἀποδοθῇ εἰς αἷτια ἐκτὸς τῆς θελήσεως ἡμῶν καὶ πέραν τῆς δυνάμεως καὶ τῶν μέσων κείμενα. Ἡ λύσις ἰδίᾳ τῶν δυσχερῶν προβλημάτων τῆς Εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ποιήματος καὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ, τὰ ὁποῖα εὐρέως εἶχον συζητηθῆ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων πρὸ ἡμῶν, ἀναγνωρίζομεν πρῶτοι ἡμεῖς ὅτι ἐν πολλοῖς οὔτε πλήρης οὔτε ἀσφαλῆς καθ' ὅλα εἶναι, μετὰ πολλῆς δ'εὐχαριστήσεως καὶ ἐν τούτοις καὶ εἰς ἄλλα τοῦ βιβλίου μέρη θὰ ἀκουσθῇ πᾶσα κρίσις, καὶ προθύμως καὶ εὐγνωμόνως θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ πᾶσα ἄλλη νέα συμβολή, ἂν πρόκειται καὶ μικρόν τι νὰ συντελέσῃ εἰς ὀρθοτέραν ἐρμηνείαν καὶ διαφώτισιν παντὸς σημείου ἑλλιποῦς ἢ μὴ ἀκριβοῦς τῆς πρώτης ταύτης μετὰ λόγου ἐκδόσεως τοῦ ὑπερ-όχου ποιητικοῦ ἔργου τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης, μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1915

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ. ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὰς πρώτας καὶ αὐθεντικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου δίδει ὁ τυπογράφος (ἢ μᾶλλον ὁ ἐπιμελητὴς) τῆς πρώτης ἐντύπου Ἑνετικῆς ἐκδόσεως τοῦ 1713 λέγων ¹⁾

«Ἐκρίνα καλὸν μὲ τὴν συμβουλήν λογίων ἀνθρώπων νὰ πρωτοτυπώσω εἰς ταύταις ταῖς ἡμέραις τὸν Ἑρωτόκριτον, Ποίημα παλαιόν, ὅπου τόσον ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀδριακοῦ, καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ μάλιστα εἰς τὴν περίφημον χώραν τῆς Ζακύνθου, ὅπου ἀκόμη εὐρίσκονται, ὡσὰν καὶ ἀλλοῦ, οἱ ἀπόγονοι τῶν ταλαιπώρων Κρητικῶν, καθὼς ἐκεῖ ἠῦραν εὐσπλαγγικὸν καταφύγιον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος τως, καὶ ἀπὸ τούτους ἐδημοσιεύθη τὸ ποίημα, ὄντας συνθεμένον εἰς τὴν Κρητικὴν τως φυσικὴν Γλῶσσαν, καὶ ἐκοινολογήθη εἰς ὅλην τὴν Νῆσον, καὶ εἰς ἄλλους τόπους».

Οἱ Κρήτες ὅρα οἱ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος των ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1669 καταφυγόντες εἰς Ζάκυνθον²⁾ καὶ εἰς ἄλλας ἐνετοκρατούμενας χώρας ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐν χειρογράφοις τὸν Ἑρωτόκριτον, καὶ αὐτοὶ τὸν διέδωκαν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ εἰς ἄλλους τόπους.

Ἐπὶ πόσον χρόνον πρότερον ἦτο γνωστὸς καὶ εἶχε κυκλοφορήσει ἐν Κρήτῃ ὁ Ἑρωτόκριτος δὲν γνωρίζομεν, ἀφ' οὗ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγένετο τὸ ποίημα. Εἰκάζομεν μόνον ἐκ τοῦ ἐπιλόγου τοῦ ποιήματος, ὅτι ζῶντος τοῦ ποιητοῦ εἶχε διαδοθῆ τὸ ποίημα ἀνωνύμως καὶ εἶχεν ἐγείρει τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν πολλῶν ἐπιθυμούντων νὰ μάθωσι τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, καὶ ὅτι καὶ θαυμαστάς ἀλλὰ καὶ φιλοσόφους ἐπικριτὰς εἶχεν εὑρεῖ τὸ ποίημα, Ε 1533 ἐξ.

Θωρῶ πολλοὶ χαρήκασιν κ' ἐκουροφουκαμαρῶσα,
καὶ ὅσοι κλουθοῦσ' ἀπὸ μακρὰ ἐδὰ κοινὰ σιμῶσα.

1) Ὁλόκληρον τὸν Πρόλογον τοῦ τυπογράφου τῆς Α'. ἐκδόσεως δημοσιεύομεν κατωτέρω.

2) Ἐνωσοῦνται εἰδικῶς οἱ μετὰ τὴν παράδυσιν τῆς πρωτεύουσος Κάστρου (Χάνδακος) εἰς Ζάκυνθον ἐλθόντες κατὰ τὸ 1669.

Ἡ γῆς ἐβγάνει τὴ βοή, ὁ ἀέρας καὶ μουγκρίζει,
καὶ μιὰ βροντὴ στὸν οὐρανὸ τσ' ὄχθρους μου φοβερίζει,
ἐκείνους τοὺς κακόγλωσσους, ποὺ ψέγουν ὅ τι δοῖσι,
κι ἀπόκει δὲν κατέχουσι τὴν Ἄλφα σκιάς νὰ ποῦσι.

Θωρῶ πολλοὺς καὶ πεθυμοῦ, κ' ἔχω το γρικημένα,
νὰ μάθουν τίς ἐκόπιασε εἰς τ' ἀπανωγραμμένα.

Κ' ἐγὼ δὲ θὲ νὰ κουρφευτῶ, κι ἀγνώριστο νὰ μ' ἔχου,
μὰ θέλω νὰ φανερωθῶ, κι ὅλοι νὰ μὲ κατέχου.

Βιτζέντζος εἶν ὁ ποιητὴς κ' εἰς τὴ γενιὰ Κορνᾶρος κτλ.

Εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τοὺς ἄλλους τόπους, ἔπου τὸ διέδωκαν οἱ Κρήτες πρόσφυγες εὔρε τὸ Κρητικὸν ποίημα θερμὴν ὑποδοχὴν («φαίεται ιερηνότατον καὶ χαριέστατον» λέγει ὁ πρῶτος ἐκδότης), οἱ δὲ νέοι θαυμασται ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ νὰ τὸ ἀντιγράψωσι νὰ τὸ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ τὸ ἀδῶσιν.

Μὲ τὸν ἐκτοπισμὸν αὐτὸν καὶ τὴν εὐρεΐαν διὰ δόσιν τοῦ ποιήματος παρ' ἀνθρώποις, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα τοῦ θὰ παρεΐχε δυσκολίας τινὰς πρὸς κατανόησιν καὶ ἀπόλαυσιν, εἶναι φυσικὸν ἔτι ἤρχισε νὰ ὑφίσταται ἀλλοιώσεις τινὰς καὶ μεταβολὰς εἰς τὸ λεκτικὸν καὶ μάλιστα εἰς τὸ τυπικόν, τείνον νὰ προσαρμοσθῇ ἢ τοῦλάχιστον νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς νέας πατρίδος.¹⁾ Τοῦτο μᾶς διδάσκει σαφῶς τὸ ἐν τῇ Βρετανικῇ Μουσεῖῳ χειρόγραφον τοῦ Ἑρωτοκρίτου (X), περὶ οὗ θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω. Τοῦτο ἔχει μόνον ἐγράφη (κατὰ τὸ 1710) καὶ ἱστορήθη ὑπὸ Ἑπτανησίου (Κεφαλλήνος ἢ Ζακυνθίου), ἀλλὰ καὶ ἀντεγράφη ἐξ ἄλλου πάλιν Ἑπτανησιακοῦ χειρογράφου, αἱ δὲ διαφοραὶ περὶ τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ τυπικὸν εἶναι τοσαῦται, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ὡς Ἑπτανησιακὴν διασκευὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Οὗτος ἐξηκολούθει τὸ ποίημα νὰ διαδίδεται καὶ νὰ κυκλήται ἐν χειρογράφοις εἰς τὰς νέας πατρίδας μέχρι τοῦ 1713, ὅτε ἐγένετο ἐν Ἑνετῷ ὑπὸ τοῦ τυπογράφου Ἀντωνίου Βόρτολι ἡ πρώτη ἐντυπος ἐκδοσις (Α). Ὁ Ἑνετὸς τυπογράφος παρεκινήθη, ὡς μὲν αὐτὸς λέγει, «ἀπὸ τὴν διάπυρον ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν ἔπου παιδιόθεν ἔχω πρὸς τὸ ἔνδοξον Γένος τῶν Ρωμαίων», ὡς ἑμῶς ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ κέρδους. Ἄγνοῶν αὐτὸς τελείως τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς ὁ ἴδιος τὸ μαρτυρεῖ, ἀνέθηκε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως εἰς Ἑλληνα καὶ δὴ κατ' εὐτυχίαν εἰς Κρήτα. Τὸ πρᾶγμα δὲν λέγεται μὲν, ἀλλὰ τὸ τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς γλώσσης τῆς Ἀφιερώσεως καὶ τοῦ Προλόγου τοῦ τυπογράφου, τὰ ὁποῖα σαφῶς μαρτυροῦσι τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐτηρήθη σχεδὸν ἀλώβητον τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα καὶ ἐν τῇ

3) Εἶναι γνωστὸν ὅτι τοιαῦται κατὰ τόπους ἀφομοιώσεις γίνονται μάλιστα εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ τοπικαὶ παραλλαγαὶ αὐτῶν.

κειμένω τῆς πρώτης ταύτης ἐκδόσεως. Ὁ Κρῆς ἐπιμελητὴς τῆς πρώτης ἐκδόσεως μαρτυρεῖ ὅτι ἐστηρίχθη εἰς πολλὰ καὶ διάφορα χειρόγραφα τοῦ Ἑρωτοκρίτου «εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἀμάθειαν τῶν ἀντιγραφῶν εὐρίσκονται ἄπειρα σφάλματα, ἀλλοίωσες, παραλλαγᾶς, καὶ διαφθοραῖς» καὶ ὅτι πρὸς διόρθωσιν κατέβαλε πολλοὺς κόπους καὶ ἐπιμέλειαις, πάλιν ὁμοῦς ἀμφιβέλλων ἂν ἔτυχε νὰ εὔγῃ τὸ παρὸν ἀρκετὰ διωρθωμένον, παρακινεῖ καὶ παρακαλεῖ τοὺς εὐγενεῖς Ῥωμαίους τοὺς ἔχοντας χειρόγραφα τοῦ Ἑρωτοκρίτου νὰ τοῦ ὑποδείξωσι τὰ σφάλματα ἢ τὰς διαφορὰς, ἢ κάλλιον νὰ τοῦ στείλωσιν ἐπὶ ἐπιστροφῇ τὰ χειρόγραφα τῶν, ἵνα διορθώσῃ τὰ ἐσφαλμένα εἰς δευτέραν ἐκδοσιν.

Ὁ Κρῆς ἄρα ἐπιμελητὴς τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐξετέλεσε κριτικὴν ἐκδοσιν τοῦ ποιήματος, ὡς λέγομεν σήμερον, πράγματι δὲ αὕτη εἶναι ἡ μοναδικὴ λελογισμένη καὶ εὐσυνείδητος ἐργασία ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ ποιήματος μέχρι σήμερον, ἐξ αὐτῆς δὲ προέρχονται καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πᾶσαι αἱ κατόπιν δυσαρίθμητοι ἐκδόσεις τοῦ ποιήματος ἐν Ἑνετίᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἐκδοσις αὕτη ἔσωσε τὸ ποίημα, τὸ ὁποῖον ἂν ἐξηκολούθει κυκλοῦμενον ἐν χειρογράφοις θὰ ἐλάμβανε τὴν τύχην πολλῶν ἄλλων μεσαιωνικῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὡς τὰ πολλὰ κολοβά, ἐλλιπῆ ἢ λίαν ἐφθαρμένα.

Μετὰ 24 ἔτη ἤτοι κατὰ τὸ 1737 ἐφάνη ἡ δευτέρα ἐκδοσις (B) ἐκ τοῦ αὐτοῦ τυπογραφείου. Ὡς θὰ ἴδωμεν¹⁾, αὕτη εἶναι μία ἀπλή κατὰ γράμμα ἀνατύπωσις τῆς πρώτης ἐκδόσεως· μετὰ τινα ἔτη ἐγένετο τρίτη καὶ κατὰ τὸ 1748 καὶ τετάρτη ἐκδοσις ἐκ τοῦ αὐτοῦ τυπογραφείου. Τὸ ποίημα εἶχεν εὔρει ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως πρόθυμον καὶ πολυάριθμον πελατεῖαν, καὶ μετὰ τὸ τυπογραφεῖον Βόρτολι²⁾ ἐξηκολούθησε τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἑρωτοκρίτου τὸ γνωστὸν ἐν Ἑνετίᾳ τυπογραφεῖον τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Νικολάου Γλυκί, τοῦ ὁποῦ γινώσκται ἐκδόσεις εἶναι αἱ τοῦ 1756, 1772, 1777, 1789, 1797 1803, 1805, 1813, 1817, 1832, 1835. Ἀπὸ τοῦ 1840 ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν τὸ ἐλληνικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Φοῖνικος ἀνατυπῶνον τὸν Ἑρωτόκριτον κατὰ πυκνὰ διαστήματα ἐπὶ τινὰς δεκαετηρίδας, μεθ' ὃ ἐκλιπόντος καὶ τούτου ἤρχισαν αἱ πολυάριθμοι ἀγοραῖαι καὶ ἀσήμαντοι ἀνατυπώσεις τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ πολυάριθμοι αὗται ἐκδόσεις δεικνύουσι μόνον τὴν μεγίστην διάδοσιν τοῦ ποιήματος καὶ τὴν δημοτικότητά αὐτοῦ παρὰ τῇ ἐλληνικῇ λαῶ

1) Κατωτέρω γίνεται ἀκριβὴς περιγραφή ἑκατέρας ἐκδόσεως.

2) Κατὰ τὸν Molmenti, La Storia di Venezia nella vita privata, Parte III σελ. 463 τὸ Τυπογραφεῖον Bortoli ἐλειπώρησεν ἀπὸ τοῦ 1654 μέχρι τοῦ 1781 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Giovanni, Giacomo, Camillo, Antonio, Giuseppe, Girolamo, Francesco.

οὐδεμίαν ὅμως ἔχουσι φιλολογικὴν σημασίαν. Ὡς εἵπομεν, μετὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν οὐδεμίαν ἐγένετο πλέον ἐργασία οὐδὲ προσπάθεια πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ γνησίου κειμένου. Τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα ἢ ἐξέλιπον παντελῶς ἢ οὐδεμιᾶς ἠξιώθησαν πλέον προσοχῆς, οἱ δὲ τυπογράφοι ἀνετύπωνον τὸ ποίημα οὐχὶ ἐκ χειρογράφων ἀλλ' ἐκ τῶν προηγουμένων ἐντύπων ἐκδόσεων.

Ἐφ' ὅσον παρήρχοντο τὰ ἔτη, καὶ τὸ ποίημα διεδίδετο εἰς εὐρύτερον κύκλον τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων, πολλοὶ τῶν ἰδιωτισμῶν τοῦ Κρητικοῦ κειμένου ἐγένοντο δύσληπτοι ἢ προσέπιπτον παράδοξοι καὶ διολεκτικοί· ἐντεῦθεν κατὰ μικρὸν ἐγεννήθη εἰς τοὺς ἐκδότας ἢ ἔφεσις ἐκτελέσεως θαυμασιῶν μεταβολῶν περὶ τινὰς λέξεις ἰδιωματικὰς καὶ μάλιστα τύπους, ἀντὶ τῶν ὁποίων εἰσήγον εἰς τὸ κείμενον κοινότερα ἢ λογιώτερα στοιχεῖα¹⁾, ἵνα προσεγγίζωσιν αὐτὸ εἰς τὸ γλωσσικὸν κοινὸν ἰδίωμα. Πρὸς τούτοις τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα ὅλον ἐν πληθύνονται, ὡς εἶναι φυσικὸν διὰ βιβλία τυπούμενα μόνον χάριν ἐμπορικοῦ κέρδους καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιστάσεως· ἐν ἐκάστη νεωτέρᾳ ἐκδόσει εἰς τὰ προηγούμενα σφάλματα, τὰ ὁποῖα ἀβασανίστως ἐπανελαμβάνοντο, προσετίθεντο νέα, καὶ οὕτως αἱ ἐντυποι ἐκδόσεις μολονότι ἐπήγασαν ἀπὸ τῆς πρώτης καλῆς ἐκδόσεως γίνονται προϊόντος τοῦ χρόνου χειρότεροι καὶ φθείρουσι τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ ποίηματος. Διὰ τοῦτο γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὅσον νεωτέρα εἶναι ἢ ἐκδόσεις, τόσοι χειρότερα εἶναι τῶν προηγουμένων. Τὸ κακὸν μάλιστα ἐγένετο μεγαλύτερον εἰς τὰς βιβλιοκαπηλικὰς ἐκδόσεις τῶν Ἀθηνῶν τὰς ἀντὶ ὀλίγων κερμάτων πωλουμένας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὸ κείμενον εἰς οἰκτρὸν σημεῖον, καὶ ὡς παρατήρησεν ὁ μακαρίτης Γιάνναρης, «οὐ μόνον τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα ἐν αὐταῖς φέρεται παρεμμεροφωμένον, ἀλλὰ καὶ ὁ νοῦς τοῦ κειμένου συγχότατα εἶναι διεστραμμένος»²⁾. Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐγένετο αἰτία ἐν μέρει τοῦλάχιστον νὰ παραμεληθῇ τὸ ποίημα ὑπὸ τῶν λογιωτέρων τάξεων τοῦ ἔθνους, καὶ παρ' αὐτῶ ἀκόμη τῶ λαῶ νὰ χάσῃ μέγα μέρος τῆς προτέρας δημοτικότητός του.

Διον. Φωτεινοῦ Νέος Ἐρωτόκριτος.

Ἡ μεγάλη διάδοσις καὶ δημοτικότης τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὄχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ὅπου εὕρισκοντο ἀποκατεστημένοι Ἕλληνας³⁾, ἐνέ-

1) Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1777, ἢ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐσημείωσα π.χ. τοὺς τύπους κενεῖς, σχολειό, ἀσκημάδι, ἐγράφθη, συχνιά, διὰ, κρυφός, βοήθησε, πασχίζω, ἄξια ἀντὶ τῶν γνησίων τύπων τῶν εὕρισκόμενων εἰς τὰς πρώτας ἐκδόσεις κενεῖς, σχολειό, ἀσκημάδι, ἐγράφθη, συχνιά, γιά, κρυφός, βοήθησε, πασχίζω, ἄξια κτλ.

2) Α. Γιάνναρης, Περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, Ἀθην. 1889 § 101.

3) Ὁ καθηγ. Ν. Πολίτης ὁμιλεῖ (Ἐρωτόκριτος, Λαογραφ. Α σελ. 20) περὶ μεταφράσεων ἢ μιμήσεων τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ τῶν Ρωμῶνων παραλαβόντων αὐτὸν ἐκ τῶν ἐν Ρωμανίᾳ Ἑλλήνων.

πνευσαν κατὰ τὸ 1818 εἰς τὸν ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου καταγόμενον ἀλλ' ἐν Βουκουρεστίῳ διαμένοντα Διονύσιον Φωτεινὸν τὴν ἰδέαν νὰ παραφράσῃ τὸν Ἑρωτόκριτον εἰς τὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του¹⁾. Ἡ ἐπίνοια ὑπῆρξεν ἀτυχῆς, ἡ δὲ ἐκτέλεσις τὰ μάλιστα ἄστοχος καὶ ἀπεδοκιμάσθη τελείως καὶ εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων ἡμῶν, ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ μάλιστα ὁ τῆς Κρήτης μετ' ἀηδίας ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον, ὡσάντις ἀντίκρουσε τὸ ἄμουσον αὐτὸ κατασκευάσμα.

Ὡς ἐξῆς ὁ Φωτεινὸς ἠθέλησε νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ἔργον του ἐν τῇ προλόγῳ:

«Ἡ παροῦσα ἐποποιῖα μὲ τὸ νὰ εὐρίσκετο εἰς φράσιν παλαιᾶν τῆς Γραικικῆς Κρητικῆς διαλέκτου μὲ ἰδιωτισμοὺς πολλὰ ἀηδεῖς καὶ λέξεις βαρβαρικὰς σχεδὸν δυσνόητους, ἔκρινα εὐλογον νὰ παραφράσω ταύτην, ἐν καιρῷ τῆς ἀργίας μου πρὸς περιδιάβασίν μου, κατὰ τὴν νῦν καθομιλουμένην ἀνθηρὰν καὶ γλυκυτάτην φράσιν τῶν τοῦ ἡμετέρου γένους πεπαιδευμένων Γραικῶν.

«Πρὸς περισσοτέραν χάριν δὲ τοῦ συγγράμματος καὶ περιδιάβασιν τερπνοτέραν τῶν ἀναγινωσκόντων, δὲν ἐφύλαξα τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν στίχων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὡς ἔθος τῆς ἐποποιΐας, ἀλλὰ παραβλέψας τοῦτο, τῇ παρακινήσει τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Βλαχίας ἐλλογιμῶν καὶ εὐγενῶν φίλων μου, ἔκαμα ποικίλον τὸ σύγγραμμα συνθέσας αὐτὸ ἀπὸ διάφορα μέτρα στίχων πρὸς τέρψιν τῶν νέων ἀναγινωσκόντων· ἐφύλαξα μὲν τὸ νόημα τῆς τοῦ παλαιοῦ Ἑρωτοκρίτου μυθιστορίας, ἐπηύξησα δὲ καὶ παρέκτεινα τοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μὲ διάφορα ἔντονα καὶ ἀνθηρὰ στιχορρηγήματα καὶ μὲ τραγῳδία κατὰ τὰ διάφορα συμβεβηκότα ἰῶν περιστάσεων».

Παρακατιῶν ὁ Φωτεινὸς ὁμιλεῖ περὶ τῆς πεπλανημένης ἰδέας πολλῶν γονέων θεωρούντων τὸν Ἑρωτόκριτον ὡς βιβλίον ἀνήθικον καὶ ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς νέους.

Σαφῶς δηλοῖ ὁ διασκευαστὴς τί ἔπραξεν· μετέβαλεν ὄχι μόνον τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιήματος ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον αὐτοῦ μεταχειρισθεὶς πολλὰ εἴδη μέτρων καὶ παρεμβάλων καὶ τραγούδια, μόνον ὅμως ἂν ἔχη τις τὴν ὑπομονὴν νὰ διεξέλθῃ τὸ βιβλίον, δύναται νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀπειροκαλίας τοῦ ἀνθρώπου.

Εὐθὺς ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν προσώπων ἔχομεν παραδείγματα τῆς στρεβλώσεως, εἰς ἣν ὑπέβαλε τὸ ποίημα· ὁ Ἑράκλης γίνεται Ἑράκλειος,

1) Διονυσίου Φωτεινοῦ, Νέος Ἑρωτόκριτος, Βιέννη 1818 εἰς δύο τόμους. Ἀνατύπωσις τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1845, ἔγιναν δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις ἀγοραῖαι ἀνατυπώσεις. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἰδ. Γιάνν. περὶ Ἑρωτοκρίτου § 58 καὶ Πολίτου, Ἑρωτόκριτος σελ. 20 καὶ 27 σημ.

ἢ Νένα Φροσύνη γίνεται Εὐφροσύνη δαδά, ὁ δὲ σύμβουλος Φρο-
νίστας σοθεῖ ὡς Σοφοκλῆς!

Εἰς τὸ κείμενον ἀλλαχοῦ μὲν παραλείπονται μέρη ὀλόκληρα, ἀλλαχοῦ
δὲ τὸνναντίον παρεμβάλλονται ὅμουςα καὶ ἀνάρμοστα παραγεμίσματα.
Ὁ πρόλογος τοῦ ποιήματος παραλείπεται ὁ δὲ Νέος Ἐρωτόκριτος ἀρχίζει
μὲ τροχαϊκοὺς 15συλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους οὕτως,

Εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος πρώτην θρυλλομένην ἐποχὴν,
καὶ τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους, ἔνδοξον ὑπεροχὴν,
Ἐνας καθαρὸς ἐφάνη ἔρωτας ἐπὶ τῆς γῆς,
κ' ἔγεινεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξάλειπτος σφραγίς.

Μετ' ὀλίγον μεταβαίνει εἰς πολιτικοὺς 15συλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους
(σελ. 5)¹⁾, ἵνα μετὰ μικρὸν πάλιν ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς τροχαϊκοὺς. Ἀπὸ
τῆς σελ. 14 ἔχει τὸ τραγούδι τοῦ Ἐρωτοκρίτου σημειῶν κάτωθι ὅτι εἶναι
ἔξενον καὶ διαιρεῖ αὐτὸ εἰς 8 βραδύας. Ἐπειτα ἔχει Παραρτήματα
(σελ. 33, 35 κτλ.). Εἰς τὸ τέλος λείπει ὁ Ἐπίλογος τοῦ ποιητοῦ, ἀντ'
αὐτοῦ δ' ἔχει εἰς τὰς 7 τελευταίας σελίδας ἄσματα λεγόμενα ὑπὸ χοροῦ
τῆς Συγκλήτου, Χοροῦ Ἀρχοντισσῶν, Τμημάτων χοροῦ,
Χοροῦ Ἀρχόντων κτλ.

Τὸ μόνον καλὸν τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι αἱ ὠραῖαι εἰκόνες σχεδια-
σθεῖσαι ὑπὸ Ἑλληνοῦ καὶ Γερμανοῦ καλλιτέχου²⁾: ταύτας ἐμιμήθησαν
καὶ ἐπανελάβον ἀφιλοκάλως αἱ κατόπιν Ἑνετικαὶ ἐκδόσεις, ὡς καὶ αἱ Ἀ-
θηναϊκαί, καὶ ἐκ τούτων ἐσχηματίσθη καὶ καθιερώθη ὁ γραφικὸς τύπος
τῶν κυρίων προσώπων ἤτοι τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς Ἀρετούσας, τὸν ὁποῖ-
ον εἴτε μεταμφεζόμενοι εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα εἴτε παριστάνοντες αὐτὰ,
εἴτε καὶ ζωγραφούντες αὐτὰ ἀκολουθεῖ ὁ ἐλληνικὸς λαός³⁾.

Ἀπόπειραι καὶ ἐπαγγελίαι νέας ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου
Legrand, Σάθα καὶ Γιάνναρη. Εἶχε παρέλθει εἰς καὶ ἡμισυ αἰὼν
ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τὸ δὲ ποίημα ἐφθείρετο
ὀλοῦν διὰ τῶν ἀγοραίων ἐκδόσεων καὶ οὐδεὶς ἐσκέφθη οὐδὲ ὑπέδειξε τὴν
ἀνάγκην νέας ἐργασίας πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι
δυσεξήγητον. Ἐφ' ὅσον μὲν τὸ ἔθνος ἐδούλευεν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν
καὶ ἡ πνευματικὴ του κατάστασις εὕρισκετο εἰς τὸ ἐπίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον
ἡ ἀπηγνῆς δουλεία κατεβίβασεν αὐτό, τοιαύτη ἐργασία δὲν ἦτο φυσικὸν
νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν νοῦν τινος, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὸν καταρ-
τισμὸν τοῦ μικροῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἡ προσοχὴ τῶν λογίων
τοῦ ἔθνους καὶ ὁ θαυμασμὸς ἦτο ἐστραμμένος καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὰ

1) Ἡ παραπομπὴ κατὰ σελίδας γίνεται εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν
ἔχον πρό ὀφθαλμῶν.

2) Πολίτου, Ἐρωτόκριτος σελ. 27 σημ.

3) αὐτόθι σελ. 26-29.

ἀρχαῖα τῶν προγόνων ἀριστουργήματα, μικρὰ δὲ ἢ οὐδεμίᾳ ἀπεδίδοτο σημασία εἰς τὰ μεσαιωνικὰ καὶ τὰ κατόπιν πνευματικὰ προϊόντα, τὰ δὲ ποῖα περιεφρονοῦντο ὡς εὐτελεῖ καὶ ταπεινά.

Καὶ ὅμως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19 αἰῶνος ὁ Ἑρωτόκριτος εἶχεν ἐπιστάσει τὴν προσοχὴν καὶ διεγείρει τὴν περιέργειαν ξένων λογίων περιηγητῶν· εἶχε κάμει εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν ἢ εὐρεῖα παρὰ τῇ λαῶν διάδοσις τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτό·.) Καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ὁ λογιώτερος καὶ εὐφυέστερος τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του καίπερ ἀκολουθῶν καὶ αὐτὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του καὶ συμμεριζόμενος τὰς προλήψεις τῶν λογίων τοῦ ἔθνους περὶ τῶν μεσαιωνικῶν καὶ δημῶδων προϊόντων, ἀναγκάζεται κατ' ἐπανάληψιν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν μεγάλην δημοτικότητα τοῦ ποιήματος καὶ (οὐχὶ ἄνευ εἰρωνείας τινὸς) νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ἑρωτόκριτον Ὁμηρον τῆς χυδαῖκῆς φιλολογίας.

Ἄλλ' ἢ πρὸς τὸ Κρητικὸν ποίημα προσοχὴ καὶ ἐκτίμησις καὶ παρὰ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους ἤρχισε μόλις πρὸ τινῶν δεκαετηρίδων, ἀφ' οὗ δηλ· ἤρχισαν νὰ καταπίπτωσι καὶ αἱ ἀρχαῖαι πλάναί περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, καὶ νὰ μελετῶνται καὶ διαφωτίζωνται μετὰ τῶν πολιτικῶν γεγονότων καὶ τὰ πνευματικὰ προϊόντα αὐτοῦ, τὰ δὲ δημοτικὰ ἄσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εὗρον συλλέκτας, θαυμαστῆς καὶ ἐρμηνευτῆς καὶ ἐκδότας εἰς ξένους καὶ ὁμογενεῖς λογίους.

Οἱ δύο σπουδαιότεροι καὶ φιλοπονώτεροι μελετηταὶ καὶ καρποφορώτεροι ἐκδότες τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας πνευματικῆς ἡμῶν παραγωγῆς ὁ Γάλλος Émile Legrand πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἐτῶν καὶ ἡμέτερος Κ. Σάθας μικρὸν κατόπιν προσέσχον εἰς τὸ ποίημα καὶ ἐσκέφθησαν σοβαρῶς περὶ ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Ὁ Legrand ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ 1869 τῆς δημοσιεύσεως τῶν μεσαιωνικῶν καὶ δημῶδων ἑλληνικῶν ἔργων εἰς τὰς δύο μεγάλας σειράς, ἃς ἐπιγράφει Collection des monuments pour servir à l' étude de la langue néoellénique καὶ Bibliothèque grecque vulgaire, ἐπεβίβλητο νὰ ἐκδώσῃ καὶ τὸ κείμενον τοῦ Ἑρωτοκρίτου κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ 1713 καὶ ἔκαμε μάλιστα καὶ ἀρχὴν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ποιήματος. Τὰς περὶ τούτου πληροφορίας ὀφείλω εἰς τὴν εὐγένειαν τοῦ καθηγητοῦ Hubert Pernot μαθητοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Legrand καὶ συνεχιστοῦ τοῦ ἔργου του. Ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δοκίμια τῶν δύο πρώτων τυπογραφικῶν φύλλων καὶ μιᾶς σελίδος (ἦτοι τῶν πρώτων 1262 στίχων τοῦ ποιήματος) σταλέντων μοι ὑπὸ τοῦ κ. Pernot· ἐξ ἄλλου ὁ ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτῆς κύρ. Ἰωάννης Γεννάδιος (ὁ κατέχων καὶ τὸ πολῦτιμον ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1713) μοι ἀπέστειλε πανομοιότυπον τὸ ἐξώφυλ-

1) Ἴδε κατωτέρω τοῦ Leake καὶ ἄλλων περιηγητῶν τὰς παρατηρήσεις.

λον τῆς πρώτης ἐκδόσεως, τὸ ὅποτον εἶχε ἐτοιμάσει ὁ Legrand διὰ τὴν παρασκευαζομένην ἐκδοσίν του. Ὡς παρετήρησα εἰς τὰ ἀνωτέρω δοκίμια, ὁ Legrand ἐπεβόλητο μὲν νὰ ἀνατυπώσῃ τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ 1713, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ φέρῃ καὶ διορθώσεις διαλεκτικὰς μετατρέπων τοὺς ἰδιωματικούς Κρητικούς τύπους τῆς Κρητικῆς ἐκδόσεως εἰς τοὺς κοινούς γράφων π.χ. κανεῖς ἀντὶ κινεῖς, ἀνεψιὸς ἀντὶ ἀνιψός, ἄξια χώρα ἀντὶ ἄξα χώρα, ἄγουρος ἀντὶ ἄγγουρος, υἱὸς ἀντὶ υἱός, περασμένοι καίρου ἀντὶ περαζόμενοι, συχνὰ ἀντὶ συχνιὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, ἀκολουθῶν δηλ. μέθοδον, ἣ ὅποια οὐδεμίαν θὰ εὑρίσκε σήμερον ἐπιδοκιμασίαν. Ὁ κ. Pernot ἀγνοεῖ διὰ ποῖον λόγον ἐματαιώθη ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου, ὁ ἴδιος δὲ Legrand δὲν ἔκαμῃ που λόγον περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἐν ᾧ τόσα ἔτη κατόπιν ἔζησε καὶ τοσαῦτα ἄλλα κείμενα οὐχὶ σπουδαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀνετύπωσε, δὲν ἐπεράτωσε τὸ ἔργον τοῦτο. Ὁ κ. Pernot φρονεῖ ὅτι ἡ ἀπόπειρα αὕτη θὰ ἐγένετο κατὰ τοὺς νεανικούς τοῦ ἀνδρὸς χρόνους καὶ ὠρισμένως πρὸ τοῦ 1881, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀντέγραψε διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐγενίας τὰς 18 πρώτας σελίδας τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ χειρογράφου τοῦ Ἐρωτοκρίτου, οὐδεμίαν δὲ ἐκ τῶν γραφῶν καὶ παραλλαγῶν τοῦ κειμένου τούτου φαίνεται εἰς τὰ τυπωθέντα δύο τυπογραφικὰ φύλλα. Εἶναι πιθανὸν ὅτι μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ χειρογράφου ὁ Legrand ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐκδόσεως προτιθέμενος ἴσως νὰ χρησιμοποίησῃ καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἢ ὅτι κατιδὼν τὰς δυσχερείας τοῦ πράγματος παρητήθη τοῦ ἔργου.

Ὁ Κ. Σάβας καὶ ἐμελέτησε τὰ κατὰ τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ ἐτόνισε τὴν σπουδαιότητα μετὰ θέρμης καὶ ἐνθουσιασμοῦ θέτων τὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ τὸν Ἐρωτόκριτον εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα¹⁾, καὶ ὑπεσχέθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Λονδίῳ χειρογράφου νὰ παρασκευάσῃ νέαν ἐκδοσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου. «Περὶ τοῦ ποιήματος θὰ γράφω ἐν ἐκτάσει, ὅταν ἐκδώσω τὸ ἀληθὲς κείμενον ἐκ τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ κώδικος» λέγει. Δυστυχῶς ἡ ἐπαγγελία αὕτη γενομένη πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἔμεινε ἀνεκτέλεστος, ἴσως ἔνεκα τῆς ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβάσεως τοῦ Κρητὸς λογιῶν Ἀντωνίου Γιάνναρη καὶ τῆς ὑπὸ τούτου ἐπιδήμου ἀναλήψεως τοῦ ἔργου.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1886 ἡ Κρητικὴ Βουλὴ διὰ ψηφίσματος ἀνέθηκεν εἰς τὸν κ. Γιάνναρην τὸ ἔργον τῆς ἐκδόσεως²⁾. Ὁ Α. Γιάνναρης

1) Ἐστία τομ. ΙΘ' ἐτ. 1885 ἀριθ. 492, Σάβας, Ἑλληνες Στρατιῶται Γ'. σελ. 375. Αἱ περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ γνώμαι τοῦ Σάβας θὰ ἐκτεθῶσι καὶ ἐξετασθῶσιν ἐν τοῖς κατωτέρω κεφαλαίοις.

2) Κρήτη (Ἐπίσημος Ἐφημερίς) φυλλ. 821 (Νοέμβρ. 1886) καὶ φυλλ. 862 (30 Μαρτίου 1887), ἐν οἷς περιέχονται τὸ ψήφισμα τῆς Κρητ. Συνλεύσεως ὑπογεγραμμένον ὑπὸ 47 Βουλευτῶν καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν Διάταγμα τοῦ Γεν. Διοικητοῦ χορηγοῦν 3 χιλ. φράγκων πρὸς κάλυψιν τῶν τυπογραφικῶν ἐξόδων.

γνωστός ἤδη ἐκ τῆς λαμπρᾶς συλλογῆς καὶ ἐκδόσεως τῶν Κρητικῶν ᾠσμάτων¹⁾ καὶ ἐξ ἄλλων φιλολογικῶν ἐργασιῶν, γνωρίζων καλῶς τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα καὶ ὦν δεδοκιμασμένης φιλοπονίας καὶ ἱκανότητος λόγιος παρεῖχε πάντα τὰ ἐχέγγυα ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τοῦ ἔργου. Καὶ πράγματι ἐπελάθειτο ἀμέσως αὐτοῦ, καὶ μεταδᾶς εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης ἐξήχησε νέας πηγὰς καὶ στοιχεῖα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀναληφθείσης ἐντολῆς. Ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ εἶδεν, ἐξήχασε καὶ ἐμελέτησε τὸ ὑπὸ τοῦ Legrand καὶ Σάθα ἐργασμένον μοναδικὸν τοῦ ποιήματος χειρόγραφον²⁾. Κασπὸς τῆς ἐργασίας ταύτης τοῦ Γιάνναρη εἶναι ἡ πραγματεία αὐτοῦ Περὶ Ἑρωτοκριτοῦ καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1889. Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐργασία περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ποιήματος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως (τοῦ 1713) περιέχουσα τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ποιήματος καὶ τῆς ἐποχῆς του καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἀξιόλογον γλωσσάριον τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ.

Διὰ τοῦ βιβλιαρίου τούτου τοῦ κ. Γιάνναρη μόνον μέρος τοῦ ἔργου καὶ οὐχὶ τὸ κύριον ἐπετετέσθη· τὸ κύριον μέρος δηλ. τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν πρώτων πηγῶν, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἐπακολουθήσῃ, καὶ πρὸς τὸ ὅποιον καὶ ἡ Κρητικὴ Βουλὴ καὶ ὁ φιλολογικὸς κόσμος ἀπέβλεπε, δὲν ἐφάνη· καὶ προανήγγειλε μὲν ὁ μακαρίτης καὶ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ κειμένου, ἀλλ' ἀτυχῶς παρήλθον εἴκοσιν ἔτη καὶ ἡ ἐπαγγελία δὲν ἐπραγματοποιήθη μέχρι τοῦ 1909, ὅτε ταξειδεύων εἰς Ἀμερικὴν ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τοῦ Ὠκεανοῦ. Αἱ ἀνώμαλοι πολιτικαὶ περιστάσεις τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος εἰς τὰς ὁποίας πολλάκις ἀνemeίχθη, καὶ αἱ ἀτομικαὶ περιπέτειαι καὶ πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν πρὸς τριαύτην ἐργασίαν ὑλικῶν μέσων ἐγένοντο, φαίνεται, αἰτία τῆς μὴ ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου, τὸ ὅποιον ἐξηκολούθει νὰ τρέφῃ μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἐφ' ὅσον παρήρχοντο τὰ ἔτη χωρὶς νὰ φαίνεται ἡ ἐκδοσις τοῦ ποιήματος, τὴν ὅποιαν εἶχον ὑποσχεθῆ ὁ Σάθας καὶ ὁ Γιάνναρης, τὸ δὲ ποιήμα γενόμενον ἀντικείμενον μικροπρεποῦς ἀγοραίας κερδοσκοπίας ἐφθίερετο πλειότερον διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις μετατυπώσεων, ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκδόσεως καθίστατο μᾶλλον ἐπείγουσα καὶ ἐπιτακτικὴ, καὶ διάφοροι λόγιοι Ἑλληνες καὶ μὴ τὴν ἐτόνισαν καὶ τὴν ὑπέδειξαν.

Ὁ ποιητῆς Κωστῆς Παλαμάς, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ προτάσεως πρὸς ἐκ-

1) Ant. Jeannarakí, Ἄσματα Κρητικά. Cretas Volkslieder Leipzig 1876.

2) Τῆς μελέτης τοῦ χειρογράφου μαρτύριον ἀφῆκεν ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Γιάνναρης φύλλον χάρο-
του, ἐν ᾧ ἰδιοχείρως καὶ ἐνουπαγράφως κατὰ τὴν 30 Αὐγούστου 1888 ἐσημείωσε στίχους
τινὰς τοῦ ποιήματος ἔλλειποντας ἐκ τοῦ κώδικος. Ἀπόγραφον ἑαυτοῦ δὲν ἔλαβε (πλὴν
τῆς πρώτης σελίδος) οὐδὲ ἀντιβολὴν αὐτοῦ ἐξέπότησεν, ἀφ' οὗ εἰς τὸ μετὰ ἕνα ἔτος ἐκδόθην
γλωσσάριόν του δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὰς γραφὰς τοῦ χειρογράφου ἀλλὰ μόνον τῆς ἐν τῇ Ἑθνικῇ
Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν δευτέρας ἐκδόσεως (τοῦ 1737).

δοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ἄλεξ. Σούτσου ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης¹⁾ «Δὲν ὑπάρχει σ' ἐμᾶς ἀκόμα μιὰ ἔκδοσι τοῦ «Ἐρωτόκριτου», μιὰ ἔκδοσι τῆς προκοπῆς. Ντροπὴ στὸ Ἔθνος ποῦ ἀκόμα δὲν κατ'έλαβε, ὕστερ' ἀπὸ πέντε αἰῶνων περπάτημα, πῶς, ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου αὐτὸς εἶναι: «ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ἀθάνατος ποιητής».

«Ἀκόμα ν' ἀποχτήσουμε μιὰ κριτικὴ, μιὰ σοφὴ ἔκδοσι τοῦ «Ἐρωτόκριτου», κάτι σὰν ἐκείνη ποῦ ἔχαμε τελευταῖα γιὰ τὸ «Χρονικὸ τοῦ Μορέως» ὁ Σμιθ τοῦ Βερολίνου. Ἄλλο τύπωμα ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς Βενετίας στὰ 1713, σ' ἐποχὴ ποῦ τὸ ποίημα δὲν εἶτανε πιά νέο, μὰ γύριζε χειρόγραφο ἀπὸ καιρὸ, ἄλλο ποῦ νὰ διαβάζεται κάπως ὑποφερτά, δὲν ξέρω νὰ ξανάγινε. Ὅλα τὰλλα τοῦ τυπώματα στὴ Βενετιὰ καὶ τὰ ξανατυπώματα στὴν Ἀθήνα, γιομᾶτα λάθια, ἀσυνείδητα καὶ ἀφρόνιστα. Καμωμένα τάχα γιὰ τὸν πολὺ λαό, κ' ἐπομένως ραμμένα καὶ μπαλωμένα ὅπως ὅπως.....»

Κατὰ τὸ ἔτος 1909 ὁ καθηγ. Ν. Πολίτης ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα²⁾.

«Παρῆλθον μέχρι τοῦδε εἴκοσιν ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς προκηρύξεως τοῦ Γιάνναρη, καὶ εἰκοσιτέσσαρα ἀπὸ τῆς τοῦ Σάθα, νομίζομεν δ' ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἀναβάλλεται ἐπὶ πλέον ἢ ἐκτύπωσης, ἢ ἄλλος τις νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον, ἂν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σάθα ἢ τοῦ Γιάνναρη ἔκδοσιν παρεμβάλλωνται εἰσέτι δυσχέρειαι».

Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ὁ λόγιος Νορβηγὸς καθηγητὴς Sven Oftedal δημοσιεύσας κριτικὴν μελέτην περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου³⁾ καὶ συνοψίσας τὰς κρίσεις τῶν προγενεστέρων περὶ τοῦ ποιήματος καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς,

«Ὅτι ὁμως τώρα εὐχόμεθα ἡμεῖς, οἱ ξένοι, εἶναι τοῦτο· νέα κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» κατὰ τὸ καλλίτερον — τοῦ Λονδίνου — χειρόγραφον, μὲ καταλλήλους ἐξηγήσεις καὶ πρὸ παντὸς μὲ πλήρες γλωσσάριον. Τοῦτου γενομένου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοῦτο ζωῆς καὶ κινήσεως πλήρες, ὡς τὰ βουνὰ καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κρήτης δροσερὸν καὶ ποικίλον ποίημα θὰ εὕρη ταχεῖαν ἀναγνώρισιν καὶ πολλοὺς καλλιεργητὰς καὶ εἰς τῶν εὐρωπαϊῶν λογίων τὸν κόσμον.....»

Εἰς τὸν Παντελίδειον ποιητικὸν ἀγῶνα τοῦ 1908 ὁ βραβευθεὶς ἀνώνυμος⁴⁾ ποιητὴς τοῦ «Βρικόλακα» κατέθηκε τὸ χρηματικὸν γέρας (δρ. 500) ὡς συμβολὴν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου⁵⁾, ἢ ἂν τοῦτο δὲν

1) Κ. Παλαμᾶ, Γράμματα τομ. Β' Ἀθήναι 1907 σελ. 155—156.

2) Ν. Πολίτου, Ἐρωτόκριτος ἐν Λαογραφ. Α' σελ. 68.

3) Μηνιαῖον Παράρτημα «Ἀθηναῖν» (Ἰούλιος 1909) σελ. 1938-1947.

4) Κατόπιν ἐγκρίσεως ὅτι οὗτος ὁ Φ. Πολίτης υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ Ν. Πολίτου.

5) Λαογραφ. Α. σελ. 34 σημ. 1, Κρητικὸς Ἀστὴρ Α' σελ. 315. Ἐκθεσις Παντελίδειου ἀγῶνος 1908 σελ. 67-68.

γίνῃ πρὸς ἀμοιβὴν ἐπιστημονικῆς μονογραφίας ἀξίας λόγου κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀκαδημ. Συγκλήτου.

Ἡ παρούσα ἔκδοσις

Καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφοντο καὶ πολλῶν περισσότερα ἐλέγοντο περὶ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης τῆς ἐκδόσεως, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὑπελείπετο ἐλπίς ὅτι ὁ ἕτερος τῶν δύο λογίων τῶν ἐπαγγελθέντων τὸ ἔργον τοῦτο θὰ ἐπραγματοποίει τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀφ' οὗ ἕμως ὁ θάνατος τοῦ Γιάνναρη καὶ τὸ γῆρας τοῦ Σάθα¹⁾ ἐματαίουν ὀριστικῶς τὰς ἐξ αὐτῶν ἐλπίδας, ἔπρεπεν ἄλλοις τις νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Μετὰ σκέψιν ὠριμον καὶ ἀναμέτρῃσιν τῶν δυσκολιῶν τοῦ πράγματος καὶ κατόπιν θερμῶν καὶ πολλῶν παροτρύνσεων ἄλλων τε καὶ μάλιστα τοῦ σοφοῦ συμπολίτου καθηγητοῦ Γεωργ. Χατζιδάκι, τὸν ὁποῖον εἶχομεν καθ' ὅλην τὴν συνεχῆ ἐργασίαν πολῦτιμον σύμβουλον, βοηθὸν καὶ συνεργάτην, ἀνελάβομεν αὐτὸ καὶ ἐργασθέντες ἐπὶ πενταετίαν παρουσιάζομεν σήμερον τὴν παρούσαν ἔκδοσιν, περὶ τῆς ὁποίας καὶ δίδομεν ἐξηγήσεις τινὰς καὶ ἐκθέτομεν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν μέθοδον, ἣν ἠκολούθησαμεν.

Τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῶσιν ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ κριτικῇ ἐκδόσει τοῦ ποιήματος, καὶ τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Leake καὶ τοῦ Κοραῆ μέχρι ἡμῶν εἶχον τεθῆ καὶ γίνεαι ἀντικείμενον ζητήσεως χωρὶς νὰ ἴδωσι κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὴν ὀριστικὴν τῶν λύσεων, εἶναι καὶ πολλὰ καὶ χαλεπά, διεξερχόμενος δ' αὐτὰ ἐν τοῖς κατωτέρω κεφαλαίοις ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ πηλίκῃ ἐργασία ἀπητεῖτο πρὸς διαφώτισιν ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἄν τις ἠξίου παρ' ἡμῶν νὰ λύσωμεν διὰ μιᾶς καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου πάντα ταῦτα, θὰ ἐξήτει πράγματα σχεδὸν ἀδύνατα.

Ἀπεβλέψαμεν πρὸ παντὸς εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ μᾶλλον ἐπείγοντος καὶ ἀπαραιτήτου μέρους τῆς ἐργασίας, ἥτοι νὰ δώσωμεν κείμενον τοῦ ποιήματος ὅσον τὸ δυνατὸν γνήσιον καὶ νὰ διαλευκάνωμεν αὐτὸ δι' ἑρμηνειῶν καὶ γλωσσαρίου ἀκριβοῦς καὶ πλήρους. Πρὸς ἐπιτέλεισιν τοῦ μέρους τούτου τῆς ἐργασίας εἶχομεν εὐτυχῶς τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα, ἥτοι διὰ μὲν τὸν καταρτισμὸν τοῦ κειμένου τὰς πρώτας πηγὰς δηλ. τὸ ἐν Λονδίῳ χειρόγραφον τοῦ ποιήματος (X) καὶ τὰς δύο πρώτας ἐκδόσεις τῆς Ἑνετίας (A, B), διὰ δὲ τὴν γλωσσικὴν ἑρμηνείαν πλὴν τῶν προηγουμένων ἐργασιῶν τοῦ μακαρ. Γιάνναρη καὶ τῶν πολλαπλῶν ἔργων καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ καθηγ. Χατζιδάκι, εἶχομεν καὶ ἐν σπουδαιότατον πλεονέκτημα τὸ ἡμέτερον γλωσσικὸν αἴσθημα, ἀφ' οὗ γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ ἔχομεν μητρικὴν γλῶσσαν αὐτὸ τὸ ἰδίωμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

1) Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου ἐγνώσθη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σάθα ἐν Παρισίοις κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1914.

Και αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ κυρία ἐργασία ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐκδόσει, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραβλέψωμεν τὴν ἐξέτασιν καὶ τῶν συναφῶν ζητημάτων καὶ προβλημάτων, τὰ ὅποια εὐρέως εἶχον θίξει καὶ ἐρευνήσει καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν καὶ ἐπὶ τούτων εἰργασθῆμεν τὸ κατὰ δύναμιν, ἵνα φθάσωμεν εἰς μᾶλλον συγκεκριμένα καὶ ἀσφαλέστερα συμπεράσματα. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πρὸς ὀριστικὴν τούτων λύσιν ἐλλείπουσιν ἀκόμη πολλὰ τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων καὶ πρὸ παντὸς ἐργασίᾳ πολυχρόνιοι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑνετίας καὶ ἄλλων βιβλιοθηκῶν, ἀλλὰ παρηγορούμεθα ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι χορηγοῦντες σήμερον τὴν πρώτην βᾶσιν, ἦτοι κείμενον τοῦ ποιήματος καλόν, δίδομεν εἰς μέλλοντας ἐρευνητὰς τὴν ἀφετηρίαν, ἐξ ἧς ὁρμώμενοι δύνανται νὰ συνεχίσωσι, συμπληρώσωσι καὶ διορθώσωσι τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ κειμένου δύο εἶχομεν κυρίας πηγὰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου (X) καὶ τὰς δύο πρώτας ἐντύπους Ἑνετικὰς ἐκδόσεις (A, B.) Περὶ τούτων καὶ ὁμιλοῦμεν κατωτέρω.

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου. Τὸ μέχρι τοῦδε γνωστὸν μοναδικὸν χειρόγραφον τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι τὸ ἐν τῇ Ἀρλεϊανῇ συλλογῇ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου εὐρισκόμενον (Harleian Collection 5644. Plut. LXVI. L). Τὸ ἐμνημόνευσε πρῶτος δημοσίᾳ, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ὁ Σάθας κατὰ τὸ 1885 ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ στρατιωτῶν¹). Ἡ ἱστορία τοῦ χειρογράφου, ὡς ἐξηκρίθωσεν αὐτὴν ὁ ἐμὸς φίλος ἔφορος τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου H. R. Hall ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ H. Wanley²) βιβλιοφύλακος τοῦ λόρδου Harley (Edward Harley, second Earl of Oxford) ἔχει ὡς ἑξῆς,

«2 Ὀκτωβρίου 1715. Τὴν μεσημέριαν νέος Ἕλληγ (ὅπως τὸν πιστεύω) ἦλθε παρ' ἐμοὶ καὶ προσέφερε πρὸς πώλησιν χειρόγραφον ἀντὶ 10 Γκινεῶν. Εἶναι σχήματος 4^o καὶ φέρει χρονολογίαν 1710 ἀπὸ Χριστοῦ. Τὸ ἔργον ἐπιγραφόμενον «Ρ ο τ ό κ ρ ι τ ο ς» εἶναι συνθεθεμιμένον ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ Ἕλληγος ποιητοῦ ἐκεῖ, ὅστις λέγεται ὅτι ζῆ ἀκόμη. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς δημῶδεις στίχους καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἕλληγ. ἱστορίαν, καὶ κοσμεῖται ὑπὸ πολλῶν εἰκόνων οὐχὶ ἀκόμψως εἰργασμένων διὰ γραφίδος καὶ μελάνης. Εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Μυλόρδος εἶναι εἰς τὴν ἐξοχίην, ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο ἐδῶ, ἡ ζητουμένη τιμὴ εἶναι ὑπερβολικὴ.»

«16 Ὀκτωβρίου 1725. Ὁ Νικόλαος Ροδόσταμος νέος Ἕλληγ Κερυραῖος ἔφερε πάλιν τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἑρωτοκρίτου, τὸ ὅποῖον φαίνεται

1) Ἐστὶ 1885 τομ. ΙΘ' ἀρ.θ. 492. Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι κατὰ πληροφορίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Pernot ὁ Legrand εἶχε γνωρίσει τὸ χειρόγραφον πρότερον, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ 1881 ἀντέγραψε διὰ τῆς γυναικὸς του Εὐγενίης τὰς 18 πρώτας σελίδας αὐτοῦ.

2) Humfrey Wanleys Diary (Landsdown MS. 772 folios 59b, 61b, 63b, 64).

ποίημα ἡρωϊκὸν εἰς δημῶδη ἑλληνικὴν. Τὸ ἀφῆκε παρ' ἐμοὶ καὶ θὰ μὲ ἐπισκεφθῆ ἄλλοτε πάλιν τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα.»

«23 Ὀκτωβρίου 1725. Ὁ Ροδόσταμος ὁ Ἑλληὴν ἦλθε πάλιν διὰ τὸ χειρόγραφον «Ροτόκριτος». Τῷ ὑπέδειξα ὅτι ὁ Μυλόρδος θὰ τοῦ εἶδεν τὸ ἦμισυ τοῦ ζητουμένου ποσοῦ, τὸ ὅποιον καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δέχεται ἔχων ἀνάγκην χρημάτων. Τὸν παρεκάλεσα νὰ ἔλθῃ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα».

«6 Νοεμβρίου 1725. Ὁ Ροδόσταμος ὁ Ἑλληὴν ἦλθε καὶ τὸν ἐπλήρωσα διὰ τὸ δημῶδες ἑλληνικὸν χειρόγραφον «Ροτόκριτος». Ὡς μοὶ εἶπε τῶρα, ὁ συγγραφεὺς ἦτο κάποιος Κορνάρος, γεννηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει, τοῦ ὁποῦ τοῦ βαπτιστικὸν ὄνομα δὲν ἐνθυμεῖται. Αἱ εἰκόνες, εἶπεν, ἐξωγραφῆθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ ποιητοῦ».

Ἀντεγράψαμεν τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα τοῦ ἡμερολογίου τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ Harley γεγραμμένα ἐν Κερκύρα κατὰ τὸ 1725 διὰ τὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἀποκτίσεως τοῦ χειρογράφου καὶ ἰδίως διὰ τὰς παραδόξους πληροφορίας τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ πωλητὴς Νικ. Ροδόσταμος¹⁾ περὶ αὐτοῦ. Ὁ Ροδόσταμος ἀμυδρὰν μόνον ἰδέαν εἶχε περὶ τοῦ βιβλίου, τὸ ὅποιον ἐπῶλε, διότι πρῶτον μὲν λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτοῦ ἦτο Σμυρναῖος ζῶν ἀκόμη ἐκεῖ, κατόπιν δὲ εἶπεν ὅτι ἦτο ἐκ Φιλιππουπόλεως, καὶ ὅτι αἱ ζωγραφαὶ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ ποιητοῦ. Τὰς ἀντιφασκούσας αὐτὰς πληροφορίες ἔδωκεν ὁ Ροδόσταμος εἰς τὸν βιβλιοθηκῆριον τοῦ Harley ὅλος κατὰ τὴν φαντασίαν τῆς στιγμῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχουσιν αὐταὶ σημασίαν δι' ἡμᾶς. Πῶς εἶχε περιέλθει εἰς χεῖράς του τὸ χειρόγραφον δὲν γνωρίζομεν, βλέπομεν μόνον ὅτι οὔτε τὸ εἶχεν ἀναγνώσει, καὶ ὅτι τὸ ἐχρησιμοποίησε μόνον ὡς ἐμπορικὸν ἀντικείμενον εὐρῶν ἴσως αὐτὸ ἐν τῇ οἰκογενειακῇ βιβλιοθήκῃ.

Τὸ χειρόγραφον εἶναι κώδιξ χαρτῆος διαστάσεων 0,224×0,14.

Τὰ πρῶτα ἐννέα φύλλα τοῦ χειρογράφου μὴ φέροντα ἀρχικὴν σελίδωσιν περιέχουσιν εἰς τὰς 17 σελίδας (ἡ τελευταία 96 εἶναι ἀγραφος) πίνακα ἢ εὐρετήριον τοῦ ποιήματος συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφῆως τοῦ χειρογράφου μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κειμένου (ἀφ' οὗ παραπέμπει εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ) καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν,

[Π]ηναξ τοῦ παρόντος βιβλίου τοῦ λεγομένου ροτόκριτου.

Ὁ τρόπος, καθ' ὃν εἶναι συντεταγμένον ὁ πίναξ εἶναι τοιοῦτος: λαμβάνει μάλιστα τὰ κύρια ὀνόματα τοῦ ποιήματος (π. χ. Ἀρετοῦσα, Ρωτόκριτος, Ἡράκλῃς κτλ.) καὶ σπανιότερον πράγματα καὶ πράξεις (π.χ. γιόστρα,

1) Οἱ Ροδόσταμοι εἶναι παλαιὰ Κερκυραϊκὴ οἰκογένεια. Στάμος Ροδόσταμος μέλος τῆς Κερκυραϊκῆς Συγκλήτου (1634-1684) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σάθα Νεοελλ. Φιλολογ. σελ. 343. Εἰς τὸν τελευταῖον ἀπογόνον αὐτῆς ἦτο ὁ Ἀναστάσιος Ροδόσταμος αὐλάρχης τοῦ βασιλείως Γεωργίου ἀποθανὼν πρὸ τινῶν ἐτῶν. Σήμερον σκίζονται μόνον θῆλεις ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας.

θάνατος, μαντάτο, τρομάρα, ξεφανερώνει κτλ.) ως άρθρα τῆς διαιρέσεως τοῦ ποιήματος, κατατάσσει αὐτὰ κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν, ἕκαστον δὲ ἄρθρον τὸ ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὴν πρόσδον τοῦ ποιήματος παραπέμπων εἰς τὴν σχετικὴν σελίδα τοῦ κειμένου.

Μετὰ τὸν πίνακα ἔρχεται τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος εἰς φύλλα 256 ἢ σελίδας 512 ἡριθμημένας διὰ σελιδώσεως ἀραβικῶν ἀριθμῶν (1—512) γεγραμμένων ὑπὸ τοῦ ἰδίου γραφέως τοῦ βιβλίου. Αἱ σελίδες φέρουσιν ἐπιγραφὴν ἐναλλαγῆ ἢ μία βιβλίον ἢ ἄλλη Ροτόκριτου. Ἐκ τοῦ βλοῦ βιβλίου λείπει ἀποκοπὴν ἐν φύλλον τὸ περιέχον τὰς σελίδας 191 — 192, καὶ λείπουν οὕτως στίχοι 32 καὶ μία εἰκὼν. Καὶ ἡ σελὶς 139 ἔμεινεν ἄγραφος προοριζομένη ἴσως δι' ὀλοσέλιδον εἰκόνα. Ἡ πρώτη σελὶς ἔχει ἄνω μὲν Βιβλίον, κατωτέρω δὲ ἐντὸς περιγεγραμμένου τετραγώνου καταλαμβάνοντος τὸ ἥμισυ περίπου τῆς σελίδος εἰκόνα, ἐν ἣ νέος ἀνὴρ καθήμενος παρὰ τράπεζαν καὶ γράφων ἐν ἀνοικτῇ βιβλίῳ διὰ τῆς δεξιᾶς μὲ γραφίδα ἐκ πτεροῦ, ἐν ᾗ τὴν ἀριστερὰν ἔχει εἰς τὸν ἀντίστοιχον κρόταφον οἰνοεὶ σκεπτόμενος¹). Προδήλως εἰκονίζεται ὁ νεαρὸς ποιητὴς γράφων τὸ ποίημά του. Κάτωθι τῆς εἰκόνας εὐρίσκεται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὸ

ΑΡΧὴ ΤΟΥ ΡΟΤΟΚΡΙΤΟΥ: 1710:

Τὸ ἔτος εἶναι τὸ τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ χειρογράφου.

Ἀμέσως ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον γεγραμμένον κατὰ δίστιχα, καὶ τὸ μὲν πρῶτον γράμμα ἐκάστου διστίχου ἀνεξαρτήτως τῆς ἐννοίας εἶναι γεγραμμένον διὰ κεφαλαιώδους γράμματος καλλιγραφικοῦ, ὃ δὲ ἕτερος στίχος ἐκάστου διστίχου ἀρχίζει διὰ μικροῦ γράμματος κειμένου ἐν ἑκατοστὸν τοῦ μέτρου περίπου δεξιώτερον. Τὰ κεφαλαιώδη ταῦτα καλλιγραφικὰ γράμματα (τὰ ὅποια ἐνιαχοῦ ὁ γραφεὺς ἔγραψεν ἐναλλαγῆ δι' ἐρυθρᾶς ἢ μαύρης μελάνης) μόνον εἰς ὀλίγας σελίδας (τὰς πρώτας καὶ περὶ τὸ μέσον) ἔγραψεν, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἢ ἔγραψεν μόνον τὰ μαῦρα παραλιπῶν πρὸς συμπλήρωσιν κατόπιν τὰ ἐρυθρά, ἢ ἀφήκεν ἀμφοτέρα ὄγραφα ἐπιφυλαττόμενος νὰ τὰ καλλιγραφῆσιν ἐν ἀνέσει κατόπιν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν ἔκαμε· τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ δύο εἰκόνας, διότι ἀφήκε τὸν σχετικὸν χώρον κενὸν (σελ. 309, 336) χωρὶς νὰ λάβῃ καιρὸν κατόπιν νὰ κάμῃ τὴν συμπλήρωσιν.

Ὁ γραφεὺς τοῦ X προφανῶς ἀντέγραψε τὸ κείμενον ἐξ ἄλλου χειρογράφου δυσαναγνώστου ἢ ἐφθαρμένου, καὶ πολλαχοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναγνώσῃ τὰ γεγραμμένα· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καλῶς ποιῶν προετίμησε νὰ καταλίπῃ τὸν χώρον κενὸν παρὰ νὰ γράψῃ ἐσφαλμένα συμπληρωῶν αὐτός, προτιθέμενος νὰ ἀναπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα ἐξ ἄλλου κειμέ-

1) ἴδ. Πίνακα 1.

νου· τούτο ὁμοῦς δὲν ἐγένετο καὶ οὕτως ἔμειναν τὰ χάρσματα ταῦτα ἐν τῷ κειμένῳ. Εἰς τὰς ὑποσελιδίους κριτικὰς παραλλαγὰς σημειοῦμεν ἀκριβῶς τὰ κενὰ ταῦτα· ἀπαξ μὲν λείπει ἐν ἐξάστιχον, ἔπειτα δίστιχα 13, στίχοι σποράδην 30, ἡμιστίχια 11, ἐνιαχοῦ δὲ μόνον μία ἢ δύο λέξεις¹⁾ ἀκατανόητοι εἰς τὸν ἀντιγραφέα ἢ δυσανάγνωστοι. Τὰ χάρσματα ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ἀντιγραφεὺς προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος τὸ δίστιχον,

Τὰ γράμματα ἐβροίσκουντε σοστὰ ὕσομπορούση
ἀμὴ τὰ βέρσα λίπουντε λόγια γιανασιαχτούση,

ἢ εὐσυνείδητος αὕτη μαρτυρία θὰ ἦτο ἀκόμη ἀκριβεστέρα, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι ὄχι μόνον λόγια λείπουνται ἀπὸ τὰ βέρσα, ἀλλὰ καὶ βέρσα ὀλόκληρα.

Πλὴν τοῦ κειμένου τὸ χειρόγραφον ἔχει καὶ 120 μικρὰς εἰκόνας (miniatures), τῶν ὁποίων τὸ θέμα εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ ποιήματος²⁾· ἐκάστη εἰκὼν εὐρίσκεται εἰς τὴν σχετικὴν θέσιν τοῦ ποιήματος, καὶ ἐξηγεῖται (ἢ ἐπρόκειτο νὰ ἐξηγηθῇ) δι' ἐρμηνείας γεγραμμῆς κάτωθι. Περὶ τῶν εἰκόνων γίνεται ἰδιαιτέρος λόγος εἰς τὸ παράτημα ἐν τέλει τοῦ βιβλίου τούτου, ὅπου προσετέθησαν ὡς δεῖγμα αὐτῶν καὶ φυλοτυπικαὶ ἀναπαραστάσεις τινῶν ἐξ αὐτῶν (Πίνακες 1—8).

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι τὸ χειρόγραφον παρουσιάζει πολλὰς διαφορὰς καὶ εἰς λέξεις καὶ εἰς τύπους λέξεων ἀπὸ τοῦ κειμένου τῶν δύο πρώτων Ἑνετικῶν ἐκδόσεων, καὶ ὅτι αἱ παραλλαγαὶ αὗται τοῦ X εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ δυνάμεθα δεδικοιολογημένως νὰ τὸ ὀνομάσωμεν Ἑπτανησιακὴν διασκευὴν τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος. Εἰς τὰς ὑπὸ τὸ κείμενον παραλλαγὰς καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ἐν τέλει τῆς Εἰσαγωγῆς ταύτης εὐρισκόμενον Περὶ τῆς Ὀρθογραφίας καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου βλέπει τις λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς ἀναγεγραμμένας τὰς διαφορὰς ταύτας, ἐν ἐκείναις μὲν τὰς καθ' ἕκαστον στίχον, ἐν τούτῳ δὲ συλλήθδην καὶ ὁμαδικῶς καταγεγραμμένας. Ἐνταῦθα ἀναγράφομεν τινὰς τὰς μᾶλλον χαρακτηριστικὰς πρὸς ἐντοπισμὸν τοῦ χειρογράφου.

Τὸ X κανονικῶς ἔχει κανεῖς, καμιὰ (ἀντὶ τοῦ Κρητ. κινεῖς, κινεμιὰ), ἔχει σαλιθάρι· (ἀντὶ τοῦ Κρητ. χαλινάρι), ἀπάνου, κάτου, χάρμου (ἀντὶ τῶν Κρητ. ἀπάνω, κάτω, χάρμαι), ἀγνάντια (ἀντὶ ἀνάδια), τουραγνῶ (ἀντὶ τυραννῶ), ἀληθινός-ἀληθινὰ (ἀντὶ ἀπαρθινός, ἀπαρθινὰ), στέρνω (ἀντὶ πέμπω), κρυφός (ἀντὶ κουρφός ἢ κρουφός), ψέμα, ψεματινός, γιομίζω, γιομάτος, προβατῶ, δίνω, δοκιμάζω (ἀντὶ τῶν ψόμα, φοματινός, γεμίζω, γεμάτος,

1) Ἡ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γιάννη σημειοῦμένη ἄλλειψις τετραστιχίων καὶ τριστιχίων δὲν εἶναι ἀκριβής.

2) Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι λείπει μία εἰκὼν ἀπολεσθεῖσα μετὰ τοῦ φύλλου τοῦ ἀποκοπέντος ἐκ τοῦ χειρογράφου (σελ. 191-192), ὥστε ἦσαν τὸ ὅλον 121.

πορπατῶ προπατῶ, δίδω, δικιμάζω). Μεταβάλλει πολλές ιδιωματικές Κρητικές λέξεις εις ἄλλας κοινοτέρας καὶ συνήθεις ἐν Ἑπτανήσῳ λ. χ. τὸ δομάκι εις λιγάκι τὸ δαμινή εις σιγανή, πολλάκις τὸ φαρὶ εις ἄλογον, τὰ ἐδά, κατέχω, γιαγέρνω εις τὰ ἀντίστοιχα κοινά, τὸ χτάσσομαι εις ἄλλα ρήματα κοινά, τὸ ζυγώνω εις διώκω καὶ διώχνω, τὸ χωστός - χωσμένος εις κρυφός κρυμμένος, τὸ βολετὸ εις μπορετὸ κτλ. Καὶ αἱ τοῦ τυπικοῦ τῶν λέξεων διαφοραὶ εις τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ρημάτων εἶναι πολλαὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν συμφωνεῖ τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα πρὸς τὸ Ἑπτανησιακόν.

Καὶ ὅτι μὲν τὸ X ἐγράφη ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ὑπὸ Ἑπτανησίου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς βέβαιον, ζητεῖται μόνον εις ποίαν ἀκριβῶς τῶν νήσων ἐγράφη. Τὸ ζήτημα τοῦτο πολλαχῶς ἐξήτασα βοηθούμενος καὶ ὑπὸ Ἑπτανησίων λογίων, τῶν ὁποίων ἐζήτησα τὴν γνώμην¹⁾, καὶ μελετήσας δημῶδη κείμενα παλαιότερα καὶ νεώτερα τῶν τριῶν νήσων Ζακύνθου, Κεφαλληνίας καὶ Κερκύρας, ἐφ' ὅσον μοι ἦσαν προσιτὰ ἐνταῦθα καὶ τὸ Λεξικὸν Ζακύνθου τοῦ κ. Ζώη (Α-Π), καὶ τὸ Γλωσσάριον Κεφαλληνίας τοῦ κ. Ἡλία Τσιτσέλλη²⁾. Ἐφ' οὗ εἶναι ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένον ὅτι τὸ X ἐπωλήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ὑπὸ Κερκυραίου μόνον 15 ἔτη μετὰ τὴν γραφὴν του, ἦτο φυσικὸν νὰ υποθέσῃ τις ὡς πιθανώτερον ὅτι καὶ θὰ ἐγράφη ὑπὸ Κερκυραίου. Ὁ μακαρ. Γιάνναρης ἐξ ἄλλου λαβὼν, ὡς φαίνεται, ὑπ' ὄψιν πρῶτον τὴν μαρτυρίαν τοῦ τυπογράφου τῆς Α'. Ἐνετικῆς ἐκδόσεως ὅτι τὸν Ἐρωτόκριτον ἔφεραν οἱ Κρήτες πρόσφυγες εις τὴν Ζάκυνθον καὶ ὅτι ἐκ Ζακυνθίων χειρογράφων ὁ ἐπιμελητὴς κατήρτισε τὸ κείμενον τῆς πρώτης ἐντύπου ἐκδόσεως καὶ δεύτερον διαλεκτικούς τινας τύπους τοῦ X, τοὺς ὁποίους καὶ ἐσημείωσεν ἐν τῇ βιβλιαρίῳ του (σελ. 63 σημ. 3, 64), ἀπεφάνθη ὅτι τὸ X ἐγένετο ἐν Ζακύνθῳ. Ἡ ἐξέτασις ὁμοῦς τῶν Ἑπτανησιακῶν ιδιωτισμῶν τοῦ X, τὴν ὁποίαν ἐγὼ καὶ οἱ ἀνωτέρω Ἑπτανησιοὶ φίλοι ἐκάμαμεν δὲν κατέληξαν εις συμπέρασμα καταφατικὸν οὔτε διὰ τὴν Κέρκυραν οὔτε διὰ τὴν Ζάκυνθον. Ἐστράφηγν τότε πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν (ὅπου καὶ διάδοσιν μεγίστην εἶχεν ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ παραστάσεις ἐξ αὐτοῦ γίνονται καὶ μέχρι σήμερον καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ Ἐρωτόκριτος εἶναι κοινότερον ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος) καὶ ζητήσας καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ κ. Λωρεντζάτου καὶ ἄλλων Κεφαλλήνων ἔφθασα εις πιθανώτερον συμπέρασμα, διότι ἐκ τῶν ἐξετασθέντων στοιχείων τὰ 9)10 ἴσως εἶναι Κεφαλληνιακοὶ ιδιωτισμοί. Ἰνα καὶ ὁ ἀναγνώστης ἔχη πρόχειρον τὸν ἔλεγχον ἀναγράφω τὰ κυριώτερα διαλεκτικὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου καὶ τοῦ πίνακος καὶ τῶν ἐρμηγνεῖων τῶν εἰκότων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι Κρητικὰ ἀλλ'

1) Τοῦ κ. Κωνστ. Θεοτόκη ἐκ Κερκύρας. τοῦ κ. Π. Λωρεντζάτου ἐκ Κεφαλληνίας καὶ τοῦ κ. Α. Ζώη ἐκ Ζακύνθου καὶ τινων ἄλλων.

2) Νεοελλην. Ἀνάλεκτα Παργασσοῦ τομ. Β' φυλλ. Γ, Δ, Ε.

Ἑπτανησιακά, ἵνα καὶ περαιτέρω ἐξετασθῶσιν ὑπὸ ἄλλων φιλολόγων ἀνδρῶν ἀκριβοῦντων τα τοιαῦτα.

Τάξις Α΄, ἐκ τοῦ Κειμένου

μπιστενὸς ἐπιθ. (ἀντὶ τοῦ Κρητ. μπιστικός)
 λειδινήση (=δειλινήση)
 ψέγω ψεγάδι (Κρητ. ψέγω, ψεγάδι)
 τουραγνῶ (Κρητ. τυρανῶ)
 χάμου, κάτου, ἀπάνου, (Κρητ. χάμαι, κάτω, ἀπάνω)
 παρεθύρι, καβελλάρις, ἀρρεβῶνας, ἀρρεβωνιάζω (Κρητ. παρα-
 θύρι, καθαλλάρις, ἀρραβῶνας κτλ.)
 γνέφη, σύγνεφα (Κρητ. νέφη, νέφαλα, σύννεφα)
 γιομίζω, γιομάτος (Κρητ. γεμίζω, γεμάτος)
 κρένω,
 δίνω (Κρητ. δίδω, Δυτ. Κρητ. δούδω)
 βούλκα, βουλκωμένος (Κρητ. βούρκα, βουρκωμένος)
 σαλιθάρι (Κρητ. χαλινάρι)
 γγιάζω (Κρητ. γγιζώ)
 προβατῶ (Κρητ. πορπατῶ, προπατῶ)
 ἀνεμοστρόφιλος (Κρητ. ἀνεμοστρόβιλος)
 νάφλερος (Κρητ. κειμενα ναύκληρος, ναύκληρος)
 ἀναρριτζώνω (Κρητ. ἀναχεντρώνω, ἀναχετζώνω)
 ψευδὸς (Κρητ. τσευδὸς)
 κλωνά (Κρητ. κλωνιά, κλωστή)
 ἀγνάντια (Κρητ. ἀνάδια)
 ἀντρόγενο (Κρητ. ἀντρόγυνο)
 ἐχειὸς (Κρητ. ἐκεῖνος)
 νὰν τοῦ πῶ, νὰν τὴν χαιρετήσω κτλ. (Κρητ. νὰ)
 ἀφουγγροῦμαι (Κρητ. ἀφουκροῦμαι καὶ ἀφρουκοῦμαι)

Τάξις Β΄ ἐκ τοῦ Πίνακος

ρωτάει, μηνάει, λιγοψυχάει κτθ. (Κρητ. οἱ συνηρημένοι τύποι)
 βρέσκω (Κρητ. βρίσκω)
 βραδία, ξαρρωστία, μπουλετία λαθωματία, παινεσίες,
 κονταρίες κτθ
 προξενειὸ (Κρητ. προξενειά)
 πρωτογερῶνε, βασιλέωνε, στρατιωτῶνε κτθ
 βούλκα, βουλκωμένος
 ἀντισκόδει (Κρητ. ἀντικόφτει)
 ἐχαιρόντανε (Κρητ. ἐχαίρουντονε)
 ἀγκουρμάστηκε (Κρητ. ἀφουκράστηκε)
 ἐπέθανε (Κρητ. ἐπόθανε)

κατηγάει (Κρητ. κατηγορεῖ)

ξεδιαλένει (Κρητ. ξεδιαλύει)

γιαμά

θυρίδα και φυρίδα (Κρητ. θυρίδα)

τάκο

θυμάει και θυμίζει (Κρητ. θυμίζει)

ἐμίλουνε, ἐκαρτέρουνε (ἢ Ἄρετή) (Κρητ. ἐμέλει(νε)κτλ.)

ἀγκαλιαστόνε (Κρητ. ἀγκαλιαστό)

ἐστεκόντουνα, ἐκαθότουνε αὐτός (Κρητ. ἐστέκουντον(ε) ἐκάθουντον(ε))

ἀνταμῶς (Κρητ. ἀντάμα, ὁμάδι)

ἐδερονότανε αὐτός (Κρητ. ἐδέρουντον(ε))

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὰ μὲν τῆς Α' τάξεως εἶναι πάντα Κεφαλληνιακά¹⁾ πλὴν τοῦ βουλκα - βουλκωμένος (τὰ ὅποια ἀκούονται διὰ τοῦ ρ) και τοῦ νάφλερος(?) Τουναντίον μόλις τὸ ¹⁾), ἐξ αὐτῶν λέγονται και ἐν Κερκύρῃ οὐχὶ δὲ πολλῇ πλείονα ἐν Ζακύνθῳ. Σχεδὸν μετὰ βεβαιότητος ἄρα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ κείμενον τοῦ X εἶναι διεσκευασμένον κατὰ τὸ Κεφαλληνιακὸν ἰδίωμα.

Δὲν ἔχει ὅμως τὸ πρᾶγμα οὕτως και διὰ τὴν Β' σειρὰν ἦτοι τὰ τοῦ Πίνακος. Ἐν τούτῳ τὰ μὲν Κερκυραϊκά εἶναι πάλιν ὀλίγα, Κεφαλληνιακά εἶναι πολλά, Ζακυνθινὰ δὲ τὰ πλείστα και ἰδίᾳ τὰ χαρακτηριστικώτερα τὸ γιαμά και τὰ παροξύτονα ἀσυνάλειπτα βραδία, κονταρία κτθ. Ζακύνθια ἄρα κατήρτισε τὸν Πίνακον τοῦ X. Συμβιβάζοντες τὰ δύο ταῦτα ἐξαγόμενα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ μὲν κείμενον, ἐξ οὗ ἀντέγραψεν ὁ γραφεὺς τοῦ X ἦτο Κεφαλληνιακόν, οὗτος ὅμως ἦτο Ζακύνθιος και δι-ετήρησε μὲν τὴν Κεφαλληνιακὴν ἀπόχρωσιν τοῦ κειμένου, τὸν Πίνακα ὅμως ἔκαμε κατὰ τὸ ἴδιον Ζακύνθιον ἰδίωμα. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο μὴ θεωρῶν ἀπολύτως βέβαιον τὸ ὑποβάλλω ὑπὸ τὴν κρίσιν και ἄλλων εἰδι-κῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐν πρᾶγμα εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ X εἶναι χειρό-γραφον Ἑπτανησιακόν, και ὅτι πολλὰς ἔχει διαφορὰς κατὰ τε τὰς λέ-ξεις και τοὺς τύπους ἀπὸ τῶν Κρητικῶν κειμένων τῆς Α' και Β' ἐκδό-σεως τῆς Ἐνετίας, ἀπεμακρύνθη ἄρα τοῦ γνησίου πρωτοτύπου κειμένου τὸ X. Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει ἐπέρχεται ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν ἡ σκέψις ὅτι μικρὰ ἢ οὐδεμία θὰ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ X πρὸς ἐξακρίθωσιν και ἀπο-κατάστασιν τοῦ ἀρχετύπου κειμένου, τὸ ὅποσον ἡμεῖς ἐπιδιώκομεν ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἔχει ἀκριβῶς οὕτως. Ὑπολεί-

1) Τὸ μπιστενός ὁ κ. Λορεντζάτος γνωρίζει μόνον ὡς μπιστινός. Πρβλ. τὰ ἄλλα Κεφαλλ. σιμοτινός, ἀκολουθινός, ξακολουθινός κτθ. Εἰς τὸν Ταγματιέραν τοῦ Τριβόλη στιχ. 14 εὑρον τὸ ἐμπιστενός.

πεται: μὲν τὸ X τῶν AB ἐκδόσεων ἐν τοῖς πλείστοις, ἀλλ' ἐξ ἄλλου παρέσχε πολῦτιμον ἐπικουρίαν πρὸς ἀποκατάστασιν ἱκανῶν χωρίων, τὰ ὅποια ὁ ἐπιμελητὴς τῆς A ἐκδόσεως δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐπιτυχῶς ἐκ τῶν ἐφθαρμένων Κρητικῶν χειρογράφων, τὰ ὅποια μετεχειρίσθη πρὸς ἀποτελέσειν τοῦ κειμένου του. Ἀναφέρομεν παραδείγματα τίνα, εἰς τὰ ὅποια τὸ X ἔσωσε λαμπρῶς τὸ κείμενον.

Εἰς τὸν στιχ. A 2056 αἱ ἐκδόσεις φέρουσι,

τέσσερα μῆλα διάφορα ἤθερον ἢ Ἄρετοῦσα

πρόκειται περὶ μῆλων τὰ ὅποια ἢ Ἄρετῃ στέλλει εἰς τὴν μάνναν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὡς ξαρρωστικὸν δι' αὐτὸν ἀσθενοῦντα. Τὸ διάφορα δὲν παρέχει λογικὴν ἔννοιαν, τὸ X ἔσωσε τὴν γνησίαν ἐκφορὰν δίφορα.

Εἰς τὸ χωρίον B 1123 ἐξ. γίνεται λόγος περὶ τοῦ θορύβου τὸν ὅποιον κάμνει ἢ βροντῇ ἀρχίζουσα ἀπὸ ὑψηλά, ξεσχίζουσα τὰ νέφη καὶ φθάνουσα εἰς τὴν γῆν. Τὰ AB ἔχουσι τὸν στιχ. B 1125,

Καὶ μὲ πολὺ συγαλιασμοὶ στὰ βάθη κατεβαίνει,

Προφανῶς ἢ λέξις συγαλιασμοῦς (ἐκ τοῦ ἀγάλη) δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν ἔννοιαν, ἢ μᾶλλον ἀντιτίθεται εἰς αὐτήν. Καὶ ἐδῶ τὸ X διὰ τῆς γραφῆς του συγαλιασμοὶ ἀποκαθιστᾷ τὸ χωρίον δίδον ἀμέσως πλήρη τὴν εἰκόνα, ἣν ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ ὁ ποιητὴς παρομοιάζων τὸν θόρυβον τῆς βροντῆς πρὸς τὸν κρότον τὸν ὅποιον κάμνουσι βράχαι ὅταν ἀποσπῶμενοι ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν χαλῶσι καὶ κατακυλιῶνται πρὸς τὴν κατωφέρειαν.

Εἰς τὸ χωρίον B 365 ἐξ., ὅπου περιγράφεται ἢ ἐμφάνισις τοῦ Ρηγοπούλλου τοῦ Βυζαντίου τὰ ἔντυπα AB ἔχουσι τοὺς στίχους 375 - 6.

Κι ὀμπρὸς ἅπ' ὄλους ἤρχονταν πεῖλοι ὄχι καβαλλάροι
νέοι ὄχιτῶ ξαομάτωτοι τοῦ Βασιλιοῦ λογάροι.

Φαίνεται παράδοξον καὶ ἀνάρμοστον οἱ νέοι αὐτοὶ ὑπασπισταὶ τοῦ Ρηγοπούλλου νὰ λέγονται λογάροι. Τὸ X ὅμως ἔσωσε τὴν ὀρθὴν ἐκδοχὴν ἄλογάροι, οὐδεμίαν ἐπιδεχομένην ἀμφισβήτησιν καὶ διὰ μιᾶς διαφωτίζουσαν τὸ χωρίον.

Εἰς τὴν ἐν τῇ Δ' μέρει παρασκευαζομένην μονομαχίαν τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ Ἀρίστου, ὅπου εἰς ἑκάτερον δίδονται ὑπὸ τοῦ οἰκείου βασιλέως καὶ τῶν φίλων τεχνικαὶ δδηγίαι περὶ τῆς μονομαχίας τὰ AB ἔχουσι τὸν στίχον Δ 1564,

καὶ νὰ θωρῇ τὴν κοπανιὰ ποῦ θὲ νὰ τήνε πάρη,

Δυσκόλως θὰ ὑπώπτεε τις ὅτι ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἐφθαρμένος· καὶ ὅμως τὸ X τὸ ἀποδεικνύει ἔχον,

καὶ νὰ θωρῇ τὴν κοπανιὰ πῶς νὰ τήνε παρᾶρη,

τὸ παρᾶρη τὴν κοπανιὰ εἶναι τεχνικὸς ὅρος φραγκικὸς τῆς ξιφομαχίας, τὸν ὅποιον καὶ σήμερον διατηροῦσιν αἱ Εὐρωπ. γλῶσσαι σημαίνων

νά αποκρούση, νά αποφύγη τὸν ξιφισμόν τοῦ ἀντιπάλου· ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ Α (εἴτε καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀντιγραφεῖς) δὲν ἐγνώριζον τὴν τεχνικὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος καὶ διέστρεψαν τὸ χωρίον.

Τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα εἶναι ἀρκετά, ἵνα ἐκτιμήσῃ τις τὴν συμβολήν, τὴν ὅποιαν παρέσχε τὸ Χ πρὸς ὀποκατάστασιν ἐφθαρμένων χωρίων τῶν Α Β ἐκδόσεων. Ἄλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλην ἔποψιν ἢ χρησιμότητος τοῦ Χ εἶναι σημαντικὴ. Ὁ καταρτίσας τὴν Α ἐκδοσιν, ἐξ ἧς ἐπήγασαν πᾶσαι αἱ κατόπιν ἐκδόσεις ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τοῦ μίαν μόνον τάξιν χειρογράφων, τὰ κυκλοῦμενα μεταξὺ τῶν Κρητῶν τῆς Ζακύνθου, τὰ ὅποια ἀνήκοντα τρόπον τινὰ εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν δὲν θὰ παρήλλασσον πολὺ μεταξὺ τῶν· τὸ Χ μᾶς παρουσιάζεται τῶρ ἀντιπροσωπεῦον νέαν τάξιν χειρογράφων διάφορον τῆς προηγουμένης, καὶ χρησιμεύει ὡς ἡ Λυδία λίθος πρὸς ἐξέλεξιν τῆς γνησιότητος τοῦ κειμένου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ πρώτου ἐκδότου. Εἶναι μαρτυρία ἐλθοῦσα ἄλλοθεν, ἐφ' ἧς στηριζόμενος ὁ ἀμερόληπτος κριτικὸς δύναται νά νοήσῃ πολλαχοῦ τὸ γνήσιον καὶ ἀληθές καὶ νά στερεώσῃ τὴν παράδοσιν τοῦ κειμένου.

Ὑπὸ μίαν ἄλλην ἔποψιν μειονεκτεῖ τὸ Χ. Εἶναι γεγραμμένον ὑπ' ἀνθρώπου ἀπαιδευτοῦ μόλις γνωρίζοντος ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι τελείως ἀνορθόγραφον. Ἀντὶ ὅμως τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἔχομεν τὴν καθαρότητα τῆς γραφῆς του καὶ τὴν καλλίστην αὐτοῦ διατήρησιν, ὥστε πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων χασμάτων οὐδεμίαν καταλείπει εἰς ἡμᾶς ἀμφιβολίαν ἐπὶ τῆς παραδόσεως τοῦ κειμένου. Ὁ γραφεὺς τοῦ Χ μ' ὄλην τὴν ἀπαιδευσίαν του ἦτο καλλιγράφος, ὡς φαίνεται, ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ δὴ οὐχὶ ἀδόκιμος σχεδιαστής, εἴτε ἰδίως ἐμπνεύσεως εἶναι αἱ 121 εἰκόνες τοῦ χειρογράφου εἴτε καὶ ἀντίγραφα ἐξ ἄλλου Κεφαλληνιακοῦ χειρογράφου').

Ἡ πρώτη ἐκδοσις Ἑνετίας (Α) τοῦ 1713. Περὶ τῆς πρώτης διὰ τύπου ἐκδόσεως τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐπραγματεύθη ὁ Ἰωάννης Γκινάκας ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἰλισσῷ» (ἔτος Α 1868—1869 σελ. 319—322). Κστέχων οὗτος ἀντίτυπον τῆς πρώτης ἐκδόσεως καὶ λαθὼν ἀφορμὴν ἐξ ἄρθρου τοῦ κ. Σάθα περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου δημοσιευθέντος ἐν τῇ αὐτῇ περιοδικῇ (σελ. 264—266, ἐν ᾧ ἔκαμνε λόγον ἀνακριδῶς περὶ ἐκδόσεως τοῦ 1734) ὁμιλεῖ ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1713, ἐκ τῆς ὁποίας παραθέτει τὸν τίτλον, τὴν Ἀφιέρωσιν εἰς τὸν Τζανδῆρην καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ Τυπογράφου· ἐκ τούτου παρέλαβον τὴν περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως πληροφορίαν ὅσαι ὕστερον ἐμνημόνευσαν αὐτήν.

Τῆς πολυτίμου ταύτης ἐκδόσεως τὸ μοναδικὸν ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν,

1) Τοῦ χειρογράφου ὅλου ἔχομεν φωτογραφικὴν ἀναπαράστασιν παρασκευασθεῖσαν κατὰ παραγγέλιαν ἡμῶν ἐν τῇ Βρετανικῇ Μουσείῳ τῇ φιλικῇ ἐπιστάσει τοῦ κ. Λαζάρου Βελέλη.

ἀντίτυπον κατέχει σήμερον ὁ ἐν Λονδίνῳ λόγιος Πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος κύριος Ἰωάννης Γεννάδιος, ὅστις εἶχε τὴν ἀπειρον εὐγένειαν καὶ κλωσύνην νὰ μοι ἀποστείλῃ τὴν κατωτέρω ἀκριθεῖ περιγραφὴν τοῦ βιβλίου, νὰ ἀντιγράψῃ τίτλον, Ἀφιέρωσιν καὶ Πρόλογον καὶ τὸ σπουδαιότερον νὰ ἐκτελέσῃ διὰ τοῦ κ. Π. Καταπόδη ἀκριθεῖ ἀντιβολὴν τοῦ κειμένου ὀλοκλήρου, τὴν ὁποίαν ἔβηκε εἰς τὴν διάθεσίν μου. Ταυτοχρόνως ἐπέστειλε πανομοιότυπον ἐκτύπωσιν τοῦ τίτλου γενομένην πρὸ ἐτῶν διὰ τὴν σχεδιασθεῖσαν τότε ἔκδοσιν τοῦ Legrand καὶ ἐν τυπογραφικὸν φύλλον (τὸ S ἦτοι τὸ 18) πλεονάζον ἐν τῇ κειμένῳ του, ἃ κατετέθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Ἑρακλείου.

Ἡ περιγραφή τοῦ κ. Γενναδίου ἔχει οὕτως.

«Σχήμα δον τοῦ μεγέθους πασῶν σχεδὸν τῶν ἔκτοτε ἐν Βενετίᾳ μετατυπώσεων.

«Προτεταγμένα εἰσὶν ὅ ἀσελίδωτα φύλλα, ὧν τὸ α' ὁ ἡμίτιλος (faux texte), τὸ β' ὁ τίτλος, τὸ γ' καὶ δ' καὶ ἡ ὄνω ὄψις τοῦ ε' ἡ προσφωνήσις· ἡ κάτω ὄψις τοῦ ε' καὶ ἡ ὄνω ὄψις τοῦ ζ' τὰ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας· ἡ δὲ κάτω ὄψις τοῦ ζ' φύλλου τὰ πρόσωπα τοῦ ποιήματος.

«Ὁ ἡμίτιλος φέρει ἀπλῶς Ὁ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

«Τοῦ τίτλου ἐπισυνάπτω πανομοιότυπον γερόμενον πρὸ ἐτῶν αἰτήσει τοῦ Legrand.

«Τῆς προσφωνήσεως καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀναγνώστας προειδοποιήσεως (ἣτις εἶναι ἄξια λόγου) ἔχετε πιστὰ ἀντίγραφα.

«Ἐπεταὶ τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος ἀπὸ σελίδος 1-333, ὅπου τὸ ἡμέτερον κείμενον σταματᾷ («Ποῦτον ἀρχὴ κ' ἐμπήκασι τζ' ἀγάπης τὴν ὀδύνη»), τῶν ἐξῆς ἀπολεσθέντων πρὶν ἢ τὸ ἀντίτυπον τοῦτο περιέλθῃ εἰς χεῖράς μου. Λείπουν ἀτυχῶς καὶ αἱ σελ. 33 καὶ 34. Τοῦ δὲ τυπογραφικοῦ S ἡ σελίδωσις ἔχει ἀτάκτως . . . Τοῦ φύλλου τούτου τὸ ἡμέτερον ἀντίτυπον ἔτυχε νὰ περιέχῃ παραδόξως πως (ἐκ παραδρομῆς τοῦ συρράψαντος αὐτὸ ἀρχικῶς ὁ ὁ ἀντίτυπα, ὧν τὸ ἕτερον προσφέρω, μετὰ τοῦ πανομοιοτύπου τοῦ τίτλου, τῇ ἐν Κρήτῃ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ, ὅπου ἀρμύζει νὰ ἀπόκειται τὸ τμήμα κἂν τοῦτο τῆς περιλαλήτου πρώτης ἐκδόσεως.

«Ὡς παρατηρεῖτε ἐκ τοῦ δείγματος τούτου τῆς ἐκδόσεως ταύτης τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων τοῦ ποιήματος εὐρίσκονται τετυπωμένα εἰς τὰ περισέλιδα καὶ οὐχὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν παραγράφων τῶν σχετικῶν. Οἱ δὲ στίχοι δι' ὧν ἀρχεται νέα περίοδος ἔχουσι τὰ ἀρχικά διὰ μεγαλυτέρων κεφαλαίων».

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ἔχει οὕτως,

ΠΟΙΨΗΜΑ ΕΡΩΤΙΚΟΝ
Λεγόμενον
Ε'ΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ,

Συνθεμένον ἀπὸ τὸν ποτὲ Εὐγενέστατον
ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΝ τ' ΚΟΡΝΑΡΟΝ

Ἀπὸ τὴν Χώραν τῆς Σιτίας τοῦ Νησιοῦ
τῆς Κρήτης,

Τώρα τ' πρώτην φοράν μὲ πολλὴν κόπον, καὶ ἐπιμέλειαν
Τυπωμένον, καὶ Ἀφιερωμένον

Εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον,

Καὶ Λογιώτατον Ἀφέντην

ΓΕΩΡΓΙΟΝ

ΤΟΝ ΤΖΑΝΔΗΡΗΝ

(μονογραφικὸν κόσμημα τυπογραφείου)

Εἰς τὴν ΒΕΝΕΤΙΑΝ. α, ψ [ιγ']

Εἰς τ' Τυπογραφίαν Ἀντωνίου τοῦ Βόρτολι. 1713

Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

Τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ βιβλίου πρὸς τὸν Γεώργιον Τζανδήρην ἀρκετὰ ἐκτενῆ καὶ μὴ ἔχουσαν σχέσιν πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον θεωροῦμεν περιττὴν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα παραπέμποντες εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν δημοσίευσιν τοῦ Γκινάκα ἐν τῷ 'Γλίσσῳ¹⁾.

Μετὰ τὴν Ἀφιέρωσιν ἔπεται ἡ προσφώνησις τοῦ Τυπογράφου πρὸς τοὺς ἀναγνώστας, ὁ Πρόλογος δηλ. τοῦ βιβλίου, τοῦ ὁποίου τὴν σπουδαί-

1) Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωάν. Βελουδίου, Ἡ ἐν Βενετία Ἑλλην. ἀποικία (ἐκδ. Β' 1893) βλέπομεν σελ. 187 Ἰακώβον Ζανδέριον Κερκυραῖον Ἐπιμελητὴν (Guardiano) κατὰ τὸ 1682, ὅτε καὶ ἀπέθανε καὶ ἐγένετο τοιοῦτος ὁ ἀδελφός του Μάρκος. Τὸν Γεωργιον Ζανδέριον εὐρίσκομεν Ἐπιμελητὴν (Ἐπιστάτην ἢ Προεστῶς λέγεται ἐν τῇ Ἀφιέρωσει) κατὰ τὸ 1705 καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1713 (σελ. 188). Ἐκ τῆς Ἀφιέρωσεως μαθάνομεν ὅτι ὁ Τζανδῆρης ἦτο ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων Ἑλλήνων τῆς Ἑνετίας («εὐπρέπεια τῶν Ρωμαίων»), καὶ ἦτο διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἱατρικῆς ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ Πραγματευτῆς εἰς τὸν Φόρον διευθύνων καὶ εὐεργετῶν τὰ διάφορα φιланθρωπικὰ καταστήματα (Ξενοδοχεῖα, Ὀρφανοτροφεῖα) τῆς Κοινότητος. Ἐκ τῆς Ἀφιέρωσεως φαίνεται σαφῶς ὅτι ὁ Τυπογράφος (ἢ καὶ ὁ ἐπιμελητῆς τῆς ἐκδόσεως) εἶχεν εὐεργετηθῆ ὑπὸ τοῦ Τζανδῆρη καὶ πιθανῶς, ἀφ' οὗ οὗτος ἦτο Ἐπιμελητῆς κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως (1713) ἢ κολακευτικῆ Ἀφιέρωσις σκοπὸν εἶχε νὰ προκαλέσῃ ὑπηρεσίαν τινα τοῦ Τζανδῆρη ὑπὲρ τοῦ βιβλίου.

ότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ποιήματος καὶ προηγουμένως ἐδηλώσαμεν.
Ἔχει δὲ οὕτως.

«Ο Τυπογράφος

Εἰς ἐκείνους, ὁποῦ θέλουσιν ἀναγνώσῃ τὸ παρὸν βιβλίον.

«Παρακινήμενος ἀπὸ τὴν διάπυρον ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν, ὁποῦ παιδί-
όθεν ἔχω πρὸς τὸν¹⁾ ἔνδοξον Γένος τῶν Ρωμαίων, ὄχι μόνον ἐσπούδαζα
μὲ πᾶσαν μου δύναμιν νὰ τυπώσω εἰς τὴν τυπογραφίαν μου ἐκεῖνα ὅλα τὰ
συνηθισμένα Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Κοσμικὰ Βιβλία, τὰ ὁποῖα ὡς τῶρα καὶ
ἀπὸ ἄλλους Ρωμαίους καὶ Ἰταλικούς τυπογράφους ἐτυπώθησαν, ἀλλὰ καὶ
τὰ ἀσυνήθιστα καὶ χρησιμώτερα, ὁποῦ ἀπὸ τινὰ Ῥωμαίων δὲν ἔγιναν ἐγὼ
Ἰταλικός, καὶ τῆς γλώσσης ὀλότελα ἀνῆξευρος, ἀλλὰ²⁾ ἠθέλησα νὰ ξα-
νατυπώσω, καὶ ἄλλα ἐτύπωσα νεωστί, καθὼς καὶ προηγήθηκα ἔκαμα μὲ
πολλὴν ἐξοδὸν εἰς τὸ μέγα Ἐτυμολογικόν, καὶ τῶρα ὕστερα μὲ περισσό-
τερον εἰς τὸ μέγα Λεξικὸν τοῦ Βαρίνου, ὁποῦ εἶναι ὁ Ἰθυσσαυρὸς πάσης
τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἐλπίζοντας νὰ ὠφελίσω τοὺς νέους, καὶ τοὺς
σπουδαίους εἰς τὴν ἀπόκτησιν ταύτης τῆς σοφωτικῆς Γλώσσης, τῶν καρ-
πῶν τῆς ὁποίας ἄμποτε καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰταλοὶ καὶ Λατῖνοι νὰ ἤμεθαι μὲ-
τοχοὶ καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοὺς σοφοὺς καὶ σπουδαίους. Διὰ δὲ τοὺς ἄλ-
λους, ὁποῦ διὰ ψυχαγωγίαν καὶ περιδιάδασιν ἀναγνώθουν κανένα ἀπλοῦν
Βιβλίον, ἔκρινα μὲ τὴν συμβουλήν λογίων ἀνθρώπων νὰ πρωτοτυπώσω εἰς
ταύταις ταῖς ἡμέραις τὸν Ἐρωτόκριτον, Ποίημα παλαιόν, ὁποῦ τόσο ἐ-
παινεῖται καὶ τιμᾶται εἰς τὰς Νήσους τοῦ Ἀδριακοῦ, καὶ εἰς τὴν Πελο-
πόννησον, καὶ μάλιστα εἰς τὴν περίφημον χώραν τῆς Ζακύνθου, ὁποῦ ἀ-
κόμη εὐρίσκονται, ὡσὰν καὶ ἄλλοῦ, οἱ ἀπόγονοι τῶν ταιλαιπύρων Κρητι-
κῶν, καθὼς ἐκεῖ ἦσαν εὐσπλαγγνικὸν καταφύγιον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς
Πατρίδος τως, καὶ ἀπὸ τούτους ἐδημοσιεύθη τὸ Ποίημα, ὄντας συνθεμέ-
νον εἰς τὴν Κρητικὴν τως φυσικὴν Γλῶσσαν, καὶ ἐκοινολογήθη εἰς ἄλλην
τὴν Νῆσον, καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ὁποῦ φαίνεται τερπνότατον καὶ χαριέ-
στατον εἰς ὅσους τὸ ἀναγνώσουσι. Δὲν ἠξέυρω μὲ ὅσαις ἐπιμέλειαις καὶ
κόποις, ὁποῦ ἔγιναν εἰς πολλὰ καὶ διάφορα χειρόγραφα τοῦ Ἐρωτοκρι-
του, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἀμάθειαν τινῶν ἀντιγραφῶν εὐρίσκονται ἄπειρα
σφάλματα, ἀλλοιώσεις, παραλλαγῆς καὶ διαφθοραῖς, σχεδὸν ἀκατάλη-
πταις ἂν ἔτυχε νὰ εὐγῇ τὸ παρὸν ἀρκετὰ διορθωμένον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐστάθη
ἄδύνατον διὰ τὸ πρῶτον, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν τὰ³⁾ τὸ μετατυπώσω
τὸ δευτέρον εἰς καλῆτερον, καὶ ἀρμοδιώτερον τρόπον, παρακαλῶ τὴν Εὐ-
γενείαν σας ἄρχοντες Ῥωμαῖοι, ὅσοι εὐρίσκεσθε νὰ ἔχετε κανένα χερσό-

1) Γράφε τὸ

2) Γράφε ἄλλα

3) γράφε νὰ

γραφον τοῦ αὐτοῦ Ποιήματος τοῦ Ἐρωτοκρίτου, καὶ στοχασθῆτε, νὰ λείπη τίποτε εἰς τὸν τυπωμένον μου, ἢ νὰ ἔτρεξε κανένα μεγάλο σφάλμα, ἢ διαφορά εἰς τὴν ἔννοιαν, νὰ καταδεχθῆτε νὰ μοῦ τὸ σημειώσετε, ἢ ἀντιγράφοντας μου τὰ ὅσα χρειάζονται διορθώσεως, ἢ κάνοντας μου τελείαν τὴν καλοσύνην, μὲ τὸ νὰ μοῦ στείλετε τὸ χειρόγραφον, ὅπου ὑπόσχομαι νὰ ὑπαναστρέψω προθύμως εἰς τὸν ἀποστείλαντα, ὁ ὅποιος ἡμπορεῖ ἀσφαλτα νὰ θεβαιωθῆ, ὅτι καθὼς αὐτὸς θέλει συνεργήσῃ μὲ τιμὴν του εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἔτσι θέλει μὲ κάμη καὶ παντοτινόν του ὑπόχρεων. Ὑγιαίνειτε εὐτυχέστατοι».

Εἰς τὴν Ἀφιέρωσιν καὶ τὸν Πρόλογον φέρεται μὲν ὁμιλῶν ὁ Ἐνετὸς Τυπογράφος Ἀντώνιος Βόρτολις, ἀλλὰ κυρίως ἔχει τὸν λόγον ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Κρής ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης (ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τως, Πατρίδος τως, Κρητικὴν τως φυσικὴν γλώσσαν)¹⁾. Γίνεται μὲν λόγος καὶ περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Βόρτολι εἰς τὸ «Γένος τῶν Ρωμαίων» διὰ τῆς ἐκτυπώσεως βιβλίων Ἑλληνικῶν (ἐκκλησιαστικῶν καὶ λεξικογραφικῶν), ἀλλὰ κυρίως λογοδοτεῖ ὁ Κρής ἐκδότης τοῦ Ἐρωτοκρίτου, καὶ ἐκθέτει τὸν τρόπον, καθ' ὃν κατήρτισε τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων χειρογράφων εὐρισκομένων εἰς χεῖρας τῶν εἰς Ζάκυνθον καταφυγόντων Κρητῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος των (1669). ὁμολογεῖ ὅτι ταῦτα ἕνεκα τῆς ἀμαθείας τῶν ἀντιγραφέων ἔγεμον ἀλλοιώσεων, παραλλαγῶν καὶ διαφθορῶν, καὶ ὅτι πολλοὺς κόπους κατέβαλε ἵνα διορθῶσῃ τὸ κείμενον· ἀλλὰ πάλιν ἀμφισβάζει ἂν ἡ διόρθωσις αὕτη ἐπέτυχε τελείως, καὶ παρακαλεῖ τοὺς εὐγενεῖς Ρωμαίους τοὺς ἔχοντας τυχὸν χειρόγραφα τοῦ ποιήματος νὰ τοῦ σημειώσωσι τὰ σφάλματα ἢ κάλλιον νὰ τοῦ στείλωσιν αὐτὰ τὰ χειρόγραφα ἐπὶ ἐπιστροφῇ, ἵνα καταστήσῃ τὴν μελετωμένην δευτέραν ἐκδοσιν καλυτέραν. Εὐρισκόμεθα πρὸ εἰλικρινοῦς λογοδοσίας εὐσυνειδήτου κριτικοῦ ἐκδότου πράγματος δηλ. σπανίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκόμη διὰ δημῶδες κείμενον. Διὰ τοῦτο ἡ γενομένη ἐργασία εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐκδοσιν εἶναι ἐξαιρετικῶς καλὴ, καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔσωσε τὸ ποίημα ἀπὸ διαφθορᾶς, τὴν ὅποιαν βεβαίως θὰ ὑφίστατο, ἂν ἐξηκολούθει ἀκόμη ἐπὶ πολὺν χρόνον κυκλοῦμενον ἐν χειρογράφοις μεταβαλλόμενον αὐθαίρετως καὶ προσαρμολοζόμενον πρὸς τὸ λεκτικὸν ἰδίωμα τῶν ἀντιγραφέων, ἢ ἂν ἐπεχειρεῖ τὴν ἐκδοσιν ταύτην μὴ Κρής καὶ ὀλιγώτερον εὐσυνειδήτους

1) Εἶναι περιέργον ὅτι ὁ μακαρ. Γιάνναρης σοβαρῶς ἐπίστευσε (ἴδ. σελ. 60 «Πολλὰ καὶ διάφορα . . . ἐπεχείρησε τῶ ἔργῳ».) ὅτι ὁ Βόρτολις ἔκαμε τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐν ᾧ αὐτὸς μαρτυρεῖ ὅτι ἦτο τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὀλότελα ἀνήξευρος, καὶ ὅτι δὲν ὑπεπεύθη ἐκ τῆς γλώσσης τῆς Ἀφιέρωσεως καὶ τοῦ Προλόγου τὸν Κρήτα ἐπιμελητὴν.

καὶ μὴ κριτικὸς ἐκδότης¹). Ποῖαν φθορὰν ἠδύνατο νὰ πάθῃ τὸ ποίημα εἶναι εὐκόλον νὰ νοήσῃ τις, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔφερον αὐτὸ αἱ κατόπιν ἀνατυπώσεις καὶ ἀνόητοι παραδιορθώσεις, μολοντί ὑπῆρχον αἱ ἀρκετὰ καλαὶ πρῶται ἐκδόσεις.

Τὴν ἐργασίαν τοῦ Κρητὸς ἐκδότου δύναται τις νὰ παρακαλουθήσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ προσέχων εἰς τὰς ὑποσελιδίους παραλλαγὰς τοῦ κειμένου ἡμῶν καὶ μάλιστα παραβάλλον τὸ κείμενον τοῦτο πρὸς τὰς νεωτέρας ἀνατυπώσεις. Τὸ σπουδαιότατον προτέρημα τῆς πρώτης ἐκδόσεως εἶναι ὅτι διετήρησε καὶ ἐστερέωσεν οὕτως εἶπεν τὸν ἰδιωματικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἑρωτοκρίτου, καὶ ἔσωσε τὴν διαλεκτικὴν γνησίαν Κρητικὴν αὐτοῦ μορφήν. Δὲν ἦτο ὅμως ὁ ἐκδότης καὶ τελείως ἀπηλλαγμένος τῆς ἐπιδράσεως τῆς λογίης παραδόσεως, ἣτις τὸν ἔκαμε νὰ ἐπιφέρῃ συστηματικῶς μεταβολὰς τινὰς ἐν τῇ κειμένῳ, ὣν σκοπὸς ἦτο νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ τὸ δυνατόν ξενίζοντάς τινὰς ἰδιωτισμοὺς περὶ τοὺς τύπους τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος, οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ὅτι προσέκρουον πρὸς τὴν λογίαν παράδοσιν καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τοῦ πολλοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γλωσσικὸν αἴσθημα. Οὕτω λ.χ. ἀπεμάκρυνεν ἐκ τοῦ κειμένου τοὺς τσιτακίζοντας τύπους τοῦ ἄρθρου γράφων, ὅπου ἦτο δυνατόν²) τ ο ὕ ς, τ ἦ ς, τ α ῖ ς ἀντὶ τοῦ τ ζ ῖ, προσέγραψε πολυλαχοῦ τὸ τελικὸν ν εἰς ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἀκούεται εἰς τὸ λαλούμενον ἐν Κρήνῃ ἰδίωμα, π.χ.

μάχονται μὲ τὴν θάλασσαν μανίζουσι καὶ φουσκώνουσι,
ταῖς ψυχάλιδαις τοῦ γιλιῶ ἰσὰ νέφαλα σηκώνουσι,

τὴν Δύσι, τὸν Νότον, στήν γῆν, σὰν τοῦτον δὲν ἐγίνη, κίντυνον βαρύν, τὸν Ρωτόκριτον, πόνον πολὺν μοῦ φέργει κτλ. ἀπέβαλεν ἐντελῶς ἐκ τοῦ κειμένου τὴν πρόθεσιν ἐκ (ὄκ, ὄχ) ἐν συντάξει ἀντικαταστήσας αὐτὴν πανταχοῦ μὲ τὴν ἀπό, ἀπ', ἀπέριψε τὸν τύπον ἀποῦ τῆς προθέσεως γράφων πάντοτε ἀπό, καὶ τὸν τύπον ἀποῦ τοῦ ἀναφρικοῦ συνδέσμου ἔχων πάντοτε ὁποῦ, ἠκολούθησε κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἐποχῆς τοῦ τὴν ἱστορικὴν γραφὴν γράφων πλιδὸ ἀντὶ μπλιδὸ καὶ του, της, τως ἀντὶ τοῦ ντου, ντης, ντως καὶ λέγω, λέγεις, λέγει, πάγω, πάγεις, πάγει ἀντὶ τῶν λέω, πάω κλπ. ἔγραψε τὴν ρηματικὴν κατάληξιν τοῦ ἁοριστοῦ σθην κλπ. ἀντὶ τοῦ σθην κλπ. καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὐχὶ πολλὰ, τῶν ὁποίων τὴν ἀληθῆ ἐκφορὰν ἐν τῇ προσωρικῇ λό-

1) Ὅμοιον παράδειγμα ὑγινοῦς κριτικῆς ἐργασίας ἔχομεν εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς Ἑρωφίλης τοῦ Χορτάτζη ὑπὸ τοῦ Ἄμβροσιῦ Γραδενίγου κατὰ τὸ 1676, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νόθον καὶ ἀνόητον πρώτην ἐκδοσὶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ματθ. Κιγάλα. Ἰδ. Σάβα Κρητ. Θέατρον Προλεγμ. σ' καὶ ξγ'. Krumbacher, Gesch. Byz. Litterat. § 384. Legrand, Biblioth. gr. vulg. II 335-399.

2) Διὰ τὸ ὅπου ὁ τύπος τοῦ ἄρθρου ὑπολογίζεται ὡς συλλαβὴ τῆς, ταῖς, τοὺς, ἐν ᾧ ἔξ ἄλλου ἀναγράφεται νὰ διατηρῆ τὸ τ ζ'.

γῶ γνωρίζομεν καὶ ἐκ τοῦ σημερινοῦ ἰδιώματος καὶ μάλιστα ἐξ ἄλλων κειμένων καὶ χειρογράφων πρωτοτύπων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Αἱ ἀνωτέρω μεταβολαὶ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου εἶναι μικραὶ παραβαλλόμεναι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων γνησίων γλωσσικῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ὁ κριτικὸς τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐπιμελητὴς ἐτήρησε, καὶ ὀφειλομένον χάριτας εἰς αὐτὸν διὰ τὴν λελογισμένην καὶ ὑγιᾶ κριτικὴν του ἐργασίαν πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ διάσωσιν τοῦ γνησίου κειμένου.

Παρατηροῦμεν τελευταῖον ὅτι κατὰ τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χειρόγραφον (X) ἡ πρώτη ἐκδοσις, ἂν δὲν εἶναι τελείως ἄσφογος ὑπὸ ὀρθογραφικῆν ἐπόψιν, εἶναι τοῦλάχιστον ἀνεκτὴ, ἐκ τούτου δὲ δυνάμεθα ἐπισημασθῆναι ὅτι ἐπιμετῶμεν καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ παιδείας τοῦ πρώτου ἐκδότου.

Ἡ δευτέρα ἐκδοσις Ἑνετίας (B) τοῦ 1737.

Ἡ πρόθεσις τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐκδηλώσει ἐν τῇ προλόγῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὁ ἐκδότης νὰ κάμῃ νέαν ἐκδοσιν μᾶλλον διορθωμένην ἐξ ἄλλων χειρογράφων δὲν ἐξεπληρώθη. Φαίνεται ὅτι ἡ πρώτη ἐκδοσις δὲν εὔρε πρόθυμον πελατεῖαν καὶ ταχεῖαν διάδοσιν διὰ δύο λόγους, καὶ διότι ἐσφίζοντο καὶ ἐκυκλοφόρουσιν ἀκόμη πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Ἑρωτοκρίτου, τὰ ὅποια ἐκώλυον τὴν πώλησιν τῶν ἐντύπων, καὶ διότι τὸ ποίημα δὲν εἶχε γίνεαι ἀκόμη γνωστὸν εἰς τοὺς εὐρυτέρους κύκλους, εἰς τοὺς ὁποίους διεδόθη μετὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἐκδοσιν. Διὰ τοῦτο ἐχρητίσθησαν 24 ἔτη ἕνα ἐξαντληθῶσι τὰ ἀντίτυπα τῆς πρώτης ἐκδόσεως καὶ παραστῆ ἀνάγκη νεωτέρας. Ὁ Βόρτολις μετὰ τοσοῦτον χρόνον δὲν ἐσκέφθη πλέον νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἀλλ' ἀντὶ νέας διορθωμένης καὶ κριτικῆς ἐκδόσεως ἔκαμεν ἀπλῶς ἀνατύπωσιν τῆς πρώτης¹⁾. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς πρώτης ἐκδόσεως δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον. Ἡ ἐκδοσις ἄρα τοῦ 1737 εἶναι μία ἀπλή καὶ πιστὴ ἀνατύπωσις τῆς πρώτης ἐκδόσεως μέχρι μάλιστα τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἐκδόσει καὶ αὐτὰ τὰ τυπογραφικὰ ἀδλεπτήματα τῆς πρώτης²⁾.

Ἡ μόνη διαφορὰ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως ἀπὸ τῆς πρώτης εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις, διότι ἡ δευτέρα ἐτυπώθη διὰ στοιχείων μεγαλυτέρων καὶ ἀραιωτέρων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων δὲν εἶναι τεθειμένα εἰς τὸν

1) Ὁ καθ. Πολίτης μὴ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κείμενον τῆς πρώτης ἐκδόσεως καὶ νομίσας ὅτι ὁ Βόρτολις ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του λαβὼν δὲ ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸν τίτλον τῆς Β' ἐκδόσεως, ἔθα φέρεται «τῶρα τὴν δευτέραν φορὰν μὲ πολλὴν κόπον τυπωμένον καὶ διορθωμένον», λέγει (Ἑρωτοκρ. σελ. 68) τὴν δευτέραν ἐκδοσιν καλυτέραν τῆς πρώτης.

2) Λόγου χάριν εἰς Γ 746 ψηλὰ ψαμῶνει κεῖται καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν ὅπως καὶ εἰς τὴν πρώτην (ἀντὶ ξαμῶνει) καὶ Δ 703 χαράκια ρηξημιὰ ἀντὶ τοῦ ριζιμιὰ.

παρασέλιδον χώρον, καὶ διὰ μικρῶν γραμμῶν ὡς ἐν τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ διὰ κεφαλαίων καὶ ὡς ἐπικεφαλίδες, οὕτω δὲ ἠῤῥησε καὶ ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου καὶ ἀπὸ σελίδων 336 τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐγένοντο 392 εἰς τὴν δευτέραν.

Ὁ τίτλος τῆς Β' ἐκδόσεως εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τῆς πρώτης· ἔλειψε μόνον τὸ «ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἐκλαμπρότατον Ἀφέντην Γεώργιον τὸν Τζανδῆρην» ὡς ὀσκοπον πλέον, ὅπως καὶ ἡ μακρὰ πρὸς αὐτὸν Ἀφιέρωσις τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Πλὴν τῆς μεταβληθείσης χρονολογίας 1737 ἀντὶ τοῦ 1713 προσετέθη καὶ «Τώρα τὴν δευτέραν φορὰν μὲ πολὺν κόπον, καὶ ἐπιμέλειαν Τυπωμένον καὶ διωρθωμένον».

Καὶ ὁ ἐν ἀρχῇ ἡμίτιλος μετεβλήθη εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν γενόμενος

ΠΟΙΪΗΜΑ ΕΡΩΤΙΚΟΝ ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ

Ε'ΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Εἰς τὴν Β' ἔκδοσιν ἀντὶ τοῦ Προλόγου τῆς Α' ἐκδόσεως ἐτέθη ὁ ἐξῆς,

Εἶς τοῦς Ἀναγνώστας

«Ἀπὸ τὴν Τυπογραφίαν Ἀντωνίου τοῦ Βόρολι ἐχετε ὄχι μόνον ἔλα τὰ συνηθισμένα Ἐκκλησιαστικά καὶ Κοσμικά βιβλία, ὅπου ἕως τῶρα καὶ ἀπὸ ἄλλους Τυπογράφους ἐτυπώθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀσυνήθιστα καὶ χρησιμώτερα, καθὼς εἶναι τὸ μέγα Ἑτυμολογικόν, καὶ τὸ μέγα Λεξικόν τοῦ Βαρίνου, ὅπου εἶναι ὁ Θησαυρὸς ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης· καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοὺς φιλολόγους καὶ σπουδαίους. Διὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ὅπου διὰ ψυχαγωγίαν καὶ περιδιάδασιν ἀναγνώθουν κανένα ἀπλοῦν Βιβλίον, μὲ τὸ νὰ προειπωθῆ ὁ Ἐρωτόκριτος, Ποίημα παλαιὸν καὶ νὰ ζητῆται ἀπὸ πολλοὺς τὸ Βιβλίον, μετατυπώνεται πάλιν, καὶ ἐκδίδεται (ὡσὰν ὅπου ἔγινε σπάνιον) ἐκ δευτέρου, μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ δευτερός τύπος νὰ εὕρῃ τὴν καλὴν τύχην, ὅπου ἦρε καὶ ὁ πρώτος, διὰ νὰ θρέφεται, καὶ ν' αὐξάνῃ πάντοτε ἡ ἐπιθυμία ὅπου ἔχομεν πρὸς τὸ νὰ ὠφελοῦμεν τὸ περίφημον Γένος τῶν Ῥωμαίων, ὅσον εἶναι εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἔξουσίαν, καὶ δύναμιν».

Καὶ ἐκ τοῦ Προλόγου τούτου ἐξάγεται ἀρκετὰ σαφῶς ὅτι μόνον περὶ ἐπιμελοῦς ἀνατυπώσεως τοῦ βιβλίου πρόκειται, οὐδεὶς δὲ λόγος περὶ διορθώσεως τοῦ κειμένου γίνεται¹⁾.

1) Τῆς Β' ταύτης ἐκδόσεως ἀντίτυπον εὐρίσκειται ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν. Ταύτης ἐλάβομεν πιστὸν ἀπόγραφον, τοῦ ὁποῦ τὴν ἀντιβολὴν καὶ ἐπαλήθευσιν μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ἀκριθείας ἐξέπόνησε κατὰ παράκλησιν ἡμῶν ὁ φίλος Ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης κ. Θεμιστ. Βολίδης.

II

ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΥΤΟΥ

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδαιωτάτων διὰ τὸ ποίημα προβλημάτων, *Ποῦ καὶ πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐποιήθη ὁ Ἐρωτόκριτος*. Ἐκαστὸν τῶν ζητημάτων τούτων θὰ ἐξετασθῇ ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ἕνεκα τῆς πρὸς ἄλληλα συναφείας καὶ ἐξαρτήσεως πολλαχοῦ καὶ θὰ συνεξετάζωνται ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἀφ' οὗ στηρίζουσιν ἕν τισι καὶ διαφωτίζουσιν ἄλληλα.

Τόπος τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος. Γνώριμα Σάθα καὶ Πολίτου.

Ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας, ἦτοι ἀφ' οὗ οἱ Κρήτες πρόσφυγες μετεκόμισαν τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς Ἑπτάνησον μέχρι σχεδὸν τῶν ἡμερῶν μας (1885) οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ τόπου τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος· πάντες ἐπίστευον καὶ ἔλεγον ὅτι τὸ ποίημα εἶναι Κρητικόν, καὶ ὅτι ἐκ Κρήτης ἦλθεν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ὁ πρῶτος ἐκδότης (ὁ τοῦ 1713) καὶ πάντες οἱ μετὰ ταῦτα, οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ περιηγηταὶ οἱ περὶ αὐτοῦ ὁμιλήσαντες, καὶ οἱ λόγιοι οἱ ἐξετάσαντες καὶ οἱ κρίναντες αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Ἄγγλου Leake καὶ ἐξῆς ἐθεώρουν ὡς βέβαιον καὶ δεδομένον τὸ πρᾶγμα. Ἡ πρώτη ἀμφισβήτησις διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ μεσαιωνολόγου Κ. Σάθα ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι ἐν τῇ περιοδικῇ Ἐστῆ κατὰ τὸ 1885 (τομ. ΙΘ' φυλλ. 492) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνες Στρατιῶται!»· Τὴν γνώμην του ὁ κ. Σάθας διευτύπωσεν ὡς ἐξῆς.

«Κακῶς νομίζεται ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς Βιτζέντζου τοῦ Κορνάρου, Ὁ Ἐνετόκριτος οὗτος ἐξῆ ἐν Σιτείχ μετερχόμενος τὸν μνήμονα, ἐκ δὲ τοῦ διασωθέντος πολυτόμου συμβολαιογραφικοῦ του ἀρχείου πειθόμεθα ὅτι μόλις ἐψέλλιξε τὸ τότε ἐν Κρήτῃ ὁμιλούμενον ἰδίωμα ἀγνοῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἑλληνικοὺς χαρακτηρισ, ἀφ' οὗ γράφει τὰ ἑλληνικὰ διὰ λατινικῶν γραμμῶν²⁾. Ἡ Κρητικὴ διαλέκτος εἶχε τοσοῦτον ἐ-

1) Δέκα ὀκτὼ ἔτη πρότερον ὁ Σάθας ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἴλισσῶ» (τομ. Α 1868-1869 σελ. 264-266) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀκολουθεῖ τὴν κοινὴν παράδοσιν ὅτι δηλ. τὸ ποίημα ἐγένετο ἐν Κρήτῃ καὶ παραδίδεται ὡς πιθανόν ποιητὴν τὸν Βιτζέντζον Κορνάρου τὸν ἀναφερόμενον ἐν συμβολαίῳ τοῦ 1561 δημοσιευθέντι εἰς τὴν Συλλογὴν Miklosich καὶ Müller Acta et Diplomata graeca med. aevi vol III σελ. 264-265.

2) Αἱ πληροφορίαι αὗται τοῦ Σάθα περὶ τοῦ νοταρίου Σητείας Βιτζέντζου Κορνάρου καὶ τοῦ ἀρχείου του εἶναι τελείως ἀνακριβεῖς, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ περὶ τοῦ ποιητοῦ κεφάλαιον.

πηρεασθή υπό τῆς Ἑνετικῆς, ὥστε οὐ μόνον τὰ τότε συντεταγμένα ἐπίσημα ἔγγραφα βρίθουσι ξενισμῶν πρωτακούστων, ἀλλὰ καὶ ἡ νῦν ἐτι λαλουμένη τηρεῖ μέγαν ρύπον ξενικῆς ἐπιδράσεως¹⁾. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι εἰς πτωχὸς ἀλλόγλωσσος συμβολαιογράφος κατῴρθωσε νὰ συνθέσῃ τόσον μακρὸν ἔπος, καὶ τὸ παραδοξότερον νὰ γινώσκῃ τόσον καλῶς τὴν μεσαιωνικὴν γεωγραφίαν, τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Βλάχους, τὴν Μακεδονίαν, τὸ Βυζάντιον καὶ ἄλλα ὀνόματα λησμονημένα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συγχρόνων τοῦ Βιτζέντζου λογίων; Περὶ τοῦ ποιητοῦ θὰ γράψω ἐν ἐκτάσει ὅταν ἐκδώσω τὸ ἀληθὲς κείμενον ἐκ τοῦ ἐν τῇ Βρετανικῇ Μουσεῖῳ κώδικος, ἐπειδὴ ὁμοῦς νῦν ὁμιλῶ περὶ Στρατιωτικῶν, ὁ δὲ Ἐρωτόκριτος εἶναι καθαρὸν Στρατιωτικὸν ποίημα, ἀναφέρω ὅτι ὁ ἀρχικὸς τοῦ ἔπους πυρὴν πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅθεν μετηνάστευσεν εἰς Κρήτην διὰ τῶν ἐνταῦθα ἰδρυθεισῶν μετὰ τὸ πέρασ τῆς Ἀραβοκρατίας Στρατιωτικῶν ἀποικιῶν· ἐν τῇ νήσῳ ἐγκληματισθὲν ἀνεπτύχθη ἐν τῇ σημερινῇ αὐτοῦ τύπῳ διὰ παρενθέσεως τοῦ μεγάλου ἐπεισοδίου τῆς πρὸς τὸν Καραμανίτην μονομαχίας τοῦ Κρητὸς ἀρχοντοπούλου, ὁ δὲ Κορνᾶρος ἀντιγράφας ἢ καὶ ἐλαφρῶς διασκευάσας τὸ πρωτότυπον προσέθηκε τὴν ἐν τέλει περὶ αὐτοῦ δῆλωσιν».

Ἀκόμη περαιτέρω προσέθη ὁ Σάθας κατόπιν κατὰ τὸ 1888 ἀποκαλῶν τὸν Ἐρωτόκριτον ἀντικρυς «Ἀθηναϊκὴν ἐποποιῶν»²⁾.

Ἀτυχῶς ὁ Σάθας δὲν ἐξέδωκε τὸ κείμενον τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ὅτε θὰ ὠμίλει, ὡς ὑπεσχέθη, ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ θὰ ἐδικαιολογεῖ τὴν ἀνωτέρω καινοφανῆ καὶ παράδοξον ἀληθῶς γνώμην περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιήματος καὶ τοῦ ποιητοῦ, οὐδὲ ἀλλαχοῦ που ἔκαμε πλέον λόγον περὶ τούτου, ἐν ᾧ παρήλθον τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τότε· ὅτι ὁμοῦς δὲν παρητήθη τῆς γνώμης ταύτης εἰκάζομεν ἐκ τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ Κρητικοῦ πολέμου τοῦ Μπουνιαλῆ τῆς γραφείσης προφανῶς κατ' ἐμπνευσιν τοῦ Σάθα, ἐν ἣ ἐπαναλαμβάνεται τὸ πρᾶγμα ὑπὸ ὅμοιον περίπτου πνεῦμα σελ. 11-12. °)

«Ὅτι ὁμοῦς τὸ ποίημα δὲν ἐγράφη ἀρχικῶς ἐν Κρήτῃ δηλοῖ ἢ τε ὑπόθεσις αὐτοῦ περιστρεφομένη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βλάχων πολιορκίαν τῶν Ἀ-

1) Δὲν θεωρῶ ἀναγκαῖον οὐδὲ νὰ ἀναιρεθῶσι τὰ λεγόμενα τοῦ Σάθα περὶ τοῦ μεγάλου ρύπου ξενικῆς ἐπιδράσεως ἐν τῇ Κρητικῇ ἰδιότητι. Αὕτῃ ἡ γλώσσα τοῦ παρόντος ποιήματος καὶ ὁ κατάλογος τῶν ξένων λέξεων ἐν αὐτῇ, ὃν δημοσιεύομεν κατωτέρω, μαρτυρεῖ τὸ ἐναντίον. Ἀντίθετον ἐντελῶς γνώμην ἔχει ὁ ἄλλος μεσαιωνοδίφης Legrand (ἴδ. κατωτέρω εἰς τὸ περὶ τῆς γλώσσης κεφάλαιον).

2) Ἐστία τομ. ΚΕ' 1888 φυλ. 644 σελ. 275 «Αὐτὸς ὁ Ἐρωτόκριτος ἢ δημοφιλέστερος τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐποποιῶν οὐδαμῶς μνημονεύων τὸ χριστιανικὸν ὄνομα ἄρχεται ἀπὸ ἐγκωμίου τῆς θρησκείας τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων!»

3) Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ, Κρητικὸς Πόλεμος ἐκδ. Ξηρουχάκι, Τεργέστη 1908.

θηνῶν, καὶ τὰ παλαιὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων, βασιλεὺς Ἡρακλῆς, βασιλί:σσα Ἄρτεμις, βασιλόπουλλον Βυζαντίου κλπ. πράγματα ὁλως ἀκατάληπτα διὰ τὸν τότε ποιητὴν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὡς περιηλθεν ἡμῖν τό ποιῆμα, ἐγράφη ἢ μάλλον μετηνέχθη ἐν τῇ σημερινῇ τῶν Κρητῶν διαλέκτῳ ὑπὸ τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου . . . »

«Θεωροῦντες τὴν νῦν Κρητικὴν ἐπεξεργασίαν ὡς γενομένην πολὺ πρὸ τοῦ 1538 εἰκάζομεν ὅτι τὸ ποιῆμα κομισθὲν ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1364 κατελθόντων Ἀθηναίων μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ μάρτυρος αὐτῶν Ἀνθίμου, ἐκυκλοφόρησεν ὡς κατηχητικὸν βιβλίον, ὡς καὶ ἡ τότε γνωσθεῖσα . . . ἤσσεις . . . »

«Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ ἡμέτερος Ἐρωτόκριτος ἀναγόμενος εἰς τὸν λεγόμενον κύκλον τῆς Ἀδλῆς τοῦ Ἐρωτος (Cour d'Amour) μετενεχθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κρήτην, μεταφρασθεὶς δὲ πρὸ τοῦ 1538 ὑπὸ τοῦ Κορνάρου εἰς τὴν Κρητικὴν διάλεκτον»

Ἐν σημειώσει ὁ Ξηρουχάκις προσθέτει «Τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ποιήματος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐντελὴς ἐν τούτῳ ἀποσιωπημένη πυρρις, τότε γνωστοτάτη καὶ ἡ παντελῆς ἀποσιώπησις τοῦ κρατοῦντος χριστιανικοῦ θρησκευματος».

Ἡ γνώμη ἄρα τοῦ Σάθα εἶναι τοιαύτη τις· ὁ πρῶτος πυρὴν τοῦ ποιήματος ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις, (ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ) εἰς ἐποχὴν πολὺ παλαιάν, καὶ ἦτο στρατιωτικὸς, μετεκομίσθη δὲ εἰς Κρήτην μετὰ τὴν ἀνάγκησιν αὐτῆς ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ (κατὰ τὸ 961) ὑπὸ τῶν ἀποίκων τῶν ἐγκαθιδροθέντων ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἀράβων. Ἐκτοτε ἐνεκλιματίσθη ἐν τῇ νήσῳ, ὅπου καὶ προσέλαβε τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Καραμανίτη, ὁ δὲ Κορνᾶρος εὐρῶν τὸ ποιῆμα κυκλοῦμενον ἐν Κρήτῃ τὸ διεσκεύασεν ἐλαφρῶς καὶ προσέθηκε τὸν ἐν τέλει περὶ ἑαυτοῦ ἐπίλογον.

Ὅμοια τις περίπου εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κρητικοῦ πολέμου τοῦ Ξηρουχάκη μετὰ τὴν σπουδαίαν διαφορὰν ὅτι θεωρηθείσης, φαίνεται, λίαν ὑπερβολικῆς τῆς ἀναδρομῆς μέχρι τοῦ 961, μετατίθεται ἡ εἰς Κρήτην μετακόμισις τοῦ Ἐρωτοκριτοῦ κατὰ τὸ 1364 ἤτοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Ἁγίου Τίτου, γενομένη ὑπὸ τῶν κατελθόντων πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς Ἀθηναίων μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀνθίμου¹⁾, προστίθεται δὲ ὅτι τὸ Ἀθηναϊκὸν ποιῆμα μετέφρασεν εἰς τὴν Κρητικὴν διάλεκτον ὁ Κορνᾶρος πρὸ τοῦ 1538.

Ἡ γνώμη τοῦ Σάθα ἔμεινεν ἔκθετος ἐπὶ τριακονταετίαν χωρὶς νὰ τύχη οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς αἰτιολογίας. Αἱ ἰσῆμαντοι καὶ ἰσχυραὶ νύξεις αἱ ἐν τῇ

1) Πολὺ ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν εἰδήσεων αὐτῶν περὶ καθόδου Ἀθηναίων ἐπικούρων καὶ Ἀρχιεπισκόπου. ἐφ' ὅσον δὲν δημοσιεύονται τὰ ἔγγραφα καὶ αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἠντλήθησαν αἱ πληροφορίες αὐταί.

Εἰσαγωγή τοῦ Ξηρουχάκι ὅτι δηλ. ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος περιστρέφεται περὶ τὴν πολιιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἔπειτα ἡ ἐκ τῆς παρασιωπῆσεως τῆς πυρρίτιδος ἐξαγομῆνη ἄγνοια αὐτῆς καὶ ἡ μὴ ἀναφορά τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευματοῦ εἶναι δικαιολογίαι τόσον ἀσθενεῖς, ὥστε δὲν ἀντέχουσιν εἰς οὐδεμίαν βάσανον. Ὅτι μὲν ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος διεξάγεται ἐν Ἀθήναις οὐδαμῶς μαρτυρεῖ καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις γένεσιν αὐτοῦ, ἀρκεῖ δὲ νὰ ἀναπολήσῃ τις τὴν σειρὰν τῶν ἐπικῶν ποιημάτων ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἐξῆς διὰ τὰ ἴδια ἂν ἡ πατρὶς τοῦ ποιήματος εἶναι ἀνάγκη νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν τόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἔπους, ἔπειτα τὸ ὅτι δὲν γίνεται λόγος περὶ πυρρίτιδος δὲν μαρτυρεῖ ἄγνοϊαν αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἤθελε, ἀφ' οὗ ἡ ὑπόθεσις του διεξάγεται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, νὰ κίμη τόσον χονδρὸν ἀναχρονισμόν, τὸ ὅτι δὲν ἀναφέρεται τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα εἶναι ἀνακριθὲς διότι ἀρκετοὶ χριστιανικοὶ ἱπαινημοὶ εὐρίσκονται ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τῇ ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματος¹⁾, ὅπου καταδικάζεται ἡ ἐθνικὴ θρησκεία ὡς στερουμένη βίσεως (ψευδῆς). ἀλλὰ καὶ ἂν οὐδεμία ἀναφορά χριστιανικῆ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ποιήματι οὐδὲν τοῦτο σημαίνει, ἢ μᾶλλον πιστεῦω ὅτι ὑποδηλοῖ τὸ ἐναντίον ἦτοι νεωτέραν ἐποχὴν, διότι ὅσον ἀνερχόμεθα χρονολογικῶς, ἢ πρὸς τὸ θρήσκευμα προσήλωσις εἶναι μεγαλυτέρα καὶ

1) Χριστιανικοὺς ὑπαινημοὺς ἐν νῆ Ἑρωτοκρίτῃ ἐσημειώσαμεν τοὺς ἐξῆς.

- A 19—20 Ἵτοι περαζόμενους καιρούς, πού οἱ Ἑλληγες ὠρίζα,
κί ὀπού δὲν εἶχ' ἡ πίστι ντωῖς θεμέλιο μηδέ ρίζα.
1008 δαιμόνου ὀδύνη
- B 1048 Ὅπ' ἀποθάν' ἀπ' ὄλους σας ἄς εἰν συχωρεμένους
Γ 460 μάρθε φωτιά ὀχ τὴν κόλκσι ἀπὸ δαιμόνου χέρα
1310 κί μ' ἔτοιο τέλος ἄσκημο μαυρίσης τό κορμί σου (ἐπὶ αὐτοκτονίας)
1498 ἦνοιξε τὸν Παράδεισο, κί τ' Ὀύρανοὺς μοῦ δίδει.
- Δ 119 γιατί εἶναι ἀθάνατο (τὸ πνεῦμα)
138 τί ξάζει τὸ φαξούσιο
408 κρῖμα μεγάλον ἔχεις
601 Ὅποιος σοὶ μεγαλότητες ζητᾷ τουνοῦ τοῦ κόσμου
καὶ δὲ γνωρίζει, πῶς ἐπὰ διαβάτης εἰν τοῦ δρόμου.
1622 Μὰ τὴ Γῆς, πού τὰ κορμιά θε νὰ μᾶς καταλύσῃ
1910 Ἦρθεν ἡ ὠρα νὰ γενῆ ἡ σάρνα πάλι χῶμα.
- ι. 855-6 Στόν ἄδη στεφανώνομαι μάρτυρας νὰ ν' ὁ Χάρος,
σκουλήκοι νὰ ναι τὰ προικιά, κί ὁ τάφος μου νοδάρας.
860-1 Μοῦ θέλου δώσει τὴν εὐκὴ ἄσκιες ἀποθαιμένω,
κ' ἡ ψή μου νὰ ν' χαϊράμενη πασίχαρη στόν ἄδη.
1032 Στὴν ψή μας δύναμι κί μπόρσι δὲν ἔχεις.
Δὲν εἰν στόν ἄδη ριζικά, δὲν εἰν στόν ἄδη μοῖρες,
δὲν εἰν στόν ἄδη κέρθητα.
1151 Νὰ συμπαιήσῃ ἐσὲ κ' ἐμέ, τό βάρος του νὰ λειώσῃ.
1274 Ἐθελήματ'εψα κ' ἐγὼ σὲ τοῦτο τό στεφάνι.
1544 Ποῦ νὰ βρεθῆ ἀκριμάτιστος, ὄντε τὸν πᾶρ ὁ Χάρος.
1548 τό τέλος τ' ἔχει νὰ γενῆ, ἐπ' ὁ Θεὸς ὀρίσῃ.

κατ' ἀκολουθίαν ἢ παράλειψις χριστιανικῆς μνείας ἐν τῷ ποιήματι θὰ ἦτο δυσκολωτέρα.

Τὴν περὶ Ἀθηναϊκῆς καταγωγῆς τοῦ ποιήματος γνώμην τοῦ Σάθα ἐ-
 βασάνισε καὶ ἐπιτυχῶς ἀνεσκεύασεν ὁ μακαρ. Γιάνναρης.¹⁾ Ὁ κ. Δημ.
 Καμπούρογλου ἠθέλησέ πως νὰ δώσῃ χεῖρα βοήθειας [εἰς τὸν Σάθαν ἢ
 μᾶλλον νὰ μετριάσῃ τὸν ἔλεγχον τοῦ Γιάνναρη δι' ὧν λέγει²⁾ ὅτι ὁ «Σά-
 θας μόνον περὶ τοῦ πυρῆνος τοῦ ἔπους ὠμίλησε καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ἔλου
 ἔπους ὅπως μάλιστα ἔχει τοῦτο σήμερον.» Ἀλλ' ὡς εἶδομεν, ὁ Σάθας
 Ἀθηναϊκὴν ἐποποιίαν ἐκάλυψε τὸν Ἐρωτοκρίτον κατὰ τὸ 1888 καὶ
 ἐν τῇ εἰσαγωγῇ δὲ τοῦ Κρητικοῦ πολέμου τοιαύτη ἰδέα ὑποστηρίζεται.
 Καὶ ὁ κ. Καμπούρογλου λέγει «τὸ γλωσσικὸν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἰδίωμα
 εἶναι ἀναντιρρήτως καὶ ὀφθαλμοφανῶς Κρητικόν» ἀφίνων νὰ νοηθῇ ὅτι
 παραδέχεται τὴν περὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πυρῆνος γνώμην τοῦ Σάθα.

Ὁ κ. Καμπούρογλου (Ἱστορ. Ἀθηναίων τομ. Α σελ. 291) λέγει ὅτι
 «πολύστιχος περὶ Ἀρετούσης ἐποποιία ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις
 λησμονηθεῖσα ἐν τῇ τάφῳ μετὰ τῶν γραιῶν τῶν Ἀθηνῶν τῶν ἐν τῇ μνή-
 μη αὐτῶν ἀποτεθησαυρισμένην ἔχουσῶν ταύτην».

Ἐπειτα ὁ κ. Καμπούρογλου ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐν Πειραιεὶ «Σπηλαίου
 τῆς Ἀρετούσας ὅπερ ἐχρησίμωσε τὸ πρῶτον ὡς φυλακὴν, εἶτα δὲ
 καὶ ὡς τάφος αὐτῆς».

Ἀναφέρει κατόπιν τὸν στίχον

ὄγκιὰ ψωμί ὄγκιὰ νερὸ καὶ κροκιδένιο στρωῶμα

εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου (Δ 588) καὶ ἐπάγεται (σελ. 292-293).

«Τὸ δεικνύον τέλος οὐχὶ ἄνευ σημασίας τὴν γνώμην τοῦ Σάθα περὶ τῆς
 ἐν Ἀθήναις ὑπάρξεως τοῦ πυρῆνος τοῦ ἔπους τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι καὶ
 τὸ ἐξῆς. Ἐν τῷ Δ' μέρει τοῦ Ἐρωτοκρίτου (557-580) ἀπαντῶσιν οἱ ἐξῆς
 στίχοι,

Ὁρισ' ὁ Ρῆγας τὸ ζιμιό, κάνει καὶ φέρονισίν του
 ροῦχ' ἀποφύμια καὶ παλιά, καὶ ἰτύνει τὸ παιδίον του
 κόβγει τα ὡς τὰ γόνατα, καὶ κούντουρα τ' ἀφίνει,
 καὶ ἀσοῦσουμη κι ἀνέγνωρη ἢ Ἀρετούσα γίνη

«Παραδόξως δ' ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ περιηγητῇ Randolph ἐν τῷ κεφα-
 λαίῳ Θερμι³⁾ ὅτι κατὰ παράδοσιν ἀνακοινωθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ προ-
 ξένου Giraud Πρίγκηψ τις τῶν Ἀθηνῶν εἶχε κόρην καταστάσαν ἔνοχον
 ἐγκλήματός τινος καὶ ἐξορισθεῖσαν ταύτης πρὸς μείζονα περιφρόνησιν ἔ-
 κοψαν τὰ ἐνδύματα κοντὰ μέχρι γονάτων καὶ οὕτως ἔχουσαν τὴν ἐξώρισαν

1) Α. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου Ἀθην. 1889 σελ. 20-22.

2) Δημ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορία Ἀθηναίων τομ. Α' ἐν Ἀθήναις σελ. 291.

3) Randolph, The present state of the Morea, London 1687 σελ. 38.

εἰς τὴν νῆσον. Ἄλλ' αἱ Θεομιώτισσαι καὶ κατόπιν ἅπασαι αἱ νησιώτισσαι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐμμύθησαν τὴν πριγκλίπισσαν καὶ ἔκοψαν ἀμέσως τὰ ἐνδύματά των (κούντουρα ὡς τὰ γόνατα).»

Δὲν πιστεύομεν ὅτι ἐνισχύθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω Ἰθην. παραδόσεων ἢ περὶ Ἰθην. προελεύσεως θεωρία τοῦ κ. Σάθα. Πολὺ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι αὐταὶ προήλθον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιήματος, ὅτι δηλ. ἐγεννήθησαν ἐν Ἰθην. μετὰ τὴν αὐτόθι διάδοσιν τοῦ ποιήματος, καὶ ὅτι οἱ Ἰθην. καὶ Ἰθην. αἰθελήσαν δι' αὐτῶν νὰ ἐντοπίσῃσι τρόπον τινὰ τὸ δημοφιλὲς Κρητικὸν ποίημα.

Ἡ ἀνωτέρω γνώμη τοῦ Σάθα μὴ στηριχθεῖσα ἐπὶ οὐδενὸς ἀσφαλοῦς δεδομένου οὐδὲ δικαιολογηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, ἀντιτιθεμένη δὲ πρὸς πάσας τὰς μαρτυρίας καὶ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν δὲν ἐθεωρήθη καὶ πολλῆς προσοχῆς ἄξια, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐξηλέγχθη διὰ τῆς μελέτης τοῦ Γιάνναρη· διὰ τοῦτο οἱ μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ ποιήματος γράψαντες Δαμδέργης, Κορδυλάκης, Krumbacher, Παλαμάς, Dieterich, Σωτηριάδης δὲν τὴν ἔλαβον ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν.

Διὰ τῆς μελέτης ὁμοῦ τοῦ καθηγ. Ν. Πολίτου¹⁾ νέα ἐγένετο ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος. Τὴν γνώμην του ὡς ἐξῆς συγκεφαλαιοῖ ὁ κ. Πολίτης (σελ. 54).

«Πιθανῶς τὸ ἀρχέτυπον ποίημα ἐγράφη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὅτι ἤκμαζε τὸ κράτος τῶν Καραμανιτῶν, ἐν ὅσῳ ἀκόμη τὸ κράτος τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων δὲν εἶχε τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἤρchiσε προσλαμβάνον περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐν Κοσσοβῶν μάχης (1385). Φαίνεται δὲ ὅτι ἐποιήθη ἴσως ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ἐν χώρᾳ Ἑλληνικῇ μὴ φραγκοκρατούμενῃ, διεσκευάσθη δ' ὕστερον ὑπὸ τινος Κρητῆ, ὅστις δὲν ἦτο ὁ Βιτσέντζος Κορνᾶρος, ὁ ἀρχὼν τῆς Καρπάθου ὁ τῷ 1476 γεννηθεὶς· ὁ δὲ τὸν δεύτερον ἐπίλογον τοῦ Ἐρωτοκρίτου γράψας Βιτσέντζος Κορνᾶρος, πιθανῶς ἦτο ἀπλοῦς ἀντιγραφεὺς ὀλίγας καὶ ἀσημάντους μεταβολὰς ἐπενεγκῶν εἰς τὸ κείμενον».

Ὁ κ. Πολίτης, ὡς περίπου καὶ ὁ Σάθας, πιστεύει διπλὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἤτοι παλαιότεραν μορφήν, τὸ ἀρχέτυπον ποίημα γενομένην ἴσως ἐκτὸς τῆς Κρήτης εἰς χώραν ἑλληνικὴν μὴ φραγκοκρατούμενην (οὐχὶ ἀναγκαίως τὰς Ἀθήνας) καὶ νεωτέραν διασκευὴν ἢ ἀπλήν ἀντιγραφὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Κρητῆ Βιτσέντζου Κορνᾶρου.

Οἱ σπουδαιότεροι λόγοι, ἐφ' ὧν ὁ καθ. Πολίτης ἐστήριξε τὴν γνώμην του εἶναι οἱ ἐξῆς· ὁ ποιητὴς ἀγνοεῖ τοὺς Ὀσμανίδας Τούρκους μὴ ἀναφέρων αὐτοὺς παντάπασιν εἰς τὸ ποίημά του, ἐν ᾧ ἡ μνεῖα τοῦ Καραμανίτου ἄγει εἰς τὴν εἰκασίαν, ὅτι οἱ χρόνοι τοῦ ποιητοῦ συμπίπτουσι πρὸς

1) Ν. Πολίτου, Ἐρωτοκρίτος ἐν Λαογραφίᾳ Α' σελ. 19-70.

τὴν ἀκμὴν τοῦ Καραμανικοῦ κράτους, τὸ ὅποσον κατελύθη ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ὁ κ. Πολίτης λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς «ἰδυνάτων νὰ προεικάζῃ τὴν ἐκ τῆς ραγδαίως αὐξανομένης δυνάμεως τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων ἐπιχείμενον ἄλθερον τοῦ ἔθνους, ἐθεώρει τοὺς Καραμανίτας, ὡς τοὺς μοιραίους ἀντιπάλους, οἵτινες ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τοὺς Ἀσιάτας βαρβάρους κατέλαβον τὴν θέσιν, ἣν πρὸ αὐτῶν κατεῖχον οἱ Σελτζούκοι, καὶ πρότερον οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Πέρσαι». Ἡ ὀποσιώπησις ἄρα τῶν Τούρκων καὶ ἡ μνεῖα τοῦ Καραμανίτου δεικνύουν κατὰ τὸν κ. Πολίτην τὸν 14 αἰῶνα.

Δεύτερον ἐπιχείρημα τοῦ κ. Πολίτου ὑπὲρ τῆς παλαιότητος τοῦ ποιήματος εἶναι, ὅτι ἐν αὐτῷ παρίσταται ἡ Κωνσταντινούπολις (τὸ Βυζάντιον) ἀκόμη ὡς ἔδρα τοῦ χριστιανοῦ βασιλέως καὶ μάλιστα ὁ Ρηγόπουλλος τοῦ Βυζαντίου θεωρεῖται ὑπέρτερος ἔχει μόνον τῶν ἄλλων εἰῶν Αἰθιωνῶν καὶ Βασιλέων ὅλλα καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων, καὶ κατέρχεται εἰς τὸν ἡῶνα μετὰ παρασκευῆς μεγαλοπρεπεστάτης, περιστοιχούμενος ὑπὸ πολυαριθμοῦ καὶ λαμπρᾶς συνοδείας πεζῶν καὶ ἵππέων καὶ γινόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ρήγα τῶν Ἀθηνῶν μετ' ἐξαιρετικῶν τιμῶν. «Ταῦτα ἀρμόζουσι μόνον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἑλληνος βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεὶς δὲ φαντάζεται ὅτι θὰ ἔγραφεν οὕτως ὁ ποιητὴς μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὅτε θὰ ἀνεφέροντο τὰ ἔπη εἰς παῖδας Σουλτάνων».

Ἀκόμη κατὰ τὸν κ. Πολίτην καὶ ἡ παρασιώπησις τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Φράγκων καθόλου προϋποθέτουσι τὴν πρὸ τῆς Ἑνετικῆς ἐποχῆς πολιτικὴν κατὰστασιν τῆς νήσου¹⁾.

«Ἡ μνεῖα τῆς ὁμορφῆς Γορτύνης ἐν τῷ ποιήματι ὡς τῆς πόλεως, ἣς ἔρχε τὸ ρηγόπουλλον τῆς Κρήτης μαρτυρεῖ κατὰ τὸν κ. Πολ. γινῶσιν τῆς πολιτικῆς κατὰστάσεως τῆς νήσου πρὸ τῆς Ἑνετοκρατίας²⁾.» Τελευταῖον προσθέτει ὁ κ. Πολ. ὅτι ἴσως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορικὴ ἔνδειξις καὶ ἡ μνεῖα βασιλέως τῆς Βλαχίας ἣτις ἔγινεν ὑποτελὴς εἰς τοὺς Τούρκους τῷ 1391».

Ἀφ' οὗ ὁ κ. Πολ. εὔρε τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔστησε τὸ οἰκοδόμημα τῆς θεωρίας του θέλων τρόπον τινα νὰ δοκιμάσῃ τὴν

1) Ὁ κ. Πολίτης ἔδει τότε νὰ μεταφέρῃ τὸ ποίημα ἀπὸ τοῦ 14 αἰῶνος εἰς τὸν 12 τοῦλάχιστον, διότι ἡ Κρήτη, ὡς γνωστόν, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13 αἰῶνος ἦτοι εὐθὺς μετὰ τὸ 1204. Ἀλλ' ἡ ἀντίφασις αὕτη τοῦ κ. Πολίτου πρὸς τὴν ἰδίαν γνωμὴν μαρτυρεῖ πόσον ἐπισφαλῆ εἶναι τὰ συμπεράσματα τὰ θασιζόμενα μόνον ἐπὶ τῶν παρασιωπημένων (ex silentio).

2) Ἄν δεχθῶμεν καὶ τὴν σχέσιν τῆς μνεῖας τῆς Γορτύνης πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ ποιήματος μεταπηδῶμεν τρεῖς αἰῶνας ἀκόμη πρὸς τὰ ὀπίσω ἦτοι πρὸ τοῦ 824. ὅτε κατεστράφη ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακτητῶν, καὶ οὐδέποτε πλέον ἀνετίσθη διὰ νὰ ἀποκτηθῇ σημασίαν ἱστορικὴν.

άντοχὴν αὐτῶν κατέφερε πλάγιον καὶ ἐλαφρὸν κτύπημα καὶ διὰ μᾶς ἀνέτρεψεν αὐτὸ διὰ τῆς παρατηρήσεως, ἣν πολὺ δικαίως ὑποθέτει ὅτι θὰ ἔκαμνέ τις, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ ποίημα ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἑλλην. ἀρχαιότητα («εἰς τοὺς καιροὺς ποὺ οἱ Ἑλληνες ὠρίζα») «θὰ ἀναπαριστᾷ ἄλλους βίους καὶ ἄλλας περιστάσεις οὐδὲν κοινὸν ἔχουσας πρὸς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔζη ὁ ποιητὴς». Ἡ ἔνστασις εἶναι ὀρθή, καὶ μίτην ὁ κ. Πολ. προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀναιρέσῃ φέρων παραδείγματα μάλιστα τῶν μέσων χρόνων, καθ' οὓς ποιηταὶ περιγράφουσι τὰ πράγματα ὅπως τὰ ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ μεταφέρουσι τρόπον τινὰ τὴν ἐποχὴν των εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν περιγράφουσι εἰς τὰ ποιήματά των, καὶ ὁ ποιητὴς δὲ τοῦ Ἑρωτοκρίτου κατὰ τὸν κ. Πολ. δὲν ἀπετέλει ἐξαιρέσειν ἀλλ' ἀνεπιγνώστως ἀντικατοπτρίζει ἐν τῷ ἔργῳ του τὴν σύγχρονον κατάστασιν. Ἄλλ' οὐδὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, πολὺ δὲ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ἀφ' οὗ τὸ ποίημά του διεδραματίζετο εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, θὰ ἐπεθύμει νὰ ἀναπαραστήσῃ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ἂν αἱ γνώσεις του δὲν τῷ ἐπέτρεπον εἰς πολλὰ σημεῖα νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀρχαιότητα ἐκείνην, δὲν θὰ κατέφευγε πάλιν εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἀλλ' ἵνα μὴ γίνῃ τόσοσὺν κατὰφωρος ὁ ἀναχρονισμὸς θὰ προσεπάθει νὰ σταματήσῃ εἰς παλαιότερους πῶς χρόνους γνωστοὺς ἐκ παραδόσεως καὶ ἀναγνωσμάτων, καὶ οὕτω νὰ καταστήσῃ τὸν ἀναχρονισμὸν ὀλιγώτερον ἀντιληπτόν. Ἐντὶ ἄρα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα κατῆλθε διὰ μᾶς εἰς τὴν ἐποχὴν του, εἶναι λογικώτερον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι περιέγραψεν ἐποχὴν παλαιότεραν τῆς συγχρόνου, καὶ οὕτως ἡ μνεία τοῦ Βυζαντίου, ἡ ἀναφορὰ τοῦ Καραμανίτου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βλαχίας δὲν εἶναι πράγματα σύγχρονα τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ παλαιότερα, εἶναι οἱ διάμεσοι σταθμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐσταμάτησεν, ἵνα μὴ κατέλθῃ εἰς Ἑνετοὺς καὶ Τούρκους μεταφέρων αὐτοὺς εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἔθεωρεῖτο ἄτοπον, ἵνα μὴ εἴπωμεν γελοῖον.

Ἄρα ὅχι μόνον Τούρκοι δὲν μνημονεύονται, ἀλλ' ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ καθ. Χατζιδάκις, οὐδὲ Ἑνετοί. Θὰ εἶναι δὲ ἀντικρυς τερατώδες νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου δὲν ἐγνώριζεν οὐδὲ τούτους, ἐν ᾧ τόσοσὺν ἐνωρίς ἀναφαίνονται καὶ τὴν Κρήτην, ἣν κατέλαβον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 13 αἰῶνος ἰδρῦσαντες τὸ Βασίλειον τῆς Κρήτης.

Παρατηρήθη ἤδη ὑπὸ ἄλλων καὶ ἐγένετο ἀσπαστή ὑπὸ πολλῶν ἡ γνώμη ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Καραμανιτῶν ὑποδηλοῦνται οἱ Τούρκοι. Ὅτι τοιαύτη τις σύγχυσις ἐγένετο μάλιστα παρὰ τῷ λαῷ, καὶ ὅτι καὶ οἱ συγγραφεῖς ἀκόμη τοῦ Βυζαντίου καλοῦσιν ἐνίοτε καὶ τοὺς Ἀραβας καὶ τοὺς Τούρκους Πέρσας, εἶναι γνωστόν. Οἱ Τούρκοι ἐνίοτε ἐλέγοντο ὑπὸ τὸ λαοῦ καὶ Καραμάνοι ἢ Καραμανίται, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν στίχων Τριβόλη (Ταγιαπιέρας σελ. 13).

διακόσους Μουσουλμάνους
σάν ἐκείνους Καραμάνους (ἦτοι Τούρκους).

ἐκ τῆς αὐτῆς μάλιστα συμφύρσεως Τούρκων καὶ Καραμανῶν καὶ Τουρκομάνων προήλθε καὶ τὸ Τουρκομανιζ, ὅπως φέρεται παρὰ Passow, Ρωμ. Τραγοῦδια σελ. 179 ἄσμ. 242.

Τουρκομανιά μαζώνεται στ' Ἀνάπλι γιὰ νὰ πάγη.

Ἄλλ' αὐτὴ ἢ κυρία βάσις τῆς θεωρίας τοῦ κ. Πολ. ἡ δυαδικὴ ὑπόστασις τοῦ ποιήματος, ἦτοι ἡ ὑπαρξίς παλαιότερου προτύπου, καὶ ἡ τούτου νεωτέρα διασκευὴ ὑπὸ τοῦ Κορνάρου οὐδὲν ἔχει στήριγμα, οὐδὲ ὑπηγορεύθη ὑπὸ μαρτυρίας τινὸς ἐξωτερικῆς ἢ ἀνάγκης ἐσωτερικῆς. Ἄλλων ποιημάτων μεσαιωνικῶν ἔχομεν τοιαῦτα παραδείγματα, δηλ. παλαιότεραν ἢ ἀρχέτυπον μορφήν καὶ νεωτέραν διασκευήν, ἥτις μάλιστα ἔδωκεν ἐνίοτε εἰς τὸν διασκευαστὴν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ἐφεσιν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ ποίημα ὡς ἴδιον ἔργον καὶ σφετερισθῇ τὴν δόξαν τοῦ ποιήματος. Παραδείγματα τοιούτων σφετερισμῶν κατέγραψεν ὁ κ. Καμπούρογλου¹⁾, π. χ. τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα (ὑπὸ Εὐσταθίου τινὸς ἐν τῇ παραλλαγῇ τῆς Ἀνδρου, καὶ ὑπὸ τοῦ Χίου Ἰγνατίου Πετρίτζη), ἄλλα δὲ ἀναφέρει ὁ κ. Πολ. (σελ. 38-39) ἦτοι τὸ τοῦ Μάρκου Δεφαράνα οἰκειοποιηθέντος πλείστους στίχους τοῦ Σαχλίκη καὶ Ἰσως καὶ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Σωσάννας», ἔπειτα τὸν Ρόδιον Ἐμμ. Γεωργιλᾶν εἰς τὴν Ἱστορικὴν ἐξήγησιν περὶ Βελισαρίου, τῆς ὁποίας ἔχομεν δύο προγενεστέραις παραλλαγάς, πρὸς τούτοις τὴν Ριμάδαν τοῦ Ἀπολλωνίου τὴν ὁποίαν ἐπεξεργάσθησαν ἐκ παλαιότερου κειμένου δύο Κρήτες ὁ Τέμενος καὶ ὁ Κοντιᾶνος περὶ τὸ 1500 διεκδικοῦντες τὴν πατρότητα τοῦ ποιήματος. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐγὼ δύναμαι νὰ προσθέσω καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων ἔχομεν παλαιότερον κείμενον (ὅς τὸ εἴπωμεν ἀρχέτυπον) καὶ νεωτέραν διασκευήν, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε μὲν ὁ νεώτερος διασκευαστὴς διεκδικεῖ ρητῶς ὡς ἴδιον ἔργον, ἄλλοτε δὲ σιωπηρῶς ἀφίνει νὰ νοηθῇ τοῦτο, ἐνίοτε ὅμως ἔχει τὴν εἰλικρίνειαν καὶ νὰ ὁμολογῇ ὅτι παρέλαβε τὸ ἔργον παλαιῶθεν, αὐτὸς δὲ τὸ ἐπεξεργάσθη ἢ τὸ ἔβαλεν εἰς ῥίμαν. Τοῦ μεσαιωνικοῦ ποιήματος Ἱμπερίου καὶ Μαργαρώνας ἔχομεν δύο παραλλαγάς²⁾ εἰς στίχους ἀπλοῦς προερχομένους ἐκ μιμήσεως τοῦ Φραγκικοῦ ποιήματος Pierre de Provence et la belle Maguelonne. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἐγένετο καὶ νεωτέρα διασκευὴ³⁾ εἰς στίχους 1046 ὁμοιοτελεούτους τύπω-

1) Δημ. Γρ. Καμπούρογλου. Ἱστορία Ἀθηναίων τομ. Α' σελ. 291.

2) Ἐξεδόθησαν ἡ πρώτη ἐκ στιχ. 814 ὑπὸ Wagner, Paris 1874 (Legrand Collection N. S. vol. 3), ἡ δευτέρα ἐκ στιχ. 862 ὑπὸ Λάμπρου, Collection des Romans grecs Paris 1880 σελ. 239 ἔξ.

3) Τούτην ἀνεδημοσίευσεν ὁ G. Meyer κατὰ τὸ 1876 ἐν Πράγῃ κατὰ τὴν Ένετ. ἔκδοσιν τοῦ 1666 καὶ ὁ Legrand, Biblioth. gr. vulg. I 283 ἔξ. κατὰ τὴν τοῦ 1638.

θεῖσα κατ' ἐπανάληψιν ἐν Ἐνετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1553 καὶ ἐξῆς. Εἰς τὴν ριμάδαν ταύτην ἐκδόσιν ὁ διασκευαστὴς λέγει ἐν στιχ. 9-10

Τὸν εἶχα δεῖ καὶ μῶτυχεν ἀπλὰ διαγεγραμμένον,
βούλομαι νὰ τὸν βάλω ἴγὼ εἰς τὸ ριμαρισμένον.

ἐν τούτῳ ἔχομεν εἰλικρινῆ διασκευαστήν, ὅστις μολονότι καὶ τὸν στίχον ἐντελῶς μετέβαλε καὶ περὶ τοὺς 200 νέους στίχους προσέθηκεν ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ἰδικόν του τὸ ἔργον.

Ἄλλο παράδειγμα ἔχομεν εἰς τὸ λεγόμενον *Συναξάριον* τοῦ τιμημένου γαδάρου. Καὶ τούτου ἔχομεν δύο παραλλαγὰς Κρητικὰς καὶ τὰς δύο, ἦτοι μίαν παλαιότεραν τὸ *Συναξάριον* τοῦ τιμ. κτλ. ἐκ στίχων 394 ἀπλῶν, καὶ ἄλλην ριμάδαν *Γαδάρου Λύκου* καὶ Ἄλου τοῦ δειγῆσις ὥραία ἐκ στίχων 540¹⁾. Ὁ διασκευαστὴς δὲν ὠνόμασεν ἐσυτόν.

Ἀναφέρομεν καὶ τὸν *Βίον* τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτου ὑπάρχει εἰς χειρόγραφον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος ἀνέκδοτον κείμενον γραφὴν κατὰ τὸ 1388 (ποιηθὲν μεταξὺ τοῦ 1300 καὶ 1348). Μετὰ δύο αἰῶνας ἔκαμε νεώτερον διασκευὴν εἰς στίχους ριμάδους ὁ γνωστός Ζακύνθιος στιχοουργὸς Δημήτριος Ζήνος ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ 1529 ὡς λαϊκὸν βιβλίον εἰς Ἐνετίαν, ὃ δὲ στιχοουργὸς ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ἐξηγεῖ πῶς ἐγένετο τὸ πρᾶγμα²⁾. Καὶ τῆς Βοσκοπούλλας τοῦ Δριμυτηνοῦ φαίνεται ἐκ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ ποιήματος ὁμολογίας ὅτι ὑπῆρχον πολλαὶ παραλλαγὰι παλαιότεραι αὐτοῦ κυκλοφοροῦσαι ἐν χειρογράφοις³⁾. Βεβαίως καὶ ἄλλα παραδείγματα δύναται τις νὰ εὔρη ἂν κάμῃ εἰδικὴν ἔρευναν, ἀφ' ὅτου μάλιστα περὶ τὸ 1500 εἰσῆχθη ἡ ρίμα καὶ κατὰ μικρὸν τοσοῦτον ἐπεκράτησεν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰς ἄλλας φραγκοκρατούμενας χώρας, ὥστε νὰ καταστή στοιχεῖον ἀρεστόν. Τότε πολλοὶ ἐπεβάλλοντο νὰ διασκευάζωσι τὰ ἄρχαιότερα ποιήματα καὶ προσαρμόζωσιν αὐτὰ εἰς τὸ νέον ὁμοιοτέλευτον μέτρον.

Δὲν συνέβη ὅμως εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον ὅτι ἐγένετο εἰς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα. Εἰς ταῦτα ὑπῆρχε παλαιότερον κείμενον καὶ ἦλθεν ὁ νεώτερος διασκευαστὴς καὶ κατήρησε τὴν νέαν μορφήν τοῦ ποιήματος· ἐν τούτοις εὐρισκόμεθα πρὸ πρᾶγματος καταφανοῦς καὶ σαφῶς μεμαρτυρη-

1) Ἀμφότεραι ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Wagner, Carmina, Lipsiae 1874. Ἡ δευτέρα καὶ ἐν Ἐνετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1539 καὶ ἐξῆς.

2) Legrand, Biblioth. gr. vulg. Paris 1885 I σελ. 205, 286 ἐξ.

3) Ἰδὲ H. Pernot, Le poème Crétois de la Belle Bergère εἰς Melanges Picot, Paris 1913. Τὸ ὄνομα τοῦ διασκευαστοῦ δὲν εἶναι Δριμυτικὸς, ὡς συνήθως γράφεται, ἀλλὰ Δριμυτηνὸς (ἦτοι ἐκ τοῦ Ἄδραμυτηνός). Σήμερον ἐν Κρήτῃ Δραμυτηνοὶ ἀκούονται (ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης), οὗγι δὲ Δριμυτικοί, εἶναι δὲ γνωστός καὶ λόγιος Κρής Μανουὴλ Ἄδραμυτηνός, ἀκμάζων κατὰ τὸ 1483 καὶ διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ, Byz. Zeitschr. XXII σελ. 372-376.

μένου. Ἄλλὰ διὰ τὸν Ἑρωτόκριτον οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε μαρτυρεῖται οὔτε ἄλλως φαίνεται. Μίαν μόνον μορφήν, ἓνα μόνον τύπον τοῦ ποιήματος ἔχομεν καὶ ἓνα μόνον ποιητὴν τὸν Κορνᾶρον εὐρίσκομεν. Οὐδεμία μαρτυρία ἐξωτερική, οὐδὲν λείψανον ἀρχαιοτέρας μορφῆς τοῦ ποιήματος οὔτε διὰ τῆς γραφῆς οὔτε διὰ τῆς στοματικῆς παραδόσεως ἐφθασε μέχρις ἡμῶν, οὐδεμίαν νύξιν ἐξέφρασε τις οὐδὲ ὑπόνοιαν μέχρι τοῦ Σάθα. Τοῦ ἔπους Διγενῆ Ἀκρίτα ἔχομεν ἕως τώρα ἑξι ἑμμέτρους παραλλαγὰς (καὶ μίαν πεζὴν παρὰ τῆ κ. Πασχάλη) καὶ ἐκτὸς τούτων ἀπειρίαν λειψάνων, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῆ ὁ λεγόμενος Ἀκριτικός κύκλος, ὃν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ κ. Πολ. γνωρίζει καὶ ἐν μέρει κατήρτισεν· ἄλλων ἐπίσης ποιημάτων δημοτικῶν ἔχομεν ἀπείρους κατὰ τόπους καὶ χρόνους παραλλαγὰς σφισομένους καὶ ἀδοξάμενους μέχρι σήμερον π.χ. τοῦ ἄσματος τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ, τοῦ Μαυριανοῦ, τοῦ Ἀναγνωρισμοῦ τοῦ ξενιτεμένου ἀνδρός, τοῦ στοιχειωμένου γιοφυριοῦ, καὶ πολλῶν ἄλλων, καὶ μόνον τοῦ Ἑρωτοκρίτου τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δημοφιλῆς ποιήματος οὐδὲν ἄλλο λείψανον ἀρχαιότερον, οὐδένα ἄλλον τύπον ἢ παραλλαγὴν ἔχομεν ἢ τὸ γνωστὸν κείμενον τὸ Κρητικόν. Εἶναι δυνατόν νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἂν ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μορφή παλαιότερα (τὸ λεγόμενον ἀρχετύπον) καὶ δὴ οὐχὶ Κρητικὴ κυκλουμένη εἴτε ἐν Ἀθήναις, εἴτε ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, θὰ ἐξηφανίζετο τελείως ἐκ τῶν χωρῶν τούτων παραγκωνιζομένη ὑπὸ τῆς Κρητικῆς διασκευῆς, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα φέρον τόσον δεδηλωμένον τὸν τοπικὸν χρωματισμὸν δὲν θὰ ἦτο τόσον εὐνόητον καὶ ἀρεστὸν παρὰ τοῖς ἄλλοις; Ἡ ὑπόθεσις περὶ ὑπάρξεως ἀρχαιοτέρας μορφῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου στερεῖται πάσης πιθανότητος, φέρει οὕτως εἰπεῖν πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδυνάτου.

Ὁ καθηγ. Χατζιδάκις πραγματευθεὶς τὰ κατὰ τὸν Ἑρωτόκριτον¹⁾ ἀμέσως μετὰ τὸν κ. Πολ. ἐν μελέτῃ τὴν ὁποῖαν πολλάκις θὰ μνημονεύσωμεν λέγει, «Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλην. γῆς σφίζεται γραπτὴ ἢ προφορικὴ παράδοσις περὶ δευτέρας ὑπάρξεως τοῦ ποιήματος ἢ καὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ. . . . φαίνεται λίαν ἄπορον πῶς καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος καὶ αὐτὸ τὸ ποίημα ἄλλως τε καὶ ἐπανειλημμένως ἐκδοθὲν καὶ κοινὸν καὶ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑλλην. λαοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὄν, παρ' ἄλλοις παρ' οἷς κατὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν (τοῦ Σάθα καὶ Πολίτου) ἐποιήθη τὸ πρῶτον δὲν διεσώθη οὕτω προσφιλὲς, καὶ ὡς εἰπεῖν ἰθαγενὲς ὅπως λ.χ. ἐν Κρήτῃ» Ἄν ὑπῆρχε παλαιότερον πρότυπον τοῦ Ἑρωτοκρίτου ποιηθὲν ἀλλαχοῦ ἢ ἐν Κρήτῃ ἐπιφέρει ὁ Χατζιδ. «ἔδει κατ' ἀνάγκην νὰ ἔχωσι διαφύγει τὸν διασκευαστὴν ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολλὰ στοιχεῖα τοῦ

1) Κρητικός Λαός, τευχ. Α' Μάτιο; 1909 σελ. 4-6. Mitteilungen des Seminars für Oriental. Sprachen, Jahrg XIII (1910) Berlin 1910 σελ. 4 ἔξ. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου σ' 1909-1910 σελ. 11-24.

πρώτου ιδιώματος, ἦτοι λέξεις, τύποι, φράσεις, σημασίαι κτλ. ἀλλότρια μὲν τῆς Κρητικῆς διαλέκτου, ἴδια δὲ τῆς πρώτης, ἐν ἣ συνετέθη, καὶ ταῦτα ἔδει νὰ κεῖνται καὶ σήμερον ἐν τῇ ποιήματι. Ταῦτα διδάσκει ἡ πεῖρα παντὸς φιλολογικοῦ ἔργου, ὅπερ ἰπὸ διαλέκτου ἢ γλώσσης μετηγγίσθη εἰς ἄλλην. Καὶ ὅμως τοιαῦτα ἔχνη ιδιώματος ἄλλου οὔτε ἐπεζητήθησαν οὔτε ἐξηυρέθησαν, οὔτε καὶ ἂν ζητηθῶσι θὰ εὐρεθῶσιν ἐν τῇ Ἐρωτοκρίτῳ».

Ἡ γνώμη ἄρα τοῦ Σάθα περὶ ὑπάρξεως παλαιότερου πυρήνος καὶ περὶ Ἀθηναϊκῆς ἐποποιίας καὶ τοῦ κ. Πολίτου περὶ ἀρχετύπου πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν ὀριστικῶς, καὶ ἡ ζήτησις ἡμῶν δέον νὰ περιστραφῇ περὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν μοναδικὸν τύπον τοῦ ποιήματος, τὸν ὅποιον ἔφερον οἱ Κρήτες πρόσφυγες εἰς Ἐπτάνησον καὶ μᾶς παρέδωκαν αἱ Ἐνετικαὶ ἐκδόσεις καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου.

Ἡ Ἐρωτόκριτος ποίημα Κρητικόν.

Ὅτι δὲ Ἐρωτόκριτος ὑπὸ τὴν γνωστὴν μορφήν του εἶναι ποίημα Κρητικὸν παραδέχονται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον πάντες καὶ αὐτοὶ οἱ ὑποθέσαντες τὴν ὑπαρξίν ἀρχαιότερου τύπου. Τὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια παρέχουν τὴν βεβαιότητα ταύτην εἶναι καθ' ἡμᾶς κυρίως τὰ ἑξῆς.

Α' Ἡ μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὸν ἐπιλογὸν τοῦ ποιήματος (Ε 1539 ἐξ.) ὁ ποιητὴς θέλων νὰ ἱκανοποιήσῃ πολλοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μάθῃσι τὸ ὄνομά του, διότι φαίνεται ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, ὅτι τὸ ποίημα εἶχε κυκλοφορήσει ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀνωνώμως, λέγει,

Θωρῶ πολλοὺς καὶ πεθυμοῦ, κ' ἔχω το γρικημένα
νὰ μάθου τίς ἐκόπιασε εἰς τ' ἀπανωγραμμένα,
κ' ἐγὼ δὲ θε νὰ κουρφευτῶ, κὶ ἀγνώριστο νὰ μ' ἔχου,
μὰ θέλω νὰ φανερωθῶ, κὶ ὅλοι νὰ μὲ κατέχου.

Βιτζέντζος εἶν ὁ ποιητὴς κ' εἰς τὴ γενιὰ Κορνᾶρος,
ποὺ νὰ βρεθῇ ἀκριμάτιστος, ὄντε τὸν ἀπ' ὁ Χάρος.

Στὴ Στεῖαν ἐγεννήθηκε, στὴ Στεῖαν ἐνεθράφη,
ἐκεῖ καμὲ κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα ποὺ σὰς γράφει.

Στὸ Κάστρον ἐπαντρεύτηκε σὰν ἀρμηνεύγ' ἡ φύσι'
τὸ τέλος τ' ἔχει νὰ γενῆ ὅπου ὁ Θεὸς ὄριση.

Οἱ στίχοι θέλου διόρθωσι καὶ σάσμ' ὅσο μποροῦσι,
γὶ αὐτοὺς ποὺ τοὺς διαβάζουσι, καλὰ νὰ τοὺς γρικοῦσι.

Μετὰ τὰ λεχθέντα προηγουμένως περὶ τοῦ μοναδικοῦ τύπου τοῦ ποιήματος ἡ μαρτυρία τοῦ ποιητοῦ μένει ἀναμφισβήτητος. Ἀφ' οὗ τὸ ποίημα δὲν εἶναι πλέον νεωτέρα διασκευή, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρωτότυπον αὐτούσιον, ὁ μαρτυρῶν τὰ ἀνωτέρω δὲ εἶναι πλέον διασκευαστὴς νεώτερος, ἢ σφετεριστὴς ἀλλοτριῶν ἀλλ' αὐτὸς δὲ γνήσιος ποιητὴς, σαφῶς καὶ ρητῶς λέγων

τὸ ὄνομά του καὶ τὸ γένος καὶ τὴν πατρίδα. Ὁ κ. Πολ. συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν του ἀπορρίπτει τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἐπιλόγου λέγων ὅτι «δὲν συναρθροῦται ὀργανικῶς πρὸς τὸ ἄλλο ποίημα, καὶ ὅτι μετὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ ἐπίλογον, ὃν ἀληθῆς ἔγραψε ποιητής, ὁ τοῦ Κορνάρου εἶναι φανερόν ὅτι παρέλκει» καὶ παρακατιῶν «φαίνεται ἡμῖν παράδοξος ἐν τῇ Ἐρωτοκρίτῳ, διότι εἶναι ἡ μόνη θεολογικὴ χριστιανικὴ ἔννοια ἐν ἔλφ τῷ ποιήματι, τοῦ ὁποῦ ἰδιαίτερος καὶ δυσεξήγητος χαρακτήρ εἶναι ἡ παντελής ἔλλειψις χριστιανικῆς χροιάς. Ἐπίσης ὁμολογεῖ ὁ Κορνᾶρος ὅτι οἱ στίχοι χρήζουσι διορθώσεως, ὁμοιάζων κατὰ τοῦτο μὲ τὸν Ἰγνάτιον Πετριτζην, ὅστις ἐπικαλεῖται τὴν συνεργασίαν τῶν ἀναγνωστῶν του πρὸς διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων. Ἀλλὰ τοιαύτη ὁμολογία, προσήκουσα εἰς τὸν ἀμαθῆ Χίτον μοναχόν, ἦτο ἀνάξια τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἔνδειξις μάλλον οὐσα ὑπερβολικῆς καλογηρικῆς ταπεινοφροσύνης κτλ.».

Πιστεύω ὅτι ἡ ἀνασκευὴ τῶν ἀνωτέρω δισχυρισμῶν δὲν εἶναι δυσχερής. Ὅτι ὁ ἐπίλογος δὲν συναρθροῦται ὀργανικῶς πρὸς τὸ ὅλον ποίημα ἦτοι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ εἶναι φυσικόν καὶ ἀναγκαῖον· ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἡ διεξαγομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἠδύνατο νὰ σχετισθῆ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ ἄλλως παρὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἦτοι ὅτι ποιητής τοῦ ἀνωτέρω ἔπους εἶναι ὁ δεῖνα ἐκ τῆς δεῖνα χώρος· ἄλλη σύνδεσις μεταξὺ ποιήματος καὶ ποιητοῦ δὲν ἐχώρει, ἀφ' οὗ τόση ἀπόστασις χωρίζει τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα ἀπ' ἀλλήλων· ὁ ποιητής δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναρριχηθῆ εἰς τόσον ὕψος χρόνου καὶ νὰ ἀναμείξῃ ἑαυτὸν μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν δρώντων ἐν τῷ ἔργῳ του. Ὁ ἐπίλογος αὐτὸς ἀκόμη δὲν παρέλκει, ἀλλὰ τὸναντίον ἐκρίθη ἀναγκαῖος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, καὶ εἰς ἡμᾶς βεβαίως εἶναι χρησιμώτατος, ἐὰν θέλωμεν διὰ μαρτυρίας ἀθηντικῆς νὰ μάθωμεν τὸ πρόσωπον καὶ τὴν πατρίδα τοῦ ποιητοῦ, ἀφ' οὗ δὲ καὶ μετὰ τὴν ρητὴν ταύτην μαρτυρίαν εὐρίσκονται οἱ ἀμφισβητούντες τὴν γνησιότητα τοῦ ποιήματος, φανταζόμεθα τι θὰ ἐγένετο ἂν ἔλειπε καὶ τὸ τεκμήριον αὐτό. Ὁ κ. Πολ. καλεῖ τὸ μέρος τοῦτο παρ ἐ μ β λ η μ α π ε ζ ὄ ν. Δὲν εἶναι παρέμβλημα, ἀλλ' εἶναι μία ἀναγκαία προσθήκη εἰς τὸ ποίημα γενομένη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀρκετὸν χρόνον, φαίνεται, μετὰ τὴν πρώτην διάδοσιν, ὡς εἴπομεν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τῶν ἀναγνωστῶν καὶ διὰ δεικαιολογημένην τοῦ ποιητοῦ φιλοδοξίαν, ἀφ' οὗ κατεῖδεν οὗτος ὅτι τὸ ἀνωνύμως κυκλοφορήσαν ποίημα ἠὺδοκίμει. Βεβαίως π ε ζ ὄ ν εἶναι τὸ χωρίον, διότι ἀπὸ πολλοῦ ὁ Κορνᾶρος περατώσας τὸ ποίημα εἶχε πεζεύσει τὸν Πήγασον. Ὁ κ. Πολ. εὐρίσκει παράδοξον καὶ τὴν χριστιανικὴν εὐχὴν τοῦ ποιητοῦ νὰ εὐρεθῆ ἀναμάρτητος μετὰ θάνατον, διότι, λέγει, «εἶναι ἡ μόνη χριστιανικὴ θεολογι-

κή ἔννοια ἐν βλαπ. τῷ ποιήματι τοῦ ὁποῦ ἰδιαίτερος καὶ δυσεξήγητος χαρακτήρ εἶναι ἡ παντελής ἔλλειψις χριστιανικῆς χροιάς». Τὸ νὰ ζητῆ ὁ ποιητῆς καὶ ὁ στιχουργὸς καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ εὐχεται ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του εἶναι τόσον κοινὸν καὶ εἰς τὰ μεσαιωνικά καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ποιήματα, ὥστε δὲν χρήζει οὐδὲ παραδειγμάτων, τὸ ὅτι δὲ τὸ ἡμέτερον ποίημα στερεῖται χριστιανικῶν νύσεων εἶναι τελείως ἀνακριθὲς ὡς εἶδομεν καὶ εἰς σελ. XXVI σημ. 'Ο κ. Πολ. ἔχων φαίνεται ὑπ' ὄψιν του τὴν ψευδῆ γραφὴν τοῦ στίχου Α 20 εἰς τὰς ἀγοραίας ἐκδόσεις

καὶ ὅπου εἶχεν ἡ πίστις τῶν θεμελιωμένη ρίζα

ἔπαθεν ὅ τι καὶ ὁ Σάθας, ὅστις ἀναγράφων τὸν στίχον

ὁποῦχεν ἡ θρησκεία τῶν θεμελιωμένη ρίζα

λέγει ὅτι ὁ ποιητῆς διὰ τούτου ἐγκωμιάζει τὴν θρησκείαν τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπομένως φέγει τὴν χριστιανικὴν. Ἄλλ' ὁ στίχος ἔχει ἀκριβῶς ἀντιθέτως διότι εἰς μὲν τὸ X ἔχει,

ὁποῦ δὲν εἶχ' ἡ πίστις τοὺς θεμέλιον μηδὲ ρίζα

εἰς δὲ τὰς Ἐνετικὰς ἐκδόσεις Α Β

καὶ ὅπου δὲν εἶχ' ἡ πίστις τοὺς θεμελιωμένη ρίζα,

ὥστε περὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων λέγει ὁ ποιητῆς ὅτι δὲν εἶχε θεμέλιον μηδὲ ρίζαν, ἤτο δηλ. ψευδῆς θρησκεία κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χριστιανικὴν τὴν ἀληθῆ. Ὡς καλὸς λοιπὸν χριστιανὸς καὶ ὁ ποιητῆς εὐχεται ἵπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπίλογον, καὶ οὐδεμία ἀντίφασις ὑπάρχει πρὸς τὸ ἄλλο ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλους χριστιανικοὺς ὑπαινιγμοὺς ἐσημειώσαμεν, μολονότι ἡ φύσις τοῦ ποιήματος ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἐπέτρεπε τοιοῦτους. Τὴν ἐσφαλμένην γνώμην τοῦ Σάθα περὶ ἐλλείψεως χριστιανικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν κακὴν ἀνάγνωσιν τοῦ στίχου (Α 20) ἀνῆρσεν ἐπιτυχῶς ὁ μακαρίτης Γιάνναρης (σελ. 2 σημ. 1) ὑπομνήσας μάλιστα ὅτι ὁ Brandis (σελ. 79)¹⁾ ἔψεξε τὸν Κορνᾶρον ὡς ὑπεράγαν χριστιανόν. Ὁ κ. Πολ. προσέκρουσε καὶ εἰς τὸ τελευταῖον διστίχον τὸ περὶ τῆς διορθώσεως τῶν στίχων. Πιστεύω ὅτι ἡ ἔννοια τούτου δὲν εἶναι οἷα ἀποδίδεται ὑπ' αὐτοῦ, ἤτοι δὲν προτρέπει ὁ ποιητῆς τοὺς ἀναγνώστας νὰ διορθώσωσι τοὺς ἐσφαλμένους στίχους τοῦ ποιήματός του, τοὺς ὁποῖους αὐτὸς ἀφήκεν ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀμαθείας τοιοῦτους, ἀλλὰ τὸναντίον γνωρίζων ἐκ πείρας πόσον κατὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀντιγραφὰς καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ στόματος

1) Ἴδ. ὁλόκληρον τὴν κρίσιν τοῦ Brandis εἰς τὸ κεφάλαιον «Κρίσεις περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου».

παράδοσιν φθείρονται οί στίχοι ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴν ἀντιγραφῶν καὶ ἀναγνωστῶν καὶ προτρέπει εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ σάσμα τῶν οὕτως φθειρομένων στίχων, ἵνα μεταδίδωνται ὀρθῶς καὶ γίνωνται καταληπτοί. Τὸ δίστιχον ἄλλως δύναται νὰ μὴ προέρχεται καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἐκ νεωτέρου ἀντιγραφέως. Ἀνάλογόν τι δίστιχον ἔκαμεν ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ Χ διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ κειμένῳ ἀφεθέντα χάσματα, ὡς εἴπομεν προηγουμένως ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ χειρογράφου (σελ. XV).

Αἱ περὶ ἀκυρότητος ἄρα τοῦ ἐπιλόγου τούτου γινώμαι ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμοι, καὶ οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ μὴ θεωρῶμεν αὐτὸν ὡς προερχόμενον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Οὕτως ἡ μαρτυρία περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρῴδος τοῦ ποιητοῦ εἶναι κατὰ πάντα ἀσφαλῆς καὶ σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς ἄλλας μαρτυρίας καὶ τὰ τεκμήρια, τὰ ὁποῖα καταλέγομεν κατωτέρω.

Β' Ἡ μαρτυρία τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Α' ἐκδόσεως. Εἰς τὸν Πρόλογον τῆς πρώτης ἐν Ἐνετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1713 εἶδομεν ὅτι ὁ Τυπογράφος διὰ στόματος τοῦ ἐπιμελητοῦ λέγει ὅτι τὸ ποίημα ἔφεραν εἰς τὴν Ζάκυνθον οἱ Κρήτες πρόσφυγες μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρῴδος τῶν «καὶ ἀπὸ τούτους ἐδημοσιεύθη ὄντας συνθέμενον εἰς τὴν Κρητικὴν τῶς φυσικῆν γλῶσσαν· εἰς δὲ τὸν τίτλον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως ἀναγράφεται συνθέμενον ἀπὸ τὸν ποτὲ Εὐγενέστατον Βιτζέντζον τὸν Κορνάρου ἀπὸ τὴν Χώραν τῆς Σιτείας τοῦ νησιοῦ τῆς Κρήτης. Καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη προερχομένη παρ' ἀνδρὸς οὐχὶ πολὺ ἀφισταμένου, ὡς θὰ ἴδωμεν, τοῦ ποιήματος¹⁾ γνωρίσαντος δὲ τὸ ποίημα ἐν χειρογράφοις καὶ τοὺς Κρήτας πρόσφυγας τοὺς κατέχοντας αὐτὰ καὶ ἐκ ἐκ τῆς ἄλλης ἐπιμελοῦς καὶ κριτικῆς ἐργασίας ἀποδειχθέντος ὡς ἀνδρὸς νοήμονος κριτικοῦ καὶ εὐσυνειδήτου ἐκδότου εἶναι ἐπίσης ἀθθεντική. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην ἐπαναλαμβάνουσι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐκδόται καὶ δὴ καὶ ὁ Φωτεινὸς λέγων «ἡ παροῦσα ἐποποιεῖα μὲ τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς φράσιν παλαιὰν τῆς γραικικῆς Κρητικῆς διαλέκτου κτλ.» Ὡς εἴπομεν δὲ καὶ πάντες αἱ μετὰ ταῦτα ἐκδόται, λόγοι, περιηγῆται οἱ ὁμιλήσαντες περὶ τοῦ ποιήματος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ Σάθα, παρεδέχθησαν ἀδιστακτικῶς καὶ ἐπίστευσαν μετὰ τῶν μυριάδων ἀναγνωστῶν καὶ μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλλην. λαοῦ ὅτι τὸ ποίημα εἶναι Κρητικόν, καὶ ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ Κορνάρου.

Γ' Τεκμήρια καὶ ἐνδείξεις ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιήματος. Καὶ ὁ μακαρίτης Γιάνναρης (§ 6, 7, 24) καὶ ὁ καθηγ. Χατζιδάκις ἐν τῇ

1) Δὲν ἀπολείεται ἡ ὑπόνοια καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐπιμελητὴς νὰ ἦτο εἰς τῶν προσφύγων τούτων Κρητῶν, ἢ υἱὸς τοιοῦτου. Τούλάχιστον αἱ συμπαθεῖς καὶ εὐγνώμονες λέξεις «παλαιῶρων Κρητικῶν, καθὼς ἐκεῖ ἦσαν εὐσπλαγχνικόν καταφύγιον καθιστᾶ τὸ πρᾶγμα πιθανόν.

γνωστῇ μελέτῃ κατέδειξαν τὰ στοιχεία τοῦ ποιήματος, τὰ ὅποια οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς Κρητικῆς αὐτοῦ προελεύσεως.

Σπουδαιότατον πάντων καὶ κύριον καὶ ἀναμφισβήτητον τεκμήριον εἶναι ἡ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος, ἡ ὅποια εἶναι αὐτὸ τὸ καθαρὸν καὶ γνήσιον ἰδίωμα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης ἐν τῇ πλήρει καὶ τελείῃ αὐτοῦ ἀναπτύξει, ἣν εἶχε λάβει κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἐνετικῆς κυριαρχίας, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὅποσον εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς κρητικὰ ἔργα καὶ μάλιστα εἰς τὰ λεγόμενα Κρητικὰ δράματα. Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰδίωμα εἶναι τὸ καὶ σήμερον λαλούμενον ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ μετὰ μικρῶν μόνον παραλλαγῶν προσελθουσῶν ἐκ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως καὶ ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν πολιτικῶν ὄρων τῆς νήσου. Θεωροῦμεν ἐντελῶς περιττὸν νὰ κατέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, ἵνα ὑποδείξωμεν τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα τὰ περὶ τούτου πείθοντα. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος καὶ τὸ ἐξηγητικὸν γλωσσάριον, ὅπου δύναται εὐκόλως καὶ προχείρως νὰ βασανίσῃ τὴν ἀλήθειαν. Διεξερχόμενος τὸ γλωσσάριον θὰ ἴδῃ σχεδὸν παρ' ἐκάστην λέξιν ἐπαναλαμβανόμενον τὸ ὡς καὶ σήμερον, τὸ ὅποσον δηλοῖ ὅτι ἡ λέξις καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ σημασία ἀκούσονται καὶ λέγονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τῇ σημερινῇ ζώσῃ γλώσσῃ τῆς Ἀνατολ. Κρήτης. Ἄλλως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου οὔτε ἐξηγέθη οὔτε ὑπάρχει δευτέρα γνώμη, ἀλλὰ πάντες ὁμοθυμῶς παρεδέχθησαν ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι Κρητικὴ. Τόσον μάλιστα τὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον, ὥστε καὶ οὐδεμίαν ἄλλην μαρτυρίαν ἢ ἔνδειξις ἀν δὲν ὑπῆρχεν, θὰ εἴμεθα ἀπαραιτήτως ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ποίημα ὡς φιλολογικὸν προῖον τῆς Κρήτης.

Ἐπὶ πολλῶν ὑπεδείχθη καὶ ἐτονίσθη ἡ φανερά καὶ ἀπροκάλυπτος συμπάθεια τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὴν Κρήτην. Ἐν ᾧ τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ ἔπους εἶναι ὁ Ἀθηναῖος Ἐρωτόκριτος, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκονομίας τοῦ ποιήματος ἐπέβαλλε αὐτὸ μάλιστα τὸ πρόσωπον νὰ ἐξυψωθῇ καὶ ὑμνηθῇ, ὁ Κορνᾶρος εὔρε τρόπον νὰ ἐξάρῃ καὶ τὸν Κρήτην Χαριδήμον ἐξυψῶν αὐτὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ ποιήματος, ἀναδεικνύων αὐτὸν νικητὴν τῶν ἄλλων ἵπποτων καὶ μόνον ἕνεκα δυσμενείας τῆς τύχης κατὰ τὴν κλήρωσιν μὴ ἀξιοῦθέντα τοῦ νικητηρίου στεφάνου, τὸν ὅποσον ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁ ἥρωας τοῦ ἔπους. Ἐξ ἄλλου ὁ ἄγριος καὶ βάρβαρος Καραμανίτης ὁ θανάσιμος καὶ πατρογονικὸς ἐχθρὸς τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Χαριδήμου εἰκονίζεται κατὰ τὸν πλέον μισητὸν τρόπον, κατανικᾶται καὶ φονεύεται οἰκτιρῶς ὑπὸ τοῦ Κρητὸς ἥρωος· ἡ νίκη αὕτη ἀναδεικνύει τὸν Κρήτην ἵπποτῆν, καὶ προβάλλει τὴν Κρήτην ὡς τὸν προμαχῶνα, κατὰ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ συντριβῇ ἡ ὀρμὴ τοῦ Ἀσιανοῦ βαρβάρου ἐπιδρομέως.

Ἡ μνεία τῆς ὀμορφῆς Γορτύνης τῆς ἰδιαίτερας πόλεως τοῦ Κρητῆς Ρηγοπούλλου ἢ εἰδωλλιακῆ τῆς Ἰδῆς περιγραφῆς, ἐν ἣ διαίγει μετὰ τῆς ἀγαπητῆς του, εἶναι αἱ μόναι τοπογραφικαὶ τοῦ ποιήματος περιγραφαί, καὶ δεικνύουσι καταφανῶς τὸ ἰδιαίτερον διαφέρον τοῦ ποιητοῦ ὑπὲρ τῆς Κρήτης τὴν προτίμησιν καὶ τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων. Αἱ ἀτυχίαι, αἱ ὁποῖαι παρὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ ἀνδρείαν καὶ ἀρετὴν παρακαλοῦσιν τὸν Κρητὰ ἱππότην, ὁ ἀκούσιος φόνος τῆς ἀγαπητῆς τοῦ συντρόφου, ἡ δυσμένεια κατὰ τὴν κλήρωσιν τοῦ κονταροκτυπήματος, ἐξ ἧς στερεῖται τοῦ στεφάνου τῆς νίκης, ἡ ἔνεκα τῶν ἀτυχημάτων μάλαινα τοῦ ἥρωος ἐμφάνισις καὶ αἱ ἀνὰ τὸν κόσμον περιπλανήσεις προφανῶς ἀναφέρονται καὶ ὑποδηλοῦσι τὴν θρυλουμένην ἀπὸ τῶν παλαιῶν καιρῶν πολιτικὴν τῆς μεγάλης νήσου ἀτυχίαν, μεταπιπτούσης ἀπὸ τυράννου εἰς τυράννον, ἀγωνιζομένης ἀλλὰ μὴ δαμαζομένης καὶ καταδικασμένης νὰ βλέπῃ τὸ ἄνθος τῶν ἰδίων τέκνων περιπλανώμενα εἰς τὴν ξένην γῆν, ζητοῦντα, ὅπως ὁ Χαρίδημος νέους ἀγῶνας, ἵνα εὐρίσκωσιν ἐν αὐτοῖς μικρὰν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν εἰς τὰς ἐκχέστοτε δυσπραγίας τῆς ἰδίας πατρίδος.

Ὁ καθηγ. Χατζιδάκις ἀναγράφει ἀκόμη καὶ τὰς ἀκολούθους ἐνδείξεις τῆς Κρητ. προελεύσεως τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Τοιαύτη (ἐνδείξις) εἶναι ὁ ἐν τῷ ποιήματι ἔπαινος καὶ ἔξαρσις τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθελοθυσίας. Ἀμφότερα ἐγκωμιάζονται ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ καὶ εἰκονίζονται ὡς τὰ ὕψιστα καὶ πολυτιμότερα ἰδανικὰ τοῦ ἥρωος τοῦ ποιήματος. Καὶ ἀκριδῶς ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς Φραγκοκρατίας καὶ ἐντεῦθεν ἐκαλλιεργήθη ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοθυσία ὑπὲρ πάσαν ἑλληνικὴν χώραν, οἱ δὲ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνες τῶν Κρητῶν δὲν ἔχουσι παράδειγμα τόσον ἐντονον καὶ τόσον δεδηλωμένον. Τὰ ἐν τῷ ποιήματι ὅρα ἐγκωμιαζόμενα ὕψηλὰ ἰδανικὰ ἀλλοῖστα προσαρμόζονται πρὸς τὰς πολεμικὰς παραδόσεις τῆς νήσου καὶ αὐτὴν ὑποδεικνύουσιν ὡς τὴν κατ' ἔξοχον χώραν, ἧτις ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ τοιαῦτα αἰσθήματα.

Ὡς ἄλλην ἐνδειξιν ἀναγράφει ὁ καθηγ. Χατζιδάκις τοὺς γραμματολογικούς ὅρους τοῦ ποιήματος. Μόνον ἐν τῇ φραγκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι ἐκαλλιεργήθη ἡ νέα Ἑλληνικὴ καὶ κατέστη τὸ ὄργανον πρὸς ἀποτελέσειν φιλολογικῶν προϊόντων. Ὅπου ἐπίεζε καὶ κατέθλιβεν ὁ ζυγὸς τοῦ Τούρκου καὶ ἡ τοῦτου συμπάρεδρος ἀμάθεια, ἡ δ' Ἑκκλησία ὑπεστήριξε μόνον τὴν χρῆσιν τῆς ἐνοποιοῦ γραφομένης γλώσσης, ἐκεῖ αἱ τοπικαὶ διάλεκτοι οὔτε ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς σύνταξιν φιλολογικῶν ἔργων, οὔτε ἀνεπτύχθησαν. Ἐκ τῶν φραγκοκρατουμένων πάλιν χωρῶν οὔτε ἡ Ἑπτάνησος (ἧς ἡ φιλολογικὴ δρᾶσις ὄρχεται μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης) οὔτε ἡ Κύπρος οὔτε ἡ Ρόδος δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ἀφ' οὗ τὰ

ἐκεῖ παραχθέντα φιλολογικὰ προϊόντα δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν Ἑρωτόκριτον¹⁾. «Τοσαύτη τοῦ στίχου τελειότης, τοιαύτη τῆς γλώσσης δύναμις καὶ εὐγένεια ἀπαιτοῦσι κατ' ἀνάγκην ἀπαρκίτητον μακρὰν τῆς ποιήσεως προηγουμένην καλλιέργιαν καὶ μαρροτέραν τῆς γλώσσης χρῆσιν». Ταῦτα ἀκριδῶς ἐγένοντο ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἐκαλλιεργήθη καὶ ἀνεπτύχθη καὶ ἐν μέρει μέχρις ἡμῶν παρεδόθη ἀφθονος φιλολογικῆ καὶ ποιητικῆ παραγωγῇ, τῆς λογοτεχνικῆς δὲ καὶ ποιητικῆς ταύτης κινήσεως καὶ παραγωγῆς ὁ κάλλιστος καὶ εὐχυμότατος καρπὸς εἶναι ὁ Ἑρωτόκριτος.

Τὰ ἀνωτέρω τεκμήρια καὶ ἐνδείξεις πείθουσιν ἀδιστάκτως, ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος εἶναι Κρητικὸν προϊόν, καὶ δὴ τὸ κατ' ἐξοχὴν Κρητικὸν κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἄλλην ἐξωτερικὴν μορφήν, καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον, τὰς ιδέας, τὰ φρονήματα καὶ τὰς σκέψεις τῶν δρώντων προσώπων καὶ τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ κινουῦνται τὰ πρόσωπα, καὶ διαδραματιζόνται τὰ γεγονότα. Οὐδὲν ἄλλο φιλολογικὸν προϊόν τῆς νεοελληνικῆς ἔχει τόσον τονισμένον καὶ σαφῆ τὸν ἰδιωματικὸν καὶ τοπικὸν χροηματισμὸν ὅσον ὁ Ἑρωτόκριτος, καὶ ἂν θέλῃ τις νὰ ἐξετάσῃ τὸ ποίημα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τι εἶναι ἐν αὐτῷ τὸ Κρητικόν, ἀλλ' ἂν ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ τι τὸ ὅποιον νὰ μὴ εἶναι τοιοῦτον.

Χρόνος τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος.

Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐποιήθη ὁ Ἑρωτόκριτος, λείπουσιν μαρτυραὶ βέβαιαι καὶ ἀσφαλεῖς. Οἱ Κρήτες πρόσφυγες οἱ μετακομίσαντες κατὰ τὸ 1669 τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ εἰς Ἑπτάνησον ἐγνωρίζον πιθανῶς τὴν ἔποχην αὐτοῦ τοῦλάχιστον κατὰ προσέγγισιν, καὶ ἴσως θὰ τὴν εἶπον εἰς τὰς νέας πατρίδας, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Ὁ Κρήτης ἐπιμελητῆς τῆς πρώτης ἐκδόσεως (1713) εἰς τὸν Πρόλογον λέγει ἀπλῶς τὸν Ἑρωτόκριτον Ποίημα παλαιόν, ἀλλ' ἡ πληροφορία αὕτη εὐλίγην ἔχει δι' ἡμᾶς χρησιμότητα, ἅφ' οὗ τὸ ἐπίθετον εἶναι τόσον ἐλαστικὸν καὶ δύναται νὰ σημαίῃ καὶ δεκάδας τινὰς ἐτῶν ἀλλὰ καὶ αἰῶνας· ὁ ἐκδότης ἐν τούτῳ ἠδίκησε καὶ τὸ ποίημα καὶ ἡμᾶς, διότι ἢ δὲν ἐξήτασε τὸ ζήτημα διόλου, ἢ δὲν ἐθεώρησε ἀναγκαῖον νὰ μᾶς διαφωτίσῃ.

Θὰ ἀπέκλινέ τις μᾶλλον νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ ἐκδότης ἀποκαλῶν τὸ ποίημα παλαιόν θὰ ἐνόει αὐτὸ ἀφιστάμενον οὐχὶ δεκάδας ἐτῶν ἀλλ' αἰ-

1) Ὁ καθ. Hubert Pernot ἐν τῷ εἰσιτηρίῳ του λόγῳ «περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς λογοτεχνίας» (Leçon d'ouverture du cours de langue et littérature grecques modernes, Paris 1913 σελ. 16-17) διακρίων ὀλόκληρον τὴν νεοελλην. παραγωγὴν εἰς τρεῖς διακεκριμέναις ἐποχάς, τάσσει πρώτην τὴν Κρητικὴν περίοδον λήγουσαν μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε ἄρχεται ἡ Ἑπτανησιακῆ.

ἄνας, ἀλλὰ παραδείγματα ἄλλα τῆς χρήσεως τοῦ ὄρου τούτου δὲν ἐπικυροῦσι τὴν ἀντίληψιν ταύτην. Εἰς τὸν Κρητικὸν Πόλεμον τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουναλιῆ¹⁾ εἰς τὴν «Φιλονεικίαν τοῦ Χάνδακος καὶ τοῦ Ρεθέμνου» γενομένην περὶ τὸ 1660 τὸ Ρέθεμνον καυχώμενον διὰ τὰ ἐπιφανῆ του τέκνα ἀναφέρει καὶ τὸν ποιητὴν τῆς Ἐρωφίλης Γεώργιον Χορτάτζην καὶ τὸν ὀνομάζει ἕνα παιδί μου παλαιόν, ἐν ᾧ εἶναι ἄλλοθεν ἐξηκριβωμένον ὅτι ὁ Χορτάτζης ἤκμασε καὶ ἐποίησε τὴν Ἐρωφίλην περὶ τὸ 1600. Καὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἐρωφίλης ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου Γραδενίγου κατὰ τὸ 1676 εἰς τὸν Πρόλογον ὁ λόγιος καὶ κριτικὸς ἐκδότης δμυλῶν περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Κιγάλα (1637) λέγει ὅτι εἶχε γίνεῖ πρό παλαι, ἐν ᾧ μόλις 39 ἔτη εἶχον παρέλθει. Τὰ παραδείγματα ταῦτα καὶ ἡ ὑπόνοια ὅτι πιθανώτατα ἢ ὑπὸ τοῦ τυπογράφου χρήσις τοῦ ἐπιθέτου παλαιὸν ποίημα διὰ τὸν Ἐρωτόκριτον ἐγκλείει καὶ κάποιον ἐμπορικὸν διαφημιστικὸν σκοπὸν (διότι τὰ παλαιότερα ἐθεωροῦντο καὶ δοκιμώτερα καὶ ἐζητοῦντο περισσότερον) μᾶς δικαιολογεῖ, ἂν δὲν δώσῃμεν εἰς αὐτὸ τὴν χρονικὴν παλαιότητα, ἣν ἐκ πρώτης ἀντιλήψεως ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν.

Οὐδεμίαν σχεδὸν σημασίαν δι' ἡμᾶς ἔχει ἡ πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἔδωκε κατὰ τὸ 1725 ὁ πωλητὴς τοῦ X Νικολ. Ροδόσταμος εἰς τὸν βιβλιοφύλακα τοῦ Harley, ὅτι δηλ. ὁ Σμυρναῖος ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔζη ἀκόμη ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ ἴδιος Ροδόσταμος μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνήρρεσε τὴν ἀνωτέρω πληροφορίαν δι' ἄλλης, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρ. ἦτο κάποιος Κορνᾶρος (οὗ ἠγνόει τὸ κύριον ὄνομα) ἐκ Φιλιππουπόλεως!²⁾ Ὁ Ροδόσταμος, ὡς εἶπομεν, οὐδὲν ἐγνώριζε οὔτε περὶ τοῦ ποιητοῦ οὔτε περὶ τοῦ ποιήματος καὶ αἱ ἀντιφάσκουσαι πληροφορίες του εἶναι στιγμιαῖα πλάσματα τῆς φαντασίας του στερούμενα πύσης σοβαρότητος.

Καὶ τὸ Λονδίνειον χειρόγραφον (X) οὐδεμίαν φέρει σχετικὴν πληροφορίαν. Ἡ χρονολογία 1710 τῆς πρώτης σελίδος εἶναι προφανῶς ὁ χρόνος τῆς ἀντιγραφῆς του ὑπὸ τοῦ Ἑπτανησίου βιβλιογράφου, ἡ δὲ ἄλλη λατιν. χρονολογία 23 Die Octobris A.D. 1725 εἶναι ἡ χρονολογία, καθ' ἣν ἠγοράσθη τὸ χειρόγραφον ἐν Κερκύρᾳ.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην μαρτυριῶν περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ποιήματος πολλαὶ ἐξηγέχθησαν γινῶμαι καὶ εἰκασταὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐφεξῆς γραφάντων περὶ τοῦ ποιήματος περιηγητῶν καὶ φιλολόγων. Θὰ διεξέλθωμεν ταύτας διὰ βραχέων κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν, καθ' ἣν ἐξηγέχθησαν.

1) Ἐκδοσις Ἀγαθῆ. Σηρουχάκη ἐν Τεργεστη 1908, σελ. 588 στιχ. 5.

2) Ἰδ. τὰ προηγουμένα; μνημονεύμενα ἀποσπάσματα τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Wanley.

Ὁ περὶ τοῦ ποιήματος πρῶτος ἐκ τῶν ξένων καὶ Ἑλλήνων σοβαρῶς ἠμιλήσας Ἄγγλος περιηγητῆς Leake λέγει ἐν σελ. 101 τοῦ βιβλίου του ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος ἐποιήθη πρὸ διακοσίων ἐτῶν (πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1804-1814), παρακατιῶν δὲ ἐν σελ. 116 λέγει ὅτι συνετέθη κατὰ τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα. Ἡ μικρὰ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν δύο ἐκφράσεων καὶ ἡ ἔλλειψις πύσης αἰτιολογίας τῶν γνωμῶν τούτων μᾶς πείθουσιν ὅτι ὁ Ἄγγλος λόγιος δὲν εἶχε ἀκριβῆ εἶδῃσιν τοῦ πράγματος, συμβιβάζοντες δὲ τὰς δύο ἀνωτέρω ἐκφράσεις εἰκάζομεν ὅτι ὁ Leake ἔθετε τὸν Ἑρωτόκριτον περὶ τὸ 1600.

Ὁ Ἕλληγ λόγιος Στέφανος Κανέλλος ὁ γράψας πιθανώτατα τὰς ἐν τῇ «Λευκοθέα» ἐπιστολάς²⁾ πρὸς τὸν Γερμανὸν φίλον του Dr. Iken ἠμιλῶν περὶ τοῦ ποιήματος (σελ. 164) καὶ κρίνων αὐτό, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες, λέγει ὅτι ἐγράφη κατὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ 17 αἰῶνος. Ὁ Iken ἀκολουθῶν τὴν γνώμην τοῦ Ἕλληνος φίλου του τὸ θέτει μεταξὺ τοῦ 1630 καὶ 1650 καὶ θεωρεῖ πιθανὴν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ποιητὴς συνέταξε τὸ ποίημα κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰρήνης καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πολιουρίας (τοῦ Χάνδακος). Ἀτυχῶς καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἀνδρὸς λογίου καὶ ἀξίου κατὰ πάντα πίστει εἰμῆεν ἀδικοτολόγητος, καὶ δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ γνωρίζωμεν, ἂν εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδίας ἐρεῦνης ἢ ἐστηρίχθη ἐπὶ μαρτυριῶν προγενεστέρων.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων Fauriel³⁾ ἠμιλῶν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου λέγει ἀπλῶς ὅτι συνετάχθη κατὰ τὸν 16 αἰῶνα.

Μετὰ ταῦτα ἔρχονται αἱ γνώμαι τῶν ἀσχοληθέντων γενικῶς περὶ τῆς νεοελλην. γραμματείας Ἑλλήνων καὶ ἀλλοδαπῶν. Ὁ Παπαδόπουλος Βρετὸς⁴⁾ ἀδασανίστως ἠμιλῶν περὶ τοῦ ποιήματος ἔχων δὲ ὑπ' ὄψιν του τὴν Δ' ἐκδοσιν (1748) λέγει περὶ τοῦ Κορνάρου (τομ. Β' σελ. 285) Τὸ εἰς Κρητικὴν διάλεκτον ποιήμα⁵⁾ του ὁ Ἑρωτόκριτος τὸν ἀνέδειξεν ἄριστον ποιητὴν τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος».

Ὁ Παράνικας⁵⁾ ἐν σελ. 161 τοῦ Σχεδιασμάτος του λέγει «Βικέντιος

1) W. Martin Leake, Researches in Greece, London 1814.

2) Leukothea, Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen, von Dr Carl Iken, Leipzig 1825. Δὲν ἀναφέρεται μὲν ἐν τῷ βιβλίῳ οὐδὲ ὁ Κανέλλος, ὡς γράψας τὰς ἐπιστολάς ταύτας, ἀλλὰ σχεδὸν βέβαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων ὅτι αὐτὸς ἦτο. Ἡ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐπιστολὴ ἐστάλη ἐκ Παρισίων (ὅπου διέμενε τότε ὁ Κανέλλος) καὶ φέρει χρονολογίαν 20 Μαρτίου 1822.

3) G. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824 - 1825 εἰς 2 τομοῦς.

4) Ἄνδρ. Παπαδοπούλου Βρετῶ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Ἀθην. 1854, 1857 2 τόμοι.

5) Ματθ. Παράνικα, Σχεδιασμα, Κ)πολις 1867.

Κορνάρος (1730) ποιητής του περιδοήτου ερωτικού ποιήματος ὁ Ἐρωτόκριτος» καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν Βρετόν.

Ὁ Κ. Σάθας ἐν μὲν τῷ περὶ τῆς Ἑλλην. Φιλολογίας βιβλίῳ του μὴ ἔχων ἐξετάσει ἀκόμη τὰ κατὰ τὸ ποίημα λέγει¹⁾ ὅτι καὶ ὁ Βρετός καὶ ὁ Παράνικας, ἦτοι ὅτι ὁ Κορνάρος ἐποίησε κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα «τὸν πασίγνωστον Ἐρωτόκριτον» (σελ. 603). Ἀμέσως ὁμοῦ κατόπιν ἐδημοσίευσεν τὴν πρώτην περὶ τοῦ ποιήματος μελέτην «Περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου» ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἰλισσῷ»²⁾ ἐν ἣ ἐλέγχει μὲν ὀρθῶς τὴν γνώμην τῶν λεγόντων ὅτι τὸ ποίημα ἐποίηθη κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα, ἀφ' οὗ πρὸ τῆς Ἑνετικῆς ἐκδόσεως ὑπῆρχε τὸ ποίημα πρότερον κατὰ τὸν ἐκδότην, καὶ ὁ ποιητής κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζωῇ, ἐκθέτει δὲ τὴν ἰδίαν γνώμην ὅτι ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ὁ Βιτζέντζος Κορνάρος ὁ ἀναφερόμενος εἰς Κρητικὸν συμβόλαιον³⁾ τοῦ 1561 καὶ ἐν Χάνδακι κατοικῶν. Ὀλίγον τι τροποποιημένην μεταδίδει τὴν ἀνωτέρω γνώμην ὁ Σάθας εἰς τὸν Gidel⁴⁾. Εἰς τοῦτον γράφει ὁ Σάθας «ζητήσας εἰς τὰ Ἑνετικὰ ἀρχεῖα δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνακαλύψω τι περὶ τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου, διότι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ γενεαλογικὰ δένδρα τῶν Κορνάρων, ὁ δὲ Ἐνετόκρης Ἀπόστολος Ζένογος συναθροίσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (ΙΗ') πλούσιον ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτ. φιλολογίας δὲν τὸν ἀναφέρει εἰς τὸ χειρόγραφόν του βιβλίον (su' i scrittori di Candia) τὸ ὅποιον συνεβουλεύθη. Εἰς ἄλλος Κορνάρος ἦτο συμβολαιογράφος ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1650 καὶ 1660, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ὁ ποιητής μᾶς εἶναι ἀρχαιότερος καὶ κλίνω νὰ παραδεχθῶ ὅτι ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ὁ Κορνάρος τοῦ 16 αἰῶνος ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦ Μ. Μ.» Τὴν ἀνωτέρω γνώμην θὰ ἴδωμεν ὅτι ριζικῶς μετέβαλεν ὁ Σάθας ὀλίγα ἔτη κατόπιν.

Ὁ Γερμανὸς Nicolai εἰς τὸ περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας βιβλίον του⁵⁾ ἐν τῇ ἀξιολόγῳ περὶ τοῦ ποιήματος κρίσει του, ἣν θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ σχετικὸν κεφάλαιον, τοποθετεῖ τὸν Κορνάρον κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, καὶ ἀκολουθῶν τὴν γνώμην τοῦ Σάθα λέγει ὅτι πιθανῶς εἶναι ὁ τοῦ 1561 καὶ πρεσβύτερος συγγενῆς τοῦ στρατηγοῦ Κορνάρου τοῦ πεσόντος κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Χάνδακος (1669).

1) Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθήναι 1868.

2) Ἰλισσός, ἔτος Α' Ἀθήναι 1868 - 1869 σελ. 264-266.

3) Miklosish-Müller, Acta et diplomata graeca medii aevi vol. III Vindobonae 1865 σελ. 264-265.

4) Ch. Gidel, Nouvelles études sur la littérature grecque moderne Paris 1878 σελ. 482.

5) Dr. Rudolf Nicolai, Geschichte der neugriech. Litteratur, Leipzig 1876 σελ. 82 ἔξ.

Ὁ Ἀλέξ. Παγκαθής¹⁾ λέγει ἀπλῶς ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐγράφη κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας, ὁ αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ συνεργάτου του Sanders²⁾ λέγουσιν ὅτι «εἶναι ἄδηλον ἂν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν τοῦ 1561».

Ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος μεσαιωνοδίφης Émile Legrand ὁ τόσα μεσαιωνικά καὶ νεοελληνικά κείμενα ἐκδοὺς ἐπιχειρήσας δέ, ὡς εἴπομεν, καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὴν ἐκδοσιν δὲν ἐξέφρασεν ἰδίαν γνώμην περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιήματος, ἀλλ' ὁμιλῶν περὶ τῆς νεοελλην. γραμματικῆς τοῦ Κερκυραίου Σοφιανοῦ παρατηρεῖ ὀρθότατα³⁾ «ὁ Σοφιανὸς συγγράφας περὶ τὸ 1540-1545 ἐξ ἄπαντος δὲν ἐγνώρισε τὸν Ἐρωτόκριτον, ἄλλως ὅπως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ Κοραῆς θὰ ἐχαιρέτα νέον Ὅμηρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου».

Κατὰ τὸ 1885 ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Σάθας τὴν νέαν περὶ τοῦ ποιήματος θεωρίαν του⁴⁾, ὡς εἴπομεν. Κατὰ ταύτην ὁ πυρὴν τοῦ ἔπους, ὁ ὁποῖος εἶναι στρατιωτικὸς, δέον νὰ ζητηθῆ ἐκτὸς τῆς Κρήτης ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ εἰσῆχθη ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην κατὰ τὸ τέλος τῆς Ἀραβοκρατίας (961) διὰ τῶν ἐνταῦθα ἰδρυθεισῶν στρατιωτικῶν ἀποικιῶν, ὁ δὲ Βιτζέντζος Κορνᾶρος ὁ δῆθεν συμβολαιογράφος τοῦ 1650-1660 ἀντιγράφας ἢ καὶ ἐλαφρῶς διασκευάσας τὸ πρωτότυπον προσέθηκε τὴν ἐν τέλει περὶ αὐτοῦ δῆλωσιν.

Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς φῶς ἡ ἀξιόλογος τοῦ μακαρ. Γιάνναρη μελέτη περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Πρώτην φοράν τὸ ζήτημα τῆς χρονολογίας τοῦ ποιήματος ἐγένετο ἀντικείμενον ἐπιμελοῦς ἐρεύνης⁵⁾, καὶ ἐξητάσθησαν οἱ διάφοροι λόγοι ἐξωτερικοὶ καὶ ἐσωτερικοὶ, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ δώσωσι τὰ στοιχεῖα πρὸς μὲν γνῶμης δεδικαιολογημένης. Ὁ Γιάν. δεχόμενος κριτήριά τινα ἐν τῷ ποιήματι εὐρισκόμενα ἤτοι τὴν μείσιν τῶν τορνεσιῶν, καὶ τῶν Δουκάτων τοῦ Ἀναπλιοῦ καὶ τῆς Μυτιλήνης, καὶ τὰ χρονολογικὰ ἔρια τῶν ἄλλων Κρατῶν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ ποιήματι, τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης καὶ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς νήσου, τὸν σεισμὸν τοῦ 1508, ἐξ οὗ κατεστράφη ἡ Σητεία, καὶ τὴν δῆλωσιν τῆς νήσου κατὰ τὸ 1537 καὶ 1538 ὑπὸ τοῦ Βαρβαρόσ-

1) A. R. Rangabé, Histoire littéraire de la Grèce moderne Paris 1877.

2) Daniel Sanders, Geschichte der neugr. Litteratur, Leipzig 1884 σελ. 7 ἔξ.

3) Em. Legrand, Bibliographie Hellénique XV, XVI siceles Paris 1885 Tom. I σελ. CXCIII.

4) Ἐστία ΙΘ' Ἀθῆναι 1885 ἀριθ. 492 σελ. 375.

5) Ἀντ. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, Ἀθην. 1888 σελ. 5-17.

σα¹⁾ ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ποίημα ἐποιήθη πρὸ τοῦ 1508 θεωρῶν ἀδύνατον τὴν μετὰ ταῦτα ποίησιν τηλικούτου ποιήματος μετὰ τὰ παραχρῆδη ταῦτα γεγονότα. Κατόπιν ἐξετάζων τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῶν εὐγενῶν Κορνάρων ὁρίζει ὡς ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸν κατὰ τὸ 1486 γεννηθέντα Βιτξέντζον Κορνᾶρον²⁾ καὶ συμπεραίνει ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐποιήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 15 αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Κορνάρου τούτου εἰς νεαρὰν ἡλικίαν. Τὰ χρονολογικὰ τεκμήρια τοῦ Γιάνναρη ἄρδην ἀνέτρεψεν ὁ καθηγ. Ν. Πολίτης, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ὁ συμπολίτης τοῦ Γιάνναρη κυρ. Ἰωάν. Δαμβέργης δημοσιεύσας βιβλιοκρισίαν τῆς μελέτης αὐτοῦ³⁾, τὰ μὲν ἄλλα συμπεράσματα τοῦ Γιαν. δέχεται καὶ ἐπαινεῖ, ἀποκρούει ὅμως τὴν ποίησιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς τόσον νεαρὰν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ, διὰ τοῦτο ὑποθέτων σκόπιμον ἀναχρονισμόν εἰς τὸν ἐπιλογον, παραδέχεται ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐποίησε τὸν Ἐρωτοκρ. μετὰ τὸ 1508. Πιθανῶς ἂν ὁ κ. Δαμβέργης ἐγίνωσκε τὸ ἀληθές ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Κορνάρου τούτου ἦται τὸ 1476 (καὶ οὐχὶ τὸ 1486) θὰ ἐδέχτο καὶ τὴν πρὸ τοῦ 1508 ποίησιν, ἀφ' οὗ ἦγε τότε κατὰ τὸ 1508 ὁ Κορνᾶρος τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Ἐπὶ γλωσσικῶν μόνον δεδομένων καὶ στατιστικῶν ὑπολογισμῶν στηριχθεὶς ὁ κ. Ψυχάρης⁴⁾ κατὰ τὸ 1889 ἐγνώμάτευσεν ὅτι γλωσσικῶς (καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ χρονικῶς) ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι ἀρχαιότερος τῆς Ἐρωφίλης κείμενος μεταξὺ τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ καὶ ταύτης. Καὶ ἀφ' οὗ ἡ μὲν Θυσία τοῦ Ἀβραάμ ἐποιήθη κατὰ τὸ 1535⁵⁾, ἡ δὲ Ἐρωφίλη μετὰ τὸ 1581, ὁ Ἐρωτόκριτος πρέπει νὰ τεθῆ μεταξὺ τῶν δύο τούτων χρονολογιῶν εἰς σελ. δὲ 271 τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ὁ κ. Ψυχάρης ἐξετάσας τοὺς τύπους τοῦ ἄρθρου καὶ ἄλλα τινα τυπικὰ φαινόμενα εἰς τέσσαρα Κρητικὰ ποιήματα* (Σιλλάδος, Θυσία, Ἐρωτόκριτος, Ἐρωφίλη), ὧν τὰ τρία εἶναι χρονολογημένα, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐποιήθη περὶ τὸ 1581. Ἡ μέθοδος τοῦ κ. Ψυχ. εἶναι ὀρθή, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς συμπεράσματα θὰ ἦσαν ἀσφαλῆ, ἂν εἶχομεν πρὸ ἡμῶν κεί-

1) Ὁ Γιάνναρης (καὶ κατ' αὐτὸν καὶ ὁ Ξηρουδάκης) θέλουσι τὴν πάλιν Σητιαν κατεστραμμένην καὶ ἔρημον μετὰ τὸ 1538, ἐν ᾗ ἀνεμφισθέητοι μαρτυραὶ ἱστορικαὶ καὶ οἱ Ἐνετικοὶ χάρται τῆς νήσου (Basilicata, Boschini) τὴν ἔχουσαν ἀκμάζουσιν ὡς καὶ πρὶν μέχρι τοῦ 1646, ὅτε ἐγκατελείφθη διὰ στρατιωτικῶς λόγους ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἀφ' οὗ πρότερον κατεστράφη, διὰ νὰ μὴ χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

2) Κατὰ τὴν ἀκριβεστέραν ἑξέτασιν τοῦ Hopf (Venetobyzantin. Analecten, Die Cornaro von Scarpanto, Wien 1879. Bd 32 σελ. 478-495) οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1476.

3) Ἐδόμος 1889 φιλ. 22, 3 (3 καὶ 10 Ἰουνίου 1889).

4) J. Psichari, Essais de grammaire historique neogrecque II Partie, Paris 1889, σελ. 57-61 καὶ 271 ἑξ.

5) Ὁ ἴδιος μεν παρακατιόντες ἐν τῇ κεφαλῇ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὅτι πιθανώτερον ἢ Θυσία ἐποιήθη κατὰ τὸ 1635.

μενα διατηρήσαντα γνήσιον τὸν μορφολογικὸν τύπον, ἀλλὰ τὰ Ἐνετικά κείμενα, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἐγκύψαντας εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν, στεροῦνται πάσης ἀξιοπιστίας ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τοιοῦτον κριτήριον πρὸς ἐπίλυσιν τόσον σοβαροῦ προβλήματος.

Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Γιάνναρη συνεφώνησαν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ ποιήματος γράψαντες.

Ὁ κ. Ἰωάν. Κονδυλάκις ἐν τῷ μικρῷ ἀλλ' ἐπιτυχεῖ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἄρθρου του¹⁾ λέγει ὅτι ἐποιήθη κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα.

Ὁ Κρουμβάχερ θέτει τὸν Ἑρωτόκριτον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, προφανῶς ὅμως ὁ ἐπιφανὴς Βυζαντιολόγος οὐδεμίαν εἰδικὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος εἶχε κάμει, γράφων ὅτι οὐδὲ τὸ βιβλίον τοῦ Γιανν. εἶχεν ἰδεῖ²⁾.

Ὁ κ. Dieterich³⁾ λέγει ὅτι «ὁ ἐξηλληνισμένος Βενετὸς Βιτζέντζος Κορνᾶρος ἐδημιούργησεν ἐν δημωδέστερον ἔργον τὸν Ἑρωτόκριτον πεντήκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Χορτάτζη» ἦτοι καὶ οὗτος τὸν θέτει περὶ τὸ μέσον τοῦ ΙΣ' αἰῶνος.

Ὁ καθ. Γεώργιος Σωτηριάδης ἐν τῇ περὶ Ἑρωτοκρίτου διαλέξει του, ἣν θὰ ἀναφέρωμεν καὶ κατωτέρω, λέγει παροδικῶς καὶ διὰ στρογγύλου ἀριθμοῦ ἐν σελίδι 12 «ἡ μεγάλη Κρήτη παρέσχε περὶ τὸ 1500 τὸ ἔπος τῆς».⁴⁾

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω μελέτης τοῦ κ. Σωτηριάδου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ καθ. Ν. Πολίτης καὶ θέλων νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν περὶ ἐκφραγκισμοῦ τοῦ ἑλλην. πνεύματος μετὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίαν θεωρίαν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Λαογραφίᾳ⁵⁾ ἕκτενῇ καὶ σοβαρὰν μελέτην περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, περὶ ἧς γίνεται πολλακίς λόγος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ταύτῃ Ὁ κ. Πολ. ἀνασκευάζει πάντα τὰ χρονολογικὰ συμπεράσματα τοῦ Γιάνναρη, ἀποδεικνύει ὅτι τὰ μὲν τορνέσια πολλῶ πρότερον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας ἠκούοντο ἐν τῇ Βυζαντ. Κράτει, ἀφ' οὗ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὸν Πτωχοπρόδρομον, τὰ δὲ περὶ Δουκάτων καὶ ἄλλων μεσαιωνικῶν Κρατῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ ποιήματι οὐδεμίαν χρονολογικὴν ἔνδειξιν δύνανται νὰ παράσχωσιν. Ἀναγράφει κατόπιν ὅτι ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος, ὃν δέχεται ὁ Γιάνν. ὡς ποιητὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐγεννήθη οὐχί

1) Λεξικὸν Ἑγκυκλοπαιδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ Μπάρτ καὶ Χριστ' Ἀθην. 1894 τομ. Δ' σελ. 30, ἄρθρον Ἑρωτόκριτος.

2) K. Krumbacher, Geschichte der Byz. Litteratur, 2 Aufl. 1897 σελ. 870-871. Μετάφρασις Γ. Σωτηριάδου τομ. Γ' σελ. 169 ἑξ.

3) Geschichte der Byz. und neugr. Litteratur, 2 Aufl. Leipzig 1909 σελ. 83.

4) Γεωργ. Σωτηριάδου, Ἑρωτόκριτος Ἀθην. 1909. Ἡ διάλεξις ἐγένετο τῇ 5 Ἰανουαρίου 1909, ἐδημοσιεύθη δὲ εἰς τὰ «Παναθηναϊα» ἔτος Θ' 31 Ἰανουαρίου 1909 σελ. 209-217 καὶ εἰς ἰδιαιτέρον ἀπόσπασμα.

5) Λαογραφία τομ. Α' σελ. 19-70, Ἀθῆναι 1909.

τῆ 1486 ἀλλὰ τῆ 1476 κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς τοῦ Horfi, καὶ τὸ σπουδαιότερον, οὐδένα λόγον ἔχομεν πείθοντα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητής, ἢ οὐ ἢ ἐντελής ἐξελλήμισις τοῦ Κορνάρου, ἥτις εἶναι ἀναγκαῖα προϋπόθεσις τῆς ποιήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου, δὲν προκύπτει ἐκ τῶν ἄλλων εἰδήσεων, ἃς ἔχομεν περὶ τῶν εὐγενῶν τούτων Κορνάρων, διότι οὗτοι «διετήρησαν συγχὴν τὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς τὴν μητρόπολιν Βενετίαν καὶ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς εὐπατρίδας τῆς Κρήτης, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐρευνησάντων τοῦ Horfi, καὶ τὸ φρόνημα διετήρησαν βενετικώτατον». Μετὰ τὴν ἀνασκευὴν ταύτην τῶν χρονολογικῶν ἐρεισμάτων τῆς γνώμης τοῦ Γιανν. ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ εὐστοχώτερον μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Πολ. ἔρχονται αἱ ἴδιαι αὐτοῦ γνώμαι περὶ τοῦ δυνατικοῦ τύπου τοῦ ποιήματος, ἦτοι περὶ ἀρχετύπου γενομένου κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ περὶ νεωτέρας Κρητικῆς ἐπεξεργασίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Κορνάρου κατ' ἐποχὴν μὴ ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ κ. Πολίτου. Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης ὠμιλήσαμεν προηγουμένως, καὶ πιστεύομεν ὅτι ἐπαρκῶς κατεδείξαμεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ πλέον, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὰ χρονολογικὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Πολ. στεροῦνται ἐρείσματος.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω μελέτην τοῦ κ. Πολ. ἀπαντῶν ὁ καθηγ. Χατζιδάκις ἐπραγματεύθη τὸ περὶ τοῦ χρόνου τοῦ Ἐρωτοκρίτου ζήτημα ἐν τῇ πολλῆς μνημονευθείσῃ μελέτῃ του. Ἀναγνωρίζων ὁ κ. Χατζιδ. ὅτι τὰ χρονολογικὰ κριτήρια τοῦ Γιάνναρη ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Πολ. ἀλλὰ μὴ ἀσπαζόμενος καὶ τὰ ὑπὸ τούτου προβαλλόμενα, ὡς στηριζόμενα μόνον εἰς τεκμήρια ἐκ τῶν σιωπημένων (ex silentio) παραδέχεται μόνον τὰς ἐνδείξεις, ἃς παρέχει αὐτὸ τὸ ποίημα. Παραβάλλων ὁ καθηγ. Χατζιδ. τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὴν γλωσσικὴν μορφήν ἄλλων Κρητικῶν ποιημάτων ὀρισμένης χρονικῆς ἐποχῆς καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν μετρικὴν μορφήν τοῦ ποιήματος καὶ τὴν ἐν γένει ποιητικὴν ἐξέλιξιν ἐν Κρήτῃ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἐρωτοκρίτος δὲν θὰ εἶναι πολὺ ἀρχαιότερος τῆς Ἐρωφίλης, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος, ἴσως δὲ ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ μνημονευόμενος ἐν τῇ συμβολαίῳ τοῦ 1561¹⁾.

Τελευταῖος ὁ Ὀλλανδὸς Βυζαντιολόγος καθηγητῆς D. C. Hesselning ἐν πραγματείᾳ του περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ Ἀρετούσας²⁾ λέγει (ἐν σελ. 104) «Ἡ γλῶσσα τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ Κρητικὴ καὶ δὴ οὐχὶ παλαιότερα τοῦ 15 ἢ 16 αἰῶνος». Ὁ κ. Hesselning προσάγει καὶ ἄλλην χρονολογικὴν ἔνδειξιν παρατηρῶν ὅτι ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ τοῦ Καραμανίτη εἰκονίζεται ὁ Χάρος κρατῶν δρέπανον (Ἐρωτοκρ. Β. 361). Ἡ τοιαύτη

1) Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου 1910 σελ. 11—24.

2) D. C. Hesselning, *Uit Byzantium en Hellas*, Haarlem 1911, IV Erotokritos en Aretusa σελ. 82 ἔξ.

παράστασις κατ' αὐτὸν εἶναι ἴδια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης¹⁾ ἀπαντῶσα μόνον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὴν Κρήτην (ἰδ. καὶ Πρόλογον Ἐρωφίλης) καὶ δὴ οὐχὶ πρὸ τοῦ Γ' αἰῶνος.

Ἄν θελήσωμεν νὰ συνοψίσωμεν τὰς ἀνωτέρω ποικίλας γνώμας περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου παραλείποντες μόνον τὴν περὶ τοῦ παλαιοῦ πυρῆνος (τοῦ 10 αἰῶνος) γνώμην τοῦ Σάθα καὶ τὴν περὶ ὑπάρξεως ἀρχετύπου τοῦ κ. Πολ. (14 αἰῶν), βλέπομεν ὅτι οἱ λοιποὶ θέτουσι τὸ ποίημα ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐκ τούτων πάλιν οἱ μὲν πλεῖστοι ἀποφαίνονται ὅτι οὐδεμίαν αἰτιολογίαν ἀλλ' ἀντιγράφοντες ἀλλήλους, ἄλλοι δὲ βῆστίζονται ἐπὶ ἐσφαλμένων ἢ ἐλλιπῶν δεδομένων, καὶ ὀλίγοι μόνον εἶναι οἱ μετὰ λόγου ζητήσαντες νὰ λύσωσι καὶ διαφωτίσωσι τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Ἐρχόμεθα νῦν νὰ ἐκθέσωμεν καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅπως ἐμορφώσαμεν αὐτὴν ἐκ τῆς βασιάνου τῶν προηγουμένων καὶ ἐκ τῆς πολυχρονίου ἐπισταμένης ἐξετάσεως πάντων τῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἠδύναντο νὰ μᾶς διαφωτίσωσι εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ κεφαλαίου τούτου περὶ τοῦ ποιήματος προβλήματος.

Ἐν πρώτοις ἵνα βαίνωμεν ἐπὶ σημείου σταθεροῦ εἰς τὴν ἡμετέραν ἔρευναν, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι προηγουμένως ἐδείξαμεν, ὅτι δηλ. τὸ ποίημα εἶναι Κρητικὸν καὶ δὴ τοιοῦτον οἷον ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ καὶ οὐχὶ διασκευῆ τις νεωτέρα ἀρχαιοτέρου προτύπου. Δευτέρα ἀρχὴ θετέα ὅτι τὸ ποίημα γνησίως ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐποχὴν, ἐν ἣ ἐποιήθη. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν ὀρμώμενοι δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ζήτησιν ἡμῶν.

Μετρικὴ μορφή τοῦ ποιήματος. Ὁ Ἐρωτοκρίτος εἶναι πεποιημένος εἰς τοὺς λεγομένους πολιτικοὺς δεκαπεντασυλλάβους στίχους ὁμοιοκαταλήκτους ἤτοι κατὰ διστίχους στροφάς. Καὶ ὁ μὲν ἀπλοῦς πολιτικὸς δεκαπεντασύλλαβος στίχος εἶναι τὸ σύννηθες καὶ λαϊκὸν τονικὸν μέτρον τῶν Ἑλλήνων τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τῶν νεωτέρω χρόνων ἀπὸ τοῦ Πτωχοπρόδρομου μάλιστα καὶ ἐξῆς, καὶ εἰς τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι ἡρμωσμένα τὰ 9)10 ἴσως τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως (καὶ μάλιστα τῆς γνησίας λαϊκῆς) καὶ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ ἔθνικόν μέτρον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ²⁾. Ἡ ὁμοιοκαταλήξια ὅμως (ρίμα) τοῦ πολιτικοῦ στίχου δὲν εἶναι τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ πολιτικὸς στίχος. Εἶναι στοιχεῖον ξενικόν, τὸ ὅποion εἰσήχθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν στιχουργίαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὡς ἐκθέτομεν εἰς τὸ περὶ στιχουργίας τοῦ Ἐρωτοκρίτου κεφάλαιον

1) Πρόλ. D. C. Hesselings, Charos, Leiden 1897 σελ. 43—47.

2) Δ. Σεμιτσέλου, Μετρικὴ Ἀθην. 1894 § 81, Krumbacher Byz. Litterat. § 267.

τῆς παρουσίας Εἰσαγωγῆς. Καὶ ὅτε μὲν τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη ἐν τῇ ἑλλην. στιχουργίᾳ ἢ ὁμοιοκαταληξίᾳ, ἦτο ἀκανόνιστος, διακεκομμένη καὶ πολλάκις ἀπεχνος καὶ ἐλλιπής, ἐφ' ὅσον δὲ κατερχόμεθα χρονολογικῶς, οἱ στιχουργοὶ ἐξοικειοῦνται πρὸς αὐτὴν καὶ ἐθίζονται εἰς τὸ νέον μετρικὸν στοιχεῖον, καὶ μετὰ τινὰς δεκάδας ἐτῶν αὕτη καθίσταται κοινὸν κτῆμα καὶ δὴ εὐάρεστον μετρικὸν στοιχεῖον τοῦλάχιστον εἰς τὰς φραγκοκρατούμενας χώρας τῆς Ἑλλάδος, ἐν αἷς ἡ ῥίμα εἰσήχθη τὸ πρῶτον καὶ ἐπεκράτησε ταχύτερον. Ἐξετάζοντες τὴν ῥίμαν τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἰρήσκομεν αὐτὴν τελείαν καὶ ἄψογον ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν καὶ δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον στιχουργικὸν ὁμοιοκαταλήκτου στιχουργίας. Τοῦτο ὀφείλεται μὲν πάντως καὶ εἰς τὴν ποιητικὴν δεξιότητα τοῦ Κορνάρου, ἀλλὰ βεβαίως καὶ εἰς τὴν προκεχωρημένην ἐποχὴν τοῦ ποιήματος. Ἡ ἐποχὴ αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ ἀρκετὰς δεκάδας ἐτῶν μετὰ τὸ 1500, διότι ἀρκετὸς θὰ ἀπῆγετο χρόνος ἵνα, ὡς εἴπομεν, τὸ νέον αὐτὸ στιχουργικὸν στοιχεῖον φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα εἰς τὴν ὁποίαν τὸ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον. Ἀπὸ μετρικῆς ἄρα ἐπόψεως ἐξεταζόμενος ὁ Ἑρωτόκρ. πρέπει νὰ τεθῇ ἀσφαλῶς μὲν ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὸ 1500, πιθανώτατα δὲ καὶ μετὰ τὸ 1550, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ 15' αἰῶνος καὶ ἔξῃς.

Γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος. Ἀσφαλέστερα καὶ μᾶλλον ὀρισμένα διδάγματα περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιήματος μᾶς χορηγεῖ ἡ ἐξέτασις τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ Ἑρωτοκρ. Ἐχομεν εὐτυχῶς ἀρκετὸν πλῆθος Κρητικῶν κειμένων πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἀπὸ τῆς Συνθήκης Ἀλεξίου Καλλιέργη (1299) μέχρι τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου τοῦ Μπουνιαλῆ (1670), τῶν ὁποίων ἡ ἐποχὴ εἶναι ὀρισμένη, καὶ δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἀσφαλῆ γνώμην περὶ τῆς μορφῆς τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος ἀπὸ τοῦ 13 αἰῶνος μέχρι τοῦ 17, ἦτοι καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐν Κρήτῃ Ἑνετοκρατίας, καὶ παραβάλλοντες τὸ ἰδίωμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὰ χρονικῶς ὀρισμένα ταῦτα Κρητικὰ κείμενα νὰ νοήσωμεν μετ' ἀκριβείας καὶ κατὰ μεγίστην προσέγγισιν τὴν ἐποχὴν τῆς γλωσσικῆς τοῦ μορφῆς. Ἐξετάζοντες βθεν τὰ δύο κυριώτερα στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τοῦ Ἑρωτοκρ. ἦτοι τὸν γλωσσικὸν αὐτοῦ θησαυρὸν καὶ μάλιστα τὸ τυπικὸν αὐτοῦ καὶ συγκρίνοντες πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Κρητικῶν φιλολογικῶν προϊόντων παρατηροῦμεν ὅτι τὰ τοῦ Ἑρωτοκρίτου δὲν ταυτίζονται οὐδὲ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν παλαιότερων Κρητικῶν κειμένων, ἀλλὰ πρὸς τὰ τῶν νεωτάτων, ἦτοι τῶν παραχθέντων κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους τῆς Ἑνετοκρατίας ἦτοι τὴν Ἑρωφίλην καὶ τὰ ἄλλα Κρητικὰ δράματα, τὴν Βοσκοπούλλαν, τὸν Κρητικὸν πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Σκλάβον, τὸν Μπεργαδῆν, τὴν Διήγησιν τῶν Τετραπόδων ζώων, τὸν Σαχλίκην, τὸν Ἀχέλην κτθ. Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι γεγραμμένα τὰ Κρητικὰ προϊόντα τοῦ τελευταίου αἰῶνος τῆς Ἑνετοκρατίας

εἶναι τελείως διαμορφωμένοι καὶ πάγιον, ἐν ᾧ τὸ τῶν προηγουμένων χρόνων εἶναι εἰσέτι ἀκατασκευάστον, ἀσταθές, ἀκανόνιστον ταλαντευόμενον εἰς λέξεις καὶ τύπους λέξεων καὶ ἀνάμεικτον μετὰ λέξεων καὶ τύπων λέξεων ἐκ τῆς λογίας χρήσεως. Εἰς τὴν Κρήτην μετὰ προσπαθείας καὶ ταλαντεύσεις αἰῶνων ἦτοι ἀπὸ τοῦ 12 αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἐφθασαν ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 αἰῶνος εἰς ἓνα ὄρισμένον καὶ πάγιον τύπον γλωσσικῆς μορφῆς, καὶ τὸν τύπον τοῦτον φέρουσι τὰ ἀπὸ τοῦ ἡμίσεως τοῦ 17 αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς φιλολογικὰ προϊόντα τῆς νήσου. «Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος κατωρθώθη ἐν Κρήτῃ νὰ λάβῃ ἡ νεωτέρα γλῶσσα σαφῆ καὶ καθαρὸν τύπον ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις, ὅπως βλέπομεν ἐν τῇ Κρητικῇ Θεάτρῳ, τῇ Δραμτικῇ καὶ πῶς ἐν τῇ Κρητικῇ πολέμῳ· τὰ δὲ τῶν παλαιότερων ἀπαξάπαντα οἷον τὰ τοῦ Μπεργαῆ, Πικατώρου, Γευργιλᾶ τὰ τῶν Προδρόμων κτλ. εἶναι ἀνάμεικτα καὶ πολυειδῶς ἀηδῆ, διότι ἕνεκα ἀμαθείας καὶ ἀπειροκαλίας οἱ ποιητῆσιν οὗτοι πολλάκις ἐδίαζον φρικτῶς τὴν γλῶσσαν». Ταῦτα λέγει ὁ καθ. Χατζιδάκις¹⁾ εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἱκανὸς καὶ ἀρμόδιος νὰ ἀποφαίνεται ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων. Εἰδικώτερον ἀκόμη περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὁμιλῶν ὁ κ. Χατζιδάκις²⁾ λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἐν ᾧ ἡ γλῶσσα ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις (φιλολογικοῖς ἔργοις τῆς Κρήτης) κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἶναι ἀνάμεικτος ἐξ ἀρχαίων καὶ νέων στοιχείων, ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἡ νέα γλῶσσα καθαρὰ παντὸς σχεδὸν ἀρχαϊσμοῦ..... ἡ νέα γλῶσσα γραφομένη καὶ χρησιμοποιομένη εἰς τὴν ποιήσιν, ἐκαθαρίζετο κατὰ μικρὸν ἐκ τῶν ἀρχαϊσμῶν, μέχρις οὗ ἀφίκετο ἔνθα εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ καὶ τοῖς Κρητ. δράμασιν».

Ὁ καθ.γ. Χοτζιδ. ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου μελέτῃ του ἀναγράφει παραδείγματὰ τινὰ ἀρχαϊσμῶν καὶ μεξέων ἐκ τῆς λογίας χρήσεως εὐρισκομένων ἐν τοῖς ἄλλοις ποιήμασι Κρητικοῖς καὶ μὴ, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Ἑρωτοκρίτον καὶ εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα, ἐκ τούτων δὲ συμπεραίνει ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἔργα ὄχι μόνον τὰ παλαιότερα ἀνομοιοκατάληκτα ἀλλὰ καὶ τὰ ὁμοιοκατάληκτα (λ.γ. Ἀπόκοπος, Σηλάδος, Θανατικὸν Ρόδου, Σαχλίκης, Περὶ γέροντος Κόρης, Πικατώρος, Κύπρια ἄσματα, Βέλλαθρος Χρυσάντζα) εἶναι παλαιότερα τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ μόνον τὰ Κρητικὰ δράματα ὡς στερούμενα τοιούτων ἀρχαϊσμῶν καὶ μεξέων παραβάλλονται κατὰ τὸν γλωσσικὸν τύπον πρὸς τὸν Ἑρωτοκρ. καὶ δύνανται νὰ εἶναι νεώτερα αὐτοῦ.

Ἄφ' οὗ γενικῶς ἐδώκαμεν τὸν ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἑρωτοκ. ἐρχόμεθα καὶ δι' εἰδικῶν καὶ ὄρισμένων παραδειγμά-

1) Βυζαντίς, τομ. Β'. σελ. 511.

2) Περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, Ἐπιστημον. Ἐπετηρὶς ε' (1909—1910) σελ. 23.

των νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὸ ὄρθον τῆς γνώμης ταύτης καὶ νὰ δεῖξωμεν ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος εἶναι νεώτατος τῶν ἀνωτέρω φιλολογικῶν ἔργων καὶ μόνον πρὸς τὴν Ἑρωφίλην καὶ τὰ ἄλλα Κρητικὰ δράματα, τὴν Βοσκοπούλλαν καὶ τὸν Κρητικὸν πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ δύναται νὰ εἶναι περὶ-που σύγχρονος.

Ὁ Κρητικὸς (καὶ γενικώτερον νησιωτικὸς) ἰδιωτισμὸς τῆς συγκοπῆς τῶν τύπων τοῦ ἄρθρου τῆς, τοῦς, τὲς, τοῖς εἰς τσ', τσι (τζι) εὐρίσκειται κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα, καὶ δὴ κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἡμισυ ἔχει ἐπικρατήσει τελείως. Ὁ Κρούσιος¹⁾ ἀναφέρει ὅτι ὁ ξενιζόμενος ὑπ' αὐτοῦ Κύπριος Σταμάτιος Δονάτος κατὰ τὸ 1579 ὁμιλῶν περὶ τῆς διεφθαρμένης γλώσσης τῶν Κρητῶν τῆς ἐποχῆς του λέγει ὅτι οἱ Κρήτες ἐνεπαίζοντο ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τὸν τσιτακισμὸν των (προβατάτζι, ἀρνάτζι καὶ τὸ ἄρθρον) καὶ ἐκαλοῦντο τζόπελοι. Ὁ κ. Dieterich²⁾ ὁμιλῶν περὶ τοῦ τσι λέγει ὅτι τοῦτο ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 16 αἰῶνα (ὁ Ψυχάρις³⁾ ἀναφέρει παραδείγματα τινὰ ἐξ ἄλλων παλαιότερων ποιημάτων⁴⁾ καὶ ὅτι γενικεύεται παρ' Ἑρωτοκρίτῳ. Πράγματι μόνον εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον, τὰ Κρητικὰ δράματα καὶ τινὰ ἄλλα σύγχρονα ἔργα εὐρίσκειται τόσον συχνὴ ἡ χρῆσις του.

Τὸ μόριον θά, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι πανελληνιον πρὸς σχηματισμὸν τοῦ μέλλοντος χρόνου προελθὸν ἐκ τῆς συμπτώξεως τοῦ θέλω νά, θέλεις νά, θέλει νά, ἀνεφάνη μὲν, ὡς παρετήρησεν ὁ κ. Χατζιδ. ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως⁵⁾ εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀλλαγῶν καὶ δὴ καὶ εἰς Κρήτην ἐδράδυνε πολὺ ἡ χρῆσις του⁶⁾. Πρόχειρος ἐξέτασις τοῦ πράγματος ὑπ' ἐμοῦ γενομένη εἰς τὰ Κρητικὰ κείμενα μοι ἔδειξεν ὅτι εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα δὲν εὐρίσκειται παντάπασιν, ἐν ᾧ εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα εὐρίσκειται συχνὰ καὶ ἐναλλάσσεται μὲ τὸ θε νά. Παρ' Ἑρωτοκρίτῳ τὸ εὔρον ἐννέας φορὰς ἦτοι πολλῶ σπανιώτερον τοῦ θε νά. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος εὐρίσκειται εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν, ὅτε ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται ἡ χρῆσις τοῦ θά, καὶ εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα ἔχει προχωρήσει περισσότερον.

Εἰς τὰ πρὸ τοῦ Ἑρωτοκρίτου κείμενα γενικῶς εἰπεῖν πάντα ἀπαντᾷ ὁ

1) Crusius, Turcograecia, Basileae 1589 σελ. 209.

2) Karl Dieterich, Süd. Sporaden, Wien 1908, σελ. 116.

3) J. Psichari, Essais des grammaire néoellenique I 150, 154.

4) Psichari, Futur composé du grec moderne Paris 1894. Χατζιδ. Einleit. 309, MNE. 590—591.

5) Ἀθηνᾶ I 503.

6) Πρὸλ. σημ. Α 608 καὶ Γλωσσάριον θά καὶ Γραμμ. 55.

μέλλων και άόριστος του ποιῶ ἦτοι ποίσω, ἐποίησα, ἐποίησα, νὰ ποίσω, ποίσει κτλ. Διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ρήματος τούτου ἔκαμα εἰδικὴν ἔρευναν εἰς τὰ κείμενα, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἑξῆς περίπου. Εὐρίσκεται εἰς πάντα τὰ κείμενα μέχρι τοῦ 15 αἰῶνος καὶ ἐν μέρει ἀκόμη καὶ εἰς τὰ τοῦ 16 ἦτοι εἰς τὰ Προδρομικὰ ποιήματα, Σπανέαν, Χρονικὸν Μορέως, Ἐρωτοπαίγνια, Ἀποκοπον, Πικατῶρον, Ξενιτεῖαν, Συναξάριον γυναικῶν, Δεφαράναν, Συναξάριον γαδάρου, Ἰμπέριον καὶ Μαργαρώναν, Δυστυχίαν Εὐτυχίαν, Καλλιμάχον καὶ Χρυσορρόην, Ροβοάμ, Βέλθανδρον καὶ Χρυσάντζαν, Ἄλωσιν, Θανατικὸν Ρόδου, Ἀναγνώρισιν, Φλώριον Πλατζιαφλώραν, Μαρχάδαν, Φόρτιον, Μουτζοκουρεμένον, Τετράποδα ζῆα, Πουλλολόγον, Λύδιστρον Ροδάμνην, Βελισάριον, Σαχλίκην, Ἀσσίζας, Διήγησιν Ἀχιλλέως, Διγενῆν Ἀκρίταν (Ἄνδρου, Κρυπτοφέρης, Τραπεζοῦντος, Ἐσχωριάλ). Πάντα τὰ ἀνωτέρω ποιήματα εἶναι προγενέστερα τοῦ 1550. Καὶ εἰς τὸν Ἀχέλην ἀκόμη (1571) εὐρίσκεται πολλάκις. Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ (1635), Βοσκοπούλλαν (1627), Ἐρωφίλην (1600), τὰ Κρητικὰ δράματα Ζήνωνα, Στάθην, Γύπαριν (περὶ τὰ 1660). Εἰς τὸν Κρητικὸν πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ εὐρίσκεται τρίς ἄλλ' ὡς ἀρχαῖσμός. Ἐκ τῆς ἔρευνῆς ταύτης ἐπείσθην, ὅτι ἐφ' ὅσον κατεργάμεθα χρονολογικῶς, τείνει νὰ ἐκλείψῃ ἡ χρῆσις τοῦ ποιῶ ἀντικαθισταμένου ὑπὸ τοῦ κάνω καὶ περὶ τὸ 1600 ἐξαφανίζεται σχεδὸν ἐκ τῶν κειμένων¹⁾ Εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον συγκείμενον ἐκ 10 χιλιάδων στίχων οὐδὲ ἅπαξ εὐρίσκεται. Κατὰ τοῦτο ἄρα τὸ ποίημα θὰ ἐποικήθῃ μετὰ τὸ 1600, ὅτε ἐξηφανίσθη ἡ χρῆσις τοῦ ρήματος τούτου.

Παρατήρησα ἰδίως κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Γλωσσαρίου ὅτι σχεδὸν κατὰ κανόνα ἀπαράβατον δόσις ὑπάρχουσι εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα λέξεις φέρουσαι ἀρχαιότερον καὶ νεώτερον τύπον, ἢ πρὸς δήλωσιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος εὐρίσκονται λέξεις ἀρχαιοπρεπέστεραι ἢ νεωτερικώτεραι, παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἀπαντῶσι σχεδὸν πάντοτε αἱ νεώτεραι λέξεις καὶ οἱ μεταγενέστεροι τύποι. Οὕτως ἡ ἐπιρρηματικὴ μετοχὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἢ εὐρισκομένη ὑπὸ τοὺς δύο τύπους τὸν ἀρχαιότερον εἰς -α (λέγοντα τρώγοντα, χαιρετῶντα κτλ.) καὶ τὸν νεώτερον εἰς -ας (πορπατῶντας, ἀνεβαίνοντας, τραγουδῶντας κτλ.), ὁ ὁποῖος καὶ σήμερον εἶναι ἐν κοινῇ χρῆσει, ἀπαντᾷ εἰς

1) Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἡ χρῆσις χρόνων τινῶν τοῦ ποιῶ διατηρήθη εἰς ἀπόκεντρά τινα καὶ οἰνοὶ ἀποκεκομμένα τῆς πρὸς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας ἑλλην. ἰδιώματα π. χ. τοῦ Πόντου, Oekonomides, Lautlehre des Pontischen σελ. 132 πολλ.) εἰς τὰ Φάρασα, Συνασὸν καὶ τὴν ἄλλην Καππαδοκίαν (Φάρασα 158, Συνασός, 262 - π ο ἰ κ α) καὶ εἰς τὴν Τζακωνικὴν (π ο ἰ ο υ, ἐ μ π ο ἰ κ α). Πρὸβλ. Dawkins. Modern Greek in Asia Minor εἰς τὸ Journal of Hellen. Studies 1910 σελ. 132. Σήμερον ἐν Κρήτῃ διατηρεῖται μόνον εἰς τὸ ὀ ποίσω καὶ ὀ δείξωσ ΜΝΕ. Β. 120.

μὲν τὰ παλαιότερα κείμενα κατὰ τὸν πρῶτον τύπον (εἰς α) εἰς τὰ μετὰ ταῦτα κυμαίνονται οἱ δύο τύποι. καὶ εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον εὐρίσκεται σχεδὸν πάντοτε ὁ νεώτερος τύπος ὁ εἰς-ας.

Εἰς τὰ παλαιότερα Κρητικά κείμενα εὐρίσκομεν τὰ εἰς μίαν, εἰς μίον, εἰς μίαν, εἰς μίον, παρ' Ἑρωτοκρίτῳ ἀπαντᾷ μόνον ἢ νεωτάτῃ ἐξέλιξις ζιμιὸ καὶ τὸ ζιμιό, (ιδ. Γλωσσ. ζιμιό).

Εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα ἔχομεν τὸ ἐπιρρ. γαληνά, ἀγαληνά, ἀγαλιανά, παρ' Ἑρωτοκρίτῳ εὐρίσκομεν τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν τοῦ ἐπιρρήματος ἀγάλη καὶ ἀγάλια, (ιδ. Γλωσσ. ἀγάλια καὶ σημ. Α 2175).

Εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα ἔχομεν τὸ ἀκμήν καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ προελθὸν ἀκομή, εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον τὸ νεώτερον ἀκόμη, ὅπως ἀκούεται καὶ σήμερον (ιδ. Γλωσσ. ἐν τῇ λεξ.).

Εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα ἔχομεν τὰς διαφόρους παραλλαγὰς τοῦ ἐπιρρήματος οὕτως ἦτοι ἔτις-ἦτις κτλ. Εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον τὸν νεώτατον τύπον ἔτσι1).

Εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα εὐρίσκομεν τὸ χρονικὸν τὸ (ιδ. Γλωσσ. τό, καὶ σημ. Α 129) συμφώνως πρὸς τὴν προέλευσιν αὐτοῦ συντασσόμενον μετ' ἀπαρεμφάτου (ἐν τῇ ἰδεῖν, ἐν τῇ λέγειν, τὸ ἰδεῖν, τὸ λέγειν κτῶ), εἰς τὰ νεώτερα τὸ εὐρίσκομεν συνήθως μεθ' ὀριστικῆς ἢ μεθ' ὑποτακτικῆς καὶ τοῦ νά. Παρ' Ἑρωτοκρίτῳ εὐρίσκεται συντεταγμένον κατὰ τὸν νεώτερον τοῦτον τρόπον.

Εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον εὐρίσκονται τὰ γιαγέρνω ἐγιαγείρα ἀντὶ τῶν ἐν τοῖς παλαιότεροις κειμένοις διεγείρω ἐδιάγείρα, τὸ νεώτερον ἐξά ἀντὶ τοῦ ἐξουσα (ἐξουσία, ἐξουσιά), τὸ νόστιμος ἀντὶ τῶν παλαιωτέρων εὐνοστος καὶ ἔμνοστος, τὸ ἀρνεύγω ἀντὶ τοῦ εἰρηνεύω, εἰρνεύω. τὸ γλυτώνω ἐγλύτωκα ἀντὶ τοῦ γλύω-ἐγλυσα, τὸ χάνω ἀντὶ τοῦ χαώνω, τὸ ὄφκαιρος ἀντὶ τοῦ εὔκαιρος.

Πάντως πλὴν τῶν ἀνωτέρω θὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλα. Δὲν ἀποκλείεται βεβαίως ἢ πιθανότης τινὰ τούτων νὰ μὴ μαρτυρῶσι μόνον διαφορὰν χρόνου, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀφείλωνται καὶ εἰς τοπικοὺς λόγους, ἀλλὰ πάλιν μένουσιν ἀρκετὰ ἵνα μᾶς πείσωσιν ὅτι πρὸ ἡμῶν ἔχομεν φιλολογικὸν ἔργον τοῦ ὁποίου ἡ γλωσσικὴ μορφή ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα χρόνους

1) Ἰδ. Γλωσσάριον ἔτσι, ΜΝΕ Β' 590—591 καὶ Μπούτουρα, Ὁρθογραφ. Φωνητικ. Ἀθήναι 1911, σελ. 47 ἐξ.

καὶ μικρὸν πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας. Ποριζόμεθα οὕτως ἐκ τῆς γλωσσικῆς ἐξετάσεως τοῦ ποιήματος τεκμήριον, ὡς πιστεύω, ἀσφαλτέστατον.

Ἄλλαι χρονολογικαὶ ἐνδείξεις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω τεκμηρίων τῆς μετρικῆς καὶ γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ ποιήματος ἔχομεν καὶ ἄλλας τινάς, τὰς ὁποίας εὔρομεν εἴτε ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ ποιήματος, εἴτε καὶ ἐξωθεν διὰ διαφορῶν συνδυασμῶν.

Α'. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ προλόγου τῆς πρώτης ἐκδόσεως, τὸ ποίημα ἔφερον εἰς τὴν Ζάκυνθον πρώτην φοράν οἱ Κρήτες οἱ καταφυγόντες ἐκεῖ μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς πατρίδος των (1669)¹⁾, «καὶ ἀπὸ τούτους ἐδημοσιεύθη τὸ ποίημα καὶ ἐκοινολογήθη εἰς ἄλλην τὴν νῆσον καὶ εἰς ἄλλους τόπους». Δὲν ἦτο ἄρα γνωστὸν πρότερον ἐκτὸς τῆς Κρήτης. Ἄν δεχθῶμεν τὴν μαρτυρίαν ταύτην σχεδὸν συγχρόνου καὶ σοβαροῦ ἀνθρώπου ἀληθῆ, πρέπει ἀναγκαίως νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἐρωτόκρ. δὲν ἦτο πολὺ παλαιότερος τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἀλώσεως ἢ τοῦλάχιστον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων (1645), ἀφ' οὗ φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ποίημα θὰ ὑπῆρχε πολὺ πρότερον καὶ δὲν μετεδόθη καὶ ἐκτὸς τῆς Κρήτης μάλιστα εἰς τὴν Ἐπτανήσον καὶ τὴν Ἐνετίαν, πρὸς τὰ ὁποῖα μέρη πυκνὴ ὑπῆρχε συγκοινωνία τῆς Κρήτης, καὶ χιλιάδες Κρητῶν εἶχον κατὰ διαφοροὺς ἐποχὰς μεταναστεύσει ἢ διέμενον εἰς τὰς χώρας ταύτας. Τόσον δημοχαρὲς ποίημα ἂν ἐκυκλοεῖτο ἐν Κρήτῃ πρὸ τοῦ 1645, βεβαίως θὰ μετεδίδοτο ἀμέσως καὶ εἰς τοὺς Κρήτας αὐτοὺς ἀποίκους καὶ ἐκ τούτων καὶ εἰς ἄλλους ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἀποδημούντων καὶ θαλασσοπορούντων διὰ διαφοροὺς λόγους Κρητῶν. Πιθανώτατον ἄρα φαίνεται ὅτι ὁ Ἐρωτόκρ. θὰ ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὸ Κάστρον μετὰ τὸ 1645, ὅπου θὰ εὗρεσκετο καὶ ὁ Κορνᾶρος ἕνεκα τοῦ πολέμου, καὶ ἐδῶ μόνον περιωρίσθη ἢ κυκλοφορία του ἐν χειρογράφοις, οἱ δὲ πρόσφυγες τοῦ 1669 τὸ ἔφερον πρώτην φοράν ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ μάλιστα εἰς Ζάκυνθον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Β'. Εἰς ὅμοιον συμπέρασμα ἄγει καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐτυπώθη ὁ Ἐρωτόκριτος πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κρήτης ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ 1713. Εἰς τὴν Ἐνετίαν καθ' ὅλον τὸν ΙΣ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἐτυπώνοντο πλὴν τῶν συνήθων ἐκκλησιαστικῶν καὶ γλωσσικῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν καὶ ἀκόμη καὶ λαϊκὰ βιβλία καὶ ποιήματα καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα, ὡς βλέπει τις προχειρῶς διεξερχόμενος τὴν σειρὰν αὐτῶν εἰς τοὺς πλουσίους τόμους τῆς Βιβλιογραφίας τοῦ Lëgrand.²⁾ Πλεῖστα ἐκ τούτων καὶ μάλιστα τὰ ποιήματα

1) Καὶ ὁ κ. Ζῶης, ἐν Λεξικῷ Ζακύνθου (ἀρθρ. Κρήτες) ἀναφέρει τὴν καθόδον τῶν Κρητῶν εἰς Ζάκυνθον.

2) E. Legrand, Bibliographie Hellénique, Paris 1885 ἐξῆς.

εἶναι Κρητικά π.χ. Θυσία Ἀβραάμ, Γαδάρου, λύκου καὶ ἀλουπούς διήγησις, Ἀπόκοπος, Μοσχολεύς Βίος Ἀγίου Νικολάου, Ἀχέλη Μάλτας πολιορκία, Ἐρωφίλη, Βοσμπούλλα, Ἀπολλώνιος, Ἱμπερίος καὶ Μαργαρώνα, Κρητικὸς Πόλεμος Μπουνιαλῆ, Βίος Ἀλεξάνδρου κλπ. Ἄν λοιπὸν ὁ Ἐρωτόκριτ. ἦτο γνωστὸς καὶ ἐκυκλοφόρει χειρόγραφος κατὰ τὸν 16 αἰῶνα καὶ πρὸ τοῦ 1645, φαίνεται παράδοξον πῶς ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, ἢ ἄλλος τις ἐπιχειρηματίας δὲν προέβη εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τόσον ἀγαπητοῦ εἰς τὸν λαὸν βιβλίου, ἐξ οὗ καὶ ὄνομα καὶ κέρδη οὐχὶ ἀσήμαντα θὰ εἶχε. Μόνον ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι πρὸ τοῦ 1645 δὲν ἦτο γνωστὸν τὸ ποίημα, ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα, ὅπως δὲν ἐτυπώθησαν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ Γύπαρις καὶ ὁ Στάθης, διότι εἶχον ποιηθῆ ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, ἐν ᾗ τοῦναντίον ἡ Θυσία, ἡ Ἐρωφίλη, ὁ Ἀχέλης ὡς ἀρχαιότερα τούτων ἐπρόφθασαν καὶ ἐτυπώθησαν πρὸ τοῦ 1645.

Γ'. Εἶναι γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν χρόνων ἐκείνων νὰ παραλαμβάνωσιν οἱ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἐκ προγενεστέρων ἢ συγχρόνων ἔργων μέρη καὶ χωρία ὀλόκληρα ἄνευ πολλῆς δυσκολίας καὶ διακρίσεως. Τὸ πρᾶγμα σήμερον θεωρεῖται μεμπτὸν καὶ χαρακτηρίζεται ὡς λογοκλοπία, ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ συνηθέστερον ἦτο καὶ οὐχὶ τόσον ἐπίφορον.¹⁾ Ἄν ὁ Ἐρωτόκριτος ἦτο ποίημα τόσον παλαιόν, ὅσον ἠθέλησαν οἱ πλείους τῶν μέχρι τοῦδε πραγματευθέντων περὶ αὐτοῦ, θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μὴ παρελάβανον ἄλλοι Κρητῆς καὶ μὴ στιχοῦργοι χωρία καὶ στίχους ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅμως δὲν εὐρίσκομεν τοιαῦτα εἰς πολυάριθμα τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος Κρητικὰ στιχοῦργήματα. Καὶ αὐτὸς ὁ Τζάνης Μπουνιαλῆς ὁ γράψας τὸν Κρητικὸν Πόλεμον ἀπὸ τοῦ 1646—1670 καὶ τυπώσας αὐτὸν κατὰ τὸ 1681 δὲν ἠντήλησεν ἐξ αὐτοῦ, μολοντί καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα καὶ μάλιστα εἰς τὰς περιγραφὰς τῶν μαχῶν θὰ εὐρίσκον ἀνεξάντητον πηγὴν εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον. Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι κατὰ τὸ 1646, ὅτε ὁ Μπουνιαλῆς ἀλωθέντος τοῦ Ρεθύμνου ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, δὲν ἐγνώριζε τὸν Ἐρωτόκριτον, καὶ ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ὀλίγους μῆνας, καθ' οὓς διέτρυψε τότε ὡς πρόσφυξ εἰς τὸ Κίστρον (Χάνδακα), ἢ δὲν ἐκυκλοφορεῖ ἀκόμη τὸ ποίημα, ἢ δὲν τὸν ἀφήκεν ἡ δυστυχία του νὰ τὸ γνωρίσῃ καὶ ἀφ' οὗ δὲ ἀπεδήμησεν εἰς Ἐπτάνησον, οὔτε ἐδῶ ἐγνώρισε τὸν Ἐρωτόκριτον μέχρι τοῦ 1669, ὅτε ἐτελείωσε τὸ ποίημά του. Μόνον εἰς τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ καὶ εἰς τὸν Ἀχέλην εὐρίσκονται χωρία καὶ στίχοι ὅμοιοι ἢ ἀνάλογοι πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον ἀλλὰ τὴν ὁμοιότητα ταύτην θὰ ἐρμηνεύσωμεν ἄλλως εἰς τὸ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρωτοκ. κεφάλαιον. Οὐδὲ τὰ Κρητικὰ ποίηματα Ζήνων, Στάθης, Γύπαρις περιέχουσιν ἀπομιμήσεις

1) Ἴδ. περὶ τούτου Σάββα. Κρητικὸν Θέατρον, Προλεγόμενα σελ. κα', ὅπου φέρεται τὸ παράδειγμα τοῦ Φύλα ποιητοῦ τοῦ Στάθης, ὁ ὁποῖος μολοντί καυχᾶται ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ. ἐν τούτοις ἀντέγραψεν ὀλόκληρον τὸν Πρῶλον τὸν ἐκ τοῦ Γύπαρι, τὸν δὲ ἐπίλογον ἐν τῆς Cigana.

ἐκ τοῦ Ἑρωτ. ὅχι διότι δὲν κατεδέχθησαν οἱ ποιήσαντες αὐτὰ νὰ δανεισθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι δὲν τὸν εἶχον γνωρίσει, ὅτε συνέτασσον αὐτὰ. Καὶ τὸ φαινόμενον ἄρα τοῦτο δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως, παρὰ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω ἔργα δὲν εἶναι νεώτερα τοῦ Ἑρωτ. ἢ ἀκριβέστερον, ὅτε ἐγίνοντο ταῦτα ὁ Ἑρωτ. δὲν εἶχεν ἀκόμη διαδοθῆ, ὥστε νὰ τὸν γνωρίζωσιν. Ἄς σημειωθῆ ἀκόμη ὅτι πρὸ τοῦ 1713 οὐδεμίαν μνεῖα γίνεται τοῦ Ἑρωτ. ὑπ' οὐδενὸς ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, οὔτε ὑπὸ τοῦ Νικολάου Παπαδοπούλου¹⁾ οὔτε ὑπ' ἄλλου τινὸς τῶν γραφάντων καὶ πραγματευθέντων περὶ Κρήτης.

Δ'. Τὰς ἐξῆς χρονολογικὰς παρατηρήσεις ὀφείλω εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ ποιητοῦ καὶ λογιῶν φίλου κ. Κωνστ. Θεοτόκη.

α'. Τὸ πρόσωπον τῆς Νένας, τὸ ὅποιον τόσον σπουδαῖον μέρος τοῦ Ἑρωτ. ἀποτελεῖ εἶναι τελείως ἄγνωστον εἰς τὰ μεσαιωνικὰ ποιήματα τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικά,²⁾ ἐν ᾧ τούναντίον εἶναι κοινότατον εἰς τὸ Ἰταλικὸν Θέατρον τῆς Ἀναγεννήσεως, τὸ ὅποιον ἀρχίζει μετὰ τὸν Giraldi κατὰ τὸν 16 αἰῶνα ἢ μικρόν πρότερον.

β' Δεύτερον σημεῖον χρονολογικὸν εἶναι ἡ σαγιττεμένη καρδιά τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀφέντη τῆς Ἀξιάς (B 302). Βεβαίως ἡ μεταφορὰ τῆς πληγωμένης καρδιάς ἢ φαρμακωμένης καρδιάς εἶναι παλαιὰ ὅσον ὁ νόστος καὶ ὀφείλεται εἰς κάποιον φυσιολογικὸν ἢ κίλλιον παθολογικὸν φαινόμενον τῆς λύπης καὶ εἶναι συγχοτάτη εἰς τὰ σονέτα τοῦ Πετράρχη, τὰ ὅποια βεβαίως ἐγνώριζεν ὁ Κορνᾶρος, ὡς καὶ εἰς τὸν στίχον A 134 «εἶχ' ἡ δόλια ντου καρδιά τῆ σαῖττιὰ στή μέση», ἀλλ' ἡ γραφικὴ παράστασις τῆς σαγιττεμένης καρδιάς ἀναφαίνεται εἰς τὴν τέχνην μόνον τὸν 16 αἰῶνα, ὅτε ἐθεσπίσθη ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας τὸ δόγμα τῆς Ἀγίας καρδιάς τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας γνωστὴ εἶναι ἡ γραφικὴ παράστασις.

γ' Κατωτέρω εἰς τὸ περὶ πηγῶν τοῦ Ἑρωτ. κεφάλαιον θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐγνώρισε τὸν Orlando Furioso τοῦ Ἀριόστου καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη αὐτοῦ ἐνεπνεύσθη ἢ ἀπεμιμήθη. Ἄλλ' ὁ Orlando Furioso ἐτυπώθη καὶ διεδόθη κατὰ τὸ 1532. Μόνον ἄρα μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ μίμησις αὕτη.

δ'. Καὶ ὁ μῦθος τοῦ Κεφάλου, τοῦ ὁποίου ἀναμφισβήτητον μίμησιν ἔχομεν εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κρητὸς Χαριδήμου (B 630 ἐξ.) ἐγινε γνωστός εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν 16 αἰῶνα, ἰδίως ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τοῦ Ὀβιδίου εἰς τὴν Ἰταλικὴν ὑπὸ τοῦ Anguillara κατὰ τὸ 1561 (Gaspary, Geschich. der Italien. Litteratur II 569). Παλαιότερα

1) Nicol. Pahadopoli, Historia Gymnasii Patavini, Venetiis 1726.

2) Rajna, Le fonti de l' Orlando Furioso.

είναι ἡ δραματικὴ ἐπεξεργασία τοῦ μύθου ὑπὸ τοῦ Nicolo da Corregio «Fabula di Cefalo», καὶ τέλος ἀνάλογον ὑπόθεσιν ἔχει ὁ Pastor Fido τοῦ Guarini ἔργον περιφρήμον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔτοιμον κατὰ τὸ 1554.

ε'. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἑρωτ. ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἀπομίμησις τοῦ μύθου τοῦ Κεφάλου εἶναι προφανῆς ἡ ἐπίδρασις τῆς βουκολικῆς ἢ εἰδυλικῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως (ὅπως καὶ εἰς τὸ Κρητικὸν δράμα Γύπαριν). Οἱ Κρήτες ποιηταὶ μετέφερον τὴν Arcadia τῶν Ἰταλῶν εἰς ἀνάλογον μέρος τῆς νήσου των τὴν Ἰδην. Ἡ ἀκμὴ τοῦ εἶδους τούτου τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως εἶναι ὁ 15' αἰὼν, ὅτε ἐν Ἰταλίᾳ ἐτυπώθη 59 φορές τὸ ἔργον τοῦ Sannazaro Arcadia¹⁾.

Πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἄς προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐξῆς εὐστοχον τοῦ μακαρίτου Legrand παρατήρησιν. «Ομιλῶν οὗτος περὶ τοῦ Κερκυραίου Νικολάου Σοφιανοῦ τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὸν 15' αἰῶνα καὶ γράψαντος τὴν γνωστὴν γραμματικὴν τῆς νέας Ἑλληνικῆς περὶ τὸ 1540—1545 λέγει²⁾. «Ὁ Νικόλαος Σοφιανὸς ἦτο πνεῦμα ἐξόχως πρακτικόν. Ὑπῆρξε κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του διὰ τὴν ἐννοήσῃ τὸ κολοσιαῖον κέρδος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τῆς δημῶδους γλώσσης πρὸς διδασκαλίαν τοῦ πλήθους καὶ διὰ τὴν ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν πνευματικὴν χειραφέτησιν τῆς πατρίδος του. Εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸ παράδειγμα φιλολογίας κατεχούσης ἤδη ἀριστουργήματα παραβλητέα πρὸς τὰ ὠραιότερα προϊόντα τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἐγνώρισεν ἐξ ἅπαντος τὸν Ἑρωτόκριτον, ἄλλως ὡς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ Κοραῆς, θὰ ἔχει νῦν νέον Ὅμηρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κρητὸς Βιτζέντζου Κορνάρου». Εἰς ταῦτα προσθέτομεν ἡμεῖς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν γνωρίσῃ, ἀφ' οὗ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη. Οὐδὲ οἱ Λεξικογράφοι Meursius (1610) οὐδὲ ὁ πολὺς Δουκάγγιος (1688) δὲν εἶχον γνωρίσει τὸν Ἑρωτόκριτον, μολονότι μάλιστα ὁ τελευταῖος τόσα ἄλλα ἀνέκδοτα νεοελληνικὰ ἔργα ἐχρησιμοποίησεν. Προφανῶς εἰς τὴν ἐποχὴν του δὲν εἶχε διαδοθῆ ἀκόμη τὸ ποίημα ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῶν πλησίον χωρῶν.

Ἀναγράφομεν τέλος καὶ τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν τὴν παρατηρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Hesselning,³⁾ ἣν καὶ προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν. Ἐν τῇ λόφῳ τῆς περικεφαλαίας τοῦ Καραμανίτη εἰκονίζεται ὁ Χάρος ὡς Θεὸς τοῦ θανάτου κρατῶν δρέπανον, Β 361.

1) Ἰδ. Gaspary, Gesch. der Ital. Literat. II 323, 678 καὶ Σάβα Προλεγόμενα Κρητ. Θεάτρου σελ. κζ' ἐξ.

2) Bibliographie Hellénique XV, XVI siècles Paris 1885 tom. I σελ. CXCI.

3) D. C. Hesselning, Uit Byzant. en Hellas, IV Erotokritos en Aretusa, Haarlem 1911 σελ. 82 ἐξ.

Στήν κεφαλή ἔχε ὀλόμαυρο τὸ Χάρο μὲ δραπάνι,

παρατηρεῖ δὲ ὅτι τοιαύτη παράστασις τοῦ Χάρου προέρχεται ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὴν Κρήτην καὶ δὴ οὐχὶ πρὸ τοῦ ΙΣ' αἰῶνος. Ὅμοίως παρουσιάζεται ὁ Χάρος εἰς τὸν γνωστὸν πρόλογον τῆς Ἐρωφίλης (περὶ τὸ 1600) τῆς γραφείσης κατὰ Ἰταλικά πρωτότυπα. Εἰς τὴν Στερεάν καὶ τὰς νήσους, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔμειναν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν, ὁ Χάρος παρίσταται ἢ κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον (πορθμεὺς) ἢ ὡς ἵππεὺς κυνηγὸς συλλαμβάνων καὶ κατασπαράσσων τὴν λείαν του.¹⁾

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὑποδεικνύουσιν ὡς χρόνους ποιήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀπὸ τοῦ 16 αἰῶνος καὶ ἐξῆς, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1669. Εἰς τὸ ἐπόμενο κεφάλαιον τὸ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ θὰ ἴδωμεν εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ ἑκατονταετοῦς αὐτοῦ διαστήματος δυνάμεθα νὰ θέσωμεν μετὰ μεγαλυτέρας πιθανότητος τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Ἀφ' οὗ προηγουμένως εἶδομεν ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ποίημα Κρητικὸν καὶ ἐδείξαμεν, ὡς πιστεύομεν, ὅτι οὐδένα σοβαρὸν λόγον ἔχομεν πλέον νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ μέρους τοῦ Ἐπιλόγου, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς ὀνομάζει τὴν πατρίδα καὶ ἑαυτὸν, μένει βέβαιον ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτ. εἶναι ὁ ἐκ Σητείας τῆς Κρήτης Βιτζέντζος Κορνᾶρος. Μένει μόνον νὰ εὐρεθῇ ποῖος ἦτο αὐτὸς καὶ τότε ἀκριβῶς ἔκαμε τὸ ποίημα. Δυστυχῶς αἱ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ ἔρευναι καὶ τῶν προγενεστέρων καὶ ἡμῶν δὲν κατέληξαν εἰς ὄρισμένον καὶ βέβαιον ἀποτέλεσμα.

Βιτζέντζος Κορνᾶρος τοῦ 1476. Τὸ ζήτημα τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ ἐξήτασε μετὰ πολλοῦ κόπου ὁ μακαρ. Γιάνναρης ἐν τῇ μελέτῃ του (σελ. 22 ἐξ.) καὶ κατέληξε νὰ ταυτίσῃ τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτ. πρὸς τὸν ἐκ τῆς μεγάλης εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν Κορνάρων καταγόμενον Βιτζέντζον Ἀνδρέου Κορνᾶρον τὸν γεννηθέντα κατὰ τὸ 1486¹⁾ καὶ ἐγγραφέντα εἰς τοὺς εὐγενεῖς κατὰ τὸ 1499 συμφώνως πρὸς γενεαλογικοὺς καταλόγους, οὓς κατήρτισε ὁ Γιανν. κατὰ τοὺς Ἰταλικοὺς πίνακας τοῦ

2) D. C. Hesselning, Charos Leiden, 1897 σελ. 43—47.

1) Εἴπομεν καὶ προηγουμένως ὅτι κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Hopf ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1476. Venetobyzant. Analekten, Die Cornaro von Scarpanto, Wien 1879 Bd. 32 σελ. 478—495, ἐνθα ἐξετάζονται τὰ κατὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτήν.

Barbaro καὶ τοῦ Muazzo ἐκ τοῦ ἀρχείου Frari¹). Ὁ Γιάνν. ὠρμήθη ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ ποιητὴς Βιτζέντζος Κορνάρος ἔπρεπε νὰ ζητηθῆ μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ἐπισήμου ταύτης Ἑνετικῆς οἰκογενείας τῶν ἐγκατεστημένων ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἰς Χάνδακα καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰς Κόρπαθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σητεῖαν καὶ ἔπειτα εἰς Ἱεράπετρον. Ὁ Γιάνν. ἐθεώρησεν ὡς δεδομένον ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ταύτην οἰκογένειαν τὴν ἀριθμοῦσαν ἀρκετοὺς Βιτζέντζους κατήγετο καὶ ὁ ποιητὴς μας. Εἰς τοῦτο ἤχθη, φαίνεται, ἐκ τῶν ἐξῆς δύο λόγων· οἱ πρὸ αὐτοῦ ὁμιλήσαντες ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐξῆς λέγουσιν αὐτὸν Ἑνετὸν ἢ ἢ Κρήτα ἐξ Ἑνετῶν καταγόμενον· ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται οὔτε αἰτιολογοῦνται που, οὔτε στηρίζονται ἐπὶ ἄλλου τινὸς δεδομένου παρὰ μόνον εἰς τὴν ἐκφορὰν τοῦ ὀνόματος τὸ ὅποσον εἶναι Ἑνετικὸν καὶ κατὰ τὸ κύριον καὶ τὸ οἰκογενειακόν. Ἄλλος λόγος, δι' ὃν ὁ Γιάνν. ἐθεώρησε τὸν ποιητὴν ὡς καταγόμενον ἐκ τῆς ἐπισήμου οἰκογενείας τῶν Ἑνετῶν Κορνάρων εἶναι ἴσως ὅτι ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ ποιήματος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως μέχρι σήμερον ἐπαναλαμβάνεται στερεοτύπως τὸ συνθεμένον ἀπὸ τὸν ποτὲ Εὐγενέστατον Βιτζέντζον τὸν Κορνάρων ἀπὸ τὴν Χώραν τῆς Σιτίας κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν πείθουσιν ἐπαρκῶς οὐδὲ μὲ μεγάλην πιθανότητα ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἦτο Ἑνετὸς καὶ δὴ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης οἰκογενείας τῶν ἐκ Καρπάθου εἰς Σητεῖαν διαπεραυθέντων Κορνάρων. Ἀλλὰ Κορνάρων ὑπῆρχον πολλοὶ κλάδοι ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ,²) ὅχι μόνον οἱ τῆς εἰρημένης οἰκογενείας ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἑνετοὶ καὶ Κρήτες, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ σήμερον.³) Ἐν ὅσῳ οὐδεμίαν ὠρισμένην μαρτυρίαν ἔχομεν ὅτι ὁ ποιητὴς κατήγετο ἐκ τῆς ἐπισήμου Ἑνετ. οἰκογενείας, αἱ ἔρευναι τοῦ Γιανν. καὶ τὰ συμπεράσματά του περὶ ὠρισμένου ἀτόμου ἐκ τοῦ οἴκου τούτου μένουσιν ἀστήρικτα καὶ ἀμφίβολα. Τὸ εὐγενέστατος τοῦ τίτλου δὲν ἀποδεικνύει

1) Cornelius, Corner, Cornaro. Πρὸς Cornelius Creta sacra Index XVIII, ὅπου εὐρίσκει τις πολλοὺς Κορνάρους Δούκας Κρήτης. Πρεσβυτεὺς εἰ, Ἑνετῖαν, Στολάρχους, Στρατηγούς καὶ Ἀρχιεπισκόπους ἀκόμη.

2) Εἰς τὴν ἀνωτέρω πραγματείαν τοῦ Hopf εὐρίσκονται καὶ τὰ Ἑλληνικὰ παρωνύμια τῶν Κορνάρων, καὶ ὅτι ἐλάμβανον καὶ Ἑλληνίδας γυναῖκας· ἐνίστα· κλάδος αὐτῶν ἀπεδήμησε καὶ εἰς Πελοπόννησον. Ρεθυμνίους Κορνάρους ἀναφέρει ὁ Μπουναλιῆς Κρητ. Πόλεμος (ἐκδ. Σηρουαῆκη 585, 586).

3) Σήμερον Κορνάροι εὐρίσκονται εἰς Σητεῖαν (χωρῖα Λιμὴν Σητείας, Ἐξω Μουλιανᾶ, Σκοπή), εἰς Πεδιάδα (χωρῖα Γεράκι, Ἐπισκοπή) εἰς Ἡράκλειον, Ἄγ. Θωμᾶν, εἰς Μεσαρᾶν (χωρῖον Σίβα), εἰς Ρέθυμνον καὶ Μυλοπότamon καὶ Κίσαμον. Εἰς τὴν ἐν Σητεῖα μεγάλην Μονὴν τῆς Κυρίας Ἀκρωτηριανῆς (κοινῶς Τοπλοῦ) εὐρίσκειται κατὰ τὸ 1770 Ἰωάννης Κορνάρος ζωγραφίσας κατὰ τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας του τὴν περίφημον εἰκόνα «Μέγας εἰ Κόρτιε» καὶ ἕτερος Ἐμμανουὴλ Κορνάρος δωρησάμενος ἀργυρόδετον εὐαγγέλιον κατὰ τὸ 1808 (ιδ. Πανθοῦδίδου, Χριστιανικὰς Ἐπιγραφὰς Κρήτης σελ. 92) καὶ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Ζαχαρίας Κορνάρος κατὰ τὸ 1811 («Νέα Ἐλευθερία» ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης 31 Αὐγούστου 1903 ἀριθ. 20 σελ. 2).

ἀναγκαίως τὴν ἐκ τοῦ οἴκου τούτου καταγωγὴν τοῦ ποιητοῦ, διότι πρῶτον μὲν τίς ἐγγυᾶται ὅτι τὸ ἐπίθετον αὐτὸ προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ἢ ἀντιπροσωπεύει ἀθηναικὴν παράδοσιν, καὶ δὲν προσεγράφη ὑπὸ τινος τῶν ἀντιγραφῶν ἢ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἵνα δώσῃ μείζονα σημασίαν καὶ διαφῆμισιν εἰς τὸν πατέρα τοῦ ποιήματος; Ἐπειτα καὶ ἐὰν ἐδεχόμεθα ἀθηναικὴν τὴν παράδοσιν τοῦ ἐπιθέτου εὐγενέστατος, πάλιν ἢ ἐξ εὐγενῶν προέλευσις τοῦ ποιητοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ βεβαία, πολλῶν δὲ ὀλιγώτερον ἢ ἐκ τοῦ εἰρημένου μεγάλου οἴκου. Παρατηρήθη ἤδη ὅτι οἱ Κορνάροι τοῦ οἴκου τούτου οὐδαμῶς εἶχον ἀφομοιωθῆ πρὸς τὸ ἐγχώριον στοιχεῖον οὐδὲ ἐξελληνισθῆ, ὡς θέλει ὁ Γίνναρης, ἀλλὰ τοῦναντίον εἶχον ἀπ' ἀρχῆς καὶ διετήρησαν μέχρι τέλους ἐνετικώτατα τὰ φρονήματα¹⁾. Διὰ τοῦτο σχεδὸν ἀδύνατον φαίνεται νὰ κατάγεται ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὁ τόσο φανερὰ συμπαθῶν τὴν Κρήτην καὶ τοσοῦτον Κρητικὴν ἔχων τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ φρονήματα καὶ παραγωγὸν τέλος τόσο γνήσιον φιλολογικῶν Κρητικῶν ἔργων ἐκ τοῦ οἴκου τούτου. Καὶ ἂν ἡ καταγωγὴ τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ ἦτο Ἐνετικὴ ἐξ ἄλλου ἴσως κλάδου Κορνάρων, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ταύτην ἀρετὰ μεμακρυσμένην τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιήματος, ἀφ' οὗ ἡ συνειδησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγωγὴ καὶ τὰ αἰσθήματα φαίνοντα: τελείως Κρητικὰ καὶ Ἑλληνικὰ, οὐδεὶς δὲ ὑπαινιγμὸς Ἐνετικῆς καταγωγῆς ἢ φρονήματος, οὐδεμία συμπαθείας δῆλωσις ἀνευρίσκεται ἐν αὐτῷ ὑπὲρ τῆς Ἐνετίας καὶ τοῦ Ἐνετικοῦ μεγαλείου. Ἐξ ἄλλου τὸ ἐπίθετον εὐγενέστατος δὲν προϋποθέτει ἀναγκαίως τὴν Ἐνετικὴν εὐγένειαν, διότι πλὴν ταύτης (nobilitas Veneta) ὑπῆρχεν ἀκόμη καὶ ἡ λεγομένη Κρητικὴ Εὐγένεια (nobilitas Cretensis) ἀπονεμομένη ὑπὸ τῆς Αἰθηντίας δι' ὑπηρεσίας προσενεχθείσας εἰς τὴν Ἐνετικὴν Κυβέρνησιν ἢ ἄλλας ἐκδουλεύσεις κοινωφελεῖς²⁾ ἠδύνατο ἄρα καὶ ὁ ἡμέτερος ποιητὴς εἴτε αὐτὸς ἢ τις τῶν προγόνων του νὰ εἶχον ἀποκτήσει τὸ εἶδος τοῦτο τῆς εὐγενείας Κρῆς ὡν Ἑλλῆν καὶ παραιμείας τοιοῦτος. Τελευταῖον ἢ κλησις τοῦ εὐγενεστάτου ἠδύνατο νὰ τεθῆ καὶ οὐδεμιᾶς εὐγενείας ὑπαρχούσης, καὶ τὸ πρᾶγμα, φαίνεται, δὲν ἦτο ἄηθες οὐδ' ἀπηγορευμένον μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας, ὅτε ἢ περὶ τὰ τοιαῦτα αὐστηρότης καὶ λεπτολογία τῶν ἐνετικῶν ἀρχῶν θὰ εἶχε χαλαρωθῆ καὶ ἡ διάκρισις τῶν τάξεων ἐν τῇ νήσῳ εἶχεν ἀποβάλλει μέγα μέρος τῆς προτέρας σπουδαιότητος καὶ αὐστηρότητος. Ἄλλως ἢ σαφῆς δῆλωσις τῆς ἐξ εὐγενῶν καταγωγῆς ἢ συμπαρομαρ-

1) Πολίτης, Περὶ Ἐρωτοκρίτου σελ. 45. Ὁ κ. Πολ. ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Hopf τῶν ἐν τῇ πολλῇ μνημονευθείσῃ μελέτῃ του περὶ τῶν Κορνάρων τῆς Καρπάθου.

2) Ὅμοι; λ.χ. εἰς τὰ Δουκικὰ Διατάγματα τῆς Χρυσοπηγῆς; τὰ δημοσιευθέντα ἐν Χριστιανικῇ Κρήτῃ τομ. Β. σελ. 196—203, δι' ὧν ἀπονέμονται τὸ εἶδος τοῦτο τῆς εὐγενείας εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μοάτζους καὶ τὸν Ἰωάννην Χαρτοφύλακα τῶν Χανίων.

τούσα καὶ μὲ τὴν χρῆσιν φεούδου ἐν τῇ νήσῳ ἐδηλοῦτο πληρέστερον καὶ μᾶλλον συγκεκριμένως διὰ τῶν λέξεων Εὐγενῆς Ἀφέντης, εὐγενῆς Ἀρχων, ἢ εὐγενέστατος Ἀρχων (ἄρχος) ἢ ἐκλαμπρότατος Ἀφέντης, ὡς βλέπομεν πολλαχοῦ τῶν συμβολαίων τοῦ Ἀρετίου.¹⁾ Θεωρῶ πιθανὸν ὅτι τὸ ἐπίθετον εὐγενέστατος ἐδίδετο πολλάκις τιμῆς χάριν εἰς ἄνδρας διαπρέποντας ἐπὶ παιδείᾳ καὶ μορφώσει, ρήτορας καὶ ποιητὰς καὶ ἄλλους λογίους. Οὕτω λ.χ. εὐγενέστατος καλεῖται ὁ ποιητῆς τῆς Ἐρωφίλης Γεώργιος Χορτάτζης²⁾, εὐγενέστατον καλεῖ ὁ ἴδιος τὸν ρήτορα Ἰωάννην Μουρμούρη³⁾ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἀφιέρωσει τῆς Ἐρωφίλης, μολονότι δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι εἶχον οὐδὲ τὴν Κρητικὴν λεγομένην εὐγένειαν, εὐγενέστατον δὲ καὶ περιφανέστατον προσφωνεῖ ὁ Μπουνιαλῆς τὸν Μᾶρκον Καγιάννην.⁴⁾

Καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ὀνόματος Βιτζέντζος Κορνᾶρος οὐδαμῶς βεβαιοὶ Ἐνετικὴν καταγωγὴν. Εἶναι γνωστὸν, καὶ ἔχω ὁμιλήσει ἄλλαχοῦ περὶ τούτου, τὸ πλῆθος τῶν Ἐνετικῶν οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν φερόμενα κατὰ τὴν Ἐνετοκρατίαν καὶ κατόπιν μέχρι σήμερον χωρὶς τὸ πρᾶγμα νὰ σημαίνει καὶ καταγωγὴν ἐξ Ἐνετῶν.⁵⁾ Παρητήρησα μάλιστα ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα ἦσαν τὰ τῶν ἐπισημοτάτων εὐγενῶν οἰκῶν τῆς Ἐνετίας, οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν τοὺς Δούκας Ἐνετίας καὶ Κρήτης καὶ τοὺς Ἀρχιστρατήγους καὶ Ναυάρχους καὶ Προδλεπτὰς, καὶ συχνὰ σήμερον ἀκούει τις τοιαῦτα ἐπωνύμια φερόμενα ὑπὸ ἄγροτῶν Κρητῶν π. χ. τὰ Δάνδολος, Βενιέρης, Καπέλλος, Σανούδος, Γριμάνης, Κονταρῆς, Ρενιέρης, Σαγρέδος, Τζένορ, Δεκαθάλλης, Μουδάτσος, Μέμος κτλ. χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι καὶ οἱ φέροντες ταῦτα σήμερον εἶναι ἀπόγονοι τῶν εὐγενῶν αὐτῶν Ἐνετῶν. Πῶς πιστεύω ὅτι προσελαμβάνοντο τὰ ἐπίθετα ταῦτα τὸ ἐξήγησα ἄλλαχοῦ,⁶⁾ δὲν ἀποκλείεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι τινὲς ἐκ τῶν Ἐνετῶν νυμφευόμενοι Κρήσας γυναῖκας ἐγέννηον τέκνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν Ἐνετικὴν νομοθεσίαν δὲν ἔθεωροῦντο πλέον εὐγενεῖς, καὶ ὅτι οὗτοι κατὰ μικρὸν ἐξελληνιζόμενοι ἀφωμοιοῦντο πρὸς τοὺς ἐγχωρίους Κρητας, ἐξηκολούθουν ὁμοῦς νὰ φέρωσι τὸ πατρικὸν τῶν οἰκογενειακῶν ἐπίθετον. Καὶ ὅχι μόνον τὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα ἀλλὰ καὶ τὰ κύρια ὀνόματα τῶν ἐγχωρίων

1) Χριστιαν. Κρήτη τομ. Α', συμβολαίον VIII, XIX, XX, XXI, XXIII, XXIV, XVI, XXVII, XXVIII πολλα.

2) Σάβα. Κρητ. Θεάτρον, Προλεγόμενα σελ. 98, ξ. Εἰς μὲν τὴν ἐκδόσιν τοῦ Κιγάλα κατατὸ 1637 ὁ Χορτάτζης καλεῖται λογιώτατος ἐν σπουδαίοις, εἰς δὲ τὴν ἐκδόσιν τοῦ Γραδονίκου 1676 καλεῖται λογιώτατος καὶ εὐγενέστατος.

3) αὐτόθι σελ. 285.

4) Κρητικὸς Πόλεμος (ἐκδ. Ἐηρουχάκη) Τεργέστη 1908 σελ. 143.

5) Χριστ. Κρήτη Α σελ. 375—379.

6) Χριστ. Κρήτη Α σελ. 376.

Κρητῶν ἦσαν ἐνίοτε Ἑνετικά καὶ τινὰ τούτων διατηροῦνται καὶ μέχρι σήμερον. Καὶ τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον. Ζῶντες ἐπὶ τόσους αἰῶνας οἱ Κρήτες μετὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐρχόμενοι καθ' ἑκάστην εἰς τόσῃν συνάφειαν πρὸς αὐτούς, συνδεόμενοι ἐνίοτε καὶ δι' ἐπιγαμιῶν καὶ πολλαχῶς μιμούμενοι αὐτούς, βαπτίζοντες οὐχὶ σπανίως τὰ τέκνα τῶν δι' ἀναδόχων Ἑνετῶν ἦτο φυσικὸν νὰ προσλάβουσι σὺν τῇ χρόνῳ καὶ Ἑνετικά ὀνόματα καὶ οὕτως εὐρίσκονται καὶ μέχρι σήμερον ἐν χρήσει τὰ Τζώρτζης, Τζουάνος, Γιακουμῆς, Μαρίνος, Μάρκος, Φραντζέσκος καὶ Φραγγιός, Ἀλεβίζος, Μενεγγῆς, Πέρος, Πῶλος, Μανούσος καὶ Ἀνέζα Ἀνεζίνα, Ζαμπέτα, Ρεγγίνα (Ἐργίνα) κτθ. Οὐδαμῶς ἄρα πρέπει νὰ ξενίζη ἡμᾶς ἐὰν ἀκούωμεν Κρητὰς Ἑλληνας ὀρθοδόξους φέροντας καὶ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον Ἑνετικόν, καὶ οὐδαμῶς ἔπεται ἐκ τοῦ ὀνόματος Βιτσέντζος Κορνᾶρος. ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἦτο Ἑνετὸς ἢ κατήγετο ἐξ Ἑνετῶν. Καὶ τὸ οἰκογενειακὸν Κορνᾶρος ἦτο καὶ εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένον ἐν τῇ νήσῳ, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, καὶ τὸ Βιτσέντζος εἴτε προσελήφθη καθ' ἑαυτὸ ὅπως τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, εἴτε καὶ μετὰ τοῦ Κορνᾶρος, ἀφ' οὗ ὡς βλέπομεν εἰς τοὺς γενεαλογικοὺς πίνακας, οὗς συνέπηξεν ὁ Γιάνναρης τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο σύνηθες εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν εὐγενῶν Κορνᾶρων. Ὅτι δὲ τὸ Βιτσέντζος ἦτο οὐχὶ σπάνιον ἐν Κρήτῃ καὶ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὸ εὐρίσκουμεν καὶ σήμερον ἀλλ' ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον (Βιτσέντζος καὶ Βιτσεντζάκης) εἰς Σητείαν (χωρία Κρυγιὰ καὶ Λιθίνες), Ἱεράπετρον, καὶ εἰς Κυθωνίαν (χωρία Ἀλικιανοῦ καὶ Μανωλιόπουλλο). Καὶ ἄλλων Κρητῶν ὀνόματα γνωρίζομεν ἔχοντα Ἑνετικὴν μορφήν, ἐν ᾗ οἱ φέροντες αὐτὰ εἶναι γνησιώτατοι Κρητὲς ὀρθόδοξοι. Ἄς ἀναφέρωμεν τὸν ποιητὴν τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου Μαρίνον Τζάνε Μπουνιαλῆν (καὶ τὰ τρία Ἑνετικά), τὸν στιχουργὸν Μαρίνον Φαλιέρην, τὸν Ἀλοῦζιον Γραδόνικον τὸν ἐκδότην τῆς Ἐρωφίλης, τὸν Ἡγούμενον τοῦ Ἀρετίου Ἰωσήφ Τζέν (Zeno), τὸν Λαυρέντιον Τζαγκαρόλαν, τὸν Φραγκίσκον Πόρτιον καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ ὅποια δύναται τις νὰ συλλέξῃ φυλλομετρῶν τοῦ Ζαβίρα, Σάθα καὶ Βρετοῦ τὰς νεοελλήν. Φιλολογίας καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Legrand. Περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου φέροντος Ἑνετικὸν ὄνομα δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι πρὸ ἐτῶν εἶπεν ὁ ἐκδότης τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως Schmitt περὶ τοῦ ἄλλου ποιητοῦ Κρητὸς Μαρίνου Φαλιέρη') «Ἦτανε βλάστημα ἀπὸ τὸ εὐγενικὸ γένος τῶν δούκιδων τῆς Βενετίας, ἢ ἔλαβεν ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸν ὄνομα καὶ τὸ βάπτισμα ἀντάμα ἀπὸ κανένα ξακουστὸ σύντεκνο καθὼς συνέβαινε τότες; τὸ δεύτερον εἶναι πιθανώτερον. Ὅτι ἐξοῦσε στὴν Κρήτην τὸ φανερόναι ἢ γλώσσά του. Δὲν φαίνεται νὰ ἦτανε Βενετὸς, ἀλλὰ στὲς ιδέες του δείχνει σωστὸς Ρωμαῖος. Στὴν Κρήτην ἐκείνης τῆς ἐποχῆς κάθε μορφω-

1) Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας Δ 294.

μένος έννοσούσε και ώμλούσε τὰ Ιταλικά, και ἴσως ὁ ποιητής μαζί με ἄλλα ἔθνικὰ και μάλιστα δημοτικὰ παραδείγματα εἶχεν ὀμπρός του και κανένα Ιταλικό».

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων καταφαίνεται ὅτι εὐγενῆ μὲν Ἐνετὸν και δὴ ἐκ τῆς ἐπισήμου οἰκογενείας δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὸν ἡμέτερον ποιητὴν, και κατ' ἀκολουθίαν μάταιαι ὑπῆρξαν αἱ περὶ τούτου ἔρευναι και ἐπισφαλῆ τὰ συμπεράσματα τοῦ Γιάνναρη, και ἐξ ἄλλου ταῦτα ἀντιμάχονται χρονολογικῶς και πρὸς ἐσωτερικὰ τεκμήρια, τὰ ὅποια προηγουμένως ἀνεπτύξαμεν ὀμιλοῦντες περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ποιήματος. Δὲν δύναται ὅρα ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου νὰ εἶναι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρου τοῦ 1486, και δὲν φαίνεται πιθανὸν οὐδὲ ὅτι ἄλλος τις τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦτο.

Βιτσέντζος Κορνάρου τοῦ 1561. Εἰς ἄλλος Βιτζέντζος Κορνάρου ἀναφέρεται εἰς Κρητικὸν συμβόλαιον τοῦ 1561 ἐκ τοῦ Ἐνετικοῦ ἀρχείου συντεταγμένον ἑλληνιστὶ εἰς Χάνδακα Κρήτης ὑπὸ τοῦ δημοσίου νοταρίου Σταυριανοῦ Λαγωῦ.¹⁾ Ὁ Βιτζέντζος οὗτος Κορνάρου κάτοικος Χάνδακος εἶναι υἱὸς τοῦ εὐγενῆ ἄρχου μισέρ Ἀνδρέου και ἐν τῇ συμβολαίῳ τούτῳ φέρεται πωλῶν και ἐνοικιάζων οἰκίαν και ἐργαστήριον εἰς τὸν Ἀντώνιον Δαραβένιαν. Πρῶτος ὁ Σάθας ἐπέστησε τὴν προσοχὴν εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο,²⁾ και ἀπεφάνθη τότε ἅ ἐν δισταγμοῦ ὅτι ὁ ἐν τούτῳ ἀναφερόμενος Βιτζ. Κορνάρου εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Τὴν γνώμην ταύτην μετὰ 10 ἔτη μετέδωκε και εἰς τὸν κ. Gidel³⁾ οὐχὶ ὅμως μετὰ τῆς βεβαιότητος, μεθ' ἧς τὴν εἶχε διατυπώσει· τὸ πρῶτον, διότι δέχεται μὲν ἀκόμη ὅτι ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατέγεται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Κορνάρων, ὁ ὅποιος μετ' ἄλλας εὐγενεῖς οἰκογενείας ἐστάλη ἐξ Ἐνετίας πρὸς ἀποικισμὸν τῆς νήσου, ἀλλ' ἀμφιβάλει ἂν ὁ τοῦ συμβολαιοῦ τοῦ 1561 εἶναι και ὁ ποιητής. Μετ' ὀλίγα ἔτη (1885) ὁ Σάθας εἶδομεν ὅτι μετέβαλεν ὀριστικῶς γνώμην και περὶ τοῦ ποιήματος και τοῦ ποιητοῦ και προέβαλε τὴν παράδοξον θεωρίαν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐποποιΐας ἐκσφενδονήσας ποίημα και ποιητὴν πολλοὺς αἰῶνας πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔζη ὁ Κορνάρου οὗτος ἦτο· τὸ ἡμῖς τοῦ 15' αἰῶνος ἐφαίνετο ἀρμόζων εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιήματος, και διὰ τοῦτο και ἐγὼ αὐτὸς πρὸ πενταετίας ἐπιτυχῶν τὸ ὄνομα αὐτὸ πρὶν ἀκόμη γνωρίσω τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Σάθα ἐθεύρησα πιθανὸν ὅτι οὗτος θὰ ἦτο ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου, και τὴν ιδέαν ταύτην ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν καθηγ. Χα-

1) Miklosich - Müller, Acta et diplomata graeca medii aevi, vol III, Vindobonae 1865 σελ. 264—265.

2) Ἰλισσό; Α (1868—1869) σελ. 264—266 ἀνεδημοσίευσεν ὁ Σάθας και τὸ συμβόλαιον.

3) Nouvelles Études sur la litterat. gr. moderne, Paris 1878 σελ. 482.

τζιδακίν αναγράφαντα αὐτὴν ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου μελέτῃ του¹). Σήμερον ὅμως, ἀφ' οὗ ἐμελέτησα τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερον, καὶ παρετήρησα πρῶτον μὲν ὅτι ἡ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος εἶναι νεωτέρα καὶ τοῦ χρόνου τούτου, καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς μελέτης τοῦ περὶ τῶν Κορνάρων ἄρθρου τοῦ Horf ἐπέισθη ὅτι οὗτοι ἦσαν τόσοι ἔνετοί κατὰ τὸ φρόνημα, ὥστε οὐδεὶς ἐκ τούτων δύναται νὰ εἶναι ποιητὴς τόσο γνησίου Κρητικοῦ ποιήματος, καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἐνδείξεις αἱ περὶ μὴ τυπώσεως τοῦ ποιήματος καὶ ἡ μὴ κυκλοφορία του πρὸ τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς ἀντιμάχονται πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ 1561, δὲν θεωρῶ πλέον πιθανὴν τὴν γνώμην ὅτι ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου δύναται νὰ εἶναι ὁ Βιτζ. Κορνᾶρος τοῦ συμβολαίου τοῦ 1561.²) Ἄλλως τε, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Horf, ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος τοῦ 1561 ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη καὶ ἀπέβλεψεν εἰς Χάνδακα, καὶ δὲν συμφωνεῖ ἄρα τοῦτο πρὸς τὴν ὁμολογίαν τοῦ ποιητοῦ ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Σητείᾳ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους οὐδὲ ὁ Βιτζέντζος οὗτος Κορνᾶρος τοῦ 1561 δύναται νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου οὐδὲ ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀναγραφομένων ἐν τῷ πίνακι τοῦ Γιάνναρη.

Βιτζέντζοι Κορνᾶροι Σητείας. Ὁ Σάθας ἐν τῇ πρὸς τὸν Gidel σημειώσει του περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἑρωτοκρίτου Βιτζέντζου τοῦ 1561 προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς,

«Εἷς ἄλλος Κορνᾶρος ἦτο συμβολαιογράφος ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1650 καὶ 1660· ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ὁ ποιητὴς μας εἶναι ἀρχαιότερος καὶ κλίνω νὰ παραδεχθῶ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ὁ Κορνᾶρος τοῦ 16 αἰῶνος ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔγραφον τοῦ Miklosich καὶ Müller.»

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Σάθας ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς νέας του θεωρίας περὶ Ἀθηναϊκῆς προελεύσεως τοῦ πρώτου πυρῆνος τοῦ Ἑρωτοκρίτου γράφει.³) «Κακῶς νομίζεται ὅτι ὁ Ἑρωτοκρίτος ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς Βιτζέντζου τοῦ Κορνᾶρου. Ὁ Ἑνετόκρης οὗτος ἔζη ἐν Σιτείᾳ μετερχόμενος τὸν μνημόνα, ἐκ δὲ τοῦ διασωθέντος πολυτόμου συμβολαιογραφικοῦ του ἀρχείου πειθόμεθα ὅτι μόλις ἐψέλλιζε τὸ ἐν Κρήτῃ ὁμιλούμενον ἰδίωμα ἀγνοῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἑλληγν. χαρακτῆρας, ἀφ' οὗ γράφει τὰ Ἑλληνικὰ διὰ λατινικῶν γραμμάτων».

Ἦτο φυσικόν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐπέισθημεν ὅτι οὐδέτερος τῶν προτέρων Βιτζέντζων Κορνάρων ἦτο ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου, νὰ ἐξετάσωμεν τὰ

1) Chatzidakis, Zum Erotokritos σελ. 8, Ἑπετηρίς Πανεπιστημίου σ' σελ. 24.

2) Ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος τοῦ 1561 υἱὸς Ἀνδρέου εἶναι πιθανότατα ὁ ἐν τῷ γενεαλογικῷ δέντρῳ τοῦ Γιανν. σημειούμενος· εἰς τὴν προτελευταίαν σειρᾶν. Εἷς τοῦ Horf τὸ ἄρθρον ὁ Ἀνδρέας Κορνᾶρος ἀποθανὼν τῷ 1543 κατέλιπε τρεῖς υἱούς, ὧν ὁ δεῦτερος Βιτζέντζος II Κορνᾶρος.

3) Σάθας, Ἑλληνες Στρατιῶται, Ἔστι 1885 σελ. 375.

κατὰ τὸν δμώνυμον τοῦτον νοτάριον τῆς Σητείας, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ χρόνοι αὐτοῦ ἐφαίνοντο συμφωνοῦντες πρὸς τὴν ὑφ' ἡμῶν ὑποτιθεμένην ἐποχὴν τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος. Πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν πληροφοριῶν τοῦ κ. Σάθα ἀπετάθη πρὸς τὸν φίλον Ἐνετολόγον τὸν γνωστὸν διὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατουμένης Κρήτης κ. Giuseppe Gerola. Οὗτος προθυμότατα ἐξετάσας τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῇ συμβολαιογραφικῇ Ἀρχείῳ τῆς Ἐνετίας (Archivio di Stato di Venezia) ἐξηκρίβωσεν ὅτι πράγματι ὑπῆρχε τοιοῦτος νοτάριος ἐν Σητείᾳ, ἀλλ' αἱ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ἀρχείου του εἰδήσεις τοῦ Σάθα δὲν ἦσαν ἀκριβεῖς. Τὰ πράγματα ἔχουσιν οὕτως κατὰ τὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Gerola.

«Τὰ ἔγγραφα τοῦ Κρητῆς νοταρίου Βιτζέντζου Κορνάρου περιλαμβάνονται ἐντὸς μοναδικοῦ φακέλλου (Busta 83) καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ δύο τόμων καὶ ἐνὸς τετραδίου (fascicolo). Πάντα εἶναι γεγραμμένα Ἑλληνιστί, καὶ μόνον εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ τετραδίου σημειώνεται εἰς τὸ περιθώριον ἐκάστοτε τὸ ὄνομα τοῦ συμβαλλομένου προσώπου Ἰταλιστί. Ἐξ ὅσων ἠδυνήθη νὰ ἴδω τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν συμβολαίων συντάχθη εἰς χωρὶα τῆς ἐπαρχίας Σητείας».

«Ὁ πρῶτος τόμος συνίσταται ἐκ σελ. 210 καὶ περιέχει ἔγγραφα ἀπὸ 5 Σεπτεμβρίου 1619 μέχρι 23 Ἀπριλίου 1625. Ὁ δεῦτερος τόμος ἔχει σελίδας 312 καὶ περιλαμβάνει τὴν περίσδον ἀπὸ 3 Αὐγούστου 1625 μέχρι 14 Σεπτεμβρίου 1636. Τὸ τετράδιον συνίσταται ἐκ σελίδων 61 καὶ περιέχει συμβόλαια ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1620 μέχρι 20 Δεκεμβρίου 1635.»

«Εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου ὑπάρχει Ἰταλιστί ἡ σημείωσις, Ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Μ(ισερ) Σκιπίωνος Κορνάρου (M. Scipion Corner) τὸ παρὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ἦτο τοῦ ποτὲ Κύρ Βιτζέντζου Κορνάρου ἀδελφοῦ του, ἵνα τεθῆ εἰς τὸ Ἀρχεῖον πρὸς αἰωνίαν μνήμην ἡμοῦ μετ' ἄλλου καὶ ἐνὸς φακέλλου ἔγγράφων». Ἡ κατάθεσις αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1636. Ὡστε ὁ νοτάριος οὗτος Βιτζ. Κορνᾶρος θά ἀπέθανε μετὰ τῆς 14 Σεπτεμβρίου καὶ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1636.

«Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω οὐδεὶς ἄλλος νοτάριος εἶναι καταγεγραμμένος φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ζήσας ἀπὸ τοῦ 1650-1660 (ὡς γράφει ὁ Σάθας), καὶ νὰ διατηρῶνται πολλοὶ τόμοι τοῦ ἀρχείου. Φαίνεται ὅτι τὸ σημεῖωμα τοῦ Σάθα ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀνωτέρω νοτάριον».

Ἐκ τῶν ἀκριβεστάτων τούτων πληροφοριῶν τοῦ κ. Gerola μαθηθῆναι ὅτι ἀπὸ τοῦ 1619-1636 ὑπῆρχε νοτάριος ἐν Σητείᾳ Βιτζέντζος Κορνᾶρος γράφων τὰ συμβόλαια αὐτοῦ Ἑλληνιστί καὶ ὅτι ἀπέθανεν αὐτόθι μετὰ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1636, ὁ δὲ ἀδελφός του Σκιπίων κατέθηκε τὰ συμβολαιογραφικά του βιβλία εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Σητείας, ὁπόθεν μετεκομίσθησαν εἰς Ἐνετίαν μετὰ τῶν λοιπῶν.

Μετὰ τὰς πληροφορίες ταύτας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης κύρ. Εὐ-

μένιος θέλων νὰ ἔχη δείγματά τινα τῶν συμβολαίων τοῦ νοταρίου τούτου, ἵνα χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν Χριστιανικὴν Κρήτην, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐν Ἐνετιᾷ ἐφημέριον τῆς Ἑλλ. Κοινότητος Ἀρχιμανδρίτην Ἀγαθῆν. Ἐηρουχάκην νὰ φωτογραφῆσῃ καὶ ἀντιγράψῃ τινὰ ἐκ τούτων. Πράγματι ἐστάλησαν 3 φωτογραφίαι καὶ τινὰ ἀντίγραφα, τὰ ὅποια καὶ ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτων πείθομαι ὅτι οὐδὲ ὁ Βιτζέντζος οὗτος Κορνᾶρος ὁ νοτᾶριος Σητείας¹⁾ δύναται νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἰδιοχειρῶς γεγραμμένων συμβολαίων, ἦτο ἄνθρωπος μετριωτῆτος μορφώσεως, καὶ διόλου δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ ποιῆσῃ τὸν Ἐρωτόκριτον, ἔπειτα τὸ καὶ σπουδαίτερον ὁ νοτᾶριος οὗτος ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Σητεῖα, καὶ δὲν ἀπεδήμησεν εἰς Κᾶστρον, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ποιητὴς περὶ ἑαυτοῦ.

Καὶ κατέληξε μὲν εἰς ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα ἡ ἔρευνα αὕτη διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ, παρέσχεν ὅμως ἄλλας νύξεις πολυτίμους διὰ τὸ ἡμέτερον ζήτημα. Διότι πρῶτον μὲν παρουσίασεν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ 1619-1636 ζῶντα ἐν Σητεῖα συμβολαιογράφον Βιτζέντζον Κορνᾶρον γράφοντα ἑλληνιστὶ τὰ συμβόλαιά του καὶ πιθανώτατα Ἑλληνα μολοντί καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς του φέρουσιν ὀνόματα ἐνετικά (ὅτι ἐγνώριζε καὶ ἰταλικά φαίνεται ἐκ τῶν ἰταλιστὶ γεγραμμένων ὀνομάτων εἰς τὰ περιθώρια πρὸς εὐχερεστέραν εὕρεσιν). Ἐπειτα εἰς δύο ἐκ τῶν ὀλίγων συμβολαίων, ἀεχόμεν πρὸ ὀφθαλμῶν (1620 καὶ 1621) φέρεται ὡς μάρτυς ἱερεὺς Βικέντιος Κορνᾶρος ὑπογραφόμενος ἰδιοχειρῶς παπᾶ Βυκέτιος Κορνᾶρος,²⁾ καὶ εἰς συμβόλαιον τοῦ 1619 ἀναγράφεται καὶ Βιτζέντζα μαθρογιανοπούλα ἀπὸ τὸ χωρίον Τραπεζόντα (παρὰ τὴν πόλιν Σητεῖαν). Ἐκ τούτων διδασκόμεθα ὅτι τὸ ὄνομα Βιτζέντζος καὶ τὸ θηλ. Βιτζέντζα ἦσαν συνήθη ἐν Σητεῖα φερόμενα ὑπὸ ἐγχωρίων Κρητῶν ὀρθοδόξων οὐδεμίαν βεβαίως ἐχόντων σχέσιν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς Ἐνετούς, καὶ ὅτι Βιτζέντζοι Κορνᾶροι ὀρθόδοξοι ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Σητεῖα, ἀφ' οὗ εἰς τούτων ἦτο παπᾶς Ὁρθόδοξος, καὶ κατ' ἀκολουσίαν οὐδέναν λόγον πλέον ἔχομεν νὰ θεωρῶμεν τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου Ἐνετὸν ἢ Ἐνετογενῆ μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἐν ὅσῳ οὐδεμίαν ἄλλη μαρτυρίαν ὑπάρχει περὶ τοῦ πράγματος.

Καὶ οὐδέτερος μὲν τῶν δύο ἀνωτέρων Βιτζ. Κορνᾶρων εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου οὔτε ὁ νοτᾶριος, πολλῶν δὲ ὀλιγώτερον ὁ παπᾶς, ἀφ' οὗ ὅμως ἐπέισθημεν ὅτι καὶ τὸ ὄνομα Βιτζέντζος καὶ τὸ Κορνᾶρος ἐκυκλοῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Σητεῖα, δυνάμεθα μὲ πολλὴν πιθανότητα νὰ εἰκασῶμεν ὅτι ἄλλος τις ἐν Σητεῖα φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο θά

1) Ὑπογράφεται «Βιτζέντζο Κορνᾶρος νοτᾶριος τῆς αὐτοριτᾶς βένετας».

2) Ὁ παπᾶς γνωρίζων ἐκ τῆς Ἑκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦ μάρτυρος Βικεντίου (Μηνᾶ, Βικτωρος καὶ Βικεντίου 11 Νοεμβρίου) ἔγραφε τὸ ὄνομα οὕτως.

είναι ὁ ποιητής, καὶ οὗτος πρέπει νὰ ζητηθῆ διὰ περαιτέρω ἐρεύνης εἰς τὸ συμβολαιογραφικὸν Ἀρχεῖον, καὶ μάλιστα τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακος, ἂν μάλιστα (πράγμα τὸ ὅποσον δὲν ἔχω τὰ μέσα νὰ βεβαιώσω ἐντεῦθεν) σώζωνται ἐν Ἑνετικῇ πλήρη τὰ συμβολαιογραφικὰ βιβλία τῶν χρόνων τούτων.

Πλὴν τῶν δύο προηγουμένων εὑρέθη τὸ ὄνομα καὶ τρίτου Βιτζέντζου Κορνάρου ἀρκετὰ ἔτη νεωτέρου. Εἰς τὸ μικρὸν μετόχιον "Ἅγιος Ἀντώνιος" κείμενον δύο περίπου χιλιόμετρα ἀνατολικώτερον τοῦ Μόγλου Σητείας καὶ ἄλλα τόσα βορείως τῶν Μετοχιῶν Τουρλωτῆς εὑρίσκεται μικρὰ ἐκκλησία Ἑνετικῶν χρόνων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μετοχίου) κατάγραφον ἔσωθεν τοὺς τοίχους· εἰς τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ ἀριστερὰ τῆ εἰσερχομένης εὑρίσκεται πρὸς τοὺς ἄλλοις χάραγμα ἐπιγραφικὸν (graffito) σαφέστατα διακρινόμενον τὸ ἀκόλουθον κατὰ χάρτινον ἐκμαγεῖον.¹⁾

1677

Ἐπιγραφὴ τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου

Ἐκ τοῦ χαράγματος τούτου βλέπομεν ὅτι κατὰ τὸ 1677 ἦτοι ἑννέα ἔτη μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Κάστρου εἰς τοὺς Τούρκους ὑπῆρχεν ἐν Σητεῖα Βιτζέντζος Κορνᾶρος, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη Κορνᾶροι ἐν Σητεῖα οὐχὶ Ἑνετοὶ οὐδὲ Ἑνετόφρονες ἀλλ' ἐντόπιοι, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἔμενον ἐν Κρήτῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅπως ὑπῆρχον καὶ κατοπιν²⁾ καὶ ὑπάρχουσι καὶ μέχρι σήμερον, ὡς ἐσημειώσαμεν προηγουμένως.

Γενᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα, ὁ γράψας τὸ χάραγμα τοῦτο Βιτζ. Κορνᾶρος εἶναι ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου; Τὸ πρᾶγμα εἶναι πιθανὸν μετὰ τὰ λεχθέντα εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Ἐν πρώτοις ἄς μὴ φανῆ πα-

1) Τὸ ἀποσπάσμα ἔλαβε πρὸ τετραετίας τῆ παρακλησίᾳ καὶ ὑποδείξει μου ὁ ἐν Τουρλωτῇ φίλος ἱατρός κ. Γεωργ. Ζερβάνης, ὃν καὶ εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόθυμον ταύτην ὑπηρεσίαν· μετὰ δύο ἔτη καὶ ὁ ἴδιος μετέβην καὶ ἐπεβεβαίωσα τὸ πρᾶγμα.

2) Ἰδ. ἀνωτέρω σελ. LXXIV σημ. 3.

ράδοξον ὅτι εὐρίσκωμεν τοῦτον ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν ᾧ τὸ ποίημα εἶναι βέβαιον ὅτι ἐποιήθη ἐπὶ Ἐνετοκρατίας, ἀφ' οὗ οἱ πρόσφυγες τὸ ἔφερον εἰς τὴν Ἐπιτάνησον. Ἡ χρονικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀλώσεως καὶ τοῦ χαράγμα-
τος εἶναι μόνον 8 ἐτῶν, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ ποιητὴς εὐρισκόμενος κατὰ
τὴν Τουρκικὴν ἐπιδρομὴν καὶ τὴν πολιορκίαν εἰς τὸ Κάστρον κατέφυγε
μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως (1669) ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς εἰς τὴν ἰδιαιτέραν
του πατρίδα τὴν Σητεῖαν καὶ ἔζησεν ἐκεῖ, ὅπου καὶ οἱ ἄλλοι ἐπαρχιώται,
ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Τούρκους. Πολλὰ πράγματα ἐξηγοῦνται ἂν δεχθῶμεν ὡς
ἀληθῆ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην σχετιζόμενα πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ
καὶ τὸ ποίημα. Δυνάμεθα δηλ. νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς γεννηθεὶς
καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Σητεῖα καὶ ποιῶν ἐνταῦθα τὸ ποίημά του μετόφησεν
(ἴσως κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων εἰς Σητεῖαν κατὰ τὸ 1646) νέος
ὢν ἀκόμη εἰς Κάστρον, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη καὶ ἐπεράτισεν ἐνταῦθα
τὸ ποίημα καὶ τὸ διέδωκε. Κατόπιν δὲ ὁ Κορνᾶρος ἢ πρὸ τῆς παραδόσεως
τῆς πόλεως ἢ κατ' αὐτὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν, ὅπου θὰ
εἶχεν ἴσως κτηματικὴν περιουσίαν καὶ θὰ ἔζησεν ἐδῶ ὡς ραγιάς. Τότε δὲ
ἐπισκεφθεὶς καὶ τὸν ἀρχαῖον ναῦσκον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου ἔγραψε τὸ ὄνο-
μά του πρὸς ἐνθύμησιν εἰς τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐπισκέ-
ψεως. Πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συμβιβάζονται πολλὰ ἄλλα φαινόμενα
τοῦ ποιήματος, ἧτοι ὁ χρόνος καθ' ὃν ὠρίσαμεν τὴν ποιήσιν τοῦ ποιήμα-
τος στηριχθέντες ἐπὶ τέκμηρίων ἀσφαλῶν δηλ. τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐνε-
τοκρατίας ἐν Κρήτῃ· ἔπειτα ἐξηγεῖται καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ Κορνᾶρος
οὐδένα λόγον κάμνει περὶ Τούρκων οὐδὲ περὶ Ἐνετῶν, μόνον δὲ διὰ τοῦ
ἀγῶνος τοῦ Καραμανλίτη καὶ τοῦ Κρητικοῦ ὑποδηλοῖ διὰ τοὺς νοοῦντας τὴν
πάλην τῆς νήσου πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὁ Κορνᾶρος περατώσας καὶ δια-
δώσας τὸ ποίημά του εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν εἶχεν ἤδη καταληφθῆ ὀλόκλη-
ρος ἡ ἄλλη νήσος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπέκειτο δὲ καὶ ἡ τοῦ Κάστρου ἀ-
λωσις, ἀπὸ προνοίας ἀπέφυγε νὰ κάμῃ λόγον περὶ τῶν Τούρκων, ἵνα
μὴ δι' ἀκαίρου ἐπιθέσεως ἐπισύρῃ κατόπιν, ἂν ἡ τύχη τὸν ἔρριπτεν εἰς
τὰς χεῖράς των, ὅπως καὶ συνέβη, τὴν ἐκδίκησιν τοῦ κατακτητοῦ.¹⁾ Ἴσως
ὁ Κορνᾶρος ἀπὸ τότε θὰ εἶχεν ἀποφασίσει ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὸ παρῶ-
δειγμα τῶν ἄλλων Κρητῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας, τοὺς ὁποίους δὲν κατεπί-
εσαν, φαίνεται, καὶ ὑπερμέτρως οἱ κατακτηταὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρό-
νους, νὰ παρομείνῃ ἐν Κρήτῃ ζῶν ἐκ τῶν ἰδίων καὶ νὰ μὴ τρέχῃ εἰς τὴν
ξένην ἐκλιπαρῶν τὸν ἔλεον τῶν Ἐνετῶν. Διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐξη-
γεῖται ἀκόμη καὶ διατὶ ὁ ἴδιος ὁ Κορνᾶρος δὲν ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐκτυπώ-
σεως τοῦ ποιήματός του ἐν Ἐνετίῃ. Μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν πᾶς

1) Ὁμοίον τι περίπου ἐξέφρασαν ὁ καθ. Hesselring εἰπὼν ἐν τῇ περὶ Ἐρωτοκρ. μελέτῃ
του (σελ. 106) ὅτι ὁ Κορνᾶρος θὰ εὐρίσκατο εἰς χώραν, ὅπου ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ προσδῶλῃ
τοὺς Τούρκους φανερά.

δεσμος τῶν Κρητῶν πρὸς τὴν παλαιὰν κυρίαρχον διεκόπη διὰ μιᾶς, καὶ ὁ Κορνᾶρος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἂν ἤθελε· δι' ὃ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ πολὺν χρόνον κατόπι καὶ ἄλλος ἐπεχείρησε τὸ ἔργον.

Δὲν ἔχομεν ἀτυχῶς ἄλλην πληροφορίαν περὶ τοῦ γραφέως τοῦ χαράγματος, ἵνα ἀσφαλέστερον κρίνωμεν κατὰ πόσον οὗτος εἶναι καὶ ὁ ζητούμενος ποιητής. Τὸ χάραγμα μαρτυρεῖ δύο τινά, ἥτοι πρῶτον ὅτι ὁ χαράξας ἦτο Κρῆς γηγενής καὶ οὐχὶ Ἑνετὸς οὐδὲ Ἑνετόφρων, ἄλλως δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ νήσῳ ὑπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ δευτέρον δεικνύει χεῖρα ἀνθρώπου σταθερὰν εἰς τὴν γραφὴν καὶ ἔχοντος ἄρα βαθμὸν τινα παιδείας. Καὶ ταῦτα συμβιβάζονται πρὸς τὰς ιδιότητας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ δεχθῶμεν διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Τὰ ἔθνικὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ δὲν διατυπῶνται μὲν ρητῶς ἐν τῇ ποιήματι, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῆς ἐθνικότητος αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν του φρονημάτων, ὑποδηλοῦνται ὁμῶς ἐκ τῆς ἰδιαίτερας συμπαιθείας ἢ ἀντιπαθείας πρὸς ὄρισμένα πρόσωπα τοῦ ποιήματος, καὶ ταῦτα ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ποιητοῦ πρὸς αὐτὰ καὶ τὰς χώρας τῶν. Ὁ ἥρωας τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ Ἀθηναῖος Ἐρωτόκριτος, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τούτου ἐξαίρονται αἱ Ἀθηναίη ἢ ἑνδοξὸς πόλις τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ ποιήματι ὀποδίδει ὁ Κρῆς ποιητὴς εἰς τὸν Κρητὰ Χαρίδημον, τοῦ ὁποίου διηγούμενος τὴν περιπετειώδη ἱστορίαν δεικνύει τὸ ἰδιαιτέρον του διαφέρον, καὶ ἐξυμνῶν τὴν γενναϊότητα αὐτοῦ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ ποιήματος καὶ ἐξαίρων τὴν κατὰ τοῦ βαρβάρου Καραμανίτη νίκην λαμπρῶς φαίνεται ὑποδηλῶν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἰδίας πατρίδος κατὰ τῶν ἐπιετρομέων. Τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Ρηγόπουλλος αὐτοῦ Πιστόφορος ἀντιπροσωπεύουσι καὶ δηλοῦσι τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν αἰγλήν τῆς Κ)πόλεως ὡς Πρωτεύουσος τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ δὲ Πιστόφορος (ὁ πρόμαχος τῆς πίστεως κατὰ τῶν ἀσεβῶν) εἶναι ὁ μεγαλοπρεπέστερος καὶ ἀξιωματικώτερος τῶν ἐν τῇ ποιήματι Βασιλέων καὶ Ρηγοπούλλων. Αἱ διακρίσεις αὗται καὶ συμπάθειαι, τὰ τελείως ἑλληνικὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα δίδει εἰς τοὺς ἥρωάς του, καὶ ἐξ ἄλλου μέρους ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὸν βάρβαρον Καραμανίτην καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν καυχηματῆαν Σκλαβοῦνον σαφῶς ὑποσημαίνουσι τὰ ἔθνικὰ καὶ ἑλληνικὰ τοῦ ποιητοῦ αἰσθήματα. Αἱ περιστάσεις, ὑπ' ἃς ἔζη ὁ ποιητής, ὅτε ἔκαμνε τὸ ποίημα, καὶ ὁ ἐπὶ θύραις κίνδυνος τῆς νέας δουλείας δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν ποιητὴν νὰ ἀποκαλυφθῇ περισσότερον καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ σαφέστερον τὰ ἴδια ἔθνικα φρονήματα καὶ ἰδανικὰ.

Συγκεκριλαλοῦντες τὰ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ ἀνωτέρῳ εἰρημένα λέγομεν ὅτι οὔτε ὁ ὑπὸ τοῦ Γιάνναρη ὑποδειχθεὶς Βιτζέντζος Κορνᾶρος τοῦ 1476 δύναται νὰ εἶναι ὁ ποιητής τοῦ Ἐρωτοκρίτου, οὔτε ὁ τοῦ συμβολαίου τοῦ 1561 εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι, οὐδὲ ἄλλος τις ἐκ τῆς ἐπισήμου εὐγενοῦς Ἑνετικῆς οἰκογενείας τῶν Κορνάρων, ἀφ' οὗ οὔτε οἱ χρόνοι, ἐν

οὗς ἔκεινοι· ἔζησαν οὐτε τὰ αἰσθήματα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης συμβιδάζονται πρὸς τὴν ποιήσιν τόσοσ μακροῦ καὶ γνησίως Ἑλληνικοῦ ποιήματος καὶ πρὸς τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα τὰ ἐν αὐτῷ ὑποδηλούμενα.¹⁾ Μᾶλλον ἀρμόζει ποιητῆς γὰρ εἶναι τις τῶν ἐν Σητεῖν ἐπιχωρίων Κορνάρων Ἑλλήν τὴν ἐθνικότητα (ἢ μακρόθεν ἐξ Ἑνετῶν καταγόμενος καὶ ἐξελληνισμένος τελείως), ὅπως εἶδομεν τὸν νοτόριον τοῦ 1619-1636 καὶ τὸν σύγχρονον τοῦτου Παπᾶ Βικέντιον Κορνᾶρον, οὐδέτερος ὅμως καὶ τῶν δύο τούτων, ἀλλ' ἄλλος τις σύγχρονος τούτων ἢ ὀλίγον τι νεώτερος. Ὁ γράψας τὸ χίραγμα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Βιτζέντζος Κορνᾶρος κατὰ τὸ 1677 δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ὁ ζητούμενος ποιητῆς, καὶ πολλὰ πράγματα εἶπομεν ἐξηγοῦνται διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἄν δὲν εἶναι μηδὲ οὗτος, πάντως πρέπει νὰ εἶναι τις ἄλλος σύγχρονος καὶ ὁμώνυμος, τοῦ ὁποῦ ἴσως τὸ ὄνομα θὰ εὑρεθῆ ἂν γίνῃ εἰδικῇ ἔρευνα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑνετίας μάλιστα εἰς τὰ συζόμενα ἐκεῖ συμβολαιογραφικὰ βιβλία τῆς Σητείας, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καὶ τοῦ Κίστρου, ὅπου μετῴκησεν.

III

ΠΟΙΗΜΑ. ΠΗΓΑΙ.

Α' Ἀνάλυσις καὶ χαρακτῆρ τοῦ ποιήματος.

Πρῶτος ὁ Ἄγγλος Leake ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου μελέτῃ του²⁾ ἔδωκε περιλήψιν τοῦ ποιήματος. Κατόπιν καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πραγματευθέντες αὐτὸ Γιάνναρης,

1) Διὰ τοὺς ἔχοντας τυχὸν ἀντίρρησην εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἰέλονται νὰ πιστεύωσιν ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἠδύνατο καὶ Ἑνετὸς ἀκόμη νὰ εἶναι λόγιος καὶ ἐντρίβης περὶ τὴν ἑλληνικὴν λέγειν ὅτι πράγματι θὰ ὑπῆρχον καὶ τοιοῦτοι ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ἐχομεν μάλιστα καὶ μαρτυρίαν ὠρισμένην περὶ τοῦ εὐγενοῦς Ἀνδρέα Κορνάρου τιμαριούχου τοῦ Θραψανοῦ (ἐν Πεδιάδι) ὅτι ἦτο τοιοῦτός τις. Ἡ μαρτυρία εἶναι τοῦ γνωστοῦ Κρητοῦ Ἀγαπίου Λάνδου τοῦ μοναχοῦ, ὁ ὅποιος ἐν τῇ Ἀμαρτυρίᾳ τῶν Σωτηρίας (ἐκδ. Ἀθηνῶν 1908) ἐν σελ. 479 λέγει τὰ ἑξῆς (ἐν ἔτει 1641).

«Καὶ οὐ μόνον ὁ κοινὸς λαός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκλαμπρότατος αὐθέντης Ἀνδρέας ὁ Κορνάριος ὅπου ἦρον ἰδικόν του τὸ χωρίον, μετὸν ὅποιον ἔκαμα δύο χρόνους γραμματικὸς του, ὅπου ἔγραφα τὰ ποιήματά του, διὰ τὴν ἦσαν γραμματισμένους πολλὰ, οὐ μόνον εἰς τὴν Ἱταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν». Ἄλλ' ὅπως εἶπον, ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἠδύνατο νὰ εἶναι τοιοῦτός τις, διότι ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐφαίνετο τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ ποιήματι, καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ αἱ ἐθνικαὶ ποστικαί, ὥς εἶδομεν.

2) Will. Martin Leake, *Researches in Greece*, London 1814 σελ. 101 ἑξ.

Krumbacher, Dieterich, Hesseling ἀνέλυσαν τὸ ποίημα ἄλλοι πλατύτερον καὶ ἄλλοι συντομώτερον. Ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ προβῶμεν εἰς ἐκτενεστέραν τοῦ ποιήματος ἀνάλυσιν, ἀφοῦ πρόκειται ἀμέσως νὰ ἀκολουθήσωσιν αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περὶ τοῦ ποιήματος κρίσεις καὶ ἡ ἔρευνα περὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, καὶ ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον ὁ ἀναγινώσκων νὰ ἔχῃ συνοπτικὴν τινα γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ποιήματος.

Α'. **Μέρος.** Ἐν τῷ Προλόγῳ ὁ ποιητὴς λέγει ὅτι τὸ εὐμετάβολον τῆς τύχης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, αἱ ἔχθραι καὶ οἱ πόλεμοι, ἡ παντοδυναμία τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας ἢ χάρις εἶναι τὰ θέματα τὰ ὅποια θὰ ψάλλῃ διηγούμενος τὰς περιπετείας ἔρωτικῶν ζευγῶν ἀγαπηθέντος δι' ἔρωτος ἀγνοῦ καὶ ἀξίου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους (στιχ. 1—18). Ἡράκλῃς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μετὰ μακρὰν ἀτεκνίαν καὶ δεήσεις πρὸς τὸν θεὸν ἀποκτᾶ ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀρτέμης κόρην Ἀρετοῦσαν, ἣν ἀνατρέφει καὶ παιδεύει μετὰ πάσης ἐλευθερίου ἀγιογῆς, καὶ οὕτως αὐτὴ προβαίνει εἰς ἡλικίαν διακρινομένη εἰς κάλλος καὶ εἰς πᾶσαν ἀρετήν. Περζόστρατος αὐλικὸς Σύμβουλος τοῦ βασιλέως ἔχει υἱὸν μονογενῆ τὸν Ἐρωτόκριτον νέον διαπρέποντα ἐπὶ φρονήσει καὶ πάσῃ ἀνδρικήῃ ἀρετῇ. Φοιτῶν οὗτος εἰς τὸ Παλάτιον καὶ βλέπων τὴν Ἀρετοῦσαν καταλαμβάνεται ὑπὸ ἔρωτικῶν πάθους πρὸς αὐτήν, τὸ ὅποιον δυναμοῦται μὲ τὸν χρόνον, τὸν βασανίζει καὶ τὸν ἐκτρέπει ἀπὸ τῶν συνήθων εἰς τοὺς εὐγενεῖς νέους ἐνασχολήσεων καὶ διασκεδάσεων (στ. 18—140). Τὸν ἔρωτὰ τοῦ ἐξομολογεῖται ὁ Ἐρωτόκριτος πρὸς τὸν πιστὸν φίλον Πολύδωρον, οὗτος δὲ μίτην προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτοῦ ἐξεικονίζων τοὺς κινδύνους, οὓς μέλλει νὰ διατρέξῃ, ἂν ἐξακολουθήσῃ τρέφων τόσον ὀλέθριον πάθος πρὸς τὴν μονογενῆ κόρην τοῦ κυριάρχου βασιλέως (141—370). Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀναγνωρίζει τὴν ὀρθότητα τῶν συμβουλῶν τοῦ φίλου καὶ ἀραιώνει τὰς εἰς τὸ Παλάτιον ἐπισκέψεις, θέλων δὲ νὰ διασκεδάσῃ τὸ κατατρωγὸν αὐτὸν πῦρ τοῦ ἔρωτος ἔρχεται ἐκάστην νύκτα ὑπὸ τὸ Παλάτιον συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ φίλου του καὶ κρούων τὸ λαγοῦτον ψάλλει τοῦ ἔρωτος τὰ βράσανα διὰ φωνῆς γλυκείας καὶ στίχων περιπαθῶν. Οἱ ἐν τῷ Παλατίῳ εὐχαριστοῦνται ἀκούοντες τὰ ὄρατα ἄσματα, μάλιστα δὲ ἡ Ἀρετοῦσα μένουσα ἀγρυπνος ἀπομνημονεύουσα καὶ ἀντιγράφουσα τοὺς ἀδομένους στίχους. Μετὰ τῶν ἄσμάτων ὁμοῦς ὑπείσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν τῆς κόρης καὶ συμπάθεια πρὸς τὸν ἄγνωστον τραγουδιστὴν καὶ πόθος μύχιος νὰ τὸν γνωρίσῃ, ὁ ὅποιος κατὰ μικρὸν γίνεται πάθος βασανίζον αὐτήν (371—506). Εἰς τὸν Πῆγαν ἐγεννήθη ἡ περιέργεια νὰ μάθῃ τὸν τραγουδιστὴν, καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευάζει συμπόσιον καὶ διασκεδάσιν, εἰς ὃ καλεῖ τοὺς ἐξέχοντας τῶν νέων εὐγενῶν, καὶ ἐλπίζει ἐκ τῆς φωνῆς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ζητούμενον τραγουδιστὴν. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐννοήσας τὸ πρᾶγμα ἀποφεύγει νὰ ψάλλῃ. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Πῆγα αὐξάνει καὶ διατάσσει δέκα

στρατιώτας νὰ παραφυλάξῃσι τὴν νύκτα τὸν τραγουδιστὴν καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσωσι πρὸς αὐτὸν ἐκόντα ἢ ἄκοντα. Ὁ Ἐρωτόκριτος μετὰ τοῦ φίλου του ἀνθίστανται, καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐν τῷ σκότει συμπλοκὴν οἱ δύο φίλοι φονεύουσι δύο ἐκ τῶν στρατιωτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς τραυματίζουσι καὶ τρέπουσιν εἰς φυγὴν χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὡς φέροντες μακρὰς πλαστὰς γενειάδας. Ὁ Ρῆγας καθ' ἐκάστην ἐσπέραν στέλλει ἄλλους περισσοτέρους πρὸς σύλληψιν τοῦ τραγουδιστοῦ, ἀλλ' ὁ Ἐρωτόκριτος ἔπαυσε τὰ ἄσματα, ἢ δὲ Ἀρετὴ στενοχωρουμένη, διότι δὲν ἀκούει πλέον τὸν τραγουδιστὴν, ἐξομολογεῖται τὸ πάθος εἰς τὴν νέναν τῆς Φροσύνης, ἢ ὅποια διὰ μακρῶν τὴν ἀποτρέπει. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος δὲ ἀποκρύπτει εἰς τὸν πατέρα του τὸ πάθος ἐρωτῶντα διὰ τὸ αἴτιον τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ βίου (507—1128). Ὁ Πολύδωρος ἀφ' οὗ καὶ πάλιν προσπαθεῖ μᾶτην νὰ κατευνάσῃ τὸ πάθος τοῦ φίλου του, πείθει αὐτὸν νὰ ταξιδεύσωσιν καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν Ἐγρίπον. Ὁ Ρῆγας ἵνα διασκεδάσῃ τὴν στενοχωρίαν τῆς Ἀρετούσας προκηρύττει ἀγῶνα κονταροκτυπήματος, καὶ προσκαλεῖ διὰ κηρύκων πανταχόθεν ἀγωνιστὰς τὸ ἐπαθλον τῆς νίκης θὰ εἶναι χρυσοῦς στέφανος (τζόγια) φιλοτεχνημένος διὰ χεῖρὸς τῆς Ἀρετούσας (1129—1412). Ὁ πατὴρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀσθενεῖ καὶ ἡ Ρῆγισσα μετὰ τῆς Ἀρετούσας μεταβαίνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου φιλοφρονουμένη τὰς εἰσάγει εἰς τὸν κήπον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἡ ὠραία κατοικία τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ λησιμονοῦσα τὴν ρητὴν τούτου παραγγελίαν ἀνοίγει αὐτὴν, ἵνα τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐπισκεπτρίας. Ἡ Ἀρετούσα εἰσελθοῦσα εἰς τὸ ἰδιαιτέρον δωμάτιον τοῦ Ἐρωτοκρίτου εὐρίσκει τὰ ἄσματα, τὰ ὅποια ἤκουε τὴν νύκτα ἀδόμενα παρὰ τοῦ ἀγνώστου τραγουδιστοῦ καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ζωγραφημένην ὑπ' αὐτοῦ. Πείθεται ἐκ τούτων ὅτι ὁ ἄγνωστος τραγουδιστὴς εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος, καὶ ἀνακοινῶ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Νέναν τῆς, ἢ ὅποια προβλέπουσα συμφορὰς ζητεῖ πάλιν νὰ κατευνάσῃ τὸ πάθος τῆς κόρης (1413—1782). Ὁ Ἐρωτόκριτος εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ πατρὸς του ἐπιστρέφει μετὰ τοῦ Πολυδώρου εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἀντιληφθεὶς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἄσμάτων καὶ τῆς εἰκόνας ὑπὸ τῆς Ἀρετούσας καὶ φοβούμενος τὴν εἰς τὸν Ρῆγαν καταγγελίαν τοῦ πράγματος στενοχωρεῖται μεγάλως καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ φίλου του προσποιεῖται ἀσθένειαν, ὁ δὲ Πολύδωρος μεταβαίνει εἰς τὸ Παλάτιον, ἵνα βολιδοσκοπήσῃ τὰς διαθέσεις τοῦ Ρῆγα· ἐκεῖ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ Ρῆγας ἀγνοεῖ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι ἡ Ἀρετούσα συμπαθῶς διακίετα πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον, τοῦτο ὅμως ἀποκρύπτει ἀπὸ τὸν φίλον του. Ἡ Ἀρετούσα πληροφορηθεῖσα παρὰ τοῦ Πολυδώρου τὴν ἀσθένειαν τοῦ Ἐρωτοκρίτου στέλλει εἰς τὴν μητέρα του μῆλα ὡς ξαρρωστικόν, ἐκ τούτου ἐννοεῖ ὁ Ἐρωτόκριτος τὰς διαθέσεις αὐτῆς, καὶ ἤρχισε νὰ συχνάξῃ

πάλιν εἰς τὸ Παλάτιον, ὅπου οἱ δύο ἐρασταὶ μολονότες ἄπειροι εὐρίσκουσι τρόπον νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν ἔρωτα χωρὶς νὰ γίνωνται ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων (1783—2256).

Β'. Μέρος. Ἡ γιόστρα. Ὁ Ἐρωτόκριτος παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Πολυδώρου ἀποφασίζει νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ρῆγα προκηρυχθὲν κονταροκτύπημα, καὶ ὁ φίλος του τὸν προετοιμάζει πρὸς τοῦτο. Εἰς τὴν κατασκευάσθεισαν ἐν τῷ φόρῳ ἐξέδραν λαμβάνει θέσιν ὁ Ρῆγας ἢ Ρῆγισσα καὶ ἡ Ἄρετούσα κρατοῦσα τὴν τζόγιαν μετὰ τῆς Νένας. Προσέρχονται ἐκ διαφόρων χωρῶν οἱ λαμπροὶ ἵππότες, Βασιλεῖς, Ρηγόπουλλοι καὶ Αὐθεντόπουλλοι καὶ περιγράφεται ἐνὸς ἐκάστου ὁ ὄπλισμός, ἡ στολὴ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ γράνου ἐρωτικὸν σύμβολον. Εἶναι δὲ οὗτοι ὁ Ἄφεντόπουλλος τῆς Μυτιλήνης Δημοφάνης, ὁ Ρηγόπουλλος τοῦ Ἀναπλιῶ Ἀντρόμαχος, ὁ Ἀφέντης τῆς Μοθώνης Φιλάρετος, ὁ τῆς Ἐγρίπου Ἡράκλης, ὁ τῆς Μακεδονίας Νικοστράτης, ὁ τῆς Κορώνης Δρακόμαχος, ὁ τῆς Σιλαβουνᾶς Τριπόλεμος, τῆς Ἀξιᾶς Γλυκοστράτης, ὁ τῆς Καραμανίας Σπιδόλιοντας, τὸ Βασιλιόπουλλο τοῦ Βυζαντίου Πιστόφορος, ὁ Ἀφέντης τῆς Πάτρας Δρακόμαχος, ὁ Ρηγόπουλλος τῆς Κύπρου Κυπρίδης, ὁ τῶν Ἀθηνῶν ἵππότης Ἐρωτόκριτος καὶ τελευταῖος ὁ μαυροφορῶν Ρηγόπουλλος τῆς Κρήτης Χαρίδης, τοῦ ὁποῦ τὴν ἐρωτικὴν ἱστορίαν καὶ τὸν ἀκούσιον φόνον τῆς ἀγαπημένης συντρόφου διηγεῖται ὁ ποιητὴς (1—768). Ὁ Σπιδόλιοντας μαθὼν τὴν ἀφίξιν τοῦ θανάσιμου ἐχθροῦ τοῦ Κρητικοῦ ἐξοργίζεται καὶ ζητεῖ ἐπιμόνως παρὰ τοῦ Ρῆγα νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Κρητικόν, καὶ τὸν καλεῖ εἰς θανάσιμον μονομαχίαν. Ὁ Χαρίδης ἀναιρεῖ τὰς ψευδολογίας τοῦ Καραμανίτη περὶ ὑπεξαίρεσως διὰ δόλου τῆς σπάθης καὶ δέχεται πρόθυμος τὴν πρόσκλησιν, καὶ ὁ Ρῆγας μὴ δυνάμενος νὰ κατευνάσῃ τὸν Καραμανίτην ἐπιτρέπει τὴν μονομαχίαν. Εἰς τὴν γενομένην φοβερὰν ξιφομαχίαν μετὰ δεινὸν ἀγῶνα ὁ Κρητικὸς φονεύει τὸν Καραμανίτην πρὸς γενικὴν πάντων χαρὰν, τὸ δὲ κονταροκτύπημα ἀναβάλλεται διὰ τὴν ἐπομένην (769—1246). Τὴν ἐπαύριον προσελθόντων πάλιν τῶν ἀγωνιστῶν ὁ Ρῆγας ἐκλέγει τρεῖς ἐξ αὐτῶν τοὺς διαπρεπεστάτους ἦτοι τὸν Κυπριώτην, τὸν Κρητικὸν καὶ τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ ὀρίζει αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἄλλους δέκα καὶ γενομένης διὰ κλήρου τῆς κατανομῆς ἔτυχον εἰς μὲν τὸν Κυπριώτην οἱ τέσσαρες εἰς δὲ τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ τὸν Κρητικὸν ἀνά τρεῖς ἀντίπαλοι. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀρχόμενος τοῦ ἀγῶνος καταρρίπτει τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς τρεῖς τοῦ ἀνταγωνιστάς, ἐπὶ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Χαρίδης καὶ ὁ Κυπρίδης, καὶ τὸ πρῶτον μέρος τῆς γιόστρας τελειώνει διὰ τῆς νίκης τῶν τριῶν αὐτῶν ἵπποτῶν. Ἡ Ρῆγισσα προσφέρει ἄθρον εἰς τὸν μεγαλοπρεπεῖ Ρηγόπουλλον τοῦ Βυζαντίου, τὸν ὁποῖον σχεδιάζουσι νὰ κάμωσι γαμβρόν. Μεταξὺ τῶν τριῶν νικητῶν πρόκειται νὰ διεξαχθῇ ὁ τελικὸς ἀγὼν, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἔπαθλον θὰ ἦτο ἡ τζόγια. Ὁ Ρῆγας ἀποφασίζει νὰ ὀρισθῇ διὰ κλήρου οἱ διαγω-

νοσθησόμενοι δύο, τοῦ τρίτου μὴ λαμβάνοντος μέρος. Γίνεται ἡ κλήρωσις καὶ εὐνοοῦνται ὑπὸ τῆς τύχης ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ὁ Κυπριώτης, ὁ δὲ Κρητικὸς δυσηρησθημένος ἀναχωρεῖ μετὰ τῆς συνοδείας του ἐκ τῆς χώρας. Εἰς τὸ κονταροκτύπημα μετὰ δεινὸν ἀγῶνα νικᾷ ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς καὶ ἐπιδοκιμασίας ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ προσελθὼν εἰς τὴν ἐξέδραν δέχεται εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ χειρὸς τῆς Ἀρετούσας τὸν στέφανον τῆς νίκης, καὶ πανηγυρικῶς ὀδηγεῖται εἰς τὴν οἰκίαν του (1247—2464),

Γ'. Μέρος. Τὸ ἐρωτικὸν πάθος τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον αὐξάνεται μὲ τὴν νίκην αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἡ Νένα ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἀποτρέπη ἀπ' αὐτοῦ ὑποδεικνύουσα τὸ ἀτοπον καὶ ἐπικίνδυνον τοῦ ἔρωτος πρὸς ὑποτελῆ τοῦ πατρὸς τῆς. Ἡ Ἀρετὴ παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τῆς Φροσύνης δίδει συνέντευξιν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπὸ τινος παραθύρου τοῦ Παλατίου πρὸς τὸν ἐρώμενον καὶ διηγοῦνται τὸ ἀμοιβαῖον αἶσθημα. Παραινῆθεις ὑπὸ τῆς Ἀρετούσας ὁ Ἐρωτόκριτος ἀνκπιθεῖ τὸν γέροντα πατέρα του Πεζόστρατον νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν Ρῆγαν καὶ νὰ ζητήσῃ αὐτὴν εἰς γάμον διὰ τὸν υἱόν. Ὁ Βασιλεὺς ἐξοργίζεται καὶ ἀποπέμπει τὸν γέροντα καὶ διατάσσει ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν νὰ φύγῃ ὁ Ἐρωτόκριτος ἐκ τῆς Χώρας (1—936). Ἐπακολουθοῦσι νυκτεριναὶ συνεντεύξεις Ἀρετούσας καὶ Ἐρωτοκρίτου, καὶ ἡ Ἀρετὴ παρουσίῃ τῆς Νένας προσφέρει δακτύλιον ἄρραβῶνα εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, τίνει εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα διὰ πρῶτην φοράν, ὀρκίζονται αἰώνιον ἔρωτα καὶ ἀποχωρίζονται. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐξορίζεται εἰς τὴν Ἐγρίπον ἀκολουθούμενος μόνον ὑπὸ πιστοῦ δούλου, ὁ Πολύδωρος μένει εἰς τὴν Ἀθήναν, ἵνα πληροφορήσῃ τὸν φίλον περὶ τῶν γεγονότων, οἱ δὲ γονεῖς τοῦ Ἐρωτοκρίτου περίλυποι κατακλείονται ἐντὸς τῆς οἰκίας των (937—1760).

Δ'. Μέρος. Ὁ Ρῆγας καὶ ἡ Ρήγισσα ὑποπτεῦνται τὸν ἔρωτα τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον, καὶ ἀποφασίζουσι νὰ τὴν ὑπανδρεύσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς μὲ τὸν Ρηγόπουλλον τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Ἀρετὴ βλέπει ὄνειρον προμηνῶν τὰς συμφορὰς καὶ ἡ Νένα τὴν παρηγορεῖ. Ἐρχονται μαντατοφόροι ἐκ Βυζαντίου ζητοῦντες τὴν χεῖρα τῆς Ἀρετῆς διὰ τὸν Πιστόφορον. Ὁ Ρῆγας καλέσας τὴν κόρην ἀγγέλλει τὴν ἀπόφασιν καὶ ζητεῖ τὴν συναίνεσίν τῆς. Ἡ Ἀρετὴ ἀρνεῖται ἐπιμόνως δικαιολογουμένη ὅτι δὲν θέλει νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος καὶ νὰ ἀποχωρισθῇ τῶν γονέων. Ὁ Ρῆγας καὶ ἡ Ρήγισσα ἐξοργίζονται κατὰ τῆς Ἀρετῆς, ἀπ' οὗ δὲ ὁ Βασιλεὺς ὀπολύει τοὺς ἀπεσταλμένους προφασίζόμενος ἀσθένειαν τῆς Ἀρετῆς, κακοποιεῖ αὐτὴν καὶ ἀποκόψας τὴν κόμην τῆς καὶ ἐνδύσας πενιχρὰ ἐνδύματα τὴν φυλακίζει μετὰ τῆς Νένας εἰς ὑγρὰν καὶ δυσώδη φυλακὴν καὶ διατάσσει νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὰς μόνον ὀλίγον ἄρτον καὶ ὀλίγον ὕδωρ, εἰς τὰς κατόπιν δὲ κατὰ μῆνα ἐρωτήσεις ἡ Ἀρετὴ ἀποκρίνεται πάντοτε ὅτι δὲν μεταβάλλει ἀπόφασιν (1—764). Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπὸ τῆς Ἐγρίπου στέλλει κατὰ καιροῦς τὸν δούλον του Πιστέτην μετὰ μυστικῶν γραμμάτων εἰς τὸν Πολύδωρον,

οὗτος δὲ τὸν πληροφορεῖ τὰ συμβαίνοντα. Ἐπὶ τρία ἔτη ἐτήκετο ἡ Ἄρετῆ εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος εἰς τὴν ἐξορίαν καταστάντες ἀγνώριστοι ἐκ τῆς λύπης. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ὁ Βασιλεὺς τῶν Βλάχων ἐγείρει πόλεμον κατὰ τοῦ Βασιλέως Ἡράκλη διὰ χώραν γειτονικὴν ἀμφισθητούμενην καὶ εἰσβαλὼν κατακαίει τὴν ὑπαιθρον χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ αἰχμαλωτίζει τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἐρωτόκριτος μαθὼν τὸ πρᾶγμα ἀποφασίζει νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸν πατέρα τῆς ἔρωμένης, καὶ διὰ μαγικοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρὰ γραιάς μαγίσσης λαβὼν χροιὰν Σαρακηνοῦ ἔρχεται ἀγνώριστος καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν μάχας ἐπιφέρει μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Βλάχους. Κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀναχαιτίζει τοὺς Βλάχους καὶ διασώζει ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ρῆγαν καὶ τὸν τραυματιᾶν φίλον τοῦ Πολύδωρον· ὁ Ρῆγας εὐγνωμονῶν εἰς τὸν ἀγνώστον ἱππότην προσφέρει τὸ ἥμισυ τῆς βασιλείας του. Οἱ Βασιλεῖς λυποῦνται διὰ τὴν γενομένην φθορὰν τῶν στρατευμάτων καὶ γίνεται ἐκεχειρία δώδεκα ἡμερῶν διὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὁ δὲ Ἐρωτόκριτος ἀποχωρεῖ εἰς ἀπόκεντρον μέρος πρὸς ἀνάπαυσιν (765—1250). Ἔρχεται ἐκ τῆς Φραγκίας πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων ὁ ἀνεψιὸς του Ἄριστος. Γίνεται πρότασις ὑπὸ τοῦ Βλάχου εἰς τὸν Ἡράκλην νὰ λύσῃσι τὴν διαφορὰν διὰ μονομαχίας ἐνὸς ἱππότητος ἐκατέρωθεν, προσρίζων τὸν γενναῖόν του ἀνεψιὸν πρὸς τοῦτο. Ὁ Ρῆγας εὐρίσκειται ἐν ἀπορίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου μὴ ἔχων ἰσόπαλον ἀνταγωνιστὴν κατὰ τοῦ Ἄριστου. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ἐρωτόκριτος προσφέρεται νὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἄριστον. Γίνεται ἐγγραφὸς συμφωνία τῶν δύο βασιλέων καὶ ὅρκος νὰ θεωρηθῆται ἡττημένος ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὁποῖου ὁ ἱππότης ἤθελε φονευθῆ ἐν τῇ μονομαχίᾳ καὶ νὰ πληρώνῃ φόρον ὑποτελείας εἰς τὸν ἕτερον. Ὁ φοβερός ἀγὼν γίνεται διὰ ξίφους πρῶτον ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ συνεχίζεται δι' ἐγχειριδίων πεζῇ, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ ἀμφίροπος μέχρι ἐσπέρας· ἐπὶ τέλους καταπίπτουσιν ἀμφότεροι, ὁ μὲν Ἄριστος νεκρός, ὁ δὲ Ἐρωτόκριτος βαρέως πληγωμένος. Ὁ Βλάχος θρηνεῖ τὸν γενναῖον ἀνεψιὸν καὶ τὸν κηδεύει μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀποχωρεῖ ἐκ τῆς χώρας ἡττημένος (1251—2020).

Ε' Μέρος. Ὁ Ρῆγας φέρει ἰατρούς, οἱ ὁποῖοι παρέχουν τὰς πρώτας βοήθειας εἰς τὸν βαρέως τραυματισμένον Ἐρωτόκριτον καὶ τὸν μετακομίζουν εἰς τὸ Παλάτιον, ὅπου τὸν τοποθετεῖ ὁ Ρῆγας εἰς τὸ δωμάτιον καὶ τὴν κλινὴν τῆς Ἀερτούσας, καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπιμελής καὶ σύντονος ἡ θεραπεία του. Ἡ Ἄρετῆ ἐν τῇ φυλακῇ μανθάνει τὰ κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἀγνώστον ἱππότην, καὶ ἀναζητεῖ τὸν γενναῖον Ἐρωτόκριτον. Ὁ Πολύδωρος ἀναρρώσας μικρὸν ἐκ τῶν ἰδίων τραυμάτων μεταβαίνει καθ' ἑκάστην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσεται ἡ συμπάθειά του χωρὶς νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, ἐν ᾧ ὁ Ἐρωτόκριτος χαίρει βλέ-

πων και συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου, καὶ ἡ ἀνάρωσις του προχωρεῖ. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ Ρῆγα περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος διηγείται πλαστὴν ἱστορίαν. Ὁ Ἡράκλης προσφέρει εἰς αὐτὸν τὸ ἥμισυ τῆς βασιλείας, ἀλλ' ὁ Ἐρωτόκριτος ζητεῖ ὡς μόνην ἀμοιβὴν τὴν χεῖρα τῆς Ἀρετούσας χάριν τῆς ὁποίας ἦλθε καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βλάχων (1—214). Ὁ Ρῆγας μετ' εὐχαριστήσεως ἀκούει τὴν πρότασιν, ἀλλὰ λυπεῖται φοβούμενος τὴν ἄρνησιν τῆς Ἀρετῆς· ὁ Ἐρωτόκριτος παρακαλεῖ τὸν Ρῆγαν νὰ τὸ μηνύσῃ εἰς τὴν Ἀρετὴν, καὶ ἂν δὲν δεχθῆ νὰ μὴ ὀργισθῆ κατ' αὐτῆς ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἡ Ἀρετὴ ἀποπέμπει τοὺς γέροντας ἀπεσταλμένους τοῦ πατρὸς της καὶ ἀποροῖπει τὸν γάμον, ὁ δὲ Ρῆγας ἐξοργισθεὶς ἐκ νέου σκέπτεται νὰ τὴν φονεύσῃ. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἔρχεται ὁ ἴδιος εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ἀκούει ἐκ τοῦ στόματός της τὴν ἴδιαν ἐπίμονον ἄρνησιν, ἀλλ' ἀναχωρῶν ἀφίνει εἰς τὴν Φροσύνην τὸν δακτύλιον, τὸν ὅποιον τῷ εἶχε δώσει ἡ Ἀρετούσα κατὰ τὸν ἀρραβῶνα. Ἡ Φροσύνη τὸν ἀναγνωρίζει καὶ τὸν ἐπιδεικνύει εἰς τὴν Ἀρετὴν, ἡ ὁποία ἐκπλήττεται καὶ φοβεῖται ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπέθανε καὶ προσκαλεῖ τὸν ἱππότην εἰς τὴν φυλακὴν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ περὶ τούτου. Δύο πτηνὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν φυλακὴν καὶ πετόμενα εὐθυμα ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀρετῆς προαγγέλλουσι τὴν ἐπιχειμένην εὐτυχίαν της. Ὁ Ἐρωτόκριτος θέλων ἀκόμη νὰ δοκιμάσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν τῆς ἐρωμένης ἐλθὼν εἰς τὴν φυλακὴν διηγείται πλαστὴν ἱστορίαν περὶ νέου ἱππότητος θανατωθέντος ὑπὸ θηρίου δηλητηριώδους, ὁ ὁποῖος καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν δακτύλιον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του. Λιποθυμία τῆς Ἀρετῆς καὶ θρήνος. Ὁ Ἐρωτόκριτος διὰ τοῦ μαγικοῦ ὕδατος ἀναλαμβάνει τὴν πρώτην ὄψιν καὶ γίνεται ἡ ἀναγνώρισις (215—1132). Ὁ Ἐρωτόκριτος μεταλλάξας πάλιν τὴν ὄψιν ἀναγγέλλει εἰς τὸν Ρῆγαν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὸν γάμον καὶ γενικὴν χαρὰ ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν πόλιν διὰ τὸ γεγονός. Ἡ Ἀρετὴ ἐξέρχεται ἐκ τῆς φυλακῆς στολιζέται καὶ ὀδηγεῖται εἰς τὸ Παλάτιον, ὅπου ζητεῖ συγχώρησιν παρὰ τῶν γονέων της. Κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἐρωτοκριτοῦ καλοῦνται ἐκεῖ καὶ οἱ περίτρομοι γονεῖς του Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐν μέσῳ τῆς ὀμηγύρεως μεταχειρισθεὶς τὸ μαγικὸν ὕδωρ ἀναλαμβάνει τὴν πραγματικὴν ὄψιν καὶ ἀποκαλύπτεται ἐν μέσῳ γενικῆς ἐκπλήξεως καὶ χαρᾶς, οἱ γάμοι τελοῦνται μεγαλοπρεπῶς, ὁ Ἐρωτόκριτος βασιλεύει καὶ σοφῶς κυβερνᾷ τὸ Κράτος καὶ ἀποκτᾷ υἱοὺς καὶ ἀπογόνους. Ὁ ποιητὴς ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ χαίρει διὰ τὴν περᾶτωσιν τοῦ ἔργου, ζητεῖ συγχώρησιν καὶ ἀποκαλύπτει ἑαυτὸν καὶ τὴν πατρίδα (1133—1550).

Καὶ ἐκ τοῦ Προλόγου τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐκ τῆς προηγουμένης περιλήψεως καταφαίνεται ὅτι τὸ ποίημα εἶναι ἐρωτικόν, καὶ καλῶς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἀποκαλεῖται ποίημα ἐρωτικόν. Ὁ πυρὴν τοῦ ἔ-

πους είναι ἡ ἐξύμνησις τοῦ ἀγνοῦ καὶ σταθεροῦ ἔρωτος τῆς Ἀρετῆς καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὡς ἰδεώδους ὑποδείγματος τοῦ πάθους τούτου, περὶ τὸ κύριον δὲ τοῦτο θέμα συμπλέκονται ὡς δευτερεύοντα καὶ βοηθητικὰ στοιχεῖα ἡ φιλία, ἡ ἀφοσίωσις, ἡ ἀνδρική γενναιότης, ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, καὶ ἡ διὰ τοῦ πολέμου ἐξυπηρέτησις αὐτῆς. Εὐστόχως ὁ Gidel (Nouvelles études 512) λέγει «Τὸ ποίημα εἶναι ἐξύμνησις τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εὐσταθείας, τῆς φιλίας, τῆς ὑπακοῆς τοῦ ὑποτελοῦς εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ τῆς ἱπποτικῆς γενναιότητος. Ἐρωτόκριτος, Ἀρετοῦσα, Πολύδωρος, Φροσύνη εἶναι οἱ ἥρωες τῶν ἀρετῶν τούτων. Ἐκαστον τμήμα τοῦ ποιήματος ἔχει χαρακτῆρα ὠρισμένον διὰ τὸν θρίαμβον ἐκάστου τῶν αἰσθημάτων τούτων. Κατὰ πρῶτον ἔρχεται ὁ ἔρωσ καὶ ἡ φιλία, ἔπειτα ἡ ἀνδρεία εἰς τὴν γύστραν, ἡ σταθερότης τῆς Ἀρετοῦσας, καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῆς Φροσύνης, ἡ ἐν τῷ πολέμῳ γενναιότης καὶ ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος».

Ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι ποίημα ρωμαντικόν. Εἶναι προῖδν τῆς ἐρωτικῆς καὶ ρωμαντικῆς ποιήσεως, τοῦ Φραγκικοῦ τούτου δένδρου, τὸ ὅποιον πρὸ αἰώνων εἶχε μεταφυτευθῆ καὶ καρποφορήσει εἰς γῆν καὶ ἀτμόσφαιραν ἑλληνικήν, καὶ παρέχει διὰ τοῦτο ἰδιάζοντά τινα τύπον σύμφωνον πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ ἀνεπτύχθη, καὶ τὸ ἔδαφος, ἐξ οὗ ἤντησε τοὺς χυμοὺς αὐτοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ἔφεραν μετὰ τῶν ἄλλων ἐθίμων οἱ Φράγκοι κατακτηταὶ τῆς Δ' Σταυροφορίας (1204) εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ παρακολούθησαντες τοὺς Φράγκους ἱππῶτας Τρουβαδοῦροι καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν νέων Δεσποτῶν εὐρίσκοντες προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν ἐψάλλον τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἱπποτικὸν ἔρωτα καὶ τὴν γυναικολατρείαν τῶν Αὐθεντῶν, ἤκουσαν δὲ καὶ οἱ ἐντόπιοι Ἕλληνες οἱ ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ἐπικοινωνοῦντες πρὸς τὴν Δύσιν καὶ τοὺς Φράγκους ἱππῶτας τὴν ποιῆσιν ταύτην καὶ παρεσκευάσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀντιλαμβάνωνται καὶ νὰ θαυμάζωσι τὰ νέα ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τῶν νέων κυρίων. Ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς τὸν θαυμασμὸν ἐπηκολούθησε καὶ ἡ μίμησις τῶν τρόπων τούτων, ἀρξαμένη μὲν ἀπὸ τῶν διατηρησάντων καὶ μετὰ τὴν Φραγκικὴν κατάκτησιν ἀξιώματα, τίτλους καὶ Αὐθεντίας Βυζαντινῶν καὶ ἐγχωρίων Ἀρχόντων καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν Φράγκων ἡγεμόνων ὑπηρετούντων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐκ μεικτῶν γάμων γεννηθένων Βασμύλων, κατὰ μικρὸν δ' ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς εὐρύτερα ἐγχώρια στρώματα, ὥστε νὰ εἰσδύσῃ βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔλου φραγκοκρατηθέντος ἔθνους. Ὁ δὲ ὀπλισμὸς, ἡ ἐνδυμασία, ὁ τρόπος τοῦ μάχεσθαι καὶ τοῦ ζῆν τῶν νέων Κυρίων εὖρε προθύμους καὶ εὐφυεῖς μιμητὰς εἰς τὸ νέον ἔδαφος. Ὁ καθηγ. Γ. Σωτηριάδης¹⁾ λέγει «Ἡ Ἑλλάς φραγκίζει, περιβαλλομένη ἔλλην τὴν ἐξωτερικὴν στολήν, τὴν ὅποιαν φέρει ὁ νέηλος κόσμος τῶν φεουδαρχῶν καὶ ἱπποτῶν αὐθεντῶν τῆς, ἀκολουθοῦσα τὰς σημείας των, καθίζουσα

1) Ἐρωτόκριτος, ἐν Παναθηναίσις 31 Ἰανουαρίου 1909 (σελ. 8 τοῦ ἀποσπάσματος).

εἰς τὰ μέγαρά των, πάλλουσα τὸ βαρὺ δόρυ των, θεοποιῶσα τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἐκ πλημμυρούσης ἀπὸ αἰσθηματικότητος θερμῆν καὶ ἀπὸ φλογερὸν πάθος καρδίας ψάλλουσα τοὺς νέους τούτους φραγκικοῦ γένους θεοὺς». Καὶ ἐν σελ. 10. «Τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κινεῖν τὸν θαυμασμὸν οἱ ἐλεύθεροι αὐτοὶ καὶ φαιδροί, δυνατοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἀθλητικοί, φιλοκίνδυνοι καὶ φιλογύναι, πολεμισταὶ καὶ τραγουδισταὶ ἄνδρες. Τὰς διηγήσεις τῶν κατορθωμάτων αὐτῶν ἀκούει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀνοικτὸν στόμα καὶ μετ' ὀλίγον μαρθάνει νὰ τὰς διηγῆται καὶ νὰ τὰς πλάτῃ ἀκόμη ὁ ἴδιος». Ὁ καθηγ. ὅμως Σωτηριᾶδος δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀλλὰ προχωρῶν ὑπερέβαλε κατὰ πολὺ, ὡς πιστεύω, τὸ ὀρθὸν μέτρον τῆς φραγκικῆς ἐπιδράσεως λέγων (ἐν σελ. 7) γενικῶς «Τὸ χριστιανικὸν ἑλληνικὸν ἔθνος ἀποβάλλει τὰ δύο οὐσιωδέστερα γνωρίσματα τῆς μέχρι πρὸ ὀλίγου ἱστορικῆς του ὀντότητος, τὴν γνησίαν ἐθνικὴν συνειδήσιν καὶ τὴν ἐνεργὸν τοῦ ὑπερόχου τοῦ πνεύματος δύναμιν», καὶ παρακατιῶν (σελ. 10) «Ἡ νέα μας ἱστορία ἀρχίζει μὲ τὸν ἐκφραγκισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ποιήσις μας ὡς ὑψίστη καὶ καθαρωτάκη ἐκφρασις τοῦ πνεύματος καὶ πιστὸν ἀτόπτρον τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ γεννᾶται ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Δύσιν». Ἐἰδικώτερον δὲ περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὁμιλῶν ὡς προϊόντος τῆς ποιήσεως ταύτης τὸν καλεῖ (σελ. 14) «γνήσιον ἀπαύγασμα φραγκικοῦ πνεύματος» καὶ ἐπάγεται «αὐτὸς εἶναι ἀκριβῶς ὁ χαρακτήρ τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀνακαινίσεως ὁ τέλειος ἐκφραγκισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος»,

Ὁ καθηγ. Πολίτης¹⁾ ἐλέγχων τὴν ἀνωτέρω ἀκροτάτην γνώμην καὶ ἀπόλυτον θεωρίαν τοῦ κ. Σωτηρ. ὡς περιφανῶς ἀντικειμένην πρὸς τὰ πράγματα, παραδέχεται εἰς τινὰ τῶν μνημείων τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν λογοτεχνίας φραγκικὴν ἐπίδρασιν. «ἀλλ' ὡς φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς συναφείας καὶ πνευματικῆς κοινωνίας τῶν λαῶν. Ἡ τοιαύτη δ' ἐπίδρασις, ἥτις ἄλλως καὶ ἀμοιβαία ἦτο, ἀπέχει μεγάλως τῆς ὀλεθρίας ἐπιδράσεως, ἥτις ὑποτίθεται τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς γνησίας ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τὸν τέλειον ἐκφραγκισμὸν τοῦ ἑλλην. πνεύματος. . . . καὶ ἂν περιορισωμὲν τὴν ἐξέτασιν εἰς τὴν λαϊκὴν ποιήσιν τῶν ὕστερον χρόνων, εἰς τίνα ξένην ἐπίδρασιν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν πλουσίαν ποιητικὴν παραγωγὴν τοῦ IB' αἰῶνος; Μόνον δὲ τὸ ἔπος τοῦ Ἀκρίτου δὲν ἀρκεῖ νὰ καταρρίψῃ ἐκ θεμελίων τὸν ἰσχυρισμὸν περὶ γενέσεως τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Δύσιν καὶ περὶ τελείου ἐκφραγκισμοῦ τοῦ ἑλλην. πνεύματος»;

Ὁ κ. Πολίτης ἀρνεῖται φραγκικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὰ λεγόμενα Ρόδου

1) Περὶ Ἐρωτοκρίτου, Λαογραφία Α' σελ. 55.

ἄσματα¹⁾ και εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως ἐστηρίχθη ὁ κ. Σωτηρ. πρὸς δικαιολογίαν τῆς θεωρίας του περὶ ἐκφραγλισμοῦ τοῦ ἔλλη. πνεύματος και τῆς ἔλλη. ποιήσεως. Καὶ ἔχει μὲν δίκαιον ὁ κ. Πολίτης ἐν πολλοῖς και ὁ τέλειος ἐκφραγλισμὸς τοῦ ἔλλη. πνεύματος και τῆς ποιήσεως ἀποκλείεται, πιστεύω ὅμως ὅτι μεταπεσὼν εἰς τὴν ἔλλη. ἄκραν γνώμην ὑποτιμᾷ πολὺ τὴν φραγκικὴν ἐπίδρασιν και εἰς ἄλλα και δὴ και εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, ὡς θὰ ἴδωμεν. Βεβαίως εἰς τὰ Προδρομικὰ ποιήματα, τὸν Σπανέαν, εἰς τὸν Διγενῆν Ἀκρίταν μικρὰ και ἀσήμαντα εἶναι τὰ φραγκικὰ στοιχεῖα, και ὀλόκληρος δὲ ἡ δημοτικὴ μας ποιησις ἀπὸ παλαιότερας ἐποχῆς, τὸ μόνον και γνήσιον κάτοπτρον τοῦ πνεύματος και τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ ἔμεινεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας τελείως ἐθνικὴ και γνησίως ἑλληνικὴ. Τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἄλλὰ δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ ἀρνούμεθα ὅτι αἱ μετὰ τῶν Φράγκων πυκναὶ σχέσεις ἀπὸ τοῦ 13 αἰῶνος ἰδίως και ἐφεξῆς, και ἡ ὑποδούλωσις μεγάλου μέρους τοῦ Βυζαντ. Κράτους ὑπ' αὐτῶν και ἡ μακρὰ διάρκειά τῆς Φραγκοκρατίας εἰς πολλὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος ἐπέφεραν ἀλλοιωσίν τινα εἰς πολλοὺς κοινωνικοὺς και ἠθικοὺς ὅρους τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, και ἀφήκαν ἴχνη ἰσχυρὰ τῆς ἐπιδράσεώς των. Τὸ τοιοῦτον συνέθη μάλιστα εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας ὅπου πλείονα χρόνον και ἰσχυρότερον ἐπεβλήθη τὸ φραγκικὸν στοιχεῖον, ὅπως λ. χ. εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους Κύπρον, Κρήτην, Ρόδον και τὴν Ἐπτάνησον. Ἐν μάλιστα εἶδος ποιήσεως τὸ ρωμαντικόν, εἰς ὃ ὑπάγεται και ὁ Ἐρωτόκριτος, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰσῆχθη και ἐκαλλιεργήθη τελείως ὑπὸ φραγκικὴν πνοήν. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ὁ ἔλλη. λαὸς παρήγαγε τὴν μεσαιωνικὴν ρωμαντικὴν ποίησιν ἢ μεταφῶρων ἀπλῶς και μεταφράζων Φραγκικὰ πρότυπα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἢ ἐργαζόμενος ἐπὶ ἀρχαίων θεμάτων ἢ ἐξευρισκῶν ἐν τῷ ἰδίῳ περιβάλλοντι και ἐν τοῖς ἰδίῳ αἰσθήμασιν ἴδια θέματα και ἐπεξεργαζόμενος αὐτὰ κατὰ τὰς νέας ἀντιλήψεις. Οὕτως ἐγεννήθησαν τὰ ρωμαντικὰ ποιήματα τῆς Φραγκοκρατομένης Ἑλλάδος, ὧν ἀρχετὰ μέχρι ἡμῶν διεσώθησαν ἢ Ἰδιὰς τοῦ Ἑρμωναχοῦ, Πόλεμος τῆς Τρωάδος, Ἱστορία Ἀλεξάνδρου, Ἀπολλώνιος Τύριος, Καλλιμαχος και Χρυσορρόη, Λύδιστρος και Ροδάμνη, Βέλθανδρος και Χρυσάντζα, Φλώριος και Πλάτζια Φλώρα, Ἰμπέριος και Μαργαρώνα κλπ.²⁾ Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τοῦ 13, 14 και 15 αἰῶνος, ἤτοι τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς Φραγκοκρατίας ποιητικὰ ρωμαντικὰ προϊόντα, ἀλλὰ και βραδύτερον ἢ ἐπίδρασις ἢ φραγκικὴ δὲν ἐξέλιπε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑποδούλωσιν τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἑλλη. χωρῶν κατὰ τὸν 15 αἰῶνα ἔμειναν αἱ νῆσοι Κύπρος, Κρήτη και αἱ Ἰό-

1) Ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1913 ἐκ νέου ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Hesselring και Pernot ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐρωτοπαίγνι α.

2) Ἰδ. Krumbacher, Gesch. Byz. Litter. München 1897 § 370-384.

νοι νήσοι, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθησαν ἐν μικροτέρῳ χώρῳ καὶ ὑπὸ ἐπίδρασιν κυρίως μόνον ἰταλικὴν τὸ φιλολογικὸν ἔργον, τὸ ὅποσον διέκοψαν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι οἱ Ὀσμανίδαι κατακτηταί. Ἡ Κρήτη κυρίως ἀνεδέχθη τὸ ἔθνικὸν ἔργον τῆς περαιτέρω μορφώσεως νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης καὶ παρήγαγε λογοτεχνικά ἔργα συνεχίζοντα τὴν λογίαν παράδοσιν. Δικαίως διὰ ταῦτα ὁ καθηγ. H. Pernot¹⁾ διαιρῶν τὴν νεοελλ. φιλολογίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ)πόλεως εἰς τρεῖς περιόδους τάσσει πρώτην τὴν Κρητικὴν περίοδον τὴν διήκουσαν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε ἔρχεται ἡ Ἑπτανησιακὴ. Τῆς Κρητικῆς ταύτης γραμματείας τὰ σημαντικώτατα ἀλλὰ καὶ ὀφιαίτατα προϊόντα εἶναι τῇ Βοσκοπούλλα, ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ἡ Ἐρωφίλη καὶ τὰ ἄλλα Κρητικὰ δράματα καὶ δὴ ὁ Ἐρωτόκριτος τὸ κάλλιστον πάντων καὶ τρόπον ἰνὰ τὸ κορύφωμα τῆς Κρητ. περιόδου τῶν δύο αἰῶνων, καθ' οὓς ἡ μεγάλη νήσος κατεῖχε τὰ φιλολογικὰ σκήπτρα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Τὰ Κρητικὰ ταῦτα φιλολογικὰ ἔργα παρήχθησαν ἐν περιβάλλοντι ἑλληνικῷ ἀλλ' ὑφισταμένῳ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῶν κυριάρχων Ἑνετῶν καὶ τῆς ἀκμαζούσης ἤδη Ἰταλικῆς τῆς Ἀναγεννήσεως ποιήσεως, καὶ κατὰ τοῦτο ταῦτα διαφέρουσι ὄχι μόνον κατὰ χρόνον τῶν προηγουμένων μνημονευθέντων μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιῶν τῆς ἐπιδράσεως, ἡ ὁποία ἐν ᾧ εἰς τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα εἶναι Φραγκικὴ, εἰς τὰ νεώτερα ταῦτα Κρητικὰ εἶναι Κυρίως Ἰταλική.

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον τὸ περὶ πηγῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου θὰ ἴδωμεν ἀκριβέστερον ποῖα εἶναι τὰ κυρίως φραγκικὰ στοιχεῖα τοῦ ποιήματος, καὶ τότε θὰ ἐκτιμήσωμεν καλλίτερον τὸ μέτρον τῆς ἐπιδράσεως ταύτης, θὰ διακρίνωμεν τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τῶν ἰταλικῶν, καὶ θὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐκ τῆς κράσεως ἀμφοτέρων τῶν παραγόντων τούτων παραχθεῖσαν μεικτὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν κατατάσσεται καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος.

Β. Πηγαὶ τοῦ ποιήματος.

Εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος ποίημα πρωτότυπον ἢ ὄχι; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, τὸ ὅποσον πολλὰκις μέχρι τοῦδε ἐτέθη καὶ ἐξητάσθη, πρόκειται νὰ δοθῇ ἀπάντησις ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ. Ἡ ἔρευνα τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθη, καὶ ἀφ' ὧν ἤντησεν ὁ ποιητὴς εἶναι ἐκ τῶν δυσχερεστάτων ζητημάτων καὶ τὸ πλεῖστας διχογνωμίας γεννήσαν, ἀφ' οὗ ἄλλως συνεδέετο τόσοσιν στενῶς καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἐπίμαχα ζητήματα περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ, καὶ ἀφ' οὗ, ὡς εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ ποιητὴς δὲν ἠθέλησε νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τούτων. Ἀγνοοῦμεν ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλλείψει τῶν ἀπαραιτήτων ἐρευνῶν τὸ φιλολογικὸν καὶ

1) H. Pernot, Leçon d'ouverture du cours de langue et littérature grecques modernes, Paris 1913 p. 16—17.

ποιητικὸν περιβάλλον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκινεῖτο καὶ ἔδρασεν ὁ ποιητὴς καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν γνωρίζομεν καὶ τοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι θὰ ἐνήργησαν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ποιήματος, καὶ θὰ ἐχορήγησαν εἰς τὸν ποιητὴν τὴν ὕλην καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας. Ὁ Ἐρωτόκριτος δηλ. δὲν ἔρχεται, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς ὑπέροχα ποιητικὰ ἔργα, κατόπιν ἢ ἐν μέσῳ σειρᾶς ὁμοίων ἔργων παραχθέντων ὑπὸ γνωστούς ὄρους καὶ ἐξηκριδωμένας συνθήκας, ἀλλὰ παρουσιάζεται εἰς ὑμᾶς ὡς ἰδιάζον καὶ μεμονωμένον φαινόμενον, τοῦ ὁποίου τὴν αἰφνιδίαν ἐπιτολὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν σύστασιν δὲν δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἑλλείψει ὄρων συγκρίσεως. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ διαφορώταται περὶ τοῦ ποιήματος γνώμαι περὶ τοῦ χρόνου τῆς γενέσεως, τῆς συστάσεως καὶ τῆς φιλολογικῆς καὶ λογοτεχνικῆς αὐτοῦ ἀξίας καὶ αἱ πολλὰ ἀμφιβολαί.

Ἀρχαῖαι πηγαί. Πρῶτος ὁ Leake ἐν τῇ πολλῶν μνημονευθείσῃ περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου μελέτῃ του δισχυρίσθη ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἀπεμιμήθη ἀρχαῖα πρότυπα καὶ δὴ τὸν Ὅμηρον λέγων (σελ. 116), «Ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου φαίνεται ὅτι ἀνέγνωσε τὸν Ὅμηρον καὶ ἐπίστευσε ὅτι ἐπέτυχεν εὐστοχον μίμησιν τοῦ μεγάλου προτύπου ἐπαναλαμβάνων εἰς διάφορα χωρία εἰκόνας καὶ περιγραφὰς μαχῶν σχεδὸν αὐτολεξεί». Τὴν γνώμην ταύτην δὲν ὑπεστήριξεν οὐδ' ἐδικαιολόγησεν ὁ Ἀγγλος συγγραφεύς, καὶ φαίνεται μᾶλλον ὡς ἰδέα ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἀδασανίστης συλληφθεῖσα παρὰ προῖον ἀκριβοῦς ἐρεῦνης, διότι ἂν ἐξήταξε τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ ἐδασάνιζεν ἐπαρκῶς, δὲν θὰ διέφευγε τὴν κρίσιν του ὅτι αἱ ὁμοιότητες, τὰς ὁποίας ἐνόμισεν ὅτι παρετήρησεν εἶναι λίαν ἀπομεμακρυσμεναι καὶ ἀόριστοι.

Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ κ. Dieterich¹⁾ ἐπανελάβε τὴν γνώμην τοῦ Leake περὶ Ὀμηρικοῦ προτύπου λέγων, «Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ἡ προτίμησις ἀρχαίων ἀναμνήσεων ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ποιήματος ἢ χρήσις ἀγαπητῶν ἀρχαίων ὀνομάτων, ἢ εἰσαγωγή ἑλλην. θεῶν τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ διεξοδικαὶ περιγραφαὶ κατὰ τρόπον Ὀμηρικὸν καὶ τέλος ἢ ἀφθονία Ὀμηρικῶν ἢ καθ' Ὀμηρικὰ πρότυπα πλασθειῶν παρομοιώσεων». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ ὁ Dieterich παρατηρεῖ, «Ὅπως Ὀμηρικὴ εἶναι ἡ παρομοίωσις, καθ' ἣν οἱ μονομαχοῦντες εἰκονίζονται ὡς λέοντες ἐπιπίπτοντες κατὰ τῆς λείας. Ἐπίσης ὁ θόρυβος τῶν ξιφῶν παραβαλλόμενος πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς θυέλλης ἐν ὄρεινῳ δάσει ἢ πρὸς τὴν μάχην τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ νότου καὶ ἄλλα ὅμοια ἐν ταῖς μάχαις», καὶ ἐπάγεται κατόπιν ὁ Diet. «Ὅλα ταῦτα δεικνύουσιν ὅτι πρὸ τοῦ Κορνάρου περιεπέτετο τὸ ἴνδαλμα τῆς Ἰλιάδος, εἴτε ὅτε ἐξήτει ἐν αὐτῇ τεχνικόν τι πρότυπον, εἴτε ὅτε ἤθελε νὰ συστήσῃ καλύτερον διὰ τούτου τὸ ἔργον του εἶναι δὲ τοῦτο

1) K. Dieterich. Gesch. der Byzant. und neugr. Litt. 2 Auflage, Leipzig 1909 σελ. 83—88.

ἀρκετὸν διὰ τὴν ἀδείξῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο προβεβουλευμένον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ χρησιμοποίησις τοῦ Ὀμηρικοῦ ἔπους εἶναι βεβαιότερα ἢ τοῦ Περσικοῦ τοῦ Firdusi κτλ.» Οὐδὲν πλέον τοῦ Leake προσέθηκε διὰ τῶν ἀνωτέρων ὁ Diet. πρὸς ἀποδείξιν τῆς γνώμης ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐμιμήθη τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, καὶ μόνον δὲ ἡ παρατήρησις ὅτι ὁ Diet. λέγει ὅτι ὁ Κορνᾶρος εἰσάγει εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον τοὺς Ἕλληνας θεοὺς τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κρίσις του δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ μελέτης τοῦ ποιήματος.¹⁾ Πάντες οἱ λοιποὶ οὐδένα πλέον λόγον κάμνουσι περὶ Ὀμηρικῶν μιμήσεων ἐν τῇ Ἑρωτοκρίτῳ, ὁ δὲ καθηγ. Hesseling²⁾ ἀναιρῶν τὴν γνώμην τοῦ Leake περὶ Ὀμηρικοῦ προτύπου λέγει ὅτι αἱ παρατηρούμεναι μικραὶ συμφωνίαι μεταξύ Ὀμήρου καὶ Ἑρωτοκρίτου ἀπαντῶσι πάντοτε καὶ ἐλάχιστα ἐν τῇ συνόλῳ ἀποδεικνύουσιν, καὶ ἐπίδρασιν δὲ ὁμηρικὴν ἂν δεχθῶμεν, τοσοῦτον ἔμμεσος θὰ ὑπῆρξεν αὐτῇ, ὥστε περὶ τοῦ Ὀμήρου ὡς ἀμέσου προτύπου οὐδεὶς δύναται νὰ γίνεταί λόγος.

Τὸ ζήτημα ὅμως τῶν ἀρχαίων πηγῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν ἐπιμελέστερον καὶ ἀκριδέστερον ἐξήτασεν ὁ φίλος καθηγ. Στυλιανὸς Δεινάκις εἰς δύο μελέτας αὐτοῦ εἰς τὸν Κρητικὸν Ἀστέρα³⁾ καὶ ἔπειτα ὀριστικώτερον ἐν τῇ Χριστιαν. Κρήτῃ.⁴⁾ Ὁ κ. Δειν. ἐξήτασε τὰ χωρία τοῦ Ἑρωτ. τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ὁμοιότητας μάλιστα εἰς εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις πρὸς χωρία τῆς Ἰλιάδος, τὰ Ἀργοναυτικά τοῦ Ἀπολλωνίου, τὴν Αἰνειάδα καὶ τὰ Γεωργικά τοῦ Βιργιλίου, τὰς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου καὶ τὴν Θηβαΐδα τοῦ Στατίου, τὸ δὲ πόρισμα τῆς ἐπιμελοῦς ταύτης ἐργασίας εἶναι ὅτι ἐξ ἑλληνικῶν μὲν κειμένων ὀλίγα εἶναι τὰ ἔχοντα τῆς μιμήσεως ἐν τῇ Ἑρωτοκρίτῳ καὶ ταῦτα οὐχὶ ἄμεσον μαρτυροῦσιν ἐπίδρασιν, πρὸς τὴν Λατινικὴν ὅμως ποιήσιν ὁ Ἑρωτόκριτος παρουσιάζει περισσοτέρας ἀναλογίας, τὰς ὁποίας καὶ λεπτομερῶς ἐσημείωσεν ὁ κ. Δειν.

Ἡ γνώμη αὕτη διήγειρεν ἀντιρρήσεις μάλιστα τοῦ καθ. Πολίτου, ὅστις ἐν τῇ Λαογραφίᾳ Α 353—355 ἀπορρίπτων αὐτὴν παραδέχεται μᾶλλον ὅτι ἂν ποθεν ἦντλησεν ἐμπνεύσεις ὁ ποιητής, τοῦτο θὰ ἐγένετο ἐκ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὅπως εἶχεν εἰπεῖ καὶ ὁ Λαγουμιτζάκις· ἀλλ' ὅσα μὲν οὗτος προτείνει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης δὲν δεικνύουσι σχε-

1) Εἰς τὴν ἀνακρίθειαν ταύτην παρεσῆθη ὁ Dieterich, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Brandis (ἰδ. κατωτέρω), ὡς τὸ ἐσημείωσε καὶ τὸ ἠλεγξε καὶ ὁ Sven Oftedal ἐν τῇ περὶ Ἑρωτοκρίτου μελέτῃ του.

2) Erotokritos en Aretousa σελ. 101.

3) Κρητικὸς Ἀστήρ, περιοδικὸν ἐν Χανίοις Κρήτης ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1906 καὶ ἐξῆς, ἐν σελ. 163—164, 250—251, 269. Ἴδὲ ἀντιρρήσεις: Κ. Λαγουμιτζάκις αὐτόθι σελ. 277—278 καὶ 283—284.

4) Χριστ. Κρήτη 1912 τομ. Α' σελ. 448—466.

δὸν τίποτε, ὁ δὲ καθηγ. Πολίτης δὲν εἰσήλθεν εἰς λεπτομερῆ ἔρευναν καὶ δικαιολογίαν τῆς γνώμης ταύτης.

Παρετήρησαν ἄλλοι, ἀποκλίνει δὲ νῦν καὶ ὁ κ. Δειν. νὰ πιστεύσῃ ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸ παράδειγμα τῆς Ἐρωφίλης τοῦ Χορτάζη, ἣ ὅποια περιέχει μὲν πολλὰς ἀναλογίας πρὸς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὰ δράματα τοῦ Σενέκα, ἀλλ' εἶναι ἐν τούτοις βέβαιον ὅτι ἡ Ἐρωφίλη ἐγένετο κατὰ Ἱταλικά πρότυπα μιμηθέντα ἀρχαῖα ἔργα, ὅτι αἱ ἀναλογίαι τοῦ Ἐρωτοκρίτου πρὸς ἀρχαῖα ἔργα Ἑλληνικὰ καὶ μάλιστα Λατινικὰ δὲν ἐπήγασαν κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν ἀρχαίων κειμένων, ἀλλ' ἦλθον διὰ τῶν Ἱταλικῶν μιμήσεων καὶ τῆς Ἱταλικῆς ποιήσεως, ἣ ὅποια ἀφθόνως ἤντησεν ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν. Κατὰ τὴν γνώμην ἄρα ταύτην, ἥτις φαίνεται συγκεντροῦσα πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς πιθανότητος, αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὸν Ἐρωτοκρίτον ἀναλογίαι πρὸς ἀρχαῖα πρότυπα εἶναι μόνον ἔμμεσοι μιμήσεις, ἧτοι πρῶτον παρέλαβε τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἡ Ἱταλικὴ λογοτεχνία ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν, ἐκ τῆς Ἱταλικῆς δὲ γραμματείας εἰσεχώρησαν εἶτα καὶ εἰς τὸν Ἐρωτοκρίτον.

Τὴν μέσσην ταύτην γνώμην τὴν συμδιβάζουσαν κάλλιστα τὰ πράγματα παραδεχόμενοι καὶ ἡμεῖς, δὲν ἔχομεν ἐξ ἄλλου καὶ τὰ στοιχεῖα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐστερεῖτο τελείως κλασικῆς μορφώσεως, καὶ ὅτι ἦτο ἀγευστος τῶν ἀρχαίων μεγάλων προτύπων π.χ. τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Βιργιλίου. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν εἶχε πλήρη τὴν ἱκανότητα τῆς χρήσεως τῶν πρωτοτύπων κειμένων, σχεδὸν βέβαιον θεωροῦ ὅτι διὰ νεωτέρων μάλιστα Ἱταλικῶν μεταφράσεων καὶ μιμήσεων ἦτο ἐξοικειωμένος πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ποιητῶν. Παρετήρησα καὶ ἐσημείωσα ἤδη ἐν σελ. 424 (σημ. Β 1925) ὅτι παρ' Ἐρωτοκρίτῳ εὐρίσκονται ἀποστροφᾶι (Ἐρωτ. Β 1925, Δ 1037, 1539, 1545, 1549) τοῦ ποιητοῦ πρὸς πρόσωπα δρώντα τοῦ ποιήματος ἔχουσαι πολλὴν τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀποστροφὰς τῆς Ἰλιάδος (Ν 602-3, Ο 582, Π 754, 787), αἱ ὅποια ἐπιτρέπουσι νὰ ὑποθέσῃ τις τὸν Κορνᾶρον οὐχὶ ἄμοιρον τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ ἡ χρῆσις αὕτη τῶν ἀποστροφῶν τοῦ ποιητοῦ προῆλθον ἐμμέσως καὶ ἐξ Ἱταλικῆς μιμήσεως, πρᾶγμα τὸ ὅποσον δὲν δύναμαι νὰ ἐλέγξω ἐπὶ τοῦ πα-

1) Ὁ Κυπρίδης Β 511 ἐξῆς.

2) Τελευταῖον παρετήρησα καὶ μίαν ἄλλην ἀνάμνησιν Ὀμηρικὴν. Εἰς τὸ Α 1625—1626 ὁ ποιητὴς λέγει περὶ τοῦ κακοῦ (τοῦ Ἐρωτος).

Τῆ φύσι το κακὸ πολλὰ κακὴ τὴν ἔχει,
μ' ἕναν πόδαν ἢ ὄντε κινᾶ, καὶ μὲ τὰ χίλια τρέχει.

τὸ ὅποσον ὑπενημιζεῖ τὸ περὶ τῆς Ἐριδος λεγόμενον ἐν Ἰλιάδος Δ 442—3,

ἢ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορούσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Ἄλλ' ἴσως ὁ Κορνᾶρος εἶχε καὶ εἰς τοῦτο ἐγγυτέραν πηγὴν.

παρόντος. Καὶ ὁ λόγιος φίλος κ. Κωνσταντῖνος Θεοτόκης παρετήρησεν ὅτι «ένας ἀπὸ τούτους Ἄρχοντοπούλλους τοῦ Ἑρωτοκρίτου (ὁ Κυπριώτης) εἶχε γιὰ ἔμβλημα τὸν Ἑρωτα δεμένο πίσω ἀπὸ τ' ἀμάξι, πρᾶμα τοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μὴ μᾶς θυμίσῃ τὸ θάνατο τοῦ Ἑκτορα».

Β' Φραγκικαὶ πηγαί.

Ἄφ' οὗ ὁ Ἑρωτ. εἶναι ποίημα γενόμενον ἐν χώρᾳ φραγκοκρατουμένη καὶ ἀνήκει εἰς γένος ποιήσεως τὸ ὅποτον ἀνέπτυξαν καὶ ἐκαλλιέργησαν οἱ Φράγκοι τὸ ἱπποτικὸν καὶ ρωμαντικὸν εἶδος, καὶ ὑπετέθη μάλιστα ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἦτο Ἑνετὸς ἢ ἐνετογενής, ἦτο φυσικὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον φραγκικῆς ἐμπνεύσεως καὶ νὰ ζητηθῶσι τὰ φραγκικὰ αὐτοῦ πρότυπα, αἱ φραγκικαὶ πηγαί, ἐξ ὧν ἤντησεν ὁ ποιητῆς αὐτοῦ.

Ἐν τῷ Dr. Iken¹⁾ μολονότι ὀλίγα μόνον μέρη τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐγνώριζεν, ὡς εἶπομεν, ἦτοι ὅσα τοῦ ἔγραψεν ὁ Κανέλλος καὶ ὅσα εὗρηκε παρὰ τῷ Leake, εὕρισκει ἀρκετὰς ὁμοιότητας εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὸ ἰσπανικὸν ἔπος Cid (τοῦ IB' αἰῶνος ἢ τὸ Γαλλικὸν δράμα τοῦ Κορηλίου 1636), καὶ ὑποθέτει ἐπίδρασιν τούτου εἰς τὸ Κρητικὸν ποίημα. Παρατηρεῖ δὲ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποιήματα, ἐν αἷς ὑπόκειται ἡ αὐτὴ ἰδέα ὡς βάσις, ἦτοι ὁ ἥρωα τοῦ ποιήματος κερδαίνει τὴν ἔρωμένην, τὴν ὁποίαν τοῦ ἠρνοῦντο πρότερον, παρέχων μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τὸν πατέρα τῆς, διὰ τῆς ὑπηρεσίας δὲ ταύτης ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἀποδώσῃ χάριν καὶ ἀμοιβὴν καὶ ἐπιφέρει «Εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἔλαβε τὸ πρότυπον ἐκ τῶν Ἱταλῶν ποιητῶν καὶ μάλιστα τῶν Βενετῶν, καὶ ὅτι εἶχε σπουδαίους προδρόμους εἰς τὸν Morgante τοῦ Pulci τὸν Orlando Innamorato τοῦ Bojardo καὶ τὸν Orlando Furioso τοῦ Ἀριόστου, καὶ ἀρκετὰς πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ἀντλήσῃ, ἐπειδὴ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα δὲν ἦσαν πρόσφορα πρὸς μίμησιν εἰς ἔργον τοῦ ρωμαντικοῦ ἱπποτισμοῦ καὶ τοῦ ἐρωτικοῦ γένους, ὅπως ἠθέλησεν ὁ Κορνᾶρος νὰ ποιήσῃ. Περισοτέραν τροφήν ἄρα εὗρε διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀναμφιβόλως εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ἀριόστου καὶ τοῦ Βογιάρδου, οἱ ὅποιοι ἔζων πολὺν χρόνον πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ποιήματα τοῦ ἦσαν εὐκολώτατα προσιτά».

Ἐν τῷ Dr. Fauriel²⁾ μολονότι ὀλίγα μόνον μέρη τοῦ Ἑρωτ. κρίσιν θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἀκόλουθον κεφάλαιον λέγει²⁾ (σελ. XX) «Τὰ ἦθη τῆς Ἱππωσύνης, ὅπως τὰ ἐφαντάζοντο εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν ὑφίστατο πλέον παρὰ ἀσθενῆς παράδοσις, εἶναι εὐχαρίστως πεποικιλμένα διὰ στοιχείων φυσικῶν καὶ ἀληθῶν δανεισμένων ἐκ τῶν πραγματικῶν ἐθῶν

1) Dr Carl Iken, Leucothea, Leipzig 1825, σελ. 199.

2) C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824 — 1825, tomes II.

τῆς νέας «Ἑλλάδος» καὶ «τὸ ὕφος τοῦ Ἑρωτοκρίτου ποικίλλεται ἀναμιξὲς ἐκ μιμήσεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας» καὶ «Ὁ Ἑρως πρὸ πάντων εἰκονίζεται διὰ πρωτοτύπου κράματος ζέσεως καὶ ἀπλότητος ἐξάρσεως καὶ εἰλιγνείας, ὅπου αἰσθάνεται τις τὴν ἰδιαίτεραν ἔμπνευσιν τῆς Ἑλλάδος περισσότερον παρὰ τὴν ἱπποτικὴν ἐρωτοτροπίαν (galanterie)». Ὁ Fauriel ὅρα ἐθεώρει τὸν Ἑρωτόκριτον ὡς προελθόντα ἐκ μεζεύσεως στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ φραγκισμοῦ καὶ ἐκ τῶν πραγματικῶν ἔθων τῆς νέας Ἑλλάδος, δὲν προσέθη ὅμως εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν καὶ διάκρισιν τῶν στοιχείων τούτων οὐδ' ὑπέδειξεν αὐτά, ὥστε νὰ δυνάμεθα σήμερον νὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν βασιμότητα τῶν ἀφορισμῶν του.

Ὁ Brandis εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἑρωτοκρ. κρίσιν,¹⁾ ἦν θὰ ἴδωμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ ἀκόλουθον, κεφάλαιον ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτ. ὠδηγήθη ἀπὸ Ἰταλικά πρότυπα καὶ τὰ ἐμιμήθη εἰς λεπτομερείας δὲν ἐνδιέτριψεν ὅμως καὶ αὐτὸς πλείοτερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο διὰ νὰ μᾶς διαφωτίσῃ καλύτερον.

Μᾶλλον συγκεκριμένως ἐκφράζεται ὁ Nicolai²⁾ λέγων ὅτι τὸ θέμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι θρίαμβος ρωμαντικοῦ ἔρωτος βραβευομένου διὰ γυναικείας καλλονῆς καὶ ἀρετῆς, καὶ ὅτι «ἐν τῇ σκηνοθεσίᾳ τοῦ ποιήματος κατοπτρίζεται ὁλος ὁ πολύμορφος τυχοδιωκτικὸς ἱπποτικὸς κόσμος μετὰ τῶν ποικίλων χαρακτηριστικῶν ιδιοτήτων του, τῶν μονομαχιῶν τῶν κονταροκτυπημάτων καὶ τῶν ἐρώτων του. Γραμμαὶ τινες ὑπενημιχθῶν πνευματικῶς συγγενῆ ποιήματα Ἰταλῶν, ὅπως τὸν Βογιάρδον καὶ τὸν Ὁρλάνδον τοῦ Ἀριστοῦ, ὁ ποιητὴς κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν του τὰς ἰδέας τοῦ μεσαιωνικοῦ ρωμαντισμοῦ Ἐν αὐτῷ φαίνεται ὁ ἀναχρονισμὸς εἰς χαρακτήρας σχέσεις καὶ ἦθη, ἅτινα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱπποτισμοῦ ἔχουσι συνδεθῆ μετὰ τῆς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον ὄξυν καὶ δριμύν (grell und pikant.)

Θέμα ἰδίως ἐμβριθεῶς μελέτης κατέστησε τὸ περὶ φραγκικῶν προτύπων τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὁ ἐντρίβης περὶ τε τὴν παλαιογαλλικὴν καὶ νεοελλην. φιλολογίαν Gidel.³⁾ Οὗτος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου λεγεί (σελ. VII) «Τὸ ἔργον τοῦτο χρονολογεῖται κατὰ τὸν 16 αἰῶνα. Εἶναι ποίημα ἱπποτικῶν χωνευθὲν εἰς τὴν μήτραν τῶν γαλλικῶν μας ρομάντζων (calqué sur nos romans) καὶ προσαρμοσθὲν πρὸς τὸ αἰσθημα τῶν Κρητῶν χάριν

1) Chr. A. Braneis, Mitteilungen aus Griechenland, Leipzig 1842 Bd. 3 σελ. 50 ἐξῆς.

2) Nicolai, Gesch. der neugriech. Litter. Leipzig 1876 σελ. 232 ἐξ.

3) M. Ch. Gidel, Nouvelles Études sur la littérature grecque moderne, Paris 1878.

τῶν ὁποίων καὶ ἐγένετο» Ὁ Gidel δικαιολογεῖ διὰ μακρῶν τὴν γνώμην ταύτην, ἀναφέροντες δὲ κατωτέρω τὰ κυριώτερα καὶ οὐσιωδέστερα αὐτῆς σημεῖα.

«Μάτην θὰ ἐξήτει τις νὰ συνδέσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος πρὸς ἱστορικόν τι γεγονός· ὁ ποιητὴς οὐδὲν τοιοῦτον εἶχεν ὑπ' ὄψιν του. Ὁ ποιητὴς κατέφυγεν εἰς κόσμον ἀόριστον καὶ πλάνον, καὶ οὕτως ἐχάραξε τὸν ρωμαντικὸν χαρακτήρα τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐπέτυχε περισσοτέραν ἐλευθερίαν, ἵνα ταξινομήσῃ τὰ περιστατικὰ τῆς συνθέσεώς του. Ἐπερίμενέ τις νὰ εὑρῇ ἀκριβεστέρας πληροφορίας εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀγωνιστῶν τῶν λαμβανόντων μέρος εἰς τὴν γιόστραν». Πλὴν τοῦ Καραμανίτη καὶ τοῦ Κρητικοῦ, δι' ὧν ὑπαινίσσεται κατὰ τὸν Gidel τὸ θανάσιμον μῖσος τὸ δι-
 ἀρκῶς ὑπεκκαίον τοὺς Τούρκους κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ ἀναμνήσῃ τὰς πολυαρίθμους ἐφόδους καὶ τὴν πολυχρόνιον ἀντίστασιν τῶν Κρητῶν κατ' ἐχθροῦ λυσσώντος πρὸς ὑποδούλωσιν αὐτῶν, «Ὅλοι οἱ ἄλλοι Πρίγκιπες μὲ τὰ εἰκονικὰ των ὀνόματα εἶναι μόνον ἥρωες μυθιστορηματικοί. Δύναται τις νὰ εἴπῃ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι προέρχονται ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ ἱπποτισμοῦ, τὰ ὅποια ἀπετέλουν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν XV καὶ XVI αἰῶνα τὸ πρωτεῦον ἀνάγνωσμα (σελ. 518).» Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς χώρας τὰς ἀναφερομένας ἐν τῷ ποιήματι ὁ Gidel λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν εἶχεν ἄλλην εἰκόνα παρὰ ἐκείνην, τὴν ὅποιαν τοῦ προσέφερον ἡ Ἑνετικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν χωρῶν τούτων ἦσαν ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς· αἱ ἄλλαι χῶραι ἡ Μακεδονία, ἡ Σκλαβουνιά, ἡ Καραμανία (Βλαχία, Βυζάντιον) ἦσαν ἤδη ὑπὸ τοὺς Τούρκους (αὐτόθι).

Ὁ Gidel προχωρῶν ὑποδεικνύει τὰ Reali di Francia ὡς τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν τὰ φραγκικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑρωτοκρίτου, «Πολὺ πρὸ τοῦ Pulci τοῦ Bojardo καὶ τοῦ Ariosto ἔψαλλον ἐν Ἰταλίᾳ τὰ κλέα τῶν Παλαδίνων τῶν περιφύμων διὰ τοὺς ἔρωτάς των καὶ τὰ ἐν τοῖς πολέμοις κατορθώματα. Ὅλα ταῦτα μίαν εἶχον πηγὴν, ἐξ ἧς ἐξέρρευσαν, ἦτοι τὰ Reali di Francia, συμπλήγμα παράξενον εἰς πεζὸν λόγον προελθὸν ἐκ τῶν γαλλικῶν chansons de gestes. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐτυπώθη ἐν Μοδένῃ κατὰ τὸ 1496 καὶ κατόπιν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἔπειτα ἐν Ἑνετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1500 καὶ ἐξῆς εἰς πολλὰς ἐκδόσεις. Κατὰ δὲ τὸ 1530 ὁ Χριστόφορος Fiorentino τὸ προσαρμόζει εἰς στίχους. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἑνετία ἔστειλεν εἰς Κρήτην τὰ προϊόντα τοῦ τύπου τῆς, καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἔμμενον ἄγνωστα εἰς τὸν Κορνᾶρον, ἀφ' οὗ τὸν βλέπομεν νὰ περιγράψῃ τὴν γιόστραν τῶν Ἀθηνῶν μὲ ἕλας τὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας περιέχουσι καὶ τὰ Γαλλικὰ ποιήματα τῶν ἱπποτῶν μας, καὶ δύναται τις νὰ ἀναφέρῃ χωρὶα ἐκ τῶν Reali di Francia ἀναμφισβητήτου ὁμοιότητος πρὸς τὰ τοῦ Ἑρωτοκρίτου» (σελ. 519).

Αί υποδεικνύόμεναι ὑπὸ τοῦ Gidel ὁμοιότητες τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὰ Reali di Francia συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς.

1) Ἐκαστος ἱππότης τῆς γύστρας παρ' Ἑρωτοκρ. φέρει ἐπιγραφὴν ἐξηγοῦσαν τὴν συμβολικὴν εἰκόνα, δι' ἧς κοσμεῖται ἢ περικεφαλαία καὶ τὰ ἔπλα. Παράδειγμα ὁ Duodo di Mayenza ὁ φέρων ἱέρακα ἐν πεδίῳ κυανῷ ἐπὶ χρυσοῦ ὄρους.

2) Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας Erminione προκηρύττει γύστραν τῆς ὁποίας ἔπαλθον θὰ εἶναι ἡ κόρη του Drusiana. Ἡ καρδία ὅμως τῆς κόρης ἔχει δοθῆ εἰς τὸν Buono ὑπάσπιστήν τοῦ πατρός. Εἶναι κατωτέρως τάξεως ἀπὸ τὴν βασιλόπαιδα, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς τοῦ ἀνδρείας κατανικᾷ τοὺς 60 συναγωνιστάς. Διαφορὰ μόνον ὑπάρχει μεταξύ τῆς σεμνῆς Ἀρετοῦσας καὶ τῆς τολμηρᾶς προκλητικῆς καὶ σχεδὸν ἀναισχύντου Drusiana. Ἡ ὁμοιότης ὑπάρχει μεταξύ Ἑρωτοκρίτου καὶ Buono κατὰ τὴν στιθερότητα τοῦ χαρακτήρος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Buono ἐγκλεισμένος εἰς ἓνα πύργον ἐπὶ τρία ἔτη ἀρνεῖται νὰ προδώσῃ τὴν Drusiana καὶ νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸν ἔρωτα βασιλοπούλλας (520)

3) Ὁ Gidel ὑποδεικνύει καὶ τὴν πρὸς τὸ roman de Pierre de Provence et de Maguelone ὁμοιότητα τοῦ Ἑρωτοκρίτου! Καὶ εἰς τοῦτο ἡ Μαργαρίνα μονογενῆς κόρη Πρίγκιπος, γεννηθεῖσα κατόπιν πολλῶν δεήσεων πρὸς τὸν Θεόν, μνηστεύεται ὑπὸ πολλῶν Πρίγκιπων, ἀλλ' αὕτη ἀποβλέπει πρὸς ἓνα ἐκ τῶν ἀγωνιζομένων, ὅστις δὲν εἶναι ὁ εὐγενέστερος ἀλλ' ὁ ἀνδρείότερος (αὐτόθι).

Ὁ Gidel ἀναφέρει πρὸς τούτοις ἕτερον ρομάντζον Γαλλικὸν τοῦ XIII αἰῶνος παρουσιάζον ἀναλογίαν πρὸς τὸν Ἑρωτοκρ. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ roman d' Aucassin et de Nicolette. Ὁ ἔραστής ἐν τούτῳ εἶναι ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως καὶ ὁ πατήρ του ἀντίσταται εἰς τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Nicolette, ἡ ὁποία φυλακίζεται. Ὁ ἐχθρὸς μαθὼν τὴν μεταξὺ τοῦ πατρός καὶ τοῦ γενναίου υἱοῦ διάστασιν εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν. Ὁ υἱὸς ἀρνεῖται νὰ πολεμήσῃ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πολεμίων, συγκατανεύει δὲ μόνον, ἀφ' οὗ τοῦ ἐπετρέπη νὰ ἴδῃ τὴν Nicolette. Νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς καὶ συλλαμβάνει αἰχμάλωτον τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ ἔραστής φυλακίζεται, ἡ Νικολέτα ἀρνεῖται νὰ ὑπανδρευθῆ βασιλέα, καὶ μένει πιστὴ ὅπως ἡ Ἀρετοῦσα εἰς τὸν ἀγαπητόν, φεύγει δὲ καὶ κρύπτεται πλησίον γραίας, ἧτις δι' ἀλοιφῆς τὴν κάμνει μαύρην καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν Aucassin ὡς μαύρη αἰοῖδος καὶ ψάλλει τοὺς ἔρωτας τοῦ Aucassin καὶ τῆς Nicolette, τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς τελευταίας εἰς

1) Κατωτέρω εἰς τὸ περὶ Ἑλληνικῶν πηγῶν κεφάλαιον θὰ ὑποδείξωμεν τὴν σχέσιν τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὴν Ἑλλην. διασκευὴν τοῦ ποιήματος ἧτοι τοῦ Ἱμπερίου καὶ Μαργαρίνας.

τὴν Καρχηδόνα, ἐπέρχεται ἢ ἀναγνώρισις κτλ. Ὁ Gidel λέγει ὅτι ἡ δμοιότης αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι τυχαία (527—528).

Ἐφ' οὗ ὁ Gidel ὑπέδειξε τὰς ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τῶν ἱστορημάτων τῶν Reali di Francia ἐπάγεται,

«Ὁ Κορνᾶρος γράφων ἑλληνιστὶ δὲν ἐλησμόνησε τὴν πρώτην τοῦ καταγωγῆν (τὴν Ἑνετικὴν), ἐξήτησεν εἰς τὴν Ἱταλικὴν φιλολογίαν, ἣτις ἦτο τότε ἀντανάκλασις τῆς Γαλλικῆς τὰς πρώτας τοῦ ἐμπνεύσεως ἐπιφυλάττων ἑαυτῷ τὴν τιμὴν τὰς εὐρέσεις ταύτας νὰ καταστήσῃ ἰδίας καὶ νὰ προσθήσῃ λεπτομερείας ἀναγομένας εἰς τὴν Ἑλλην. ἱστορίαν. Μία τοιαύτη λεπτομέρεια εἶναι ἡ εὐρέσις τῶν Βλάχων, οἱ ὅποιοι εἰσθάλλουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐρημοῦσιν αὐτήν. Ὁ ποιητὴς δὲν ἠθέλησε νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τούτων, λέγει ἐν ὄνομα χωρὶς νὰ διδῇ ὠρισμένην σημασίαν. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων δὲν μαρτυρεῖ ἂν εἶναι λατινοελληνικὸν ἢ βόρειον (Vladislas), ἢ σύγχυσις δὲ αὐξάνει ὅταν καλῆ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀρίστον ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν Φραγκιαν» (522).¹⁾

Ὁ μακ. Γιάνναρος γράφων τὴν γνωστὴν τρυ μελέτην δέκα ἔτη μετὰ τὸν Gidel παραδέχεται ἐν μέρει ὡς ὀρθὰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Gidel, διατυπώνει δὲ ἐν γένει τὴν γνώμην τοῦ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὡς ἑξῆς,²⁾

«Οὐδαμῶς ἀποβαίνει ἄπορος ἡ ἐξήγησις τοῦ ρωμαντικοῦ καὶ ἱπποτικοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐδιδάχθη πλεῖστα παρὰ τῆς συγχρόνου Φραγκικῆς σχολῆς οὐδεμία ἀμφιβολία δικαιολογεῖται. Ἐὰν ὅμως ἔσχε καὶ ὠρισμένας πηγὰς εἶναι γνώμη, ἣν πολλοὶ μὲν ἀπεφάνησαν, οὐδεὶς δ' ὅμως μέχρι τοῦδε ἀπέδειξεν. Ἡ κυρία ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἀπλουστάτη οὖσα παρέχει μὲν ἀληθῶς ἀναλογίαν τινὰ πρὸς πολλὰ ἱπποτικά ἔπη, ἀλλ' αὕτη αὕτη ἡ κοινὴ ἀναλογία τῶν πλεῖστων ἐποποιῶν τῆς μεσαίωνος φιλολογίας ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἡμέτερος ποιητὴς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἑμὸτεχοὶ αὐτοῦ, ἀρβεται τὸ θέμα ἐκ τοῦ τότε καθ' ἡμέραν βίου, οὕτω δ' ἀπεικονίζει τὸν γενικὸν τύπον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Πιθανώτατον ἄρα φαίνεται ὅτι ὁ Κορνᾶρος ποιῶν τὸν Ἑρωτοκρίτον οὐδεμίαν ὠρισμένην γραπτὴν πηγὴν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ περιέγραφε τὰ καθ' ἡμέραν φαινόμενα τῶν χρόνων αὐτοῦ, οὕτω δὲ κατέλιπεν ἡμῖν ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ τότε βίου».

Δὲν φαίνεται καλῶς δικαιολογημένη ἡ ἀνωτέρω γνώμη τοῦ Γιάνναρου.

1) Ὁ Gidel νομίζει ὅτι καὶ ἡ ἐπικὴ ποιησις τῶν Περσῶν ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ ὀνομάζει τὸ Shah—Nameh (διβλίον τῶν Βασιλέων). Τὰ ποιήματα ταῦτα ἐφάνησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ XI αἰῶνος ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Firdusi (γενν. 1010), τὰ διεδώκαν δὲ οἱ Ἀραβεὶς εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ δὲν εἶναι τολμηρόν, λέγει, οἱ Ἕλληνας νὰ ἤκουσαν περὶ αὐτῶν. Ἡ μονομαχία τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τοῦ Ἀρίστου παρομοιάζεται πρὸς τὴν μονομαχίαν δύο ἡρώων περιγραφομένην εἰς Kei—Kosrou τομ. II (522—523)

2) Α. Γιάνναρος, περὶ Ἑρωτοκρίτου, Ἀθην. 1889 σελ.

Δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Κορνᾶρος περιγράφει ἐν τῇ ποιήματι λ.χ. εἰς τὴν γιόστραν καὶ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Βλάχων καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα τὰ φαινόμενα τοῦ συγχρόνου βίου· πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος, ἃ κατέμειξεν ὁ ποιητής, ταῦτα δὲ ἀκριβῶς εἶναι ὅσα παρέλαθεν ἐκ τῆς προγενεστέρας παραδόσεως γραπτῆς καὶ προφορικῆς. Ἴσως εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς σφαλερᾶς ταύτης γνώμης ἤχθη ὁ Γιάνναρης ἐκ τῆς ἄλλης ἀσυστάτου γνώμης του ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐποιήθη περὶ τὸ 1500, ἐν ᾧ ὡς εἶπομεν προηγουμένως, τὸ ποίημα πρέπει νὰ καταβιβάσθῃ ἕνα καὶ δὴ πιθανώτατα καὶ 1¹/₂ αἰῶνα κατωτέρω, ὅτε καὶ καταφαίνεται σαφέστερον ἢ ἀποπία τῆς θεωρίας τοῦ συγχρόνου βίου.

Ὁ Γιάν. περαιτέρω λέγει, «Οἱ φρονούντες ὅτι ὁ Κορνᾶρος ὠφελήθη ἐκ προγενεστέρων γραπτῶν μνημείων, πολλὰ εἰκοτολόγησαν, ἀλλ' οὐδὲν ὠρισμένον ἀπέδειξαν, εἰ καὶ τινες αὐτῶν ἐμπερίως τοῦ πράγματος εἶχον. Οὔτε ὁ ἐντριβέστατος περὶ τὴν μεσαιωνικὴν Γαλλικὴν καὶ νεοελληνικὴν φιλολογίαν Fauvriel οὐτ' ἄλλος τις τῶν ἐπαύοντων κατήλεγχε τὸν ποιητὴν ἀλλότρια οἰκειούμενον. Καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς δὲ τὸ ποίημα ἰδίᾳ παραγματευσάμενος Γαλάτης Gidel ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τὴν ἱστορίαν τῆς καθ' ἡμᾶς γραμματείας ἱκανᾶς μὲν κατὰ μέρη ἀναλογίας τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ ἄλλων ξένων ἐποποιῶν ἀνεῦρε, οὐδὲν ὅμως κριτήριον προήνεγκεν ἐλέγχον τὸν Κορνᾶρον ἀπομιμούμενον ἢ λογοκλοποῦντα. Ὁ εὐσύνετος οὗτος κριτικὸς ἐξετάζων τὸ θέμα μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος καὶ ἐμβριθείας, οὐδαμῶς ἀξιοῖ ὅτι ἀνεῦρε τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἀλλ' ἀπλῶς καταλέγει φαινομένας ἀναλογίας ἄνευ ἄλλου κριτικοῦ ἐλέγχου».

Καὶ αὐτὸς ὁ Γιάνναρης δὲν φαίνεται διαφωνῶν πολὺ πρὸς τοὺς προηγουμένους Γάλλους φιλολόγους, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς κατ' ἀρχὴν παραδέχεται φραγκικὴν ἐπίδρασιν ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. Διαφορὰ γνώμης παρατηρεῖται εἰς τοῦτο ὅτι ὁ Γιάνν. θέλει νὰ ἀρνηθῇ ἐπίδρασιν γραπτῆς φραγκικῆς παραδόσεως καὶ νὰ παραδεχθῇ μόνον τὴν τοῦ συγχρόνου πραγματικοῦ βίου, ἀλλ' εἶδομεν προηγουμένως ὅτι δὲν φαίνεται νὰ ἔχη δίκαιον εἰς τοῦτο.

Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος Γιάνν. ὑποδεικνύει ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου φραγκικὸν ἱστῶρημα, τὸ ὁποῖον εὑρεν ἐν βιβλίῳ τοῦ Dantone,¹⁾ καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Γιάνν. ἔχει οὕτως,

«Ραϊμόνδος ὁ κόμης τῆς Τολώσης ἐν Προβιγκίχ, ἐπαρχίᾳ πλουσίᾳ καὶ ἀκμαίᾳ τῆς νοτίου Γαλλίας, ἡγεμῶν σχεδὸν ἀνεξάρτητος καὶ πλουσιώτατος εἶχε μονογενῆ θυγατέρα καλουμένην Fiorella (Ἄνθοῦσαν) κόρην ὠραίαν καὶ πολλὰς ἀρεταῖς κεκοσμημένην. Πλεῖστοι ἡγεμόνες, μάλιστα ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ ἄρχων τῆς Σαβοῦας ἡμιλλῶντο περὶ τῆς πολυφέρου κόρης, ἀλλ' αὕτη ἀπέρριπτε

1) Ernesto Dantone, I Tornei (842—1883) Memorie di cavalleria e d' amore Roma 1883.

πᾶσαν αὐτῶν πρότασιν, τῆς καρδίας αὐτῆς τὸν αὐλικὸν Folchetto προηρημένης, νεανίαν ὠραῖον καὶ υἱὸν ἄρχοντός τινος καλουμένου Albis φίλου καὶ συναγωνιστοῦ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ὁ Ραϊμόνδος πρεσβύτερος ἤδη ὦν καὶ ποθῶν νὰ ἴδῃ πρὸ τοῦ θανάτου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἀποκαθισταμένην δρίζει μεγαλοπρεπεῖς ἀγῶνας, καλεῖ δὲ πάντας τοὺς ἐξόχους ἄρχοντας καὶ ἡγεμόνας τῶν τότε χρόνων ἐλπίζων ὅτι ἡ Fiorella ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ τινὰ τῶν διαπρεπῶν ἐκείνων ἵπποτῶν. Τῇ τεταγμένη ἡμέρᾳ προσήλθον οἱ κεκλημένοι, οἱ δὲ ἀγῶνες τελοῦνται ἐν μεγίστῃ λαμπρότητι. Νικητὴς ἀνακηρύσσεται ὁ τῇ Fiorella κεχαρισμένος Folchetto, τὸ δὲ τέλος νοεῖται οἰκοθεν. Οἱ γάμοι τῶν δύο ἐραστῶν ἐτελέσθησαν μετὰ ἐν ἔτος, ὁ δὲ γέρον πατὴρ Ραϊμόνδος ἀγαθῇ τύχῃ χρώμενος εἶδε καὶ τέκνα αὐτῶν». Ὁμολογεῖ δὲ ὁ Γιανν. ὅτι τὸ ἱστορήμα τοῦτο ἱκανῶς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπόσιν τοῦ Ἑρωτοκρ. Παρακατιῶν ὁ Γιανν. λέγει ὅτι ὁ κύριος μῦθος τοῦ ποιήματος εἶναι κοινὸς τόπος τῆς μεσαίωνος γραμματείας, τὰ δὲ λοιπὰ εἶναι ἐπεισοδιῶδες προσθήκαι. «Ὁ πόλεμος τῶν Σκλαβούνων ἢ Βλάχων¹⁾ καθ' ὃν τρόπον παρίσταται διεξαγόμενος παρέχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐν ᾧ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀναμνησκουσι τοὺς ἑμνηρικοὺς Ἀχαιοὺς, ὁ δ' Ἑρωτόκριτος τὸν Ἀχιλλέα: Αἱ ἀναλογίαι αὗται ὡς καὶ ἄλλαι τοῦ ποιήματος ὁμοιότητες ἢ ἀπομιμήσεις παλαιῶν μύθων, οἷα ἐστὶν ἢ περὶ τῶν ἔλων μονομαχία τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τοῦ Ἀρίστου, ἣτις ἀναμνησκεῖ τὴν τοῦ Δαυὶδ καὶ Γολιάθ(!), τὴν τῶν Ὀρατίων καὶ Κουριατιῶν, εἰ μὴ τὴν τοῦ Μενελάου καὶ Πάριδος ἢ τὴν τοῦ Ἑκτορος καὶ Αἴαντος καὶ ἄλλας παραπλησίας, ἔτι δὲ τὸ συγκινητικώτατον ἐπεισόδιον τοῦ Χαριδήμου καὶ τῆς γλυκειᾶς αὐτοῦ ἀλόχου, ὅπερ εἶναι ἀπομίμημα τοῦ μύθου τοῦ Κεφάλου καὶ τῆς Πρόκριδος εἰσὶν ἀπηχῆσεις τῆς ἀρχαιότητος ἀπερειδόμεναι εἰς μεσαίωνα πηγᾶς, ἐξ ὧν καὶ μόνον φαίνεται ἀντλῶν ὁ ποιητής. Κατὰ ταῦτα ὁ Κορνᾶρος ὡς ἀληθῆς ἐποποιὸς παρέλαβε κοινούς τόνους καὶ μύθους, διεσκεύασεν αὐτοὺς δεξιῶς, συγκατέμειξεν αὐτοῖς σύγχρονα ἤθη καὶ ἰδέας, συνήρμοσεν αὐτὰ εἰς ἐνιαῖον καλλιτέχνημα, περιέβαλεν αὐτὰ δημῶδη στολὴν καὶ ταῦτα μετὰ τσοαύτης τέχνης καὶ φραστικῆς δυνάμεως, ὥστε διὰ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἐκῆλθη καὶ κηλεῖ ἔτι τὴν ἑλλην. νεότητα, ἕσον οὐδεὶς οὐδέποτε τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων».

Ὁ πολὺς Βυζαντιολόγος Κρουμπάχερ προσδήλως δὲν ἠσυχολήθη περὶ τὸν Ἑρωτόκριτον. Εἰς τὴν σύντομον περὶ αὐτοῦ μνείαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντ. λογοτεχνίας¹⁾ παραδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Gidel λέγων, «Τὰ

1) Ὁ Γιανν. κάμνει σύγχυσιν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ ποιήματος τῶν Βλάχων πρὸς τοὺς Σκλαβούρους. Πρόκειται μόνον περὶ τῶν Βλάχων οὐχὶ περὶ τῶν Σκλαβούνων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἄλλοι λαός. Περὶ ἀμφοτέρων ἴδε σελ. 374 καὶ 376.

2) K. Krumbacher Gechl. der Byz. Litt. München 1897 § 383 Μεταφρ. Γ. Σωτηριάδου τομ. Γ'. σελ. 169.

πρότυπα τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν βεβαίως ἐν τῇ Ἰταλικῇ λογοτεχνίᾳ καὶ δὴ πιθανῶς ἐν τῇ Ἰταλικῇ διασκευῇ τῶν Reali di Francia, ἣτις κατηρτίσθη τῷ 1534 ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ Χριστοφόρου Φλωρεντίνου. «Ὡστε ὁ Κορνᾶρος, ἂν καὶ Ἑλληνιστὶ ἔγραφε καὶ προδῆλως ἦτο ἐξελληνισμένος δὲν ἐλησμόνησεν ὅλως τὴν Ἰταλικὴν του καταγωγὴν Ἄλλὰ καὶ ἐντυπώσεις τινὲς ἐκ τοῦ Περσικοῦ Σάχ-Ναμὲ ἐπέδρασαν, ὡς φαίνεται ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως».

Τὴν περὶ ἐκφραγκισμοῦ τοῦ Ἑλλην. πνεύματος ὑπερβολικὴν θεωρίαν τοῦ καθ. Σωτηριάδου εἶδομεν προηγουμένως. Εἰδικῶς διὰ τὸν Ἑρωτόκριτον λέγει τὰ ἐξῆς (σελ. 14—17).

«Ὁ Ἑρωτόκριτος μᾶς εἰσάγει ἐντελῶς εἰς φραγκικὴν ἀτμόσφαιραν.... Ὁ Ἑρωτόκριτος εἶναι εὐρεῖα παράστασις τοῦ ἡρωϊκοῦ βίου, τοῦ ἱπποτικοῦ θὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἰδικούς μας καιροὺς. Ὁ ἱπποτικὸς ὅμως βίος δὲν εἶναι ὁ ἐπικός, ὁ κλασικὸς ἡρωϊκός, ἀλλ' ὁ ρωμαντικὸς ἡρωϊκός. Καὶ ὁ ρωμαντικὸς οὗτος ἡρωϊκὸς βίος εἶναι μόνον ἀνδρεία καὶ ἔρωτος. Αὐτὴ εἶναι ἡ πράξις τοῦ δράματος. Δὲν εἶχε δὲ καὶ ἀνάγκη ὁ ποιητὴς νὰ ἐφεύρῃ αὐτήν. Ὡς ἰδέα ὑπῆρχεν ἐφηρμοσμένη εἰς πλεῖστα τῆς Δύσεως ὑποδείγματα, καὶ μόνον ὁ τόπος ὁ χρόνος καὶ τὰ πρόσωπα ἠδύνατο νὰ καταστήσωσι τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ποιητοῦ πρωτότυπον. Καὶ εἶναι πρωτότυπος εἰς τοῦτο ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου, μεταφέρον τὴν ὑπόθεσίν του εἰς Ἑλλάδα, φανταζόμενος αὐτὴν συμβαίνουσαν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλλην. χρόνους καὶ δίδων εἰς τὰ πρόσωπα Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ὁ Ἡράκλης, γνήσιος μεσαιωνικὸς ἄρχων. Τοῦ συμδούλου του Πεζοστράτου ὁ υἱὸς Ἑρωτόκριτος, ὠραῖος, ἀνδρεῖος νεανίας, ἐράται τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρετοῦσης, καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἀνταποδίδει μὲ ἴσον πάθος τὸν φλογερὸν ἔρωτα τοῦ ἱππότου ὑποτελοῦς τοῦ πατρὸς τῆς. Ἄλλ' ἡ θέσις μεταξὺ κυρίου καὶ ὑποτελοῦς εἶνε πολὺ ἄνισος, καὶ ὁ ἀμοιβαῖος πόθος τῶν ἐραστῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ πληρωθῇ. Ἡ ὀργὴ τοῦ βασιλέως ἀναγκάζει τὸν νεανίαν εἰς ἀκουσίαν ἐξορίαν, τὴν δὲ κόρην παρακούουσιν τὸν πατέρα, ὅστις ἄλλους γάμους πρὸς ὑψηλότερον πρόσωπον προτείνει, φέρει εἰς τὴν εἰρκτήν..... Δὲν εἶνε ἀνάγκη τίποτε περισσότερον νὰ λεχθῇ διὰ νὰ φανῇ πόσον ἀκραιφνῶς φραγκικὴ εἶνε ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ ἔπους».

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω συνεκεφαλαιώθησαν ὅσα οἱ πρὸ ἡμῶν εἶπον περὶ τῶν φραγκικῶν πηγῶν καὶ μιμήσεων τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Μετὰ τούτους ἄλλοι ἠμφισβήτησαν ταῦτα, καὶ τινες μάλιστα ἀρνοῦνται διαρρήδη πᾶσαν φραγκικὴν ἐπίδρασιν ἐν τῷ Ἑρωτοκρ. Αὐτὸς ὁ Γιανν., ὡς εἶδομεν, δὲν παραδέχεται ἐπίδρασιν γραπτῆς φραγκικῆς παραδόσεως. Ὁ καθηγητὴς

Sven Oftedal επέκρινε σφοδρῶς τὴν γνώμην τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ¹⁾ γραφάντος ὅτι «ὁ Ἑρωτόκριτος εἰς ὕψος καὶ περιεχόμενον φέρει ἰσχυρὰν τὴν σφραγίδα τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἑνετίας», καὶ «εἶναι πράγματι εἰκὼν τῆς φραγκικῆς ἐποχῆς ἐκεῖνη, ἣν περιγράφει ἀντλῶν ἐκ τῆς τότε ἐπικρατοῦσης λογοτεχνίας». Καὶ διὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Gidel λέγει ὁ Oftedal ὅτι ἔσχον ἐλαχίστην ἐπιτυχίαν, καὶ καταλήγει εἰς τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος δὲν εἶναι μίμησις οὐδὲ ἀφομοίωσις οὐδεμιᾶς ξένης φιλολογίας. «Αἱ πηγαι τοῦ ποιητοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν μόνον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἰδική του ποιητικὴ φαντασία».²⁾

Ἐπεὶ πάντας ὁμοῦς ὁ καθ. Πολίτης εἶναι ὁ ἀρνούμενος καὶ τὴν ἐλαχίστην φραγκικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον.³⁾ Λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἄκρας γνώμης τοῦ κ. Σωτηριάδου περὶ ἐκφραγλισμοῦ καὶ ἀνασκευάζων αὐτὴν φθάνει εἰς τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἄκρον νὰ ἀρνηταί πᾶν στοιχεῖον φραγκικὸν ἐν τῷ Ἑρωτοκρ. μέχρι καὶ τῆς γιόστρας. Οὐδαμοῦ ὁ κ. Πολ. παραδέχεται τι φραγκικὸν ἢ Ἑνετικὸν λέγων,

«Ἄλλὰ ποῦ κρύπτεται τὸ φραγκικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, περὶ τοῦ ὁποίου πάντες ὁμιλοῦσιν, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου τὰ σημεῖα οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐπιδείξῃ; Τὰ ἦθη καὶ τὰ πάθη ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ εἶναι, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτηρ. ὁμολογεῖ, «μέχρι τῶν λεπτοτάτων ἀποχρώσεων ἑλληνικά». Τὸ φραγκικὸν πνεῦμα ἀνεμένετο σαφῶς νὰ ἐκδηλωθῇ πρὸ πάντων ἐν τῇ ἐκφράσει τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους.... ἀλλ' ὁ ἔρωσ τοῦ Ἑρωτοκρ. εἶναι ὁ ἑλληνικός, ὁ ἔρωσ δὲν ἀνευρίσκομεν εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ὁ ἰσχυρὸς καὶ βαθὺς ἀλλ' οὐδέποτε ἐξοκέλλων εἰς παραφόρους ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις. Τοῦτο παρατήρησεν ἤδη καὶ ὁ Φωριέλ....»

Ὁ κ. Πολ. δὲν παραδέχεται φραγκικὴν μίμησιν οὐδ' εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος λέγων, «Οὐδὲν τὸ ἰδιαιτέρως φραγκικὸν ἔχει ἢ ὑπόθεσις εἰμὴ τοὺς φραγκικοὺς ἔρους, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται ὁ κ. Σωτηρ. ἐκθέτων αὐτὴν.... οὔτε ἰππότας οὔτε ὑποτελεῖς ἢ λιζίους γνωρίζει ὁ Ἑρωτόκριτος, ὁ μῦθος εἶναι ἀπλούστατος καὶ κοινότατος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δύσκολον νὰ εὑρεθῶσιν ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες πρὸς πλείστας διηγήσεις τῆς φραγκικῆς ποιήσεως· ἀλλ' ἐπίσης καὶ πρὸς ἀσιατικούς μύθους, ὅπερ καταδεικνύει ὅπως ἀκροσφαλὲς εἶναι πᾶν συμπέρασμα περὶ προτύπων τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἰς τοιαύτας παρατηρήσεις στηριζόμενον..... ὅθεν παντελῶς ἄγονος ἐλέγχεται ἢ ἀναζήτησις φραγκικῶν προτύπων τοῦ Ἑρωτοκρίτου».

Διὰ τὸ κονταροκτύπημα ὁ κ. Πολ. διὰ μακρῶν ἀγωνίζεται νὰ ἀποδείξῃ

1) A. R. Rangabé und von Sanders, Gesch. der neugr. Litter. Leipzig 1884 καὶ A. R. Rangabé, Histoire littéraire de la Grèce moderne 1877.

2) «Ἀθήναι» μηνιαῖον παράρτημα. Ἰουνίος 1909 σελ. 1943—1945.

3) Ν. Πολίτου Ἑρωτόκριτος Λαογραφ. Α. σελ. 57—68.

ὅτι δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ φραγκικὴν μίμησιν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἰσηγμένον εἰς τὸ Βυζάντιον εἶχε καταστῆ ἔθιμον ἑλληνικόν, εἶχε τρόπον τινα ἐξελληνισθῆ καὶ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτ. ἐξ ἑλλην. πηγῆς ἤντησεν εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀγώνισματος τοῦτου ἐν τῷ Β' βιβλίῳ τοῦ ποιήματος, καὶ καταλήγει ὁ κ. Πολ. εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «καὶ τὰ κατὰ τὸ κονταροκτύπημα δὲν παρέλαθεν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκ. ἐκ τοῦ φραγκικοῦ βίου, καὶ δὲν πρέπει νὰ προσάγῃται ὡς μαρτύρια φραγκικῶν ἐπιδράσεων».

Ἡ ἀλήθεια, ὡς συμβαίνει πολλάκις, εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῶν δύο τούτων ἄκρων γνωμῶν τοῦ κ. Σωτηριάδου καὶ τοῦ κ. Πολίτου. Οὔτε ἐκφραγμισμὸν πλήρη τοῦ ἑλλην. πνεύματος πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ἀλλ' οὔτε πάλιν νὰ ἀρνούμεθα καὶ πᾶν ἔχγος φραγκικῆς ἐπιδράσεως ἐν τῇ νεοελλην. φιλολογίᾳ καὶ δὴ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ.

Ὁ Ἐρωτόκριτος πρῶτον εἶναι ποιῆμα ὑπαγόμενον εἰς εἶδος, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργησαν καὶ ἀνέπτυξαν οἱ Φράγκοι, τὸ ἱσποτικὸν ρωμαντικὸν καὶ ἔρωτικὸν ἔπος, καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ παρέλαθεν καὶ τὸ ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Βυζαντιακῆς καὶ τῆς κατόπιν ἐποχῆς. Ἐπειτα αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος, ὅπως εἶδομεν, ὁ μῦθος τοῦ ἔπους κατ' οὐσίαν εἶναι φραγκικός, ἀδιάφορον ὅτι τὰ δρώντα πρόσωπα εἶναι ἑλληνικά, καὶ τὰ ἤθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικά. Τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐμνημόνευσεν ὁ Γιάνναρης, ἀρνεῖται δὲ ἐντελῶς ὁ κ. Πολ., ὑποφαίνεται πολυλαχοῦ τοῦ ποιήματος, ἐκεῖ ὅπου γίνεται λόγος περὶ κυρίου αὐθέντη (τοῦ Ρῆγα) καὶ τοῦ ὑποτελοῦς του (δουλευτή) καὶ εἰς τὸ χωρίον Α 830, 838, ὅπου πάλιν ὁ φεουδάρχης Ἐρωτόκριτος παραμελεῖ τὰς ἐν ταῖς χωρίοις ἐργασίας καὶ τοὺς δουλευτάδες του. Ἡ γιόστρα ἢ διὰ μακρῶν καὶ μετὰ τόσης θερμῆς καὶ λεπτομερειῶν περιγραφομένη εἰς τὸ Β' μέρος εἶναι τελείως φραγκικὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καὶ καθ' ὅλου καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας. Μάτην ὁ κ. Πολ. παρέθηκε τὰ χωρία τῶν Βυζαντ. συγγραφέων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ὑπάρξεως τοῦ φραγκικοῦ τούτου ἔθιμου ἐν τῇ Βυζαντ. αὐτῇ (σελ. 61—68). Ὅτε ἐποιεῖτο ὁ Ἐρωτόκριτος, ἡ Βυζαντιακὴ παράδοσις τοῦ πράγματος εἶχε διακοπῆ καὶ λησιμονηθῆ ἀπὸ αἰώνων, ὥστε καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ φραγκικὸν αὐτὸ ἀγώνισμα εἶχεν ἐγκλιματισθῆ σοβαρῶς ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Βυζαντίου, ὁ Κορνᾶρος δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἔχη γνώσιν τοῦ πράγματος δύο αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ δεχθῶμεν τὴν γιόστραν τοῦ Ἐρωτοκρ. ὡς συνέχειαν τῆς Βυζαντ. παραδόσεως ἢ ἐμπνευσθεῖσαν ἐξ αὐτῆς. Εἶναι ἄρα καὶ μένει φραγκικὸν ἔθιμον, τὸ ὁποῖον καλλιεργήθην καὶ ἐν Ἐνετίᾳ μετεδόθη καὶ εἰς τὰς Ἐνετικὰς κτήσεις καὶ δὴ καὶ εἰς Κρήτην, ὅπως λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 408—409), καὶ εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ Κορνᾶρος θὰ εἶδεν ἰδίως ὄμμασιν ἢ τοῦλάχιστον θὰ ἤκουσε καὶ θὰ ἀνέγνωσε περιγραφὰς

τοιούτων κονταροκτύπημάτων και εἰς ἰταλικά και ἴσως και εἰς ἑλληνικά βιβλία.

Ἔτι γιόστρα ἐτελοῦντο και δὴ μεγαλοπρεπεῖς εἰς Ἐνετίαν ἀπὸ τοῦ 13 μέχρι τοῦ 16 αἰῶνος μανθάνομεν ἀκριβῶς και ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Molmenti¹⁾ I σελ. 236.

«Ἄλλο θέαμα ἰδιαζόντως ἀγαπητὸν κατὰ τὸν μεσαίωνα (ἐν Ἐνετίᾳ) συντελοῦν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀγωγὴν ἦτο ἡ γιόστρα (giostra, torneio). Οὐδεμία χώρα εἰς τὸν κόσμον ἔσχε διὰ τὰς γιόστρας και τὰ τορνεμένα μεγαλοπρεπέστερον πεδῖον ἀπὸ τὴν Πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου.... Μεταξὺ τῶν τορνεμένων τῶν ἀγωνισθέντων ἐν τῇ Πλατεῖᾳ, ἡ μνεῖα τῶν δόποιων ἀνέρχεται μέχρι τοῦ 13 αἰῶνος, γίνεται λόγος περὶ τοῦ τελεσθέντος κατὰ τὸ 1242, καὶ ἄλλου κατὰ τὸ 1253, και τρίτου κατὰ τὸ 1272. Ἐφ' ὅσον παρέρχονται οἱ χρόνοι γίνονται μεγαλοπρεπέστερα τὰ θεατρικὰ θέαματα. Ὁ Δόγης ἐδράζετο εἰς τὴν Loggia τὴν ὑπερκειμένην τῆς μεγάλης Πύλης τῆς Βασιλικῆς (Ἁγίου Μάρκου), αἱ Κυρῖαι ἦσαν συνηγμένοι ἐπὶ ἐξέδρας, οἱ εὐγενεῖς και ὄλος ὁ λαός. Ἡ Πλατεῖα ἦτο διακεκοσμημένη δι' εἰκόνων, σημαῖων, λαθάρων, θυρεῶν· ὁ στίβος ἐτηρεῖτο κενός, ἵνα μὴ ἄνθρωποι καταπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἵππων. Οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐπιβαίνοντες ἵππων μετ' ἀπαστραπτόντων φαλάρων ἐσκέπαζον τὰς μεταλλικὰς κατασκευὰς διὰ μανδύων χρυσοπορφύρων.... Εἰς τοὺς νικητὰς ἐδίδοντο ὡς βραβεῖα στέφανοι χρυσοῖ, κοσμήματα διάλιθα και ζῶνα ἀργυραῖ ἐξαιρέτου τέχνης.

Τὰ Τορνεμένα ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα· ἐν ἐτελέσθη κατὰ τὸ 1388 διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Treviso. Κατὰ τὸ 1364 ὁ Πετράρχης ἔμεινεν ἐκπληκτος καθήμενος δεξιόθεν τοῦ Δουκὸς Lorenzo Celsi εἰς τὸν Τορνεόν τὸν δοθέντα ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς Κρήτης,²⁾ ἐν ᾧ ἤγω-

1) Pompeo Molmenti, La Storia di Venezia nella vita privata, Bergamo 1910 — 1912 εἰς τρεῖς τόμους, Parte I σελ. 236, II. 55.

2) Cornelius Creta Sacra II 336. Ὁ Πετράρχης περιέγραψε τὴν γιόστραν ταύτην ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Petrum Bononiensem. ἴδ. Petrarca, Epistulae seniles IV, 3.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Πετράρχη ὡς ἐξῆς συνοψίζει Ἰταλὸς χρονογράφος (κατὰ τὸν Κ. Θεοτόκη). «Ἀνώτεροι περιγραφῆς ὑπῆρξαν αἱ ἑορταὶ αἱ γινόμεναι ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ἐπὶ τῇ Πλάτῃ ταύτῃ (ὑποταγῇ τῆς Κρήτης 1364) ἐν τῇ μεγάλῃ πλατεῖᾳ τοῦ Ἁγ. Μάρκου. Ἴνα ἐπὶ ξίως παραστῶσιν εἰς αὐτὰς ὁ Δόγης, οἱ εὐγενεῖς και αἱ Κυρῖαι, κατεσκευάσθησαν περίε τῆς εἰρημένης Πλατείας ἐξέδραι, και μία μεγαλυτέρα (πατάρι) πρὸ τῆς προσόψεως τοῦ Ἁγ. Μάρκου. Ἐπὺς διηγεῖται ὁ Πετράρχης. Οὗτος καθήμενος δεξιόθεν τοῦ Δόγη Λιωρνεζίου Κέλση ὑπῆρξε μάρτυς τῆς πανηγυρικῆς ταύτης γιόστρας, ἣτις διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας συνεχεῖς. Κατὰ τὴν πρώτην ἤρχισε τὸ κονταροκτύπημα 24 νέων εὐγενῶν ἐνδεδυμένων φορέματα χρυσοποίκιλτα και ἀργυροποίκιλτα και ἐπιβαίνοντων ἵππων ὑπερφάνων· τὸ κονταροκτύπημα αὐτὸ διήρκεσε μέχρι νυκτός, ἀφ' οὗ ἐβραύσθησαν ἀρκετὰ κοντάρια. Εἰς τὰς δύο ἀκολούθους ἡμέρας ἐκονταροκτύπησαν πολλοὶ Ἄγγλοι Βαρῶνοι εὐρισκόμενοι ἐν Βενετίᾳ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ και πολλοὶ Ἀφῆνται ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἰταλίας συρρέουσιντες ἕνεκα τῆς φήμης τοιούτων ἑορτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν και Ἐνετοὶ εὐγενεῖς. Ἰκότεροι ἐπολέμησαν μετὰ πολλῆς ρώμης. Τὸ ὄρισμένον ἔπαλλον τοῦ νικητοῦ ἦτο στέφανος χρυσοῦς ἀξίας 360 δουκάτων χρυσοῦν κτλ.»

νίσθη ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου πρὸς τὸν Ἰάκωβον τὸν υἱὸν τοῦ Λουκίνου Δαλβέρμε τοῦ στρατηγοῦ τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης.

Ἡ γιόστρα τοῦ βιβλίου Β' εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς εἶναι τελείως Φραγκικὸν καὶ δὴ καὶ Ἑνετικὸν πρᾶγμα. Τὸ ὄνομα γιόστρα (giostra joute,) αἱ προετοιμασίαι εἰς τὸν φόρον, τὸ πατάρι ἐφ' οὗ κάθηται ἡ βασιλικὴ συνοδεία, ἡ τζόγια ὡς ἔπαθλον τῆς νίκης κατεσκευασμένη ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς Βασιλοπούλλας καὶ διδομένη ἰδιοχείρως εἰς τὸν νικητὴν (συνήθως μετὰ τῆς χειρὸς τῆς πρὸς γάμον), ἔπειτα ὁ ὄπλισμός τῶν ἀγωνιστῶν (κοντάρι, σπαθί, σκουτάρι, πουνιάλο, κοράτζα, κασσίδι (περικεφαλαία), οἱ συνοδεύοντες ὑπασπισταί, τὰ ἐρωτικά σύμβολα ἐπὶ τοῦ κράνους μὲ τὰς ἐξηγητικὰς ἐπιγραφάς, οἱ τεχνικοὶ ὄροι τῆς γιόστρας (παράρω, τρέχω τὸ κοντάρι κτθ), πάντα ταῦτα καὶ ἴσως καὶ ἄλλα διαφεύγοντα ἡμᾶς μαρτυροῦσι σαφῶς τὸ φραγκικὸν καὶ ἀκριβέστερον τὸ Ἑνετικὸν περιβάλλον, ἐν ᾧ εὐρίσκειται ὁ ποιητής, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται, μὴ φαίνεται, νὰ ἐκφράζωμεν πλεόν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς φραγκικῆς μορφῆς τοῦ κονταροκτυπήματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Molmenti διὰ πανηγυρισμὸν διαφόρων ἄλλων γεγονότων γιόστραι τοῦ 1413, 1441, 1458, 1463, 1485, 1491. Εἴπομεν δὲ (σελ. 409) ὅτι καὶ ἐν Κρήτῃ ἐγίνοντο γιόστραι καὶ ὅτι ἔχομεν ἔξοδα διὰ γιόστρας ἀναγεγραμμένα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ διαμερίσματος Ρεθύμνης κατὰ τὸ 1594, μολονότι δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι αἱ γιόστραι αὗται τῆς Κρήτης ἦσαν κονταροκτυπήματα ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, καὶ ὅτι δὲν ἦσαν ἀπλούστεραι παιδιὰ, ὅπως ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης γινόμεναι εἰς τὴν Ἐπτανήσον, μάλιστα τὴν Κέρκυραν. Ὁ κ. Θεοτόκης μοὶ γράφει περὶ τούτου,

«Τὰ κονταροκτυπήματα ἦσαν πανευρωπαϊκὰ. Τὸ τελευταῖο ἐπαίχτηκε στὸ Worms κατὰ τὸ 1487. Στὸν 17 αἰῶνα ἐπαίζονταν ἀκόμη θεατρικὰ κονταροκτυπήματα. Τὸ συνήθειο ἦτο φράγκικον καὶ μᾶς εἶναι ἀδιάφορον ἂν πρῶτον εἶχε γίνῃ γνωστὸ καὶ στοὺς Βυζαντινοὺς. Ἀπὸ ὅσο ξεύρω σὲ ἄλλο ἐλληνικὸ κείμενον δὲν ἀπαντοῦμε κονταροκτυπήματα, ἐν ᾧ τὸ θέμα εἶναι κοινὸ στοὺς Γάλλους, τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Ἰταλοὺς. Ὁ Κορνάρου δὲν εἶχεν ἀνάγκη νὰ ἰδῇ κονταροκτυπήματα στὴν Κρήτη. Ἐφτανε νὰ ἰδῇ μία Sacra Rappresentazione στὴν Ἰταλία, ἴσως καὶ στὴν Κρήτη, ἢ νὰ διασκευάσῃ μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς περιγραφάς. Οἱ γιόστρες τῆς Κρήτης θὰ ἦσαν ἄλλα παιγνίδια ἀνάλογα μὲ τὰ Κορφιάτικα».

Εἰς τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ καθ. Α. Ἀνδρεάδου, Περὶ τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῆς Ἐπτανήσου ἐπὶ Βενετοκρατίας, Ἀθήναι 1914 τομ. Α σελ. 305, 335 ἀναφέρεται ὅτι δύο ἱππικοὶ ἀγῶνες (giostre) ἐγίνοντο ἐν Κερκύρα μὲ ἔπαθλον 34 ται-

κινίων διδομένων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὁ πρῶτος καὶ μεγαλύτερος ἐτελεῖτο κατὰ τὰς Ἀπόκρευς εἰς τὸ Πλατὺ Καντούνι· σῶζεται δὲ καὶ ἡ οἰκία (νῦν Pension Suisse) ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς ὁποίας ἐθεάτο ὁ Προβλεπτῆς τὴν γιόστραν· ὁ δεῦτερος, οὗ μετεῖχον μόνον οἱ στρατιῶται ἐτελεῖτο ἐν τῇ παλαιῇ φρουρίῳ. Ταῦτα δὲ ἐγίνοντο, καὶ αἱ πιστώσεις τῶν ἐπάθλων ἀναγράφονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1756.

Ἐπίσης ἐν Ζακύνθῳ ἐτελοῦντο γιόστραι καὶ κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ἀκόμη ὅπως περιγράφει ὁ Σπυρ. Δὲ Βιάζης¹⁾ λαβὼν τὰς πληροφορίες ἐξ ἐπισήμων Ἑνετικῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχαιοφυλακείου τῆς νήσου.

Τὸ σπουδαιότερον γεγονός τοῦ Καρναβαλίου, λέγει ὁ Δὲ Βιάζης, διὰ τὴν Ἀριστοκρασίαν ἦσαν τὰ Ἴπποδρόμια, ἵππικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς νέοι εὐπατρίδαι ἵππεῖς ἠγωνίζοντο λόγχῃ καὶ ἐκαλοῦντο τότε γκιόστρα ἢ τορνέο, οἱ δὲ ἵππεῖς Καβαλιέροι γιόστράντοι.

Ἡ πανήγυρις ἐτελεῖτο κατὰ πᾶσαν Πέμπτην τῆς Τυροφάγου καὶ ἀπέδῃ κατὰ μικρὸν ἢ ἐπισημοτέρα πασῶν τῶν ἄλλων, ὡς λαμβάνουσα πολλὴν ἐπίδοσιν καὶ προσελκύνουσα εἰς τὴν πόλιν πλῆθος χωρικῶν καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων χωρίων. Ἡ ἕδρυσις τοῦ ἀγῶνος εἶναι παλαιάτη. Ὁ Ἀρχιστράτηγος (Capetan General) Λάζαρος Μοτσενίγος κατὰ τὸ 1656 ἐπεκύρωσε διάταξιν τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ, ἵνα ἡ Κοινότης λαμβάνῃ κατ' ἔτος τριάντα δύο Ρεάλια διὰ τὰ ἄθλα τῆς ἐν-λόγῳ Ἴπποδρομίας. Τὸ στάδιον ἦτο ἡ Πλατεῖα Ροῦγα ἀπὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Σπουδαία ἀμιλλα ἐγίνετο πρὸς διακόσμησιν τοῦ δρόμου διὰ στύλων ἐκ μύρτου καὶ δάφνης καὶ δι' ἀνθέων καὶ σημαίων· τὰ παράθυρα διάπλατα ἄνευ τζελουτζιῶν (δουκτυῶν) καὶ ἐστολισμένα μετὰ τάπητας καὶ στεφάνους πλήρη θεατῶν πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς φύλου μετὰ προσωπίδων ἢ μή· μόνον αἱ νεάνιδες ἔπρεπε νὰ φέρωσι προσωπίδα.

Οἱ ἀγωνισταὶ παρίσταντο πρῶτον ἐνώπιον τῶν Συντίκων καὶ ἀνεγράφοντο ὑπὸ τοῦ Γραμματέως καὶ ὠρίζετο ἡ τάξις ἐκάστου. Σαλπικητῆς ἐσήμαινε τὴν ἔναρξιν. Οἱ ἀγωνισταὶ λογχοφόροι ἦσαν λαμπρῶς ἐσκευασμένοι καὶ ἐνδεδυμένοι διὰ μεταξωτῶν ἐσθήτων. Νικηταὶ ἀνεδεικνύοντο δύο· ὁ πρῶτος ἔπρεπε νὰ λογχοβολήσῃ πτερὸν ἱπτάμενον ἐπὶ ξυλίνου μαύρου ἀγαλακτίου (mascaron negro), ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἐπιτύχῃ τὸ κέντρον δύο κρεμαμένων δακτυλίων συγκεντρικῶς, νικητῆς δὲ ἐθεωρεῖτο ὁ ἐπιτυγχάνων τοῦτο περισσοτέρας φορές. Τὸ ἄθλον τοῦ πρώτου ἦτο ἀργυροῦν ξίφος, τοῦ δευτέρου ζευγὸς ἀργυρῶν περυσιστήρων ἢ ξίφος. Ἐνίοτε σὺν τοῖς ἄθλοις ἐδίδετο καὶ ἄνθος εἰς τὸν νικητὴν. Ἄνθος ἐδίδετο καὶ εἰς τὸν πρῶτον ἐπιλαχόντα ἐνίοτε. Τοῦτο ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ προέδρου

1) Ἀνθῶν, περιοδικὸν ἐν Ζακύνθῳ ἔτος Α 1889-1890 Ἀριθ. 17 Ἡ προσωπίς καὶ τὰ ἵπποδρόμια ἐν Ζακύνθῳ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας.

καὶ κριτοῦ τοῦ ἀγῶνος (Maestro di Campo), ὅστις ἐκλεγόμενος ἐκ τῶν εὐγενῶν ὑφίστατο καὶ τὰς δαπάνας τοῦ ἀγῶνος. Τὰ ἀθλα ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ Προβλεπτοῦ ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν χειροκροτημάτων κωδωνοκρουσιῶν καὶ μουσικῆς ἀρμονίας. Παρίσταντο πᾶσαι αἱ Ἄρχαι. Αἱ ἵπποδρομῖαι ἐτελοῦντο μέχρι τοῦ 1739 κτλ.

Πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἵπποδρομιῶν τούτων εἶναι ἐντελῶς ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ κονταροκτυπήματος τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Μόνον ὁ τρόπος τῆς τελέσεως τοῦ ἀγωνίσματος ἦτο διάφορος· καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι φυσικόν· εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην ἐποχὴν οὔτε ἵπποι οὔτε ἵπποταὶ ἦσαν τόσον πρόχειροι καὶ γεγυμνασμένοι, ἵνα τελῶσιν κονταροκτύπημα οἷον περιγράφονται παρ' Ἐρωτοκρ. καὶ μάλιστα εἰς μικρὰς πόλεις οἶαι αἱ τῆς Κερκύρας καὶ Ζακύνθου· κατ' ἀνάγκην ἄρα εὐρέθη τρόπος ἀπλοποιήσεως τοῦ πράγματος ἵνα μὴ στερηθῶσι καὶ αἱ μικρότεροι Ἐνετ. ἀποικίαι τῆς ἀπολαύσεως τοῦ θεάματος.

Οὐδεμία ἀμφιβολία μοι μένει πλέον καὶ μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὅτι ὁ Κορνᾶρος πολλὰκις θὰ εἶδε καὶ θὰ παρέστη εἰς τοιαῦτα θεάματα ἐν Κρήτῃ.

Πολλοῦ τοῦ ποιήματος δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ καταφανῆ σημεῖα τοῦ Ἐνετικοῦ περιβάλλοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη τὸ ποίημα, μολονότι ὁ ποιητὴς εἰλικρινῶς προσεπάθησε νὰ ἀποκρύψῃ τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ὁ μῦθος διεξάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀρκετὰ τούτων ὑποδεικνύμεν εἰς τὰς κατὰ μέρος σημειώσεις παρατηρουμένας καὶ εἰς λέξεις καὶ εἰς πράγματα καὶ εἰς ἔθιμα καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀντιλήψεως. Εἶδομεν ὅτι αἱ χῶραι περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ ποιήματι δὲν ἠδύναντο νὰ πλασθῶσι παρὰ μόνον εἰς Ἐνετικὴν ἐποχὴν (σελ. 371 — 377), ἢ Νένα καὶ ὡς ὀνομάζεται καὶ ὡς εἰκονίζεται καθ' ὄλον τὸ ποίημα εἶναι Ἐνετικῆς ἐποχῆς δημιούργημα, ἢ φοῦρκα καὶ τὸ φοῦρκισμα ὡς τρόπος θανατικῆς τιμωρίας ἀτιμωτικῆς εἶναι Ἐνετικὸν ἔθιμον (ιδ. σημ. Α 1748). Ἡ χρῆσις τῶν ψευδῶν γενειᾶδων πρὸς μεταμφέσιν εἶναι ἔθιμον μάλιστα Ἐνετικὸν (Α 617). Ἡ 25 Ἀπριλίου ὡς ἡμέρα τῆς τελέσεως τῆς γιόστρας ἐξελέγη σκοπίμως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διότι ἦτο ἡ ἐπισημοτάτη τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἡμέρα ὡς ἐπέτειος τῆς ἐορτῆς τοῦ πολιούχου καὶ προστάτου Ἁγίου Μάρκου (ιδ. σημ. Α 1378). Τὸ λαγοῦτον καὶ τὸ νυκτερινὸν ἄσμα τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ τὸ Παλάτιον τῆς ἐρωμένης καὶ τὸ ἐπακολουθήσαν ἐπιεσόδιον τῆς νυκτερινῆς ξιφομαχίας εἶναι τελειῶς φραγκικὰ πράγματα κοινότατα εἰς τὰ ἵπποτικά καὶ ρωμαντικά ποιήματα. Ἡ οἰκία τοῦ Πεζοστράτη καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τὸ ἀρμάρι μὲ τὰς ἀνοίξεις, ἡ ζιγραφία εἰς τὸ πανί μαρτυροῦσιν Ἐνετικὸν περιβάλλον. Ὁμοίως ἡ σιταποθήκη τοῦ Ρῆγα παρὰ τὸ Παλάτιον εἶναι ὅπως αἱ ἀποθήκαι τῶν Ἐνε-

τῶν φεουδαρχῶν τῆς Κρήτης, ὅπου οἱ πύροικοι ἔφερον καὶ κατέθετον τὸν φεουδαλικὸν φόρον εἰς σιτάρι.¹⁾

Αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Θεοτόκη περὶ φραγκικῶν προτύπων τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Σοβαρὰν καὶ εὐστοχῶν ἔρευναν πρὸς ἀνακάλυψιν φραγκικῶν προτύπων τοῦ ποιήματος ἐπιτελεῖ ὁ ἐν Κερκύρῃ πολυμαθὴς φίλος κ. Κωνστ. Θεοτόκης, τῆς ὁποίας εἶχε τὴν μεγάλην καλωσύνην νὰ μοῦ ἀνακοινώσῃ δι' ἐπιστολῶν του ἀρκετὰ σημεῖα καὶ ἐπιτρέψῃ τὴν χρῆσιν· διὰ τὴν πολύτιμον ταύτην συνεργασίαν του πρὸς διαφώτισιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου προβλήματος καὶ ἡμεῖς ἰδίᾳ καὶ πάντες οἱ διαφερόμενοι περὶ τὴν νεοελλην. φιλολογίαν ὀφείλομεν μεγάλας χάριτας εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἐμβριθῆ μελετητὴν.

Τὰ ἐξῆς μοι ἔγραψεν τὴν 13 Μαΐου 1913,

«Κατὰ τὴν γνώμη μου δὲν εἶναι ἄσκοπη οὔτε ματαία ἡ ἀναζήτησις τῆς πηγῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Καὶ ἂν πρωτότυπο εἶναι τὸ ἔργο δὲν ἤμπορεῖ νὰ μὴ ἔχῃ πρότυπο ἢ πρότυπα, ὅπως γὰρ μερικὰ πράγματα τὸ ἀπόδειξε ὁ εὐγενικὸς κυρ. Δεινάκης. Μιὰ ἀνάλογη ἔρευνα μ' ἐκείνη τοῦ κ. Δεινάκη θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ στὸν Bojardo στὸν Ἀρίστω καὶ στὸν Cuvai, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ καρποφόρα. Νομίζω πῶς μπορῶ νὰ βεβαιώσω πῶς στίχοι τοῦ Ἀρίστου βρίσκονται στὸν Ἑρωτοκρίτο, ἐν ᾧ ὁ Τάσσοσ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστος στὸν ποιητὴ μας.....

«Ἄν ἡ θεωρία μου πῶς ὁ Ἑρωτοκρίτος ἔχει τὸ προτυπὸ του καὶ πιθανώτατα Ἰταλικό, ὅπως ἔλα τὰ ἄλλα Κρητικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς του (17 αἰῶνα) εἶναι σωστή, πρέπει νὰ σκεφτοῦμε σὲ ποῖο εἶδος φιλολογίας θὰ στρέψουμε τὴν ἔρευνά μας . . . Ἄν προσέξωμε περισσότερον θὰ παρατηρήσωμε πῶς ὁ Ἑρωτοκρίτος εἶναι σὰν ἓνα διφυῆς εἶδος ποιήσεως ποῦ μετέχει τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς δραματικῆς. Στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου εἶναι τοῦλάχιστον στὴν ἐκδόσίν μου²⁾ γραμμένα τὰ πρόσωπα τοῦ ποιήματος καὶ κατόπι στὰ κείμενα εἶναι χωρισμένα τὰ μέρη ποῦ προσφέρει καθένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ οἱ διδασκαλίες ἑμμετρῆς καὶ κεινῆς ἐπιγραμμένες μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητῆ. Κανένας δὲν ἐξεσήκωσεν ὡς τὴν ὥρα ἀρκετὰ τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ὡς τόσο πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ πῶς εἶναι παράξενο . . . Τὸ πρότυπο τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρέπει νὰ τὸ ζητήσωμε στὰ δραματικὰ ἔργα τῆς Ἰταλίας.»

Εἰς νεωτέραν του ἐπιστολὴν ὁ κ. Θεοτόκης γράφει:

1) Συνήθως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κορνάρου ἦτο τοῦτο 15 μουζούρια σιτάρι δι' ἐκάστην ζευγαράν, ὅπως ἐλέπομεν εἰς τὰ συμμόλαια Ἀρετίου, Χριστ. Κρήτη Α (1912) σελ. 69, 70, 75, 99, 127 πολλ.

2) Κατάλογος τῶν προσώπων ὑπάρχει ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως (τοῦ 1713) καὶ ἔκτοτε ἐξ-ακολουθεῖ εἰς ὅλας. Εἰς τὸ χειρόγραφον (X) δὲν εὐρίσκειται, καὶ ἐν τούτῳ ὅμῳ δηλοῦνται τὰ πρόσωπα τὰ ὀμιλοῦντα ἐκάστῳ καὶ αἱ διδασκαλίας τοῦ ποιητοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἔντυπα.

«Τὸ ποίημα πιστεύω καὶ ἐγὼ πῶς ἐγράφηκε τὸν 17 αἰῶνα καὶ ἀκαταμάχητα καὶ σπουδαῖα μου φαίνονται τὰ γλωσσικὰ ἐπιχειρήματά σας. Ὁμοίως σπουδαία εἶναι καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ τοῦ Ἑρωτόκριτου μὲ τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ καὶ μὲ τὴν Ἑρωφίλην, εἶναι ὅμοια δυνατὸ τὰ ὅμοια χωρὶς τοῦ θρίσκειτε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ ἢ νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰ Ἰταλικά πρότυπα Οἱ ὁμορφες ἀναλογίαι τοῦ θρίσκειτε εἰς τὴν ὑπόθεσι τοῦ Ἑρωτόκριτου καὶ τῆς Ἑρωφίλης δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυχαῖες ἀλλὰ τὰ ποιητικὰ αὐτὰ τεχνάσματα εἶναι Κρητικὰ γεννήματα;

«Ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω πῶς τὸ πρωτότυπο τοῦ Ἑρωτοκ. εἶναι δραματικὸ ποίημα καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι κλίνουν οἱ ἔρευνές μας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀναγνωρισμὸ μὲ δαχτυλίδι, ποῦ εἶναι κατ' ἐξοχίην δραματικὸ τέχνασμα, ἡ Νένα μοιάζει παρὰ πολὺ μὲ τὴν *Confidente* τοῦ Γαλλικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ θεάτρου, καὶ ὁ Σπιθόλιοντας εἶναι ἓνα πρόσωπο ποῦ μοιάζει μὲ τὸ *Miles gloriosus* ἢ στὸν ἀπόγονό του τὸν *Capitan Spavento* τῆς Ἰταλικῆς κωμωδίας.

«Τὸ πρότυπο τοῦ Ἑρωτόκριτου πρέπει νὰ ζητήσουμε στὰ δραματικὰ ἔργα τῆς Ἰταλίας¹⁾. Ἡ ὅλη πορεία τοῦ ποιήματος μᾶς προδίδει πῶς εἶναι τέτοιο, ἢ διαίρεσίς του εἰς πέντε μέρη, ποῦ ἀντιστοιχεῖ στὰς 5 πράξεις τοῦ δράματος, τέλος καὶ τὸ κονταροκτύπημα. Ἐνα εἶδος δραματικῆς λαϊκῆς παραστάσεως ποῦ κατεβαίνουν ἀπὸ τὲς ἀρχαῖες *Sacre Rappresentazioni* (τοῦ XIV, XV καὶ XVI αἰῶνα) ὀνομάζονται ἀκόμη στὰ βουνὰ τῆς Σιένας *giostre* (D'Ascoli, *Origini del Teatro Italiano* II 241 ἐξ.) γιὰτὶ εἰς αὐτὲς ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα θέματα εἶναι τὸ κονταροκτύπημα. . . . Ὅπως ὅλες οἱ *Sacre Rappresentazioni* ὁ Ἑρωτόκριτος ἀρχίζει μὲ μιὰ *Annunziazione* (προσίμνον) καὶ τελειώνει μὲ μιὰ *Licenza* (ἰπολυτίκιον). Ἡ *Annunz.* τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα κτλ. εἶναι κοινὴ στὸ Μεσαίωνα (ἰβλ. *Carmina Burana* LXXXVI 3, *Fortunae rota volvitur* κτλ) Καὶ ἡ *Licenza* εἶναι κοινὴ στὰ Ἰταλικά δράματα, μάλιστα εἰς τὰς *Sacr. Rappres.* ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ εἰκόνα τῆς βάρκας, ποῦ εὑρίσκεται στὰ Γεωργικά τοῦ Βιργιλίου²⁾, καὶ στὸν Ὁρλάνδο τοῦ Ἀριόστου XLVII ἐξῆς».

1) Κατὰ πόσον ἔχει δίκαιον ὁ φίλος κ. Θεοτόκης θὰ το δείξωσι μελλοῦσαι ἔρευναι κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην. Πλὴν τῆς διαίρεσεως τοῦ ποιήματος εἰς πέντε μέρη (ὅπως τὸ δράμα εἰς 5 πράξεις) καὶ τοῦ προτασσομένου καταλόγου τῶν προσώπων καὶ τῆς ἀναγραφῆς ἐκάστου προσώπου ὁμιλοῦντος ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ, γνωρίσματα μᾶλλον ἑξωτερικά, τὰ ὅποια δυνατὸν νὰ μὴ προσέρχωνται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἐγὼ παρατήρησα καὶ ταῦτα τὰ δραματικὰ ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ, ἧται εἰς τὸ Β 237 ὁ Ἀφέντης τῆς Κερρώνης ἐξέρχεται ἀπὸ σπῆλαιον τεχνητόν, τοῦ ὀποῦ περιγράφεται ἡ σκηρικὴ κατασκευὴ, ἔπειτα εἰς τὸ Β 259—260 ὁ Ἀφέντης τῆς Σκλαδουναῖς παρουσιάζεται εἰς τὴν γρόστραν θεατρικῶς, «Μὲ μιὰ βροντὴ καὶ μιὰ ἀστραπὴ μὲ τέγνη κωμωμένη ἀπὸ ἡ σύννεφο θολὸ γεῖς καβαλλάρης βγαίνει».

2) IV στιχ. 116—117 Μετάφρασις Κ. Θεοτόκη σελ. 68.

Ὁ κ. Θεοτόκης ἐκ τῶν ἀντιφασκουσῶν πρὸς ἀλλήλας γνωμῶν τοῦ Γιάνναρη, περὶ πρωτοτυπίας καὶ μὴ λαβῶν ἀφορμὴν κάμνει τὴν ὠραίαν παρατήρησιν,

«Ὁ Ἐρωτόκριτος ἢ εἶναι πρωτότυπος ἢ εἶναι μετάφραση ἢ διασκευή. Καὶ στὲς τρεῖς περιπτώσεις μπορούμε καὶ πρέπει νὰ ζητήσωμε τὲς πηγές του, δηλαδὴ τὰ παλαιότερα ποιητικὰ μνημεῖα ποῦ ἐγνώριζε καὶ ἐμεταχειρίστηκε ὁ ποιητής μας. Μὲ ἐπιτυχία ἐρευνοῦμε τὲς πηγές τοῦ Βιργιλίου τοῦ Δάντη τοῦ Ἀριστοῦ καὶ τοῦ Σαιξπήρου, γιατί δὲ θὰ ἦταν ἡ ἴδια ἐργασία δυνατὴ καὶ γιὰ τὸν Κορνάρου; Μόνον τὰ καθημερινὰ γεγονότα δὲ φτάνουν γιὰ νὰ ἐμπνεύσουν ἓνα ποιητὴ».

«Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἐρωτόκριτου δὲν εἶναι καθόλου κοινὴ στὰ μεσαιωνικὰ ἔργα. Δὲν μπορεῖ νὰ τοποθετηθῆ σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐπικούς κύκλους τῆς Γαλλικῆς ἢ τῆς Ἰταλικῆς ἐποποιίας. Οὔτε στὸ μυθολογικὸ κύκλο τῶν ἐπῶν τῆς Τροίας, τῶν Θηβῶν, τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, οὔτε στὸ ἐθνικὸ Γαλλικὸ ἔπος οὔτε στὸν κύκλο τοῦ βασιλιᾶ Ἀρθούρου. Μόνον τὸ κονταροκτύπημα εἶναι ἀρκετὰ κοινὸ ἐπεισόδιον στὰ Γαλλικὰ ἔπη εἰς τὰ Ἰταλογαλλικὰ τῶν Reali di Francia, στὸ Bojardo καὶ τὸν Ἀριστο».

Ὁ κ. Θεοτόκης εἰδικεύσας μετὰ ταῦτα τὴν περὶ φραγκικῶν προτύπων γνώμην του ἀνεξήτησεν ὁμοιότητας καὶ ἀναλογίας εἰς τὰ Ἰταλικὰ ἔπη, ἢ δὲ ἔρευνα αὐτοῦ ἀπέβη τὰ μάλιστα καρποφόρος καὶ ἀπέδειξε περιτρώως, ὅτι ὁ Κορνάρου καὶ ἐγνώριζε τὴν Ἰταλικὴν ποιήσιν τῆς Ἀναγεννήσεως, καὶ πολλοῦ ἐμιμήθη τὰ Ἰταλικὰ ἀριστουργήματα καὶ μάλιστα τὸν Orlando Furioso τοῦ Ἀριστοῦ, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐνεπνεύσθη εἰς πλεῖστα χωρία τοῦ ποιήματός του, μὲ τοιαύτην ὅμως ἐλευθερίαν πνεύματος καὶ τέχνην καὶ ποιητικὴν δεξιότητα εἰς τὴν ἀφομοίωσιν τῶν στοιχείων αὐτῶν, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται ταῦτα φέροντα τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ποιητικῆς ἰδιοφυίας.

Τὰ χωρία τῶν Ἰταλῶν ποιητῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Θεοτόκη ὑποδειχθέντα ὡς ὁμοιάζοντα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἢ ἀναλογοῦντα πρὸς ὅμοια χωρία τοῦ Ἐρωτόκριτου, καὶ τὰ ὁποῖα προφανῶς δὲν ἦσαν ἀγνωστα εἰς τὸν Κορνάρου εἶναι τὰ ἀκόλουθα,

Ὁ κ. Θεοτόκης παρατηρεῖ διὰ τινὰ ἐκ τούτων ὅτι ἂν ὁ Κορνάρου δὲν τὰ παρέλαβεν ἢ δὲν τὰ ἐμιμήθη ἐκ τῶν ὑποδεικνυομένων χωρίων τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι τὰ παρέλαβεν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἢ ἢ καὶ ὁ Ἰταλὸς ποιητής. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ διαφωτισθῆ καλύτερον, ὅταν ἢ ἔρευνα γίνῃ πλήρης καὶ ἐν εὐρυτέρῃ κλίμακῃ, ὥστε νὰ ἔχωμεν πρὸ ἡμῶν ὁλόκληρον τὸ σχετικὸν ὕλικόν.

1) Διὰ τὸ δίστιχον Α 19,

Τοῖ περαζόμενους καιρούς, πὸν οἱ Ἕλληνες ὠρίζα,
καὶ ὁποῦ δὲν εἶχ' ἢ πίστι ντως θεμέλιο μηδὲ ρίζα

δύναται τις νὰ παραβῆ τὸ τοῦ Dante, Inferno I 10, 71.

E vissi a Roma sotto il buono Augusto
Al tempo degli dei falsi e buggiardi

2) Ἡ μεταφορὰ ἐν B 341

Ἦτο λυγρὸ κ' ἐλεύθερο, στὸ γλάκι δὲν τὸ σώνει
νά 'ν κι ἀπὸ χέρα δυνατὴ σαίττα οὐδὲ βερτόνι

εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὁρλάνδον II V. 6.

D' arco di Turco non esce saetta
Che potesse salire in quel altura

τὸ ὁποῖον προφανῶς ἔχει παραληφθῆ ἐκ τῶν Γεωργικῶν τοῦ Βιργιλίου B 123—124

udi aëra vincere summum
arboris haud ullae jactu potuere sagittae?

μετάφρασις Θεοτόκη σελ. 26

ποῦ ἐκεῖ (στὴν Ἰνδία) ἢ ριζιὰ τῆς σαγιτιῆς νὰ φτάσει
δὲ δύναται τὰ πλιὸ ψηλὰ τοῦ ἀνεμισμένου δέντρου.)¹⁾

3) Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Καραμανίτη, ὡς γίνεται ἐν B 355,
Καὶ δίχως νὰ στραφῆ νὰ δῆ τσ' ἄλλους νὰ χαιρετήσῃ,
καὶ δίχως νὰ συγκατεβῆ ἀθρώπου νὰ μιλήσῃ

εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν τοῦ Rodomonte παρ' Ὁρλάνδου XLVI. 104

Senza smontar, senza chinare la testa,
E senza segno alcun di riverenzia κτλ.

4) Ὁ μαυροφόρος καθαλλάρις τοῦ Ἐρωτοκρίτου B 585 ἔξ.

Μαῦρο φροῖ, μαῦρ' ἄρματα καὶ μαῦρο τὸ κοντάρι,
μαίρη τ' οὐ κ' ἢ φορεσὰ τουνοῦ τοῦ καθαλλάρι κτλ.

εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὁρλάνδον XLVI 101

Di verso la campagna in fretta venne
Contra le mense un cavalier armato,
Tutto coperto egli e 'l destrier di nero κτλ.

Καὶ εἰς ἓν παλαιότερον Ἰταλικὸν ποίημα, Li cantari di Lancelotto (Rajna, Fonti 160)

E dimorando in questo modo un poco
Giunse un cavallier armato à guisa
Di campioni coperto tutto a nero

1) Ὁ Καθ. Σ. Δεινάκις ὑποδεικνύει τὸ ἐξῆς χωρίον ἐκ τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου XVII. στ. 61 ἔξ.

non ocior illo
Hasta, nec exutae contorto verbere glandes
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu

5) Διὰ τὸν Ρῆγαν ἀπὸ τ' ἀμάξι (τὸν Κυπριώτην), τὸν ἔχοντα δηλ. ὡς ἔμβλημα τῆς περικεφαλαίας του ἄμαξαν παράβαλε τὸν Chevalier à la charette, ὅστις εἶναι ὁ Lancelot τοῦ ρωμαντικοῦ τραγουδιοῦ γνωστός καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰς διέφορα cantari τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὡς καὶ πρότερον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δάντη ἀλλ' εἰς Γαλλικὰ ποιήματα.

(Ἐρωτοκρ. Β 511 ἐξ. 1283, 1534—1535, κτλ.)

6) Ὁ ποιητὴς ἐμπαίζει τὸν Σκλαβοῦνον ὡς ἡλίθιον καὶ καυχηματίαν, Ἐρωτοκρ. Β 2079 —2174. Περὶ τούτου κάμνει ὁ γ. Θεοτόκης τὴν ἐξῆς παρατήρησιν,

«Σὰς σημειῶν» κίβλας ἓνα ἄλλο τεκμήριο κοινότητος τοῦ Κορνάρου μὲ τὸν Ἰταλικὸ κόσμον. Στὴ Βενετία ἀπὸ παλαιούς καιρούς, ὅπως καὶ σήμερα ἀκόμη, ὁ λαὸς ἐγελοῦσε μὲ τοὺς Σκλαβοῦνους ὑπήκοους τῆς Αὔθηντίας, καὶ ἐδιηγούνταν γι' αὐτοὺς χίλια σατυρικά ἀνέγδοτα, ὅπως καὶ στὴν ἐπίλοιπὴ Ἰταλία γιὰ τοὺς Bergamaschi (κατοικοῦς τοῦ Bergamo) καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα γιὰ τοὺς Ἀβδηρίτες. Ἔτσι καὶ ὁ Κορνᾶρος στὸ ποιήματ' αὐτοῦ σατυρίζει τὸν Ἀφέντη τῆς Σκλαβονικῆς πρᾶμα φυσικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του.

7) Τὰ κλεμμένα ἄρματα (σπαθί) ποῦ κατηγορεῖ ὁ Καραμανίτης τὸν Χαρίδημον (Ἐρωτοκρ. Β 803 ἐξ.) εὐρίσκονται καὶ εἰς τὸν Orlando Fur. XXIII, 78, 79, 80, 81.

Ho sacramento di non cinger spada,
Finch' io non tolgo Durindana al conte;
E cercando le vo per ogni strada,
Acciò più d'una posta meco sconte
La spada sola manca alle buone arme:
Come rubata fu, no ti so dire, etc.

ὅπου πηγὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ Bojardo, Orlando Inamorato III. VI. 43.

8) Ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀνδροφόνου πολεμιστοῦ πρὸς λύκον ἐπιπεσόντα κατὰ ποιμνίου καὶ καταστρέφοντα αὐτὸ Δ 1051 ἐξ.

Σὰν κύν' ὁ λύκος εἰς τ' ἄρνιᾶ ὄντε πεινᾷ καὶ ἄρᾶσσει κτλ.

ὕπάρχει καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον XVI. 23.

9) Ἡ παράβολη τοῦ ἀλίεως καὶ τῶν ἀλιευτικῶν δικτύων ἐπὶ ἔρωτος ἢ εὐρισκομένη παρ' Ἐρωτοκρ. Β 473 καὶ 603 εἶναι ἀνάλογος πρὸς δύο συνέτα τοῦ Πετράρχη CXLVIII καὶ CCXIX

10) Ἡ διήγησις τοῦ ψευδοῦς θανάτου τοῦ Ἐρωτοκρίτου Ε 899—958 ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Brandimarte εἰς τὸν Ὀρλάνδον Μαινόμενον XLII 13, 14.

Orlando l' elmo gli levò dal viso,
e ritrovò che 'l capo sino al naso κτλ. (δύο στροφαί).

11) Ἡ σκηνή τοῦ Ἴππότου ὅστις πλησίον πηγῆς θρηνεῖ τὸν ἔρωτά του (Ἐρωτοκρ. E 899 ἐξ.) εἶναι κοινὴ εἰς τὰ ἱπποτικὰ ποιήματα καὶ εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Orlando Innamorato τοῦ Bojardo I, XII, ὡς καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον τοῦ Ἀριόστου ἀνύλογοι εἶναι ἡ σκηνή τῆς Angelica, ἡ ὁποία κάθηται εἰς ρεῦμα νὰ ξεκουρασθῇ (Rajna, Fonti del Orlando 75 ἐξ.)

12) Ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος ἐλήφθη ἡ παρομοίωσις A 127

ὅπου ᾄδει τὰ λούλουδα τὰ κοκκινοβαμμένα,
ἤλεγ' ἔτο' εἶν τὰ χεῖλη τῆς καὶ τοῖ κεραῖς μου μένα.

ἡ ὁποία εἶναι ἀμυδρὰ μίμησις τῆς καλλίστης εἰκόνας I. 42.

La verginella è simile à la rosa

Che in bel giardin sulla nativa spina κτλ.

13) Ὄρκος τῶν Βασιλέων πρὸς τῆς μονομαχίας τῶν δύο Ἴπποτῶν, ἡ ὁποία θὰ κρίνη περὶ τῆς τύχης τοῦ πολέμου Ἐρωτοκρ. Δ 1598-1630 εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον Μαινόμενον XXXVII, 66 ἐξ. καὶ μάλιστα εἰς τὰς πέντε στροφάς 81—86.

Καὶ ἡ ὅλη σκηνή ὁμοῦς τῆς μονομαχίας, παρατηρεῖ ὁ κ. Θεοτόκης, ὁμοιάζει μὲ τὴν μονομαχίαν τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ὁ Καρλομάγνος πολιορκεῖται εἰς τὰ Παρίσια, ὁ Ἡρόκλης εἰς τὴν Ἀθήνα. Ἡ πηγὴ τοῦ Ἀριόστου εἰς τοῦτο τὸ μέρος δὲν εἶναι ὁ Bojardo ἀλλ' ὁ Βεργίλιος Αἰνειάδ. XII, 1 ἐξ. καὶ τοῦ Βεργιλίου πάλιν ὁ Ὅμηρος Ἰλιάδ. III 69 ἐξ. 245—323.

14) Οἱ θρήνοι τῆς Ἀρετούσας διὰ τὸν πλαστὸν θάνατον τοῦ Ἐρωτοκρίτου E 985—1048, φαίνονται ὁμοιώτατοι μὲ τοὺς θρήνους τῆς Fiordiligi διὰ τὸν θάνατον τοῦ Brandimarte, Orlando Fur. XLIII. 160-163.

Λαβόντες καὶ ἡμεῖς ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀσφαλῶν ἐνδείξεων τοῦ κ. Θεοτόκη καὶ ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐζητήσαμεν περαιτέρω ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ Orlando Fuioso τοῦ Ἀριόστου, καὶ εὔρομεν τὰς ἀκολουθοῦσας, ὡς πιστεύομεν.

15 Τὰ κατὰ τῆς Μοῖρας παράπονα τῆς Ἀρετούσας E 1007 ἐξ.

Μοῖρά μου κ' εἶντα λείπεται νὰ κάμης μπλιὸ ᾗ ἐμένα; κτλ.

ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ τῆς Angelica παρ' Ὀρλάνδῳ Μαινομ. VII. 40

Dicea: Fortuna, che più à far ti resta etc.

16) Ὁ Φρονίστας τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὁ συμβουλευσας τὸν Ρῆγαν νὰ δεχθῇ τὴν περὶ μονομαχίας πρότασιν τοῦ Βλάχου πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Sobrino τοῦ Orlando XXXVIII 66 ἐξ., ὅστις συμβουλεύει ὁμοίως πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Σαρακηνῶν Agramante.

17) Ὁ Σαρακηνὸς Ἀρχιστράτηγος Agramante καλέσας βασιλεῖς καὶ πρίγκηπας τῶν Σαρακηνῶν εἰς πολεμικὸν σύμβούλιον στρέφει τὸ ἐ-

ρηννητικόν του βλέμμα πρὸς τὸν Marsilio καὶ τὸν Sobrino, Orlando XXXVIII. 37

E poi ch'una o duo volte girò il ciglio
Quinci a Marsilio, e quindi al re Sobrino.

Ὅμοιόν τι συμβαίνει εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον, τὸ ὅποτον ἐκάλεισεν ὁ Ρήγας τῶν Ἀθηνῶν Δ 1308 ἐξῆς,

τοὺς φρονιμούς του κράζει
εἰς τὸ Παλάτι, κ' ἤρθασι τριγύρω τσι καθίζει,
κι ἀπόκει δύο καὶ τρεῖς φορές τσι συχναεντρανίζει.
Στὸ πρόσωπόν των ὄλωνῶ τ' ἀνάβλεμμα πορπάτει κτλ.

18) Ὁ μαυροφόρος ἱππότης εὐρίσκειται ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Θεοτόκη χωρίον XLVI, 101, ἀλλὰ καὶ πολλὰ χού τοῦ Ὁρλάνδου π.χ. VI. 13.

E sopravveste nere e scudo nero
Portò etc.

XIV. 33

Chè come dentro l'animo era in doglia
Così imbruiar di fuor volse la spoglià.

XIX. 79

Quel venne in piazza sopra un grand destriero (δολόκληρος
[ἢ στροφή])

XXXI. 8 Con scudo e sopravvesta tutta nera etc.

Πάντα τὰ χωρία ταῦτα ἐπέδρασαν εἰς τὸν Κορνάρου διὰ τὸ παρ' Ἐρωτοκρ. Β 585,

Μαῦρο φαρὶ μαῦρ' ἄρματα καὶ μαῦρο τὸ κοντάρι
μαύρη τ'ονε κ' ἡ φορεσὰ τουνοῦ τοῦ καβαλλάρι¹⁾ κτλ.

19) Πολλαχού εἰς τὸν Orlando Furioso γίνεται λόγος διὰ τὸ περιφημον σπαθὶ Durindana, τὸ ὅποτον ἀνήκον ποτε εἰς τὸν Ἔκτορα εἶχε περιέλθει εἰς τὸν Almonte, παρὰ τούτου δὲ τὸ ἔλαβεν ὁ Orlando φονεύσας αὐτόν. Τὸ ξίφος αὐτὸ διεχδικεῖ ὁ Σαρακηνὸς Mandricardo ὡς κλαπὲν παρὰ τοῦ πατρὸς του, καὶ γίνεται ἀγὼν περὶ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ.

1) Καὶ ἡ δημοτικὴ ἕμω; ποιήσις πιθανότατα ἐπέδρασεν εἰς τὴν τριταύτην παράστασιν τοῦ τεθλιμμένου (μαύρου, μαυρομοίρη, μαυροκακομοίρη, μαυροσκότεινου) Κρητικῆ π. χ. εἰς τὰ Καρπαθικά τοῦ Μανωλακάκη σελ. 220, ἀσμ. 2 Ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ μικρὸς τραγουδεῖ διὰ τὸν Ἀνδρόνικον.

Μαῦρος εἶσαι. μαῦρα φορεῖς, μαῦρο καβαλλικεύεις

Καὶ ὁ Χάρος δὲ εἰκονίζεται τοιοῦτος εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα.

Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τ' ἄλογό του (Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί. Τραγουδ. 219. 6.)



ὁ Mandricardo τὸ ἀρπάξει ἀπὸ τοῦ δένδρου καὶ ἀγρονίξεται περὶ τούτου πρὸς τὸν Zerbin. Εἶναι ἀδύνατον ταῦτα νὰ μὴ ἐπέδρασαν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ περιφήμου σπαθιοῦ, ὅπως ἐκτυλίσσεται εἰς τὸν Ἑρωτόγρ. Β. 769—1176 μεταξὺ τοῦ Κρητικοῦ καὶ τοῦ Καραμανίτη, διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου γίνεται καὶ ἡ μεταξὺ των μονομαχία. Τὰ σημαντικώτερα χωρία τοῦ Orlando, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτυλίσσεται ἡ ἱστορία τοῦ Durindana εἶναι XIV 43, XVIII 109, XXII 78, 79, 80, XXIV 58 ἐξ.

Παραβλητέον καὶ τὸ δίστιχον XXIII, 80

E tu, e qualunque il dice, se ne mente

Io sono Orlando, e uccisil giustamente

πρὸς τὰ τοῦ Ἑρωτοκρ. Β 855 ἐξ. ὅπου ὁ Κρητικὸς λέγει,
ψεύγεσαι σὺ κι ὅποιος τὸ πῆ, πὼς σὲ καιρὸν κιανένα
ὁ κύρις μ' ἤκαμε ποτὲ πρᾶμ' ἄπρεπο ᾧ ἐσένα κτλ.

20) Ἡ καταστροφή τὴν ὁποῖαν ἐπιφέρει ὁ Σαρακηνὸς Rodomonte εἰς τὸ Παρίσι κόπτων χεῖρας πόδας, σχίζων κοιλίας καὶ στήθη ὅπως τίγρις ἢ λύκος XVI 22, 23.

Qui far restar con mezza gamba un piede,

Là fa un capo balzar lungi dal busto;

L' un tagliare a traverso se gli vede,

Dal capo all' anche un altro fender giusto;

E di tanti ch'uccide fere e caccia,

Nou si gli vede segnare in faccia.

Quel che la tigre dell' armento inbelle

Ne' campi Ircani o là vicino al Gauge,

O 'l lupo delle capre e dell' agnelle etc.

ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Ἑρωτοκρ. Δ 1047 ἐξ. ὅπου ὁ Ρωτόκριτος

τίνος τὸν πόδα ἠκοβγεν, τίνος τὴ χέρα ρίχτει,

τίνος ἐκόπ' ἢ κεφαλὴ, τίνος τ' ἀστήθ' ἐνοίχτη·

ποῖον ὄχ τὴ μέση χώριζε, τίνος κοιλιὰν ἐτροῦπα,

πάντα καν' αἴμ' ἢ κοπανιά, ἐκεῖ ποῦ τὴν ἐκτύπα.

Σὰν κἀν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιά κτλ.

21) Τὰ ἐρωτικά σύμβολα τῆς περικεφαλαίας ἐκάστου ἱππότου παρ' Ἑρωτοκρ. Β 143—760 ἀναφέρονται γενικώτερον δι' ὀλίγων λέξεων παρ' Ὀρλάνδφ XVI 72.

Chi con colori accompagnati ad arte,

Letizia o doglia alle sua donne mostra;

• Chi nel cimier; chi nel dipinto scudo

Disegna Amor, se l' ha benigno o crudo.

Ἡ λεπτομερὴς ὁμῶς περιγραφὴ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ καὶ ἡ ποικιλία ἐκάστου ἐρωτικοῦ συμβόλου καὶ ἡ ἔρμηνεῖα ἐκάστου δι' ἐπιγραφῆς δεικνύουσιν ὅτι ὁ Κορνᾶρος εἰς τοῦτο ἤντησεν ἐξ ἄλλης πηγῆς ἀφθονωτέρας. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ διὰ τὴν μακρὰν καὶ λεπτομερῆ γιόστραν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐν τῷ Β. βιβλίῳ, διότι εὐρίσκονται μὲν πολλαχοῦ τοῦ Ὀρλάνδου τοιοῦτοι ἀγῶνες π.χ. XVII, 81 ἐξ. ἀλλ' ὁ Κορνᾶρος προφανῶς εἶχε πληρέστερον ὕλικόν εἴτε ἐξ αὐτοψίας εἴτε καὶ πιθανώτερον ἐξ ἄλλων λεπτομερεστέρων καὶ εἰδικωτέρων περιγραφῶν, τὸ ὅποιον διεσκέυασε καὶ προσήρμοσε εἰς τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔπους του.

22) Ἡ παρομοίωσις πολεμιστοῦ ἐπίπτοντος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς λέοντα πεινῶντα ὁ ὅποιος μετὰ λύσσης ἐφορμᾷ κατὰ τοῦ θηράματος καὶ τὸ σπαράττει, ἦν εὐρίσκομεν περὶ Ἐρωτοκρ. Δ 1025 ἐξ.

Κι ὡσὰν λιοντάρ' ὄντε πεινᾷ, κὶ ἀπὸ μακρὰ γρικίση
κ' ἔρχεται βρώμα, πού πασκε νὰ βρῆ νὰ κυνηγήση . . .
ἐδέτσι κὶ ὁ Ρωτόκριτος κτλ.

εὐρίσκεται καὶ παρ' Ὀρλάνδῳ XVII 178

Come in pasto leone in stalla piena,
Che lunga fame abbia smacrato e asciutto. . . .
Cosi il crudel Pagan etc.

Παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἡ περιγραφὴ γραφικωτέρα καὶ λεπτομερεστέρα.

23) Κατὰ τὴν πρώτην νυκτερινὴν συνέντευξιν Ἐρωτοκρ. Γ 583 ἐξ. οἱ δύο ἐρασταὶ ἕνεκα τῆς συγκινήσεως μένουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄφωνοι, ἡ πλήμμυρα δὲ τῶν αἰσθημάτων δένει τὴν γλῶσσάν των καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐκχυθῆ ἡ ἔκφρασις αὐτῶν διὰ λόγων, ὅπως ἀγγεῖον στενόλαιμον πλήρες ὕγραυ αἰφνιδίως ἀνατρεπόμενον δὲν ἐκχύνει τὸ περιεχόμενόν του, σιχ. Γ. 591—597.

Ὡσὰ λαίηνι πού γενῆ πολλά πλατὶ στὸν πάτο,
κ' εἰς τὸ λαιμὸ πολλά στενό, κ' εἶναι νερὸ γεμάτο,
κὶ ὅποιος θελήση καὶ βαλθῆ ὄξω νερὸ νὰ χύση,
καὶ τὸ λαίηνι μὲ τὴ βιά πρὸς χάμαι νὰ γυρίση
μέσα κρατίζει τὸ νερό, κὶ ἀπόξω δὲν τὸ βγάνει,
κὶ ὅσον τὸ γέρνει, τόσο πλιὰ μόνο τὸν κόπο χάνει
ἐδέτσι μοιάσασι κὶ αὐτοί, κτλ.

Ὁμοία εἶναι ἡ εἰκὼν παρ' Ὀρλάνδῳ XXIII, 112, 113.

112 Ne protè s'aver (che 'l duol l'occupò tanto)
Alle querelle voce o umore al pianto.

113 L' impetuosa doglia entro rimase,
Che collea tutta uscir con tropa freta.
Cosi veggiam restar l' acqua nel vase
Che largo il ventre e la bocca abbia stretta;

Che nel voltar che si fa in su la base,
L'umor che vorria uscir, tanto s'affretta,
E nell'angusta via tanto s'intrica,
Ch'a goccia a goccia fuore esca e fatica.

24) Ἡ παρομοίωσις τοῦ ἐφορμῶντος κατὰ τῶν Βλάχων Ἐρωτοκρίτου, πρὸς γύπα ἐπιπίπτοντα καὶ διασκορπίζοντα πλῆθος πτηνῶν παρὰ λίμνην Δ 1167 ἐξ.

Σὰν τὸ γεράκι, ὄντε δῆ στῆ λίμνη καθισμένο
πλήθος πουλλιῶ, κ' ἐκεῖ χυθῆ ἄγριο καὶ θυμωμένο.....
δώση στῆ μέση τῶν πουλλιῶ κτλ.

εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὁρλάνδον XXV, 12 διὰ τὸν Ruggier.

Come stormo d'augei, ch' in ripa a un stagno
vola sicuro, e a sua pastura attende,
S' improvviso dal ciel falcon grifagno
Gli da nel mezzo, ed un ne batte o prende,
Si sparge in fuga etc.

25) Ὁ Rodomonte θέλων νὰ τιμήσῃ τὸν τάφον τῆς ἀγαπητῆς του Ἰσαβέλλας ἀγωνίζεται πρὸς διαφόρους ἱππότες, κατανακᾷ αὐτοὺς καὶ διὰ τῶν σκυλευομένων ὄπλων κοσμεῖ τὸν τάφον τῆς, Orlando Fur. XXXII 5 ἐξ καὶ 41 ἐξ.

Τὸ αὐτὸ κάμνει καὶ ὁ Κρητικὸς Χαριδημος διὰ τὸν τάφον τῆς ἀγαπητῆς του B 737 ἐξ.

Κ' ἤβαλε μέσ στοῦ λογισμοῦ νὰ ζῆ νὰ τοῖ δουλεύῃ,
καὶ μὲ τὰ δῶρα τῆς ἀντρεῖᾶς νὰ τῆνε κανισκεύῃ.
Κ' ἐπήγαινε ξετρέχοντας σὲ μιὰ κ' εἰς ἄλλη χώρα
τὰ κονταροχτυπήματα, κ' ἐκέρδαινε τὰ δῶρα.
Κ' ἐκεῖνα ποῦ τοῦ δίδασι πλέρωμα τῆς ἀντρεῖᾶς του,
ἐπήγαινε κ' ἐκρέμαν τα στοῦ μνήμα τῆς κεράς του.

26) Εἰς τὸν Ὁρλάνδον XXXVI, 17, 18 ἡ Marpissa φέρει εἰς τὴν περνεφαλαίαν τῆς ὡς σύμβολον τὸ μυθολογικὸν πτηνὸν φοῖνικα. Ὁμοίως παρ' Ἐρωτοκρ. B 253—254 τὸ φέρει ὁ Ἀφέντης τῆς Κορώνης Δρακόμαχος.

Εἶχεν ἐκεῖνο τὸ πουλλί, ποῦ στῆ φωτιά σιμώνει,
καίγεται κι ἄθος γίνεται καὶ πάλι ξαναγιώνει.

27) Ὁ Ρῆγας καὶ ἡ Ρῆγισσα παρ' Ὁρλάνδῳ XLIV ἐξ. θέλουσι διὰ γαμβρὸν τῆς κόρης τῶν τῶν Ρηγόπουλλον τοῦ Βυζαντίου ἔχοντα μέγιστον κράτος καὶ ἀξίωμα, ἐν ᾧ ἡ κόρη προτιμᾷ ἄλλον οὐχὶ Ρηγόπουλλον ἀλλὰ γενναῖον καὶ μεγαλόψυχον ἱππότην, καὶ ἡ γνώμη τῆς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ διὰ τὴν Ἀρετουσαν, ἡ ὁποία προτιμᾷ τοῦ βασιλοπούλλου τοῦ Βυζαντίου τὸν Ἐρωτόκριτον.

28) Παρ' Ὀρλάνδῳ XLIV 74 ἐξῆς ἄγνωστος ἱππότης ὁ Ruggier ἐπιτίπτει κατὰ τῶν νικῶντων ἐχθρῶν, κάμνει μεγάλην θραύσιν εἰς αὐτοὺς καὶ μετατρέπει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς κάμνει καὶ ὁ Ἑρωτόκριτος Δ 1021 ἐξ., ὁ ὁποῖος μεταμορφωμένος εἰς ἄγνωστον πολεμιστὴν ἐφορμᾷ κατὰ τῶν νικητῶν Βλάχων καὶ καταθραύων αὐτοὺς μεταστρέφει τὴν νίκη.

29) Ὁ τροχὸς τῆς τύχης ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἑρωτοκρίτου εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον XLV, 1.

Quanto più sul instabil ruota vedi
Di fortuna ire in alto il miser uomo,
Tanto più tosto hai da vedergli i piedi
Ove ora ha il capo, e far cadendo il tomo.

30) Αἱ γυναῖκες αἱ θεώμεναι τὴν φοδερὰν μονομαχίαν τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τοῦ Ἀρίστου Δ 1821 ἐξ. εὐρίσκονται περίτρομοι, ὅπως περιστεραὶ φοβούμεναι τὴν μανίαν τῶν στοιχείων τῆς ἐξηγησιμῆς φύσεως.

Ὁμοία εἰκὼν εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον XLVI, 111.

Donne e donzelle con pallida faccia
Timide a guisa di colombe stanno.

Ἡ εἰκὼν προέρχεται ἐκ τῆς Θηβαΐδος τοῦ Στατίου κατὰ τὸν κ. Δεινάκιν (Χριστ. Κρήτη Α σελ. 464).

31) Ἡ παρομοίωσις πολεμιστοῦ πίπτοντος ἐν τῇ μάχῃ πρὸς ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκρίζωνει τὸ ἄροτρον τοῦ γεωργοῦ, Ἑρωτοκ. Δ 1889 ἐξ.

Ὡσὰν ἄθος καὶ λούλουδο, πόχ' ὁμορφιά καὶ χάρι. . . .
κ' ἔρθῃ τ' ἀλέτρι ἀλύπητα βαθιὰ τὸ ξερριζώση κτλ.

εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον XVIII, 153.

Come purpureo fior languendo muore
che 'l vomere al passar tagliato lassa, etc.

ὁ Ἀρίστος τὴν παρέλαθεν ἐκ τοῦ Βιργιλίου, Αἴν. IX 434.

Purpureus veluti cum flos succisus aratro
languescit moriens, κτλ.

ὅστις πάλιν ἐμιμήθη ἐν μέρει τὸν Ὀμηρον (ἰδ. Δεινάκιν ἐν Χριστ. Κρήτη Α σελ. 449).

32) Ἡ παραβολὴ τῆς συγκρούσεως πολεμιστῶν πρὸς ἀνεμικτὴν ἐρχομένην κατόπιν βροντῆς ἢ παρ' Ἑρωτοκρ. Β. 1997 ἐξ.

Σὰν ἀξοπίσω τσι βροντῆς μιὰ ἀνεμικτὴ μεγάλη
ἔρθῃ καὶ ρίξῃ τὰ δέντρα, χάμαι στὴ γῆς τὰ βάλῃ,
καὶ τὸ γιὰ μὲ κύματα ἀσπρίξῃ καὶ φουσκώῃ,
καὶ νέφαλο στὸν οὐρανὸ κάνη τσι γῆς ἢ σκόνι,

γενῆ μεγάλη ταραχή κ' ἡ μέρα σκοτεινιάση
 ἔτσι στὸ συναπάντημα ἐκεῖνο ἐγρικίθη

εὐρηται παρ' Ὀρλάνδῳ XLV, 72

Qual talor, dopo il tuono, orrido vento
 Subito segue, che sozzopra volve
 L'ondoso mare, e leva in un momento
 Da terra fin al ciel l'oscura polve.....

33) Παρ' Ἐρωτοκρ. Β 1855 ἐξ. ἡ ἐκ τῶν ἐρεθιστικῶν λόγων τοῦ Δρακομάχου ὀργή τοῦ Κρητικοῦ παραβάλλεται πρὸς ξύλον ἀπόξερον, τὸ ὅποσον ἐξάπτεται εὐθὺς ὡς πλησιάζη τὸ πῦρ.

Σὰν ἓνα ξυλ' ἀπόξερο ποὺ στὴ φωτιά σημάση,
 πιάση φωτιά κ' ἄψη ζιμιὸ ἢ βράσι σὰν τοῦ δώση,
 καὶ βγάλη τὴν ἀναλαμπὴ μὲ δίχως νὰ καπνίσῃ.

Ὅμοια παρομοίωσις εὐρίσκεται εἰς τὸν Ὀρλάνδον XXVI 103.

Come ben riscaldato arido legno
 A picciol soffio subito s'accende;
 così s'avvampa di Ruggero lo sdegno
 Al primo motto che di questo intende!)

34) Τέλος ὁ ἐπίλογος τοῦ πλοίου ὁ ὅσον κοινὸς πολλαχοῦ ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἐρωτοκρ. Ε 1527 ἐξ.

Ἐσίμωσε τὸ ξύλο μου, τὸ ράξιμο γυρεύγει,
 ἦρθε σ' ἀνάβαθα νερά, καὶ μπλιὸ δὲν κιντυνεύγει, κτλ.

ὑπόρχει καὶ εἰς τὸν Ὀρλάνδον XLVI 1,2 ἔχων πολλὰς ὁμοιότητας, καὶ ἔν τισι καὶ ταυτότητα λέξεων πρὸς τὸν τοῦ Ἐρωτοκρ.

Ma mi par di veder, ma veggo certo,
 Veggo la terra, e veggo il lito aperto.
 Sento venir per allegrezza un tuono
 che fremer l'aria e ribombar fa l'onde;
 Odo di squille, odo di trombe un suono
 Che l'alto popolar grido confonde.
 Or comincio a discernere chi sono
 Questi ch'empion del porto ambe le sponde;
 Per che tutti s'allegriano, ch'io sia
 Venuto a fin di così lunga via.

1) Αἱ ὑπ' ἀριθ. 32 καὶ 33 ὁμοιότητες μοὶ ὑπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Δεινάκι.

**Γ' Ἑλληνικαὶ πηγαὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου. — Μεσαι-
ωνικῆ καὶ νεοελληνικῆ ποιήσεως. — Δημοτικῆ ποί-
ησις καὶ λαϊκῆ πηγαί.**

Ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ζήσας καὶ ποιήσας τὸ ποίημα κατὰ τὰ τέλη τῆς ἐν Κρήτῃ Ἑνετοκρατίας εἶχε πρὸ αὐτοῦ ἀρκετὰ πλουσίαν ποιη-
τικὴν παραγωγὴν τεχνητὴν καὶ λαϊκὴν, γράφων δ' ἐν μέσῳ τοῦ Κρητι-
κοῦ λαοῦ καὶ δι' αὐτὸν τὸ ποίημά του εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι
ἐξ αὐτοῦ θὰ ἠρύετο πολλὰς τῶν ἐμπνεύσεών του, καὶ ὅτι θὰ προσήρμοζε
τὴν λύραν του πρὸς τὰς ἰδέας, τὰς σκέψεις, τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ τούτου.

Τὴν ἐπίδρασιν ταύτην τῆς πρὸ αὐτοῦ ποιήσεως καὶ τῆς λαϊκῆς ἐν γένει
ἀντιλήψεως καὶ τοῦ λαϊκοῦ περιβάλλοντος θὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῇ παρόντι
κεφαλαίῳ.

Διγενὴς Ἀκρίτας. Τοῦ μεσαιωνικοῦ τούτου ἔθνικοῦ ἔπους ἐλάχιστα
μόνον ἴχνη παρατηρήσαμεν εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον, οὐχὶ τελείως ἐπαρκῆ,
ἵνα μᾶς δεῖξωσιν ὅτι ὁ Κορνάρος ἦτο ἐνήμερος τοῦ ἔπους τούτου. Ἴσως ἢ
μεγάλῃ χρονικῇ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο ποιημάτων εἶναι ἡ αἰτία τῆς
μὴ χρησιμοποίησεως τοῦ ἔπους τοῦ Διγενῆ ὑπὸ τοῦ Κορνάρου ὡς πηγῆς
τοῦ ποιήματός του.

Ἡ ἀτεκνία καὶ ἡ ἐπὶ ταύτῃ λύπη ἢ εὐρισκομένη καὶ εἰς τὸν Διγενῆ
Ἀκρίταν, εἶναι ὡς παρατηρεῖ ὁ Krumbacher ἀγαπητὸν θέμα τῆς ρω-
μαντικῆς ποιήσεως.¹⁾ Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι καὶ πολὺ πιθανὸν ὅτι τὸ περι-
ἀτεκνίας χωρίον τοῦ Ἑρωτοκ. Α 40 ἐξ.

καὶ μόνον ἓνα λογισμὸ εἶχαν πολλὰ μεγάλο.
γιατ' ἦσανε χρόνους μαζί καὶ τέκνο δὲν ἐκάμα,
ᾧ ἔγνοια μεγάλη καὶ καημὸ τσί βαν' αὐτὸ τὸ προῖμα'
κάρβουνο μὲς στὰ σωθικά τσί βραζε νύχτα μέρα,
μὴν ἔχοντας κληρονομιά σμιώνοντας τὰ γέρα'
τὸν Ἥλιο καὶ τὸν Οὐρανὸ συχνιὰ παρακαλοῦσα, κτλ.

προέρχεται ἐκ τοῦ Διγενῆ (*Ἄνδρου 4161 ἐξ.)

ἔν μόνον τοῦτο τὴν ψυχὴν διηνεκῶς ἐλύπει
καὶ ἄλλον υἱὸν δὲν ἔτεκε νὰ μένη στήν πατρίδα
ἢ ἀτεκνία ἢ ἄπνευκτος ἢ λίαν δεινοτάτη
καὶ διὰ τοῦτο τὸν Θεὸν πάντοτε παρεκάλει

Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ὁ Διγενὴς ἀπέθανεν ἀτεκνος.

Ἡ μακρὰν τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπόντων διατριβὴ τοῦ Χαριδήμου
μετὰ τῆς ἀγαπητῆς του ἐν τῇ δάσει, Ἑρωτοκ. Β 663 ἐξ. ὑπενθυμίζει:

1) K. Krumbacher, Gesch. Byz. Litter. München 1897 σελ. 848 «ein beliebtes
Romanmotiv».

τὸ ἴμοιον χωρίον παρὰ Διγενῆ (*Ἄνδρου 4180 ἔξ.)

ἡγάπα δὲ κατὰ πολλὰ ἐν ἡσυχίᾳ εἶναι,
καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἔνθα αὐτὸς κατόκει
εἶασεν ὑποχείριον τοὺς μετ' αὐτοῦ συνεῖναι,
ἀλλ' ἦσαν πόρρωθεν αὐτοὶ ποιοῦντες τὰς δουλείας.

Τὰ λεγόμενα ἐν τῇ πλαστῇ διηγήσει τοῦ Ἐρωτοκ. Ε 893 ἔξ. περὶ τοῦ ἱππότου τοῦ καταληφθέντος κατόπιν σφοδροῦ ἀγῶνος ὑπὸ δίψης καὶ ἐλθόντος εἰς πηγὴν νὰ δροσισθῆ, ὅπου εὔρε πληγωμένον νέον, τὸν ὅποιον περιποιήθη, εὐρίσκονται καὶ παρὰ Διγενῆ Ἀκρίτζ (*Ἄνδρου 2515 ἔξ. Τραπεζ. 1633, Πετρίτζη 2303 ἔξ.).

Τέλος ἡ παροιμία παρὰ Διγενῆ (Κρυπτοφέρρης Π. 111).

πόνος γὰρ ὁ μικρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἐλάττω,
εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκ. Γ 1288.

ὁ πόνος ὁ βαρύτερος τὸν ἀλαφρὸν σκολάζει·

Διήγησις Ἀχιλλέως. Καὶ τοῦ ποιήματος τούτου¹⁾ εὐρίσκομεν ἐν τῇ Ἐρωτοκρίτῳ ἀπηχῆσεις τινὰς τὰς ἑξῆς,

Πρῶτον ἔχομεν καὶ εἰς τοῦτο τὴν μακρὰν ἀτεκνίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυρμιδόνων, τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην καὶ τὴν κατόπιν γέννησιν τοῦ ἥρωος.

Annuaire. στιχ. 10—12.

Εἶχεν γοῦν παραπόνεσιν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος,
ποῦ χρόνοι δέκα πέρασαν, παιδὶν οὐδὲν ἐποίκειν,
ἢ καρδιά του ἐκαίετον, ἐθλίβετον ἢ ψή του.

Wagner Trois roèmes, στιχ. 36 ἔξ.

Δώδεκα χρόνους ἔποικειν παιδὶν νὰ μὴν ποιήσῃ
καὶ ἐθλίβετον ἢ καρδιά του ἐτήκετον ἢ ψυχὴ του,
καὶ θλίψιν εἶχε φοβεράν καὶ στεναγμοὺς καὶ πόνους.

τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ περὶ τῆς ἀτεκνίας τοῦ βασιλέως Ἡράκλη παρ' Ἐρωτοκ. χωρίον τὸ καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέν.

Εἰς τὴν Διήγησιν τοῦ Ἀχιλλέως ἔχομεν κονταροκτύπημα τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν θρασὺν Φράγκον, τὸν ὅποιον κατανικᾷ ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ οὕτως ἀναδεικνύεται ἄξιος μνηστήρ τῆς ἐρωμένης, ὅπως δηλ. συμβαίνει καὶ εἰς τὸ κονταροκτύπημα τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Ἐπίσης ἔχομεν εἰς τὴν Διήγησιν τοῦ Ἀχιλλέως εἰσβολὴν πολεμίων εἰς τὴν χώραν τῶν Μυρμιδόνων (Ann. στιχ. 177 ἔξ.)· κατὰ τούτων ἐπέρχε-

1) Ἐχομεν τοῦ ποιήματος δύο διασκευάς, μίαν βραχυτέραν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ Annuaire de l'Associat. pour l'encourag. des études grec. 1879 σελ. 141 ἔξ. καὶ ἑτέραν μακροτέραν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Wagner (Bikélas) Trois roèmes grecs du moyen âge, Berlin 1881- Αὕτη ἀνάγεται πιθανῶς εἰς τὸν 14' αἰῶνα.

ται ὁ Ἀχιλ. καὶ κατατροπώσας αὐτοὺς διασώζει τὴν χώραν, ὅπως δηλ. ἔκαμε καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος κατὰ τὴν εἰσολλὴν τῶν Βλάχων (Δ 851 ἔξ.).

Λόγος παρηγορητικὸς περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας. Καὶ τοῦ Κρητικοῦ τούτου ποιήματος, τοῦ ὁποῦτος τὰς δύο παραλλαγὰς ἐδημοσίευσεν ὁ καθηγ. Σπ. Λάμπρος¹⁾ εὗρισκομεν ὅτι ὁ Κορνᾶρος δὲν ἦτο ὁπειρος, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῶν ἑξῆς ἀναλογιῶν·

Ἐν στιχ. 720—722 (Ἑλληνομν.) τοῦ ποιήματος τούτου φέρεται,

Δοιπὸν ὄπου ἔνε δυστυχῆς ποτέ του μὴ ἀπελπίξῃ,
ἀλλ' ὅς θαρρῆ καὶ δάκοτε ὅσα καὶ ἂν θέλῃ πάθει,
βασίμειν εὐτυχήματος πατεῖ περὶ τὸ τέλος.

Τὰ αὐτὰ περίπου καὶ εἰς τὴν Collection στιχ. 731—733

Ταῦτα ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Ἐρωτοκρίτου,

A 16,

εἰς τὴν ἀρχὴν ἃ βασανιστῆ καλὸ τὸ τέλος ἔχει·

Δ 695,

Μηδὲν ἀπορριχτῆς κ' ἐσὺ, μ' ὡς φρόνιμ' ἀντρεϊέψου

Δ 711,

Γι' αὐτός κ' ἐσὺ μηδὲν χαθῆς μὴν εἶσ' ἀπολιτισμένη

E 1524,

μὴ χάνεται σιὰ κίντυνα μὰ πάντ' ὀλίδα ὅς ἔχη.

Ἄλλὰ μάλιστα εἰς τὸ ποίημα Δυστυχ. Εὐτυχ. κατὰ κόρον ἐπαναλαμβάνεται τὸ περὶ τοῦ τροχοῦ τῆς τύχης καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων (στιχ. 121, 222—3, 268—9, 424—427, 435, 470—1, 741 πολλ. ἐκ τῶν ὁποίων πιθανῶς ὁ Κορνᾶρος παρεκινήθη νὰ ποιήσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ Προλόγου του περὶ τοῦ τροχοῦ τῆς τύχης, ἐπαναλαμβάνει δὲ καὶ εἰς ἄλλα χωρία (ἴδ. σημ. στιχ. 1—3).

Ἱμπερίος καὶ Μαργαρώνα. Ἀδρότερας ἀναλογίας πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον ἔχομεν εἰς τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο ποίημα.²⁾ Εὗρισκεται καὶ εἰς τοῦτο ἡ ἀτεκνία τοῦ Ρῆγα τῆς Πρεβέντζας ἐπὶ 40 ἔτη καὶ ἡ λύσις αὐτῆς διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεων. Ὁ Ρῆγας τοῦ Ἀναπλιοῦ προτείνει εἰς τὴν περικαλλῆ του κόρην Μαργαρώναν νὰ λάβῃ σύζυγον ἕνα τῶν μνηστευόντων αὐτὴν Ρηγάδων. Αὐτὴ δὲ μὴ ἀγαπᾷ τὸν ἐπιδημοῦντα Ἱμπερίον

1) Ἰδ. βιβλιογραφίαν αὐτοῦ ἐν σελ. 471.

2) Τοῦ ποιήματος εἶναι γνωστὰ δύο διασκευαὶ εἰς ἀπλοῦς στίχους, προερχόμεναι ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Wagner καὶ Legrand. Collect. d. monum. N. S. vol III καὶ ὑπὸ Σπυρ. Λάμπρου, Collection d. rom. gr. Νεωτέρα εἶναι ἡ ριμάδα. Διασκευὴ τυπωθεῖσα εἰς Ἐνετίαν κατὰ τὸ 1553 (ἀνετυπώθη ὑπὸ Legrand, Bibliot. gr. vulg. I).

καὶ στέλλει εἰς αὐτὸν δακτύλιον, ἀντεπιστέλλει δὲ καὶ αὐτός. Ὁρκίζονται οἱ δύο ἐρασταὶ νὰ μὴ ἀποχωρισθῶσιν. Ἡ Μαργαρώνα προτείνει γίόστραν διὰ τὴν ἐκλογὴν συζύγου, μὴνύει δὲ εἰς τὸν Ἱμπερίον νὰ ἀγωνισθῆ. Ὁ ἀγὼν γίνεται, θεωμένων τοῦ Βασιλέως τῆς Βασιλίσσης καὶ τῆς Μαργαρώνας. Ὁ Ἱμπερίος καταβάλλει τὸν φοβερὸν Ἀλαμάνον καὶ ἀναδεικνύεται νικητής.

Πλὴν τῶν γενικῶν τούτων τῆς ὑποθέσεως ἀναλογιῶν παρατηροῦμεν καὶ ὁμοιότητάς τινας εἰδικωτέρας τὰς ἑξῆς δύο,

Εἰς στιχ. 621 (ἐκδ. Λάμπρου) λέγεται περὶ τοῦ Ἱμπερίου,
 Βλέπει στοχάζει θεωρεῖ ρόδα ὠραιωμένα,
 λουλούδια πανεξαίρετα μυριοανθισμένα,
 καὶ ἐθυμήθην πρόσωπον κόρης τῆς Μαργαρώνας.

Ὅμοιον πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τὸ παρ' Ἐρωτοκρ. Α 127,
 ὅπου γε δεῖ τὰ λούλουδα τὰ κοκκινοβαμμένα,
 ἤλεγ' ἔτο' εἶν τὰ χεῖλη τζι καὶ τοῖ κεράς μου μένα.

Ἡ Μαργαρώνα κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελε νὰ μεταβῆ τὴν ἀπόφασίν τῆς νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν Ἱμπερίον (στιχ. 302—303),

Ἐκείνη οὐ παρεσάλευσεν εἰς τὴν βουλήν τὴν εἶπεν,
 τὸν λόγον τῆς τὸν πρωτινὸν νὰ τὸν παρασαλεύσῃ.

τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς τὸ περὶ τῆς Ἀρετούσας παρ' Ἐρωτοκ. Δ 454 λεγόμενον,

στὸ ζάλον ὅπου στάθηκα μπλιὸ δὲν σαλεύγω πόδα

καὶ Δ 751 — 752

κι αὐτὴν ἔμῃνα τοῦ Κυροῦ πῶς 'ς ἓνα ζάλο στέκει,
 καὶ μηδ' ἔμετασάλεψε, νὰ πάη πλιά παρέκει

Διὰ τὰς ἀνωτέρω ὁμοιότητας θεωρῶ πιθανὸν ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἐγνώριζε καὶ τὸ ποίημα τοῦτο, ἀφ' οὗ ἄλλως ὑπῆρχον καὶ ἐντυποι αὐτοῦ ἐκδόσεις (Ἐνετίας 1553, 1562 κτλ.)

Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Εἶναι γνωστότατον τὸ ὄρατον τοῦτο θρησκευτικῶν δραμάτων, τοῦ ὁποῦ αἱ Ἐνετικαὶ ἐκδόσεις εὐρέως ἐκυκλοφόρουσαν καὶ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν. Ὁ Legrand ὁ ἀνατυπώσας αὐτὸ ἐκ τῆς α' Ἐνετικῆς ἐκδόσεως¹⁾ λέγει ὅτι τὸ πρῶτον ἐτυπώθη κατὰ τὸ 1535 καὶ ὅτι τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶδεν ἀντίτυπον ἑλλιπὲς μὲν τὸ πρῶτον φύλλον τὸ περιέχον τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ σῶζον τὸ verso τοῦ τελευταίου φέρον τὴν χρονολογίαν 1535. Ὁ αὐτὸς ὁμοίως περιγράφει καὶ τὸ χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης XIX classe XI, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ ποίημα γεγραμμένον δι' ἰταλικῶν γραμμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Thissia tu

1) Legrand, Biblioth. grec. vulg. I, σελ. XXVI 222—268

Avraam. Εἰς τὸ verso τοῦ τελευταίου φύλλου 231 φέρεται,

Stus chilius exacosius triandapente egigni
in verso apona Critico evlavia giana digni.

Ἐπειδὴ ὁ Legrand οὐδεμίαν ὠρισμένην πληροφορίαν δίδει περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1535 ποῦ τὴν εἶδε, οὐδ' εὐρέθη μετὰ τῶν βιβλίων του μετὰ θάνατον, ὡς μὲ πληροφοροεῖ ὁ κ. Pernot, ἔχομεν δ' ἐξ ἄλλου καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνωτέρω χειρογράφου, φαίνεται ὅτι κάποιον λάθος συνέβη¹⁾ περὶ τὴν χρονολογίαν καὶ ὅτι ἡ Θυσία ἐποιήθη εἰς τὰ 1635 καὶ ὄχι τὰ 1535. Τοῦτο καθίσταται πιθανώτερον, ἂν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ δευτέρα ἐκδοσις φέρει χρονολογίαν 1668, θὰ ἦτο δὲ πολὺ παράδοξον καὶ ἀπίθανον ἂν ἡ πρώτη ἦτο κατὰ τὸ 1535, νὰ παρεμπέση δηλ. διάστημα 133 ἐτῶν μεταξύ τῆς α' καὶ τῆς β' ἐκδόσεως διὰ τόσον δημοφιλὲς βιβλιάριον, τοῦ ὁποίου αἱ μετὰ ταῦτα ἐκδόσεις ἀπέχουσιν ἀλλήλων 20—30 ἔτη, ὅσα δηλ. ἐχρειάζοντο ἵνα ἐξαντληθῶσι τὰ ἀντίτυπα καὶ γίνῃ ἀνάγκη νεωτέρας ἀνατυπώσεως. Τοῦ ζητήματος τούτου τὴν διαφώτισιν συνιστῶ εἰς τοὺς ἔχοντας τὰ μέσα τῆς ἐξακριβώσεως, ἅτε ἔχοντας πολλὴν σπουδαιότητα διὰ τὸν Ἑρωτόκριτον, διότι οὐδὲν ἄλλο Κρητικὸν ποίημα παρετήρησα τόσον συγγενὲς κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχογραφίαν πρὸς τὸν Ἑρωτόκριτον ὅσον τὴν Θυσίαν, μολονότι ἡ ὑπόθεσις ἑκατέρου καὶ ἡ φύσις τόσον διάφορος, θρησκευτικὴ εἰς ταύτην ἑρωτικὴ εἰς ἐκεῖνον. Δὲν ἔχομεν πλέον ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας μεταξύ τῶν δύο ποιημάτων ἀλλὰ χωρῖα καὶ στίχους κοινούς, ἦτοι,

1) Θυσία στιχ. 201—202

Οὐαὶ στὸν κακορρίζικο οὐαὶ στὸν κακομοίρη
τὸν πονεμένο γέροντα τὸν πικραμένο κύρι.

Ἑρωτοκ. Γ. 981—982,

Ἄντρεϊεύγετ' ὅσον τὸ μπορεῖ ὀγιά τὸν κακομοίρη,
τὸ γέρο τὸν ἀνήμπορο τὸν πικραμένο κύρι

2) Θυσία 401—402,

κι ἄς τάξω δὲν τὸ γέννησα, μηδ' εἶδά το ποτέ μου
μα' να κερὶ ἀφτούμενο ἐκράτουν κ' ἦσβησέ μου

Ἑρωτοκ. Γ 1395—1396,

κι ἄς τάξω ὁ κακορρίζικος, πῶς δὲ σ' εἶδα ποτέ μου
μα' να κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτουν κ' ἦσβησέ μου.

1) Ὅμοιον λάθος παρετήρησα καὶ εἰς τὸν ἀριθ. 32 τῆς Νεοελλην. φιλολογίας τοῦ Ἄνδρ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ II σελ. 21, εἰς τὸν ὅποιον ἀποδίδεται χρονολογία 1528 (αφκή) ἀντὶ τοῦ 1628 (αχκή), ἀφ' οὗ κατὰ τὸ 1528 οὐδ' ὑφίστατο ἀκόμη τὸ τυπογραφεῖον Pinelli, ὅπου φέρεται ἐκτυπωθῆν τὸ βιβλίον. Πρβλ. Legrand Bibliogr. Hellenique XV, XVI siècles, tom. I Paris 1885 p. IX.

3) Θυσία 803—804,

Ποῦν τὰ σφικταγκαλιάσματα, Κύρι μου, ἐδιαβήκα
οἱ σπλαχνικὲς ἀναθροφὲς ἐξελησιμονηθῆκα;

Ἐρωτοκ. Γ 1205—1206,

Μὰ τὰ κανάκια τὰ πολλὰ θωρῶ, πὼς ἐδιαβήκα,
κ'οἱ σπλαχνικὲς ἀναθροφὲς ἐξελησιμονηστῆκα.

4) Θυσία 1161,

ἄς τὴ χαροῦμε σήμερον ἐτούτην τὴν ἡμέρα
καὶ 1172

καὶ τὸ ταχὺ νὰ κάμωμε τσ'ἀνάστασις τὴ σκόλη

Ἐρωτοκ. Γ 1046,

νὰ τὴ χαροῦμε, μάννα μου, τοῦ γάμου σου τὴ σκόλη

E 1148,

νὰ ξετελειώσης μὲ τιμὲς τοῦ γάμου μας τὴ σκόλη

E 1394,

ἄς τὴν χαροῦμεν ὅλοι μας τὴ σημερινὴν ἡμέρα

Δὲν περιορίζεται δὲ ἡ ὁμοιότης τῶν δύο ποιημάτων εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα κοινὰ χωρία, ἀλλ' εἶναι μεγίστη καὶ εἰς τὰς λέξεις καὶ τὴν φράσιν καὶ τὸ τυπικόν, ὥστε νὰ δεικνύη τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρόνον καὶ διὰ τὰ δύο ποιήματα. Οὕτω λ. χ. λείπει τὸ ποίσω ἐποῖχα καὶ εἰς τὰ δύο ποιήματα, τὸ θ' εἶναι σπανιώτατον καὶ εἰς τὰ δύο, εὐρίσκομεν δὲ καὶ εἰς τὰ δύο, τὰ ἀκροσταθῆς, παραθεσμῶ - παραθεσμιά, τὸ μὴν κλαίης μὴ θρηναῖσαι, τὸ λίγος οὐδὲ τίποτις, τὸ δίχως κακιά καὶ μάχη, ὄνειροφαντάσματα, στρατέματα (=πορεῖται), ἀμέριμνος, περιωρισμένος, μοι-άζει (=πρέπει). Καὶ ἡ στιχογραφία δὲ καὶ ἡ ῥίμα τελεία καὶ ρέουσα ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὰ δύο. Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ ὡς χρόνος τῆς Θυσίας τὸ 1635, δὲν θὰ ἐδίσταζον νὰ ὑποθέσω ὅτι καὶ ἡ Θυσία εἶναι ἔργον τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου, ποιηθὲν κατὰ τὴν νεότητά του καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου,¹⁾ οὕτω δὲ θὰ ἐξηγοῦντο κάλλιστα καὶ αἱ μεγάλαι μεταξὺ τῶν δύο ποιημάτων ὁμοιότητες καὶ οἱ κοινοὶ στίχοι, οὓς εἶδομεν προηγουμένως καὶ ἡ ταυτότης τοῦ λεκτικοῦ εἰς τὰς σπανιωτέρας λέξεις, καὶ θὰ εἶχομεν ἓν ἄλλο ἀσφαλὲς τεκμήριον περὶ τοῦ χρόνου τῆς ποιήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

1) Ἐνωῶ τὴν ῥιμάδα ἐκδοσιν. Διότι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς β'. Ἐνετικῆς ἐκδόσεως (1668), Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ἱστορία ψυχωφλεσατῆ εὐγαλμένη ἀπὸ τὴν Ἁγίαν γραφὴν συνθεμένη μὲν παλαιότερον διὰ στίχων ἀπλῶν, τώρα δὲ πάλιν πρὸς χάριν τῶν εὐσεβῶν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν διωρθωμένη καὶ μετατυπωμένη ἔπεται ὅτι ὑπῆρχε παλαιότερα θυσία εἰς ἀπλοῦς στίχους.

Ἄντων. Ἀχέλη, Μάλτας πολιορκία 1571.¹⁾ Παρατηρήσαμεν καὶ ἀλλαγῶν (Χριστ. Κρήτη Α' σελ. 292) ὅτι εὐρίσκονται χωρία τινὰ τοῦ Ἐρωτοκρίτου (εἰκόνες) ὁμοιάζοντα πρὸς χωρία τοῦ Ἀχέλη. Προηγουμένως εἶδομεν ὅτι σχεδὸν ἀδύνατον θεωροῦμεν ὁ Ἐρωτόκρ. νὰ ἐποικήθη πρὸ τοῦ 1600, πιθανώτατα δὲ ἀρκετὰ ἔτη κατόπιν. Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἀχέλη προφανῶς μαρτυρεῖ ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, διότι δὲν παρουσιάζει τὸν τέλειον καὶ ὀριστικὸν τύπον τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος ὡς τὸν εὐρίσκομεν διαμορφωμένον εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα, τὴν Θυσίαν, τὴν Βοσκοπούλλαν, τὸν Κρητικὸν πόλεμον, τὸν Ἐρωτόκριτον, ἀλλ' εἶναι ἀνάμεικτος ἐκ παλαιότερων καὶ νεωτέρων στοιχείων καὶ ταλαντευομένη ἀκόμη μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τύπων. Δὲν ἦτο ἄρα δυνατόν ὁ Ἀχέλης νὰ παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τὰ ὁμοία χωρία τῶν δύο ποιημάτων.

1) Ἀχέλη 439—440,

τ' ἀποθαμένου ζήλευγεν τότε ὁ λαβωμένος
γιατ' ἀπὸ τσ' ἄλλους ἔμενε μὲ κρίσιν πλακωμένος

Παρομοία ἔννοια εὐρηται ἐν ἐκτάσει ἀναπτυσσομένη παρ' Ἐρωτοκρ.

Δ 1069—1078,

Μεγάλος καλορρίζικος ἐκράζουτονε τότες
ἐκεῖνος, ὁποῦ πόθαινε μὲ τσι πληγῆς τσι πρώτες κτλ.

2) Ἀχέλη 624—629,

πλιά θόρυβον καὶ ταραχὴν καὶ βρουχισμόν δὲν κάνει
ἢ θάλασσα, ὅταν θυμόν καὶ θυγὴν περίσσαν πιάνει,
μηδ' Αἴολος ἐνάτιος γενῆ τοῦ Ποσειδῶνος
στέκοντα καταπρόσωπα καὶ τὸν χολιάση μόνος,
παρὰ τὰ πλήθη τῶν Τουρκῶν κτλ.

Ἄμοια εἰκὼν παρ' Ἐρωτοκρ. Β 1111 ἐξ.

Μηδὲ ποτὲ τὸ πέλαγος ἔτοιμας λογιῆς μανίξει
ᾗ τσ' ἀνεμικῆς τοῦ Γεναριοῦ, ὄντε βροντᾶ κι ἀφρίζει,
ᾗ καιρὸ π' ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη,
κι ὄντε σκορπᾶ τὰ κύματα ὄξω στὸ ἀκρογιαλὶ
σὰν ἦκαμ' ὁ Σπιδόλιοντας κτλ.

Καὶ εἰς τὰ δύο χωρία παραβάλλεται ὁ θόρυβος τῆς τρικυμώδους θαλάσσης πρὸς τὸν θόρυβον τῶν μαχομένων. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοῦ Ἀχέλη ἀρχαῖζει καὶ ἀναφέρει Αἴολον καὶ Ποσειδῶνα, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔχει γνησίαν λαϊκὴν χροιάν.

1) Ἐτυπώθη ἄπαξ ἐν Ἐνετιᾷ εἰς τὰ 1571. Τὴν ἀνετύπωσεν ὁ Καθηγ. Η. Pernot ὑπὸ τὸν τίτλον *le Siège de Malte*, Paris 1910. Πρβλ. Χριστ. Κρήτη Α σελ. 289—321.

3) Ἀχέλη 1082 ἐξ.

Ποτὲ μὲ τέτοιαν ταραχὴν στοὺς κάμπους δὲν ἐβγαίνει
τὶς ἀφρισμένος ποταμὸς, ὅταν πολλὰ πληθαίνει
καὶ ἀρπᾶ χαράκια καὶ δενδρά, βοσκοὺς καὶ τὰ μιᾶτα,
μὲ πάντα τὰ στασίδια τους, ζῶα πολλὰ γεμάτα

Πρὸς τοῦτο ἀντιστοιχεῖ τὸ τοῦ Ἐρωτοκρ. Β 1475 ἐξ.

ἐκίνησε μὲ μάνιτα ἀγριεύγει καὶ δοιμῶνει,
ὡσὰν τὸ κᾶν' ὁ ποταμὸς θολὸς ὄντε φουσκῶνη
ὀποῦ χαράκια καὶ δενδρὰ σύρει καταθροῦλίζει κτλ.

4) Ἀχέλη 1460 ἐξ.

καὶ ὡς ἀκλουθῆ καμιὰν φορὰν, εὐθὺς ὅταν βροντήση
στρόβιλος μέγας, φοβερός καὶ τὸν γιαλὸν βρονχίση
καὶ ἄνωθεν ὡς τὸν οὐρανὸν πετᾶ τὴν μαύρην σκόνην,
καὶ ἀέρας λεῖ καὶ γίνεται ὄλο νερὸν καὶ χιόνι,
καὶ αὐτὴν τὴν τόσην συντελειὰν φεύγουσιν τὰ θηρία
ποιμὴν μὲ τὸ κουράδιον του τρέχει στὴν κατοικία,
οὕτως κτλ.

Ἡ αὐτὴ εἰκὼν εὐρίσκεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ Β 1997 ἐξ.

Σὰν ἀξοπίσω τοῖ βροντῆς μιὰ ἀνεμικὴ μεγάλῃ
ἔρθη καὶ ρίξῃ τὰ δενδρὰ, χάμαι στὴ γῆς τὰ βίβλη,
καὶ τὸ γιαλὸ μὲ κύματα ἀσπρίζῃ καὶ φουσκῶνη,
καὶ νέφαλο στὸν οὐρανὸ κᾶνη τοῖ γῆς ἢ σκόνι

(ιδ. καὶ Ἐρωτοκρ. Δ 1013 ἐξ.)

Τὴν εἰκόνα ταύτην πιθανώτατα παρέλαβον καὶ ὁ Ἀχέλης καὶ ὁ Κορνᾶ-
ρος παρὰ τοῦ Ἀρίστου (Ὁρλίνδ. XLV, 72)¹⁾

Qual talor dopo il tuono, orrido vento
Subito segue, che sozzopra volve
L'ondoso mare, e leva in un momento
Da terra fin al ciel l'oscura polve
Fuggou le fiere, e col pastor l'armento
L'aria in grandine e in pioggia si risolve.

5) Ἀχέλη 1470—1488 Μάχη καὶ φόνος παραδλητέα πρὸς τὰ παρ'
Ἐρωτοκ. Δ 1045 ἐξ.

6) Ἀχέλη 2396—2339,

ὡς τὰ πουλιὰ πού βρίσκονται συντροφιασμένα μάδι
καὶ βόσκονται ἀνέγνωιαστα σὲ δροσερὸν λιβάδι,
ἂν ἔναι κ' εἰς αὐτὰ χυθῆ γέρακας, εἰς ἐκείνη

1) Ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ κ. Δεινάκι, ὡς εἴπομεν καὶ προηγουμένως ἐν σελ. CXIV.

τὴν ὥρα διασκορπίζονται κ' ἔναν τους τ' ἄλλ' ἀφίνει
Ἐρωτοκρ. Β 1619 ἔξ.

Ἵσάν πουλλιὰ ὄντε βόσκονται, κ' ἀξάφνου νὰ γρικῆσου
χτύπο πολὺ στὴ μέση ντω; καὶ ν' ἀναφτερακίσου
καὶ νὰ πετάξουν τὸ ζημιὸ σὰ ξεπεριωρισμένα
καὶ Β 1561,

ὡσὰ γεράκι ὄντε χυθῆ κι ἀπὸ ψηλὰ ξανοίγη,
καὶ θε νὰ πιάση τὸ πουλλιὶ κι ἐκεῖνο νὰ τοῦ φύγη.
καὶ Δ 1167 ἔξ.

Σὰν τὸ γεράκιν, ὄντε δῆ στὴ λίμνη καθισμένο
πληθὸς πουλλιῶ, κ' ἐκεῖ χυθῆ ἄγριο καὶ θυμωμένο...
δώση στὴ μέση τῶν πουλλιῶ κ' ἐκεῖνα τρομασμένα
νὰ σκορπιστοῦν καὶ νὰ χαθοῦν καὶ νὰ χωστοῦν ποῦ κ' ἔνα

7) Ἀχέλη 642—647 (ὁ Βαραγζμός),
ἐκεῖ ρίκετεν κ' ἔσκοτόωνεν μὲ δύναμιν καὶ ἀνδρεία,
στὴν πρώτην του δὲν ἔκανεεν ἢ δεύτερῆ του χρεία,
χέρια, ποδάρια καὶ ἄρματα ἔρρικετε κάτω μάδι
ὦ πόσους Ἰούρκους ἔστειλεν τότε στὸν μαῦρον ἄδη.
Ἰόση ζημίαν καὶ κακὸν γεῖς λύκος ξαγριωμένος
δὲν εἶχε φέρει τῶν αἰγῶν περίσσα πεινασμένος κτλ.

Ἐρωτοκ. Δ 1045 ἔξ.

ἔδέτσι κι ὁ Ρωτόκριτος κάνει τὴν ὥρα κείνη,
πολλὰ μεγάλη σύχουσι εἰς τὸ φουσοῦτο γίνη
τίνος τὸν πόδαν ἦκοβγε, τίνος τὴ χέρα ρίχτει,
τίνος ἐκόπ' ἢ κεφαλή, τίνος τὰ στήθ' ἐνοιόχτη
Σὰν κίν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιὰ ὄντε πεινᾷ κι ἀράσσει κτλ.

8) Καὶ ὁ ἐπίλογος τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀχέλη περιέχει τὴν εἰκόνα τοῦ
πλοίου τὸ ὁποῖον μετὰ τρικυμιώδη πλοῦν προσορμίζεται εἰς τὸν λιμένα
πρὸς χάριν τῶν φίλων κτλ. ὅπως γίνεται καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτη.

Ἀχέλη 2366 ἔξ.

διατὶ ἐσίμωσε ὁ καιρὸς ὁποῦ πολλὰ πεθύμουν,
ὅταν μακρὰ στὸ πέλαγος καὶ μὲ φουροῦναν ἤμιον
κ' ἔτρεμα μήπως καὶ γερὸν τὸ ξύλον δὲν μὲ σύρει....
ἀλλὰ τὴν γῆν σκιαζομαι. Καλὰ τὴν βλέπω τώρα
βλέπω τὴν λίμνην ἀνοικτὴν ἀντάμα μὲ τὴν χώρα,
γρικῶ σαλπίγγια καὶ χαρῆς ποῦ κάνουν διατ' ἔμένα κτλ.

Ἐρωτοκ. Ε 1527,

ἐσίμωσε τὸ ξύλο μου, τὸ ράξιμο γυρεύγει,
ἦρθε ε' ἀνάβαθα νερὰ, καὶ μπλιὸ δὲ κιντυνεύγει,

θωρῶ τὸν οὐρανὸ γελᾶ, τῇ γῆς καὶ καμαρώνει,
καὶ σὲ λιμιῶνα ἀνάπαιψις ἤραξε τὸ τιμόνι.....
θωρῶ πολλοὶ χαρήκασι κ' ἔκουρφοκάμαρῶσα κτλ.

Εἰς τὰς εἰκόνας ταύτας περιορίζονται αἱ ὁμοιότητες μεταξὺ τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀχέλη καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Παρατηροῦντες ταύτας μετὰ προσοχῆς βλέπομεν ὅτι αἱ μὲν τοῦ Ἀχέλη εἰκόνες εἶναι βραχύτεραι, ψυχρότεραι, ἀτεχνότεραι καὶ εἰς φράσιν μειζοσόλοιον, ἐν ᾧ τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένα, θερμότεραι, λαϊκώτεραι εἰς φράσιν φυσικὴν καὶ γνησίως δημοτικὴν. Αἱ ὁμοιότητες εἰς τὰς λεπτομερείας δὲν εἶναι τοιαῦται ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Κορνᾶρος παρέλαβε τὰς εἰκόνας παρὰ τοῦ Ἀχέλη. Ἐξ ἄλλου οὐδεμίαν ἄλλην μίμησιν ἐκ τοῦ Ἀχέλη εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, καὶ ἀκόμη εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ Ἀχέλης ἦτο ἀνίκανος νὰ φαντασθῇ καὶ δημιουργήσῃ τὰς εἰκόνας ταύτας, ὥστε κατ' ἀνάγκην θὰ τὰς παρέλαβε καὶ ὁ Ἀχέλης ἄλλοθεν. Διὰ ταῦτα ἐρχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀμφότεροι καὶ Ἀχέλης καὶ Κορνᾶρος ἠντιλησαν τὰς εἰκόνας ταύτας ἐκ κοινῆς πηγῆς καὶ πιθανῶς ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας ἀμφότεροι ἦσαν κάτοχοι. Τοῦλάχιστον τὴν εἰκόνα ὑπ' ἀριθ. 32 προφανῶς ἔλαβον ἐκ τοῦ Ὁρλάνδου τοῦ Ἀριόστου καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος.

Ἐρωφίλη. Ἐκ τῶν περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου πραγματευθέντων οὐδεὶς παρετήρησεν ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν Ἐρωφίλην τῷ Χορτάτζη εἰ μὴ ὁ Σάθας, ὁ ὁποῖος ἐν ὑποσημειώσει τινὶ¹) ὁμιλῶν περὶ τοῦ διαλόγου τοῦ Καρποφόρου ἐν τῇ Ἐρωφίλῃ (Α σιχ. 41 ἐξ.) γράφει «Ἀπαράλλακτος διάλογος εὑρηται καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τοῦ ὁποίου ἡ διάταξις ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις ἔχουσι στενήν πρὸς τὴν Ἐρωφίλην σχέσιν». Καὶ ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἦτο ἄξιον μεγαλυτέρας προσοχῆς. Κατὰ ποῖον ἔτος ἀκριβῶς ἐγράφη ἡ Ἐρωφίλη δὲν γνωρίζομεν. Ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη ἐκδόσις τοῦ Κιγάλα κατὰ τὸ 1637 ὁ ποιητὴς εἶχεν ἀποθάνει. Ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος συμπολίτης τοῦ ποιητοῦ λέγει²) ὅτι ἡ Ἐρωφίλη ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Γεωργίου Χορτάτζη (θείου τοῦ ὁμωνύμου ἱατροῦ Γεωργ. Χορτάτζη) ἐκυκλοφόρει εἰς τὸν Χάνδακα κατὰ τὸ 1658, ὁ δὲ ἀδελφὸς τούτου ὁ Φιλαδελφείας Μελέτιος Χορτάτζης ἀπέθανε κατὰ τὸ 1675 εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν· ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων ἂν θέσωμεν τὴν ἀκμὴν τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν ποιήσιν τῆς Ἐρωφίλης περὶ τὸ 1600 εὐρισκόμεθα πολὺ πλησίον τῆς ἀληθείας. Κατ' ἀκολουθίαν ἐγὼ θεωρῶ πιθανώτατον ὅτι ἡ Ἐρωφίλη εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

1) Σάθα, Κρητικὸν θέατρον, Βενετία 1870, Προλεγόμενα σελ. 57' σμ. 2

2) Nicol. Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, Venetiis 1726 Π. σελ. 306 «Patruum habuit (Georgius Chortacius medicus) cognominem in vernacula lingua nostra Poetam celeberrimum, cujus tragoedia Erophile nostrorum teritur manibus. Edita est, ac uti memini, saepe in urbe Creta publice data, semper placuit».

Ἡ Ἐρωφίλη ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τοῦ Κορνάρου εἰς τὴν ποίησιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου μάλιστα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ μύθου, ὡς ἐξάγω ἐκ τῶν ἐξῆς ἀναλογιῶν τῶν παρατηρουμένων εἰς τὰ δύο ποιήματα.

Ἐρως ὑποδεστέρου ἀδελικοῦ πρὸς τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ βασιλέως καὶ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Βασιλοπούλλας εἶναι ἡ βάσις τῆς ὑπόθεσεως ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων. Φίλος πιστὸς τοῦ ἔραστοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ δύο ἀποτρέπων ἀπὸ τοῦ ὀλεθροῦ πάθους, ὑποδεικνύων τοὺς κινδύνους καὶ βοηθῶν τὸν φίλον. Νένα φρόνιμος συμβουλεύει καὶ εἰς τὰ δύο τὴν ἄπειρον κόρην καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ ἀναρμόστου ἔρωτος, ἐν ᾗ ἄλλως συμμερίζεται τὰς δυστυχίας καὶ τὴν τιμωρίαν τῆς τροφίμου. Κονταροκτύπημα, καθ' ὃ ἀναδεικνύεται νικητῆς ὁ ἔραστὴς περιγράφεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἐρωφίλην. Ἡ ὑπόθεσις καὶ τῶν δύο ποιημάτων λαμβάνει χώραν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τῆς εἰδωλοατρείας. Πολέμοι εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν χώραν καὶ κατανικῶνται ὑπὸ τοῦ ἥρωος ἔραστοῦ καὶ εἰς τὴν Ἐρωφίλην καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον. Μυστικαὶ συνεντεύξεις καὶ μυστικὸς ἀρραβῶν γίνεται καὶ εἰς τὰ δύο ποιήματα. Προξενηταὶ γάμου παρ' ἄλλου βασιλέως παρουσιάζονται κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν καὶ εἰς τὰ δύο ποιήματα καὶ ἡ κόρη παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς ἀρνεῖται ἐπιμόνης δικαιολογουμένη ὅτι δὲν θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γονεῖς. Μόνον τὸ τέλος ἑκατέρου ποιήματος εἶναι διάφορον ἢ μᾶλλον ἀντίθετον, ἦτοι τραγικὸν μὲν εἰς τὴν Ἐρωφίλην (τῆς ὁποίας ἄλλως ὁ ἔρως δὲν ἔμεινεν ἀγνὸς καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆ), αἴσιον εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον τὴν ἀντίθετον ταύτην λύσιν ἐπέβαλλεν ἡ φύσις ἑκατέρου ποιήματος.

Ἄξιοσημείωτος εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ ἀντιστοιχία τῶν προσώπων ἐν ἑκατέρῳ ποιήματι. Τὰ κύρια πρόσωπα τῆς Ἐρωφίλης εἶναι,

Ἐρωφίλη, Πανάρετος, Καρπόφορος, Ρήγας, Νένα, Σύμβουλος.

Πρὸς ταῦτα παραθετέα τὰ τοῦ Ἐρωτοκρίτου,

Ἄρετούσα, Ἐρωτόκριτος, Πολύδωρος, Ρήγας, Νένα, Σύμβουλος.

Τὸ Ἄρετοῦσα τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸν σχηματισμὸν πρὸς τὸ Πανάρετος, τὸ Ἐρωτόκριτος πρὸς τὴν Ἐρωφίλην καὶ τὸ Πολύδωρος ἐγένετο κατὰ τὸ Καρπόφορος. Τὰ λοιπὰ τρία πρόσωπα εἶναι κοινὰ καὶ εἰς τὰ δύο ποιήματα. Ἀπὸ τὴν Ἐρωφίλην λείπει ἡ μάνα, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς Ἄρετούσας Ἀρτέμη εἶναι βωδὸν καὶ ἀδρανὲς πρόσωπον.

Τοιαῦται ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι τυχαῖαι. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑνὸς ποιήματος εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἄλλου εἶναι κατ' ἐμὲ ἀναμφισβήτητος. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι γνωστὸν καὶ ἐξηκριθὼμένον ὅτι ὁ Χορτάτζης ἐποίησε τὴν Ἐρωφίλην κατὰ τὴν Obercche τοῦ Giralaldi¹⁾ καὶ οἱ

1) Σάθα, Κρητ. Θεάτρον. Προλεγόμενα σελ. 57' ἐξ. Bursian Erophile Leipzig 1870 σελ. 547—635. Στωλ. Δεινάκι, Αἱ πηγὰί τῆς Ἐρωφίλης ἐν Χριστ. Κρήτη Α σελ. 435—447.

ἄλλοι δὲ λόγοι περὶ τοῦ χρόνου τῆς ποιήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου πείθουσιν ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι νεώτερος τῆς Ἐρωφίλης, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παπαδοπούλου ἦτο λίαν δημοφιλῆς καὶ μετ' ἐπιτυχίας ἐπαίζετο εἰς τὰ θέατρα τοῦ Κάστρου, καὶ ὁ Κορνᾶρος ἀσφαλῶς θὰ τὴν ἐγνώριζεν.

Ὁ Κορνᾶρος ἐχρησιμοποίησε πολλὰ στοιχεῖα τῆς Ἐρωφίλης διὰ τὸν Ἐρωτόκριτον, τὰ ὅποια ὁμοίως διεμόρφωσε καὶ ἀφωμοίωσε ὡς δεξιῶς καὶ εὐσυνείδητος ποιητῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ λεχθῆι περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐλογοκλόπησε τὸν Χορτάτζην. Διὰ τοῦτο οὐδ' εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον χωρὶα εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἐρωφίλης. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἐγένετο ἀμέσως ἀντιληπτὸν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, οἵτινες τόσον καλὰ ἐγνώριζον τὸ δράμα. Ἐν μόνον δίστιχον τῆς Ἐρωφίλης, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Κορνᾶρον εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀρκετὰ παρηλλαγμένον. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ἐν τῇ Ἐρωφίλῃ Πρᾶξ. Γ, 1—2

Τὰ γέλια μὲ τὰ κλάσματα μὲ τὴν χαρὰν ἢ πρῖκα
μῖαν ὥραν ἐσπαρθήκασι, κι ὁμάδ' ἐγεννηθῆκα,

τὸ ὅποιον φέρεται παρ' Ἐρωτοκρ. Ε 755—756 οὕτως,

Μά ἴλαξε τοῦτο γιαιτρικό, μὲ τὴν χαρὰν ἢ πρῖκα
τὰ δυὸ συγκεραστήκασι ὁμάδι κ' ἐσμιχτήκα,¹)

ἐάν, ἐννοεῖται, δὲν παρέλαβον τὸ δίστιχον καὶ οἱ δύο ἐξ ἄλλης πηγῆς.

Διαξίρισμός κατὰ τῶν κακογλώσσων ἐπικριτῶν εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν Ἐρωφίλην. Ἀφιέρωσις στιχ. 19 καὶ εἰς τὸν Ἐπίλογον τοῦ Ἐρωτοκρίτου Ε 1535—1536.

Μεγάλην ὁμοίότητα δεκνύει καὶ τὸ μέρος τοῦ Ἐρωτοκρίτου Δ 592 ἐξ. καὶ 717 καὶ ἐξῆς, ὅπου ἡ Ἀρετούσα ἀπολοφύρεται τὴν τύχην τῆς λέγουσα ὅτι εἰς οὐδὲν τὴν ὠφελοῦν τὸ ὅτι ἐγεννήθη θυγάτηρ Ρῆγα, ὅτι ἀνετράφη ἐν μέσῳ τοσοῦτου πλούτου καὶ τοσοῦτων περιποιήσεων, ὅτι ἐπλάσθη ὠραία κτλ. ἀφ' οὗ εἶναι δυστυχεστέρα πάσης ἄλλης κόρης πτωχῆς κτλ. πρὸς τὸ τῆς Ἐρωφίλης Β' στιχ. 49 ἐξῆς, Ὡφου κακό μου ριζι κὸ ἐξ. ὅπου εὐρίσκονται σχεδὸν τὰ αὐτά.

Δημοτικὴ ποίησις, λαϊκὰ στοιχεῖα. Ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ποιήματος τόσον δημοφιλῆς καὶ σχεδὸν λαϊκοῦ, εἶναι ἀδύνατον σχεδὸν νὰ μὴ ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν ἀφθονον δημοτικὴν ποίησιν τὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του κυκλομένην καὶ τὴν ἄλλην λαϊκὴν σοφίαν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο, κατὰ πόσον δηλ.

2) Καὶ εἰς τὸν Ζήνωνα Ε 59—60 εὐρίσκεται τὸ δίστιχον ὄλιγον τι παρηλλαγμένον.

Τὰ γέλια μὲ τὰ κλάσματα ὁμαδ' ἐγεννηθῆκαν
καὶ παλ' ἢ πρῖκα κ' ἢ χαρὰ ἀντάμα ἀναθραφήκα.

Πρβλ. καὶ Fauriel II. σελ. 274.

ὁ Κορνᾶρος ἐνεπνεύσθη καὶ ἤντηλσεν ἐκ τῆς προχείρου ταύτης καὶ πλουσίας λαϊκῆς πηγῆς.

Ὁ καθ. Πολίτης ἐν τῇ πολλῶν μνημονευθείσῃ μελέτῃ του (σελ. 60) πρῶτος ἐφ' ὅσον γνωρίζω ὠμίλησε περὶ ὁμοιότητος τοῦ Ἑρωτοκ. πρὸς μνημεῖα τῆς δημόδου φιλολογίας γράφων,

«Πρὸς μνημεῖα δ' ὅμως τῆς δημόδου φιλολογίας ἀνευρίσκονται ὁμοιότητες, αἵτινες πιθανῶς δὲν προέρχονται ἐκ τυχαίας συμπτώσεως. Τὸ χαρακτηριστικώτατον ἐπεισόδιον τοῦ μύθου τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ ἥρωος, ἔχοντος παρηλλαγμένην τὴν μορφήν, σπητηρία τοῦ βασιλέως, ἢ κατανίκησις τῶν πολεμιῶν, καὶ ἢ ἀμοιβὴ αὐτοῦ, ἀνακτήσαντος τὴν προτέραν μορφήν. Παραπλήσια δ' ἐπεισόδια ἔχουσι πολλὰ παραμύθια καὶ ἑλληνικὰ καὶ ἄλλων λαῶν». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ λέγει,

«Ἐν πολλοῖς παραμυθίοις, ὁ ἥρωος μετηλλαγμένον ἔχων τὸ πρόσωπον (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δέρματος ἢ κύστεως ζώου μεταμορφωμένος εἰς κασσίδην) διαπράττει πολλοὺς ἄθλους, ἐν τέλει δὲ φανερώνεται καὶ ἀμείβεται. Ἐν τινι ἑλληνικῷ ὁ κασσίδης μάχεται, νικᾷ καὶ σώζει τὸν βασιλέα πατέρα του τρις (Pio, Νεοελληνικὰ παραμύθια σε). 175 ἐξ.). Ἐν ἑτέρῳ τῆς Σύρου, καὶ ἐν παραλλαγῇ τούτου τῆς Τήνου, τὸ εἰς κασσίδην μετασχηματισθὲν βασιλόπουλο, μετὰ πολλοὺς ἄλλους ἄθλους, κατασκευάζων θαυμάσια ἐνδύματα νικᾷ ἐν ἵππικῷ ἀγῶνι, καὶ λαμβάνει ἐν τέλει γυναῖκα τὴν βασιλοπούλαν κτλ.

Ὁ κ. Κ. Λαγουμιτζάκης¹⁾ θέλων νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν γνώμην τοῦ κ. Δεινᾶκι περὶ τῶν ἀρχαίων πηγῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου δισχυρίζεται ὅτι ὁ Κορνᾶρος δὲν ἀντέγραψεν ἐκ τῶν προγενεστέρων του ποιητῶν ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς καὶ φέρει παραδείγματί τινα οὐχὶ πειστικὰ ἐκ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως τῆς Κρήτης, δι' ὧν καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ Κορνᾶρος οὐδεμίαν εἶχεν ἀνάγκην νὰ προσφεύγῃ εἰς ξένους ποιητάς, καὶ νὰ ἀντιγράψῃ δουλικῶς αὐτούς, ἐν ᾧ ἔμπροσθέν του ὑπῆρχε πλήθος παρομοιώσεων, εἰκόνων καὶ περιγραφῶν». Ὁ καθ. Πολίτης ἀναφέρων τὴν γνώμην ταύτην²⁾ τὴν εὐρίσκει εὐστοχῶτάτην «καὶ καταδεικνύει, ὅτι ἀσφαλεστάτη μέθοδος ἐρεῦνης τῶν πηγῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ἡ ἀφετηρίαν ἔχουσαν τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν δημόδην ποιήσιν».

Αἱ προφερόμεναι ὑπὸ τοῦ καθ. Πολίτου καὶ τοῦ κ. Λαγουμιτζάκι ἐνδείξεις εἶναι τόσον μικραὶ, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν θεωρίαν ταύτην. Προφανῶς ὁ καθ. Πολίτης ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀρμόδιος ὡς ἐκ τῆς ἐιδιότητός του περὶ τὴν δημόδην φιλολογίαν καὶ τὴν λαογρα-

1) Κρητικὸς Ἀστὴρ. Χανιά 1908 σελ. 277—278 καὶ 283—284.

2) Λαογρ. Α. σελ. 335.

φίαν νὰ καθορίσῃ τὴν σχέσιν ταύτην δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβῶς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἡ καθ. Hesseling ἐπραγματεύθη εἰδικώτερον τὸ θέμα τοῦτο ἐν τῇ πραγματείᾳ του περὶ Ἑρωτοκρίτου καὶ Ἀρετούσας.¹⁾ Ὁ κ. Hessel. ὁμιλῶν περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου λέγει· ὅτι ἐλαχίστη φαίνεται ἐν τῷ ποιήματι ἀρχαιομάθεια τοῦ Κορνᾶρου, καὶ ὅτι ὁ ποιητὴς οὐδεμίαν μᾶς παρέχει εὐκαιρίαν νὰ διαγνώσωμεν ὁπόση ἦτο ἡ ἐκ τῶν βιβλίων παιδευσίς αὐτοῦ, ὅτι τὴν λατρείαν τοῦ ἡλίου τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων θὰ παρέλαθεν ὁ Κορνᾶρος ἐκ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὅπου παρατηρεῖται (99). Παραδέχεται ὁ κ. Hessel. τὴν σχέσιν τοῦ ἀρχαίου μύθου τοῦ Κεφύλου καὶ τῆς Πρόκριδος πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Χαριδήμου φονεύοντος τὴν ἀγαπητὴν του, ἀλλὰ θεωρεῖ ὅτι μᾶλλον ἐκ παραδόσεως παρὰ ἐξ ἀρχαίας πηγῆς ἤντησεν ὁ Κορνᾶρος (100). Ὁ ἔρις κατωτέρου πρὸς βασιλοπούλλαν εἶναι μὲν κοινὸν θέμα, ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξελλίσσεται· ἐν τῷ Ἑρωτοκρ. εἶναι οὐχὶ ὁ φραγκικὸς ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς (101). Παραδέχεται ἀκόμη ὁ κ. Hessel. ὅτι μᾶλλον φραγκικὰ εἶναι εἰς τὸν Ἑρωτοκρ. τὸ κονταροκτύπημα, καὶ αἱ ψευδεῖς γενειάδες (Ἑνετικὸν 103). Παρατηρεῖ πρὸς τοῦτοις ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Χάρου μὲ δρέπανον εἶναι κατὰ φραγκικὴν ἐπίδρασιν (104) καὶ ἐπάγεται,

«Ὁλίγην ὕλην, ὡς προεῖπον, φαίνεται ὅτι παρέσχον εἰς τὸν ποιητὴν ἡ ἀρχαία Ἑλλην. καὶ Ῥωμαϊκὴ φιλολογία. Ἡ αἰσθηματικὴ περὶ ἔρωτος ἀντίληψις ἡ ὁμιλοῦσα ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς περικεφαλαίας ἐπενθυμίζει μεσαιωνικὰς ἰδέας οἷον τὸν Καλλιμάχον καὶ Χρυσορόην, τὸν Βέλθανδρον καὶ τὴν Χρυσάντζαν, τὸν Λύδιστρον καὶ τὴν Ροδάμνην.»²⁾ Ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ ζῶν τὸ πνεῦμα τῶν σοφιστικῶν μυθιστορημάτων τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων, ἅτινα οἱ Βυζαντινοὶ ἀνεγίνωσκον εὐχαρίστως καὶ ἐμιμοῦντο πολὺ. Μοὶ φαίνεται πιθανὸν ὅτι, ὅπως οἱ συγγραφεῖς τῶν εἰρημένων μυθιστορημάτων, οὕτω καὶ ὁ Κορνᾶρος ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς γραμματείας ταύτης».

«Ἐὰν ὁμῶς θέλωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν ἀκριβέστερον πόθεν οὗτος παρέλαβε τὸ θέμα (motif) ὡς πρὸς τὸ κύριον μέρος τοῦ ἔργου ὀφείλομεν νὰ τὸ ζητήσωμεν εἰς τὰ λαϊκὰ διηγήματα τῶν Ἑλλήνων. Ἐχομεν δὲ ἑλληνικὸν παραμῦθιον τόσον πολὺ συμφωνοῦν πρὸς τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ὥστε θεωρῶ αὐτὸ ὡς τὴν κυρίαν πηγὴν τοῦ ποιήματος».

«Τὸ παραμῦθι φέρει τὸ οὐχὶ τόσον εὐφημον ὄνομα Κασσίδης καὶ προέρχεται ἐκ τῆς οὐχὶ πολὺ ἀπεχούσης τῆς Κρήτης Ἀστυπαλαίας μᾶς

1) D. C. Hesseling, *Uit Byzantium en Hellas, IV Erotocritos en Aretusa*, Harlem, 1911 σελ. 82 ἔξ. Τὴν ἐκ τοῦ Ὀλλανδικοῦ μεταφράσιν τοῦ ἄρθρου εἶχεν ἐκτελέσει κατὰ παρακινήσιν μου ὁ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Ἰωάν. Λουλάκης ὁ μετὰ ταῦτα (1913) πεσὼν ἡρωικῶς· μυχόμενος ἐν Λαχανᾷ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον.

2) K. Krumbacher, *Gesch. Byz. Litter. München 1897* σελ. 855 ἔξ.

τῶν Σποριζῶν¹⁾ (Νεοελληνικά παραμύθια publiés d'après les manuscrits du Dr Hahn et annotés par Jean Pio, Kopenhagen 1879 σελ. 159 ἐξ.)».

Περίληψις τοῦ παραμυθίου εἶναι ἡ ἐξῆς,

Ἦρωσ τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Βασιλέως, βλέπων ὄνειρον ὅτι ὁ πατέρας τοῦ ἔχυνε νερόν νά νιφθῆ, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι ὁ υἱὸς θὰ ὑπερβάλῃ τὸν πατέρα. Ὁ Βασιλεὺς θεωρῶν τὸν υἱὸν κακότυχον ἐπιβουλεύεται τὴν ζυῆν του, ἀλλ' οὗτος σώζεται ὑπὸ τοῦ πιστοῦ δημίου ἀπατήσαντος τὸν βασιλέα μὲ τὸν κοπέντα μικρὸν δάκτυλον καὶ τὸ αἱματωμένον φόρεμα. Τὸ βασιλόπουλλον μετὰ περιπετείας παρὰ Δράκω, ὅπου ἀποκτᾶ θαυμασίαν καὶ θαυματουργὸν φορέα, μεταμορφωθὲν εἰς κασσίδην ἐπιστρέφει μετὰ καιρὸν εἰς τὴν πατρίδα ἀγνώριστος καὶ νικήσας εἰς τὸ ἀγώνισμα τῆς ὑπερπηδήσεως τῆς λίμνης, τοῦ ὁποῖου εἶχε θέσει ὁ βασιλεὺς ἔπαθλον τὴν κόρην, κερδίζει ταύτην, πρὸς τὴν ὁποίαν φέρεται ὡς ἀδελφός. Ἄλλος βασιλεὺς ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀποτυχόντος εἰς τὸ ἀγώνισμα τῆς λίμνης εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν καὶ νικᾷ τὸν βασιλέα· ὁ κασσίδης μεταμορφούμενος μακρὰν τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐπιβαίνων τῆς θαυμαστῆς φορέας κατανικᾷ τὸν ἐχθρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τὸν συλλαμβάνει αἰχμάλωτον καὶ τὸν κάμνει φόρου ὑποτελή. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ εἰς δεῦτερον καὶ τρίτον βασιλέα. Κατόπιν τούτων παρουσιάζεται ὁ τέως κασσίδης εἰς τὸ Παλάτι μὲ ὄλην τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ νικητοῦ καὶ μεταμορφούμενος, ἐπειδὴ δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐπίστευεν ὅτι ὁ κασσίδης εἶχε φονευθῆ ἐν τῇ μάχῃ, προτείνει νά δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα εἰς γάμον καὶ ἐν τῇ χαρᾷ ὅτι ἀπέκτησε τοιοῦτον γαμβρὸν παίρνει τὸ σφουγγιστικὸν στὸν ὤμὸν του καὶ τὸ κανάτι στὸ χέρι, καὶ πᾶει καὶ τοῦ χύνει καὶ νίβγεται. Τὸ ὄνειρον ἐξεπληρώθη· ὁ υἱὸς ἐν μέσῳ τῆς δημηγύρεως διηγεῖται τὴν ἱστορίαν του, καὶ ἐπέρχεται ἡ ἀναγνώρισις. Ἡ κόρη τοῦ βασιλέως ὑπανδρεύεται ὅπως καὶ τὸ βασιλόπουλλον καὶ τελειώνει ὁ μῦθος.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Hesselring λέγει,

«Ἡ μεγάλη συμφωνία μεταξὺ τοῦ διηγήματος τούτου καὶ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ὀφθαλμοφανής. Πρόδηλον ὡσαύτως εἶναι, νομίζω, ὅτι ὁ μῦθος δὲν εἶναι δυνατὸν νά ἔχῃ προέλθει ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου.....

«Πέποιθα ὅτι διὰ τῆς μελέτης τοιούτων διηγημάτων, ἅτινα κυκλοφοροῦσιν ἐν τῇ λαῷ καὶ περὶ ὧν οὐδεὶς γνωρίζει ἐπὶ πόσους αἰῶνας ὑπάρ-

1) Ὁμοίον παραμῦθι τοῦ κ ἐλέη (=κασίδη) ἐδημοσίευσεν ὁ Δημοσθ. Χαβιαρᾶς ἐκ Σύμης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τὸ Βασιλόπουλο ἐν Ζωγραφ. Ἄγων. τομ. Α. Κίπολις 1891 σελ. 241—252.

χουσιν, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἰργάσθη τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὁ ποιητής. Ἐπραγματεύθη οὗτος ἄρχαιον motif ὡς συμβάν τῶν ἑαυτοῦ χρόνων, προσαρμόσας εἰς αὐτὸ διάφορα πράγματα ξένα πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὕλην. Καὶ τὰς μὲν προσθήκας παρέλαβεν ἐξ ὅσων ἔβλεπε περὶ ἑαυτὸν καὶ ἐξ ὅσων εἶχεν ἀναγνώσει, τὸ δὲ κύριον μέρος ἐγνώριζεν ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως».

Ὁ κ. Hessel. ἰσχυρῶς ὑπεστήριξε διὰ τῶν ἀνωτέρων τὴν ὑπὸ τοῦ καθ. Πολίτου τὸ πρῶτον, ὡς εἶδομεν, ἐκφρασθεῖσαν ἰδέαν ὅτι τὸ κύριον θέμα τοῦ Ἑρωτοκ. ἐχορήγησε τὸ παραμῦθον τοῦ Κασσιδῆ τῆς Ἀστυπαλαίας. Ἡμεῖς ἀντιγράφοντες ἀπλῶς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Hessel. ρηθέντα καὶ δώσαντες περιλήψιν τοῦ παραμυθίου ἀφίνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον δύναται ἡ ἰδέα αὕτη νὰ ὑποστηρικθῇ· ἔτι ὑπάρχουσιν ἀναλογίαι τινὲς εἶναι προφανῆς, ὅτι ὅμως καὶ τὸ παραμῦθον αὐτό, τοῦ ὁποῦ πολλαὶ παραλλαγαὶ κατ' ἐπαρχίας θὰ ὑπάρχουσιν, ἐχρησίμωσεν εἰς τὸν Κορνᾶρον ὡς κυρία πηγὴ τοῦ ποιήματός του δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς, οὐδὲ καλύπτει ἄλλως ἢ ὑπόθεσις τοῦ παραμυθίου ἢ μέρος μόνον τῆς ὑποθέσεως τοῦ ποιήματος.

Πιστεύομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν καθ. Πολίτου καὶ Hesseling ὅτι δημοτικὰ ἄσματα, παραμύθια καὶ λαϊκὰ δοξασίαι καὶ παραδόσεις ἐδοθήθησαν τὴν φαντασίαν τοῦ Κορνᾶρου εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ θέματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τὴν διατύπωσιν πολλῶν αὐτοῦ μερῶν. Πολλὰ στοιχεῖα παρέλαβεν ὁ ποιητής ἐκ τοῦ λαϊκοῦ θησαυροῦ καὶ τὰ προσήρμοσε πρὸς τὸν πυρῆνα τοῦ ἔπους του καὶ οὕτως ἐδημιούργησέ τι ἴδιον καὶ πρωτότυπον μὴ εὐρισκόμενον ὑπὸ τισαύτην μορφήν οὔτε εἰς τὸν ἀνωτέρω μῦθον οὔτε εἰς ἄλλο τεχνητὸν ἢ λαϊκὸν πνευματικὸν προϊόν.

Τὰ λαϊκὰ ταῦτα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα λαβὼν πολλαχόθεν ὁ Κορνᾶρος συνεχώνευσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔργῳ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρέπει κατ' ἴδιον νὰ ζητηθῶσιν εἰς τὰς παραδόσεις, τοὺς μύθους, τὰ ἄσματα, τὰς δοξασίας τοῦ ἑλλην. λαοῦ, καὶ τότε μόνον, ἂν οὐ ταῦτα συλλεχθῶσι καὶ καταταχθῶσι, θὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐπιδράσεως τῆς λαϊκῆς παραδόσεως εἰς τὸ ἔπος τοῦ Κορνᾶρου.

Κατωτέρω καταριθμοῦμεν ὅσα ἡμεῖς ἠδυνήθημεν διὰ μικρᾶς ἐρεῦνης νὰ συλλέξωμεν καὶ καταγράψωμεν, δίδοντες διὰ τούτων τὴν ἀφορμὴν εἰς ἄλλους εἰδικωτέρους νὰ συμπληρώσωσι καὶ ἐπανορθώσωσι τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Εἰς τὰς σημειώσεις (σελ. 368 — 369) καὶ εἰς τὸ Γλωσσάριον (λεξ. Ἄρετή) σημειοῦμεν ὅτι ὁ Κορνᾶρος παρέλαβε τὸ ὄνομα τῆς ἡρωίδος τοῦ ποιήματος Ἄρετή καὶ Ἄρετοῦσα ἐκ τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐν οἷς εἶναι κοινότατον καὶ δημοφιλέστατον, προσαρμόσας αὐτὸ καὶ εἰς τὸν ἐνάρετον καὶ ἠθικὸν χαρακτήρα τῆς κόρης. Ἐπίσης τὸ ὄνομα Ἑρωτόκριτος

ἢ τὸ εὔρεν ὁ Κορν. ἔτοιμον ἐν τῇ λαϊκῇ παραδόσει, ἢ τὸ ἐπλασεν αὐτὸς κατὰ λαϊκὸν τρόπον (σελ. 368 καὶ Γλωσσάρ. ἐν λεξ. Ἐρωτόκριτος).

Ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸν ἀσθενῆ ὡς ἀναρρωτικοῦ (ξαρρωστικοῦ) σπανίως ὀπωρῶν, ὅπως τὰ δίφορα μῆλα, τὰ ὅποια στέλλει ἢ Ἀρετὴ εἰς τὸν ἀσθενοῦντα Ἐρωτόκριτον (Α 2056) εἶναι τι κοινὸν παρὰ τῇ ἑλληνικῇ λαῶν καὶ ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν, π.χ. εἰς τὰ Ρωμαίικα Τραγούδια τῆς συλλογῆς τοῦ Passow, σελ. 269 ἄσμ. 380, 381, καὶ σελ. 315 ἄσμ. 437, ὅπου κόραι πορεύονται πρὸς τὸν ἄρρωστον φέρουσαι ξαρρωστικά.

ἢ μιὰ κρατεῖ βασιλικόν, ἄλλη κρατεῖ ἀπίδιν.

Ἄστρο δὲ δακτυλίδιου ἀναγνωρισμὸς E 527 ἐξ. εὑρίσκεται εἰς λαϊκὰ ἄσματα καὶ παραμύθια, π. χ. Ζύγραφ. Ἄγῶν Ἡπειρ. σελ. 76.

Ἄστρο δὲ εἰς τὰ Ἄστρον, τὸν Οὐρανόν, τὸ Φεγγάρι (Ἐρωτοκ. Δ 1621—1623 εὑρίσκεται ἐπίσης εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα π. χ. Ζωγραφ. Ἄγῶν Νισυρ. σελ. 422.¹)

Καὶ εἰς τὸν Γύπαριν E 380—2 γίνεται δέησις πρὸς τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὡς πρὸς θεούς,

Τὸν οὐρανὸ παρακαλῶ, τὸν ἥλιο τὸ φεγγάρι,
τᾶστρον, τὴ νύχτα, τὴν αὐγὴν, πόχουσι πλήσα χάρι,

Καὶ σήμερον δὲ ἐν Κρήτῃ ἀκούει τις ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ὀμιλίᾳ ἐπὶ ὄρκου ἰσχυροῦ νὰ λέγωσι μὰ τῇ Γῆς ποῦ θὰ μᾶσε φάη, μὰ κείνονε τὸ φῶς (δεικνύοντες τὸ φῶς τῆς ἑσπίας ἢ τοῦ λύχνου ἢ καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας) μὰ τὸν ἥλιον ποῦ μᾶσε φέγγει, μὰ τὴν ἡμέρα ποῦ ν' ἀπὸ πάνω μας κτθ, καὶ τοῦτο δεικνύει, ὅτι ὁ Κορνᾶρος οὐχὶ ἐξ εἰδωλολατρικῆς τάσεως ἀλλὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν καὶ συνήθειαν ἀκολουθῶν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ποίημά του τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὡς θείας δυνάμεις, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἑλλειψιν Χριστιανικοῦ αἰσθήματος ταῦτα μαρτυροῦσιν.

Καὶ τὸ ἡμέρος τῆς πλαστῆς διηγήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου (E 905 ἐξ.) περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ δακτυλίου εὑρίσκομεν εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν, π.χ. εἰς ἄσμα ἐκ Καστελορρίζου δημοσιευθὲν ὑπὸ Ἀχιλ. Διαμαντάρου (Ἑλλην. Φιλολ. Συλλ. Κ) πόλεως 1892 τομ. ΚΑ' σελ. 353).

Ἐπὲς βραδὴν τὸν ἔθαψα στὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο,
ὡς καὶ τὸ δακτυλίδιν του στὸ σέρι μου φορῶ τό.

καὶ παρὰ Passow σελ. 322 ἄσμ. 441 στιχ. 12—13.

κόρη μου ἄντρας σου πέθανε, κόρη μου ἄντρας σου χίθη,
τὰ χέρια μου τὸν κράτησαν, τὰ χέρια μου τὸν θάψαν,

1) ἰδ. καὶ Hesselring σελ. 99.

Ἡ κάθειρξις τῆς Ἀρετῆς εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν ὑπὸ τῶν γονέων τῆς διὰ λόγους ἐρωτικῆς καὶ ἢ παρεχομένη γλισχροτάτη δίαιτα (Δ 483 ἐξ.) ἔχει πολλὰ τὰ ἀνάλογα ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει, ὅπως π.χ. εἰς τὰ ἀνωτέρω ἄσματα Καστελορρίζου, σελ. 351 ἄσμ. 6.

Ἡ ὑπὸ τῶν γονέων τιμωρία τῆς δυστροπούσης κόρης δι' ἀποκοπῆς τῆς κόμης, ὅπως γίνεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ (Δ 467 ἐξ.) εἶναι κατ' ἐξοχὴν λαϊκὴ καὶ συχνὰ τὴν ἀπαντῶμεν εἰς παραμύθια καὶ ἄσματα δημοτικὰ. Ἰδ. π.χ. Passow, σελ. 338 ἄσμ. 458 στιχ. 11 καὶ σελ. 349, ἄσμ. 467 στιχ. 5.

Τὰ πούλλια κατὰ διαφόρους τρόπους διὰ τῆς φωνῆς των ἢ διὰ τῆς πτήσεως προαγγέλλουσι τὰ συμβησόμενα κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, καλὰ εἶτε καὶ κακὰ. Καθὼς τὰ δύο πούλλια τὰ εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἀρετούσας εἰσελθόντα καὶ χαρωπὰ πτερυγίζοντα προμηνύουσι τὴν εὐτυχίαν, οὕτως ἐξ ἀντιθέτου πούλλι εἰσέρχεται εἰς τὴν φυλακὴν καὶ προαγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐγκαθειρκτοῦ ἥρως παρὰ Passow σελ. 134 ἄσμ. 179.

Ὁ θόλος ποταμοῦ βλεπόμενος ἐν τῇ ὄψει ἢ ἄλλως εἶναι προμηνυμα δυστυχίματος (Ἐρωτοκ. Δ 634), ὅπως παρὰ Passow σελ. 79 ἄσμ. 107.¹⁾

Ἐπεὶ πάντα ὁμοῦς τὰ ἀνωτέρω ἢ λαϊκὴ ἐπὶ τοῦ Κορνάρου ἐπίδρασις καταφαίνεται ἐν τῇ μεγάλῃ χρήσει τῶν λαϊκῶν παροιμιῶν, τῶν κανόνων τούτων καὶ παρατηρήσεων τῆς λαϊκῆς σοφίας. Εἰς ἑκατοντάδας ἀριθμοῦνται αἱ παροιμίαι καὶ παροιμώδεις φράσεις τὰ γνωμικὰ καὶ τὰ ἀξιώματα τὰ εὐρισκόμενα ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ, ἄλλα μὲν παραληφθέντα ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ λαοῦ, ἄλλα δὲ διεσκευασμένα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ λαϊκὸν τρόπον καὶ ἡρμοσμένα πρὸς τὴν ὥραν καὶ θέσαν γλώσσαν καὶ τὴν ἁρμονικὴν στιχοῦργίαν τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Κορνᾶρος ὡς γνήσιον τέκνον τοῦ λαοῦ ἀπέδιδε μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν λαϊκὴν φιλοσοφίαν, θεωρῶν τὰς παροιμίας ὡς διδάγματα σοφῶν παλαιῶθεν παραδεδομένα καὶ ἐκδηλώσεις συνετῆς καὶ λελογισμένης σκέψεως καὶ πείρας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Διὰ τοῦτο πολλάκις τῆς παροιμίας προτάσσει τὴν φράσιν καλὰ τὸ λέει ὁ φρόνιμος ἢ γεῖς λόγος εἶναι παλαιὸς καὶ ἀληθινὸς τὸν κρίνω (Γ 961, 967). Ὁ Κορνᾶρος ὄχι μόνον παρέλαβε παρὰ τοῦ λαοῦ τῆς λαϊκῆς φιλοσοφίας τὰ διδάγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνέπτυξεν εὐρύτερον διὰ τῆς εὐφυΐας του, τὰ διεκόσμησε διὰ τῆς ὥρας του φράσεως καὶ τοῦ ἁρμονικοῦ στίχου, καὶ οὕτως ἐδημιούργησε νέα διδάγματα καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τὴν λαϊκὴν χρήσιν, οὕτω δὲ πολλὰ παροιμίαι καὶ γνωμικὰ

1) Προμηνυμα δυστυχίας θεωρεῖ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτώνης τὸ θολὸ ποτάμι, τὸ ὅποσον εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον του. Πολίτου. Ἐκλογαί. τραγ. 61, 14, 15.

Ἀπόφ' εἶδα στὸν ὕπνον μου στὴν ὕπνοφαντασίᾳ μου,
θολὸ ποτάμι πέραγα καὶ πέρα δὲν ἐβγήκα.

κυκλούμενα σήμερον παρὰ τῇ Κρητ. λαῶ προέρχονται ἐκ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τούτον ἔχουσιν ὄψεις πηγῆν.¹⁾)

Ὅσον καὶ ἂν ἡ προηγουμένη ἐργασία γενομένη ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἄνευ εἰδικῆς πολυχρονίου ἐρεύνης δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀτελής, εἶναι ἐν τούτοις ἐπαρκῆς νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐπέδρασε τὸ λαϊκὸν περιβάλλον εἰς μέγαν βαθμόν, καὶ ὅτι τὰ δημιώδη στοιχεῖα τοῦ ποιήματος εἴτε ἐκ τῆς γραπτῆς εἴτε ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ληφθέντα δὲν εἶναι οὔτε μικρὰ οὔτε ἀσήμαντα ἐν τῇ Ἑρωτοκρίτῳ.

Πεῖρα τοῦ ποιητοῦ. Δὲν πρέπει ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν στοιχείων τῶν συμβαλόντων εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἑρωτοκρίτου νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ προσωπικὴ πεῖρα, ἣν φαίνεται ἔχων ὁ ποιητὴς προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἄν ἀμφισβητῆται ἡ ἀνωτέρα παιδεία τοῦ ποιητοῦ καὶ ὑποτίθεται ὄχι μεγάλη, ἡ προσωπικὴ ὅμως τοῦ κόσμου γνώσις, δι' ἣς ἐπίσταται νὰ χαρακτηρίξῃ, νὰ ἀναλύῃ, νὰ ψυχολογῇ καὶ νὰ φιλοσοφῇ, ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς, δὲν δύναται νὰ διαφιλονεικηθῇ σοβαρῶς. Εἰς ἐκάστην σχεδὸν σελίδα τοῦ ποιήματος δίδεται ἀφορμὴ καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν δρώντων προσώπων καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν σκέψεων τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀσφαλῆ γνώσιν πραγμάτων, αἰσθημάτων, παθῶν καὶ νὰ διακρίνωμεν τὴν βαθεῖαν κρίσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ὁ μακαρ. Γιάνναρης κατόπιν τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ εἶχε καταλήξει, ὡς εἶδομεν, εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ ὑποθέσῃ τὸν ποιητὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου νεαρῶτατον, εἰς τὴν νεαράν δὲ ταύτην ἡλικίαν ἀπέδιδε καὶ τὴν ἀγνοίαν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τὴν μαρτυρουμένην ἐν τῷ ποιήματι ἐκ τῆς ἐλλείψεως περιγραφῶν, χωρῶν, τοποθεσιῶν καὶ ἀρχαίων μύθων καὶ γενικῶς τὴν ἑλλειψιν ἀρχαιομαθείας· «ἡ νεαρότης αὕτη, λέγει ὁ Γιάνναρης, συμβιδιάζεται ἄριστα πρὸς τὸν νεανικὸν χαρατῆρα τοῦ ποιήματος. Ὁ ἔρωσ καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀρετὴ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν, προὔποσθηται ἡλικίαν νεαράν, καρδίαν θερμὴν, φαντασίαν ζωηράν» (σελ. 30).

Τὴν γνώμην ταύτην ἠμφισβήτησεν εὐστόχως ὁ κατὰ τὰ ἄλλα συμφωνῶν αὐτῷ λόγιος συμπολίτης Ἰωάνν. Δαμβέργης (Ἑβδομάς 1889 φυλλ. 22. καὶ 23). Παραδεχόμενος ὁ κ. Δαμβέργης τὴν ἐν τῷ ποιήματι ἑλλειψιν ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ μυθολογίας λέγει, «Ἄλλὰ καὶ μεῖζονα τούτων ἀποδεικτικὰ ἂν παρουσιάζοντο, πάλιν θὰ εἶχέ τις τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδοιάξῃ, ἔχων ὑπ' ὄψιν του ἐξ ἐνός μὲν τὴν πνευματικὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ καὶ πάσης ἄλλης κατάστασιν, τὰς συνθήκας, ὑπ' ἃς ἐνηργεῖτο τότε ἢ ἐκπαίδευσίς, τοὺς θρησκευτικοὺς περιορισμοὺς κτλ., ἐξ ἄλλου δὲ τὰς δι-

1) Περὶ τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ἰδ. τὸ ἐν τελευτῇ παράρτημα.

αστάσεις, τὴν ἐπιβολήν, τὴν ἐνότητα τοῦ ποιήματος, τοὺς χαρακτήρας, τοὺς κατὰ πατρίδας χαρακτηρισμοὺς τῶν προσώπων καὶ πρὸ πάντων τῶν γερόντων τοὺς σοφοὺς λόγους, ἰδίᾳ δὲ τῆς Φροσύνης, ἥτις θήλυς Μέντωρ θήλειος Τηλεράχου εἶναι ἀδύνατον καθ' ἡμᾶς νὰ συνεδούλευε τὴν Ἀρετοῦσαν καθ' ὑπαγόρευσιν εἰκοσαετοῦς ποιητοῦ». Διὰ ταῦτα ὁ κυρ. Δαμβέργης ἀποδέχεται τὴν ποίησιν τοῦ Ἐρωτοκρ. «ἐν ἡλικίᾳ μᾶλλον καθεστηκυίᾳ τοῦ Κορνάρου» καὶ ὁ καθ. δὲ Πολίτης (σελ. 43) παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ κ. Δαμβέργη θεωρεῖ ἀπιθανωτάτην τὴν γνώμην τοῦ Γιανν., ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐποίηθη ὑπὸ μερακίου θεωρῶν μάλιστα περιττὸν καὶ νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἀνασκευὴν αὐτῆς.

Πράγματι ἡ ἐνότης τόσον μακροῦ ποιήματος, ἡ τέχνη εἰς τὴν ψυχολογικὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτήρων ἐκάστου προσώπου ὁμοιομόρφου καὶ συνεποῦς ἑαυτῷ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἡ ἀκριβὴς γνώσις καὶ περιγραφὴ μαχῶν, γιοστρῶν κτθ, ἡ ἀνάλυσις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν, ἡ τελειότης τῆς γλώσσης καὶ τοῦ στίχου δυσκόλως δύνανται νὰ συμβιδιασθῶσι πρὸς ἡλικίαν πολὺ νεαράν· τούναντίον προὔποθέτουσι μακρὰν γνῶσιν καὶ ἐμπειρίαν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καὶ πολυχρόνιον σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ προσωπικὴ τοῦ ποιητοῦ πείρα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐν νῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα συνεισέγγεγκον εἰς τὴν ποίησιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, εἶναι δηλ.: καὶ αὕτη μία ἐκ τῶν πηγῶν οὐχὶ ἡ μᾶλλον ἀσήμαντος καὶ ὀλιγώτερον τελεσφόρος τοῦ ποιήματος.

Ἄν θελήσωμεν τῶρ νὰ συγκεφαλαιώσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ ἀνωτέρω κατὰ μᾶκρος ἐξετασθέντα καὶ ἀναπτυχθέντα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς εἰς τὴν ἀποτέλεσιν τοῦ ποιήματός του λέγομεν ὅτι ὅσα ἀνέγγωσεν, ὅσα ἔμαθεν ἐξ ἄλλων διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, καὶ ὅσα ὁ ἴδιος ἐγνώρισεν ἐκ τῆς πείρας, αὐτὰ εἶναι αἱ τρεῖς κύριαι πηγαὶ τοῦ ποιήματος. Αὐτὸς ὁ Κορνᾶρος χωρὶς νὰ προβλέπῃ τὴν ἐπὶ τούτου ζήτησιν τῶν μεταγενεστέρων καὶ χωρὶς νὰ σκοπεύῃ νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπὶ τούτου μᾶς ἔδειξε τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὸς εἰργάσθη εἰς τὸ ποίημά του, ὅταν λέγῃ Γ 615--616,

Τὰ λεγε τὰ νειθίβανε καθένας πού διαβάζει,
κι ὀπού κουσε, κι ὀπού καμε, μπορεῖ νὰ τὰ λογιᾶξη.

ἤτοι ἡ ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων, ἡ προφορικὴ παράδοσις, καὶ ἡ ἰδίᾳ τοῦ κόσμου πείρα εἶναι τὰ τρία στοιχεῖα, αἱ τρεῖς θεμελιώδεις πηγαὶ αἱ παρέχουσαι εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ δεξιοῦ ποιητοῦ τὴν ὕλην, ἐξ ἧς θὰ διαπλάσῃ τὸ καλλιτεχνικόν του δημιουργήμα.

Οὕτως ἐδόθη, πιστεύομεν, ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου ἐρώτημα, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι ποίημα πρωτότυπον

ἢ μὴ. Οὐδένα ἀντέγραφεν ὁ Κορνᾶρος οὐδὲ ἐλογοκλόπησε πρὸς ἀποτέλεσιν τοῦ ποιήματός του. Τὸ ὕλικόν του κατήρτισε συλλέξας αὐτὸ πολλαχόθεν, διαμορφώσας καὶ ἀφομοιώσας αὐτὸ συμφώνως πρὸς τὴν ποιητικὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπέροχον πνευματικὴν του ἰκανότητα καὶ δύναμιν. Ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ἤντλησεν, περισσότερον ἐπωφελήθη ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἑλληνικῆς καὶ Κρητικῆς ποιήσεως, οὐχὶ μικρὸν ἐπικρούρημα εὔρε καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν ποίησιν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μάλιστα τὸν Ἀρίοστον, καὶ τέλος ἀφθόνως ἤντλησε καὶ ἐκ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως καὶ σοφίας καὶ τῆς ἰδίας πείρας. Τὸ πλούσιον αὐτὸ πολλαπλῶν ὕλικόν ὁ Κορνᾶρος διέκρινε, διηρθέτησε, τὸ ἐπεξεργάσθη καὶ τὸ διεμόρφωσεν ὡς δεξιῶς καὶ εὐφυῆς καλλιτέχνης προσδῶσας εἰς αὐτὸ τὸν τύπον τῆς ἰδίας προσωπικότητος καὶ ἀποτελέσας οὕτω τὸ ὑπέροχον ἔργον του.

Ἐρωτόκριτος οὕτως εἶναι ὁ πολυχέυμων ποταμὸς ὁ πηγᾶσας ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ ποιητοῦ ψυχῆς, τὴν ὅποιαν εἶχον ἀρδεύσει ἀδιόρατα σχεδὸν τὰ θαψιλῆ νάματα πολλαπλῶν μικροτέρων πηγῶν, καὶ οὕτως ἀπετελέσθη τὸ γαλήνιον ρεῦμα, εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τοῦ ὅποιου τόσην δροσὴν καὶ ἠδονὴν ἐπὶ αἰῶνας εὐρήκειν ἢ διψῶσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ψυχῆ.

IV

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

Ἐν τῇ κεφαλαίῳ τούτῳ συνοψίζομεν τὰς περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου γενομένας κρίσεις ὡς φιλολογικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ ἔργου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην πλὴν τοῦ Γιάνναρη εἶχομεν χρήσιμον ὀδηγὸν τὸν καθ. Sven Oftedal, ὅστις ἐν τῇ μελέτῃ του «Ἐρωτόκριτος καὶ οἱ κριταὶ του» συνέλεξεν ὅτι ἄξιον λόγου εἶχε ρηθῆ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Leake μέχρι τῆς ἐποχῆς του (ἀρχῶν τοῦ 1909)¹⁾

Κορνᾶρος. Πρῶτος αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητῆς Κορνᾶρος δι' ὧν λέγει ἐν τῇ ἐπιλόγῳ Ε 1533 ἐξ.

Θωρῶ πολλοὶ χαρήκασι κ' ἔκουρφοκαμαρῶσα,
κι ὅσοι κλονθοῦσ' ἀπὸ μακρὰ ἐδὰ κοντὰ σιμῶσα.

1) Ἡ καλὴ μελέτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ μηνιαῖον παράστημα τῶν Ἀθηνῶν (ἔτος Β' ἀριθ. 6 Ἰούνιος 1909 σελ. 1938—1947) Ἀτυχῶς ἕνεκα τῶν πολλῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων καὶ παραφθορῶν τῶν γενομένων κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀρθροῦ μάλιστα εἰς τὰ κύρια ὀνόματα, ἢ χρησιμότητι τῆς μελέτης ταύτης ἠλαττώθη πολὺ μὴ δυνήθηεν, φαίνεται, τοῦ συγγραφέως νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ δοκίμια.

Ἡ γῆς ἐβγάνει τὴ βοή, ὁ ἀέρας καὶ μουγκρίζει,
καὶ μιὰ βροντὴ στὸν οὐρανὸ τὸ ὄχθρους μου φοβερίζει,
ἐκείνους τοὺς κακόγλωσσους, ποὺ ψέγουν ὅ τι δοῦσι,
κι ἀπόκει δὲν κατέχουσι τὴν Ἄλφα σκιάς νὰ ποῦσι.
Θωρῶ πολλοὺς καὶ πεθυμοῦ κ' ἔχω τὸ γρικημένα,
νὰ μάθουν τίς ἐκόλιασε εἰς τ' ἀπανωγραμμένα.

ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ ποίημα ἅμα κυκλοφορήσαν τὸ πρῶτον ἀνυπόμωμος εὔρε
χριστᾶς, τοὺς μὲν φίλους καὶ εὐμενεῖς, τοὺς δὲ ἐχθροὺς καὶ κακογλώσσους·
καὶ κατὰ τούτων μὲν ὡς ἀμαθῶν καὶ κακεντρεχῶν ὁ ποιητὴς εὐχεται τὴν
ἐξ οὐρανοῦ τιμωρίαν, τῶν δὲ φίλων τῶν μετ' εὐμενεῖας προσδεξαμένων τὸ
ποίημα ἱκανοποιεῖ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ περιεργίαν ἀποκαλύπτων τὸ ὄνομα
καὶ τὴν πατρίδα. Ποῦ ἐστῆρίζον οἱ μὲν τὸν ἔπαινον καὶ οἱ ἄλλοι τὸν φόγον
δὲν ἐθεώρησεν ὁ ποιητὴς ἀναγκαῖον νὰ μᾶς διαφωτίσῃ.

Τυπογράφος. Ἄλλη κρίσις γενικὴ περὶ τοῦ ποιήματος εἶναι τοῦ Τυ-
πογράφου ἢ ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς Α' Ἑνετικῆς ἐκδόσεως τοῦ 1713, προερ-
χομένη πιθανώτατα παρὰ τοῦ Κρητὸς ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως, ἢ ἐξῆς:

«Διὰ δὲ τοὺς ἄλλους ὅπου διὰ ψυχαγωγίαν καὶ περιδιάβασιν ἀναγνώ-
θουν κανένα ἀπλοῦν βιβλίον, ἔκρινα μὲ τὴν συμβουλήν λογίων ἀνθρώπων
νὰ πρωτοτυπώσω εἰς τούταις ταῖς ἡμέραις τὸν Ἐρωτόκριτον, Ποίημα πα-
λαιὸν ὅπου τόσο ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἄ-
δριακοῦ, καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὴν περιφημον χώραν τῆς
Ζακύνθου, ὅπου ἀκόμη εὐρίσκονται, ὡσὰν καὶ ἄλλοι, οἱ ἀπόγονοι τῶν τα-
λαιπύρων Κρητικῶν, καθὼς ἐκεῖ ἠῦραν εὐσπλαγγνικὸν καταφύγιον μετὰ
τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος τως, καὶ ἀπὸ τούτους ἐδημοσιεύθη τὸ Ποίημα,
ὄντας συνθεμένον εἰς τὴν Κρητικὴν τως φυσικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐκοινολο-
γήθη εἰς ὅλην τὴν Νῆσον, καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου φαίνεται τερπνό-
τατον καὶ χαριέστατον εἰς ὅσους τὸ ἀναγνώσουσι.»

Διὰ τῶν ἀφελῶν αὐτῶν λέξεων ὁ ἐπιμελητὴς, πιθανῶς εἰς ἓκ τῶν πολυ-
αριθμῶν Κρητῶν προσφύγων ἢ υἱὸς πρόσφυγος ἐν Ζακύνθῳ, (ὅπως ὑποδη-
λοῦται ἐκ τῆς εὐγνώμονος μνείας τῶν ὑποδεχθέντων τοὺς Κρήτας Ζακυν-
θῶν), μᾶς διαφωτίζει ἐπαρκῶς περὶ τῆς μεγάλης ἐκτιμῆσεως καὶ διαδόσεως
τοῦ ποιήματος καὶ ἐν τῇ Κρήτῃ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἀφ' οὗ οἱ Κρήτες ἐν
τῷ φυγῇ καὶ τῇ δυστυχίᾳ τῶν δὲν ἐλησμόνησαν νὰ φέρουσι μετ' ἑαυτῶν
καὶ ἀντίγραφα τοῦ Ἐρωτοκρίτου, καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὴν Πε-
λοπόννησον (εὐρισκομένην καὶ ταύτην ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς) ὅπου, λέγει,
τόσον ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται καὶ τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι τὸ
εὐρίσκουσι τερπνότατον καὶ χαριέστατον. Ἐχομεν ἐν τούτῳ
μαρτυρίαν ἀθηντικὴν περὶ τῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, τῆς ὁποίας ἔτυχε τὸ
ποίημα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον
παρεκίνησε τὸν τυπογράφον Βόρτολιν νὰ προβῇ εἰς τὴν τύπωσιν τοῦ ποι-
ήματος.

Ἡ ἀνωτέρω κρίσις εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν, εὐμενής, καὶ δὲν ἠδύνατο βεβαίως παρὰ νὰ εἶναι τοιαύτη, ἀφ' οὗ γίνεται παρὰ τοῦ τυπογράφου καὶ ἐπέχει θέσιν διαφημίσεως τοῦ ἐκτυπωθέντος βιβλίου, δὲν γνωρίζομεν δὲ ἂν ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάρχωσιν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρώτην διέδοσιν τοῦ ποιήματος, καὶ φιλόσοφοι ἐπικριταί. Ὅτι ὅμως τὸ ποίημα ἀπὸ τοῦ 1713 μέχρι τοῦ 1748 εἶδε τέσσαρας ἀνατυπώσεις εἶναι τεκμήριον ἀσφαλὲς τῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως, ἣς ἤξιώθη ὁ Ἐρωτόκριτος ἐν τῇ νέᾳ πατρίδι.

Καισάριος Δαπόντες. Ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὴν τετάρτην ἔκδοσιν τοῦ ποιήματος ἔρχεται ἡ μαρτυρία τοῦ Καισαρίου Δαπόντε, ἣν ἀνέγραψεν ὁ καθ. Πολίτης¹⁾

Καὶ ἐπαινοῦνται δυνατὰ καὶ τὰ συγγράμματά τους
πολλοὶ τὰ ἔχουν τὰ βαστοῦν εἰς τὰ προσκέφαλά τους,
μάλιστα τὸν Ρωτόκριτον, ὅστις καὶ ἐτυπώθη
ὡς τὼρα τέσσαρες φοραῖς

Ὁ Δαπόντες ὑπὲρ πάντα τὰ ἀγαπώμενα καὶ ἐπαινούμενα ὑπὸ τῶν συγχρόνων του συγγράμματα τάσσει τὸν Ἐρωτόκριτον, τοῦ ὁποῦ μοναδικὴν ἐπιτυχίαν θεωρεῖ τὴν τετράκις ἐκτύπωσιν, φθονῶν τὴν τύχην ταύτην αὐτὸς ὁ μετὰ τόσου κόπου καὶ τοσούτων ἐτῶν ἀναμονὴν περιμένων νὰ ἴδῃ συντελουμένην τὴν πρώτην ἐκτύπωσιν τοῦ Καθρέπτου του.

Clarke. Τὴν δημοτικότητά του διετήρει ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ὅτε εὕρισκομεν εὐφημον μνηεὶαν αὐτοῦ παρὰ τῆ Ἄγγλῳ περιηγητῇ Clarke²⁾). Περιηγούμενος οὗτος τὴν Ρωσσίαν κατὰ τὸ 1800—1801 ἐγνώρισε τὸ ποίημα παρ' Ἑλληνί τινα φιλοξενήσαντι αὐτὸν ἐν τῷ Κιμμερίῳ Βοσπόρῳ (Γενὴ Καλὲ) τῷ ἐκ Σπάρτης καταγομένῳ Κυριακῳ. Ὡς ἐξῆς διηγεῖται τὸ πρᾶγμα ὁ λόγιος Ἄγγλος περιηγητής,

«Ἀποβιδοσθέντες κατελύσαμεν εἰς καθάρειον καὶ εὐμαρῇ ἑλληνικὴν οἰκίαν, τῆς ὁποίας ὁ οἰκοδεσπότης Σπαρτιάτης τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ Μιστραῖ ἦτο ἀνὴρ ἀκέραιος τὸν χαρακτῆρα καὶ πολυῖδμον.... Ἡ οἰκία τοῦ Κυριακοῦ (διότι οὕτως ὠνομάζετο ὁ ξενοδόχος μας) ἦτο εἶδος ἐντευκτηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον συνήρχοντο ἀπαξ τοῦ ἔτους πάντες οἱ πρὸς τὸ Ταϊγάριον καὶ τὴν ἄπαινον διερχόμενοι. Τὰ παράθυρα ἦσαν πλήρη βιβλίων τυπωμένων εἰς Βενετίαν καὶ εἰς νεοελληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ παῖδες τοῦ καθ' ἐσπέραν τοῦ ἀνεγίνωσκον τὸ δημοφιλὲς ποίημα Ἐρωτόκριτον τὸν βίον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου..... Ἀξία λόγου θὰ ἦτο ἡ ἔρευνα τῆς ἀρ-

1) Κ. Δαπόντε, Καθρέπτης γυναικῶν. Λιψία 1766 τομ. Β σελ. 88. Πολίτου Ἐρωτόκριτος; σελ. 19. σήμ.

2) E. D. Clarke, Travels in various countries of Europe Asia and Africa vol. II, 1819—1824 τομ. Β σελ. 99 ἐξ. Γιάνν. Ἐρωτοκρ. σελ. 45.

χῆς τοῦ δημοφιλεστάτου ποιήματος Ἐρωτοκρίτου· διότι μολονότι εἶναι ὁμοιοκατάληκτον καὶ βεβαίως οὐχὶ ἀρχαῖον, πραγματεύεται παραδόσεις καὶ ἱστορήματα νοινὰ εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος».

Leake. Αἱ ἀνωτέρω μαρτυρίαι περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι μᾶλλον πληροφορίαί· πρόχειροι περὶ τοῦ ποιήματος, ἀνευ πολλῆς μελέτης καὶ προσοχῆς καὶ οἰονεὶ παροδικῶς ἐξενεχθεῖσαι. Κρίσιν κυρίως ἔλλογον περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου εὐρίσκοντες κατὰ πρῶτον παρὰ τῇ ὀνομασίῃ Ἑγγλω περιηγητῆ Leake.¹⁾ Οὗτος ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ·

«Τὸ μάλιστα ὀξιοπαρατήρητον ποίημα εἰς ἐπικὸν εἶδος εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος, γραφὴν πρὸ 200 ἐτῶν ὑπὸ Βιτζένηζου Κορνάρου Κρητὸς ἐξ Ἑνετικῆς οἰογενείας..... Τὰ ἤθη του ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱπποτισμοῦ, μολονότι ὁ ποιητὴς τὰ μετατοπίζει εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους».

Ὁ Leake κατόπιν δίδει ἀνάλυσιν τοῦ ποιήματος κατὰ βιβλία· ἐκ ταύτης φαίνεται ὅτι ἀνέγνωσε μὲν τὸ ποίημα ὁ σοφὸς καὶ ἐμβριθὴς Ἑγγλος, ἀλλ' εὐρήνε, φαίνεται, πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν πλήρη κατανόησίν του διὰ τὸ εἰς αὐτὸν ἀήθες τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος, δι' ὃ παρατηροῦνται παρανοήσεις τινὲς τοῦ κειμένου· ἔπειτα ἐπιφέρει τὴν ἐξῆς κρίσιν,

«Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι τὰ μάλιστα ἐκτιμώμενον καὶ ἐπεξεργασμένον ἐξ ἔσων ἤκουσα ἐν τῇ γλώσῃ ταύτῃ. Περιλαμβάνει πλέον τῶν 10 χιλ. στίχων· ἀφθονεὶ εἰς ἐπαναλήψεις καὶ στίχους ἀνευ σημασίας προστεθέντας χάριν τῆς ρίμας· εἶναι πλήρες εἰκότων καὶ ἐκφράσεων ὅτε μὲν πεφυσιμμένων ὅτε δὲ ἰσχνῶν· διεξίγει τὸν μῦθον μετὰ λίαν φορτικῆς μακρολογίας, καὶ γαθόλου εἶναι ἔργον εἰς ἄκρον κουραστικόν, ὥστε ὀλίγοι θὰ ἔχωσι τὴν ὑπομονὴν νὰ διέλθωσι καὶ ἐν μόνον βιβλίον αὐτοῦ».

Ὡς εἴπομεν, ὁ σοφὸς Ἑγγλος εὗρε μεγάλην δυσχέρειαν εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα τοῦ ποιήματος, καὶ διὰ τοῦτο ἐξέφερε γνώμην ἄδινον εἰπὼν ὅτι ἐν ἐν τῇ ποιήματι εὐρίσκονται στίχοι ἀνευ σημασίας καὶ μόνον χάριν τῆς ρίμας τεθέντες, καὶ ἐχαρακτήρισε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἀνευμέν, ἐν ᾧ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἀφ' οὗ ὁ Ἐρωτόκριτος ἦτο τὸ μάλιστα εὐχάριστον καὶ τερπνὸν ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑλλήν. λαοῦ ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰώνας.

Ὁ Leake κατόπιν λέγει,

«Ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου φαίνεται ὅτι εἶχε ἀναγνώσει τὸν Ὅμηρον καὶ ἐνόμισεν ἴσως ὅτι εἶχε κατορθώσει ἐπιτυχῆ μίμησιν τοῦ μεγάλου προτύπου ἐπαναλαμβάνων εἰς διάφορα χωρία παρομοιώσεις καὶ περιγραφὰς μαχῶν σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων».

Καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Leake δὲν εἶναι ἀκριβής. Ὁ Κορνάρος

1) William Martin Leake, *Researches in Greece*, London 1814 σελ. 101 ἔξ.

οὐδαμῶς ἀντιγράφει οὐδὲ μιμνῆται τὸν Ὅμηρον· αἱ εἰκόνες του καὶ αἱ περιγραφαὶ τῶν μαχῶν του, καὶ δασύς δὲν εἶναι πρῶτότυποι, οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὰς Ὀμηρικὰς.

«Ὅσον ἄξιοκαταφρόνητον ἐν τούτοις καὶ ἂν φαίνεται εἰς ἡμᾶς σήμερον τὸ ἔργον τοῦτο, ἦτο μέγα διὰ τοιαύτην ἐποχὴν· καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔδειξεν ἠγχινοῖν τινα εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐν τῇ διατάξει τῶν ἐπεισοδίων καὶ μεγάλην εὐχέρειαν στιχοουργίας καὶ βαθμὸν τινα σφρίγγους, τὸ ὅποτον διατηρεῖ μέχρι τέλους». Τὸ μέρος τοῦτο τῆς κρίσεως τοῦ Leake εἶναι τὸ σοβαρώτερον· μᾶλλον τὴν προκατάληψιν τῆς ἐποχῆς του καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς πλήρους κατανοήσεως τοῦ ποιήματος, ὁ κριτικὸς Ἄγγλος διέκρινε τὴν ἱκανότητα τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς ὑποθέσεως καὶ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς φράσεως καὶ τῆς στιχοουργίας του.

Καὶ καταλήγει τὴν κρίσιν οὕτως·

«Τὸ ποίημα εἶναι περίεργον καὶ ὡς δείγμα τῆς ρωμαϊκῆς (νεοελληνικῆς) διαλέκτου εἰς περίοδον ἀφεστηκυῖαν, καὶ διότι μᾶς παρέχει κριτήριον νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἱκανότητα τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ποιήσει κατὰ τὸν 16 αἰῶνα, ὅτε συνετάχθη, καὶ τῆς καλαισθησίας κατὰ τὸν 18, ὅτε ἀνετυπώθη. Ἄπολαύει ἀκόμη μεγίστης ὑπολήψεως εἰς Κρήτην καὶ εἰς τὰς νήσους, ἀλλ' ἀπέβαλε τὴν φήμην του εἰς τὰ μᾶλλον ἀνεπτυγμένα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ τελευταία φράσις μᾶς δίδει τὴν κλειδα τῆς κατὰ τὸ πλεῖστον δυσμενοῦς κρίσεως τοῦ Leake. Αἱ λόγια τάξεις τῶν Ἑλλήνων περιεφρόνουσι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Leake τὸ ποίημα. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν ὡς θὰ ἴδωμεν. Ἡ ἀναστροφὴ τοῦ Leake πρὸς ἄνδρα τῆς τάξεως ταύτης ἐπέδρασεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἄγγλου λογίου, καὶ τῷ ἐνέπνευσαν τὴν ἐν πολλοῖς ἄδικον περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου γνώμην. Ἦτο ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν μόνον τὰ ἔργα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς ἐθαυμάζοντο καὶ ἐμελετῶντο, τὰ δημῶδη κατεφρονούντο καὶ ἀπερρίπτοντο ὡς βάρβαρα καὶ χυδαῖα. Μόνον ὁ ἀμαθὴς ὄχλος κατ' αὐτοὺς ἠδύνατο νὰ τέρπεται ἀναγινώσκων τὸν Ἑρωτοκρίτον καὶ τὰ τοιαῦτα ἕξαμβόλια (εἶναι ἡ λέξις τοῦ Κοραῆ), ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ ἔθνους τὰ ἐμυκτήριζον. Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀτμοσφαιρας εὐρεθεὶς ὁ Leake, μὴ δυνάμενος δὲ καὶ διὰ τὴν ἀτελεῖ γνῶσιν τοῦ Κρητ. ἰδιώματος τοῦ ποιήματος νὰ τὸ νοήσῃ τελείως καὶ μορφώσῃ ἀνεξάρτητον γνώμην, ἦτο φυσικὸν νὰ προαχθῇ εἰς τὴν ἀνωτέρω κρίσιν· καὶ πάλιν εἶναι θαῦμα ὀφειλόμενον εἰς τὴν εὐφυΐαν του, ὅτι ἠδυνήθη νὰ ἐκτιμήσῃ ὀρετάς τινας τοῦ ποιήματος ἦτοι τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν στιχοουργικὴν τελειότητα.

Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ παραθέσωμεν δλόκληρον τὴν γνώμην τοῦ Leake καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν τοὺς λόγους τοὺς ὑπαγορευσαυτας αὐτῆν, διότι

ἡ κρίσις τοῦ σοφοῦ Ἀγγλοῦ περιηγητοῦ ἔσχε μεγάλην ροπήν εἰς πολλοὺς τῶν μετ' αὐτὸν κριτὰς τοῦ ποιήματος Ἑλλήνας καὶ ξένους.

Διονύσιος Φωτεινός. Κατὰ τὸ 1818 ἐγένετο ἡ εἰς λογίαν νεοελληνικὴν ἔστοςτος τοῦ Φωτεινοῦ παράφρασις, περὶ ἧς ὠμίλησαμεν προηγουμένως (σελ. IV—VI).

Ἐν τῇ Προλόγῳ τῆς διασκευῆς ταύτης (σελ. ε'—η') εὑρηται καὶ κριτικὴ τις τοῦ Ἑρωτοκρίτου μονομερῆς, ἣτοι μόνον χάριν τοῦ σκοποῦ τῆς παραφράσεως γενομένη, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Φωτ. προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἠθικότητα τοῦ ποιήματος καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν πολλῶν ἀρετῶν καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν πετλανημένην ἰδέαν πολλῶν Ἑλλήνων ὅτι ὁ Ἑρωτοκρίτος ὡς ποίημα ἐρωτικὸν εἶναι ἀνάγνωσμα ἐπικίνδυνον, καὶ ἕνεκα τούτου πολλοὶ Ἑλληνες γοεῖς αὐστηρῶς ἀπηγόρευον τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ εἰς τὰ τέκνα τῶν, πρᾶγμα συμβαῖνον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Κοραῖς. Πάντες σχεδὸν οἱ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου γράψαντες ἐπικαλοῦνται τὴν γνώμην τοῦ κορυφαίου τῆς νέας Ἑλλάδος σοφοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῖ ὡς ὀνομάσαντος τὸν Κορανῶρον «Ὁμηρον τῆς νεοελλην. φιλοσοφίας». Ὁ λοιδομὸς ἀνὴρ μόνον παροδικῶς καὶ δι' ὀλίγων λέξεων ὠμίλησεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Ἀνεγνώρισε τὴν μεγάλην τοῦ Κρητικοῦ ἔπους δημοτικότητα, ἀλλ' ἡ περὶ αὐτοῦ ἰδέα κρίσις δὲν εἶναι τόσον εὐνοϊκὴ, ὅσον κοινῶς λέγεται καὶ πιστεύεται, τοῦναντίον φαίνεται ὅτι ὁ Κορ. ἀκολουθεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του τῆς ἄρεσκομένης μόνον εἰς τὰ γλασικὰ ἔργα καὶ μικρᾶς ἢ οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἔξιούσης τὰ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἔργα.

Τὰ χωρία τῶν ἐπιστολῶν, ἐν οἷς Κοραῖς ὀμιλεῖ περὶ Ἑρωτοκρίτου εἶναι τὰ ἑξῆς,

Εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν συμπολίτην του Πρώϊον γράφει,¹⁾

«Ἐὰν εἶναι χρεῖα καὶ συγγραφέης ἢ ποιητοῦ δύναμαι νὰ φέρω τὸν Ἑρωτοκρίτον (καὶ ἂς μὴ γελάσῃ τις, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε Ὀμηρος τῆς χυδαῖκῆς φιλολογίας)».

Πρὸς τὸν Ἀλέξ. Βασιλείου γράφει τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1804,²⁾

«Μάρτυς Ὁ ΑΛΛΟΣ ΟΜΗΡΟΣ Ἑρωτοκρίτος».

Μετὰ τινὰς μῆνας (2 Φεβρουαρίου 1805) γράφει εἰς τὸν αὐτόν³⁾

«Ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶναι νόστιμος διατριβὴ νὰ ἀναγινώσκῃ τις τὸν Ἑ-

1) Ἐπιστολαὶ Κοραῖ τομ. Γ' σελ. 997 καὶ Ἀπάνθισμα Ἐπιστολῶν Κοραῖ Ἀθην. 1839 τομ. 1 σελ. 230. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἀχρονολόγητος.

2) Ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῖ τομ. Α' Ἀθηναι 1885 σελ. 531.

3) Αὐτόθι σελ. 560—561. Διονυσίου Θερεϊανοῦ, Κοραῖς τομ. Β' σελ. 224.

ρωτόκριτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἕξα μὲλῶματα τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅστις ἀγαπᾷ τὴν εὐειδεστάτην δέσποιναν, δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ, νὰ κολακεύῃ καὶ τὴν δυσειδῆ θεράπαινιν, ἐὰν ἢ πρὸς τὴν δέσποιναν εἰσόδος εὐκολύνεται ἐπωσδῆποτε δι' αὐτῆς».

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ θεωρεῖ τὴν κοινὴν γλῶσσαν ὡς μίαν νεωτέραν διέλεκτον τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς, καὶ δὴ διέλεκτον πλουσιωτέραν τῆς Αἰολικῆς καὶ τῆς Δωρικῆς, ἐπειδὴ αὐταὶ μὲν ἐλάχιστα λείψανα ἔσωσαν, ἐν ᾗ ἡ δημῶδης ἑλληνικὴ ἔχει πλῆθος συγγραμμάτων.

Διὰ τοῦτο θεωρεῖ καὶ συνιστᾷ τὴν σπουδὴν τῆς δημῶδους (καὶ τῶν εἰς ταύτην γεγραμμένων ἔργων) ὡς λίαν χρήσιμον πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχαίας. Αὐτὴν ὅρα τὴν χρησιμότητα ἀναγνωρίζει ὁ Κορ. καὶ εἰς τὸν Ἑρωτόκρ. καὶ τὰ ὅμοια προιόντα τῆς κοινῆς γλώσσης,¹⁾ ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὡς νέου Ὀμήρου ἢ Ὀμήρου τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας, εἶναι μᾶλλον εἰρωνικὴ ἐπανάληψις τῆς δοξασίας τοῦ κοινοῦ ὄχλου (τῶν χυδαίων) τῆς ἐποχῆς του. Τὸ πρᾶγμα θὰ διαλευκανθῇ καλύτερον ἂν τις ἐρευνήσῃ καὶ διέλθῃ τοὺς μακροὺς ἀγῶνας τοῦ Κοραῆ πρὸς τοὺς λεγομένους χυδαῖστας τῶν χρόνων του.

Pouqueville. Καὶ ὁ γνωστότατος ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ περιηγήσεων καὶ βιβλίων περὶ τῆς Ἑλλάδος Γάλλος Pouqueville ἀναφέρει²⁾ τὸν Ἑρωτόκριτον ἄλλὰ χαρακτηριστίζει αὐτὸν ὡς plate rapsodie περιφρονῶν αὐτόν, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του δημοτικὰ βιβλία, γραμματικὰς, κατηχήσεις κτθ. τὰ ὅποια ἐκυκλοφόρουν τότε καὶ κατὰ τὴν γνώμην του συντελοῦν «νὰ διαδίδωσι τὴν ἡμίθειαν μᾶλλον παρὰ νὰ ἀνοίγωσι τὸ στάδιον εἰς λαὸν γενόμενον θῆμα τῶν πατρικῶν ἀμαρτημάτων». Ὁ Γάλλος περιηγητὴς ἔπασχε τὸ πάθημα τῶν χρόνων του, ἦτοι τὴν ἀρχαιομανίαν συνδεδεμένην μὲ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰ δημῶδη μεσαιωνικὰ καὶ νεοελλην. ἔργα.

Depping. Κατὰ τὸ 1823 ὁ Depping ἀντιγράφων τὴν γνώμην τοῦ Leake ἔγραψε περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου³⁾

«Εἶναι (ὁ Ἑρωτόκριτος) ἡ πρώτη μεγάλη ἐποποιία εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ ποιητὴς ἦτο Κρής, ἀπόγονος Ἑνετικῆς οἰκογενείας, ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος Παρατηρεῖ τις εὐκόλως ὅτι ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ μὴ ᾖν οὔτε πρωτότυπος οὔτε καλὸς μιμητὴς συνέγραψε ποίημα ἄνευ καλαισθησίας, τὸ ὅποσον ἐν τούτοις εἶναι ἀρκετὰ

1) Πολλὰκις πράγματι ὁ Κοραῆς εἰς τὰ συγγράμματα καὶ τὰς ἐκδόσεις καὶ εἰς τὰ σχόλια τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀναφέρεται εἰς λέξεις καὶ χωρία καὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ ἄλλων δημοδῶν κειμένων πρὸς ἐρμητικῶν τῶν ἀρχαίων.

2) Pouqueville, Voyage en Morée etc. Paris 1805 σελ. 344.

3) Georg Bernhard Depping, La Grèce 1823 τομ. I σελ. 16

θαυμαστόν διὰ τὴν ἐποχὴν του καὶ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀνεφάνη. Χαίρει ἀκόμη φήμην τινὰ εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους».

Κανέλλος καὶ Iken. Ἐξετάζοντες προηγουμένως τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὠμιλήσαμεν περὶ τοῦ Ἑλλήνος λογίου Στεφάνου Κανέλλου καὶ τοῦ τοῦτον ἀκολουθοῦντος Γερμανοῦ διδάκτορος Carl Iken καὶ εἶδομεν ὅτι οὗτοι ἐξήνεγκον τὴν ὀρθοτάτην περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιήματος γνώμην. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος¹⁾. Παρὰ τὴν ἐποχὴν των καὶ τὰς τότε προλήψεις ὁ πολυμαθὴς καὶ κριτικὸς Ἑλληὴν καὶ ὁ λόγιος Γερμανὸς πρῶτοι ἐξέφρασαν ὀρθὴν δικαίαν καὶ λελογισμένην περὶ τοῦ ποιήματος κρίσιν. Ὁ Κανέλλος εἰς ἐρώτημα τοῦ φίλου του Iken περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀπαντῶν ἐγραψεν ἐκ Παρισίων (20 Μαρτίου 1822) δίδων εἰς αὐτὸν πληροφoρίας περὶ τοῦ ποιήματος· ἐκθέτει διὰ βραχέων τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ ἀντιγράφει στίχους τινὰς τοῦ ποιήματος μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως· ὀλίγον βραδύτερον ὁ Iken εἶδε καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Leake καὶ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος τὰ ὑπὸ τούτου δημοσιευθέντα (σελ. 164—172)

Ὁ Κανέλλος μετὰ τὴν περίληψιν τοῦ περιεχομένου γράφει,

«Ὁ ἔρωθ οὗτος εἶναι τὸ κύριον θέμα τοῦ ποιήματος. Ὁ ποιητὴς τὸν περιγράφει ὡς τὸ ἰδεῶδες σφοδρῶ ἐμπαθοῦς σταθεροῦ καὶ ἀγνοῦ ἔρωτος.... Ὁ ποιητὴς συνήρῳσε τὴν ποικιλίαν μὲ τὴν ἀπλότητα κατὰ τρόπον ἐπιτυχή· δὲν περιορίζεται εἰς τὸ κύριον θέμα μόνον, ἀλλὰ περιλαμβάνει οὐχὶ ἀτέχνως καὶ τὸν ἰδιαιτέρον οἰκιακὸν καὶ δημόσιον βίον τῶν ἀνθρώπων. Αἱ περιγραφαὶ καὶ παρομοιώσεις του εἶναι πολυτρόπως ἔξοχοι. Ὁ ποιητὴς εἶχε μεγάλην δύναμιν καὶ εὐχέρειαν γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἠδυνήθη νὰ καταστήσῃ ὄργανον τῆς ἐκφράσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων. Οὐδεὶς Ἑλλήν δύναται νὰ ἀναγνώσῃ μετ' ἰδιαφορίας τὸ ποιήμα· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀνάγνωσίς του ἦτο τόσο γενική, ὥστε ὁ λαὸς εἰς πλείστα τοῦ ἔθους προβάλλει τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ τὴν Ἀρετοῦσαν ὡς πρότυπα τοῦ ἔρωτικοῦ πάθους..... Ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖται ὁ ποιητὴς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἴσου, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα, τὸ ὅποσον περιέχει πολλὰς ἀγνώστους λέξεις καὶ ἄλλας μὴ νοουμένας εἰς τὰς πλείστας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὄχι ὀλίγας Ἰταλικὰς. Μ' ὅλα ταῦτα εἶναι καὶ μένει τὸ ποιήμα αὐτό, το λ μ ῶ νὰ εἶπω, σχεδὸν κλασικὸν ἔργον εἰς τὴν γραμματεῖαν τῶν νέων Ἑλλήνων».

1) Leucothea κελ. Leipzig 1825 (ιδ. ἀνωτέρω σελ. XLVII). Τοῦ Ἑλλήνος λογίου ἱατροῦ Στεφάνου Κανέλλου ἰδὲ Βιογραφίαν ἐν Πανδιόρα τομ. Δ' 1853—1854 σελ. 566—572 ὑπὸ Νικ. Δραγοῦμη. Καταγόμενος ἐκ Χίου καὶ κατοικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετέβη νέος εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν ὅπου ἐσπούδασεν ἰατρικῆν. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανόστασιν τῶν Ἡγεμονίων (1821), ἦλθε κατόπιν εἰς Γαλλίαν καὶ Ἑλλάδα, ὅπου ἐν συνώδευσεν εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1823 τὸν Ἀρμυστὴν Μανὸλην Τομπάζην καὶ ἐδῶ ἀπέθανε μετὰ τινὰς μῆνας.

Ὁ Dr. Iken διὰ μακρῶν ὑπομνηματίζει τὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνος λογιου, τοῦ ὁποίου τὴν παιδείαν καὶ εὐφυΐαν ἐγκωμιάζει, παραδέχεται αὐτὴν ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἀναφέρει καὶ ἐπικρίνει τὴν γνώμην τοῦ Leake καὶ τοῦ Rouqueville, παραβόλλει δὲ τὸν Ἑρωτόκριτον πρὸς τὸν Cid, καὶ θεωρεῖ πιθανώτατον ὅτι ὁ Κορνάρους ἤντησε τὸ θέμα του καὶ ἀπεμιμήθη Ἱταλινὰ πρότυπα (Pulci, Bojardo, Ariosto). Ὁμιλῶν περὶ τοῦ κυριότερου ἐλαττώματος τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ τοῦ πλατειασμοῦ καὶ τῆς μακρολογίας, λέγει ὅτι τοῦτο ἀπῆτει ἡ ἐποχὴ, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνῃμεν τὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν. Καὶ ἀναφέρει ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν τὸν Ὅμηρον ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τὰ Ἱταλινὰ ἔργα καὶ τὰ παλαιότερα Γερμανικὰ (σελ. 202—203) καὶ καταγγέλλει ὁ Iken χαιρετίσιν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νέου ποιήματος καὶ εὐχόμενος νὰ εὐρεθῆ γνώστης τοῦ νεοελλην. ἰδιώματος, ἵνα δώσῃ γερμανικὸν ἔνδυμα εἰς αὐτό, βεβαιῶν ὅτι δὲν ἔχει νὰ κατατιχυνθῆ ἐκ τούτου οὔτε ἡ Γερμανικὴ οὔτε ἡ νεοελληνικὴ ποίησις, καὶ τέλος ἀποκαλεῖ αὐτὸ μέγα ἐθνικὸν λαϊκὸν ποίημα τῆς Κρήτης (ein grosses nationales Volksgedicht von Kreta) καὶ περαίνει τὸν λόγον οὕτως,

«Ἵψῳ τὸν πέπλον καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ τὸ ἅλον ποίημα θὰ παρουσιασθῆ πρὸ ἡμῶν ἐν τῇ γνησίᾳ μορφῇ του».

Fauriel. Ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῶν νεοελλην. δημοτικῶν ἄσμάτων Γάλλος Fauriel ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ¹⁾,

«Ὁ Ἑρωτόκριτος εἶναι τὸ πρωτοτυπώτερον καὶ τὸ περιφημότερον ποίημα καὶ τὸ μόνον μὴ ἀπολέσαν τὴν δημοτικότητά του. Τὸ ποίημα συντάχθη κατὰ τὸν 16 αἰῶνα ὑπὸ Ἑλληνος Κρητός, οὗ τὸ ὄνομα ὑποδηλοῖ Ἑνετικὴν καταγωγὴν. Ἡ ὑπόθεσις λαμβάνει χώραν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ (sic)²⁾.

«Τοιαύτη ἡ βῆσις τοῦ ποιήματος, ὅπου τὰ ἦθη τῆς Ἰπποσύνης, ὅπως τὰ ἐφαντάζοντο εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν ὑφίστατο πλέον παρὰ ἀσθενῆς παρὰ ἄεσις, εἶναι εὐχαρίστως πεποιτικλμένα διὰ χαρακτήρων φυσικῶν καὶ ἀληθῶν ληφθέντων ἐκ τῶν πραγματικῶν ἔθων τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ σχέδιον εἶναι ἄρκετὰ κοινόν, ἀλλ' εἶναι τοῦλάχιστον ἀπλοῦν καὶ σαφές. Τὸ ὕφος εἶναι συνήθως κουραστικῶς μακρολόγον, συχνὰ πολὺ τετριμμένον, ἀλλ' ἐνίοτε αἴρεται καὶ ποικίλλεται διὰ μιμήσεων τῶν κλασικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἱταλίας. Τὸ ἔκτακτον ὁμῶς τοῦτο ἔργον ἔχει τοῦλάχιστον τὰς καλλονὰς του καὶ μάλιστα καλλο-

1) C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, tomes II Paris 1824—1825 σελ. XIX—XXI.

2) Εἶναι παράδοξον πῶς ὁ Fauriel προήχθη εἰς τὴν γνώμην ταύτην· παρανόησις τις φαίνεται τοῦ στίχου ὅπου (δὲν) εἶχε ἡ πίστις ντως θεμελιωμένη ρίζα θὰ ἐγένετο αἰτία.

νάς κτυπητάς τόσον εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς δράσεως ὅσον καὶ εἰς τὴν δι-
αγραφὴν τῶν χαρακτῆρων καὶ τῶν παθῶν. Ὁ ἔρος πρὸ πάντων ἀπεικονί-
ζεται εἰς μείγμα προτότυπον ζέσεως καὶ ἀπλότητος, ἐξάρσεως καὶ εἰλικρι-
νείας, ὅπου αἰσθάνεται τις τὴν ἰδιαιτέραν ἔμπνευσιν τοῦ κλίματος τῆς
Ἑλλάδος μᾶλλον ἢ τοῦ Ἱπποτισμοῦ.

« Ἀνεξαρτήτως τῶν καλλονῶν τούτων ὁ Ἐρωτόκριτος ἐμφανίζεται ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τῆς νεοελλην. ποιήσεως ὡς δείγμα καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξελίξεως
τῆς γενομένης ἐν τῇ ποιήσει τῆς ἐποχῆς του. Ἡ κυριαρχία τῶν Ἑνετῶν
εἰς τὸν Μορέαν, τὴν Κρήτην καὶ τὰς ἄλλας νήσους, αἱ καθημεριναὶ συγ-
κοινωνίαι μετὰ τῆς Ἰταλίας, εἶχον θέσει τοὺς Ἕλληνας εἰς θέσιν νὰ γνω-
ρίσωσι τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν τοῦ 17 αἰῶνος καὶ εἶχεν ἐμβάλει
αὐτοὺς εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς μιμήσεως αὐτῆς. Ἐνεῖθεν ἤλθεν εἰς αὐτοὺς
ἡ ὄρεξις καὶ ἡ χοῆσις τῆς ρίμας, ἐκεῖθεν πλήθος ἔρων καὶ φράσεων
δανεισμένων ἐκ τῆς Ἰταλικῆς, συχνὰ μάλιστα κατὰ τρόπον ἀθαίρετον,
ὥστε ταῦτα παρεμόρφωσαν μᾶλλον ἢ ἐπλούτισαν τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ Αἰ-
γαίου καὶ μάλιστα τῆς Κρήτης, τῆς Ρόδου καὶ τῶν Ἰονίων νήσων. Ὁ
Ἐρωτόκριτος φέρει ἕνη πολυάριθμα παικίλια καὶ ἄπτά ἐκ τῆς ἐπιδράσεως
ταύτης τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. . . . »

Ἡ κρίσις τοῦ Fauriel ἀνδρὸς ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῆς ἐποχῆς του γνώ-
στου τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ ποιήσεως ἔχει πολλὴν σημασίαν καὶ
βαρύτητα, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δικαία καὶ στηρίζεται ἐπὶ ἀκριβοῦς
γνώσεως τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπὶ κριτικῆς λελογισμένης καὶ ἀσφαλούς.

Ὁ θαυμαστής καὶ ἐκδότης τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων τῆς Ἑλλάδος δὲν
ἠδύνατο νὰ μὴ ἐνθουσιασθῇ ἀπὸ τὸ γοῖημα τοῦ Κορνάρου τὸ τόσον συγ-
γενὲς πρὸς αὐτὰ ἦτο σχεδὸν ἐλεύθερος τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς, αἱ
ὁποῖαι ἐπεσκότισαν τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν
κριτῶν τοῦ ποιήματος, καὶ μολοντί εὗρισκει ἐλαττώματά τινα τοῦ ποιή-
ματος, τὴν μακρολογίαν καὶ ἐνιαχοῦ τὸ τετρίμιμνον ὕφος, ἄνομολογεῖ μετ'
ἐνθουσιασμοῦ τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ ποιητοῦ, καὶ εὐφυῶς διεῖδε
τὴν ἐπὶ τοῦ ποιήματος ἐπίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως τοῦ 16 αἰῶνος.

Ἰακωβάκης Ρίζος Νερουλός. Εἶναι παράδοξον ὅτι κατόπιν τῶν
κρίσεων τοῦ Leake, τῆς Λευκοθέας καὶ τοῦ Fauriel ὁ Ἕλλην οὗτος λό-
γιος ἔγραψε τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἐν τῷ Γαλλιστί γεγραμμένῳ
βιβλίῳ του περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γραμματείας.¹⁾

« Τὸ ποιητικὸν μυθιστόρημα (roman) Ἐρωτόκριτος, τὸ εἰδύλλιον τὸ
τιτλοφορούμενον Βοσκοπούλα, ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, μετὰφράσις τις τοῦ
Ὀμήρου καὶ ἄλλα τινὰ ριμάδα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἀμαρτάνουσι κατὰ τὸ τε-

1) Jacovaky Rizo Néroulos, Cours de litterature grecque moderne, Genève -
Paris 1828, 2 ἔκδοσις, σελ. 152—153.

τριμμένον τῆς φράσεως, τὴν δουλικὴν μίμησιν τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, καὶ τὴν ὀχληράν των μακρηγορίαν. Τὰ πρῶτα ταῦτα δοκίμια νέας ποιήσεως στεροῦνται τελείως φυσιογνωμίας, ἐθνότητος καὶ τοπικοῦ χρωματισμοῦ. Δὲν εὐρίσκει τις κανὲν ἴχνος τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων, οὐδεμίαν γνῶσιν τῶν κανόνων. Σπινθηρές τινες ποιητικοῦ οἴστρου ἀποτελοῦσιν ὅλην τὴν ἀξίαν τῶν ἀμόρφων αὐτῶν συνθέσεων, αἱ ὁποῖαι περιέπεσαν εἰς δικαίαν λήθην».

Σαφῶς δηλοῖ ὁ Νερουλὸς ὅτι ἀποδοκιμάζει τὰ ἔργα ταῦτα καὶ ἀποκαλεῖ αὐτὰ ἀμόρφους συνθέσεις, ἐπειδὴ δὲν βασίζονται ἐπὶ τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων προτύπων καὶ δὲν ἀκολουθοῦσι τοὺς ἀρχαίους κανόνας.

Brandis. Οὐχὶ πολὺ διάφορον βᾶσιν ἔχει ἢ ἄλλως μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας γεγραμμένη ἀναλυτικὴ κρίσις τοῦ Christ. Brandis.¹⁾

«Καὶ ἂν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὠδηγήθη ἀπὸ τὰ Ἰταλικά πρότυπα καὶ τὰ μιμεῖται εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ πρόθεσις νὰ ἐγκωμιάσῃ σφοδρὸν καὶ ἀκαταγώνιστον ἄλλ' ἐν τούτοις ἀγνὸν ἔρωτα εἶναι ἰδιόζον εἰς αὐτόν. Δὲν στερεῖται ἢ ποιήσις του ζωηρᾶς καὶ παραστατικῆς ἐκθέσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν προτερημάτων τῆς ἀρχαίας Ὀμηρικῆς ποιήσεως, οὔτε τοῦ ρωμαντικοῦ ἔπους τοῦ Ἀριστοῦ. Ἐν ᾧ ἐν τούτοις τὰ κατὰ διαφόρους τρόπους συνυφαινόμενα νήματα συνεννοῦνται εἰς ἀποτελέσειν ἐνὸς ἴστου, τοῦναντίον παρ' Ἑρωτοκρίτῃ πλέκεται ἐν νῆμα διαρκῶς ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὸ τέλος ἀναταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀρχήν. Διὰ τοῦτο λείπουσι(;) παρ' αὐτῷ τὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουσι ποικιλίαν νημάτων· διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς ἐκτυλίσσει τὴν διήγησίν του ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ τὴν ἀπλήν τοῦ χρόνου ἀκολουθίαν, δὲν συλλαμβάνει τὸ νῆμα εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον, ὅπου δένεται ὁ κόμβος, τὸ ὅποιον θὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἐνεργὸν τάσιν νὰ βαίνη ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, καὶ διὰ τοῦτο στερεῖται τὸ ποίημα ἀπροόπτων μεταπτώσεων καὶ ἐκπληττουσῶν ἐξελίξεων».

«Ἀκόμη ἀναζητεῖ τις ζωηρᾶς καὶ ὑπερεχούσας ἐν ὅλη των τῇ ἰδιοφυῆ προσωπικότητος. Ὁ Ἑρωτοκρίτος καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἀναφαίνονται μόνον ἐν τῷ ἔρωτι καὶ ἐν αὐτῷ μόνῃ ζῶσιν· ἢ ἀνδρεία τοῦ νεανίου, ἢ ἠθικότης τῆς παρθένου καὶ ὅτι περὶ τούτων ἀναφέρεται μένουσι γενικαὶ ἰδιότητες ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ὁποίων δὲν ἀναδεικνύεται ὠρισμένη ἀτομικότης τοῦ ἥρωος καὶ τῆς ἀγνότητος τῆς κόρης. Ἀκόμη γενικώτεροι εἶναι οἱ χαρακτῆρες τῶν γονέων καὶ τῶν ἐμπρίστων τοῦ ἔρωτικοῦ ζεύγους, μᾶλλον ὠρισμένοι καὶ παραστατικώτεροι διαγράφονται οἱ χαρακτῆρες τι-

1) Christian August Brandis εἰς τὸ Mitteilungen aus Griechenland, Leipzig 1842 Bd 3, σελ. 50 ἔξ.

νῶν ἐκ τῶν ἵπποτῶν τοῦ κονταροκτυπήματος. Αἱ ἰδέαι αἱ ἐμφυχοῦσαι τὸ ἔπος προέρχονται ἐκ τοῦ κύκλου τῶν αἰσθημάτων καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς δράσεως· ἐντεῦθεν ἡ κυριαρχοῦσα λυρική τάσις τοῦ ποιήματος, οἱ πολλοὶ παρέμελλοι θρηνοὶ καὶ ἐρωτικοὶ διάλογοι, καὶ ἡ μέχρι κοπώσεως ἀλληλοδιαδοχὴ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διαθέσεων....»

«Ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ ἀντικατοπτρίζονται ἐντελῶς περιστάσεις τοῦ Μεσαίωνα. Ἡγεμόνες οἵτινες πλὴν τοῦ ὀνόματος ἔχουσι τὸ πᾶν φραγκικόν, δεσπόζουσι τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἡ λαμπρότης τῆς αὐτῆς τῶν κατοπτρίζεται εἰς τοὺς ἵπποτινοὺς ἀγῶνας. Πολεμικὴ τιμὴ καὶ ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν γυναῖκα εἶναι τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῶν τάσεων τῶν, ἡ δὲ γυναικεία ἀγάπη καὶ ἡ συζυγικὴ πίστις ἐξυμνεῖται κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν, ἧτοι κατὰ τρόπον ξένον μὲν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἀρμόζοντα δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Οὕτω πεποτισμένον τὸ ποίημα χριστιανικῶν αἰσθημάτων καὶ ἀναφερόμενον εἰς χριστιανικὰς περιστάσεις περιέχει μόνον τοὺς τύπους ἐθνικῆς λατρείας πρὸς βλάβην τῆς ἐσωτερικῆς του ἀρμονίας. Προσευχαὶ εἰς τὸν Οὐρανόν, τὴν Γῆν, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς τῆς Ἑλλ. ἀρχαιότητος!) πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ξενότροπος πρόσφυσις, καὶ δυσκόλως νοεῖ τις, πῶς ὁ ποιητῆς ὁ ἀναμφιβόλως γνόστης τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως ὠδηγήθη εἰς τόσον παράδοxon ἀπάρνησιν τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθηματος, χωρὶς ὁμοῦ οὐδ' ἄπαξ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐμψυχώσῃ ποιητικῶς τὸν ἐθνικὸν θεόκοσμον, ἢ νὰ παραστήσῃ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὡς μοχλὸν τῆς πνευματικῆς δροσερότητος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οὐδαμοῦ εἰσάγονται οἱ θεοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Ἑρωτόκριτος καὶ ἡ Ἄρετοῦσα προσεύχονται προάγοντες ἢ κωλύοντες τὰ γεγονότα· οὐδαμοῦ ἐμφανίζονται μετὰ τινος δριστηκότητος οὔτε ὡς ἰσχυραὶ φυσικαὶ δυνάμεις οὔτε ὡς προσωπικαὶ μορφαὶ ἀποφασίζουσαι, ἀγαπῶσαι ἢ μισοῦσαι, οὐδαμοῦ ἐν ταῖς ἐπικλησίαις πρὸς αὐτὰς δεικνύται ἔχνος πίστεως κατανυσσούσης ἢ παρηγορούσης. Εἶναι τελείως κενὰ ἄψυχα σύμβολα ἵκανὰ μόνον νὰ ἐπισύρῳ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν οὐσιώδη ἔλλειψιν τοῦ ποιήματος τὴν ἔλλειψιν θρησκευτικῆς ρίζης εἰς τὴν ἐγκωμιαζομένην ἐν τῷ ἔπει ἀγάπην καὶ πίστιν».

«Ἐνεκα τῶν ἐλλείψεων τούτων ὁ Ἑρωτόκριτος διαφέρει οὐσιωδῶς καὶ ὑπολείπεται τοῦ ἀρχαίου Ὀμηρικοῦ ἔπους καὶ τοῦ νεωτέρου ρωμαντικοῦ. Οὐχὶ ὀλιγώτερον ὑστερεῖ ἀμφοτέρων καὶ εἰς τὴν θέσιν καὶ διαίρεσιν τῆς διηγήσεως».

«Ἄλλ' ὅσον ἀσθενῆς καὶ ἀν κριθῆ ὡς ἔπος, ἡ εὐμενῆς ὑποδοχὴ, τὴν ὁποίαν εὗρηκε καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ, ἐξηγεῖται ἀν θεωρηθῆ ὡς λυρικὸν ρωμαντικὸν ποίημα. Τὸ βαθέως εἰσδύον πῦρ τοῦ αἰσθηματος,

1) Τὰς ἀνακριθείας ταύτας ἤλεγξεν Ἰδὴ ὁ καθ. Oftedal (σελ. 1942).

ἡ σφοδρότης τοῦ πάθους, ἡ καθαρότης τῶν αἰσθημάτων ἐκφράζονται τόσον ζωνηρῶς καὶ μετὰ τόσης ἀπλότητος, ὥστε αἱ ἐπαναλήψεις καὶ μακρηγορίαὶ αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τοὺς διαλόγους τῶν ἐραστῶν καὶ τῶν ἐμπίστων αὐτῶν ἀνטיσταθμίζονται διὰ τῶν ἀνωτέρω προτερημάτων».

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἐμβρόθειαν πολλῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων τοῦ Brandis, ἀλλὰ καὶ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πλὴν τῶν πραγματικῶν ἀνακριθειῶν, εἰς ἃς ὑπέπεσεν, πρόερχομένων ἐκ τῆς ἑλλιπούς τοῦ ποιήματος κατανοήσεως, αὐτὴ ἡ βῆσις τῆς κριτικῆς τοῦ ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς παραβολῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὰ Ὅμηρ. πρότυπα καὶ ἡ εὐρεσις τῶν ἐλλείψεων δὲν εἶναι ὀρθή, καὶ ὁ καθ. Oftedal κατέδειξε τὸ ἐσφαλμένον αὐτῆς, ὅπως τελείως ἡμαρτημένα εἶναι καὶ ὅσα λέγει ἐπικρίων τὴν γλωσσικὴν μορφὴν τοῦ ποιήματος καὶ τὸ ἀκανόνιστον(;) τῆς στιχουργίας, ἐπικρίσεις προελθούσας ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος· τοῦτο ἄλλως καὶ ὁ ἴδιος ὑποδηλοῖ παραπονούμενος διὰ τὴν ἑλλειψιν τῶν μέσων πρὸς κατανόησιν τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Pashley καὶ Spratt. Οἱ δύο γνωστοὶ τῆς Κρήτης Ἄγγλοι περιηγηταὶ ὁμιλοῦσι δι' ὀλίγων λέξεων περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Ὁ Pashley λέγει, ¹⁾

«Μέρη τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι γνωστὰ ἀκόμη μεταξὺ τῶν Κρητῶν χωρικῶν. Ἡ κοινὴ γλῶσσα τῆς νήσου ὑπέστη σημαντικὴν μεταβολὴν ἀφ' οὗτο τὸ ποίημα ἐγράφη κτλ.»

Ὁ δὲ Spratt ἢ μάλλον ὁ Viscount Strangford²⁾ ὁ γράφας τὸ γλωσσικὸν παράρτημα τοῦ βιβλίου τοῦ Spratt λέγει,

«Ἡ Κρήτη μάλιστα ἔχει καὶ ἰδίαν φιλολογίαν σχηματισθεῖσαν δι' ἀμέσου μιμήσεως τῆς Ἰταλικῆς κατὰ τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν. Ὁ Ἑρωτοκρίτος μακρὸν ποίημα κατὰ τὸ ἡμισυ ἡρωϊκὸν καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ἱπποτικὸν τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου εἶναι τὸ ἀρχαιότατον ἐκ τούτων. Ἐγράφη κατὰ τὸν 16 αἰῶνα (κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 αἰῶνος ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 κατὰ τὸν Leake, ἀλλὰ κατὰ τὸν Sophocles ὀλίγον πρὸ τοῦ 1737). Ὁ Κρητικὸς του χαρακτήρ εἶναι καλῶς δεδηλωμένος· μέρη αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἐνθυμοῦνται καὶ ἀπαγγέλλουσιν οἱ Κρήτες χωρικοί, ὅπως οἱ Γονδολιέροι τῆς Ἑνετίας τεμάχια τοῦ Τάσσου.....

Nicolai. Σπουδαία καὶ μάλλον εὐμενῆς εἶναι καὶ ἡ κρίσις τοῦ R. Nicolai³⁾ « Ὁ Βιτζέντζος Κορνάρος Ἑλληνογενετὸς γόνος διακεκριμένης καὶ

1) R. Pashley, Travels in Crete, London 1837 vol. I. σελ. 11 σημ. 20.

2) Capt. Spratt, Travels and Researches in Crete vol. I. London 1885, Appendix σελ. 375 ἔξ.

3) Dr. Rudolph Nicolai, Geschichte der neugr. Litteratur Leipzig 1876 σελ. 82 ἔξ.

εὐπόρου οἰκογενείας τῆς Σητείας Κρήτης ἄγνωστος κατὰ τὰς οἰκογενειακάς περιπετείας, πιθανῶς ὁ ἴδιος μὲ τὸν παρὰ Miklosich καὶ Müller III 264 καὶ πρεσβύτερος συγγενῆς τοῦ πεσόντος στρατηγοῦ Κορνάρου κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Χάνδακος (1669) ἐθε μὲ λῶσε τὴν φήμην τοῦ διὰ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ρωμαντικοῦ ἔπους Ἐρωτοκρίτου. Γνώσται καὶ μὴ τοῦ νεοελληνικοῦ ιδιώματος καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἕλληνες διαφόρως ἔκριναν τὸ ποίημα καὶ οἱ πλεῖστοι μάλιστα οὐχὶ εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν ποιητὴν. Προσέκοψαν εἰς τὴν δυσκολίαν τοῦ Κρητ. ιδιώματος καὶ παρείδον τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀξίαν.

«Αὐτὸ τὸ θέμα ὁ θρίαμβος ρωμαντικοῦ ἔρωτος βραβευθέντος διὰ τῆς ἀποκτήσεως ὠραίας καὶ ἐναρέτου κόρης ἐπιβάλλει διὰ τοῦ θελήτητος τῆς πρωτοτυπίας καὶ τῆς ποικιλίας τῆς συνθέσεως, ἐν ἣ ἀναπαρίσταται ἐλόκληρος ὁ πολυκίνητος ἔπποτικὸς τυχοδιωκτικὸς κόσμος μετὰ τῶν ποικίλων χαρακτήρων του μονομαχιῶν κονταροκτυπημάτων καὶ τῶν ἐρώτων».

«Σημεῖά τινα ὑπενθυμίζουσι τὰς συγγενεῖς τὸ πνεῦμα ποιήσεις Ἰταλῶν ποιητῶν π.χ. τὸν Βογιάρδον καὶ τὸν Ἀριόστον (Ὁρλάνδον), ἐν τούτοις ἡ εὐρεσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου εἶναι ἐντελῶς νέα καὶ ἀνεξάρτητα ὁ ποιητὴς ἠδυνήθη νὰ προσαρμόσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του τὰ θέματα τοῦ μεσαιωνικοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὅτε μὲν δραματικὸν ὅτε δὲ λυρικὸν τὸν τόνον καὶ τὴν διήγησιν ὑψηλὸν καὶ ἐμψυχούμενον δι' ἐξαισιῶν εἰκόνων ἀληθοῦς ποιητικοῦ κάλλους, καὶ διὰ πλημμύρας περιγραφῶν, ἐξαιρέτων παρομοιώσεων καὶ εἰκόνων, τῶν ὁποίων ἡ τόλμη ἐκπλήττει ἐνίοτε, ἐξελίσσεται ἢ ὑπόθεσις φυσικῶς κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν γεγονότων.

«Ἐν αὐτῷ ἀναφαίνεται ὁ ἀναχρονισμὸς εἰς χαρακτήρας, εἰς πράξεις καὶ ἤθη, τὰ ὁποῖα ἀνήκοντα εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Ἰπποτισμοῦ ἀναμειγνύονται μὲ τὴν ἠρωϊκὴν Ἑλλάδα κατὰ τρόπον ἀληθῶς ὀξὺν καὶ δριμῦν (grell und pikant) καὶ προσδίδουσι χρῶμα ἰδιαιτέρον δι' ἀναμειξεως παραδόξου παλαιῶν καὶ νεωτέρων ὀνομάτων, τόπων καὶ θεῶν, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία ἔρχεται ψυχρὰ καὶ βεβιασμένη. Ἐν γένει λείπει ἡ βᾶσις ἀληθοῦς χριστιανικοῦ διαφέροντος, καὶ κατὰ τοῦτο ὁ Ἐρωτόκριτος διαφέρει κατὰ τὴν τάσιν ἀπὸ τοῦ ρωμαντικοῦ ἔπος τῶν Ἰταλῶν».

Ὁ Nikolai ὁμιλεῖ καὶ αὐτὸς περὶ τῆς δυσκολίας τῆς γλώσσης τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἡ ὁποία τὸν κάμνει νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ πράγματος πλέον ἢ βεβαίου, περὶ τῆς φημιζομένης δημοτικότητος τοῦ ποιήματος, δι' ἣν ὀνομάσθη Ὁμηρος τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας ὑπὸ τοῦ Κοραῆ, ἐπικρίνει ὅμως καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Φωτεινοῦ στρέβλωσιν τοῦ πρωτοτύπου. Κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως ἡ κρίσις τοῦ Γερμανοῦ λογίου εἶναι καὶ εὐστοχος καὶ δικαία.

Ραγκαβῆς, Sanders. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω κρίσιν τοῦ Nicolai περιέμενε τις ἀπὸ ἄνδρα πολυμαθῆ καὶ εὐφυᾶ ὡς τὸν Ραγκαβῆ κρίσιν δικαιο-

τέραν περί τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἀπὸ τὴν ἐξῆς, ἣς παραθέτομεν τὰ σπουδαιότερα σημεῖα, ¹⁾

«Τὸ ἀξιολογώτερον προῖόν τῆς διφυοῦς ταύτης φιλολογίας (Ἰταλικῆς καὶ Ἑλληνικῆς) εἶναι ὁ Ἑρωτοκρίτος ποίημα ἐπικὸν εἰς πέντε ἄσματα γραφέν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετ. κυριαρχίας. Ὁ ποιητὴς Βικέντιος Κορνᾶρος ἀποικὸς τῆς Ἑνετίας ἦτο ἀναμφιβόλως ἀπόγονος τῆς Δουκικῆς φερωνύμου οἰκγενείας..... τὸ ἔπος γεγραμμένον εἰς ὁμοιοκαταλήκτους Ἀλεξανδρινοὺς δὲν διακρίνεται οὔτε κατὰ τὴν εὐρεσιν οὔτε κατὰ τὴν πλοκήν. Δὲν στερεῖται μάλιστα ἐπαναλήψεων καὶ κουραστικῶν πλατειασμῶν· ἀλλὰ συχνὰ ἐν μέσῳ τῶν κοινοτοπιῶν ἀπαντᾷ τις πλεῖονα τοῦ ἐνὸς σημεῖα φαντασίας καὶ καλλονὰς ἀξίας καλυτέρων χρόνων καὶ καλυτέρου ἀντικειμένου. Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο φιλολογικὸν δημιουργημα τὸ ποίημα ὑπενθυμίζει τὰ γεγονότα καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθη.

«Ὁ ποιητὴς προτίθεται νὰ ψάλλῃ ἐπεισόδιον τῶν ὠραίων ἡμερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐνέδυσσε τὴν Ἑλλ. ἀρχαιότητα, περὶ τῆς ὁποίας φαίνεται ἀτελῶς πληροφορημένος, διὰ φεουδαρχικῆς μεταμπίεσεως, ἢ μᾶλλον ἢ ἀρχαιότητος διὰ τὸν λόγιον ποιητὴν δὲν ἀνέρχεται πέραν τῶν φραγκικῶν χρόνων. Καὶ πράγματι ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν χαράσσει εἶναι εἰκὼν τῆς φραγκικῆς ἐποχῆς, καὶ ὁ ποιητὴς ἀντλεῖ ἐκ τῆς φιλολογίας τῆς ἐποχῆς καὶ ἐκ τῆς ἀορίστου ἀναμνήσεως τοῦ προσφάτου παρελθόντος.

«Ὁ Ἑρωτοκρίτος εἶναι μυθιστορία ἱπποτική (roman de chevalerie), ἢ ὁποία δὲν εἶναι πολὺ κλασικὴ οὐδὲ ἰδιαζόντως ὀρθή, ἀλλὰ ζωγραφίζει κάλλιον πάσης ἄλλης ἱστορίας τὰς περιπετείας, δι' ὧν διηλθεν ἡ Ἑλλάς. Τὴν εἰκονίζει διηρημένην εἰς Ἡγεμονίας σχηματιζομένης κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἦθη τῶν κατακτητῶν τῆς ἀμαθῆ καὶ μάλιστα ἐπιλήσιμονα τοῦ ἐνδόξου τῆς παρελθόντος, ἀλλὰ πάντοτε προσιτὴν εἰς τὰς ἰδέας τῆς δόξης καὶ τῆς φήμης καὶ εὐαίσθητον εἰς τοὺς γλυκεῖς τόνους τῆς ποιήσεως».

«Κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ περιεχόμενον²⁾ φέρει ἰσχυρῶς τὸν τύπον τῆς Ἑνετικῆς ἐπιδράσεως, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δύσκολον πρᾶγμα νὰ ἀφομοίωση τοὺς εἰς αὐτὴν ὑποτεταγμένους χριστιανικοὺς λαοὺς.

«Ἡ γλῶσσά του εἶναι ἡ τοῦ ἀπαιδεύτου λαοῦ τῆς Κρήτης, καὶ τὸ μακροσκελὲς ποίημα δεικνύει ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἦτο ἐξοικειωμένος πολὺ πλεον μὲ τὸ δημῶδες Κρητικὸν ἰδίωμα καὶ μὲ τὴν Ἰταλικὴν παρὰ μὲ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ ποίησιν, καὶ ὅτι εἰς τὰς ἱστορικὰς καὶ τὰς ἄλλας γγῶσεις δὲν ὑφύοτο πολὺ ὑπεράνω τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ

1) A. R. Rangabé, Histoire littéraire de la Grèce moderne, Paris 1877, vol. I. σελ. 15 ἔξ.

2) Rangabé und Daniel Sanders, Geschichte der neugr. Litteratur, Leipzig 1884 σελ. 7 ἔξ.

τὸ ὕλικόν διεπλάσθη τελείως κατὰ τὸν ἱπποτικὸν ρωμαντισμόν».

«Μετὰ τῆς πενιχρότητος τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς δυσκολίας τῆς γλώσσης πρέπει νὰ καταλογίσῃ τις εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ποιήματος καὶ τὴν μεγάλην συσώρευσιν ἀχρήστων λέξεων· ἐξ ἄλλου ὅμως οὐχὶ σπανίως τὸ ποίημα περιέχει χωρῖα κάλλιστα καὶ ἐμπνευσμένα καὶ πολὺ ὑψηλότερα τῶν ποιητικῶν προϊόντων τοῦ ἀγροίκου Μεσαίωνος ἄλλων χωρῶν πρὸ τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῶν φιλολογικῶν των».

Gidel. Ὁ σπουδαῖος μελετητῆς τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεοελληνικῶν ποιημάτων Gidel ὁμιλεῖ ἐκτενῶς καὶ περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ὡς εἶδομεν καὶ εἰς τὸ περὶ τῶν πηγῶν κεφάλαιον, καὶ κρίνει αὐτόν.¹⁾ Ἄφ'οὔ ἔδωκε διεξοδικήν ἀνάλυσιν τοῦ ποιήματος, ἐπάγεται τὰς ἐξῆς κρίσεις καὶ παρατηρήσεις.

«Συγγραφεὺς ἄλλος φροντίζων νὰ βραχυλογῇ ἠδύνατο νὰ συντάμῃ τὸ μῆκος τοῦ ἔργου τούτου. Κυριαρχεῖ ἐν αὐτῷ μακρηγορία ἐνίοτε ἀνιαρά. Οἱ μακροὶ διάλογοι ἠδύναντο νὰ συντομευθῶσιν, αἱ παραβολαὶ νὰ ἐλαττωθῶσιν εἰς τὸ ἥμισυ, νὰ συμκρυνθῶσιν οἱ θρήνοι. καὶ αἱ μάχαι νὰ ἐξιστορηθῶσι φειδωλότερον. Τὸ ἔργον θὰ ἐκέρδαινε ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψιν, ἀλλ' ἴσως θὰ ἔχανεν εἰς τὴν δημῶδη φαντασίαν. Τὰ παιδία εὐχαριστοῦνται εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς ἐπαναλήψεις. Ἀλλὰ μήπως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον; Τοῦτο εἶναι γνῶρισμα τῶν πρωτογόνων συνθέσεων.....

«Τὸ ποίημα εἶναι ἐξύμνησις τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐσταθείας, τῆς φιλίας, τῆς ὑπακοῆς τοῦ ὑποτελοῦς εἰς τὸν βασιλέα καὶ τῆς ἱπποτικῆς γενναιότητος· Ἑρωτόκριτος, Ἀρετούσα, Πολύδωρος, Φροσύνη εἶναι οἱ ἥρωες τῶν ἀρετῶν τούτων. Ἐκαστον τμήμα τοῦ ποιήματος ἔχει χαρακτῆρα ὠρισμένον διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν αἰσθημάτων τούτων. Κατὰ πρῶτον ἔρχεται ὁ ἔρως καὶ ἡ φιλία, ἔπειτα ἡ ἀνδρεία εἰς τὴν γόστραν, ἡ σταθερότης τῆς Ἀρετούσας, ἡ ἀφοσίωσις τῆς Φροσύνης, τὸ ἐν τῇ πολέμῳ θάρρος καὶ ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος. Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη διαδοχὴ περιπετειῶν ποικιλλουσῶν τὸ θέμα διατηρεῖ ἐν τῷ ποιήματι παρὰ τὴν μακρότητα τοῦ τὸ διαφέρον διαρκῶς ζωηρόν.

«Αἱ εἰκόνες τοῦ πρώτου μέρους ἔχουσι πολλὴν δροσερότητα καὶ χάριν. Ὁ ἔρως αὐτὸς τῶν δύο νέων ὁ γεννηθεὶς ὑπὸ περιστάσεις ρωμαντικὰς ὁ πλήρης μυστηρίου, τὸν ὅποιον συμμαρίζονται ἀμφοτέρωι χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ἀλλήλους, ἡ ἀνάγκη ἐν ἣ εὐρίσκονται νὰ κρύπτωσι τὸ μυστικόν αὐτὸ ἐν τῇ ψυχῇ των, αἱ νυκτιπῶσαι αὐταὶ αἱ ταραχθεῖσαι ὑπὸ ἐπεισοδίου τολμηροῦ, οἱ κίνδουνοι οὓς τρέμουσιν, τὰ προβλεπόμενα ἐμπόδια, ἡ ἄκρα

1) Gidel, Nouvelles études sur la littérature grecque moderne, Paris 1878 σελ. 510 ἐξ.

ἀγνότης τοῦ πάθους τούτου, τὸ ὁποῖον ἐξ ἑνὸς μὲν ζῆ ἐκ τῆς ἀγνοίας, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου ἀυξάνεται διὰ τῶν φόβων, τοὺς ὁποίους ἐμπνέει, ὅλον τὸ κρᾶμα τοῦτο τῆς ὀρμῆς καὶ τῆς ἐπιφυλάξεως, ζειλίας καὶ θάρρους, ἐλπίδος καὶ ἀμφιβολίας περιεγράφη θαυμασιῶς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ εἰδυλλίου εἶναι πολὺ ἑλληνικόν· ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετοῦσα αἰσθάνονται καὶ οἱ δύο δόλονληρον τὴν ἄφυκτον δύναμιν τοῦ ἔρωτος, ὅπως ἐκρήγνυται εἰς τὰς φλεγούσας ψυχὰς τῶν μεσημβρινῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Εἶναι τι αἰφνίδιον καὶ κεραυνοβόλον. Τοιαῦτα εἶναι τὰ πρόσωπα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, τοιαῦτα εἶναι τὰ τοῦ Θεοκρίτου. Ὁ ἔως τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι μαρσαμὸς φθειρῶν αὐτόν, πῦρ κατατρῶγον, νόσος καταβάλλουσα, τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὴν Ἀρετοῦσαν. Χάνει τὸν ὕπνον, τὴν δροσερότητα καὶ τὴν ὑγείαν.

«Ὁ Πολύδωρος μᾶς θέλγει διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ χαρακτήρος του, ἡ Φροσύνη ἐπισπᾶται τὴν ἐκτίμησίν μας διὰ τὴν σύνεσίν της. Δὲν εἶναι· μία ἐκ τῶν τροφῶν αἱ ὁποῖαι ἀνάνδρως εὐνοοῦσι τὸ ἔγκλημα. Ἀνθίσταται εἰς τὴν ἀγαπητὴν της Ἀρετοῦσαν· δὲν ὑποχωρεῖ εἰ μὴ μετὰ μακροῦς ἀγῶνας καὶ ὑποχωροῦσα δὲ δὲν προδίδει οὔτε τὸ καθήκον οὔτε τὴν ἀρετὴν· μέγα ἠθικὸν κάλλος περιβάλλει τὴν σύλληψιν τοῦ χαρακτήρος τούτου».

«Μολοντί ὁ ποιητὴς εἶναι ὅλως ἀπησχολημένος ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῶν ταραττόντων τοὺς δύο τούτους νέους, ἀμελεῖ νὰ καθορίσῃ ἀκριθῶς τὸν τόπον τῆς σκηνῆς, καὶ φαίνεται κατ' ὄρχας ὅτι δὲν ρίπτει βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἐν τούτοις δὲν στερεῖται τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς φύσεως, τούναντίον τὸ κατέχει βαθὺ καὶ ζωηρόν· τὸ βλέπει τις εἰς τὰς εἰκόνας τὰς ὁποίας δανείζεται, ἐκ τῶν ἀνθέων, τῶν δένδρων, τῶν ὠρῶν τῆς ἡμέρας, ἐκ τῆς κινήσεως τῶν κυμάτων, ἐκ τοῦ ἄσματος τῶν πτηνῶν. Ὑπάρχουσι πολλὰ χωρία, ὅπου ἡ ποίησίς του εἶναι πλουσιωτάτη, ἢ φράσις του γλυκυτάτη, ὅπου τὰ χρώματα ζωηρῶς ἀκτινοβολοῦσιν, ὅπου ἡ ἀρμονία τὰ μάλιστα ἐπιτυγχάνει εἰς τὰ ἀποτελέσματα. Ὅσοι ἀναγινώσκουσι τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ θὰ αἰσθανθῶσιν ἐκπληξιν καὶ γοητείαν. Γνωρίζω τὸ αἰσθημα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τούτου καὶ ἐκφράζω τὴν γνώμην μου μετὰ τόσον μεγαλυτέρας πεποιθήσεως, καθ' ὅσον ὁ ἴδιος εἶχον σημειώσει χωρία τινὰ πλήρη ἀρμονίας.

«Εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κονταροκτυπήματος καὶ τῶν μαχῶν ὁ Κορνᾶρος δεικνύει ὁμοίως ἰσχυρὸν τίλαντον. Τὰ Β καὶ Δ βιβλία πληροῦνται ὑπὸ τῶν περιγραφῶν τούτων, καὶ πρέπει μὲν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κούραζουσι διὰ τὸ ὁμοιόμορφον τῶν ἐπεισοδίων καὶ τὴν πληθὺν τῶν ἀγῶνων, καὶ πάσχουσι ἐλλειψιν ἐγκρατείας, ἀλλ' ἐν τούτοις πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐνιαχοῦ παρουσιάζουσι πολλὴν δρᾶσιν· γνωρίζει ὁ Κορν. νὰ ποιῇ εἰκόνας ζωηράς, νὰ πολλαπλασιάζῃ τὰς περιπετείας τῆς γιόστρας καὶ μάλιστα νὰ ἐκφράζῃ τὰ διάφορα αἰσθήματα μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Χωρία τινὰ ἐ-

χουσιν ὄλην τὴν σφοδρότητα τῶν καλλίστων ἐπικῶν ποιημάτων. Αἱ παρομοιώσεις αἱ συνειθιζόμεναι εἰς τοὺς ἄγωνας τούτους δὲν ἔχουσι ποικιλίαν ἀτελεύτητον, ὁ Βιργίλιος ἐπαναλαμβάνει τὸν Ὅμηρον, ὁ Κορνᾶρος δὲν ἀπληθευθῆναι ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐπαναλάβῃ ὅτι οἱ πρὸ αὐτοῦ εἶπον, κατάρθωσεν ὁμιῶς νὰ φαντασθῇ νέους συνδυασμούς· ἐκπλήττεται τις εὐρίσκων εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην τόσην εὐστροφίαν καὶ εὐφωμίαν».

Ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος ὁ Gidel λέγει,

«Μάτην θὰ ἐξήτει τις νὰ συνδέσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος πρὸς ἱστορικὸν τι γεγονός· Ὁ ποιητὴς οὐδὲν τοιοῦτον εἶχεν ὑπ' ὄψιν του. Ὁ Ἡράκλῆς ἐξῆσε πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὸ ποίημα οὐδεμίαν ἔχει θρησκευτικὴν θέσιν. Ὁ ποιητὴς κατέφυγεν οὕτως εἰς κόσμον ἀόριστον καὶ πλάνον, καὶ ἐχάραξε τὸν ρωμαντικὸν χαρακτήρα τῆς ὑποθέσεώς του. Περιεμένε τις νὰ εὕρῃ ἀκριβεστέρας πληροφορίας εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀγωνιστῶν τῶν λαμβανόντων μέρος εἰς τὴν γιόστραν. Ὁ ποιητὴς εἰσάγει κατὰ σειρὰν τοὺς Πρίγκιπας τῆς Μυτιλήνης, Ναυπλίου, Μοθώνης, Κορώνης, Εὐρίπου, Μακεδονίας, Σκλαβουνιάς, Ἀξιᾶς, τὸν Ἡγεμόνα τῆς Καραμανίας, τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου, τὸν Πρίγκιπα τῶν Πατρῶν, τῆς Κύπρου καὶ τὸν Ρηγόπουλλον τῆς Κρήτης. Ὁ ποιητὴς εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἀγωνιστῶν δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν εἰκόνα ἀλλήν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὅποιαν τῇ προσέφερον ἡ Ἑνετικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων, διότι αἱ πλεῖστοι τούτων ἦσαν ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς· αἱ ἄλλαι χῶραι, ἡ Μακεδονία ἢ Σκλαβουνία ἢ Καραμανία ἦσαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ὑπαινωμοὶ ἱστορικοὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν παρουσίαν δύο μόνον ἀγωνιστῶν τοῦ Καραμανλίου καὶ τοῦ Κρητικοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλονται νὰ ἐκκαθαρίσωσι διὰ τῶν ὀπλων παλαιούς λογαριασμούς. Ὁ Κορνᾶρος φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ προσωποποιήσῃ εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς ἀγωνιστὰς τὸ θανάσιμον μῖσος τὸ διαρκῶς ὑπεκκατὸν τοὺς Τούρκους κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ νὰ ἀναμνήσῃ τὰς μακρὰς ἐφόδους καὶ τὴν πολυχρόνιον ἀντίστασιν τῶν Κρητῶν κατὰ ἐχθροῦ λυσσῶντος πρὸς ὑποδοῦλυσιν αὐτῶν. Ὁ Κορνᾶρος ζωγραφίζει τὸν Καραμανλίνην μὲ τὰ μισήτοτερα χρώματα· εἶναι πόλεμιστὴς ἄγριος ἀπρόσιτος εἰς τὸν οἶκτον, καὶ ρώμης σκληρᾶς καὶ ὀρμητικῆς, εἰκὼν ἀληθοῦς βαρβάρου. Δὲν κινεῖ καμίαν συμπάθειαν· ὄλοι τὸν μισοῦσι, καὶ ὅτε πίπτει ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ Κρητικοῦ, ἡ ἡττὰ του ἐορτάζεται ὡς θρίαμβος. Εἶναι τοῦτο ὑπαινωμὸς εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας, ἃς ὑπέστησαν οἱ Τούρκοι; Εἶναι πατριωτικὴ ἀταπᾶτη (illusion); Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦρωες μὲ τὰ εἰκονικά των ὀνόματα εἶναι μόνον ἦρωες μυθιστορήματος».

Dehèque. Ὁ Gidel ἀναγράφει καὶ τὴν σύντομον κρίσιν τοῦ Γάλλου Dehèque (Encyclopédie des gents du monde tom. VII σελ. 6).

«Ὁ Κορνᾶρος Βικέντιος ποιητὴς Ἕλλην ἐκ τῆς πόλεως Σητείας ἐν Κρήτῃ, πιθανῶς Ἑνετικῆς καταγωγῆς, ἤκμαζε κατὰ τὸν 16 αἰῶνα καὶ

ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ Ὅμηρος τῆς Νέας Ἑλλάδος. Τὸ σκότος τὸ καλύπτον τὴν γέννησίν του καὶ τὸν βίον του, ἡ δόξα τοῦ νὰ ψαλλῆ ὑπὸ ραψωδῶν, ὁ ἥρωϊσμός χαρακτήρων τινῶν τοῦ ποιῆ: αὐτοῦ του, τὸ πῦρ τὸ ἐμπνέον τὰς μάχας του, ἡ εὐφυῆς ποικιλία τῶν περιπετειῶν τοῦ ἥρωός του, ἡ χρῆσις γλώσσης μόλις σχηματισθείσης, τῇ δίδουσι σικάν τινα ἐμοιότητα μετὸν ψάλλον τῆς Ὀδυσσεΐας».

Οὐχὶ μικρὸν συνετέλεσεν, ὡς φαίνεται, ἡ ἀνωτέρω ἐκτενὴς καὶ σοβαρὰ κρίσις τοῦ Gidel εἰς δικαιότεραν ἐκτίμησιν τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος. Ὡς εἴπομεν καὶ προηγουμένως, αἱ προλήψεις περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν γραμμάτων τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς μετὰ ταῦτα νεοελλ. ἐποχῆς κατὰ μικρὸν κατέπεσαν, καὶ ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἔρευνα τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν φιλολόγων ἐστράφη καὶ περὶ ταῦτα· οὕτως καὶ αἱ περὶ τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος γνώμαι ἐφεξῆς γίνονται δικαιότεραι καὶ ἀληθέστεραι.

Σάθας. Ὁ Κ. Σάθας, ὅστις ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ¹⁾ μόλις εἶχε σημειώσει ὅτι ὑπῆρχε τοιοῦτον ποίημα, ὅπως καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ Ἕλληνες γραμματολόγοι,²⁾ δι' ὀλίγων λέξεων ξηρῶν μνημονεύσας αὐτό, ἐν τῇ νεωτέρῳ ἄρθρῳ περὶ τῶν Ἑλλήνων Στρατιωτῶν³⁾ ὁμιλεῖ ἐκτενέστερον καὶ ἐνθουσιαστικῶς περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου παραβάλλων αὐτὸν καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

«Ἀναφέρω τὸν Ἐρωτόκριτον παρὰ τὰ δημοτικὰ ἄσματα, διότι ἀμφότερα τὰ ἀδελφὰ ταῦτα μνημεῖα ἀποτελοῦσι τὸ μόνον διαυγὲς κίτοπτρον, ἐν ᾧ ἐξεικονίζεται ἀνόθευτος καὶ ἄνευ ἰχνους σχολαστικοῦ ψιμυθίου οὐ μόνον ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλώσσα, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁταν καὶ παρ' ἡμῖν ἀναπτυχθῆ ἱστορικὴ συνείδησις καὶ ἀναζητηθῶσιν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἡμετέρας ἐθνικότητος καὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τὰ τραγούδια καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος θὰ ἐκτιμηθῶσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, διότι ὅπωςδῆποτε ταῦτα καὶ μόνα ἀποτελοῦσι τὸν ἐσχυρισμὸν ἀλλ' ἄληθῆ κρίκον τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, τὸν συνδέοντα ἡμῶς πρὸς τὴν χρυσὴν ἄλυσιν τῶν προγόνων».

Γιάνναρης. Τέσσαρα μόνον ἔτη κατόπιν ἦλθεν εἰς φῶς ἡ περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου μελέτη τοῦ Κρητὸς καθηγητοῦ Ἀντωνίου Γιάνναρη,⁴⁾ ἐργασία εὐσυνείδητος καὶ ἐπιστημονικῶς συγκεκριμένη, τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ ἐκδόσις τοῦ κειμένου. Ὁ Γιάνναρης διὰ τῆς μελέτης ταύτης δριστηκῶς πλέον ἐστερέωσε τὴν ἔξοχον θέσιν τοῦ ποιήματος ἐν τῇ

1) Κ. Σάθας, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθῆναι 1868 σελ. 603.

2) Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλλην. Θέατρον Ἀθῆναι 1872 σελ. 206. Ἄνδρ. Παπαδόπουλος Βρετός, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθῆναι 1854—1857 τομ. Β' σελ. 284.

3) Ἐστία 1085 φολ. 492 σελ. 375.

4) Ἀντων. Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ Ἀθῆναι 1889.

νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γραμματείᾳ, καὶ ἔκτοτε δὲν ἠκοίσθησαν πλέον ἐπιτό-
λαιοι καὶ καταφρονητικαὶ γνώμαι. Ἀφ' οὗ διεξήλθεν ὁ Γιάνν. τὰς κρίσεις
τῶν πρὸ αὐτοῦ εὐμενεῖς καὶ δυσμενεῖς, ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὴν ἰδίαν κρίσιν,
τῆς ὁποίας μεταγράφομεν σημεῖά τινα τὰ σπουδαιότερα παραπέμποντες
διὰ τὰ λοιπὰ εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον (§ 79—92).

«Οἷα δὴποτε καὶ ἂν ἦ ἡ γνώμη τῶν φιλολόγων περὶ Ἐρωτοκρίτου, οὐ-
δαίς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο ἀνέκαθεν ὑπῆρξε τὸ κατ' ἐξοχὴν κο-
σμικὸν βιβλίον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι οὐδαίς οὐδέποτε τῶν νεωτέρων
Ἑλλήνων ἠδυνήθη νὰ ψυχαγωγῆσῃ καὶ τέρψῃ ἐντὸς τῶν ἠθικῶν ὁρίων τὴν
Ἑλλην. νεότητα, ὅσον ὁ Κορνᾶρος.

«Ἄλλ' ἡ ἀξία τοῦ Ἐρωτοκρίτου δὲν ἔγκειται μόνον ἐν τῇ ψυχαγωγίᾳ
καὶ τέρψει τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ. Ὁ ποιητὴς ψάλλων τὸν ἄδολον καὶ τί-
μιον ἔρωτα συνεξυμνεῖ τὴν στρατιωτικὴν ἀνδρείαν καὶ ἐξάγει τὴν ἠθικὴν,
τὴν δ' ἀρετὴν ταύτην διδάσκει δι' ἔθλου τοῦ ποιήματος. Ὁ γενικὸς οὗτος
χαρακτήρ εἶναι ἀξίος ἰδιαιτέρας σημειώσεως, διότι δύναται νὰ θεωρηθῆ,
τοῦτο μὲν ὡς ἀψευδὲς κριτήριον τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, καὶ
ταῦτα ἐν οἷς χρόνοις ἐπεχωρίαζον ἐλευθέρια ἦθη παρα τοῖς ἐν Κρήτῃ
Ἐνετοῖς, τοῦτο δὲ ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἀνέκαθεν ἠθικῶν
ἀρχῶν τῶν Κρητῶν.....»

Ἀφ' οὗ ὁ Γιάνν. ὠμίλησε περὶ τῶν παρατηρουμένων ἐν τῷ ποιήματι
ἀτελειῶν ἧτοι τῶν ἐπαναλήψεων καὶ τῆς μακρολογίας καὶ τῆς ἐλλείψεως
γεωγραφικῶν καὶ τοπογραφικῶν γνώσεων ἐπάγεται,

«Ὅπως δὴποτε ὅμως καὶ ἂν κριθῆ τὸ ζήτημα τῶν ἀτελειῶν τούτων,
βέβαιον καὶ ἀναντίρρητόν ἐστιν, ὅτι αἱ ἀπομένουσαι ἀπόλυτοι ἀρεταὶ τοῦ
Ἐρωτοκρίτου εἰσὶ τοσοῦτο καταφανεῖς, τοσοῦτον πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ὥστε
αἱ ἀνωτέρω κῆρες παρέρχονται σχεδὸν ἀνεπαίσθητοι καὶ ἀφανίζονται ἐν
τῇ πλήθει τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ ποικίλων προτερημάτων, οἷς ἀπαντᾷ ὁ
ἀναγνώστης δι' ἔθλου τοῦ ποιήματος. Ἐν πρώτοις ἡ πλοκὴ τῆς ὑποθέσεως
καὶ τῶν ἐπεισοδίων ἀποτελεῖ συνεχῆ καὶ ἀδιάσπαστον ἐνότητα, ἣ δὲ ἐξέ-
λιξις τῶν γεγονότων ἔρχεται φυσικῆ καὶ ἀδιάσπαστος καὶ εὐπαρακολούθητος.
Οἱ χαρακτήρες διαγράφονται σαφῶς καὶ διὰ φραστικῆς δυνάμεως ἐκτά-
κτου, ἕκαστος δὲ τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν σύμφωνον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέ-
λους, οὐδαμοῦ ἀντιφάσκων. Οὐδαίς αὐτῶν προσβάλλει τὰ αἰσθήματα ἡμῶν,
οὐδαμοῦ δὲ οὐδὲ πόρροϋθεν προσχροῦει δι' ἀκοσμίας τινὸς πρὸς τὰ ἦθη.....

«Τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀρετάς συνενῶν ἐν ἑαυτῷ ὁ Ἐρωτόκριτος οὐ-
δὲν θαυμαστὸν εἶ ἔτυχεν ἀσπασίας ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ Κρητικοῦ καὶ λοι-
ποῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καίτοι δὲ μὴ πραγματευόμενον ἐκ τοῦ προφανοῦς
ἔθνικᾶς νίκας ἢ περιπετείας, κτῆμα κοινὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους γενόμε-
νον δικαίως ἐχαρακτηρίσθη ἔθνικὸν ἔπος.....»

Δαμβέρρης. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου τοῦ Γιάνναρη ἐδη-

μοσίευσεν έκτενή βιβλιοκρισίαν αὐτοῦ ὁ λόγιος συμπολίτης Ἰωάν. Δαμβέρογης, ὁ ὁποῖος παραδεχόμενος τὰς γνώμας καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Γιάνναρη πλὴν τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς εἶδομεν προηγουμένως, ἐπάγεται καὶ ἰδίᾳς κρίσεις περὶ τοῦ ποιήματος, ὧν παραθέτομεν τὰ κυριώτερα σημεῖα.

«Αἱ γνώμαι ἄς οἱ λόγοι ἐξήνεγκον περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ ἡ ἐκτίμησις ἧς οὗτος ἔτυχε παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀπασχολεῖ ἐπὶ μακρὸν τὸν μελετητὴν. Τὰς πρώτας σεβόμεθα μεγάλως, καίτοι ὀλίγα: ἔχουσι τὸ ἀπαιτούμενον κύρος, διότι καὶ ὀλίγοι ἐμελέτησαν μετὰ τῆς δεούσης ἐμβριθείας τὸ ἔργον τοῦτο. Ἄλλ' ἡ ἐκτίμησις ἀλλεπαλλήλων γενεῶν, πολλαπλασιαζουσῶν δι' ἀντιγράφων καὶ ὡς κειμήλιον οἰκογενειακὸν διατηρουσῶν ἕκαστον τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀντίγραφον, εἶναι τὸ ἄριστον τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιχειρημάτων. Τῆς Κρήτης οἱ ἐκπατριζόμενοι κάτοικοι φέρουσι αὐτὸν εἰς Ζήνυθον, παράμοιοι δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διὰ τῆς ἀπαγγελίας ἐνδὲς ὑποσπασματος τῶν τραγωιδιῶν τοῦ Αἰσχύλου εὔρισκον ἄρτον ἐν Συρακούσικῃ, ἀρκεῖ νὰ τὸν δανείσωσιν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ἵνα τύχῃσι στέγης καὶ τροφῆς...

«Ὡς ποίημα καθόλου ἐξεταζόμενος, δὲν εἶναι ἀμεμπτος βεβαίως. Ἔχει πολλὰ τὰ τρωτὰ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γενικῆς μορφῆς καὶ τῆς ἐκτελέσεως, ἀλλ' ὡς πάνυ προσφυῶς σημεῖοι ὁ κ. Γιάνναρης «καὶ αὐτὰ τὰ δημορικὰ ἔπη, ἂν ἐποιούντο σήμερον, ἐν πολλοῖς θὰ ἐφέγοντο». Μεταξὺ τῶν ἐλλείψεων συγκαταλεκτέα ἡ ἀπουσία γεωγραφικῶν καὶ τοπογραφικῶν γνώσεων ἴσως ὅμως καὶ σκοπίμως ἐγένετο αὕτη, ἵνα μὴ κουρασθῇ δι' ἀτερπῶν παρεκβάσεων ὁ λαός, πρὸς ὃν ἰδίᾳ ἀπευθύνεται τὸ ποίημα».

«Ἄλλ' ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἀρετῶν εἶναι τόσαι αὐταί, ὥστε ἀρκοῦσι καὶ μεγαλυτέρας νὰ κατακαλύψωσιν ἐλλείψεις. Ἡ πλοκὴ καὶ ἡ ἐνότης τῆς ὑποθέσεως, ἡ φυσικὴ τῶν γεγονότων ἐξέλιξις, ἡ καθαρότης τῶν χαρακτήρων καὶ τὸ ἀμετίβλητον αὐτῶν, οἵτινες παρὰ Κρησὶν ἐκράτουν καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ, ἡ δύναμις μετ' ἧς οὗτος ἐκδηλοῖ διὰ τῶν ἡρώων του τὰ ἔθνικὰ αὐτοῦ φρονήματα καὶ τὰς ἰδίᾳς του περὶ αὐτῶν σκέψεις καὶ συμπαιθείας (ὧν προεξάρχει πάντοτε ἡ πρὸς τὸν συμπατριώτην αὐτοῦ Χαριδῆμον ἀγάπη), ὁ τόσον ἐπιτυχῆς διὰ τῆς κατασκευῆς συνθέτων ὀνομάτων χαρακτηρισμὸς τῶν πλείστων προσώπων τοῦ ποιήματος καὶ τῶν κυριουσῶν ἰδιοτήτων ἢ καὶ τῶν πατριδίων αὐτῶν, ἡ ὁμαλότης τοῦ ὕφους, τὸ ἀνεπίσηγον καὶ ὁμοῖομορφον τῆς γλώσσης, ταῦτά εἰσι τὰ ὕλικά, δι' ὧν ἡ ὑπέροχος τοῦ Κορνάρου διάνοια ἐπλασε τὸ καλλιτέχνημα, ὅπερ δὲν ἔπαυσαν θαυμάζουσαι ἀλληλοδιάδοχοι γενεαὶ ἀπὸ τεσσάρων ὁλοκληρῶν αἰώνων».

Κονδυλάκης. Βραχεῖαν ἀλλ' εὐστοχον κρίσιν περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐδημοσίευσεν ὁ συμπολίτης λογογράφος Ἰωάν. Κονδυλάκης ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Μπάρτ καὶ Χριστ κατὰ τὸ ἔτος 1893 ὑπὸ τὸ ἄρθρον Ἐρωτόκριτος, ἐξ ἧς μεταγράφομεν τὸ σχετικὸν μέρος,

«Προφανῶς ὁ Κορνᾶρος ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς φιλολογίας, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μιμηθῆ δουλικῶς ὠρισμένον ἔργον, ἔδωκεν εἰς τὸν μῦθον τὸν τύπον τῆς ποιητικῆς του ἰδιοφυΐας καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς γὰτ' ἐπίφασιν μόνον φραγκίζοντας ἥρωάς του σκέψεις καὶ αἰσθήματα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐγεννήθη καὶ ἔζη. Ἐφθασε δὲ πολλαχοῦ τοῦ ἔργου του εἰς σπανίαν ποιητικὴν ἔξαρσιν καὶ δύναμιν φαντασίας καὶ ἀνέπτυξε χάριν καὶ φραστικὴν δύναμιν, ἥτις ἀναδεικνύει τὸ δημῶδες ἰδίωμα, ὅπερ θαυμαστῶς ἠπίστατο, ἱκανὸν νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὑψηλοτέραν σκέψιν καὶ τὸ λεπτότερον αἶσθημα.....»

Ἰούλ. Τυπάλδος. Ἀπὸ τοῦ 1880 χρονολογεῖται μακρὰ φιλολογικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ποιητοῦ καὶ λογίου Ἰουλίου Τυπάλδου πρὸς τὸν κ. Σπυρίδωνα Δὲ Βιζύην περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ μάλιστα τῆς νεοελλην. ποιήσεως. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην γεγραμμένην ἰταλιστῶ ἐν Φλωρεντίᾳ ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ ὁ κ. Δὲ Βιζύης εἰς τὰ «Παναθήναια» τοῦ 1911.¹⁾ Ἐξ αὐτῆς ἀποσπῶμεν τὴν ἐξῆς κρίσιν, ἥτις εἶναι κατὰ τοῦτο ἀξιοσημεῖον διότι ἐγράφη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐπεκράτουν ἀκόμη αἱ παλαιαὶ περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου προλήψεις, καὶ διότι προέρχεται ἀπὸ βαθὺν γνώστην τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας καὶ δὴ καὶ ποιητῆν.

«Πιστεύω ὅτι εἰς τὴν νεωτέραν λογοτεχνίαν μας ὁ Ἐρωτόκριτος κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, καὶ δὲν διστάζω νὰ προσθέσω ὅτι δύναται νὰ παραβληθῆ μὲ τὰ μεγαλύτερα ποιήματα τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας καὶ νὰ εἶναι ἀνώτερος πολλῶν ἐκ τούτων, ἔνεκα τῆς ἐθνικῆς ροπῆς ποὺ τὸν ἐμφυχώνει καὶ τὸν καθιστᾷ ποίημα ἐντελῶς ἑλληνικόν. Πλουσιώτατος εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῶν τόσων γεγονότων, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν μηχανισμόν, ἐπίσης πλούσιος εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν χαρακτήρων τῶν τόσων προσώπων ἐν κινήσει, ποιητικώτατος εἰς τὰς παρομοιώσεις καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τόσον δραματικὸς, ὥστε νὰ μὴ φθονῆ τὸν Τάσον καὶ τὸν Κάμοενς ὁ Ἐρωτόκριτος, ὡς ὁ Ὅμηρος καὶ ἔλη ἢ ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη, πρώτιστον σκοπὸν ἔχει τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης μεταξὺ τοῦ ἑλλην. στοιχείου καὶ τοῦ ξένου, ἐκ τῆς ὁποίας πάντοτε νικηφόρον ἐξέρχεται τὸ ἑλληνικόν. Μετὰ τὸν Κορνᾶρον νομίζω μεγαλύτερον τῶν ποιητῶν μας τὸν Σολωμόν....» (σελ. 300).

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ θέτων τὸν Κορνᾶρον ὑπεράνω καὶ τοῦ Σολωμοῦ ἦτο Ἐπτανήσιος καὶ ἔγραφε πρὸς Ἐπτανήσιον.

Krumbacher. Ὁ σοφὸς Βυζαντιολόγος καθηγητὴς Κάρολος Κρουμβάχερ δὲν φαίνεται ἀσχοληθεὶς πολὺ μὲ τὸ Κρητικὸν ποίημα· τὰ ἐξῆς μόνον γράφει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντ. λογοτεχνίας,²⁾

1) Παναθηναϊκὰ τομ. KB ἔτος ΙΑ', 15—31 Αὐγούστου 1911. σελ. 234—244, 15—30 Σεπτεμβρίου 1911 σελ. 297—302, καὶ 15 Ὀκτωβρίου 1911 σελ. 14—16.

2) K. Krumbacher, *Gesch. der Byz. Litteratur* 1897 München, § 383. Μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου τομ. Γ' σελ. 169 ἑξ.

«Τὸν σημερινὸν ἀναγνώστην στενοχωρεῖ ἐν τῇ ρωμαντικῇ τοίτῳ ποιήματι τὸ μακρὸν τῆς ἀφηγήσεως καὶ τὸ μῆκος τῶν λόγων καὶ θρήνων· ἀλλ' ὁ μὴ πεπαιδευμένος καὶ ἀπλοῖκός λαὸς δὲν προσκρούει εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος ζυηρότης τῆς διηγήσεως, ἡ εὐγενὴς ἐξύμνησις τῆς ἱποποικίης ἀνδρείας, τοῦ ἔρωτος τῆς φιλίας καὶ τῆς πίστεως τῶν ὑψηλῶν κατέστησαν τὸν Ἑρωτόκριτον προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ δημοτικότης του ἐξέπληξε τοὺς Εὐρωπαίους περιηγητὰς ἰδίως ἐν ἀρχῇ τοῦ λήξαντος αἰῶνος· καὶ σήμερον δ' ἔτι, ὡς γνωστόν, ψάλλονται ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ τεμάχια τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Οὕτως ἡδύνατο καὶ ἡ Κοραῆς δικαίως νὰ ὀνομάσῃ τὸν Κορνάρου "Ὀμηρον τῆς χυδαῖκης φιλολογίας».

Dieterich. Μετὰ τὸν Κρουμβάχερ ἄλλος λόγιος Γερμανὸς ὁ Κάρλος Dieterich ἐπραγματεύθη περὶ Ἑρωτοκρίτου καὶ δὴ ἐν ἐκτάσει.) Καὶ ὅσα μὲν λέγει περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς του ἦτοι ὅτι «πεντήκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Χορτάτζη ἐδημιούργησεν ἐξηλληνισμένος Βενετὸς Βιτζέντζος Κορνάρου ἐν δημυδέστερον ἔργον τὸν Ἑρωτόκριτον» καὶ περὶ τῆς λυρικῆς αὐτοῦ μορφῆς, περὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ καὶ δὴ τῆς Ἰλιάδος, οὔτε πρώτην φοράν εἶχον λεχθῆ οὔτε ἀνεξέταστα καὶ ἀνεξέλεγκτα ἔμειναν ἐν τοῖς προγουμένοις κεφαλαίοις. Παρανοήσεις τινὲς τοῦ κειμένου ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Diet. ἤ δὲν ἐμελέτησεν ἐπαρκῶς τὸ ποίημα, ἢ δὲν ἐνόησεν αὐτὸ ἐν τισιν.²⁾ Ἐκτὸς τούτων ἕμως διετύπωσε καὶ γνώμην πρωτότυπον περὶ τοῦ ποιήματος, ὅτι δηλ. ἐποιήθη ἵνα διδάξῃ καὶ παιδαγωγήσῃ τὸν Κρητικὸν λαὸν εἰς πολιτικὴν εὐκοσμίαν καὶ ἠθικὴν καὶ καταστήσῃ αὐτὸν μᾶλλον εὐάγωγον καὶ πειθίγιον πρὸς τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν. Ὁ Diet. διατυπώνει καὶ δικαιολογεῖ τὴν γνώμην του ὡς ἑξῆς περίπου,

«Ὅτι ὁ ποιητὴς κατ'ἀνάγκην ἐποίησε τούτους (11 χιλ. στίχους), ἵνα τύχῃ ὠρισμένου σκοποῦ κατανοεῖ τις, ἐὰν ὑπολάβῃ τὸ ποίημα ὡς διήγησιν σκοποῦσαν τὴν μὲρψωσιν καὶ τὸν ἐξευγενισμόν τοῦ λαοῦ, ἦτοι ὡς βιβλίον διδασκαλικόν. Τοῦτο καθίσταται πολλὸ πιθανόν, ἐὰν τις σκεφθῆ τὰς ἐξωτερικὰς περιστάσεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ Κρήτη εἰς τὴν ἐ-

1) Die Litteraturen des Ostens, IV Band, Dr. K. Dieterich, Geschichte der Byz. und neugriech. Litteratur, 2 Auflage, 1909 σελ. 83—89.

2) Καὶ ὁ Dieterich ἐπαυλαμβάνει ὅτι ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων ἀναφέρονται ἐν τῷ ποιήματι (σελ. 85), λαμβάνει τὸν στρατολάτην ὡς στρατηλάτην (Heerführer), λέγει ὅτι ἡ Ἀρετοῦσα περιφρονεῖ τὸν Πεζόστρατον καὶ διὰ τούτου! ὁ Πήγας τὴν φυλακίζει (πρῶγμα ἐντελῶς ἀναγρῶν τὴν βράσιν τοῦ ποιήματος), ὅτι δεικνύει Βυζαντινὰ ἦθη τὸ ποίημα ἐν οἷς λέγει ἡ Ἀρετοῦσα ὅτι προσιμὰ ἀπὸ τὸ πρᾶσινον καὶ τὸ κόκκινον, ὧν γέμει ὁ φῶρος, τὸν λευκοφῶρον, ὑποῆλοι ὄηλ. τὰς Βυζαντ. φαρμάκ. τοῦ Ἱπποκράτους τοῦ Πρασίνοῦ καὶ Βενέτου!

ποχήν ταύτην. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι λόγιος ἀνὴρ ἐξ ἐπιφανοῦς Ἑνετικῆς οἰκογενείας ἔχων πλήρη συναίσθησιν τῆς καταγωγῆς του ταύτης, περὶ αὐτὸν ὑπάρχει λαὸς ὀρεινὸς ἄγριος καὶ τραχύς, ὁ ὅποτος εἰς τὸν νέον Κυρί-αρχον τῆς νήσου προϋξέει πολλήν ἐνόχλησιν διὰ τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν πονηρίαν, ἰδιότητος ἰδιαζούσας ἀνέκαθεν εἰς τοὺς Κρήτας. Τί ἦτο λοιπὸν φυσικώτερον παρὰ νὰ σκεφθῆ ὁ ἀνὴρ νὰ συντάξῃ ποίημα διὰ τὸν λαόν, τῶν αἰσθημάτων τοῦ ὁποίου καὶ τῶν σκέψεων ἦτο ἐνήμερος, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσαν καὶ ποιήσιν ἐγνώριζε, καὶ τὸν ὁποῖον διὰ τοῦ μέσου τῆς ποιήσεως ἤθελε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς ἰδιότητας, τὰς ὁποίας εὐρίσκωμεν τόσον εὐρέως ἐκτυλισσομένης ἐν τῷ ποιήματι, καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ τοὺς Ἑνετοὺς δεσπότης θὰ ἀπέβαινον ὑψίστης σπουδαιότητος, ἐπειδὴ θὰ ἐχρησάμευον νὰ καταστήσωσι τὸν λαὸν εὐνοώτερον καὶ πειθαρχικώτερον; Ἐκ τούτου προέρχεται προδήλως ὁ συχνὸς τονισμὸς τῆς πίστεως τοῦ ὑποτελοῦς ὁ διήκων διὰ τοῦ ποιήματος, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἔξαρσις τῆς πίστεως καὶ τῆς φιλίας ἐν γένει, τῶν ὁποίων βεβαίως οἱ Κρήτες ἦσαν ἔλλιπεις».

«Εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς θεωρίας ταύτης περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ποιήματος ἐνισχέει τὸν προσεκτικὸν ἀναγνώστην καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου. Οὗτος παρέχει τελείως τὴν ἐντύπωσιν ἐσκεμμένης βουλήσεως ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἐξ παρατηρήσῃ τις πῶς ἕκαστον τῶν πέντε τμημάτων ἐξαιρεῖ ἰδίαν τινα ἀρετήν, καὶ πῶς ὑποδοθῆ αὐτὴν πρὸς τὴν νίκην. Κατὰ πρῶτον εἶναι ἔριος καὶ φιλία, ἔπειτα ἵπποτικὸν θάρρος εἰς τὸ κονταροκτύπημα, ἔπειτα σταθερότης καὶ ἀφοσίωσις ἀντιπροσωπευομένη διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς Ἀρετούσας καὶ τῆς τροφοῦ αὐτῆς Φροσύνης, καὶ τέλος ἡ γενναία ἐπέμβασις τοῦ ὑποτελοῦς Ἐρωτοκρίτου πρὸς σωτηρίαν τοῦ βασιλέως του, τῆς ἐρωμένης καὶ τῆς πατρίδος του. Ἡ ἀπὸ σχεδίου γενομένη διεξαγωγή αὐτῆ ἐν τῷ ὄλῳ καὶ ὁ ἰσχυρὸς χαρακτηρισμὸς ἐν ταῖς λεπτομερείαις μόλις μικρὰν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσι περὶ τοῦ συνειδητοῦ σκοποῦ τοῦ ποιητοῦ».

Δὲν εἶναι ἀνάγκη μακρῶν λόγων, ἵνα ἀναιρεθῆ ἡ ἀνωτέρω καινοφανῆς θεωρία τοῦ κ. Dieterich.¹⁾ Αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν ἐστήριξε τὴν γνώμην του, δὲν εἶναι οὔτε βέβαιαι οὔτε κἀν πιθαναί. Ὁ Κορνάρου οὔτε Ἑνετὸς ἦτο, οὔτε Ἑνετικὰ φρονήματα δηλοῖ που, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἐξυπηρητήσεως τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῆς Ἑνετίας διὰ διδακτικὸν παίηματος πρὸς τοὺς Κρήτας. Ὁ Κρητικὸς λαὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εἶναι ὅπως τὸν θέλει ὁ Diet. ὄξεστος ἄγριος καὶ τραχύς ἔχων ἀνάγκην ἡμερώσεως διὰ τοῦ ποιήματος, οὔτε εὐρίσκετο εἰς ἡθικὴν ἐκλυσιν μεγαλυτέραν τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων λαῶν, πρὸς οὓς ἐπεκοι-

1) Ἡδὲ ἀντέκρουσεν αὐτὴν ἰσχυρῶς ὁ καθ. Πολίτης ἐν σελ. 36—37 τοῦ ἄρθρου του.

νώνει· ὁ κ. Diet. φαίνεται συγχέων τὰς παλαιὰς περὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν Κρητῶν φήμας καὶ τῶν Ἰταλῶν χρονολογῶν τὰς μεροληπτικὰς πληροφορίας πρὸς τὴν ἐπὶ Κορινθίου κατάστασιν καὶ ἀναχρονίζων ἀποδίδει τοιαύτας ἠθικὰς ἐλλείψεις εἰς τοὺς συγχρόνους τοῦ Κορινθίου κατοίκους τῆς νήσου. Ὁ Ἐνετὸς τέλος δὲν ἦτο πλέον νέος Κυρίαρχος, ὡς τὸν δνομάζει· ὁ Diet., εἰς τὸν ὁποῖον προϋξέει ἐνόχλησιν ἢ ἀταξία καὶ πονηρία τῶν νέων ὑπηγόνων, ἀλλ' ἦτο παλαιὸς γνώριμος ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων καθιδρυμένος ἐν τῇ νήσῳ, καὶ δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι τῶρ πλεον θὰ τοῦ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν νὰ ἐπισημάνῃ τοιαύτην μέθοδον παιδαγωγίσεως τῶν Κρητῶν. Εἰς τὴν θεωρίαν ἄρα τοῦ κ. Diet. δὲν μένει κανὲν στήριγμα, καὶ μόνον τὸ καινοφανὲς καὶ τὸ παράδοξον αὐτῆς ἤμπορεῖ νὰ κάμνῃ ἐντύπουσιν, ὡς παρατηρεῖ δὲ δικαίως ὁ καθ. Πολίτης «μὰς δεικνύει μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἢ παρανόησις τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἐνοιῶν τοῦ ποιήματος, ἂν ἡ μελέτη αὐτοῦ ἀφορμᾶται ἐξ ἐσφαλμένης ἰδέας περὶ τοῦ γένους καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ποιητοῦ, βεβαίον ὄντος ὅτι μεγίστην ἔχουσι ροπὴν καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν παντὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου, εἰς τὴν τεχνικὴν διάταξιν καὶ εἰς τὰ νοήματα αὐτοῦ, ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐποιήθη, αἱ βιοτικαὶ περιστάσεις τοῦ ποιητοῦ, καὶ πάντες καθόλου οἱ ἄροι τοῦ περιβάλλοντος». ¹⁾

Σωτηριάδης. Περὶ τῆς μελέτης τοῦ καθ. Σωτηριάδου ἐλάβομεν ἀφορμὴν προηγουμένως νὰ ἐμιλήσωμεν εἰς τὸ περὶ τῶν πηγῶν κεφάλαιον. Ἐνταῦθα ἀναγράφομεν τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς κρίσεως αὐτοῦ περὶ τοῦ ποιήματος, ²⁾

«Τὸν ἔρωτα ἀκριβῶς καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπιβάλλεται νὰ ψάλλῃ μὲ τὴν αὐτὴν σοβαρότητα καὶ μὲ τὸ αὐτὸ δικαίωμα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Ὅμηρος ψάλλει τὴν ὀργὴν τὴν ὀλεθρίαν ἐνὸς ἡρώος του καὶ ὁ Βιργίλιος τὸν ἰδικὸν του ἥρωα καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ τιμὴ αὕτη πρὸς τὸν ἔρωτα ἔχει ἄπειρον ἠθικὸν ὕψος καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τὴν ἀνδρείαν εἶναι μόνον ἡ ἐκδήλωσις τῆς εἰλικρινοῦς φιλοπατρίας τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἔρωσ του δὲν ἔχει ἐξάψεις ἐμπαθοῦς ψυχῆς, δὲν εἶναι ὀρμὴ παράφορος ἀσυνέτου ἡλικίας ἢ φιληδόνου ὀρέξεως, οὔτε καν ἄπλως ρωμαντικὴ φαντασιοπληξία. Εἶναι ἡ φυσικὴ κλίσις ἀδύλων ψυχῶν, ἢ ἐποία μὲ εἰδυλλιακὴν χάριν γεννᾶται, διὰ τὴν καταντήσῃ κατόπιν βαθύτατον αἴσθημα τρυφερᾶς ἀφοσιώσεως. Ὁ ἔρωσ οὗτος εἶναι ὁ γνήσιος ἑλληνικός, τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἐγνώρισεν εἰς τὰ βῆθη τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ καὶ μὲ πολὺν κόσμιον καὶ διακριτικὸν τρόπον χωρὶς κανένα λυρισμὸν περιέγραψεν εἰς τὸ ἀνεπίληπτον ἦθος τῶν δύο τρυφε-

1) Αὐτόθι σελ. 37.

2) Αἱ παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἰδιαίτερου φυλλαδίου τοῦ ἀνατυπωθέντος ἐκ τῶν Παναθηναίων.

ρῶν ἐραστῶν. Καὶ ἡ ἀνδρεία του δὲν υπαγορεύεται ἀπὸ καμμίαν ὑπερφροσύνην, δὲν εἶναι ματαιόδοξος ἐπίδειξις κτηνώδους ὑπεροχῆς, ἀλλ' ἀρετὴ ἀνδρὸς ἐπακολούθημα εὐγενοῦς ἀγωγῆς, ὡς πᾶσα ἄλλη ἠθικὴ ἀρετὴ. Διὰ τοῦτο καὶ μόνον περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀξίας γίνεται λόγος, οὐδὲ θαυμάζεται διόλου, ἔπου ἄγρια ἐνστικτα μόνον ὑπηρετεῖ. Ἡ μόνη δικαία αὐτῆς χρῆσις εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς πατρίδος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ..... (σελ. 19—20).

«Τὸ οὐσιῶδες γνῶρισμα τοῦ ἔπους ὀπισθεν τῶν κεφαλαιωδῶν δεδομένων αὐτοῦ νὰ ἐκτυλίξῃ ὁ ποιητὴς μίαν μεγάλην σκηνογραφίαν τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον φαντάζεται ὅτι ζοῦν οἱ ἥρωές του, ἔχει ἀναμφιβόλως ὁ Ἐρωτοκρίτος. Ὁ ἱπποτικὸς βίος, τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς του καὶ ἡ ὅλη ἱστορικὴ τῆς ὄψις ζωγραφίζονται μὲ καθαρώτατα χρώματα. Ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι ὀλίγα καὶ τὰ πράγματα ἀπείρως ὀλιγώτερα παρὰ οἱ ἐνδεκακισχίλιοι στίχοι τοῦ ποιήματος καὶ ἡ χαμηλὴ πολλακίς ἀμετρολογία ἢ διαμειβομένη μεταξὺ γραίας τροφοῦ καὶ ἀθῶας κορασίδος ἢ ἐρωτευμένου καὶ ἐρρωτευμένης ἢ φίλου νουθετοῦντος τὸν φίλον ἢ πατρός καὶ υἱοῦ ἀλληλονουθετούμενον ἢ καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, ἐπειβαίνοντος πάντοτε εἰς τὰς μεταξὺ ἐκείνων συνομιλίαις καὶ μόνον πολλακίς πρὸς ἐνοχλητικὴν παράτασιν αὐτῶν ἐπιλαμβανόμενου τῆς ὑπερτάτης διευθύνσεως τῆς ὑποθέσεως. Ὁ ποιητὴς εἶναι λαϊκὸς ποιητὴς καὶ μὲ ὅλα του τὰ ἐπικά προσόντα δὲν εἶχεν ὅμως τὴν δύναμιν νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῆς ἰδεώδους καλλιτεχνικῆς ἀντίληψεως τῆς ἐπιβολῆς του.

«Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν ταύτην ἀντίληψιν τῆς τέχνης, κάποια ἔμφυτος καλλιτεχνικὴ δύναμις ὠδήγει αὐτὸν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου.

«Τὸ ποίημα διαιρεῖται εἰς τμήματα πέντε ἐν ὅλῳ, τὰ ὁποῖα ἂν δὲν εἶναι ἄσματα ἐπικά, ἀλλ' εἶναι κατ'οὐσίαν ραψωδίαὶ καλῶς διατεταγμένου συνόλου, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὠρισμένα μέρη δύνανται πραγματικῶς ὡς ἄσματα καθαροῦ ποιητικοῦ χρώματος νὰ διακριθῶσιν. Εἰς αὐτὰ δὲ πλάττονται τὰ δραματικὰ ἐπεισόδια τοῦ ἔπους μὲ πλήρη ἀντίληψιν τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων τῆς ἐπικῆς ἀφηγήσεως. Ἡ δραματικὴ κίνησις τοιοῦτοτρόπως διόλου δὲν λείπει ἀπὸ αὐτὴν, καὶ τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν καλλίστων ἀρετῶν τοῦ ποιήματος..... (σελ. 23—24).

«Αἱ ἀρεταὶ ὅμως τῆς ποιήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου δὲν ἐξαντλοῦνται εἰς ταῦτα. Ἡ τεχνικὴ κατεργασία διαλέκτου λογοτεχνικῶς ἀκανονίστου, ἥτις ἔνεκα τῶν ἰδιωτισμῶν τῆς παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς καὶ ἰδιαίτερας τινὰς δυσκολίας διὰ τὴν καιαισθητικὴν τῆς ἀπόλαυσιν, ἢ κατεργασία αὐτῆς εἰς εὐμάλακτον ὄργανον καλλιτεχνικοῦ ποιήματος, εἶναι σπουδαιότατον κατόρθωμα. Ὁ ποιητὴς κατέχει αὐτὴν τελείως καὶ γνωρίζει νὰ χειρίζεται μετὰ πάσης εὐχερείας καὶ δεξιότητος. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος δὲν ἦτο γνήσιος ἑλλην Κρητικὸς.....

Χωρίς καύχησιν διὰ τὸ γένος καὶ χωρὶς ὑπεροφίαν διὰ τὴν συναίσθησιν καταγωγῆς ξένης, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν κατακτητῶν, παρουσιάζει αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς γνήσιον τῆς χώρας τέκνον καὶ λαϊκὸν ποιητὴν (25-26).

«Ἐκτακτον δὲ πάλιν δεινότητα δεικνύει ὁ ποιητὴς εἰς τὰς θαυμασίας περιγραφὰς καὶ τὰς πλουσίας καὶ πλαστικὰς εἰκόνας, αἵτινες καθ' ὁμηρικὸν ὅλως διόλου τρόπῳ ἐγκατασπείρονται ἀφθόνωσ εἰς τὴν ποίησίν του (μάχαι πρὸ τῶν Ἀθηνῶν, χαιρετίσμος τῆς φύσεως).

«Καὶ τελείως ὁμηρικὸν πλάτος καὶ ὁμηρικὴν ἐνάργειαν δεικνύουσι αἱ εἰκόνας, τῶν ὁποίων πρὸ πάντων ἡ ἀριστοτεχνικὴ ἐπιτικὴ χορηγία ἐξαιρέτως δικαιολογεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν μέγαν ᾠοδὸν τῆς Ἰωνίας σύγκρισιν τοῦ λαϊκοῦ τῆς Κρήτης ποιητοῦ..... Ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας προσφιλέστατον αὐτοῦ ἀνάγνωσμα εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον εἶχεν (ὁ Ἑλληγ. Λαδς) τὸν Ἑρωτόκριτον· καὶ ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος οἱ ξένοι περιηγηταὶ ἤρχισαν ἀκριθέστερον νὰ γνωρίζουν τὴν Ἑλλάδα, μὲ θαυμασμὸν ἀνεγνώρισαν καὶ εἰς τοῦτο τὸ πνευματικὸν κτῆμά τῆς Ἑλλάδος ὑπέροχον (26—27)».

Oftedal. Ὡς εἵπομεν προηγουμένως ἐν σελ. CXXXV ὁ καθῆγ. Sven Oftedal συνήγαγεν εἰς ἓν ἄρθρον¹⁾ πάσας τὰς περὶ Ἑρωτοκρίτου κρίσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Leake μέχρι τοῦ κ. Πολίτου. Ὁ ἐνθουσιώδης θαυμαστὴς τοῦ Κρητ. ἔπους Oft. ἀναφέρων τὰς γνώμας ἐνὸς ἐκάστου ἐξετάζει, συζητεῖ, ἀναλύει καὶ ἐπιδοκιμᾷ ἢ ἀνασκευάζει αὐτάς ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ τελειώνει τὸ ἄρθρον του, ὡς εἶδομεν, διὰ θερμῆς ἐπιτελήσεως πρὸς ταχεῖαν ἔκδοσιν τοῦ μεγάλου ποιήματος.

Ταυτοχρόνως ὁ κ. Oftedal ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ περιοδικῇ τῶν Ἀθηνῶν Πινακοθήκῃ²⁾ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀρετοῦσα ψυχολογικὴν σκιαγραφίαν τῆς ἡρωίδος τοῦ ποιήματος, ἀναλύων ἐπιτυχῶς τὸν χαρακτήρα αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔπους μέχρι τοῦ τέλους. Ἀναγράφομεν ἀπόσπασμα ἐκ ταύτης.

«Μεταξὺ αὐτῆς τῆς Βασιλοπούλλας—καὶ αὐτοῦ—τοῦ υἱοῦ ἐνὸς ὑπηρέτου (συμβούλου) ὑπῆρχε χάσμα, τὸ χάσμα τῶν ἠθικῶν τῆς ἐποχῆς προλήψεων. Διὰ πριγκίπισσαν νὰ σκέπτεται τὸν ὑπηρέτην ὡς σύζυγον καὶ αὐτὸ ἦτο ἄπειρον. Διὰ ὑπηρέτην δὲ νὰ ἀγαπήσῃ βασιλοπούλλαν ἦτο ὡς νὰ ἐπλήγωνε τὸν βασιλέα εἰς τὴν τιμὴν του, ὕβρις, κηλίς, ἢ ὅποια μόνον εἰς αἷμα ἀποπλύνεται.

«Τότε λοιπὸν ἤρχισεν ὁ τρομερὸς ἀγὼν μεταξὺ ἔρωτος καὶ προλήψεων,

1) Μηλιαῖον παράρτημα «Ἀθηνῶν» Ἰούλιος 1909 σελ. 1938—1947. Περὶ τοῦ κ' Oftedal ἔγραψεν ὁ κ. Θερασός. Ζωϊτόπουλος ἐν «Πινακοθήκῃ» 6^ο τεύχος 99 Μάιος 1909, σελ. 50-51.

2) Πινακοθήκη αὐτῆσι σελ. 51—52.

κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὁποίου ἡ παιδικὴ καὶ ἀφελὴς κόρη ἐξειλίχθη εἰς γυναίκα μὲ σθεναρὰν τὴν θέλησιν καὶ μεγάλην τὴν ψυχὴν— μὲ ἀγάπην ἰσχυροτέραν τοῦ θανάτου..... ἡ Ἀρετοῦσα κατέληξεν εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον τῆς γυναικός, τὸ ἀναπαλλοτριώτων, εἶναι νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἔχει ἐκλέξει ἡ καρδιά της.

«Διὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἡ νέα κόρη ἦτο ἕτοιμος νὰ παλαίσῃ, ὡς λέγει, καὶ μὲ τὴν μοῖραν καὶ νὰ ὑποφέρῃ, ἀν ἀπητεῖτο, καὶ τὸν θάνατον.

«Ὁ μοιραῖος αὐτὸς ἀγὼν οὐ μόνον ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ πράγματι δλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος τελεσφορεῖται τῶρα ἀφ' ἐνὸς εἰς τῆς Ἀρετούσας τὴν ψυχὴν, ἀφ' ἐτέρου ἐξωτερικῶς ἐναντίον τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς».

Κωστῆς Παλαμᾶς. Τελευταῖον ὡς κατακλειδα τῶν περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου κρίσεων παραθέτομὲν ἀποσπάσματα τῆς κρίσεως τοῦ ἐμπνευσμένου ποιητοῦ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος καὶ βαθύνου κριτικοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ ὕμνον πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Κορνάρου.¹⁾

«Κατὰ ἄλλο βλάπτει καὶ ζημιώνει τὸ Ἔθνος, βαρῖα καὶ ἀλογάριαστα. Δὲν ὑπάρχει σ' ἐμᾶς ἀκόμα μιὰ ἐκδοσὴ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, μιὰ ἐκδοσὴ τῆς προκοπῆς. Ντροπὴ στὸ Ἔθνος ποὺ ἀκόμα δὲν κατάλαβε, ὕστερ' ἀπὸ πέντε αἰῶνων περπάτημα, πῶς, ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ἀθάνατος ποιητῆς!.....

«Εὐτύχημα ποὺ δὲν περίμενε ἀπὸ βιβλίον νὰ μύθη καὶ νὰ ρουφήξῃ τὸ θάνατο ποίημα ὁ καταφρονημένος αὐτὸς λαός· μὲ θαυμαστὴ μαντεύτρα δύναμη κ' εὐαισθησία τὸν περιμάζωξε καὶ τότε χάρηκε τὸν Ἐρωτοκρίτο σὰν τὰ δημοτικὰ τραγούδια· ὄχι τόσο μὲ τὰ μάτια, ὅσο μὲ ταυτιά· μπήκε στὴ μνήμη του, στὰ τραγούδια του, στὰ πανηγύρια του, στὴ ζωὴ του.

«Ὅμως ὁ Ἐρωτοκρίτος δὲν ἀξίζει νὰ ζήσῃ τῆ ζωὴ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μονάχα· τοῦ πρέπει ἓνα ὕψωμα σὲ θέσιν ἐθνικοῦ καὶ σημασίας πανελληνίου ἔργου· σὰν ἐκεῖνα τὰ ἔργα ποὺ ξεχωρίζονται μὲ κάθε λογῆς φροντίδα καὶ φυλάσσονται μέσα σὲ θῆκες, ὅμοια μὲ κείνες ποὺ ἔδραζε μέσα τους ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὴν Ἰλιάδα σέρνοντάς τη μαζί του στὰ στρατόπεδα. Ἔτσι τὰ Ἔθνη ποὺ πολεμᾶνε γερὰ νὰ κρατηθοῦνε σὲ δλους τοὺς κύκλους τῆς ζωῆς καὶ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς ἐνέργειας περιμαζεύουν ὅλες τους τίς δόξες, τίς χάρες καὶ τίς δυνάμεις, μέσα σὲ τίμιες θῆκες.....

«Εἶπε κάποιος κριτικὸς γιὰ τὸ περίφημο ποίημα τοῦ «Τρίστανου καὶ τῆς Ἰζόλδας», τὸ βγαλμένο στὸ μεσαιῶνα ἀπὸ τὸ Γερμανὸν Γότφριδ, πῶς εἶναι τὸ πρῶτον ποὺ ὕστερ' ἀπὸ τὰ λογῆς ἐρωτολογήματα μέσα στοὺς στίχους τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου παρουσίασε τὸ πάθος καὶ ὅ,τι ἡ καρδιά τοῦ ἀν-

1) Κωστῆ Παλαμᾶ, Γράμματα, τόμος δεύτερος Ἀθῆν. 1907. Σ' Γιὰ τὸν Ἐρωτοκρίτο σελ. 154—162.

θρώπου αιώνιο κλεί και ἀπέραντο. "Όμοια και τὸ ποίημα τοῦ Ἐρωτόκριτου και τῆς Ἀρετούσας φεγγοδολεῖ ἀπὸ τὸ πάθος τὸ αἰώνιο, τὸ πάθος τοῦ ἔρωτα και τῆς παλληκαριᾶς· και ξεχωρίζει ἀναμεσα στᾶλλα τῆς ἐποχῆς του γεννήματα περισσότερο παρ' ὅσο ξεχωρίζει τὸ γερμανικὸ ἔρωτοδιήγημα· και σημαντικώτερο ὅπὸ τὸν Τρίστανο και τὴν Ἰζόλδα, τὸ ποίημα τοῦ Ἐρωτόκριτου και τῆς Ἀρετούσας ταιριάζει τὴν δρμὴ τοῦ μεσαιωνικοῦ καιροῦ μὲ τὸ μεθῶσι τῶν καιρῶν τῆς Ἀναγέννησης, τὴν ξένη κληρονομιά, πού—ἤθελε δὲν ἤθελε—πῆρε ἡ Ἑλλάδα, τὴν ἀυγατίζει μὲ τὸ βᾶρος τοῦ πατρογονικοῦ θησαυροῦ, κ' ἔτσι τὴ νέα ἔθνικὴ ψυχὴ ἀκέρια και ζωντανὴ τὴν παρουσιάζει. Πόσες οἱ ἐκδόσεις τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Γότφριδ και πόσα μελετήματα συνθεμένα ἀπάνου σ' αὐτὸ και πόσα βιβλία βγαλμένα, και πού βρίσκεται χωμένο ἀκόμα και παραπεταμένο τᾶθνατο ἔθνικὸ μας ποίημα!

«Φαντασθῆτε τοὺς Ἰταλοὺς νὰ κρατᾶν τὴ «Αυτρωμένη Ἱερουσαλήμ» τοῦ Τάσσου τους, τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ φέρνουν τὰ ποιήματα τοῦ Σπένσερ, τοὺς Γάλλοι νὰ παραιτοῦν τὸ «Σίδη» τοῦ Κορνήλιου, στὴν κατάσταση πού παρατήσαμε τᾶριστούργημα τοῦ κρητικοῦ Κορνάρου. Κάτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι τὸ ποίημά του (ἀδιάφορο ἂν εἶναι ὁ Κορνάρος ὁ ἀρχικὸς του ποιητῆς ἢ δεξιὸς μονάχα συγγραφέας του, καθὼς ἄλλοι θέλουν)· μάλιστα τᾶριστουργήματα πού παραπάνου σημείωσα εἶναι τὸ καθένα πὺ πολὺ ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους του, ὅσο δὲν εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας. Καὶ δὲ βρίσκω ἄλλη ὀρθότερη και τελειωτικώτερη παρατήρηση, ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Σίθα.¹⁾

«Ἀπὸ τὸν κύριο Γιάνναρη, τὸ μόνο — ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος — ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας φιλόλογους πού ἔκαμε τὸν Ἐρωτόκριτο θέμα μᾶς καλοδουλεμένης μελέτης, μαθαίνουμε πὼς κάποτε ἢ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Κρήτης τοῦ ἔδωκ' ἐντολὴ νὰ φροντίσῃ κ' ἐκδώσῃ τὸ ποίημα, παρακινήμενη βέβαια ἀπὸ μιὰ δίκαια τοπικὴ περηφάνεια.²⁾ Καὶ σ' ἐμᾶς ὅταν ἡ πολιτικὴ μας ἠθικὴ ἀνυψοῦθῃ, ὅταν ἡ ἱστορικὴ μας συνείδηση ὀριμάσῃ, θὰ φανῇ κ' ὁ βουλευτῆς ἐκεῖνος πού θανεθῇ στὸ Βῆμα γιὰ νὰ προτείνῃ — τίποτε ἄλλο — μιὰ ἔθνικὴ ἐκδοσὴ τοῦ Ἐρωτόκριτου. Κ' ἡ Βουλὴ θὰ τὸν ἀκούσῃ ὄχι σὰν ἀερολόγο και σὰν παράξενο, μὰ σὰν πατριώτη συνετὸ και νομοθέτη πού τῆς θυμίζει λησμονημένο χρέος. Καὶ ἡ Βουλὴ θὰ ψηφίσῃ μὲ χειροκροτήματα τὴν ὀραία πρόταση... Καὶ τὸ ψήφισμα γιὰ τὸν Κορνάρο θὰ πάρῃ σάρκα, δὲ θὰ μείνῃ στὸ χαρτί,³⁾ γιατί θὰ τὴν ἐμπνέῃ τὴν ἀπό-

1) Ἴδὲ αὐτὰ ἐν σελ. CLIII.

2) Περὶ τούτου ἴδ. σελ. VIII—IX

3) "Ό,τι ὁ ἔθνους ποιητῆς προσέειπε και προσέειπε ἔγινε μετ' ὀλίγα ἔτη. Πρώτῃ ἢ Κρητ. Συνέλευσις κατὰ τὴν συνεδρίαν 23 Νοεμβρίου 1910 τὴν προτάσει τοῦ γεραροῦ αὐτῆς; Προέδρου κ. Ἀντωνίου Μιχαλιδάκη και ἄλλων ἐπιλέκτων μελῶν ἐπεδοκίμασε ταιαύτην τινὰ ἐργασίαν, μὴ ἐκτελεσθεῖσαν ὅμως διὰ τὰ ἐπικυλοῦσάντα πολιτικὰ γεγονότα, και διότι, ὅπως συνέβη πάντοτε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀμηρικοῦ Θεοστίτου εἰς πᾶσαν καλὴν βουλήν, εὐρέθῃ και ὀ ἀντιπεῖθῃ (Γ. Βορεαδῆς ἀκούων ὄνομα). Καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν τὴν συνελευσάν μετὰ τοὺς δύο ἐνόδους πολέμους ὑπεβλήθη και θερμοῶς ὑπεστηρίχθη ὅμοια πρότασις μείναισα και αὐτὴ ἀνεπιτέλετος; διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν πραγμάτων και τὸν ἐκραγέντα Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον.

φαση τῆς μελλόμενης αὐτῆς Βουλῆς ὁ ἐνθουσιασμός πρὸς τὸν ἐπικὸ διαλαλητὴ τῆς Ἑθνικῆς ψυχῆς, πρὸς τὸ νέο φανέρωμα μᾶς λαμπερῆς ἀχτίδας ἀπὸ τὸν ἥλιο τοῦ Ὁμηροῦ, ὕστερ' ἀπὸ πυκνὸ συγνεφσοκέπασμα, ἡ τιμὴ πρὸς τὰ μεγάλα καὶ πρὸς τὰ αἰώνια.....

«Δὲν εἶναι ὄνειρο ἢ ξεχωριστὴ ἐντύπωση ποῦ μοῦ προξένησε τώρα τελευταῖα τὸ ξαναδιάβασμα τοῦ Ἐρωτόκριτου.... Τὸ ξαναδιάβασα κι' ἀπόμεινα σὰ σαστισμένος ἀπὸ τὴν περίσσια του ποιητικῆς πνοῆς, καὶ τὸ χάρηκά σὰν καινούργιο κάτι, καὶ θυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ Φωριέλ, τοῦ μόνου ἴσως, ἀνάμεσα σὲ ξένους καὶ δικούς μας, ποῦ ἤυρε σύντομα λόγια καὶ γενικά, μὰ φωτεινὰ καὶ ἄξια, γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ ποίημα.¹)»

«Κι' ἀπάνου στὴ χαρὰ τῆς μελέτης μου, διαβάζοντας τὸ ποίημα, πίστευα πὼς πρῶτος ὕστερ' ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων ὑπαρξῆς, τὸ εὑρισκα καὶ τὸ ξέθαφτα. Καὶ κατάλαβα τὴν ἀλήθεια ποῦ κρύβει ὁ παράξενος λόγος τοῦ Τολστόη πὼς αὐτὸς ἀνακάλυψε τὸ Εὐαγγέλιο, ὕστερ' ἀπὸ δεκαοχτὼ αἰῶνες».

«Τὸν Ἐρωτόκριτο οἱ λογιώτατοι, κι ἀπὸ τοὺς πιδὲ σημαντικούς, τὸν εἶπαν, ἀπλὰ καὶ παστρικά, ἐξ ἄμβλωμα. Ἔτσι τὸν κρίνουν. Γιατὶ καὶ νὰ τσαλαπατᾶς τὴν θεία Ὁμορφιὰ εἶναι κατόρθωμα ποῦ νὰ σὲ κάμῃ νὰ περηφανεύεσαι.....»

Μετὰ τὰς προηγουμένως ἐκτεθείσας κρίσεις τῶσων σοφῶν καὶ σοβαρῶν ἀνδρῶν περὶ τοῦ ποιήματός τοῦ Κορονάρου, ἀφ' οὗτο μετὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Κανέλλου, τοῦ Φωριέλ καὶ τοῦ Gidel τοῦ Σάθα καὶ τοῦ Γιάνναρη τὸ Κρητικὸν ἔπος ἀποκατεστάθη εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ ὑπέροχον θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ κρίνομεν περιττὸν ἡμεῖς σήμερον νὰ προσθεσώμεν τι· δὲν ἔμεινε σχεδὸν τι δυνάμενον νὰ λεχθῆ νέον· ὁ ἀναγνώστης, ὅστις διήλθε τὰς ἀνωτέρω γνώμας καὶ κρίσεις δύναται mutatis mutandis νὰ μορφώσῃ ἐξ αὐτῶν τὴν ἰδίαν γνώμην.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διὰ τῆς θερμῆς ὑποδοχῆς καὶ τοῦ ἀδόλου τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἔδειξεν ἐμφαντικῶς τὴν πρὸς αὐτὸ ἀγάπην. Οἱ λόγοι Ἑλληνας καὶ ξένοι, ἀφ' οὗ ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατειλημμένοι ὑπὸ τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς τῶν ἔφρασσον ὠτα καὶ ὀφθαλμοὺς εἰς πᾶν πνευματικὸν προῖον μὴ προερχόμενον ἐκ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, καὶ περιεφρόνησαν καὶ παρημέλησαν καὶ τινες αὐτῶν καὶ κατελάλησαν κατὰ τοῦ ποιήματος, ἐπανήλθον κατὰ μακρὸν εἰς νηφαλιωτέραν κατάστασιν, ἤνοιξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὠτα, ἐνωπίσθησαν τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀρμονικὴν του φωνῆν, ἤσθάνθησαν καὶ ἀπέλαυσαν τῶν θελγίπτρων του καὶ σήμερον μία μόνον ἐντύπωση καὶ μία γνώμη ὑπάρχει ἐκείνη, τὴν ὅποιαν ὁ ἀφελῆς ἀλλὰ καὶ ἀσφαλῆς κριτῆς καὶ γνώστης τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀλη-

1) Ἐδημοσιεύθησαν ἀνωτέρω εἰς σελ. CXLIII ἐξ.

θοῦς ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει λαός, ὁ αὐτοδίδακτος δημιουργὸς καὶ κριτὴς τοῦ εἵδους τούτου τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς λαός, ἐπὶ αἰῶνας εἶχε καὶ διεφύλαξεν, ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ὑπέροχον ἔργον τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ.

Ἐρωτόκριτος — Ἑλληνικὸς λαός.

Ἄφ' οὗ τὸ Κρητικὸν ποίημα ἐντὸς βραχείας χρόνου διαδοθὲν ἐγένετο κοινὸν ἀνάγνωσμα καὶ ἀγαπητὸν ἐντρυφήμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπολείπεται νὰ ἴδωμεν ποίαν ἐπίδρασιν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ κατὰ ποίους τρόπους ἐξεδηλώθη αὐτῇ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξήγτασεν ἐπιτυχῶς ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐντριβέστατος καθηγ. κ. Ν. Πολίτης ἐν τῇ γνωστῇ μελέτῃ του, ¹⁾ ἐξ ἧς καὶ παραθέτομεν κατωτέρω τὰ κυριώτερα σημεῖα.

«Ἐνεκα τῆς μεγάλης διαδόσεως αὐτοῦ εὐεξήγητος εἶναι ἡ ροπή, ἣν ἔσχε τὸ βιβλίον πρὸς τὸν βίον τοῦ ἑλλην. λαοῦ. Ὀλίγον ἀτέχνως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνακριβῶς, ἐκθέτει ὁ Φωτεινὸς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς διασκευῆς του τὰ ἠθικὰ διδάγματα, τὰ ὅποια δύνανται οἱ ἀναγνώσται τοῦ Ἐρωτοκρίτου νὰ ἀρυσθῶσιν ἐκ τούτου. Οὐδὲν ἦττον διὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν πολλοὶ γονεῖς, ὑπολαμβάνοντες ὅτι ἐκ τῆς ἀφηγήσεως καὶ τῆς ἐξυμνήσεως ἐρωτικῶν παθῶν σφόδρα ἀμφίβολον ἦτο τὸ ἠθικὸν κέρδος, μάλλον δ' ὅτι ταῦτα συντελοῦσιν εἰς διαφθορὰν τῶν νέων, ἀπηγόρευον τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὰ τέκνα των· τοῦτο δ' ὅμως οὐδαμῶς περιέστελλε τὴν διάδοσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τοῦναντίον τὸ δριμύ θέλημα τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, ἐκέντριζεν εἰς ὁρμὴν πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἐμποδίων.

«Οὕτω δ' ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν οἱ ἀγνοοῦντες τὸν Ἐρωτόκριτον, διότι καὶ οἱ ἀναλφάβητοι πολλάκις εἶχον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούωσιν ἀναγινωσκόμενα ἢ ἀποστηθιζόμενα ἀποσπάσματα αὐτοῦ· ἔθεν γενικῇ ἦτο ἡ προαίτιος ἐκ τούτου ὠφέλεια. Συντέλει δ' εἰς μὲν ὁμορφίαν τοῦ ἠθους, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῆς καλλισθησίας τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ποιητικῶν καλλωνῶν, τῶν γενναίων νοημάτων, καὶ τῆς ἀδραῆς ἀψόγου καὶ ἀρμονικῆς στιχομετρίας. Ἐν ἡμέραις δουλείας καὶ ἐσχάτης ἐθνικῆς καταπίπτεισος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἠτύχησε νὰ ἔχῃ εἰς χεῖρας του ἀνάγνωσμα πολλῶν ὑπερτερον τῶν συνήθων δημῶδων βιβλίων τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἡ βαθεῖα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐντύπωσις ἐκδηλοῦται καὶ εἰς πολλὰ φαινόμενα τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ὧν τὰ γνωστὰ ἡμῖν ἀναγράφομεν ἐν τοῖς ἐξῆς».

Ὁ καθ. Πολίτης ἀναγράφει ὅτι ἐν Κεφαλληνίᾳ Ἄριτόκριτος λέγεται μετωνυμικῶς ὁ εὐεῖδης καὶ κομψὸς νεανίας, καὶ ἐν Ἀθήναις Ἐρω-

1) Νικ. Πολίτου, Ἐρωτόκριτος σελ. 20 ἐξῆς.

τόκριτος λέγεται ὁ ἔρωτομανῆς νεανίσκος. Ἐκ Κεφαλληνίας (κατ' ἀνακοίνωσιν Σπ. Παγώνη) ἀναγράφει τὴν παροιμίαν,

καὶ ποῦθεμ ποῦ Ρωτόκριτος καὶ ποῦθεμ ποῦ Ἄρετοῦσα!
 μὲ τὴν σημασίαν οὔτε οὔτε ὁ νέος εἶναι περικαλλῆς οὔτε ἡ νέα.

Ἄναφέρει μετὰ ταῦτα τὸν μεταρρυθμισμένον στίχον τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸν μεταπεσόντα εἰς παροιμιώδη ἔκφρασιν

Τᾶκουσες (ἢ τᾶμαθες) Ἄρετοῦσά μου τὰ θλιβερὰ μαντῆτα;
 καὶ τὰ ἔρωτικά ἄσματα, ἐν οἷς ἀνευρίσκονται ἀναμνήσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου
 Τοῦ Ρωτόκριτου τὰ πάθη, τὰ παθα γὰ μίαν ἀγάπη
 καὶ Ἐένος γιὰ σένα κ' ἔρημος στὸν κόσμον ἐγυροῦσα
 καθὼς ὁ Ἐρωτόκριτος διὰ τὴν Ἄρετοῦσα.)

Καὶ ἄλλα λιανοτράγουδα εἶναι γνωστὰ εἰς τὸν κ. Πολ. ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἔραστὰς τοῦ ἔπους π.χ.

Τὰ πάθη μου δὲν τὰ παθε μὴδὲ ἡ Ἄρετοῦσα
 ποῦ γάπα τὸ Ρωτόκριτο καὶ τὴν ἔυτραγοῦσα²⁾

καὶ Τὰ πάθη τοῦ Ρωτόκριτου ἔπαθα γὼ γιὰ σένα
 Καὶ σὺ δὲν εἶσαι ἡ Ἄρετὴ νὰ σὲ πονῆ γιὰ μένα,

ἢ Τὰ πάθη τοῦ Ρωτόκριτου τὰ παθα γὼ γιὰ σένα
 νὰ μὴν τὰ πάθη Χριστιανὸς καὶ κάθε μάννας γέννα³⁾

Εἰς τὰ ἀνωτέρω τοῦ κ. Πολ. προσθέτομεν ἀκόμη τὴν Κρητικὴν παραλλαγὴν

Τὰ πάθη τοῦ Ρωτόκριτου ἦπαθα γὼ γιὰ σένα
 μὰ σὺ δὲν εἶσ' ἡ Ἄρετὴ νὰ μ' ἀγαπᾷς ἐμένα

Καὶ τὴν κοινοτάτην ἐμφθόν,

Τοῦ Ρωτόκριτου τὰ παθη
 ἦπαθα γιὰ μίαν ἀγάπη

Ἄναγράφομεν ἀκόμη καὶ τὰ ἐξῆς δίστιχα τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τὰ ὁποῖα ἀπηντήσαμεν εἰς δημοτικὰ τραγούδια,

Πολλὰ πουλλιὰ κυνήγησα καὶ λέσι με πετρίτη,
 μὰ δά μπερδεύτηκα κ' ἐγὼ κ' ἐπιάστηκα ἀπ' τὴ μύτη⁴⁾

[Ἐρωτοκ. Β 227—8

καὶ θωρεῖς τὴ τούτῃ τὴν καρδιά; πυρὴ φωθιά τὴν καίγει

1) Τὰ ἀνέγραψε πρῶτος ὁ Κανέλλος εἰς τὴν *Leukothea* I σελ. 171.

2) Θήρας ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς Ν. Πεταλά. Παραλλαγὰί τούτου κρητικὴ παρὰ Γιάνναρη Περὶ Ἐρωτοκρίτου σελ. 39 καὶ ἀθηναϊκὴ παρὰ Καμπούρογλου Ἰστορ. Ἀθηναίων τόμ. Α' σελ. 272.

3) Ἰδὲ διαφόρους παραλλαγὰς παρὰ Πολίτη σελ. 23 καὶ 26.

4) Νεοελλην. Ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ τομ. Α μερ. Α φυλ. 5 σελ. 287 στιχ. 401.

στ' ἄμμόνι κοπανίζεται κ' ἔρωτας τῆ παιδευγεῖ¹⁾

[Ἐρωτ. Β 197—8]

καὶ ἐγάπον σε ποῦ πέθαινα καὶ τώρα φαίνεται μου
ἓνα κερὶ ἀφτούμενο ἐβάστου κ' ἔσβυσέ μου²⁾

[Γ 1396]

Ἦ ο κ. Κουκουλῆς κατέγραψεν ἐκ Βάμου Κρήτης³⁾ καὶ τὸ ἐξῆς δίστι-
χον, τὸ ὁποῖον καὶ καθ' ἕλλην τὴν Κρήτην ἀκούεται,

Κουζουλαμένος καὶ ντελῆς γυρίζω γῶ γιὰ σένα,
μὰ σὺ δὲν εἶς ἢ Ἄρετὴ νὰ μ' ἀγαπᾷς ἐμένα.

Εἰς Λαογραφίαν τόμ. Δ' σελ. 100 ὁ κ. Π. Δ. Σεφερλῆς δημοσιεύει
τὸ ἐξῆς τετράστιχον ἐξ Ἄργους,

Ἦ Ἐρωτας ἀνυφαντῆς μὲ πανουργιὰ ἐγίνη
ἀρύχνη ἔστησε ψηλά, καὶ πιάστηκα ἔς ἐκείνη,
καὶ γιὰ νὰ φύγω δὲν μπορῶ, μὲ τὰ φτερά μὲ σώνει,
αὐτὸς ζυγώνει ἀπὸ κοντά, κὶ ἀπὸ μακριὰ σκοτώνει.

Οἱ μὲν δύο πρῶτοι στίχοι προσῆλθον ἐκ τοῦ Ἐρωτοκ. Α 1237—8, οἱ
δὲ ἄλλοι δύο ἐκ τῶν Α 1255—1256 μὲ ἀρκετὰς ἀλλοιώσεις.

Εἰς Συλλογὴν Κρητικῶν ἐπιστολῶν⁴⁾ σελ. 35 εὑρηται ἄλλιον παρηλ-
λαγμένον τὸ δίστιχον τοῦ Ἐρωτοκ. Β 479—480,

Ἦ Ἄν ἔχω τὴν ἀπομονὴ καὶ νὰ μηδὲν ὀκνῆσω
θάρθη καὶ μένα ἢ ἀράδα μου καὶ τότε θὰ ψαρῆσω.

καὶ εἰς σελ. 55 τὸ τοῦ Ἐρωτοκ. Γ 117—118,

ἐμάρανε τ' ὀλπίδες μου σὰν τοῦ δεντροῦ τὰ φύλλα,
ὄντα τὰ ψύγουν οἱ χιονιὲς καὶ κάνουσιν τα ξύλα.

Καὶ εἰς λιανοτράγουδον Ρούμελης εὐρίσκεται ἕμοιον δίστιχον (Πολίτου
Ἐκλογαὶ 135 κε').

Εἰς Λιανοτράγουδα 1866⁵⁾ εὐρίσκεται τὸ δίστιχον,

Ἦ Ἐγὼ εἶμ' ἐκεῖνο τὸ πουλὶ ποῦ ἔς τὴ φωτιὰ σιμώνω,
καίγουμεναι, στάχτη γίνουμεναι, καὶ πάλι ξαναϊώνω.

τὸ ὁποῖον ἐλήφθη ἐλάχιστα τροποποιηθὲν ἐκ τοῦ Ἐρωτοκ. Β 253—254
(τὸ μυθολογικὸν πτηνὸν φοινιῆς σύμβολον τῆς περικεφαλαίας τοῦ Ἀφέντη
τῆς Κορώνης).

Εἰς τὰ Κρητικὰ ἄσματα τοῦ Γιάνναρη⁶⁾ δημοσιεύεται ὑπὸ τὸν τίτλον

1) Αὐτόν: σελ. 295 στιχ. 512.

2) Αὐτόν: σλ. 308 στ. 681.

3) Φαιδ. Κουκουλῆ, Λαογραφ. Σύμμικτα ἐκ Βάμου ἐν Λαογραφίᾳ Α σελ. 296 στιχ. 110.

4) Συλλογὴ Κρητικῶν Ἐπιστολῶν, Ἀθην. 1878 [ὑπὸ κ. Ἐμμ. Βαρδίδη.]

5) Ν. Πολίτου, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἀθην. 1914, 135 κβ'.

6) Jeannarakī, Kretas Volkslieder, Leipzig 1876 σελ. 171, ἄσμ. 218. Πολίτου,
Ἐκλογαὶ Τραγουδ. 226, Ὁ ξενιτεμάς.

ὁ Ξενίτε μὲς τὸ ἐξῆς ἄσμα,

Ἄδερφ' αὐτὸς ὁ λοῖσμός κ' αὐτ' ἢ μεγάλ' ὀδύνη,
 ὥστε νὰ βροῖκεσ' ἐπαδὰ ἔς τὴ χώρα δὲ σ' ἀφίνει.
 Πάντα θενὰ σὲ τυρανᾶ χειμῶνα καλοκαῖρι,
 Ἄ δὲ μακρύνῃς ἀπὸ ἴνα νὰ πάῃς ἔς ἄλλα μέρη.
 Ποῦ νὰ ἰδῆς τόπους ὁμορφους, ποῦ δὰ δὲν τῆ κατέχεις,
 Γιατ' εἶσαι μ' ἓνα λοῖσμό, πίντα μιὰν ἔγνοιαν ἔχεις.
 Νὰ ἰδῆς ἔς τὰ ξένα ἔς τὰ μακρὰ τί κάνουν πῶς περνοῦνε,
 Ἴντα λογιῆς πορεύγονται κ' ἴντα λογιῆς μιλοῦνε·
 Νὰ ἰδῆς ἀντέθια ἄλλων ἴντα λογιῆς ἀλλάσσουν,
 Πῶς πράσσουν εἰς τὰ νιόταν τῶν, πῶς πράσσουν σὰ γεράσουν·
 Βρύσαις νὰ ἰδῆς καὶ ποταμούς, χώραις, χωριά καὶ δῖση,
 Νὰ σοῦ φανῆ παρᾶξενον ὁ κόσμος πῶς ἀλλάσσει.

τὸ ὅποιον πλὴν ἐλαχίστων μεταβολῶν ἔνεκα τῆς στοματικῆς παραδόσεως εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ἐρωτοκ. Α 1269—1284, ἔπου ὁ Πολύδωρος προτρέπει τὸν Ἐρωτόκριτον νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ νὰ λησμονήσῃ τὸν ἔρωτά του.

Εἰς δημοτικὸν ἄσμα¹⁾ εἰκονίζεται ἡ Ἀρετὴ ὡς Κλεφτοπούλλα περιτρέχουσα τὰ κορφοβούνια νησιτικὴ καὶ διψασμένη θέλουσα νὰ ἀποφύγῃ τ' ἀρραβῶνιασμα τὸ ὑπὸ τῆς μητρὸς τῆς ἐπιβαλλόμενον,

Διποῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
 διψᾶ κ' ἢ δόλια ἢ Ἀρετὴ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
 δώδεκα μέρες νησιτικὴ καὶ δέκα διψασμένη,
 κ' ἢ μάννα τῆς τῆς ἔλεγε κ' ἢ μάννα τῆς τῆς λέγει,
 Δῶσ' μ' Ἀρετὴ τὸ λόγο σου γιὰ νὰ σ' ἀρραβωνιάσω.
 Δε σ' τόπα, μάννα, μιὰ φορὰ, δὲ σ' τόπα τρεῖς καὶ πέντε
 δὲν πάγω γῶ κτλ.

εἰς τὸ δημῶδες ἄσμα ἔχομεν ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κρητ. ποιήματος εἰς τὸν κλέφτικον κύκλον τῆς Ρούμελης.

Βέβαιον θεωρῶ ὅτι ἐπιμελεστέρα ἔρευνα εἰς τὴν δημοτικὴν ποιήσιν μάλιστα τὴν ἐρωτικὴν θὰ εὔρη πολλὰ ἀκόμη τὰ ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου δάνεια.

Κύρια ὀνόματα ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ὁ καθ. Πολίτης ἐσημείωσεν (σελ. 21 σημ. 2) ὅτι «ὡς βαπτιστικὸν ὄνομα οὔτε τὸ Ἐρωτόκριτος οὔτε τὸ Ἀρετοῦσα συνηθίζεται· ἂν δὲ που ἀκούεται τὸ ὄνομα Ἀρετοῦσα, οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ ἔπος, ὃν ὑποκοριστικὸν τοῦ συνήθους ὀνόματος Ἀρετῆς. Ἀλλ' ὡς ὀνόματα λέμβων ἀμφότερα δὲν εἶναι σπάνια. Ὁ κ. Κονδυλάκης ὁμοίως²⁾ βεβαιώνει· ὅτι εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου

1) Ποιητικὸς Ἀθῶν. περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Ζακύνθῳ τομ. Α', Ζάκυνθος 1887 σελ. 234.

2) Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τομ. Δ 1893 σελ. 30.

φέρεται τὸ ὄνομα Ἐρωτόκριτος ὡς βαπτιστικόν. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνωτέρω τοῦ κ. Πολίτου δημοσίευσιν ἐστάλησαν εἰς αὐτὸν ἀνακοινώσεις ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος (μάλιστα ἐξ Ἑπτανήσου) βεβαιῶσαι τὴν ὑπαρξίν καὶ τῶν δύο ὀνομάτων Ἐρωτόκριτος καὶ Ἀρετοῦσα ὡς βαπτιστικῶν ὀνομάτων· οὕτως ἐβεβαιώθη ὅτι εὐρίσκεται τὸ Ἐρωτόκριτος εἰς Κεφαλληνίαν,¹⁾ Κέρκυραν, Ζάκυνθον, Ἀθήνας, Κρίσσαν, Μέγαρά, Κ)πολιν, Χάλκην, Κυκλάδας, Θεσσαλονίκην.²⁾ Καὶ τὸ ὄνομα δὲ Ἀρετῆ εἶναι πολλαχοῦ κοινὸν (οὐχὶ τόσον τὸ Ἀρετοῦσα).

Ἐν Κρήτῃ τὸ μὲν Ἀρετῆ ἀκούεται συχνὰ (οὐχὶ τὸ Ἀρετοῦσα), σπανιώτατα δὲ τὸ Ἐρωτόκριτος. Διεξεληθὼν τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς νήσου τὸ εὖρον μόνον διὲς ὡς κύριον ὄνομα καὶ ἅπαξ ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον.

Συχνότερον ἀκούονται ἐν Κρήτῃ δύο ἄλλα ὀνόματα παραληφθέντα βεβαίως ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἦτοι τὸ Χαρίδημος ἀκουόμενον πολλάκις καὶ τὸ Φροσύνη τὸ ὁποῖον ἠκούετο μὲν βεβαίως καὶ πρότερον, ἄλλὰ θὰ ἐπυκνώθη ἢ χορηγίς του μὲ τὸν Ἐρωτόκριτον.

Τοπωνυμία ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ὁ καθ. Πολίτης λέγει τὰ ἐξῆς περὶ λαϊκῶν παραδόσεων σχετιζομένων πρὸς τοὺς τόπους τοῦ ποιήματος (σελ. 22).

«Ὁ λαὸς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πλασμάτων τοῦ ποιητοῦ, ἐξήτησε νὰ ὀρίσῃ τοὺς τόπους τῶν γεγονότων, ἐντεῦθεν δ' ἐπήγγασαν αἱ πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν συνδεδόμεναι τοπωνυμίας. Τῆς Ἀρετοῦσας τὸ Παλάτι ἢ Παλάτι τῆς Ἀρετοῦσας ὀνομάζονται ἐν πολλαῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου θέσεις, ἐν αἷς ἐρείπια παλαιῶν οἰκοδομημάτων.³⁾ Ἐν Ἀθήναις δὲ ἡ φαντάσια τοῦ λαοῦ ὥρισε τὸν τόπον, ὅπου καθείρχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως πατρός τῆς ἢ Ἀρετοῦσα. Σπηλιὰ ἢ φυλακὴ τῆς Ἀρετοῦσας ὀνομάζεται τὸ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα φυλακὴ τοῦ Σωκράτους γνωστότερον πανάρχαιον τριπλοῦν κατασκευάσμα ἐν τῇ βράχῃ τοῦ λόφου τοῦ Μουσειοῦ «γιατὶ λέγουσιν» κατὰ τὴν παράδοσιν «πῶς ἐκεῖ ἐφυλάκισεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀθήνας τὴν κόρη του Ἀρετοῦσα, ποῦ ἤθελε νὰ τὴν τυραννήσῃ γιὰ τὸν Ἐρωτόκριτο». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μουνυχίᾳ τὸ σπουδαϊότατον τῶν ἐν αὐτῇ ὑπογεῖων ὀρυγμάτων νομίζε-

1) Ὁ ἐκ Κεφαλληνίας κ. Σπ. Παγώνης καὶ δι' ἐπιστολῆς τοῦ μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ὀνόματα Ἐρωτόκριτος εὑρεν ἐν Κεφαλληνίᾳ.

2) Λογογραφία Α σελ. 409—411, 679 καὶ Β 450. Κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἐρωτοκρίτου καὶ εἰς τὴν ἐφημερίδα Πρωτὴν ἡν 8 Σεπτεμβρίου 1912 ἐν σελ. 5 «Χθὲς τὴν νύκτα συνελήφθη ὁ χωροφύλαξ Ρότας Ἐρωτόκριτος, διότι ἐν μέθῃ διατελὼν ἐπεροδόλησε πρὸ τοῦ Πανελληνίου χάριν διασκεδάσεως». Καὶ ἐν Καρπάθῳ ἀκούεται τὸ ὄνομα Ἐρωτόκριτος.

3) Πολίτου. Παραδόσεις· σελ. 79—80 ἰδ. καὶ Α. Κ. Χούμην ἐν Ἀνατολ. Ἐπιθεωρήσει 1873 τομ. Α. σελ. 9.

ται επίσης ότι ἦτο τῆς Ἀρετούσας ἡ εἰρκτὴ καὶ ὀνομάζεται διὰ τοῦτο Σπηλιὰ τῆς Ἀρετούσας.¹⁾

Ὁ κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηναίων (τομ. Α' σελ. 291—2) γράφει,

«Ἡ πεποιθῆσις ὅτι ἡ Ἀρετούσα εἶναι Ἀθηναία ἦτο βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ· μέχρι τῆς σήμερον δὲ δεῖκνυται ἐν Πειραιεὶ τὸ Σπήλαιον τῆς Ἀρετούσας, ὅπερ ἐχορησίμεισε τὸ πρῶτον ὡς φυλακὴ, εἶτα δὲ καὶ ὡς τάφος αὐτῆς».

Ὁ Ε. Ellissen (Polyglotte der Europ. Poesie 1846 σ. 276) ἀναφέρει ὅτι δύο Ἀθηναῖοι τοῦ ἔδειξαν ἐν Ἀθήναις τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου, λέγοντες ὅτι εἶναι ἐρείπια τοῦ παλατιοῦ τοῦ παλαιοῦ Πήγα Ἡράκλῃ, καὶ ὅτι τὸ παλάτιον ἐκεῖνο συνεχαινώνει δι' ὑπονόμων «μὲ τὸ ἅγιον κἄστρον». Ἄγνωστον ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι ἐπανελάμβανον δημῶδη παράδοσιν ἢ ἐπλαττον πρόχειρον ἐξήγησιν τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς παλαιοῦ μνημείου.

Λαϊκὰ ἀπεικονίσεις καὶ μεταμφιέσεις. Ὁ κ. Πολίτης²⁾ γράφει,

«Ἐκ τῶν ἁσματιῶν τούτων κατάδηλον γίνεται, ὅτι ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετούσα θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ὡς οἱ τέλειοι τύποι ἐραστῶν, ὧν ὁ ἔρωσ μετὰ δεινότητάς δοκιμασίας ὑπερενίκησεν εὐτυχῶς πάντα τὰ ἐμπόδια. Ὅθεν δὲν εἶναι ἄπορον, ὅτι οἱ ἐρωτόληπτοι ἐκ τοῦ ὄχλου στίζουσιν εἰς τὸ στήθος ἢ εἰς τοὺς βραχίονας αὐτῶν εἰκόνας τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς Ἀρετούσας,³⁾ φιλοτιμούμενοι νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς τὰ ἰδεώδη ταῦτα πρότυπα, καὶ νὰ δείξωσιν ὅτι μετὰ καρτερίας ἐπίσης ὑφίστανται τὰ ἐρωτικὰ βῆσσανα καὶ πάθη.

«Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετούσα καταλέγονται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρετηρήσαμεν, εἰς τὰ ὀλίγα θέματα, τὰ ὁποῖα ἀρέσκειται νὰ ἀπεικονίξῃ ἡ δημῶδης τέχνη, ἂν δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν ἔργα τέχνης ἀπειρόκαλα καὶ ἄξεστα βαναυσουργήματα, τὰ κοσμοῦντα τοὺς τοίχους καπηλείων ἢ τὰ ἐστιγμένα σώματα βαναυσουργῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦ μὲν Ἐρωτοκρίτου ὁ τύπος κατ' οὐδὲν σχεδὸν διαφέρει, εἰμὴ ὅτι παρίσταται ἀγένειος, τοῦ τύπου τοῦ Μακεδόνου, τοῦ ἑτέρου προφίλους θέματος τῆς δημῶδους γραφικῆς, ἦτοι ἀρχαίου Ἑλληνοσ ὀπλίτου, ὡς φαντάζεται αὐτὸν ὁ λαός, φοροῦντος δηλ. χλαμύδα, κράνος προσομοιάζον πρὸς τὸ κορινθιακόν, καὶ θώρακα βραχύν, τοῦ ὁποῖου αἱ πτέρυγες μόλις που καλύπτουσι τὴν κοιλίαν, καὶ ἔχοντος εἰς τὴν δεξιᾶν κοντάριον, εἰς τὴν ἀριστερὰν σκουτάριον, εἰδὸς τι πέλτης, διάφορον τῆς ρωμαϊκῆς ἀσπίδος (scutum), ἧς ἔχει

4) Πολίτου, Παραδόσεις Α' σελ. 79—80.

2) Πολίτου, Ἐρωτόκριτος, σελ. 26 ἐξῆς.

3) Πολίτου, ὁ περὶ τῶν Γοργῶνων μῦθος παρὰ τῶ ἑλλην. λαῶ Ἀθην. 1878 σ. 3.

τὸ ὄνομα. Τῆς δ' Ἀρετοῦσης ὁ τύπος δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὠρισμένος καὶ ἄλλοι ἄλλως γράφουσιν αὐτόν· μᾶλλον δ' ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτήρος τῆς περιβολῆς τῆς ἀπεικονιζομένης εἰκονίζεται ἢ πρόθεσις τοῦ τεχνίτου, διότι ἡ Ἀρετοῦσα δὲν πρέπει νὰ ὁμοιάζη πρὸς τὰς σημερινὰς νεάνιδας, ὅθεν ζωγραφεῖται ἀσκεπῆς τὴν νεφαλὴν καὶ γυμνὴ τὸν τράχηλον καὶ τὰς ὠλένας». ¹⁾

«Κατὰ τὸν τύπον περίπου τοῦτον τῆς γραφῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου διασκευάζουσι τὴν μεταμφεσίιν των οἱ θέλοντες νὰ παραστήσωσι κατὰ τὰς ἀπόκρως τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους. Διότι δὲν εἶναι ὅλως ἀσυνήθης ἢ ἐμφάνισις κατὰ τὰς ἀπόκρως προσωπιδοφόρον μετημφισμένων εἰς Ἑρωτοκρίτους, δυσκόλως δ' ὅμως διακρινομένων τῶν κοινοτάτων καὶ συνηθεστάτων Μακεδόνων. Καὶ κατὰ τὰς ἐφετινὰς (1909) ἀπόκρως εἶχομεν ἐν Ἀθήναις ἓνα Ἑρωτοκρίτον, ἐμφανισθέντα κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς γρῆσφάγου».

Παραστάσεις Ἑρωτοκρίτου. Μετὰ ταῦτα ὁ καθ. Πολίτης ὁμιλεῖ περὶ ἐθίμου παραστάσεων σκηνῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐξακολουθοῦντος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

«Ἀλλὰ πολλῶ σπουδαιότερα τῶν μεμονωμένων τούτων μεταμφίσεων, ἐμφαίνουσαι ὅπόσον γνωστὸν καὶ πρόσφιλές εἶναι τὸ ἔπος εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, εἶναι ἡ παράστασις κατὰ τὰς ἀπόκρως σκηνῶν τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ ἡ ἀπαγγελία μακρῶν ἀποσπασμάτων αὐτοῦ. Ἐνιαχοῦ ὁμιλοῖ μετημφισμένων ὑποκρίνοντα πρόσωπα τοῦ ἔπους καὶ πρὸ τοῦ συνηγμένου πλήθους τῶν θεατῶν ἀπαγγέλλουσι ἕκαστος τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια ὑποδύονται, στίχους καὶ μιμοῦνται κινήσεις καὶ πράξεις συμφώνους πρὸς τοὺς λόγους καὶ πρὸς τὰς περιγραφὰς τοῦ ποιητοῦ».

Τοιαύτην παράστασιν περιγράφει ὁ Χ. Ἀννίνος²⁾ γενομένην κατὰ τὰς Ἀπόκρως τοῦ 1889 ἐν τῇ πρὸ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Αἰγιαλοῦ πεδίῳ τῆς Σάμης (τῆς Κεφαλληνίας), καὶ ἡ ὅποια κατ'ἀνακοίνωσιν αὐτόπτου ἐγένετο ὡς ἑξῆς,

«Οἱ ὑποκριταὶ ἦσαν κάτοικοι τοῦ χωρίου Πουλιάτω, οἵτινες ἀνέκαθεν, ὡς φαίνεται, χαίρουσι τὸ προνόμιον τοῦτο, τυγχάνοντες ἐμμουσότεροι τῶν γειτόνων των. Ἀφ' οὗ ἠσκήθησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου, διανεμηθέντες πρότερον τὰ οἰκεία μέρη, μετέβησαν ἐν πομπῇ κατὰ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν εἰς τὸν τεταγμένον χώρον, προηγουμένων τῶν σαλπύγγων, τῶν βουκλίων κατὰ τὸν ποιητὴν, καὶ ἐπομένου πολλοῦ πλήθους. Ἐφερον προσωπίδας καὶ ἱμάτια προερχόμενα ἐκ τῆς ἀποθήκης

1) Αἱ εἰκόνες τῶν νεωτέρων Ἑνετικῶν ἐκδόσεων εἰλημμένοι ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Φωτεινοῦ. ὡς ἐξηκολίωσεν. ὁ κ. Πολ. παρέχουσιν ἑνωτιὰν τινὰ τῶν τύπων τούτων. Ἀκριβέστερον δύναται νὰ λεγῆι ὅτι ὁ λαὸς τοῦς τύπους τούτους παρέλαθεν ἐκ τῶν ἐκδόσεων τούτων.

2) Χ. Ἀννίνου, Παράστασις τοῦ Ἑρωτοκρίτου, Ἐθίμιον τῶν Ἀπόκρῶν ἐν Ἑστῆ εἰκονογραφημένη 1890 τόμ. Α. σελ. 119.

τοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς νήσου θεάτρου. Βεβαίως ἡ τοιαύτη περιβολὴ δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τοῦ Κορνάρου, οἵτινες ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποιητοῦ ἀντεπροσώπουν τοὺς ἱππότες τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων κακῶς ἤρμοζον.....

«Συνήλθον λοιπὸν οἱ χωρικοὶ εἰς τὸν τεταγμένον χώρον, ἐνθα εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐπίτηδες ἐξέδρα, τὸ πατάρι, ὡς τὸ ἀποκαλεῖ ὁ ποιητής, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔλαβον θέσιν ὁ Ρήγας, ἡ Ρήγισσα, ἡ Ἀρετοῦσα μετὰ τῆς τροφοῦ τῆς Φροσύνης, οἱ κήρυκες κλπ. Οἱ ἄλλοι οἱ ὑποκρινόμενοι τὸν Ἐρωτοκρίτον καὶ τὰ μετασχόντα τοῦ ἱπποτικῆ ἀγῶνος ρηγόπουλλα καὶ ἀρχοντόπουλλα, τὸν Καραμαντίνην, τὸν Κρητικὸν καὶ τοὺς ἄλλοις ἐξετέλεσαν τὸ κονταροκτύπημα, διότι ἐξ ἄλλων τῶν σκηνῶν τοῦ ἐκτενοῦς ποιήματος αὐτὴ συνήθως προτιμᾶται διὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις ὡς θεαματικωτέρα. Οἱ ὑποκριταὶ ἠγωνίζοντο πεζοὶ καὶ ὄχι ἔφιπποι, ὡς θέλει ὁ ποιητής, καθότι τὸ τοιοῦτον θὰ καθίστατο δυσχερεστὴν τὴν διεξαγωγὴν τῆς παραστάσεως. Μὲ διεβεβαίωσεν ὁ δούς μοι τὰς πληροφορίας ταύτας, ὅτι οἱ χωρικοὶ ἀπήγγελλον ἀπταιστως τοὺς στίχους τοῦ ποιήματος, ὅτι ἡ παράστασις διεξήγετο μετὰ ζωηρότητος καὶ ἐτοιμότητος, ἦν ἤθελον ζηλεύσει ἡθοποιοὶ δόκιμοι. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἐνθυμεῖται ἀν ἦτο καὶ τις ἀπαγγέλλων τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ περιγραφικὸν τοῦ ποιήματος μέρος, ὅννευ τοῦ ὁποίου ἀούνδετον θ' ἀπέβαιναν ἐν τῇ παραστάσει τὸ δραματικὸν μέρος· ἀλλ' ἐγὼ πιστεύω ὅτι οἱ νοήμονες χωρικοὶ δὲν θὰ τὸ παρέλειψαν».

Ὁ κ. Πολ. λέγει, «Τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶναι μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι, ὡς εἰκάζει ὁ Ἄννινος. Ὡς μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ Α. Καραβίτσας, εἶδε παῖς ἔτι ὦν τοιαύτας παραστάσεις σκηνῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατὰ τὰς ἀπόκρεως εἰς τὴν πατρίδα του Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας. Ἐπίσης ἐσυνειθίζετο καὶ ἐν Ἀμφίσσῃ, ὡς ἔμαθον παρὰ τοῦ Ἀμφισσεῶς διδάκτορος Ἀλεξ. Δελμούζου, καὶ ἐν Ναυπάκτῃ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ι. Βλαχογιάννη».

Νεώτεροι ἀνακρινώσεις περὶ παραστάσεων τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐγένοντο εἰς τὸν κ. Πολ. καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Λαογραφίαν Α σελ. 410 καὶ Β 451 ἦτο: ἐκ Ζακύνθου (Κ. Πασαγιάννης), ἐκ Λαγκάδας Λεύκτρων τῆς Μάνης (Δ. Βαχαβίλος), καὶ πάλιν ἐκ Ζακύνθου (Σπυρ. Δὲ Βιάζης), καὶ μάλιστα πάντων ἐν Κεφαλληνίᾳ (Σπ. Παγώνης ἐν Λαογραφ. Α σελ. 409).

V

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΑ

Περὶ τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου τούτου γίνεται λόγος περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώ-

ματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Τοῦτου τὰ μὲν καθ' ἕκαστα γνωρίσματα καὶ φαινόμενα ἐξετάζει: ὁ σοφὸς καθηγ. κ. Χατζιδάκις ἐν ἰδιαίτερω κεφαλαίῳ¹⁾, τὰ δὲ γλωσσικὰ στοιχεῖα ἐν πρὸς ἐν καταγράφονται ἐν τῷ Γλωσσάρῳ.²⁾ Μόνον ἄρα γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις ὑπολείπεται νὰ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα.

Ὅπως περὶ τῶν ἄλλων ζητημάτων τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸ ποίημα τοῦτο ἐξηγέθησαν γνῶμαι ἐν πολλοῖς πεπλανημένοι καὶ ἀμελέτητοι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ ποιήματος. Τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔχει τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς ἰδιωτισμοὺς του καὶ εἰς τὸν λεκτικὸν του θησαυρὸν καὶ εἰς τοὺς τυπικοὺς του σχηματισμοὺς, καὶ ὁ μὴ Κρῆς ἀναγνωστὴς εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παρασκευασθῆ, ἵνα ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας ταύτας καὶ γίνῃ κάτοχος αὐτοῦ. Ἡ δυσκολία αὕτη, ἣν ἐτόνισαν πολλοὶ ἐκ τῶν παλαιότερων μάλιστα ξένοι, ἐγένετο αἰτία νὰ δοθῇ χαρακτηρισμὸς τῆς γλώσσης τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἀνακριβῆς καὶ ἀδικος.

Οὕτω λ.χ. ὁ διασκευαστὴς τοῦ Νέου Ἑρωτοκρίτου Διον. Φωτεινὸς θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀτυχή ἀπόπειραν τῆς στρεβλώσεως τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος ἔγραψεν ἐν τῷ Προλόγῳ «Ἡ παρούσα ἐποποιΐα μὲ τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς φράσιν παλαιὰν τῆς Γραικικῆς Κρητικῆς διαλέκτου, μὲ ἰδιωτισμοὺς πολλὰ ἀηδεῖς καὶ λέξεις βαρβαρικὰς σχεδὸν δυσνοήτους». Τοιαύτην ἐντύπωσιν ἔκαμεν, ἢ τοῦλάχιστον προσεποιεῖτο ὅτι τοῦ ἔκαμεν, τὸ ἰδιωματικὸν τῆς λέξεως τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἰς τὸν ἀκαλαίσθητον σιχοπλόκον. Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Γερμανὸς Nicolai, τοῦ ὁποίου τὴν περὶ Ἑρωτοκρίτου κρίσιν εἶδομεν προηγουμένως³⁾ ἑμιλῶν καὶ περὶ τῆς γλώσσης γράφει (§ 34) «Προσέκοψαν (καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἕλληνες) εἰς τὴν δυσκολίαν τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος, καὶ παρείδον τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τοῦ ποιήματος».

1) Γ. Ν. Χατζιδάκι. Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου σελ. 458-468.

2) Εἰς τὸ Γλωσσάριον τὸ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου εὐρισκόμενον ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ δώσωμεν ἕκαστον μεγαλύτεραν τοῦ συνήθους καταγράφαντες πᾶσας τὰς λέξεις τοῦ ποιήματος, δι' ἃς εἴχομεν νὰ παρατηρησόμεν τι εἶπε κατὰ τὸν τύπον εἴτε κατὰ τὴν σημασίαν. Πρὸς τοῦτοις ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα τοῦ μικροῦ Γεωργίου παρεθέσαμεν διὰ τοὺς ξένους τοὺς μὴ ἐμπείρους τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος τὴν σημασίαν ἐκάστης λέξεως εἰς τὴν Γερμανικὴν. Θέλοντες δὲ νὰ παράσωμεν καὶ συμβολὴν τινὰ εἰς τὸ παρασκευάζομενον ἐν Ἀθήναις Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς προσπαθήσαμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν ἀρχὴν ἀρκετῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἢ κακῶς μέχρι τοῦδε εἶχον ἐρμηνευσθῆ ἢ εἶχον μείνει ἐντελῶς ἀνεξηγήτοι. ὥστε τὸ λεξιλόγιον αὐτὸ νὰ ἀποτελῆ τρόπον τινὰ καὶ μικρὰν γλωσσικὴν μελέτην τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς προστασομένης αὐτοῦ γραμματικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Καθ. κ. Χατζιδάκι.

1) Ἰδ. σελ. CXLVII.

‘Ο Sanders¹⁾ ὁ συνεργάτης τοῦ ἡμετέρου Ραγκαβῆ λέγει (σελ 37). «Μετὰ τῆς πενιχρότητος τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς δυσκολίας τῆς γλώσσης πρέπει νὰ καταλογίσῃ τις εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ποιήματος τὴν μεγάλην συσώρευσιν ἀχρήστων λέξεων».

‘Ο περιηγητῆς Sieber²⁾ τὰ ἐξῆς λέγει περὶ τῆς Κρητ. γλώσσης «Οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἀρχιπελάγους φέγουσι τοὺς Κρήτας, ὅτι ἡ προφορά τῶν δὲν εἶναι καθαρὰ· μεταχειρίζονται ἀπὸ τῆς Ἐνετοκρατίας πολλὰς Ἰταλικὰς λέξεις καὶ φράσεις κτλ.»

Εἴπομεν καὶ προηγουμένως³⁾ ὅτι ὁ Κύπριος Σταμάτιος Δονάτος φιλοξενούμενος ὑπὸ τοῦ Κρουσίου ἐν Ροτίγγῃ κατὰ τὸ 1579 ἔλεγεν εἰς τὸν Κρούσιον «ὅτι ἡ Κρητικὴ γλῶσσα εἶναι δυσνόητος εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, καὶ ὅτι οἱ Κρήτες ἐμπαίζονται ὑπὸ τῶν λογίων ἀποκαλούμενοι Τζόπελοι διότι μεταχειρίζονται τὸ τζ (προβατάτζι, ἀρνάτζι). Ὁ τσιτακισμὸς αὐτὸς ὁ ἐπικρατῶν καὶ εἰς Κρήτην (καὶ εἰς ἄλλας νήσους) εἶναι καὶ σήμερον εἰς τοὺς μὴ νησιώτας Ἕλληνας τὸ μᾶλλον παράδοξον καὶ προσκροῦον εἰς τὸ αἰσθημα αὐτῶν γλωσσικὸν στοιχεῖον τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Καὶ ὁ περιηγητῆς Pashley⁴⁾ λέγει ὅτι ἐλθὼν εἰς Κρήτην ἐνόμιζεν ὅτι ἐγνώριζεν ὅρατὰ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν· εὐθὺς ὁμως ὡς ἤλθεν εἰς ὀμιλίαν μὲ τὸν πρῶτον Κρήτα χωρικόν, ἐνόησεν ὅτι ἔπρεπε πρότερον ἐπὶ ἑβδομάδας νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ἔρχεται εἰς ἄμισον συνάφειαν πρὸς τοὺς Κρήτας ἀγρότας.

Ἀκριβῆ χαρακτηρισμὸν τῆς γλώσσης τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἔδωκεν ὁ μακαρίτης Γιάνναρης ἐν τῷ περὶ Ἑρωτοκρίτου βιβλιαρίῳ του ἐν παραγράφοις 94—96.

‘Ο δὲ καθηγ. Χατζιδάκις μὲ ὄλον τὸ ἐπιστημονικὸν κύρος, τὸ ὅποιον προσδίδει εἰς τὸ θέμα τοῦτο ἢ περὶ ταῦτα εἰδικότης του ἔγραψε τὰ ἐξῆς,⁵⁾

«Τοιαύτη τοῦ στίχου τελειότης, τοσαύτη τῆς γλώσσης δύναμις καὶ εὐγένεια ἀπαιτοῦσι κατ’ἀνάγκην ἀπαραίτητον μακρὰν τῆς ποιήσεως προηγουμένην καλλιέργειαν καὶ μακροτέραν τῆς γλώσσης χρῆσιν. Ταῦτα δὲ καὶ μάλιστα τὸ πρῶτον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν Κρήτῃ βλέπομεν».

Εἰδικώτερον δὲ ἐν τῇ πραγματείᾳ Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλλην-

1) Ἰδ. σελ. CXLVIII ἐξ.

2) W. Sieber. Reise nach der Insel Kreta im Jahre 1817, Leipzig und Sorau 2 vol. τομ. II σελ. 208

3) Ἰδ. σελ. LVI.

4) Travels in Crete vol. I 1837 σελ. 11.

5) Γ. Ν. Χατζιδάκι. Περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐν Ἐπετηρίδι Πανεπιστημίου Σ' 1909-1910 σελ. 19.

νικῆς γλώσσης¹⁾) τὰ ἐξῆς λέγει περὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου,

«Τοῦ Ἑρωτοκρίτου δὲν θὰ καταγράψω πάσας τὰς λέξεις, ἀλλ' ἀπλῶς παρατηρῶ ὅτι τῶν 3 χιλιάδων περίπου λέξεων αὐτοῦ ὁ σημερινὸς Κρής ὀλίγας μόνον δὲν μεταχειρίζεται ἐν τῇ συνήθει λόγῳ, νοεῖ δὲ καὶ τούτων τὰς πλείστας κάλλιστα ἀκούων ἢ ἀναγινώσκων, ἐλαχίστας δὲ ὀλιγωτέρας τῶν εἴκοσι δὲν νοεῖ ὄντως. Εἶναι δὲ αὐταὶ σχεδὸν τί πάσαι ξέναὶ δηλωτικαὶ πραγμάτων πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόντων..... Τὸ ποίημα ἄρα τοῦτο, εἰ καὶ ὡς λέγεται συνετάχθη πρὸ τεσσάρων περίπου αἰῶνων, φαίνεται ἡμῖν ἐν Κρήτῃ ὡς σύγχρονον σχεδὸν λογοτεχνικὸν προϊόν, καὶ οὐδεὶς τῶν ἀπαι δεύτων Κρητῶν, ὅσοι μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἀναγινώσκουσι τὸ ποίημα, ἔρχεται ποτε εἰς ὑπόνοιαν ὅτι αἰῶνες ὅλοι χωρίζουσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ. Τοσοῦτο συντηρητικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα ἡμῶν!»

Καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ γνωστὸς ἐκδότης τόσων μεσαιωνικῶν καὶ νεοελληνικῶν κειμένων καὶ ἐντριβέστατος περὶ τὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα Αἰμίλιος Legrand ἐνθουσιωδῶς ἀπεκάλεσε τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα «χαρῖεν καὶ ἡδὺ καὶ πλήρες ἁρμονίας καὶ μάλιστα ἑλληνικὸν καὶ κάλλιστον φῶν ἡμα»²⁾.

Προηγουμένως ἐν τῇ κεφαλαίῳ περὶ τοῦ χρόνου τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος εἶπομεν ὅτι ἡ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ ἰσχυροτάτη περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀπόδειξις. Ἐκεῖ εἶδομεν ὅτι ἡ παραβολὴ τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς ἄλλα χρονολογικῶς ὠρισμένα ἔργα κατέδειξεν, ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑρωτοκρ. ἔχομεν τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἐξελιξέως τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, ὅσον εὐρίσκομεν αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ, τὴν Βοσκοπούλλαν, τὰ Κρητικὰ δράματα καὶ τὸν Κρητικὸν πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ κτθ.

Τὸ ἰδίωμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τῶν ἀνωτέρω ποιημάτων δὲν εἶναι πλέον ἀνάμεικτον ἐκ παλαιῶν καὶ νέων στοιχείων οὐδὲ κυμαινόμενον μεταξὺ λογίας καὶ δημῶδους μορφῆς καὶ ἀκατασκεύαστον, ὅπως εὐρίσκομεν εἰς παλαιότερα ἔργα μέχρι τοῦ Ἀχέλη, ἀλλ' εἶναι τελείως διαμορφωμένον, ὠρισμένον καὶ πάγιον· τὴν σταθερότητα ταύτην καὶ ὁμογένειαν ἀπέκτησε τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ὡς λέγει καὶ ὁ καθ. Χατζιδάκις.³⁾ Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἔχει μεγίστην ὁμαλότητα καὶ κανονικότητα, εἶναι γνησιωτάτη δημοτικὴ, καὶ εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε ἀκούων τις ἢ ἀναγινώσκων τὸ ποίημα νομίζει ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ δημοτικὸν τραγούδι· καὶ οὐχὶ λογοτεχνικὸν προϊόν λόγιου ποιητοῦ. Εἶναι τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ὅσον

1) Ἀνατόψεις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀθήναι 1909 σελ. 147 ἐξ.

2) E. Legrand, Collection des monum. etc. N. 1 σελ. 15. Ἴδε καὶ ἐπικεφαλίδαι τοῦ Γλωσσαρίου.

3) Βυζαντινὸν τομ. Β (1912) σελ. 511. Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου Γ' σελ. 23.

ὁμιλεῖται σήμερον μὲ ἐλαχίστας μόνον διαφορὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν μετὰ τὸν Ἑρωτόκριτον βραδεῖαν τῆς γλώσσης ἐξέλιξιν. Τοιαῦται μικραὶ διαφοραὶ αἱ ἀντιπροσωπεύουσαι τὴν μετὰ τὸν Ἑρωτόκριτον μέχρι σήμερον ἐξέλιξιν τοῦ ἰδιώματος εἶναι π.χ. αἱ ἐξῆς, ἀπεδλήθη τελείως ἢ πρόθεσις ἐκ ἐν συντάξει ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς ἀπὸ (ἀπ')· ἐξενίκησε εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τὸ μόριον θὰ (θὰ) ἀντὶ τοῦ θὲ νὰ, τὸ ὅποσον ὅμως καὶ σήμερον ἀκούεται· αἱ καταλήξεις τῶν ρημάτων ο υ σι, α σι (τρώγουσι, ἐφάγασι) ἐγένοντο πολλῶ σπανιότεραι (πλὴν τῆς ἐπαρχίης Σφακίων) ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τῶν συγχεομένων ο υ ν — α ν (τρώγουν, ἐφάγαν(ε)). ὑπέπεσαν εἰς ἀχρησίαν ἄρκεται λέξεις ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ ἄλλων καὶ εἰσῆχθησαν ἄρκεται Τουρκικαὶ ἔνεκα τῶν νέων ὅρων τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν.

Τόση εἶναι ἡ δημοτικότης τοῦ ἰδιώματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τοιαύτη συνέπεια διήκει εἰς ὅλον τὸ γλωσσικὸν κατασκευάσμα τοῦ ποιήματος καὶ μετὰ τσαούτης ἐπιμελείας ὁ Κορνᾶρος ἀπέφυγε τὴν χρῆσιν λογίων λέξεων καὶ τὴν ἀνάμειξιν παλαιότερων ἀχρηστων στοιχείων, ὥστε θὰ ἤγατέ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπὸ θεωρίας καὶ συστήματος ἔπραξε τοῦτο, ὡς ἐὰν ἦτο ἀρχηγὸς σχολῆς τινος δημοτικιστῶν θέλων νὰ δώσῃ τὸ πρότυπον τῆς γλωσσικῆς χρήσεως εἰς τοὺς μεθητάς καὶ θιασώτας τῆς γλωσσικῆς του θεωρίας, ἀν δὲν εἶχομεν πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλα σύγχρονα Κρητικὰ ἔργα, ὡς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, ἐν οἷς παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ μέθοδος καὶ ὁ αὐτὸς κανὼν. Διὰ τοῦτο εἶναι πιθανώτερον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ὁμαλίτης αὕτη καὶ τὸ πάγιον τοῦ ἰδιώματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὴν ἰδιοφυῖαν καὶ τὴν μέθοδον τοῦ Κορνάρου, ἀλλ' εἶναι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γλωσσικὸν φαινόμενον καὶ ἀποτέλεσμα ὀριστικῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Εἶχεν ὅρα φθάσει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα εἰς ἕνα τύπον γλωσσικὸν σταθερὸν καὶ πάγιον, καὶ δικαίως παρατηρήθη καὶ ἐπιστεύθη, ὅτι ἀν δὲν ἐπῆρχετο ἀμέσως ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις, ἡ ὁποία διὰ μιᾶς ἀπέκοψε πᾶσαν πνευματικὴν κίνησιν καὶ παραγωγὴν καὶ κατέλυσε τὴν πρὸς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἐπίδρασιν τῆς νήσου, τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα διὰ τῶν λογοτεχνικῶν του ἔργων τῶν φερόντων τὸν ὄρισμένον αὐτὸν τύπον τῆς γλώσσης θὰ ἐπεβλάτετο ὡς φιλολογικὴ πανελληνίως γλώσσα, καὶ δὲν θὰ εἶχομεν ἴσως σήμερον καὶ τοὺς σφοδροὺς ἀγῶνας περὶ τοῦ λεγομένου γλωσσικοῦ ζητήματος.¹⁾

Ἐπίδρασις τῆς λογίας χρήσεως παρ' Ἑρωτοκρίτῳ. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα περὶ τοῦ γνησίου δημοτικοῦ καὶ λαϊκοῦ τύπου τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐλάχιστα, ὡς εἰκόσ, εἶναι τὰ λείψανα τῆς λογίας χρήσεως τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ ποιήματι. Εἰς ὀλόκληρον τὸ

1) Ἰδ. καὶ Μανὼλη Τριανταφυλλίδη, Ἡ Ὄρθογραφία μας, Ἀθήνα 1913 σελ. 7 καὶ σημείωσ. 11.

μακρὸν ποίημα τὰ ἐξῆς μόνον στοιχεῖα παρατηρήσαμεν προελθόντα εἴτε ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως εἴτε ἐκ τῆς ἐκκλησίας, περὶ ἐκάστου τῶν δεικνυμένων γίνεται καὶ ἰδιαίτερος λόγος ἐν τῇ Γλωσσῶν, ἀμείμιγτος, (αἰ) χμαλωτέζω, ἀρειτή, βρώμα, γυνή, δοξάζω, ἤθη, θρηνοῦμαι, μελιδιχός, μήπως, ὄραμα, ποσώς, προβλέπω, Σελήνη (εἰς τὸν ὄρκον τῶν Βασιλέων), σιωπή, ψέγω, καὶ τούτων πάλιν οὐχὶ πάντα εἰσάγονται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποκλειστικῶς ἀνήκοντά εἰς τὴν λογίαν παράδοσιν, ἀφ' οὗ ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἄλλα ἰδημῶδη φείμενα καὶ ἀκούονται τινὰ καὶ ἐν τῇ κοινῇ λόγῳ. Ἐπίσης οἱ ὑπερθετικοὶ τύποι λαμπιρώτατος, ἀγριώτατος, ἑμορφώτατος οἱ μόνοι εὐρισκόμενοι ἐν τῇ ποίηματι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σχηματισθέντες κατὰ τὸν τύπον τῆς γραφομένης ἢ λογίας γλώσσης.

Εἶναι λέξεις παρ' Ἑρωτοκρίτῳ. Ὁ μακαρίτης Α. Γιάνναρης παρετήρησεν¹⁾ ὅτι «ἐκ τῶν τρισχιλίων περὶπου λέξεων τοῦ Ἑρωτοκρίτου μόλις δέκα τινὲς εἰσὶν Ἀραβικαὶ καὶ ὀγδοήκοντά που Ἑνετικά²⁾ ἢ Ἰταλικά, ὧν ὅμως ἐλάχιστοι ἰδιάζουσιν ἐν μόνῃ τῇ Κρήτῃ, πᾶσαι δ' αἰλοπαὶ κοινολεκτοῦνται καὶ ἀλλαγῆς τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος».

Ἀκριδέστερον δύνανται νὰ λεχθῶσι περὶ τῶν ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ ξένων λέξεων τὰ ἐξῆς:

Α') Ἀραβικαὶ λέξεις παραμείνασαι ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀραβοκρατίας (824—960) ἢ καὶ παραληφθεῖσαι ἐκ τῶν συχνῶν σχέσεων τῶν Ἀράβων πρὸς τοὺς Ἑλληνας τοῦ Βυζαντιτικοῦ Κράτους εἶναι παρ' Ἑρωτοκρίτῳ αἱ ἐξῆς,

ἀζάπη, Ἀμιράς, βερτζί, γάζι, (γαζώνω, γάζωμα), ζαγάρι, κανάκι, κανακίζω(?), νιάκαρη, νεράντζι, φάριν, χαράτσι, ἴσως καὶ τὸ (ἄ)ζιγανιά, ζιγανεύγω καὶ εἰ τις ἄλλη λανθάνουσα, ἦτοι: τὸ ὄλον ὀκτώ μέχρι δέκα λέξεων, καὶ αὗται οὐχὶ μόνον ἐν Κρήτῃ ἰδιάζουσαι ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμεναι. Ἡ ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη κυριαρχία τῶν Ἀράβων ἐν Κρήτῃ ἐλάχιστα ἔγνη ἀφῆκεν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν συντηρητικῶν καὶ εἰς τὰ πάτρια σταθερῶς ἐμμενόντων κατοίκων τῆς νήσου.

Β') Αἱ ἰταλικάι λέξεις παρ' Ἑρωτοκρίτῳ δὲν εἶναι ὀγδοήκοντα, ὡς εἶπεν ὁ Γιάνναρης, ἀλλὰ μόνον περὶ τὰς τεσσαράκοντα. Ὁ Γιαν. περιέπεσεν εἰς τὸ σφάλμα, εἰς τὸ ὅποσον καὶ πολλοὶ ἄλλοι, νὰ θεωρήσῃ ὡς Ἰταλικὰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὅποσαι δὲν προήλθον ἐκ τῆς Ἰταλικῆς, ἀλλ' εἶναι πολὺ ὀρχαιότεραι καὶ εἶναι κληρονομία Βυζαντικῆ³⁾ οἱ Βυζαντινοὶ δηλ. εἶχον παραλάβει τὰς λέξεις ταύτας ἐκ τῆς Λατινικῆς, τὰς ἐπολιτογράφη-

1) Γιαν. Περί Ἑρωτοκρίτου σελ. 59 § 95.

σαν τρόπον τινά και τὰς κατέστησαν ἑλληνικάς. Τοιαῦται λέξεις π.χ. εἶναι ἡ πόρτα, τὸ σπίτι, ἡ κάμερα, πουλλί κτθ. Αἱ λέξεις αὗται κυκλούμεναι ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ και πολὺ πρὶν μορφωθῆ και ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τῆς Λατινικῆς ἢ Ἰταλικῆ γλώσσας, ¹⁾ δὲν εἶναι ἄρθρὸν νὰ καλοῦνται Ἰταλικά, και ὅταν ἀκόμη φωνητικῶς συμπίπτωσι πρὸς Ἰταλικὰς λέξεις. Αἱ λέξεις αὗται, τὰς ὁποίας οἱ μὲν Βυζαντινοὶ παρέλαθον ἐκ τῆς Λατινικῆς, ἡμεῖς δὲ παρελάθομεν ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ὡς κληρονομίαν πλέον ἐθνικὴν, και τὰς ὁποίας χάριν διακρίσεως δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν Λατινσελληνικάς ἢ Βυζαντιακάς, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι πεντήκοντα περίπου·

ἀκκουμπίζω (ἀκκουμπιστός, ἀκκουμπιστήρι), ἀνεμουρδώνυ(?), ἀρμάρι (ἀρμαράκι), Ἀπρίλις, ἄσπρος, βέργα, βιγλίζω, βούκινον, γαθάθι, γουλιά, καθαλλάρις, καθαλλικεύω, κάμερα, καμπανίζω, καπούλα (καπούλια), κάρβουνον, κασσίδι, Κάστρον, κατόπαρδος, (ἀγριόκατος), κιθούρι, κόρδα, κορώνα, κουκλώνω, κουνῶ, κουρσεύγω, λούλουδο(;) , μάγουλο(;) μακελλειό, μάστορας, μίλι, μισσεύγω, (ἀ)ξάμῶνω, ξόμπλι (ξομπλιάζω), δγκιά, ὀρδινιά (ὀρδινιάζω), παννί, πεδουκλώνω, πλουμι (πλουμιζω, πλουμιστός), πουλλί, πόρτα, Ρήγας-ισσα, ρόγα, σαῖττα, σέλλα, σκουτάρι, σπίτι, στάβλος, στράτα, τάβλα, τεντώνω, φλασκί, φόρος (= ἄγορά), φουρκίζω, φουσσατό.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν προηγουμένων ὑπολείπονται ὡς Ἰταλικά ἢ μᾶλλον Ἐνετικά (ἅτε παραληφθεῖσαι αἱ πλεῖσται ἐκ τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀκουομένου Ἐνετικοῦ ἰδιώματος), αἱ ἐξῆς μόνον ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα πέντε,

ἀγγουσα (ἀγγουσεύγω και ξαγγουσεύγω), ἀλάργο, ἀπονωρίς(?), βερτόνι, γκιόστρα, γρίνια (γρινιάζω), ἐγουγία, ζάρω, μπαλάσι, (ζαφειρομπάλασα), ζυπόνι, καδέγλα, κλοτσά, κόκκα (κοκκιάζω), κοράτζα, λαγουῦτο, μᾶ (= ἄλλα), μαγάρι, μαντάτο, μασέλλα, μόδος, μονιτάρου, μούρη, μπάρμπας, μπλάβος, μπουκώνω, νᾶτο, νένα, νοδάρος, ξώφαλσος, ὀϊμέ, παβιόνι, παλέτσα, παράρω, πένα, πουνιάλο, ποῦρι, ριμάρω, σᾶλτος, σκριτόριο, στᾶτο, στιθάνι, τζόγια, τιμόνι, τοκάρω, τορνέσι, τράβα, τραῦτοριά. Πολλαὶ και τούτων εὐρίσκονται και ἀκούονται και εἰς ἄλλας χώρας τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τῆς Κρήτης, τινὲς δὲ εἶναι και πανελλήνιοι.

Εἰς τὰς ξενικάς λέξεις πρέπει ἴσως νὰ καταταχθῶσι και αἱ λέξεις λαλᾶ (Περσικὴ ἢ Ἀλβανικὴ), τὸ ροῦχο (Γερμανικὴ ἢ Σλαβικὴ).

1) Πρβλ. Τριανταφυλλίδη. Ξενηλασία σελ. 24.

Περὶ τῆς παραδόξου λέξεως ἄτιε(ς) ἰδὲ καὶ προσθήκην εἰς τὸ τέλος τοῦ Γλωσσαρίου.

Περὶ τῆς στιχουργίας τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Ὁ Κορνᾶρος ἐν τῇ ποιήματι του μετεχειρίσθη τὸν πολιτικὸν λεγόμενον στίχον, ἦτοι τὸν δεκαπεντασύλλαβον τονικὸν στίχον κατὰ διστίχους ατροφᾶς ὁμοιοκαταλήκτους (ριμάδους).

Περὶ τοῦ πολιτικοῦ στίχου τοῦ καινοτάτου τούτου ἐκ τῶν τονικῶν μέτρων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ δεκάτου περίπου μ.Χ. αἰῶνος μέχρι σήμερον ἔχουσι πραγματευθῆ λεπτομερῶς πολλοὶ μέχρι τοῦδε, καὶ θεωροῦμεν περιττὸν νὰ κάμωμεν ἴδιον λόγον παραπέμποντες εἰς τοὺς περὶ τούτου γράψαντας.¹⁾ Ὁ στίχος οὗτος τόσον εἶχεν ἐπικρατήσει παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ἀπὸ τῆς Βυζαντιακῆς ἐποχῆς κληθεὶς διὰ τοῦτο πολιτικὸς ἢ δημοτικὸς ἦτοι κοινός, λαϊκός, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ κατ' ἔξοχὴν ἔθνικὸν μέτρον τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νέου ἑλληνισμοῦ. Τὸν στίχον τοῦτον εὐρῶν καθιερωμένον διὰ μακρᾶς χρόσεως καὶ ὁ Κορνᾶρος ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῇ ποιήματι του μετὰ τέχνης μάλιστα καὶ δεξιότητος μοναξυῆς, ὥστε οἱ πολιτικοὶ στίχοι τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων προτύπων τοῦ μέτρου τούτου.

Περὶ τοῦ στίχου τοῦ Ἑρωτοκρίτου παρετήρησεν ὁ Γιάνναρης²⁾ «Ἡ κυρία τομῆ (ἢ μετὰ τὴν ὀγδόην συλλαβὴν) οὐδέποτε παραδιάζεται, οἱ δὲ καθ' ἑλίου μετρικοὶ κανόνες φυλάττονται ἀπαράβατοι· ἐξ ἐναντίας βοηθούσης τῆς ὁμαλωτάτης καὶ ὁμοιομόρφου γλώσσης τὸ μέτρον ρεεὶ ἀπροσκόπτως, μόνον δ' αἰ ἄγαν συχναὶ συνιζήσεις παρακωλύουσι πολλάκις τὸν γοργὸν ποδισμόν. Εἰς τὸ οὐσιῶδες τοῦτο ἔλλειμμα(;) ἀναφέρονται βεβαίως καὶ οἱ δύο τελευταῖοι ἀπολογητικοὶ στίχοι τοῦ ποιητοῦ λέγοντος,

οἱ στίχοι θέλου διόρθωσι καὶ σάσμ' ὄσο μποροῦσι

γί' αὐτοὺς πού τοὺς διαβάξουσι, καλὰ νὰ τοὺς γρικοῦσι».

Διασκέλισις. Ὁ πολιτικὸς στίχος ἐν τῇ γνησίᾳ λαϊκῇ στιχουργίᾳ ἔχει τὸ ἰδιόζων χαρακτηριστικὸν ὅτι εἶναι ἀπηρτισμένος κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἦτοι περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὴν διάνοιαν πᾶσαν ἢ τοῦλάχιστον ἀποτελεῖ τελείαν φράσιν.³⁾ Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει ἐν τῇ τεχνητῇ ποιήσει, ἐν ἣ ὁ λόγιος στιχουργὸς παραβλέπει τοῦτο καὶ κάμνει πολλάκις τὸν λεγόμενον

1) G. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824—1825 I. CNIX ἔξ. Wagner, Medieval greek texts, London 1870 σελ. IV ἔξ. Δημ. Σερμετέλου, Μετρική, Ἀθῆναι 1894 § 81, 82, 83. K. Krumbacher, Gesch. Byz. Litter. München 1897 σελ. 650 ἔξ. John Smitt, The Chronicle of Morea, London 1904 σελ. XXXIII—XXXVI.

2) § 93.

3) Ν. Παλίου, Περὶ τοῦ ἔθνικοῦ ἔπους τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθῆν. 1906 σελ. 9 ἔξ.

διάσχελισμὸν (enjambement), ἤτοι δὲν τελειώνει πάντοτε τὴν ἔννοιαν ἢ τὴν φράσιν μὲ τὸ τέλος τοῦ στίχου, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ τέλους ἢ μετὰ τὸ τέλος κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ μέσον τοῦ ἀκολουθοῦ στίχου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς ἐπὶ στίχου εὐρίσκεται ἐνίοτε καὶ παρ' Ἑρωτοκρίτῳ, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ στιχογραφία τοῦ Ἑρωτοκρ. διαφέρει τῆς γνησίας δημοτικῆς ποιήσεως, καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς προῖον τεχνητὸν λογίου ποιητοῦ. Παραδείγματα ἀρκετὰ εὐρίσκει τις ἐν τῇ ποιήματι τοῦ Κορνάρου π.χ. Α 24—25,

καὶ κίωμα πολλὰ ἀκριβὸς ἔτοιους καιροὺς ἐγίνη
εἰς τὴν Ἀθήνα,

Α 27—28,

Ρήγας μεγάλος ὠρίζε τὴν ἄξα χώρα κείνη
μ' ἄλλες πολλές,

Α 101—102,

Τὸ λίγο γίνηκε πολὺ, καὶ τὸ πολὺ νὰ κίμη
ἀρχίνισεν ἀποκλαμούς,

Β 27—28, Δ 35—36, 309—310 κτλ.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ Κορνάρος μετεχειρίσθη τὸν πολιτικὸν στίχον κατὰ λαϊκὸν ὅλως τρόπον, καὶ ἐν τούτῳ δύναται τις νὰ ἴδῃ ἰσχυροτάτην τὴν ἐπίδρασιν τῆς λαϊκῆς ποιήσεως παρ' αὐτῷ.

Ὁμοιοκαταληξία. Εἰς τὸν πολιτικὸν στίχον μονὰς εἶναι ὁ δεκάπεντασύλλαθος στίχος ἐπαναλαμβανόμενος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ποιήματος. Τοιαύτη ἦτο ἡ χρῆσις του εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ νεωτέρους Ἕλληνας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τοῦ·ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε εἰς τὴν λαϊκὴν ἑλληνικὴν στιχογραφίαν εἰσάγεται νέον στοιχεῖον μετρικὸν ἢ ὁμοιοκαταληξίᾳ ἐκάστου ζεύγους στίχων, δι' ἧς ἀποτελεῖται τὸ δίστιχον ἢ ἡ δίστιχος στροφή τοῦ ποιήματός. Οἱ ποιηταὶ καὶ στιχογράφοι λέγοντες ἐφεξῆς στίχους ἔννοοσι τὸ ὁμοιοκαταληκτοῦν δίστιχον, καὶ ὁσάκις θέλουσι νὰ μετρήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων ἀριθμοῦσι κατὰ δίστιχα, διότι ἐφεξῆς εἰς ἀπλοῦς στίχος δὲν θεωρεῖται πλήρης οὐδὲ ἀποτελῶν μονάδα, ἄτε στεροῦμενος τοῦ παρίσου τοῦ (pendant) ὁμοιοκαταλήκτου στίχου, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ τρόπον τινα ἐν ζεύγος ἀδιάσπαστον.¹⁾

Ἡ ὁμοιοκαταληξία εἶναι ἄρα στοιχεῖον νέον εἰσαχθὲν κατὰ τὰ

1) Ὁ Μανόλης Σιλάδος ἀριθμῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος τοῦ «Συμφορὰ τῆς Κρήτης» τοῦ ποιηθέντος κατὰ τὸ 1508 (Wagner, Carmina σελ. 53—61) λέγει ὅτι εἶναι τὰ βέρσα μισὸ καὶ κινεπνάρει, ἤτοι 150 δίστιχα, σώζονται δὲ στίχοι 284. Ὁ Παῦλος Οἰκονόμος εἰς τὸ ποίημά του (Χριστ. Κρήτη Α σελ. 383—419) τοῦ ὁποῦ ἔχομεν τὸ αὐτόγραφον, ἔχει διηρημένον τὸ ποίημα καὶ ἡριθμημένον κατὰ δίστιχα. Διὰ ταῦτα θὰ ἦτο ἴσως ὀρθότερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τὴν παράδοσιν ἂν καὶ τὸν Ἑρωτοκρίτον καὶ τὰ ἄλλα ὁμοιοκατάληκτα ποιήματα ἡριθμοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ διηροῦμεν οὐχὶ κατὰ στίχον ἀλλὰ κατὰ δίστιχα.

τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, καὶ ὡς παραδέχονται σήμερον σχεδὸν πάντες, στοιχεῖον ξενικόν. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἐξετασθῆ πρὸ πολλοῦ καὶ ὑπὸ πολλῶν¹⁾ καὶ ἔχει περίπου ὡς ἐξῆς:

Κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ 5 καὶ ὁ αἰῶνος ἀναφαίνεται εἴτε ὡς κληρονομία παλαιότερα εἴτε καὶ ὡς στοιχεῖον ἐξ Ἀνατολῆς εἰσαχθὲν (τοῦτο ἀμφισβητεῖται) συνήχησιν τις εἰς τὴν κατάληξιν τῶν μετρικῶν κώλων, ἐν εἶδος ἀτελοῦς ὁμοιοκαταληξίας σποράδην εἰς τὴν Βυζαντ. ὁ μνογραφίαν. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ μετρικοῦ στοιχείου τὸ ἰδιάζον εἰς τὴν Βυζ. ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν (π.χ. εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ, εἰς τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον) δὲν ἐπεξετάθη εἰς ἄλλα εἶδη ποιήσεως, οὐδὲ παρεδόθη μέχρ' ἡμῶν κατὰ συνέχειαν καὶ ἀδιακόπως. Εἰς τὴν γνησίαν λαϊκὴν ποίησιν τῶν Βυζαντινῶν, τῆς ὁποίας ὀλίγα μὲν λείψανα ἐσώθησαν μέχρι τοῦ 10 αἰῶνος, πολλῶν δὲ περισσώτερα ἀπὸ τούτου καὶ ἐξῆς, δὲν παρουσιάζεται ἡ ὁμοιοκαταληξία. Τούναντίον εἰς τὴν μεταγενεστέραν Λατινικὴν ποίησιν καὶ ἐνωρίτερον ἀναφαίνεται ἡ ὁμοιοκαταληξία (κατὰ τὸν 3 καὶ 4 αἰῶνα μ.Χ.) καὶ συστηματικώτερα γίνεται καὶ γενικευομένη κατόπιν μεταδίδεται ἐκ τῆς Λατινικῆς ποιήσεως εἰς τοὺς Ρωμανικοὺς λαοὺς, καὶ ἀποτελεῖ ἐνωρὶς οὐσιῶδες καὶ σχεδὸν ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ποιήσεως αὐτῶν.

Ἐν ᾧ λοιπὸν οἱ Ρωμανικοὶ (καὶ οἱ Γερμανικοὶ) λαοὶ παρεδέχθησαν τόσον ἐνωρὶς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, τὴν ῥίμαν, ὅπως αὐτοὶ τὴν ὀνομάζουσι, καὶ ἔκαμαν αὐτὴν οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ποιήσεώς των, οἱ Ἕλληνες λησμονήσαντες ἢ μᾶλλον οὐδέποτε δεχθέντες τὴν στοιχειώδη καὶ σποραδικὴν ὁμοιοκαταληξίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως, ἐξακολουθοῦσι νὰ μεταχειρίζονται τὸν ἐθνικὸν τῶν πολιτικῶν στίχων ὄνευ ὁμοιοκαταληξίας εἰς τὴν λαϊκὴν τῶν τοικίῃν ποίησιν²⁾ ἐπὶ ὀλόκληρον σχεδὸν χιλιετηρίδα, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 5 μέχρι τοῦ 15 αἰῶνος, καὶ οὕτως τὰ στιχομετρήματα τοῦ Τζέτζη, τοῦ Γλυκᾶ, τοῦ Πτωχοπρόδρομου, τοῦ Σπανά, τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως, τὰ Ἀκριτικά, εὗρισκονται ἄνευ τοῦ στοιχείου τούτου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἄγνωστον εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἢ ἐθεοῦρειτο ξένον. Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13 αἰῶνος, οἱ Ἕλληνες ἐλθόντες εἰς συχνοτέραν ἐπικοινωνίαν καὶ συνάφειαν πρὸς τοὺς Φράγκους κατακτητὰς καὶ δεσπότας, θὰ ἐγνώρισαν καὶ τὴν ποίησιν τῶν νέων κυρίων ἢ γειτόνων καὶ ἀντελήφθησαν τὸ μετρικὸν τοῦτο στοιχεῖον τῆς ποιήσεως αὐτῶν, καὶ ὁμῶς ἐξη-

1) Περὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἢ ῥίμας ἴδ. Κοραῖ Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, τ. 1, σελ. 4 καὶ 318, Σάββα, Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα, τομ. Α' Ἀθην. 1867 σελ. σζ'—ση'. John Smitt εἰς Δελτικὸν Ἰστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐπιχειρήματα, τῆς Ἑλλάδος, τομ. Δ, σελ. 307 σημ. Δημ. Σεμιτέλου, Μετρικὴ § 102 ἐνθα καὶ παραπομπαὶ εἰς ἄλλους παλαιότερους μετρικοὺς. K. Krumbacher, Gesch. Byz., Litt. § 288 σελ. 700 ἐξ. 785, 841—842.

2) Μεταχειρίζονται τὸν ὄρον τούτον, διότι ἡ λογία καὶ τεχνητὴ ποίησις τῶν Βυζαντινῶν ἐξηκολούθει νὰ μιμῆται τὰ ἄβυχα πλέον ἀρχαῖα προσωδιακὰ μέτρα.

κολούθησαν ἐπὶ αἰῶνας ἀκόμη ἀπέχοντες τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου· καὶ ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλληνίζοντες Φράγκοι, ἂν ποτε ἐποίουν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἠκολούθουν τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν εἰς ἀπλοὺς στίχους (ἄνευ ρίμας). Τοιοῦτον παράδειγμα ἔχομεν τὸ ἐκτενές Χρονικὸν τοῦ Μορέως, τὸ ἐποίησεν ἐπιθήθη ὑπὸ καθολικοῦ Φράγκου στιχουργοῦ (ἢ τοῦλάχιστον Γασμούλου καθολικοῦ) εἰς πολιτικούς στίχους ἀπλοῦς.

Μόνον κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀναφαίνεται εἰς ἑλληνικοὺς στίχους σποραδικὴ χρῆσις τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καὶ τὸ νέον αὐτὸ στοιχεῖον γίνεται δεκτὸν μὲ τὸ ξενικὸν του ὄνομα ρίμα (ριμάρω, ριμάδα, ριμάδος). Τὸ πρῶτον διασωθὲν παράδειγμα ὁμοιοκαταλήκτων στίχων ἐν τῇ ἑλλην. στιχουργίᾳ εὐρίσκεται εἰς μικρὸν τι ποίημα τοῦ Γεωργίου Ἀμοιρούτζη ποιηθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1461—1475 εἰς καταληκτικὰς τροχαϊκὰς διποδίας,¹⁾ εἴκοσι δὲ καὶ πλέον ἔτη κατόπιν εὐρίσκομεν τὴν ρίμαν εἰς τὸ Θανατικὸν τῆς Ρόδου τοῦ Γεωργιλλᾶ ποιηθὲν κατὰ τὸ 1499—1500, καὶ τὴν Ριμάδαν τοῦ Βελισαρίου ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ Μανώλη Σκλάβου τὴν Συμφορὰν τῆς Κρήτης (1508) καὶ ἐφεξῆς ἄλλα.²⁾ Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πρώτη αὕτη χρῆσις τῆς ρίμας γίνεται μάλιστα εἰς χώρας Φραγκοκρατουμένης Ρόδον, Κρήτην, Κύπρον, Ἐπτανήσον, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν Στερεάν, ὅπου ὁ ἑλληγ. λαὸς μακρὰν τῆς Φραγκικῆς ἐπιδράσεως ἐξηκολούθει νὰ στιχουργῇ κατὰ τὸν ἐθνικὸν τρόπον, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ δημοτικὰ ἄσματα τῆς Ρούμελης καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς μας σχεδὸν ἐποιοῦντο ἄνευ ρίμας. Ἀκόμη παρατηρεῖται ὅτι τὸ νέον στοιχεῖον ἀναφαίνεται κατ' ὄρχας σποραδικόν, ἀκανόνιστον, διανεκομμένον,³⁾ κατ' ὄλιγον δὲ μόνον ἐξαπλοῦται ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ μὲ τὸν καιρὸν γίνεται συστηματικώτερον κανονικώτερον, καὶ ἀποκτᾷ ἐπὶ τέλους τοιαύτην δημοτικότητα, ὥστε ὄχι μόνον τὰ νέα στιχουργήματα γίνονται εἰς ὁμοιοκαταλήκτους στίχους, ἀλλὰ καὶ τὰ προηγουμένα ποιήματα τὰ κυκλούμενα παρὰ τῇ ἑλληνικῇ λαῶ διασκευάζονται ἀπὸ ἀπλῶν στίχων (ἀνομοιοκατάληκτα) εἰς ριμάδα (ὁμοιοκατάληκτα). Περὶ τούτου ἔχομεν ρητὰς μαρτυρίας αὐτῶν τῶν διασκευαστῶν· οὕτω λ.χ. ὁ νεώτερος διασκευαστῆς τοῦ ποιήματος Ἰμπερίου καὶ Μαργαρώνας εἰς τὸν στίχον 9-10 λέγει περὶ τῆς ἐργασίας του τὰ ἐξῆς:

1) K. Krumbacher, *Gesch. Byz. Litter.* σελ. 785 § 327. 9. Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. Β. (1885) σελ. 275—282.

2) Τὴν βιβλιογραφίαν τῶν ποιημάτων ἴδ' ἐν τῷ πρότερον μνημ. τοῦ Γλωσσικοῦ Βιβλιογραφικῶ πίνκα σελ. 469—476.

3) Ἡ Ἱστορικὴ ἐξήγησις περὶ Βελισαρίου (Wagner, *Carmina* σελ. 322 ἐξ.) γενομένη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἄλλοισιν τῆς Κ) πόλεως· εἶναι μὲν εἰς στίχους ἀπλοῦς, ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ στιχουργήματος εὐρίσκονται καὶ ἄρκετοὶ ριμάδοι.

Τὸ εἶχα δεῖ καὶ μύτυχεν ἄ π λ ᾱ διαγεγραμμένον
 βούλομαι νὰ τὸ βάλω γὼ εἰς τὸ ριμαριωμένον¹⁾

"Ομοῖον τι ἔπραξεν ὁ Κρῆς Κωνστ. Τέμενος διὰ τὸ ποιήμα Ἐπολλω-
 νίου, τὸ ὅποιον διεσκεύασεν ἀπὸ ἀπλῶν στίχων εἰς ριμάδους κατὰ τὸ
 1500, καὶ ἡ ριμάδα αὕτη διασκευὴ ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ κατὰ τὸ 1534²⁾.
 Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Χίος μοναχὸς Ἰγνάτιος Πετρούτζις εἰς τὰ 1670 διὰ
 τὴν Διγενῆν Ἀκρίταν,³⁾ ἔχομεν δὲ καὶ ἄλλα ποιήματα, τῶν ἑποίων ἐσώ-
 θησαν μέχρι ἡμῶν καὶ αἱ δύο παραλλαγαί, ἧτοι ἡ παλαιότερα (πρὸ τοῦ
 1500) εἰς στίχους ἀπλοῦς, καὶ ἡ νεωτέρα (μετὰ τὸ 1500) εἰς στίχους
 ριμάδους. Τοιαῦτα εἶναι ὁ Βελισάριος, Συναξάριον τοῦ γαδάρου, Βίος Ἀ-
 λεξάνδρου, Ἀλφάβητος κατασκευτικὸς καὶ ἴσως καὶ ἄλλα.⁴⁾ Τινὲς τῶν στι-
 χουργῶν ζήσαντες περὶ τὸ 1500, ἔτε δηλ.: ὁ νεωτερισμὸς τῆς ρίμας εἶχεν
 εἰσαχθῆ, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπικρατήσῃ τελείως, ἀλλὰ μὲν τῶν στιχουργη-
 μέτων ἐποίησαν κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, ἧτοι ἄ π λ ᾱ, ἀλλὰ δὲ κατὰ τὸν
 νεώτερον, ἧτοι ριμάδα, καὶ τοιοῦται εἶναι ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ρόδιος
 Ἐριμ. Γεωργιλλᾶς καὶ ὁ Κρῆς Στέφανος Σαχλίκης. Ἀκόμη παρατηρήσα-
 μεν ὅτι σώζονται ποιήματα, εἰς τὰ ὅποια ἡ ρίμα εἶναι ἀραιά, σποραδικῆ
 διακοπτομένη ὑπὸ ἄλλων στίχων μὴ ὁμοιοκαταλήκτων ἢ ἀτελής καὶ ἀκα-
 τασκεύαστος. Τοιαῦτα π.χ. εἶναι ἡ Διήγησις τῆς φουμιστῆς Βενετίας, ὁ
 Κατασκευτικὸς Ἀλφάβητος, τὸ Συναξάριον τῶν εὐγενικῶν γυναικῶν, ἡ Ἰ-
 στορία τοῦ Ταγιατιέρα τοῦ Τριβόλη⁵⁾, τὰ ποιήματα δὲ ταῦτα εἶναι προϊ-
 όντα τῆς μεταβατικῆς περιόδου, καθ' ἣν οἱ στιχουργοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη
 τελείως προσικειωθῆ περὶ τὴν εὔρεσιν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ νέου τούτου
 μετρικοῦ στοιχείου, καὶ ἂν μάλιστα ἐτύγχανον νὰ εἶναι ἐκ φύσεως ἀδέξιοι,
 εὗρισαντο πρὸ δυσκολιῶν ἀνυπερβλήτων, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ πικρα-
 γωγὴ τῶν ἀτελῶν αὐτῶν ριμάδων στιχουργημάτων. Ἐφ' ὅσον παρήρχετο
 ὁ χρόνος, καὶ διεδίδετο ἡ χρῆσις τῆς ρίμας, οἱ στιχουργοὶ καθίσταντο ἐμ-
 πειρότεροι περὶ τὴν εὔρεσιν καὶ κατασκευὴν αὐτῆς, οὕτω δὲ μετὰ τὰς
 πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 16 αἰῶνος εὗρισκομεν πλέον ποιήματα, ἐν οἷς
 ἡ ρίμα ἔχει παγιωθῆ καταρτισθῆ καὶ προσαρμοσθῆ πλέον τελείως πρὸς τὸ
 πνεῦμα τοῦ ἑλλην. λαοῦ. Τοιοῦτόν τι παρατηροῦμεν εἰς τοὺς στίχους τοῦ
 Ἐρωτοκρίτου.

1) Legrand, Biblioth. gr. vulgaire I 283 ἐξ. Τοῦ ποιήματος τούτου σώζονται δύο
 παραλλαγαί εἰς στίχους πολιτικούς ἀπλοῦς (ἡ μία στιχ. 814, ἡ ἄλλη 862) ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ
 Wagner καὶ Λάμπρου (Collect. d. rom. grecs Paris 1880 σελ. 139 ἐξ.) Ἡ ριμάδα δι-
 σκευὴ ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1553 καὶ ἔπειτα πολλάκις.

2) Legrand, Bibliogr. Hellen. Paris 1885 I 219.

3) Lambros, Collection σελ. 111 ἐξ.

4) Βιβλιογραφίαν τούτων ἴδὲ πρὸ τοῦ Γλωσσarioῦ σελ. 469—476.

5) Καὶ ταῦτα εἰς Βιβλιογραφίαν.

Ἡ ρίμα τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι τελεία καὶ ἄψογος ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον καὶ ὑπογραμμὸς στιχουργικῆς τελειότητος. Τοῦτο ὀφείλεται μὲν πάντως καὶ εἰς τὴν φυσικὴν δεξιότητα τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ βεβαίως καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησεν, καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ τεθῇ τοῦλάχιστον δεκάδας τινὰς ἐτῶν μετὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ μετρικοῦ τούτου στοιχείου, ὡς εἴπομεν καὶ προηγουμένως ἐν σελ. LIII ἐξ.) Διὰ ταῦτα ἐλάχιστοι εἶναι αἱ ἀτελεῖς ὁμοιοκαταληξίαι αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὸ μακρὸν ποίημα, εἴτε δι' ἐπαναλήψεως τῆς αὐτῆς λέξεως ὡς ρίμας, εἴτε καὶ μὴ συναρμοζόμεναι φωνητικῶς καθ' ὅλα.

Ὡς ἀτελεῖς ρίμαι παρ' Ἑρωτοκρίτου δύνανται νὰ σημειωθῶσιν αἱ ἐξῆς:

A 561—562 γλυκοζαχαρένιο—μαθημένο, A 1383—1384 μαργαριταρένιο—καμωμένο, B 197—198 καίγει—δοξεύγει, B 423—424 ζαχαρένια—κιανένα, B 1463—1464 εἶναι—εἶναι, B 1055—1056 ὀμπρός ται—πρόσωπὸ τζι, E 405—446 βαμμένος—ζαχαρένιος κλπ.

Καὶ ὁ στίχος καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἔχουσι τελείαν διαμόρφωσιν καὶ οὐδαμοῦ σχεδὸν παραβιάζει ὁ Κορναῖρος χάριν τοῦ μέτρου καὶ τῆς ρίμας τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης, οὐδὲ στρεβλώνει τὰς λέξεις, οὐδὲ μεταβάλλει τὸν τονισμὸν χάριν τοῦ μέτρου (accentuation metrique), ἔτι πῶς ἔπραττον ἄλλοι στιχουργοὶ καὶ δὴ ὁ σοφὸς Ἀχέλης.²⁾ Ἡ στιχουργία καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἶναι ρέουσα, ποικίλη, πλουσία, ἀβίαστος, ἀριστοτεχνική. Ἡ φυσικότης δὲ αὐτῆ καὶ ἡ τελειότης ἡ στιχουργική, ἡ ὁποία ἐξομοιοῖ τὸ ποίημα ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην πρὸς τὰ κάλλιστα δημοτικὰ ἄσματα, ἔδωκε μετὰ τῆς γνησίας λαϊκῆς του γλώσσης τὸν λαϊκὸν τύπον εἰς τὸν Ἑρωτοκρίτον, καὶ ἐγένετο μία τῶν κυριωτάτων ἀφορμῶν, ἵνα καταστή τὸσον προσφιλεῖς καὶ ἡγαπητὸν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, καὶ νὰ λάβῃ ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων μετὰ τὴν ἐκτύπωσίν του τὴν πανελληνιον διάδοσιν, ἣν ἐθαύμασαν οἱ ξένοι περιηγηταί, καὶ ἔκαμε καὶ τὸν σοφὸν Κορναῖν νὰ ἔμολογήσῃ τὴν δημοτικότητά του καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ἑρωτοκρίτος θεωρεῖται ὡς ὁ Ὅμηρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

1) Πόσον πεπληρωμένα πράγματα λέγονται καὶ σήμερον ἀκόμη περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν προῶντων τῆς μεσαιων. καὶ νεοελλ. ποιήσεω; δεκνύει τὸ παράδειγμα τοῦ ἄλλως ἐγκρίτου μεσαιωνοδύφου καὶ χαλκνετέρου ἐκδότου μακρῶ. Ἄθην. Παπαδοπούλου Κεραμείως. Οὗτος ἀντιγράψας ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Ἄθην. μονῆς τοῦ Ἁγ. Διονυσίου ἐδημοσίευσεν στιχουργημά τι (ἐν Ἀπογραφῇ. A σελ. 567—573) ἐκ στίχων 139 ὁμοιοκαταληκτικῶν, προλογίζων δὲ περὶ αὐτοῦ τὸ λέγει προφανῶς; Παλαιοβυζαντινὸν καὶ παλαιότερον ἴσως; οὐχὶ τοῦ δυοκαὶ δεκάτου αἰῶνος, ἐν ᾧ ἀσφαλτέστατα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς γλώσσης του καὶ μάλιστα τῆς ἑλληνισμοῦ καὶ ἀτελοῦς του ρίμας, εἶναι Κρητικὸν στιχουργημᾶ γενόμενον περὶ τὸ 1500, δηλ. οὐχὶ πλεόν παλαιοβυζαντινὸν ἀλλ' οὐδὲ Βυζαντινόν.

2) Τοιαῦτα διαστραφᾶς τοῦ τονισμοῦ πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ μέτρου καὶ τῆς ρίμας ἐσημείωσεν ἀρκετὰς ὁ καθ. Pernot εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀχέλη σελ. 175, ἀδεία, βοηθεία, παλαία, ἀξίον, εὐλαδειςτάτος, καθαρωτάτο, φοδερωτάτο, κτλ. Παρ' Ἑρωτοκρίτου μόνον εἰς τὸ ρῆμα φάνιστη παρετήρησα εἶδος μετρικοῦ τονισμοῦ (ἰδ. λέξιν ἐν τῷ Γλωσσολογίῳ) καὶ εἰς τὸ κύριον ὄνομα Δημοφάνης; B 159 (ἰδ. Γλωσσάρ. ἐν τῇ λέξει).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ. ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΑΙ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμιλιῶμεν περὶ τοῦ ὀρθογραφικοῦ συστήματος, τὸ ἐποῖον ἠκολούθησαμεν ἐν τῇ κειμένῳ καὶ περὶ τῶν σημειωθεισῶν ὑπ' αὐτὸ κριτικῶν παραλλαγῶν (Variationes) μεταξύ τῶν δύο πηγῶν, ἧτοι τοῦ χειρογράφου (X) καὶ τῶν δύο πρώτων ἐντύπων ἐκδόσεων (AB).

Ὁ ρ θ ο γ ρ α φ ῖ α .

Ἄν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ αὐτόγραφον κείμενον τὸ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ποιητοῦ προσελθόν, ἢ ἂν ἦτο δυνατόν ἄλλως νὰ γνωρίζωμεν ποῖον ὀρθογραφικὸν σύστημα ἠκολούθει ὁ Κορνᾶρος, δὲν θὰ εἴχομεν νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ θὰ ἠκολούθομεν πιστῶς αὐτό. Ἀλλὰ τὰ κείμενα τὰ ἐποῖα εἴχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν οὐδεμίαν δύναμιν νὰ ἐξώσιν ἀξίωσιν ὅτι παρέχουσιν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν τὴν ὀρθογραφικὴν μορφήν τοῦ πρωτοτύπου, ἀφ' οὗ εἶναι πολὺ νεώτερα καὶ εἶναι ἀντίγραφα ἀντιγράφων, καὶ τόσον πολὺ ἀφίστανται ἀλλήλων αἱ δύο πηγαί. Δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἀκριβῆ ἐπωσοῦν πληροφορίαν περὶ τῆς παιδείας καὶ τῶν γνώσεων τοῦ ποιητοῦ, ὥστε νὰ εἰκάσωμεν ἐν τίνι μέτρῳ θὰ ἠκολούθει τοῦλάχιστον τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του.

Τὸ X εἶναι τελείως ἀνορθόγραφον γεγραμμένον ὑπ' ἀνθρώπου οὐδεμίαν ἔχοντος παιδείαν καὶ ἀγνοοῦντος καὶ τοὺς ἀπλουστεροὺς καὶ κοινοτέρους ὀρθογραφικοὺς κανόνας τῆς γλώσσης. Αἱ ἐντυποι ἐκδόσεις AB ὑπερέχουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐγένοντο ὑπ' ἀνθρώπου ἐπωσοῦν εὐπαιδέτου, καὶ τὰ ὀρθογραφικὰ πλημμελήματα δὲν εἶναι τόσον πολλὰ, ἢ μάλλον εἶναι τόσα, ὅσα εὐρίσκονται καὶ εἰς τὰ ἄλλα δημῶδη κείμενα τὰ ἐν τῇ Ἑνεσίᾳ κατὰ τὸν 16 καὶ 17 αἰῶνα ἐκτυπούμενα.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐθεωρήσαμεν, ὅτι δὲν ἐδεσμευόμεθα ὑπὸ τῆς παραδόσεως τῶν κειμένων νὰ ἀκολουθήσωμεν οὔτε τὰ AB, πολὺ δὲ περισσότερο οὐδὲ τὸ X, ἀφ' οὗ οὐδεὶς λόγος μᾶς πείθει περὶ τῆς ἀθηναικτικότητος τῆς γραφῆς αὐτῶν. Ἐκρίναμεν σκοπιμότερον παραβλέποντες τὴν ὀρθογραφίαν τῶν κειμένων τηροῦντες δὲ μόνον τὴν φωνητικὴν τῶν κειμένων παράδοσιν νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, οἷα ἔχει καθορισθῆ διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς Ἑλληνῶν καὶ ξένων φιλολόγων ἀπὸ τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ καὶ ἐξῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας διὰ τῶν ἐπὶ γλωσσολογικῆς καὶ ἱστορικῆς βάσεως ἐρευνῶν καὶ ἐργασιῶν τοῦ σοφοῦ κληγγητοῦ Γεωργίου Κατσίδα καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Αἱ ἐλάχισται παραλλαγὰὶ ἀπὸ τοῦ συστήματος τούτου δικαιολογοῦνται εἰς τὰς σημειώσεις ἢ τὸ γλωσσάριον, ὅπου ἄλλως εὐρίσκεται ἢ ἱστορικῆ ἀρχῆ καὶ δικαιολογίᾳ καὶ πάσης ἄλλης λέξεως τοῦ κειμένου δεομένης τοιαύτης ἐξετάσεως.

Δὲν λανθάνει οὔτε ἡμᾶς οὔτε τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ὁ Κορνᾶρος δὲν ἦτο οὔτε φιλόλογος οὔτε γλωσσολόγος, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδαμῶς εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ εἶχε γράψῃ τὸ ποίημά του, ὅπως ἢ νεώτερα φιλολογικῆ καὶ γλωσσικῆ ἐπιστήμη ὑπαγορεύει. Ἀλλ' εἶπομεν ὅτι μὴ δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔγραψεν ὁ ποιητής, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον, ὅπως ἄλλως πράττουσι καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδοταὶ τοιοῦτων κειμένων, νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τὸ σήμερον ὀρθότερον κρινόμενον. Διότι ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς πεδία, καὶ ἢ φιλολογίᾳ δὲν εἶπε τὴν τελευταίαν λέξιν, πολλὰ δὲ μένουσιν ἀκόμη τὰ ζητούμενα καὶ τὰ ἀμφιβαλλόμενα καὶ τὰ ἀμφισβητούμενα, καὶ οὐχὶ ὀλίγα θὰ ἐλεγχθῶσιν ὡς πλημμελῶς ἔχοντα καὶ θὰ τύχωσιν ἄλλης λύσεως. Τοῦτο γνωρίζουσι πάντες οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχοληθέντες, ὅπως γνωρίζουσι καὶ ὅσοι ἐπεχειρήσαν νὰ γράψωσι κατὰ μέθοδον ἐπιστημονικῆν νεο-

ελληνικόν κείμενον, πόσην δυσκολίαν ἔχει τὸ πρᾶξιμ, καὶ πόσαι ἀμφιβολίαι ἐγείρονται ἀνά πᾶν βῆμα.1)

Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη μάλιστα διὰ τῶν προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν πρὸς σύνταξιν τοῦ μεγάλου νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ, τῆς περισυλλογῆς ἐκ πάσης γωνίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, διὰ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς γενομένων γλωσσικῶν διαγωνισμῶν καὶ τῆς ἀθρόου δημοσιεύσεως δημῶδων κειμένων, δημοτικῶν ἀσμάτων, ἐπικρατικῶν λεξιλογίων, Βυζαντιτικῶν παπύρων καὶ ἄλλων νεοελληνικῶν κειμένων, οὐδεμίαν σχεδὸν παρέρχεται ἡμέρα μὴ προσκομίζουσα νέον τι πρὸς λύσιν καὶ διαφώτισιν ἐνὸς ἢ πλειόνων γλωσσικῶν προβλημάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς. Καὶ ἡμεῖς καταρτίσαντες τὸ κείμενον τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸ διετίας περίπου ἠναγκάσθημεν τῶρα εἰς τὸ Γλωσσάριον νὰ μεταβῶμεν τινὰ ἐξακριβωθέντα ἐν τῇ μεταξὺ χρόνῳ ὡς μὴ ὀρθῶς ἔχοντα ἐκεῖ. Διὰ τοῦτο ὅπου ὁ ἀναγνώστης ἤθελε παρατηρήσει τοιαύτην τινὰ διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἐκφορᾶς λέξεώς τινος ἐν τῇ κειμένῳ καὶ ἐν τῇ Γλωσσικῇ, πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι παραδεχόμεθα ὡς ὀρθοτέραν τὴν ἐν τῇ Γλωσσικῇ ἐκδοχὴν.

Κριτικαὶ παραλλαγαὶ καὶ παρατηρήσεις.

Πρὸς τὰ ἀνωτέρω στενωῶς συνδέεται καὶ τὸ ζήτημα τῶν ὑπὸ τὸ κείμενον σημειωμένων παραλλαγῶν τῶν δύο πηγῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸ καταρτισθὲν ὑφ' ἡμῶν κείμενον.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι ἐν αὐταῖς ἐσημειώσαμεν μόνον τὰς φωνητικὰς καὶ οὐχὶ τὰς ὀρθογραφικὰς παραλλαγὰς. Διότι ἀν ἐλαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ταύτας ἔπρεπε νὰ συνδημοσιεύσομεν ἐλόκληρα τὰ κείμενα μάλιστα δὲ τὸ X, τὸ ὅποιον, ὡς εἶπομεν, εἶναι τελείως ἀνορθόγραφον.

Ἐκτός ὅμως τῶν ὀρθογραφικῶν διαφορῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινὰ τακτικῶς ἐπικυλιμασθέντα πλημμελήματα ἢ ἰδιαιτέρα φαινόμενα μάλιστα τοῦ X, τὰ ὅποια ἐθεωρήσαμεν ἐντελῶς ἄσκοπον ἢ ὑποσημειωμένον ἐκαστοτε εἰς τὰς παραλλαγὰς πρὸς ἀποφυγὴν φορτικῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐν ἐκάστη σελίδι. Τὰ τακτὰ ταῦτα φαινόμενα καὶ vitia δηλοῦμεν ἐνταῦθα ἐφ' ἅπαξ, καὶ τοῦτο ἐκρίναμεν ἀρκετὸν καὶ εἰς τὸν κριτικὸν ἀκόμη τὸν θέλοντα νὰ ἔχη ἀκριβῆ ὁπωσοῦν εἰλόνα τὸ κείμενον τῶν δύο πηγῶν, ἤτοι τοῦ χειρογράφου X, καὶ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεως AB.

Τελικὸν ν. Τὸ τελικὸν ν εἰς ὀνόματα καὶ ρήματα παραλείπομεν ἐν τῇ κειμένῳ, ὅπου ἡ σημερινὴ Κρητικὴ διάλεκτος καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια τῇ Βρωτοκρίτῳ κείμενα δὲν τὸ ἀνεχόντα ἀκολουθοῦντος μάλιστα συμφώνου εἴτε καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου (π.χ. λέγουσι, κατεβαίνου, τὸν ἄθροπο, εἴπασι, δέντρο κτθ), μολονότι εἰς τὰς ἐντύπους ἐκδόσεις (AB) ὁ ἐπιμελητὴς τὸ ἔγραψε πολλακίς ἐξ ἑλληνιστικῆς ἢ λογικῆς ἐπιδράσεως.

Τσ, τοῖ ἀντὶ τῆς, τοὺς, ταῖς. Τὰ κείμενα AB ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λογικῆς γραφῆς ἔχουσι τοὺς τύπους τοῦ ἄρθρου τῆς, τοὺς, ταῖς κτλ. ἐν ᾧ τὸ X καὶ τὰ ἄλλα ἑμμογενῆ ἢ αὐτόγραφα κείμενα καὶ ἡ σημερινὴ χρῆσις διδάσκουσιν ἀναμφισβητήτως, ὅτι ἐλέγοντο καὶ ἐγράφοντο οἱ συγκεκομημένοι τύποι τς καὶ τσι. Διὰ τοῦτο ἀποκατεστήσαμεν ἐν τῇ κειμένῳ τοὺς γνησίους δημοτικούς τούτους τύπους τῆς νησιωτικῆς διαλέκτου, ὅπου ἔχει αὐτοὺς καὶ τὸ X, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων ὅπου τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα φαίνεται ἀνεχόμενον τοὺς πλήρεις τύπους ἢ τὸ μέτρον ἀπῆται αὐτοὺς μάλιστα εἰς κύρια ἢ τοπικὰ ὀνόματα, π.χ. τῆς Ἀρετῆς, τῆς Νένας, τῆς Οἰκουμένης, τῆς Ἀεῖας, τοὺς ἄλλους, κτθ.

ιά, ιάς, ιὸς κτθ. Ὅταν διὰ τῆς συνιζήσεως ἀποτελεῖται καὶ ἀκούεται ὁ φθόγγος ιά (ιο, ιάς, ιὸς κτθ) γράφομεν πάντοτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἤτοι διὰ τοῦ ι χάριν εὐκολίας ἐν τῇ ἀναγνώσει, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν προέλευσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ε γ,

1) Περὶ τοῦ ὀρθογραφικοῦ ζητήματος ἐπραγματεύθη ὁ καθ. Χατζιδάκις ἐν τῇ Πεντηκοντατηρίδι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου 1887 καὶ εἰς Μεσ. Ν. Ἑλλην. Β 561 ἐξῆς. Πρὸς δὲ καὶ Μαν. Τριανταφυλλίδη, Ἡ Ὀρθογραφία μας, Ἀθήνα 1913.

αία, αιος κτθ π. χ. ἐλαία - ἐλιά, παλαιός - παλιός, βασιλέας - βασιλιάς, βασιλίδος, πλέο - πλιό, δίκαιο - δικαιο κτθ.

ἐκ, ὄκ, ὄχ, ἀπό, ἀπ^τ. Αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις ἐξέδωλον τελείως τὴν ἐκ (ὄκ, ὄχ) πρόθεσιν ἐκ τοῦ κειμένου ἐν συντάξει ἔχουσαι πάντοτε τὴν ἀ π ὀ ἀ π^τ (καὶ πρό συμφώνου). Τὸ X ὁμως καὶ ἄλλα ὁμογενῆ τῆ Ἐρωτοκριτῆ Κρητικῆ καίμενα διδάσκουσιν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου ἐκυκλεῖτο ἀκόμη ἢ χρείς τῆς ἐκ, καὶ διὰ τοῦτο ἀποκατεστήσαμεν αὐτὴν ὅπου τὸ X ἐμαρτύρει. Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Α ἐκδόσεως ἀκολουθῶν τὸ ἰδιώμα τῆς ἐποχῆς του, ὅτε ἢ εἶχεν ἐκλείψει ἢ ἔπεινε νὰ ἐκλείψῃ, ἀποσύστηματος ἀντικατέστησεν τὴν ἐκ διὰ τῆς ἀπό, γράψας π.χ. εἰς τὸ Α 48 ἀπ^τ τὸ λογιζομὸ ἀντὶ τοῦ ἐκ τὸ λογιζομὸ (ἢ ὄχ τὸ λογιζομὸ), τὸ ὅποιον ὁἶ εἶχε τὸ πρωτότυπον (ἰδὲ καὶ σημ. Α 111 ὄχ τὸ Παλάτι).

ἦταν, ἦτανε, ἦτον, ἦτονε, ἦσαν, ἦσανε. Τὸ X ἔχει πάντοτε τοὺς τύπους ἦταν, ἦτανε, ἐν ᾧ τὰ ΑΒ ἔχουσι τοὺς γνησίους Κρητικὸς τύπους ἦτονε, ἦσανε τοὺς ὅποιους καὶ μόνον ἐδέχθημεν ἐν τῇ κειμένῃ.

Τους - (ν)τως. Ἡ τριτοπρόσωπος κτητικὴ ἀντωνυμία τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ φέρεται εἰς τὸ X τους, ἐν ᾧ ὁ Κρητικὸς τύπος εἶναι (ν)τως, τὸ ὅποιον ἔχουσι τὸ ΑΒ καὶ ἐδέχθημεν εἰς τὸ καίμενον.

Ἀβήγαις ἦ, ἐ, Ἀποκατεστήσαμεν τὴν ἀβήγαισιν τῶν ρημάτων εἰς τοὺς παρρωχημένους χρόνους κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀνατολ. Κρήτης ἦται ἢ μὲν ὅταν τονίζηται ἀβτη, καὶ ἔ ὅταν εἶναι ἄτονος π.χ. ἦλεγα, ἐλέγαμε, ἦφαγα ἐφάγαμε, ἦκουσε, ἐκούσετε κτλ.

Βασιλιάς - Βασιλίδος. Τὸ X ἔχει σχεδὸν πάντοτε τὸν κοινὸν βασιλιάς, ἐν ᾧ τὰ ΑΒ διετήρησαν πλειστάκις καὶ τὸν Κρητικὸν βασιλίδος, τὸν ὅποιον καὶ ἐτηρήσαμεν, ὅπου καὶ τὰ ΑΒ.

Κανεὶς καμιά, κιανεὶς κιαιμά. Πανταχοῦ τοῦ κειμένου ἐγράψαμεν τοὺς μόνους Κρητικὸς τύπους κανεὶς - κιανεὶς - κιαιμά κτλ, τοὺς ὅποιους καὶ τὰ ΑΒ, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει τοὺς κοινὸς κανεὶς καμιά.

βουηθῶ, ὀλιπίζω, ὀλιπίδα, πορπατῶ ἢ προπατῶ, κουρφός (ἢ κρουφός), μπλιό. Τοὺς ἀνωτέρω Κρητικὸς τύπους ἔχουσι τὰ ΑΒ καὶ τοὺτους ἐγράψαμεν εἰς τὸ καίμενον, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει τοὺς κοινὸς βοηθῶ, ἐλπίζω, ἐλπίδα, πορπατῶ, κρουφός, πλιό.

Ἄθός, ἄθροπος, λάψω, λάψι. Τοὺς δημώδεις τοὺτους τύπους ἐγράψαμεν ἐν τῇ κειμένῃ, ἐν ᾧ πολλάκις τὰ καίμενα ἐξ ἑλληνοιστικῆς τάσεως φέρουσι ἀνθός, ἀνθροπος, λάμψω, λάμψις.

Κουζουλός - ἀφορμαίς. Τὸ X πολλάκις μεταβάλλει τὰς Κρητικὰς ταύτας λέξεις εἰς ἄλλας κοινὰς.

Ἐξά, ἀξία, ἀξιά. Καὶ τὸ κοινώτατον Κρητικὸν ἐξ ἄ (ἐξουσία, ἐξουσία), διέστρεψε τὸ X εἰς τὰ ἀξία, ἀξιά.

Ἄφουκροῦμαι, ἀφουγγροῦμαι. Ἀντὶ τοῦ Κρητικοῦ ἀφουκροῦμαι, τὸ ὅποιον διετήρησεν τὰ ΑΒ, τὸ X φέρει ἀφουγγροῦμαι.

Πρικὸς, πρίκα, πρικαιμένος. Ἀντὶ τῶν Κρητικῶν τούτων τύπων τὸ X φέρει τοὺς κοινὸς πικρός, πίκρα, πρικαιμένος.

Ἔτοιος - τέτοιος. Τὸ X σχεδὸν πάντοτε φέρει τὸν τύπον τέτοιος, ἐν ᾧ τὰ ΑΒ ἔχουσι τὸ κρητικώτερον ἔτοιος.

Χωστός, χωμένος. Ἀντὶ τῶν Κρητικῶν τούτων λέξεων, τὰς ὅποιαις διατηροῦσι καὶ τὰ καίμενα ΑΒ, τὸ X φέρει τοὺς κοινὸς κρυφός - κρυμμένος.

Ἀπαρθινός, ἀπαρθινά. Τοὺς γνησίους τοὺτους τύπους τὸ X ἔχει μεταβάλλει εἰς τὰ κοινὰ ἀληθινός, ἀληθινά.

Ἀπό, ἀπού. Εἶναι γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς ὁμιλίας ὅτι εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδιώμα ἢ πρόθεσις ἀ π ὀ ὅταν ἀκολουθῆται ὑπὸ πτώσεων

τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ τ λαμβάνει τὸν τύπον ἀποῦ, ἐν ᾧ δηλ. λέγεται ἀπό χώρα, ἀπό σπίτι, ἀπό σήμερο κτθ. λέγεται ἀποῦ τῆ χώρα, ἀποῦ τὸ σπίτι, ἀποῦ τῆ σήμερο κτθ. Διὰ τοῦτο μολοῦντι τὰ κείμενα ἐκ λογίας ἐπιδράσεως φέρουσι πάντοτε ἀπό, ἡμεις ἐγράψαμεν ἐνιαχοῦ καὶ ἀποῦ ἐν τῇ βεβαιότητι ὅτι σκοπίμως οἱ ἐκδόται καὶ ὁ Ἐπτανήσιος ἀντιγραφεὺς μετέβαλον εἰς ἀπό (ιδ. καὶ σημ. Α 178 σελ. 388).

Ἐποῦ, ἀποῦ. Καὶ εἰς τοῦτο τὰ κείμενα συστηματικῶς ἔχουσι μόνον τὸν τύπον ὀποῦ, ἐν ᾧ ἄλλα κείμενα ὁμογενῆ ἔχουσι καὶ τὸν τύπον ἀποῦ, τὸ ἑπίοιον διατηρεῖ καὶ ἡ λαλουμένη Κρητικὴ, δι' ὅ καὶ ἐγράψαμεν ἐνιαχοῦ καὶ τοῦτον (ιδ. σημ. Α 177 ἐν σελ. 387).

Ουσιν, ασιν, ουν, αν. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐπεκράτουν ἀκόμη ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης (ὅπως καὶ μέχρι σήμερον εἰς τὰ Σφακιὰ) οἱ τύποι τοῦ γ' πληθυντικοῦ προσώπου τῶν ρημάτων λέγουσι, τρώγουσι, ἐφάγασιν, εἴπασι κτθ. Τούτους τύπους ὁμοῦς τοῦτους τὸ Χ μετέβαλεν ὡς τὰ πολλὰ εἰς τοὺς κοινολεκτομένους ουν, αν (λέγου, ἔτρωγον κτθ). Σήμερον εἰς τὸ λαλούμενον ἰδιῶμα τῆς Ἀνατολ. Κρήτης ἐξενίκησαν οἱ τελευταῖοι τύποι, διειρηθήσαν ὁμοῦς καὶ οἱ πλεονέστεροι, ὅταν ἀκολουθῇ ἀντικείμενον ἐγκλιτικῆ λέξεως ἦτοι γράφουσι, ἀλλὰ γράφουσι μου, ἐφάγασι μου, ἐφάγασι το, δέρνουν ἀλλὰ δέρνουσι μας, ἐδείρασι μου, ἐδείρασι τον.

Ψέγω, ψεγάδι. Ἐντὶ τῶν τύπων τούτων, τοὺς ἐπίοιους διατηροῦσι τὰ Κρητικὰ κείμενα καὶ ἡ λαλουμένη Κρητικὴ, τὸ Χ φέρει κακῶς ψέγω - ψεγάδι.

Μπιστικὸς, μπιστενός. Τὸ Χ φέρει πάντοτε τὸ Ἐπτανήσιον (Κεφαλληνιακόν) μπιστενός ἀντὶ τοῦ Κρητικοῦ μπιστικός.

Δῶ μου, πέ μου, δέ με. Οὕτως ἔχουσι τὰ κείμενα ΑΒ τοὺς προστακτικούς αὐτοὺς τύπους, καὶ οὕτως ἀκούονται καὶ σήμερον, ἐν ᾧ τὸ Χ οὐχὶ ὀρθῶς γράφει δός μου, πές, δές.

Ἐδά, κατέχω, γυαίρω, βολετό. Ἐντὶ τῶν Κρητικῶν τούτων λέξεων τὸ Χ φέρει τῶρα, ξεύρω, γυρίζω, μπορετό.

Ἀξος, ξάξω, δεξός, πλούσος, φορεσά, σάξω, κονταγά, δροσά, βαρά. Ἐντὶ τῶν τύπων αὐτῶν τῆς Ἀνατολ. Κρήτης τὸ Χ φέρει τοὺς μετὰ τοῦ ι τύπους ἄξιος, ἀξιόξω, δεξιός κτθ.

Δίδω, δικιμάξω, γεμίξω, γεμάτος. Καὶ τοὺς Κρητικούς τούτους τύπους τὸ Χ διασφραξεν εἰς τοὺς κοινούς δίνω, δοκιμάξω, γισμίξω, γισμάτος.

Παραθύρι, καβαλλάρις, ἀρραβῶνας, θυγατέρα. Ἐντὶ τούτων τὸ Χ φέρει τὰ Ἐπτανήσια καὶ παρεθύρι, καβελλάρις, ἀρρεβῶνας (ἀρρεβωνιάξω) θεγατέρα.

Ἐκεῖνος, ἐκεῖος. Τὸ Χ ἀντὶ τοῦ τύπου ἐκεῖνος, φέρει πολλάκις τὸ Ἐπτανήσιον ἐκεῖος.

Τσ, τξ. Τὰ κείμενα σχεδὸν πάντοτε γράφουσι τὸν νεώτερον αὐτὸν φθόγγον διὰ τξ, ἐν ᾧ ἡ λαλουμένη διακρίνει τοὺς δύο φθόγγους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σαφῶς. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ κειμένῳ ἐκωνόνισαμεν τὴν γραφὴν κατὰ τὴν ὁμιλουμένην. Ἢ διακρίσις αὕτη θὰ ἐγένετο καὶ πλεονέστερον ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ, ἀλλ' ἐν τῇ γραφῇ ἐφέραντο μόνον οἱ διὰ τοῦ τξ.

Δαμινός, δαμάκι. Ἐντὶ τῶν ἰδιωματικῶν αὐτῶν λέξεων τὸ Χ φέρει τὰ κοινὰ σιγανός, λιγάκι.

Ἀποῦσταν ἀπόσταν. Τούτους Κρητικούς αὐτούς τύπους τὸ Χ μεταβάλλει εἰς ἀπόνης.

Ψόμα, ψοματινός. Τὸ Χ γράφει ἀντὶ τούτων τὰ κοινὰ ψέμα. ψεματινός.

Ἀπάνω, κάτω, χάμαι. Ἐντὶ τούτων τὸ Χ φέρει τὰ μὴ Κρητικὰ ἀπάνου, κάτω, χάμου.

Βουνί, βουνιά. Ἐντὶ τοῦ Κρητικοῦ τούτου τύπου τὸ Χ φέρει συνήθως τὰ κοινὰ βουνό, βουνά.

Χαλινάρι. Τὸ X γράφει ἀντὶ τούτου τὸ Ἑπτανησιακὸν καὶ μὴ Κρητικὸν σαλι-
νάρι.

Φαρί. Τὸ μυριόλεκτον αὐτὸ εἰς τὰ καίμενα μεταβάλλει πολλάκις X εἰς ἄλο-
γον.

Ζυγώνω. Ἀντὶ τοῦ Κρητικοῦ τούτου ρήματος τὸ X φέρει διώκω ἢ διώχων.

Νὰν τό. Τὸ X πολλάκις φέρει κατὰ τὸν Ἑπτανησιακὸν τρόπον τὸ νὰ μετὰ τοῦ
ν, ὅταν ἀκολουθῇ τὸ ἄρθρον ἀρχόμενον ἀπὸ τ π.χ. νὰν τὸν δῆ, νὰν τ' ἀκοῦγη.

Ἀγνάντια, κυρά. Γράφει τὸ X ἀντὶ τοῦ ἀνάδια, κερά.

Εἴντα, γιάντα. Ἀντὶ τῶν Κρητικῶν τούτων λέξεων τὸ X φέρει τί εἶναι, ἢ τῆ
ἦτο, καὶ γιὰ τί.

Πέμπω, στέρνω. Ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι τὸ πέμπω, ὅπερ εἶναι τόσον σύνηθες
εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδιώμα, τὸ X φέρει στέρνω, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι πολὺ σύνηθες εἰς
αὐτό.

Τό. Τὴν χρῆσιν τοῦ χρονικοῦ τὸ (= ὅτε, εὐθὺς ὡς) ἀγνοεῖ τὸ X φέρον ἀντ' αὐτοῦ
τὸ ὡσάν ἢ ἄλλο χρονικὸν μόριον.

Ἐφανίστη, ἐφάνηκε. Τὰ AB φέρουσι πολλαχοῦ τὸν ἀόριστον ἐφανίστη
(ἀπροσώπως=ἐφάνη, ἔδοξε), τὸ X ὁμῶς ἀντ' αὐτοῦ συνήθως φέρει τὸν τύπον ἐφά-
νηκε.

Ποθαίνω, ἐπόθανα. Ἀντὶ τούτων τὸ X φέρει πεθαίνω, ἐπέθανα.

Συχνός, συχνιά. Τοὺς Κρητικούς τούτους τύπους τὸ X ἀντικαθιστᾷ διὰ τῶν
κοινῶν συχνός, συχνιά.

Τύραννος, τυρανῶ κτλ. Τὸ X γράφει κατὰ τὸν Ἑπτανησιακὸν τρόπον τοῦ-
ραγνος, τουραγνῶ κτλ.

Χτάσσομαι. Τὸ Κρητικὸν ρῆμα (ἐκτάσσομαι) ἀγνοεῖ τὸ X καὶ τὸ μεταβάλλει
εἰς ἄλλα ρήματα (π.χ. B 1102, Δ 1544).

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου μακροῦ καταλόγου τῶν παραλλαγῶν μεταξὺ τῶν δύο πηγῶν
παρατηρεῖ τις ὅτι τὸ X πολλαχοῦ μετέβαλε τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ τυπικὸν ἀπὸ τοῦ
Κρητικοῦ ἰδιώματος εἰς τὸ κοινὸν ἢ Ἑπτανησιακὸν. Διὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἑποφιν ταύ-
την τὸ X μειονεκεῖ πολὺ τῶν κειμένων AB, τὰ ἑποῖα διετήρησαν ἀλώθητον
σχεδὸν τὴν Κρητικὴν ἀπόχρωσιν τοῦ πρωτοτύπου. Τὸ X δύναται νὰ θεωρηθῇ κατὰ
τοῦτο σχεδὸν ὡς Ἑπτανησιακὴ διασκευὴ (version) τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Εἰς τὴν ἐκλογὴν
ἄρα τῶν λέξεων καὶ τοῦ τυπικοῦ ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν, ὡς εἶδος, τὸ κείμενον AB.
Ὡς ἀντίκρουσμα τοῦ μεγάλου τούτου ἐλαττώματος τοῦ X ἔρχεται ἔν σπουδαίῳ πλεο-
νέκτημα αὐτοῦ, ὅτι εἰς τινα χωρὶα ἐφθαρμένα εἰς τὰ AB τὸ X διετήρησε τὴν γνησιω-
τέραν παράδοσιν τοῦ κειμένου, ὡς εἴπομεν καὶ προηγουμένως ἐν σελ. XIX. Καὶ δὲν
εἶναι μὲν τὰ χωρὶα ταῦτα παραπολλά, ἀλλ' ἱκανὰ διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὴν διάσωσιν
τοῦ χειρογράφου X ὡς εὐτύχημα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ποιήματος. Οὐχὶ μάτην ὁ
Λόρδος Harley ἐπλήρωσε τὸ μικρὸν ποσὸν εἰς τὸν Νικόλαον Ροδόσταμον, καὶ διέσω-
σεν εἰς ἡμᾶς τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ κορυφαίου ποιητοῦ τῆς νέας Ἑλλάδος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

1. Όπου μετά τὰ ἄρθρα *ή, οί* ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα ἀρχόμενον ἀπὸ φωνήεντος ἐν τῇ συνεκφωνήσει ἀκούεται τὸ ἡμίφωνον *γι, (j)*. Πρὸς δῆλωσιν τούτου γράφομεν συνθηματικῶς μικρὰν συνδετικὴν γραμμὴν μεταξὺ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόματος, π.χ. *ή-Ἄρετή* = *ή γι Ἄρετή*, *οί-ἄθρ ἄπο* = *οί γι ἄθρᾶπο*.

2. Όταν μετά τὸ τελικόν *ν* λέξεως ἀκολουθῇ λέξις ἀρχομένη ἀπὸ συμφώνου ἀήχου *τ, π, κ, (ψ, ξ)* διὰ τῆς συμφορᾶς τούτου μεταβάλλεται εἰς ἡχηρόν, καὶ οὕτως ἀκούεται ὅπως τὸ Λατίν. *d, b, g* μὴ ἀκουσμένου πλέον τοῦ ἐρρίνου *ν*. Τούτο δηλοῦμεν διὰ μικρᾶς συνδετικῆς γραμμῆς μεταξὺ τοῦ *ν* καὶ τοῦ συμφώνου, π.χ. *τῆν-τέχνη* = *τῆ δέχνη*, *τόν-ποταμό* = *τό βοταμό*, *τῆν-καλύβα* = *τῆ γαλύβα* κτῶ.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

A

Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα, π' ἀνεβοκατεβαίνου, (1)
καὶ τοῦ τροχοῦ, π' ὄρες ψηλὰ κὶ ὄρες στὰ βάρη πηαίνου
μὲ τοῦ καιροῦ τ' ἀλλάματα, π' ἀναπαημὸ δὲν ἔχου,
μὰ ᾿ς τὸ καλὸ κ' εἰς τὸ κακὸ περιπατοῦν-καὶ τρέχου,
καὶ τῶν ἀρμάτω_οἱ ταραχές, ὄχθριτες καὶ τὰ βάρη, 5
τοῦ ἔρωτα ἢ μπόρεςι, καὶ τοῖ φιλιᾶς ἢ χάρι,
αὐτάνα μ' ἐκινήσασι τὴ σήμερον ἡμέρα
ν' ἀναδιβάλω καὶ νὰ πῶ τὰ κάμαν-καὶ τὰ φέρα
᾿ς μιὰν-κόρη κ' ἔναν ἄγγουρο, ποὺ μετρεδευτῆκα_ομάδι
σὲ μιὰ φιλιᾶν ἀμάλαγη μὲ δίχως ἀσκημάδι· 10
κὶ ὅποιος τοῦ πόθου δούλεψε εἰσὲ καιρὸν-κιανένα,
ἄς ἔρθῃ νὰ τ' ἀφουκραστῆ ὅ τ' εἶν' ἐδῶ γραμμένα,
νὰ πάρῃ ξόμπλι κὶ ἀρμηνειά βαθιὰ νὰ θεμελιῶνῃ (2)
πάντα σ' ἀμάλαγη φιλιᾶ, ὅπου νὰ μὴν-κομπώνῃ·
γιατ' ὅποιος δίχως πιβουλιὰ τὸν-πόθον-του ξετρέχει, 15
εἰς τὴν ἀρχῆ_ᾶ βασανιστῆ, καλὸ τὸ τέλος ἔχει.
Ἄφουκραστῆτε τὸ λοιπὸ, κὶ ἄς πιάνῃ_ὅπου ᾿χει γνῶσι,
γιὰ νὰ κατέχη_ἄλλου βουλή κὶ ἀπόκρισι νὰ δώσῃ.
Τοῖ περαζόμενους καιρούς, ποὺ_οἱ- Ἑλληνας ὠρίζα,
κὶ ὅπου δὲν εἶχ' ἢ πίστι ντως θεμέλιο μηδὲ ρίζα, 20

X=Χειρόγραφον Λοιδίνου.

A=Πρώτη ἐκδοσις Ἐνετίας 1713.

B=Δευτέρα ἐκδοσις Ἐνετίας 1737.

Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς σελίδας τοῦ χειρογράφου.

Στ. 1 ποῦ AB. —2 ποῦ AB. — 3 καὶ τοῦ καιροῦ τὰ πράγματα AB·
ποῦ AB. —5 ἢ ὄχθριτες καὶ βάρη X· ἔχθηταις καὶ τὰ βάρη AB.
—6 ἔρωτος AB· μπόρεςες AB. —7 ἐτούτα μ' ἐκινήσανε X· σιμερονὶν X.
—11 καὶ AB. —12 γὰ ν' ἀφουκραστῆ AB· νανταφουκραστῆ X. —13
κ' ἔρμηνειά AB. —15 τοῦ πόθου του AB. —16 εἰς μιὰν ἀρχὴ ἀβα-
σάνιστη AB· ἡστίην ἀρχὴ ἀβασανιστῆ X. —18 ἄλλουνοῦ ἀπόκρισι AB.
—19 στοὺς περαζόμενους AB. —20 θεμελιωμένην ρίζα AB. Τὸ X δὲν
ἔχει καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου κλ.

τότες μιὰ ἀγάπη μπιστικὴ στὸν-κόσμο φανερώθη,
 κ' ἐγράφη μέσα στὴν-καρδιά, κὶ οὐδὲ ποτὲ τῆι λειώθη·
 καὶ μὲ τιμὴ ἤσα δυὸ κορμιὰ στοῦ πόθου τὸ καμίνι,
 καὶ κάμωμα πολλὰ ἀκριβὸ ἔτοιους καιροὺς ἐγένη
 εἰς τὴν Ἀθήνα, πού ἔτονε τοὶ μάθησις ἢ βρωσις 25
 καὶ τὸ θρονὶ τῆς ἀρετῆς κὶ ὁ ποταμὸς τοὶ γνῶσις.
 Ρῆγας μεγάλος ὄριζε τὴν ἄξα χώρα κείνη
 μ' ἄλλες πολλές, κ' εἰς ἀνθραιγὲς ἔξακουστὸς ἐγένη,
 — Ἡράκλῃ τὸν ἐλέγασι, — ξεχωριστὸ πὸν τσ' ἄλλους,
 ποπανωθιὸ ἔς τοὶ φρόνιμους, πρῶτος εἰς τοὶ μεγάλους, 30
 ξετελειωμένος βασιλὸς πλι' ἄξος σὲ πᾶσα τρόπο,
 πὸν οἱ- ἐμιλιές του ἤσα σκολειὸ καὶ νόμος τῶν ἀθρώπω.
 Ἄπο μικρὸς παντρεύτηκε καὶ συντροφιᾶστη ὁμάδι
 μὲ ταίρι, πὸν ποτὲ κινεῖς δὲν-τοῦ βροισκε ψεγάδι· 35
 Ἀρτέμη τὴν ἐλέγασι τὴ Ρήγισσαν ἐκείνη,
 ἄλλη κιαμὰ στὴ φρόνεψι, ἴσα τῆι δὲν ἐγένη.
 Κ' οἱ δυὸ συμπροπατούσανε, στὴ ζυγαρὰν ἐσάξα,
 στὴν ὄρεξιν εὐρίσκοντα, ἔς τοὶ γνῶμες ἐταιριάξα·
 ἀγαπημέν' ἀντρόγυνο ἦτονε πλιὰ παρ' ἄλλο, (3)
 καὶ μόνον ἓνα λογισμὸν εἶχαν-πολλὰ μεγάλο, 40
 γιὰτ' ἦσανε χρόνους μαζι, καὶ τέκνο δὲν ἐκάμα,
 ἔς ἔγνοια μεγάλῃ καὶ καημὸ τοὶ βαν' αὐτὸ τὸ πρᾶμα·
 κάρβουνο μὲσ' στὰ σωθικὰ τοὶ βραζε νύχτα μέρα,
 μὴν ἔχοντας κληρονομιά, σιμώνοντας τὰ γέρα·

Στιχ. 21 μπιστενὴ X. — 22 ἐγράφη AB. — 23 καὶ μὲ τιμὴ τὰ διὸ κορ-
 μιὰ στοῦ πόθου τὸ καμίνῃ X· καὶ μὲ καιρὸ σὲ δυὸ κορμιὰ ὁ πόθος
 εἶχε μείνει AB. — 24 στέτιους X. — 25 ἦτανε X. — 25 βρωσι X.
 — 26 Ἀφεντειᾶς AB· κ' ἡ γνώση X. — 27 ἄξια X. — 28 καὶ θανασταῖς
 AB· καὶ ἔξακουστὸς AB. — 29 ἀπ' ἄλλους AB· ξεχωριστο ἀποτῆ X. — 30
 ἀπὸ πολλοὺς καὶ φρόνιμους, κ' ἀπ' ὄλους τοὺς μεγάλους AB. — 31 βα-
 σιλιᾶς X· πλιάξιος σὲ πᾶσαν τρόπο X· κ' ἄξιος σὲ κάθε τόπο AB. — 32
 ὁ λόγος του ἦτανε σκολιὸ AB· ἦταν X. — 33 μικρούλης AB. — 34 τως
 AB· δὲν ἦβροισκε X. — 36 δὲν ἦτο σὰν αὐτήνη AB. — 37 κὶ οἱ δυὸ τους
 ἦσαν φρόνιμοι στὴν εὐγενεῖαν ἐμοιάζαν AB. — 38 στὸν πόθον ἐτεριάζαν
 AB. — 39 ἦτανε X· — 41 ἦταν X· ἀνταμῶς AB· τέκνα AB· ἀμαζὴ X.
 — 42 βαρὰ τῆ' ἔβανετέτιο πρᾶμμα AB· — 43 καὶ μόνον εἰς τὰ σωθικὰ
 ἐβράζαν νύχτα μέρα AB. — 44 κληρονομιά AB.

τὸν Ἥλιο καὶ τὸν Οὐρανὸ συχινὰ παρακαλοῦσα, 45
 γιὰ νὰ τσ' ἀξώση καὶ νὰ δοῦν-παιδί, ποῦ πεθυμοῦσα.
 Περνοῦν οἱ χρόνοι κ' οἱ καιροί, κ' ἡ Ρήγισσα γαστροῦθη,
 καὶ ὁ Ρῆγας ὄχ τὸ λογισμὸ καὶ βάρος ἐλυτρώθη.
 Ἄγάλι' ἀγάλια σίμωσε, κ' ἦρθεν ἐκεῖν' ἡ-ῶρα,
 νὰ γεννηθῆ κληρονομιά, ν' ἀναγαλλιᾶσ' ἡ χώρα· 50
 μιὰ θυγατέρα κάμασι, κ' ἦφεξε τὸ παλάτι, (4)
 κείνη τὴν ῶρα, ποῦ ἡ μαμμη στὰ χέρια τὴν ἐκράτει·
 θαράπειο καὶ ἀναγάλλιασι, χαρὰ πολλὰ μεγάλη,
 ὁ Ρῆγας μὲ τὴ Ρήγισσαν ἐπήρασι καὶ οἱ-ἄλλοι·
 τοὶ χώρας σπίτια καὶ στενὰ σοῦ φαίνεταιο γελοῦσα, 55
 κ' οἱ γειτονιὲς ἐχαίρουντα, καὶ οἱ τόποι ἀναγαλλιῶσα.
 Ἦρχισε κ' ἐμεγάλωνε τὸ δροσερὸ κλωνάρι,
 κ' ἐπλήθενε στὴν ὁμορφιά, στὴ γνῶσι κ' εἰς τὴ χάρι·
 ἐγένικε τῆς ἡλικιάς, παντόθες ἐγρικήθη,
 πῶς, γιὰ νὰ τὸ χου θάμασμα, στὸν κόσμον ἐγεννήθη· 60
 καὶ τ' ὄνομά τζι τὸ γλυκὺ τὸ λέγαν Ἀρετοῦσα,
 οἱ ὁμορφιές τσ' ἦσαν-πολλές, τὰ κάλλη τζ' ἦσαν-πλούσα·
 χαριτωμένο θηλυκὸ τὴν ἦκαμεν ἡ φύσι,
 κ' ἴσα τζι δὲν εὐρίσκετο ἔς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι·
 μ' ὄλες τοὶ χάρες καὶ ἀρετὲς ἦτονε στολισμένη, 65
 εὐγενικὴ καὶ ταχτικὴ πολλὰ χαριτωμένη·
 καὶ σὰ βασίλισσας παιδὶ καὶ ρῆγα θυγατέρα,
 πόθο μεγάλον ἦβανε στὸ γράμμα νύχτα μέρα·
 ἐκαμαρῶνασίν-τηνε ὁ κύρις τσι κ' ἡ μάννα,
 κ' ἐπάψασιν οἱ λογισμοί, κ' οἱ πόνοι ντως ἐγιάνα. 70
 Εἶχεν ὁ Βασιλεὺς πολλοὺς μὲ φρόνεψι καὶ πλούτη,
 συμβουλατόροι ντου, ἴσανε οἱ μπιστεμένοι τοῦτοι·

Στ. 45 συχνὰ X· παρακαλοῦσι AB. —46 τῶς δώσουν πεθυμοῦσι AB.
 —47 ἐγγαστροῦθη X. —50 γιὰ νὰ χαρῆ κ' ἡ χώρα AB. —51
 ἦκαμε AB· ποῦ ἦφεξε AB. —52 αὐτὴ τὴν ῶρα, ποῦ ἡ μαμμη στὰ χέ-
 ρια τζι τὴν κράτει AB. —53 θαράπειο AB. —55 φαίνεταιο AB.
 —56 ἀναγαλλιῶσα XAB. —57 ἄρχισε X· —59 τόσο γλυκεῖα AB·
 ἡλικιάς X· ποῦ πάντοθ' AB· —60 θαύμασμα AB. —63 τῶς τόκα-
 μεν ἡ φύσι AB. —64 καὶ σὰν αὐτὴ δὲν ἦτονε AB. AB. — 67 κ' ἦτον
 καὶ Βασιλεῖοῦ παιδὶ AB. —69 μὲ τὴ μάννα AB. —71 χιεν X. —72
 συμβουλατόρους του ἀκριβοὺς καὶ μπιστεν' ἦσαντούτη X· ἦτανε AB.

μ' ἀπ' ὅλους εἶχεν ἀκριβί, πάντα στή συντροφίαν-του
 ἕναν, ὅπου Πεζόστρατον ἐκράζαν-τ' ὄνομά ντου·
 τοῦ παλατιοῦ ἦτο θαρρεῖός, ξεχωριστός παρ' ἄλλο, 75
 καὶ δίχως του ὁ Βασιλιός δὲν ἦκαν ἕνα ζάλο.
 Εἶχεν-κι αὐτός ἕναν ὑγιό πολλά κανακεμένο, (5)
 φρόνιμο κι ἀξιαζόμενο ζαχαροζυμωμένο·
 ἦτονε δεκοχτῶ χρονῶ, μὰ ἔγε γερόντου γνῶσι,
 τὰ λόγια ντού ἴσανε θροφή, κ' ἡ-ἀρμηνειά ντου βρωσι· 80
 καὶ τ' ὄνομα τοῦ νιούτσικου Ρωτόκριτο τὸ λέγα,
 ἦτονε τσ' ἀρετῆς πηγὴ καὶ τσ' ἀρχοντιάς ἡ φλέγα·
 κι ὅλες τοὶ χάρες, πὸν οὐρανός καὶ τ' ἄστροι ἐγεννησα,
 μ' ὅλες τὸν ἐμοιράνασι, μ' ὅλες τὸν ἐστολίσα·
 πάντα μὲ καταστάμενους ἤπρασσε, καὶ ξετρέχει 85
 νὰ μάθη κείνα πού ἴδασι, κι ὁ νιδς δὲν-τὰ κατέχει.
 Θέλει σὲ κείνον-τὸν-καιρὸ τὸ πρικορρζικόν-του,
 καὶ πρᾶμα, πὸν δὲν ἤμοιαζε, βάνει στὸ λογισμόν-του.
 Ἔστοντας καὶ καθημερνὸ νὰ πηαῖνη στὸ παλάτι,
 ὁ Ρῆγας γιὰ τὸν-κύριν-του σάν-τέκνο τὸν ἐκράτει· 90
 ἄμε ταχιά, πήγαιν' ἀργά, θώρειε τὴν Ἀρετοῦσα,
 μέσα ἡ καρδιά ντου λάμπανε, τὰ σωθικά κεντούσα·
 ἀγάλη γάλη ς' ἐρωτιὰ καὶ πόθοι ἐκινᾶτο,
 πείραξιν εἶχε λογιμοῦ, κι οὐδ' ἔτρω οὐδ' ἐκοιμάτο·
 ἡ γνῶσι ντου δὲν-τοῦ βουηθᾶ, ὁ πόθος τὸν ἐνίκα, 95
 μπλιὸ δὲ γνωρίζει τὸ καλό, μηδὲ πρεπὸν ἐγρίκα·
 τὴν Ἀρετοῦσα μὲ κουρφοὸ πόθο κι ἀγάπη ἐθώρει,
 μὰ ὅς ἔτοιμο πρᾶμα ἐγνοῖα κι αμιὰ δὲν εἶχε αὐτήν ἡ κόρη·

Στ. 74 ἐλέγαν X. —76 δίχωστας του AB. —77 κανακιασμένο AB. —78
 ζαχάρο ζυμωμένο X. —79 ἦτανε X· μαγέρος ἡστιγνώση X· 80 τροφή X.
 οἱ λόγοι του ἦσανε θροφή, κ' ἡ ἐρμηνειά του βρωσι AB· κίεμιλιέστου X.
 —81 του τὸ γλῶσσόν Ρωτόκριτον ἐλέγαν AB· τοῦ νειούτσικου ρωτόκριτον
 ἐλέγα X. —82 τῶν ποταμόνε φλέβα X. —83 π' Οὐρανοὶ AB. —84 ὅλες,
 κι ὅλες X. —86 καὶ κείνος δὲν κατέχει AB. —89, 90 τὸ δίστιχον τοῦτο
 δλόκληρον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἐκδόσεις AB. —91 κάθε ταχὴν ἐπήγαινε
 ὄγια τὴν Ἀρετοῦσα AB. —92 ἐλάβωνε X· ἐλάμπανε AB. —93 σ' ἔρωτα AB.
 —94 πειράζει τον ὁ λογιμός δὲν τρώγει AB. —95 βοηθᾶ X· ἡ ὄρεξι
 AB. —97 κρυφὸ X· τὴν Ἀρετοῦσα στὸ κουρφοὸ γι' ἀγάπη τὴν ἐθώρει
 AB. —98 μὰ τέτοια πρᾶματα ἄτρεπα δὲν εἶχε αὐτήν ἡ κόρη AB·

λίγη ἀφορμὴ ἦτο στὴ ἀρχή, ποὺ σκλάβωσε τὰ μέλη,	100
μὲ λίγο τὸν ἐπλάνεσε τὸ πύβουλο κοπέλλι·	(6)
τὸ λίγο γίνηκε πολὺ, καὶ τὸ πολὺ νὰ κάμη	
ἀρχίνισεν ἀποκλαμούς, σὰ ρίζες τὸ καλάμι.	
Μὲ πόνους καὶ ἀναστεναμούς ἐπέρναν ὁ καιρὸς του,	
κ' ἤμπαινε μέσα στὴ φωτιά, κ' ἐκέντα μοναχὸς του·	105
ἐπασκισ' ὅσο μπόρεσε τὴν-παίδα ν' ἀλαφρώσῃ,	
καὶ ἀντρειεύετο, καὶ ἐλόγιαζε νὰ τοῦ βουηθήσ' ἡ γνῶσι·	
καὶ καθ' αὐγὴ καὶ καθ' ἄργα στ' ἄλογο καρβαλλάρις,	
μὲ τὰ γεράκια καὶ σκυλλιά, σὰν ἦτον-κυνηγάρις,	
ἐπήγαινε ξετρέχοντας κυνήγι νὰ τοῦ λάχῃ,	
κ' ἤπασκεν ὅσον-τὸ μπορεῖ νὰ βγῆ ἀπὸ τέτοια μάχη·	110
κ' ἤβανε μέσ' στὸ λογισμὸ νὰ φεύγῃ ὄχ τὸ παλάτι,	
μὰ σφαλε, δὲν-τὸν ἦφιν ὁ καημὸς, ποὺ τὸν ἐκράτει·	
οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογα μποροῦσα	
τὸν-πόθο ν' ἀλαφρύνουσι, ποὺ ἔχε στὴν Ἀρετοῦσα·	115
μὰ πάντα ὁ νοῦς κ' ἡ θύμησι ἦτονε μετὰ κείνη,	
λίγο νερὸ ποτὲ φωτιά μεγάλη δὲν-τὴ σβήνει,	
μᾶλλον τὴν-ξάφτει καὶ κεντᾶ καὶ βράζει καὶ πληθένει,	
κ' εἶδαμε τὴν ἀναλαμπή, ὄντ' ἐνερὸ τὴ γραιίνει·	
ἔτσι καὶ αὐτὸς ὅτι ἔκανε τὴν-παίδα ν' ἀλαφρύνῃ,	
καὶ νὰ βρῆ ἄερα καὶ δροσά, πλιὰ ἄφτει τὸ καμῖνι.	120

Στίχ. 99, 100, 101, 102. Αἱ ἐκδόσεις AB τοὺς τέσσαρας αὐτοὺς στίχους ἔχουσι συμπτύξει εἰς δύο, οὕτως :

λίγη ἀφορμὴ ἦτον στὴν ἀρχήν, καὶ τὸ πολὺ νὰ κάμη

ἀρχίνισεν ἀπὸ κλαυμούς σὰ ἢ ρίζες στὸ καλάμι.

—102 ἀπλοκαμούς X· ἀπὸ κλαυμούς AB· στὸ καλάμι AB.

—103 ἀναστενασμούς X· —104 κ' ἐμπήκε AB. —105 ἕπασχε

ὅσο κλαμποῦ X· —106 ἀντρεύετο AB. —107 καθ' αὐγὴ καὶ ἀπόγιο-

μα AB· καρβαλλάρις X. —108 καὶ μὲ γεράκια AB· σὰν νᾶτον AB.

—109, 110 τὸ δίστιχον τοῦτο λείπει ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB. —111 ἤβα-

νε χίλιους λογισμούς νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ παλάτι AB. —112 ἤσωνε καῖμὸς

AB. —114 ν' ἀλαφρύνουσι AB. —115 ὁ λογισμὸς X. —116 δὲν

ἐσβύνει XAB. —117 ἀμὴ ἀνάφτει AB· μάλιστα ξαῦτι X. —118 σὰν

κάμη τὴν ἀναλαμπή οὐδὲ νερὸ τὴν σβένει AB· κίδα μετηναλαμπή X.

—119 ἔκαμε AB. —120 πλειὰ ἀνάφτει τὸ καμῖνι AB

Τῇ νιότην-του ἴδιδε ζιμιό, κ' ἐπλήθην ὁ καιμός του, (7)
 τὸ ξέτρεχε γιὰ γιαιτρικό, ἦτον ἀντίδικός του.
 Στὰ δάση πού προπάτεινε συντήραν ἕνα ἕνα
 ἀπὸ τὰ δέντρη τὰ ὄμορφα, ὁπού ἴσαν ἀθισμένα,
 κὶ ὅπου ἔχε δεῖ ὄμορφο δεντρὸ μὲ τ' ἄθη στολισμένο, 125
 εἶν' τὸ Ἄρετούσας τὸ κορμὶ τὸ μορφοκαμωμένο·
 ὅπου ἔχε δεῖ τὰ λούλουδα τὰ κοκκινοβαμμένα,
 ἦλεγ' ἔτσ' εἶν-τὰ χεῖλη τζι καὶ τσι κεράς μου μένα·
 τό ἔχε γρικῆξει τ' ἀηδονιοῦ, πὼς κλαηδῶντας κλαίει,
 ἐλόγιαζε πὼς τὸν-πνοεῖ καὶ μοιρολόγι λέει· 130
 κ' ἐτρέχασι τὰ μάτια ντου, στὴ γῆς πηλὸν ἐκάνα,
 τὰ θελε γιὰ παρηγοριὰ ἔς πλιὰ πάθη τὸν ἐβάνα·
 τ' ἄλογο δὲν-τόνε φελᾶ, γεράκι δὲν-τ' ἀρέσει,
 γιαιτ' εἶχ' ἡ δόλια ντου καρδιὰ τὴ σαῖτιτῶ στὴ μέση.
 Ἦφηκε τὸ λαγωνικό, γιαιτὶ τόνε παιδεύγει, 135
 τὸ αὐγῆς τὴν-περιδιάβασι μπλιὸ δὲν-τῆνε γυρεύγει·
 καὶ τ' ἄλογ' ἀπαρνήθηκε, καὶ τὰ γεράκι ἀφίνει,
 γιαιτὶ κακὰ γιαιτρεύγουσι τὸ ἀγάπης τὴν ὀδύνη·
 καὶ μόνιος κὶ ὀλομόναχος ἐβάλθη νὰ περάση,
 καὶ νὰ μὴ δῆ ξεφάντωσι, ὥστε πὸν νὰ γεράση. 140
 Μὰ ἔχε ἕνα φίλο μπιστικὸ καὶ φρόνιμο περίσσα,
 ὀμάδ' ἀνεθραφήκασι ἀπόσταν-τσι ἔγεννησα·
 καὶ τ' ὄνομα τοῦ φίλου ντου Πολύδωρο τὸ ἔλεγα,
 σὲ μιὰν-πνοὴν ἐζούσανε, σὲ μιὰν ἀγάπη ἐπλέγα·
 καὶ μὴ μπορῶντας τὴν-κουρφήν ἀγάπη μπλιὸ νὰ χώνη, 145
 μιὰν-ταχινὴ τοῦ φίλου ντου τῆνε ξεφανερώνει.
 Λέει του· **ΡΩΤ.** Ἀδέρφι, δὲ μπορῶ στὸν-κόσμο μπλιὸ νὰ ζήσω,
 γιαιτὶ βαλα ἕνα λογισμό, καὶ στέκω ν' ἀφορμίσω·

Στ. 121, 122, 123, 124. Καὶ οἱ τέσσαρες οὔτοι στίχοι λείπουν ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB. τὸ δὲ δίστιχον 121—122 εὑρίσκεται ἐν τῷ X μετὰ τὸν στίχον 126. —123 ἐτίραζε X. —125 τὸ κὶ λείπει ἐκ τῶν ABX. —128 ἔτζι τὰ χεῖλη τζι ABX —129 ὄντὲν ἐργοῖκα AB. —130 τοῦ ἐφαίνετο AB. —131, 132 τὸ δίστιχον λείπει εἰς τὰς ἐκδόσεις AB. —133 δὲν τὸν ὀφελᾶ XAB. —135 ἀφίνει AB. —137 τάλογα X. —138 γιαιτὶ δὲν τοῦ γιαιτρεύγουσι AB. —139 μόνος ABX —141 τὸ μὰ λείπει ἐκ τῶν AB· μπιστενὸ X. —142 ἀναθραφήκασι XAB· ἀπόντα X. —143 Πολύδωρον ἔλεγα B. τὸν λέγα X. —145 πλιὸ X· πλειὰ AB. —147 ἀδελφὲ μου AB.

- ἔς τόπον-ψηλὸν ἀγάπησα, μακρὰ πολλὰ ξαμώνω, (8)
 κοπιῶ ὄφκαιρα τὰ χέρια μου νὰ πιάσω τὸ δὲ σώνω 150
 τὴ θυγατέρα τοῦ Ρηγὸς τ' ἀφέντη μας τὴν-κόρη,
 ὅπ' ἄνεμος δὲν-τοί δωκε, οὐδ' ἥλιος τὴν ἐθώρει,
 καὶ ὅπου μᾶς παίρνει τὴ ζωὴ, ὄντε μᾶς πιάση μάχη,
 ὁ λογισμὸς εἶν' -πού βαλα δίχως θεμέλιο νὰ ᾄχη.
 Γνωρίζω, πὼς οἱ δύνამες τὸ θέλω δὲ μοροῦσι, 155
 καὶ ὅ,τι καὶ ἄ χτίζω ὀλημερονίς, κάθε βραδὺ χαλοῦσι,
 μὰ τυφλωμένος βρίσκομαι, τὰ κάνω δὲν-κατέχω,
 κ' ἤχασα τὸ λογαριασμό, καὶ μπλιό μου νοῦ δὲν ἔχω.
 Δῶ μου βουλή παρηγοριᾶς, σὰ φίλος βούθηθές μου,
 καὶ τοῦτα, πὸν μὲ βρήκασι, δὲν-τά ἴλιζα ποτέ μου. 160
ΠΟΙ. Ἐγάθηκε ὁ Πολύδωρος τοῦ φίλου ντου ν' ἀκούση (9)
 πρᾶμα, ὅπου δὲν ἴλιζε τὰ χεῖλη ντου νὰ ποῦσι,
 καὶ μὲ βαρὺν ἀνάβλεμμα καὶ μ' ὄψιν ἀλλαμένη
 στρέφεται στὸ Ρωτόκριτο, κ' ἔτσι τοῦ συντυχαίνει·
ΠΟΛ. Ἀδέρφι, τὰ σοῦ γοίκησα, τὰ μόχεις μιλημένα 165
 ποτέ μου δὲν-τά λόγιαζα, μουδ' ὄλιπ' ἀπὸ σένα
 νὰ βάλῃς ἔτοιμο λογισμὸ νὰ θῆς νὰ κιντυνεύῃς,
 καὶ πράματ' ἀνημπόρετα καὶ ἄμοιαστα νὰ γυρεύῃς, (10)
 γιὰτὶ σὲ κράτου γνωστικό, ἄθροπο παιδεμένο,
 μὰ, σὰ θωρῶ, κομπώνουμου στὸ σοῦ ἔχω γοικημένο· 170
 καὶ ἀπῆς μοῦ λῆς πὼς ἤβαλες τὸ λογισμὸν αὐτεῖνο,
 σήμερο κάνω ἀπόφασι, καὶ κουζουλὸ σὲ κρίνω.
 Ἡ Ρηγοπούλλα, σὰ γοικῶ, ἀγάπη δὲν-κατέχει,
 οὐδὲ λογιᾶζει το ποτέ, οὐδ' ἔτοιες ἔγνοιες ἔχει·

Στ. 149 μακρὰ πολλὰ X. —150 τὸ χέρι κοπιᾶζει εὔκερα νὰ
 πιάση AB. —151 θυγατέρα X. —152 δὲν τζὴ διδε AB. —153
 ὄντες X. —156 κτίσω AB. —157 κάμνο X. —154 ὀποῦβαλα ABX.
 —159 δός μου XAB· παρηγοριὰ AB. —161 ἐγάθη X. —163 ἀνα-
 στεναγμὸ AB. —166 σὲ σένα AB. —167 τέτιο X· κ' ἔτσι AB·
 —170 ὡς τῶχο γοικημένο AB. —170 σὰ σόχο X. —171 καὶ σὰν
 μοῦ λῆς AB. —172 γιὰ ζουρλὸ X. —173 ὡς X. —174 μηδ' ἔτοιες AB.

καὶ σὺ πῶς ἐποκότησες, καὶ ἀφῆκες στήν-καρδιά σου 175
 νὰ φυτευτῆ τέτοιο δενδρό ; καημένε, βάσανά σου,
 ἀπόχει φύλλα βλαβερά, καρπὸ φαρμακεμένο,
 καὶ ἀπὸ τὴ ρίζα ὡς τὴν-κορφὴ ἀγκάθια ἔν' γεμισμένο ;
 ἀθὸς τοῦ ἔναι θανατερός, τὸ ποιρικόν-τοῦ βλάπτει,
 ὡσάν-τὴ φλόγα τσι φωτιάς, σάν-τὸ καμίνιν ἄφτει. 180
 Ἄν ἦς Ἄρετοῦσ' εἶχε βαλθῆ ἐσένα ν' ἀγαπήσῃ,
 ἐσὺ δὲν ἤμοιαζε ποτὲ νὰ μπῆς εἰς ἔτοια κρίσι,
 μὰ μάλλιος καὶ τὸν-πόθο τζι νὰ διώξῃς ἀπὸ σένα,
 καὶ νὰ μακρύνῃς ἀπὸ ἔπα νὰ πορπατῆς στὰ ξένα,
 παρὰ ἔς ἀγάπη-ἔτοιας κερῶς νὰ μπῆς νὰ κιντυνεύγῃς, 185
 καὶ τὸ κακὸ σου μοναχὸς νὰ θῆς νὰ τὸ γυρεύγῃς.
 Εἰσὲ παλάτια βασιλιῶ τὰ μάτια ὄντε στραφοῦσι,
 πρόπει νὰ τὰ δοξάζουσι καὶ νὰ τὰ προσκυνοῦσι,
 γιὰτ' οἱ-αὐλὲς τῶ βασιλιῶ ἔχουν αὐτιά, καὶ ἀκοῦσι,
 καὶ τὰ τοιχιά τοῦ παλατιοῦ μάτια καὶ συντηροῦσι 190
 καὶ ἐσὺ πῶς ἐποκότησες, καὶ ἐμπῆκες ἔς ἔτοια πάθη, (11)
 ἢ Ρηγοπούλλα εἶντα νὰ πῆ, Ρωτόκριτ', ἄν-τὸ μάθῃ ;
 ἄν-τὸ νοήσῃ καὶ ἤβαλε πόθο σ' αὐτήν' ὁ νοῦς σου,
 κακὰ ποδόματα θωρῶ ἐσὲ καὶ τοῦ κυροῦ σου,
 νὰ σᾶς ξορίσουν ἀπὸ ἔπα, φτωχοὺς νὰ σᾶσε κάμου· 195
 ἔτοῦτα καὶ ἄλλα πλιὰ κακὰ θὲ νὰ ἔν' προυκιά τοῦ γάμου.
 Μετάστρεψε τὸ λογιισμόν ἐτοῦτο, πὸν σὲ κρίνει,
 μὴν-πά ν' ἀνάψῃς μιὰ φωτιά, ὅπου ποτὲ δὲ σβῆναι.
 Ποῦρι τ' ἀθρώπου δόθηκε, καὶ εἶναι τὸ φυσικόν-του
 νὰ διαμετρῶ τὰ πράματα μὲ τὸ λογαριασμόν-του· 200
 καὶ ἐσὺ εἶντα μέτρος ἤκαμες σὲ τοῦτα, πὸν μοῦ λείεις,
 θωρῶ καὶ ἀφίνεις τὸ καλὸ, καὶ τὸ κακὸ διαλέεις.

Στ. 175, 176 καὶ σὺ πῶς ἐποκότησες, καὶ πῶς σὺ τοῦ νοῦ σου ἐμπῆκε; νὰ φυτευτῆ τέτοιο δενδρὸ πῶς σὺ τὴν καρδιά σου ἀφῆκε; AB. —176 ἢς βάσανά σου X. —178 ἀγκάθια γεμισμένο X· τ' ἀγκάθια γεμισμένο AB. —179 ἀνθὸς τοῦ X· ὁ ἀνθὸς τοῦ AB. —180 ἀντὶ ἀέρος καὶ δροσᾶς AB. —181 ἄν ἦ Ἄρετοῦσα ἤθελε AB. —182 σὲ τέτια X. —183 μὰ μάλιστα AB· ἀμὲν ἔπρεπε X. —184 ἀπ' αὐτῆ X. —187 βασιλείος X. —189 τῶν Ἀφεντῶν AB. —192 τί νὰ πῆ X. —193 ἄν τὸ γνωρίσῃ X. —194 πολλὴ κακὸ ἔχη ναρθῆ X. —196 πικεῖα. X 198 μημπὰς X. μὴν πᾶ καὶ AB. —201 τί μέτρος X. —202 γυρεύγεις X

- Ὡσα γνωρίση ἄθροπος, κὶ ὀλπίζει νὰ κερδαίση
 κείνο τὸ προῶμα, π' ἀγαπᾷ, κὶ ὅπου πολλά τ' ἀρέσει,
 ὁ νοῦς παραλαφρώνεται, ἢ ὀλπίδα ντου πληθύνει, 205
 κὶ ἀπάνω στὸ λογαριασμὸ εἶναι θεμελιωμένη.
 Σάν-τὸ μετρήσῃ μιὰ καὶ δυό, καὶ βροίσκῃ το πὼς μοιᾶζει,
 ξετρώχει το μὲ προθυμιά, κὶ ὅσο μπορεῖ σπουδάζει.
 Καὶ σὺν μὲ ποιὸ λογαριασμὸ ἔχεις σὲ τοῦτ' ὀλπίδα;
 ἀδέρφῃ μου, ἔτοιο κουζουλὸ ὡσὰν ἐσὲ δὲν εἶδα, 210
 ποὺ σέ συρε τὸ ριζικὸ κ' ἢ μοῖρα νὰ σὲ βάλῃ,
 κὶ ἀγάπησες ἔτοιας λογῆς μιὰ μας κερὰ μεγάλη.
 Ὅνειρον εἶν' -πολλά ζαβὸ καὶ κουζουλὸ περίσσα,
 καὶ γι ἀφορμάρους τοὶ κρατοῦν, ὅσ' ἔτσιδὰ γαπήσα.
 Πολλά ν' αἰ δύσκολη δουλειὰ καὶ μεπεδεμένη τούτη, (12) 215
 νὰ θῆς νὰ μπῆς σὲ Βασιλιοῦ ρηγᾶτα κ' εἰσὲ πλούτη·
 γιατί ν' αἰ διαφορὰ πολλὴ στὸν ἕν' ἀπὸ τὸν ἄλλο,
 ἐσένα λέσινε μικρό, τὸ Ρῆγα λέν μεγάλο.
 Τὰ χόρτα π' ἀγκυλώνουσι, τ' ἀγκάθια ποὺ κεντοῦσι,
 γιὰ πελελοὺς τοὶ κραάζουσιν, ὅσοι κὶ ἂν-τὰ κρατοῦσι. 220
 Κιανεὶς τὸ χέρι στὴ φωτιά μὴ ἔγγιξῃ, γιατί καίγει,
 μέσ' στὸ πηγάδι κάρβουνα κιανεὶς μὴν-πὰ γυρεύγῃ.
 Ὁ Ρῆγας ἔχει τὴν ἐξὰ εἰς ὃ τι κὶ ἂν ὀρίσῃ,
 κὶ ὡς θέλει, κὶ ὡς τοῦ φαίνεται, κάνει δική ντου κρίσι·
 εἰς τὴ βουλήν-του βροίσκεται καλὸ μας καὶ κακὸ μας, 225
 καὶ μέσ' στὸ χέριν-του κρατεῖ ζωὴ καὶ θάνατό μας.
 Ὁ Βασιλιὸς εἶν' σπλαχνικός, καλὸς μὲ πᾶσαν ἕνα,
 μὴν-κομπωθῆς πὼς ἀγαπᾷ τὸν-κύρι σου κ' ἐσένα.
 Κι ἀφέντης, ὅσο πλιὰ ἔγαπᾷ τὸ δοῦλο, ἂν ἕν-καὶ σφάλῃ,
 ὅς τὸση περίσσα ὄργιτα γυρίζει καὶ μεγάλη, 230

Στ. 203 ἐλπίζει AB. —204 αὐτὸ X. —205 ἐλπίδα AB. —210 ἔτσι X.
 —211 κ' ἐπάσκισε AB. —212 κερὰ X. —214 γιὰ ζουρλοὺς X· ὅσοι
 ἔττι ἀγαπήσα AB. —216 σὲ βασιλεῖος ς'ριγάτο X· σὲ Βασιλειούς, σ'
 Ρηγᾶτα AB. —217 ὁποῦναι AB. —218 π' ἐσένα X. —219 ἀγγε-
 λόνουσι X. —221 ποτὲ τὸ χέρι AB· γαίξῃς AB, γγαίξῃ —222 ποτέ του
 X. —223 ἀξία X· κίς ὅτῃ θενὰ ὀρίση X. —227 σε πασα X. —229
 κὶ ὁ Ἀφέντης AB· ὅσο ἀγαπᾷ X· ἂν εἶν' AB. —230 τόσον ἢ ἔχθηρη
 κολλή γίνεται AB.

καὶ τόσο πλιὰ στὰ σφάλματα, πὸν στὴν-τιμὴ ξαμῶνου,
 μέσ στὴν-καρδιὰν ἀγγίζουσι, καὶ μέσ' στὸ νοῦ ξαπλώνου.
 Διῶξέ τσ' αὐτοὺς τσι λογισμοὺς, μὴ δὲν-κακαποδώσης,
 γομάρι, πὸν δὲ δύνεσαι, μὴ θέλῃς νὰ σηκώσης.
 Μὲ τὸ δικό σου φύσημα μὴ βουληθῆς νὰ ξάψῃς 235
 φωτιά, ὅπου δὲ σβήνεται, καὶ τὸ κορμί σου κάψῃς.
 Εἰς τὸ παλάτι τοῦ Ρηγός, ἀδέρφι, μπλιὸ μὴν-πῆαίνης,
 γιὰτὶ σὰ σὲ θωροῦ συχγιά ν' ἀνεβοκατεβαίνης,
 ὁ κόσμος εἶναι πονηρός, κὶ ὁ πόθος σὲ τυφλώνει, (13)
 καὶ ὡς καὶ νὰ τὸ κρατῆς κουρφό, γοργὸ τὸ φανερώνει. 240
 Κὶ ἂν ἔν-καὶ τοῦτο γορκεθῆ, πὸν ἡ τύχη μὴν-τ' ὀρίσῃ,
 λόγιασε, βάλε το στὸ νοῦ, τὰ θεὲ νὰ κάμῃ κρίσι.
 Ὁ Ρῆγας ἔχει τὴν ἐξιά, κ' εἶν' ἡ δουλειὰ δική ντου,
 καὶ μ' ἀπονιὰ γδικιώνεται, στὰ θέλ' ἡ-ὄρεξι ντου·
 κ' ἐτούτη τὴν ἀποκοιτιά, ὅπου βαλεν ὁ νοῦς σου, 245
 ἐσένα φέρνει θάνατο καὶ πάθη τοῦ κυροῦ σου.
ΠΟΙ. Ἦστεκεν ὁ Ρωτόκριτος, τοῦ φίλου ντου φουκρᾶτο,
 ὡσὰν-τυφλός, ὡσὰ βουβός, καὶ δὲν-τοῦ πιλογᾶτο·
 καὶ μὲ τὴν ὥρα τὴν-πολλὴ 'ς ἀπόκρισι κινήθη,
 μὲ κλάημα κὶ ἀναστεναμὸ τοῦ φίλου πιλοήθη· 250
ΡΩΤ. Ἀδέρφι μου, γνωρίζω το, τὸ πὼς τὸν-κόπο χάνω,
 καὶ τὸ ζυγώνω 'ξεσι μακρὰ, ποτέ μου δὲν-τὸ φτάνω·
 κατέχω, κὶ ἄ μαθητευτῆ ἐκεῖνο, πὸν ξετροῦχω,
 ἐσίμωσε τὸ τέλος μου, καὶ μπλιὸ ζωὴ δὲν ἔχω·
 μὰ πιάστηκα, μπερδεύτηκα, ξεμπερδεμὸ δὲν ἔχω, 255
 μ' ὄλο πὸν βλέπω τὸ κακό, τὸ βλάψιμο κατέχω·
 λογιᾶζω το, γνωρίζω το, πὼς πρέπει νὰ τ' ἀφήσω,
 καὶ μὲ νερὸ τὰ κάρβουνα γλήγορα νὰ τὰ σβήσω,

Στ. καὶ ὅσο πλιὰ τὰ πράματα X. —232 μεστην καρδιά γγίζουσι X· καὶ στὴν καρδιά ἐγκίζουσι AB. —235 μὲ τὸ ἴδιό σου τὸ AB. —236 φω-
 τία πὸν δέ X· φωτιά, πὸν δὲν ἐσβύνεται AB. —238 συχγιά X· —240
 κ' ὅς θες ναντοκρατῆς X. —241 κ' ἂν εἶν AB. —242 ἡ κρίσι ABX. —243
 ἀξιά X. —244σὰ θέλει AB. —245 ἐτούτη X. —247 ἀφουγγράτο X. —248
 κ' ὡσὰ AB. —251 θωρῶ AB. —257 νὰν τ' ἀφήσω X.

μὴν-κάμουσιν ἀναλαμπή, ὅπου τὴ λάψι δίδει,
 καὶ φανερώση τὸ κουρφό, ἀπού 'ναι στὸ σκοτείδι, 260
 καὶ ὅ τι καὶ ἄ χώνω στὰ βαθιὰ τόσες φορὲς καὶ τόσες
 ἔμπη σὲ χίλια στόματα, ἔμπη σὲ χίλιες γλῶσσες.
 Μὰ εἶντα μοῦ ξάζει νὰ γρικῶ, καὶ τὰ προεπὰ νὰ γνώθω
 ἐδά, πὸν σκλάβος βρίσκομαι καὶ δοῦλος εἰς τὸν-πόθο ;
 Εἶντα μοῦ ξάζει νὰ γρικῶ, τί μὲ φελᾶ νὰ ξεύρω (14) 265
 ἀπῆς τὸ δρόμον ἤσφαλα, δὲ βλέπω νὰ τὸν εὔρω ;
 Μπλιὸ μπόρεσι, ὁ λογαριασμὸς δὲν ἔχει νὰ βουηθήση,
 ἐκεῖ π' ἀγγίξ' ἢ πεθυμᾶ καὶ τσ' ἐρωτιᾶς ἢ κρίσι.
 Οἱ λογιμοὶ 'ναι σαῖτιες, καρδιά μου 'ν-τὸ σημάδι,
 καὶ μάχονται, καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ τὰ συβάσ' ὁμάδι ; 270
 Ὁ πόθος ὄντε βουληθῆ, καὶ θέλη νὰ νικήση,
 γνῶσι δὲν ἔουδὲ δύναμι, νὰ τότε πολεμῆση.
 Πολλὰ μεγάλη δύναμι, πολλὰ μεγάλη χάρι
 ἔχει τ' ὀλόγδυμο παιδί, πὸν παίζει τὸ δοξάρι·
 βαστᾶ κουρφὰ ψιλὴ μαγνιά, τὰ μάτια μας κουκλώνει, 275
 καὶ τὸ κακό, πὸν μελετᾶ, δὲ μᾶς τὸ φανερώνει·
 τὴν ἴσα στράτα δὲν-πατεῖ, μὰ τὴ στραβὴ γυρεύγει,
 φαρμακεμένες μαγεριὲς πάντα μᾶς μαγερεύγει.
 Ἄλλοι ἄξει, φρονημῶτατοι, πού 'χαν-καιροῦ θεμέλιο,
 τοῦ ἔρωτα γενήκασι παιγνίδι ντου καὶ γέλιο· 280
 εὔκολα καὶ τὰ κάρβουνα κ' ἢ σπίνθα ἀναλαμπάνει
 τ' ἄγερα τὰ λινόξυλα, ποῦρι καὶ νὰ τὰ φτάνη.
 Ἐβάλθηκά τ' ἀπὸ καιροῦ, καὶ θέλησα ν' ἀρχίσω
 νὰ λιγοπηαίνω στοῦ Ρηγός, γιὰ νὰ τσ' ἀλησημονήσω,
 νὰ βρω βοτάνι δροσερὸ καὶ τὴν-πληγὴ νὰ γιάνω, 285
 καὶ μπλιὸ τὰ ξύλα στὴ φωτιὰ νὰ μὴν-τὰ βάνω ἀπάνω,
 κ' εἰς ἄλλο προᾶμα ἐγνοιανὸ τὸ νοῦ μου νὰ μεροδέσω, (15)
 καὶ τὸ κρατῶ ἀνημπόρετο, νὰ δῶ νὰ τὸ μπορέσω.

Στ. 259 ἠοπία X. —266 ἀπὸ AB. ἔχασα X· ξέβρο X. —268 ὀρίζει AB.
 —269 ἦνε σιμάδι X.—271 ὄντα X. 272 δὲν εἶ AB.—273 ἀφεντεῖα AB.
 279-280 θεμέλια, γέλια X. —280 πεγνίδια του X. —287 καὶ σ' ἄλλα
 πρᾶγματα ἠνοιῶσα AB.

κῶς τὸ λογιᾶσω, μοῦ ῥχεται μεγάλη λιγωμάρα,
 τὰ μέλη ποκρυγαίνουσι, καὶ πῖάνει με τρομάρα. 290
 θαμπώνουνται τὰ μάτια μου, καὶ ἡ-ὄψ' ἀπονεκρώνει,
 κ' ἴδρω τοῦ ψυχομαχισμοῦ τὸ πρόσωπό μου δρώνει·
 καὶ ὀπίσω ἄ θέλω νὰ συρθῶ, ἢ πεθυμιὰ μ' ἀμπώθει
 σὲ κείνο, πού-ὄ λογαριασμός κ' ἡ γνῶσι μπλὶ δὲ γνώθει.
 Λόγιασε ῥεῖντα βρίσκομαι, καὶ ξαναδέ το πάλι, 295
 πέ μου, ποθὲς νὰ βουηθηγτῶ ῥεῖτοια δουλειὰ μεγάλη.
 Ἄρχῃ ῥονε πολλὰ μικρὴ καὶ ἄφαντη δίχως ἄλλο,
 μὰ τὸ μικρὸ μὲ τὸν-καιρὸ ἐγένηκε μεγάλο·
 ἐλόγιασα νὰ τῆ θωρῶ, καὶ ὡς τῆ θωριὰ νὰ σώνω,
 καὶ μετὰ κείνη νὰ περνῶ, καὶ νὰ μὴ δὲν-ξαπλώνω. 300
 καὶ ἀγάλη ῥάλ' ἢ πεθυμιὰ μέ βανε μέσ' στὰ βάρη,
 κ' ἤκαμε ρίζες καὶ κλαδιά, βλαστοὺς καὶ φύλλα καὶ ἄθη,
 κ' ἐπλήθηνε τὴν-πεθυμιὰ τὸ πελελό μ' ἀμμάτι,
 κ' ἤρχιζε κ' ἐστρατάριζε κ' ἐσιγανοπορπάτει·
 τὸ σιγανὸ μὲ τὸν-καιρὸ προθυμερὸν ἐγένη, 305
 κ' ἤβαν' ὁ ἔρωτας κουρφα τὰ ξύλα στὸ καμίνι.
 Κι ὥσαν ἀπὸ μικρὸν αὐγὸ μικρὸ πουλλὴν ἐβγαίνει,
 τρεμουλλιασμένο καὶ ἄφαντο, καὶ μὲ καιρὸ πληθύνει,
 κάνει κορμὶ κάνει φτερά, κάθ' ὥρα μεγαλώνει,
 καὶ πορπατεῖ, χαμοπετᾶ, καὶ φτερουγοξαπλώνει, 310
 καὶ ἀπ' ἄφαντο καὶ ἀπὸ μικρὸ, πού ῥτον ὄντην ἐφάνη, (16)
 κορμὶ φτερὰ καὶ δύναμι καὶ μεγαλότη κάνει,
 τὸ ἴδιο γίνη κ' εἰς ἐμὲ στὴν ἄπραγῇ μου νιότη,
 ἀρχῇ μικρὴ καὶ ἀψήφιστη ἦτον' ἀπὸ τὴν-πρώτη,

Στ. 290 τὰ μέλι μου κριένουσι X· καὶ μοῦ ῥχεται AB. —292 ἴδρω AB·
 ψυχομαχισμοῦ AB· ἠδρόνη X. —295 ξαναδέστο X. —296 πές μου X·
 πῶς θές AB· βουηθηθῶ X· βουηθηθῶ AB. —297 φίλε μου X. —299 κα-
 στιθοριὰ X. 299-300 σώσω ξαπλώσω AB. —301 εἰς τὰ βάρη AB. —302
 κλώνους καὶ φύλλα κ' ἄθη AB. —303 ἐπλήθηνε AB· τὸ κουζουλὸ AB.
 ὀμάτη X. —304 καὶ σιγανὰ ἐπορπάτει X. —305 τὸ σιγανὸ προθυμερὸ
 μετονεκρὸ X. —306 γιὰτ' ἔβανε ὁ ἔρωτας τὰ ξύλα X. —307 μικρὸ πουλὴ
 X. —308 καὶ πεκερο X. —310 τῆι πλάτες του ξαπλόνη X. φτερούγια
 του ξαπλώνει AB. —311 κ' ἀπο μικρὸ κατ' ἄφαντο X. —313 ἔτζη X.

μὰ ἔδὰ ἔχει τόση δύναμι, κ' ἔτσι μεγάλη ἴγνι, 315
 ὅπου μου πῆρε τὴν ἐξά, καὶ δίχως νοῦ μ' ἀφίνει.
 Κι ἀγάπη, πὺ στὰ βάσανα ἀντρεύγει καὶ πληθύνει,
 κ' ὅπου μὲ τσ' ἀναστεναμοὺς θρέφεται καὶ χορταίνει,
 θάμασμα ποῦρι τὸ κρατοῦν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι, 320
 πὺ στὴν ἀρχὴν-τσι ἀνήμεροη γεννᾶται στὴν ἀθάλη
 σπῖθα μικρὴ κι' ἀψήφιστη, δὲ λάμπει μηδὲ βράζει,
 καὶ πὺς νὰ κάμη ἀναλαμπὴ κιανεὶς δὲν-τὸ λογιᾶζει·
 κι' ἀγάλι ἀγάλια θρέφεται, σὰν-τὸ καμίνιν ἄφτει,
 κεντᾶ καὶ καίει δυνατά, καὶ τὸ κορμί μας βλάφτει.
 Πρωτύτερα ὄντὲ τὰ ἴκουγα νὰ μου τὰ λέσιν ἄλλοι, 325
 σ' ἔτοιες δουλειᾶς ὁ λογισμός ἤλιπα νὰ μὴ σφάλῃ·
 μὰ ξάφνου ὁ κακορρίζικος ἐπιᾶστηκα στὸ βρόχι,
 πὺ στ' ὄμορφόν-τσι πρόσωπό πάντα στεμένο τὸ ἔχει.
 Ἐμὲ κιανεὶς δὲ μου φταιξε, μηδὲ παραπονοῦμαι 330
 τινὸς ἄλλου στὰ βάσανα κ' εἰς τὸ καημοῦς, ἀπού ἴμαι·
 μὰ κάποια λίγη πεθυμᾶ ἐσήκωσε τὸ νοῦ μου,
 καὶ δυὸ φτεροῦγες ἤκαμε μέσα τοῦ λογισμοῦ μου·
 τοῦτες στὸν οὐρανὸ πετοῦ, τὴν-πεθυμᾶ μου πᾶσι,
 κι' ὡσὰ σιμῶσου στὴ φωτιά, τοὶ καίει ἐκεῖν' ἢ βράσι·
 καὶ πάραντας γκρεμίζομαι, ἀπῆς φτερά δὲν ἔχω, (17) 335
 γιὰτ' ἤφηκα τὰ χαμηλά, καὶ τὰ ψηλά ξετροῦχω·
 καὶ πάλι ἐκεῖν' ἢ πεθυμᾶ δὲ θέλει νὰ μου λείψῃ,
 πάραντας κἀνω ἄλλα φτερά, πάλι πετῶ στὰ ὕψη·
 καὶ πάλι βρίσκω τὴ φωτιά, πάλι ξανακεντᾶ με,
 κι' ὄχ τὰ ψηλά, πὺ βρίσκομαι, μὲ ξαναροίχνει χάμαι. 340
 Κι' ὅσον-πετῶ εἰς τὰ ψηλά, τόσο φωτιᾶς εὐρίσκω,
 καὶ καίγουντ' οἱ φτεροῦγές μου καὶ πέφτω καὶ βαρίσκω.

Στ. 317 ἀντρεύγει AB. — 318 καὶ μὲ τοὺς X· πλαταίνει AB. — 319 θαύ-
 μασμα AB. — 320 ἀρχ' ἔτσι X· γύνετε X. — 321 ἀνήμεροη AB. — 323 ἀ-
 νάφτει XAB. — 325 ὄντες — 326 ὀλιπα X. — 328 σιμένο X. — 329
 δεμόφτεξε X· οὐδὲ X· παραπονοῦμαι X. — 330 ὅπου ἴμαι XAB. — 333
 τοῦτες τὴν πεθυμῖαν πετοῦν στὸν οὐρανὸ τὴν πᾶσι AB. — 334 κ' ὅσο
 σιμῶνου τῆ φωτιᾶς ταῖς καίγει AB. — 335 γκρεμίζομαι XAB· ὡσὰ
 AB. — 339 ξανακεντᾶμε X. — 340 κ' ἀπ' τὰ ψηλά AB. ξαναροίχτει AB
 — 241 κ' ὅσαις φοραῖς εἰς τὰ ψηλά σώσω φωτιᾶς εὐρίσκω AB.

- Κ' ἐτοῦτ' ἢ πεθυμιὰ ἢ λωλή πετῶντας μὲ πειράζει,
καὶ πάει τοῖ φτεροῦγές μου εἰς τὴ φωτιά ὄντε βράζει.
- Κ' ὥστε ποῦ νὰ ἴμαι ζωντανός, παῖδαν ἔχω μεγάλη, 345
μαγὰρι νὰ μ' ὀλόκαιγε, νὰ μὲ ἴκανεν ἀθάλη.
- Λέει τ' ὁ φίλος, **ΠΟΛ.** Τὰ φτερά ποῦ ἴσῃκωσεν ὁ νοῦς σου,
καὶ βάνει τ' ἀνημπόρετα μέσα τοῦ λογιμοῦ σου,
βλέπεσ', ἀδέρφι, ὅσο μπορεῖς, ἔβγ' ἀπ' αὐτὴν-τὴ ζάλη,
στοῦ πέταμα, ποῦ πέταξες, μὴ δὲν-πεταῖξῃς πάλι. 350
- Κι ἄν-τὰ φτερά πετοῦν-ψηλά, καὶ τὴ φωτιὰν εὐρίσκεις,
κόψε τα ῥιξέ τα ἴπὸ κεῖ, ζιμιὸ νὰ μὴ βαρίσκῃς,
γὴ βγάλε τα καὶ βρέξε τα εἰς τὸ νερὸ τοῖ γνῶσις,
ζιμιὸ νὰ μὴν-πετᾶς ψηλά, ζιμιὸ νὰ χαμηλώσῃς.
- Θωροῶ το, πὼς σὲ πολεμοῦ δυὸ σου ὄχθροὶ μεγάλοι, 355
ἢ-ἀγάπη μὲ τὴ πεθυμιὰ, ποῦρι κ' ἢ μιὰ κ' ἢ-ἄλλη
μποροῦν, ὥστε νὰ θῆς κ' ἐσύ, μὰ κάμε νὰ τ' ἀφήσῃς
τ' ἄμοιαστα τ' ἀνημπόρετα, ζιμιὸ νὰ τὰ νικήσῃς.
- Πάντα ἴναι στὰ ψηλά φωτιὰ, καὶ τοῖ φτεροῦγες καίγει
κεينوῦ, ποῦ τ' ἀνημπόρετα καὶ τ' ἄμοιαστα γυρεύγει. 360
- Διῶξέ τσ' αὐτοὺς τοῖ λογιμοὺς, μὴ σὲ κακομοιριάσου, (18)
πήγαινε στὰ γεράκια σου, χαίρου μὲ τὰ σκυλλιά σου·
λησιμόνησε τοῦ παλατιοῦ, λησιμόνησε τοῖ κόρης,
τάξε, πὼς ἦτο θάνατος ἐκεῖ, ποῦ τὴν ἐθῶρεις.
- Ποῦρι δὲν εἶσαι πελελός, μὰ τὰ πρεπὰ κατέχεις, 365
θωρεῖς το καὶ γνωρίζεις το, σὰν εἶντα ὀλπιδαν ἔχεις
εἰς ἔτοιο πράμα δύσκολο, ἴς ἔτοια δουλειὰ μεγάλη,
ὅπου στὰ βάρητα τοῖ γῆς βούλεται νὰ σὲ βάλῃ·
φαρμάκιν ἔχ' ἢ μαγεριά τούτη, ποῦ μαγερεύεις,
καὶ ντροπιασμένο θάνατο μὲ προθυμιὰ γυρεύεις. 370

Στ. 344 φτεροῦγες τζη AB. — 345 κηόστε ὀποῦμαι X· πέδεψη X. — 346 ὀλόκαιγε AB· ἔκαμεν AB. — 349 ἀδέρφι, βλέπε AB. — 350 πέτασμα XAB. — 353 γεῖ ἔβγαλτα X· γὴ βάλετα AB. — 355 ὄχθουθροὶ AB. — 356 μπορῆ κιμιὰ, κιάλη X· κ' ἢ μιὰ, λέγω, κ' ἢ ἄλλη AB. — 358 ζιμιὸ νὰ τοὺς νικήσῃς AB. — 360 κείνου AB. — 361 δηῶξε ἄρτους X. — 364 ὁ θάνατος AB. — 366 σαντὴ ὀλπίδας X· ἐλπιδαν AB. — 367 στέτιο πράμα δίσκολο X. — 369 - 370 γιρέβης X. πουμαγερέβης X.

ΠΟΙ. Τοῦ φίλου τὰ διατάματα μέσ' στήν-καρδιάν ἐμπαῖνα
 τοῦ Ρώκοιτου, καὶ τὴν-πληγὴν δαμάκιν ἀλαφρένα.
 Λέει του, **ΡΩΤ.** Ὅ τι μοῦ μίλησες ἐτούτην-τὴν ἡμέρα
 σὲ λογισμὸ καλῦτερο καὶ πλι' ἀλαφρὸν μὲ ἔφερα.
 Ἐβάλθηκα ν' ἀπαρνηθῶ τοῦ παλατιοῦ τὴ στρατά, 375
 καὶ νὰ μακρύνω ὅσο μπορῶ, τοῦ πόθου τὰ μαντᾶτα,
 νὰ δυσκολέψω τσ' ἀφορμές, ὁποῦ μὲ τυραννοῦσι,
 καὶ ἀνὲ μπορῶ, τὰ μάτια μου μπλιό ντως νὰ μὴν-τὴ δοῦσι·
 καὶ ἄ δὲ μπορῶ νὰ τὸ βαστῶ, καθ' ὅρ' ἄς ἀποθαίνω
 μὲ τιμημένο θάνατο παρὰ μὲ ντροπιασμένο. 380
 Καλλιὰ νεκρὸ ἄς μὲ κλάψουσιν ὁ κύρις μὲ τὴ μάνα,
 παρὰ νὰ ποῦν-πὼς μὲ ντροπὴ ὄχ τὴ φλακὴ μ' ἐβγάνα.
ΠΟΙ. Κι' ἀρχίνισεν ἀπὸ λιγοῦ νὰ πράσση στὸ παλάτι,
 τὴν ἀρμηνηιὰ τοῦ φίλου ντου καὶ τὴ βουλήν-του ἔκράτει.
 Μὰ ἔσφαλεν εἰς τὰ λόγιαζε, καὶ στά' τασσε νὰ κάμη, 385
 καὶ τὸ κορμί ντου σείρωνε, κ' ἤτρεμε σὰν-καλάμι·
 καὶ μὴ μπορῶντας νὰ βαστᾶ τὸ μακρὸς ὄχ τὴν-κόρη, (19)
 ἐβάλθηκε τσι πόνους του νὰ συγκερνᾶ ὡς ἐμπόρει.
 Κι' ὄντεν ἡ νύχτα ἡ δροσερὴ καθ' ἄθροπ' ἀναπεύγει,
 καὶ κάθε ζῶ νὰ κοιμηθῆ τὸπο νὰ βρῆ γυρεύγει, 390
 ἥπαιρνε τὸ λαγουῦτόν-του, καὶ σιγανὰ ἔπορπάτει,
 κ' ἐχτύπαν-το γλυκιὰ γλυκιὰ ἀνάδια στὸ παλάτι.
 Ἦτον ἡ χέρα ζάχαρι, φωνὴ ἔχε σὰν ἀηδόνη, (20)
 κάθε καρδιὰ νὰ τοῦ γρικᾶ, κλαίει καὶ ἀναδακρῶνει.

Στ. 372 στοῦ X. — 373 καὶ λέγει AB. — 374 ἀλαφρὸ XAB. — 375
 κ' ἐβάλθηκα AB. — 376 καὶ νὰ μακρύνω ἀπὸ τὴν καρδιάν τσ' ἀγάπης
 τὰ μαντᾶτα AB. — 378 κιανημποροῦ X· κ' ἄν ἐμπορῶ AB· πλειό τως AB
 — 380 κάλιο θάνατο μετμη X. — 381 κάλιο X· κάλλια νεκρὸ ἄς μὲ θά-
 ψουσιν AB· ὁ κύρις μου κ' ἡ μάνα X. — 383 κηαρχίνισε X· καὶ ἀρχίνισεν
 AB· νὰ πιένη X. — 384 τὴν ἐρμηνηιὰ AB. — 385 μὰ ἐσφάλασι τὰ λόγιαζε
 καὶ τάτασε νὰ κάμη X. — 386 ἐσούρωνε XAB. — 387, 388. Λείπουν οἱ
 δύο στίχοι ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB. — 389 καθ' ἄνθρωπο ἀναπέβη X. — 390
 γυρέβη X. — 391 λαβούτοτου X· κ' ἐσιγανοπορπάτει AB. — 392 ἀ-
 γνάντια X. — 393 σὰ τ' ἀηδόνη AB.

"Ηλεγε κι ανεθίβανε τοῦ ἔρωτα τὰ πάθη,
ὀγιά ν' ἀκούη πᾶσα εἷς, τοῖ προᾶξές του νὰ μάθη,

395

[νὰ φεύγη, ὅσο κι' ἂν μπορῆ, ὄχ τὰ καμώματά του,
νὰ πάρουσι παράδειγμα ἀπὸ τὰ βασανά του.

ΡΩΤ. Ἀνάθεμά σε, ἔρωτα τυφλὲ πῖβουλε ψεύτη,
ὁποῦ σ' ἔσε ἡ νιότη μου κ' ἡ ζῆσί μου μπερδεύτη,

400

"Ἐρωτα ἀδικοκριτὴ φύτρο καταραμένου,
ποῦ μάγεψες κι' ἐσκέλαβωσες τὸ νοῦ μου τοῦ καημένου·

ποῦ μέ' πιασες μὲ πιβουλιά στὰ βρόγια τὰ δικά σου,
ἀνάθεμα σε, πῖβουλε, μ' αὐτὴ τὴν ἀσπλαχνιά σου·

γιὰ πῖβουλο καὶ ἄπονο πάντα θὰ σὲ λογιᾶζω,

405

καὶ γι' ἀδικοκριτὴ πολλὰ καὶ ψεύτη θὰ σὲ κρᾶζω·

ποῦ σ' εἶχα ὡς γι' ἀφέντη μου καὶ φίλο μπιστεμένο,

καὶ σὺ ὡς ὄχθηρὸς μεσ' στήν καρδιά σκληρὰ μὲ 'χεις σφαμένο·

π' ὄντε σ' ἐπιάσα φίλο μου κάλλιο νὰ 'χα πεθάνω,

παρὰ τὰ τόσα βάσανα ὅπ' ἀπὸ σὲ λαμβάνω·

410

ποῦ μέρα νύχτα βάσανα καὶ πάθ' ἔχ' ἡ καρδιά μου,

καὶ σὺ δὲν-τὰ πικραίνεσαι τὰ παραδάσματά μου·

μίνε μ' ἐμπέρδεψες, σκληρέ, 'ς μιὰ κόρη πλουμισμένη,

καὶ ὡς γιὰ κείνηνε συχνὰ ἔχω καρδιά καημένη·

κι' ὀλπίδα δὲν ἀκαρτερεῖ ἡ δόλια ἡ καρδιά μου,

415

μόνε καημούς καὶ βάσανα κι' ἀναστενάσματά μου,

κ' ἐγὼ στὰ φύλλα τοῖ καρδιᾶς τὴν ἔχω ριζωμένη,

(21)

κ' ἐλεημοσύνη ἀπὸ σὲ δὲν ἔμπορεῖ νὰ γένη.

Σφάξε με κάνε μὲ αὐτὸ τὸ ξυμυτὸ ξιφάρι,

ὡς γιὰ νὰ λάβω θάνατο μὲ τὴ δική σου χάρι,

420

γὴ ρῖξε τὴ σαίττα σου τὴν-πλιά χαριτωμένη,

καὶ σκίσε τὴν καρδούλλα μου νὰ μείνη λυτρωμένη·

κ' ἔβγαλε τὴν ἀγάπη μου μέσ' ὄχ τὰ φυλλοκάρδια,

καὶ τότες φίλος μπιστενὸς σοῦ θέλω εἶμαι καθάρια·

Στ. 395 ἀναθίβανε X· τῆς ἐρωτιᾶς AB. — 396 καθαιν ἦς X· καὶ πὼς
σ' ἀγάπη ἐμπέρδεσε, κ' ἐψήγη, κ' ἐμαράθη AB. — 397—436. Λείπουν οἱ
στίχοι οὗτοι ἐκ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων. — 407 πους' ἦχα — 409
π' ὄντια X. — 410 ὅπ' ἀπ' ἔσε X. — 419 ξιμυτὸ X.

"Ἐρωτα, σὲ παρακαλῶ, σὲ μὲ γλήγορα σῶσε
μὲ τὰ φτερά σου τὰ χουσά, γὴ θάνατο μοῦ δῶσε,
γιατὶ δὲν ἔμπορῶ πουλιὸ τὰ πάθη νὰ βασταίνω
κι αὐτὸ τὸ τόσο μου κακό, ὀπόχω γνωρισμένο.

425

Ζωή μου κακορρίζικη πολλὰ βασανισμένη,
γιὰ δὲ λαβαίνεις θάνατο, τί στέκεις κι ἀνιμένεις;
νὰ 'βρης δροσιά μὲ τὸν-καιρὸ στήν-κόρη τὴ δική σου,
καὶ τοῦτο δὲν μπορὰ γενῆ, σοῦ λέγω εὐχαριστήσου.

430

ΠΟΙ. Ἐτοῦτα κι ἄλλα πλιότερα ἔλεγε πᾶσα βράδυ
ἐκεῖ, ποῦ προβατούσανε τὴ νύκτα στὸ σκοτάδι,
κ' ἔκανε ὅλες τοῖ καρδιές, ὁποῦ τὸν ἀγροικούσα,
καὶ ἀνοιγοσφαλίζασι τὰ φύλλα κ' ἐπονοῦσα.]

435

Κάθε καρδιά 'νελάμπανε, ἂν ἦτο σὰν-τὸ χιόνι
'ς ἔτοια γλυκώτατη φωνὴ κοντὰ νὰ τοῖ σιμώνη.

"Ἐμέρων' ὅλα τ' ἄγρια, τὰ δυνατὰ 'παλένα,

στὸ νοῦ τ' ἀθρώπου ὅ τι 'λεγε μὲ λύπησι πομένα·

440

ἐμίλειε παραπόνεσες, ποῦ τοῖ καρδιές ἐσφάζα,

τὸ μάρμαρον ἐσπούσανε, τὸ κρούσταλλον ἐβράζα.

"Ἡμνογε καὶ τοῦ φίλου ντου ὀγιά νὰ τοῦ πιστεύγη

(22)

πὼς μετ' αὐτὰ θὲ νὰ περνᾶ, κι ἄλλο νὰ μὴ γυρεύγη·

Λέει του, ΡΩΤ. Φίλε, 'βάλθηκα τραγούδι καὶ λαγοῦτο

445

γλήγορα νὰ μὲ γιάνουσι στὸ λογιισμόν ἐτοῦτο.

Σὰν-τραγουδήξω καὶ σὰν-πῶ τὸν-πόνο, ποῦ μὲ κρίνει,

μοῦ φαίνεται, πὼς εἶν νερό, καὶ τὴ φωτιὰ μοῦ σβήνει.

ΠΟΙ. Ἐλόγιασ' ὁ Πολύδωρος, πὼς 'ς τοῦτο ν' ἀληθέψη,

καὶ νὰ περνᾶ μὲ τοῖ σκοπούς, κι ἄλλο νὰ μὴ γυρέψη.

450

Καὶ πάλι τρόπο καρτερεῖ ὀγιά νὰ τὸν διατάσση,

ν' ἀπαρηθῆ καὶ τοῖ σκοπούς, κι ἄλλη βουλή νὰ πιάσση.

Εἰς τούτη τὴν-καλὴν-καρδιά δὲν τότε δυσκολεύει,

σὰ φρόνιμος στὸ διάταμι πάντα καιρὸ γυρεύει.

426 εἰ θάνατο X. — 432 δεμπορ' ναγενῆ X. — 434 προβατούσανε. X.
437, 438. Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου X. — 439 οὔλα X.
— 443 ὅς γιὰ X. — 444 πὸς μετακίνο θὰ περνᾶ X. — 447 καὶ ναηπὸ X.
— 448 μου φένετε πὼς μὲ νερό τι φλόγα μου μοῦσβίνη X. — 449 πὸς
τούτο X. — 451 στόπον ὁμορφο συχνὰ X, ἀκαρτερεῖ AB. — 452 δου-
λειὰ AB. — 454 τὸ διάταμα X.

Κ' ἦτονε πάντα μετ' αὐτό, δὲ θέ νὰ τὸν ἀφήσῃ, 455
 νὰ πηαίνῃ μοναχὸς ἐκεῖ, ὥστε νὰ λησιμονήσῃ
 ἐκεῖνα, πὸν τὸν-τυραννοῦ, κὶ ἀπόχου ἀκόμη ρίζα,
 ὥστε νὰ τοῦ βρωμέσουσιν ὅ τι κὶ ἄν-τοῦ μυρίζα.
 Καὶ τὴν αὐγή, πρὶ ἄλλος τοῖ δῆ, σὶ σπῖτιν ἐγιαγέρνα,
 κὶ ὁ Ρῆγας μὲ τῆ Ρήγισσα πολλὴ χαρὰν ἐπαῖρνα, 460
 νὰ τοῦ γρικουῦ νὰ τραγουδῆ, κ' ἔτσι γλυκὰ νὰ λέγῃ
 τοῦ ἔρωτα τοῖ πονηριές, τοῖ προᾶξές του νὰ ψέγῃ.
 Μ' ἀπ' ὅλους τσ' ἄλλους πλιὰ γλυκὰ ἦσα στὴν Ἀρετοῦσα,
 καὶ τὰ τραγούδια ξυπνητὴ συχνιὰ τὴν ἐκρατοῦσα.
 Κὶ ὄληνυχτὶς ἀνάπαψι δὲν εἶχε νὰ λογιάζῃ, 465
 ποιὸς εἶν αὐτός, πὸν τραγουδεῖ, καὶ βαριαναστενάζει,
 καὶ μέρα νύχτα ἢ πεθυμιὰ πληθένει νὰ τ' ἀκούῃ, (23)
 μὴ γνώθοντας, κὶ ὁ ἔρωτας ὄντ' ἐγελᾷ, μᾶς κρούει·
 Εὐρίσκετο ταχιὰ κὶ ἀργὰ πάντα στὴ συντροφιὰ τζι
 κείνη, πὸν τὴν ἐβύζασε, Φροσύνη τ' ὄνομά τζι. 470
 Ἐτούτῃ χρόνους καὶ καιροὺς ἦτονε σὶ παλάτι,
 τῆ Ρηγοπούλλα βύζασε, κὶ ὡς μάννα τὴν ἐκράτει,
 στὴ βλέπησίν-της ἐτουνηὶς τὴν εἶχασι δοσμένη,
 γιατί' τον ἄξα φρόνιμη περισσὰ τιμημῖνη.
 Καὶ μὲ τῆ Νένα τζι συχνιὰ ἐμίλειε τοῦτα κείνα, 475
 πάντα γιὰ τὸν-τραγουδιστὴ ἀθιβολές ἐκίνα.
 Κὶ ὄληνυχτὶς νὰ τραγουδῆ τόσο πολλὰ ἤρεσέ τζι,
 πὸν ὕπνον εἰς τὰ μάτια τζι δὲν ἤβανε ποτέ τζι,
 ἦπαιρνε τὰ τραγούδια ντου, συχνιὰ τὰ ξαναλέγει,
 κ' ἐρχήνισεν ἀπὸ μακρὰ ὁ πόθος νὰ δοξεύγῃ. 480
 Καὶ δίχως νὰ τόνε θωρῆ, μὲ τὰ τραγούδια αὐτεῖνα
 ἔς ἀγάπην ἐμπερδεύγετο, κ' εἰς πεθυμιὰν ἐκίνα,

455 κ' ἦτονε μετὰ λόγου του AB. — 457 τουραγνοῦ X. — 458 ναν
 του βρωμέφουνε X. — 461 γλυκὰ X. — 462 τοῦ ἔρωτος X, καὶ προ-
 ξες του AB. — 463 μ' ἀπ' ὅλους κὶ ὅλες AB. — 464 συχνὰ X.
 465 δὲν ἔχη X. — 466 βαριαναστενάζει X. — 468 μὴν ξεβροντας X.
 — 470 ἐκήνη πουτιβίζασε X. — 471 ἦτανε X. — 473 αὐτουνηὶς X. — 474
 ἦτον ἄξια.. περίσια X. — 477 πὸν τραγουδεῖ AB, τραγουδά X, ἄρεσέ
 της X. — 480 κιαρχήνισε ἀπομακρῖα X. — 481 ἐκεῖνα. AB. — 482 κ' ἦς
 λογισμὸ ἐκίνα X.

- κ' ἐξύπνα καὶ τὴ Νένα τζι, κ' ἐμίλει μετὰ κείνη,
 κρουφὰ κλεφτὰ τὴν-πάτασσε τοῦ ἔρωτ' ἠ-ὀδύνη,
 "Ὅποιο τραγούδι τσ' ἤρεσε, ἤπιανε κ' ἤγραφέν-το, 485
 ἐθώρειε, ξαναθώρειεν-το, ξεστίχου μάθαινέν-το.
 Τὸ σύθεμα τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ ἢ γλυκότη
 ἐσκλάβωνε συργουλιστὰ τοὶ κορασᾶς τὴ νιότη.
 Ταχιὰ ταχιὰ σηκώνουντο, πρὶ νὰ ξυπνήσου, οἱ-ἄλλοι,
 κ' ὁ λογισμὸς τσι βρῖσκετο σὲ παιδωμὴ μεγάλη. 490
 Τοῦ ὕπνου τζι τσ' ἀνάπαψες τὴν ὀρδινιά, πού κράτει, (24)
 πού ὕστερη νὰ σηκωθῆ ἦτον ὄχ τὸ κρεβάτι,
 ἤφηκε, δέν-τσὶ θέλει μπλιὸ, κ' εἰς ἄλλες ἔγνωιες μπαίνει,
 καὶ φαίνεται τσ' ἠ-ἀγρουπνιά τὴ θρέφει, τὴν-παχένει.
 Ἡ Νένα δὲν ἐλόγιαζε, πὼς νάμπη 'ς πόθου, ὀδύνη, 495
 καὶ τούτη τὴν-καλὴν-καρδιά νὰ παίρνη τὴν ἀφίνει.
 Ἔτσι κ' αὐτὴ σὰν-κοπελλιά ὠρέγετο ν' ἀκούη,
 δὲν ἔγνωθε κ' ὁ ἔρωτας συχνιὰ τοὶ κατακρούει
 κ' ἂ δέν-τὴν εὔρη ξυπνητή, νὰ τοῦ τὸ πῆ νὰ πηαίνει,
 στὸ δεύτερο κατάκρουσμα ἀνοίγει του, καὶ μπαίνει. 500
 Μ' ἀγκοῦσες μ' ἀναστεναμοὺς ἐπέρνα νύχτα μέρα,
 καὶ δὲ θωρεῖ, πὼς ἦτονε 'νοῦς Ρῆγα θυγατέρα,
 νὰ μὴν ἀφήσ' ὁ λογισμὸς ἐκείνος νὰ ριζώση,
 νὰ τότε διώξη νὰ διαβῆ νὰ μὴν-τῆνε προδώση,
 ἀμ' ἤφηκε κ' ἐπλήθυνε ἠ λάβρα στὸ καμίνι, 505
 καὶ ἀπὸ μιὰ σπιδ' ἀπόμικρη ρωτιὰ μεγάλη γίνη.
 Ὁ Ρῆγας μιὰ ἀπὸ τοὶ πολλὰς ἐθέλησε νὰ μάθη,
 ποῖος εἶν αὐτός, πού τραγουδεῖ τῆς ἐρωτιᾶς τὰ πάθη
 ἔτσι γλυκὰ καὶ νόστιμα, πού ταιρ' ἄλλο δὲν ἔχει,
 κ' ἐβάλθηκε νὰ τότε δῆ καὶ νὰ τότε κατέχη. 510

— 483 κρουφὰ κλεφτὰ ἐπάτησε AB. — 487 σύνθεμα ABX. — 491
 ἐσκλάβωνε κ' ἐμπέρεδεβε τζι κορασῖας X. — 489 καὶ τιν ἀβγὴ ἐσικόνετο X.
 — 491 τοῦ ὕπνου τὲς ἀνάπαψες AB. — 493 εἰς ἄλλες AB. — 494 καὶ
 τζ' ἐφερότου X. — 497 ὠρέγετο X, ὠρέγουντο AB, ν' ἀκούση AB.
 — 498 μὴν ξέβροντας X, πὼς θέλει τῆνε κρούση AB. — 499 ξιπνητη X.
 — 500 στὸ δεύτερο του χίπισμα X. — 501 ἀγγοῦσες μ' ἀναστενα-
 μοὺς X. — 502 δὲν ἐθώρειε πού τονε AB, ἦτανενὸν ρύγα X. — 503
 ὀλόμικρη AB. — 508 τραγουδὰ X, τцу ἔρωτος X. — 509 γλυκὰ X.

Καὶ μὴν ἡμέρα κάλεσμα ἤκαμε στὸ παλάτι,
 ξεφάντωσ' ἀπὸ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βραδὺν ἐκράτει,
 κ' ἐλόγιασε μὲ τσι πολλοὺς, πού 'σανε καλεσμένοι,
 πὼς νὰ ῥθῆ κι ὁ τραγουδιστής, καὶ μὲ χαρὰ ἀνιμένει
 ἐκεῖνο, πού ἔτσι γλυκιὰ τὰ βάσανά ντου λέγει, (25) 515
 ὅπου τὸν ἄθροπο κινᾷ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ κλαίγῃ·
 ἀμ' ἤσφαλέν-του ὁ λογισμὸς γιὰ τότες, καὶ κομπῶθῃ,
 κι οὐδένα 'ς κείνα πού ῥχισεν, ὄφελος δὲν ἐδόθῃ.
 γιὰτὶ ποτὲ ὁ Ρωτόκριτος δὲ θέ νὰ τραγουδήσῃ
 στὸ φανερό, μὴν-τόνε ὀδῆ κιανεὶς νὰ τὸ γνωρίσῃ, 520
 καὶ δυσκολέψ' ἢ μοῖρά ντου μὲ τσι σκοποὺς ὀμάδι,
 καὶ χάσῃ τὴν-παρηγοριά, πού 'παιρνε πᾶσα βράδυ.
 κ' ἐπῆε μὲ τὸ φίλον-του, παράμερα καθίζει,
 δὲν εἶχε φῶς νὰ στρέφεται μὴδὲ ν' ἀνετρανίζῃ.
 Τὰ μάτια ντου καιμιὰ φορὰ στασιόν-του συντηροῦσα 525
 στὸν-τόπον, ὅπου βρῖσκουντον-κ' ἦτον ἡ-Ἀρετοῦσα,
 κι ὅσο τσι φεύγει τσι ῥωτιᾶς, τόσον-καὶ πλιὰ σιμώνει,
 ὥρες ξεστὸς ἐπόμενε, κι ὥρες κρυγίος σὰ χιόνι.
 Ἦρχισεν ἢ ξεφάντωσι, ἦρθαν οἱ καλεσμένοι,
 κ' ἡ-Ἀρετοῦσα μὲ χαρὰ στέκεται κι ἀνιμένει 530
 ν' ἀκούσῃ τὸν-τραγουδιστὴ τσι νύχτας, νὰ γνωρίσῃ
 ποιὸς εἶναι, πού τὴν-τυραννᾶ, κι ὅπου τσι δίδει κρίσι.
 Ἀρχίσασι νὰ τραγουδοῦ, κι ὁ Ρῆγας τοὺς ἐγρίκα, (26)
 μέσα ντου λέει, σὰ θωρῶ, ὀπίσω τὸν ἐφῆκα
 τσι νύχτας τὸν-τραγουδιστὴ, πού 'θελα νὰ κατέχω· 535
 'κεῖ πού 'θελα νὰ ξεγνοιαστῶ, πλιότερην ἔγνοιαν ἔχω.

—511 ἔκαμε μιὰ σκόλη X. —512 ἀποταχὴ X. —513 ὅπου ἦταν
 καλεσμένη X. —514 ἐκεῖνος πού ἀνιμένει AB. —515 ὅπου τὴ νύχτα
 ἔτσι γλυκιὰ AB. —517 ἀμ' ἤσφαλέν ὁ λογισμὸς ἐτότες AB. —518
 καὶ τέλος κηνο π' ὄλιξε σὰ θέλῃ δὲν ἐδόθῃ X. —520 στὰ φανερά
 AB, τότε δοῦν γροικίση AB. —521 μὲ τοὺς κωκοὺς X, ἀμάδι AB.
 —522 ὁποῦχε AB. —523 μὰ ἐπίγε X, παραμερὰς X. —524 ἀναντρα-
 νίζει ABX. —527 πλιὰ τόσο τῆς σιμώνει AB. —528 κι' ὥραις ξε-
 στὸς ἐπόμενε, κι' ὥραις ὡσὶν τὸ χιόνι AB. —529 ἄρχισε X, ἀρχίνῃσ' ἢ
 ξεφάντωσι AB, κ' ἦρθαν X. —531 τοῦ τραγουδιστὴ AB. —536 κ' ο-
 πούθελα X, ἔτσι πλειᾶν ἔγνοιαν AB, ξεγνοιαθῶ A, ξεγνοιασθῶ B.

Ἐθώρειεν-τους κ' ἐγόρικαν-τους ἐκεῖ, ποῦ τραγουδοῦσα,
 μ' ἀπὸ τσὶ νύχτας τὸ σκοπὸ πολλὰ μακρὰ κρατοῦσα.
 Ἡ-Ἀρετοῦσα κάθουντο στὸ πλάϊ τοῦ κυροῦ τζι, (27)
 κὶ ὅσον ἐγόρικα τόσο πλιὰ ἤβανε μεσ' οἱ νοῦ τζι 540
 τσὶ νύχτας τὸν-τραγουδιστῆ, γιατί κινεῖς δὲ σώνει
 ὡσάν ἐκείνο νὰ τὸ πῆ οὐδὲ νὰ τοῦ σιμώνη.
 Μεγάλη καλοθέλησι στὸ λογισμὸ κινάτο,
 κ' ἐκείνου τοῦ τραγουδιστῆ τσὶ νύχτας ἐθυμάτο.
 Ἦπαφεν ἡ ξεφάντα σι, ἐβράδειασεν ἡ-ῶρα, 545
 καὶ καθανεῖς στὸ σαίτιν-του ἐπῆεν εἰς τὴ Χώρα.
 Ὁ Ρῆγας βάνει λογισμὸ, πολλὰ βαθιὰ τὸν-πιάνει,
 εἰντά' ναι κὶ ὁ τραγουδιστῆς τσὶ νύχτας δὲν ἐφάνη.
 Καὶ μ' ἄλλο τρόπο βάλθηκε, ποιὸς εἶναι νὰ κατέχη,
 κὶ ὡστε νὰ μάθη καὶ νὰ δῆ, πλιότερη ἔγνοιαν ἔχει. 550
 Καὶ κρᾶζει μιὰν ἀργατινὴ δέκ' ἀπὸ τὴν Αὐλήν-του,
 ὅπου πλερώνουνταν-καλὰ νὰ βλέπουν-τὸ κορμίν-του.
 Λέει τως, Πιάστε τ' ἄρματα χωστὰ καὶ μὴ μιλήτε,
 κὶ ἀμέτε σὲ παράχωστο τόπο, καὶ φυλαχτῆτε,
 κὶ ὡς ἔρθ' αὐτός, ποῦ τραγουδεῖ, καὶ παίζει τὸ λαγοῦτο, 555
 γλήγορα φέρετέ τονε εἰς τὸ Παλάτι τοῦτο.
 Κινοῦν-καὶ πάσι τὸ ζιμὸ κ' οἱ δέκα-ἀρματομένοι,
 καθένας τὸν-τραγουδιστῆν ἤστεκε κὶ ἀνιμένει.
 Εἰς ὥραν ὀλιγούτσικη, ὅπου 'σανε χωσμένοι,
 θωροῦν-το μ' ἓνα σύντροφο ἀξάφνου καὶ προβαίνει, 560
 κὶ ἀρχίζει πάλι τὸ σκοπὸ τὸ γλυκοζαχαρένιο,
 κ' ἐχτύπα τὸ λαγοῦτόν-του σάν-τό 'χε μαθημένο.
 Ἡ γλῶσσά ντου παρὰ ποτὲ ἐγένηκεν ἀηδόνη,
 καὶ τὸ μεσάνυχτο περνᾷ, τὸ φῶς τσ' αὐγῆς σιμώνει.

— 537 ἐγορίκατους AB. — 538 ἀπὸ τῆς... μακρὰ πολλὰ AB. — 539 πλάγι
 ABX. — 544 σ' ἐκίον ὄντες του τραγουδιοῦ τζίνικτας ἐθυμάτο X. —
 545 ἐβράδιοσεν X. — 546 καθεν ἢς X, ἐπίγε X. — 547 τὸν βάνει.
 AB. — 550 μεγάλην ἔγνοιαν AB. — 552 ὅπου τσ' ἐπλέρωνε καλὰ AB.
 — 553 κριφὰ X. — 554 καὶ σήρτε σ' ἐν' ἀπόκριφο τόπο καὶ φιλα-
 χτίτε X. παράχωστο κρουφὰ AB. — 555 τραγουδᾷ X, κ' ὡς ἔρθῃ ὁ
 τραγουδιστῆς καὶ παίξῃ AB. — 559 ὁπούτανε κρουμένη X. — 560 θο-
 ροῦνε X, μετὴν συντροφιὰ AB, ἐξάφνου X. — 561 Ἀρχίζει AB.

- Τότες ἀπὸ τὸ χάλασμα βγαίνουν οἱ-ἀντρειωμένοι, (28) 565
 καὶ ὡς τσ' εἶδεν ὁ Ρωτόκριτος, σκολάζει καὶ σωπαίνει,
 καὶ τὸ λαγοῦτο σκόρπισεν εἰς ἑκατὸ κομματί,
- νὰ μὴν-τόνε γνωρίσουνε κείνα τὰ ξένα μάτια,
 καὶ λέει καὶ τοῦ φίλου ντου, **ΡΩΤ.** Ἀπόψε κάνει χρεία 570
 νὰ δεῖξωμε τὴ δύναμι καὶ ὄλη μας τὴν ἀντρεία.
- Ἐ-ὄρεξι σου, ἄ σὲ βαστᾶ νὰ μὴ μᾶσε γνωρίσου, (29)
 ἀπόψε κάμε τὸ πρεπὸ κ' ἐσὺ μὲ τὸ σπαθί σου.
- Κ' ἐγὼ καλλιὰ ἔχω θάνατο παρὰ νὰ γνωριστοῦμε,
 καὶ πρὶ μᾶς πάσι στοῦ Ρηγὸς θέλω νὰ σκοτωθοῦμε. 575
 Ἐτοῦτοι, ποὺ στὸ χάλασμα ἐστέκα καὶ ἀνιμένα,
 ὁ βασιλιὸς τοὺς ἤπεψε νὰ πιάσουν ἐμένα.
- Κ' ἐγὼ δὲ θέλω νὰ πιαστῶ, καλλιὰ ἔχω νὰ ποθάνω,
 καὶ νὰ μὲ πάσινε νεκρὸ εἰς τὸ παλάτ' ἀπάνω.
- Τὸ κάλεσμα, ποὺ γίνηκε τὴν-περασμένη σκόλη, 580
 κάτεχε ἔγώ μουν ἀφορμή, καὶ μαζωχτῆκαν ὄλοι.
 Στέκε κοντά μου βούηθι μου, καὶ ἄς πολεμοῦμ' ὀμάδι,
 καὶ ὀλπίζω ἀπόψε ἀγδίκιωτοι δὲν-πάμεν εἰς τὸν ἄδη.
- ΠΟΙ.** Γρικῆσετε τοῦ ἔρωτα θαμάσματα τὰ κάνει,
 κ' εἰς ἐθανάτους ἑκατό, ὅσ' ἀγαποῦν, τοὶ βάνει.
- πληθένει τῶς τὴν ὄρεξι, καὶ δύναμι τῶς δίδει, 585
 μαθαίνει τσι νὰ πολεμοῦ τὴ νύχτα στὸ σκοτείδι,
 κάνει τὸν ἀκριβὸ φτηνὸ, τὸν ἄσκημο, ἔρωτᾶρι,
 κάνει καὶ τὸν ἀνήμπορο ἄντρα καὶ παλληκᾶρι,
 τὸ φοβιτσᾶριν ἄφοβο, πρόθυμο τὸν ὀκνιᾶρι,
 κάνει καὶ τὸν ἀκάτεχο νὰ ξέρη πᾶσα χάρι.
- Ἐ-ἀγάπη τὸ Ρωτόκριτο κάνει νὰ πολεμήση 590
 μὲ δέκα, κ' εἰς τὸν ἔρωτα ὀλπίζει νὰ νικήση.

569 γηαναμιγνοριστή ποτὲ ἀπὸ τὰ ξένα μάτια X. —573 τὰ πρεπὰ
 X. —574 καλιόχο X. —576 ἀπ' τὸ χάλασμα AB. —577 τοὺς ἔστλιε
 X. —578 καλιόχο X. —579 πάγουσι AB. —581 γὰ μέναν ἦταν
 ἀφορμὴ AB. —582 Στέκα X, βόηθα μου X. —583 ἐλπίζω ἀγδίκητοι
 AB. —584 πουκᾶνη X. —585 τοὺς-τοὺς X. —586 στὴς νύχτας τὸ
 σκοτείδι AB. —589 ὀκνᾶρη X. —590 τὸν ἀνίξερο X, κάθε χάρι AB.
 —591 τοῦ ρωτοκριτοῦ X.

Σιμώνουν ὅλοι σπλαχνικά, καὶ χαιρετοῦν-τοὶ δυὸ νῶς
 λέγοντας, πὼς ὀρέγονται περίσσα τὸ σκοπόν-τως,
 καὶ ἄς συνοδέψουν ὅλοι νῶς, κ' ἔτσι συντροφιασμένοι (30) 595
 νὰ πάσινε τοῦ Βασιλιῶ, ὅπου τοὺς ἀνιμένει,
 νὰ τραγουδήσουν-τοῦ Ρηγός, τοὶ χάρες τῶς νὰ δείξου,
 μὴν-πορπατοῦσι μοναχοί, μὰ καὶ ὅλοι νῶς νὰ σμίξου.
 Ἐτότες ὁ Ρωτόκριτος ἀρχοντικὰ μιλεῖ τῶς
 καὶ φρόνιμα, ὡς ἐγνώρισε κ' εἶδε τὴν ὄρεξίν-τως. 600
 Λέει τῶς, **ΡΩΤ.** Φίλοι καὶ ἀδερφοί, ἡ-ώρα δὲν-τὸ δίδει,
 νὰ πάμε τώρα τοῦ Ρηγός ἔς τοὶ νύχτας τὸ σκοτείδι,
 τὸ ἀφέντες, ὅπ' ὀρίζουσι, οἱ δοῦλοι προσκννοῦσι,
 καὶ ὄχι μὲ χτύπους καὶ φωνές νὰ πά νὰ τοὶ ξυπνοῦσι.
 Ἐγὼ δὲ θεὸ νὰ καρτερῶ, κ' ἡ-ώρα μὲ σπουδάξει, 605
 κ' ἐκεῖνο, ποῦ μοῦ λέτε σεῖς, δὲν-πρέπει, μηδὲ μοιάζει,
 σὰν-τοὺς ἀποχαιρέτισε κ' ἐμίσειεν, θωροῦσι,
 πὼς δὲ γρικᾶ μὲ τὸ καλὸ, κ' εἰς τὸ κακὸ θὰ μποῦσι.
 Ἐφήκασι τὸ ἀθιβολές, στ' ἄρματα βάνου χέρρα, (31)
 σπιθίζου, λάμπου τὰ σπαθιά, κ' ἡ νύχτα ἴγνη μέρα. 610
 Ἐ τοῦτα τ' ἀνακατώματα δυὸ πέσα κ' ἐποθᾶνα,
 κ' οἱ δέκα ὄχτῶ γενήκασι, καὶ ἀρχίσασι καὶ ἴχνα
 καὶ πάλι τοῦτοι κ' οἱ-ὄχτῶ ἦσανε λαβωμένοι,
 καὶ ἄγγιχτος ὁ τραγουδιστὴς καὶ ὁ φίλος του πομένει.
 Ἐχάσασιν οἱ πλιότεροι, π' ὀλπίζα νὰ νικήσου, 615
 κ' οἱ δυὸ τοὺς ἐντροπιάσασι δίχως νὰ τοὺς γνωρίσου,
 γιὰτ' εἶχαν εἰς τὸ πρόσωπο γενεάδες καμωμένες,
 καὶ καθ' ἄργα τοὶ βάνασι μακρὲς ξεχουρδισμένες, (32)
 καὶ δὲν ἐμπόρειεν ἄθρωπος ποτὲ νὰ τοὶ γνωρίση,
 πολλὰς βολὰς ἡ μαστοριά ἐνίκησε τὴ φύσι. 620

— 592 καὶ ὡς πρὸ ὕστερο AB. — 593 τακτικὰ AB. — 594 περίσσια X. — 595 νὰ συνοδέψουν AB. — 596 στουβασιλιός X. — 597 τ' ἀφεντός X. — 598 μιμπροβατόνε X, μεσιντροφίεσ ἀμιξου X. — 600 γνωστικὰ ἐγνώρισε AB, ὅσ' ἐμπόρεσε, κ' ἦδε τηνορεξί τους X. — 602 τινηκτὰ στοσκοτίδη X. — 603 καὶ οἱ ἀφέντες AB. — 604 Ὅχι AB. — 605 μ' ἀσπουζάζει X. — 606 ὀπουμονήπετε X, καὶ δὲ μοιάζει AB. — 607 σὰ τοὺς ἀποχαιρέτισαν κ' ἐμίσειεν AB. — 608 καὶ ἀφίνουσινε τὰ καλὰ καὶ στὰ κακὰ AB. — 612 ἀρχίσασι AB. — 613 ἡ ὄχτῶ X. — 614 καὶ ἦγιος X. — 617 γενειάδες AB, γενάδες X. — 618 μακρὲς X. — 620 φορὲς AB.

Ἦσανε νέοι δροσεροὶ στὸ φόρον ὀλημέρα,
 καὶ καθ' ἄργά στολίζοντα ψωματινὰ τὰ γέρα.
 Ἐτοῦτα τὰ κομπώματα ἐκάνασι τὰ γένεια,
 πού βάναν εἰς τὸ πρόσωπο καὶ οἱ δυὸ τὰ ψωματένια. 625
 Τῇ δύναμίν-τως οἱ-ὄχτῳ γρικοῦνε, πὼς ἐχάθη,
 μισσέυγου φεύγουν ἀποκεῖ, μὴν-τ' εὗρουν-καὶ ἄλλα πάθη.
 Ἐτότες ὁ Ρωτόκριτος τοῦ φίλου συντυχαίνει,
 ἀνὲ γρικῶ λαβωματιᾶ, πῶς βρῖσκεται, πῶς πηαίνει.
 Λέει του, **ΠΟΛ.** Δὲ μοῦ ἔγγιξασιν εἰσὲ μανέναν-τόπο,
 μά ἄω μεγάλη κούρασι, γρικῶ μεγάλον-κόπο, 630
 καὶ ἄς πορπατοῦμε γλήγορα, καὶ ἄς πάμεν εἰς τὴν-κλίνη,
 καὶ τὸ καλὸ μας ριζικὸ ἦκαμεν ὅ τι ἔγινη.
 Μὰ ἔγὼ δὲν-τ' ὄλπιζα ποτὲ ἐτοῦτο, πού ἔδα τώρα,
 σὰν-ξημερώση, θὲς γρρικῶς, εἶντα μιλοῦ στὴ Χώρα.
ΠΟΙ. Καὶ μὲ τὰ ζάλα σιγανὰ στὸ σπίτιν-τως γιαγέρονου, 635
 καὶ τὸ ταχὺ ἄλλοι τοῦ Ρηγῶς κακὰ μαντάτα φέρονου.
 Λέσιν-του, «Οἱ δέκα, πού ἔπειψες, ἐκαταλαβωθῆκα,
 καὶ σκοτωμένους δυὸ ἀπ' αὐτοὺς πολλ' ἄσκημα εὗρῆκα».
 Ὁ Ρῆγας θέλει τὸ ζιμιδὸ νὰ μάθη κάθα προᾶμα,
 καὶ πῶς ἐπῆεν ἢ μαλιὰ τὴ νύχτα, καὶ εἶντα κάμα. 640
 Δυὸ πῆγα καὶ εἶπασίν-τού το ἀπὸ τοῖ πονεμένους, (33)
 καὶ ἔδωρειέν-τεις ὁ Βασιλιδὸς ἄσκημα λαβωμένους·
 ἐκράτειέν-το γιὰ θάμασμα δυὸ νὰ μπορέσου τόσα,
 καὶ ἄλλους ἐσημαδέψασι, καὶ ἄλλους ἐθανατώσα.
 Λέσιν-του, **ΣΟΛΛ.** Ἀφέντη, κάτεχε ὅ τ' εἶδαμεν ἀπόψε, 645
 ἄ μᾶσε πέψης μπλιδὸ ἐκεῖ τὴν-κεφαλή μας κόψε,
 καὶ αὐτόνος ὁ τραγουδιστὴς καὶ αὐτὸς ὁ λαγουτάρις
 εἶναι μεγάλης δύναμις, εἶναι μεγάλης χάρις,
 καὶ ὅ τι γλυκότη καὶ ὁμορφιά εἰς τὸ τραγούδι δείχνει, (34)
 τόσο φαρμάκι καὶ φωτιὰ μὲ τὸ σπαθίν-του ρίχνει. 650

— 622 ψεματενὰ X. — 626 ἀποδεκεῖ X. — 631 κιασπερπατοῦμε X,
 νὰ πᾶμεν εἰς τὴ κλίνη AB. — 633 τοῦτο που ἦδα τώρα X, ποτὲ δὲν
 ἦλπιζα κεῖνο πού βλέπω τώρα AB. — 634 θὲς γρρικῶ AB. — 636 καὶ
 τὴν ἀβγή ἦστυρηγῶς X. — 638 ἄσκημους AB. — 640 ἢ δουλιὰ X.
 — 643-644 Λεῖπουν οἱ δύο στίχοι ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB. — 645 ἦξευ-
 ρε X. — 646 στήλης X. — 647 κηαντηνος X, λαβουτάρης X.

Ζάχαρ' εἶν-τὸ τραγούδι-ν-του, καὶ τὸ σπαθίν-του Χάρος,
 τσ' ἀλήθειες φανερώνομε, καὶ μὴν-τὸ πάρος βάρος.
 Ὅσάν αἰτὸς ἐπέτετο, καὶ τὸ σπαθίν-του ἐκράτει,
 βροντή τονε τὸ χέρι-ν-του, καὶ ὡς ἀστραπὴ τ' ἀμμάτι.
 Ἐβάρισεκε στὴ μὲν μερὰ, κ' ἐπλήγωνε στὴν ἄλλη, 655
 κ' ἀπὸ μακρῶς τοῦ φαίνονται τῆς ἀντρεῖας τὰ κάλλη.
 Δέκα ἡμαστεν-κ' ἐκεῖνοι δυό, π' ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
 ὅλοι ἐγεβεντιστήκαμε ἔς τσὶ γειτονιῆς στὴ Χώρα.
 Ποιοὶ ἔν-τοῦτοι δὲν-κατέχομε, δὲν-ξέρομε μουδ' ἕνα,
 κανίσκια μᾶς ἐδώκασι πρικὰ φαρμακεμένα 660
 πολὺ σκοτειδὶν ἦτονε, καὶ μόνο τῷ σπαθιῶν-τως
 τὴν λαμπιράδα βλέπαμε, καὶ ὄχι τὸ πρόσωπὸν-τως
ΠΟΙ. Ἡ-Ἄρετοῦσα τά ἔκουγε ἐτοῦτα, πὺν μιλοῦσα,
 καὶ σὰ δευτῶν φυτεύγουντα μέσ στὴν-καρδιά, καὶ ἀθοῦσα,
 κ' ἐπεριπλέκαν οἱ βλαστοί, τὰ σωθικά τζι πιάνα, 665
 κ' εἰς ἔγνοια μεγαλύτερη καὶ παῖδα τὴν ἐβάνα,
 νὰ μάθη τὸν-τραγουδιστὴ, ποῖος εἶναι νὰ κατέχη,
 ὅπ' ἔτοιες χάρες καὶ ἀρετές, κ' ἔτοια γλυκότην ἔχει.
 Ἐπλήθηνεν ἡ παῖδα τζι κ' ἡ πείραξι τζ' ἡ τόση,
 κ' ἦπασκε, ὅσον-τὸ μπορεῖ, τὴν-παῖδα ν' ἀλαφρώση, 670
 νὰ συνηφέρῃ ὁ λογισμὸς, ὅπου τήνε πειράζει,
 νὰ δροσερέψῃ τὴν-καρδιά, πὺν σὰν-καμίνι βράζει.
 Καὶ ὥρες ψιλότητες ξομπλιῶν ἐγάζωνεν ἡ κόρη, (35)
 καὶ ὥρες βιβλία τῷ φρόνιμῳ ἐδιάβαζε καὶ θώρει,
 κ' ἦπασκεν, ὅσον τὸ μπορεῖ, νὰ τσὶ βουηθῆσ' ἡ γνῶσι, 675
 νὰ πάσῃ ὁ πόνος τσὶ καρδιᾶς, καὶ ὁ νοῦς τσι νὰ μερώση·
 μὰ οὐδὲ τὰ ξόμπλια τ' ἀκριβὰ μουδὲ ψιλότης γράμμα
 ἀλάφρωσιν εἰς τὸ κακό, ὅπου ἔγε, δὲν-τσ' ἐκάμα.

—651 τὰ τραγούδια του X. —655 Ἐβάρουνε στιμὰ μερὰ X. —656
 ἀντρεῖας X. —657 μεσταν AB, ἡμαστε X, π' ἀνάθεμα X, (ἀνάθεμα τὴν
 ὥρα) AB. —658 ἐγεβεντιστήκαμε ABX, στηγιτονιαστιχόρα X. —659 πην
 τούτη ? X, μηδένα AB. —660 πικρὰ X, φαρμακομένα X. —663 τοῦτ'
 ὅλα AB. —664 ἀνθοῦσα ABX. —665 περιπλέκαν X. —668 που-
 τετιες X. —669 κ' ἡ ὄρεξι τζ' ἡ τόση X, ἡ πείραξις ἡ τόση AB. —670
 ὅσο κιαμπορεῖ X. —973 ψιλοτη τὸν ξομπλιὸ X. —675 ὅσο κιαμπορῆ
 X. —676 ν' ἀλαφρώση X.

- Τὸ διάβασμα ἐσκόλασε, τὸ ξόμπλι δὲν-τὸ ἄρέσει,
 στήν-παιδα τῆ δὲν ἠύρισκε προᾶμα νὰ τὴ φελέση. 680
- Πάντα ἂν ὁ νοῦς τοι στὰ βαθιά, πάντα στὰ μεροδεμένα,
 καὶ πάντα στὰ θολὰ νερά κα στ' ἀνεκατωμένα.
 Τὸ λαγουτάρι ἀνεζητᾶ, τοῦ τραγουδιοῦ θυμᾶται,
 καὶ τὰ βιβλία σφάλιξε, τὸ ξόμπλι τῆ ἀπαρνᾶται. 685
- Κράζει τὴ Νένα τῆ ζωστὰ μέσα στὴ κάμερα τῆ,
 μὲ σιγανάδα καὶ ντροπὴ τοὶ λέει τὰ κρουφὰ τῆ. 685
- ΑΡΕΤ.** Νένα, μεγάλη πείραξι ἔχω στὸ νοῦ μου μέσα, (36)
 καὶ τὰ τραγούδια κ' οἱ σκοποὶ ἀξάφνου μ' ἐπλανέσα,
 καὶ πεθυμῶ καὶ ραθυμῶ νὰ μάθω νὰ κατέχω,
 ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ τραγουδεῖ, κ' ἔγνοια μεγάλην ἔχω. 690
- Κ' ἐτούτ' ἢ τόση πεθυμιὰ μοῦ φέρνει σὰ λαχτάρα,
 καὶ ὡς θυμηθῶ, πῶς τραγουδεῖ, μοῦ ῥχεται λιγωμάρα.
 Μὴ δὲ θαρρῆς ἔς προᾶμ' ἄπροπο ἢ πεθυμιὰ κινᾶ με,
 καὶ κάλλιο νὰ πεφτα νεκρὴ τὴν ὥρα κείνη χάμαι.
 Μὰ ὡς ῥέγομαι νὰ τοῦ γοικῶ, ἦθελα νὰ τὸ μπόρου, (37) 695
 ποιὸς εἶναι νὰ τὸν-κάτεχα, νὰ τὸν ἐσυγνοθώρου.
- Γιατ' ἀπὸ τὰ τραγούδιά ντου καὶ ὄχ το' ἀντρεϊᾶς τὴ χάρι,
 αὐτὸς θεὸς νὰ ναι ἀπαρθινὰ ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι.
 Γιατὶ ἔς ἀθρώπους χαμηλοὺς χάρες δὲν-κατοικοῦσι,
 πάντα ἔς τοὶ μεγαλύτερος γυρεύγουσι νὰ μποῦσι. 700
- Μέσα μου λέ' ὁ λογισμὸς, πῶς τοῦτος ὁ ἀντρεϊωμένος
 εἰςὲ φωλιὰν ἀρχοντικὴ θεὸς νὰ ν' ἀναθρεμμένος,
 καὶ τὸ δεντρὸ, ὅπου καμὲ ἀθῶ ἔτσι μυρισμένο,
 σὲ τόπον ἄξο καὶ ὄμορφο τό' χουσι φυτεμένο.
- ΠΟΙ.** Τὸ νὰ γρικῆς ἢ Νένα τῆ, τὰ λεγ' ἢ Ἀρετοῦσα, 705
 φαρμακεμένες σαῖτιες στὰ σωθικὰ χτυποῦσα,

— 680 νὰ τση φελέση AB. — 682 ἀνακατωμένα X. — 683 ἀναζητᾶ ABX. — 684 τὸ βιβλίον AB, τὸ ξόμπλι ἀπαρνᾶτε X, ἐσφάλισε ABX. — 685 κρουφὰ X. — 686 κρουφάτης X. — 688 καὶ ὁ σκοπὸς X, ἐξάφνου X. — 689 καθημερινὸς X. — 690 τραγουδᾶ X. — 692 τραγουδά X, μόρχεται X. — 693 πράμα ἄπροπο X. — 694 νᾶπεσα AB, τούτη τὴν ὥρα AB. — 695 μὰ ῥέγομε... νὰ ἐμπόρου X. — 696 νὰ τὸ κάτεχα AB, νὰν τονίξερα X. — 698 ἀληθινὰ X. — 704 ἄξιο X. — 705 τα-λέγη X. — 706 στὸ στήθος τῆς ἐκτυποῦσα AB.

κ' ἐθώρειε μᾶν-κακὴν ἀρχή, πού 'χει νὰ φέρῃ πόνους,
 πού 'χει νὰ δώσῃ βάσανα μὲ μῆνες καὶ μὲ χρόνους,
 κ' ἤπασκε, ὅσον-τὸ μπορεῖ, νὰ τήνε δυσκολέψῃ,
 νὰ τσι ξεράνῃ τὸ δεντροῦ, πρίχου νὰ τὸ φυτέψῃ, 710
 καὶ λέει τσι, **ΦΡΟΣ.** Παιδάκι μου, εἶντα 'ναι τὰ δηγᾶσαι;
 δὲν εἶσ' ἢ-Ἀρετοῦσα μπλιὸ, ἄλλῃ λογιᾶζω νὰ 'σαι,
 καὶ ποῦ 'ν' οἱ φρονημάδες σου, πὸν σὲ θαμᾶζονται ὄλοι,
 ὅπου 'σου βρύσι τ' εὐγενειᾶς καὶ τῆς τιμῆς περβόλι;
 καὶ πῶς τὰ λέγεις τ' ἄμοιαστα, στὸ νοῦ σου πῶς τὰ βάνεις; 715
 ποῦ τὰ 'βρες τοῦτα τ' ἄνοστα, ὅπου μ' ἀνατιβάνεις;
 ἕνας γιὰτὶ ξεσπάθωσε, κ' ἐλάβωσε τὸν ἄλλο,
 καὶ τραγουδεῖ καὶ νόστιμα, τότε κρατεῖς μεγάλο;
 καὶ ποιὸς ὡσάν-τὸν-κύρι σου στὴ Χώρα 'ν, Ἀρετοῦσα, (38)
 καὶ ποιὰ παλάτια βρίσκονται σάν-τὰ δικὰ σας πλούσα; 720
 ἐπὰ δὲν εἶν' Ρηγόπουλλοι οὐδ' Ἀφεντόπουλλ' ἄλλοι,
 Κερά μου, ἐπὰ δὲ βρίσκονται ὡσάν ἐσᾶς μεγάλοι,
 ἐπὰ ὅσοι κατοικοῦσινε εἰς τὰ περίγυρ' οὔλοι
 σιλάβοι 'ναι τ' ἀφεντάκι σου, κ' ἐσέ, κερά μου, δοῦλοι.
 Κ' ἐτοῦτοι, πὸν γυρίζουσι, καὶ νυχτοπαρωροῦσι, 725
 καὶ στέκουνε 'ς τσι γειτονιές, καὶ παρατραγουδοῦσι,
 ἀνέγνοιαστοι κι ἀμέριμνοι εἶν-τοῦτοι, θυγατέρα,
 γι' αὐτὸς δὲν ἔχου ἀνάπαψ' οὐδὲ νύχτα μονδὲ μέρα,
 κι ἄλλος κινεῖς δὲν-τσι ψηφᾶ, καὶ τοῦ κακοῦ λογοῦνται,
 καὶ πελελῆς τσι κράζουσι, ὅσες τῶς ἀφουκροῦνται. 730
 Καὶ μὴ λογιᾶσῃς καὶ κινεῖς, ὅπου 'χει ἀθρώπου χρῆσι,
 βγαίνει ἀπὸν τὸ σπίτιν-του νὰ νυχτοπαρωρήσῃ.
 Μὰ κεῖνοι, πὸν δὲν ἔχουνε πράματα μηδὲ γινῶσι
 γυρίζου, νὰ βρεθῇ κινεῖς νὰ τσι κακαποδώσῃ.

—707 πόχη X. —708 πόχοι X. —709 ὅσο κι αμπορὴ X. —710 πρὶ
 παρὰ νὰ AB. —711 τὴ ἦνε πουδιγᾶσε? X. —713 φρονημάδα σου
 θαυμάζου AB, θαυμάζοντα X. —714 κ' ἤσουνα AB. —715 τάσκι-
 μα X. —719 Ποιὸς εἶναι σάν τὸν κύρι σου καὶ σάν ἐσέ, Ἀρετοῦσα;
 AB. —722 ἐπὰκαὶ δὲν ἐβρίσκοντε X. —727 ἀμέριμνοι κι ἀνέγνοιαστοι
 AB. —728 γιαντὸς δὲν ἔχου ἀνάπαψι οὐδὲ νύχτα οὐδεμέρα X. —730
 πελελοῦς τοὺς κράζουσι ὅσι τοὺς ἀφουγγρουντε X. —731 ὀπόχει X.
 —732 εὐγενε X.

- Κερά μου, ἔς τοῦτα ποῦ μιλῶ, κάτεχε κ' ἔχω προᾶξι, 735
καὶ οὐδὲ τὸν ἔρωτά ῥηκα ποτὲ νὰ μὲ πατάξῃ.
Στὰ νιότα-μου χαμιὰ φορὰ ἂν ἤθελε προβάλει,
μὲ μάνιτα τὸν ἡδιωχνα, κ' ἐπήγαινεν εἰς ἄλλη,
κ' ἐγιάτρευγα μὲ προθυμὰ καὶ δίχως σκιᾶς ν' ἀρχίσω
τὰ ἀγάπης τὰ πλανέματα, πρίχου νὰ τὰ γνωρίσω. 740
Τοῦτό ναι σάν-τῆς ἀρρωστειᾶς τὴν-κάηλα_όντεν ἀρχίσῃ,
κ' εἶν' χρειὰ γιαμιὰ ὁ ἀρρωστος νὰ τὴ φλεγοτομήσῃ,
νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸ κακὸ τσι φλέγες του νὰ πιάνῃ, (39)
στὸ αἷμα ν' ἀνακατωθῇ, καὶ νὰ τότε ποθάνῃ.
Πᾶσα κακὸ εἰς τὴν ἀρχὴ θέλει γιατρό, Ἀρετοῦσα, 745
πᾶσα φωτιὰ θέλει νερὸ νὰ πάψῃ τὴν ἀφοῦσα.
Ἄλλο δὲν εἶν-τὸ γιατρικὸ τοῦ πόθου, ὄντεν ἀρχίσῃ,
παρὰ ζιμιὸ νὰ βοῆ ἀφορμὴ νὰ τοῦ ξελησιμονήσῃ
νὰ βιάνῃ μέσ' στὸ λογισμὸ χίλιες βολὲς τὴν ὄρα,
ποιὰ ν-τσι τιμῆς τὰ κέρδητα, καὶ τὰ εὐγενειᾶς τὰ δῶρα. 750
Μὴ δὲ θυμᾶσαι τραγουδιου, τὴν-παιδωμὴ σου πᾶψε,
μέσα ἔς τσι γνῶσις τὴν-πυρὰ ὅ τι κι ἄ μοῦ περ κᾶψε.
Τούτῃ-ἡ-ἀρχή, ἂν-καὶ μικρὴ, ἐμένα δὲ μ' ἀρέσει,
γιατ' εἶδαμ' ἀπὸ γῆς ὡς γῆ τὸν ἄθρωπο νὰ πέσῃ,
καὶ νὰ βαρῆ καὶ νὰ βλαβῆ στὸ ἴσπερο νὰ ποθάνῃ, 755
κι ἄλλος νὰ πέσ' ἀπὸ γκρεμινὸ νὰ σηκωθῇ νὰ γιάνῃ.
Γιὰ τοῦτο πρέπει στοῖς ἀρχῆς νὰ βλέπ' ὀπόχει γνῶσι,
νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸ κακὸν ἀγκάθι νὰ ριζώσῃ.
Ἔτοῦτες οἱ κακὲς ἀρχῆς, ποῦ πῖβουλα προδίδου,
εἰς τὸ κορμὶ μὲ τὸν-καιρὸ πρίκες καὶ πάθη δίδου. 760

—735 Κηρά-μον X, κατέχο κέχο X. —736 προᾶξι X. —737 νιάτα X.
—739 μὲ διχωστάς AB. —739,740 ἀργήσω, ἀρχίσω AB. —741
Τοῦτό ναι σαν τιναροστία καὶ κάψα ὄντεναρχεῖσι X, Τοῦ τῶναισάντην
κάψα, ποῦ καίγει ὄντεν ἀρχίσῃ AB. —742 ποῦ κἀνή χροία παραντας X.
—743 ὁ ἀρρωστος τῆς φλέβας του X, φλεβοτομήσι X. —744 νὰ πέσῃ
ν' ἀποθάνῃ AB. —745 κάθε κακὸν AB, γιατρία X. —746 κάθε φω-
τιὰ AB, ἀνοῦσα X. —748 νὰ τὸ AB. —749 ναβάλι X, φοραῖς AB.
—753 ὀλότελα X, γιὰ σκιᾶς μικρὴ AB. —751 πεδεμὴ X. —754 ἀπὸ
χαμιὰ X. —755 γῆν ὡς γῆν AB. —578 τὸ κακὸ μέσα του X.
—759 πλιόταιρο ἄγτες κακὲς ἀρχῆς X. —760 καὶ τοῦ κορμιου X.

Ἔτοῦτα, πὸν μου μίλησες, μπλιό-μου ἄ σου τὰ γρικίσω,
 πιάνω μαχαίρι νὰ σφαῶ νὰ κακοθανάτισω.
 Ἐγὼ κατέχω, ἀφέντρα-μου, ἐτοῦτα ποῦ ξαμῶνου,
 τὸ πόσο βλάψιμο βαστοῦ, πόσο φαρμάκι χώνου.
 Διῶξέ τσ' αὐτοὺς τοῖ λογισμούς, ξύπνησε, ξεξαλίσου, 765
 μὲ συντροφιῆς ξεφάντωνε, μὴν εἶσαι μοναχὴ σου·
 καὶ δὲ θωρεῖς τοῖς Ἄφεντιῆς, πού ἴχεις καὶ τὰ Ρηγᾶτα, (40)
 μὰ μπῆκες ἔς ἔτοια δάσητα, κ' ἐξέσφαλες τὴ στρατά ;
 Ἐβγα ὄχ τὰ δάση σήμερο, γλήγορα ξεμπερδέσου,
 καὶ κείνα, πὸν σου γρίκησα, μὴν-ξαναπῆς ποτέ σου. 770
ΠΟΙ. Τὰ γνωστικὰ διατάματα, πὸν ἡ Φροσύνη μίλειε,
 τῆς Ἀρετούσας, καὶ συγχιὰ κλαίοντας τὴν ἐφίλειε,
 εἶχα μεγάλη δύναμι, τὸ λογισμό ἄλαφρούνα,
 κ' ἐσβύσα τῆ τα κάρβουνα, μὰ οἱ σπίδες ἐπομεῖνα.
 Ἐπόμεινέν-τσ' ἡ πεθυμὰ τοῦ τραγουδιοῦ ν' ἀκούση, 775
 καὶ τὸν-τραγουδιστὴ ποτὲ τὰ μάτια τῆ μη δοῦσι.
 Καὶ δὲν ἐλόγιαζε νὰ πῆ, τὸ πὸς δὲν-ξεχωρίζει
 τραγούδ' ὄχ τὸν-τραγουδιστὴ, κ' ἡ φύσι ἔτσ' ὀρίζει.
 Κι ὄπ' ἀγαπᾶ καὶ ρέγεται τοῦ τραγουδιοῦ γλυκότη,
 λιξεύγει τοῦ τραγουδιστὴ τὰ κάλλη καὶ τὴ νεότη. 780
 Ἡ πρώτη νύχτα πέρασε, καὶ δὲ γρικᾶ λαγοῦτο
 οὐδὲ σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ, πρίκα τοῖ φέρνει τοῦτο·
 μπαίνει ἔς μεγάλο λογισμό, τὴ δεύτερη ἀνιμένει,
 ν' ἀκούση τὸν-τραγουδιστὴ, κὶ ἀδείπνητ' ἀπομένει.
 Ἐπέρασε κ' ἡ δεύτερη κ' ἡ τρίτη κατακρούει, 785
 κὶ οὐδὲ τραγούδι οὐδὲ σκοπὸ οὐδὲ λαγοῦτ' ἀκούει.
 Ὅσον ἐπέραν' ὁ καιρός, κ' οἱ νύχτες ἐδιαβαῖνα,
 τόσον οἱ λογισμοὶ κρουφὰ τὴν ἐψυγομαραῖνα.

—761 ἀσταγρικίσο X, πλειὸ νὰ σου γροικήσω AB. —762 σφαγῶ AB.
 —763 ἡξέρο X. —764 καὶ πόσο. —765 Διῶξε αὐτοὺς τοὺς X. —767
 πόχεις X. —768 στέτια X. —769 σίμερα X, ἀπ' τὰ δάση AB, ξεμπερ-
 δέφου X. —770 πον σογρίκησα X, μὴ μου τὰ πῆς ποτέ σου AB. —772
 συγχιὰ καὶ κλαίοντας AB. —774 καὶ ἴσβισανε X, κ' ἡ σπιδας X.
 —776 μὰ τὸν τραγουδιστὴ AB, μ' ἡδούση X. —778 ἔττι τ' ὀρίζει AB.
 —780 στὰ κάλλη, κ' εἰς τὴ νεότη AB. —785—786 ἀκούγει —κατα-
 κρούγει XAB. —788 συχὰ X.

Πολλὴ χαρὰ στὰ σωθικὰ ἐγρίκαν ἡ Φροσύνη θαροῶντας πὼς ἡ Ἀρετὴ τὸ λογισμό τ' ἀφίνει τὸν ἄφαντον, ἀπὸ ἄβαλε, σὰ δὲ συγχοσπουδάξει ἐκεῖνος ὁ τραγουδιστὴς τὴ νύχτα νὰ πειράξει.	790 (41)
Καὶ μ' ὄλο πού 'το φρόνιμη, ἤσφαλεν εἰς ἐτοῦτο, κ' ἡ Ἀρετοῦσα φόριμιζε νὰ μὴ γρικᾶ λαγοῦτο, οὐδὲ τραγούδι οὐδὲ σκοπὸ, κ' ἀγκούσευγε κ' ἐπόνει. σάν-τὸ κερὶ νελίγωνε, κ' ἐφύρα σάν-τὸ χιόνι.	795
Τούτη ἄς ἀφήσωμε γιὰ δὰ τὴν-ποθοπλανταμένη, νὰ πῶ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, πὸν 'ς λογισμόν ἐμπαίνει. Σὰν εἶδε, πὼς ὁ Βασιλιὸς ἐβάλθη δίχως ἄλλο, νὰ μάθη τὸν-τραγουδιστή, εἶχε καημὸ μεγάλο.	800
Ἦπαψε τὰ τραγούδιά ντου τὸ νυχτοπάρωρόν-του, καὶ μόνον ἀγκουσεύγετο μέσα στὸ λογισμόν-του, γιατὶ μὲ τὸ γλυκὺ σκοπὸ ἐπέρναν ὁ καιρὸς του, κ' ἀλάφρωσι στὸν-πόθον-του ἤρρισκε μοναχὸς του.	805
Καὶ πάλ' ὁ Ρῆγας καθ' ἀργὰ ἤβανε νὰ βιγλίσου πολλοὺς νὰ τότε πιάσουσι, γῆ νὰ τότε γνωρίσου καὶ σὰν οἱ δέκα ἔχασασι καὶ καταντροπιαστήκα, κ' ἐπῆρεν ὀγιά λόγου ντως πολὺ καημὸ καὶ ποίκα, τριᾶντα πέμπει καθ' ἀργά, καὶ τάσσει τως καὶ δῶρα, λέει τως νὰ γυρίζουσι ὀληνυχτὶς τὴ Χώρα,	810
νὰ βροῦ νὰ τότε πιάσουσι, κ' ἀπομονὴ δὲν ἔχει, καὶ δίχως ἄλλο βάλθηκα, ποιὸς εἶναι νὰ κατέχη. Μὰ ὁ Ρώκριτος σὰ φρόνιμος δὲν-πιάνεται στὸ δίχτυ, καὶ τὰ λαγοῦτα καὶ σκοποὺς παράμερα τὰ ὀίχτει. Κ' ἀπονωρὶς στὴν κλίνην-του ἦθετε, κ' ἐκοιμᾶτο, κ' ὀληνυχτὶς στὰ βάσανα τοῦ πόθου τυραννᾶτο.	815

— 789 ἡ Εὐφροσύνη AB—790 κ' ἐλόγιαζε κ' ἡ Ἀρετὴ AB. — 791 ὀπ-
βαλε X. — 793 ἔσφαλεν ABX. — 794 ἀφόριμιζε X. — 795 καὶ πόνου
X. — 797 τούτη ἀσαφίση ὀγητὰ δὲ στοιπόθο πατασιμένοι X. — 799
χόρεις ὀλο X. — 801 ἐπάφαν X, τὸ νίχτο παροῶτου X. — 804
ἔβρεσσαι X. — 805 καὶ πάλε X. — 806 γιανανομπιάσουνε, καὶ νᾶν τονε
γνωρίσου X. — 807 εἶδε καὶ χάσανε X. — 808 ὄς γιὰ λογουτος X,
κουρφὸ καίμὸ AB. — 809 στέρνει καθ' ἀργὰ X. — 810 λεγιτους X,
στιχόρα X. — 811 νάβρου X. — 814 μὰ τὰ τραγούδια καὶ σκοποὺς X.
παράμερᾶς AB — 815 ἀπονωρὶς AB,—ἐλεφετε X. — 815—816 ἐκοι-
μοῦντο, ἐτυρανοῦντον AB.

- Ἐχλόμιαν, ἄδυνάμισε, τοῖ συντροφιῆς ἀρονήθη, (42)
 ἡ-ὄμορφιά-ντου χάθηκε, κ' ἡ νιότη ἐκατολύθη.
 Εἶχεν-κι ὁ κύρις τ' ὁ φτωχὸς ἔγνοια, ποῦ τότε κρίνει
 γιὰ τὸν ὑγιὸν του, νὰ θωρῆ εἶντα λογιῆς ἐγίνη, 820
 ἄσούσουμος κι ἀνέγνωρος και κατηγορημένος
 κι ἀπὸ μεγάλους λογισμοὺς πάντα συννεφιασμένος,
 κι οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογ' ἀναμνηάζει,
 μὰ παραμίλειε μοναχὸς, κι ὡς ἀφορμάρις μοιάζει.
ΠΕΖ. Κράζει τονε, και σπλαχνικὰ τοῦ λέ' εἶντα λογιάζεις, 825
 και μπλιὸ δὲν εἶσαι ζωντανός, μ' ἀποθαμένος μοιάζεις;
 Ἦφηκες τοῖ ξεφάντωσες, κ' οὐδὲ δούλειες γυρεύγεις, (43)
 τῶ δουλευτάδω δὲ μιλεῖς μπλιὸ νὰ τῶς ἀρημενύγεις.
 Πάντα τῆ μοναξὰ ζητᾶς, τῆ μονάξᾳ ξετροέγεις,
 γιὰ τοῖ δουλειές μας, σὰ θωρῶ, ἔγνοια καιμὰ δὲν ἔχεις, 830
 κι οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογ' ἀναμνηάζεις,
 δὲν εἶσαι νοικοκύρις μπλιὸ, σὰ νὰ 'σουν' ξένος μοιάζεις.
 Σὰ γέρος ἀπορρίκτηκες, και δὲν-ψηφᾶς τῆ νιότη,
 τῆ στράτα 'κείνη τὴν-καλὴ βλέπω ἥλλαξες τὴν-πρώτη.
 Θωρεῖς με ποῦρι, κάλογιέ, γέροντας εἶμαι τώρα, 835
 και νὰ μακρύνω δὲ μπορῶ μπλιὸ μ' ὄξω ἀπὸ τὴ Χώρα,
 κ' εἶν οἱ δουλειές μας στὰ χωριά, καθημερνὸ πληθένου,
 κι ὡσὰ δὲν-πᾶς, ἀκάμωτες, παιδάκι μου, πομένου.
 Ποῦρι δὲν ἐχ' ἄλλο παιδι στὸν-κόσμο παρὰ σένα,
 κ' ἐσὺ θὲ νὰ τὰ χαίρεις οἱ τ' ἔχω κοπιασμένα. 840
 Μὰ δὲν-κατέχω ἡ μοῖρά μου, ἂ θε νὰ μ' ἀμποδίση
 και χάσω τοῖς ὀλπίδες μου, παντέρμο νὰ μ' ἀφήση.
 Τρεῖς μῆνες ἐπεράσασι, τέσσερις πορπατοῦσι,
 ἀπ' ὅσοι σὲ γνωρίζασι, κλαῖσι νὰ σὲ θωροῦσι.

—817 ἐχλόμισε AB. —818 κ' ἡ ὄμορφιά AB. —822 ἔτσι X. —823
 λογιᾶσι X, ἀνεμιάζει, AB. —825 κράζει του τότες σπλαχνικὰ και
 λέγει —827, 828 γιοεβης—ναντουσαρημεβης X. —829 μοναξιά X.
 —830 και σιζῆ δουλειαις μας AB. —829—830, 831—832. Τὰ δίστιχα
 ἔχουσιν ἀντίστροφον σειρᾶνεις τὰς ἐκδόσεις AB. —831 ἀνεμοιάζει AB.
 —832 Τῆ ἦνε πουλογιᾶσις X. —836 πλειὸν ὄξω AB. —857 καθημερὸ.
 AB. καθημερνός X —842 προβατοῦνε X. —844 κλένε ὄντασεθορούνε X.

- Ἦφηκες τὸ ἔγνοιες τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ νοικοκερᾶτα, 845
πολλὰ πορπάτειες ὄμορφα, μὰ ἴδ' ἀλλάξεις τὴ στράτα.
Τὴ μάννα σου μὲ λογισμό πολλὰ βαρὺ τὴν-κρίνεις
θυμῶνάς σε, πῶς ἦσουνε, βλέποντας πῶς ἐγίνης.
Λυπήσου μας, καὶ σκόλασε τὴ στράταν, ὅπου πιάσες,
σπούδαξε κ' εὔρε γλήγορα τὴν-πρώτην ὅπου χάσες. 850
- ΠΟΙ.** Ὁ Ρόκριτος, τὰ τοῦ ἔλεγε ὁ κύρις του, λογιᾶζει, (44)
κ' ὅσον ἐμπόρειεν ἀφορμὲς τοῦ βρισκε νὰ τὰ σάζῃ,
καὶ κείνος τοῦ τὰ πίσειυγε, γιὰτ' ἡ-ἀγάπη-ἡ τόση,
ὅπου ἔχε ἔς τοῦτον-τὸν υἱό, τοῦ ζάβωνε τὴ γνῶσι.
Λυπᾶται τοὶ γονέους του, κ' ὄγια νὰ τὸ ἀλαφρώσῃ, 855
ἐπῆρε φίλους κ' ἐδικοὺς νὰ πὰ νὰ ξεφαντώσῃ.
Σύρει γεράκια καὶ σκυλλιά καὶ συντροφιὰ μεγάλη,
κ' ὁ κύρις του ἀνεγάλλισε, ὡσάν-τὸν εἶδε πάλι,
πὼς μὲ τὸ ἀγαπημένους του ἐπῆε στὸ κυνήγι,
καὶ μὲ τοὶ συνανάθροφους, ὡσάν-καὶ πρῶτας σμίγει. 860
- Μ' ἀνάθεμά τὴν-τὴ χαρά, πού ἴδε τὴν ὥρα κείνη,
κ' ὁ λογισμός, ὅπου βάλε, ποτὲ δὲν-τὸν ἀφίνει.
Ἦχαμε γιὰ τὸν-κύριον-του τὸ πρᾶμα, ὅπ' ἐμίσα,
μὰ συντροφιᾶς γιὰ λόγουν-του ἔτοιον-καιρὸ δὲν ἦσα,
γιατὶ ἡ φιλοξεφάντωσι πολλὰ τότε πειράζει, 865
καὶ δὲ μπορεῖ, σάν ἤθελε, τὸν-πόθο νὰ λογιᾶζῃ.
Ἦφηκε πάλι τοὶ πολλοὺς, καὶ μπλιὸ δὲν-τὸ ἀναμνηᾶζει,
τὸ πρᾶμα, πού ἴναι στανικῶς, ὀγλήγορα σχολᾶζει.
Μόνο μὲ κάποιους γέροντες συχνιά πρᾶσσε νὰ ἀκούῃ
γιὰ κείνην, ὅπου στὴν καρδιὰ μὲ τὸ σφυρὶ τοῦ κρούει. 870
- Κ' ἦπαιρνε σάν-παρηγοριά, τὸ ἔθελε δεῖ ἀπ' αὐτείνους,
ὄχ τὸ παλάτι ν' ἄρχουνται, κ' ἦσιμιγε μετὰ κείνους,

845 τανικοκεράτα X. — 847 λογισμοὺς πολλὰ βαροὺς AB. — 848 ἦσουν-
να X. — 851 ὁ κύρις του ὅτι του ἔλεγε ὁ ρόκριτος λογιᾶζει X. — 852
ἤρισκε A1', ναντουσιᾶζει X. — 854 ποῦ βάστα AB. τοῦ λαβονε X.
— 855 κ' ὡς γιὰ ABX. — 857 παίρνει X. μὲ συντροφιὰ X. — 861
πού ἔχε X. — 862 ὁ λογισμός AB. — 864 μὰ ἡ συντροφιᾶς AB, τέτιον X.
— 867 Ἄφικε πάλι τοὺς πολλοὺς, καὶ δὲν τουσελογιᾶζει X, ἀνεμιᾶ-
ζει AB. — 872 ἀπ' τὸ παλάτι AB.

Λόγο ποτὲ δὲν ἤλεγε ὀγιά τὴν Ἄρετοῦσα,
 μὰ ᾄδειχνε τὸν ἀκάτεχο, ὅσ' ὥραν ἐμιλοῦσα.
 Μ' ἀθιβολὲς ἀπόμακρο εἰμίωνε κοντά τζι, (45) 875
 ὀπού κανε τσι γέροντες, κ' ἐλέγαν-τ' ὄνομά τζι,
 μὰ δὲν ἐγνώθασι ποτὲ τὸ λογισμόν, ἀπόχει,
 γιατί ᾄχωνε μὲ φρόνεψι τσ' ἀναλαμπῆς τὴ λόχη·
 ὡς καὶ σκυλλὶ λαγωνικὸ τὸ νά θελε γανγίσει,
 πῶς ἦτονε τοῦ παλατιοῦ, τοῦ λάφρωνε τὴν-κρίσι. 880
 Μ' ὄλο πού δὲν ἐσύχνιαζε νὰ πηαίνη στὸ παλάτι,
 στὸν ἴδιον-πόθο σπούδαζε, σὲ κείνον ἐπορπάτει,
 καὶ δὲν ἀλάφρων' ὁ καημὸς, μαλλιόστὰς πλιὸ πληθένει·
 τὸ γιατρικὸ, πού τοῦ ᾄδωκεν ὁ φίλος, δὲν-τὸν γιαίνει.
 "Ὅφκαιρα τοῦ πε ν' ἀρνηθῆ τοῦ παλατιοῦ τὴ στοάτα, 885
 γιατί ἡ-ἀγάπη ἀπὸ μακρὰ τοῦ πεμπε τὰ μαντᾶτα.
 "Ἄς τὸν ἀφήσωμε γιὰ δὰ κὶ αὐτὸ νὰ κιντυνεύγη,
 κὶ ὁ λογισμὸς ὀπού βαλε δίγια τότε παιδεύγει,
 κὶ ἄς ποῦμε γιὰ τὴν Ἄρετή, π' ὡς εἶδε κ' ἐπερνοῦσα
 οἱ νύχτες, καὶ στὴ γειτονιὰ τραγούδια δὲν ἐκοῦσα, 890
 ἐπλήθενεν ἡ πεδυμιὰ, ἀνάπαψι δὲ βρῖσκει,
 κρουφὰ βαστᾶ τὸν-πόνον-τσι, καὶ γαναχτᾶ, καὶ πλήσκει,
 καὶ πρὸς τὴ Νένα τζι μιλεῖ, **ΑΡΕΤ**. Εἶντὰ ᾄν καὶ δὲν ἐφάνη
 τσι νύχτας ὁ τραγουδιστής, καὶ τὰ κανε δὲν-κάνει;
 κάτεχε ὄσο στερεύγομαι τὸ πρᾶμα, πού μ' ἀρέσει, 895
 τόσο πλιὰ μεσ' στὰ σωθικὰ σπῖθες φωτιᾶς μὲ καῖσι·
 τὴ νύχτα ὄντεν ἐγρίζουνε σκοπόν, ἀποὺ πεθύμου,
 θαράπειο κὶ ἀναγάλλιασι ἦπαιρνε-τὸ κορμί μου,
 κὶ ἀναπαημένη βρῖσκουμον καὶ παρηγορημένη, (46)
 καὶ μπλιὸ γιὰ τὸν-τραγουδιστὴ δὲν ἦμουνε γνοιασμένη. 900

—875 ἀπομακρῶς AB. — 879 γνωρήση X. — 880 ποῦρι γιὰ νᾶν τοῦ
 παλατιοῦ τοῦ ἀλάφρωνεν ἡ κρίσι AB. — 883 μάλιστα πλειὰ πληθαίνει
 AB, μα πλιότερο X. — 884 ὁ φίλοςτου δεγένη X. — 885 εὐκόλα X.
 — 886 μαηγάπη ἀπομακρῶς τούστερνε X, ἀπὸ μακρῶς AB. — 889 π' ὄση-
 δε X, ὀγιά AB. — 891 Ἐπλήθηνε X. — 892 πόθοτης X. — 893 ἦντα
 XAB. — 894 Νένα μου πλιὸ AB. — 895 στερέβομαι X. — 896 ἐτόσο
 μὲς τα σωθικὰ σπῖθες φωτιᾶς μεκέση X. — 897 ὄντεν ἦκουγα AB. — 898
 θαράπειο AB.

Μὰ δὰ πὸν τὰ στερεύομαι, καὶ σὰν-πουλλὰ πετάξα,
 τὴν-πεθυμῖα πληθύνουσι τὴν ὄρεξι μ' ἀλλάξα,
 καὶ θέλω τὸν-τραγουδιστὴν νὰ μάθω δίχως ἄλλο,
 γιὰ λόγου ντου ἔχω παιδωμὴ καὶ λογισμὸ μεγάλο.
 Θωρῶ ξαναγαγεῖρασι, κ' ἦρθαν-τὰ περασμένα, 905
 καὶ θεὸν ἀκούσω καὶ νὰ δῶ ποιὸς τραγουδεῖ γιὰ μένα.
 Ἐτοῦτος ὁ τραγουδιστής, Νένα, πολλὰ κατέχει,
 καὶ σὰ λογιᾶζω, ἔσφρόνεψι ταῖρι ποθεὺς δὲν ἔχει.
 Ὅς εἶδε, πὸς ὁ κύρις μου θέλει νὰ τότε μάθῃ,
 ἦπαψε τοῖ ξεφάντωσες, καὶ μέ' φηκε στὰ πάθῃ, 910
 ὅπου παιρνα ἀναγάλλιασι ὄλην-τὴν ὥρα κείνῃ,
 ὅπου τραγούδειε, κ' ἤλεγε τὸ ἀγάπης τὴν ὁδύνῃ.
 Νένα, γιὰ μένα ἦσανε τοῦτ' ὅλα δίχως ἄλλο,
 αὐτὸς θεὸν νὰ ἔναν-κορμὶ φρόνιμο καὶ μεγάλο.
 Τὰ λόγια ντου τὰ γνωστικὰ κάθομαι καὶ λογιᾶζω, 915
 γραμμένα τὰ ἔχω, καὶ συχνὰ κλαίοντας τὰ διαβάζω,
 καὶ ἄλλου ποθεὺς δὲν-τά κουσα, μηδ' εἶδά τα γραμμένα,
 κατέχω το, γνωρίζω το, πὸς ἦσανε γιὰ μένα,
 καὶ ἀπὸν τὴν-πρώτ' ἀργατινὴ, πού παιξε τὸ λαγοῦτο,
 ἐλόγιασά το κ' εἶπά το, γιὰ μένα εἶναι τοῦτο, 920
 μὰ ὁ φόβος θεὸν νὰ τὸν-κρατῇ, γιὰ κείνο δὲν-τὸ δείχνει,
 μόνον ἔσσι νύχτας τὸ σκοπὸ παραπετρὸς μου ὀίχνει.
 Τρεῖς μῆνες μ' ἔτοια δούλεψι μ' ἔτοια ἀρχοντιὰ καὶ τάξι, (47)
 ποιὰ νὰ ἔχε στέκει δυνατὴ νὰ μὴν-τὴνε πατάξῃ ;
 καλὰ καὶ δὲν-τὸν εἶδαμε, δὲν-ξέρομε, ποιὸς εἶναι, 925
 μ' ἀπὸν τὰ λόγια τὰ ὄμορφα κορμὶ μεγάλον εἶναι.
 Ἄπ' ὅ τι κάλλ' ἔχει ἄνθρωπος, τὰ λόγια ἔχουν-τὴ χάρι
 νὰ κάνουσι κάθε καρδιὰ παρηγοριὰ νὰ πάρη,

901 στερέβομαι X. — 902 τὴν ὄρεξιν ἀλλάξαν AB. — 903 γόρησ ἄλο X. — 905 Τώρα ἐξαναγιγώσανε X. — 906 πὸς τραγουδεῖ AB, τραγουδᾷ X. — 908 καθὸς λογιᾶζω ἢς φρόνεψι τέρη ἄλο δὲν ἔχει X. — 909 Σὰν εἶδε AB. — 910 τὴ ξεφάντωσι καὶ ἀφῆκε με AB. — 912 ὅπ' ἐτραγουδᾷ κ' ἔλεγε X. — 913 Χόρις ἄλο X. — 916 κλαίγοντας ABX. — 918 τὸ ξέρο καὶ γνωρίζω το X, ὄγια AB. — 919 Κιαπομπρότη βραδινιὰ πόπεξε τὸ λαβούτο X. — 920 ἦτον X. — 921 θέλη τὸν κρατῇ X. — 921 μόνε X, μόνον τὴ νύκτα στὸ σκοπὸ AB. — 926 ἀπὸ τὰ λόγια AB. — 927 ἄνθρωπος ABX. — 928 νὰ κάμουσι AB, νὰ κάμουνε καθ' ἕνανε X.

- κι όπου κατέχει νὰ μιλή μὲ γνῶσι καὶ μὲ τρόπο,
 κάνει καὶ κλαῖσιν-καὶ γελοῦν-τὰ μάτια τῶν ἀθρώπων. 930
 Αὐτὸς σὲ κίντυνο βαλε γιὰ μένα τὸ χορμίν-του
 προχθές, ὄντεν ἐγλύτωσε μὲ τόσους τὴ ζωὴν-του,
 ὄντεν ὁ Κύρις μου βαλε τοὶ δέκα νὰ τὸν-πιάσου,
 πρᾶμα καμε, πὸν δὲ μποροῦν ἄλλοι νὰ τὸ λογιᾶσου,
 καὶ κρατημένη βροῖσκομαι εἰς τὰ καμώματά ντου,
 γιὰτὶ ὡς κι ἂν εἶμαι κοπελλιᾶ, γνωρίζω τὰ κρουφά-ντου.
- ΠΟΙ.** Ἡ Νένα ξανασφάηκε νὰ τοὶ γοικήση πάλι,
 πὸς βροῖσεται στὸ λογισμό, όπου ἔλιξε νὰ βγάλη.
- Ἔστηθοδάθηγεν ὀμπρός, κι ἀπόκεις ἀρχινίξει,
 κ' ἐμίλειε τζι σὰ μάννα τζι, καὶ σὰ γονεῖς μανίξει. 940
- ΝΕΝ.** Λέει τοι, πάντα λόγιαζα, πάντα ἔλιξα, κ' ἐθάροου
 κείνην-τὴ λίγη παιδωμὴ νὰ διώξης μονιτάρου,
 καὶ σὰν ἀρχὴ ἄφαντη πολλὰ καὶ διχωστάς θεμέλιο,
 νὰ τὴν ἀφήσης νὰ διαβῆ καὶ νὰ τὴν ἔχης γέλιο.
- Μὰ γὼ θωροῶ, κ' ἐροῖζωσε, κι ἀφωρμισμένη σ' ἔχει, 945
 ἔς κάψα μεγάλῃ βροῖσκεσαι, καὶ σὺ θαρροεῖς καὶ βρέχει·
- πὸς εἶν-καὶ πεθυμᾶς νὰ δῆς ἕνα, πὸν δὲν-κατέχεις, (48)
 κ' ἔτοιο μεγάλο λογισμό κ' ἔτοια λαχτάραν ἔχεις ;
- ὀγιὰ τραγούδια, πὸν ἔβανε κοντὰ στὴ γειτογιὰ σου,
 ἐμπήρες ἔς ἔτοια πεθυμιᾶ, κ' ἤχασες τὴν ἐξά σου ; 950
- Ἔτοῦτος, πὸν τραγούδησε, σωστὰ τὰ μέλη ἂν ἔχη
 γὴ ὀμορφος εἶναι γὴ ἄσκημος, καὶ ποιὸς τότε κατέχει ;
- Πᾶψε τσ' αὐτοὺς τοὶ λογισμούς, σκόλασ' αὐτὴ τὴ ζάλη,
 καὶ τέτοια πράματα ἄμοιαστα ὁ νοῦς σου μπλιὸ μὴ βάλῃ.
- Μιὰ γνωστικὴ καὶ φρόνιμη ἄξα καὶ παινεμένη, 955
 γιὰ σκοποτραγούδια εἶν ἔτσ' ἀποδομένη ;

929 κ' ὅποιος X. — 931,932 τὸ χειρόγραφον ἔχει ἀντιστρόφως τὸ χορ-
 μίν του ζωὴν του — 932 γλύτωκε AB. — 933 ὄνταν X. — 941 ἔλ-
 πιζα X. — 922 μονοτάρου X. — 943 δίχως σκιάς X. — 946 πὸς βρέ-
 χει AB. — 948 μ' ἔτοια — 949 ὀσγια X, — 950 παιδωμὴ AB, ἀξιά σου
 X. — 951,952 σωστὰ τὰ μέλ' ἀνέχη, -καὶ ποιὸς τότε κατέχει. Τὸ AB.
 τὰ ἔχουσιν ἀντιστρόφως. — 953 πάψε αὐτοὺς τοὺς X. — 954 ἄσχημα
 X. — 955 τιμμένη. X — 956 εἶν ἔτζη AB, ὅς γιὰτραγούδια καὶ σκοπο
 ἦν ἔτζη γεναμένη X.

“Οσες κι ἂν εἶναι ζωντανές, κ’ ἡ πλάκα ὄσες σκεπάξει,
κρίνω νὰ μὴν εὐρίσκεται καιμιὰ ἄλλη νὰ σοῦ μοιάξει
εἰς ὁμορφιά καὶ φρόνησι κ’ εἰς ἐπιτηδειοσύνη,
κ’ ἐδὰ χερότερο ὄλωνω ἢ Ἀρετοῦσα γίνῃ. 960

Βλέπῃ τι κι ἂ μοῦ μίλησες, ἄλλος μὴν-τὰ γοικήση,
καὶ κάμ’ αὐτῆ-ἢ ἀναλαμπή, ὀπού’ ψε, νὰ σοῦ σβήση.
Μιὰ Ἀφέντρα τέκν’ ἔτοιου Ρηγός καὶ μιὰ κερά μεγάλη
πῶς τό παθ’ ἔτιο λογισμό ἀψήφιστο νὰ βάλῃ;
ποῦ μόνο νὰ τὸ θυμηθῶ νὰ τὸ καλολογιάσω, 965
νεκρώνονται τὰ μέλη μου, κι ὅλη συχνοτροιάσω;

Μετάστρεψε τὸ λογισμό, τὸ νοῦ σου μὴν-παιδεύῃς,
καὶ τέτοια πράματ’ ἄφαντα κι ἄμοιαστα μὴ γυρεύῃς.
Κι ἂν εἶχες δεῖ τὸν Ἐρωτα σὰ Ρῆγας νὰ προβάλλῃ,
καὶ νὰ ἔχε πεῖ, πῶς σ’ ἀγαπᾷ ἐσένα πλιὰ παρ’ ἄλλη, 970
ἐτύχαινε ν’ ἀντισταθῆς, νὰ πᾶς καλλιὰ στὸν ἄδη, (49)

παρὰ νὰ κάμῃς τὸ τιμῆς βλάψιμο κι ἀσκημάδι,
κ’ ἐσὺ γιὰ χτύπο λαγουτιοῦ γιὰ τραγουδιοῦ γλυκότη
ἐμπέρεδες, κ’ ἐσχλάβωσες τὴν ὁμορφί σου νιότη;
δίχως νὰ δῆς, ποιὸς τραγουδεῖ, καὶ διχωστὰς νὰ ξεύρῃς 975
ποιὸς εἶναι, ποιὸς τὸν ἤπεψε, νὰ θέλῃς νὰ τὸν εὐρῃς;
κ’ ἔτοιαι λογῆς νὰ σκλαβωθῆς, καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσῃς,
καὶ νὰ ψυγομαραίνεσαι, ὥστε νὰ τοῦ γοικήσῃς;
βλέπεσαι αὐτὸς ὁ λογισμὸς πλιότερα μὴ ριζώσῃ,
μ’ ἀνάσπασε καὶ ριξέ τον, μὴ σε κακαποδώσῃ. 980

ΠΟΙ. Ἡ Ἀρετοῦσα νὰ γοικᾷ τά τσ’ ἤλεγεν ἡ Νένα,
ἀπυλογιὰ τῆς ἠδωκε μὲ χεῖλη πρικοιμένα.

ΑΡΕΤ. Νένα μ’, ὄντεν ἐγρίκησα τραγούδια καὶ λαγοῦτα,
δὲν ὦλιψα, οὐδὲ θάρρουν-το νάρθω στὰ μέτρα τοῦτα.

—960 χιρόταιρη X. —961 ἄλλος νὰ μὴ γοικήση AB. —962 π’ ἀνα-
ψε X, ὀπούρχισε AB. —963, 964 Μῆραν ἀφέντρα, ἔτιον ριγὸς μονα-
χοθιγατέρα, πὸς τό παθε ἔτιο λογισμό νὰ βάνῃ νίχτα μέρα X. —966
νεκρώνουνε X, σιχτροιάσω AB. —967 μετάβαλε AB. μηνπερ-
δέβης X. —968 ἄσκημα καιμιαστα X. —969 δεῖς X. —970 πῶς
ἀγαπᾷ X. —971 κάλλεια νὰ πᾶς στὸν ἄδη AB. —972 γιασχημάδη X.
—974 ἔτοιαι λογῆς τὴ νειότη AB. —975 διχως σιας X. —979 βλέπε
X. πλιότερο XAB. —982 πρικοιμένα X. —983 ὄντενάκουσα X.—
—984 νάρθο ποτέ σετούτο X.

- Μὰ δέν-κατέχω νὰ σοῦ πῶ, τὸ πῶς καὶ μ' εἶντα τρόπο 985
 τὰ μέλη κομπωθήκασι, κ' ἐμπῆκα ᾿ς ἔτοιον-κόπο·
 ἂν ἤθελα γνωρίσω, πῶς στὰ βάρη κατακρούω,
 ἀπὸ τὴν-πρώτην ἤφρασσα τ' αὐτιὰ νὰ μὴν-τ' ἀκούω·
 μὰ λόγιαζα νὰ μὴν-ψηφῶ μηδ' ἄλλους μηδὲ τοῦτο, 990
 καὶ μόνο περιδιάβασι νὰ παίρνω στὸ λαγοῦτο,
 κὶ ὡς ἄγνωστη κομπώθηκα, καὶ πιάστηκα στὸ βρόχι,
 ὡσάν-τὸ στένη ὁ κυνηγός, καὶ τὴν ὀλπίδαν-τόχει
 νὰ βροη πουλλὴν ἀκάτεχο κὶ ἄγνωστο νὰ γελάσῃ,
 κὶ ὄντε πετῶ καὶ κίλαηδῆ μὲ πλάνος νὰ τὸ πιάσῃ.
 Ἔτσι μερδεύτηκα κ' ἐγὼ, καὶ πάσκω, καὶ ξετρέχω (50) 995
 νὰ βγω ἀπὸ τέτοιο μερδεμό, καὶ λυτρωμὸ δὲν ἔχω·
 κὶ ὀλημερνὶς κὶ ὀληνυχτὶς ξύπνου, κὶ ὄντε κοιμοῦμαι,
 τὸ λαγουτάρ' ἀνεζήτῶ, τοῦ τραγουδιοῦ θυμοῦμαι·
 πάσκω, βουηθοῦμαι, ὅσο μπορῶ, τὸ σφάλμα μου γνωρίζω,
 μὰ τὴν ἐξά μου πήρανε, μπλιό μου δέν-τὴν ὀρίζω, 1000
 μαγάρ' ἄς ἦτο βολετό, μαγάρι νὰ τὸ μπόρου,
 ἔνα πού δέν ἐγνώρισα, στὸ νοῦ νὰ μὴν ἐθώρου·
 μὰ ὀλημερνὶς κὶ ὀληνυχτὶς κρίσιν ἔχω μεγάλη,
 νὰ ζγουραφίζω στήν-καρδιὰ ἄνους, πού δέν εἶδα, κάλλη,
 καὶ σοθετὴ καὶ ὀριόπλουμη ἐγίν' ἢ ζγουραφιά-ντου, 1005
 τὴ στόρησι ζγουράφισα ὄχ τὰ καμώματά ντου.
 Ταχὰ κὶ ἀργὰ τόνε θωρῶ, πολλὰ ὀμορφος ἐγίνη.
NEN. Γρίκ' ἀνοστιά, γρίκ' ἀρρωστιά, γρίκα δαιμόνου ὀδύνη,
 μηδὲ λογιαζῶ, καὶ ποτὲ στὸν-κόσμο νὰ ἔτον ἄλλη,
 νὰ μπῆκε σ' ἔτοια παιδωμὴ ἄφαντη καὶ μεγάλη, 1010

985 ἠξέρο X. —986 τὰ μέλη μου ἐκομπόσασι X, σίetic X. —987
 στὰ πάθη AB. —988 ἔφραζα X. —989 ἐλόγιασα AB. —992 σάν-
 ὄντα στένη X, σάν ὄντε στένη AB. —994 μὲ πλάνο X. —996 βοη-
 θισμὸ X. —997 ξίπνιτι κίανζιμούμε X. —998 ἀναζητῶ X. —1000
 ἀξιά μου X. —1001 βολετός X, μπορετό AB, νὰ ἐμπόρου X. —1003
 ὄρεξι X. —1004 ζουραφίζω X. —1005—1064 Λεῖπουν οἱ σίχοι ἐκ-
 κοπέντος ἐνὸς φύλλου ἐκ τοῦ ἀντιτύπου τῆς Α' ἐκδόσεως. —1005 Λεῖ-
 πει ὁ σίχος ἐκ τοῦ χειρογράφου, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς ἀφῆκε τὴν θέσιν κε-
 νήν. —1006 ἀπ' τὰ καμώματά του B. —1008 γρίκὸ—γρίκο X, ἀνο-
 στιά—ἀνοστιὰ B. Ὁ γραφεὺς τοῦ χειρογράφου X, παρέλιπε τὰς δύο λέ-
 ξεις δαιμόνου ὀδύνη ὡς δυσαναγνώστους, φαίνεται. —1009 καὶ δὲ λο-
 γιάζω B.

κι οὐδὲ νὰ βρέθηκε καιμιὰ ἄθροπο ν' ἀγαπήσῃ,
δίχως νὰ τόνε δῆ ποτέ, καὶ νὰ τόνε γνωρίσῃ.

Πολλές, ἄν-τὸ κατέχασι, ἐθέλωνε τὸ λέγει
γιὰ παραμύθι, καὶ κινεῖς νὰ μὴν-τῶς τὸ πιστεύῃ.

ΑΡ. Νένα μ', ὄντ' ἐνεθρέφουμου, καὶ κοπελλιὰ λογούμου, 1015

παιγνίδια καὶ κουτσουνικά πάντα βανα στὸ νοῦ μου,

καὶ μετ' αὐτὰ ξεφάντωνα, κ' ἐπέρναν ὁ καιρός μου,

κι ὁπού 'χε πει νὰ τ' ἀρνηθῶ, ἦτον ἀντίδικός μου.

Καὶ πᾶσ' ἀργὰ ὡς προᾶμ' ἀκριβὸ 'ς τοὶ μόσκους ἤβανά τα, (51)

καὶ στ' ἀργυρὰ καὶ στὰ χρυσὰ ἐμοσκοφύλασσά τα, 1020

καὶ τὸ ταχὺ πρὶ σηκωθῶ, καὶ πρὶ ντυθῶ ἄτιε Νένα,

στὸ στρῶμα μου τὰ φέρνασι, κ' ἐθώρουν-τα ἕνα ἕνα,

κ' εἶχα μεγάλη παιδωμὴ μὲ τὰ κουτσουνικά μου,

κεῖνα 'χα γιὰ παρηγοριὰ, κεῖνά 'σαν ἡ χαρὰ μου.

Κι ὡσάν ἀκρομεγάλωσα, τὸ γράμμα ἤρεσέ μου 1025

δέν-τό 'φίνα ὄχ τὰ χερίά μου ταχιά κ' ἀργὰ ποτέ μου·

τὸ ράψιμο τὰ γράμματα καὶ τὸ κοντύλι, Νένα,

ἐγάπου, κ' εἰς ψιλότητες οἱ λογισμοί μου μπαίνα.

Θυμᾶσαι το, πόσες φορὲς μοῦ 'λεγες, «Θυγατέρα,

εἶνια τὸ θές τὸ διάβασμα τὸ τόσο νύχτα μέρα, 1030

εἶντ' ὁμορφα κ' εἶντα καλὰ βρῖσκεις αὐτοῦ γραμμένα,

καὶ δὲ σ' ἀρέσει μηδὲ θές προᾶμ' ἄλλο μπλιὸ κινένα ; »

Κ' ἐγὼ 'χα τόση πεθυμιὰ (ποῦρι μεγάλον-προᾶμα)

νὰ βάνω στὸ προσκέφαλο κάθε βραδὺ τὸ γράμμα·

τό'χα ξυπνήσει, ἐφώνιαζα, «Κιαμιὰ φωτιὰ ἄς μοῦ φέρῃ,» 1035

καὶ σὺ πολλὰ βαρειούσουν-το, Νένα, τὸ καλοκαιρί·

συχνιὰ μοῦ παραμάνιζες, κ' ἤλεγες πὼς σὲ κάνω

γὰ βάλῃς τὰ βιβλία μου εἰς τὴ φωτιὰν ἀπάνω.

1011 καὶ μιδ' ἐβρέθηκε ποτέ X. — 1013 ἀντοηξέρονε X. — 1014

καιμιὰ ναμίν τοὺς το X. — 1015 Νένα ὄντεν ἐθρεφόμουνα X. — 1017

καὶ μεαφτὰ X. — 1019 καθ' ἀργὰ B, στὸ μόσχο ἐφιλαγάτα X. — 1020

χρυσὰ καὶ στ' ἀργυρὰ B, κάθε βραδι ἐβανάτα X. — 1022 ἄντες B.

— 1025 κεῖνα 'χα για χαρὰ μου X. — 1025 ἐπρομεγάλωσα X, τὸ γά-

ζωμα B. — 1026 δέν ἤφίνα τὸ ράψιμο B. — 1027 μὲ γράψιμο μὲ

γράμματα καὶ μὲ κοντύλι Νέννα B. — 1028 σ' ἀγάπαις καὶ ψηλότη-

τες B. — 1029 κατέχο το B, μόλεγες θυγατέρα X. — 1034 στὰ προσ-

κέφαλα X. — 1036 ἐβαριόσουνα X.

- Πολλά μὲ καταδίκαζες στήν-παιδωμήν, ὁπού 'μου,
 κι ὄρες μὲ γέλιο σ' τά κουγα, κι ὄρες σοῦ τὰ βαρειούμου. 1040
- Μὰ 'δὰ μηδὲ τὸ ράψιμο, κουτσοῦνα οὐδὲ κοντύλι
 ἔγνοια κιαμὰ μοῦ δίδουσι μὰ πρικαμένα χεῖλη·
 ἐδὰ γοικῶ ἄλλη παιδωμή, ἐδὰ γοικῶ ἄλλη ζάλη, (52)
 ἐπάψαν ὄλες οἱ μικρές, κ' ἠῦρέ με μὰ μεγάλη.
- Τὸ ράψιμο 'χω ἀντίδικο, τὸ γράμμα ἔχω ὄχθρό μου, 1045
 καὶ τὸ σκοπὸ παρηγοριὰ, καὶ τὴ φωνὴ γιαιτροῦ μου.
- Καὶ μὴ θαροῆς, καὶ πεθυμῶ πρᾶμα, πὸν νὰ μὴ μοιάζῃ,
 γὴ ἄφαντα κι ἄσκημα ποτὲ ὁ νοῦς μου νὰ λογιάζῃ·
 πρὶ παρὰ πρᾶμα βουληθῶ, ὁπὸν κινεῖς τὸ ψέγει,
 καλλιὰ νεκρὴ πολλ' ἄσκημη ἢ μάννα νὰ μὲ κλαίγῃ. 1050
- 'Αρέσει μου, καὶ πεθυμῶ νὰ δῶ τὸ λαγουτάρι,
 ὁπού 'χει τόσην ἀντρεϊάν, ὁπού 'χει τόση χάρι,
 κι ὡς τότε δῶ ἀναπεύγεται ἢ πεθυμὰ μου ἢ τόση,
 δὲν εἶμαι τόσ' ἀφορμαρὰ, μὰ 'χω δαμάκι γνῶσι.
- Μὰ ποῦρι ἂν ἔν-καὶ μέλλει μου σ' τοῦτα τὰ πάθη νά 'μαι, 1055
 'Ἦλε μου, δῶσ' μου θάνατο γὴ ἔλεημοσύνη κάμε.
- Τὴν-πρώτην, ὅπου τ' ἄκουσα, κ' ἤπαιζε τὸ λαγοῦτο,
 ποτέ μου δὲν-τὸ λόγιαζα νὰ 'ρθῶ στὸ μέτρος τοῦτο.
- Μὰ τὰ τραγούδια πόλεγε, κι ὁπὸν χαρὰ μοῦ φέρνα,
 ἦσαν-προδότες πίβουλοι, καὶ τὴν ἐξά μου παῖρνα, 1060
 τὸ περασμένο κάμωμα τῆς ἀντρεϊότης πάλι
 μοῦ πλήθυνε τὴν-παιδωμή, μοῦ πλήθυνε τὴ ζάλη.
- Αὐτὸς δὲν εἶ μηδὲ στραβὸς μηδὲ ζουγλός, Φροσύνη,
 καὶ μαρτυρᾶ, καὶ λέγει το τὸ πρᾶμα, ὁπὸν 'γίνη.
- 'Οπόχει ἔτοια μποδίσματα, δὲν-πολεμᾶ μὲ δέκα, 1065
 γνωρίζεις το κ' ἐσὸν καλά, κι ἄς εἶσαι καὶ γυναῖκα.

1039 πεδεμὴ X. — 1040 στάκουα, κίόρες σουτοβαριούμου X. — 1042
 ἔγνοια κιαμὰ μοῦ δίδουσι B, μὰ τὰ πικρά μου χήλοι X. — 1044 κε-
 μέβριζε ἢ μεγάλη X. — 1047 ὁπουδεμιάζει X. — 1048 λογαριάζει X.
 — 1049 ψεύγη X. — 1050 κάλλια B. — 1052 ὁπόχει ὁπόχη X.
 1054 κουζουλή λιγάκι X. — 1055 καὶ ἔλεημοσύνη B. — 1058 δὲν
 ἐλόγιαζα X. — 1060 ἦταν.... ἀξία X. — 1062 μὸ πλίθηνε X, τὴν πεί-
 δαξι B, πεδεμὴ X. — 1063 οὐδέ... οὐδέ X, XB.

- ΠΟΙ.** Τοῦτα τὰ λόγια τρέμοντας τὰ χεῖλη ἀνεπιβάνα, (53)
τὰ μάτια-τρέχαν-ποταμός, στή γῆς πληθὸν ἐκάνα.
Ἐσκόλασε τὸ διάταμα γιὰ τότες ἡ Φροσύνη,
δὲν ἤθελ' ἄλλο νὰ τοῖ πῆ ὄγια τὴν ὥρα κείνη. 1070
Εἶδεν-τὸ πὼς τὰ χεῖλη της ἐκάνα, ὅ τι μιλοῦσα,
δὲν θέλει ν' ἀποδιαντραπῆ πλιότερα, ἢ Ἀρετοῦσα,
κ' εἰς ἄλλην ὥρα καὶ καιρὸ βούλεται νὰ μιλήσῃ,
καὶ τοῦτα τὰ διατάματα πάλι νὰ ξαναρχίσῃ.
Ἔχει καημένα σωθικά, χεῖλη φαρμακεμένα, 1075
σ' ὅ τι ἤκουσε τῆς Ἀρετῆς, δὲ τζ' ἤρεσε κινένα.
Κ' εἶντα δὲν-κάνει, ὁ ἔρωτας σὲ μιὰν-καρδιά π' ὀρίζει,
σὰν-τὴ νικήσ' -οὐδὲ καλό, οὐδὲ προεὖ γνωρίζει.
εἶντα δὲν-κάνει, ὁ πίβουλος, ὄντε τὸ νῆκος ἔχῃ,
καὶ ποῦ τὰ βρίσκει τὰ πολλὰ τὰ τόσα, ποῦ κατέχει, 1080
μὲ πόσες στραῖτες μᾶς γελᾷ, μὲ πόσες μᾶς πειράζει,
πὼς μᾶσε δείχνει δροσερό ἐκεῖνο, ὅπου βράζει.
Πόσα μᾶς τάσσει ἀδικητής, κὶ ἀπόκει μᾶς κομπώνει,
πόσα μᾶς γράφει στὴν ἀρχή, κ' ὕστερα μᾶς τὰ λειώνει.
Καὶ ποιὸς μπορεῖ ν' ἀντισταθῆ τὴν ὥρα, ποῦ θελήσῃ 1085
ν' ἀρματωθῆ μὲ πονηριὲς νὰ μᾶσε πολεμήσῃ;
ἔτσι νικᾷ τὰ γερατεῖα, ὡςὰ νικᾷ τὴ νιότη,
χαρὰ στον ὅποιος τοῦ χωστῆ, καὶ φύγη ἀπὸ τὴν-πρώτη.
Ἄποιος στραφῆ νὰ τότε δῆ, ἐκεῖνο μόνο σώνει,
ζιμιὸ τὸ πιάνει τὸ σφυρί, ζιμιὸ χτυπᾷ στ' ἀμόνι, 1090
μ' ὅπου τοῦ φύγη, ὡς τότε δῆ, καὶ φίλο δὲν-τὸν ἔχῃ, (54)
μ' ὄλον ὅπου βαστᾷ φτερά, σφαίνει ὅσον-κὶ ἀν-κατέχῃ.
Μὰ λίγοι ναι, ποῦ φεύγουσι, λίγοι ναι, ποῦ γλυτώνου
λίγοι ναι, ποῦ τότε νικοῦ, ὄντε τότε μαλώνου.
Τὸ νῆκος ἔχει στὴν ἀρχὴ στὸ τέλος κ' εἰς στὴ μέση, 1095
κινένα δὲν ἐμάλωσε, νὰ μὴν-τονὲ κερδαίσῃ,

—1067 ἀναπιβάνα XB —1068 ὡς ποταμός X, στή γῆ B. —1070 να-
ηπιὸς γιὰ τὴν ὥρα X. —1072 σπλιότερο X. —1077 ὀρίζει; AB.
—1079 ἔχει; AB. —1080 κατέχει; AB. —1083 ἀπόκει AB —1086
καὶ ναμασπολεμήσοι X. —1087 ὅσα X. —1088 κριφτῆ X. —1090
τὸν πιάνει X. —1091 μάπιος X. —1092 σφάλι X. —1094 ὄντα-
τονεμαλώνου X.

ἐνίκησε τὴν Ἀρετή, ἐσκόρπισε τὸ νοῦ τῷ,
 καὶ δὲ δειλιᾷ τὴ μάσσα τῷ κὶ ὄργιτα τοῦ κυροῦ τῷ,
 κάνει τὴν-κ' εἶναι ξυπνητὴ ὄλο τὸ μερονύχτι,
 γιὰ νὰ θυμᾶται τοῖ φιλιᾶς, κ' εἰς ἀφορμὴ τὴ ρίχτει, 1100
 κ' ὕπνον ἂν εἶχεν-κοιμηθῆ, ἦτονε ξυπασμένος,
 μ' ἀγκοῦσες κὶ ἀναστεναμούς, σὰν-κάνει ἀρρωστημένος.
 Ἀφίνω τὴ στὰ βάσσα, κὶ ἀπῆς τὰ θέλει, ἄς τὰ ᾄχη,
 κὶ ἄς πῶ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, πού 'το στὴν ἴδια μάχη. 1105
 Ἀσοῦσουμος κὶ ἀνέγνωρος ἦτον ἀποδομένος,
 κλιτὸς πολλὰ καὶ ταπεινὸς γλομὸς καὶ μαραμένος,
 καὶ μόνιος κὶ ὀλομόναχος μὲ λογισμό πορπάτει,
 καὶ πάντα-ντου ἐστέκουντον ἀνάδια στὸ παλάτι,
 κ' ἐφαίνοντάν-του, τὰ τειχὰ ἀνάπασι τοῦ δίδα,
 καὶ κεῖνα ᾄχε παρηγοριά, κ' εἰς τὸν-καημόν-του ὀλπίδα, 1110
 κὶ ὁ πόνος του κ' ἠπειράξι τοῦ φαίνετο λιγαίνει
 θυμῶντας, ποιὰ εὐρίσκετο μέσα κατοικημένη.
 Ὡσὰ ζαβὸς καὶ πελελὸς πάντα ἴστεκε, κ' εἰδώρει
 τὸν-τόπ', ἀποῦ πορεύετο ἠ πλουμισμένη κόρη,
 κ' ἐξὸμπλιαζε καθημερνὸ εἰς τὴν-καρδιᾶν-του μέσα, (55) 1115
 κεῖνες τοῖ τόσες ὀμορφιές, ὀποῦ τὸν ἐπλανέσα.
 Τὰ μάτια δὲν-καλοθωροῦ στὸ μάκρεμα τοῦ τόπου,
 μὰ πλιὰ μακρὰ μὰ πλιὰ καλὰ θωρεῖ ἠ καρδιὰ τ' ἀθρόπου·
 ἐκεῖνη βλέπει στὰ μακρὰ, καὶ στὰ κοντὰ γνωρίζει,
 κ' εἰς ἕναν-τόπο βρῖσκεται, κ' εἰς πολλοὺς γυρίζει. 1120
 Τὰ μάτια νὰ ἴναι κὶ ἀνοιχτά, τὴ νύχτα δὲ θωροῦσι,
 μέρα καὶ νύχτα τοῖ καρδιᾶς τὰ μάτια συντηροῦσι·
 χίλια μάτια ᾄχει ὁ λογισμὸς, μεροῦ νυχτοῦ βιγλίζου,
 χίλια ἠ καρδιὰ καὶ πλιότερα, κὶ οὐδὲ ποτὲ σφαλίζου.

—1098 δ' ὄργιτα X. — 1099 ξίπνητη X, μεσα νήχτη X. —1101 ξη-
 πνισμένος X. —1103 κ' ὀποῦ τὰ θέλει AB. ἄπης X. —1105 σαμπο-
 θαμένος X. —1106 στεγνὸς καὶ σουρωμένος AB. —1108 πάντα πάν-
 τα εὐρίσκετον AB, ἀγνάντια X. —1109 Κάιτοφενότου X. —1112
 νὰ βρῖσκεται AB. —1113 καὶ κουζουλὸς AB. —1114 ὀποβρῖσκετο X.
 —1115 καθημερνὸς X. —1118 καὶ πλειὰ καλὰ AB. —1119 μακροῖα
 X. —1122 Νύχτα καὶ μέρα AB. —1123 μερόννητα AB, καὶ πάντα
 τους θωρούση X. —1124 κ' οὐδεποτὲ σφαλοῦση X. Εἰς τὸ X τὰ δί-
 στιχα 1121—22 καὶ 1123—24 ἔχουσιν ἀντίστροφον τάξιν.

Μακρά ἴτον ὁ Ρωτόκριτος ἀπὸ τὴν Ἀρετοῦσα, 1125
 τὰ μάτια, πού'χε στὴν-καρδιά, πάντα τὴν ἐθωροῦσα.
 Ἐθώρειεν-τη, ποῦ βρίσκουντον-ταχὺ νύχτ' ἀποσπέρα,
 μ' ὄλο πὸν δὲν-τὴν ἤβλεπε μὲ μάτια τὴν ἡμέρα.
 Ὁ φίλος τ' ὁ πολλὰ ἀκριβὸς θωρῶντας, πῶς ἐγίνη,
 καὶ πῶς τὸν-πρῶτο λογισμὸ ἀκόμη δὲν ἀφίνει, 1130
 τοῦ λέει μιὰ ἴπὸν τσι πολλές νὰ πὰ νὰ ξεφαντώσου,
 τοῦ λογισμοῦ καὶ τοῦ κορμιοῦ παράταξι νὰ δώσου,
 καὶ νὰ ἴν οἱ δυὸ ὀλομόναχοι, ὀγιά νὰ μὴ γρικῆση
 κιανεῖς, ἐκεῖνα πὸν μιλοῦ, κὶ ἄλλοῦ τὰ μολοῆση.
 Καβαλλικεύουσι κ' οἱ δυὸ μιὰν-ταχινὴ μὲ σκόλη, 1135
 πάνε καμπόσ' ἀπόμακρα εἰς ἓνα περιβόλι,
 κ' εὐρήκασινε μοναξά, πεζεύγουν-καὶ καθίζου,
 καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναμοὺς ἀδιβολὲς ἀρχίζου,
 καὶ λέει τ' ὁ Πολύδωρος, **ΠΟΛ.** Ἀδέργι, θέλω πάλι (56)
 νὰ πῶ γι' αὐτὴ τὴν-παιδωμὴ, ὅπου ἔχεις καὶ τὴ ζάλη, 1140
 γιὰτὶ καλὰ καὶ δὲ μιλεῖς, τ' ἀμμάτια μολογοῦσι
 ἐκεῖνο, πὸν τὰ χεῖλη σου δὲ θέλου νὰ μοῦ ποῦσι·
 γιὰ ποῖα ἀφορμὴ σὲ τυραννᾶ προᾶμα, ὅπου κατέχεις,
 πῶς δὲν-κλερονομᾶς ποτέ, καὶ μὴδ' ὀλπίδαν ἔχεις;
 Γιὰ ποῖα ἀφορμὴ ἔτοιο λογισμὸ ἔχεις γιὰ τὴν-κερά σου, 1145
 πὸν χίλιοι χρόνοι ἀνὲ διαβοῦ, καὶ χίλιοι ἀνὲν-περάσου,
 αὐτὴ δὲν εἶν γιὰ λόγου σου, δὲν εἶν γιὰ σὲ ἔτοια βρωσι,
 σ' ἔτοιο δεντρὸν ἢ χέρα σου ζουγλαίνεται ν' ἀτλώση.
 Ὡσὰν ἐγάπησες ἐσὺ, θαρρῶ στὸν-κόσμον ἄλλος
 ποτὲ νὰ μὴν ἐγάπησε μικρὸς μὴδὲ μεγάλος. 1150
 Ἦκουσα δὰ, κ' ἐδιάβασα, καὶ μιὰ βουλή κρατοῦσι,
 ἐκεῖνοι π' ἀγαπήσανε, κ' ἐκεῖνοι π' ἀγαποῦσι.

1125 μακρὰ X. — 1126 ὁ στίχος λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου, καὶ
 μένει χῶρος κενός. — 1127 ταχὺ κὶ ἀργ' ἀποσπέρα X. — 1129 βλέ-
 ποντας X. — 1131—1132 ξεφαντώση - δώση AB. — 1137 πεζέβου X.
 — 1138 ἀναστεναγμοὺς AB, ἀναστενασμοὺς X. — 1140 ὀπόχης τιμε-
 γάλη X. — 1142 ἐκεῖνα AB. — 1143 τουραγνὰ X. — 1144 κληρο-
 νομᾶς AB. — 1145 κερὰ σου X. — 1146 ἀδιαβοῦ, X. — 1148 γιὰ-
 πια φορμὴ ἔτιος λογισμὸς θέλης νὰ σε προδώση X. — 1150 οὐδὲ με-
 γάλος X. — 1152 π' ἀγαπιούντανε AB.

- Τὸ δοῦν μιὰν-κόρην ὁμορφη, ἡ πεθυμιὰ ἴν ἡ πρώτη
 νὰ τσι κινᾶ νὰ ρέγουνται τσι λυγερῆς τὴ νιότη,
 καὶ πάντα τούτ' ἡ πεθυμιὰ εἶναι μὲ τὴν ὀλπίδα, 1155
 κ' ἔχουν-τ' ἀμμάτια προδοτὴ, σὰν-ζεῖνα πὸν τὴν εἶδα,
 καὶ μὲ τὴν ἄκρα τ' ἀμματιοῦ μαντᾶτο τσι μνηοῦσι,
 καὶ μετ' αὐτὸ τὸν πόθον-τως τσι λέν-καὶ μολογοῦσι,
 κὶ ἄ δοῦνε, κ' ἔχει ἀντίμεψι λιγάκ' ἡ δούλεψί ντως,
 ἡ πεθυμιὰ ντως θρέφεται, πληθὲν' ἡ παιδωμὴ ντως, 1160
 ἀξάφτ' ἡ φλόγα τσι καρδιᾶς, ἡ ὀλπίδα μεγαλώνει,
 καὶ κάθε λίγη στὴν ἀρχὴ παρηγοριὰ τσι σώνει·
 τὴ δούλεψι σπουδάζουσι, ὥστε νὰ τήνε φέρου (57)
 στὸ θέλου, καὶ συχνιάζουσι ἀργὰ καὶ ταχύτερου·
 βρῖσκου βιβλία τσ' ἐρωτιᾶς, ἀνοίγουν-καὶ θωροῦσι, 1165
 κὶ ἂν ἔχου νὰ κερδαίσουσι, εὐκόλα τὸ ριχοῦσι.
 Μὰ σὰν-τὴ λυγερὴν ἰδοῦ, κ' εἶν-πάντα ξεγνοιασμένη,
 κ' εἰς πόρτα ἔς παραθύρι τζι ποτέ τζι δὲν προβαίνει,
 κὶ ἀνεγνωρῆ ἔς τσι κόπους τως δείχνει μὲ κάθε τρόπο,
 παίρουνται κάτω τὸ ζιμιό, σκολάζουσι τὸν-κόπο. 1170
 Κ' ἐκεῖνος, πὸν παιδεύγετο, ἡ πεθυμιὰ ντου σβήνει,
 καὶ τὴ δουλειᾶν, ὅπου ἔρχισεν, ἀκάμωτην ἀφήνει,
 μπλιὸ δὲν-κοπιᾶ τὸ λογισμό, μηδὲ τὸ νοῦ παιδεύγει,
 μὰ βάνει ἄλλο λογισμό κὶ ἄλλη δουλειὰ γυρεύγει.
 Σὰ δὲ συναπαντήξουσι τὰ μάτια νὰ σμιχτοῦσι, 1175
 ὄφκαιρα βασανίζονται ἐκεῖνοι, πὸν κοπιοῦσι.
 Τοῦτο ἴν-τὸ πρῶτ' ἀομήνεμα, ἐνοῦς π' ἀνετρανίξει
 μιὰ λυγερὴ, κὶ ἀρέσει του, καὶ δούλεψιν ἀρχίζει·
 τὸ δὴ μὴ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς κ' ἡ-ὄρεξες δὲ σάζου,
 μουδ' οἱ καρδιᾶς συβάζονται, μηδὲ τὰ μάτια μοιάζου, 1180

1153 σα ἠδοῦ X. —1155 ἐκίγη X. —1158 μὲ αὐτὸ X, λένε X.
 —1159 Καὶ ἄ δοῦν πῶς ἔχει ἀνταμοιβὴ AB. —1161 ἡ βράσι AB.
 —1162 κάθε λίγο X, τῶς σώνει AB. —1165 Καὶ τὰ βιβλία τζὴ ἐρω-
 τιᾶς AB. —1166 εὐκόλα X. —1167 καὶ πάντα ξεγνοιασμένη AB.
 —1169 κὶ ἀνεγνωριὰ AB. —1171 ἐκίος ὅπου πεδέβετε X. —1172
 ἄπρακτη τὴν ἀφήνει AB. —1174 καὶ βῖνι πρότον ἐγνοιασμό X.
 —1175 σμιτούση X. —1176 ἐκεῖνοι π' ἀγαποῦσι AB. —1177 τοῦ
 πόθου X, ἕνας π' ἀνετρανίση X. —1178 ἀρχίση X. —1179—1180.
 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου X μένοντος κενοῦ τοῦ χώρου.

ἐκεῖνων, ὅπ' ὠρέγετο, σ' ὄργιτα τότε φέρνει,
 σκολάζει, καὶ ξεγνοιάζεται, μπλιὸ δὲ ξαναγιαγέρνει,
 κι οὐδὲ μπορεῖ μιὰν ἄσπλαγχνι ἄθροπος ν' ἀγαπήσῃ,
 γιατί ἔτσι τὸ ποφάσισε τῆς ἐρωτιᾶς ἡ κρίσι·
 κ' ἐσὺ πού λες κ' ἡ-Ἀρετὴ δὲν-ξέρει τὸν-καημιό σου, 1185
 κι οὐδὲ ποτέ τῆι στράφηκε νὰ δῆ τὸ πρόσωπό σου,
 πῶς ἦτονε κι ἀγάπησες ἔτοια κερά μεγάλη; (58)
 στὸν-κόσμο πρᾶμα ἠδριξες, πού δὲν ἐδειξαν ἄλλοι.
 "Ἄν ἐν-κ' εὐρέθη καὶ κινεῖς κεράν-του ν' ἀγαπήσῃ,
 ἐκεῖνη τοῦ διδ' ἀφορμή, κ' ἤμπαινε σ' ἔτοια κρίσι, 1190
 ὡσάν-τοῦ μίλειε σπλαχνικά, κ' ἐδώρειε παιγνιδάτα,
 κείν' ἦτονε, πού τοῦ δειγνε τῆς ἐρωτιᾶς τὴ στράτα.
 Σ' ἐσὲ μεγάλο τὸ κρατῶ, πολὺ κακὸ σοῦ μέλλει,
 ὅπ' ἀγαπᾶς μιὰ σου κερά μὲ δίχως νὰ σὲ θέλλῃ.
 'Ἡ στράτ' αὐτή, πού πορπατεῖς, ἀγκάθιὰ 'ναι γεμάτη, 1195
 γιάγειρε κι ἄλλαξέ-τηνε, πιάσ' ἄλλο μονοπάτι.
 "Ἡλλαξες ἀπ' ὃ τ' ἦσουνε, κι ὄλος ἐξαναπλάστης,
 κ' ἦφηνες τὸ λογαριασμό, κ' ἦσφαλες κ' ἐγλάστης,
 κ' ἐκάταστάθης ἄγνωστος, καὶ σάν-τὸ ζῶ γυρίζεις,
 καὶ τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ ποιὸν εἶναι δὲ γνωρίζεις. 1200
 Μὴ σοῦ φανῆ παρᾶξενο, ἂν εἶν-καὶ τοῦτο λέγω,
 κι ἂν εἶν-κι ὅ τι μοῦ μίλησες κατηγορῶ καὶ ψέγω.
 Κάτεχε πὼς εἰσὲ πολλὰ τὸ ζῶ τ' ἀθρώπου μοιάζει,
 κι ὀπού 'χει γνῶσι κι ὀμυαλό, ἐτοῦτ' ἄς τὰ λογιάζῃ·
 ἄθροπος νὰ 'ναι δυνατός, νὰ 'χη ἀντροειὰ καὶ χάρι, 1205
 πλιὰ δύναμι καὶ πλιὰ ἀντροειὰ ἔχει τὸ λεοντάρι,
 κι ἂν εἶν στὰ πόδια γλήγορος, κι ἂν-πιλαλῆ καὶ τρέξη,
 τούτην-τὴ γληγορότητα καὶ πλιὰ τὸ λάφιν ἔχει.

1181 ἐκεῖνο X, σ' ὄργιτα AB. — 1183 καὶ δὲν μπορεῖ AB. — 1187 κερά
 X. — 1189 ἂν εἶν AB. — 1190 τοῦ δινε X. — 1192 Λεῖπει ὁ στίχος
 ἐκ τοῦ X μένοντος κενοῦ χώρου. — 1195 προβατῆς, γιομάτη X.
 — 1197 ἦσουνε X. — 1198 ἄριζες X, κ' ἐλαθάστης AB. — 1200 πὸ
 ἦν δεγνορῆς X. — 1201 ἂν εἶν κ' ὄσα σοῦ λέγω AB, ἂνῆν X. — 1202
 ψεβγο X. — 1203 κατέχης X. — 1204 ὀπόχη καὶ μιὰ δὲ X, θὰ λο-
 γιάζῃ X. — 1205 ἄνθρωπος X, ὁ ἄνθρωπος AB. — 1206 νᾶχη κ'
 εἰς τὸ κοντάρι AB. — 1207 καὶ πηλαλεῖ AB.

Κι ἄν-κ' ἡ φωνή ντου 'ναι γλυκειά, μελωδική ἢ λαλιά ντου,
καὶ παίρνουν ἀναγάλλιασι, ὅσοι κι ἄν εἰν-κοντά ντου, 1210
εἶναι πολλῶ λογιῶ πουλλιὰ, πὺν γλυκοκιλαηδοῦσι, (59)

π' ἀφίνουνε τὸ φαητὸ πολλοὶ νὰ τὰ γρικοῦσι.
"Ἐτσι κ' οἱ-ἄλλες χάριτες, πὺν σ' ἄθρωπο θωροῦμε,
βρίσκονται πάντα κ' εἰς τὰ ζά, πὺν νὰ τὰ πῶ βαρειοῦμαι,
καὶ μόνον ὁ λογαριασμός εἶναι, πὺν διαχωρίζει 1215
τὸ ζῶ ἀπὸν τὸν ἄθρωπο, γιὰ κεῖν' ὅλα τὰ ρίζει,
στένει τὸ λάφι, ὡς κι ἄ γλακᾶ, καὶ τὰ θεριά μερώνει,
καὶ τὰ πουλλιὰ, ἄν-πετοῦ ψηλά, στὴ γῆς τὰ χαμηλώνει.

Ἐκεῖνος ὁ λογαριασμός ὅλα τὰ βασιλεύγει,
νικᾶ, μερώνει τ' ἄγρια, καὶ τὰ θεριά παιδεύγει 1220
κι ἀπήτης καὶ τὸ χάρισμα ἐτοῦτο ἀπαρνήθης,
τὴ στόρησι τῆς ἀθρωπίας ἐξέσκισες κ' ἐγδύθης,
καὶ πορπατεῖς ὡς ἄν-τὸ ζῶ, λογαριασμό δὲν ἔχεις,
καὶ δὲ νογᾶς πὺν βρίσκεσαι, καὶ πὺν'σαι δὲν-κατέχεις.

Μετᾶστρεψε τὸ λογισμό, ξύπνησε, ξεζαλίσου, 1225
στὸν-πόλεμο, πὺν βρίσκεσαι, ἀντρεῖψου βουηθίου,
μὴ δῆς μεγάλα βάρητα καὶ πάθη στὸ κορμί σου,
κ' εἰς τοῦτες τοὶ κακὲς ἀρχές, ὅσο μπορεῖς, βλεπήσου.

ΠΟΙ. Ἐγρίκαν-τ' ὁ Ρωτόκριτος, δὲν τά'χε πιαραμύθια,
ἐγνώριζε κ' ἐθώρειεν-τα, πὺν ἦσαν ὅλ' ἀλήθεια 1230
ἐγνώριζε, κ' ἐθώρει το, κι ἄμοιαστα τυραννάτο,
κι ἀπυλογιά λυπητερὴ ἦδωκε, στὰ φουκράτο.

ΡΩΤ. Ἀδέρφι, τὰ μοῦ μίλησες, μέσ' στὴν-καρδιά μου μπῆκα
μὰ φύγαν-πάλι τὸ ζιμιό, καὶ τόπο δὲν εὔρηκα,
τὸ σφάλμα μου γνωρίζω το, πὺν βρίσκομαι κατέχω, (60) 1235
μὰ δὲ μπορῶ νὰ βουηθηθῶ, καὶ τὴν ἐξὰ δὲν ἔχω.

Ἄ ἔρωτας ἀνυφαντῆς με πονηριὰν ἐγίνη,
ἀράχνην ἦστεσε ψιλὴ, κ' ἐπιᾶστηκα σὲ κείνη.

—1210 ὅσοι σταθοῦν κοντάτου AB. — 1212 φαητὸ AB. — 1213
κεσάλες X, ἄνθρωπο ABX. — 1214 νὰ τὸ πῶ AB. — 1216 οὔλα τὰ
δορήξη X. — 1217 σφένη X, φθάνει AB, τὸ θεριό X. — 1218 γῆ ABX.
— 1219, 1220 βασιλέβει—πεδέβει X. — 1223 προβατῆς X. — 1224
νογᾶς AB. — 1225 μετᾶστρεψε μετᾶστρεψε ἔγιρε ξεζαλίσου X. — 1228
βοηθίσου X. — 1230 πὺν ἦνε X. — 1231 ἐθώρειεν τα AB. — 1233
ὄτη μουμίλισες X. — 1337 με πονηριὰ ἀνιφαντῆς X. — 1238 ἔστισε X.

Σάν-τὸ μωρὸ κομπώθηκα, ὅπου δὲν ἔχει γνῶσι,
 καὶ βουηθισμὸ μπλιὸ ποῦ νὰ βρῶ, καὶ τίς νὰ μὲ γλυτώσῃ; 1240
 ὁ Ἔρωτας μ' ἐμπέρδεσε, καὶ σκλάβον-του κρατεῖ με,
 καὶ δουλευτῆς του γράφτηκα, καὶ μετὰ κεῖνον εἶμαι.
 Κατέχεις, πὼς ἐθέλησα νὰ φύγω ἀπὸ τὸ βρόχι,
 μ' ἀπάνω κάτω ἐπὰ κ' ἐκεῖ αὐτὸς στεμένο τὸ χεῖ,
 κὶ ἄν-ξεμπερδέσω ἔς μιὰ μερὰ, σ' ἄλλη μεταμπερδένω, 1245
 καὶ πάντα βρίσκω μπερδεμοὺς εἰς ὅ τι τόπο πηαίνω.
 Ἄρνήθηκα τοῦ παλατιοῦ τὴ στράτα, καὶ μισῶ τη,
 κ' ἐγὼ ἔχω πλιὰ τὴν-παιδα μὴ ἐδὰ παρὰ τὴν-πρώτη·
 κὶ ἀπόσταν-τὴν-παρνήθηκα, καὶ μπλιὸ μ' ἐκεῖ δὲν-πάω,
 δὲν ἤμπορῶ νὰ κοιμηθῶ νὰ πῶ μηδὲ νὰ φάω· 1250
 κὶ ὄλπιζα νὰ λησμονηθοῦ οἱ πόνοι, ποῦ μ' ἐκρίνα,
 μὰ γὼ θωρῶ χειρότεροι καὶ πλιὰ βαροὶ πομείνα,
 κὶ ὅσο μακρὲν ὄχ τὴ φωτιά, ἐτόσο πλιὰ μὲ καίγει,
 κὶ ὁ πόθος μὲ χειρότερα ἄρματα μὲ παιδεύγει.
 Αὐτὸς λαβῶνει ἀπὸ κοντά, κὶ ἀπὸ μακρὰ σκοτώνει, 1255
 κὶ ὅσον-κὶ ἄ φεύγω, κὶ ἄ γλακῶ, μὲ τὰ φτερὰ μὲ σώνει.
 Ὀλημερνὶς τὴ στόρησιν ἐκείνης, ποῦ μὲ κρίνει,
 μοῦ βάνει μέσ' στὸ λογισμό, κ' ἐκεῖ μοῦ τὴν ἀφίνει,
 κὶ ἄ θέσω ν' ἀποκοιμηθῶ, τὰ μάτιά μου ὡς καμνύσου, (61)
 μοῦ δείχνει, πὼς τὰ χεῖλη τῆ σκύφτου νὰ μὲ φιλήσου. 1260
 Ὁφρου κακὸ ποῦ μὲ βρήκε, ποιὰ ὥρα νὰ ναι κείνη
 ν' ἀναπαγῶ; μὰ τὸ γδυμνὸ κοπέλλι δὲν μ' ἀφίνει.
 Ἄνὲ μπορῆς, σὰ φίλος μου βούηθα, καὶ γιάτρεψέ με,
 κὶ ὁ λογισμὸς, ὅπου βαλα, θωρῶ ἐθανάτωσέ με.
ΠΟΙ. Νὰ τοῦ γρικῶ ὁ Πολύδωρος μ' εἶντα καημὸ τὰ λέει, 1265
 καὶ πῶς τὸν ἔχει ἀγκαλιαστὸ, καὶ λουχτουκιᾶ, καὶ κλαίει,

1240 ποιὸς X. —1241 μεμπερδεψε X. —1243 ἐβάλλιζα X. —1244
 κ' ἀπάνου X, ἐδῶ κ' ἐκεῖ X. —1245 καταμπερδαίνω AB. —1246
 εἰς ὅποιο AB. —1248 τόρα X. —1249 κιαφόντης ἀπαρνήθηκα X.
 —1249,1250 πάγω φάγω AB. —1251 λησμονηθοῦν ABX. —1251,
 1252 κρίνουν—πομείνουν AB, χειρότεροι X. —1254 χειρότερα. AB.
 —1256 κὶ ὥστε νὰ φεύγω AB. —1259 κιαμπέσο X, ἄν κλίσου X.
 —1263 ἀνημπορῆς X, βόηθα X. —1264 βλέπο X. —1265 μέ τι
 καημὸ X. —1265,1266 λέγει—κλαίγει XAB, λαχταρῆ X.

ἀρχίζει μὲ παρηγοριές, ἀρχίζει μὲ γλυκότη, (82)
 κ' ἐγιάτρευε συργουλιστὰ τοῦ φίλου ντου τὴ νιότη.
 Λέει τ' **ΠΟΛ.** Ἀδέρφι, ὁ λογισμός κι αὐτῆ-ῆ μεγάλ' ὀδύνη,
 ὥστε νὰ βροίσκεσαι κοντὰ στὴ Χώρα, δὲ σ' ἀφίνει, 1270
 πάντα σὲ θέλει τυραννᾶ χειμῶναν-καλοκαίρι,
 ἂ δὲ μακρύνῃς ἀπὸ πὰ νὰ πὰς εἰς ἄλλα μέρη·
 κι ἄν-πεθυμᾷς ὁ λογισμός αὐτεῖνος νὰ σ' ἀφήσει,
 μίσησε κι ἄμε γύρισε ἔς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
 τόπους νὰ δῆς πολλὰ ὄμορφους, ποὺ δὰ δὲν-τοῖ κατέχεις, 1275
 ἐπά'σαι μ' ἕνα λογισμό, πάντα μιὰν ἔγνοιαν ἔχεις,
 νὰ δῆς στὰ ξένα στὰ μακρὰ πῶς κάνου, πῶς περνοῦσι,
 κ' εἶντα λογιῆς πορεύγονται, κ' εἶντα λογιῆς μιλοῦσι,
 καὶ πῶς ἀλλάσσ' ἢ φορεσιά, καὶ πῶς ἀλλάσσ' ἢ γνώμη,
 νὰ δῆς ὅ τι δὲν ἤπραξες, οὐδ' ἤκουσες ἀκόμη, 1280
 νὰ δῆς τὰ ἦθη τῶν-πολλῶ, εἶντα λογιῆς ἀλλάσσου,
 πῶς ζοῦσιν εἰς τὰ νιότα ντως, πῶς κάνου σὰ γεράσου·
 βρούσες νὰ δῆς καὶ ποταμούς, χῶρες χωριὰ καὶ δάση,
 νὰ σοῦ φανῇ παράξενο, ὁ κόσμος πῶς ἀλλάσσει,
 νὰ δῆς κοράσια πλιὰ ὄμορφα παρὰ τὴν Ἀρετοῦσα, 1285
 νὰ δροσερέψῃς τὸν-καημὸ νὰ πάψῃ ἢ-ἀφοῦσα,
 καὶ τάσσω σου ἔς λίγον-καιρὸ θέλεις ξελησημονήσει
 τουνηῆς, ποὺ ἀνεπόλιστα σὲ βαλε σ' ἔτοια κρίσι·
 κι ὡσάν-καρφι, ποὺ μὲ καρφὶ ἄλλ' ὄχ τὴ-τρούπα βγάνεις,
 στὸν-τόπον τῆς ἀγάπης τῆς ἄλλην ἀγάπη βάνεις. 1290
 Ἔτοῦτο εἶναι φυσικό, ἀδέρφι, στὴν ἀγάπη, (63)
 νὰ μὴ μπορῇ νὰ βγῆ-ῆ παλιὰ παρὰ μὲ νιάν, ἀζάπη·
 γιὰτ' ἕναν-τόπο μοναχὸ εἰς τὴν-καρδιά μας μέσα,
 ἐδιάλεξεν ὁ Ἐρωτας, κ' οἱ-ἄλλοι δὲν-τ' ἀρέσα·

1268 ἐγιάτρευε AB γιάτρεβε X — 1270 κοντὰ τῆς Χώρας AB. — 1271
 τουραγνὰ X. — 1273 εἰτούνος X. — 1274 Ἀνατολὴ καὶ Δύσι AB.
 — 1275 π' ἐδὰ δὲν τοὺς κατέχεις X. — 1277 τὰ ξένα τὰ μακρὰ X, τί κά-
 νουν AB. — 1278 καὶ τῆς λογιῆς X. — 1279 φορεσιά X. — 1282
 νιάτα τους X. — 1285 κοράσια ABX. — 1286 ἀνκούσα X, αὐτήνη ἢ
 ἀφοῦσα AB. — 1287 ξαλισσημονήσεις X. — 1289 ἀπὸ τρούπα AB. — 1290
 ἀγάπισου X. — 1291, 1292 ἀγάπη—ἀζάπη. Τὰ ἔντυπα AB ἔχουσιν
 ἀντιστρόφως τὰς λέξεις. — 1293 μοναχὰς AB.

ἐκεῖ ἔχει ἓνα ψηλὸ θρονὸν, ὅπου συγχινὰ καθίζει, 1295
τ' ἀπομονῶρι μας κορμί, ὡς τοῦ φανῆ, τὸ ρίζει·
κι ὡς κινήθῃ ἢ πεθυμιᾶ, κι ἀρχίζει καὶ νικά μας
Ἀφέντης, ὅπου κάθεται, καὶ ρίζει τὴν ἑξά μας,
ζιμιδ' σ' ἀγάπη βάνει μας, γιὰτ' ἄλλο δὲν-κατέχει
μόνον ἀγάπες κ' ἐρωτιές, κι οὐδ' ἄλλην ἔγνωϊαν ἔχει· 1300
κείνη, πὺν ρέγουμέστανε στὸ νοῦ μᾶς τήνε βάνει,
καὶ δίδει τσι ζιμιδὸν ἑξά, κι ὡς θέλει μᾶσε κάνει,
κι ὁ λογισμὸς κ' ἡ-ὄρεξι πάντα ἔναι μετὰ κείνη,
ὅπου μᾶς ἐπρωτόβαλε ἔς τὸ ἀγάπης τὴν ὀδύνη.
Τὰ μάτια μοναχὰ ἔχουσι, σὰν-κεῖνα πὺν θεωροῦνε, 1305
σύβασι μὲ τὸν Ἐρωτα, καὶ μὲ βουλή κρατοῦνε.
Μποροῦσιν, ὄντε συβαστοῦ, νὰ βγάλουνε τὴν-πρώτη
ἀγάπη ἀπὸ τὸ λογισμό, νὰ βάλουν ἄλλη νιότη.
Κι ὡς δοῦ ἄλλα κάλλη καὶ ρεχτοῦ, τοῦ Ἐρωτα μνηοῦσι,
καὶ νιὰν ἀγάπη χιτίζουνε, καὶ τὴν-παλιὰ χαλοῦσι, 1310
καὶ διώχουν-τ' ἀπὸ τὴν-καρδιά, τὸν-πόθο μεταλλάσσου,
καὶ τοῦτα φέρουν οἱ καιροὶ κ' οἱ μέρες σὰν-περάσσου.
Λοιπὸν ἄν-τό ἔχεις ὄρεξι, καὶ πεθυμᾶς νὰ γιάνης,
γύρεψε κ' εὔρε γιαιτρικὸ στὸν-πόνο σου νὰ βάνης.
Προθύμεψε καὶ σπούδαξε, βιάσου καὶ μὴν ἀργήσης, (64) 1315
μίσειψε μάκρυν' ἀπὸ πᾶ νὰ τσι ξηλησιμονήσης,
κ' ἔροχομαι μὲ τοῦ λόγου σου, δὲ θέλω μοναχός σου
νὰ προπατῆς στήν-ξενιτειά, κ' ἔπαρ' με σύντροφό σου.
ΠΟΙ. Τὰ λόγια τοῦτα μὲ πολλὰ κι ἄλλα, π' ἀναθιβάνει,
ἀρέσαν-τοῦ Ρατόκριτου, κι ἤρχισε νὰ τὰ πιάνη, 1320
κ' ἐβάλληκεν ὅσο μπορεῖ ἔχ τὴ Χώρα νὰ μακρύνη,
μὲ σπούδα μπαίνει ἔς ὀρδινιὰ ζιμιδὸ τὴν ὄρα κείνη,

1295 κ' ἐκεῖ AB, κι ἀπάνου του X. —1297 ἀρχίζει καὶ γρικά μας X.
—1298 ἀξια μας X. —1300 μόνο μαγάπες κ' ἐρωτιές X, κι' οὐδ' ἄλλες
ἔγνωιες ἔχει AB. —1301 καὶ κήνη π' ὀρεγόμεστε X. —1303 δινη της X,
ἔξουσιὰ X. —1304 τσηγαγάπης τιν ὀδύνη X. 1305,1306 Λεῖπει τὸ
δίστιχον ἐκ τοῦ χειρογράφου, καὶ μένει κενὴ ἢ θέσις του. —1307 τοῦ
συβαστοῦν AB. —1309 νὰ ρεχτοῦ X. —1310 κτιζανε AB. —1312
κ' ἐτούτο X. —1313 λοιπὸ X. —1317 μετὰ λόγου σου AB. —1318
καὶ πάρμε X. —1319 πολὰ ἄλλα X. —1320 ἀρέσαν X, ἠρέσαν AB,
καὶ ὀρχίξε X. —1321 τις χορας X, κτὴ χώρα AB.

- καὶ παίρνει καὶ τὸ φίλον-του, δίχως του δὲ μισσεύγει,
 νὰ τοῦ θυμίζῃ τὰ προεὰ καὶ νὰ τοῦ τ' ἀρμηνεύῃ.
 Τ' ἄρματα τὰ καλύτερα καὶ πλιὰ ὁμορφα γυρεύγει, 1325
 τὰ γληγορότερο' ἄλογα καὶ δυνατὰ διαλέγει.
 Ἐπῆε ἔς τσι γονέους του, καὶ τὴν εὐκλήν-τως παίρνει,
 λέει τως νὰ μὴ γνοιάζουνται, καὶ ὀγλήγορα γιαγέρονει,
 καὶ πὰ νὰ δῆ τὴν Ἐγροίπο, γιατί δέν-τὴν-κατέχει,
 καὶ ἤκουσε χίλιες ὁμορφιές παρ' ἄλλη χώραν ἔχει. 1330
 Καλὰ καὶ ἐπόνειε στὴν- καρδιὰ ὁ κύρις μὲ τὴ μάννα
 νὰ τῶς μισσέψῃ ἔτοιος γιὸς, πάλι στὸ νοῦν ἐβάνα,
 πὼς θέλ' ἀλλάξει λογισμό, σὰν ἀπὸ κεῖ μακρόνῃ,
 καλοκαρδίσει καὶ χαρῆ μορφίσει καὶ παχύνει,
 ποὺ ἔτοιος λογῆς ἐγίνηκε, καὶ γνωριμιὰ δέν ἔχει, 1335
 καὶ μοναχὸς τ' εἶντα κακὸ τὸν-κρίνει, δέν-κατέχει.
 Παράχωστα τὴ μάνναν-του ἐθέλησε νὰ κράξῃ,
 τσι κατοικιᾶς του τὰ κλειδιὰ τσ' ἤδωκε νὰ φυλάξῃ.
 Λέει τσι, **ΡΩΤ.** Μάννα, ἃ μ' ἀγαπᾶς, ἀθρώπουμὴν-τὰ δώσης, (65)
 ἔς τόπο κουρφοῦ ἄμε βάλε τα, καὶ κάμε νὰ τὰ χώσης, 1340
 γιατί ἔχω μεσ' στ' ἀρμάρι μου κάποια χαρτιὰ γραμμένα,
 ὁποῦ δὲ θέλω νὰ τὰ δῆ ἄλλος δίχως μου μένα.
ΠΟΙ. Ἡ μάννα ὁποῦ τὰ μάτια τζι εἶν-τὸ παιδὶ ἐκεῖνο,
 τοῦ λέει, Γιέ μου τὰ κλειδιὰ ἀθρώπου δέν-τ' ἀφίνω,
 καὶ ὁ κύρις σου κιαμιὰ φορὰ ἄν-καὶ μοῦ τὰ ζητήξῃ, 1345
 δέν-τοῦ τὰ δίδω, κάτεχε, ποτὲ νὰ πὰ ν' ἀνοίξῃ.
 Μὲ σπλάχνος ἀποχαιρετῶ, μὲ λογισμό μισσεύγει,
 γιατίρὸ νὰ βροῖ νὰ γιατρευτῆ ξετροέχει, καὶ γυρεύγει.
 Πάντα ἂν ὁ φίλος του κοντά, καὶ ἀθιβολὲς τοῦ φέρνει, (66)
 καὶ ἐκεῖνος, ὅ τι καὶ ἃ γρικᾶ, παρηγοριὰ δέν-παίρνει, 1350

1325,1326 γυρεύγουν-διαλέγουν AB, γληγορότερα ABX. —1327 εὐκλή
 τως AB, ἐργίτους X. —1332 τέτοιος AB. —1336 τὸ κακὸ τὸν κρί-
 νει X. —1337 κριφὰ κριφὰ X, παρηχωστὰ AB, ἠθέλισε X. —1340
 κριφὸ X. —1342 κανὴς δίχως ἐμένα X. —1343 ἦτον τὸ παιδὶ ἐκεῖνο
 AB. —1345 ἀνκαμιὰ φορὰ θέλῃ μονταζιτιξῃ X. —1346 ταδήνο
 ἤξερε X. —1348 νὰ βροῖ γιατρον AB —1349 κιαμιὰς X —1350
 σ' ὅτι AB.

- μ' ἀπήτης ἐμακρύνασι, κ' εἰς μέρη ἄλλα σῶσα,
 νέφαλα μαῦρα σκοτεινά τὰ μάτια ντου κουκλῶσα,
 κ' ἐμούλλωσε τὴν-κεφαλή, καὶ τὸ κορμὶ ἀπορρίζεται,
 κ' ἤκλαιγε κὶ ἀνεστέναζε ὄλο τὸ μερονύχτι.
- Καθημερινὸ τὰ μέλη ντου ἐλειῶναν-κ' ἐφυροῦσα, 1355
 μ' ἀφίνω τον-κὶ ἄς κρίνεται, νὰ ῥθῶ στὴν Ἀρετοῦσα.
 Ἦτονε νὰ καὶ δροσερὴ κὶ ἀμάθητη στὰ πάθη,
 κ' ὡς ἐμπερδεύτη στὴ φιλιὰ, ἐψύγη, κ' ἐμαράθη,
 ἐχάθηκεν ὁ ὕπνος τσι, ἐκόπη τὸ φαητό τζι,
 καὶ μὲ τὴν-τύχη ἐμάχτετο καὶ μὲ τὸ ριζικό τζι, 1360
 ὅπου τὴν ἐτυφλώσανε, κ' ἐβάλθη ν' ἀγαπήσῃ
 ἐκεῖνον, ὅπου δὲ μπορεῖ νὰ δῆ, οὐδὲ νὰ γνωρίσῃ.
 Ὁ κύρις νὰ τήνε θωρῆ νὰ ἔτ' ἀποδομένη,
 ἀσούσουμη κὶ ἀνέγνωρη γλομὴ καὶ μαραμένη,
 δὲν-ξέροντας τὴν ἀφορμὴ, εἶντα ναι πὸν τὴν-κρίνει, 1365
 κ' ἐχάθηκαν-τὰ κάλλη τζι, κ' ἔτοις λογῆς ἐγίνη,
 ἐρώταν-τη καθημερινὸ ὀμάδι μὲ τὴ μάννα,
 εἶντα ναι καὶ τὰ κάλλη τζι ἐλειῶσαν-κ' ἐχλομαίνα.
 Ἦλεγε τὸ δὲν ἦτονε, καὶ τὴν ἀλήθεια χώνει,
 ἦδειγε τὴν-πασίχαρη ὀγιά νὰ τσι κομπώνη, 1370
 κ' ἠύρισκε χίλιες ἀφορμὲς ἔς ὅ τι κὶ ἀνὲ τζι λέγα,
 κ' ἐμόρφιζε τὰ ψόματα, κ' ἐκεῖνοι τὰ πιστεῦγα.
 Κ' ἔστοντας νὰ τὴν ἔχουνε μοναχοθυγατέρα, (67)
 ὁ κύρις μὲ σπλαχνότητα τσι λέει μὴν ἡμέρα,
 πὸς γιὰ νὰ δῆ καὶ νὰ χαρῆ καὶ νὰ καλοκαρδίση, 1375
 ἔς ὅλες τσι γῶρες καὶ νησὰ πέμπει νὰ διαλαλήσῃ,
 κ' ἦλεγεν ὁ διαλαλημὸς, ὅπου ναι ἀντρειωμένοι,
 ἔς τσι κοσιπέντε τ' Ἀπριλιοῦ ὁ Ρῆγας τὸ ἀνιμένει

1351 μαπόντας X, ἐσιμῶσαν AB. — 1352 ἐπλακόσα X. — 1353 κε-
 μούλωνε X. — 1256 νὰ κρίνετε X. — 1358 ἐπήθη X. — 1359 ἐχάθη
 τὸ φαητό της X. — 1362 ποτὲ ναντογγνορήση X. — 1363 θορῆ ἔτζη
 ἀποδομένη X. — 1365 Δὲν ξέροντας AB. — 1367 ὀμάδι μὲ τὴ Νέν-
 να AB. — 1368 ἐχλομαίνα AB. — 1371 ἦβρεσκε X, ἦσ' ὅτη, κ' α-
 νετς' ἐλέγα X. — 1372 ψέματα X, ὀμόρφιζε AB. — 1373 μοναχο
 θυγατέρα X. — 1376 νισιὰ X, — 1377 διαλαλισμος X, ὀπειναι AB,
 — 1378 τζικοσιπέντε X,

- εἰς τὴν Ἀθήνα νὰ βρεθοῦ, στὸ φόρον-τσι νὰ σμίξου,
 νὰ κονταροχτυπήσουνε καὶ τὴν ἀντρεῖα νὰ δείξου, 1380
 καὶ ὁποῦ νικήσῃ, ὄχ τὸ λαὸ νὰ ἔχῃ τιμὴ μεγάλη,
 καὶ ἕνα στεφάνι ὀλόχρυσο νὰ βάνῃ στὸ κεφάλι,
 ἕνα στεφάν' ὀλόχρυσο καὶ μαργαριταρένιο,
 ἀποῦ τοῖ θυγατέρας του τὰ χέρια καμωμένο.
 Ἐπῆεν ὁ διαλαλημὸς σὲ μιὰ γῶρα καὶ εἰς ἄλλη, 1385
 καὶ οἱ-ἀντρειωμένοι πήρανε τότες χαρὰ μεγάλη.
 Κραῖζει τὴ θυγατέραν-του ὁ Ρῆγας, καὶ μιλεῖ τσι
 νὰ κάμῃ τζῶγια ὠριόπλουμη σὰ θέλει μοναχὴ τσι,
 γιὰτ' ἔρχονται γιὰ λόγου τζι μεγάλοι καβαλλάροι,
 νὰ κονταροχτυπήσουνε καλὴν-καρδιά νὰ πάρῃ. 1390
 Καὶ ἄς εἶν ἡ τζῶγια ὀλόχρυση καὶ πλούσα πλὴ παρ' ἄλλη,
 σὰν εἶν-καὶ αὐτὴ ξεχωριστὴ καὶ ἀπ' ὄλους τως μεγάλη.
 Παρηγοριὰ καὶ ἀλάφρωσι ἐπῆρε νὰ τ' ἀκούσῃ
ΑΡΕΤ. Μέσα μου λέει ὁ λογισμὸς ἐδὰ ἔχουσι νὰ δοῦσι,
 τὰ μάτια μου τὸ πεθυμοῦ, καὶ τὸ ποθεῖ ἡ καρδιά μου, 1395
 ἐκεῖνον-τὸν τραγουδιστὴ, πού 'ν ἡ παρηγοριὰ μου,
 ἐκεῖνο τ' ἀξιαζόμενο τ' ὁμορφο παλληκάρι,
 εἰς τ' ἄλογο μὲ τ' ἄρματα, σὰν-τς' ἄλλους καβαλλάρι.
 Καὶ ἀπήτης καὶ ἀποκόττησε δέκα νὰ πολεμήσῃ, (68)
 παιγνίδι θέλει τὸ κρατεῖ νὰ κονταροχτυπήσῃ. 1400
 Μέσ' ἡ καρδιά μου τὸ γρικᾶ, λέει το ἡ-ὄρεξι μου,
 μιλεῖ τ' ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμὸς, τὸ πῶς ἡ παιδιωμὴ μου
 ἔχει νὰ-πάψῃ γλήγορα, γιὰτ' ἔχω νὰ γνωρίσω
 ἐκεῖνον, ὁποῦ δὲ μπορῶ νὰ τοῦ ξελησιμονήσω.
 Μὰ δὲν-κατέχω εἰντα λογῆς νὰ ξεδιαλύνω τοῦτο, 1405
 π' ὁ καβαλλάρης δὲ βαστᾶ στὰ χέρια-ντου λαγοῦτο,

1385 ἐπῆγε ABX, διαλαλισμὸς X. —1388 ὠριόπλουμη AB, ὀλόχρυση X. —1389 ἔρχονται AB. —1391 ὀλόχρυση AB. —1392 ἀπ' ὄλες τως AB. —1394 Μέσα τζι λέει, τὰ μάτια μου ἐδὰ χουσι νὰ δοῦσι AB, μέσα μου λέγει ὁ λογισμὸς X. —1395,1396 Λεῖπει τὸ δίστιχον ἐκ τοῦ AB. —1397 ἐκεῖνον τὸν τραγουδιστὴ τῶμορφο παλικάρι AB. —1398 σαν ὄλους X. —1405 μὰ δὲν ἠξέρο X, νὰ ξεδιαλῆνι τοῦτο X. —1406 καβελάρης X, λαβούτο X, καὶ ὁ καβαλλάρης AB.

νὰ τὸ χτυπᾷ νὰ τὸ γρικῶ καὶ τὸ σκοπὸ νὰ λέγῃ,
 γιὰτὶ κοντάρια καὶ ἄρματα τέτοιον-καιρὸ γυρεύγει.
 Μὰ ὀλίγ' ἀπὸ τὴν ἀντρεία, ὅπου δὲν εἶν εἰς ἄλλο,
 νὰ γνωριστῆ, καὶ θάμασμα θὰ τὸ κρατῶ μεγάλο. 1410
ΠΟΙ. Καὶ πάραυτα με προθυμῶ καὶ πόθον ἀρχινίξει.
 καὶ τζόγια κάνει ὀλόχρυση, πλουμιὰ τήνε στολίζει.
 Μέσα σὲ τοῦτον-τὸν καιρὸ εἰς ἀρρωστία μεγάλη
 ἤπεσεν ὁ Πεξόστρατος με κάηλα καὶ με ζάλη·
 ἐμπαινοβγαῖναν οἱ γιανοί, καὶ ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντα, 1415
 καὶ εἰς τὸ παλάτι τοῦ Ρηγὸς πολλὰ τὸν ἐλυποῦντα,
 γιὰτ' ἦτο συμβουλάτορας τ' ἀφέντη 'ς πᾶσα τρόπο,
 πάντα με λόγια φρόνιμα ἐβούθηθα τῶν ἀνθρώπων.
 Ἡ Χώρα 'κεῖ μαζώνετο, καὶ ὅλη τὸν ἐλυπάτο,
 πέμπου καὶ τοῦ Ρωτόκριτου σπουδαχτικὸ μαντάτο. 1420
 Ἐθέλησε καὶ ἡ-Ρήγισσα νὰ πάη μὲν ἡμέρα,
 μ' ἄλλες πολλὰς τοῦ παλατιοῦ καὶ με τὴ θυγατέρα,
 καὶ ἀπονωρὶς τ' ἀπόγιομα συντροφιαστὲς κινουσί, (69)
 στοῦ Πεξοστράτη πήγανε, πῶς βρῖσκεται νὰ δοῦσι.
 Εἶχε καλύτερη μερὰ καὶ ἀλάφρωσι παρμένη, 1425
 καὶ ὅλ' οἱ γιανοὶ με μὲ βουλὴ ἐλέγασιν, πῶς γιάνει.
 Τοῦ Πεξοστράτη ἡ γυνή, σὰν εἶδε τὴν-Κεράν-τοι
 καὶ τὴν-Ἀφεντοπούλλα τζι, σὰ σκλάβα προσκυνᾷ-τοι,
 καὶ ὅχ τὴ χαρὰ τζι τὴν-πολλὴ παράτρομος κρατεῖ τη,
 πῶς ἦρθασιν οἱ Ρήγισσες στοῦ δουλευτῆ τὸ σπίτι. 1430
 Δὲν ξέρ' εἶντα παρὰταξί τῆς Ἀρετῆς νὰ δώσῃ,
 ποῦ νὰ τὴν-πάη γιὰ νὰ δῆ νὰ πᾶ νὰ ξεφαντώσῃ.
 Εἶχε περβόλ' ὄρεχτικὸ με δέντρον μυρισμένα,
 σὰν-κεῖνον ὁμορφύτερο δὲν ἦτον ἄλλον ἓνα.

1407 ναντουγορικὸ X. — 1408 ἐτότες θὰ γυρεύβῃ X. — 1409 καὶ ἀπὸ
 τὴν ἀντρεία AB, ὅπου δὲν ἦτην ἄλλο X. — 1410 θαύμασμα AB. — 1411
 πάραυτα AB. — 1412 τὴν τζόγια X, ὀλόχρυση AB, πλουμιούδια X.
 — 1414 με κάηλα X. — 1417 συμβουλάτορας ABX. — 1418 ἐβούθηθα
 X' ἀνθρώπων ABX. — 1419 ἐμαζώνουντον AB. — 1420 στέρονου
 κιστοροτόκριτο σπουδαχτικὰ X. — 1421 ἠθέλησε ABX. — 1423 ἀπο-
 νωρῆς AB, ἀπόγεμα AB. — 1424 σὸν ἀρρωστο ἐπέγασιν AB, ἐπίγανε
 X. — 1425 Εἶχε μερὰ καλύτερη X. — 1427 κερὰ τῆς X. 1429 παρα-
 τρομὸς X. — 1430 ἡστοδικὸ τῆς X. — 1431 τὴ ξεφαντώσῃ X. — 1432
 νὰ παραξεφαντώσῃ X.

- Στὸ περιβόλι πάσινε, τὴ χέραν-της ἐκράτει, 1435
καὶ πᾶνει ἄθου̅ς καὶ ραίνει τη, ρόδα καὶ περιχᾶ τη,
καὶ ὅπου ἔτον ὁμορφο δεντρό, ἐστέκαν-καὶ θωροῦσα,
ὄλα τὰ μυριορέγετο, καὶ ἐπαίνα ἤ-Ἀρετοῦσα,
καὶ ἦσανε μὲ λογαριασμὸ καὶ μέτρο σοθεμένα,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ καὶ τέχνη φυτεμένα. 1440
- Στὴν-τέλειωσι τοῦ περβολιοῦ εὐρίσκετο χτισμένη
μὴ κατοικιὰ μὲ μαστοριὰ μεγάλη καμωμένη
τούτ' ἦτον-τοῦ Ρωτόκριτου, καὶ χώρια τὴν ἐκράτει,
μὲ στόλισες βασιλικῆς ὡσὰ Ρηγὸς παλάτι.
Ἐκεῖ γραφε, ἔκει διάβαζε τὴ νύχτα ἔκει κοιμᾶτο, 1445
ἐκεῖ τὰ πάθη μοναχὸς καὶ πόνους του δηγάτο.
- Ἡ μάννα ντου ἔγε τὰ κλειδιὰ, καὶ εἶχεν-του καὶ ἀμνομένα, (70)
να μὴν ἀφήση ἔκει να μπῆ ποτὲ ἄθροπο κιανένα.
Μὰ τότες τὸ λησιμόνησε, καὶ ἐθέλησε ν' ἀνοιξῆ,
καὶ τοῦ σπιτιοῦ τὴν ὁμορφιὰ καὶ στόλισι να δεῖξῃ. 1450
- Ἐμπήκασινε καὶ θωροῦ τὴν-κατοικιὰν ἐκεῖνη,
καὶ λέγαν-καὶ ὁμορφύτερη δὲν ἦτο, μηδὲ γίνῃ.
Τὸ στόλισμα τὸ σόθεμα, καὶ ὅ τι ἦσαν ἔκει μέσα,
ὄλα τὸ μυριορέγουνταν, περίσσα τῶς ἀρέσα,
μ' ἀπ' ὄλες πλιὰ τὰ ρέγετο τοῦτ' ὄλα ἤ-Ἀρετοῦσα, 1455
παρηγοριὰ καὶ ἀλάφρωσι τὰ μέλη τζι γοικουσα,
καὶ μέσα, ποὺ τὰ ξόμπλιαζε, καὶ ὅπου τὰ συγνοθῶρει,
μὴν-πορτοπούλλ' ἀπόχωση ἐξάνοιξεν ἡ κόρη,
καὶ ἔναν-κλειδι ἐκρέμουντο μ' ἕνα χρυσὸ βαστάϊ
ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἀνοιξι τοῖ πόρτας στό 'να πλάϊ· 1460
τούτη-τον τοῦ Ρωτόκριτου ἡ-ἀκριβοκάμερά ντου,
πού μπαινε μόνι ἀμοναχὸς καὶ ἦγραφε τὰ κουρφα ντου.

1435 ἐπίγανε X. — 1436 καὶ ἔπιανε ἀνθοῦς, X, περέχατη X. — 1439
συνθεμένα X. — 1442 γεναμένη X. — 1447 τὸ κλειδι AB, κερνοσμέ-
να X, καὶ ἀμωσμένα AB. — 1449 καὶ ἠθέλησε ABX. — 1451 ἐμπένου,
μέσα X. — 1452 καὶ λέν' ἄλλη ὁμορφότερη δεινῆ πα οὐδεγῆνη X.
1453 τὸ σύνθεμα X. — 1454 περίσια τοῦς X. — 1455 Μαπόλλους
πλιὰ X, τὰ ὠρέγουντον AB. — 1457 καὶ ταεσίχνο ἠθώρη X. — 1458
σφαλιστῆ X. — 1459 ἐκρέμετο X. — 1460 τὸνα πλάγη X. — 1462
μόνος μοναχὸς X, μόνιος μοναχὸς AB.

- Σχοιτόριο ἔχε ὀλόρυρο καδέγλα χρυσομένη
καλαμαροθήκη πλουμιστή καὶ μαρογοιταρένη·
αὐτά ᾿σαν μέσ᾿ στήν-κάμερα μόνο καὶ τὰ χαρτιά ντου, 1465
πού γραφε κ᾿ ἐξγουράφιζε τὰ παραδάγματά ντου.
Ἡ-Αρετοῦσα τὸ κλειδί πιάνει ζιμιδὸ, καὶ ἀνοίγει,
ς᾿ κείνον τὸν-τόπον ἤκαμε πολλά ὄμορφο κυνήγι.
Ἐμπῆκε μέσα μοναγή, καὶ τ᾿ ἀρμαριουῦ σιμώνει, 1470
τὴν-πρώτην ἀνοίξει θωρεῖ, πιτήδεια ἀνασηκώνει,
κ᾿ ἤλαχεν εἰς τὴν χέρα τῆς πρώτο χαρτί, πού πιάσει, (71)
πρῶμα, πού τὴν ἐξάλισε, καὶ ὄλον-τὸ νοῦν-τὸ ἔχασε.
Ὅ τι τραγούδια καθ᾿ ἀργὰ ἤκουγε τοῦ ῥωτάρι,
ὄλα γραμμένα τά βροηκε, ὡς ἤνοιξε τ᾿ ἀρμάρι,
σπουδαχτικά τὰ διάβασε, καὶ πάλ᾿ ἐκεῖ τ᾿ ἀφίνει, 1475
βγαίν᾿ ὄξω, δείχνει, πὼς πονεῖ, καὶ ἀποκουμπᾶ στήν-κλίνη.
Ἐζήτηξε νὰ κοιμηθῆ λίγο τὴν ὥρα κείνη,
γιὰ νὰ περάσῃ ὁ πόνος τσι, μὴν πὰ νὰ τσι πληθύνη·
ὄλες ἀπόξω τὸ ἤβγαλε, καὶ τὴ Φροσύνη μόνο
μέσα ᾿θελε γιὰ συντροφιᾶ, νὰ τσι βουηθᾶ στὸν-πόνο. 1480
Δείχνει τσι κ᾿ ἐμαντάλωσε, καὶ ἀπόκει τήνε κράζει,
λέει τσι, πὼς οὐδὲ κακὸ οὐδὲ πόνος τὴν-πειράζει,
μ᾿ ἄς τὸ ἀκλουθᾶ καὶ θέλει δεῖ, πρῶμα, πού δὲν τ᾿ ὀλπίζει,
καὶ μὲ θεμέλιο σήμερο ὁ πόθος τσις ἀρχίζει.
ΑΡΕΤ. Ἀκλούθη, Νένα, σιγανά, καὶ μίλειε ἀγάλι ἀγάλια, 1485
καὶ σήμερ᾿ ἐπακούστηκα στὰ τόσα παρακάλια.
ΠΟΙ. Παίρνει τήνε, καὶ τὸ ζιμιδὸ στήν-κάμεραν ἐμπαίνου,
ὀπού ᾿σαν-κεῖνα τὰ χαρτιά τοῦ νιοῦ τοῦ δοξεμένου,
καὶ πιάνει, καὶ διαβάζει τα, κ᾿ ἐγρίκαν-τὰ ἢ Φροσύνη,
καὶ σαῖττιὰ εἰς τὴν-καρδιά τὸ ἤρθε τὴν ὥρα κείνη, 1490

1463. Εἶχε γραφόριο AB, καδέγλα X. —1464 καλαμαράκη ὄλο-
χροσὸ καὶ πένα πλουμισμένη X. —1465 Ἦτανε μὲς τὴν κάμερα X.
—1466 πόγραφε X. —1467 τὸ ζιμιδιό πιάνει ζιμιδὸ X. —1469 τοῦ
αρμαριουῦ X. —1471 ἠστοχέρι της X, ποπιάσε X. —1480 μέσα τὴ
θέλει X. —1482 καὶ λέγι της μηδὲ κακὸ X. —1483 πουδενολπίζη
X. —1485—1486. Λεῖπει τὸ δίστιχον ἐκ τοῦ χειρογράφου ἄνευ κενοῦ
χώρου —1486 πακούθηκα AB.

μέσα τῷ λείει ὁ λογισμός, τὴν-κόρ' ὅσα προδῶσα,
 εὐρίσκουνταν-πολλὰ μακρά, μὰ δ'ὰ κοντὰ σιμῶσα.
 Ἡ Ἀρετὴ ὡς ἐδιάβασε τοῦ πόθου τὰ γραμμένα,
 μιλεῖ τσι μ' ἀναστεναμοῦς, **AP**. Εἶντα μοῦ λέεις, Νένα ;
 ἐκεῖνο, ὅπου γύρευγα, καὶ οὐδ' ἠῦρισκα ποτέ μου, 1495
 αἰφνίδια κ' ἀνεπόλπιστα σήμερον ἤλαγέ μου,
 καὶ τὰ τραγούδια κὶ οἱ σκοποὶ καὶ τῆς ἀντροειᾶς ἡ χάρι (72)
 εἶναι κεινοῦ, πὸν μέλλεται γυναῖκα νὰ μὲ πάρη.
 Οἱ λογισμοὶ λαφρύνασι, ἤπαρ' ἡ παιδωμὴ μου,
 ὅπου μοῦ φαίνονται ὡς ἐδά, πῶς ζωντανὴ δὲν ἦμου. 1500
ΠΟΙ. Ἡ Νένα τότες κλαίοντας λέει στὴν Ἀρετοῦσα.
ΝΕΝ. Εἶντά ναι τοῦτα τ' ἄφαντα, τ' ἀντιὰ μου, πὸν σ' ἀκοῦσα ;
 γιὰτ' ἠῦρες γραῖμμα καὶ χαρτιὰ καὶ λόγια τῆς ἀγάπης,
 ζιμὸ σὲ πῆρεν ἡ χαρά, καὶ τόσο παρατρέπης ;
 Συμπάθειο πρῶτα σοῦ ζητῶ, κερὰ καὶ θυγατέρα, 1505
 ὡσὰν ἀφορμαρὰ μιλεῖς ἐτούτην-τὴν ἡμέρα,
 κ' εἶντα μεγάλον ἦτονε, ἂν ἠῦρες εἰς τ' ἀρμάρι
 τραγούδια, κὶ ὁ Ρωτόκριτος κατέχει καὶ ριμάρει,
 γῆ καὶ ποθὲς τὰ γοίγησε κὶ αὐτός, ὡσὰν-καὶ σένα,
 κ' ἀρέσασίν-του καὶ κεινοῦ, κ' ἔχει τα πὰ γραμμένα ; 1510
 καὶ σὰν-τὰ ρέχτηρες κ' ἐσύ, τὰ ρέχτηρε κ' ἐτούτος ;
 Μ' ἀνάθεμα τὸ διάφορο τῶν-τραγουδιῶ τὸ πλοῦτος·
 καὶ πόσοι κακορρίζικοι, πόσοι φτωχοὶ ψωριάροι
 τοῦ τραγουδιοῦ ἔχου μάθησι καὶ τοῦ σκοποῦ τὴ χάρι.

1491 ὅτι ἐπροδόσα X. —1492 μακρὰ X. —Μετὰ τὸν στίχον τοῦτον ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰς ἐκδόσεις AB τὸ δίστιχον 702—703 κ' ἐδώρειε μίαν κακὴν ἀρχὴν πούχει νὰ φέρῃ πόνους, πούχει νὰ δώσῃ βάσανα μὲ μῆνες καὶ μὲ χρόνους. —1494 τῷ λέγει μὲ ἀναστεναμοῦς AB, μιλή μετ' ἀναστεναμοῦς X. —1495 Ἐκεῖνον AB. —1497 καὶ σκοπὸς X. —1498 ὁπόμωγε —1499 ἐμακρίνανε X. —1501 κλαίγοντας λέγει ABX. —1504 καὶ δὲν ἐπαραντρέπης? X, καὶ τόσα ἐπαραντρέπης AB. —1505 συμπάθειο θέλω νὰ σοῦ πῶ AB, κερὰ X. —1506 πῶς σὰν ἀφορμαρὰ AB. —1507 καὶ τὴ X, ἦντα μεγάλο AB. —1508 ἡξέση καὶ ρημάρη X. —1509 κιάντηνος σαν κεσένα X. —1510 κετάχη ἐπὰ γραμμένα X: —1512 ὁ πλοῦτος X. —1513 ψηριάροι AB. —1514 καὶ του σκοποῦ ἔχου χάρι X.

- Λογιαίσεις, κὶ ὁ Ρωτόκριτος τά καμεν ὀγιά σένα ; 1515
 ὡσὰ θωροῶ, μιλῶ δὲ γοιζῆς λογαριασιμὸν-μιανένα.
 Καὶ πότες ὁ Ρωτόκριτος ἦρθε νὰ δῆ τὸ Ρῆγα ;
 μόνον ἀργὰ καὶ πάρορα καὶ νὰ σταθῆ καὶ λίγα ;
 καὶ πότε στράφη νὰ σὲ δῆ καὶ νὰ σ' ἀνετρανίσῃ,
 γῆ πότες ἀποκόττησε λόγο νὰ σοῦ μιλήσῃ ; 1520
 ἕνας, παιδίμου, π' ἀγαπᾶ, ὀλημερονίς συγνιάζει,
 καὶ νὰ θωροῆ ταχιά κὶ ἀργὰ τὴν-κόρη δὲ σχολάζει· (73)
 καὶ τοῦτος μέρες καὶ καιροὺς εἶναι, πού δὲν ἐφάνη,
 ἄλλες δουλειῆς γυροῦγ' αὐτός, Κερά μου, κὶ ἄλλα κάνει.
 Βάλ', ἐκεῖ πού βρες, τὰ χαρτιά κὶ αὐτὸ τὸ ξένον-πράμα, 1525
 μὴ θές νὰ δείξῃς κάμωμα, ὅπ' ἄλλες δὲν ἐκάμα.
ΠΟΙ. Ἡ-Ἀρετοῦσα δὲ μιλεῖ, μὰ γύρευγε στ' ἀομάρι
 νὰ βροῆ καὶ ἄλλο τίβοτσι τσ' ἀγάπης νὰ τὸ πάρη,
 κ' εἰς τ' ἀομαριοῦ τὴν ἀνοιξί τὴ δεύτερην εὐρίσκει
 προᾶμ' ἀκριβό, πού τσ' ἤπεψεν ὁ Ἐρωτας κανίσκι· 1530
 ζγουραφιστὴ βοηκεν ἐκεῖ, κ' εἶδεν-τὴ στόρησίν-τσι,
 προᾶμά τονε, πού πλήθυγε πολλὰ τὴν-παιδομῆν-τσι.
 Ἦτον ἐκεῖν' ἡ ζγουραφιά μὲ μαστοριά μεγάλη,
 ὅπου δὲν ἐξεχώριζες τὴ μιὰν ἀποὺ τὴν ἄλλη,
 μὲ τόση πιδεξότητα τὴν εἶχεν-καμομένη, 1535
 ὅπου ἴτο σαν-τὴ ζωντανὴ ἴδια ζγουραφισμένη.
 Εφραίνετό σου, καὶ γελᾶ, καὶ θέλει νὰ μιλήσῃ,
 κ' ἡ τέχνη ᾗ ἔτοιο κάμωμα ἐνίκησε τὴ φύσι.
 Κιανεῖς δὲν-τὴν ἐκάτεχε τὴ ζγουραφιὰν ἐκείνη,
 γιατί ἀποὺ τοῦ Ρωτόκριτου τὰ ἴδια χέρια γίνη, 1540
 κὶ οὐδὲ στὸν-τόπο, πού τονε, ἄθρωπος δὲν ἐμπῆκε,
 κὶ οὐδὲ γιὰ νὰ στραφῆ νὰ δῆ μιανένα δὲν ἀφῆκε.

1515 ὅς γιάσένα X. —1517 πότε νὰ ηδῆ X. —1518 μόνε ἀργὰ X.
 —1519 νὰ σεηδῆ X. —1525 βάλε ὀπίσο X. —1526 μὴ θὲ νὰ AB.
 —1528 τήβοτης X. —1529 εἰς τ' ἀομαριοῦ AB. —1530 πού τζέ-
 στίλε X. —1531, 1532 Τὴ ζγουραφιά τῆς ἤβοηκε, κ' ἴδε τὴν ομορφά τῆς,
 πράμα ἦτανε ποπλίθινε πολὰ τιμπεθιμά τῆς X. —1534 δὲν ἐξεχώριζε
 ἡμῖα ἀποτηνάη X. —1536 ὅπου ἴδια σαντιζωντανὴ ἦτον ἡζγουραφισμέ-
 νη X. —1537 κ' ἤθελε AB. —1542 μὴδὲ X.

- ὅς ψιλὸ πανὶ ἢ ζγούραφιὰ ἦτονε καμωμένη,
 στήν ἀνοιξι τῇ δεύτερῃ τὴν εἶχε φυλαμένη.
 Κι ὡς τό πιασε στή χέρα τῆ ζιμιδὸ τὸ ξετυλίσσει, (74) 1545
 κ' ἐφανίστη τῆ κ' ἤστραψε ἢ-Ἀνατολὴ κ' ἢ Δύσι,
 καὶ μέσ' στὰ μάτια τὸ ἦδωκε φωτιὰ κὶ ἀστροπελέκι,
 καὶ σὰ βουβὴ καὶ σάν-τυφλὴ καὶ σάν-τὸ λίθο στέκει.
 Ἔτσι καμπόσο καρτερεῖ, κὶ ἀπόκει ἀνεντρανίζει.
 τὴν-πρόσοψί τῆ σπλαχνικὰ στή νένα τῆ γυρίζει. 1550
 Λέει τσι **ΑΡΕΤ**. Νένα εἶντ' ἄλλο μπλιὸ σημάδι θὲς νὰ δοῦμε,
 σφαλτὰ πορπάτου-καὶ τυφλά, μὰ δὰ κατέχω ποῦ ἔμαι.
 Τὰ χώνουντα φανήκανε, τὰ γύρευγα βροθῆκα,
 κ' εἰς παῖδα μεγαλύτερη, κ' εἰς ἔγνοια πλιὸν ἐμπῆκα,
 τὸ προῖμα βεβαιώθηκε, θεμελιωμένον εἶναι, 1555
 ἐκεῖνος, ὅπου μ' ἀγαπᾷ, κατέχω τον-ποιὸς εἶναι.
 Εἰς τὰ τραγούδια μου βροῖσες λογαριασμὸν-κιανένα,
 μὰ ὅς τοῦτο, ποῦ θωρεῖς ἐδὰ, εἶντα μου βροῖσεις, Νένα:
 Ποιὸς λογισμὸς τὸν ἤφερον ἐμὲ νὰ ζγουραφίσῃ,
 κ' εἶντὰ ἄν-κ' ἐφύλασσε μ' ἐπὰ δίχως νὰ μ' ἀγαπήσῃ; 1560
 Φροσύνη μου καὶ μάννα μου, ἄφης τὰ παραμύθια,
 σάν-τὴ γνωρίζεις πέ τῆνε σήμερο τὴν ἀλήθεια,
 αὐτόνος θὲ νὰ γάνεται στὸν-πόθον ὀγιά μένα,
 τὰ εἶδα τὸ φανερόνουσι καὶ τὰ ἔχω γοιζημένα. 1565
 Θωρεῖς μὲ πόση μαστοριὰ καὶ τέχνην ἤκαμέ με,
 πιάσ' ἔξιμπλιασε τὴ ζγουραφιὰ, κ' ἀπόκει στοῦφου δέ με,
 καὶ δὲ θὲς εὔρει διαφορὰ ἀπὸ τὴ μὲ ὡς τὴν ἄλλη,
 λόγιασε τέχνη κὶ ἀρετὴ καὶ μαστοριὰ μεγάλη.
 Πέ μου ποιὰ χάρι βροῖσεται, καὶ νὰ μὴ δὲν-τὴν ἔχει, (75)
 ποιὸς ἄλλος ἐγενήθηκε νὰ ξέρη τὰ κατέχει; 1570

1545 σὸ χέρι τῆς X. —1546 κεραυκίτης X. —1550 τὸ πρόσωπο
 τῆς X. —1551 ἦντα πλιὸ X, θὲ νὰ δοῦμε B. —1552 ἐπροβάτου X.
 --1553 ταεχρίβουταX, Τὰ χώνουντα τὰ γούβουτα σήμερο εἰροθῆκα AB.
 —1554 κισέγνια μεγαλύτερη κ' ἠσπάθη πλιὸν ἐμπικαX, κ' εἰς ἔγνοια-νει-
 ἄν AB. —1555 ἐβεβεσε X, καλὸ θεμέλιον ἔχω AB. —1556 ποιὸς
 εἶναι τὸν κατέχω —1557 μόβροισες X. —1559 Εἶντ' ἀφορμὴ AB. --
 1560 κεφηλαγέμε-χόρης X. —1561 ἄση X, Φροσύνη μου, Φροσύνη
 μου AB. —1562 πέστινε X. —1563 αὐτοῦνος X. —1566 κιαξέ-
 με X. —1568 κέχη X. —1569 πέσιμον X. —1570 ξερη AB.

ΠΟΙ· Πιάνει φυλάσσει τὸ ζιμιδὸ τὴν ζγουραφιὰν ἐκείνη
καὶ τὰ χαρτιὰ τῶν-τραγουδιῶ, κλέφτρα τοῦ πόθου γίνη,
κ' ἐπάψασιν οἱ λογισμοὶ οἱ πρῶτοι, κ' ἦρθαν ἄλλοι,
θεμελιωμένοι πλὴν βαθιὰ καὶ πλιότερα μεγάλοι.
Σὰν ὁ τυφλός, ὅπου ποτὲ στράτα καλὴ δὲ βοῖσκει, 1575
σνοντάφτει, πεδουκλώνεται, καὶ πέφτει, καὶ βαρῖσκει.
ἀγαναχτᾷ στὴ ζῆσίν-του, τὸ θάνατόν-του κοράζει,
βαρένει πρὸς τὸ ριζικό, ὅπου τότε πειράζει,
καὶ πάντ' ἀνεζητᾷ τὸ φῶς, βαρεῖται τὸ σκοτείδι,
γιατ' ἢ τυφλόγρα βάσανα καὶ πείραξες τοῦ δίδει, 1580
καὶ ἀξάφνου ὄντε πλὴν ἔς κακὴ στράτα ἔναι μεροδεμένος,
πάρουσι φῶς τὰ μάτια ντου ξετυφλωθῆν ὁ καημένος,
πασίγαρος καλόκαρδος κ' ἐλεύτερος γυρίζει,
τοῦ ἥλιου νὰ δώση φχαριστιὰ, γιατίι τὸ φῶς γνωρίζει,
Ἔτσι κ' αὐτήνη τό παθε τότες τὴν ὥρα κείνη, 1585
τυφλὴ ἔτονε καὶ ὀλότυφλη, κ' ἐδὰ μὲ φῶς ἐγίνη·
τυφλὰ προπάτειε στὴ φιλιὰ, τυφλὴ ἔτονε στὰ πάθη,
τυφλὰ πασπάτευγε νὰ βοῆ τὸν ἀγαπᾷ νὰ μάθη,
τὰ μάτια τζι ξεφέξασι, τὴ συννεφιὰν ἐδιῶξα,
καὶ τὴν-τυφλόγρα ἔφηκασι, τὸ σκότος ἐζυγῶξα. 1590
Ἔδὰ βροηκε τὸ γύρευγε, καὶ μπλιὸ δὲν-τὸ ξετροῖζει,
ἐδὰ ἔναι σ' ἄλλο λογισμό, ἐδὰ ἄλλην ἔγνοιαν ἔχει.
Ἔδὰ βρε τὸν-τραγουδιστή, ποὺ γύρευγε νὰ μάθη, (76)
καὶ μπλιὸ ὁ νοῦς τσις βάσανα δὲν ἔχει οὐδὲ πάθη.
Λέει τσ' ἢ Νένα, **NEN.** Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ συντύχω τόρα, 1595
νὰ πάμεν εἰς τὴ Ρήγισσα μᾶσε σπουδάζει ἡ-ὥρα,
κ' ἐγὼ ἔγω νὰ σοῦ πῶ πολλά, καὶ ἀθελῶ νὰ τ' ἀρχίσω,
δὲν ἔχω τόπο οὐδὲ καιρὸ ἐδὰ νὰ τὰ μιλήσω,

1571 φιλάγει X. —1572 καὶ στὰ χαρτιὰ AB. —1577 τὴ ζῖσι του X.
—1579 ἀναζητᾷ ABX. —1580 πειράξει X. —1582 καὶ πάρου X.
—1583 χερᾶμενος κελεύθερος καὶ ὀλογαρος γυρίζει X, ἐλεύθερος ABX.
—1584 τοῦ Ἡλιοῦ τσ' ἀχτίνες φχαριστᾷ AB. —1586 τόρα μὲ φῶς X.
—1588 ἐπάσχηζε X. —1589 σιννεφιὰ X, ἀποδιῶξα X. —1591,
1592,1593 Τὸ X ἀντὶ του ἐδὰ-ἐδὰ ἔχει τόρα, τόρα, 1593,1594 Τὸ δίστι-
λον λείπει ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB. —1595 νὰ σουμιλήσο X. —159-
γιατὶ μας βιάζει ἡ ὥρα X. —1598 καὶ καιρὸ τόρα νασουμιλήσο X.

- ὁμάδι θὲ νὰ μείνωμε, καὶ θέλεις μοῦ γοικήσει,
 εἶντά ἂν αὐτὸς ὁ λογισμὸς, καὶ θὲ νὰ σ' ἀφορμίση, 1600
ΠΟΙ. Τὴν-πόρτα ξεμαντάλωσε, καὶ βγαίν' ἢ-Ἀρετοῦσα,
 καὶ τότες γὰ τὸν-πόνο τζι ὄλες τὴν ἐρωτοῦσα.
 Λέει τως, **ΑΡΕΤ.** Λίγος ἦτονε, κ' ὡς ἐπαρακοιμήθη,
 ἐπέρασε, κ' ἐσκόρπισε, καὶ μπλιὸ δὲν ἐγοικήθη.
ΠΟΙ. Ἦσμιξε μὲ τὴ μάννα τζι, γαγέρονει στὸ Παλάτι, 1605
 κ' ὅ τι ἠῶρηκεν-τὰ φύλαξε, κουρφα πολλὰ τὰ κράτει.
 Ἐβράδιασεν, ἐνύχθιασε, καὶ πὰ νὰ κοιμηθοῦσι,
 κοντὰ κοντὰ σιμώνουσι, καὶ σιγανὰ μιλοῦσι.
 Πρωτ' εἶν ἢ Νένα, πού ῥχισε, κ' εἶπε στὴν Ἀρετοῦσα
 ἔς ὅ τ' εἶδασι τὰ μάτια τζι κ' ὅ τι τ' αὐτιά τζ' ἐκοῦσα. 1610
ΝΕΝ. Κερὰ καὶ θυγατέρα μου, δέ το καὶ καλοδέ το,
 κ' εἰς λογισμὸ πολλ' ἀφαντο ἐμπῆρες, κάτεχέ το.
 Εὐκόλον εἶναι τὸ κακὸ, κ' ὅποιος βαλθῆ, τὸ κάνει,
 μ' ὅποια πληγώθη στὴν-τιμῆ, δὲν εἶδαμὲ νὰ γιάνη.
 Εὐκόλον εἶ στὸ τρέξιμο κινεῖς νὰ πορπατήξῃ, 1615
 μ' ἀνὲ βιαστῆ καὶ μπερδεθῆ καὶ πρωτο ζάλο ρίξῃ,
 ὡσάν-τὸ πρωτο μπερδεθῆ, τὸ δεύτερ' ἀκλουθῆ του, (77)
 τὸ τρίτο καὶ τὸ τέταρτο ξεσφαίνει καὶ τζουρλα του,
 ποσῶς δὲν ἀναπεύγεται, μ' ὄλο κουλουμουνητρίξει,
 καὶ μὲ τὸ κουλουμουνητρισμα τὴ χέραν-του τσακίξει. 1620
 Κι ὁποῦ δὲ σώση γλήγορα σπίθα φωτιάς νὰ σβήση,
 δύνεται γῶρες καὶ χωριὰ καὶ δάση νὰ κεντήση.
 Γι' αὐτὸς τυχαίνει στὴν ἀρχὴ ἐκεῖνοι, πού ἔχου γνῶσι,
 νὰ μὴν ἀφίνουν-τὸ κακὸ νὰ περισσοξαπλώση.

1600 καὶ δεθε νασ' ἀφήση X. — 1603 λέγει, λιγίαις ἦτονε AB, λέγητους
 λιος ἦτονε X. — 1605 γοιήξουν X. — 1606 καὶ ἐχορισε πολὰ κριφὸ τὸ
 κράτη X. — 1607 βράδιασε ἐνίχτοσε X, ἐνύχθιασε AB. — 1608 ἐσι-
 μόσανε X. — 1609 πουάρισε X. — 1611 Κυρὰ X. — 1614 κ' ὅποια
 AB. — 1617 μπερδευτῆ X. — 1615, 1616 Λεῖπουν οἱ στίχοι ἐκ τῶν
 ἐκδόσεων AB. — 1618 ὅστε ναπέση κάτου X. — 1619, 1620 ποσῶς
 δὲν ἀναπεύγεται ὥστε νὰ πέση κάτω-καὶ κάνει ἀρχὴ εἰς τὴν κορφή καὶ
 τέλος εἰς τὸν πάτο AB, σκουλουμπουρηξῆ, καὶ μὲ σκουλουμπουρηθισμα
 τὸ χέρι του τσακίξει X. — 1622 φλοήση X. — 1623 πόχου X.
 — 1624 νὰ μὴν ἀφήσουν AB.

- Γιατί τῆ φύσι τὸ κακὸ πολλὰ κακὴ τὴν ἔχει, 1625
 μ' ἕναν-πόδα ἴν' ὄντε κινᾷ, καὶ μὲ τὰ χίλια τρέχει,
 καὶ πράματα, ποὺ φαίνονται εὐκόλα στὴν ἀρχὴν-τως.
 εἶναι βαρὰ καὶ δύσκολα πολλὰ στὴν-τέλειωσίν-τως,
 κι ὅποιος τὰ ρέγεται ἀκλουθᾷ, κι ὅ τι τ' ἀρέσει κάνει,
 κομπώνεται καθημερνό, καὶ μὲ ντροπὴ τὰ χάνει. 1630
 Καὶ τ' ἄμοιαστα καμώματα, ποὺ τσ' ὄρεξις ἀρέσου,
 χάνουσι, καὶ ζημιώνουσι, ἀμ' ὄχι νὰ κερδαίσου.
 Στόν-πόθον, ὅπου βρίζεσαι, σὰ γέλιον ἐκινήθη,
 κ' ἐδὰ ξαμώνει κίντυνα καὶ γροεμισμοὺς στὰ βύθη.
 Καὶ λόγιασε σὰ φρόνημη, Κερά μου, νὰ σκολάσης, 1635
 εἰούτη τὴν-κακὴν ἀρχή, καὶ τὰ σφαλες νὰ σάσης.
 Εἶντά ἴν' οἱ τόσες σου χαρὲς ὅλο τὸ μερονύχτι;
 γιατί ἤσθηκες τὴ ζιουραφιὰ στοῦ δουλευτῆ τὸ σπίτι;
 Γιατί βρες στίχους τραγουδιοῦ γραμμένους μέσ' στ' ἀρμάρι,
 γιὰ τοῦτο ὁ Ρωτόκριτος εἶν ἄξιος νὰ σὲ πάρῃ; 1640
 Ἔνας, ποὺ τρέμει, ὄντε σὲ δῆ, ὡς τρέμει τὸ καλάμι,
 (78)
 πῶς μελετᾷς, καὶ πῶς τὸ λές, ταίριν-τιν νὰ σὲ κάμῃ;
 "Ἀλλαξ' αὐτὸ τὸ λογισμὸ μὴ δὲν-κακαποδώσης,
 μὴ θέλῃς μὲ τὰ πάθη σου ξόμπλ' ἄλλωνῶ νὰ δώσης.
 Δὲ θὲ νὰ φάω οὐδὲ νὰ πιῶ, ὥστε νὰ παραδώσω, 1645
 καὶ τοῦ χορμιοῦ μου θάνατο ἐβάλθηκα νὰ δώσω,
 νὰ μὴ θωροῦν-τὰ μάτια μου ἴδὲ νύχτα οὐδὲ μέρα,
 τὸ πῶς ἐκακαπόδωκε ἴνους Ρῆγα θυγατέρα.
ΠΟΙ. Ἡ Νένα τζι ὅ τ' ἤλεγεν, ἡ-Ἀρετὴ τὰ γρίκα,
 κ' ἐγνώριζε τὸ σφάλμα τζι, μὰ ὁ πόθος τὴν ἐνίκα. 1650
 Ὡσάν-παιδί τζι σπλαχνικά, ὄχι ὡς κερὰ μιλεῖ τσι,
 σιμώνει, καὶ τὸ μάγουλο βάνει στὴ κεφαλὴ τζι.
 Λέει τσι, **ΑΡΕΤ.** Νένα, βλέπω το, γνωρίζω τ' ἀπατήμου
 πῶς εὐκόλα σκλαβώθηκα, δὲν εἶμαι μπλιὸ σάν ἡμου.

1626 μ' ἕνα πόδ' ἦνε X. — 1628 βαριὰ X. — 1629 τρέγετε X. —
 1630 καὶ βλάβεται AB, καὶ μ' εντροπῆς μανθάνη X. — 1636 κι' ὅτι
 ἔσφαλες νὰ σιάσης X. — 1639 βαλμένους X. — 1640 ἄξιος X. —
 1641 Εἶς ποὺ τρεμεν ὡς σ' εἶχε δῆ σάν τρέμει τὸ καλάμι AB. — 1643
 να μὴν κακαποδώσης X. — 1644 ἄλουνὸ X. — 1645 φάγω ABX.
 — 1647 νύχτα ἀλλ' οὐδὲ μέρα AB. — 1648 ἐκακαπόδοσε X. — 1649 Ἡ
 Ἀρετοῦσα ὅτι ἔλεγε ἡ Νέννα τζι τὸ ἐγροίκα AB. — 1651 σπλαχνικὸ X.

- Μαγάρι τοῦτα στήν ἀρχή νά τά θελα κατέχει, 1655
 πῶς ἡ-ἀγάπη βάσανα, κι ὁ πόθος πρίκες ἔχει.
 Μαγάρι νά 'το βολετό, μαγάρι νά τὸ μπόρου,
 νά μὴν-τόν εἶχα στήν-καρδιά, συχνά νά τὸν εἰδώρου,
 μὰ πιάστηκα σάν-τὸ πουλί, μπλιὸ δὲ μπορῶ νά φύγω,
 κι ὡς κ' ἔδεπά, πού σου μιλῶ, ἐκείνονά ξανοίγω. 1660
 Κι ἄν-προῶτας τὸν ἀγάπησα δίχως νά τὸν-κατέχω,
 ἐδὰ διπλά καὶ τριδιπλα μέσ' στήν-καρδιά τὸν ἔχω.
 Καὶ πῶς εἶ μπορετὸ νά βγῶ ἀπὸ τὰ πάθη, πού 'μαι,
 ἄν εἶναι πάντα μετὰ μὲ ξύπνου κι ὄντε κοιμοῦμαι;
 'Εσένα φαίνοντ' εὐκόλα, γιατί δὲν εἶσαι 'ς τοῦτα, (79) 1665
 καὶ δὲν-ψηφᾶς τοῖς ὁμορφιῆς τραγούδια οὐδὲ λαγοῦτα,
 μὰ ὁπού 'ναι μέσα στή φωτιά κατέχ' εἶντα 'ν ἡ βράσι,
 κι οὐδὲ κιὰμ' ἄλλη τὴ γριζᾶ, ἃ δὲν-τὴ δικιμάση.
 Παιγνίδι μᾶσε φαίνεται, τὸ δοῦμε φουσκομένη 1670
 ἀπὸ μακρὰ τὴ θάλασσα κι ἄγρια καὶ θυμωμένη
 μὲ κύματ' ἄστρα καὶ θολὰ βρυγὰ ἀνεκατωμένα,
 καὶ τὰ χαράκια ὄντε χτυποῦ, κι ἀφορίζουν ἕνα ἕνα,
 καὶ τὸ καρᾶβ' ἀμπώθουσι μὲ μάνιτα μεγάλη
 στή φουσκομένη θάλασσα σὲ μιὰ μερὰ κ' εἰς ἄλλη, 1675
 καὶ κείνους τσ' ἀνεκατωμοὺς καὶ ταραχὲς γρικοῦμε,
 καὶ δίχως φόβο ἀπὸ τὴ γῆς γελῶντας τοῖ θωροῦμε.
 Μὰ κείνοι, πού στὰ κύματα εἶναι, καὶ κιντυεύου,
 καὶ νά γλυτώσουν-τὴ ζωὴ πάσκουσι, καὶ γυρεύου,
 αὐτοὶ κατέχουσι νά ποῦ, κι ἀπόκρισι νά δώσου,
 εἶντα 'ν ὁ φόβος τοῦ γιλοῦ, ἄν ἔναι καὶ γλυτώσου, 1680

1657 αἰτίον μπορετὸ X, νά ἐμπόρου X. — 1658 συχνά X. — 1660
 κίος, κ' ἐδὰ που σουμιλὸ ἐκίηνον X, ἐκείνον ἄξανοίγω AB. — 1665
 φέετε ἔφοκω X. — 1667 τ' ἦνε ἠβράση X. — 1668 τὸ γρι-
 ζᾶ ἃ δὲν τὸ δοκιμάση AB. — 1669 ὄνταιδούμε X. — 1670 καὶ νάνε
 ἠημομένη X. — 1671 πολὰ νάκατωμένα X, ἀνακατωμένα AB. — 1672
 ζίσταχαράκια νά χτυποῦ κιὰ φορίζει ἕνα ἕνα X. — 1673, 1674 τὸ δίσιχον
 λείπει ἐκ τῶν ἐκδόσεων AB, θάσα σεμιὰ μερὰ X. — 1675 ἀνακατω-
 μοὺς ABX, καὶ τοῖ φωνῆς X. — 1676 ἀπὸ μακρὰ AB. — 1677 μὰ
 κείνως . . . κιντυεύει AB. — 1678 καὶ νά γλυτώση ἀπ' τὴ σκληρὰ
 ξετρέχει καὶ γυρεύει AB. — 1679 αὐτὸς κατέχει νά σου πῆ κι ἀποκρι-
 σι νά δώση AB. — 1680 ἄν εἶναι καὶ γλυτώση AB.

- καὶ τῶν-κυμάτ' ὁ πόλεμος καὶ τῶν ἀνέμων ἡ μάχη,
καὶ δὲ γνωρίζει τὸ κακὸ κινεῖς, ἃ δὲν-τοῦ λάχη.
Σάν-πῶς θαρρεῖς καὶ βρίζομαι, κ' εἶς εἶντα παῖδαν εἶμαι,
κ' εἶντα θεοῖο στὸ στόμα ντοῦ μέ βολε, καὶ κρατεῖ με;
Ἦσ' δυὸ πράματα ἀντίδικα στέκω, καὶ κιντυνεύγω, 1685
νὰ τὰ συβάσω καὶ τὰ δυὸ ξετρέχω, καὶ γυρεύγω,
καὶ βάνω κόπο, μὰ θωρῶ, καὶ βολετὸ δὲν εἶναι,
τό 'να μὲ τ' ἄλλο μάχεται, κὶ ὄχθρὸς μεγάλος εἶναι.
Ἄπο τῆ μιὰ ἔγω τοῦ κυροῦ τὸ φόβο, ποῦ μὲ κρίνει, (80)
κὶ ἀποῦ τὴν ἄλλη τοῖ φιλιᾶς κὶ ἀγάπης τὴν ὀδύνη. 1690
Φοβοῦμαι τον-τὸν-κύριον μου, τὸ προῖμα ντρέπομαι το,
καὶ θέλ' ὀπίσω νὰ συρθῶ, Νένα μου, κάτεχε το,
μὰ ὁ Ἔρωτας στέκ' ἀνάδια μου, καὶ τ' ἄρματα μοῦ δείχνει,
βαστᾶ φωτιᾶ κὶ ἀναλαμπή, κὶ ἀπάνω μου τὴ ρίχνει,
καὶ δὲν-κατέχω εἶντα νὰ πῶ, κ' εἶντα ν' ἀποφασίσω, 1695
τίνος νὰ κάμω θέλημα, καὶ πάλι ποιοῦ ν' ἀφήσω.
Φόβος καὶ πόθος πολεμᾶ, κ' ἐγὼ ἴμαι τὸ σημάδι,
καὶ δὲ μπορῶ τοῦτα τὰ δυὸ νὰ τὰ συβάσ' ὀμάδι.
Κριτὴ μὲ βάλαν-καὶ τὰ δυὸ, κὶ ἀπόφασι γυρεύγου,
πολλὰ μὲ βασανίζουσι, πολλὰ μὲ κιντυνεύγου 1700
ὡς βουλευθῶ τοῦ κύρι μου τὸ δίκιο νὰ μιλήσω,
ὁ Ἔρωτας μανίζει μου, πὼς θὲ νὰ τὸν ἀφήσω,
κὶ ὡσὰν ὀποῦ ν-πλιὰ δυνατὸς, νὰ κάμω δὲ μ' ἀφίνει
τὴ σημερνὴν ἀπόφασι, στὸν-κύρι δικιοσύνη.
Καὶ μ' ὄλο ποῦ τὸ δίκιον-του καθάρια τὸ γνωρίζω, 1705
χάν' ὁ γονεῖς μου, σὰ θωρῶ, στανωῶς μ' ἀποφασίζω.
Ἔρωτας στέκ' ἀνάδια μου, κὶ ἄδικα τυραννᾶ με,
μ' ἄρματα φοβερίζει με, καὶ μὲ φωτιᾶ κεντᾶ με,

1683 θορὶς ἐβρίζομαι X. —1685 ἦμε καὶ κιντηνέβο X. —1687 καὶ
θορὸ πος βολετὸς δηνίγε X, καὶ μπορετὸ AB. —1688 κὶ ἔχθρὸς AB,
ὄχθρὸς X. —1691 τὸ πράγμα X. —1692-3 κὶ ἃ θέλω πίσω νὰ συρ-
θῶ, Νένα, καὶ κάτεχε το, ὁ Ἔρωτας στέκει κτλ. AB, ἀγνάντια X. —1695
ναῖπὸ X. —1696 πῶ X. —1702 μανίζημε X. —1703, 1704 κὶ ὄσο
κὶ ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ κάμω δὲν μ' ἀφίνει-τὴν σημερνὴν ἀπόφασι στὸν
Κύρι δικιοσύνη AB. —1706 στανωῶς μου X. —1707 ἀγνάντια μου-
τουραγνᾶ με X, Ἡ ἀγάπη AB. —1708 μετιφοτιᾶ X.

- μὲ τὸ ξιφάρι μου μιλεῖ, μὲ τὴ σαῖττα λέγει,
 τὸ δίκιον-του μ' ἀναλαμπῆ καὶ φλόγα τὸ γυρεύγει, 1710
 καὶ ἄ δὲν-τοῦ κάμω θέλημα, μὲ τὴ φωτιὰ μὲ καίγει,
 καὶ πλιὰ παρὰ τὸν-κύριν μου βαρίσκει, καὶ δοξεύγει,
 καὶ ὡς βουληθῶ στὸν-πόλεμο, ὁπού 'μαι νὰ νικήσω, (81)
 τέσσαρα ζάλα πά' ὀμπρός, καὶ ὄχτῶ γιὰ γέρν' ὀπίσω.
 Μ' ἄς εἶσαι, Νένα, θαρρετή, καὶ μ' ὄλο πού ἡ ἀγάπη, 1715
 μέ βαλε σὲ βαθιὰ νερά, καὶ ὁ νοῦς μ' ἐπαραιτράπη,
 ποτὲ δὲ θέλεις δεῖς σὲ μὲ πρῶμ' ἄπρετο κιανένα,
 καὶ ἄς καίγουνται τὰ μέλη μου, καὶ ἄς εἰν-τυραννισμένα.
 Καὶ σκιὰς εἰς τὸ δαχτύλι μου αὐτὸς δὲ θέλ' ἀπλώσει,
 καὶ ἄς τυραννάται τὸ κορμί, ὥστε πού νὰ τελειώση, 1720
 καὶ οὐδὲ ποτὲ ἀπὸ λόγου μου δὲ θέλει δεῖ κανίσκι,
 μ' ὄλο π' ὁ πόθος πολεμᾶ, μ' ὄλο πού μου βαρίσκει,
 μηδ' ἄλλον-πρῶμαν ἄμοιαστο παρὰ μιλιᾶς ἐλίγο·
 στ' ἀπομονάρια τσι φιλιᾶς ὀλπίζω νὰ τοῦ φύγω.
 Κι ἂν ἀγαπῶ, ἄς ἀγαπῶ· ὁ κύκλος σὰ γυρίση, 1725
 καὶ ἡ μάννα μου τὸ συβαστῆ, καὶ ὁ κύρις μου τ' ὀρίση,
 ἄντρας μου νὰ 'ν ὁ Ρώκριτος, τότες κ' ἐγὼ νὰ κάμω,
 κάθε πρεπὸ κάθε μοιαστὸ στὸν ἐδικό μας γάμο.
 Καὶ δίδε μου παρηγοριᾶς τὰ πάθη ν' ἀλαφρώσου,
 μὴ δὲν-πληθύν' ὁ πόνος μου, καὶ ξεψυχῆς' ὀμπρός σου. 1730
 Μπλιὸ μὴ μοῦ δείχνης δυσκολιᾶς, καὶ βρὲ τὸ γιαιρικό μου,
 ἐγρίκισες τὴ γνώμη μου, κ' εἶδες τὸ λογισμό μου.
ΠΟΙ. Ὀληνυχτὶς πειράζονται δίχως νὰ κοιμηθοῦσι,
 ὄντε τὰ ξημερώματα τὸ φῶς τσ' αὐγῆς θωροῦσι.
 Ἦρθεν ἡ μέρ' ἡ λαμπιρή, σηκώνονται, καθίζου, 1735
 στὴ χέραν-ντως τὸ μάγουλο καὶ οἱ δυὸ ντως ἀκουμπίζου,

1710 δίκιο τζι AB. — 1711 τζῆ κάμω AB. — 1712 πεδέβγει X.
 — 1713 νὰ κηνισο X. — 1714 κάνω ὀμπρός AB. — 1715 κα' ἄς εἶσαι
 AB. — 1716 ἐπαραιτράπη AB. — 1717 δὲ θέλεις δῆ AB, κιανένα X.
 — 1720 ὥστε ν' ἀποτελειώση AB. — 1723 ἄπρεπο X. — 1724 νὰ τῆς
 φύγω X. — 1725 κα' ἂν ἀγαπᾶ κα' ἂν ἀγαπῶ AB. — 1727 νᾶν ἄν-
 τρας μου ὁ Ρώκριτος AB. — 1728 ἐδικό μου γάμο AB. — 1729 καὶ
 δῆνε μου X. — 1731 κ' ἔβρες X, κ' εὔρε AB. — 1732 κ' ἐγρίκισε X.
 — 1734 στὰ ξημερώματα X. — 1735 ἡ λαμπυρὰ AB. — 1736 στὸ
 χέρι τους X.

- κὶ ὡσὰ βουβῆς κὶ ὡσὰν-κουφῆς κὶ ὡσὰν-τυφλῆς ἐμοιάζα, (82)
 καὶ πράματα πολλῶ λογιῶ ἐστέκαν-κ' ἔλογιαζα.
 ἼΗ Νένα τῆ σὰ φρόνιμη ἤβανεν εἰς τὸ νοῦν-τσι
 γιὰ τὸ κακό, ποῦ μελετᾶ ἢ κόρη τοῦ κορμιοῦ τῆ, 1740
 καὶ τῶ γονέω τὴ ντροπῆ, ποῦ θὲ νὰ κάμ' ἐθώρειε
 κιαμὰ βουήθεια ἔτοιον-καιρὸ νὰ δώση δὲν ἐμπόρειε.
 Λέει, **NEN.** "Ἄν-τὸ πῶ τοῦ Βασιλιοῦ, κὶ ἄν-τήνε μαντατέψω,
 σκοτώνει τη, καὶ δὲ μπορῶ στερνὰ νὰ τὴ γιατρέψω,
 καὶ πάλ' ἄν-τὸ κρατῶ κουρφὸ, καὶ δὲν-τὸ μολοήσω, 1745
 καὶ πορπατῆ τὸ προᾶμ' ὀμπρός, κ' ἔτοιαι λογῆς τ' ἀφήσω,
 τοῦτο ἔχει νὰ μαθητευτῆ, ὅ τι καιρὸς γυρίση,
 κὶ ὁ κύρις τοι σὰν-πίβουλη βάνει νὰ μὲ φουρζίση,
 καὶ θέλει πεῖ, καὶ μὲ βουλή ἤμουνε μετ' αὐτήνη,
 καὶ μπλιὸ στὸν-κόσμιο ζωντανὴ μὲν ὥρα δὲ μ' ἀφίνει. 1750
 Ποῦρ' ὁ καιρὸς ἄς πορπατῆ, ἄς πηαίνη, κὶ ἄς περάση
 μήπως καὶ ξελησιμονιστῆ ὁ πόθος σὰ γεράση·
 καὶ τὸ μακρὸν πολλῆς φορῆς εἶδα καλὸ νὰ φέρη,
 κ' ἢ μέρ' ἀλλιῶς νὰ ἔν-τὸ ταχὺ κὶ ἀλλιῶς τὸ μεσημέρι.
 Ἀκόμη κὶ ὁ Ρωτόκριτος στήν-ξενιτεῖα γυρίζει, 1755
 καὶ τίς κατέχει ἄν ἤλαχε ἔς τόπο, ποῦ δὲν ὀλπίζει,
 γῆ σκλάβο τὸν ἐπιάσανε, καὶ θάνατο τοῦ δῶκα,
 γῆ κὶ ἄλλα κάλλη λυγερῆς πάλι τὸν ἐπροδῶκα.
 κὶ ἀπήτης κ' ἔτσι εὐκόλα πιάνεται, καὶ μπερδένει,
 τίς ξέρ' ἄν εἶν-κὶ ἀγάπησε ἄλλην-κοπέλλα ξένη, 1760
 κὶ ἀπαρνηθῆ τὸν-κύριον-του, τὴ μάννα λησιμονήση,
 καὶ τσ' Αρετούσας τὴ φιλιὰ καὶ τὴν ἀγάπ' ἀφήση;
 κ' ἔστοντας ἀπὸ λόγου νῆης νὰ μὴν εἶδε σημάδι
 τοῦ πόθου, καὶ νὰ μὴ θαρρῆ νὰ σμίξουσιν ὀμάδι, (83)

1737 ὀμοιάζαν AB. —1741 γονιῶ τὴν ἐντροπὴν AB. —1741,1742
 ἐθώρειε—ἐμπόρειε AB. —1744ὔστερα νὰ γιατρέψω AB. —1745 μο-
 λογήσω ABX. —1748 κ' ὁ κύρις ὡσὰν πίβουλη AB. —1749 πῶς
 X, μετὰ κείνη AB. —1750 καὶ πλειὸ μὲν ὥρα ζωντανὴ στὸν Κόσμιο
 AB. —1752 ξελησιμονηθῆ, AB, ξαίσιμονηθῆ X. —1753Λεῖπει ὁ στίχος
 ἐκ τοῦ χειρογράφου X μένοντος κενοῦ τοῦ χώρου. —1759 τόσον εὐκόλα
 AB.— 1760 ξέρει ABX, ἄνην X. —1761 τῆ μάννας AB. —1762
 ἀφήση X. —1763 νὰ μὴν ἰδῆ AB.

- ἂν ἔχει ἀγάπη μέσα ντου, γλήγορα λησιμονᾶται, 1765
 πρᾶμα, πού δὲν ἀφέντεψε, ἂ χάση, δὲ λυπᾶται,
 κ' ἢ-Ἀρετὴ τὸ σφάλμα τῆι δῆ το καὶ καλοδῆ το,
 καὶ διώξῃ καὶ ζυγώξῃ το κείνο, π' ἐδὰ ποθεῖ το,
 καὶ σιγανὰ μὲ φρόνεψι ὄλα τὰ θέλει σάσει,
 καὶ ἄνοστος καταστένεται ὁ πόθος, σὰ γεράσῃ. 1770
 Πάλι κ' ἐγὼ καθημερινὸ θέλω τήνε διατάσσει,
 καὶ ὄλα τὰ πράματ' ὁ καιρὸς χαλᾷ καὶ μεταλλάσσει.
ΠΟΙ. Τοῦτα λογιᾶζ' ἢ Νένα τῆι, καὶ ἄλλα λογιᾶζει κείνη,
 καὶ ἄλλα ξομπλιάζ' ἢ-Ἀρετὴ, καὶ ἄλλα θωρεῖ ἢ Φροσύνη.
 Τῆς Ἀρετῆς ἢ πεθυμιὰ ἐπλήθηνεν ν' ἀκούσῃ, 1775
 ποῦ βρίσκειτ' ὁ Ρωτόκριτος μαντᾶτο νὰ τοῖ ποῦσι,
 κ' ἐμάθαινε καθημερινὸ πού ῥχουντα στὸ Παλάτι
 ξένοι, καὶ λέγαν-τοῦ Ρηγὸς τοῖ τόπους, πού προπάτει,
 κ' ἤπαιρνε σὰν-παρηγοριά, πὼς εἶν-καλὰ ν' ἀκούσῃ,
 καὶ δὲν ἐρώτηξε ποτὲ ἐκείνη νὰ τοῖ ποῦσι· 1780
 μὲ φρόνεψι λαχτάριζε, μὲ γνῶσι τυραννᾶτο,
 μέσα καποφλογίζουντο, καὶ ὄξω δὲν ἐγροικᾶτο.
 "Ἄς λαχταρίζ' ἄς αἰγεται, ἄς εἶναι μαραμένη,
 καὶ ἄς πῶ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, πὼς βρίσκεται, πὼς πηαίνει.
 "Ὅσον ἐξενιτεύουντο μακρὰ πὸ τὴν Ἀθήνα, 1785
 τόσοσ-καὶ πλιά οἱ λογισμοὶ τσ' ἀγάπης τὸν ἐκρίνα·
 ἐμάργωνεν εἰς τὴ φωτιά, κ' ἤβραζε στὸν ἀέρα, (84)
 εἶχεν-τὸν ἥλιο σκοτεινὸ, καὶ μαύρη τὴν ἡμέρα,
 καὶ τὸ βοτάνι, πού βρηκεν ὁ φίλος, πλιά βαρένει,
 καὶ τὴν-πληγὴν-του κακουργᾶ ἀμ' ὄχι νὰ τὴ γιαίνῃ, 1790
 κ' ἢ-ἀρμηνειά, πού τοῦ δωκε, ἤσφαλε, δὲν ἐσάσε,
 μὰ πλιά βαρένει τὴν-καρδιά, πλιά μέσα τὴν ἐπιάσε,

1768 καὶ διόξι κιαποδιοῖτο X. — 1769 οὐλα X. — 1771 καθημερινῶς
 X. — 1775 ὁ λογισμὸς X. — 1776 πού βρίσκειται ὀρόκριτος X. —
 1777 καθημερινὸς πού ἐρχόνταν X. — 1778 σ' ποιούσ τόπους AB.
 — 1779 τόμον ἤθελε ἀκύση X. — 1780 πὸς ἦν καλὰ στὴν ξενιτιὰ ἐκὴ
 πουπροβατοῦση X. — 1782 ἐκαποφλογίζετο X. — 1786 ἐτόσο πλιά X,
 καὶ τόσοσ πλειάν AB. — 1790 καὶ τὴν πλιγὴ με καρβουνα κέη μὰ δὲν
 τιγένῃ X. — 1791 κιορμινιά X. — 1792 μὰ πλιά βαραίνει τὸ κακὸ
 πλιά μέσα τὸν ἐπιάσε AB.

κ' ἐγύρισε ἄς χειρότερο, καὶ πλιὰ ὀχθρὸς τοῦ γίνῃ,
 καὶ ὅσο μακρόναι τῆς φωτιᾶς, πλιὰ ἄφτεν εἰς τὸ καμῖνι,
 τὰ μάτια ντ' ὅπου στρέφουντα, καὶ ὅπου καὶ ἄν ἐθωροῦσα, 1795
 δὲν εἶδαν ὁμορφύτερη ἀπὸ τὴν Ἄρετοῦσα.

Καὶ τόσο πλιὰ τὰ κάλλη τῆς τὸν ἐψυγομαραῖνα,
 π' ὁ νοῦς δὲν ἐλαφρώνουντον, μηδ' οἱ πληγῆς ἐγαῖνα.
 Δὲν-ξέρει μπλιὸ ὁ Πολύδωρος, εἶντα βουλή νὰ δώση,
 Ἐρωτας ἐχει μάθησι πλιὰ παρ' αὐτὸ καὶ γνῶσι, 1800

γιατὶ ναι σὲ ψηλὸ θρονὶ καὶ πλούσο καὶ μεγάλο,
 καὶ πλιὰ κατέχει, πλιὰ μπορεῖ παρὰ κινέναν ἄλλο.
 Μέσα σὲ τοῦτον-τὸν-καιρὸ ὁ στρατολάτης φτάνει,
 κ' ἤμαθε γιὰ τὸν κύριν-του, πὼς στέκει ν' ἀποθάνη.
 Ἐμίσειψε σπουδαχτικὰ νὰ πάη στὴν Ἀθῆνα, 1805

γιατὶ μὲ λόγια σπλαχνικὰ ἢ μάννα ντου τοῦ μήνα.
 Εἶπέν-το καὶ τοῦ φίλου ντου, τὸ πὼς τοὶ βιάζ' ἡ-ῶρα,
 γλήγορα νὰ γιαγεῖρουσι στὴν ἐδικήν-τως Χώρα.
 Δὲν ἦτο γιὰ τὸν-κύριν-του ἐτοῦτο, πὸν σπουδάζει,
 μὰ ὁ λογισμὸς τῆς Ἀρετῆς εἶναι, πὸν τότε βιάζει· 1810

καὶ τὸν-καιρὸν, ἀπού λειπε ἔτσι μακρὰ πὸ κείνη,
 ἐπλήθυνεν ὁ πόθος του, καὶ ἀμέτροτος ἐγένη.

Σπουδαχτικὰ γιαγέρονουσι, τὴ στρατὰ γληγοροῦσι, (85)
 σώνου στὴ Χώρα βιαστικὰ τὸν ἄρρωστο νὰ δοῦσι.

Ἀλάφρωσ' ὁ Ρωτόκριτος ἐγρίκησε στὰ πάθη, 1815
 καὶ ἀποθαμένους ἦτονε, μὰ ζῆσε καὶ ἀνεστάθη.

Τὸν-κύριν-του καλύτερα ἤσρηκε δίχως βάρους,
 γιὰ δὰ δὲν ἐφοβούντονε νὰ τότε πάρη ὁ Χάρος,
 Ἐπῆραν ὅλοι ντως χαρά, μὰ πλιὰ ἢ καημένη μάννα,
 καὶ ὡσάν-τὸν εἶδεν, οἱ πληγῆς τοῦ λογισμοῦ τῆς ἐγῖνα. 1820

1794 καὶ ὅσο μακρόναι ὀχθροτιὰ πλιὰ νάφτι X. Ἡ λέξις καμῖνι παρελεί-
 φθη εἰς τὸ χειρόγραφον. — 1795 ὅπου στραφίμασι X. — 1798 καὶ ὁ
 νοῦς δὲν ἐλαφρώνουντον οὐδ' ἢ πληγαῖς ἐγαῖναν AB. — 1800 ὁ Ἐρω-
 τας AB. — 1801 θρονὶ ψηλὸ AB, πλούσιο ABX. — 1802 καὶ πλιὰ
 κατέχη καὶ μπορὴ X. — 1803 ὁ στρατηλάτης ABX, φτάνει AB.
 1805 πάγη ABX. — 1808 καὶ χουσι X. — 1809 ἐτοῦτα AB. — 1811
 ὠπόλιπε X. — 1812 ἐπλήθαινε AB. — 1813 σπουδαχτικὰ ABX.
 — 1815 ὁ ρόκριτος X. — 1816 πὸν ἀποθαμένους ἦτονε κ' ἤζησε καὶ ἀ-
 νεστάθη AB. — 1817 ἤρε καὶ δίχως βάρους AB.

- Πάν' -τὰ μαντάτα ἴδῶ καὶ ἴκει, καὶ ἀνεβοκατεβαῖνα, (86)
 πὼς ἦρθεν ὁ Ρωτόκριτος, ἀπού λειπε στὰ ξένα,
 καὶ φέρονει ἀέρας τὴ λαλιὰ τούτη στὴν Ἀρετοῦσα,
 χαρὰ μεγάλην ἤδειξε, τ' αὐτιά τζ' ὄντε τ' ἀκοῦσα,
 καὶ ἀέρας ἦτο δροσερός, στὰ σωθικά τζι μπῆκε, 1825
 κουρφὰ κουρφὰ χαιράμενη περίσσα τὴν ἀφῆκε·
 καὶ ἀξάφν' ὄντε τὸ γρίκησε, πὼς ἦσωσε στὴ Χώρα,
 ἐγλόμιανε, κοκκίνισε χίλιες βολές τὴν-ῶρα,
 καὶ γιὰ νὰ μὴ γνωρίσουσι οἱ-ἄλλοι τὴ χαρὰ τζι
 μὲ σιγανάδα σύρθηκε μέσα στὴ κάμερά τζι· 1830
 ἐκεῖ ἴτονε κ' ἡ Νένα τζι, καὶ δυὸ καρδιῆς βαστοῦσι,
 κεῖνα, ποὺ γιαίνουσι τὴ μιὰ, τὴν ἄλλην ἀρρωστοῦσι.
 Ἐβάλθηκεν ἡ λυγερὴ σὰ φρόνιμη νὰ χῶση
 τὸ ἀγάπης τοῖ τὰ βάσανα νὰ μὴν τὰ φανερώση,
 νὰ μὴ μπορῆ ὁ Ρωτόκριτος ποτὲ νὰ τὴ γνωρίση, 1835
 πὼς ἔχει βάσανα ἐρωτιᾶς, πὼς ἔχει πόθου κρίσι,
 καὶ ἀγάλι ἀγάλια μὲ καιρὸ νὰ τοῦ τὸ φανερώνη,
 ζᾶλο καὶ ζᾶλο νὰ κινᾶ ὁ πόθος νὰ ξαπλώνη.
 Στολίξετ' ἀποφτειάνεται, κ' εἰς τοῦ κυροῦ τζι πηαίνει,
 καὶ μὲ μεγάλη πεθυμιὰ νὰ τόνε δῆ ἀνιμένει. 1840
 Ἐκεῖνος ὡς ἐπέξεψε, πρώτη δουλειὰ, ποὺ κάνει,
 κρουφὰ κρᾶζει τὴ μάνναν-του, καὶ τὰ κλειδιά ντου πιάνει,
 νὰ γράψη πάλι βάσανα καὶ παῖδα, ποὺ τὸν-κρίνει,
 νὰ βάλῃ ξύλα στὴ φωτιά κάρβουνα στὸ καμίνι.
 Ἄνοίγει τ' ἀρμαράκι ντου νὰ βοῆ τὴ ζγουραφιάν-του 1845
 νὰ κανακίση στὸ πανὶ μὲ σπλάγχος τὴ κεράν-του.
 ὡς ἦνοιξε, καὶ δὲ θωρεῖ τὴ στόρησιν ἐκεῖνη, (87)
 σ' ἀφόρμισι τὸν ἤρριξε, καὶ ἄλλος ἐξαναγίνη·

1822 ὁποῦτον AB. —1823 καὶ πέρνη ἀέρας τιλαλιὰ πάγηη στὴν ἀρε-
 τοῦσα X. —1825 καὶ ἀέρας μέσ στὰ σωθικά καὶ δροσεράδ' ἐμπῆκε AB.
 —1826 κριφὰ κριφὰ... περίσια X. —1827 κατ' ξάφνου ὄντες τάκουσε
 πὼς ἦρθε μὲς στιχόρα X. —1828 φοραῖς AB. —1832 πουγένεση X.
 —1834 τὸ ἀγάπης τζι, κ' ἔτσι εὐκόλα νὰ μὴ ταῖς φανερώση AB. —1837
 κηγαλ' ἀγάλι X, φανερώση AB. —1838 καὶ ὁ πόθος νὰ ξαπλώση
 AB. —1842 κρᾶζει κρουφὰ AB. —1845 νάβρη X. —1846 νὰ κα-
 νακίση τὸ πανὶ X. —1848 ἡς ἀρρωσιὰ τὸν ἔριξε καὶ ὅλος ἐξαναγίνη X.

- ἀπάνω κάτω γύρευγε μὲ παιδομὴ καὶ ζάλη.
 Σὰν ὄντες κοιμηθῆ παιδί 'ς τσί μάννας τὴν ἀγκάλη 1850
 πολλ' ἀκριβὸ καὶ μοναχὸ πολλὰ κανακεμένο,
 κι ὡς θὰ τοῦ δώση τὸ βυζί, τὸ βρίσκει ἀποθαμένο,
 σηκώνει, ξαφορμίζ' ὁ νοῦς στὸ ξαφνικὸ μαντάτο,
 νὰ δῆ νεκρὸ στὰ χέρια τῆ παιδί, ὅπου κοιμᾶτο,
 συρθῆ τὸ αἷμα στὴν-καρδιά, κι ἡ-ὄψι ἀπομείνη 1855
 ἄσπρη γλομὴ σὰν-τοῦ νεκροῦ· ἔτοιμας λογιῆς ἐγίνη.
 Ἄποκρυγιάναν-τὸ ζιμιὸ τσί νιότης του τὰ μέλη,
 ὡς εἶδε, πὼς δὲν ἠύρισκε ἐκεῖνο, ὅπου θέλει,
 τὰ μάτια κάνει σὰ νεκροῦ, κ' ἡ-ὄψι ντ' ἀπομένει
 μὲ δίχως αἷμα ζωντανὸ ὡσὰν ἀποθαμένη, 1860
 καὶ ζάλισμάρα τοῦ δωκε, παράτρομος μεγάλος,
 καὶ δὲν ἐκάτεχε νὰ πῆ, ἐκεῖνος εἶναι γῆ ἄλλος,
 σὰν ὄνειρο τοῦ φαίνετο, καὶ πὼς κοιμᾶτ' ἐθάρρει,
 καὶ νὰ ξυπνήσ' ἐνίμενε νὰ τὰ βροη μὲσ' στ' ἀρμάρι.
 Σὰν ἐπαρασυνήφερε ὁ λογισμὸς του μέσα, 1865
 ἤροισε νὰ καλοθωρῆ, ποιὸι νὰ 'ναι, πὸν τοῦ φταῖσα.
ΡΩΤ. Τίς νὰ τὰ πῆρεν ἀπὸ 'κεῖ, καὶ τίνος νὰ τὰ πῆγαν,
 λέει, δὲν ἦσανε πουλλὰ τὰ γραμίματα, κ' ἐφύγα,
 κι οὐδ' εἶναι μπορετὸν ἐπὰ κλέφτης νὰ μπῆκε μέσα,
 γιὰτὶ γυρέψειν ἤθελε ἀσήμι γῆ τορνέσα, 1870
 γῆ τίβοτσ' ἄλλο ἀκριβὸ, μὰ τὰ γραμμένα κεῖνα
 οἱ κλέφτες ἄν-τὰ θέλα βρεῖ, στὸ τόπον-τως τ' ἀφίνα.
ΠΟΙ. Κραῖζει τὴ μάνναν-του ζιμιό, ρωτᾶ, ξαναρωτᾶ τη (88)
 σὰν-κεῖνη, π' ὄλα τὰ κλειδιὰ στὰ χέρια ντης ἐκράτει

1849 Ἀπάνου κατ' ἐγίρεβε μὲ πεδομὴ μεγάλη X. —1850 καὶ σὰ ὄντε...
 τὴν μασκάλη AB. —1852 καὶ θαντουδόση το βιζῆ κ' ἔβροτο πεθα-
 μένο X. —1855 ἀπονεκρόνη X. —1856 κ' ἤδροτα ψιχομαχισμοὺ τὸ
 πρόσωπο τῆς ἠδρόνη X. —1857 Ἔτση καὶ του ροτόκριτου ἐκρίγιαναν
 τὰ μέλη X. —1858 ἠύρισκεν AB. —1859 κίόφι τ' ἀλάμενη X, τὰ μά-
 τια κάνει ὡσὰ νεκρὰ AB, ἀμάτια X. —1860 σανίνε ἡ πεθαμένη X.
 —1821 παρατρεμὸς X, παράτρομος AB. —1864 ἀνήμενε X. —1866
 ἀρχίξε X, π' ἦγανε X. —1867 πὼς X. —1868 καὶ λίγη δενίταν X.
 —1869 μπορετὸς X. —1871 γῆ κι' ἄλλο τίβοτσι ἀκριβὸ AB, τὰ γρα-
 ματα ἐκίνα X. —1872 τὰ θέλαν ἐβροῦ X. —1873 τὴν μάνναν τὸζη-
 μιὸ AB.

- Ἐκείνη μ' ὄρκους φοβερούς τοῦ λέει, **ΜΑΝ. ΡΩΤ.** Τὸ κλειδί σου
γιέ μου, ἐγὼ τὸ φύλασσα, στή ξενιτιά ὄντ' ἦσον, 1876
κι ἀθρόωπον δὲν-τὸ θάρρεψα, μηδ' ἤφινα ποτέ μου
κιανένα νά μπη δίχως σου, νά ζήσης καλογιέ μου.
Μιὰν-ῶρα μόν' ἢ Ρήγισσα ἦρθε κ' ἢ-Ἀρετοῦσα
νά δούσινε τὸν-κύρι σου, τὸ βάρος σὰν ἀκουσα· 1880
κ' εἰς τὸ περβόλι ἐθέλησεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
νά πάρη περιδιάβασι τ' Ἀφέντ' ἢ θυγατέρα,
κ' ἐρέγετο νά συντηρᾷ τὰ δέντρο, ποὺ ἀθούσα,
περίσσα τὰ ξενίζονται, ὅσες κι ἄν-τὸ ἀκλουθοῦσα.
Ὅλο τὸ τριγυρίσασι, στήν-κατοικιά σου σῶσα, 1885
κι ἀπόξω σὰν-τὴν εἶδασι τὴν ἐποκαμαρῶσα,
κ' ἐφάνη μου νά 'ναι προπὸ ν' ἀνοίξω νά μπου μέσα,
γιατὶ ἐθώρουν-τὸ Κερῶς ἀπόξω πὼς τὸ ἀρέσα.
Μὲ τάξι καὶ μὲ φρόνεψι ἐμπῆκαν-κ' ἐθωροῦσα, 1890
τὸι στόλισες ὠρέγουντα, τὸι πάστρες ἐπαινοῦσα,
καὶ δὲν ἀπλώσασι ποθές, μόνον ἢ Ρηγοπούλλα,
ποὺ 'νοῖξε καὶ στοχάστηκε εἰς τὴν-καμεροπούλλα,
μὰ τίβοτσι δὲν ἤπιασε, μὰ τὸ ζιμιὸν ἐβγῆκε,
μουδ' ἀπλωσε, μὰ σὰν-Κερῶ ὡς τὰ βριζε τὰ φῆζε.
Πρᾶμ' ἄ σοῦ λείπει καὶ ζητᾶς, ξελησιμονᾶς το, γιέ μου, 1895
καὶ τὸ κλειδί σου κιανενὸς δὲν-τό δωκα ποτέ μου.
ΠΟΙ. Τάκουσεν ὁ Ρωτόκριτος τ' ἀναθιβάν' ἢ μάννα,
τὰ λόγια τῆι σὲ λογισμοὺς μεγάλους τὸν ἐβάνα,
μὰ δὲν-τὸ ξεφανέρωσε, μέσα κρουφὸ τὸ 'κράτει, (89)
καὶ λέ' **ΡΩΤ.** Ὅ τι κι ἄν-κρούφευγα ξέρουν-το στὸ Παλάτι, 1900
κι ὡς τὰ πιασε κ' ἐδιάβασε καὶ τὰ 'δε ἢ-Ἀρετοῦσα,
λόγια 'σαν-ποὺ πολλὲς βολὲς τ' αὐτιά τῆι μου τ' ἀκούσα,

1876 ὁπουήσου X. — 1877 οὐδ' ἄφινα X. — 1878 Νάθελα μπη ἄλ-
λος δίχως σου AB — 1881 ἠθέλησε ABX. — 1872 νά ἦδη σεπεριδιά-
βαση X. — 1883 κ' ὠρέγετο AB, τὰ δεντροῖα ποὺ ἀνθούσα AB, που
ανθούσα X. — 1886 ἀποκαμαρῶσα X. — 1888 ἐθώρουν τὴν Κερῶν
AB. — 1889 μὲ φρόνεση X. — 1891 μόνε X. — 1892 π' ἄνιξε X.
— 1893 ματίβοτης X. — 1894 σαντάβριζε X. — 1895 πρᾶμμα σοῦ
λείπει καὶ ζητᾶς; AB, ξελησιμονᾶς το X. — 1897 Τ' ἄκουσε X. — 1899
κρυφά X. — 1900 ὅτι κιανέκριβα τὸ ξέρου X. — 1901 Κηρὸς ἔπιασε
X, κ' ἄν τὰ πιασε AB. — 1902 λογιάζω πὼς πολλὲς φορὲς AB.

- κ' ἢ ζγουραφιά βεβαίωσε, κ' ἤκαμε νὰ γνωρίση,
 πὼς βρίσκομαι γιὰ λόγου τζι ἔσπόθου κι ἀγάπης κρίσι,
 ἔσ' ὅ τι μιλεῖ ὁ λογαριασμός, πολλά θελε μανίσει 1905
 γεῖς δουλευτῆς τοῦ παλατιοῦ τόσο ν' ἀποκοττήση,
 νὰ ζγουραφίση μιὰν-Κερὰ νὰ τὴν-κρατῆ ζωσμένη,
 καὶ καθ' ἄργα νὰ τραγουδῆ, ἢ-ἀγάπη πὼς μαραίνει,
 καὶ τοῦ κυροῦ τζι τὰ δειξε, καὶ δὲ μοῦ λείπουν-πάθη,
 κ' ἐδὰ ἄβρε τὸν-τραγουδιστή, πὸν γύρευγε νὰ μάθη. 1910
 Κ' ἐτοῦτο ὁ λογαριασμός εὐκόλα μοῦ τὸ δείχνει,
 τὴ ζγουραφιά καὶ τὰ χαρτιὰ φυλάσσει δὲν-τὰ ρίχνει.
 Γιὰ γαλασμό μου τὰ πιασε, κείν' ὄλ' ἀπὸ τ' ἀρμάρι,
 ὄχι νὰ θὲ νὰ τὰ θωρῆ νὰ μάθη νὰ ριμάρη.
 Τὰ ζωνα, ξεχωστήκανε, τὰ κρούφευγα, φανῆκα, 1915
 καὶ τὰ μοῦ δίδασι χαρά, ὄχθροί μου ἐδὰ γενῆκα.
 Ἄνάθεμα τὸ ριζικό, ἀνάθεμα τὴν-ῶρα,
 π' ὁ φίλος μοῦ δωκε βουλή νὰ πάω ἔς ἄλλη χώρα.
ΠΟΙ. Στέκει, λογιάζει, καὶ θωρεῖ, εἵντα μπορεῖ νὰ κάμη,
 νὰ βοηθηθῆ σ' ἔτοια δουλειά, καὶ τρέμει σὰν-καλάμι. 1920
 Κι ἄν-τόνε κράξῃ ὁ Βασιλὸς νὰ τὸν ἀνερωτήξῃ,
 μ' εἵντα λογιῆς λογαριασμοῦ τὸ μαῦρ' ἄσπρο νὰ δείξῃ·
 καὶ μὲ μεγάλο λογιισμό θωρεῖ, ξαναθωρεῖ το,
 γιὰτ' ἤβλεπε τὸ κάμωμα πολλά καθάριον ἦτο.
 Ζεορὰ δεξὰ τὸ γύριζε, πάντα βρισκε πὼς φταίει, (90) 1925
 γιὰτὶ τὸ φῶς τὸ λαμπιρὸ νύχτα κινεῖς δὲ λείει.
 Ὅγιὰ λιγώτερο κακὸ θὲ νὰ σταθῆ στὸ σπῆτι,
 κ' εἰς τὸ ἄλλους τούτη τὴ δουλειὰ πολλά κρουφή κρατεῖ τη,
 μόνον εἰς τὸν Πολύδωρο ὅλα τὰ φανερώνει,
 καὶ κάποια, πὸν τοῦ κρούφευγε, ἐδὰ δὲν-τοῦ τὰ γώνει, 1930

1906 πὸς ἤγα τόση ἀποκοτιά X, λείπει δὲ ἐκ τοῦ χειρογράφου καὶ τὸ δεύ-
 τερον ἡμιστίχιον—1907 νὰ ζγουραφίσο μιὰ κινὰ ναντικρατὸ κριμένη X.
 1908 καὶ καθ' ἄργα νατραγουδὸ γιὰγάπι πουμεκρομένη X. —1911 ἐτού-
 τος X. —1912 κρατεῖ τα AB, φιλάγει X. —1913 ὅλα ἀποταρμάρη
 X. —1914 νὰ τραγουδῆ X. —1916 ὄχθρη μου ἐγινίκα X, ὄχθροί
 AB. —1920 νὰ βοηθηθῆ X, βοηθηθῆ AB. —1921 ὁ βασιλιάς X,
 ἀναρωτήξῃ ABX. —1925 πάντα ἤβλεπε X. —1925,1926 φταίγει
 λέγει ABX —1926 τ' ὀλόλαμπρο AB. —1929 μοναί X.

- εἶπέν-του γιὰ τὴ ζγουραφιά, ποῦ ἔτον-καὶ πῶς ἐχάθη,
 καὶ ὡς τό κουσεν ὁ φίλος του ἀσάλευτος ἐστάθη,
 καὶ δὲν-κατέχ' εἶντα νὰ πῆ, κ' εἶντα βουλή νὰ δώσῃ,
 εἰς ἔτοια πράματα ψιλὰ κομπώνεται κ' ἢ γνῶσι·
 ἐκράτειεν-το γι' ἀπαρθινὸ, πὼς στοῦ Ρηγὸς τὴ χέρα 1935
 βρίσκονται κεῖνα τὰ χαρτιὰ ἀπὸ τὴν-πρώτη μέρα.
 Ποῦρ ἤδωκε καὶ αὐτὸς βουλή στὸ σπίτι νὰ πομείνῃ
 ὁ Ρώκριτος, ὥστε νὰ δοῦ γιὰ τὴ δουλειὰν ἐκείνη·
 κατάχωστα μὲ πονηριὰ καὶ γνῶσι νὰ ξανοίξου,
 καὶ ἀνὲ μπορέσουν-τὸ κακὸ καὶ βάρη ἄλλου νὰ ρίξου, 1940
 νὰ βροῦσι φίλους κ' ἐδικοὺς κρουφὰ νὰ τῶς μιλήσου,
 νὰ ψομομαρτυρήσουσι ὄγιά νὰ τοῦ βουηθῆσου,
 νὰ ποῦν-πὼς ἄλλος τά δωκε στοῦ Ρώκριτου τὴ χέρα,
 νὰ σάζουσι τὰ λόγια ντως στὴν-ῶρα στὴν-ἡμέρα,
 καὶ γιὰ κλανέναν ἄθροπο, ποὺ νὰ ἔναι ποθαμένος, 1945
 νὰ ποῦν-πὼς κείνος τά δωκε, νὰ βουηθῆθῃ ὁ φταισμένος.
 Τοῦτ' ἢ βουλή, ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ φίλος, δὲν τ' ἀρέσει,
 δὲν ἔχει πόδια νὰ σταθῇ ἐκεῖνος, ὅπου φταίσι.
 Λέει του, **ΡΩΤ**. Φίλ' ἄμ' ἀγαπᾶς, καὶ θὲς νὰ μοῦ βουηθῆξῃς
 εἰς τὸ Παλάτι πῆγαινε νὰ δῆς καὶ νὰ ξανοίξῃς 1950
 τοῦ Βασιλιοῦ τὸ πρόσωπο, ἂν εἶναι μανισμένος
 γι' ἡ ποῦρι καὶ χαιράμενος καὶ καλοκαρδισμένος. (91)
 Κι ἄ σοῦ μιλήσῃ σπλαχνικά, γιὰ λόγου μου ρωτηξῆ,
 γι' ἀνάβλεμ' ἄγριο καὶ θολὸ καὶ γοινιασμένο δείξῃ,
 νὰ ῥθῆς ζιμιὸ νὰ μοῦ τὸ πῆς νὰ μάθω τὰ μαντᾶτα, 1955
 νὰ ξοριστῶ νὰ πορπατῶ ἔς τσι ξενιτειᾶς τὴ στράτα.

1932 ὡς τᾶκουσεν AB. — 1933 ἡστέτια X. — 1934 ψηλὰ AB.
 — 1935 γιαιθινὸ X. — 1938 ναιδὴ καλὰ X. — 1939 καὶ τὰ χωστὰ
 καὶ πονιρὰ X, καταχωστὰ AB. — 1940 καὶ ὅσο μποροῦσῃ X. — 1941
 νὰ τὸ μιλήσουν AB. — 1942 ψομομαρτυρήσουσι AB, ψεβδομαρτι-
 ρίσουσι X. — 1944 νὰ σάσουσι AB, σιάζουσι X. — 1945 πεθαμέ-
 νος X. — 1946 βουηθῆθῃ AB, βοηθῆθῃ X. — 1949 ἀμ' ἀγαπᾶς X,
 ἂν μ' ἀγαπᾶς AB. — 1950 ναγγορίσις X. — 1951 στοῦ Βασιλιοῦ AB.
 τουβασιλειὸς X, μανισμένο X. — 1952 χερσίμενο καὶ καλοκαρδισμένο X.
 — 1954 καὶ πρειαμένο X. — 1956 τζι ξενιτίας τιστράτα X.

Κι ἀγάλι ἀγάλια νὰ φερῶ, οἱ ὀλπίδες σὰ χαθοῦσι,
καὶ τὸ μαντάτο γλήγορα νὰ ῥθου νὰ σᾶσε ποῦσι,
πὼς γιὰ τὸν-πόθο τῷ ἔκεινῆς, πὺν γάπησα στανωῶς τσι
ἐπόθανα κ' ἐτέλειωσα κ' ἐγάθηκα ἀπὸ ἔμπρός τσι, 1960
νὰ τὰ γρικῆση νὰ χαρῆ, κ' ὅτι σφαλα γιὰ κείνη
νὰ μὴν ἀναδιβουλευτῆ, κ' ἀνέγνοια νὰ πομείνη.

ΠΟΙ. Ὁ φίλος τ' ἀνεδάκρωσε στὰ λόγια, πὺν τ' ἀκούει,
κ' ἢ πρίκα ντου καὶ ὁ πόνος του μέσ' στὴ καρδιὰ τοῦ κρούει.
Λέει του, **ΠΟΛ.** Μὴν-πρκαίνεσαι, τούτη τὴν-ἔγνοια δῶς μου,
καὶ νὰ ξανοίξω στὰ μπορῶ σοῦ τάσσω μοναχός μου, 1966
κ' ὅτι σημάδι θέλω δεῖ νὰ σοῦ τὸ πῶ καὶ σένα,
νὰ συμβουλέψωμε κ' οἱ δυὸ εἰς τὰ ἄχεις καμωμένα.

ΠΟΙ. Ἐτοῦτος ἤπρασσε συχνιὰ στοῦ Ρῆγα τὸ Παλάτι,
μ' ἀγάπες δὲν ἐγύρευγε, οὐδὲ φιλιές ἐκράτει, 1670
(κ' εὐκόλα κείνοι, πὺν μποροῦ, κ' οἱ Ἀφέντες, ὅπ' ὀρίζου
ῆς ἔτοια μεγάλα σφάλματα γρινιάζουν-καὶ μανίζου')

κ' ἐκίνησε σὰ δουλευτῆς νὰ πὰ νὰ χαιρετήση,
ὄγια νὰ δῆ τὸ πρόσωπο τ' Ἀφέντη νὰ γνωρίση.

Ἐπῆε μ' ἔτοιο λογισμό, καὶ χαιρετᾷ τὸ Ρῆγα, 1975

κ' αὐτὸς πασίχαρος ρωτᾷ, καὶ λέει πὼς ἐπῆγα
στὰ ξένα, πὺν γυρίζασι, κ' εἶντα μαντάτα φέρα, (92)

καὶ δίδει του, κ' ἐφίλησε τὴ σπλαχνικὴν-του χέρα,
καὶ μὲ τὸ γέλιο τοῦ μιλεῖ, χαρὰ πολλὴ τοῦ κάνει,
ρωτᾷ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, πὼς εἶν-καὶ δὲν ἐφάνη. 1980

Ἦτον ἐκεῖ κ' ἡ-Ἀρετῆ, τὰ λέγασιν-ἐγρίκα,
καὶ τὰ κρουφὰ ἐφύλαξε, κ' ὄξω δὲν ἐφανῆκα.

Ποῦρι δὲ ἦτο μπορετὸ ὅλους νὰ τσι κομπώνη
κ' ἐγνώρισ' ὁ Πολύδωρος, κείνο πὺν ῆς τσ' ἄλλους χώνει.

1957 κηγάλη ἀγάλη νὰ θορο X, νὰ περνούσι X. — 1958 ναρ-
θούση νασας πούση X. — 1963-4 ἀκούγει κρούγει ABX. — 1966
στὸ μπορῶ AB. — 1967 σημάδια AB. — 1970 ἐγίρψε X. — 1971-2
εὐκόλα κτλ. AB. Τὸ δίστιχον ἔπεται τοῦ ἀκολουθοῦντος δίστιχου ἐν ταῖς
ἐντύποις ἐκδόσεσιν, κ' ἐκῆνη X. — 1972 γροινιοῦσι AB. — 1974
ος γιανανηδὴ X. — 1975 μετολογισμο X. — 1976-7 πὸς ἐπίγα? τὰ
ξένα X. — 1980 ποῦναι καὶ δὲν ἐφάνη; AB. — 1981 τὰ λόγιατους X.
— 1982 τὰ κρουφὰ ἐφύλαξε X. — 1984 ὁποῦ τῆς ἄλλους χώνει AB.

- Εἶδέν-τηνε χαιράμενη, εἶδέν-τη ξεγνοιασμένη, 1985
 εἶντα σημάδι θέλει μπλὸ νὰ στέκη ν' ἀνιμένη;
 σὺν ἠύρηκεν-καλὲς καρδιές, ζυμὸ παρηγορήθη,
 καὶ μὲ γλυκότη τοῦ Ρηγὸς ἔς τὰ τοῦ πε ἀπληθήθη.
 Λέ' **ΠΟΛ.** Ὁ Ῥωτόκριτος κακὰ βρῖσκειται γιὰ τὴν-ώρα,
 κ' εἰς τὸ κλινάριν ἤθεκε, ὡς ἦρθεν εἰς τὴ Χώρα. 1990
- ΠΟΙ.** Ἡ-Ἀρετοῦς ὡς τ' ἄκουσε, ἐγλόμιανε, κ' ἐφάνη,
 τὸ πὼς ἐτούτη ἠ-ἀρρωστῖα μέσ' στήν-καρδιὰ τὴν-πιάνει.
 Σφαίν' ὁποῦ πῆ, κ' οἱ λογισμοὶ τ' ἀθρώπου δὲ γοικοῦνται,
 γιὰτὶ μὲ δίχως ἐμιλιὰ στὸ πρόσωπο θωροῦνται.
 Ἄς πάσκη ποῦρ', ὅσο μπορεῖ, ἀθρώπος νὰ τὸ χώνη, 1995
 τὰ μάτια καὶ τὸ πρόσωπο ὅλα τὰ φανερώνει
 μπορεῖ λίγη ὥρα νὰ κρατῆ, λίγη ὥρα νὰ κομπώνη,
 μὰ γλήγορα γνωρίζεται κεῖνο, πὸν θὲ νὰ χώνη.
 Ἐγνώρισ' ὁ Πολύδωρος κατέχοντας καὶ τ' ἄλλα,
 πὼς οἱ γραφεὲς κ' ἠ ζγουραφιὰ σὲ πόθο τὴν ἐβάλα. 2000
 Κεῖ ποῦχε τὴν-παρηγοριά, τὸ πὼς δὲν-τὰ κατέχει
 ὁ Ρῆγας κεῖνα τὰ κρουφά, κὶ οὐδ' ἔτοιαν ἐγνοϊαν ἔχει,
 πρὶκαίνεται, κ' εἰς τὰ θωρεῖ, σὰ φρόνμιος λογιάζει,
 τὸ πὼς δὲν ἦσβησ' ἠ φωτιὰ, μὰ ἔς δυὸ κεντᾶ καὶ βράζει.
 Λειλιᾶ τέτοια κακὴν ἀρχή, τὸ τέλος τσι φοβάται, (93) 2005
 κὶ ὄχι τὸν ἕνα μοναχὰς μὰ καὶ τὰ δυὸ λυπάται.
 Μισσεύγει κὶ ἀποχαιρετᾶ, στοῦ φίλου ντου γιαιέρνει,
 καὶ τὰ μαντᾶτ' ὡς φρόνμιος συγκεραστὰ τὰ φέρνει.
 Λέει τ', **ΠΟΛ.** Ἀδέροφι, κάτεχε, κὶ ὁ Ρῆγας δὲν-τὸ ξεύρει,
 ἀκόμη κεῖνο τὸ κακό, πὸν μέλλεται νὰ σ' εὔρη, 2010
 κὶ ὀλόχαρος μ' ἐρώτηξε, ὡς μ' εἶδεν, ὄγια σένα,
 καὶ πὼς τὰ πήγαμε κ' οἱ δυὸ, πὸν λείπαμε στὰ ξένα.

—1983-1984 Τὸ δίστιχον λείπει ἐντελῶς ἐκ τοῦ χειρογράφου X. —
 1986 σημάδια AB, ν' ἀνιμένη X. —1988 ἀπυλογήθη X. —1989,
 1990 λέγει τοῦ ὀρωτόκριτος βρῖσκειτε γιὰτιν ὄρα-ἠστοκλινάρι, ἤθεκε ὀσῆρ-
 θεν ἠστιχόρα X, κοίτεται AB. —1994 ὀμιλιὰ X. —1995 νὰ τὰ χώ-
 νη AB, νανταχόνη X. —1997 μπορεῖ λίγη ὥρα, ὀποῦ γροικᾶ, κινάνα
 νὰ κομπώση AB. —1998 χώση AB, ἐκὸ πουθε X. —1999 ἠξέρων-
 τας X. —2001 καὶ ὀποῦχε AB, κηποῦχε X. —2002 κινουδέγνια τέ-
 τIAN X. —2004 δὲν ἔσβινε X. —2006 μοναχὰ X. —2008 συνκέ-
 ραστα X. —2012 καὶ πὼς ἐπίγαμε X.

- Μὰ τὸ Ἄρετῆς τὸ πρόσωπο καθάρια φανερόναι,
 πὼς ἔχει μάνιτα πολλή, κὶ ὡς φρόνιμη τὸ χώνει,
 μὰ τ' ὄνομά σου ὡς τό κουσε ἔς τὸς ὄχθουραν ἐμπήγε, 2015
 φαρμάκιν, ὄχ τ' ἀρθούνια τῆ με τὸν-καπνὸν ἐβγῆγε,
 καὶ σιγανὰ τὰ χεῖλη τῆ ἀνεβοκατεβῆγα
 καὶ μέσ' στὸ στόμα μίλησε, ὅπ' ἄλλος δὲν ἐγοίκα,
 κὶ ὄχ τοῦ στομάτου τὸν-καπνὸ κὶ ὄχ τὰ σημάδια τῆ ὄλα
 με μάνιτὰ ἔδα καὶ νὰ πῆ: ὁ κλέφτης ἦρθεν-κιόλα; 2020
 Τὰ χεῖλη τὰ ξαμώνασι, δίχως νὰ τὰ μιλοῦσα,
 τὰ μάτια μ' ἐγοικήσασι, τ' αὐτὰ τὸ δὲν ἀκούσα·
 καὶ λέω σου νὰ βλέπεσαι, καὶ τῆ φωτιὰ νὰ σβήσης,
 κ' εἰς τὸ παλάτι τοῦ Ρῆγος μπλεῖό σου νὰ μὴν-πατήσης.
 Τῆ μάννα καὶ τὸν-κύρι σου ἦ-Ἄρετῆ λυπάται, 2025
 γι' αὐτὸς τὸ σφάλμα, πού καμες, γιὰ δὰ δὲ μολογᾶται,
 γιὰτὶ κατέχει, κὶ ἄν- τὸ πῆ, ὁ Ρῆγας δὲν ἀφίνει
 ἀγδίκιωτος σ' ἔτοια δουλιὰ μεγάλη ν' ἀπομείνη·
 μ' ἄν ἔν-καὶ δῆ ἀπὸ λόγου σου ξόμπλι κινέναν ἄλλ (94)
 τὸ φανερόναι τοῦ Κυροῦ, κάτεχε, χωρὶς ἄλλο, 2030
 κ' ἄν εἶναι καὶ φανερωθῆ, κὶ ὁ Ρῆγας νὰ τὸ μάθη,
 κακομοιριῆς τὸ σπῆτι σας ἔχει πολλὰς νὰ πάθη·
 γιὰ τοῦτο ξόφρευ' ἀπὸ κεῖ, δεῖχνε πὼς δὲν-κατέχεις,
 καὶ πὼς οὐδ' ἔτοιο λογισμὸ οὐδ' ἔτοια ἐγνοια ἔχεις,
 γιὰ νὰ λογιᾶση, πὼς ποθὲς τὰ βρες κ' ἐλάχασί σου, 2035
 κὶ ἄκακα δίχως πονηριὰ τὰ ἔγες στὴ φύλαξί σου,
 καὶ μὴ ζητᾶς κιαμὰ βολὰ νὰ μάθης, τίς τὰ πιάσε,
 καὶ φρόνιμος παρὰ ποτὲ ἐδὰ τυχαίνει νὰ ᾖσαι,
 νὰ ῥθῆ νὰ ξελησιμονηθῆ τὸ πρᾶμα νὰ περάση,
 μὰ δὰ, πὸν βράζει, βλέπεσαι νὰ μὴν-καῆς στὴ βράσι. 2040

2014 ὡς φρόνιμη τῆ χώνει AB. —2016 τὰ ρουθούνια της AB. —
 2018 καὶ μετοστόμα ἐγοίκασε ὅπ' ἄλος δὲν τῆ ἀγοίκα X. —2019 το
 κρηφὸ X, τὰ σημάδια ὄλα X. —2020 κιόλα X. —2021 τὰ χήλιτης
 ἐμνόσαση με δίχος να μιλοῦση X. —2022 τὰ μάτιαμ' ἐγοικήσαση τα-
 φτιὰ ὅτη δὲν ἀκούση X. —2026 πόκαμες X. —2030 γιασένα χωρὶς
 ἄλο X, κάτεχε γιὰ μεγάλο AB. —2031 φανερωθῶν AB. —2032
 πολὲς καὶ πάθη X. —2037 καὶ δὲν ἐγίρεψαις ποταῖ X. —2039 ξα-
 λισιμονηθῆ X. —2040 καὶ καίγει ὁποῦ τὸ πιάση AB.

- ΠΟΙ.** Ἦστεκεν ὁ Ρωτόκριτος με λογισμὸ κ' ἐγρίκα,
λίγη τὴν ἔχει τὴ χαρά, μεγάλη ντοῦ ἢ πρίκα.
Πὼς δὲν-τὸ ξέσ' ὁ βασιλιός, τοῦτο πολλὰ τ' ἀρέσει,
μὰ οἱ μάνιτες τῆς Ἀρετῆς βράζουν-πολλὰ καὶ καῖσι.
Στὸ σπὶτ' ἐβάλθη νὰ σταθῆ μέρες, νὰ μὴν-τὸν δοῦσι, 2045
κι ὄντε ρωτήξ' ὁ Βασιλιός, πὼς εἶν-κακὰ νὰ ποῦσι.
Τὸν ἀρρωστάριν-ἤκαμε, κι ὁ κύρις τὸ πιστεύγει,
καὶ γιαιτρικὰ πολλῶ λογιῶ πέμπει, καὶ τοῦ γυρεύγει.
Ἦ-Ἀρετὴ με λογισμὸ τὴν ἀρρωστιάν-του γρίκα,
μέσ' στὴ καρδιά ἔχε τὸν-καημὸ στὰ σωθικὰ τὴν-πρίκα. 2050
Ὁ κύρις τσι καθημερνὸ ἤπεμπε νὰ μαθαίνει,
χαρὰ μεγάλην ἤπαιρνε τὸ θέλα ποῦν-καὶ γιαιίνει,
γιατὶ τὸν-κύριν-του ἀκριβὸ τὸν εἶχε στὸ παλάτι, (95)
ἔτσι κι αὐτεῖνο σὰν-παιδὶ καὶ τέκνο τὸν ἐκράτει.
Μέσα σὲ τοῦτον-τὸν-καιρὸ, ποῦ οἱ μέρες ἐπερνοῦσα, 2055
τέσσερα μῆλα δίφορα ἤυρεν ἡ-Ἀρετοῦσα,
πέμπει καὶ κανισκεύγει τα εἰς τ' ἄρρωστου τὴ μάννα,
ἐκεῖνα ἐγενήκασι γιαιτροί, καὶ τὸν ἐγιάνα.
Σὰν-τά ἔδε, καὶ σὰν-τοῦ ἴπασι, πὼς εἶν ὄχ τὸ παλάτι, (96)
κ' εἶπασι, ποιὰ τὼς τά πεψε, καὶ ποιὰ χέρα τὰ κράτει, 2060
ὄληνυχτὶς ἐλόγιαζε, καθόλου δὲν-κοιμᾶται,
καὶ μ' ἔτοια ξόμπλια φανερὰ ἀντροεύγει, ξεφοβᾶται.
Λέει, **ΡΩΤ.** Πὼς εἶναι μπορετό, πὼς μοιάζει τοῦτο νὰ ᾄχη
ἡ-Ἀρετοῦσα μετὰ με τόση κακὰ καὶ μάχη,
ἂν εἶν-καὶ κατὰ πὼς θωροῶ, κι ἀπόχω γνωρισμένα, 2065
τὴ μάννα μου κανίσκεψε ξαρρωστικὸ γιὰ μένα;
δὲν-θέλω μπλὶδὸ γιὰ ἔτοια δουλειὰ τοῦ φίλου νὰ μιλήσω,
τὴ γνώμη-του κατέχω τη, πάντα με σύρν' ὀπίσω,

2042 λίγητὴν εἶχε τὴν χαρὰν, μεγάλη ἦτον ἡ πρίκα AB. —2043 πὼς δὲν κατέχει ὁ Βασιλεὺς AB, καλὰ X. —2046 κιόναρωτήξη X. —2047 τοναρωστόνε ἔκαμε X. —2048 νὰ τοῦ γυρεύγη AB. —2051 ἔστερνε X. —2052 τὸ θέλε ποῦ X, πὼς AB. —2054 αὐτόνο τὸ παιδὶ σὰν τέκνο τὸν ἐκράτει AB. —2055 κ' ἡμέραις ποῦ περνοῦσα AB. —2056 διάφορα AB. —2058 κείνα ἐγενήκασι γιαιτροί, κ' ἐκεῖνα τὸν ἐγιάνα AB. —2060 κ' ἤπανε πὶὸς τουτάστιλε X. —2062 ἀντροεύγει X. —2065. Λεῖπει τὸ γνωρισμένα ἐκ τοῦ χειρογράφου X. —2067 πλιὰ X.

- καὶ ἀμπόδισμα καὶ δυσκολιῆς καὶ μέρδεμα μοῦ βάνει,
 καὶ χώνει μου τὸ γιατροϊκό, ὅπου μπορὰ μὲ γιάνη. 2070
 Εἰς τὰ γοικῶ, κ' εἰς τὰ θωρῶ, κ' εἰς ὅτι μ' ἀρμηνεύγει
 ὁ ἔρωτας, ἢ- Ἀρετὴ νὰ βλάβη δὲ γυρεύγει
 κιανένα γιὰ τὴ ζγουραφιά, μουνδὲ γιὰ τὰ γραμμένα,
 μηδ' ὄρεξι κιανιάν-κακὴ δὲν ἔχει μετὰ μένα.
 Κι ἂν εἶχεν-εἶστ' ἀπαρθινό, καὶ τόσο νὰ μανίση, 2075
 ἦθελ' ἀστράψει ὡς ἐδὰ νὰ βρέξῃ νὰ χιονίση.
 Μὰ γὼ θωρῶ καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη,
 καὶ νέφαλο στὸν-οὐρανὸ θολὸ δὲν ἀπομένει.
 Πάντ' ἢ γυναῖκα ἀνερωτᾶ, καὶ πεθυμᾶ ν' ἀκούση,
 πὼς ὅλοι τήνε ὀρέγουνται, καὶ ὅλοι τὴν ἀγαποῦσι, 2080
 καὶ οὐδὲ μανίζει, οὐδὲ χολιᾶ, ἀμὴ πολλὰ τσ' ἀρέσει.
 ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμορφη νὰ τὴ λέσι.
 Κι ἂν ἦρε τὰ τραγοῦδια μου τὸ σκιάσμα τσ' ὁμορφιᾶ τσι (97)
 δὲν ἐκακοσυνεύτηξε, μὰ ἔχει το γιὰ χαρά τσι.
 Λογιᾶζει, πὼς σὰ δουλευτῆς, ὅπου ἔμαι στὸ παλάτι, 2085
 ἦπιασα καὶ ζγουράφισα τὸ σκιάσμα, ὅπου κράτει.
 Λὲ λέει, πὼς τὴν ἀγαπῶ, μὰ σὲ καλὸ τὸ πιάνει,
 κ' ἔτοια γλυκότη καὶ ὁμορφιά ποτὲ κακὸ δὲν-κάνει.
 Γλήγορα θὲ νὰ σηκωθῶ νὰ πῶ τὸ πὼς ἐγιάνη,
 κ' ἐπέρασέ μου τὸ κακὸ κ' οἱ πόνοι, πὸν μὲ πιάνη, 2090
 κ' εἰς τὸ παλάτι μοναχὸς νὰ πάω μὲν-ἡμέρα,
 καὶ νὰ φιλήσω ὡς δουλευτῆς τ' Ἀφέντη μου τὴ χέρα,
 γιὰ νὰ γνωρίσω καὶ νὰ δῶ, εἰς εἶντα στρατάν-εἶμαι,
 καὶ ὁ λογισμὸς, ὅπου βαλα, γῆ γιαινει, γῆ ἀρρωστεῖ με.
ΠΟΙ. Ἡ κάηλα ἢ ψωματινὴ ἐπέρασεν-κ' ἐδιάρβη, 2095
 νερὸ γυρεύγει τσι φωτιᾶς πρὶ νὰ τὸν ἀναλάβη.

2070 ὁπῶχει AB, ὅπουμπορ' να μεγιάνη X. —2073 καὶ μηδὲ γιὰτι
 ζογραφιά X. —2074 οὐδ' ὄρεξι AB, ἠσεμένα X. —2075 ἦσθαι AB,
 ἀληθινὰ X. ἀπαρθινὰ AB, τόσα AB. —2076 ἦθελε στράφην AB,
 ἦθελ' ἀστράφην X. —2079 ἀναροτᾶ X. —2080 τὴν ὀρέγουντε X.
 —2081 καὶ δὲ μανίση X, γροινιᾶ AB. —2083 κήβρε τὴ ζογραφιά της X.
 —2084 σὲ χαρά της X. —2086 τὰ κάηη καὶ ὁμορφιᾶτης X. —2087
 δὲν θέλει πῆ πὼς ἀγαπῶ AB, σὲ καλὸ τὸ βάνει AB. —2091 θὰ πάγω
 AB. —2094 ὁπόβαλα X. —2095 καίηη X. —2096 νερὸ θαχῆση
 τῆη φωτιᾶς X, στήη φωτιᾶ AB.

- Ντύνεται, καὶ σηκώνεται, καὶ ἀπήτης ἐσηκώθη,
 δὴ μέρους ἦτο σφαλιστός, καὶ ἀπόκεις φανερώθη.
 Θωροῦν-τον φίλοι καὶ ἐδικοί, παίρνου χαρὰ μεγάλη,
 πού πρώτα ἔκει δὲν ἦφινε κινέμενα νὰ προβάλῃ. 2100
 Ἦρθεν-καὶ ὁ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φίλο ἔς ἄλλα φύλλα,
 καὶ ἑκάμα νεκρανάστασι τῆς Ἀρετῆς τὰ μῆλα.
 Γρικᾶ του, καὶ ἐλογόριαζε νὰ πάῃ στὸ παλάτι,
 καὶ τὰ διατάματά διώξε, καὶ ἄλλη βουλήν ἐκράτει·
 ἐλόγιασ' ὁ Πολύδωρος τὸ πὼς κρουφὸ θὲ νὰ ναι 2105
 μαντᾶτ' ἀποὺ τὴν Ἀρετῆ, καὶ κείνο τὸν ἐγιάνε.
 Λέ' ὅτι καὶ ἂν ἐκόπιασα, θωρῶ νεκρὰ πομείνα,
 καὶ χορτασμένον ἠῦρηκα ἕναν, ὁποῦ ἐπεινά. (98)
 Γιὰ τότες μπλιὸ δὲν-τοῦ μιλεῖ, μὰ λόγιασε πὼς ἔχει
 μαντᾶτ' ἀποὺ τὴν-Ἀρετῆ, ὥστε νὰ τὸ κατέχη. 2110
 Στολίζειτ' ὁ Ρωτόκριτος νὰ πάῃ στὸ παλάτι,
 μὲ ταπεινότη κίνησε, καὶ μ' ἔγνωιν ἐπορπάτει.
 Ἦβανε χίλιους λογισμοὺς, εἶντα ν' ἀποφασίση,
 καὶ εἶντα νὰ κάμῃ πρὸς αὐτὸ τῆς Ἀρετῆς ἢ κρῖσι.
 Δὲ θέλει παρὰ μιὰ φορὰ νὰ τὴν ἀναντρανίσῃ, 2115
 καὶ ἂν ἔχη μάχη πρὸς αὐτό, νὰ δῆ νὰ τὴ γνωρίσῃ,
 καὶ ἀπόκεις μπλιὸ νὰ μὴ στραφῆ στὸν-τόπο πού ἔκεινη,
 νὰ καίγεται ὀλομόναχος ἔς τὸ ἀγάπης τὴν ὀδύνη.
 Ἐσίμωσε τοῦ παλατιοῦ, ἀνέβηκε τὴ σκάλα
 ἐκείνης, πού τὸν-πότιζε τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα, 2120
 καὶ μπαίνει μέσα, χαιρετᾶ σὰ δουλευτῆς τὸ Ρῆγα,
 πρὸς τὴν μερὰ τῆς Ἀρετῆς ἐστράφηκεν ὀλίγα·
 καὶ κείνη μὲ τὴν-πονηριά δὲν ἤθελε γιὰ πρώτη
 νὰ δεῖξῃ, τοῦ Ρωτόκριτου πὼς ῥέγεται τὴ νιότη.

2098 ζημιὸ X. —2100 ἔφινε AB, ἄφηνε X. —2102 Ἦρθεν ὁ φη-
 λος X. —2105 ἐλόγιασ' AB. —2106 ἀπότης ἀρετῆς X, γιὰ κείνο AB.
 —2107 λέγει ὅτι κινεκόπιασα οὐλα X. —2108 ἕνα, πού τόσο ἐπεινά AB.
 —2109 καὶ ἐλόγιαζε AB. —2110 κρουφὸ μαντᾶτο τὸ Ἀρετῆς AB.
 —2114 πρὸς αὐτὸν AB. —2116 αὐτὸν ABX. —2118 τὸ καίμιν AB.
 2120 σεκῆν X, κείνη AB. —2121 ἐμπαίνει AB. —2122 μερὰ X.
 —2124 νὰ δῆ τὸ πὼς ὤρεκτηκε τοῦ Ρώκριτου νῆ νειότη AB.

- Ἐγλόμιανε κ' ἐκρύγιανε, τὴν ἴδιαν ὥρα πάλι 2125
 ἐξάψα, ξεκοκίνισα τὰ πλουμιστὰ τῆι κάλλη,
 ἀνοῖγαν-καὶ σφαλίζασι τὰ φύλλα τῶι καρδιᾶς τῶι,
 καὶ μὲ τὴ προίκαν ἦτονε συγκερασιτῆ ἤ χαρά τῶι.
 Στοῦ πόθου τὰ μεροδέματα εἶχε χαρὰ μεγάλη
 νὰ βλέπῃ ἕναν-π' ἀγαπᾶ μ' ἔτοια μορφιά καὶ κάλλη. 2130
 Μ' ὡς εἶχε βάλει εἰς τὸ νοῦ, κ' ὡς ἤθελε λογιᾶσει, (99)
 ποῖα στράτα μέλει νὰ κρατῆ καὶ ποῖα βουλή νὰ πιάσῃ,
 νὰ βγῆ τὸ πρᾶμα μὲ τιμῆ, ὅπου 'βαλε στὸ νοῦ τῆι
 καὶ νὰ γενῆ μὲ τὴν εὐκὴ μάννας καὶ τοῦ κυροῦ τῆι,
 χολικιασμένη πόμενε, καὶ πόλεμο μεγάλο 2135
 εἶχε στὰ φύλλα τῶι καρδιᾶς γιὰ τὸ 'να καὶ γιὰ τ' ἄλλο.
 Κρουφὰ τὸν ἀνεντράνιζε, κ' οὐδὲ πολλὰ συχναίξει,
 ἀκάτεγῃ 'ς ἔτοια δουλειὰ καὶ δίχως πόθο μοιάζει.
 Κ' ἐκεῖ, πὺ πάντα σὰν-κερὰ ἀνέγνοια τὸν ἐθώρει,
 ἐδὰ κλιτὰ καὶ ντροπιαστὰ τὸν ἤβλεπεν ἡ κόρη, 2140
 κ' εἰς ἔτοια χροειὰν ἀντρεύγετο νὰ τῶι βουηθῆσ' ἡ γνῶσι,
 καὶ τὴν ἀγάπ' ἔτσ' εὐκόλα νὰ μὴν-τοῦ φανερώσῃ,
 νὰ τότε σύρῃ τὸν-καιρό, ὅπου μορεῖ νὰ σώσῃ,
 καὶ τὰ κρουφὰ τῆς' ὁ Ρώκριτος ποτὲ νὰ μὴν-τὰ νιώσῃ.
 Μὰ τοῦτο σφαίν' ὅποιος τὸ πῆ, ὁ πόθος δὲν-κομπώνει, 2145
 μὰ ὅποια ἀγαπᾶ στὸν ἀγαπᾶ γοργὸ τὸ φανερώνει.
 Ἦρχισεν ὁ Ρωτόκριτος τοῦ Παλατιοῦ συχναίξει,
 κ' οὐδὲ τὰ πίσω συντηρᾶ, μουδὲ τὰ 'μπρὸς λογιᾶζει.
 Κ' αἰμιὰ φορὰ μὲ φρόνεψι τὴν-Ἀρετοῦσα θώρει,
 γιὰ νὰ γνωρίσ' εἶντα καρδιὰ κ' ὄρεξιν ἔχ' ἡ κόρη, 2150
 κ' ἂν ἔχῃ μάχη καὶ κακιά, κ' ἂν εἶναι μανισμένη,
 καὶ τέτοι' ἀπόφασ' ἦστανε μὲ φόβον-κ' ἀνιμένει.
 Τὴν-πρῶτ' ἐστράφ' ἀπὸ λιγοῦ, τὴ δεύτερη πληθένει,
 τὴν-τρίτη παίρν' ἀποκοττιὰ, πλιὰ παραμπρὸς ἐμπαίνει.

2126 ἐκοκινῆσασι X, τὰ πλουμισμένα κάλλη AB. —2128 ἦτανε X.
 —2130 μετίτια ὁμορφα κάλλη X. —2132 πρέπῃ X. —2133 ὀπόβαλε
 X. —2135 Χλομὴ καὶ ἄσπρη X. —2137 οὐδὲ πολυσυχναίξει AB.
 —2141 Κησιετια χροῖα ἀντρεῖβετο X. —2142 νὰ μὴν τηφανερώσῃ X.
 —2145 σφαλῆ ὅποιος τοπῆ X, ὅπου τὸ πῆ AB, (κ' ὀπόθος δὲν κομπώνῃ)
 X. —2147 ἄρχιζε κροτοτόκριτος X. —2151 γροινιασμένη AB. —
 2153 ἀπόληγο X.

- Δέ τη καὶ ξαναδέ τηνε, ἀρχίνισεν-κ' ἡ κόρη, (100) 2155
 κ' ἐσυχνοστρέφετο κὶ αὐτή, μὲ σπλάχνος τὸν ἐθώρει.
 Κεῖ ποῦ λεγε νὰ κρατηχῆ, καιρὸς πολὺς νὰ διάβῃ,
 Ἐρωτας τὸ ἦφτε τῆ φωτιά, κ' ἦστεκε ν' ἀναλάβῃ.
 Ἐθώρειεν-τὸ Ρωτόκριτο, πὼς ἦτον-κ' ἐλυπάτο,
 καὶ μὲ τὴν ἄκρα τ' ἀμματιοῦ συχναῖα τοῦ πιλογάτο. 2160
 Εἰς κάποιο μὸδο γεῖς τ' ἄλλοῦ ἦπαιζε μὲ τ' ἀμάτι,
 ὁποῦ γνωρίσασι κ' οἱ δυό, πὼς μιὰ φιλιὰ τὸ ἐκράτει.
 Ἦμοιασεν ὁ Ρωτόκριτος κεινοῦ τοῦ στρατολάτη,
 ποῦ λαχε ἔς περιποταμιὰ νερὸ θολὸ γεμάτη,
 κὶ ὡς τήνε δῆ φοβᾶται τη, δειλιᾶ νὰ τὴν-περάσῃ, 2165
 μὰ βιάζεται, κὶ ἀποκοττᾶ νὰ τήνε δικιμάσῃ,
 κὶ ἀγάλι ἄγάλια πορπατεῖ, ζάλο καὶ ζάλο κάνει,
 νὰ δῆ τὸ βάθος τοῦ νεροῦ βέργα κρατεῖ καὶ βάνει,
 πάντα τὰ βέργας ἀκλουθᾶ, καὶ κείνη τιμονεύγει,
 τὴν-πλιὰν ἀνάβαθη μερὰ καὶ πλιά ἴφκολη γυρεύγει· 2170
 κὶ ἀπήτης δῆ καὶ καλοδῆ, καὶ λίγο βάθος ἔχει,
 περνᾶ, ξαναπερνᾶ τηνε, καὶ φόβο μπλιὸ δὲν ἔχει.
 Ἐτὸ αὐτεινοῦ τὰ μέλη ντου ἐτρέμαν-κ' ἐδειλιαῖσα,
 τὴν-πρώτην ὁποῦ στράφηκε, κ' εἶδεν-τὴν Ἀρετοῖσα,
 κὶ ἀγάλι ἄγάλια ἀρχίνισεν ἀποκοττιὰ νὰ παίρνῃ, 2175
 νὰ συχνοπυαίνῃ στοῦ Ρηγὸς καὶ νὰ σπουδογιαγέρνῃ·
 καὶ δικιμάζοντας κὶ αὐτὸς τὸ βάθος τῶν-κυμάτω,
 ἦδρεν ἀνάβαθα νερά, καὶ μπλιὸ δὲν ἐφοβᾶτο.
 Ἐγνώρισ' ὄχ τὰ μάτια τῆ τὸν-πόθο τὸ καρδιᾶς τσι (101)
 κὶ ὄχ τὴ γλομάδα τὴν-πολλὴ κὶ ὄχ τὴν ἀδυναμιὰ τσι 2180
 τὸ πρᾶμα μπλιὸ δὲν-εἶ χωστὸ στὸν-ἕνα καὶ στὸν-ἄλλο,
 γιὰτὶ γνωρίσανε κὶ οἱ δυό, πὼς πορπατοῦ ἕνα ζάλο.

2157 κεῖ ποῦ ἠελε νὰ κρατηχῆ AB. —2160-1 ματιοῦ, μάτι ABX.
 —2161 τρόπο AB. —2162 ἐγνωρίζασι AB. —2163 Ομοιασε κιοροτο-
 κριτος X, στρατηλάτη AB. —2164 εἰς ποταμιὰ θολὴ κ' εἶναι νερὸ γε-
 μάτη AB, γιομάτη X. —2165 τηνηδὴ X. —2166 δοκιμάσῃ X, νὰ
 μπῆ νὰ δικιμάσῃ AB. —2169 τὴ βέργα X. —2170 μερὰ X.
 —2171 πὼς λίγο βάθος X. —2172 καὶ πλιὸ φόβο δὲν ἔχει X.
 —2179 ἐγνώριζε σιὰ μάτιά της AB. —2180 κ' εἰς τὴ-κ' εἰς τὴ AB.
 —2181 κρηφὸ X. —2182 προβατοῦ X.

- Ἡ Ἀρετή, ὅσο μπορεῖ, ἤπασκε νὰ τὸ χώνη,
 μὰ ὁ Ἔρωτας ὁ πύβουλος τήνε ξεφανερώνει.
 Κι ὅσο μὲ γνῶσι πονηριᾶς νὰ κουρφευτῆ γυρεύγει, 2185
 ὁ πόθος τῆ φανέρωσε, ἢ ἀγάπη μαντατεύγει.
 Τὰ ἔχουσι μὲς' στὸ λογισμὸ κινεῖς δὲν-τὰ κατέχει,
 μηδ' ἄλλος τοῦτα τὰ γρικᾶ, μόν' ὅποιος ἔγνοιαν ἔχει.
 Ἡ Νένα ντῆς τὰ κάτεχε, κι ὁ φίλος τοῦ ἔρωτᾶρι
 κ' ἐσφάζουνταν καθημερνὸ γιὰ τὰ δικὰ ντῶς βάρη. 2190
 Μπλιὸ ἢ ἀρμηνεῖές τῶς δὲ μποροῦν ὄφελος νὰ τῶς κάμου,
 προξενητάδες μοναχοὶ θεὸ νὰ ἴν οἱ δυὸ τοῦ γάμου.
 Ἐκρούφανεντρανίζασι, κ' ἐκρουφοσυντηροῦσα,
 γέλιο δὲ δείχνει ὁ γεῖς τ' ἄλλοῦ, μηδὲ ποτὲ μιλοῦσα.
 Ἐδέτζ' ἐπέρναν ὁ καιρὸς, τ' ἀμμάτια ἴσανε μόνο, 2195
 πὺ μολογοῦσαν-τοὶ καρδιᾶς τὰ πάθη καὶ τὸν-πόνο.
 Τ' ἀνάβλεμμα τῆς Ἀρετῆς εἶναι στὸ ναὶ κ' εἰς τ' ὄχι,
 μὲ φρόνεψι τὸ κάρβουνο εἰς τὴν ἀθάλη τό ἔχει.
 Δὲ θεὸ νὰ δεῖξῃ, κ' εὐκόλα ὁ πόθος τὴν ὀρίζει,
 μὲς' ἄφτει βράζει ἢ φωτιά, μ' ἀπόξω δὲν-καπνίζει. 2200
 Καὶ μ' ὄλο π' ὁ Ρωτόκριτος ἐγνώριζε, κ' ἐδώρει,
 πὺς σπλαχνικὰ συχνὰ συχνὰ ἀνετρανίζ' ἢ κόρη
 ποτὲ ντου δὲν ἀποκοττᾶ λόγο νὰ τοὶ μιλήσῃ, (102)
 γιὰτὶ γυρεύγει πλιὰ καλὰ τὴν-κόρη νὰ γνωρίσῃ.
 Κι ὅλα τ' ἀνετρανίσματα, πὺ διδ' ἢ Ἀρετοῦσα, 2205
 ἢ τάξι κ' ἢ γλυκότητα πάντα τὰ συγκεροῦσα,
 κι ὄγια τιμὴ κι ὄγια βγενιὰ κι ὄγια μεγαλωσύνη
 νὰ τὴ γνωρίσῃ ἔτσι καλὰ ἀκόμη δὲν ἀφίνει,
 καὶ μ' ὄλο πὺ ἔχε πεθυμὰ νὰ τότε κάμη ταίρι,
 θέλει καὶ τοῦτο ὁ καιρὸς μὲ γνῶσι νὰ τὸ φέρῃ. 2210

2183 ὅσο μπόρουνε X, ὅσο μπορεῖ AB, νὰ τοῦ χώνη AB. —2185 πλιὰ
 μὲ πονηριᾶς X. —2186 τὰ φανέρωνε AB. —2192 μοναχὰ AB, κ' οἱ
 δυὸ AB. —2194 μὰ γέλιο δνε δίχναση X. —2195 ἦτανε X.
 2199 ὀτη εὐκόλα X. —2200 μέσα εἶχε βράσι καὶ καῦμό, κ' ἀπόξω
 δὲν καπνίζει AB. —2202 σηχνὰ σηχνὰ X. —2204 γιὰτ' ἠθέλεπλιὰ
 φανερά AB. —2205 πούδινη X. —2207 κῆως γιὰ X. —2210 κ' ἐ-
 οὔτον AB.

- Ἐθώρειεν-τον ἑνεπέυετο, κ' ἐκεῖνο τήνε σώνει,
καὶ δίχως σπούδα σιγανὰ νὰ φτάξῃ τὸ ζυγώνει.
Κ' εὐρίσκετο ὁ Ρωτόκριτος μέσα στὸ ναὶ κ' εἰς τ' ὄχι,
ὄρες ἔς ἀέρα δροσερό, κ' ὄρες ἔς φωτιὰ καὶ λόγη.
Ἦτρεμε κ' ἐφοβάτονε, κ' ἐβλέποντο μὴ σφάλῃ 2215
νὰ δεῖξῃ τὸν ἀδιάντροπο ἔς ἔτοια κερὰ μεγάλη,
καὶ πάντα μὲ κλιτότητα καὶ μὲ ταπεινοσύνη
ἐθώρειε κὶ ἀνεντρονίζε τὴν ὁμορφιὰν ἐκεῖνη.
Κ' ἤλεγε μέσ' στὸ λογισμό, **ΡΩΤ.** Κατέχω καὶ γνωρίζω,
κὶ ἄξος δὲν εἶμαι ἄ γὰρ ποτὲ ἔτοϊαν-κερὰ νὰ δρίζω 2220
καὶ νὰ τὴν-κάμω ταίρι μου· καὶ τὸ λοιπὸ τυχαίνει
ὁ δουλευτῆς σὰ δουλευτῆς εἰς τὴν-κερὰ νὰ πηαίνει.
Τοῦτο μὲ σώνει κὶ ἄς περνῶ, σώνει με κὶ ἄς κατέχω,
πὼς ρέγεται νὰ μὲ θωρῇ, κέρδος μέγανον ἔχω.
Καὶ τίβοσ' ἄλλο ἀπ' αὐτῆ δὲ μοιάζει ν' ἀνιμένω, 2225
τοῦτο ἄς ἔχω γὰρ θροφή νὰ τρώγω νὰ χορταίνω.
ΠΟΙ. Ὅποιοι ἀγαποῦσι γκαρδιακά, παρηγοριὰ μεγάλη (103)
παίρνου νὰ βλέπ' ὁ γεῖς τ' ἄλλου τῶν ἀμματιῶ τὰ κάλλη.
Χαίρουντ' ἀναγαλλιούσινε μὲ τὴ θωριὰν ἐκεῖνη,
κ' ἂ θέλου νὰ στραφοῦν-κὶ ἄλλου, ἡ ἀγάπη δὲ τζ' ἀφίνει. 2230
Ἔτσι ἔτον στὸ Ρωτόκριτο, ἔτσι στήν Ἀρετοῦσα·
μὲ τὴ θωριὰν ἐθρέφουνταν, μὲ μαστοριὰ περνοῦσα,
δασκαλικά πορεύγουντα, μ' ὄλον ἀπὸν ν' ἡ πρώτη,
ποὺ μπῆκε ἔς ἔτοια βάσανα ἡ-ἄπραγῆ ντως νιότη.
Μὴν-τὸ κρατεῖτε γιὰ πολὺ, μὴν-τὸ θαμάζεστ' ὄλοι, 2235
τοῦτες οἱ τέχνες βρίσκονται ἔς τσι φύσις τὸ περβόλι·

2211 Ἐθώρειετο AB, κ' ἐκηνο τῆς ἐσόνῃ X. — 2212 θὰ φτάνη τα
ζηγόνῃ X. — 2213 καὶ βροίσκετο ὁ ρόκριτος X. — 2214 ὄρες ἀέρα δρο-
σερὸ κὶ ὄρες φωτιὰ καὶ λόγη X, κ' εἰς λόγη AB. — 2215 Ἦτρε-
με, καὶ φοβότουνε καὶ βλέπέτο X. — 2217 γλικότητα X. — 2219
μέσ' τοῦ λογισμοῦ AB. — 2223 μουσόνῃ X, καὶ κατέχω AB. — 2225
τίβετσι AB, δεμπρέπη X. — 2226 ἐτοῦτο ἄς ἔχω AB. — 2227 καρ-
διακά AB. — 2228 ὄῃς τ' ἀλοῦ X, νὰ βλέπουν εἰς τοῦ ἀλοῦ AB, ὁμ-
ματιῶν ABX. — 2229 ἀναγαλίαζοντε X. — 2230 νὰ ἡδοῦ ἀλοῦ X.
— 2231 Ἦτζη ἡστοροτόκριτο X. — 2232 μαστοριὰ AB. — 2233 πού-
το AB. — 2234 ἡμορφήτους X. — 2235 θαυμαζεσ τ' X, θαυμά-
ζετε AB. — 2236 ἡ πόρες βρίσκοντε τζη φήσης X. —

- κ' εἰς πράματα πολλῶ λογῶ π' ἄθροπος δὲν-κατέχει,
 κἰ οὐδ' ἤπραξε μουδ' εἰδέν-τα ἢ φύσι μάθησ' ἔχει.
 Σάν-τὸ μωρό, ὁποῦ κιανεῖς φαητὸ δὲν τ' ἄορμηνεύγει,
 καὶ κείν' ὅτ' ὥρα γεννηθῆ νὰ βρῆ βυζὶ γυρεύγει, 2240
 [ἀπ' τὴν-κοιλιά τσι μάννας του ἢ φύσι δασκαλεύγει,
 καὶ τὸ βυζὶ γιὰ ζῆσίν-του νὰ τό βρη πασπατεύγει,]
 καὶ δίχως νά'χη δάσκαλο μὲ μάθησι γεννᾶται,
 κλαίει, γυρεύγει τὸ βυζί, κ' ἢ μάννα τὸ λυπᾶται.
 Κι ἂν εἶναι καὶ γιαμιὰ γιαμιὰ γάλα δὲν-τὸ ταῖση 2245
 στὸ στόμα τὰ δαχτύλια ντου βάνει νὰ πιπιλίση.
 Δείχνει τὴ χρεῖαν-του τὸ ζιμιό, καὶ μολογᾷ τὰ θέλει,
 μ' ὄλον ἀπού' ν' ἔτσ' ἄφαντο καὶ βρέφος καὶ κοπέλλι.
 Ἔτσι 'ναι κ' εἰς τὸν ἄγγουρο κ' εἰς κόρη, ὄντεν ἀρχίσου
 φιλιὰ νὰ κάμουν-τὸ' ἔρωτιᾶς, κ' ἐμποῦσι ν' ἀγαπήσου. 2250
 Μ' ὄλον ἀπού' ν' ἢ πρώτη ντως, καὶ μάθησι δὲν ἔχου,
 τὸ κάνει χρεῖα 'ς ἔτοιες δουλειῆς γνωρίζουν-καὶ κατέχου.
 Δάσκαλος εἶν ὁ Ρώκριτος, κ' ἢ-Ἀρετοῦσα πάλι
 χώνει τὸν-πόθο φρόνιμα σάν νὰ 'τον-καὶ μεγάλη,
 κἰ ὡσὰ νὰ θέλασι βρεθῆ ἄλλη φορὰ καὶ λάχει (104) 2255
 εἰς ἔτοιο πόλεμο, γρικοῦν εἶντα ζητᾷ ἔτοια μάχη.

2237 Καὶ πράματα X. —2238 μάθησι ἢ φύσις ἔχει AB, κ' ηφῆσις X.
 —2240 κειὸ X. —2241-2242 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου X,
 ἄνευ χώρου κενοῦ. —2245-6. Δὲν ὑπάρχει τὸ δίστιχον εἰς τὸ χειρόγρα-
 φον X, οὐδὲ ὑπελείφθη χώρος κενός. —2247 χρεῖαν του ABX, τὸλητὸ X.
 —2249 καὶ κόρη AB, ὄνταρχήσου X. —2250 κιαγαπίσου X. —2253
 ὁ ἔρωτας X. —2254 κρήβη X. —2256 ἡστέτιον X.



ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

B

Μέσα σὲ τοῦτον-τὸν-καιρὸ ἦρθεν ἐκείνη ἡ-ώρα
νὰ μαζωχτοῦν οἱ στρατηγοί, ν' ἀναγαλλιᾶσῃ ἡ Χώρα,
νὰ κονταροχτυπήσουσι, τὰ δῶρα νὰ κερδαίσου,
νὰ τιμηθοῦσιν οἱ καλοί, νὰ ντροπιαστοῦ ὅσοι πέσου.
Ἐκάτεχ' ὁ Ῥωτόκριτος κείνο, πὸν διαλαλήθη, 5
κ' εἰσὲ μεγάλη πεθυμιὰ παρ' ἄλλον ἐκινήθη
νὰ δικιμάσῃ καὶ νὰ δῆ μ' ἄλογο καὶ κοντάρι,
ἂν εἶν-καλὸς νὰ πολεμᾷ σὰν-κι ἄλλο παλληκᾶρι.
Καὶ λέει τοῦ Πολύδωρου τότες τὴν ὄρεξίν-του,
καὶ φανερώνει τὰ θελε ζητῶντας τὴ βουλήν-του. 10
Ὁ φίλος του σὰ φρόνιμος, πὸν πάντα δυσκολεύει
τὰ ἔχεν ἐκείνος ὄρεξι καὶ κείνα, πὸν γυρεύγει,
κ' ἤπασκε πάντα νὰ σβηστῇ ὁ λογισμὸς ὅπ' ἔχει,
καὶ τὴν ἀγάπη τὸ Ἄρετῆς νὰ μὴν-τήνε ξετροχέη,
κατέχοντάς τον δυνατὸ παρ' ἄλλο καβαλλάρι 15
ἐλόγιασε, πὸς τὴν-τιμὴ ἀπ' ὅλους θέλει πάρει,
καὶ τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ μὲ νίκος νὰ κερδαίσῃ
κ' ἡ-Ἄρετοῦσα ἔς πλιά φιλιά κι ἀγάπη νὰ μπερδέσῃ.
Γιὰ αὐτὸς πολλῶ λογιῶ ἀφορμὲς καὶ δυσκολιὰς τοῦ βάνει,
γιατὶ δὲν-τό ἔχεν-ὄρεξι νὰ πάρῃ τὸ στεφάνι. 20
Λέει τ' **ΠΟΛ.** "Α θέλῃς τὴ βουλή τοῦ φίλου τοῦ καλοῦ σου
ἄς τὸ κονταροχτύπημα, ὅπου βαλεν ὁ νοῦς σου,

1, Τὸ χειρόγραφον ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοπῆς οὐδὲ διαιρέσεως ἐξακολουθεῖ, ἐν ᾧ αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματος ὡς ἐξῆς ΤΟΥ ἘΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ. Τὸ χειρόγραφον ἔχει ἄλλην διαίρεσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ στίχου 95 μὲ τὸν τίτλον ἌΡΧΗ ΤΗΣ ΓΗΘΟΣΤΡΑΣ. 5 ἐκὸ X. — 6 παρα ποτὲ X. — 11 πάντα του X. — 12 τᾶξεν ἐτοῦτος AB. — 13 ἤπασκε AB, καὶ πάντα τὸν ἀρμηνεβε ἡς ὅτι κίαν κατέχει X. — 15 Καὶ ξέροντάς τον X. — 17 χρυσὸ AB. — 19 Γηαυτὸς σε τούτο ἀφορμὲς X. — 22 ἄφς AB,

γιατί ἂ θελήσ᾽ ἢ μοῖρά σου καὶ τὸ στεφάνι πάρης, (105)
 καὶ δεΐξης ἀντρεία πολλή στ᾽ ἄλογο καβαλλάρις,
 ὁ Ρῆγας εἶναι φρόνιμος καὶ θέλει τὸ λογιάσει, 25
 πὼς ἦσουν ὁ τραγουδιστής, ὁπού βαλε νὰ πιάσῃ.
 Γιατ᾽ ἄλλος εἰς τὴ Χώρα μας δὲν εἶναι σὰν ἐσένα
 στὴν ἀντρεία, καὶ μολογᾷς καὶ δείχνεις τὰ χωσμένα,
 καὶ κείνο, πού γιὰ λύπησι ἢ-᾽Αρετὴ κρουφεύγει,
 καὶ νὰ μποδίση τὸ κακὸ μὲ φρόνεψι γυρεύγει, 30
 μὲ πελελὴν ἀποκοιτιὰ θὲς νὰ τὸ φανερώσης,
 νὰ μὴ μπορῆς νὰ κρουφευτῆς μπλιὸ μηδὲ νὰ τὸ χώσης.
 Ἐσύ᾽σαι, ἀδέρφι, δυνατός, μὰ ᾽σουν χωστός ὡς τώρα,
 δὲ σὲ κατέχουν-παρὰ ᾽γώ, ἀπ᾽ ὅσοι ᾽ναι στὴ Χώρα.
 Κι ὄλ᾽ ἔχουν ἔγνοια καὶ ρωτοῦν ἀπὸ τὴν-ῶρα κείνη, 35
 ὁπού ᾽ς τοῖ δέκα θάνατος καὶ λαβωμὸς ἐγένη·
 καὶ τὸ σὲ δοῦ καὶ μ᾽ ἀντρεία κερδαίσης τὸ στεφάνι,
 κείνοι πού χάσαν-το᾽ ἐδικούς, κι ὁ πόνος τως τοῖ πιάνει,
 θέλου φωνιάξει τοῦ Ρηγός, ὁπού τὰ δίκαια κρίνει,
 γιὰ κείνους, ὁπού σκότωσες, νὰ κάμη δικιοσύνη, 40
 καὶ θέλει δεῖ κακομοιριᾶς μεγάλες τὸ κορμί σου,
 καὶ τὰ τραγούδια κι οἱ σκοποὶ σὲ κλάημα νὰ γυρίσου.
 Πιάσ᾽ τὴ βουλή μου, ἀδέρφι μου, δέ τη καλὰ ᾽φουγκροῦ τη,
 ἄς τὸ κονταροχτύπημα γιὰ τὴ φορὰν ἐτούτη.
 Τὸ πρᾶμα εἶναι σύνωρο, κι ἀκόμ᾽ οἱ πονεμένοι 45
 εἶναι θλιμμένοι σκοτεινοὶ καὶ μαυροφορεμένοι.
ΠΟΙ. Ὁ Ρώκριτος, πού πεθυμιὰν εἶχε νὰ τότε δοῦσι (106)
 τ᾽ ἀμμάτια, πού τοῦ δίδουσι πνοή, καὶ τότε ζοῦσι,
 τὸ πὼς ἐκαβαλλίκεψε, κ᾽ ἤπιασε τὸ κοντάρι
 γιὰ τὸ στεφάνι, ὁπού καμε, ἄλλος νὰ μὴν-τὸ πάρη, 50

24 τὴναντριά πολλή X. — 26 ποσήσε X. — 28 κρηνα X. — 29 λή-
 πησες X. — 32 οὐδέναντολοσης X. — 34 κατέχω AB. — 35 θοροῦ
 ἠδοῦ X, πὼς AB, Κησὰ σε X. — 37 νηκίσης X. — 38 ὁ πόνος σου
 τοὺς πιάνει X. — 39 στοῦ Ρηγός AB. — 40 σὲ κήνους X. — 41 θέ-
 λεις δῆ... στὸ κορμί σου AB. — 42 σ᾽ κλάϊματα AB. — 43 φουγγροῦ-
 τη X. — 44 ἄψ τὸ AB. — 45 ἦν προχτεσινὸ X. — 47 Ὁ ἐρόκρι-
 τος X. — 48 πού τοῦ δίδασι θροφή κι ὁπού τὸν ζοῦσι AB, δίνουσι X.
 — 50 πόκαμε X.

κ' οὐδὲ νὰ κανκιστῆ κιανεὶς πὸς στήν-Ἀθήνα μέσα
 τέτοι' ἀκριβὰ χαρίσματα οἱ ξένοι τὰ κερδαῖσα,
 Λέει, **ΡΩΤ.** Πολύδωρ' ἀδερφέ, τὰ μοῦ μιλεῖς γρικῶ τα,
 θυμοῦμαι τὰ διατάματα τὰ ἴστερα καὶ τὰ πρῶτα,
 καὶ σμίγω κεῖνες τὸ ἔμιλλες μὲ τοῦτα, πὸν μοῦ λέγεις, 55
 κ' εὐρίσκω ποιᾶ ναι ἡ-ἀφορμή, ὅπου μὲ δυσκολεύγεις.
 Κ' ἐγὼ στὸ νοῦ μου τό βάλαι νὰ κονταροχτυπήσω,
 καὶ γιὰ θανάτους ἕκατὸ μπλιὸ δὲ γιὰ γέρον' ὀπίσω.
 Κι ὁ τι κι ἄ μοῦ περ σήμερο, πρᾶμά ναι πὸν δὲ μοιᾶζει,
 κι ὁ Βασιλῆς οὐδὲ κιανεὶς μπλιὸ τοῦτα δὲ λογιᾶζει. 60
 κι ἄφης τ' αὐτάν' ἄ μ' ἀγαπᾶς, φίλε μου, νὰ περάσου,
 θωρῶ τὴ φρονημάδα σου, γρικῶ τὴν-πονηριά σου·
 κατέχω τοῦτα, πὸν μοῦ λές, κι ὅπου μ' ἀναδιβάνεις,
 κι ἄφης τα νὰ περάσουνε, γιὰτὶ τὸν-κόπο χάνεις.
 Γιὰ πέ μ', ἄ θέλ' ἡ μοῖρά μου, καὶ κάμη νὰ νικήσω, 65
 καὶ τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ ἄλλου νὰ μὴν-τ' ἀφήσω,
 ποιᾶ μεγαλύτερη χαρὰ μπορεῖ νὰ δῆ ἡ καρδιά μου,
 σὰν νὰ ἔχω τζόγια, πού καμε μὲ πόθον ἡ Κερά μου;
 νὰ παίρνω σὰν-παρηγοριά στὰ πάθη νύχτα μέρα,
 μὲ τὸ στεφάνι, πού πλεξε ἡ μαρμαρένια χέρα; 70
 νὰ τὸ θωρῶ ταχιά κι ἀργά, κ' εἰς τὰ προσκέφαλά μου
 νὰ τὸ ἔχω μὲ πολὺν χαρὰ ὀληνυχτὶς κοντά μου;
 καὶ μετὰ κεῖνο νὰ περνῶ, ὥστε νὰ παραδώσω,
 (107)
 κι ὥστε νὰ φέρουν οἱ καιροὶ τὴ ζῆσι νὰ τελειώσω;
 Ταῖρι νὰ κάμω ἔτοιαν-Κερά ἐμπόρεσι δὲν ἔχω, 75
 τὸ θέλουν ἄλλοι νὰ μοῦ ποῦν, γνωρίζω καὶ κατέχω.
 Κι ἀπῆς σὲ πράματα ψηλὰ δὲ φτάν' ἡ μπόρεσί μου,
 σκιὰς μὲ τὰ καμωσοῦδια τζι νὰ θρέφω τὸ κορμί μου.
 Ὅσους κι ἄ δῶ τοῦ παλατιοῦ ὡς καὶ μικρὸ ζαγάρι,
 μοῦ δίδουν ἀναγάλλιασι γιὰ τὴ δική τζι χάρι. 80

51 κ' οὐδὲ νὰ κανκηθῆ AB, νὰ πενεθῆ X. — 60 κιοβασιλιάς εὐδὲ
 κινήσῃ ἐτούτα δελογιαζῆ X, οὐδ' ἄλλος τως AB. — 61 αὐτοῦνα X.
 — 65 πέσμου X. — 66 χρυσὸ AB, νὰ μιναφήσω X. — 68 κυρὰ
 μου X. — 70 πόπλεξε X. — 72 νὰ τὸ κρεμῶ κι' ὀληνυχτὶς νὰ βρῖσκε-
 ται κοντάμου AB. — 76 νὰ τὸ ποῦν AB. — 77 πράματᾶμαστα X.
 — 78 σκιὰς μετηντζόγια πόκαμε ναθρέφο τὴ ζοῆ μου X, ἄς θρέφω AB.
 — 80 μὸν δῆγη X.

κ' ἕνα στεφάνι σάν αὐτό, ἄν-τύχη καὶ μοῦ μέλλη,
 ἢ πεθυμιὰ ἀναπεύγεται, προῦμ' ἄλλο μπλιὸ δὲ θέλει.
ΠΟΙ. Σάν εἶδεν ὁ Πολύδωρος, τὸ πὼς τὸν-κόπο χάνει,
 κὶ οὐδ' ἄρμηνεὶ οὐδὲ διάταμα ὁ φίλος μπλιὸ δὲν-πῶνει,
 ἀφίνει τὰ διατάματα καὶ τ' ἄρμηνέματά ντου, 85
 τσ' ἀγάπης ἔχου δύναμι πλιὰ παρὰ τὰ δικά ντου,
 κὶ ἀλλάσσει νοῦ καὶ λογισμό κὶ αὐτὸς τὴν-ῶρα κείνη,
 καὶ σ' ἔτοια χρεῖα μοναχὸ τὸ φίλο δὲν ἀφίνει.
 Λογιάζει γιὰ τὴ φορεσά, πὼς νὰ τοῦ τήνε κάμη,
 γιὰ νὰ ν' ἢ πλιὰ ὁμορφύτερη ἐκεῖ, πού θὲ νὰ δράμη. 90
 Ἄσπρ' ἀργυρὴ μὲ τὰ χρυσά ἢ φορεσά ντου γίνη,
 ἄλλη καμιὰ ὁμορφύτερη δὲν ἦτον ἀπὸ κείνη.
 Κουρφὰ καταδινιάζει τον, πόθο μεγάλο βάνει,
 καὶ πᾶσκει νὰ βῆγῃ νικητὴς νὰ πάρῃ τὸ στεφάνι.
 Ἦρθεν ἡ-ῶρα κὶ ὁ καιρὸς ἤφταξε καὶ σιμώνει, (108) 95
 καὶ πασανεὶς τὸ φίλον-του μὲ πόθον ἀρματώνει,
 ὦρισ' ὁ Ρῆγας νὰ γενῆ ἕνα ψηλὸ πατάρι,
 ἐκεῖ πού θὲ νὰ μαζωχτοῦ νὰ τρέξουσι καβαλλάροι.
 Τάβλες καὶ τραβες καὶ καρφιὰ καὶ τέχνη τῶ μαστόρω
 ἔξετελειῶσα, ὅτι θελε ὁ Ρῆγας εἰς τὸ φόρο. 100
 Καὶ μὲ χρυσά καὶ μ' ἀργυρὰ τριγύρου τὸ στολίζου,
 κ' ἐλάμπασινε τὰ θροنيὰ, κ' οἱ τόποι, πού καθίζου·
 ἡ-ῶρα ἢ πεθυμητικὴ ἦρθεν, ὅπ' ἀνιμένα,
 νὰ δεῖξουν-τὰ καμώματα ὅλοι τὰ παινεμένα.
 Μὲ βούκιν' ἀπὸν τὴν αὐγὴ στὴ Χώρα διαλαλοῦσι 105
 οἱ ἀνήμποροι καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ φυλαχτοῦσι·
 κὶ ἂν εἰς τὸ φόρο γῆ μωρὸ γῆ ἀνήμπορος προβάλλῃ,
 κὶ ἀπὸ κινένα σκοτωθῆ, φονιὰ μὴν τότε βγάλλῃ.

81 ἂν εἶν καὶ νὰ μοῦ μέλλη AB. — 84 ὁρμινιὰ X, σὰ φίλος X. — 87
 κηαλάσητου, κὶ' ολογησιμὸς τότες τὴνῶρα κήγη X. — 88 κ' εἰς ἔτοια
 λόγια μοναχὸ AB. — 89 φορεσιὰ ABX, κάμουν AB. — 90 γιὰ νᾶναι
 ὁ πλεὺν ὁμορφύτερος ἐκεῖ, ὅπου θὲ νὰ δράμουν AB. — 91 ἢ φορεσια
 ἐγῆγη X. — 92 σάν ἐκείνη AB. — 93 καταδινιάζεται AB. — 95
 ἤφθασε AB. — 96 κάθε εἰς AB. — 98 ν' ἄρθουν AB. — 100 ὁ Ἄ-
 φέντης AB. — 101 χρυσά AB. — 106 τὰ μωρὰ AB. — 108 μὴν τότε
 βάλῃ AB.

- Βγάνουσι τὰ μοποδίσματα, σφαλίζου-τ' ἀργαστήρια,
γέμου-τὰ δώματα λαὸ οἱ αὐλῆς καὶ παραθύρια. 110
- Κι ὡς ἐκαλοξημέρωσε, δευτεροδιαλαλοῦσι,
τοῖ καβαλλάρους κράζουσι, τὰ βούκινα χτυποῦσι.
Ἦρθαν παραπροωτότερα Ρηγόπουλλοι μεγάλοι,
μὰ χώνουνταν, δὲν ἤθελε κινεῖς τως νὰ προβάλλη
στο φόρο, γιὰ νὰ μὴ τῆι δοῦν νὰ ξέρον-ποιοί ναι τοῦτοι, 115
μὰ ξάφνου νὰ προβάλου-νε μὲ φορεσῆς καὶ πλοῦτη.
- Ἦρθεν ὁ Ρήγας κ' ἤκατσεν ἀπάνω στο πατάρι, (109)
κι ὄρισε τότες τὸ ζιμιδὸ νὰ βγοῦν οἱ καβαλλάροι.
- Ἐκεῖ ἔτονε κ' ἡ Ρήγισσα, ἐκεῖ κ' ἡ θυγατέρα,
πάντα τῆ Νένα σπλαχνικὰ ἐκράτειε ἀποὺ τῆ χέρα· 120
ἡ ὅποια σὰ γοὰ καὶ φρόνιμη ὄλα τὰ πίσω θώρει, (110)
καὶ νὰ γελάση νὰ χαρῆ σὲ τοῦτα δὲν ἐμπόρει.
- Εἰς τὸ χαρτὶ ἦσα γράμματα μὲ τοῦ Ρηγὸς τῆ χέρα,
κ' ἐλέγα, «Ποῦ ἔβγη νικητῆς ἐτούτην-τὴν ἡμέρα·
»κ' εἰς τὸ κονταροχτύπημα εἶναι καλλιὰ ἀντρεωμένος, 125
»νὰ ἔχη τὰ δῶρα τ' ἀκριβά, καὶ νὰ ἔν-καὶ παινεμένος.»
- Ἐκράτειε πάλ' ἡ Ρήγισσα ἀπὸ περιπλεγμένο,
ποὺ φαίνεται σ' ὄχ τὸ δεντροὺ τὸν εἶχασι κομμένο·
ἦτονε πλούσιος κι ἀκριβὸς στὰ φύλλα κ' εἰς τὴ ρίζα, 130
γιατὶ ζαφειρομπάλασα ὄλο τὸν ἐστολίζα,
καὶ μὲ μετᾶξα καὶ χρυσὰ τὰ φύλλα ἔν καμωμένα,
ποὺ κόμπωνε θωρῶντάς τον, κ' ἐγέλα πᾶσα ἕνα,
λογιάζοντας, κι ἀπὸ δεντροὺ τὴν-ῶρα κείνη πιάστη,
κ' ἤκαμε κάθε ἀθροπο ἐτότες κ' ἐγελάστη.
- Τοῦτος ἀθὸς εὐρίσκετο ἔτσι Ρήγισσας τῆ χέρα, 135
ὄγια νὰ τόνε δώση ἄνους ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,

110 γεμοῦν AB, λαὸς AB. —112 παραπροωτότερας AB. —114 κα-
νήστους X. —116 νὰ φανερωθοῦν AB. —117 ἀπάνου X. —118
ἐκὴ πουθὲ νὰ μαζοκτοῦ νὰ τρέξου ἢ καβαλάρη X. —120 ἐκράτειαν
AB. —121 γοῖα X. —123 καὶ τὸ χαρτὶ μὲ γράμματα εἰς τοῦ Ρηγὸς
AB. —124 ἤλεγεν ὅποιος νικητῆς βγῆ τούτη τὴν ἡμέρα AB. —125
τῆ χέρα ἦν κάλλιος X. —127 ἀνθὸν AB, ἀνθὸ X. —129 πλούσιος X.
—130 ἐστολίσσα X. —131 τὰ φύλλα καμωμένα AB. —132 κάθα
ἕνα AB.—134 καὶ τὸν καθένα ἤκαμεν AB. —136 ἐνοῦ X.

ὅποιος πλὴν πλούσα κὶ ὄμορφα κὶ ἄξα ἔθελε προβάλει,
καὶ βάλει τὸ κοντάριν-του μὲ τέχνη στὴ μασκάλῃ.
Κ' ἦσπεκε στὴ Βασίλισσα νὰ δῆ καὶ νὰ γνωρίσῃ,
κὶ ὄτινος τζ' ἦθελε φανῆ νὰ κάμῃ δίκαια κρίσι. 140
Ἐστέκασι μὲ πεθυμιὰ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι
ν' ἀκούσου ἄρματῶ ταραχῇ, στρατιώτῃ νὰ προβάλλῃ.

ΑΦΕΝΤΟΠΟΥΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΥΤΙΑΛΗΝΗΣ

Ὁ πρῶτος, ὁποῦ μ' ἀφεντιῆς ἦρθε τὴν-ὄρα κείνη,
ἦτονε τ' Ἀφεντόπουλλο ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη
εἰς ἓνα ἄλογο ψαρὸ πιτήδειος καβαλλάρις (111) 145
ὄμορφος, ἀξαζόμενος κ' ἐρωτοδιωματάρις.
Τὰ ροῦγα, ποῦ σκεπάζανε ἵποπάνω τ' ἄρματά ντου,
μπλάβα μὲ τ' ἄστρα τὰ χρυσᾶ ἦτον ἢ φορεσὰ ντου,
κ' εἰς τ' ἄρματα τοὶ κεφαλῆς εἶχε ζγουραφισμένο
ψηλὸ βουνὶ καὶ στήν-κορφῇ λαφάκι δοξεμένο, 150
κ' ἐφαίνεται σου ἐστρέφετο, καὶ τὴ σαῖττα θύρει,
καὶ νὰ τὴ βγάλ' ἐξάμωνε, κ' ἐκεῖνο δὲν ἐμπόρει.
Στὸ λάφι ἀποκατωθιὸ ἐλέγαν-τὰ γραμμένα, (112)
«Δέτε καὶ λυπηθῆτέ με εἰς τὰ ἔγω παθωμένα,
ἴδρωσα καὶ παράδειρα ἔτσι ἵψηλὰ νὰ σώσω, 155
κὶ ὡς ἦσωσα, λαβώθηκα, στέκω νὰ παραδώσω.»
Πάει ζιμιὸ καὶ προσκυνᾷ, τοῦ Βασιλοῦ σιμώνει,
καὶ τ' ὄνομά ντου γράψασι, κ' ἐκεῖ τὸ φανερώνει·
Δημοφάνης ἐκράζετο τ' ἀγένειο παλληκάρι,
πολλὰ τὸν ἐτρομάσασσι εἰς τῆς ἀντρεῖας τὴ χάρι. 160
Πολλὰ τὸν ἐρεχτήκασι γιὰ τὰ ὄμορφα ντου κάλλῃ·
ἐσύρθηκε σὲ μιὰ μερὰ, ὥστε νὰ ῥιθοῦν-κ' οἱ-ἄλλοι.

140 καὶ σ' ὅτι τζ' ἦθελε φανῆ AB. — 143 Τὸ μὲν χειρόγραφον φέρει ἄνω τοῦ στίχου καὶ ὑποκάτω σχετικῆς του εἰκόνας Πρῶτος διμοφάνης ἀποτημιτηλήνη, τὰ δὲ ἔντυπα ἌΦΕΝΤΟΠΟΥΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΙ-ΛΗΝΗΣ — 145 πιτίδια X. — 146 κιαξαζόμενος X. — 147 ποπάγου X, στ' ἄρματά του AB. — 148 χρουσὰ AB. — 150 βουνὸ X. — 151 σαῖττα AB. — 153 ἀποκάτου θιὸ X. — 154 παθιμένα X. — 158 γράφουσι AB, καθὼς τὸ φανερώνει AB. — 159 Δημοφάνης ABX. — 162 στὸν τόπον του γιὰ νᾶρθουσι κ' οἱ ἄλλοι AB.

Πάλι θωροῦν-κ' ἐπρόβαλε εἰσὲ λιγάναν ὄρα,
νιούτσικο Βασιλιόπουλλο ἀπὸ μεγάλη χώρα.

ΡΗΓΟΠΟΥΛΛΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΠΛΙΟΥ

- Ἦτον-τοῦ Ρῆγα τ' Ἀναπλιῶ ὁ γιὸς ὁ κανακάρης (113) 165
ὥσάν ἀπὸς ἐπέτετο στ' ἄλογο καβαλλάρης·
μὲ νερατζᾶτα κὶ ἀργυρὰ ρουχὰ ἴτονε ντυμένους,
νέος εἰκοσιδύο χρονῶ ὁμορφοκαμωμένος.
Στολὴ καὶ πλοῦτος κὶ ἀρχοντιὰ ἦτονε τὸ κορμίν-του,
κ' εἶχεν-κὶ αὐτὸς τὴ ζγουραφιὰ ψηλὰ στήν-κεφαλήν-του. 170
Κὶ ἀπὸ μακρὰν ἐδείχνασι οἱ ζγουραφιᾶς ἐκείνες
ἥλιο θαμπὸ καὶ σκοτεινὸ μὲ δίχως τοῖς ἀχτίνες·
κὶ ὀμπρὸς στὸν ἥλιον κάθητο κόρη ζγουραφισμένη,
σὺν νὰ ἔγεν εἴσται ζωντανὴ τὴν εἶχαν-καμωμένη,
κὶ ὄχ τὰ μαλλιά τῆ τὰ χρυσὰ κὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπό τῆ 175
ἀχτίνες λαμπιρώτατες ἐφέγγασιν ὀμπρὸς τσι.
Εἶχεν-κὶ αὐτεῖνος γράμματα στὸν ἥλιο ἀποκάτω,
τσί πόνους του φανέρωνε, τὰ πάθη ντου δηγᾶτο.
« Ἐκείνη, ποὺ μὲ λάβωσε, κὶ ὁποῦ πολλὰ μὲ κρίνει,
ἦ-ὁμορφιὰ κ' ἦ λάψι τσι τοῦ ἥλιου τσ' ἀχτίνες σβήνει» 180
Ὡσάν-τὸν-πρῶτο ἔτσι κὶ αὐτὸς τοῦ βασιλιου σιμώνει,
καὶ τ' ὄνομά ντου γράψασι, κ' ἐκεῖ τὸ φανερώνει·
Ἄντρομαχος ἐκράζετο, ἀντρεῖα καὶ χάριν-ἔχει
τρομάσσει καὶ φοβᾶται τον, ὅποιος τόνε κατέχει.
Πάλι ἀξοπίσω ντ' αὐτεινοῦ ἐπρόβαλε κοντάρι (114) 185
κὶ ἄλογο κόκκινο ψηλὸ μ' ὁμορφο καβαλλάρη.

163 Τὸ χειρόγραφον ἔχει κάτωθι σχετικῆς εἰκόνας Δεύτερος ἀντρομάχος ἀποτανάπλη. — 165 γιὸς του ὁ ΑΒ. — 166 καὶ σὺν αὐτὸς ΑΒ. — 168 ὁμορφο καμωμένος X. — 169 κιομορφιὰ X. — 171 κηαπομακρὰς X. — 174 ἦσθαι ΑΒ. — 177 αὐτόνος ΑΒ. — 178 τὰ πάθη του ἐφανέρωνε ΑΒ. — 180 λάψι X, λάψις ΑΒ. — 182 γράφουσι, καθὼς τὸ φανερώνει ΑΒ. — 183 Ἄνδρομαχος X, κ' ἀντρεῖαν μεγάλην ἔχει ΑΒ. — 185 Τὸ χειρόγραφον ὑπεράνω τοῦ στίχου τούτου ἔχει εἰκόνα τοῦ Φιλαρέτου καὶ κάτωθι αὐτῆς Τρίτος φηλάρετος ἀποτιμοθόνη. — 185 παλι ξοπίσω του ΑΒΧ, αὐτουνοῦ X.

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΘΩΝΗΣ

Τοῦτό 'ναι τ' Ἀρχοντόπουλλο, π' ὄριζε τὴ Μοθώνη,
 παντὰ 'χει λογισμοὺς ψηλοῦς, πάντα ψηλὰ ξαμώνει.
 Ἦτονε χρυσοκόκκινη ἢ φορεσά, ποὺ φόρει,
 χάρισμα τοῦ τὴν-ἤκαμε μὲ πλουμισμένη κόρη. 190
 τὸ κεφαλῆς ἢ ζγουραφιά, ποὺ θέλησε νὰ βάλῃ,
 ἤδειχε πὸς μαραίνεται γιὰ μιᾶς Νεράιδας κάλλη.
 Τὸν ἔρωτα 'χε μ' ἄρματα, καὶ σὰ βαρὰ ξαμώνει,
 πυρὴ φωτιά καὶ μὲν-καρδιά καὶ σιδερὸν ἄμῶνι.
 Μὲ γράμματα ποκατωθῖδ' ἴλει ξεκαθαρίζει, (115) 195
 ποὺ καθαεῖς τὰ πάθη ντου καὶ πόνον-του γνωρίζει.
 «Θωρεῖτε τούτην-τὴν-καρδιά; πυρὴ φωτιά τὴν-καίγει,
 στ' ἄμῶνι κοπανίζεται, κ' ἔρωτας τὴ δοξεύγει.»
 Καὶ τ' ὄνομά ντου λέγασι Φιλάρετον οἱ-ἄλλοι,
 εἶχεν ἀντρεῖα καὶ δύναμι καὶ πλουμισμένα κάλλη. 200

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΕΓΡΙΠΟΣ

Μὲ φορεσὰ ὄλοπράσινη μ' αἰτοὺς χρυσοὺς στὴ μέση
 ἦρθεν-καὶ τ' Ἀρχοντόπουλλο, ποὺ Ἡράκλῃ τότε λέσι.
 Ὄριζε γῶρες καὶ χωριὰ εἰς τὸ Ἐγριπος τὰ μέρη,
 καὶ εἰς ἀντρεῖαν-καὶ φρόνεψι δὲν εἶχεν ἄλλο ταίρι.
 Τὴ ζγουραφιά τὸ κεφαλῆς μὲ τέχνη τὴν ἐκάμα, (116) 205
 καὶ τὴ λαχτάρα τὸ καρδιάς ἤλεγε μὲ τὸ γράμμα.
 Ἦτο μὲ βρούσι, κ' ἤτρεχε νερὸ κρυσταλλιασμένο,
 κ' ἕνα δεντροῦ ἀνάδια τζι ψυμένο μαραμένο,
 δίχως βλαστοὺς δίχως ἀθροὺς δίχως καρποὺς καὶ μῆλα,
 κ' ἤδειχε πὸς ξεραίνονται οἱ κλῶνοι καὶ τὰ φύλλα. 210

187 Τοῦτ' ἦτον AB, ορηγόπουλο X. — 188 λογισμοὺς τιμῆς AB.
 — 189 Ητανε X, ἢ φορεσιὰ πορφύρη X. — 191 Στὴν κεφαλὴν ἢ σγου-
 ραφιά AB. — 193 καὶ νὰ βαρῆ ξαμώνει AB, βαριά X. — 194 μὲ μὲ
 καρδιά, καὶ σιδερὸν ἄμῶνι AB, σιδερένη X. — 196 καθανῆς X.
 — 197 ὄπον φωτιά X. — 201 Ὑπερανῶ τοῦ στίχου εὐρίσχεται ἐν τῷ
 X ἢ εἰκὼν τοῦ Ἀφέντη τῆς Ἐγριπος καὶ ὑποκάτω αὐτῆς Τέτατος
 Ἡράκλῃς ἀπο τὴν ἐγρητιο (!) — 202 ἦρθε τὸ X, τὸν ἐλέση X. — 203
 ἔγρητος — 204 κ' ἦσ' ἄρχοντιὰ X. — 205 στὴν κεφαλὴν AB. — 207
 νερὸ ἄσπρο κρυσταλλένιο AB, κρυσταλλομένο X. — 209 δίχως ἀν-
 θροὺς δίχως βλαστοὺς AB.

Ἦσαν-καὶ γράμματα χρυσὰ εἰς τοῦ δεντροῦ τῆ μέση,
τὴν-παρὰπόνεσιν τοῦ νιοῦ καὶ τὸν-καημὸν-του λέσι.
«Τὴ βρούσι στέκω καὶ θωρῶ, δὲ θὲ νὰ μὲ δοσίση,
καὶ ἀφῆκε με νὰ ξεραθῶ, δὲν-κάνει δίκια κρίσι.»

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Μὲ σπούδα καὶ μὲ βιὰ πολλὴ ἐπρόβαλ' ὡς λιοντάρι (117) 215
Ἄφεντης τῆς Μακεδονιάς τ' ὄμορφο παλληκάρι.

Ἦτον εἰκοσινούς χρονοῦ ὄμορφος κοπελλιάρης,
πολλὰ μεγάλῃς δύναιμις πολλὰ μεγάλῃς χάρις,
τραγουδιστῆς ξεφαντωτῆς καὶ νυχτογυρισμένος,
στοῦ πόθου τὰ στρατέματα πολλὰ βασανισμένος, 220

καὶ τ' ὄνομά ντου τὸ γλυκὺ τὸ λέγα Νικοστράτη,
ἢ φορεσά ντου ἔτο χρυσή, ὄλο καρδιές γεμάτη.

Εἶγεν-κι αὐτὸς στὴν-κεφαλὴ τσ' ἀγάπης τὸ σημάδι,
πολῶ λογῶ πούλλιὰ νεκρὰ κ' ἐκείτονταν ὀμάδι,
κ' ἓνα γεράκι ζωντανὸ στὸ δίχτυ μεροδεμένο 225
μὲ γράμματα, πού λέγασι, πὼς εἶναι σκλαβωμένο.

«Πολλὰ πούλλιὰ κυνήγησα, καὶ λέσι με πετροίτη,
μὰ ἔδὰ κομπώθηκα καὶ ἐγώ, καὶ πιάστηκα στὸ δίχτυ.»

Σωσμένος δὲν ἦτον-καλὰ, καὶ ἀπὸ μακρὰ γρικοῦσι (118)
σάλπιγγες μὲ τσι νιάκαρες βούκινα καὶ χτυποῦσι 230

κ' ὄλοι στραφῆκαν-καὶ θωροῦ πρὸς τὴ μερὰν ἐκείνη,
καὶ πεθυμοῦ νὰ μάθουσι εἶντα ἔναι κ' εἶντα γίνη.

Κι ὡσὰ φεγγάρι λαμπιρὸ ἐφαίνετο στὴ μέση
γρεῖς καβαλλάρις, κ' ἦρχετο τὴ τζόγια νὰ κερδαίση.

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΗΣ

Σ' ἓνα φαρὶ μαυρόψαρο ὄμορφο καὶ μεγάλο 235
πηδῶντας καὶ γλιμίζοντας ἦκανε κάθε ζάλο.

211 ἦταν X. — 215 Προηγεῖται εἰκὼν τοῦ Νικοστράτη καὶ κάτωθι
Πέμπτος νικοστράτης ἀποτημακεδονία. — 216 ὁ Ἄφεντης AB. — 217
Ἦτον ἡκοσιενὸς χρονοῦ X, ἦτονε εἰκοσιενούς χρονοῦ AB. — 219 νυ-
κτογυρισμένος AB. — 221 ἐλέγιν X. — 222 καρδιές ὄλο X. — 224
νεκρὰ ἐκοιτονταν AB. — 228 δίχτυ AB. — 229 Εἰς τὸ X εἰκὼν τοῦ
Δρακομάχου καὶ κάτωθι αὐτῆς εὑρεται *Αἴχτιος Δρακόμαχος ἀπο τὴν
κορόνη* — 229 δὲν ἦτονε καλὰ σωστὸς AB, κ' ἰαποκριὰ X. — 231 με-
ριά X, ἦντᾶτο AB. — 233 λαμπυρὸς AB. — 235 μάρρο ψαρὸ X.

"Ἦτονε δίχως φορεσά, κ' ἐβγῆκε ἀπό 'να σπήλιο (119)
 ντυμένος ἄροματα χρυσά, πὸν λάμπα σὰν-τὸν ἥλιο.
 Τοῦτον-τὸ σπήλιον ἤκαμε μὲ τάβλες καὶ μὲ τράβες
 μὲ ζγουραφιῆς τριῶ λογιῶ πράσινες μαῦρες μπλάβες. 240
 Τὸ μαῦρο δείχνει σκοτεινό, τὸ πράσινο σὰ δάση,
 τὸ μπλάβο πέτρες γάλαβρο, πὸν μπόρειε νὰ γελάση
 ἢ ζγουραφιὰ καθ' ἄθρωπο, ἀποὺ νὰ μὴν-κατέχη,
 καὶ νὰ θαρῆ, κὶ ἀπαρθινὰ ὁ τόπος σπήλιον ἔχει.
 Ἐτοῦτος ἦτον ἀνιψὸς τ' ἀφέντη, ὃχ τὴν-Κορώνη, 245
 καθένας πὸν τότε θωρεῖ τότε ἴποκαμαρώνει·
 κὶ ὄληνηγίς μὲ μαστοριὰ κείνον-τὸ σπήλιο κάνει,
 καὶ τὸ ταχὺ στὴ μέσην-τως ὡσὰν αἰτὸς ἐφάνη.
 Λοακόμαχος ἐκράζετο, κ' ἔτο' ἦτον-τ' ὄνομά ντου,
 σπίδες λιοντάρῳ σκότωσε μὲ τὴν-παλληκαριάν-του. 250
 Ἡ ζγουραφιὰ τσί κεφαλῆς δείχνει τὴν ὄρεξίν-του,
 πὸς χαίρεται στὰ βάσανα, καὶ θρέφει τὸ κορμίν-του.
 Εἶγεν ἐκεῖνο τὸ πουλλί, πὸν στὴ φωτιὰ σιμώνει,
 καίγεται κὶ ἄθος γίνεται, καὶ πάλι ξανανιώνει.
 Ἐλέγασιν-τὰ γράμματα, ὅποιος κὶ ἄν-τὰ διαβάζη, 255
 πὸς ἢ φωτιὰ, πὸν τὸν-κεντᾶ, δροσίξει, ὃχι νὰ βράζη.
 «Ὅσο σιμώνω στὴ φωτιὰ, καὶ βράζει καὶ κεντᾶ με,
 τόσο καὶ ξανανιώνει με, γιαιτρεύγει καὶ φελᾶ με.»

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΟΥΝΙΑΣ

Μὲ μιὰ βροντὴ καὶ μιὰ ἀστραπὴ μὲ τέγνη καμωμένη (120)
 ἀπό 'να νέφαλο θολὸ γεῖς καβαλλάρις βγαίνει. 260
 Ἐτοῦτος εἶναι π' ὠρίζε τσί Σκλαβουνιάς τσί τόπους,
 ποτὲ ἢ-ἀντρειά ντου δὲν-ψηφᾶ οὐδὲ θεριὰ, οὐδ' ἀθρώπους.

238 μ' ἄροματα X. —241 ἔδηνε X. —242 γαλαβλὸ AB, πέτρες,
 χαρακὸ X. —244 κιαληθινὰ X. —245 Ἦτον ἀνίψον ἀκριβὸ τοῦ
 Ἐφέντη ἀπὸ τὴν Κορώνη AB. —248 καὶ τὴν αβγὴ X. —249 ἔτ' X.
 AB. —250 σπήλιος X, ἐσκότωσε AB. —252 τὴν ζωὴν του AB.
 —254 στάγη X. —255 σ' ὅποιον κὶ ἄν τὰ AB, διαβάση X. —256
 ὃχι βράζη X. —258 καὶ ὀφελᾶ με X. —259 Προηγεῖται εἰκὼν τοῦ
 Τριπολέμου καὶ κάθωθι Ἐβδομος τορηπόλεμος ἀπὸ τὴ σκλαβουνιά.
 262 καὶ ἡαντριάτου X.

Στὴ δύναμίν-του πέτετο, πολλά τον-καυκησάρεις,
 χαρὰ τὸ ἔγε νὰ πολεμᾷ πεζὸς καὶ καβαλλάρις.
 Αὐτὸς δὲν εἶχε φορεσᾶ, καὶ τ' ἄρματά ντου λάμπου, (121) 265
 κ' ἦσα γεματ' ἀθούς δεντρῶ καὶ λούλουδα τοῦ κάμπου.
 Πάντα δειχνε τὸν ἄπονο, πάντα τὸ μανισμένο,
 μιάν-πιθαμὴ περίσσευγε τὸν-πλιὰ μακροῦ ἀντρειωμένο.
 Εἶχεν-κι αὐτὸς στὴν-κεφαλὴ νησι ζγουραφισμένο, 270
 κ' ἦτο στὴ μέση τοῦ γιαλοῦ βαθιὰ θεμελιωμένο.
 κ' ἦ θάλασσα κ' ὁ ἄνεμος μὲ μάνιτα τὸ δέρινα,
 τὸ κύμα ἦσα κ' ἦφριζε, κ' ὄχ τὴν-κορφὴν-του πέρινα.
 μὰ δειχνε πὼς δὲν-τὴ ψηφᾶ τὴ μάνιταν ἐκείνη,
 κ' ἀσάλευτο στὴν-ταραχὴ κ' ἀλύγιστον ἐγίνη,
 Τὸ γράμμα ἦτον εὐκόλο, καὶ πασανεὶς τὸ γοῖκα 275
 γιὰ ποιὰ ἀφορμὴν ἢ θάλασσα κ' ἄνεμος δὲν-τὸ νίκα.
 «Φόβοι τρομάρες μάνιτες κύματα, κ' ἄ φουσκώσου,
 δὲν ἤμποροῦ μὰ μπιστικὴ φιλιὰ νὰ ξεροζιῶσου.»
 Τ' ὄνομα, ποὺ τοῦ βγάλανε τὴν ὥρα, ποὺ γεννήθη,
 ὡσὰν ἀκρομεγάλωσε πάραυτας τ' ἀπαρνήθη 280
 κ' ἠύρηκεν ἄλλο ὄνομα, ἔτσ' ἦθελ' ἔτσ' ὀρίζει,
 Τριπόλεμος ἐκράζετο ὄγια νὰ φοβερίζη.

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΑΣ

Τὴν ὥρα, ποὺ ποφάνηκε τοῦτος ὁ ἀντρειωμένος, (122)
 ἐπρόβαλεν ἀπὸ μακρὰ γεῖς νιὸς καμαρωμένους
 σγουρὸς ξανθὸς πολλὰ ὄμορφος, ποὺ ἶσα ντου δὲν ἐγίνη 285
 ἄλλος κ' ανεὶς, καὶ νὰ βαστᾶ τὴν ὄμορφιαν ἐκείνη.
 Τοῦτὸ ἔτσι τ' ἀφεντόπουλλο, ποὺ τὴν Ἀξιὰν ὀρίζει,
 μέρα καὶ νύχτα πολεμᾷ, ποτὲ ντου δὲ μανίζει,

263 ἐπαίρνετο AB. — 263 καυκησάρεις AB. — 264 εἶχε χαρὰ AB.
 266 ἀνθούς AB, ἀνθούς δέντρῶ X. — 272 ἔσκαε X, ἦσα AB. — 275
 κάθε εἶς AB. — 277 καὶ κύματα ὡς φουσκώσου AB. — 280 ἀκρο-
 μέγαλωση X. — 281 κ' ὀρίζει AB. — 282 ὅς γιὰ νὰ X. — 283 Προ-
 ηγεῖται εἰκὼν τοῦ Γλυκοστράτη καὶ κάτωθι «Ὡρωος (γρ. ὄγδοος) Γλυ-
 κοστράτης ἀπο τηραξιά» — 283 ποφανήστικε X, ὅπου ἔφάνηκε AB.
 — 284 ἐφάνηκε X. — 285 ξανθὸς X. — 287 τοῦτο ἦτον AB. — 288
 μέρα καὶ νύχτα AB.

μὰ πάντα ντ' ὡς καὶ τὴ μαλιὰ μὲ γέλιο τήνε κάνει,
 καλωσυνᾶτος σάν αὐτὸ στὸν-κόσμο δὲν ἐφάνη. 290
 Γλυκόστρατος ἐκράζετο, κοντά ῥθε πού' σα οἰ-ἄλλοι (123)
 μὲ σπλάχνος τσ' ἐχαιρέτησε καὶ μ' ἀρχοντιὰ μεγάλη.
 Κι ὄλοι τὸν ἐγαπήσασι δίχως νὰ τὸ γνωρίζου,
 γιὰτὶ οἱ ἄθροι τῆς ἀρχοντιᾶς ἀπὸ μακρὰ μυρίζου.
 Τὸ Ρῆγαν ἐπροσκύνησε, καὶ τ' ὄνομά ντου γράφει, 295
 φαρίν-ἐκαβαλλίκευγε λεύτερο σάν-τὸ λάφι.
 Ἦτο στὸ στῆθος κόκκινο, μαύρ' ἦτον ἡ-ὄρά ντου
 ψαρὰ τὰ πόδια κι ὁ λαιμὸς καὶ μούρτζιν' ἡ τριχιά ντου.
 Ὀλάσπρα τὰ καπούλια ντου, πολλὰ ὄλωνῶν ἀρέσει,
 γύρου τριγύρου στέκουσι, κ' ἔχουν-τονε στὴ μέση. 300
 Διχτάτην εἶχε φορεσὰ κι ὄλη χρουσοπλεγμένη
 κ' εἰς κάθε μιὰ ἀπὸ τοῖ θελιῆς καρδιὰ σαίπτεμένη.
 Ἀποῦσταν ἦτονε μικρὸς ἐγάπησε μιὰν-κόρη,
 καὶ νὰ τὴ βγάλῃ ἀπὸ τὸ νοῦ ποτέ ντου δὲν ἐμπόρει,
 πάντα τὴν εἶχε ῥτσι καρδιᾶς τὰ βάρη ριζωμένη, 305
 κι ὅσον ἐπέρναν ὁ καιρὸς ἡ παῖδα ντου πληθύνει.
 Ἦ ζουραφιὰ τοῖ κεφαλῆς κι ὁ στίχος ὅ τι λάλει,
 ἦδειχνε τὴν ἐμπόρεισι τσ' ἀγάπης τὴ μεγάλη.
 Εἶχε φεγγάρι λαμπιρὸ καὶ στρογγυλὸ γεμάτο,
 κι ἓνα δεντρὸ πολλὰ ξερὸ στὸ φέγγος ἀποκάτω, 310
 καὶ πάλ' ἀνάδια ἄλλο δεντρὸ μὲ τ' ἄθη μὲ τὰ μῆλα,
 κι ὁ Ἔρωτας κοιμάτονε στὰ δροσερά ντου φύλλα.
 Τὸ γράμμαν ἐφανέρωνε, κ' ἐκείνο ξεδιαλύνει,
 γιὰ εἶντα τὸ ἓνα ἔναι γλωρό, τ' ἄλλο ξερὸν ἐγίνη.
 «Στὴ γέμωσι τοῦ φεγγαριοῦ ἄλλο δεντρὸ δὲν-πιάνει (124) 315
 μόνο τσ' ἀγάπης τὸ δεντρὸ, πὸν πάντα ρίζες κάνει.»

289 πάντα ὡς X. — 290 στὴ καλοσύνη X. — 291 Νικόστρατος AB.
 — 291 κ' ὡς ἦρθε ὁποῦσα οἱ ἄλλοι AB, κιάλη X. — 293 κ' ἄς μὴ
 τονέ γνωρίζου AB. — 296 λεύθερο AB, σανταλάφι X. — 297 Ἦτον
 τὸ στῆθος AB, ἡ κοιλιά του AB. — 299 ὄλ' ἄσπρα X, οὐλονῶν X.
 — 300 κ' ἔχουν το μεστιμέση X. — 301 Τηφορεσιὰ ἦχε διχτοτὴ X.
 — 303 ἀπόντης ἦτανε X. — 304 καθόλου X. — 307 κ' ἡ σγουρα-
 φιά AB. — 309 γιομάτο X, τριγύρου ὄλο γεμάτο AB. — 210 μικρὸ
 ξερὸ AB. — 311 ἓνα δεντρὸ AB, ἄνθη ABX. — 312 ἐκάθετο στὰ
 τριφερά του X. — 315 γιόμοση X, γέμισι AB. — 316 μόνε X.

Μὲ σπλάγγος ἐχαιρέτησε ὄλους μικροὺς μεγάλους
κι ἀπόκει ᾽ς τόπο κ' εἰς ἀδειὰ ἐσύρθη σάν-καὶ τὸ ἄλλους.

ΚΑΡΑΜΑΝΙΤΗΣ

- Ἐπρόβαλεν ὡσὰ θεριὸ ἕνας Καραμανίτης,
ὅπου ᾽γεν ὄχθριτα πολλή με τὸ νησι τῆς Κρήτης. 320
- Ἦτον Ἀφέντης δυνατὸς καὶ πλούσιος καὶ μεγάλος, (125)
᾽ς κείνα τὰ μέρη σάν αὐτὸ δὲν ἐγεννήθη ἄλλος·
δὲν ἐπροσκύναν Ὀυρανὸ Ἄστρα μηδὲ Σελήνη,
τὸν-κόσμον ἐφοβέριζε με τὴν θωρειὰν ἐκείνη,
εἰς τὸ σπαθίν-του πίστευγε, κ' ἐκείνον ἐπροσκύνα, 325
πάντα πολέμους κι ὄχθριτες πάντα μαλιῆς ἐκίνα.
Ἦτονε κακοςύβαστος καὶ δύσκολος περίσσα,
εἰς τὴ μαλιὰν ἐχάιρετο, καὶ τὴν ἀγάπ' ἐμίσα.
Σπιθόλιοντας ἐκράζετο, κι ὡς ἦρθεν εἰς τὸ Ρῆγα,
μὲ γρίνες ἐχαιρέτησε, καὶ μίλησε καὶ λίγα. 330
Ποτέ ντου δὲν ἐγέλασε, μὰ πάντα ντου λογιάζει,
κ' εἶν ἡ λαλιά ντ' ἡ σιγανὴ σάν ἄλλου ὄντε φωνιάζει,
μιλῶντας ἐφοβέριζε, με τὴ θωριάν-του βλάφτει,
καὶ μὰ πλεξοῦδα κρέμουντον εἰς τὸ ἄνα ντου ριζάφτι.
Ἐκαβαλλίκευγε ἕνα ζῶ ἀγριώτατο περίσσα, 335
ὅπου τὸ φοβηθήκασι στὸ φόρ' ὅσοι κι ἂν ἦσα.
Ὅρά ᾽χε σάν-κατόπαρδος, καὶ πόδια σὰ βουβάλι,
καὶ μάτια σάν ἀγριόκατος, κ' ἡ γλῶσσά ντου μεγάλη·
ἦτον ἡ τρίχα ντου ψαρή μπαλώματα γεμάτη
κόκκινα μαῦρα μούρτζινα ᾽ς ὄλον-του τὸ δερμάτι. 340

319 κ' ὡσάν θεριὸ AB. Ὑπεράνω τοῦ στίχου 319 εἰς τὸ X εἰκὼν Καραμανίτου καὶ κάτωθι αὐτῆς φέρεται τὸ Ἔνατος σπιθόλιοντας ἀπὸ τὴν Καραμανιὰ. — 320 ὄχθριτα AB, ὄχτριτα X. — 322 σεκιὰ τὰ μέρη ὅσάν αὐτὸν δὲν ἐγεννήθη ἄλλος X, ἐγεννήθη ἄλλος AB. — 323 οὐδ' Ὀυρεινὸν οὐδ' ἄστρα οὐδὲ Σελήνην AB. — 325 ἐκείνον AB. — 328 καὶ τὴν ὄχτριὰ ὀρέγετο X. — 329 Σπιθόλιοντας ABX, εἰς τὸν Ρῆγα AB. — 331 K' εἶναι ἡ λαλιά του σιγανὴ σάν Ἀλλὰ ὄντες φωνιάζει AB, σανάλιο ὀντεσφουγιάζη X. — 334 πλεξήδα X. — 335 ἄλογο AB. — 337 ὡς κατζουλόπαρδος AB, σὰ γατόπαρδου X. — 338 ὀσαρηόγατου X. — 340 μπουρδινὰ X, ἀπάνω στὸ δερμάτι AB.

Ἦτο λυγνὸ κ' ἐλεύτερο, στὸ γλάκι δὲν τὸ σώνει
 νὰ ν-κι ἀπὸ χέρα δυνατὴ σαῖττα οὐδὲ βερτόνι.
 Συχνὰ συχνὰ συρνε φωνές, μὰ δὲ χιλμιντορίζει,
 ἀμ' εἶχεν ἄγρια τὴ φωνή, καὶ σὰ θεριὸ μουγκρίζει.
 Ὡσὰν ἐγράφτη στοῦ Ρηγός, καὶ τ' ὄνομα ντου λέγει, (126) 345
 γιὰ νὰ σταθῆ τόπο πολὺ μεγάλ' ἀδειὰ γυρεύγει.
 Οἱ κάμποι δὲν-τ' ἀρέσουσι, κι ὁ τόπος δὲν-τὸν-παίρνει,
 κ' ἐπὰ κ' ἐκεῖ μὲ τὸ φαριὶ συχνοπηαινογιαγέρνει.
 Εἶχεν-κι ἀπάνω στ' ἄρματα βαλμένο 'να δερμάτι,
 νοὺς λιονταριοῦ, πὺν σκότωσε στὰ δάση, πὺν πορπάτει, 350
 κ' ἐκρέμουνταν τοῦ λιονταριοῦ τὰ πόδι' ὀμπρὸς στὰ στήθη,
 πολλὰ 'χε δυνατὴ καρδιά, πὺν δὲν τὸν' ἐφοβήθη.
 Συχνὰ συχνὰ τοῦ λιονταριοῦ τὰ πόδια ἔτσι σαλεῦγα,
 πὺν φαίνεται, πὺς ἄθροπο ν' ἀρπάξουν ἐγυρεῦγα.
 Καὶ δίχως νὰ στραφῆ νὰ δῆ τσ' ἄλλους νὰ χαιρετήση, 355
 καὶ δίχως νὰ συγκατεβῆ ἀθρώπου νὰ μιλήση,
 ἐγρίνια πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐγρίνια στὸν ἄερα,
 ἦ-ὄψι ντου φανέρωνε, τάκανε μὲ τὴ χέρα.
 Ἦ φορεσὰ ντου κ' ἦ θωριά καὶ τὸ φαριν ὀμάδι 360
 ἐδείχναν-πὺς εἰ δαίμονας, κ' ἐβγῆκ' ἀπὸ τὸν ἄδη.
 Στὴν-κεφαλὴ 'χε ὀλόμανρο τὸ Χάρο μὲ δραπάνι,
 καὶ μὲ τὸ αἶμα γράμματα κι ὄχι μὲ τὸ μελάνι,
 κ' ἐλέγαν, «Ὅποιος μὲ θωρεῖ ἄς τρέμη κι ἄς φοβᾶται,
 καὶ τὸ σπαθὶ ὁποὺ βαστῶ, κιανένα δὲ λυπάται.»

Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Μὲ στόλισι βασιλικὴ καὶ πλούσα πλιὰ παρ' ἄλλη (127) 365
 καὶ μ' ἔπαρσες ῥηγατικὲς καὶ μ' ἀφεντιὰ μεγάλη,

342 νάβγη ἀπο χέρα X, βελτῶνι AB. —344 εἶχε πολλ' ἄγρια τὴν λα-
 λιὰν AB. —344 κ' ἀγνάντια του X. —348 σηχολιανοδιαβένη X.
 —352 ὀπουδεντοφοβήθη X. —353 τὰ πόδια ἐσαλέβα X. —354
 σὰν ἄθροπον AB. —355 Μὲ δίχως AB. —356 μεδίχος X, νὰ βρη
 ἀφοριμὴ X, τ' ἀθρώπου X. —359 φορεσιὰ του X. —361 δραπάνι
 AB. —362 ὄχι μὲ τὸ μελάνι AB. —363 καὶ λεγε X. —365 Προ-
 ηγεῖται ἐν τῷ χειρογράφῳ X ἢ εἰκὼν τοῦ Πιστοφόρου υἱοῦ τοῦ Ρῆγα
 τοῦ Βυζαντίου καὶ κάτωθι αὐτῆς Δέκατος Πησιοφόρος ἀποτοβίζαντιο.
 —366 καὶ μὲ περίσια ἀρχοντιὰ X.

ἐπρόβαλεν ὡσάν αἰτὸς στ' ἄλογο καβαλλάρης
 τοῦ Ρῆγα τοῦ Βυζάντιου ὁ γιὸς ὁ κανακάρης
 μὲ καβαλλάρους εἴκοσι κ' εἴκοσι πεζολάτες,
 κ' ἀπὸ μακρὰ πλουμίζανε κ' ἐλάμπασιν οἱ στραῖτες. 370

Τοὶ πεζολάτες εἶχ' ὀμπρός, χρυσ' ἄρματα φοροῦσα,
 καὶ τὰ σπαθιά βαστοῦ γδυμνά ἐκεῖ, πού πορπατοῦσα,
 κ' οἱ καβαλάρ' ὀπίσω ντου ὁμορφοστολισμένοι,
 καὶ παραστέκαν-τ' Ἄφεντός, σάν ἦσα μαθημένοι,
 κ' ὀμπρός ἀπ' ὄλους ἤρχουνταν-πεζοὶ ὄχι καβαλλάρει (128) 375
 νέοι ὄχτῶ ξαρμάτωτοι τοῦ Βασιλιοῦ ἄλογάροι,
 ἐνοῦς καιροῦ ἐνοῦς κορμιοῦ μὰ φορεσὰ ντυμένοι
 σγουροὶ ξαθοὶ μακροὶ λυγνοὶ κ' ὁμορφοκαμωμένοι.

Πάνε μὲ ζάλα μετρητά, μὲ διῶμα πορπατοῦσι,
 κ' ὄλοι τοὶ μυριορέγουνται κείνοι, πού τσι θωροῦσι. 380

Καὶ σύρνασι κ' ὄχτῶ ἄλογα, πού ἄλλα σάν-κ' ἐκεῖνα
 στοὶ σταῦλο τὸ ρηγατικὸ δὲν ἦσ', οὐδ' ἐπομείνα,
 τρία μαῦρα, τρία κόκκινα, κ' ἓνα ψαρὸ μεγάλο
 κ' ἓνα στή μέση μούρτζινο, πού πήδα 'ς κάθε ζάλο.

Μὰ ὀμπρός ἀπ' ὄλους ἤρχουνταν τέσσερεις καβαλλάρει, 385
 στή μαστοριά τσι σάλπιγγας εἶχα μεγάλη χάρι,
 μ' ἔτοια φυσηματιὰ γλυκειὰ ἐξέσαν-καὶ λαλοῦσα,
 πού φαίνετό σου καὶ πουλλιά ἦσαν-καὶ κιαληδοῦσα.

Τ' ἄλογο π' ὁ Ρηγόπουλλος ἦτονε καβαλλάρης
 εἶχε μεγάλη δύναμι, ἦτο μεγάλης χάρις 390

367 Ἐπρόβαλε ἦστ' ἄλογο ἀπάνου καβελάρης X. — 368 τοῦ Βασιλειοῦ
 τοῦ Βυζαντιοῦ AB. — 370 ἐρουμίζανε X. — 371 ἔχει ὀμπρός AB,
 ἄσπρα ἄρματα AB. — 373 ὀπίσω τως AB, ὁμορφα στολισμένη X.
 — 374 κρατημένοι AB. — 376 ὄχτῶ νέοι AB, λογάρι AB. — 377
 ἐνοῦς κορμιοῦ κ' ἐνοῦς καιροῦ AB. — 378 μικροὶ λιγνοὶ AB, ψηλὴ
 λιγνή X. — 379 πεζοὶ μὲ ζάλα AB, καὶ διῶμα ἐπορπατοῦσαν AB.
 — 380 τοὺς μυριοχαίρουνταν ἐκεῖ πού τοὺς θωροῦσαν AB. — 381
 κ' ἐσειρνασι κ' ὄκτ' ἄλογα AB, σέρνασι X. — 382 ρηγάτικο AB, σανκιὰ
 δὲν ἀπομήνα X. — 383 τρία μούρτζινα AB. — 384 ὀλόμαρο AB.
 — 388 νὰ ταῖς φουσὸν ἔτσι γλυκειὰ, τς' ἐκάναν, κ' ἐχαλοῦσαν AB.
 388,389 λαλοῦσι-κιαλοῦση X. — 390 ἦτον μεγάλης δύναμης X.

ἐπήδα μὲ τὰ τέσσερα ἀπάνω στὸν ἀέρα,
πολλὰ θαμάσματά καμε ἐκείνην-τὴν ἡμέρα.
Τὸ ἔχε πηδήξει στὰ ψηλά, στὴ γῆς νὰ μὴν ἀγγίξη,
ἐτίνα κι ἀγριεύγουντον, -κι ὡσὰ θεοῖδ μουγκρίζει,
καὶ δίχως νὰ πατῆ στὴ γῆς, καθὼς ἀναθιβάνω, 395
ἤρριχεν ἑκατὸ τσινιὲς στὸν ἄνεμον ἀπάνω.
Ἐτοῦτα ὅλα τά κανεν Ἀφέντης, ποὺ τ' ὀρίζει,
κι ὅπου τὴν γνώμην-του γρικᾶ, τὰ προᾶξες του γνωρίζει.
Πάλ' ἤστεκε στὸ χέριν-του, προᾶμά ἔτονε μεγάλο,
νὰ τὸ μερώνη σὰν ἀρνί, νὰ δείχνη πὼς εἶν ἄλλο. 400
Ἀδειάσασ' ὡς τὸν εἶδασι, κ' ἐκάμασιν-του τόπο, (129)
κ' ἤλαψε σὰν Αὐγερινὸς στὴ μέση τῶν ἀνθρώπω.
Ἐφάνηκ' ὡς ἐπρόβαλεν ἡ-ἀφεντιὰ τὴν ἔχει,
καθένας τὸν ἐγνώρισε, κι ἄς μὴν-τόνε κατέχη,
πὼς εἶν Ἀφέντης Βασιλιὸς ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι, 405
γιατὶ τὸν συντροφιᾶσαι πεζοὶ καὶ καβαλλάροι.
Πάει στοῦ Ρῆγα τὸ ζιμιό, μὲ γνῶσι χαιρετᾶ το
λίγα σαλεύγει τὸ κορμί, λίγα τὸ κλίνει κάτω,
ἐπέτετο κ' ἐρέμπετο στὴν ἀφεντιὰ τὴν-τόση,
στὴ μεγαλότητα κινεὶς δὲν εἶν νὰ τοῦ σιμῶση. 410
Πιστόφορος ἐκράζετο, ἐδέτσι τότε λέσι,
ὄλοι τον ἐρεχτήκασι, πολλὰ ὄλωνῶν ἀρέσει.
Ἦτονε δρόκος στὴν-καρδιά, στὴ δύναμι λιοντάρι,
ποτὲ δὲν ἐφοβήθηκε πεζὸ γῆ καβαλλάρι,
ἐφόρειε κάποια φορεσά, π' ὅσοι κι ἄν-τῆ θωροῦσι, 415
εἶντὰ ναι, πὼς νὰ γίνηκε, δὲν-ξέρουσι νὰ ποῦσι.
Ἦλαμπε τόσο, κ' ἦστραφτε, ποὺ κάθε φῶς θαμπώνει,
κι ἡ λαμπιράδα τῆς ἢ πολλὴ τὴν ὁμορφιά τῆς χώνει.

—391 ἀπάνου X. —393 πετάξει AB, στὴ γῆν AB, ἐγκίξει AB. —394
κιαγριεβετο X. —395 στὴ γῆν AB. —398 τζιπραξέστον γρικᾶ, τὴ
γνώμη του γνωρίζη X. —402 κ' ἔλαμπε AB, καὶ λάμπε X. —403
ὄπου ἔχη X. —406 πειδὴ τὸν συντροφιᾶζουσι AB, εἰσιντρόφιζαν X.
—407 χερετᾶτον X, χαιρετᾶ τον AB. —408 γῆλο - λίγα X. —409
ἐπέρνετο AB, κιορέγετο X. —412 ὠρεχτήκασι AB. —414 οὐδὲ κα-
βαλλάρη AB. —416 πὸς ἐγίνικε X. —417 ἦστραφθε AB.

γιατί δὲν ἦτο μπορετὸ κιανεῖς νὰ τοῦ σιωῶσῃ,
 καὶ βγῆ ἡ-ἀχτίνα τῶ ρουχῶ νὰ μὴν-τόνε θαμπώσῃ. 420
 Ὅσ κιανέναν ἄλλ' ὁ Βασιλῖος τὴν-κεφαλὴ δὲν-κλίνει,
 ἀμ' αὐτουνοῦ πολλὴ τιμὴ δίδει τὴν ὥρα κείνη.
 Μὲ πρόσωπο χαιράμενο μὲ λόγια ζαχαρένια
 ἐτοῦτον ἀποδέχτηκε, ὅχι ἄλλο ἔτσι κιανένα,
 κι ὅχ τὸ θρονίν-του τὸ χρυσὸ λιγάκι ἀνεσηκώθη. (130) 425
 πολλὴ τιμὴ παρ' ἄλλουνοῦ τουνοῦ τ' Ἀφέντη δόθη.
 Τοῦτος ἀγάπα, κι ὄλπιζε μὴν-κόρη νὰ νικήσῃ,
 καὶ μ' ὄλο πού ἔβρε δυσκολιές, δὲ θὲ νὰ τὴν ἀφήσῃ.
 Μὰ λόγιαζε χαρούμενο τέλος νὰ ξετελειώσῃ,
 νὰ κάμῃ τό ἔχε πεθυμιὰ καὶ τ' ἄγρια νὰ μερώσῃ. 430
 κ' ἡ ζυγουραφιὰ τοῖ κεφαλῆς ἠδειχεν-τὴν ὀλπίδα,
 γιατί ἔχε κλῆμα δροσερὸ μ' ὁμορφην ἀγγοριδα,
 κ' ἠλεγε ὁ στίχος κ' ἡ γραφὴ «Μὲ τὸν-καιρὸ ὀλπίζω
 νὰ φάω τ' ὄξεινο γλυκὺ, πού ἔδὰ δὲ γιοματίζω».
 Ὅλοι τὰ μάτια ντως σ' αὐτὸ στρέφουν καὶ συντηροῦσι, 435
 καὶ δὲν ἀνεντρανίζουσι κιανένα μπλιὸ νὰ δοῦσι.
 Ἡ-Ἀρετοῦσα μοναχάς, πού ἔγεν ἄλλοῦ τὸ νοῦ τῆ
 ἐλίγο στράφηκε νὰ δῆ, μὰ μίλειε τοῦ Κυροῦ τῆ.
 Τότ' ἡ Φροσύνη σιγανὰ λέει στὴν Ἀρετοῦσα,
NEN. Κερά μου, δὲ θεωρεῖς κ' ἐσὺ τὰ κάλλη ντου τὰ πλούσα;
 στράφου κ' ἐσὺ καὶ ξάνοιξε, ὅπου θεωροῦσιν ὄλοι, 440
 νὰ δῆς τὴ βρούσι το' ὁμορφιάς πλουσότητος περβόλι.
 παρακαλῶ τὸ ριζικὸ κ' ἡ μοῖρα νὰ τὸ θέλλῃ
 ἐτοῦτο τὸ Ρηγόπουλλο ὅχι ἄλλο νὰ σοῦ μέλλῃ,
 νὰ παντρευτῆς, νὰ τιμηθῆς, σὰν-κατὰ πῶς σοῦ πρέπει, 445
 κι ἀπὸ μακρὰ ὁ Ρωτόκριτος σὰ δοῦλος νὰ σὲ βλέπῃ,

420 κεβγῆ ἀχτίνα X, καὶ ἡ ἀχτίνες AB. —421 Κιωβασιλείας τὴν κε-
 φαλὴ ἠσεκανὴ δὲν κλήνη X. —424 ὅχι ἄλλοτε κανένα X, ὅχι ἔτσι πλειὸ
 κιανένα AB. —425 ἀπ' τὸ θρονί του AB, ἀνεσηκώθη X, ἀνεσηκώθη
 AB. —428 πούχε AB. —429 χαιράμενο AB. —431 ἐλπίδα AB.
 —432 ἀγοριδα X. —434 τὸ ξινὸ X, γεματίζω AB. —435 ἐστρέ-
 ψαν καὶ θεωροῦσι X. —436 κ' οὐδὲ γυρίζουσι πωλιὸ ἄλλοτε νὰ ἠδού-
 ση X. —437 πούχε ἄλλοτε στονούτης X. —438 ἐλίγοστράφηκε AB.
 442 πλουσιότητος X, πλουσιότητα AB. —443 κητῆρι X. —444 καὶ
 τοῦτος ὁ Ρηγόπουλος ὅχι ἄλλος AB. —445 παντρευθῆς AB.

ν' ἀφήσης χόρτα βρωμερά, κὶ ἀθὺ φαρομακεμένο,
νὰ πάρης ρόδον ὄμορφο καὶ μοσκομουρισμένο.

ΠΟΙ. Ἐκεῖνη οὐδὲ πλουσότητα γυρεύγει μηδὲ χάρες,
μ' ὄλες τοὶ φαίνονται χιονιὲς κὶ ἀνεμικῆς κὶ ἀντάρεις· 450
κὶ ἀκόμη δὲν ἐπρόβαλεν ὁ ἥλιος, ποὺ τὴ βράζει, (131)
κ' ἐκεῖνος ποὺ γιὰ λόγου ντου παντοτινὰ λογιάζεται.

ΑΦΕΝΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

Θωροῦς ὀπίσω ντ' ἐτουνοῦ πάλι ἔναν-καβαλλάρι
ἄσκημον εἰς τὸ πρόσωπο, κὶ ἄγριο σὰ λιοντάρι,
δίχως κινένα σύντροφο, κ' ἦτον ἀρματωμένος, 455
ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφὴ σίδερα φορτωμένος.

Ἄρματωσὰ πολλὰ βαρὰ εἶχεν-καὶ σκουριασμένη,
κ' ἦ-ῶψι μαυροπράσινη κὶ ἀγριοσυννεφιασμένη·
ἄλογο καβαλλίκευγε, π' ἄνεμος δὲν-τὸ σώνει, 460
δίχως νὰ κρούη μ' ἄρματα ἦ-ῶψι ντου λαβώνει.
Μηδὲ κιαμι ἄλλη φορεσὰ γιὰ τότες δὲν ἐφόρει. (132)

Τοῦτος ἐγάπ' ἀπὸ καιρὸ μὲν-πλουμισμένη κόρη,
κ' ἐκόπιασε κ' ἐξόδιασε πολλὰ νὰ τήνε κάμη
νὰ πῆ τὸ ναί, νὰ συβαστῆ νὰ σμίξουσιν ἀντάμη. 465

Μὰ κείνη δὲν-τὸν ἤθελε, μὰ πάντα τὸν ἐμίσα,
γιατὶ ἄσκημος πολλὰ κὶ ἀγριώτατος περίσσα.
Κ' ἐκεῖνος πάντα λόγιαζε, πὼς νὰ τὸν ἀγαπήση,
κὶ οὐδὲ ποσῶς δὲν ἤθελε ἔτοιαν ὁδὸ ν' ἀφήση.

Μὰ μ' ὄλο ποὺ τὴν ἤβλεπε σκληρὴ καὶ γρινιασμένη,
πάντα μὲ τὴν ἀπομονὴ τὸ σπλάχνο τζ' ἀνιμένει. 470

Στὴν-περικεφαλαίαν-του τὴν-κατασκουριασμένη
μὲ ζγουραφιά ἄγε θάλασσα ἄγρια καὶ θυμωμένη,

447 ναδόσης X. — 448 μοσκομουρισμένο X. — 453 Προηγῆται εἰκὼν τοῦ Δρακοκόροδου ἐν τῷ χειρογράφῳ X, καὶ κάτωθι *Ἐνδέκατος δρακόκοροδος ἀποτημηπάτρα*. — 453 ὀπίσω ἀπ' αὐτηνοῦ X. — 454 ἄσχημο ἦχε πρόσωπο, κὶ ἄγριος σαλιοντάρι X. — 457 πολλα βαρὰ βαρὰ καὶ σκουριασμένη X, κίφρη X, κ' ἦ ὄψι μαυροπράσινη, ἀγριοσυννεφιασμένη AB, σιγνεφιασμένη X. — 459 ἐκαβαλίκεβε X. — 461 οὐδὲ AB. — 463 κ' ἐκόπιαζε, κ' ἐξόμπλιαζε AB. — 464 νὰ πῆ καιναντοσιβαστῆ X. — 465 μ' αὐτήνη AB. — 468 τετοιαν AB. — 469 καὶ θημομένη X. — 472 ἦχε τὴν θάλασσα ἄγρια σκληρὴ καὶ θυμωμένη X.

καὶ στ' ἀκρογιάλι γεῖς ψαρῶς πεζόβολον ἐκράτει,
 μὰ βλέποντας τῆ θάλασσα τὰ κύματα γεμάτη
 μὲ τὸ δαχτύλιν-τοῦ δειχνε, τάχ' ὁ καιρὸς δὲ σάζει, 475
 νὰ κνηγήσῃ νὰ χαρῆ, σὰν-κατὰ πῶς λογιάζει.
 Καὶ μὲ τὸ γράμμα φανερά, πὸν κάθα εἷς τὸ γρίκα,
 ἤλεγε πῶς τσί δυσκολιῆς ἢ πομονὴ τσί νίκα.
 « Ἄν ἔχω τὴν ἀπομονὴ καὶ νὰ μὴ δὲν ὀκνέσω,
 σὰ σιγανέψουν οἱ καιροί, ὀλπίζω νὰ ψαρῆσω. » 480
 Ἦρθεν ὀμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, καθὼς ἐκάμα οἱ-ἄλλοι,
 ἐγράφηκε, καὶ προσκυνᾷ μ' ἀγοιότητα μεγάλη.
 Δρακόκαρδος ἐκράζοντο, δράκου σουσοῦμιν ἔχει,
 ποτέ ντου δὲν ἐγέλασε, μηδὲ χαρὰ κατέχει.
 Ἔτοῦτος δὲν ἐγνώρισ' οὐδὲ κύρι οὐδὲ μάννα, 485
 μ' ἀποῦσταν ἦτονε μικρὸς στὴν-κούνιαν, ἐποθίανα.
 Σὲ μιᾶς λαλᾶς του μάϊσας τὸ σπίτιν ἐνεθράφη, (133)
 γιὰ κείνο γίνη-ἔτο' ἀγριος, καθὼς ὁ στίχος γράφει.
 Στὴν-Πάτρων ἐγεννήθηκε, καὶ κείνην ἀφεντεύγει,
 ποτ' ἄθρωπο δὲν ἀγαπᾷ, μὰ ὄλο μαλιῆς γυρεύγει. 490
 Σιμώνει τοῦ Σπιδόλιοντα, καὶ τσ' ἄλλους δὲ γυρεύγει,
 τὰ φρούδια ντου ἐνέσειρνε, τὰ μάτια ντου ἀγοιεύγει.
 Κι ὁ γεῖς τὸν ἄλλο χαιρετᾷ, καὶ σὰ θεοιὰ μουγκρίζου
 καὶ μὲ τὴν ἄγριαν-τως θωοιὰ τὸν-κόσμο φοβερίζου.

[ΤΟ ΡΗΓΟΠΟΥΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ]

Τὴν ὥρα κείνη ἀπὸ μακρὰ ὡσὰ φωνῆς γοικοῦσι, 495
 καὶ σὰν ἀρμάτω ταραχῆς, φαρῖὰ χλιμιντροῦσι,

473 εἷς ABX, πιζοβολον X. —474 γιομάτη X. —475 πῶς ὁ καιρὸς δὲν σιάζει X. —477 καθενὴς X. —480 σὰν σιγανέψη ὁ καιρὸς AB. —481 ἔρχεται AB. —482 ἐγράφηκε AB. —484 οὐδὲ χαρὰν AB. —485 πατέρα X. —486 μαπόντης ἦτανε X, κι' ἀπουστὴν AB. —487 εἰς μιᾶς λαλᾶς του μάϊσας AB, Ἦσιμὰ λαλάστου μάϊσας τὸ σπήτη ἀναθράφη X. —488 γαιαὶ X. —490 ἀμὴ μαλιῆς X. —491 στοῦ σπηθόλιοντα X. —492 τὰ φρούδια του ἐνέσειρνε AB, ἀνεσίρκοσε X. —494 ἄγρια τὴ θωοιὰ X. —495 Εἰς τὸ χειρογράφο X εὑρηται ὑπὲρ τὸν στίχον τοῦτον εἰκὼν τοῦ Κυπριώτη καὶ κάτωθι Δοδέκατος κυπρίδημος ἀποτην κήπρο. Εἰς τὰς ἐντύπους ἐκδόσεις ἐλησιμονήθη νὰ τεθῆ κατὰ τὸ συνήθες μὲ κεφαλαῖα γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ ἱππότου —495 πολλὴν λαλιὰν AB. —496 πολλῶν ἀρμάτων ταραχὴν AB, κι' ἄλογα χλιμητούσι X.

- κ' ἦτονε τὸ Ρηγόπουλλο τσι Κύπρος ὁ πετριτής, (134)
 κ' ἦλαμπ' ὡς λάμπ' Αὐγεινός, κ' ὡς φέγγει Ἀποσπερίτης·
 κ' ὡς ἦσωσεν εἰς τοῦ Ρηγός, ποιός εἶν ἐκεῖ τὸ λέγει,
 κἀνει ζιμιδὸ καὶ φέρουν-του κοντάρια καὶ διαλέγει. 500
 Πιάνει τὸ πλιὰ βαρύτερο, πετᾶ το στὸν ἀέρα,
 σὰ φύλλο τ' ἀποδέχτηκε στὴ δυνατὴν-του χέρα.
 Δείχνει τσι χάρες τῆς ἀντροειᾶς καὶ τοῦ κορμιοῦ τὰ κάλλη,
 πολλὰ τὸν ἐρεχτήχασι ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
 Κυπρίδημος ἐκράζετο, πολλοὶ τὸν ἐγνωρίζα, 505
 κ' ὅλα ντου τὰ καμώματα ἀπὸ μακρὰ μυρίζα.
 Καὶ τ' ἄρματά ντου μὲ μαγνιὰ ἦσανε σκεπασμένα,
 καὶ μὲ χρυσὰ ἀποπανωθιὸ δεντροὰ περιπλεγμένα.
 Ἦσαν-καὶ βρούσες καὶ πουλλιὰ μὲ μαστοριὰ μεγάλη,
 κ' ἦδειξε τούτ' ἢ φορεσὰ δημορφη πλιὰ παρ' ἄλλη. 510
 Στὴν-περικεφαλαίαν-του ἦτο ζγουραφισμένο
 ἀμάξι, καὶ κωλόσυρνε τὸν Ἐρωτα δεμένο,
 κ' εἶχεν-καὶ γραμματ' ἀργυρά, ποὺ κάθε εἷς τὰ γρίκα,
 πὼς τὸ κοπέλλι τὸ τυφλὸ ποτὲ δὲν-τὸν ἐνίκα.
 «Τὸ νικητὴ τὸν-κερδαιτὴ στα πάνω κ' εἰς τὰ κάτω 515
 δεμένο κωλοσύρνω το στ' ἀμάξι μ' ἀποκάτω.»

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

- Ἦθε λαὸς ἀρίφνητος ἐγέμισεν ὁ φόρος, (135)
 στὸ ὕστερ' ὁ Ρωτόκριτος ἦσωσεν ἀσπροφόρος,
 ἔς ἕνα φαρινὸ δλόμανρο τὸ ἴνα ντου πόδι ἴν ἄσπρο,
 καὶ μέσα σ' ὅλους ἦλαμπε ὡσάν-τσι μέρας τ' ἄσπρο. 520

497 τῆς Κύπρου ὁ Πετριτής AB. — 498 κίος λάμπει X. — 500 φέρουσι κοντάρια X. — 501 πετᾶτον X. — 502 κίος φηλο το δέχτηκε ἠγεδική του χέρα X. — 504 τὸν ἐρεχτήχασε X. — 505 Κηπρόδημος X, Καὶ Πρόδημος AB. — 506 κῶλα του X. — 508 καὶ μὲ χρυσάφι ἀπανωθιὸ AB. — 509 Ἦταν X. — 510 καὶ τούτῃ ἢ φορεσιὰ ἴδειξε X. — 512 κολόσερνε X. — 513 κάθεν ἦς X. — 515 στα πάνω κ' ἦστακάτου X. — 516 κωλοσέρνη τον X, ἀποκάτου X. — 517 Ἐν τῷ χειρογράφῳ X προηγεῖται εἰκὼν τοῦ Ἐρωτοκριτοῦ, καὶ κάτωθι αὐτῆς πρὸ τοῦ στίχου τούτου *Λέκατος τρίτος Ρωτόκριτο ἀπὸ τρηθῖα χόρα τῆς ἀθίνας*. — 519 τῶνα του πόδι εἶν ἄσπρο AB. — 520 ἔλαμπε σαντοφενκάρη τ' ἄσπρο X.

Ὅλοι σταθῆκα νὰ θωροῦν ἔτοιο κορμὶ ἀξιομένο
 Νιὸν-καβαλλάριν ὁμορφο αἰτὸ ζγουραφισμένο·
 ἄσπρη φαντὴ χρυσάργυρη ἦτον ἡ φροεσὰ ντου,
 καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ σκεπάζει τ' ἄρματα ντου,
 καὶ μ' ἔτοια τέχν' ἡ φροεσὰ καὶ μαστοριὰν ἐγίνη, 525
 πὸν φαίνονταν-καὶ τ' ἄρματα, κ' ἐφαίνοντον-καὶ κείνη.
 Ὅ τσι κεφαλῆς τῆ ζγουραφιὰ τουνοῦ τοῦ διωματάρι (136)
 ἦτονε μέσα στὴ φωτιὰ καημένο ἕναν-ψυχάρι,
 κ' εἶχε μὲ γράμματ' ἄργυρὰ καὶ παραχρυσωμένα
 εἰς μὸδο κατασκευαστὸ τὰ πάθη ντου γραμμένα. 530
 «Τὴ λαμπιράδα τοὶ φωτιᾶς ὠρέχτηκα κ' ἐθώρου,
 κ' ἐσίμωσα κ' ἐκάηκα, νὰ φύγω δὲν ἐμπόρου.»
 Ἐπῆεν εἰς τοῦ Βασιλιοῦ, κ' ὡς ἦσωσε κοντὰ ντου,
 τὸ πρόσωπο φανέρωσε, κ' ἤλαψ' ἡ-ὁμορφιά ντου.
 Καὶ τ' ὄνομά ντ', ὡς τό γραψε, τὴν ἀγαπᾶ ξανοίγει, 535
 καὶ κείνη γρίκα τὴν-καρδιά, τὸ πὼς πετᾶ νὰ φύγη.
 Ἦτροεμ' αὐτὴ στὴ μιὰ μερά, κ' ἐκεῖνος εἰς τὴν ἄλλη,
 μὰ χώνασι τὸ κάρβουνο κ' οἱ δυὸ ντωσ στὴν ἀθάλη.
 Κ' ὡσάν-πουλλάκ' ὄντε βραχῆ καὶ χαμοκουκουβίση,
 κ' ὁ ἥλιος ἔβγη νὰ τὸ δῆ, νὰ τὸ ζεστοκοπήση, 540
 κάτση ζιμιδ' ἔς ψηλὸ δεντροὸ καὶ γλυκοκιλαιδήση,
 κ' ἀπλώση τὰ φτεροῦγια ντου, τὸ στήθος πιπιρίση,
 ζερβὰ δεξὰ γῆ κ' οὐρανὸ χαιράμενο ξανοίξη,
 σημάδι τοὶ παρηγοριᾶς καὶ τοὶ χαρᾶς του δεῖξη.
 ἔτσι καὶ αὐτήνη χάρηκε μὲ γνῶσι νὰ λογιᾶση 545
 τότες τὸν ἥλιο ἀνάδια τζι, ὅπου τοὶ δίδει βράσι.
 Καλὰ καὶ μυριοχάριτο τὸν ἦκαμεν ἡ φύσι,
 κ' ἐφάνηκε ξεχωριστὸς ἔς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι,

521 καὶ θωροῦ ἐνᾶλογο ἀξιομένο X. — 522 μεκαβελάρη X, νέον AB.
 — 423 χρυσάργυρη AB, χρῖσ' ἀργιρῆ X. — 526 καὶ φένετον X. —
 527 τῆς κεφαλῆς ἡ ζογοραφιὰ X. — 530 εἰς τρόπον AB, κατασκευαστον
 X. — 524 ἤλαμψε AB, λάμψε X. — 535 στὴν ἀγαπᾶ AB. — 536
 στὴν καρδιά X. — 537 αὐτὸς στιμιὰ μερια κ' αὐτήνη ἡστηνάλλη X.
 — 540 νὰ τὸ βρῆ AB. — 543 γῆν AB, ξανήγη X. — 544 δῆδη X.
 — 545 ἐχάθηκε AB. — 545, 546 ἐτζη κ' αὐτήνη ἐχάρηκε καὶ δεμετασα-
 λεβγη, σανήδε τὸ ροτόκριτο ὅπου τηνεπεδέβγη X.

μ' ἂν εἶχεν εἶσται καὶ ἄσκημος, τότες τὴν ὥρα κείνη
 σὰν ἤβαλε τὸν-πόθον-της, πολλὰ ὁμορφος ἐγένη. 550
 Καὶ φαίνεται τὸ ἄλλος κινεῖς στὰ κάλλη δὲν-τοῦ μοιάζει,
 ἄξο πολλὰ μέσα στὸ νοῦ πάντα τότε λογιᾶζει,
 καὶ ἐκεῖνο μόνο συντηρᾷ, ἐκείνονά ξανοίγει, (137)
 καὶ φαίνεται τῆς καὶ πολλὰ εἶναι, καὶ θὲ νὰ φύγη.
 Κι ὥσάν ὁ ναύτης στὴ χιονιὰ καὶ στὴν-πολλὴν ἀντάρα, 555
 ὄντε τὴ νύχτα κυβερνᾷ μὲ φόβο καὶ τρομάρα,
 πάντα ἕναν ἄστρο συντηρᾷ, μ' αὐτὸ τὴ στοῦτ' ὀδεύγει,
 μὲ κείνο σᾶζει τ' ἄρμενα, μὲ κείνο τιμονεύγει,
 ἔτσι καὶ αὐτὴ στὴν-καταχνιά, ὅπου ἔχει τὴ μεγάλη,
 στοῦ πόθου τῆς τὴ σκόπισι δὲ συντηρᾷ ἄλλα κάλλη, 560
 μόνο τὸ ἄστρο τὸ λαμπρὸ, τοῦ Ρώκριτου τὴ νιότη,
 καὶ μηδ' ἐστράφη ἄλλου νὰ δῆ ζιμιδὸν ἀπὸ τὴν-πρώτη.
 Ἐκεῖ βόηκεν ἀνάπασι καὶ δρόσος τοῦ καημοῦ τῆς,
 καὶ εἰς κείνο, ποὺ κιντύνευγε, ἄστρο τοῦ βοηθισμοῦ τῆς.
 Εἰς ἕναν-τόπο στρέφουντον-καὶ ἕναν-κορμὴν ἐθώρει, 565
 κινέναν ἄλλο δὲν-ψηφᾷ, ν' ἀνετρανίσῃ ἢ κόρη.
 Ὅλοι τὰ φαίνονται ἄσκημοι, δίχως ἀντρεῖα καὶ χάρι,
 καὶ ὅλοι σὰ νύχτα σκοτεινὴ, καὶ ὁ Ρώκριτος φεγγάρι.
 Ἀνάθεμα τὸν Ἔρωτα μὲ τὰ καλὰ, ποὺ κάνει,
 καὶ πῶς κομπώνει καὶ γελᾷ τὴ φρόνεσι καὶ σφάνει, 570
 ἔσπὸς ἄδικα ἔσπὸς ἄπρεπα τὸν ἄνθρωπο μερδεύει,
 καὶ ὅπου τὸν ἔχει γιὰ κορτὴ εἰς εἶντα σφάλμα μπαίνει.
 Πόσ' Ἀφεντόπουλλοι ὁμορφοὶ ἦσαν ἐκεῖ στὴ μέση,
 καὶ μόνον ὁ Ρωτόκριτος τῆς Ἀρετῆς ἀρέσει,
 καὶ δὲ θωρεῖ μπλιὸ στὰ ψηλὰ μὰ χαμηλὰ ξαμώνει, 575
 καὶ μὲ μαγνιὰ τὰ μάτια τῆς καὶ ἀράχνη τὰ κουκλώνει

549 εἶσθαι AB, κιάσκημο X. — 551 Τῆς εφρευτου X. — 553 καὶ κί-
 νονε X, ἐκεῖνον ἄξανοίγει AB. — 554 φαίνεται τῆς AB. — 555 χο-
 νιά X. — 557 πάντα του ἕν ἄστρο AB, στὴ στοῦτ' ὀδεύγει AB,
 μὲ κίὸ X. — 558 σιάζει X. — 559 καταχνιά X. — 561 μόνον ὡς
 ἄστρον λαμπρὸ τοῦ Ρώκριτου τὴν νειότη AB. — 562 πλὸ νὰ δῆ ἄλλοτε
 ἀπὸ τὴν πρώτη AB. — 563 τοῦ κορμοῦ τῆς AB, βοήσκει AB.
 — 564 βοήθια του κορμούτης X. — 565 ἐστέκετο X. — 566 σ' κια-
 νέναν AB. — 569 κατὰ X. — 572 περίσιο σφάλμα X. — 573 ἦταν X.

καὶ νὰ ξανοίξῃ δὲ μπορεῖ εἰς τὸ καλὸ νὰ πάῃ, (138)
 μὰ στὸ τῆ βλάβῃται προθυμῶ, γιὰτὶ ἡ καρδιά τῆ ἐσφάη.
 Ὁ Ρῆγας κὶ ὄλοι, πὸν θωροῦ, χαρὰ μεγάλην ἔχου,
 τὸν-πλιά ντος δυνατώτερο ἀκόμη δὲν-κατέχου. 580

[ΡΗΓΟΠΟΥΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ]

Θέλου νὰ μποῦνε ᾽ς ὀρδιναί, γιὰτ' ἄλλοι δὲν ἐλείπα,
 ὄντε γοικοῦν' ἀπὸ μακρὰ σὰ βούκινο, κ' ἐχτύπα.
 Θωροῦσι σκόνῃς νέφαλο στὰ ὕψη σηκωμένο,
 καὶ καβαλλάρι μὲ πολλοὺς ἄλλους συντροφιασμένο.
 Μαῦρο φαοί, μαῦρ' ἄρματα, καὶ μαῦρο τὸ κοντάρι, (139) 585
 μαῦρη ἴονε κὶ ἡ φορεσὰ τουνοῦ τοῦ καβαλλάρι.
 Ἄντροειωμένος δυνατὸς κ' εἰς τ' ἄρματα τεχνίτης,
 κ' ἐγένῃ κ' ἐνεθράφηκεν εἰς τὸ νησὶ τῆς Κρήτης.
 Τῆ χώρα τὴν ἑξακουστὴ τὴν ὀμορφη Γορτύνη
 ὄροιζε κὶ ἀποφέντευγε αὐτὸς τὴν ὄρα κείνη. 590
 Ἡ-ἀφορμή, πὸν πορπατεῖ μαῦρος σποτεινιασμένος,
 καὶ μὲ πολλοὺς, ὀπὸν φοροῦ μαῦρα, συντροφιασμένος,
 Ἐρωτας ἦτον ἡ-ἀρχή, τὸ τέλος πάλι γίνῃ
 ἀπὸν τὸ Χάρο, πὸν ποτὲ χαρὰ δὲ μᾶς ἀφίνει.
 Ἐτοῦτος ἐκατέβαινε ἀπὸ Ρηγάδων αἶμα, 595
 κύρι ᾽χε πὸν στὴν ἀντροειά, παντόθες τὸν ἐτρέμα,
 κὶ ἀπόθανε κὶ ἀφῆκεν-το τριῶ μερῶ παιδάκι,
 κ' ἐνέθρεψέ ντο ἡ μάννα ντου δίχως κυροῦ κανάκι.
 Ἐνέθρεψέν-το ᾽ς ἀρετὲς ᾽ς ἄρματα κ' εἰσὲ γράμμα,
 Ρηγόπουλλο τὸ κράζασι ᾽ς τοὶ προᾶξες κ' εἰς τὸ προᾶμα 600
 Ἐλέγαν-του νὰ παντρευτῆ, δὲν ἤθελε ποτέ ντου,
 μὰ τῆ ζωῆ τοὶ μοναξᾶς ἀγάπα κ' ἤρεσέ ντου.

578 μαῖστα τηφλάτη πορπατῆ X. — 581 Προηγείται εἰς τὸ X ἡ εἰκὼν τοῦ Χαριδήμου, καὶ κάτωθι αὐτῆς *Λέκατος τέταρτος Χαροῦδημος ἀποτηγκρήτη*. Εἰς τὰ ἔντυπα AB, λείπει ὁ τίτλος αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐτέθη εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις. — 582 τότε γοικούνε X. — 586 αὐτοῦ του καβελάρη X. — 590 ἀπαφέντεβε X. — 593 τὸ τέλος γὰρ ἐγένῃ X. — 594 χαρὰ δεμασεδήνη X. — 596 κύρ' ἤχε μετόση ἀντριά ὀπ' ὄλη τον ετρέμα X. — 599,600 Τὸ δίστιχον δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ χειρογράφῳ X. — 602 καὶ τῆ ζωῆ AB.

Μὰ σὰν ὁποῦ πολλές φορὲς αὐτοῖν' οἱ περισσάροι
 κομπώνουνται καὶ πιάνουνται στὸ δίχτυ σὰν-τὸ ψάρι,
 ἔτσι καὶ αὐτὸς ἐπιάστηκε μὲ-δίχως νὰ θελήσῃ 605
 στοῦ ἔρωτα τὰ βάσανα, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ γλύσῃ.
 Περὼνοντας μὴν-ταχυτεριγῆ θωρεῖ μὴν-πλουμισμένη
 μὴν ἀγγελοῦ-γουράφιστη ροδοπεριχυμένη
 σὲ παραθύρ' ἐκάθουντο μὲ γνῶσι καὶ μὲ τάξι,
 πανὶν ἐκράτειε κ' ἦκανε γάζωμα μὲ μετάξι. 610
 Τὰ χεῖλη τῷ ἦσανε βροτῆ, τὰ μάτια τῷ ζαφείρι, (140)
 τὸ πρόσωπόν-της ἦδιδε λάψι στὸ παραθύρι.
 Καὶ τοῦ φανίστ' ὡς τήνε δῆ, καὶ σαῖττιὰ τοῦ δῶκα,
 κ' εἶχεν-τὸν-πόθο στὸ χωνὶ τὸν ἔρωτα στήν-κόκκα.
 Πάσαντ' ἡ γνώμη ντοῦ ἔλλαξε, καὶ τῆ βουλή τὴν-πρώτη 615
 ἦφρηκε, κ' ἐσπλαβώθηκεν ἡ-ἴμορφή ντου νιότη.
 Δὲν εἶχε κείνον-τὸ καιρὸ οὐδὲ κύρι οὐδὲ μάννα,
 ἄμ' ἦτον ὀλομόναχος, γιατί κ' οἱ δυὸ ποθάνα,
 Δὲν ἦτον-ποῖός νὰ τοῦ μιλῆ, καὶ νὰ τόνε διατάσῃ,
 νὰ τοῦ λαφρώσ' ὁ λογισμός, καὶ ὁ πόνος νὰ περάσῃ 620
 καὶ ὀλημερνὶς καὶ ὀληνυχτὶς ἀναπατημὸ δὲν ἔχει,
 κ' ἐκείνην ὅπ' ἀγάπησε μὲ προθυμιὰ ξετερέζει
 καὶ μ' ὄλο ποῦ στήν ἀρχοντιὰ καὶ πλοῦτη δὲν-τοῦ μοιάζει
 ὁ πόθος τοῦτα δὲ θωρεῖ, ἡ ἀγάπη δὲ λογιάζεται.
 Ὅσ' ἔτοιες δουλειῆς ὁ Ἔρωτας κατέχει καὶ σπουδάζει, 625
 γίνεται προυκανάδοχος, καὶ γλήγορα τὰ σάζει.
 Ἀγαπηθῆκασι κ' οἱ δυὸ, κ' ἕνας τὸν ἄλλο ἴελεῖ,
 καὶ τοῦτα κάνει τα συχνὰ τὸ πῖβουλο κοπέλλι.

603 ἐκίνην πόχουν χάρη X. — 604 σανιστοδιχτι X. — 605, 606 Τὸ δί-
 στιχον λείπει ἐκ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων AB. — 607 μῆα ταχηνῆ X.
 — 609 Στοπαρεθῆρη X. — 610 κέραυτε X, κ' ἦκαμε AB. — 611 ἦτανε
 ABX. — 612 ἔδινε X, λάμμη ABX. — 613 κῶς τηνῆδε τουφάνηκε
 X, καὶ τοῦ ἐφανίσθη ὡς τηνὲ δῆ AB. — 614 γιατί τὰ μάτια της τα διὸ
 ξάφνου τὸν ἐπροδόκα X. — 616 ἦρρηξε AB, ἡ τρυφερῆ του νειότη AB.
 — 618 μὰ ἦτον X. — 619, 620 Λείπει τὸ δίστιχον ἐκ τοῦ χειρογράφου X
 χωρὶς νὰ μὲνη κενὸς χῶρος. — 624 τοῦτο AB. — 625 στέτιες X.
 — 626 προυκανάδοχος X, τὰ σάζει AB, σιάζη X. — 627 κ' ὁ εἶς τὸν
 ἄλλον θέλει AB. — 628 τὸ σηχνὸ X.

Ἐξέρδαισε τὰ κόπους του, ἤσμιξε μετὰ κείνη,
 στὸν-κόσμον ἔτοια πεθυμῖα καὶ σμίξι δὲν ἐγίνη. 630
 Συχνὰ περιδιαβάζασι, καθ' ὥρα ξεφαντῶνα,
 ὦρες σὲ δάση σὲ βουνιά, κ' ὦρες ἔς γυαλοῦ λιμιῶνα.
 Μὰ πλὴν συχνὰ παρὰ ποθὲς στὴν Ἴδα κατοικοῦσα,
 κείνον-τὸν τόπο ρέγουνταν κ' ἐκείνον ἀγαποῦσα.
 Ἐκεῖ ἴσαν-κάμποι καὶ βουνιά καὶ δάση καὶ λαγκάδια, 635
 χορτάρια λούλουδα φυτὰ καὶ βρύσες καὶ πηγάδια,
 δέντροι μ' ἀθούς καὶ μὲ καρπούς, καὶ δροσερὰ λιβάδια, (141)
 μετόχια μὲ πολλοὺς βοσκοὺς κ' ἀρίφνητα κουράδια.
 Κι ἀπ' ὄλους κείνους, πού ἴσαν ἐκεῖ κατοικημένοι,
 μὴ βοσκοπούλλα βρίσκουντον ὁμορφοκαμωμένη, 640
 κ' ὁ κύρις τὴν ἤπεμπε κ' ἤβλεπε τὸ κουράδι,
 συχνὰ συχνὰ παντήχασι μ' αὐτὸν-τὸ νιδὸν ὀμάδι,
 ὅλοποιὸς μὲ τὸ δοξάρι ντου ἐγύρευγε κυνήγι,
 κ' ὡς τοῦ ἔχε λάχει νὰ τὸ δῆ, δὲν τ' ἄφινε νὰ φύγη.
 Ἀγρίμια λάφια καὶ λαγούς ἤφερνεν εἰς τὸ σπίτι, 645
 κ' ἴσα ντου δοξαράτορα δὲν ἤκαμεν ἢ Κρήτη.
 Ποτέ ντου δὲν ἐθέλησεν, ὅπου κ' ἄν-τοῦ παντήξι.
 νὰ τοῖ μιλήσῃ, ὄντε τὴ δῆ, καὶ σπλάχνος νὰ τοῖ δεῖξῃ.
 Ἐκεῖνος δὲν ὠρέγετο ἄλλης Νεραΐδας κάλλη, 650
 γιατί ἔχε μὲ τὸ ταῖριν-του φιλιὰ πολλὰ μεγάλη.
 Μ' ἀνάθεμά τὴν-τὴ ζηλιὰ μὲ τὰ καλά, τὰ κάνει,
 πόσους καημοὺς καὶ λογισμοὺς στὸ νοῦ τ' ἀθρόπου βάνει.
 Ἦρχισεν ἡ-ἀφόρεσι τὰ μέλη νὰ πληγῶνῃ,
 τὰ λογικὰ νὰ τυρανῶ κ' εἰς τὴν-καρδιὰ νὰ σώνῃ.
 Ἐλόγιασεν ἡ λυγερή, πὼς ν' ἀγαπ' ἄλλην-κόρη 655
 τὸ ταῖρι τζι, γιατί συχνὰ τὴ βοσκοπούλλα θώρει,

630 τέτια . . . σμίξης X. — 632 βουνιά X, γυαλοῦ ἢς λιμιῶνα X.
 — 633 στὴν ἴδα X. — 635 Ἐκήτα X, βουνιά X. — 636 χορτάρια,
 καὶ λούλουδα καὶ βρύσες καὶ πηγάδια X. — 637 δέντροι AB. — 638
 καὶ μετὰ κουράδια X. — 639 ποῦνταν X. — 641 τὴν ἔστρεψε X.
 — 642 σιχνασιχὴν ἀπαντιᾶνοντα X. — 646 κ' ὅμοιον του AB. — 647
 ἠθέλησε ABX, ὅπου τὴν-απαντήξῃ X, ὄντε κ' ἄν τοῦ ἀπαντήξῃ AB.
 — 648 σαντηδὴ X. — 651 τὴ φιλιὰ X, ποῦ κάνει X. — 652 καυμέ-
 νους λογισμοὺς AB. — 653 ἄρχισε καὶ ἡἀφορμὴ X, ἐφόρεσι AB
 — 654 τυρανῶ X. — 655 ἐλόγιασεν X, πὼς ἀγαπά X.

κ' εἰς ἀφορμὴν-τὴν ἤρογενε ἐκεῖνο, τὸ λογιᾶζει,
 κ' ἐμπῆκε σὲ πολλὴ ζηλειά, γιατί τὸ προᾶμα μοιᾶζει.
 Ἐπλήθηνεν τὶς ὁ λογισμός, ἐπλήθην ἠ-δύδνη,
 τὴ βοσκοπούλλα λόγιαζε, πὸς φίλαινα τοῦ γίνη. 660
 Κ' ἐβάλθη με πονηριὰ νὰ δῆ καὶ νὰ γνωρίση, (142)
 ἂν εἶναι ποῦρ ἀπαρθινό, γὴ νὰ τὸ λησμονήση.
 Καὶ μὲν ἀπογοματινὴ εἰς ἓνα κουτσουναροῦ
 ἐπῆε καὶ τ' ἀντρόγυνο, ὕπνο γλυκὺ νὰ πάρη,
 κ' οἱ φίλοι ντου παραμερῶς ἐπαῖζαν-κ' ἐγελοῦσα, 665
 γιατί δὲν ἐσιμώνασι ἔς κείνον-τὸν-τόπο, ποῦ ἴσα
 κ' ἐβάστα τὸ δοξάριν-του, δὲ θέλει νὰ τ' ἀφήση,
 μήπως καὶ λάγη τίβοτσι ἄγριο νὰ κυνηγήση.
 Ἐκούμπισ' ὁ Χαρίδημος σ' ἓνα δεντροῦ ἀποκάτω,
 τὸ γτύπο τοῦ κουτσουναριοῦ κοιμῶντας ἐφουρκῶτο. 670
 Ἦβαλε κ' εἰς τὸ πλάιν-του γεμάτο τὸ δοξάρι,
 ἔς τούτην-τὴ τέχνη ἄλλος κινεῖς δὲν εἶχεν ἔτοιμα χάρι.
 Κι ὁ νόστιμος κλαηδισμός, πὸν τὰ πουλλάκια κάνα
 με τὴ μουρμούρα τοῦ νεροῦ ἔς γλυκότη τὸν ἐβάνα, 675
 κ' ὕπνος τὸν ἀποκοίμισε, κ' ἠ λυγερὴ τοῖ φάνη,
 πὸς εἶν-καιρὸς νὰ τότε δῆ, ξυπνῶντας εἶντα κάνει
 γιατί παρέκει τοῦ νεροῦ σὲ δροσερὸ λαγκαδι,
 ἠ βοσκοπούλλα μοναχὴ ἤβλεπε τὸ κουράδι.
 Λέ', ἄς μακρύνω κι ἄς χωστῶ εἰς τὰ κλαδιὰ ἔς τὰ δάση,
 κ' ὡσάν-ξυπνήση θέλω δεῖ, τί στράτα θέλει πιάσει, 680
 νὰ ἴμαι χωσμένη σιγανὰ με δίχως νὰ μιλήσω,
 κι ὡς σηκωθῆ, νὰ δῶ ἀπὸ κεῖ σημάδι νὰ γνωρίσω.
 Ἐμπῆκε μέσα στὰ κλαδιὰ, κινεῖς δὲν-τὴν-κατέχει,
 ἐχώστη, δὲν εφάινοντο, μεγάλην ἔγνωϊαν ἔχει,

657 ἤρογίτε AB, πὸν λογιᾶζει X. — 658 Ἐμπῆκε AB. — 659 ἐπλή-
 θηνε . . ἐπλήθηνε X. — 660 φίλενάτου X. — 661 κ' ἐβάλθη με τὴν
 πονηριὰν AB. — 662 ἀληθινὰ X. — 664 ἐπῆγε καὶ AB. — 665
 παραμέρας X, παραμερῶς AB. — 666 σ' ἐκὸν τοντόπο X. — 667 Ἐβά-
 στα AB. — 668 μήπως AB, μηπὸς X. — 670 τὸν κτύπον AB, θο-
 ρόντας X. — 671 πλάγι του ABX. — 672 εἶγε τέτια X. — 673 κη-
 λαδισμός ABX. — 674 καὶ τὸ μουρμούρι AB. — 675 ἠλήγερη X.
 — 676 ἔτοτες ἦντα κάνει X. — 680 τὰ ζάλα του ποῦ πᾶσι X. — 682
 ποῦδεῖ X. — 683 τινὰς δὲν τὴν κατέχει AB. — 684 ἐκρήφτη X.

- καὶ μὲ τρομάμενη καρδιὰ ἦστανε νὰ γνωρίσῃ, (143) 685
 ἂν εἶν ἀλήθεια, τὰ πονεῖ, καὶ τὰ τσι δίδουν-κρίσι.
 Κ' ἐξεῖ, πὺ ἐκοιμάτονε ὁ νιότερος τοῦ φάνη,
 πὼς ἦρθε πόδας λιονταριοῦ, καὶ τὴν-καρδιάν-του πιάνει,
 κ' ἐγρίκησέν-τονε κρουγὶ πλιὰ παρ' ἀποῦ τὸ χιόνι,
 κ' ἐφαίνεταιο του τὴν-καρδιά, πὼς τοῦ τὴν-ξερριζώνει. 690
 Τρομάμενος ἐξύπνησε, μὲ φόβον ἐσηκώθη,
 τὸ ταῖριν-τ' ἀνεζήτησε, στ' ἄρματα παραδόθη.
 Καὶ τὸ δοξάριν-του ζιμιὸ ἤπιασεν εἰς τὴ χέρα,
 δειλιᾶ εἶντα νὰ τοῦ μέλλεται ἐκείνην-τὴν ἡμέρα. 695
 Δὲν ἤσρηκεν-τὴ λυγερή, κ' ὅλος σιγοτρομάσσει,
 μὰ λόγιασε πὼς νὰ 'τονε στὸ σπίτιν, ὅπου πράσσει.
 Καὶ πρὸς τὰ δάση πορπατεῖ τοπώνει καὶ ξανοίγει,
 ὄγια νὰ βοῆ-ἄγριο τίβοτσι, νὰ κάμη τὸ κυνήγι.
 Θωρεῖ σαλεύγαν-τὰ κλαδιά, τὰ δεντρουλλάκια κλίνα,
 λάφι γι' ἀγρίμι λόγιαζε, πὼς νὰ 'τον εἰς ἐκεῖνα. 700
 Καὶ τὴ σαῖττα κόκκασε ζιμιὸ τὴν ὄρα κείνη,
 ὄφου κακὸν ὅπου καμε, ὄφου ἀδικιὰ πὺ γίνη·
 ἦτονε τόσο γλήγορος νὰ σύρη τὸ βερτόνι
 καὶ νὰ τὸ πέψη στὸ κλαδί, πὺ τέτοια κάλλη χώνει,
 ὅπου δὲν εἶχ' ἡ λυγερὴ κιαρὸ σκιᾶς νὰ γυρέψη 705
 παρέκει τόπο νὰ χωστῆ, καὶ νὰ μετασαλέψη·
 καὶ βρίσκει τὴν ἡ σαῖττιὰ στὰ μαρμαρένια στήθη,
 κ' ἂν ἦσσε καὶ δαμινὴ φωνή, δὲν ἐγρικήθη,
 καὶ φαίνεται, ξεψύχησε μὲ δίχως νὰ φωνιάξῃ, (144)
 ἀνάθεμα τὸ λογισμό, καὶ τσι ζηλειᾶς τὴν-πρᾶξι. 710

685 Μετὴν τρομάμενη X. —686 δίνου X. —687 Στούτο πὺ ἐκι-
 μάτ' ὁ νιος εἰς τ' ὄνιρο τοῦ φάνη X. —688 πὼς ἦρθαν πόδια λιον-
 ταριοῦ καὶ τὴν καρδιάν του πιάνει AB. —689 καὶ τότες ἐγροικήθηκε
 κρούς πλεῖα παρὰ τὸ χιόνι AB. —690 καὶ φανετόν του ὅτη πὼς του
 τὴνε ξεριζώνη X. —691 τρομάμενος X. —692 ἀναζήτησε ABX. —
 693 παρενθὺς ἐπίασεν AB. —694 ἦντὰ τουμέλετε X. —695 λίγερη, κ'
 ὀλογοισμὸς τρομάση X. —696 λόγιαζε AB, πὼς ἦτονε X. —697
 προστακλαδιὰ ξανοίγει X. —698 γιανάβρη ἀγρίμι τήβοτῆς X. —699
 ἐσίγη X. —700 λαγὸς λογιαξῆ ὅτ' ἦνε ἐκὴ ἡκεκαμιὰ ἀλαφίνα X.
 701 ἐκόκκασε, κ' ἀπόκῆς τῆναφῆγη X. —703 ἦτανε X, καὶ ὄσσε X,
 βελῶνι AB. —704 κ' ἔδοσε μέσα στα κλαδιὰ X. —706 ναχοθὴ X.
 —708 καὶ ἀνέσσε καὶ σηγανὴ X. —710 φύληας X.

Ἐγρίκησ' ὄχ τὸ χέριν-του, τὸ πὼς κυνήγι γίνη,
 καὶ πὼς κριάς ἐπλήγωσε μετ' τῆ σαΐττα κείνη,
 κ' ἐγλάκηξε μετ' τῆ χαρά, καὶ μπαίνει μέσ' στὰ δάση
 καὶ τὸ κυνήγι ἐγύρευε νὰ σώσῃ νὰ τὸ πιάσῃ. 715
 Ἡῦρηκε τὸ δὲν ἤθελε, εἶδε τὸ δὲν ἐθάρρει,
 γιὰ τὸ κυνήγι, πού καμε, θάνατο θὲ νὰ πάρῃ. 716
 Ἡῦρηκε-τὴν-πολυαγαπᾶ κρουγιά καὶ ματωμένη, (145)
 εἶχεν-πνοή κ' ἐμίλησε, κ' εἰπέν-του κὶ ἀποθαίνει,
 κ' ἐπῆρεν-τέτοιο θάνατο γιὰ ν' ἀγαπᾶ περίσσα,
 κ' ὡς τό 'πεν ἐξεψύχησε, τὰ μάτια τῆ σφαλῖσα. 720
 Νὰ δῆ τέτοι' ἀνεπόλπιστο ἐτρόμαξε κ' ἐχάθη,
 καὶ μοναχός του νὰ σφαγῆ, κείνην-τὴν ὥρα βάλθη,
 καὶ τόση πρίκα καὶ καημὸς τὸν-κρίνει καὶ παιδεύγει,
 ὅπου νὰ πάρῃ θάνατο μετ' ἄρματα γυρεύγει. 725
 Καὶ τόσο τό πιασε βαρὺ τὸ προᾶμαν, ὅπου γίνη,
 πού δίχως ἄλλο νὰ σφαγῆ θέλει τὴν ὥρα κείνη.
 Μὰ ὅθ' ἀν καὶ βρήκασιν-τονε οἱ μπιστικοὶ ντου φίλοι,
 πρίκου νὰ κάμ' ἢ χέρα ντου ὅ τ' εἶπασιν τὰ χεῖλη.
 Κὶ ὡς εἶδαν-τ' ἀνεπόλπιστο, ἐκλάψα λυπηθῆκα,
 κ' ἀρχίζου νὰ παρηγοροῦ τοῦ φίλου ντως τὴν-πρίκα. 730
 Καὶ ξόμπλια μυριαρίφνητα πολλὰ ἄμορφα τοῦ λέσι,
 καταδικάζουσιν-τονε νὰ βλέπεται μὴ φταίση,
 μὴδὲ θελήσῃ νὰ σφαγῆ, μὴ βουληθῆ ἔτοιο προᾶμα,
 μ' ἄς δείξῃ στ' ἀνεπόλπιστο, ὡσὰν-καὶ ἄλλοι κάμα. 735
 Μετ' οἱ πολλὰς παρηγοριᾶς δαμάκι συνηφέρνει,
 ἔς τὸ γνῶσις τὸ λογαριασμὸ σὰν ἄνθρωπος γιὰ γέρνει,
 κ' ἤβαλε μέσ' στὸ λογισμὸ νὰ ζῆ νὰ τὸ δουλεύῃ
 καὶ μετ' τὰ δῶρα τῆς ἀντροειᾶς νὰ τήνε κανισκεύῃ.

711 ἀπ' τὸ χέρι του AB. — 712 καὶ πὼς τὸ κριάς AB. — 713 καὶ
 ἔτρεξε X. — 714 ἐγύρευε X. — 716 πόκαμε X. — 718 πὼς πεθένη X.
 — 723 πίκρα X, καὶ τόσα ἢ πρίκα AB. — 725 που ἐγίνη X. — 727 τὸν
 εὔρηκασιν AB, ἡμιστενή του φήλη X. — 728 πριχοῦ AB. — 730
 ἀρχίσαν AB. — 731 μῆριο ἀρήφνητα X, πολλᾶμορφα AB. — 734
 μὰς διόξῃ τανεπόλπιστο X. — 735 λιγάκι σηνεφέρνει X. — 736 τῆς
 γνόμηστου τὸ λογισμὸ X. — 737 ναν τῆς δουλέβῃ X. — 738 κανι-
 σκέβῃ X.

Κ' ἐπήγαινε ξετροχόντας σὲ μιὰ κ' εἰς ἄλλη χώρα
 τὰ κονταροχτυπήματα, κ' ἐκέρδαινε τὰ δῶρα. 740
 Κ' ἐκεῖνα, πού τοῦ δίδασι πλέρωμα τῆς ἀντρεῖας του, (146)
 ἐπήγαινε κ' ἐκρέμαν-τα στοῦ μνηῖμα τῆς Κερῶς του·
 καὶ μετ' αὐτὰ τὰ κέρδητα, ὡσὰ θαράλειο βρῖσκει,
 κ' ἤπαιρνε σὰν-παρηγοριά πηαίνοντας τὸ κανίσκι.
 Κ' ὡς ἤκουσε καὶ γίνεται στῆ χώρα στήν Ἀθήνα 745
 τέτοιο κονταροχτύπημα, ἡ-ῶρεξι τὸν-κίνα
 νὰ πάη μαῦρος σκότεινὸς νὰ κονταροχτυπήσῃ
 γὰ τὴν-Κερῶν-του, πού χάσε, κ' ἤλιψε νὰ νικήσῃ·
 κ' ἐλόγιαζε καὶ μελετᾷ, σὰν-τὸ στεφάνι πιᾶσῃ,
 στοῦ τάφον-τσι, σὰν-τό ζαρε, νὰ πὰ νὰ τὸ κρεμάσῃ. 750
 Ἦρογησε γιὰ τὸ τοῦ λαχε μπέρδεμα εἰς τὴ στρατά,
 μ' ἀπὸ τὴν-πρώτη κίνησε, πού κούσε τὰ μαντᾶτα.
 Χαριδῆμος ἐκράζετο ἀντρεῖα καὶ χάριν ἔχει,
 καὶ πάντα κεῖ, πού πολεμᾷ, στράφτει, βροντᾷ, καὶ βρέχει.
 Σπίθες σιδέρω-αἶμα κορμιῶ, ἐβγάν' ὅπου μαλώσῃ, 755
 καὶ βροντισμοὺς καὶ ταραχὲς ἡ δύναμι ντ' ἡ τόση.
 Εἶχεν-κι αὐτὸς στήν-κεφαλῇ ἓνα κερὶ σβημένο,
 τὸν ἄνεμον ἀνάδια ντου ἤδειχνε φουσκωμένο·
 καὶ τὸν-καμημόν-του τὸν-πολύ, τὴ λάβρα πού τὸν-κρίνει,
 μὲ γράμματ' ἀποκατωθιὸ λέει καὶ ξεδιαλύνει. 760
 «Κεῖν' ἡ φωτιά, πού μοῦ φεγγε, μπλιὸ λάψι δὲ μοῦ δίδει,
 κι ἄνεμος μοῦ τὴν ἤσβησε, κ' ἐδὰ μαι στοῦ σκοτειδί.»
 Πολλοὶ τὸν ἐγνωρίζασι πεζοὶ καὶ καβαλλᾶροι,
 φωνιάζουρ, «Ἐδὰ πρόβαλε τῆς Κρήτης τὸ λιοντάρι.
 Τοῦτος εἶν ὁ Χαριδῆμος, κι ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη, (147) 765
 ὁπού χάσε τὸ ταίριν-του ὀλόμαυρος ἐγίνη,
 κι ἂ ζήσῃ χρόνους ἑκατὸ μπλιὸ ντου δὲ θὲ ν' ἀλλάξῃ
 ἀπῆς κι ἡ μοῖρά ντου ἴθελε ἔτσι νὰ τὸν-πειράξῃ.»

739 Ἐπήγευε X. — 740 στακονταροχιπίσματα X. — 743 θαράλειο AB,
 — 744 πέρνοντας AB. — 745 κ' ἐγίνετο AB, τὴν Ἀθήνα AB. — 748
 πόχασε, κιολπειζαι X. — 749 καὶ λόγιασε X. — 750 σαν ἔζαρε X.
 — 752 π' ἄκουσε X. — 758 ἀγνάντια του X. — 760 ποκατουθιὸ X.
 761 μόφεγγαι X, λάμψιν AB, λάμψη X. — 763 πολὴ τα ἀναγνόσασῃ X.
 — 766 ὀπύχασε X. — 767 ἀν ζήσῃ AB. — 768 πειδίη AB.

Ὡς τό κουσ' ὁ Σπιδόλιοντα, μὲ μάνιτ' ἀρχινίζει
 ὅλος ν' ἀναταράσσεται, ν' ἀγριεύγη, νὰ μανίξη, 770
 τὰ σωθικά ντ' ὡς τὸ θεομὸ βράζου ἀναχοχλακίζου,
 βροντᾶ καὶ τὸ στομάχιν-του, τὰ χεῖλη ντου μαυρίζου,
 καπνίζου-τὰ ρουθούνια ντου, σὰν-τ' ἄλογο ὄντε τρέχει,
 καὶ ἀπάνω κάτω πορπατεῖ, καὶ ἀναπαημὸ δὲν ἔχει.

Ποῦρ' ἦσπεκε κ' ἐνίμενε, νὰ τότε δη̄ξειντα κάνει, 775
 μέσα ντου διαλογίζετο, πῶς νὰ τότε ποθάνη.

Κ' ὡσὰν-τὸν εἶδεν-κ' ἦσωσε εἰς τοῦ Ρηγὸς κ' ἐγράφη,
 ἐξέντησε ὅλο τὸ κορμί, καὶ ὡσὰν-καμίνιν ἀφτει.
 Καὶ μπλιὸ δὲν ἔχει ἀπομονή, καὶ στήν-καρδιὰν ἐσφάη,
 μὲ μάνιτα στοῦ Βασιλιοῡ ἐκίνησε καὶ πάει. 780

Τὰ μάτια ξαγριέψαισι, καρβούνω σπίθες βγάνου,
 τόπο τοῦ δῶκαν-τὸ ζιμιό, καὶ ἄδεια πολλή τοῦ κάνου.

Δίχως νὰ κλίνη κεφαλὴ δίχως νὰ προσκυνήση,
 δίχως νὰ πάρη θέλημα τοῦ Ρῆγα νὰ μιλήση,
 δείχνοντας μὲ τὸ χέριν-του τὸν-Κρητικὸν ἀρχίζει 785
 ἄγρια περίσσα νὰ μιῆ καὶ νὰ τὸν φοβερίξη.

ΚΑΡ. Ἀφέντη, πρᾶμα ἐγνοιανὸ πολλὰ μ' ἀνεκατώνει,
 κ' ἢ μάνιτά μου τὴν-καρδιὰ ἀλύπητα πληγώνει
 καὶ θέλω τὴν ἀπόφασι, τὴν ὥρα πού γοικήσης (148)
 τὸ δίκιό μου, καὶ ὅ τ' ἦβαλα στὸ νοῦ μου νὰ μ' ἀφήσης 790

νὰ κάμω μὲ τὴ χέρα μου σήμερο τοῦ ἔχθρου μου,
 καὶ ν' ἀντιμέψω τ' ἄδικο, πού καμε τοῦ κυροῦ μου.

Ρῆγα, γιατί σου γνώρισα σπλάχνος καὶ καλωσύνη,
 ἦρθα κ' ἐγὼ στὸ κάλεσμα ἐτοῦτον ὁποῦ γίνη.

Καλὰ κ' εἰς τοῦτα ἢ γνώμη μου μακρὰ ἔν-κ' ἢ-ὄρεξι μου, 795
 γιατί ἤμαθα στὰ αἵματα νὰ βάφω τὸ σπαθί μου,

769 με μάνιτα ἀρχίξη X. — 770 ν' ἀνατινάσσειται AB. — 772 ἐβρόντα
 τὸ στομάχι του, τὰ νύχια του μαυρίζου X. — 774 πάνου κάτω X. —
 775 τὴ κἀνή X. — 778 καὶ ὡς τὸ καμίνι ἀνάφτει AB. — 780 ἐκίνησε
 στον βασιλεῖος καὶ πάγει X, στὸν Βασιλειὸν AB. 781 κάρβουνα X.
 — 782 καὶ ἄδειαν AB. — 784 ταφέντη X. — 786 ν' ἀποφοβερίξη AB.
 — 787 ἀνακατώνει ABX. — 791 στὸν ἐχθρό μου X, τοῦ ἐχθροῦ μου
 AB. — 792 πόκαμε τοῦ πατρόσμου X. — 793 ἐγνώρισα X. — 794
 κ' ἐγὼ, κ' ἐτίμησα τὸ κάλεσμα πού γίνη AB. — 795 τοῦτο AB. — 796
 δὲν ἦνε οὐδ' X.

μὰ ποῦρ' ἐσυγκατέβηκα, κὶ ἦρθα νὰ σὲ τιμήσω,
 καὶ δίχως μ' ἔτοιο κάλεσμα δὲν ἤθελα ν' ἀφήσω,
 κὶ οὐδ' ὄλπιζα οὐδ' ἐθάρρουν-το ὁ Κρητικὸς νὰ λάχη
 ἐπά, γιὰτ' ἔχω μετ' αὐτὸ πολλὴ κακιὰ καὶ μάχη, 800
 κ' ἐτύχαινε, σὰν ἤκουσε πὼς εἶμ' ἐπά, νὰ φύγη,
 ὄχι ν' ἀνεκατόνεται, καὶ μετὰ μὲ νὰ σμίγη·
 γιὰτ' ἀπὸ χρόνους καὶ καιροὺς ὁ πῖβουλός του κύρις
 εἰς τὸ σπαθίν, ὁποῦ βαστᾶ, ἐγίνη νοικοκύρις,
 κ' ἦκαμε μιὰ τραῖτοριᾶ μεγάλη τοῦ γονεῖ μου 805
 τότες ἐκείνον-τὸν καιρό, π' ἐγὼ κοπέλλιν ἦμου.
 Στὴ Σκλαβουνιὰν ἐλάχασι, κ' εἰς μιὰ κατάκρυα βρούσι
 ἤδηοξε τοῦ πατέρα μου νὰ πάη νὰ δειπνήση.
 Ἐδείπνησε, κ' ἐκούμπισε ὕπνο λίγο νὰ πάρη,
 καὶ τὸ σπαθίν-του κρέμασε ἔξένους δεντροῦ κλωνάρι, 810
 κὶ ἀνέγνοιος ἐκοιμούντονε, τὸ δεῖπνο νὰ χωνέψη,
 κὶ ὁ κύρις τ' ἀποκόττησε, κ' ἐπῆε νὰ τὸ κλέψη·
 καὶ δὲν-κατέχω ποῦ λαχε ἔς κεῖνο τὸ μονοπάτι· (149)
 εἰς τὸ δεντρον ἐσίμωσε, καὶ σιγανὰ πορπάτει,
 κὶ ὡς εἶδεν-κ' εἶν ὁ κύρις μου στοῦ ὕπνου ντου τὴ ζάλη, 815
 ἦπιασε κεῖνο τὸ σπαθί μ' ἀποκοτιὰ μεγάλη.
 Ἐπῆρén-το κ' ἐμίσειψε, καὶ μπλιό ντου δὲν ἐφάνη,
 κὶ ὁ γιός του τώρα τὸ βαστᾶ, τὸ παλληκάρι κάνει.
 Πολλὲς φορὲς ἐρώτηξεν ὁ κύρις μου νὰ μάθη,
 ὁ κλέφτης ποῦ νὰ βρῖσκεται, γιὰ νὰ τοῦ δώση πάθη· 820
 μὰ χώνετό του, καὶ ποτὲ δὲν ἠῦρε νὰ τὸν-πιάση,
 κὶ ἀπὸ τὴν-πρίκα πόθανε, πρὶ παρὰ νὰ γεράση.
 Λοιπό, Ρῆγα, ποφάσισε τὸ δίκιο, σὰν-τοκάρει,
 νὰ μοῦ γιαγείρη τὸ σπαθί, γὴ θάνατο νὰ πάρη,

797 νάρθο νὰ σὲ τιμήσω X. —799 οὐδὲ λόγιαζα AB. —802 ἀνα-
 κατόνεται ABX. —803 μετὰ μᾶς AB. —805 τραητοριᾶ X. —806
 πεδάκην ἦμου X. —808 ἐφάνη του πατέραμου νὰ πᾶ ναιληδι-
 νήση X. —809 ἀπόφαι X, ὕπνο ὀγιά νὰ πάρη AB. —810 σενοῦ
 δεντροῦ X, εἰσὲ δεντροῦ κλωνάρι AB. —811 ἐκιμότουνα τὸν ἦπνο
 νὰ χωνέψη X. —813 σε κὶ X. —814 ἐσιγανσ πορπάτει AB. —816
 ἐπιάσε AB, ἔπιασε X. —818 καὶ τώρα ὁ γιός του AB. 821 Μαε-
 κριβότου X. —822 ἀπὸ τὸ φόβο πόθανε AB.

καὶ τὸ κονταροχτύπημα ἐβγήκ' ἀπὸ τὸ νοῦ μου, 825
 ὥστε νὰ πάρω τὸ σπαθί, ὁπού 'τον-τοῦ κυροῦ μου.
 Γνωρίζω το, πὼς τὸ βαστᾶ, καὶ μοῦ 'χουν-καὶ πομένα
 πολλοί, πὼς κείνο τὸ σπαθὶ εἶναι δικό μου μένα·
 καὶ ἀπόσταν ἐνεθράφηκα, ἐρώτου νύχτα μέρα,
 ποῦ νὰ 'ναι, ποῦ νὰ βρῖσκεται 'ς τίνος ἀθρώπου χέρα. 830
 'Ερώτουν-καὶ καθημερνὸ μοῦ φέρνασι μαντάτο,
 πὼς τοῦτος τ' ἀποφέντεψε, καὶ ἀποκοττα βαστᾶ το·
 μὰ δὲν τὸν ἤλαχα ποτὲ νὰ τότε ξαρματώσω,
 τοῦ κύρι τὴν ἀποκοττιὰ στὸ γιὸ νὰ τὴν-πλερώσω.
 Μὰ δὰ βρεθῆκαμεν ἐπά, θέλω νὰ μοῦ τ' ἀφήση, 835
 ἀλλιῶς νὰ κάμ' ἢ χέρα μου ὅ τι δὲν-κάμ' ἢ κρίσι.
ΠΟΙ. Τοῦτά λεγ' ὁ Σπιδόλιοντας, τὸν-Κρητικὸν ἐθώρει, (150)
 κ' ἐκείνος μὲ τὴ φρόνεψι τά πόμεν' ὅσο μπόρει.
 'Ἡ Ρήγισσα κ' ἡ-Ἄρετὴ καὶ ὄλοι οἱ-ἀπομονάροι
 γρικῶντάς τον ἐτρέμασιν ἀπάνω στὸ πατάρι. 840
 Καὶ μέσα στὸ χοντρὸ λαὸ πολλὴ βαβούρα γίνη,
 κ' ἐφαίνοντό ντως τὸ ζιμιό, καὶ ὄλους τσι καταπίνει.
 Μὰ ὁ Κρητικὸς, πρὶ ἄλλο πωθῆ, κοντύτερα σιμώνει,
 καὶ μ' ἀρχοντιὰ καὶ φρόνεψι τὴ μάνιτάν-του χώνει·
 καὶ μὲ πολλὴ γλυκότητα μὲ τάξι καὶ μὲ γνῶσι 845
 ἐζήτησε τοῦ Βασιλιοῦ θέλημα νὰ τοῦ δώση,
 στά κουσε νὰ πιλοηθῆ, γιατί βαθιὰ τ' ἀγγίζει
 ἐκεῖνο, π' ὁ Σπιδόλιοντας ψοματινὰ σαλίζει.
 Καὶ ὡς εἶδε καὶ ὡς ἐγνώρισε, Ἀφέντης πὼς ὀρίζει
 νὰ πῆ καὶ αὐτὸς τὸ δίκιον-του, ἔτοιμας λογιῆς ἀρχίζει. 850
ΚΡΗΤ. Καραμανίτη ὅ τι μιλεῖς, εἶν ὄλα παραμύθια,
 καὶ σήμερον μὲ πιβουλιὰ ἤχωσες τὴν ἀλήθεια·
 καὶ ὄσες φορὲς γιὰ τὸ σπαθὶ πῆς, κ' ἦτονε δικό σου,
 καὶ ὁ κύρις μου σᾶς τό κλεψε, ψόματα στὸ λαιμό σου·

827 γνωρίζουν το AB, κ' ἔχουν το καὶ πομένα AB, μόχουν X. —831
 αποντης ἀναθράφηκα X. —833 μαδὲν μουέλαχε X. —834 στου κύρι
 X, καὶ στὴν πολλὴν ἀποκοτιὰν πλέρωμα νὰ τοῦ δώσω AB. —838 ἀπό-
 μενε X. —840 ἀκούγοντας του AB. —841 στὸν πολὴ λαὸ X. —842
 καὶ φνετέσου X. —844 ταμάτια χαμιλώνει X. —847 ποῦ γκίζει AB.
 —849 ἐτζη X. —853 πὼς εἶναι δικό σου AB, ἦτον X. —854 ψέ-
 ματα X.

ψεύγεις ἔσύ, κὶ ὅποιος τὸ πῆ, πὼς σὲ καιρὸν-κιανένα 855
 ὁ κύρις μ' ἤγαμε ποτὲ προῦμ' ἄπροπο ἔσένα,
 μὰ μὲ μεγάλην ἀντροιὰ τὸ πῆρεν-τοῦ κυροῦ σου,
 κι αὐτὰνα τὰ φοματινὰ βγάλε τ' ἀπὸ τὸ νοῦ σου.
 Κι ὁ κύρις σου, ὡσάν-κ' ἐσέ, ἐπείραζ' ἕναν ἕνα,
 κ' ἐλάχα μὲ τὸν-κύριν μου κ' οἱ δυὸ ντως εἰς τὰ ξένα, 860
 καὶ κάθε μέρα ἀφορμὲς τοῦ βροσκε νὰ μαλώσῃ, (151)
 ποῦρ' ἠύρηκε τὸ γύρευγε, κὶ ὅ τ' ἤπασκε νὰ δώσῃ·
 κὶ ὡσάν τὸν ἠσφιγγε πολλά, καὶ μπλιὸ δὲν-τὸν ἐμπόρειε,
 εἰς τ' ἄροματα συρθίκασι, πολὺς λαὸς τσι θώρειε·
 καὶ μοναχὰς μὲ τὸ σπαθί, ὄχι ἄλλον εἰς τὴ χέρα 865
 ἐκάμασίνε τὴ μαλιὰ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα·
 καὶ κάμποσ' ὥρα στὴ μαλιὰν ἐκείνη κιντυνεῦγα,
 καὶ μ' ἀντροιὰ καὶ μαστοριὰ τὸ νίκος ἐγυρευῦγα.
 Στὸ ὕστερον ὁ κύρις μου, ὡσάν-καλλιὰ τεχνίτης,
 τοῦ δειξε πὼς μαλώνουσιν εἰς τὸ νησιὶ τῆς Κρήτης. 870
 Ἐλάβωσέν-τον ἄσκημα στὸν-πόδα κ' εἰς τὴ χέρα,
 καὶ κάνει του πολὺ κακὸ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 καὶ τὴ δεξάν-του ζούγλανε, καὶ τὸ σπαθί τοῦ πέφτει,
 καὶ μὲ τὸ δίκιον-του χασε, κὶ ὄχι νὰ ζιγανέφτη.
 Μὲ τὸ δικόν-του θέλημα ζιμὸ τὴν ὥρα κείνη, 875
 ἐμίσσεψε, καὶ τὸ σπαθί τοῦ νικητῆ τ' ἀφίνει.
 Τὸ προῦμα εἶναι φανερό, κὶ ὁ κόσμος τὸ κατέχει,
 γιατί τὸ ψόμα νὰ σταθῆ πόδια ποτὲ δὲν ἔχει,
 κ' ἐσὺ μιλεῖς κομπώματα τὴ σημερονὴν ἡμέρα,
 ποὺ ὁ κύρις σου τὴ μαρτυριὰ ἐβάσταν εἰς τὴ χέρα, 880
 κὶ οὐδὲ ποτὲ ντου θέλησεν ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη
 ἄροματα νὰ βαστάξῃ μπλιό, γιατί ζουγλὸς ἐγίνε,
 κ' εἶναι ντροπή σου, κάτεχε, τὰ ψόματα νὰ λέγῃς
 κὶ ἄδικα νὰ καταφρονᾷς τσ' ἄλλους, καὶ νὰ τσι ψέγῃς.

856 ἄπροπο κανένα X. — 857 μεγαλιητου ἀντροιὰ X. — 858 κὶ εἰπου-
 να τὰ φοματινὰ X. — 859 ἐτζι ὡσάν κ' ἐσέ AB. — 861 καὶ
 καθ' ἡμέρα X. — 862 νὰ σώσῃ AB. — 863 καὶ πλιότου δὲν
 ἐμπόρειε X. — 867 κάποση ὥρα AB. — 869 καλὸς X. — 871 στο-
 ποδη X. — 872 καὶ πῆρε καὶ πόνο πολὴ X. — 874 κ' ἤχασε μὲ τὸ δί-
 κιον του AB, μετοδικό του ἔχασε X. — 875 μὲ τὸ ἴδιον του θέλημα
 AB. — 878 ψέμα X. — 884 τοὺς ἄλους νὰν τοὺς ψεβγῃς X.

- Τὸ πρῶτο πρῶμα τοῖ τιμῆς εἶναι στὸν ἀντρειωμένον (152)
 νὰ μὴ τὸν εὔρουσι ἰοτὲ σὲ ψόμα κομπωμένο. 886
- Γιατὶ ὄχ τὸ φόβο λέγουσι, τὸ ψόμα πὸς κινᾶται,
 κὶ ὅποιος τὰ ψόματα λαλεῖ, δίχως ἀντρεῖα λογαῖται.
 Μ' ἀπὸν μπορεῖ καὶ δύνεται καθ' ἄντρα νὰ μαλώσῃ,
 τὸ ψόμα μηδ' ἢ καυκησά δὲν εἶ δική ντου βρωσι. 890
 [μὰ τοῦτο εἶν τὸ φαητό, πὸν τρώει καὶ χορταίνει
 ὁ καυκησάρης κὶ ὁ δειλός, εἰς ὅποιον-τόπο πηαίνει.]
- Σ' ἐσέν' ὅπὸν σ' ἄντρας καλὸς καὶ δύναμις μεγάλης,
 μεγάλο πρῶμα τὸ κρατῶ ἔτοιμας λογιῆς νὰ σφάλῃς. 895
 Ἀπὸ πολλοὺς ἐγρίκησι τὴ δύναμιν-τὴν ἔχεις,
 κὶ οὐδ' ὄλιγ' οὐδ' ἐλόγιαζα ψόματα νὰ κατέχῃς.
 Σὲ λίγα λόγια γρίκα μου, φουκροῦ καλὰ εἶντα λέγω,
 ἐγὼ δὲ δίδω πείραξι, οὐδὲ μαλιῆς γυρεύγω,
 ἀμ' ὅποιος, κὶ ἄ μὲ πείραξε, ἐκεῖνος μὲ κατέχει, 900
 μὰ καυκησά τὸ στόμα μου καὶ ψόματα δὲν ἔχει,
 καὶ τιμημένα τὰ βαστῶ ὡς τώρα τ' ἄρματά μου,
 κὶ ὀλίγω κὶ ἀπὸ δὰ κὶ ὀμπρὸς ντροπὴ νὰ μὴ μοῦ κάμου.
 Πούρι ἄ σ' ἀρέσῃ τὸ σπαθί, καὶ θέλῃς νὰ τὸ πάρῃς,
 νὰ τὸ νικήσῃς πάσκισε πεζὸς γῆ καρβαλλάρης.
 Ἐγὼ δὲν ἐφρβήθηκα ποτ' ἄθρωπο κινάνα, 905
 καὶ μ' ὄλο πὸν μαι ἀνήμπορος, δὲν σὲ δειλιῶ οὐδ' ἐσένα·
 κὶ ὄντεν ὀρίζῃς, κὶ ὄντε θές, ἄς πᾶμε ἕναν-τόπο
 μακρά, γιατί βαρειοῦμαί τὸ τὸ πλήθος τῶν ἀθρώπων,
 μ' ἄρματα μόνον κοφτερὰ καὶ σιδερὸ σκουτάρι,
 νὰ δοῦμε τοῦτο τὸ σπαθί, ποιὸς μέλλει νὰ τὸ πάρῃ, 910
 νὰ τὸ ξεκαθαρίσωμε κ' ἢ μάχῃ νὰ τελειώσῃ, (153)
 πούρι νὰ θέλ' ὁ Βασιλιὸς θέλημα νὰ μᾶς δώσῃ

887 γηατὴ το ψέμα λέγουσι ὀχτοφόβο X. — 888 καὶ πάει, κ' εὔρι-
 σκει ἀποδεκεῖ, τὸν ἄλλον ποῦ καναῖται AB. — 890 οὐδεηκαῦκησες X.
 — 891,892 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου ἄνευ κενοῦ χώρου.
 — 893 [K] εσεῖ πουσ' ἄντρας δυνατὸς X. — 897 ἄκου AB. — 900
 καὶ ψέμα δὲν κατέχει X. — 902 κιαποδὸ X. — 905 κ' ἐγὼ AB. —
 906 μ' ὄλον ὅπου μαι ἀνήμπορος καὶ δὲν δειλιῶ οὐδ' ἐσένα AB. —
 907 ὄντες- ὄντες X. — 908 μακριὰ X. — 909 μόνον μὲ κοφτερ'
 ἄρματα X.

- ΠΟΙ.** Ὅσα τὰ ἀνεκατώματα γλακοῦν οἱ ἀντρειωμένοι
 νὰ δοῦν εἰντά ἕχου διαφορὲς ἐτοῦτ' οἱ μαλωμένοι. 911
- Γρικοῦσι τοῦ Σπιδόλιοντα ἐκεῖνα, τὰ πονᾶται, 915
 ἀκούσι καὶ τοῦ Κρητικοῦ, τὸ πῶς τ' ἀπιλογᾶται,
 καὶ στέκουν-κι ἀνιμένουσι τὸ Ρῆγα νὰ μιλήσῃ,
 καὶ πεθυμοῦ ν' ἀκούσουσι τὸ θε ν' ἀποφασίσῃ.
 Ὁ Βασιλεὺς μὲ φρόνεψι καὶ σπλάχνος ἀρχινίζει,
 καὶ πρῶτας στὸ Σπιδόλιοντα τὸ πρόσωπο γυρίζει. 920
 Λέει του, **ΒΑΣ.** Δὲν ἀνίμενα σήμερον ἀπὸ σένα,
 νὰ πούσινε τὰ χεῖλη σου τά σου ἕχω γρικημένα·
 κι ἂν εἶχες παραπόνεσι ἐτύχαινε ν' ἀφήσῃς
 τὴ διαφορὰ σου κ' ὕστερα νὰ μοῦ τήνε μιλήσῃς,
 ὄχι νὰ μὴ δυσκολευτῇ τὸ κάλεσμα, ποῦ γίνῃ, 925
 κι ὁ φρόνιμος ἐτοιούς καιροὺς τοῖ διαφορὲς τ' ἀφίνει·
 γιὰτὶ θωρεῖς τὸ μᾶζωμα ἐτοῦτο τὸ μεγάλο,
 ὅπου τιμῶ ὅσο μπορῶ τὸν ἕναν-καὶ τὸν ἄλλο,
 καὶ τὸ παιδί μ' ἂν ἤθελε κιανεῖς νὰ μοῦ σκοτώσῃ,
 ὅς ἐτοιον-καιρὸν ἀντίμεψι δὲν ἤθελα τοῦ δώσει, 930
 οὐδὲ γυρέψιν ἤθελα νὰ γδικιωθῶ ἔτοια ὥρα,
 ὅπου ν' ἴσῃ Ἀφεντόπουλλοι καὶ ξένοι μέσ' στὴ Χώρα,
 μὰ ἔθελ' ἀφήσω νὰ χαροῦ καὶ νὰ περιδιαβάσου,
 κ' ἐσὲ ποῦ θεμελιώθηκε σήμερ' ἡ μάνιτά σου;
 γιὰ νὰ σπαθί, ποῦ βρέθηκε στοῦ Κρητικοῦ τὴ χέρα (154)
 κάνεις ἀνεκατώματα ἐτούτην-τὴν ἡμέρα; 936
 Ἀφήτε τοι τοῖ διαφορὲς, καὶ παραμπρὸς μὴν-πᾶσι,
 καὶ τὸ κονταροχτύπημα, ὑγιέ μου, σὰ σκολάσῃ,
 ἔχετε μέρες καὶ καιρὸ καὶ τόπο νὰ βρεθῆτε,

913 ἀνακατώματα ABX, τρέχουν X. — 916 γρικοῦνε X. — 918 ἀκούσουνε τὴ X. — 920 στου σπιθολιοντα X. — 921 σήμερον AB. — 922 τασόχο X. — 925 πογίγη X. — 926 σ' ἐτοιούς X. — 928 σ' ὅτι μπορῶ AB. — 929 Καὶ τὸ πεδήμου κανενης νὰ μούθελε σκοτόση X, Καὶ τὸ παιδί μου ἂνε κιανεῖς μοῦ τ' ἔθελε σκοτώση AB. — 630 στέτιον X, ἔτοιον AB, ἀντάμεψιν AB. — 931 Μυδὲ γυρέψον ἤθελα X, οὐδὲ γυρέψην ἤθελα AB. — 932 ποιὴν τὴν ἀφεντόπουλη X. — 933 Μᾶθελα ἀφήση AB. — 934 καὶ σένα ἐθεμελιώθηκε σήμερ' ἡμανιτάσου, X. — 936 ἀνακατώματα X, νὰ κάνῃς ἀνακάτωμα AB, ἐτούτῃ τὴν ἡμέρα. X.

νὰ τὸ ξεκαθαρίσετε, ἀμὴ γιὰ δὰ τ' ἀφήτε. 940
ΠΟΙ. Ἐμίλησεν ὁ Βασιλεύς, μιλοῦσίν-του κ' οἱ-ἄλλοι,
 λέσιν-τ' ἀνεκατόματα στὴ μέσην-τως μὴ βάλῃ.
 τὸ κάλεσμα τοῦ Βασιλεῦς μὴ θέλῃ νὰ ξηλώσῃ,
 κ' ἄς σιγανέψ' ἢ μάνιτα, κ' ἢ-ὄργιτ' ἄς μερώσῃ.
 γιὰ νὰ σπαθί, μὴ δὲ γενῆ ἔτοια μεγάλη μάχη, 945
 κ' ἄς κάμη τὸ χειρότερο, ἄλλον-καιρὸ ὄπου λάχη.
 Ὅσον-τοῦ μίλειε ὁ Βασιλεύς, κ' ὅσο μιλοῦν-κ' οἱ-ἄλλοι,
 τόσον-καὶ πλιὰ ἢ-ὄχθριτα ἐγίνοντο μεγάλη,
 καὶ μὲ φωνὴ ἀγοιώτατη στρίβοντας τὸ μουστάκι
 τοῦ Ρῆγα πιλοήθηκε μὲ λόγι' ὄλο φαρμάκι. 950
ΚΑΡ. Ἀφέντη, γιὰ νὰ μὴ μοῦ πῆς, τὸ πὸς περίσσα σφάνω,
 μά βανα χέρι στ' ἄρματα, γιὰ νὰ μὲ δοῦ-εἴντα κάνω,
 γιὰτὶ δὲ θέλω ἔτοιο σπαθί νὰ χαιρέται ὄχθρός μου,
 καὶ δῶς μου το τὸ θέλημα, γὴ παίρνω τ' ἀπατός μου.
ΠΟΙ. Μ' ἀγοιώτατον ἀνάβλεμμα καὶ βρουχισμοὺς μεγάλους 955
 ἐγύρισε τὸ πρόσωπο, κ' ἐμίλησε μὲ τσ' ἄλλους.
ΚΑΡ. Θωροῦ κ' ἐμαζωχτήκετε καὶ βαβουρίζετ' ὄλοι,
 ὡσάν-τὸ κάνου-οἱ μέλισσες 'ς τσ' ἀθούς στὸ περιβόλι,
 κ' ὄχ τὴ μερὰ τοῦ Κρητικοῦ γνωρίζω πὸς κρατεῖτε, (155)
 καὶ βλέπω ποῦ ξαμώνουσιν, ἐκεῖνα, ποῦ μιλεῖτε. 960
 Ἄν εἶναι κ' ἀπὸ σᾶς κινεῖς, καὶ θὲ νὰ τοῦ βουηθήσῃ,
 ἄς ἔρθῃ ποῦρι μετ' αὐτὸ ἐπά, κ' ἄς πολεμήσῃ.
 Ἐλάτε τρεῖς καὶ τέσσερις, ὅσοι κ' ἂν εἴσ' ἐλάτε,
 πολλοὺς καὶ λίγους τὸ σπαθί ἐτοῦτο δὲ φοβᾶται.
 Δὲ θέλω μπλὶδ νὰ μοῦ μιλῇ κινεῖς νὰ μὲ πειράζῃ, 965
 νὰ γδικιωθῶ ν' ἀντιμεφτῶ τὸ δίκιο μου μὲ βιάζει
 [δεὶ θέλω ποιὸς ἀπὸ τσὶ δυὸ φοματινὰ τὰ λέγει,
 καὶ ποιὸς εἶν-κεῖνος, π' ἄδικα νὰ βρῆ μαλιῆς γυρεύγει.]

940 ἀμ' ὄγια δὰ τ' ἀφήτε AB. — 941 Ἐμίλησε κιοβασιλείας X. —
 942 ἀνεκατόματα ABX. — 947 μιλοῦν ἡάλη X. — 948 ἐτόσο πλιὰ
 ἢ ὄχτριτα ἐγένετο μεγάλη X. — 949 στρίφοντας X, τρέμοντας AB. —
 952 στὸ σπαθί AB, Γιαναμεθδῆς τι κάνο X. — 954 ἢ κέροντο X. —
 955 βρουχισμοὺς X. — 956 τὰ μάτια του AB. — 957 μουρομορίζετ'
 ὄλη X. — 958 τς' ἀνθούς ABX. — 959 ἀπ' τὴ μερὰ AB, μεριά X. —
 963 τέσσερη X. | 965 Δεθέλο ναμηλήχανῆς οὐδενάμεπιοράζη X. — 967,
 968. Λεῖπει τὸ δίστιγον τοῦτο ἐκ τοῦ χειρογράφου χωρὶς νὰ μένη κενὸς
 χῶρος.

ΠΟΙ. Ὁ Κρητικὸς δὲ θέλει μιλῶν νὰ στέκη ν' ἀνιμένη,
πολλὴ ντροπὴ τοῦ φαίνεται ἐτοῦτο νὰ πομένη, 970
καὶ πάει ὀμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, μὲ ταπεινὸτ' ἀρχίζει,
νὰ τοῦ μιλῆ τὸ δίκιον-του μὲ δίχως νὰ μανίζῃ.

ΚΡΗΤ. Ρῆγα πειδὴ καὶ βάλθηκε τοῦτο τὸ παλληκάρι,
ὅσο πλιὰ γλήγορα μπορεῖ τ' ἄρματα νὰ μοῦ πάρῃ,
κι ἀποῦστα μ' εἶδε κ' ἦρθα πά, ἀπομονὴ δὲν ἔχει, 975
καλεῖ με νὰ μαλώσωμε γιὰ προῦμα, πὺν κατέχει
τὸ πὼς ἔχ' ἀδικο πολὺ· μ' ἀπήτης κ' ἔτσι θέλει,
ἄς δοῦμε τοῦτο τὸ σπαθὶ σήμερο τίνος μέλλει·

κι ὄγιά νὰ μὴν-πειράζωμε τόσο πολλὰ τῆ Χώρα,
ἄς τὰ ξεκαθαρίσωμε τά γομε ἕς λίγην ὥρα, 980
νὰ ἔχου κ' οἱ-Ἀφεντόπουλλοι καιρὸ νὰ ξεφαντώσου,
κ' ἔτοιμο μεγάλο κάλεσμα οἱ δυὸ νὰ μὴν-ξηλώσου·
μ' ἕνα σκουτάρι σιδερὸ κ' ἕνα σπαθὶ στὴ χέρα,
θέλω καὶ νὰ γενῆ ἢ μαλιὰ τῆ σημερονὴν ἡμέρα.

Μὲ τὰ πολλὰ ἄρματ' ἄτυχος τὸν ἀντρειωμένο κάνει, (156)
μὰ ὄντ' ἐμαλὼν ὀλόγδυμος τρομάρα τότε πιάνει. 986

ΠΟΙ. Ὁ Ρῆγας σὰν ἐγνώρισε, πὼς ἕνας κι ἄλλος θέλει
νὰ δοῦσιν-κεῖνο τὸ σπαθὶ σὲ τίνος χέρια μέλλει,
κι ὅτι πε τοῦ Σπιδόλιοντα στὸν ἄνεμο τὰ χάσε,
ζιμὸ τῆ γνώμην-του ἔλλαξε, κι ἄλλη βουλὴν ἐπίασε· 990
καὶ θέλημα τῶς ἤδωκε νὰ τὸ ξεκαθαρίσου,

καὶ μὲ σκουτάρι καὶ σπαθὶ μόνον νὰ πολεμήσου.
Τὴν ὥραν, ὅπου πῆρασι τὸ θέλημα τοῦ Ρῆγα,
σύρονονται, καὶ μὲ βιὰ πολλὴ παράμερας ἐπῆγα,
καὶ βγάνουν ὅλα τ' ἄρματα, καὶ μόνον τὸ σκουτάρι 995
καὶ τὸ σπαθὶν ἐπόμεινε στὸ κάθε παλληκάρι.

Ὅλο τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τρομάσσει, καὶ φοβάται,
ἀναδακρῶναι, καὶ πονεῖ, τὸν-Κρητικὸν λυπᾶται.

970 τοῦ φαίνοντον τὸ τόσο ν' ἀπομένη AB. — 971 πάγει AB. —
975 κηαπόντης X. — 980 μὰ νὰ ξεκαθαρίσωμε AB. — 983 σίδηρο X.
— 984 θέλω γιὰ νὰ γενῆ μαλιὰ ἐτούτη τὴν ἡμέρα X. — 985
Κη' ἀτυχος με πολ' ἄρματα X, ἄτυχο AB. — 986 μὰ ὅπου μα-
λώνει AB. — 990 ἔλλαξε X. — 991 τοὺς ἔδωκε X. — 994 παραμερὰς
X, παράμερα AB. — 995 εἰς κάθε παλληκάρι AB.

- Οἱ-ἀρετῆς κὶ ἡ γνῶσί ντου καὶ τσι μιλιᾶς τ' ἡ χάρι
ἦκαμε, κὶ ἀγαπήσαν-τον πεζοὶ καὶ καβαλλάροι. 1000
- Τὸν ἄλλο τὸ σκληρόκαρδο δὲ δύνουνται νὰ δοῦσι,
ἀμ' ὅλοι τοῦ ῥγιστήκασι, κὶ ὅλοι τότε μισοῦσι.
Ἐλόγιαζαν, πὼς δὲ μπορεῖ ὁ Κρητικὸς νὰ κάμη
μαλιὰ καλὴ μ' ἔτοιο θεριό, κ' ἔτρεμα σάν-καλάμι.
Μὰ κείνοι, ποῦ κατέχασι τὸν-Κρητικὸ εἶντα ξιάζει, 1005
καὶ ξέρανε, πὼς ἔς τὴν ἀντρεία κινεῖς δὲν-τοῦ ταιριάζει,
κὶ οὐδὲ φοβήθηκε ποτὲ ἄντρα, θεριὸ ἂν ἐγίνη
καὶ νὰ μασσῇ τὰ σίδερα, καὶ νὰ τὰ καταπίνῃ,
δὲν ἔχου φόβ' οὐδὲ δειλιοῦ, μὰ στέκουν-κὶ ἀνιμένου (157)
νὰ δοῦνε τσι παλληκαριῆς τοῦ μαυροφορεμένου. 1010
- Μ' ἄς ποῦμε γιὰ τὴν Ἄρετή, π' ὡς εἶδε καὶ ξηλώθη
ἔτοιο κονταροχτύπημα, εἰς τὴν-καρδιά πληγώθη,
μέσα τῆς ἀναθεμάτιζε χίλιες βολῆς τὴν ὥρα,
ὅπου ῥθεν ὁ Σπιδόλιοντας στὴν ἐδικὴν-τως Χώρα,
καὶ κάνει τη, καὶ δὲ μπορεῖ, τὸν ἀγαπᾷ νὰ βλέπῃ, 1015
γιατὶ τὸ πρᾶμα τὸ γνοιανὸ ὅλους τσι παρατρέπει,
κ' ἔτούτ' ἡ φοβερὴ μαλιὰ, π' ἀκόμη δὲν ἐγίνη,
τοῦ Ἐρωτα τσ' ἀρματωσῆς παράμερα τσ' ἀφίνει·
δὲν εἶν-πρεπὸ τοῦ Ρώκριτου νὰ στέκῃ ν' ἀτονιαρῇ,
μὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἤσμιξε μακρὰ ποῦ τὸ πατάρι. 1020
- Στὸν-τόπο, ποῦ ἔν ὁ Κρητικὸς, ἐκεῖ ὅλοι πηγαίνου,
κὶ ὅλοι ἀρμηνεύγου, ὅτι μποροῦ τοῦ νιοῦ τοῦ παινεμένου,
κὶ ὅτι κατέχει πᾶσα εἰς καὶ ξέρε, τοῦ θυμίζει,
μ' αὐτὸς ὅλα τὰ κάτεχε στὰ ξένα, ποῦ γυρίζει.
Ἐκεῖ τον-κὶ ὁ Ρωτόκριτος, μὲ τέχνῃ τ' ἀρμηνεύγει, 1025
ποιῆς κοπανιῆς νὰ βλέπεται, καὶ ποιῆς νὰ δυσκολεύγῃ.
Στὸν ἄλλον-τόπο, ποῦ ἔτονε τὸ φοβερὸ λιοντάρι,

1003 λογιαῖζουσι AB. —1004 μετοθεριό X. —1005 ξιάζει X. —1006 κ' ἀκουγασι πὼς εἰς ἀντρεία AB. —1012 τέτιο ἔπεσε καὶ λιγόθη X. —1013 φορῆς AB. —1017 Ἐτούτη AB. —1018 τῆς ἀρμάτωσαι AB. —1021 ἀνεβοκατεβαίνου AB. —1022 τοῦ μαυροφορεμένου X. 1023 κάθανῆς X, τὸ θυμίζει AB. —1024 μακηνος ὅλα τάξερε σταξένα που γιρῆζει X. —1025 Ἐκ' εἶναι AB, ἀρμηνέβη X. —1026 δισκολέβη X.

ἐπῆεν ὁ Δρακόκαρδος τ' ἄγριο παλληκάρῳ,
 κ' ἤλεγε τοῦ Σπιδόλιοντα στ' ἄρματ' ὅτι κατέχει,
 κ' ἐκείνος νὰ τοῦ τὸ γρικᾶ ἀπομονή δὲν ἔχει, 1030
 καὶ λέει του μὲ μάνιτα **ΣΠΙΔ**. Θαμάζομαί σ' ἐσένα,
 τὸ πὼς δειλιᾷς καὶ γνοιάζεσαι ἔτοιμα μαλιὰ γιὰ μένα,
 καὶ λείεις κὶ ἀρμηνεύγεις μου, νὰ βλέπωμαι μοῦ δείχνεις, (158)
 πολλ' ἄγνωστα ἔντα λόγια σου, στὸν ἄνεμο τὰ ρίχνεις.
 Ὁ Κρητικὸς κὶ ἄλλοι πολλοὶ νὰ μὲ μαλώσου ὁμάδι, 1035
 ἐτοῦτ' ἢ χέρα κάνει τους νὰ πὰ νὰ βροῦν-τὸν ἄδη.
 Κιανεὶς δὲ θέλω νὰ μιλή, καὶ σήμερ' ἄς μ' ἀφήσῃ
 στὰ μοῦ σφαλὲν ὁ Κρητικὸς νὰ κάμω δίκα κρῖσι.
ΠΟΙ. Ἐπῆγανε στοῦ Βασιλιοῦ, καὶ θέλημα τῶς δίδει,
 ὄγια νὰ κάμουσιν-κ' οἱ δυὸ θανατερὸ παιγνίδι. 1040
 Ὄρισε νὰ γενῆ-ῆ μαλιὰ μακρὰ πὸν τὸ πατάρι,
 κ' ἐκεῖ προεμαζωκτῆκασι πεζοὶ καὶ καβαλλάρῳι
 καταπλακῶνετ' ὁ λαός, κὶ ὁ γεῖς τὸν ἄλλ' ἀμπώθει,
 ὄντεν ἀπὸ τὸ Βασιλιὸ τὸ θέλημα ἐδόθη. 1045
 Τρέχου γλακοῦσι νὰ θωροῦ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
 κὶ ἄθροπος δὲν ἀπόμεινε, ὅπου νὰ μὴν-προβάλλῃ.
 Ἐτότες λέ' ὁ Κρητικὸς ὁ νιὸς ὁ παινεμένος,
 «Ὅπ' ἀποθάν', ἀπ' ὅλους σας ἄς εἶν συχωρεμένος,»
 καὶ μ' ἓνα σάλτο σὰν αἰτὸς ἐστάθηκε στὸ ζῆλο,
 καὶ βάνει χέρα στὸ σπαθί, κὶ ἀνίμενε τὸν ἄλλο, 1050
 κ' ἐκεῖνος πάλ' ἀνάδια ντου ὀγλήγορος σιμώνει,
 καὶ διχωστὰς παραθεσιμὰ σὰ Δράκος ξεσπαθῶνει,
 καὶ σμίγουν-τὰ γδυμνὰ σπαθιά, σηκώνουν-τὰ σκουτάρια, (159)
 καὶ ἀρχίζουσίνε τῆ μαλιὰ τοῦτα τὰ παλληκάρια.
 Μὲ μάνιτα καὶ μ' ἀντρεῖα ἀγριεύγουν-καὶ φουσκῶνου, 1055

—1028 ἐπῆγεν ABX. —1033 νὰ βλεπηθῶ AB. —1034 ἄσκημα AB.
 —1035 νὰ μεμαλόνα X. —1038 μὸσφαλε X. —1042 καὶ κὴ ἔμαζο-
 χτίκανε X. —1043 κένας τονάλο X. —1044 ὄντας ἀπὸ τοῦ βασιλιὰ
 X. —1048 ὅπου πεθάνει ἀπὸ τοὺς διὸ ἄσην μακαρισμένος
 X. —1049 μ' ἓνα πηδημα AB. —1050 στ' ἄρματα AB. —
 1051 ἀγνάντια του ὀγλήγορα X. —1052 καὶ μὲ μεγάλη μάνιτα X.
 —1053 καισιμίξαν X. —1054 κιαρχισασηναι X. —1055 ἀγριέβου
 X.

πού ὄσοι κι ἂν τούσε θωροῦ πονοῦν-κι ἀναδακρῶνον.
 Σὰ δυὸ λιοντάρια ὄντε βρεθοῦ μὲ πείνα μέσ' στὰ δάση,
 καὶ βροῦ φαητό, κι ἀπάνω ντου τό 'να καὶ τ' ἄλλ' ἀράσσει,
 μουγκρίζουν-κι ἀγοιεύγουσι, πεινοῦν-καὶ μὲ τὸ στόμα (160)
 καὶ μὲ τὰ νύχια ράσσουσι, καὶ τρέχουνε στὸ βροῦμα· 1060
 τό 'να καὶ τ' ἄλλο πολεμᾷ τὸ βροῦμα νὰ κερδαίση·
 ἔτσ' ἤκαμαν-καὶ τοῦτ' οἱ δυὸ εἰς τοῦ λαοῦ τῆ μέση.
 Τριγυρισμένους τσ' ἔχουσι, καὶ στέκουν-καὶ θωροῦσι,
 τὸν-πλιὰ ἀντρεϊωμένο ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν-ξέρουσι νὰ ποῦσι,
 καὶ μόνο κεῖνα τὰ σπαθιὰ π' ἀνεβοκατεβαίνου, 1065
 κ' ὄρες ξερβὰ τὰ ζάλα ντως, κι ὄρες δεξὰ τὰ πηαίνου.
 Πολλὰ μεγάλη δύναμιν ἔχ' ὁ Καραμανίτης,
 πλιὰ τέχνης καὶ πλιὰ μαστοριᾶς εἶν-τὸ παιδί τῆς Κρήτης,
 καὶ μὲ τὴν-τέχνη συντηρᾷ τὴν ὥρα, πὺ μαλῶνει,
 τὴ χέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, σὲ ποιὰ μερὰ ξαμῶνει· 1070
 κ' ἐξώφευγε τὰ κοπανιές, κ' ἤβλεπεν-τὸ σπαθίν-του,
 κι ὡσὰν αἰτὸς ἐπὰ κ' ἐκεῖ ἐπέτα τὸ κορμίν-του,
 σύρνετ' ὀπίσω, πάει ὀμπρός, ξερβὰ δεξὰ γιὰ γέρνει,
 καὶ ποίχου σῶσ' ἢ κοπανιὰ εἰς τὸ σπαθί τὴν-παίρνει·
 κι ὅποιο σπαθί εἶχ' ἔτοια βαφή, σίδερο δὲν-τὸ πιάνει, 1075
 οὐδὲ ποτὲ τσακίζεται, οὐδ' ἀδοντιὰ δὲν-κάνει.
 Πότε καὶ λίγο τοῦ διδε ἀπάνω στὸ σκουτάρι,
 στὴ γῆς κομμάτια τό ριχγε τὸ φοβερὸ λιοντάρι.
 Ἦστεκεν ὁ Χαοῖδημος σὰν ἄντρας κι ἀνιμένει,
 καὶ γόρευε νὰ βρῆ καιρὸ ἢ χέρα ἢ τιμημένη. 1080
 Δὲ θέλει δίχως διάφορο οἱ κοπανιές νὰ πηαίνου,
 ὡσὰν ἐπῆαινα τοῦ θεριοῦ τ' ἄγριου τοῦ θυμωμένου,
 πὺ τότε δίδει στὸ σπαθί, καὶ τότε στὸ σκουτάρι, (161)
 μ' αὐτῆνες οἱ λαβωματιές δὲν ἔχουνε τὴ χάρι.

1056 καὶ ὄση κλαντους ἐθόρου κλέγου X, ὁποῦ ὄσοι κι ἂν τς' ἐβλέπασι AB. — 1057 ὄντες X. — 1058 κ' ἔβρου X. — 1062 ἔτς' ἐνάνα καὶ ἡδιό X. — 1065 σπαθιὰ ἀνεβοκατεβαίνου AB. — 1068 πλειᾶς-πλειᾶς AB. — 1070 ἡσπιά X. — 1073 πηαίνει AB. — 1074 ποίχου AB. — 1075 ἦχε βαφή X. — 1076 οὐδεδοντιὰ X. — 1077 τόδινε X, κι ἀπάνω AB. — 1083 ἐβάριε X. — 1083-1084 ὁποῦ ταῖς δίδει στὸ σπαθί, στοῦ σκουταριοῦ τὴ χέρα—κι ὄλαις ταῖς πλειότεραις φοραῖς λαβῶνει τὸν ἄερα AB.

- Μὰ τοῦτος ἔχ' ἀπομονή, καὶ πολεμᾷ μὲ γνῶσι, 1085
 κ' ἐγυρευγέν-τον ἀνοιχτό, γιὰ νὰ τόνε λαβῶση.
 Καὶ πάντα ὀμπρὸς στ' ἀμμάτια ντου μὲ τὸ σπαθὶ ξαμώνει,
 γιὰ νὰ τόνε κρατῆ μακρὰ νὰ μὴν-πολυσιμώνη.
 Μὲ τὸν-καιρὸ ὁ Χαρίδημος τῆ χέρα χαμηλώνει, 1090
 κ' ἠϋρέν-του τὸ μερὶ ἀνοιχτό, δαμάκι τὸ λαβῶνει.
 Ὅσ κεῖνο τὸν-τόπο τοῦ βγαλε τότες τὸ πρῶτον αἷμα,
 καὶ ἀρχίσασι κ' ἐχαίρουνταν κεῖν' οἱ πολλοί, πὸν τρέμα.
 Λιγάκι τὸν ἐλάβωσε, ποῦρι τὸ αἷμα βγῆκε,
 καὶ τὸ σπαθὶν-του στὸ μερὶ λαβωματιὰ τοῦ φῆκε·
 καὶ ὡσάν-τεχνίτης στ' ἄρματα πάντα καιρὸ γυρεύγει 1095
 μὲ γνῶσι καὶ μὲ μαστοριὰ νὰ κρούη καὶ νὰ φεύγη.
 Τῆ δεύτερη λαβωματιὰ στὸ στήθος τοῦ τὴν-κάνει,
 κ' ἦτον ἐτούτ' ἀκρόκαλη, κ' αἷμα πολὺ τοῦ βγάνει.
 Ὅς εἶχε ρίξει κοπανιά, πάντα του τὸ σκουτάρι
 μὲ τὸ σπαθὶ συντροφιᾶζε τ' ἀγένειο παλληγάρι, 1100
 ὄχι νὰ βλέπη τὸ χορμὶ νὰ μὴν-τοῦ τὸ λαβῶση
 τ' ἄγριο θεριό, πὸν χτάσσουντο θάνατο νὰ τοῦ δώση.
 Γι' αὐτός δὲν εἶχε δύναμι πολλὴν ἢ κοπανιά ντου,
 ἐβλέπουντο, κ' ἐλάβωνε, κ' ἐσίμωνε κοντὰ ντου.
 Γυρεύγει τόπο καὶ καιρὸ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα, 1105
 νὰ κάμη μιὰ μαλιὰ καλὴ ἢ τιμημένη χέρα.
 Ὅς εἶδεν ὁ Σπιδόλιοντας, τὰ αἵματι καὶ τρέχου (162)
 στὸ στήθός του καὶ στὸ μερὶ, καὶ τὸ χορμίν-του βρέχου,
 ἐμιούγκρισ', ἐταράχτηκε, καὶ σὺν λιοντάρ' ἀγορεύγει
 καὶ νὰ βαρῆ τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βρῆ γυρεύγει. 1110
 Μηδὲ ποτὲ τὸ πέλαγος ἔτοιμας λογῆς μανίξει,
 ὅς τσ' ἀνεμιζές τοῦ Γεναριοῦ, ὄντε βροντᾷ καὶ αφρίζει,
 ὅς καιρὸ π' ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη,

1087 Καὶ πάντα ἡσταμάτιaton X. —1090 τοιμωὴ ἀνιχτὸ ζιμιο X. —1091 Σαρτὸν τὸν τόπο X. —1092 ἐκείνη πορευόμενα X. —1094 μηρὶ X. —1096 κρούγη ABX. —1098 ἀπρόκαλη, αἷμα AB, πλειὰ κακὴ X. —1101 οσγιανὰ βλέπει X, νὰ μὴν τόνε λαβῶση AB. —1102 πορευθῆθηκε X. —1104 ἐφιλαγότου, ἐλάβωνε X. —1106 ἀντριὰ X. —1107,1108 τρέχα, βρέχα X, μηρὶ X. —1109 ἐμάνισε X. —1113 ἀνακατώνεται ABX.

- κί ὄντε σκορπᾶ τὰ κύματα ὄξω στὸ περιγιάλι.
 [Κ' ἔτοιμας λογιῆς τοῖς ἀστραπῆς καὶ τσί βροντῆς γρικοῦνε, 1115
 πὸν ὄχ τὸ σκασμὸ ὄλος ὁ λαὸς τ' ἀμμάτια ντως κινοῦνε.]
 Σάν ἦκαμ' ὁ Σπιδόλιοντας στὰ αἵματα, πὸν θώρει
 καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικωθῆ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει.
 Ἐδάγκανε τὰ χεῖλη ντου, μέσ' ἡ καρδιά ντου βράζει,
 Δράκοντας, κί ὄχι ἀνθρωπινὸ τὸ πρόσωπόν-του μοιάζει, 1120
 κ' ἦσυρε μουγκαλισματιὰ ἔτζι πολλὰ μεγάλη,
 πὸν τὸ πατάρι σείστηκε ἔπὸ μιὰ μερὸν ὡς ἄλλη,
 κ' ἐφάνη κ' ἦτονε βροντή, πὸν ἀπ' τὰ ἦψ' ἀρχίζει,
 καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νεφάλα ξεσκίζει,
 καὶ μὲ πολὺν συγχαλισμὸ στὰ βάρη κατεβαίνει· 1125
 ἐδέτσι κί ἀπ' τὸ στόμα ντου ὁ μουγκρισμὸς ἐβγαίνει·
 μανίζει μὲ τὰ χέρια ντου, καὶ τὸ σπαθίν-του ψέγει,
 θωροῶντας τσί λαβωματιῆς νὰ γδικωθῆ γυροῦγει.
 Λέει, ΣΠΙΔ. Θωροῶ δὲν ἔχω μπλιὸ δὲ σπαθὶ οὐδὲ χέρα,
 μὰ βλα μ' ἀπαρηθῆκασιν ἐτούτην-τὴν ἡμέρα, 1130
 ἀπῆτης κ' ἕνας Κορητικὸς τόσ' ὦρα μὲ μαλώνει,
 (163)
 κ' ἡ χέρα μου πιβούλεψε καὶ δὲν-τόνε σκοτώνει.
ΠΟΙ. Ἐμάζωξε σάν-τὸ θεριὸ ὅλη τὴ δύναμίν-του,
 κί ὅσο μπορεῖ ψηλὰ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθίν-του,
 κί ἀπόκει τρέχ' ἀπάνω ντου μὲ τ' ἀγριωμένο χέρι, 1135
 κ' ἐξάμωσε νὰ τοῦ βαρῆ ἔς τσί κεφαλῆς τὰ μέρη,
 κί ὁ Κορητικὸς ὀγλίγορος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
 βάνει το πρὸς τὴν-κεφαλὴ, τὴν-κοπανιὰ νὰ πάρη,
 κ' ἐβλέπησε τὴν-κεφαλὴ, γιατίι ἀπ' ὀμπρὸς τὸ βάνει,
 καὶ δίδει του μὲν-κοπανιὰ, πὸν μέσα ἔς δυὸ τὸ κάνει· 1140

Εἰς τὸ χειρόγραφον τὰ δίστιχα 1113, 1114 καὶ 1115, 1116 κατέχουσιν ἀντίστροφον θέσιν. 1115, 1116. Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων. 1117, 1118 θόριε, ἐμπόριε X. — 1119 Ἐδάνκονε X. — 1120 θεριὸν κίόχη ἀνθρωπινὸν τοπροσοπότην μιᾶς X. — 1121 Καίσηρε X. — 1122 σεμιὰ μεριά κησάλη X. — 1123 Καὶ φανηκέσον κ' ἦν βροντή X, ὀπουσταήψη X. — 1124 σίγνεφα ξεσχίση X. — 1125 συγχαλισμὸ AB. — 1127 ψέβγει X. — 1128 κ' εἰς κείναις ταῖς λαβωματιᾶς AB. — 1130 μαπαρηθικαν X. — 1133 Καὶ μάζωξε X. — 1136 τῆς κεφαλῆς X. — 1137 ὀγλίγορα X. — 1138 ὀμπρὸς στήν κεφαλὴν AB. — 1139 Καὶ φίλαξε X. — 1140 καὶ μέσα AB, καὶ δίνει του μία σπαθιά X.

- καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τ' ἄλλο μισὸ πομένει,
 κ' εὐρέθηκε κ' ἡ χέρα ντου λιγάκι λαβομένη.
 Τὴν-κοπανιὰ τρομάξασι ὅλοι οἱ-ἀπομονάροι,
 νὰ δοῦν νὰ κόψη μέσα ἔς δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.
 Τότες σὰν εἶδ' ὁ Κρητικὸς, καὶ τὸ σκουτάρι χάσε, 1145
 εἰς ἄλλο μὸδο πολεμᾶ, κ' ἄλλη βουλήν ἐπιάσε.
 Πλιὰ δυνατὸς ἐγένηκε, καὶ πλιὰ ἄφοβα μαλώνει,
 ζάλο δὲν-κάν' ὀπίσω μπλιό, μ' ὄλο κ' ὀμπρὸς σιμώνει,
 καὶ δὲν-τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκη ν' ἀνιμένη,
 πόδας τὸν-πόδαν ἤμπωθε, καὶ πάντα μέσα μπαίνει. 1150
 Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ, καὶ τὸ κορμὶ μουλλώνει,
 καὶ μὲ μεγάλη μαστοριά στὰ πόδια τοῦ ξαμώνει.
 Ἐθάρρεψ' ὁ Σπιδόλιοντας, κ' ἐκεῖ θὲ νὰ τοῦ δώση,
 καὶ χαμηλώνει τ' ἄρματα νὰ μὴν-τόνε λαβύση.
 Ἐτότες τοῦ Χαριδήμου τοῦ φάνη νὰ ἦ-ῶρα (164)
 νὰ δώση τέλος τσι μαλιᾶς, νὰ κατατάξ' ἡ Χώρα, 1156
 κ' ἐσήκωσεν ὡς ἀστραπὴ τὸ γλήγορόν-του χέρι,
 ὡσὰν-τὸν εἶδεν ἀνοικτὸ ἔς τσι κεφαλῆς τὰ μέρη,
 καὶ μπήχνει τ' ὄλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, παντοτινὰ κοιμᾶτο. 1160
 Ἦπесе κάτω τὸ θεοῦ, τ' ἀμμάτια ντου γρουλλώνει,
 φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάημ' ἀναδακρυώνει,
 κ' ἐμουγκάλιστη τρεῖς φορὲς τὸ φοβερὸν-του στόμα,
 κ' ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανός, κ' ἐσκίστηκε τὸ χῶμα,
 καὶ μὲ μεγάλη ταραχὴ καὶ μουγκρισμὸν ὀμάδι (165)
 ἐπῆ ἡ-ἄγρια ντου ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἄδη· 1166
 κ' ἐκεῖνος πού' το φοβερὸς, κ' ἀπ' ὄλοι τὸν ἐτρέμα,
 σήμερον ἐκυλίστηκε ἔς τσι σάρκας του τὸ αἷμα·
 καὶ σήμερο κείν' ἡ ψυχὴ, π' ἄθρωπο δὲν ἐδείλια,

1141 κάτω X. —1145 πὸς τὸ σκουτάρι X. —1148 μᾶλο ἔμπρὸς
 σιμόνη X, μὰ ὅσο μπορεῖ σιμώνει AB. —1149 δὲν τοῦ ἐφαίνετο AB.
 1150 πάντα ὀμπρὸς παγένη X. —1151 χάμον στὰ πόδια τουξαμόνη
 X. —1152 καὶ τὸ κορμὴ μὲ μαστορηὰ καὶ τέχνη χαμηλόνη X. —1153
 Ελόγιασε X. —1155 ὁ Χαριδήμος AB. —1156 κατακάτς ἡ χορα
 X. —1158 τζη κεφαλῆς X. —1162 μάτια ἀναδακρυώνει AB. —
 1164 ἐσείστηκε τὸ χῶμα AB. —1169 πανθρόπους X.

- πάει νὰ δῆ τοῦ Χάροντα τὰ μανρισμένα σπῆλια· 1170
 κ' ἔνα μεγάλο θάμασμα κείνην-τὴν ὥρα φάνη,
 τ' ἄλογο τοῦ Σπιδόλιοντα τοῖ σάρκες του δαγκάνει.
 Ὅσ' ὥρα ἐπολέμανε ἀντρεϊεύγετο νὰ λύση,
 νὰ πάη στὸν ἀφέντην-του ὀγιὰ νὰ τοῦ βουηθῆσῃ·
 ὡσὰν ἐμίσειψ' ἢ ψυχῆ, κ' ἐπῆεν εἰς τὸν ἄδῃ, 1175
 πέφτει κ' αὐτὸ χάμαι, ψοφᾷ, τελειώνουσιν ὀμάδι.
 Ἐνίκησεν ὁ Κρητικὸς λαβοματιὰ δὲν ἔχει,
 μόνο μικρὴ μικρὴ πληγῆ, καὶ λίγον αἷμα τρέχει,
 καὶ οὐδὲ γιατρὸ δὲν ἔχει χροιά νὰ πέψη νὰ γυρέψη,
 μὰ πῆε γιὰ ν' ἀρματωθῆ καὶ νὰ καβαλικέψη. 1180
 Μὲ σποῦδα μπαίνει ἔσθρδινα νὰ ζονταροχτυπήσῃ,
 μὰ ὁ Ρῆγας δὲν ἐθέλησε γιὰ τότες νὰ τ' ἀφήσῃ,
 γιὰτ' ὄξω πού τον-πάρωρα, πολλὰ βαρὺ τοῦ φάνη,
 σὰν εἶδε τὸ Σπιδόλιοντα νὰ πέσῃ ν' ἀποθάνῃ·
 καὶ μ' ὄλο πού ἔγεν ἄδικο, καὶ ὄλοι τοῦ ὀγιστήμα, 1185
 ὁ Ρῆγας τὸν ἐπόνεσε, κ' εἶχε μεγάλην-πρόκα,
 καλὰ καὶ νὰ τοῦ θέλασι κακὸ μικροὶ μεγάλοι,
 καὶ καθανεῖς τοῦ Κρητικοῦ νίκος ἐπαρακάλει.
 Ἐτοῦτ' ἢ φύσι τό ὄδοκε εἰς τὴν-καημένη σάρκα (166)
 κάθε κορμὶ νὰ συμπονή τ' ἄλλου κορμιοῦ τὴν-πλάκα· 1190
 καὶ τὸν ὀχθρόν-του νὰ θωρῆ κινεῖς πὸς πὰ νὰ θάψου,
 δὲν ἤμποροῦ τ' ἀμιμάτια ντου παρὰ νὰ τότε κλάψου.
 Ὅσ' θέλ' ἄς εἶν σκληρόκαρδος τὸ σπλάγχθος νὰ τοῦ λείπη,
 εἰς ἔτοιες χροεῖς βρῖσκεται μὲ πόνον-καὶ μὲ λύπη.
 Ποῦο ὁ λαὸς ἐφώνιαξε, πολλὴ βαβούρα γίνη, 1195
 κ' ἐδείξασι πολλὴ χαρὰ ὄλοι τὴν ὥρα κείνη.
 Ἐμήνυσεν ὁ Βασιλιός, κ' εἶπε νὰ διαλαλήσου

1170 Χάροντος AB. —1173 ἐπολέμουνε X, κείνος πολεμᾷ AB. —
 1176 χάμου X. —1177 Ἐγρίτισε X. —1178 μόνε X. —1182 ἠθέ-
 λισε X. —1185 τὸν ὀγιστήμα X. —1187 καὶ νὰ τὸ θέλασιν ὄλοι
 AB. —1189-1190 ἢ φύσις τόδοκε στὴν σάρκα τὴν καημένη κάθε
 κορμὶ νὰ συμπονή τ' ἄλλου τὴν πονεμένη AB. —1191 ἐχθρόν AB. —
 1193 Ὅς θέλει νὰν σκληρόκαρδος AB, ναντουεῖψῃ X. —1164 με-
 θλίψῃ X. —1195 [π]ολὴς λαὸς X. —1196 πολὶ καημὸ X. —1197
 ὀμίσειε ὁ βασιλιός X.

- γιά νά ῥθουσι τοδεταχιά νά κονταροχτυπήσου,
γιατί δὲν ἤθελε γιά δά νά τρέξουσιν ἐκεῖνοι,
κ' ἤσωσε, κ' ἐπερίσσειε τὸ πρᾶμα ὁποῦ γίνη. 1200
- Καλὰ κ' ἐπόνεσε πολλῶ, ὁ στίχος π' εἰς ἀλλάσσει,
καὶ χίλιοι χρόνοι φαίνονται ἢ νύχια νά περάσῃ,
ποῦρι τὸ θέλ' ὁ Βασιλῶς, καὶ κείνο ὅπ' ὀρίση
οὐδένας δὲν ἀποκοτᾶ τὸ ἐνάντιο νά μιλήσῃ.
- κ' Ἐπόνεσεν εἰς τὴν-καρδιά δαμάκ' ἢ Ἀρετοῦσα, 1205
κ' ἐδώκασιν-της βάσανο κείνα, πὸν διαλαλοῦσα·
πειδὴ καὶ τότες δὲ μπορεῖ νά δῆ τὸν ἐρωτᾶρι
νά λυγιστῆ ν' ἀποφτειαστῆ νά τρέξῃ τὸ κοντᾶρι.
- Ποῦρ' ἤχωνε σὰ φρόνιμη τὸν-πόνο, πὸν τὴν κρίνει,
καὶ τοῦ κυροῦ τῆσι σίμωνε καὶ σπλαχνικούλλα γίνη· 1210
συργουλιστὰ συργουλιστὰ φιλεῖ τονε στὴ χέρα,
λέει, πὸς ἐπικάθηκεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
στὸ πρᾶμα ὁποῦ γίνηκε στ' ἄγριο παλληκᾶρι, (167)
κ' ἐτοῦτα μίλειεν, κ' ἤρχονταν κάτω ἀποῦ τὸ πατάρι
ὀμάδι μὲ τὴ Ρήγισσα, κ' ἐπῆαν στὸ Παλάτι· 1215
κ' ἢ συντροφιά ἔτονε πολλή, καὶ ἀρίφνητ' ὥρα κράτει.
- Ἐθάφτην ὁ Σπιδόλιοντας, κ' ἐτέλειωσε τοῖ χρόνους,
καὶ ἀφῆκεν εἰς τοῖ τόπους του ποίκες πολλὰς καὶ πόνους,
κ' ἤπεσε κείνο τὸ θεοῖό, π' ὅλοι τότε τρομάσσα,
κ' οἱ-ἀντρεῖες κ' οἱ δύναιμες σὰ νέφαλα περάσα, 1220
Πονεῖ τον ὁ Δρακόκαρδος, μὰ χροιά ναι νά πομένη,
καὶ ἄ θὲ νά πῆ καὶ τίβοτσι, γιά τότες τὸ σωπαίνει.
- Πάσι καὶ ξαρματόνονονται ζιμιὸ οἱ-ἀντρειωμένοι,
καὶ καθανεῖς τὸ δὲ ταχιά μὲ πεθυμιὰ ἀνημένοι.
Ἐπόνειεν ὁ Ρωτόκριτος, πὸς γιά τὴν ὥρα κείνη 1225

1198 τοδεταχιά X. — 1199 γιαι δεθέλι ὅς γιαδὰ X. — 1201 ἐπόνεσαν πολὰ X. — 1204 ἐνάντιο X, τὸνάντιον AB. — 1206 ἐκὰ X. — 1208 καρδινασιτῆ ναιγιστῆ X. — 1210 ἐμίλιε X. — 1213 που ἐγῆνηκε X. — 1216 ἀρήφνητη ἐκράτη X. — 1218 καὶ ἀφικε X. — 1219 ἤπεσε AB, ὅπ' ὅλοι τὸ ἐτρομάσαν AB. — 1220 ἢ-πολὰς X. — 1222 τίβοτσι X. — 1224 καὶ κάθε εἰς μὲ πεθυμιὰ τοδεταχιά ἀνημένοι AB.

- νὰ κονταροχτυπήσουσι ὁ Ρῆγας δὲ τῷ ἀφίνει,
 νὰ δείξῃ ἀπάνω στ' ἄλογο τέχνη κι ἀντρεϊοσύνη,
 κ' ἐξήλεψε τοῦ Κρητικοῦ, στὸ προῖμα ὁποῦ γίνη,
 ὡς εἶδε τόσον ἔπαινος καὶ φήμη, ποῦ τοῦ δίδα·
 ποῦρ' ἐπαρηγοροῦντονε, καὶ πάντα ντου ἔγε ὀλπίδα, 1230
 εἰς τὸ κονταροχτύπημα νὰ κάμῃ νὰ γνωρίσου,
 ποιὸ πρέπει νὰ παινέσουσι, ποιὸ πρέπει νὰ φημίσου.
 Καὶ μετ' αὐτοὺς τσι λογιμοὺς πάει κι αὐτὸς καὶ βγάνει,
 τ' ἄρματα καὶ κοντὰ κοντὰ στὴ κλίνην-του τὰ βάνει,
 ὀγιά νὰ τὰ βρῇ τὴν αὐγὴ ν' ἀρματωθῆ ὁ στρατιώτης 1235
 καὶ νὰ ἔναι πρῶτος ὀλωνῶν τὸ παίνεμα τῆς νιότης.
 Ἐβράδειασε κ' ἐνύχτιασε, καθένας στὸ κλινάρι (168)
 ἤθεξε γιὰ νὰ ἀναπαῆ, κ' ὕπνο γλυκὺ νὰ πάρῃ.
 Μὰ ἡ-Ἄρετοῦσα δὲ μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ ὅπου πάει
 ἄμ' ἐστρουφογυρίζουντον στὸ ἔνα κ' εἰς τ' ἄλλο πλάϊ. 1240
 Ἡ Νένα τῷ ἀνεστέναζε, καὶ λέει τσ' ἡ καημένη,
ΝΕΝ. Εἶδες τὸ τέλος τὸ ἄχουσι, μάννα μου οἱ-ἀντρεϊωμένοι;
 Ὅλοι ἔναι αὐτοὶ τοῦ μακελλειοῦ, στὸ θάνατο γυρίζου,
 ἄμ' οἱ Ρηγαῖδες κάθονται, καὶ μοναχὰς ὀρίζου.
 Γρικᾶς καλὰ εἶντα σοῦ μιλῶ, καὶ γιὰ τὴν ὥρα τούτη 1245
 εἶπα τὴν-παραφαντασιά, καὶ σὺ καλὰ φουκροῦ τη.
ΠΟΙ. Κεῖνη δὲ δίδ' ἀπιλογιά, μὰ στέκει καὶ λογιᾶζει,
 νὰ ξημερώσῃ πεθυμᾶ, κι ὁ πόθος τήνε βιάζει.
 Τὴν ὥρα ποῦ Αὐγερινὸς πασίχαρος προβαίνει,
 κι ἀπὸ τσι γῆς τὸ πρόσωπο ἡ σκοτεινάγρα βγαίνει, 1250
 καὶ τὰ πουλλιά χαμοπετοῦ, κι ἀναγαλλιούσιν οὔλα,
 κ' ἔχουν εἰς τὰ φτερούγια ντως πάχυν' ἀπὸ τὴ δροσοῦλλα,
 ποιὸ κάθετα ἔς χλωρὸ κλαδί, ποιὸ ἔς δέντρο, ποιὸ ἔς χαράκι,

1226 δὲν ἀφήνη X. —1227 τὴν τέχνη κι ἀντρεϊοσύνη AB. —1229
 τόσον ἔπαινον AB. —1230 ἐπαρηγορήθηκε X. —1232 ναφιμή-
 σουνε πιὸ πρέπη νατιμήσου X. —1235ὡς στρατιώτης AB. —1237
 νίχτισε X. —1238 ἔθεσε, γιανακημιθῆ X. —1240 μόνε ἐστρουφο-
 γίρηξε X. —1241 ἀναστέναζε X. —1242 πόχουση πεδημου X. —
 1246 παραφαντασιά X, φουγγροῦτη X. —1247 δῆγη X. —1250
 ἡς κοινάδα X. —1251 κιαναγαλιάζουν X. —1252 καὶ πάχνη στὰ
 φτερούγια τως πάγει ἀπὸ τὴν δροσοῦλα AB, φτερούγιτους X.

- καὶ τὸ σκοπόν-του κλαηδεῖ πᾶσα λογῆς πουλλάκι,
καὶ μὲ τῆ σιγανῆ λαλιὰ τὸν ἥλιον προσκαλοῦσι, 1255
καὶ πεθυμοῦσι γλήγορα νὰ βγῆ νὰ τότε δοῦσι.
Ἡ-Ἀρετὴ σηκώθηκε, τὸ παραθύρ' ἀνοίγει,
καὶ τὴν αὐγὴ τῆ λαμπιρῆ μὲ τῆ χαρὰ ξανοίγει·
ντύνεται καὶ στολιζέται, καὶ στέκει κὶ ἀνιμένει,
πότε νὰ τοῖ μηνύσουσι νὰ σηκωθῆ νὰ πῆαινη. 1260
Ἐδέτσι κὶ ὁ Ρωτόκριτος μὲ τὴν αὐγὴ σηκώθη, (169)
καὶ δὲ μπορεῖ νὰ καρτερῆ, μὰ πάραυτ' ἀρματώθη·
καβαλλικεύγει σὰν αἰτός, στὸ φόρο κατεβαίνει,
καὶ τσ' ἄλλους, ὅπου λείπασιν, ἤστεκεν-κὶ ἀνιμένει·
καὶ νὰ καὶ κείνοι γλήγορα, πρὶ ὃ ἥλιος νὰ προβάλλη, 1265
ἔκει περμαζωχτήκασιν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Μὲ τὴν αὐγὴ κὶ ὁ Βασιλὶδς στὸ φόρο κατεβαίνει,
μ' ὄλη τὴν ἄξα συντροφιά, κ' εἰς τὸ πατάρι βγαίνει.
Ὅριζι κ' ἤρθανε ζιμιὸ ὀμπρός τ' οἱ καβαλλάροι
γιὰ νὰ κατέχη πασανεῖς, ποιὸς τρέχει τὸ κοντάρι. 1270
Τρεῖς εἶν-πού θὲ νὰ πολεμοῦν, καὶ δέκ' ἀντικρυτά ντως,
νὰ δεῖξουσι τῆ τέχνην-τως καὶ τὴν-παλληκαριάν-τως.
Ὁ Κυπριώτης εἶν ὁ γεῖς κὶ ὁ Κρητικὸς ὁ ἄλλος,
κὶ ὁ τρίτος ὁ Ρωτόκριτος, πού 'ν τῆς ἀντρεῖᾶς τὸ κάλλος.
Ἐτοῦτ' οἱ τρεῖς ἐπαίρνονταν τσ' ἄλλους νὰ πολεμήσου, 1275
νὰ πάρουσι τὸ χάρισμα, ἂν εἶναι καὶ νικήσου,
κὶ ὁ Ρῆγας μὲ τὸ χέριν-του ἤγραφεν ἕναν-κ' ἕνα
νὰ μὴ γενῆ ἄζιγανιὰ καὶ λάϊος σὲ κινένα.
Ἐλάχαν τοῦ Χαρίδημου τρεῖς δυνατοὶ ἀντρειωμένοι,
Δρακόμαχος, Νικόστρατος νέοι καμαρωμένοι, 1280

1254 κάθε λογῆς AB. —1255 φωνῆ X. —1256 νάβγη X. — 1257 ἀσικόθηκε X, παρεθύρι X. —1259 ντένετε X. —1260 ναντισμηλή-
σουνε X. —1261 εἴζη καὶ ὁ P. X. —1262 νακαρτερῆ παραυτάς X.
—1263 Καὶ καβελάρης X. —1265 κηαφτήνη πάλη γλήγορα X. —
1267-1268 ἑκατέβη-ἀνέβη AB, πιένη X. —1269 ὄρησε X, γιαμιὰ
AB. —1270 πασαεῖς σ' ποιὸν τρέχει τὸ κοντάρι AB. —1271 τρεῖς
εἶχε πού θὰ πολεμοῦν AB, ἀντίδικάτους X. —1274 κιοτρίτος ἦνε ὁ
ρόκριτος X. —1275 Ἐτοῦτῃ ἐθελίσανε X. —1276 ἀνήσος X. —
1277 ἕναν ἕνα X. —1278 διὰ νὰ μὴν εἶναι ἄζιγανιὰ AB, γιὰ νὰ
μηγένη μαριολιὰ X. —1279 καὶ λάχαν X.

κὶ ὁ δυνατὸς Τριπόλεμος, ποῦ Σκλαβουνιὰν ὀρίζει,
 καὶ δὲν-ψηφᾷ τὸ θάνατο, καὶ φόβο δὲ γνωρίζει.
 Μὰ τέσσερεις ἐλάχασι τ' Ἀφέντ' ἀποῦ τ' ἀμάξι,
 κ' ἔχει νὰ κουραστῆ πολλὰ νὰ βαρυναστενάξῃ,
 ὁ Δημοφάνης τὸ θεριὸ ἀπὸ τῆ Μυτιλήνη, (170)
 κὶ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι Ἀντρόμαχος λιόντες θεριὰ καὶ κεῖνοι, 1286
 κὶ ὁ Γλυκοστράτης τῆς Ἀξᾶς τὸ φοβερὸ κοντάρι,
 κὶ Ἀφέντης τοῦ Βυζάντιου τ' ὁμοροφο παλληκάρι·
 καὶ τρεῖς καὶ τοῦ Ρωτόκριτου ἐλάχασι τ' ἀζάπη, 1290
 τὴ δύναμίν-του πλήθενε τὸ ἀφέντρας τ' ἠ-ἀγάπη.
 Ἡράκλης ὄχ τὴν Ἐγριπο ὁ ἕνας, κὶ ἄλλος πάλι
 ὁ νέος ὁ Φιλάρετος τὸ φοβερὸ κεφάλι,
 ποῦ τῆ Μοθώνην ἤριζε, κ' εἶχε τιμὲς καὶ πλοῦτη,
 σπίδας καὶ λιονταριοῦ καρδιὰ βαστοῦ κὶ οἱ δυὸ ντως τοῦτοι.
 Ἡλαχ' κὶ ὁ Δρακόκαρδος τ' ἀζάπη τοῦ ἔρωτάρι, 1295
 κ' ἔχει μεγάλες κονταρὲς καὶ δυνατὲς νὰ πάρῃ.
 Τρεῖς τρεῖς ἐλάχανε τῶ δυὸ, τέσσερεις τοῦ Κυπρίδη,
 τὸ ριζικόν-του θέλησε, κὶ ὁ Ρῆγας τοῦ τοῖ δίδει.
 Καθένας ξέρει μετὰ ποιὸ θὲ νὰ συναπαντήξῃ,
 νὰ τρέξῃ τὸ κοντάριν-του, τὴν ἀντρειὰ νὰ δείξῃ· 1300
 καὶ στέκουν-κὶ ἀνιμένουσι μὲ πεθυμιὰ μεγάλη,
 πότε νὰ δώσῃ θέλημα τοῦ Ρῆγα τὸ κεφάλι.
 Εἰκοσιπέντε σάλπιγγες καὶ βούκινα γτυποῦσι,
 καὶ τὸ πατάρι πείστηκε, καὶ τ' ἄλογα ξυποῦσι.
 Πρῶτο σημάδι τῆς ἀρχῆς, ἔγνοια πολλὴ τοὺς βάνει, 1305
 ποιὸς μέλλει νὰ βγῆ νικητῆς νὰ πάρῃ τὸ στεφάνι.
 Δὲν εἶναι πεθυμητικὴ ἔτσ' ἠ βροντή-ὄντὲ στραψῆ,
 ἔς καιρὸ ποῦ ἔς ἀνακρέμασι ὁ ἥλιος τὸν-κόσμο κάψῃ,

1281 Τριπολεμος τὴν σκλουβουνιά X. —1282 τὸν φόβο X. —1283
 Καίτεσερης ἐλάχασι τ' ἀφέντη που το ἀμάξι X. —1284 Λιοκαρέτης
 AB, Γλυκοστράτης X, φοβερο λιοντάρι X. —1291 ὄχτινέγιπτο X, ἀπ'
 τὴν Αἴγυπτο AB. —1292 φρόνημο κεφάλι X. —1293 ὀριζε X, ἀφεντιές
 AB. —1294 σπίδας καὶ λιονταριοῦ καρδιὰ X, σπίδες AB. —1295
 Δρακόμαχος AB. —1296 κ' εἶχε AB, κονταριές X. —1297 ἐλάχα τὸ
 διονο X. —1299 ξεύρει AB. —1302 τ' ἀφέντη X. —1303-1304
 ἐκτυπῆσαν-ἐξυπνῆσαν AB. —1306 πιος ναπομήνη X.

- κα ἀθούς, χορτάρια, λούλουδα, δέντρον, κλαδιά ξεράνη, (171)
 κα ἔρθη βροντή με νέφαλο καὶ τὴ βροχούλλα κάνη, 1310
 κα ἀναγαλλιάσουν καὶ χαροῦν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
 θωρῶντας, τά ἴσανε νεκρά, πὼς ἀνεξήσαν-πάλη,
 σὰν ἦτο πεθυμητικὸς ὁ Ρώκριτος ν' ἀκούση
 οἱ σάλπιγγες νὰ παίζουσι τοὺς ἄντρος νὰ καλοῦσι·
 κα ἀνίμενε με πεθυμὰ νὰ δευτεροχτυπήσου, 1315
 νὰ σάση τὸ κοντάρη-του, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσου.
 Ἄς πρῶμε καὶ τῆς Ἀρετῆς κείνο, ποὺ τὴν-παιδεύγει,
 ποὺ γύρισεν-τὸ πρόσωπο, καὶ τῆς Φροσύνης λέγει.
ΑΡΕΤ. Φροσύνη, ποιὸς σοῦ φαίνεται νὰ ἴν κάλλιο παλληκάρη
 στὸ σείσμα κα' εἰς τὸ λύγισμα κα' εἰς τῆς ἀντρεϊᾶς τὴ χάρι; 1320
 στὸ σείσμα κα' εἰς τὸ λύγισμα στὸ ζῶσμα τῶν ἀρμάτω
 στ' ἀρχονικὰ ἀναρρίματα κα' εἰς τῆς ἀντρεϊᾶς τὸ νᾶτο,
 καὶ ποιὸς με διῶμα κάθεται, καὶ τὸ κορμὶ δὲν-κλίνει,
 τὴν ὄρεξι σου πέ μού τη, νὰ ζῆς καὶ σύ, Φροσύνη.
ΠΟΙ. Τότες ἡ Νένα ὡς πονηρὴ θωρῶντας, πὼς ἡ κόρη 1325
 τὸν ἀσπροφόρο ξόμπλιαζε, κα' ἐκείνο πάντα θῶρει,
 κα' ἐγνώρισε, πὼς πλιὰ βαθιὰ ὁ πόθος τσι ριζώνει,
 καὶ τὸ Ρωτόκριτο θωρεὶ κα' ἐκείνο καμαρώνει,
 γιὰ νὰ τοὶ πάψ' ὁ λογισμὸς τοὶ λέει, **ΝΕΝ.** Θυγατέρα,
 κάτεχ', ἀπ' ὄσους κα' ἄ θωρῶ ἐτούτην-τὴν ἡμέρα, 1330
 κα' ἦρθασι κα' ἐγραφήγασι, ἐμένα δὲ μ' ἀρέσει
 μόνο τὸ Βασιλιόπουλλο, ἀπού ἴναι κεὶ στὴ μέση,
 κα' ὀπού ἴρθε με πολλὴ ἀφεντιὰ, κα' ἐπρέπισεν ἡ Χώρα,
 ἐκείνο καμαρώνω ἴγω χίλιες φορὲς τὴν ὥρα·
 κα' ὄξω ἀπὸ κείνο ρέγομαι, κα' ἔχει ὁμορφιὰ μεγάλη (172)
 κείνον-τὸ χρυσοκόκκινο τὸν-ξαθοσογουρομάλλη· 1336

1309 ἀνθούς ABX. — 1310 καὶ ἔρθη βροχὴ με νέφαλο, καὶ δροσε-
 ρούλα κάνη X. — 1312 θωρόντας κῆνα τα ξερά πὸς τρηφερίενου
 πάλη X. — 1314 νὰ παίζουσιν ἡ σάλπιγγες AB. — 1315 δευτεροχτυ-
 πήση AB. — 1316 να πηᾶση τοκοντάρητου X, τὸν πόλεμον ν' ἀρχί-
 σση AB. — 1320 καὶ στῆς ἀντρεϊᾶς AB. — 1321-1322 Λεῖπει τὸ δί-
 στιχον ἐκ τοῦ χειρογράφου ἄνευ κενοῦ χώρου. — 1324 πέσμουτη X.
 — 1326 ἐξάνηξε X. — 1327 τὸ πὼς βαθιὰ X. — 1330 πὼς ὄσους
 θωρῶ AB. — 1332 βασιλόπουλο X. — 1333 καὶ στόλησε τὴ χόρα X,
 κα' εἰπρέπισεν ἡ Χώρα AB. — 1336 ξαθοκοκνητο χρῖσο σογουρομαλη X.

κάθεται σὰ ζγουραφιστός, καὶ στράφτει μέσ' στὰ κάλλη,
 καὶ ὡσάν ἐτούτους καὶ τοὺς δυὸ θαρρῶ δὲν εἶν ἐπ' ἄλλοι.
 Τότες τοὶ λέ' ἤ-Ἀρετή, **ΑΡΕΤ.** Ὀλίγη καρᾶξιν ἔχεις,
 καὶ τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακό, ποιὸν εἶναι δὲν-κατέχεις; 1340
 ε' τοὶ κόκκινους ε' τοὶ πράσινους, καὶ ὅσους καὶ ἄ γέμ' ὁ φόρος
 ποπανωθιόν-τως ὀλωνῶ εἶν-κεῖνος ἀσπροφόρος·
 καὶ ἀπήτης ἀποκόττησε δέκα νὰ πολεμήσῃ,
 εἰς κάθε πρᾶμα, σὰ θωρῶ, ἐπέρασεν-τὴ φύσι.
 Γιὰ πέ μ' εἶντα τοῦ λείπεται, καὶ ποῖα χάρι δὲν ἔχει; 1345
 ποῖα τέχνη βρῖσκειτ' ἀρχοντιᾶς, καὶ δὲν τήνε κατέχει;
 λιοντάρι στήν-παλληκαριά, χρυσὸς αἰτὸς στὸ διῶμα,
 πολλὰ σκλαβώνει τοὶ καρδιῆς τὸ ζαχαρένιο στόμα.
 Οἱ κόρδες τοῦ λαγούτου ντου πουλλιὰ ἔνκαι κίλαηδοῦσι,
 καὶ γιάνου τὰ τραγούδια ντου ἄρρωστο νὰ τ' ἀκούσῃ, 1350
 ὡς καὶ ζγουράφος ἤμαθε δίχως δασκάλου πρᾶξι,
 ἢ μοιρὰ μου τὸν ἤφερε, ὀγιά νὰ με πατάξῃ.
 Ἐδὰ μαθαίνει καὶ γιατρός, τοὶ πληγωμένους γιάνει,
 συγχιὰ δροσιζει τοὶ καρδιῆς ἐκείνες, πού μαραίνει.
ΠΟΙ. Παλ' ἢ Φροσύνη νὰ θωρῇ, πὼς εἰς τὴν Ἀρετοῦσα 1355
 οἱ σπίθες πλιὰ παρὰ ποτὲ ἐβράζαν-καὶ κεντοῦσα,
 ἤψεγε τοῦ Ερωτόκριτου τὴ νιότη καὶ τὰ κάλλη,
 καὶ ἀνόστιζέν-τοὶ τον-πολλὰ μὲ πονηριὰ μεγάλη.
 Λέει τσι, **ΝΕΝ.** Θυγατέρα μου, γοῖκα τὰ λέω τώρα (173)
 κάτεχ' ἢ τζόγια, πού καμες, βγαίν' ὄξω ἀπὸ τὴ Χώρα, 1360
 Τίς εἶναι σάν-τὸν-Κρητικὸ καὶ σάν-τὸν-Κυπριώτη,
 καὶ τίς σάν-τοῦ Πιστόφορου τὴν ἀντρειωμένη νιότη;
 Κ' ἐκείνο τὸν-Τριπόλεμο τίς νὰ τότε νικήσῃ;
 καὶ αὐτὸν-τὸ χρυσοκόκκινο, ὅπου περῶ τὴ φύσι;

1337 κιαστράφτον αὐτὰ τακάλη X. —1338 δὲν ἦνε ἄλλη X. —1341
 Στους κόκκινους, στους AB, τζή κόκκινους τζι X. —1342 τον ἄ-
 λουνὸ X. —1343 καὶ ἀποκόττησε X. —1345 πέσμον X. —1346 καὶ
 ναμνιτηνκατέχει X. —1347 χρυσὸς AB. —1350 ἄρρωστο ἀντακούση
 X, ἄρρωστους νὰ τ' ἀκούσι AB. —1352 τὸν ἤκαμε AB, ὅς γιὰ νὰ με
 πατάξῃ X. —1356 πλιο X. —1357 ἤψεβεγε X. —1358 καὶ ἀνόστι-
 σέν της τον πολλὰ AB. —1359 γοῖκας ταλόγια τόρα X. —1360 πό-
 καμες X. —1361 Πηῶς ἦνε X. —1362 καὶ πηῶς σάν τοῦ Πιστό-
 X. —1363 πιὸς X.

- ΠΟΙ.** Ξαναφυσοῦν-τοὶ σάλπιγγες, κ' ἦτονε τὸ σημάδι, 1365
οἱ καβαλλάροι δυὸ καὶ δυὸ νὰ τρέξουσιν ὁμάδι.
Τρεῖς ἦσαν σὰν-πρωτόγεροι, πού 'χαν-τοὶ γνῶσις χάρι,
καὶ προῶξι 'ς τοῦτες τοὶ δουλειῆς γιὰ κάθε καβαλλάροι.
Λιγοψυγᾶ ὁ Ρωτόκριτος, κ' ἐκάμασιν-του χάρι,
νὰ 'ν-πρωτός γιὰ τὸν-κύριον-του νὰ τρέξη τὸ κοντάρι. 1370
τότες ἀποὺ τοὶ Γέροντες τὸ θέλημα ἐδόθη·
τὸν Ἔρωταν ἀνέκραξε, στὸν πόθον-παρεδόθη,
καὶ τὸ Φιλάρετο καλεῖ τ' ὁμορφο παλληκᾶρι,
καὶ τὸν ἀνίμενεν-κι αὐτός, κ' ἐκράτει τὸ κοντάρι.
Τότες ἐστράφ' ἡ-Ἄρετὴ στὴ Νέναν-τσι καὶ λέγει, 1375
ὁμάδ' εἶν-κεῖνος πού παινᾶ καὶ κεῖνος, ἀποὺ ψέγει,
ὁμάδι καλεστήκασι, κ' ἐδὰ θέλει γνωρίσει,
ποιὸς θέλει τιμηθῆ-ῶχ τοὶ δυὸ, καὶ ποιὸς θὲ νὰ νικήση.
Γύρου τοιγύτ' εἶν ὁ λαός, καὶ πεθυμοῦ νὰ δοῦσι,
δυὸ παλληκᾶρια σὰν αὐτὰ πῶς κονταροχτυποῦσι. 1380
Σὰ στὰ λαγκάδια τὰ βαθιὰ τ' ἄγρια τὰ δασωμένα,
ὁπού 'ναι μέσα τὰ θεριά κι ὄρνια κατοικημένα,
κ' ἔχουσι δέντροι καὶ κλαδιὰ σὲ μιὰ μερὰ κ' εἰς ἄλλη, (174)
καὶ κατεβῆ ἀπ' τὰ βουνιὰ ἀνεμικὴ μεγάλη,
καὶ μὲ βροντὴ καὶ μ' ἀστραπὴ μέσα στὰ δάση δώση, 1385
κατασκορπίση τὰ κλαδιὰ, τὰ δέντροι ξεριζώση,
κ' οἱ σκόνες μὲ τὴν-ταραχὴ φόβο τοῦ κόσμου δώσου,
φύγουσιν ὄρνια καὶ θεριά, νὰ βροῦ ἄδεια νὰ γλυτώσου,
ἐδέτ' ἐβρόντηξε οὐρανός, κ' ἡ γῆς ἀνεσηκώθη,
ὄντεν ἡ πρώτη κονταρὰ στὰ στήθη ντως ἐδόθη. 1390
Ἄσάλευτος ἐπόμενε στὴν-κοπανιὰν ἐκείνη
ὁ Ρώκριτος, κ' εἰς τὸ λαὸ χαρὰ μεγάλη γίνη.

1365 Ξανακτηποῦν ἠσάλπιγγες X. — 1367 πολὰ τῆς γνώσης X.
— 1369 καὶ κάνουνισιν του χάρι AB. — 1371, 1372 Τὸ δίστιχον εἰς
τὰς ἐντύπους ἐκδόσεις προηγεῖται τοῦ προηγουμένου — 1372 ἀνά-
κραξε X. — 1374 ὁ ὠπιῶς τα νήμενε κιαντὸς νὰ τρέξη το κοντάρι X.
— 1376 Ἄρε. πενάς... ψεβγῆς X. — 1377 καὶ θέλη να γνωρίση X,
θέλεις AB. — 1381 τίγορη δασομένα X. — 1384 μιὰ 'νεμηκῆ X.
— 1388 νὰ φῆγουν X, νὰ βροῦν γιαναγλιτόσου X. — 1389 ετῆ X.
— 1390 κονταριὰ X.

- Ἦδειξεν-κι ὁ Φιλάρετος στ' ἄρματα εἶντα ξιάζει,
 ποσῶς δὲν ἐσαλεύτηκε, σὰν-καρφωμένος μοιάζει.
 Πιάνουν-κοντάρια πλιά βαρὰ ὀγιά νὰ δευτερώσου 1395
 'ς τόπο, πού νά 'ναι βλαβερός, πάσκουν-κ' οἱ δυὸ νὰ δώσου.
 Ὁ ἥλιος δίδει στ' ἄρματα, καὶ φέγγουσι καὶ λάμπου,
 σμίγου, συναπαντήχνουσι στὴ μιὰ μερὰ τοῦ κάμπου.
 Ἦδωκε τοῦ Ρωτόκριτου μιὰν κονταρὰ στ' ἀμμάτια,
 καὶ τὸ κοντάρι σκόρπισε εἰς ἑκατὸ κομμάτια. 1400
 Ἦ κονταρὰ 'τονε βαρὰ καὶ δυνατὴ περίσσα,
 λιγάκι τὸν ἐξάλισε, μιὰ δὲν-τὸν ἐγνωρίσα,
 μιὰ-ἡ κονταρὰ τοῦ Ρώκριτου πλιά δυνατὰ λαβώνει,
 πού δωκε τοῦ Φιλάρετου ἐκεῖ, πού τοῦ ξαμώνει·
 στὸ κούτελο σημάδεψε κ' ἤρυν-τον-καὶ στὴ μέση, 1405
 κ' ἐσάλεψε κ' ἐκούνησε, δυὸ τρεῖς φορὲς νὰ πέση·
 ζερβὰ δεξὰ ζυγάριζε, κ' ἤγερνε τὸ κορμίν-του, (175)
 κ' εἰς τὴν-καπούλλα τοῦ φαριοῦ γγίζει τὴ κεφαλὴν-του.
 Νὰ τρέξη δὲν ἐμπόρειε μπλιό, γιατί 'τονε γραμμένο,
 ὅποιος κι ἂ γείρ' ὄχ τ' ἄλογο νὰ τὸν-κρατοῦν χαημένο. 1410
 Ἦ-Ἀρετοῦσα πέτετο, κ' ἦτον χαρὰ γεμάτη,
 καὶ τὴ Φροσύνην ἤσφιγγεν ἐκεῖ, πού τὴν ἐκράτει,
 ἡ-ὅποιά στεκε μὲ λογισμό, ἐπόνειε, γιατί θώρει,
 τὸ πὼς μὲ σπούδα πορπατεῖ στὸν ἐγκρεμνὸν ἢ κόρη.
 Τὴ σάλπιγγ' ὁ Ρωτόκριτος κάνει καὶ δευτερώνει, (176)
 κραζ' ἄλλο νά 'ρθη γλήγορα, στὸ κέρδος ἀξαμώνει. 1416
 Σὰ λιόντας ἀγριεύτηκε τὸ Ἔγριπος ὁ στρατιώτης
 καὶ τῆς ἀντρεῖᾶς ὁ μάστορας τὸ παίνεμα τσι νιότης·
 πιάνει κοντάρι δυνατὸ τοῦ Ρώκριτου σιμώνει,
 καὶ λέει του μὲ μάνιτα, **ΑΦ. ΕΓΡΙΠ.** Ἀδέρφι, δὲ σὲ σώνει 1420

1393 [ἐ]δειξεν ὁ Φιλάρετος X, ξιάζει X. —1394 δὲν τὸν ἐλίγυσε AB.
 —1396 πάσχου X. —1398 συναπαντέχνουνται X. —1401 κοντα-
 ριά... περήσια X. —1402 τον ἐσκότησε X. —1403 ἡ κονταριὰ X,
 πληγώνει AB. —1404 ἔδοκε X. —1405 ἐσημάδεβε, κ' ἔδηχνε ἐκὴ
 στημέση X. —1407 ζερβὰ X, ἐλίγιζε X. —1408 σκήφτη X.
 —1409 νὰ παίξη AB. —1411 ἐπέτουντο AB, γιομάτη X. —1414
 μὲ τὰ ζάλα AB, περπατῆ X. —1415 [τ]ὴ σάλπηγγα ὁ ρόκριτος X.
 —1416 ἔξαμώνει AB.

τό καμες τοῦ Φιλάρετου ν' ἀκροσταθῆς καμπόσο,
 νὰ ξεκουράσῃς τὸ κορμί στὸν-κόπο σου τὸν-τόσο,
 μὰ κράζεις με, κὶ ὡσὰ θωροῶ, λιγοψυχᾶς περίσσα,
 μὰ κάτεχε κὶ ὀπού λαγα, ποτὲ δὲ μ' ἐνίκησα,
 καὶ θὲς γνωρίσεις σήμερο, ποιὸς εἶμαι νὰ κατέχῃς, 1425
 γιὰτὶ τὴν-πρᾶξι μ' ὡς ἐδὰ ἀκόμη δὲν-τὴν ἔχεις.

ΠΟΙ. Δὲν-τοῦ μιλεῖ ὁ Ρωτόκριτος, μὰ δείχνει μὲ τὴ χέρα
 πὼς θέλουσίνε γνωριστῆ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα.

Πῖάνουσι τόπ' ἀκρόμακρα οἱ ὄμορφοι καβαλλάροι,
 στὴ σέλλα σάζουν-τὸ κορμί, στὴ χέρα τὸ κοντάρι· 1430
 εἰς τ' ἄρματα τοῖ κεφαλῆς δυὸ κονταρὲς χτυποῦσι,
 πού μὲς' στὸν ὀμυαλὸ κ' οἱ δυὸ πόνου πολὺ γρικοῦσι·

μ' ἀσάλευτοι πομείνασι, καὶ δευτερόνουν ἄλλη
 παρὰ τὴν-πρώτη πλιὰ βαρὰ καὶ πλιότερα μεγάλη.

Ἡράκλης ὄχ τὴν Ἐγροίπο ἤγειρένε δαμάκι, 1435
 γιὰτὶ παρὰζυλίστηκε, κ' εἶναι νὰ πιῇ φαρμάκι.

Ἐστάθην ὁ Ρωτόκριτος, κὶ ἀσάλευτος ἐγίνη,
 κ' ἐφανιστῆ σου νίκησε στὴν κονταρὰν ἐκείνη.

Ποῦρ' ἐμυλήσασι κ' οἱ δυὸ, κὶ ὀμάδι συβαστήκα 1440
 νὰ τρέξουν ἄλλη μὰ φορὰ, μὰ τότες δὲν τζ' ἀφῆκα
 ἐκεῖν' οἱ τρεῖς πρωτόγεροι, πού ᾗχαν ἐξὰ παρμένη,

εἰς ὅτ' ἀποφασίσουσι καθέννας νὰ σωπαίνη.
 Σὰν εἶδεν' ὁ Ρωτόκριτος, πὼς ἡ δουλειά ᾗν-κοιμένη,

ἐκάλεσε καὶ τὸν ὄχθρὸ τὸν ἄλλο, π' ἀνιμένει·
 κ' ἡ σάλπιγγα δυὸ τρεῖς φορὲς παίζει τοῦ καλεσμάτου, 1446
 καὶ κίνησ' ὁ Δρακόκαρδος, καὶ σάζει τ' ἄρματα ντου,

κ' ἐσκέπασε τὰ μάγουλα τὰ κιτρινοβαμμένα
 μὲ σίδερα πολλὰ βαρὰ καὶ πολυσκουριασμένα·

1423 περήσια X. —1424 κάτεχε, ὀπου ἔλαγα X. —1426 ἀκόμα X
 —1428 θέλουσιν ἐγνωριστῆ X. —1429 ἀπόμακρα X. —1430·
 σηάζου το κορμῆ X, καὶ σφίγγουν τὸ κοντάρι AB. —1432 πουμέσα
 σταμαλὰ ABX. —1433 [α]σαλεῦτη X. —1435 ἔγηρε λιγούλακι X,
 ἐσάλεψε δαμάκι AB. —1436 ναπὶ X. —1437 ἦστεκεν AB. —1438
 γιὰτὶ δεντιναγορίζησε X, κ' ἐφανήσθῃ σου AB. —1441 ξουσιὰ X.
 —1443-1444 πὼς ἦνε κερδεμένος ἐκάλεσε τὸν ἄλλον ὁ νιὸς ὁ πενεμέ-
 νος X, ἐκάλεσέν τον τὸν ἔχθρὸ AB. —1448 βαρὰ βαρὰ X.

- δύναμιν εἶχε σὰ θεοῖό, δράκου καρδιὰν ἐφόρει,
 νὰ κάμη θέλει σήμερο ν' ἀναδακρῶσ' ἡ κόρη. 1450
 Σιμῶνει τοῦ Ρωτόκριτου, λέγει του, ἂ θελήσῃ
 ὕστερα μὲ τὰ κοφτερὰ σπαθιὰ νὰ πολεμήσῃ.
ΔΡ. Τάχα νὰ θέλῃ ὁ Βασιλιός; πέτο νὰ τὸ κατέχω,
 κ' ἀποῦσταν-᾽φῆς γιὰ ἔτοια δουλειὰ μεγάλην ἔγνοιαν ἔχω.
ΠΟΙ. Τὸ γρίκησ' ὁ Ρωτόκριτος, ἐκεῖνο πού τοῦ λέγει, 1455
 ἐγνώρισέν τονε γιαμιὰ εἶντα ἔναι τὸ γυρεύγει,
 καὶ λέει του, **ΕΡΩΤ.** Δὲν ἔχω ἔξά γιὰ δὰ νὰ σοῦ μιλήσω,
 καὶ διχωστὰς ἀπλογὰ τυχαίνει νὰ σ' ἀφήσω·
 μὰ τὸ κονταροχτύπημα, ἀδέρφι, σὰν-τελειώσῃ,
 νὰ πάμεν εἰς τοῦ Βασιλιοῦ θέλημα νὰ μᾶς δώσῃ. 1460
 νὰ ἄγῃς το θέλεις ἀπὸ μέ, καὶ πρᾶμα εἶναι λίγο,
 καὶ τάσσω σου καὶ βρῖσκεις με, γιατί δὲ θὲ νὰ φύγω.
 Τοῦτα γιὰ δὰ ἄς τ' ἀφήσωμε, γιατί καιρὸς δὲν εἶναι,
 ὅπου θωρεῖς πόσος λαὸς πρεμαζωμένος εἶναι,
 κ' ἂν εἶσ' ὡς δείχνεις, δυνατός, κ' ἂν εἶσαι παλληκαρί, 1465
 δεῖξέ τη τὴν-παλληκαριὰ κ' ἐδὰ μὲ τὸ κοντάρι.
ΠΟΙ. Δὲ στέκου μπλιὸ νὰ καρτεροῦ, μὰ φήκασι τὰ λόγια,
 καὶ σύρνουνται μὲ μάνιτα γεῖς ὄχ τὸν ἄλλο χώρια.
 Ξαναφυσοῦν οἱ σάλπιγγες ἐκεῖνες, πού τοὺς κράζου, (179)
 καὶ τὸ ζιμιδ' τοιμάζονται, καὶ τὰ κοντάρια σάζου. 1470
 Μὲ μάνιτα ὁ Ρωτόκριτος κινᾷ τὴν ὄρα κείνη,
 σὰν-κάρβουνον ἀφτούμενο τὸ πρόσωπόν-του γίνη.
 Ἦξαψε κ' ὁ Δρακόκαρδος, πού τοῦ δωκεν ἡ φύσι,
 τσ' ἀθρώπους ὄλους νὰ μισᾷ, κ' οὐδ' ἓνα ν' ἀγαπήσῃ.

1451 ὅπου θελήσῃ AB. —1453 πέτο νὰντο κατέχο? X. —1414
 κιαποταφῆς γιάτια X. —1455 σαν ἦκουσεν ὁ ρόκριτος ἐκηνα ὅπου λέ-
 γη X. —1456 ὅπου γυρεύγει AB. —1457 ἔχω ἄξῆν ἐδὰ νὰ σου-
 μιλήσο X. —1458 δῆχος σκιὰς X. —1459 κονταροχτύπισμα X.
 —1460 νὰ πάπε ἡστουβασιλιός X. —1462 δε θέλη φήγο X, δὲ θα
 σοῦ φύγω AB. —1463 τοῦτο AB, γιατί καιρὸ δὲν ἔχει AB. —1464
 ὅπου θωρεῖς τόσος λαὸς πρεμαζωμένος τρέχει AB, περμαζωμένος X.
 —1467 νὰ μιλοῦσι πλειό, ἀφήκασι AB, πλιὰ X. —1468 εἰς AB,
 ἦς X. —1469 ξαναχτηποῦν X, —1470 ὀγλήγορα νὰ τρέξουσι AB.
 —1471 ὁ ρόκριτος X. —1472 ἀναφτούμενο X. —1473 πουτόδοκεν X.

- ἐκίνησε μὲ μάνιτα, ἀγριεύγει καὶ δριμώνει,
 ὡσάν-τὸ κᾶν ὁ ποταμὸς θολὸς ὄντε φουσκώνη,
 ὅπου χαράκια καὶ δεντρὰ σύρνει καταθρουλίξει·
 ἔτοιαι λογῆς ἀγριεύτηκε, ἔτοιαι λογῆς μανίζει.
 Στὸ πρῶτο συναπάντημα, προᾶμά ἔτονε μεγάλο,
 νὰ δώσου τὰ κοντάρια ντως στὴ μούρ ἕνα μὲ τ' ἄλλο, 1475
 καὶ καταθρουλιστήκασι, μὰ στὰ κορμιά δὲ ἄγγιζου,
 καὶ ὀμπρὸς ὀπίσω τὸ ζιμιὸ σὺν ἀστραπῇ γυρίζου.
 Μὲ δύναμι, καὶ μ' ἀντρεῖα ἄλλα κοντάρια πιάνου,
 τρέχουν-κ' εἰς τὸ ἄμασκάλεις τως μὲ μάνιτα τὰ βάνου.
 Τοῦ γρινιασμέν ἢ κονταρὰ εἰς τὸ λαμιὸ ἀποκάτω 1480
 ἤδωκε τοῦ Ρωτόκριτου, ὅπου τήνε θυμᾶτο·
 τὴν ἀναπνιάν-του στούμπωσε, κακὸ πολὺ τοῦ κᾶνει,
 καὶ λίγο λίγον ἤλειψε νὰ πέση ν' ἀποθάνη.
 Τὸ αἶμ' ἀπὸ τὸ στόμα νιου ἤτρεχεν εἰς τὰ στήθη,
 τούτη τὴν κονταρὰ ὁ λαὸς πολλὰ τὴν ἐφοβήθη. 1485
 Ὅλοι φωνιάζου ὄλοι μιλοῦ, καὶ λέσιν ἐδὰ πέφτει,
 ποῦρι στὴ σέλλα στάθηκε, καὶ ὡς λιόντας ἀντρειεύτη.
 Ἡ κοπανιὰ δὲν ἤβλαψε τόσο τὸν ἐρωτᾶρι, (180)
 σὺν ἤβλαψε τὴν Ἀρετὴ ἀπάνω στὸ πατᾶρι,
 πὸν τὸ κονταροχτύπημα ἐκράτειε γιὰ παιγνίδι, 1490
 κ' ἐδὰ ἔχει πόνου στὴν-καρδιά, παρὰτρομος τοῖ δίδει,
 καὶ ὡσάν-τὸν εἶδε κ' ἤγερνε, καὶ τόσον αἶμα τρέχει,
 ἀγκουσεμένη βρῖσκεται, καὶ ἀναπαημιὸ δὲν ἔχει·
 ἐχλόμιανε κ' ἐχάθηκε, καὶ ἄλλης λογῆς ἐγίνη,
 κιανεῖς δὲν τὴν ἐγνώρισε μόνον ἢ γρά Φροσύνη. 1495
 Ὅποι ἄλλη γάπησε ποτὲ μπορεῖ νὰ τὸ λογιᾶση
 τὸν-πόνου, ὅπου γρίκησε μὴν πὰ νὰ τόνε χάση. 1500

1475 ἐκίνησεν ἢ μάνιτα AB, ἀγριεύτη καὶ θημόνη X. —1477 κ' ὅπου AB, σέρνη καταξοσχίξη X. —1478 τετίας-τέτίας X. —1480 νὰ δόκου X, πῶς τὰ κοντάρια δώκασι AB. —1481 κ' ἐδέττη θρουλιστήκασι AB, καὶ κατατσακηστηκανε X, καὶ τὰ κορμια δὲν κίξου X. —1484 στὴν μασκαληντος AB. —1485 του δρακοκάφου X. —1486 ἠύρηκε τὸ Ρωτόκριτο ποῦ πάντα τὸ θυμᾶτο AB. —1491 καὶ λέγουσι X. —1494 ἀπάνου X. —1496 καὶ φόβου τὴς ἐδίδει X. —1497 ἔγαυονε X. —1498 κ' ἀπομονή AB. —1499 ἐχάθηκε X, κ' ἄλλης λογῆς AB. —1500 τινὰς δὲν τὴν ἐγνώρισε μόνον ἢ Εὐφροσύνη AB, γριὰ X.

- Ποῦθ' ἐπαρηγορήθηκε, σὰν εἶδε τὸ κοντάρι
 τοῦ Ρώκριτου εἶντά καμε εἰς τ' ἄλλο παλληκᾶρι.
 Ἐχτύπησέν-τ' ἡ κονταρὰ στὰ μάτια ἔτσι μεγάλη, 1505
 ποὺ λειψε λίγο νὰ χαθοῦ τὰ γρινιασμένα κάλλη·
 ἤσπασε τὸ κοντάριν-του, κ' ἐπῆε ποῦ καὶ κομματί,
 μὰ φλετζακίδ' ἀλύπητη, ἐμπῆγε πρὸς τ' ἀμμάτι,
 στὸ φρύδι ἀποκατωθιό, κ' ἔτοια πληγὴ τοῦ κάνει,
 ποὺ ὕστερα τοῦ κακούργησε, κ' ἤστεκε ν' ἀποθάνη. 1510
 Βαρὰ πολλὰ ζαλίστηκε, καὶ μπλιό ντου νοῦ δὲν ἔχει,
 καὶ δὲ γρικᾶ λαβωματιᾶ, οὐδ' αἶμα ἀνὲν-τρέχει.
 Γέρνει τρεῖς τέσσερεις φορές, κ' ὀμπρὸς ὀπίσω πάει,
 καὶ σὸ ἴσπερο ἀπ' τ' ἄλογο ἤπεσε σὸ νὰ πλαίι.
 Χάμαι στὴ γῆς ἐξάπλωσε τοὶ Πάτρας τὸ λιοντάρι, (181)
 ἡ σέλλα πόμειν ὄφκαιρη δίχως τὸν-καβαλλάρι. 1516
 Πολλὴ βαβούρα στὸ λαὸ ἐτότες ἐγκικήθη,
 κ' ἡ-Αρετὴ στὸ κάμωμα τοῦτο παρηγορήθη,
 μὰ δὲν ἐμπόρειε ἔτσ' εὐκόλα νὰ καλοσυνηφέρη
 στὸν φόβον, ἀποῦ τσ' ἤδωκε τοῦ Δράκοντα τὸ χέρι. 1520
 Σηκώνεται, σφουγγίζεται, νὰ γιατροευτῆ γυρεύγει,
 μὲ τῆς ἀντρεϊᾶς τὴν ἐντροπὴ ἀμίλητα μισσεύγει·
 κ' ἂν εἶχεν-κ' ὄρεξιν-κακὴ, γιὰ τότες δὲν-τὴ δείχνει,
 μὰ μούλωσε τὴν-κεφαλὴ, στὰ χαμηλὰ τὴ μπήχνει.
 Ἐπόμειν ὁ Ρωτόκριτος ἔς μεγάλο νίκος τότες· (182)
 ἐτοῦτες ἦσαν οἱ μαλιῆς κ' οἱ κονταρὲς οἱ πρῶτες. 1526
 Ἦρθε καὶ τοῦ Κυπρίδημου ἡ-ῶρα π' ἀνιμένει
 νὰ τότε πολεμήσουσι τέσσερεις ἀντρειωμένοι·
 μέσα στὸ φόρο δυὸ φορές ἀνεβοκατεβαίνει,
 κ' ὀμπρὸς του παῖζα_οὶ σάλπιγγες, κ' ὡς λιόντας ἀνιμένει, 1530
 ποιὸς νὰ ῥθῆ_ἀπὸ τὰ τέσσερεις νὰ τότε δικιμάση·

1504 Ρώκριτου τζη AB. — 1505 ἡ κονταριὰ X. — 1507 καὶ μπικε
 καὶ κομάτη X. — 1508 φλεντζακίδα X, φλιτζακίδα AB, πρὸς τησε-
 ριάς τὸ μάτη X. — 1509 ἀποπανουθιό X. — 1510 κ' ἦτον γιὰ νὰ πο-
 θάνη AB. — 1512 ὁποῦ τρέχει AB. — 1515 σὶ γῆς χάμου ἐξαπλό-
 θικε, γῆν AB. — 1516 ἀδιανὴ X. — 1520 του δράκοντος X. — 1521-
 1522 γιρέβη μισέβη X. — 1526 ἦταν X. — 1527 κηπρόθημου X.
 — 1528 τέσερη X. — 1530 παῖζου ἡ σάλπιγγες X.

- δὲν ἤθελε μιλῖο ὁ καιρὸς κ' ἡ-ώρα νὰ περάσῃ·
 μ' ὄλο τὸν-κόσμο παίρνετον, ὄγιά νὰ πολεμήσῃ,
 νὰ δεῖξῃ πὸς ὃ Ἔρωτας δὲν-κάνει δίκια κρίσι,
 γι' αὐτὸς στ' ἀμάξι μ' ἐντροπὴ δεμένο τότε σύρνει, 1535
 καὶ πρὸς αὐτεῖνον ἤκαμε σὰ Ρῆγας δικιοσύνη.
 Πολλὰ καλὰ ὀρδινιάζεται, μεγάλην ἔγνοια βάνει,
 ὄντεν ἀνάδια ντου θωρεῖ νὰ ῥθῃ τὸ Δημοφάνη,
 ἐκεῖνο τ' Ἀφεντόπουλλο ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη·
 σιμώνει του καὶ λέει του, πὸς δὲ γρικᾶ νὰ κρίνῃ, 1540
 γιὰτὶ στ' ἀμάξιν-του κρατεῖ τὸν Ἔρωτα δεμένο,
 καὶ νὰ τοῦ δεῖξῃ, κὶ ἄδικα τὸν ἔχει σκλαβωμένο.
 Ἦρχισε τὸ Ρηγόπουλλο τῆς Κύπρος νὰ μανίξῃ,
 τ' ἀνάβλεμμά ντου πρὸς αὐτὸ συννεφριαστὸ γυρίζει.
 Λέει τ' **ΚΥΠ**. Ἐγὼ καμα καλὰ, ἀμ' ὄχι ἐσεῖς οἱ-ἄλλοι, 1545
 πού ᾽στε σὲ λάθος φανερὸ κ' εἰς ἐντροπὴ μεγάλη,
 νὰ λέτε πὸς σᾶσε νικᾶ ἓνα μικρὸν-κοπέλλι,
 καὶ πὸς ἔχ' ἀπὸ λόγου σας ἐκεῖνο, ἀπὸν θέλει.
 Ἐτοῦτος ἐγεννήθηκεν εἰς τὰ δικά μου μέρη,
 κ' ἐπάσκισε πολλὰς φορὰς σὲ τοῦτα νὰ μὲ φέρῃ· 1550
 μὰ ἐμὲ ποτὲ δὲ μοῦ ῥεσε, μ' ὅσα πολλὰ κατέχει,
 (183)
 ἢ προᾶξί ντου ἔναι βλαβερὴ, καὶ σφαίνει πού τὴν ἔχει,
 καὶ πλιὰ μοῦ γγίξει παρὰ σέ, κὶ ἂν ἤθελε μ' ἄρῃσει,
 σὰν-καταπῶς τότε θωρεῖς δὲν-τόνε θέλα δέσει·
 καὶ νὰ σοῦ δεῖξω σήμερο, πὸς πάντα δίκια πηαίνω, 1555
 καὶ πάντα μὲ τὴ χέρα μου τσ' ἀκάτεχους μαθαίνω.
 [ΠΟΙ.] Ἀφῆκαν-τ' ἀπονέματα, κ' εἰς ὀρδινιὰν ἐμπῆρα,
 κὶ εἰς τὸ κονταροχτύπημα πολλ' ἄγρια καλεστῆκα,
 κὶ ἀπὸ τὴν-τόση μάνιτα κὶ ἀγριότητα, πού δεῖξα,
 ἐσφάλασιν οἱ κοπανιές, κὶ οὐδένα δὲν ἐγγίξα. 1560

1531 ἀποτους τέσερους X, δοκιμάση X. —1533 ἐπέτετο πότε X.
 —1535 γιαντὸς X, καλοσεῖρνεi AB. —1536 αὐτόνον AB. —1536
 κ' ἔρχετ' ὀδιμοφάνης X. —1541 γιαντὸς X. —1544 μ' ἀνάβλεμα συ-
 γνεφριαστὸ πρὸς αὐτονε γιορῆξῃ X. —1547 τιφλὸ κοπέλι X. —1551
 δε μ' ἄρῃσει X, μ' ὅτῃ πολὰ X. —1553,1554 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ
 τοῦ χειρογράφου μὲ κενὸν τὸν χῶρον. —1555 κρένο X. —1557 πε-
 νέματα X, ἀπονέσματα AB.

- Ὅσα γεράκι ὄντε χυθῆ, κὶ ἀπὸ ψηλὰ ξανοίγη,
 καὶ θὲ νὰ πιάσῃ τὸ πουλλί, κ' ἐκεῖνο νὰ τοῦ φύγη,
 ξαναγαγέρονε τὸ ζιμιὸ στὴν ἄλλη νὰ τὸ πάρῃ,
 ἔτοια λογῆς ἐκάμασιν κ' ἐτοῦτ' οἱ καβαλλάρου·
 ὡσὰ γεράκια στρέψασιν νὰ ξανατρέξουν-πάλι, 1565
 κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἤπασκε χάμαι στὴ γῆς νὰ βάλῃ.
 Εἰς τοῦτο τὸ δευτέρωμα οἱ κοπανιῆς δὲ σφάνου,
 πόνου πολὺ τῶς δίδουσι, πολὺ κακὸ τῶς κάνου.
 Ἐπῆρε τέτοια κονταρὰ ἀπὸ τὸ Δημοφάνη
 ὁ Κυπριώτης, πού θολὸς ὁ οὐρανὸς τοῦ φάνη, 1570
 κ' εἰς τ' ἄλογόν-τ' ἐπὰ κ' ἐκεῖ σὰ ζαβωμένος πάει,
 κ' ἤδειξε δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς νὰ πέσῃ στό 'να πλάι.
 Ζάλη καὶ τὸ Ρηγόπουλλο ἐγόρκεσε μεγάλη
 καὶ πόνου εἰς τὴν κεφαλὴ, ἀμ' ἐπλερώθη πάλι·
 στὸ κούτελο μὴν κονταρὰ δίδει τοῦ Δημοφάνη, 1575
 σὰ νὰ 'χεν ἀποκοιμηθῆ 'ς ὕπνου βαρὺ τοῦ φάνη.
 Ἦτονε τόσο δυνατὴ, τόσο 'τονε μεγάλη, (184)
 π' ὁ καβαλλάρου ἤγερονε σὲ μιὰ μεριά κ' εἰς ἄλλη·
 κ' ὡσάν-τὸ κάν' ἢ ζυγαρά, π' ἀνεβοκατεβαίνει,
 καὶ κατὰ τὸ γομάρι τζι βαρένει κὶ ἀλαφρένει, 1580
 ἔτσ' ἤκανε στὴ ζάλην-του, καὶ μ' ὄλο π' ἀντρεϊεύτη
 στό 'στερο μὴ μπορῶντας μπλιὸ ἀπὸ τὴ σέλλα πέφτει.
 Ἦπεσεν ἀπὸν τ' ἄλογο μὲ πόνου καὶ μὲ πρίκα,
 κὶ ὄλοι τὸν Ἄφεντόπουλλο ἐτοῦτο λυπηθῆκα.
 Ἦτρεχεν ὄχ τὴ μύτην-του αἷμα κὶ ἀπὸ τ' αὐτιά ντου, 1585
 ζάλη μεγάλη καὶ πολλὴ ἐγόρκε στὰ μυαλά ντου.
 Ὅσάν-τὸν ἤροξεν αὐτὸ στὸν ἄλλονε ξαμῶνει, (185)
 κὶ ὡς ἤπαιξεν ἢ σάλπιγγα Ἄντρομάχος σιμῶνει.

1563 καὶ νὰ γιαιγήρη γλίγορα X. —1566 ἔπασκε χάμου σι γῆς X,
 στὴν γῆν AB. —1564 τέτιας X. —1567, 1568 Τὸ δίστιχον λείπει
 ἐκ τοῦ χειρογράφου μένοντος τοῦ χώρου κενοῦ. —1571 καὶ τ' ἄλογο
 ABX, ἐδὸ κ' ἐκῆ X, σὰ ζαβωμένο ABX. —1571, 1572 πάγει - πλάγι
 ABX, σ' ἕνα πλάγι AB. —1573 Ζάλη πολὴ ὁ ρηγόπουλος ἐγόρκεσε
 μεγάλη X. —1575 κονταρια δηνη X. —1576 ἀποκοιμηθῆ ἤπνο βαρὺ
 X. —1577 [ἦ]τανε τόσο φοβερὴ τόσο πολεα μεγάλη X.. —1578
 ἔγερονε σὲ μιὰ μεριά X.

- Λέει τ' **ΑΝΤ**. "Ὅτ' ἔχεις ὡς ἐδᾶ, ἀδέρφτι, καμωμένα
δὲν-ξάζουσ' οὐδὲ τίβοτοι, ἃ δὲ βαρῆς κ' ἐμένα, 1590
καὶ νὰ σὲ δῆ ὄλος ὁ λαός, κὶ ὁ Ρῆγας νὰ γνωρίση
τὸ πὼς δὲ βρίζεται κινεῖς ἐδῶ νὰ σὲ νικήση.
Κάτεχ' ἐδὰ παρὰ ποτέ, νὰ σφίγγης τὸ κοντάρι,
στέκε στὴ σέλλα δυνατός, ἂν εἶσαι παλληκᾶρι.
Μῆν-παίρνεσαι 'ς ὅτ' ἤκαμες, Ρηγόπουλλ' ἀντρειωμένη, 1595
καὶ νὰ γνωρίσης σήμερο Ἄντρομαχος ποιὸς ἔναι.
ΠΟΙ. Τοῦ Κυπριώτη φάνηκε περίσσο νὰ γρικίση,
πὼς ἦρθεν ἕνας πελελὸς νὰ τόνε φοβερίση.
Λέει τ' **ΚΥΠΡ**. "Ἄν ἤκουσες ποτέ, ποιὸς εἶμαι, πὼς μὲ λέσι,
καὶ πὼς κατέχω τ' ἄρματα, θαρρῶ νὰ μὴ σ' ἀρέση· 1600
ἐμέν' -τὰ μέλη μ' ἀδερφέ, ὄντεν ἐγεννηθῆκα,
εἰς τὴν-κοιλιά τσι μάννας μου τὸ φόβον-τως ἀφῆκα,
κὶ ἀφοβος ἐγεννήθηκα, κάμε νὰ τὸ κατέχης,
κ' ἐσὺ νὰ μὲ ξυπᾶς ἐδὰ χαμημένον-κόπον ἔχεις.
Τὰ λόγια τ' ἀπονέματα ποτέ δὲν ἔχου χάρι, 1605
δὲν-κρού' ἢ γλῶσσα δυνατὰ σὰν-κρούει τὸ κοντάρι.
ΠΟΙ. "Ἦστεκε, κ' ἤκουγ' ὁ λαὸς τοῦτα, π' ἀναθιβάνα,
κ' εἶδασι, πὼς τ' ἀμμάτια ντως σπίντες φωτιῆς ἐβγάνα.
Τὸν-κάμπον ἐμοιράσασι, καὶ τ' ἄλογα κεντοῦσι, 1610
καὶ τὰ κοντάρια σφίγγουσι, κ' εἰς τ' ἄρματα χτυποῦσι. (186)
Δυὸ κονταρὲς εἰς τὰ κορμιά δίδουν-τ' ἄρματωμένα,
κ' ἐλάχαν-τ' ἄρματα καλά, ἀμὴ κ' οἱ δυὸ ποθαῖνα.
Ὡσὰ βροντὴ καὶ πλιότερο ἤκαμ' ὄντε χτυπῆσα,
κὶ ἀπὸ τὸ σφῆμα τῶν-ποδιῶ τ' ἄλογα γονατίσα·
γῆ-ἀπὸ τὸ σφῆμα τῶν-ποδιῶν γῆ κὶ ἀπὸ τὸ κοντάρι 1615
τ' ἄλογα γονατίσασι, κὶ ἀπάν' οἱ καβαλλάρου,

1581 ἔτζ' ἔκαμε X. —1584 περίσσο AB. —1590 δε σουαξήζου τή-
βοτης X. —1591 καὶ νὰ δῆ κ' ὄλος ὁ λαὸς AB. —1594 στέκα X,
ἀνήσε X. —1595 [μ]ημπέτεσε X. —1596 Ἄνδρομαχος AB. —1601
εμὲ τα μέλη μου X, ὄντες X. —1602 τὸ φόβο τους ἀφῆκα X. —1604
ἐμὲ X. —1605 πενέματα X. —1606 κρούγει-κρούγει ABX. —1601
τ' ἄρματα κτυποῦσι AB. —1612 ἀμὲ AB. —1613 ἐκάμα X. —1614
κιοχτισμεγάλες κονταριῆς τάλογα ἐγονατίσα X. —1615 καὶ δυνατὸ
κοντάρη X. —1616 κιαπάνου X.

- κ' εἰς τὴν-κοιλίᾳ καὶ τῶν οἰδῦν ἦτον-τὸ φερνιστήρι,
καθένας τως ἐβιάζονται νὰ δευτερογιαγείρη.
Ὅσαν-πουλλιά ὄντε βόσκονται, κ' ἀξάφνου νὰ γρικῆσου,
χτύπο πολὺ στὴ μέσην-τως, καὶ ν' ἀναφτερακίσου, 1620
καὶ νὰ πετάξουν-τὸ ζιμιὸ σὰ ξεπεριωρισμένα,
ἔτσι κ' αὐτάν' ὡς ἀστραπὴ ἦσανε σηκωμένα.
Γιαγέρουν-πάλι τὰ θεριά στὸ πρῶτόν-τως σημάδι,
πιάνου κοντάρια δυνατὰ νὰ ξανατρέξου ὁμάδι,
μὲ μάχην ἐκινήσασι, μὲ μάνιταν ἐτρέξα 1625
τὴν ὥρα, πού γρικῆσασι τοὶ σάλπιγγες κ' ἐπαῖξα.
Κ' ἕναν-καιρὸν ὁ γεῖς τ' ἄλλου στὸ κούτελο χτυποῦσι,
τ' ἀμμάτια θαμπωθῆκασι, τ' αὐτιά ντως δὲν ἀκοῦσι.
Ὅλιγο λίγον ἤλειψε τοῦ δυνατοῦ Κυπρίδη
νὰ πέση μὲ τὴν κονταρά, π' Ἀντρόμαχος τοῦ δίδει. 1630
Δυὸ τρεῖς φορὲς ἐπὰ κ' ἐκεῖ γέρνει κ' ἀπάνω κάτω,
κ' ἐξάπλωσε τὰ χέριά ντου ὀγιά νὰ δώση κάτω.
Ποῦρ' ἀντρειύτηκεκαλά, ἐστάθηκε, δὲν-πέφτει,
κ' ἂν εἶχε πόνους ἔς τ' ὀμυαλοῦς, στὸ ἴσπερον ἐγιατρεύτη.
Μ' ἀκούσετε τὴν-κονταρά, ὁπού δωκεν-καὶ τοῦτος (187)
ὁ θησαυρὸς τοῖ δύναμις καὶ τῆς ἀντρειάς τὸ πλοῦτος. 1636
Ἡῦρηκε τὸν Ἀντρόμαχο ἴσα στὸ κούτελόν-του,
καὶ μὲν ὀργυιὰ τὸν ἤρριξε μακρὰ πού τ' ἄλογόν-του,
καὶ ζαλισμένους ἦπεσε, καὶ κείνοι, πού θωροῦσα,
ἀποθαμένος καὶ νεκρὸς πὸς ἦτονε θαροῦσα. 1640
Πάσι πολλοὶ καὶ βγάνουν-του μὲ βιὰ καὶ πιδεξότη
τὰ σίδερα τοὶ κεφαλῆς, καὶ κλαῖγαν ἔτοια νιότη
μὰ παρηγορηθῆκασι, σὰν ἐγνωρίσαν-πάλι, (188)
πὸς κείνο πού τὸν ἠῦρηκεν ἦτον ἀπὸ τὴ ζάλη.

1617 τὸν διονὸ ἦταν X. —1618 καθ' ἕναστους ἐβιάζετο X. —1619 βόσκουνε X. —1620 ναναφτερουγίσου X. —1621 γλίγορα X. 1622 ἦτανε X. —1623 τοῦτα τὰ θεργιά AB. —1624 ναματατρέξου X. —1625 μὲ μάνιτα—μὲ μάνιτα X. —1626 πόγκρισανε X. —1627 ὁ εἰς ABX. —1628 δὲν γρικούση X. —1631 ἀπάνου κάτω X. —1633 πούρη ἐστάθηκε καλά, ἀντρειύτη, καὶ δεμπεύτη X. —1634 στομαλό, ἴστερα X, τζ' ὀμυαλοῦς AB. —1635 πόδοκε X. —1636 ὁ πλούτος X. —1637 ὀμπρὸς στοκουτελότου X. —1638 το μεπαξε X. —1640 ἀπεθαμένο καὶ νεκρὸ πόσηνε τὸν κρατούσα X. —1641 πιδεξιότη ABX. —1642 κλέγουν τέτηα X.

- Τὸν ἄλλον δὲ μοροῦ νὰ δοῦ, κ' ἔχουν-του κακωσύνη, 1645
 γιὰ τὸν-καημένον Ἐρωτα, ἄδικα πὼς τὸν-κρίνει.
 Ἐξεξαλίστ' Ἀντρούμαχος, κ' ἐπῆεν εἰς τὸ σπίτι,
 αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα ντου ἤτρεχε κὶ ὄχ τὴ μύτη.
 Πολλὰ τὸ ντρούπη, κ' ἤθελε τοῦ Ρῆγα νὰ μηνύσῃ,
 θέλημα νὰ ᾄχῃ, κὶ ἄλλη μὲ νὰ κονταροχτυπήσῃ, 1650
 κ' ἤβρισκε χίλιες ἀφορμές, μ' ἀλήθεια δὲν-τοῦ ξάζου,
 γιὰτὶ τὰ λόγια τ' ἄμοιαστα στὴ ζυγαρὰ δὲ σάζου·
 κὶ ὅλοι τοῦ λέγα, καὶ πρεπὸ δὲν εἶναι νὰ τὸ κάμη,
 γιὰτ' ὁποῦ χάσῃ δὲν μοροεὶ πάλι νὰ ξαναδράμῃ.
 Ὁ Γλυκοστράτης ὁ γλυκὺς τ' ὁμορφο παλληκᾶρι 1655
 καβαλλικεύει σὰν αἰτὸς καὶ πιάνει τὸ κοντάρι·
 τοῦ Κυριώτη σίμωσε μ' ὄψ' ἀναγαλλιασμένη,
 καὶ μὲ μιλιὰ καὶ μὲ λαλιὰ γλυκειὰ καὶ ζαχαρένη
 λέει τ' ΓΛΥΚ. Ἀφέντη, γὼ θωροῶ ἢ νιότη σ' εἶντα ξάζει,
 κὶ ὅσοι ἔν ἐπὰ στὴν ἀντρεία οὐδ' ἕνας δὲ σοῦ μοιάξει. 1660
 Μ' ἀπήτης κ' εἰς τὸ κάλεσμα ἤρθα κ' ἐγὼ τοῦ Ρῆγα,
 καλὰ καὶ νὰ μ' ἀκάτεχος, καὶ νὰ μοροῶ καὶ λίγα,
 κ' ἐδόθηκέ μου σήμερο μ' ἔτοιο θεοῖδ νὰ δράμω,
 κὶ ὀπίσ' ἄθελῶ νὰ συρθῶ, ντροπὴ ἔναι νὰ τὸ κάμω·
 καὶ κάνει χρεῖα ν' ἀντρεϊευτῶ ἔς πράματα τιμημένα, 1665
 κὶ ἄν-πέσω κὶ ἀπὸ τ' ἄλογο, εἶν-κ' ἄλλοι σὰν-κ' ἐμένα·
 μὰ τὸ κονταροχτύπημα τοῦτ' ὅτινος κὶ ἄ λάχῃ,
 πρεπὸ ἔναι γιὰ νὰ γίνεται δίχως κακιά καὶ μάχῃ·
 κὶ ἄν ἔν-κὶ ὄλ' ἤρθαμεν ἐπὰ ὀγιά τιμὴ τοῦ Ρῆγα,
 δὲν-πρέπει νὰ μανίζωμ' οὐδὲ πολλὰ οὐδὲ λίγα. 1670
 Ἐγὼ κατέχω το καλὰ, πὼς μὲ νικᾷς γιὰ πρώτη,
 τὴν πεσματιὰ μου κὶ ἀπὸ δὰ μοῦ φαίνεται θωροῶ τη.

1645 δὲν ἐθέλασι, κ' εἶχαν του AB. —1647 ἐπῆγεν ABX. —1648
 κὶ ἀπ' τὴ μύτη AB. —1650 πὼς θέλη μ' αὐτὸν ἀλημιὰ νὰ κοντα-
 ροχτυπήσῃ X. —1651 ἤβρισκε X, μ' ἀλήθιο X, ξιάζου X. —1652
 σιάζου X. —1653 πὼς πρεπὸ X. —1654 πλιότου X. —1655 ὁ
 Λιοκαρέτης AB, Γλυκοστράτης X. —1656 τὸ ζημιὸ AB. —1659 τὸ
 νίκος σου AB. —1660 κανένas X. —1661 κρηπῆτης ἠστοκάλεσμα
 X. —1664 κὶ ὀλπιζω AB. —1667 τοῦτο, ὅτηνος λαχῃX. —1669
 ἤρθαμε ἔδεπα X. —1672 ἀπωεδὰ X.

Τὴν-πεσματιὰ καὶ τὸ χαῖμὸ ἐγὼ ᾿ς κακὰ δὲν-τά ᾿χω
 μὰ πάντα νὰ ᾿σαι Ἀφέντης μου, νὰ σὲ τιμῶ ὄπου λάχω,
 καὶ βάρει μ' ὄπου σοῦ φανῆ, καὶ πάλ' ἐγὼ νὰ κάμω 1675
 καλωσυνάτα, ὅτι μπορῶ ἐδᾶ, πὸν θὲ νὰ δρᾶμω.

ΠΟΙ. Ν' ἀκούσῃ τὸ Ρηγόπουλλο μὲ πόση σπλαγχνοσύνη
 ὁ Γλυκοστράτης τοῦ μιλεῖ τότες τὴν ὥρα κείνη,
 ᾿ς μεγάλη καλοθέλησι γιὰ λόγου ντου κινήθη,
 καὶ μὲ σπλαχνότητα πολλὴ ὁμορφα πιλοήθη. 1680

ΚΥΠΡ. Ἀδέρφι μου, μὲ τοῖ κακοὺς κ' ἐγὼ κακωσυνεύγω,
 μὰ τὴν ἀγάπη θέλω τη, καὶ πάντα τὴ γυρεύγω·
 κ' ἐκεῖν' οἱ δυὸ πὸν πέσασι, κ' ὄπου μὲ φοβερίζα,
 τὸ δίκιον-τως καὶ τ' ἄδικο ποσῶς δὲν-τὸ γνωρίζα·
 κ' ἄς τους ἐκείνους κ' ἄς μιλοῦ, κ' ἄς τους, κ' ἄς φοβερίζου, 1685
 μὰ σὲ γρικῶ τὰ λόγια σου πολλὴ ἄρχοντιὰ μυρίζου,
 καὶ λέω σοῦ το σήμερο ὄγια νὰ τὸ κατέχῃς,
 πὼς φίλο σου παντοτινὸ καὶ δουλευτὴ νὰ μ' ἔχῃς.

Μὰ στὸ κονταροχτύπημα ἐτοῦτο κάνει χρεῖα
 νὰ δείξωμε τὴ δύναμι κ' ὅλη μας τὴν ἀντροεῖα. 1690

ΠΟΙ. Ἐδέτσι μ' ἀγαπιτερὰ λόγια ξεχωριστῆκα, (190)
 κ' ἐκεῖ πὸν θὲ νὰ τρέξουσι ᾿ς τοῖ τόπους ἐσυρθῆκα.
 Ὡς ἀποφτείασαν-τὰ κορμιὰ, τὴ σάλπιγγα γρικῆσα,
 καὶ τὰ κοντάρια σφίξασι, κ' ὡς λιόντες ἐκινήσα·
 κ' οἱ δυὸ ᾿ρθαν μ' ἔτοια δύναμι, ὄπου περνᾶ τὴ φύσι, 1695
 κ' ἔνα βουνὸν ἐθέλασι σαλέψει καὶ κουνήσει.
 Οἱ κονταρὲς ἐδώκασι στὸ σιδερό στομάχι,
 καὶ μ' ὄλον ὄπ' ἐτρέξασι δίχως κακὰ καὶ μάχη,

—1673 ἐγὼ σ' καρδιὰ δὲν τᾶχω AB, δὲν ἔχω X. — 1674 πάντα να-
 σέχο ἀφέντι μου σ' ὅτη τόπο κινέχω X. — 1676 με καλόσηνη ὅτι
 μπορῶ X. — 1677 μὲ τόση X. — 1680 ἀπηλογήθη AB. — 1681-
 — 1682 κασηνεβο-γικέβο X. — 1683-1684 φοβερίζου-γνωρῆζου
 X. — 1683-1686 Τοὺς τέσσαρας στίχους αἱ ἐκδόσεις AB ἔχουσι συνε-
 πτυγμένους εἰς δύο οἴτως, «κ' ἐκεῖνοι οἱ δυὸ πὸν πέσασι, πάλι ἀποφοβε-
 ρίζουν, μὰ σὰν γρικῶ τὰ λόγια σου πολλὴ ἀρχοντιὰ μυρίζουν». — 1690
 νὰ δείξωμε κ' ἐσὺ κ' ἐγὼ AB. — 1691 Ἐτζη μὲ ἀγαπιτερὰ X, ἐδέττι μὲ
 λυπητερὰ AB. — 1692 τῆς τόπους X, στοὺς τόπους AB. — 1693 [ὦ]
 σὰν εὐτάσα καὶ ἡδιὸ X, Ὡς ἀποφτείασαν τὰ κορμιὰ AB, κτυπῆσα AB.
 — 1695 ἦρθασι μὲ δύναμιν AB. — 1696 βουνὸν ἠθέλ-ισι X, λιγίσῃ
 AB.

- ἦσανε τόσο δυνατές, πού οἱ-ἄλλοι τσ' ἐτρομάξα,
καὶ τοῦτ' ἀπὸ τὸν-πόνον-τως ἐβαρυναστενάξα. 1700
τὰ σωθικὰ ματώσασι, κ' αἷμα πολὺν ἐφτύσα
καὶ μέσ' στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς τὸν-πόνον ἐγοικῆσα.
'Ο Κυπριώτης μέσα ντου ἤλεγ' ἐδὰ γνωρίζω,
ὅτι δὲν εἶδ' οὐδ' ἤπραξα ἔς τσι τόπους, πὺν γυρίζω·
σήμερον ἠῦρα ἴναν-κορμι στῶν Ἀθηναίω τὰ μέρη, 1705
πὺν ἔς καλωσύνη κὶ ἀντρειά ποθὲς δὲν ἔχει ταίρι·
τὴ δύναμίν-του μάζωξε, παρὰ ποτὲ τὴ θέλει,
δειλιᾶ τον-τὸν Γλυκόστρατο, κὶ ἄς εἶν-καὶ πλιὰ κοπέλλι.
ΠΟΙ. Ζητοῦν-κοντάρια δυνατὰ, κὶ ὁ γεῖς κὶ ὁ ἄλλος θέλει,
νὰ δοῦν-τὴ δεύτερη φορὰ ἢ τζόγια τίνος μέλλει· 1710
καὶ καθανεῖς ὅτι μπορεῖ τὴν ὥρα κείνη κάνει,
ἔτσι γιὰ νὰ ἄχη τὸν ἀθό, ὡσάν-καὶ τὸ στεφάνι.
Μ' ἀκούσετε τὸ ριζικό, πὼς ἤρθε νὰ μποδίση,
στὸ δεύτερο κοντάρεμα δὲ θέλει νὰ τσ' ἀφήση.
'Σ ἕναν-καιρὸν-κινήσασι τὰ ὄμορφα παλληκάρια, 1715
καὶ σφίγγου στὴ μασκάλην-τως τὰ δυνατὰ κοντάρια·
μ' ἀπάνω στὸ μεσόστρατο, ὁπού τρεχεν ὁ Ἀξώτης,
τ' ἄλογον ἤκαμ' ἄδικο τῆς ὁμορφῆς του νιότης.
'Ἐκαταπεδουκλώθηκε, πέφτει, κουλουμουντρίζει,
τὸν-καβαλλάρι πλάκωσε, τὴ γέραν-του τσακίζει· 1720
κ' ἦτο μεγάλο καὶ πολὺ ἡ μοῖρα ν' ἀδικέψη,
κ' ἔτοιαις λογῆς ἀλύπητα νὰ τόνε ζιγανέψη.
Καλὰ καὶ πάλι νὰ γιανε, σὰν-πρωτὰς νὰ ν' ἡ γέρα,
ποῦρ' ἤχασεν, ὅτ' ἤπασκεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα.
'Ἐτρέξαν ὄλοι βγάλαν-τον ἀπ' τ' ἄλογ' ἀποκάτω, 1725
κὶ αὐτόνος μὲ γλυκότητα στὰ κουγε, πιλογάτο.

1700 ἐβαρυναστενάξα X. —1701 ἕνα πολὺ X. —1702 σ' ὄλα τὰ φύλλα AB. —1704 στοὺς τόπους AB, τζὶ τόπους X. —1706 δὲν ἔχη ἄλο τέρη X. —1707 τὴν δύναμιν ἐμάζωξε AB. —1708 Λιοκάρετον AB, Γλυκόστρατον X, ἄσην κελτιὸ κοπέλη X. —1709 κίονας, κιάλος X. —1711 κάθε εἰς AB. —1712 Ἀνθὸν AB, ἀνθὸ X. —1715-1716 Ἐκ τοῦ χειρογράφου X ἐξέπεσεν ἐν φύλλον τὸ φέρον τὰς σελίδας 191-192 καὶ ἀπόλοντο οὕτω στίχοι 32, καὶ βεβαίως καὶ μιὰ εἰκὼν, ἀφ' οὔ ἄλλως θὰ ἔλειπον στίχοι 48, —1715 τ' ὄμορφα AB.

ΓΛΥΚ. Ἐτοῦτο ὁπού μούλαχε, δὲ μὲ πολυπρκαίνει,
 κι οὐδὲ τὴ χέρα μου γρικῶ, νὰ ἴν τόσο τσακισμένη·
 κι ἄς εἶν γιὰ τὸ καλύτερο, οὐδ' εἰς κακὸ τὸ βάνω,
 κι ὅτι κι ἄ φέρουν οἱ καιροί, πάντα ἔς καλὸ τὸ πιάνω. 1730

Μὲ λόνταν ἐκαλέστηκα τὴ σημερινὴν ἡμέρα,
 και τίς κατέχ' ἄν ἠύρισκεν ἄλλο παρὰ τὴ χέρα;

ΠΟΙ. Ἐκεῖ τον-κι ὁ Ρηγόπουλλος, κ' ἐγρίκαν-τ' εἵντα λέει,
 κι ἀναδακρυνώνει και πονεῖ, και τὸ κακόν-του κλαίει.
 Τὴ κεφαλὴ ξαρμάτωσε, και σπλαχνικὰ τοῦ μίλειε, 1735
 κ' ἤσκυφτε και συχνιὰ συχνιὰ κλαίοντας τὸν ἐφίλειε.

Λέει τ' **ΚΥΠΡ.** Ἀπῆς τὸ ριζικὸ τὸ θέλησε κ' ἦ μοῖρα,
 και μετὰ σένα ἄδικα νῆκος κακὸν ἐπῆρα,
 κι ἄν εἶχε λείπ' ἠ πεσματιὰ, π' ἀδίκεψεν ἐσένα,
 γνωρίζω, πὼς δὲν ἤφτανεν ἠ δύναμί μ' ἐμένα 1740
 νὰ σὲ νικήσω· τὸ λοιπὸ κείνο, πού τὸ κοντάρι
 δὲν ἤκαμ', ἄς τὸ κάμωμε μὲ τῆς φιλιᾶς τὴ χάρι.

Κι ὅποιος μὲ σπλάχνος κι ἀρχοντιὰ τὸν ἄλλο μας νικήσῃ,
 νὰ κράζεται πλιὰ δυνατὸς ἔς Ἀνατολὴ και Δύσι.
 Κι ἀγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ, και πάντ' ὥστε νὰ ζοῦμε 1745
 νὰ ὀρωμι' ἐκεῖ πού βροίσκεσαι, και νὰ ὀρχεσ' ἐκεῖ πού 'μαι.

ΠΟΙ. Εἶπασι κἄλλα σπλαχνικὰ λόγια κ' οἱ δυὸ ντως τοῦτο, (193)
 πολλὰ κερδαίν' ἠ φρόνεψι και τὸ ἀρχοντιᾶς τὰ πλούτη·
 ἐκεῖνοι, πού γρικούσανε στέκοντας μετ' αὐτεῖνους,
 πρᾶξι και μάθημα καλὸ ἐπαῖρναν ἀπὸ κείνους. 1750

Ὁ Ρῆγας ἐπρικήθηκε, κι ὅλ' οἱ-ἀπομονάροι,
 γιὰτὶ ἄν-τοῦτο τὸ κορμὶ πλούσ' ἀπὸ κάθε χάρι·
 και συντροφιᾶζουν-τον πολλοί, στὸ σπίτι τότε πάσι,
 δὲ θέλουν ὦρα νὰ διαβῆ, μουδ' ὦρα νὰ περάσῃ·
 κ' ἐφέρασινε τοὺς γιαιτροὺς ἐκείνην-τὴν ἡμέρα· 1755
 κι ὡς εἶδασι τὴν-κοπανιὰ, ὁπού ἔχεν-εἰς τὴ χέρα,

1727 ΛΙΟΚΑΡΕΤΗΣ Ἐτοῦτον AB. —1728 οὐδὲ σ' AB, τζικι-
 σμένη AB. —1733 Ἐκεῖ ἦτον ὁ Ρηγόπουλλος AB. —1733-1734
 λέγει-κλαίγει AB. —1741 νὰ σὲ νικήσω τὸ λοιπόν, AB. —1751 ἐπι-
 κράθηκε X. —1752 πλούσιο και παλικᾶρι X. —1753 ἐσυντροφιᾶ-
 σαν τον AB. —1754 και ὄρα νὰ περάσῃ X. —1755 μα φέραση οὐ-
 λους τοὺς γιαιτροὺς AB.

δένουν-καλὰ ὀρδινιάζουν-την, καὶ γιαιτρικὰ τοῦ βάνου,
κ' εἶπαισι, πῶς ὀγλήγορα σάν-πρώτας τοῦ τὴν-κανου.

Τὴν-κεφαλὴν ἀομάτωσεν ὁ Κυριώτης πάλι,
κάνει κ' ἡ σάλπιγγα χτυπᾷ στὸ φόρο κὶ ἀντιλάλει, 1760
καὶ τὸ Ρηγόπουλλο καλεῖ, πού τὸ Βυζάντι' ὀρίζει,
τὴ δύναμίν-του τὴν-πολλὴ ἀκόμη δὲ γνωρίζει.

Καβαλλικεύγει σάν αἰτός, κ' οἱ σάλπιγγές του πηαίνου
ὄμπρός, κ' ἐκίληθούσανε τοῦ νιού τοῦ παινεμένου,
καὶ συντροφιάζουν-τον-πολλοὶ πεζοὶ καὶ καβαλλάροι, 1765
καὶ τρεῖς φορὲς ἐπέρασεν ὄμπρός ἀπ' τὸ πατάρι
μὲ μιὰ μεγάλην ἀφεντιὰ μὲ μιὰ μεγάλη χάρι,
ὄπου παρακαλοῦν-πολλοὶ τὴν τζόγι' αὐτὸς νὰ πάρῃ.

Σάν ἤκαμε δυὸ τρεῖς φορὲς τὸ γῦρο, δέν-τοῦ φάνη
καιρὸς γιὰ ν' ἀνιμένη μπλιό, κ' ἕνα κοντάρι πιάνει 1770
πολλὰ μεγάλο καὶ βαρὺ καὶ δυνατὸ περίσσα,
(194)
ὄπου τὸ θαμαχτήκασι στὸ φόρ', ὅσοι κὶ ἂν ἦσα.

Κὶ ὡς ἤπαιξεν ἡ σάλπιγγα ἡ πρώτη κ' ἐγοικήθη,
μὲ τὸ ἔδικές του τὸ ζιμιὸ ἐδιπλόπιλοήθη.
Κὶ ἀπόκει τρέχει τὸ φαρί, τοὶ σκάλες ἀντιπάτει, 1775
καὶ ποῦ νὰ κάμη κοπανιὰ ξομπλιάζει μὲ τ' ἀμιμάτι.

Ἐτούτη ἡ-ἴδια πεθυμιὰ ἦγον-κ' εἰς τὸν-Κυριόδη,
καὶ τὸ κανίσκ' ὁ γεῖς τ' ἄλλοῦ στὸ κούτελο τὸ δίδει.

Ἦσαν-κ' οἱ δυὸ Ρηγόπουλλοι, ἦσαν-κ' οἱ δυὸ ἀντρειωμένοι,
δυὸ κονταρὲς ἐδώκασι, ὄπου στὴν Οἰκουμένη 1780
δὲν εὐρεθῆκαν ἄλλοι δυὸ ὡσάν αὐτοὺς νὰ κάμου·
στὴ-σέλλα στέκου ἀσάλευτοι, καὶ θὲ νὰ ξαναδράμου.

1757 κάνουνε κιορδινιάζουνε X. —1758 κῆπανε X. —1760 κά-
νη, τὴ σάλπιγγα χτυπᾷ στὸ φόρο νὰ προβάλλῃ X. —1764 ἐκίληθού-
σανε AB. —1766 ὄχτοπατάρι X. —1767 μ' ἔτοια μεγάλην ἀφεντιάν,
καὶ μ' ἔτοια ἀντρείαν καὶ χάρι AB. —1768 τὴν τζόγιαν νὰ τὴν
πάρῃ AB. —1769 δὲν τοφάνῃ X. —1771 περίσια X. —1772 θα-
μαχτήκασι AB. —1774 ἐδίπλο ἀπιλοήθη X, ἐδιπλοπηλογήθη AB.
—1776 μὲ τὸ μάτι ABX. —1778 καὶ τὲ κανίσκια ὁ ἦς τ' ἀλὸν-στὸ
κούτελο ταδίδη X. —1780 κονταριὲς ἐδώκανε X. —1781 νὰ τζ' ἀνα-
δράμου AB.

- Ἄσάλευτοι πομείνασι, μὰ σκότισι μεγάλη
 ἐδώκασιν ἢ κονταρὲς τότες κ' ἢ μιὰ κ' ἢ ἄλλη·
 κ' ἀπὸ τ' αὐτῶν καὶ τῶν οἰδυὸν αἶμα πολὺν ἐβγήκε, 1785
 κ' ἢ κοπανιὰ μέσ' τσ' ὀμυαλοὺς βαβούρα τῶς ἐφῆκε.
 Στέκουν οἱ-ἄλλοι καὶ θωροῦ, κ' ἀκόμη δὲν-κατέχου,
 ποιὸς ἀπομένει νικητῆς ἀπὸ τοὺς δυό, πὺν τρέχου.
 Κεντοῦσι πάλι τ' ἄλογα, κ' ὡσάν-πουλλιὰ πετοῦσι, 1790
 κ' εἰς τοῦ μηλίγγου τῆ μερὰ οἱ κοπανιὲς χτυποῦσι,
 μὰ πῆγασίνε ξόφαλσες, καὶ βλάβη δὲν ἐκάμα,
 χαημένη πῆγ' ἢ κοπανιὰ ἐκείνη ὅπ' ἐδράμα·
 ἀτσάκιστα πομείνασι τὰ δυνατὰ κοντάρια,
 γιαγέρου νὰ τριτώσουνε τὰ ὄμορφα παλληκάρια.
 Ὅσον-καὶ δυναμώνουσι, τόσον-καὶ πλιὰ δριμώνου, (195)
 τὴν κοπανιὰ στὸ κούτελο κ' οἱ δυὸ τήνε ξαμώνου. 1796
 Χιλιμιντριζούν-τὰ φαριὰ, κ' ἀναπαημὸ δὲν ἔχου,
 κ' οἱ καβάλλαροι μάχονται, τὸ κέρδος τῶς ξετρέχου.
 Ἦρθασι σάν-τὸν ἄνεμο τ' ἄλογα νὰ τοῖ βροῦσι,
 στὸν-τόπο, πὺν ξαμώνουσι, τοῖ κονταρὲς χτυποῦσι. 1800
 Δὲν-κάνουν ἔτοια ταραχὴ τὰ δέντροι τὰ μεγάλα,
 πὺν στὰ βουνιὰ φυτρώνουσι, γῆ' στὰ λαγκάδια τ' ἄλλα,
 ὄντεν ὁ νότος γῆ' ὁ βορρᾶς μὲ μάνιτα φουσκώνη,
 καὶ κατακόβγη τοῖ κορφές, τοῖ οἴζες ξερριζώνη,
 ὡσάν ἐκάνα οἱ κονταρὲς οἱ δυνατὲς ἐκείνες, 1805
 πὺν πῆγαν-τὰ κομμάτια ντως κ' ἠῦραν τοῦ ἡλιοῦ τσ' ἀχτίνες.
 Ἦδωκεν ὁ Πιστόφορος εἰς τὴν δεξὰ μασέλλα
 τοῦ Κυριώτη κονταρά, κ' ἦγειρ' ἀπὸ τὴ σέλλα.

1784 τότες ἢ μία AB. —1785 καὶ τὸν διονὸ X. —1785, 1786 Εἰς τῶς ἐκδόσεις AB οἱ δύο στίχοι ἔχουσιν ἀντίστροφον θέσιν. —1786 μιὰ κοπανιὰ AB, κ' ἢ κονταριες μεστο μιὰ βούρα τοῖς ἀφίκε X. —1790 εἰς τοῦ μηλίγγου AB, ἔκη κ' οἱ δυὸ χτυποῦσιν X. —1791 ξέσφαλες X, βλάβος X. —1792 καὶ τῶν ἡδυῶν ἀντάμα AB. —1796 τιν κονταριά X, ξαμώνου X. —1798 κέρδοστους X. —1799 ἦρθαν.... ναντους βρούσι X. —1800 κοπανιαῖς AB. —1801 τέτια X. —1802 βουνὰ X, ἦς σταλαγγαδια τ' ἄλλα X. —1803 κιοβοριὰς X. —1803, 1804 φουσκώση, κατακόψη ξερριζώση AB. —1805 ἐκάμα X, κονταριὲς X. —1807 ζερβὴ μασέλλα AB, δεξιὰ X,

- Τότες τ' ἀλόγου τὸ λαιμὸν ἀγκαλιαστὸν ἐπιάσε,
 τὸ χαλινάριν ἤφηκε, τὴ μιάν-του σκάλα χάσε,
 καὶ δυὸ δόντια τοῦ βγήκασι, καὶ τ' ἄλλα ξεκουνήσα,
 τὴν-κονταρὰ τὰ μέλη ντου ὅλα τὴν ἐγκικῆσα.
 1810
 Μὲ τὸ λαιμὸν, ὁπού πιασε, τ' ἀλόγου του βουρηθήθη,
 δὲν-πέφτει, μὰ μπορεῖ νὰ πῆ, πὼς τότες ἐγεννήθη.
 1815
 Μ' ἀκούσετε τὴν-κονταρὰ τοῦ δυνατοῦ Κυπρίδη,
 ὁπού τοῦ Βασιλιόπουλλου τὴν ὥρα κείνη δίδει.
 Ἦτονε τόσο φοβερή, τόσο 'τονε μεγάλη,
 ποὺ τὸν ἐπιάσε καταχνὰ καὶ σκοτισμὸς καὶ ζάλη.
 Δὲν ἔχει μπλιόν-του θύμησι καὶ δύναμι νὰ στέκη,
 (196)
 καὶ τ' ἄλογο τότε βαστᾶ, καὶ πάει τον-παρέκει,
 1820
 κ' ἐκεῖνος ἐξυγάριζε, καὶ μπλιόν-του ἀντρεῖὰ δὲν ἔχει,
 νὰ στέκ' ἀπάνω στὸ φαρί, καὶ ποῦ 'ναι δὲν-κατέχει.
 Σ' ὄλον-τὸ ὕστερον αὐτὸς μέσα σὲ λίγην ὥρα
 ἦπεσε, καὶ πόνο πολὺ ἤδωκεν εἰς τὴν Χώρα.
 1825
 Ἀπὸ τὴν-πρίκ' ὁ Βασιλὸς ἤτρεμε σὰν-καλάμι,
 γιατί 'χε πεθυμιὰ πολλὴ γαμπρὸ νὰ τότε κάμη·
 (197)
 καὶ πέμπ' ἀπὸ τοῖ φρόνιμους νὰ πὰ νὰ τότε δοῦσι,
 καὶ πὼς σὰ λιόντας ἦκαμε καὶ δράκος νὰ τοῦ ποῦσι,
 μὰ τ' ἄδικο ποὺ γίνηκε, τοῦ ριζικοῦ 'το χάρι,
 ὄχι νὰ 'ν ὁ Κυπρίδημος κάλλιόν-του παλληγάρι.
 1830
 Ὅλα τοῦτα περάσασι, κ' εἰς ἄλλα πάλι μπαίνουν
 νὰ δοῦσι καὶ τοῦ Κρητικοῦ τοῦ φοβεροῦ ἀντρειωμένου,
 πὼς θέλει κάμει μὲ τοῖ τρεῖς, ποὺ τοῦ δωκεν ἡ μοῖρα,
 τί κονταρὲς τοῦ δώκανε, τί κονταρὲς τοῦ πῆρα.

1810 τὸ σαλιβάρι X. —1813 ἐβοθίθη X. —1814 δεμπεύτη, ναμ-
 πορὴ νὰ ἦπῃ τότες πὼς ἐγενίθη X, δὲν πέφτει, μα μπορεῖ νὰ πῆ πὼς
 τότες ἐγεννήθη AB. —1815 ἡ κονταρὰ κ' ἡ κοπανιὰ AB, Κιπριότη
 X. —1816 τὸ Βασιλειοπουλο AB, ἐδόθη X. —1817 ἦτανε, ἦτανε
 X. —1818 καταχνιὰ X. —1819 πλιο οὔδε θήμηση οὔδὲ δύναμη X.
 —1820 παγένιτον X. —1821 γιατί ἀντρεῖὰ δὲν ἔχει X. —1822 μα-
 στέκει AB, ἀ.τάνου στ' ἄλογο X. —1823 Στ' ὄστερο καὶ στ' ὀλόστερο
 μέσα σ' λιγάκην ὥρα AB. —1825 μπήκρα X. —1827 στέρην X.
 —1828 κιος δράκος 1829 πὸ γινικε X. —1830 κάλλια του AB. —1834
 τοπῆρα X, κ' ἦντᾶναι ὁπού τοῦ δίδουσι, κ' ἦντᾶναι ὁπού τοῦ πῆρα
 AB.



- Κοντάρια βάστα ξαρογίου βαρὰ καὶ μαυρισμένα, 1835
καὶ μετὰ κείνα θέλησε νὰ τρέξῃ μ' ἕναν ἕνα.
"Ἦλαξε ἔς κείνη τὴ μερὰ, πὺν θὲ νὰ τρέξῃ τοῦτος,
γεῖς καβαλλάρις δυνατὸς καὶ μὲ μεγάλο πλοῦτος.
Δρακόμαχος ἐκράζουντον, κ' ἤριξε τὴν-Κορώνη,
καὶ πάντα τοῦ μ' ἀγριότητα καὶ κανχησὰ μαλώνει, 1840
κ' ἐσίμωσε τοῦ Κρητικοῦ, καὶ λέει τ' ΔΡΑΚ. "Ὁ τι γίνῃ
ὄψες μὲ τὸ Σπιδόλιοντα, δὲν εἶν ἡ-ῶρα κείνη
καὶ βάλε το καλὰ στὸ νοῦ, τὸ πὼς μὲ τὸ κοντάρι
τυχαίνει νὰ φανερωθῆς, ἂν εἶσαι παλληκάρι.
ἀπόσταν-ψὲς τὸ πεθυμῶ ἔς ἐσένα κὶ ὄχι ἔς ἄλλο 1845
νὰ τρέξω τὸ κοντάρι μου ἐτοῦτο τὸ μεγάλο,
καὶ θέλεις μάθει σήμερο, πὼς κονταροχτυποῦσι,
καὶ ρώτηξ' ὄντε σοῦ φανῆ, ποιὸς εἶμαι νὰ σοῦ ποῦσι.
ΠΟΙ. Τοῦτος ἐμάλωνε καλὰ, μὰ ἔχε κακὴ μὲ χάρι,
ὄχθρευετο κ' ἐζήλευγε τὸ κάθε παλληκάρι, 1850
κὶ ὅ τ' ἤκαμῆν ὁ Κρητικὸς στὸ πρᾶμα πὺν ἐγίνῃ
(198)
περίσσα τὸν ὄχθρευτήκεν ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη
καὶ μὲ τὴ μάχη τοῦ μιλεῖ, ἀγορεύγει καὶ μανίζει
πολλά σφανε, τὸν-Κρητικὸ νὰ θὲ νὰ φοβερίζῃ.
Σὰν ἕνα ξύλ' ἀπόξερο, πὺν στὴ φωτιά σιμώση, 1855
πιάση φωτιά κὶ ἄψη ζιμιὸ ἢ βράσι σὰν-τοῦ δώση,
καὶ βγάλλῃ τὴν ἀναλαμπὴ μὲ δίχως νὰ καπνίσῃ,
καίγεται, κὶ ὥστε νὰ κρατῆ, μπλιὸ δὲν μπορεῖ νὰ σβήσῃ,
ἐδέτσι κὶ ὁ Χαρίδημος μ' ἀφοῦσαν ἐγοικιήθη
στὰ λόγια τοῦ Δρακόμαχου, καὶ πάραντας κεντήθη, 1860

1838 εἰς ABX. — 1839 ὄρηξε X. — 1840 καὶ πάντα μ' ἀγριότητα καὶ
κάφκισι X, κανχησὰ AB. — 1842 ἐψὲς X. — 1844 νὰ φανερωθῇ
AB. — 1845 κιαποταψὲς X. — 1847 θέλεις μάθης X. — 1848 ὄγτα
X. — 1849 μὰ τὸν κακὸς στὴ χάρι AB, μάχε μὲ κακὴ χάρι X. —
1850 ὄχθραῖβετο X, καθ' ἕνα X, σὲ κάθε AB. — 1851 [γ]ηατὶ ἔκαμε.
τὸ πρᾶμα X. — 1854 πολλὰ ἤσφαλε X. — 1855 ὀπιὸς σὰν ξήλο ὀλό-
ξερο X. — 1856 πιάνη ζιμιὸ ἀποτιφοτιὰ ἢ βράση ὄντα τουδόση X, ποι-
άση ζιμιὸ κὶ ἄψη ἢ φωτιά AB. — 1857 καὶ βγάνη X. — 1858 κεν-
τήση AB, πουκρατὶ X. — 1859 [ἐ]τζη καὶ ὁ Χαρίδημος μ' ἀγγούσα X.

- μ' ἀπόξω δέν-του φαίνουτον, γιατί καπνὸ δέν-κάνει,
καὶ τὴ λαλιὰ ὄχ τὸ στόμα ντου πολλὰ γλυκεῖα τὴ βγάνει.
Λέει, **ΚΡΗΤ**. Δὲ θέλω καυκησές, κάμε νὰ τὸ κατέχης,
μ' ἀκάτεχον ἐμάλωσες, κ' εἰς τοῦτο δίκιον ἔχεις,
κὶ ἀκάτεχος τοῦ κάτεχου ποτὲ δὲν τ' ἀρμηνεύγει, 1865
στὸν κατεχὰρ' ἀκάτεχος τὸ μάθημα γυρεύγει
καὶ ριζικὸ ἄχα σήμερο, κὶ ἦρθες νὰ μ' ἀρμηνέψης,
τὰ δέν-κατέχω νὰ μοῦ πῆς, καὶ νὰ με δασκαλέψης.
Μὰ βλέπεσαι, κὶ ὁ μαθητὴς πολλὲς φορὲς κομπώνει,
καὶ με κλεψὰ καὶ πονηριὰ τὸ δάσκαλο λαβώνει. 1870
Δῶσ' μου νὰ μάθω γλήγορα κ' ἡ-ώρα μᾶσε βιάζει,
κὶ ὄλου σπουδάζει στὴ δουλειά, ἀπονωρὶς σχολάζει.
ΠΟΙ. Τάτες κεντοῦσι τ' ἄλογα, καὶ τὰ κορμιὰ μουλλώνου,
στὸ σιδερένιο κούτελο κ' οἱ δυὸ ντωσ ἄξαμώνου.
Ἦτονε τὸς' ἡ μάνιτα τοῦ Κρητικοῦ μεγάλη, (199)
ἵπου τὸν ἐξανάκαμε τὰ μάνιτας ἡ ζάλη, 1876
κ' ἔτοιας λογῆς μ' ἔτοια καρδιὰ ἤσφιξε τὸ κοντάρι,
ποῦ δυὸ κομμάτια τό καμε, πρὶ βρῆ τὸν-καβαλλάρι.
μ' ὄλον ὄπου τονε χοντροὸ καὶ δυνατὸ περίσσα,
τ' ἄρματα με τὴ χέραν-του στὸ σφῆμα τὸ τσακίσα. 1880
Ἦφκαιρη πῆγ' ἡ κοπανιά, ἀμὴ τοῦ Δρακομάχη
ἤρρηκεν-τὸ Χαρίδημο μ' ὄχθριτα καὶ με μάχη
καὶ τὸ κοντάρι σκόρπισε, κ' ἐπῆε ποῦ καὶ κομμάτι,
κ' ἡ κοπανιά τὸν ἤρρηκεν εἰς τὸ δεξόν-τ' ἀμμάτι.
Πόνο μεγάλο τοῦ δωκε, μὰ δέν-τόνε σαλεύγει, 1885
καὶ με μεγάλη προθυμιὰ νὰ γδικιωθῆ γυρεύγει,

1861 φρένετο X. —1862 ἀπ' τὸ στόμα του AB. —1863 πένεσίεις X, καυχησῆ AB. —1864 μὰ κάμε ἔλα μάλωσε κιαπόκης δίκιον ἔχης X, ἐμάλωσα AB. —1865 κηραμαθιτος ταμάθιτου ποτὲ δὲν ἀρμινέβη X. 1886 ὄχτομαθημένο ἀμαθιτος X. —1867 κ' ἦρθα X. —1868 τὰ δὲν ἤξερο X. —1870 κλεψὰ X —1872 σπουδάζει τὴν δουλειὰν AB. —1873 κεντοῦν, ξυπνοῦσι τ' ἄλογα καὶ τὰ κορμιὰ μαλώνου AB. —1875 τὸς' ἡ μάνιτα X. —1877 με τὴν καρδιὰ X. —1878 μποροῦ X. —1881 εὔκερη AB. —1881,1882 ἐπῆγε ἡκοπανιά εὔκερη ἀμὴ τοῦ δράκου ἡ μάχη — ἤβριζε τον χαρήδημο μα οὐδὲ ποσὼς τὸν βλαῦτη X. —1883 ἐδὸ κ' ἐκὴ κματί X. —1884 τὸν ἦσωσε AB, ἦστοδεξήτου μάτη X. —1885 πόνο λιγάκη X, ἐσαλέβη X. —1886 πεθιμιὰ X.

- νὰ γδικιωθῆ στὰ τοῦ καμε μὲ πεθυμιὰ μεγάλη,
 καὶ ἐπολέμα γλήγορα χάμαι νὰ τότε βάλῃ·
 μ' ὄλον ὁπού γε τὴν ἀντροειὰ καὶ δύναμι μεγάλη
 τὸ τζάκισμα τοῦ κονταριοῦ ποκάτω στὴ μασκάλῃ 1890
 ἐντράπηκεν ὁ Κρητικός, ἄφτει, ξεκοκινίζει,
 πὼς τὰ κοντάρια τὰ χοντρά στὸν ἄνεμο τσακίζει,
 καὶ ὡσὰ λιοντάρ' ἐγρίεψε, φουσκώνει καὶ μανίζει,
 'ς τοῦ Δρακομάχου τὴ μερὰ σὰν αἰτὸς γυρίζει·
 καὶ ἄλλο κοντάρι πλιὰ βαρὺ ἐπιάσεν εἰς τὴ χέρα, 1895
 πολλὰ κακωσυνεύτηκεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 καὶ λέει τοῦ Δρακόμαχου, **ΚΡΗΤ.** Ἀδέρφι, 'ς τούτῃ πάγει,
 καὶ τὸ κοντάρι ἂν ἤσπασε, ἡ χέρα δὲν ἐρράγη.
- Π.** Σφίγγουνται, ξανασιάζονται, καὶ ἀντιπατοῦν-τοὶ σκάλες, (200)
 μουλλώνουν-τὰ κοντάρια ντως, σφίγγουν-τα 'ς τὸ 'άμασκάλες,
 ἀγριεύουσι, καὶ τὰ φαριὰ 'ς ἕναν-καιρὸ κινουσι, 1901
 ὅλοι τῆς Χώρας στέκουσι μὲ φόβο καὶ θωροῦσι.
 Σὰν ἀγριεμένα νέφαλα, πὸν σμίξουν-καὶ σφιχτοῦσι,
 καὶ στράψουσι, καὶ τὴ βροντὴ πλιὰ δυνατὰ χτυποῦσι,
 καὶ γρικηθῆ σεισμὸς στὴ γῆς στὴ μάνιταν ἐκείνη, 1905
 ἔτσι στὸ συναπάντημα τῶν ἀντρειωμένω γίνῃ·
 ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανός, σοῦνται τὰ γῆς τὰ βάθη,
 καὶ ἦτο μὰ βρῦσ' ἐκεῖ κοντὰ, καὶ τὸ νερὸ θολάθη.
- Πρὸς τοῦ μηλίγγου τὴ μερὰ, πὸν τοῦ κουτέλ' ἀγγίζει,
 ἐξάμωσ' ὁ Δρακόμαχος καὶ δυνατὰ μανίζει. 1910
 ἐκεῖ πὸν ξάμων' ἤδωκε, καὶ ἡ χέρα ντου δὲ σφάνει,
 καὶ βροντισμὸ καὶ ταραχὴ ἡ κονταρὰ τοῦ κάνει.

1887,1888 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων AB, χά-
 μου X. —1889 μαμ' ὄλον ποῦχε τὴν ἀντριὰ X, καὶ μ' ὄλον ὁποῦχε
 ἀπ' τὴν ἀντροειάν AB. —1890 τὸ τζάκισμα τοῦ κονταρίου ποκάτου ὄχ
 τὴ μασκάλῃ X. —1891 καὶ ἐξάτη κοκηνήζη X. —1894 τὴ μεριά X.
 —1899 καὶ ἀποφτιανονται AB, ξανασιάζουντε X. —1900 καὶ τὰ
 κοντάρια ἐβάλανε ποκάτου τζ' ἄμασκάλες X. — σφίγγουνται AB.
 —1901 ἀντρίεβουσι X, καὶ τ' ἄλογα X. —1903 πὸν ἀνέμη τὰ φι-
 σούση X. —1904 κιαστράψουσι X. —1905 στὴν γῆν AB, καὶ γρι-
 κηθὴ ζημιὸ σπηγῆς εἰμάνιτα ἐκίγη X. —1907 ἐβρόντηξε στονουρανὸ
 X, σιούντε X. —1909 μεριά X. —1912 ὅπου ξαμώνει ἐκεῖ δοκε AB.

- Πρὸς τοῦ μηλίγγου τὴ μερὰ ἤδωκε τὸ κοντάρι,
ζάλ' ἤρθηκε τὸν-Κρητικὸ τ' ὄμορφο παλληκάρι.
Ὅμπρὸς στὴ σέλλα κούμπισε, καὶ τ' ἄλογο πορπάτει, 1915
τὸ χαλινάρι δὲν-κρατεῖ, τοῖ σάλες δὲν ἐπάτει.
Μεγάλο πόνο τοῦ δῶκε τὸ παινεμένο χέρι,
κείνη τὴν ὥρα εἶδε στὴ γῆς τ' ἄστρο τὸ μεσημέρι.
Ἄκόμη τέτοια κονταρὰ δὲν-τοῦλαχε νὰ πάρη,
μουδ' ἐκονταροχτύπησε μὲ τέτοιο καβαλλάρι. 1920
Ἦρρησε νὰ ξεζαλιστῆ, κ' ἡ κεφαλὴ ντ' ἐπόνει,
ποῦρι καλ' ἀντρειεύτηκε, κὶ ὅσο μπορεῖ τὸ χώνει.
Οἱ κονταρὲς τοῦ Κρητικοῦ, π' ἄθροιο δὲ λυποῦνται,
κὶ ὄτινος κὶ ἂν ἐδώκασι, πάντα ντως τοῖ θυμοῦνται,
ἐκάμα σου, Δρακόμαχε, προῖμα πού δὲν ἐθάρρεις, (201)
καὶ χάμαι σὲ πεζέψασιν, ὁπού 'σουν-καβαλλάρις. 1926
Ἡῦρέν-τονε 'ς τὸ πρόσωπο ἡ κοπανιὰ ἡ μεγάλη,
κ' ἤκαμε τὸ κοντάριν-του τὰ μαθημένα πάλι.
Τὸ σίδερο κατάσπασε, τὰ χεῖλη ντου σκιστῆκα,
μὰ 'τον' ἡ ζάλη ντου πολλὴ καὶ πόνο δὲν ἐγρίκα. 1930
Τὴ σέλλαν ἀπαρνήθηκε, ὕπνο βαρὺ κοιμᾶτο,
τὰ πόδια πρὸς τὸν οὐρανὸ κ' ἡ κεφαλὴ ἄνω κάτω.
Ἦπεσεν ἀπὸν τ' ἄλογο μ' ἔτοιο μεγάλο βάρος,
ὄπ' ὁ λαὸς ἐλόγιασε, πὼς τὸν ἐπῆρ' ὁ Χάρος.
Μὲ μουγκοισμὸ ἀνεντρανίσε, μ' ἀγριότην ἐσηκώθη, (202)
νὰ τρέξῃ πάλι πεθυμᾶ, μὰ τ' ἄδικον-του γνώθει, 1936
κ' ἐμίσειψε μὲ μάνιτα, σὰ λιόντας ἐβρουχᾶτο,
τοῦ Κρητικοῦ μὲ τὸ σπαθὶ δείχνοντας ἀπονάτο·
ἐκεῖνος, ὁπού στὴ μαλιὰ ποτὲ δὲν ἐφοβήθη,
ἀφίνει τον-καὶ μάχεται, καὶ δὲν-τοῦ πιλοήθη. 1940

1913 μεριά Χ. — 1916 σαλιβάρι Χ. — 1919 ἀκόμη ἄλλη ἔτοια κοπανιὰ ΑΒ. — 1921 (ἦ)ρησε Χ. — 1922 μὰ ἀντρειύγετο ἐρωτεύγετο ΑΒ. — 1923, 1924 Τὸ χειρόγραφον ἔχει παρένθεις ἀπὸ τὸ π' ἄνθρωπο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ στίχου 1924· πάντα τῶσε θυμοῦνται ΑΒ. — 1925 σοῦ κάμανε. — 1926 χάμου Χ. — 1927 ἡ κονταριὰ Χ. — 1931 ἀποκιμιθικε Χ. — 1932 καὶ τὸ κεφάλι κάτω Χ. — 1934 ἐλόγιαζε ΑΒ. — 1935 ἐνεστάθηκε ΑΒ. — 1940 κ' ἐμάχετο Χ.

- Κοντάρι παλ' οἱ δοῦλοί ντου ἄλλο ἐφέρασίν-του,
καὶ νὰ πληθῆνη ξέτροχε ἐπαινος καὶ τιμή ντου.
Ὁ Νικοστράτης νὰ θωρῆ καὶ νὰ γρικᾶ στὸ φόρο,
πὼς δίδουνε πολλὴ τιμὴ ἔς αὐτὸ τὸ μαυροφόρο,
μὰ πεθυμιᾶ τὸν-κίνησε ἔτσι πολλὰ μεγάλη, 1945
ποὺ τὴν τιμὴν-του βάλθηκε στὴ ζυγαρὰ νὰ βάλῃ.
Σιμώνει τοῦ Χαροίδημου καὶ λέει τ' **ΝΙΚ.** Ἄντρωμένε,
ἄλλος ἐπὰ στὴ δύναμι ὡσὰν ἐσὲ δὲν ἔναι.
Γιὰ δ' αὐτός με τοῦ λόγου σου ἡ-ῶρεξι κινᾶ με
νὰ τοῦξω τὸ κοντάρι μου, κ' ἂν ἔν-καὶ πέσω χάμαι, 1950
ἐγὼ δὲν-τό ἔχω γιὰ ντροπὴ, γιὰτὶ θωρῶ λιοντάρι,
ἀπάνω σ' ἕναν ἄλογο σήμερὸ καβαλλάρι,
καὶ με λιοντάρι πολεμῶ, κέρδος δὲν ἀνιμένω,
μ' ὅ τ' κ' ἂ χάσω μετὰ σὲ δὲν-τὸ κρατῶ χαμημένο.
ΠΟΙ. Θῶρεϊ τον ὁ Χαροίδημος, με σπλάγχνος τοῦ σιμώνει, 1955
κ' ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν-κορφὴ τὸν ἀποκαμαρώνει.
Λέει τ', **ΚΡΗΤ.** Ἀπὸ τὰ λόγια σου καὶ τὰ ὄμορφα σου ἄλλη
ἐσὺ ἔχεις ἀντρεία πολλὴ καὶ φρόνεψι μεγάλη,
κ' ὅ τ' ἦθελα νὰ πῶ ἔς ἐσέ, εἶπες ἐσὺ ἔς ἐμένα, (203)
κ' εὐχαριστῶ σου τὸ λοιπὸ, στὰ μοῦ ἔχεις μιλημένα. 1960
Ἐσύ 'σαι Βασιλιοῦ παιδὶ ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι,
σήμερο πεθυμῶ κ' ἐγὼ νὰ ἔχω ἀπὸ σὲ μιὰ χάρι.
Ἄς τὸ κονταροχτύπημα, νὰ ζήσης, μετὰ μένα,
γιὰτὶ γρικῶ τὰ μέλη μου, πὼς τὰ ἔχεις σκλαβωμένα,
καὶ τέτοια νιότη σὰν αὐτὴ ἔτοι' ἀντρεία καὶ χάρι 1965
δὲν-τὸ μπορῶ, δὲν-κάνω το, νὰ βλάψω με κοντάρι,
κ' εἰς κεῖνα ποὺ μοῦ μίλησες, δέ ἔς εἰντά 'μαι φερωμένος,
δίχως νὰ τρέξης μετὰ με βρίζομαι νικημένος.
ΠΟΙ. Γρικῶντας ὁ Νικόστρατος τοῦ Κρητικοῦ εἶντα λέγει,
πὼς τὴ φιλιάν-του πεθυμᾶ, κ' ἀγάπην-του γυρεύγει 1970

—1942 ἐσπούδαζε X, ἔπαινον σὲ τιμὴν του AB. —1944 δήγουνε X, σκειδὸν το μαυροφόρο X, κεινοῦ τοῦ μαυροφόρου AB. —1949 γη-
δαῦτος X, κ' εἰς τοῦτο AB. —1950 κ' ἂν εἶν AB. —1952 ἀπάνου X.
—1957 κ' ἀπ' τὰμορφα X. —1960 K' εὐχαριστῶ σου ὅτι μπορῶ AB.
—1963 αστο X, ἄφς AB. —1967 ἠσκήνο πουμομήλησες ἡδὲς στήμε
φερωμένος X.

- τ' ἀπιλογᾶται, **ΝΙΚ**. Δὲν μπορῶ ὀπίσω νὰ γυρίσω,
 ἢ χρειά μὲ σφίγγει μετὰ σὲ νὰ κονταροχτυπήσω·
 γιατί ν' ἐπὰ τόσος λαός, ποῦ στέκουν-καὶ θωροῦσι,
 κι ἂν γιαιγίρω κι ἂ συρθῶ, εἶντα θαρρεῖς νὰ ποῦσι;
 Δὲν-τὸ κατέχεις φυσικὸ στὸν ἄθροπ' εἶντα γίνη, 1975
 πάντα νὰ λέη τὸ κακό, καὶ τὸ καλὸ ν' ἀφίνη;
 Δὲ θέλου 'πεὶ πὼς σὲ φιλιὰ κι ἀγάπη πορπατοῦμε,
 μὰ πάντα θέλου μαρτυροῦ, πὼς τρέμω καὶ φοβοῦμαι,
 καὶ βάρει μου νὰ τοῦ βαρῶ, κι ἄς δεῖξη τὸ κοντάρι
 τοῦ καθενὸς τὴ δύναμι τοῦ κα'ενὸς τὴ χάρι. 1980
- ΠΟΙ**. Σὰν ἤκουσεν ὁ Κρητικὸς, καὶ γιαιγερωδὸ δὲν ἔχει,
 λέει του, **ΚΡΗΤ**. Τώρα γιὰ ὀχθρὸ ἠ-ἀφεντιά σου ἄς μ' ἔχη,
 τὰ κονταροχτυπήματα σὰν-πάψου καὶ σχολάσου,
 γιὰ φίλο μου κι ἀφέντη μου νὰ ἔχω τὴν ἀφεντιά σου.
- ΠΟΙ**. Πιάνου κοντάρια δυνατὰ βαρὰ πολλὰ μεγάλα, (204)
 καὶ τὴ φιλιὰ π' ἀρχίσασι, παράμερας ἐβάλα. 1986
 Φωνὲς μεγάλες στὸ λαὸ σεισμὸς στὴ γῆς γοικήθη.
 ὄντε τὰ πρῶτες κονταρὲς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη.
 Ἄσάλευτοι πομείνασι στὴν-πρῶτ' οἱ καβαλλάρου,
 γιὰ τότες δὲ γνωρίζουσι τὸ κάλλιο παλληκάρου. 1990
 Ἐξανατρέξαν-τ' ἄλογα, καὶ δευτερόνουν-πάλι,
 κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἤπασκε χάμαι στὴ γῆς νὰ βάλλη.
 Εἰς τὸ λαϊμὸ ποκατωθιὸ τὰ κονταρὲς χτυποῦσι,
 καὶ μηδὲ τότες διαφορὰ ἔς κιανένα δὲ θωροῦσι.
 Καλειοῦνται νὰ τριτώσουνε, κι ἀκούσεν εἶντα γίνη, 1995
 κ' εἶντα κονταροχτύπημα ἦτον-τὴν ὥρα κείνη.
 Σὰν ἀξοπίσω τὰ βροντῆς μιὰ ἀνεμικὴ μεγάλη
 ἔρθη καὶ οἶξη τὰ δεντροῦ, χάμαι στὴ γῆς τὰ βάλλη,

1972 χρεία ABX. —1974 κιανεγιώσω το ζιμὸ X. —1975 φήλε μου X.
 —1982 τοῦ λέγει ὄση ὥρα πολεμοῦν, ὄγια ἔθροδ ἄς τὸν ἔχη AB.
 —1983 καὶ περάσου AB. —1984 γιὰ φίλον καὶ γι' ἀφέντην μου AB.
 —1986 ὄπ' ἀρχίσασι X, ὄπ' ἀρχίσασι AB, παράμερας ἐβάλα AB, παρὰ
 μερὰς ἐβάλα X. —1987 στὴν γῆν AB, στηγῆ X. —1992 χάμου X.
 1993 ἠ κονταρὲς ABX, —ἀποκάτου διὸ X. —1995 καλοῦνται AB.
 —1997 ὄξοπίσω ABX, ποῦ ἀνεμικὴ μεγάλῃ AB. —1998 χάμου X,
 στὴν γῆν AB.

- καὶ τὸ γιαλὸ μὲ κύματα ἀσπρίζη καὶ φουσκώνη,
καὶ νέφαλο στὸν οὐρανὸ κάνη τσι γῆς ἢ σκόνι, 2000
γενῆ μεγάλη ταραχή, κ' ἢ μέρα σκοτεινιάση,
κ' ἐκείνους τσ' ἀνεκατωμοὺς ὁ κόσμος τσι δειλιάση;
ἔτσι στὸ συναπάντημα ἐκείνον ἐγρικήθη,
ἐδείλιασ' ὄλος ὁ λαός, καὶ γιὰ τσι δυὸ φοβήθη.
Ἦδωκε τ' Ἀφεντόπουλλο τοῦ μαύρου τὸ κεφάλι 2005
μιὰ κονταρὰ ἔτσι δυνατὴ, κ' ἔτσι πολλὰ μεγάλη·
τὴν-περικεφαλαίαν-του ζουλίζει, ξεκαρφώνει,
καὶ ρίχνει τη, κ' ἐφάνηκε τὸ πρόσωπο, ποὺ ζώνει·
λαβωματιὰ δὲν-τοῦ καμεν ἢ κοπανιὰ ἢ μεγάλη.
μόνο ποὺ τοῦ ῥθε σὰ σεισμός, στὸν ὀμυαλὸ καὶ ζάλη, 2010
καὶ ζούμπισε τὴν-κεφαλὴ ἔτσι γδυμνὴ σὰν ἦτο (205)
εἰς τὸ λαιμὸ τ' ἀλόγου ντου, καὶ δυνατὰ κρατεῖ το.
Μὰ ἢ κονταρὰ τοῦ Κρητικοῦ ἦδωκε στὴ μασέλλα
τοῦ Νικοστράτη τοῦ θεριοῦ, κ' ἦπες' ἀπὸ τὴ σέλλα,
μὲ δίχυστὰς λαβωματιὰ, μὰ ἔχε μεγάλη ζάλη· 2015
σὰ δρόκος ἐσηκώθηκε νὰ ξανάτρῆξη πάλι.
Μὰ ἔστοντας κ' ὄλοι νὰ τοῦ ποῦ, πὼς δὲ μπορεῖ νὰ δράμη, (206)
ἐσώπασε, προῖμ' ἄπρεπο δὲν ἦθελε νὰ κάμη,
καὶ προὶ μισέψ' ἀποδεκεῖ τοῦ Κρητικοῦ σιμώνει,
καὶ σπλαχνικὰ τότε φιλεῖ, δαμάκι ἀναδακρυνώνει, 2020
καὶ λέει τ', ΝΙΚ. Ὅπου κ' ἄ βρεθῶ, ὅπου ἔμαι, κ' ὅπου πηαίνω,
ἔ ἀγάπην ἕναν ἀδερφὸ ἔχεις ἐμπιστεμένο,
καὶ πάντα θέλω μαρτυροῦ τσι χάρες τοῦ κορμιοῦ σου,
καὶ πὼς δὲν ἐπαράφερεις, μὰ μοιασες τοῦ κυροῦ σου,
π' ὅσοι τὸν ἐγνωρίσασι ἀκόμη τοῦ θυμοῦνται, 2025
τὴ γνῶσι, τσι παλληκαριές, τσι χάρες του δηγοῦνται.

2000 τῆς γῆς AB. — 2002 ἀνακατωμοὺς ABX. — 2004 διὰ τοὺς δύο AB. — 2005 τοῦ Ἀφεντόπουλλο τοῦ μαύρου στὸ κεφάλι AB. — 2007 σουγλίζει X. — 2008 ρήχτει τη AB. — 2009 δὲν τόκαμε X, ἢ κοπανιὰ μεγάλη AB. — 2010 σκότιση X. — 2012 ἐκρατίτο X. — 2014 κ' ἔγριε X. — 2015 μὲ δίχως σκιὰς X. — 2021 κ' ὀποῦμαι AB. — 2023 θέλω μαρτυροῦ X. — 2024 καὶ δὲν ἐπαραστράτισες AB, μὰ μοιάζεις AB. — 2026 καὶ παλικαριὰ γιὰτὴ δελισμονοῦντε X, ποὺ ἄκουσα X.

Θυμοῦμαι καὶ πολλὰς φροδὲς ἤκουσα τοῦ κυροῦ μου
 λόγια, πὸν δὲ μπορούσι μπλιὸ νὰ βγοῦσ' ἀπὸ τὸ νοῦ μου·
 μ' ἄρχοντες ἐσυντύχαινε, καὶ τὸ γονεὶ σ' ἐπαίνα
 μὲ μὴ μαλιάν, ὁπού καμε γυρίζοντας στὰ ξένα 2030
 μὲ τοῦ Σπιδόλιοντ' ἀπατὰ τὸν ἀντρειωμένο κύρι,
 κ' ἐκεῖ λαχ' ὁ πατέρας μου κὶ ἄλλοι πολλοὶ μαρτύροι,
 κ' ἤλεγε σάν-τὸ κύρι σου δὲν εἶδ' ἄλλον-κιανένα,
 κὶ ὡς πέρυσι, πὸν πόθανε, πάντα του τὸν ἐπαίνα.
 Μὰ σὺ τὸν ἐπερίσσεψες ᾗς ἐκεῖνο πὸν γνωρίζω, 2035
 καὶ νὰ ἔν-κιανεὶς ὡσάν ἐσὲ στ' ἄρματα δὲν ὀλπίζω.
 Κάτεχε, πὸς δυὸ κέρδητα ἤκαμες μετὰ μένα
 τὴ τζόγια τὴν ὀλόχρουση καὶ τὴ φιλιὰ μ' ἐμένα.
 Τσι χῶρές μου τὰ πλούτη μου ὄριζε σὰ δικὰ σου,
 κ' ἐσκλάβωσές με σήμερο μὲ τὴν-παλληκαριά σου· 2040
 κὶ ἂν ἤπεσα πὸν τ' ἄλογο δὲν-τό 'χω σὲ ντροπὴ μου,
 (207)
 γιὰτὶ σὲ προᾶξι κὶ ἀντρεϊὰν ὡσάν ἐσὲ δὲν ἤμου.
ΠΟΙ. Νὰ τοῦ γρικῆσ' ὁ Κρητικὸς τοῦτα, π' ἀναθιβάνει,
 μὲ σπλάγγος καὶ ταπεινώσι ἀγκαλιαστὸ τὸν-πιάνει.
 Λέει του, **ΚΡΗΤ.** Ρῆγα κὶ Ἀμιρᾶ καὶ δυνατὲ στρατιώτη, 2045
 ἀκόμ' ἔτσ' ἄντρα σάν ἐσὲ δὲν ἤκαμεν ἡ νιότη,
 κὶ οὐδὲ ποτὲ μου τ' ὀλπίζα, κ' ἡ μοῖρα νὰ θελήσῃ
 ἀνήμπορος τὸ δυνατὸ σήμερο νὰ νικήσῃ·
 μὰ τοῦτο εἶν τοῦ ριζικοῦ, νὰ δῶ τὸ δὲν ὀλπίζω,
 μ' ἀφέντη μου στὴν ἀντρεϊὰ κ' εἰς τ' ἄλλα σὲ γνωρίζω, 2050
 κὶ ὅπου βρεθῶ, ἔνα δουλευτὴ ἔχεις ἐμπιστεμένο,
 ὅπου σὲ θέλει μαρτυρᾶ κορμὶ χαριτωμένο·
 κ' ἐσκλάβωσέ μ' ἡ χάρι σου ἐτούτην-τὴν ἡμέρα,
 τὰ κονταροχτυπήματα ᾗς ἔτοια σκλαβιὰ μὲ φέρα.
 Μήνα μου δίχως ντήρησι, ᾗς κάθε σου χρειὰ, νὰ ζήσης, 2055
 κὶ ἀγάπα με ὡστε νὰ ζῶ, καὶ μὴ μ' ἀλησιμονήσης.

—2030 πὸν ἔκαμε X. —2033 κανένα X. —2034 π' ἐπέθανε X. —
 2038 ὀλόχρουση AB. —2042 καὶ ἀντρεϊὰ X. —2043 ν' ἀναθιβάνη
 AB, π' ἀναθιβάνει X. —2046 παλίκαρον ὡσάν ἐσὲ X. —2048 ὁ ἀνήμ-
 πορος AB. —2049 τὸ ριζικὸ AB. —2052 πεθυμᾶ AB. —2054 ἔ-
 γνια X. —2055 ἐντροπὴ σὲ κάθε χριὰ X. —2056 ὅστε ποιζῆς X,
 ὡστε ποῦ νὰ ζῶ AB, καὶ μὴ μοῦ λησιμονήσης AB.

- ΠΟΙ.** Μὲ τέτοια λόγια σπλαχνικὰ ἐποχαιρετιστήκα,
 καὶ ὁ γεῖς καὶ ὁ ἄλλος στήν-καρδίᾳ πόνο πολὺν ἐγρίκα.
 Τὴν ὥρα κείνην ἤφταξε καὶ δυνατὰ μανίξει
 ἐκεῖνος, πού τῆ Σκλαβουνιᾷ ἀφέντευγε καὶ ὀρίζει, 2060
 ὁ λιόντας ὁ Τριπόλεμος, ὅπ' ἄντρα δὲ φοβάται,
 καὶ ἀπὸ μακρὰ τοῦ Κρητικοῦ φρονιάζει καὶ ἀπονᾶται·
 καὶ ὡς ἤσωσε μὲ μάνιτα καὶ μ' ὄχθριτα μεγάλη
 τοῦ λέει, **ΤΡΙΠ.** Κάμ' ἀρμάτωσε γλήγορα τὸ κεφάλι·
 τὰ δυὸ μου χέρια νὰ ψυγοῦ γιὰ πρώτην ἄ δὲ σὲ ρίξω, (208)
 πὼς κονταροχτυπούσινε σήμερο νὰ σοῦ δεῖξω, 2066
 κ' ἐκεῖνο τ' Ἀρχοντόπουλλο, πού πεσ' ἀπὸ τῆ σέλλα,
 ἦτο δειλὸ καὶ ἀκάτεχο, στ' ἄρματα δὲν ἐφέλα.
[ΠΟΙ.] Μαζώνοντ' ὅλος ὁ λαός, καὶ στέκουν-καὶ θωροῦσι,
 καὶ κείνα τ' ἀπονέματα τὰ φοβερὰ γοικοῦσι, 2070
 Ἐκεῖ ἔτον-καὶ ὁ Ρωτόκριτος καὶ ὁ Ρῆγας ἀπ' τ' ἀμάξι
 νὰ δοῦσι τὸ Χαριδίημο σήμερο πὼς θὰ διάξῃ.
 Τὰ ψεσινὰ καμώματα, πού καμε τὸ λιοντάρι,
 ἔς ἔγνοια μεγάλην ἤβαλεν Ἀμάξι καὶ Ψυγάρι.
 Ἐτοῦτ' οἱ δυὸ νικήσασι μ' ἐκείνους πού τσι βάλα, 2075
 κ' ἐκάμα στήν-παλληκαριᾷ θαμάσματα μεγάλα.
 Ἐπόμεινεν ὁ Κρητικὸς ὕστερος ἀπὸ τσ' ἄλλους,
 μά ἴσινε δυνατώτερος ἔς μικροὺς κ' εἰσὲ μεγάλους.
 Ἐδὰ μὲ τὸ Σκλαβούναρο ἔχει νὰ πολεμήσῃ,
 κ' ἦρθε μὲ τ' ἀπονέματα νὰ τότε φοβερίσῃ. 2080
 Ὁ Κρητικὸς, ὅπου ποτὲ τὸ φόβον δὲν-κατέχει,
 νὰ τοῦ γοικᾷ νὰ μάχεται, χαρὰ μεγάλην ἔχει,
 μά δειξε πὼς ἐδείλιασε, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τρόπο
 νὰ σύρῃη πλιότερες φωνὲς ὀμπρὸς εἰς τῶν ἀθρόπω,

2057 ἀποχερετιστικά X, ἐποχαιρετισθῆκα AB. —2058 κίο ἕνας κιᾶλος X. —2059 ἤφταξε AB, εὔταξε X. —2060 ἀφέντεβε X. —2065 νὰ κοπού X. —2067 ἀφεντόπουλο π' ἔπεισε X. —2068 διλιὸ X. —2069 μαζόνουνται AB. —2070 πενέματα X. —2071 μὲ τ' ἀμάξι X. —2072 πὼς θὰ πράξῃ X. —2073 πόκαμε X. —2074 τ' ἀμάξι AB. —2077 ὁ Χαριδίημος AB. —2078 μικροὺς, κίαιομεγάλους X. —2079 Σκλαβοναρά X. —2080 πενέματα X.

- καὶ λέει μὲ γλυκότητα καὶ μὲ ταπεινοσύνη. 2085
- ΚΡΗΤ.** Ἀδέρφι μου, τοῦ ριζικοῦ εἶν-τοῦτο ποῦ ἐγίνη,
 καὶ αὐτόνο τὸ Ρηγόπουλλο ἄντρα τότε κατέχω,
 γιὰ τὸ ἄρετὲς καὶ χάρες του ἀφέντη μου τὸν ἔχω.
 Τσι δυὸ φορες, ποῦ τρέξαμε ὀμάδι τὸ κοντάρι, (209)
 νῆκος ποτὲ δὲν ἤλπιζα μὲ τέτοιο παλληκάρι. 2090
- Μὰ θέλησε τὸ ριζικό, ὄχι πὼς δὲν ἐφέλα,
 ἔς τριά κονταροχτυπήματα ἤπεσ' ἀπὸ τὴ σέλλα·
 στὸ πρῶτο κ' εἰς τὸ δεύτερο ἐλόγιασα, πὼς χάνω,
 σάν-πύργος ἦτο δυνατὸς εἰς τὸ φαρὶν ἀπάνω.
 Στὸ ὕστερον ἐσάλεψε, κ' ἤπεσ' ὄχ τ' ἄλογόν-του, 2095
 κ' ἤβαλε καὶ τὸ ριζικό ἐκεῖ τὸ μερτικόν-του.
 Δὲν ἦτο τὸ κοντάρι μου ἄξο νὰ τότε ρίξη,
 καὶ δὲν-τὸ θέλω κανκιστῆ ἔς ὅποιον-κι ἂ μὲ ρωτήξη·
 καὶ ἄδικον ἔχεις κ' ἐντροπὴ ἔτοι' Ἀμιρᾶ νὰ ψέγγης,
 καὶ βλέπεσαι καιμιὰ φορὰ μὴν εὔρης τὸ γυρεύεις. 2100
- Ἔτσι κ' ἐμένα σήμερο μὲ δίχως νὰ σοῦ σφάλω,
 μοῦ δωκες μὲ τὰ λόγια σου φόβο πολλὰ μεγάλο,
 καὶ ἀπήτης καὶ μ' ἀνήμπορο κοντάρι θὲ νὰ δράμης,
 ὀμπρὸς μιὰ χάρι σου ζητῶ, νὰ ζῆς, νὰ μοῦ τὴν-κάμης·
 παρακαλῶ σε νὰ μοῦ πῆς νὰ μάθω τ' ὄνομά σου, 2105
 γιὰ νὰ μπορῶ νὰ σὲ παινώ εἰς τὴν-παλληκαριά σου.
- ΠΟΙ.** Τοῦτα ὁ Σκλαβοῦνος νὰ γρικᾶ πλὴ τὴ φωνὴ ἀγριεύγει,
 στρέφει ἔπα, στρέφει ἐκεῖ, νὰ τότε δοῦ γυρεύει.
 Λέει τ' **ΤΡΙΠ.** Ἐγὼ τὴ Σκλαβουνιὰν ὀρίζω καὶ ἀφεντεύγω,
 νύχτα καὶ μέρα μάχομαι, πάντα μαλιὲς γυρεύγω· 2110
 καὶ τ' ὄνομά μου, ἀν-πεθυμᾶς, καὶ θέλεις νὰ τὸ μάθης,
 Τριπόλεμο μὲ λέσινε, θῶρει εἶντα θὲ νὰ πάθης.
- ΠΟΙ.** Ὡς ἤκουσεν ὁ Κρητικὸς, ποιὸς εἶναι, ποῦ γεννήθη, (211)
 μὲ φρόνεψ' ἐκνογέλασε, μὰ δὲν τοῦ πιλοήθη,

2087 αὐτήνο X. —2090 ὀλιζα X. —2091 μαηθέλησε X. —2093
 ἐλόγιαζα AB. —2094 ἦσι' ἄλογον X. —2095 ἀπ' τ' ἄλογόν του AB.
 —2096 ἀπὸ τὸ μερτικό του X. —2097 ἄξιο X. —2098 πενεθὸ X,
 κανχησθῆ AB. —2099 τέτιο ἀμιρᾶ νὰ ψέγγης X. —2104 θέλω νὰ
 μοῦ τὴν κάμης AB. —2111 κηαντονομιάσου X. —2112 θὲς X. —
 2114 ἀκνογέλασε X.

- καὶ λέ' ὀμπρὸς τοῦ δουλευτῆ, **ΚΡΗΤ.** Βάλε μου στὸ κεφάλι 2115
 τὴν-περικεφαλαία μου κείνη τὴν-πλιὰ μεγάλη.
 Σήμερο, κατὰ πῶς θωρῶ, ἦρθεν ἐκεῖν' ἡ-ῶρα
 νὰ ρίξω τὸν-Τριπόλεμο, καὶ νὰ χαρῆ κ' ἡ Χώρα·
 καὶ λέει του, Σκλαβούναρε, ἐγὼ λεγα ποιὸς εἶσαι,
 δὲν τό 'χω γιὰ παράξενο, γιὰτὶ Σκλαβοῦνος εἶσαι 2120
 ἀκάτεχος στὴν ἀρχοντιὰ, κὶ ἀμάθητος στὴν-τάξι,
 καὶ σήμερ' ἀπὸ λόγου μου θέλω νὰ πάρης προᾶξι.
 Κάθου στὴ σέλλα δυνατός, μὴ λάγη καὶ ξεσύρης,
 πολλὰ μεγάλο σὲ θωρῶ, φοβοῦμαί σε μὴ γείρης.
ΠΟΙ. Ἀρμάτωσεν-τὴ κεφαλή, τὸ τρέξιμον ἀρχίσα, 2125
 σφίγγουσι τὰ κοντάρια ντως, καὶ τὰ φαριὰ κινήσα,
 Ὡσάν-τὸ μαῦρο νέφαλο, π' ἄνεμος τὸ σκορπίζει,
 καὶ μὲ βροντὲς καὶ μ' ἀστραπὲς τὸν-κόσμο φοβερίζει,
 φυσᾷ τ' ὄχ τὴν Ἀνατολή, καὶ πάει το στὴ Δύσι,
 κάνει τ' ἡ-ἀνεκάτωσι νὰ βρέξῃ νὰ χιονίση, 2130
 ἐδέτο' ἀστραποβρόντηξε τοὶ Κρήτης τὸ λιοντάρι,
 ὄντε στὴν ἀμασκάλην-του ἤσφιξε τὸ κοντάρι.
 Μ' ἄλλ' ὄρεξι μ' ἄλλη καρδιὰ μὲ τὸ Σκλαβοῦνο τρέχει,
 παρὰ μὲ τὸ Ρηγόπουλλο, γιὰτὶ ὄχθρὸ τὸν ἔχει.
 Ἐμουγκρισεν-τοὶ Σκλαβουνιᾶς ὁ δράκος κ' ἐβρουχᾶτο, 2135
 λογιάζει 'ς πρώτη κονταρὰ νὰ τότε ρίξῃ κάτω.
 Συναπαντήχουν-τὰ θεριά, καὶ τὰ κοντάρια πῆγα
 εἰς τὸν ἀέρα σὰ φτερά, κὶ ὡσάν-πουλλάκια φύγα.
 Στὸ κούτελ' ὁ Τριπόλεμος τὴν-κονταρὰ τοῦ δίδει (211)
 κ' ἦβγαλε σπίθες ἑκατὸ τὸ σιδερὸ κασιίδι. 2140

—2115 μοναχὰ λέη X. —2116 πλιὸ X. —2118 Λεῖπει ὁ στίχος ἐκ τοῦ χειρογράφου μένοντος κενοῦ χώρου —2119 ποιὸς εἶσαι AB, πιδὸς ἦσε X, Σκλαβουναρᾶ X. —2120 πάντα Σκλαβοῦνος ζῆσε AB. —2121, 2122 τάξι-προᾶξι. Τὰ ἔντυπα AB ἔχουσι τὰς λέξεις ταύτας ἀντι-στρόφως —2123 Στέκε AB, κ' ἔχεις νὰ παραδειρῆς AB. —2126 τ' ἄλογα X. —2127 σκορπίση X, μανίζει AB. —2128 φοβερίση X. —2129 ἀπ' τὴν Ἀνατολή AB. —2130 ἀνακάτωσι AB, πάσχη ὁ βο-ριᾶς καὶ μάχετε τὸν νότον νὰ νικήση X. —2132 ὄντας X. —2133 κὶ ἄλλη AB. —2134 ὄχθρὸ X. —2135 ἐμάνησε X.

Τ' ἄλογον ἐγονάτισε, μὰ χάμαι δὲν ἐστράφη,
 καὶ τὸ ζυμὸν ἐπήδηξε ὀλόρθο σάν-τὸ λάφι.
 "Ἄλλο κακὸ δὲν ἦγάμε· ἢ κονταρὰ ἢ μεγάλη,
 γιατίι μὲ σίδερα διπλά σκεπάζει τὸ κεφάλι.
 Δίδει κι ὁ μαῦρος κοπανιὰ μὲ τὸ βαρὺ κοντάρι, 2145
 τ' ἄλογο οἶχ' ἀνάσκελα μ' ὄλο τὸν-καβαλλάρι.
 Κι ὡσάν ἀπὸ ψηλὸ βουνὶ χοντρὸ χαράκι πέση, (212)
 καὶ δώση μὲ τὸ βροντισμὸ εἰς τοῦ γιालοῦ τὴ μέση,
 ἀνεκατώση τὰ νερὰ καὶ κάμ' ἀφρούς κυμάτω,
 γενῆ μεγάλη ταραχὴ στῆς θάλασσας τὸν-πάτο, 2150
 ἔτοιαις λογῆς ἐβρόντηξε στὴν-πεσματιὰν ἐκείνη,
 κ' ἔτσι μεγάλη ταραχὴ τὴν ὥρα κείνη γίνη.
 Καταχτυπᾷ καὶ βροντισμὸς ἦβγαينه τῶν ἀρμάτων,
 κ' ἔτσινα κ' ἔταράσσετο εἰς τ' ἄλογ' ἀποκάτω.
 Ἐτρομάξ' ὄλος ὁ λαὸς, ἔτιοιο θεριὸ νὰ δοῦσι 2155
 νὰ πέση μ' ὄλο τ' ἄλογο, γιὰ θάμα τὸ κρατοῦσι.
 Χτυποῦσι τοὶ παλάμες τως, γιὰ θάμασμα τὸ λέσι,
 ἐγούγια του 'ς ἔτοιαις δουλειές, ὅποιος κι ἄν-κακοπέση.
 Πάσι πολλοὶ βουηθοῦσίν-του, καὶ τ' ἄλογο σηκώνου,
 κ' ἐκείνον, πού εὐρίσκουντον στὸν-τάφον, ἀναχώνου. 2160
 Σηκώνετ' ὁ Τριπόλεμος μὲ τσ' ἐντροπῆς τὴ ζάλη,
 καὶ θέλημα τοῦ ζήτηξε νὰ ξαναδράμη πάλι.
 "Ὀλοι, πού βρίσκουνταν ἐκεῖ, ἐτοῦτο νὰ γοικήσου,
 ἐλίγο ἴλιγο λείφτηκε νὰ τότε ξαφορμίσου.

2141 χάμου δὲν ἐστράφη X. — 2142 μάτοζυμὸ X, ἐπίδισε X, σανταλάφι X. — 2145 κονταριὰ X. — 2147 βουνὸ X. — 2149 κηανακατώση ABX. — 2150 ἡστουγιαλοῦ X. — 2151 (τ)έτιαις X, ἐβρόντησε AB. — 2153 καταχτυποῦν κι ὁ βροντισμὸς εὔγαينه AB. — 2154 ἔταράσσετο X, ἔταράσσουντον AB. — 2155 τέτιο X. — 2156 θάμα ABX, τὸ μιλοῦσι AB. — 2157 τς' ἀπαλάμες X, θάμασμα X. — 2158 ποτέ τους δὲν τολπίζαγε τέτιο θεριὸ νὰ πέση X. — 2159, 2160 (π)άση πολλὴ καὶ βγάνουντο ὄχ' ἄλογο ἀποκάτω-καὶ ὁ λαὸς τομύλουε καὶ δὲν ἀπιλογάτο X. — 2161 Μόνε ἐπίγε στουριγὸς X. — 2162 καὶ θέλημα τοζιτισε X, καὶ θέλημαν ἐζήτηξεν νὰ ξανατρέξη πάλι AB. — 2163 κ' ἐκίγη πούητον ἐδεκι X. — 2164 ἐλίγο ληγον ἐλήψε X, ὀλίγο λίγο ἐλείφθηκε AB.

- Κ' ἐκείνος ὡς τὸ γρίκησε, τὸ πὼς τότε μισοῦσι, 2165
 τὰ μάτια ντου κιανένα μπλιὸ δὲ στρέφονται νὰ δοῦσι.
 Μισσεύγει μὲ τὴν ἐντροπή, καὶ μπλιὸ ντου δὲν ἐφάνη,
 ἐτούτους τσ' ὄμορφους καρπούς ἢ καυκησὰ τοὶ κάνει.
 "Ὅσοι κι ἂν εἶχασι δουλειὲς ἐξελησημονηθῆκα, (213)
 κι ὅπου θελε βρεθῆ κιανεὶς γιὰ τὸ Σκλαβοῦνο γρίκα. 2170
 Τὶς τό λεγε μ' εὐλάβεια, καὶ τὶς μὲ γέλιο πάλι,
 καὶ τούτην-τὴν ἀδιβολὴν εἶχα μικροὶ μεγάλοι.
 Οἱ σάλπιγγες, τὰ βούκινα δίδου μεγάλη ζάλη,
 τὶς πιλαλεὶ στή μιὰ μερὰ, καὶ τὶς γλακᾶ στὴν ἄλλη.
 Τὰ κονταροχτυπήματα ἐπάψαν-κ' ἐτελειῶσα, 2175
 κ' οἱ στρατηγοὶ τὴν ἀντρεία, πού'χαν, ἐφανερῶσα.
 Σύρνοντ' οἱ τρεῖς τως 'ς μιὰ μερὰ Κερί, Ψυχάρ', Ἀμάξι,
 μὲ πεθυμιὰ ἀνιμένασιν ὁ Ρῆγας ποῖδ νὰ κράξῃ,
 γιὰτὶ κ' οἱ τρεῖς τως εἶχασι τὸ νίκος ἐπαρμένο,
 στέκει στὸ Ρῆγα ποῖδ νὰ πῆ πλιὰ ἄξο καὶ πλιὰ ἀντρειωμένο.
 Πολλὴ ἐγνοῖαν ἐχ' ὁ Ρώκριτος, μέσ' στὴν-καρδιὰ τὸν-πιάνει,
 φοβᾶται μὴν-τοῦ πάρουσιν οἱ-ἄλλοι τὸ στεφάνι. 2182
 γιὰτ' εἶδε τοὶ παλληκαριές, πού κάμασιν-κ' ἐκείνοι,
 καὶ μέσα ντ' ἄντρες δυνατοὺς καὶ θαμαστοὺς τοὶ κρίνει'
 κ' ἤλεγ', ἄς ἦτο μπορετό, κι ὁ Ρῆγας νὰ θελήσῃ, 2185
 'ς ἐκείνο, ὁποῦ πεθυμῶ, νὰ γίνῃ δίκα κρίσι'
 σήμερο νὰ μᾶς ἤβανεν ἕναν-πρὸς ἕνα χώρια,
 νὰ γνωριστῆ ποῖδς ὄχ τοὺς τρεῖς εἶν ἄξος γιὰ τὴ τζόγια.
 Στέκουσι κι ἀνιμένουσι μὲ πεθυμιὰ μεγάλη,
 σὰν εἶντ' ἀπόφασι νὰ πῆ τοῦ Ρῆγα τὸ κεφάλι. 2190
 "Ἦκραξε τὸν-Πιστόφορο ἢ Ρήγισσα πλιὰ πρῶτα,
 καὶ τὸν ἀθὸ τοῦ χάρισε γιὰ τὰ ὄμορφά ντου νιότα.

2165 ἐκίηος, ὅς ἐγνόρισε X. —2166 κιανένανε δὲ στρέφοντε X. —
 2168 ἠπένεσιὰ X, καυκησὰ AB. —2173,2174 Τὸ δίστιχον τοῦτο εὐ-
 ρίσκεται εἰς τὸ X πρὸ τοῦ στίχου 2169. —2172 Κι' ὀποῦχε
 πάη τότες κιανεὶς AB. —2176 Κ' οἱ στρατηγοὶ τως τὴν ἀντρεϊάν AB.
 —2177 οἱ τρεῖς στὴν μιὰν μερὰν ἔτζι ψυχάρι, Ἀμάξι AB, [σῆρνοντε
 ἡτρίστους μιὰ μεριὰ κερὴ ψηχάρη ἀμάξι X. —2179 καμομαῖνο X. —
 2181 ἐγνιὰ 'χε X. —2182 φοβῶντας AB. —2183 π'ὀκάμαση X. —
 2184 θαῦμαστοὺς X. —2188 ἀπ'τοὺς AB. —2190 σὰν τὴ X.

- Λέει τ', **ΡΗΓΙΣ**. Ἐσύ 'σου σήμερο ἀπ' ὄλους διωματάρεις, (214)
 στοῦ τρέξιμο τοῦ κονταριοῦ πολλὰ μεγάλης χάρις·
 μὲ δίκι' ἐσένα πρέπ' ἀθός, γιὰ κείνο τότε παίρνεις, 2195
 καὶ μὲ τιμὴ 'ς τοὶ γῶρές σου καὶ μ' ἔπαινος γιαγέρνεις.
ΠΟΙ. Εὐχαριστᾷ ὁ Ρηγόπουλλος πολλὰ τὴν ὥρα κείνη, (215)
 καὶ ὄλοι φωνιάξαν-κ' εἶπασι, πὼς δικιοσύνη γίνη.
 Τῆς Ἀρετούσας μοναχά, ἐτοῦτο δὲν-τὸ ἀρέσει,
 καὶ ὠργίστηκε τέτοι' Ἀφεντὸς μὲ δίχως νὰ τοὶ φταισῆ. 2200
 Ἐκείνη πάντα λόγιαζε, πάντα ἔλιζε κ' ἐθάρρει
 πὼς τὸν ἀθὸ ὁ Ρωτόκριτος ἔχει νὰ τότε πάρη,
 καὶ δὲν ἐμέτρησε νὰ πῆ, τὸ πὼς τὴν ὥρα κείνη
 μὲ φρονημάδ' ἢ μάννα τζι ἦκαμε δικιοσύνη,
 σάν-τὸ γνωρίσασι πολλοί, κ' ἐλέγασίν-το καὶ ἄλλοι, 2205
 μὰ ὁ πόθος τὴν ἐσκότιζε, κ' ἐτύφλωνέν-τη πάλι.
 Σὰν εἶδεν-κι ὁ Ρωτόκριτος τὴ Ρήγισσ' εἶντὰ κάνει,
 ἐντράπηκε, πρικόθηκε, μ' ἀπόξω δὲν-τοῦ φάνη,
 καὶ σύζηλο τὸν ἦπιασε ζιμιὸ τὴν ὥρα κείνη,
 κ' ἐφανιστήν-του κ' ἦ Ἀρετὴ ἄλλοῦ γυναικα γίνη. 2210
 Κ' ἐκείνη μ' ὄλες τὸ ὁμορφιές, ὁπού 'χε καὶ τὰ κάλλη,
 δὲν τὴν ἐσυντηρούσανε τόσο περισσὰ οἱ-ἄλλοι.
 Γιατὶ σὰ δὲν ἐστράφηκε νὰ δῆ ποτὲ κινένα,
 τὰ κάλλη τζι πομείνασι εἰς τὸ ἄλλους θαμπωμένα. 2215
 Τὰ μάτια εἰς τὴν ὁμορφιά μεγάλη χάριν ἔχου,
 καὶ οἱ διωματάρει νὰ τὰ δοῦ πάσκουσι καὶ ξετρέχου·
 καὶ ὄντε στραφοῦσι μὲ καὶ δυὸ φορές, καὶ δὲν τὰ δοῦσι,
 ὄλες τοῖς ἄλλες ὁμορφιές ποσῶς δὲν-τοὶ ψηφοῦσι.
 Ὅλοι τὴν Ἀρετὴ παινοῦν ὀγιὰ τὴν ὁμορφιά της,
 μὰ λογισμό δὲν ἦβαλε κινεῖς γιὰ ὄνομά της. 2220

2193 ἐσ' εἶσαι AB. —2194 γιατίούτο πρέπη ἐσένα ἀνθός ἀπ' ὄλους ναντομπάρης X. —2195 μὲ δίκια AB, πρέπει ἐσένα X. —2196 ἔπαινον AB. —2199 μοναχὰς AB. —2202 ἀνθὸ ABX, ὀρόκριτος X. —2203 καὶ δὲν ἐλόγιασε AB. —2204 μὲ φρόνεψιν AB. —2205 γνωρίζασι AB, καὶ ὡσάν τὸ λέγαν AB. —2206 ἐσκότισε κ' ἐτύφλωσέν τὴν πάλι AB. —2207 σαν ἦδε, ὁ ρωτόκριτος X. —2208 ἐντράπη ἐπικράθηκε X, δὲν ἐφάνη. X. —2209 (καὶ) σιζίλιο X, πολὺ AB. —2210 κ' ἐφανικέτου X, κ' ἐφανίσθην του AB. —2212 τόσα περισσὰ AB. —2215 τὰ μάτια τζι AB. —2217 δυὸ καὶ τρεῖς φορές AB.

- Ἵσά δὲν ἀνευτράνισε νὰ δῆ κινάνα τούτη,
 ὀλόσβηστα πομείνασι τῆς ὁμορφιάς τὰ πλούτη.
 Τὴν ὥρα κείν' οἱ στρατηγοὶ γρικοῦ φωνὴ μεγάλη (216)
 ὄχ τὸ πατᾶρι τοῦ Ρηγός, κ' ἔτοιμας λογῆς ἐλάλει,
 «Ρωτόκριτος, Χαριδίημος κὶ ὁ Ρῆγας Κυπριώτης, 2225
 πού' ναι καθρέφτες τῆς ἀντρείας καὶ παίνεμα τῆς νιότης,
 ἄς ἐρθοῦσιν εἰς τοῦ Ρηγός νὰ προσκυνήσουν-πάλι,
 ν' ἀκούσουν-τὴν ἀπόφασιν, κὶ ἄς στέκουσιν οἱ-ἄλλοι.»
 Ἐπήγασιν εἰς τοῦ Ρηγός, λέει τως τὴν ὥρα κείνη, (217)
 πὼς τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ γιὰ νὰ κορμὴν ἐγίνη, 2230
 κὶ αὐτοῖν' οἱ τρεῖς ἀν-πεθυμοῦ, καὶ θεὸν νὰ τὸ νικήσου,
 ἀλλήλως τως ἄς τρέξουσι, νὰ τὸ ξεκαθαρίσου.
 Τὰ ὀνόματά ντως τὸ ζιμιδ' ἔχουσι χρυσὸ γαβάθι βάνει,
 κ' ἔναν-κοπέλλιν ἤκραξε, κ' εἶπεν-του νὰ τὰ βγάνη.
 Κ' ἀπόκει μὲ τῆ φρόνεψιν κάνει τὴν ὥρα κείνη, 2235
 δυ' ὀνόματα νὰ βγοῦν ὀμπρός, κ' ἐκεῖν' ὄπ' ἀπομείνη
 νὰ μὴ μπορῆ μὲ τσ' ἄλλους δυὸ νὰ κονταροχτυπήσῃ
 μὰ νὰ μισσεύγῃ τὸ ζιμιδ' ἔτσι ναι τούτ' ἡ κρίσι·
 γιὰτὶ τοῦ φαίνεται ἄδικο περίσσο καὶ μεγάλο,
 ὅποιος νικήσ' ἀπὸ τσὶ δυὸ νὰ πολεμᾷ καὶ μ' ἄλλο. 2240
 Μὰ κείνοι πού βγοῦσιν ὀμπρός, Ἀφέντης ἔτσι θέλει,
 νὰ τὸ ξεκαθαρίσουσιν ἢ τζόγια τίνος μέλλει,
 κὶ ἄς ἔχη καὶ τὸ ριζικὸ ἐπὰ τὸ μερτικόν-του·
 καθέννας πρῶτο πεθυμᾷ τ' ὄνομα τὸ δικόν-του.
 Στέκουσιν ὀμπρός εἰς τοῦ Ρηγός οἱ τρεῖς τως καὶ θωροῦσι, 2245
 καὶ τ' ὄνομά ντου κάθα εἰς παρακαλεῖ ν' ἀκούσῃ·
 κὶ ὀμπρός ἐπροσκυνήσασιν τὸν ὀρισμὸ τ' Ἀφέντη,
 κ' εἶπαν-πὼς τὴν ἀπόφασιν μὲ γινῶσιν ἤκαμῆν-τη.
 Ἴσ' Ἀρετοῦσα τρέμοντας τοῦτά στεκε κ' ἐθῶρει,
 ἐδειλία κ' ἐφοβάτονε ἢ πληγωμένη κόρη, 2250

2221 ἀνευτράνισε ABX. —2225 κὶ ὁ Ρῆγας ὁ Κυπριώτης AB. —
 2228 κὶ ἀστέκουσι X, καὶ στέκουσι AB. —2229 λέγει X. —2230 χρυ-
 σὸ AB. —2231 νὰν το κερδήσου X. —2232 ἀλίλοστους X. —2233
 τὰ ὀνόματα καὶ τῶν τριῶν AB, χρυσὸ AB. —2238 μ' ἀπόφασιν σὴν
 κρίσιν AB. —2239 μὰ δὲν ἐφαίνετο πρὸ καὶ ἦτο ἄδικο μεγάλο AB.
 —2240 τὸν ἄλλο X. —2241 ὀπὸ βγοῦσιν X, ὄπ' ἔβγοῦσιν AB. —
 2246 κάθα εἰς AB, πᾶσαν ἤς X. —2248 κ' ἐκεῖνην τὴν ἀπόφα-
 σιν AB. —2249 ὡς φρόνημη X.

- κ' ἤλεγ' **ΑΡΕΤ.** " Ἄς ἦτο μπορετό, τὸ πεθυμῶ νὰ γίνῃ,
εἰς τὸ γαβάθ' ὁ Ρώκριτος ὕστερος ν' ἀπομείνῃ,
κι ἄς πὰ' ἢ τζόγια στὸ καλό, κι ἄς τήνε πάρουν ἄλλοι,
καὶ λίγο 'ναὶ τὸ διάφορο 'ς ἔτοια δουλειὰ μεγάλη·
καὶ κείν' ἢ χέρα πού καμε τ' ὠριόπλουμο στεφάνι, (218)
ἐπά' ναι, δὲν ἐξέμαθε, μὰ πλιὰ ὄμορφα τὸ κάνει. 2256
- Πάλ' ἄ** θελήσ' ἢ μοῖρά μου, ποὺ πάντα μὲ παιδεύγει,
καὶ τ' ὄνομα του Ρώκριτου κάμη καὶ πρῶτον ἐβγή,
μὴν ἐρθ' ὀπίσ' ὁ Κρητικός, γιατί 'χει πλήσα χάρι,
πολλὰ φοβοῦμαι μετ' αὐτό, πῶς χάνει τὸ Ψυχάρι· 2260
τοῦ Κυπριώτη τ' ὄνομα τὸ δεύτερον ἄς εἶναι,
καὶ μετ' αὐτὸν ὁ φόβος μου τόσο πολὺς δὲν εἶναι.
- ΠΟΙ.** Βγαίνει τὸ πρῶτον ὄνομα, κ' ἦτον-τοῦ πληγωμένου
τοῦ Ρώκριτου, κ' οἱ-ἄλλοι δυὸ στέκουσιν-κι ἀνιμένου.
Βγαίν' ὁ Κυπριώτης δεύτερος, κι ὄχ τὴ χαρὰ τήν-τόση 2265
ἐδῶ κ' ἐκεῖ χαρίσματα ἐθέλησε νὰ δώσῃ.
- 'Επόμενιν ὁ Κρητικὸς στοῦ γαβαθιοῦ τὸν-πάτο,
μιλοῦν-του, κι ὄχ τὴν-πρίκαν-του μπλιὸ δὲν ἀπιλογάτο,
καὶ πρὸς τὴ μοῖρα μάνιζε καὶ πρὸς τὸ ριζικόν-του,
πού καμε κ' ἦτον ὕστερο τ' ὄνομα τὸ δικόν-του. 2270
- Δίχως ἀποχαιρετισμὸ καὶ δίχως νὰ πεζέψῃ,
δίχως νὰ πάρῃ θέλημα τοῦ Ρῆγα νὰ μισσέψῃ,
παίρνει τοὶ καβαλλάρους του καὶ μπλιὸ δὲν ἀνιμένει, (219)
καὶ πρικαμένος πορπατεῖ καὶ μανισμένος πηραίνει· 2275
κι ὅσο πλιὰ τοῦτος στὴν-καρδιὰ εἶχε μεγάλα βάρη,
τόσον-καὶ πλι' ὁ Ρηγόπουλλος κι ὁ Ρώκριτος ἐχάρῃ.
- Ποῦρι** κ' αὐτοὶ κατέχουν-το, πῶς ἔχουσι νὰ πάσι,
ἕνας θὲ νὰ 'ν ὁ νικητῆς, κι ὁ ἄλλος θὲ νὰ χάσῃ.

2252 τ' ὄνομα τοῦ ροτοκριτου X. —2253 πάγη ABX. —2254 λίγο εἶν AB, λίγο ἦνε X. —2255 πόκαμε X. —2256 μὰ πλειᾶμορφα τὰ κάνει AB. —2258 Τ' ὄνομα του ροτόκριτου X, τοῦ Ἐρώκριτου AB. —2260 μάχη το ψιχάρι X. —2261,2262 ὁ Κυπριώτης τ' ὄνομα τὸ δεύτερον ἄς ἔχει |πειδὴ γι' αὐτῆν' ὁ φόβος μου τόσον πολὺς δὲν τρέχει AB. —2264 τοῦ Ἐρώκριτου AB. —2266 ἠθέλησε ABX. —2272 τ' ἀφέντι X. —2274 πρικαμένος X. —2275 ὅσον πλειὰ τοῦτος AB. —2276 ἐτόσο πλιὰ X. —2278 θενάνε νικητῆς X.

- Μὰ καθανεῖς ἐλόγιαζε, τὸ πὼς τὸ νῖκος παίρνει,
 μὰ ἢ μοῖρα ἄλλους ψηλὰ πετᾶ, κ' ἄλλους στὰ βάρη γέρνει. 2280
 Ἔτοῦτ' οἱ δυὸ πομείνασι, κ' ὅσοι κ' ἄν-τ' ἀγαποῦσι, (220)
 πιδέξα τσ' ὀρδιναῖζουσι, τὸ κάνει χροεῖα θωροῦσι.
 Τὰ σελλοσκαλογάλινα θωροῦσιν ἕνα ἕνα,
 καὶ πασπατεύγουν-τ' ἄρματα, ἄν εἶναι ραῖσιμένα.
 Τὴν-τέχνη καὶ τὴ δύναμι παρὰ ποτὲ μαζώνου, 2285
 καὶ ποῦ νὰ κάμουν-κοπανιὰ καλύτερη ξαμώνου.
 Ὅμπρὸς στὸ στήθος σφίγγουσι τὰ δυνατὰ κοντάρια,
 πατοῦν-τοῖ σκάλες δυνατὰ τὰ ὄμορφα παλληκάρια.
 Πρὶ νὰ κινήσῃ τ' ἄλογο, ὁ Ρώκριτος γυρίζει,
 καὶ τὴν-Κεράν-του στὰ ψηλὰ μὲ πόθ' ἀνεντρανίζει. 2290
 καλὰ καὶ δὲν ἐμίλησε τότες, ὄντεν ἐστράφη,
 τὸν-πόνο, τὴ λαχάραν-του στ' ἀνάβλεμιά ντου γράφει.
 Ἡ-Ἀρετοῦσα διάβασε στὰ μάτιά ντ' ὅτι χώνει,
 γιὰτὶ σὲ τοῦτες τοῖ δουλειῆς λίγο σημάδι σώνει.
 Ἐξάψε κ' ἐκοκκίνισε, κ' ἐγλόμιανε περίσσα, 2295
 καὶ σὰ φωτιάς ἀναλαμπὲς ἤψαν-καὶ πάλι σβῆσα.
 Ὡς τσ' εἶδε καὶ κινήσασι, ἀσπρίζει καὶ κρυγαίνει,
 καὶ τὸ κονταροχτύπημα πολλὰ τήνε πρικαίνει.
 Κεντοῦν, φουσκώνουν-τ' ἄλογα, κ' ὡς ἀστραπὴ χυθῆκα,
 καὶ σὰν αἰτοὶ βρεθῆκασι στὸν-κάμπο κ' ἐσμιχτήκα. 2300
 Ὅσ τοῦτο τὸ συναπάντημα, ποὺ κάμα-οἱ καβαλλάρου,
 ἐφανιστή σου, καὶ σεισμὸς ἦσεισε ἰὸ πατᾶρι·
 καὶ τὰ κοντάρια σὰ γυαλιὰ ἐκαταθροουλιστήκα·
 χίλια κομμάτια πήγασι, στὰ νέφαλ' ἀνεβῆκα.
 Ἄλλα κοντάρια δυνατὰ πιάνου νὰ δευτερώσου, (221)
 καὶ στὰ ἄχουσι νὰ κάμουνσι τέλος γοργὸ νὰ δώσου. 2306

2279 κάθε εἰς AB, καθεν ἦς X. —2280 πένη X. —2282 πιδέξια X. —2284 ραγισμένα AB. —2285 καὶ τότε πλιὰ τὴν δίναιμ X. —2287,2288 Τὸ δίστιχον ἔχει παραλειφθῆ ἐν τῷ χειρογράφῳ μὲ τὸν χώρον κενόν. —2290 καὶ τὴν κυρά του X, ἀνεντρανίζει ABX. —2297 (ο)σηδὲ X, κρυαίνει ABX. —2298 πικρόνη X. —2300 ἐσμιχθῆκαν AB. —2302 ἐφανικέσου X, ἐφανησθῆ σου AB. —2303 ἐκάτα τζακιστικά X. —2304 ἐγήμισαν X. —2305 μιάνου X.

Ἡ Ἀρετοῦσα τρόμασσε, τὰ χεῖλη δὲ μιλοῦσι,
 κ' ἐφαίνεται τζ' οἱ κονταρὲς στὸ στήθος τοῖ χτυποῦσι·
 καὶ ἂν ἤθελε μπορεῖ ἡ φτωχὴ νὰ τὸ ξεφανερώσῃ,
 κ' ἐκεῖνο, πού τονε χωστό, μὲ λόγια νὰ ξεχώσῃ, 2310
 ἦδιδ' ἀπὸ τὰ μέλη της, τὴ χάρι νὰ τοῖ κάμου,
 οἱ καβαλλάροι νὰ σταθοῦ, κοντάρι νὰ μὴ δράμου·
 κ' ἦλεγ' « Ἐδιάβην ἡ χαρά, ὅπου χαλόντεν ἐβγήκε
 ὁ Κυπριώτης, κ' ὕστερο τὸν-Κρητικὸν ἀφήκε,
 γιὰτ' ἐφοβούμενε πολλὰ τὸν ἀντρεωμένο κεῖνο, 2315
 κ' ἐδὰ πλιὰ τρέμω, πλιὰ δειλιῶ καὶ πλιὰ φοβοῦμ' αὐτεῖνο. »
 Τοῦτο τὸ φόβον-τ' ἦδωκε, κ' εἰς πλήσαν ἔγνοια μπήκε
 κάποια φωνή, δὲν-ξέρουσι ἀπ' εἶντα στόμα βγήκε,
 καὶ τὸν-Κυπρίδη παίνεσε στὸ τρέξιμον ἐκεῖνο·
 μὰ τοῦτα ἄν δὲν τὰ θωρῶ, παράμερα τ' ἀφήνω. 2320
 Ἦρχισε νὰ δειλιῶ ὁ λαός, κ' ἤθελε κ' ἐπεθύμα
 ὁ Κυπριώτης τὸ θεριὸ νὰ πέσ' ἀπὸ τὸ χτήμα·
 μόν' ἡ Φροσύνη χαίρουντον κ' ἐκρουφοπαρακάλει
 τ' Ἀμάξι νὰ βγῆ νικητής, χάμαι νὰ τότε βάλῃ.
 Δευτεροτρέχουν-τ' ἄλογα, παρὰ ποτὲ μανίζου, 2325
 οἱ καβαλλάροι μάχονται, καὶ τὰ φαριὰ μουγκρίζου.
 Ἐξάμωσ' ὁ Ρηγόπουλλος στὰ μάτια γὰ τοῦ δώσῃ,
 μὰ τ' ἄλογον-του στάθηκε, δὲ θέλει νὰ σιμώσῃ.
 Σὰν εἶδεν ὁ Ρωτόκριτος, κ' ἦσφαλε τ' ἄλογόν-του, (222)
 τὸ χαλινάριν ἦσεισε, στένει καὶ τὸ δικόν-του, 2330
 καὶ δὲν τοῦ φαίνεται ἀντρειά νὰ τρέξῃ τὸ κοντάρι
 μ' ἓνα, πὸν καβαλλίκευγεν ἄλογο φοβιτσάρι.

— 2308 τζ' ἐφενότου X, κ' ἐφαίνεται τζη AB. — 2309 (α)νήθελε X.
 — 2313 (κ)αὶ πέρασε κηνῆ ἡ χαρὰ X, ὁποῖγε χ. — 2315 ἐφοβότουνα
 X. — 2316 πλιὸ τρέμη πλιὸ διλιά, καὶ πληὸ φοβάτ' αὐτήνο X. —
 2317 (τ)ούτος ὀφόςος X, πλίσια X. — 2319 (Τ)ον κηριότη X, στήν
 κονταριά ἐκήνη X. — 2320 δὲν τὰ θαρρῶ παραμεράς AB, μ' ἐτούτα
 ἐκήνη δὲ θορῆ παραμεράς τ' ἀφήνη X. — 2321, 2322 Τὸ δίστιχον πα-
 ραλείπεται ἐν τῷ χειρογράφῳ μὲ κενὸν τὸν χώρον. — 2323 ἐχέρετω
 κ' ἐκρίφο παρακάλη X. — 2326 ἐμάχοντα X. — 2329 κ' ἐστάθη X. —
 2330 ἐκράτησε X, στέκη X. — 2331 δὲν του φάνικε περὸ X. — 2332
 φοβιτζιάρη X.

Λέει τ', **ΕΡΩΤ.** Ἀφέντη, τὸ φαρι θὲ νά ᾗ ἡ ἀνθρώπου γνῶσι,
 δὲ θέλει ποικᾶ, οὐδὲ ντροπὴ σήμερο νά σοῦ δώση·
 γοικᾶ πὼς χάνεις μετὰ μέ, καὶ τὸ ζιμιὸν ἐστάθη, 2335
 τῇ δυνάμει σου γοίκησεν ἀπάνω ντου, κ' ἐχάθη·
 κ' ἀπῆς θωρεῖς, καὶ τ' ἄλογο φρόνιμα κ' ἄξα κάνει,
 μὲ θέλημά σου σήμερο ἄφης μου τὸ στεφάνι.

ΠΟΙ. Ὡς ἤκουσ' ὁ Ρηγόπουλλος τοῦ Ρώκριτου τὰ λόγια,
 τοῦ λέει, **ΚΥΠΡ.** Γλήγορα θὲς δεῖς, ἔς ποιὸ θὲ νά πά' ἡ τζόγια.

ΠΟΙ. Καὶ τὸ ζιμιὸν ἐπέζεψε, κ' ἄλλο φαρι γυρεύει, 2341
 κ' ὡς τὸ βρεῖ ἀπάνω σὰν αἰτὸς πηδᾶ καβαλλικεύει.

Ἄγριομλεῖ τοῦ Ρώκριτου μὲ τῆς ἀντροειᾶς τὸ διῶμα,
 κ' ἦβγαν ἀπὸ τὰ μάτια ντου σπίθες κ' ἀπὸ τὸ στόμα.

ΚΥΠΡ. Τ' ἄλογ' ἂν ἐφοβήθηκε, δὲ φταί' ὁ καβαλλάρις, 2345
 κ' εἰς τ' ἄνοστα, πὸν μίλησες, τὴν-πλερωμὴ νά πάρης·
 περμάζωξε τὴν ἀντροειᾶ καὶ δύναιμιν, ἂν ἐχης,
 καὶ νά σὲ μάθω νά μιλήης, γιὰτὶ κακὰ κατέχεις.

ΠΟΙ. Μικροὶ μεγάλοι στέκασι μὲ φόβον-κ' ἐθωροῦσα,
 καὶ γὰ κερδαῖς ὁ Ρώκριτος ὅλοι παρακαλοῦσα, 2350

Ἐπλήθηνεν ἡ μάνιτα στὸν ἕνα κ' εἰς τὸν ἄλλο,
 σὰν ὄντε βγαίνῃ νέφαλο ἄγριο καὶ μεγάλο,
 οἰχνη χαλάζι μ' ἀστραπή, χώνη βαθιὰ τὸν ἥλιο,
 καὶ τὰ κουράδια στὰ βουνιὰ γυρεύγου νά βρου σπῆλιο,
 γλακᾶ ὁ βοσκὸς καὶ χώνεται, τρέχ' ὁ ζευγᾶς καὶ φεύγει, (223)

καὶ πᾶσα εἰς νά φυλάχτῃ τόπο νά βρῆ γυρεύγει, 2356
 βροντοῦ λαγκαδία καὶ βουνιὰ, σιγοτρομοῦν-τὰ δάση,

κ' ὅλοι γυρεύγου φυλάξις τόπο νά βροῦ νά πᾶσι.
 Ἔτσι κ' ὄντεν ἐδώκασι τὴν-κονταρὰ τὴν ἄλλη,
 σπῆ φάνη κ' ὄχ-τοὺς οὐρανοὺς ἦρθε βροντὴ μεγάλη. 2360

2333 ἀδέρφη X, θὲν ἄχη X, ἀνθρώπου ABX. — 2337 ἄξια X. —
 2338 ἄσημον X. — 2340 ὀγλήγορα νά δῆς AB. — 2341 Καὶ παρενθὲς
 AB. — 2342 ἀπάνουτου ὡς αἰτὸς X. — 2344 καὶ βιέγανε ὀχταμᾶτια-
 τού X. — 2346 ἄσημία X. — 2347 ὅλη τὴν αντροιὰ X. — 2348 γι-
 νασεμάθο X. — 2350 οὔλη X. — 2352 προβάλη AB, ἄγριο πολλὰ
 μεγάλο AB. — 2353 [ζ]ερῆχνη χιόνια X, οἰξη-χώση AB. — 2354
 βουγὰ X. — 2355 γλακᾶ ὁ ζευγᾶς καὶ χώνεται τρέχ' ὁ βοσκὸς καὶ
 φεύγει AB. — 2356 πᾶσαν ἦς X. — 2357 βουνὰ X. — 2358 φύλα-
 ξη X. — 2360 κ' ἀπὸ τζ' Οὐρανοὺς AB.

- Μὰ σὰ χαράκι ριζιμῖό, π' ἄνεμο δὲ φοβᾶται,
καὶ μηδὲ ᾿ς ἀστροπὴ δειλιᾶ, μηδὲ ᾿ς βροντὴ ξυπᾶται,
ἔτσι σταθῆκ' ἀσάλευτοι στήν-κονταρὰν ἐκεῖνη,
᾿ς ἕναν ἀπ' ἄλλο διαφορὰ γιὰ τότες δὲν ἐγίνη,
οὐδὲ τὸν-πλιὰ καλύτερο ἀκόμη δὲ γνωρίζου, 2365
κι ὅσο πλιὰ στέκου δυνατοί, τόσον-καὶ πλιὰ μανίζου.
Στὴ χέραν-τως ἐπόμεινε μιὰ πιθαμὴ κοντάρι,
τ' ἄλογα γονατίσασι, κι ἀπάν' οἱ καβαλλάροι.
᾿Ο Ρῆγας εἶχε πεθυμιὰ νὰ τούσε ξεχωρίση,
κι ἄξο ἀποστολάτορα πέμπει νὰ τῶς μηνύση 2370
νὰ πάψουσι τὴν ὄχθριτα γιὰ τὴν ἡμέρα κείνη,
κι ὁ γεῖς κι ὁ ἄλλος ὡς ταχιά μ' ἀγάπη ν' ἀπομείνη,
τὴ νύχτα ν' ἀναπάψουσι τὰ κουρασμένα μέλη,
κι ὡς ξημερώση, νὰ τὸ δοῦν, ἢ τζόγια τίνος μέλλει.
Μὰ τοῦτοι ξαγριέψασι, ᾿ς πλιὰ μάνιταν ἐμπαίνου, 2375
καὶ τὸ μαντάτο τοῦ Ρηγὸς δὲ στέκου ν' ἀνιμένου.
Μὲ βιά γυρίζουν-τ' ἄλογα, τὸ τέλος θὲ νὰ δοῦσι,
μικροὶ μεγάλοι στέκουσι μὲ φόβο καὶ θωροῦσι.
᾿Ωφου κακὸ στήν Ἀρετὴ τὴν-παραπρικομένη,
πῶς ἔχει μάτια νὰ θωροῖ καρδιά νὰ τ' ἀπομείνη, 2380
ἕναν ὁπού' γ' ἔτσ' ἀκριβό, καὶ βλέπει μ' ἔγγοια τόση, (224)
ὁ ἥλιος νὰ μὴν-τόνε δῆ, κι ἄνεμος μὴν-τοῦ δώση,
᾿ς ἔτοιο κονταροχτύπημα σήμερο νὰ ᾿ν γιὰ κείνη,
γιὰ τὸ στεφάνι πού καμε, στὴ Χώρα ν' ἀπομείνη.
Κρουφὰ κρουφὰ παρακαλεῖ καὶ κρουφαναδακρῶνει, 2385
ἀγκοῦσες ἔχει καὶ καημούς, μὰ δὲν-τοῖ φανερώνει.
᾿Ηρθαν-κ' οἱ δυὸ μὲ μὴν-καρδιά σκύλλινη κ' ἔχτυπῆσα
τοῖ κονταρὲς τοῖ δυνατὲς καὶ φοβερὲς περίσσα.
Τοῦ Κυπριώτη τὸ βαρὺ καὶ δυνατὸ κοντάρι
στὸν ἴδιον-τόπο τοῦ δωκε ὁπού' τον-τὸ ψυχάρι· 2390

—2361 χαράκι δυνατὸ AB. —2362 μιδεβροντὴ X. —2364 Σ' ἕναν
κι ἀπ' ἄλλον AB. —2366 ἐτόσο πλιὰ X. —2367 τους ἀπόμεινε X.
—2370 ναντούς μινῆση X. —2371 τὴ μάνιτα AB. —2372 κι ὁσένας
κι ἄλος X, σ' ἀγάπη AB. —2374 ντζόγια ABX. —2375 ὁστ' ἀγρι-
κήσανε X. —2377 βίαν AB. —2378 γρικουσί X. —2379 Οὐδὲ οὐδὲ
X. —τὴν παραπονεμένη AB. —2381 ὁπόχοι ἀκριβο X. —2383
(τ)αῖτιο X, ἔτοιο AB. —2384 ὁπόκαμε X. —2385 κριφα κριφὰ X.

- κὶ οὐδὲ ψυχᾶρ' οὐδὲ κερὶ οὐδὲ φωτιά, οὐδὲ γράμμα,
 τοῦ πόμεινε στήν-κεφαλῇ, κ' ἦτο μεγάλο πρᾶμα,
 νὰ τὰ ξεσκίς' ἢ κονταρά, κὶ ὅλα νὰ σκορπιστοῦσι,
 κὶ ὄχ τὴ φωτιά τοῦ κονταριοῦ καημένα νὰ τὰ βροῦσι.
 Πολλὰ ζαλίστ' ὁ Ρώκριτος στήν-κονταρὰν ἐκείνη, 2395
 στ' ἀλόγ' ἀπάνω τὸ λαϊμὸ τὴν-κεφαλὴν-του κλίνει.
 Καμπόσῃν ὥρα ἦτονε μὲ τὴ μεγάλη ζάλη,
 μὰ ἢ μοιρὰ ντου τοῦ βούθησε εἰς ἔτοια χρεῖα μεγάλη.
 Δυὸ τρεῖς καὶ τέσσερες φορὲς δείχνει νὰ πέσῃ κάτω,
 κ' ἢ-Ἀρετὴ ἐνεδάκρωνε κρουφὰ τὸν ἐλυπᾶτο 2400
 ποῦρ' ἀντρειεύτηκε καλά, στή σέλλα σταματίζει,
 πρὸς τὴν-Κεράν-του μὲ καημὸ τὰ μάτι' ἀνετρανίζει,
 κ' ἦξαψ' ἀπὸ τὴν ἐντροπὴ πλὴ παρὰ τὸ καμίνι,
 κ' ὕστερα πάλ' ἐγλόμιανε, κὶ ὡσὰ νεκρὸς ἐγίνη,
 γιὰτὶ τὸν εἶδ' ἔτοιας λογῆς ἐκείνη, πού τὸν-κορίνει, 2405
 εἰς τὸ λαϊμὸ τ' ἀλόγου ντου τὴν-κεφαλὴ νὰ κλίνει.
 Μ' ἄς ποῦμεν-καὶ τὴν-κονταρά, ὁπού δωκε κ' ἔτοῦτος, (225)
 μὲ τὴν ὁποιὰ ἐκέρδαισε τοῦ στεφανιοῦ τὸ πλοῦτος.
 Ἦύρηκε τὸ Ρηγόπουλλο τ' ἀλύπητο κοντάρι
 στὸ κούτελο, κ' ἐπῆρέν-του τῆς ἀντρεῖας τὴ χάρι. 2410
 Χάνει τὰ σκάλες καὶ τὰ δυὸ τὸ χαλινάο' ἀφῆκε,
 ἐξάπλωσε τὰ χέρια ντου, κὶ ἀπὸ τὴ σέλλα βγῆκε.
 Καὶ τίς μπορεῖ νὰ δηγηθῆ ὄγια τὴν ὥρα κείνη (226)
 τὰ τόσους χτύπους καὶ φωνῆς τὴν-ταραχὴ, πού γίνη;
 Τότες ἢ σάλπιγγα ζιμιὸ πολλὴ βαβούρα δίδει, 2415
 σημάδι πὸς ἐσκόλασε τὰ γκίστρας τὸ παιγνίδι.
 Πολλὴ χαρὰ κὶ ἀμέτροτη ἦκαμε στὸ πατάρι
 ὁ Ρῆγας μὲ τὴ Ρήγισσα, κὶ ὄλ' οἱ-ἀπομονάροι.
 Μὰ ἀπ' ὅλους τούτους σήμερο ἢ-Ἀρετοῦσα 'ν-κείνη,
 ὁπού πολλὰ 'ναγάλλιασε, κὶ ὄλο χαρὲς ἐγίνη. 2420

2396 τοῦ ἀλόγο ἀπάνω στὸ λαϊμὸ AB. —2397 Κάποσῃν AB —
 2399 τοβόθησε σετέτια X, χρεῖα AB. —2400 ἀναδάκρωνε X. —
 2402 ἀνετρανίζει ABX. —2407 μ' ἀσπὸ καὶ γιὰ τὴν κονταρὰν ὁπό-
 δωκε X. —2408 μὲ τὴν ὁποιάν AB, οπία X. —2414 Σὲ τόσους κτύ-
 πους, καὶ φωναῖς ἢ ταραχὴ, ὁπού ἐγίνη AB. —2415 ἢ σάλπιγγα τὸ
 βούκινο AB. —2416 τῆς τζόγιας AB. —2419 ἡἀρετούσα ἐχάρη X.
 —2420 σανήδε τοροτόκριτο μετόση πλίσια χάρη X.

- Ἐμέρωσ' ἔσυνήφερε ἤλαψ' ἠ-ὄμορφιά της,
 κ' ἐπάψαν οἱ τρομάρες τσι, πού γοίκαν ἠ καρδιά της.
 Τὰ βούκινα ξαναφυσού, οἱ σάλπιγγες ἐπαίξα,
 κι ἀπ' ὄλους τὸ Ρωτόκριτο στὸ νῆκος ἐδιαλέξα.
 Ἐπῆ' ὀμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, πεζεύγει, γονατίζει, (227)
 καὶ τὴ χρουσήν-του κεφαλὴ μὲ τζόγια τὴ στολίζει. 2426
 Τὴ τζόγια κείνη πιάνοντας ἠ-Ἀρετὴ στὴ χέρα (228)
 στολίζει τὸν-πολυαγαπᾶ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα.
 Ὁ Ρῆγας ἔτσι τό θελε, τὰ γράμματα τὸ λέσι
 νὰ τήνε δίδ' ἠ-Ἀρετὴ τὴ τζόγι', ὅποιου κερδαίση. 2430
 Τὰ κάλλη τζ' ἐπομείνασιν ὡσάν ἀποθαμένα,
 κ' ἐτρέμασι τὰ χέρια της, τὰ λόγια τζι μπερδένα.
 Ἐλίγο λίγον' ἤλειψε νὰ τὴ γνωρίσ' οἱ-ἄλλοι,
 καὶ τὰ κρουφὰ τοῦ λογισμοῦ ἀπόξω νὰ τὰ βγάλη.
 Καὶ πάλι τοῦ Ρωτόκριτου ὡς ἠγγιξεν ἠ χέρα, 2435
 ὁποῦ τοῦ δίδει τὴν ὑγεία νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα,
 δὲν ἤξερε ποῦ βρίσκειται, νέφαλο τὸν-πλακώνει,
 τὸν ὀμυαλόν-του ζάβωσε, καὶ τὴν-καρδιὰ πληγώνει·
 μεγάλη κατασκέπασι τὸν ἠῦρε καὶ τρομάρα,
 δυὸ τρεῖς φορὲς ἐγρίκησε νὰ τοῦ ῥθῆ λιγωμάρα. 2440
 Θάμασμα, πὼς δὲν εἶδασι τὸν-πόνο τῆς καρδιᾶς του
 τὴν ὥρα, πού τοῦ ἠγγίξασι τὰ χέρια τῆς κερᾶς του.
 Πολλὴ χαρὰ κι ἀμέτροτη ἐπῆρεν ὄλ' ἠ Χώρα,
 πὼς τὸ παιδὶ τοῦ παλατιοῦ ἐκέρδαισε τὰ δῶρα.
 Ὁ κύρις τ' ὁ Πεξόστρατος ὡσὰ γονεῖς του ἐχάρη, 2445
 κι ἀποκαμάρωνέν-τονε στ' ἄλογο καβαλλάρι·
 κι ὡς εἶδε τό ἠγεν-πεδυμιά, καὶ τό θελεν, ἐγίνη,
 πολλὰ κανίσκια ἠδῶ κ' ἐκεῖ δίδει τὴν ὥρα κείνη.

2421 ἔλαμψε X, ἠλάμψε AB. —2423 ξαναχιπού, κ' ἠσαληγγες X.
 —2426 τὴν τζόγια τοῦ στολίζει X, χρουσή AB. —2427 κίγη τὴν
 τζόγια ἔπιασε X. —2430 ὀγιος X. —2433 Ὀλίγον AB, ἔλειψε X.
 —2434 καὶ τὸ κρουφὸ τοῦ λογισμοῦ ἀπόξω νὰ προβάλη X. —2436
 δίνει X. —2438 ἐσάλεψε X. —2440 νάν τ' ῥθῆ X. —
 2442 ποτ' ἠγγίξανε X, κερᾶστου X. —2443 ἀμέτροτητον AB. —
 2447 κ' ὡς καθὼς τό γε πεδυμιά κι' ὡς τό θελε AB, ὀτῆγε-ὄτι ἠθελε X.

- Ἦσαν-τοῦ βάλαι τὸ χρυσὸ στεφάνι στὸ κεφάλι,
καὶ δίδ' ὁ Ρῆγας θέλημα, καβαλλικεύει πάλι. 2450
 Νὰ τότε συντροφιᾶσουνε εἶν ὀρδινιὰ τοῦ Ρῆγα,
(229)
 καὶ μὲ παιγνίδια καὶ χαρὲς στὸ σπίτι τὸν ἐπῆγα.
 Μίσσεύγουν-κι ἀποχαιρετοῦν οἱ-ἄλλοι καβαλλάρου,
 καὶ ὁ Ρῆγας ἐκατέβηκε κάτ' ἀποὺ τὸ πατάρι
 2455
 ὀμάδι μὲ τὴ Ρήγισσα καὶ μὲ τὴ θυγατέρα,
 καὶ ἀδιβολὲς ἐφέρνασιν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα
 ὀγιά τὰ τόσες ὁμορφιές, πού'χαν οἱ-ἀντροειωμένοι,
 καὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσαν ὀλωνῶ πολλά'σαν-παινεμένοι.
 Μὰ ἀπ' ὄλους τὸ Ρωτόκριτο παρ' ἄθροπο παινοῦσι,
 2460
 καὶ τοῦτα ὀμπρὸς στήν Ἀρετὴ ἄκακα τὰ μιλοῦσι·
 κ' ἐκείνη, τὰ παινέματα ὄσον-καὶ πλιὰ τ' ἀκούει,
 τόσον ὁ πόθος στήν-καρδιὰ πλιὰ δυνατὰ τὴν-κρούει.
 Οἱ πόνοι τζ' ἐπληθύνουσι, μπλιὸ δὲ μπορεῖ νὰ χῶση
 2464
 τὴ λάβρα, καὶ τοῦ Ρώκριτου θὲ νὰ τὴ φανερώση.

2449 χρυσὸ AB. — 2450 Τοῦδοκε X, νικαβαλικήν πάλι X. —
 2454 ποπίν' ὀχτοπατάρι X. — 2456 γι' ἐκείνη τὴν ἡμέρα AB. —
 2457 λέγουν ταῖς τόσαις ὁμορφαῖς AB. — 2459 (ἀ)π' ὄλους X, παρ'
 ἄλλου X. — 2460 ὀμπρὸς τῆς Ἀρετῆς AB. — 2461 ὄσον πλιὰ X, ὡς
 ὄσον πλειὰ τ' AB, ἀκούγει ABX. — 2462 κρούγει ABX. — 2463 ἐ-
 πληθαίνασι AB.



ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ Γ.

Ἦμοιασε τούτη τ' ἄρρωστος, ὅπου πολλὰ τὸν-κρίνει (230)
 κἀήλα βαρά, κὶ ὄλο διψᾷ, πάντα ζητᾷ νὰ πίνη·
 κὶ ὅσον-τοῦ δίδουν-τὸ νερό, πλιὰ καίγεται καὶ βράζει,
 καὶ πλιὰ πληθύν' ἢ δίψα ντου, καὶ πλιὰ τότε πειράζει,
 καὶ πλιὰ ὁ καιημὸς στὰ σωθικὰ τότε κεντᾷ καὶ ξάφτει, 5
 καὶ τὸ ζητᾷ γιὰ γιατρικό, ἐκεῖνο τότε βλάπτει.
 Ὅσ' ὦραν ἔχει τὸ νερὸ στὸ στόμα, δρόσος παίρνει,
 μὰ ἄστερα δυνατώτερη ἢ δίψα ντου γιαγέρνει.
 Ὅσ' ὦρα τὸ Ρωτόκριτο ἐθώρει ἢ Ἄρετοῦσα,
 τὰ σωθικὰ τζὶ κ' ἢ καρδιὰ τὸ δρόσος ἐγρικουσα. 10
 Ὁρέγετο τὰ κάλλη ντου, παρηγοριὰ τοῖ δίδα,
 ἐχαίρετ' ἐλαφρώνετο στήν-πελελὴν ὀλπίδα.
 Μὰ σὰν ἐμίσησεψ' ἀπὸ κεῖ καὶ μπλιὸ δὲν-τὸν ἐθώρει,
 καιμιᾶς λογιῆς ἀνάπασι δὲν ἠύρισκεν ἢ κόρη.
 Πλιὰ ξάψε στήν ἀγάπην-του, πλιὰ στή φιλιάν-του μπῆκε, 15
 καὶ πλιὰ μεγάλη τὴν-πληγὴ στὰ σωθικὰ τοῖ φῆκε.
 Συχνιὰ ψυγομαραίνουτον, συχνιὰ ἔχε λιγωμάρες,
 συχνιὰ ἔχε μέσ' στὸ λογισμό τὸ ἀγάπης τοῖ τρομάρες.
 Ἄμ' ὅσιν ὦραν ἤβλεπε ἐκεῖνο, πὺ τὴν κρίνει,
 οἱ λογισμοὶ κ' οἱ πόνοι τῆς τοῖ κἀναν-καλωσύνη, 20
 μὰ σὰν-τὸν εἶχε στερευετῆ, περίσσα τυραννάτο,
 κὶ ὄλη ξαναμαλάσσετο, κὶ ὄλη ξαναγεννάτο·
 ἐπέρνα μέρες σκοτεινὲς νύχτες ἀσβολωμένες
 ἀποσπερνὲς λαχταριστὲς κὶ αὐγὲς περιορισμένες.

1) Μοιάζει ἢ Ἄρετοῦσα τοῦ ἄρρωστος AB, ὄντε πολὰ X. —2 ἢ λάβρα καὶ ὄντε διψά, πάντα ζητᾷ νὰ πίνη X. —5 κ' ξάφτει AB. —6 κ' ἐκῆνο X. —8 κ' ἄστερα AB, περισσότερη X. —8 καὶ 10 οσιόρα X, ὄση ὦρα AB. —13 πλειὰ AB, πλιὸ X. —15 σπιροτιάν X. —16 ἦστιν καρδιὰ X. —17,18 σηχνά, συχνά, σηχνά X. —19 [α]μιοσηνόρα X. —21 πολὰ ἐτιραννάτο, X.

Ἡ μάννα της κι ὁ κύρις της πόνο πολὺ γρικοῦσα, 25
 κι ἀλλήλως τως ἐλέγασι, εἰντά ᾿χ ἠ-Ἄρετοῦσα,
 κ' ἐγάθηκεν ὁ ὕπνος της, κ' ἐκόπη τὸ φαήτὸ τζι, (231)
 σάν-ποιὸ νά ᾿ναι τὸ βάρος τσι, ποιὸ νά ᾿ναι τὸ κακό τζι.
 Καθημερνὸ τήνε ρωτοῦ, εἰντα ᾿ν-κι ἀδυναμίζει,
 καὶ τὸ κακόν-της δὲ γρικᾶ γιατρὸς δὲν-τὸ γνωρίζει. 30
 Κ' ἐκείνη μὲ καλὴν-καρδιά καὶ γέλιο πιλογᾶτο,
 κ' ἤλεγε πὼς δὲν εἶν-κακά, ἀμὴ καλὰ γρικᾶτο.
 Μὲ πονηριὰ τὰ πράματα ξανάστροφα γυρίζει,
 κ' εἰς εἰντα σᾶτο βρίσκεται, κινεῖς δὲν-τὴ γνωρίζει.
 Τὰ πάθη της δὲ γνώθουσι, δὲ τὰ κουρφά τζι ᾿νῶσα, 35
 καὶ λέν-πὼς τὸ ᾿χει φυσικὸ ν' ὀδυναμίζει τόσα.
 Συχνιὰ συχνιὰ τοῖ Νένας τσι, ἤλεγε τὸν-καημὸ τζι,
 καὶ τὰ κρουφά τοῖ θάρρευγε κι ὄλο τὸ λογισμὸ τζι,
 ὡσάν ἐκείνη πού ξερε τὰ πάθη τὰ δικὰ της,
 πὸν πάντα τοῖ φανέρωνε τὰ παραδάρματά της 40
 κ' ἐκείνη μὲ παρηγοριὲς πᾶσκει νὰ τὴν-περάση,
 μήπως καὶ ξελησμονηθῆ ὁ πόθος σὰ γεράση.
 Μὰ ᾿ς τοῦτο, ὅπου λόγιαζε, ἤσφαιεν ἡ Φροσύνη,
 γιὰτ' ὅσο πέραν ὁ καιρὸς, ἀμέτρητος ἐγένη.
 Λέει τσι μι' ἀπὸ τοῖ πολλές, **ΑΡΕΤ**. Νένα, τὸν-κόσμο χάνω, 45
 γιὰτὶ βαλα στὸ λογισμὸ νὰ πέσω νὰ ποιδάνω,
 γῆ ποῦρι κι ὁ Ρωτόκριτος τὰ πεθυμῶ ν' ἀκούση,
 καὶ ταχτικὰ τὰ χεῖλη μου μιὰ ὥρα νὰ τοῦ ποῦσι,
 μὲ γνώσ' εἰς μὸδον ὁμορφο, ὅπου νὰ μὴ γρικῆση,
 πὼς ἔχω πόθου βάσανα, πὼς ἔχ' ἀγάπης κρίσι. 50
 Θωρεῖς με πὼς ἐπόδωκα, πάντα γρινιῶ καὶ κλαίω, (282)
 κι ὅτι μιλήσω, κι ὅτι πῶ, πάντα γιὰ κείνο λέω.

26 νένας τον ἄλο ἐλέγανε X, Ἄρετοῦσα, AB, ἄρετοῦσα? X. —28 καὶ ποῦχει τὸ κακότη; AB. —29 καθημερνός X, ἦντα κιαδυναμίζει ABX. 31 καὶ γέλια X. —34 καὶ ἡσαικό πουβρίσκετο X. —35 καὶ τὰ κουρφά οὐδ' ἐνίόσα X. —36 κ' ἔλεγε X, φυσικά X, ἀδυναμίζει AB. —37 τζι καημούτζη X. —38 μέσα τοῦ λογισμοῦ τζι X. —39,40 Λέει τὸ δί-στιχον ἐκ τῶν ἐντύπων AB. —42 ξελησμονηθῆ X. —43 ὁπολόγιαζε ἡσφαλε X. —44 κι' ὅσον ἐπέραν ὁ καιρὸς AB, γιὰτὶ ὅσ' ἐπέραν X. —49 εἰς μὸδον φρόνιμον AB. —50 ἀγάπης βάσανα πὼς ἔχω πόθου κρίσι AB, βάσανο X. —51 πὸς ἐγένηκα X. —50-52 κλαίγω-λέγω ABX.

ΠΟΙ. Ἡ Νένα σάν-παρηγοριά εἶχ' ὡς τὴν ὥρα κείνη,
 μὰ ὡς εἶδε πὼς ἐφόρμισε στοῦ πόθου τὴν ὁδύνη, 55
 καὶ θὲ νὰ καταφρονεθῆ καὶ θὲ ν' ἀποκοιτήσῃ
 τοῦ Ρώκριτου μ' ἀδιαντροπιά γι' ἀγάπες νὰ μιλήσῃ,
 λέει τὸ, **NEN.** Εἰντά παδες ἐδά, κ' εἶντ' ἀφορμὴ ναι κείνη,
 πὸν πλήθυνε τὸν-πόθο σου, κ' ἔτοιαις λογιῆς ἐγένη,
 γιὰτ' εἶδες τὸ Ρωτόκριτο στ' ἄλογο καβαλλάρι,
 κ' ἐσείστη κ' ἐλυγίστηκε κ' ἤτρεξε τὸ κοντάρι ; 60
 εἶντα μεγάλο θάμασμα ἐγένηκε στὴ Χώρα,
 ἄν ἔκονταροχτύπησε κ' ἐκέρδαισε τὰ δῶρα ;
 Ἐτοῦτο εἶν τοῦ ριζικοῦ δὲν εἶν ἀντρειά μεγάλη,
 κ' εἶδαμε ποῦρι σάν-κι αὐτὸ κ' ἐκάμασιν-κ' οἱ-ἄλλοι.
 Εἰδά σε π' ἀνεδάκρωσες ἐτότες, κ' ἤβλεπά σε, 65
 ὄντ' ἄλόγου τὸ λαιμὸ ἀγκαλιαστὸν ἐπιάσε·
 στὴν-κονταρά, πὸν τοῦ δωκεν ἐκείνος ἀπ' τ' ἀμάξι
 εἰδά σε κ' ἐφοβήθηκες, κ' ἐκεῖνος νὰ τρομάξῃ,
 κὶ ἄν εἶχε τρέξῃ μετ' αὐτὸ τοῖ Κρήτης τὸ λιοντάρι,
 κάτεχε δὲν-τὸν ἤφινε τὴ τζόγια νὰ τὴν-πάρῃ· 70
 μὰ ἔχε κ' εἰς τοῦτο ριζικό, κατέχεις τ' ἀπατή σου,
 καὶ ποῦρ' ἀπὸ τὸ φόβο σου ἤτρεψε τὸ κορμί σου.
 Μὰ θέλω νὰ ναι ὁμορφος νὰ ναι καὶ παλληκάρι,
 γιὰ τοῦτο ν' ἄξος μιὰν-χερὰ γυναικίαν-του νὰ πάρῃ;
 λόγιασε τοῦτη ἢ δουλειὰ ὀμπρὸς καλὰ πὼς πάει, (233)
 μὴ δώσης ἔτοιου κηπουροῦ τὸ μῆλο νὰ τὸ φάῃ, 76
 κὶ ἄξα δὲν εἶν ἡ χέρα ντου 'ς ἔτοιον δεντρὸ ν' ἀπλώσῃ,
 δὲ μοιάζει ν' ἀνεμουρδωθῆ στὸ στόμα ντ' ἔτοιον βρωσι,
 νὰ μὴν-τὴ πάρῃ φανερά, οὐδὲ νὰ μὴν-τὴν-κλέψῃ,
 γιὰτ' ἄν-τὴ φάῃ, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ τὴ χωνέψῃ. 80

54 ἀφόρμισε X. — 56 τοῦ Ἐρώκριτου AB. — 57 (τ)ζή λέγει X, καὶ
 πιάφορμὴ X. — 60 κ' ἐλυγίστηκε AB. — 61 ἐγένην εἰς τὴν Χώρα AB.
 — 63 ὄχη ἀντριά X. — 64 κὶ αὐτὸ ἐκάμαση X. — 65 θυμοῦ, ὄντεν
 ἀνεδάκρωσες, τρομάρα σ' εἶχε φθάση AB. — 66 εἶχε πιάση AB.
 — 68 κ' εἶδαμεν κ' ἐφοβήθηκεν κ' εἶδαμεν νὰ τρομάξῃ AB. — 69
 (Ἄ)νιχε τρέξῃ X. — 70 τὴνἄφινε X. — 71 μαῖχε, ἡστουτς X. — 73
 μὰ θέλω νᾶναι AB, μαθέλο νάηγε X, νάηγε καὶ παλικάρι ABX. — 74
 ἄξιος X. — 75 γιὰ δέ, καὶ καλολόγιασε τουτ' ἢ δουλειὰ πὼς πάγει AB,
 πᾶγῃ X. — 76 φάγῃ ABX. — 77 ἄξια... νὰ πλόση X. — 78 ἀναμουρ-
 δωθῆ AB. — 79 πιάση AB, κὶ οὐδὲ AB. — 80 φάγῃ ABX.

Ξερνᾶ τη, δέν-τὴ δέχεται, πρὶ στήν-κοιλίαν-του σώση·
 πνίγεται, γιὰτ' ἔτοιος λαιμὸς δέν εἶν γιὰ ἔτοια βροῦσι.
 Πῶς ἔχω γλῶσσα καὶ μιλῶ, μάτια κ' ἀνετρανίζω;
 καλέ, πῶς δὲ σηκών' ὁ νοῦς, καὶ πῶς δέν ἀφορμίζω
 εἰς τ' ἄμοιαστα κ' εἰς τ' ἄφαντα, ὅπου π'ες θυγατέρα, 85
 πῶς στέκω καὶ δέν-ξεψυχῶ ἐτούτην-τὴν ἡμέρα;
 Ἐσύ'σαι βασιλιῶ παιδί, καὶ τὸ λαὸν ὀρίζεις,
 μ'πορεῖς νὰ παίρνῃς τὴ ζωὴ, καὶ νὰ τήνη χαρίζῃς,
 μὰ μ' ὄλο πού 'χεις τὴν ἑξά, νὰ πάρῃς τὴ ζωὴ μου,
 κάτεχε πῶς σ' ἐνέθρεψα στὸ στήθος σὰν-παιδί μου, 90
 κ' ὄχ τὰ βυζᾶ μου τὴ θροφή σου διδα μὲ τὸ γάλα,
 καὶ τοῦτες μ' οἱ-ἀναθροφῆς μέσ' στήν-καρδιά σ' ἐβάλα.
 Μεγάλ' ἀγάπη σου βαστῶ, παιδί μου καὶ κερά μου,
 ὀγιά τὸ γάλα, πού 'φας τρεῖς χρόνους στὰ βυζᾶ μου.
 Πολλὲς φορὲς ἐγρύπνησα, γιὰ νὰ σ' ἀποκοιμίσω, 95
 καὶ νὰ σοῦ δώσω τὸ βυζί, συχνιὰ νὰ σὲ ταῖσω.
 Πολλὲς φορὲς μ' ἐκάμασι τὰ κοπελλίστικά σου,
 κ' ἦπια φαρμάκια καὶ χολῆς γιὰ τὰ κουτσουνικά σου:
 Τό θελες κλάψει, καὶ νὰ δῶ τὸ δάκρυο νὰ προβάλλῃ; (234)
 μέ βρισκε γιὰ τὸ κλάμηά σου παρατροπὴ μεγάλη. 100
 Τό 'χες σκοντάφει νὰ βαρῆς, τὸν-πόνου δέν ἐγρίκας,
 σὰν-τὸν ἐγρίκου 'γὼ γιὰ σὲ μὲ τὸν-καημὸ τοῖ προίκας.
 Τό 'χες ζητήξει τοῦ κυροῦ χάριν νὰ μὴ σ' τὴν-κάμη;
 ἐγλόμαινα, ποκρῦγαινα, κ' ἦτρεμα σὰν-καλάμι.
 Ἐσύ' σουνε τὰ μάτιά μου, ἐσύ' σουνε τὸ φῶς μου, 105
 εἰς καθ' ἀνάγκη καὶ κακὸ ἐσύ' σουν ὁ γιατρός μου.
 Ρήγισσας τέκνο βύζασα, ἀνάθεμ' ἔτοια κρίσι,
 ζῶντάς μου κ' ἀποθαίνοντας κατάρα: θέλω ἀφήσει,

82 γηᾶτια βρόση X. — 83 ἀναντρανίζω; ABX. — 84 δέν ξαφορμίζω? X, ἀφορμίζω AB. — 85 μοῦ τᾶρες AB, θυγατέρα, X. — 87 βασιλιῶν πεδὴ X.
 — 89 πόχεις X. — 90 σαναθρεψα X. — 91 ἀπ' τὰ βυζᾶ μου AB, βυζᾶ μου X. — 93 κερά μου X. — 94 πόφαγες X, ποῦφαγες AB. —
 98 φαρμάκι AB. — 99 κλάψης X. — 100 παραντροπὴς X. —
 101 σκοντάφης X. — 102 ματὸν καημὸ X. — 103 τοχίης ζιτίξης X. — 104 κ' ἐκρίγενα X. — 105 ἦσουνα-ἦσουνα X. — 106 κ' ἦ-
 σκάθ' X. — 108 ἀποθαίνοντας X.

ποτὲ ἔς παλάτια βασιλιῶ φτωχοὶ νὰ μὴ σιμώνου,
 γιὰτ' ἄ χαροῦ λίγον-καιρό, ὕστερα μετανιώνου. 110
 Ἐγὼ γνωρίζ', ἐγὼ θωρῶ, κ' ἐγὼ γρικῶ εἶντα ζάλη
 ἔχ' ὄντε πράσσουν οἱ μικροὶ ἐκεῖ, πού 'ν οἱ μεγάλοι.
 Ἐβύζασα, κὶ ἀνέθρεψα, 'νοὺς Ρῆγα θυγατέρα,
 κ' εἶχα ὅλες τοὶς ὀλπίδες μου ἔς ἐκείνη νύχτα μέρα,
 κ' ἐδὰ θωρῶ στράφτ' οὐρανὸς καὶ συννεφιᾶ καὶ βρέχει, 115
 καὶ μετὰ μέναν ὁ καιρὸς μεγάλη μάχην ἔχει,
 κ' ἐπέσαν οἱ-ὀλπίδες μου σὰν-τοῦ δεντροῦ τὰ φύλλα,
 ὄντε τὰ ψύγουν οἱ χιονιᾶς καὶ κάνουσίν-τα ξύλα·
 κὶ ἄς ἦτο μόνον ὀγιὰ μέ, νὰ με παιδέψ' ἡ τύχη,
 κ' ἐσὲ μὴ βροῆ ποτὲ κακὸ σκιᾶς τὸ μικρὸ σ' ἀνύχι. 120
 Μὰ γὼ θωρῶ, πὼς οἱ καιροὶ πλιὰ ὀχθρεύγουν ὀγιὰ σένα,
 ἄ δὲ σκολάσης γλήγορα, τὰ μόχεις μιλημένα.
 Στὸ χιόνιν ἐθεμέλιωσες, κὶ ὅ τι κοπιάζεις χάνεις, (235)
 γιὰτὶ φτερὰ κὶ ὄλο βρουγιὰ στὸ χτίσιμό σου βάνεις,
 κὶ ὅ ἥλιος τὰ θεμέλια σου λει τα, γοργὸ χαλοῦσι, 125
 κὶ ἄνεμος τὰ χτισίματα φυσᾶ τα, καὶ σκορποῦσι.
 Τοῦτο τὸ προᾶμα, ποὺ θωρεῖς σήμερο, πὼς σ' ἀρέσει,
 θὲ νὰ σὲ βλάψῃ μὲ καιρό, κὶ ὄχι νὰ σὲ φελέσῃ.
 Πολλὰ μεγάλον ἄδικο μᾶς ἤκαμεν ἡ φύσι,
 καὶ τὴν ἀλήθεια ἄθροπος δὲ θὲ νὰ τὴ γρικῆσῃ. 130
 Ὅλ' ἀγαποῦν-τὰ ψόματα νὰ λέν, νὰ μᾶς γελοῦσι,
 καὶ τὴν ἀλήθεια οὐδὲ κινεῖς δὲ θὲ νὰ τὴν ἀκούσῃ·
 κὶ ἄν ἔχου φίλους κ' ἐδικοὺς νὰ τοὶ καταδικάσου,
 τὰ λόγια ντως σὰν ἄνεμος ἀφίνου νὰ περάσου,

109 βασιλιῶ X. — 109, 110 φτωχὴ νὰ μὴ σιμώνη-γιατ' ἄν χαρῆ
 λίγον καιρόν, ὕστερα μετανοιώνει AB. — 111 ἐγὼ γρικῶ κ' ἐγὼ θω-
 ρῶ AB. — 113 κιανᾶθρεψα X. — 115 ὁ οὐρανὸς στραῦτη βροντὰ
 καὶ βρέχη X. — 118 ὄντες ταψένουν X. — 119 ὄς γιαμέ, κιαστοθε-
 λίσῃ ἢ τήχη X, εἰς ἐμέ, κ' ἄς με πεδέψῃ ἢ τύχη AB. — 120 μικρὸ σου
 νύχι ABX. — 121 ὄςγιασένα X. — 123 κοπιάσης AB. — 124 καὶ ἄχε-
 ρα X. — 125 γοργὸ ξεθεμελιόνῃ X. — 126 στὸν οὐρανὸ σικόνῃ X.
 — 130 νὰ μηθενα γρικῆσῃ X. — 131 (κ)ηόλη X, ψέματα X, νὰν τοὶς
 γελοῦσι X. — 134 σὰν ἄνεμον AB.

- ὁ φίλος γίνεται ὀχθρὸς, τὸν ἐδικὸ ἔχουν-ξένο, 135
 σὰν-τῶς μιλήσουν-τὸ πρεπὸ σὲ πρᾶμα κομπωμένο·
 μὰ κεῖνος ὁποῦ δὲν-πονεῖ, ἀφίνει νὰ περάσῃ
 τὸ σφάλμα, κὶ οὐδὲ βούλεται νὰ τὸ καταδικάσῃ·
 παινᾷ το, κὶ ὁμορφίζει το, καὶ πίβουλα κομπώνει,
 τὸ ψόμα δείχν' ἀπαρθινό, καὶ τὴν ἀλήθεια χώνει· 140
 κ' εἶναι πολλοί, παιδάκι μου, τὴ σήμερον ἡμέρα,
 πόχου στὸ στόμα τὸ γλυκύ, φαρμάκιν εἰς τὴ χέρα,
 καὶ γιὰ νὰ τσ' ἔχουν ἀκριβούς, καὶ γιὰ νὰ τσ' ἀγαποῦσι,
 πολλὰ μεταμορφίζουν τὸ ψόμα ὄντε τὸ ποῦσι.
 Μὲ πονηριᾶν ὅ τι γρικοῦ τ' ἀθρώπου πῶς τ' ἀρέσει, 145
 ἂν ἔχῃ βλάβη καὶ κακό, κεῖνοι καλὸ τὸ λέσι.
 Κ' ἐγὼ ἡ καημέν' εἶντα νὰ πῶ, στὸ κίντυνον, ὁποῦ ἔμαι, (236)
 πῶς νὰ παινέσω σήμερο κεῖνα, ποῦ σ' ἀφουκροῦμαι,
 ποῦ ἴν ἡ-ἀρχή ντως βλαβερή, κ' ἡ μέση κομπωμένη,
 καὶ θεὸ νὰ κάμουν-τέλειωσι κακὴ καὶ ντροπιασμένη; 150
 Ὅϊμέ, κὶ ἄς ἦτο μπορετὸ, νὰ δῆς εἰς τ' ὄνειρό σου,
 ἔς εἶντα γκρεμνὸ, ἔς εἶντα βυθό, σὲ πάει τὸ ριζικό σου,
 καὶ νὰ φοβούσουν, Ἀρετὴ, κὶ ὀπίσω νὰ γυρίσῃς,
 καὶ τὴ δουλειᾶν, ὁποῦ ἔρχισες, ἀκάμωτη ν' ἀφήσῃς.
 Παιδάκι μ' ἄς ἐγνωρίζες, ποῦ πορπατεῖς καὶ πηγαίνεις, 155
 κ' εἰς εἶντα πέλαγος βαθὺ καὶ θυμωμένο μπαίνεις,
 ν' ἀντρειευτῆς, ὅσο μπορεῖς, μόνια σου νὰ βοηθηθήθῃς,
 καὶ τὴ φιλιὰ τοῦ Ρώκριτου, κερά μου, νὰ παρνήθῃς.
ΑΡΕΤ. Νένα μου, λέγ' ἡ-Ἀρετὴ, φρόνιμα δασκαλεύεις,
 μὰ ἔγω ἡ φτωχὴ ξελησιμονῶ, ὅ τι κὶ ἂ μ' ἀρμηνεύεις. 160
 Τὸ ἄν μ' αὐτὶ σοῦ τὰ γρικᾶ, καὶ τ' ἄλλο τὰ ζυγώνει,
 κὶ ὁ λογισμὸς μου γρίεψε, καὶ μπλιό ντου δὲ μερώνει·

135 κηοφίλος X, τὸν φίλον κάνουσι AB. —136 τους μιλήσου X. —
 139 πενά τον κὶ (ο)μορφίζει τον X. —140 τὸ ψέμα δίχην ἀληθινὸ X.
 142 κ' ἔχουν AB. —143 (κ)ηογιαναντζ' ἔχου X. —144 τοψέμα X.
 —148 αὐτὰ πους' ἀφουγγρούμε X. —149 Ὅποῦν ἡ ἀρχή τως AB.
 —151 νὰ βλεπες X. —152 σετὴ-σετὴ X. —153 κ' ἂν τύχῃ νὰ φο-
 βήθηθῃς κ' ὀπίσω νὰ γυρίσῃς AB. —154 ἀτέλιοτη X. —156 καὶ σε-
 τὴ X. —157 μόνι σου νὰ βοηθηθήθῃς X. —158 κυρά μου νὰ ἀφή-
 σης X. —160 ξαλισμονὸ X.

- κι ἄθροπος σάν-τὸ βουληθῆ νὰ κάμη τὸ ξετροῦχει,
 ὅποιος διατάσσει καὶ μιλεῖ, ὄφκαιρον-κόπον ἔχει.
 Θωρῶ, πὼς μὲ τὸν-κύρι μου ἔς μάχη μεγάλη μπαίνω, 165
 μὰ γρίκησα τῶ φρόνιμω καὶ τῶ γραμματισμένω,
 κ' εἶπασι κι ἀρμηνεύγουσι, πὼς σάν-τελειώσ' ἡ μάχη,
 ἀγάπη καὶ γαλήνωσι τὸ τέλος της θὲ νά'χη·
 καὶ φέρον' ἡ μάχ' ἀνάπασι, ἡ ὄχθητα καλωσύνη·
 ἔτσι κ' ἡ μάχη τοῦ κυροῦ μερώνεται κ' ἐκείνη. 170
NEN. Παιδί μου, λέγ' ἡ Νένα τζι, σφάνουσι τὰ λογιᾶξεις, (237)
 κακὸ θεμέλιον ἔχουσι τοῦτα, πὸν λογαριᾶξεις.
 "Αν-τό πασιν οἱ φρόνιμοι, ἀληθινὰ τὸ λέσι,
 μὰ βλέπ' αὐτὸς ὁ λογισμὸς, μὴν-πά νὰ σὲ πλανέση.
 Κεῖνοί' παν γιὰ τοὺς βασιλοῦς, εἰς μάχην ὄντε μποῦσι, 175
 ὁποῦ γιὰ γῶρες καὶ χωριὰ μ' ὄχθητα πολεμοῦσι.
 Ἐτούτ' ἡ μάχη μὲ καιρὸ φιλιὰ κι ἀγάπη φέρνει,
 κι ἀπ' ὄτι πάρ' ὄ γεῖς τ' ἄλλοῦ, κρατίζει καὶ γιαγέρνει.
 Οἱ σκοτωμοὶ πὸν γίνονται, βαρειοῦνταιί τζι κ' ἐκείνοι
 τσ' ἔξοδες καὶ τσι κούρασες, καὶ κάνουν-καλωσύνη. 180
 Μὰ ἐσύ, κερά μου, πορπατεῖς σὲ μπερδεμένη στράτα,
 κ' ἔχεις πολέμους κι ὄχθητες τὰ λογικὰ γεμάτα,
 καὶ θὲ νὰ κάμης τοῦ κυροῦ εἰς τὴν-τιμὴ ἀσχημάδι,
 καὶ δὲν-τελειών' ἡ μάχη σας, ὥστε νὰ μπῆς στὸν ἄδι.
 Κι ἂν ἀποθάνης καὶ θαφθῆς, μ' ὄλον ἐτοῦτο πάλι 185
 θὲ νά'χης μὲ τὸν-κύρι σου μάχη πολλὰ μεγάλη.
 Γιατ' εἶναι κάποια σφάλματα, ὁποῦ ποτὲ δὲ λειώνου,
 καθημερὸν τὴν ὄχθητα κι ὄργιτα δυναμώνου.
 Τὸ σφάλμα, ὅπου στήν-τιμὴν ἀγγίζει καὶ πληγώνει,
 ὁ θάνατος δὲν-τὸ σωπᾶ, τὸ μνήμα δὲν-τὸ χώνει. 190
 Μὴ θὲς νὰ καταφρονεθῆς νὰ μπῆς εἰς ἔτοια μάχη,
 π' ἀρχὴ καὶ τέλος, μάννα μου, πολλὰ κακὸ θὲ νά'χη.

163 ὄντα βουληθῆ X. — 164 ὅποιος μιλεῖ AB, χαμημένο κόπον X. —
 168 καὶ πολὴ χαρὰ X. — 169 κ' ἡ μάχη φέρνει AB, [κ]ηαφέρνη X,
 κióχθητα X. — 171 σφάλουσι X. — 175 [ε]κρηνο πάη σεβασιλοῦς ἡς
 μάχη ὄντεν ἐμπούση X. — 177 (ε)κῆνη X. — 180 ὄπουνημάχη δῆνη X.
 — 181 κυράμου περπατῆς X. — 183 ἀσχημάδι X. — 184 νὰ πᾶς X.
 — 186 θαφθῆς AB. — 187 (γ)ατὶ τοῦτα τασφάλματα ποτέ τους δὲν τε-
 λιονου X. — 188 καθημερῶς τὴν ὄργιτα, κι ὄχθητα μεγαλόνοῦ X.
 — 189 ἐγγίζει AB. — 191 ἡστέτια X. — 192 μάτιαμου X.

- ΠΟΙ.** Ἡ-Ἀρετὴ φουκράτονε, τὰ ἰσ' ἤλεγ' ἡ Φροσύνη,
καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναμοὺς τσ' ἀπυλογᾶται κείνη.
- ΑΡΕΤ.** Νένα, λογιᾶζω νὰ θαρρῆς, καὶ μὲ τὸ θέλημά μου (238)
βάνω τὰ ξύλα στὴ φωτιὰ καὶ καίω τὴν-καρδιά μου. 196
Ἡ-ὄρεξί μου, Νένα μου, ὁ νοῦς κ' οἱ λογισμοί μου
μακρὰν ὁδὸν ἐπιάσασι, δὲν εἶναι μπλιὸ δικοί μου.
Θωρῶ κ' ἐξαναγίνηκα, γνωρίζω τ' ἀπατή μου,
γιατ' ὄλ' ἀλλάξαν εἰς ἐμέ, δὲν εἶμαι μπλιὸ σὰν ἡμου. 200
Πολλοὶ τὸν ἥλιο πεθυμοῦ, τὴ λάμπιν-του ζητοῦσι,
κι ἄλλοι πολλοὶ ὄντε τότε δοῦ, τὸ φῶς τως καταλοῦσι.
Ἄλλος τὴ βράσι ρέγεται, ἄλλος κρυγιὸν ἀέρα,
ἄλλος τὸ σκότος πεθυμᾶ, καὶ βλάφτει τὸν ἡ μέρα.
Πολλοὶ τοὶ μεγαλότητες τούτου τοῦ κόσμου φεύγου, 205
τὴν-ταπεινότη ρέγουνται, καὶ αὐτὴ μόνο γυρεύγου.
Ἄλλοι τὸ πλοῦτος πεθυμοῦ, καὶ τὴ φτωχιά μισοῦσι,
κι ἄλλοι ξετροέχουν-τὸ κακό, σπουδάζου νὰ τὸ βροῦσι.
ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐδέτσι θεμελιώθη,
καὶ πορπατεῖ καθένας μας ἐκεῖ, πὸν ἡ τύχη ἀμπώθει. 210
Ἄ θέλω τὸ Ρωτόκριτο ταίρι νὰ τότε κάμω,
καὶ μετ' αὐτὸ ἂν ὀρέγωμαι, καὶ θὲ νὰ κάμω γάμο,
ἐκείνους ταὶ λογαριασμούς, τ' αὐτιά μου, ποῦ σοῦ κοῦσα,
τὴν ὄρα τούτη χάσα τους, δὲν εἶμ' ἡ-Ἀρετοῦσα.
Σὰν-πῶς θαρρεῖς κ' εὐρίσκομαι; πῶς κρίνομαι; πῶς εἶμαι; 215
Τιμὴ καὶ φόβος τοῦ κυροῦ σφίγγει με, καὶ κρατεῖ με,
κι ἀπὸ τὴν ἄλλ' ὁ Ἔρωτας μ' ἐχ' ἔτσι πληγωμένη,
ὅπου δὲν-ξέρω νικητῆς, ποιὸς εἶναι π' ἀπομένει.
Ὅσαν-τὸ φυλλοκάλαμο ἔς ἀνέμου κακωσύνη, (239)
ὅπου κι αἰμὴν ἀνάπαισι νὰ πάρη δὲν τ' ἀφίνει, 220

194 καίμετους ἀνασμούς X. — 196 καίγω ABX. — 201 λάμπιν του AB, λάμπι του X. — 203 (α)λη, τιξέστα ἀγαπού, καὶ ἄλλη τὸν ἀέρα X. — 204 ἄλλη το σκότος πεθυμοῦ, καὶ ἄλλη τὴνημέρα X. — 205 ἀπ' ταῖς μεγαλότητες AB. — 206 ὀρέγουνται AB, ὀρέγοντε X, καὶ τὴν φτωχιάν AB. — 208 με σπούδα X. — 209 κ' ὁ κόσμος A.B — 210 καὶ καθ' ἕνας πορπατῆ X. — 212 μετατὸν ὀρέγομε X. — ἂν ὀρέγωμαι AB. — 213 ποῦ σοῦ ἀκούσα AB, πουσ' ἀκούσα X. — 214 τούτη τὴν ὄρα τῆς ἔχασαν X. — 215 (δ) ἐν ξέρωπως ἐβρίσκομε, κ' ἡντάχο, καὶ πῶς ἡμε, X. — 216 κ' ὁ φόβος AB, σίρι με X.

μὰ ὦρες ἐπὰ κὶ ὦρες ἐκεῖ, τ' ἀμπώθουν οἱ-ἀνέμοι,
 κὶ ἀνεβοκατεβάζουν-το, κ' ἐκείνο πάντα τρέμει,
 ἐδέτσει βροῖσκομαι κ' ἐγώ, ἀνάθεμ' ἔτοια ζῆσι,
 μὴν ὦρ' ἀνέγνοια τὸ κακὸ δὲ θέλει νὰ μ' ἀφήσῃ.

Ἄρχῃ ἔτονε πολλὰ μικρὴ κὶ ἀψήφιστη τὴν-πρώτῃ, 225
 κὶ οὐδ' ἤλπιζα νὰ σκλαβωθῆ ἔτοιας λογιῆς ἢ νιότη.
 Μιὰ κάποια λίγη πεθυμιὰ θυμοῦμαι κ' ἤρχισέ μου,
 καὶ τὸ τραγούδι κὶ ὁ σκοπὸς ἐγρίκουν-κ' ἤρεσέ μου,
 κ' ἐλόγιαζα κ' ἡ πεθυμιὰ σὲ λίγο ν' ἀπομείνῃ, 230
 μὰ πλήθυνε μὲ τὸν-καιρὸ, πόθος κὶ ἀγάπ' ἐγίνῃ.
 Καὶ δὲν-κατέχω νὰ τὸ πῶ, εἶντα λογιῆς μου φάνῃ,
 καὶ πῶς ἐξάπλωσεν ἐδά, κὶ ὅλον-τὸ νοῦ μου πιάνει.
 Πρῶμ' ἄλλο δὲν ἐλόγιασα, μὰ πόθο ἔχα μεγάλο
 νὰ τοῦ γρικῶ νὰ τραγουδῆ ἔτσι γλυκιὰ παρ' ἄλλο.

Κὶ ἀγάλλ' ἀγάλλ' ἡ πεθυμιὰ τὴν ὄρεξιν ἐκίνα, 235
 κὶ ὁ Ἔρωτας μὲ πιβουλιὰ τοῖ προξενειῆς μου μήνα.
 Κὶ ἄ μοῦ μιλοῦσι δὲ γρικῶ, οὐδὲ κατέχω ποῦ ἔμαι
 κρῖνομαι, βασανίζομαι ξύπνου κὶ ὄντε κοιμοῦμαι·
 κ' ἐβγήκ' ἀπὸ τὰ φωτερὰ, κ' ἐμπῆκα στὸ σκοτείδι,
 καὶ τ' ἄρρωστου ἡ λιγοθυμιὰ συχνιὰ συχνιὰ μου δίδει. 240

Μπορῶ νὰ πῶ, κ' ἡ ζῆσί μου ἀπὸ τὴν ὦρα κείνῃ,
 ὁπού βαλα τὸ λογισμό, ἔτοιας λογιῆς μὲ κρίνει.
 Ὅσαν-καράβ' ὄντε βρεθῆ στὸ πέλαγος καὶ πλέγῃ (240)
 μὲ δίχως ναῦτες μοναχό, καὶ νὰ πνιγῆ γυρεύγῃ,
 κὶ ὁ ἄνεμος κ' ἡ θάλασσα τοῦ ἄχρον-κακιά μεγάλῃ, 245
 καὶ τρέχει πάντα στὸν-πνιμὸ δίχως βοήθειαν ἄλλῃ,
 ἐδέτσει βροῖσκομαι κ' ἐγώ, μπλιὸ δὲ μπορῶ νὰ ζήσω,
 τρέχω καὶ πορπατῶ νὰ βρῶ χαράκι νὰ σκορπίσω.
 Κατέχεις το πὼς τὴν-καρδιὰ ὁ Ἔρωτας δοξεύγει,
 καὶ νοικοκύρις γίνεται, τὰ φύλλα τῆς γυρεύγει, 250

—225 ἦτανε X, στημπρότῃ X, —226 ὄλπιζα X. —228 καὶ σκοπὸ X,
 καρεσέ μου X. —229 (α)ἔλεγα πὼς X. —230 μὰ ἐπλήθαινε AB.
 —236 μὲ πλάζα καρὰ τῆς προξενειῆς μομήνα X. —237 μιλοῦνε X. —238
 κιόντες X. —240 σηχνὰ σηχνὰ X. —242 ὁπόβαλα τὸ λογισμό τέτιας
 λογιῆς ἐγίνῃ X. —245 θάλασαι ἔχου X. —247 (ε)τῆς ἐβροῖσκομε X.
 —248 προβατὸ X. —249 (ξ)έρης καλὰ X. —249,250 δοξεβῆ-γι-
 ρέβῃ X.

καὶ δὲ μπορεῖ ν' ἀντισταθῆ̃ κινεῖς, καὶ νὰ τοῦ φύγη,
 καὶ οὐδὲ κοπιᾷ̃ ἀδιαφόρετα, ὄντ' ἔβγη στὸ κυνήγι.
 Ὁ Ρώκριτος εἶν' Ἐρωτας, καὶ ἄν-καὶ φτερὰ δὲν ἔχη,
 μὴ δὲ θαρρῆς κ' ἐχάσεν-τα, ποὺ βρίσκονται κατέχει·
 μεσ' στήν-καρδιά μου τά πεψε, κ' ἐκεῖ ναι τὰ φτερά ντου, 255
 γι' αὐτος πετᾷ καὶ φεύγει μου, μὰ γώ μαι κεῖ κοντά ντου.
 Μὰ μ' ὄλ' ὅπου ναι Ἐρωτας, καὶ ὅπου χεὶ χάρι τόση,
 τιμῆς σημάδι κ' εὐγενειᾶς πάντα τοῦ θέλω δώσει·
 καὶ τάσσω σου, πὼς νὰ μὲ δῆς σὲ τοῦτ' ἀντρειωμένη,
 μ' ὄλο ποὺ μοῦ χεὶ τὴν-καρδιά στὴ μέση πληγωμένη. 260
 Λίγως ψεγάδι βούλωμαι νὰ πὰ νὰ βρῶ τὸ Χάρο,
 τὸ δὲ θελήσ' ὁ κύρις μου ἄντρα νὰ τότε πάρω.
 Ρέγομαι νὰ τότε θωρῶ, γιὰτ' ὁμορφος ἐγίνη,
 ἄλλ' ἄσκημάδι εἰς ἐμὲ δὲ θέλεις δεῖ, Φροσύνη·
 μόν' ἀπὸ λόγου μου θωρειᾶν εὐγενικὴ θε νὰ χῆ 265
 καὶ τιμημένη ἐμιλιὰ σὲ τόπ' ὅπου μοῦ λάχη.
 Ἄμ' ἄλλο τίβοτ' ἀπὸ μὲ δὲ θέλεις δεῖ, ἄτιε Νένα, (241)
 καὶ λογισμό μὴ βάνης μπλιό, καὶ πιστεψέ μου μένα.
ΠΟΙ. Κάθε μιλιὰ τῆς Ἀρετῆς ἦτο φαρμακεμένη,
 καὶ σὰ σαῖττα στήν-καρδιά τσι Νένας τῆς ἐμπαίνει· 270
 καὶ δὲ σχολάζει νὰ μιλῆ, δὲν-παύγει νὰ διατάσῃ,
 καὶ τσ' Ἀρετούσας τὰ στραβὰ ἐγύρευε νὰ σάσῃ.
 Λέει, **ΝΕΝ.** Κερά, συνήφερε, λόγιασε, καλοδέ το,
 φαρμάκιν ἔχ' ὅτι κρατεῖς, καὶ ρίξε, πάτησέ το,
 ὡς ποὺ ναι σύνωρ ἢ πληγῆ, μπορεῖς νὰ τὴ γιατρέψῃς, 275
 καὶ βρίσκεις το τὸ γιατρικὸ, ἄν-τὸ καλογουρέψῃς,
 καὶ μὴν ἀφήσῃς νὰ γενῆ ὄλο κακοσαρκίδα,
 διῶξέ τὴν ἀπὸ λόγου σου τὴν ἄφαντῆν ὀλπίδα.

252 ὡς πάγει AB. — 253 ἀμὴ φτερὰ δὲν ἔχει X. — 254 κ' ἐχάσαν
 τα ? X. — 255 ἰστηνκαρδιάμου X. — 256 κ' εὐρίσκομαι μακράν
 του AB. — 257 μὰμ' ὄλον ποῦνγε X, ὀπόχη X. — 258 τιμῆ
 σημάδι τζ' ἐβιενιάς X. — 259 σ' ἐτούτο X. — 260 ποινιόχη X.
 — 261 ψεβγάδι X. — 262 σὰ δὲ θελήση X. — 264 ἄλο σιμάδι X.
 — 265 μόνον ἐβιενικὴ θοριά ἰπολογου μου θενάχη X. — 266 κιάλαχη X.
 — 267 θέλεις ἠδῆς νένα X, θέλει δῆ ἄτιες AB. — 268 βάλῃς X. — 270
 ὁσὰ σαῖττα X, καὶ σαῖτιὰ AB. — 271 δεμπάρβη X. — 272 σιάση X.
 — 273 λόγιασε AB. — 274 τσάκισέ το AB. — 275 (ο)ντα ἦνε φρέσκα X.

Ἐδά ᾗν τὸ ξύλο δροσερό, καὶ σάξεις τ' ἄ θελήσης,
 σάν-ξεραθῆ, δὲν ἤμπορεῖς, παρὰ νὰ τὸ τσακίσῃς 280
 καὶ τὸ κακ' ὄντεν εἶ μικρό, κὶ ἄφαντο στὴν ἀρχήν-του,
 ἄ δὲν-τὸ σβήσῃς, γίνεται πολὺ στὴν-τέλειωσίν-του·
 κὶ ἄ δὲν-τοῦ πάρη τὴ θροφή κινεῖς ἀπὸ τὴν-πρώτη,
 κὶ ἀναθραφῆ, βλάφτει πολλὰ τὰ γέρα καὶ τὴ νιότη.
 Ἄφῃσ' αὐτοὺς τσι λογισμοὺς, διῶξέ τσ' ἀπὸ κοντά σου, 285
 συνήφερε καὶ στράφου ἴδέ, σάσε τὰ σφάλματά σου.
 Εἶσαι Βασίλισσας παιδί, καὶ Ρῆγα θυγατέρα,
 κὶ ἀπ' Ἄφεντάδω προξενεῖς σοῦ φέρνουν-πᾶσα μέρα.
 Βασίλισσά ᾗεις νὰ γενῆς, Ρῆγισσα ν' ἀποθάνῃς,
 γιὰ τοῦτο καλολόγιασε, εἶντα ᾗν αὐτὰ πὸν κάνεις. 290
 Τὰ ὅστρα μετανιώματα δὲν-ξιάζου θυγατέρα, (242)
 τὸ θὲ νὰ κάμῃς τὸ ταχύ, δέ το καλὶ ἀπὸ σπέρα.
 Κ' ὅποιος τὰ ὕστερα μετρᾷ πρὶ νὰ τῶσε σιμῶση,
 ᾗς ὅτι κὶ ἄ λάχῃ δὲ μπορεῖ, ποτὲ νὰ μετανιώσῃ.
 Ἄμ' ὅποιος θὲ νὰ λαβωθῆ, κὶ οὐδὲ ποτὲ νὰ γιάνῃ, 295
 καὶ πεθυμᾷ νὰ ντροπιαστῆ, τὰ βάν' ὁ νοῦς τ' ἄς κάνῃ.
 Μπορεῖ, Κερά μ', ὁ λογισμὸς, πὸν βαλες νὰ σ' ἀφήσῃ,
 καὶ νὰ γιαιτρέψῃς τὴ πληγὴ πρὶ νὰ σοῦ κακουργήσῃ.
ΑΡΕΤ. Νένα μου, λέ' ἡ-Ἀρετῆ, εἶντα ᾗν τὰ δασκαλεύεις;
 τὸ πρᾶμα, πὸν δὲν ἔχω ἔξά, νὰ δώσω μοῦ γυρεύεις; 300
 καὶ ποιὸς μπορεῖ ἀνημπόρετα πράματα νὰ νικήσῃ,
 τὸν-ψύλλο ποιὸς εἶδε ποτὲ λιόντα νὰ πολεμήσῃ;
 εἶντα γιαιτροὺς καὶ γιαιτρικὰ μοῦ λέγεις νὰ ξεδράμω,
 καὶ νὰ βρῶ τὴ λαβωματιὰ βοτάνι νὰ τῆς κάμω;
 καὶ πῶς μπορῶ νὰ τήνε βρῶ; ᾗς τόπο κρουφὸ τὴν ἔχω, 305
 κ' εἶμαι σὲ τοῦτα ἀμάθητη, κὶ οὐδ' εἶδα οὐδὲ κατέχω·

279 (τ)ορα ἦν X, σιάζιστο X. —281 ὡς κὶ ᾗν εἶν μικρὸ AB. —
 282 ᾗν δὲν σκολάσῃ AB. —283 κινεῖς X. —284 ὅσα θραφῆ X.
 —285 φύγεττι AB. —286 ἡδὲς X, σιάξε X. —287 καὶ ριγὸς θυγατέρα
 X. —288 ἀπ' Ἄφεντάδων ABX. —290 αὐτὰ τὰ κάνεις AB. —291
 ξιάζου X. —292 τὸ θὲς X. —294 σῶτη κινκᾶμη X, μετανόση
 X. —295 μ' ὀπουθὲ X. —297 κερὰ μου X, πῶβαλες X. —305
 299 ἦντα τὰ δασκαλέβῃς X. —300 ἄξια X. —301 ν' ἀνικήσῃ X. —
 κρουφὸ X. —306 τούτω X.

Τοῦτ' ἢ πληγὴ ἴναι στήν-καρδιά σὰ πλὴ κρουφά τζι μέρη,
 καὶ κάνει χρεῖα στή χέρα μου νὰ πιάσω τὸ μαχαίρι,
 κ' εἰς δυὸ νὰ σκίσω τὴν-καρδιά, στή μέσην-της κατέχω,
 πὼς βρῖσκετ' ἢ λαβωματιὰ ἐκεῖνη, ποῦ ξετρέχω· 310
 καὶ ποιὰ σὰ σκίση τὴν-καρδιά, μπλιόν-της μπορεῖ νὰ ζήση;
 τίς νὰ γιατρέψη τὴν-πληγὴ μιᾶς, ὅπου ξεψυχήση;
 Δασκάλοι ἀθρώποι φρόνιμοι κομπώνονται, καὶ σφάνου,
 ἔτοιες δουλειῆς δὲν-ξέρουσι τὰ λέσι καὶ τὰ κάνου.
 Κ' ἐγὼ, Φροσύνη, πῶς μπορῶ καὶ λές μου, καὶ κερδαίνο (243)
 νὰ πολεμήσω ἔτσι γδυμνὴ ἕναν ἀρματωμένο; 316
 ὅπου βαστᾶ σὰ χερίά ντου σαῖττες καὶ δοξάρι,
 νικᾷ ἔτσι τὸν ἀνήμπορον σάν-καὶ τὸ παλληκάρι;
 καὶ πῶς μπορῶ ν' ἀντισταθῶ ποῦ οἱ δύναμές μου πέσα,
 κ' ἐνίκησε, καὶ βρῖσκεται εἰς τὴν-καρδιά μου μέσα; 320
 Κ' ἐτοῦτ' οἱ-ἀναστεναμοί, ποῦ βλέπεις καὶ συχνιάζου,
 καλὰ καὶ τ' ἀναστεναμοῦ σοῦ φαίνεται καὶ μοιάζου,
 δὲν εἶν-τοῦτ' ἀναστεναμοί, ὅπ' ἔρχονται σὲ μένα,
 σάν εἶν οἱ-ἄλλ' ἀναστεναμοί, καὶ πιστεψέ μου, Νένα.
 Ἡ φύσι τσ' ἀναστεναμοῦς τσ' ἦκαμε, ὄντε κινουσι, 325
 πάντα τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς ὀμπρὸς νὰ τσι γοικοῦσι,
 κ' ὡς ἔβγους' ἀπὸ τὴν-καρδιά, καὶ μέσ' στὸ στόμα μποῦσι,
 μὲ τὸν ἀέρα βγαίνουσι, κ' ἀέρα πὰ νὰ βροῦσι.
 Ὁ πρῶτος ἀναστεναμὸς σάν-πάψη καὶ τελειώση,
 ἔτσι γοργὸ δὲν ἔρχεται ἄλλος νὰ δευτερώση. 330
 Μὲ τὸν καιρόν-τως πορπατοῦ τὰ πράματα καὶ πάσι,
 τοῦ Ἐρωτα μόν' ἢ δύναμι συχνιά τὰ μεταλλάσσει.
 Καὶ τοῦτοι ποῦ συχνιάζουσι, σάν-τὸ νερὸ στή βροῦσι,
 δὲν εἶν καλοὶ ἀναστεναμοί, ὡσάν-τὸ θιέλ' ἢ φύσι·

307 κριφά της X. — 208 χρεῖα AB, στὸ χέρι μου X. — 310 καὶ νάβρο
 τὴ λαβωματιὰ X. — 311 πλιότης X. — 314 δὲν ξέρουσι σῆτιες δουλιῆς
 X. — 319 ἐπέσα? 320 ἡστὴν καρδιά μου μέσα X. — — 321 ἀναστε-
 νασμὴ X. — 322 πῶς μοιάζου AB. — 323 (δ) ἐν ἦνε τούτη στεναγμὴ
 X. — 324 σανήνε ἢ ἄλλη στεναγμὴ X, πιστεψέ μου ἐμένα AB. — 325
 ἀναστεναμμοῦς ἦκαμε AB. — 325 ἀναστεναγμὸς X. — 330 γιαμιὰ
 AB.

- δὲν εἶν τοῦτ' ἀναστεναμοί, Νένα, σὰν εἶν οἱ-ἄλλοι, 335
 μὰ ᾿γὼ ᾿χω μέσα στήν-καρδιὰ καρβουνιστιὰ μεγάλη,
 καὶ ὁ Ἴρωτας εἶν ὁ μάγερος, συμπαίνει καὶ σπουδάξει,
 καὶ τσι φτεροῦγές του συχνιὰ ἀνεβοκατεβάζει.
- Φυσᾶ καὶ ξάφτει τὴ φωτιά, μὴν-πάη καὶ τοῦ σβήση, (244)
 τὴ μαγερειὰν ἀκάμωτη δὲ θεὸ νὰ τὴν ἀφήση, 340
 καὶ αὐτὸς ἀέρας τῷ φτεροῦ, ποὺ ξάφτει τὸ καμίσι,
 κἀνεὶ τὸν ἀναστεναμὸν π' ἔτσι συχνιὰ μὲ κρινεὶ,
 καὶ δὲν εὐρίσκ' ἀνάπασι στὸ στήθος ἢ καρδιά μου,
 μὰ πάντα μ' ἀναστεναμὸ ἔρχετ' ἢ-ἀναπνιά μου,
 καὶ ἄ λάχη ξύλο γῆ κλαδί, ὄντεν ἀναστενάξω, 345
 βγαίν' ἔτοια φλόγα καὶ καημὸς, ποὺ καίω τα λογιᾶξω,
 κ' εἶν ἢ καρδιά μου στήν-πυρά, καὶ καίγεται στὴ λάβρα,
 σὰν-κάρβουνο ἔναι κόκκινη, τὰ φύλλα τζ' εἶναι μαῦρα.
- Μαγάρι ν' ἀποκαίγουντον, νὰ γίνουντον ἀθάλη,
 νὰ πάψουσιν οἱ πόνοι τζι, κ' ἢ παίδα τζ' ἢ μεγάλη. 350
- Παρακαλῶ το νὰ γενῆ, μὰ κείνος δὲν-τὸ θέλει,
 καὶ ὀρέγεται τοὺς πόρους μου τὸ πῖβουλο κοπέλλι·
 καὶ πῶς μπορῶ νὰ βουηθηχτῶ στοῦ πόθου τὸ κανίσκι,
 π' ὅπου μ' ἀγγίξῃ ἢ χέρα σου, Ρωτόκριτον μοῦ βρίσκει ;
 Γλήγορα, Νένα, βουῆθησε, εὔρε νερὸ γῆ χιόνι, 355
 νὰ σβήσης τὴν-καρβουνιστιὰ νὰ πάψουσιν οἱ πόνοι.
- Μὰ τὸ δροσίξει καίει με, τὸ καίει μὲ μαργώνει,
 καὶ τὸ γυρεύγω γιατρικό, βαρίσκει καὶ λαβώνει.
 Ὁ νοῦς μου τὰ βουνηιὰ κρατεῖ, καὶ μέσ' στὰ δάση μπαίνει,
 κ' ὄντε πετᾶ στὸν οὐρανό, στὰ βάρη κατεβαίνει. 360

—335 στεναγμὴ X. —336 φωτιά πολὰ μεγάλη X. —337 μάγερος
 συμπάη X. —339 μὴ λάχη ναντουσβήση X. —341 κείνος ὁ ἀέρας
 AB, του φτεροῦ X. —343 το στήθος, κ' ἢ καρδιά μου X. —346
 μεκαημὸ, X, που κέγετε X, καίγω τὰ AB. —349 (M)ακάρη X,
 Ἄμποτε καὶ νὰ κάρηκε AB, ναποκεότουνα X, νὰ γίνηκεν AB. —
 351 παρακαλῶ τον X. —353 βουηθηχτῶ AB, βοηθηχτο X. —354
 κιοπου μανιάξῃ X, Ρωτόκριτον εὐρίσκει AB. —355 μαγάρι X. —
 356 καρβουνιστὴ X. —357 καίγει .. καίγει ABX. —359 βουνα
 X.

- ΠΟΙ.** Ἐμίλει με τὰ κλάηματα, ἤλλαξε, ξαναγίνη,
 ἐσώπασε δὲ θέλει μπλιὸ νὰ τοῖ μιλιῆ ἡ Φροσύνη
 γιὰ τότες, ἀμ' ἀνίμενε πάλι καιρὸς νὰ λάχη (245)
 νὰ τοῖ τὰ πῆ μήπως καὶ βγῆ ὄχ τσ' ἐρωτιᾶς τὴ μάχη.
 Ἄν ἔχ' ἀγάπ' ἢ Ἀρετὴ, καὶ ἂν ἔχη πόθου ὀδύνη, 365
 βρίσκειται καὶ ὁ Ρωτόκριτος ἔς πλῆα παίδα παρὰ κείνη.
 Ἐνίκησεν, ἐκέρδαισε, ἐπῆρεν-τὸ στεφάνι,
 καὶ ἐλόγιασε, πὸς γιαιτρικὸ ἦρε νὰ τότε γιάνη.
 Ταχὰ καὶ ἀργὰ τὸ ξόμπλιαζε, συχγιά τ' ἀνετρανίζει
 θυμῶντας, πὸς τὸ γάζωσε κείνη, πὸν τὸν ὀρίζει. 370
 Χίλιες φορὲς λιγοθυμὰ τοῦ ἔρχουντο τὴν ἡμέρα
 θυμῶντας μετὰ τὸ λογισμὸ τὴ μαρομαρένια χέρα.
 Κεῖ πού θελε νὰ γιαιτρευτῆ τὸν πόνο ν' ἀλαφρώσῃ,
 ἢ παίδα ντου περισσευγε, καὶ μπλιὸ δὲν εἶχε γνῶσι.
 Ἐσυγχίαζε τοῦ παλατιοῦ, τὴν Ἀρετὴν ἐθῶρει, 375
 καὶ νὰ στογάζεται γλυζιὰ ἀρχίνησεν-καὶ ἡ κόρη
 τὸ προᾶμα μπλιὸ δὲν εἶν χωστὸ ἔς ἐκεῖνο καὶ εἰς ἐκείνη,
 καὶ ὁ πόθος τὼς ἐπλήθυνε, καὶ ἀμέτροτος ἐγίνη.
 Ἐκνογελοῦσανε κρουφὰ καὶ ἔσυχοσυντηροῦσα,
 καὶ ἤρχιζε καὶ ἐφανέρονε τὰ ἕχων ἢ Ἀρετοῦσα. 380
 Τὰ διάτασεν ὁ φίλος του, καὶ τὰ λεγ' ἡ Φροσύνη,
 ὄφελος δὲν ἐκάμασιν εἰς τὴν ἀγάπ' ἐκείνη.
 Ἐπλήθενε καθημερνὸ τὸ βάσανο καὶ ἡ κρίσι,
 καὶ ἢ Ἀρετοῦσα γύρευγε τόπο, νὰ τοῦ μιλήσῃ. 385
 Στὴ κάμεράν-τσι πού ἔτονε ἕνα ψηλὸν ἀνόγι,
 εἶχ' ἄλλη κάμερ' ὁμορφη εἰς ἐκείνης κατώγι,
 εἰς τὴν ὀπίσω νης μερὰ στοῦ κατωγιοῦ τὸ πλάγι, (246)
 σπὶτ' ἦτονε τοῦ Βασιλιοῦ σιτάρια νὰ φυλάγη
 πολλὰ μεγάλω καὶ πλατύ, καὶ ἤσιμιγε μετὰ κείνη
 τὴν-κάμερα τοῦ κατωγιοῦ, μὰ χαμηλὸν ἐγίνη, 390

363 ἀμ' ἀνίμενε AB. — 364 ἀπ' τς' ἐρωτιᾶς τὰ πάθη AB. — 368
 ἐλόγιαζε AB. — 369 ἀνατρανίζει ABX. — 370 ἐφτιασε X. — 371
 λιγοθυμὰ τοῦρχετο X. — 373 τὸν πόθο X. — 374 ἐπερίσεψε X. —
 376 ἀρχίνιζαν X. — 377 κριφοX. — 383 καθημερνός X. — 385
 πολὰ ἦς ψηλὸ ἀνόγι X. — 387 μερὰ X. — 388 π' ὁ Βασιλειᾶς πάντα
 σιτάρια φυλάγη X.

κ' ἤφτανεν ὡς τὴ μέσην-τσι, κ' ἐκεῖ ἔχαν καμωμένο
 παραθυράκ' ἀπόμικρο μὲ σίδερα φραμένο,
 κ' ἤγγιζε τὸ κατώφλιο στὸ τέλος τοῦ δωμάτου,
 κ' ὄλα' σανε μὲ μαστοριὰ πολλὴ τοῦ χτισιμάτου·
 Τὰ σίδερα γιὰ βλέπησι στὸ παραθύριν ἦσα, 395
 διπλὰ διπλὰ τὰ κάμασι καὶ δυνατὰ περισσα,
 γιὰτὶ στὸ σπίτι πού' σανε τὰ στάρια φύλαμένα,
 εὐκόλα δίχως πείραξι καὶ κόπον ἀνεβαῖνα.
 Καὶ γιὰ νὰ μὴ βαλθῆ κιανεῖς, νὰ θέλῃ νὰ γυρέψῃ,
 κὶ ἀπὸν τὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ ἄδεια νὰ βρῆ νὰ κλέψῃ, 400
 τό' χασι μὲ τὰ σίδερα, κ' εἰς κείνο τὸ κατώγι
 δὲν ἐκοιμᾶτ' ἢ- Ἀρετὴ μηδὲ 'ς ἐκεῖνο τρώγει·
 ἴποτε καὶ λίγο μοναχὰς ἐπήγαινε κ' ἐθώρει
 ραφιμάτα στολίδια της, πὸν φύλαγεν ἢ κόρη.
 Ὁ Πόθος ἐμαστόρευγε, κ' Ἐρωτας τσ' ἀρμηνεύγει, 405
 κ' ἐγνώρισεν ἢ- Ἀρετὴ, πὼς ἦρε τὸ γυρεύγει.
 Τὸν-τόπο κείνο ξόμπλιαζε, κ' εἶδε τὸ πὼς ἐμπόρει
 νὰ πῆ νὰ ξομολογηθῆ τά' γε στὸ νοῦν-τσ' ἢ κόρη·
 κ' ἐφανιστὴ τῆ μ' ὄμορφο μὸδο πριχοῦ μιλήσῃ
 νὰ κάμῃ κὶ ὁ Ρωτόκριτος ἐτοῦτο νὰ γρικῆσῃ, 410
 νὰ ρθῆ στὸ δῶμα, κὶ ἀπὸ κεῖ ἐμπόρει αὐτὸς κ' ἐκείνη
 (247)
 νὰ ποῦ μὲ τρόπον ὄμορφο τὴν-παῖδα, πὸν τσι κρίνει.
 Κ' ἔτοιᾶς λογιῆς ἐγνώσασι, κ' οἱ δυὸ ἔτσι τὸ γρικῆσα,
 πὸν βρῆκαν ἄδεια καὶ καιρόν, ὁμάδι κ' ἐμιλῆσα.
 Μὰ ποῖ μιλήσουν, ἦτο χρειά νὰ θέλῃ κ' ἢ Φροσύνη, 415
 γιὰτ' ἄ δὲ θέλῃ, τίβοτσι, ἄς τάξου, δὲν ἐγίνῃ,
 κ' ἦτονε χρειά νὰ τῆς τὸ πῆ νὰ τῆς τὸ φανερώσῃ,
 γιὰτ' ἐκεινῆς δὲν ἠμπορεῖ ἔτοιο κρουφὸ νὰ γώσῃ.

391 κ' ἔσωνε X. — 392 παρεθυράκι X. — 393 τὸ κατοφλιουτον X.
 — 394 ἦτανε X. — 395 γιὰ φύλαξι X. — 397 στὸ δῶμα AB, σιτάρια
 φυλαμένα AB. — 399 κιογηναμῆ X, κανῆς X. — 400 ἀπὸ τὸ δῶμα
 ABX. — 401 τοῖχανε X. — 405 ἔρωτας ἀρμηνέβη X. — 406 κ' ἐλό-
 γιασεν X. — 408 ξομολογηθῆ AB. — 409 ἐφανικέτης X, τρόπον AB,
 πριχοῦ X. — 413 ἐνίσασι X. — 414 κ' οἰμάδι ἐμιλήσα X. — 415
 ἦτονε χρειά AB. — 416 τίβοτης X. — 417 κ' ἦταναι χρειά νὰν της
 τοπη X.

Ἔσποντας καὶ νὰ βρίσκονται ὁμάδι νύχτα μέρα,
 ὄλ' ἠ-ἐξά τζι βρίσκετο ἔς τοὶ Νένας τοι τῆ χέρα. 420
 Κράζει τη, καὶ μὲ συργουλιῆς καὶ πονηριῆς ἀρχίζε
 γὰ τοὶ μιλῆ καὶ σπλαχνικὰ νὰ τήνε κανακίζη·
 κ' ἀποφασίζ' ἔτοιμας λογῆς, λέει τζ' **ΑΡΕΤ.** Ἀτιε Νένα,
 τὰ μέλη μου γρικῶ πολλὰ κ' εἶναι τυραννισμένα,
 κ' ἂν ἔν-καὶ τοῦ Ρωτόκριτου μιὰ ὥρα δὲ μιλήσω, 425
 γῆ σφάζομαι, γῆ πνίγομαι, γῆ ἔχω ν' ἀφορμίσω,
 καὶ φαίνεται μου κ' εὐκόλα ὄχ τὸ μεγάλο δῶμα
 τὰ χ' ἠ καρδιά μου, γνωστικὰ μπορεῖ νὰ πῆ τὸ στόμα.
 Ἦγουν στὸ δῶμα νὰ ν' αὐτὸς ἀπόξω νὰ φουκροῦται,
 κ' ἐγὼ ἀπὸ μέσα νὰ μιλῶ, ὄντ' ὁ λαὸς κοιμάται, 430
 κ' ὄχ τὸ παραθυρόπουλλο τὸ σιδερὸ μποροῦμε,
 ἄφοβα δίχως ντήρησι καὶ φόβο νὰ μιλοῦμε,
 καὶ τακτικὰ ὄχι ἀδιάντροπα θέλω τ' ἀναθιβάει,
 γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἐβάλλθηκε στὰ πάθη νὰ μὲ βάλῃ.
 Σὰν-τοῦ μιλήσω, κάτεχε, Νένα μου, πὼς ὀλπίζω (248)
 ἀγάλι' ἀγάλια λεύτερη σὰν-προῶτας νὰ γυρίσω 436
 ἐγὼ ἀπὸ μέσα νὰ μιλῶ, κ' αὐτὸς νὰ στέκ' ἀπόξω,
 κ' ὀλπίζω πὼς ὀγλήγορα τὸν-πόθον-του νὰ διώξω,
 σὰ μάθω ἀπὸ τὰ χεῖλη ντου γιὰ κείνα, ποὺ ριμάρει,
 καὶ γιάντα μ' ἐξγουράφισε, κ' εἶχέ με μέσ' στ' ἀρμάρι. 440
 Δὲ θέλω μπλιὸ ἄλλο τίβοτσι, κ' ἐκεῖνο μόνο σώνει,
 κ' εἰς τὰ παραδειρα ὡς ἐδὰ γεῖς λόγος μὲ πλερώνει·
 κ' ἀπὸ μακρὰ νὰ τοῦ μιλῶ, καὶ νὰ μηδὲ σιμώνω,
 νὰ μὴ θωροῆ, μὰ νὰ γρικῶ τὴν ἐμιλιά μου μόνο·
 κ' ἂ δῆς ποτ' ἄλλο τίβοτσι, ὅπου νὰ μὴ σ' ἀρέση, 445
 πιᾶσε μαχαῖρι μπῆξέ μου εἰς τῆς καρδιᾶς τὴ μέση.
ΠΟΙ. Τὴ Νέναν-τοι παρὰ ποτὲ τοῦτ' ἠ φορὰ τὴ σφάζει,
 γιὰτι σὰ φρόνιμη γρικᾶ, κ' ὡς γνωστικὴ λογιᾶζει

420 ἠ ἀξιά της. — 423 ἀξάπη, Νέννα AB. — 424 τουραγνισμένα X.
 — 425 κ' ἂν εἶν AB. — 426 ἠ - ἦ - ἦ - X. — 427 σὰν εὐκόλο μου φαί-
 νεται AB, ἀπ' τὸ AB. — 429 φουγγράτε X. — 431 ἀπ' τὸ AB. — 432
 τήρησι X. — 436 γυρίσω AB. — 437 κ' ἐκὼς X. — 439 ὄχ τὰ χεῖλη X.
 — 440 μεξογράφισε X. — 443 κη απομακρὸς X. — 445 τήβο-
 της X.

- τῆς Ἀρετῆς τὴν ὄρεξι, κ' εἰντά' ναι τὰ ξαμῶνει,
κατέχει πὼς ἡ-ἐμιλιὰ 'ς ἔτοιες δουλειῆς δὲ σώνει. 450
- "Ἡκλαψ' ἐδάριθι δυνατά, κὶ ἀπόκεις ἀρχινίξει,
νὰ τὴ διατάσση τὰ πρεπά, κὶ ὡσὰ γονεῖς μανίξει.
NEN. Εἰντά' ναι, ὁποῦ σ' εὔρηκε, κ' ἡ μοῖρα ποῦ σ' ἀμπώθει,
κ' εἰντα κακὰ σοῦ μέλλονται, κὶ ὁ νοῦς σου δὲν-τὰ γνώθει,
κ' εἰντα φωτιά ἤψε στὴν-καρδιά μὲ ἀγάπη κομπωμένη, 455
ἄφαντη, καὶ προσερινὴ καὶ καταφρονεμένη;
θωρῶ κὶ ὁ νοῦς σου στὸ κακὸ καὶ στὸ σὲ βλάπτει πράσσει,
κὶ ὁ λογισμὸς, ὁποῦ βαλες, δὲ θέ νὰ σοῦ περάσση.
Δὲν ἦτον-τούτ' ἀναλαμπὴ τοῦ πόθου θυγατέρα, (249)
μά' ῥθε φωτιά ὄχ τὴν-κόλασι ἀπὸ δαιμόνου χέρα, 460
κ' ἤρριξε φλόγα καὶ καημὸ στὰ σωθικά σου μέσα,
γὰ κεῖνο ξάφνου ἔτοια μικρὰ πράματα σὲ πλανέσα.
Τί ὄφελος κὰν' ἡ-μιλιὰ τοῦ Ρώκριτου, νὰ ζήσης;
θέλεις το μὲ τὸ δοῦλό σου γι' ἀγάπες νὰ μιλήσης;
"Α σὲ θωρῆ θώρειε κ' ἐσύ, τὰ κάλλη ντ' ἄ σ' ἀρέσου, 465
ρέγου τα, μὰ μὴ βουληθῆς μιλιὰ νὰ πῆς ποτέ σου·
ἀπὸ τὰ χεῖλη σου ποτὲ μὴν-κάμης νὰ γρικίση
τέτοιαι λογῆς καμώματα, κὶ ἄφαντη σὲ γνωρίση.
"Αν-πεθυμᾶς νὰ σ' ἀγαπᾶ καὶ νὰ ναι στὴ σκλαβιά σου,
μὴ δεῖξης πὼς ἐγκρίκησεν ἀγάπην ἢ καρδιά σου, 470
κὶ ἄφς τὸν-καιρὸ νὰ πορπατῆ, κὶ ὁ κύκλος μεταλλάσσει,
κὶ ὁ λογισμὸς, ὁποῦ βαλες, μπορεῖ νὰ σοῦ περάσση,
νὰ παντρευθῆς μὲ Βασιλιὸ καὶ Ρῆγα, σὰ σοῦ πρέπει,
κὶ ὁ Ρώκριτος ἀπὸ μακρὰ μὲ φόβο νὰ σὲ βλέπη.
"Αν ἔν-καὶ λὲς πὼς χάνεσαι, καὶ στέκει ν' ἀφορμίσσης, 475
πὼς νὰ σοῦ δώσω θέλημα νὰ πᾶς νὰ τοῦ μιλήσης;

450 στέτιες X. — 452 νὰ τὴ διατάσση στ' ἄπρεπα AB, νὰν τῆς διατάσση
τα πρεπά καὶ νὰν τηνεμανίζη X. — 453 (T) ἡ ἦνε X, Ἡντάτον AB.
— 454 καὶ τὴ κακὰ X, μὰ ὁ νοῦς σου AB. — 455 προσωρινὴ AB, κατα-
φρονεμένη X. — 457 ἀράση X, δὲ θές X. — 460 ἀπ' τὴν κόλασι AB.
— 461 κ' ἔριξε X. — 462 ἀξάφνου AB. — 463 Τοῦ Ρώκριτου ἦντα
ὄφελος κάνει ἢ μιλιὰ νὰ ζήσης AB. — 464 καὶ θέλεις μὲ τὸν δοῦλο
σου AB. — 466 λόγο νὰ ἦπῃς X. — 468 κὶ ἄφέντης σ' ἐγνορήση X.
— 471 κὶ ἀσπροβατῆ X. — 472 ὅπ' ἔβαλες X. — 473 παντρευθῆς AB,
βασιλιά X. — 474 ἀπὸ μακριὰ X, κὶ ἀπὸ μακρὰ ὁ Ρώκριτος AB.

"Αν ἔν-κι ἀπὸ μακρὰ κεγτᾶς, φυρᾶς, κι ἀπολιγαίνεις,
 ἄν-τοῦ σιμώσης, κάτεχε, πὼς κάρβουν' ἀπομένεις.
 "Αν ἔν-καὶ σὺ τὸ βουληθῆς καὶ θῆς νὰ τοῦ μιλήσης,
 καὶ τέτοιο λογισμό κακό, πού βαλες, δὲν ἀφήσης, 480
 ἐγ' Ἀρετή, δὲν-τὸ βαστῶ, μισσεύγω νὰ μακρύνω,
 καὶ πάω σ' ἄλλη κάμερα μακρ' ἀπὸ πὰ νὰ μείνω,
 καὶ κάμε ὅ τι σοῦ φανῆ, κι ὅπου τὸ μετανωῶση,
 καὶ τὸ κακό, πὺν πεθυμᾶς, γοργὸ τὸ θέλεις σώσει.
 Τὸν-κύρι δὲν-τόνε γελᾶς, γιατί δὲν εἶν-κοπέλλι, (250)
 κι ὡς θ' ἀποδώσῃ ὁ Ρώκριτος, κι ἀπὸν κακὸ μᾶς θέλει. 486
 Δὲ θέλου λείψει βάσανα κ' ἐσένα, θυγατέρα,
 ἃ δὲν ἀφήσης τὰ μοῦ λὲς ἐτούτην-τὴν ἡμέρα.
 Τὸ πρᾶμα φανερώνεται, τὸ δὲ θωρεῖς θωρεῖ σε,
 τὸ πρῶτο πὺν μιλήσετε, σὰν ἦσου, μπλιὸ δὲν εἶσαι. 490
 Ἄδιαντροπη θὲ νὰ φανῆς κι ἄγνωστη δίχως τάξι,
 γνωρίζεις το καὶ μοναχῆ, πριχ' ἄλλος σὲ διατάξι.
 Ὁ Ρώκριτος εἶν-πονηρός, καὶ χίλια νὰ τ' ἀρέσης,
 χάνεις μὲ τέτοι' ἀποκοτιά, ἀμ' ὄχι νὰ κερδαίσης.
 Λογιάζει θέλει μέσα ντου τὴν εὐκολότητά σου, 495
 ψέγος σοῦ φέρνει στὴν-τιμὴ ἢ ἀδιαντροπιά, καὶ ξιάσου,
 καὶ μὴ μοῦ λὲς, κι ἀπὸ μακρὰ θέλεις νὰ τοῦ μιλήσης,
 κι ἀπιλογιὰ ὄχ τὸ στόμα ντου μόνο θέ νὰ γροικήσης.
 Ὡς τοῦ μιλήσης καὶ τοῦ πῆς γιὰ τὸ ἔρωτιᾶς τὰ πάθη,
 ἢ-ὁμορφιά σ' ἐσκήμισε, κ' ἢ-εὐγενειά σου χάρθη. 500
 Τὰ μάθαινες ἐξέμαθες, τὰ ξερες ἦχασές τα,
 καὶ τὰ Ρηγάτα 'ς τοὶ κοπρὲς ἐπολυτάρριξές τα.
ΠΟΙ. Ὅσον-τοὶ βρῖσκει δυσκολιὲς σ' ἔτοια δουλειά, ἢ Φροσύνη,
 τόσον-καὶ πλιὰ ξαγρίευγε κι ἀλλῆς λογῆς ἐγίνθη.

475, 477, 479 ἄν εἶν AB. —476 ποτὲ νὰ τοῦ μιλήσης AB. —477
 μακρὰ X. —479 καὶ θὲ νὰ τοῦ μιλήσης AB. —483 καὶ καν' εση X.
 —486 κι' ὁσαμποδόση ὁ ρώκριτος κιοπουκακό σου θέλει X. —492 πρὶν
 ἄλλος AB. —495 Λογιάζει θέλη X, εὐχολοτιτασσυ X. —496 ψε-
 βγος X. —496 ἡδιαντροπιά καὶ βιάσου X, ἢ τόση ἀδιαντροπιά
 σου AB. —497 μακρὰ X. —498 ἀπ' τὸ στόμα του θὲ νὰ γροική-
 σης AB. —499 ἢπῆς τῆς ἐρωτίας X, κι' ὡς τοῦ πῆς AB. —501 ἐξέχα-
 σες τὰ ξερες ἦσφαλές τα AB. —502 στζικροπὲς ἀπολιτὰ ἐριξέστα X.
 —504 τόσο πλιὰ X, ἄλλης λογῆς ABX.

Λέει τσι, **ΑΡΕΤ.** Νένα, δὲν εἶ μπλιὸ ξεγκουσεμὸς ᾶ ἐμένα, 505
 κι ὄφελος δὲ μοῦ κάνουσι, ὅ τ' ἔχεις μιλημένα.
 Οἱ λογισμοὶ πετάξανε, στὸν οὐρανὸ ἐφτάσα,
 κ' ἐκεῖ καῖχαν-τὰ φτερά, καὶ τὴν ἐξά μου γάσα,
 καὶ νὰ πετάξου δὲν-μποροῦ, μπλιὸ νὰ ῥθου νὰ μὲ βροῦσι,
 καὶ στὰ ψηλά πομείνασι, καὶ σκλάβους τσι κρατοῦσι. 510
 Ἐκεῖ ᾶ-κι ὁ νοῦς μου στὰ ψηλά, καὶ δίχως νοῦ μὲ φῆγε, (251)
 καὶ σὲ μεγάλες δυσκολιῆς καὶ πειράξεις ἐμπῆγε,
 κ' ἡ πεθυμιά μου πλήθυνε, ἀμ' ὄχι νὰ λιγάνη,
 γιὰτὶ κεῖ, ποῦ δὲν εἶναι νοῦς, λογαριασμοὺς δὲν-πιάνει.
 Τσ' ἐξᾶς μου καὶ δὲν εἶμαι μπλιό, δὲν εἶμαι μπλιὸ δική μου, 515
 ὅλη ξαναμαλάχτηκα, δὲν εἶμαι μπλιὸ σὰν ἡμου,
 καὶ σόπασε τὸ διάταμα, τὰ ξόμπλια ποῦ μοῦ δείχνεις,
 γιὰτὶ τὰ λόγια, ποῦ μοῦ λές, στὸν ἄνεμο τὰ ρίχνεις.
 Καὶ τίς μπορεῖ τὰ κάρβουνα, ὡς ἄφτου, νὰ τὰ σβήση,
 παρὰ νὰ πιάση κροῦδ νερὸ ἀπάνω ντως νὰ χύση; 520
 Καρβουνιστιὰ ᾶω στὴν-καρδιά, νερὸ θέ νὰ τὴ σβήσω,
 καὶ τὸ νερὸ στὰ χεῖλη ντου βροῖσκ', ὄντε τοῦ μιλήσω,
 καὶ μόνο μὲ τὴν ἐμιλιά μὲ δίχως νὰ τ' ἀπλώνω
 μοῦ φαίνεται σβήν' ὁ καημὸς ὁ τόσος, ὅπου χώνω.
 Δὲν θέλω τίβοτ' ἀπ' αὐτό, νὰ τοῦ μιλήσω μόνο 525
 μὲ σώνει, καὶ τὸν-πόνο μου ἀρνεύγω καὶ μερώνω
ΠΟΙ. Ξαναδιατάσ' ἡ Νένα τζι, καὶ τρέμ' ἀπὸ τὴν-πρίκα
 μὰ κείνη παραλόγησε, κι οὐδ' ἤβλεπ' οὐδ' ἐγρίκα,
 κι ὅσ' ἡ Φροσύνη τσ' ἤλεγε τὸ μίλημα ν' ἀφήση,
 τόσο τὴν ἐξαγορεύγε, κ' ἤστεκε ν' ἀφορμίσση. 530
 Ἡ Νένα τζι νὰ τὴ θωροῖ ἐδέτζ' ἀποδομένη,
 φοβῶντας τὰ περσότερα ἰὸ διάταμα σωπαίνει.
 φούσκωσι μεγαλύτερη δὲ θέλει νὰ τσι δώση,
 γιὰτὶ φοβήθηκε πολλὰ ὁ νοῦς τσι μὴ σηκώση.

505 ξανκουσεμὸς X. —506 δὲ μοῦ ἐκάμασι AB. —507 ἐφθάσα AB.
 —508 ἐκεῖ AB. ἀξίμα μου X. —514 δευτάνη X. —515 τζ' ἀξιάσιμου
 ἐγὼ δὲν ἤμε X. —518 ποῦ μιλεῖς AB. —519 καιπιὸς X, π' ἀναῦ-
 του ναν τασβηση X. —521 καρβουνιστιῆ ἔχο τὴν καρδιά X. —522
 ὄντα X. —526 ἡρηνέβγο X. —528 ἐπαρλόγησε AB. —530 καὶ
 στέκη X. —531 ἔτζι ἀποδομένη X.

Πολλά στανιό τζ' ἐσύγκλινε, κ' ἐθελημάτεψέ τζι 535
 νὰ τοῦ μιλήσ' ἀπὸ μακρὰ τόπο κ' ἐξὰ ἡδωκέ τζι,
 λογιάζοντας, πὼς ὁ καιρὸς νὰ τήνε κατατάξι, (252)
 νὰ καλοδῆ τὸ σφάλμα της κ' ὁ λογισμὸς ν' ἀλλάξι.
 Τοῦτος ὁ τόπος ἦτονε στοῦ κατωγιού τὸ πλάϊ,
 κ' ἐθέλησ' ὁ Ρωτόκριτος μεσάνυχτα νὰ πάη. 540
 Ἐβράδειασε, σκοτείνιασε, κοιμοῦνται στὸ παλάτι,
 καὶ μ' ἔγνοια ἦτ' ἡ-Ἄρετὴ καὶ λογισμοὺς γεμάτη,
 πὼς νὰ μιλήσ' εἶντα νὰ πῆ στὴν-παῖδα, ποὺ τὴν-κρίνει,
 ξετρουμισμένη βρῖσκετο πολλὰ τὴν ὥρα κείνη.
 Ὅλοι καταλαγιάσασι, κ' ἐκεῖν' ἔτσι ντυμένη 545
 εἰς τὸ κατώγι κάθετο, τὴν ὥρα κ' ἀνιμένει,
 ὁπού θελ' ὁ Ρωτόκριτος νὰ πὰ νὰ τῆς μιλήσῃ,
 κ' εἶχε μεγάλη πεθυμιὰ, πότε νὰ τοῦ γρικῆσῃ·
 εἶχε μεγάλη πεθυμιὰ, μὰ τσ' ἐντροπῆς ἡ ζάλη
 τὴν ἦκανε, καὶ βρῖσκετο ἔς ἔγνοια πολλὰ μεγάλη. 550
 Ἄντρειεύετ', ὅσον-τὸ μπορεῖ, τὸ δειλιάσμα σχολάζει,
 κ' εἶντα νὰ πῆ τοῦ Ρόκριτου, κάθεται καὶ λογιάζει.
 Τὸ παραθύρι σίδερα εἶχε, μὰ κείνη μπόρει
 τὰ βάσανά της νὰ μιλή ἢ πληγωμένη κόρη.
 Κ' οἱ δυὸ μποροῦσα νὰ μιλοῦ, ὁ γεῖς ἀπὸ τὸ δῶμα, 555
 κ' ἡ ἄλλη ἀπ' τὸ κατώγι τζι, νὰ λέσι μὲ τὸ στόμα,
 εἶντά τον-τ' ἀνεπόλπιστο, ποὺ τσ' ἠῦρεν ἔτσ' αἰφνίδια,
 καὶ νὰ τὰ λέν με κλάηματα κ' ὄχι φιλιᾶς παιχνίδια.
 Φροσύνη κακορρίζικη, μ' εἶντα καρδιὰ ἀνιμένεις
 τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ μισᾶς, κ' εἶντά ἄχεις καὶ σωπαίνεις; 560
 γιὰ νὰ μὴ δοῦν-τὰ μάτια σου πράματα πλιὰ μεγάλα,
 ἐτοῦτα τὰ μικρότερα ἔς ἀρχὴ κακὴ σὲ βάλαι.

536 μακριὰ... ἀξιά X. — 538 καὶ λογισμὸ ν' ἀλάξι X. — 540 ἡθέ-
 λησε ABX. — 541 ἐβράδισσε X. — 542 γιομάτη X. — 543 τὴνα
 ἡπὴ X. — 544 παραπολὺ τρεμάμενη ἦτον X. — 545 (Ὁ)λη ἐκατα-
 πλαγιάσαση X. — 546 τὴνὸρα κ' ἀνιμένη X. — 547 (π)οῦθειεν ὁ
 ρωτόκριτος νὰ πᾶη ναν τῆς μιλήσῃ X. — 551 ἀντρεῖβετ' ὅσο κ' ἀμπορῆ X,
 ὅσον ἡμπορεῖ AB. — 551 τὸν δειλιασμὸν AB. — 555 ἐκῆνος ὄχτο
 δόμα X. — 556 κ' ἐκῆνη ὄχτοκατόη της X. — 557 (Τ) ἡ ἦτον X, που
 ἐγίνην AB. — 558 με κλάηματα νὰ λέσηνε X, καὶ νὰ τὰ λέμε κλάυ-
 ματα AB. — 559 μετὴ X. — 561 ἀρχὴ κακὴ σοῦ βάλαι AB.

- Ἐσώπαινε, δὲν ἤθελε μπιλιὸ ᾿ς τοῦτα νὰ μιλήσῃ, (253)
πολλὰ τὴν ἐλυπάτονε, μὴν-πά νὰ ξαφορμίση.
Ἦρθεν ἡ-ῶρα κὶ ὁ καιρός, νὰ μιληθοῦν-τὰ πάθη, 565
κὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλου ντως τὰ κουρφὰ ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ μάθῃ.
Στὸ παραθύρ' ἡ-Ἀρετὴ ἤστεκεν- κὶ ἀνιμένει,
τὸ σκότος κείνο δὲ δειλιᾷ, ὕπνος δὲν-τὴ βαρένει·
δίχως φωτιὰ ἦτον ἐκεῖ φοβῶντας μὴν-περάσῃ
κιανεῖς καὶ δῆ-ἀντιλάρισμα, καὶ τὸ κακὸ λογιᾷσῃ. 570
Στὴ σκοτεινάγρα κάθουντον, κ' ἡ Νένα τὴν ἀφίνει, (254)
γὰ τότες δὲν ἐθέλησε νὰ στέκῃ μετὰ κείνη.
Ἦσωσεν ὁ Ρωτόκριτος εἰς τοῦ σταριοῦ τὸ σπιτί,
καὶ ποῖα μερὰ ἔναι ν' ἀνεβῆ, γνωρίζει καὶ θωρεῖ τη.
Καὶ μ' ὄλο πού το δύσκολη στ' ἀνέβασμα ἀντρεῖεῦτη, 575
πολλὰ πιδέξ' ἀνέβηκε, χαλίκι σκιὰς δὲν-πέφτει.
Ἐτοῦτον εἶναι φυσικὸ κεινῶν, ὅπ' ἀγαποῦσι,
εἰς ἔτοιες χροῖες σὰ λάχουσι, πουλλιῶ φτερὰ βαστοῦσι.
Ἐσίμωσ' ὁ Ρωτόκριτος, στὸ παραθύρ' ἀπλώνει,
κὶ ἀγαληνὰ καὶ σιγανὰ ποῖος εἶναι φανερῶνει. 580
Μὲ ταπεινὸτ' ἡ-Ἀρετὴ τρέμοντας πιλογᾶται,
μὲ μιὰ φωνή-ἔτσι δαμινή, πού δὲν-καλογρικᾶται.
Ἐφανερωσάν-το κ' οἱ δύο, πὼς εἶν ἐκεῖ σωσμένοι,
κὶ ἀπόκεις στέκου σὰ βουβοί, κ' ἡ γλῶσσά ντως σωπαίνει.
Ἦτρεμ' ἐκείνη'ς μιὰ μερὰ, κ' ἐκεῖνος εἰς τὴν ἄλλη, 585
κὶ ὁ γεῖς τὸν ἄλλ' ἀνίμενε τὴν ἐμιλιὰ νὰ βγάλῃ.
Μιὰν ὥρα στέκα ἀμίλητοι, καὶ τὰ πολλὰ πού χῶνα,
ἐγάσαν-τα, σοῦ φαίνεται, τὴν ὥρα πού σιμῶνα.
Δὲν εἶχαν-τὴν ἀποκοτιὰ, τὰ θέλου νὰ μιλήσου,
δὲν-ξέρουν ἀπὸ ποῖα μερὰ τὰ πάθη ντως ν' ἀρχίσου. 590

564 νὰ μὴν παραφορμῆσῃ X. — 566 κ' ἕνας τοῦ ἄλλου τὰ κουρφὰ X.
— 567 παρεθύρι X. — 568 μαρένη X. — 569 ἦτον ἐδεκεῖ AB. —
571 σκοτηνάδα X, ἐκάθετο X. — 572 πού τότες AB. — 573 στοῦ σι-
ταριοῦ AB. — 574 μερὰ X, εἶν πλεῖα χαμηλὴ AB. — 576 πιδέξια X.
— 678 ἡστέτιες χροῖες ονταλάχουσι X. — 580 κ' ἀγάλια ἀγάλια σιγανὰ
AB. — 581, 582 πιλογηθῆ-καλογρικῆθῃ X, σιγανὴ X. — 585 μερὰ
X. — 586 κ' ἕνας τονάλο X, ομιλιὰ X. — 588 ἐχάνουνταν AB. —
589 (δ)ενίχανε ἀποκοτιὰ X, θέλοντας AB.

Ὡσὰ λαίηνι πού γενῆ πολλά πλατὺ στὸν-πάτο,
 κ' εἰς τὸ λαιμὸ πολλὰ στενὸ, κ' εἶναι νερὸ γεμᾶτο,
 κὶ ὅποιος θελήσῃ καὶ βαλθῆ ὄξω νερὸ νὰ χύσῃ,
 καὶ τὸ λαίηνι μὲ τῆ βιὰ πρὸς χάμαι νὰ γυρίσῃ,
 μέσα κρατίζει τὸ νερὸ, κὶ ἀπόξω δὲν-τὸ βγάνει, (255)
 κὶ ὅσον-τὸ γέρνει, τόσο πλιὰ μόνο τὸν-κόπο χάνει· 596
 ἐδέτσι μοιάσασι κὶ αὐτοί, κ' ἦσα γεμᾶτοι πάθη,
 ἢ ἀποκοτιὰ ντως νὰ τὰ πῆ, ὡς ἐσιμῶσα, χάθη,
 καὶ θέλοντας νὰ ποῦν-πολλά, τὰ λίγα δὲ μπορούσι,
 τὸ στόμα ντως ἐσώπαινε μὲ τὴν-καρδιὰ μιλοῦσι. 600
 Ἦτονε πρῶτ' ἢ-Ἀρετῆ, π' ἀρχίνισε νὰ λέγῃ,
 καὶ τρόπο πλιὰ μορφύτερο καὶ ταχτικὸ γυρεύει,
 κὶ ἀρχίζει νὰ τὸν ἐρωτᾷ, κ' ἢ-ἐμιλιά τζ' ἢ πρώτη
 τοῦ πε, **ΑΡΕΤ**. Γιὰντα ζγουράφισες τὴν ἄσκημὴ μου νιότη;
 κ' ἐκράτειες τὴνε φυλαχτὴ εἰς τ' ἀρμαράκι μέσα 605
 μὲ τὰ τραγούδια πού λεγες, κὶ ὅπου πολλά μ' ἀρέσα;
 Εἶντ' ἀφορμὴ ξεκίνησε τὴν ὄρεξι σου 'ς τοῦτα,
 ἀπὸν τὴν-πρῶτη π' ἀρχισες τραγούδια καὶ λαγοῦτα;
 κ' εἰς εἶντα στράτα πορπατεῖς, κ' εἶντὰ ναι τὰ γυρεύεις;
 κ' εἶντὰ χεῖς μὲ τοῦ λόγου μου, καὶ θές νὰ μὲ παιδεύῃς; 610
ΠΟΙ. Ἐτοῦτα λέγει μοναχὰς γιὰ τὴ φορὰν ἐκείνη,
 κὶ ὄγια τὴν-πρῶτην ὡς ἐκεῖ ἐβάλθη ν' ἀπομείνῃ.
 Πλιὰ ἀπόκοττα ὁ Ρωτόκριτος τὰ πάθη ντου δηγᾶται,
 κάνει τὴν-κὶ ἀνεδάκρωσε, κουρφὰ τότε λυπάται. 615
 Τά λεγε τὰ νενθίβανε καθένας, πού διαβάζει,
 κὶ ὅπου κούσε, κὶ ὅπου καμε, μπορεῖ νὰ τὰ λογιάζῃ.
 Δὲ θέ νὰ χάνω τὸν-καιρὸ κὶ ἄγνωστο νὰ μὲ πῆτε
 νὰ λέγω κείνα, π' ὅλοι σας μὲ τὴν-καρδιὰ θωρεῖτε.
 Ὡς τὴν αὐγὴ τοῖ πόνους του ὁ Ρώκριτος ἐμίλειε, (256)
 τὸ παραθύρι σπλαχνικὰ ἀντὶς ἐκείνη φίλειε. 620

594 τὸ ἀναποδογιρήσῃ X. — 595 κρατίτο X. — 597 ποῦηταν X, καὶ ἦτον AB. — 598 ναντοηπὶ X. — 601 (η)τανε X. — 602 ταχτικὸ AB. — 604 τοῦ λέει AB, γιὰτῆ X. — 605 κ' ἐκράτηξές τῆ AB. — 606 ὅπου πολὰ X. — 610 καὶ θὲ νὰ AB. — 614 ἀναδάκρωσε X. — 615 ταναθιβάνε X. — 618 ἐκιά X, ἐκεῖνο AB, — 620 παρεθήρη.... ἄντης γιὰκῆνῃ X,

- Μὰ ἤ-Ἀρετοῦσα σπλαγχνικά τὰ τσί λεγε φουκρᾶτο,
καὶ μόνον ἐνεστέναζε, μὰ δὲν ἀπιλογᾶτο.
- Ἦτονε πρῶτ' ἤ-Ἀρετὴ ποὺ λέει, **ΑΡΕΤ**. Ξημερώνει,
κι ἄμε νὰ πηαίνης, μίσησεψε, τοῦτο γιὰ δὰ σὲ σώνει.
- Πάλ' αὐρὶ ἄργα ἀνιμένω σε ἔς τοῦτον-τόν ἴδιον-τόπο 625
κουρφά, νὰ μὴ μᾶς δοῦν-ποτὲ μάτι ἄλλωνῶν ἀθρώπω,
καὶ μόνο μὲ τὴν ἐμιλιὰ νὰ λέγω νὰ μοῦ λέγῃς,
ἄμ' ἄλλο τίβοτ' ἀπὸ μὲ κάμε νὰ μὴ γυρεύῃς.
- ΠΟΙ**. Ἀποχαιρετιστήκασι κ' οἱ δυὸ τὴν ὥρα κείνη,
καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναμοὺς κλάημα κουρφὸν ἐγίνη. 630
Ἐμίσησεψ' ὁ Ρωτόκριτος, κ' ἤ-Ἀρετὴ ἀνεβαίνει
στὴ κάμερά τ'ξι, κ' ἤρρηκε τὴ Νένα προικαμένη.
- Τυφλὴ βουβὴ κι ὀλόκουφῃ σοῦ φαίνεται πὼς ἦτο,
καὶ τσ' Ἀρετούσας δὲ μιλεῖ, τὸ τέλος τσι θωρεῖ το,
μόνο κουνεῖ τὴν-κεφαλὴ, κλαίει κι ἀναστενάζει, 635
σὰ φρόνιμη καὶ τῶν οἰδυὸ τέλος κακὸ λογιάζει.
- Ἦθεκε γιὰ νὰ κοιμηθῆ δαμάκ' ἤ-Ἀρετοῦσα,
κ' ἐφαίνεται τ'ξι τὰ κούσε, πὼς τσί ξαναμιλοῦσα.
- Λόγιασε, ξαναλόγιασε, δέ τα, καὶ ξαναδέ τα
τὰ τσ' εἶπεν ὁ Ρωτόκριτος, ὄντεν ἀποχαιρέτα, 640
καὶ κάθε λόγο μέσα της ἐξόμπλιαζε κ' ἐθώρει,
κ' ὕπνο ποτὲ στὰ μάτια τ'ξι, δὲν ἤβανεν ἡ κόρη.
- Ἦ τούτη τὴν-παῖδαν ἦτονε κι ὁ Ρώκριτος ἀζάτης (257)
θυμῶντάς τα συχνιὰ συχνιὰ τὰ λόγια τῆς ἀγάπης,
καὶ τὰ τοῦ εἶπ' ἤ-Ἀρετὴ χίλιες φορὲς λογιάζει, 645
καὶ κάθε λόγο διαμετρᾶ, πὼς πάει, καὶ πὼς μοιάζει·
μὰ ἤ-Ἀρετὴ ἂν ἀγρυπνᾶ, κ' ἐτοῦτος δὲν-κοιμάται,
κι ὁ γεῖς κι ὁ ἄλλος μιὰ βουλή κρατεῖ καὶ τυραννᾶται.

621 ἀναστενάζε X. — 624 ἀποδὸ X. — 625 ἄβριω X. — 626 ἀν-
θρώπω ABX. — 632 προικαμένη X. — 636 καὶ τὸν διονὸ X. —
637 (Ἔ)πεσε X, λγάκη X. — 638 κιάκουσε X. — 639 καλοδέτα AB·
641 ἤβαλεν AB. — 643 ὁ Ἐρώκριτος ὁ ἀζάτης AB. — 664 σιχνὰ
σιχνὰ X. — 645 καὶ τὰ τοῦ εἶπε AB, (κ)ῆότη κιαντοῦηπε X. — 646
πὼς πάγει, πὼς ταιριάζει AB. — 647 ἂν εἶν κ' ἡ Ἀρετὴ ἀγρυπνᾶ AB,
ἐτούτος X. — 648 ὁ ἕνας κιάλος X, ἔς μιὰ βουλή κι ἀνάγκη τυραννᾶ-
ται AB, τουραγνάτε X.

- Ἦρθεν ἡ μέρα ἡ λαμπιρῆ, κ' οἱ-ἄλλοι-ὄλοι ξυπνῆσα,
 μ' αὐτοῖν' οἱ δυὸ τὰ μάτια ντως ποτέ δὲν-τὰ καμνῦσα, 650
 καὶ κατὰ πῶς εἰλέκασι, ἐδέτσι σηκωθῆκα·
 κὶ ὁ γεῖς κὶ ὁ ἄλλος στὴν-καρδιὰ ἕναν-καημὸν ἐγρίκα.
 Ἐκεῖν' ἡ μέρα νὰ διαβῆ, τῶς φαίνεται κ' ἐγίνη
 χρόνος, κ' ἡ-ἔγγοια τῆς φιλιᾶς ὀλημερνὶς τοῖ κρίνει.
 Μὲ πεθυμῖα ἔνιμένασι τοῖ νύχτας τὸ σκοτείδι, 655
 κ' ἡ μέρα πάντα βάσανο καὶ πείραξι τῶς δίδει.
 Ἦρθε τὸ σκότος κ' ἠῦρέν-τους, τὴν ὄραν-τως κατέχου,
 πάσι στὸν-τόπον-τως κ' οἱ δυό, χαρὰ μεγάλην ἔχου.
 Ξανακινοῦν-τὰ πάθη ντως, καὶ τότε ἡ-Ἄρετοῦσα
 πλιὰ λεύτερα καὶ σπλαχνικὰ τὰ χεῖλη τζι μιλοῦσα. 660
 Ἦρχισε κ' ἔρανέρωνε τοῦ Ρώκριτου νὰ μάθη
 ἀπὸ τὰ βάρη τῆς καρδιᾶς παραμικρὸ ἄ τὰ πάθη.
 Νύχτες πολλὲς τοῖ πόνους τως στὸ παραθύρι λέσι,
 κὶ ὄρες γελοῦν, ὄντε μιλοῦν, κὶ ὄρες σωπῶντας κλαῖσι.
 Εἶχαν-τὴ νύχτα λαμπιρῆ, τὴ μέρα ἄχα σκοτείδι, 665
 τὸ παραθύρι μοναχὰς παρηγοριὰ τῶς δίδει.
 Ὀληνυχτίς, ὅπου μιλοῦν τοὺς πόνους ἕναν ἕνα, (258)
 τῶς φαίνεται καὶ τσ' οὐρανοὺς ἐνοίγασι καὶ μπαῖνα,
 καὶ τὴν ἡμέρα, πὸν τὸ φῶς τὰ θέλου δυσκολεύγει,
 τῶς φαίνεται κὶ ὁ Θάνατος κὶ ὁ Χάρος τοῖ γυρεύγει. 670
 Ἄλλήλως συμβουλευόγονται, νὰ μὴν-πολυσιμῶνη
 τοῦ παλατιοῦ ὁ Ρώκριτος, καὶ τὰ κουρὰ νὰ χῶνη,
 κ' ἡ νύχτα μόνο τσ' ἤσωνε τὸν-πόθο νὰ μιλοῦσι,
 κὶ αὐτιὰ νὰ μὴ τῶσε γρικουῦ, μάτια νὰ μὴν-τοῖ δοῦσι.
 Μὴν-πά νὰ φανερώσουνε τὰ ναι βαθιὰ χωσιμένα, 675
 καὶ ξαгриέψουν-τὸ ζιμιὸ πράματα μερωμένα.

650 ποτέ τους δεντακλῖσα X. —651 ἐπέσανε X. —652 κλοένας κὶ-
 ἄλος X. —654 ὀλημερνὴ X. —656 τοὺςδίδη X. —659 (Ξ)αναρχη-
 νοῦν X. —600 λεύθερα AB. —662 ἀπ' τὰ πάθη AB. —663 πα-
 ρεθύρι X. —664 σωποῦν ὄντε μιλοῦν AB. —665 κ' ἡμέρα στὸ σκο-
 τείδι AB. —666 τοὺς δίδει X. —668 τοὺς φένετον κ' ἦς τζουρανοὺς τζ'
 ἀνίγανε κ' ἐμπένα X. — 669,670 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογρά-
 φου μένοντος τοῦ σχετικοῦ χώρου κενουῦ. —671 συμβουλέβροντε X,
 συμβουλεύουσι AB. —672 κριφὰ X. —674 μὴν τοὺς ἀγρικουῦ X.
 —676 ἡμερομένα X.

- Ἐδέτο ἑπέρανν ὁ καιρός, κὶ ὄντε θαρροῦ πὼς γιάνου,
οἱ πόνοι ντως διπλώνουσι, τὰ πάθη ντως πληθένου.
Μιὰ νύχταν ὁ Ρωτόκριτος θέλει νὰ ξεδειλιάσῃ,
κ' ἐζήτηξε τῆς Ἀρετῆς τὸ χέριν-της νὰ πιάσῃ. 680
- Λέει του, **ΑΡΕΤ.** Μπλιό σου μὴν-τὸ πῆς, καὶ μὴν-τὸ δευτερώσῃς,
καὶ μὴ ζητήξῃς, μὴ βαλθῆς στὸ χέρι μου ν' ἀπλώσῃς·
σὲ χέρι γῆ σὲ μάγουλο ποτὲ δὲ θές μ' ἀγγίξει,
ὥστε νὰ φέρουν οἱ καιροὶ γλυκὺς καιρὸς ν' ἀνοίξῃ, 685
- νὰ τὸ θελήσ' ἢ μοιρὰ μου, κὶ ὁ κύρις νὰ τ' ὀρίσῃ,
ἀλλιῶς ποτὲ δὲν-τὸ θεωρεῖς, ὁ κόσμος κὶ ἄ βουλήσῃ.
Σώνει σε τοῦτο μονοχάς, λέω σοῦ νὰ κατέχῃς,
ἐσὺ θὲ νὰ ἴσαι ὁ ἄντρας μου, κ' ἔγνωια κιὰμὰ μὴν ἔχῃς·
κὶ ὁ κόσμος ἄν-ξαναγενῆ, ἄλλο δὲν-κάνω ταίρι 690
- μόνον ἐσὲ Ρωτόκριτε, κὶ ἄς το γιὰ δὰ τὸ χέρι. 690
Κι ὁ κύρις σοῦ τὴν-προξενειὰ κάμε νὰ τὴ μιλήσῃ (259)
τοῦ Ρῆγα, καὶ μὲ τὸν-καιρὸ ὀλπίζω νὰ νικήσῃ.
Γιατὶ πολλὰ τὸν ἀγαπᾶ, καὶ ὀρέγεται κ' ἐσένα,
τοὶ χάρες σου πολλὰς φορὰς ἐμίλειε μετὰ μένα. 695
- Τὴν-προξενειὰ σὰν-τοῦ τὴν-πῆ, λογιάζω νὰ τ' ἀρέσῃ,
γιατ' ἤκουσά του ἀπὸ καρδιᾶς πολλὰ νὰ σὲ παινέσῃ.
Ὅρέγεται τοὶ χάρες σου, καὶ τὰ ὄμορφά σου κάλλη,
κ' εἰς τὸ παλάτ' ὄντε σὲ δῆ, παίρνει χαρὰ μεγάλη.
Λοιπὸ προθύμησε κ' ἐσύ, καὶ τοῦ κυροῦ σου πέ το, 700
- κὶ ἄν-τοῦ μιλήσῃ, γίνεται ὁ γάμος, κάτεχέ το. 700
ΠΟΙ. Ἐτοίχας λογιῆς ἢ πεθυμιά κὶ ὁ πόθος τοὶ πειράζει,
ποῦ τ' ἄσπρο μαῦρο λέσινε, τὸ δροσερὸ πὼς βράζει.
Δὲ γνώθουσι τὴ διαφορὰ ὅπου ἔναι πλιὰ παρ' ἄλλη,
ἀπὸ ἄνα δουλευτὴ μικρὸ σὲ μιὰν-κερὰ μεγάλη,
μὰ λογαριάζουν-προξενειὰ τοῦ Ρῆγα νὰ μηνύσου, 705
- νὰ πά νὰ ξάψουν-τὴ φωτιά, ποῦ πάσκουσι νὰ σβήσου.

677 (ε)τσι ἐπέρανν X. — 678 περσέβουσι X. — 678 καὶ ζήτησε X. —
— 682 ζητησῃς μιβαλθῆς X. — 683 μοῦ γκιξῃ AB. — 685 ὁ κύριςμοι
κ' ἡμᾶνα X. — 686 κηροκόσμος ἄς βουλήσῃ X. — 688 τέρι μου X.
— 690 κὶ ἄφς το AB. — 693 κ' ὀρέγεται AB. — 699 γληγόρεψε X,
λοιπὸν AB. — 701 (Γ)έτηας X. — 703 ὀποῦηγε τιν μεγάλη X. —
704 κυρὰ X. — 705 προξενιὲς X.

Ἦ-Ἀρετοῦσα τὸ κινᾶ, καὶ ὁ Ρώκριτος τὸ πᾶνει,
καὶ τοῦ κυροῦ ντου νὰ τὸ πῆ στὸ λογισμὸν-του βᾶνει.
Τοῦτο ἐδόθη ἔς ὅλους μας, ὅτι καὶ ἀν-πεδυμοῦμε,
μ' ὄλον ὀπού ναι δύσκολο, εὐκόλο τὸ κρατοῦμε, 710
κ' εὐκόλα τὸ πιστεύομε, κεῖνο ποὺ μᾶς ἀρέσει,
καὶ καθὰ εἰς ἔς τοῦτο μπορεῖ νὰ σφάλῃ καὶ νὰ φταισῇ.
Κατέχει τα καὶ ὁ φίλος του, τὴ νύχτα ὅτι κᾶνα,
κ' εἰσὲ μεγάλο λογισμὸ ἐτοῦτα τὸν ἐβᾶνα.
Θωρεῖ τὸ πρᾶμα κ' εἶν' ὀμπρός, καὶ βᾶρος ἀξαμώνει, (260)
νὰ δυσκολέψῃ δὲ μπορεῖ, δὲ δύнет' οὐδὲ σώνει, 715
καὶ μέρα νύχτα λόγιαζε τὸ τέλος τοῦ πρᾶμάτου,
καὶ ὁ φίλος μιλῶν τὰ τοῦ λεγε, δὲν-κᾶν' οὐδὲ γρικᾶ του.
Ἐβᾶλθη·κ' ὁ Ρωτόκριτος, καὶ ὁ πόθος τότε βιάζει,
καὶ τοῦ κυροῦ ντου νὰ τὸ πῆ γοργὸ γοργὸ λογιᾶζει· 720
ἢ προξενεῖα νὰ μιληθῇ τὸ γάμο νὰ τελειώσου,
καὶ τὰ κρατούσανε κουρὰ νὰ τὰ ξεφανερῶσου.
Γυρεύγει μὸδο καὶ καιρὸ καὶ τόπο νὰ τοῦ σάξῃ,
γιὰ νὰ μιλήσῃ τοῦ κυροῦ ἐκεῖνα, ποὺ λογιᾶζει.
Εὐκόλα βρεθ' ἡ-ἀφορμὴ, κ' ἐξεφανέρωσέν-τα, 725
κ' ἐκεῖνα ποὺ ἔχε πεδυμῖα, εἶπεν-κ' ἐμίλησέν-τα.
Ἔστοντας νὰ τότε θωρῇ ὁ κύρις του γνοιασμένο
ἀδύναμο πολλὰ γλομὸ καὶ κατηγορημένο,
δίχως φαεῖ δίχως πιότὸ καὶ νὰ φυρᾶ στὰ κάλλη,
εἶχ' ἔγνοιαν ὀγιά λόγου ντου καὶ παιδωμὴ μεγάλη. 730
Λέει του μιὰ ποὺ τὰι πολλές, ΠΕΖ. Ρωτόκριτε παιδί μου,
θωρῶ σε, πῶς ἀπόδωκες, καὶ στήν-καρδιὰ πονεῖ μου.
Εἶντά ν' αὐτοῖν' οἱ λογισμοὶ κ' οἱ-ἔγνοιες, ποὺ σὲ βρῆκα,
καὶ χολικεύεσαι συχνιά. πάντα θωρῶ ἔχεις πρίκα;

707 τὸν κινᾶ X. — 710 εὐκόλο X. — 711εὐκόλο X. — 711 εὐκό-
λα X, πιστέβομε X. — 712 κᾶθεν ἤς X, καθὰ εἰς AB. — 713 κα-
τέχι το X. — 718 κιοφίλος ὄτη τουμιλή X. — 719 τὸν ἐβιάζει X.
— 720 ὀγλήγορα AB. — 722 κίότη X, κριφά X. — 723 τρόπο καὶ
καιρὸ AB, ναντουσιάζῃ X. — 724 ἐκεῖνα τὰ λογιᾶζει AB. — 728
κ' ἀδύναμον AB, κακοκαρδισμένο X. — 726 (δ)ηχος φρητὸ X,
φαγὶ AB. — 730 ὅς γυαλόγουτου X. — 732 ἐγίνηκες X. — 733
(Γ)η εἶνε αὐτοῦνη ἡλογισμὴ X, κ' ἦντ' ἔγνοιες νὰ σὲ εὐρῆξαν AB. —
734 συχνά X.

- Πέ μου τ' ἄ θές νὰ παντρευτῆς, τὸ γάμο νὰ μιλήσω, 735
καὶ νὰ σοῦ πάρ' ὅποιαν-κι ἄ θές, νὰ σὲ καλοκαρδίσω.
- ΠΟΙ.** Σὰν-τό κουσ' ὁ Ρωτόκριτος, δὲ θέλει μπλιὸ νὰ χώνη
τὰ κούρφευγε, μὰ μερτικὸ κινᾷ νὰ φανερώνη.
- Λέει του, **ΡΩΤ.** Κύρι καὶ γονεῖ, ἄ θέλης νὰ μὲ γιάνης, (261)
βούηθα μου στὰ σοῦ θέλω πεῖ, γὴ γλίγορα μὲ χάνεις. 740
- ἽΟρέγομαι νὰ παντρευτῶ, μὲ μιὰν ὀπού μ' ἀρέσει,
κ' οἱ-ὀμορφίες ται στὴν-καρδιά συχινὰ πολλὰ μὲ καίσι.
Φρόνιμα πέ τὴν-προξενειά, σὰν εἶσαι μαθημένος,
νὰ μ' ἀναστέσης τὸ φτωχό, ὀπού μαι ποθαμένος.
- [**ΠΟΙ.**] Ὁ κύρις του νὰ τὸ γρικᾷ, πολλὰ τὸν-καμαρῶνει, 745
μὰ δὲν ἐλόγιαζε ποτέ, κ' ἔτσι ψηλὰ ξαμώνει,
κι ἀπὸ καιρ' ὁ φτωχὸς γονεῖς ἦτον ἢ πεθυμιᾷ ντου (262)
νὰ τὸν-παντρέψη γιὰ νὰ δῆ χαρὰ στὰ γερατεῖά ντου.
- Μὰ τοῦτο ὁ Ρωτόκριτος δὲν ἤθελε ν' ἀκούση,
κι οὐδὲ ποτὲ γιὰ παντρεϊὰν ἤφινε νὰ τοῦ ποῦσι· 750
κ' ἐδὰ ν' ἀκούσ' ὁ κύρις του, πὼς τό 'πε μοναχὸς του,
ἐχάρηκ' ἀναγάλλιασε, στὰ μίλησεν ὁ γιὸς του.
- ἽΑπιλοήθη σπλαγχνικά, λέει, **ΠΕΖ.** Ρωτόκριτέ μου,
τοῦτο ποῦ μοῦ πες σήμερο χαρὰ πολλ' ἤδωκέ μου·
κεῖνο, ποῦ πεθυμούσανε τ' αὐτιά μου νὰ γοικήσου, 755
σήμερο μοῦ φανέρωσες, κ' εἶπες τὴν ὄρεξι σου.
- Πέ μου 'ς ποιὸν-τόπ' ὀρέγεσαι συμπεθεριὸ νὰ κάμω
νὰ ξετελειώσω τὸ ζιμιὸ τὸν ἐδικό σου γάμο.
- ΠΟΙ.** Δὲ στέκει μπλι' ὁ Ρωτόκριτος καιρ' ἄλλο ν' ἀνιμένη,
μὰ φανερώνει τοῦ κυροῦ τὸ πῶμα, καθὼς πηραίνει· 760

735 πεσμουτο X. — 736 ὅποια θες X, — 737 σαν ἄκουσε X, 737,
738 χάση-ξεφανερώση AB. — 738 μὰ μερτικὸ θε νὰ ξεφανερώση
AB. — 740 βόηθαμου X. — 742 πολὰ σιχνὰ X. — 743 πὲς X. —
744 ἀναστήσης πεθαμένος X. — 745 του τογρικὰ X. — 746 ἐλό-
γιασε ποτὲ τοπὸς ψηλὰ ξαμόνη X, ψαμώνει AB. — 750 ἄφινε X. —
752 ἀναγάλλιασε X, ἐχάρη κι' ἀναγάλλιασε AB. — 753 ἽΕρωτοκρι-
τέμου AB. — 755 κιο π' ἀπεθυμούσανε X, τ' ἀφτιά νὰ σοῦ γοική-
σου AB. — 757 πέσμου X. — 758 γλίγορα X. — 759 (δ)εστέκη ὁ
ρωτόκριτος κερὸ X.

- τὰ λόγια τοῦ παραθυριοῦ μόνο πού δὲν-τοῦ λέγει,
 μὰ τὴν ἀγάπη μολογᾶ, καὶ γιαιτρικὸ γυρεύγει.
 Σὰν ἤκουσεν ὁ γέροντας πρᾶμα, τὸ δὲ λογιᾶζει,
 τοῦ φάνη μαῦρο νέφαλο, τὸ φῶς του σκοτεινιάζει·
 τὰ μέλη ντου τρομάξασι, τὸ λίγον αἷμα χάθη, 765
 καὶ ὀλότυφλος ἐπόμεινε τὴν ὥρα κ' ἐβουβάθη.
 Σὰ φρόνιμος ἐλόγιαζε, σὰ γνωστικὸς ἐγόρικα,
 εἰς εἶντα πάθη θὲ νὰ μπῆ, 'ς εἶντα καημὸ καὶ πρίκα.
 Πρᾶμα μεγάλο καὶ βαρὺ καὶ ἀμέτρητο τοῦ φάνη,
 θωρῶντας μὲν πληγὴ κακὴ, πού δὲ μπορεῖ νὰ γιάνη, 770
 καὶ μὲ τρομάρα τοῦ κορμιοῦ καὶ μὲ μιλιὰ κλαημένη (263)
 τοῦ τέκνου πιλοήθηκε μ' ὄψιν ἀποθαμένη.
 Λέει του, ΠΕΖ. Δὲν ἀνίμενα τοῦ γιοῦ μ' ἢ φρονημάδα
 ἔτοια ζαβάγρα νὰ μοῦ πῆ, μουδ' ἔτοια κουζουλάδα.
 Ἄλλιῶς σ' ἐκράτουν-κ' ἤλπιζα, πὼς νὰ σὲ δῶ μεγάλο, 775
 μὰ σὰ θωρῶ, κομπώνουμουν κ' ἤσφαινα δίχως ἄλλο.
 Ἦλεγα νὰ 'σαι φρόνιμος, ἤλεγα νὰ κατέχης,
 μὰ σὰ θωρῶ οὐδὲ φρόνεψι, οὐδὲ μυαλὸ δὲν ἔχεις.
 Τὸ ριζικὸ παρακαλῶ σήμερο νὰ βουηθήση
 ἔτοῦτα, πού μοῦ μίλησες, ἄλλος νὰ μὴ γρικίση. 780
 Γιατὶ σὲ θέλουσι κρατεῖ μεγάλον ἀφορμάρι,
 νὰ θέλ' ὁ φύλλος νὰ βαστᾶ νοὺς λιονταριοῦ γομάρι,
 καὶ θέλουσι σ' ἀνεγελᾶ, ὅσοι καὶ ἂ σὲ κατέχου,
 μὲ δίκιο νὰ σὲ ψέγουσι, καὶ πελελὸ νὰ σ' ἔχου,
 καὶ κείνα, πού μὲ κούρασες εἰς ἔπαινος σὲ φέρα 785
 σὲ τόσους χρόνους καὶ καιρούς, νὰ χάσης 'ς μὴν ἡμέρα·
 καὶ ἄν-πά' ὁ λόγος παραμπρός, καὶ ὁ Βασιλιὸς τ' ἀκούση,
 μεγάλες κακορριζικιὰς ἔχου νὰ μᾶσε βροῦσι.
 Διῶξε τσ' αὐτοὺς τὰ λογισμοὺς, ὑγιέ, παρακαλῶ σε,
 γὴ πιάσε μὲ τὸ χέρι σου καὶ θάνατο μοῦ δῶσε, 790

761 παρεθιοῦ X. —763 τὸ δὲν λογιᾶζει AB, που δεν ὀμαζη X. —
 766 ἀπόμινε παραῦτας X. —768 ἠσετή,σετή X. —770 κ' ἐθώρει
 AB. —772 Στὸ τέκνο ἀπηλογήθηκε AB. —773 (K)έλεγη X. —774
 οὐδ' ἔτια X. —776 ἤσφαλα AB. —777 μηδὲ μυαλὸ καὶ μηδὲ γνώ-
 σιν ἔχεις AB. —779 βοηθήση X. —783 ἀναγελᾶ X. —784 ψεύ-
 γουσι X. —785 ὅπου μεκόπουσου X. —786 χάσης μίαν ἡμέρα ABX.
 —787 πάγη ABX, βασιλιάς X. —790 ἦ X.

- γιά νά μὴ ζῶ νά σὲ θωρῶ, πῶς ἔχεις ν' ἀποδώσης,
 ἃ δὲν ἀλλάξῃς λογισμὸ τὰ ἴπες νά μετανιώσης.
 Μὴ θές νά καταφρονειῶ ἐδὰ στὰ γερατεία μου,
 νά μοῦ φλακιάσουν-τὸ κορμί, νά χάσω τὴν ἐξά μου.
 Ποιὸς ἔχει στόμα νά τὸ πῆ, γλῶσσα νά τὸ μιλήσῃ, (264)
 τοῦ Βασιλιοῦ πῶς νά φανῆ, ὡςὰ μοῦ τὸ γροικίση; 796
 τὸ τέκνον-του τὰ μάτια ντου τὸ μοναχὸ κλωνάρι,
 ποὺ μήνυσ' ὁ Ρηγόπουλλος γυναικα νά τὴν-πάρῃ,
 νά τὴ ζητήξ' ὁ δουλευτὴς γιὰ νά τὴν-κάμῃ ταίρι·
 λόγιασε τοῦτ' ἃ γροικηθῆ, πόσα ἔχει νά μᾶς φέρῃ. 800
 Πάψε τ' αὐτά, καὶ διῶξέ τα, ξαναπαρακαλῶ σε,
 καὶ ἂν ἔχῃς πόθο μέσα σου, φρόνιμα τότε γῶσε,
 καὶ πάψ' αὐτὸ τὸ λογισμό, ὅπου πολλά σὲ κρίνει,
 βάλε νερὸ στὰ κάρβουνα, καὶ σβῆσε τὸ καμίνι,
 νά μὴν-τὸ μάλ' ὁ Βασιλιός, καὶ γδικιωθῆ τὴν ὥρα, 805
 καὶ δώσῃ ξόμπλι μετὰ σὲ πολλ' ἄσκημο στὴ Χώρα.
 Τοῦτ' ἅσα τὰ ἔργα τῆς τιμῆς, ποὺ ξέτρεγες παιδί μου,
 καὶ τὰ ὄμορφα καμώματα κ' ἤπερνες τὴν εὐκίη μου;
 καὶ ἄθροπος δὲν εὐρέθηκε, γιὰ νά σοῦ πῆ ψεγάδι,
 μηδέ ποτὲ τσί νιότης σου ἦκαμες ἀσκημάδι; 810
 κ' ἐδὰ πῶς ἐκομπώθηκες, κ' εἰς ἔτοιαν ἔγνοια μπῆκες,
 καὶ πορπατεῖς στράτα κακὴ, καὶ τὴν καλὴν ἀφήκες;
 Ἄν ἀγαπᾷς μιά σου κερά, ἢ ἀγάπη ποὺ δὲ μοιάζει,
 γλήγορα φέρνει βάρεμα, καὶ γλήγορα κουράζει.
ΠΟΙ. Ἐγροίκαν-τ' ὁ Ρωτόκριτος, καὶ ὄξω μιλιὰ δὲ βγαίνει, 815
 βαρὰ ἴσανε τὰ μάτια ντου, κ' ἠῶψι ντ' ἀλλαμένῃ·
 καὶ ὡς εἶδε, πῶς ὁ κύρις του τὸ διάταμα σκολάζει,
 ἀναδακρυώνει ταχτικά, καὶ βαρυναστενάζει.

792 μετανόσης X. —794 ἀξιά μου X. —795 πῆ? μιλήση? X. —796 βασιλιός X, ὄντε μοῦ τὸ γροικίση AB. —799 ζιτήση X. —800 ἀγροικηθῆ X, τὴ ἔχη X. Τὸ X ἔχει ἑπτὰ ἐρωτηματικὰ σημεῖα (?) ἀπὸ τοῦ στίχου 795-800. —803 πάψε τον τὸν λογισμὸν αὐτόνο, ποὺ σὲ κρίνει AB. —805 βασιλιάς X. —807 τοῦτ' ἦνε ἠπράξι τζι τιμῆς X, τοῦ-τᾶσαν τὰ ἔργα τῆς τιμῆς AB. —808 π' ὄπερνες X, εὐκίη μου ABX. —809 ψεβγάδι X. —810 οὐδέ X. —811 ἠστέτιαν ἔγια ἐμπῆρες? X. —812 προβατῆς X, δρόμον κακὸν AB. —815 ἐγροίκαν του ὁ Ρωτόκριτος AB, ἐγροίκα ὁ ροτοκριτος X, λαλιά AB. —816 βαράτανε X. —818 βαριαναστενάζει X.

- κι ἀπόκει ἀρχίζει νὰ μιλή, καὶ σιγανὰ νὰ λέη (265)
 ἐκεῖνο, πού ᾽γε στήν-καρδιά, κ' ἡ-ἐμιλιά ντου κλαίει. 820
- ΡΩΤ.** Ἐκάτεγά το, κύρι μου, τὸν-πόνο μ' ὡς γρικίσης,
 πὼς δὲν-τὸ θέλεις συβαστῆ νὰ μὲ παρηγορήσης.
 Γιατὶ τὰ τόσα γερατειὰ τὴν ὄρεξι μαργώνου,
 τὴ δύναμι λιγαίνουσι, τὸ φόβο δυναμώνου.
 Τὸ φλέμα σὰν ἐπλήθυνε, καὶ σὰν-τὸ αἷμα χάσου, 825
 καθ' ἀλαφρὸ τῶς φαίνεται βαρὺ νὰ δικιμάσου.
 Δὲν ἔχουσιν ἀποκοτιὰ, κι ὁ φόβος τὼς πληθύνει,
 καὶ τὸ βραστὸ τοῖ ζῆσις τὼς σβίηεται καὶ κρυγαίνει,
 ξεραίνεται ἡ-ἀνάδοσι, τὸ δρόσος τοῖ θροφῆς τὼς,
 λιγαίνει καὶ κοντεύεται τὸ μάκρος τοῖ ζωῆς τὼς. 830
 Λοιπὸ, γονεῖ μ' ἀνὲ δειλιάς, δίκο μεγάλον ἔχεις,
 τοῖ νιότης τὰ καμώματα στὰ γέρα δὲν-κατέχεις.
 Κι ἄν ἔν-καὶ μὲ τὰ λόγια μου σήμερ' ἐπέιράξά σε,
 λησιμόνησε τὸ σφάλμα μου, καὶ μπλιὸ μὴν-τὸ θυμᾶσαι,
 καὶ δῶσ' μου, σὲ παρακαλῶ, μὲ σπλάχνος τὴν εὐκή σου, 835
 κ' ἀπόκει μὴ μὲ τάξης μπλιὸ γιὰ τέκνο γιὰ παιδί σου,
 καὶ θὲ νὰ πὰ νὰ ξοριστῶ εἰς ἄλλη γῆς καὶ μέρη,
 κι οὐδὲ γιὰ λόγου μου κινεῖς μαντᾶτο μὴ σοῦ φέρη.
 Ἔνα μαντᾶτο μοναχὰς γιὰ μένα θὲς γρικίσει,
 ὅπου κλημὸν εἰς τὴν-καρδιά πολὺ σοῦ θέλ' ἀφήσει. 840
 Μάθεις το θὲς κι ἀπόθανα, κ' εἰς τὴν-ξενιὰ μὲ θάψα,
 καὶ ξένοι μαζωχτήκασι, κι ὡσὰν-ξένο μὲ κλάψα.
 Ἔδὰ μοῦ δῶσε τὸ φαρί, ὅπου ἔν ἀναθροεφτό μου (266)
 κ' ἔνα κοντάρι καὶ σπαθὶ μόνο στὸ μισσεμὸ μου,
 τ' ἄλλα φαριά καὶ τ' ἄρματα ἄς εἶναι στήν ἑξά σου, 845
 νὰ τὰ θωρῆς θυμῶντάς μου νὰ καίγεται ἡ καρδιά σου.

820 πύχη X. — 826 κάθε ἀλαφρό X, κάθε ἔλαφρό AB. — 827 τὸ
 φῶς τὼς ὀλιγαίνει AB. — 828 ἔσβύνει καὶ κρυγαίνει AB, σβένετε καὶ
 λιγένη X. — 829 ξεραίνεται το ἡ ἀνάδοσι AB. — 829,830 τους-τους X.
 — 833 κ' ἄν εἶν AB. — 835 εὐχή σου ABX. — 836 κιαπόκης X, οὐ-
 δεπεδίσου X. — 837 γῆν AB. — 838 νὰ σουφέρη X. — 842 κ' οἱ
 ξένοι AB. — 843 (Τ)όρα μουδόσε τάλογο X. — 845 ἀξιά σου X.
 — 846 νὰ καίγουν τὴν καρδιάν σου AB.

Ἡ γλῶσσά σου τοῦ Βασιλιῶ ἄς τό θελε μιλήσει,
 ποῦρι γιαμιὰ δὲν ἤβανε φωτιὰ νὰ μᾶς κεντήση,
 λογιᾶσει τό θελε κι αὐτός, πὼς ἡ-ἀγάπ' ἡ τόση,
 ὁποῦ βαστᾶς στὸ τέκνο σου, σοῦ κόμπωσε τὴ γνῶσι, 850
 κι ἂν εἶχεν-τοῦ φανῆ βαρὺ, νὰ σὲ καταδικάσῃ,
 ἤθελες δεῖ τὴ μάνιτα μὲ μέρες νὰ περάσῃ,
 κι ἀλάφρωνες τὸ λογισμὸ κείνο, ποῦ κρίν' ἐμένα,
 πᾶν εἶχα δεῖ, κι ὅ τι μπορεῖς, δὲν ἤλειψ' ἀπὸ σένα,
 νὰ βάλῃς νοῦ καὶ λογιισμό, μὲ τρόπο νὰ γυρέψῃς 855
 μὲ τὴν ἀφεντοπούλλα μας νὰ δῆς νὰ μὲ παντρέψῃς·
 κι ὁ κύρις τσ' ἄ δὲν ἤθελε, κ' ἤδειχνε μανισμένους,
 ἔτοιμας λογῆς ἐπόμενα, γονεὶ μ' ἀναπαημένους,
 μὰ δίχως νὰ τὸ πῆς ἐσύ καὶ νὰ τὸ δικιμάσῃς, 860
 νὰ θῆς μὲ τὰ διατάματα μόνο νὰ μὲ περάσῃς,
 ἐδὰ μὲ γάνεις, καὶ γοργὸ πάω νὰ βρῶ τὸν ἄδῃ,
 καὶ κἀθου μὲ τὸ Βασιλιὸ νὰ συμβουλατ' ὀμάδι,
 καὶ τὴν εὐκὴ σου ζήτηξα, δῶσ' μου τῆ, μὴν ἀργήσῃς,
 καὶ κάμε πέτρα τὴν-καρδιά, νὰ μοῦ ξελισμονήσῃς. 865
 Τὴν ἀφορμὴ τσι μάννας μου μὴν-τῆνε πῆς νὰ μάθῃ,
 εἰντὰ ἕχα καὶ ξεορίστηκα, καὶ τέλειωσα στὰ πάθη.
 Κύρι μου, ἔς τοῦτα ποῦ μιλω, παρακαλω σ' ἄ σφάλω, (267)
 συμπάθησέ μου, καὶ καημὸ ἔχω πολλὰ μεγάλο·
 δὲν εἶμαι ἕγὼ ποῦ τὰ μιλω, ἄλλος μοῦ τ' ἀρμηνεύγει,
 ἐκεῖνος ὁποῦ τσι καρδιὲς πληγώνει καὶ δοξεύγει. 870
ΠΟΙ. Ὡς εἶδεν ὁ Πεζόστρατος προᾶμα, ποῦ δὲν ὀλπίζει,
 ἐμπαίνει ἔς ἄλλο λογιισμό, ἔς ἄλλη βουλή γυρίζει,
 κ' ἐβάλθη, πρὶ παρὰ νὰ δῆ, ὁ γιὸς του νὰ μισέψῃ,
 τρόπο πιτήδειο φρόνιμο κι ὄμορφο νὰ γυρέψῃ,

847 του βασιλιῶς X. — 850 ἐκόμπωσε τὴν γνῶσι AB. — 851 κι' ἂν
 τοῦ θελε φανῆ βαρὺ AB. — 852 δὴς X. — 854 σ' ὅτι μορῆς X. —
 — 855 καὶ τρόπο X. — 857 κ' εὐρέθη AB. — 858 τέτιας X, ἀπόμενα
 X. — 859 (μ)ε δίχος X. — 861 πάγω X. — 862 βασιλιά X. —
 863 εὐχῆσου ἔξιτισα X, εὐχὴ AB. — 864 ξελισμονήσῃς X. — 866 ἔξω-
 ρισθηκα AB. — 869 ποῦ σοῦ μιλω AB. — 870 τὴν καρδιάν AB. —
 869-870 ἀρμηνέβη-δοξέβη X. — 874 τρόπο πιτήδιον ὄμορφο νὰ γυρέψῃ
 νημα νὰ γυρέψῃ AB.

- γὰ νὰ τὸ πῆ τοῦ Βασιλιοῦ, κὶ ὡς τοῦ φανῆ_ῦς τὸ πιάση, 875
 παρὰ νὰ δῆ στὰ γερατειὰ τέτοιον ὑγιὸ νὰ χάση,
 καὶ μὲ τὸ σπλάχνος σὰ γονεῖς ἤρχισε νὰ τὸν-πιάνη
 καὶ νὰ τόνε παρηγορᾷ γιὰ τὸ γνοιανὸ στεφάνι.
 Λέει του, **ΠΕΖ.** Γιέ μ' ἀπῆς θωρῶ, κ' εἶσαι σὲ τέτοια κρίσι,
 κὶ ὁ λογισμός, ὅπου βαλες, δὲ θέλει νὰ σ' ἀφήση, 880
 ἐβάλθηκα γιὰ λόγου σου τὸ δὲ μορῶ νὰ κάμω,
 καὶ νὰ γενῶ προξενητῆς στὸν ἄμοιαστό σου γάμο,
 κὶ ἀνὲ μανίος' ὁ Βασιλῖος, ὡς τοῦ φανῆ_ῦς τὸ πιάση,
 καὶ τῆ ζωῆ δὲν-τὴ ψηφᾷ ἄθροπος σὰ γεράση.
ΠΟΙ. Ὀλόχαρος ἐπόμεινεν ὁ γιός του νὰ γοικήση, 885
 πὼς τοῦ ταξεν ὁ κύρις του τὸ γάμο νὰ μιλήση,
 περίσσα τοῦ φραρίστησε, κὶ ὄγ τὴ χαράν-του κλαίει,
 μπλὶ δὲ μιλεῖ γιὰ μισσεμούς, γιὰ ξενιτειὰ δὲ λέει,
 γονατιστὸς τὸν-προσκυνᾷ μὲ φρόνεψι καὶ τάξι,
 γιὰτὶ ἔξο' ὅλα τὰ προεπά, πρίγ' ἄλλος τὸν διατάξι. 890
 Ἐκεῖν' ἡ μέρα πέρασε, κ' ἡ-ἄλλη ξημερώνει, (268)
 κὶ ὁ κύρις τοῦ Ρωτόκριτου γλυκαίνει, καὶ μερώνει,
 δὲ θέλει μπλὶ νὰ καρτερῆ, καὶ νὰ ἔχ' ὁ γιός του κρίσι,
 κ' ἐβάλθηκε τὴν-προξενειὰ ἐτούτη νὰ μιλήση.
 Ἐπῆεν εἰς τοῦ Βασιλιοῦ, νὰ τόνε δικιμάση, 895
 κ' ἐλόγιασεν ἀπὸ μακρὰ μὲ ξόμπλια νὰ τὸν-πιάση,
 ἀγάμ' ἀγάμ' ἀρχίνησεν ἀποκοιτιὰ νὰ παίρνη,
 καὶ μιὰν-καὶ κὶ ἄλλ' ἀθιβολὴ ἀλλοτινὴ νὰ φέρνη.
 Λέει, **ΠΕΖ.** Τσι παλαιοὺς καιροὺς, πού' σα μεγάλ' ἀθροῶποι,
 τὰ πλούτη καὶ βασιλῆα ἐκράζοντανε κόποι, 900

875 καὶ νὰ τὸ πῆ AB, βασιλιὰ X. —877 ἄρχισε X, ἤρχισε AB. —879
 Ὑγιέ γιὰτὶ θωρῶ AB, πὸς ἦσε ἡστέτια κρίση X. —880 ὀπόβαλες X.
 883 ὁ βασιλιάς X. —885 ἀπόμινε X. —886 πὸς ἔταξεν X. —887
 ἀπ' τὴν χαράν του AB. —887,880 κλαίγει-λέγει ABX. —890 οὔλα
 X, πρίν ἄλλος AB. —893 κὶ ὁ γιός του νᾶχη κρίσι AB. —894 μὰ
 ἐβαλθηκε AB, κ' ἐβάλθηκε X. —895 Ἐπῆγεν ABX. —896 ἐλόγια-
 ζεν AB. —897 ἀγάμια ἀγάμια AB. —898 καὶ μία κιᾶλη X. —899
 Στὸς παλαιοὺς καιροὺς AB, τοὺς παλεοὺς X, ποῦηταν X. —900 στα
 πλούτη κ' ἡστουςβασιλῆς ἐκραζόντανε πρότη X.

πειδὴ τιμούσανε πολλὰ τῆς ἀρετῆς τὴ χάρι
 παρὰ τοῖ χωρὲς το' ἀφεντιές τὰ πλούτη τὸ λογάρι,
 κ' ἐσιμίγασι τὰ τέχνα ντως οἷ. Ἀφέντες οἱ μεγάλοι
 μὲ τοῖ μικρούς, ὅπου ἔχασι γνῶσ' ἀντρειά καὶ κάλλη.

Ὅλα τὰ πλούτη κ' ἀφεντιές σβήγουνε καὶ χαλοῦσι, 905
 καὶ μεταλλάσσου, κ' οἱ καιροὶ συχνὰ τὰ καταλοῦσι·
 μὰ ἢ γνῶσι κεῖ ποῦ βρίσκεται καὶ τὸ ἀρετῆς τὰ δῶρα
 ξάζουν-παρὰ βασιλεία παρὰ χωριὰ καὶ χώρα.
 Οὐδ' ὁ τροχὸς δὲν ἔχ' ἔξά, ὡς θέλει νὰ γυρίση,
 τὴ γνῶσι καὶ τὴν ἀρετὴ ποτὲ νὰ καταλύση· 910
 κ' ἤφερνε ξόμπλι ἀπόμακρα πράματα περασμένα,
 καὶ κατὰ πῶς τοῦ σάζασι, τὰ λεγεν ἕνα ἕνα.
 Μὲ τοῦτες τοῖς παραβολὲς ἀγάλη ἀγάλη σώνει,
 εἰς τὸ σημάδι τὸ γνοιανό, κ' ἤρχισε νὰ ξαμώνη·
 ἀποκοτιᾶ δυὸ τρεῖς φορὲς νὰ τὸ ξεφανερῶση, 915
 κ' ὀπίσω τὸν ἐγιάγερονε κ' ἐκράτειεν-τον ἢ γνῶσι.
 Στὸ ὕστερον ἐνίκησε ἡ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ ντου, (269)
 καὶ φανερώνει τὰ χωστά, ὅπου ἔχεν εἰς τὸ νοῦν-του.
 Μὰ ὡς ἐνεχάσκισε νὰ πῆ τὴν-προξενεῖα τοῦ γάμου,
 τοῦ λέ' ὁ Ρῆγας, **ΡΗΓ.** Πήγαινε, καὶ φύγ' ἀπὸ κοντὰ μου. 920
 Πῶς ἐβουλήθης κ' εἶπές το, λωλέ, μισαφορμάρι,
 γυναϊκάν-του ὁ Ρώκριτος τὴν Ἀρετὴ νὰ πάρη;
 φύγε τὸ γληγορότερο, καὶ μπλιό σου μὴν-πατήσης (270)
 εἰς τὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ, καὶ κακοθανατίσης·
 γιατί σὲ βλέπω ἀνήμπορο, γι' αὐτὸς δὲ σὲ ξορίζω, 925
 μὰ ὁ γιὸς σου μὴν-πατήρη μπλιό 'ς τοῖ τόπους, ὅπ' ὀρίζω·
 τέσσερεις μέρες κ' ὄχι πλιά τοῦ δίδω νὰ μισσέψη,
 κ' εἰς ἄλλους τόπους νὰ διαβῆ, καὶ μπλιό του νὰ μὴ στρέψη,

901 καὶ τιτιμούσανε πολλὰ X. — 904 γιὰτ' εἶχασι X. — 905 σβή-
 νουντε X, ἐσβύνουν AB. — 906 κ' ὄντεν ἀλλάσσονται οἱ καιροὶ AB.
 — 908 ξάζαν X, ξάζου ἄλλο παρὰ Βασιλεία AB. — 909 ἄξια X. —
 911 ἀπομακρὰ AB, ἀπερασμένα X. — 912 ἐτέριαξαν ἔλεγε ἕνα κ' ἕνα
 X, τὸλεγεν AB. — 913 (μ)ετῆς πολὲς ἀθιβολές X, ἀγάλια ἀγάλια AB.
 914 τὸ μακρὸ AB, κιαρχισε X. — 915 κ' ἀποκοτὰ X. — 918 τὰ κορυφὰ
 καὶ τὰ χωστά τοῦ νοῦ του AB, τὰ κρυφα ὀπούγε X. — 919 (μ)ὸς ἐχά-
 σκισε X. — 923 γλιγορότερο X. — 925 γι' αὐτὸς X. — 926 ποουρίζω
 X. — 928 τόπους μακροῦς κ' ἀδιάβατους ἄς πάγη νὰ γυρέψη AB.

νὰ μὴν-πατήσ' ὥστε νὰ ζῶ, στὰ μέρη τὰ δικὰ μου,
 ἀλλιῶς τοῦ δίδω θάνατο γὰ χάρισμα τοῦ γάμου· 930
 κ' ἐκεῖνο, π' ἀποκόπησες κ' εἶπες τούτην-τὴν ὥρα,
 μὴ γοικηθῆ, μὴν ἀκουστῆ ἕς ἄλλον ἐπὰ στὴ Χώρα,
 καὶ κάμω προῶμα εἰς ἐσέ, ὅπου νὰ μὴ σ' ἀρέσῃ,
 νὰ τρέμου ὄσοι τ' ἀκούσουνε, κ' ἐκεῖνοι πὸν τὸ λέει.
 Δὲν θέλω μπλιὸ νὰ σοῦ μιλῶ, στὸ Ρῆγα δὲν τυχαίνει 935
 ἐτόσα νὰ πολυμιλῆ, κὶ ἀπόβγαλτον νὰ πηλαίη.
ΠΟΙ. Μὲ φόβον ὁ Πεζύστρατος μισσεύγ' ὄχ τὸ παλάτι,
 κ' ἐτρέμασιν-τὰ γόνατα στὰ ζάλα, πὸν πορπάτει·
 ἡ-ἐμιλιά ντου γάθηκεν, ἐλίγαν' ἡ πνοή ντου,
 κάτω στὸν οὐρανίσκον-του ἐσύρθηκ' ἡ φωνή ντου, 940
 καὶ μὲ τρομάρα κ' ἐντροπὴ στὸ σπίτιν-του γιὰ γέρνει,
 καὶ τὸ μαντᾶτο τὸ πρικὺ εἰς τὸν ὑγιόν-του φέρνει.
 Ἐδέρονετο στὰ γόνατα, κ' ἤσυρνε τὰ μαλλιὰ ντου,
 πὼς ἤσφαλε τ' Ἀφέντη ντου ἐδὰ στὰ γερατεῖα ντου.
 Λέει του, **ΠΕΖ.** Δὲ σοῦ τό λεγα, ὑγιέ μου, νὰ σκολάσῃς (271)
 τὸ λογισμόν, ὅπου βαλες, κὶ ἄλλη βουλή νὰ πιάσῃς, 946
 κ' ἐσὺ ξεπάτησες κ' ἐμὲ ἕς πράματα κομπομένα,
 κ' ὠργίστηκ' ἐμ' Ἀφέντης μου, καὶ χάνω σε κ' ἐσένα,
 πὸν μέ' γεν ἀκριβὸ πολλὰ καὶ συβουλάτορά ντου,
 κ' ἐδὰ χασα τὸ θάρρος του, κ' ἔχω τὴν ὄργιτάν-του· 950
 κ' εἰς τοῦτο τόσο δὲν-πονῶ, μὰ σὺ νὰ μοῦ μακρύνῃς (272)
 νὰ πορπατῆς στὴν-ξενιτεῖα, ὀλότυφλο μ' ἀφίνεις.
 Καὶ πότες νὰ σὲ καρτερῶ; πότες νὰ σ' ἀνιμένω;
 ὅπου ἔμαι γέροντας πολλὰ, κὶ ὀγλήγορ' ἀποθαίνω;
 πὼς νὰ φανῆ τοῖ μάννας σου ἐδὰ στὰ γερατεῖα τζι 955
 ὡσάν-τὴν ἐκατάστεσες, ὑγιέ μου, σφάκελά τζι,

929 καὶ μὴν πατήση AB, ὅστε πουζιὸ X. —930 δῆνο X. —931
 κ' ἐκῆνο X. —932 δελεὰ AB. —936 τὰ τόσα AB. —937 ἀπ'τό AB.
 —938 τὰ πόδια του σι στράτα X. —940 ἐσύρθηκ' ἡ φωνή του AB.
 942 τὸ πικρὸ X. —943 κ' ἐτραῖβα X. —946 ὀπόβαλες X, νὰ πιά-
 σῃς AB. —947 ἐξεπάτησες ἐμὲ μελόγια κομπομένα X. —948 κ' ἐσένα?
 X. —949 μ' ἤγε X, συμβουλάτορα ABX. —950 τὰ θάρρητου-τὴν
 ἔχθηρά του AB, ὄργιτατου? X. —951 δὲν θωρῶ AB. —953 νὰ
 σ' ἀκαρτερῶ ABX, πότε-πότε X. —955,956. Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ
 τοῦ χειρογράφου μένοντος κενοῦ τοῦ σχετικοῦ χώρου.

πὸν τὴν ὀλίδαν-τὸ εἰς ἐσὲ εἶχεν ἀκουμπισμένη,
 κ' ἐδὰ μισσεύγεις καὶ βουβή, ζουγλή, τυφλή πομένει.
 Εἰντά γὰ νὰ σ' ἀφουκραστῶ κ' ἡσφαλα ἔτοι περίσσα,
 καὶ τὰ λεγες δὲν ἡδιωξα, μὰ ἴφηκα καὶ νικῆσα. 960
 Καλὰ τὸ λέ' ὁ φρόνιμος, ὁ λόγος πῶς κομπώνει,
 κ' ἢ τόσ' ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ τὸν ὀμυαλὸ ζαβώνει.
 Ἐθώρουν-το τὸ βλάψιμο, κ' ἐμπόρου νὰ τὸ φύγω,
 κ' ὁ λογισμός σου σκόλαζε εἰσὲ καιρὸν ὀλίγο,
 κ' ἐγὼ κομπώθηκ' εὐκόλα, ὀγιὰ νὰ σ' ἀφουκροῦμαι, 965
 κ' ἐδὰ ἄγω ζάλες σκοτεινὲς καὶ δὲν-κατέχω ποῦ ἴμαι.
 Γεῖς λόγος εἶναι παλαιός, κ' ἀληθινὸ τὸν-κρίνω,
 ὅπ' ἀφουκρᾶται κοπελλιῶν γίνεται σὰν-κ' ἐκεῖνο.
 Ἄς εἶγα κάμει ὄξω τοῦ νοῦ, κ' ἄς ἠθελα σ' ἀφήσει,
 κ' ἄς εἶχες κλάψει μὴ καὶ δυὸ, κ' ἄς ἠθελες μανίσει 970
 ἐτοῦτ' ὅλα περνούσανε, κ' ὀγλήγορα διαβαῖνα,
 μὰ δὰ χαλάστηκες κ' ἐσύ, κ' ἐχάλασες κ' ἐμένα.
ΠΟΙ. Ἦστεκεν-κ' ἀφουκράτονε ὁ γιός τ' ὁ πληγωμένος,
 δὲν ἤξερε γῆ ζωντανὸς ἦτο γῆ ἀποθαμένος.
 Πολλὰ μεγάλη καταχνιὰ κ' ἀντάρα τὸν-πλακώνει, (273)
 τὰ μάτια ντου σκοτείνιασε, καὶ τὴν-καρδιάν-του ζώνει, 976
 ἦτρεμεν ὄλον-τὸ κορμί, κ' ἢ δύναμί ντου χάθη,
 τὰ μάτια δὲν ἐβλέπασι, τὸ στόμα ἐβουβάθη.
 Ποτέ ντου δὲν-τὸ λόγιαζεν, ἔτοια φωνὴ ν' ἀκούσῃ,
 οὐδὲ μαντᾶτ' ἔτοι πρικὺ νὰ ῥθιουε νὰ τοῦ ποῦσι. 980
 Ἄντριεύγετ' ὅσον-τὸ μορεῖ ὀγιὰ τὸν-κακομοίρη,
 τὸ γέρο τὸν ἀνήμερο τὸν-πρικαμένο κύρι,

957 ἀποκουμπισμένη AB. —958 βουβή, κουφή, ζουγλή, ἀπομένει
 AB. —959 ἀφουκροῦμου σου AB. —960 καὶ δὲν ἐδιοξα τάλεγες,
 μ' ἄφρικα, καὶ νίκησα X, Πῶς τάλεγες AB. —961 λέγει AB. —962
 καὶ τόση AB. —964 ὀλίγο AB. —965 ὅς γιανασαφουκροῦμε X.
 —966 κ' ἐδὰ βρίζοιμε ὀλοτιφλος X. —967 Εἰς λόγος AB, ἀληθινὰ
 τοκρίνο X. —968 ὅποιος φουκρᾶται AB, σὰν ἐκηνο X. —969 ὄξο
 νοῦ X. —973 ὁ νιός X. —974 ἦ-ἦ X. —975 καταχνιὰ X. —
 976 κ' εἰς τὴν καρδιάν του σώνει AB. —977 οὔλο X. —978 τὸ
 στόμαν AB. —980 μαντᾶτα ἔττι πρικὺ AB, πικρὸ X, νερθούση X.
 981 Ἄντριέβετο X, ἀντριεύγετο AB, ὅσον μορεῖ X. —982 πρικι-
 μένο X.

κὶ ἀρχίζει νὰ παρηγορᾷ μὲ σπλάγχνος τὸ γονεῖ ντου,
 γιὰ τότες δὲν ἐγύρευγε τὴν-παίδα τὴ δικήν-του.
 Λέει του, **ΡΩΤ.** Κύρι, μὴ δειλιᾷς, μὴν-τρέμῃς, μὴ φοβᾷσαι, 985
 καὶ τὰ σοῦ τά περὶ Βασιλῶς μὴ στέκῃς ν' ἀφουκρᾷσαι.
 Εἶντα μέγαν ἦτονε στήν-προξενειάν ἐτούτη;
 καθέννας πάντα πεθυμᾷ νὰ ᾗ ἀφεντιῆς καὶ πλούτη·
 ὁ κύρις πάντα κὶ ὁ γονεῖς μὲ προθυμᾷ γυρεύγει,
 τὰ τέκνα ᾗ μεγαλότητες καὶ πλούτη ν' ἀναπεύγῃ, 990
 κὶ ἂν ἔν-καὶ τούτ' ἢ πεθυμᾷ ἐκίνησεν-κ' ἐσένα,
 κ' ἐξέτρεχες ὡσὰ γονεῖς νὰ βρῆς καλὸ γιὰ μένα,
 εἶντα μέγαν ἦτονε, κ' εἶντα κακὸν ἐγίνῃ,
 ὁ γιὸς σου ἂν ἐπεθύμησες ἀφέντης ν' ἀπομείνῃ;
 ἢ μάνιτα τοῦ Βασιλοῦ εἶναι δίχως θεμέλιο, 995
 μὲ τὸν-καιρὸ σκολάζεται, τὸ κλάημα φέρνει γέλιο,
 καὶ κάμε μὴν-πρικαίνεσαι, καὶ πάω νὰ μακρύνω,
 γιὰ νὰ σκολάσ' ὁ Βασιλῶς τὸ λογισμὸν ἐκεῖνο,
 καὶ κατὰ πῶς θῆς δεῖς κ' ἐσὺ τὴν ὄχθριτα τοῦ Ρῆγα
 πορεύγου, κ' οἱ-ὀλίπιδες μου ἀκόμη δὲν ἐφύγα· 1000
 κὶ ἄς τονε ποῦρι τὸν-καιρὸ, κὶ ἄς πορπατῆ, κὶ ἄς πηαίνῃ,
 κὶ ἂν ἐκακούρησ' ἢ πληγῆ, καλὸς γιατρὸς τὴ γαίνει.
ΠΟΙ. Δείχνει πῶς δὲν-πρικαίνεται, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ
 τὸν-κύριον-του, πού βρίσκειται εἰσὲ μεγάλη κρίσι.
 Μὲ ταπεινότητα ζητᾷ συμπάθειο νὰ τοῦ δώσῃ, 1005
 ἀπήτης καὶ γιὰ λόγου ντου ἐκόμπωσεν-τὴ γνῶσι,
 κ' ἐπῆεν-κ' εἶπεν-προξενειά, κ' ἐμπῆκε ᾗ ἔτοια βάρη,
 γιὰ νὰ τοῦ δώσ' ἀλάφρωσι, καλὴν-καρδιά νὰ πάρῃ.
 Τούτους γιὰ δὰ ἄς τσ' ἀφήσωμε τὰ πάθη νὰ μιλοῦσι,
 κὶ ἄς ποῦμε γιὰ τὴν Ἀρετή, πού πῆε γιὰ ν' ἀκούσῃ 1010
 εἰς τοῦ κυροῦ τς' ἀθιβολὴ στήν-προξενειάν ἐκεῖνη,
 γιὰτ' ἔχει πλήσο λογισμό, κ' ἔγνωια, πού τήνε κρίνει.

984 ἐγίρεβε X. — 985 λέγει του ABX. — 986 κίότη κλασοῦηπε ὁ βα-
 σιλιάς X, θιμάσε X. — 989 πεθυμᾷ X. — 990 κησπλοῦτος X. —
 991 κ' ἂν εἶν AB. — 992 ἐξέδραμες AB. — 993 ἦτανε X. — 995
 βασιλιά X. — 997 πικρένεσε X, πάγω AB. — 998 βασιλιάς X. —
 999 ἔχθριτα AB. — 1001 Κι' ἄφς τονε AB, νὰ πορπατῆ νὰ πηαίνῃ
 AB. — 1003 πικρέγετε X. — 1007 ἐπῆγε ABX, σέτια X. — 1010
 πού πῆγε AB, πουμεπήγε X. — 1012 κ' ἔχει μέγαν λογισμὸν AB,
 πλίσιο X.

- Βρίσκει τονε κ' ἐκάθουντον, κ' ἐφαίνοντόν-τ' ἢ ζάλη,
 κ' ἀκουμιστὸ στή χέραν-του ἤκλινε τὸ κεφάλι·
 ἢ-Ἀρετή, πού γνώριζε εἶντα ἅ ἢ-ἔγνοια κείνη, 1015
 γιὰ κόμπωμα πασίχαρη καὶ σπλαχνικούλλα γίνη.
 Λέει τ', **ΑΡΕΤ.** Ἀφέντ' εἶντα ἅ αὐτό, καὶ κάθεσαι γνοιασμένος
 βαρόκαρδος καὶ μοναχὸς κ' ἀποσυννεφιασμένος· (275)
 ἢ γνῶσί σου τὰ βάρητα καὶ λογισμοὺς ἐνίκα,
 κ' ἐδὰ εἶντα προᾶμα ἐγνοιανὸ σοῦ φερε τόση πρίκα; 1020
ΠΟΙ. Ὡς ἤκουσε τὰ λόγια τῆς ὁ σπλαχνικός τσι κύρις,
 λέγ' **ΑΡΕΤ.** Ἀρετοῦσα, κάτεχε, πὼς ἤρθ' ὁ νοικοκύρις
 ἐκείνος, ὅπου ῥέγομαι νὰ σοῦ τὸν-κάμω ταίρι· (276)
 γιὰ δέ, παιδί μ' εἰς κουζουλὸς πόσα μπορεὶ νὰ φέρη·
 γρίκησε μιὰν ἀποκοτιὰ κ' ἀδιαντροπιὰ μεγάλη 1025
 τοῦ Πεξοστράτη τοῦ λωλοῦ, πού ῥθε ν' ἀναδιβάλλη,
 γιὰ τὸν ὑγιόν-του προξενεῖα ἄφοβα νὰ μιλήση,
 νὰ μὴ δειλιάση νὰ τὸ πῆ, μὰ νὰ τ' ἀποκοττήση.
 Εἰς τὰ καλά μου μέ βρηκε, νὰ ζήσης, θυγατέρα,
 ἀμὴ κακὴ γιὰ λόγου ντου ἦτον ἐτούτ' ἢ μέρα. 1030
 Γιὰ δέ ἅνα γέρον-πελελό, πού θέλησε νὰ δράμη,
 νὰ βουληθῆ με βασιλιὸ συμπεθεριὸ νὰ κάμη·
 ποῦρ' εἶπά του μέσ' στὴν Αὐλὴ μπλόν-του νὰ μὴν-πατήση,
 καὶ νὰ ποβγάλη τὸν ὑγιὸ καὶ νὰ τότε ξορίση. 1035
 Μὲ βασιλιὸ παντρεύω σε γλήγορα, θυγατέρα,
 κ' ὀψὲς ἀργὰς τὴν-προξενεῖα τὴ νύχτα μᾶς ἐφέρα·
 τοῦτό ἅναι τ' Ἀφεντόπουλλο, πού τὸ Βυζάντι ὀρίζει,
 καὶ κάθε εἰς τὸν ἐπαινᾶ, ὅπου τότε γνωρίζει.
 Τοῦτό ἅναι, ὅπου τοῦ δωκεν ἢ μάννα σου στή χέρα
 τὸν ὁμορφότατον ἀθὼ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα, 1040

1013 ἐκάθετο X, ἐφενέτότου X. —1015 κ' ἢ Ἀρετὴ X. —1017 αὐτὸ τοῦ AB, αὐτὸ ?X. —1018 βαρίκαρδος X, πολὰ συγνεφιασμένος X. —1022 κ' ἤρθε X. —1024 ἠδὲς πεδήμου ὀκουζουλὸς X. —1028 νὰ ντραπῆ AB, μάετση νὰ ποκοτήση X. —1029 μ' ἤβρηκε X. —1030 ἀμὲ AB. —1031 (ι)δὲ ἅνα γερο X. —1032 βασιλιὰ X. —1033 πο-τὲ νὰ μημπατήση X. —1035 Γλήγορα σὲ παντρεύω γὰ με Ρήγα, θυγατέρα AB. —1036 κιοψὲς ἀργὰ X. —1037 τοῦτος εἶναι AB. —1038 καθεν ἡς X. —1039 Τοῦτος εἶναι AB. —1040 Ἀνθὸν AB, ἀνθὸ X.

κι ὅπου μὲ τόσες ἑπαρσες καὶ μ' ἀφεντιὰ μεγάλη
 στὴ Χώραν ἦρθε, κ' ἴσα ντου δὲν ἦσανε οἱ-ἄλλοι,
 καὶ μετ' αὐτὸν ἐλόγιασα γάμο νὰ ξετελειώσω,
 ταίριν-του καὶ γυναϊκάν-του γλήγορα νὰ σὲ δώσω.
 Δὲν εἶν-καιρὸς νὰ σὲ κρατῶ, μὰ δὰ πού ζοῦμεν ὅλοι 1045
 νὰ τὴ χαροῦμε, μάννα μου, τοῦ γάμου σου τὴ σκόλη.
ΠΟΙ. Τό κουσεν εἶντ' ἀπόφασι τοῦ Πεζοστράτη δόθη, (277)
 μεγάλο προᾶμα ἦτονε τὸ πὼς δὲν ἐλιγώθη·
 ἀπιλογιὰ ὄχ τὸ στόμα τζι οὐδὲ μιλιὰ δὲ βγαίνει,
 μὰ δείχνει, πὼς ἠ-ἐντροπὴ τὴν-κάνει καὶ σωπαίνει, 1050
 καὶ μὴ μπορῶντας νὰ γρικᾶ, κ' ἐπλάνταν' ἡ καρδιά τζι,
 βρίσκ' ἀφορμὴ κ' ἐμίσεψε, πάει στὴν κάμερὰ τζι.
 Ἄγκουσεμένη βρίσκουντον-πολλὰ τὴν ὥρα κείνη,
 παρηγοριὰν ἐνίμενε νὰ βρη ὄχ τὴν Φροσύνη·
 σκύφτει, περιλαμπάνει τὴν, κ' ἐστάθηκεν ὀμπρός τσι, 1055
 καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ συχγιὰ βρέχει τὸ πρόσωπόν-τσι,
 κ' ἐκεῖ πὸν κατεβαίνασι ἦσαν-τοῦ ἥλιου ἀχτινα,
 μαργαριτάρια φαίνονταν ὅλα τὰ δάκρυα κείνα.
 Βουλὴ τήνε παρακαλεῖ γλήγορα νὰ τῆς δώση,
 μὴν-τὴν ἀφήση νὰ χαθῆ, κι ἄδικα νὰ τελειώση. 1060
 Τὸν-Πεζοστράτ' ὁ κύρις τῆς ἦδιωξ' ὄχ τὸ Παλάτι,
 κ' ἔτοιο μαντάτο ξαφνικὸ βλάφτει τὴ καὶ φυρᾶ τῆ,
 καὶ τ' ἄλλο πλιὰ χερσίερο, ὅπου βαθιὰ τσ' ἀγγίξει,
 γιὰτὶ καὶ τὸ Ρωτόκριτο πολλὰ μακρὰ ξορίζει,
 κι ἀπὸ Ρηγάδω προξενεὶὰ τοῦ ῥθε τὴν ὥρα τούτη, 1065
 κ' ἐλίξεψε στὴν ἀφεντιὰ καὶ στὰ μεγάλα πλούτη,
 κ' ἦβαλε μέσ' στὸ λογισμὸ τὸ γάμο νὰ τελειώση,
 τοῦ Ρῆγα τοῦ Βυζάντιου νύφη νὰ τήνε δώση,

1042 ἦσια σου δὲν ἦτανε X, δὲν ἦσαν πλειό τως ἄλλοι AB. —1043
 ἐλόγιαζε AB. —1046 ἀφέντρα μου X. —1047 (Σ)ὰν ἄκουσ X. —1052
 ἦτανε X. —1049 ἀπ' τὸ AB. —1050 μὰ δειχνε AB. —1052
 πάγει AB. —1053 βρίσκετο X. —1054 ἀνίμενε X, ἀπ' τὴ Φροσύνη
 AB. —1055 περιλαμπάνει AB, ὀμπρό τζι AB. —1055,1056 ὀμπρό-
 στης- πρόσωπότης X. —1057 ἦταν τοῦ Ἡλιοῦ ἡ ἀκτινα AB, ἦταν
 τοῦ ἥλιου ἀχτινα X. —1060 μὴν τηναφήκη X. —1063 κ' εἶναι τὸ
 πλειὰ χερσίερο, κι ὅπου βαθιὰ AB. —1064 μακριὰ X. —1065
 προξενεὶαν AB. —1067 κ' ἔβαλεν ἡστολογισμὸ X. —1068 τοῦ Βα-
 σιλειοῦ τοῦ Βυζαντιοῦ AB, νύμφη X.

- καὶ τὴ βουλὴν-της πεθυμᾶ, καὶ ἀρμίνεμα γυρεύγει,
 μ' ὄλο πού ἡ-ἀγάπη της καὶ ὁ πόθος τσ' ἀρμηνεύγει, 1070
 γιατί δὲ θέλει μοναχὴ νὰ κάμη τὰ χεῖρ' οὐς τσι, (278)
 μὰ γύρευγε κ' ἄλλοῦ βουλή στ' ἄκουσε τοῦ κυροῦ τσι.
 Ἡ Νένα 'ς τοῦτα, πού γρικᾶ, χαρὰ καὶ πρίκαν ἔχει,
 κ' ἤδωκε γνωστικὴ βουλή 'ς ἐκεῖνο, πού κατέχει.
 Εἶχε χαρὰ, γιατί γρικᾶ καὶ ὁ Ρῆγας νὰ ξορίση 1075
 ἐβάλθη τὸ Ρωτόκριτο, κ' ἔχ' ἡ φωτιὰ νὰ σβῆση.
 Καὶ πάλι νὰ τήνε θωρῆ σάν-ξεπεριορισμένη,
 ἐτούτ' ἡ-ἔγνοια τὴ φτωχὴ πολλὰ τήνε βαρένει.
 Λέει της, ΝΕΝ. Θυγατέρα μου, πειδὴ ὁ καιρὸς δὲ σάζει,
 καὶ ὁ κύρις σου σὲ παντρεῖα μ' ἄλλο σὲ λογαριάζει, 1080
 ἄς τονε τὸ Ρωτόκριτο, διῶξε τὴν ἔγνοια τούτη,
 νὰ μπῆς κερά στοῖς ἀφεντιές κ' εἰς τὰ μεγάλα πλούτη,
 ὡσὰ σοῦ πρόπει νὰ γενῆς καὶ πλιότερα μεγάλη,
 μὴν-πά νὰ χαμοκυλιστοῦ μιᾶς Ρηγοπούλλας κάλλη·
 τὸ προᾶμα πού 'χει δυσκολιές, τὸ προᾶμα πού δὲ μοιάζει, 1085
 ὁπού 'χει γνῶσ', ἄς τὸ θωρῆ, καὶ ὀμπρὸς ἄς τὸ λογιᾶζη·
 ὄντε σοῦ δίδουν-τσι βουλὲς προθυμερὰ τοῖ πιάνε,
 καὶ ὅποια πληγώθη στὴ τιμὴ, ποτέ νης δὲν ἐγίανε.
 Ἄπὸ τὴν-πρώτ' ὅ τι λεγα, ἄς τὰ θελες θυμᾶσαι,
 καὶ τσι βουλὲς μου τσι καλές, ἄς εἶχες ἀφουγκρᾶσαι· 1090
 μ' ἄς εἶν', ὅ τι δὲν ἤκαμες, κάμε το 'δὰ παιδί μου,
 ἄς τονε τὸ Ρωτόκριτο, καὶ πιάσε τὴ βουλή μου,
 διῶξέ τὴν-τὴν ἀγάπην-του, δὲν εἶν αὐτὸς γιὰ σένα,
 καὶ μὴ θυμᾶσ' ὀλότελα τὰ 'χετε μιλημένα.
 Ἄν ἔν-κ' ἐμίλησες, κερά, ποῦρ' ἄλλο δὲν ἐγίνη, (279)
 καὶ ὁ ἄνεμος ἐπῆρέν-τὴν τὴν ἐμιλιὰν ἐκεῖνη. 1096
 Αὐτὸς δὲ θέλει πεῖ ποτέ, γιατί 'ναι δουλευτής σου,
 λόγον-κιανέναν ἄσκημο, νὰ βλάβη τὴν-τιμὴ σου.

1071 νοῦ τζη AB. —1073 σ' τοῦτα τὰ γρικᾶ AB, ἡ νένα τοῦτα X.
 —1075 θὰ ξορήση X. —1076 ἀφτήνον X. —1079 σιάζη X. —
 1080 γιὰ παντρεῖαν AB, σεπαντρεῖα X. —1081 Ἄφστονε AB. —1082
 κυρὰ X, στὴν Ἀφεντιαν AB. —1085 πόχει δυσκολιὰ X. —1086
 ὀπόχη X. —1087 οντας σουδηνο X. —1089 ἄς τῶθελες AB. —1090
 ἀφουγκρᾶσε X. —1092 Ἄφστονε AB. —1094 νὰ δειλιᾶς AB. —
 1095 κιοῶ X. —1096 ἐπῆρητην ὦ ἄνεμος τηνωμιλιὰν ἐκίγη X.

- Σὰ δοῦλος θέλει σὲ θωρεῖ, κὶ ὄντε σ' ἀνετρανίσῃ,
 δὲ θέλει πάρ' ἀποκοιτιὰ ποτὲ νὰ σοῦ μιλήσῃ. 1100
- Σὰ διώξῃς τὴν ἀγάπην-του, καὶ σὰν-τοῦ λησιμονήσῃς,
 καὶ σὰ φυσήξῃς τὸ κερί, ὅπου ᾿ψες, νὰ τὸ σβήσῃς,
 καὶ δῆ το καὶ γνωρίσῃ το, πὼς εἶναι στὸ σκοτειδί,
 χάνει τσ' ὀλπίδες, ὅπ' ἐδὰ ὁ Ἐρωτας τοῦ δίδει,
 κὶ ὄχ τσὶ κακοὺς του λογιμοὺς καὶ πείραξες ἐβγαίνει, 1105
 κὶ ὡσὰν-καὶ πρῶτας δουλευτῆς τοῦ παλατιοῦ πομένει,
 καὶ θέλει βρεῖ νὰ παντρευτῆ ᾿ς τόπο, ποὺ νὰ τοῦ μοιάξῃ,
 κ' ἐκεῖνα ποὺ μιλήσετε, ποτὲ νὰ μὴ λογιᾶξῃ.
- Σὰν-κοπελλιὰ σφαλές κ' ἐσύ, κ' ἐβάλθῃς νὰ μιλήσῃς
 τοῦ Ρόκριτου, μὰ σάζεται τὸ σφάλμα σὰν-τ' ἀφήσῃς, 1110
 μόνο μὴν-πάῃ παραμπρὸς τὸ σφάλμα τὸ δικό σου,
 κ' ἂν ἤπεςες, παιδάκι μου, γείρου γοργό, σηκώσου.
- Λίγ' ἂν ἀνεμουρδῶθῃκε τὸ ροῦχο πάστρεψέ το,
 τὸ πρᾶμα, ὅπου δάνεισες, γιάγειρε κ' ἐπαρέ το·
 κὶ ἄ σοῦ πονῆ ν' ἀπαρνηθῆς τὸν-πόθο, καὶ βαρένης, 1115
 λόγιασε τὰ καλύτερα, κερά μου, ποὺ κερδαίνεις,
 διώχνεις τὴ στράτα τὴν-κακὴ, δρόμο καθάριο πιάνεις,
 πολλὰ μεγάλην ἀλλαξὰ καὶ παινεμένη κάνεις,
 διαλέγεις πλούτη κ' ἀφεντιές, καὶ δὲν-ψηφᾶς τὰ λίγα, (280)
 κὶ ἀφίνεις ἓνα δουλευτή, καὶ παίρνεις ἓνα Ρῆγα. 1120
- ΠΟΙ.** Τοῦτα τ' ἀκού' ἢ Ἄρετή, καὶ σεὶ τὴν-κεφαλὴν-τοῖ,
 καὶ λέει κείνο, ποὺ γοικᾶ, κάνει το μοναχὴ τζι,
 καὶ τσὶ Φροσύνης τὴ βουλή μπλιὸ δὲν τήνε γυρεύει,
 τὸν Ἐρωτα ᾿χει δάσκαλο, κ' ἐκεῖνος τσ' ἀρμηνεύει,
 καὶ δίγως ἄλλο βάλθηκε βαθιὰ νὰ θεμελιώσῃ 1125
 τὸν-πόθον-τοῖ, κὶ ὅ τι γραψε δὲ θέλει μπλιὸ νὰ λειώσῃ,

1099 ἀνατρανίσῃ ABX. —1101 καὶ νὰν του λησιμονήσῃς X. —
 1102 π' ἀναψες νάντοσβῃσης X. —1104 ποὺ ἐδὰ X. —1105 ἀπ'
 τοὺς κακοὺς τοὺς AB. —1107 παντρευθῆ AB. —1110 καὶ σιάζεται
 X. —1111 μὴν πάγῃ AB, πούρη μημπάγῃ X. —1113 (λ)ήγο ἀνε-
 μουρδῶθῃκε X. —1114 ποῦ ἐδάνεισες AB. —1115 (M)ή σου πονῆ
 X. —1116 κωρά μου X. —1118 ἀλαξία X, κ' ἐπαινεμένην AB. —
 1121 Τοῦτα ν' ἀκούῃ ἢ Ἄρετή, ἔσειε τὴν κεφαλὴ τζῆ AB. —1122
 κ' ἔλεγε X. —1123, 1124 γυρέβῃ-ἀρμινέβῃ X.

Λέει, **ΑΡΕΤ.** Τὸ γράμμα στήν-καρδιά εἶναι δίχως μελάني,
καὶ δὲ μπορεῖ μπλιὸ νὰ λειωθῆ παρὰ σὰν ἀποθάνη,
κι ἀπόψε ν' ἀρραβωνιαστῶ βούλομαι μετὰ κεῖνο,
νά 'ν ἄντρας μου καὶ ταίρι μου, κι ἄλλης δὲν-τὸν ἀφίνω, 1130
κι ὄροκο φοριχτὸ ν' ἀμνόξωμε, καὶ πάντα νὰ κρατοῦμε
τὸν-πόθο μας ἀμάλαγο, ὅ τι καιρὸν-κι ἄ ζοῦμε,
καὶ τοῦ κυροῦ μου νὰ τὸ πῶ, σὲ παντρειά, ἄ μὲ σφίξῃ,
πὼς μ' ἄλλον ἄντρα δὲν μπορεῖ, δὲ μοιάζει νὰ μὲ σμιῖξῃ,
γιατ' ἤταξα τοῦ Ρώκριτου σύντροφο νὰ τὸν-κάμω, 1135
καὶ χίλιοι χρόν' ἀνὲ διαβοῦ, μ' ἄλλο δὲν-κάνω γάμο,
κι ἄς εἶν κι ἀλάργ' ἀπὸ 'δεπά, κι ἄς εἶναι κ' εἰς τὰ ξένα,
ἐγὼ νὰ 'μαι γιὰ λόγου ντου, κ' ἐκεῖνος ὄγια μένα,
καὶ δὲ λογιάζω ἀπονιὰ νὰ βρῶ, ἔτοια τοῦ κυροῦ μου,
νὰ θεὸ νὰ δώσῃ θάνατο ἄδικα τοῦ κορμιοῦ μου. 1140
πάλ' ἄν-τὸ κάμ' ἢ γνώμη ντου, καὶ θεὸ νὰ μ' ἀποθάνη,
ἐγὼ καλλιὰ 'χω θάνατο παρὰ στανιὸ στεφάνι.

ΠΟΙ. Τοῦτα τὰ λόγια τὰ γνοιανὰ τὰ πλιὰ βαρὰ 'πὸ τ' ἄλλα (281)

τῆ Νένα 'ς ἄλλους λογισμοὺς βαρύτερους ἐβάλα,
κ' ἐχάθηκε τὸ αἰμά ντης, τὸ φῶς τῶν ἀμματιῶν-της, 1145
καὶ τοῦ νεκροῦ τὸ πάχισμα εἶχε τὸ πρόσωπόν-της.

Ἦτρεμεν ὄλο τὸ κορμί, κ' ἢ δύναμί τζι χάθη
λογιάζοντας τὰ βάσανα καὶ τὸ Ἀρετῆς τὰ πάθη.

Λέει τὸ **ΝΕΝ.** Εἶντὰ 'ναι τὰ μιλεῖς, ἐσύ 'σαι ποῦρι γῆ-ἄλλη;
καὶ ποῦ βρες τὴν ἀδιαντροπιά, ὅπου 'χεις τὴ μεγάλη; 1150

καὶ μελετᾷς ἔτοιας λογῆς τοῦ Ρῆγα νὰ μιλήσῃς; (282)

πὼς ἔχεις γλῶσσα νὰ τὸ πῆς, καρδιά ν' ἀποκοπτήσῃς;

καὶ ποῦ 'ν ἢ τάξι σ' Ἀρετῆ, κ' ἐφῆκες τὴν-κ' ἐχάθη,

κ' ἐφυγομαραδῆκασι τῆς εὐγενειᾶς σου τ' ἄθη;

1127 Γιατὶ τὸ γράμμα AB. —1128 νασβιστὴ X, νὰ λωθῆ AB, παρὰ ὄντεν ἀποθάνη AB. —1129 ἀρεβονιαστὸ X. —1130 κιαλιός X. —1131 νὰ κάμωμε X. —1133 ησέπαντριά ἀμεσφίξῃ X, σὲ παντρειά ἄν μὲ σφίξῃ AB. —1134 δὲν θωρῶ, καὶ μοιάζει AB. —1136 ἀδι-αβοῦ X, δὲν θέλωγάμο AB. —1137 κι' ἄς εἶναι κ' εἰς τὴν ξενιτειὰν AB, κιαλάργα X. —1139 καὶ δὲν λογιάζω ἔτοια ἀπονιὰ πὼς ναῦρο τοῦ Κυροῦ μου AB. —1142 κάλει ἄχω AB, κάλιο ἔχω X, στανιὸς X. —1149 τῆ ἦνε X, ἢ τάχαἄλλη AB. —1150 ὀπόχης X. —1151 τέ-ναις X. —1154 ἄνθη ABX.

- Τό 'γες γρικῆσ' ἄλλη νὰ πῆ λόγο γιὰ πόθ' ὀδύνη, 1155
 ἢ-ὄψι σου κοκκίνιζε, κ' ἤξαφτε σὰν-καμίσι,
 κ' εἶγες τὸν Ἐρωταν ὄχθρό, κ' ἐμίσας τον-περίσσα,
 κ' ἐδὰ Ἄρετή μου, πράματα ἄφαντα σ' ἐνικῆσα.
 Ἐγὼ βουλή οὐδὲ θέλημα ποτὲ δὲ θέλω δώσει,
 εἰς τὴν-τιμὴν ἄνεπὸ λπιστο ἐδὰ στὰ γερατεῖά ντου, 1160
 νὰ δῆ τέτοι' ἀνεπὸ λπιστο ἐδὰ στὰ γερατεῖά ντου,
 νὰ ἔν ἄντρας σ' ὁ Ρωτόκριτος, ὁπού 'σαι σὺ κερά ντου.
 Πῶς νὰ τὸ-συβαστῶ Ἄρετή, καὶ θέλημα νὰ βάλω,
 καὶ νὰ σ' ἀμπώσω νὰ χαθῆς 'ς ἔτοιο γκορεμνὸ μεγάλο ;
 τὰ πάθη σου θὲ νὰ ἔν πολλὰ μὲ τὸν-καλό σου κύρι, 1165
 ἄν ἔν-κ' εἰς ἔτοιο κάμωμα τὸ ριζικὸ σὲ σύρη.
 Κι ἀπάνω 'ς ὄλα κάτεχε, κὶ ὁ Ρῆγας θανατώνει
 αὐτόνο, καὶ τὸν-κύριν-του σὰν πίβουλο ζυγώνει,
 κὶ ὅτι κὶ ἄν ἔχου χάνουν-τα, τὸ σπίν-τως ἐρμίζει,
 ἄ σοῦ γρικῆση νὰ τοῦ πῆς πράμα, ποὺ δὲν ὀλπίζει· 1170
 κὶ ὅπου κὶ ἄν-πά νὰ ξεοριστῆ, πέμπει νὰ τὸν-ξεδράμη,
 νὰ τὸν εὐρῆ, κὶ ἀπάνω ντου κρίσι πικριὰ νὰ κάμη.
 Ἄλλαξε, θυγατέρα μου, τὸ λογισμὸν αὐτεῖνο,
 γῆ γὼ μακρένω ἀποδεπά, καὶ μοναχῆ σ' ἀφίνω.
 Δὲ θέλω κὶ ἄθροπος νὰ πῆ εἰσὲ καιρὸν-κιανένα, (283)
 πὼς εἰς ἔτοῦτα μιὰ βουλή ἤμουνε μετὰ σένα. 1176
 Ἄνάθεμ' ἔτοια ὄρεξι, κακῆ ὄρα 'ς ἔτοια γνώμη,
 τόσα δὲν-τὰ βαρέθηκες τὰ βάσανα σ' ἀκόμη,
 νὰ διώξης ἔτοιο λογισμὸ νὰ φύγ' ἀπὸ κοντὰ σου,
 κὶ ὁ νοῦς σου νὰ περμαζωχτῆ νὰ ῥηθοῦν-τὰ λογικά σου; 1180

1155 ἄλλοῦ νὰ πῆ AB. — 1156 τὸ πρόσωπο ἐκοκκίνιζες κ' ἤ-
 ξαφτες AB. — 1157 ἐχθρὸν AB, ὄχθρό X. — 1158 ἐνικῆσα ? X.
 — 1160 του βασιλιὰ ἧς δουλευτῆς X. — 1162 ὁ Ρόκριτος X, κυράτου
 X. — 1164 στέτιο X. — 1166 ἀνίσως σ' ἔτοιο AB. — 1167 κηπάνου
 σ' οὔλα X. — 1168 αὐτόνο AB, ἀφτούνον X, τον διόχνη X. — 1171
 κὶ ἄ θέ AB. — 1172 πικριὰ X — 1176 ἤμουνα X. — 1177 τέτια
 ὄρεξι, καίορα στέτια X. — 1178 τόσο δὲν ἐβαρέθικες τα βασανά σου
 ἀκόμη. X, τὰ βασανά μου ἀκόμη; AB. — 1178 τέτιον X. — 1180
 περμαζωχθῆ νᾶρθουν AB.

Ἄς τονε τὸ Ρωτόκριτο, μὴν-τὸν ἀναθιβάνης,
 συνήφερε, παιδάκι μου, καὶ ἴδέ καλά εἶντα κάνεις.
 Ἡ δὸλπίδα μ' ἔτοια πεθυμιὰ βλέπε μὴ σὲ κομπώση,
 νὰ γελαστῆς νὰ ντροπιαστῆς, μ' ἄς σοῦ βουηθῆσ' ἢ γνῶσι.
 Καλὰ τὸ λέν' οἱ φρόνιμοι, καὶ τοῖ γυναικες ψέγου, 1185
 γιὰτ' ὄλο τὰ χειρότερα καὶ τὰ κακὰ γυρεύγου,
 καὶ δίχως γνῶσι τοῖ κρατοῦ, καὶ πελελὲς τοῖ κρίνου,
 γιὰτὶ διαλέγουν-τὸ κακό, καὶ τὸ καλὸν ἀφίνου.
 Καὶ τοῦτο βλέπω φανερὰ σήμερον εἰς ἐσένα,
 τὰ τιμημένα δὲν-ψηφᾶς, μὰ θὲς τὰ ντροπιασμένα. 1190
 Τὸ πρᾶμα πού' ναι σὰν ἀσκιά, καὶ ὡσὰν ἀθὸς διαβαίνει,
 καὶ ὡσὰν-τὸν ἄνεμο σκορπᾶ, καὶ ὡσὰν τὰ νέφη πηλαίνει,
 ἐρέχτηκες κ' ἐδιάλεξες, προσερινὰ ξετρώχεις,
 κ' εἰς τὰ παντοτινὰ θωρῶ καὶ λίγην ἔγνοιαν ἔχεις,
 καὶ θὲς ν' ἀφήσης ἐντροπὴ εἰς τὰ Ρηγᾶτα μέσα· 1195
 ἔς ἔτοιες δουλειὲς ἀνάθεμα σ' ἐκείνους, ὅπου' φταῖσα.
 Παιδάκι μ' ὅποιες στήν-τιμὴ ἔτοι' ἀσκημάδι βάνου,
 σαπούγια δὲν-τὰ πλύνουσι, μηδὲ νερὰ τὰ βγάνου,
ΠΟΙ. Ἡλεγ' ἢ Νένα, διάτασσε, λογαριασμοὺς το' ἐμίλειε, (284)
 κ' εἶχεν-την στήν ἀγκάλην-τσι, κλαίοντας τὴν ἐφίλειε, 1200
 κ' ἤπασκεν ὅσον-τὸ μπορεῖ, τὸ νοῦν-τσι ν' ἀλαφρώση,
 καὶ ὁ λογισμὸς, ὅπου' βαλε, νὰ μὴν-τῆνε κομπώση.
 Ὅσο τῆς ἐμίλει', ἀγρίευγε, καὶ λέει πρὸς τὴ Νένα.
ΑΡΕΤ. Ἐτοῦτα δὲν τὰ νίμενα, νὰ μοῦ τὰ πῆς ἐμένα·
 μὰ τὰ κανάκια τὰ πολλὰ θωρῶ, πῶς ἐδιαβήκα, 1205
 κ' οἱ σπλαχνικὲς ἀναθροφὲς ἐξελησμονηστῆκα,

1181 Ἄφριτονε AB. —1182 κ' ἦδες X, τὴ κάνης X. —1183 ἐλπίδα
 μετημπεθυμιὰ X. —1184 νὰ γελαστῆς νὰ ντροπιαστῆς AB, μ' ἄσου-
 βοηθῆσοι X. —1185 ψέβγου X. —1186 χειρότερα X. —1191
 πρᾶμμιαν AB. ἠσκιά X. —ἀνθὸς ABX. —1192 γνέφη X. —1193
 ἐρέχθηκες AB, προσωρινὰ AB. —194 θωρό, ὀλίγην ἔγνιαν X. —1196
 στέτιες X. —1197 τέτιο X. —1198 δενταπλένουσι οὐδὲ νερὰ X. —
 1199 λογαριασμὸν AB. —1200 κλέγοντας X —1201 κ' ἐπασκε ὅσο
 κιαμπορή, X. —1202 ὀπόβαλε X. —1203 ἀγριέβετο X, κ' ἔλεγε X.
 —1204 ἐτοῦτα ἀνίμενα ποτὲ ναμουταπῆς ἐμένα? X. —1205 Τὰ τόσα
 κανακίσματα AB. —1206 ἐξελησμονηθῆκαν AB.

- πού μέ βλέπες νά κοιμηθῶ καί πάλι νά ξυπνήσω,
 κ' ἐδά μοῦ λέγεις, Ἀρετή, μισσεύγω νά σ' ἀφήσω·
 γιατί θωρεῖς κί ἀγάπησα, ὡσάν-τό κάμαν-κί ἄλλες
 πλιὰ παρὰ μένα φρόνιμες πλιὰ ἄξιες καί πλιὰ μεγάλες. 1210
 Θωρεῖς, κί ὁ πόθος εἶν-πολύς, κί ἡ παιδωμῆ ναι τόση,
 πού μοῦ σκοτείνιασε τὸ νοῦ, καί μπλιὸ δὲν ἔχω γνῶσι·
 καί σὰ μοῦ πῆρε τὴν ἐξά, ποιῆς δύναμες μποροῦσι,
 καί ποιᾶς γυναῖκας ἀντρεῖες νά τότε πολεμοῦσι ;
 Ἐγὼ ἔχα τοῖς ὀλπίδες μου καί θάρρη μου σ' ἐσένα, 1215
 γλυκιὰ βοτάνια νά μοῦ βρῆς, νά με γιαιτρέψης, Νένα,
 κ' ἐσὺ θωρῶ με τὴ φωτιά, καί σίδερο γυρεύεις
 νά κακουρήσης τὴν-πληγή, καί νά τὴν-ξαγοιεύγης·
 γιατί ν' ἡ σάρκα ζωντανή, κί ὡς σμίξη μετ' αὐτάνα,
 με θανατώνεις τὴ φτωγή, σάν-κί ἄλλες, πού ποθάνα. 1220
 Πῶς νά τὴν-διώξω τὴ φιλιά, κ' ἐκεῖνο νά με γιάνη ;
 ἄνθρωπος ἀνημπόρετο πρᾶμα ποτὲ δὲν-κάνει,
 κ' εἰς τὴ φιλιά, πού βρίσκομαι, καί στέκω ν' ἀφορμίσω, (285)
 δὲν εἶναι τοῦτο γιαιτρικό, νά λῆς νά τὴν ἀφήσω.
 Θωρῶ σε, πὸς πλιὰ παρὰ με τρομάσσεις καί φοβᾶσαι, 1225
 γιατί δειλιᾶς τὸ θάνατο, σήμερο μ' ἀπαρνᾶσαι.
 Τὰ πάθη, πού σοῦ μίλησα, ἔς φόβο πολὺ σ' ἐβάλα,
 κ' ἐχάσες τὴν ἀναθροφή καί τῶ βυζῶ τὸ γάλα,
 κί ὅ τ' ἤλεγες κί ὅ τ' ἤτασες ἀλλότες, ἐπεράσα,
 τσ' ὀλπίδες, πού ἔχα πρὸς ἐσέ, ὄλες ἐδὰ τσ' ἐχάσα· 1230
 κί ἄς εἶγες εἶσται μετὰ με σὲ μιὰ βουλὴν ὀμάδι,
 κί ἄς μᾶσε δώσου θάνατο, κί ἄς πάμεν εἰς τὸν ἄδι.

—1208 μισέβο X, ἀφήσω; AB. —1210 φρόνημες ἄξιες X. —1211
 πόνος X. —1212 γνῶσι; AB. —1213 κί ὡσάν AB, ἄξιὰ X. —
 1214 ἡ ἀντρεῖαις AB. —215 καί θάρροσμον X. —1216 χίλια βοτά-
 νια X. —1218 νά μοῦ γιαιτρέψης τὴν πληγὴν, καί πλειὰ τὴν ξαγοι-
 εύεις AB. —1219 εἶναι σάρκα AB. —1220 π' ἀποθάνα X. —
 1221 κ' ἐκεῖνη AB, νά μεγαλιάνη X. —1222 ἄνθρωπος X. —1225, 1226 Θωρῶ
 σε, πὸς πλειὰ παρὰ με φοβᾶσαι καί τρομάσσεις. Γιατί δειλιᾶς τὸν θάνατον
 σήμερον νά περάσης AB. —1227 πουσουμῆλισα X. —1228 κ' ἐχά-
 σα AB, βιζιό X. —1230 οὔλες X. —1231 κησῆγες ἦσε μετὰ με,
 σεμιὰ X, ἦσθαι AB, καί σ' μιὰν βουλὴν AB. —1232 κί αὐτὰς ἐδόσου
 X.

Ἐγὼ ἔμαι νὰ καὶ κοπελλιᾶ, καὶ πάλι δὲ φοβοῦμαι,
καὶ γὰρ θανάτους ἑκατὸ τὸν-λόθο δὲν ἀρνοῦμαι,
κ' ἐσὺ Φροσύνη, ποῦ ἔσαι γὰρ γυναῖκα τοῦ καιροῦ σου, 1235
φοβᾶσαι τόσο καὶ δειλιᾶς, κ' εἶς ὄξω ἀπὸ τὸ νοῦ σου,
νὰ μὴν-τὸ μᾶθ' ὁ κύρις μου νὰ πᾶ νὰ σοῦ μανίσῃ ;
ἂ σ' εἶχε δείρει μιὰ καὶ δυό, πάλ' ἤθελε σ' ἀφήσει.
Μὰ σὰ μὲ χάσης θέλεις ἔπει, ὄφου γὰρ λίγο πρᾶμα
τὰ λόγια τὰ διατάματα πόσο κακὸν ἑκάμα· 1240
ἐγάσα τη τὴν-κορασὰ τὴ μονοθυγατέρα,
οἱ-ἄρμηνεῖς κ' οἱ μάνιτες σὲ τοῦτα τὴν ἐφέρα,
καὶ θὲς μὲ μυριολυπηθῆ, καὶ θὲς ἀναστενάξει,
τὸ κάρβουνό μου στὴν-καρδιὰ πάντα σοῦ θέλει βράζει·
κι αὐτὸ τὸ στῆθος, ποῦ πολλὰ μ' εἶχε κανακεμένη, 1245
τὸ θέλεις δέρνει νὰ πονῆς, νὰ λές, Ὅϊμὲ ἢ καημένη·
καὶ τὰ βυζᾶ, ποῦ σπλαχνικὰ μοῦ δίδασι τὸ γάλα, (286)
θὲς τζακουρνίζει, σὰ μὲ δῆς, στὸ μνήμα πὸς μ' ἐβάλα·
τὰ μάτια σου, ποῦ χαίρουνταν-πολλὰ, κὶ ἀναγαλλιόυσα,
κ' ἐδείχναν-τὴν ἀγάπην-τως πάντ' ὄντε μὲ θεωροῦσα, 1250
νὰ τρέχου δάκρυα ποταμό, νὰ καίγου τὴν-καρδιὰ σου,
στὸ σ' εὔρεν ἀνεπόλιστο ἐδὰ σὰ γερατεῖά σου,
καὶ νὰ στραφοῦ νὰ μὴ μὲ δοῦ, κὶ ὁ τόπος ν' ἀπομείνῃ,
ποῦ κείτουμου, ποῦ κάθουμου μὲ σέ, μάννα Φροσύνη.
Πῶς τὸ βαστᾶς, καὶ πῶς τὸ θές, κ' ἢ ψή σου πῶς τὸ κάνει, 1255
ν' ἀφήσης ἔτοιο σπλαχνικὸ παιδί σου ν' ἀποθάνῃ ;
καὶ τόσ' αὐτὴν ἢ-ὄρεξι μὴν ἤθελε μανίσει,
καὶ λόγια τῆς παρηγοριᾶς, ἄς εἶχες μοῦ μιλήσει,
κὶ ἄς τό ἄγες συβαστῆ κ' ἐσὺ ὅ τι βάλαι στὸ νοῦ μου,
καὶ μὴ σὲ κάμ' ἔτσ' ἄσπλαχνῆ ὁ φόβος τοῦ κυροῦ μου· 1260

—1234 κιογιαθανάτους X. —1235 γὰρ X. —1236 θάνατον.
τοῦ κορμοῦ σου ; AB. —1237 νὰ πᾶ X. —1239 ἄσ' ἤχε X
—1240 πόσο καημὸ μ' ἐκάμα X. —1241 κορασια X. —1242 Ἡ
ἐρμηνεῖαις AB, ἠὸρμινιες X. —1243 μυριολυπηθῆς AB. —1245
μ' ἔχης X. —1246 δέρονθς X, Νέννα μορὴ καϊμένη AB. —1247
βυζῖα X, δίνανε X. —1248 τανκουρνιάζης X. —1249 ὄντα X. —
1251 ποταμον AB, ποταμὸ X. —1252 πὸς ἤβρε X. —1254 ὃ νέ-
να μου Φροσύνη X. —1256 τέτιο X. —1258 ἄς μοῦθελεν ἀφήση
AB. —1259 συβασθῆ AB. —1260 μησεκάνη X.

- κ' ἂν εἶχες μῆ σὲ κίντυνα, κ' εἰς βάσανα γιὰ μένα,
 ἄς εἶχες ἔχει ἀπομονή, ὡσάν-καλή μου Νένα.
 Φίλος γιὰ φίλον εἶδαμε νὰ πέση ν' ἀποθάνη,
 καὶ τοῦτ' ἄναι τὰ πωρικά, ὅπου ἡ ἀγάπη κάνει,
 κ' ἐγὼ πού σου 'μαι φίλαινα καὶ τέκνο στὴν ἀγάπη, 1265
 ὀγιά τὸ φύβο τῆς ἀσκιᾶς ὁ νοῦς σου παρατράπη;
 καὶ τάχα ξαναγίνηκε σὲ κάθε πρᾶμ' ἢ φύσι,
 κ' ἐκείνα πού ξετέλειωσε, θέ νὰ τὰ καταλύση;
 Ποιὸς εἰς τὸν-κόσμο φάνηκε, κ' ἀγάπη δὲν-κατέχει;
 ποιὸς δὲν-τὴν ἐδικίμασε; ποιὸς δὲν-τῆνε ξετρέχει; 1270
 ὅχ' οἱ-ἀθροῶποι μοναχά, πού 'χου μιλιὰ καὶ γνῶσι,
 (287)
 τρέχου σὲ τοῦτο τὸ δεντρὸ τσ' ἀγάπης γιὰ νὰ τρώσι,
 πέτρες δεντρὰ καὶ σίδερα κ' ὄζα στὴν Οἰκουμένη
 ὅλα γνωρίζουν-καὶ γρικοῦ τὸν-πόθο πὼς τὰ γιαίνει,
 κ' ἓνα μὲ τ' ἄλλο τὴ φιλιὰ κ' ἀγάπη λογαριάζει, 1275
 κ' ὅλα ἀγαποῦν-καὶ πεθυμοῦ τὸ πρᾶμα, πού ταιριάζει,
 Μὰ ὅλα γιὰ μένα σφάλασι, καὶ πάσιν ἄνω κάτω,
 γιὰ μὲ ξαναγεννήθηκεν ἡ φύσι τῶν-πραμάτων.
ΠΟΙ. Τοῦτ' ἄλεγεν ἡ-Ἀρετὴ σάν ὄξω ἀπὸ τὸν νοῦ τζι,
 καὶ θάνατον ἐχτάσσουντο νὰ δώση τοῦ κορμιοῦ τζι. 1280
 Ἐγνώρισεν ἡ Νένα τζι, 'ς εἰντὰ 'τονε φερμένη,
 τὸ διάταμα ἐσκόλασε, τ' ἀρμήνεμα σωπαίνει.
 Τὰ δυνατὰ ἀπαλύνασι, τ' ἀνήμπορα μπορέσα,
 κ' ἐχάσαν οἱ λογαριασμοί, τὰ σφάλματα κερδαῖσα·
 τὴ γνώμη καὶ τὴν ὄρεξι πάραυτας τὴν ἀλλάσσει, 1285
 καὶ τὸ παιδίν-της καὶ κερὰ δὲ θέλει νὰ τὸ χάση.
 Καλὰ τὸ λέ' ὁ φρόνιμος, ἀπ' ὅλα τὰ λογιάζει,
 ὁ πόνος ὁ βαρύτερος τὸν ἀλαφρὸ σκολάζει,
 τὸν-πλιὰ μικρότερο γκρεμνὸ νὰ κατεβῆ γυρεύγει,
 δὲ θέλει μπλιὸ νὰ τῆς μιλή, καὶ νὰ τῆνε παιδεύγει, 1290

1261 μῆς X, κίντυνο καὶ πείραξι AB. —1264 κ' ἐτούτα ἦν X. —
 1265 κ' ἐγὼ πουςουήμε καρδιακὸ τέκνο X. —1266. Λεῖπει ὁ στίχος
 ἐκ τοῦ χειρογράφου καταλειφθέντος τοῦ χώρου κενοῦ. 1267 εἰς κάθε
 AB. —1268 πούξετελειόσα X. —1271 Ὅλοι AB, μοναχὰς AB, θω-
 ριάν AB, πόχουν X. —1273 κ' ὅσα στὴν οἰκουμένη X, καὶ ζα AB.
 1274 καὶ θοροῦ X, πὸς παγένει X. —1278 γιὰμένα ἔξαναγινηκεν X.
 1280 ἐκτάζουτον AB, ἐλόγιαζε X. —1281 σετή X. —1286 κύρα
 X. —1290 οὐδε ναν τζ' ἀρμηνέβη X.

θωρεῖ κ' ἐσήκωνεν ὁ νοῦς, κ' ἐθάμπωνε τὸ φῶς της,
πολλὰ τὴν ἐφοβήθηκε μὴν-ξεψυχῆσ' ὀμπρός της.
Λέει, «Τὰ πράματ' ὁ καιρὸς γλυκαίνει κὶ ἀλαφρένει,
τὸ θάνατο μὴδὲ γιαιτρὸς μὴδὲ χορτάρι γιαιίνει·
ἐκεῖνος εἶν ἀγιάτρευτος, κὶ ὁ κύκλος ὡς γυρίση, (288)
δὲν ἤμπορεῖ ποτὲ νεκρὸ στὸ λάκκο νὰ βουηθῆση· 1296
στ' ἄλλα ποὺ φέρνουν οἱ καιροί, μάχες, γῆ πόθου_οδύνη,
γυρίζ' ὁ πόθος 'ς ὄργιτα κ' ἡ μάχη 'ς καλωσύνη·
συχνὰ ὄλα μεταλλάσσονται, καὶ τὰ βαρὰ λαφρένου,
ἀμ' ὄντεν ἔρθ' ὁ θάνατος σκολάζουν-καὶ σωπαίνου.» 1300
Τοῦτά 'λεγ' ἀπὸ μέσα τζι, κ' ἐβάλθη νὰ βουηθῆση
τῆς Ἀρετῆς, κὶ ὅσο μπορεῖ νὰ τὴν-παρηγορήση,
Λέει της, **ΦΡΟΣ.** Θυγατέρα μου, πειδὴ βαλες στὸ νοῦ σου
νὰ κάμης ἔτοιο βλάβιμο κὶ ἄδικο τοῦ κορμιοῦ σου,
κ' ἔτσι καλὰ θεμέλιωσες μέσα στὸ λογισμό σου 1305
ἀπόψε ν' ἀρραβωνιαστῆς μ' ἓνα μικρότερό σου,
κ' εἰς ἀφορμάγρ' ὁ λογισμὸς σέ φερε, θυγατέρα,
καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ δειλιῶ ἐτούτην-τὴν ἡμέρα,
μὴν πά νὰ πάρης θάνατο, καὶ χάσης τὴ ζωὴ σου,
καὶ μ' ἔτοιο τέλος ἄσκημο μαυρίσης τὸ κορμί σου, 1310
χάσης τὸν κόσμον ἄδικα μ' ἔτοιαις λογιῆς ψεγάδι,
καὶ πάης μὲ πολλὴ ντροπὴ πολλ' ἄσκημη στὸν ἄδη,
δὲ θέλω νὰ σ' ἀπαρνηθῶ, μὰ θέ νὰ σοῦ βουηθῆσω,
καὶ πεθυμῶ ἀπὸ λόγου σου, καὶ πέ μου νὰ γρικῆσω,
μὲ εἶντα μόνο βούλεσαι, κὶ ὁ νοῦς σου πῶς τὸ δίδει, 1315
Κερά μου, ν' ἀρραβωνιαστῆς νὰ δώσης δαχτυλίδι.
Βλέπεσαι μὴν τὸ βουληθῆς, βλέπεσαι μὴ θελήσης
πέτρες νὰ βγάλῃς γιὰ νὰ μπῆ, νὰ πά νὰ μ' ἀφορμίσης·

—1291 κτῆσι X. —1293 Λεῖπει ἐκ τοῦ X τὸ λέγει.—1296 βοη-
θήση X. —1297 ἢ AB, εἶ X. —1299 σιχνὰ X. —1300 ἀμὴ ὄντανέρθη
X.—1301 τοῦτα λέγει μέσατης X. —1304 τέτιο X. —1306 ἀρραβωνια-
σθῆς AB, ἀρεβωνιαστῆς X. 1307 σίφερε X. 1309 νὰ χάσης X.
—1310 νὰ βλάβης τὸ κορμῆσου X. —1311 (ν)ἀχάσης X, ψεβγάδη X.
—1312 πάης ABX, μ' ἔτιαν ἐντροπὴ X. —1314 τὸ λογιμὸ ἀπε-
θίμισα ὀπόχης X. —1315 τρόπο X. —1316 ἀρραβωνιασθῆς AB,
ἀρεβωνιαστῆς X. —1317 ποτὲ, ναντοναφήσης AB —1318 νὰ βγά-
λης AB.

- θὲ θέλω τοῦτο νὰ γενῆ, καλλιὰ ἔγω νὰ μὲ σφάξῃς, (289)
 ἄς στέκ' ἀπόξω, μίλειε του τὸ θέλεις νὰ τοῦ τάξῃς· 1320
 κ' ἐκεῖνος πάλ' ἄς σοῦ μιλή, καὶ στέκε σὺ ἀπομέσα,
 καὶ δέσετε τὸν-πόθο σας, σὰν-κι ἄλλοι τὸν ἐδέσα·
 κι ἄς πορπατῆ ἔτσ' ὁ καιρός, κι ὁ κύκλος θέλ' ἀλλάξει,
 μὲ τὸν-καιρὸ ὄλα τὰ νικᾷ ἢ φρόνεψι κ' ἢ τάξι.
ΠΟΙ. Ποτέ της μεγαλύτερη χαρὰν ἢ Ἄρετοῦσα, 1325
 δὲν εἶδε, μηδὲ πλιὰ γλυκειὰ φωνὴ τ' αὐτιά τζ' ἀκοῦσα,
 καὶ τρέχει, κι ἀγκαλιάζεται, γλυκοφιλεῖ τὴ Νένα,
 κι ὄχ τὴ χαρὰ στ' ἀμμάτια τζι τὰ δάκρυα κατεβαίνα.
 Λέει τὸ **ΑΡΕΤ.** Αὐτοὺς τοὶ λογισμοὺς ὁ νοῦς σου μὴν-τοὶ βάλῃ,
 κ' ἐμᾶς ἢ χέρα μας ποτέ πέτρα κι αὐτὰ νὰ βγάλῃ 1330
 οὐδὲ μεγάλ' οὐδὲ μικρὴ ἀσβέστη οὐδὲ χῶμα,
 καὶ τοῦτο τ' ἀρραβώνισμα γίνεται μὲ τὸ στόμα·
 καὶ δίχως νὰ μοῦ τό ἔγες πεῖ, δὲν τό ἔκανα ποτέ μου,
 καλλιὰ παιρνα τὸ θάνατο, Νένα, καὶ πιστεψέ μου,
 κ' ἐκεῖ θὲς εἶσαι μετὰ μέ, δεῖς θὲς τὸ θὲ νὰ κάμω, 1335
 σὰ μάννα καὶ μαρτύρισσα νὰ ἴσαι κ' ἐσὺ στὸ γάμο.
ΠΟΙ. Πολλὰ πεθύμα ἢ Ἄρετὴ ἢ μέρα νὰ βραδεῖάση,
 καὶ νᾶρθ' ἢ νύχτα νὰ τοὶ βρῆ τὸ γάμο νὰ συβάση.
 Ἔτσι καὶ τοῦ Ῥωτόκριτου πληθὲν' ἢ πεθυμιά ντου
 νὰ τοὶ μιλήσῃ νὰ τοὶ πῆ γιὰ τὰ ξορίσματά ντου, 1340
 μὰ τὴ βουλὴ τῆς Ἄρετῆς ἀκόμη δὲν-κατέχει, (290)
 πολλὰ φοβᾶται καὶ δειλιᾷ, κ' ἔγνοια μεγάλῃν ἔχει.
 Λογιάζει πὼς σὰν-ξοριστῆ, λογιάζει σὰ μακρύνῃ,
 πὼς πιαν' ἢ Ἄρετὴ νερὸ νὰ σβήσῃ τὸ καμίνι.
 Ἔτοῦτο εἶναι φυσικό, κι ὅπ' ἀγαπᾷ φοβᾶται, 1345
 γιὰτ' εἶδαμε πολλὰς φορὲς, κι ὁ πόθος λησιμονᾶται,

1319 καλιόχο X. —1320 ἄς εἶναι ἀπόξω AB. —1321 ἐσὴ στεκε X.
 —1322 σὰν κιάλες X. —1323 προβατὴ X, κ' ἄς πορπατοῦνε ἢ μέρες
 σας AB. —1328 ἀπ' τὴ χαρὰ AB. —1329 ἀρτζι αὐτοὺς τζι λογι-
 σμοὺς κ' ὁ νοῦς σου μὴν τὸ βάλῃ AB. —1332 μὰ τοῦτο X, ἀρ-
 βό-
 νιασμα X. —1334 κάλιο ἔπερνα X. —1335 εἶσαι AB, ἦσε X, θὲς
 δῆς X. —1336 σανένα X. —1338 τζ' εἶρη ABX, ναρδινιάση X.
 —1339 Ἐδέτζι κ' ὁ Ῥωτόκριτος AB. 1343 ὀσαμακρύνῃ X. —1344
 νὰ πιάση AB. —1345 φυσικό, ὅπ' ἀγαπᾷ X.

κι ὁπού 'ν ἀγάπη γκαρδιακή, εἰς ὅποιον-κι ἀνὲ λάχη,
 πάντα φοβᾶται καὶ δειλιᾷ, νὰ μὴν-τοῦ φέρη μάχη.
 Ἐβράδειασεν, ἐνύχτιασε, λιγοψυχᾷ ἡ καρδιά ντως
 στὸ παραθύρι νὰ βρεθοῦ νὰ ποῦν-τὰ βάσανά ντως. 1350
 Ἦφταξε τὸ μεσάνυχτο, ἡ-ώρα π' ἀνιμένα,
 στὸν-τόπον εὐρεθῆκασι, πὺν πᾶσα νύχτα πηαῖνα.
 Μιὰν ὥρα κλάψασιν ὀμπρὸς δομιὰ κ' ἔλουκτουκῆσα,
 κι ἀπόκεις μ' ἀναστεναμοὺς τὰ πάθη ντως ἀρχίσα.
 Λέει της ὁ Ρωτόκριτος, **ΡΩΤ.** Ἦκουσες τὰ μαντάτα, (291)
 π' ὁ κύρις σου μὲ ξόρισε στῆς ξενιτειᾷς τῆ στρατά ; 1356
 κ' ἐφάνηκέν-του σφάγηκε ὀγιὰ ἴφορμὴ δική σου,
 σὰν ἤμαθε τὴν-προξενειά, πὺν πες νὰ τοῦ μιλήσου ;
 κ' ἔτοιμας λογιῆς ἐμάνισε, τόσο βαρὺ τοῦ φάνη, (292)
 π' ὁ κύρις μου ὄχ τὴν-πρίκαν-του λογιᾶζω ν' ἀποθάνη. 1360
 Τέσσερεις μέρες μοναχά, μοῦ δωκε ν' ἀνιμένω,
 κι ἀπόκει νὰ ξενιτευτῶ πολλὰ μακρὰ νὰ πηαῖνω.
 Καὶ πῶς νὰ σ' ἀποχωριστῶ, καὶ πῶς νὰ σοῦ μακρύνω,
 καὶ πῶς νὰ ζήσω δίχως σου στὸν-ξορισμὸν ἐκεῖνο ;
 ἐσίμωσε τὸ τέλος μου, μάθεις το θές, κερὰ μου, 1365
 στὰ ξένα πὸς μὲ θάψασι, κ' ἐκεῖ 'ν τὰ κόκκαλά μου.
 Κατέχω το, κι ὁ κύρις σου γλήγορα σὲ παντρεύει,
 Ρηγόπουλλ' Ἀφεντόπουλλο, σὰν εἶσ' ἐσύ, γυρεύγει,
 κι οὐδὲ μπορεῖς ν' ἀντισταθῆς 'ς τὰ θέλουν οἱ γονεῖς σου,
 νικοῦν-τινε τὴ γνώμη σου, κι ἀλλάσσ' ἡ ὄρεξι σου. 1370
 Μιὰ χάρ', Ἀφέντρα, σοῦ ζητῶ, κ' ἐκεῖνη θέλω μόνο,
 καὶ μετὰ κείν' ὀλόχαρος τὴ ζῆσί μου τελειώνω·

—1347 (α) ηοπούνε X, κεί, ὀποῦναι AB. —1349 ἐβράδισεν
 X, ἐνήχτιασε X, ἐνυκτίασε AB, καρδιά τους X. —1350 παρε-
 θύρι — βασανάτους X. —1351 (Ἦ)φτασε X. Ἦφθαξε AB. —1352
 κάθε νύκτι AB. —1353 ἔλουκτουκῆσα AB. —1354 ἀπόκει AB,
 ἀναστεναμοὺς X, ἀναστεναμιμοὺς AB. —1357 κ' ἐφάνη του κ' ἐσ-
 φάγηκεν ὀγιὰ ἴφορμὴ δική μου AB, ἐσφάγηκε X. —1358 σὰν ἤμα-
 θε τὴν προξενειάν πὺν ἴκουσε τοῦ γονῆ μου AB. —1360 κι' κύρις
 μου AB, ἀπ'τὴν AB, ὄχτημπίκρα του X, κονταίβει X. —1361 μονα-
 χὰς AB, μὸδοκε X. —1362 ἀπόκεις X, ξενιτευτῶ AB, μακρια X. —
 1364 χωρισμὸν AB. —1365 κεράμου X. —1366 στηγῆς τακοκαλά
 μου X. —1367,1368 παντρέβη, γιρέβη X. —1369 σὰν θέλουν οἱ
 γονεῖς σου AB. —1370 νικᾶτινε X —1371 Ἀφέντρα μου AB.

τὴν ὥρα π' ἀρραβωνιαστῆς νὰ βαρυναστενάξης,
 κὶ ὄντε σὰ νύφη στολιστῆς, σὰν-παντρεμέν' ἀλλάξις,
 νὰ ἀναδακρῶσης καὶ νὰ πῆς, Ρωτόκριτε καημένε, 1375
 τὰ σοῦ τασσα λησμόνησα, τό θελες μπλιὸ δὲν ἔναι.
 Κὶ ὄντε ἔς ἀγάπ' ἀλλοῦ γαμπροῦ θὲς δώσεις τὴν ἐξά σου,
 καὶ νοικοκύρις νὰ γενῆ στὰ κάλλη τσ' ὄμορφιᾶς σου,
 κὶ ὄντε μὲ σπλάχνος σὲ φιλῆ, καὶ σὲ περιλαμπάνη,
 θυμήσου ἴους, ὅπου γιὰ σὲ ἐβάλθη ν' ἀποθάνη· 1380
 θυμήσου, πὼς μ' ἐπλήγωσες, κ' ἔχω θανάτου πόνο,
 κὶ οὐδὲ ν' ἀπλώσω μοῦ δωκες σκιᾶς στὸ δακτύλι μόνο.
 Καὶ κάθε μῆνα μιὰ φορὰ μέσα στήν-κάμερά σου (293)
 λόγιαζε τὰ παθα γιὰ σὲ νὰ μὲ πονῆ-ῆ καρδιά σου,
 καὶ πιάνε καὶ τὴ ζγουραφιά, πού βρες στ' ἀρμάρι μέσα, 1385
 καὶ τὰ τραγούδια πού λεγα, κὶ ὅπου πολλά σ' ἀρέσα,
 καὶ διάβαζέ τα, θώρειέ τα, κὶ ἀναθυμοῦ κ' ἐμένα,
 πὸν μὲ ξορίσανε γιὰ σὲ πολλά μακρὰ στὰ ξένα·
 κὶ ὄντε σοῦ ποῦν-κ' ἀπόθανα, λυπήσου με καὶ κλάψε,
 καὶ τὰ τραγούδια, πού βγαλα, μέσ' στή φωτιὰ τὰ κάψε, 1390
 γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς ἀφορμὴ εἰσὲ καιρὸν-κιανένα
 μπλιό σου νὰ τ' ἀναθυμηθῆς, μὰ νὰ ἴν λησμονισμένα.
 Παρακαλῶ, θυμοῦ καλὰ ὅ τι σοῦ λέω τώρα,
 καὶ γλήγορα μισσεύγω σου, μακραίν' ἀπὸ τὴ Χώρα·
 κὶ ἄς τάξω ὁ κακορρίζικος, πὼς δὲ σ' εἶδα ποτέ μου, 1395
 μὰ ἴναν-κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτουν-κ' ἤσβησέ μου·
 μ' ὅπου κὶ ἄν-πάω, κὶ ἄ βρεθῶ, κὶ ὅ τι καιρὸν-κὶ ἄ ζήσω,
 τάσσω σου ἄλλη νὰ μὴ δῶ, μηδὲ ν' ἀεντρανίσω.

1373 ἀρεβόνιαστῆς-βαρηνεστενάξης X. —1374 κιόντα X. —1376
 τὰ σοῦ ἄταξα AB. —1377 στοτέρισου κιαρθεσδόσης τὴν αξιαν σου X.
 —1378 τα δικάσου X. —1379 κηόντα X, ὄντε AB, περιλαμπάνη X.
 —1380 ἐνός ABX. —1382 μ' ἀφηκες X, τὸ δακτύλι AB. —1384
 λόγιασε AB, κιάσμεπον ἠκαρδιάσου X. —1386 πούλεγες τοπὼς πολὰ
 σ' ἀρέσα X. —1388 ὀγια σὲ AB, μακριὰ X. —1390 πούκαμα X.
 —1391 ἔβρης X. —1392 λησμονημένα AB. —1393 παρακαλόσε
 θίμουτα X. —1394 καὶ βγαίνω ἀπὸ τὴ χώρα AB. —1396 κερὶ ἀ-
 ναυτούμενο X. —1397 Κηόπου κιαμπάγο X. ὅπου βρεθῶ AB, καὶ
 τὸν καιρὸν ποῦ ζήσω AB. —1398 ἀναντρανίσω ABX.

- Καλλιὰ ἔχω σὲ μὲ θάνατο, παρ' ἄλλη μὲ ζωὴ μου,
 γιὰ σέναν ἐγεννήθηκε στὸν-κόσμο τὸ χορμί μου. 1400
- Οἰδομορφιές σου ἔτοιαις λογιῆς τὸ φῶς μ' ἐτριγυρίσα,
 κ' ἔτοιαις λογιῆς οἰ ἐρωτιῆς ἐκεῖ σ' ἐζγουραφίσα,
 πού ᾽ς ὅποιον-τόπο κ' ἄ στραφῶ, τὰ μάτια ὄπου γυρίσου,
 πρᾶμ' ἄλλο δὲ μπορῶ νὰ δῶ παρὰ τὴ στόρησί σου.
 Κι ἄς εἶσαι ᾽ς τοῦτο θαρρετή, πὼς ὄντεν ἀποθαίνω, 1405
 χαιρετισμὸν νὰ μοῦ πεμπες τὴν ὥρα κείνη, γιαινω.
- ΠΟΙ.** Δὲν ἤμπορεῖ μπλιὸ ἢ Ἄρετὴ ἔτοῦτα ν' ἀπομένῃ,
 κ' ἀγκουσεμένη βρῖσκεται καὶ ξεπερωρισμένη,
 καὶ λέει του νὰ μὴ μιλῇ, πλιότερα μὴ βαρένη (294)
 μιὰ λαβωμένη τσ' ἐρωτιᾶς τοῦ πόθ' ἀρωστημένη. 1410
- ΑΡΕΤ.** Τὰ λόγια σου, Ρωτόκριτε, φαομάαν ἐβαστοῦσα,
 κ' οὐδ' ὄλιπ' οὐδ' ἀνίμενα τ' αὐτιά μ' ὅτι σ' ἀκούσα·
 εἶντά ναι τοῦτα πού μιλεῖς, κ' ὁ νοῦς σου πὼς τὰ βάνει,
 ποῦ τὰ βρ' αὐτάν' ἢ γλῶσσά σου, ὅπου μ' ἀναθιβάνει ;
 καὶ πὼς μπορεῖ τούτ' ἢ καρδιά, πού μὲ χαρὰ μεγάλῃ 1415
 στὴ μέσην-της ἐφύτεψε τὰ νόστιμά σου κάλλῃ ;
 καὶ θρέφει σε καθημερνό, στὰ σωθικά ριζώνεις,
 ποτίζει σε τὸ αἷμά τ'ζι, κ' ἀθεις καὶ μεγαλώνεις ;
 κ' ὡς σ' ἔβαλε σ' ἐκλείδωσε, δὲ θέλει μπλιὸ ν' ἀνοίξῃ,
 καὶ τὸ κλειδὸν ἐτσάκισε, ἄλλῃς νὰ μὴ σὲ δείξῃ ; 1420
 καὶ πὼς μπορεῖ ἄλλο δεντρὸ ἄλλοι βλαστοὶ κ' ἄλλ' ἄθῃ
 μέσα τ'ζι μπλιὸ νὰ ριζωθοῦ, πού τὸ κλειδὸν ἐχάθῃ ;
 ζγουραφιστὴ σ' ὄλον-τὸ νοῦ ἔχω τὴ στόρησί σου,
 καὶ δὲν-μπορῶ ἄλλῃ μπλιὸ νὰ ἴδῶ παρὰ τὴν ἐδικὴ σου.
 Χίλιοι ζγουράφοι κ' ἄ βρεθοῦ μὲ τέχνη μὲ κοντύλι, 1425
 νὰ θὲ νὰ ζγουραφίσουσι μάτι ἄλλα, κ' ἄλλα χεῖλη,

1399 Καλιόχο X. —1400 ἐγεννίθικα, γιασένα ἡμε, κ' ἡμου X. —
 1402 ἡαρετές X. —1403 κ' εἰς ὅποιον τόπον κ' ἂν σταθῶ AB. —
 1405 ὄντες X. —1406 μούπεβες κήνη τηνόρα X. —1408 ἐβρῖσκε-
 το X. —1412 κ' ἐκίγ' ὄπουδεν ἤλιπ' ταυτιά μου σουτ' ἀκούσα X.
 1413 τὴ ηνε X, τὰ μιλεῖς AB. —1414 αὐτοῦνα X. —1416 κάλλῃ X.
 —1417 θρέφουσαι AB, καθημερνός X. —1418 κ' ἀνθεις ABX, μεγα-
 λόνῃς. X. —1012 δείξῃ ABX. —1421 ἀνθῃ ABX. —1423 ζογρα-
 φιστὴ X. —1425 Χήλη ζογράφῃ X, σγουράφοι AB, νὰ βρεθοῦ AB.
 —1426 τὰ μάτια καὶ τὰ χήλη X.

- τὴ στόρησί σ' ὡς τήνε δοῦν, χάνετ' ἢ μάθησί ντως,
 γιατί καλλιὰ ἔν ἡ τέχνη μου παρὰ τὴν ἐδικήν-τως.
 Ἐγὼ ὄντε σ' ἐξγουράφισα ἤβγαλ' ὄχ τὴν-καρδιά μου,
 αἷμα, καὶ μετὸ αἷμά μου ἐγίν' ἡ ζγουραφιά μου. 1430
 καὶ ὅποια μετὰ αἷμα τῆς καρδιάς μιὰ ζγουραφιά τελειώση,
 κάνει τὴν ὁμορφη πολλὰ, καὶ οὐδὲ μπορεῖ νὰ λειώση.
 Πάντα ἔναι σάρκα ζωντανή, καταλυμὸ δὲν ἔχει,
 καὶ ποιὸς νὰ κάμη ζγουραφιά μπλιὸ σὰν ἐμὲ κατέχει ;
 τὰ μάτι' ὁ νοῦς μου κ' ἡ καρδιά κ' ἡ ὄρεξι θελήσα, (925)
 κ' ἐσμῖξαν-καὶ τὰ τέσσερα, ὄντε σὲ ζγουραφίσα. 1436
 καὶ πῶς μπορῶ νὰ σ' ἀρνηθῶ ; καὶ ἄ θέλω δὲ μ' ἀφίνει
 τούτ' ἡ καρδιά, ποὺ ἐσὺ βαλες ἔς τσ' ἀγάπης τὸ καμίνι,
 κ' ἐξαναγίνη στὴν-πυρά, τὴν-πρώτη φύσ' ἐχάσε,
 ἢ στόρησί μου χάθηκε, καὶ τὴ δική σου πιάσε. 1440
 Λοιπὸ μὴ βάλῃς λογισμὸ ἔς ἔτοια δουλειά, νὰ ζήσης,
 δὲ σ' ἀπαρνοῦμι ἐγὼ ποτέ, καὶ οὐδὲ κ' ἐσὺ μ' ἀφήσης.
 Κι ὁ κύρις μ' ὄντε βουληθῆ, καὶ θὲ νὰ με παντρέψῃ,
 καὶ δῶ πὼς γάμο χτάσσεται, καὶ τὸ γαμπρὸ γυρέψῃ,
 καλλιὰ θανάτους ἕκατὸ τὴν ὥρα θέλω πάρε, 1445
 παρ' ἄλλος μόν' ὁ Ρώχοιτος γυναῖκα νὰ με πάρη.
 Μὰ γιὰ νὰ πάψ' ὁ λογισμὸς αὐτόνος, ποὺ σὲ κρίνει,
 καὶ ὀλπίδα μιὰ παντοτινὴ στοὺς δυὸ μας ν' ἀπομείνῃ,
 τὴν ὥρα τούτη θέλεις δεῖ, καὶ ἄς πάψ' ἡ ἔγνοι' ἡ τόση,
 πρᾶμα, ὅπου παρηγοριὰ πολλὴ σοῦ θέλει δώσει. 1450
ΠΟΙ: Καὶ τὴ Φροσύνην ἤκραξε, καὶ τὴ φωτιὰ τῆς πάει,
 καὶ βάνει τὴ σὰ μάννα τῆς εἰς τὸ δεξόν-τῆς πλάι.
 Λέει τῆς, **ΑΡΕΤ.** Νένα, γρίκησε καὶ μαρτυριὰ νὰ δώσης,
 ἔς ὅτι καὶ ἄ λάχη τὸ θωρεῖς, κάμε νὰ μὴν-τὸ χώσης.

1427,1428 ὁστηνηδού X, καλιόνε X, μαθισήτους-ἐδικήτους X. —1429 ἐξογράφισα X, ἀπ' τὴν καρδιά μου AB. —1430 ζογοραφιά X. —1431 μετὸ αἷμα ABX. —1433 ἡ σάρκα AB. —1436 ζογοράφισα X. —1437 ἀρνηθῶ, X. —1438 πουσέβαλε X. τς' ἀγάπης AB. —1441 λοιπὸν ABX. —1442 καὶ μὴμ' ἀλισμονήσης X. —1443 ὄντα-βουληθῆ X. —1444 γνίαζετε X. —1445 κάλιο X, κάλεια AB. —1446 Ἄλλος παρὰ ὁ Ρωτόχοιτος AB. —1447 (Κ)ηογιαναπάφη X, αὐτὸς ὅπου X. —1448 θὲς ἡδῆς X. —1452 δεξή τῆς X. —1454 καὶ ὅπου καὶ ἄν λάχη AB, κιάθορης X.

- Εἶν ἄντρας μ' ὁ Ρωτόκριτος, ὅτι καιρὸς περάσῃ, 1455
 γῆ ᾗ δὰ στὰ νιότα στὸν ἀνθό, γῆ ποῦρι σὰ γεράσῃ,
 κὶ ἀμνόγω του στὸν Οὐρανό, στὸν ἥλιο, στὸ Φεγγάρι,
 ἄλλος ὄγιὰ γυναικάν-του ποτὲ νὰ μὴ μὲ πάρῃ.
ΠΟΙ. Κεῖ πού ποτὲ τὴ χέραν-της δέν-τοῦ δωκε ν' ἀπλώσῃ,
 τὴν ὥρα κείνη σπλαχνικά, ὄγιὰ νὰ ξετελειώσῃ 1460
 τὸ τάσσιμο τοῦ γάμου νῆς καὶ νὰ ᾗ πάντ' ὀλπίδα, (296)
 τήνε προβαίν' ἀρχοντικά στὴ σιδερῇ θυρίδα,
 καὶ λέ' **ΑΡΕΤ.** Ἄς πιάσ' ὁ Ρώκριτος τὴ χέρα, πού πεθύμα,
 μὲ τὴν ὁποιὰ περλαμπαστοὶ νὰ μποῦμε ἕνα μνημα.
ΠΟΙ. καὶ βγάν' ὄχ τὸ δαχτύλιν-της ὁμορφο δαχτυλίδι, 1465
 μὲ δάκρυα κὶ ἀναστεναμοὺς τοῦ Ρώκριτου τὸ δίδει.
 Λέει του, **ΑΡΕΤ.** Νά, καὶ βάλε το εἰς τὸ δεξὸ σου χέρι,
 σημάδι, πὼς ὥστε νὰ ζῶ, εἶσαι δικό μου ταίρι,
 καὶ μὴν-τὸ βγάλῃς ἀποκεῖ, ὥστε νὰ ζῆς καὶ νὰ ᾗσαι, (297)
 φόρειε το, κὶ ὅποια σ' τό δωκε, κάμε νὰ τῆς θυμάσαι. 1470
 κὶ ὁ κύρις μ' ἄν-τὸ βουληθῆ νὰ πάρῃ τὴ ζωὴ μου,
 καὶ δὲ μ' ἀφήσῃ νὰ χαρῶ σὰ θέλ' ἢ ὄρεξι μου,
 φύλαξε τὴν ἀγάπη μας, κὶ ἄς εἶσαι πάντ' ὡς ἦσου,
 καὶ μὲ τὸ δαχτυλίδι μου πέρασε τὴ ζωὴ σου.
 Τοῦτο γιὰ δά ᾗ ὁ γάμος μας, καὶ τοῦτο μᾶσε σώνει, 1475
 κάθε καιρ' ὅτι τάξαμε, τοῦτο τὸ φανερώνει.
 Κὶ ἂ δὲ θελήσ' ἢ μοῖρά μας νὰ σμίξωμεν ὁμάδι,
 ἢ ψῆ σ' ἄς ἔρθῃ νὰ μὲ βροῖ χαϊράμενη στὸν ἄδη.
 Πάντα σὲ θέλω καρτερεῖ ζῶντας κὶ ἀποθαμένη,
 γιὰτὶ μὲ ἀγάπη μπιστικῇ στὰ κόκκαλα πομένει. 1480

1455 αντρασμον' ὁ ροτ. X. —1456 σταλιάτα τὸν ἀνθὸ X, εἰς τὸν ἀν-
 θὸν AB. —1457 καὶ μνεγοτου X. —1458 ποτὲ ἄλλος X, ἐμὲ δεθέλι πάρη
 X. —1459 Κιό ὁποῦ ποτὲ τὸ χέρη της AB. —1460 ὅς γιαναξετελιόση X.
 1461 γάμου τως AB. —1462 Ἀρχοντικά τὸ ἐπρόβαλε AB. —1463
 Ἄς πιάση, λέγει, ὁ Ρώκριτος AB. —1464 παρλαμπαστοὶ AB, ὁπου-
 γιαντὴ σιγνότατα ἐδιάβνε στομνήμα X. —1465 Βλάνει ἀπ' τὸ δαχτύ-
 λι της AB. —1466 ἀναστεναμοὺς X, ἀναστεναμιμοὺς AB. —1467
 δεξήσου χέρι X. —1468 ὄστε πουζὸ X. —1470 ὅπ' σου τὸδωκε AB,
 στόδοσε X. —1473 φύλαξε AB, φήλαγε X. —1480 μπιστενη στὸν
 ἄδη κατεβένη X.

- Μὴν-τὸ λογιάσης, καὶ ποτὲ ᾗς ὅτι μοῦ κάμ' ὁ κύρις,
 ἄλλος κινεῖς μόνον ἐσὺ θῆς μοῦ ᾗσαι νοικοκύρις.
 [ΠΟΙ.] Τὴν χέρ' ἐκράτειε γεῖς τ' ἄλλου, ὅσ' ὦρα τὰ μιλοῦσα,
 καὶ ποταμὸ τὰ δάκρυα ντως καὶ βρῦσιν ἐκινουσα.
 Στὰ κίντυν' ὁ Ρωτόκριτος ποῦ βρίσκετο καὶ πάθη, 1485
 παρηγοριὰ τοῦ δώκασι τοῦτ' ὅλα, κὶ ἀνεστάθη,
 κ' ἐπλήθυν' ἡ ὀλπίδα ντου, καὶ βέβαιο τὸ θάρρει,
 πὼς ἡ Ἄρετ' ἄλλο παρ' αὐτὸ ἄντρα δὲ θέλει πάρει,
 καὶ πρὸς τὴ χέραν-τσι θωρεῖ, καὶ βαρυναστενάζει,
 κὶ ἀπόκει ἀρχίζει νὰ μιλῇ, δάκρυα νὰ κατεβάζει. 1490
ΡΩΤ. Καλῶς τὸ πιάσ' ἡ χέρα μου τὸ μαρμαρένιο χέρι,
 κεῖνο, π' ὀλπίδα μοῦ δωκε, τὸ πὼς σὲ κάνω ταίρι·
 σημάδι πεθυμητικὸ τῆς ἀναγάλλιασίς μου, (298)
 παρηγοριὰ καὶ θάρρος μου καὶ μάκρος τῆς ζωῆς μου·
 χέρα ποῦ δίχως νὰ μιλῇ σωπῶντας μοῦ τὸ τάσσει 1495
 ἐκεῖνο, ὅπου τρόμασσαν ὁ νοῦς μου μὴν-τὸ χάση,
 χέρα ποῦ πιάσε τὸ κλειδί, καὶ μ' ὄλο τὸ σκοτείδι,
 ἦνοιξε τὸν-Παράδεισο, καὶ τὸ Ὀὐρανοῦς μου δίδει.
ΠΟΙ. Ὅποιος δουλεύγει τοὶ φιλιᾶς, κ' ἔχει καημὸ μεγάλο,
 ᾗς τὸ λογιᾶσ' εἰντὰ λεγεν ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο· 1500
 ᾗς τὸ λογιᾶση, κὶ ᾗς τὸ δῆ, κὶ ἀπὸ δικοῦ ντ' ᾗς κρίνη,
 εἰντα ποχαρετίσματα ἦσαν-τὴν ὦρα κείνη,
 κ' εἰντα καληνυχτίσματα πρικιὰ φαρμακεμένα,
 λόγια μὲ λουχτονκίσματα καὶ δάκρυα ζυμωμένα,
 θωρειῆς μὲ τὸ ἀναστεναμούς, καὶ τοὶ καρδιᾶς τρομάρες, 1505
 καὶ συχναεντρανίσματα, κὶ ἀγάπης λιγομάρες·

1482 νὰ μοῦσαι AB. —1483 εἰς τ' ἄλλου ABX. —1484 τὰ μάτια
 τως AB. —1485 ὁ ρόκριτος X. —1486 ἀναστάθη X. —1487
 βεβαιο X. —1489 βαρυναστενάζει AB, βαριαναστενάζει X. —1490
 καὶ δάκρυα κατεβάζει AB. —1592 αὐτό, π' ὀλπήδα μόδοκε X. —
 1496 Ἐκεῖνον, ὅπου AB, ἐκηνοπου ἐτρόμασε X. —1498 ἄνηξε X.
 --1500 τὴ ἔλεγε X. —1501 κ' ἀπ' τοὺς καῦμοὺς του ᾗς κρίνη AB.
 —1502 τὴ ἀποχερετήσματα X. —1503 καὶ τὴ καληνυχτίσματα πι-
 κριὰ X. —1504 φορτομένα X. —1505 Θώρειες AB. —1505 ἀνα-
 στενασμούς X, ἀναστεναμμούς AB. —1506 συχ' ἀναντρανήσματα X,
 συχνιανεντρανίσματα AB, ἀγάπης λιγομάρες AB.

μὲ πόνους τὰ κανάκια ντως, μὲ δάκρυα ὅτι μιλοῦσι,
 σὰν ὄντ' οἱ μάννες τὰ παιδιὰ νεκρὰ ποχαιρετοῦσι.
 Ὡς τὴν αὐγὴ μιλούσανε, ὡς τὴν αὐγὴν ἐκλαῖγα,
 καὶ ὡς τὴν αὐγὴ τὰ πάθη ντως καὶ πόνους τως ἐλέγα. 1510
 Σὰν εἶδαν-κ' ἐξημέρωνε, τὸ φῶς τοῦ ἡλιοῦ σιμώνει,
 ποὺ μαντατεύγει τὰ κουρφά, καὶ ὅπου τὰ φανερώνει,
 ἐμίσσεψ' ὁ Ρωτόκριτος πάλι τὴν ὥρα κείνη,
 καὶ γιὰ τὴν ἄλλ' ἀργατινὴ παραγγελιὰ τσ' ἀφίνει,
 στὸν ἴδιον-τόπο νὰ βρεθοῦ, τὰ πάθη ντως νὰ ποῦσι, 1515
 καλὰ καὶ μιὰν ἀθιβολὴ πάντα ἔναι, ποὺ μιλοῦσι.
 Κεῖνες τοὶ τρεῖς ἀργατινὲς στὸ παραθύρι πηγαίνει, (299)
 καὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλου παρηγοριὰ δίδουν οἱ πονεμένοι.
 Ἦρθεν ἡ νύχτ' ἡ-ὑστερη, ἦρθεν ἐκεῖν' ἡ-ὥρα,
 ποὺ μέλλετ' ὁ Ρωτόκριτος νὰ βγῆ ὄξω ἀπὸ τὴ Χώρα, 1520
 νὰ πά νὰ βρῆ τὴ ξενιτειά, τὸ Ρῆγα ν' ἀναπάψῃ,
 καὶ τὴν-καρδιά μὲ τὴ βαφὴ τσ' ἀπομονῆς νὰ βάψῃ.
 Λέει τσ', **ΡΩΤ.** Ἀφέντρα καὶ Κερά, τσ' ὄρες θωρῶ σιμώνου,
 καὶ φαίνεται μου καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ τ' ἄστρο μὲ πλακῶνου,
 τὰ μέλη μου ψυχομαχοῦν, ἡ δύναμί μου χάθη, 1525
 καὶ πλιότερα προκαίνομαι γιὰ τὰ δικὰ σου πάθη.
 Σὲ ποιὰ μερὰ νὰ βουηθηθῆς, πῶς νὰ γελᾷς τὸν-κύρι,
 κ' ἡ γνῶσί σου τὴν-παντρειά ὡς ποῦ νὰ τήνε σύρη;
 ἐκεῖνος μὲ τὸ Βασιλιὸ τοῦ Βυζαντιοῦ κατέχω 1530
 νὰ κάμη γάμο χτάσσειται, κ' ἔγνοια μεγάλην ἔχω,
 εἰς τοῦτο πῶς νὰ πορευτῆς, κ' εἶντα ν' ἀποφασίσσης,
 κ' εἶντα λογῆς ν' ἀντρευτῆς, τὸν-κύρι νὰ νικήσης.
 Παρακαλῶ σε, μάτια μου, καλὰ νὰ τὸ λογιασσης,
 ποιὰ στράτα μέλλει νὰ κρατῆς, ποι' ἀπόφασι νὰ πιάσσης,
 νὰ μὴ σοῦ πάρη τὴ ζωὴ, μηδ' ἄντρα νὰ σοῦ δώσῃ, 1535
 τό 'να γῆ τ' ἄλλ' ἀνὲ γενῆ, θέλει μὲ θανατώσει.

1512 μαντατέβη τὰ κουρφά X. — 1514 παραγγελιὰν ἀφίνει AB. — 1516
 πάντα τως νὰ μιλοῦση X. — 1518 Καὶ γεῖς τ' ἄλλου AB, καὶ ἦς τ' ἄλλο
 X, δίνου σαμπονεμένη X. — 1520 ποῦ μελετᾷ ὁ Ρωτόκριτος AB. —
 1523 ἡ ὥρα θορο σιμόνη X. — 1524 μεπλακῶνη X. — 1525 ἡδυνα-
 μίσμου X. — 1527 βουηθηθῆς AB, βοηθηθῆς. X. — 1528 κ' ἡ
 νειότης σου τὴν παντρεϊάν AB, στὴν μπαντιά X. — 1530 κτάσσειται
 AB, βούλετε X. — 1531 πορευθῆς AB — 1532 καὶ τῆς λογῆς X, ἀντρι-
 ευθῆς AB, ν' ἀνικήσης X. — 1534 μέλλεις AB. — 1536 ἀγενῆ X.

Γιὰ νὰ μπορῆς νὰ βοηθηθῆς στό 'να κ' εἰς τ' ἄλλο, κόρη,
ἔχε τὴν ἔγνοια σου καλῶ, μὲ φρόνεψι τὰ θῶρει.

ΠΟΙ. Μὲ τὴ λαχτᾶρα στήν-καρδιά στοῦ νοῦ περιορισμένη
στά τσ' εἶπε πιλοήθηκε τοῦ πόθ' ἢ πληγωμένη. 1540

ΑΡ. Διῶξέ τσ' αὐτοὺς τοὶ λογισμοὺς, κ' ἔγνοια καμιά μὴν ἔχης,
μὴ θέλῃς νὰ ξαναρωτᾷς τὸ προᾶμα, ποὺ κατέχεις· (300)

κ' ἐγὼ στοῦ νοῦ μου τό βαλα κεῖνο, ποὺ θὲ νὰ κάμω,
θάνατο δὲ μοῦ δίδουσι, μηδ' ἄλλο κάνω γάμο.

Γιατὶ δὲν εἶν-τούτ' ἀφορμὴ νὰ πάρῃ τὴ ζωὴ μου, 1545
κι ἄς βασανίξῃ μοναχάς, κι ἄς κρίνῃ τὸ κορμί μου.

Σάν-πῶ, δὲ θὲ νὰ παντρευτῶ, ὁ κύρις μ' ἄ μανίσῃ,
σὰ δικιμάση μιὰ και δυό, χρεῖα 'ναι νὰ μ' ἀφήση,

και τὰ κουρφά μας τῶν οἰδυὸ αὐτὸς δὲν-τὰ κατέχει,
τίβοτσ' ἂν ἐφορέθηκε, κακὸ θεμέλιον ἔχει, 1550

και γλήγορα διαβαίνουσιν ἐκεῖνα, ποὺ λογιᾶζει,
κι ἂν τοῦ 'ρθε λογισμὸς κακός, ὀγλήγορα σκολᾶζει.

ΠΟΙ. Ἐμίλει ἐκεῖνη 'ς μιὰ μερά, ἐμίλει αὐτὸς στήν ἄλλη,
μιὰ παῖδα τοὺς ἐπαίδευγε, ἕνας καημὸς μιὰ ζάλῃ.

Δὲν ἔχουν-πλιὸ κ' οἱ δυὸ καιρό, τὰ πάθη νὰ μιλοῦσι, 1555
ἦρθεν ἡ-ῶρα ἡ σκοτεινὴ, ποὺ θὲ νὰ χωριστοῦσι.

"Ἡστραφεν ἡ-Ἀνατολή, κ' ἐβρόντηξεν ἡ Δύσι,
ὄντε τὰ χεῖλη ντοῦ νοῖξε γιὰ νὰ ποχαιρετήση,

και τὸ Παλάτι σείστηκε 'χ τὸν-πόνον ποὺ ἐγρίκα,
ὄντε τὰ χέρια πιάσασι κι ἀποχαιρετιστῆκαν. 1560

Και τίς μπορεῖ νὰ δηγηθῆ ὄγια τὴν ὥρα κείνη,
ἢ κόρη πῶς ἐπόμεινε, κι ἄγγουρος πῶς ἐγίνῃ ;

Δὲν ἔχου γλῶσσα νὰ τὸ ποῦ, χεῖλη νὰ τὸ μιλῆσου,
και μηδὲ μάτια νὰ τὸ δοῦ, κι αὐτιὰ νὰ τὸ γρικῆσου.

1537 βοηθηθῆς AB, βοηθιθῆς X. — 1540 ἀπηλογήθη ABX. —
1541 καμιά ABX. — 1542 Μὴ θὲς νὰ μὲ ξαναρωτᾷς AB. — 1544
δήνουνε οἷδε μ' ἄλο κανογάμο X, γάμον κανω AB. — 1546 κι ἄς
δέονη AB. — 1547 ἄς μανίσῃ X. — 1549 (κ)αι τὰ κουρφά μας τον διονό
X, ἐκεῖνος δὲν κατέχει AB. — 1550 Τίβοτςι ἂν ἐφορέθηκε AB, Τί-
βοτῆ ἀνελόγιασε X. — 1553 μεριά X. — 1557 ἐβρόντησεν AB. —
1558 ἦνοιξε AB, ἄνιξε X. — 1559 στὸν πόνον AB. — 1560 ἐποχαι-
ρετιστῆκαν AB. — 1561 πιδὸς μπορεῖ X. — 1562 ἀπόμεινε X, κι ἄ-
γουρος X.

- Ποῦρ ἤβιαζέν-τους ὁ καιρός, κ' ἐσίμωνεν ἡ μέρα, 1565
 κὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλοῦ ντως σπλαχνικὰ ἐσφίξασι τὴ χέρα'
 κ' ἕνα μεγάλο θάμασμα στὸ παραθύρι γίνη, (301)
 οἱ πέτρες καὶ τὰ σίδερα κλαῖσι τὴν ὥρα κείνη,
 κ' ἐπέφταν οἱ σταλαματιῆς τοὶ πέτρας, τοῦ σιδέρου,
 κ' ἡ-Ἀρετοῦσα τσ' ἤϊρε κεῖ, κ' ἦσαν αἷμα ταχυτέρου. 1570
 Ἐμίσεψ' ὁ Ρωτόκριτος, καὶ βιάζει τον ἡ-ὄρα,
 μ' ἕναν-πρικὺ ἀναστεναμό, πὺν σείστηκεν ἡ Χώρα.
 Ἐπόμεινεν ἡ-Ἀρετὴ μόνο μὲ τὴ Φροσύνη,
 πρᾶμα μεγάλο γίνηκε ἔς αὐτὴ τὴν ὥρα κείνη.
 Εἰς τὴν-ποδιὰ τῆς Νένας τσι, ἤπεσε καὶ λιγώθη, 1575
 γὴ πόθανε, γὴ ζωντανὴ ἂν εἶναι, δὲν τὸ γνώθει.
 Μὴν-τὴν-καταδικάσετε τὴν-πρικαμένη κόρη, (302)
 ἂν εἶναι καὶ νὰ βλεπηθῆ ἔς ἐτοῦτα δὲν ἐμπόρει.
 Ἦτον ἀκόμη κοπελλιὰ κὶ ἀμάθητη στὰ πάθη, 1580
 κὶ ὡς ἤρχισεν ὁ Ἔρωτας νὰ τὴν-πατάξη, χάθη.
 Δεῖξε χρουσάφι καὶ φωτιὰ τοῦ κοπελλιῶν νὰ πιάσῃ,
 νὰ δῆς πὺς τρέχει στὴ φωτιὰ, κ' εἰς τὸ κακόν-τ' ἀράσσει,
 καὶ πάρε ξόμπλ' ὄχ τὰ μικρά, κὶ ἄμε στὰ πλιὰ μεγάλα,
 κεῖνα πὺν ξεβυσάσασι καὶ μπλιὸ δὲν-τρῶσι γάλα,
 νὰ δῆς κὶ αὐτὰ πὺς στὸ κακὸ τρέχου, καὶ δὲ νογοῦσι, 1585
 ποιὰ πράματα τὰ βλάπτουσι, ποιὰ ναι πὺν τὰ φελοῦσι.
 Τὸ φτάξη δώδεκα χρονῶ, καὶ παραπάνω σῶσῃ,
 γιὰτὶ ἀκομὴ δὲν ἔχουσι θεμέλιον οὐδὲ γνῶσι,
 ράσσουσι πάντα στ' ἄφαντα, τ' ἀψήφιστα γυρεύου,
 εἰς τὸ κακὸ σιμώνουσι, κὶ ὄχ τὸ καλόν-τως φεύγου. 1590
 Καὶ τόμ' ἀρχίσῃ τσι μικρὲς Ἔρωτας νὰ πατάσῃ,
 δὲν ἔχου γνῶσις δύναμι, ν' ἀφήσου νὰ περάσῃ,

1565 ἐβιασέτους X, κ' ἐσίμωσεν X. — 1566 Καὶ γεῖς τ' ἄλλοῦτως AB, κένας τὸν ἄλο X. — 1567 παρεθίρη X. — 1570 τ' ἀχτέρου AB, σανέμα ταχυτέρου X. — 1572 ἀναστενασμοὶ X, ἀναστεναμμοὶ AB. — 1576 ἡ ἀπέθανε, ἡ ζωντανὴ X. — 1577 πρικαμένη X. — 1578 εἰς τοῦτα AB. — 1579 (ἦ)ταν' X. — 1581 χρουσάφι AB. — 1583 κ' ἔπαρε X, ἀπ' τὰ μικρά AB. — 1585 γροικοῦσι AB. — 1587 Τὸ φθάξει AB. — 1588 ἀκόμη ABX. — 1590 κὶ ἀπ' τὸ καλὸ τως φεύγουν AB. — 1591 Καὶ ν' ἀρχίσῃ AB.

μά ἢ εὐκόλες στὸ μῆροδεμα, καὶ τὸ πιαστοῦ στὸ δίχτυ,
 εἰς ἀφορμάγραν εἶδαμε ὁ πόθος πὼς τοῖ ῥίχτει.
 Δὲν εἶναι τούτη μοναχίη, μὰ σφάλασίνε κι ἄλλες 1595
 πλιὰ φρόνιμες καὶ γνωστικὲς πλιὰ ἄξες καὶ πλιὰ μεγάλες,
 νιὲς καὶ στεμένες τοῦ καιροῦ καὶ γρὲς νὰ ξαφορμίσου,
 κ' οἱ πονηριὲς τοῦ Ἔρωτα ὅλες νὰ τὰ νικήσου,
 καὶ νὰ ἔχου ἄγγονια καὶ παιδιὰ, καὶ νὰ μὴ δὲν-ψηφοῦσι,
 μὰ νὰ ὀργιστοῦσιν ὀλωνῶ, τὸ ἄγάπης ν' ἀκλουθοῦσι, 1600
 κ' εἰς πεθυμιὰ προσερινή, πὸν σὰν ἀθὼς διαβαίνει, (303)
 κι ὡσὰν-τὸν ἄνεμο σκορπᾶ, κι ὡσὰν-τὰ νέφη πηαίνει,
 νὰ βάλου τοῖς ὀλπίδες τως σὲ θάρρος κομπομένο,
 ἔσ' ἕναν ἀφέντη πῖβουλο καὶ καταφρονεμένο.
 Λοιπὸ ἄν-τὸν Ἔρωτα κι αὐτὴ νὰ τὴ γελᾶς ἔφηκε, 1605
 πού ἔναι δεκατριῶ χρονῶ, δεκατεσσάρω μπῆκε,
 καλὰ καὶ νὰ ἔτον φρόνιμη πολλὰ γραμματισμένη,
 τὸ ἄγάπης ὡς κι ἂ χώνεται, πὸν τὸ ἀραμάδες μπαίνει·
 μὴν-τὸ κρατοῦμε γιὰ πολὺ στὴν Ἀρετὴ ἔτοιμο προᾶμα,
 ἀπῆτης καὶ καίτημερὸν εἶδαμε γρὲς κ' ἐκάμα· 1610
 μὴν-τὴ καταδικάσωμε μ' ἄς τήνε λυπηθοῦμε,
 γιὰτὶ σὲ νιὲς γιὰτὶ σὲ γρὲς ξόμπλια πολλὰ θωροῦμε.
 Ἐδέρονουντον ἢ Νένα νηης, κ' ἦκλαιγε τὸ κακόν-της,
 σὰ νὰ τήνε θωροῖ νεκρὴ στέκ' ἀποπανωθιόν-της.
 Ἔσ' τοῦτα τ' ἀνεκατώματα ἢ κόρ' ἐξελιγώθη, 1615
 χαημένη καὶ τρεμάμενη ἀκουμπιστὴ σηκώθη,
 καὶ ζαλισμέν' ἀνερωτᾶ, καὶ λέει στὴ Φροσύνη.
ΑΡΕΤ. Νένα μου, πέ μ' ὁ Ρώκριτος ποῦ πάει, κ' εἶντα γίνη,

1593 κ' ὄντε AB, δύκτι AB. —1594 ῥήκει AB. —1597 γριὲς X. —1598 ἢ πονηριὲς X. —1599 κ' οὐδ' ἕνα δὲν μιμφοῦση X. —1600 νὰ ὀργισθοῦσιν AB, μὰ ὀργιζουτέ τους οὐλονὸ X. —1601 K' ἢ πεθυμιὰ, ἢ προσωρινὴ AB, προσορηνὴ X, ἀνθὼς ABX. —1602 γνέφη X. —1603 νὰ βάνουν X, ταῖς ABX, θάρρο X. —1604 ὀλότιφλο X. —1605 Λοιπὸν τὸν ἔρωτα ἄν κ' αὐτὴ AB. —1609, 1610 Λεῖπει τὸ δίστιχον ἐκ τῶν ἐντύπων AB. —1610 καθιμερὸς X, γριὲς X. —1612 γριὲς X. —1613 (Ἐ)δέρονετο X. —1614 σὰν νὰ τὴν ἤβλεπε νεκρὴ AB. —1615 ἀνακατώματα ABX. —1617 ἀναρωτᾶ ABX, λέγει της, Φροσύνη AB. —1618 νένα μου? πάη ὀροτόκριτος; πουπάγη? κ' ἦτα γήγη? X, πέ, ὁ Ρωκριτος, ποῦ πάγει AB

- στό παραθύρο ἔπρόβαλε; μήπως κ' εἶναι στό δῶμα;
 κ' ἐμίλειε ἄλλα τῶν ἄλλῶ τὸ πρिकाμένο στόμα. 1620
[ΠΟΙ.] Ἡ Νένα τὴν-παρηγορᾷ, λιγάκι συνηφέρνει,
 κὶ ὁ νοῦς τσι, πού τονε μακρὰ, πάλι κοντὰ γιαγέρνει.
 Λέει τσι, **NEN.** Θυγατέρα μου, μὴν-κλαίης μὴ θρηναῖσαι,
 ἀπομονετικὴ πολλὰ ἐδὰ τυχαίνει νά 'σαι.
 Ζύγωξε τὰ βαρένουσι, διῶξε τὴν-τόση πρίκα, (304)
 κὶ ἄς τὸν-καιρὸ νά πορπατῆ, σὰν-κὶ ἄλλες τὸν ἀφῆκα, 1626
 καὶ τοῦ κυροῦ σ' ἡ μάνιτα ἔχει νά σιγανέψη,
 καὶ μ' ὅποιο θῆς κὶ ὀρέγεσαι, ἐκεῖ νά σὲ παντρέψη.
 Ἄφης τσι μέρες νά διαβοῦ, τὸ χρόνο νά περάσῃ· 1630
 τ' ἄγρια θεριά μερώνουσι μὲ τὸν-καιρὸ στὰ δάση.
 Μὲ τὸν-καιρὸ τὰ δύσκολα καὶ τὰ βαρὰ λαφρένου,
 οἱ ἀνάγκες πάθη κὶ ἀρρωστιῆς γιαιτρέυονται καὶ γιαινου·
 μὲ τὸν-καιρὸ οἱ ἀνεμικῆς, κ' οἱ ταραχῆς σκολάζου,
 καὶ τὰ ζεστὰ κρυγαίνουσι, τὰ μαργωμένα βράζου·
 μὲ τὸν-καιρὸν οἱ συννεφιῆς, παύγουσι κ' οἱ-ἀντάρεις, 1635
 κ' εὐκῆς μεγάλες γίνονται μὲ τὰ καιρὸ-οἱ κατάρεις.
 Μὴ δεῖξις κ' ἔχης λογισμό, νά ζήσης, θυγατέρα,
 κὶ ἄμε νά δῆς τὸν-κύρι σου, σὰν-ξημερῶσ' ἡ μέρα,
 καὶ μὴν-τὸ βουληθῆς ποτέ, νά τὸν-κακοκαρδίσης,
 γιὰ νά μπορῆς μὲ τὸν-καιρόν, τὰ θέλεις νά νικήσης, 1640
 κὶ ἄν-πάῃ μακρὰ ὁ Ρωτόκριτος πάλι γιαγίρει θέλει,
 κὶ ὅ τι 'ναι σήμερο πρικό, ταχιά 'ναι σὰν-τὸ μέλι.
ΠΟΙ. Ἐτοῦτες οἱ παρηγοριῆς, πού λεγεν ἡ Φροσύνη,
 μ' ἄλλες πολλῆς τὴν ἦκαμαν ὀγιὰ τὴν ὥρα κείνη
 κ' ἐπάψασι παραμικρὸ οἱ λογισμοὶ τζ' οἱ τόσοι, 1645
 πολλὰ μεγάλο χάρισμα στὸν ἄθροπο 'ν ἡ γνῶσι.

1619 στό παρεθῆρη ἔπρόβαλε, μήπως AB, μίπος X, στοδόμα X. —
 1620 πρικιαμένο X. —1621 συνεφέρνει X. —1622 κλονούτης ποῦ
 ἦτανε μακριὰ X. —1625 (Δ)ῖῶξετα τὰ βαρένουσι X. —1626 ἄφς AB,
 προβατῆ X. —1629 (Ἄ)ση τζι μέρες X, Ἄφης τζῆ μῆνες AB. —
 1633 καὶ ταραχῆς AB. —1635 πάβουσι X. —1636 εὐκῆς X, εὐ-
 χαῖς AB. —1641 ὁ Ρόκριτος X, γηρίση θέλει X. —1642 Καὶ τὸ
 εἶναι AB, πηκρὸ X. —1643 ὀπούλεγε AB. —1644 τὴν ἔκαμε X,
 τὴν ἦκαμε AB. —1646 στὸν ἀνθρωπον ἡ γνῶσι AB.

- Στὸ σπίνν ὁ Ρωτόκριτος σώνει τὴν ὥρα κείνη,
 κὶ ἀποθαμένος καὶ νεκρὸς κὶ ἀσούσσοιμος ἐγίνη,
 ἐκούμπισε τὴν-κεφαλὴ εἰς τὸ προσκεφαλάδι, (305)
 κ' ἐφαίνεται τοῦ ζωντανὸς ἐμπῆκεν εἰς τὸν ἄδη, 1650
 καὶ συννεφιά καὶ καταχνιά μεγάλη τὸν-πλακώνει,
 πᾶσα χαρὰ πὸ λόγου ντου ξορίζει καὶ ζυγώνει·
 τ' ἀμμάτια δὲ μποροῦ νὰ δοῦ, κ' ἢ γλῶσσα νὰ μιλήσῃ,
 κρουγὶδὸς χλομὸς εὐρίσκετο σὰν νὰ ἔχε ξεψυχήσει.
 Μηνᾶ τοῦ φίλου κ' ἔρχεται, νὰ ἔναι παρηγοριά ντου, 1655
 καὶ φανερώνει μολογᾶ ἐτότες τὰ κουρφά ντου.
 Λέει τ', **ΡΩΤ**. Ἀδέρφι, πόμεινε κὶ ἄφης με μοναχό μου,
 νὰ πορπατῶ στὴν-ξενιτειὰ νὰ κλαίω τὸ ριζικό μου,
 καὶ γράφε μου συχνιὰ συχνιὰ κλεφτᾶτα νὰ μαθαίνω,
 ἢ Ἄρετὴ πῶς βρῖσκεται, ὅπου γριζῆς καὶ πηαίνω· 1660
 κὶ ἀνὲ μορῆς με πονηριὰ κὰν' ἀπὸ ξένο στῶμα
 νὰ τὸ γριζᾶ, ποῦ βρῖσκομαι ἔς ποιά μέρη κ' εἰς ποιὸ χῶμα·
 εἰς τὸ Παλάτι σὰν-τὸ ποῦν, ἐκείνη τὸ μαθαίνει,
 καὶ τὴν ὑγείά μου νὰ γριζᾶ, ὁ πόνος τῆς λιγαίνει.
ΠΟΙ. Ὁ φίλος τὸν-παρηγορᾶ, δὲ θέλει νὰ τοῦ δώσῃ 1665
 ἀνάγκη μεγαλύτερη στὴν-πρίκαν-του τὴν-τόση.
 Λέει τ', **ΠΟΛ**. Ἐγὼ δὲν-τό θελα νὰ πάῃς εἰς τὰ ξένα, (306)
 οὐδὲ μακρὰ νὰ ξοριστῆς ποτὲ δίχως μ' ἐμένα,
 μὰ ὅπου βρεθῆς νὰ ἔμαι κ' ἐγώ, κὶ ὅπου κὶ ἀν-πᾶς νὰ μ' ἔχῃς
 σύντροφο, καὶ τὴ γνώμη μου καλὰ τήνε κατέχεις. 1670
 Μ' ἀπῆς κὶ ὀρίζεις, κ' ἔτσι θὲς στὴ χώρα νὰ πομείνω,
 νὰ σ' ἀλαφρώνω μὲ γραφὲς τὸ λογισμὸν αὐτῆνο,
 τάσσω σου κὶ ὄλον-τὸν-καιρό, ἄλλω νὰ μὴ γυρέψω,
 μὰ ἔς ὅ τι μάθω, ἔς ὅ τι δῶ, μαντᾶτο νὰ σοῦ πέψω,
 καὶ κατὰ πῶς τὰ πράματα ἀλλάσσουν-καὶ περνοῦσι, (307)
 τὰ γράμματά μου νὰ ὀχουνται νὰ σοῦ τὸ μολογοῦσι· 1676

1647 σπίνν **AB**. —1648 καὶ χλομισσμένος σανεκρὸς **X**. —1650 καὶ φαίνεται τοῦ κ' ἐφενετό τοῦ **X**. —1651 συγγεφιά **X**. —1652 κἀθε χαρὰ **AB**, διόγνη **X**. —1653 ἢ γλῶσσα **AB**. —1654 κριὸς **X**, εὐρίσκεται **AB**, ἐβρῖσκετο **X**. —1656 κριφάτου **X**. —1657 κιάσμε **AB**. —1659 σι-χνᾶ σιχνᾶ **X**, κλειτὰ γιαναμαθῆνο **X**. —1660 ποῦ βρῖσκεται **AB**, νὰ πηαίνω **AB**. —1661 κάμε **AB**. —1662 εἰς ποιά μερὰ σ' ποιὸ χῶμα **AB**. —1664 καὶ τ' ὀνομά μου ν' ἀγρικᾶ **X**.

κι ἄμει, καὶ μὴν-πρικαίνεσαι, θώρειε καλὰ εἶντα κάνεις,
μὴ βάνης λογιμοὺς κακοὺς, κι ἄδικα ν' ἀποθάνης,
καὶ μὲ καιρὸν οἱ δυσκολιῆς ὀλπίζω νὰ τελειώσου,
νὰ πάψουσιν οἱ ταραχές, καὶ τ' ἄγρια νὰ μερώσου· 1680
γιατ' εἶδαμε τὰ βάσανα εἰσὲ πολλοὺς κ' ἐπάψα,
τὸ καλοκαίρι βροχερό, καὶ τὸ χειμῶνα κάψα.

ΠΟΙ. Σηκώνεται κ' ἡ μάννα ντου κι ὁ κύρις μετὰ κείνη,
κλάημα μεγάλο καὶ πολὺ εἰς ὅλους τως ἐγίνη.
Θωροῦσι πὼς ἐμίσσευγε, καὶ νὰ μακρύνη θέλει, 1685
κ' ἐκλαίγασι κ' ἐδέρονοντα, τὸ εἶντα νὰ τοῦ μέλλη.

Δὲν ἔχουν-πόδια νὰ σταθοῦ, γλῶσσα νὰ τοῦ μιλήσου,
καὶ νὰ τοῦ ποῦν-τὸ καλῶς πᾶς καὶ ν' ἀποχαιρετήσου.
Ποῖν-ξημερῶσ' ὁ Ρώκριτος μὲ βιὰ πολλὴ μισσεύγει,
μ' ἔναν-του δοῦλο, καὶ πολλοὺς γιὰ τότες δὲ γυρεύγει. 1690

Ὁ κύρις πὼς ἐπόμεινε, κ' ἡ μάννα ντ' ἡ καημένη,
σήμερ' ἄς τὸ λογιάσουσιν, ὅπου 'ναι πονεμένοι·
κι ὅπου 'χει τέκνο σπλαχνικό, καὶ θὲ νὰ τοῦ μακρύνη,
καλὰ ἄς λογιάση τὸν-καημό, ὅπου 'χασι κ' ἐκεῖνοι.
Τὸν φίλον-του παράδωκε στὴ μάννα κ' εἰς τὸν-κύρι, 1695
στὸ προῖμά ντου τὸν ἤφηκεν ἀφέντη, νοικοκύρι.

Καὶ λέ', **ΡΩΤ.** "Α φέρουν οἱ καιροί, πού 'ναι στὸ ζύγι ἀπάνω,
καὶ τελειωθοῦν οἱ χρόνοι μου στὰ ξένα, κι ἀποθάνω,
βάλετε στὸ ποδάρι μου νὰ 'ναι στὴ συντροφιά σας,
τὸ φίλο νὰ τὸν ἔχετε θάρρος στὰ γερατεία σας. 1700

ΠΟΙ. Τοῦτα τὰ λόγια 'ς τοῖ γονιοὺς τὰ δάκρυα πληθῆνα, (308)
καὶ πλιὰ δριμιὰ καὶ πλιὰ πρικιὰ ἐκλάψα μετὰ κείνα,
κι ἀπῆς ἡ μοῖρα τό θελε ζῶντας νὰ τότε κλαῖσι,
ἐγωνατίσασι κι οἱ δυό, χίλιες εὐχὲς τοῦ λέσι.

1667 πάγης ABX. —1668 μακριὰ X, δίχως ἐμένα X. —1671 μὰ ἐπεὶ
AB. —1676 σοῦ τὰ μολογοῦσι AB. —1682 δροσερὸ AB. —1683 ἡ
μάννα του X, μὲ τεκίγη X. —1684 ὄλουστους X. —1686 κ' ἐδέρονου-
ντα, κ' ἐλέγασι τηνάνε πουτους μέλη X. —1688 καὶ νὰ τοῦ ποῦν τὸ κα-
λῶς πᾶς AB, ναηπούσι ἀσπαγήστοκαλὸ X. —1692 δεσῆναι πονεμένη
X. —1693 κηποῖχη X. —1696 τὸν ἄφικε X. —1701 ἡστοὺς γονῆς X.
—1702 καὶ πλιὰ πικρια καὶ πλιὰ δριμιὰ X —1703 κ' ἐπεὶ, ζῶντα AB.
—1704 εὐχαῖς AB, εὐχὲς X.

- Χάμαι φιλούσανε τὴ γῆ, τὸν οὐρανὸ θωροῦσα, 1705
 με λιγωμάρες καὶ δαρμούς τὸν ἀποχαιρετοῦσα.
 «Πότε νὰ σ' ἀνιμένωμε, ποιὸ μῆνα, ποιὰν ἡμέρα ;
 πῶς νὰ τελειώσου δίχως σου τὰ πρικαμένα γέρα ;»
 Θωρῶντας πῶς ὁ κύρις του κ' ἦ μάμμα δὲν ἀρνεύγει, (309)
 τὰ κλάσματα βαρέθηκε, καὶ τὸ ζιμιὸ μισσεύγει. 1710
 Τὴ Χώραν ἀποχαιρετᾶ, καὶ τὸ Παλάτι θῶρει,
 πέμπει καληνωρίσματα με τὴν-καρδιά στὴν-κόρη·
 στ' ἄλογ' ἀπάνω σὰν-τυφλὸς καὶ σὰ βουβδὸς ἐγίνη,
 τοὶ σκάλες του δὲν-τοὶ πατεῖ, τὸ χαλινὰρ' ἀφίνει.
 Μπαίνει 'ς λαγκάδια καὶ βουνιὰ κ' εἰσὲ μεγάλα δάση, (310)
 καὶ παρακάλεε νὰ βγοῦσι θεοριὰ νὰ τότε φάσι, 1716
 νὰ πολεμήση, γιὰ νὰ δῆ, τί τοῦ φυλάγ' ἦ μοῖρα,
 ἀπήτης καὶ τσ' ὀλπίδες του ἄδικα τοῦ τοὶ πῆρα.
 Ὅπου κ' ἂν ἐπορπάτηξεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 ἦβγανεν ἀναστεναμούς, πού καῖγα τὸν ἄερα. 1720
 Τὰ βάσανά ντου τὰ πολλὰ στὰ δάση τὰ δηγᾶτο,
 καὶ τὸ λαγκάδι καὶ βουνὶ συχνιὰ τοῦ πιλογᾶτο.
 Λέ', ΡΩΤ. Οὐρανέ, ρίξε φωτιὰ, ὁ κόσμος ν' ἀναλάβη,
 κ' ὄλοι ἄς λαβοῦ κ' ὄλ' ἄς καοῦ, κ' ἦ-Ἀρετὴ μὴ λάβη,
 στὴν ἄδικη ἀπόφασι, πού δόθηκε 'ς ἐμένα, 1725
 ν' ἀπαρηθῶ τὸν-τόπο μου, νὰ πορπατῶ στὰ ξένα.
 Ἄστρον μὴν-τὸ βαστάξετε, Ἡλιε, σημάδι δεῖξε,
 κ' εἰς ἔτοι' Ἀφέντ' ἀλύπητο ἀστροπελέκι ρίξε,
 κ' ὄλ' οἱ πλανῆτες τ' οὐρανοῦ τὴν ὄρεξ' ἄς κινήσου
 Ρηγάδω νὰ μονοιάσουσι, νὰ τότε πολεμήσου· 1730

1705 χάμου X, τὸν ἠγητόους ἐθορούσα X. — 1708 πρικαμένα γέρα X. Ἡ σελὶς 309 τοῦ X μένει κενὴ προοριζομένη πιθανῶς δι' ὀλοσέλιδον εἰκόνα. — 1709 (Ἐ)θόριε X, ἠρηνέβει X. — 1710 κλάσμα του AB. μισέβη X. — 1714 καὶ δὲν ταῖς πατεῖ AB. τὸ σαλιβάρη X. — 1715 βουνὰ X. — 1716 παρακαλεῖ νὰ βγοῦν θεοριὰ νὰ θὲ νὰ τότε φάσι AB. — 1718 γιὰτὴ καὶ τὲς ὀλπίδες X. — 1719 προπάτισε X. — 1720 ἀναστενασμούς X. — 1721 στ' ἄλογον ἐδιγάτο X. — 1722 λαγγάδι τ' ἄγριο X. — 1724 κιάλη ἀσκαγοῦ κιάλη ἀσχαθοῦ X, κ' ὄλοι ἄς λαβοῦν κ' ὄλοι ἄς καγοῦν AB. — 1725 ἐδόθην εἰς ἐμένα AB. — 1727 προβατῶ X. — 1728 σ' ἔτοιου Ἀφέντη ἀλύπητου AB.

- ὅτι νὰ μ' ἀναθυμηθῆ νὰ βαρυναστενάξῃ,
 σπουδαγτικὰ ὄπου βρίσκομαι, νὰ πέψῃ νὰ μὲ κράξῃ.
ΠΟΙ. Καὶ πάλι ὄντων ἐσώπαινε μὲ τὴν-καρδιὰν ἐμίλειε,
 κ' ἤσκυφτε μὲ τὸ λογισμό, τὴν Ἀρετὴν-κ' ἐφίλειε.
 Τὰ παν-καὶ τὰ μιλήσασι παντοτινὰ θυμᾶται, 1735
 καὶ μόνιος του καὶ μοναχὸς σάν-πελελὸς δηγᾶται.
 Πολλὰ πρικοὶ ἀναστεναμοὶ ἐσμίγασιν ὁμάδι,
 συχρὶὰ βροχούλλα κάμασι, κ' ἤβρεχε στὸ λαγκάδι.
 Ἀπὸ τοῖ τόπους τοῦ Ρηγὸς ἐβάλλθη νὰ μακρύνῃ, (311)
 νὰ βρ' ἄλλα μέρ' ἀδιάβατα, κ' εἰς κείνα ν' ἀπομεινῇ, 1740
 κὶ ἀγάλη ἀγάλη μὲ καιρὸ καὶ μέρες νὰ σιμώνῃ,
 στ' ὄνομα νὰ κουρφεύγεται, ποιὸς εἶναι νὰ τὸ χώνῃ.
 Λόγια μὲ τὸν-πολὺ καημὸ καὶ λύπησι γεμᾶτα
 ἤλεγεν ὁ Ρωτόκριτος πηγαίνοντας ἔς τὴ στράτα.
 Στὸν-Πεζοστράτ' ἄς ἔρθωμε, πού ὡς εἶδε τὸν υἱόν-του 1745
 κ' ἐμίσσεψε, σκοτείνιασε τὸ φῶς τῶν ἀμματιῶν-του·
 τὰ παραθύρια κάρφωσε, τοῖ πόρτες μανταλώνει,
 ἐπόβγαλε τοῖ φίλους του, τοῖ δούλους του ζυγώνει,
 καὶ τ' ἄλογά ντου πόλυκε, καὶ τὰ γεράκι' ἀφίνει
 σὰ νὰ ἔχε θάψει τὸν υἱὸν κάνει τὴν ὥρα κείνη, 1750
 καὶ θεληματικὴ φλακὴ καὶ σκοτεινὴ διαλέγει,
 κὶ οὐδὲ φαητὸ μουδὲ πιωτὸ οὐδὲ δουλειά γυροῦγει,
 καὶ μπλιὸ δὲν εἶχεν ὄρεξι, νὰ βγῆ ὄξω τοῦ σπιτιοῦ ντου,
 σὰ θάνατος τοῦ φάνηκεν ὁ μισσημὸς τοῦ γιοῦ ντου·
 Κὶ ἂν ἔν-κ' οἱ γινῶμες τοῦ κυροῦ τέτοιας λογῆς ἐκάνα, 1755
 λογιᾶσετε εἰντά κανεν ἢ πρικοιμένη μάννα·
 δὲ θέλ' ἢ κακορρίζικη μπλιὸ τζ' ἄσπρα νὰ φορέσῃ,
 μὰ θλιφτικὰ πολλὰ παλιὰ κὶ ἀπόκοντ' ὡς τὴ μέση,
 κ' εἰς τοῦ σπιτιοῦ τῆς τῆ γωνιὰ χάμαι στὴ γῆς καθίξει,
 πότε καὶ λίγο φαητὸ στανιὸ τζὶ γιοματίζει. 1760

1734 τηναρετὴν ἐφίλειε X. —1735 κ' ἐκεῖνα πουμιλίσασι X. —1736 μόνουστου X. —1737 πολήπρική ἀναστενασμη X. —1738 καὶ μιὰ δροσοῦλα X.—1740 σ' ἐκάνα X.—1741 ἀγάλια ἀγάλια AB, μὲ μέρες X. —1744 πιγένοντας στὴ στράτα X.—1746 τον ὁματιότου X.—1747 παρεδίρια X.—1748 διόχνη X.—1749 ἀπόλισε X.—1752 οὐδὲ πιωτὸ X.—1755 Ἄν εἶν AB.—1756 ἦν τᾶκαμεν AB, ἢ πρικοιμένη X, ἢ κακομοῖρα AB.—1757 μ' ἄσπρα AB.—1758 παλιὰ παλιὰ BA, παλιὰ κοντα, κ' ἐπιένα τζὴ ὀσιτιμέση X. —1759 στὴν γῆν AB. —1760 γεματίζει AB.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Δ.

Ὁ Ρῆγας τοῦτον-τὸν-καιρὸ ἤβαλε μέσ' στὸ νοῦν-του,
ταῖρι τὸ γλιγορύτερο νὰ δώση τοῦ παιδιοῦ ντου.
Συμβούλιο μὲ τῆ Ρήγισσα δίδουν-τὴν ὥρα κείνη, (312)
καὶ λέει γιὰ τὴν Ἀρετή, εἶντα λογῆς ἐγίνη.
Παραφοροῦντ' ἀπομακρά, μὰ δὲν-τὸ θεμελιώνου, 5
τὰ πράματα, πού μοιάζασι, σμίγουσι καὶ σιμώνου.
Λογιάζουν-τὴν ἀποκοιτιὰ ὀμπρὸς τοῦ Πεζοστράτη,
νὰ πὰ νὰ πῆ ἔτοια προξενεὶά τ' Ἀφέντη στὸ Παλάτι.
Λέει, ΡΗΓ. Δὲν ἦτο μπορετὸ ἀτός του νὰ θελήση,
ἔτσι ζαβὰ τὴν-προξενεὶὰ νὰ ῥοθῆ νὰ μοῦ μιλήση, 10
μὰ ὁ γιὸς του ἦτο ἡ ἀφορμὴ σὲ τοῦτο δίχως ἄλλο,
καὶ βάνει μ' ἡ ἀποκοιτιὰ σὲ λογισμὸ μεγάλο,
κ' ἐκεῖν' ἡ τὸς ἀδυναμιὰ ὀπού 'χει ἡ Ἀρετοῦσα,
τὰ λόγια κείνα, πού λεγε, ὄντε τὴν ἐρωτοῦσα, 15
ὄλα ἴσανε κομπώματα, καθὼς γοικῶ καὶ κρίνω,
μὰ λογισμὸ τοῖ παιδωμῆς ἤβαλε μετὰ κείνο.
Τὰ συχνασπενάματα κ' ἡ ἀγρυπνιὰ τζ' ἡ τόση,
εἶντα σημάδ' αὐτὸ μπορεῖ, καλὸ νὰ μᾶσε δώση ;
καὶ τὰ συχινὰ ἀποφτεϊάσματα τῆς Ἀρετῆς, Ἀρτέμη,
δὲ τὰ 'χω νὰ 'σα γιὰ καλὸ, κὶ ὁ λογισμὸς μου τρέμει. 20

1, ἔβαλεν ἡστονοῦντου X. —2 γλιγορότερο νὰ δόκη X. —3 δῆνουν X. —4 λέγουν X. —5,6 Παρελείφθη τὸ δίστιχον ἐκ τοῦ χειρογράφου μένοντος κενοῦ τοῦ σχετικοῦ γώρου· μόνον τὸ (π)α ἔγραψεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου ὁ γραφεὺς τοῦ χειρογράφου καὶ ὕστερον ἀφῆκε τὰ ἄλλα ὡς δυσανάγνωστα.—7 πρότα X. —9 Λέγει ABX, δὲν ἦτανε προπὸ X. —11 ἦταν X. —12 ἔτοια ἀποκοιτιὰ AB. —13 ὀπόχη X. —15 ἦτανε X. —17 συχνασπενάσματα X, συχνασπενάμματα AB.—19 ἐκίηνα τ' ἀποφτεϊάσματα X. —20 Δὲν τὸ'χω νᾶτον γιὰ καλὸ AB, δεντάχο νᾶῆταν' γιακαλὸ X.

Τὰ ροῦχα, π' ὁ Ρωτόκριτος ἤλασσε πᾶσα μέρα,
 μιᾶν-κοπελλιᾶν ἀμάθητη σὲ λογισμὸν ἐφέρα.
 Ὁ Ρώκριτος εἶν ὄμορφος ἄξιος καὶ παλληκάρι,
 κ' οἱ νιούτσιες οἱ-ἄγνωστες πιάνονται σάν-τὸ ψάρι.

Μὲ λίγο βροῶμα κι ἄφαντο χάνουσι τὴν ἐξάν-τως, 25
 τὰ ὕστερα δὲ γνώθουσι, μὰ θέλουν-τὴ χαράν-τως.
 Αὐτὸς λογιᾶζω νὰ 'τονε, φοβοῦμαί το καὶ τοῦτο, (313)
 ἐκεῖνος, ὅπου πᾶσ' ἀργὰ ἤπαιζε τὸ λαγοῦτο·
 κι ἂν ἔν-κ' ἐμᾶς τόσ' ἄρεσε τοῦ τραγουδιοῦ, ἢ γλυκότη, 30
 εἶντα λογιᾶξεις κ' ἤκαμε τοὶ κοπελλιᾶς ἢ νιότη ;
 γὴ νὰ 'χω λογισμὸ καλὸ, γὴ ποῦρι καὶ νὰ σφάνω,
 τὴν-πλιὰ καλύτερη βουλή, ὅπου δὲ βλάφτει, πιάνω,
 καὶ μπλιὸ δὲ θέ νὰ καρτερῶ, ἐδά, πού 'ναι στὰ ξένα,
 καὶ μηδ' ἐβγάλαν-τὸ 'Αρετῆς προῦμ' ἄπρεπο κινένα,
 ὁ γάμος τῆς νὰ μιληθῆ, κι ὡς μοῦ ξαναμηνύση 35
 ὁ Ρῆγας, ξετελειώνω τα, νὰ βγω ἀπὸ τέτοια κρίσι.
 Κ' ἐμεῖς μὴ δεῖξωμε ποτὲ μάνιτα πρὸς ἐκεῖνη,
 μ' ἄς τοὶ μιλοῦμε σπλαχνικὰ πάντα μὲ καλωσύνη,
 ὥστε νὰ τὴν-παντρέψωμε, καὶ νὰ τῆς κάμω ταίρι,
 καὶ τίς κατέχει τὸν-καιρὸν, εἶντα μπορεῖ νὰ φέρῃ ; 40

ΠΟΙ. Ἐτοῦτα μιᾶν ἀγατινὴ ἐλέγαν ἀληνύχτα,
 τὸ σφάλμα τοῦ Ρωτόκριτου ὅχ' ἐκεῖνης τὸ ρίχτα,
 ὡσάν ὅπου 'τον-πλιὰ καιροῦ καὶ δοῦλος στὸ παλάτι,
 κ' ἐκεῖνον-καὶ τὸν-κύριον-του γιὰ μπιστικούς τοὶ κράτει.

Μ' ἀκόμη δὲν-κατέχουσι, ἐκεῖνα πού λογιᾶζου, 45
 ἂν εἶναι ποῦρ' ἀπαρθινά, μόνο θεωροῦν-πὼς μοιᾶζου.
 Λίγα κοιμᾶτ' ὁ κύρις τσι, λίγα κοιμᾶτ' ἢ μάνα,
 τοῦτα πού τοὶ βαρένουσι, συχνὰ τ' ἀνεθιβάνα.

21 κάθε μέρα AB. — 22 κοπελοῦδα AB. — 23 ἄξιος X. — 24 κ' ἠλήγερες X. — 25 προῦμα X, τὴν ἀξιά τους X. — 26 χαρά τους X. — 27 νὰ ἦτανε (φοβοῦμετο, καὶ τοῦτο) X. — 29 κ' ἂν εἶν AB, πολὰ ἄρεσε X. — 30 νᾶκανε στῆς κοπελιᾶς τὴν νειότη; AB. — 31 ἢ-ἢ X. — 32 κ' οπουδὲ X. 33 πλιὸ X, πλειὸ AB. — 34 κανένα X. — 36 νὰ βγῶ AB. — 42 Τὰ σφάλματα τοῦ Ρώκριτου AB, Τὸ σφάλμα τοῦ ρωτόκριτου X, μ' ὄχι ἐκεῖνης τὰ ἐρῶήχτα AB. — 44 γιὰ μπιστενοῦς X. — 45 ἀκόμα X. — 46 ἀληθινὰ X. — 47 λίγο-λίγο X. — 48 ἐβαρένα-σι συχνὰ τ' ἀναθηβᾶνα X, ἀναθηβᾶνα AB.

Μιά νύχτα μιὰ βαθειὰν αὐγὴ τὸ γάμον ἐμιλοῦσα, (314)
 καὶ τότες ὄνειρο βαρὺ εἶδεν ἢ-Ἄρετοῦσα. 50
 Ἐφραμιστὴ τῆι νὰ θωρῆ νέφαλο βουρκωμένο,
 καὶ μ' ἀστραπὲς καὶ μὲ βροντὲς καιροῦ ἀνεκατομένο·
 σὰ νὰ τὸν μεσοπέλαγα εἰς τ' ὄνειρο τοῖ φάνη
 ἔξεναν-καράβι μοναχί, καὶ τὸ τιμόνι πιάνει, 55
 καὶ ἀντρειεύγετο νὰ βουηθιχτῆ, κ' ἐκείνη δὲν ἐμπόρει,
 καὶ τὸν-πνιμόν-τσι φανερὰ στὸν ὕπνον-τσι εἰδώρει·
 κ' ἐφραμιστὴ τῆι καὶ ὁ γιὰλὸς εἰς ποταμὸς ἐγίνη,
 πέτρες χαράκια καὶ δειντὰ σύρνει τὴν ὥρα κείνη,
 καὶ ὄρες τὸ κῦμα τὴ βουλᾶ, καὶ ὄρες τὴ φανερώνει,
 καὶ ὡς τὰ βυζὰ τῆς ὁ ποταμὸς καὶ παραπάνω σώνει. 60
 Τὸ ξύλο, πού τὸ στὸ γιὰλό, ἐβούλησεν ὀμπρός τοι,
 πὼς κιντυνεύγει μοναχί τοῖ φάνη στ' ὄνειρόν-τσι,
 καὶ σκοτεινιάζ' ὁ οὐρανός, δὲν-ξεύρει, ποῦ νὰ δώση,
 καὶ κλαίοντας παρακαλεῖ κοιμῶντας νὰ γλυτώση,
 ὄντες θωρεῖ, πὼς ἤλαψε τοῦ ποταμοῦ τὴν-πλάτη, 65
 μιὰ λαμπιρώπατη φωτιά, καὶ ἄθροπος τὴν ἐκράτει,
 φωνιάζει τοι, «Μὴ φοβηθῆς», κ' ἐσίμωσε κοντά της
 καὶ ἀπὸ τὴ χέρα πιάνει τη, σύρνει τη καὶ βουηθᾶ της,
 πάει τη ἔς ἀνάβαθα νερά, καὶ ἀπόκει τὴν ἀφίνει, 70
 κ' ἐχάθηκε σὰν τὴν ἀσκιά δὲν εἶδεν εἶντα γίνη·
 κ' ἐκεῖ πού πρῶτα ὁ ποταμὸς ὡς τὰ βυζὰ τὴ χώνει,
 ἐσύρθηκ' ὡς τὰ γόνατα, καὶ ὄσον-καὶ χαμηλώνει,
 μιὰ ἐφαίνετό τῆι κ' ἦστεκε, δὲ θέ νὰ πορπατήξῃ,
 δὲν-ξεύροντας τὸ ζάλον-τσι, εἰς ποιὰ μερὰ νὰ ῥίξῃ,
 μὴν πὰ νὰ βρῆ βαθιὰ νερὰ καὶ κιντυνέψῃ πάλι, (315)
 καὶ ὡς τὴν αὐγὴ παιδεύγεται μὲ τ' ὄνειρου τὴ ζάλη· 76

—51 Ἐφραμισθὴν τῆι AB, ἐφραμισθὴν X. —51 βουρκωμένο X. —
 52 καιρὸ ἀνεκατομένο AB, ἀνεκατομένο X. —53 μεσοπέλαγα AB.
 —55 βουηθιχτῆ AB, βοηθιχθῆ X. —57 ἐφραμισθὴ τῆι AB, ἐφρα-
 νικέτης X. —58 σώνει X. —60 κισταβιζιά ὀποταμὸς X. —
 61 ἐβούλησεν X. —63 κηκόσμος ἐσκοτήνισεν X. —64 κλαίοντας
 AB, βλέποντας X. —65 Λοιπὸν θωρεῖ AB, (O)ντες X, ἔλαμψε X, ἤ-
 λαμψε AB. —69 ἀπόκης X. —70 ἠσκιά X, ἦντα νὰ γίνη AB. —
 71 βιζιά X. —72 Ἡφτάξεν εἰς τὰ γόνατα AB. —73 ἐφαίνετόν τῆι
 AB, ἐφραμισθὴν X. —75 (μ)ημπάη X. —76 Καὶ τὴν αὐγὴν AB.

κ' ἐφώνιαζε στὸν ὕπνον-της, κἀνείς νὰ τοὶ βουηθῆξῃ,
 μὴν-τήνε πάρη ὁ ποταμὸς, τὸ κῦμα νὰ τὴν-πνίξῃ.
 Ἐξύπνησεν ἡ Νένα ντης, μὲ τὴν φωνὴν ἐκείνην,
 κλαίει, κ' ἀναθεμάτιζε τὸ ἀγάπης τὴν ὀδύνη, 80
 καὶ πάει κ' εἰ ποῦ-ἡ Ἄρετὴ κείτεται μοναχὴ της,
 συργουλιστὰ κανακιστὰ καὶ σιγανὰ μιλεῖ της,
 μὴν-τὴν-ξυπάσῃ μὲ φωνή, καὶ πὰ νὰ ξαφορμίση,
 ἀνάθεμ' ἔτοια βάσανα, κακὴ ὥρα ἔτοια κρίσι.
 Ἐξύπνησε τρομάμενη, δείχνει πὼς θὲ νὰ φύγῃ, 85
 σύρνει φωνὴ λυπητερή, « Ὁ ποταμὸς μὲ πνίγει. »
 Ὡσὰν ὄντε ψυχομαχῇ, ἐχτύπαν ἡ καρδιά της,
 καὶ μὲ τὸ κλάημα σιγανὴ ἦτον ἡ-ἐμιλιά της,
 ἦτον-καὶ τὸ προσκέφαλο τὰ δάκρυα τῆς γεμάτο, 90
 ὁποῦ φοβᾶτο, κ' ἤκλαιγε στὸν ὕπνο, ποῦ κοιμάτο.
 Ἦπασκ' ἡ Νένα ὅσο μπορεῖ, νὰ τήνε συνηφέρῃ,
 πιάνει τὴ στὴν ἀγκάλην-της, κρατεῖ τὴν ἀπ' τὸ χέρι,
 ρωτᾷ, ξαναρωτᾷ τήνε, εἶντα ἄν-τ' ὄνειρόν-τσι,
 κ' ἐτρόμαξεν ἔτοιας λογῆς, κ' ἐχάθη ὁ λογισμὸς τσι.
ΝΕΝ. Καὶ τὰ νειροφαντάσματα, τοὶ λέει, θυγατέρα, 95
 καὶ πράματα ψοματινὰ σὲ τοῦτα δὰ σὲ φέρα.
 Πέ μου καὶ μένα τ' ὄνειρο, συνήφερ', Ἄρετοῦσα,
 Πολλὰ ἴδασι τὰ μάτια μου, πολλὰ τ' αὐτιά μ' ἀκοῦσα,
 κ' ἐγὼ κατέχω νὰ σοῦ πῶ, καὶ νὰ τὸ ξεδιαλύνω, (316)
 κ' ὅποιες πιστεύγου ἔς ὄνειρα, γιὰ πελελὲς τοὶ κρίνω. 100
ΠΟΙ. Ἐξεζαλίστ' ἡ Ἄρετὴ, καὶ τ' ὄνειρο δηγᾶται
 τοὶ Νένας της, καὶ λέει της τὸ πὼς πολλὰ φοβᾶται.
ΑΡΕΤ. Νένα μου, τοῦτο τ' ὄνειρο εἶναι κακὸ γιὰ μένα,
 γὴ σκλάβος εἶν ὁ Ρώκριτος, γὴ πνίγηκε στὰ ξένα.

—77 Κ' ἐφώνιαζε X. —80 κλαίγει AB, κλέγη X. — 81 πάγει
 ἐκεῖ ABX. — 83 ξιπνίση X, ναπὰ X. — 84 στέτια X. —
 85 τρεμάμενη X. —87 ὄντε AB, ψιχομαχὰ X. —89 (H)ταν X, γιο-
 μάτο X. —90 ποικιμάτο X. —91 ὅτι μπορεῖ AB. —92 ἀπ' τὸ
 χέρι AB. —93,94 ὄνειρα της-ἐρράγην ἡ καρδιά της AB. —96 σὲ
 τοῦτα δὲν σ' ἐφέρα AB, σεφέρα? X. —97 (π)έσημου X. —100 κῶ-
 πιη X, σταονια γιαπελελοῦς X. —102 λέγει της ABX. —104 σκλά-
 βος ἦν' ὀροτόκριτος, ἡεπνίγη X.

Τούτη τ' ἀνέμ' ἢ ταραχὴ τοῦ ποταμοῦ τὰ βάρη
 δὲν εἶναι παρὰ βάσανα καὶ πειρασμοὶ καὶ πάθη· (317)
 δὲν ἦτον-τοῦτο ὄνειρο, Νένα, καὶ φανερά 'δα,
 106
 τὸ ταίρι μου κιντύνευγε 'ς κείνη τῇ σκοτεινάδα.
 Ἐτοῦτο εἶδα τὴν ἀυγὴν δυ' ὄρες νὰ ξημερώσῃ,
 καὶ ἀπόσταν-τότες δὲ μπορεῖ ὁ νοῦς μου νὰ μερώσῃ, 110
 εἰς ὄρα πού τὰ ὄνειράτα ὅλα τὰ πλιά 'ληθεύγου,
 γιὰτὶ τὰ βάρητα τοῦ νοῦ τὸ πνέμα δὲν-παιδεύγου,
 καὶ χωνεμέν' εἶν οἱ καπνοὶ κείνοι, πού μᾶσε βράζου,
 κ' οἱ-αἴσθησές μας ξυπνητὲς δὲν εἶναι νὰ πειράζου,
 κ' εἶναι τὸ πνέμα λεύτερο, προβλέπει καὶ κατέχει, 115
 καὶ ὄχ τοὺς καπνοὺς τοῦ στομαχιοῦ ἀμπόδισμα δὲν ἔχει,
 ἐκεῖνο ὅπ' ὀγλήγορα ἔχ' ἄθροπος νὰ πάθῃ
 γῆ σὲ καλὸ γῆ σὲ κακὸ, γῆ σὲ χαρὰ γῆ 'ς πάθῃ.
 Κ' ἔτσι γιὰτ' εἶν ἀθάνατο, τοῦ δόθ' ἢ χάρι τούτῃ,
 κ' εἶναι μεγάλο χάρισμα ἀπάνω στ' ἄλλα πλούτῃ· 120
 καὶ τὴν ἀυγὴν σὰν-ξυπνητὲς πολλὲς φορὲς θωροῦμε,
 ὅτι καὶ ἂ θέ νὰ πάθωμε, γιὰ κείνο τὸ φοβοῦμαι.
 Δὲν ἦτον-τοῦτο ὄνειρο, μὰ 'ν ὄραμα Φροσύνη,
 πολὺ κακὸ μοῦ μέλλεται, γίνετ', ἂ δὲν ἐγίνῃ.
 Γιὰ κείν' ὅπ' ἔχει νὰ γενῆ γι' αὐτὸ δειλιῶ περίσση, 125
 πολλοὶ εἶδασι τὸ κάμωμα τὴν ὄρα, πού ξυπνήσα,
 καὶ ὅσοι κοιμῶντας τὴν ἀυγὴν εἶδα φοβέρας πρᾶμα,
 ὡς ἐξυπνήσα πάθαν-το, καθὼς μιλεῖ τὸ γράμμα.
 Νένα μου, τοῦτο τ' ὄραμα, πρὶ δόσῃ, μοῦ βαρίσκει, (318)
 πολὺ κακὸ μοῦ μελετᾶ, καὶ ὀγλήγορα μ' εὐρίσκει. 130

105 Τούτου AB. —109 Ἐτοῦτον εἶδα AB. —110 Κ' ἀποσταν τότες
 AB, καὶ πλιὸ ἀπὸ τότες X. —111 σ' ὄρα πονταῖονηρα X. —111,112
 ἀλιθέβου-πεδέβου X, πνεύμα X. —113 μαζε βράζου AB, μασκουράζου
 X. —114 αἴσθησες AB, ξήπνιτες X. —115 πνεύμα X, λεύτερο AB.
 —116 Κι' ἀπὸ καπνοὺς τοῦ στομαχιοῦ ἐμπόδισμα δὲν ἔχει AB. —117
 Ἐκεῖνον, ὅπου γλήγορα AB, (Ἐ)κηνο ὀποῦνθρωπος ὀγλήγορα θὰ πά-
 θῃ X. —118 ἠσὲ καλο-ἠσὲ-ἠσὲ ἠσπάθῃ X. —119 ἀθάνατον AB, ἀ-
 θάνατος X, ἢ χάρις τούτῃ AB. —120 ἀπάνου X. —121 ξίπνιτες
 X. —123 μὰ εἶν AB. —124 μελετᾶ X. —125 πόχη X, γιὰφτως
 AB, γιὰυτὸ X. —128 καθὼς λέγη X. —129 πρὶν ABX.

Λέει τσ' ἡ Νένα, **NEN.** Τ' ὄνειρο αὐτὸ σοῦ δίδει ζάλη ;
 πόσα ἴδα γὼ στὰ νιότα μου, πόσα θωροῦ μεγάλη,
 καὶ ταραχές, καὶ ποταμούς, καὶ σκοτωμούς, καὶ κὶ ἄλλα
 πλιὰ παρ' αὐτόνο φοβερὰ δύσκολα καὶ μεγάλα,
 κὶ ἀποσπερνές καὶ ταχινές; κ' εἶδα νὰ ξεδιαλύνη
 ἀπὸ κακὸν εἰσὲ καλὸ, καὶ διάφορον ἐγίνη· 135
 κὶ ἄν-τὰ ἵνειροφαντάσματα δύναμιν ἔχουν-τόση,
 τί ξάζει τὸ ἴφταξούσιο στὸν ἄθροπο κὶ ἡ γυνῶσι ;
 Ἄθροπος κάνει τοῦ κορμιοῦ ἐκεῖνο, ὅπου θέλει,
 ἔτσι καλὸ σάν-καὶ κακό, ὅχι καὶ νὰ τοῦ μέλλη· 140
 δὲν εἶν ἐπὰ μελλούμενα, μηδ' ὄνειρά ἴχου χάρι
 νὰ φέρουσι τὸν ἄθροπο σὲ βάσανα καὶ βάρη·
 ὡς στρώση τὸ κλινάριν-του, ὃ καθενεὶς κοιμᾶται,
 καὶ πελελὸ τὸν-κράζουσι, τοῦτα ὅποιος τὰ δηγᾶται.
 Τὰ σὲ πειράζου διῶξέ τα, τὸ νοῦ σου μὴν-παιδεύγησ,
 καὶ τὰ ἵνειροφαντάσματα μὴ στέκης νὰ γυροεύγησ. 145
 Πρῶμα θωροῦμε ξυπνητές, καὶ πάλι μᾶσε σφάνει,
 καὶ σὺ ὃ τ' εἶδες στὸν ὕπνο σου, ἀπαρθινὸ σοῦ φάνη ;
 Μὰ θεὲ νὰ πῶ καὶ τ' ὄνειρο ὅπου ἴδες, ξεδιαλύνει,
 ὃ τι ἴδες εἰς τὸν ὕπνο σου, ἀπαρθινὸν ἐγίνη· 150
 εἶντα, δὲν εἶσ' εἰς ταραχές; εἶντα, δὲν εἶσ' εἰς βιάθη ;
 δὲν ἔχ' ὃ νοῦς σου βάσανα, κὶ ὃ λογισμὸς σου πάθη,
 ἀπόσταν ἀποκόπτησες, νὰ κάμης σύντροφό σου,
 κὶ ἀγάπησες κὶ ὠρέχτηκες ἕνα μικρότερο σου ; (319)
 Ἐκεῖνα τὰ θολὰ νερά, π' ὡς τὰ βυζὰ σ' ἐχῶνα, 155
 κ' ὅπου σοῦ δεῖχνα νέφαλα καὶ ταραχές χειμῶνα,
 εἶναι τὰ δυσκολέματα, ποὺ μπαίνουν εἰς τὴ μέση,
 καὶ πάσκ' ὃ νοῦς σου, ὅσο μορεῖ, στὴ μάχη νὰ κερδαίση.

—131 ζάλη, AB. —132 Πολὰ ἠδα ἐγὼ στανιάταμου μὰ πλιὰ θοροὺ
 μεγάλη. X. —134 αὐτούνο X. —136 Πῶς τὸ κακὸν εἰσὲ καλὸν AB.
 —137 εἶχαν AB. —138 Τὶ ἠξάζει τὸ φτεξούσιον AB, τὴ ἠξάζη X. —
 139 Ὁ ἄθροπος-ἐκεῖνον AB, ἄνθρωπος X. —141 οὐδ' ὄνειρα X. —
 143 ὃ κάθε εἰς AB, ὀκαθεν ἤς X. —147 ἔεπνιτες X. —148 ἀληθινὸ
 X. —150 κὶ ὅτι σοῦ φάνη σ' ὕπνο σου AB, ἀληθινὸν ἐγίνη ? X. —
 151 ἠσπάθη ? X. —152 κιάποτ' ἀγάπης τὸν καμὸ ἠμοορφιαῖσον ἐ-
 χάθη ? X. —153 (α)πόντας X, ἀποστὰν AB. —155 βιζὰ X. —156
 βάσανα καὶ χειμῶνα AB. —157 πουμπίκαν' X.

Τὸ ξύλον ὄπ' ἀρμένιζε, κ' ἐφανιστή σου χάθη,
 σημάδ' εἶν, Ἄρετοῦσά μου, πὼς σοῦ περνοῦν-τὰ πάθη. 160
 καὶ τοῦτα τὰ ξηλώματα, πού' ὁ κύρις σ' ἀμποδίζει,
 καὶ τὸ Ρωτόκριτό πειψε στὰ ξένα καὶ γυρίζει,
 κάτεχε πὼς τελειώνουσι, ἄν-τ' ὄνειρο ἀληθέψη,
 καὶ γλήγορ', ὅπου βρίζεται, θέλει τότε γυρέψει·
 κ' ὁπού' δες πὼς ἐβούλησε τὸ ξύλο μέσ' στὰ βάρη, 165
 γλήγορα θέλεις τότε 'δεῖ κείνο, πού' λὲς κ' ἐχάθη.
 Τελειώνουν τὰ ξηλώματα τὸ δυνατὸ ἀπαλένει,
 ὅλα μερώνουν-κάτεχε, κ' ἄς τὸν-καιρὸ νὰ πηαῖνη·
 κ' ἐκεῖν' ἢ λαμπιρὴ φωτιᾶ, πού' φεγγε σὰν ἡμέρα,
 εἶν ἢ-ὀλπίδα τῆς καρδιᾶς, ὁπού' 'χεις θυγατέρα· 170
 κ' ἐκεῖνος ὁπού' σ' ἐβγαλεν ἀπὸ τὰ βάρη κείνα,
 καὶ μέσ' στ' ἀνάβαθα νερὰ τὰ πόδια σ' ἐπομείνα,
 ἐκεῖνος εἶν ὁ γάμος σου, καὶ σὰ γενῆ, σχολάζει
 ὁ λογισμὸς, ὁπού' βαλες, πού' τόσα σὲ πειράζει.
 Κι' ἄν εἰς τ' ἀνάβαθα νερὰ τὰ πόδια 'σα χωσμένα, 175
 σημάδι, κ' ὁ Ρωτόκριτος ἄξος δὲν εἶν γιὰ σένα·
 γι' αὐτὸς μ' ὄλο πού' γλύτωσες, κ' ἐβγήκες ὄχ τὰ βάρη, (320)
 ἐπόμεινες εἰς τὸ νερό, καὶ τὸ κορμὶ σ' ἐγράθη.
 Σκόλασε μὴν-πρικαίνεσαι, τ' ὄνειρο μὴ λογιάζῃς,
 καὶ μὴ βαρένης τὴν-καρδιᾶ, τὸ νοῦ σου μὴν-πειράζῃς. 180
ΠΟΙ. Ἐτοῦτα λέ' ἢ Νένα της, παρηγοριὰ τοῖ δίδει,
 ἀμ' ἐφοβήθηκε κ' αὐτὴ τὸ 'αντάρας τὸ σκοτείδι,
 κ' ἐκεῖνα τὰ θολὰ νερὰ, τοῦ ποταμοῦ τὰ βάρη,
 γιὰτ' ὅλα φανερόνασι κακομοιριᾶς καὶ πάθη.
 Παρηγορᾶτ' ἢ-Ἄρετὴ εἰς τὰ τοῖ 'μίλει ἢ Νένα, 185
 γιὰτ' εἶχε καὶ πρωτύτερα ἀπ' ἄλλες γρικημένα,
 τὸ πὼς εἰς ὄνειρα κινεῖς δὲν-πρέπει νὰ πιστεύῃ,
 καὶ τὰ 'νειροφαντάσματα ξύπνου μὴν-τὰ γυρεύῃ·

159 κ' ἐφανιστή σου ἐχάθη AB, κ' ἐφανικέσου ἐχάθη X. — 162 νὰ γυρί-
 ζῃ AB. — 165. Κι' ἄν εἶδες AB, ἐβούλιαξε X. — 166 τὸν ἠδὴς X.
 — 168 ἄφς AB. — 170 ὀπόχης X. — 174 ὀπόβαλες X, τόσο X: —
 175 Κι' ἄν εἶδες πὼς στ' ἀνάβαθα τὰ πόδια ἦσαν χωσμένα AB,
 ἦταν X. — 176 ἄξιος X. — 177 Γιάφτως AB, Γῆ αὐτὸς X. —
 177 ὄχ τὰ πάθη X, ἀπ' τὰ βάρη AB. — 179 μιμικρῆνεσε X. —
 182 τς' ἀντάρας τὸ σκοτείδι AB — 188 καὶ τανικτοφαντάσματα X.

- κ' οἱ φρόνιμοι στὰ ὄνειρα γελοῦ, δὲν-τὰ ψηφοῦσι,
 μά_οι πελελοὶ πιστεύουν-τα, κὶ ἄλλοι ποὺ δὲ γρικοῦσι. 190
 Μὲ τ' ὄνειρον τσ' ἀθιβολὲς ἡ μέρα ξημερώνει,
 σηκώνεται καὶ γτύνεται, τὸ λογισμὸ μερώνει.
 Καὶ πρὶ βραδειάσῃ στοῦ Ρηγὸς ἦρθ' ἔγνοιανὸ μαντᾶτο,
 ὀπού βαλε τῆς Ἄρετῆς τὸν ὀμυαλὸ ἄνω κάτω.
 Ὅχ τὸ Βυζάντιο πέψασι μαντατοφόρους τότες, 195
 καὶ μὲ χαρὰ πεζέψασι στοῦ Βασιλιοῦ τοὶ πόρτες,
 καὶ προξενιὰ τοῦ φέρασι, κ' εἰπάν-του νὰ κατέχη,
 πὼς πεθυμιὰν ὁ Ρῆγᾶς τως πολλὰ μεγάλην ἔχει,
 συμπεθεριὸ νὰ κάμουσι, τὰ τέκνα νὰ παντρέψου,
 καὶ θέλουσιν ἀπιλογιὰ, γλήγορα νὰ μισσέψου. 200
 Ὁ Βασιλῖδς πασίχαρος ἐτοῦτα νὰ γρικήσῃ, (321)
 τὼς εἶπε, πὼς τ' ἀποταχιά τὼς θέλ' ἀποφασίσει.
 Ἡ-Ἄρετῆ θωρῶντάς τους ἔγνοια μεγάλην ἔχει,
 τὸ θέλαν ἐπροφήτεψε, δίχως νὰ τὸ κατέχη.
 Βάρος ἐγρίκα στὴν-καρδιά, δάκρυα κινοῦ, καὶ κλαίει, 205
 κ' ἐφαίνεταιό τζι, καὶ κινεῖς τὴν-προξενιὰ τῆς λέει.
 Κραῖζει τὴ Νέναν-τσι σιμά, κ' εἰπέν-τσι τὰ λογιᾶζει.
ΑΡΕΤ. Νένα μου, κατὰ πὼς θωρῶ, πολλὰ τὸ πρᾶμα μοιάζει,
 κ' αὐτοὶ οἱ ἀποστολάτοροι κὶ αὐτοὶ_οἱ μαντατοφόροι
 ἦρθασιν ὀγιά λόγου μου τὴν-πρικαμένη κόρη, 210
 κ' ἐγὼ καλλιὰ ἔχω θάνατο, κὶ ἄσκημα ν' ἀποθάνω,
 παρὰ νὰ μὴν-ξετελειωθῆ ὅτι στὸ νοῦ μου βάνω.
 Ἀνάθεμά το τ' ὄνειρο, σήμερο ξεδιαλύνει,
 γιὰ μένα ἦτ' ὁ ποταμὸς τ' ἀνέμ' ἡ κακωσύνη.
 Βάνει με πάλ' ἡ μοιρά μου σήμερο ἔς κὶ ἄλλα βάρη, 215
 μαγάρ' ἄς εἶμαι μοναχὴ, καὶ τὸ κορμὶ μ' ἄς πάρη,

189 σ' ἔτοι' ὄνειρα AB, καὶ δὲν ψηφοῦσι AB. —191 ἡμέρα, AB, κὶμέρα X. —193 πρὶν ABX. —194 ὀπόβαλε X, ἐμιαλὸ X. —195 Ἄπ' τὸ Βυζάντιο AB. —196 στουβασιλῖδς X. —198 ὀρύγαστους X. —199 συμπεθεριὰ νὰ κάμουσι κὶ ὀμάδι νὰ παντρέψου AB. —200 ἀπόκρηση X. 201 βασιλῖδς X. —202 Τοὺς ἦπε πὼς ὀσηναβγὴ τοὺς θέλει X, τοὺς θέλει AB. —203 σὰν εἶδε κ' ἦρθα, ἢ Ἄρετῆ ἔγνοια μέγᾶλην ἔχει AB. —204 ἐπροφήτεβε X. —205, 206 κλέγει-λέγει ABX. —210 ὄς γιαλόγου μου X, πρικαμένη X. —211 καλιόχο X, ν' ἀπεθάνο X. —213 σίμερα X.

- ὅ τι κριτήρια δύναται ἄθροπος νὰ βαστάξῃ,
καὶ μιὰ σταλαματιὰ κακὸ στὸν ἀγαπῶ μὴ στάξῃ.
- ΠΟΙ.** Ἡ Νένα νὰ τῆς τὰ γρικᾶ, νὰ τὴ θωροῖ εἶντα κάνει,
πολλῶ λογιῶ παρηγοριῆς μὲ γνῶσ' ἀναδιβάνει. 220
- ΝΕΝ.** Ἄν ἦρθαν στὸ Παλάτι σας οἱ ξένοι κ' ἐπεξέψα,
καὶ νὰ μιλήσουν-τοῦ Ρηγὸς μὲ σπούδαν ἐγυρέψα,
μὴν-τό ἄλλο γιὰ παρᾶξενο, νὰ ζήσης, θυγατέρα,
κ' εἰς τοῖς αὐλῆς τῶν Ἀφεντῶν-τοῦτ' ἄναι νύχτα μέρα.
Τὶς γιὰ ἄνὰ πρᾶμα ἔρχεται, τὶς ἄλλο νὰ ζητήξῃ, (322)
τὶς τοὶ πληγῆς, ὁπού ἄπαθε στὴ δούλεψι, νὰ δεῖξῃ, 226
ὄγιά νὰ πάρῃ χάρισμα, καὶ ρόγα νὰ τοῦ δώσῃ,
καὶ πάντ' ὁ πλούσος τοῦ φτωχοῦ εἶναι ψωμί καὶ βρωσί·
κὶ ὁπού δουλέψῃ μπιστικὰ ἀντίμεψι ξετρέχει,
κὶ ἄλλος στὰ νιᾶτα τὴ ζητᾶ, στὰ γέρ' ἄλλος τὴν ἔχει. 230
Ἔτσι κὶ αὐτοῖνοι, πού ῥθασι σήμερο στοῦ κυροῦ σου,
ἄλλες δουλειῆς γυρεύγουσι, ὅχι ὄ τι βάν' ὁ νοῦς σου·
ἔσὺ θαρρεῖς, καὶ προξενεῖα ἦρθασι νὰ τοῦ ποῦσι,
καὶ μοιᾶξεις, Ἀρετοῦσα μου κεινῶν, ὁπού θωροῦσι
στὸν ὕπν' ὄ τι λογιάζουσι, καὶ λέσι τὴν ἡμέρα· 235
σώπασ' αὐτάνα μὴν-τὰ λές, νὰ ζήσης, θυγατέρα,
κ' ἐτοῦτοι πού ῥθασιν ἐπά, ἄλλες δουλειῆς ζητοῦσι,
κὶ ὁ κύρις σου ποβγάει τσι, ὡσάν-τοῦ τ' ἀποποῦσι.
- ΠΟΙ.** Ἐπῆρε σάν-παρηγοριὰ γρικῶντας, εἶντα λέει,
μ' ἀφήτε την-κ' ἔχει καιρό, νὰ δέρονεται, νὰ κλαίῃ. 240
Ὁ κύρις της κ' ἡ μάνα της, τὸ γάμον ἐμυλῆσα,
γιὰ νὰ γενῆ ἡ συμπεθεριά, ὁπού τῶς ἐμηνῦσα.
Δίδου βουλή νὰ κράξουσι ζιμιὸ τὴν Ἀρετοῦσα,
νὰ φανερώσου νὰ τσι ποῦ κείνα, πού πεθυμοῦσα·
κὶ ὡς τὴν ἐκράξαν-κ' ἦκουσε, πὼς θέ νὰ τσι μιλήσου, 245
σύρνει φωνὴ λυπητερή, καὶ λέει, **ΑΡΕΤ:** Γῆς βουλήσου,

219 νὰ τῆς τὸ γρικᾶ AB. —221 παλάτι μας X. —224 ταῖς αὐλαῖς
AB, τὲς ἀβλῆς X. —125 τὶς γι' ἄλλο X. —228 πλούσιος X. —229
(κ) ἠόπιος X, ἀντάμεψι AB. —231 αὐτοῦνοι X. —236 αὐτοῦνα X.
—238 τοῦτ' X. —229,240 λέγει-κλαίγῃ ABX. —242 γιαναγενῆ
συμπεθεριὸ ὁπουτουσεμνίσα X. —244 καὶ νὰ ἦποῦ X. —245 κ' εἶ-
πασι AB. —246 ὃ γῆς βουλήσου AB.

- καὶ χώνεψε τὰ μέλη μου, πριχοῦ ῥθιουσι τὰ γέρα,
 κ' ἔτοιους θανάτους δὲ μπορῶ νὰ παίρνω νύχτα μέρα.
- ΠΟΙ.** Κι ὥστε νὰ πάη στοῦ κυροῦ καὶ τὰ γνοϊανὰ νὰ μάθη, (323)
 ἦπρεσε κ' ἐλιγώθηκε, κ' ἡ δύναμί τζ' ἐχάθη. 250
- Ἐτρέμασι τὰ πόδια τζι, κ' εἰς κάθε ζάλ' ἐπιάνε
 τὴ Νένα κ' ἐβουηθάτονε, κ' ὀμπρὸς στοῦ Ρῆγα πάνε.
 Πάντα ἡ Φροσύνη τσι μιλεῖ, μὲ τσ' ἐμιλιῆς βουηθᾷ τσι,
 καὶ λέει τσι νὰ ἀψουσι γρίνιες καὶ κλάηματά τσι,
 καὶ τοῦ κυροῦ τζ' ἀπιλογιὰ φρόνημη νὰ τοῦ δώση, 255
 καὶ τὰ χωσιμένα τσι καρδιᾶς ἄς τὰ σκεπᾶς ἡ γνῶσι,
 γιὰτὶ κ' ὁ κύκλος τοῦ καιροῦ ἀνεβοκατεβαίνει,
 κ' ἡ φρονημάδα ἔναι γιατρός, καὶ καθ' ἀνάγκη γιαίνει.
 Σὰν ἐπαρασυνήφερε, μέσα της λογαριάζει,
 κ' ἐκεῖνο, ὁποῦ θὲ νὰ πῆ, πρωτότερα λογιᾶζει. 260
- Ἦδειξε τὴν-πασίχαρη, στὴν-κάμεράν-τως μπαίνει,
 βρῖσκει κοντὰ στόν-κύριν-της τὴ μάννα καθισμένη.
 Πασίχαρος ὁ Βασιλῆς ἀρχίζει καὶ μιλεῖ της,
 μὲ σπλάχνος καὶ γλυκότητα νὰ δῆ τὴν ὄρεξίν-της.
 Λέει της, **ΒΑΣ.** Θυγατέρα μου, ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη, (324)
 ποῦ φανερώθηκες στὴ γῆς, ἡ-ἔγνοια σου μὲ κρίνει, 266
 καὶ ὁ λογισμὸς σου, μάννα μου, πάντα ἔναι μετὰ μένα
 νὰ σὲ τιμήσω, καὶ νὰ δῶ κληρονομιὰ ἔπο σίνα.
 Ἐλίγον-κόπ' ἔχ' ὁ γονεῖς τέκνο νὰ φανερώση,
 μὰ νὰ τὸ κάμη τσ' ἡλικιᾶς, καὶ προᾶξες νὰ τοῦ δώση, 270
 ἔς τόπο μεγάλο καὶ ψηλὸ κ' εἰς πλοῦτος νὰ τὸ βάλῃ, (325)
 εἶν ὁποῦ φέρουν-τοῦ κυροῦ κόπο πολὺ καὶ ζάλῃ,
 καὶ μέρα νύχτ' ὁ λογισμὸς ἐτοῦτος τότε κρίνει,
 τὸ τέκνο νὰ βγῆ φρόνημο, καὶ πλούσο ν' ἀπομείνῃ,

247 πρὶν μόρθουσι X. —249 πάγη ABX. —251 κ' ἐπιανε μὲ την-
 τάξι X. —252 κ' οἱ δυὸ στοῦ Ρῆγα AB, πᾶσι X. —253,254 καὶ λέ-
 γιτζ' ἀφουγκράσου, σόπασε θυγατέρα μου ναζῆς τακλαηματά σου X. —
 255 καιτουκυρούσου ἀπιλογιὰ φρόνημη ναντουδότης X. —256 μιντου-
 ταφανερότης X. —261 κάμερατος X. —263 βασιλιᾶς X. —266
 πουφανερότης X, στὴν γῆν AB. —267 μάτια μου X. —268 κληρο-
 νομιὰ AB. —269 Ὀλίγον AB. —270 καὶ ναντοκάμη X. —271
 καὶ πλοῦσον νὰ τὸ βάλῃ AB. —274 νᾶναι AB.

- κὶ ἀπάνω ᾿ς ὄλα τὴν-τιμὴ νὰ μὴν-τῆνε δολώση, 275
 καὶ τῶ γονέω μαχαιρὰ ἀγιάτρευτη νὰ δώση.
 Σήμερο μὲ τὴ μάννα σου πολλὴ χαρὰν ἐπῆρα,
 γιὰτὶ θωροῦμέν-το κὶ δυὸ, πὼς εἶσαι καλομοῖρα,
 ᾿πειδὴ κὶ ἀπ' τοῦ Βυζάντιου τὸ Ρῆγα τὸ μεγάλο 280
 συμπεθεριὸ μοῦ μῆνυσε νὰ κάμω δίχως ἄλλο,
 νὰ πάρης, θυγατέρα μου, ἄντρα σου τὸν ὑγιόν του,
 ν' ἀποφεντέψετε κ' οἱ δυὸ τὰ πλούτη καὶ τὸ βιόν-του,
 ἐκεῖνον-τὸ χρυσὸν αἰτό, ποῦ βρέθηκε καλὴ ὥρα,
 ὄντε μὲ τόσες ἀφεντιῆς ἐμπῆκε μέσ' στὴ Χώρα,
 κὶ ἀπόσταν τότες μέσ' στὸ νοῦ τό βαλα γιὰ τὸ γάμο, 285
 καὶ δίχως ἄλλο λόγιασα γαμπρὸ νὰ τόνε κάμω.
 Ἐκεῖνος εἶν ὁποῦ τρεξε πλιά ἴμορφα τὸ κοντάρι,
 καὶ τὸν ἀθὼν ἐκέρδαισε μὲ τ' ἀντρεϊᾶς τὴ χάρι'
 δὲ λέω τ' ἄλλες τ' ὁμορφιές, ὁποῦ γιὰ ᾿δὰ τ' ἀφίνω,
 π' ὄλα τὰ μάτια τοῦ λαοῦ ἤσυρε μετὰ κείνο. 290
 Θυμήσου πόσην ὁμορφιὰ εἶχε καὶ πόσα κάλλη,
 κ' εἶντα ἔπαινος τοῦ δώκασι ὄλοι μικροὶ μεγάλοι.
 Κάμε λοιπὸ καλὴν-καρδιὰ, καὶ μετὰ μᾶς τὸ χαῖρου,
 καὶ τοῦ Ρηγὸς ἀπόφασι νὰ δώσω ταχύτερου,
 νὰ ῥθ' ὄντε θέλει νὰ σὲ δῆ ὁ γιός του νὰ σὲ πάρη, (327)
 νὰ σμίξετε, γιὰτὶ ᾿ς ἐσὲ εἶν ὄλα μας τὰ θάρρη, 296
 τὸν-κύρι καὶ τὴ μάννα σου μὲ τέκνα ν' ἀναστέσης,
 μὲ τὴν εὐκὴ μ' ὄ τι κοπιῶ, καὶ κάνω, νὰ κερδαίσης.
ΠΟΙ. Τὴν ὥρα, ὁποῦ τῆς μιλεῖ κύρις καὶ μάνν' ἀντάμη,
 τὸ πρόσωπ' ἀποχλόμιανε, κ' ἤτρεμε σὰν-καλάμι, 300

275 κηαπάνου X. — 275 μαχαιριὰ ABX. — 277 (Σ)ήμερα X.
 — 279 γιὰτὶ ἀποτουβιζάντιου X. — 280 ἐμηνύθη μου AB. —
 283 χρουσὸν AB. — 285 (κ)αὶ ἀποτότες X. — 286 καὶ νὰ γυρέψω
 καὶ νὰ δῶ γαμπρὸν νὰ τόνε κάμω AB. — 287 ὁπότερεξε πλιά μορφο
 X. — 288 ἀνθὸν AB, ἀνθὸ X. — 289 λέγω ABX. — 292 ἔπαινον
 AB. — 293 λοιπὸν ABX. — 295 γιὰ νᾶρθη ὁ γυιὸς του νὰ σὲ δῆ
 σὰν θέλει νὰ σὲ πάρη AB. — 297, 298 ἀναστήσης-κερδίσης X, εὐχὴν
 ABX. — 299 κ' ἡ μάννα X. — 300 το προσοπότης' ἐχλόμιανε X.

κ' ἐργίκα, κ' ἥσφιγγε κρυγιά μὰ χέρα τήν-καρδιά τζι,
 ὅσ' ὦρ' ὁ κύρις τσι μιλεῖ διὰ τήν-παντρεϊάν-τσι.
 Ἐκεῖνος ὡσα φρόνιμος ἐξόμπλιαζε κ' ἐθώρει
 μέσα ντου λέει, λογισμὸ κακὸ θὲ νά 'χ' ἡ κόρη.
 Ποῦρ' ἦστεκε, κὶ ἀνίμενε, ἀπιλογιὰ νὰ δώση, 305
 στὸ γάμον ὁποῦ τσ' ἦλεγε, πὼς θὲ νὰ ξετελειώση.
 Ὡσάν-τσ' ἀπομιλήσασιν, ὀμπρός τως γονατίζει,
 μὲ τάξι καὶ κλιτότητα, κ' ἔτοιαις λογιῆς ἀρχίζει.
ΑΡΕΤ. Γονέοι, ποῦ μ' ἐσπεῖρετε, κὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλά σας (328)
 ἐπῆρα, κὶ ἀπ' τὸ αἷμά σας κὶ ἀπὸ τὴν ἀναπνιά σας, 310
 ἔχω κανάκια σπλαχνικά, κύρι μου καὶ μητέρα,
 ὁποῦ λιγώνομαι νὰ δῶ νὰ ξημερώσ' ἡ μέρα,
 νὰ ῥθῶ νὰ σᾶς ἀγκαλιαστῶ νὰ βρίσκωμαι κοντά σας,
 νὰ σᾶς βουηθῶ 'ς τσ' ἀνημποριές ἐδὰ στὰ γερατεῖά σας,
 κὶ ὅρα λιγᾶκ' ἀνὲν διαβῆ, λιγᾶκ' ἀνὲν-περάση (329)
 νὰ μὴ σᾶς δῶ, τρέμ' ἡ καρδιά, καὶ τὸ κορμὶ σφαράσσει, 316
 καὶ προᾶμα 'ν ἀνημπόρετο, καὶ πῶς νὰ τὸ θελήσω,
 ἔτοιους γονέους ἀκριβοὺς ὀπίσω μου ν' ἀφήσω ;
 μὰ θέλω νὰ 'μαι μετὰ σᾶς χειμῶναν-καλοκαίρι,
 ποτὲ νὰ μὴν-ξενιτευτῶ νὰ πάω 'ς ἄλλα μέρη, 320
 κ' ἐρρίζωσεν ὁ λογισμὸς ἐτοῦτος στὴν-καρδιά μου,
 νὰ μὴ σᾶς ἀποχωριστῶ, κομμάτια κὶ ἄ μὲ κάμου.
 Τὰ τέκν' ὄντε φανερωθοῦ, θαράπαψι κὶ ὀλπίδα
 παίρν' οἱ γονεῖς καὶ χαίρουνται, κλερονομιά πὼς εἶδα.
 Τοῦτ' ἡ-ὀλπίδα κὶ ἡ χαρὰ ἀπ' ἄλλο δὲν-κινᾶται 325
 παρ' ἀπὸ μιὰ παρηγοριά, ὅπ' ὁ γονεῖς θυμᾶται,
 πὼς ἠῦρηκε στὰ γερατεῖὰ θάρρος κὶ ἀκουμπιστήρι,
 βλεπάτορα 'ς τσ' ἀνημποριές, στὸ προᾶμα νοικοκύρι·
 κ' ἐσεῖς θωρῶ ἄπονη βουλή ἐδώκετε 'ς ἐμένα,
 νὰ μὲ ξορίσεν ἀπὸ πά, νὰ κάθωμαι στὰ ξένα. 330

301 κ' ἐργοῖκα μιὰ χέρα κρυγιά νὰ σφίγγη τὴν καρδιὰν τῆς AB. —302
 ὁποῦ ὁ κύρις τῆς τζ' ἐμίλειε τὴν παντρεϊὰν τῆς AB. —307 ὀμπρόστους
 X. —308 γλικότιτα X. —310 κίχτοξέμασᾶς X. —313 νάρθω
 AB. —314 νὰ σας βοηθῶ τζ' ἀνημποριές X, κ' ἐδὰ AB. —316
 σπαράσσει AB. —317 καὶ προᾶμμαν ἀνημπόρετο AB. —318 τέτιους
 X. —320 πάγω ABX. —322 κ' ἄν μὲ κάμου AB. —324 γονέοι
 ABX. —327 πὼς ἠῦρεν AB. —328 βλεπάτορα τζ' ἀνημποριές X.
 —329 ἄπονην βουλήν AB.

Περίσσα τὸ πρκαίνομαι, πῶς τὸ βαστᾶ ἡ καρδιά σας,
 καὶ θέ νὰ μὲ μακρύνετε ἀπὸ τὴ συντροφιά σας.
 Ἡ γλῶσσά μου πῶς νὰ τὸ πῆ τὸ ναί, νὰ μὲ παντρέψης,
 καὶ νὰ μὲ βγάλῃς ἀπὸ πά, καὶ νὰ μὲ ξενιτέψης ;
 καὶ ἄς εἶμαι πάντα μετὰ σᾶς, κύρι μ' ὥστε νὰ ζῆτε, 335
 μὴν-τὸ βαλθῆτε, ζωντανοὶ νὰ μ' ἀποχωριστῆτε.
 Ὡφου μὲ ποι' ἄπονη καρδιά τὸ θέλημα νὰ δώσω,
 καὶ πῶς νὰ πιάσ' ἢ χέρα μου τὸ δὲ μπορῶ νὰ σώσω ;
 Κύρι μ', ἂν-τὸ μπορῆς ἐσύ, καὶ θέλῃς νὰ τὸ κάμω, (330)
 καὶ βάνῃ κ' ἢ μητέρα μου θέλημα 'ς ἔτοιμο γάμο, 340
 ἐγὼ δὲ θέλω πεῖ τὸ ναί, καλλιὰ νὰ ξεψυχίσω,
 παρὰ τοῦ κόσμου Ρήγισσα κ' ἐσᾶς τὰ δυὸ ν' ἀφήσω,
 καὶ φαίνεται μου, καὶ ἂν-τὸ πῶ ψόματα στὸ παιγνίδι,
 « Ἐχετε 'γειά, μισσεύγω σας », λιγοθυμῶ μοῦ δίδει·
 καὶ ἂν ἔν-καὶ τὸ ψωματινὸ νεκρῶνει μου τὰ μέλη, 345
 πῶς νὰ τὸ πῶ τ' ἀπαριθνῶ ; κ' ἢ γλῶσσά μου δὲ θέλει.
 Δότε μ' ὀμπρὸς τὸ θάνατο, συμβουλευτῆτ' ὀμάδι,
 καὶ κάμετέ μου ξορισμὸ στὸ μαυρισμένον ἄδη,
 νὰ μὴ θωρῶ, νὰ μὴ γρικῶ, πόνος νὰ μὴ μὲ κρίνῃ,
 καὶ ὁ Χάρος ἀπὸ λόγου σας μόνον νὰ μὲ μακρύνῃ, 350
 μὰ ζωντανῆ, ἂ μ' ἀφήσετε, καὶ νὰ σᾶσε μακρένω,
 χίλιες καὶ πλιότερες φορὲς τὴν ὥραν ἀποθαίνω,
 καὶ ὁ θάνατος ὁ ζωντανὸς μεγάλο πόνον δίδει,
 μὰ ὁ ἄλλος πόνον δὲ γρικᾶ στοῦ ἄδη τὸ σκοτείδι. 355
 Λοιπὸν ἀποφασίσετε τὸ Ρῆγα νὰ κατέχη,
 τὸ πὼς ἢ θυγατέρα σας 'ς τοῦτα ὄρεξι δὲν ἔχει,
 καὶ μηδὲ θε νὰ παντρευτῆ, ἂ δὲν-περάσου χρόνοι·
 τοῦτος ὁ λόγος μοναχὰ γιὰ πάντα τότε σώνει.
 Ἡ ἔσμιξι πού 'ναι στανικῶς, οἱ φρόνιμοι λογιάζου,
 μάχη κουρφή, βάρους πολὺ, καὶ ὄχθητα τήνε κραζου. 360

331 περίσια X. — 331, 332 καρδιάσας ?-συντροφιάσας ?X. — 333 παντρέψης? X. — 337 μὲ ποιὰν ἀπομονήν AB. — 340 τὸ θέλημα στογάμο X. 341 κάλιο X, κάλεια AB. — 342 κ' ἐσᾶς γονεῖς AB. — 343 ψαίματα X. — 344 μισέβροσας X. — 345 καὶ ἂν εἶν AB, ψηματινὸ X. — 346 ναντοπὸ τ' ἀλιθινὸ, X. — 347 συμβουλευθῆτε AB. συμβουλευτίτε X. — 350 χάρος X, ἀσπάη X. — 351 ἂμ' ἀφίσετε X. — 354 πόνος δεγρικᾶ X, ἄδου AB. — 356 τέτια ὄρεξη X. — 357 παντρευθῆ AB. — 359 ἢ ἔσμιξις AB, ησμήξι X. — 360 κρηφῆ X, κιόχρητα X.

- ΠΟΙ.** Τὴν ὥρα πού ἡ-Ἀρετὴ ἐμίλειε τοῦ κυροῦ τσι,
 λογιάζοντας τοὶ πονηριές, ὁπού βανεν ὁ νοῦς τσι,
 σάν-τὸ θερμὸ στὰ κάρβουνα, π' ὁ χόχλος τὸ φουσκώνει,
 καὶ παίρνει τ' ἀπὸ τὰ βαθιά, κὶ ἀπάνω τὸ σηκώνει,
 καὶ πάλ' ἡ λάβρα τοὶ φωτιᾶς τὸ ξανακατεβάζει, (331)
 καὶ δὲν εὐρίσκ' ἀνάπασι ποτέ, ὅσ' ὥρα βράζει, 366
 ἔτσι τοῦ Βασιλιοῦ ἡ καρδιά κὶ ὁ λογισμὸς του κάνει,
 ὅσ' ὥρα τοῦτα ἡ-Ἀρετὴ 'πίβουλ' ἀναδιβάνει,
 κὶ οὐδ' ἤφηκε νὰ τ' ἀποπῆ, γιὰτ' ἡ καρδιά ντου 'σφάη·
 σηκώνετ' ἀπὸ τὸ θρονί, καὶ πρὸς ἐκείνη πάει. 370
 Μὲ μάχη καὶ μὲ μάνιτα τὴν-πιάν' ἀπὸ τὴ χέρα,
 λέει τσ', **ΡΗΓ.** Εἴντ' ἄναι τὰ μιλεῖς, πίβουλη θυγατέρα ;
 τόσο μοῦ γίνης σπλαχνικὴ στὸν-κύρι κ' εἰς τὴ μάννα ; (332)
 εἴντα παραιμυθίσματα, κακὸ παιδί, εἶν αὐτάνα ;
 Εἴντα δηγᾶσ' εἴντα μιλεῖς ; εἴντα ν' αὐτὰ τὰ γέλια ; 375
 ἄμ' εὔρε νὰ τὸ λές, ξαβή, εἰς τὰ μικρὰ κοπέλλια,
 μὰ ὁ κύρις σου κ' ἡ μάννα σου εὔκολα δὲ γελοῦνται,
 κατέχουν-ποῦ ξαμώνουσι τοῦτα, πού σ' ἀφουκροῦνται.
 Μὴν ἐφοβούμουν-τσ' Οὐρανοὺς, τὴν σημερνὴν ἡμέρα,
 νὰ σοῦ 'χα δώσει θάνατο, κακὴ μου θυγατέρα. 380
 Διῶξε τσ' αὐτοὺς τοὶ λογισμοὺς, μὴ σὲ κακαποδώσου,
 κάμε το θεληματικά, τὸ γίνεται στανιό σου.
 Ἐγὼ μνηῶ τοῦ Βασιλιοῦ, ὁ γάμος πὸς ἐγίνη,
 καὶ νὰ μοῦ πέψη τὸ γαμπρό, καὶ μετὰ σὲ νὰ μείνη,
 ὁ γάμος νὰ ξετελειωθῆ, κὶ ἄ μελετᾶς ἐσύ ἄλλα, 385
 γὴ κὶ ἄλλ' ἐκαταρδίνιασες, κάτεχε πὸς σοῦ σφάλια,
 καὶ μὴ μὲ κάμης νὰ μιλῶ, κ' ἡ γλῶσσα νὰ ξεχύση,
 κὶ ἀποθαμένη κὶ ἄσκημη ἡ χέρα μου σ' ἀφήση.
ΠΟΙ. Ἡ-Ἀρετοῦσα κλαίοντας πρὸς τὸ γονεῖν ἐμίλειε,
 γονατιστὴ τρεμάμενη στὰ πόδια τὸν ἐφίλειε· 390

361 ὁπού ἡ Ἀρετὴ τὰ ἐμίλειε AB. —363 φανερόνη X. —369,370 σφάγη-πάγει ABX. —371 (μ) ὄχτριτα, καὶ μαγριότιτα X. —372 τ' ἦνε πουμιλὴς πίβουλη θεγατέρα X. —374 παραδιμίσματα X. —376 νανταλές ἀλοῦ ἡσταζουρὰ κοπέλια? X. —377 γελιοῦνται X. —378 ἀφογγροῦντε X. —379 τὴν σήμερον ἡμέρα AB. —382 θεληματικὸς ἡ γίνετε X, θεληματικὴ AB. —383 βασιλιά X. —385 κιάνεμελέτας ἄλα X. —386 ἡ κιάλια ἐκαταρδίνιαζες X. —387 κιγλόσα μου ν' ἀρχήση X. —388 καὶ νεκρὴ X. —389 κλέγοντας X.

με τ' ἄρματα τοὶ λύπησις τότες τὸν ἐπολέμα,
 καὶ με τὴν-ταπεινότητα τὰ μέλη τζ' ὄλα τρέμα.
 Κλιτὰ τὸν ἀνετρανίξε, σὰν-κύρι τὸν ἐθῶρει,
 με θλιβερόν ἀνάβλεμμα ἢ πρικοαμένη κόρη.
 Τὰ μάτια τζι τριγύριζε κλιτὰ τοὶ ταπεινότης, 395
 καθὼς τοὶ τ' ἀρμηνεύγασιν οἱ λύπησες τοὶ νιότης.
ΑΡΕΤ. Ἀφέντη μου, δὲν ἦβαλα στὸ νοῦ προῶμα κλανένα, (393)
 μουδ' ἄπρεπο μουδ' ἄμοιαστο, νὰ μὴ σ' ἀρέσ' ἐσένα
 πράματα πάντα τοὶ τιμῆς ἐλόγιαζα, γονεῖ μου,
 καλὰ καὶ νὰ μουν-κοπελλιὰ, ἀφορμαρὰ δὲν ἦμου, 400
 κ' ἐκεῖνα, πού' χες ὄρεξι, κύρι καὶ σύ μητέρα,
 ἐκεῖνα πάντα λόγιαζα νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα.
 Θωροῶ τὸ σπλάγχθος ἦλλαξε, κ' εἰς ὄχθριτα γυρίζει, (394)
 ποῖδς λογισμοὺς ψοματινὸς, τὰ μοῦ πετε, θυμίζει ;
 Τὰ λόγια σας θανατερὰ καὶ ἀλύπητα πληγῶνου, 405
 γιὰτὶ γρικῶ σὰν-πελελὴ ἔς τόπο κακὸ ξαμῶνου.
 Πολλὰ μ' ἐπαρραπώνεσες, κύρι, νὰ τὸ κατέχης,
 κ' εἰς κείνα, πὰν μοῦ μίλησες, κριμα μεγάλον ἔχεις.
 Ἀκόμη μέσ' στὸ στόμα μου εἰν-τῶ βυζῶ τὸ γάλα,
 καὶ λογισμὸ δὲν ἦβαλα σὲ πράματα μεγάλα 410
 σὰν-κοπελλιὰ στὰ χαμηλὰ πάντα τὸ νοῦ μου βάνω,
 παίζω με τὰ κουτσουνικὰ στὰ γόνατά μ' ἀπάνω,
 κ' ἐσὺ γονεῖ μου σπλαχνικέ, εἰντὰ' χεις μετὰ μένα ;
 ποῦρι ἐγὼ δὲ σοῦ' καμα σφάλμα ποτὲ κλανένα.
 Θωροῶ με δίχως ἀφορμὴ ἀγοριεύγεις, καὶ μανίζεις, 415
 παιδί σου ἦμαι καὶ σκλάβα σου, καὶ τὴ ζωὴ μ' ὀρίζεις,
 μπορεῖς νὰ κάμης εἰς ἐμὲ τὸ βούλετ' ἢ καρδιά σου,
 ὁ θάνατος κ' ἢ ζῆσί μου βρίσκειται στὴν ἐξά σου.
 Εἰς ἓνα προῶμα μοναχὰ μὴ δὲν ἀποφασίσσης,
 παρὰ νὰ πῶ κ' ἐγὼ τὸ ναί, γιὰτ' ἔτσι θιέλ' ἢ φύσις 420

393 ἀνετρανίξε ABX. — 394 πρικοαμένη X. — 395 κύκλο τζιταπεινότης X. — 396 ἠλίπιση τζινοότης X, ἢ λύπησις κ' ἢ νειότης AB. — 397 Λέει γονὴ AB. — 398 οὐδδ' οὐδδ' X. — 400 μ' ἀφορμαρὰ X. — 401 ποῦ' χεις AB. — 403 ὄχθριτα X. — 404 ψεματινὸς X. — 405 θανατερὰ ἀλίπιτα X. — 408 σκεῖνα X. — 409 ἀκόμα τουβιζιού X. — 413 τὴ ἔχης X. — 414 μ' ὄλον ὀπού δὲ X. — 415 ἀγοριέβης X. — 418 στὴν ἀξιά σου X.

πληγές θανάτου, βάσανα, πάθη, κριτήρια δῶσ' μου,
 μὰ γάμο δὲ μπορεῖς ποτὲ νὰ κάμῃς στανικῶς μου·
 ἐγὼ δὲ θέλω πεῖ τὸ ναί, ἃ ζήσω χίλιους χρόνους,
 νὰ παντρευτῶ στήν-ξενιτεῖά, καὶ νὰ ἔχω πάντα πόνους.

ΠΟΙ. Γρικῶντας ὁ πατέρας της τὰ τοῦ λεγεν ἡ κόρη, 425

ἐγνώρισε κὶ ἀπαρθινὰ εἶν-κεῖνα, πὺν προθῶρει·

δὲν εἶχε μπλιόν-τ' ἀπομονή νὰ στέκη νὰ τσ' ἀκούη,

ρίγκει τη, κωλοσύρει τη, κὶ ἀδυνατὰ τσι κρούει.

ΡΗΓ. Εἶντα λογιάζεις σήμερο, τέκνο κακό, νὰ κάμω, (335)

ὁποῦ θωρῶ καὶ δυσκολιές μου βάνεις ἔς ἔτοιο γάμο; 430

Τέκνο κακὸ καὶ πῖβουλο τσι πονηριές γεμάτο,

γρίκησε κὶ ἀφουκροῦ καλὰ τὸ σημερνὸ μαντᾶτο.

Γὴ διῶξέ τσι τσι λογισμοὺς κείνους, πὺν σὲ προδίδου,

γὴ θάνατο τὰ χέρια μου ἀλύπητο σοῦ δίδου.

Κάμ' ὀλημέρα σήμερο νὰ τὸ καλολογιάσης, 435

ν' ἀλλάξ' αὐτὸς ὁ λογισμός, κὶ ἄλλη βουλή νὰ πιάσης.

"Ἄμε νὰ κάτσης μοναχί, δέ το καὶ καλοδέ το, (336)

καὶ τὸ καλὸ σου φρόνιμα κάτσε καὶ λόγιασέ το.

Μὴ θέλῃς ὀγιὰ πράματα ἄφρατα ν' ἀποθάνης,

λόγιασ' ἂν πάσινε καλὰ τοῦτα, πὺν μᾶσε κάνεις, 440

κὶ ἂν εἶδες ὄνειρο κακό, ἄφησ' το νὰ περάση,

γὴ χάνεις την-τὴ νιότη σου πρὶ παρὰ νὰ γεράση.

ΠΟΙ. Ἐμίλειεν-της κὶ ὁ κύρις τσι, ἐμίλειεν-της κ' ἡ μάννα,

ἄμ' εὔκαιρα κουράζονταν, τὸν-κόπον-τως ἐχάνα.

Λέει τως, **ΑΡΕΤ.** Χίλια κὶ ἂν-τὸ δῶ, χίλια κὶ ἂν-τὸ λογιᾶσω, 445

καλλιᾶ ἔχω τούτη τὴ ζωὴ πλιὰ γλήγορα νὰ χάσω,

421 Πληγές, θανάτου, βάσανα AB, πλιγές, θανάτου βάσανα X. —423 ἂν ζήσω AB. —424 κὶ ἄς πολεμῶ στοὺς πόνους AB. —425 τούτα πουμίλει ἡ κόρη X. —426 γνωρίζοντας AB, κιάλιθινὰ X. —427 πλιὸ ἀπομονή X. —427,428 ἀκούγη-κρούγει ABX. ρίγκει την AB. —430 ταῖς δυσκολιαῖς ταῖς βάνεις AB. —431 καὶ πονηριαῖς AB, —439,434 "H-ἡ X, διῶξε τους τοὺς λογισμοὺς AB, διῶξε αὐτοὺς τζὶ λογισμοὺς X, κινούς X —437 κὶ ἄμε AB. —438 στονούσου λόγιασέ το X. —440 γνώρισε AB. —441 ἂν εἶδες AB. —442 ἡ χάνιστη X. —444 ἄμ' εὔκαιρα AB, ἀμειύκαιρα ἐκοπιάζαση X. —445 λέγιτους X, νὰ τὸ δῶ-νὰ τὸ AB. —446 καλιόχο X.

παρὰ νὰ σᾶς ἀπαρνηθῶ, παρὰ νὰ σᾶς ἀφήσω, (337)
 παρ' ἔτοια προξενεῖα μακρὰ μπλὶ νὰ τήνε γρικῆσω.
 Ὅϊμέ, πῶς εἶναι μπορετό, καὶ δὲ γρικᾶτε πόνο ;
 πῶς τὸν ἔλησμονήσετε, κ' ἐγὼ τὸν ἔχω μόνο ; 450
 Λέτε το ποῦρι, λέτε το, νὰ μ' ἀποχωριστήτε ;
 πῶς νὰ 'χετ' ἔτοια ἀπονια, καὶ μάτια νὰ τὸ δῆτε ;
 Τὰ λόγιασα, πολόγιασα, τὰ 'χα νὰ δῶ ἀπόδα,
 στὸ ζάλον ὁποῦ στάθηκα, μπλὶ δὲ σαλεύγω πόδα.
 Μηνύσετε τοῦ βασιλιού, ποῦ νύφη-ν-του ποθεῖ με, 455
 γιὰ τὸν ὑγιόν-του λέτε του, τὸ πῶς ἐγὼ δὲν εἶμαι.
ΠΟΙ. Ἄν ἦτο τίβοτ' ἡμερο εἰς τὴν-καρδιὰ τοῦ Ρῆγα,
 ἐδὰ ὄλα ξαγριέψασι, τὰ μερωμένα φύγα.
 Πάει ὄξω, καὶ μὲ φρόνεισι τοὺς ξένους ἀποβγάνει,
 καὶ πιάνει τὸ ζιμιὸ χαρτὶ κοντύλι καὶ μελάني, 460
 κ' ἤγραψε, πῶς δὲν ἠμπορεῖ γιὰ δά ν' ἀποφασίση
 τὴν-παντροειά, κὶ ἄλλον-καιρὸ τῆ θέλουσι μιλήσει,
 γιὰτὶ ν' ἦ-Ἄρετὴ κακά, κὶ ὄλ' οἱ γιατροὶ τοῦ λέσι,
 πῶς εἶναι τὸ κακὸ χτικιό, καὶ ζωντανὴ τὴν-κλαίσι,
 τὸ πρᾶμα δείχνει δύσκολο, καὶ σὰ συμπάθειο παίρνει, 465
 κὶ ὡς ἐμισσέψαν, τὸ ζιμιὸ στὴ κάμερα γιὰγέρνει,
 καὶ μ' ἀπονια κὶ ἀγριότητα εἰς τὸ δεξόν-του χέρι (338)
 τυλίσσει τὰ πλεξοῦδές της κρατῶντας τὸ μαχαίρι,
 καὶ κόβγει τσι, καὶ ρίχνει τσι σύγκρατες δίχως πόνο,
 οἱ ρίζες τῶ χρυσῶ μαλλιῶ τῆς ἀπομεῖνα μόνο. 470
 Μαλλιὰ, ποῦ ρίχτα σαῖπτιές, καὶ τὴν-καρδιὰ πληγῶνα,
 στὴ γῆς ἐσκορπιστήκασι, κ' οἱ σκόνες τὰ κουκλῶνα.
 μαλλιὰ, ποῦ λάμπα πλιότερα παρὰ τοῦ ἡλιοῦ τσ' ἀχτίνες, (339)
 λύπησι δὲν-τῶς εἶχασιν οἱ μάνιτες ἐκείνες,

448 παρ' τέττα X, μακριὰ X, μακρὰν AB. —450 τὸ ἀλισμονίσετε X.
 —452 ἔτοια ἀπομονή AB. —453 τάχα ναηδὸ ἀπόηδα X, τάθελα
 νᾶδα ἀπόδα AB. —454 στὸ πάτιμα πουμεστάθικα X. —455 βασιλιὰ
 X. —457 τίβετζι AB. —458 ἡμερομένα X. —459 πάγει ὄξω ABX. —
 464 κτικιὸ AB. —466 ἐμισσέψασι ζιμιὸ AB. —467 δεξιό του X. —469
 ρήκτει ταις AB. Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου μὲ
 κενὸν τὸν χῶρον —472 στὴν γῆν AB. —474 δὲν τους ἦχανε X.

- κ' ἢ κεφαλή, πού 'ς ὁμορφιά ποθὲς δὲν εἶχε ταίρι, 475
 κουτρούλλα τσι τὴν ἤφηνε τ' ἀλύπητο μαχαίρι.
 Μεγάλον-προᾶμα ἦτονε τότες τὴν ὥρα κείνη,
 τὸ σίδερ' ἀποκόττησε καὶ κοφτερόν ἐγίνη,
 καὶ πῶς δὲν ἐστομώθηκε νὰ μὴν-τὴν ἀσκημίση,
 νὰ λυπηθῆ ἔτοι' ὁμορφιά, νὰ κάμη δίκαια κρίσι. 480
 Μὰ σὰν ἀρχίση τὸ κακό, ἀπομονὴ δὲν ἔχει,
 μὰ πάντα στὸ χειρότερο γλακᾶ, καὶ πάντα τρέχει.
 Καὶ μὲ κλοτσῆς κωλοσυρτὴ στὴ φυλακὴ τὴ βάνει,
 ὡσὰ θεριὸν ἀλύπητο, ὄχι σὰν-κύρις, κάνει. 485
 Θωρῶντας τόσα βάσανα ἢ-Ἀρετὴ καὶ πάθη,
 ἢ τάξ' ἐγίν' ἀποκοττιᾶ, κ' ἢ ταπεινότη' ἐχάθη·
 τσι γλώσσας τὰ μποδίσματα, τὸ δείλιασμα τοῦ νοῦ τζι,
 ἐπάψα, καὶ μ' ἀποκοττιὰ ἐμίλειε τοῦ κυροῦ τζι.
ΑΡΕΤ. Γονεῖ μου, 'ς τούτην-τὴ φλακὴ, πού μπαίνουν ὅσοι φταῖσα,
 κὶ ἂν εἶναι καὶ πλιὰ σκοτεινὴ, βάλε με παραμέσα. (340)
 Μὰ οὐδὲ φλακὴ οὐδὲ σίδερα οὐδὲ 'κατὸ θανάτοι, 491
 θέλουσι κάμει νὰ μὲ πᾶς σὰ νύφη στὸ παλάτι,
 κὶ ὅτι κριτήρια βρῖσκονται δώστε τα στὸ κορμί μου,
 κὶ ἄς τάξω, πῶς δὲ μὲ σπειρες, καὶ τέκνο σου δὲν ἦμου. 495
 Ποιὸς ἄλλος ἦκαμε παιδί, κὶ εἶδέν-το καὶ γεννήθη,
 κ' εἰσὲ κακὸ πού τό βρηκε, δὲν-τὸ μυριολυπήθη;
 Ὡς καὶ τὰ ζᾶ, πού δὲ νογοῦ, λογαριασμὸ δὲν ἔχου, (341)
 εἰντὰ 'ν ὁ πόνος τοῦ παιδιοῦ, γροικοῦσι, καὶ κατέχου,
 καὶ τὴ ζωὴν-τως δὲν-ψηφοῦ, βοήθεια νὰ τῶς δώσου,
 καὶ παίρνονουσίνε θάνατο, ὄγιά νὰ τὰ γλυτώσου, 500
 ὡς κ' εἰς τὰ δάση τὰ θεριά, πού λύπησι δὲν ἔχου,
 καὶ ζοῦσι μὲ τὴν ἀπονιά, κὶ ἀγάπη δὲν-κατέχου,
 καλὰ καὶ θρέφονται μὲ κριάς, ἀπ' ἄλλα ζὰ στὰ δάση,
 πάντα ντως σάρκα ζωντανὴ σιχαίνονται νὰ φάσι.

475 ποτὲ X. —476 Κουτρολευτὴν AB. —480 τέτιαν X, κρίσι; AB.
 482 καὶ περιτρέχη X. —483 γλοτσᾶ τὴν κολοσεῖνει τὴν AB. —489
 εὔτέσα X. —490 ἂν εἶναι AB, κιάλη X. —491 οὐδὲ φλακὴ AB. —492
 (ῶ)τη κριτήρια X. —493 δότε τα AB. —494 κιάσταξοι X. —495
 ποιὸς ἄλλος AB. —496 μυριολογήθη AB. —497 γροικοῦν το AB. —499
 βοήθια νὰν τους δόσου X. —500 ὅς γιανατα γλυτόσου X. —503
 κρᾶς AB. —504 πάντατους X.

- Ὅμπρός σκοτώνουσι τὸ ζῶν, καὶ τὴ ζωὴν-του παίρνου, 505
 καὶ ἀπόκει ἀπὸ τὰ μέλη ντου τρώσινε καὶ χορταίνου,
 κ' ἐσὺ μὲ σάρκα ζωντανή, ὁπού 'ναι καὶ δική σου,
 θρέφεσαι, καὶ οὐδὲ λύπησι γρικᾶς, οὐδὲ πονεῖ σου.
 Θωρῶ γιὰ μὲν ἡ-ἀπονια σήμερο φανερώθη, 510
 κύρις ποτὲ δὲ μὲ σπειρε, μάννα δὲ μὲ γαστρῶθη,
 ἢ φύσι ξαναγίγηκε, καὶ ὅλα παραστρατῆσα,
 καὶ ὅλα στραβῶσαν ὄγια μὲ, ἐκεῖν' ὁπού 'σαν ἴσα,
 καὶ τυρανῆς μ' ἔτσ' ἄδικα, καὶ θὲς νὰ μ' ἀποδιάνης,
 καὶ δὲ γρικᾶς τοῖ πόνους μου 'ς ἐτοῦτα, ποῦ μοῦ κάνεις.
 "Αν-καὶ βαρῆς στὴ χέρα σου, στό 'να δαχτύλι μόνο, 515
 γρικᾶς εἰς ὅλον-τὸ κορμὶ τὸ βάρος καὶ τὸν-πόνο,
 κ' ἐγώ, ποῦ 'μαι ὅλη σάρκα σου, μὲ δέρνεις μὲ σκοτώνεις,
 κιανέναν-πόνο δὲ γρικᾶς μὰ πλιότερα δριμώνεις;
 Στὸν-κόσμ' ἄς τὸ γρικῆσουνε, ἀλύπητε γονεῖ μου,
 γιὰτι δὲ θὲ νὰ παντρευτῶ. μοῦ παίρνεις τὴ ζωὴ μου. 520
ΠΟΙ. Ὁ κύρις 'ς τοῦτα ποῦ μιλεῖ, δὲ στέκει ν' ἀφουκρᾶται,
 μπλιὸ δὲν-τὴν-τάσσει γιὰ παιδί, μπλιὸ δὲν-τὴνε σπλαχνᾶται,
 κλειδώνει τὴν εἰς τὴν φλακὴ μὲ τὴν-καημένη Νένα. (342)
 καὶ λέει, «Αὐτοῦ πλερώσετε τὰ 'χετε καμωμένα.»
 Κλαί' ἡ Φροσύνη, δέρνεται, τὸ Ρῆγα παρακάλει, 525
 τὴ θυγατέρα στὴ φλακὴ ἄδικα μὴν-τὴ βάλῃ·
 γονατιστὴ φιλεῖ τὴ γῆς, κ' ἔτοιας λογῆς ἀρχίζει,
 καὶ ἄφοβα μίλειε τοῦ Ρηγός, μ' ὅλον ὁπού μανίζει.
ΝΕΝ. Τὰ δάκρυ' ἂν ἔχου λύπησι, τὰ παρακάλια τόπο,
 καὶ ἂν ἀφουκροῦντ' οἱ βασιλιοὶ καὶ τῶ μικρῶν ἀθρῶπω, 530

505 (Π)ροτα σκοτόνουνε τὰ ζὰ Χ. — 506 ἀποταμέλιτους Χ — 506 τρώγουσι ΑΒ. — 507, 508 Λεῖπει τὸ δίστιχον ἐκ τοῦ Χ μὲ κενὸν τὸν χώρον — 509 σίμερο Χ. — 510 ἐγγαστρῶθη Χ. — 512 ηταν' Χ. — — 515 (Α)νε βαρῆς Χ. — 517 ὁπούημε σάρκασου Χ. — 518 θιμό νης ? δριμώνεις; ΑΒ. — 520 πὸς γιὰτι δὲ θὰ παντρευτῶ Χ, παντρευθῶ ΑΒ. — 521 ὁ Κύρις στοῦτα, ὁπού μιλεῖ, ΑΒ, πλιὸ τις ἀρετῆς δὲ θέλει ν' ἀφουγγράτε Χ. — 522 δὲν τιλογιάζει ὀγιαπεδι Χ, δὲν τὴνε λυπᾶται ΑΒ, — 523 καὶ βάνει τὴν στὴ φυλακὴ ΑΒ. — 524 πλερόνετε Χ, λογιασμένα ΑΒ. — 525 κλαίγει ΑΒΧ. — 527 τὴν γῆν ΑΒ. — 529 (Τ)αδάκια ἔχουν Χ. — 530 καὶ νὰ φουγγροῦντε Χ.

ληψήσου, κὶ ἀφουκράσου μου τοῖ σκλάβας τοῦ σπιτιοῦ σου, (343)
 καὶ μπιστικὸς βλεπάτορας καὶ Νένα τοῦ παιδιοῦ σου·
 χάρι ζητῶ, ὄχι νὰ ζῶ, κ' ἐγὼ δὲ θέλω ζῆσι,
 γιὰ τ' ἄδικον ὅπου καμε τοῖ μάνιτάς σ' ἢ κρίσι·
 ἢ-ἀπονιά σ', Ἀφέντη μου, ἔξέμέν' ἄς ξεθυμάνη, 535
 δῶσ' τὸ κορμί μου τῶ σκυλλῶ, κὶ ἄσκημ' ἄς ἀποθάνη,
 μὲ τὸ δικό μου θάνατο ἢ-ὄργιτά σ' ἄς πάψη,
 συμπάθησε τῆς Ἀρετῆς, κακὸ μὴν-τήνε βλάβη,
 ὅπου ν' αἶ νὰ καὶ δροσερὴ κὶ ἀκριβαναθρεμμένη,
 εἰς νὰ πομείνη τοῖ φλακῆς τὸ βρῶμον ἢ καημένη; 540
 Ρῆγά μου, καλολόγιασε, εἰντά ν' αὐτὰ τὰ κάνεις,
 ἔτσ' ἄδικα τὸ τέκνο σου μὴ θές νὰ τ' ἀποθάνης,
 κὶ ἄς εἶναι μὲ τοῦ λόγου σας, καὶ μὲ καιρὸ μοροῦσι
 οἱ συργογιῆς νὰ κάμουσι στὰ θέλεις νὰ πακούση·
 γιὰ τ' ὁ καιρὸς τὰ πράματα χίλιες φορὲς τ' ἀλλάσσει, 545
 καὶ χίλιες γνῶμες ἄθροπος ἔχ' ὥστε νὰ γεράση.
 Τοῦτ' εἶν περίσσια σπλαχνική, δὲ θέ νὰ σᾶς μακρύνη,
 ὄχι καὶ νὰ ἔχη λογισμὸ γιὰ πράμα ἄλλο κείνη.
 Ἐγὼ, ποῦ τὴν ἀνέθρεψα, τοῖ γνῶμές τσι κατέχω,
 κὶ ὅπου κὶ ἄ λάχη μοναχή, ἔγνοια ποτὲ δὲν ἔχω, 550
 καὶ μέρα νύχτα καὶ τσ' αὐγὲς εἶμαστε πάντα ὀμάδι,
 ποτὲ μ' ἀπὸ τὰ χεῖλη ντης δὲν ἤκουσ' ἀσκημάδι,
 καὶ μουδὲ λόγον ἄφαντο, ὅπου νὰ μὴ μ' ἀρέση,
 μὰ πάντα καταδίκαζεν ἐκεῖνες, ὅπου φταῖσι.
 Ὡς τοῖ χρόνους εἶναι κοπελιά, μεγάλῃ ν' αἶ στὴ γνῶσι, 555
 πολλὰ τσ' ἀρέσουν-τὰ πρεπὰ καὶ τοῖ τιμῆς ἢ βρῶσι.
 Κ' ἐδὰ ποῦ θεμελιώθηγεν, Ἀφέντ', ἢ μάνιτά σου; (344)
 κ' ἐπλήγωσες ἔτσ' ἄσκημα τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς σου;

533 ὄχι γιὰ νὰ ζῶ AB. — 534 τζὶ μάνιτας ἢ κρίσι X. —
 535 μ' ἐμένα AB. — 536 σκυλιὸ X. — 539 κ' ἀκριβ' ἀναθρεμμένη X.
 542 ναντ' ἀποθάνης X. — 543 μετὰ λόγου σας AB. — 544 σταθῆλη
 X. — 545 φορὲς ἀλάση X. — 546, ὁ ἄθροπος AB, ἄνθρωπος
 X. — 547 σπλαχνική πολὰ X. — 548 ὄχι γιὰ ν' ἔχη AB, εἰ πράμα ἄλο
 ἐγγίγη X. — 549 ἀνάθρεψα AB. — 550 ὅπου κὶ ἀλάχη μοναχή
 X. — 551 εἶμαστα AB. — 552 ἄκουσα X. — 553 μιδὲ X. — 554
 κ' ἄς ἔχουν καταδίκασες ἐκεῖναις ὅπου φταῖσι AB. — 555 Σ' τοὺς
 χρόνους AB.

- Ὁ Βασιλιὸς μ' ἀγοιότητα λέει, **ΡΗΓ.** Καταραμένη,
 ἢ θυγατέρα μ' ἀπὸ σὲ εἶναι δασκαλεμένη. 560
- Ἡ μιὰ συγκόβγει, σὰ θωρῶ, κ' ἡ-ἄλλη τὰ τροπώνει,
 ἡ μιὰ τὰ κάνει τὰ κακά, κ' ἡ-ἄλλη τοὶ τὰ χώνει.
 Μὴ μοῦ μιλήσῃ, καὶ σώπασε, κ' ἐμπᾶτε μέσ' ἀντάμη,
 μὴν ὅτι πρέπει εἰς ἐσᾶς ἡ χέρα τούτη κάμη. 566
- Μέσ' ἔμπα γλήγορα κ' ἐσύ, νὰ στέκης μετὰ τούτη, (345)
 καὶ δίδω σὰς νὰ ρίξτε τοὶ φυλακῆς τὰ πλούτη 566
 τὰ ψόματα καὶ τῶν οἰδῶν γνωρίζω καὶ κατέχω,
 καὶ σεῖς δὲν-μὲ κομπώνετε στὸ λογισμὸν-τὸν ἔχω.
- ΠΟΙ.** Βάνει τοὶ μέσα στὴ φλακὴ ὁ κύρις μὲ τὴ μάννα,
 σὰν-ξένοι καὶ ὡσὰν ὄχθροὶ εἰς τὸ παιδὶ ἐκάνα. 570
- Στὴ μάνναν ἦτονε πολὺ ἔτοι' ἀπονιὰ νὰ δείξῃ,
 καὶ μὲ τὰ χέρια τῷ ἦρασε, κ' ἦθελε νὰ τὴν-πνίξῃ.
 Ἐγὼ μεγάλο τὸ κρατῶ, σὰν-τὸ κρατοῦνε κὶ ἄλλοι,
 νὰ δείξ' ἡ μάννα στὸ παιδὶ ἔτοι' ἀπονιὰ μεγάλη 575
 μόνο γιὰ κίτο' ἀρύρε κὶ, πού βάλ' ὁ λογισμὸς της,
 ἀντίδικός τοι νὰ γενῆ μεγάλος καὶ ὄχθρός της.
- Ὁρισ' ὁ Ρῆγας τὸ ζιμιὸ κάνει καὶ φέρονουσίν-του
 ροῦχ' ἀποφόρια καὶ παλιά, καὶ ντύνει τὸ παιδίν-του,
 κόβγει τὰ ὡς τὰ γόνατα, καὶ κούντουρα τ' ἀφίνει,
 κὶ ἀσούσουμη κὶ ἀνέγνωρη ἡ-Ἀρετοῦσα γίνῃ. 580
- Μὲ τὴν-παλέτσα τὴ χοντροὶ καὶ μ' ἄξερὰ τοὶ κάνει
 στρωῶμα, καὶ μέσα στὸ σακκὶ πέτρες κὶ ἀγκάδες βάνει,
 δίχως σεντόνια καὶ φτερὰ δίχως προσκεφαλάδι
 ὄρισε νὰ πορεύεται μὲ τὴ Φροσύν' ὀμάδι.
- Στὴν-πλιά χειρότερη φλακὴ στὴν-πλιά σκοτεινιασμένη, 585
 ὁπού' σα βοῦρκα καὶ πηλά, τὴν ἦκαμε καὶ μπαίνει,

561 ἡ μιὰ σὰς κόβγει AB, τρουπὸν X. —563,564 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ χειρογράφου καταλειπομένου τοῦ χώρου κενοῦ.—566 καὶ δίνω σὰς X. —567 (Γ)α ψέματα καὶ τον διονὸ X. —568 ὁπουέχο X. —569 μεσ στὴ φυλακὴ AB. —570 ἔχουθρον AB. —571 ἦτανε πολὴ τέτια X. —572 ἔπιασε X. —574 ὀσπλαχνιὰ X. —576 καὶ ἄπονος ὄχθρόστης X, ὄχθρός AB. —577 κάνου AB. —578 καὶ ντένει X. —579 (κ)όββιτα X, καὶ κόβγει τὰ AB. —581 μὲ τὸ παλέτζι τὸ χοντροὶ AB. —582 κιάνκαθια X. —583 φτεροὶ X. —586 βούλκα X, ἦκαμαν AB.

- καὶ φλακοτόρους μπιστικούς νὰ βλέπου ἀπόξω βάνει, (346)
 μ' ὄγκια ψωμί κ' ὄγκια νερό, ὥστε πού ν' ἀποθάνη.
 Τὸ εἶδ' ἢ καημέν' ἢ Ἄρετὴ τὴν ἀπονιὰ τὴν-τόση,
 ἐλόγιαζε, πὼς στὴ φλακὴ τοὶ μέλλει τὰ τελειώση· 590
 τὴ Νέναν-τὸ ἀγκαλιάστηκε, καὶ λέει τσι μὲ πόνο,
ΑΡΕΤ. Καὶ τίς μᾶς τό θέλενε πῆ τὸν-περασμένο χρόνο,
 ὄντε μ' ἀποκαμάρωνεν ὁ Κύρις μὲ τὴ Μάννα, (347)
 κ' ὄντε μὲ σπλαχνικὰ φιλιὰ ἔς τὸ ἀγάλες τως μὲ βάνα,
 κ' ὄντε μοῦ λέγαν-τὴ γουλιὰ πῶς νὰ τὴν-καταλίνω, 595
 καὶ ποῖο κρασί ναι γιατρικό, καὶ ποῖο νερὸ νὰ πίνω·
 τὸν ἥλιο δὲ μ' ἀφίνασι ποτὲ νὰ μὲ καψώση,
 τ' ἀπόγει βλέπασι κ' οἱ δυό, ἀξάφνου μὴ μοῦ δώση,
 πότε νὰ πὰ νὰ κοιμηθῶ, ποιὰν ὥρα νὰ ξυπνήσω·
 ἀνάθεμα τὰ φύλαγε, Νένα μ', ἢ μοῖρα πίσω. 600
 "Οποῖος τσι μεγαλότητες ζητᾶ τουνοῦ τοῦ κόσμου,
 καὶ δὲ γνωρίζει, πὼς ἐπὰ διαβάτης εἶν-τοῦ δρόμου,
 μὰ ρέμπεται ἔς τοῖς ἀφεντιές, στὰ πλούτη ντου καυκάται,
 ἐγὼ ἄγνωστο τόνε κρατῶ, καὶ πελελὸς λογαῖται·
 τοῦτά ν' ἀθοὶ καὶ λούλουδα, διαβαίνουν-καὶ περνοῦσι, 605
 καὶ μεταλλάσσουν-τα οἱ καιροί, συχνὰ τὰ καταλοῦσι·
 σάν-τὸ γυαλὶ ραῖζουσι, σάν-τὸ καπνὸ διαβαίνου,
 ποτὲ δὲ στέκνο ἀσάλευτα, μὰ πιλαλοῦν-καὶ πηαίνου,
 κ' ὅσο πλιὰ ἢ μοῖρα στὰ ψηλὰ τὸν ἄθροπο καθίζει,
 τόσο καὶ πλιότερα πονεῖ, ὄντε τόνε γκρεμνίζει· 610
 κ' ἐκεῖνα πού τὸν-κάνουσι συχνὰ ν' ἀναγαλλιᾶση,
 μεγάλ' ὄχθροὶ ντου γίνονται τὴν ὥρα, πού τὰ χάση,
 κ' ὅσο πλιὰ Ἄφέντης κράζεται καὶ βασιλιὸς λογαῖται,
 τόσο πλιὰ πρέπει νὰ δειλιᾶ, πλιότερα νὰ φοβᾶται·

587 βιγλατόρους AB. —588 καὶ μοναχὰς νερόψομο γιαναντιναποθά-
 νη X. —589 τὸ εἶδε AB, (Ω)σὴ δε X, ἢ δολία ἢ ἀρετὴ X. —590 ἐλό-
 γιασε X, τῆ ἔμελλε AB. —591 μετένο X. —592 τὸ θελεν εἰπῆ ABX.
 —594 τῆ ἀγάλεστο X. —597 δὲν ἀφίνασι X. —598 ἀπόγι X.
 601 (O)πιο X, τούτου X. —603 Λεῖπει ἐκ τοῦ χειρογράφου ὁ στίχος
 μένοντος τοῦ χώρου κενοῦ—605 ἀνθοὶ ABX. —606 συχνὰ τὰ κατα-
 λούση X. —607 ραγίζονται AB, ραίζουσι X. —609 κ' ὅσον ἢ μοῖ-
 ρα AB. —611 συχνὰ ν' ἀναγαλιάση X. —612 πουτ' ἀλάση X.

- γιατ' ἔτσι τὸ ἔχει φυσικὸ τὸ μοῖρας τὸ παιγνίδι, 615
 νὰ παίρν' ἀπὸ τὴ μιὰ μερὰ στὴν ἄλλη νὰ τὰ δίδῃ·
 ἀμ' ὅποιος σὲ φτωχεῖα πολλὴ ἀναθροφῆ, δὲ χρῆζει (348)
 τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα, ὡς ἰέλει νὰ γυρίξῃ,
 καὶ πάντ' ἀνέγνοιος πορπατεῖ, κὶ ἄν τρώῃ, κὶ ἄν-κοιμᾶται,
 τοῦ ριζικοῦ τὴν ὄργια ποτὲ δὲν-τὴ φοβᾶται· 620
 κὶ ἄν εἰς ἀγάπη μπερδευτῆ, μιὰ σὰν-κὶ αὐτὸ γυρεύγει,
 κὶ οὐδὲ τὰ μέλη τυραννᾶ, οὐδὲ τὸ νοῦ παιδεύγει.
 Ἐχαίρουμον-πὼς ἤμουνε νοῦς Ρῆγα θυγατέρα,
 κ' εὐχαριστιῆς τὸ μοῖρας μου ἤδιδα νύχτα μέρα,
 κὶ οὐδὲ στραβὰ οὐδὲ κουτσὰ τὰ μέλη γεννηθῆκα, 625
 ἀμὴ σωστὰ καὶ νόστιμα στὸν-κόσμον ἐφανῆκα.
 Παντὰ ἔμου στῶ γονέω μου τὸ δροσερὲς ἀγκάλες,
 παντὰ ἔμου σὲ ξεφάντωσες κ' εἰσὲ χαρὲς μεγάλες,
 κ' οὐδ' ἀδερφὸ οὐδ' ἀδερφὴ δὲν εἶχα νὰ ἔχω μάχη
 γιὰ τὸ Ρηγᾶτο τοῦ κυροῦ, τίνος παιδιοῦ νὰ λάξῃ· 630
 μὰ ὄλα πετάξα σὰν-πουλλιὰ, ἐφύγαν-κ' ἐμισσέφα,
 κ' εἰς τὴ χειρότερη φλακὴ καὶ σκοτεινὴ μ' ἐπέφα·
 κ' ἐκεῖν' ἢ βρούσι, π' ὄλιπια νὰ πῶ νὰ μὲ δροσίση,
 ἐγίνη ποταμὸς θολός, καὶ μπλιὸ δὲν εἶναι βρούσι,
 κ' ἔχει νερὰ φαρμακερὰ κύματα τοῦ θανάτου, 635
 βράζου, ὄχι νὰ δροσίξουσι σήμερο τὰ νερὰ του·
 κὶ ἢ λάψι κείνη, ποὺ φεγγε, ἐδὰ μὲ σκοτεινιάζει,
 κὶ ἀέρας ποὺ μ' ἐδρόσιζε, ἐδὰ κεντᾶ καὶ βράζει.
 Σὰν-ποιὰν ὀλπίδα νὰ ἔχω μπλιό; κὶ ὄλες θωρῶ μοῦ φύγα,
 καὶ σὰν-καπνοὶ σκορπίσασι, στὸν ἀνεμον ἐπῆγα. 640
 Ἐσβῆσαν-τὰ ρηγᾶτά μου, ἐχάθησαν-τὰ πλούτη, (349)
 τὸ τέλος μου ἔχει νὰ γενῆ στὴ φυλακὴν ἐτούτη,

616 μεριά X. — 617 φτωχότητα AB, δὲν ἔγκριζει AB. — 618 στρατεύματα AB, γυρίσματα X. — 619 μὰ πάντα ἀνέγνοιος AB, τρώγη ABX. — 621 μπερδευτῆ, ὅσάν κὶ αὐτὸ γιρέβη X. — 622 τουραγνὰ οὐδὲ τὸ νοῦ πεδέβη X. — 623 ἤμουνα X. — 624 εὐχαριστειαῖς AB, ἔδινα X, νύχτα AB. — 627, 628 πάντᾶμον AB. — 629 νᾶμπη εἰς μάχη AB. — 632 χειρότερη X. — 633 ποῦλιπια νερὸ ναμεδροσίση X. — 634 καὶ θέλη ναμπενίση X. — 637 λάψι ABX. — 638 κέγη καὶ βράζη X. — 639 ἔχο πλιὸ X. — 640 κ' ἐπῆγαν AB.

καὶ μόνο μὰ παρηγοριά μου πόμεινε μεγάλη,
 πὼς ᾿ς τοῦτ ᾿λλα μὲ φέρασι τοῦ Ρώκριτου τὰ κάλλη,
 καὶ μετὰ τοῦτ ᾿άλαφρωσι γρικοῦν-τὰ σωθικά μου, 645
 κ' εἶναι μεγάλο γιατρικὸ στήν-κακορρίζικιά μου.
ΠΟΙ. Ἐμίλειε, καὶ μ' ἀπομονή θωρεῖ, τὰ δὲν ὀλπίζει,
 συχγὰ τὸ κλάημα τὸ πολὺ τὴν ἐμιλιὰ μποδιζει.
 Στὰ ρόδα στὰ τραντάφυλλα τὰ δάκρυα πορπατοῦσα,
 στὰ στήθη κατεβαίνασι στὰ μάρμαρα χτυποῦσα. 650
 Ὡσάν-τὸ ναύτην ὄντε δῆ κακὸν-καιρὸν-κι ἀρχίσῃ
 ἢ θάλασσα ν' ἀρματωθῆ, νὰ τότε πολεμήσῃ,
 κ' ἔχ' ἄνεμον εἰς τ' ἄρμενα ἄγριο καὶ θυμωμένο,
 καὶ τὸ γιαλὸ ἄσπρο καὶ θολὸ βαθιὰ ἀνακατωμένο,
 καὶ πολεμοῦν-τὰ κύματα, καὶ δίδουσίν-του ζάλῃ, 655
 μπαίνοντας ὄχ τὴ μιὰ μερὰ σκορπῶντας εἰς τὴν ἄλλῃ,
 κι ὄρες στὸ νέφος τ' οὐρανοῦ μὲ τὸ κατάρτι γγίξῃ,
 κι ὄρες στὰ βάθη ντ' ὁ γιαλὸς θέλει νὰ τὸ ρουφήξῃ,
 νὰ χαμηλὼν ἢ συννεφιά, νὰ βρέξῃ νὰ χιονίξῃ,
 ν' ἀστράφῃ νὰ βροντᾶ οὐρανός, κι ὁ κόσμος νὰ μουγκρίζῃ; 660
 κ' ἐκεῖνος ν' ἀρματώνεται βλέποντας ἔτοια μάχῃ,
 καὶ τὸ τιμόνι μοναχάς, ὄχι ἄλλ' ὀλπίδα νὰ ᾿χῃ,
 ἀπάνω κάτω νὰ βουηθᾶ, σὰν ἄντρας νὰ μαλώνῃ,
 καὶ νὰ ᾿ρθῇ κῦμα μὲ βροντῆ νὰ πάρῃ τὸ τιμόνι,
 ν' ἀπορριχτῆ, κι ὀλπίδα μπλιὸ κι αμιὰ νὰ μὴ δὲν ἔχῃ, (350)
 νὰ γὰς ὅτι κι ἂν ἤμαθε, κ' ἐκεῖνα ποὺ κατέχει. 666
 Ἔτσι κι ὅ τι εἶπ' ἢ Ἄρετὴ στὴ σιδερῇ θυρίδα,
 ὡσὰν ἐμπῆκε στὴ φλακῇ, ἔχασεν-τὴν ὀλπίδα.
 Παρηγορᾶ τ' ἢ Νένα τζι, κι ὅ τι μπορεῖ τσι κάνει,
 κ' εἰς τὰ πονεῖ παραμικρὸ γυρεύγει νὰ τὴ γιάνῃ. 670
ΝΕΝ. Παιδάκι μ' ἢ ἀπομονή εἶν γιατρικὸ μεγάλο
 ᾿ς κάθε πληγῇ, καὶ σὰν αὐτὴ δὲν εἶν βοτάνι ἄλλο,

644 πὸς τούτα ὅλα μουφέρανε X. — 645 μετὰ τοῦτα AB. — 648 συ-
 χγὰ X. — 650 στο στίθο X. — 651 ὄντεν ἰδῆ ABX. — 655 δηνου-
 νέτου X. — 656 ἀπ' τὴν μιὰν μερὰν X. — 657 ταγνέφῃ X. — 658
 νὰ θε νὰ τὸ ρουφήξῃ AB. — 659 (ν)α χαμιλόση X. — 661 τέτια X.
 --663 ἀπάνου κάτω X, ναβοηθὰ X. — 666 κιανέμαθε X. — 672
 χορτάρι X.

νὰ δροσερεύγη τὸν-καημό, τὸν-πόνο ν' ἀλαφρώνη,
 καὶ μετ' αὐτὴ γιαιτρεύονται, παιδάκι μ', ὄλ' οἱ πόνοι.
 Μαγάρι, θυγατέρα μου, μὴν εἶχα προφητέφει, 675
 καὶ τὸ κακὸν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ τό θελες γιαιτρέφει,
 μὰ ἴδ' ἀ πού ρίζες ἤγαμε, κ' ἐκάρπισε περίσσα,
 καὶ τὰ ἴλαφρὰ βαρύνουσι, στραβά ἔναι τὰ ἴσαν ἴσα,
 τυχαίνει σου ν' ἀντρειευτῆς στὸν-πόλεμο, πού μπῆκες,
 νὰ μὴ νικήσου σήμερο τὰ βάσανα κ' οἱ πρίζες. 680
 Σὰν οἱ-ὀλπίδες οἱ πολλὰς τσι πελελοὺς κομπώνου
 ἐκείνουσ, πού στὰ νέφαλα χτίζουσι-καὶ θεμελιώνου,
 καὶ δείχνουσι ἀλαφρὸ πολλὰ κ' εὐκόλο κάθε κόπο,
 γίνουσι μὲ καιρὸν ὄχτροι μεγάλοι τῶν ἀθρώπων,
 κομπώνουσι-τσι στὸ ἴσπερο καὶ τὰ λογιάζου χάνου, 685
 γιαιτὶ στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ τὰ χέρια ντωσ δὲ φτάνου.
 Ἔτσ' ὄντε φοβηθῆ κινεῖς, καὶ χάση τὰ κατέχει,
 κὶ ἀπορριχτῆ στὰ βάσανα, κὶ ὀλπίδα μπλιὸ δὲν ἔχη,
 ἀνισωστάς κ' οἱ-ἄγνωστοι χάνουσι, δὲ φελοῦσι, (351)
 οἱ φρόνιμοι πολλὰς φορὰς τὰ δύσκολα νικοῦσι· 690
 κὶ ὅπου κατέχει καὶ γρικᾶ, κ' εἰς ἔτοια πὰν ἄ λάχη,
 ἀντρειεύγει καὶ κερδαίνει τη τοῦ ριζικοῦ τὴ μάχη.
 Δὲν-πρέπει ν' ἀπορρίχνουσι, οὐδὲ πολλὰ νὰ ὀλπίζου
 μὰ μὲ λογαριασμὸ περνοῦν, ἐκείνοι πού γνωρίζου.
 Μὴ δὲν ἀπορριχτῆς κ' ἐσύ, μ' ὡς φρόνιμ' ἀντρειέφου, 695
 καὶ βάλε λογισμοὺς καλοῦς, ἄ θές νὰ σὲ γιαιτρέφου.
 Βλέπεσαι κὶ ἄν ἀπολπιστῆς, καὶ δὲ βουηθῆς ἢ γῶσι,
 ἐσὺ τὸ θέλεις βαρεθῆ καὶ θές τὸ μετανιώσει·
 κὶ ὄντε μανίς ἢ θάλασσα, καὶ τὸ καράβι τρέχη,
 κὶ ἀγριεύουσι τὰ κύματα, στράφτη, βροντᾶ καὶ βρέχη, 700

673 καὶ δροσερεύγει AB, δροσερέβη X, τὸν πόνον ἀλαφρώνει AB. —
 674 γιαιτρεύονται AB, γιαιτρέβονται X. — 677 περίσσα X. — 678
 ὀτήταν ἦσια X. — 679 ἀντρειευθῆς AB. — 681 (γ)ιαιτὶ ἠολπίδες X,
 τὸν ἀθροπον κομπώνου AB. — 682 ἐκείναις AB, θεμελιώνουσι AB.
 — 684 ὄχτροι ABX. — 685 κομπώνου τζι στοῖστερον X. — 686 στα-
 γνέφη X. — 687 κανῆς X. — 688 κ' ἐμπῆ μέσα X. — 689 εἶναι ἄ-
 πρεπον AB. — 690 ἢ φρόνιμη X. — 691 πάθη λάχη X. — 693 ἀποδ-
 ῆγῆνται AB. — 696 καὶ βάνε AB. — 697 μάνναποριχτῆς X. — 698
 μετανόση X, μετανοιώση AB. — 699 μανῆση X. — 700 κἀγριέβουση X.

ὁ ναύτης ἀνὲ φοβηθῆ, καὶ τὸ τιμόν' ἀφήσῃ,
καὶ δὲν-πασκίση μ' ἀντροειὰ καὶ τέχνη νὰ βουηθῆσῃ,
γῆ σὲ χαράκι ριζιμιδὸ οἱ ἀνέμοι τὸ σκορποῦσι,
γῆ στὸ βυθὸ τοῖ θάλασσας κύματα τὸ ρουφοῦσι·
μ' ἂν εἶν ὁ ναύκληρος καλός, κ' οἱ ναῦτες δὲ φοβοῦνται, 705
μὰ στὸ τιμόνι στέκουσι, κ' εἰς τ' ἄρμενα βουηθοῦνται,
τῆ θάλασσα, τὸν ἄνεμο, τὴν-ταραχὴ νικοῦσι,
τὸ ξύλον-τως φυλάσσουσι, μπλιὸ φόβο δὲ γρικοῦσι·
γλυτώνουν-κι ἀναπεύγουνται, π' ἂν-τό' θελαν ἀφήσει,
τὸ ἀνεμικῆς ἢ μάνιτα ἤθελε τὸ βουλήσει. 710
Γι' αὐτὸς κ' ἐσὺ μὴ δὲ χαθῆς μὴν εἶσ' ἀπολπισμένη,
κι ἄρρωστος, ὅπ' ἀπορριχτῆ, γιατρὸς δὲν-τόνε γιαίνει.
ΠΟΙ. Τοῖ Νένας ἢ παρηγοριὰ λίγο τήνε δροσιζει, (352)
γιατὶ στὰ μέτρα πού τονε καὶ βρῖσκεται, γνωρίζει.
Στὸ ριζικὸν ἐμάχετο, τοῖ μοίρας ἀπονᾶται, 715
καὶ στῆ φλακὴ πού βρῖσκεται, τρομάσει καὶ φοβάται.
ΑΡΕΤ. Ὡ ριζικὸ ἀκατάστατο, ἀναπαημιδὸ δὲν ἔχεις,
μὰ πα κ' ἐκεῖ σὸν-πελελὸ περιπατεῖς καὶ τρέχεις.
Ὅντε στὰ ὕψη μᾶς πετᾶς, τὰ χαμηλὰ γυρεύεις,
κι ὄντε μᾶς δείχνεις τὸ γλυκύ, τότες μᾶς φαρμακεύεις. 720
Ρήγισσας τέκνο μέ καμεις, νὰ κρίνω, καὶ νὰ ρίζω,
καὶ κακομοίρα σὸν ἐμέ, καμιὰ ἄλλη δὲ γνωρίζω.
Κι ἄς εἶχα γεννηθῆ φτωχῆ, φτωχὸ νὰ ἔχα ἔγαπήσει,
κι ὄχι σὲ τόσα κίντυνα νὰ μαι κ' εἰς τόση κρίσι.
Φτωγῆ φτωχὸν ἀγάπησε, καὶ πόνο δὲν ἔγρικα, 725
κι ἄ φτωχικὰ περάσασι, τὸν-πόθον ἔχαρῆκα·
δίχως καμιὰν ἐντήρησι γῆ φόβο νὰ τοῖ κρίνη,
ἄεραν εἶχαν-καὶ δροσὰ ἔς τὸ ἀγάπης τὸ καμίνι.

702 καὶ δὲν ποιήσῃ γ' ἀντροειυθῆ κ' ἡ τέχνη AB, νὰ βοηθῆσῃ X. —
703 χαράκια ριζιμιδὸ AB, (η)σε χαράκι X. —704 ἴστο X. —705
νάφλερος X. —706 βοηθοῦντε X. —708 φιλάγουν τὸ καράβι τους
X, θορούση X. —709 ἀναπεύγουν το AB, ἀναπεύγουνται X. —710
κείναις τοῦ ἀνέμου ἢ μάνιταις ἐθέλαν τὸ βουλήσῃ AB, ἤθελε τὸ βουλή-
σῃ X. —711 γιαυτὸς X, ἀπελπισμένη AB. —712 σὸν ἀπορρηχθῆ
AB. —713 λίγα AB. —714 στὰ πάθη AB. —715 ἀπονᾶτο X. —
716 ἐβρῖσκετο ἔτρεμε κ' ἐφοβάτο X. —719, 720 γιρέβης-φαρμακεβῆς X.
721 νὰ ὀρίζω ABX. —722 καμιὰ ABX, δὲν γνωρίζω AB. —723
φτωχὸ ἄς εἶχα AB. —724 ναμέχης στόση κρίσι X. —726 μὰ φτωχι-
κὰ AB, καὶ φτωχικὰ, X. —727 εἰ φωβο X. —728 τς' ἀγάπης X.

- Κ' ἐγὼ γιατί' μαι βασιλιοῦ καὶ ρῆγα θυγατέρα,
 χίλιοι καημοὶ καὶ βάσανα μὲ βρίσκου νύχτα μέρα. 730
- ΠΟΙ.** Ἐκούμπισε τὴν-κεφαλὴ στὴ χέραν-τσ' ἢ καημένη,
 καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναμοὺς δάκρυα συγνιά τὴ γραίνει,
 τὰ μάτια τζι χαμήλωσε, χάμαι στὴ γῆς συντήρα,
 ἐβάρνε στὸ ριζικό, καὶ στὴν-πρικειάν-της μοῖρα.
 Ἐφαίνεται της κλαιόντας τὸν-πόνον-τζ' ἀναπεύγει, 735
 φαῖτὸ νὰ φάη δὲ ζητᾶ, μηδὲ πιτοτὸ γυροεύγει.
- Εἶντα πολλὴ θαράπαφι παρηγοριὰ μεγάλη (353)
 εἶναι στὸν κακορρίζικο τὰ δάκρυα ὄντε τὰ βγάλη·
 κεῖνά' γε πάντα συντροφιὰ στὰ πάθ' ἢ Ἄρετοῦσα,
 κ' ἐκεῖνα δίχως νὰ μιλοῦ τὴν ἐπαρηγοροῦσα. 740
- Μ' ὄγια ψομι καὶ ὄγια νεροῦ ἐπέρναν ἢ ζωὴ της,
 δὲν ἦσαν μπλὶδὸ γονέοι τζι, μὰ ἴσαν μεγάλ' ὄχθροὶ της.
 Ἡ μάννα της χειρότερη ἦτο παρὰ τὸν-κύρι,
 καὶ ὁπού' χει δεῖ λινόξυλα, ἐκεῖ βανε τ' ἀπύρι. 745
- Τὸ ἴθελε δεῖ τὸ Βασιλιδὸ μὲ λογισμὸ νὰ κάτση,
 τὴ θυγατέρα τζ' ἤψεγε καὶ τὰ καμώματά τοι·
 καὶ κάθε μῆνα μιὰ φορὰ ἐπέμπαν-κ' ἐρωτοῦσα,
 ἂν ἤλλαξεν ὁ λογισμὸς πού' γεν ἢ Ἄρετοῦσα,
 κεῖνα πού τὴν παιδεύγασι, ἂν ἤβγαλ' ὄχ τὸ νοῦν-τσι,
 ἂ θε νὰ πάψ' ἢ ὄργιτα κ' ἢ μάχη τοῦ κυροῦ τζι, 750
 καὶ αὐτήν' ἐμίνα τοῦ κυροῦ, πὼς ἔνενα ζάλο στέκει,
 καὶ μηδ' ἐμετασάλεψε, νὰ πάη πλιὰ παρέκει,
 κ' οἱ λογισμοὶ τζ' εἶναι καλοὶ, ποτέ τζι δὲν-τσ' ἀφίνει,
 καλλιὰ' χει μέσ' στὴ φυλακὴ, παρὰ νὰ τῶς μακροῦνη. 755
- Τοῦτα τὰ πράματα κουρφαὶ λίγον-καιροῦ περνοῦσα,
 καὶ ἀρχίσαν-κ' ἐξαπλώνασι, κ' ἐπὰ κ' ἐκεῖ τὰ κοῦσα.

—729 βασιλὸς X. —730 νύχτα ἡμέρα? X. —732 ἀναστενασμοὺς X, συγνιά X. —733 χάμου σιγῆς ἐτίρα X, στὴν γῆ ἐσυντήρα AB. —735 (Ἐ)φανετό της κλέγοντας X, τὸν πόνον ἀναπεύγει AB. —736 φάγη ABX. —739 ἦγε συντροφιὰ στὰ πάθη ἢ ἀρετοῦσα X, κ' ἄς τᾶγε πάντα συντροφιὰ AB. —741 (μ)όνο ψομι καὶ μενεροῦ X. —742 ὄχθροί-της X. —743 χειρότερη X. —745 (Σ)ὰν ἦγε ἡδὴ X. —746 ἤψε-βγε X. —747 ἐστέρναν X. —749 (κ)εῖνά X, ἀπ' τὸ νοῦ τζι AB. —752 ἐμετασάλεψε X. —754 καλιόχη X, ναντοὺς μακροῦνη X. —755 κριφα X. —756 κ' ἐξαπλόσσαση X.

Τῆς Ἀρετῆς τὸ φλάκισμα καὶ τοῦ κυροῦ τὴ μάχη
 ἐμάθα, μὰ δὲν-ξεύρουσι τὴν ἀφορμὴν εἶντά ᾗχει,
 γιὰτὶ κουρὰ τοὶ παντρεῖας τὴ δυσκολιὰ κρατοῦσα,
 οἱ ἐδικοὶ κατέχαν-το, μὰ οἱ ξένοι δὲν-τ' ἀκοῦσα, 760
 κ' ἐπορπατοῦσαν οἱ καιροί, κ' ἐξάπλωνε τὸ πρᾶμα, (354)
 πολλὰ τὴν ἐλυπούντανε στ' ἄδικο, ποὺ τοὶ κάμα,
 ἀμ' ἄλλο δὲ λογιάζουσιν οἱ ξένοι, οὐδὲ κατέχου,
 τούτῃ τὴν ἔγνοι' ἢ μάννα της κὶ ὁ κύρις της τὴν ἔχου.
 Ἄν εἶναι μέσα στὴ φλακὴ μὲ πάθ' ἢ-Ἀρετοῦσα, 765
 πλιὰ λάβρες τὸ Ρωτόκριτο καὶ πλιὰ καημοὶ κεντοῦσα·
 στὴν-ξενιτεῖα, ποὺ γύριζεν, ἔτοιαι λογῆς ἐγίνη,
 κ' ἔτοιαι λογῆς τῆς Ἀρετῆς ὁ λογισμὸς τὸν-κρίνει,
 ὁποῦ δὲν εἶχε γνωριμιά, ζαβὰ τυφλὰ πορπάτει,
 παντὰ ᾗγεν ἓνα λογισμὸ, καὶ μιὰ βουλήν ἐκράτει. 770
 Ἄν ἦστεκ' ἂν ἐκάθουντον, ξύπνου κὶ ὄντε κοιμᾶται,
 τὴν Ἀρετὴν ἀναζητᾶ, τῆς Ἀρετῆς θυμᾶται.
 Στὴν Ἐγοῖπο κατοίκησε, κὶ ἀποδεκεὶ λογιάζει
 νὰ πέμπῃ δοῦλο μὲ γραφές, τὸ φίλο ν' ἀναμνηάζῃ,
 γιὰ νὰ μαθαίνη πῶς περνοῦ, τὰ πράματα πῶς πάσι, 775
 μήπως καὶ πάψ' ἢ-ὄργιτα τοῦ Ρῆγα καὶ περάση.
 Εἶχέ νὰ δοῦλο μπιστικὸ, κ' ἐλέγαν-τον-Πιστέντη,
 καὶ δὲν ἐψήφα θάνατο γιὰ τὸν-καλόν-τ' ἀφέντη.
 Καταρδιναίξει μιὰν ἀυγή, κουρφή γραφὴ τοῦ κάνει,
 καὶ κάτω στὸ στιβάνιν-του εἰς τοὶ ραφές τὴ βάνει, 780
 καὶ λέει τ', ὅσον-τὸ μπορεῖ σπουδαχτικὰ νὰ σώση
 εἰς τὴν Ἀθήνα, τὴ γραφὴ τοῦ φίλου ντου νὰ δώση,
 κὶ ὄντε τὴ δίδῃ μὴν-τὸν δῆ κιανεὶς νὰ τὸ κατέχῃ,
 καὶ βιαστικὰ νὰ πιλαλῆ μὲ τ' ἄλογο νὰ τρέχῃ.

759 κουρὰ-δυσκολιὰ X. —766 τηνελιπόντανε X. —765 μεσ στὴν φυ-
 λακὴν AB. —773 ἐκατίντισε X. —774 νὰ στέρνη X, ν' ἀναμνηάζῃ
 AB, νὰ νεμιάζῃ X. —776 πάψη τοῦ Ρηγὸς, ἢ ὄργιτα, καὶ περάση AB.
 —777 μπιστενὸ X. —779 καὶ μιὰ γραφὴ τουκάνη X. —780 καὶ κά-
 του ὄχτὸ στιβάνιτου X. —781 ὄσομπορης X, σπουδαχτικὰ AB, νὰ
 σώσης X. —782 τοῦ φίλου μου νὰ δόσης X. —783 τιδήνης X, μι-
 σεηδὴ X, κανῆς ναντοκατέχῃ X. —784 ὄσομπορης μετ' ἄλογο νὰ τρέ-
 χῃς X.

- Ἐμίσησεν ὁ δουλευτής, καὶ μετὰ μέρες σώνει (355)
 στῆ Χώρα, καὶ τ' Ἀφέντη ντου τὸν ὄρισμὸ πλερώνει. 786
 Θαράπειον ὁ Πολύδωρος παίρνει τὴν ὥρα κείνη,
 νὰ δῆ τοῦ φίλου ντου γραφή, καὶ ὀλόχαρος ἐγίνη.
 Τὰ γραφεν ὁ Ρωτόκριτος μπορεῖ νὰ τὰ λογιᾶση 790
 ὁπού 'χει γνῶσι, καὶ γρικᾶ δίχως γραφὴ νὰ πιάση.
 Πέμπει καὶ χώρια τοῦ κυροῦ ἄλλη γραφὴ νὰ μάθη, (356)
 πὼς εἶν καλά, ποῦ βρῖσκεται, κ' εἰσὲ ποιὰ χώρα στάθη,
 κ' ἐβάσταν-τηνε φανερά, ὀγιὰ νὰ τήνε δοῦσι,
 πὼς ἦρθε γιὰ τὸν-κύριν-του καὶ μάνναν-του νὰ ποῦσι.
 Μὲ πονηριὰ τὰ πράματα ἐτοῦτα πορπατοῦσα, 795
 καθημερνὸ γιὰ λόγου ντου μαθαίν' ἢ-Ἀρετοῦσα.
 Τῆ μιὰν ἡμέρα στάθηκε, τὴν ἄλλη μέρα πηαίνει,
 ὡσὰν ἐπῆρεν-τὴ γραφὴ δὲ στέκει ν' ἀνιμένη.
 Ἦχωσε πάλιν-τὴ γραφὴ, σὰν ἤκαμε στὴν-πρώτη,
 κ' εἶχέν-τον ὁ Ρωτόκριτος πολλὰ κουρφὸ προδότη. 800
 Ἦγραφεν ὁ Πολύδωρος μαντᾶτα πρικαιμένα,
 πὼς βρῖσκεται ἢ-Ἀρετὴ στὴ φυλακὴ κ' ἡ Νένα,
 καὶ τὰ κανεν ὁ κύρις της, ὄλα τ' ἀναθιβάνει,
 ὄλα τοῦ τὰ 'πε στὴ γραφὴ, μὲ πένα καὶ μελάνι.
 Σὲ λίγες μέρες ἤσωσε στὴν Ἔγριπον ὁ δοῦλος, 805
 κ' εἶδέν-τον ὁ Ρωτόκριτος, καὶ ἀναγαλλιᾶσεν οὐλως.
 Μὰ σὰν ἐπιάσεν-τὴ γραφὴ, καὶ τὰ κουρφὰ διαβάζει,
 χίλιες φορὲς καὶ πλιότερες τὴν ὥρ' ἀναστενάζει.
 Ἐτρέχασιν-τὰ μάτια ντου, ποτάμιν ἐκνοῦσα,
 θωρώντας 'ς εἵντα βάσανα βρῖσκειτ' ἢ-Ἀρετοῦσα· 810
 λόγια πολλὰ λυπητερὰ λέει τὴν ὥρα κείνη,
 κ' εἰς τὴν-καρδιὰν ἐσφάηκε στ' ἄδικον, ὁπού γίνη.

785 ὁ δοῦλος του AB, καὶ μὲ τζιμέρες X. —786 τελιόνη X. —788
 γραφὴ ὀλόχαρος X. —790 ὀπόχη X. —791 (Σ)τέρνι X. —793
 τονεδούση X. —796 Καθι μερνὸς X. —798 δε θέλη X. —799
 ('Ε)κριψε X. —800 κριφὸ X. —801 ('Ε)γραφεν X, πρικαιμένα X.
 —802 Ποῦ βρῖσκετον ἢ Ἀρετὴ μὲ τὴν καϊμένη Νέννα AB. —803
 (K)ιοτιέκαμεν X. —804 ὄλα τα γραψε στὸ χαρτὴ μεπένα X. —807
 κριφὰ X. —810 βλέποντας X. —811 λέγει ABX. —812 ἐσφάγηκε
 ABX, ὀπογὴνη X.

Μὰ συγκερνᾶ τσῑ πόνο^ς του λογιᾶζον^{τα}ς μὲ γνῶσι
 εἰς τὰ διαξεν ἤ-Ἀρετὴ μὲ μπιστοσύνη τόση,
 καὶ πὼς πουργᾶ γιὰ λόγου ντου τόσους καημοὺς καὶ πάθη, (357)
 κ' ἐμπῆκε ἔτοι^ο πέλαγος, καὶ πάλι δὲν ἐχάθη, 816
 κ' ἐγνώρισέν-το φανερά, πὼς δὲν-τὸν ἀπαρνᾶται,
 ξόμπλι μεγάλον ἤδειξε, ἐκεῖ ποῦ τυραννᾶται.
 Πολλές βολές τὸ δουλόν-του ἤπεμπε νὰ μαθάνη,
 καὶ πάντα τὴν-κουρφή γραφὴ ἤβανε στὸ στιβάνι. 820
 Ἐμάθαινε κ' ἤ-Ἀρετὴ ἢ σφικτοκλειδωμένη,
 ποῦ βρίσκειτ' ὁ Ρωτόκριτος, ποῦ πορπατεῖ, ποῦ πηαίνει.
 Ποτέ τζι δὲν ἐρώτηξεν ἐκείνη, νὰ τσῑ ποῦσι,
 μὰ ἢ Φροσύνη πονηρὰ ἐκεῖ, ποῦ τσῑ μιλουσι
 οἱ φλακατόροι, μάθαινε μὲ φρόνεψι καὶ γνῶσι, 825
 ὅπου κινεῖς δὲν ἤμπορεῖ ποτέ νὰ τήνε νιόση.
 Μὲ τέχνην ὁ Πολύδωρος ἤκανε κ' ἐγορκοῦντα,
 κ' ἀξαργιτοῦ τὰ ξάπλωνε τὰ λόγια, κ' ἐσκορποῦντα,
 μόνο πὼς βρῖσκεται καλά, ἔς ποιῆς γῶρες ἐπορπάτει,
 τ' ἀπομονάρια τσῑ γραφῆς πάντα κουρφὰ τὰ κράτει. 830
 Εὐρίσκειτ' ὁ Ρωτόκριτος σὲ πλιὰ μεγάλ' ἀγκοῦσα,
 σὲ πλιὰ χερότερη φλακὴ παρὰ τὴν Ἀρετοῦσα,
 καὶ τὴν-καρδιά καὶ τὴν-πνοὴ τὰ μέλη καὶ τὸ φῶς του
 ἔς μιὰ θεληματικὴ φλακὴ τὰ βανε μοναχός του.
 Δὲν ἤτρωε δὲν ἤπινε, οὐδὲ ποτὲ κοιμᾶτο, 835
 στὸ λογισμὸν ἐκρίνετο, στὸν νοῦν ἐτυραννᾶτο.
 Συχνιὰ συχνιὰ λιγώνετο, τὰ μέλη ντου κρυγαῖνα,
 βοτάνια δὲν-τόνε φελοῦ, γιαιτροὶ δὲν-τὸν ἐγυαῖνα·
 ὀλότελα πορρίχτηκε, τὴ νιότην-τ' ἀπαρνῆθη, (358)
 μιὰν ὥρα εἰς ἀνάπαψι ποτὲ δὲν ἐγορικήθη, 840

815 περὶ X. — 816 στίχο X. — 818 πουτουραγνάτε X. — 819 φοραῖς AB, ἔστερνε X, μανθάνη X. — 820 τινκρφή X, ἤγεν ἡστοστιβάνι X. 822 πορπατεῖ ABX. — 824, 826. Οἱ τρεῖς στίχοι ἔχουσι παραλειφθῆ ἔν τῷ χειρογράφῳ (X) μείναντος κενοῦ τοῦ χώρου. — 827, 828 ἐγορκόντα, ἐσκορπόντα X. — 828 καὶ ξαργιτοῦ X. — 830 κριφὰ X. — 832 χιρότα-ρο καιμὸ X. — 835 ἤτρωγε AB, ἔτρωγε X. — 837 ἐνεστενάζε AB. — 838 δεντονοφελὸς X. — 839 τὴν νειότην ἐπαρνῆθη AB, ἀπαρνῆθη X. — 840 ποτὲ δὲν ἐκιμήθη X.

- μακρένου γένεια καὶ μαλλιὰ, ἀλλάσσ' ἢ στόρησί ντου,
 κάνει ἄλλη ὄψ' ἀσοῦσουμη, καὶ λειώνει ἢ δική ντου.
 Ἐμαύρισε, ἐσκήμισε στὰ ξένα, πὺν γυρίζει,
 καὶ ὅποιος καὶ ἄν-τὸν ἐκάτεχε, μπλιὸ δὲν-τόνε γνωρίζει.
- Οἱ τρεῖς χρόνοι περάσασι, καὶ οἱ τέσσερεις ἐμπαῖνα, 845
 π' ἢ-Ἀρετή 'το στὴ φλακὴ, καὶ ὁ Ρώκριτος στὰ ξένα.
 Μακρὰ 'σα, μακρὰ βρίσκουνταν, ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο,
 μὰ 'σαν-καὶ οἱ δὲν σὲ μιὰ βουλή, κ' ἐστέκα 'ς ἕνα ζάλο.
 'Σ μιὰ βράσιν ἐκεντούσασι, τὰ ξύλα ἔτσι συμπαῖνα,
 πὺν φτανεν ἢ-ἀναλαμπὴ 'ς τὰ δὲν καὶ ὄχι στὸν ἕνα. 850
 Φέρονουν οἱ χρόνοι κ' οἱ καιροί, πὺν κατατάσσει λίγα,
 'ς μάχην ἐπίαστ' ὁ Βασιλῶς μὲ τὰ Βλαχιᾶς τὸ Ρῆγα.
 Γιὰ μιὰ χώρα 'χου διαφορὰ, κ' εἰς ὄχθριταν ἐμπῆκα,
 καὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλου λογαριασμὸ σὲ τοῦτο δὲν ἐγρίκα. 855
 Καθημερονὸν ἐπλήθενεν ἢ-ὄχθριτα κ' ἢ μάχη,
 καὶ ὁ γεῖς καὶ ὁ ἄλλος ἤθελε 'ς νῆκος τὴ χώρα νά 'χη.
 Ἐμπαῖνουσιν εἰς τὰ βαθιὰ κ' εἰς τὰ κακὰ μαντᾶτα, (359)
 καταρδιγιάζουν-πόλεμο, μαζώνουν-τὰ φουσσᾶτα.
 Ὁ Βασιλέας τὸ Βλαχιᾶς δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
 λαὸν ἐμάζωξεν-πολύ, κ' εἰς τὴν Ἀθῆνα πηγαῖνα. 860
 Τεντὼν ἀπόξω στὰ τειχιὰ, τὴ Χώρα φοβερίζει,
 μὲ καβαλλάρους καὶ πεζοὺς τὰ κάμπους τριγυρίζει.
 Ἦκαψε δάση καὶ χωριά, καὶ ἀθρώπους 'χμαλωτίζει, (360)
 καὶ ὁ πόλεμος ὁ φοβερός μὲ σκοτωμοὺς ἀρχίζει.

843 ἀσκήμισε X. —847 μακρὰ πολὰ ἐβρίσκονταν X. —848 μὰ ἦταν X. —849 (Σ)αι μιὰ φοτῖα ἐκέγουντα τὰ ξύλα ἐσιμπένα X. —850 Ποῦφθανεν AB. —851 Ἐνταῦθα τὸ χειρόγραφον ἔχει χάρον κενὸν καὶ εἶδος δέλτου περιγεγραμμένης, ἐν ἣ ὁ ἀντιγραφεὺς θὰ ἔθετε τὸν τίτλον τῆς ἀμέσως ἀκολουθοῦσης διηγῆσεως τοῦ πολέμου Ἀθηναίων καὶ Βλάχων, διότι ἢ διαίρεσις τοῦ ποιήματος ἐν τῷ χειρογράφῳ εἰς μέρη ἦτο πάντως διάφορος τῆς τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων, γενομένης, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς α'. ἐκδόσεως. —853 ὄχθριταν X. —855 Καθημερονὸς X. —856 κιοένας κιάλος ἤθελε κηνη τιχώρα νάχη X. —861 πολὰ τὴ φοβερίζη, X. —862 κιαπεζοὺς X. —863 καὶ ἀθρώπους AB. —864 Κ' οἱ σκοτωμοὶ καὶ ὁ πόλεμος ὁ φοβερός ἀρχίζει AB.

- Βλαντίστρατον-τὸ λέγασι τοῦτον-τὸν-ξένο Ρῆγα, 865
πολλὰ τὸν ἐπαινύσανε κείνοι, πού τὸν ἐσμίγα.
Εἶχε φουσσᾶτα δυνατὰ κ' ἢ μιὰ μερὰ κ' ἢ ἄλλη,
γιατὶ κ' οἱ δυό 'σα μπορετοὶ καὶ βασιλιοὶ μεγάλοι.
Στό 'να φουσσᾶτον ἦσανε κ' εἰς τ' ἄλλ' ἀντρειωμένοι,
κὶ ὁπού 'χε χάσει σήμερο, τοδεταχὰ κερδαίνει. 870
Πάν-τὰ μαντᾶτα δῶ κ' ἐκεῖ, παντόθες τὸ μαθαίνου,
πολλοὶ κινουῦν-τοῦ ριζικοῦ, κ' εἰς τὰ φουσσᾶτα πηαίνου·
γορικᾶ το κὶ ὁ Ρωτόκριτος, καὶ στέκει καὶ λογιᾶζει,
ἢ ἀγάπη πόχει τσ' Ἀρετῆς νὰ πάη τόνε βιάζει,
καὶ μπιστικά σὰ δουλευτῆς τῆς Χώρας νὰ βοηθηθήση, 875
κὶ ἀνὲ μπορῆ τὸ Ρῆγάν-του νὰ κάμη νὰ νικήση.
Μ' ὄλον ὁπού τὸν ἠδιώξε, κατέχει, καὶ γνωρίζει,
πὼς εἶναι κύρις ἐκεινῆς, πού τὴν ζωὴν-τ' ὀρίζει.
Μὲ κάποι' ὀλπίδα κίνησε, στὸ λογισμόν-του βάνει.
μ' ἔναν-τ' ἀφέντη καὶ ὄχθρὸ φιλιὰ κὶ ἀγάπη πιάνει. 880
Ἀποφασίζει νὰ σταθῆ ἀπόξω τοῦ φουσσᾶτου,
κὶ ὡσὰν ἰδῆ τὸ Ρῆγάν-του, νὰ βγῆ μὲ τ' ἄλογά του,
εἰς τὸ φουσσᾶτο τὸ ζιμιὸ ὡσὰν-πουλλὶ νὰ δώση,
κὶ ὄσους μπορέσ' ἀπὸ τσ' ὄχθροὺς νὰ ρίξη νὰ σκοτώση·
κὶ ὄλημερνὶς νὰ πολεμᾷ κὶ ἀπόκει νὰ μισσεύγη, 885
καὶ ρόγα μὴδὲ πλέρωμα ποτὲ νὰ μὴ γυρεύγη,
μήπως καὶ πάψ' ἢ ἀπονιά, ὕστερα σὰν-τὸ μάθη,
πὼς εἶναι κείνος, πού διώξε, κ' εἶπασι πὼς ἐχάθη. (361)
Τοῦτον-τὸ λογισμό βάλε, μὰ ὄμπρὸς θὲ νὰ μαυρίση
τὸ πρόσωπο, κὶ οὐδὲ κινεῖς νὰ μὴν-τόνε γνωρίση. 890
Ἦτο μιὰ γρὰ στήν Ἐγριπο ἄλλοτινὴ βυζᾶστρα,
μαῖισσα, πού κατέβαζε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα·

865 (B)λαδίστρατον X. —867 σὲ μιὰ μερὰ κ' εἰς ἄλλη AB, μεριά X.
—868 ἦταν μπορετῆ, καὶ βασιλῆς X. —869 ἦτανε X. —870 τεδε-
ταχὰς AB. —874 ὁπού'χε AB, πόχη X. —875 βοηθηθήση X. —
878 τὴν καρδιάν του AB. —880 κροχθρὸ X, κ' ὄχουθρὸ AB. —
882 καὶ γάνου τ' ἄλογα του X. —883 γλίγορα X. —884 ὄχθροὺς
X. —885,886 μισέβη-γυρέβη X. —886 καὶ πλερομή στὸν κόποτου
X. —887 μηπὸς X. —890 κανῆς X. —891 γριά X.

- μὲ τὰ χορτάρια κάτεχε σάν-τά θελε μαλάξει,
 νὰ κάμη τ' ἄσπρο μελανό, τὴν-πρόσοφι ν' ἀλλάξει.
 Ἐπῆεν ὁ Ρωτόκριτος τὴ μάϊσαν-καὶ βροῖσκει 895
 μὲ δόσα καὶ μὲ πλέρωμα καὶ μὲ καλὸ κανίσκι
 ζητᾶ, καὶ κάνει του νερό, τὸ πρόσωπόν-του πλύνει,
 μαυρίζει καὶ μελαχρινὸς βαθειᾶς βαφῆς ἐγίνη,
 κ' ἔτοιμας λογῆς ἐσκήμισε, ἔτοιμας λογῆς μαυρίζει,
 ποῦ ἦϊδι ἢ μάνν' ἄν-τόνε δῆ, ποιὸς εἶναι δὲ γνωρίζει. 900
 Γίνεται μελανόμαυρος, ποῦ τον-ξαθὸς περίσσα,
 καὶ τὸ νερὸ τὰ κάλλη ντου ἦκαμε κ' ἐσκημίσα.
 Ὡς ἓνα φλασκὰκ' ἄλλο νερὸ τοῦ δίδει νὰ φυλάξει,
 καὶ λέει τ', ὄντε τοῦ φανῆ, τὴ στόρησι ν' ἀλλάξει,
 νὰ ῥθῆ στὴν-πρώτην-τ' ἄσπριγιὰ, νὰ ῥθῆ στὰ πρώτα κάλλη, 905
 ἐκεῖνο τὸ ἄσπρο νερὸ στὸ πρόσωπόν-τ' ἄς βάλῃ,
 καὶ πρὶ μισσέψη, τὰ νερὰ ἔτοῦτα δικιμάζει,
 κὶ ὄρες τὸ πρόσωπό λαμπε, κὶ ὄρες τὸ σκοτεινιάζει.
 Ὡσαν-τὰ καταρδίμισε, μπλιὸ ἄλλο δὲ γυρεύγει,
 καβαλλικεύγει μιὰν ἀυγὴ καὶ μοναχὸς μισσεύγει. 910
 Σὲ λίγες μέρες ἦσωσε ἀπόξω στὴν Ἀθήνα,
 κ' ἦστεκε κ' ἔστογάζετο τὰ δυὸ φουσσᾶτα κεῖνα,
 καὶ καβαλλάρις τὰ θωρεῖ, κοντύτερα σιμώνει, (362)
 καὶ τὸ φουσσᾶτο τὸ Ἄρετῆς θωρεῖ κὶ ἀναδακρυνώνει.
 Παραμιλεῖ ὀλομόναχος, καὶ λέει, «Ποῦρ' ἔτοῦτοι 915
 οἱ-ἄντρος εἶν-ποῦ βλέπουσι τὸ Ἄφέντρος μου τὰ πλούτη».
 Τὴ Χώρα στρέφεται θωρεῖ, καὶ λουχτουκιᾶ ἡ καρδιά ντου, (363)
 κατέχοντας πὸς βροῖσκειται μέσ' στὴ φλακὴ κὶ κερά ντου,
 καὶ λέ' « Ἄς ἦμουνε πουλλὶ νὰ πέτουνε τὴν ὄρα,
 καὶ νὰ περάσω τὰ τειχιά, νὰ μπῶ μέσα στὴ Χώρα, 920

894 ταῖς πρόσοφαις AB. — 895 τὴ μάϊσαν ἐβροῖσκη X. — 896 δόσια καὶ με
 πλερομή X. — 898 μαβροῖζιτο σάν ἦθελε πολλ' ἄσχιμος ἐγίνη X. —
 899 ἀσχίμισε X, τέτιας-τέτιας X. — 900 ποσὸς δεντονγνωρίζει X. —
 901 (Γ) ἦνετε μάβρος ποῦητανε ἄσπρος ξανθὸς περίσσα X. — 902 κὶ
 ασχίμισα X. — 903 του δῆνη X. — 904 ὄντες X. — 905 ἀσπριὰ
 X. — 906 ἐκὶο τὸ ἦστερο X. — 909, 910 γιορεβη-μισεβη X. — 911
 Ησλήγες X. — 914 φουσσᾶτα X. — 916 εἶντα ἄντρος AB. — 917
 λουχτουκιά X, λουχτουκιᾶ AB. — 918 ἡκωράτου X. — 919 πέταξα
 AB, ἦμουνα πέτωνα X.

νὰ βρῶ τὴν-πόρτα τοῖ φλακῆς κουρφὰ νὰ κατακρούσω,
 τὴν ἐμιλιά, ποὺ πεθυμῶ καὶ ρέγομαι, ν' ἀκούσω,
 νὰ παίρῃα τὴν-παρηγοριὰ κείνη, ποὺ παίρν' ἡ μάννα,
 σὰ ζωντανέψη τὸ παιδί, ὁποῦ νεκρὸ τὸ βγάνα,
 ποὺ 'χε τὸ στόμα [σφαλιχτὸ τὰ χέρια σταυρωμένα] 925
 καὶ σηκωθῆ κι ἀγκαλιαστῆ τὴ μάννα γὴ τὴ νένα».

Τοῦτά βανεν ὁ λογισμός, τοῦτά λεγεν ἡ γλῶσσα.
 ἀναδιβάνοντας συχνιὰ τὸν ὄρκον, ὁποῦ 'μνόσα.
 Βρίσκ' ἕναν-τόπ' ἀπόκουρφο 'ς ἕνα δεντροῦ ἀποκάτω,
 ἐκεῖ τρωε, ἐκεῖ πινε, τὴ νύχτα 'κεῖ κοιμάτο. 930

Κάθε ταχιὰ σηκώνετο κι ὡς ἤθελε γρικῆσει,
 ν' ἀντιλαλήση σάλπιγγα, βούκινο νὰ χτυπήση,
 ἐκαβαλλίκευγ' ὡς αὐτὸς σπουδάζοντας τὴ στράτα,
 καὶ μὲ τὴν ὄραν-ἤφτανε, ποὺ σμίγαν-τὰ φουσσᾶτα.

Κ' ἦκαν' ἀνεμοστρόβιλο καὶ ταραχὴ μεγάλη, 935
 κ' ἐβούηθα πάντα μιᾶς μερᾶς, κ' ἐπλήγωνε τὴν ἄλλη.
 Σὰ δρᾶκος τοῖ κυνήγανε, σὰ λόντας τὸ 'επολέμα,
 κ' οἱ Βλάχοι νὰ τότε θωροῦν ἀπὸ μακρᾶς ἐτρέμα.

"Ἦρογχε, παραστόλιαζε, ἐσκότων' ἀπ' αὐτείνους
 πολλὰ μεγάλως τως ὄχτρος ἐφαίνετο 'ς ἐκείνους. 940
 Δέν-τὸν ἐγνώριζε κανεῖς, οὐδ' ἐδικοῖ οὐδὲ φίλοι,
 κι ὁ τόπος, ὁποῦ χώνετο, ἦτο μακρὰ ἕνα μίλι·
 καὶ τό 'χε δεῖ κ' ἐβράδειαζε, καὶ πὸς ὁ ἥλιος κλίνει, (364)
 ἐμίσσευγε σπουδαχτικὰ κι αὐτὸς τὴν ὄρα κείνη,

921 (N)άβρο X, κερφὰ ναπὰ χτιπίσο X. —922 κιορέγομε X, καὶ ρέ-
 γομαι AB. —923 Νὰ ἐπήρα AB. —924 ὁπουνεκρὸν ἐβγάνα X. —
 925,926 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τῶν ἐντύπων AB. Καὶ τὸ χειρόγραφον
 ὅμως ἔχει τὸν στίχον 925 κολοβὸν λείποντος τοῦ β'. ἡμιστιχίου τὸ ὁ-
 ποῖον συμπληροῦμεν exempli causa. —927 στὸν λογισμό X. —928
 ὁποῦ ὁμῶσα AB. —929 ἀπόκουρφο ABX. —930 ἐκὴ ἔτρογε X, ἐκεῖ
 ἦτρω, ἐκεῖ ἀρματώνετο AB, —935 ἀνεμοστρόβιλα AB, ἀνεμοστρόφι-
 λο X. —936 κἀβοήθα X, μεριάς X. —937 ἐφοβέριζε AB, ἐκινίγαι
 X. —938 ἀπομακριὰ X. —939 Λεῖπει ὁ στίχος ἐκ τοῦ X μένοντος
 κενοῦ τοῦ χώρου. Πάντως δὲν ἐνόησε τὸ παραστόλιαζε, καὶ δι' αὐτὸ πα-
 ρέλιπε τὸν στίχον. —940 πολὰ μεγάλων ὄχτριτα ἐδίχνε πρὸς ἐκείνους X.
 941 κανεῖς X. —942 μακριὰ X. —943 (Σ)ανίγχε X. —944 σπου-
 δαχτικὰ AB.

καὶ τὸ ταχὺ σηκώνετο, κ' ἤρχετο μὲ τὴν ὥρα, 945
πολλὴ βοήθειαν ἤδιδε στήν-πρὶκαμένη Χώρα.
Εἰς τὰ φουσαῖα καὶ τὰ δυὸ ἔγνοια μεγάλη μπαίνει,
ποιὸς νὰ ἔν' αὐτός, ποιὸ ἔτσι συγχιὰ σὰ δρόκος κατεβαίνει,
πᾶσα ταχιὰ καὶ πολεμᾶ, καὶ πᾶσ' ἀργὰ μισσεύγει,
καὶ μῆδε φίλος τ' ἀκλουθᾶ ἔδὲ σύντροφο γυρεύγει. 950
Πάν' οἱ μεγάλοι στοῦ Ρηγός, κ' οἱ πρῶτ' ὄχ τὸ φουσαῖο
καὶ λέσειν-του μὲ τὴ χαρὰ ἐτοῦτο τὸ μαντιάτο.
« Ἄφεντ' ἕνα θεριὸ πειψε τὸ δίκιο τσ' Ἄφεντιάς σου, (365)
γιατ' ἄδικα σὲ πολεμοῦ, καὶ θὲ νὰ σὲ χαλάσου,
καὶ πολεμᾶ γιὰ λόγου σου, καὶ ἀλύπητα βαρῖσκει, 955
καὶ δὲ γυρεύγει πλέρωμα, μῆδὲ ζητᾶ κανίσκι. »
Μπαίνουν εἰς χίλους λογισμούς, καὶ ὁ Ρῆγας δὲν-κινᾶται,
νὰ πῆ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, ἔπειδὴ καὶ ὄχτρος λογάται,
καὶ οὐδ' ὁ Πολύδωρος ποτὲ ἐτοῦτο δὲ λογιᾶζει,
καὶ τόσο πλιὰ ποῦ τοῦ ἴπασι, Σαρακηνὸς πὼς μοιάζει· 960
καὶ ὄλ' οἱ στρατιῶτες τὰ Βλαχιᾶς παινέματα τοῦ κάνου,
καὶ τρέμουν ὄντε τὰ μιλοῦ, καὶ ὄντε τ' ἀναδιβάνου,
καὶ λέσινε τοῦ Βασιλιοῦ, « Δὲν-ξεύρωμε νὰ ποῦμε, (366)
ἄθροπος εἶναι γῆ θεριὸ ἐκεῖ, ποῦ πολεμοῦμε,
καὶ ἄλλοι δυὸ νὰ ῥθουν μοναχάς, νὰ ἔναι σάν εἶναι τοῦτος, 965
τὸ βασιλίκι σου σβηγε, κ' ἐχάνετο τὸ πλοῦτος. »
Ὁ Ρῆγας ὁ Βλαντίστρατος γριζῶντας εἶντα λέσει,
ἐβάλλθηκε μὲ τοῦ λαοῦ τὸ πλῆθος νὰ κερδαίση,
γιατ' ἤβλεπε, κ' ἐχάνουνταν οἱ-ἄντρες, κ' ἐφρυοῦσα,
μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεριοῦ οἱ λίγοι τσ' ἐνικοῦσα· 970
κ' ἔστοντας νὰ ἔχη πλιὰ λαό, ἐβάλλθη μὲν ἡμέρα
ν' ἀρματωθῆ νὰ ῥδινιαστῆ τὴ νύχταν ἀποσπέρα,
νὰ μὴν ἀφήσ' ὀπίσω ντου στρατιώτη ν' ἀπομείνη,
μ' ἀρματωμένοι νὰ βρεθοῦν ὄλοι τὴν ὥρα κείνη,

946 πρὶκαμένη X. — 948 ποτῆ σιχνὰ X. — 949 Κάθε ταχὺν AB, καθ' ἀργὰ AB. — 951 ἀπ' τὸ Φουσαῖο AB. — 953 Ἀφεντιάς σου AB, αφεντιάσου X. — 957 πλερομή καὶ δεξιτὰ κανίση X. — 958 δὲν κυμάτε X, καὶ τὸς ὄχτρος λογάτε X. — 961 Κ' οἱ στρατιῶτες AB, (Ο)λη ἡστρατιῶτες X. — 963 βασιλιὰ X. — 964 Γῆ ἄθροπος AB, ἡθεριὸ X. — 965 μοναχὰ X. — 972 νὰ ῥδινιασθῆ AB.

- καὶ τὴ βαθειὰ βαθειὰν αὐγὴ εἰς τὰ γλυκιὰ τοῦ ὕπνου, 975
 ὁπού ἔν ἀκόμ᾽ ἀχώνευτοι ὄλ' οἱ καρνοὶ τοῦ δείπνου,
 ἀξάρνου μὲ πολλὰς φωνὰς καὶ ταραχὴν ἀρμάτω,
 νὰ δώσου ζάλη τοῦ ὄχθροῦ νὰ φεύγ᾽ ἀπάνω κάτω,
 κ' ἔστοντας νὰ ἴγῃ πλὴν λαό, κ' ὄλοι καλοὶ ἀντρειωμένοι,
 ἀσφάλτα κείνη τὴ φορὰ τὸ νίκος ἀνιμένει, 980
 καὶ λέ' ὥστε νὰ πέμπωμε, λίγους νὰ πολεμοῦσι,
 νίκος ποτὲ μ' ἔτοιό θεοῖδ δὲν ἠμποροῦ νὰ δοῦσι.
 Μὰ σὰ σμηκτῆ ὄλος ὁ λαός, τὸ πλῆθος τὸ περίσσο,
 μὲ θέλει κάμει σήμερο ἀσφάλτα νὰ νικήσω,
 κ' εἶντα μπορ' ἕνας μοναχὸς σὲ τόσους νὰ βουηθήσῃ, 985
 τοὶ λίγους ὄχι τοὶ πολλοὺς μπορεὶ νὰ πολεμήσῃ.
 Ἦκαμεν ὅτι λόγιασε, βαθειὰν αὐγὴ ἀρματώνει (367)
 μὲ σιγανάδα τὸ λαὸ καὶ τοῦ ὄχθροῦ σιμώνει.
 Μὲ σάλπιγγες μὲ βούκινα μὲ χτύπους τῶν ἀρμάτω
 τ' ἄλλο φουσσᾶτο ξύπνησε, πού ὄλο τὸ πλὴν κοιμᾶτο, 990
 κ' ὥστε νὰ καταρδιναστοῦ ἔς ὅτι τῶς κάνει χρεῖα,
 ἐγάσασι τὴ δύναμι τέχνη καὶ τὴν ἀντρεία.
 Πάν-τὰ μαντᾶτα τὰ πρικιὰ εἰς τοῦ Ρηγὸς στὴ Χώρα
 βοήθεια γλήγορα ζητοῦ, γιατί τοὶ βιάζ' ἡ-ώρα.
 Ὁ Βασιλὸς, ὁπού ἔτονε στὸ στρωῶμα κουμπισμένος, 995
 πάραυτας ἐσηκώθηκε σὰν-ξεπεριορισμένος·
 σπουδακικὰ ἀρματώνεται, τὸ ἀπομονάρους κρᾶζει,
 ν' ἀρματωθοῦ νὰ τ' ἀκλουθοῦ στὸν-πόλεμο τοὶ βιάζει,
 γέρον καρδιὰ δὲν ἠδειξε, μὰ νιότη κοπελλιᾶρι,
 καὶ δὲ δειλιᾶ τὸ θάνατο, ὄντε κ' ἀν-τόνε πάρη. 1000
 Βγαίν' ὄχ τὴ χώρα, κ' ἀκλουθοῦ ὄλ' οἱ-ἀρματωμένοι,
 πάσιν ἐκεὶ πού ὁ θάνατος κ' ὁ Χάρος τὸ ἀνιμένει.
 Ἄνακατώνει ὁ λαός, καὶ τὰ φουσσᾶτα σμίγου,
 μὰ ἔτον ἀκόμη σκοτεινά, καὶ δὲν-καλοξανοίγου.

975 πολλοὶ καρνοὶ AB. — 978 τὸν ὄχθρο X, τοῦ λαοῦ AB. — 980 τινὴ κην X. — 981 ναστέρο ἐγὼ X. — 983 σμηκτῆ AB. — 984 ἀσφάλτα ν' ἀνιζίσσο X. — 985 (καὶ) τὴ μπορὴ X, ναβοηθήσῃ X. — 987 ἐλόγιαζε AB. — 988 ὄχθροῦ ABX. — 989 κτύπους AB. — 993 πικρὰ X, τὴν χώρα AB. — 994 Ἀφέντη βούηθα γλήγορα, γιατί μᾶς βιάζει ἡ ὥρα AB. — 995 (Ὁ) βασιλιάς ἀποῦητανε X. — 997 Σπουδακικὰ AB. — 999 (Δ) ἐν ἔδιξε γέρον καρδιὰ X. — 1001 ἀπ' τὴν χώραν AB, (B) ἡμένου X.

- Δίδου στὰ βούκιν' ἀναπνιά, τὼ σάλπιγγες φουσοῦσι, 1005
 πάει ἢ λαλιὰ στὸν οὐρανό, τὰ νέφ' ἀντιλαλοῦσι.
 Μὲ τὴ βαβούρα τὴν-πολλὴ καὶ χτύπους τῶν ἀρμάτω
 ἐγρίκησ' ὁ Ρωτόκριτος, γιατί δὲν ἐκοιμᾶτο.
 Ὁ λογισμὸς τῆς Ἀρετῆς ὀλίγο τὸν ἀφίνει
 νὰ κοιμηθῆ, γιατί ἀγρουπνᾷ ἔς τσ' ἀγάπης τὴν ὀδύνη. 1010
 Ἄλλο μαντάτο νὰ τοῦ ποῦ δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
 μὲ σπούδα καβαλλίκεψε, στὸν-κάμπο κατεβαίνει.
 Σὰν ὄντε εἶν-καλοκαιριὰ μέρα σιγανεμένη, (368)
 καὶ ἀξάφν' ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τὴ γῆς ἐβγαίνει,
 μὲ βροντισμὸ καὶ ταραχὴ τὴ σκόν' ἀνασηκώση, 1015
 καὶ πάει τὴν-τόσο ψηλά, ὅπου στὰ νέφη σώση,
 ἔτσι καὶ ὄντεν ἐκίνησε, μ' ἔτσι ἀντροιὰ πορπάτει,
 ὅπου βροντὲς καὶ σκονισμοὺς κάνει στὸ μονοπάτι.
 Μ' ἔτοια μεγάλη μάντα ἤσωσε στὸ φουσαῖτο,
 ὅπ' ὅποιος, καὶ ἂν ἐγλύτωσε, μὲ φοβο τὸ ἄδηγτο. 1020
 Εἰςὲ καιρὸ ὁ Ρωτόκριτος ἤσωσε στὸ λιμῶνα,
 (369)
 ποῦ οἱ-Ἀθηναῖοι φεύγασι, κα' οἱ Βλάχοι τὼ ζυγῶνα.
 Μὲ φόβον ἐγλακούσανε, βοήθεια δὲν εὐρίσκα,
 καὶ οἱ-ὄχθοι τὼ διώχνανε, καὶ ἀλύπητα βαρίσκα.
 Καὶ ὡσὰν λιοντάρ' ὄντε πεινᾷ, καὶ ἀπὸ μακρὰ γρικῆση, 1025
 κα' ἔρχεται βροῦμα, ποῦ πασχε νὰ βροῆ νὰ κυνηγήση,
 κα' εἰς τὴν-καρδιὰ κινᾷ ὡς τὸ δῆ, ἢ πεδυμιὰ τὴ μάχη,
 τρέχει ζιμμὸν ἀπάνω ντου, καὶ ἀγριεύγει σὰν-τοῦ λάχη,
 φωτιὰ πυρὴ στὰ μάτια ντου ἀνεβοκατεβαίνει,
 καπνὸς ὄχ τὰ ρουθούνια ντου μαῦρος βραστὸς ἐβγαίνει, 1030
 ἀφροκοπᾷ τὸ στόμα ντου, τὸ κοῦφὸς του μουγκρίζει,
 ἀνασηκώνει τὴν ὄρα, τὸν-κόσμο φοβερίζει,

1005 (Δ) ἡδου ἀναπνιά X, χτυπούση X. — 1006 πάγει AB, γνέφη X. — 1007 κύπους AB. — 1009 Κι' ὁ λογισμὸς AB. — 1010 τζ' ἀγάπης X. — 1013 ὄντας X. — 1014 ἀνεμοστρόφηλος X, ἀπὸ τὴν γῆν AB. — 1015 ἀνασικόνη X. — 1016 πάγει ABX, γνέφη σόνη X. — 1017 μετὶν ἀντροία ἐπορπάτη X. — 1020 ἐγλύτωσε AB. — 1024 Κ' οἱ ὄχθοι τὼς τοὺς ἐδιώχνασι AB. — 1025 ὄντες X, μακριὰ X. — 1026 ποῦπασχε X. — 1027, 1028 Καὶ τὸ δίστιχον τοῦτο παρελείφθη ἐν τῷ χειρογράφῳ μείναντος τοῦ χώρου κενοῦ. — 1030 ἀπ' τὰ ρουθούνια του AB. — 1031 Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον δὲν ἐγράφη ἐν τῷ χειρογράφῳ διὰ τὸ δυσανάγνωστον ὡς φαίνεται, αὐτοῦ.

- καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου, καὶ τὸ κορμὶ σφαράσσει,
ἀναγεντρῶνουν-τὰ μαλλιά, καὶ τρέχει νὰ τὸ πιᾶση·
ἐδέτσι ξαγριεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντᾶτα, (370)
κι ὡσὰν αὐτὸς ἐπέταξε κ' ἐμπήκε στὰ φουσσᾶτα. 1036
- Βλάχοι κακὸν-τὸ πάθετε, εἰς τὰ σᾶς ἡῶρ' ἀφνίδια,
ἐδά' ῥῥασι τ' ἀπαρθινά, κ' ἐπάψαν-τὰ παιγνίδια.
Ἄπου λαγε νὰ δῆ ποτὲ σύγκλυσι νὰ φουσκώση,
νὰ πνίξ' ἀνθρώπους καὶ θεριά, δεντρὰ νὰ ξερριζώση, 1040
καὶ νὰ μουγκρίζ' οἱ ποταμοί, κὶ ὁ κόσμος ν' ἀγριέψη, (371)
κὶ ἀστροπελέκια οὐρανὸς χάμαι στὴ γῆς νὰ πέψη,
νὰ τρέμουν ὅσοι τὰ θωροῦ, τὸ πνέμα ντως νὰ χάνου,
νὰ ξεψυχοῦ, ὄχ τὸ φόβον-τως, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνου,
ἐδέτσι κὶ ὁ Ρωτόκριτος, κάνει τὴν ὥρα κείνη 1045
πολλὰ μεγάλη σύχουσι εἰς τὸ φουσσᾶτο γίνη·
τίνος τὸν-πόδαν ἤκοβγε, τίνος τὴ χέρα ρίχτει,
τίνος ἐκόπ' ἢ κεφαλὴ, τίνος τ' ἀστήθ' ἐνοίχτη,
ποῖον ὄχ τὴ μέση χόριζε, τίνος κοιλιὰν ἐτρύπα,
πάντα καν' αἶμ' ἢ κοπανιά, ἐκεῖ πὺν τὴν ἐχτύπα. 1050
- Σὰν-κάν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιά ὄντε πεινᾶ, κὶ ἀράσσει,
καὶ πνίγει τ' ὄπου κὶ ἀν-τὰ βροῆ, καὶ φτάνει τ' ὄπου πάσι,
ἔτσ' ἦκαν' ὁ Ρωτόκριτος ξετρεχοντας τὸ νίκος,
οἱ Βλάχοι τρέμουν σὰν-τ' ἀρνιά, κ' ἐκεῖνος εἶν' ὁ λύκος·
ξερβὰ δεξὰ τοὺς πολεμᾶ, κὶ ἀλύπητα σκοτώνει, 1055
καὶ σὰ θεριὸ τσ' ἀπογλακᾶ, σὰ δράκος τοῖ ζυγώνει·
ἤκοβγε μέσες καὶ μεριά κορμιὰ πὸ πᾶν' ὡς κάτω,
ἤκλαιγ' ἐκεῖνος ὁ λαός, κ' ἤρεμε τὸ φουσσᾶτο·

1033 σφαράσσει AB. — 1034 ἀναριζῶνουν X. — 1035 ἀγριεύτηκε X. — 1037 πονεπάθετε X. — 1038 τότε ἦρθανε τ' ἀληθινὰ X. — 1039 σίγῃσι ὄνται φουσκώση X. — 1040 ἀνθρώπους X. — 1041 μουγκρίζου X. — 1042 στὴν γῆν AB. — 1043 τοπράματους X. — 1044 ἀπ τὸ φόβον ντως AB, ὄχτοφόβοτους X. — 1045 (E)τῆ καὶ ὀροτόκριτος X. — 1046 σύγκλυσι AB. — 1047 ἤκοφτε AB, ἔκοβε X. — 1048 τὸ στήθη AB, τωστήθο X. — 1049 ἀπ τὴ μέση AB. — 1050 Πάντα κάνει AB, ἐχτύπα AB. — 1051 καὶ ράσσει AB. — 1053 (E)τῆ κἀνη X. — 1054 εἶναι λύκος AB. — 1055 πολεμᾶ, ἀλύπητα AB. — 1056 ὅσα θεριὸ τῆ κινιγὰ X. — 1057 μιριά X. — 1058 καὶ τρεμε κ' ἐφοβᾶτο X.

- πέφτ' ὄχ τῆ χέρα τὸ σπαθί, χάνουν-τὸ χαλινάρι,
τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλληκάρι, 1060
ἀποκρουγαῖναν οἱ καρδιές, τὴν ἀντρείαν ἐχάνα,
ἐφεῦγαν-κ' ἐγλακούσανε, τὰ μονοπάτια πιάνα.
Παίρνει ψυχὴ καὶ δύναμι τσ' Ἀθήνας τὸ φουσοῦτο,
ποὺ τό βρεν ὀλοσκόρπιστο, κ' ἐγλάκ' ἀπάνω κάτω.
Τὸ πρόσωπο γυρίσανε, ποὺ δείχνασι τὴ ράχι, (372)
κι ὅσο ματώνουν-τὰ σπαθιά, τόσο πληθύν' ἡ μάχη. 1066
Τὶς πέφτει καὶ ψυχομαχεῖ, τὶς πέφτ' ἀποθαμένος,
καὶ τὶς ἐλίγα, τὶς πολλὰ βρίσκειται λαβωμένος.
Μεγάλος καλορρίζικος ἐκράζουντὸνε τότες
ἐκείνος, ὅπου πόθαινε μὲ τοὶ πληγῆς τοὶ πρῶτες, 1070
κι ὡς εἶχε πέσ' ἀπ' τὸ φαρί, τὴ ζῆσι νὰ τελειώση,
κι οὐδ' ἄλλο πόν' ὁ πόλεμος κ' ἡ μάχη νὰ τοῦ δώση·
μὰ οἱ ἄλλοι ποὺ γκρεμνίζονταν, κ' εἶχαν-πνοὴ κ' ἐξοῦσα,
οἱ καβαλλάροι κ' οἱ πεζοὶ τοὺς ἐκλοτσοπατοῦσα, 1075
κ' ἀπάνω 'ς τοὶ λαβωματιῆς τὰ πέταλα βουλοῦσα,
καὶ τὴν-πληγὴ ξεσκίζασι, καὶ πόνους ἐγκοιῦσα,
καὶ μὲ ταινιῆς λαβωματιῆς κριτήρια ποὺ τῶς δίδα,
πολλ' ἄσκημα τελειώνασι δίχως ζωῆς ὀλπίδα.
Κεῖτεται τ' ἄλ ογο ψοφᾷ στ' ἀφέντη του τὸ πλάι,
στρέφει τ' ὁ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φίλο πὸς ἐσφάγη 1080
σύντροφος μὲ τὸ σύντροφο νὰ ξεψυχοῦν ὀμάδι,
τὸ αἷμα εἶν ἡ κλίνη ντως, κ' ἡ γῆς προσκεφαλάδι.
Κεῖτετ' ἀπάνω στὸ νεκρὸ ὁ ζωντανός, κι ἀκόμη
δὲν ἤρθαν-τοῦ ξεψυχοισμοῦ οἱ-ἰδρωτες κ' οἱ τρόμοι.
Ἦπεφτεν ἔτσο ὀπού χανε, ὡσάν-κι ὀπού κερδαίνει, 1085
κι ὄντεν ὁ γεῖς ψυχομαχεῖ, ὁ ἄλλος ἀποθαίνει.
Βαβούρα κακορρίζικῆς λόγια θανατωμένα
ἐσυντυχαῖναν-τὰ κορμιά τὰ κακαποδομένα.

—1059 ἀπ' τὴ χέρα AB. — 1060 (Ω)σάνῆχαν δὴ X. — 1061
τὴν ἀντρείαν AB, τὴν δυναμην X. — 1063 Ἦπερε ψὺ AB.
—1064 κ' ἐπήγεγε ἀνοκατο X. — 1065 ἐγνωρίζασι AB. — 1068 ὀλίγα
AB. — 1069 ἐκράζετον ἐτότες X. — 1070 πεθνε X. — 1071 ὄχ το
φαρὴ X. — 1074 ἐγλοτζοπατοῦσαν AB. — 1075 κηπαάνου X, ἐβου-
λιούσα X. — 1079, 1080 πλάγι-ἐσφάγη ABX. — 1082 κλήνιτους X.
— 1083 ἀπάνου X. — 1084 ξεψυχημοῦ AB. — 1085 ὀπόχανε X.
— 1086 κινόνταις ὁ ἦς X.

- Λυπητερά καὶ θλιβερά τὸν πόνον-τως ἔλεγα, (373)
 θάνατο γλιγορύτερο καὶ πλιά ἴφκολο γυρεῦγα. 1090
 Πολλοί, ἀπῆς σκοτώσασι μ' ἀντρεία τὸν ὄχθρον-τως,
 τότες καὶ αὐτοὶ κρυγιοὶ νεκροὶ πέφταν ὄχ τ' ἄλογόν-τως.
 Οἱ καβαλλάροι πάν-πεζοί, τ' ἄλογα σκοτωμένα,
 καὶ ἄλλα γλακοῦσι μοναχὰ στὸν-κάμπο σκορπισμένα.
 Τὰ αἵματα κινούσανε χειμωνικὸ ποτάμι, 1095
 τῷ σκοτωμένῳ τὰ κορμιά, πὸν κείτουνταν ἀντάμι,
 τράφους ἐκάναν-καὶ βουνιά, καὶ ὁ Ρώκριτος στή μέση
 ἀλύπητα τοὶ πολεμᾶ, καὶ πάσκει νὰ κερδαίσῃ·
 καὶ ὅπου καὶ ἂν ἐπορπάτηξεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 ἦτονε Χάρος τὸ σπαθί, καὶ Θάνατος ἡ χέρα. 1100
 Ἡ γῆς ὅπου ἔτον-πράσινη μὲ χόρτα στολισμένη,
 ἐγίνηκ' ὀλοκόκινη τὰ αἵματα βαμμένη.
 Ὁ πόλεμος ἐπλήθηνε μὲ ταραχὴ μεγάλη,
 καὶ ὄρες ἐνίκ' ἡ μιὰ μεριά, καὶ ὄρες ἐνίκ' ἡ-ἄλλη.
 Σὰν-τοῦ γιᾶλοῦ τὰ κύματα ἔς καιροῦ ἀνεκατωμένου, 1105
 πὸν οἱ-ἀνέμοι τὰ φυσοῦ καὶ πρὸς τῆς γῆς τὰ πηαίνου,
 καὶ ὄρες ἀφρίζουν-καὶ σκορποῦν ὄξω στὸ περιγιάλι,
 καὶ ὄρες στὸ βάθος τοῦ γιᾶλοῦ ξαναγαγέρονουν-πάλι·
 ἔτσι καὶ τὰ φουσσᾶτ' αὐτὰ τ' ἄγρια τὰ θυμωμένα
 ὄρες ὀπίσ' ἐσύρνονταν, καὶ ὄρες ὀμπρὸς ἐπηαίνα. 1110
 Γίνονται ἴματοκυλισὲς πολλῶ λογιῶ θανάτοι,
 καὶ τὸν Ἡράκλ' ὀλημερνὶς τρομάρα τὸν ἐκράτει,
 μὴ χάσῃ τὸ φουσσᾶτόν-του, κ' εἰς τὴν-καρδιὰ τὸν-πιάνει, (374)
 καὶ σκλαβωθῆ, κ' εἰς τὴ σκλαβιά σὰ σκλάβος ν' ἀποθάνῃ.
 Δὲν ἤμπορεῖ ὁ Ρωτόκριτος νὰ ἴναι σὲ κάθε τόπο, 1115
 μὰ ὀπού ἔχε σώσει, θάνατο ἦδιδε τῶν ἀθρόπω.

—1089 τὸν πόνοτους X. —1090 γλιγορότερο X. —1091,1092 Δὲν ἐγράφη τὸ δίστιχον ἐν τῷ χειρογράφῳ, ἀλλ' ἔμεινεν ὁ χώρος κενός—1091 ἀπῆτι AB. —1092 ἀπ' τ' ἄλογόν τως AB. —1095 κ' ἐβρέχιν σὰν ποτάμι AB. —1097 βουνα X. —1098 πάσχη X. —1102 ἐγνην ὀλομάτοτη, καὶ κοκηνοβαμένη X, ἐγίνην ὀλοκόκινη AB. —1104 μεριά X. —1105 κύματα κροῦ ἀνακατωμένου X, σ' καιροῦ ἀνακατωμένου AB. —1106 πρὸς τὴν γῆ AB. —1109 καὶ θημομένα X. —1111 ματοχυλισὲς X, αἵματοχυλισαῖς AB. —1113 τὸ πιάνει AB. —1114 μηλάχη ναντομπιάσουνε, σκλάβος ναπαποθάνῃ X. —1115 κάθε τόπο X. —1116 ἔδινε X.

- Μπλὸ τῆ ζοήν-του δέν-ψηφῶ, πολλά βραζε τὸ αἷμα,
 σάν εἶδε τὸν Ἀφέντην-του μὲ τσ' ἄλλους κ' ἐπολέμα.
 Ἡ ἀγριότη τῆς ἀντρεϊᾶς, κὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου,
 ποὺ τῶν ὀχθρῶν-του ἦδιδε μὲ τὰ καμῶματά ντου, 1120
 παρὰ τὸν ἴδιο θάνατο ἔπλα φόβο τούσε βάνει,
 καὶ τὸ κορμί ἴφιν ἢ ψυχὴ, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνη.
 Ἐπέσασιν ἀρίφνητοι δίχως ψυχὴ στὸ χῶμα,
 τῶ λύκων ἐγενήκασιν καὶ τῶν-κοράκω βρωῶμα.
 Εἰς τούτους τσ' ἀνεκατωμοὺς εἰκοσιδυὸ ἀντρειωμένοι 1125
 εἶχαν ὀχ τὸν-Βλαντίστρατο μὲν ὀρδινα παρμένη
 νὰ βροῦν-τὸν ἄλλο βασιλιό, νὰ τότε πολεμήσου,
 κὶ ἂν δέν-τὸν-πιάσου ζωντανό, νεκρὸ νὰ τὸν ἀφήσου,
 καὶ συντροφιᾶζει τους κὶ αὐτός, κὶ ὀμάδι συνοδεῦγα,
 κὶ ἀπάνω κάτω σὰ θεριὰ τὸν Ρῆγαν ἐγυρεῦγα. 1130
 εὐρήκασιν τὸ γέροντα, κὶ ὡς λιόντας ἐπολέμα,
 μὲ τὸ σπαθὶ δλοκόκκινο ἀπὸ τὸ τόσον αἷμα
 Ἐκεῖ τον-κὶ ὁ Πολύδωρος στὴ συντροφιάν-του, κὶ ἄλλοι,
 τὸ Ρῆγα παραβλέπουσι εἰς ἔτοια χρειά μεγάλη.
 Ὡς ἦσως ὁ Βλαντίστρατος ὡσὰ λιοντάρη τρέχει 1135
 ἀπάνω ντου μὲ τ' ἄλογο, κὶ ἀπομονὴ δέν ἔχει,
 κὶ ὀπίσω ντου ἄλλοι ἰκοσιδυὸ, κὶ ὡς δράκοντες ἐράσσα, (375)
 κὶ ὀχτὼ κοντάρια στοῦ Ρηγὸς στὸ κούτελ' ἐχαλάσα.
 Ἦπεσεν ἀπὸ τ' ἄλογο ὁ Ἡράκλῆς, κ' ἐξαλίστη,
 χάμαι στὴ γῆς ἐξάπλωσε, στὰ αἵματα κυλίστη. 1140
 Πεζὸς εἶν-κὶ ὁ Πολύδωρος, μὰ κανε σὰ λιοντάρη,
 κ' ἦβλεπε τὸν ἀφέντην-του, κινεῖς μὴν-τόνε πάρη.
 ἐξεξαλίστ' ὁ Βασιλιός, κὶ ὀγλήγορα σηκώθη,
 κ' ἦκραξε τὸν-Πολύδωρο, ἔκεῖνο παραδόθη.

—1119 τῆς καρδιᾶς AB. —1120 ὀπουδῆνε ἦστους ὀχτροὺς X, τῶν
 ἐχθρῶν ἦδιδε AB. —1121 σπλια φόβο τούσε ἐβάνη X. 1122 ἀφινε X.
 —6123 ἐπεύτανε X, στὸ στόμα X. —1124 τον ἀλουπουδό X. —1125
 σὲ τούτους τς' ἀνακατωμοὺς AB, (Σ') τούτους τους ἀνακατωμοὺς X.
 —1126 ἀπ' τὸ Βλαντιστρατον AB. (ν) ἀβρου X. —1128, 1129 εἰνο-
 δέβαν-ἐγυρέβαν X. —1130 ἀπάνω κάτω AB. —1132 κ' εἶν τὸ σπα-
 θὶ AB. —1134 ἦστέτια X. —1138 τὸ κούτελο ἐσπάσαν AB. —
 1139, 1140 ἐξαλίστη-ἐκυλίστη AB. —1140 γάμου X, σὶν γῆν AB.
 1141 ἦν' ὁ πολίδωρος μάκαμε AB. —1142 ἦβλεπε AB, —κινῆς X,
 νὰ μὴν τὸν πάρη AB. —1143 ὀβασιλιάς X, —1144 καὶ σ' κεῖνο AB.

- Μὲ τὸ σπαθὶ στῆ χέραν-τως σὰ λιόντες πολεμοῦσι, 1145
 καὶ ἀπὸ τῶν Βλάχους ζωντανοὶ πάσκου νὰ μὴν-πιαστοῦσι.
 Μὰ σανε τόσοι οἱ-ὄχθροί, ὁποῦ τοὺς τριγυρίζου,
 ὁποῦ κινάνα γλυτωμὸ γιὰ τότες δὲν ὀλπίζου.
 Μὲ δυὸ κακὲς λαβωματιῆς στὴν-κεφαλή, στὴ χέρα,
 εὐρίσκει τ' ὁ Πολύδωρος ἐκείνην-τὴν ἡμέρα. 1150
 Ὁ Ἀφέντης μὲ τὸ δουλόν-του τὸ θάνατο θωροῦσι,
 ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλληκαριῶν γροικοῦσι.
 Τούτ' ἡ φωνὴ καὶ ἡ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι (376)
 ἦτονε τοῦ Ρωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κ' εἶν' ὀμάδι
 ὁ Ἀφέντης μὲ τὸ φίλον-του σὲ κίντυνο θανάτου, 1155
 ταῖ σκάλες ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.
 Ὁ πρῶτος ποῦ τοῦ πάντηξε, ἦτο δικὸς τοῦ Ρῆγα
 τοῦ Βλάχου, καὶ καθημερονὸ σὲ μιὰ βουλὴν ἐσμίγα,
 καὶ δίδει του μιὰ κονταρά, καὶ τὸ κοντάρι μπήχτει (377)
 εἰς τὸ λαιμὸ ἵποκατωθιό, καὶ χάμαι τότε ρίχτει 1160
 κρυγὸ νεκρὸ καὶ ἀσάλευτο καὶ καταματομένο,
 τὰ μαθημένα ντου καμε τὸ χέρι τ' ἀντρειωμένο.
 Σκοτῶνει καὶ τὸ δεύτερο, τὸν-τρίτο ξεσελλῶνει,
 καὶ τὸ κοντάρ' ἐτσάκισε, καὶ τότες ξεσπαθῶνει, 1165
 κ' ἦκαμε πράματα φοιχτὰ καμῶματα μεγάλα,
 Θάνατο τὸν ἐλέγασι, Χάρο ὄνομα τοῦ βγάλα.
 Σὰν-τὸ γεράκι, ὄντε δῆ στὴ λίμνη καθισμένο
 πληθὸς πουλλιῶ, κ' ἐκεῖ χυθῆ ἄγριο καὶ θυμωμένο,
 καὶ ἀπὸ τὰ ὕψη τ' οὐρανοῦ τὴν-ταραχὴν ἀρχίσση, 1170
 γρουλλώσουσι τὰ μάτια ντου, καὶ τὰ φτερὰ χτυπήση,
 δώση στὴ μέση τῶν-πουλλιῶ, κ' ἐκεῖνα τρομασμένα
 νὰ σκορπιστοῦ καὶ νὰ χαιθοῦ καὶ νὰ χαστοῦ ποῦ κ' ἔνα,

1145 στοχέριτους X. — 1146 δὲν θέλει νὰ πιασθοῦσι AB. —
 1147 ἠοιχτὸς X. — 1151 ἐγνώρισαν AB. — 1152 τότες X, ἐφοικί-
 σα AB. — 1154 ἦτανε X. — 1157 ὁπουτούλαχε X, ποῦ τοῦ ἀπάντη-
 σε AB. — 1158 καθημερινῶς X. — 1159 κονταριά X, ἐς μπήχτη X. —
 1160 τὸν ἐρίχτη X, τότε ρίχτει AB. — 1161 (x)ρίο X, κρυὸν AB. —
 1164 μὲ τὸ σπαθὶ σιμώνει AB. — 1165 φοιχτὰ AB. — 1166 χάρου
 ὄνομα X. — 1167 ὄντενιδῆ X. — 1170 γρούλονουσι X. — 1171
 (Δ)ήδη X. — 1172 καὶ νὰ χιθοῦ καὶ νὰ χαστοῦ X, νὰ ξορισθοῦν καὶ νὰ
 χασοῦν AB.

εἰς τὸ νερὸ ἄλλα νὰ βουτοῦ, στὰ ὕψ' ἄλλα νὰ πάσι,
 γὰ νὰ γλυτώσῃ τὴ ζωὴ πᾶσα πουλλὴ ν' ἀράσση,
 νὰ φεύγουν ὅσον-τὸ μοροῦ τὴ μάνιταν ἐκείνη, 1175
 καὶ τὸ γεράκι μοναχὸ ν' ἀφήσου ν' ἀπομείνη·
 ἐδέτο' ἐγίνῃ κ' εἰς αὐτοὺς ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 πολλὰ τὴν ἐτρομάξασι τοῦ Ρώκριτου τὴ χέρα·
 τόσους νὰ δῆ νὰ πολεμοῦ τὸ φίλο καὶ τὸ Ρῆγα,
 ὡσὰ γεράκι χύθηκε, κὶ ὡσὰν-πουλλιὰ τοῦ φύγα· 1180
 γλυτώνει ξεγκουσεύγει τσι, ἄλογα τῶς γυρεύει,
 εὐρίσκει τως, καὶ δίδει τως, κὶ ὁ Ρῆγας καρβαλκεύγει,
 καὶ τῆς Βλαχιᾶς ὁ βασιλιὸς θωροῶντας εἶντα κάνει, (378)
 φεῦγ' ἀποκεῖ, γιατί θωρεῖ, πὼς στέκει ν' ἀποθάνη.
 Δὲ θέλει μπλιὸ ὁ Ρωτόκριτος τ' Ἀφέντη νὰ μακρῶνη, 1185
 πάντα κοντὰ ντου πολεμᾶ, καὶ σπλαχνικὸς ἐγίνῃ.
 Ἐμίσεψ' ὁ Πολύδωρος, δὲ στέκει ν' ἀνιμένῃ,
 γιὰτ' εἶχε δυὸ πληγὲς κακὲς, καὶ μέσ' στὴ Χώρα μπαίνει.
 Βαρὰ πολλὰ γρικᾶτονε, λαβωματιὰ μεγάλη
 εἶχε σιμὰ στὸ κούτελο, κὶ ὀμπρὸς στὸ στῆθος ἄλλη. 1190
 Ὀλημερνὶς ὁ πόλεμος πολλοὺς θανάτους κάνει,
 κ' ἐκεῖνος, ὅπου κέρδαινε τὴ μιὰ, τὴν ἄλλη χάνει.
 Ἐβράδειασε, κ' ἡ σάλπιγγα ἤπαιξε νὰ σχολάσου,
 οἱ σκοτωμοὶ νὰ πάψουσι, γιὰ τότες νὰ περάσου.
 Κάθε φουσσατο σύρθηκε στὰ μέρη τὰ δικὰ ντου 1195
 πᾶσ' ἕνας στέκ' ὀληνηχτις ζωσμένος τ' ἄρματὰ ντου.
 Σὰν ἐσχολάσ' οἱ σκοτωμοὶ ὀγιὰ τὴν ὥρα κείνη
 καὶ τὸν ὀχθρόν-του πασανεῖς ἕς ἀνάπαψιν ἀφίνει,
 ἤκραξεν-τὸ Ρωτόκριτο ὁ Ρῆγας, καὶ σιμώνει,
 καὶ σπλαχνικὰ τοῦ μίλησε, μιλῶντ' ἀναδακρῶνει. 1200

— 1174 κάθε πουλι AB. — 1175 ὅσο κὶ ἀποροῦ X. —
 1181 (Γ)λιτονίτζη ὀχτομπόλεμο X, τους γιρέβη X. — 1182 καρβαλ'κέ-
 βη X. — 1183 θωροῶντας τον τὴ κάνη X. — 1184 πὼς ἔχει ν' ἀποθά-
 νη AB. — 1185 ὀρόκριτος X. — 1189 ἐγροικᾶτονε AB, ἐγροικότουνα
 X. — 1193 (Ἐ)βραδιοσε X, κ' ἡ σάλπιγγες ἐπαιξαν AB. — 1196
 Καθ' ἕνας AB. — 1197 κὶ ὀγιὰ AB. — 1198 κάθε εἰς AB. — 1200
 μ' ἀλίθια ἀναδακρῶνῃ X.

- Λέει του, **ΡΗΓ.** Σὺ μ' ἐγλύτωσες πού ἀποθαμένος ἤμου,
 κ' ἐσὺ μοῦ τὴν ἐχάρισες σήμερο τὴ ζωὴ μου,
 κὶ ἀπὴ ἔτοιμο πρῶμα ἀπὸ σέ, κ' ἔτοιμο καλὸ γνωρίζω,
 θέλω καὶ νὰ μοιράσωμε τὰ χῶρες ὅπ' ὀρίζω,
 καὶ νὰ ᾿σαι πάντα μετὰ μὲ κὶ ἀπήτης ξεψυχήσω, 1205
 τέκνο καὶ κληρονόμο μου εἰς ὅλα νὰ σ' ἀφήσω.
ΠΟΙ. Ὡς ἤκουσ' ὁ Ρωτόκριτος, μὲ τάξι γονατίζει, (379)
 καὶ γνωστικά καὶ φρόνιμα ἔτοιμας λογιῆς ἀρχίζει.
ΡΩΤ. Ἀφέντη, τὰ Ρηγᾶτά σου κράτειε τα μετὰ σένα,
 καὶ χροὸς κανένα σήμερο δὲν ἔχεις μετὰ μένα. 1210
 Ἄν ἦρθα κ' ἐπολέμησα γιὰ σέ καὶ γιὰ τὴ χώρα,
 τό καμα γιὰ τὸ δίκιο σου, ὄχι νὰ ἴέλω δῶρα.
 Ἄποσταν ἀνεθράφηκα, κ' ἤπιασα τὸ κοντάρι, (380)
 πάντα τὸ δίκιον ἀγαπῶ, καὶ μὴ μοῦ τό ᾿χης χάρι,
 καὶ τ' ἄδικο τοῦ Βασιλιοῦ τοῦ Βλάχου εἶναι τόσο, 1215
 ὅπ' ἄ μπορέσω, θάνατο ξετρέχω νὰ τοῦ δῶσω,
 καὶ τὴ ζωὴ προθυμερὸς στὴ ζυγαρὰ τὴ βάνω,
 χαιράμενος κάθε καιρὸ στὸ δίκιο ν' ἀποθάνω.
 Ἐκράτειεν-τον ὁ Βασιλιός, ᾿ς τὸ ἀγκάλες του τὸν ἔχει,
 ἐθώρειεν-τον στὸ πρόσωπο, ποιὸς εἶναι δὲν-κατέχει. 1220
 Τὰ σίδερα τὰ κεφαλῆς ἔχουσιν ἐβγαλμένα,
 καὶ τὰ φουσσᾶτα καὶ τὰ δυὸ στέκου ἀναπαημένα.
 Ἐσκοτωθήκασι πολλοὶ ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
 καὶ τῷ Ρηγᾶδων ἄσκημα μαντᾶτα τῶς ἐφέρα. 1225
 Ὅχτῶ χιλιάδες κὶ ἑκατὸ λείπουν ὄχ τὰ φουσσᾶτα
 τὸ Ἄθίνας, κ' ἔχου λείψανα κάμπους βουνιὰ γεμᾶτα.
 Λείπουν-τοῦ Ρήγα τῆς Βλαχιᾶς ἄλλες χιλιάδες δέκα,
 κὶ οἱ Βασιλιοὶ μὲ λογισμό πολλὰ βαρὺν ἐστέκα.

1201 μ' ἐγλύτωες AB. —1203,1204 Τὸ δίστιχον δὲν ἐγράφη ἐν τῷ X μείναντος τοῦ χώρου κενοῦ-1203 κ' ἐπεὶ ἔτοιμο AB. —1206 κληρονόμο ABX. —1207 ὀσίηκουσε τὸ βασιλιά X. —1209 κράτιτα X, κράτειε τα AB. —1210 κανένα X, μετὰ μένα AB, ἀπομένα X. —1213 (A)-πόντας X, ἀναθράφικα X, ἀνεθράφηκα AB. —1215 τῶν Βλάχων AB. —1218 κάθε κερὸ X. —1219 τς' ἀγκάλες του X. —1220 ἐ-θώρειε τον X. —1223 ἄσκημα X, καὶ ποιὸς τοῦ ἐνοῦς κ' ἄλλοῦ Ρηγὸς κακὰ μαντᾶτα ἐφέραν AB. —1225 ὀχτῶ AB, ἀπ' τὰ Φουσσᾶτα AB. —1226 τς' ἄθίνας, ὅπ' ὀλότελα ἐπῆγεν ἄνω κάτω X, βουνιὰ AB. —1228 ἡβασιλῆς X.

- Ἐπικραθῆκανε πολλὰ οἱ βασιλιᾶδες τοῦτοι,
 γιατί ὀπού χάσεν-τὸ λαό, ἐχάσεν-καὶ τὰ πλούτη. 1230
 Δὲν ἦτο διαφορὰ καιμιὰ στὸν ἔν' ἀποὺ τὸν ἄλλο,
 μ' ὄλον ὀπού 'τον-τῆς Βλαχιᾶς φουσσᾶτο πλιὰ μεγάλο,
 καὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλοῦ ἀγαπητερὰ ἐπέψα νὰ μιλήσου
 νὰ κάμου μέρες δώδεκα δίχως νὰ πολεμήσου,
 γιὰ νὰ ξεκουραστῆ ὁ λαός, νὰ γιάνου οἱ πληγωμένοι, 1235
 νὰ θάψουσι καὶ τοὶ νεκρούς, ὀπού 'σα σκοτωμένοι.
 Ἐκάμασιν-τῆ σύβασιν ἐτούτη, καὶ ἀνιμένοι (381)
 τοὶ μέρες, καὶ ὥστε νὰ διαβοῦ, 'ς ἀγάπην ἀπομένου,
 ἀπὸ τὴν-πρῶτ' ἀργατινὴ ὁ Ρώκριτος μισσεύγει,
 πάει καὶ ξαυματῶνεται, καὶ τὸ κορμὶ ἀναπεύγει, 1240
 κ' εὐχαριστᾷ τοὶ μοίρας του, στὴ χάριν-της τὴν-τόση,
 πού φερεν ἔτοιαν ἀφορμὴ τὸ Ρῆγα νὰ γλυτώση,
 κ' ἤλπιζε καὶ μὲ τὸν-καιρὸ ἡ ὄργιτα νὰ περάση,
 νὰ δῆ καὶ αὐτὸς τὸ πεθυμᾷ, πρὶ παρὰ νὰ γεράση.
 Τοῦτον ἄς τὸν ἀφήσωμε νὰ συχναναστενάξῃ, 1245
 καὶ ἄς ποῦμε γιὰ τὸ Βασιλιό, πὸν στέκει καὶ λογιᾶζει,
 ποιὸς νὰ 'ναι πὸν τοῦ βούηθησε μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τὴ χάρι,
 'ς ποιὸν-τόπον ἐγεννήθηκε ἔτοι' ἄξο παλληκᾶρι,
 κ' εἶδέν-τον εἰς τὸ πρόσωπο, ποιὸς εἶναι δὲν-κατέχει, 1250
 γιατί' οὐδὲ γνωριμὰ καιμιὰ οὐδὲ σουσσούμεν ἔχει.
 Μέσα σὲ τοῦτον-τὸν-καιρὸ μιὰ σάλπιγγα γρικοῦσι,
 πρὶ νὰ περάσου οἱ δώδεκα μέρες καὶ πρὶ διαβοῦσι·
 εἰς τὸ φουσσᾶτο τοῦ Ρηγὸς τοῦ Βλάχου πά καὶ μπαίνει
 γεῖς καβαλλάρεις θαμαστὸς 'ς ὄλην-τὴν οἰκουμένη·
 Ἄριστο τὸν ἐλέγασιν, ἀνίκητο λιοντᾶρι, 1255
 τὸ Θάνατό 'γε στὸ σπαθί, τὸ Χάρο στὸ κοντᾶρι.

1230 ὀπουχάση X.—1233 καὶ ὁ εἰς AB, καὶ εἰς X, νὰ μηνύσουν AB. —
 1235 ξεκουραστῆ AB. —1236 να θάψουν τὰ νεκρὰ κορμὰ πούν τόσοι
 AB, ὀπουήταν X. —1238 ν' ἀπομένουν AB.—1240 πάγει ABX. —1239,
 1240 μισέβη-ἀναπέβη X. —1241 (T)ζιμίραστον εὐχαρίστησε X. —
 1243 (K)ιόλπιζε X.—1245 (T)ούτονε X, σιχν' ἀναστενάξῃ X, συχνανα-
 στενάξῃ AB. —1246 καὶ ἄς ἔρθωμε στὸν Βασιλειὸν AB, γιανοβασιλιά
 X. —1247 βόηθισε X, μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς AB, ἀντριᾶς X. —1248 τειο
 ἄξιο X, ἔτιοιο ἄξο AB.—1250 γιατί καιμιὰν ἐγνωριμᾶν AB.—1252 καὶ
 νὰ διαβοῦσι AB, εἶδαν κ' ἐμπαίνει AB.—1254 εἰς ABX.

- Ἐτοῦτος ἦτον ἀνιψὸς ἀπὸ γυναίκειον αἷμα
 τοῦ Βλαντιστροάτου τοῦ Ρηγός, στὸν-κόσμο τὸν ἐτρέμα,
 κ' ὄχ τὴν-Φραγγιὰν ἐμίσσεψε, κ' ἦρθε νὰ τοῦ βουηθήση,
 κ' εἰς ἔτοια χρεῖα μοναχὸ δὲ θέ νὰ τὸν ἀφήση. 1260
- Πεξεύγει πά στοῦ μπάρομπα του, φιλεῖ τον εἰς τὴ χέρα,
 χαρὰ μεγάλη τοῦ δωκεν ἐκείνην-τὴν ἡμέρα. (382)
- Ἐχάριεν ὁ Βασιλιός, χαίρουνται κ' ὄλ' οἱ-ἄλλοι,
 κ' ἂν ὁ λαὸς μὲ τσι φωνές παρατροπὴ μεγάλη.
 Ὁ Ρῆγας β'άνει λογισμὸ νὰ πάψουν οἱ πολέμοι, 1265
- τὰ αἵματα κ' οἱ σκοτωμοί, πού ὄλος ὁ κόσμος τρέμει,
 καὶ νὰ γενῆ μιὰ σύβασι, ποῦρι καὶ νὰ θελήση (383)
- τῶν Ἀθηναίω ὁ Βασιλιός ἐτοῦτο νὰ γοικήση,
 νὰ βρηῆναν-τὸν-καλύτερο ἀπ' ὄλο τὸ φουσσάτο,
 ν' ἄρματωθῆ νὰ ὀρδινιαστῆ νὰ ῥθῆ στὸν-κάμπο κάτω, 1270
- νὰ πολεμήση μὲ σπαθί, νὰ τρέξῃ μὲ κοντάρι
 ὁμάδι μὲ τὸν Ἄριστο τ' ἀγένειο παλληγάρι,
 κ' εἰς τὰ κορμιά ντως ἐτουνῶ νὰ στέκ' ἡ διαφορὰ ντως,
 νὰ τὴν-ξεκαθαρίσουνε οἱ δυὸ μὲ τ' ἄρματά ντως,
 νὰ πάψουσιν οἱ σκοτωμοὶ οἱ τόσ' ὄχ τὰ φουσσάτα, 1275
- ὁπού ἂν οἱ κάμποι λείψανα καὶ τὰ βουνιὰ γεμάτα·
 μὰ ὁμπρὸς τὸ λέει τ' Ἄριστου, νὰ δῆ τὴν ὄρεξίν-του,
 σὰν-κεῖνος, πού στὸ κίντυνο θὲ νὰ μπη τὸ κορμίν-του.
 Τοῦτος ζιμιόν, ὡς τό κουσε, τοῦ λέει, **ΑΡΙΣ**. Βασιλιᾶ μου,
 ἀκόμη πλιὰ γλυκεῖα φωνὴ δὲν ἦρθεν εἰς τ' αὐτιά μου. 1280
- Δὲν ἦρθα πὰ νὰ τραγουδῶ καὶ νὰ περιδιαβάζω,
 μὰ ῥθῆ νὰ πολεμῶ θεοριά, κ' ἄντρες νὰ δικιμάζω,
 καὶ νὰ ματώνω τὸ σπαθὶ εἰς τῶν ὄχθρῶ τὰ στήθη,
 κ' ὁ Ἄριστος γιὰ πόλεμο ποτὲ δὲν ἐφοβήθη·
 καὶ μὴν ἀργήσης, Βασιλέ, μαντατοφόρ' ἄς πάσι, 1285
- χίλιοι χρόνοι μοῦ φαίνονται, ἡ μέρα νὰ περάση.

1257 ἀνιψὸς X. — 1259 κ' ἀπ τὴ Φραγγιὰν AB, βουηθήση X. — 1260 ἡστέ-
 τια X. — 1261 πεξεβῆ X. — 1262 τοδοκε X. — 1263 ὀβασιλιάς X. — 1264
 μετζιφονές στοῦτο χαρὰ μεγάλη X, ἀπ' ταῖς φωναῖς παρατροπὴ μεγάλη
 AB. — 1268 ὀβασιλιάς X. — 1270 ὀρδινιασθῆ AB. — 1273, 1274
 ἐκηνόν X, διαφορότους-ἄρματατους X. — 1275 ἀπ' τὰ Φοι σάτα AB.
 — 1276 βουνὰ X, γιομάτα X. — 1278 θὰ βάλῃ X. — 1279 (Γ) ὄτες ζι-
 μιὸ X. — 1281, 1282 περιδιαβάσω-δικιμάσω AB. — 1283 ὄχτρὸ X. — 1284
 κ' ἄριστος ὀγιαπόλεμο X. — 1285 Βασιλιὰ X. — 1286 ναντ' ἀκούση X.

ΠΟΙ. Ὀλόχαρος ἐπόμεινεν ὁ μπάρομπας νὰ τ' ἀκούσῃ,
πέμπει τὰ φρονημώτερος τοῦ Ρῆγα νὰ τὸ ποῦσι·
ὄχ τὸ φρουσαῖτόν-τοῦ λειπεν αὐτὸς τὴν ὥρα κείνη,
στὴ Χώραν ἦτο γιὰ δουλειές, κ' ἐπήγασι κὶ αὐτεῖνοι. 1290
Εὐδοῖκάν-τονε στὸ θρονί, κὶ ὡς τὸν ἐπροσκυνῆσα, (384)
τὰ θέλα, τὰ γυρεύγασι, μὲ τάξιν ἐμιλῆσα.
Ὁ Βασιλιὸς ἔτοιο βαρὺ μαντάτο νὰ γοικήσῃ,
ἐστάθηκε μὲ λογισμό, δὲ θέ ν' ἀποφασίσῃ.
Λέει τως, **ΒΑΣ.** Πέτε τοῦ Ρηγός, σὰ σμιῆμ μετὰ μένα, 1295
θέλω τοῦ δῶσ' ἀπιλογιά στά' ἄγετε μιλημένα·
κ' ἐκεῖνο, ὅπ' ἐλόγιασεν αὐτὸς ἔς καιρὸ περίσσο, (385)
δὲν ἤμπορῶ ἔτσι τὸ ζιμιὸ ἐγὼ ν' ἀποφασίσω·
κὶ ὅ τι κὶ ἂν ἀφεντεύγωμε γῶρες χωριὰ καὶ πλούτη,
θὲ νὰ ἴμπουν εἰς τὴ ζυγαρὰ θωρῶ τὴν ὥρα τούτη, 1300
κ' εἰς μιὰ μπαμπακερὴ κλωστή νὰ κρεμαστῆ τυχαίνει
ἢ βασιλεία μας καὶ τῶ δυό, κ' εἶν-πρῶμα ποῦ βαρένει,
κὶ ἀπόψε θέλω νὰ τὸ δῶ, νὰ τὸ καλολογιάσω,
τὴ φρονημώτερη βουλή καὶ πλιὰ καλὴ νὰ πιάσω,
καὶ δίχως ἄλλ' ὡς αὐθ' ἀργὰ ἀπιλογιά νὰ δώσω 1305
στὸ πρῶμα π' ἔτσι γλήγορα δὲν ἤμπορῶ νὰ σώσω.
ΠΟΙ. Καὶ μ' ἔτοια λόγια γνωστικὰ τούτους ἀπιλογιάζει,
κὶ ὡς ἐμισσέσαν-τὸ ζιμιὸ τοὺς φρόνημοὺς του κράξει
εἰς τὸ Παλάτι, κ' ἤρθασι τριγύρω τὰ καίηζει,
κὶ ἀπόκει δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς τὸ συγχανεντρανίζει. 1310
Στὸ πρόσωπόν-τως ὀλωνῶ τ' ἀνάβλεμμα πορπαίει
μὲ τὴ ρηγατικὴν ἐξά, πού τρεμε τὸ Παλάτι.
Ἦδειχνε πὼς τὴ σιωπὴ θέλει τὴν ὥρα κείνη,
κὶ ὄλοι νὰ στέκου νὰ γοικοῦ εἶντὰ ναι κ' εἶντα γίνη.

—1287 ναντοπούση X. —1289 Ἄπ' τὸ Φουσαῖτον του ἤλειπεν AB.
—1290 δουλειὰ AB, κ' ἐκίγη X —1291 Εὐδοῖσκουν τον AB. —
1292 τοῦ ἐγυρεύγασι AB, γιρέβγουσι X. —1293 (ο)βασιλιας τέτιο X.
—1295 (Δ)έγι τους X. —1297 αὐτὸς κερὸ περίσο X. —1298 ἔτζη
γλίγορα X. —1299 κιἀναφεντέβομε X. —1301 μπακερὴ κλονὰ X,
κρεμαστῆ AB. —1303 ναντοηδὸ X. —1305 ὡς αὐριο, ἀργὰ AB, ὁσ'
ἄβρι' ἀργὰ X. —1309' εἰς τὸ Παλάτιν ἤρθασι AB. —1310 κὶ' ἀπόκης
X, ἀναντρανίζει ABX. —1312' ἀξιά X.

- Ὡς εἶδε, πὼς τὴν ἀναπνιὰ κρατίζουσι καὶ σωπαίνουσι, 1315
 καὶ τὰ θελε νὰ τῶσε ἴπῃ μὲ φόβον ἀνιμένου,
 λέει τως, **ΒΑΣ.** Συμβουλάτοροι, ἐτούτην-τὴν ἡμέρα,
 μαντᾶτα ἀπὸ τοῦ Ρηγὸς πολλὰ γνοιανὰ μοῦ φέρα,
 ὅπου μὲ βάνου ἔς λογισμὸ καὶ σὲ περίσσα ζάλη,
 γιὰτ' εἶναι τούτη μὰ δουλειὰ παρὰ ποτὲ μεγάλη· 1320
 στὴ διαφορὰν ὅπου ἔχομε νὰ μὴ γενῆ ἄλλη κρίσι, (386)
 μὰ ἕναν-κορμὶ νὰ βάλωμε νὰ τὴν ἀποφασίσῃ.
 Ἔνα νὰ βάλωμεν ἐμεῖς, κ' ἐκεῖνος ἄλλο πάλι,
 τὴ διαφορὰ νὰ κρίνουσι παύ ἔχομε τὴ μεγάλη,
 μὲ τὸ κοντάρι καὶ σπαθὶ καὶ σιδερὸ σκουτάρι, 1325
 καὶ νὰ γενῆ ἡ-ἀπόφασι στὸ δίκι ὅπου τοκάρεσι.
 Ἔγὼ ἔχω βάρος στὴν-καρδιὰ καὶ λογισμὸ μεγάλο,
 Ἄριστος ἦρθ' ὄχι τὴ Φραγγιά, κ' ἐπά ναι δίχως ἄλλο·
 καὶ τοῦτον ὄλον-τὸν-καιρὸ, ποὺ μᾶσε πολεμοῦσι,
 λογιᾶζω ὁ μπάριμπας τοῦ πεψε νὰ πάν νὰ τότε βροῦσι. 1330
 Ἔτοῦτος λείπ' ἀπὸ καιρὸ, κ' εἰς ἄλλα μέρη κράτει,
 κ' εἰς ἄλλες χῶρες ἦτονε, στὴν-ξενιτεῖά πορπάτει.
 Κεῖν' ἡ χαρὰ, ποὺ ἔγεν ὀψὲς τοῦ Βλάχου τὸ φουσσᾶτο,
 κατέχετε πὼς ἦτονε γιὰ τοῦτο τὸ μαντᾶτο,
 καὶ δίχως ἄλλο ξεύρετε, κ' Ἄριστος ἦρθε τόρα 1335
 ὄγια νὰ δώσῃ βάσανο καὶ φόβον εἰς τὴ Χώρα.
 Ἔτοῦτος εἶναι ξακουστός, κ' ὅλοι τότε παινοῦσι,
 φοβοῦνται, τρέμου, γάνουνται, ὅσοι κ' ἄν-τόνε δοῦσι,
 κ' ἀπὸ πολλοὺς ἐγρίκησα, εἶναι καιρός, κ' ἐλέγα,
 πὼς στὴν-καρδιάν-του βρίσκειται τῆς ἀντρείας ἡ φλέγα, 1340
 κ' ὡς ἦκουσα καὶ λέγασιν ἄλλοι, ποὺ τὸν ἐτρέμα,
 δεκατριῶ χρόνῳ ἔτονε τό ἔρχισε κ' ἐπολέμα,

1316 νὰν τους ἐπὶ X. —1317 Συμβουλάτοροι ABX. —1318 Μαντᾶτα ἀπὸ τὸν Βασιλεῖο πολλὰ ἔγνοιαν μοῦ ἐφέραν AB. —1319 κ' ἠσπερίσια X. —1321 ὀπόχομε X. —1323 βάλωμε γιὰ ἐμᾶς AB. —1324 πόχομε X. —1326 καὶ δίκιο AB. —1328 ἀπὸ τὴν Φραγγιὰν AB. —1330 ἔστιλε X. —1332 ἦτανε X. —1333 (K)αὶ τὴ χαρὰ X, ὀψὲς X. —1334 ἦτανε X. —1335 ὁ ἄριστος X. —1337 θαμμαστός, ὅλοι AB. —1338 ἰδούση X. —1339 πουελέγα X. —1340 πὼς τὴν-καρδιάτου X. —1341 (K)ἦκουσα πὼς ἐλέγαση X. —1342 πὼς ἦτον δεκατὰ χρόνον π' ἄρχισε κ' ἐπολέμα X.

κ' ἐδὰ θεὸν νὰ ἴναι κοσιδιδύ, λογιᾶσεν εἶντα ξιάζει,
 κ' ἐμεῖς ἐπὰ ποιὸν ἔχομε στ' ἄρματα νὰ τοῦ μοιᾶζῃ ;
 Για τοῦτο ἀποκόπησεν ὁ Βλάχος νὰ μηνύσῃ, (387)
 πὼς μπλιὸ δὲ θέλει μὲ πολλοὺς νὰ μᾶσε πολεμήσῃ, 1346
 μὰ νὰ διαλέξω ὄχ τὸ λαὸ ἕνα κ' ἐκεῖνος ἄλλο,
 κ' εἶν ὁ δικὸς τ' ὁ Ἄριστος ἐκεῖνος δίχως ἄλλο,
 κ' ὅποιος σκοτώσ' ἀπὸ τὰ δυὸ τὸν ἄλλο καὶ νικήσῃ,
 ὁ Ρῆγας, πού ἔχει τὸ χαῖμό, τὸν-πόλεμο ν' ἀφήσῃ, 1350
 νὰ βάν' αὐτὸς τὴ μοῖράν του, κ' ἐγὼ τὸ ριζικὸ μου
 στὸ ζύγι νὰ καμπανιστοῦ μὲ φόβου καὶ μὲ τρόμου.
 Στὴ χέραν-του ἔχει τὸ θεριό, σὰ Ρῆγας τὸν ὀρίζει,
 γιὰ κείνο τοῦτα μᾶς μηνᾶ, γιὰ κείνο φοβερίζει,
 κ' ἐπὰ σὲ μᾶς ποιὸς βρῖσκεται ; ὅς ποιὸν ἔχομεν ὀλπίδα ; 1355
 ποῦρ' ὀπροχθὲς στὸν-πόλεμο μικροὺς μεγάλους τσ' εἶδα.
 Μόνον εἰς τὸν-Πολύδωρο εἶχα ὄλο μου τὸ θάρρος,
 κ' ἐδὰ φοβοῦμαι μὴ χαθῆ μὴν-τόνε πάρ' ὁ Χάρος,
 γιὰτ' ἔχει δυὸ λαβωματιῆς, καὶ στέκει ν' ἀποθάνῃ, 1360
 κ' ὄλ' οἱ γιαιτροὶ ἴπασιν ὀψές, πὼς δὲ μπορεῖ νὰ γιάνῃ,
 καὶ πάλ' ἂν ἦτον-καὶ καλά, δειλιᾶ πάλ' ἢ καρδιά μου,
 στὴ δύναμίν-του νὰ δοθοῦν ἡ χώρα κ' ἡ-ἔξά μου,
 γιὰτὶ τ' Ἄριστου τ' ὄνομα εἶναι πολλὰ μεγάλο,
 καὶ βρῖσκω διαφορὰ πολλὴ στὸν ἕν' ἀπὸ τὸν ἄλλο,
 καὶ δὲν-κατέχω εἶντα νὰ πῶ, κ' εἶντα ν' ἀποφασίσω, 1365
 κ' εἶντα μαντάτο τοῦ Ρηγὸς σὲ τοῦτο νὰ μηνύσω·
 ἐδὰ πληθὲν ὁ φόβος μου, ἐδὰ πληθὲν ἡ ζάλη,
 ἀπόφασι θεὸν νὰ γενῆ παρὰ ποτὲ μεγάλη.
ΠΟΙ. Στέκουν οἱ φρόνιμοι βουβοί, κ' ἄν γεῖς τὸν ἄλλο θώρει, (388)
 κ' ἀν εἶς νὰ δώσ' ἀπόκρισι σὲ τοῦτα δὲν ἐμπόρει. 1370

—1343 (K)αὶ τότε πούηνε ἡκοσιδύο X, τηξιάζῃ X. — 1347 ἀπ' τὸ λαὸ AB. — 1348 K' εἶναι δικὸς του ὁ Ἄριστος AB. — 1350 πόχη X. — 1351 (N)α βάλῃ X. — 1353 (Σ)τὸ χέρι του X. — 2355 ποιὸν ἔχομεν ὀλπίδα ; AB. — 1356 προχθὲς AB, ἐπροχτὲς X. — 1361 δειλιᾶ πολλὰ AB. — 1362 ἡ ἀξιά μου X. — 1365 τὴ νὰ ἦπό, καὶ τὴ ν' ἀποφασίσω X. — 1366 καὶ τὴ μαντάτο X. — 1367 (T)όρα X, τότε X. — 1369 (Σ)τέκουν ἡφρόνιμη γαικού, κ' ἕνας τὸν ἄλο ἐθόρη X, καὶ γεῖς AB. — 1370 κανῆς X, ἀπόφασῃ X.

- Ποῦρ ἕνας, ὁποῦ λέγασαι Φρονίστα, δὲ φοβᾶται,
 μὰ δόλορθος ἐσηκώθηκε τοῦ Ρῆγα πιλογᾶται.
- ΦΡΟΝ.** Ἀφέντη, λαμπιρὴ γιὰ μᾶς κράζεται τούτ' ἡ μέρα,
 ἀπήτης κ' ἔτοιον ὄμορφο μαντᾶτο μᾶς ἐφέρα,
 νὰ μποῦ ὄλες σας οἱ διαφορὲς σὲ δυὸ καρδιὲς ἀθρώπω, 1375
 καὶ νὰ βγ' ἡ μάχ' ἀπὸ πολλοὺς, καὶ νὰ ῥθῆ ῥς λίγον-τόπο,
 καὶ γι' ἀντρειωμένο γνοιάζεσαι, καὶ στέκεις καὶ λογιάζεις; (389)
 συμπάθησέ μου, Ρῆγά μου, κατέχεις τίνος μοιάζεις;
 κεινοῦ, ποῦ στὴν-καλομοιριὰ χάνεται, δὲν-κατέχει,
 καὶ μέσ' στὴ βρούσι κολυμπᾶ, λέει νερὸ δὲν ἔχει. 1380
- Ποῦ νὰ ῥβρης τόση δύναμι, τόσην ἀντρειά καὶ χάρι,
 ὡσάν-τὸ λιόντα τὸ θεριὸ τὸ ξένο παλληκᾶρι;
 ποῦ πολεμᾶ γιὰ λόγου σου, τὸ δίκιο σου γυρεύγει,
 κὶ ὥστε νὰ κάμη κοπανιὰ μεγάλη, δὲ μισσεύγει;
 τοῦ Βλάχου μάχη καὶ κακιὰ κὶ ὄχθριὰ μεγάλην ἔχει, 1385
 κὶ ἀπάνω ντου νὰ γδικιωθῆ γυρεύγει καὶ ξετρέχει.
 Ἐτοῦτον ἔχεις μετὰ σέ, κ' εἶπε νὰ τὸν ὀρίζης,
 κὶ ἀπόκει στέκεις καὶ θωρεῖς, καὶ δὲν ἀποφασίζεις;
 ἄς στρώσου ἄς καβαλκέψωμε, κ' εἰς τὰ φουσσατ' ἄς πάμε,
 κ' ἐκεῖνο ὁποῦ θὲ νὰ δῆς, ὀγλήγορα τὸ κάμε. 1390
- ΠΟΙ.** Ὁ Ρῆγας σὰν ἐγρίκησε τὰ λόγια τοῦ Φρονίστα,
 τοῦ λέ', **ΒΑΣ.** Ἐτοῦτα, ποῦ θαρρεῖς, πὼς τὰ χεῖς καὶ κρατεῖς τα,
 εἶναι μακρὰ πὸ λόγου σου, καὶ σφίγγε ποῦρι κράτει,
 ὡσάν ἀνοίξ' ἡ χέρα σου, ἄνεμος εἶν γεμάτη.
 Δὲ σὼν' ὄ τι μᾶς ἤκαμε τοῦτο τὸ παλληκᾶρι, 1395
 δίχως νὰ δῆ ἀπὸ λόγου μας τσ' ἀντίμεψις τὴ χάρι;
 δὲ σὼνει ποῦ μ' ἐγλύτωσε, πού χανα τὴ ζωὴ μου,
 κὶ ἂν εἶχε λείπει ὀπροχθές, στὸν-κόσμο μπλιὸ δὲν ἤμου;
 δὲ σὼνουν-τοῦτα, Φρόνιστε, ποῦ πλερωμὴ δὲν ἔχου,
 μὰ λὲς νὰ πέψω σήμερο, νὰ πὰ νὰ τὸν-ξετρέχου, 1400

1372 ὁπ' ἐλέγαση X. — 1373 ὄγιαμάς X. — 1374 τέτιο ὄμορφο X. — 1375 Νάμπου AB, ἀνθρώπων ABX. — 1378 βασιλιὰ X. — 1381 τόσην ἀντρεία καὶ χάρι AB, τόση ἀντριά X. — 1383, 1384 γι-ρέβη-μισέβη X. — 1385 ὄχθριὰ X. — 1386 ἐδικιωθῆ AB. — 1389 (A) φέντη καβαλκέψε X. — 1390 ἐκεῖνον AB. — 1392 ἐτοῦτα που-μιλὶς, πὼς τάχης καὶ κορητέστα? X. — 1393, 1394 Δὲν ἐγράφη τὸ δίστι-χον ἐν τῷ X. μένοντος τοῦ χώρου κεινοῦ. — 1396 τς' ἀνταμοιβῆς τὴ χάρι, AB. — 1397 ἐγλύτωκε AB. — 1398 ἐπροχτὲς X.

- νά ῥθη νά βάλῃ τὸ κορμὶ σὲ κίντυνο μεγάλο, (390)
 ὄγιὰ νὰ μὲ γλυτώσ' ἐμὲ κ' ἐσένα καὶ τὸν ἄλλο;
 Ποιὸς ἔχει γλῶσσα νὰ τὸ πῆ ἐτοῦτο τὸ μαντᾶτο,
 πού ναι θανάτους καὶ πληγὰς κὶ ὄλ' αἵματα γεμᾶτο;
 κὶ ὅτι κὶ ἄν ἤκαμε γιὰ μᾶς τοῦτο τὸ παλληκᾶρι, 1405
 μὲ χοντρικὴν ἀντίμεψι τὴν-πλερωμὴ νὰ πάρη;
 Καλλιὰ νὰ πάρω θάνατο μ' ὄλα μου τὰ φουσσᾶτα,
 παρὰ νὰ μπῶ στὰ γέρα μου ἔς τσ' ἀνεγνωριᾶς τὴ στρατά.
 Λοιπὸν ἐτοῦτο, πού μιλεῖς, κὶ ὅπ' εὐχολο τὸ κρίνεις,
 ἔς ἐμὲ βαρὺ καὶ δύσκολο, κὶ ἄπρεπο μοῦ τ' ἀφίνεις· 1410
 ἄμ' ἄς καβαλλικέψωμε, κὶ ἄς πάμε στὸ φουσσᾶτο,
 νὰ συνηφέρ' ὁ λογισμός, πού βρίσκειτ' ἄνω κάτω,
 κὶ ἄς τὸ καλολογιάσωμε, μὲ φρόνειψ' ἄς τὸ δοῦμε,
 κ' εἰς ἔτοια δύσκολη δουλειὰ δὲν-πρέπει νὰ γλακοῦμε.
ΠΟΙ. Καὶ μὲ τσι φρόνιμους ζιμιὸ μὲ σπούδα καβαλκεύγει, 1415
 κὶ οὐδὲ φαητὸ οὐδὲ πιωτὸ δὲ θέλ' οὐδὲ γυρεύγει.
 Πολλῶ λογιῶν ἀθιβολὲς ἀλλήλως τως ἐλέγα,
 καὶ τὸ μικρότερο γκρεμνὸ κὶ ἀνάβαθο διαλέγα.
 Ἐγρίκησεν-κ' ἦ-Ἀρετὴ τὴν-παῖδα τὴ μεγάλη,
 πού βρίσκετον ὁ κύρις της μὲ τὸ μαντᾶτο πάλι, 1420
 βαρὰ βαρὰ, ἑστέναξε, φαρμακεμένα κλαίει,
 λόγια παραπονετικὰ μὲ τὴ Φροσύνη λέει.
ΑΡΕΤ. Ἐδὰ γνωρίζ' ὁ κύρις μου, θορεῖ, κ' ἐδὰ κατέχει,
 εἰντὰ ξαζ' ὁ Ρωτόκριτος στὴ Χώρα νὰ τὸν ἔχη.
 Ὅπου ν' ἀθροῶποι καὶ φελοῦ, κ' ἔχουν ἀντρεία καὶ γνῶσι, (391)
 μὴν-τσι ξορίζου, γιὰτ' αὐτοὶ τὸ θέλου μετανιώσει· 1426

1402 ναεγλιτόση ἐμὲ X. —1404 γιομάτο X. —1406 ἀνταμοιβὴν AB. —1407 Κάλειάχω θάνατον ἐγώ, κ' ὄλα μου τὰ Φουσσᾶτα AB, κάλιο X. —1408 Λεῖπει ἐκ τοῦ χειρογράφου ὁ στίχος πλὴν τῆς ἀρχῆς παραναμπὸ —1409 ὁποῦ θαρρεῖς AB, εὐχολο X. —1410 εἶναι βαρὺ καὶ δύσκολο καὶ τὸ πρεπὸν ἀφίνεις AB. —1411 Ἄς καβαλλέψωμεν ἐμεῖς AB. —1414 κ' ἠστέτια X. —1415 Μὲ τοὺς φρονήμους σήμερον γοργὸ καβαλικεύγει AB, μ' ἀσπούδα X. —1416 μὴδὲ πιωτὸ AB. —1417 ἕνας τὸν ἄλο ἐλέγαν X. —1421,1422 ἐνεστέναξε AB, κλαίγει,λέγει ABX. —1423 τόρα-τόρα καλὰ κατέχη X. —1424 τὴ ἄ-ξηζ' X. —1425 ἀνθρώποι ABX, ἀντρεία AB, ἀντριά X. 1426 ξορί-σουσι γιὰτὴ τὸ θέλου μετανόση X.

ἂν ἦτον ὁ Ρωτόκριτος ἐδὰ στή Χώρα τούτη,
 πόσα ξίζε περισσότερο παρ' ἀφεντιῆς καὶ πλούτη ;
 [ΠΟΙ.] Τοῦτ' ἀλεγεινὴ ἢ Ἀρετή, τοῦτ' ἀβανε στὸ νοῦν-της,
 μ' ἄς τὴν ἀφήσωμε γιὰ ἴδ' ἀς πάμε στοῦ κυροῦ ντης, 1430
 πὸν στὰ φουσσᾶτ' ἀ ντὸ σωσε, πεζέφνει καὶ καθίζει,
 τριγύρου ντου ἢ οἱ φρόνιμοι, νὰ τῶς μιλήσ' ἀρχίζει,
 εἶντα νὰ κάμ', εἶντα νὰ πῆ, κ' εἶντα βουλή νὰ πιάσῃ,
 κὶ ἀπλογοῖα τοῦ Βασιλεῖοῦ νὰ δώσῃ πρὸ βραδειάσῃ.
 Δὲν ἔχει ἔγνοια γιὰ φαητό, κ' ἢ ζάλη τὸν-ταίξει, 1435
 ὁ πόνος εἶν στὰ σωθικά, κ' εἰς τὴν-καρδιά τ' ἀγγίζει.
 Τὸ μεσημέρι πέρασε, καὶ μέσα πὸν μιλοῦσι,
 παρέχει σὰ χαλιμισμό, κὶ ἀντρός φωνὴν ἀκούσι.
 Τοῦτος εἶν ὁ Ρωτόκριτος, κ' ἔγνοια μεγάλην ἔχει,
 γιὰ νὰ ρωτήξ' ἀν-πολεμοῦ ταχιά νὰ τὸ κατέχη. 1440
 Βρίσκαι τὸ Ρῆγα κ' ἦτονε μὲ λογισμὸ μεγάλο,
 κ' οἱ φρόνιμοι κ' ἐκάθοντα, κ' ἐθώρει ὁ γεῖς τὸν ἄλλο.
 Σὰν ἦμαθε τὴν ἀφορμή, ὁποῦ τὸ Ρῆγα κρίνει,
 ἐφανιστὴ του πέταξε, κὶ ὀλόχαρος ἐγίνη.
 Ἐπῆγ' ὀμπρός εἰς τοῦ Ρηγός, σὰ δούλος προσκυνᾷ το, (392)
 τὰ βιάσανα τὸν-ξορισμὸ μπλιὸ δὲν-τὸν ἐθυμάτο, 1446
 μὰ πόνεσε νὰ τότε δὴ γνοιασμένο μ' ἔτοια ζάλη,
 κ' ἐρχίνισε νὰ τοῦ μιλῆ μὲ φρόνεψι μεγάλη.
ΡΩΤ. Ρῆγα κὶ Ἀφέντη ξακουστὴ, παρ' ἄλλο πλιὰ μεγάλε,
 αὐτὰ πὸν σὲ βαρένουσι παραμερᾶς τὰ βάλε, 1450
 κ' ἔτοῦτο ὁποῦ γρίκησα ὁ Βλάχος κὶ ἀνιμένει, (393)
 παρακαλέσει τὸ θελες, κὶ ὄχι νὰ σὲ βαρένη.
 Ποιὸς ἄλλος ἔχει σὰν ἐσὲ στρατιῶτες ἀντρειωμένους
 ἢ σὺ ὄλον-τὸν-κόσμο φοβεροῦς καλὰ μαστορεμένους ;

1427 (Α) νηταν ὁ ρωτόκριτος τότε X. — 1428 ἀπ' ἀφεντιῆς X. — 1430 νὰ
 πάμε X. — 1431 πεζέβη X. — 1432 τριγύρου στέκου AB. — 1435
 δὲν ἔχουν ἔγνοια AB, ταίξει ABX. — 1436 ἡστασοθικά X, τοῦ ἐγγί-
 ζει — 1437, 1438 ἐμιλοῦσαν, ἀκουσαν X. — 1441 κ' ἦστικε AB, κ' ἦτανε
 X. — 1442 ὁ εἰς AB, εἰς X. — 1444 ἐφανι-κέτου ἀπέταξε X. — 1445
 στοῦ Βασιλεῖοῦ AB. — 1446 κὶ ξορισμὸς τὸν ἔκαμε, καὶ δέντονε θυμά-
 το X. — 1447 μὲ τὴν ζάλη AB. — 1449 Ρῆγα ἄξε, Ρῆγα ξακουστὴ
 AB. — 1451 τοῦτον AB. — 1452 τὸ θελες, ὄχι νὰ σε βαρένη AB. —
 1454 φανεροῦς AB.

- ὁ πλιὰ μικρός, πού νά ᾿χετε, ξάζει τὸν-πλιὰ μεγάλο, 1455
 ξάζει τὸν-πλιὰ καλύτερον ὄχ τὸ φουσσάτο τ' ἄλλο.
 Ἐγὼ θωροῦ καθημερνό, ποιὸς ζάζει, ποιὸς ἀντρεϊεύγει,
 ποιὸς πολεμᾷ καλύτερα, καὶ τὴν-τιμὴ γυροεύγει,
 μ' ἀπ' ὅλους ἓνα στρατηγὸ ἔχεις τιμῆς μεγάλῃς, 1460
 καὶ ἀντήρητα τοῦτο μπορεῖς στὸν-πόλεμον νά βάλῃς.
 Καλὰ κ' εἰδά τον ὀπροχθὲς στὸν-πόλεμον ἐκεῖνο,
 πὼς εἶχε μιὰ λαβωματιὰ, μικρὴ θὲ νά ᾿ναι κρίνω,
 καὶ ἂν εἶν μικρὴ καὶ ἀψήφιστη, νά μὴν-τὸν ἀμποδίσῃ,
 ὀγιά θανάτους ἑκατὸ ὀπίσω δὲ γυρίζει.
ΠΟΙ. Ὅγιά τον φίλον-του ρωτᾶ, καὶ πεθυμᾷ νά μάθῃ, 1465
 πὼς βρίζεται, καὶ πὼς περνᾷ, γιὰτ' εἶχεν ἔγνοιαις πάθῃ,
 καὶ ὁ λογισμὸς τὸν ἤκρινε γιὰ τὴ λαβωματιᾶν-του,
 γιὰ κείνο πονηρὰ μιλεῖ, νά μάθῃ τὴν ὑγειάν-του,
 Ὅ Ρῆγας τοῦ φουκράτονε, κ' εὐχαριστιῆς τοῦ κάνει,
 καὶ σπλαχνικά τὸν ἤκραξε, κοντὰ ντου τότε βάνει. 1470
 Λέει του, **ΒΑΣ.** Γιέ μου, σήμερο ἤρθεν ἐκεῖν' ἡ-ώρα, (394)
 νά μᾶς σκλαβώσουν-τὸ κορμί, καὶ νά χαθῇ κ' ἡ Χώρα,
 ἂ βουληθῶ σὲ δυὸ κορμιά, ὡσάν-τὸ λέν οἱ Βλάχοι,
 νά μπου-ὄλες μας οἱ διαφορὲς νά μπη-ὄλη μας ἡ μάχη,
 γιὰτὶ γνωρίζω καὶ θωροῦ, τὸ πὼς ἐγὼ δὲν ἔχω 1475
 στρατιώτῃ γι' ἔτοιο μάλωμα, καὶ ἄσφαλτα τὸ κατέχω,
 κ' ἐκεῖνο τὸν-προχθεσινό, γιέ μου, τὸ παλληκάρι,
 ὀποῦ παινᾶς τόσο πολλὰ στής ἀντρεϊᾶς τὴ χάρι,
 κείτεται μὲ λαβωματιὰ τοῖ κεφαλῆς μεγάλῃ, (395)
 καὶ ὀψὲς ἐλέγαν οἱ γιαιοροί, κ' εἶχε θανάτου ζάλη, 1480

1455 ὁ πλειὰ μικρότερος σ' αὐτοὺς AB, ξιάζει X. —1456 ἀπ' τὸ Φου-
 σάτο AB. —1457 ξιάζει X, καθημερνός X, κ' ἀντρεϊβη X. — 1458
 γυρέβη X. —1459 (κ)ηαπόλους X, πῶχεις AB. —1460 Εἰς τὸ X ὁ στί-
 χος δὲν ἐγράφη καταλειφθέντος τοῦ σχετικοῦ χώρου κενοῦ.
 1461 καλὰ καὶ ὡς εἶδα ἀντίπροχθες AB, αἰπροχθὲς X. —1467 καὶ λο-
 γισμὸς AB. —1469 τ' ἀφουγγρότονα X, εὐχαριστεϊάν AB. —1472
 νά μου σκλαβόσου X.—1473 ὡσάν τὸ λέγου οἱ Βλάχοι AB. —1476 ὀγι'
 ἔτοια ἀπόφαισι AB. —1477 προχθεσινὸ AB. προχθεσινὸ X. —1478
 εἰς τὴν ἀντρεϊάν καὶ χάρι AB, στής ἀντρεϊᾶς τιχάρη, X, —1479 στήν
 κεφαλὴν AB. —1480 κιάπωψε X, κ' ἐπλήθυνέ του ἡ ζάλη AB.

καὶ ἀποφασίσαν ὅλοι ντως, πὼς ἔχει ν' ἀποθάνῃ,
καὶ μπλιὸ κοντάρ' οὐδὲ σπαθὶ στή χέραν-του δὲν- πιάνει.

Γι' αὐτός δὲ θέλω, καὶ δειλιῶ τὸ σημερινὸ μαντάτο,
καλλιὰ ἔγω νὰ τὸν-πολεμῶ μ' ὄλο μου τὸ φουσσᾶτο.

ΠΟΙ. Μέσ' στήν-καρδιά, ὁ Ρωτόκριτος κλαίει καὶ ἀναδακρύνει,
ἢ-ἐμιλιὰ κρατήχτηκε, κ' ἢ-ὄψ' ἀπονεκρώνει, 1486

σάν ἤκουσε, πὼς εἶν-κακὰ ὁ φίλος ὁ καλὸς του,
καὶ βρῖσκεται σὲ κίντυνο στὸ στρῶμα μοναχὸς του,
καὶ δὲ μπορεῖ σάν-πεδυμᾶ, ἴσηθεια νὰ τοῦ δώσῃ·
ποῦρ' ὅλα τοῦτα σκέπαξε, κ' ἤχωνε μὲ τὴ γνῶσι, 1490

καὶ ἀπilogᾶται τοῦ Ρηγός, **ΡΩΤ.** Ἀφέντη, μὴ φοβᾶσαι,
εἰς τὸ μαντάτο τὸ γνοιανό, καὶ τὴ βουλή μου πιάσε,
καὶ ἀπόφασι τοῦ Βασιλιού δῶσε, καὶ μὴν ἀργήσης,
καὶ νὰ περάσ' ἢ σημερινὴ ἡμέρα μὴν ἀφήσης,
πὼς θὲς καὶ σὺ νὰ βάλετε, κ' ἔχεις το 'ς ὄρεξί σου 1495

ταῖ διαφορές, ὁπού χεῖτε, δυὸ νὰ τσ' ἀποφασίσου·
καὶ ἄ μὲ κρατῆς γιὰ δουλευτὴ καλό, τὴν ἔγνοια δῶς μου,
κ' ἐτούτη τὴν ἀπόφασι νὰ κάμω μοναχὸς μου.

Καλὰ καὶ σφαίνω νὰ τὸ πῶ σὲ τόσα παλληκάρια
'ς τόσους στρατιῶτες δυνατούς κ' εἰς τὴν-καρδιά λιοντάρια,
ὁπού μποροῦ πλιὰ παρὰ μὲ σὲ δύναμι καὶ γνῶσι, 1501

μὰ ἢ πεδυμιὰ κ' ἢ-ὄρεξι νὰ σοῦ δουλέψω εἰν-τόση,
ὁπού μὲ κάνει καὶ μιῶ, γνωρίζω το, πὼς σφάνω,
λοιπὸ συμπάθειον ὄλωνῶ ζητῶ στ' ἀναθιβάνω·
καὶ ἄ θέλῃς ποῦρι, Βασιλιέ, καὶ ὀλπίζῃς εἰς ἐμένα, (396)

δῶς μου τὴν ἔγνοιαν ἀπὸ 'δά, στὰ σοῦ ἔγω μιλημένα, 1506
καὶ ὀλπίζω ὄχι στήν ἀντρεία, μὰ 'ς δίκιο τσ' ἀφεντιᾶς σου,
νὰ μὴν ἀφήσω ἀγδίκιωτα τ' ἄδικα νὰ περάσου.

1482 οὐδ' ἄρμα του δὲν πιάνει AB, στοχέρι του X. —1484 καλιόχο X. —1485 κλαίγει καὶ ἀναδακρύνει ABX. —1490 τοῦ τὰ ἐσκέπασε AB, ἀμὴ ὅλα τουτὰ ἐσκέπαξε κ' ἔχωνε X. —1491 Ἀπηλογᾶται AB. —1494 ἢ μέρα πλεὶδ σήμερο AB. —1496 ὅπ' ἔχετε X. —1499 καὶ σφάλο X. —1500 Τόσους στρατιώταις AB. —1504 ἀπ' ὅλους σας AB. —1505 βασιλιὰ X. —1506 ἀπεδὰ στασόχο X.

- ΠΟΙ.** Δὲν ἤφηκεν ὁ Βασιλιὸς μπλιὸ νὰ τ' ἀναθιβάνη
σκύφτει περιλαμπάνει τον, ἔς τσ' ἀγάλες του τὸ βάνει. 1510
Λέει του, **ΒΑΣ.** Γιέ μου, σήμερο ὅ τ' ἔχεις μιλημένα, (397)
βλέπω, πὼς ἐβεβαίωσεν ὅλα τὰ περασμένα.
Ἐγλύτωσές μ' ὄχ τὴ σκλαβιά με τὴν-παλληκαριά σου,
ὄντεν οἱ Βλάχοι θέλασι σκλάβον-τως νὰ με πιάσου.
Ἦκαμες τὸ φουσσάτο μου ἐκείνη τὴν ἡμέρα, 1515
ὀπού ἔφυγε, κ' ἐστάθηκε με τὸ σπαθὶ στὴ χέρα·
δὲν ἤλειψες καθημερνὸ νὰ μοῦ βουηθῆς, στρατιώτη,
πολλὴ βοήθεια μοῦ δωκες ζιμιὸν ἀπὸ τὴν-πρώτη.
Μὰ σήμερο παρὰ ποτὲ μοῦ δωκες τὸ πεθύμου,
κὶ ἀπὸ τὴ σήμερο κὶ ὀμπρὸς ἐσύ 'σαι τὸ παιδί μου, 1520
καὶ λέω σοῦ το, κάτεχε, γιὰ κύρι σου με κράτει,
κ' ἐγ' ὡς παιδί μου γκαρδιακὸ νὰ σέ 'χω στὸ Παλάτι,
κὶ ἀνὲν-κερδαίω μετὰ σὲ ἐκεῖνο, πὸν γυρεύγω,
ἐσύ 'σ' ὁ κληρονόμος μου, ἔς ὅ τι κὶ ἄν ἀφεντεύγω.
Διάλεξ' ἀπὸ ὅλα τ' ἄρματα ἄλογο καὶ κοντάρι, 1525
γιὰτι μοῦ λέσι τὸν ὄχτροὸ μεγάλο παλληκάρι,
καλὰ καὶ με τοῦ λόγου σου ἔς τὰ 'δα κ' εἰς τὰ κατέχω,
χάνει, κ' εἰς ἔτοιον-πόλεμο ἔγνοια κιαμιὰ δὲν ἔχω.
Πάλ' εἶπεν-τ' ὁ Ρωτόκριτος **ΡΩΤ.** Ἀφέντη, μὴν ἀργήσης
ἀπόρασι τ' ἄλλου Ρηγὸς γλήγορα νὰ μηνύσης· 1530
δὲν εἶν-καλλή-η παραθεσιμὰ ἔς ἔτοια δουλειὰ μεγάλη,
μήγυσε τὸ στρατιώτην-του εἰς ὀρδινιὰ νὰ βάλῃ,
καὶ τὴν ἡμέρα τοῖ μαλιᾶς νὰ πῆ, νὰ τὴν-κατέχω,
καὶ πεθυμῶ τηνε πολλὰ, κὶ ἀπομονὴ δὲν ἔχω.
Μέσ' ἡ καρδιά μου χαίρεται, καὶ δυνατεύγ' ἡ χέρα, (398)
κ' εἰς τὸ κορμὶ γρικῶ ἀντρεῖα ἐτούτην-τὴν ἡμέρα, 1536

1509 νὰ τοῦ ἀναθιβάνη AB. — 1510 παραλαμπάνει τον AB, γλικιὰ φιλίτονε X. — 1513 ἐπλέρωσε, ἐβεβαίωσεν AB. — 1514 ἐγλύτωσες AB, ἀπ' τὴν AB. — 1514 ὄνταν X, ἠθέλασι X. — 1516 Κι' ὀπού-φευγεν AB. — 1517 βοηθῆς X. — 1521 λέγω ABX — 1522 ἐγκαρδιακὸν AB, καρδιακὸ X. — 1523 τὸ γυρεύγω AB. — 1524 κληρονόμος μου AB. — 1523-1524 γυρεβο ἀφεντέβο X. — 1525 ἄλογα AB. — 1526 ὄχτρο X. — 1527 σ' ὠτ' ἦδα, καὶ κατέχο, X. — 1528 Κάνει AB, γιανικιτὴ στο μπόλεμο ἔγνια X. — 1531 ἠάργιτα X. — 1532 τοὺς στρατιώτες του AB.

καὶ φαίνεται μου, καὶ θεωρῶ τὸ νῆκος ἀπὸ τώρα,
κ' ἐλευθερώνεται γοργὸ ἀπὸ τὰ πάθ' ἢ Χώρα.

ΠΟΙ. ὦ κὶ Ἀρετή, νὰ τὸ ἔξερεις, τὶ μέρα ξημερώνει,
πολλὰ ὄμορφη καὶ λαμπιρὴ, κὶ ὁ κύρις σου μερώνει. 1540

Ἐσύ 'σαι μέσα στὴ φλακὴ, καὶ μέρα νύχτα κλαίγεις,
κὶ ὄγιά πολέμους δὲ ρωτᾶς, τσί μάχες δὲ γυρεύγεις,
κὶ ὁ κύρις σου κὶ ὁ Ρώκριτος ἔχου φιλιὰ μεγάλη,
καὶ γλήγορ' ὄχ τὴ φυλακὴ χτάσεται νὰ σὲ βγάλῃ,
κ' ἐσύ, φτωγὲ Πεξόστρατε, νὰ σοῦ 'παν-τὸ μαντᾶτο, 1545
νὰ πὰ νὰ τὸν ἀγκαλιαστῆς εἰς τὸ δεντρὸ ἀποκάτω,
νὰ πάψουσιν οἱ πόνοι σου, νὰ γιάνουσι τὰ πάθη,
σὰν εἶχες δεῖ τέτοιον ὑγιό, ὅπου θαρρεῖς κ' ἐγάθη.

Πολύδωρε, κὶ ἄς τὸ ἔξερεις, κὶ ἄς σ' τό 'γε πει 'να στόμα,
νὰ γαιῖναν οἱ λαβωματιές, καὶ ν' ἄφινες τὸ στρωῦμα. 1550

Στὴ μιὰ μερὰ σου 'ν ὁ γιατρός, κὶ ἄλλους γιατροὺς γυρεύγεις,
γιατὶ δὲν-πά νὰ τόνε βρῆς, γιὰ κεῖνο κιντυεύγεις·
μ' ἄ θέλουσιν οἱ-οὐρανοί, κ' ἢ μοῖρα νὰ βοηθηῖσῃ,
θέλ' ἔρθει νὰ σᾶς βρῆ γοργό, νὰ σᾶς καλοκαρδίση.

Τοῦτα σωπαίνω τα γιὰ δά, κ' ἔρχομαι πάλι 'ς ἄλλα 1555
'ς κεῖνα τὰ πλιὰ βαρύτερα 'ς κεῖνα τὰ πλιὰ μεγάλα.

Ἐδόθηκ' ἢ-ἀπόφασι, κ' ἦρθασι τὰ μαντᾶτα,
χαρὰ πολλὴ κὶ ἀμέτρητη γοικοῦν-τὰ δυὸ φουσαῖτα.

Τρεῖς μέρες ἐπεράσασι, τὴν-τέταρτην ἡμέρα (399)
κ' οἱ-δυὸ καταρδιναῖζονται τὴ νύχταν ἀποσπέρα· 1560

Ὀληνυχτὶς ὁ Βασιλὸς τοῦ Ρώκριτ' ἀρμηνεύγει,
κ' εἰς τοῦ πολέμου τσί δουλειᾶς μιλεῖ καὶ δασκαλεύει,

— 1538 κ' ἐλευθερώνεται AB. — 1539 ὦ, κὶ Ἀρετή, AB,
(ὦ) Ἀρετή X, τόξερεις AB, ναντόξερεις X, κ' ἡμέρα AB. —
1544 ἀπὸ τὴν φλακὴν AB, πάσχετε X, κτάσεται AB. — 1545 πτω-
γὲ AB. — 1546 ναπάς X — 1549 τόξερεις AB, κιαστόλεγε X. —
1550 Νὰ γιάνουν AB, ἄφημες AB. — 1551 ογηαντρὸς X. — 1552
γιακῆνον βασανῆξεσε, γιακῆνον κηντινέβης X. — 1553 βοηθηῖσῃ
X. — 1555 σ' ἄλα X. — 1556 Κεῖνα-κεῖνα AB, σεκιὰ-σεκιὰ
X. — 1561, 1562 ἀρμηνέβη-δασκαλέβη X. — 1562 ἡστου πολέ-
μου X.

- πότε νὰ βάνη τὸ σπαθί, καὶ πότε τὸ σκουτάρι,
 καὶ νὰ θωρῆ τὴν-κοπανιὰ πῶς νὰ τήνε παρῶρη,
 καὶ ποιῆς σπαθιῆς πληγῶνουσι, ποιῆς πάλι φοβερῖζου, 1565
 καὶ ποιῆς γελοῦσιν-τὸν ὄχθρό, καὶ ποιῆς τόνε ζαλιῖζου.
 Ἔνα τοῦ λέ' ὁ Βασιλῖός, καὶ τέσσερα κατέχει,
 καὶ ὄχ τὸ βυζὶ τοῖ μάννας του, ἀντρεῖὰ καὶ τέχνην ἔχει.
 Ἔτσι καὶ ὁ Βλάχος τ' ἀνιψοῦ σὲ κείνο, ὅπου φτάνει,
 λέει του καὶ ἀρμηνεύγει του, καὶ ὅ τι μπορεῖ τοῦ κάνει· 1570
 ποιῆς κοπανιῆς κομπῶνουσι, ποιῆς κοπανιῆς καρπιῖζου,
 καὶ ποιῆς μὲ δίχως νὰ βαροῦ, μόνο ποὺ φοβερῖζου.
 Μὰ λίγη χροιά' χεν ἀπ' αὐτὰ Ἄριστος νὰ τ' ἀκούη,
 κατέχει κείνος, ποῦ χτυπᾷ, τὴν-κοπανιὰ ὄντε κρούη.
 Σηκώνονται βαθειὰν ἀυγὴ οἱ-ἀντρεῖωμέν' ἐκεῖνοι. 1575
 καὶ εἰς τὰ φουσσᾶτα καὶ τὰ δυὸ κλάμημα μεγάλο γίνη.
 Κάθ' ἕνας τὸ στρατιώτην-του μὲ φόβον ἀρματώνει,
 καὶ κάθε Ρῆγας στήν-καρδιὰ πονεῖ καὶ ἀναδακρῶνει,
 θωρῶντας πῶς στή ζυγαρὰ κρέμετ' ἡ βασιλεία ντως,
 καὶ εἰς δυὸ σπαθιά' χου νὰ κριθοῦ τὰ πλούτη καὶ καλά ντως. 1580
 Ὁ Ρῆγας τὸ Ρωτόκριτο μὲ πόθον ἀρματώνει,
 (400)
 τὸ κριάς, ὅπου θελε νεκρό, μὲ σίδερα κουκλώνει,
 γὰ νὰ μὴν-πάη νὰ βλαβῆ· (δέτε μεγάλο προᾶμα,
 καὶ πόσα φέρουν οἱ καιροί, καὶ κάνουνσιν-κ' ἐκάμα·)
 ζῶνει του τ' ὄμορφο σπαθί, δίδει του τὸ κοντάρι, 1585
 καὶ ἀποκαμάρωνέν-τονε στ' ἄλλογο καβαλλάρι.
 Τσι Χώρας οἱ καλύτεροι τσι Χώρας οἱ μεγάλοι
 τοῦ παραστέκου, ἐπὰ καὶ ἐκεῖ σὲ μιὰ μερὰ καὶ εἰς ἄλλη,
 καὶ τίς τοῦ κράτει τὸ φαρί, τίς τοῦ σαζε τὴ σκάλα, (401)
 γιὰτ' ὅλοι τοῖς ὀλπίδες τως εἰς τὸ κορμίν-του βάλαι· 1590

1564 ποῦ θε νὰ τήνε πάρη AB. — 1566 γελοῦν τὸν ἄνθρωπον AB.
 — 1567 ὁ βασιλιάς X. — 1568 καὶ ἀπ' τὸ βυζὶ AB, καὶ χάριν AB. —
 1569 ἀνιψοῦ X, φθάνει AB. — 1570 κλαρμινέβιτου X. — 1572 γε-
 λοῦν καὶ φοβερῖζου AB. — 1573, 1574 ἀκούγη κρούγη ABX. — 1576
 Φουσσᾶτα στὸν λαὸν AB. — 1577 μὲ πόθον AB. — 1578 κάθε Ρῆ-
 γας AB. — 1579 βρίσκετε X. — 1580 ταπλοῦτη ταδικάτους X. —
 1582 Τὸ κριάς AB, καὶ γιαναβλέπετε καλά σίδερα τον κουκλόνη X. —
 1586 κινελάρη X. — 1588 ἐδό, καὶ ἐκή X. — 1589 τουσιαζε X. —
 1590 ὅλαις ταῖς ὀλπίδαῖς τως AB, ὅλη τὲς ὀλπίδεστους X.

- καὶ πάλι καὶ τὸν Ἄριστο ὁ μπάριμπος δὲν ἀφίνει
 ἄλλος νὰ τοῦ παρασταθῆ ὀγιὰ τὴν ὥρα κείνη.
 Ζώνει του τὸ σπαθὶ καὶ αὐτός, δίδει του τὸ κοντάρι,
 πάντα ἄλιξε, κ' ἐλόγιαξε, τὸ νῆκος νὰ τοῦ πάρη.
 Τὸν-τόπον ἐδι_αλέ_ξασι, πὸν θὲ νὰ πολεμήσου, (402)
 νὰ τρέξου τὰ κοντάρια ντως, καὶ τὰ σπαθιὰ νὰ γδύσου, 1596
 καὶ νὰ πληγώσουν-τὰ κορμιὰ, τ' ἄρματα νὰ ματώσου,
 μά τονε χρειά πρωτύτερα οἱ Βασιλιοὶ ν' ἀμνόσου,
 ὅτι γενῆ ῥς αὐτοὺς τσι δυὸ βέβαιο νὰ τὸ κρατοῦσι,
 καὶ μπλιὸ νὰ μηδὲ μάχουνται, μηδὲ νὰ πολεμοῦσι. 1600
 Ἦρθεν ἐκεῖνος ὁ καιρὸς κ' ἡ-ῶρα, π' ἀνιμένα
 νὰ γράψου μὲ τὴ χέραν-τως τὰ ἄχουσι μιλημένα.
 Ὡς ἐκαλοξήμερωσεν, εἰς ὀρδινιὰν ἐμπαίνου,
 μὲ τὰ φουσσᾶτά ντως κ' οἱ δυὸ στὸν-κάμπο κατεβαίνου.
 Κάνουν-καὶ φέρουν-τως ἐκεῖ πένα χαρτὶ μελάνι, 1605
 καὶ κάθα εἰς τὴ χέραν-του εἰς τὸ σασμόν-τως βάνει,
 κ' ἐκεῖνη τὴν ἀπόφασι πάραυτας διαλαλήσα,
 πλούσοι φτωχοὶ καλοὶ κακοὶ ὅλοι τὴν ἐγκικήσα.
 «Ἐτοῦτος εἶναι ὁ σασμός, πὸν θέλετε γρικῆσει,
 ὅποιος στρατιώτης σήμερο κερδαίση καὶ νικήση 1610
 ἀπὸ τοὺς δυὸ, πὸν θὲ νὰ μποῦ στὸν-κάμπο μοναχοὶ ντως,
 νὰ βλάψη τὸ κοντάριν-τως, νὰ κόψη τὸ σπαθίν-τως,
 καὶ νὰ σκοτώση τὸν ὀχθρό, μὲ νῆκος ν' ἀπομείνη,
 τ' ἀποθαμένου ὁ Βασιλὶς τὸν-πόλεμο ν' ἀφίνη,
 καὶ νὰ χρωστῆ παντοπινὰ αὐτὸς κ' οἱ κληρονόμοι 1615
 χαράτσι τ' ἄλλουνοῦ Ρηγός, ἔτσι μιλοῦν οἱ νόμοι,
 κ' εἰς ὅποιον-τόπο λάχουσι νὰ ἔν ἀποκατωδιόν-του
 νὰ ρίξῃ τὸ φουσσᾶτον-του, ὡσὰ καὶ τὸ δικόν-του».

1592 ἄλον ἴναντου X. — 1593 Ζώνει του ἐκεῖνος AB. — 1594 Πάντ' ἄλιξε AB, πάντα ὄλιξε X — 1596 κοντάρια τους X. — 1598 Μά τονε χρεία πρὶ ἄρχισουσιν, οἱ Βασιλεῖς AB, ἡ βασιλῆς X. — 1599 βέβαιο νακρατούση X. — 1602 μετοχέριτους X, τάχασι AB. — 1604 φουσσᾶτατους X. — 1606 Δὲν εἶναι γεγραμμένος ὁ στίχος ἐν τῷ X καταλειφθέντος κενοῦ τοῦ χώρου. — 1607 παραῦτα X. — 1609 Ὁ στίχος οὗτος ἐπίσης ἔμεινεν ἄγραφος ἐν τῷ X. — 1611, 1612 Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ στίχοι ἔμειναν ἄγραφοι ἐν τῷ χειρογράφῳ. — 1613 ὀχθρὸ X. — 1614 τ' ἀπεθαμένου X. — 1615 κείνος AB, κληρονόμοι AB. — 1616 του ἀλοῦ ρυγὸς X. — 1618 Νὰ ὀρίξῃ ABX.

- Ὅλα τὰ διαλαλήσανε κὶ ἀπόκει γονατίζου, (403)
 κ' οἱ δυὸ Ρηγάδες κλαίοντας, ν' ἀμνόγουσιν ἀρχίζου. 1620
ΡΗΓΑΔΕΣ Μὰ τ' Ἄστρον, μὰ τὸν Οὐρανόν, μ' Ἀνατολή, καὶ Δύσι,
 καὶ μὰ τὴ Γῆς, ποῦ τὰ κορμιά θὲ νὰ μᾶς καταλύσῃ,
 καὶ μὰ τὸν Ἥλιον τὸ λαμπρό, τὸ Φῶς, καὶ τὴ Σελήνην,
 ποτὲ νὰ μὴ δολώσωμε ἐτοῦτο ὅπ' ἐγίνη,
 κ' ἐκεῖνο ὅπ' ἐγράψαμε πάντα νὰ τὸ κρατοῦμε (404)
 βέβαιο κὶ ἀκατάλυτο, ὅ τι καιρὸν-κὶ ἄ ζοῦμε 1626
 καὶ πάλ' ἂν ἀποθάνωμε, πάντ' ἢ κληρονομιά μας
 νὰ κἀν' ὅ τι ναι στὸ χαρτί, καὶ λέν-τὰ γράμματά μας.
ΠΟΙ. Ὅσάν ἐμνόξασι κὶ οἱ δυὸ, φιλευτικά μιλοῦσι,
 πιάνουνται κὶ ἀγκαλιάζονται καὶ κλαίοντας φιλοῦσι, 1630
 καὶ δίδουσι τὸ φοβερὸ θῆλημα τοῦ πολέμου,
 τό 'να φουσσᾶτο χλόμιανε, στ' ἄλλο δειλιοῦν-καὶ τρέμου.
 Στέκουσ' οἱ Ρηγάδες καὶ θωροῦ, βαρὰ 'ν πολλὰ ἢ καρδιά ντως
 βλέποντας, πὼς σὲ δυὸ κορμιά κρέμετ' ἢ βασιλεία ντως.
 Ἄριστος εἶχε δυνατὸ ἄλογο καὶ μεγάλο, 1635
 καὶ στὰ φουσσᾶτα καὶ τὰ δυὸ σὰν-κεῖνο δὲν εἶν ἄλλο,
 τοῦ μπάριμα του 'τον-τ' ἄλογο, πάντα τὸ καρβαλκεύγει,
 δὲν εἶχε χρεῖά νὰ τὸ κεντᾶ, καὶ νὰ τὸ δασκαλεύγῃ.
 Δὲν ἦτον ἄλλο σὰν αὐτὸ 'ς ὅλη τὴν οἰκουμένην,
 ὡσὰ θεοῖν στὸν-πόλεμο, κὶ ὡσὰ λιοντάρι μπαίνει. 1640
 Δὲν ἦθελ' ὁ Ρωτόκριτος ν' ἀλλάξῃ τ' ἄλογόν-του,
 μὰ διάλεξε στὸν-πόλεμο νὰ πάρῃ τὸ δικόν-του.
 Φοροῦσιν ἄρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια,
 καὶ τὸ σημάδι τσι μαλιαῖς ἐστέκαν κὶ ἀνιμένα.
 Ἦγεμ' ὁ κάμπος τ' ἄλογα τσ' ἄντρες καὶ τὰ κοντάρια, 1645
 θωροῦ, ποκαμαρώνουσι τοῦτα τὰ δυὸ λιοντάρια.

1619 κλαπόμενος X. — 1620 κλαίοντας ABX, ναμνογουνε X. —
 1622 μὰ τὴν γῆν AB. — 1623 τὸν Ἥλιον τὸν ζεστόν, μὰ φέγγος, μὰ
 Σελήνη AB. — 1625 Κ' ἐκεῖνον ὅπου ἐγράψαμεν AB. — 1626 ἀκα-
 τάλυστον AB. — 1627 κληρονομιά μας AB. — 1626 ἐμνόσασιν X,
 ἀμνώσασιν AB. — 1632 Ὁ στίχος ἀγγραφοῦς ἐν τῷ X, σὶ ἄλλοῦ
 AB. — 1633, 1634 καρδιάτους-ἡβασιλιάτους X. — 1636 κ' εἰς τὰ
 δυὸ AB. — 1637, 1638 καρβαλκέβη-δασκαλέβη X. — 1639 δὲν ἦταν X.
 — 1642 κ' ἐπήρε X. — 1645 Ὁ στίχος ἀγγραφοῦς ἐν τῷ X μὲ κενὸν τὸν
 ῶρον.

- Σήμερο πολεμούσινε, σήμερο καλεστῆκα,
 δυὸ παλληκάρια, ποὺ στῆ γῆς ταίριν-τως δὲν ἀφῆκα.
 Κι ὡς ἐγρικῆσαν-κ' ἤπαιξε ἡ σάλπιγγα ἡ πρώτη, (405)
 ἐσείστη κ' ἐλυγίστηκεν ἡ-ὄμορφή ντως νιότη· 1650
 στῆ μιὰ μερὰ στεκεν ὁ γεῖς, στὴν ἄλλ' ἄλλος τοῦ κάμπου,
 χιλιμιντρίζουν-τὰ φαριά, καὶ τ' ἄρματὰ ντως λάμπου.
 Χτυποῦν-τὰ πόδια ντως στῆ γῆς, τὴ σκόν' ἀνασηκῶνου,
 τὸ τρέξιμον ἀναζητοῦ, ἀφρίζουν-καὶ δοιμώνου.
 Ἐ γλῶσσα μέσ' στὸ στόμα ντως παίζει τὸ χαλινάρι, 1655
 τό 'να καὶ τ' ἄλλ' ἀγρίευγε, σὰν-κάνη τὸ λιοντάρι,
 Τ' ἀρθοῦνια ντως καπνίζουνε, συχνιὰ τ' αὐτιὰ σαλεύγου,
 καὶ νὰ κινήσου βιάζονται, νὰ τρέξουσι γυρεύγου.
 Ἐ σάλπιγγα δευτέρωσε τοὶ μάχης τὸ σημάδι,
 κ' ἐφανιστῆ σ' ὁ θάνατος τήνε φυσᾶ στὸν ἄδη 1660
 κ' ἦτονε Χάρος ἡ λαλιά, ἡ ἀντιλαλιά ὄλον αἶμα,
 π' ἀνεδακρῶσ' οἱ Βασιλιοί, καὶ τὰ φουσσᾶτα τρέμα.
 Ἐ ἕναν-καιρὸ τὰ δυὸ θεριά μὲ μάνιτα κινήσα,
 ποὺ φοβηθήκασιν πολλὰ στὸν-κάμπ' ὅσοι κι ἂν ἦσα.
 Ἐ σκόνι πά στὰ νέφαλα ψηλά, κ' ἡ γῆς ἐσείστη, 1665
 κ' ἐφώνιαζ' ὄλος ὁ λαός, κ' ἤκλαψε κ' ἐθρηνήστη·
 καὶ τῷ Ρηγάδων ἡ καρδιά, ὡσὰ γυαλὶν ἐρράγη,
 δὲν-ξεύροντας εἰς τὴ μαλιὰ τὸ πρᾶμα πῶς νὰ πάγη.
 Θωροῦσι δυὸ χρυσοὺς αἵτους πρεπιὰ στὴν οἰκουμένη,
 κατέχουν-κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς σήμερον ἀποθαίνει, 1670
 καὶ πασανεὶς παρακιλεῖ συχνιὰ τὸ ριζικόν-του,
 νὰ τοῦ βουηθήσουν οἱ Οὐρανοὶ ὄγιὰ τὸν ἐδικόν-του.
 Σὰν ὄντε μεσοπέλαγα δυὸ ἀνέμοι σηκωθοῦσι
 ἀξάφνου, καὶ μὲ τὴ βροντὴ φουσῶντας πολεμοῦσι,

1648 τέρη ἄλο δὲν ἀφικα X, ὁποῦ στὴν γῆν τερι τως δὲν ἀφῆ-
 καν AB. —1649 Ἐμεινεν ἐν τῷ X. ἄγραφος ἡ τελευταία λέξις ἡ
 π ρ ὠ τ η —1651 μεριά ἔστεκε ὁ ἦς X. —1652 τ' ἄλογα X, ἀρματά-
 τους X. —1653 Κτυποῦν-στὴν γῆν AB, πόδιατους X. —1654 καὶ
 ἡδρόνου X. —1656 ἀγριεύγετο AB, ἀγρίεβε X. —1657 (τ)αρθοῦνια
 τους X, συχνὰ X. —1660 K' ἐφανίσθη σου AB, καὶ φαινετό σου X.—
 1661 (K)ἦτον οχάρος ἡ λαλιά X. —1662 ἡ βασιλοῖς X. —1663 Ἐ-
 ναν καιρὸν AB, (.)ἕναν κερὸ X. —1665,1666 ἐσείστη, ἐθρηνήστη AB.
 —1669 (Θ)ορούση διὸ ὅσάν ἀετή, περισα ἀρματομένη X. — 1671
 κάθα εἰς AB, συχνὰ X. —1672 καὶ ναβοηθίσουν X.

μάχονται με τὴ θάλασσα, μανίζουσι-καὶ φουσκώνουσι, (406)
 τοὶ ψιχαλίδες τοῦ γιγαλοῦ στὰ νέφαλα σηκώνουσι, 1676
 ἕνας φουσ' ἀπ' Ἀνατολή, καὶ ἄλλος ἀπὸ τὴ Δύσι,
 πάσκει ὁ βορρῶς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήσῃ,
 ὁ κάμπος ἔτσι βρόντησε, καὶ εἰς τὰ βουνιά γρικήθη,
 ὄντε τοὶ προῶτες κονταρὲς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη, 1680
 ἐσπάσαν-τὰ κοντάρια ντως, καὶ εἰς ἑκατὸ γενήκα, (407)
 καὶ τὰ κοιμάτια ἔς τὸ οὐρανὸς ἐφτάξαν-καὶ ἕκαῖκα,
 καὶ ὄντεν ἐβγάλαν-τὰ σπαθιά στὴ χέρ' ὄντε τὰ σφίξα,
 τὰ ξάζουσι, τὰ μπορούσινε, καὶ τὰ κατέχουσι, δεῖξα.
 Ὡσάν-τὴ πέτρα τὸ ἀστραπῆς, π' ὄμπρὸς στὰ νέφη ἀξάφτει,
 καὶ ἀπόκεισ' ἔρχεται στὴ γῆς, πύργους χαράκια βλάφτει, 1686
 καὶ με βροντὴ ἔχ' τὰ νέφαλα καὶ με φωτιὰ κινήσῃ·
 κάμη τὰ δέντρον κάρβουνα, τὰ μάρμαρα τρουπήσῃ.
 Ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι τὰ σπαθιά βράζουσι-κεντοῦ περίσσα,
 βροντοῦν-καὶ ἀστράφτουσι-καὶ τρουποῦ, καὶ ἀστροπελέκιν ἦσα. 1690
 Ἄπονα πολεμοῦσινε, καὶ ἀλύπητα βαρίσκουσι,
 πηδοῦ μουγκρίζουσι-τ' ἄλογα, καὶ ἀναπαυμὸ δὲ βρίζουσι.
 Ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθί, στήν-κεφαλὴ ξαμῶνει
 ὁ Ρώκριτος, καὶ με πολλὴν ἀντροειὰ τὸ χαμηλώνει.
 Ἄριστος, πού 'το γλήγορος καὶ εἰς τ' ἄρματα τεχνίτης, 1695
 σάν εἶδε καὶ ἐκατέβαινε πρὸς τὴν μερὰ τοῖ μύτης,
 ἦβαλε τὸ σκουτάριν-του, ὄγιά νὰ τὴ βλέψῃ, (408)
 μὰ ἡ κοπανιὰ ἔτσι ἀλάβωτο δὲ θεὸς νὰ τὸν ἀφήσῃ,
 καὶ τὸ σκουτάριν ἦκοψε, καὶ ὡς τὰ μισὰ τ' ἀνοίγει,
 καὶ κάνει καὶ εἰς τὴ μύτην-του λαβωματιὰν ἐλίγη. 1700
 καὶ ἐφάνη σ' ἦστραψ' οὐρανός, καὶ ἡ γῆς στὰ βάθ' ἀνοίχτη,
 ὄντε με τὴν ἀντροειὰ καὶ μάνιτα τὴ ρίχτει,

1677 (Φ)ῆσα ἕνας ἀπ' ἀνατολῆς X. — 1678 ὁ βορρῶς X, ν' ἀνικήσῃ X. —
 1679 βουνὰ X. — 1680 ὄντε ταῖς πρώταις AB, ὄντες τζὶ πρότες κονταριὲς
 X. — 1681 κοντάρια τοὺς X, εἰς ἑκατὸ AB, ἐγενήκα X. — 1682 τζ' οὐρανὸς
 εὐτάξαν καὶ ἀνεβίκαν X. — 1684 Τὰ ξάζαν AB. — 1686 στὴν γῆν AB.
 — 1687 ἀπ' τὰ νέφαλα AB. — 1688 κἀνη X. — 1689 βαρίσκουσι
 περίσα X. — 1690 καὶ χιποῦ X. — 1694 ἀντροειὰν AB, ἀντροειὰ X.
 — 1699 κίσοτοιμισὸ X. — 1700 ὀλίγη AB. — 1701 (K) ἐφανικέσουσι,
 καὶ οὐρανὸς στράντη καὶ ἡ γῆς ἀνίχτη X, K' ἀφάνησου AB. — 1702
 ὄντες μετὸση δύναμι X, ἀντροειὰν AB.

- καὶ γλήγορος ἔναν-καιρὸ τὴν ἄλλη δευτερόναι, (409)
 μὰ σάν-τόν εἶδ' ὁ Ἄριστος, τὴ χέρα πὼς σηκώνει,
 μὲ γληγορότη τὸ σπαθὶ ἀμπώθ' ὅσον ἐμπόρει, 1705
 καὶ βρῖσκει τον-πολλὰ ἀνοιχτὸν στὸν-τόπον, ὅπου θῶρει,
 καὶ τ' ἄρματα ντου πέρασε εἰς τοῦ βυζοῦ τὸ πλάϊ,
 κ' ἐβούθηθησεν ἡ μοῖρά ντου καὶ ξόφαρσα τοῦ πάει·
 λιγάκι τὸν ἐλάβωσε, μὰ πόνο δὲν ἐγρίκα,
 καὶ πληγωμένοι βρῖσκουνταν-κ' οἱ δυό, κ' ἐματωθῆκα. 1710
 Ἐτρέμασιν οἱ Βασιλιοί, ἐτρέμαν-τὰ φουσοῦσα,
 κὶ ὄρες τοῦ ἄνου κὶ ὄρες τ' ἄλλου πάν-τὰ κακὰ μαντάτα.
 Στέκου μὲ πόνον-καὶ θωροῦν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
 καὶ κάθε εἰς στὸν ἀγαπᾶ νίκος ἐπαρακάλει. 1715
 Τ' ἄλογα πάν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, πηδοῦ, καὶ σταματίζου,
 καθὼς τῶς ἀρμηνεύγασιν ἐκεῖνοι, πὸν τὰ ρίζου,
 κὶ ὄρες δείχν' ὁ Ρωτόκριτος, τὸ πὼς νικᾷ τὸν ἄλλο,
 κὶ ὄρες τὸν Ἄριστον-κρατοῦ στ' ἄρματα πλιὰ μεγάλο.
 Κὶ ὡσάν-τ' ἀνέμους πὸν ἔσι γῆς τὸ βάθος εἶν χωσμένοι,
 καὶ πάσκου νὰ βγουν ἀπὸ κεῖ φυσῶντας θυμωμένοι. 1720
 κ' ἡ γῆς κρατεῖ τσι σφαλιστούς, νὰ βγοῦ ὄξω δὲν-τ' ἀφίνει,
 καὶ πλιὰ μανίζου, πλιὰ φυσοῦ, καὶ πλιὰ δριμώνουν-κεῖνοι,
 καὶ γιὰ νὰ βγοῦν ὄχ τὰ βαθιὰ τὴ δύναμίν-τως βάνου,
 κ' εἰς τό ἄβγα ντως πολλὰς φορὰς σεισμὸ μεγάλο κάνου,
 ἔτσι κὶ αὐτοῖνοι πολεμοῦ σὲ μὲ μερὰ κ' εἰς ἄλλη, 1725
 καὶ νὰ νικήσου πάσκουσι μὲ μάντα μεγάλη·
 Κάνουν-τὴ γῆ σιγοτρομᾶ, τὰ νέφη καὶ βροντοῦσι, (410)
 κ' εἶναι μεγάλη ταραχὴ ἐκεῖ, πὸν πολεμοῦσι,
 καὶ κάθε ὄρα ὁ πόλεμος ἀγριεύγει, δυναμώνει,
 καὶ τῶ Ρηγάδων ἡ καρδιὰ κλαίει, κὶ ἀναδακρυώνει. 1730

1703 Ἐναν καιρὸν ὀγλίγορος AB. — 1705 Τὸ κερτερόν του τὸ σπαθὶ AB.
 — 1707, 1708 πλάγι-πάγει ABX, ἐβοηθισέτου X, ξεφαρσα X, ξόφαρσα
 AB. — 1710 μαπούρ' ἐπλιγοθίκανε X. — 1711 ἡ βασιλῆς X, κὶ ἐτρέ-
 μαν AB. — 1712 τοῦ ἄνου AB, του ἄνου X, ὄρες τ' ἄλου X. — 1714
 Ὁ στίχος ἔμεινεν ἄγραφος εἰς τὸ X μὲ κενὸν τὸν χῶρον. — 1719 πὸν
 τζι γῆς X. — 1720 ἀπόδεκη X. — 1723 ἀπ' τὰ βαθιὰ AB. — 1725
 μεριά X. — 1726 πάσκουσι X. — 1727 τὴν γῆν AB. — 1729 ἀγριέβι
 X. — 1730 κλαίγει ABX.

- Πλὶ ἀργὸς φαίνεται ὁ Ρώοκριτος εἰς τὰ καμώματά του,
 δείχν' Ἄριστος πλὴν γλήγορος, καὶ τ' ἄλογο βουηθᾶ του.
 Κιανεὶς δὲν-ξερ' ἀπὸ τσί δυὸ τὸν-κάλλιο νὰ διαλέγη,
 τ' ἄλογο τοῦ Ρωτόκριτου τὸν-παραζιγανεύγει,
 καλὰ καὶ νὰ ἔτον δυνατὸ καὶ γλήγορο κ' ἐκεῖνο, 1735
 ἔς ὅλα δὲν ἦτονε σωστό, σὰν-τοῦ Ἄριστου κείνο,
 μὰ πάλι τοῦ Ρωτόκριτου ἡ ἀντρεία τῆς χάρις,
 ἀπόσωνε ἔς ὅτ' ἦλειπε τ' ἀλόγ' ὁ καρβαλλάρις.
 Ἄρχισαν-κ' ἐματώνουντα ἔς ἓνα κ' εἰς ἄλλον-τόπο,
 μ' αὐτοῖνοι πόνο δὲ γοικοῦ, ἔδὲ φόβον οὐδὲ κόπο. 1740
 Ἐνας τὸν ἄλλον-τως παινᾶ ἐκεῖ, πὺν πολεμοῦσι,
 τίς νὰ νικήσ' ἀπὸ τσί δυὸ δὲν-ξεύρουσι νὰ πούσι.
 Μέσα ντου λέ' ὁ Ἄριστος, ἡ μοῖρα νὰ βουηθήση,
 καὶ ζωντανὸ ἀπὸ τ' ὄχθροῦ τὰ χέρια νὰ μ' ἀφήση.
 Ἐδέτσι κὶ ὁ Ρωτόκριτος ἐτοῦτο παρακάλει, 1745
 γιὰτὶ ἔς μαλιὰν εὐρίσκετο παρὰ ποτὲ μεγάλη,
 καὶ μ' ὄλο πού ἔσαν ἄφοβοι, καὶ φόβο δὲν-κατέχου,
 ποιὸς νὰ νικήσ' ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγάλην ἔγνοιαν ἔχου.
 Κεῖνοι, πὺν στέκου-καὶ θωροῦ, τὴν ἀναπνὴν κρατίζου,
 τὸ στόμα εἶναι σωπαστό, τὰ μάτια δὲ σφαλίζου. 1750
 Δὲ στρέφονται νὰ δοῦν ἄλλοῦ τούτ' ἢ δουλειὰ, ἢ μεγάλη (411)
 δὲν-τοὺς ἀφίνει νὰ θωροῦ σὲ μιὰ μεριά, οὐδ' εἰς ἄλλη,
 μόνον ἐκεῖ πὺν πολεμοῦν οἱ δράκοντες αὐτοῖνοι·
 στὸν-κόσμον ἄλλος πόλεμος σὰν-τοῦτο δὲν ἐγίνη.
 Ἄριστος, πὺν ἔχε πεθυμιά, τέλος νὰ δῆ στὴ μάχη, 1755
 κ' εἰς ἔτοιο κίντυνο βαρὺ δὲν τ' ὄλιπιζε νὰ λάχη,
 ἦρριξε τὸ σκουτάριν-του, καὶ μ' ἓνα κὶ ἄλλο χέρι,
 σφίγγει, σηκώνει τὸ σπαθὶ τὸ κοφτερὸ μαχαίρι,

1731 Καὶ ὁ στίχος οὗτος ἔμεινε ἀγράφος εἰς τὸ X. —1732 ὁ Ἄριστος AB, βοιθάτου X. —1733 (K)ανῆς X. —1734 παρασηγανέβγη X. —1736 ὡσάν τὸ Ἄριστινο AB. —1737 (M)ὰ πούρη τοῦ ρωτόκριτου ἢ ἀντρεία τῆς χάρις X. —1738 ἀπόσωνε ABX, —καβελάρις X. —1739 ἀρχήσαν AB, (A)ρχήζαν X. —1741 τον ἄλοτους X. —1743 βοηθία X. —1744 ὄχθροῦ X. —1747 πούηταν X. —1751 τούτ' ἦν δουλιὰ X. —1752 μεριά X. —1756 κ' ἠστέτιο X. —1757 μ' ἓνα καὶ μ' ἄλλο χέρι X. —1758 πονκόβη σαμαχέρι X.

- καὶ κατεβάζει κοπανιά, στήν-κεφαλή ξαμώνει,
 ἔς δυὸ μέσα κόψειν ἤθελε τὸ σιδερόν ἀμόνι. 1760
- Σύρνετ' ὀπίσ' ὁ Ρώκριτος, καὶ βάν' ὀμπρὸς νὰ δώσῃ
 εἰς τὸ σκουτάρ' ἢ κοπανιά, νὰ μὴν-τόνε λαβώπῃ·
 σὰ νὰ ἔχεν εἶσται κέρινο, τέτοιας λογῆς διαβαίνει,
 στὸν-κάμπο πέφτει τὸ μισό, τ' ἄλλο μισὸ πομένει,
 καὶ κατεβαίνει στὸ λαιμὸ τ' ἀλόγου ἔς δυὸ τὸ κόβγει, 1765
- μπλιὸ δὲν ἐγύρειψ' ἄχερα μὴδὲ ταγὴ νὰ τρώγῃ.
 Ὁ Ρώκριτος ὡσὰν ἀπὸ τῆ σέλλα βγαίνει, (412)
 πεζέφνει, καὶ τὸν Ἄριστο ἤστεκε κὶ ἀνιμένει.
 Ἐκεῖνος πάλι νὰ θωρῇ πεζὸν ἔτοιον ὀχθρόν-του,
 γιὰ τὰ προεπὰ τῆς ἀντρείας πεζέφν' ὄχ τ' ἀλογόν-του. 1770
- Ἐμάγισε παρὰ ποτὲ κὶ ὡς λιόντας ἀγριεύγει,
 καὶ λέει τοῦ Ρωτόκριτου, **ΑΡΙΣ**. Ἡ μέρα μᾶς μισσεύγει,
 καὶ γιὰ ντροπὴ μου τὸ κρατῶ, νὰ σοῦ τὸ μολοήσω,
 τόσ' ὥρα νὰ σὲ πολεμῶ, καὶ νὰ μὴ σὲ νικῆσω·
 περμαζώξε τὴν ἀντρεία, βάλε τὴ δύναμί σου, (413)
 λέγω σου ἴδὰ παρὰ ποτὲ βαρίσκω, καὶ βλεπήσου. 1776
- ΡΩΤ**. Μὴ βιασθῆς λέγ' ὁ Ρώκριτος, κ' ἡ μέρα πρὶ βραδείαση,
 ἕνας μας θέ νὰ σκοτωθῆ, κὶ ὁ Ρῆγᾶς του νὰ χάσῃ,
 κὶ ὀκόμ' ὁ ἥλιος εἶν-ψηλά, καὶ πρίχου χαμηλώσῃ,
 γιὰ αὐτὸ γιὰ τοῦτο τὸ σπαθὶ τὸ τέλος θέλει δώσει. 1780
- ΠΟΙ**. Τοῦτα τὰ λόγια μοναχὰς εἶπασιν ὅλη μέρα,
 κ' ἀπόκει ἀρχίζου ἄλλη μαλιὰ μὲ τὸ σπαθὶ στὴ χέρα.
 Φόβο θανάτου δίδασι, ἔς ὅσους κὶ ἀν-τσὶ θωροῦσα,
 τόσον ὅπ' ἀγριεύγουνταν ἐκεῖ, ποῦ πολεμοῦσα.

1760 σ' δυὸ μέσα κόψειν ἤθελε AB, κ' ἡμέσα διὸ κοψ' ἤθελε X. —
 1761 ἐσειρήθηκε ὁ Ρωτόκριτος AB, καὶ βάνι τὸ σκουτάρι X. —1762
 ὀμπρὸς, γιαναμιλαβοθῆ ὄχ τ' ἄλο παλικάρη X. —1763 εἶσθαι μὲ κε-
 ρὶ AB, (K)ιόσα νὰ ἦτον κέρινο X. —1766 δὲν γυρεύγει οὐδ' ἄχερα
 οὐδὲ ταγὴ AB. —1768 πεζεύτη X. —1769 πεζόνε τον ὀχθρό του
 X. —1770 πεζεύτη X, ἀπ' τ' ἀλογόν του AB. —1773 ὀμολογήσω
 AB. —1775 ὅλη τὴν ἀντρεία X. —1776 ὀγατι ἐδὰ παραποτὲ X. —
 1777 Μὴ βιάζεσε πολλ' ἄριστε X. —1778 θὰ χάσῃ AB. —1779
 πρὶν νὰ χαμηλώσῃ AB. —1780 εἶ αὐτό, εἶ τοῦτο X. —1782 ἀρχί-
 ζου τιμαλιὰ X. —1783 ἐδίχνασι X. —1784 τόσο πολὴ π' ἀγριέβουντα X.

- Ἦ-ἀναπνιά σὸ στόμα ντως ἤβραζε σὰν-καμίνι, 1785
 σπίθες ἀπὸ τὰ μάτια ντως ἐβγαῖνα μετὰ κείνη.
 Καρδιὰ δὲν ἔχει δύναμι, αἷμα δὲν ἔχει βράσι
 νὰ τοῖ θωρῆ νὰ μὴ δειλιᾷ νὰ μὴ συγχοτρομάσση.
 Γδυμνὰ τὰ λαμπιρὰ σπαθιὰ ἀνεβοκατεβαῖνα,
 καὶ σπίθες ἀπὸ τ' ἄρματα ὡς ἀστραπὲς ἐβγαῖνα. 1790
 Τριγύρου λάμπου, στράφουσι, κὶ ἀνοίγουν-τὸν ἀέρα,
 κὶ ἀντιλαλεῖ τὸ σίδερο στή δυνατήν-τως χέρα.
 Μακρὰ γοικοῦντ' οἱ κοπανιῆς κ' οἱ χτύποι τῶν ἀρμάτων,
 κὶ ὡς ἀστραπὴ τὸ σίδερο στρατεύγ' ἀπάνω κάτω.
 Ἄς κόβγη ποῦρι, κὶ ἄς τρυπᾷ, ἄς βλάφτη, κὶ ἄς θερίζη, 1795
 κείνοι ποσῶς δὲν-τὸ δειλιοῦν, μὰ τσ' ἄλλους φοβερίζει.
 Στὰ μάτι' ἀνάδια τὸ κρατοῦν, κὶ ὁ γεῖς τ' ἄλλοῦ ξαμώνει,
 ἢ κοπανιὰ, ὄρες μελανιᾷ, κὶ ὄρες βαθιὰ πληγώνει.
 Πολλ' ἄπονα κὶ ἀλύπητα κρούσινε καὶ βαρίσκου,
 κ' ἐπὰ κ' ἐκεῖ πηδοῦ ὡς αἰτοῖ, κὶ ἀναπαημὸ δὲ βροίσκου. 1800
 Τὰ σίδερα τσ' ἀρματωσᾶς κόβγουν-καὶ ξεκαρφώνου,
 (414)
 τὴ σάρκα ξαρματώνουσι, καὶ τὰ κορμιά ματώνου.
 Τὸ αἷμα ὅσο πλιά τρεχε, κὶ ὅσ' ἢ πληγὴ τὸ βγάνει,
 τόσο πληθὲν' ἢ δύναμι, καὶ πλιά καρδιὰ τῶς κάνει.
 Ὅρες ἐσμίγαν-τὶ σπαθιὰ, κὶ ὄρες τὴν ἄδεια βρίσκα, 1805
 κὶ ὄρες τῶς σφαίν' ἢ κοπανιὰ, κὶ ὄρες τήνε βαρίσκα.
 Ποσῶς δὲν ἔχου ἀνάπασι δεξὰ ζερβὰ πηδοῦσα,
 κὶ ὄντεν ἐδείχνα χαμηλά, στήν-κεφαλὴ χτυποῦσα.
 Χάμαι κομμάτια σκορπιστὰ ἐπέφταν-τ' ἄρματὰ ντως,
 τὰ αἷματα τοῖ σάρκας τως ἐβάφταν-τὰ σπαθιὰ ντως. 1810

1785 στόματος X, ἔβραζε ABX.—1788 σιγοτρομάση AB.—1790 σὰν ἀστραπαῖς AB.—1791 Λεῖπει ἐκ τοῦ χειρογράφου X τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον —1792 ἀντιλαλή X, ἐδική τους χέρα X.—1793 μακρὰ X. —1794 πάγενη ἀπάνω κάτω X.—1795 κόφτη AB, κιασχιτὰ X.—1797 ἀγνάντια X, κ' ἕνας τ' ἀλοῦ ξαμόνι X.—1798 μελανὰ X.—1800 καὶ δὲ καὶ κὴ X.—1801 κόβου X. —1802 αἱματόνουν AB. —1804 τους κἀνη X. —1805, 1806 εβρίσκου, εβαρίσκου X. —1806 τοὺς φένη X. —1807 ζερβὰ δεξιά X. —1808 ἐκτυποῦσαν AB. —1809 (X)άμου κομμάτια σκορπιστὰ ἐπέυταν τ' ἀρματάτους X. —1810 σαρκάτους-σπαθιάτους X.

Οἱ-ἄλλοι δὲ γνωρίζουσι, μηδὲ μοροῦ νὰ ποῦσι,
 ποιὸς νὰ ἔναι δυνατώτερος ἐκεῖ, ποὺ πολεμοῦσι.
 Τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια ντως σὰν ἄνεμος πετοῦσι,
 καὶ σὰν ὄντε βροντᾶ οὐρανός, οἱ κοπανιὲς χτυποῦσι.
 Πονοῦσι τὸ Ρωτόκριτο τσ' Ἀθήνας τὰ φουσσᾶτα, 1815
 μὲ φόβον ἀνιμένουσι τὰ θλιβερὰ μαντᾶτα.
 Πάντα φοβάτ' ὅπ' ἀγαπᾶ, πάντα δειλιᾶ μὴ χάση,
 γιὰτὶ συγχιὰ τὸ ριζικὸ τῆ γνώμη μεταλλάσσει.
 Πονεῖ καὶ ὁ Ρῆγας τσι Βλαχιᾶς μ' ὄλον-του τὸ φουσσᾶτο,
 τὸν ἀνιψόν-του βλέποντας τὰ αἵματα γεμᾶτο. 1820
 Ἐμαζωχτήκασι πολλὲς γυναῖκες, κ' ἔθωροῦσα,
 τοὺς ἀντρειωμένους καὶ τοὺς διὸ ἐκεῖ, ποὺ πολεμοῦσα·
 φοβοῦνται, κλαίου, δέρονονται, τρέμου, καὶ ἀναδακρυώνου
 βλέποντας πὼς λαβώνονται, καὶ ἀλύπητα πληγώνου.
 Σὰν περιστέρες ὄντε δοῦ τῆ θάλασσ' ἀγριεμένη, (415)
 καὶ τὴν Ἀνατολὴ θαμπῆ τῆ Δύσει γρινιασμένη, 1826
 καὶ κάμ' ἀντάρα καὶ βροχή, καὶ ὁ οὐρανὸς μαυρίση,
 καὶ ἀπ' τσι φωλιὲς καὶ κοιτέες τως ἄνεμος τσι ξορίση,
 καὶ τὰ στοιχειὰ ἀνεκατωθοῦν, καὶ τ' ἀστρικὰ μανίσου.
 κ' ἐκεῖ ποὺ πὰν νὰ φυλαχτοῦ τρέμουν-καὶ κουκουβίσου, 1830
 ἔτσι καὶ αὐτέες ἐστέκανε μὲ φόβο καὶ τρομάρα
 εἰς τῶν ἀρμάτω τὴν-κακιὰ ἔς τσι μάχης τὴν ἀντάρα.
 Τὸ τέλος τὸ λυπητερὸ ἤρχισε νὰ σιμώνη,
 κ' ἐφαίνετό σου καὶ οὐρανὸς κ' ἡ γῆς ἀναδακρυώνει·
 σὰν εἶδασι κ' ἐβράδειαζε, καὶ ὁ ἥλιος τῶς μισσεύγει, 1835
 καὶ ὁ γεῖς καὶ ὁ ἄλλος τὸ σπαθὶ ρίχτει, δὲν-τὸ γυρεύγει,

1811 οὐδὲ X.—1813 τὰ πόδια καὶ ταχέριατος X.—1814 ὁ Οὐρανὸς AB, χτυποῦσι AB.—1816 ἀνημέναση X.—1818 σιχνὰ X.—1820 ἀνιψότου-γιομάτο X.—1821 νὰ θωροῦσι AB.—1822 ὅπου πολεμοῦσι AB.—1823 Φοβοῦνται τρέμουν δέρονονται κλαίγουν καὶ ἀναδακρυώνου AB.—1825 ὄντε ἠδοῦ X.—1826 θολή X.—1828 Κι' ἀπὸ φωλιαῖς καὶ κοιταῖς τως AB, κίανεμος ἀποτσιφωλιές, καὶ κήτες X.—1829 Τὸ δεῦτερον ἡμιστίχιον ἔμειεν ἄγραφον ἐν τῷ X.—1830 φυλαχθοῦν AB.—1831 Εἰς τὸ X μένει χῶρος κενὸς διὰ τὸ κ' ἰ ἀν τ ἐς —1832 λογιάζοντας τὸν πόλεμο τζιμάχης τὴν-αντάρα X.—1833 ἄρχισε X.—1834 κα' ὁ Οὐρανὸς AB.—1835 τοὺς μισέβγη X.—1836 ὁ ἔνας, καὶ ἄλλος τὸ σπαθὶ ρίχνη X.

- κὶ ἀράσσου κὶ ἀγκαλιάζονται κρατῶντας τὰ πουνιάλα,
 ἐπίασαν-τὰ κοντὰ ῥοματα, κ' ἐφῆκαν-τὰ μεγάλα.
 Κιανεῖς δὲν-τῶς ἐσίμωσε νὰ τούσε ξεμιστέψη,
 γιὰτὶ μὲ θάνατ' ἢ μαλιὰ ἔχει νὰ ξετελέψη· 1840
 τὸ γράμμα ἔτσι τό λεγε, κ' οἱ φοβεροὶ ὄρκοι τότες,
 νὰ πάη ὁ ἕνας τως νὰ βρῆ τσ' ἀραχνιασμένες πόρτες.
 Σφίγγουνται, κὶ ἀγκαλιάζονται, μὲ τὴ ζερβὴ παλεύγου,
 μὲ τὴ δεξὰ γιὰ νὰ βαροῦ τόπ' ἀκριβὸ γυρεύγου,
 εἰς τὸ λαιμό, στὸ πρόσωπο, στὸ στήθος στὸ στομάχι· 1845
 ἀνάθεμα ἔτοια μάνιτα, κακὴ ῥορα ἔτοια μάχη.
 Ἦροξεν ὁ Ρωτόκριτος μ' ὄλη τὴ δύναμίν-του
 τ' Ἀρίστου κοπανιὰ μηχητὴ κοντὰ πρὸς τὸ βυζίν-του,
 κ' ἦτο δαμάκι ξώφαρσα, κ' ἢ χέρα ντ' ὡς ἔσφαλει, (416)
 Ἦριστος τοῦ τὴν ἦσφιξε ποκάτω στὴ μασκάλη. 1850
 Μηδὲ στροφίδι μάγγανου ἔτοιο σφιμὸ δὲν-κάνει,
 ὡσάν-τὴν ἦσφιξεν αὐτὸς ἐκεῖ, ποὺ τήνε πιάνει.
 Ἦ χέρα ντου σκλαβώθηκε ἔς τ' ὄχθροῦ του τὴ μασκάλη,
 κ' ἦβανεν, ὅσον-τὸ μπορεῖ, δύναμι νὰ τὴ βγάλει,
 καὶ μὲ τὸν-πόδα τὸ ζερβὸ τ' ἄλλοῦ τὸν-πόδα ἐκράτει, 1855
 μὲ τὸ δεξὸν ἀντρειεύγετο, χάμαι τὸν ἀντιπάτει,
 καὶ μὲ τὴ χέρα, πού' τονε λλεύτερη, τὸν ἀμπώθει,
 καὶ μὲ τὴν ἀμπωσιὰ καμε, κ' ἢ-ἄλλη ξεσκλαβώθη.
 Ράσσου, ξαναγκαλιάζονται, ξαναχτυποῦσι πάλι,
 κὶ ὁ γεῖς τὸν ἄλλον ἦπασκε χάμαι στὴ γῆς νὰ βάλει· 1860

1837 (Κ)αὶ πιάνου X. —1838 κιαφίαν X. —1839 (Κ)ανὴ δენტους
 ἐσήμονε X, νὰν τοὺς ἐξεμιστέψη X.—1840 νὰ ἔξε τελέψη AB, ἦχε X.—
 1843,1844 παλέβου, γιρέβου X. — 1844 βαρίσκουσι AB. — 1846
 στέτια X. —1848 Τοῦ Ἦρίστου AB, μηχητὴ, καὶ πάει πρὸς τὸ βυζί
 του AB. —1849 (Κ)ἦτον δαμάκι ξέφαρσα X, Λεῖπει τὸ δεύτερον ἦ-
 μισιτίον ἐκ τοῦ X μένοντος κενοῦ τοῦ χώρου. ὡς ξεσφαλεῖ AB. —
 1850 Ὁ Ἦριστος AB, Ὁ στίχος οὗτος κατελείφθη ἀγραφος εἰς τὸ X
 μὲ κενὸν τὸν χώρον —1851 τέτιο X. —1852 ἦσφιγγεν AB. —1853
 ὄχθροῦ του X. —1854 καῖβανε ὅσο κὶ ἀμπορὴ X. —1856 ἀντριέβε-
 το X. —1857 λεύτερη AB. —1858 καὶ μετιναμποσιὰ τραβὰ X, ἀμ-
 ποσιὰκαμε AB. —1859 (Π)ηανουν X, ξαναχτυποῦσι AB. —1860
 κ' ἕνας τον ἄλο ἔπασκε χάμου X, στήν γῆν AB.

- καταχτυποῦν-τὰ σίδηρα, τὰ σάρκες τως πληγῶνου,
 στέκου,οἱ Ρηγᾶδες καὶ θωροῦ, πονοῦν-κι ἀναδακρυῶνου·
 ἦσुरεν ὁ Ρωτόκριτος τὸν Ἄριστον ὀμπρός του,
 κ' ἐκεῖνος θεληματικῶς σιμώνει μοναχός του,
 καὶ μὲ τὸ τραυοπάλαιμα ἀγκαλιασμένοι πέσα, 1865
 τρέχει τὸ αἷμα ποταμὸς ὄχ τὸι πληγές τως μίσα·
 παραγλιστρᾷ ὁ Ρώκριτος, πέτρα τὸν-πεδουκλώνει,
 κι Ἄριστος ἀποπάνω ντου βαρῖσκει καὶ λαβώνει·
 παρὰ ποτε,ὁ Ρωτόκριτος τὴ δύναμι μαζώνει, (417)
 τ' Ἄριστου δίδει κοπανιὰ γιὰ πάντα τόνε σώνει· 1870
 στὸ κούτελο ἀποκατωθιὸ εἰς τὸ ξερβόν-τ' ἀμμάτι,
 τὸν ἠῦρηκεν ἡ πουνιαλιὰ ἐκεῖ, πὸν τὸν ἐκράτει·
 ὄλα τὰ σίδηρα περνᾷ, καὶ σώνει στὰ μυαλά ντου,
 ἡ δύναμί ντου τέλειωσε, κ' ἐχάθηκ' ἡ-ἀντρεία ντου.
 Δὲν ἀπομέν' ἀγδίκιωτος, μὰ κούσετ' εἶντα γίνη· 1875
 τοῦ Ρώκριτου μιὰν-κοπανιὰ δίδει τὴν ὥρα κείνη,
 καὶ τὴ κοράτζα πέρασε, τὸ σιδερό ζυπόνι, (418)
 ἀνοίγει τ' ὄλα τ' ἄρματα, στὴ σάρκα τόνε σώνει,
 εἰς τὸ βυζι ἀποκατωθιὸ εἰς τῆς καρδιάς τὸν-τόπο,
 ἐκεῖ πὸν βρῖσκειτ' ἡ πνοὴ κ' ἡ ζῆσι τῶν ἀθρόπω,
 μέσα στὴ σάρκα κάμποσο τὸ σίδηρον ἐμπῆκε, 1880
 νεκρὸ πλιὰ παρὰ ζωντανὸ γιὰ τότες τὸν ἀφῆκε·
 κ' ἐλίγο λίγον ἤλειψε νὰ τόνε πάρ' ὁ Χάρος,
 μὰ ζῆσε καὶ γιαιτρεύτηκε μὲ πάθη καὶ μὲ βάρος.
 Τρέχου,οἱ Ρηγᾶδες νὰ τοὺς δοῦ τρομάρα τοὺς ἐπιάσε, (419)
 κι ὄλοι ντως τὸ Ρωτόκριτο λέγουσι πὸς ἐχάσε. 1886

1861 Καταχτυποῦν AB. —1862 (E)τράβιξ X. —1865 τραβαπάλεμα X. —1866 ἀπ' ταῖς πληγαῖς τως AB, ὄχτης πλιγέστους X. —1867 (E)τῆζι γλιστρᾷ X. —1868 Κι' ὁ Ἄριστος AB. —1869 ὁ ῥόκριτος X. —1870 Τ' Ἄριστου AB, τὸν ἐσόνη X. —1871 εἰς τὸ ξερβότου μάτι AB, ἠστοξερβὸ ὀμάτη X. —1875 (μ' ἀκούσετε ἦντα ἐγίνη) AB, τὴ ἐγίνη X. —1876 δῆνη X. —1877 Περνᾷ τ' ἀτζάλιν ἀπομπρὸς τὸ σιδερό ζιπῶνι AB, ντζιπόνι X. —1878 γηισάρκα τὸν ἐσόνη X. —1879 ἀποκάτου θιὸ X. —1880 ἀνθρώπων AB, ἀνθρόπο X. —1881 κάποσον AB. —1882 πλειὰ παρὰ ζωντανὸν νεκρὸν AB. —1883 (K)ἐλίγο λίγο ἔλειψε X, Κι' ὀλίγο λίγον ἤλειψε AB. —1885 ναν τοὺς δοῦ X. —1886 ὄλιτους X.

- Ἐβγάνουσιν-τως τ' ἄρματα, καὶ τὸ ζιμιὸν ἐφάνη,
 ποιὸς εἶναι ποῦ ψυχομαχεῖ, καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ γιάνη.
 Ὡσάν ἀνθὸς καὶ λούλουδο, πόχει ὁμορφιὰ καὶ κάλλη,
 κ' εἶναι στὸν-κάμπο δροσερὸ μὲ μυρωδιὰ μεγάλη, 1890
 κ' ἔρθη τ' ἀλέτρο' ἀλύπητα, βαθιὰ τὸ ξεροζιὸς,
 ψυγῆ ζιμιὸ καὶ μαραθῆ, κ' ἡ-ὁμορφιά ντου λειώση,
 γλομαίν' ἄν εἶναι κόκκινο, κ' ἄν εἶν ἄσπρο μαυρίζει,
 καὶ μπλάβ' ἄν εἶναι λειώνεται ζιμιὸ καὶ κιτρινίζει,
 γάν' ὁμορφιὰ καὶ μυρωδιὰ κάλλη καὶ δροσερότη, 1895
 γεροῦ ζιμιὸ καὶ φύγεται, καὶ μπλιὸ δὲν ἔχει νιότη,
 ἔτσ' ἦτον-κ' εἰςτὸν Ἄριστο, ὄντεν ἡ ψή ντου βγῆκε,
 μὲ δίχως αἶμ' ἄσπρο γλομὸ ψυμένο τὸν ἀφῆκε.
 Ἦζεν ὄντεν ἐσώσασι, ἀμ' ἐμιλιὰ δὲ βγάνει,
 γιὰ τ' ἡ φωνή ντου χάθηκε, πρὶ παρὰ νὰ ποθάνη. 1900
 Εἶχε πνοὴ κ' ἐστρέφετο, τὸ Βασιλὶὸν ἐδώρει,
 μὰ νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ πῆ τά θελε δὲν ἐμπόρει·
 ἐσήκωσεν-τῆ χέραν-του τὸ μπάριμπαν-του ἀγκαλιᾶστη,
 κ' ἦβγαλεν ἀναστεναμὸ ὅτι τὸν ἐδυνάστη.
 Ἦκλαιγ' ὁ Βλάχος νὰ θωρῆ τέτοι' αἶτὸ σφραμένο 1905
 ἀσούσσουμο κ' ἀνέγνωρο καὶ ματοκυλισμένο,
 ἔς τὸ ἀγκάλες του τότε κρατεῖ, φιλεῖ τονε στὰ χεῖλη, (420)
 στέκει ἀνιμένει νὰ τοῦ πῆ, καὶ νὰ τοῦ παραγγεῖλη,
 μὰ κεῖ δὲν ἦτο δύναμι, οὐδὲ φωνὴ στὸ στόμα,
 ἦρθεν ἡ-ώρα νὰ γενῆ ἡ σάρκα πάλι χῶμα· 1910
 καὶ μ' ἕνα ἀναντράνισμα σάν-παραπονεμένο,
 εἶπε νὰ λόγο σιγανὸ· «Μπάριμπα μου, ἐδὰ ποθαίνω,»

1887 (E)βγανουσηντους X. — 1889 ἀνθὸς ABX, πόχη X. —
 1893 γλομένη X, κ' ἄσπρον ἄνε μαυρίζει AB. — 1894 ἀνένη
 X. — 1899 Ὁ στίχος ἀγραφος εἰς τὸ χειρόγραφον X μένοντος
 κενοῦ τοῦ χώρου X. — 1900 πρὶν κείνος ν' ἀποθάνη AB. —
 1901 Εἶχε πνοὴν ἐστρέφεντο AB, το βασιληὰν X. — 1904 ἀναστε-
 ναμμὸν AB, ἀναστενασμὸ X, ὅτι τὸν ἐδυνάστη AB, ὅσο κινεδυνάστη
 X. — 1905 Ἦμεινεν ἀγραφον τὸ δεῦτερον ἡμιστήχιον ἐν τῷ X. —
 1907 (T)ς' ἀγκάλες του X, φιλεῖ τον εἰς τὰ χεῖλη AB. — 1909 δύ-
 ναμις AB. — 1911 ἀναντράνισμα AB, ἀναντρανισμό X. — 1912 ἦπε
 μελόγο σιγανὸ X.

καὶ πάραυτα ξεψύχησε, τὰ μάτια ντου σφαλίσσα,
τὰ μέλ' ἀπονεκρώσασσι, μπλιὸ ζωντανὰ δὲν ἦσα,
κι ὄντεν ἐμίσησεψ' ἢ ψυχῆ, καὶ τὸ κορμὶν ἀφῆκε, (421)
ἕνας μεγάλος βροντισμὸς στὸν οὐρανὸν ἐβγήκε, 1916
κ' ἕναν ἀνεμοστρόβιλο θωροῦ σκοτεινιασμένο,
καὶ τριγυρίζει τὸ κορμὶ τοῦτο τὸ ποθαμένο.

Οἱ Βλάχοι κλαίν-καὶ δέρονονται, τὸν-πόνο φανερωῶνα,
κ' ἐκεῖ, πὸν τοῦ σιμώσασσι, δάκρυα τὸν ἐκουκλῶνα. 1920

Πλιότερ' ἀπ' ὅλους τοῦ Ρηγὸς τὸ πρόσωπο 'ν θλιμμένο,
κι ἀπὸ μεγάλη συννεφιά ἦτονε πλακωμένο.

Τὴν-κεφαλὴ καὶ τὸ κορμὶ ζιμιὸ τοῦ ξαματώνει,
τὸ στόμα εἰς τὸ στόμα ντου λυπητερὰ σιμώνει,
φιλεῖ καὶ κανακίζει τον, παρηγοριὰ δὲν ἔχει. 1925

Λέει του, **ΒΛΑΝΤ**. Κανακάρι μου, κι ἄς τό θελα κατέχει,
πὼς ἡμελλε νὰ σκοτωθῆς γιὰ ὄνομά μου μένα,
νὰ θελα δώσει τοῦ Ρηγὸς τὰ μοῦ 'χε ζητημένα,
κ' ἐκεῖνα κι ἄλλα πλιότερα, κι ὅ τι κι ἂν ἀφεντεύγω, 1930
παρὰ νὰ χάσω ἔτοιον ὑγιόν, ὅπ' ἂν-τόνε γυρεύγω
ὅπου 'ν ὁ Νότος κ' ὁ Βορρᾶς, 'Ανατολὴ καὶ Δύσι,
δὲν τότε βροῖσκω, κι ἄλλο μπλιὸ δὲν ἦκαμεν ἢ φύσι.

ΠΟΙ. Θωρεῖ τὴν ὄψι κ' ἤσπριζε τὰ μάτια σφαλισμένα,
ὀλόκρυγια τὰ μέλη ντου τ' ἀρθούνια παχισμένα,
κ' ἢ κεφαλὴ ἢ ξαθόσγουρη αἱματοκυλισμένη, 1935
κι οὐδὲ λαλιὰ οὐδὲ μιλιὰ ἀπὸ τὰ χεῖλη βγαίνει.

"Ήσυρνε γένεια καὶ μαλλιὰ λυπητερὰ τὸν-κλαίει,
καὶ δὲν ἐχόρταινε τοῦ νιοῦ παινέματα νὰ λέη.

1914 ἀπονεκρώσασσι X, Τὰ μέλη του ἐνεκρώσασσι AB. —1715 (K)ι-
οντεν ἐβγήκε X. —1917 ἀνεμοστρόφιλο X. —1918 τ' ἀποθαμένο X. —
1919 κλαίγον δέρονονται AB. —1919, 1920 ἐφανερόσα-ἐκουκλόσα X. —
1921 εἶν θλιμμένο AB, ἕν θλιμένο X. —1922 συννεφιὰν καὶ νέφη
AB, σιννεφιά X. —1924 στόμαν AB. —1926 λέγει του, κανακαρι-
μου Βλαντ)ος κιαστοθελα κατέχη X. —1927 (Π)ὼς ἔμελε X. —1929,
1930 ἀφεντέβο-ἐγιρέβο X. —1931 ἢ 'Ανατολὴ καὶ Δύσι AB. —
1932 δὲν ἔκαμεν X. —1933 κιάσπρι... X. —1934 ὀλόκρυα AB, ὀλό-
κρυα X. —1934 παχισμένα AB. —1935 μ' ἔματα σκεπασμένη X.
—1937, 1938 κλαίγει-λέγει ABX. —1938 ἔτοιου νειοῦ AB.

- Δὲν ἔλυπᾶτο τὴν ἑξά, πού γασε καὶ λογάρι, (422)
 μὰ πόνειεν ἔτοιον ἄγγουρο καὶ τέτοιο παλληγάρι. 1940
 Σηκῶνουν-τον μὲ κλάηματα, κ' εἰς τὸ παβιόνι πάσι,
 κ' ἐδέρνετον ὁ Βασιλῖδς ἔτοιον-κορμί νὰ χάση,
 καὶ τὸ ζιμιὸν ὠρδίνιασε νὰ κάμη τὴ θαφήν-του,
 καὶ σὲ κιβούριν ἀργυρὸ νὰ βάλῃ τὸ κορμίν-του.
 Μαστόροι τοῦ τὸ κάνουσι ζιμιὸν ἀπὸ τὴ Χώρα, 1945
 κ' ἐξετελειώθη βιαστικά εἰσὲ λιγάκιν ὦρα.
 Γράμματα κάνει σκοτεινά στοῦ κιβουριοῦ τὴ μέση,
 καὶ τὴν ἡμέρα καὶ καιρὸ τοῦ σκοτωμοῦ ντου λέσι.
 «Τοῦ κόσμου ὁ δυνατώτερος βρῖσκεται δῶ θαμμένος,
 σήμερο τὸν ἐσκότωσε ἄλλος ἀποθαμμένος· 1950
 τοῦτό τονε τοῦ ριζικοῦ, ἀμ' ὄχ' ἀπ' τὴν ἀντρείαν-του·
 ἐδιάβηκε, κὶ ὀπίσω ντου δὲν ἤφηκε καλλιὰ ντου».
 Τὰ γράμματ' ὡς τὰ γράφασι, πάραυτα τὸ κουκλώνου (423)
 μαῦρα μὲ κεφαλῆς νεκρῆς, κὶ ἀπόκει τὸ σηκῶνου.
 Καὶ τὸ κορμίν-του μ' ἄρματα ὀλάργυρα τὸ ντύνου, 1955
 στεφάνι στὰ χρυσὰ μαλλιὰ ὀλόχρυσο τ' ἀφίνου.
 Ἐμαζωχτήκαν-κ' ἤρθασι τοῦ Ρῆγα τὰ φουσσᾶτα,
 κ' ἐσυντροφιάσαν-τὸ νεκρὸ κλαίοντας εἰς τὴ στράτα,
 κὶ ὀπίσω τὰ κοντάρια ντως κωλοσυρτὰ τ' ἀφίνα, (424)
 τὴ θλίψι καὶ τὸν-πόνον-τως ἐδεῖχνα μετὰ κείνα. 1960
 Κὶ ὁ Ρῆγας μὲ τὰ θλιφτικά μὲ δίχως τὴν-κορώνα,
 τὸ λείψανο συντρόφιαζεν ἐκεῖ, πού τὸ σηκῶνα.
 Εἵκος' ἀπὸ τοὺς φρόνιμους τοῦ Ρῆγα τιμημένοι
 σηκῶνουσινε τὸ νεκρὸ τὰ μαῦρα φορεμένοι.

1939 ἀξιά X, π' ἔχασε X. —1940 ἄγουρον X. —1941 εἰς τὸ Παβι-
 ὶνι AB. —1942 ὁ βασιλιάς X. —1943 Ὡς τὸν ἐπῆγα ὠρδίνιασε AB.
 —1944 K' εἰς σὲ Κηβούρι ὀλάργυρο ἤβαλε τὸ κορμί του AB. —1945
 τουτο κάνουση X, τοῦ τὸ ἐκάμασι AB.—1950 Ὁ στίχος ἔμεινε ἀγρα-
 φος εἰς τὸ X μὲ κενὸν τὸν γῶρον—1951 ἦτανε X, ἀπο αντριάτου X.
 —1952 κ' ἐδιάβηκε X, ἄφικε X. —1953 πάραυτας τον κουκλώνου X.
 —1954 κλαπόκης τὸν σικόνου X. —1955 τὸν τίνου X. —1956 ὀ-
 λόχρυσο AB. —1958 κλαίοντας ABX. —1959 κοντάρια τους X,
 ὄλι τακολοσίνα X. —1960 τομπόνουτος ὀγιά τορῖγα ἐδήχνα X. —
 1963 Εἵκοςι σὶ φρονιμότεροι, κ' οἱ πλειά του τιμημένοι AB. —1964
 μεμάβρα X.

- Ἐμεταλλάσσουντα συχινά, κ' ἐκλαῖγα ἕς κάθε ζάλο, 1965
 κὶ ἀπὸ μακρὰς ἐδείχασι τὸν-πόνο τὸ μεγάλο,
 καὶ δυὸ χιλιάδες στρατηγοὶ πλὴ ἄξιοι καὶ πλὴ ἀντρειωμένοι
 τὸ Ρῆγα συντροφιᾶζουσι ὀλόμαυρα ντυμένοι.
 Ἐκεῖ πὸν γίν' ὁ πόλεμος γύρου τριγύρου πηαῖνα
 μὲ σάλπιγγες μουγγές μουγγές καὶ τύμπανα σπασμένα, 1970
 καὶ τὰ παντέρμα ντ' ἄρματα, ὡς ἦσα ματωμένα,
 εἰς τ' ἄλογόν-του τὰ ἄχανε, καὶ πάντα ὀμπρὸς τὰ πηαῖνα·
 ὀχτὼ τὸν-παραβλέπασι, κὶ ὀλόμαυρα φοροῦσα,
 πὸν δίδαν-πόνο καὶ καημὸ ἕς ὅσους κὶ ἄν-τὰ θωροῦσα.
 Τοῦ Βασιλιοῦ ὄλα τ' ἄλογα, θλιμμένα πορπατοῦσα, 1975
 κ' ἐκεῖνοι, πὸν τὰ σέρνασι, ὀλόμαυρα φοροῦσα.
 Χώρια χανε ἔξι ἄλογα, καὶ σύρναν ἔν' ἀμάξι,
 καὶ ξαργιτοῦ τὰ βρήκασι νὰ πορπατοῦ μὲ τάξι·
 στ' ἀμάξ' ἀπάνω κάθουνταν δυὸ μαυροφορεμένοι
 πλὴ παρὰ τσ' ἄλους ταπεινοὶ καὶ πλὴ βαρὰ θλιμμένοι, 1980
 καὶ μὲ φωνὴ λυπητερὴ ἐκεῖ, πὸν τὸν ἐκλαῖγα,
 τσι χάρες τσι παλληκαριές καὶ τσ' ὀμορφιές του λέγα·
 κ' ἦσαν ὀμπρὸς τοῦ κιβουριοῦ, καὶ θλιβερὰ μιλοῦσα (425)
 λόγια, πὸν κλαίγασι δοιμιά, ὅσοι κὶ ἄν-τὰ γοικοῦσα.
 Ἐστρέφουντα ὄλοι πρὸς τὴ γῆς, τὰ αἵματα θωροῦσα, 1985
 κ' ἐμακαρίζαν-τὸ νεκρό, πολλὰ τὸν ἐπαινοῦσα·
 κὶ αὐτὸς κρυγὸς κὶ ἀνέγνωρος παντοτινὰ κοιμᾶται,
 κ' ἐφαίνεται σου κὶ οὐρανὸς κ' ἡ γῆς τότε λυπᾶται.
 Ἐκλαίγασι κ' ἐρνεύγασιν ὄλοι τὴν ὥρα κείνη,
 ἀμὲ στοῦ μπάριμπα τὸν-καημὸ πρᾶμα πολὺν ἐγίνη, 1990
 τὰ μάτια πάντα τρέχασι, ἡ γλῶσσα πάντα μίλειε,
 κ' εἰς κάθε ζάλο σίμωνε καὶ τὸ κιβούρι φίλειε·

1965 σιχνὰ X. — 1970 Ὁ στίχος ἔμεινεν ἄγραφος εἰς τὸ X.
 —1971 Καὶ τὰ καυμένα τ' ἄρματα AB. — 1972 ὀμπρὸς ἐπιαι-
 να AB. — 1973 τὰ παραβλέπασι AB — 1974 πονδηγαν X. —
 1977 ἔξι X, Χώρια εἶχαν τέσσερα ἄλογα, κ' ἐσείρνασιν Ἄμαξι AB. —
 1983 (K) ἦταν ὀμπρὸς X. — 1985 τὴν γῆν AB. — 1986 γιατί τον
 ἔπειναῦσα X. — 1987 κριός X. — 1988 οὐρανός X, κὶ ὁ Οὐρανός
 AB. — 1989 κ' ἠρνεβάσην X. — 1990 ἀμ' ἦστουμπάρπα τὸ κορ-
 μὴ X.

- καὶ μὲ φωνὴ λυπητερή, ἤλεγε, **ΒΛΑΝΤ**. Καλογιέ μου,
 ἀνασηκώσου ἀποδαντοῦ, καὶ σῶσε βούηθησέ μου,
 διάλεξ' ἀπ' ὄλα τ' ἄροματα ἄλογο καὶ κοντάρι, 1995
 πολέμησε τὸ θάνατο, ἀντρεϊέψου μὴ σὲ πάρη.
 Ἄριστε, πῶς τὸν ἤφηκες τὸ Χάρο νὰ νικήση;
 ἦ-ὁμορφιά σου πῶς νὰ μπῆ στὸν ἄδη ν' ἀσκημίση;
 μηδὲ μοῦ παραπονεθῆς, καὶ μὴ βαρέν' ἡ ψή σου,
 ἂν εἰσὲ τόσον-κίντυνο ἤβαλα τὸ κορμί σου, 2000
 καὶ τὰ θωρῶ δὲν-τά ἴλιζα, μά λεγα νὰ νικήσης,
 γιατί ἴσουν ἄξος μοναχὸς χίλιους νὰ πολεμήσης.
 Κι ἂν-τό ἴχα ξέρει τὸ γνοϊανό, πού μὲ κινᾶ καὶ κλαίγω,
 τσι χῶρες μ' ὄλες ἠδιδα, κι ὅτι κι ἂν ἀφεντεύγω,
 κ' ἐσύ νὰ μὴ βλαφτῆς ποτέ, κι ἠλιζα ἴς ἔτοια κάλλη 2005
 νὰ ἴωμε καὶ τὰ κέρδητα καὶ μιὰ τιμὴ μεγάλη.
 Μ' ἀπῆς κ' ἡ μοῖρα τό θελε, κ' ἔτοιαι λογῆς ἐσφάγης, (426)
 μηδὲ μοῦ παραπονεθῆς στὸν ἄδη, ὅπου πάγεις.
 Ἀνάθεμά την-τῆ βουλή, πού καμα νὰ κινήσω }
 μὲ τὰ φουσσᾶτ' ὄχ τῆ Βλαχιά νὰ ἴρθῶ νὰ πολεμήσω. 2010
 Ἐχάσα χῶρες καὶ χωριά, κ' εἰς σὲ σκλαβιά λογοῦμαι,
 τρῦτα δὲ μὲ βαρένουσι, τοῦτα δὲν-τά λυποῦμαι·
 ὄλα τὰ φτειάνουν οἱ καιροί, κι ὄλα τὰ κατατάσσου,
 ταχιά κερδαίνουσι πολλοὶ σήμερον ὅτι χάσου,
 μ' ὅ μισσεμός σου, καλογιέ, πόνο πολὺ μοῦ φέρνει, 2015
 κι ὅτι μοῦ πῆρ' ὁ θάνατος μπλιὸ δὲ μοῦ τὸ γιαγέρνει.
ΠΟΙ. Ἦσυρνε γένεια καὶ μαλλιά, δέρνει τὰ γόνατά ντου,
 πόνο σὲ φίλους κ' εἰς ὄχθρους δίδουν-τὰ κλάηματά ντου.
 Στὸν-κάμπο τέσσερεις φορὲς τοῦ κάμασι τῆ γύρα,
 κι ἀργὰ μισσέψαν ὄλοι ντως, καὶ τὸ νεκρὸν ἐπῆρα, 2020
 δίδου βουλήν εἰς τῆ Βλαχιά νὰ πά νὰ τότε θάψου
 γιὰ νὰ ἴρθουν-τὰ περίγυρα ὄλα νὰ τότε κλάψου.

1994 ἀποδευτοῦ X, ἀποδαντοῦ AB.—1995 ἀπ' οὔλα X.—1996 κιν-
 ριέψου X.—1997 ἄφικες X, ν' ἀνικίση X.—1998 κ' ἠομορφιάσου X.—
 2001 Καὶ τὸ θωρῶ δὲν τῶλιζα AB, τάλπιζα X, ν' ἀνικίσης X.—
 2002 ἄξιος X.—2003 πῶς μὲ κινᾶ AB.—2004 ἔδηνα X.—2005
 βλαβῆς AB, μάλιζα AB.—2007 μά ἐπείς AB, μαπίτης ἡμίρα X.—2009
 πούκαμε X.—2010 ἀπ' τῆ Βλαχίαν AB.—2018 σ' ἔχθρους AB, κε-
 δικούς X.—2020 ὄλιτους X, 2021 (Δ)ήνουν βουλή X.—2022 νὰ
 πάνε τὰ περίγυρα X, ναντονεκλάψου X, κ' ἡ χῶραις νὰ τὸν κλάψουν AB.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ Ε.

[Ἄς ἔρθωμε σὶ ἄλλου Ρηγὸς Ἡράκλῃ, ποῦ στὴ μάχῃ
τὸ Βλαντιστράτῃ νίκησε, δίχως ὀλπίδα νά ᾿χη·]
ἄς ποῦμε τὴν ἀγγοῦσάν-του τὴν-πρίκα καὶ τὰ βάρη,
ποῦ τὸ Ρωτόκριτο νεκρὸ καὶ ἀποθαμμένο θάρρει,
γιατὶ τὸ αἶμα στὴν-καρδιὰ ἤτρεξε νὰ βουηθήσῃ, 5
κ' ἦτονε χρεῖα τ' ἄλλον-κορμὶ γλομὸ κρυγὶδὸ ν' ἀφήσῃ,
καὶ ὡσάν-τὸ λίθο πόμεινε, καὶ οὐδ' ἀναπνὶὰ γρικᾶται,
κεῖνην-τὴν ὥρα σὰ νεκρὸς καθολικὰ λογαῖται.
Θωροῦν-τον ὀλομάτωτο κρυγὶδὸ καὶ γλομιασμένο, 10
ὡσὰ νεκρὸν-τὸν κλαίεινε, καὶ ὡσὰν ἀποθαμμένο·
δὲν-τὸν ἐκράτειε ζωντανὸν ὁ Ρῆγας μῆδ' οἱ-ἄλλοι,
κ' ἦτον' ὁ πόνος του πολὺς, κ' ἦ πρίκα ντου μεγάλη·
ἐκράτειεν-τον ᾿ς τὸ ἀγκάλες του, μὲ δάκρυα τὸν ἐφίλειε. (427)
λόγια πολλὰ λυπητερά, καὶ θλιβερά τοῦ μίλειε.
ΡΗΓ. Ὀφου κακὸ ποῦ σ' τό καμα, δράκοντα καὶ στρατιώτῃ, 15
κ' εἶντ' ἄδικα γιὰ λόγου μου ἐχάθηκ' ἔτοια νιότη,
καὶ ἄς ἤξερα τὸν-τόπο σόν, καὶ ποῦ ν' οἱ-ἐδικοὶ σου,
νὰ σὲ συντρόφιαζ' ὡς ἐκεῖ, νὰ κανα τὴ ἰαφή σου.
Γιὰ μένα εἰς τὰ βάσανα καὶ θάνατον ἐμπῆκες,
καὶ μιὰν-πληγὴ παντοτινὴ στὰ σωθικὰ μου φῆκες· 20

1-4. Ὁ ἐκ τοῦ X λείπουσιν οἱ δύο πρῶτοι στίχοι, οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουσι πρὸς μετάβασιν ἐκ τοῦ μέρους Δ εἰς τὸ Ε. Τὸ X μὴ ἔχον τὴν διαίρεσιν αὐτὴν ἔχει τὸν 3 στίχον οὕτως (A)ς ποῦμε καὶ τ' ἄλου ρυγος τημπή-κρα, καὶ τὰ βάρη X, καὶ αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἀρχικὴ γραφή.—5 νὰ-βοηθήσῃ X. —6 χρεῖα AB, χρεῖα X. —7 κρυδὸν AB, κρυδὸ X. —9 νεκρὸ X. —12 κίπικρατου X. —13 κρατεῖ τον AB. —15 κακὸν ὄπ' ἔκαμα X. —16 καὶ γιάντα νὰ χαθῇ γυμὲ ἢ ἐδικίσου νιότη? X. —17 ἤξερα AB. —18 νὰκαμα AB. —20 μεστηνκαρδιαμ' ἀφικες X.

καὶ ἄς εἶχες εἶσται ζωντανὸς τὸ χρέος μ' νὰ πλευρώσω, (428)
 τοὶ χῶρες καὶ τὰ πλούτη μου καὶ ὅτ' ἔχω νὰ σοῦ δώσω.
 [ΠΟΙ.] Ἐφίλειεν-τονε σπλαχνικά, στὰ χέρια ντου τὸν ἔχει,
 καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ συχνιὰ τὸ πρόσωπόν-του βρέχει.
 Ἐσ τούτα τ' ἀνεκατώματα δαμάκι συνηφέρνει, 25
 στὴ στόρησι τῆ ζωντανῆ ὁ Ρώκριτος γιὰγέρνει.
 Γιατὶ τὸ αἷμ' ὄχ τοὶ πληγῆς τόσο πολὺν ἐβγήκε,
 πὺν λιγωμάρα τοῦ φερε, καὶ ὀλόκρυγι τὸν φῆκε,
 καὶ τ' ἄλλον αἷμα τοῦ κορμιοῦ, πὺν ἄπομονάρι,
 ἦτον-τριγύρω τοὶ καρδιᾶς νὰ τοὶ πληθῆν' ἢ χάρι. 30
 Σὰν ἐπαρασυνήφερε, τὰ μάτι' ἀνεντρανίζει,
 καὶ πρὸς τὸ Ρῆγα σπλαχνικά τὸ πρόσωπο γυρίζει.
 Μιλεῖ παρηγορᾶ τονε κ' ἐφίλειεν-του τὸ χέρι,
 λέει του, γλήγορα γιὰτρὸ νὰ πέψη νὰ τοῦ φέρη.
 Πολλὴ χαρὰν ὁ Βασιλῖος ἐπῆρεν-καὶ ὄλ' οἱ-ἄλλοι· 35
 πέμπει στὴ Χώρα, κ' οἱ γιὰτροὶ ἦρθαν οἱ πλιὰ μεγάλοι,
 καὶ πρὶν-τόνε σηκώσουσι, στὴ Χώρα νὰ τὸν-πάσι,
 τοῦ ξαρματῶσαν-τὸ κορμί, γιὰ νὰ τὸ ξεκουράση.
 Βρίσκουν-τ' ἐφτὰ λαβωματιές, καὶ τσ' ἔξι δὲν-ψηφοῦσι,
 μὰ κείνη, πὺν το στὸ βυζὶ τρέμουν-πολλὰ δειλιοῦσι. 40
 Κράζουν-τὸ Ρῆγα ἔς μιὰ μερὰ, καὶ λέσιν-του μὲ γνῶσι,
 πὺν τὰ πενήντα νὰ χαθῆ, καὶ τό' να νὰ γλυτώση·
 ὁ τόπος ἦτον ἀκριβός, κ' ἔχουν ἐλίγ' ὀλπίδα,
 γιὰτ' ἦσων' ἢ λαβωματιὰ κ' ἐτρόπα τὴν-παγίδα.
 Χώνει τὴν-πρίκ' ὁ Βασιλῖος, ὀγιὰ νὰ μὴ δειλιάση 45
 ὁ λαβωμένος, μὰ πονεῖ, πὺν θε νὰ τότε χάση.

21 (Κ)ισήχες ἦσε X, Κι' ἄς εἶχες εἶσθαι AB. — 22 πλούτιμου
 ὅτ' ἔχο X. — 24 καὶ μὲ τὸ κλάυμα τὸ συχνιὸ AB. — 25 ἀνεκατώματα
 ABX. — 27 ἀπ' ταῖς πληγαῖς AB. — 28 κ' ὀλόκρυον AB, κιολόκρυο
 X. — 30 νὰ τῆς πληθαίνει χάρι AB. — 31 ἀναντρανίζει ABX. —
 36 καὶ γιὰτροὶ AB. — 40 φοβοῦνται, καὶ δειλιοῦσι AB. —
 41 μερὰ X, κ' ὄλοι οἱ γιὰτροὶ τοῦ λέσι AB. — 42 κ' εἰς τόνα νὰ κερδέ-
 ση AB, κ' ἦστόνα X. — 43 μα ὀλη ἔχουν' ὀλπίδα X, κ' ἔχουν ὀλίγη
 ὀλπίδα AB. — 44 γιὰτ' ἦχε τιλαβοματιὰ ἀπάνου στιμπαγίδα X. — 46
 νὰ πονῆ AB.

- Σμίγουσι ξύλα καὶ καρφιά, κὶ ἄπάνω τόνε βάνου, (428)
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριά ἀνάπαψι τοῦ κάνου,
νὰ μὴ σαλεύγη τὸ κορμί, καὶ πάν-το στὸ Παλάτι,
κὶ ὄλην-τὴ στρατ' ὁ βασιλιδὸς τὴ μῖαν-του χέρα κράτει. 50
- Στὴν-κάμεραν-τὴ πλιὰ ὄμορφη τὴν-παραχρυσωμένη
κ' εἰς τὸ κλινάρι τσ' Ἄρετῆς τὸν ἤβαλε νὰ μένη.
Ἐκάτεχε τὴν-κάμερα, κὶ ὡς τὸν ἐβάλα μέσα, (430)
γροικᾶ τὰ φυλλοκάρδια ντου, κὶ ὄχ τὴ χαρὰ πονέσα.
Εἶχε χαρὰ πὼς βρῖσκεται στὴ μυρισμένην-κλίνη, 55
ποῦ μεροξημερώνουντον ἢ κόρη ποῦ τὸν-κρίνει.
Μὰ πάλ' ὡς εἶχε θυμηθῆ, ποῦ γέρονται, ποῦ μένει
γιά λόγου ντου μῖα ντου κερά ἀκριβαναθρεμμένη,
ἐγρίκα μέσα στὴν-καρδιά μαχαίρι καὶ πληγώνει,
ἀπόξω δὲν-τοῦ φαίνεται, μὰ μέσα ντου τὸ χώνει. 60
- Ποῦρ' ἐπαρηγοράtone, κὶ ὄγια καλὸ σημάδι
τό 'χε, κὶ ὄλπίζει γρήγορα νὰ σμίξουσιν ὀμάδι.
Ἐμπαινοβγαῖναν οἱ γιᾶτροί, κὶ ἀνεβοκατεβαῖνα,
κὶ ἀρχίσαν-κ' οἱ λαβωματιῆς καλύτερα κ' ἐπιᾶινα.
Ἐγρίκησεν-κ' ἡ-Ἄρετὴ ἐκεῖνα τὰ μαντᾶτα, 65
τὸ πὼς ὄχθρὸς ἐμίσσεψε μ' ὄλα ντου τὰ φουσσᾶτα,
κ' ἐνίκησεν ὁ κύρις τσι, κ' ἡ Χώρα ξεσκλαβώθη,
κὶ ἀπὸ τοῖ τόσους σκοτωμοὺς κ' ἔξοδες ἐλυτρώθη,
κ' ἕνας στρατιώτης δυνατὸς ἀνέγνωρος καὶ ξένος
ἐμάλωσε γιά λόγου ντως, κ' ἐβγῆκε κερδαιμένος. 70
- Ἐγρίκαν-τα κ' ἐδάκρυωνε, λίγη χαρὰ τοῖ δίδα,
ἀλλοῦ τ' ὄνε τὸ θάρρος της, ἀλλοῦ 'χε τὴν ὄλπίδα,
καὶ μὲ τὴ Νέναν-τσι μιλεῖ ἐτοῦτο τὸ μαντᾶτο,
πὼς μὲ ντροπὲς ἐμίσσεψε τοῦ Βλάγου τὸ φουσσᾶτο.

48 κ' ἄπάνου X. — 49 νὰ μὴ σαλέψη νὰ πονῆ πάντων εἰς τὸ παλάτι AB. — 51 τὴν παραχρυσωμένη AB, καὶ παραχρυσωμένη X. — 52 πoutαν' ἠκλήγη τς' ἀρετῆς τὸν ἔβαλε ναμένη X. — 54 Γροικᾶ τὰ φύλλα τῆς καρδιάς χαίροντας κ' ἐπόνεσα AB. — 56 π' ἐμεροξημερώνοντο X. — 57 που κάθετε X. — 58 κира, ἀκριβ' ἀναθρεμμένη X. — 60 μ' ἀπόξω δὲν τοῦ φαίνεται AB. — 61 (Π)ουρ' ἐπαριγορίθικε X. — 65 κ' ἤμαθε AB. — 66 πὼς ὁ ὄχθρὸς X, τὸ πὼς ὁ ἐλθρὸς AB. — 70 γιαλόγου του X. — 71 γροικώντας ἐνεδακρύωσε AB. — 72 ἀλούτανε X, κιαλούχε X. — 73 Μὲ τὴν Φροσῆνην τὸ μιλεῖ AB. — 74 μ' ἐντροπὴν AB.

ΑΡΕΤ. Μὰ εἶντα χαρὰ μπορῶ νὰ δῶ, ἤλεγε πρὸς τὴ Νένα, 75
 σὰ βρῖσκειτ' ὁ Ρωτόκριτος πολλὰ μακρὰ σὰ ξένα;
 κὶ ἄς εἶχεν εἶσται μπορετό, κ' ἢ τύχ' ἄς τό 'χε φέρει, (431)
 νά θελε λάχει ἐδεπὰ τὸ σπλαχνικό μου ταῖρι,
 νά θελε μπῆ στὸν-πόλεμο, καὶ νά θελε νικήσει,
 νά θελε πάψει τὸ κακό, καὶ τὸ καλὸ ν' ἀρχίση, 80
 καὶ τοῦ κυροῦ μ' ἠ-ῶργιτα σὲ σπλάχνος νὰ γυρίση,
 καὶ νὰ τελειώσ' ἢ κάκιτα, καὶ νὰ τὸν ἀγαπήση·
 μὰ λαχεν ἄλλος, κὶ ἀκριβὸ ὡσάν-παιδὶ τὸν ἔχει·
 ὄφου ξενιτεμένε μου, κὶ ἄς τό θελες κατέχει, 85
 νά 'γες πετάξει σάν-πουλλί, νά 'ρθῆς νὰ πολεμήσης,
 νὰ λυτρωθῆς 'χ τὴν-ξενιτειά, κ' ἐμένα νὰ βουηθήσης.
 Ἄμῃ τοῖ Χώρας οἱ χαρὲς εἶντα καλὸ μοῦ κάνου;
 πλιὰ γλιγορύτερα πονῶ, κ' εἰς πάθη πλιὰ μὲ βάνου.
 Στὴ φυλακῆ, ποὺ βρῖσκομαι, κ' ἐπὰ ποὺ κιντυνεύγω,
 τὰ κέρδητά μας δὲν-ψηφῶ, οὐδὲ χαρὲς γυρεύγω. 90
 Μακρὰ πὸ πά 'χω τοῖ χαρὲς, καὶ τίς νὰ μοῦ τοῖ φέρη;
 ὅτι κὶ ἂν ἔχω βρῖσκεται στοῦ Ρώκριτου τὸ χέρι.
ΠΟΙ. Καημένη, κὶ ἄς τὸ κάτεχες, πὼς εἰς τὴν-κάμερά σου
 εὐρίσκειτ' ἠ-ἀγάπη σου, ἢ ζῆσι κ' ἢ χαρά σου,
 καὶ πὼς ἐκεῖ ποὺ κοιτούσου, στὸ στρῶμα ποὺ κοιμούσου, 95
 γιαιτρεύγουν-κεῖνο, ποὺ ποτὲ δὲ βγαίν' ἀποὺ τὸ νοῦ σου.
 Μ' ἄς πορπατοῦσιν οἱ καιροί, τὰ πράματα σιμώνου,
 κ' οἱ μέρες μὲ σιγανεμιὰ καὶ λάψι ξημερώνου,
 ἢ σκοτεινάδα ξέφεξε, κ' ἢ συννεφιὰ σκολάζει,
 οἱ ἀνέμοι κατατάσσουσι, καλοκαιράκι βράζει, 100
 καὶ τοῦ κυροῦ σ' ἠ-ῶργιτα κ' ἢ κάκιτα μερώνει, (432)
 κ' ἐδὰ ποὺ ἀρχίζει τὸ καλὸ, 'ς χαρὲς τὸ ξετελειώνει.
 Ἐμπαινοβγαίναν οἱ γιαιτροὶ δέκα φορὲς τὴν ὥρα,
 κ' ἤπειψ' ὁ Ρῆγας, κ' ἤφερε πρώτους κὶ ἀπ' ἄλλη χώρα.

§1 ὄργιτα X. —82 μάνιτα X. —85 πετάξης X. —86 ἀπ' τὴν ξε-
 νειὰν AB. —87 Ἄμῃ AB. —88 γλιγορότερα X. —90 κερδιτάτους
 X. —91 μακριὰ X. —95 ἐκοίτουσου, τὸ στρῶμα AB. —98 λάμψιν
 AB, λάμψη X. —100 Κι' ἀνέμοι AB. —101 κ' ἡμάνιτα X. —103
 χίλιες φορὲς X.

Ἦγiane κι ὁ Πολύδωρος, κι ἀγαληνά, ὡς ἐμπόρει, 105
 ἐπήγαινε συχνιά συχνιά, τὸν-πληγωμένο θῶρει,
 κ' ἐκεῖνος ἀναγάλλιασι μέσ' στήν-καρδιὰν ἐγρίκα,
 κουρφή χαρὰν ἐχαίρετο 'ς τοῦτα πού τὸν εὐρῆκα.
 Πολλῶ λογιῶν ἀδιβολὲς ὀμάδι συντυχαῖνα,
 μὲ τοῦτες τοῖ παρηγοριῆς πληγὲς καὶ πόνοι γιαῖνα.
 Μεγάλον-πρᾶμα ἦτονε νὰ μὴν-τὸ μολοῖση
 τοῦ φίλου ντου, ποιὸς ἦτονε τὰ τὸν-παρηγορήση.
 Μιὰ κάποι' ἀγάπη κίνησε μὲ τρόπο κουρφεμένο
 στὸ στήθος τοῦ Πολύδωρου πρὸς τὸν ἀρρωστημένο, 115
 κ' ἐρέγετο νὰ τοῦ γρικᾶ, κ' ἐσύχνιαζε νὰ πηαῖνη
 εἰς τὸ Παλάτι νὰ θωρῆ, πῶς πάει καὶ πότε γιαῖνει.
 Κ' ἐφαίνοντὸν-τ' ὁ Ρώκριτος ἦτον ὄντε τοῦ μίλειε,
 καὶ σπλαχνικά συχνιά συχνιά στὸ στόμα τὸν ἐφίλειε·
 καὶ σὰ νὰ τό θελε γρικᾶ, πῶς εἶν ὁ σύντροφός του,
 ἔτοιαι λογῆς ἐρέγετο, νὰ στέκη πάντα ὀμπρός του. 120
 Συχνιά συχνιά 'νεστέναζε καὶ κουρφαναδακρυώνει,
 τοῦ Ρώκριτ' ἐθυμάτονε, καὶ στήν-καρδιὰν ἐπόνει.
 Ὁ πληγωμένος γιὰ νὰ δῆ, εἶντα 'ν-κι ἀναδακρυώνει,
 τότε ρωτᾶ νὰ τοῦ τὸ πῆ, κ' ἐκεῖνος τοῦ τὸ χώνει.
 Λέει του, **ΠΟΛΥΔ.** Φίλον-κι ἀδερφὸ ἔχω μακρὰ στὰ ξένα, (433)
 θωρῶ κ' εἰς πράματα πολλὰ μοιότη' χει μετὰ σένα. 126
 Τὸ πρόσωπό σου μοναχὰς δὲ μοιάζει μετ' αὐτεῖνο,
 στ' ἀπομονάρια ὄντε σὲ δῶ, σὰ νὰ θωρῶ κ' ἐκεῖνο,
 κ' ἐμίσσειφεν ἀποδεπά, κι ἄλλ' ἀφορμὴ δὲν ἔχει,
 μόνο πού θὲ νὰ πὰ νὰ δῆ τόπους, πού δὲν-κατέχει. 130
ΠΟΙ. Ὁ Ρώκριτος νὰ τοῦ γρικᾶ τὰ πράματα πῶς πηαῖνου, (434)
 μέσ' ἡ καρδιὰ ντου κνογελαῖ, τὰ χεῖλη ντου σωπαῖνου·

105 κλακουμιστὰ X, ὅσο ἐμπόρει AB.—107 καρδιάτ' X. —110 τζὶ πὰ .
 . . . πλιγὲς X. — 111 ναμντομολογίση X, νὰ μὴν τοῦ ὀμολογήση AB.
 —112 ἦτανε X. —115 (K)ισρέγετο X. —116 πότες AB.—117 (K) ἐφε-
 νετότου X.—118 σιχνὰ σιχνὰ X.—120 ἔτοιαι AB, τέτιαι X, ὀρέγετο X.—
 121 σιχνὰ σιχν' ἀνεστέναζε, καὶ κριφ' ἀναδακρυόνη X. —122 κ' ἦστιν
 καρδιά του ἐπόνη X. —123 τῆ ἔξη κι ἀναδακρυόνη X, ἦντα κι' ἀνα-
 δακρυώνει AB. —124 τὸν νεροτὰ X, τὸν ἐρωτᾶ AB. —125 μακροῖα
 X. —126 ὀμιάζει μετασένα X.—127 μετακίνο X.—128 ὀσαναθόρου
 ἐκῆνο X. —130 μόνον ὀποῦ θὲ νὰ πᾶ δῆ AB. —132 ἀκνογελαῖ ABX.

- δὲν ἤθελε κὶ ἄλλος κινεῖς, ποῖος εἶναι νὰ κατέχη,
 μὰ νὰ ἴναι πρῶτ' ἢ Ἀρετῆ, κ' εἰς τοῦτο δίκιον ἔχει, 135
 καὶ σὰν-τὸ μάθη κείν' ὀμπρὸς σὰν-τοῖ τὸ μολογήση,
 εἰς τσ' ἄλλους νὰ μαθητευτῆ, καὶ τὸ καλὸ ν' ἀρχίσῃ.
 Λιγαίν' ὁ φόβος τῷ γιατρῶ, καθημερνὸ γνωρίζα
 καλωσυνᾶτες τοῖ πληγές, καὶ τὴν ὑγιάν-τ' ὀλπίζα,
 κ' εἰς λίγες μέρες μὰ βουλή δίδου νὰ τὸν-πασκάσου,
 καὶ μπλὶ δὲν ἐφοβούντανε τοῖ κόπους τως νὰ χάσου. 140
 Πολὺ θαράπειο καὶ χαρὰ ἐτοῦτα τὰ μαντᾶτα
 ἐδίδασι τοῦ Βασιλιού, χαιράμενος φοιρᾷ τα.
 Ὀλημερνὶς κὶ ὀληνυχτὶς καθόλου δὲν ἀφίνει
 δίχως του τὸ Ρωτόκριτο, μὴν ὥρα ν' ἀπομείνῃ.
 Πάντα ἴναι μὲ τοῦ λόγου ντου, καλὴν-καρδιὰ τοῦ κάνει, 145
 τοῦτα μὲ τ' ἄλλα γιαιτρικὰ θέλουσι τότε γιάνει.
 Ἡ κάμερα τσ' ἀφέντρας του καὶ τῆς κερᾶς του ἡ κλίνη,
 κὶ ὁ Βασιλῖος κὶ ὁ φίλος του τὸ γιαιτρικόν-του γίνη.
 Γιατροὶ μὴδὲ βοτανικὰ νὰ γιάνου δὲ μοροῦσι,
 ὡσὰν-τὸ στόμα ἐτουνοῶ, ὄση ὥρα τοῦ μιλοῦσι. 150
 Ὅσὰν ἐκαλυτέρευσε, κ' ἐντύθη κ' ἐπορπάτει,
 ὁ Βασιλῖος ἀγκαλιαστὸ μὲ σπλάγχθος τὸν ἐκράτει,
 καὶ τότες τὸν ἐρώτηξε, σὰν εἶδεν-τὴν ὑγιάν-του,
 κ' εἶπέν-του κ' ἔχει πεθυμῖα, νὰ μάθη τ' ὄνομά ντου,
 κ' εἶντ' ἀφορμὴ τὸν ἤκαμε κ' ἤρθεν εἰς τὴν Ἀθήνα 155
 εἰσὲ καιρὸ, ποῦ πόλεμος ἀδυνατὸς ἐκίνα.
 Λέει τ', **ΡΩΤ.** Ἀφέντη ἀπῆς ρωτᾶς κάτεχε, πὼς μὲ λέσι · (436)
 Κριτίδη, καὶ στὸ σπίτι μας ἀπὸ καιρὸ μὲ κλαίσι·
 μικρὸς ἐξενιτεύτηκα ὄχ τὰ δικά μου μέρη,
 καὶ πορπατῶ στὴν-ξενιτειὰ χειμῶναν-καλοκαίρι, 160

135 (K)ισαν X. — 135 μολογήση ABX. — 136 στοὺς ἄλλους AB. — 136 μαθητευτῆ AB. — 138 ὑγιάν ὀλπίζαν AB, καὶ τιζοῖτ' ὀλπίζαν X. — 139 δίνουν ναντομπασκάσου, X. — 140 ἐφοβόντανε X. — 142 ἐδήναση του βασιλιά X. — 146 τοῦτο AB, τὸν ἐγιάνη X. — 147 κερᾶςτου X. — 148 κὶ ὀβασιλειᾶς X. — 150 ἐτουτονόν' X. — 151 ἐπερπάτει AB. — 152 βασιλιάς X. — 156 ὁ πόλεμος ὁ δυνατὸς ἐκίνα X. — 157 ὀποῦ ρωτᾶς AB. — 158 κ' ἀπ' τὸ σπίτι μου AB. — 159 ἀπ' τὰ δικά μου μέρη AB.

μάνναν-καὶ κύριν ἤφηκα καὶ ἀδέρφια δὺν μεγάλη,
 καὶ ἀπόσταν-τῶς ἐμίσεισα μαῦρα θλιμμένα βάλα,
 μαντῆτο δὲν-τῶς ἤπεισα, ποῦ βρίσκομαι νὰ μάθου,
 καὶ ἀπάνω κάτω πορπατῶ τοῦ ὕψου καὶ τοῦ βάθου.
 Για μὴν-κόρη ποῦ γάπησα, καὶ ἀφνίδια τὴν ἐχάσα, 165
 καὶ ἐπόθανε γιὰ λόγου μου, τὴ ξενιτειᾶν ἐπιάσα,
 καὶ μέρα νύχτα πορπατῶ κλαίω καὶ ἀναδακρῶνω,
 καὶ ὄρες ἀθρώπους πολεμῶ, καὶ ὄρες θεριὰ σκοτώνω,
 καὶ τὸ κορμί μου κούρασα σὲ πάθη πλιὰ παρ' ἄλλο,
 μὰ πάλαχα σὲ κίντυνο παρὰ ποτὲ μεγάλο, 170
 καὶ οὐδ' εἶχα γιὰ τὴ ζῆσί μου, γιατί ψηφῶ τὴ λίγα,
 μὰ ἄχα γιὰ σένα, Βασιλιέ, γιὰ σέ, μεγάλε Ρῆγα,
 μὴν-πάρουσι ταὶ χῶρες σου, καὶ τὴν ἐξά σου χάσης.
 καὶ δοῦν-ιὰ μάτια σου πολλά, πρὶ παρὰ νὰ γεράσης·
 μ' ἀπότης καὶ τὰ πράματα τέτοιᾶς λογῆς ἐπῆγα, 175
 καὶ τὸν ὄχθρὸ σκοτώσαμε, καὶ τὰ φουσσᾶτα φύγα,
 πολλὴ χαρὰ καὶ ἀμέτροτη γρικῶ στὰ σωθικά μου,
 ὄχι γιατί ἐσηκώθηκα, κ' ἐδά ἄγω τὴν ὑγείᾶ μου,
 μὰ τό ἄγω γιατί τὸν ὄχθρὸ σοῦ διῶξα τὸ μεγάλο,
 καὶ τοῦτο μὲ παρηγορᾶ στὸν-κόσμο πλιὰ παρ' ἄλλο. 180
 Μὰ ἄς τοῦτο, ὁποῦ μὲ ρωτᾶς καὶ λέγει ἢ Ἀφεντιᾶ σου, (437)
 εἶντ' ἀφορμὴ μὲ πρόβαλε στὰ μέρη τὰ δικά σου,
 δὲν εἶν-καιρὸς νὰ σοῦ τὸ πῶ γιὰ δά, μὰ σ' ἄλλην ὄρα
 θέλω σοῦ πεῖ, γιὰ ποιὰ φορμὴ ἦρθα, καὶ ἀπὸ ποιὰ χώρα.
ΠΟΙ. Σὰν εἶδεν-τὸ Ρωτόκριτο ὁ Ρῆγας, πὼς σωπαίνει, 185
 ἀρχίζει μ' ὄψ' ὀλόχαρη καὶ παρηγορημένη.
 Λέει τ', **ΡΗΓ.** Ἐσένα πρόπουσιν οἱ χῶρες ὅπ' ὀρίζω,
 γιατί ζωὴ καὶ λευτεριὰ ἔπὸ λόγου σου γνωρίζω,

162 κλαπόντας X. — 163 δὲν τοὺς ἔπεισα X. — 164 κλαπάνου κάτω X. — 165 π' ἀγάπησα X. — 166 κλαπαίθανε X. — 167 ἀναδακρῶνω XAB. — 168 ἀνθρώπους X. — 169 ἄς βάσανα AB, σὲ πάθη, κίχχη σ' ἄλλο X. — 171 δὲν εἶχα AB. ὀλίγα X. — 172 βασιλιά X. 173 ἀξίασου X. — 174 πρὴν πλιότερο γεράσης X. — 176 ὄχθρὸ ἐσκότοσα X. — 178 κ' ἔχο καὶ τὴν ἠγάμου? X. — 179 (M)αχὼ γιατί καὶ τὸν ὄχθρὸ X. — 181 μὰ στοῦτον AB. — 182 μ' ἐμπρόβαλε AB. — 183 νασουτιμπὸ X. 184 θέλω σοῦ πῆ καὶ ποῦμοννε, ποῦ ἐφάνηκα, σ' ποιὰν Χώρα AB. — 185 ἀφίνει ὁ Ρῆγας καὶ μιλεῖ, σὰν εἶδε πὼς σωπαίνει AB. — 188 καὶ πρᾶμμα καὶ ζωὴ AB.

κι ἀπὸ τὴ σήμερο κι ὀμπρὸς κι ἀπὸ τὴν ὥρα τούτη,
δικές σου νὰ ναι οἱ Ἀφεντιές οἱ χῶρες καὶ τὰ πλούτη, 190
κι ἂν ἔχω κι ἄλλο τίβοτοι στὸν-κόσμο νὰ σ' ἀρέση,
τῆς εὐγενειᾶς σου πρέπουσιν ὅλα νὰ τὰ κερδαίση.
ΠΟΙ. Τὴν ὥραν, ὅπου τοῦ μιλεῖ στὰ χέρια τὸν ἐκράτει,
κ' ἐφαίνεται σ' ἐχαίρετο, κ' ἐγέλα τὸ Παλάτι.

Λέει τ', **ΡΩΤ.** Ἀφέντ' οἱ χῶρές σου τὰ πλούτη οἱ ἀφεντιές σου,
ὡς τσ' εἶχες πρῶτα κι ὠρίζες, ἄς εἶν-πάλι δικές σου. (438)
ἐγὼ πὸ τοῦτα δὲ ζητῶ, μιὰ χάρι θέλω μόνο, 197

κι ὥστε νὰ ζῶ καὶ νὰ μπορῶ νὰ σοῦ τήνε πλερώνω·
μεγάλο πρᾶμα σοῦ ζητῶ, καὶ μὴν-τὸ πάρης βάρους,
κ' εἰς τοῦτο μ' ἐξέκίνησε τὸ σπλάχνος καὶ τὸ θάρρος· 200
κατίγω πὼς στὴ φυλακὴ βρίσκεται τὸ παιδί σου, (439)
δὲν-τὴν-πονεῖς, δὲν-τὴν-ψηφᾶς, δὲν-τὴν-κρατεῖς δική σου,
ἐτοῦτο εἶν ὁποῦ ζητῶ, καὶ κάμε μου τὴ χάρι,

ταῖ φλακασμένης μήνυσε ἄντραν-της νὰ μὲ πάρη.
Λοιγιάζω νὰ τὸ συβαστῆ, σὰν-τοῖ τὸ καλοποῦσι, 205
τὴ δούλειψιν ὁπού καμα γιὰ λόγου σας ν' ἀκούση.
Γιὰ τούτην ἦρθ' ἀπὸ μακρὰ, γιὰ γάπην-τσι πολέμου,
γιὰ λόγου της ὡς κ' οἱ-ὄχθροὶ δειλοῦν-κι ἀκόμη τρέμου.

Ἐδὰ μαδες τὴν ἀφορμὴ, κ' εἶδες τὸ ζήτημά σου, 210
εἰντὰ τὸν ὁποῦ μέ φερε στὰ μέρη τὰ δικά σου·
κι ἄ ρέγεσαι νὰ μὲ θωρῆς πάντα στὴ συντροφιὰ σου,
καὶ νὰ μὲ κάμης τέκνο σου νὰ σώνεσαι στὴ χρειά σου,
κάμε τη νὰ τὸ συβαστῆ νὰ τὸ θεληματέψη,
ἐμὲ νὰ κάμη ταίρι της, κι ἄλλο νὰ μὴ γυρέψη.

ΠΟΙ. Ὡς τό κουσεν ὁ Βασιλιός, ἔς ἔγγοια μεγάλη μπῆραι, 215
καὶ νὰ τελειῶσ' ὁ Ρώκριτος τὰ λόγια δὲν ἀφῆκε,

191 τίβοτας X. — 192 πέτο, καὶ τάσσω νὰ γενῆ τὰ χεῖλή σου ὅτι λέσι AB. — 193 ὁποῦ τὰ μιλεῖ AB. — 194 κ' ἐφαιναν τόσου AB. — 195 κι' Ἀφεντειαῖς σου AB. — 196 Ὡς ἦσαν πρῶτα κι' ὠρίζες X. — 203 ἐτοῦτον εἶναι ὁποῦ ζητῶ AB. — 205 συβασθῆ AB, σαμπὰ ναντιστοπούση X. — 206 ὁπ' ἔκαμα X. — 207 (Γ)ηατοῦτο X, ἀπομακρῖα X. — 209 (Τ)ορ' ἔμαδες X. — 210 τὴ ἦτον X. — 211 κι' ἂν ὀρέγεσαι AB, συντροφιᾶσου? X. — 212 στιχιάσου? X. — 213 συβασθῆ AB. — 215 (Ω)στάκουσεν ὁ βασιλιάς X. Ἐσφαλμένως τὸ AB, ἔχουσι τὴν ἐπικεφαλίδα Ρ ἢ γ α ς ἄνωθεν του στίχου 216 ἀντὶ τοῦ 218.

λέει του μὲ σπλαχνότητα κρατῶνάς του τὴ χέρα.

- ΡΗΓ.** Εἰς ἔγνοια, γιέ μου, μὲ βαλες ἐτούτην-τὴν ἡμέρα,
 γιὰτὶ φοβοῦμι ὅτι ζητᾶς, νὰ μὴ μπορῶ νὰ κάμω,
 κ' ἢ φλακισμένη δυσκολιᾶς μου βάνει ἕς κάθε γάμο· 220
 κ' ἢ ἀφορμῆ, ποὺ στὴ φλακὴ τόσον-καιρὸ τὴν ἔχω,
 καὶ ἀγρίεψα τέτοιας λογῆς, καὶ μερωμὸ δὲν ἔχω,
 εἶναι, γιὰτὶ δὲν ἤθελε στὰ θελα νὰ πακούση,
 κ' ἤδιωχνε πᾶσα προξενειά, νὰ μὴν-τοῖ τήνε ποῦσι,
 καὶ πάντα στέκ' εἰς μιὰ βουλή, ποτὲ δὲν-τὴν ἀλλάσσει, 225
 μὴνᾶ μου, πὼς στὴ φυλακὴ ἐβάλθη νὰ γεράση.
 Μαγάρ' ἐδὰ νὰ συβαστῆ, μαγάρι νὰ τὸ θέλῃ, (440)
 μαγάρ' ἐσὲν ὄχ' ἀλλουνοῦ γυναῖκα νὰ σοῦ μέλλῃ·
 τὸν Οὐρανὸν-παρακαλῶ, ὅτι ζητᾶς νὰ γίνῃ,
 καὶ τ' ἄγρια νὰ μερώσουςι, τὸ βᾶρος ν' ἀλαφρύνῃ, 230
 ὅπου καιμιᾶν-κληρονομιὰ δὲν ἔχω παρὰ τούτη,
 καὶ ὅλα δικὰ τῆςι μέλλονται οἱ γῶρες καὶ τὰ πλούτη·
 ἂν εἶναι νὰ τὸ συβαστῆ, τὸ πεθυμῶ νὰ γίνῃ,
 ἀλλιῶς ἐσὺ στὸ πρᾶμά μου, κ' εἰς τὴ φλακὴν ἐκείνη·
 μὰ λέσι μου πὼς ἄσκημη εἶναι καταστεμένη 235
 ἀσοῦσσομη καὶ ἀνέγνωρη ἄτσαλη βρομισμένη,
 κ' ἤθελα ὀμπρὸς στὴ φυλακὴ νὰ κόπιαζες, νὰ πῆγες
 νὰ τήνε δῆς, γιὰτὶ κουσα σιχαίνονται τ' οἱ μυῖγες,
 γιὰτ' ἂν ὁ γάμος μὴνθῆ, καὶ θέλῃ καὶ προσπέση,
 καὶ ἀπόκει, γιέ μου, νὰ τὴ δῆς, καὶ νὰ μὴ δὲ σ' ἀρέση, 240
 καὶ ὀπίσω νὰ συρθῆς ἐσύ, καὶ νὰ τὰ δυσκολέψῃς,
 καὶ νὰ ντραπῆς, καὶ ἀποδεπὰ νὰ γέρθῃς νὰ μισσέψῃς,
 μ' ἀφίνεις βᾶρος στὴν-καρδιὰ πληγὴ πολλὰ μεγάλη,
 ἂν-τὴν ἀφήσῃς σὰν-τὴν δῆς, νὰ πὰ νὰ πάρῃς ἄλλη.

220 δυσκολία X. σ' κάθε γάμο AB. — 222 κ' ημερομὸ X. — 223 ν' ἀπαι
 κούση XAB. — 227 συβασθῆ AB. — 228 ὄχι ἀλοῦ X. — 229 στὸν
 οὐρανὸν AB. — 231 κληρονομιὰ AB, παρ' ἐτούτη X. — 232 ἐμέλλουν-
 ταν AB. — 234 ἐσὺ τὸ πρᾶμμα μου AB. — 236 βρομισμένη X. —
 237 κ' ἤθελα πρότα σιφλακὴ πεδία μου ναλίγες X. — 239 κ' ἂν ἔν
 κ' ὁ γάμος AB, κάμωμε καὶ προσπέση AB. — 240 κλαπόκης X. —
 242 κἀποδεπὰ γλίγορα X.

- Λοιπὸν ἄμ' ὀμπρὸς καὶ δέ τηνε, καὶ ἀπόκει μίλησέ μου, 245
 καὶ ὅτι μπορῶ γιὰ λόγου σου, νὰ κάμω κάλογέ μου,
 καὶ ἄν-τὴ ρεχτῆς καὶ θέλης τη, ζιμιὸ νὰ τοῖ μηνύσω,
 καὶ ἄ δυσκολέψη, ζωντανὴ δὲ θεὸ νὰ τὴν ἀφήσω,
 κ' ἐσὸν νὰ ἴσαι τὸ τέκνο μου, εἰς ὅτι καὶ ἄν ὀρίζω,
 γιὰτὶ τὸ προῶμα καὶ ζωὴ ἴπὸ λόγου σου γνωρίζω. 250
ΠΟΙ. Ἄπιλογᾶτ' ὁ Ρώκριτος, καὶ πρὸς τὸ Ρῆγα λέει,
 κ' ἦσαν-τὰ μάτια ντου στεγνά, ἄμ' ἢ καρδιά ντου κλαίει.
ΡΩΤ. Ἀφέντη, ἴς ὅτι μίλησες, ἴς ὅτι ἴχω γρικημένα, (441)
 εἰσὲ σκλαβιὰ παντοτινὴ ἐμπήγα μετὰ σένα.
 Δὲν ἔχω παρὰ μιὰ ζωὴ, καὶ ὡς θέλεις τήνε κάμε, 255
 καὶ ὥστε ποὺ νὰ ἴχω τὴν-πνοή, σκλάβος σου θέλω νὰ ἴμαι,
 τὰ λόγια τὰ βασιλικὰ ἔτοιμας λογιῆς μ' ἐπιᾶσα,
 ὅπου μὲ γράψα δουλευτή, καὶ τὴν ἔξά μου χάσα·
 δὲ θεὸ νὰ πάω στὴ φλακὴ, μὰ τάξε καὶ θωρῶ τη,
 ὡς εἶναι ρέγομαί τηνε, ὡς εἶναι πεθυμῶ τη· 260
 ἄν ἦτονε καὶ ὀλότυφλη κουτσὴ καὶ ζουγλοχέρα,
 τὸ ἄλλες κρατῶ γιὰ σκοτεινές, κ' ἐκεῖνη κραῶζω μέρα.
 Στὴν-ξενιτιά, ποὺ γύριζα, ὅπου καὶ ἄν εἶχα λάχει,
 ἐγρίκουν-πὼς τὰ κάλλη ντης ἄλλη κιμιμὰ δὲν-τά χεῖ,
 καὶ σκλάβος της ἐγράφτηκα, τὰ περασιμέν' ἀφῆκα, 265
 κ' οἱ πόνοι, ποὺ μ' ἐκρίνασι, ἐξελησημονηθῆκα,
 καὶ τόσο μέσα στὴν-καρδιά τούτη τὴν ἔγνοια πιάτα,
 ποὺ ξελησιμόνησα κεινῆς, ὅπ' ἔτσ' ἀφνίδια χάσα,
 κ' ἦτονε θάμασμα πολὺ, κ' ἦτο δουλειὰ μεγάλη,
 νὰ τὴ ρεχτῶ τόσο πολλὰ μὲ λόγια, ποὺ ἴπαν ἄλλοι. 270
 Τὴ δύναμί μου γνώρισα καὶ τὴν ἐμπόρεσί μου·
 κ' ἐθώρουν-το, κ' ἐγρίκουν-το, ἄξος γι' αὐτὴ δὲν ἦμου,
 καὶ οὐδὲ ποτὲ στά μέρη σου δὲν ἦρθα νὰ ξεδράμω,
 γιὰτὶ δὲν ἦμ' οὐδ' ἦσωνα νὰ κάμω τέτοιο γάμο·

245 καὶ ἠδέστικε X. — 246 ἐγὼ νὰ κάμω γυιέ μου AB. — 249 ἐγὼ νὰν
 τις μινίσο X. — 250 γιὰτὶ ζωὴν κ' ἐλευθεριὰ AB. — 251, 252 λέγει-
 κλαίγει ABX. — 254 θεὸ νᾶμπω AB. — 257 τέτιας X. — 258 ἀξι-
 αμου X. — 259 καὶ ἄς τάξω AB. — 261 ζουγλή καὶ κουτζοχέρα X. —
 262 ταῖς ἄλλαις κραῶζω σκοτιναῖς AB, κ' ἐτούτι μόνον ἡμέρα X. — 264
 καμὰ X. — 270 ρεχτῶ AB. — 272 ἄξιος X.

μ' ἀπῆς κ' ἡ τύχη θέλησε, ξύλα ξερά ν' ἀθίσου, 275
 κὶ ἀγάπησές με, Βασιλιέ, κ' ἔχεις με σὰν-παιδί σου,
 κ' εἰς διαλεγῶνα μέ βαλες εἰς ὅτι κὶ ἄν ὀρίζης
 γιὰ λίγη κὶ οὐδὲ τίβοτοι χάρι, πὸν μοῦ γνωρίζεις,
 ἐδιάλεξα ὅτι μοῦ ρεσε, κ' ἡ μοῖρ' ἄς τὸ θελήσῃ, (442)
 ὁ λογισμός, ὀπού βαλα, σήμερο νὰ νικήσῃ, 280
 κὶ ὁ γάμος, ἄν-ξετελευτῇ, καὶ δῶ τὴν-πεθυμιά μου,
 τότες νὰ πῶ τὴ γῶρα μου, καὶ ποῦ 'ν τὰ γονικά μου.
 Ἄλλη μὲ χάρι σοῦ ζητῶ, καὶ θέλω νὰ μοῦ τάξῃς,
 τὴν ὄρεξι καὶ τὴν-καρδιά τὴν ἤβαλες ν' ἀλλάξῃς,
 κὶ ἄ δὲν-τὸ συβαστῆ-οὐδ' ἐδά, μὴ θέλῃς νὰ μανίσῃς, 285
 κὶ ὡς τώρα ὅτι σοῦ σφαλε, νὰ τσι τὸ συμπαθήσῃς,
 κὶ ὄχ τὴ φλακή, πὸν βρίσκεται, νὰ τήνε λευτερώσῃς,
 καὶ τὴν εὐκή σου σπλαχνικά σήμερο νὰ τῆς δώσῃς·
 κὶ ὡς ἐπαράκουσ' ὀπροχθές γιὰ πόθῃσιν ἐλίγη
 τὴν ἔχεις μέσ' στὴ φυλακή, κ' ἔτοια ἀφορμὴ ἄς σοῦ φύγῃ· 290
 [γιὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ σήμερο νὰ θελήσῃς
 νὰ τήνε βγάλῃς ἀποκεῖ καὶ νὰ τὴ συμπαθήσῃς,]
 κὶ ἄς εἶναι μὲ τοῦ λόγου σας, κ' ἐγὼ μ' ἀναπατημένος,
 γὴ θέλει με, γὴ διώχνει με, κράζομαι πλερωμένος·
 κὶ ἄν ἔν-καὶ θέ νὰ παντρευτῇ, ὅποιος τσ' ἀρέσ', ἄς πάρῃ, 295
 γὴ ποῦρι καὶ δὲ δύνεται, δὲ θέλ' ἀντρός γομάρι,
 σὰν εἶδαμε κὶ ἄλλες πολλὲς κὶ ἀρίφνητες κ' ἐκάμα,
 μὴν-τὸ κρατῆς τόσο βαρὺ, τόσο μεγάλον-πρᾶμα.

275 ἀνθήσου AB, νανθίσου X, Μὰ ἐπεὶ AB. —276 ἀγάπησες με
 ABX, βασιλειὰ X. —277 καὶ διαλεγῶνα AB, καὶ διαλεῶνα X. —278
 τίβοτας X. —279 μ' ἄρεσε X. —280 κὶ ὀλογισμός ὀπ' ἔβαλα X. —
 281 ξετελευτῇ AB, ἀνξετελειοθῇ X. —284 τὴν ἄγουρη X. —285 κὶ
 ἄν ἔν καὶ δὲν τὸ συβαστῆ, δὲν δέλω νὰ μανίσῃς AB. —286 μ' ὅτι κὶ
 ἄν σοῦ σφαλε ὡς ἐδά νὰ τῆς τὸ συμπαθήσῃς AB. —287 κὶ ἀπ' τὴ φλακή
 AB, ἐλευτερώσῃς AB. —288 εὐχὴ σου ABX. —289 προχθές AB,
 ἐπροχθές X, ὀλίγη AB. —290 σὶ βρόμα στοσκοτίδη X. —291,292
 Τὸ δίστιχον δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ AB. —293 μετὰ λόγου σας AB, ἀ-
 ναπαυμένος AB, ἀναπατημένος X. —294 διώξει με AB. —295 κὶ
 ἄν εἶν' AB, ὀπιο τς' ἀρέσει X. —296 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X, οὐ-
 δὲ θέλει AB. —297 ὀποῦδαμεν AB, τὸκάμαν X.

- Λοιπὸ ἄς πά νὰ τσι τὸ ποῦν γοργὸ οἱ μαντατοφόροι,
νὰ κούσωμ' εἶντα θέλει πει ἡ φλακισμένη κόρη. 300
- ΠΟΙ.** Ὁ Ρῆγας ἐνεδάκριωσε, ἐτοῦτα νὰ τ' ἀκούση,
κ' ἦπαψ' ἡ μάχη ντ' ἡ πολλή, τὰ σωθικὰ πονοῦσι
γιὰ τὴ φτωχὴ τὴν Ἀρετή, ὅπου ἴσαν-πέντε χρόνοι,
ποῦ δὲν-τὴν εἶχε γιὰ παιδί, κ' οὐδ' ἔκλαι' οὐδ' ἐπόνει,
κ' ἐγνώρισεν-τὴν ἀπονιά, ποῦ δειξε πρὸς ἐκείνη· (443)
γιὰ μιὰ μικρὴν ἀφόρεσι πολλὰ κακὸς ἐγίνη. 306
- Τὸ ριζικὸ παρακαλεῖ, ἐδὰ νὰ τοῦ βουηθῆση,
κ' ἦ-Ἀρετοῦσα γι' ἄντραν-της τὸν-ξένο νὰ θελήση,
νὰ πάψουν-τὰ φλακιάσματα κ' ἦ-ὄργιτ' ἡ μεγάλη,
καὶ μέσα στοῖς ἀγκάλες του νὰ τήνε βάλῃ πάλι. 310
- Ἦκραξε δυὸ πρωτόγερους ἀπὸ τσι πλιὰ μεγάλους,
ὅπου σανε τοῦ παλατιοῦ πλιὰ φρόνιμοι παρ' ἄλλους,
καὶ δίδει τως παραγγελιά, εἶντὰ ἴχουσι νὰ κάμου, (444)
κ' εἰς εἶντα μόδο νὰ τσι ποῦ τὴν-προξενεῖα τοῦ γάμου.
- Ἐπήγασι στὴ φυλακὴ, τὴν Ἀρετοῦσα κράξα, 315
κ' ὡσάν-τὴν εἶδα κλάψασι, κ' ἐβαρυναστενάξα,
μιάν-τως κερὰ ἴνους βασιλιοῦ μονάχοδυγατέρα,
νὰ τήνε δοῦν-πῶς βρίσκεται ἐκείνην-τὴν ἡμέρα,
δὲν εἶχε γνωριμιὰ καμιὰ, νὰ ποῦν-πῶς εἶναι κείνη,
πολλὰ γλομὴ κ' ἀδύναμη κ' ἀσούσουμη ἐγίνη. 320
- Ἦσαν-κερὰ τὴν-προσκυνοῦ, μὲ φόβο τσι μιλοῦσι,
λογιάζου γιὰ τὴν-προξενεῖα, πῶς νὰ τσι τήνε ποῦσι,
κ' ἀρχίζουσιν ἀπόμακρα, φρόνιμα λόγια σμίγα,
λέγοντας ἴς εἶντα βρίσκετο ἡ Χώρα μὲ τὸ Ρῆγα,
καὶ πῶς ἐλίγον ἤλειψε ὅλοι νὰ σκλαβωθοῦσι, 325
νὰ πάσι μέσα στὴ φλακὴ οἱ Βλάχοι νὰ τὴ βροῦσι,

299 λοιπὸν AB. —300 τὴθέλη πὴ X. —301 ἀνεδάκριωσε X. —
303 γιὰτ' ἦσαν AB, ὁ ποῦ ἦταν X. —304 μουνδ' ἔκλε μουνδ' ἐπόνει X.
—306 γλαμιὰ μικρότατη ἀφορμὴ X.—307 βοηθῆση X.—312 ἦτανε X,
παρὰ τς' ἄλλους X.—313 δίδιτους X.—316 ἐβαριναστενάξα X. —317
μιάτους κερὰ X. —319 καμιὰ X. —320 βρομεσμένη AB. —
321 κηρὰ X. —322 τὸ πῶς νὰ τήνε ποῦσι AB. —323 ἀπομακρὰ AB.
—324 βρίσκετε X, εὑρίσκετον AB. Πρὸ τοῦ στίχου 325 τὰ ἐντυπα AB.
ἔχουσι ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΙ —325 ὀλίγον ἤλειψεν AB, ἐλίγον ἔλειψε X.
ναντιβροῦση X.

σκλάβα νὰ τήνε πιάσουσι, καὶ νὰ τὴν ἀσκημίσου,
καὶ κουρσεμένη κ' ἔρημη τὴ Χώρα μας ν' ἀφήσου·
μὰ βούηθησε τὸ ριζικό, κ' ἤλαχε ξένη γένα,
κ' ἐγλύτωσεν-τὴ Χώρα μας τὸ Βασιλιὸ κ' ἐσένα. 330
Ἐγλύτωσεν ὁ Βασιλιός, κ' ἡ Χώρα ξεσπλαβώθη,
καὶ τὸ κορμί σ' ἀπὸ ντροπῆς κάμωμα ἐλυτρώθη.
Ἐτοῦτ' ἀναθιβάλασιν ὀμπρός, κὶ ἀπόκει σώνου
στὸν-τόπο, πὸν ξαμώνασι, στὴν-προξενειὰ σιμώνου,
καὶ μὴ καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς μὲ γνῶσι τήνε λέσι, 335
πάσκουσι νὰ τὴ σύρουσι, νὰ πῆ τὸ πὼς το' ἀρέσει.
Σὰν-τοὶ τὰ πομιλήσασιν, ἡ κόρ' ἀναδακρῶνει,
καὶ πρὸς αὐτοὺς λυπητερὰ τ' ἀνάβλεμμα σηκώνει.
Λέει, **ΑΡΕΤ.** Δὲν ἐβαρέθηκεν ὁ κύρις νὰ πειράζῃ (445)
μὴ διπλοκακορρίζικη, μὰ θέ νὰ δικιμάζῃ 340
ἔτσι συχιά γιὰ παντρειά, ὁποῦ καλὰ κατέχει,
ὄσες φορὲς κὶ ἄν-τὸ μηνᾶ, χαημένον-κόπον ἔχει ;
κ' ἐγὼ καλλιὰ ἄνω οἱ πλιά σκημοὶ θανάτοι νὰ μὲ βροῦσι,
παρὰ γιὰ παντρειά ποτὲ μαντᾶτο νὰ μοῦ ποῦσι·
κὶ ἄν ἦρθε ξένος ἐδεπὰ τὴ Χώρα νὰ γλυτώσῃ, (446)
τὸ πρᾶμα, πού μελλεν ἐμέ, πέτε νὰ τοῦ τὸ δώσῃ, 346
κὶ ἄς τότε βάλῃ κὶ ἀπὸ ἴδ' εἰς τὸ θρονίν-τ' ἀπάνω,
κ' ἐμὲ ἄς ἀφήσῃ στὴ φλακὴ σὰ σκλάβα ν' ἀποθάνω,
καὶ μὴ μοῦ τὸ μηνύσῃ μπλιό, καὶ σὼν' ὅτι μοῦ κάνει,
μὴ θέλ' εἰς πλιά χειρότερα βάσανα νὰ μὲ βάνῃ. 350
ΠΟΙ. Ξαναμιλοῦ διατάσσουν-τη, καὶ λέσιν-της μὲ γνῶσι
μὴ ἴελῃ μέσα στὴ φλακὴ ἄδικα νὰ τελειώσῃ,
καὶ νὰ ποθάν' ἔτσ' ἄσκημα μὲ βάρος τοῦ κυροῦ ντης·
τὰ κἀν', ἄν-πάσινε καλὰ, ἄς βάλῃ μέσ' στὸ νοῦν-της·

328 Χώραν τως AB.—329 καὶ ἐβουήθησε AB, (Μά) ἐβοηθίσε X, ἡ ξένη γένα X.—330,331 ἐγλύτωσε AB, βασιλιά, βασιλιάς X.—332 κίος κ' ἠτιμήσου ἀποντροπῆς X.—333 ἀναθιβάνασιν X. Λείπει ἐκ τοῦ X ἡτελευταία λέξις τοῦ στίχου σὼν ο υ.—334 Μένει ἄγραφος ἐν τῷ X καὶ ὀλόκληρος ὁ στίχος οὗτος.—334 τὴν προξενειὰν AB.—336 πάσκουν νὰ τήνε σείρουσι AB, πάσχουσι νὰν τινέβρουσι X.—337 ἀπομιλήσανε X.—343 καλιόχο X, ἄσκημη X.—350 χειρότερα X.—354 τονοῦ τῆς ? X.

- κὶ ἄς ἀπακούσῃ σήμερο κείνα, πού τσι μιλοῦσι, 355
 καὶ μηδὲ δείχν' ἔτσ' ἄγρια κάθ' ὄντε τοὶ τὸ ποῦσι,
 ν' ἀναγαλλιᾶσ' οἱ γειτονιές, νὰ λάψῃ τὸ Παλάτι,
 πού ἡ Χώρα 'ναὶ γιὰ λόγου της δάκρυα καημοὺς γεμάτη,
 νὰ ξαναγιώσ' ὁ κύρις της, νὰ ξαναγιώσ' ἡ μάννα,
 ὅπου τσι κρίν' ὁ λογισμὸς, καὶ ζωντανοὶ ποθάνα. 360
 Ἐπόβγαλεν-τσ' ἡ Ἀρετὴ, δὲ θεὸς νὰ τῶς ἀκούσῃ,
 λέει τως νὰ μὴν ἔρθουσι μπλιὸ τοῦτα νὰ τσι ποῦσι,
 μὴν-τῆνε ξαναγκάσουσι, κ' ἕνα μαχαίρι πιάσῃ
 καὶ μπήξῃ το μέσ' στὴν-καρδιά, ὅλα νὰ τὰ σκολάσῃ.
 Ἐπήγασιν οἱ φρόνιμοι, τοῦ Βασιλιοῦ τὸ λέσι, 365
 ὅλοι τὸ πρικαθήκασι, καὶ μετὰ κείνο κλαίσι,
 ἐπεθυμούσανε κὶ αὐτοὶ νὰ τότε ξετελειώσου
 τὸ γάμο, καὶ στὴν Ἀρετὴν τέτοιο γαμπρὸ νὰ δώσου.
 γιὰ νὰ 'ναὶ πάντ' Ἀφέντης τως, στὴ Χώρα νὰ πομείνη, (447)
 κὶ ὅλοι τὸν ἐρεχτήκασι στὸν-πόλεμο πού γίνῃ. 370
 Ὁ Ρῆγας δὲν-κατέχει μπλιὸ εἶντα βουλὴ νὰ δώσῃ,
 κ' ἐλόγιασε, κ' ἐβάλθηκε, νὰ τῆνε θανατώσῃ
 κὶ ἂν ἔν-καὶ το' ἄλλους ἠδιωξε, γιὰ τόσο δὲν-τὸ πιάνει,
 μὰ τοῦτος ὅπου βάλθηκε, γιὰ κείνο ν' ἀποθάνῃ,
 νὰ τότε διώχνη ἔτοιας λογιῆς, νὰ μὴ θεὸς νὰ γρικῆσῃ 375
 τὴν-προξενειὰ γιὰ ἔτοιο γαμπρὸ κιανεὶς νὰ τσι μιλήσῃ,
 'ς τοῦτο δὲν ἔχ' ἀπομονή, μὰ θεὸς νὰ τὴν-τελειώσῃ,
 κὶ ὁμάδι μὲ τὴ Νέναν-της θάνατο νὰ τῶς δώσῃ,
 καὶ μὲ τὰ χεῖλη τὰ πρικιὰ μὲ γλώσσα μπερδεμένη
 εἶπασι τοῦ Ρωτόκριτου, τὰ πεν ἡ φλακισμένη. 380

355 στοῦτα AB. — 356 καὶ νὰ μιδίχνη X, κάθε πουτζιτοπσύση X. — 357 νὰ λάμψη AB, νὰ φέξη X. — 358 ἦν' X. — 361 Ἀπόβγαλέ τζη AB, (A)πόβγαλετζη X, δεθὲ ναν τους ἀκούσῃ X — 362 λέγιτους να μηνέρθουσι ναν τζιταξαναπούση X. — 363 μὴ τὴν ἔξαναγκάσουσι AB, (M)ην τὴν ἔξαναγκάσουση X. — 365 τοῦ βασιλιὸς X. — 366 μετακῆνον X, μὲ τ' ἐκείνον AB. — 367 τὸν ἔξετελιόσου X. — 368 καὶ τὴν Ἀρετὴν ἔτοιου Γαμπροῦ νὰ δώσουν AB. — 369 ἀφέν-τιστους X. — 373 Ἄν εἶν' AB. — 374 μα κηνος που γιαλόγουτου ἦθελε ν' ἀποθάνῃ X. — 376 γιὰ τὸν Γαμπρὸν AB. — 377 ναν του δόση X. — 379 πηκριὰ X, καὶ γλόσα X.

Χαρά μεγάλη μέσα ντου ἐγρίκ', ὄντε τοῦ λέσι,
 μὰ ὄξω δὲν ἐφανερώωνεν ἐκεῖνο, ποῦ τ' ἀρέσει·
 ἐγνώρισε τῆς Ἀρετῆς τὴν-τόση μπιστοσύνη,
 κουραὰ παρηγοράτονε, κὶ ὀλόχαρος ἐγίνη, 385
 κ' ἐζήτηξε τοῦ Βασιλιοῦ θέλημα νὰ τοῦ δόρῃση
 νὰ πάη κὶ αὐτὸς στὴ φυλακὴ, τὸ γάμο νὰ μιλήση,
 κὶ ἄν-τόνε διώξ' ἢ Ἀρετῆ, σὲ βάρος δὲν-τὸ παίρνει,
 μὰ ὡς πάρη τὴν ἀπόφασι, χαιράμενος γιαγέρνει·
 σὰν-τοῖ μιλήση μιὰ φορά, πολλές δὲν-τὴν-παιδεύγει,
 κὶ ὡς δῆ, καὶ δὲ συβάζεται, μπλιὸν ἄλλο δὲ γυρεύγει, 390
 κεράν-του νὰ τήνε κρατῆ, 'ς ὅτι καιρὸν-κὶ ἄ ζήση,
 κὶ ὁ κύρις τοῖ γι ἀγάπην-του λεύτερ' ἄς τὴν ἀφήση.
 Ἀπιλογᾶτ' ὁ Βασιλιός, λέει του, **ΒΑΣ.** Καλογιέ μου, (448)
 μαγάρι μὲ τὴ γλῶσσά σου σήμερο βούηθησέ μου,
 κάμε τη νὰ τὸ συβαστῆ, κάμε τη νὰ θελήση, 395
 νὰ πῆ τὸ ναὶ στὸ γάμο σας, τὴν ὄργιτα νὰ σβήση·
 στὸν-πόλεμο μοῦ βούηθησες, κὶ ἄ μοῦ βοηθήσης πάλι,
 χάρι πολλὴ κὶ ἀρίφνητη εἶναι κὶ ἢ μιὰ κ' ἢ-ἄλλη.
ΠΟΙ. Ἐκίνησ' ὁ Ρωτόκριτος, κὶ ὅπ' ἀγαπᾶ ἄς λογιᾶση,
 τὰ πόδια ντου πῶς πορπατοῦ, τὰ ζάλα ντου πῶς πάσι· 400
 ξομπλιάζει, πῶς νὰ τοῖ τὸ πῆ, πῶς νὰ τήνε κομπώση,
 πῶς νὰ μπορῆ νὰ κουρφευτῆ, καὶ νὰ μὴ δὲν-τὸ γνώση,
 νὰ μὴ μεپردέσ' ἢ γλῶσσά ντου, νὰ βαρυναστενάξη,
 κ' ἢ-ὄψι ντ' ἑκατὸ φορὲς καὶ πλιότερες ν' ἀλλάξη·
 καλὰ καὶ νὰ 'ν μελαχρινός, γιὰτ' ἦτονε βαμμένος, 405
 μὰ φαίνεταιον ὀνόστιμος γλυκὺς καὶ ζαχαρένιος·
 μ' ὄλο π' ἀφήκε τὰ μαλλιὰ τόσο καὶ μεγαλῶσα,
 τοῖ νοστιμάδες τσ' ὀμορφιάς ποτὲ δὲν-τοῦ τοῖ χῶσα.

381 Μένει ἄγραφον εἰς τὸ X τὸ ὄντε τοῦ λέσι.—383 ἐμπιστοσύνη
 AB. — 384 κριὰ X. — 385 ἐζίτισε του βασιλιὰ θέλημα νὰ
 τουδόση X. — 386 κ' ἐκίηος στιφυλακὴ X. —390 καὶ δὲν τὸ συ-
 βασθῆ AB. — 391 (K)ηράτου X, σ' ὅτι καιρὸν AB. — 392 να-
 τινεσιμπαιθίση X. —394 βοηθισέ μου X. —395 πάσχισε να θελή-
 ση X. — 397 βόηθησες, βοηθήσις X. — 400 πάση? X. —
 402 καὶ πῶς νὰ τῆς τὸ χῶση AB. —403 βαριαναστενάξη X. —406
 ἐφενετόνε νόστιμος κλαμορφο καμομένος X. —408 ταῖς νοστιμάδες κὶ
 ὀμορφαῖς, ποτὲ δὲν τοῦ τζῆ ἔλυῶσαν AB.

Ἦλλαξε καὶ τὴν ἐμιλιά, κ' ἐμίλειε μπουκωμένα,
κ' ἐτρεύλιζεν ἢ γλώσσά ντου, κ' ἐγέλα κάθε ἕνα. 410
Σήμερο καλορρίζικα καὶ δροσισμένα ζάλα
πάτε νὰ βρῆτε στὴ φλακὴ τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα.
Στὸν-τόπον ὅπου κρούβγετο τῶν ἀμματιῶν-τ' ἢ λάμπι,
κερὶ σβηστὸν ἐφύλαγε, καὶ πάει ἐδὰ νὰ τ' ἄψη.
Πάσινε κ' οἱ πρωτόγεροι, στὴ στράτα κὶ ἀκλουθοῦσα, 415
μὰ τὰ 'χ' αὐτὸς εἰς τὴν-καρδιά, αὐτοὶ δὲν-τὰ γρικουῦσα.
Πάσιν ἐκεῖνοι παραμπρός, κραζοῦν-τὴν Ἀρετοῦσα, (449)
κεῖνο ποῦ θέλασ' ἀπ' αὐτὴ τρεμάμενοι μιλοῦσα,
γιατ' εἶχασι πρωτύτερα ἐτοῦτα μιλημένα,
κ' εἶδασι πὼς ἢ-Ἀρετὴ δὲν ἤθελε κινένα· 420
μὰ ποῦρ ἀποκοττήσασι, νὰ τῆς μιλήσουν-πάλι,
τ' ἀποβγαλμ' ἀνιμένασι κ' ἐδά, σὰν-καὶ τὴν ἄλλη.
Λέσι, **ΠΡΩΤ.** Κερά μου, λόγιασε νὰ μᾶς ἀποφασίσσης,
ὁ ξένος θέλει μετ' αὐτὸ σήμερο νὰ μιλήσης,
τὴν ὄρεξί σου θέ νὰ δῆ, καὶ δέ καλὰ εἶντα κάνεις, 425
καὶ κρῖμα 'ναί 'ς τοῖ φυλακῆς τοῖ βρώμους ν' ἀποθάνης.
[ΠΟΙ.] Ἐκεῖνη σὰν ἐγρίκησε κείνο, ποῦ θέλαν-πάλι,
ἀνίμενε μὲ μάνιτα τὸν-ξένο νὰ προβάλλῃ
νὰ τοῦ μιλήσῃ, νὰ τοῦ πῆ, νὰ πηαῖνῃ στὴν ὁδόν-του,
κὶ οὐδὲ ποτέ της νὰ στραφῆ, νὰ δῆ τὸ πρόσωπόν-του, 430
νὰ πάψουσιν οἱ προξενειές, κ' ἢ πείραξι τζ' ἢ τόση,
σήμερο μιὰν ἀπόφασι γιὰ πάντα νὰ τοῦ δώσῃ.
Ἐσίμωσ' ὁ Ρωτόκριτος στὴν-κακαποδομένη,
κὶ ὡσὰν-τὴν εἶδ' ὡς τοῦ νεκροῦ ἢ-ὄψι ντ' ἀπομένει,

—410 κ' ἐτράβλιζεν X, κ' ἐκόμπονε καθ' ἕνα X, κ' ἐγέλα κάθε ἕνα AB.
—412 νὰ ἠδῆτε X. —413 κρῖβιετο X, ἐκρούβγετον AB, ἢ λάμπι ABX,
νὰν τὸ ἄψη X. —415 Ἦσανε AB, στράταν ἀκλουθοῦσα X, κὶ ἀκλου-
θοῦσα X, κὶ ἀκλουθοῦσαν AB. —416 μέσα στὴν καρδιά X. —418
κεῖνοποῦ θέλασιν AB, τρομάμενοι AB. —420 κινένα X. —422 ἀ-
νημένουςι AB. —423 τοῖτι ἢ φορὰ νὰ μᾶς ἀποφασίση AB. —424
μετὰ σὲ σήμερο νὰ μιλήσῃ AB. —425 καὶ λόγιασε AB, κ' ἠδὲς καλὰ
X. —426 καὶ κρῖμαν εἶν' στὴν φυλακὴν καὶ βρώμους ν' ἀποθάνης AB,
βρώμες X. —427 κηνα X. —428 ν' ἀποβγάλλῃ X. —433 καταποδομένη X.

τὸ φῶς του μπλιὸ δὲν ἤβλεπε, τὰ μάτια ντου θαμπῶσα, 435
 τὸ στόμα ντου βουβάθηκε, καὶ μπλιὸ δὲν ἔχει γλῶσσα.
 Στὸ παραθύρι τοῖ φλακῆς στὰ σίδερα κουμπίζει,
 καὶ λιγωμάρες τοῦ ῥχουνταν, νὰ τὴν ἀνεντρανίζη.
 Ὁ κύρις ται πρωτύτερα πέμπει τὴ φορεσά της
 νὰ στολιστῆ, ν' ἀποσαστῆ, καὶ νὰ πλυθῆ μηνᾶ της, 440
 καὶ δὲν-τοῦ φαίνεταιο προεπὸ τοῦ ξένου νὰ μιλήση (450)
 ἔτοιμας λογιῆς ἀσούσσουμη, ὁποῦ δὲν εἶχε χρῆσι,
 κ' ἐκεῖν' ἐκλοτσοπάτησε μέσ' στὰ πηλὰ τὰ ροῦχα,
 κ' εἶπ', Ἐγὼ θέλω νὰ φορῶ κείνα, ποῦ πάντα μου ῥα·
 μᾶλλιος κ' ἐκεῖνα ξέσκισε, τσαμαρδαρά πομένει, 445
 βάνει πηλὰ στὸ πρόσωπο, καὶ μέσ' στὰ βούρα μπαίνει·
 ὅσον ἐμπόρει' ἀσκήμιζε, καὶ μέσα της λογιᾶζει
 νὰ τ' ἀνοστήση τοῦ γαμπροῦ, νὰ μὴν-τῆνε πειράζει.
 Κάμποσην ὦρα κουμπιστὸς στέκει στὸ παραθύρι,
 ῥς τοῦτα τὰ πράματά ἴσανε οἱ γέροντες μαρτύροι. 450
 Κουρφά κλαιγε, κουρφά πονεῖ, κουρφά ποκαμαρῶνει,
 μὲ φρόνεψ' ὅλα τὰ περνᾶ, μὲ γνῶσ' ὅλα τὰ χώνει.
 Μέσ' ἢ καρδιά ντ' ἐσφάζετο, τὰ μέλη ντ' ὅλα τρέμα,
 τὸ πρόσωπόν-του γλόμιανε, καὶ μπλιὸ δὲν εἶχεν αἷμα.
 Ἐτοιμας λογιῆς νὰ τὴ θεωρῆ πῶς εἶν-καὶ νὰ κατέχη 455
 τὸ πῶς πουργᾶ γιὰ λόγου ντου, ὅ τι καημοὺς κ' ἄν ἔχη,
 ἀποκοτῆ δυὸ τρεῖς φορές, καὶ θέ νὰ τῆς μιλήση,
 δὲν ἤξερε πῶς νὰ τὸ πῆ, κ' εἶντα λογιῆς ν' ἀρχίση,

435* δὲν ἤβλεπῆ πλιὸ X. — 437 παρεθῆρη X. — 438 ἀναντρανίζη ABX.
 — 439 φορεσιάτης X. — 440 νὰ στολισθῆ, νὰ ὤμορφισθῆ AB, νὰ
 στολιστῆ, ν' ἀποσαστῆ X. — 443 ἐκλοτσοπάτησε AB. — 444 λέγει, ἐ-
 γὼ θέλω AB, θεναφορὸ X, ἦχα ? X. — 445 κείνα ποῦ φόριε ἐξέσκισε AB.
 Ἐν τῷ X ἔμεινεν ἄγραφον τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον διὰ τὴν ἄγνοιαν,
 φαίνεται, τοῦ τζαμαρδαρά. — 446 βούλκα X. — 447 ὅσον ἐμπόρει
 ἀσκήμιζε AB. — 449 κάποσην AB, (K)αμπόση X. — 450 ἦτανε X.
 — 451 κριφά, κριφά X, κιανεῖς δὲν τότε νοιώνει AB. — 452 οὔλα X.
 — 454 δὲν ἔχει AB. — 455 τέτιας X, πῶς ἦν καταστεμμένη X. —
 456 γιαλόγουτου, νὰ βρίζετε στιφιλακῆ ἠκαημένη X. — 457 νὰ θε
 ναν της μιλήση X. — 458 ἤξευρε AB.

- καὶ μ' ἔτοιαν ὄψ' ἀπόμεινε, πού η̄ πένα τὸ μελάνι,
 ἢ γλῶσσ', ἢ χέρα, τὸ χαρτὶ νὰ σᾶς τὸ πῆ, δὲ φτάνει· 460
 καὶ μὲ τὴν ὄρα ποκοτῆ κὶ ἀγάλη ἀγάλη ἀρχίζει
 νὰ τοὶ μιλή, νὰ τὴ θωρῆ, νὰ τὴν ἀνεντρανίζει.
 Λέει, **ΡΩΤ.** Κερά, κατέχεις το, εἰντά καμα γιὰ σένα, (451)
 κὶ ὅσοι κὶ ἄν ἦρθα νὰ σὲ ἴδοῦ, σοῦ τά χουσι πωμένα.
 Τὸν-κύρι σου, τὴ χώρα σου, καὶ τὸ λαὸ τὸν ἄλλο 465
 ἐγλύτωσα, κ' εἰς κίντυνο ἐβάλθηκα μεγάλο,
 κ' εἰς μιὰ μπαμπακερὴ κλωστή ἐκρέμασα τὴ ζῆσι,
 ὄγια νὰ κάμω, τὸν ὄχθρὸ νὰ μὴ σᾶσε νικήση,
 κὶ ἀκόμη τοὶ λαβωματιῆς ἔχω στὴ σάρκα μέσα, (452)
 κὶ ἀπὸν τὸν ἄδην οἱ γιαιτροὶ κάτεχε μ' ἐνεστέσα, 470
 καὶ μὴ θαρρῆς γιὰ πλέρωμα ἐπάτησα στὸν ἄδη,
 μόνο γιὰ σέ, πὺ πεθυμῶ νὰ σμίξωμεν ὁμάδι
 εἰς ἔσμιξι παντοτινὴ, καὶ ταίρι νὰ σὲ κάμω,
 καὶ δὲ λογιᾶζω δυσκολιὰ νὰ βάλῃς ἕς ἔτοιο γάμο·
 κὶ ὡς εἶσαι, κὶ ὡς εὗρίσκεσαι, θέλω καὶ πεθυμῶ σε, 475
 καὶ σπλαχνικὰ ἡγαπητερὰ ἀπόφασι μοῦ δῶσε,
 νὰ βγῆς, καὶ σὺ ὄχ τὰ πηλά κὶ ὄχ τὴ φλακὴν ἐτούτη,
 νὰ πὰ νὰ βρῆς τοὶς ἀφεντιῆς καὶ τὰ μεγάλα πλούτη,
 νὰ ξημερώση καὶ γιὰ σὲ μέρα σιγανεμένη,
 νὰ δοῦοι γονεοὶ σου χαρὰ οἱ πολυπρκαμένοι. 480
ΠΟΙ. Ἡ-Ἄρετοῦσα χαμηλὰ εἶχεν-τὸ πρόσωπόν-της,
 καὶ πάντα μέσα στὰ πηλά ἐξάνοιγε τὸ φῶς της,
 καὶ δίχως νὰ τότε θωρῆ, νὰ τὸν ἀνεντρανίζει,
 ἢ γλῶσσά τῆς μανιστικὰ τέτοιας λογῆς ἀρχίζει.
ΑΡΕΤ. Σκόλας Ἄφέντη, τὰ μιλεῖς, πάψε τ' ἀναδιβάνεις, 485
 γιὰτ' εὔκαιρα κουράζεσαι, μόνο τὸν-κόπο χάνεις,

459 Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον ἄγραφον ἐν τῷ X. —460 Ἡ τελευταία λέξις τοῦ στίχου δὲ φτάνει ἔμεινεν ἄγραφος εἰς τὸ X. —462 ἀναντρανίζει ABX. —463 γιασένα? X. —464 πομένα? X. —466 ἐγλύτωκα AB. —467 κλονά X. —468 κίο ἐχθρὸς X. —470 Εἰς τὸ X ἔμεινεν ἄγραφον τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ στίχου μ' ἐνεστέσα. —471 πλερομὴ X. —472 μόνο X. —477 ἀπ' τὰ πηλά, κ' ἀπ' τὴν φλακὴν AB, (N)άβγης X. —479 κ' ὄγια σέ ABX. —483 ἀναντρανίζει ABX. —486 πιράζεσε X.

Ἡλιος πλιὰ γληγορύτερα με δίχως λάψις χάρι,
καὶ δάση δίχως τὰ κλαδιά, κάμπος δίχως χορτάρι,
θάλασσα δίχως τὰ νερά, γιὰλὸς με δίχως ἄμμο,
παρὰ νὰ πῶ ποτὲ τὸ ναί, καὶ παντρειά νὰ κάμω. 490

Πήγαινε μὴν-πειράζεσαι, καὶ πέ το τοῦ κυροῦ μου,
πὼς κείνα, πὸν τοῦ μήνυσα, πάντα ἔγω μέσ' στὸ νοῦ μου,
κι ἂν ἔν-κ' εἰς ἔτοιο πόλεμον ἤθελε νὰ σὲ βάλῃ, (453)

ἄς σ' κάμη πλούσ' ἀντίμεψι καὶ πλερωμὴ μεγάλη,
κ' ἐμένα πὰ πὸν βροσκομαι, μὴν-πέμπῃ νὰ πειράζῃ, 495
γιὰ γάμους καὶ γιὰ παντρείες, μπλιὸ μὴ με δικιμάζῃ,
κ' ἐγὼ θανάτους ἕκατὸ πλιὰ ἴφκολα θέλω πάρει,
παρὰ νὰ βάλ' ἀπάνω μου ποτὲ μ' ἀντροὺς γομάρι.

Ἡ παντρειά μου ἔν ἡ φλακὴ χειμῶναν-καλοκαίρι,
ἢ σκοτεινάγρ' εἶν ἄντρας μου, τὸ βροῶμον ἔγω ταίρι, 500

τὸ παραθύρι τοῖ φλακῆς Χώρα μου κι Ἀφεντιά μου,
τὰ βοῦρκα γιὰ παρηγοριά, τὸ ἀράχνης συντροφιὰ μου·
τὴ ζῆσί μου χαιράμενη τέτοιας λογιῆς τελειῶνω,
κ' εἰς ὅ τι κι ἂ μ' εὐρήκασι, γελῶ καὶ ξεφαντώνω, 505
καὶ χίλιοι χρόν' ἀνέ διαβοῦ, καὶ χίλι' ἀνέν-περάσου,
πάντα ἔναι ἔς ἕνα οἱ λογισμοί, δὲ στρέφου μηδ' ἀλλάσσου.

ΠΟΙ. Λογιάσετ' ὁ Ρωτόκριτος μ' εἶντα καρδιὰ σωπαίνει,
νὰ δῆ μιὰ Ἀφέντρα καὶ Κερά ἐτόσα μπιστεμένη·
μπλιὸ δὲ μπορεῖ νὰ ταῖ μιλῆ, καὶ δύναμι δὲν ἔχει,
ὁ πόνος κι ἡ πολλὴ χαρὰ ὡσὰ ζαβδὸ τὸν ἔχει. 510

Μεγάλον εἶναι καὶ πολὺ, καὶ πῶς νὰ τὸ πιστέψου,
χαρὰ καὶ πρίκ' ἕναν-καιρὸ μαζὶ νὰ συνοδέψου,
μὰ τοῦτο εἶναι φανερόν, κι ἀπαρθινὸν ἐγίνῃ,
χαρὰν-καὶ πρίκ' ὁ Ρώκριτος εἶχεν-τὴν ὦρα κείνη,

487 γληγορότερα X, λάμψις ABX. — 489 Ἡ θάλασα δίχως νερά AB.
— 491 πέστο X. — 492 τοῦ ἐμίλησα AB. — 493 κι' ἂν εἶν AB. —
494 ἄς κάμη ABX, ἀνταμειβὴν AB. — 496 παντρειάν AB, παντρεῖς
X, δοκιμάζῃ X. — 499 παντρειά AB, παντριά X. — 500 ἡσκοτηνάδα
X. — 502 τὰ βούρκα ἔχο X. — 504 καμαρώνω AB. — 505, 506 (K)αχίλι
χρόνη ἀνεδιαβού τὴ γνόμεν δὲν ἀλάσο, παντάμει σ' ἕναν λογισμὸ ὅστε
πουνναγεράσο X. — 507 μετὶ καρδιὰ X. — 508 καὶ κυρὰ X, μπιστεμένη? X.
— 512 πίκρα X, συνοδέψου? X, σ' χαρὰν καὶ πρίκα-κ' οἱ δυὸ νὰ συ-
νοδέψουν AB. — 513 ἀλιθινὸ X. — 514 πίκρα X.

- εἶχε χαρὰ νὰ τὴ γοικᾶ, πὼς δὲν-τὸν ἀπαρνᾶται, 515
 μὰ ᾗγε καὶ πρίκα νὰ θωρῆ, ποῦ θέτει, ποῦ κοιμᾶται,
 ᾗς ποιὰν-κατοικιὰ πορεύγεται τὲς ἀτζαλιῆς γεμάτη, (454)
 καὶ τὸ ἀφεντιῆς ἀρνῆθηκε, κ' ἤδιωξε τὸ Παλάτι.
 Μπλιὸ δὲ μπορεῖ νὰ τοῖ μιλή ὀγιά τὴν ὥρα κείνη,
 ἀποχαιρέτησέν-τηνε, καὶ κράζει τὴ Φροσύνη. 520
 Στὸ παραθύρ' ἐσίμωσε καὶ λέει τὸ, **ΡΩΤ.** Ἀφουκράσου
 τὴν ὥρα τούτ', ὅ τι σοῦ πῶ, πέ τα καὶ τοῖ κεράς σου.
ΠΟΙ. Μὰ πρὶ μιλήσ' ἀπόκουρφα βγάνει τὸ δαχτυλίδι,
 μὲ πονηριὰ κατὰχωστα στὴ χέρα τοῖ τὸ δίδει.
 Λέει τὸ, **ΡΩΤ.** Ἐγὼ δὲ θέλω μπλιὸ νὰ στέκω νὰ πειράζω, (455)
 μὴν-πρικαιμένη σὰν-κι αὐτὴ μὲ λόγια νὰ κουράζω. 526
 Τὸ δαχτυλίδι σοῦ δωκα, δῶς τοῖ το νὰ τὸ πιάση,
 κι ἄς δῆ ὀλημέρα σήμερο, κι ἄς τὸ καλολογιάση,
 κι ἀνὲ μὲ θέλ', ἄς τὸ κρατῆ, ἀλλιῶς ἄς τὸ γιαγείρη,
 πέμπω ἄθροπο, καὶ δῶς τού το ταχιά στὸ παραθύρι· 530
 στανιὸ της δὲν-τήνε ζητῶ, κ' ἡ φύσι δὲν-τ' ὀρίζει,
 τὲς ἔσμικες τοῖ στανικὲς συχνιὰ τὲς ἀμποδίξει.
 Λοιπὸ μιλήσετε κ' οἱ δυό, καὶ δέτε τ' ὀλημέρα,
 κι ἄς τὸ λογιᾶσ', οἱ γινῶμές της, εἰς εἶντα τὴν ἐφέρα,
 κ' εἶντ' ὄργιτ' οἱ γονέοι της καὶ μάχη τοῖ βαστοῦσι, 535
 γιατί δὲ θέλει παντρειάς λόγο ποτὲ ν' ἀκούση.
ΠΟΙ. Τὸ δαχτυλίδι σὰ στανιῶς τό πιασεν ἡ Φροσύνη,
 μαντατοφόρος ἐγνοϊανὸς καὶ προξενήτρα γίνη.
 Τὸ μίσειψ' ὁ Ρωτόκριτος, πάει στὴν Ἀρετοῦσα,
 κ' εἶπέν-της τὴν-παραγγελιά, ὅπου τ' αὐτιά τὸ ἀκοῦσα. 540
 Τὸ δαχτυλίδι τ' ὄμορπον ἐκράτειεν εἰς τὴ χέρα,
 καὶ συντηρῶντάς το καλὰ τοῖ λέει, **ΦΡΟΣ.** Θυγατέρα,
 ἃ δὲ κομπώνη σήμερο ὁ νοῦς μου στὰ λογιᾶζει,
 κι ἄθροπος μὲ τὸν ἄθροπο πρᾶμμα μὲ πρᾶμμα μοιάζει,

516 κ'εἶχε τὴν πρίκα AB, πίκρα X. —521 παρεθήρη X, ἀφουκράσου X, —522 πέστα X, κωρά σου X. —523 ἀπόκριφα X. —524 κατὰ-κρηφα X, κατὰχωστὰ AB. —529 (K)ηανὲν καὶ θέλη X. —530 στέργο ἄνθρωπο X. —531 κ' ἡ φύσι τὸ μανίζει AB. —537 δαχτυλίδι AB. —537 σαστανιὸς X. —539 πάγει ABX. —541 δαχτυλίδι AB. —544 Γιατ' ἄθροπος μὲ ἄθροπον πρᾶμμα μὲ πρᾶμμα μοιάζει AB, ἄνθρωπος, ἄνθρωπο X.

τὸ δαχτυλίδι βάνει με σὲ λογισμὸ μεγάλο, 545
 τοῦτό 'ναι τοῦ Ρωτόκριτου, Κερά μου, δίχως ἄλλο,
 ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ δωκες, ὄντε σ' ἀποχαιρέτα,
 ἐπά 'ναι τὰ σουσσοῦμα ντου νά το καὶ σύ, καὶ δέ τα,
 καὶ πιάσ' το ποῦρι μὴ δειλιᾶς, στράφου καλά, καὶ δέ το, (456)
 γιὰτὶ κείνο, ποῦ τοῦ δωκες εἶναι, καὶ κάτεχέ το, 550
 καὶ νὰ λογιᾶσω δὲ μπορῶ, ποῦ τοῦ λαχε τοῦ ξένου,
 κὶ οὐδὲ νογῶ τὰ πράματα ἐτοῦτα, πῶς νὰ πηραίνου.
ΠΟΙ. Ἐτρομάξεν ἡ-Ἀρετή, ἔτοιμο γνοιανὸ ν' ἀκούσῃ,
 καὶ πᾶνει το στὸ χέριν-της, τὰ μάτια τὸ θωροῦσι,
 πῶς εἶν-τὸ δαχτυλίδιν-τσι μὲ τ' ἀκριβὸ ζαφείρι, (457)
 πού δωκε τοῦ Ρωτόκριτου ἀπὸν τὸ παραθύρι, 556
 Τὰ μάτια σταματήξασι, καλὰ νὰ τὸ θωροῦσι,
 κὶ ἄλλοῦ δὲν ἐστραφήκασι, πρᾶμ' ἄλλο μπλιὸ νὰ δοῦσι·
 ἀσπρίσανε τὰ χεῖλι ντης ἡ-ἀναπνιά τζ' ἐχάθη,
 καὶ τὸ κορμὶ τζὶ κρύγιανε, τὸ στόμα τζὶ βουβάθη. 560
 Ἦβανε χίλιους λογισμοὺς, κ' ὁ νοῦς τσ' ἀνεκατόνει
 πολλῶ λογιῶ καμῶματα, πρικιὰ τσι φανερώνει.
 Ὦρες τὰ δάκρυα χώνουνταν, κὶ ὦρες ἀπόξω βγαῖνα,
 κὶ ὦρες τὰ μέλη 'σα ζεστά, κὶ ὦρες ἀποκουγαινα. 565
 Ἦβανε χίλιους λογισμοὺς πολλὰ κακοὺς γιὰ κείνη,
 ἀνέγνωρη κὶ ὀσούσσουμη παρὰ ποτέ τζ' ἐγίνη.
 Ἐφαίνεταιόν-τσι νὰ θωρῇ σὲ κίντυνο μεγάλο,
 ἐκεῖνον-πού 'γεν ἀκριβὸ στὸν-κόσμο πλιὰ παρ' ἄλλο·
 μέσα ντης τὸν ἐλόγιαζε τὰ αἵματα γεμᾶτο,
 καὶ τὸ κορμὶ λαβωματιῆς ὄλ' ἀποπάν' ὡς κάτω. 570
 Ὦρες σὲ σκοτεινὴ φλακὴ τοὶ φαίνεταιο πῶς εἶναι,
 κὶ ὦρες πῶς ἐξεψύχησε καὶ ζωντανὸς δὲν εἶναι,

545 δαχτυλίδι AB. —546 κερά μου X. —547 ὄντεν ἀποχερέτα X,
 ὄντεν σ' ἀποχαιρέτα AB. —548 νάτο κ' ἐσὴ κ' ἠδέτα X, στράφου καὶ
 σύ καὶ δέτα AB. —549 δέ το καὶ ξαναδέ το AB. —550 Κεῖνο ποῦ
 τοῦ Ρωτόκριτου, ἦδωκες κατεχέ το AB. —552 κ' οὐδὲ νὰ 'πῶ AB, πῶς
 παγένου X. —554 τὰ ματια της θωροῦσι AB. —555 Δαχτυλίδι της AB. —
 557 ἐσταματίσασι X. —561 τὸ νοῦτζη ἀνακατόνη X, ἀνακατόνει AB. —
 562 σπολὸν λογιὸ καμῶματα, πικρα τζὶ φανερόνει X, πρικιὰ τῆς φα-
 νερώνει AB. —568 παρὰ κανέναν ἄλλο AB. —571 τῆς φαίνεταιο ἐ-
 κρατεῖτο AB, τζ' ἐφένετο X. —572 ζωντανὸς δὲν ἦτο AB.

ὄρες πὼς τὸν εὐρήκασι σφραμένο μέσ' στὰ δάση,
 κ' ἔμαζωχτῆκαν-τὰ θεριά, καὶ θεὸς νὰ τότε φάσι.
 Ἐτοῦτα κὶ ἄλλα πλὴ' ἄσκημα στὸ νοῦν-ται ζγουραφίζει, 575
 ὡσάν-τὸ κάνει στήν ἀρχὴ ἓνας ὅπ' ἀφορμίζει.
 Πολλὰ φοβᾶται καὶ δειλιᾶ, καὶ τόσο πλὴν τρομάσπει,
 καὶ τόσο θανατώνεται, μόνο νὰ τὸ λογιᾶση,
 γιὰτὶ καιρὸς ἐπέρασε χρόνος ἀπάνω κάτω, (458)
 π' ὁ Ρώκριτος δὲν ἤπειφε τοῦ φίλου ντου μαντᾶτο. 580
 Τοῦτο τὸ μάκρος τοῦ καιροῦ σιμὰ στὸ δαχτυλίδι
 τό'να καὶ τ' ἄλλο σφάζει τη, καὶ θάνατο τσι δίδει·
 τῆ Νένα δὲ γυρεύγει μπλιό, παρηγοριῆς δὲ θέλει,
 ἐδέροντο κ' ἐφώνιαζε, **ΑΡΕΤ**. Εἶντά' ν' ὁποῦ μοῦ μέλλει,
 κ' εἶντα μοῦ φλάγ' ἢ μοιρά μου, π' ἄν-τὰ λογιᾶσω μόνο, 585
 τὴν ὥρα τούτη ξεψυχῶ πολλ' ἄσκημα τελειώνω.
 Ἐγὼ δὲν ἔχ' ἀπομονή, καὶ μῆνυσε, Φροσύνη,
 τοῦ ξένου νὰ ῥθῃ στὴ φλακὴ, νὰ μάθω, εἶντα γίνῃ
 ὁ Ρώκριτος, γιὰτὶ γρικῶ λιγοθυμιὰ μοῦ δίδει,
 ὥστε ν' ἀκούσω πού βρηκε τοῦτος τὸ δαχτυλίδι· 590
 γιὰτ' ὁ Ρωτόκριτος ποτὲ δὲν ἤθελε τὸ δώσει,
 μόνο νὰ πάρῃ θάνατο, μόνο νὰ παραδώσῃ.
 Ζωὴ μου κακορρίζικη πολλὰ τυραννισμένη,
 κ' εἶντα μαντᾶτο ἐγνοιανὸ εἶναι, πού σ' ἀνιμένει ;
 κὶ ὅ τι δὲ θέλω βιάζει με σήμερ' ὁ λογισμὸς μου, 595
 γιὰ νὰ γρικῆσω νὰ μοῦ ποῦν ὅ τι ν' ἀντίδικός μου.
 Ἡ πονεμένη μου καρδιὰ φοβᾶται νὰ τ' ἀκούσῃ,
 κὶ ὁ λογισμὸς μου βιάζει με, πότε νὰ μοῦ τὸ ποῦσι.
 Εἰς τὸ μὲ βλάπτει προθυμῶ, τὸ μ' ἀλαφρώνει φεύγω,
 καὶ τὸ δὲ θέλω νὰ μοῦ ποῦ, μὲ σπούδα τὸ γυρεύγω. 600
 Νένα, δὲν ἔχ' ἀπομονή, καὶ σπούδαξε, νὰ ζήσης,
 κάμε τὸ γλιγορύτερο, τοῦ ξένου νὰ μηνύσης.

574 τότες νὰ τον ἐράση X. —579 μηνας X. —581 δαχτυλίδι AB.
 —584 μὰ ἐφώνιαζε κ' ἔλεγε ἦντάνε πουμουμέλη? X. —585 (K)αὶτὰ
 φυλάγ' ἡμίραμου ἀνταλογιάσω μόνο X. —586 ἄσκημα X. —588 τὸ
 ἦντα ἐγίνῃ AB. —589 θορὸ X. —590 τούτο X. —593 πολὰ του-
 ραγνισμένη X. —594 ἦν' ὅπουσ' ἀνημένη? X. —596 ὅτ' ἔνε X. —
 597 ναν τ' ἀκούση X. —602 γλιγορότερο X.

- ΠΟΙ.** Ἡ Νένα μέσα στήν-καρδιάκλαίει, κὶ ἀναδακρῶναι, (459)
 λογιάζει πὼς τῆς Ἀρετῆς τὸ τέλος της σιμώνει.
 Κρατεῖ, πὼς ὁ Ρωτόκριτος ἐπόθανε στὰ ξένα, 605
 καὶ νὰ βουηθήσῃ δὲ μπορεῖ ἡ πρικοιμένη Νένα.
 Λέει τσι, **ΦΡΟΣ.** Θυγατέρα μου, ἄφης καὶ μὴ σπουδάξης
 ὁ ξένος νὰ ῥθῃ πὰ γιὰ δά, καὶ μὴ κακολογιάζης·
 δὲν εἶναι κεῖνο πού δειλιᾶς, κ' ἄς την-τὴ βιά τὴν-τόση, 610
 καὶ ποῦρ' ἂν εἶναι τίβοτσι δὲ θέλει μᾶς τὸ χῶσει·
 ἔχομε μέρες καὶ καιρό, κὶ ἄς τον ἐδὰ τὸν-ξένο,
 κὶ ἀπὸ τσι φλακατόρους μας γλήγορα γὼ μαθαίνω.
ΑΡΕΤ. Νένα τσι λέ' ἡ-Ἀρετῆ, τὸ γίνηκεν ἐγίνῃ,
 καὶ δὲν μπορεῖ ποτέ ντου μπλιὸ ἀκάμωτο νὰ μείνῃ, 615
 καὶ πάντησμ' ὄντε τὸ κακὸ γενῆ, κ' οἱ πονεμένοι
 ἀργήσου νὰ τὸ μάθουσι, λιγώτερο πομένει ;
 Γὴ γλήγορα γὴ καὶ πλι' ἀργά, ἂν ἔν-κ' ἐγὼ τὸ μάθω,
 τὸ κάμωμα ἐγίνηκε κεῖνο, πού θε νὰ πάθω.
 Βιάζομαι καὶ δὲν εἶναι μπλιὸ ἀπομονὴ 'ς ἐμένα
 καὶ μὴνυσέ του γλήγορα, παρακαλῶ σε, Νένα, 620
 κ' ἐγὼ δὲ θε νὰ καρτερῶ, ἡ μέρα νὰ περάσῃ.
ΠΟΙ. Πέμπ' ἡ Φροσύνη τὸ ζιμιὸ καὶ τὸ μαντᾶτο πάσι,
 κ' ἤλαγεν-κ' ἦτον στοῦ Ρηγός, κὶ Ἀφέντης νὰ τ' ἀκούσῃ,
 χαρὰ πολλὴ 'ς ἔτοιο γνοιανὸ τὰ μέλη ντου γρικοῦσι, 625
 καὶ λέει τοῦ Ρωτόκριτου, **ΡΗΓ.** Ἀπότης καὶ σπουδάξει
 νὰ πάῃς πάλι νὰ σοῦ πῆ, ἐδὰ καλολογιάζει
 ἐκεῖνα, πού τσι μίλησες, κ' ἐγ' ὅ τι κὶ ἄ τ' ἐμήνου,
 κ' εἰσὲ καλὸ τὸ πράματα λογιάζω ν' ἀπομείνου,
 τὰ τσι ζητοῦμ' ἐπάκουσε, καὶ γλήγορ' ἄμε δέ την, (460)
 καὶ τὴ δουλειὰ μὲ φρόνεψι τούτη ξετέλεψέ τη. 630

603 κλαίγει ABX. — 605 ἀπέθανε X. — 606 ναβοηθήσῃ X, ἡπρικοιαιμένη X. — 607 στάσου X. — 609 κὶ ἄφης AB. — 611 κὶ ἄφστονε AB. — 614 Μετὰ τὸ καὶ δεμ πο ρ ὁ ὁ λοιπὸς στίχος ἔμεινεν ἀγραφος εἰς τὸ X. — 615 πάντησμης X, παντησμί AB. — 616 Λεῖπει ἐκ τοῦ X ἡ πρώτη λέξις ἀργήσου ν με κενὸν τὸν χῶρον. — 617 Μὰ ὀλίγορα AB, γὴ πλιὰ ἀργιὰ X, ἂν εἶν AB. — 623 κιοστ' ἀκούσε κὶ ἀφέντης X, ὡς τ' ἀκούσῃ AB. — 624 ἐπῆρ' ἀμέρητι χαρὰ ἐκίνος, κὶ δλεβέντης X. — 625 πειδὴ κὶ αὐτὴ σπουδάξει AB. — 626 νὰ πάῃς ABX. — 629 K' εἰς τὰ ζητοῦμε AB, ἀπάκουσε AB, ἐπάκουσε X. — 630 ξετελιοσέτη X.

- ΠΟΙ.** Ὁ Ρώκριτος, πὸν κάτεχε τὴν ἀφορμὴν, πὸν κίνα
τὴν Ἀρετὴν, καὶ βιαστικά, νὰ πάη κεῖ, τοῦ μήνα,
δὲ θεὸν νὰ πάρη σύντροφο, μὰ μοναχὸς του πηαίνει,
κι ὡς ἦσωσε τὴν ἠύρηκε σὰν-ξεπεριωρισμένη.
Στὸ παραθύρ' ἐσίμωσε, κ' ἦ-Ἀρετὴ ἀρχίζει 635
ἀπόκοττα νὰ τοῦ μιλῇ, νὰ τὸν ἀνεντρανίζει.
Δὲν ἔχει μπλιόν-τσι κράτηξι, δὲ ντρέπεται, μὰ οἱ πόνοι (461)
τὴν ἐντροπὴν ἐδιώξασι, τὰ χῶνε φανερώνει,
καὶ λιγωμάρα τσί διδε τὸ γλήγορο νὰ μάθη,
ἂν ἔν-καὶ ζῆ-ὁ Ρωτόκριτος, γὴ πόθανε κ' ἐχάθη· 640
κι ἀρχίζει μὲ τὴν-πονηριά, νὰ τόνε ξεκινήση,
ποῦ βροίσκετ' ὁ Ρωτόκριτος, καὶ ποῦ ναι νὰ γρικήση.
Λέει, **ΑΡΕΤ.** Μιὰ χάρι σοῦ ζητῶ πρίχου νὰ σοῦ μιλήσω,
καὶ πρὶ γιὰ γάμους καὶ χαρὲς ἄλλο ν' ἀποφασίσω.
Τὸ δαχτυλίδ' ὁπού φηκες, κ' ἐκράτησ' ἡ Φροσύνη, 645
ποῦ σοῦ λαχε; τίς σ' τό δωκε; ἔς ποῖο χρυσοχὸν ἐγένη;
μὴ σοῦ φανῆ παράξενο, ἂ σ' ἐρωτῶ ἔτοιμο πρᾶμα,
γιὰτὶ κατέχω νὰ σοῦ πῶ, ποῦ τον-καὶ ποιοὶ τὸ κάμα·
ἐτοῦτο εἶναι γνωριστὸ στό νὰ κ' εἰς τ' ἄλλο πλάϊ,
καιρὸς εἶναι πὸν τό χασα, καὶ νὰ σοῦ πῶ πῶς πάει. 650
Σὲ περιβόλιν ἦλαχα μὲ κι ἄλλες μιὰν ἡμέρα,
χοροὺς πολλοὺς ἐκάμαμε κρατῶντας ὄχ τὴ χέρα,
κ' εἰς κείνη τὴν-ξεφάντωσι κ' εἰς κείνα τὰ παιγνίδια
ἐχάσαμεν ἀλλήλως μας τέσσερα δαχτυλίδια,
καὶ δίχως ἄλλο κάτεχε τοῦτό ναι τὸ δικό μου, 655
κι ἀπὸ μακρὰ γνωρίζεται, πῶς εἶν-τῶ δαχτυλιδῶ μου·
γιὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, νὰ μοῦ τὸ πῆς κ' ἐμένα,
ποῦ τό βρες, τίς σοῦ τό δωκε, ποῦ σοῦ λαχεν ἐσένα.

632 νὰ πάγη ABX.—635 ἀρχίζει AB.—636 ἀνεντρανίζει ABX.—637 ἀπομονὴ δὲν ντρέπετε ἂμ ἐπόνει X, τὴν κράτηξιν AB.—638 τηνετροπὴ ἐδιώξε X.—639 τὸ γλήγορα AB.—640 ἂν εἶν AI, ὁ ρόκριτος ἀπόθανε AB, ἀπέθανε X.—641 ναν τον ἐξεκινήση X.—643 πριχοῦ AB.—644 καὶ πρὶν ABX.—645 ὁπ' ἄφικες X, ὁπούφηκες AB, κ' ἐκράτειε το AB.—646 που σόλαχε X, πὶος τόδοκε X, σπῖον χρυσοχὸν ἐγένη? X.—647 ἂν σ' ἐρωτῶ AB.—649, 650 πλάγι-πάγει ABX.—651 ἔλαχα X.—652 κρατῶντας με ἀπ' τὴν χέρα AB.—656 ἀπομακρὰς AB, ἀπομακρία X.—658 τῶβρες; AB, ἐσένα; AB, πὶος X.

- ΠΟΙ.** Ἐγνώρισ' ὁ Ρωτόκριτος ἐκεῖνα, ποῦ τοῦ λάλει,
 γρικᾶ στὰ φύλλα τοῖ καρδιᾶς μιὰν-ταραχὴ μεγάλη, 660
 γνωρίζοντας τὸν-πόθον-τοῖ θωρῶντας τὸν-καημὸν-τοῖ, (462)
 γιατί μὲ κλάμμα τά λεγε πολὺ τῶν ἀμματιῶν-τοῖ,
 μὰ στέκ' ἀκόμη δυνατός, καὶ θέλει νὰ τὰ χῶσση,
 τὸ δὲ ταχιὰς ἐνίμενε νὰ τὰ ξεφανερῶσση·
 μ' ὅλα τὰ ξόμπλια τὰ πολλά, ποῦ τοῦ δεῖξ' ἡ καημένη 665
 στὸν-πόθον-τοῖ τὸν μπιστικό, καὶ κ' ἄλλα τσ' ἀνιμένει.
 Λέει, **ΡΩΤ.** Κερά, νὰ σοῦ τὸ πῶ, ποῦ τό βρα νὰ κατέχης,
 ἀπῆς θωρῶ τέτοια ὄρεξι καὶ πεθυμιά τὴν ἔχεις,
 μ' ἀπόψε σὲ παρακαλῶ, νὰ μοῦ τὸ συμπαθήσης,
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ μιλῶ, ταχιὰ θές τὸ γρικῆσεις, 670
 γιατί ἔχω μέσ' στὴν-κεφαλὴ βάρος πολλὰ μεγάλο,
 ἀμὴ ταχιὰ ὅ τι μοῦ ζητᾶς νὰ μάθης δίχως ἄλλο,
 καὶ τὴν αὐγὴ μ' ἀνίμενε, πρὶ καλοξημερῶσση,
 κ' ἀληθινὴν ἀπιλογιά, στὰ μοῦ πες θέλω δώσει,
 ταχιὰ σοῦ λέω τὸ λοιπό, ποῦ μοῦ λαχε νὰ μάθης, 675
 μὰ δέ κ' ἐσὺ ποφάσισε, σύρσου ποκεῖ, ποῦ στάθης,
 τὸν-κύριν-καλοκάρδισε τὴ μάννα σου κ' ἐμένα,
 ὅπου γιὰ τὴν ἀγάπη σου ἦρθα δεπὰ στὰ ξένα.
ΠΟΙ. Ἐκεῖνη τὸν-παρακαλεῖ, τοῦτα γιὰ δὰ ν' ἀφήση,
 κ' εἰς κείνο, ποῦ τὸν ἐρωτᾶ μόνο νὰ τῆς μιλήση, 680
 κ' ἂν εἶναι μπορετὸ ἄς τὸ πῆ, ταχιὰ μὴν ἀνιμένη,
 κ' ἡ-ἔγνοια τούτη πού βαλε, πολλὰ τήνε βαρένει,
 καὶ δίχως ἄλλο γλήγορα τὸν-κλέφτη θέ νὰ μάθῃ,
 πού καμε κ' ὄχ τὴ χέραν-τοῖ τὸ δαχτυλίδι χάθη.
 Ἐθώρειεν ὁ Ρωτόκριτος, κ' ἐπλήθην ἡ χαρά ντου, (463)
 εἰς τόσ' ἀγάπη πρὸς αὐτὸ νὰ βρίσκει ἡ Κερά ντου· 686

—659, 660 ἐγροίκησε ὁ Ρωτόκριτος σ' ἐκεῖνα ποῦ τοῦ ἐλάλει μέσα
 στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς μιὰν ταραχὴ μεγάλη AB. —662 τόλεγε X.
 —664 ἀνίμενε ναντοξεφανερῶσση X. —665 (M) ὅλα τὰ λόγια
 τὰ πολὰ, πουτούηπεν ἡκαημένη X. —666 τομπιστενὸ X, καὶ
 μ' ἄλλα ποῦ ἀνημένει AB. —667 κυρὰ X. —668 πειδὴ θωρῶ τὴν
 ὄρεξιν AB, ὅπ' ἔχης X. —669 (M)α τόρα σε παρακαλὸ X. —670 θέ-
 λης γρικῆσης X. —672 ἀμὲ ταχιὰ AB. —672 ἀπονωρῆς AB. —674
 γοργὸ σουθῆλω δοση X. —675 ταχιὰ, ποῦ τῶβρα νὰ σοῦ πῶ AB. —
 676 στασουζιτούμε νάρθης X. —678 ἐδὸ σταξένα X. —679 ἐτοῦτο γιὰ ν'
 ἀφήση AB. —684 ἀπ' τὴν χέραν της AB. —685 (E)θοριεντην ὀρόκριτος X.

Ξαναμιλεῖ της λέει της τὸν-πόνο ν' ἀλαφρώση,
 κι ὡς ξημερώση τὸ ζητᾶ νὰ τῆς τὸ φανερώση.
 Μισσεύγει κι ἀποχαιρετᾶ κ' ἢ Ἄρετὴ πομένει
 ἀπὸ τὴν ἔγνοια, πού βαλε, ὡσὰν ἀποθαμένη. 690
 Ἄγγουσεμένη βρίσκετο μέσ' στὴ φλακὴ ὀληνύχτα,
 κ' εἰς ἀφορμάγρ' οἱ λογισμοὶ κ' οἱ πόνοι τὴν ἐρρίχτα,
 ἐκίν' ἀπὸ τὴ μιὰ μερὰ, κ' ἐπήγαινε στὴν ἄλλη,
 καὶ τ' Ἄστρον καὶ τὸν Οὐρανό, τὸν Ἥλιον παρακάλει
 ὁ ξένος γιὰ νὰ μὴν-τοῖ πῆ ἐκεῖνο, πού λογιᾶζει, 695
 κ' ἐκεῖνο, π' ὅσον-τὸ μπορεῖ, γιὰ νὰ τὸ μάθῃ, βιάζει,
 καὶ τὴ Φροσύν' ὀληνυχτὶς ρωτᾶ, ξαναρωτᾶ τῆ,
 κ' ἐκείνη μέσ' τσ' ἀγκάλες τοῖ πιδέξα τὴν ἐκράτει·
 ὦρες ἐξελιγώνετο, κι ὦρες νεκρὴ πομένει,
 καὶ ὦρες ἦτο ζωντανή, κι ὦρες ἀποθαμένη. 700
 Ἐκεῖν' ἢ νύκτα πρὶ διαβῆ ἡρόνος μακρὺς τοῖ φάνη,
 καὶ χίλιους μύριους λογισμοὺς κακοὺς στὸ νοῦν-τοῖ βάνει.
 Πολ' ἦτ' οἱ ἀναστεναμοὶ πῶς δὲν-τὴν ἐκεντῆσα,
 γιὰτ' ἀρτυμένοι μὲ φωτιὰ καὶ μὲ τὴ λάβραν ἦσα.
 Κεῖνη τὴ νύχτ' ὁ Ρώκριος ποσῶς δὲν ἐκοιμήθη,
 κι ὡς ξημερώση νὰ τὸ πῆ τσ' Ἀφέντρας του βουλήθη, 705
 πῶς εἶναι κείνος ὁ πιστὸς σκλάβος καὶ δουλευτὴς τοῖ
 νὰ πάψουσιν οἱ πόνοι τοῖ κ' οἱ ἀναστεναμοὶ τοῖ·
 μὰ θελε πρὶ φανερωθῆ, πάλι νὰ τὴν-πειράξῃ, (464)
 νὰ δῆ ἂν-τόνε λυπηθῆ, καὶ βαρυναστενάξῃ 710
 τὴν μπιστοσύνη τς' ἠθελε καλὰ νὰ βεβαιώση,
 κ' ἐνίμενε μὲ πεθυμιὰ πότε νὰ ξημερώση·
 πολὺ ἴτονε νὰ τὴ θωρῆ, πῶς εἶναι μπιστεμένη
 γιὰ λόγου ντου, κ' εἶντα λογιῆς ἦτον ἀποδομένη,

688 ὅτη ζητᾶ ναν της τοφανερόση X. —691 εἰς τὴν φλακὴ AB. —692 ἐρρίχτα ABX. —693 μεριά X. —696 ὅσο καιμπορὴ X. —698 πεδέ-
 ξια X, μεσ' στὰ χέρια της κι ἀγκάλαις AB —700 ἦτανε X, καὶ ὦραις
 ἦτον ζωντανή AB. —702 μέσα στονοῦτης βάνει X. —704 Ὁ στί-
 χος ἔμεινε ἀγραφος εἰς τὸ X. —708 ἀναστεναγμῆτις X, ἀναστεναμι-
 μοὶ της AB. —710 κι ἂν τότε λυπηθῆ καὶ βαρυναστενάξῃ AB, βαρι-
 αναστενάξῃ X. —711 νὰ βεβαιώση πλειότερα τὴν πίστιν της τὴν τόση
 AB. —712 κι ἀνήμενε X. —713 μεγάλον ἦτο νὰ θωρῆ πῶς ἦτον
 μπιστεμένη AB, (Π)ολλ' ἦτον ναντινεθορὴ πῶς ἦν ἀποδομένη X. —
 714 κ' ἔτοιας λογιῆς AB, ἦτανε μπιστεμένη X.

- καὶ ἀκόμη δὲν ἐχόρτασε, μὰ θεὸν νὰ τοὶ τὸ χῶση, 715
 τὸ θάνατόν-του νὰ τοὶ πῆ νὰ δῆ ἂν ἀναδακρῶση.
 Τοῦτά ᾿ν τὸ ἄγάπης πωρικά, τοῦτα ν' τοῦ πόθ' ὀδύνη,
 ἔτοιμας λογιῆς μ' ἔτοιμους καημοὺς τὸ ἄγαπημένους κρίνει.
 Πόσα ἔδεν ὁ Ρωτόκριτος, καὶ πάλι δὲν χορταίνει
 εἰς τὴ φτωχὴ τὴν Ἀρετῇ, πῶς ἦτο μπιστεμένη, 720
 καὶ πάλι θεὸν νὰ καλοδῆ καὶ θεὸν νὰ τὴν-πειράξῃ,
 ἂν εἶναι καὶ ἀγαπᾷ τονε, γῆ λογισμὸν ἂν ἀλλάξῃ.
 Ἄδικον εἶν, Ρωτόκριτε, ἐτοῦτα νὰ τὰ κάνης,
 βλέπε μ' αὐτὰν ἔτο ἄδικα νὰ μὴν-τὴν ἀποθάνης· 725
 θωρεῖς τηνε, πῶς βρῖσκεται, καὶ ἀκόμη δὲν-πιστεύγεις ;
 εἶντ' ἄλλα μεγαλύτερα σημάδια τοὶ γυρεύγεις ;
 Τὰ πλούτη καὶ τὴν ἀφεντιὰ ἀρνήθηκε γιὰ σένα,
 πάντα ᾿ν τὰ χεῖλη της πωρικά, τὰ μάτια της κλαημένα·
 ζῆ μὲ τοὶ κακορριζικιές, θρέφεται μὲ τοὶ πόνους,
 καὶ μέσ' στὴ βρωμερῆ φλακὴ ἐδά' χει πέντε χρόνους. 730
 Τοὶ προξενειὲς τῷ Βασιλιῶ ἀρνήθη καὶ τὰ πλούτη,
 καὶ ὁ κύρις της τὸ ὠργίστηκε στὴν ἀφορμὴν-ἐτούτη,
 καὶ ἀκόμη θεὸν νὰ τήνε δῆς, καὶ δὲν-τήνε κατέχεις ; (465)
 ἂν-τὴν πειράξῃς πλιότερα, μεγάλο κριμὰν ἔχεις.
 Καλὰ τὸ λέν οἱ φρόνιμοι, ἡ-ἀγάπη φόβο φέρνει, 735
 κ' εἰς ἓνα προᾶμ', ὅπ' ἀγαπᾷ, χίλιες φορὲς γιὰγέρνει.
 Χίλια σημάδια νὰ θωρῆ ἄθροπος, νὰ κατέχῃ,
 ἄδολα πῶς τὸν ἀγαπᾷ, ἀναπαημὸ δὲν ἔχει,
 μὰ λέει, καὶ ξαναρωτᾷ, καὶ ξαναδικιμάζει
 τὴν ἀγαπᾷ ἂν-τὸν ἀγαπᾷ, καὶ πάντα του λογιάζει. 740
 Ὀληνυχτὶς ᾿ς τὸ ἀγκάλες τοὶ νὰ μένη μετὰ κείνη,
 τὸ σηκωθῆ, τὸ βάσανο τοῦ πόθου τότε κρίνει,

716 ἂν ἀναδακρῶση ABX. — 718 τέτιας λογιῆς X. — 720
 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X, εἰς τὴν πωχὴν AB. — 722
 ἀνένε-εἰ λογισμὸν ἀλλάξῃ X. — 724 μ' αφτούνα τ' ἄδικα X. — 725,
 726 πιστέβης, γιρέβης X, τὴ ἄλα X. — 727 ἀρνήθηκε ABX. — 728
 πικριὰ X. — 730 τόρα ἔχη X. — 731 τὸ βασιλιὰ ἀρνήθη X. — 732
 ὠργίσθηκε AB, ὀργίστικε X. — 734 κριμα μεγάλον AB. — 736
 λίγαις φοραῖς γιὰγέρνει AB. — 740 ἡ ἀγαπᾷ ἄντον ἀγαπᾷ X. — 741
 τζ' ἀγγάλεστος X, νὰ μνέσκη μετεκῆνη X. — 742 σὰν σηκωθῆ, X.

- καὶ φαίνεται του χάνει τη, καὶ πὼς τὸν ἀπαρνᾶται,
 καὶ ὀλημερνὶς καὶ ὀληνυχτὶς τρομάσσει καὶ φοβᾶται,
 καὶ πάντα ξόμπλιν ἐγνοῖανὸ στήν ἀγαπᾶ γυρεύγει, 745
 καὶ τούτ' ἢ-ἔγνοι' ἢ πελελὴ συχνιὰ τόνε παιδεύγει.
 Ἐκάτεχ' ὁ Ρωτόκριτος, καὶ φανερὰ τὸ θῶρει,
 τὸν-πόθον-τσι τὸν-μπιστικὸ, πὸυ τοῦ βαστᾶ ἢ κόρη.
 Εἶντ' ἄλλο μεγαλύτερο σημάδι μπλιὸ ἀνιμένει,
 πόσα ἄδε, πόσα γνώρισε, καὶ πάλι δὲ χορταίνει. 750
 Ἐτοῦτο μόνο λείπετο, καὶ μέσ' στὸ νοῦν-του βάνει,
 νὰ πῆ τὸ πὼς ἐπόθανε, γιὰ νὰ θωρηεῖντα κάνει.
 Λίγ' ὥρα θέ νὰ τὴν-κρατῆ στ' ἀποθαμένα πάθη,
 καὶ ἀπόκει ὅλος χαϊράμενος νὰ πῆ πὼς ἐνεστάθη. 755
 Μὰ λαχε τοῦτο γιαιτρικὸ, μὲ τὴν χαρὰν ἢ πρίκα
 τὰ δυὸ συγκεραστήκασι ὀμάδι κ' ἐσμυχτήκα,
 καὶ ἂν ἤθελε φανερωθῆ, ὡς ἤρθεν εἰς τὴ Χώρα, (466)
 ὄχ τὴ χαρὰν ἢ-Ἀρετὴ δὲν ἤξε μπλιὸ μιὰν ὥρα.
 Ἐτοῦτο γίνη σὲ πολλοὺς, στήν-πρίκαν ἐγλυτῶσα,
 μὰ στὴ χαρὰ ποθάνασι, καὶ ξάφνου ἐπαραδῶσα. 760
 Τοῦτο ἐβούθησεν-πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀρετοῦσα,
 τὸ θάνατο τοῦ Ρώκριτου τ' αὐτιά τζ' ὀμπρὸς ἀκοῦσα,
 καὶ ἀπόκει τὸν ἐγνώρισε, κ' ἐφάνη τζ' ἐνεστάθη,
 καὶ ἢ πρίκα τῆς ἐβούθησε, καὶ ξάφνου δὲν ἐχάθη· 765
 λοιπὸ βοήθεια βρέθηκεν ἢ πείραξι, κ' ἐγίνη
 ἕνα μεγάλο γιαιτρικὸ εἰς τὴ δουλειὰν ἐκεῖνη.
 Ἡρῖθεν ἢ-ὥρα καὶ ὁ καιρὸς κ' ἢ μέρα ξημερώνει,
 νὰ φανερώσ' ὁ Ρώκριτος τὸ πρόσωπο πὸυ χώνει.

744 ὀληνυχτὶς AB, κιολινικτὶς, κιολιμερνὴς X. — 745 γυρέβη X. —
 746 σιγὰ τὸν ἐπεδέβη X. — 748 τὸν πόθον τὸν ἐμπιστικὸν AB. —
 749 (T)ῆ ἄλλο X. — 750 Τοσᾶδε, τόσα ἐγσώρισε, καὶ ἀκόμη δὲ χορταί-
 νει; AB. — 752 ἀπέθανε X. — 753 στ' ἀποθαμένα πάθη X. — 755
 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X. — 756 ἐσμυχτήκα AB. — 758 Ἀπ' τὴν
 χαρὰν τζη AB, δὲν ἔξε πλιὸ X. — 759 τοῦτον ἐγίνη ABX. — 760 ἀ-
 πεθάνανε X. — 761 τοῦτον ἐβούθησε AB. (T)οῦτο ἐβόηθισε X.
 — 762 πρὸτα ἀκούσα, X. — 763 (K)ιἀπόκης X, ἀνεστάθη X, — 764
 κ' ἢ πίκρα τῆς ἐβόηθισε X. — 765 βοήθια X. — 766 ἡσιφορὰν
 ἐκήνη X.

- Ἐφάν' ὀλόγαρ ἤ-αὐγή, καὶ τὴ δροσοῦλλα ρίχνει,
σημάδια τῆς ξεφάντωσις κείνη τὴν ὥρα δείχνει. 770
- Χορτάρια βγήκασι στὴ γῆς, τὰ δεντρούλλακι ἄθισα,
κι ἀπὸ τὸ ἀγάλες τ' οὐρανοῦ γλυκὺς βορρῶς ἐφύσα,
τὰ περιγιάλια λάμπασι, κ' ἡ θάλασσα κοιμᾶτο,
γλυκὺς σκοπὸς εἰς τὰ δεντρὰ κ' εἰς τὰ νερὰ γρικᾶτο·
ὀλόγαρη καὶ λαμπιρὴ ἡ μέρα ξημερώνει, 775
- ἐγέλαν ἤ-Ἀνατολὴ, κ' ἡ Δύσι καμαρώνει.
ἽΟ Ἥλιος τὲς ἀχτίνες του παρὰ ποτὲ στολίζει
μὲ λάμπι, κι ὅλα τὰ βουνιὰ καὶ κάμπους ὁμορφίζει.
Χαμοπετῶντας τὰ πουλλιὰ ἐγλυκοκιλαηδοῦσα,
στὰ κλωναράκια τῶ δεντρῶ ἐσμίγαν-κ' ἐφιλοῦσα, 780
- δὺδ δὺδ ἐξευγαρώνασι, ζεστὸς καιρὸς ἐκίνα,
(467) ἔσμιξες, γάμους, καὶ χαρὲς ἐδείχνασιν-κ' ἐκεῖνα·
ἐσκόρπισεν ἡ συννεφιά, οἱ ἀντάρες ἐχαθῆκα,
πολλὰ σημάδια τοῖ χαρῶς στὸν οὐρανὸ φανῆκα·
παρὰ ποτὲ ντως λαμπιρὰ τριγύρου στολισμένα 785
- στὸν οὐρανὸ ἔν-τὰ νέφαλα σὰν-παραχρυσωμένα.
Τὰ πάθη μπλιὸ δὲν-κιλαηδεῖ τὸ πρικαιμέν' ἀηδόνι,
ἀμὴ πετᾶ πασίχαρο μ' ἄλλα πουλλιὰ σιμώνει.
Γελοῦν-τοῖ Χώρας τὰ στενά, κ' οἱ στράτες καμαρώνου,
ὅλα γρικοῦν-κουρφὲς χαρὲς, κι ὅλα τοῖ φανερώνου· 790
- καὶ μέσ' στὴ σκοτεινὴ φλακὴ πού τον ἤ-Ἀρετοῦσα,
ἐμπῆκα δὺ ὁμορφα πουλλιὰ κ' ἐγλυκοκιλαηδοῦσα·
στὴν-κεφαλὴ τῆς Ἀρετῆς συχνὰ χαμοπετοῦσι, (468)
- καὶ φαίνεται σου καὶ χαρὲς μεγάλες προμηνοῦσι·

770 σιμάδη X. —771 εὐγῆκαν εἰς τὴν γῆν AB, ἀνθίσα ABX. —772 κί οχτουρανοῦ τὲς ὁμορφίες X. —775 ἡμέρα ABX. —777 ταῖς ἀκτίνας του AB, τὲς ἀχτίνεστον X. —778 λάμπιν AB, λάμπη X. —779 χαμοπετούση X, κ' ἐγλυκοκιλαδοῦσα X. —781 βραστὸς κερὸς X. —782 ἐσμίξες X. —783 ἡ σιννεφιά X. —785 (Π)αρα ποτε ἦτον οὐρανοῦς τριγυρου στολισμένος, X. —786 με νεφαλάκια κόκηνα σαμπαχαρισσομένος X, Στὸν οὐρανὸ εἶν AB, παραχρυσωμένα AB. —787 πρικαιμένο X. —788 ἀμὲ AB. —790 κερφὲς X, ὁποῦτο AB. —793 (Σ)την κεφαλῆτ' ἐκάτzaση σιγνοχαμοπετούση, X.

- πάλι με τὸν-κιλαηδισμὸν ὄχ τῆ φλακὴν ἐφύγα 795
 ἀγκαλιαστὰ περιμπλεκτὰ τοῖ μουῖρες τως ἐσμίγα.
 Ἡ Νένα, πού το φρόνιμη γυναῖκα τοῦ καιροῦ ντης,
 κ' ἤκουσε, κ' εἶδε καὶ πολλὰ, ἤβαλε μέσ' στὸ νοῦν-της
 τὸ πὼς ἐτοῦτα τὰ πουλλιὰ, πὸν σμιζαν ἔτσ' ὀμάδι, (469)
 χαρὰ μεγάλη προμηνοῦ, καὶ γάμου ἔναι σημάδι. 800
 Λέ' **ΦΡΟΣ**. Ἀρετοῦσα, κάτεχε, ἔς καλὸ πολὺ τὸ πιάνω,
 ἐτοῦτο, πού ῥθαν-τὰ πουλλιὰ στήν-κεφαλή σ' ἀπάνω·
 σημάδι ἔναι τοῦ γάμου σου, κὶ ὦρα καλὴ ὦρα νά ἔναι,
 γιὰ δέ κὶ ὅτι ἔναι γιὰ καλὸ, στὸ λογισμὸ σου βάνε.
 Ὡς πότε θέ νά κάθεσαι στὸ βρωμο θυγατέρα, 805
 νά διώγῃς τόσες προξενειές, πὸν τοῦ κυροῦ σου φέρα;
 κὶ ὥστε πὸν τὸ Ρωτόκριτο νά στέκῃς ν' ἀνιμένης,
 ἐσὺ ἀπ' τούτην-τῆ φλακῆ, ὥστε νά ζῆς, δὲ βγαίνεις,
 παρὰ στὰ θέλ' ὁ κύρις σου γὰ τοῦ θεληματέψης.
 Μὴ βούλεσ' ἀνημπόρετα πράματα νά γυρέψης· 810
 καὶ χίλιοι χρόν' ἀνὲ διαβοῦ, δὲν-τόνε κάνεις ταίρι,
 κὶ ὥστε νά ζῆ, δὲν ἔρχεται πρὸς τὰ δικὰ μας μέρη,
 κὶ ἀνὲν-ποθάν' ὁ κύρις σου παραγγελιὰν ἀφίνει,
 κὶ ὅσ' ἀπομείνουν-πίσω ντου, ξορίζουν-τον-κ' ἐκεῖνοι.
 Λοιπό, κερὰ μου, σκόλασε τὸ λογισμὸν ὅπ' ἔχεις, 815
 κὶ ὁ ξένος γίνετ' ἄντρας σου, κάμε νά τὸ κατέχῃς,
 αὐτὸς ὁποῦ πολέμησε, κ' ἐγλύτωσεν-τῆ χώρα,
 πέ το καὶ σύ, πὼς τόνε θές, καὶ νά βρεθῆ καλὴ ὦρα.
ΠΟΙ. Ν' ἀκούσῃ τοῦτ' ἡ-Ἀρετὴ ἐδάρθηκεν ὀμπρός τσι,
 κ' ἔξανακαινουργιώθηκεν ὁ πόνος ὁ παλιός τσι. 820
 Λέει τσ', **ΑΡΕΤ**. Ἀκόμη δὲ μπορεῖς, Νένα, νά τὰ σκολάσῃς,
 μὰ ξαναλές τα, κὶ ὡς θωρῶ, βούλεσαι νά με χάσῃς,

795 κοιλαδισμὸν AB, κιλαδισμὸ X, ἀπ' τὴν φλακὴν AB. —796 περιμπλεκτὰ AB, περιπλεκτὰ X, μουρεστους X. —798 ἤκουσε AB, ἡστονούτης X. —800 χαρὰν μεγάλην προμηνοῦν AB, γάμου ἦνε σημάδι X. —802 Τούτον, ὁποῦ ῥθαν AB. —803 τοῦ Γάμου σου, ὦρα, καλὴ ὦρα νά ναι AB. —804 Ἡδές, X. —805 θηγατέρα? X. —807 Κι' ὡς πότε AB, ἀνημένης; AB. —808 ποτέ σου δὲν ἐβγένῃς X. —810 γυρέψης; AB. —812 κιοῦδ' ἔρχεται ὅστε πουζή X. —813 Κι' ἂν ἀποθάνῃ AB, (K)ίαναπεθάνῃ X. —814 κὶ αὐτῆνοι AB. —815 τὸν ἔχεις AB, κερὰ μου X. —817 ἐγλύτωκε AB. —818 πέστο X. —821 νά τὰ σωπάσῃς AB, ναντασκολάσῃς X.

- νὰ σμίξουν ὅλα τὰ στοιχεῖά, νὰ συμβουλέψου ὁμάδι (470)
 νὰ κάμουν ἕνα, πού κινεῖς νὰ μὴν-τοῦ βρῆ ψεγάδι,
 καὶ νὰ ἴναι Ρῆγας μοναχός, τὸν-κόσμο ν' ἀφεντεύγη, 825
 γυναϊκάν-του νὰ μὲ ζητᾶ, ταίρι νὰ μὲ γυρεύγη,
 καὶ νὰ μὴνύσ' ὁ κύρις μου τὴν-προξενειάν ἐτούτη,
 καὶ νὰ μοῦ δίδῃ κ' ἀπὸ δὰ τὰ χῶρες καὶ τὰ πλούτη,
 καλλιὰ ἔγω τοῦ Ρωτόκριτου λιγάκ' ὀλπίδα μόνο, 830
 παρὰ στὸν-κόσμο Ρήγισσα, κ' ἄλλο νὰ καμαρώνω.
 Πρικαίνεις, κ' ἀναγκάζεις με, ἄτιε κ' ἐσὺ Φροσύνη,
 καὶ δὲ μὲ σὼν' ὁ λογισμὸς κ' ἡ παίδα πού μὲ κρίνει.
 Σήμερο θέλομε τὸ δεῖ, σὰν-καλοξημερώση,
 εἶντα μαντᾶτο καὶ φωνὴ ὁ ξένος θὰ μοῦ δώση,
 κ' ἂν ἐν-κ' ἐχάθ' ὁ Ρώκριτος, δεῖς θές τὸ θέ νὰ κάμω, 835
 ἕνα μαχαίρι στὴν-καρδιὰ βάνω γαμπρὸ στὸ γάμο,
 καὶ τὰ πουλλάκια πού ῥθασι συντροφιασμέν' ὁμάδι,
 σημάδ' εἶναι, πὼς γλήγορα παντρεύομαι στὸν ἄδη.
 Λογιάζω κ' ὁ Ρωτόκριτος ἐπόθανε στὰ ξένα,
 κ' ἦρθ' ἡ ψυχὴ ντου νὰ μὲ βρῆ νὰ σμίξῃ μετὰ μένα, 840
 κ' ἐκεῖνο ὁπού τάξαμε στὸ παραθύρ' ὁμάδι,
 θυμᾶται το καὶ θέλει το, μ' ὄλον ὁπού στὸν ἄδη,
 γλήγορα σμίγομε κ' οἱ δύο, καὶ τοῦτο ἐδηλοῦσα
 τὰ δύο πουλλάκια πού ῥθασι κ' ἐγλυκοκιλαηδοῦσα. 845
 Τὸ μάθω, πὼς ἐπόθανε, ζιμιδὸ τὴν ὥρα κινή,
 πίνω μαχαίρι νὰ σφαῶ, κ' ὁ γάμος μας ἐγίνη·
 τοῦτο ὁπού ῥθαν-τὰ πουλλὰ τὴ νύχτα εἰς ἐμένα, (471)
 ὁ γάμος ἔχει νὰ γενῆ σὲ σπήλια ἀραχνιασμένα,

824 κανὴς X, ψεβγάδι X. — 825 τὸν Κόσμον AB, στὸν κόσμῳ X.
 — 825, 826 φεντέβη-γυρέβη X. — 828 νὰ μουδύση X. — 829
 καλιόχο X. — 831 ἄτρες καὶ σὺ Φροσὴν AB. — 834 θὰ μας
 δόση X, θὰ μου δώση AB. — 835 κ' ἂν εἶν AB, θές δὴς τι
 θενακάμο X. — 838 παντρέβομαι X. — 839 ἀπέθανε X. —
 841 κ' ἐκεῖνον, ὁπού ἐτάξαμε AB. — 842 μ' ὄλον ὁπού στονᾶδη X, μ'
 ὄλον ὁπούν στὸν ἄδη. AB. — 844, 845 ἐγρικίσαν, ἐγλυκοκιλαδίσαν. X.
 — 845 (.)ς = ὡς X, ἀπέθανε X. — 846 νὰ σφαγῶ ABX. — 847 τοῦ-
 τον ὁπούρθαν AB, (Γ)οῦτο ὁπούρθαν X. — 848 σεσπίτια ἀραχνια-
 σμένα X.

κ' ἐσὺ ἄλλα τῶν ἄλλῳ μου λές, γαμπρούς μ' ἀναθιβάνεις,
 καὶ στὰ θωροῶ, τὰ πράματα ξανάστρουφα τὰ πιάνεις. 850
 Ἡ μέρα τούτη πρὶ διαβῆ, κ' ἡ-ἄλλη πρὶ περάσῃ,
 δεῖς θές αὐτὲς οἱ προξενειές, πῶς ἔχουσι νὰ πάσι,
 δεῖς θέλεις, εἶντα λόγιασα, κ' εἶντά βάλαι στὸ νοῦ μου,
 κὶ ὁ γάμος μου πῶς γίνεται μακρὰ πὸ τοῦ κυροῦ μου.
 Στὸν ἄδη στεφανώνομαι, μάρτυρας νὰ ᾖ ὁ Χάρος, 855
 σκουληῖροι νὰ ᾖ τὰ προυκιὰ, κὶ ὁ τάφος μου νοδάρος,
 οἱ ἀράχνης τὰ στολίδια μου, κ' ἡ μαύρη γῆς παλάτι,
 κὶ οἱ βρωμεσμένοι κορνιαχοὶ τὸ νυφικὸ κρεββάτι,
 σὰν-κύρις καὶ σὰ μάννα μου ᾗ τόπο σκοτεινιασμένο 860
 μοῦ θέλου δώσει τὴν εὐκὴ ἀσκιὰς ἀποθαμένω,
 κ' ἡ ψῆ μου νὰ ᾖ χαιράμενη πασίχαρη στὸν ἄδη,
 τὸ σμίξῃ τοῦ Ρωτόκριτου, καὶ νὰ ᾖ πάντ' ὁμάδι.
ΠΟΙ. Ἐπέρασεν ἡ νύχτα τῆς μέσα ᾗ τοῖ ζάλες κείνες,
 κ' ἡ μέρα ποδιαφώτιζε, κ' ἤρθαν-τοῦ ἡλιοῦ οἱ ἀχῖνες.
 Δὲ θέλει μπλιὸ ὁ Ρωτόκριτος νὰ στέκη, ν' ἀνιμένη, 865
 μὰ κίνησε σπουδαχτικὰ πάει στὴ φλακισμένη,
 πιάνει κὶ ἀνοίγει τὴ φλακὴ, καὶ τὸ κλειδὸν ἐκρατεῖ,
 βρῖσκει τὴ βρώμους κὶ ἀτσαλιές κὶ ὄλο πηλὰ γεμάτη
 ἐπόνεσε, λυπήθηκε κὶ ὡς τὸ νεκρὸ ἀπομένει,
 νὰ δῆ γιὰ κείνο μὴν-κερά, πῶς εἶν ἀποδομένη, 870
 μ' ἀκόμη τὸ κρατεῖ κουρφοῦ δὲ θὰ τὸ φανερώσῃ, (472)
 κὶ ἄλλη λιγάκι πείραξι βούλεται νὰ τοῖ δώσῃ.
 Ἦσανε μὲ τοῦ λόγου ντου τῆς Χώρας οἱ μεγάλοι,
 μὰ κείνους μέσα στὴ φλακὴ δὲ θέλει νὰ τοὺς βάλλῃ,

850 κ' ἐγὼ θωροῦ X. — 852 θές δῆς X. — 853 (Θ)ελῆς ἠδῆς
 X, καὶ τὴ ἔβαλα X. — 854 μακροια X. — 858 κορνιαχοὶ AB,
 κορνιαχτὴ X, νιμφικὸ X. — 859, 860 Τὸ δίστιχον ἄγραφον εἰς τὸ X.
 — 860 εὐχὴν AB. — 862 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X. — 863 Τὸ δεύ-
 τερον ἡμιστίχιον ἄγραφον εἰς τὸ X. — 864 ἐδιαφώτισε X, ἀποδιαφώ-
 τιζε AB. — 865 δὲν στέκει AB. — 866 σπουδαχτικὰ, πάγει AB. — 868
 βρῖσκιτὴ μ' ἀτσαλιές πολλὰς X. — 870 μὴν κερὰ X. — 871 δὲ θὰν X,
 δὲν θὰ AB. — 872 Ἄλλη AB. — 874 μὰ τότες μέσα στὴν φλα-
 κὴν AB.

- ἐμπαίνει δίχως σύντροφο, ὄγιά νά μὴ γρικουσί, 875
 κείνα, πού μὲ τὴν Ἄρετὴ θε νά συμβουλευτοῦσι,
 νά πορπατῆ-ῆ δουλειὰ κουρφά, κινεῖς νά μὴ γρικήση,
 ὥστε νά πάνε στοῦ Ρηγός νά τῶσε συμπαθήση,
 καὶ τὴν εὐκίην-του σάν-καλὰ παιδιὰ νά τοῦ ζητήξου,
 νά τῶσε δώση θέλημα ἀντρόγυνο νά σμίξου. 880
- Τὸ μπῆκεν ὁ Ρωτόκριτος στὴ φυλακίην, ἀρχίζει
 νά τὸ μιλή, καὶ σπλαχνικά νά τὴν ἀνετρανίζῃ.
 Λέει τοι, **ΡΩΤ**. Τὸ μὲ ρώτηξες, νά σοῦ τὸ πῶ, καὶ γρίκα,
 ποῦ τό βρηκα τὸ χάρισμα, πού ἔδεπα σοῦ φῆκα.
 Εἶναι δυὸ μῆνες σήμερο, πού λαγα ᾿ς κάποια δάση 885
 εἰς τὴ μερὰ τῆς Ἐγριπος, κ' ἐβγήκα νά μὲ φάσι
 ἄγρια θεριά, κ' ἐμάλωσα, κ' ἐσκότωσα πὸ κείνα,
 κὶ ἀπὸ τὰ χερίά μου νεκρὰ ὅλα τὰ πλιὰ πομείνα·
 μὲ κίντυνον ἐγλύτωσα, κὶ ὅσ' ὥρα ἐπολέμου,
 νά λυτρωθῶ πὸ λόγου ντως δὲν-τ' ὄλπιζα ποτέ μου, 890
 μὰ βουήθησε τὸ ριζικό, τ' ἄστηρ μὲ λυπηθῆκα,
 κ' ἐσκότωσα, κ' ἐζύγωξα, κὶ ἀλάβωτο μ' ἀφῆκα·
 δίψα μεγάλη γρικήσα στὸν-πόλεμον ἐκείνο,
 γυρεύγοντας νά βρῶ νερό, ἦσωσα ᾿ς ἕναν-πρῖνο,
 καὶ παραμπρὸς μοῦ φανιστὴ κουισουναράκι χτύπα, (473)
 σιμώνω βρῖσκω τὸ νερὸ στοῦ χαρακιοῦ τὴν-τρύπα· 896
 ἦπια το κ' ἐδροσίστηκα, κ' ἐπέρασε μ' ἦ δίψα,
 μὰ ποῦρι κὶ ἄλλα βάσανα ἐτότες δὲν μοῦ λείψα.
 Ἦκατσα νά ξεκουραστῶ σιμὰ στὸ κουτσουνάρι,
 ὄντε γρικῶ ἀναστεναμὸ καὶ μύσμα τ' ἀρρωστάρι, 900

876 ἐκία X, συμβουλευθοῦσι AB, συμβουλευτούση X. — 877 κρηφά, κανῆς X. — 878 νῆν τουσεμπαθήση X. — 879 εὐκίη ABX. — 880 νῆν τους ἐδῶση X, ἀντρόγενο X. — 881 τὸ ἐμπῆκεν ὁ Ρωτόκριτος AB, (Τ)ομον ἐμπῆκε ὁ ρόκριτος X. — 882 νῆν τις μιλή X, ἀναντρανίζει ABX. — 884 ποῦ στὴν φλακίην σου ἀφῆκα AB, ὅπ' ἔδεπα σ' ἀφῆκα X. — 885 π' ἐλαγα X. — 886 ἦσιμεριά X. — 889 ἐγλύτωκα AB. — 890 νάγλιτοθὸ X. — 891 ἐβόθησε X. — 892 κ' ἐδιόξα X, μ' ἀφῆκαν ABX. — 894 γυρέβοντας X, νῆ πὸ νερὸ ἔσσοα X, νά βρῶ δροσάν AB. — 895 μοῦ ἐφανισθῆ AB, μουφάνικε X, ἐκτύπα AB. — 900 τότες γρικὸ ἀναστενασμὸ, κ' ἦβγενε ἀπαροσιάρη X, ἀναστεναμμὸν καὶ μύσμα τοῦ ἀρῶσταρή AB.

καὶ βιαστικὰ σηκώνομαι, τὸ ζάλο μου σπουδάξει,
 νὰ βρῶ ποιὸς εἶναι, ποὺ πονεῖ, καὶ βαρυναστενάζει,
 καὶ μπαίνω μέσα στὰ δεινὰ, ποὺ ἴσαν-κοντὰ στὴ βρούσι,
 ὄχι νὰ δῶ, καὶ γιὰ νὰ βρῶ ἐκεῖνον ὁποῦ μύσσει.
 Βρίσκω ἄνα νῖον ὀριόπλουμο, ποὺ λαμπερὸν ἴσαν-τὸν ἥλιο, 905
 καὶ ἐκεῖτετ' ὀλομάτωτος ὀμπρὸς εἰς ἓνα σπήλιο·
 σγουρὰ ξαθὰ ἔχε τὰ μαλλιά, καὶ ὄχι τὰ σοθέματά ντου,
 μ' ὄλον ὁποῦ τὸ σὰ νεκρός, ἤδειχν' ἡ-ὀμορφιά ντου,
 καὶ δυὸ θεριὰ στὸ πλάιν-του ἴσανε σκοτωμένα,
 καὶ τὸ σπαθὶ καὶ τ' ἄρματα περίσσα ματωμένα. 910
 Σιμώνω χαιρετῶ τονε, λέω τ' Ἀδέρφι, γειά σου,
 εἰντὰ ἔχεις καὶ ἀπονέκρωσες; ποῦ ἄν ἡ λαβωματιά σου;
 Τὰ μάτια ντου ἔχε σφαλιστά, τότες τ' ἀνετρανίζει,
 καὶ ἐθώρειε δίχως νὰ μιλή, καὶ στὸ λαιμόν-του ἔγγιζε
 μὲ τὸ δαχτύλι δυὸ φορὲς, καὶ ἤδειχνε νὰ γνωρίσω, 915
 πὼς εἶν ἐκεῖ-ἡ λαβωματιά, νὰ δῶ, νὰ τοῦ βουηθῆσω·
 τὸ στῆθός του ξαομάτωσα, καὶ μιὰν-πληγὴ τοῦ βρίσκω,
 δαμάκιν ἀποκατωθῆ ἀποὺ τὸν οὐρανίσκο·
 ὀλίγο καὶ οὐδὲ τίβοτοι τὸν εἶχε δαγκαμένο, (474)
 μὰ θελεν ἔχει τὸ θεριὸ δόντι φαρμακεμένο, 920
 καὶ ἐπῆρέν-του τὴ δύναμι, καὶ τὴν-πνοήν-του χάσε,
 καὶ τὸ φαρμάκι πέρασε, καὶ μέσα τὸν ἐπίασε,
 καὶ ἀγάλια ἄγλια χάνετο, ἴσαν-τὸ κερί ὄντε σβήνη·
 ἦκλαψα, καὶ ἔλυπῆθηκα πολλὰ τὴν ὥρα κείνη·
 ἴσαν ἀδερφό μου γκαρδιακὸ τὸν ἦκλαψα καὶ ἐπόνου, 925
 μὰ πόνοι δάκρυα κλάματα ἄθροπο δὲ γλυτόνου.

901,902 Τὸ δίστιχον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ΑΒ. —901 (Σ)ηκονομε βιαστικὰ Χ. —902 βαριναστενάζη Χ. —903 ποῦ ἦτον Χ. —904 νὰ ἴδῃ πὼς ἦνε πουπονή, καὶ ἔχη θανάτου κρήση Χ. —907 ξανθάηχε Χ, καὶ εἰς τὰ σωθέματά του ΑΒ, κίοχτασινθέματάτου Χ. —909 ἴτανε Χ. —910 περίσσια Χ. —911 λέγω του ΑΒΧ. —913 τότες ἀναντρανίζει Χ, τότε τ' ἀναντρανίζει ΑΒ. —914 ἴστολεμότ' ἀγγίξη Χ. —915 καὶ ἔδειχνε Χ, δύο φοραῖς ἴδειχνε ΑΒ. —916 βοηθισο Χ. —919 τίβοτης Χ, δανκομένο Χ. —921 καὶ τὴν πνοήν ἐχάσε Χ. —923 (Κ)ηαγάλη ἐχάνετο Χ, ὄντες βήνη Χ. —924 ἔκλαψα Χ. —925 καρδιακὸν ΑΒΧ.

- Ἐψυχομάγειε κ' ἤδειχνε, νὰ στέκω, μὴ μισσέψω,
κ' ἐθάρρειεν-πὼς ἔτοια πληγὴ ἐμπόρου νὰ γιατροέψω.
Εἰς τοῦτα τὰ βαρέματα, πού 'το νὰ ξεψη χήση,
μοῦ δειχνε, πὼς ἐκεῖ κοντὰ θέλει νὰ μοῦ μιλήσῃ. 930
σιμώνω καὶ φιλῶ τονε, θωρῶ κι ἀναδακρυνώνει,
τὸ στόμα ντου στὸ στόμα μου περλαμπαστὰ σιμώνει,
κ' ἦπασκε κι ἀντρειεύγετον, ὄγιὰ νὰ μοῦ μιλήσῃ,
μὰ τὸ φαρμάκι τοῖ πληγῆς, δὲ θέ νὰ τὸν ἀφήσῃ.
Δείχνει μου τὸ δαχτύλιν-του πού 'χε τὸ δαχτυλίδι, 935
κ' ἐγνώρισα πὼς χάρισμα σὰ φίλος μοῦ τὸ δίδει,
μὰ δὲν-τὸ βάστου στήν-καρδιά, νὰ θέ νὰ τοῦ τὸ βγάλω,
μὰ μετὰ κείνο ἤθελα στὸ μνήμι νὰ τὸν βάλω.
λέω του νὰ χη ἀπομονή, νὰ τὸ φορῆ στὴ χέρα,
καὶ νὰ μὴ δὲν-πρικοίνεται, εἰς ὅ τι τ' ἄστρη φέρα. 940
Ὡς μοῦ κουσε μαζώχτηκε, κ' ἤδειξε νὰ μανίση,
καὶ νὰ μακρύνω ἀποδεκεῖ δὲ θέλει νὰ μ' ἀφήσῃ.
Ἦκλαιγε, κι ἀνεστέναζε μὲ κούρασι μεγάλη, (475)
ἦπασκε, κ' ἐδικίμαζε ἐκεῖνος νὰ τὸ βγάλῃ.
σὰν εἶδε πὼς δὲν ἤμπορεῖ, μοῦ ξαναδείχνει πάλι, 945
κ' ἦπιασε τὸ δαχτύλι μου, πού θελε νὰ τὸ βάλῃ,
βγάνω το μὲ τὰ κλάηματα ὄχ τ' ἀργυρὸ δαχτύλι,
καὶ δίδω τού το, πιάνει το σιμώνει το στὰ χεῖλη,
φιλεῖ το μ' ἀναστεναμούς, κι ἀπόκει μοῦ τὸ δίδει,
κ' ἐπῆρά τ' ὄχ τὸ χέριν-του κ' ἐγὼ τὸ δαχτυλίδι. 950
τότες μιά σιγανὴ φωνὴ μόνο τ' αὐτιά μ' ἀκοῦσα,
κ' εἶπασινε τὰ χεῖλη ντου, « Ἐγάσα, σ' Ἀρετοῦσα. »
Ἄλλα δυὸ λόγια μίλησεν εἰς ὄρκον ὅπου μνόσα,
μὰ δὲν-τὰ ξεκαθάρισα, κ' ἐμπέρδενεν-τ' ἦ γλῶσσα.

927 (E)ψυχομάγα, κ' ἔδειχνε ἐκίθη μιμισέψω X. — 928 τέτια X. — 931 τότες ἀναδακρυνώνη X, ἀναδακρυνώνει AB. — 932 περλαμπας X. — 933 κιάντρι-έβετο X, κ' ἀντρειεύγετον AB. — 935 δαχτύλι, δαχτυλίδι AB. — 939 Λέγω του ABX. — 940 νὰ μιδεμπικρένετε X. — 941 (Ω)ς τ' ἄκουσε X, ἐμαζώχθηκε AB. — 944 ἔπασκε ὅσο κίαμπορή X. — 946 ἐπίασε AB, ἔπιασε X, πουθῆλη X. — 947 ἀπ' τ' ἀργυρὸ δαχτύλι AB — 949 ἀναστεναμούς X, ἀναστεναμμούς AB. — 950 κ' ἐπίασα το ἀπ' τὸ χέρι του AB, ὄχταχέριατον τότες X. — 951 ἀφτιά μου ἀκοῦσα ABX. — 952 καὶ εἶπανε ταχίλι του χάνημε ἢ ἀρετοῦσα. — 953 εἰς ὄρκον ὅπου ἐμῶσα AB, ὅπουμνόσα X.

- Ἐτοῦτο εἶπε μοναχάς, κ' ἐτέλειωσ' ἡ ζωὴ ντου, 955
καὶ μὲ πρικὺ ἀναστεναμὸν ἐβγῆκεν ἡ ψυχὴ ντου.
Τοῦτα τὰ χέρια, ποὺ θωρεῖς, λάκκο ζιμιὸ τοῦ σκάμα,
τοῦτα τὸν ἐσηκώσασι, καὶ τοῦτα τὸν ἐθάψα.
ΠΟΙ. Ὡς τ' ἄκουσεν ἡ Ἀρετὴ, ὦρα λιγὰκ' ἐστάθη 960
ἀμίλητη, κὶ ὁ πόνος τσι τὴν ἤκαμεν-κ' ἐχάθη,
κ' ἔτοιας λογιῆς εἰς τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη τὴν ἐπιάσε,
ποὺ ἀπόμεινε σάν-τὴ νεκρὴ τὴν ἀναπνιάν-το' ἐχάσε.
Ἀσάλευτη στογάζετο μὲ δίχως νὰ μιλήσῃ,
κὶ ὁποῦ τὴν ἤθελεν ἰδεῖ δὲν εἶχεν-τὴ γνωρίσει
γῆ ἄθροπος εἶν, γῆ ζγουραφιά, γῆ ξύλο ἔναι, γῆ λίθος, 965
τόσο πολλὰ ποὺ χάθηκε στοῦ πόνου τῆς τὸ βύθος.
Τὰ δάκρυα τζ' ἀποφρῦξασι, κ' ἡ πρίκα τζι τὰ χώνει, (476)
καὶ τοῦτο ἔχου φυσικὸ πάντ' οἱ μεγάλοι πόνου.
Ἡ γλῶσσα τζ' εἶν ἀσάλευτη, τὰ χεῖλη δὲ μιλοῦσι, 970
τὰ μάτια θαμπωθήρασι, δὲ βλέπου μπλιὸ νὰ δοῦσι.
Σάν ὄντε κἀνὴ τὴν-πληγὴ στὴ σάρκα τὸ μαχαίρι,
π' ὄμπρὸς τὸ αἷμα σύρνεται πρὸς τῆς καρδιᾶς τὰ μέρη,
κὶ ἀπόκει τρέχει στὴν-πληγὴ, σάν-τὴν-καρδιὰ βλεπήσῃ,
κ' ἐβγαίν' ἀπόξω καὶ κινᾷ, σάν-τ' ἀρμηνεύγ' ἡ φύσι,
ἔτσι κὶ αὐτὴ πρὸς τὴν-καρδιὰ τὰ δάκρυα τζι συρθῆκα, 975
κὶ ἀπόκεισ ὄχ τὰ μάτια τζι σάν-ποταμὸς ἐβγῆκα.
Ὡσάν ἀφορμαρὰ θωρεῖ σὲ μιὰ μερὰ κ' εἰς ἄλλη,
ὡσάν ὄντε ξυπνᾷ κἰανεῖς, κ' ἔχη τοῦ ὕπνου ζάλη.
Ἀπάνω κάτω συντηρᾷ, δεξὰ ζεορβὰ γυρίζει,
κὶ ἀπόκει μὲ τὰ κλάηματα ἔτοιας λογιῆς ἀρχίζει 980
ἐπλήθυν' ἡ-ἀποκοτιὰ, κ' ἐχάθηκεν ἡ τάξι,
τὸ νοῦ τζ' ἐγρίκα σάν-πουλλὶ νὰ φύγῃ νὰ πετάξῃ·
κιανένα μπλιὸ δὲν ντρέπεται, κιανένα δὲ φοβάται,
καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναμοὺς τὰ πάθη ντῆς δηγᾶται.

955 ἐτοῦτον ABX. — 956 ἀναστενασμὸν X, ἀναστεναμμὸν AB. —
959 (Ω)ς ἤκουσεν X, ὡς τ' ἄκουσεν AB. — 960 τὴν ἔκαμε ABX. —
964 δὲν ἤθελε γνωρίσῃ AB. — 965 εἰ ζουραφιά X, ἦ . . ἢ X. — 970
Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον ἄγραφον εἰς τὸ X. — 972 εἰς τῆς καρδιᾶς AB. —
973 (K)ηαπόκης X. — 975 τα δάκρυα ἐσιρθίκα X. — 976 ἀπὸ τὰ μά-
τια τῆς AB. — 977 μεριά X. — 978 ὄντες ξυπνὰ κανῆς X. — 979, 984 Οἱ εἷς
αὐτοὶ στίχοι ἔμειναν ἄγραφοι εἰς X μὲ τὸν ἀναλογοῦντα χῶρον κενόν.

- ΑΡΕΤ.** Ρωτόκριτ' εἶντα θέλω μπλιὸ τῆ ζῆσι νὰ μακρένω; 985
 ποιὰ ὀλπίδα μπλιὸ μοῦ πόμεινε, καὶ θέλω ν' ἀνιμένω;
 δίχως σου πὼς εἶν μπορετὸ στὸν-κόσμο μπλιὸ νὰ ζήσω;
 ἀνάθεμα τὸ ριζικὸ στὰ φύλαγεν ὀπίσω.
 Μὲ τῆ ζωὴ σου ἔχα ζωὴ, καὶ μὲ τὸ φῶς σου θώρου,
 τὰ πάθη μου θυμῶντάς σου ἐπέρονου σὰν ἐμπόρου· 990
 τὸν ἑαυτὸ μ' ἀρνήθηκα, καὶ μετὰ σένα ἦμου, (477)
 στὸ θέλημά σου βρῖσκετο θάνατος καὶ ζωὴ μου.
 Εὐπνου μου σ' εἶχα μέσ' στὸ νοῦ, κοιμῶντας στ' ὄνειρό μου,
 κ' ἐτούτ' ἢ θύμησ' ἦτονε πάντα τὸ γιαιρικὸ μου.
 Ἀρνήθηκα τὰ πλούτη μου, τὸν-κύρι καὶ τῆ μάννα, 995
 ποτὲ δὲν ἐβαρέθηκα τὰ πάθη, ποὺ μοῦ κάνα.
 Θυμῶντάς σου, Ρωτόκριτε, πὼς μοῦ 'σου νοικοκύρις,
 ἐγίνουσουν-καὶ μάννα μου, ἐγίνουσουν-καὶ κύρις.
 Μὲ τὸ παλέτσι ντύθηκα, καὶ στ' ἄχερα κοιμοῦμαι,
 καὶ τῆ φτωχεῖα δὲν-τῆ ψηφῶ, τὰ πάθη δὲν βαροιοῦμαι. 1000
 Γιὰ σέν' ἀφῆκα τσ' ἀφεντιές, κ' ἐμίσησα τὰ πλούτη,
 γιὰ σένα μὲ σφαλίσασιν εἰς τῆ φλακὴν ἐτούτη·
 γιὰ σένα ἐνεστέναζα, γιὰ σένα εἶχα πόνους,
 γιὰ σένα βασανίζομαι σήμερο πέντε χρόνους.
 Τσι πρίκες δὲν ἐγύρευγα, τσι πόνους δὲν ἐγρίκου, 1005
 μὲ τῆ δική σου θύμησι τὸ ριζικὸν ἐνίκου.
 Μοῖρά μου κ' εἶντα λείπεσαι, νὰ κάμης μπλιὸ 'ς ἐμένα;
 τῆ σήμερο μ' ἐνίκησες, κ' ὄχι στὰ περασμένα.
 Ὅτι κ' ἂν εἶχα πῆρες τα, εἶντ' ἄλλο σ' ἀπομένει,
 κ' εἶντ' ἀνιμένει μπλιὸ νὰ δῆ ἕνας ὁποῦ κερδαίνει; 1010
 Ἐνίκησες τὸν-πόλεμο, ὁποῦ 'χες μετὰ μένα,
 καὶ δὲ σὲ ψήφουν ὡς ἐδὰ, στὰ μοῦ 'χες καμομένα.

985 (Ρ)ωτόκριτε? τῆ θέλο πλιὸ X. —986 καὶ θὲ να σ' ἀνιμένο? X.
 —994 ἦτανε X. —997 θυμῶντας σε AB, μοῦσαι AB. —998
 ἐσ' ἦσονται τα πλούτιμον ἡμίαναμον κιδκύρις X. —999 (Μ)ετι παλι-
 ἀτζα X, μετὸ παλέτζι AB. —1000 τοὺς πόνους AB. —1001
 ἄφικα X, ἀφῆκα AB. —1002 στιφιλακὴν X, τὰ δύο δίστιχα
 1001,1002 καὶ 1003,10004 εὐρίσκονται κατ' ἀντίστροφον τάξιν εἰς τὸ
 X. —1003 γηασένα αφικα τες χαρὲς X. —1005 (Τ)ζὶ πίκρες δὲν ἐ-
 γίρεβα X, ταῖς πρίκες δὲν ἐγύρευγα AB. —1008 ἐνίκησες ὄχι στὰ AB.
 1009 ἦντ' ἄλλο μ' ἀπομένη? X. —1010 ἕνας ὁπ' ἀποθῆνη? X. —1012
 καὶ δὲν ἐψήφισα ὁσ' ἐδὰ τὰ μούχες καμομένα X.

- Πάντα πολέμου δυνατά, κὶ ὄλπιζα νὰ νικήσω,
 μὰ σήμερο μ' ἐνίκησες στὰ φύλαγες ὀπίσω·
 κὶ ἀκόμη θές με ζωντανή, ὄχι γιὰ νὰ ἴχω ζῆσι, (478)
 μὰ γιὰ νὰ βασανίζωμαι ἔς ἔτοια μεγάλη κρίσι. 1016
- Ἐγὼ δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιό, ἔδ' ὁ νοῦς μου σὲ λογιάζει,
 γιὰτ' ἡ-ὀλπίδ' ὅπου βρεθῆ, τὸ φόβο συντροφιάζει·
 μὰ δὰ ποῦ κείνη μίσειψε, κὶ ὄχ τὴν-καρδιά μου χάθη,
 ἐγὼ δὲν-τὰ φοβοῦμαι μπλιό τοῦ ριζικοῦ τὰ πάθη. 1020
- Σήμερ' ἀπόμειν' ἄφοβη, δὲν ἔχω μπλιό εἶντ' ὀλπίζει,
 τὸ ριζικὸ δὲν-τὸ ψηφῶ, ἡ μοῖρα δὲ μ' ὀρίζει.
- Μοῖρα, δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιό, κὶ ὅ τι κὶ ἄ θέλῃς κάμε,
 κὶ ἄ μὲ γυρεύῃς νὰ μὲ βρῆς, κάτεχε, πὼς ἐπά μαι, 1025
 καὶ θέ νὰ πάρω θάνατο, κὶ ἀπήτης ἀποθάνω,
 κάμε τὸ πλιὰ χειρότερο εἰς τὸ κορμί μ' ἀπάνω·
 εἰς τὰ βουνιά ἄς μὲ ρίξουσι, καὶ τὰ θεριά ἄς μὲ φάσι,
 ἡ-ἀπονιά σου νὰ χαρῆ, κ' ἡ γνώμη νὰ χορτάση.
- Ζῶντά μου μ' ἐδυσκόλευγες, τὸν ἀγαπῶ ν' ἀφήσω,
 μὰ ὀλπίζω μὲ τὸ θάνατο, κ' ἐγὼ νὰ σὲ νικήσω, 1030
 νὰ πὰ ἡ ψὴ νὰ τότε βρῆ, μ' ὅλα ποῦ τὰ κατέχεις,
 γιὰτὶ στήν-ψή μας δύναμι καὶ μπόρεσι δὲν ἔχεις.
 Δὲν εἶν στὸν ἄδη ριζικά, δὲν εἶν στὸν ἄδη μοῖρες,
 δὲν εἶν στὸν ἄδη κέρδητα, καὶ σώνει σ' ὅ τι πῆρες.
- Ρωτόκριτε, ξεψύχησες κ' ἐπόθανες στὰ ξένα, 1035
 εἶντ' ἄλλο μπλιό μου πόμεινε, ὡσὰν ἐχάσα ἐσένα ;
 κὶ ἄς ἤθελα βρεθῆ κ' ἐγὼ στὸν-τόπο τοῦ πολέμου,
 νὰ μοῦ φωνιάξῃς, Ἀρετή, ἔλα καὶ βούθηθές μου,
 νὰ τρέξω μὲ τὰ τέσσερα, κὶ ὡς ἀστραπὴ νὰ σώσω, (479)
 καὶ μὲ τὰ μέλη μ' ὄχ' ἀλλιῶς βοήθεια νὰ σοῦ δώσω, 1040

1015 Κι' ἀκόμη θέλεις με νὰ ζῶ AB. — 1016 στερητα X. — 1019 ἀπ' τὴν καρδιάν μου ἐχάθη AB. — 1021 ἠντολιάζει ABX. — 1024 κιὰν ἐγηρέβης X, λέγω σου, πὼς ἐπάμαι AB. — 1026 χειρότερο X. — 1027 βουνα X. — 1029 ζόντασμου X. — 1030 μὰ ὄλπιζα AB. — 1031 νὰ πάγη ABX, μ' ὄλον ποῦ μὲ κατέχεις AB. — 1032 πὼς ἦσι-ψίμας X, οὐδ' ἐμπόρεσι X. — 1033 ριζικὸ X. — 1034 σόνισου X. — 1035 κιαπέθανες στα ξένα? X. — 1036 κ' ἦντ' ἄλλο X, μ' ἀπόμεινε X. — 1037 ἤθελε βρεθῶ X. — 1038 βοηθισέμου X. — 1040 βο-ήθειαν AB, βοήθια X.

- κι ὡς ἦνοιξε τὸ στόμα ντου τ' ἄγριο θεριὸ κι ἀράσσει,
 νὰ βάλω ἄγὼ τὸ χέρι μου, κ' ἐσὲ νὰ μὴ δαγκάσῃ·
 μὰ ἔτονε κοῖμα κι ἀδικιά, Ρωτόκριτε, μεγάλη,
 μέσα στὰ δάση νὰ χαθοῦ νὰ νεκρωθοῦ ἔτοια κάλλη·
 κι ἄς ἦθελά ἔσται ἡ φτωγὴ εἰς τὰ προσκέφαλά σου, 1045
 νὰ σ' ἀκλουθῶ πρωύτερα στ' ἀπομισσέματά σου,
 καὶ νὰ σοῦ κάμω συντροφιά νὰ πηαίνωμεν ὁμάδι,
 τὸ δὲν ἐκάμαν-τὰ κορμιά, νὰ κάμῃ οἱ ψὲς στὸν ἄδι.
ΠΟΙ. Ἦθελεν-κι ἄλλα νὰ τοῦ πῆ, μὰ ἡ-ἐμιλιά δὲ σώνει,
 πέφτει στὴ γῆς ἄσπρη κρυγιὰ πλιὰ παρ' ἀπὸν τὸ χιόνι, 1050
 καὶ μπλιὸ δὲν εἶχεν ἀναπνιά, κ' ἡ-αἴστησί τς' ἐγάθη,
 κι ὄλο τὸ αἷμα σύρθηκε πρὸς τῆς καρδιάς τὰ βάθη.
 Τ' ἄλλα της μέλ' ἦσα νεκρά, μόν' ἡ καρδιά σφαράσσει,
 ἐτρομάξ' ὁ Ρωτόκριτος, μὴν-πά νὰ τήνε χάσῃ.
 Ἦσυρνε γένεια καὶ μαλλιὰ, τά βαλ' ὁ νοῦς του ψέγει, 1055
 ἀπήτης κ' ἔτοια πράματα ἦθελε νὰ τοῖ λέγη.
 Ἐδέρευετο κ' ἡ Νένα της, στὰ χέρια τὴν ἐκράτει, (480)
 λογιάζοντας πὼς εἶν νεκρή, φιλεῖ, ποχαιοετῆ τη,
 καὶ μοιρολόγι θλιβερό τσ' ἤλεγε ἡ καημένη,
 ἐλόγιαζε, κ' ἐθάρειέν-τη, πὼς εἶν ἀποθαμένη. 1060
 Ποῦρ' ἦπλωσε στὸ στῆθός τοι, κ' ἐσφάρασσ' ἡ καρδιά της,
 μ' ἀκόμ' ἀπὸν τὸ στόμα της μακρὰ ἢ ἡ-ἐμιλιά της.
 Ὡ πόσο ἔναι βαρὺ πολλὰ καὶ δυνατὸ περίσσα, (481)
 καὶ πὼς κατέχον νὰ τὸ ποῦν ἐκεῖν', ὅπ' ἀγαπήσα,
 τὸ ῥθιη καιρὸς τοῖ χωρισῶς, πόσον-καημὸν ἀφίνει· 1065
 νὰ τὸ μιλήσου δὲν μποροῦ, κ' ἡ γνῶσι νὰ τὸ κρίνη.

1041 μεβιάση X, ν' ἀράσση AB. — 1042 δαγκάση X, δαγκάση AB.
 — 1043 (μ)ῶητανε X. — 1044 νὰ χαθοῦ τὰ νοστιμάσου κάλλη X. — 1045
 κι ἄς ἦθελεῖσθαι AB, ἦθελ' ἦμουν X. — 1046 ὄχτ' ἀμισσέματάσου X.
 1047 γιὰ νὰ σοῦ κάμω AB. — 1048 νὰ κάμω ἡψυχῆς X. — 1049
 ναντορηπὴ X. — 1050 στὴν γῆ AB. — 1051 ἡ αἴσθησι AB. — 1052
 εἰς τισκαρδιάς X. — 1053 κι ἄλλα της μέλη AB, σπαράσσει AB. —
 1054 μὴν πᾶ καὶ τήνε χάσῃ AB. — 1055 ψέβγη X. — 1056 νὰ γιρέ-
 βγη X, Ἐπειδὴ κ' ἔτοια πράματα ἦθελε νὰ τςῆ λέγει AB. — 1060 ἐ-
 θάρδιε το πὼς νᾶναι ἀποθαμένη AB. — 1061 πουρη ἄπλωσε X, στο-
 σιθότση X, ἐσφάρασσε AB. — 1062 μακρῶτο AB. — 1063 Ὡ πό-
 στον εἶναι βαρετὸ AB. — 1065 Τῶρθη φωτιὰ στὰ μέλη τως, πόσον κα-
 ῦμὸν ἀφίνει AB, ἀφήνη? X. — 1066 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X, καὶ
 γνῶσι AB.

Δὲν ἦτονε παρὰξενον, ἄν ἔν-κ' ἦ- Ἀρετοῦσα
 ἔτοιμας λογιῆς ἀπόμεινε, σ' ὅτι τ' αὐτιά τζ' ἀκοῦσα.
 Ἐξελιγώθη, στρέφεται λέγ' ἡ πρικοιὰ τσι γλῶσσα,
 « Ἀπαρθινά, Ρωτόκριτε, θεοιὰ σὲ θανατῶσα ; » 1070
 Τὰ δάκρυα της ὀπούσανε πρῶτας βαθιὰ χωσμένα,
 τόπον εὐρήκασιν ἐδά, κ' ἐτρέχασιν-κ' ἐβγαῖνα,
 καὶ σιγανὰ κινήσασι, μ' ἀρχίσαν-κ' ἐπληθένα,
 ὡσὰ βρυσούλλας κρυὸν νερὸ ἔτσι καθάγια βγαῖνα.
 Ἀπὸ τὴν ἄλλ' ὁ Ρώκριτος, πάραυτας ἐνεστάθη, 1075
 καὶ δὲν-τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ τὴν-κρατῇ στὰ πάθη.
 Λέ', **ΡΩΤ.** Ἀρετή, τὰ μοῦ τασες ἐξελησμονηστῆκα,
 γιὰτ' ἦρθ' ἀπὸ τὴν-ξενιτειὰ ἐπῆρες τόση ποίκα ;
 Ἄλλοῖμον' ὅποιος γελαστῆ νὰ γῆ 'ς γυναικ' ὀλπίδα,
 καὶ ποῦ 'ν τὰ ὅσα μοῦ ταξες στὴ σιδερῆ θυρίδα ; 1080
ΠΟΙ. Ὡς τ' ἄκουσεν ἡ- Ἀρετὴ σκολάζει μπλιὸ δὲν-κλαίει,
 κι ὡσὰν ἀφορμαρὰ ρωτᾶ, εἰντὰ 'ναι ποῦ τῆς λέει.
 Ἐκεῖνος μπλι' ἄλλο δὲ μιλεῖ, μὰ πλύθηκεν ὀμπρός της, (482)
 καὶ τσι φανίστ' ἄλλῆς λογιῆς ἐγίνηκε τὸ φῶς της·
 ἦλαψεν ὁ Ρωτόκριτος βγάνοντας τὸ μελάني, 1085
 πάλι τὴν-πρῶτην ὀμορφιὰ τὸ πρόσωπόν-του πιάνει·
 χρυσὰ γενῆκαν-τὰ μαλλιὰ, τὰ χέρια μαρμαρένια,
 κ' ἡ-ὄψι ντ' ἀσπροκόκκινη, τὰ κάλλη ζαχαρένια.
 Γνωρίζει τον ἡ- Ἀρετὴ, καλὰ τότε θυμάται, (483)
 μὰ δὲν-κατέχει, ξυπνητὴ ἄν εἶναι, γῆ ἄν-κοιμάται· 1090
 ξαναλιγώνει ἡ φτωχὴ ὄχ τὴ χαρὰ τὴν-τόση,
 κ' ἦκλινε μιὰ καὶ δυὸ φορὲς χάμαι στὴ γῆς νὰ δώση.

1067 (Δ)εν ἦτανε X, ἄν εἶν AB. —1068 τειτίας X. —1069 ἡ γλυκειάτης
 γλῶσσα AB.—1070 ἀλιθινὰ X.—1071 τὰ δάκρυα ὀπούσαν ἄλλη μιὰ εἰς
 τὰ βαθυὰ χωσμένα AB, ἦτανε πρῶτας βαθιὰ χωσμένα X.—1072 κἀρχί-
 σασσι κ' ἐβγένε X.—1073 κὶ ἀρχῆσαν AB.—1074 σὰν ριγουλάκι λαμπυ-
 ρὸν ἔτσι AB, ἔκατεβένα X.—1075 Ὁ στίχος ἀγραφος εἰς τὸ X.—1076
 δὲν του φένετο X.—1077 ἐξελησμονηθῆκα AB.—1080 καὶ ποῦνε ἐκιάX.
 1081,1082 κλαίγει,λέγει ABX. —1083,1084 Τὸ δίστιχον δὲν εὐρίσκε-
 ται εἰς τὰς ἐκδόσεις AB. —1085 ἦλαμψεν AB, (Ἐ)λαμψε X. —1086
 κάνη X. —1089 τον ἐθιμάτε X. —1090 εἶναι, γῆ νὰ κοιμάται AB.
 —1091 ἀπ'τὴν χαρὰν AB.—1092 κ' ἔκλινε ABX,χάμιου X,στὴν γῆν AB.

- Ἄγκαλιασθὴ τὴν ἤπιασεν ἢ Νένα τζ' ἢ Φροσύνη,
κρατεῖ τὴ νὰ τσ' ἀποδιαβῆ ἢ λιγωμάρα κείνη.
- Ἦστεκεν ὁ Ρωτόκριτος, δὲ θέλει νὰ σιμώσῃ, 1095
μὰ ἐνίμενε τὴν Ἄρετὴ θέλημα νὰ τοῦ δώσῃ.
Ἐξελιγώθη, στρέφεται, μὲ σπλάγχθος τὸν ἐθώρει,
καὶ νὰ μιλήσ' ὄχ τὴ χαρὰ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει.
- Σὰν ἐπαρρασυνήφερε, **ΑΡΕΤ.** Ἐσύ ἔσαι ποῦρι, λέγει,
ἀπαρθινὰ πὼς σὲ θωρῶ, γῆ ὄνειρο μὲ παιδεύγει; 1100
γῆ κομπωμένος λογισμὸς σήμερο μὲ πειράζει,
γῆ φάντασμα πατάσσει με, καὶ δείχνει πὼς σοῦ μοιάζει;
- ΠΟΙ.** Τὰ μάτια τζ' ἀπὸ τὴ χαρὰ ποτάμια κατεβάζα,
καὶ μὲ τὰ δάκρυα πού βγανε τὴν-πρῶτη δὲν ἐμοιάζα.
- Ἐκεῖνα βράζα σὰ θερμὸ πικριὰ φαρμακεμένα, 1105
κ' ἐτοῦτα τρέχα δροσερὰ γλυκιὰ καὶ ζαχαρένια.
Σὰν-τὸ λουλούδι π' ὁμορφο παρ' ἄλλ' ἢ φύσι κάνει,
κ' ἔρθ' ἄνεμος μὲ τὴ χιονιὰ νὰ τὸ ψυγομαράνη,
κ' ἢ-ὁμορφιά ντου χάνεται, τὴ μυρωδιὰ δὲν ἔχει,
ὅσ' ὥρα εἶν ἀνεμική, κ' ὅσ' ὥρα χιόνι βρέχει, 1110
μὰ τό βγ' ὁ ἥλιος νὰ τὸ δῆ, κ' ἢ βράσι νὰ τοῦ δώσῃ,
καὶ νὰ μορφίσῃ τὸ ζιμιό, τὰ φύλλα νὰ ξαπλώσῃ,
τὸ χιόνι πού ἔν τριγύρου ντου χάμαι νερὸ τὸ ρίχνει,
τὴ μυρωδιὰ τὴν ὁμορφιά, ὡσὰν-καὶ πρῶτας δείχνει,
ὄλες τσι χάρες σὰν ἐβγῆ ὁ ἥλιος τοῦ τσι δίδει, (484)
ποὺ τό ἔγεν ἄσκημ' ἢ χιονιὰ, τσι νύχτας τὸ σκοτείδι, 1115
ἔτσι χαν-καὶ τὴν Ἄρετὴ τὰ πάθη μαραμμένη,
κ' ἀσούσουμη κ' ἀνέγνωρη κακὰ καταστεμένη,
κ' ἢ σκοτεινάγρα τσι φλακῆς τοῦ λογισμοῦ ἢ κρυγιότη,
πολλ' ἄσκημην ἐκάμασι τὴν ὁμορφὴν-τσι νιότη 1120

—1096 κ' ἀνίμενε AB, μ' ἀνίμενε X. — 1098 ἀπ' τὴν χαρὰν AB. — 1100 ἀπαρθινὰ πὼς ABX. — 1101 πειράζει; AB. — 1102 φαντασὰ φαντάζει με AB, πὼς τοῦ μοιάζει; AB. — 1104 Ὁ στίχος ἔμεινεν ἄγραφος εἰς τὸ X. — 1105 τὰ πρῶτα ἔβραζα ὡσὰν θερμὸ AB. — 1106 ἦσαν δροσερὰ πικριὰ X. — 1107 Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον ἄγραφον εἰς τὸ X. — 1111 (M) α ὡς ἔβγη X, κ' ἢ ζέστη AB. — 1113 τὸ χιόνι, ὅπου τριγύρου σου χάμαι νερὸ τοῦ ρίχνει AB, ἀπὸ τριγύρου του χάμου X. — 1118 ἀσούσουμη X, κακὴ καταστεμένη X. — 1119 σκοτινάδα X, κρυότη AB, κριότη X.

μὰ σὰν εἶδε τὸν ἥλιον-της, μέσ' στὴ φλακὴν-κ' ἐμπῆξε,
 ἔξαναγίνη τὸ ζυμὸ τὴν ἀσκημιὰν ἐφῆξε,
 ἐγιάγειρεν ἡ-ὄμορφιά, πού το ἦτο μακρομένη,
 ἦβραζε πάλ' ἐνέζησε, ὁπού το χιονισμένη.
 "Ἡκλαιγε, δὲν ἐχόρταινε νὰ τοῦ μιλῆ τοὶ πόνοους, 1125
 πού βάσταξε γιὰ λόγου ντου τόσους καιροὺς καὶ χρόνους.
 "Ἡκλαιγε κι ὁ Ρωτόκριτος τὰ πάθη τῶν-κιντύνω,
 βλέποντας, πῶς εὐρίσκετο μιὰ ντου κερά γιὰ κείνο,
 κ' εἶντ' ἀσκημιὰ 'χε κι ἀτσαλιὸ τὸ ροῦχον ὅπ' ἐφόρει,
 κι ἀπὸ τὰ νύχι' ὡς τὴν-κορφή κλαίοντας τὴν ἐθώρει. 1130
 Ἐπάψασι τὰ κλάηματα, καὶ τῆς χαρᾶς ἦ ζάλη,
 τοὶ προῶτές τως ἀθιβολὲς ξαναμιλοῦσι πάλι.
ΑΡΕΤ. "Ἄμε πέ, λέ' ἡ-Ἄρετή, γλήγορα τοῦ κυροῦ μου,
 πὼς νὰ σὲ πάρω γι' ἄντρα μου ἦβαλα δὰ στὸ νοῦ μου,
 κι ἄς πέψη νὰ ῥθῆ συντροφιὰ, καὶ τ' ἀκριβά μου ροῦχα, 1135
 πού πάντα γιὰ ξεφάντωςες καὶ καὶ γιὰ τοὶ σκόλες μου 'χα,
 νὰ στολιστῶ καὶ νὰ πλυθῶ, καὶ νὰ ῥθῶ στὸ Παλάτι,
 γιὰτ' εἶμαι βοῦρκα καὶ πηλὰ κι ὄλ' ἀτζαλιὲς γεμάτη,
 μὰ νὰ μ' ἀγγίξης κάτεχε, ἀκόμη δὲ σ' ἀφίνω,
 ὥστε νὰ δώσ' ὁ κύρις μου τὸ θέλημα ἐκείνο, 1140
 νὰ συμπαθῆσ' ἐσὲ κ' ἐμέ, τὸ βάρος του νὰ λειώση,
 κ' ἡ-ὄργιτα τοὶ μάννας μου κ' ἡ μάχη νὰ τελειώση. (485)
 Μαύρισε πάλ', ἀσκήμισε, κινεὶς μὴ σὲ γνωρίση,
 κ' ἐκεῖνα πού παμε κουρφα πάη καὶ μολογήση,
 κι ὁμπρὸς στὸν-κύρι μ' ὕστερα νὰ ξομολογηθοῦσι, 1145
 ποιὸς εἶσαι νὰ γνωρίσουσι, καὶ τότες νὰ σὲ δοῦσι,
 νὰ τῶς φανῆ παρᾶξενο, νὰ τὸ θαμάξουν ὄλοι,
 νὰ ξετελειώσης μὲ τιμὲς τοῦ γάμου μας τὴ σκόλη.

1122 τιν ἀσχημάτιζι ἀφίκε X. —1124 ἦβραζε AB, ἔβρασε X, ἀνάξη-
 σε X. —1126 Ποῦ ἐβάσταν ὀγιά AB. —1127 τὸ κίντυνο ἐκῆνο X.
 —1128 κερά X. —1129 καὶ τῆ ἀσχημάτιζε X. —1130 κλαίοντας
 ABX. —1131 Τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον ἀγραφον εἰς τὸ X. —1132
 πρότεστους X. —1133 (A) ἐγι του ἡἀρετὴ ἄμε πὲς γλήγορα X. —1134
 ἐβάλα ἐδὰ X. —1138 βούλκα X, γιομάτη X. —1139 νὰ μου γκίξης
 AB. —1143 κανῆς X. —1144 ὁπού περνοῦν κουρφα AB, πάγη καὶ
 μολογήση ABX. —1145 ξομολογηθοῦσι ABX.

- ΠΟΙ.** Ἦπιασεν ὁ Ρωτόκριτος τ' ἄλλο φλασκὶ καὶ βάνει (486)
 στὸ πρόσωπο κ' εἰς τὰ μαλλιά σάν-πρωῶτας τὸ μελάνι· 1150
 ἐγίνη πάλ' ἀνέγνωρος, κ' οἱ πόξω δὲ γοικουσι
 ἐκεῖνα ποὺ γενήκασι, κ' ἐκεῖνα ποὺ μιλοῦσι.
 Κουρφὴ χαρὰ ἔη-Ἀρετὴ, κουρφὴ χαρὰ ἢ Φροσύνη,
 τὸ πεθυμοῦσα ἔς τ' οὐρανοὺς χάμαι στὴ γῆς ἐγίνη.
 Τὸ βγῆκεν ὄξω ὄχ τὴ φλακὴν ὁ Ρώκριτος εὐρίσκει 1155
 τοὶ φρόνιμοις τοὶ γέροντες δίδει τως τὸ κανίσκι.
 Λέει τως, **ΡΩΤ.** Ἐσὺβάστηκε τοῦ Ρῆγ' ἢ θυγατέρα (487)
 ὁ γάμος γὰ ξετελειωθῆ ἐτούτην-τὴν ἡμέρα·
 τὰ δύσκολα καὶ τὰ βαρὰ ἐδά ν' ἀναπατημένα,
 καὶ ἄντραν-ται θελημάτεψε καὶ θεὸν νὰ πᾶρ' ἐμένα. 1160
- ΠΟΙ.** Χαρὰ μεγάλη καὶ πολλὴ οἱ γέροντες ἐπῆρα,
 καὶ κραζουσιν-τὴν Ἀρετὴ μεγάλην-καλομοίρα.
 Πάει ἢ λαλιὰ στοῦ Βασιλιοῦ, σκορπᾶ σ' ὅλη τὴ Χώρα,
 πὼς γιὰ τὸ γάμο τ' Ἀρετῆς ἐδά ῥθεν ἢ καλὴ ὥρα.
 Τὶς πιλαλεῖ στὴ μιὰ μερὰ, καὶ τὶς γλακᾶ στὴν ἄλλη, 1165
 ὅλοι περιωριστήκασι μὲ τὸν χαρᾶς τὴ ζάλῃ.
 Γοικᾶ το καὶ ὁ Πολύδωρος, παρὰ ξενο τοῦ φάνη,
 πὼς μ' ἄλλον ἄντρο ἢ-Ἀρετὴ ἔσμιξι γάμου κάνει,
 ἤκλαψε κ' ἐνεδάκρωσε καὶ βαρναστενάξει,
 καὶ οὐδὲ γελᾶ οὐδὲ χαιρέται, μὰ σὰ θλιμμένος μοιάζει, 1170
 καὶ προᾶμα ποὺ δὲν ἤλπιζε γοικᾶ τὴν ὥρα κείνη
 καὶ γιὰ τὸ φίλο λόγιαζε, ποῦ νὰ ναι, κ' εἶντα γίνη.
 Δυὸ μῆνες ἐπεράσανε, ὅπου τὸ στρατολάτη
 στὴν Ἐγριπ' ὁ Ρωτόκριτος χωσμένο τὸν ἐκράτει,

1150 εἰς τὰ μαλλιά καὶ πρόσωπο AB. —1152 γινικαση X. —1153 κρι-
 φή, κριφὴ X. —1154 χάμου στιγην X, στὴν γῆν AB. —1155 ἀπ' τὴν
 φλακὴν AB, (Ω)σαν ἐβγικε οχτιφλακὴ X. —1156 δίδιτους X. —1157
 (Δ)εγίτους X. —1159 καὶ τὰ βαριά τότε ἦνε X. —1160 γιάντρατζη X.
 —1161 Χαράν AB, πολλὴν AB. —1163 πάγει ABX, βασιλειὰ X, οὐλή
 X. —1164 εἰς τὸν Γάμον AB, τορᾶρθεν ἢ καλιόρα X. —1165
 μεριά X. —1166 ἐπερωρισθῆκασι AB, ἐπερωριστήκανε X. —1168
 τότε τὸ γάμο κάνει X. —1169 ἀναδάκρωσε X, βαρναστενάξει X, βα-
 ρναστενάξει AB. —1171 δὲν ὄληξε X. —1172 καὶ ὄγιά τὸ
 φίλο AB.

- κὶ οὐδὲ μαντᾶτ' οὐδὲ γραφὴ δὲν ἤπειψε νὰ μάθῃ, 1175
 κ' ἐλόγιαζε καθημερνὸ κ' ἐθάρρει πὸς ἐχάθῃ,
 κ' ἦτο θανάτου μαχαιρὰ ἢ παῖδα πὸν τὸν-κρίνει,
 δὲν-ξεύροντας ὁ φίλος του, πὸν νὰ 'ναι κ' εἶντα γίνῃ.
 Ὅλοι στὴ Χώρα χαίρουνται, κ' ἐτοῦτος εἶν θλιμμένος,
 ἐτοῦτος κὶ ὁ Πεζόστρατος ὁ κατασφαλισμένος· 1180
 κ' οἱ δυὸ γρικοῦσαν-τοῖ χαρὲς τοῦ γάμου, κὶ ὅ τι κάνα,
 καὶ μαχαιρὲς ἀγιάτρευτες εἰς τὴν-καρδιᾶν ἐβάνα.
 Κρατοῦν-τὴ πρίκαν-τως χωστή, κινεῖς δὲν-τοὺς γνωρίζει, (488)
 γιὰτὶ φοβούντανε πολλὰ τὸ Ρῆγα, πὸν τσ' ὀρίζει.
 Ἐπῆγεν ὁ Ρωτόκριτος τοῦ Ρῆγα τὰ μαντᾶτα, 1185
 σκύφτει περιλαμπάνει τον, κὶ ὀλόχαρος γρικᾶ τα,
 ἢ-ἀγριότη μέρωσε, δὲ στράφτει μπλιό, δὲ βρέχει,
 τὴν Ἄρετοῦσ' ὁ κύρις τσι καλὸ παιδί τὴν ἔχει.
 Ἐπάψασιν οἱ λογισμοί, πὸν τότε τυραννοῦσα,
 πάλι στὰ φύλλα τοῖ καρδιᾶς ἐμπῆκ' ἢ-Ἄρετοῦσα. 1190
 Εὐκόλον εἶναι τὸ παιδί, μὲ τὸ γονεῖν-του ἄ σφάλῃ
 (489)
 καὶ τοῦ ῥγιστῆ, στὸ σπλάχνος του νὰ τὸ γιαιεῖρη πάλι.
 Τοῦτα 'ν τοῖ φύσις τὰ κουρφα, βρίσκει τ' ὅπ' τὰ γυρεύγει,
 κὶ ἂν ἔν-κὶ ὁ κύρις τὸ παιδί, κιαμὰ φορὰ παιδεύγῃ,
 μὲ τὸν-καιρὸ σκολάζεται ἢ μάχῃ καὶ τελειώνει, 1195
 καὶ τὸ κακὸν ὅπου γραψε μ' ἄλλο καλὸ τὸ λειώνει.
 Εἰς ἓνα προᾶμα μοναχὰ συμπάθειο δὲν εὐρίσκει,
 ὄντε τὸ σφάλμα στὴν-τιμὴ πληγώνει καὶ βαρίσκει·
 τοῦτο δὲν ἔχει γιατρεία, γιὰτὶ πολλὰ πληγώνει,
 οὐδὲ παστρεύγεται ποτὲ ἐκεῖ, π' ἀνεμουρδώνει. 1200

—1176 καθημερνός, κ' ἔλεγε πὸς να χάθῃ X. —1177 μαχεριὰ
 X. —1181 (Οι)διὸ X. —1182 μαχερὲς X. —1183 πρίκα τους X, κα-
 νῆς X. —1184 ἐφοβόντανε X. —1185 στοῦ Ἄφέντη AB. —1186
 περιλαμβάνει τον AB, χεράμενος X. —1187 ἢ ἀγριοσύνη AB. —1189
 ὅπουτον τουραγνούσα X. —1191 στὸ παιδί AB, (Ἐ)φχολο X. —1192
 κιάντορηγιστῆ X. —1194 κ' ἂν εἶν AB. —1196 ὅπουγραψε ἄλλο κα-
 λὸ X. —1197 μονσχὰς AB. —1200 παστρέβετε X, ἀναμουρδῶ-
 νει ABX.

- Τὴν Ἀρετοῦσα στὴ φλακὴν ὁ κύρις τῆς τὴν ἔχει,
 γιὰτὶ δὲ θέ νὰ παντρευτῆ, ἀμ' ἄλλο δὲν-κατέχει,
 κὶ ἂν εἶχε κακαφόρεςες δίχως θεμέλιον ἦσα,
 ξύλα δὲν εἶχαν οἱ φωτιές, καὶ πάραυτας ἐσβῆσα,
 μὰ δὰ ποὺ τῶς ἐμήνυσε, νὰ παντρευτῆ πὼς θέλει, 1205
 ὅλα γενῆκα ζάχαρι, ὅλα γενῆκα μέλι,
 κ' ἐλάφρυνε τὸ βάρος τως, κὶ οἱ πόνοι ντως ἐγιάνα,
 κ' ἐλαχταρίζα νὰ τὴ δοῦν ὁ κύρις μὲ τὴ μάννα.
 Πέμπουν-τὸ γλιγορύτερο στολίστρα νὰ τὴ ντύση,
 νὰ τοῖ στολίση τὸ κορμί, νὰ λάψη νὰ πλουμίση, 1210
 καὶ συντροφιὰν ἀρχοντικὴ νὰ τήνε συντροφιάση,
 κὶ ὅλες οἱ καλοπίχηρες, κὶ ὅλες οἱ πλούσεες πάσι.
 Ἐντύσαν-τὴ στὴ φυλακὴ, τὰ τζάτζαλά τζὶ φῆκε,
 ἦστραψ' ὁ κόσμος κ' ἦφεξε τὴν ὥραν, ὁποὺ βγήκε.
 Φωνές χαρῆς εἰς τὰ στενὰ τοῖ Χώρας ἐγρικουῦντα, 1215
 ποὺ πρῶτα τὴν ἐκλαίγασι, κὶ ὅλοι τὴν ἐλυποῦντα.
 Παρακρατεῖ τ' ἢ Νένα τῆς, στολίζεται κ' ἐκείνη, (490)
 παντὰ ναι μὲ τοῦ λόγου τῆς, ποτὲ δὲν τὴν ἀφίνει.
 Ὁ κύρις τῆς κ' ἢ μάννα τῆς τόση χαρὰ γρικουῦσι,
 ποὺ ξεπεριοριστήγασι, ὥστε νὰ τήνε δοῦσι. 1220
 Πάλι στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς ἐμπῆκ' ἢ-Ἀρετοῦσα,
 σὰν-τῶς ἐθελημάτεψε ἔς ἐκεῖνο ποὺ ποθοῦσα.
 Ἦστεκεν ὁ Ρωτόκριτος πάντα σιμὰ στοῦ Ρῆγα,
 κ' οἱ-ὄργιτες ἐπάψασι, κ' οἱ μάνιτες ἐφύγα.
 Ἐσίμωσεν ἢ-Ἀρετὴ, καὶ μπαίνει στὸ Παλάτι, (491)
 κ' ἦτον ἢ Νένα τῆς κοντά, κ' ἐκείνη τὴν ἐκράτει. 1226
 Πολὺς λαὸς κὶ ἀρίφνητος ἦρθεν-τὴν ὥρα κείνη,
 πολλὴ βαβούρα τοῖ χαρᾶς εἰς ὅλους τως ἐγίνη,

1202 παντρευθῆ — 1203 κακαφόρεςαις AB, Ὁ στίχος ἔμεινεν ἀγραφοῦς εἰς τὸ X. — 1204 δὲν ἦχαν ξύλα ἠφοτιές X. — 1207 κλαλαφρυνε X, βάρσοτους κ' ἠπόνιτους X. — 1209 (Σ)τέρονον τὸ γλιγορύτερο X. — 1210 λάμψη X, λάμπη AB. Λείπει ἐκ τοῦ X ἢ τελευταία λέξις τοῦ στίχου πλουμίση. — 1211 ρυγατικὴ X, ναν τιν ἐσιντροφιάση X. — 1212 κιοῦλες ἢ πλούσιες X. — 1213 τ' ἀτζαλα ρούχα X, τὰ τζάτζαλα τζὴ ἐφῆκε AB. — 1213 Ἦλαμψ' ὁ κόσμος κ' ἦστραψε AB. — 1220 ποὺ ἐπεριορηστίκανε X, ποὺ ἐξεπεργιωρισθήγασι AB, ὅστε X, ὥστε AB. — 1222 σ' ἐκὸ πουπεθημούσα X. — 1223 στορύγα X. — 1228 καὶ χαρὰ AB.

- γονατιστοὶ τὴν-προσκυνοῦ, σὰν ἄστρο τὴ δοξάζου,
 χαρὲς καὶ γάμους κ' ἔσμιξες λέσινε καὶ φωνιάζου. 1230
 Ἐμπῆκε στὸ Παλάτιν-της, κ' ὅλα τὰ πάθη γιάννα,
 κλαίσι καὶ δὲν ἀρνεύγουσιν ὁ κύρις μὲ τὴ μάννα,
 θυμῶντας πῶς τὴν εἶχασι, καὶ πῶς τσι λησιμονῆσα,
 καὶ τώρα ποὺ τήνε θωροῦ, τὸν-πόνον ἐγρικῆσα.
 Σὰν ὄντε μαῦρο νέφαλο ἀγριο καὶ θυμωμένο 1235
 ἔχη τὸν ἥλιο μ' ὄχθριτα στὸ σκότος του ζωσμένο,
 καὶ μὲ τὴ σκοτεινάδαν-του τὴ λάψιν-του μοποδίξη,
 καὶ μὲ βροντὲς καὶ μ' ἀστραπὲς τὸν-κόσμο φοβερίζη,
 κ' ὄντε λογιάζουν-καὶ θαρροῦ νὰ βρέξη νὰ χιονίση,
 δοῦσιν ἀξάφνου καὶ χαθῆ τὸ νέφος καὶ σκορπίση, 1240
 καὶ λαμπιρὸς παρὰ ποτὲ ὁ ἥλιος φανερώση,
 ξαπλώση τοῖς ἀχτίνες του, λάψι καὶ βράσι δώση,
 ἔτσ' ἦτον-κ' εἰς τὴν Ἀρετῆ, τὸ βγῆκεν ὄχ τὰ πάθη
 ἢ καταχνιὰ τοῦ Παλατιοῦ ἐσκόρπισεν-κ' ἐχάθη.
 Ἐμπῆκε μέσα κ' ἤλαψε, κ' ἡ Χώρα ἀναγαλλιᾶσε. 1245
 ἐνίκησε κ' ἐκέρδαισε κεῖνο, ποὺ πρῶτα χάσε.
 [Ἐμπῆκεν εἰς τὴ Χώραν-της, κ' ἀναγαλλιᾶσαν ὅλοι,
 κ' ἐκάμασιν ὄχ τὴ χαρὰ πολλὲς ἡμέρες σκόλη.]
 Σιμώνει ᾿ς τσι γονέους της, κ' ὀμπρός τως γονατίζει, (492)
 κλαίοντας ἀνεστενάζε, κ' ἔτοιαις λογιῆς ἀρχίζει. 1250
ΑΡΕΤ. Κύρι καὶ μάνν', ἀν ἤσφαλα εἰσὲ καιρὸν-κιανένα,
 κ' ἂ σᾶς ἐκακοκάρδισα, δὲν ἦτον ἀπὸ μένα,
 ἢ ἀγάπη πόχω δὰ ᾿ς ἐσᾶς, καὶ τὸν-καιρὸν ἐκεῖνο
 μὲ καμε καὶ δὲν ἠθελα ποτὲ νὰ σᾶς μακρύνω,
 καὶ τῷ Ρηγὰδ' οἱ προξενειῖς πάντα μοῦ δίδαν-πρίκα, 1255
 ἢ ἀγάπη καὶ τὸ σπλάγχο σας πᾶσα καιρὸ μ' ἐνίκα.

1230 ὄγια χαρὲς, καὶ γιὰ παντριῆς X. —1231 κιοῦλα X. —1232 καὶ δὲν ἠρνεβουσι X. —1233 ποὺ τὴν ἤχαση X. —1237 λάμπιτου X, λάμπιν του AB.—1239 καὶ θωροῦ X.—1240 Ὁ στίχος ἀγραφος εἰς τὸ X. —1242 ταῖς ἀκτίναις του AB, τὲς ἀχτίνεστον, λάμπη X, λάμπιν AB. —1243 ἀπ' τὰ πάθη AB. —1244 κατακνία X. —1245 ἔλαμψε X, ἤλαμψεν AB. —1247,1248 Τὸ δίστιχον δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ AB. —1249 κιομπρόστον X. —1250 κλέγοντας ἀναστενάζε X, κλαίοντας ἀναστενάζοντας ἔτοιαις λογιῆς AB. —1251 ἀνέσφαλα X. —1253 πόχο X, ποῦ ἔχω ἐδά AB. —1254 μ' ἔκανε AB. —1255 δῆναν X. —1256 κάθε καιρὸ X,

- Καλλιὰ ἄχα μέσα στή φλακὴ νὰ βροῖσκωμαι κοντά σας, (493)
 παρὰ μεγάλη Ρήγισσα μακρὸ ὄχ τὴ συντροφιά σας,
 παντὰ ἄλιζα καὶ νὰ βρεθῆ κινεῖς ἔς τοῦτα τὰ μέρη,
 μὲ τὴν εὐκὴ σας κὶ ὄχ ἄλλιῶς νὰ τότε κάμω ταίρι, 1260
 καὶ τότες νὰ τὸ πῶ τὸ ναί, νὰ σᾶς καλοκαρδίσω,
 καὶ πάντα νὰ ἴμαι μετὰ σᾶς, ὄχι νὰ σᾶς ἀφήσω·
 κ' ἐδὰ π' ἢ τύχη τό φερε, κ' οἱ δυσκολιᾶς ἐπάψα,
 τὰ σωθικά μου γιάνασι, ποῦ οἱ πρίκες μοῦ τὰ κάψα·
 κὶ ἀπῆς κ' εὐρέθη ἄθροπος, κ' ἐγλύτωσεν ἐσένα, 1265
 τὴ χώρα κὶ ὄλο τὸ λαὸ κὶ ὄχ τὴ σκλαβιὰν ἐμένα,
 κ' ἤκαμε καὶ τὸ βασιλιὸ τὸ Βλάχ', ὅπου κὶ ἄ λάχη,
 πάντα του νὰ σὲ προσκυνᾶ, νὰ μὴ σοῦ κἀνη μάχη,
 κὶ αὐτὸς κ' οἱ κληρονόμοι ντου χαράτζι νὰ πλερώνου,
 ἔς τσι τόπους μας ὄγιὰ κακὸ ποτὲ νὰ μὴ σιμώνου, 1270
 κ' ἤβαλε κ' εἰσὲ κίντυνο μεγάλο τὴ ζωὴν-του,
 κ' ἐτάξετέ με ταίριν-του ὄγιὰ τὴν-πλερωμὴν-του,
 καὶ θέλει μετὰ λόγου σας νὰ ζήση ν' ἀποθάνη,
 ἐθελημάτεψα κ' ἐγὼ σὲ τοῦτο τὸ στεφάνι,
 κ' εἶδα καὶ καλολόγιασα, πὼς εἶν-πρεπὸ νὰ κάμω 1275
 τὸ θέλημά σου, κύρι μου, στὸν ἐγνοϊανό μου γάμο,
 κὶ ἂν ἦτον-καὶ μικρότερος τὴ γνώμη μ' ἀναπεύγω
 σὰ θέλλη νὰ ἴναι μετὰ σᾶς, ἐγὼ ἄλλο δὲ γυρεύγω.
ΠΟΙ. Ἀγκαλιαστὴ τήνε κρατοῦν ὁ κύρις μὲ τὴ μάννα
 τὴν ὥρα, ποῦ τὰ χεῖλη ντῆς ἐτοῦτ' ἀνεθιβάνα· 1280
 μ' ἀγάπη τὴ γλυκοφιλοῦ, μὲ σπλάχνος τὴν εὐκοῦνται,
 τὴν-περασμένη μάννιτα μπλιὸ δὲν-τήνε θυμοῦνται.

1257 (Κ)αλιόχα X. —1258 μακριὰ X, ἀπ' τὴν συντροφιά σας AB.
 —1259 (Π)ανταῶλιζα X Παντᾶλιζα AB. —1260 τὴν εὐκὴν σας ABX.
 —1264 ἠπίκρες X. —1265 Πειδὴ κ' ἐβρέθην ἄθροπος AB, ἄνθρωπος
 X. —1265 ἐγλύτωκεν AB. —1266 κὶ ἀπ' τὴν φλακὴν κ' ἐμένα AB.
 —1267 (Κ)ἔκαμε X, βασιλιὰ X. —1268 πάντοτε AB. —1269
 κληρονόμοι AB. —1273 μετουλόγου σας X. —1276 σ' ἐτοῦτο μου τὸ
 γάμο X. —1277 ἀναπεύγω ABX, Μετὰ τὸν στίχον 1276, τὰ AB καὶ
 αἱ νεώτερα ἐκδόσεις ἔχουσι τὸ δίστιχον.

Κ' ἐπειδὴ θέλει μετὰ σᾶς νὰ ζήση ν' ἀποθάνη·

Συγκλίνομαι, Γονῆ, κ' ἐγὼ σὲ τοῦτο τὸ στεφάνι.

1280 ἀνεθιβάνα X, ἀνεθιβάνα AB. —1281 σπλαχνος-σπλάχνος AB,
 εὐχοῦνται AB, εὐχούντε X. —1282 ὄργια X.

- Πρὶ γονατίσ' ὁ Ρώκριτος, καὶ πρίχου νὰ μιλήσῃ, (494)
 ἐθέλησε στὸν-κύριν-του καὶ μάννα νὰ μηνύσῃ
 μὲ θέλημα τοῦ Βασιλιοῦ ἤπεψε νὰ τῶς ποῦσι 1285
 εἰς τὸ Παλάτι τ' Ἀφεντὸς ὀγλήγορα νὰ ῥθουσί.
 Τὴν ἀφορμὴ δὲν-ξεύρουσι ὁ Ρῆγας μὴδ' οἱ-ἄλλοι,
 εἰντά ἔναι καὶ μνηοῦσίν-τως μὲ τόση βιὰ μεγάλη.
 Λογιάζουν-πὼς γιατί ἔτονε πρῶτος εἰς τὸ Παλάτι,
 καὶ ὁ Ρῆγας συμβουλάτορα πλὴ ἄπ' ὅλους τὸν ἐκράτει. 1290
 Μ' ἀποῦσαν ἐποκόττησε προξενητὴς κ' ἐγένῃ,
 στὸ σπίντιν-τού ἔτο σφαλίστὸς ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη·
 μὰ τοῦτα μπλιό ντ' ὁ Βασιλὸς δὲν στέκει νὰ γυρεύῃ,
 τὸ λογισμό ἔχε λεύτερο, μπλιό δὲν-τόνε παιδεύει·
 ὅλοι τσι Χώρας γνοιάζουνται, καὶ πεθυμοῦ νὰ δοῦσι 1295
 τὸν-κύρι τοῦ Ρωτόκριτου, κείνο ποῦ θὰ τοῦ ποῦσι.
 Ποτὲ δὲν-τὸ λογιάζουσι, ὅσοι ἔσα στὸ Παλάτι,
 πὼς εἶναι τοῦτο τὸ παιδί τοῦ γέρο Πεζοστράτη,
 ἀμὴ θαρροῦσαν ὅλοι ντὼς τὸ πὼς αὐτὸς μνηᾶ του,
 σὰ γέροντα καὶ φρόνιμο θέλει τὴ μαρτυριὰ του. 1300
 Ἐπῆγαν-κ' εἶπασίν-τού το εἰς τοῦ Ρηγὸς νὰ πάῃ,
 καὶ ὡς τό κουσ' ἀποχλόμιανε μέσ' ἡ καρδιά ντου σφάῃ,
 κ' ἐλόγιασε γιὰ πλιότερα βάσανα νὰ τοῦ δώσῃ,
 τοῦ μήνυσεν ὁ Βασιλὸς νὰ πά νὰ ξεφαντώσῃ·
 ἤκλαψε, κ' ἐνεστέναξε, καὶ τὴ γυνήν-του κράζει, 1305
 κ' εἰς τὸ γνοιανό, ποῦ γρίκησε, χίλια κακὰ λογιάζει,
 μὰ δὲ μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ, καὶ ὁ Ρῆγας τὸν δρίζει,
 μ' ὄλον ὅπου τὴν ὀχθριτα καὶ μάχιστα γνωρίζει

1284 ἠθέλησε ABX. —1285 βασιλιὰ ἔπεψε X, νὰν τοὺς πούση X.
 —1286 ἐγλήγορα AB. —1287 ξεύρουσιν AB, ξέβρουση X, οὐδὲ ἠά-
 λη X. —1288 καὶ μνηοῦ..... μὲ τόση βιὰ μεγάλη X. —1289 ἦτανε
 X. —1290 συμβουλάτορα ABX, συμβουλάτορα ἀπ' ὅλους AB. —
 1291 (Μ') ἀπόντας ἀποκότισε X. —1292 Ὁ στίχος ἄγραφος εἰς τὸ X. —
 1293 Μὰ τοῦτον AB, ὀβασιλιὰς X, πλειὸν ὁ Βασιλεὶς AB. — 1295
 βιάζονται X, νὰ δοῦσι λείπει ἐκ τοῦ X. —1296 Μένει ἄγραφος εἰς τὸ
 X. —1298 πὼς ἦτον AB, γέρου ABX. —1300 Ἐμεινεν ἄγραφος
 εἰς τὸ X, φρόνιμον AB. —1301, 1302 Ἐπῆγαν, πάγῃ ἐσφάγη ABX. —
 1303 K' ἐλόγιαζε AB. —1305 (K) ἔκλαψε, κίαναστέναξε X. —1308
 μάχη του X.

- μὲ τὰ καημένα σωθικά μ' ὄψιν ἀποθαμένη (495)
 καταρδινιάζονται κ' οἱ δυὸ οἱ πολυπρκαμένοι. 1310
 Τὰ μαῦρα ροῦχα βγάλασι, μὴν-πάν-κακοὶ καιποῦσι
 τοῦ Βασιλιοῦ, πῶς τὴ χαρὰ θλίψι τὴν-προμηνοῦσι·
 μὲ τὰ κομμένα γόνατα μὲ τρομασμένα μέλη
 ἐπήγασι στοῦ Βασιλιοῦ νὰ δοῦσ' εἶντα τοὺς θέλει.
 Πολλὰ κλιτὰ τὸν-προσκυνοῦ, τὰ πόδια ντου φιλοῦσι, 1315
 κ' ὡσὰ βουβοὶ σταθήγασι, κλαίσι, μὰ δὲ μιλοῦσι.
 Ὡς τσ' εἶδεν ὁ Ρωτόκριτος, τρομάρα τότε πιάνει, (496)
 μέσ' ἢ καρδιά ντ' ἐράϊσε, μ' ἀπόξω δὲν-τοῦ φάνη·
 ἐμάθαινε καθημερονό, πῶς εἶναι, πῶς περνοῦσι,
 καὶ ρῶτα μὲ τὴν-πονηριά συχιά νὰ τοῦ τὸ ποῦσι, 1320
 καὶ γνωστικά πορεύετο, ὄγιά νὰ μὴ γρικῆσου
 ἄλλοι καὶ δοῦσι τὰ κουρφα, καὶ τὰ χωστὰ γνωρῖσου.
 Ἄσφαλα δίχως σκόνταμα ἤρριχνε κάθε ζάλο,
 καὶ πάντα μὲ τὴ φρόνεψιν ἤδειχνεν ἓνα γι ἄλλο,
 ἐμάθαινε στὸν-κύριον-του καὶ μάνναν-τ' εἶντα γίνη, 1325
 μὰ δὲν ἐμπόρειε νὰ τοὺς δῆ μόνον τὴν ὄρα κείνη.
 Ἀδύναμοὶ ἴσαν-καὶ γλομοὶ καὶ κατηγορημένοι,
 τότες τοῦ φάνη νὰ ἴν-καιρός, δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
 καὶ γονατίζει νὰ μιλῇ κλιτὰ μὲ ταπεινότη, (497)
 στὴ γλῶσσαν-τὴν-καθολικὴν στὴν ἐμιλιὰ τὴν-πρώτη, 1330
 τὴν μπουκωτὴ καὶ τὴν-τραυλὴ καὶ τὴ τζευδὴν ἀφίνει,
 στὴν ἐμιλιάν-του τὴν-καλή, σὰν ἦτο πρῶτα, γίνη·
 συμπάθειο ζήτηξεν ὀμπρὸς στὰ θέλει νὰ μιλήσῃ,
 κ' ὁ Ρῆγας εἶχε πεθυμιὰ πολλὴ νὰ τοῦ γρικῆσῃ.
 Λέει, ΡΩΤ. Μεγάλε Βασιλιέ θρονὶ τοῖ δικιοσύνης, (498)
 εἶντὰ ἄχες μὲ τοῦ λόγου μου, κ' ἀλύπητος ἐγίνης; 1336
 εἶντὰ φταιξα, κ' εἶντὰ καμα, κ' εἶντὰ ἄχες μετὰ μένα,
 καὶ μὲ μεγάλην ἀπονιὰ μὲ ξόρισες στὰ ξένα ;

1311 μὴν πᾶ οἱ κακοὶ νὰ ποῦσι AB, μίμπαν' ἐκὴ νὰ πούσῃ X. —1312 τοῦ
 βασιλιὰ X, στὴν χαρὰν θλίψιν τοῦ προμηνοῦσι AB. —1314 ἐπήγασι
 ABX. —1316 καὶ σὰν AB. —1318 ἐκάγηκε AB. —1319 καθημερονός X.
 —1327 ἦτον X. —1328 τοῦ φάνικε κερὸς X. —1330 γλῶσσαν του τὴν
 φυσικὴν AB. —1331 τιμαφεβδὴ X, τραβλὴ X. —1335 μεγάλε Βα-
 σιλιὰ X. —1337 ἦν τᾶχες AB.

εἶντα κακὸ σοῦ κάμαμε, κ' ἤβαλες εἰς τὸ νοῦ σου,
 κ' ἐζύγωξες τὸν-κύρι μου, πού 'τον-τοῦ Παλατιοῦ σου; 1340
 καὶ πέντε χρόνους σήμερο, πού ἡ ὄργιτα σου κρατεῖ,
 κιανεῖς μας δὲν ἐπάτησε σὲ τοῦτισ τὸ Παλάτι;
 Μὰ μ' ὄλο πού μὲ ξόρισες, τ' αὐτιά μ' ὄντεν ἀκοῦσα,
 οἱ Βλάχοι πὼς σ' ὠχθρέψανε, καὶ πὼς σὲ πολεμοῦσα,
 πόνο μεγάλο στήν-καρδιά ἐγρίκησα καὶ πρίκα, 1345
 καὶ βάσανα μοῦ δώκασι τὰ πάθη πού σ' εὗρηκα,
 καὶ δὲν ἐμπόρου νὰ γρικῶ, πὼς εἶσαι 'ς τόση μάχη,
 καὶ πὼς θέ νὰ σοῦ πάρουσι τὴν Ἀφεντιά οἱ Βλάχοι,
 κ' ἐγὼ νὰ 'μαι στήν-ξενιτειά, κ' ἐγὼ νὰ 'μαι στὰ ξίνα,
 κ' ἐξελησμόνησα ζιμιδὸ τὰ μοῦ 'χες καμωμένα, 1350
 κ' ἦρθα τὸ γλιγορότερο, 'ς βοήθεια σου 'πολέμου,
 καὶ νὰ γλυτώσ' οὐδ' ὄλιπιζα, 'δὲ θάρρουν-το ποτέ μου.
 Εἶδες ἐκεῖνα πού καμα, π' ἄλλος δὲν-τὰ δυνάστη,
 κ' εἰς μιὰ μπαμπακερὴ κλωστή ἡ ζῆσί μου κρεμιάστη·
 ὅτι καμα γιὰ λόγου σου χάρι σὲ μὲ μὴν ἔχης, 1355
 γιὰτὶ σκλάβος καὶ δοῦλός σου εἶμαι νὰ τὸ κατέχης.
 Σὲ περαζόμενον-καιρὸ στὴ Χώρα σου κατοῖκου,
 κ' ἦρχουμου στὸ Παλάτι σου, τὴν ἐμιλιά σου γρίκου,
 καὶ μὲ τὸν-κύρι μου συχνιὰ ἐμίλει ἡ ἀφεντιά σου, (499)
 κ' ἦτονε πάντα μπιστικὸς καὶ συμβουλάτοράς σου, 1360
 κ' ἡ-ὄργιτα σ' ἀνὲν-κρατῆ ἀκόμη, Βασιλιᾶ μου,
 πέ μου το νὰ ξενιτευτῶ, νὰ μὴ φανῆ-ἡ φανειά μου,
 κ' ἂν ἔν-κ' ἐκεῖν' ἡ προξενειά, πού σοῦ 'πεν ὁ γονεῖς μου,
 ἀκόμη σκανταλιζεῖ σε, κόψε τὴν-κεφαλή μου·

1339 κ' ἦντ'ἀβαλες στὸν νοῦ σου AB, ἦστονούσου? X. —1340 κ' ἐδι-
 οξες X. —1341 (K) ἦν πέντε χρόνη X, Καὶ πέντε χρόνοι AB. —1342
 κανίσμας X. —1343 ἀκοῦσα ABX. —1344 πὸς βλάχη σ' ἀφεντέψαση
 X. —1348 τιν ἀφεντιάσου X. —1350 ἐξαλισμόνησα X. —1351
 γλιγορότερο X, βοήθιασου X. —1352 οὐδ' ὄλιπιζα ABX. —1353
 τὰ καμα AB, ἐδυνάστη AB. —1354 κλονὰ X. —1357 Τὸν περαζό-
 μενον καιρον AB. —1358 κ' ἐρχόμουν X. —1360 κ' ἦτανε πάντα
 μπιστενὸς καὶ συμβουλάτοράσου X, συμβουλάτορας AB. —1361 ἡ ὄχ-
 θρητα AB. —1362 πέμουτο X, ναμηφανὸ πουλιάμου X. —1363
 κ' ἂν εἶν AB, ὁ γονηὸς μου AB. —1364 θάνατον πιάσε δὲς μου AB.

- κι ἂν ἔν-κ' ἡ θυγατέρα σου, πού ἀκόμη δὲν-κατέχει 1365
 ποιὸς εἶμαι, σὰ μαθητευτῶ εἰς ὄχθριτὰ τζι μ' ἔχει,
 θέλω νὰ ξοριστῶ μακρὰ, ὅπου θωροοῦν-τ' ἀμμάτια,
 κι ἄς τάξω δὲν ἐδούλεψα σὲ τοῦτα τὰ Παλάτια.
 Ἄνεγνωρος ἐγίνηκα, μὰ τώρα νὰ μὲ δῆτε, 1370
 ποιὸς εἶμαι νὰ γνωρίσετε, κι ἀλλήλως νὰ τὸ πῆτε.
ΠΟΙ. Τὴν ὥραν, ὅπου τὰ μιλεῖ, κι ὅπου τ' ἀναδιβάνει,
 παντὰ ἔγεν εἰς τὸ πρόσωπο τὸ μαγικὸ μελάνι,
 κι ὁ Βασιλιὸς κ' ἡ Ρήγισσα κι ὅλοι πού τὰ γρικοῦσι,
 κοιμοῦνται τῶσε φαίνεται, κι ὄνειρατα θωροῦσι.
 Κρατοῦσίν-το γιὰ θάμασμα προῶμα πολλὰ μεγάλο, 1375
 κ' εἰς κάθε λόγῳ στρέφουνταν, κ' ἐθώρει ὁ γεῖς τὸν ἄλλο·
 λογιάζουν-κι ὁ Ρωτόκριτος, πὼς βρίσκεται στὰ ξένα,
 καὶ τοῦτος πού τῶσε μιλεῖ τοῦ τά ἔχε γρικημένα,
 μὰ σὰν ἐπιάσεν-τὸ νερό, τὸ πρόσωπόν-του πλύνει, (500)
 τ' ἀπαρθινὰ φανέρωσε, κι ὁ Ρώκριτος ἐγίνη· 1380
 ὅλοι πομειν' ἀσάλευτοι, ἔτσι νὰ τότε δοῦσι,
 δὲν-ξεύρου γῆ φοματινὰ γῆ ἀλήθεια τὸ θωροῦσι·
 δὲν ἔχ' ὁ κύρις κρατημὸ μηδ' ἡ καημένη μάννα, (501)
 τρέχουσι καὶ μὲ κλάηματα τὸν ἐπεριλαμπάνα.
 Δὲν ἐχορταῖναν οἱ φτωχοί, τὸ σπλάχνος νὰ τοῦ δείξου, 1385
 δὲν-τὸ λογιάζασινε μπλιὸ μὲ τὸν ὑγιὸ νὰ σμίξου.
 Φωνές μεγάλες στὸ λαὸ χαρὲς ἐγρικηθῆκα,
 ἡ Χώρα ὄλ' ἐνεγάλλιασε, ποθὲς δὲν εἶχαν-πρίκα.
 Ὁ Ρῆγας κάνει καὶ σωποῦ, κ' ἀπόκεις ἀρχινίζει, (502)
 κ' ἡ-ὄχθριτα κ' ἡ-ὄργιτα ἔς σπλάχνος πολὺ γυριζει. 1390
 Λέει του, **ΡΗΓ.** Γιέ μου ἄς πάψουσιν ὅλα τὰ περασμένα,
 γῆ ἐγὼ σφαλα γῆ ἐσὺ σφαλες, ἄς εἶν συμπαθισμένα,

—1365 κ' ἂν εἶν AB, ἀμάχη X. —1367 μακρὰ X, ξορισθῶ AB. —
 1371 Τὴν ὥρα κείνη ποῦ μιλεῖ AB. —1373 Κι' ὁ Βασιλεῖος, κ' ἡ Ρή-
 γισσα, κι ὅλοι ποῦ τὸ γρικοῦσαν AB. —1374 Κοιμοῦνται τῶσε ἐφαί-
 νετο, κ' ὄνειρο τὸ θωροῦσαν AB, τοὺς ἐφένετο X. —1376 γεῖς τὸν
 ἄλλο AB, εἰς τὸν ἄλλο X. —1377 πουβρίσκετε X. —1378 Καὶ τοῦτο
 ὁποῦ τῶσε μιλεῖ τοῦ τῆξε ἐκεῖ πομένα AB. —1386 το λογιάζαση που-
 λιὸ X. —1388 ἀναγάλλιασε X. —1390 σεσπλάχνος ναγιριζῆ X. —
 1392 καὶ ἡ ἐγὼ σφαλα ἡ ἐσὺ X, συμπαθημένα AB.

κὶ ἀπῆς οἱ χρόνοι κ' οἱ καιροὶ τέλος καλὸν ἐφέρα,
 ἅς τῇ χαροῦμεν ὅλοι μας τῇ σημερινῇν ἡμέρα·
 κὶ ἀπῆς ἔς ἐσένα ἢ Ἄρετή μέλλετο κὶ ὄχι ἔς ἄλλο, 1395
 εἰς τὸ θρονί μου σήμερο σὰ Ρῆγα νὰ σὲ βάλω,
 νὰ ρίξῃς σὰ σοῦ φαίνεται τοὶ Χῶρες καὶ τὰ πλοῦτη,
 γυναικὰ σου καὶ ταῖρι σου σοῦ δίδω νὰ ἴκ' ἐτούτη.
 Ἐγὼ, κατέχεις, καλογιέ, γέροντας εἶμαι τώρα,
 καὶ δὲ μπορῶ νὰ γνοιάζωμαι ἔς κείνα πὺν θέλ' ἢ χώρα, 1400
 καὶ τὰ Ρηγᾶτα κ' οἱ ἀφεντιές ἐσένα πρέπου, γιέ μου,
 κὶ ἅς τάξω πὺς δὲν-τά ριζα μηδ' εἰδά τα ποτέ μου·
 μὲ τὴν εὐκὴ μας ὀλωνῶ, ὡσάν-τὸ πεθυμοῦμε,
 νὰ κάμετε κληρονομιά, καὶ τέκνα σας νὰ δοῦμε.
ΠΟΙ. Τοῦτα τὰ λόγι ὁ Βασιλιὸς μὲ κλάηματα τὰ μίλειε, (503)
 κ' εἰχέν-τον στὴν ἀγκάλην-του μὲ σπλάγχος τὸν ἐφίλειε. 1406
 Ἦκραξε καὶ τὴν Ἄρετή, λέει της, **ΡΗΓ.** Θυγατέρα,
 τὸ γάμο σου ξετέλειωσα ἐτούτην-τὴν ἡμέρα·
 ἐσύ μελλες τοῦ Ρώκριτου, στὸν οὐρανὸν ἐγράφη,
 γιὰ κείνο καὶ ἡ γνώμη σου σὲ τοῦτο δὲν ἀλλάχτη, 1410
 κ' ἦδιωξες τοὶ Ρηγόπουλλους, κ' ἔγνοι' ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἔχεις, (504)
 κ' εἰς τοῦτο θελημάτεψες, δίχως νὰ τὸν-κατέχῃς.
 Ξένο τὸν ἐλογιάζαμε, καὶ ξένο τὸν ἐλέγα,
 κ' ἐτούτος εἶν ὁ Ρώκριτος τῆς ἀντρεϊᾶς ἡ φλέγα·
 κὶ ἀπήτης μαῦρος σοῦ ῥεσε, σάν ὅλοι μοῦ τὸ λέσι, 1415
 ἐδά, πὺν ἴσπερος καὶ ξαθός, καλύτερά σ' ἀρέσει.
 Εὐκὴ τσ' εὐκῆς μου νὰ ἔχετε, κὶ ὅτι κατηγορήθῃς,
 χαρὲς νὰ σοῦ γυρίσουνε, ἀπῆς κ' ἐδὰ βουλήθῃς,

1393 Κ' ἐπειδὴ οἱ χρόνοι AB. —1395 Κ' ἐπειδὴ ἐμέλλετον ἐσὲ ἢ Ἄ-
 ρετή, ὄχι εἰς ἄλλο AB, κηαπῆς κ' ἐσένα μέλετε, ἢ ἄρετή ὄχη σ' ἄλο
 X. —1396 θὰ σεβάλο X. —1397, 1398 Τὸ δίστιχον δὲν ὑπάρχει
 εἰς τὸ X. —1400 γνοιάζωμαι κείνα AB, σ' ἐκία πουθὲλ' ἢ χώρα X. —
 1401 κηαφεντιές X. —1402 δὲν τῶριζα AB, οὐδ' ἦδατα X. —1403
 εὐκὴ ABX. —1404 κληρονομιᾶν AB, καὶ τέκνα νασας δοῦμαι X. —
 1405 ὁ βασιλιάς AB. —1409 ἔμελες X, ἐγράφη AB. —1410 ἀλάχ-
 τη X, γιὰ κείνο ἢ γνώμη σου εἴκολα, σὲ τοῦτον ἐνεπαύθη AB. —1411
 (Κ) ἔδιοξες X. —1414 ἀντρεϊᾶς AB, ἀντριᾶς X, φλέβα X. —1415
 Πειδὴ καὶ μαῦρος AB. —1416 τοῖα πὺν ἴσπερος X. —1417 εὐκῆν
 ἴσ' εὐκῆς μου ABX. —1418 εἰς ὅτι ἐδὰ βουλήθῃς AB.

κ' ἦκαμες κεῖνο πού θελα, κ' ἦγιανες τὴν-πληγὴ μου,
 π' ἂν εἶχες πεῖ τ' ὄχι κ' ἐδὰ, ἄθρωπος μπλιὸ δὲν ἦμου, 1420
 γιὰτ' ἦκαμε γιὰ λόγου μας θαμάσματα μεγάλα,
 κ' οἱ χάρες του μέσ' στὴν-καρδιὰ καὶ νοῦ μου τὸν ἐβάλα·
 δὲν εἶναι Ρῆγας σὰν ἐμᾶς, μὰ ἡ χάρι ντοῦ ναι τόση,
 ποῦ Ρῆγα τότε κρᾶζουσι σὲ δύναμι καὶ γνῶσι,
 κ' ἐκεῖνα π' ἀφεντεύομε, τοῖ χάρες κ' ὄλα τ' ἄλλα, 1425
 αὐτεῖνος μᾶς τὸ κέρδαισε μὲ κίντυνα μεγάλα.
 Εὐχαριστῶ τοῦ ριζικοῦ, ποῦ σοῦ δωκ' ἔτοια γνώμη,
 κ' ἦλεγες πὼς δὲν ἦθελες νὰ παντρευθῆς ἀκόμη,
 κ' ἐφύλαγ' ὡς τὸ ὕστερο κανίσκι νὰ μοῦ φέρῃ
 ἕναν, ὁποῦ μὲ γλύτωσε, νὰ σοῦ τὸν κάμω ταίρι. 1430
 Χαίρου λοιπό, παιδάκι μου, σὰ χαίρουμεσταν' ὄλοι,
 καὶ σὰ μᾶς ἀνεγάλλιασε τοῦ γάμου σας ἡ σκόλη,
 κ' ἔπαρε μὲ καλὴν-καρδιὰ τὰ κανισκεύγ' ἡ μοῖρα,
 κ' ἐγὼ ποτέ μου ἄλλη χαρὰ σὰν-τούτη δὲν ἐπῆρα.
 Ἄς εἶστε πάντα μιὰ βουλή, καὶ πάντα σας σιμμένοι, (505)
 γιὰτὶ το' ἀνάγκες καὶ κακὰ ἡ σύβασι τὰ γιαίνει. 1436
ΠΟΙ. Μὲ πονηριὰν ἢ Ἀρετὴ κάνει, πὼς δὲν-κατέχει
 πρωτύτερα ὅ τι θωρεῖ, κ' εἰς τοῦτο γνῶσιν ἔχει.
 Τὰ φροῦδια τζ' ἐνεσήκωσε μὲ μαστοριὰν ἢ κόρη,
 δείχνει, πὼς τὸ θαμάζεται, στὸν οὐρανὸν ἐθώρει. 1440
 Δείχνει, πὼς ἀνεπόλπιστο εἶν-κεῖνο, ὁποῦ βλέπει,
 κ' ἐδάγκανε τὰ χεῖλη της, 'ς τοῦτ' ἔπαινος τοῖ πρόπει·
 ἐκόμπωσ' ὄλον-τὸ λαό, καὶ κάνει καὶ λογιάζου
 τὰ ψόματα γι' ἀπαρθινά, γιὰτὶ το' ἀλήθειας μοιάζου.

1419 νὰ κάμης X. — 1420 πῆ ὄχι κ' ἐδὰ X, πλειὰ AB. — 1424 τον ἐκρά-
 ζουσι X. — 1425 κιοῦλα τ' ἄλα X. — 1428 ποῦλεγες AB, κ' ἔλεγες X, παν-
 τρευθῆς AB. — 1429 ὡς τὸ ὕστερον AB, ὅστο ἦστερο X. — 1430 ἐ-
 γλύτωκε AB, ναστὸν ἐκάμο τέρη X. — 1431 χαίρουμεσταν AB, ὅσα γε-
 ρόμαστ' ὄλη X. — 1432 ἀνεγάλλιασε AB, ἀναγάλιασε X. — 1434 ἔ-
 τοιαν χαρὰν AB. — 1435 καὶ πάντα συβασμένοι AB. — 1436 Ὁ στί-
 χος ἄγραφος εἰς τὸ X. — 1438 προτήτερας AB, ὅτη κιαθορή X. — 1439
 τὰ φροῖδια τζη X, ἀνασίκωνε X. — 1440 τὸν οὐρανὸ ἐθόρη X. —
 1442 κ' ἐδάνκωνε X, K' ἐδάγκανε AB, ἔπενο X. — 1444 βουηθηθῆ
 AB, βοηθητή X.

- Μὲ λίγα λόγια φρόνιμα τὸν-κύρι ἀποφασίζει 1445
 νὰ κάμη κέينو πὸν γρικᾶ, κ' ἐκεῖνο ὅπ' ὀρίζει·
 δὲ θέλει νὰ πολυμιλῇ μὴ λάχη καὶ μερδέση,
 καὶ θέλοντας νὰ βουηθηχτῇ πεδουκλωθῇ καὶ πέση.
 Ἐθώρειε κὶ ὁ Πολύδωρος, κὶ ἀκόμη δὲν-κατέχει,
 ἂν εἶν-κ' εἶν' ὁ Ρωτόκριτος, κὶ ἀλήθεια δὲν-τὴν ἔχει. 1450
 Τόσο πολὺ τοῦ φάνηκε, πὸν ἀκόμη δὲν-πιστεύγει,
 τὸν ἥλιον βλέπει, καὶ φωτιὰ γιὰ νὰ θωρῇ γυρεύγει·
 μὰ τοῦτ' ἢ δυσκολιὰ τοῦ νοῦ λίγη ὥρα τὸν ἐκράτει,
 κ' εἶδεν-κὶ αὐτός, κ' ἐπίστεψε, σάν-τ' ἄλλοις στὸ Παλάτι.
 Περιλαμπάνει καὶ φιλεῖ, καὶ δὲν-τόνε χορταίνει (506)
 τὸ φίλον-του τὸν ἀκριβό, καὶ δάκρυα τότε ραίνει. 1456
 Λογιάσετε πόσες χαρὲς ἦσαν-τὴν ὥρα κείνη,
 καὶ πόση περιδιάβασι 'ς ὄλην-τὴ Χώρα γίνη·
 τίς τό λεγε γιὰ θάμασμα, τίς ὄνειρο τὸ κάνει,
 τόσο μεγάλο καὶ πολὺ ἀξάφνου τῶς ἐφάνη. 1460
 Ὁ Πεζοστράτης τοῦ Ρηγὸς γονατιστὸς σιμώνει, (507)
 κὶ ὅτι κὶ ἂν εἶχε στὴν-καρδιὰ τότες τοῦ φανερώνει.
 Λέει τ', ΠΕΖ. Ἀφέντ' ἄ σοῦ φταιξα εἰς τὸν-καιρὸν ἐκεῖνο,
 πὸν σοῦ φερα τὴν-προξενειά, κ' εἶπές μου νὰ μακρύνω
 τὸ τέκνο μ' ὄχ τσι χῶρές σου, κ' ἐγὼ στὸ σπιτι μέσα 1465
 νὰ κάθωμαι νὰ μὴν ἐβγῶ, κὶ ὅ τ' εἶπα δὲ σ' ἀρέσα,
 συμπάθησέ μου, Βασιλιέ, μ' ἄ λάχη χρειά, στὴν ἄλλη,
 μὴν-πιάνης μὲ τσι δούλους σου τόση κακιὰ μεγάλη.
 Θωρεῖς τα δὰ τὰ λόγια μου, τὸ πὼς ἐβεβαιῶσα, (508)
 θαρρῶ νὰ τὰ μετάνιωσες, τὰ μοῦ π' αὐτήν' ἢ γλῶσσα. 1470
 Πολλὰ μ' ἐκατηγόρησες, κ' ἤκρινες τὴ ζωὴ μου,
 γιὰτι σοῦ μίλησ' ὁ φτωχὸς καλὸ γιὰ τὸ παιδί μου.
 Κάθε γονεῖς παρακαλεῖ γυρεύγει καὶ ξετρέχει,
 νὰ κάμη πλούσο τὸ παιδί, κὶ οὐδ' ἄλλην ἔγνωιαν ἔχει·

1450 Ἄν εἶναι ἐκεῖ ὁ Ρωτόκριτος AB, ἀνήν' κ' ἦν' ὀροτόκριτος X. —
 1453 (M) α ἠδισκολιὰ τοφίλοτου X. — 1456 τον ἐρένη X. — 1458 ἐγίνη?
 X. — 1460 τοὺς ἐφάνη X. — 1461 στουριγὸς X. — 1465 ἀπ' τὴν χώραν σου
 AB. — 1467 Βασιλιὰ X. χρεία AB. — 1469 ἐβεβεόσα ? X. — 1470
 ναγ το μετάνωσες X, νὰ τὰ μετάνωισε AB, ἀφτουν' ἠγλόσα X. — 1471
 κ' ἔκρινες X. — 1472 ὁ πτωχὸς AB. — 1473 Κάθε γονῆς παρακαλεῖ,
 κά θε γονῆς ξετρέχει AB. — 1474 πλούσιο X.

- κι ἂν ἐπεθύμησα κ' ἐγώ, τὰ πεθυμῆσαν-κι ἄλλοι, 1475
 δὲν ἦτον σφάλμ' ἔτσι πολὺ, νὰ μ' εὕρη τόση ζάλη,
 νὰ ἴν-πέντε χρόνοι σήμερο, πού τέτοιο γιὸ δὲν εἶδα,
 ὅπου τὸν εἶχα θάρρος μου ἀπαντοχὴ κι ὀλπίδα.
 Μὰ τοῦτ' ὅλα περάσασι, κι ἄς τάξω πὼς δὲν ἦσα, 1480
 ἀπῆς θωρῶ καὶ τὰ κακὰ εἰσὲ καλὸ γυρίσα,
 κ' οἱ μάνιτες ἐπάψασι κι ἡ-ὄργιτα τελειώθη,
 καὶ τὸ μαντάτο τὸ πρικὺ μ' ἄλλο γλυκὺν ἐλειώθη.
 Λοιπὸν ἂ σ' ἐβάρυνα κ' ἐγὼ εἰσὲ καιρὸν-κιανένα,
 ὅ τι κι ἂν ἐπώθηκασι, ἄς εἶν συμπαθισμένα, 1485
 καὶ τὴν εὐκὴ μας νὰ ἔχουσι παιδιὰ καὶ τῶν-παιδιῶν-τως,
 καὶ νὰ πληθύν' οἱ-οὐρανοὶ τὸ πρῶμα καὶ τὸ βιόν-τως.
ΠΟΙ. Μιλῶντας ἐσηκώθηκε, στήν Ἀρετὴ σιμώνει,
 φιλεῖ τη, καὶ σὰ νύφη-του τὴν ἀποκαμαρώνει·
 ἐκεῖνος κ' ἡ γυναῖκά ντου τὸ κλάημα δὲ σχολάζου,
 ὄχ τὴ χαρὰν, ὅπου ἔχουσι μπλιὸ πάθη δὲ λογιάζου· 1490
 γέμου-οἱ-αὐλὲς τοὺς ἄρχοντες, γεμίζει τὸ Παλάτι,
 ἀρχίζου τὴν-ξεφάντωσι, κι ὀλημερνὸς ἐκράτει,
 κι ἄργά μινε τ' ἀντρόγενο στήν-κάμερον ἐκείνη.
 πού ἔτον ἀρχὴ καὶ μπήκασι ἔς τσ' ἀγάπης τὴν ὀδύνη.
 Σήμερον ἄς λογιᾶσουσιν, ὅσοι κι ἂν ἔχου γνῶσι, (509)
 ἐκεῖνα πού γενήκασι ὥστε νὰ ξημερώση. 1496
 Ἐγὼ δὲ θέλω καὶ δειλιῶ νὰ σᾶσε πῶ με γράμμα,
 τὴ νύχτα πὼς ἐδιᾶξασι, εἶντὰ ἴπα, κ' εἶντα κάμα·

—1475 ὅτι ποθοῦνε κι ἄλλη X. — 1477 πέντε χρόνη πορπατοῦ
 X, ποῦ ἔτοιον ὑγιὸν δὲν εἶδα AB. — 1479 (Μ)ατούτα ἐπεράσαση
 X. — 1480 Ὅπου θωρῶ καὶ τὰ κακὰ σ' τόσα καλὰ ἐγυρίσαν AB. —
 1481 κι ἡ ὄχηρητα ἐλειώθη AB. — 1482 γλυκὴν ἐσόθη X. — 1483
 ἂν σ' ἐβάρυνα AB, κανένα X. — 1484 συμπαθισμένα ABX. — 1485
 εὐχὴν μου AB, ἐρχίμας X, πεδιά τον πεδιότους X. — 1486 καὶ τοβι-
 ὄτους X. — 1488 κι ὡσὰν νύφη του AB. — 1490 ἀπ' τὴν χαρὰν τὴν
 εἶχασι AB. — 1491 γέμου ἡ αὐλαῖς τοὺς ἄρχοντες AB, (Γ)εμίζου ἡ ἀ-
 βλὲς ὄλ' ἄρχοντες X. — 1493 ἀντρόγενο X. — 1495 Λεῖπουσι τὰ ἀ-
 πὸ τοῦ στίχου τούτου μέχρι τέλους τοῦ Α'. ἐκπεσόντος τοῦ τελευταίου
 φύλλου ἐκ τοῦ ἀντιτύπου τοῦ κ. Γενναδίου. — 1496 πουργίκαση X. —
 1498 ἐπράξαση X.

- μπορεῖτ' ἀπὸ τὰ παραμπρός, πού χετε γοικημένα,
 ἔσεῖς νὰ τὰ λογιάσετε, καὶ μὴ ρωτᾶτε μένα. 1500
- Τά πασι τὰ μιλήσασι, κ' εἰς ὅτι κὶ ἄν ἐγίνη,
 κιανεῖς δὲν-ξεύρει νὰ τὸ πῆ, μόνο οἱ δὺό ντως κείνοι.
- Ἦρθεν ἡ μέρ' ἡ λαμπιρή, γλυκὺς καιρὸς ἀρχίζει, (510)
 κ' ἤκατσεν ὁ Ρωτόκριτος εἰς τὸ θρονὸν κὶ ὀρίζει.
- Μὲ φρόνεψι πορευέγεται, μὲ γνῶσιν ὀρδινιάζει, 1505
 πριχοῦ ῥθουσι τὰ πράματα προβλέπει καὶ λογιάζει.
- Ὅλοι τὸν ἀγαπήσασι, κ' εἰς τ' ὄνομά ντου ἔμνεγα
 κὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Βασιλιούς πρωτο τὸν ἐδιαλέγα·
 καὶ τῷ Ρηγάδ' οἱ διαφορὲς σὲ πράματα μεγάλα
 κριτὴ τὸν εἶχα, καὶ ποτὲ τὰ λεγε δὲν ἐσφάλα. 1510
- Ἀγαπημέν' ἀντρόγυνο σάν-τοῦτο δὲν ἐφάνη,
 μουδ' ἔτοιο καλορρίζικο χαιράμενο στεφάνι.
- Πλιὰ ρίζωσα καὶ γέρασα παρὰ πού δίδ' ἡ φύσι,
 καλὴ καρδιὰ τοὺς ἠθρεφε, σάν-τὸ δεντρον ἡ βρούσι.
- Ἐκάμασι παιδόγγονα, κὶ ὄλα γενῆκαν-πλούσα, 1515
 καὶ μάννα καὶ κερὰ λαλὰ ἐγίν' ἡ-Ἀρετοῦσα.
- Πολλὰ χαιράμενη ζωὴ στὸν-κόσμον ἐπεράσα,
 τὰ κόπους δὲν ἐρρίχνασι, τσ' ὀλπίδες δὲν ἐχάσα·
 γιὰ τοῦτ' ὀπού' ναι φρόνιμος, μηδὲ χαθῆ στα πάθη·
 τὸ ρόδο κὶ ὄμορφος ἀθὼς γεννᾶται μέσ' στ' ἀγκάθι. 1520
- Τοῦτ' ἡ-ἀγάπ' ἡ μπιστικὴ μὲ τὴ χαρὰ τελειώθη,
 καὶ πλερωμὴ στα βάσανα μεγάλη τῶς ἐδόθη·
 καὶ καθανεῖς πού διάβασεν, ἐδὰ ἄς τὸ κατέχη,
 μὴ χάνεται στα κίντυνα, μὰ πάντ' ὀλπίδ' ἄς ἔχη.

1439 πάχετε X. —1502 κανῆς X, ἠδιότους κηνη X. —1504 κ' ἐκά-
 θισε B, κ' ἐκατῆ X. —1506 πριχῶρθουση X. —1507 ἀγαπήσασι B,
 ἀγαπίσαναι X, αἰμνεγα X, ἐμνεγαν B. —1508 κὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους
 B, κ' ἀπὸ τοὺς ἄλους βασιλῆς X. —1511 ἀντρόγενο X. —1512 μηδ'
 ἔτιο X. —1513 Πλιὰ ὠρίζασι καὶ γέροντες B, (Π)λιὰ ζίσαν κ' ἔγε
 ρασαση X. —1517, 1518 Τὸ δίστιχον δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ B. —1520
 ἀνθὼς X. —1522 τους ἐδόθη X. —1523 ὀπ' ἄκουσε X, κάθα
 εἰς B.

- Κ' ἐκείνον ὁποῦ κόπιασε, ἄς τὸν καληνωρίζου, 1525
 κι ἄς συμπαθοῦ τὰ σφάλματα ἐκείνοι, ποῦ γνωρίζου.
 Ἐσίμωσε τὸ ξύλο μου, τὸ ράξιμο γυρεύγει, (511)
 ἦρθε ἔς ἀνάβαθα νερὰ, καὶ μπλιὸ δὲ κιντυνεύγει.
 Θωρῶ τὸν οὐρανὸ γελᾷ, τὴ γῆς καὶ καμαρώνει,
 καὶ σὲ λιμιῶν' ἀνάπαφς ἦραξε τὸ τιμόνι. 1530
 Ἐβάθη πελάγ' ἀρμένιζα μὰ δά' ῥθα στὸ λιμιῶνα.
 μπλιὸ δὲ φοβοῦμαι ταραχὲς μάνιτες καὶ χειμῶνα.
 Θωρῶ πολλοὶ χαρήκασι κ' ἐκουρφοκαμαρῶσα,
 κι ὅσοι κλουθοῦς' ἀπὸ μακρὰ ἐδὰ κοντὰ σιμῶσα. 1535
 Ἡ γῆς ἐβγάνει τὴ βοή, ὁ ἀέρας καὶ μουγκρίζει,
 καὶ μιὰ βροντὴ στὸν οὐρανὸ τσ' ὄχθρους μου φοβερίζει,
 ἐκείνους τοὺς κακόγλωσσους, ποῦ ψέγουν ὅ τι δοῦσι
 κι ἀπόκει δὲν-κατέχουσι τὴν Ἄλφα σκιὰς νὰ ποῦσι.
 Θωρῶ πολλοὺς καὶ πεθυμοῦ, κ' ἔχω το γρικημένα, 1540
 νὰ μάθου τίς ἐκόπιασε εἰς τ' ἀπανωγραμμένα,
 κ' ἐγὼ δὲ θέ νὰ κουρφευτῶ, κι ἀγνώριστο νὰ μ' ἔχου,
 μὰ θέλω νὰ φανερωθῶ, κι ὅλοι νὰ μὲ κατέχου.
 Βιτζέντζος εἶν ὁ ποιητὴς κ' εἰς τὴ γενιὰ Κορνᾶρος,
 ποῦ νὰ βρεθῆ ἄκριμάτιστος, ὄντε τὸν-πάρ' ὁ Χάρος. 1545
 Στὴ Στεῖαν ἐγεννήθηκε, στὴ Στεῖαν ἐνεθράφη,
 ἐκεῖ καμε κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα, ποῦ σᾶς γράφει.

1525 (Κ) ἔκηνος X, ἄστον ἐμακαρήζου X. — 1529 θωρεὶ τὸν Οὐρανὸν, γελᾷ, τὴν γῆν, καὶ καμαρώνει B. — 1530 κ' εἰσε λειμιῶνα ἀνάπαφιν ἦραξε τὸ τιμῶνι B, κ' ἠσελιμηόνᾳ ἀνάπαφης ἀνκίαξε το τιμόνη X. — 1531 (Σ) βεθιὰ νερὰ ἀρμένιζα X. — 1532 πλιὸ δεφοβοῦμε ταραχὴ οὐδὲ μάνιτα χιμόνα X, θυμοῦμαι B. — 1533 θωρώντας ἐχαρήκασι B, κ' ἐκουρφοκαμαρῶσα X. — 1534 τόρα X. — 1535 Ὁ στίχος ἀγραφος εἰς τὸ X. — 1536 τς' ἔχθρους μου AB. — 1537 π' ἀναγελοῦ X. — 1540 στ' ἀπανογεγραμμένα X. — 1541 γιὰ ἔτια γνόμιν ἔχου X. — 1542 φανερωθῶ, ὅλοι νὰ μὲ κατέχουν B. — 1543 (B) ηκέντιος X, Βιτζέντζος B, ἠστιγενιὰ X. — 1544 σὰν θὰ τὸν πάρη ὁ Χάρος B. — 1545 ἀναθράφη X. — 1546 ἐκὶ ἔγραφε, ἐκεῖ ἐκόπιασε τοῦτα πουσας ἐγράφη X, ἐτοῦτα ποῦ σᾶς γράφει B.

Στὸ Κάστρον ἐπαντρεύτηκε, σὰν ἀρμηγεύγ' ἡ φύσι·
τὸ τέλος τ' ἔχει νὰ γενῆ, ὅπου ὁ Θεὸς ὀρίσῃ.

Οἱ στίχοι θέλου διόρθωσι καὶ σάσμ' ὅσο μποροῦσι
γι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς διαβάζουσι, καλὰ νὰ τοὺς γρικοῦσι. 1550

1548 ὁ Θεὸς ὀρίζει Β. —1549 (.) ὅλα τὰ βέρσα θέλουσι σιάσμα
ὅσον μπορούσῃ Χ. —1550 καλὰ ναντ' ἀγρικοῦσῃ Χ.

Μετὰ τὸν στίχον 1550 εὐρίσκεται εἰς τὸ Χ τὸ ἐξῆς δίστιχον,

*τὰ γράμματα ἐβρίσκονται σοστά ὅσομπορούσῃ
ἀμὴ τα βέρσα λήποντε λόγια γιανασιαχτούσῃ*

Προφανῶς ὁ στίχος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ Χ ὑποδηλοῦν-
τος διὰ τούτου τὴν ἔλλειψιν τῶν στίχων καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώ-
σεως.



ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

Ὁ ἀκόλουθος κατάλογος τῶν προσώπων τοῦ ποιήματος προτάσσεται τοῦ κειμένου εἰς τὴν Α' καὶ Β' ἔκδοσιν τῆς Ἑνετίας μὴ ἐφρισκόμενος εἰς τὸ χειρόγραφον (X). Κατηρίσθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Κρητὸς ἐπιμελητοῦ τῆς Α' ἔκδόσεως, καὶ διὰ τοῦτο τὸν μεταγράφομεν ὡς ἔχει τηρήσαντες καὶ τὴν ὀρθογραφίαν αὐτοῦ, μόλιοντι ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ποιήματος ἐδέχθημεν διαφορὰς τινὰς εἰς τὴν ἔκφορὰν ὀνομάτων τινῶν.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ὅπου μιλοῦσιν εἰς τοῦτο τὸ Ποίημα

- ΗΡΑΚΛΗΣ, Βασιλέας τῆς Ἀθήνας.
ΑΡΤΕΜΗ, Βασίλισσα ἢ Γυναῖκα του.
ΑΡΕΤΟΥΣΑ, Βασιλοπούλα ἢ θυγατέρα τῆς.
ΠΕΖΟΣΤΡΑΤΟΣ, Πολιτικὸς Σύμβουλος τοῦ Βασιλέως.
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ, ὁ Υἱὸς του, ἀγαπητικὸς τῆς Ἀρετούσας.
ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ, φίλος μπιστικὸς τοῦ Ἐρωτόκριτου.
ΣΟΛΝΤΑΔΟΙ, τοῦ Βασιλέως.
ΦΡΟΣΥΝΗ, Νένη τῆς Ἀρετούσας.
ΜΑΝΝΑ τοῦ Ἐρωτόκριτου.
ΔΗΜΟΦΑΝΗΣ, Ἀφεντόπουλος τῆς Μητιλήνης.
ΑΝΤΡΟΜΑΧΟΣ, Ρηγόπουλο τοῦ Ἀναπλιῶ.
ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ, Ἀφέντης τῆς Μοθώνης.
ΗΡΑΚΛΗΣ, Ἀφέντης τῆς Ἐγριπῆς.
ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ, Ἀφέντης τῆς Μακεδονίας.
ΔΡΑΚΟΜΑΧΟΣ, Ἀφέντης τῆς Κορώνης.
ΤΡΙΠΟΛΕΜΟΣ, Ἀφέντης τῆς Σκλαβονικῆς.
ΔΙΟΚΑΡΕΤΗΣ, Ἀφέντης τῆς Ἀξιᾶς.
ΣΠΗΘΑΔΙΟΝΤΑΣ Καρμανίτης.
ΠΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, Υἱὸς τοῦ Ρῆγα τοῦ Βυζαντίου.
ΔΡΑΚΟΚΑΡΔΙΟΣ, Ἀφέντης τῆς Πάτρας.
ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ, Ἀρχοντοπούλο τῆς Κρήτης.

ΚΥΠΡΙΑΔΗΜΟΣ, Ρηγόπουλο τῆς Κύπρου.

ΒΛΑΝΤΙΣΤΡΑΤΟΣ, Βασιλέας τῆς Βλαχιάς.

ΑΡΙΣΤΟΣ, ὁ ἀνιψὸς του.

ΦΡΟΝΙΣΤΑΣ, Πολεμικὸς Σύμβουλος τοῦ Βασιλέως Ἑλλάκη.

ΠΙΣΤΕΝΤΗΣ, δοῦλος μπισικὸς τοῦ Ἐρωτόκριτου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταγεγραφομένων προσώπων ἰέσσαρα, ἴητοι ὁ Δημοφάνης, ὁ Φιλάρετος, ὁ Πιστόφορος καὶ ὁ δοῦλος Πιστέντης εἶναι μὲν ἐκ τῶν δρώντων προσώπων τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκονται ὁμιλοῦντα ἀπ' εὐθείας τοῦλάχιστον, ὅπως τὰ λοιπά.

Ἐξετάζοντες τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα τῶν προσώπων παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ πλεῖστα μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἐν τῷ ποιήματι δραῖσιν, καὶ μάλιστα τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ ἔπους, ἀλλὰ δὲ τίνα εἶναι εἰκῆ εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἑλλ. ἱστορίας καὶ γλώσσης, καὶ οὐδένα περιέχουσι χαρακτηρισμὸν, οὐδὲ διδουσι χρωματισμὸν τίνα εἰς τὰ φέροντα αὐτὰ πρόσωπα.

Τὰ δύο πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα τοῦ ἐρωτικοῦ ἔπους ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἔχουσι σκόπιμον τὴν κλήσιν. Ἐρωτόκριτος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἐρωτος κρινόμενος, ἴητοι ὁ βασιανισθεὶς καὶ τυραννηθεὶς ὑπὸ τοῦ μικροῦ θεοῦ ἐραστής¹. Ὁ Κορνᾶρος ἐκ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ἐμπνευσθεὶς ἔπλασεν ἢ παρέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ βασιανισθέντος ἡρώδους του. Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα Ἐρωτόκριτος ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐπιθέτου ἐρωτοκατάκριτος (ὁ μὴ ὑποπεσὼν εἰς ἐρωτα), τὸ ὁποῖον εὐζηται εἰς Λύβιστρον καὶ Ροδάμνην, Κρητικὸν ποίημα προγενέστερον τοῦ 1500². Τὸ ὄνομα τῆς ἡρωίδος Ἀρετὴ καὶ Ἀρετοῦσα ἐξέλεξεν ἐπίσης σκοπίμως ὁ ποιητής, ἵνα δηλώσῃ τὴν κόρην, τὴν ὁποίαν ἔρριψεν ἡ Μοῖρα ὑπὸ τὰ βέλη τοῦ παντοδυναμοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἢ ὁποῖα διετήρησεν ἀλώβητον τὴν ἀρετὴν αὐτῆς. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Κορνᾶρος παρέλαβεν ἐκ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ἐν ἣ ἐκινκλεῖτο πολὺ πρότερον αὐτοῦ, καὶ ἦτο δημοφιλέστατον, ὡς φαίνεται. Οὕτω λ. χ. εἰς τὸ πανελλήνιον ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ «Μάννα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιούς», τοῦ ὁποίου τὰς πολυαἰθίμους κατ' ἐπαρχίας παραλλαγὰς ἐδημοσίευσεν ὁ Καθ. κ. Πολίτης³ καὶ ἄλλοι⁴ («δῶσ' τινε μάννα, δῶσ' τινε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα»)· εἰς δημοτικὸν ἄσμα Καρπάθου⁵ ὁ βασιλιάς ἀποθνήσκων καταλείπει τὴν βασίλισσαν Ἀρετὴν

1) Ἴδε περὶ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ κρῖνω τὴν λέξιν ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ. Πασιγνώστως δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐπὶ φῶδος ἐρωτικῶν ἀσμάτων κρῖνεῖς με, βασιανίζεις με. Λαϊκῆ δὲ παρετυμολογία σχετίζει τὸ ὄνομα τῆς πολυπαθοῦς Κρήτης πρὸς τὸ κρῖνω, Κρήτη πρὸ κρῖνεσαι.

2) Wagner, Trois poèmes, Berlin 1881, Λύβιστρος; Ροδάμνη στίχ. 114.

3) Δελτίον ἱστορ. ἐθνολογ. Ἐταιρείας Β'. σελ. 193-261 καὶ 552-557.

4) Λαογραφία Β. 174 ἐξ.

5) Μανωλακάκη, Καρπαθιακά σελ. 236, ἄσμα 33.

ἔγκυον, ἔξ ἧς γεννᾶται ἦρος· εἶναι γνωστότατον καὶ τὸ δημοτικὸν ὄσμη τοῦ Χαρτζιανῆ καὶ τῆς Ἀρετῆς¹, καὶ εἰς Κρητικά ἄσματα ἀναφέρεται Ἀρετῆ², καὶ εἰς ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος π. χ. Κύμης³, Χίου⁴· καὶ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν ἀκόμη εὐρίσκεται⁵ τὴν 12 ἑκατονταετηρίδα. Ἴσως μόνον ὁ τύπος Ἀρετοῦσα ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ποιήσιν, ὅπου πολλάκις εὐρίσκεται τὸ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλλην. (καὶ ρωμ.) ποιήσεως καὶ μυθολογίας εἰλημμένον Aretusa (ἢ Arethusa), ἧτοι ἡ πολυθρόνητος νύμφη Ἀρέθουσα. Πρόχειρον παράδειγμα ἀναφέρω τὸ ἐκ τῆς Fede amorosa τοῦ Κρητῶς Ἀντωνίου Πανδήμου ο crudel Aretusa (Σάθα, Κρητ. θέατρον, προλεγόμενα σελ. γγ').

Τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα Ἐρωτόκριτος καὶ Ἀρετοῦσα κατέστησαν διὰ τοῦ δημοφιλοῦς ποιήματος γνωστότατα, καὶ δίδονται καὶ μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος μάλιστα τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἐπτανήσον ὡς βαπτιστικά ὀνόματα τὸ μὲν πρῶτον ἀκουόμενον Ρωτόκριτος, Ρετόκριτος Ἀριτόκριτος, Ριτόκριτος τὸ δὲ ἄλλο Ἀρετῆ, Ἀρετώ, Ἀρετοῦσα, Ἀρετούλλα⁶.

Καὶ τὸ ὄνομα τῆς Νένας Φροσύνη ἔχει ἐκλεχθῆ σκοπίμως, ἵνα δηλώσῃ τὴν φρόνιμον καὶ νουεχῆ τροφόν, ἡ ὁποία ἐγκαίρως κατανοεῖ τὸ ὀλέθριον πάθος τῆς Ἀρετῆς, καὶ διὰ συνετῶν συμβουλῶν προσπαθεῖ νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὴν καὶ νὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν συμφορῶν. Τὸ ὄνομα Φροσύνη εἶναι βραχύτερος τύπος τοῦ Ἐνφροσύνη, ὅπως παρετήρησε καὶ ὁ καθηγ. Hesseling⁷, δὲν ἐσχέτισεν ὁμοίως τὸ ὄνομα ὁ Κορνάρος μὲ τὴν Σωφροσύνην, οὐδ' ἔπειτα ὅτι ἐγνώριζε τὴν ἀρχαίαν αὐτὴν λέξιν καὶ τὴν σημασίαν τῆς, ὅπως ὁ ἴδιος Hess. φρονεῖ⁸. Τὸ ὄνομα Φροσύνη μόνον τὰς φρένας καὶ τὴν φρόνησιν ἀνακαλεῖ παρὰ τῷ λαῷ, καὶ εἶναι σύνηθες καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ, ὅπως ἦτο καὶ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας, καὶ εὐρίσκεται ὡς ὄνομα γραιῶς εἰς Γύπαριν, πρᾶξις Α. στ. 225 ἔξ.

Τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει καὶ τὸ ὄνομα Φρονίστας τοῦ πολεμικοῦ συμβούλου τοῦ βασιλέως· οὗτος πράγματι κατὰ τὸ πολεμικὸν συμβούλιον τὸ γε-

1) Legrand - Pernot, Trois chansons 1904.

2) Jannarakis, Κρητικά ἄσματα σελ. 9, καὶ Wagner, Carmina med. aevi, 1874 Σαχλίκη II. 494.

3) Α. Ἀλεξανδροῦ, Δοκίμιον σελ. 45.

4) Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα σελ. 60-61.

5) Ζαμπελίου, Ἰταλοελληνικά σελ. 168.

6) Κονδυλάκη ἐν Ἐγκυκλοπαιδ. Λεξικῷ Πολίτου - Μπαρτ ἐν λέξει Ἐρωτόκριτος. Λαογραφία Α'. σελ. 21 σημ. 2. Ἐν Λαογραφία Α σελ. 409-411 καὶ 679 εὐρίσκονται πολλὰ ἀνακρινώσεις λογίων περὶ τῆς σημερινῆς χρήσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὡς βαπτιστικοῦ ὀνόματος ἐν Κεφαλληνία, Κερκύρα, Ζακύνθος, Μάνη, Ἀθήναις, Κρίσση, Μεγάροις Ἡπείρῳ, Ἄνδρῳ (ἴδε καὶ Ζῶη Λεξικὸν Ζακύνθου σελ. 51 καὶ Σταματιάδου, Σαμιακὰ τομ. Ε. 203)

7) D. H. Hesseling, Uit Byzantium en Hellas, Haarlem 1911 p. 82 ἔξ.

8) αὐτόθι.

νόμενον ἐν Δ. στ. 1373 ἔξ. δίδει τὴν πλέον *φρόνιμον* συμβουλὴν εἰς τὸν Ρῆγαν.

Τὰ ὀνόματα *Ἡράκλῃς* καὶ *Ἀρτέμι* τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους εἶναι ἀπλῶς εἰλημμένα ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, χωρὶς νὰ ἔχη ἴσως ἰδιαίτερόν τινα λόγον ἢ προτίμησις αὐτῶν. Μικρὸς μόνον ὑπαινιγμὸς δυνατὸν νὰ γίνεται διὰ τοῦ ὀνόματος *Ἡράκλῃς* εἰς τὴν γενναιότητα τοῦ γέροντος βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἐγκωμιαζομένην ἐν Δ. 999 *γέρον καρδιά δὲν ἤδειξε, μὰ νιότη κοπελλιόρι* καὶ στ. 1131 *εὐρήκασι τὸ γέροντα, κι ὡς λιόντας ἐπολέμα*. Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχει καὶ ὁ Ἀφέντης τῆς Ἐγρίπου.

Τὰ ὀνόματα *Πεζόστρατος* καὶ *Πολύδωρος* τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ φίλου τοῦ Ἐρωτοκρίτου δὲν φαίνονται νὰ ἔχωσιν ἰδιαίτερόν τινα λόγον.

Τὸ *Σπιδόλιοντας* γινόμενον ἐκ τοῦ *σπίδα* καὶ *λιόντας* (ἴδε σημ. Β. 250) ἐπλάσθη σκοπίμως διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἄγριον καὶ θηριώδες τοῦ Καρμανίτου, τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος ἐν τῷ ποιήματι τὴν κτηνώδη βίαν καὶ τὸ αἰμοχαρὲς αἶσθημα τοῦ Ἀσιατικοῦ βαρβαρισμοῦ· εἶναι τὸ μᾶλλον ἀντιπαθητικὸν πρόσωπον τοῦ ποιήματος, καὶ διὰ τοῦτο ἐλαξίως εὐρίσκει οἰκτρὸν θάνατον ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ γενναίου τῆς Κρήτης τέκνου Χαριδήμου, τὸν ὁποῖον δεινῶς ἐνώπιον ὅλης τῆς βασιλικῆς ὀμηγύρεως εἶχε προηλακίσει καὶ προκαλέσει εἰς θανατηφόρον μονομαχίαν.

Ὁ Ῥηγόπουλλος τοῦ Βυζαντιοῦ *Πιστόφορος* εἶναι ὁ ἀνώτατος κατὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἡγεμονικὴν μεγαλοπρέπειαν ἱππότης, ὅπως ἡ Κ)πολις εἶναι ἡ Βασιλεύουσα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ πόλεων. Ἐπὶ Κορνάρου ἢ Πόλις ἀπὸ πολλοῦ εὐρίσκετο ὑπὸ τὸ σκληρότερον τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα τῆς μεγάλης πόλεως ὡς ἔδρας καὶ καρδίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ διετηρεῖτο εἰς τὴν μνήμην καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, καὶ ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ παραβλέψῃ καὶ νὰ μὴ ἀποτυλώσῃ τὴν μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἔθνους. Ἦτο ἀκόμη ἡ Κ)πολις καὶ τὸ προπύργιον τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Μουσουλμανικοῦ βαρβαρισμοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἔφερε τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα *Πιστόφορος*.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ὀνομάτων τῶν ἱπποτῶν ὑποδηλοῦσι τὴν γενναιότητα καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῶν, *Ἀντρόμαχος* (Β. 183 ἀντρεία καὶ χάριν ἔχει), *Νικόστρατος*, *Δρακόμαχος* (σπίδες λιοντάρια σκότωνε Β. 250), *Ἡράκλῃς*. Τὸ *Δρακόκαρδος* τοῦ Ἀφέντη τῆς Πάτρας ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἄγριον καὶ ἀγέρωχον ἦθος καὶ τὴν σκληρότητα τοῦ πολεμιστοῦ τούτου (Δρακόκαρδος ἐκράζετο, δράκον σουσουμίον ἔχει Β. 483), ὅπως τοῦναντίον τὸ *Γλυκοστράτης* (ἢ *Γλυκαρέτης*) ὑποδηλοῖ τὸν ἥπιον καὶ γλυκὴν χαρακτῆρα τοῦ Ἀξιώτου ἱππότου ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν μεγάλην του γενναιότητα. Τὸ τοῦ Κρητὸς ἱππότου *Χαριδήμος* ἐρμηγνύεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ (ἀντρεία καὶ χάριν ἔχει Β. 753). Τὸ *Τριπόλεμος* τοῦ Ἀφέντη τῆς Σκλαβουνίας προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου πολεμιστοῦ διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ μανίαν καὶ ἀγριότητα. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων *Βλαντίστρατος* οὐδὲ ἀπιθάνως ὑπετέθη ὅτι ὑπάρχει ἀπῆχσις Σλαβικοῦ ὀνόματος Βλαδιμίρου ἢ ἄλλου ὁμοίου.

Τέλος τὸ ὄνομα Ἄριστος τοῦ γενναίου ἀνεπιού του ὑποδηλοῖ τὴν πολεμικὴν ἰκανότητα καὶ ὑπεροχὴν τοῦ νεαροῦ ἱππότη, οἷα περιγράφεται ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον μονομαχίᾳ (Δ. 1630—1912).

ΧΩΡΑΙ

Αἱ γεωγραφικαὶ τοῦ ποιήματος ἀναφοραὶ δὲν εἶναι πολλαί· ἂν μάλιστα ἔλειπε τὸ κονταροκτύπημα, ὅπου κατ' ἀνάγκην ὁ ποιητὴς περιγράφων τοὺς ἱππότητας ἀναφέρει καὶ τὴν χώραν, ἐξ ἧς ἕκαστος κατάγεται, θὰ ἔμεινον ἐλάχισται καὶ ἀσήμαντοι. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν τῷ ποιήματι γεωγραφικῶν καὶ ἐθνικῶν ὀνομάτων βλέπομεν ὅτι δὲν ἦσαν μὲν καὶ αἱ γεωγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ γνώσεις τοῦ Κορνάρου οὔτε πολλαὶ οὔτε ἀκριβεῖς, ἀλλ' ὅτι καὶ δὲν ἔκριεν ὁ ποιητὴς ἐπιβαλλομένην αὐτῷ τὴν γεωγραφικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀκριβολογίαν καὶ λεπτολογίαν. Διότι ὅσον καὶ ἂν τὸν φαντασθῶμεν ἄμοιρον παιδείας, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι τὸ Βασιλεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν θὰ συνυπῆρχε μετὰ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν μεσαιωνικῶν Φραγκικῶν καὶ Ἑνετικῶν Βασιλείων καὶ Δουκάτων καὶ τῶν Βασιλείων τῆς Καραμανίας, τῆς Σκλαβονικῆς καὶ τῆς Βλαχίας. Ὁ Κορνᾶρος δὲν ἐθεώρησεν ὅτι βλάπτεται ἡ οἰκονομία τοῦ ποιήματος του διὰ τοιούτων ἀναχρονισμῶν· ἐγνώρισεν ἐκ ποιημάτων καὶ ἀναγνωσμάτων γεωγραφικὰ καὶ ἐθνικὰ ὀνόματα, καὶ παραλαβὼν ὅσα βλέπομεν τὰ ἐχρησιμοποίησε κατ' ἀρέσκειαν καὶ ἔπλασε ἴδιον φανταστικὸν περιβάλλον μὴ ἀκριβὲς ἱστορικῶς, ἐν τῷ ὁποίῳ κινοῦνται τὰ δρώντα πρόσωπα τοῦ ποιήματος. Διὰ τοῦτο οἱ θελήσαντες, ὅπως ὁ μακαρίτης Γιάνναρης,¹ νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῶν ἀναφορῶν αὐτῶν συμπεράσματα πραγματικὰ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τοῦ ἔπους καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ ἐπάθον, ὡς μοῦ φαίνεται, τὸ πάθημα τοῦ Ἰζιονος τοῦ περιπτυχθέντος τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας καὶ γεννήσαντος τέρατα. Ἐν μόνον πράγμα εἶναι βέβαιον, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν χωρῶν καὶ ἐθνῶν εἶναι πραγματικά, ὅτι δηλ. ὑπῆρχαν ἢ ὑπῆρχον ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ, καὶ ὅτι δὲν τὰ ἔπλασεν αὐτός· ἐπίσης εἶναι πραγματικά καὶ ἀκριβεῖς αἱ δύο ἐκ Κρήτης γεωγραφικαὶ ἀναφοραὶ (τῆς Γορτύνης Β. 589, καὶ τῆς Ἰδης Β. 633 ἐξ.). Πέραν τούτων ἐλαχίστας γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις ἔχομεν νὰ ἐπαληθεύσωμεν ἐν τῷ ποιήματι. Ἀναγράφομεν τὰ γεωγραφικὰ ταῦτα ὀνόματα καθ' ἣν σειρὰν φέρονται ἐν τῷ ποιήματι.

¹ **Ἀθήνα** ἢ πρωτεύουσα τοῦ βασιλέως Ἡράκλη καὶ πατρίς τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς Ἀρετούσας εἶναι ἡ χώρα τῆς παιδείας καὶ ἡ ἔδρα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς γνώσεως, (Α. 25—26). Ὁ Κορνᾶρος καὶ ἐξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἐκ παραδόσεως ἐγνώριζε τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀθηνῶν

1) Α. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ Ἀθην. 1889 σελ. 7 ἐξῆς.

ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἑλληνικὴν πόλιν εὐκλειαν καὶ φήμην, διὰ τοῦτο καὶ μόνον καὶ προετίμησεν αὐτὴν ὡς τόπον τῆς δρόσεως τοῦ ποιήματος αὐτοῦ καὶ πατρίδα τῶν πρωταγωνιστούντων προσώπων. Ἴσως ὁ Κορνᾶρος θὰ ἐγνώριζέ τι ἐξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς Φραγκικῆς ἐποχῆς τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε ἤδρευον ἐνταῦθα οἱ λαμπροὶ Γάλλοι ἱππῶται, οἱ ὁποῖοι συχνὰ ἔκαμνον τοὺς ἱππικούς ἀγῶνας καὶ τὰ κονταροκτυπήματα, καὶ ἴσως τοιαύτη ἀνάμνησις ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν γίσκεσθαι τοῦ Ἐρωτόκριτου τὴν γινομένην εἰς τὴν Ἀθήνα. Καὶ ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν ἀρχὴν διετέλεσαν αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τινα χρόνον (Μίλλερ - Λάμπρου, Ἱστορία Φραγκοκρ. Β. σελ. 32 ἐξῆς). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Κορνᾶρος ἔγραψε τὸν Ἐρωτόκριτον, ἡ Ἀθήνα ἦτο πολίχνη ἀσημος καὶ ταπεινὴ δουλεύουσα εἰς τὸν Τούρκον. Τὸ παρελθὸν ἄρα τῆς πόλεως καὶ δὴ τὸ λίαν ἀπώτερον παρελθὸν ἐπέπνευσαν τὸν ποιητὴν καὶ οὐχὶ ἢ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἀσημότης καὶ ἀφάνειας τῆς πόλεως, καὶ οὐδὲν κριτήριον πραγματικῶν δύνανται νὰ μᾶς παράσχη ἢ ἀναφορὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ ποιήματι.

Ἐργιπος (Α. 1329, Β. 204, 1416 ἐξ. Α. 773, 891). Εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ μεσαιωνικὸν καὶ νεώτερον ὄνομα τῆς Εὐβοίας. Ὁ ποιητὴς φαντάζεται τὴν χώραν ταύτην ὡς κειμένην μακρῶν τῶν Ἀθηνῶν ἡμερῶν τινων ὁδόν (Α. 785). Εἰς ταύτην ἔρχεται ὁ Ἐρωτόκριτος μετὰ τοῦ φίλου του Πολυδώρου ἵνα λησιμονήσῃ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν ἐν μέσῳ τῆς ὠραιότητος καὶ τῶν παραδόξων τῆς χώρας (Α. 1329). Ταύτην ἐκλέγει κατόπιν καὶ ὡς τόπον τῆς ἐξορίας του (Α. 773). Πρὸς τὸν Ἀρχοντα τῆς χώρας ταύτης Ἡράκλην διαγωνίζεται ὁ Ἐρωτόκριτος εἰς τὸ κονταροκτύπημα καὶ τὸν κατανικᾷ. Καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ τοῦ ἀρχοντος τῆς χώρας παραστάσις φανερόνουνσι σαφῶς, ὅτι ὁ Κορνᾶρος μόνον τῆς μεσαιωνικῆς Φραγκικῆς καὶ Ἑνετικῆς Εὐβοίας ἰδέαν εἶχεν οὐχὶ τῆς ἀρχαιοτέρας· πιθανῶς δὲ οὐδ' ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Ἐργιπος εἶναι νῆσος, ἀφ' οὗ πάντοτε λέγει αὐτὴν χώραν. Ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἡ σημαντικὴ νῆσος ἐπὶ πολὺν χρόνον εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν πολιτικὴν προστασίαν τῶν Ἑνετῶν ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ἕως ὅτου ἠλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων¹ κατὰ τὸ 1570. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἄρα τοῦ Κορνᾶρου ἡ Εὐβοία ἐδούλευεν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ μόνον ἐκ παραδόσεως καὶ ἀναγνωσμάτων ὁ ποιητὴς ἐγνώριζέ τι ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς νήσου μάλιστα ἕνεκα τῆς Ἑνετικῆς ἐν αὐτῇ ποτε πολιτικῆς κυριαρχίας.

Μυτιλήνη εἶναι τὸ μεσαιωνικὸν καὶ νεώτερον ὄνομα τῆς νήσου Λέσβου ἐκ τῆς πρωτεύουσας πόλεως. Αναφέρεται ἐν τῷ ποιήματι ὡς πατρίς τοῦ ἀνδρείου Δημοφάνη (Β. 144 ἐξ.), ὅστις διαγωνιζόμενος πρὸς τὸν Κυπριώτην μετὰ δεινὸν ἀγῶνα καταβάλλεται καὶ πλῆτει ἐκ τοῦ ἱππου (Β. 1582). Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας περιήλθεν εἰς τοὺς Γενουησίους Γατελούζους μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς νήσου τῷ 1462². Δὲν φαίνεται ὁ ἰδιαίτερος λόγος διὰ τὸν ὁποῖ-

1) Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία Φραγκοκρατίας Α 47, 69-70, 113-116. Β. 199 ἐξῆς.
2) αὐτόθι Β. σελ. 387. καὶ Α. 172

ον ὁ ποιητὴς προετίμησε τὴν νῆσον ταύτην, ἄρ' οὐ οὔτε ἐκ τῶν ἐπισήμων Μεσαιωνικῶν Φραγκικῶν κρατῶν ἦτο, οὔτε ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν ἀρχὴν ὑπῆρξεν. Πιθανῶς ὁ Κορνᾶρος ἄλλοθεν παρέλαβε τὴν ἀνάμνησιν τῆς χώρας αὐτῆς.

Ἀνάπλι. Τὸ μεσαιωνικὸν καὶ νεοελληνικὸν ὄνομα τῆς πόλεως Ναυπλίας ἢ Ναυπλίον. Ἡ ἱστορία τῆς πόλεως κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων (1204) εἶναι σημαντικὴ. Κατ' ἀρχὰς τῆς Φραγκοκρατίας ὑπῆρξεν ἔδρα τοῦ γενναίου Ἑλληνοῦ δεσπότη Λέοντος Σγουροῦ μετὰ τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἄργου, κατόπιν κατὰ τὸ 1210 καὶ αἱ πόλεις αὐταὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Φράγκους τῆς Πελοποννήσου μέχρι τοῦ 1388, ὅτε ἡ Ναυπλία περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑνετικὴν ἀντιεὐτελοῦς τιμῆματος καὶ παρέμεινε μία τῶν σπουδαιότερων καὶ ὀχυρωτέρων θέσεων τῆς Ἑνετίας ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὸ 1540 περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους ¹. Ἡ ἐν τῷ ποιήματι μνεία τοῦ Ἀναπλιοῦ βεβαίως ἔχει Ἑνετικὴν τὴν ἐπίδρασιν, διότι δύσκολον μοι φαίνεται ὁ Κορνᾶρος νὰ εἶχε γνῶσιν ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρχαιότεραν τοῦ 1388 ἱστορίαν τῆς πόλεως.

Μοθῶνη καὶ Κορώνη. Τὰ δύο παρᾶλια μεσαιωνικὰ φρούρια ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ οὕτω λεγόμενα καὶ σήμερον (καὶ Μοθοκόρωνα). Ἡ τύχη αὐτῶν κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἦτο σχεδὸν πάντοτε ἡ αὐτή, δι' ὃ ὡς τὰ πολλὰ εὗρηται συνεζευγμένα. Ἐν τῷ ποιήματι ἀναφέρονται χωριστὰ ὡς ἴδιον ἕκαστον κρατίδιον. Ἀπετέλεσαν καθ' ὅλην τὴν ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίαν δύο ἰσχυρὰ προπύργια τῆς Ἑνετίας, ἕως ὅτου καὶ ταῦτα ἠλώθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1500 ². Καὶ τῶν πόλεων τούτων ἡ μνεία ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίσημον θέσιν, ἣν κατεῖχον τὰ δύο ἰσχυρότατα αὐτὰ φρούρια κατὰ τὴν Ἑνετοκρατίαν, ἕνεκα δὲ τῆς συχνοτάτης ἐπικοινωνίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Κρήτης ἦσαν γνωστότατα εἰς τοὺς Κρήτας, καὶ ἀναφέρονται εἰς τὰ Κρητικὰ κείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων πρὸ παντὸς θὰ τὰ ἐγνώρισεν ὁ Κορνᾶρος.

Μακεδονία. Ἡ μνεία τῆς χώρας ταύτης εἰς τὸ κονταροκτύπημα δὲν εἶναι εὐεξήγητος· οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν ἐπίδρασιν, ἡ δὲ μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς μεγάλης χώρας δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ποιητὴν νὰ τὴν μνημονεύσῃ. Κυρίως εἰπεῖν ἴδιον Κράτος δὲν ἀπετέλεσε κατὰ τὸν Μεσαίωνα· μετὰ τὴν λαμπρὰν ἀρχαίαν ἑλλην. ἐποχὴν δουλεύσασα ἐπὶ αἰῶνας εἰς τοὺς Ρωμαίους, περιῆλθε κατόπιν εἰς τὸ Βυζαντ. Κράτος, καὶ αἱ τύχαι αὐτῆς ὑπῆρξαν ποικίλαι κατόπιν ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων φύλων μέχρι τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν 15 αἰῶνα. Θεωρῶ πιθανώτερον ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς χώρας καὶ τοῦ παγκοσμίου Μακεδονικοῦ Κράτους ἐπὶ Ἄλε-

1) Μίλλερ Λάμπρου, Ἱστορία Φραγκοκρατίας Α. 39, 51, 92 Β. 12, 252 ἔξ.

2) αὐτόθι Α. σελ. 41, 60, 61, 62. πολλ. Β. 235, 236, 247.

ξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν διαδόχων, ἢ καὶ ἐκ τῆς δημοτικῆς παραδόσεως τῆς μορφωθείσης ἐκ τῶν περὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου λαϊκῶν θρύλων καὶ τῶν δημωδῶν βιβλίων.

Σκλαβονιά ἐλέγετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κορνάρου καὶ κατοπιν ἢ κατὰ τὰ ἀνατολικά παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ στενῆ παράλιος χώρα ἢ συνηθέστερον καλουμένη Δαλματία ἢ ὑπὸ νοτιοσιλάβων οἰκουμένη ἀπὸ τοῦ 7 μ. Χ. αἰῶνος· καὶ μέχρι σήμερον οἱ κάτοικοι ἀκούονται καὶ Σκλαβούνοι. Ἀπὸ τοῦ 11 αἰῶνος καὶ ἐξῆς μέρος τῆς Δαλματίας ὑπήγετο ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατίαν μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Ἑνετικοῦ Κράτους (1). Τὴν χώραν ταύτην ὅθεν ἀναφέρει ὁ Κορνᾶρος ἐξ Ἑνετικῆς ἐπιδρομῆς, περιγράφων δὲ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Τριπόλεμον ὡς πολεμοχαρῆ καὶ ἀγέρωχον ἤθελε διὰ τούτου νά δηλώσῃ καὶ τὸν ἄγριον καὶ πολεμικὸν χαρακτῆρα τῶν Σκλαβούνων.

Ἀξιά. Εἶναι τὸ μεσαιωνικὸν καὶ νεοελλ. ὄνομα τῆς νήσου Νάξου. Ἀπὸ τοῦ 1207 ἡ Νάξος μετὰ πολλῶν ἄλλων νήσων ἀπετέλεσε τὸ Δουκάτον τῆς Νάξου ἢ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὑπὸ τοὺς Σανούδους καὶ Κρίσπους. Μετὰ τὸ 1564 ὑποτάσσεται εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Κορνᾶρος θὰ ἤκουσε καὶ θὰ ἀνέγνωσε περὶ τῆς Ἀξιάς, ἀφ' οὗ εἰς τόσον στενὰς σχέσεις καὶ ἡ νῆσος καὶ οἱ Φράγχοι αὐτῆς ἡγεμόνες ἦλθον πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς τῆς Κρήτης².

Καραμανία. Ἐν τῷ ποιήματι μόνον τὸ ἐθνικὸν ὄνομα *Καραμανίτης* ἀναφέρεται. Εἶναι ὁ Σπιδόλιοντας ὁ ἄγιος ὦμος καὶ ἀγέρωχος Ἀσιάτης ὁ προκαλέσας ἀδίκως καὶ ὑβριστικῶς εἰς μονομαχίαν τὸν Κρητικὸν καὶ αἰσχροῦς ἠτητηθεὶς καὶ φονευθεὶς. Ὅπως λέγομεν καὶ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, ὁ Καραμανίτης ἀντιπροσωπεύει τὸν ξένον κατακτητὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης καὶ διὰ τοῦ ἀορίστου τούτου καὶ παλαιοῦ ὀνόματος ὁ Κορνᾶρος ὑποδηλοῖ τὸν Τούρκον ἐπιδρομέα. Καραμανικὸν Κράτος ὑπῆρξε κατὰ τὸν 13 αἰῶνα μέχρι τοῦ 15, ὅτε κατελύθη καὶ κατελήφθη ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Ὄθωμανῶν³. Ὁ φοβερὸς ὦμος καὶ ἀγέρωχος Σπιδόλιοντας τοῦ ποιήματος ἀντιπροσωπεύει τὸν ἄγριον καὶ ἀπηνῆ Τούρκον κατακτητὴν τῆς ἐποχῆς τοῦ Κορνάρου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἦδη διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταδουλώσει τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἠγωνίζετο δὲ νά ὑποτάξῃ καὶ τὴν Κρήτην, ὅπου κατὰ τὸν ποιητὴν θὰ ἀπετύγχανε καὶ θὰ κατεστρέφετο. Τὸ ὄνομα θὰ ἐγνώριζεν ὁ Κορνᾶρος καὶ ἐξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων, ἢ δὲ ἐκλογὴ του, ἵνα διὰ τούτου χαρακτηρίσῃ τὸν βάρβαρον κατακτητὴν, εἶναι λίαν ἐπιτυχής.

Βυζάντιον. Διὰ τοῦ ἀρχαιότερου αὐτοῦ ὀνόματος ὁ ποιητὴς ἠθέλησε

1) Περὶ Δαλματίας ἴδε Brockhaus, Conversat. Lexicon ἐν λέξει Dalmatien.

2) Περὶ τῆς Νάξου ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἴδε Miller — Λάμπρου Α. 67 ἐξ. πολ. λαγοῦ. Β 332 ἐξ. Πολίτου — Μπάρτ ἐγκυκλοπαίδ. Λεξ. ἐν ἀρθρῷ Νάξος.

3) ἴδ. Brockhaus, Convers Lexicon, Karamanien.

νά δηλώσῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βυζαντ. Κράτους τὴν Κ)πολιν. Σαφῶς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βασιλοπούλου Πιστοφόρου καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας, μεθ' ἧς ἐμφανίζεται ὁ ἡγεμονόπαις, ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὴν βασιλίδα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τὴν Πόλιν, τῆς ὁποίας ἀντάξιος ἀντιπρόσωπος ἐμφανίζεται ἐν τῷ ποιήματι ὁ ρηγόπουλλος Πιστόφορος. Αἱ ἐξαιρετικαὶ φιλοφρονήσεις τοῦ Ρῆγα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ρήγαινας πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ ἐφορὰ νὰ τὸν καταστήσωσι γαμβρόν των δηλοῦσι τὴν ὑπεροχὴν καὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς Ἠγεμονίδου. Εἶναι ἡ ἀναχρονιστικὴ σύνδεσις τῶν δύο πρώτων τοῦ ἑλληνισμοῦ πόλεων τῶν Ἀθηνῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ Κορνᾶρος γνωρίζων βεβαίως τὴν ἱστορικὴν ἀνακρίβειαν τοῦ συγχρονισμοῦ αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ τὸν καλύψῃ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ἀρχαιότερου ὀνόματος τοῦ Βυζαντίου, ἐν ᾧ ἡ περιγραφή του ἀναφέρεται εἰς τὴν Πόλιν. Ἡ ἐν τῷ ποιήματι ἐξασίς τῶν δύο αὐτῶν ἀρχοπόλεων τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κ)πόλεως δεικνύουσι τὸ γνήσιον ἐθνικὸν ἑλληνικὸν αἰσθημα τοῦ ποιητοῦ, καὶ καταρρίπτουσι πᾶσαν περὶ Ἑνετικοῦ φρονήματος θεωρίαν καὶ γνώμην.

Πάτρα. Τὸ μεσαιωνικὸν καὶ νεώτερον ὄνομα τῆς ἐν Ἀχαΐα μεγάλης καὶ σημαντικῆς ἐν τῇ μεσαιων. καὶ νεωτέρᾳ ἑλλην. ἱστορίᾳ πόλεως. Ἐπὶ Φραγκοκρατίας κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπετέλει μέρος τοῦ Φραγκικοῦ Κράτους τοῦ Μορέως, μετ' ὀλίγον ὅμως ἀποτελεῖ ἴδιον σχεδὸν κρατίδιον διοικουμένου ὑπὸ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου¹ καὶ διαρκέσαν ἐπὶ αἰῶνας. Ἐπὶ μικρὸν χρόνον ὑπήχθη εἰς τὴν Ἑνετίαν², καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας δεσπότης τοῦ Μορέως³, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως κατεκτήθη μετὰ τοῦ ἄλλου Μορέως ὑπὸ τῶν Τούρκων⁴. Ὁ Κορνᾶρος ἐγνώρισε τὸ ὄνομα τῆς ἐπισήμου πόλεως ἐξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς σχέσεων τῆς πόλεως. Ἐν πράγματι μένει ἀνεξήγητον, διατι ὁ ποιητὴς περιέγραφε τὸν ἱππότην τῆς Πάτρας Δρακόκαρδον τόσον ἀπληρῶ καὶ ἄγχιον· ἴσως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ σημασίαν, ἀλλ' εἶναι τυχαῖον· εἰς τὸν ποιητὴν ἐχρειάζετο εἰς τοιοῦτος χαρακτὴρ ἀκόμη, ἵνα συντροφεύῃ καὶ συμπαθῇ τὸν Σπιδόλιοντα ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ μίσους τῶν ἄλλων, καὶ ὁ Κορνᾶρος παρέστησεν ὡς τοιοῦτον τὸν ἱππότην τῆς Πάτρας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἴσως καὶ δὲν εἶχεν ἰδιαιτέρον λόγον συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας.

Ὁ κ. Κ. Θεοτόκης μοὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῶν Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου (Παλαιῶν Πατρῶν), ἀλλὰ περὶ τῶν Νέων Πατρῶν (τῆς Ὑπάτης) τῆς Φθιώτιδος, αἱ ὁποῖαι διεδραμάτισαν σημαντικὸν πρόσωπον ἐν τῇ Φραγκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι. Ἐξετάσας τὸ

1) Μίλλερ - Λάμπρου, Ἱστορ. Φραγκοκρ. Α. 47, 59, 212, 371 πολλ.

2) αὐτόθι Β. σελ. 45, 46.

3) αὐτόθι Β. σελ. 81, 82, 111.

4) αὐτόθι Β. σελ. 150 ἐξῆς.

πρᾶγμα δὲν ἠδυνήθην νὰ πεισθῶ περὶ τούτου, μοὶ φαίνεται δὲ πολὺ πιθανώτερον ὅτι ὁ Κορνάρος εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πολὺ εὐκολώτερον καὶ προχειρότερον ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὴν Πάτραν τῆς Πελοποννήσου, ἣς αἱ περιπέτειαι ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ ἀκούωνται ἢ τὴν Νέαν Πάτραν, ἣς ἐσιωπήθη λίαν ἐνωρὶς ἢ τύχη', μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως αὐτῆς.

Κύπρος, Κρήτη. Ἡ μεγάλη νῆσος Κύπρος ἐφραγκοκρατήθη ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν καταληφθεῖσα ὑπὸ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου τῷ 1189. Αὐτὸς τὴν ἐπώλησεν εἰς τοὺς Ναΐτας καὶ οὗτοι εἰς τοὺς Λουσινιανοὺς (1192), οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν αὐτόθι Βασίλειον πολυχρόνιον μέχρι τοῦ 1489, ὅτε ἡ τελευταία Βασίλισσα αὐτῆς Αἰκατερίνη Κορνάρου τὴν ἐξεχώρησεν εἰς τοὺς Ἑνετούς. Οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸ ἕτερον νησιωτικὸν Βασίλειον, τὸ Βασίλειον τῆς Κύπρου, τὸ ὁποῖον καὶ διετήρησαν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς νήσου κατὰ τὸ 1570^ο. Ἡ Κύπρος εἶναι ἡ δευτέρα κατὰ τὴν σημαντικότητα κτήσις τῶν Ἑνετῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν Κρήτην, ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐν τῷ ποιήματι ἔξαρχις τοῦ Κυπρίου ἱππότη, ὅστις μετὰ τὸν Κρητικὸν ἔρχεται πρῶτος τῶν ἄλλων ἱπποτῶν καὶ μετὰ πεισματωδέστατον μόνον ἀγῶνα κατορθώνει ὁ ἦρωας τοῦ ποιήματος νὰ τὸν κατανικήσῃ. Ἡ Κρήτη ἐξ ἄλλου ἐνετοκρατήθη ἐκ τῶν πρώτων ἑλλ. χωρῶν καὶ ἔμεινε τελευταία αὐτῇ (1669)¹⁾. Οἱ δύο ἱππῶται Κρητικὸς καὶ Κυπριώτης οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὰ δύο ἐν τῇ Μεσογείῳ Βασίλεια τῆς Ἑνετίας τοὺς δύο πολυτιμότερους ἀδάμαντας τοῦ Ἑνετικοῦ στέμματος ἔπρεπε νὰ ἀναδειχθῶσιν ἐν τῷ ποιήματι ἀντάξιοι τῶν πατριδῶν ἀντιπρόσωποι, καὶ σκοπίμως ὁ Κορνάρος ἐξῆρε τὴν ἔσχον αὐτῶν ἀνδρείαν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους. Εἶναι καὶ τοῦτο μία ἐπὶ πλέον ἔνδειξις τοῦ Ἑνετικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἐγεννήθη τὸ ποίημα. Οἱ καρτεροὶ ἀγῶνες Κυπρίου καὶ Κρητικοῦ ὑποδηλοῦσι καὶ τὴν πεισματώδη καὶ γιγαντιαίαν ἀλγὴν, τὴν ὁποῖαν αἱ δύο μεγάλα νῆσοι ἀντέταξαν κατὰ τοῦ Τούρκου ἐπιδρομέως. Ἡ ἰδιαιτέρα ἀλγὴν ἀνάδειξις τοῦ Κρητὸς ἦρωος καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν φανερά συμπάθεια λόγον ἔχουσι τὸ ἰδιαιτερον διαφέρον τοῦ ποιητοῦ ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατριδος καὶ τοῦ πατριώτου ἱππότη νικήσαντος μὲν τὸν βάρβαρον καὶ ἄγριον Ἀσιανὸν μὴ νικηθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ ἦρωος τοῦ ποιήματος ἀλλὰ δυσμενεῖα τῆς τύχης ἀποχωρήσαντος τοῦ ἀγῶνος

Βλαχία. Διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐδηλοῦτο κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς πλησιοχώρου Μακεδονίας (ἀπὸ Θεσσαλονίκης καὶ ἐντεῦθεν) κατεχομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπὸ τῶν λεγομένων Βλάχων, «φυλῆς μυστηριώδους καὶ περιέργου»⁴⁾, ὧν ἀπόγονοι θεω-

1) Περὶ τῶν Νέων Πατρῶν ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἴδε αὐτόθι Α. 47, 192, 261, 342, 354, 436, 467.

2) Σακελλαρίου, Κυπριακὰ Α. σελ. 405-557.

3) Ξανθουδίδου, Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Κρήτης σελ. 78-113.

4) Μίλλερ - Λάμπρου Ἱστορία Φραγκοκρ. Α. 11.

ροῦνται οἱ σημερινοὶ Κουτσόβλαχοι τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἡ χώρα ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ Μεγαλοβλαχία¹. Πόθεν ὁ Κορνᾶρος ἠντλησε τὴν περὶ τῶν Βλάχων γνῶσιν δὲν γνωρίζομεν, ἐν ὅσῳ δὲν εὐρεθῆ (ἂν ὑπάρχη) ἡ ἄμεσος πηγὴ, ἐξ ἧς ἐπήγασαν τὰ ἀναφερόμενα εἰς γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς μεσαιωνικὰς σχέσεις. Βλέπομεν ἐκ τοῦ σχετικοῦ τμήματος τοῦ ποιήματος, ὅτι ὁ ποιητὴς τοὺς ἐφαντάζεται κατοικοῦντας χώραν γειτονικὴν τῶν Ἀθηναίων, ὅτι ἤριζον πρὸς τούτους περὶ τῆς κατοχῆς χώρας τινὸς καὶ ὅτι συνεπεία τῶν ἀμοιβαίων ἀξιώσεων ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Βλάχων εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς μέχρι τῆς πρωτευούσης προελάσεως αὐτῶν, παρὰ τὰ τεῖχη τῆς ὁποίας δίδονται αἱ ἀποφασιστικαὶ μάχαι (Λ. 851—2020). Ἡ ἐν τῷ ποιήματι ἀναφορὰ τῆς Βλαχίας καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Βλάχων γίνεται ὅλως διόλου μὲ γενικὰς καὶ ἀορίστους γραμμὰς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς νύξεις, καὶ δεικνύει ὅτι ὁ Κορνᾶρος πλὴν τῶν γενικοτήτων αὐτῶν καὶ τῶν ξηρῶν ὀνομάτων οὐδὲν ἄλλο ἐγνώριζεν περὶ τούτων, οὐδὲ ἔκρινεν ἀναγκαῖον εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ ποιήματός του νὰ γνωρίζῃ. Οὐδένα ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα τῶν Βλάχων δίδει οἷδὲ τοῦ Βασιλέως αὐτῶν, καὶ εἰς οὐδὲν βλέπομεν τὴν διαφορὰν τοῦ λαοῦ τούτου ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ βασιλέως των. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀνεπιμὸς τοῦ Βλάχου Βασιλέως Ἄριστος καὶ ὄνομα ἑλληνικὸν φέρει, καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον τεθραμμένος εἶναι, καὶ κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ὅφ' ὧν καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἐρωτόκριτος, καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ μὲ ὁμοίαν γενναιοφροσύνην καὶ φιλοτιμίαν ἀγωνίζεται.

1) Ἡ Βλαχία ἀναφέρεται συχνὰ εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως π. γ. 2589, 2591, 2599 (ἢς «τὸ Κάστρον τῆς Λαοίσσου».) Ἴδε περὶ τῆς μεσαιων. αὐτῆς χώρας καὶ Μύλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία Φραγκοκρατίας Α. II, 354, 418 πολλ.



ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ εἰς πέντε μέρη διαίρεσις τοῦ ποιήματος (*Μέρος πρῶτον, μέρος δεύτερον* κτλ.), ἐγένετο, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς πρώτης Ἑνετικῆς ἐκδόσεως. Τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (X) δὲν ἔχει τὴν διαίρεσιν αὐτήν. Μόνον τὴν γιόστραν ἐθεώρησε πρέπον ὁ γράψας τὸ X νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἐπιγράψας διὰ κεφαλαίων γραμμάτων ἈΡΧΗ ΤΗ'Σ ΓΓΗΘ'ΣΡΑΣ πρὸ τοῦ στίχου Β. 95, *Ἦρθεν ἡ ὥρα καὶ ὁ καιρὸς κτλ.*, καὶ ἔπειτα ἐξακολουθεῖ τὸ κείμενον ἐν συνεχείᾳ μέχρι τοῦ πολέμου τῶν Βλάχων καὶ Ἀθηναίων, τὴν διήγησιν τοῦ ὁποίου χωρίζει τῶν προηγουμένων διὰ δέλτου περιγεγραμμένης, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ συμπληρωθῇ διὰ κεφαλαίων γραμμάτων πιθανῶς τῆς ἐπιγραφῆς *πόλεμος τῶν Βλάχων*. Τὸ κείμενον τοῦ X διακόπτεται μόνον ὑπὸ τῶν πολυαριθμῶν εἰκόνων καὶ συχνὰ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σελίδος ὑπὸ μεγάλου ἀνθεμοῦ κοσμήματος. Ἡ εἰς πέντε μέρη διαίρεσις τοῦ κειμένου ἢ γενομένη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸ κείμενον μεταβολάς τινας, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Γ καὶ τοῦ Ε. Τὴν διαίρεσιν ταύτην ἠκολούθησαν πᾶσαι αἱ κατόπιν ἔντυποι ἐκδόσεις, καὶ ταύτην ἐδέχθημεν καὶ ἡμεῖς ὡς γνωστὴν καὶ καθιερωμένην, δηλώσαντες ἀπλῶς τὰ πέντε μέρη διὰ τῶν πρώτων πέντε γραμμάτων τοῦ ἑλλ. ἀλφαβήτου.

Οἱ δεκαοκτὼ πρῶτοι στίχοι τοῦ ποιήματος ἀποτελοῦσι τὸ προοίμιον αὐτοῦ, καὶ προαγγέλλουσι τὸ περιεχόμενον του. Τὸ ἀγγίστροφον τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὁποία μὲ τὸν χρόνον νῦν μὲν ἀναβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἔπειτα δὲ καταβιβάζει εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τάναπαλιν, οἱ συμβαίνοντες εἰς τοὺς ἀνθρώπους πόλεμοι ἔχθραι καὶ συμφοραί, ἢ παντοδυναμία τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς φιλίας τὰ δῶρα εἶναι τὰ θέματα τὰ ὁποία θὰ ψάλλῃ ὁ ποιητὴς διερχόμενος τὰς περιπετείας ἔρωτικῆς ζεύγουσ ἀγαπηθέντος μὲ ἀγνὴν καὶ ἄδολον ἀγάπην, ἵνα τοῦτο χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἔρωτος σταθεροῦ καὶ καθαροῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν εὖρη ἐμπόδια καὶ φέρῃ βάσανα, λαμβάνει ἐπὶ τέλος καλὴν ἔκβασιν.

—στ. 1—2. *Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα... καὶ τοῦ τροχοῦ κλπ.* Εἶναι κοινὸς τόπος τῆς μεσαιων. καὶ νέας Ἑλλ. ποιήσεως ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἰκονίζεται μὲ τροχὸν (κύκλον, τροχίλι) τῆς Τύχης ἢ τοῦ Χρόνου ἀενάως περιστρεφόμενον καὶ ἀνυψοῦντα αὐτὸν εἰς τὴν εὐτυχίαν ἢ καταβιβάζοντα εἰς τὴν δυστυχίαν. Ἡ ἰδέα ἔχει τὴν ἀρχὴν της ἀπὸ τῆς ἀρχαϊότητος, μάλιστα ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε ὁμοίως ὁ τροχὸς καὶ ἡ σφαῖρα ἦσαν πρὸς τοῖς ἄλλοις σύμβολα τῆς Τύχης (Fortuna)¹ καὶ ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς Θεᾶς ἦτο ἡ ἀστάθεια καὶ τὸ εὐμετάβολον αὐτῆς.

¹ Ἀπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα ἐν τῇ μεσαιων. Ἑλλ. ποιήσει καὶ δὴ τῇ

1) Προβλ. Daremberg καὶ Saglio, Dictionnaire des antiquités grec. et romaines εἰς ἄρθρον Fortuna σελ. 1265 ἐξῆς.

Κρητικῆ, ὅπου ἀναφέρεται ὁ τροχὸς τῆς τύχης. Οὕτω π. γ. Σαχλ. Γ (ἔκδ. Παπαδημητρίου) στ. 9 φέρεται:

Δύνει ἡ τύχη τὸν τροχὸν πάλιν νὰ τὸν γυρίσῃ.

Ζήνων Β. 98.

Τῆς τύχης τὸν παντοινὸ κύκλον τότε καρφώνω.

Ε. 191 Τὸν κύκλον βλέπω ἐγύρῃσεν ἡ τύχη ὡς ἐπεθύμου.

Ἐρωφίλ. Α. 559 ἔξ.

*Ἄνεν κ' οἱ κακορίζικοι τὸν κύκλον ἐμποροῦσαν
τοῦ ριζικοῦ μὲ τὰ σκοινιά δεμένον νὰ κρατοῦσαν,
γῆ ἄνεν κ' ἡ τύχη σὰν τροχὸς δὲν ἤθελε γυρίζει.*

καὶ Α 579—580.

*Μὰ τὸν θεὸ παρακαλῶ τὴν τύχην του νὰ ᾠρίσῃ
τὸν κύκλον-τσι ξανάστροφα ποτέ νὰ μὴ γυρίσῃ.*

Διγενῆς Ἄνδρου στ. 4391.

ὁ τροχὸς ἐσκόλασε καὶ τὸ σχοινὶν ἐσώθη.

Ξενιτ. στ. 441—433.

*Θωροῶ τον τὸν παμψεύτικον (κόσμον) τροχὸς ἔν καὶ γυρίζει,
τοὺς μὲν ἀνάγει σήμερον, τοὺς δ' ἄλλους κατεβάζει,
καὶ τοὺς ἀνάγει σήμερον, πάλιν κλωθογυρίζει.*

Ἄλφαβ. καταν. στ. 14—15.

*πῶς τοὺς γυρίζει ὁ τροχὸς τοὺς κάτω πάλιν ἄνω,
φέρει τὸν πλούσιον εἰς πτωχειάν, καὶ τὸν πτωχὸν εἰς πλοῦτον.*

Βελισαρ. Γ (ριμάδα) στ. 232—3.

*οὐκ οἶδας, Βελισάριε, ὅτι ὁ τροχὸς γυρίζει,
ποτὲ μὲν ἄνω φέρεται, ποτὲ δὲ κάτω πάγει.*

Παρ^ο Ἐρωτοκορίτω πλὴν τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ Δ. 618—619

*ἄμ' ὅποιος σὲ φτωχεῖα πολλὴ ἀναθραφῆ, δὲ χριζῆι
τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα, ὡς θέλει νὰ γυρίσῃ (ἡ Μοῖρα),*

καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη γίνεται λόγος περὶ τοῦ τροχοῦ τῆς τύχης, τὰ ὅποια εὐρίσκει ὁ βουλόμενος ὑπὸ τὰς λέξεις *τροχός, κύκλος, τύχη* ἔν τῳ Γλωσσαρίῳ. Ἀπομίμησης τοῦ Ἐρωτοκορίτου εἶναι τὸ δίστιχον Παύλου Οἰκονόμου¹ στίχ. 2.

*Γιατὶ τοῦ κόσμου τὸν τροχὸν βλέπω δὲ σταματίζει,
μὰ ὄρες ἐδῶ καὶ ὄρες ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπο γυρίζει.*

Καὶ σήμερον ἡ εἰκὼν εἶναι τῶν συνηθεστάτων λέγομεν λ.χ. παρομιωδῶς,

1) Χριστ. Κρήτη Α σελ. 347.

Τροχός είναι και γυρίζει και σφαιρόναι και γυρίζει, και άκόμη συχνά άκούεται ή παροιμία, *Θά γυρίση ό τροχός, να χοριάση κί ό φτωχός.*

— στ. 3 *μέ του καιρού τ' άλλαματα.* Είναι ή γραφή του X, έν φ̄ τὰ έντυπα AB έχουσι και του καιρού τὰ πράματα. Προετιμήσαμεν την γραφήν του χειρογράφου ως μάλλον άρμόζουσαν εις την έννοιαν, ήτοι μέ την έναλλαγήν του χρόνου έπέρχονται του κύκλου τὰ γυρίσματα και ή διαδοχή ευτυχίας και δυστυχίας. *Ό χρόνος μετά της Τύχης συντρέχει εις την μεταστροφήν των ανθρώπινων πραγμάτων.* *Ό χρόνος λέγεται της Τύχης δουλευτής ή συνεργός, Λυστυχ. Εύτυχ. 1. στ. 117 Χρόνε της Τύχης δουλευτά, 471 Χρόνε, του κάστρου βασιλεϋ και συνεργέ της Τύχης, ή κρατών τον χόρτην της Τύχης στιχ. 55 χαρτην είχε κατίσυχον γραμμένον εις την Τύχην.* Άλλαχού αποδίδεται ό τροχός εις τον χρόνον Λυβιστ. Ροδ. στ. 3804 *Τροχός του χρόνου και 3690 του χρόνου εκλώσεν άπάσι τó τροχίλι, ή ότι ό χρόνος γυρίζει ό ίδιος ως τροχός Ροβοάμ στ. 106 ότι ό χρόνος ως τροχός γοργόν παραγυρίζει*¹ Πάντα τὰ άνωτέρω παραδείγματα μαρτυροϋσιν ότι ό Κορνάρος έγνωρίζε και έχρησιμοποίησεν έν τή άρχή άμέσως του ποιηματος του την πρό αυτου έλλ. μεσαιων. ποιήσιν, όπως άλλως θά λάβωμεν άφορητήν και άλλαχού να άναφέρωμεν.

Η παραλλαγή των έντύπων εκδόσεων και του καιρού τὰ πράματα φαίνεται πολύ παλαιά· προήλθε πιθανώς δια της στοματικής παραδόσεως και εκ της τάσεως της λαϊκής ποιήσεως έκαστος στίχος να άποτελή άντοτελή έννοιαν και να άποφεύγη την λεγομένην διασκέλισιν (enjambement) των έννοιων άπό στίχον εις στίχον, την όποιαν έχει ή τεχνική ποίησις· και έτήρησεν έδω τó X. Τοιούτοι διασκελισμοί ειδρίζονται άρχετοι και παρ' Έρωτοκρίτω π. χ. Α. στιχ. 25, 28, 34, 74, 162, 330, 360 πολλ. Β. 28, 48, 114, 512, 648, πολλ. Γ. 2, 138, 363, 550, 560, 1325, κτλ. και εις τὰ Κρητικά δράματα.

— στ. 16 *εις την άρχή ά βασανιστή.* Είναι ή γραφή του X (άβασανιστή=έν αν βασανιστή), έν φ̄ εις τὰ AB έγράφη *άβασάνιστη*, και ίνα οικονομηθή τοϋτο έγινεν *εις μιάν άρχή άβασάνιστη.* Αί νεώτεροι έντυποι εκδόσεις έχουσι παραδιορθώσει *εις μιάν άρχή άβάστακτη.*

— στ. 20 *όπου δέν είχ' ή πίστι ντως θεμέλιο μηδè ρίζα.* Προετιμήσαμεν την έκδοχήν αυτήν του X της των AB *θεμελιωμένη ρίζα.* Κατά τον Κορνάρον ή θρησκεία των άρχαίων Έλλήνων δέν είχε θεμέλιον, δέν έβασίζετο δηλ. επί της αληθείας, όπως ή χριστιανική. Είναι εις εκ των χριστιανικών ύπαινιγμών, τους όποιους θά άπαντήσωμεν εις τó ποίημα, και οι όποιοι άναιροϋσι την γνώμην, ότι ό Έρωτοκρίτος οϋδαμοϋ εκφαίνει χριστιαν. φρονήματα. Αί νεώτεροι έντυποι εκδόσεις διέφθειραν τον στίχον διά της παραλείψεως του *δέν*, και επί της εφθαομένης αυτής

1) *Ό χρόνος και ως δηλών τó έτος γυρίζει ως τροχός· οϋτω φέρεται εις τον Άπόκοπον του Μπεργαδή στ. 134.*

Χρόνος ό δωδεκάμηνος ώσάν τροχός γυρίζει.

ἐκδοχῆς ὁ Σάθας ἐστήριξε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπαινεῖ τὴν ἰοη-
σκεῖαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι παρ' Ἐρωτοκρίτου ὅπως καὶ εἰς τὴν
ἄλλην νεοελληνικὴν ποίησιν ἐπικρατεῖ εἰδωλολατρικὸς χαρακτήρ', ἣν
γνώμην ὀρθῶς ἀνεσχεύασεν ὁ Γιάνναρης ².

— στ. 23 *καὶ μὲ τιμὴ ἴσα δυὸ κορμιὰ στοῦ πόθου τὸ καμίνι.*
Προετιμήσαμεν τὴν γραφὴν ταύτην τοῦ X μεταβαλόντες μόνον τὸ τὰ εἰς
ἴσα (= ἦσα), τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαραίτητον. Τὰ ἔντυπα AB ἔχουσι *καὶ μὲ*
καρὸ σὲ δυὸ κορμιὰ ὁ πόθος εἶχε μείνει.

— στ. 37 *κ' οἱ δυὸ συμπροπατούσανε, στή ζυγαρὰν ἐσάζα.* Καὶ ἐδῶ
τὴν προτίμησιν ἐδώκαμεν εἰς τὸ X γράψαντες οὕτως, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχου-
σιν ὅλως ἄτονον φράσιν *κ' οἱ δυὸ τὼς ἦσαν φρόνιμοι, στήν εὐγενεῖαν*
ὀμοιάζαν. Τὸ ῥῆμα *σοπροπατῶ* καὶ *σομπροπατῶ* ἀκούεται καὶ σύμμερον
(ἴδε καὶ Γλωσσ.), τὸ X μάλιστα τὸ ἔχει καὶ μὲ τὴν Κρητ. *κατάληξιν ἐσο-*
ποροπατούσασι, ὅπερ μαρτυρεῖ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ καὶ δέον γὰρ
ἀποκατασταθῆ καὶ εἰς τὸ κείμενον.

— στ. 40—43 *Καὶ μόνον ἕνα λογισμὸν εἶχαν πολλὰ μεγάλο.* κτλ. Ὁ-
μοιάτατον πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῇ Ἀχιλλέως Διηγήσει στιχ.
10—12.

*εἶχεν γοῦν παραπόνειν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος,
ποῦ χρόνοι δέκα πέρασαν, παιδὶν οὐδὲν ἐποίκεν,
ἢ καρδία του ἐκαίειτον ἐθλίβετον ἢ ψή του.*

Καὶ τοῦτο θεωρῶ ὡς ἐν τῶν πολλῶν παραδειγματίων, δι' ὧν φαίνεται
ὅτι ὁ Κορνᾶρος καὶ ἐγνώριζε καὶ ἀπεμιμήθη τὴν πρὸ αὐτοῦ ποίησιν.
Ὁμοιον καὶ τὸ παρὰ Διγενῆ Ἀκρίτα Ἄνδρου (Μηλιαράκι) στιχ. 4161 ἔξ.

— στ. 43 *κάρβοννο μὲς ἴσι σωθικὰ τσί βραζε νύχτα μέρα.* Ἡ ἐκ-
δοχὴ αὕτη τοῦ X εἶναι καὶ ζωηροτέρα καὶ μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὴν
Κρητ. φρασεολογίαν τῆς γραφῆς τῶν AB *καὶ μόνον εἰς τὰ σωθικὰ ἐβρά-*
ζαν νύχτα μέρα, καὶ διὰ τοῦτο ἐδώκαμεν εἰς αὐτὴν τὴν προτίμησιν.

— στ 59 *ἐγίνηκε τῆς ἡλικιᾶς X.* Τὰ AB ἔχουσιν ἀνοήτως *ἐγίνηκε τόσο*
γλυκειά. Πιθανώτατα ἢ φθορὰ προῆλθεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως καὶ
ἐσφαλμένου μεταγραμματισμοῦ τοῦ *tissiglichias* (= τῆς ἡλικιᾶς) εἰς *tos-*
soglichia (= τόσο γλυκειά), γνωστοῦ ὄντος ὅτι καὶ τὸ *λι* καὶ τὸ *γλι* ἀπο-
δίδονται διὰ τοῦ *gli* εἰς τὸν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἑνετο-
κρατίας ἐπικρατοῦντα τρόπον αὐτὸν τῆς γραφῆς ἐλληνικῶν κειμένων δι'
ἰταλικῶν γραμμάτων, ἔξ οὗ πολλὰ παραφθοραὶ τῶν κειμένων ἐξηγοῦν-

1) Sathas, Documents inédits relatifs à l'histoire de la grèce vol. VII. Paris
1888 p. I—II. Ἐστία 1888 ἀριθ. 592. *Κρητικὸς πόλεμος* (ἐκδ. Ξηρουχάκη) Εἰ-
σαγωγή σελ. 12 σημ.

2) Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου σελ. 2 σημ. 1.

ται! Περί τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἠλικιὰ ἴδε Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει.

— στ. 81 *Ρωτόκριτο τὸ λέγα*. Τὰ κείμενα δὲν ἔχουσι τὸ τό· ἡμεῖς ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν τὴν προσθήκην του, καὶ ἦτο ἄλλως καὶ εὐκολον νὰ ἐκπέσῃ ἕνεκα τῆς ταυτότητος πρὸς τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τῆς προηγουμένης λέξεως. Κατωτέρω ἐν στίχῳ 143 εἴρηται καὶ τ' ὄνομα τοῦ φίλου νου Πολύδωρο τὸ λέγα.

— στ. 82 *ἀρχοντιᾶς ἡ φλέγα*. Ἠκολοθήσαμεν τὴν γραφὴν τῶν ΑΒ, ἀφ' οὗ ἡ τοῦ Χ *τῶν ποιμιῶν φλέβα* καὶ κατὰ τὸν τύπον δὲν εἶναι Κρητική, καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν δὲν ἀρμόζει· ἴσως ἡ τοῦ Χ γραφὴ προῆλθεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ *τῶν παιδεμένω φλέγα* (πρβλ. 169 ἄθροπο παιδεμένο).

— στ. 91 *ἄμε ταχιά, πήγαινε ἀργά, θῶρειε τὴν Ἀρετοῦσα*. Ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ Χ εἶναι πολὺ ἐκφραστικότερα καὶ ζωηροτέρα τῆς τῶν ΑΒ *κάθε ταχὲν ἐπήγαινε ὀργὰ τὴν Ἀρετοῦσα*. Ἡ τοιαύτη χρῆσις τῆς προστακτικῆς εὑρίθεται καὶ κατωτέρω Α 2155 *δέ τη καὶ ξαναδέ τηγε ἀρχίνισεν κ' ἡ κόρη*, καὶ εἶναι συχνοτάτη καὶ σήμερον π. χ. *φάε καὶ φάε ἦσκατε, δῶσ' του καὶ δῶσ' του τὸν ἐσοκόωσε, πὲ καὶ πὲ τὸν ἐκατάφερε, κτλ.*

— στ. 92 *μέσ' ἡ καρδιά νου λάμπανε τὰ σωθικὰ κεντοῦσα* κατὰ τὸ ΑΒ. Τὸ Χ ἔχει *ἐλάβωρε*. Τὸ ρῆμα *λαμπάνω* (καὶ *λαβαίνω*) ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ πιάνω φωτιάν, καίωμα καὶ τροπικῶς σημαίνει καὶ τὸ προσβάλλομαι ὑπὸ ἀσθενείας σωματικῆς ἢ πνευματικῆς, ὅτε μάλιστα εἶναι εὐχρηστος ὁ ἄορ. *ἤλαβε* = *προσεβλήθη* ὑπὸ ἀσθενείας, ἔπαθε, καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ εἰς πολλὴν χρῆσιν. Ἐκ τούτων καὶ τὸ *λαβὴ* καὶ *λαβόνω*. Εἰς τὸ *λαμπάνω* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ καίωμα φαίνεται ὅτι ἐγένετο καὶ σύμφυρσις τις πρὸς τὸ *λάμπω* καὶ *λαμπάς*. (ἴδε καὶ Γλωσσ. *λαμπάνω λαβαίνω*).

— στ. 96 *μπλιό*. Οὕτως ἐγράψαμεν πανταχοῦ τοῦ ποιήματος, ἦτοι μὲ

1) Περί τοῦ τρόπου τούτου τῆς γραφῆς ἑλλην. κειμένων διὰ γραμμάτων ἰταλικῶν κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας ἔχομεν πολυαριθμὸν μαρτυρίας καὶ παραδείγματα· ὁ Ματθαῖος Κινάλας π.χ. ἀναγράφει εἰς τὸν Πρόλογον τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης πρώτης ἐκδόσεως τῆς Ἐρωφίλης ὅτι ὁ Χορτάτζης τὴν ἔγραψε «*με γράμματα ἰταλικά εἰς γλῶσσαν ῥωμαϊκὴν*», (Σάθα Κρητ. Θέατρον σελ. νθ' σημ. 1), πράγματι δὲ ἐσώθη καὶ μέχρι ἡμῶν τοιοῦτον κείμενον τῆς Ἐρωφίλης ἐκδοθὲν ὑπὸ Legrand, Biblioth. grec. vulgaire II, Paris 1881.

Ἄρκετὰ τῶν ἐν τῷ Νανιανῷ τῆς Μαρκανθῆς Βιβλιοθήκης κώδιξι Κρητικῶν κειμένων εἶναι ἐπίσης γεγραμμένα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον (Σάθα Κρητ. Θέατρον σελ. ιγ'.) Ἄλλα παραδείγματα ἴδε Χριστ. Κρήτη Α', σελ. 54, 92, 186, 209. Ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ Στάθῃ Β. 145-155 εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Χάνδακος μετὰ τὸ 1600 ἢ πρότε διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ὁ συλλαβισμὸς ἐγένετο εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς διὰ τῶν Ἰταλικῶν γραμμάτων. Κατὰ τὸν Legrand μέγας ἀριθμὸς συμβολαίων Κρητικῶν σώζεται ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Ἐνετίας γεγραμμένων ἑλληνιστί μὲ ἰταλ. γράμματα (αὐτόθι XCVI.)

ἤχηρόν τὸ σύμφωνον τῆς ἀρχῆς, ἀν καὶ τὰ κείμενα τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔχουσι πλιὸ καὶ πλειώ, καὶ ὁ λόγος ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθὴς ἔκφορά τοῦ ἐπιρρηματος καθ' ὅλην τὴν Κορίθην σήμερον τουλάχιστον, ἔπειτα διεσώθη ἡ τοιαύτη μορφή εἰς πολλὰ χωρία τῶν Κορητικῶν δραμάτων μὴ ἄλλοιωθέντα· εἰς τὸ δι' ἰταλικῶν γραμμάτων γεγραμμένον κείμενον τῆς Ἐρωφίλης εὑρεθαι καὶ *plio* καὶ *blio* πολλάκις. Ὁμοίαν παρατήρησιν κάμνομεν καὶ διὰ τὰ *ντου, ντης, ντως* τὰς γενικὰς τῆς ἐγγλιτικῆς τριτοπροσώπου ἀντωνυμίας· καὶ ταῦτα δηλ. φέρονται εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἐρωτοκρίτου *του, τῆς, τως*, ἀλλ' εἰς τὰ ἄλλα κείμενα καὶ τὴν προειρημένην Ἐρωφίλην εὑρίσκονται καὶ οἱ τύποι μετ' ἤχηροῦ συμφώνου π. γ. *plutidu* = πλούτη ντου, *thigateratu* καὶ *thigateradu*. Θεωρῶ πιθανὸν ὅτι συνέβαιναν ἐν τούτοις τὸ ἐξῆς· ἤκούοντο μὲν ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ τὰ ἀνωτέρω πάντοτε μετ' ἤχηροῦ τοῦ συμφώνου, ὡς σήμερον, ἦτοι *μπλιό, ντου-ντως-ντης*, ἀλλ' ἐν τῷ γραπτῷ πολλοὶ ἀκολουθοῦντες τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν ἔγραφον *πλιό, του-τῆς τως*, τοῦτο ὅμως δὲν ἠμποδίζει τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ τὰ προσφέρωσι πάλιν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἤχηρόν σύμφωνον τῶν λέξεων αὐτῶν προῆλθεν ἐκ τῆς προσκολλήσεως τοῦ ποιηνομένου *ν* διὰ τῆς λεγομένης συνεκφορᾶς (Sandhi) οὕτως, δὲν ἦοθεν-πλιό δὲν ἦοθε *μπλιό, τὸν ὄμιον-του, τὸν ὄμιο ντου, τὸν ἄντραν-ντης, ἄντρα ντης* κτλ. ἐκ τῆς συχνῆς δὲ χρήσεως ἐγένοντο ταῦτα πάγια, καὶ εὑρίσκονται καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν προῦπηρχε *ν* π. γ. *τὰ πράματα ντως, δὲν θέλω μπλιό*.

— στ. 101—102 . . . καὶ τὸ πολὺ νὰ κάμη ἀρχίνισεν ἀποκλαμοὺς σὰ ρίξες τὸ καλάμι. Ἐδέχθημεν ἀδιστακτικῶς τὴν λαμπρὰν γραφὴν τοῦ X (ἀπλοκαμοὺς) ἀντὶ τοῦ ἐν ταῖς ἐντύποις ἀπὸ *κλαῦμοὺς*, τὸ ὅποιον αἱ νεώτεροι ἐκδόσεις τὸ ἐξελλήνισαν εἰς ἀπὸ *κλαθμοὺς*! Πρόκειται περὶ τῶν παραφυσίων *κλάδων* ἢ *ριζῶν*, αἱ ὅποια καὶ εἰς τὸ σημερινὸν Κορητ. ἰδιῶμα καλοῦνται *ἀποκλαμοὶ* (οὕτω δὲ λέγονται καὶ οἱ τοῦ ὀκαίποδος *πλόκαμοι*). Ἡ λέξις ἦτο *πλόκαμος*, γενομένη *πλοκαμός, ἀπλοκαμός* (μὲ σύμφυρσιν πρὸς τὸ *ἀπλώνω*) καὶ *ἀποκλαμός* (μὲ σύμφυρσιν πρὸς τὴν πρόθεσιν ἀπό). Ἐν τῷ κειμένῳ ἐδέχθημεν τὸν τύπον *ἀποκλαμός* καὶ διότι αὐτὸς εἶναι ὁ συνήθως ἀκουόμενος καὶ σήμερον, καὶ διότι ἐκ τούτου παρεφθάρη καὶ τὸ τῶν ἐντύπων ἀπὸ *κλαῦμοὺς*.

— στ. 101 *σὰν ἦτο κυνηγάρης*. Εἶναι ἡ γραφή τοῦ X, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι *σὰν νᾶτον κυνηγάρης*, τὸ ὅποιον ὅμως δίδει τὴν ἀντίθετον τῆς ἀρμοζούσης ἔννοιαν, ἦτοι ὅτι δὲν ἦτο κυνηγός, ἐν ᾧ προφανῶς ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὴν ἔννοιαν, ὡς *κυνηγός ὅπου ἦτο ὁ Ἐρωτοκρίτος*. Θὰ ἦτο δὲ παράξενον διὰ νέον ἱπλότην τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς τάξεως τοῦ

1) π. γ. Ζήνων Β. 48, 144, 255, Γ'. 296, 310, Δ'. 126. Ε'. 174, 349, 352. Στά. θῆς Α'. 23, 74, Β'. 321, Γ. 254, 358. Γύπαρις Α. 118 καὶ πολλαχθῶ.

2) Ὁμοίον τὸ Θρακικὸν *ντους* (=των, τως) καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν προηγέτο *ν*, Ψάλτη, Θρακικά, σελ. 48.

Ἐρωτοκρίτου νὰ μὴ εἶναι κυνηγός· ἄλλως τε ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ἦτο τοιοῦτος ὁ Ἐρωτ., ἀφ' οὗ ἔτρεφεν κύνας καὶ γεράκια θηρευτικά (Α. 823, 831, Γ. 1749). Τὴν σημασίαν αὐτὴν τοῦ *σαν* = ἐλειδίη, ἀφ' οὗ, εὐρίσκομεν πολλαχοῦ τοῦ ποιήματος π. χ. Α. 1305, Δ. 1278 πολλ. (ἴδε καὶ Γλωσσ.).

— στ. 111 *ὄχ τὸ Παλάτι*. Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Α' Ἐνετ. ἐκδόσεως συστηματικῶς ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ κειμένου τὴν ἐκ προθέσει ἐν συντάξει μετὰ πτώσεως εὐρισκομένην θέσας πανταχοῦ τὴν ἀπὸ (ἀπ'), ἐπειδὴ φαίνεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἦτο πλέον ἀήθης εἰς τὸ Κρητ. ἰδιώμα'. Εἰς τὸ Χ. ὅμως καὶ εἰς τὰ ἄλλα προγενέστερα καὶ σύγχρονα τοῦ Ἐρωτοκρίτου Κρητικὰ ποιήματα εὐρίσκεται ἀκόμη συχνὴ ἡ χρῆσις αὐτῆς λ. χ. εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα, Ἀχέλην, Ἐρωφίλην, δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν ἀποκατεστήσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ κειμένῳ εἰς ὅσα χωρία τὴν ἔχει τὸ Χ, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν νεώτερον αὐτῆς τύπον *ὄχ*, ὁ ὁποῖος (καὶ *ὄκ*) εὐρίσκεται εἰς τὰ νεότερα Κρητ. δράματα. Εἰς τὸν Κρητικὸν πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ εὐρίσκεται ἀκόμη ἡ χρῆσις τῆς *ἐκ* καὶ *ὄκ* ἀλλὰ σπανιώτερον². Καὶ ἓνα δὲ αἰῶνα μετὰ τὸν Ἐρωτόκριτον ἐξηκολούθει ἀραιὰ ἡ χρῆσις τῆς *ἐκ*, ὅπως π. χ. εἰς τὸ ποίημα Παύλου Οἰκονόμου³ *ἐκ τὰ Χανία*. Ὁ Κοραῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁμιλῶν⁴ περὶ τῆς χρήσεως ταύτης τῆς *ἐκ* προθέσεως, τὴν ὁποίαν ἠῦρισκε συχνὴν εἰς τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα, λέγει ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ δὲν ἐσυνειθίζετο πλέον, ἐννοῶν βεβαίως εἰς τὴν Χίον καὶ τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν τῶν χρόνων του, διότι καὶ σήμερον ἀκόμη εὐρήται εἰς τινὰ ἐπιχώρια ἰδιώματα λ. χ. τῆς Ἑπτανήσου, τοῦ Πόντου, τῆς Πελοποννήσου⁵ τῆς Ἡπείρου⁶.

—στ. 116—117. *Λίγο νερό ποτὲ φωτιὰ μεγάλη δὲν τὴ σβήνει,*
μᾶλλιος τὴν ξάφτει καὶ κεντᾶ καὶ βράζει καὶ πληθαίνει.

Τὸ μᾶλλιος ἐτέθη ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως· τὰ μὲν AB ἔχουσιν *ἀμὴ ἀνάφτει*, τὸ δὲ X *μάλιστα ξάφτει*. Τὸ ἐπίρρημα αὐτὸ ἦτο σύνηδες καὶ εὐρίσκεται πολλαχοῦ τῶν Κρητ. κειμένων ὑπὸ τὸν τύπον αὐτὸν καὶ *μαλλιοστάς*. Κατόπιν ἡ χρῆσις του κατέστη σπανιωτέρα, καὶ διὰ τοῦτο πολλαχοῦ τὸ παρέφθειρον εἰς *μάλιστα* ἢ ἄλλο τι. Καὶ εἰς τὸν στίχον 183.

μὰ μᾶλλιος καὶ τὸν πόθον-τοι νὰ διώξης ἀπὸ σένα

τὸ ἀποκατεστήσαμεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον (ἴδε καὶ Γλωσσάρ. ἐν τῇ λέξει καὶ Ε. στ. 445).

1) Μόνον εἰς ἓν χωρίον τοῦ διέφυγεν Α. 1321 *ἔκ τὴ Χώρα*.

2) Κρητ. πόλεμος Μπουνιαλῆ (ἐκδ. Ξηροχάκι Τεργέστη 1908) 161¹⁵. 236⁹.

3) Χριστιαν. Κρήτη τομ. Α'. σελ. 401. σιχ. 180, 202.

4) Κοραῆ, Ἄτακτα τομ. Α. σελ. 151, 203.

5) Thumb, Handbuch der neuogr. Volksspr. 2. § 168. 2.

6) Φιλίππα, Γραμματικὴ ρωμ. γλωσσ. 1094. Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρ. γλωσσαρ. 71.

— στ. 129 *τὸ ἔχε γρικῆσει τ' ἀηδονιοῦ*. Εἶναι ἡ γραφή τοῦ X, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι *ὄντεν ἐγροῖκα*. Εἶναι συγχρότατον καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτου καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἀρχαιότερα κείμενα Κρητικά καὶ μὴ ἡ χρήσις τοῦ *τὸ* ὡς μορίου χρονικοῦ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῆ ἡ γένεσις του¹. Ἡ ἐξέτασις τῆς χρήσεως αὐτῆς εἰς τὰ μεσαιωνικά κείμενα μέχρι τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατέδειξε ὅτι εἰς ἀρχαιότεραν μὲν ἐποχὴν εὐρίσκεται μετ' ἀπαρεμφράτου μάλιστα π. γ. Χρονικὸν Μορέως (ἐκδ. Smitt) *τὸ ἰδεῖν* 555, 859, 1164, *τὸ ἀκούσειν* 1012, *τὸ εἰπεῖν* 5485, *τὸ σώσειν* 1527, 1713, Διγενῆς Ἐσχωριῶλ² *τὸ ἰδεῖν* στ. 758, 934, 973, 976, 1442, Δυστυχ. Εὐτυχ.³ *τὸ ἀκούσειν* 93, *τὸ εἰπεῖν καὶ δώσειν* 686. Μαρίνου Φαλιέρι⁴ *τὸ ἰδεῖν* 33, *τὸ ἀκούσειν* 101 Πικατ.⁵ *τὸ κινήσειν* 26 *τὸ δεῖν* 45, 72, *τὸ στραφεῖν* 86, Ἀποκοπ.⁶ 33, 372 κτλ., ἐφ' ὅσον ὅμως κατερχόμεθα χρονολογικῶς εὐρίσκεται συντεταγμένον καὶ μετὰ παρεμφρατικῶν ἐγκλίσεων, ἴτοι μὲ παρατατικὸν ἢ ἀόριστον ὀριστικῆς ἢ μὲ τὸ *νὰ* καὶ ὑποτακτικὴν π. γ. *τό κουσε*, *τὸ εἶδεν*, *τὸ νὰ φανῆ*, *τὸ νὰ ἰδῆ*. Πρῶτος ὁ Κοραῆς παρετήρησε τὴν παράδοξον αὐτὴν σύνταξιν⁷ ἐξηγητῶν τὸν στιχ. Πτωχοπροδρόμου, εὐθὺς *τὸ βράσειν τὸ θεριμὸν λέγει πρὸς τὸ παιδίον του*, καὶ λέγει «Σημείωσαι ὅτι τὸ ἄρθρον τὸ ἦ εἶναι ἐλλειπτικὸν τῆς προθέσεως ἵγουν εὐθὺς μετὰ τό, ἢ μετεχειρίζοντο αὐτὸ τὸ εὐθὺς ἀντὶ τῆς μετὰ συντάσσοντες το μετ' αἰτιατικῆς, ἢ τελευταῖον ἴσως ἡ ἀνωμαλία στέκει εἰς τὸν ἀντιχρονισμόν καὶ τὴν ἀντίπτωσιν», φέρει δὲ καὶ παραδείγματα ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ὁ Smitt⁸, ὁμιλῶν περὶ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ *τὸ* καὶ ἀπαρεμφράτου λέγει «ὁ κ. Hesseling (Études néogr. publ. par Psicharis 1892 p. 32) τὰ ὀνομάζει infinitifs de circonstance. Οὕτε ἡ ἀρχαία οὕτε ἡ σημερινὴ γλῶσσα γνωρίζει τούτῃ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀπαρεμφράτου». Ὁ καθηγ. Σ. Λάμπρος διώρθωσε τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα τῆς Δυστυχ. Εὐτυχ. γράψας *τῷ ἀκούσειν*, *τῷ εἰπεῖν* κτλ. καὶ λαμβάνει αὐτὰ ὡς γενόμενα κατὰ παράλειπιν τοῦ ἅμα ἴτοι ἅμα *τῷ ἀκούσειν*⁹ ὁμώμενος ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων τοῦ ποιήματος, ὅπου καὶ εὐρίσκεται τὸ ἅμα. Πιστεύω ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἐξηγηταὶ δὲν ἐπέτυχον τοῦ ὀρθοῦ. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ μετ' ἀπαρεμφράτου σύνταξις τοῦ *τὸ* εἶναι ἡ ἀρχαιότερον εὐρίσκομένη εἰς τὰ κείμενα εἶναι καὶ ἡ ἀρχική, καὶ ἐξ αὐτῆς κατόπιν προήλθεν ἡ μετ' ἄλλων ἐγκλίσεων. Εὐρίσκομεν λοιπὸν εἰς κείμενα τῆς Κοινῆς συχρῆν τὴν χρῆσιν τῆς δοτικῆς τοῦ ὀνοματικῶ ἄ-

1) Δι' ὀλίγων ὑπεδήλωσα τὴν ἐξηγητικὴν ἐν Χριστ. Κρήτῃ Α. σελ. 529—530.

2) Ἐκδ. Hesseling ἐν Διογραφία τομ. Γ' σελ. 555 ἐξ.

3) Λάμπρου, Ν. Ἐλληνομνήμων III. 1906 σελ. 402 ἐξ.

4) Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας Δ. σελ. 303-308.

5) Wagner, Carmina graeca medii aevi, Lipsiae. 1874 σελ. 203 ἐξ.

6) αὐτόθι σελ. 224 ἐξ.

7) Κοραῆ Ἄτακτα Α σελ. 101.

8) Δελτίον Ἱστορ. Ἐθνολογ. Ἐταιρ. Δ. σελ. 304.

9) Ν. Ἐλληνομν. τομ. III, σελ. 411. στιχ. 93, 429, 455, 686.

παρεμφάτου μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἐπὶ χρονικῆς σημασίας οὕτως, ἐν τῷ λέγειν, ἐν τῷ ἰδεῖν, ἐν τῷ ἀκούσειν = ὅτε ἔλεγε, εὐθύς ὡς ἤκουσε κτλ. π. γ. Ο΄ Ψαλμ. XXXVII, 16, ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ’ ἔμῃ ἐμεγαλορρημόνησαν, Ψαλμ. XLI, 3, ἐγεννήθη τὰ δάκρυά μου ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ λέγεσθαι μοι, Ψαλμ. XLV, 2, οὐ φοβηθήσομαι ἐν τῷ ταράττεσθαι τὴν γῆν, καὶ πολλ. Καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶναι συχνοτάτη ἢ χρῆσις αὐτῆ’ π. γ. Λουκ. Α. 21 καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, ΚΔ, 15 ἐγένετο ἐν τῷ ὀμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν ΚΔ, 51 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ συζητεῖν αὐτοὺς, Μαρκ. Δ. 4 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, καὶ μυρία ἄλλα. Ἡ χρῆσις αὐτῆ ἐξηκολούθησε καὶ κατόπιν π. γ. Διήγησις θαυμάτων Ἀγ. Ἀρτεμίου², ἐν τῷ λέγειν τὸν Ἅγιον ταῦτα ὁ νοσῶν διῶπνίσθη 69, ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν ἀναπλεῖν, αὐτόθι, ἐν τῷ παραμένειν πλείους ἡμέρας κτλ. Οὕτως τὸ ἐμπρόθετον αὐτὸ ἀπαρέμφατον μετεβιβάσθη εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἐκ τῆς γραφομένης καὶ ἢ μὲν πρόθεσις ἐν μὴ οὕσα πλέον ἐν χρήσει ἐξέλεσεν (ἢ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἄρθρου) ἔμεινε δὲ μόνον τὸ ἄρθρον τῷ, τὸ ὁποῖον μὴ νοούμενον πλέον ὡς δοτικὴ ἐθεωρήθη καὶ ἐγράφη ὡς τὸ μὲ σημασίαν τοῦ χρονικοῦ συνδέσμου ὅτε, εὐθύς ὅτε μετ’ ἀπαρεμφάτου πρῶτον, καὶ κατόπιν μετὴν κατὰ μικρὸν ἀπώλειαν τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ μὲ ὀριστικὴν καὶ ὑποτακτ. καὶ τὸν γά. Ὡς τελευταῖον λείψανον τοῦ ἐν τῷ θεωρῶ τὸ ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι καὶ μέχρι σήμερον ἀκουόμενον ντὸ π. γ. ντὸ σοῦ λέω, ντὸ δὰ ῥθῆ, ντὸν ἤκουσε. Οὕτως εὐρίσκεται παρ’ Ἐρωτοκρίτῳ πολλαχοῦ τὸ τὸ μετὰ παρεμφατικῆς ἐγκλίσεως συντεταγμένον (ἴδε παραδείγματα ἐν τῷ Γλωσσῶν. ὑπὸ τὴν λέξιν τό), ὁ Ἑπτανήσιος ὅμως διασκευαστῆς τοῦ Χ μὴ γνωρίζων τὴν χρῆσιν ταύτην μετέβαλεν εἰς πλείστα χωρία τὸ τὸ εἰς σάν π. γ. Α 1153 τὸ δοῦν (AB) σὰ ἰδοῦ (X), Β 1455 τὸ γρίκισε (AB) σάν ἤκουσε (X).³

—στ. 139 **μόνιος**. Καὶ τὰ τρία κείμενα ἔχουσιν ἐνταῦθα *μόνος*, ἀλλ’ ὁ Κρητικὸς τύπος εἶναι *μόνιος* εὐρισκόμενος συχνὰ καὶ παρ’ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Κρητικὰ κείμενα καὶ σήμερον ἀκουόμενος (ἴδ. Γλωσσῶν.).

—στ. 147 **λέει**. Παρατηροῦμεν ἐφ’ ἅπαξ ὅτι τὰ κείμενα καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὅμοια ρήματα καὶ ὀνόματα ἔχουσι συνήθως τοὺς μετὰ τοῦ γ τύπους *λέγω, λέγεις, λέγει, φάγω, φάγεις, πλάγι, λαγῆμι* κτλ., τὰ ὁποῖα ὅμως, φαίνεται, ὅτι ἔχουσι σκοπίμως διορθωθῆ’ ἄρκετον πρὸς τοῦτο τεκμήριον ἐθεωρήσαμεν, ὅτι διέφυγόν τινα πότε εἰς τὸ ἐν καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο π. γ. Δ 1848 *πάει* (AB) πολλ. Β 408 *πιλόθη* (X), Β 2115 *λέει* (X), Γ 408 *ξεμολογήθη* (X), Γ 594 *λαγῆμι* (ABX) κτλ. καὶ εἰς τὰ Κρητ. δράματα γίνεται τὸ αὐτό ὡς γνώμονα εἰς τὰ τοιαῦτα ἐθεωρήσαμεν τὸ σημερ. λαλούμενον Κρητικὸν ἰδίωμα, ἀφ’ οὗ τὰ κείμενα σαλεύουσιν.

1) Ἴδε καὶ Robertson Grammaire du grec moderne trad. Montet Paris 1911. σελ. 223.

2) Παπαδοπ. Κεραμέως, *Varia graeca sacra*, Πετροπολ. 1909.

3) Ὁ καθηγ. Χατζιδ. Γραμμ. 61 τὸ ἐξηγεῖ κατὰ παράλειψιν τῆς μετὰ.

—στ. 152 *δὲν τσί δωκε*. Καί εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ σχεδὸν γενικῶς εἰς τὰ ἄλλα κείμενα καὶ οἱ δύο φθόγγοι *τσ* καὶ *τζ*, οἱ ὅποιοι σήμερον σαφῶς διαστέλλονται καὶ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ καὶ ἐν τῇ γραφῇ, φέρονται μόνον διὰ τοῦ *τζ*. Ἡμεῖς ὅμως ἐθεωρήσαμεν καλὸν ἀκολουθοῦντες τὴν γένεσιν τοῦ φθόγγου καὶ τὴν σημερινὴν φωνὴν νὰ διαστείλωμεν ἐν τῷ κειμένῳ τοὺς δύο φθόγγους. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Smitt εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως γράφων *τζάρα, τζαροτόροι, τζούστρα, ριτζίστρο* ἀλλὰ *τσακίζω, τσάμπρα, τριμπουτσέτο νιούτσικος* κτλ. Εἰς τὴν τότε προφορὰν δὲν ἐγένετο φαίνεται καὶ μεγάλη διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο φθόγγων, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν συνευρίσκονται π. χ. Α 2083—4 *ὁμοορῆς τσι, χαρά τζι*, Β. 175—176 *πρόσωπο τζι, ὀμπρός τσι*. Περὶ τῶν διαφορῶν τρόπων, καθ' οὓς προήλθον οἱ νεώτεροι αὐτοὶ φθόγγοι τῆς μεσαιων. καὶ νέας ἑλληνικῆς (περὶ τσιτακισμοῦ) ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν ὁ κ. Ἄθαν. Μπούτουρας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν, ἧς περίληψιν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ μηνιαίῳ παρατηρήματι Ἀθηνῶν (Ἀπρίλιος 1912).

—στ. 159. *Δῶ μου*. Οὕτω γράφομεν καὶ *δῶσε μου, δῶσ' μου* καὶ *δῶτε* καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ *ο*, διότι πιστεύομεν ὅτι δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχ. τύπου *δός* ἀλλ' ἐκ τοῦ νεωτέρου *δῶσε, δώσετε*. Αἱ συγκοπαὶ ἐξηγοῦνται διὰ τὴν ταχειᾶν καὶ ἔντονον φύσιν τῆς προστακτικῆς, ἣτις ἀπαιτεῖ εἰ δυνατὸν τοὺς βραχυτέρους τύπους π. χ. *ἄμε* (=ἄγωμε), *ἀμέτε* (ἀγωμέτε), *φέριτε, τρώτε, κάτσε* (=κάθησε) κτθ.

—στ. 165 *τὰ μόχεις μιλημένα*. Ἰδιαίξει μὲν εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην ἡ τοιαυτὴ διαμόρφωσις τοῦ *ου+ε* εἰς *ο* ἢτοι *ὀπού ἔχω—ὀπόχω, μου ἔδωκες—μόδωκες, ὀπόκαμεν, μόρχεται* κτθ. ἀλλ' εὐρηται καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα κείμενα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον ἐνίοτε ἀντὶ τῶν συνηθεστέρων *ὀπού ἔχω, ὀπού ἔκμα* κτλ. Ὅτι καλῶς παρεδόθη τὸ *ο* ὑπὸ τῶν κειμένων ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὁμοιοκαταληξίας π. χ. Α 877—8 *ὀπόχει-λόχη*, Α 991—922 *βρόχι, τόχη*. Κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδάκιν' δὲν εἶναι οὔτε συναίρεσις οὔτε κρασις, ἀφ' οὗ τὸ προκύπτον φωνὴν *ο* εἶναι βραχύ, ἀλλ' εἶναι φυσιολογικὴ γένεσις καὶ ὑποκατάστασις τοῦ φθόγγου *ο* ὡς διαμέσου τῶν δύο φθόγγων *ου—ε*.

—στ. 177 *ἀπόχει* = ὀπὸν ἔχει. Ὁ τύπος τοῦ ἀναφορικοῦ συνδέσμου *ἀπὸν* ἀντὶ *ὀπὸν* εἶναι συνηθέστατος εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα καὶ τὸ νῦν λαλούμενον καὶ εἰς τὸ τῶν ἀρχαιοτέρων κειμένων, τῶν ὁποίων πολλὰ τὸ διετήρησαν². Εἰς τὰ κείμενα ὅμως τοῦ Ἐρωτοκρίτου οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ ἐκδόται, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα, τὸ ἐξέβαλον, ἀπαξ μόνον τὸ Χ φέρει εἰς τὸ Ε 418 *ἀπὸν θέλασι*, καὶ τὰ ΑΒ εἰς τὸ Α 457 *ἀπόχου ἀκόμη ρίζα*. Ὁ λόγος τῆς τροπῆς τοῦ πρώτου φωνήεντος τοῦ συνδέσμου *ὀπού*, εἰς *ἀπὸν*

1) Μεσαιων. Ν. Ἑλλην. Α. 216—217.

2) π. χ. Ζήνων Γ 36, 41, 156, Δ 222, Ε 42 πολλ. Σταθ. Προλ. 38. Α 191, 223, Β 38. Ἐρωφιλ. Προλ. 9, 30, 127, 138, Α 78, 137, 144, 153 καὶ πολλαχού,

πιστεύω ὅτι εἶναι ἡ ἀνομοίωσις γενομένη πρῶτον ἴσως ἐκεῖ, ὅπου συνέπιπτον δύο ἢ τρία ο π. γ. *ὀπόχω-ἀπόχω*, καὶ ἔπειτα ἐπεξετάθη καὶ ἐκεῖ, ὅπου δὲν συντρέχει τοιοῦτος λόγος· ἴσως ὅμως ἔχομεν ἐν αὐτῷ καὶ τὸ σύνηθες προθετικὸν *α* τεθὲν κατ' εὐθείαν εἰς τὸ *πού*.

— στ. 178 *ἀπὸν τῆ ρίζα*. Τὰ κείμενα ἔχουσι τὸν τύπον *ἀπό*. Ἡμεῖς ὅμως καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τινα ἄλλα χωρία ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τῶν ἄλλων Κρητικῶν κειμένων¹, ὅπου εὗρηται τακτικὰ ὅταν προτάσσειται τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ ἄρθρου (του -της, τῶν, τοῦς, τοῖ) ἀποκατεστήσαμεν τὸν τύπον *ἀπού*. Λέγεται δηλ. σήμερον *ἀπό σπῆτι*, *ἀπό περβόλι ἀπό κακῶν ἀνθρώπων χέρια* κτῶ, ἀλλὰ *ἀπὸν τὸ σπῆτι*, *ἀπὸν τὸ περβόλι ἀπὸν τῶν κακῶν ἀνθρώπων τῆ γλῶσσα* κτλ.² Ὅτι ὁ τύπος ἐξεβλήθη σχολίμως ἐκ τῶν κειμένων τοῦ Ἐρωτοκρίτου δεικνύουσι δύο παραδείγματα διαλαθόντα τὴν προσοχὴν τῶν καθαριστῶν ἐν τῷ X, ἦτοι B 1283 *Ἀφέντη πὸν τ' ἀμάξι* καὶ Γ 1608 *πὸν τὸ ἄραμάδες μπαίνει*, εἰς τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς ἀποβολῆς τοῦ φωνήεντος τῆς κεφαλῆς δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ καθαριστὴς τὴν πρόθεσιν διὰ τὰ τῆς κόψῃ καὶ τὴν οὐράν. Ὁ λόγος, δι' ὃν ἐγένετο ἡ τροπὴ τοῦ φθόγγου *ο* εἰς *ου* πρὸ τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ ἄρθρου εἶναι, ὡς φρονῶ, καὶ ἐδῶ ἡ ἀνομοίωσις τελεσθεῖσα πρῶτον μὲν πρὸ τῶν ὁμοιοφθόγγων *τό, τῶν, τῶς* ἦτοι *ἀπὸ τὸ χωριό-ἀπὸν τὸ χωριό*, ὕστερον δὲ παγία γενομένη καὶ πρὸ τοῦ *τοῦ, τῆς, τοῖ, τοῦς*³.

— στ. 179. *ἀθός του 'ναι θανατερός*. Τὸ ὄνομα κεῖται ἐδῶ μὲ δύναν μιν ἐνάρθρου *ὁ ἀθός*. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀποβολὴ αὐτῆ τοῦ ἄρθρου *ο* πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήεντος καὶ μάλιστα τοῦ ἰσχυροτέρου φθόγγου *α*, ὁ ἄθρωπος—ἄθρωπος, ὁ ἄνεμος—ἄνεμος, ὁ οὐρανός—οὐρανός πρὸς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμιωδίας. Δὲν ἐθεωρήσαμεν δὲ ἀναγκαῖον νὰ δασύνωμεν διὰ τοῦτο τὸ μένον φωνήεν, διότι ἀφ' οὗ οὔτε συναίρεσις οὔτε κρᾶσις ἐγένετο μεταξὺ τῶν δύο φωνηέντων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀποβολὴ τοῦ ἀσθενεστεροῦ φθόγγου *ο* πρὸ τοῦ ἰσχυροτέρου *α* (καὶ πρὸ τοῦ *ου*), δὲν δικαιολογεῖται ἡ διατήρησις τῆς δασείας, ἐκτὸς ἂν θέλωμεν συνθηματικῶς καὶ αὐθαιρέτως νὰ τὴν γράφωμεν διὰ τὰ δεικνύη ἴσως λείπει τὸ ἄρθρον. Περὶ τῶν τύπων *ἀθός, ἄθη, ἀθίζω* παρατηροῦμεν ὅτι σχεδὸν

1) π. γ. Ζήνων Προλ. 59, Α 291, Β 196, Γ 277 πολλ. Στάθης Β 325, 374 πολλ. Ἐρωφιλ. Προλ. 50. 64. Α 121, 328, 397 πολλ.

2) Παρὰ Μπουνιαλῆ, Κρητ. πολεμ. εὗρηται συχνὰ καὶ ἡ πρόθεσις ὑπὸ τὸν τύπον *ἀπὸν* καὶ τὸ ἀναφορικὸν ὑπὸ τὸν τύπον *ἀπού*. Τὸ περιεργότερον ὅμως εἶναι ὅτι γενομένης συγχύσεως εὗρηται ἡ πρόθεσις *ἀπό* ὑπὸ τὸν τύπον *ἀπὸν* π. γ. 461, 3 4889, 549.²⁸

3) Ὁ καθηγ. κ. Χατζιδάκης Μεσαιων. Ν. Ἑλληνικά Β. 478 ἐν βιβλιοκρισίᾳ τοῦ W. Meyer, Simon Portius grammatica etc ἀναιρῶν τὴν ἐσφαλμένην γνώμην αὐτοῦ ὅτι τὸ *ἀπὸν* (ἀντὶ ἀπὸ) ἐγένετο κατὰ τὸ *γάτον*, θεωρεῖ πιθανωτέρον τὴν γνώμην ὅτι ἐγένετο ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ *ἀποῦ-ἀπού*, ἢ καὶ ἀπλῶς τοῦ χειλικοῦ *π*, *βπό-ἀποῦ*.

πάντοτε τὰ κείμενα τοῦ Ἑρωτοκρίτου τὰ ἔχουσι ἐξηλληνισμένα εἰς ἀνθρώπος, ἀνθῆ, ἀνθίζω, ἀλλ' ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε τοὺς δημώδεις τύπους μαρτυρεῖ ἐλακῶς ἢ ὁμοιοκαταληξία, ἣτις ἐπροστάτευσε τοὺς γνησίους τύπους π. χ. Α 301—302 βάρθῆ, ἄθῆ, Γ 1153—1154 ἄθῆ—ἐχάθῆ, καὶ τὸ αὐτὸ Γ 1421—1422, ὅπου καὶ παρὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ τὰ τρία κείμενα ἐπιμένουσιν εἰς τὸ ἀνθῆ.

— στ 187 *Εἰσὲ παλάτια βασιλιῶ*. Αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις ΑΒ, αἱ ὁποῖαι διατηροῦσι γνησιώτερον τὸ Κρητικὸν τυπικόν, διότι, ὡς εἴπομεν, ἐγένοντο ὑπὸ Κρητῶν ἐπιμελητοῦ (ἢ τοῦλάχιστον προέρχονται ἀπ' εὐθείας ἐκ Κρητικῶν ἀντιγράφων) φέρουσι σχεδὸν πάντοτε τὸν τύπον βασιλιῶς - ιαῶ, ὡν, ἐν ᾧ τὸ Χ διασκευασθὲν κατὰ τὸ Ἑπτανησιακὸν τυπικὸν φέρει συνήθως βασιλιάς - ἄ κτλ, ὅπου ἐννοεῖται τὸ μέτρον δὲν ἠμπόδιζεν εἰς τὴν μεταβολήν. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὴν λέξιν βουνι—βουνιά, τὰ ὁποῖα ἔχουσι μὲν οὕτως τὰ ΑΒ, ἀλλὰ τὸ Χ τρέπει εἰς βουνὸ—βουνά. Ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ Κρητ. τύποι καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα μᾶς δεικνύουν τὰ ἄπειρα παραδείγματα ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων Κρητικῶν κειμένων καὶ ἡ προστατεύουσα τοὺς τύπους πολλάκις ὁμοιοκαταληξία. Καὶ οἱ πανελλήνιοι ὅμως κοινοὶ τύποι βασιλιάς—βασιλιάδες καὶ βουνὸ—βουνά εὐρίσκονται ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ Κρητικὰ κείμενα. Σήμερον οἱ κοινοὶ αὐτοὶ τύποι ἐπεκράτησαν καὶ ἐν τῷ λαλουμένῳ Κρητικῷ ἰδιώματι, οἱ δὲ ἄλλοι οἱ ἀρχαιότεροι ἀκούονται μόνον εἰς ἄσματα, παρουμίας καὶ ἄλλα γλωσσικὰ λείψανα ἀρχαιοτέρων χρόνων.

— στ. 189 *αὐτιά*. Σήμερον εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Κρήτης τὸ τ πρό του ι ἀκούεται ὡς θ ἢτοι *αὐθιά, μάθια, στραθειά, παλάθια, κομμιάθια, ἐκράθειε, ἐπροπάθειε*, ὅπως δηλ. παρατηρήθη καὶ εἰς ἄλλας νήσους Θήραν, Ἄνδρον, Νάξον, Κῶν, Κύπρον Πάμμον Ἰκαρίαν, Μύκονον Σέριφον¹. Ἐπίσης καὶ τὸ νι (d) πρὸ τοῦ ι γίνεται δ, ἢτοι *ἀρχοδιά, Ἀφεδιά, ἀνάδια, δόδια, καταδιά* (=καταντιά)². Εἰς τὰ κείμενα ὅμως τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τὰ ἄλλα σύγχρονα καὶ παλαιότερα εὐρίσκομεν πάντοτε *μάτια, κομμιάτια, παλάτια* κτλ. καὶ Ἄφεντιά, ἀρχοντιά (μόνον δὲ τὸ ἀνάδια φέρουσι, καὶ ἅπαξ τὸ δόδια³). Φαίνεται ὅθεν ἐκ τούτου ὅτι ἡ τροπὴ αὐτὴ δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ἢ ὅτι καὶ ἂν εἶχεν ἀρχίσει δὲν εἶχεν κατισχύσει ἀκόμη, ὥστε νὰ εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὴν γραφήν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐθεωρήσαμεν ὀρθὸν νὰ ἐμείνωμεν εἰς τὴν γραφήν τῶν κειμένων, ἀφ' οὗ μάλιστα τελευταῖον ἐξηκριβώσαμεν ὅτι καὶ ἐν Σητεῖα τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κορινθίου καὶ σήμερον ἀκόμη ἐξακολουθοῦν παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἄλλων Κρητῶν νὰ λέγωσι *μάτια, παλάτια, ἀρχοντιά, ἀφεντιά, δόντια, ἀνοσιά* κτλ., λέγουν ὅμως τὸ ἀνάδια, τὸ ὁποῖον εὐρίσκε-

1) Κ. Dieterich, Südl. Sporaden σελ. 60, 101, Φιλήντα Γραμματικὴ § 235.

2) Φιλ. Γραμμ. 217.

3) Στάθης Β 254.

ται καὶ μονον εἰς τὰ Κρητ. κείμενα. Ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ τ μετὰ τοῦ ἐκ τῆς συνιζήσεως προελθόντος j γίνεται καὶ ἐν Εὐβοίᾳ¹ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ².

— στ. 191 *ἐποκοίτησες*. Εἰς τὰ ῥήματα τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ φωνήεντος α (ἀπλᾶ ἢ σύνθετα) τὸ σημερ. ἰδίωμα τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης συνειθίζει τὴν αὔξησιν ε (μὴ τονούμενον) ἥτοι ἀγαπῶ, ἐγάπουνε, ἐγάπησα, ἐγαπήθηκα, ἀκλουθῶ, ἐκλούθα, ἐκλουθήξα, ἀρνοῦμαι ἐρνήθηκα κτῴ. Τὰ ἀρχαιότερα ὅμως κείμενα σπανιώτερον παρουσιάζουσι τὴν αὔξησιν αὐτήν, καὶ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς αὔξησεως δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει ἀκόμη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν (ὅπως καὶ σήμερον εἰς τὴν Λυτικὴν Κρήτην καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος) διὰ ταῦτα δὲν ἐνεωτερίσαμεν καὶ εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐδέχθημεν τὴν αὔξησιν ε μόνον ὅπου τὴν εὔρομεν τουλάχιστον εἰς τὸ ἔτερον τῶν κειμένων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν εὐρίσκει τις ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὰς δύο χρήσεις καὶ διὴ εἰς τὸ αὐτὸ ῥήμα, ἥτοι καὶ ἐκούσαμεν καὶ ἀκούσαμεν, ἀφήκα καὶ ἐφήκα, ἀγαπήσαμεν καὶ ἐγαπήσαμεν. Ὅταν ἡ αὔξησις ἔχη τὸν τόνον εἶναι πάντοτε ἡ ἀνευ ἐξαίρεσεως ἐν τῇ Ἄνατολ. Κρήτῃ π. χ. ἦκουσα, ἦφαγα, ἦδωκα, ἦλεγα (ἀλλ' ἐφάγαμεν, ἐδώκαμεν κτλ.) εἴτε ἀπὸ φωνήεντος εἴτε ἀπὸ συμφώνου ἀρχίζει ὁ ἐνεστὼς τοῦ ῥήματος.

— στ. 242 *τὸ θὲ νὰ κάμη κρίσι*. Τὰ κείμενα ἔχουσι καὶ τὸ ἄρθρον ἡ κρίσι. Ὁρθότερον ὅμως πολὺ μᾶς φαίνεται νὰ παραλειφθῇ τὸ ἄρθρον καὶ νὰ νοηθῇ «τί κρίσιν (ἀπόφασιν) θὰ κάμη ὁ βασιλεὺς περὶ σοῦ» τοῦτο ἐπεξηγείται ἀμέσως διὰ τῶν κατωτέρω. Ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου ἦτο εὔκολος ἔνεκα τοῦ η τοῦ προηγουμένου ῥήματος κάμη.

— στ. 278 *φαρμακεμένες μαγεριές πάντα μᾶς μαγερεύγεις*. Οὕτως ἔχουσι καὶ τὰ τρία μᾶς κείμενα ὀρθῶς, ἐν ᾧ αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις διέφθειραν εἰς *μαχαιριές*. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς στ. 369.

— στ. 287. *κ' εἰς ἄλλο προᾶμα ἐγνοιανὸ τὸ νοῦ μου νὰ μπερδέσω*. Εἶναι ἡ λαμπρὰ γραφὴ τοῦ X, ἣν ἀδιστάκτως ἐδέχθημεν, ἐν ᾧ τὰ AB ἀνοήτως διέφθειραν τὸ ἐγνοιανὸ εἰς ἦρνωισσα. Ἐγνοιανὸ προᾶμα εἶναι τὸ ἄξιον προσοχῆς καὶ μερίμνης τὸ ἐγείρον διαφέρον καὶ φροντίδας (ἐγνοια) ἴδε καὶ Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει.

— στ. 296 *πέ μου ποθὲς νὰ βοηθηθῆτω ᾗς ἔτοια δουλειὰ μεγάλη*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X ποθὲς καὶ τότε ἡ ἔννοια ὑπόδειξέ μου τρόπον τινά, δι' οὗ νὰ βοηθηθῶ. Τὰ AB ἔχουσι πῶς θὲς = κατὰ ποῖον τρόπον θέλεις νὰ βοηθηθῶ.

— στ. 310 *καὶ πορπατεῖ χαμοπετᾶ καὶ φτερουγοξαπλώνει*. Τὸ X ἔχει *ταὶ πλάτες του ξαπλώνει*, τὰ δὲ AB *φτερούγια του ξαπλώνει* ἀντὶ τούτου ἐγράψαμεν τὸ ἐκφραστικώτερον καὶ σήμερον ἀκούομενον *φτερουγοξαπλώνει*.

1) Βασιλ. Φάβη, Γλωσσικαὶ ἐπισκέψεις Ἀθην. 1911.

2) Ἀχιλ. Τσαρτζάνου, Περὶ τῆς Θεσσαλ. διαλέκτου Ἀθην. 1909 σελ. 38.

— στ. 232 *σάν τὸ καμίνιν ἀφτει*. Τὰ κείμενα ἐδῶ ἔχουσιν *ἀνάφτει*. Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα καὶ τὸ ἀρχαιότερον καὶ τὸ σημερινὸν εὐρίσκειται κατὰ μεγίστην προτίμησιν τὸ ἀπλοῦν *ἄφτω* (*ἤφτα-ἦφα* κτλ.), ἐν ᾧ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἀκούεται τὸ σύνθετον *ἀνάφτω* διὰ τοῦτο συχνὰ εἰς τὰ κείμενα μεταβάλλεται τὸ ἀπλοῦν εἰς τὸ σύνθετον (ἴδε καὶ Γλωσσ. ἄφτω καὶ ἀνάφτω).

— στ. 335 *γροεμνίζομαι*. Καὶ εἰς τὰ τρία κείμενα τοῦ Ἑρωτοκρίτου εὐρίσκομεν τοὺς μετὰ τοῦ *ν* τύπους *γροεμνός*—*γροεμνίζομαι* κτλ., δι' ὃ καὶ τηροῦμεν αὐτούς· εἰς τὰ ἄλλα Κρητ. κείμενα κυμαίνονται οἱ δύο τύποι. Σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ ἀκούονται οἱ ἄνευ τοῦ *ν* *γροεμός*—*ἐγροεμός*, *γροεμίζομαι*, *νά γροεμιστῆς* κτλ.¹

— στ. 349 *Βλέπεσ(αι) ἀδέρφ' ὅσο μπορεῖς, ἔβγ' ἀπ' αὐτήν-τῆ ζάλη*. Τὸ *βλέπεσαι* εἶναι ἀντὶ προστακτικῆς ἐνεστώτος τοῦ *βλέπομαι* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ προσέχου, εὐλαβοῦμαι, ἦτοι κεῖται ἀντὶ τοῦ *βλέπον* ἢ καὶ *βλέπε*, τὸ ὁποῖον καὶ ἔχουσιν ἐδῶ τὰ ΑΒ. Ὁ τύπος αὐτὸς *βλέπεσαι* ὡς προστακτικὴ φαίνεται παράδοξος, καὶ ὅμως εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένος ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα συνέλεξα ἐκ τῶν Κρητικῶν κειμένων. Εἶναι δὲ ταῦτα Ἑρωτοκρ. Α 977 (τὸ Χ ἔχει *βλέπε*), Α 2040 (*βλέπεσαι* *νά μὴν-καῖς*), Β 1869 (*νά βλέπεσαι*), Β 2100 (*καὶ βλέπεσαι*), Γ 1317 δις (*βλέπεσαι* *μὴν* τὸ βουληθῆς, *βλέπεσαι* *μὴ* θελήσης), Δ 697 (*βλέπεσαι* *κι ἂν ἀπολιπιστῆς*), Γύπαρις Β 111, 247, Γ 132, Ε 255, Ἰμπερ. Μαργαρώνα 542, Γαδ Λυκ. Ἄλεπ. (ἐκδ. Ἑνετ.) 157, 248. Διγενῆς Ἀχοιτ. Κουρτοφ. VIII. 139. Πῶς προῆλθεν ὁ τύπος αὐτὸς *βλέπεσαι* ἀντὶ *βλέπον* δὲν εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένον. Εἰς τὸν Ἑρωτ. Α. 2023, καὶ ἀλλαγῶν ἔχομεν *νά βλέπεσαι* εἶναι ἄρα πιθανὸν ὅτι κατὰ παράλειψιν τοῦ *νά* ὅπως γίνεται καὶ ἀλλαγῶν², ἢ κατὰ μετάθεσιν αὐτοῦ μετὰ τὸ ρῆμα προῆλθε τὸ *βλέπεσαι*, ἦτοι *νά βλέπεσαι μὴν τὸν κάμης* ἔγινε *βλέπεσαι* *νά μὴν τὸ κάμης*, *νά βλέπεσαι μὴν καῖς*, *βλέπεσαι* *νά μὴν καῖς*. Πολὴν στανιωτέρα εἶναι ἢ χρῆσις αὕτη εἰς ἄλλα ρήματα οὕτω λ. χ. Φλωρ. Πλατῆ. στ. 1545 *τώρα γνώρισε, τώρα βεβαιωνεσαί το*, Σπανέα 38 *ἀποχωροίσθησαί τον*, Ἄλφαβ. κατανακτ. (Wag. Carm.) στιχ. 94 *τοῦτο δὲ πληροφορόρεσαι καὶ βάλε κατὰ ροῦν σου*, Διηγῆσ. τετραπ. ζῶφον (Wagner Carm.) στιχ. 835 *εἰπέ καὶ σύ, κανχίστησαι* (ἴδε καὶ Γραμματ. 58).

1) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Β. 428 ἐκ τῆς Ἰσαρίας διαλέκτου *γροεμνίζω* κατ' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ *μν*.

2) π. χ. Συναξαρ. τιμ. γαδ. 309 (Wagner Carm). *πότε ἰδῆ τὸ πέταλον* (=πότε *νά ἰδῆ*), Στάθης Γ. 322. *μέσα νὲ νετοσόριον δώσεις ἐσὸν καὶ πέρης*. Πρβλ. καὶ Thumb, Volkssprach 2 σελ. 209. ἄσμα Κερκύρας, Τὸ Γινοφύρι τῆς Ἄφρας στ. 13—14.

*Κάνει γραφῆ καὶ στέλνει τῆ με τὸ πουλί τ' ἀηδὸν
ἀργὰ ντυθῆ ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη στο γόμα.*

πρβλ. αὐτόθι § 194. 3 σμμ.

— στ. 386 *καὶ τὸ κορμίν-του σείρωνε*. Τὰ ζείμενα ἔχουσι τὸν κοινὸν τύπον *σούρωνε*, ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ ἀκούεται *σειρώνω* (ἀρχ. *σειρόω*), *σειρωμίεις*, *σειρωτήρι*, *σειρωτήρι* κτλ. δι' ὃ καὶ ἀποκατεστήσαμεν αὐτόν· καὶ εἰς τὸν στιχ. Α 1106 τὰ ΑΒ ἔχουσι *σουργωμένος*, ἀλλ' ἐκεῖ ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ Χ *μαραμένος* (ἴδε καὶ Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει).

— στ. 397-436. Τὰ εἴκοσι ταῦτα δίστιχα εὐρίσκονται μόνον εἰς τὸ Χ καὶ πιθανώτατα εἶναι ὑποβολιμαῖα μὴ προερχόμενα ἐκ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἀλλὰ προστεθέντα κατόπιν ἐν Ἑπτανήσῳ· εἶναι ἀτεχνος ἀπόπειρα κατασκευῆς τῶν ἐρωτικῶν στίχων, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ ψάλλῃ ὁ Ἐρωτόκριτος τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ παλάτιον τῆς Ἀρετούσας· καὶ γενικῶς μὲν ἐξεταζόμενοι οἱ στίχοι αὐτοὶ οὐδεμίαν ἔχουσι ποιητικὴν ἔμπνευσιν οὐδὲ χάριν, καὶ εἶναι ἀνάξιοι τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, καὶ ἐν ταῖς λεπτομερεῖαις δὲ περιέχουσι πολλὰ τὰ μὴ συνάδοντα λεκτικῶς πρὸς τὸ ἄλλο ποίημα. Οὕτω π. χ. ἡ λέξις *παράδειγμα* (398) ἀχρηστος οὕσα παρ' Ἐρωτοκρίτῳ θὰ ἐλέγετο *ξόμπλι*, ὁ τύπος *λαυβάνω* (510) παρ' Ἐρωτοκρίτῳ δὲν εὐρίσκεται ἀλλὰ τὸ *λαμπάνω* ἢ *λαβαίνω*, τὰ *κείνηρε* (414), *νὰ γένη* (418), *μιστενός* (424), *προβατούσανε* (434), *βασταίνω* (417), *πονλιό* (427) *σκληρός* (403, 414) δὲν εἶναι Κρητικά. Ἐλείδῃ ὅμως ἐξ ἄλλου τὰ δίστιχα αὐτὰ περιέχουσι καὶ πολλὰ Κρητικά στοιχεῖα, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ παρεμβάλων τοὺς στίχους αὐτοὺς Ἑπτανήσιος στιχοπλόκος τοὺς διεσκεύασε λαβὼν ὑπ' ὄψει του δίστιχα κυκλοφοροῦντα τότε ἐν Ἑπτανήσῳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλὰ θὰ ἦσαν Κρητικά εἰσαχθέντα καὶ ἄδόμενα ὑπὸ τῶν πολυαριθμῶν προσφύγων Κρητῶν τῆς Ἑπτανήσου.

— στ. 484 *κουρφα κλεφτὰ τὴν πάτασσε τοῦ ἔρωτ' ἢ ὀδύνη*. Προετιμήσαμεν ὡς πολὺ καλυτέραν τὴν γραφὴν ταύτην τοῦ Χ ἀντὶ τῆς τῶν ΑΒ *κλεφτὰτα ἐπάτησε*. Τὸ πατάσσω εἶναι καὶ σήμερον σύννηθες ἐν τῇ Κρητ. φρασεολογίᾳ, ἐπὶ διαβολικοῦ ἢ ἐρωτικοῦ πειρασμοῦ μάλιστα.

— στ. 494 *καλὴν καρδιά*. Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν στ. 453 *καλὴ καρδιά* δηλοῖ τὴν διασκεδασίαν τὴν εὐχαρίστησιν, τὸ χάριμα (ἴδ. καὶ *καλοκαρδίως καλοκαρδισοί*), παραβλ. καὶ Βοσκοπ. στιχ. 10, ὅπου ἡ ἡρώϊς τοῦ ποιήματος καλεῖται *καλὴ καρδιά κι ὠριό σταθῶρι* (οὐχὶ *στά θῶρη*).

— στ. 518 *κι οὐδένα 'ς κείνο πού'ρχισεν ὄφελος δὲν ἐδόθη*. Ἡ γραφὴ αὐτὴ τῶν ΑΒ παρέχει καλυτέραν ἔννοιαν τῆς τοῦ Χ καὶ *τέλος κείνο π' ὄλιπζε σὰ θέλει δὲν ἐδόθη*.

— στ. 524. *ἀνετρανίζη*. Τὰ κείμενα ἔχουσιν ἐνταῦθα *ἀναντρανίζη*. Πολλὰ πρόγματα παρέσχεν εἰς ἡμᾶς ὁ τρόπος τῆς γραφῆς τῶν ἐκ τῆς ἀναπροθέσεως συνθέτων ρημάτων καὶ εἰς τοὺς ἀρκτικούς καὶ εἰς τοὺς ἠῦξημένους παρωχημένους χρόνους παρ' Ἐρωτοκρίτῳ. Σήμερον πλὴν τοῦ *ἀνεβαίνω*, *ἀνεβάζω*, *κατεβαίνω*, *κατεβάζω* καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων *ἀνεβατός*, *κατεβατός*, *ἀνεβασά*, *κατεβασά* (ἀλλὰ *Καταβασαί* ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ), τὰ ὁποῖα κατήντησαν πανελληνίου χρήσεως, εἰς τὰ ἄλλα σύνθετα ἐκ τῆς ἀνά διατηρεῖται ἢ πρόθεσις ἀλώβητος· μόνον εἰς τὴν Ἀνατολι-

κὴν Κρήτην καὶ τινὰς νήσους¹ ἀκούεται σήμερον *ἀνε*-ἀποκρυσταλλωθεΐσης τῆς ἐσωτερικῆς αὐξήσεως καὶ οὕτως μεταβιβασθείσης καὶ εἰς τοὺς ἀρκτικούς χρόνους ἦτοι *ἀνεστένω*, *ἀνεστέσω* (κατὰ τὸ ἀνέστενα - ἀνέστεσα) *ἀνεζητῶ*, *ἀνεβαστῶ*, *ἀνεθεματίζω*, *ἀνεγαλλιῶ*, *ἀνεδίδω*, *ἀνελιγῶ*, *ἀνέστημα* (ἀλλ. ² *Ἀνάστασι* ἐκ τῆς Ἑκκλησίας) *ἀνεγάλλισαι* καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ρηματικά *ἀνεγνώστης*, *ἀνεκατώματα*, *ἀνελώματα* (=πολιτ. ἀνωμαλίαι, ἐπανάστασις). Ἐὶν χρῆσιν ταύτην τῆς Ἀνατολ. Κρήτης γνωρίζων καὶ ὁ μακαρίτης Γιάνναρης ἔγραψεν ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ² πάντα τὰ ρήματα ταῦτα καὶ τὰ ρηματικά διὰ τοῦ *ἀνε*, μολοντί τὰ κείμενα φέρουσιν ἀνα τουλάχιστον εἰς τοὺς μὴ ἠϋξημένους χρόνους· τὴν γνώμην ταύτην συνεμερίσθημεν καὶ ἡμεῖς κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐπιμελεστέρα ἔρρευα καὶ εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ καὶ τὰ ἄλλα Κρητικά προγενέστερα σύγγραφα καὶ ὀλίγον τι νεώτερα εἴτε πεζὰ εἴτε καὶ ἐπιμετρα, μάλιστα δὲ τὰ χειρόγραφα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσα ἠδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν, μᾶς ἔδειξεν, ὅτι ἐξηκολούθει ἀκόμη ἡ χρῆσις τῆς ἀνα ἐν τοῖς πλείστοις καὶ μόνον εἰς ὀλίγα τινὰ ρήματα εἶχε προχωρήσει τότε, ἡ δὲ ἐπικρατήσις τῆς *ἀνέ* καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν γραμμὴν ἐγένετο εἰς νεωτέρους χρόνους. Τὰ ρήματα εἰς τὰ ὁποῖα εὔρομεν τὴν *ἀνε* παρ' Ἑρωτοκριτοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις συγγενέσι κειμένοις εἶναι περίπου ταῦτα· *ἀνεκατώνω*, *ἀνεζητῶ*, *ἀνεμοροδῶνω*, *ἀνεγελῶ*, *ἀνεσηζῶνω* καὶ τούτων μόνον ὀλίγα παραδείγματα. Εἰς ταῦτα λοιπὸν μόνον ἐιθεωρήσαμεν καλὸν νὰ δεχθῶμεν τὸν ἰδιωτισμὸν αὐτόν, εἰς ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἐκρίναμεν ἐπιβεβλημένον νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν κολοσσαϊάν γραπτὴν παράδοσιν, τὴν ὁποῖαν ἄλλως καὶ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ ἀκολουθεῖ ἡ σημερινὴ κοινὴ ἑλληνικὴ καὶ ἡ τῆς Δυτικῆς Κρήτης, καὶ τοῦτο εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἔνδειξις ὅτι ὁ ἰδιωτισμὸς εἶναι νεωτέρων χρόνων. Δυσκολίαν οὐχὶ μικρὰν εὔρομεν καὶ εἰς τὴν γραφὴν τῶν ἠϋξημένων χρόνων τῶν ρημάτων αὐτῶν, διότι τὰ κείμενα σαλεύουσι ποτὲ μὲν οὐδεμίαν ἔχοντα αὐξισιν, ποτὲ δὲ μίαν μόνον ἐσωτερικὴν, ποτὲ δὲ δύο ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, ἦτοι *ἀνάθηρα*, *ἀνέθηρα* καὶ *ἐνέθηρα*. Σήμερον ὁ τελευταῖος τρόπος εἶναι ὁ συνήθης ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ τῆς Ἀνατολ. Κρήτης, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Ἑρωτοκριτοῦ καὶ παλαιότερον εἶχε μὲν ἀρχίσει. ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς ὅλην τὴν σειρὰν, ἀλλ' ἐκαμαίετο· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ κείμενον ἠκολούθησαμεν μᾶλλον τὰ κείμενα δεχόμενοι τὸν νεώτερον τύπον καὶ προτιμῶντες αὐτόν, ὅπου τὸ ἕτερον τουλάχιστον τῶν ὑπ' ὄψει κειμένων τὸν ἔχει.

— στ. 561—562 *γλυκοζαχαρένω*-*μαθημένο*. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ —*ένω* πρὸ τὸ —*ένο*, ἦτις εὔρηται καὶ ἀλλαγῶ τοῦ ποιήματος π. χ. Α 1383—4 *μαργαριταρένω*-*ζαωμένο*, Ε 405—6 *βαμμένος*-*ζαχαρένω*, Ε 1105—1106 *φαρμακεμένα*-*ζαχαρένα*. Ὁ Κορνᾶρος δὲν ἔδιδε σημασίαν, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν μικρὰν διαφορὰν τῶν

1) π. χ. Θήραν Πάρον, πρβ. Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α. 30, 187.

2) Ἄ. Γιάνναρη, Περὶ Ἑρωτοκριτοῦ κτλ. Ἀθήναι 1889, Γλωσσάριον.

καταλήξεων αὐτῶν, διότι ἄλλως δὲν θὰ τὴν μετεχειρίζετο, ἀφ' οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ τὸ μέτρον του καὶ ἡ ῥίμα του εἶναι τέλεια. Θὰ ἠδύνατο τις νὰ υποθέσῃ ὅτι εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀνωμαλίαν συνετέλεσε καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς ἐπαρχίας τοῦ ποιητοῦ Σητείας, ὅπου τὸ *vo*, καὶ *ve* πολλὰκις προφέρονται μαλακώτερα τοῦ συνήθους καὶ σχεδὸν ὡς τὸ *no*, *ne* ὅπως π. χ. τὸ *εἶναι* ἀκούεται καὶ *εἶναι*. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Κρητικὰ κείμενα π. χ. τὰ Κρητ. δρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν προσέρχονται ἐκ Σητείας εὐρίσκονται ἢ τοιαύτη ῥίμα π. χ. Γυλ. Γ 301—2 *σένα-σιδερόνεα*. Ε 9—10 *μολοβένιο-γενομένο*, 51—52 *κοραλλένια-χρυσωμένα*. Ἐρωφίλη Α 619—620 *ἀσημένια-μαραμένα*, Δ 459—460 *μπιστευμένο-φοματέρο*. Ὡς ὁμοιοκαταληξίαι (*mezze rime*) δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ τὰ Α 1253—4 *καίγει-πεδεύγει*, Β 197—198 *καίγει-δοξεύγει*.

— στ. 600 *καὶ φρόνιμα, ὡς ἐγνώρισε κ' εἶδε τὴν ὄρεξιν-τως*, Τὰ ΑΒ ἔχουσι καὶ γνωστικὰ ἐγνώρισε, τὸ δὲ Χ καὶ φρόνιμ' ὅσ' ἐμπόρσεε' ἐκ τῶν δύο τούτων γραφῶν συνεπῆξαμεν τὴν ἡμετέραν.

— στ. 608 *κ' εἰς τὸ κακὸ θὰ μποῦσι*. Ὀλίγα εἶναι τὰ χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἐν οἷς ὁ μέλλων ἐκφράζεται διὰ τοῦ θὰ ἦτοι Α 1410 *θὰ τὸ κρατῶ* (ΑΒΧ), Α 1852 *θὰ τοῦ δώση* (ΑΒΧ), 2091 *θὰ πάγω* (τὸ Χ νὰ πάγω), Β 2072 *θὰ διάξῃ* (ΑΒΧ), Γ 586 *θ' ἀποδώση* (ΑΒΧ), Δ 834 *θὰ μοῦ δώση* (ΑΒΧ), Ε 871 *θὰ τὸ φανερώση* (ΑΒΧ), Ε 1296 *θὰ τοῦ ποῦσι*. Ἀπέναντι τῶν ὀλίγων τούτων παραδειγμάτων τῆς χρήσεως τοῦ θὰ ἔχομεν πολλὰς ἑκατοντάδας παραδειγμάτων τοῦ θέλω νά, ἢ θὲ νά. Τοῦτο σαφῶς δεικνύει ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν εἶχε μὲν ἀρχίσει ἡ χρῆσις θὰ, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει ἀκόμη οὐδὲ γενικευθῆ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Πρόχειρος ἔρευνα καὶ εἰς ἄλλα Κρητικὰ κείμενα μοι ἔδειξεν, ὅτι εἰς μὲν τὰ ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου κείμενα δὲν εὐρίσκεται διόλου ἢ πολὺ σπανίως, εἰς δὲ τὰ νεότερα ἔχει προχωρήσει πολὺ ἡ χρῆσις του· εἰς τὸν Σαχλίην λ. χ. (περὶ τὸ 1500) δὲν τὸ εὔρον, εἰς τὸν Ἀχέλην (1571) εὔρον ἐν μόνον παραδειγμα στιχ. 793, εἰς τὰ Κρητικὰ δρώματα τὰ ἐκτεδομένα ὑπὸ Σάθα ἔχει προχωρήσει ἀρκετά, ὥστε νὰ ἰσοφαρίζωσι εἰς τὸν Ζήνωνα (γενόμενον τῷ 1669) οἱ δύο τύποι, εἰς τὸν Μπουναλιῆν (1670) ἐπίσης εὐρίσκεται συχνά. Γενικῶς παρετήρησα ὅτι εἰς τὰ Κρητ. κείμενα ἕμμετρα καὶ πεζὰ εἰς μὲν τὰ παλαιότερα ἢ δὲν εὐρίσκεται καθόλου ἢ εἶναι σπανιωτάτη, ἐφ' ὅσον δὲ κατερχόμεθα χρονολογικῶς μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1600 καὶ ἐξῆς ἡ χρῆσις αὐτοῦ πυκνοῦται περισσότερον, καὶ σήμερον εἶναι κοινωτάτη ἐν τῷ προφορικῷ ἰδιώματι χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκβάλῃ παντάπασι τὴν τοῦ θέλω νά, ἢ θενά. Ἐχομεν ἄρα ἐν τῇ χρονολογικῇ ἐξετάσει τῶν κειμένων ὡς βάσιν ἐλέγχου πρώτης τάξεως καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ θὰ'.

1) Περὶ τοῦ τρόπου γαθ' ὄν τὸ θέλω νά ἐξειλίχθη εἰς τὸ θὰ ἴδ. Psicharis, *Futur composé du grec moderne* Paris 1894 Chazzidakis, Einl. 309. σημ. Ποβλ. καὶ Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α 590—591.

— στ. 617 ἔξ. Ἡ χρῆσις προσωπίδων καὶ ψευδῶν γενειάδων πρὸς μεταμόρφωσιν ἢ μὴ ἀναγνώρισιν εἶναι ἔθος μάλιστα Ἑνετικόν, τὸ ὁποῖον πολλὰκις θὰ εἶδεν ὁ Κορνάρου εἰς τὰς Ἑνετιζούσας πόλεις τῆς Κρήτης ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ κατὰ τὰς Ἀπόκρυφω.

— στ. 673 *φιλότιτες ξομπλιῶν ἐγάζωνεν ἢ κόρη*· καὶ στ. 677 *τὰ ξόμπλια τ' ἀκριβὰ μουνδὲ φιλότις γραμμα*. Δύο ἦσαν αἱ ἐλευθέριοι ἀσχολίαι, εἰς αἷς πᾶσα εὐγενής κόρη τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀρετούσας (ἢ μᾶλλον τοῦ Κορνάρου) ἐπεδίδετο πρὸς μόρφωσιν, ἢ περὶ τὰ γράμματα ἀσχολία καὶ ἡ τέχνη τῆς λεπτῆς ποικιλικῆς. Ἀυτὰ ταῦτα ἐννοοῦνται καὶ ἐδῶ καὶ σιχ. 679. 684 κτλ. Τὸ *ξόμπλι*, *ξομπλιάζω* κυριολεκτεῖται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τοῦ κεντήματος καὶ *ξομπλιάστρα* λέγεται ἢ περὶ τοῦτο ἀσχολουμένη. *Γράμμα* θὰ ἴδωμεν πολλαχού τοῦ ποιήματος, ὅτι σημαίνει τὴν ἀνάγνωσιν (τὸ ἄλλως *διάβασμα* στ. 679) καὶ γενικῶς τὴν παιδείαν τὴν περὶ τὰ γράμματα ἀσχολίαν¹. Γράφομεν καὶ εἰς τὰ τρία χωρία (673, 677, 1028) *φιλότις* διότι καὶ εἰς τὸ κέντημα καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἢ γραφήν (ψιλογραφία) ἢ φιλότις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος (περὶ τῶν λέξεων ἴδε καὶ Γλωσσ.).

— στ. 753 *τούτ' ἢ ἀρχὴ ἂν καὶ μικρὴ ἐμένα δὲ μ' ἀρέσει*. Ἐντὶ τοῦ ἂν καὶ μικρὴ τὸ μὲν X ἔχει ὀλότελα, τὰ δὲ AB *γὰ σνιας μικρὴ*. Ἡ ἐννοια εἶναι προφανής· ἴσως ἔκειτο ὅσ' καὶ μικρὴ ἢ ὡς καὶ μικρὴ = ὅσον καὶ ἂν εἶναι μικρὴ.

— στ. 823 καὶ 831 *καὶ οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογ' ἀναμνηάζει*. Εἰς μὲν τὸν στ. 823 τὸ X ἔχει *λογιάζει* καὶ τὰ AB *ἀνεμιάζει*, εἰς δὲ τὸν 831 τὸ X *ἀνεμιάζει* καὶ τὸ AB *ἀνεμοιάζει*. Τὸ ρῆμα ἐθρῖσκειται ἀκόμη εἰς τοὺς σιχ. A. 867 *ἀνεμιάζει* (τὸ X *λογιάζει*), καὶ Δ 777 *ἀναμνηάζει* (AB), *να νεμιάζει* (X). Πολλὰ πράγματα παρῆσθεν ἢ διαφώτισις τοῦ ρήματος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὰς καὶ εἰς ἡμᾶς. Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του² τὸ γράφει *ἀνεμιάζω* καὶ ἀπορῶν ἐρωτᾷ περὶ τῆς ἐρμηνείας του, ὁ Chestacoff εἰς τὸ γλωσσ. τοῦ Ἑρωτοκρίτου³ τὸ γράφει *ἀνεμιάζω* τὸ ἐρμηνεύει δὲ *ἀφίνω* εἰς τὸν *ἀέρα*, *δίδω* *να ἐξέλθῃ* εἰς τὸν *ἀέρα* καὶ ὕστερον *μεταχειρίζομαι*. Μετὰ πολλὴν ζήτησιν καὶ μελέτην τοῦ ρήματος ἐπέσθην ὅτι οὔτε μὲ τὸ *ἀνεμος* - *ἀνεμίζω* (τὸ ὁποῖον ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν)⁴ ἔχει σχέσιν οὔτε μὲ τὸ *δμοιάζω* - *ἀνεμοιάζω* (κατὰ

1) Παράβαλε Μανωλακίμη Καρπαθιακά, σελ. 265 ἄσμα 88.

να τὴν ἐπάρο στο σκολεῖο γὰ μάθη να διαβάζει,
να πιάνη τ' ἀργυρὸ χαρτὶ τὸ δλόχρονσο κοντόλι
καὶ να πλουμίζη τὸν ἀστό να τὸ χρουσοξομπλιάζει.

2) Γιάνναρης, περὶ Ἑρωτοκρ. σελ. 79.

3) Βυζαντινὰ Χρονικά, Vizantiiskii Vremeniik τομ. XXIII. (1906) σελ. 72.

4) Τὸ *ἀνεμίζω* πλὴν τῆς κυρίας σημασίας τοῦ ποιεῖν ἄνεμον, δίδω ἄνεμον, ἀερίζω ἔχει καὶ τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τοῦ προαισθάνομαι. ἐννοῶ, κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς διὰ τοῦ ἀέρος ὀσφρήσεως καὶ ἰχνηλασίας τοῦ κυνὸς καὶ τῶν ἄλλων ζῴων (Φιλίστωρ Δ'. 1863 σελ. 508).

τὸ παραμοιάζω, συννεμοιάζω)¹. Εἶναι νεότερος εἰς *ιάζω* (ἦ-ηάζω) σχηματισμὸς γενόμενος ἐκ τοῦ *αναμνήσω*, *ἀνέμνησα* (τοῦ *αναμμνήσκομαι*) καὶ σημαίνει ἐνθυμοῦμαι, σκέπτομαι φροντίζω. Εἰς τὸν *Σαχλίκην* (Wagner, Carin. gr. med. aevi B. στιχ. 154—155) εὑρεται τὸ δίστιχον

*ὅταν κροδαίνῃ ὁ ζαριστὴς πολλοὶ τὸν συντροφιάζουν,
ἀμὴ ὅταν χάνῃ ἀφίρουν τον, κὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνειάζουν.*

Εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως (ἐκδ. Smitt) H. 5031 εὑρεται,
ἀνάμνησαν τὸ πάθασιν ἐκεῖ ᾿ς τὸν τόπο ἐξεῖνον,

ὅπου τὸ χειρογ. P ἔχει *θυμήθησαν*. Εἰς συμβόλαιον Ἰταλιωτικὸν τοῦ τοῦ 1269 παρὰ Trinchera, Syllabus σελ. 464 ὑπάρχει «καὶ ἀνήμνησεν αὐτοῦ ὁ ρηθεις ἡγούμενος», πολλαχοῦ δὲ τῶν συμβολαίων τούτων εὑρίσκειται τὸ ρηματικὸν *ἀνάμνησις* (465, 466, 480 πολλ). Εἰς λόγον παρηγορητ. Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας (Lampros. Romans grecs) στιχ. 602 ἔχομεν τὸ *αναμνήσω*, εἰς Ἰμπέριον καὶ Μαργαρόναν (Legrand Bibl gr. viii. I. στιχ. 784) *ἀναμνήσι*, εἰς τὸ ποίημα Λύβιστρον καὶ Ροδάμνην (Κρητικὸν πρὸ τοῦ 1500) εὑρίσκειται 1702, 1704 *ἀνάμνησις* καὶ 3243, 3975 *ἀνάμνησίς μου ἐγένετο*, καὶ 3284 *ποθοανάμνησις*. Τὸ ρῆμα καὶ τὸ ρηματικὸν ἦσαν ἀνεκὰθεν γνωστὰ καὶ ἐνοοῦντο ἀκουόμενα καθ' ἑκάστην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (πρβλ. Λουκᾶ KB'. 19 τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν *ἀνάμνησιν*). Τελευταῖον ὁ ἐν τῷ Νεοελλ. Λεξικῷ ἐρογάζομενος συμπολίτης φιλόλογος κ. Λουλάκης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εὔρε τὸ *ἀναμνημέμυ* = ἐνθυμούμενος ἀναφέρω, λεγόμενον εἰς τὴν NA. Θράκην κατὰ χειρόγραφον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ κ. Π. Παπαγεωργίου μοὶ γράφει «οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ *αναμμνήσκω* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὸ *αναμιάζω*, *ἀνεμιάζω*». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω θεωρῶ βέβαιον ὅτι τὸ *αναμιάζω* εἶναι νεότερος σχηματισμὸς ἐνεστώτος εἰς *ιάζω*², γενόμενος ἐκ τῶν τύπων *αναμνήσω* - *ἀνέμνησα*³.

— στ. 828, 830, 837—838. Ὁ Πεζόστρατος ὀμιλεῖ πρὸς τὸν υἱὸν Ἐρωτόχοιτον ὡς θὰ ὀμιλεῖ τιμαριούχος τοῦ 16 καὶ 17 αἰῶνος ἐν Κρήτῃ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὰ κτήματά του (φέουδον) ἐκτὸς τῆς πόλεως (Χώρας), καὶ ἔπρεπε νὰ μεταβαίνῃ ἐκεῖ καὶ φροντίζῃ ἐπιβλέπον τοὺς καλλιεργητὰς παροίκους καὶ ἐπιμελούμενος τῆς καλῆς καλλιεργείας τῶν κτημάτων καὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων. Περὶ τούτων παρέχουσι πληροφορίας τὰ συμβόλαια Ἀρείου τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῷ Α'. τόμῳ τῆς Χριστ. Κρήτης, ἀναγόμενα ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

1) Ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν τῷ περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλλήν. γλώσσης ἄρθρῳ Ἐπετηρ. ἐπιστ. Πανεπιστημίου 1909 σελ. 147 κατατάσσει τὸ ἀνεμιάζει εἰς τὰ μὴ λεγόμενα οὐδὲ νοούμενα.

2) Πρβλ. Χατζιδάκ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α. 276 ἐξ.

3) Πρβλ. καὶ τὸ *Ἀγιομύσι* = πανήγυρις εἰς μνήμην Ἁγίου, Πεταλά, Ἰδιωτικὸν Θῆρας σελ. 3 λεγόμενον ἐν Κρήτῃ *Ἀγιομύσι* — *ιώτης* = πανήγυρις — πανηγυριστής.

— στίχ. 883 **μαλλιοστάς**. Τὰ ΑΒ ἔχουσι *μάλιστα*. Τὸ Χ *μὰ πλιότερο*. Περὶ τῆς φθορᾶς, ἦν ἔπαθον πολλαχού τῶν Κορητ. κειμένων τὰ ἔπιτρο. *μᾶλλιος · μαλλιοστάς* ὁμίλησα προηγουμένως ἐν στ. 116—117. Τὸ *μαλλιοστάς* ἐγένετο ἐκ τοῦ συνηθεστέρου *μᾶλλιος* κατὰ τὸ *διχωστάς, ἀνισωστάς, συναφορμάς* κ. τ. ὅ.

— στ. 883 **πλζό**. Σημειοῦμεν ἐράπαξ ὅτι χάριν εὐκολίας περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐγράψαμεν πάντοτε διὰ τὸ *ζ ὄλα* τὰ συνίξῃσιν πιάζοντα φωνήεντα τὰ ἀκούσιμα ὡς *ι* καὶ ὅταν ἡ συνίξῃσις ἐγένετο ἐκ τοῦ *ε* ἢ *αι* ἴητοι γράφομεν *βασιλέας - βασιλιάς - βασιλός, ἐλαία - ἐλιά, καρυδέα - καρυδιά, πλιότερο, δίκαιος - δίχος, πέος-πὸς κ.τ.ὅ*.

— στ. 992 **ὡσάν τὸ στέν ὁ κυνηγός** Ἐξ ἡμετέρως διορθώσεως, ἵνα ἀποτελεσθῇ πλήρης καὶ σαφῆς ἡ ἔννοια. Τὸ ΑΒ ἔχουσι *σάν ὄντια στέκη*, τὸ δὲ Χ *σάν ὄντιε στέκη*.

— στ. 1000. **Τὴν ἐξά μου πήρανε**. Ἡ λέξις *ἐξά* (Δυτ. Κορητ. *ἐξιά*) ἦτο καὶ εἶναι λέξις κοινοτάτη καὶ εἰς τὰ Κορητικά κείμενα καὶ σήμερον. Τὸ Χ συνήθως φθίρει εἰς *ἀξία*. Περὶ αὐτῆς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Χριστ. Κορήτη Α. σελ. 40.² 325, ὅπου ἐλέχθη ὅτι ἡ λέξις εἶναι *ἐξουσία, ἐξουσιὰ ἐξουσιὰ* καὶ ἐκ τούτων *ἐξιά-ἐξά*. Ὁ σεβ.καθηγητῆς Χατζιδάκις ἐπίστευσεν ἄλλοτε ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ *ἀξία* (Ἀθηνᾶ ΚΓ σελ. 160), τελευταῖον δ' ὑπεστήριξεν ἐν τοῖς Φιλολ. Συμμεικτοῖς (Ἀθηνᾶ ΚΔ σελ. 335 ἐξ.) ὅτι ἐκ τοῦ *ἀξιώνω* (=κρίνω *ἄξιον*) προῆλθε τὸ *ἀξία* ἐπὶ τοῦ κεχορηγημένου, παρεσχημένου δεδομένου κτήματος, καὶ ἐκ τούτου προῆλθε τὸ *ἐξά μου, ἐξά σου* καὶ ὕστερον διὰ τὴν σύνδεσιν πρὸς τὸ *ἐγώ, ἐσὺ ἐκεῖνος κτλ.* ἔλαβε τὸ ἐν ἀρχῇ *ε* καὶ ἐγένετο τὸ *ἐξά σου* ὅπως τὸ *ἐλόγον σου, εἰοπίος*. Ἐξαικολουθῶ νὰ πιστεύω ὅτι ἡ λέξις *ἐξά* οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν οὔτε ἐτυμολογικὴν οὔτε σημασιολογικὴν πρὸς τὸ *ἀξία* καὶ *ἀξιώνω*, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις μὲ τὸ *ἐξουσία, ἐξουσιὰ*, πρὸς ἣν ἔχει τὴν ἰδίαν ἔννοιαν. Ὁ γλωσσολογικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἐγένετο ὁ τύπος *ἐξά καὶ ἐξιά* μου φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἐξῆς. Τὸ *ἐξουσιὰ* ἐν τῇ προφορᾷ ἀκούεται *ἐκσουσιὰ*, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἔνεκα δυσχερείας περὶ τὴν προφορὰν γίνεται *πολλάκις* ἡ λεγομένη ἀπλολογία, καθ' ἣν ἐκ δύο συλλαβῶν ἔχουσῶν τὸν αὐτὸν φθόγγον ἐκπίπτει ἡ ἑτέρα', ἴητοι ἐκ τοῦ *ἐκσουσιὰ, ἐκσιὰ, ἐκσουσιὰ, -ἐξιά*. Ὅμοιόν τι πιστεύω ὅτι συνέβη καὶ εἰς τὸ *φυγή, - ψή*, ἴητοι *ψίσι - ψσί, ζυγῆ-ζῆ*. Ὅταν μάλιστα τὸ *ἐξουσιὰ* (ἐκσουσιὰ) ἀκολουθῆ καὶ τὸ *σου ἢ σας*, ἴητοι εἶναι *ἐκσουσιὰ σου, -σας* τότε ἔχομεν τρεῖς κατὰ σειρὰν συλλαβὰς μετὰ τοῦ *σ* καὶ εἶναι σχεδὸν ἀπαραίτητον νὰ φύγῃ ἡ μία πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὀχληρᾶς ἐπαναλήψεως τῶν τριῶν μετὰ τοῦ *σ* συλλαβῶν. Ὅτι τὸ *ἐξά* εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ *ἐξουσιὰ, ἐξουσιὰ* δεικνύουσι καὶ τὰ πολυάριθμα παραδείγματα, ἐν οἷς συνενυρίσκονται ἀδιαφόρως ἢ ἀντικαθιστῶσιν ἄλληλα, καὶ ἐξ ὧν

1) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α. 321. 323 ἐξ. Ψάλτη-Θρακικά σελ. 57—58.

2) Ὅμοιόν τι περίπου εἶναι καὶ τὸ *μὰ ᾄξιά* (=ὀλίγον τι) γενόμενον καθ' ἀπλολογίαν ἐκ τοῦ *μὰ ἀνυχά* πρβλ. σημ. Γ 1094.

καταλέγω τινά Χριστ. Κρήτη τομ. Α. σελ. 58—59 εἰς τὸ αὐτὸ συμβόλαιον περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος λέγεται *να τὸ ἔχη εἰς τὴν ἑξάν του, καὶ να ἔχη εἰς τὴν ἑξάν της, καὶ ὀλίγον παρακάτω να τὸ ἔχον και να τὸ ἑξουσιάζον*, σελ. 74 *να εἶναι εἰς τὴν ἑξουσίαν του*, 76 *να εἶναι εἰς τὴν ἑξάν του*, 85 *να εἶναι εἰς τὴν ἑξάν τῆς ἄνωθεν κεραῶς*. Εἰς τὸν Ζήνωνα Πρωλ. 70 *γράφομαι τὸ ἑξουσιάζον σου*, στίχ. 170 *δὲν εἶναι τῆς ἑξῆς σου*, Α 305 *στὴν ἑξουσίαν σας κτλ.* Ἐρωφίλη ἑξουσιά, Γ 40, 284, *ἑξῆς μας* Δ 315 *ἑξῆς μου* Β 60. *ἑξουσιά μου ἑδόθη* Α 206, *δὲν ἦτονε τὸ ἑξῆς σου* Β. 43. καὶ ἄπειρα ἄλλα. Καὶ σήμερον λέγονται ἀδιαφόρως ἑκάτερα, ἦτοι Ἀνατολ. Κρ. *ἑξουσιά και ἑξά*, Δυτ. Κρ. *ἑξουσιά, και ἑξιά*, σννηθέστατοι μάλιστα εἶναι οἱ συγκεκομμένοι τύποι ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *ξά μου, ξά σου, ξά του, ξά μας, ξά σας, ξά τως*, (Δυτ. Κρ. *ξιά μου κτλ*) = εἰς τὴν ἑξουσίαν μου, σου, του κτλ. *καταντήσαντες* σχεδὸν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἰδικῶς μου λογαριασμός, ἢ ἐπὶ ἀπειλῆς.

— στ. 1005—1064. Ἐκ τοῦ ἀντιτύπου τοῦ κυρίου Γενναδίου (Α) ἔχει ἀποκοπῆ ἓν φύλλον τὸ περιέχον τοὺς στίχους τούτους ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τὰς σελ. 33, 34 τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὅμως καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἢ Β ἐκδοσις εἶναι ἀκριβῆς ἀνατύπωσις τῆς Α ἢ ἀπώλεια αὐτῆ δὲν ἔχει σημασίαν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εὑρεθῆ ἄλλο ἀντίτυπον τῆς Α ἐκδόσεως περιέχον καὶ τὸ φύλλον τοῦτο.

— στ. 1021 *ἄτιε Νένα*. Εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ Χ. Τὰ ΑΒ καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία, ὅπου εὑρίσκειται, ἔχουσιν *ἄτιες* ἢ *ἄτιες*. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς ἀκόμη Γ 267 δὲν θέλει δεῖ *ἄτιες* Νένα ΑΒ. (Τὸ Χ θέλης ἠδὴς Νένα), Γ 423, *ἄτιε* Νένα Χ (Τὰ ΑΒ *ἄζάλη* Νένα), Ε 831 *ἄτιε* κ' ἐσὺ Φροσύνη Χ, *ἄτιες* καὶ σύ, Φροσύνη ΑΒ. Αἱ νεώτεροι μετατυπώσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατὰ μικρὸν τὸ ἐξέβαλον ὡς ἀκατανόητον ἀντικαταστήσασαι αὐτὸ δι' ἄλλων λέξεων π. χ. *ἀκόμη, ἀγάπη, πλειό, μ' αὐτά*. Εἰς Ἐνετικὴν ἐκδοσιν τοῦ 1847, ἦν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ εὔρον ἅπαξ μόνον δηλ. εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Ἡ λέξις ἔμεινε ἀνερομήνυτος μέχρι τοῦδε. Ὁ Γιάνναρης, ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν Β ἐκδοσιν τὴν εὔρε τετρακίς τὴν ἀναγράφει ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ του, *ἀλλ' ἔρωτᾷ περὶ αὐτῆς*, ὁ Σεστακῶφ δὲν τὴν ἀλήνησεν, ἀφ' οὗ μόνον νεώτερον ἐκδοσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου μετεχειρίσθη, ὁ καθ. Χατζιδάκις κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὰς μῆτε λεγομένας σήμερον μῆτε νοουμένας ὀλίγας λέξεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου¹. Ἡ λέξις καὶ εἰς τὰ τέσσαρα χωρία, ὅπου εὑρίσκειται κεῖται ὡς κλητικὴ προσφώνησις *ἄτιε Νένα*, λεγομένη πάντοτε ὑπὸ τῆς Ἀρετούσας πρὸς τὴν Νέναν Φροσύνην, ὥστε προφανῶς εἶναι θωπευτικὴ ἢ τιμητικὴ προσφώνησις νεώτερας πρὸς πρεσβυτέραν γυναῖκα σημαίνουσα *σεβαστὴ Νένα, ἀγαπητὴ Νένα, θεῖά Νένα* ἢ τι παρόμοιον· ἔχει ὅθεν τὸ *ἄτιε* τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἦν ἔχει καὶ τὸ Ὀμηρικὸν *ἄττα* λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως

1) Ἐπιστ. Ἐπετηρ. Πανεπιστημίου 1909 σελ. 147.

εις τὸν Φοῖνικα Ι. 607 Φοῖνιξ, ἅττα γεραιέ, (καὶ Ρ 561), καὶ ὑπὸ τοῦ Τηλεμάχου πρὸς τὸν Εὐμαιον π. 31. Κατὰ τὸν Dünzer¹ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τὸ *atta* εἰς τὰς συγγενεῖς τῆ Ἑλληνικῆ γλώσσας δηλοῖ τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα. Ὁ Κούρτιος ἐν τῷ Ἑτυμολογικῷ του² ἀναγράφει ἅττα=πατεράκι, Σανσκρ. *atta*=μήτηρ, πρεσβύτερα ἀδελφή, Λατιν. *atta*=πατεράκι, Γοτθ. *atta*=πατήρ, Ἑκκλησι. Σλαβ. *olici*=πατήρ, ἀρχ. Ἰραν *ate, aite*=θετὸς πατήρ· εἶναι κατ'αὐτὸν πανάρχαιος θωπευτικὴ ἐπίκλησις πρὸς πρεσβύτερα πρόσωπα· κατὰ τὸν Pauli Epit. Festi «attam pro reverentia seni cuilibet dicimus, quasi eum avi nomine appellemus».³ Ὁ Σουΐδας ἐν τῷ λεξικῷ του ἔχει «ἅττα πρόσφθεγμα ἀδελφικὸν πολλαχού κείμενον... ἐκφώνησις ἀδελφοῦ νέου πρὸς πρεσβύτερον» καὶ «ἅττα γλώττης φασὶ Θετταίων οἱ παλαιοὶ προσφώνημά τινος νεωτέρου ὡς πρὸς τροφία, πρωτόθετον ἄκλιτον». Εἰς τὸ Μεγ. Ἑτυμολ. «ἅττα ἐπίφθεγμα τιμητικὸν νεωτέρου πρὸς παλαιότερον εὔρηται παρὰ τὸ ἀπὸ κατὰ Μακεδόνας». Εἰς τὸ Ducange-Carpentari. Glossarium med. et inf. latinitatis, εὔρηται *atta* = pater graec. ἅττα, plebi german. etiam *Atte, Aette*, Hungaris *attia*, Cantabris *Aita* et Frisonibus *Haita*. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ἀσφαλῶς ὅτι τὸ ἅττα εἶναι πρωτόγονος λέξις σωζομένη εἰς πλείστας γλώσσας ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας τῆς Ἰνδογερμ. γλωσσικῆς ὁμοφυλίας. Εἶναι ἄρα πιθανώτατον, ὅτι καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸ ἅττε εἶναι ἢ αὐτὴ λέξις καὶ τὸ παράδοξον μόνον εἶναι πῶς εὐρέθη οὕτως μονήρης εἰς τόσον νεωτέραν ἐποχὴν χωρὶς (ἐφ' ὅσον γνωρίζω) νὰ σώζεται εἰς ἄλλα κείμενα. Εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις καταπιζόμενον ἀρχεῖον διὰ τὸ Λεξικὸν τῆς νέας Ἑλλην. δὲν ἐθησαυρίσθη ἀλλαχόθεν ἢ λέξις· μόνον ὁ Καθηγ. κ. Πέτρος Παπαγεωργίου μοι ἐπέστειλε «Τῆς Μακεδονίας οἱ Κουτσόβλαχοὶ λέγουσιν ἀμφοτέρας τὰς λέξεις ἅττα (καὶ Λατιν. *atta*) καὶ τέττα, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀποτείνεται μόνον ὑπὸ τῶν τέκνων πρὸς τὴν μητέρα (συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι λέγουσιν αὐτὴν ἅτταν ἀλλ' ἀποτεϊνόμενοι πρὸς τὰ τέκνα, οὐχὶ καὶ πρὸς τὴν μητέρα, ἦν διὰ τοῦ κυρίου προσαγορεύουσιν ὀνόματος), ἡ δὲ τέττα πρὸς τὴν πραγματικὴν θεῖαν, ἀλλὰ σεβασμοῦ χάριν καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ μείζονα κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διῆ οὐ μόνον συγγενῆ, ἀλλὰ καὶ ξένην. Πάλιν καθ' ἃ παρὰ τοῦ Χ. Χαριτωνίδου ἔμαθον, ἐν τῇ Μάκρῃ ἅττας καλεῖται ὁ ἀνάδοχος καὶ τέττα ἢ θεία. Ὡστε ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ πρὸς τοὺς μιγάδας Βλάχους συμφωνοῦσιν οἱ καθαροὶ τῆς Μάκρης Ἑλληνας». Τούτων δεδομένων θεωρῶ σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἔχωμεν ἄλλην λέξιν παρ' Ἐρωτοκρίτῳ, περιμένομεν δὲ μόνον νὰ μαθώμεν ἐὰν καὶ ἀλλαχού τῆς Ἑλλάδος σώζεται. Τὸ ἀρχ. ἅττα καὶ τὸ τοῦ Ἐρωτοκρ. ἅττε θὰ ἔχη συγγένειαν πρὸς τὸ Ὀμηρ. ἡθεῖτε λεγόμενον ἐπί-

1) Homers Odyssee π. 31.

2) Curtius Griech. Etymologie 207.

3) Πρβλ. καὶ Em. Boisacq, Diction. étymol. de la langue grec, σελ. 98, ὅπου ἀναγράφει ὅσα καὶ ὁ Κούρτιος προσθέτων ἐκ τοῦ G. Meyer καὶ τὸ Ἄλβαν. *at*=πατήρ.

σης ὡς προσφώνημα νεωτέρου πρὸς προεσβύτερον καὶ πιθανῶς καὶ πρὸς τὸ Ἰσακωνικὸν ἀθι=ἀδελφός, ἀθιά καὶ ἀθιά=ἀδελφή'. Τέλος προσθήτω ὅτι δὲν μοὶ φαίνεται πιθανὸν τὸ τοῦ Ἐρωτοκοίτου ἄτιε νὰ εἶναι παραρθηρὰ τοῦ κοινοῦ θειά, ἃ θειά γενόμενον κατ' ἐσφαλμένον μεταγραμμτισμὸν ἐκ τῶν ἰταλικῶν γραμμάτων, διότι τὸ θειά εἶναι λέξις κοινοτάτη, καὶ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διαφθαρή εἰς τὸ ἄγνωστον ἄτιε².

—στ. 1068 *στη γῆς πηλὸν ἐκάνα*. Πρβλ. Πικατορ. 544 *τήν γῆν πηλὸν ἐκάμαν* (τὰ δάκρυα).

—στ. 1105. Ἐσοῦσσουμος κ' ἀνέγνωρος ἦτον ἀποδομένος. Ἦκολουθήσαμεν τὴν γραφὴν τῶν ΑΒ, ἣτις παρέχει πλήρη ἔννοιαν καὶ φράσιν συνηθεστάτην καὶ σήμερον, ἐν ᾧ τὸ X ἐφθειρε τὴν μετοχὴν εἰς *σαμποθαμένος* ἐξ ἀγνοίας, φαίνεται, τῆς ἰδιωματικῆς σημασίας τοῦ ἀποδίδω (ιδεὶ Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει καὶ *ζακαποδίδω*).

—στ. 1148. Τὰ ΑΒ ἔχουσι τὴν λαμπρὰν γραφὴν ἔσῆτοιο δειτρον ἢ χέ-ρα σου ζουγλαίνεται ν' ἀπλώση, τὴν ὁποίαν ἀδιστακτῶς ἐδέχθημεν, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει τὸν ἄτονον καὶ ἀνάρμωστον στίχον γὰ ποιά ἀφορμῇ ἔτιος λογιμὸς θέλης γὰ σὲ προδώση.

—στ. 1205 *ἄθρωπος νά ναι δυνατὸς νά χῆ ἀντρειά καὶ χάρι*. Ἐκ τῆς ὅλης ἐννοίας καὶ ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων στίχων γίνεται φανερόν ὅτι ἰσοδυναμεῖ μὲ ὑποθετικὴν πρότασιν, ἦτοι=ἐὰν ὁ ἀνθρωπος εἶναι δυνατὸς καὶ ἐὰν ἔχη ἀνδρείαν καὶ χάριν.

—στ. 1237. Ὁ ἔρωτας ἀνυφαντῆς μὲ πογηριὰν ἐγίνη. Οὔτε ὁ Γιάνναρης οὔτε ὁ Chestacoff εἰς τὰ γλωσσάρια τῶν ἐγνωρίζον τὴν εἰδικὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἀνυφαντῆς. Διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀνδρὸς ὑφάντου ἀλλὰ περὶ τοῦ εἶδους τῆς ἀράχνης ἢ φαλαγγίου, τὸ ὁποῖον κατασκευάζει λεπτὸν ἴσθον ἢ ἀράχιον καὶ συλλαμβάνει ἐν αὐτῷ ὡς ἐν δικτύῳ τὰς μύιας καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα τὰ χρησιμοποιεῦντα πρὸς τροφήν του, καλεῖται δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν Κρήτῃ ἀνυφαντῆς. Ἐρωτήσας γραῖαν γυναικα ἐν Σητεῖα τί πρῶγμα εἶναι ὁ ἀνυφαντῆς ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν «ἡ ρωγαλίδα ποὺ μολόνει (=ἀπολύει) τὴν κλωνιά καὶ κατεβαίνει κάτω». Τὴν λέξιν ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἔχει καὶ ὁ Σομαβέρας³ εἰς θηλ. γένος ἀνυφαντοῦ καὶ ἀνυφάντρια, ἀλεφάντη, ρώγια (ζωδάκι) = aragna, ragna (insetto). Καὶ ὁ Κοραῆς δὲ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις⁴ λέγει «καὶ τὸν τεχνίτην

1) Πρβλ. Pernot, Phonetique de Chios σελ. 132 σημ. 2. G. Deville, Études du dialecte Tzacorien Paris 1866 p. 33.

2) Ὁ Ψάλτης εἰς τὰ Θερακικὰ σελ. 53 ἀναγράφει *τιεῖς σου* = θειῖς σου, καὶ Dawkins Journal of Hell. Studies 1910 σελ. 270 ἀναγράφει *τιεῖα*=θειῖα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας.

3) Somavera, Tesoro della lingua greca volgare Parigi 1709.

4) Ἀτακτα τομ. II. σελ. 268.

Ἐφράτην καὶ Ἄνυφράτην (tisserand), πλὴν ὅτι τὸ δευτέρου τοῦτο ὡς καὶ τὸ θηλικὸν αὐτοῦ ἀνυφάντρια σημαίνει ἀκόμη μεταφορικῶς καὶ τὴν ἀράχνην (araignée). Καὶ ὁ Βυζάντιος¹ ἀναγράφει τὴν σημασίαν αὐτῆν. Ὁ Ξενοφῶν Ἀπομνημ. Γ. 11. 6 ποιεῖται λόγων περὶ τοῦ ἐντόμου λέγων «οἶσθα γὰρ ὡς ἐκεῖναι (αἱ φάλαγγες) θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον· ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ ὑψηράμεναι ὅτι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ τούτω τροφῇ χρῶνται».

Εἰς ἄσμα δημοσιευθὲν ἐν τῇ Λαογραφίᾳ Δ. σελ. 100 ὑπὸ Π. Δ. Σεφερλή καὶ προερχόμενον ἐξ Ἄργους καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς γοαίας Βασιλικῆς Χρυσικοπούλου ἔχομεν ἀντιγραφὴν σχεδὸν τεσσάρων στίχων τοῦ μέρους τούτου τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἐν ᾧ εἰκονίζεται ὁ Ἐρως ὡς ἀνυφαντῆς συλλαμβάνων ἐν τοῖς ἀραχνίοις αὐτοῦ τοὺς ἐρῶντας, ἦτοι

Ὁ Ἐρωτας ἀνυφαντῆς μὲ πανουργιὰ ἐγίνη
ἀράχνη ἔστησε ψηλά, καὶ πιάστηκα Ἵς ἐκεῖνη,
καὶ γὰρ νὰ φύγω δὲ μπορῶ, μὲ τὰ φτερὰ μὲ σώνει,
αὐτὸς ζυγώνει ἀπὸ κοντά, κ' ἀπὸ μακριὰ σοσιώνει.

Οἱ μὲν δύο πρῶτοι στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς τοῦ Ἐρωτοκρ. Α 1236, 1237, οἱ δὲ δύο τελευταῖοι πρὸς τοὺς Α 1255, 1256.

— στ 1326 τὰ γλυγορύτερ' ἄλογα. Τὰ κείμενα ἔχουσιν ἐνταῦθα γληγορότερα· ἀλλ' ὁ γνήσιος Κορητ. τύπος, τὸν ὁποῖον ἄλλως ἔχουσι πολλάκις καὶ τὰ κείμενα ΑΒ (π. χ. Γ 923, Δ 2, 1090, Ε 1351, 1208) εἶναι ὁ διὰ τοῦ ν ἐκφερόμενος, ὅπως καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν τῷ Κορητ. ἰδιώματι. Τὸ Χ τουναντίον τρέπει πάντοτε εἰς τὸν κοινὸν διὰ τοῦ ω γληγορότερο.

— στ. 1378 Ἵς τὸ κοσιπέντε τ' Ἀπριλιοῦ. Ὁ κ. Κωνστ. Θεοτόκης πρῶτος ἐπρόσεξε καὶ μοι ὑπέμνησεν ὅτι ἡ 25 Ἀπριλίου εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ πολιοῦχου καὶ προστάτου τῆς Γαλινοτάτης Εὐαγγελιστοῦ. Ἡ ἐκλογή τῆς μεγάλης ταύτης διὰ τὴν Ἐνετίαν καὶ τὰς Ἐνετικὰς ἀποικίας ἡμέρας πρὸς τέλεσιν τῆς γιόστρας εἶναι μία τῶν ἰσχυροτάτων ἐν τῷ ποιήματι ἐνδείξεων, ὅτι ὁ Ἐρωτοκρίτος ἐγένετο ἐν χώρα ἐνετοκρατουμένη καὶ ὑπὸ ποιητοῦ συμπαθῶς διακειμένου πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ συνηθείας τὰς Ἐνετικὰς. Εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι κατὰ τὴν 25 Ἀπριλίου πλὴν τῶν ἄλλων ἐορτῶν θὰ ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου πάτρωνος καὶ γιόστρου· ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ πράγματος ἔρευνα, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν κατὰ παράκλησίν μου Ἐνετολόγοι εἰδικοί, δὲν κατέληξεν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα· δὲν ἐξηκριβώθη δηλ. ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τούτην συνειθίζετο νὰ γίνωνται καὶ γιόστραι. Καὶ πάλιν ὅμως δὲν ἐλαττοῦται ἐκ τούτου ἡ Ἐνετικὴ ἐπίδρασις· ὁ Κορνάρος θέλων νὰ ὀρίσῃ ἡμέραν ἀξιομνημόνευτον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ κονταροκτυπήματος

1) Σ. Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλ. γλωσσ. ἐν λέξ. ἀνυφαντῆς.

τοῦ ποιήματός του ἐξέλεξε σκοπίμως τὴν ἐπισημοτάτην πασῶν κατὰ τὴν Ἑνετικὴν ἀντίληψιν. Ἄν ὁ ποιητὴς δὲν ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ Ἑνετικὴν καταγωγὴν, τοῦλάχιστον ἢ περιπτώσις αὐτῆ δεικνύει Ἑνετίζοντα φρονήματα, πρᾶγμα φυσικώτατον δι' ἄνδρα μένοντα ἐν Χάνδακι καὶ κατὰ τὴν πιθανὴν μου εἰκασίαν συμμεριζόμενον τοὺς κινδύνους καὶ ἴσως καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐν Χάνδακι ἀποκεκλεισμένων καὶ περὶ τῆς σωτηρίας ἐ-
αντῶν καὶ τῆς πατρίδος ἀγωνιζομένων Ἑνετῶν καὶ μὴ.

— στ. 1417 *συβουλάτορας*. Τὰ κείμενα ἔχουσι τὸν μετὰ τοῦ *μ* τύπον καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὰ *συμβούλιο*, *συμβουλεύω*, ἀλλ' ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τὴν ἀρχὴν, ἣν καὶ σήμερον ἐξηκριβώσαμεν ἐν τῇ ὁμιλουμένῃ διαλέκτῳ τῆς Κρήτης, ἥτοι τοὺς γνησίως δημῳδοὺς τύπους λέγουσιν ἄνευ τοῦ *μ* (*συβουλάτορας*, *συβουλατόροι*, *συβουλεύω*) τοὺς ληφθέντας ὅμως ἐκ τῆς γραφομένης ἢ ἐπισημῶς κυκλοφοροῦντας π. χ. Σύμβουλος, Συμβούλιον κτθ. λέγουσι μετὰ τοῦ *μ*.

— στ. 1427 *Τοῦ Πεξοστράτη ἡ γυνή*. Φαίνεται παράδοξος ἡ χοῆσις τοῦ ἀρχαίου τύπου ἐνταῦθα *γυνή* (ἀντὶ τοῦ μόνου κοινοῦ *γυναῖκα*) ὑπὸ τοῦ Κορνάρου, ὁ ὁποῖος ἦτο τελείως ἀπηλλαγμένος τῆς ἀρχαϊστικῆς τάσεως ἄλλον συγχρόνον του καὶ ἀρχαιοτέρων στιχομογῶν (λ. χ. τοῦ Ἀχέλι). Ὁ Κορνάρος ἔγραψε τὸ ποίημά του εἰς τόσον γνησίαν δημῳδὴν γλῶσσαν, καὶ ἀπέφυγε μετὰ τόσης ἐπιμελείας τὴν ἀνάμειξιν ἀρχαιοτέρων λέξεων καὶ τύπων, ὥστε ἀγεται τις σχεδὸν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἀπὸ συστήματος καὶ μεθόδου ἐπετίθεισε τὸ τοιοῦτον· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ποίημά του ἔχει τὸν τύπον σχεδὸν δημοτικῶν ποιήματος, καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις συνετέλεσεν, ἵνα καταστῆ τόσον δημοφιλές. Δὲν γνωρίζω ἂν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου ὑπῆρχε γλωσσικὸν ζήτημα, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε τοιοῦτον παρὰ τοῖς πολλοῖς, φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε μορφώσει (ὅπως καὶ οἱ τῶν Κρητικῶν δραμάτων ποιηταὶ ὁ Χορτάτζης π. χ.) τὴν περὶ τούτου γνώμην του καὶ ἠκολούθησε πιστῶς καὶ ἐφήρμοσεν ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ αὐτῇ. Σπανιώτατα καὶ ἴσως ἀσυναίσθητως ἐξ ἐπιδοράσεως ἄλλων ποιημάτων ἢ ἐκ φράσεων τῆς ἐκκλησίας τοῦ διέφυγον ὀλίγα τινὰ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσι ὡς μὴ καθαρῶς δημῳδῆ· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ *γυνή*, ἐνταῦθα καὶ ἐν στιχ. Ε 1305 *καὶ τῆ γυνήν του κοράζει*. Τὸ *γυνή* εὐρίσκεται σιχνὰ καὶ εἰς τὸ συγγενέστατον πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον ποίημα τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ στιχ. 99, 321, 329 καὶ πολλαχοῦ. Ἄλλα δείγματα ἑλληνισμῶν εἶναι ἴσως καὶ τὰ ἐξῆς ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ, *κλίνη* (ἀντὶ τοῦ *κλινάρι* ἢ *κρεβάτι*) Α 631, 1476, Ε 55, τὸ *ποσῶς* Α 1619, Β 468, 1394, Δ 1796, 1807, Ε 705, τὸ *μήπως* (ἀντὶ τοῦ *μὴν πά*) Β 668, Δ 776, *σιωπῆ* Δ 1313, *Σελήνη* (ὡς Θεὸς ἀντὶ τῶν κοινῶν *φέγγος*, *φεγγάρι*) Β 323. Εὐρίσκεται ἐπίσης τὸ *γέμω* καὶ τὸ *ὁδὸς* πολλαχῶς τοῦ ποιήματος (ἴδε παραδείγματα ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ), ἀλλὰ ταῦτα ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὰ ἄλλα σύγχρονα Κρητικὰ ποιήματα καὶ φαίνεται ὅτι ἦσαν κοινὰ. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ *πέγω*, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εὐρίσκεται σιχνὰ.

— στ. 1463 *Σκριτόριο*. Εἶναι τοῦ Χ ἡ γραφή, ἐν ᾧ τὰ ΑΒ ἔχουσι *γρα-*

φρόιο. Προετιμήσαμεν τὸ πρῶτον, διότι αὐτὴ ὡς ξένη λέξις εἶναι πιθανόν ὅτι μὴ νοουμένη κατόπιν μετεφράσθη εἰς *γραφόριο*, ἐν ᾧ ἂν ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ *γραφόριο*, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταβληθῆ εἰς σκροϊτόριο. Θὰ ἀπαντήσωμεν καὶ ἄλλας ἰταλικὰς λέξεις ἐν τῷ κειμένῳ μεταβληθείσας εἰς ἑλλην. διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (πρβλ. μόδος, παρᾶρω).

— στ. 1504 *καὶ τόσο παρατρέπης*. Τὰ κείμενα ἔχουσι *παραντρέπης*, ἀλλὰ προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ ἐντροπῆς ἀλλὰ περὶ συγχύσεως φρενῶν καὶ ἐκστάσεως ἐκ τοῦ ὄρθου λόγου, δι' ὃ ἐγράψαμεν *παρατρέπης*, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς ἄλλα χωρία τοῦ Ἐρωτοκρ. π. χ. A 1716 *ὁ νοῦς μου παρατρέπη* (τὰ AB καὶ ἐδῶ *ἐπιω.ιντρέπη*), B 1016 τὸ πρᾶμα τὸ γγοιανὸ ὄλους τοὶ *παρατρέπει*, Γ 1266 *ὁ νοῦς σου παρατρέπη*, καὶ τὸ οὐσιαστ. *παρατροπή* ἐπὶ τῆς σημασίας συγχύσεως φρενῶν εὐρηται Γ 100 καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ θορύβου ἐκ τῆς μεγάλης χαρᾶς τοῦ λαοῦ Δ 1264.

— στ. 1508 *κατέχει καὶ ριμάρι*. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ποίησις ἐγένετο εἰς *ρίμα* (ὁμοιοκαταληξίαν), ἦτοι εὐρισκόμεθα εἰς χρόνους πολὺ μετὰ τὸ 1500, ὅτε περίπου ἤρχισε νὰ γίνεται χρῆσις τῆς ρίμας εἰς τὰς ἰταλοκρατουμένας χώρας τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦ πράγματος εἰσῆχθησαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν καὶ οἱ φραγκικοὶ τεχνικοὶ τοῦ πράγματος ὄροι *ρίμα*, *ριμάρω*, *ριμάδα* (καὶ *ριμάτα*).

— στ. 1546 *ἐφανίστη τζι*. Εἶναι τὸ τρίτον ἐν. πρόσωπον τοῦ ἄορ. τοῦ ἀπροσώπου *φαίνεται* (μοῦ φαίνεται, ἡ φαίνεται μου, σου, του, της κτλ.). Εἶναι συγχὸν καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ (π. χ. B 613, 2210, 2302, Γ 409 κτλ.) καὶ εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα, εὐρίσκονται δὲ σπανιότερον καὶ οἱ τύποι *ἐφάνη* καὶ *φάνηκε*. Ἐπειδὴ ὁ τύπος *ἐφανίστη* εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου, ὅπου δὲν προσαρμόζεται ὁ τονισμὸς μετὰ τὸ μέτρον οἱ ἀντιγραφεῖς τὸν μεταβάλλουν συχνὰ εἰς τὸ *ἐφάνη* ἢ *ἐφάνηκε*, ἀλλ' ἡ πληθὺς τῶν παραδειγμάτων δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωμεν τὸν τύπον καὶ νὰ δεχθῶμεν τὸν λεγόμενον μετρικὸν τονισμὸν (*accentuation métrique*) νὰ προσφέρωμεν δηλ. *φανιστή μου*, *φανιστή τζι* κτλ. ὅπως εἰς τὸ παρὸν χωρίον. Ὅμοίως εὐρηται Πικατορ. 3, 5, 52. Ἀποκοπ. Μπεργαδῆ 3, Βοσκοπ. στ. 43. καὶ πολλ.

— στ. 1619—1620 *κουλουμουντρίζει - κουλουμούντρισμα*. Ὁ ἐπιμηλητής τῶν AB ἐξέβαλε τὰς λέξεις μεταβαλὼν τὸ δίστιχον ὡς σημειώνεται εἰς τὰς ὑποσελίδους παραλλαγᾶς, ὃ δὲ τοῦ X φαίνεται ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὴν Ἑπτανησιακὴν μορφήν *σκουλουμπουοθίζω - ισμα*. Τὰς λέξεις ἀποκατεστήσαμεν ἡμεῖς ὀδηγηθέντες ἐκ τοῦ B 1719, ὅπου εὐρηται ἡ λέξις *κουλουμουντρίζει* καὶ ἐκ τοῦ σημερ. Κρητ. ἰδιώματος, ἐν ᾧ συχνὰ ἀκούονται τὸ *κουλουμούντρα - ἴζω - σιὸς* ἐπὶ τῆς σημασίας, ἐφ' ἧς σήμερον ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἀκούεται *κουτρουβάλα*, *κουτρουβαλῶ - ισιὸς* καὶ *τούμπα*, *τουμπάρω* (ἰδ. καὶ Γλωσσ.).

— στ. 1724 *στ' ἀπομονάρια τσι φιλιᾶς ὀλπίζω νὰ τοῦ φύγω*. Δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ κατανόησις τοῦ χωρίου, ἂν δὲν γνωρίζῃ τις καλῶς τὴν σημασίαν τοῦ *ἀπομονάρια* οἷα εἶναι ἐδῶ καὶ εἰς Δ 830 (τ' *ἀπομονάρια*

τῆς γραφῆς). Ἡ ᾠροετοῦσα ἐκ παρθενικῆς αἰδοῦς ὀλίγον σγκκακαλυμμένως ὀνομάζει ἀπομονῶρια τῆς φιλιᾶς τὰ πλὴν τῆς ἀπλῆς ὀμιλίας παρεπόμενα τοῦ ἔρωτος ἦτοι φιλήματα κτλ., καὶ λέγει ὅτι μόνον ἀπλῆν ὀμιλίαν οὐχὶ δὲ ἄλλο τι θὰ ἐπιτρέψη εἰς τὸν ᾠρωτόκριτον.

—στ. 1748 **βάνει νὰ μὲ φουρκίσση**. Ὁ δι' ἀγχόνης θάνατος ἦτο ὁ συνήθης τρόπος τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐγκληματιῶν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ, ὅπως γνωρίζομεν ἐκ πλείστων πληροφοριῶν, καὶ τόπος δὲ ὑπῆρχεν ἐν Χάνδακι παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τότε καὶ σήμερον μεγάλου στρατῶνος καλούμενος *Φοῦρκα* (Forca), ὅπου ἐγίνετο συνήθως ἡ θανατικὴ ἐκτέλεσις. Καὶ παρὰ Σαχλίκη ἀναφέρεται ἡ τοιαύτη θανατικὴ ἐκτέλεσις¹. Καὶ τοῦτο εἶναι μία τῶν πολλῶν ἐνδείξεων ὅτι τὸ ποίημα ἐποιήθη ἐπὶ Ἐνετοκρατίας.

—στ. 1753 **τὸ μακρὺ**. Ἔχει τὴν σπανίαν χρονικὴν σημασίαν ἐδῶ = τὸ μακρὸς τοῦ καιροῦ, ἡ μακροήμερευσις, ἡ πολυκαιρία.

—στ. 1804 **στρατολάτης**. Ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου *στρατηλάτης*. *Στρατολάτης* γενόμενον ἐκ τοῦ *στράτα* καὶ τοῦ ρηματικοῦ τοῦ ἐλαύνω σημαίνει ὅτι καὶ τὸ *δρομολάτης* (ἢ *στρατιώτης*), ἦτοι *ὁδοιπόρος*, *ἀγγελιοφόρος*. Ἡ λέξις εὑρεται ἀκόμη καὶ εἰς στ. 2163, ὅπου μόνον τὸ X ἔχει τὸν ὀρθὸν τύπον, καὶ εἰς E 1173 ὅπου καὶ τὰ τρία κείμενα ἔχουσιν ὀρθῶς *στρατολάτη*. Σήμερον ἀκούονται ἐν Κρήτῃ *στρατολάτης*, *δρομολάτης*, *πεζολάτης*, *ζευγολάτης* κτῶ.

—στ. 1870. **Τορνέσα** ἦσαν τὰ συνήθη χαλκᾶ κέρματα τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐνετοκρατίας κυκλοφοροῦντα ἀφθονώτατα καὶ ἀνευρισκόμενα καὶ σήμερον πανταχοῦ τῆς Κρήτης· εἶχον μάλιστα κοπῆ καὶ εἰδικῶς τοιαῦτα διὰ τὰς ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν κατοχὴν ἑλλην. χώρας φέροντα ἑλλην. ἐπιγραφὰς π. χ. ἐπὶ Δουκὸς Ἄντων. Προϊόλου μὲ ἐπιγρ. Ο ΔΟΥΞ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΡΙΟΛΟΣ, ΤΟΡΝΕΣΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑΔΥΩ, Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ, ἢ ΤΟΡΝΕΣΙΑ ΕΞΗΝΤΑ, ΤΡΙΑΝΤΑ, ΔΕΚΑΠ. καὶ ἐπὶ Δουκὸς Ἰωάνν. Κορνηλίου (1624—1630) Ο ΔΟΥΞ ΙΩΑΝ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ.

—στ. 1895. **Πρᾶμ' ἂ σοῦ λείπει καὶ ζητᾶς**. Εἶναι ἡμετέρα γραφὴ· τὰ κείμενα ἔχουσι *πρᾶμα σοῦ λείπει καὶ ζητᾶς*, τὰ μὲν AB μετ' ἐρωτήσεως, τὸ δὲ X ἄνευ ἐρωτήσεως.

—στ. 1934 **πράματα φιλά**. Τὰ AB ἔχουσι *ψηλά*, τὸ X ἔχει μὲν *φιλά* ἄλλ' ἢ μαρτυρία του δὲν ἔχει σημασίαν, ἀφ' οὗ τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι τελείως ἀνορθόγραφον. Προετιμῆσαμεν τὸ *φιλά* δι' ὄν λόγον καὶ προηγουμένως (στιχ. 673, 677, 1028) ἐγράψαμεν *φιλόητες* καὶ οὐχὶ *ψηλόητες*. Καὶ σήμερον *φιλά πράματα* καὶ *φιλοδουλιεὺς* ἀκούονται ἄλλὰ μᾶλ-

1) Σαχλίκης III Συνόδη Παπαδημητρίου, Ἀφήγησις παραξένος Ὀδησ. 1896. στ. 619.

λον ἐπὶ μικρῶν καὶ ἀσημάντων πραγμάτων, λέγεται ὁμως καὶ αὐτὰ εἶναι φιλά προάματα γιὰ σένα (γιὰ τὸ νοῦ σου) ἤτοι πράγματα λεπτά ἔχοντα ἀνάγκην νοῦ ὀξεῖος πρὸς κατανόησιν, δύσκολα καὶ δυσεξήγητα πράγματα.

— στ. 2056 *τέσσερα μῆλα δίφορα ἤρην ἢ Ἀρετοῦσα*. Εἶναι ἡ λαμπρὰ γραφή τοῦ Χ, ἣν ἐδέχθημεν ἀδιστακτικῶς ἀντὶ τῆς ἀνοήτου διάφορα, ἣν ἔχουσι τὰ ΑΒ καὶ ὅλα τὰ ἐντυπα κείμενα. *Δίφορα* μῆλα (ἢ ἄλλαι ὀπῶραι) λέγονται τὰ δευτέραν φορὰν τοῦ ἔτους ἢ παρὰ τὸν συνήθη καιρὸν γινόμενα καὶ ἐπομένως σπάνια καὶ περιζήτητα. Ἰδίως λέγεται ἡ λέξις σήμερον διὰ τὰ *δίφορα λεμόνια*, τὰ ὁποῖα παράγονται εἰς ἐποχὴν ἄλλην παρὰ τὴν κανονικὴν. Ἀκούεται ἀκόμη ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ρῆμα *διφορίζω* λεγόμενον περὶ δένδρων, τὰ ὁποῖα φέρουσι καρπὸν δευτέρον ἢ πρῶτον ἢ συνηθέστερον ὀψιμαίτερον τοῦ συνηθούς· ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ *διανθίζω* ἐπὶ διπλῆς ἢ παρακαίρου ἀνθήσεως. Δίφοροι ὀπῶραι καὶ ἐπομένως σπάνια καὶ περιζήτητοι δίδονται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀναρρωνίοντας ὡς *ξαρρωστικόν*, ὅπως ἐδῶ τὰ μῆλα τῆς Ἀρετούσας. Τὴν λέξιν *δίφορο* ἀναγράφει καὶ ὁ Βυζάντιος· τὸ δὲ ρῆμα *διφορῶ* ἀπήνησα εἰς τὸν Ἀπόκοπον τοῦ Μπεργαδῆ^ο Ἰδ. καὶ Γλωσσαρ.

— στ. 2070 *ὄπον μπορὰ μὲ γλάννη*. Τὸ *μπορὰ* προῆλθεν ἐκ συμπύξεως τοῦ *μπορεῖ* νὰ ὅπως τὸ *θά* ἐκ τοῦ *θῆ* νὰ (ἴδε ἀνωτέρω σημειώσιν στίχ. 608), εἶναι δὲ συνηθέστατον μάλιστα ἐν τῇ Κρητ. ποιήσει π. χ. Ζήνων Α 306 *μπορὰ πάρη*, Β 101 *μπορὰ λογάσωμε*, Σταθ. Β 280 *μπορὰ σοῦ φέρη*, Γυπαρ. Γ 558 *δὲν ἤμπορὰ μακρύνω* (=μπορῶ νὰ μακρύνω). Ἐρωφ. Πρὸλ. 34 *μπορὰ τελειώση*, Α 263 *μπορὰ βρεθοῦσι* Μπουνιαλ. 308.18 *μπορὰ τοὺς πιάσου* καὶ πολλαχοῦ. Ὁμοία συγκοπὴ γίνεται καὶ εἰς τὸ *πάω* πᾶεις, πᾶει μετὰ τοῦ νὰ εἰς πὰ π. χ. Ἐρωφ. Δ 97 *πὰ τὴν παρηγορήσω* (=πᾶω νὰ τὴν παρηγορήσω) Γυλ. Γ 561 *μὴν πὰ λάχη*, Μπουνιαλ. Κρητ. πολ. 306.4 *πὰ τοὺς πολεμήση*, 381.1 *πὰ μπαρκαριστοῦσι* κτῴ. Σήμερον καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι κοινότατα ἐν Κρήτῃ τὸ δὲ *μὴν πὰ* ἢ *μπὰ* = μὴν πᾶη νὰ μὲ σημασίαν διστακτικοῦ μορίου εἶναι καὶ πανελληνίον.

— στ. 2101 *ἤρθεν ὁ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φύλλο ᾽ς ἄλλα φύλλα*. Εἶναι σκόπιμος συνηγήσις πρὸς δήλωσιν παιγνιώδη τῆς μεταβολῆς, ἣν ἐπέφερον τὰ μῆλα τῆς Ἀρετῆς· ὁ στίχος καὶ σήμερον ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ μεταβολῆς παραδόξου.

— στ. 2110 *ὥστε νὰ τὸ κατέχη*. Τὸ *ὥστε* ἐδῶ οὔτε τὴν συνηθὴ χρονικὴν σημασίαν (=ἕως ὅτε) ἔχει οὔτε τὴν συμπερασματικὴν ἀλλ' ὁμοιωματικὴν = ὡς νὰ τὸ εἰξεύρη, σὰν νὰ ἦτο βέβαιος.

— στ. 2119—2120 *ἀνέβηκε τὴ σάλα | ἐκείνης, πὸν τὸν πότιζε τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα*. Τὰ κείμενα ἔχουσι ᾽ς ἐκείνη Χ, κείνη ΑΒ. Εἶναι

1) Σκ. Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλ. διαλέκτου ἐν λέξει *δίφορος*.

2) Legrand, *Bibl. grec. vulg.* II. Ἀπόκοπος Μπεργαδῆ στ. 180

ἀνάγκη νὰ γραφῆ ἐκείνης ἢ κεινῆς διὰ νὰ ἀποτελεσθῆ ἔννοια λογική. Ἔχομεν καὶ ἐδῶ τὴν λεγομένην διασκέλισην (enjambement), περὶ ἧς εἶπομεν προηγουμένως (στιχ. 3).

— στ. 2144 *ἡώση* = ἐννοήση. Ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως καὶ παραβολῆς τῶν Κρητικῶν κειμένων ἐπέισθημεν ὅτι τὸ *ἡώθω* δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ *ἔννοια*, *νοιώθω* οὐδὲ τὸ *μετανιώθω* ἐκ τοῦ *μετάνοια*, ἀλλ' ὅτι εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ *γνώθω*, *μεταγνώθω*, τὰ ὁποῖα πάλιν ἐγένοντο παλινδρομικῶς ἐκ τοῦ *γνώσω*, *μεταγνώσω* (τῶν ἀρχ. *γινώσκω*, *μεταγινώσκω*), καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον γράφομεν *ἡώθω*, *μεταἡώθω*, *ἡῆώσα*, *ἐμετάνῆωσα* κ. τ. λ. Εἰς τὰ κείμενα εὐρίσκονται συχνότατα τὰ *γνώθω*, *ἀναγνώθω*, *μεταγνώθω* (*γνώσω* κτ.), ἐκ τούτων ἐγένοντο τὰ *ῥώθω* καὶ *ἡώθω*, *μετῥώσω*, *ἐμετάνῶσα* καὶ *μεταἡῶθω* *ἐμετάνῶσα*, *μεταἡῶμος* ὅπως ἐκ τοῦ *φρονάζω*, *φρωηάζω*, *συχνά*-*συχνά*, *μόνος*-*μόνιος*, *Μανώλης* *Μανιώλης*¹, *εἶναι*-*εἶναι*, καὶ τοῦναντίον ἐκ τοῦ *ἔννοια*-*άζομαι*-*ἔγνοια*-*γνοιάζομαι*, *σύννεφα*-*σύγνεφα*, *ἀνάγνια*-*ἀγνάγνια*, *τυρανῶ*-*τυραγῶ*-*ἀπονιά*-*ἀπογνά*. Καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ *γνωμάζω* εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τὸ Χρον. Μορέως² *ἔνωμάζω*. Καὶ σήμερον εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην ἀκούεται ἀκόμη τὸ *μεταγνώθω*, *μεταγνώσω*, *μεταγῶμος* ὅπως δηλ. τὸ *ἀναγῶθω* — σω. Ἡ διὰ τοῦ οἰ γραφῆ *νοιώθω*, *μεταιοιώθω*, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθοῦσιν ὅλοι οἱ γράφοντες ὀφείλει κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ ἐγκαταλειφθῆ ὡς στηριζομένη ἐπὶ ἐσφαλμένης παραγωγῆς καὶ νὰ γράφωμεν *ἡώθω* κτλ. Μόνον τελευταῖον εἶδον ὅτι καὶ ὁ Φιλήντας³ ὑπεστήριξε τὴν ἐκ τοῦ *γνώθω* παραγωγὴν καὶ γράφει *ἡώθω*, ἀλλὰ τὸ ἐξηγεῖ διαφοροτρόπως κατὰ μεταπήδημα, ὅπως λέγει, τοῦ *ι* ἐκ τῆς ἀρχῆς *ῥώθω* εἰς τὴν μέσην (ἴδε καὶ σμμ. Γ στίχ. 35).

— στ. 2174 *τὴν πρώτην ὄπου στράφηκε*. Ἡ αἰτιατ. μετὰ τοῦ ἄρθρου εὔρηται συχνὰ παρ' Ἐρωτοκρ. ἐπιρρηματικῶς κατὰ παράλειψιν τοῦ *φορὰν* = τὸ πρῶτον π. χ. Α 314, 1088, 1057 Β 562, 752, Γ 225, 1089, Δ 1518.

— στ. 2175 *ἀγάλλ'* *ἀγάλλα*. Εἶναι μυριόλεκτον τὸ ἐπίρρημα τοῦτο καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκρ. καὶ εἰς τὰ ἄλλα Κρητικὰ κείμενα καὶ σήμερον κοινόν. Ἀκούεται καὶ εὐρίσκεται καὶ ὑπὸ τὸν τύπον *ἀγάλη*-*ἀγάλη* (π. χ. ᾄσμα Κρητ. *σιγανὰ κ' ἀγάλ' ἀγάλη*-*μὴν πατεῖτε μιάτην ἄλλη*). Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιρρ. πολλὰ καὶ διάφορα ἔχουσι γραφῆ μέχρι τοῦδε. Ὁ Κοραῆς⁴ λέγει «ἴσως ἀπὸ τὸ ἀγανός, ἀγανίδα, ἀτροέμας» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ «Ἄγανοί, πραεῖς», «Πρόσθεσε ὅτι καὶ τὸ διπλόνομεν πολλάκις *ἀγάλια*, *ἀγάλια* (tout doucement) ὡς λέγομεν καὶ *σιγά*, *σιγά* τὸ ὁποῖον δὲν εἶ-

1) Χριστ. Κρήτη Α σελ. 56.

2) Χρον. Μορέως Ρ. 1731.

3) Φιλήντας, Γραμματ. ρωμ. γλωσσ. Α. § 332.

4) Κοραῆ. Ἄτακτα II. σελ 4 IV. 3.

ναι Ἰταλισμὸς (riān-riāno) ἐπειδὴ τὸ ἐδίπλωναν καὶ οἱ παλαιοὶ (Εὐριπ. Ὅρ. 140) *σίγα - σίγα*. Ὁ Βυζάντιος¹ γράφει «ἐκ τοῦ Ἰταλικά, ἀκαλῶς (ἢ ἐκ τοῦ) Ἰαγανῶς». Ὁ Γιάνναρης² τὸ θεωρεῖ «Ἰταλικὸν aghir-aghir πρὸ βλ. γαληνός». Ὁ G. Meyer³ καὶ ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης τὸ παράγουσιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ eguale, uguale μὲ ὁμοίωσιν τοῦ φωνήεντος τῆς πρώτης συλλαβῆς πρὸς τὴν δευτέραν, ὁ Pellegrini τὸ θεωρεῖ Τουρκικόν⁴. Τὴν ἀληθῆ ὅμως παραγωγὴν τοῦ ἐπιρρ. εὐρίσκει τις ἂν ἐξετάσῃ τὴν μορφήν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα. Εὐρίσκομεν δηλ. τὸ ἐπίρρημα *γαληνὰ* ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *γαληνός*⁵ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν γραμματείαν καὶ τὴν δημώδη ποίησιν π.χ. *γαληνὰ* Διγεν. Ἄνδρου 1729, 2159, Διγεν. Τραπεζοῦντος 1168. Κυπριακὰ Σακελλαρίου Β'. σελ. 16, 503 καὶ *παῖξέ το καὶ γαληνὰ καὶ γαληνὰ τραγοῦδα*, εἰς Πόλεμον Τρωάδος (Μαυροφρ. Ἐκλογὴ μνημείων) εὐρίσκεται *γαληνὰ, γαληνούτζικα*, 10, ἦσυχά τε καὶ *γαληνὰ*, 102, 171 καὶ κατὰ τὸν Gidel, Nouv. Études galères σελ. 209, 217, Διγεν. Κρυπτοφ. I. 156, IV, 281. 774. Τὸ *γαληνὰ* ἐγένετο *ἀγαληνὰ* καὶ *ἀγαλιανὰ* Ἐρωτοκρ. Γ 580, E 105. Hesseling Pentateuque E. 33. 14 Jamnaris Κρητ. ἄσματα 208 (σιγὰ τὸν ἐξυπᾶ καὶ *ἀγαλιανὰ* τοῦ λέει). Ἐκ τοῦ *ἀγαληνὰ* ἀναβιβασθέντος τοῦ τόνου θὰ ἐγένετο *ἀγάληνα* κατὰ τὸ γλῆγορα, ὕστερα, ἄξαφνα, ἦσυχα, φρόνιμα κτλ. καὶ ἐκ τούτου τὸ *ἀγάλην-ἀγάλην* ὅταν μάλιστα, ὡς συμβαίνει συχνά, γίνεται ἡ ἀναδίπλωσις τοῦ ἐπιρρ. δικαιολογεῖται ἐκ ταύτης καὶ τῆς σημασίας τῆς βραδύτητος καὶ ἡρεμίας τῆς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως ὑπαρχούσης καὶ ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου καὶ ἡ παράλειψις τοῦ τελευταίου *a*. Κατόπιν τὸ ἐπίρρημα προσέλαβε ἀντὶ τῆς καταλήξεως *ην* τὴν κοινοτέραν καὶ ἔγινεν *ἀγάληνα*. Εἰς τὴν Χίον ἐσχημάτισαν καὶ ῥῆμα *ἀγαλῶ* = περιμένω π. χ. *ἀγάλει με* = περιμένέ με Χιακ. Γλωσσ. 42.

—στ. 2236. *Τοῦτες οἱ τέχνες*. Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν AB. Τὸ X ἔχει πόρες, τὸ ὁποῖον ἂν ἔχη ὀρθῶς θὰ ἰσοδυναμῇ μὲ τὸ *μπόρες, μπόρεσες* = δυνάμεις, μέσα.

—στ. 2241—2. Τὸ δίστιχον εἶναι Κρητικῆς προελεύσεως, ἀλλὰ λείπει ἐκ τοῦ X ἄνευ χάσματος. Πιθανώτατα εἶναι ὑποβολιμαῖον, δι' ὃ καὶ τὸ ἐθέσαμεν ἐν ἀγκύλαις.

1) Σκ. Βυζαντίου, Λεξικ. τῆς καθ' ἡμ. ἑλλ. διαλέκτ. ἐν λέξει *ἀγάληνα*.

2) Περί Ἐρωτοκρ. Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει.

3) G. Meyer, Neugr. Studien IV. 5. Triantafyllides, Lehnwörter σελ. 141.

4) Astovre Pellegrini, Il dialetto Greco-Calabro di Bova 1880 σελ. 129 Lessico ἐν λέξει *aguglia-aguglia*.

5) Παράβαλε καὶ τὸ παροιμιώδες τοῦ Εὐριπίδ. Ὅρεστ. 279 *γαλῆν' ὄρω*.

B

Ὁλόκληρον τὸ Β συγκείμενον ἐκ στίχων 2464 καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ μακροῦ ἐπεισοδίου τοῦ κονταροκτυπήματος, τὸ ὁποῖον εἶχε προαγελθῆ ὑπὸ τοῦ Ρηγός (Α 1374). Καί φανερός μὲν σκοπὸς τῆς τελέσεως τῆς γιόστρας ἦτο ἡ διασκέδασις τῆς Ἀρετῆς, ὡς ἐφάνη ὁμως ἐκ τῶν ὑστέρων, ὁ Ρῆγας διὰ τῆς προσκλήσεως εἰς τὴν γιόστραν ὅλων τῶν εὐγενῶν ρηγοπούλλων καὶ ἀφεντοπούλλων τῆς ἐποχῆς του ἐσκόπει νὰ ἐκλέξῃ κατάλληλον σύζυγον διὰ τὴν κόρην του, τῆς ὁποίας ἡ λύπη καὶ ὁ καθ' ἡμέραν προβαίνων μαρασμὸς ἐστενοχῶρει τὴν πατρικὴν του καρδίαν. Διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ὑποθέσεως τοῦ ποιήματος τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον, διότι ἐν αὐτῷ διαγωνιζόμενος ὁ ἥρωας τοῦ ἔπους Ἐρωτόκριτος κατανικᾷ μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα τὸν ἀντιπάλου καὶ ἀναδεικνύεται ὑπὲρ πάντας νικητῆς, στέφεται διὰ τῆς χειρὸς τῆς ἐρωμένης θυγατρὸς τοῦ Ρῆγα διὰ τοῦ χροσοῦ στεφάνου τῆς νίκης, καὶ οὕτως ἀναδεικνύεται ἄξιος τῆς βασιλόπαιδος μνηστήρ· ἐπέροχεται οὕτως ἡ δέξις τοῦ μύθου, διότι ἐκ τῆς νίκης ταύτης λαμβάνει τὸ θάρρος ὁ Ἐρωτόκριτος νὰ ζητήσῃ εἰς γάμον τὴν ἀγαπωμένην θυγατέρα τοῦ Ρηγός, οὗτος ἀποκρούει μετ' ἀγανακτῆσεως τὴν πρότασιν, ἀποκαλύπτει τὸν ἔρωτα τῆς θυγατρὸς, ἐξορίζεται ὁ Ἐρωτόκριτος, καὶ φυλακίζεται ἡ Ἀρετοῦσα.

Περὶ τοῦ χαρακτήρου τοῦ κονταροκτυπήματος μακρὸν λόγον ἔκαμαν ὁ Γιάνναρης¹ καὶ ὁ καθ. Ν. Πολίτης². Ὁ πρῶτος θεωρεῖ αὐτὸ ἔθμιον Φραγκικὸν εἰσαχθὲν εἰς Κρήτην ὑπὸ τῶν Γάλλων ἱπποτῶν τῶν βοηθησάντων τοὺς Ἐνετοὺς κατὰ τὴν ἐκ τῶν Γενοατῶν κατάκτησιν τῆς νήσου καὶ ἔκτοτε παραμεῖναν ἐν αὐτῇ καὶ ἐξακολουθῶν· ὁ καθ. Πολίτης τοῦναντίον ὑποστηρίζει τὴν θεωρίαν τῆς ἀλλαχοῦ καὶ ὄχι ἐν Κρήτῃ γενέσεως τοῦ ποιήματος καὶ εἰς χρόνους παλαιότερους φρονεῖ, ὅτι ὁ περιγραφόμενος ἐν τῷ Β ἱππικὸς ἀγὼν εἶναι ἔθμιον Βυζαντιακόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπικρατήσει αἰῶνας πρότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ξυλοκονταριάι* ἐκ τῶν αὐτοξύλων δοράτων ἢ ξυλοκονταριῶν, ὧν ἐπιουῖντο χρῆσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι, καὶ τοιοῦτον ἀγώνισμα ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν χρονογράφων γενόμενον τῷ 1156.

Δι' ἡμᾶς μὴ δεχομένους οὔτε τὴν ἀλλαγὴν ἢ ἐν Κρήτῃ γένεσιν τοῦ ποιήματος οὔτε τὴν παλαιότητα, ἣν ἀποδίδει ὁ Γιάνναρης καὶ μάλιστα ὁ Πολίτης, εἶναι ἀρκετὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ κονταροκτύπημα εἶναι μὲν ἔθμιον Φραγκικὸν παλαιόν, τὸ ὁποῖον καὶ οἱ Βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου καὶ Ἄρχοντες ἰδόντες καὶ μαθόντες ἀπὸ τῶν Σταυροφόρων εἰσήγαγον καὶ εἰς τὸ Βυζαντ. Κράτος, ἀλλ' ὅτι τὸ ἔθμιον αὐτὸ ἐνεφρυτεύθη μάλιστα εἰς τὰς φραγκοκρατούμενας χώρας καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Κρήτην ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κυριάρχων. Ἐν τῷ κονταροκτυπήματι ὄθεν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔχομεν ἔθμιον Φραγκικόν καὶ Ἐνετικόν, ὅπως εἴπομεν καὶ ἐν Α 1378. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν ἡμέραις τακταῖς ἐορτῶν ἢ εἰς ἄλλας ἐκτάκτους περι-

1) Γιάνναρης, Περὶ Ἐρωτοκρίτου σελ. 33—35.

2) Λαογραφία Α. 61—68.

στάσεις εἰς μνήμην Ἁγίου¹ ἢ πανηγυρισμὸν νίκης ἢ ἄλλου εὐτυχοῦς γεγονότος προεκηρύσσοντο καὶ ἐτελοῦντο εἰς τὰς πόλεις τῆς Κρήτης καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρωτεύουσαν Χάνδακα ὑπὸ τῶν εὐγενῶν φεουδαρχῶν αἰ γιώστραι. Ὁ Κορνάρος βεβαίως θὰ παρέστη καὶ ἰδιοῖς ὄμμασι πολλάκις θὰ εἶδε τοιοῦτους ἀγῶνας ἂν μὴ ἐν Σητεία τοῦλάχιστον ἐν Χάνδακι ἐντεῦθεν ἐξηγοῦμεν ἡμεῖς καὶ τὴν ἔκτασιν καὶ ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς ἐποίησε τὴν ἔκθεσιν τῆς γιώστρας τοῦ ποιήματός του. Ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐνετοκρατίας ἐτελοῦντο τοιοῦτοι ἀγῶνες τεκμαιρόμεθα ἐκ προὑπολογισμοῦ τοῦ διαμερισματος Ρεθύμνης τοῦ ἔτους 1594 ἀντιγραφέντος ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἐνετίας² καὶ ἀποσταλέντος μοι ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Ἀνδρεάδη, ὅπου μεταξὺ τῶν δημοσίων ἐξόδων ἀναγράφονται καὶ ἐξοδα διὰ τὰς γιώστρας (Spese delle giostre). Θεωροῦμεν ἀκόμη πιθανὸν ὅτι ὁ Κορνάρος ὄχι μόνον εἶδε τὰς γιώστρας τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ ἀνέγνωσεν εἰς ἀρχαιότερα ποιήματα ἑλληνικὰ καὶ φραγκικὰ περιγραφὰς τοιοῦτων ἀγῶνων, ἐκεῖθεν δὲ θὰ ἔλαβε ἢ ἐνεπνεύσθη καὶ τὰς ἐρωτικὰς συμβολικὰς εἰκόνας, ἃς ἕκαστος τῶν ἀγωνιζομένων ἰπποτῶν φέρει ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας του μὲ ἐξηγητικὴν ἐπιγραφὴν.

— στ. 22 ἄς τὸ κονταροκτύπημα. Τὰ ΑΒ καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία τοῦ ποιήματος ἔχουσι τὸν τύπον ἄφς, ὅστις εἶναι καὶ πλησιέστερος εἰς τὸν ἀρχικὸν τύπον ἄφρησε, ἐξ οὗ τὸ ἄφρησ' ἄφρης, ἄση ἄσε, καὶ τέλος ἄς, ἰδίως ὅταν δὲν ἐκφορίζῃ πλέον ἔννοιαν τειλείαν ἀλλὰ γραμματικὴν σχέσιν ὡς βοηθητικὸν τοῦ ρήματος (ἄς πᾶμε, ἄς ἔρθη κτλ.) ἢ φθορὰ ὅμως εἶναι πολὺ παλαιά, ἄφ' οὗ ὁ καθηγ. Χατζιδάκις λέγει ὅτι τὸ ἄς εὐρίσκεται ἀπὸ τοῦ 7 αἰῶνος³. Ἡ συγκοπὴ τοῦ ε εἰς τὸ τέλος τῆς καταλήξε. σε τῆς προστακτικῆς καὶ συμφώνου ἀκολουθοῦντος παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας προστακτικὰς π. χ. πιάσ' τὴ βουλή μου, δῶσ' μου νερό, ὅπως ἄφρησ' τον νὰ πηληνη.

— στ. 78 ἀπήης. Μυριάκις καὶ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ τὰ ἄλλα Κρητ. κείμενα εὐρηται καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἀπήτης, καὶ εἶναι καὶ σήμερον κοινολεκτούμενα ἐν Κρήτῃ. Ἐγράψαμεν οὕτως τοὺς χρονικοὺς αὐτοὺς συνδέσμους δεχθέντες τὴν γνώμην τοῦ Κοραῆ⁴ καὶ Γιάνναρη⁵ ὅτι ἐκίνησαν

1) Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἁγίου Τίτου (1363—1364) ἐγένετο ἐν Ἐνετίᾳ ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ εὐτυχοῦς γεγονότος τριήμερος ἔορτῃ καὶ γιώστρα, καθ' ἣν διηγωνίσθησαν ἰσοπάλως ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου Πέτρος καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Κρητ. ἐστρατείας Λουκίνου Δαλβέρμη εἰς ταύτην παρέστη ὁ Δουξ ἔχων καθεζόμενον δεξιόθεν τὸν Πετράρχην καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχόντες (Cornel. Creta Sacra II. σελ. 336), Ὁ ἰππικὸς ὁμοῦς ἀγῶν, ὁ ὁποῖος εἰδωπισθῆ νὰ γίνετα ἀπὸ τότε ἐτησίως ἐν Κρήτῃ, δὲν ἦτο γιώστρα (ὡς ἔχουσιν εἰπεῖ ἄλλοι τε καὶ ὁ Γιάνναρης σελ. 35) ἀλλ' ἰπποδρομία ad palmum (αὐτόθι σελ. 341).

2) R Archivio di Stato di Venezia, Retimmo-Relazioni - b^a 86.

3) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α. 197, 210.

4) Ἄτακτα II. 56.

5) Γιάνναρης Ἐρωτοκρ. Γλωσσαρ. ἐν λέξει ἀπήτης, Κρητικὰ ζῶματα gloss. ἐν λέξει ἀπήης, ἀπήτης καὶ μάλιστα Historical Greek Grammar 1791, 1999.

ἀπὸ τὸ ἀφ' ἧς καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς συνήθεις ἐν τῇ Κρητ. ὁμιλία συνδέσεις ἀπ' ἧς ὄρας καὶ ἀπήτης ὄρας. Τελευταῖον ὅμως, ἀφ' οὗ τὸ κείμενον εἶχεν ἤδη ἐκτυπωθῆ, ἐξετάσαντες ἐπιμελέστερον τὰ κείμενα τὰ τε σύγχρονα καὶ ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πιθὰ ῥωτέρω εἶναι ἡ γνώμη, καθ' ἣν οἱ τύποι ἀπῆς καὶ ἀπήτης εἶναι τελευταία ἐξέλιξις τοῦ ἀρχ. συνδέσμου ἐπει, ἢ τὸ πολὺ ὅτι οἱ διάφοροι τύποι ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀπαντᾷ ὁ σύνδεσμος ἐν τῷ δημῳδαί μεσαιων. λόγῳ καὶ τῇ νεοελλ. γραμματεία προήλθον ἐκ συμφύσεως τοῦ ἐπει, ἐπὴν καὶ τοῦ ἀφ' ἧς. Οὕτως εἰς τὸ Χρον. Μορ. εὐρίσκονται οἱ τύποι ἐπει, ἐπεῖν, ἀπεῖν, ἀφεῖν, εἰς τὸν Ἀχέλην¹ φέρεται ἀπῆν, εἰς τὸ Συναξαρ. γυναικῶν² ἀπῆν. Ἰπῆν (ἢ ἐπεῖν) εὐρηται εἰς Φλωρ. Πλατῆσιαφλωρ. στ. 1103, Ξενιτ. στ. 154, 363. ἐπει καὶ ἀπῆν εἰς τὸν Βελθ Χρυσαντζ. 37, 85 πολλ. ἐπεῖν εἰς Τριβωλ. Ἱστορ. Ρε Σκοτ. 177· καὶ εἰς πλείστα δὲ ἄλλα κείμενα εὐρίσκομεν τοὺς τύπους αὐτοὺς (ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται, δεχθῶμεν ὡς ἀκριβῆ τὴν παράδοσιν τῶν κειμένων) ἀντὶ τοῦ ἀπῆς καὶ ἀπήτης. Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἐρωτοκρ. εἰς τὰς ἐκδόσεις ΑΒ συχνὰ φέρεται ἐπει καὶ ἐπεῖτις, τὸ ὅποῖον ἂν δὲν εἶναι ἐλληνοιστικὴ διόρθωσις τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Α ἐκδόσεως, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς λείψανον τοῦ ἀρχαιοτέρου τυπικοῦ. Τοῦλάχιστον εἰς τὸ χωρίον Δ 1203 ἀπει ἔτιο τὸ μέτρον μᾶς ἀναγκάζει νὰ γράψωμεν οὐχὶ ἀπῆς ἀλλ' ἀπει ἢ ἐπει, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ φύγη ὁ τελευταῖος φθόγγος ἤτοι ἀπ' ἔτιο. Ἄν ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἡ ὀρθότερα τότε δέον νὰ γράφωμεν ἀπεῖς καὶ ἀπεῖτις, διότι τότε τὸ δεύτερον τοῦτο εἶναι ἀπλή παρέκτασις³ τοῦ πρώτου διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ις γενομένη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τίποτις, τάχατις, πούπετις, ἀρόντις κ.τ.δ. Τὴν ἐκ τοῦ ἐπει παραγωγὴν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Dieterich⁴. Τὰ ἀπότις ἀπότες, ἀρόντις κτλ. καὶ τὰ Κρητ. ἀπόστιαν, ἀποῦστιαν ἔχουσιν ἄλλην ἀρχὴν (ἰδ. Γλωσσ. ἀποῦστιαν).⁵

—στ. 131 *ὄλα τὰ πίσω θῶρει*. Οὕτως ἔχουσι καὶ τὰ τοιαῦτα κείμενα· ἀλλ' εἰς τὴν ἐννοίαν θὰ ἤρμοξε καλύτερον ἂν ἐγράφετο *ὄλο* ἐπιρρηματ., ἤτοι πάντοτε ἢ Νένα ἐσκέλλετο τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν.

—στ. 149 *εἰς τ' ἄρματα τσι κεφαλῆς* ἐννοεῖ ἀπλῶς τὴν περικεφαλαίαν, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ περιγραφῇ ἄλλων ἵπποτων (στ. 471, 511). Εἰς ἄλλα χωρία πάλιν λέγεται *ζγουραφιὰ τσι κεφαλῆς*. Πόθεν ἀκριβῶς ὁ Κορνᾶρος παρέλαβε τὸ ἔθιμον αὐτὸ τῆς ἐρωτικῆς ἢ συμβολικῆς ζωγρα-

1) Pernot, Siège de Malte Paris 1910. Index ἀπῆν.

2) Krumbacher, Weiberspiegel München 1905 σελ. 376.

3) πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἐπετηρίδι Ἐθν. Πανεπιστημίου 1911. σελ. 83.

4) Südl Sporaden Wien 1908 σελ. 207.

5) Ὁ Ἄθαν. Μπούτουρας, Φωνητ. καὶ Ὀρθογραφικά Ἀθῆναι 1911 σελ. 52 ἐξ. ὑποστηρίζει ὅτι πάντα ταῦτα καὶ τὰ ἀπῆς, ἀπήτης ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των εἰς τὸ *ὄτε* μετὰ τῆς προθέσεως ἀπό.

φιάς ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ τῶν ἀγωνιζομένων ἵπποτων δὲν γνωρίζω ἰδική του ἐπίνοια δὲν μοῦ φαίνεται πιθανὸν ὅτι εἶναι.

—στ. 159. **Δημοφάνης ἐκράξετο.** Οὕτως ἔχουσι τὰ κείμενα, καὶ τοιοῦτον ἦτο πράγματι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀφεντοπούλλου τῆς Μυτιλήνης, ὅπως φαίνεται καὶ παρακάτω εἰς τοὺς στ. 1285 καὶ 1538, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν προσαρμόζεται ὁ τονισμὸς πρὸς τὸ μέτρον ἢ πρέπει νὰ γράφωμεν *Δημόφανος* (πρβλ. Πεξόστρατος καὶ Πεξοστράτης, Νικόστρατος καὶ Νικοστράτης) ἢ πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸν λεγόμενον μετρικὸν τονισμὸν καὶ νὰ προσφέρωμεν *Δημοφάνης* ἢ *Δημόφανης*.

—στ. 172 **μὲ δίχως τοῖς ἀχτῖνες.** Ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξος ἡ συνειρέσις τῶν δύο αὐτῶν μοριῶν τοῦ ἐνὸς προσθετικοῦ (μὲ) καὶ τοῦ ἄλλου ἀφαιρετικοῦ (δίχως) εὐρίσκεται πολλαχοῦ καὶ οὕτως καὶ *μὲ διχωστὰς* π. χ. A 10 *μὲ δίχως ἀσκημάδι*, 1194 *μὲ δίχως νὰ σὲ θέλι* B 605, 681, 709, 972, 1857, 2101, 2200 *μὲ διχωστὰς λαβωματὰ* B 2015, Ἐρωφ. A 227 *μὲ διχωστὰς γατροσιά*, B 76 *μὲ διχωστὰς προῖμ'* ἄλλο καὶ πολλ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπερισχῆει ἡ ἔννοια τῆς ἀφαιρέσεως, τῆς ἐξαιρέσεως.

—στ. 177. **Ἀυτεῖνος.** Μεγάλη ἀμυρισβήτησις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν φιλολογούντων περὶ τῆς γραφῆς τῆς παρεκτεταμένης αὐτῆς ἀντωνυμίας, διότι τινὲς μὲν δεχόμενοι τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἐκεῖνος γράφουσιν διὰ τοῦ *ει* καθ' ὅλα τὰ γένη καὶ πτώσεις *αυτεῖνη*, *αυτεῖνα*, *αυτεῖνοι* κτλ., ἄλλοι λαμβάνουσιν ὡς βῆσιν τὸ θηλ. *αυτή* μετὰ τοῦ ἐπισχηματισμοῦ καὶ γράφουσι *αυτήρη* καὶ ἐξ αὐτοῦ *αυτήρος*, *αυτήρα*, *αυτήροι* κτλ. καὶ ἄλλοι πάλιν τὸν πληθ. *αυτοὶ* καὶ γράφουσιν *αυτοῖνοι* καὶ ἐξ αὐτοῦ *αυτοῖνος*, κτλ. Ἡμεῖς ἠκολοθησαμεν τὴν ἐξῆς ἀρχὴν, ὅτι ὁ ἐκ τῆς καταλήξεως τοῦ ἐκεῖνος ἐπισχηματισμὸς προσετέθη οὐχὶ μονομερῶς εἰς ἓν γένος καὶ μίαν πτῶσιν ἀλλ' εἰς πλείονα καὶ οὕτως ἐγένετο τὸ *αυτόνος*, *αυτόνον*, *αυτοῖνοι*, ἔπειτα *αυτήρη*-*αυτήρες*, *αυτόνο*-*αυτάνα*—ἐκτὸς ὅμως τούτων εὐρίσκονται καὶ τύποι, ἐν οἷς ὁ ἐπισχηματισμὸς προσετέθη μετὰ τοῦ φωνήεντος τῆς παραληγοῦσης τοῦ ἐκεῖνος καὶ οὕτως ἐγένετο τὸ *αυτεῖνος*, *αυτεῖνο*, δι' ὃ γράφωμεν *αυτοῖνοι*, *αυτοῖνων*, *αυτοῖνους* ἀλλ' *αυτεῖνος* *αυτεῖνο* κτλ. (Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπισχηματισμοῦ—*νος* κτλ. ἰδ. Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἐλλ. B 115).

—στ. 180 **ἡ λάφι.** Ὅτι εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ ἀθδς· ἀθίζω (A. 179) τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ διὰ τὸ *λάφη*, ἤλαφε ἡ λάφι, τὰ ὁποῖα τὰ κείμενα ὡς τὰ πολλὰ φέρουσι μετὰ τοῦ *μ*. Ὁ δημώδης τύπος ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τῆς σημερινῆς λαλιάς καὶ ἐκ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ ἐξ ἄλλων κειμένων, δι' ὃ καὶ ἀποκατεστήσαμεν αὐτὸν καὶ ὅπου ἐξ ἑλληνιστικῆς τάσεως τὸν εἶχον ἐξαρχαῖσει.

—στ. 193 **καὶ σὰ βαρὰ ξαμώνει.** Τὰ ἔντυπα AB ἔχουσι *νὰ βαρῆ* *ξαμώνει*, ἡμεῖς ὅμως προετιμήσαμεν τὴν τοῦ X *βαριά* γράφαντες μόνον τὸν τύπον τῆς Ἀνατολ. Κρήτης *βαρά*, ἐν ᾧ εἰς τὴν Δυτ. Κρητ. λέγουσι *βαριά*.

Εἶναι δὲ ἡ βαρὰ (ἐκ τοῦ βαρέα) ἡ μεγάλη βαρεῖα σφῦρα τῶν σιδηρουσγῶν καὶ χαλκῶν'. Ὁ Ἔρωσ κατὰ ταῦτα εἰκονίζεται ἐν τῇ ζωγραφίᾳ τῆς περικεφαλαίας τοῦ Ἀφέντη τῆς Μοθώνης ἔνοπλος καὶ κρατῶν ἅμα βαρῶν, δι' ἧς ξαμιώνει νὰ σφυρηλατήσῃ τὴν παρὰ τὴν πυρὰν ἐπὶ τοῦ ἀκμοῦνος καρδίαν. Ἡ εἰκὼν αὕτη σαφηνίζεται καὶ ἐκ τοῦ διστίχου (motto) 197—198.

—στ. 203. **Ἐργιπος.** Κατὰ κακὴν ἀντιγραφὴν τὸ X ἔχει ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰκόνης τῆς εὐρισκομένης ἐν τῇ σελίδι του ταύτῃ **Ἐργιπος**, ἐν ᾧ τὰ AB καὶ τὸ X εἰς τὰ ἄλλα χωρία ἔχουσι τὸ ὀρθὸν **Ἐργιπος**.

—στ. 208 **ψυμένο μαραμμένο.** Τὰ κείμενα ἔχουσι **ψημένο**, ὡς εἰάν ἐγίνετο ἐκ τοῦ **ψήγομαι**, ἀλλὰ τὸ πρῶγμα δὲν ἔχει οὕτως. Τὸ ρήμα τοῦ εἶναι τὸ **ψύγομαι** (ἀρχ. **ψύχομαι**), ἔξ οὗ ἡ μετοχὴ **ψυγμένος** - **ψημένος** - **ψυμένος**· ὅτι οὕτως ἔχει διδάσκουσι τὰ παραδείγματα, ἐν οἷς συντίθενται δύο ρήματα εἰς ἓν **ψυγομαραίνομαι**, **ψυγομαράθηκα** κτλ. καὶ ἡ σημερινὴ κοινοτάτη χρῆσις τοῦ ρήματος **ψύγομαι**, **ἐψύγησα**, **νὰ ψυγῇ**, **ψυμένος** καὶ οὐσ. ὁ **ψυγιάς** (ὅπου ψύγονται αἱ σταφυλαί)· ἴδε καὶ Γλωσσ.

—στ. 242 **τὸ μπλάβο πέτρες χάλαβρο.** Τὰ AB καὶ ὄλαι αἱ ἐκ τούτων προελθοῦσαι νεώτεροι ἐκδόσεις τοῦ Ἐρωτοκο, ἔχουσι **γαλαβλό**, τὸ ὁποῖον ὅμως πολλὰ παρῆχε πράγματα ὡς ἄγνωστον καὶ ἀνερμήνευτον. Ὁ Γιάννασης² ἀπορεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐρωτᾷ, ἐκ τῆς ἐννοίας ὅμως ὀδηγούμενος ἐξηγεῖ διὰ τοῦ φαιός, ψαρός, λευκόφαιος. Ὁ Chestacoff³ τὸ θεωρεῖ ὡς σύνθετον ἐκ τοῦ **γάλα** καὶ **βλο** (=μπλάβο!). Ὁ καθ. Χατζιδάκις⁴ τὸ κατατάσσει εἰς τὰς ὀλίγας μὴ νοουμένας λέξεις τοῦ Ἐρωτοκόιτου. Τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (X) ἀντὶ τοῦ **γαλαβλό** ἔχει **χαραζιό**, τὸ ὁποῖον ἴσως εἶναι κατὰ τι καλύτερον τοῦ **γαλαβλό**, ἀφ' οὗ **χαράκια** εἶναι τοῦλάχιστον λέξις γνωστὴ (=βράχιον), ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὴ αὕτη δὲν ἰκανοποιεῖ ἡμᾶς, διὰ τοῦτο πεισθέντες καὶ ἐκ τῆς διαφωνίας τῶν δύο κυρίων πηγῶν τοῦ κειμένου περὶ φθορᾶς ἐζητήσαμεν ἄλλην λέξιν συγγενὴ μὲν παλαιογραφικῶς θεραπεύουσαν δὲ καὶ τὸ χωρίον καὶ ὡς τοιαύτην εὔρομεν καὶ ἐγράψαμεν τὸ **χάλαρο** (ἢ **χαλανρῶ**). **Χάλαρο** γινόμενον ἐκ τοῦ **χαλῶ** ἀκούεται συντηθέστατα ἐν Κρήτῃ καὶ σημαίνει σωροὺς βράχων **χαλασμένων** ἐκ τοῦ ὄρους⁵. Ἡ ἔννοια τότε τοῦ ὅλου χωρίου εἶναι ὅτι τὸ

1) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Β. 261.

2) Περὶ Ἐρωτοκο, Γλωσσαρ. ἐν λέξει **γαλαβλός** (?)

3) Βυζαντ. Χρονικὰ τόμ. ΠΓ'. Γλωσσαρ. ἐν τῇ λέξει **γαλαβλός**.

4) Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου 1909 σελ. 147.

5) ἀκόμη **χάλαρο** σημαίνει καὶ κάθε χαλασμένον πτίσμα, ἐρείπιον. Τὴν λέξιν ἀναφέρει καὶ ὁ Φιλήντας Γραμμ. Ρωμ. γλωσσ. σελ. 92 σημ. ἐκ τῆς Ἀρτάκης, καὶ ὁ καθ. Πολίτης εἰς τὰς Παροιμ. Β. 222-3, ὅπου διὰ μαζῶν τὸ ἐρμηνεύει. Εἰς τὴν Κρήτην ἀκούεται ἡ λέξις καὶ **χάλαρο**, **χάλαρα** μάλιστα ὡς ὀνόματα ὄρειων τοποθεσιῶν (**χαλασάδες**) π. χ. τ' Ἁγίου Ἀγωνίου τὰ Χάλαρα ἐν Ἁγ. Βασιλειῶ. Πρβλ. καὶ Dieterich, Sporaden σελ. 202.

τεχνητὸν σπήλαιον, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσεν ἐν τῷ φόρῳ ὁ Ἀφέντης τῆς Κορώνης, ἵνα ἐξ αὐτοῦ πίνωπλος καὶ αἰφνιδίως ἐξεληθὼν κάμη τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τὴν γιόστραν, κατεσκευάσθη ἐκ σανίδων καὶ δοκῶν (τάβλες καὶ τριάβες) βεβαμμένων διὰ τριῶν χρωμάτων μαύρου πρασίνου καὶ μπλάβου, καὶ διὰ μὲν τοῦ μαύρου ὁ τεχνίτης ἐδήλωσε τὸ σκοτεινὸν μέρος τοῦ σπήλαιου (τὸ ἀνοιγμα, τὸ ἐσωτερικόν), μὲ τὸ πούσινον τὸ δάσος τὸ περιβάλλον τὸ σπήλαιον, καὶ μὲ τὸ μπλάβο τοὺς βράχους ἐξ ὧν ἀπετελέσθη τὸ σπήλαιον. Ἐάν ἡ ἡμετέρα διόρθωσις εἶναι ἀληθής, ἐξηγεῖται καὶ παλαιογραφικῶς ἡ φθορὰ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐγένετο σύγχυσις καὶ ἐσφαλμένος μεταγραμματισμὸς τῶν λέξεων *ghalanro* (=χάλανρο) *ghalanro* (=γαλαβλό), διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ κειμένων ἄλλων ἑλληνικῶν γεγραμμένων δι' ἰταλικῶν γραμμάτων (ὡς ἡ Ἐρωφίλη κατὰ τὴν ἔκδοσιν Legrand, Bibl. gr. vulg. II) ὅτι διὰ τοῦ *gh* ἀπεδίδοτο καὶ τὸ γ καὶ τὸ χ (ἴδε τὸ αὐτὸ εἰς *συγαλισμὸ - συχασμὸ* στίχ. B 1125).

— στ. 244 *ἀπαρθινά*. Τὰ ΑΒ διατηροῦσι ἀναλλοιώτους τοὺς τύπους *ἀπαρθινός, ἀπαρθινά* κτλ., ἐν ᾧ τὸ X μεταβάλλει εἰς τοὺς κοινούς *ἀληθινός, ἀληθινά*. Τὸ ἐπίρρημα *ἀπαρθινά* (=ἀληθῶς, βεβαίως, τῷ ὄντι) σώζεται καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ τῆς Κρήτης π. χ. εἰς τὰ Ἀνώγεια (τοῦ Μυλοποτάμου), ἀλλὰ συνηθέστερον πολὺ εὐρίσκεται συγκεκομμένος αὐτοῦ τύπος *ἀπαρνά* ὡς βεβαιωτικὸν ἐπίρρημα (ἴδε Γλωσσ.).

— στ. 250 *σπίδες λιοντάρια*. Ὅρθως ἔχουσι τὰ ΑΒ *σπίδες*, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει *σπίδες* καὶ εἰς τὸν στ. 1294 καὶ τὰ τρία κείμενα ἔχουσι *σπίδα*. Ἄσπίδα καὶ *σπίδα* (ἀρχ. ἀσπίς) εἶναι εἶδος ἐχίδνης, καὶ τὸ ὄνομα εὐρίσκεται συχνά καὶ εἰς ἄλλα κείμενα, ἀλλὰ πολλαχοῦ γίνεται σύγχυσις ὅπως καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ πρὸς τὸ *σπίθα* (=σπινθήρ) οὕτω π. χ. Hesseling *Pentateuque*, Ἀριθμοὶ XXI. 6 *τὰ φίδια τίς σπίδες*, αὐτόθι 8 *κάμε ἐσὲν σπίθα καὶ βάλε αὐτὸ ἐπὶ κοντάρι*, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο' φέρονται ὄφεις θανατοῦντας καὶ ποίησον σεαντῶ ὄφιν. Καὶ ἐν Λαογραφίᾳ Α σελ. 195 σημ. 4 ὁ καθ. Πολίτης λέγει ὅτι ἐν ἀνεκδότῳ παραμυθίῳ Πάρου ἀναφέρεται *ἀσπίθα φτερωτὴ καὶ στὸ δρόμο γλήγορη σὰ σπίθα*. Τὰ παραδείγματα ταῦτα δικαιολογοῦσι τὴν φθορὰν τοῦ *Σπιδόλιοντα* εἰς *Σπιθόλιοντα* κατὰ τινὰ παρετυμολογίαν, ἀφ' οὗ τὸ μὲν *σπίθα* εἶναι λέξις κοινὴ καὶ πασίγνωστος, τὸ δὲ *σπίδα* εἰς ὀλίγους μόνον καταληπτόν, καὶ ἡ σημασία τοῦ κυρίου ὀνόματος τοῦ Καραμανίτου δὲν ἐβλάπτετο πολὺ ἐκ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, διότι ἐξηγούμενον ἐκ τοῦ *σπίθα* ἐδήλου πάλιν τὸν ἔχοντα τοῦ πυρὸς καὶ τῆς σπίδας τὴν δύναμιν καὶ ταχύτητα.

— στ. 253—4 *εἶχεν ἐκεῖνο τὸ πουλλι* κτλ. Ἐννοεῖ τὸν Φοῖνικα τὸ μυθολογούμενον πτηνὸν τῆς ἀρχαιότητος¹ τὸ καιόμενον καὶ πάλιν ἀναγεν-

1) Ἴδε περὶ αὐτοῦ τὸ νεώτατον ἄρθρον εἰς Roscher, *Ausführl. Lexicon, Phoinix* σελ. 3450—3471.

νώμενον ἐκ τῆς τέφρας του. Ὁ μῦθος περὶ τοῦ Φοίνικος ἦτο φαίνεται ἀρκετὰ γνωστός καὶ ἐν τῇ Ἱταλίᾳ μετὰ τὴν ἀναγέννησιν, καὶ ὁ Κορὴς νεανίας ποιητῆς Πάνδημος τὸν μετεχειρίσθη ὡς σύμβολόν του κατὰ τὸ 1620 ἐν τῇ εἰκόνι τῆ κοσμούση τὸ βουκολικόν του δράμα *Fede amogosa*. Ὅτι ὁ Κορνάρου ἐγνώριζε τὸν μῦθον τοῦτον δηλοῖ πρῶτον μὲν ἀνωτέραν τινα παιδείου, πιθανῶς δὲ καὶ εἶχεν ἰδεῖ καὶ ἀναγνώσει καὶ τὸ δράμα τοῦ πατριώτου του Πανδήμου.

—στ. 263. *Στὴ δύναμίν-του πέτετο*· κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ X. Τὰ AB ἔχουσι *ἐπαίρετο*. Καὶ τὰ δύο ἦσαν ἐν χρήσει καὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ Κρητ. κείμενα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι ἐπὶ τινι. Σήμερον ἀκούεται συχνότατα ἐν Κρήτῃ τὸ *πέτομαι* π. γ. *αὐτὴ πέτεται σιὰ κάλλη τζι, μὴν πέτεσαι σιὰ πλούτη σου, ἀντὶ δὲ τοῦ παίρομαι λέγεται συνήθως τὸ παίρω ἀπάνω μου*—ὑπερηφανεύομαι. Ἐκ τοῦ *ἐπαίρομαι* προέρχεται τὸ *ἐπιρσις, ἐπαρσις* (ἴδε Γλωσσ.).

—στ. 272 *τὸ κῦμα ἦσκα*. Σήμερον συνήθως λέγεται ἐν Κρήτῃ *σπᾶ* τὸ κῦμα, ἦσπα τὸ κῦμα κτλ., ἐν ᾧ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι λέγεται ὅπως καὶ ἐν τῷ κειμένῳ *σκάζω* καὶ *σκῶ* κτλ., δὲν ἐθεωρήσαμεν ὅμως ἀσφαλὲς νὰ μεταβάλωμεν αὐτό.

—στ. 280 *ἀχρομεγάλωσε*. Τὸ *ἀχρο*, ὡς πρῶτον συνθετικὸν ῥημάτων ἐπιρρημάτων καὶ ἐπιθέτων δίδει τὴν σημασίαν τοῦ *μετρίως, ἀρκετὰ* (ἐν τινι μέτρῳ), ὑποκορίζεται δηλ. ἢ ἐλαττοῦται ἢ ἔννοια τοῦ μεθ' οὗ συντίθεται, ὅπως λέγει ὁ καθηγ. Χατζιδάκις². Ἐν τῷ Ἑρωτοκριτῷ ἔχομεν ἀκόμη τὸ *ἀχροκάλη* (λαβωματιά=ἀρκετὰ καλή, καλοῦστικη) B 1098, τὸ *ἀχρομάκρο* (=ἀρκετὰ μακρὰν) B 1429, καὶ τὸ *ἀχροσταθῆς* (=σταθῆς ὀλίγον) B 1421, τὸ *ἀχρομεγάλωνω* A 1025, B 180. Εἰς ἄλλα ὅμως Κρητικὰ καὶ μεσαιων. κείμενα τὸ εὐρίσκομεν συχνότερον π. γ. Θυσία Ἐβρ. 914 *ἀχροσταθῶ* καὶ Σταθ. B 83. Κρητ. Λαὸς σελ. 107, *ἀχρογέροντες* Βλαστοῦ Γαμ. ἐν Κρήτ. σελ. 102, *ἀχροδειλιῶ* Ἀχιλ. Διηγ. 126, *ἀχροφοβοῦμαι* Λυγεν. Ἐσχωρ. 1113, (Κυπρ. Σακελλ. B 437), *ἀχροργήση* Ἄλωσ. Κ)πολ. 846, *ἀχρογυρε* Ἀναγνωρ. 57, *ἀχροκατρεῶ* Βελθ. Χρυσαντζ. 1249 κτλ.

—στ. 283. *Τὴν ὥρα, ποὺ ποφάνηκε* ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως· τὰ κείμενα ἔχουσι *ὁποῦ ἐφάνηκε* AB, *ποφανήσθηκε* X. Τὸ ῥῆμα (ἀ)ποφαίνομαι ἔχει διπλὴν σημασίαν ἐν τῷ Κρητικῷ ἰδιώματι ἢ τοῦ *παῦν νὰ φαίνομαι, δὲν φαίνομαι πλέον* ἢ τὴν τοῦ *ἐπιδεικνύομαι, κάμνω ἐμφάνισιν ἐπιδεικτικὴν*· καὶ ἢ μία καὶ ἢ ἄλλη σημασία ἀρμόζει εἰς τὸ παρὸν χωρίον. Ἡ μικρὰ διορθώσις ἐθεωρήθη ὑφ' ἡμῶν ἀναγκαία πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἐννοίας.

1) Σάββα, Κρητικὸν Θέατρον (εἰκὼν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλλην. θεάτρον, καὶ περὶ τοῦ Πανδήμου καὶ τοῦ Φοίνικος τὰ Προλεγόμενα σελ. μ' ἐξῆς.)

2) Μεσαιων. Ν. Ἑλλην. B 583—584. Πρβλ. καὶ Κοραῆ Ἀτακτα II 27.

—στ. 291. *Γλυκόστρατος* καὶ *Γλυκοστράτης* εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Ναξίου ἱππότητος κατὰ τὸ X. Τὰ AB ὅμως ἔχουσιν αὐτὸ ἐνταῦθα μὲν *Νικόστρατος*, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶναι ἐσφαλμένον, ἀφ' οὗ αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομα ἄλλου ἱππότητος τοῦ Ἀφέντη τῆς Μακεδονίας (ἴδε 221), εἰς τὰ ἄλλα δὲ χωρία καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ κατὰλογον τῶν προσώπων φέρουσι *Λιοκαρέτης*. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς δύο ταύτας γραφὰς *Γλυκοστράτης* καὶ *Λιοκαρέτης* καὶ ἔχοντες κατὰ νοῦν ὅτι τὰ AB διατηροῦσιν ὡς τὰ πολλὰ τοὺς γνησιωτέρους τύπους τῶν λέξεων ὑπονοοῦμεν ὅτι τὸ *Λιοκαρέτης* (τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται νὰ ἔχη σαφῆ τὴν σημασίαν, οὐδ' εἶναι εὐκόλως ἢ σύνθεσις του ἐκ τοῦ *λέων* καὶ *ἀρετή*) εἶναι ἐστρεβλωμένη γραφή ἀντὶ *Γλυκαρέτης* προεληθοῦσα ἴσως ἐξ ἐσφαλμένου μεταγραμματισμοῦ τοῦ *Glicaretis*, διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν κειμένων αὐτῶν ὅτι τὸ *gl* ἀπέδιδε καὶ τὸ *gl* καὶ τὸ *li*.¹ Ἄν ἡ εἰκασία ἡμῶν εἶναι ἀληθής, τότε τὸ *Γλυκαρέτης* περιέχει τὰ δύο κύρια γνωρίσματα τοῦ Ἀφέντη τῆς Ἀξιάς τὸν γλυκὸν καὶ μετριώφρονα χαρακτήρα (γλυκὸς), καὶ τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν (*ἀρετή*).

—στ. 319 ἐξ. Περὶ τοῦ Καρμανίτου καὶ τῆς Καρμανίας κείμενον λόγον ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ ζητήματος τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ. Ἡ παροῦσα περικοπὴ τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ μᾶλλον δημοχαρῆς ἐν Κρήτῃ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἔξαρσιν τῆς νήσου καὶ τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος αὐτὴν ἥρωος Χαριδήμου εἶναι ἡ συχνότερον ἀδομένη ὑπὸ τῶν Κρητικῶν καὶ διὰ τὸν πολεμικὸν τῆς χαρακτήρα καὶ διὰ τὴν σαφῆστάτην ἀναφορὰν εἰς τοὺς ἠρωϊκοὺς ἀγῶνας τῶν νησιωτῶν κατὰ τοῦ αἰωνίου ἐχθροῦ τοῦ Τούρκου, ὅπως καὶ ἐννοοῦσιν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Κρητικοῦ καὶ τοῦ Καρμανίτου αἰτοί.

—στ. 332 *κ' εἰν ἡ λαλιά ντου ἡ σιγανὴ σὰν ἄλλου ὄντε φωνιάζη*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X παραλαβόντες μόνον τὸ *φωνιάζη* ἀντὶ τοῦ ὄντε *σφουγιάζη*, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι Κρητικὸν (ἢ τοῦλάχιστον σύνηθες). Ἡ γραφὴ τοῦ X δίδει πλήρη καὶ σαφῆ ἔννοιαν, ἥτοι *ἡ σιγανὴ φωνὴ τοῦ γίγαντος Καρμανίτου εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὅσον εἶναι ἄλλου πολεμιστοῦ ἡ φωνὴ διὰν κραυγάζη*. Τὰ κείμενα AB ἀντὶ ἄλλου ἔχουσιν Ἀλλά, εἰς αὐτὸ δὲ ὁ Ξηρουχάκις (καὶ ὁ Σάθας, ὡς φαίνεται)² εἶδον τὸ Τουρκικὸν Ἀλλάχ, καὶ ἐξηγάγον συμπεράσματα παράδοξα καὶ ἀπίστευτα περὶ Τούρκων ἐγκατεστημένων ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ἐνετῶν καὶ λεγομένων *Μουράτων* κτλ.

—στ. 376 τοῦ Βασιλιοῦ *ἀλογάροι*. Καὶ ἐνταῦθα τὸ X μᾶς ἔσωσε τὴν λαμπρὰν γραφὴν *ἀλογάροι* ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου τῶν AB καὶ τῶν λοιπῶν ἐκδόσεων *λογάροι*.

1) Ὅμοιον ἐντελῶς σφάλμα μεταγραμματισμοῦ παρετήρησα καὶ εἰς τὸ Γ 1293, ὅπου τὰ AB ἔχουσι *λεγαίνει* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *γλυκαίνει* (X)

2) Κρητικὸς Πόλεμος Μπουνιαλῆ (ἐκδ. Ξηρουχάκη ἐν Τεργέστη 1909) σελ. 17.

— στ. 378 *ξασοί, μακροί*. Τὸ μακροί ἐτέθη κατὰ διόρθωσιν ἡμετέραν, διότι τὰ μὲν ΑΒ ἔχουσιν ὅλως ἀναρμόστως *μικροί*, τὸ δὲ Χ *ψηλοί*, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶναι διόρθωσις τοῦ Ἑλπιανησίου βιβλιογράφου ἀντὶ τοῦ μακροί. Ἐν Κρήτῃ ὁ ὑψηλοῦ ἀναστήματος ἀνθρώπος λέγεται μακρός, ἐν ᾧ ἐν τῇ κοινῇ λέγεται *ψηλός*.

— στ. 464 *να πῆ τὸ ναὶ νὰ συβαστῆ*. Τὰ κείμενα ἔχουσι *να πῆ καὶ νὰ τὸ συβαστῆ*, τὸ ὁποῖον ἐνομοίσαμεν ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῆ ὡς ἀνωτέρω διὰ νὰ γίνῃ ἡέννοια σαφῆς καὶ διὰ νὰ ἔζωμεν τὸ *λέγω τὸ ναὶ*, τὸ ὁποῖον κυριολεκτεῖται καὶ σήμερον προκειμένου περὶ συγκαταθέσεως εἰς γάμον.

— στ. 505 *Κυπρίδηςμος*. Τὸ Χ ἔχει *Κηπρόθηςμος*, τὰ δὲ ΑΒ καὶ *Προθύμους*, εἰς τὰ ἄλλα ὅμως χωρία καὶ τῶν δύο πηγῶν φέρεται ὁ ὀρθὸς τύπος, ὃν ἀποκατεστήσαμεν καὶ ἐδῶ.

— στ. 553 *ἐκείνονα ξανοίγει*. Οὕτως ἐγράψαμεν ἀντὶ τοῦ καὶ *κείνονε* Χ, *ἐκείνον ἀξανοίγει* ΑΒ. Ἀξανοίγω δὲν ἀκούεται ἐν Κρήτῃ.

— στ. 581 ἔξ. Περὶ τοῦ ἰδιαίτοντος διαφέροντος, μετ' οὗ ὁ Κορνᾶρος ἐκθέτει τὰ κατὰ τὸν Κρήτα ἰπότην καὶ τῆς συμπαθείας, ἦν πρὸς αὐτὸν δεικνύει, εἴπομεν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ. Εἶναι καὶ τὸ μόνον μέρος τοῦ ποιήματος, ὅπου ἀναφέρονται τοπογραφικαὶ λεπτομέρειαι, ἦτοι ἡ πόλις Γορτύνη καὶ τὸ ὄρος Ἴδη τῆς Κρήτης. Ἡ Γορτύνη δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κορνᾶρου, ἀφ' οὗ εἶναι βέβαιον ὅτι κατεστράφη κατὰ τὴν Ἀραβικὴν κατάκτησιν τῆς νήσου (824), καὶ οὐδέποτε πλέον ἀνεκτίσθη, ἀπώλετο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά της παρὰ τῷ λαῷ· ἀλλ' ὁ Κορνᾶρος φαίνεται ὅτι καλῶς ἐγνώριζεν, ὅτι αὐτὴ ὑπῆρξεν τὸ τελευταῖον τῆς Κρήτης προπύργιον κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τὰ εἰρήλια τῆς μεγάλης καὶ εὐδαίμονός ποτε πόλεως ἦσαν εἰς τὴν ἐποχὴν του (καὶ τῶν κατόπιν περιγητῶν καὶ σήμερον ἀκόμη) τὰ περιφανέστερα μαρτυροῦντα τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐξέλεξε καὶ τὴν ὠνόμασε πατρίδα τοῦ Κρητὸς ἥρωος. Ἡ Ἴδα εἶναι τὸ περιβόητον τῆς Κρήτης ὄρος (ὅπου ἡ λατρεία τοῦ Διὸς καὶ τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον), ἀλλ' ὅσας λέγει λεπτομερείας περὶ τούτου ἀπὸ τοῦ στιχ. 635 καὶ ἔξῃς, ἦτοι περὶ δένδρων, ἀνθέων καὶ καρπῶν περὶ λιβαδίων καὶ μετοχίων καὶ πολυαριθμῶν ποιμνίων καὶ ποιμένων πρέπει νὰ τὰ ἐννοήσωμεν στενωτέρον, ὡς ὑπάρχοντα δηλ. οὐχὶ κυρίως εἰς τὸ βουνὸν *Ψηλωρεῖτην* (Ἴδη), ἀλλ' εἰς τὸ γνωστὸν ὄροπέδιον αὐτοῦ τὸ καλούμενον σήμερον *Νίδα*, ὅπου καὶ σήμερον ὑπάρχουσι τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ ποιήματι. Ἴσως ὁ Κορνᾶρος ἐγράψε πράγματι (ἂν ἤθελε νὰ ἀκριβολογήσῃ) ἐν στιχ. 633 *σὴν Νίδα* καὶ οὐχὶ *σὴν Ἴδα*, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μοῦ φαίνεται καὶ πολὺ πιθανόν, ἀφ' οὗ παρετήρησα ὅτι καὶ εἰς τὸ Κρητικὸν δράμα Γύπαριν πεποιημένον ἀπὸ ἀνθρώπου ἐντόπιον (Μυλοποταμίτην) καὶ γνωρίζοντα καλῶς τὸ κατὰ τὸ ὄρος ἀναφέρεται

4) Περὶ τῆς Ἴδης καὶ τῆς Νίδας ἰδ. Spratt, Travels in Crete 1865 vol. I. σελ. 1 ἔξ. καὶ σελ. 20—21.

πολλαζοῦ (π. γ. Πρωλ. 12, 47, A 13 καὶ πολλ.) ἡ Ἰδα ὡς ἔχουσα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα λιβάδια καὶ βοσκούς καὶ ποιμενίδας, ἄλλως τε εὐρηται καὶ ὁ τύπος τοῦ Ἰδα (Γυλ. Πρωλ. 8, Γ 60), τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ περὶ τοῦ τύπου Ἰδα.

—στ. 603 *οἱ περισσάροι*. Ἐκ τῶν συμφραζομένων φαίνεται, ὅτι περισσάροι λέγονται ἐδῶ οἱ ἔχοντες περισσὰς χάριτας, μεγάλα προτερήματα (κάλλος, εὐγένειαν, ἀνδρείαν κτλ.). Ὁ διασκευαστὴς τοῦ X ἐνόησε μὲν πως τὴν σημασίαν, ἀλλὰ μὴ γνωρίζων τὴν λέξιν ἐθεώρησε καλὸν νὰ τὴν ἀναλύσῃ, καὶ ἔγραψε *κεῖνοι πόχουν χάριν*.

—στ. 613 *τοῦ φανίστη ὡς τήνε δῆ* AB. Θὰ περιεμένομεν ὅσο νὰ τὴ δῆ, ἢ ὡς νὰ τὴ δῆ—εὐθύς ὡς τὴν εἶδε, καὶ ἴσως οὕτως ἔκειτο, διότι τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸ μέλλον. Τὸ X ἔχει ἄλλην σαφεῖ ἐκδοχὴν *κι ὡς τὴν εἶδε τοῦ φάνηκε*.

—στ. 614 *κ' εἶχε τὸν πόθο στὸ χωνὶ τὸν ἔρωτα στὴν κόκκα*. Ἡ εἰκὼν καὶ αἱ λέξεις ἐκ τοῦ τόξου. *Χωνὶ* μὲν εἶναι ἡ κοιλότης, ὅπου τοποθετεῖται τὸ βέλος, *κόκκα* δὲ (Ἰταλ. *cocca*) εἶναι αὐτὸ τὸ βέλος. Ὁ διασκευαστὴς τοῦ X μὴ νοῶν τὰς λέξεις μετέβαλεν ἐντελῶς τὸν στίχον εἰς *γιατὶ τὰ μάτια της τὰ δύο ξάφνον τὸν ἐπροδῶκα*.

στ. 640—744. Τὸ μακρὸν τοῦτο ἐπεισόδιον τοῦ Κρητὸς πολεμιστοῦ φονεύσαντος ἀκουσίως τὴν ζηλοτυποῦσαν σύζυγον εἶναι ἐντελῶς ὁμοιον πρὸς τὸν γνωστότατον ἀρχαῖον μῦθον τοῦ Κεφάλου καὶ Πρόκριδος, ὅπως τὸν ἐπραγματεύθησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταὶ καὶ μυθολόγοι, καὶ ἐκ τούτων παραλαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς¹.

Κατὰ τὸν κ. Κων. Θεοτόκην τὸν μῦθον τοῦ Κεφάλου παρέλαβεν ὁ Ὀβίδιος ἀπὸ τοῦ Φερεκύδου, ὁ δὲ Κορνᾶρος δὲν τὸν παρέλαβεν ἐκ τοῦ Φερεκύδου. Κατὰ τὸν XV αἰῶνα ὁ μῦθος ἦτο γνωστότατος εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ὀβίδιος μετεφράσθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν κατὰ τὸ 1561 ὑπὸ τοῦ Anguillara (Gaspary, *Gesch. der Ital. Liter.* II. 569). Παλαιότερα εἶναι ἡ δραματικὴ ἐπεξεργασία τοῦ μύθου ὑπὸ τοῦ Nicolo da Corregio, *Fabula di Cefalo* (ιδ. d' Ancona, *Origini del Teatro ital.* II. 6 ἔξ.) Καὶ τέλος ἀνάλογον ὑπόθεσιν ἔχει ὁ Pastor Fido τοῦ Guarini (Ancona II 555) ἔργον περιφημον ἔτοιμον κατὰ τὸ 1584.

—στ. 565 *Ἀγρίμια λάφια καὶ λαγούς ἤφερνεν εἰς τὸ σπῆτι*, καὶ στ. 700 *λάφι γῆ ἀγρίμι λόγιαζε*. Τὰ Κρητικὰ ἀγρίμια ἦσαν καὶ εἶναι γνωστότατα· τὰ ἀναφέρουσι δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος συγγραφεῖς καὶ τὰ

1) Τὸν μῦθον παρὰ τοῦ ἀρχαίου ἰδὲ εἰς Rosher, *Lexicon der griech und röm. Mythologie* ἐν ἀρθρῳ *Κεφάλος*.

περιγράφουσι νεώτεροι περιηγηταί', και εφρίσκονται σήμερον και θηρεύονται εις τὰ Λευκά Όρη, τὴν Ἴδην και τὴν Δίκτην. Ἐλαφοι εἶναι βέβαιοι οἱ ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν, ἀφ' οὗ εὐρέθησαν κέρατα αὐτῶν και ὄστα εἰς ἀνασκαφὰς Μινωϊκῶν στρωμάτων π.χ. ἐν Ἀγία Τριάδι και Τυλίῳ. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ἦσαν σπανιότεραι, ἀφ' οὗ ὁ Πλίνιος (Βιβλ. XVIII κεφ. LVIII) λέγει ὅτι μόνον εἰς τὴν τῶν Κυθωνιατῶν χώραν ὑπῆρχον, ὁ Σχολιαστὴς δὲ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου IV. 174 λέγει « Ἀχαία ἐστὶ τῆς Κρήτης πόλις, ἐν ἣ γίνονται Ἀχαινεαὶ ἔλαφοι, αἱ και Σπαθιναῖαι καλοῦνται (Meursius p. 16—17). Κατόπιν ὅμως φαίνεται ὅτι ἐξέλιπον, και οὔτε σήμερον ὑπάρχουσι οὔτε κατὰ τὴν Ἐνετικὴν ἐποχὴν, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἀναφέρονται οὔτε περιηγητὰὶ κάμνουσι λόγον. Εἶναι ἄρα προφανές ὅτι και ὁ Κορνάρος και ὁ Δορμυτικὸς ὁ ἀναφέρων *λάφια* εἰς τὴν Βοσκοπ. στ. 6 και ὁ ποιητὴς τοῦ Γύπαρι (Προλ. 50, Β 145 και πολλ.) και εἰ τινες ἄλλοι Κρήτες ποιητὰὶ ἀναφέρουσι *λάφια* παρέλαβον τὴν λέξιν ἐκ παραδόσεως ἀρχαιότερων ποιημάτων και ἐξ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ὑπῆρχον ἀκόμη. Λαγῶοι τέλος και ἦσαν και εἶναι πολυάριθμοι καθ' ὅλην τὴν Κρήτην.

—στ. 665—7. Ἡ μόνωσις τοῦ ἐρωτικῶ ζεύγους και διατριβὴ μακρὰν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φίλων ὁμοιάζει πρὸς ὅμοια χωρία τῶν διασκευῶν τοῦ μεσαιων. ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ὅπου συμβαίνει τὸ αὐτό, και ἐκ τῶν ὁποίων πιθανῶς ὁ Κορνάρος παρέλαβε τὸ πρᾶγμα².

—στ. 668 *μήπως*. Σπάνιον εἶναι τὸ ἀρχαῖον αὐτὸ μόριον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ εὐρητὰ ἀκόμη παρ' Ἐρωτοκο. Δ 776, και εἰς τὸν Ζήνωνα Γ 228, ἐκ τούτου δὲ ἐγένετο και τὸ *μηπως* Σταθ. Β 195. Ἀντ' αὐτοῦ πολὺ συνηθέστερον εἶναι τὸ *μὴν πάη, μῆμπας, μπὰς και*.

—στ. 808 *να δειπνήση*. Οὕτως ἔχουσι τὰ ΑΒ, και ταύτην τὴν γραφὴν ἐδέχθημεν, ἐν ᾧ τὸ Χ ἔχει *λειδινήση*, τὸ ὁποῖον, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, εἶναι Ἑπτανησιακὸν λεγόμενον *λειδινόν, λειδινῶ, λειδινίζω* (κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ *δειλινόν, δειλινῶ*)³. Ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ *δειλινῶ ἄλλ'* οὔτε ρῆμα *δειλινῶ* γνωρίζω οὔτε πολὺ περισσότερον τὸ *λειδινόν* και *λειδινῶ*. Τὸ *δεῖπνο* και *δειπῶ* εἶναι κοινότατα λεγόμενα μὲν εἰδικῶς περὶ

1) Solinus cap XVII Ager Creticus silvestrium caprarum copiosus est. Ἀντίγονος Καρύστιος Θαυμ. κεφ. XXXVI τὰς δ' ἐν Κρήτῃ αἰγὰς τὰς ἀγρίας ὅτ' ἂν ἰοξευθῶσι ζητεῖν τὴν δίκταμον (Meursius, Creta p. 97). Belon, Observations Paris 1554—1588 livr. I. chap. XIV. Fig. Tournefort, Voyage du Levant, Paris 1717 vol. I p. 50. Dapper, Description des îles de l' Archipel, Amsterdam 1707 p. 458—9 Fig. Sonnini, Voyage en Grèce Paris 1801. I. 386. Pashley, Travels in Crete, London 1837 vol. II. p. 232. 4, 271. Raulin, Description de l'île de Crète Paris 1869 II. p. 1034—1035. Spratt, Travels, London 1865. I. p. 12.

2) Μηλιαράκη, Διγεν. Ἀκρίτας (Ἄνδρου) στ. 4180.

3) Ἴδε Ζώνη, Λεξικὸν Ζακύνθου ἐν λέξει *λειδινόν(-ίζω)*, ὅπου λέγει ὅτι εὐρητὰ ἐν Ζακύνθῳ και Κεφαλληνίᾳ.

τοῦ ἔσπερινοῦ φαγητοῦ ἀλλὰ καὶ γενικώτερον περὶ γεύματος πάσης ὥρας τῆς ἡμέρας.

—στ. 822 *ἀπὸ τὴν προίκα πόθανε*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X. Τὰ AB ἔχουσι *ἀπὸ τὸν φόβον*. Ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο ἐκδοχῶν εἶναι πολὺ μεγάλη, διότι τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸν πατέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, καὶ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης, διότι δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρη τὸν ἀδικήσαντα αὐτὸν πατέρα τοῦ Κρητικοῦ καὶ λάβῃ ἐκδίκησιν διὰ τὴν προσβολήν, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ AB ἀναφέρεται εἰς τὸν πατέρα του Χαριδήμιου ἀποθανόντα ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Καραμανίτου. Ἡ πρώτη φαίνεται εἰς ἡμᾶς προσφορωτέρα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐδέχθημεν ἐν τῷ κειμένῳ.

—στ. 833 *μὰ δὲν τὸν ἤλαχα ποτέ*. Οὕτως ἔχουσι καὶ τὰ τρία κείμενα, ἐν ᾧ ἴσως θὰ ἤρμοξε κάλλιον ἀντὶ τοῦ χρονικοῦ ποτέ τὸ τοπικὸν ποθές (=πουθενά), ὅπως ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ἀκολουθοῦν *μὰ δὰ βρεθήκαμεν ἐπά*.

—στ. 888 *κι ὅποιος τὰ ψόματα λαλεῖ δίχως ἀντρειά λογαῖται*. Εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ X παρέχουσα πλήρη καὶ σαφῆ ἔννοιαν, ἐν ᾧ ἡ τῶν AB *καὶ πᾶει κ' εὐδρίσκει ἀποδεκεῖ τὸν ἄλλο ποῦ κανχάται*, εἶναι καὶ ἄσαφής.

—στ. 891—2 Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ X χωρὶς νὰ καταλείπεται χώρος κενός, καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ὑποβολιμαῖον, δι' ὃ καὶ θέτομεν αὐτὸ ἐντὸς ἀγκυλῶν.

—στ. 906 *δὲν σὲ δειλιῶ οὐδ' ἐσένα*. Ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ X παρέχει καλύτεραν συνάφειαν ἀπὸ τὴν τῶν AB *καὶ δὲν δειλιῶ οὐδ' ἐσένα*, καὶ διὰ τοῦτο προετιμήθη.

—στ. 967—8. Τὸ δίστιχον λείπον ἐντελῶς καὶ ἐκ τοῦ X κρίνομεν ὡς προσθήκην ἀσήμαντον καὶ ὑποβολιμαίαν, δι' ὃ καὶ τὸ θέτομεν ἐντὸς ἀγκυλῶν.

—στ. 985—6. Ἡ ἔννοια τοῦ διστίχου εἶναι ὁ ἄτυχος (=ὁ δειλὸς καὶ ἀνανδρὸς) κάμνει τὸν ἀνδρεῖον (=προσποιεῖται τὸν ἀνδρεῖον) ὅταν φορῇ πολλὰ ἄρματα, ἐν ᾧ ὅταν πολεμῇ ἀκάλυπτος, καταλαμβάνεται ὑπὸ τρόμου.

—στ. 1019 *δὲν εἶν πρεπὸ τοῦ Ρώκριτου νὰ στέκη ν' ἀτονιάρη*. Οὕτως ἐγράψαμεν τὸ ρῆμα, ἐν ᾧ τὸ μὲν X ἔχει *ραντονιάρη*, τὸ δὲ AB *νὰ τονιάρη*. Σαφέστατα φαίνεται ἐκ τῆς ὅλης ἐννοίας ὅτι τὸ ρῆμα σημαίνει *ἀδρανῶ*, *ἀπρακτῶ*, δι' ὃ καὶ ἐγράψαμεν τὸ ρῆμα *ἀτονιάρω*. Τὸ ρῆμα εὔρηται καὶ ἄλλαχού ὑπὸ τὸν τύπον *ἀτονῶ* (ὃ ἔχουσιν καὶ ἀρχ. καὶ μεταγεν.) καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ *ξατονῶ*¹. Τοῦ *ἀτονῶ* παραδείγματα ἴδε εἰς Γλωσσ. Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσασαφί του γράφει *τονιάρω* καὶ ἀπορῶν ἐρωτᾷ, ὃ

1) Μαρίνου Φαλιέρη ποίημα ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τομ. Δ', σελ. 292 ἐξ. στιχ. 116.

δὲ Chestacoff ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τοῦ Ἐρωτοκρ.¹ τὸ σχετίζει μὲ τὸ *τορνάρω* τὸ ἐκ τοῦ ἰταλ. *toriare!* ἴδ. Γλωσσ.

—στ. 1083—1084. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν AB παρέχει ἔννοιαν πλήρη μολονότι τόσον διάφορος. Τοιούται διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο πηγῶν προέρχονται πιθανῶς οὐχὶ ἐκ λάθους ἢ φθορᾶς τοῦ κειμένου ἀλλ' ἐκ διπλῆς παραδόσεως ἐχούσης τὴν ἀρχὴν ἴσως εἰς δευτέραν διασκευὴν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἢ μὴ ἀπομακρυνομένης τοῦλάχιστον πολὺ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς του.

—στ. 1098 *κ' ἦτον ἐτούτη* (ἢ λαβωματιὰ) *ἀκρόκαλη*. Τὰ AB καὶ τὰ ἐκ τούτων ἔχοντα τὴν ἀρχὴν ἄλλα ἐντυπα κείμενα ἔχουσι *ἀπρόκαλη*, τὸ ὁποῖον λίαν ἐπιτυχῶς ὁ Γιάνναρης διώρθωσεν εἰς *ἀκρόκαλη* (ἐρμηνεύσας διὰ τοῦ *μέτριος ziemlich gut*) ἐν τῷ γλωσσ. Ὁ Ἑπτανήσιος τοῦ X διασκευαστῆς μὴ γνωρίζων τὴν λέξιν ἀλλὰ νοήσας τὴν σημασίαν ἔγραψεν ἀντ' αὐτῆς *πλειὰ κακή*. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου εἴπομεν εἰς σημ. B 280. Ὁ Chestacoff δὲν ἀναγράφει ποσῶς τὴν λέξιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του.

—στ. 1115—1116. Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τῶν ἐντύπων ἐκδόσεων, καὶ φαίνεται ὑποβολιμαῖον, δι' ὃ καὶ ἐτέθη ἐντὸς ἀγκυλῶν. Ἄν ἦτο γνήσιον Κρητικόν, ἔπρεπε ἀντὶ τοῦ *τ' ἀμμάτια ντως κινούνε* νὰ κεῖται *τ' ἀμμάτια ντως καμμουῦνε*.

—στ. 1125 *μὲ πολὺν συγαλασμό*. Τὴν λέξιν διέσωσε τὸ X, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι *συγαλισμό*, τὸ ὁποῖον ἂν ἠθέλομεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν θὰ εἶχομεν ἔννοιαν ἀκριβῶς ἀντίθετον τῆς ἀρμοζούσης ἐνταῦθα. Ὁ Γιανν. καταγράφει τὴν λέξιν *συγαλισμὸς* χωρὶς νὰ τὴν ἐρμηνεύῃ, ὁ δὲ Chestacoff κατὰ τὴν σήθειάν του οὐδὲ τὴν ἀναγράφει. Πιθανώτατα καὶ ἐδῶ ἢ φθορὰ εἰς *συγαλισμό* ἐγένετο ἔνεκα κακοῦ μεταγραμματισμοῦ τοῦ *gh* ἀποδοθέντος διὰ τοῦ *γ* ἀντὶ νὰ ἀποδοθῇ διὰ τοῦ *χ*, ὅπως δηλ. εἶδομεν B 242 ὅτι ἐγίνε καὶ τὸ *χάλαβρο* - *γαλαβλό*. Εἶναι δὲ *συγαλισμὸς* ὁ τρομερὸς θόρυβος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ὅταν εἰς τὰ βουναὶ κατρακυλίωσι (γαλῶσι) πρὸς τὰ κάτω πολλοὶ διὰ μιᾶς βράχοι ἔνεκα σεισμῶν, ἢ πλημμυρῶν, κεραυνῶν ἢ ἄλλης φυσικῆς αἰτίας. Ἡ λέξις εὔρηται δις εἰς Ἄχελι Μάλτας πολιορκ. στίχ. 1054, 1058 *συγαλισμὸς, συγαλασμένα*, ὅπου λέγεται περὶ κατεδαφίσεως καὶ κατακρημνίσεως τῶν τειχῶν ὑπὸ τῆς ἀλτελαρίας (πυροβολικοῦ) τῶν Τούρκων. Σήμερον ἀκούεται συνήθως λεγόμενον ἐν περιπτώσει καταγίδων *χαλασμὸς Κυρίου*.

—στ. 1140 *μέσα 'ς δύο τὸ κάνει* καὶ παρακάτω 1144 *μέσα 'ς δύο*. Οὕτως ἔχουσι τὰ κείμενα, καὶ τὴν γραφὴν ταύτην διετηρήσαμεν· σήμερον λέγεται *δυσὸ στῆ μέση* ἢ *στῆ μέση δυσὸ*, ἢ πρόθεσις δηλ. κεῖται οὐχὶ εἰς τὸ *δύο* ἀλλὰ εἰς τὴν λέξιν *μέση*. Λέγονται ὅπως καὶ ἐδῶ, ὅταν κόπτεται τι εἰς τὸ μέσον. ὥστε νὰ γίνῃ δύο ἴσα τεμάχια.

2) Βυζαν. Χρονικά τομ. XIII. σελ. 409.

— στ. 1156 *νά κατατάξη ἡ Χώρα*. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ ῥήματος, ἢν ἔχουσι τὰ AB καὶ σημαίνει τὸ ῥήμα *κατατάσσω* ἢ *συγχάζω*, ἢ *ῥεμῶ*. Ὁ Ἑπιανήσιος διασκευαστὴς τοῦ X μὴ γνωρίζων τὸ Κρητ. ῥήμα τὸ μετέτρεψεν εἰς τὸ κοινὸν *κατακάτω* ἴδ. καὶ Γλωσσ.

— στ. 1201 *καλὰ κ' ἐπόνεσεν πολλῶ*. Εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ τῶν AB, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει *ἐπόνεσαν πολλὰ*, οὐχὶ *καλῶς*. Ἡ ὀπρόσωπος σύνταξις *μοῦ πονεῖ, τοῦ πονεῖ, πονεῖ μου, μὴ σοῦ πονῆ πῶς ἦρθα κ. τ. ὄ.* εἶναι καὶ σήμερον κοινοτάτη ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ λυπεῖσθαι.

— στ. 1242 *μάννα μου*, AB. Τὸ X ἔχει *παιδί μου*. Φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως περίεργον ἢ γραῖα Φροσύνη ἀποτετιομένη πρὸς τὴν παιδίσκην Ἄρετοῦσαν νὰ τῇ λέγῃ *μάννα μου*. Ἄλλ' ἡ κλητικὴ αὐτὴ προσφώνησις ἔνεκα τῆς συχνῆς τῆς χρήσεως ἀπέβαλε τὴν σημασίαν τῆς μητρότητος καὶ κατήντησε νὰ λέγεται ὡς ἀπλοῦν ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως, θαυμασμοῦ, φόβου, ἐπικλήσεως πρὸς βοήθειαν, ὅπως καὶ σήμερον λέγεται ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν περιπτώσεων τὸ *μάννα μου!* Ὅτι ὀρθῶς παρέδωκαν τὰ AB φαίνεται καὶ ἐκ τῶν χωρίων Γ' 192 *μάννα μου* (ἢ Νένα πρὸς τὴν Ἄρετην), Γ' 1046 *μάννα μου* (ὁ Ρῆγας πρὸς τὴν κόρην), Δ' 267 (ὁ Ρῆγας πρὸς τὴν κόρην). Καὶ εἰς τὰ τρία χωρία τὸ X τὸ φθείρει. Τὸ *μάννα μου* ἐπὶ τοιαύτης χρήσεως ἀπῆντησα συχνὰ εἰς ἄσματα Κυπριακά¹.

— 1250 *ἀπὸ τσι γῆς τὸ πρόσωπο ἢ σκοτεινάγρα βγαίνει*. Οὕτως ἔχουσι τὰ AB, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει ἐφθαρμένον *ἢς κοκινάδα*. Προκειμένου περὶ τοῦ ἐξημερώματος καὶ σήμερον ἀκούεται *ἐξεσκοτεινίαισε, ἐξεμελάναισε, ἐποδιαφώτισε*, ὅπως τοῦναντίον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νυκτὸς λέγεται *ἐσκοτείναισε, τὰ σκοτεινιάσματα*.

— στ. 1265—1266. Τὸ δίστιχον τοῦτο παρεξηγεῖ ὁ καθ. Πολίτης ἐν τῇ περὶ Ἑρωτοκρίτου μελέτῃ του (Λαογρ. Α. σελ. 67) πλανηθεὶς ἴσως καὶ ἐκ τῆς εἰκόνης τοῦ χειρογράφου, (ἢν ἀνεδημοσίευσεν ἐν σελ. 64) νομίζων ὅτι ἐννοεῖ *ἀγῶνα καθ' ὁμίλους*, εἰς τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν αἱ μονομαχίαι, ἐν ᾧ πρόκειται μόνον περὶ μονομαχιῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς σαφοῦς περαιτέρω περιγραφῆς.

— στ. 1770 *ποιὸς τρέχει τὸ κοντάρι*, καὶ 1300 *νά τρέξῃ τὸ κοντάριον του* (καὶ 1370 καὶ 2312). Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων σαφῶς φαίνεται ὅτι τὸ *τρέχω τὸ κοντάρι* εἶναι ὁ τεχνικὸς ὄρος, δι' οὗ ἐδηλοῦτο ἢ πρᾶξις τοῦ κονταροκτυπήματος γινομένη πάντοτε μετ' ἐπελάσεως· δι' ὃ εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γραφὴ τῶν AB εἰς τὸ χωρίον τοῦτο σ' *ποιὸν τρέχει τὸ κοντάρι* (ἴδ. καὶ Γλωσσ. ἐν λέξει *τρέχω*).

— στ. 1291 *Ἐγρίπο*. Εἶναι περίεργον ὅτι καὶ αἱ δύο πηγαὶ ἔχουσιν ἐσφαλμένως *Ἄγριπτο*, ἐν ᾧ πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τῆς Ἐγρίπου (Εὐ-

1) Σακελλ. Κυπριακά Β. σελ. 58 δίς, 71 δίς 150, 156 («ὦ Χριστοφῆ μου μάννα μου»).

βοίας), ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων (πρβλ. στ. 1417, 1435 κτλ.).

—στ. 1308. Ἔς *ἀνακρέμασι*. Οὐδείς ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἠρμήνευσε τὴν λέξιν ταύτην· ὁ Γιάνναρης εἰς τὸ γλωσσάριόν του γράφων *ἀνεκρέμασι* ἐξηγεῖ *ὑψος*, Höhe, ὁ Chestacoff δὲν τὴν ἀναγράφει. Καὶ ὅμως ἡ λέξις εἶναι κοινοτάτη ἐν Κρήτῃ λεγομένη ἐπὶ τοῦ καιροῦ, *ἀνακρέμασι* ('Ανατολ. Κρ. ἀνεκρέμασι) σημαίνει τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαιρας, καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἀνομβρία (ἐν ᾗ εἶναι ἐπιθυμητὴ ἡ βροχὴ), καὶ τότε ὁ καιρὸς *ἀνεκρεμᾶ*, *ἀνεκρέμασε*. Ἀκόμη σημαίνει καὶ τὸ διάλειμμα τῆς βροχῆς π. γ. λέγεται *ἀνίμενε ν' ἀνεκρεμάση ὁ καιρὸς νὰ φύγη*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο λέγεται καὶ *ἀνεκαλουρίδα* καὶ ρῆμα *ἀνεκαλουρίζε* ὁ καιρὸς=αἰθριάζει.

—στ. 1321—1322. Τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τοῦ X ἄνευ κενοῦ χώρου. Ἡ εἶναι τότε νεωτέρα προσθήκη ληφθεῖσα ἐξ ἄσματος δημοτικοῦ, ἢ πιθανώτερον ὁ Ἑπτανήσιος διασκευαστὴς τὸ παρέλειψεν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ιδιοματικῶν λέξεων *ἀναροίματα* καὶ *νᾶτο* (περὶ ὧν ἴδε Γλωσσάρ.). Τὸ *σεῖσμα* τὸ *λύγισμα*, τὰ *ἀναροίματα* καὶ τὸ *νᾶτο* εἶναι λέξεις εὐρισκομέναι εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα τῆς Κρήτης καὶ ἀκουόμεναι καὶ σήμερον συχνὰ πρὸς δήλωσιν τῶν λεπτῶν κινήσεων καὶ λυγισμῶν καὶ τοῦ ὠραίου παραστήματος τοῦ νεανικοῦ σώματος. Τὸ παρακάτω *διῶμα* (1323) τὸ δηλοῦν τὴν ὠραίαν ὄψιν εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν πρώτων προσόντων τῆς ὠραιότητος, ἐξ οὗ καὶ τὸ *διωματάρης*, καὶ κύριον ὄνομα ἐν Κρήτῃ *Διωμαρῆς* (ἴδε Γλωσσ.).

—στ. 1333 *ἐπρέπισεν ἡ χώρα*. Τὰ AB ἔχουσιν *εὐπρέπισεν ἡ χώρα*, τὸ δὲ X *καὶ στόλισε τὴ χώρα*· τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπλῶς ἐρμηνεία τεθειῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑπτανησίου βιβλιογράφου ἀντὶ τῆς ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ λέξεως. Καὶ τὸ *εὐπρέπισεν* ὅμως τῶν AB δὲν φαίνεται πιθανὸν ὡς πολὺ ἀρχαῖον καὶ ἄγνωστον εἰς τὴν δημῶδη· πιθανώτερον διὰ τοῦτο θεωροῦμεν ὅτι ἔκειτο *ἐπρέπισεν*, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινόν, ἢ τὸ *εὐπρέπισε* τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «*Κύριε ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἶκον σου* Ψαλμ. XXV. 8, «*ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο ὁ Κύριος* Ψαλμ. XCII. 1 (καὶ ἐκ τοῦ λυχνικοῦ), «*ἐκ Σιδῶν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ* Ψαλμ. XLIX 2, «*Καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπόλετο*, Ἰακώβου I. 11, καὶ πολλαχοῦ.

—στ. 1435 *ζυγάριζε*. Ἐχουσιν οὕτως τὰ AB, ἐν ᾗ τὸ X ἔχει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ *ἐλύγιζε*. Εἰς τὸν στιχ. 1821 εὐρίσκεται τὸ *ἐζυγάριζε* καὶ εἰς τὰ τρία κείμενα. Ἡ εἰκὼν ἐξ ἧς ἐλήφθη τὸ ρῆμα, εὐρηται ἀνεπτυγμένη εἰς τοὺς στιχ. 1579 ἐξ.

—στ. 1435 *ἠγειρενε δαμάκι*. Τὴν γραφὴν ταύτην κατηρόισαμεν συνδυάσαντες τὴν γραφὴν τῶν AB *ἐσάλεψε δαμάκι*, καὶ τοῦ X *ἔγειρε λιγουλάκι*. Ὁ Ἑπτανήσιος βιβλιογράφος κατὰ τὴν συνήθειάν του ἔτρεψε τὸ ἰδιωματικὸν *δαμάκι* εἰς *λιγουλάκι*.

—στ. 1441 *εἶχαν ἐξὰ παρμένη*. Τὸ X ἔχει *ξουσιὰ* (πρβλ. A 1000) εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν ᾗ συνήθως φθίρει τὸ *ἐξὰ* εἰς *ἀξιά*.

—στ. 1463—1464. Ἀμφότεροι οἱ στίχοι καταλήγουσιν εἰς τὸ εἶναι, ἤτοι ἔχομεν ῥίμαν διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως γενομένην. Τοῦτο εἶναι ἄηθες παρ' Ἐρωτόκριτον, ὅπου τόσον ἐπιμελῆς καὶ πλουσία εἶναι ἡ στιχουργία, καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται καὶ ὁ ἐπιμελητῆς τῆς Α Ἐνετ. ἐκδόσεως διώρθωσε τὸ πρᾶγμα μεταβαλὼν τὸ δίστιχον οὕτως:

τοῦτα γὰρ ἄδ' ἄς τ' ἀρήσωμε, γαίτι καιρὸ δὲν ἔχει,
ὅπου θωρεῖς τόσος λαὸς πρεμαζωμένος τρέχει.

Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης διωρθώθη μὲν ἡ μετρικὴ μορφή, ἀλλ' ἔπαθεν ἡ ὅλη ἔννοια, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν καλύτερον νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν γραφὴν τοῦ X, (ἴδε καὶ E 571—572).

—στ. 1475 *ἀργιεύγει καὶ δριμώνει*. Καὶ ἐνταῦθα τὸ X μετέβαλε τὸ *δριμώνει* εἰς τὸ κοινότερον καὶ ἁτονον *θυμώνει*. Τὸ δριμώνω εὐρίσκεται καὶ εἰς τὰ τρία κείμενα ἐν στιχ. 1795. Καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ἔχει τὴν σημασίαν τῆς σφοδρᾶς ψυχικῆς διαθέσεως καὶ πολεμικοῦ μένους.

—στ. 1500 *ἡ γὰρ Φροσύνη*. Τὰ AB ἔχουσιν *Εὐφροσύνη*, τὸ ὁποῖον πιστεύω ὅτι εἶναι παραδιόρθωμα τοῦ ἀρχαῖζοντος ἐπιμελητοῦ τῆς Α ἐκδόσεως. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα χωρία καὶ τῶν δύο πηγῶν τὸ ὄνομα εἶναι *Φροσύνη*.

—στ. 1557. *Ἀφῆμαν τ' ἀπονέματα*. Τὸ AB ἔχουσιν *ἀπονέματα*, τὸ δὲ X κατὰ τὴν συνθήειάν του νὰ μεταβάλῃ τὰ ιδιωματικά *ἔχει πενέματα* (δηλ. παινέματα). Τὸ ὄρθον Κρητικὸν εἶναι *ἀπονέματα* ἐκ τοῦ ρήματος *ἀπονοῆμαι* εὐρισκόμενα εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ ἀκουόμενα καὶ σήμερον συχνά (ἴδε καὶ Γλωσσ.). Τὸ ὄρθον ἔχουσι τὰ AB ἐν στ. 1605, 2070 καὶ 2080 (τὸ X πάντοτε *πενέματα*), τὸ δὲ ρῆμα *ἀπονᾶται* εὐρήται εἰς στιχ. 2062.

—στ. 1571 *κ' εἰς τ' ἄλογον*. Καὶ εἰς τὰ τρία κείμενα ἔχουσι ἐσφαλμένως καὶ τ' ἄλογον, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἀρμόζει, διότι δὲν εἶχε πληρωθῆ τὸ ἄλογον ἀλλ' ὁ ἱππεὺς (ὁ Κυπριώτης), καὶ ταλαντεύεται ἐπὶ τοῦ ἱππου· διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν ἀπαραίτητον νὰ γράψωμεν καὶ τὴν πρόθεσιν.

—στ. 1617 *εἰς τὴν κοιλιὰ καὶ τῶν οἰδνῶ*. Οὕτως ἔχουσιν τὰ AB καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ποιήματος π. χ. 1785. Τὸ X γράφει τὸν *διοινῶ* (=τῶν δυονῶ), ἀλλ' ὁ τύπος οὗτος ἐφ' ὅσον γνωρίζω δὲν εἶναι Κρητικὸς, ἐν ᾧ τῶν *οἰδνῶ* καὶ εὐρίσκεται συχνά εἰς τὰ Κρητ. κείμενα π. χ. Σταθ. Α 158, Γ' 325. Ἐρωφιλ. Ἰντερμ. Β 7. Ζήνων Γ 244 πολλ., καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον συχνότατα ἐν Κρήτῃ. Πρὸς τὸ παράδοξον αὐτὸ φαινόμενον τοῦ πεπηγότος ἄρθρου εἶναι ὅμοια τὰ τὸν *οὐρανὸ καὶ τὴν ἡ γῆς* Pentateuque Hesselring, *τῆς ἡγῆς* Διγεν. Πετριτζ. 2368 2834 πολλ., εἰς τὴν ἡγῆ αὐτοῦ. 1436, 2360.

—στ. 1810 *χαλινάρι* Πάντοτε σχεδὸν τὸ X μεταβάλλει τὴν λέξιν *χαλινάρι* εἰς τὸ ἄγνωστον ἐν Κρήτῃ *σαλιβάρι*.

—στ. 1814 *δὲν πέφτει, μὰ μπορεῖ νὰ πῆ, πὼς τότες ἐγεννήθη*. Ὁ στίχος φαίνεται ἀκατάληπτος ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως· οἱ μετὰ προσοχῆς ὅμως μελετήσαντες τὸ ποίημα καὶ προσέξαντες εἰς τὴν φρασεολογίαν του γνωρίζουσιν ὅτι τὰ ῥήματα *ξαναγίνομαι, ξαναγεννοῦμαι, ξαναμαλάσσομαι* (καὶ τὸ ἔνεργ. *ξανακάνω*) ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἀποβάλλειν τὰς αἰσθήσεις, ἐξίστασθαι τοῦ νοῦ (ὅπως τὸ νεογέννητον βρέφος οἰδεμίαν ἔχει συνείδησιν τῶν περὶ αὐτό)· αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει καὶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον τὸ *τότες ἐγεννήθη* ἥτοι ἀπέβαλε τὰς αἰσθήσεις· πρβλ. στ. 1876 *τὸν ἐξανάκαμε*—τὸν ἔκαμεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ, καὶ στ. Γ 22 *ὄλη ξαναμαλάσσετο κί ὄλη ξαναγεννᾶτο*.

—στ. 1827 *πέμπει*. Παρατηροῦμεν ἐφάπαξ, ὅτι ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι σχεδὸν πάντοτε τὸ καὶ σήμερον σύνηθες ἐν Κρήτῃ *πέμπω*, τὸ X ἔχει τὸ κοινὸν τῆς Ἑπτανήσου *στέρω*.

—στ. 1856 *πιάση φωτιά κι ἄψη ζιμιό*. Τὴν γραφὴν ταύτην κατηρτίσαμεν ἐκ συνδυασμοῦ τῶν δύο πηγῶν. Καὶ ἡ τῶν AB ὅμως ἐκδοχὴ *πιάση ζιμιό κι ἄψη ἢ φωτιά* δὲν εἶναι κακὴ.

—στ. 1864—1866. Τὰ ιδιωματικὰ Κρητικὰ *ἀκάτεχος, κατεχάρις, κάτεχος* μετέβαλεν τὸ X εἰς τὰ κοινὰ *μαθημένος, ἀμάθητος*.

—στ. 1897 *᾽ς τούτη πάγει*. Ἡ φράσις λέγεται καὶ σήμερον ἐπὶ παιδιῶν καὶ ἀγωνισμάτων *τούτη πάει*, καὶ σημαίνει ὅτι ἡ βολὴ αὕτη θὰ εἶναι ἢ σοβαρὰ ἢ ὀριστικὴ (καὶ οὐχὶ δοκιμαστικὴ) ἢ μέλλουσα νὰ κρίνη τὸν ἀγῶνα. Ἡ πρόθεσις ἐν τοιαυτῇ περιπτώσει καὶ κεῖται, ὅπως ἐδῶ, καὶ δύναται καὶ νὰ λείπῃ.

—στ. 1900 *σφίγγουν τα*. Ἐξ ἡμετέρας διωρθώσεως ἀντὶ τοῦ *σφίγγουνται* (AB), τὸ ὁποῖον δὲν ἀρμόζει. Τὸ X ἔχει ἄλλην ἐκδοχὴν οὐχὶ καλὴν.

—στ. 1903—1905. Ὁ Κορνᾶρος φαντάζεται τὴν ἀστραπὴν καὶ τὴν βροντὴν γινόμενα ἐκ τῆς συμμείξεως καὶ συμπίεσεως (σφίγματος) τῶν νεφῶν. Ὁ σεισμός, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ἐνταῦθα, δὲν εἶναι ὁ κυρίως λεγόμενος σεισμός, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ δόνησις τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὴν γῆν ἡ ἰσχυρὰ βροντή. Θὰ ἴδωμεν ἀλλαχού τοῦ ποιήματος, ὅτι ὁ Κορνᾶρος τὸς σεισμοὺς θεωρεῖ γινομένους ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἰσχυρῶν ἀνέμων ἐντὸς τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς τάσεως αὐτῶν νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν.

—στ. 1922 *πούρι καλὰ ἀντρειύτηκε*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν ταύτην τοῦ X ἀντὶ τῆς ἀνοήτου τῶν AB *μὰ ἀντρειύγετο ἐρωτεύγετο*.

—στ. 1925 *ἐκάμα σου, Δρακόμαχε*. Ἀποστροφὴ τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν πάσχοντα ἱλιότην· ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ποιήματι καὶ ἄλλαι π. χ. Δ 1037, *Βλάχοι κακὸν τὸ πάθετε*, Δ 1539 *ὦ κι Ἀρετὴ νὰ τό ξερες*, Δ, 1545 *κ' ἐσὺ φτωχε Πεζόστρατε*, Δ 1549 *Πολύδωρε κι ἄς τό ξερες*. Ἀρετὴν ἀναλογίαν ἔχουσιν αἱ ἀποστροφαὶ αὗται πρὸς τὰς Ὀμηρικὰς π. χ. Ἰλιάδος N 602—3, O 582, II, 754, 787 καὶ δίδουσιν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ Κορ-

νάρος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως δὲν ἦτο ἄγευστος τῆς ὀμηρικῆς ποιήσεως.

—στ. 1944 ᾠς *αὐτὸ τὸ μαυροφόρο*. Συνεδυάσαμεν τὰς γραφὰς τῶν δύο πηγῶν πρὸς ἀποτελεῖσιν τῆς γραφῆς αὐτῆς. Τὰ ΑΒ ἔχουσι *κεινοῦ τοῦ μαυροφόρου*, τὸ ὁποῖον δὲν ὁμοιοκαταληκτεῖ πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου στίχου *σὸ φόρο*. Διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι τὸ ἀρχικὸν κείμενον θὰ εἶχε *κεινοῦ τοῦ μαυροφόρο* ἢτοι γενικὴν πτώσιν τοῦ *μαυροφόρος* λήγουσαν εἰς *ο ἀντὶ οὐ*. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀήθες ἐν τῷ Κρητικῷ ἰδιώματι π. χ. Γυλαρ. Α 85 ᾠοὺς *δράκου* (=ἐνὸς δράκου), παρ' Ἀχέλι τοῦ Τοῦρο, τοῦ Χάρο, τοῦ Φραζάσο κτλ. Μπουν. Κρητ. πολ. τοῦ γουβερναδόρο, τοῦ *μαντζόρο*, τοῦ Προβεδόρο, τοῦ Κορνᾶρο πολλ. Σήμερον εἶναι κοινότατα τοῦ *γέρο*, τοῦ *Νικηφόρο*, τοῦ *Λιάκο*, τοῦ *Χρήστο*, τοῦ *Σπύρο* κτλ.

—στ. 2007 *ζουλλίξει, ξεκαρφώνει*. Τὸ Χ ἔχει *σουγλίξει*, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι προήλθεν ἐκ κακοῦ μεταγραμμτισμοῦ τοῦ *σιγλίσι*, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ μεταγραφῆ καὶ εἰς *σουγλίξει* καὶ εἰς *ζουλλίξει*.

—στ. 2031 *ἀπατά*. Οὕτως ἔχουσι τὸ ἐπίρρημα καὶ τὰ τρία κείμενα, ἀλλ' αἱ νεωτέροι ἐκδόσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸ ἔχουσι φθίρει εἰς τὸ ρῆμα *ἀπαντᾷ*. Ὁ Γιάνναρης μολονότι τὸ ἀπήντησεν, ἀφ' οὗ εἶχεν ὑπ' ὄψει του τὸ κείμενον Β, δὲν τὸ ἐπρόσεξε, καὶ φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς ἐδέχθη τὸ *ἀπαντᾷ*, ἀφ' οὗ δὲν τὸ ἀναγράφει εἰς τὸ γλωσσάριόν του, ὃ δὲ Ghestacoff ἐργασθεὶς μόνον ἐπὶ νεωτέρου κειμένου δὲν τὸ ἀπήντησεν. Τὸ *ἀπατά* εἶναι ἐπίρρημα βεβαιωτικὸν σημαῖνον *μάλιστα, βεβαίως, ἀληθῶς*, καὶ οὕτως εὑρηται π. χ. εἰς Στάθην Α 235, Γ 253, εἶναι δὲ καὶ προσθετικὸν ἢ ἐπιτατικόν, ὅπως εὑρίσκεται ἀπειράκις εἰς τὴν δημόδη Πεντάτευχον (ἐκδ. Hesselring) π. χ. Γενεσ. 27, 31 πολλ. Τὸ ἔχουσι θησαυρίσει παλαιότεροι λεξικογράφοι ὁ Somavera¹ ἐρμηνεύων αὐτὸ ἴσια, *καθολικά, ἀρρυντο*, καὶ ὁ Girolamo Germano² quel proprio = ἐκεῖνος ἀπατά. Ὁ Κοραῆς εἰς τὰ Ἐτακτα Ι. 116 τὸ ἀναγράφει καὶ τὸ ἐρμηνεύει, καὶ ὁ Κανελλάκης εἰς τὸ Χιακόν του Γλωσσάριον σελ. 78 τὸ ἀναγράφει ἀναδιπλωμένον *ἀπατά - ἀπατά*. Ὁ Λαζ. Βελλέλης³ τὸ γράφει *ἀπατα* καὶ τὸ ἐρμηνεύει διὰ τοῦ *aussi, encore* (Ἐβρ. *gām, ἢ aph*), ἀγνοεῖ δὲ τὴν ἔτυμολογίαν του. Καὶ κατὰ μὲν τὴν σημασίαν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐπιρρ. *ἀπαρθινά* (καὶ σημερινὸν συνήθως *ἀπαρονά* ἐν Κρήτῃ), προσέρχεται δὲ ὡς πιστεύω ἀπὸ τὸ *ἀπ' αὐτά, ἀπ' αὐτουδά*, κατὰ πρῶτον μὲν ἐπὶ τοπικῆς σημασίας (=ἀπ' αὐτοῦ) καὶ ὕστερον καὶ ἐπιτατικῆς καὶ βεβαιωτικῆς⁴. Τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἐξέλιξιν πρὸς τὸ *ἀπατά* ἔχει καὶ τὸ *ἀποδά* ἢ *ἀπεδά*, τὸ ὁποῖον ἐσημαίνειν ἐπίσης τὸ *ἀπ' ἐδῶ* ἢ *ἀπὸ τῶρα*, κατήντησε δὲ εἰς

1) Somavera, Tesoro della lingua greca volg. 1709.

2) H. Pernot, Girolamo Germano Grammaire et vocabulaire 1907 σελ. 253.

3) Revue des Études grecques III. σελ. 294.

4) Ἡ ἀποβολὴ τοῦ *υ* (φ) γίνεται ὁπως εἰς τὸ *ἀτός μου, ἀτά*=αὐτά, *ἀπατό; μου* κτλ.

τὴν βεβαιωτικὴν σημασίαν π. χ. Ἐποκ. Μπεργ. 286, Πολ. Τροίας 491, Σαχλ. II. 406, ἄιγ. Ἐσχωρ. 161'.

— στ. 2064 *κάμε ἀρμάτωσε*. Εἶναι συχὴ ἢ χοῦσις τῆς προστακτικῆς *κάμε* καὶ *κάνε* μετ' ἄλλης προστακτικῆς ἢ μετ' ὑποτακτικῆς καὶ τοῦ *νά* π. χ. Γ 628 *κάμε νά μὴ γυροῦρης*, Γ 1470 *κάμε νά τῆς θυμᾶσαι*, *κάμε νά τὸ κατέχης*, *κάμε νά φέρης* κ.τ.δ. μετὰ σημασίας ἐπιτακτικῆς. Ἡ συχὴ αὕτη χοῦσις κατέστησε τὴν προστακτικὴν *κάμε*, *κάνε* σχεδὸν ἐπίρρημα, καὶ οὕτως ἀκούεται καὶ σήμερον τὸ *κάνε* πολλάκις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ γρήγορα, π. χ. *κάνε νά φέρης νερό*, καὶ ἁπλῶς *κάνε φέρε νερό* = γρήγορα φέρε.

— στ. 2071 *ὁ Ρῆγας ἀπ' τ' ἀμάξι*. Τὸ αὐτὸ ἔχομεν καὶ Β 1283 καὶ Γ 67. Πρόκειται καὶ εἰς τὰ τρία χωρία περὶ τοῦ Ρῆγα τῆς Κύπρου τοῦ φέροντος εἰς τὴν περικεφαλαίαν του εἰκονισμένον ἀμάξι (Β, 511 *Στὴν περικεφαλαῖα του ἦτο ζγυροαρισμένο ἀμάξι, καὶ κωλόσυρον τὸν Ἐρωτα δεμένο*), ὥστε ἢ ἀπὸ ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τῆς με' ἦτοι *ὁ Ρῆγας με' τὸ ἀμάξι*, ὁ ἔχων τὸ ἀμάξι. Ἡ χοῦσις αὕτη εἶναι μὲν σπανία ἀλλ' εὐρίσκειται καὶ εἰς παλαιότερα κείμενα π. χ. Ξενιτ. 535 *ἡ Κατερίνα ἀπὸ τ' ὄξυ μαντήλι* = ἡ φέρουσα τὸ ὄξυ (=τὸ λόχρον) μαντήλι², καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον.

— στ. 2072 *θὰ διάξη*. Ἐντὶ τοῦ ἰδιωματικοῦ ρήματος τὸ X κατὰ τὴν συνήθειάν του ἔχει *πράξη*.

— στ. 2074 *Ἀμάξι καὶ Ψυχάρι* καὶ στ. 2177 *Κερί, Ψυχάρι, Ἀμάξι*. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἐμβλήματα τῆς περικεφαλαίας τῶν τριῶν ἱπποτῶν κείνται ἐδῶ ἐπὶ τὸ συντομώτερον καὶ γραφικώτερον πρὸς δήλωσιν ἐκείνου ἐξ αὐτῶν. Εἶναι δὲ *Κερί* ὁ Χαρίδημος (Β 757), *Ἀμάξι* ὁ Κυπρίδημος (Β 511), καὶ *Ψυχάρι* ὁ Ἐρωτόκριτος (Β 528).

— στ. 2155. *Ἐρωτόμαξ' ὄλος ὁ λαὸς ἔτοιμο θεριὸ νά δοῦσι*. Συχνότατον τὸ σχῆμα αὐτὸ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ, ὅταν ὑπάρχωσι λέξεις περιληπτικαὶ πλήθος, λαὸς κ.τ.δ. π. χ. 2069 *μαζώνει' ὄλος ὁ λαὸς καὶ στέκουν καὶ θωροῦσι*.

— στ. 2158. Τὸ X διὰ νά ἀποφύγη τὴν λέξιν *ἐρούγια* μετέβαλεν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν στίχον εἰς *ποτέ τοῖς δὲν τ' ὠπλίζανε τέτοιο θεριὸ νά πέση*.

— στ. 2164 *ἐλίγο ἄλιγο λείφτηκε*. Οὕτω λέγεται καὶ *ἐλίγο λίγον ἤλειψε* (Β 2433) = παρὰ μικρὸν ἦλθε, μικροῦ δεῖν. Καὶ σήμερον ἀκούονται *λίγον τὸ λείφτηκε νά*, καὶ *λίγον τὸ λειψε νά*.

— στ. 2177. Καὶ εἰς τὸν στίχον τοῦτον ἔσωσε τὸ κείμενον τὸ X, ἐν ᾧ

1) Τὸ ἀπατὰ εὐρίσκεται δις καὶ εἰς ὁμιλίαν Μελετίου Πηγᾶ (Νιολάκι. Μελέτιος Πηγᾶς, Χανία 1903) ἐν σελ. 262, 203

2) Λαογραφία Γ. σελ. 616—617, Φιλήντα Γραμμ. § 1112.

τὰ AB εἶχον φθίρει τὸ *κερὶ* εἰς *ἔτσι*. Ἡ φθορὰ πιθανῶς ἔγινεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ *ceri* εἰς *ecci*.

— στ. 2220 *γιά ὄνομά της* = δι' αὐτήν. Εἶναι γνωστὴ ἡ χρῆσις αὐτῆ τῆς λέξεως *ὄνομα* ἐπὶ σημασίας ἀντωνυμικῆς¹ ὅπως καὶ τὸ τοῦ λόγου (μου, σου, του κτλ.). Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται *γιά ὄνομος μου, ὄνομος σου* (του, μας, σας, τως) καὶ *ἀπ' ὄνομος μου* (σου, του, μας, σας, τως) γενόμενα φαίνεται κατὰ τὸ *γιά χάρι μου ἢ χατήρι μου* (σου, του κτλ.).

— στ. 2259 *Πλήσα χάρι*. Τὸ ἐπίθετον εἶναι *πλήσιος* - *πλήσια*, *πλήσιον* (καὶ κατὰ τὸ ἴδιωμα τῆς Ἀνατολ. Κρήτης *πλήσος* - *πλήσα*, *πλήσο*). Δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ *πλείων* καὶ *πλεῖστος*, ὡς κοινῶς πιστεύεται καὶ γράφουσι διὰ τοῦτο *πλεῖσος*. Εἶναι ἕτερος τύπος τοῦ ἐπιθέτου *πλήθιος* (ἐκ τοῦ *πλήθος*), καὶ ἀμφότερα εὐρίσκονται εἰς τὰ κείμενα² καὶ ἀκούονται, ὅπως καὶ τὰ ῥήματα *πλησιάνω* καὶ *πληθιάνω* μάλιστα εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *θ* καὶ *σ* εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων πρβλ. Ἀπολλων. περὶ συντάξεως 39. 3 «οἱ μὲν ἄλλοι Δωριεῖς τηροῦσι τὸ *θ* Λακῶνες δὲ εἰς *σ* μεταβάλλουσιν». Καὶ σήμερον δὲ ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *θ* εἰς *σ* δὲν εἶναι ἀήθης π. χ. *λύσια*³ ἀντὶ *λύθια* (= δύνθια), *βασμίδιον* (= βαθυμίδιον Δυστ. Εὐτυχ. πολλ.) *ἀσάσιν*=*ἀθάσιν*.⁴ Οἱ Τσάκωνες ἰδίως ὡς ἀπόγονοι τῶ ἀρχαίων Λακῶνων ἔχουσι πλεῖστα *σ* ἀντὶ *θ* π.χ. *σέρι*=*θέρος*, *σηλυκὸ*=*θηλυκὸ*, *Μαράσιο*=*Μαραθῆος*, *κρίσα*=*κριθή*, *κασίμενε*=*καθήμενος*⁵. Καὶ εἰς τὰ τραγούδια τῆς Καλαβρίας⁶ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν παιδιῶν παρατηρεῖται ἡ μεταλλαγὴ αὕτη π. χ. *σέλω*=*θέλω*, *μὰ τὸ σιδ*=*μὰ τὸ θεὸ* διὰ τὴν συγγένειαν τῶν δύο φθόγων⁷.

— στ. 2303 *ἐκαταθρουλιστήκα*. Τὸ ῥῆμα *καταθρουλίω* εὐρίσκεται καὶ εἰς στιχ. 1479 καὶ 1481 καὶ σημαίνει *καταθραύω*, *θρουμματίζω* καὶ εἶναι τὸ ἀρχ. *θρουλίω* *θρουλίσω*. Ὁ διασκευαστὴς ὅμως τοῦ X ἀγνοῶν τὸ ῥῆμα ἢ πιστεύων ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀναγνώσται δὲν θὰ τὸ ἐνόουν μετέβαλεν αὐτὸ καὶ εἰς τὰ τρία χωρία (διὰ τοῦ *σχίζει*, *τσακίζει*). Σήμερον ἐν Κρήτῃ εἶναι κοινότατα τὰ *θρουλιῶ*-*θρουλίω*, *καταθρουλίω* *θρούλι* (= κομμα-

1) π. χ. Ζην. Γ 155, Γυπαρ. Β 84, Ἐρωφιλ. Β 181 πολ.

2) Χρον. Μορέως Ρ 5594 Συναξ. γυν. 18, 644. Ρεμπ. 157, 158 Μπουν. Κρητ. πολ. 167²⁰ (πλησότητα), Λιμπ. 826, Οἶκον. 400, 415. Λαογραφ. Α. 290.⁵¹ Περβλ. καὶ Somovera εἰς λεξ. πλήθιος πλήσιος πλησιώτατος.

3) Βατταρ. 81. Νισουρ. 91.

4) Μουσαίου, Βατταρισμοὶ σελ. 33.

5) G. Deville Études du dialecte Tzacouien Paris 1866.

6) Compareti, Saggi dei dialetti greci Pisa 1866, Morosi, Bova, pellegrini, Il dialetto di Bova πολλ.

7) Ὁ Καθηγ. Χατζιδάκις ἐσχάτως ἐπραγματεύθη ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπ. 1913 σελ. 43—44. περὶ τοῦ *πλησιος* καὶ ἄλλων ἐπιθέσεων παρεκτεταμένων εἰς-ίος δεχόμενος τὸν κατ' ἀναλογίαν σχηματισμόν, *ἴσιος* *περίσιος*, *κούφιος*, *σάπιος*, *μόνιος*, κατὰ τὰ ἐλευθέριος, ἡσύχιος κτλ.

τι) καὶ *θρουλί*. Τὰς λέξεις ἀναγράφουσι καὶ ὁ Ducange, καὶ ὁ Γερ. Βλάχος εἰς τὰ λεξικά των.

— στ. 2330 τὸ *χαλινάριν ἤσεισε* AB. Τὸ X ἔχει ἐκράτησε, ἥτοι κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀντικατέστησε διὰ κοινοτέρας λέξεως. Δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρχεν ἡσυρε, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει.

— στ. 2383 ὅς *ἔτοιμο κονταροχτύπημα*. Ἡ πρόθεσις εἰς (ῥ) προσετέθη ὑφ' ἡμῶν μὴ ὑπάρχουσα εἰς τὰ κείμενα· τὴν ἐκρίναμεν ἀπαραίτητον, ἵνα μὴ ὁ λόγος γίνῃ ἀνακόλουθος.

Γ

— στ. 1 Ἦμοιασε τούτῃ τ' ἄρρωστων. Παρεδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X, διότι ἡ τοῦ AB *Μοιάζει ἢ Ἀρετοῦσα τ' ἄρρωστων* εἶναι διασκευὴ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς A ἐκδόσεως ὀφειλομένη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην διαίρεσιν εἰς πέντε μέρη τοῦ ποιήματος, ὅπως εἶπομεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν σημειώσεων τοῦ πρώτου μέρους (A), καὶ ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ E.

— στ. 29 *εἶντα ὄν κι ἀδυναμίζει*. Τὰ κείμενα δὲν ἔχουσι τὸ συνδετικὸν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον προσεθήκαμεν ἡμεῖς (ῥ), διότι κρίνεται ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχη, ἢ τοῖνλάχιστον κατὰ τὸ λαλούμενον ἰδίωμα νὰ τονισθῇ *εἶντά κι ἀδυναμίζει*, τὸ ὁποῖον ὑπονοεῖ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, ἥτοι εἶντα εἶναι καὶ ἀδυναμίζει, ἢ τί ἔχει καὶ ἀδυναμίζει.

— στ. 34 *κ' εἰς εἶντα σῆματο βρίσκειται*. Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν AB. Τὸ X ἔχει καὶ εἰς ἐκὸ πού βρίσκετο, αἱ δὲ νεώτεροι ἔντυποι ἐκδόσεις ἐξελλήνισαν τὸ *σῆματο* εἰς *στάσι*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου ἦσαν ἐν χρήσει ἰταλικάτινες ἀκόμη λέξεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνοοῦντο κατόπιν καλῶς, καὶ ἐκ τούτου ἡ τάσις τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν νὰ τὰς ἀντικαθιστῶσι δι' ἄλλων ἐλληνικῶν, τοιοῦτον συνέβη καὶ ἐνταῦθα, ὅπως εἶδομεν καὶ A 1463 *σχοιτόριο - γραφόριο* καὶ θὰ ἴδωμεν καὶ παρακάτω εἰς στίχ 49 καὶ 1315, ὅπου τὸ *μόδο* τρέπεται εἰς *τρόπο*.

— στ. 35 *τὰ πάθη τζι δὲ γνώθουσι οὐδὲ τὰ κρουφά τζι ὄνωσα*. Ἔχομεν ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τὸ *γνώθω* καὶ τὸ *ὄνωθω* ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, τεκμήριον ὅτι ἀμφότερα ἦσαν ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ (πρὸβλ. A. σημ. A 2144).

— στ. 44 *μιὰ ἀπὸ τσι πολλές*. Τὸ *μιὰ* κατὰ παράλειψιν τοῦ *φορά*, ὅπως συχνὰ παραλειπόμενον ἐξυπακούεται εἰς τὰς φράσεις *ἀπὸ τὴν πρώτη, γὰρ πρώτη* περὶ ὧν εἶπομεν σημ. A 2174.

— στ. 73 *μὰ θέλω νὰ ὄναι δμορφος*. Ἀξιοσημείωτος ἐνταῦθα ἡ χρῆσις τοῦ *θέλω* νὰ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *παραδέχομαι*, ὡς ὑποθέσωμεν, ἐκτὸς ἐάν

τὰ κείμενα ἔφθειραν τὸ ἐπιρρηματικὸν *μαθῶς ἢ μαθὲς* τὸ σχηματισθὲν ἐκ τῆς μετοχῆς *μαθῶν*¹.

— στ. 168. Τὸ σπάνιον καὶ ἰδιωματικὸν *γαλήνωσι*, τὸ ὁποῖον μᾶς διεφύλαξαν τὰ AB, τὸ χειρόγραφον κατὰ τὴν συνήθειάν του μετέβαλεν οὐχὶ ἐπιτυχῶς εἰς *πολλὴ χαρά*.

— στ. 192 *μάννα μου*, λέγει ἡ Φροσύνη πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν, ἐξηγήσαμεν δὲ τὴν χρῆσιν ταύτην προηγουμένως σσημ. B 1242. Ὁ διασκευαστὴς τοῦ X ἔφθειρεν αὐτὸ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εἰς *μάτια μου*.

— στ. 215 *Σὰν πῶς θαρρεῖς κ' εὐρίσκομαι ; πῶς κρίνομαι ; πῶς εἶμαι ;* Ἡ γραφὴ αὕτη τῶν AB εἶναι πολὺ ὠραιότερα καὶ ζωηροτέρα τῆς τοῦ X, δι' ἃ καὶ τὴν προετιμήσαμεν.

— στ. 258. *τιμῆς σημάδι κ' εὐγενειᾶς* = τεκμήριον τιμῆς καὶ εὐγενείας. Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν AB. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ X *τιμὴ σημάδι το' εὐγενειᾶς* δὲν εἶναι κακὴ.

— στ. 291—292 καὶ 293—294 Τὸ δύο ταῦτα δίστιχα ἔγιναν παροιμιώδη ἀκούσιμα καὶ σήμερον μὲ μικρὰς παραλλαγὰς ἐν Κρήτῃ εἶναι παραγγέλματα ἠθικὰ καὶ πρακτικά, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ καθ' ἑκάστην παρουσιάζεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Κορνᾶρος τὰ ἀπεθησαύρισε ἐκ τῆς πείρας τοῦ κόσμου καὶ ἐκ τῆς λαϊκῆς φιλοσοφίας καὶ τὰ ἐτόνισεν εἰς ὠραίους πολιτικὸς στίχους, ὅπως καὶ πλείστας ἄλλας λαϊκὰς παροιμίας, εὐρὸν αὐτὰς ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει ἢ παραλαβῶν ἐκ τῆς στοματικῆς παραδόσεως.

— στ. 316 *νὰ πολεμήσω ἔτσι γδυμένη ἕναν ἀρματωμένο*. Ἐννοεῖ καὶ ἐδῶ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τοῦ ποιήματος τὸν Ἐρωτα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς καὶ ἑλληνικῆς ποιήσεως παραλαβῶν ὁ Κορνᾶρος φαντάζεται ὡς παῖδα γυμνὸν κρατοῦντα *δοξάρι* καὶ *σαῖτες*, καὶ τοξεύοντα δολίως καὶ ἐπιβούλως τὸν ὑπὸ τῆς Μοίρας προωρισμένον νὰ ἐρωτευθῇ. Εἶναι μία τῶν ὀλίγων προσωποποιήσεων τοῦ Κορνᾶρου (ὅπως εἶναι καὶ ὁ Χάρος). Εἰς τὴν προσωποποιίαν ταύτην φαίνεται ὅτι ἐπέδρασαν τὰ σύγχρονα βουκολικὰ δράματα ὅπως λ. χ. ὁ Γύπαρις, τὸν ὁποῖον θὰ εἶδεν ὁ Κορνᾶρος παιζόμενον εἰς τὰ θεάτρα τοῦ Χάνδακος.

— στ. 321—345. Εἰς τοὺς 25 αὐτοὺς στίχους γίνεται μὲ τρόπον ὁμολογουμένως φορτικὸν καὶ μὲ παλιολογίαν ἀπαρέσκουσιν ἢ διάκρισις καὶ διαφορὰ τῶν ἀναστεναγμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τῆς Ἀρετῆς, τοὺς ὁποῖους γεννᾷ ὁ ἔρωσ ἐδρεύων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ συνδαυλίζων καὶ ἐξάπτων διὰ τῆς κινήσεως τῶν πτερυγῶν του τὴν πτεράν, δι' ἧς θὰ ἀποτελειώσῃ τὸν σκοπὸν του.

1) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Β. 121 σσημ. Thumb, Handbuch² § 218, § 259. Φιλῆντα, Γραμματ. 1134. β.

—στ. 370. Καὶ ἐνταῦθα τὸ Χ ἀντὶ τοῦ ἐγάζωσε τοῦ ΑΒ, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡς τὸ γνήσιον, ἔχει τὸ ἔφτιασε.

—στ. 385 ἐξῆς. Ὁ Κορνάρου εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ δωματίου τῆς Ἀρετούσας καὶ τῆς σιταποθήκης θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψει του τὸ σύνθηδες σχῆμα τῆς οἰκίας τοῦ φεουδάρχου τῆς ἐποχῆς του. Ἐκαστος τιμαριοῦχος ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχη ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἢ παρ' αὐτὴν εἰδικὸν σιτοβολῶνα, ἵνα φυλάττη τὸν σίτον, τὸν ὁποῖον ἕκαστος γονικάρις (πάροικος) ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ καταβάλλῃ καθ' ἔτος εἰς τὸν φεουδάρχου του. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου γνωρίζομεν ὅτι ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔδιδε 45 μουζούρια σιτάρι, ὁ φεουδάρχης δὲ εἶχε συνήθως πολλοὺς τοιοῦτους παροίκους καλλιεργητὰς ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τοῦ φεοῦδου. Ἐκ τοῦ σίτου τούτου μέρος μὲν ἐκράτει πρὸς διατροφὴν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἀκολουθίας του, ἄλλο μέρος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ πωλῇ ἀντὶ τακτοῦ τιμήματος εἰς τὴν Ἐνὲν Διοίκησιν πρὸς διατροφὴν τῆς φρουρᾶς ἢ ἄλλας στρατιωτικὰς ἀνάγκας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτο ἐλεύθερον νὰ πωλήσῃ ἐν τῇ νήσῳ, σπανίως μόνον ἐπιτροπομένης τῆς ἐκτὸς τῆς Κρήτης ἐξαγωγῆς. Ὁ σίτος ἦτο τὸ κυριώτατον προϊόν τῶν γεωργικῶν κτημάτων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἐνετοκρατίας. Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω πολυτίμους πληροφορίας μᾶς ἐχορήγησαν τὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῷ Α'. τόμῳ τῆς Χριστιανικῆς Κρήτης (1912).

—στ. 416 ἄς τάξου. Καὶ τοῦτο καὶ μάλιστα τὸ τάξε κατήντησαν διὰ τῆς συνηθῆς χρήσεως εἰς σημασίαν ἐπιρρηματικὴν, τὸ μὲν πρῶτον σημαίνον ὡς εἰπεῖν, σχεδόν, τὸ δὲ τάξε δηλαδὴ ἢ δῆθεν.

—στ. 468 *κι ἄφαντη σὲ γνωρίση*. Εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ ἐκδοχή, ἣν ἐτήρησαν τὰ ΑΒ. Τὸ Χ ἐφθειρε τὸ ἄφαντη εἰς ἀφέντης! Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄφαντος, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὸν εἰς τὰ Κρητ. κείμενα ἴδὲ Γλωσσαρ.

—στ. 477 *κεντᾶς, φυρῆς κὶ ἀπολιγαίνεις*. Τὸ ρῆμα *κεντᾶ* - ἴσω-ἦσα κτλ. καὶ μεταβ. *κεντίζω* εὐρίσκεται συχνότατα εἰς τὸν Ἐρωτοκο. (ἴδε γλωσσ.) καὶ τὰ ἄλλα Κρητικὰ κείμενα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *καίω*, *πίανω φωτιά*, ὅπως δηλ. καὶ σήμερον ἀκούεται καθ' ἑκάστην ἐν Κρήτῃ π.χ. *ἐκέντησε τὸ δάσος, νὰ σὲ κεντήσῃ ὁ Θεὸς* (νὰ σὲ καύσῃ) καὶ *κέντισε τὸ τουφέκι* (= πυροβόλησε). Πῶς προῆλθεν ἡ σημασία αὐτὴ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, ἐξηγεῖται δὲ κατὰ πολλοὺς τρόπους. Ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις I 333 παρατηρεῖ ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον «ἐκέντησεν καὶ ἀνεκέντησεν ὁ ἥλιος» ἀγκετέοντα = ἀνατέλλοντα «Ἦσυχ». Ἴσως ὅμως ἡ νεωτέρα αὐτὴ σημασία ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν «ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν» (Ἰωάνν. Κεφ. ΙΘ' 37.) καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συχνὰ ἀκουομένην *λόγῃ ἐκεντήθη καὶ τῇ λόγῃ κεντηθεῖς*, ὅπου παρηρημηνεύθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ μὲν *λόγῃ* διὰ τοῦ *λόγῃ*, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν φλόγα, τὸ δὲ *ἐκεντήθη* διὰ τοῦ *ἐκάη*. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ *κεντᾶ* ὁ ἥλιος σημαίνει πρῶτον μὲν τὸ νύσσει, προσβάλλει διὰ τῆς θερμότητος, ἔπειτα δὲ ὅτι ἐκ ταύτης ἔρχεται φυσικὰ ἢ ἔννοια τοῦ *καίει* ἔχο-

μεν καλήν καὶ εὐλογον ἐρμηνείαν. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἐνθυμηθῶμεν πῶς παρεσκευάζετο πάντοτε τὸ πῦρ πρὸ τῆς εὐρέσεως τῶν πυρῶν, ἴητοι διὰ τῆς προστριβῆς (κεντήματος) τοῦ πυριτολίθου ἐπὶ χάλυβος, καὶ πῶς τὰ πυροβόλα ὄπλα πρὸ δεκάδων ἑτῶν ἔπιαναν φωτιά. ἴητοι καθ' ὅμοιον τρόπον κεντήματος. Τελευταῖον ἴσως καὶ τὸ Ἰταλικὸν *ascendo* τὸ τόσον ὅμοιον πρὸς τὸ ἑλλην. κεντῶ δὲν εἶναι παράδοξον νὰ συνεφύρθη καὶ ἐπέδρασεν εἰς τὴν σημασίαν αὐτήν. Κατὰ τὸν Καθηγ. Χατζιδάκη (Ἐθνη ΚΒ' σελ. 260) εἰς τὸ κεντῶ ἐκ τῆς σημασίας τῆς νύξεως ἐξηλλοιώθη ἢ σημασία εἰς τὴν τοῦ ἑναύω, φλέγω, καίω. Τὸ ἴδιον συνέβη εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀνάπτω.

— στ. 483 *κι ὁπού τὸ μετανιώση*. Εἶναι γλωσσικὸς ἰδιωτισμὸς, οὗ ἢ ἀρχὴ θὰ εἶναι «θὰ ἴδη ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὸ μετανιώση» καὶ κατήντησεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *θὰ τὸ μετανοήσης*· εἶναι ἀποτροπὴ ἀπὸ σχολουμένης ἐπιβλαβοῦς πράξεως· καὶ σήμερον ἀκούεται συχνὰ *κάμε το κι ὁπού τὸ μετανιώση* = μὴ τὸ πράξης, διότι θὰ μετανοήσης· περιέχει καὶ ἀπειλήν τινα. Ὅμοιον περιόπου εἶναι καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσει.

— στ. 486 *κι ὡς θ' ἀποδώση ὁ Ρώκριτος, κι ἀποὺν κακὸ μᾶς θέλει*. Ἡ ἔννοια εἶναι ὅτι ὁ Ρωτόκριτος θὰ πάθῃ συμφορὰν, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ πάθωσιν οἱ ἐχθροὶ μας (οἱ θέλοντες τὸ κακὸν μας). Ὅμοιον τὸ ἐν τῇ Βατραχομουμαχίᾳ Ὀστροβήκ' *κι ὁπού καλὸν σοῦ θέλει*.

— στ. 496 *ψέγος σοῦ φέρνει στήν τιμὴ ἢ ἀδιαντροπιὰ καὶ ξάσου*. Ἡ τελευταία λέξις ἐτέθη ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως· τὸ ΑΒ ἔχουσιν ἢ *τόση ἀδιαντροπιὰ σου*, τὸ δὲ X ἢ *διαντροπιὰ καὶ βιά σου*. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἀποκρουστὸν ἐντελῶς τὸ *βιά σου* = ἡ σπουδὴ σου, ἀλλὰ πολλῶ καλύτερον εἶναι τὸ ξάσου τὸ ὁποῖον παλαιογραφικῶς εἶναι τόσον πλησίον ἐν τῷ χειρογράφῳ. Περὶ τοῦ ἔξά σου εἴπομεν προηγουμένως Α 1000· ἡ σημασία εἶναι, *ἔχεις τὴν ἐξουσίαν νὰ πράξης ὅπως θέλεις, πράξε ὅπως ἀγαπᾷς*, ἀλλὰ μετ' ἀπειλῆς τινος. Σήμερον ἢ *χοῖσις τοῦ ξά μου ξάσου ξά του, ξά μας κτλ.* εἶναι κοινοτάτη (ἐν τῇ Δυτ. Κρήτῃ *ξιά μου, κτλ.*)²

— στ. 544 *ξετρουμισμένη*. Καὶ τὸ Κρητικὸν τοῦτο ῥῆμα μετέβαλε τὸ X εἰς *πολλὰ τρεμάμενη*, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον τὰ *καταλαγιάσασιν* ἔφθειρεν εἰς *καταπλαγιάσασιν*. Περὶ τῶν λέξεων αὐτῶν ἰδὲ Γλωσσάρ.

— στ. 582 *δαμινῆ*. Τὸ X μετέβαλε τὸ ἰδιωματικὸν αὐτὸ ἐπίπτεον εἰς τὸ κοινὸν *σιγανῆ*, ὅπως καὶ ἐν στίχ. 637 τὸ *δαμάκι* εἰς *λιγάκι*.

— στ. 615—616.

*Τὰ λεγε τὰ νειθίβαγε καθένας, ποὺ διαβάζει
κι ὁπού κουσε, κι ὁπού κάμε, μπορεῖ νὰ τὰ λογιᾶζῃ.*

1) Legrand, Collection d. mon I. N. 4. σελ. 13. στίχ. 6.

2) Χατζιδ. Γλωσσ. μελέται Α, 213. Spratt, Travels, Appendix τοῦ α'. τόμου ξάμου.

Τὸ δίστιχον αὐτὸ μᾶς φανερώνει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ Κορνᾶρος καὶ οἱ σύγχρονοι καὶ ὅμοιοί του ποιηταὶ ἀπέκταν τὰς περὶ τῶν πραγμάτων γνώσεις, καὶ τὰς πηγὰς, ἔξ ὧν ἦντλον οἱ ποιηταὶ τὰ θέματά των καὶ ἐπραγματεύοντο αὐτά. Ἦσαν δηλ. αὐταὶ πρῶτον τὸ διάβασμα ἤτοι ἡ ἀνάγνωσις παλαιότερων βιβλίων, ἢ στοματικὴ παράδοσις (ὀπου κουσε) καὶ ἡ ἰδία προσωπικὴ πείρα τοῦ κόσμου (ὀπου καμε). Ὁ ὑπὸ τῆς σκέψεως (τὰ λογιαῖζει) συνδυασμὸς τῶν ἀνωτέρω γεννᾷ τὴν ἰκανότητα τοῦ ποιητοῦ νὰ περιγράψῃ τοὺς λόγους καὶ τὰς σκέψεις τῶν προσώπων τοῦ ποιήματός του. Ὁ Κορνᾶρος διὰ τοῦ δίστιχου τούτου μᾶς ὑπέδειξε τὴν ἰδίαν μέθοδον· ἀνέγνωσε καὶ ἤκουσε καὶ ἔκαμε καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ φαντασθῆ καὶ καταρτίσῃ τὸ ἔργον του.

—στ. 639 **Λόγιασε ξαναλόγιασε, δέ τα και καλοδέτα.** Περὶ τῶν προστακτικῶν αὐτῶν ὠμιλήσαμεν ἐν στ. Α 91. Ὁ λόγος εἶναι ἀνανταπόδοτος.

—στ. 650—651 **καμνῦσα, ἐθέκασι.** Τὰ κρητικὰ ταῦτα μεταβάλλει τὸ Χ εἰς τὰ κοινὰ *ἐκλείσα, ἐπέσανε*, καὶ ἐν στίχ. 699 τὸ *προθύμησε* φθείρει εἰς *γληγόρησε*.

—στ. 746. **ξαμώνει.** Ἡ πρώτη Ἑνετικὴ ἔκδοσις ἐκ τυπογραφικοῦ ἀβλεπτήματος ἔχει *φαιμώνει*. Τὸ σφάλμα ἔμεινε καὶ εἰς τὴν Β ἔκδοσιν τεκμηρίων ὅτι ἡ Β εἶναι πανομοιότυπος ἀνατύπωσις τῆς Α. Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ἔχομεν νὰ κάμωμεν καὶ διὰ τὸ τυπογρ. λάθος *ρηξιμιά* (ἀντὶ *ριξιμιά*) Δ 70, τὸ ὁποῖον εὔρηται καὶ εἰς τὰς δύο ἐκδόσεις.

—766 **Τὴν ὥρα.** Τὸ Χ ἔχει *πάραντας*. Τὸ *τὴν ὥρα* εὗρισκόμενον καὶ παρακάτω στ. 805 καὶ Δ 919 κεῖται ἀντὶ τοῦ συνήθους *τόρα* (ἰδ. Γλωσσ.)

— 786 **νὰ χάσης 'ς μιὰν ἡμέρα.** Τὰ κείμενα δὲν ἔχουσι τὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποῖαν προσεθήκαμεν ἡμεῖς ὡς ἀπαραίτητον, διότι ἄλλως προκύπτει ἔννοια διάφορος *μιὰν ἡμέρα* = εἰς τὸ μέλλον, ἐν ᾧ προφανῶς χρειάζεται *ἐντὸς μᾶς ἡμέρας* ('*ς μιὰν ἡμέρα*). Ἐνεκα τοῦ προηγουμένου τελικοῦ *ς* τοῦ *χάσης* ἐξηγεῖται εὐκολώτατα ἡ παρᾶλειψις τοῦ '*ς* τῆς προθέσεως.

—στ. 823—830. Ὁ Κορνᾶρος ἀναπτύσσει τὴν λαϊκὴν φιλοσοφίαν περὶ τῶν ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ γήρατος. Τὸ αἷμα προχωρούσης τῆς ἡλικίας ὀλιγοστεύει, πληθύνεται δὲ τὸ φλέγμα, ἐλαττοῦται ἡ δύναμις καὶ ἡ θερμότης καὶ δυναμώνεται ὁ φόβος, καὶ οὕτως ἐπέρχεται ἡ ἔλλειψις τοῦ θάρρους καὶ τῆς τόλμης ἐν τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ.

—στ. 898 **καὶ μιὰ καὶ κὶ ἄλλη.** Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν ΑΒ. Ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον τὸ διπλοῦν *καὶ* πρὸ τῆς αὐτῆς λέξεως *καὶ κὶ ἄλλη* εὗρσκειται εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα ἐνίστιε π. χ. Δ 133 *καὶ κὶ ἄλλα* Ε 666 *καὶ κὶ ἄλλα*. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι τὸ *καὶ* ἔνεκα τῆς συχνῆς συνευρέσεως μετοῦ ἄλλος ἀπέβαλε τὴν δύναμίν του, καὶ κατόπιν πρὸς δήλωσιν τῆς προσθετικῆς σημασίας ἐγένετο ἀνάγκη νὰ προστεθῆ καὶ δευτέρον *καὶ*. Οὕτως

καὶ σήμερον ἀκούεται καὶ καὶ ἄλλοι, καὶ καὶ ἄλλα πολλά. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εὔρηται παρὰ Μπουνιαλῆ Κρητ. πολέμ. 155.21 μὲ καὶ ἄλλους, εἰς καὶ ἄλλα. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει μὲ τὴν δίπλωσιν τοῦ τα π. χ. τὰ σοῦ τὰ πε ὁ βασιλεὺς Γ 986.

— στ. 900 **τὰ πλοῦτη καὶ βασιλεία ἐκραζούντανε κόποι**, εἶναι κατὰ τὰ ΑΒ. Τὸ Χ ἔχει τὴν ὀλιγώτερον πιθανὴν γραφὴν *στὰ πλοῦτη καὶ βασιλεία ἐκραζόντανε πρώτοι*. Ἐκ τῶν συμφραζομένων φαίνεται σαφῶς ἡ γενικὴ ἔννοια, ἣν ἐκφράζει ὁ Πεζόστρατος ἦτοι «τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅτε ἀνεδεικνύοντο οἱ μεγάλοι ἄνδρες, ἔξετιμᾶτο πρὸ παντὸς ἡ ἀρετὴ καὶ αἱ ἠρωϊκὰ πράξεις αἱ διὰ κόπων καὶ ἀγῶνων γινόμεναι, οὐχὶ τὰ ἀξιώματα, τὰ πλοῦτη, οἱ θησαυροὶ καὶ ἡ κληρονομικὴ εὐγένεια, οἱ δὲ ἔχοντες ταῦτα συνεταιρίζοντο δι' ἐπιγαμιῶν πρὸς τοὺς ἔχοντας τὰ προσωπικὰ χαρίσματα, ὅθεν πραγματικὸς πλοῦτος καὶ ἀξιώματα ἦσαν οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ κόποι». Ἴσως ὁ Κορνᾶρος διὰ τῆς λέξεως **κόποι** ἔκαμε καὶ σύμφυρσιν τινα καὶ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ Ἰταλ. *coria* τὸ δηλοῦν τὴν δαψίλειαν τῶν ἀνωτέρω πραγμάτων, ὅπως παρετήρησεν ὁ καθ. Πολίτης εἰς Παροιμ. Α. σελ. 429 *τῶν ἀκριβῶ τὰ κόπια σὲ χαροκόπω δόντια*. Τὰ κόποι ἐπὶ τῆς ἔννοιᾳς τοῦ ἀγῶνες, προσπᾶθαι εὔρηται καὶ Ἐρωφίλ. Ἰντεξμ. Δ 91

— στ. 908 **ξάζουν παρὰ βασιλεία παρὰ χωριὰ καὶ Χώρα**. Ἐδέχθημεν τὴν λαμπρὰν αὐτὴν ἐκδοχὴν τοῦ Χ ἀντὶ τῆς ἀνοήτου τῶν ΑΒ **ξάζου ἄλλο παρὰ Βασιλεία**.

— στ. 936 **ἀπόβγαλτον νὰ πηαίνη**. Ἡ συγκοπὴ εἰς τὴν προστακτικὴν ταύτην δὲν εἶναι συνήθης εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα, ὅπου λέγεται **ἀπόβγαλέτον**, ἀλλ' ἐδῶ φαίνεται ὅτι ἔγινε πρὸς οἰκονομίαν τοῦ μέτρου.

— στ. 956 **σφάκελα τξι**. Τὸ δίστιχον ὀλόκληρον λείπει ἐκ τοῦ Χ μὲ τὸν σχετικὸν χώρον κενὸν μὴ γραφέν ἴσως διὰ τὴν λέξιν **σφάκελα**. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου καὶ ἐκ τοῦ Γαδ. Λυκ. Ἀλεπ. στ. 160, ὅπου εὔρηται **σφάκελά σου** καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ πολλῶ ἀρχαιότερου ποιήματος Καλλιμ. Χρυσορ. στ. 1165 ἔνθα φέρεται

ἐστράφηκαν ὀπίσω της, σφακέλωμαν ἐποίκεν,

ἔπεται ὅτι καὶ τὸ **πρᾶγμα** καὶ ἡ λέξις ἦσαν ἤδη ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς μεσαιων. ἐποχῆς ὡς χειρονομία καὶ λέξις πρὸς ἀποτροπὴν βασκανίας καὶ ὕστερον καὶ πρὸς ὕβριν'.

— στ. 961 **Καλὰ τὸ λέ' ὁ φρόνιμος**. Συχνὰ λέγεται ἡ φράσις αὕτη προκειμένου νὰ ἐξενεχθῆ παροιμία π. χ. 1185 καὶ Ε 735 **καλὰ τὸ λὲν οἱ φρόνιμοι** καὶ Γ 1287 **καλὰ τὸ λέ' ὁ φρόνιμος**, τοῦτο δὲ διότι αἱ παροιμί-

1) Παρβ. Κοραῖ Ἀτακτα IV. 581. Σ. Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλην. ἐν τῇ λέξει **σφάκελα**.

αι εἶναι γινῶμαι καὶ ἀξιώματα τῶν φρονίμων ἀνθρώπων. Ἐμέσως παρακάτω στ. 967 εὔρηται γεῖς λόγος εἶναι παλαιός, καὶ ἀληθινὸν τὸν κρινῶ. Ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ σήμερον πρὸ τῶν παροιμιῶν λεγόμενα καλὰ τὸ λέει ὁ λόγος, καλὰ τὸ λέγαν οἱ παλαιοί, τὰ παλαιῶνά λόγια δὲν παραρ-χονται κ.τ.δ.

—στ. 969 ἄς εἶχα κάμει ὄξω τοῦ νοῦ. Τὸ X ἔχει ὄξω νοῦ. Ὁ Πεζό-στρατος μετενόησε διὰ τὸ διάβημά του πρὸς τὸν Ρῆγαν, εἰς ὃ προέβη παρὰ τὴν ἰδίαν φρόνιμον σκέψιν πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ νόου. Διὰ τοῦτο θὰ περιεμένε τις ἀρνητικῶς τὸ πρᾶγμα ἄς μὴ εἶχα κάμει ὄξω τοῦ νοῦ. Ἐν καλῶς μᾶς παρεδόθη τὸ χωρίον, τότε ἢ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ὄξω τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐρωτοκροῖτου = ἐκτὸς τῆς σῆς σκέ-ψεως, ἢ πρέπει νὰ γράψωμεν μονολεκτικῶς τουνοῦ καὶ νὰ τὸ λάβωμεν ὡς γεν. δεικτικῆς ἀντωνυμίας = ἐτου τουνοῦ, τοῦ πράγματος τούτου, ἥτοι εἶθε νὰ μὴ ἔκαμνον τοῦτο.

—στ. 1005 μὲ ταπεινότητα ζητᾶ. Ἴσως ἔκειτο μὲ τοπεινότη τοῦ ζητᾶ, ἀφ' οὗ καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία ἡ λέξις εὐρίσκεται ἢ ταπεινότη (ἴδ. Γλωσσ.).

—στ. 1094 καὶ μὴ θυμᾶσ' ὀλότελα. Οὕτως ἔχει τὸ X. Τὰ AB ὁμῶς ἀντὶ τοῦ ὀλότελα ἔχουσι νὰ δειλιάς. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν δύο πηγῶν μοι ἐγέννησαν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον ὑπῆρχεν ἄλλη λέξις τὸ κιαουλιάς, τὸ ὁποῖον τὸ μὲν X κατὰ τὴν συνήθειάν του μετέφρασεν εἰς ὀλότελα, τὰ δὲ AB ἐφθειραν ἐκ παραναγνώσματος εἰς νὰ δειλιάς, ἢ τὸ ἐξέβαλεν ὁ ἐπιμελητὴς τῆς A ἐκδόσεως διὰ τὸ ἀηθες καὶ ἀγροῖκον τῆς λέξεως. Ἡ λέξις κιαουλιάς εἶναι ἰδιαζόντως Κρητικὴ καὶ σημαίνει τὸ κα-θόλου, παντάπασιν ἀρνητικῶς, εὐρίσκεται καὶ παρὰ Σταθ. Β 252

μῦγαν ἐχάρτ' ὁ νηστικός, παρὰ κιαουλιάς καλλιὰ 'το,

σήμερον δὲ εἶναι κοινότατον. Εἰς τὰς Δυτ. ἐπαρχίας τῆς Κρήτης ἀκού-εται σκιαουλές καὶ σκιαουλιάς. (Γιανναρ. Κρητ. ἄσμ. 48. 8 Γλωσσαρ. σκιαουλές Κριάρη, Κρητ. ἄσμ. σελ. 99). Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπιρρημάτος εἶναι, ὡς πιστεύω, ἡ ἐξῆς: ἔχομεν τὰ μιά σταλιά, μιά γουλιά, μιά 'χιά (=μιά ἀ-νυχιά) λεγόμενα καὶ τὰ τρία ἐπιρρηματικῶς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀλίγον τι (φαγητὸν ἢ ποτόν). Τὸ μιά γουλιά ἀκούεται καὶ μιά οὐλιά, κιαουλιάς = ὀλίγον τι. Τούτου ἀντίθετον ἐσχηματίσθη τὸ κιαουλιάς διὰ τῆς ἐναλ-λαγῆς τοῦ μιά διὰ τοῦ ἀρνητικοῦ του κιά ὅπως λέγεται εἰς -κιανεῖς, μιά καμιά, ἔνα - κιανένα' τὸ δὲ σκιαουλιάς τῆς Δυτ. Κρήτης ἔχει ἀντὶ τοῦ κια τὰ σκιά, ὅπως τὸ ἐλαττωματικὸν κιάς λέγεται συνηθέστερον σκιάς (ἴδε Γλωσσαρ.)· καὶ ἐν τῇ Τσακωνικῇ σημειοῦνται τὰ ἐπιρρήματα κκιάουλα, κκιάουνα.

—στ. 1109—1120. Εἰς τοὺς στίχους τούτους συνοψίζεται ἡ περὶ ἔρωτος καὶ γάμου πρακτικὴ μὲν ἀλλ' ὠμὴ καὶ συμφεροντολόγος γνώμη τῆς γραι-ας Φροσύνης κατὰ τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν αἰσθηματικὴν καὶ ἠθικὴν γνώμην τῆς νεαρᾶς Ἀρετούσας, ἡ ὁποία σχεδὸν μὲ οἶκτον (σεῖουσα τὴν κεφαλὴν) ἀκούει τὰς ταπεινάς τῆς Φροσύνης συμβουλὰς.

—στ. 1137 *κι ἄς εἶν ἀλάργ' ἀπὸ δεπά*. Τὸ X ἔχει ἀλάργα, τὰ δὲ AB στήν *ξενιτειάν*, τὸ ὁποῖον πιθανώτατα ὁ ἑλληνίζων ἐπιμελητὴς τῆς πρώτης ἐκδόσεως εἰσήγαγεν ἀντὶ τοῦ ἰταλίζοντος ἐπιρρημάτος. Σήμερον τὸ ἐπίρρημα ἐν Κρήτῃ ἀκούεται ἀλάργο ἐν τῇ ἄλλῃ δὲ Ἑλλάδι συνήθως ἀλάργα.

—στ. 1168 *ζυγώνει*. Ἀντὶ τοῦ Κρητικοῦ τούτου ρήματος τὸ X μεταφράζει εἰς τὸ κοινὸν *διώχνει*.

—στ. 1225 — 6. Τὸ δίστιχον ἐγράψαμεν κατὰ τὸ X, ὡς πολὺ ἐκφραστικώτερον καὶ ζωηρότερον τῆς ἐκδοχῆς τῶν AB.

—στ. 1238 *ἄ σ' εἶχε δέρι* = ἔάν σὲ εἶχε δέρι. Εἶναι κατὰ τὰ AB. Τὸ X ἔχει *ἄσ' ἦχε*, τὸ ὁποῖον ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ἄς σ' εἶχε δέρι, ἀλλὰ προτιμότερα ἢ γραφὴ τῶν AB.

—στ. 1248 *θὲς τζακουρνίζει* (ἢ *τζακουρνίζει*). Ἀντὶ τούτου, τὸ ὁποῖον καλῶς διέσωσαν τὰ AB, τὸ X φέρει ὅλως ἀνοήτως *τανκουρνιάζης*. Περὶ τοῦ Κρητ. τύπου *τζακουρνῶ - ἰζω* καὶ τοῦ κοινοῦ *τζουγκρανῶ - ἰζω* ἴδε Γλωσσαρ. ἐν τῇ λέξει.

—στ. 1265, *Φίλαινα καὶ τέκνο*. Τὸ X ἀντὶ τούτων ἔχει *καρδιακὸ τέκνο*, ἐπειδὴ, φαίνεται, ὁ διασκευαστὴς τοῦ X δὲν ἐπεδοκίμαζε τὸ *φίλαινα*, τὸ ὁποῖον ὅμως εὐρίσκεται καὶ B 660 καὶ Ἐρωφ. Ἰντερμ. A 29 καὶ ἀλλαγῶ (ἴδ. Γλωσσαρ).

—στ. 1266. Ὁ στίχος ἔμεινεν ἄγραφος εἰς τὸ X μένοντος τοῦ σχετικοῦ χώρου κενοῦ, διότι ὁ γραφεὺς, φαίνεται, ὅτι δὲν ἐνόει ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ τὴν λέξιν *παρειράπη*. Καὶ εἰς ἄλλα χωρία τοῦ X παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ βιβλιογράφος ἔπραξε τὸ αὐτό, κατέλιπε δηλ. τὸν χώρον κενὸν καὶ δὲν ἔγραφε τὸν στίχον (εἶτε τοὺς στίχους), διότι φράσις τις ἢ λέξις τοῦ ἤτο ἀκατανόητος.

—στ. 1271 *ὄχ' οἱ ἀνθρώποι*. Οὕτως ἔχει τὸ X. Τὰ AB κακῶς ἀντὶ τοῦ *ὄχι* φέρουσιν *ὄλοι*.

—στ. 1273 *κι δζά*. Τὰ AB ἔχουσι *καὶ ζά*, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἔχει καλῶς. Τὸ X ὅμως ἔχει *ὄσα* προελθὸν ἴσως ἐκ κακοῦ μεταγραμματισμοῦ τοῦ ἰταλογραφημένου *osa*.

—στ. 1280 *καὶ θάνατον ἐχτάσσουντο*. Τὸ Κρητικὸν ρῆμα *χτάσσομαι* (ἐκτάσσομαι) τὸ εὐρισκόμενον συχνὰ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ ἀκουόμενον καὶ σήμερον ἀπήρεσκε, φαίνεται, ὡς τόσα ἄλλα εἰς τὸν διασκευαστὴν τοῦ X, καὶ τὸ ἔτρεψεν ἐδῶ εἰς *ἐλόγιαζε*, ὅπως καὶ παρακάτω στ. 1444 εἰς *γνοιάζεται* καὶ σιγ. 1530 εἰς *βούλεται*.

—στ. 1283—4. Ὁ νοῦς τοῦ δίστιχου εἶναι ὅτι ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τῆς Φροσύνης ἐκάμφθη, ὑπερίσχυσε δὲ ἡ ἀσθενὴς γνώμη, αἱ φρόνιμοι σκέψεις (τῆς Φροσύνης) ἐνικήθησαν καὶ αἱ ἐσφαλμέναι (τῆς Ἀρετῆς) ἐκέρδαισαν. Ἡ Φροσύνη ἐκ τῶν παρακλήσεων τῆς Ἀρετῆς συγκινηθεῖσα

καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ κινδύνου νὰ ἴδῃ ἀποθνήσκουσαν τὴν ἀγαπητὴν τροφιμον, ἂν ἐξηκολούθει ἀντιδρῶσα, παραιτεῖται τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως καὶ ἀφίνει αὐτὴν ἐλευθέραν καὶ μάλιστα καὶ τὴν ὑποβοηθεῖ εἰς τὸ μέλλον.

— στ. 1293 *γλυκαίνει*. Εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ X, ἣν καὶ παρεδέχθημεν ἀντὶ τοῦ *λιγαίνει* τῶν AB, τὸ ὁποῖον θὰ προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένου μεταγραμματισμοῦ καὶ συγχύσεως *gliceni - gligheni*.

— στ. 1294. *Τὸ θάνατο μηδὲ γιατρὸς μηδὲ χορτάρι γιαίνει*. Ὁ στίχος παροιμιώδης· σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ ὅμοιον δημῶδες δίστιχον·

*εἰς τοῦ θανάτου τὰ πληγὰς βοτάνια δὲ χωροῦνε,
μηδὲ γιατροὶ γιατρεύουνε, μηθ' ἄγιοι βοηθοῦνε.*

— στ. 1295 *ὁ κύκλος ὡς γυρίση*. Σημαίνει ἐνταῦθα ὡς καὶ ἂν γυρίση.

— στ. 1310 *μαυρίσης τὸ κορμί σου*. Τὸ X ἔχει βλάβης τὸ *κορμί σου*, ἐπειδὴ φαίνεται ὁ διασκευαστὴς δὲν ἐνόησε τὴν σημασίαν τοῦ *μαυρίσης* ἐνταῦθα. Ἡ αὐτοχειρία ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται θρησκευτικῶς ἀμάχημα καὶ ὁ αὐτοκτονούμενος κατὰ τὴν λαϊκὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν χάνει τὴν ψυχὴν του, τὸ δὲ σῶμά του μαυρίζει ἐν τῷ τάφῳ καὶ μένει ἄλυτον, ὅπως τῶν διαπραξάντων μεγάλας ἀμαρτίας. Εἶναι καὶ ἐνταῦθα μία τῶν πολλῶν χριστιανικῶν δοξασιῶν τῶν εὐρισκομένων ἐν τῷ ποιήματι, μολονότι ὁ Κορνᾶρος προσεπάθησε νὰ τὰς ἀποφύγῃ, ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

— στ. 1318 *πέτρες νὰ βγάλης*. Κατὰ παραδρομὴν δὲν ἐσημειώθη εἰς τὰς ὑποσελιδίους παραλλαγὰς ἡ γραφὴ τοῦ X *νὰ βγάλη* (ἦτοι ὁ Ἑρωτόκριτος), τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ ἀρμόζει καλύτερον εἰς τὴν ἔννοιαν.

— στ. 1433 *πάντα ἔναι σάρκα ζωντανή* κατὰ τὸ X. Τὰ AB ἔχουσι καὶ τὸ ἄρθρον *ἢ σάρκα*, ἀλλ' ἡ ἔννοια εὐοδοῦται κάλλιον ἄνευ τοῦ ἄρθρου λαμβανομένου ὁμοῦ τοῦ *σάρκα ζωντανή* κατηγορηματικῶς.

— στ. 1441 *μὴ βάλης*. Καὶ τὰ τρία κείμενα ἔχουσιν οὕτως, μολονότι θὰ ἤρμοζε καλύτερα ὁ ἐνεστῶς *μὴ βάνης*.

— στ. 1464 *μὲ τὴν ὁποῖα περλαμπαστοί*, (παρλαμπαστοί). Εἶναι ἡ λαμπρὰ γραφὴ τῶν AB. Ὁ Ἑπτανήσιος διασκευαστὴς ἠθέλησε νὰ ἀποφύγῃ καὶ τὸ ὁποῖα καὶ τὸ *περλαμπαστοί*, καὶ μετέβαλεν ἐντελῶς τὸν στίχον οὕτως, ὅπου *γι' αὐτὴ συχνότατα ἐδιάβαινε στὸ μνημα*. Περὶ τοῦ περλαμπαστῶς ἴδ. Γλωσσ.

— στ. 1520 *πὸν μέλλεται ὁ Ρωτόκριτος*. Τὸ μέλλεται τοῦ X εἶναι τὸ μόνον ὀρθὸν οὐχὶ τὸ *μελετᾶ* τοῦ AB, διότι δὲν ἐμελέτα ὁ Ρωτόκριτος νὰ ἐξορισθῇ, ἀλλ' ἡ Τύχη καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ Πῆγα τοῦ τὸ ἐπέβαλον.

— στ. 1550. *τιβοσο ἂν ἐφορέθηκε* ἔχουσιν ὀρθῶς τὰ AB, ἐν ᾧ τὸ X κατὰ τὴν συνήθειάν του μετέβαλε τὸ ἰδιωματικὸν ρῆμα εἰς τὸ κοινὸν ἐλόγισσε. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν τὸ ἔγραψε καὶ εἰς στ. Δ 5.

—στ. 1588. Τὰ κείμενα ἔχουσιν ἀκόμη, ἀλλὰ τὸ μέτρον ζητεῖ ἀκομή, ὥστε ἢ πρέπει νὰ δεχθῶμεν κ' ἐδῶ τὸν μετρικὸν τονισμόν, ἢ μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν πραγματικὸν τονισμόν ἀκομή, ὅπως εὐρίσκεται εἰς παλαιότερα κείμενα, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τονισμὸς συμφώνως πρὸς τὴν ἐκ τοῦ ἀκμῆν παραγωγὴν τοῦ ἐπιρρήματος (ἴδε Γλωσσ.).

—στ. 1591 καὶ τόμ' ἀρχίση (= καὶ τόμον ἀρχίση) κατὰ τὸ X. Τὰ AB ἔχουσι καὶ τὸ ν' ἀρχίση. Περὶ τοῦ τόμου ὡς συνδέσμου χρονικοῦ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ εὐθὺς ὤς, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς πλεῖστα μεσαιων. καὶ νεώτερα κείμενα καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος τόμον καὶ σπανιώτερον τόμ, τόμ τι (Ψάλτη, Θρακ. 208) τέμον (Οἰνιόη Πόντου), τόμους (Πελοπον. Περισυναγ. Παπαζαφειρ.) πρώτος (Ἐκαμε λόγον ὁ Κοραῖς¹ λέγων «τὸ τόμον εἶναι κράσις ἀντὶ τὸ ὄμῳ καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ ὅτε ὄμοῦ,» τὴν ἐρμηνείαν δὲ ταύτην παραδέχεται ὁ Dieterich². Ὁ Φιλήντας³ τὸ ἐρμηνεύει ἐκ τοῦ ὅτε ὄμως, ὅτ' ὄμους, τόμους, τόμον. Καὶ ἡ μὲν σημασία εἶναι τελείως ἑξακριβωμένη, ἡ παραγωγή του ὅμως δὲν πιστεύω νὰ εἶναι οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ Κοραῖ οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλήντα προτεινομένη. Πιστεύω ὅτι τὸ τόμον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ τό, περὶ οὗ ὁμιλήσαμεν προηγουμένως (σημ. Α 129) μετὰ τοῦ ἐπισηματισμοῦ ἢ παρεκτάσεως μου κατὰ τὸ τάχα μου, ἦγον μου, ποῦρι μου, μπέλκιμου, ἄμου κ.τ.θ., ἐν οἷς ἡ γενικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας κεῖται ὅπως εἰς τὰ δίχως μου, χωρία μου, χωστά μου μὲ τὴν σημασίαν της, καταπίν ὅμως διὰ τὴν συχνὴν χρῆσιν ἀπετρίβη ἡ ἀντωνυμικὴ σημασία καὶ ἔμεινε μόνον ὡς παραπλήρωμα ἄνευ εἰδικῆς σημασίας⁴. Ἄλλη ἐρμηνεία ἦττον πιθανὴ εἶναι νὰ προσεκολλήθῃ ἡ γεν. μου ἐκ φράσεως οἶαι τὸ μοῦ φάνη, τὸ μοῦ 'πε κτλ. Ἐνιαχοῦ τὸ τόμον ἔπαθεν ἀναγραμματισμὸν γινόμενον μότου π. χ. Μανωλακάκη, Καρπαθιακά σελ. 206 μότου. Τὸ τόμον ἔχει τὸ X καὶ E 881.

—στ. 1597 νιές καὶ στεμέγες τοῦ καιροῦ. Στεμέγες τοῦ καιροῦ γυναικες εἶναι αἱ τῆς καθεστηκυίας ἡλικίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς νεας καὶ τὰς γράϊας. Σήμερον ἡ τοιαύτη λέγεται ἐν Κρήτῃ στάμενη καὶ γυνναῖκα τοῦ καιροῦ της. Ἡ σημασία τοῦ στάμενος ἢ στεμέγος προῆλθεν ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ἀφ' οὗ φθάσῃ τις εἰς ὄριμον ἡλικίαν, ἴσταται καὶ μένει ἐν αὐτῇ ἐπὶ χρόνον ἀρετόν, ἕως ὅτου γηράσῃ.

—στ. 1668 δίχως μ' ἐμένα. Ἐνεκα τῆς συχνῆς συννευρέσεως τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν εἰς τὰ ἐπιρρήματα δίχως, δισχωστάς, χωρίς, κ.τ.θ., ἐξησθένησε τόσον πολὺ ἡ ἔννοια ἢ ἀντωνυμικὴ, ὥστε ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ αὐτὴ πρέπει νὰ τεθῇ καὶ δευτέραν φορὰν, οὐ-

1) Ἀτακτα II. 355.

2) Dieterich, Südl. Sporaden σελ. 200

3) Γραμματ. Ρωμ. γλωσσ. σελ. 267 σημ. 3.

4) Περὶ τῶν παρεκτεταμένων μορίων ἰδ. Χατζιδ. Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπιστ. Ζ'. (1910-1911) σελ. 80—84.

τως ἔγινε τὸ *δίχως μου μένα, δίχως τ' αὐτεινοῦ* κ.τ.ῶ, ὅπως καὶ εἰς τὰ ρήματα γίνεται τὸ ἴδιον π. χ. *δῶσ' μου μένα, δῶσ' του αὐτουνοῦ*.

—στ. 1723—1724 *ἀναλάβη, λαβοῦν, λάβη*. Τὸ ρῆμα *λαβαίνω* καὶ ἐν συνθέσει *ἀναλαβαίνω* κεῖται ἐνταῦθα καὶ ἀλλαγῶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *καίνομαι, πιάνω φωτιά*, καὶ ἐκ ταύτης ἀκολουθεῖ ἡ σημασία τοῦ *πλήττομαι, προσβάλλομαι ὑπὸ κακοῦ τινος ἢ νόσου καὶ τοῦ πληγώνομαι*. Ἰδίως συνειθίζεται καὶ σήμερον ὁ ἀορ. ἤλαβε ἐπὶ τῆς σημασίας του *προσεβλήθη*, ἐκτυπήθη ὑπὸ συμφορᾶς τινος μάλιστα νοσήματος (ἴδ. Γλωσσ.).

—στ. 1731 *ὄτι νὰ μ' ἀναθυμηθῇ*. Ἡ σπανία αὕτη ἐλαττωτική σημασία τοῦ *ὄτι* διατηρεῖται καὶ σήμερον ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ π. χ. *λίγο νερὸ ὄτι καὶ νὰ στάξῃ, ὄτι καὶ νὰ βροῦξῃ, ὄτι καὶ νὰ βάλῃ τὸ ποδάρι του* κτλ. = ὀλίγον τι, μόλις. Βεβαίως ἡ σημασία αὕτη προῆλθεν ἐξ ἐλλείψεως ἥτοι *τόσον ὄτι ἀρκεῖ* ἢ παρόμοιον, (πρβλ. καὶ Δ 1904).

—στ. 1759 *στή γῆς*. Πολλαχοῦ καὶ τοῦ Ἑρωτοκρ. καὶ ἄλλων Κρητικεῖνων εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα μετὰ τοῦ τελικοῦ *ς* εἰς πάσας τὰς πτώσεις ἢ *γῆς τολ γῆς τῆ γῆς*, καὶ σήμερον δὲ οὕτως συνήθως ἀκούεται π. χ. *στή γῆς τὴν οἰκουμένην, ἡ παχειὰ γῆς* κτλ. Τὸ αὐτὸ παρετήρησα καὶ εἰς τινὰ ἄλλα θηλ. ὀνόματα εἰς *η* ἥτοι ἢ *Κρήτης¹, ἡ τύχης², ἡ Ἀφροδίτης³* εἰς Κρητικά κείμενα.

Δ

—στ. 5, 6. Ὁ γραφεὺς τοῦ X δὲν ἔγραψε τὸ δίστιχον ἀφήσας τὸν χῶρον κενόν, πιθανώτατα διότι δὲν ἀνεγίνωσκεν ἢ δὲν ἐνόει τὸ *παραφοροῦνται*, διότι ἤρχισε νὰ γράφῃ τὸ *(π)α* καὶ κατόπιν διέκοψε. Τὸ *ἀπομακρὰ* θὰ ἔλεγετο σήμερον *ἀπόμακροα*, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον κείμενον οὕτως εἶχε, ὅπως ἄλλως εὔρηται Α 875, 1136, Γ 911, Ε 323 (ἴδε Γλωσσαρ.), ὅπως λέγεται *κατάχωστα, κατάκουρα, ἀπόχωστα, ἀπόκωλα* κ.τ.ῶ.

—στ. 19 *τὰ συχινὰ ἀποφτειάσματα*. Δηλοῦνται τὰ περὶ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐνδυμασίας· ἴσως ὅμως νοοῦνται καὶ αἱ προσποιήσεις, δι' ὧν προσεπάθει ἡ Ἀρετὴ νὰ ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τῶν γονέων τὸ ἔρωτικὸν αἰσθημα.

1) Ἡ *Κρήτης* εὐρίσκεται πολλαχοῦ τοῦ Κρητ. πολέμου τοῦ Μπουνιαλῆ εἰς δήλωσιν τοῦ Χάνδακος π. χ. (ἐκδ. Ξηρουχ.) 195.⁹ 238.³ 241.⁴ 281.⁶ 336.¹⁶ πολλ. Τὸ εὔρον δὲ κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ Γεωργίου ἱερέως Φατσέα (Κυθηρίου) Ἑνετ. 1760.

2) Ἱμπερ. Μαργ. 217, 809. Ἑρωφιλ. Δ 190, 235, 312 πολλ.

3) Ἀλωσις Κ)πολ. 423.

—στ. 109 ἔξ. Ὁ Κορνᾶρος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διαδεδομένην δοξασίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πρωϊνῶν ὄνειρων, ἀναπτύσσει δὲ καὶ τὸν φυσιολογικὸν λόγον τοῦ πράγματος, καὶ ἀναφέρει καὶ τὴν ἀθανασίαν τοῦ πνεύματος. Πόθεν ἀκριβῶς ἠντλησε ταῦτα δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εἰκάσῃ τις, ἐφ' ὅσον δὲν εὐρεθῆ ἄμεσος πηγὴ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ἡ δοξασία ἄλλως αὕτη περὶ τῶν ὄνειρων εἶναι καὶ σήμερον λαϊκῆ, ὅπως εἶναι καὶ ἡ διάκρισις μεταξὺ ὄνειρου (καὶ) ὕπνου) καὶ ὁράματος (ἐν ἐγρηγόρσει, ἢ ἡμιεγρηγόρσει).

—στ. 128 *καθὼς μιλεῖ τὸ γράμμα*. Διὰ τῆς λέξεως *γράμμα* νοεῖται ἡ παροιμία ἢ ῥητὸν ἢ καὶ γενικώτερον τὰ βιβλία (ἰδ. Γλωσσαρ.).

—στ. 130 *κακὸ μοῦ μελετᾷ*. Οὕτως ἔχει τὸ X. Ἀλλὰ τὰ AB ἔχουσι *μέλλεται*, τὸ ὁποῖον φαίνεται μᾶλλον ἀρμόζον καὶ εὐρίσκειται καὶ ἀλλαχοῦ παρηλλαγμένον εἰς *μελετᾷ* Γ 1520.

—στ. 137. Ὁ Κορνᾶρος διὰ τοῦ στόματος τῆς Φροσύνης ἀναπτύσσει τὴν περὶ τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου Χριστιανικὴν δοξασίαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σφαλερὰν ἰδέαν τοῦ πεπωμένου. Ὁ ἄνθρωπος ὡς αὐτεξούσιος εἶναι κύριος τῶν πράξεών του, οὐχὶ ἡ Τύχη· τὰ ὄνειρα οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι δύναμιν εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου.

—στ. 177 *γλύτωσες*. Παρατηροῦμεν ὅτι μόνον εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἔχουσι τὰ AB τὸν ἀόριστον τοῦ γλυτώνω διὰ τοῦ *σ ἐγλύτωσα*, ἐν ᾧ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πολυάριθμα χωρία φέρεται διὰ τοῦ *κ ἐγλύτωκα*. Τὸ X τὸν ἔχει πάντοτε διὰ τοῦ *σ*.

—στ. 202 τ' *ἀποταχιά*. Εἶναι σύνηθες τὸ ἐπίρρημα καὶ σήμερον ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι *ἀποταχιά* (τ' ἀποταχιά, ἀποταχιάς) σημαῖνον καὶ τὸ *μετ' ὀλίγον* καὶ συνηθέστερον ἀκόμη τὸ *πρὸ ὀλίγου*. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φαίνεται ὅτι σημαίνει τὸ *πρωῖ* καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ X τὸ μετέβαλεν εἰς ὡς *τὴν ἀγῆν*. Ἐπὶ τοιαύτης σημασίας λέγεται σήμερον τὸ *ταχιά, τοδεταχιά· ταχιά-ταχιά* δὲ σημαίνει τὸ *πρωῖ-πρωῖ*.

—στ. 279—280. Ὅπως ἔχει τὸ δίστιχον εἰς τὸ X καὶ ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ κειμένῳ, ὁ λόγος εἶναι ἀνακόλουθος. Τοιαῦται ὅμως συντακτικαὶ ἀνωμαλίαι δὲν εἶναι σπάνιαι εἰς τὰ δημώδη κείμενα καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐτηρήσαμεν θεωρήσαντες πιθανόν, ὅτι ὁ ἐλληνίζων ἐπιμελητὴς τῆς A ἐκδόσεως ἠθέλησε νὰ διορθῶσιν τὴν ἀνωμαλίαν αὐτὴν καὶ ἔτρεψε τὸ *μήνυσε* εἰς *μηνύθη*.

—στ. 308 *κλιτότητα*. Εἶναι συνήθη εἰς τὸ σημερινὸν Κρητ. ἰδιώμα καὶ εὐρίσκονται καὶ εἰς τὰ κείμενα τὸ *κλιτός, κλιτά, κλιότη* καὶ *κλιτότητα* (ἰδ. Γλωσσ.). Τὸ X ὅμως καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ A 2217 τὸ *κλιτότητα* μετέβαλεν εἰς *γλυκότητα*, τὸ ὁποῖον καὶ δὲν εἶναι ὅλως ταυτόσημον.

—στ. 353 ὁ *θάνατος ὁ ζωντανός*. Οὕτω καλεῖται καὶ σήμερον ὁ ἀποχωρισμὸς προσφιλοῦς προσώπου· λέγεται καὶ *ζωντανός ξεχωρισμός* ἢ ὁ *ξεχωρισμός* (ἢ *ξεχωρισά*) εἶναι *ζωντανός θάνατος*.

—στ. 409 *ἀκόμη μεσ' στὸ στόμα μου εἶν τῷ βυζῶ τὸ γάλα*. Ἐννοεῖ τὴν παιδικὴν ἀθωότητα· καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λεγόμενον, εἶναι ἀκόμη ἀπὸ τὸ βυζὶ τοὶ μάννας του ἢ μυρίζει ἀκόμη τὸ βυζὶ τοὶ μάννας.

—στ. 426 *κεῖνα ποὺ προθῶρει* = προέβλεπεν. Τὸ X μετέβαλε καὶ τοῦτο αὐθαιρέτως πλεόν καὶ χωρὶς νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἔννοιαν εἰς *κεῖνα ποὺ μίλειε ἢ κόρη*.

—στ. 469 *καὶ κόβγει τσι (πλεξοῦδες) καὶ ρίχνει τσι σύγκρατες δίχως πόνο*. Πιστεύω ὅτι τὸ ἐπίθετον *σύγκρατος* παρηρημηνεύθη ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε ἐρμηνευτῶν, διότι οὔτε *μονομερής*, *συνάπας*¹ σημαίνει, οὔτε *συγκρατηκός* = *μονοκόμματος*². Ἡ λέξις *σύγκρατος* δὲν σύγκεται ἐκ τοῦ *κρατῶ* ἢ *κράτος*, ἀλλ' ἐκ τοῦ *κρέας* - *κρέατος* καὶ σημαίνει μετὰ τοῦ *κρέατος*, ἦτοι ὁ Ρήγας ἐκοίψε τοὺς πλοκάμους τῆς Ἀρετῆς μετὰ τοῦ κρέατος, *σύρριζα*, ὅπως συνήθως ἀκούεται· καὶ εἶναι μὲν ὑπερβολικὴ πως ἢ ἔκφρασις τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἐτέθη σκοπίμως διὰ νὰ δείξῃ τὴν σκληρότητα καὶ ἀσπλαχνίαν τοῦ ἐξωργισμένου βασιλέως. Ἡ λέξις *σύγκρατος* ἀκούεται καὶ σήμερον, ὅπως καὶ πάμπολλαι ἄλλαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐσχηματισμένα π. χ. *σύρριζος*, *συγκόκκαλος*, *σύγληνα*, *συναίματος*, *συνάντερος*, *σφάμελος*, *σζώντανος*, *σύνρηγος*, *σύξυλος*, *σύχουμος*, *σύνφλουδος*, *σύνφωμα* καὶ μυρία ἄλλα, εὐρίσκονται δὲ εἰς μεσαιων. καὶ νεώτερα κείμενα πολλά· εἰς τὸν Πτωχοπρ.³ π. χ. εὐρίσκονται τὸ *σύντζεφλος* (=σύνφλουδος) III, 171, *συνόστιος* (=συγκόκκαλος) III, 394, *σύνπλευρον* καὶ *σύνλαρδον* IV, 167, *σύσκατον* IV, 251. Τὸ δευτέρον ἡμιστίχιον ἀφῆκεν ἄγραφον ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ X, διότι ἀκριβῶς δὲν ἐνόησε τὸ *σύγκρατες*.

—στ. 532 *καὶ μπιστικὸς βλεπάτορας καὶ νένα*. Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει ἀνωμαλία τις συντακτικὴ, διότι ἐν ᾧ ἀναφέρονται εἰς προηγουμένην γενικὴν πτῶσιν (μου τσι σκλάβας) τίθενται οἱ προσδιορισμοὶ κατ' ὄνομαστικὴν· τὸ πρᾶγμα ὅμως ἐξηγείται, ἂν θεωρήσωμεν τούτους ἀποτελοῦντας ἰδίαν πρότασιν ἣτοι ὑπακουομένου τοῦ *ποὺ εἶμα*.

—στ. 544 *συργουλιές*. Συνηθέστατα εἶναι εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα τὸ τε γραπτὸν καὶ τὸ σήμερον λαλούμενον τὰ *συργουλεύγω*, *συργούλιο*, *συργουλιά*, *συργουλιστὸς* *συργουλιστὰ* καὶ τὸ *συργουλιστής* καὶ *συργουλιστρα*. Σημαίνει δὲ τὸ *συργουλεύγω* τὸ διὰ λόγων καὶ τρόπων ἡπίων καὶ κολακευτικῶν πείθω ἢ μεταπειθῶ τινὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλήν μου καὶ νὰ πράξῃ ὅ τι θέλω ἦτοι κολακεύων ἢ θωπεύων πείθω εἰς τι. Καὶ τὴν μὲν σημασίαν αὐτὴν γνωρίζουσιν οἱ ἐρμηνεύσαντες τὴν λέξιν Γιάνναρης⁴,

1) Γιανν. περὶ Ἐρωτοκρ. γλωσσ. σελ. 126.

2) Χατζιδ. Περί τῆς ἐνόητος τῆς Ἑλλην. γλώσσης, Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1909 σελ. 147. Ὁ Chestacoff δὲν ἀναγράφει τὴν λέξιν.

3) Hesselings-Pernot, Poèmes Prodromiques, Amsterdam 1910.

4) Περί Ἐρωτοκρ. γλωσσ. σελ. 126.

Συνοδ. Παπαδημητρίου¹ και ὁ Chestacoff εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν γλωσσάριον τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ὁ ὁποῖος και προσθέτει σωρείαν παραδειγμάτων ἐκ Κρητ. κειμένων, οὐδεὶς ὅμως, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, εἶπέ τι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως πλὴν τοῦ τελευταίου σχετίζοντος αὐτὴν πρὸς τὸ ἰταλικὸν *suggerire*. Καθ' ἡμᾶς τὸ ρῆμα σχετίζεται πρὸς τὸ συμβουλευῶ ἢ κάλλιον προῆλθεν ἐκ συμφύρσεως τοῦ *σύρω* (εἰς τὴν βουλὴν) και συμβουλευῶ μετὰ τροπῆς του β εἰς γ, ὅπως ἄλλως εὗρηται και εἰς πολλὰς ἄλλας λέξεις (βοῦπα, γοῦπα, λαβοῦτο, λαγοῦτο κ.τ.ῶ), διότι πράγματι ἡ ἔννοια τοῦ ρήματος εἶναι, ὡς εἶπομεν, τοιαύτη τὸ σύρειν τινα διὰ καταλλήλου τρόπου εἰς τῆς ἑαυτοῦ βουλὴν.

—στ. 561 *Ἡ μιὰ συγκόβγει σὰ θωρῶ, κ' ἡ ἄλλη τὰ τροπώνει.* Καὶ τὰ δύο ρήματα εἶναι τεχνικὸ ὄρο τῆς ραπτικῆς· τὸ μὲν *συγκόβω* (συγκόβγω) λέγεται ἐπὶ τῆς τεχνικῆς κοπῆς τοῦ ὑφάσματος εἰς τὰ κανονικὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα θὰ συναρμοσθῶσιν πρὸς ἀποτελεσιν τοῦ φορέματος, τὸ δὲ *τροπώνω* δηλοῖ τὴν δι' ἀραιᾶς ραφῆς (βελονιάς) πρόχειρον συρραφὴν τῶν τεμαχίων (ἵνα γίνῃ ἡ πρόβα και κανονισθῶσι μέχρι τῆς ὀριστικῆς ραφῆς) Γαλλ. faufiler. Εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, φαίνεται, λέγεται τὸ ρῆμα *τροπώνω* και διὰ τοῦτο ἐτυμολογήθη ἐκ τοῦ *τροῦπα*, *τροῦπα*², ὁ δὲ Chestacoff τὸ σχετίζει μὲ τὸ *τροπώνω* και *τοπώνω*. Ὁ Γιάνναρης τὸ ἐρμηνεύει ὀρθῶς διὰ τοῦ *συρράπτω*, ἀλλὰ δὲν λέγει τι περὶ τῆς παραγωγῆς του. Ὁ Κοραῖς³ ἐν τῇ λέξει *παραρράπτω* ἀναφέρει και τὸ *τροπώνω* και *τροποραῖνω* και τὰ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ faufiler, *batir* ἀλλὰ σχετίζει τὴν λέξιν πρὸς τὸ *τροῦπα*. Πιστεύω ὅμως ὅτι τὸ ρῆμα ἔχει μᾶλλον σχέσιν πρὸς τὰ ἀρχ. *τροποῦν*, (*τρόπος*, *τροπωτήρ*), δι' ὧν ἐδηλοῦτο ἡ δι' ἱμάντος περὶ τὸν σκαλμὸν προσαρμογὴ τῆς κόπης⁴ Σήμερον ἐν Κρήτῃ πλὴν τοῦ *τροπώνω*, - *ωμα* ἀκούεται και τὸ *τροπωτῆ* ἢ *τροπωτῆ βελονιά*—ἡ ἀραιὰ ραφή.

—στ. 572—575. Ἡ σκληρὰ πρὸς τὴν θυγατέρα Ἀρετοῦσαν διαγωγή τῆς μητρὸς τῆς Ἀρτέμις εἶναι τι παρὰ φύσιν και ἀνυπολόγητον (ἴδε και στ. 743—4), ἀφ' οὗ ὑπερθεματίζει και αὐτὸν τὸν Πῆγαν κατὰ τὴν ὁμότητα, και ὑποδαυλίζει τὸ μῖσος τοῦ Πῆγα κατὰ τῆς μονογενοῦς των θυγατρὸς. Ὁ ποιητὴς διὰ τοῦτο ἐκφράζει και ὁ ἴδιος τὴν ἀπορίαν του ὡσεὶ μεταμελόμενος τρόπον τινα διὰ τὸν σκληρὸν αὐτὸν χαρακτήρα· ἴσως ὁ Κορνᾶρος ἐνόμισεν ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ ποιήματος ἐπέβαλε τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτόν, ἵνα διὰ τῆς πρωτοφανοῦς αὐτῆς ὁμότητος τῆς μητρὸς και τῶν παθημάτων τῆς ἡρωίδος ἐξαρθῆ περισσότερον ἢ πίστις και ἡ εὐστάθεια αὐτῆς εἰς τὸ πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον αἴσθημα και ἐπέληθ ἔν-

1) Ἀφήγησις παράξενος Σαχλίκη, Odessa 1896.

2) Σκ. Βυζαντίου, Λεξ. τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. ἐν λέξει *καταπιάνω* και *τροπώνω*.

3) Ἀτακτα Δ, 389

4) Ἄν τὸ *τροπώνω* ἐγένετο ἐκ τοῦ *τροῦπα* θὰ ἐλέγετο ἐν Κρήτῃ *τροπώνω*, διότι οὕτω μόνον ἀκούεται ἡ λέξις οὐχὶ *τροῦπα* ἢ *τροπώνω*.

τονωτέρα ἢ δέσις τοῦ μύθου. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Κορνᾶρος ἤκουσεν ἐπικρίσεις τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ ἢ προεῖδεν αὐτὰς καὶ δικαιολογεῖται ἀνομολογῶν καὶ αὐτὸς τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος διὰ τοῦ στίχου ἐγὼ μέγαλο τὸ κρατῶ σὰν τὸ κρατοῦνε καὶ ἄλλοι.

—στ. 587 *φλακατόρους* X. Τὰ AB ἔχουσι *βιγλατώρους*. Τὸ πρῶτον ὅμως εἶναι γνωστότερον ἐκ τοῦ περὶ αὐτῶν ποιήματος τοῦ Σαχλίκη, ἄλλως τε εὐρίσκεται καὶ παρακάτω ἐν στ. 825 καὶ E 612, καὶ διὰ τοῦτο τὸ προετιμήσαμεν.

—στ. 588 *μ' ὄγκιὰ ψωμί καὶ ὄγκιὰ νερό, ὥστε ποῦ ν' ἀποθάνη* ὅπως συνειθίζεται νὰ δίδεται εἰς τοὺς φυλακισμένους καὶ αἰχμαλώτους, πρβλ. στ. Γεωργιλ. Βελισαρ². στ. 105.

νάχη ψωμί καμπανιστὸν καὶ ὕδωρ μὲ τὸ μέτρος.

Τὸ X μετέβαλε τὸν στίχον εἰς *καὶ μοναχὰς νερόψωμο γὰρ νὰ τὴν ἀποθάνη*. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ παρακάτω στ. 741, ὅπου μετέβαλεν εἰς *καὶ μοναχὰ νερόψωμο*.

—στ. 603. Καὶ τὸν στίχον τοῦτον ἔχει ἄγραφον τὸ X μένοντος τοῦ χώρου κενοῦ ὃ λόγος φαίνεται εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἢ ἄγνοια τοῦ *ρέμπεται*, περὶ οὗ ἰδὲ Γλωσσ.

στ. 617—618 *δὲ χρῆζει τοῦ κύκλου τὰ στρατεύματα ὡς θέλει νὰ γυρίζη*. Περὶ τοῦ *χρῆζω* = ἔχω ἀνάγκην ἰδ. Γλωσσαρ. Τὴν λέξιν *στρατεύματα* ἐγράψαμεν ἀντὶ *στρατεύματα* τοῦ AB, καὶ *γυρίσματα* τοῦ X. Τὸ *στρατεύματα* γινόμενον ἐκ τοῦ *στράτα-εὐγω* (= ὁδός, ὁδεύω) δηλοῖ ὅτι καὶ τὸ *στρατεῖα* (σημ. στραθεῖα) ἦτοι ὁδοπορία, καὶ ἐνταῦθα εἰδικώτερον ἐπὶ τοῦ τροχοῦ κινήσεις, γυρίσματα.

—στ. 627, 628 *παντὰ ἴμου, παντὰ ἴμου*. Οὕτως ἐγράψαμεν ἀντὶ τοῦ *πάντα μου καὶ πάντα μου* τοῦ AB. Τὸ *πάντα μου* εἶναι ἀπλοῦν ἐπίρρημα = πάντοτε ἄνευ ρήματος μὲ γεν. προσωπ. ἀντωνυμ. (ὅπως τὸ *δίχως μου, χῶρίς μου κ. τ. ὅ*), ἐν ᾧ ἔδῳ χρειάζομεθα τὸ ὑπαρκτικὸν ρῆμα· διὰ τοῦ τονισμοῦ *παντὰ μου* ἔχομεν τὸ *πάντα ἴμου*. Τοιοῦτος καταβίβασμός τοῦ τόνου γίνεται π. χ. καὶ εἰς τὸ *τουτό ἴναι, μηλό φαε, συγκό ἴονε κ. τ. ὅ*, ἦτοι ὑπερισχέει μὲν τὸ φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἄλλ' ὃ τονισμός τῆς δευτέρας.

—στ. 686. Χωρὶς δυστυχῶς νὰ παρατηρηθῇ τὸ πρᾶγμα ἐν καιρῷ ὃ τυπογράφος ἔθηκε τὴν λέξιν *βάθη* ἀντὶ τοῦ τῶν κειμένων *ρέφη*.

—στ. 689 *ἀνισωστάς κ' οἱ ἄγνωστοι*. Τὰ AB ἔχουσι φθείρει τὸν στίχον καὶ τὴν ἔννοιαν φέροντα ἀντὶ τοῦ ἐπιρρ. τὸ *εἶν ἄπρεπον*.

—στ. 691. Τὴν ὀρθὴν γραφὴν *πάθ' ἄ λάχη* διετήρησαν τὰ AB, ἐν ᾧ τὸ X φέρει *πάθη λάχη*.

1) Wagner, Carm. gr. med. aevi σελ. 87 ἔξ.

2) Wagner, Medieval greek texts London 1870.

— στ. 702. Ἦκολουθήσαμεν τὸ X γράφαντες *καὶ δὲν πασιόση*, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι *καὶ δὲν ποθήση*.

— στ. 703. Τὰ ἔντυπα AB ἔχουσι κατὰ τυπογραφικὸν φαίνεταιαί σφάλμα *χαράκια ριζιμιά*, τὸ ὁποῖον ἀφ' οὗ ἀπαξ ἔγινεν εἰς τὴν A ἔκδοσιν, ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὴν B, ὅπως εἶδομεν ὅτι συνέβη εἰς τὴν λέξιν *ψαιώνει* (ἀντὶ *ξαμιώνει*) ἐν στίχ. Γ 746. Τὸ X ὀρθῶς ἔχει *χαράκι ριζιμιά* (ἴδε Γλωσσαρ.)

— στ. 726 *κι ἄ φτωχικά περάσασι τὸν πόνον ἐχαρήκα*. Τὰ AB ἔχουσι *καὶ φτωχικά*, τὸ δὲ X *μὰ φτωχικά*. Ἐθεωρήσαμεν καλύτερον νὰ ἀναλύσωμεν τὴν γραφὴν τῶν AB εἰς τὸ *κι ἄ φτωχικά*, ἵνα ἔχωμεν τὸ ὑποθετικὸν (ἄν) ἢ τὸ ἐναντιωματικὸν *καὶ ἄν*, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου, ἦτοι μολονότι ἐπέρασαν πτωχικὴν ζωὴν, τοῦλάχιστον ἀπέλαυσαν τοῦ ἔρωτος. Καὶ τοῦ X τὴν ἔκδοχὴν ἂν δεχθῶμεν, πρέπει νὰ γράψωμεν *μ' ἄ φτωχικά*.

— στ. 744 *ὄπου ἔχε δεῖ λινοξυλα ἐκεῖ ἔβανε τ' ἀπύρι*. Ἡ ἔννοια ὅτι ἡ Ἀρτέμη ὑπεδαύλιζε τὴν ὀργὴν τοῦ Ρῆγα κατὰ τῆς θυγατρὸς. Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς φράσεως πρέπει νὰ ἔχη τις κατὰ νοῦν τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς τοῦ πυρὸς μὲ *λινοξυλα* καὶ *ἀπύρι* (ἴδε τὰς λέξεις ἐν τῷ Γλωσσαρ.), ὅπως ἐγίνετο τοῦλάχιστον ἐν Κρήτῃ πρὸ τῆς ἐφευρέσεως καὶ εἰσαγωγῆς τῶν πυρῶν, ὅπως ἐνθυμοῦνται ἀκόμη οἱ γεροντότεροι, καὶ συνειθίζεται ἀκόμη εἰς ὀρεινά τινα χωρία τῆς νήσου.

— στ. 751—752 *εἰς ἓνα ζάλο στέκει, καὶ μηδ' ἐμετασάλεψε νὰ πάη πλιά παρέκει*. Ὅμοιον ἐντελῶς πρὸς τὸ λεχθὲν ἐν στίχ. 454 *στό ζάλον*, ὄπου *στάθηκα*, *μπλιὸ δὲ σαλεύγω πόδα*. Δι' αὐτῶν δηλοῦται ἡ ἀπαρασάλευτος καὶ ἀμετάπειστος ἐπιμονὴ τῆς Ἀρετούσας.

— στ. 786 *πλερώνει*. AB. Τὸ X κατὰ τὴν συνήθειάν του μετέβαλε τὸ ρῆμα γράφον τὸ κοινότερον *τελειώνει*. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ *πληρώνω* = ἐκτελῶ, ἐκπληρῶ ἴδ. Γλωσσαρ.

— στ. 815 *πουργᾶ*. Καὶ τοῦτο τὸ X μετέβαλεν εἰς *περγᾶ*.

— στ. 870 *τοδεταχιά X, τοδεταχιάς AB*. Περὶ τοῦ ἐπιρρήματος *ταχιά* καὶ *ἀποταχιάς* εἶπομεν προηγουμένως (στ. 202). Τὸ ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως προσκολλήθησαν εἰς τὸ ἐπιρρ. τὸ ἄρθρον (τὸ) καὶ ὁ σύνδεσμος δὲ καὶ ἀπετέλεσαν μίαν λέξιν, ὅπως προσκολλᾶται μάλιστα ἡ ἀπὸ εἰς ἐπιρρήματα καὶ πτωτικά ἦτοι *ἀποταχιάς*, *ἀπόξω*, *ἀποπέρα*, *ἀπόκει* - *ἀπόκεις*, *ἀποπανωθιό*, *ἀποκατωθιό*. Ὅμοιον πρὸς τὸ *τοδεταχιάς* εἶναι τὸ *ἀποδέλοιπος*, *ταδέλοιπα* εὐρισκόμενα εἰς παλαιότερα Κρητικά καὶ Κύπρια κείμενα¹ καὶ ἀκουόμενα καὶ σήμερον, ἀκόμη δὲ ὁμοιώτερα εἶναι τὰ κοινότατα σήμερον ἐν Κρήτῃ *τοδεταχύτερον* καὶ *ταδεχύτερον* = τὴν ἐπαύριον.

1) πρβλ. Χριστ. Κρήτη Α σελ. 323 λεξ. *δέλοιπος*.

— στ. 921 *νά κατακρούσω* (τὴν πόρτα). Οὕτως ἔχουσιν ὀρθῶς τὰ AB, ἐν ᾧ ὁ διασκευαστὴς τοῦ X θέλων κατὰ τὸ ἔθος του νά ἀποφύγη τὴν σπανιωτέραν καὶ ἰδιωματικὴν λέξιν μετέτρεψεν εἰς *πά χτυπήσω*, ἐν ᾧ ἠμποδίετο καὶ ὑπὸ τῆς ῥίμας (*χτυπήσω-ἀκούσω*).

— στ. 925—926. Τὸ δίστιχον δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰ AB, καὶ πιθανῶς εἶναι νεωτέρα προσθήκη. Καὶ τὸ X ὅμως τὸ ἔχει καλοβὸν λείποντος τοῦ δευτέρου ἡμιστιγίου τοῦ πρώτου στίχου, τὸ ὁποῖον ἀνεπληρώσαμεν ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ ἐξ ἄλλων κειμένων ἀναλόγων. Ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νεκροῦ κατὰ τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν ἐκφορὰν, ἦτοι ἡ κλείσις τοῦ στόματος καὶ ἡ κάλυψις τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῶν οἰκαιοτάτων καὶ τὸ σταύρωμα τῶν χειρῶν εἶναι συνήθεια Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον, εὑρίσκεται δὲ καὶ εἰς κείμενα ἀρχαιότερα π. χ. Διγενῆ Ἀκρίτα Ἐσχωριάδ'. ἔκδοσις Hesselting στ. 1854 ἐξ.

*μη ἴδω τοῦτον ἄμφωνον κατακειμένον ἄπνον
κεκαλυμμένους ὀφθαλμοὺς ἔχοντα τοὺς ὠραίους·
μη ἴδω χεῖρας τὰς καλὰς ἀνδραγαθεῖν μαθούσας
δεδεμέναις σταυροειδῶς νεκρικὰ συσταλμένας.*

— στ. 939 *ἤρριχτε παραστόλιαζε ἐσκοτίων ἄπ' αὐτείνους*. Τὸ X ἔχει κενὸν τὸν γῶρον τοῦ στίχου αὐτοῦ, ἔνεκα ἀγνοίας τοῦ *παραστόλιαζε*, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ Γιάνναρης οὔτε ὁ Chestacoff ἠδυνήθησαν νά ἐρμηνεύσωσι. Τὸ νῆμα πρὸς κατανόησιν αὐτοῦ μοι ἔδωκεν ὁ σεβ. Καθ. Χατζιδάκις ἀνακοινώσας μοι ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του (Ἀγ. Βασιλείῳ) *παραστόλος* λέγεται ὁ σωματικὸν τι ἐλάττωμα ἔχων μάλιστα εἰς τὰ κάτω ἄκρα ὁ ἄλλως λεγόμενος *παράσημος* (καὶ *παράσονμος*, *μισερός*, *σημαδιακός*, *παράβολος*, *παράουρος* καὶ *παραζούβαλος*). Ἐντεῦθεν τὸ *παραστολιάζω* θὰ σημαίη ὅτι καὶ τὸ σύνηδες *μισερώνων* ἦτοι *κάμνω σημαδιακόν, ἀκρωτηριάζω*. Οὕτως ἐρμηνεύεται καὶ νοεῖται κάλλιστα τὸ χωρίον. Τὸ *παραστολιάζω* ἀναφέρει καὶ ὁ Πεταλᾶς ἐκ Θήρας² ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *παραλογιάζω* καὶ τὸ *παραστόλος* = *ἐκστατικός*· καὶ εἰς ἄλλας δὲ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀκούεται καὶ τὸ ῥῆμα καὶ τὸ ἐπίθετον, ὡς μοι ἀνεκοίνωσαν οἱ συντάκται τοῦ παρασκευαζομένου λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς³, ἀλλὰ μετὰ σημασιῶν παρηλλαγμένων· *παραστόλην* ἀναγράφει καὶ ὁ καθ. Πολίτης⁴ ἐκ τῆς συλλογῆς Βάρνερ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ἀσχήμου* ἢ *παρασήμεου*. Εἰς παραλλαγὴν τῶν Ἐκατολόγων τῆς Ρόδου δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Παύλου Γενετοῦ⁵ καὶ ἀναδημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Hesselting καὶ Pernot, εἰς Ἐρωτοπαίγνια, Ἐκατόλογα εὑρίσκεται τὸ *ἐξεστελιάστη* ἐπὶ τῆς

1) Λαογραφία τομ. Γ' σελ. 604. Χριστ. Κρήτη Α. 572.

2) Ν. Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν τῆς Θηρ. γλώσσης Ἀθην. 1876.

3) Εἰς Ἄνδρον, Λέσβον, Χίον, Κάρπαθον, Κύθνον, Αἴνον, Ζαγοράν.

4) Πολίτου, Παροιμίαι Β. 240

5) Παναθήγαια τομ. ΙΘ. (1909—1910) σελ. 144—147, Hesselting-Pernot, Ἐρωτοπαίγνια, Ἐκατόλογα Ρόδου σελ. 90 στ. 22.

σημασίας τοῦ *συνεχύθη*, τὰ ἔχασεν. Ἀντίθετον τοῦ *παραστολιάζω* εὔρον εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (Η. 8621) τὸ *καταστολιάζω τὸν στρατὸν* μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ *παρατάσσω*, *διακοσμῶ*. Μοὶ εἶπον ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἐπιθ. *ὁμορφόστολος* - *ὁμορφόστολη* = ὄραϊος μετὰ σημασίας εἰρωνικῆς.

— στ. 757—958 *Ὁ Ρῆγας δὲν κινᾶται γὰ πῆ γὰ τὸ Ρωτόκριτο* κατὰ τὰ ΑΒ. Τὴν ὀρθὴν καὶ λογικὴν αἰτίην ἔννοϊαν διέφθειρε τὸ Χ φέρον ἀντὶ τοῦ *κινᾶται* τὸ ρῆμα *κινᾶται* (γρ. *κοιμᾶται*), ἣτις φαίνεται προῆλθεν ἐκ συγχύσεως τῶν δύο ὁμοίων γραμμῶν *μ* καὶ *μ*. Τὸ παρόδοξον εἶναι ὅτι ἡ ἐσφαλμένη αὐτῆ γραφῆ ἔκαμε τὸν ἱστοριογράφον (εἰκονογράφον) τοῦ Χ γὰ κατασκευασίην εἰκόνα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι (315), ἐν ἣ εἰκονίζεται ὁ Ρῆγας τῶν Ἀθηνῶν κατακείμενος ἐπὶ κλίνης (*δὲν κοιμᾶται*) ἐν τῇ σκηνῇ, ἐν ᾧ προσέρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ μαντατοφόροι. Ἡ ἄστυα αὐτῆ παρανόησις μᾶς δίδει τὴν χρήσιμον πληροφορίαν, ὅτι αἱ εἰκόνες τοῦ Χ δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰ Κρητικὰ χειρόγραφα, ἀφ' οὗ ταῦτα ἔχουσι *κινᾶται* καὶ οὐχὶ *κοιμᾶται*, ἀλλ' ὅτι ἐποικήθησαν ὑπὸ τεχνίτου ἐργαζομένου ἐπὶ τοῦ ἑπτανησίου χειρογράφου.

— στ. 960 *Σαρακηνός*. Σημειωτέος καὶ ὁ ἀναχρονισμὸς αὐτός, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

— στ. 1029—1034. Ἡ θαυμασία αὕτη περιγραφὴ τοῦ πεινῶντος καὶ ἐξηγρωμένου λέοντος ἐφορμῶντος κατὰ τοῦ θηράματος καὶ μάλιστα ἡ παρακάτω ἐν στίχ. 1652 ἐξ. περιγραφὴ τῶν ἵππων τοῦ Ἀρίστου καὶ Ἐρωτοκρίτου ἐνέπνευσαν εἰς τὸν ποιητὴν Βαλαωρίτην τὴν ὄραϊαν περιγραφὴν τοῦ ἀλόγου τοῦ φεύγοντος Ἀλῆ Πασᾶ!

— στ. 1034 *ἀναχεντρῶνον τὰ μαλλιά*. Οὕτως ἔχουσι τὰ ΑΒ. Τὸ Χ ἀντὶ τοῦ Κρητ. ρήματος ἔχει τὸ ἑπτανησ. *ἀναριζόνο*², τὸ ὁποῖον ἀκούεται καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν τύπον *ρουτζῶνω* καὶ *ἀναρουτζῶνω* ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ τῶν τριχῶν ἀλλ' ἐπὶ ἄλλου πράγματος καὶ μάλιστα τῶν ζώων.

— στ. 1039 *σύγκλυσι*. Ἀντὶ τούτου τὸ Χ φέρει τὸ ἀνόητον *σύχνσι* παραλαβὸν αὐτὸ ἐκ τοῦ στίχ. 1046, ὅπου ἀντιθέτως τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἐσφαλμένως τὸ *σύγκλυσι*. Ἡ λέξις *σύγκλυσι* ἐπὶ κατακλυσμιαίας βροχῆς καὶ τῆς πλημμύρας εἶναι καὶ σήμερον κοινότατον (ἰδ. Γλωσσαρ.).

— στ. 1056, 1064. Τὰ Κρητικὰ *ἀπαγλακᾶ* καὶ *ἐγλάκα* μετέβαλε τὸ Χ εἰς *κννηγᾶ* καὶ *ἐπήγαινε*. Ἐπίσης ἐν στίχ. 1181 τὸ Κρητ. *ξεγκουσεύγω* (ἰδ. Γλωσσ.) ἀντικατέστησε διὰ τοῦ *ὄχ τὸν πόλεμον*.

— στ. 1200 *μιλῶντ' ἀναδακρῶνει*. Τοῦτο καὶ τὸ ἐν στ. Ε 1029 *ζῶντά μου* εἶναι τὰ μόνα ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου παραδείγματα ἀπολύτου ἐπιρρηματικῆς μετοχῆς εἰς *α* ἀντὶ τοῦ νεωτέρου τύπου εἰς *ας*, ὁ ὁποῖος εἶναι κοινότατος παρ' αὐτῷ π. χ. *ἔστοντας*, *λέγοντας*, *θωρῶντας* κτλ. Παρητηρή-

1) Α. Βαλαωρίτου, Ποιήματα Ἀθην. 1891 τομ. Α. σελ. 126 Ἡ φωνή.

2) Λέων. Ζώη, Δεξιμὸν Ζακύνθου ἐν λέξει *ἀναριτσῶνω*.

θη ὅτι εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα εὐρίσκεται συχνότερα ὁ εἰς - α τύπος καὶ ἐκ τούτου ὠρμήθη ἡ χρῆσις, ἐν ᾧ ἐφ' ὅσον κατερχόμεθα χρονολογικῶς γίνεται συχνότερος ὁ εἰς - ας, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπερισχύει καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ ἐξῆς¹

—στ. 1230 *νὰ κάμου μέρες δώδεκα δίχως νὰ πολεμήσου*. Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ ἀνακωχὴ πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν καὶ ἴασις τῶν τραυματιῶν οὐρίζεται ἐνταῦθα διὰ δώδεκα ἡμέρας, ὅπως παρ' Ὀμήρω Ω 667 ὁ Ἀχιλλεὺς παραχωρεῖ εἰς τὸν Πρίαμον ἔνδεκα ἡμερῶν ἐκεχειρίαν (τῇ δὲ δυωδεκάτῃ πολεμίζομεν) ἵνα θάψῃ τὸν Ἑκτορα. Εἶναι ἴσως καὶ τοῦτο σημεῖον ὅτι ὁ Κορνάρος δὲν ἦτο ἄγευστος τῆς Ὀμηρ. ποιήσεως εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως.

—στ. 1264. Τὸ ἰδιωματικὸν *παραιοπὴ* τῶν AB (ἰδ. Γλωσσ.) μετέφρασεν ὁ διασκευαστὴς τοῦ X εἰς *χαρά*, ὅπως καὶ προηγουμένως Γ 100 εἶδομεν ὅτι τὸ διέστρεψεν εἰς *παραιοπίς*.

—στ. 1352 *μὲ φόβου καὶ μὲ τρόμου*. Φαίνεται παρόδοξος ἡ σύνταξις τοῦ *μὲ* πρὸς γενικὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι πρωτοφανής. Οὕτως εὐρίσκεται παρ' Ἀγέλλῃ 2035 *μὲ πόθου καὶ μὲ φόβου*, 847, 1797 *μὲ πάσης προθυμίας* καὶ Μαρίνου Φαλιέρη ποίημα *μὲ κόπου* στ. 58°. Εἰς τὸ ἡμέτερον χωρίον ἴσως ἐπέδρασεν ἡ ἐν τῇ λειτουργίᾳ συχνὰ ἀκούομενη φράσις *μετὰ φόβου θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης* καὶ ἄλλαι ὅμοιαι.

—στ. 1510 *περιλαμπάνει*. Τὸ ἐξ ἄλλων χωρίων γνωστότατον ρῆμα *παρέφθειραν* καὶ τὰ τρία κείμενα ἐνταῦθα τὰ μὲν AB εἰς *παραλαμπάνει*, τὸ δὲ X κατὰ τὴν συνήθειάν του *μεταφράζον φιλεῖ τονε*.

—στ. 1528 *χάνει*. Ἐτέθη ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως ἀντὶ τοῦ *κάνει* τῶν AB, καὶ ἡ φθορὰ προῆλθε πιθανῶς ἐκ κακοῦ μεταγραμματισμοῦ τοῦ *chanī*. Τὸ X ἔχει τὸ ἡμιστίχιον ὅπως παρηλλαγμένον.

—στ. 1531 *παραθεσριά*. Καὶ τοῦτο καὶ τὸ *παραθεσριά* εὐρίσκονται καὶ εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα καὶ ἀκούονται καὶ σήμερον. Τὸ X ὅμως τὸ μετέβαλεν εἰς *ἀργια*.

—στ. 1532 *τὸ στρατιώτη του*. Οὕτως ἔχει ὀρθῶς τὸ X, καὶ νοεῖται ὁ στρατηγός, ὁ ἱππότης (ὁ Ἄριστος), ἐν ᾧ τὰ AB ἐσφαλμένως γράφουσιν *στρατιῶτες του*.

—στ. 1544 *χτάσσειται*. Τὸ ρῆμα *ἐκτάσσομαι*, *κτάσσομαι* ἀπαντᾷ συχνὰ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ λέγεται καὶ σήμερον (ἰδ. Γλωσσ.). Τὸ X καὶ τοῦτο ἔφθειρεν εἰς *πάσχετε*.

1) Εἰς τὸ Χρον. Μορέως εὐρίσκεται σχεδὸν πάντοτε εἰς α π.χ. *φεύγοντα*, *ἐλπίζοντα*, *πιάνοντα*. Ἐπίσης εἰς τὸν Διγ. Ἀκρ. Ἐσχωριῶν *κλαίοντα* (393) *συντιχάινοντα* (785) *κατοειδίζοντα* (353). Καὶ παρ' Ἀγέλλῃ *πιάνοντα* (71) *ἔχοντα* (289) *θωρῶντα* (318) *λέγοντα* κτλ.

2) Δελτίον Ἴστορ. Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τομ. Δ'. σελ 305.

—στ. 1564 *καὶ νὰ θεωρῇ τὴν κοπανιὰ πῶς νὰ τήνε παράρρη*. Τὴν γραφὴν *παράρρη* διετήρησε μόνον τὸ X, ἐν ᾧ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Α ἐκδόσεως ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τοῦ τεχνικοῦ αὐτοῦ ὄρου (ιδ. Γλωσσ.) διέστρεψεν εἰς *θὲ νὰ τήνε πάρη*.

—στ. 1622 *καὶ μὰ τῆς Γῆς, πὸν τὰ κορμιὰ θὲ νὰ μᾶς καταλύση*. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν εἰδωλολατρικὸν ὄρον τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ ἐπομένου στίχον εἰς τὸν Οὐρανόν, τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, τοὺς Ἀστέρας κτλ. ὁ παρὼν στίχος περιέχει καθαρῶς Χριστιανικὴν ἰδέαν, ἣ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν στ. 1910 *ἦρθεν ἡ ὥρα νὰ γενῇ ἡ σάρκα πάλι χῶμα*.

—στ. 1669. *Θωροῦσι δύο χρυσοὺς αἰτοὺς πρεπιὰ στήν Οἰκουμένη*, AB. Τὸ X ἔχει φθείρει τὸν στίχον τοῦτον.

—στ. 1677—8. Παρατήρησεν ἤδη ὁ καθ. Δεινάκις¹ ὅτι, ἐν ᾧ πρῶτον γίνεται λόγος περὶ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἔπειτα ἀναφέρονται ὁ Βορρᾶς καὶ ὁ Νότος. Ἡ ἀσυμφωνία αὕτη θεωρεῖται κατ' αὐτόν, ἂν νοήσωμεν τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν οὐχὶ κατὰ γράμμα ἀλλὰ γενικώτερον, ἥτοι ὡς δηλοῦντα «δύο ἀπομεμακρυσμένα καὶ ἀντιθέτως κείμενα σημεῖα τῆς γῆς ἥτοι τοὺς δύο πόλους». Καὶ σήμερον τοιαύτη τις περίπου χρῆσις τοῦ Ἀνατολῆ καὶ Δύσι γίνεται πολλάκις.

—στ. 1719—1724. Ὁ Κορνᾶρος φαίνεται παραδεχόμενος ἐνταῦθα τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν οἱ σεισμοὶ γίνονται διὰ τῆς βιαίας προσπαιθείας, ἣν καταβάλλουσιν οἱ ἐν τοῖς ἐγκατοῖς τῆς γῆς κεκλεισμένοι ἀνεμοὶ ἵνα ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν. Φαίνεται ὅτι ἡ θεωρία αὕτη ἐκυκλοφορεῖ *πολλαχού*, καὶ ὁ ποιητὴς τὴν παρέλαβεν ἄλλοθεν. Παρὰ Μαν. Σκλάβω, Συμφορὰ Κρήτης (σεισμός τοῦ 1508)² ἀποδίδεται ἡ ἰδέα αὕτη εἰς τὸν Ἀριστοτέλη καὶ κατακρίνεται ὑπὸ τοῦ στιχοῦργου ὡς ἀσεβής.

—στ. 1736 *σὰν τοῦ Ἀρίστου κείνο*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X. Τὰ AB ἔχουσι *ὡσὰν τὸ Ἀριστῖνο*, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχε λόγον τινὰ ἂν ἐγράφετο *τοῦ Ἀριστῖνο* ἥτοι *τοῦ Ἀρίστου* (τὸ ἄλογον), νὰ δεχθῶμεν δηλ. τύπον *Ἀριστῖνος* (= Ἀριστος) καὶ γενικὴν πτώσιν τοῦ *Ἀριστῖνο*, ὅπως εἴπομεν καὶ ἐν στιχ. B 1944 (*τοῦ μαυροφόρο, Χάρο, Κορνᾶρο* κ.τ.ῶ.).

—στ. 1766 *δὲν ἐγύρευ' ἄχερα μὴδὲ ταγὴ νὰ τρώγη*. Πρὸς τοῖς ἄλλοις πολλοῖς τεκμηρίοις τῆς Κρητικῆς ὑποστάσεως τοῦ ποιήματος ὅς σημειωθῆ καὶ τοῦτο ὅτι ἡ τροφή τῶν ἀλόγων εἶναι *ἄχερα καὶ ταγὴ* (= βρομῆ), ὅπως κατ' ἀπαράβατον συνήθειαν εἶναι ἐν Κρήτῃ καὶ σήμερον.

—στ. 1794. Τὸ γραφικὸν ρῆμα ἄλλ' ἰδιωματικὸν *στρατεύγει* μετέβαλε τὸ X εἰς τὸ κοινὸν *παγένει*.

1) Χριστ. Κρήτη Α. Περί τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου σελ. 465.

2) Wagner, Carmina gr. med. aevi σελ. 59, στ. 209—211.

—στ. 1837, 1859. Καὶ εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς στίχους τὸ X μεταβάλλει τὸ Κρητ. *ράσσουν* εἰς τὸ ἄτονον καὶ ἀνάρμοστον *πιάνον*.

—στ. 1651. *Μηδὲ στροφιδί μάγγανον ἔτοιο σφιμὸ δὲν κάνει.* Ἴνα κατανοηθῆ τελείως τὸ χωρίον πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ εἰκὼν ἐλήφθη ἐκ τοῦ πιστηρίου (*μάγγανον*) τῶν ἐλαιοτριβείων, ὅπως ὑπῆρχον πανταχοῦ ἐν Κρῆτῃ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, ἦτοι πρὶν ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ σιδηρῶν. Τὸ *μάγγανον* συνίστατο ἀπὸ μεγάλην *σανίδα* ἀνερχομένην καὶ κατερχομένην περὶ δύο ἀτράκτους (ἀρδάχτια) διὰ ξυλίνων κοχλιῶν (*στροφες καὶ στροφιδία*), οἱ ὅποιοι ἠνάγκαζον τὴν σανίδα νὰ συμπίεξῃ ἰσχυρῶς τὴν *μᾶζαν* τῶν ἐλαίων καὶ νὰ ἐκθλίβῃ τὸ ἔλαιον.

—στ. 1877 *καὶ τὴν κοράτζα πέρασε.* Εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ X, τὴν ὁποίαν ἐδέχθημεν, ἐν ᾧ τὰ AB μετέβαλον τὴν λέξιν. Εἶναι φανερὸν καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τοῦ ποιήματος, ὅτι ὁ ἐπιμελητὴς τῆς A ἐκδόσεως, εἴτε ἀπὸ τάσεως ἐλληνιστικῆς, εἴτε ἐκ φόβου μήπως μείνουν ἀκατανόητοι ἴδιως εἰς μέρη μὴ Φραγκοκρατούμενα μετέβαλεν, ὅπως ἠδυνήθη λέξεις τινὰς ἰταλικὰς εἰς ἀντιστοιχοὺς ἐλληνικὰς (ἰδ. καὶ *σκριτόριο, σιάτο, μόδος, παράρει* κτλ.).

—στ. 1904 *ἤβγαλεν ἀναστεναμὸ ὅτι τὸν ἐδυνάστη.* AB. Τὸ X ἔχει ὅσο *κι ἂν ἐδυνάστη.* Ἡ διὰ τοῦ ὅτι ἐκφορὰ ἰδιωματικωτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα. Περὶ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ ὅτι εἶπομεν καὶ ἐν στιχ. Γ 1731 (ἴδε καὶ Γλωσσ.).

—στ. 1907 *᾽ς τσ' ἀγκάλες του.* Παρατηροῦμεν ἐφάπαξ ὅτι τὸ X δὲν γράφει τὴν πρόθεσιν (᾽ς), ἀλλὰ μόνον τὸ *τζι* εἰς τὰ ἐμπρόθετα ᾽ς *ταί* (=εἰς τοὺς, εἰς τὰς)· τοιαύτην γραφὴν παρετηρήσαμεν καὶ εἰς ἄλλα Κρητικὰ κείμενα π. χ. Ἐρωφιλ. Προλ. 97 *γραμμέμον εἶναι τσ' οὐρανοῦς* (=εἰς τοὺς οὐρανοῦς), Δ 560 *τσ' ἀθρώπους* (=᾽ς τσ' ἀθρώπους) καὶ πολλαχοῦ.

στ. 1941—1992. Τὰ τῆς κηδείας τοῦ φονευθέντος ἦρωος Ἄριστου περιγράφει ὁ ποιητὴς μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ πολλῶν λεπτομερειῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνεται ὅτι ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῆς φαντασίας του. Ὁ Καθ. Δεινάκις παρετήρησεν, ὅτι ἡ ἐνταῦθα περιγραφομένη κηδεία τοῦ Ἄριστου ἔχει πολλὰ σημεῖα κοινὰ μὲ τὴν ταφὴν τοῦ Πάλλαντος παρὰ Βεργιλ. Αἰνειὰδ. XI. στ. 59 ἐξ. Ὅμοίαν περιγραφὴν παρετήρησα καὶ ἐγὼ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Μιχαῆλ Κράλη τῆς Οὐγγαρίας παρὰ Σταυρινῶ Βεστιαρίῳ, Διηγ. Μιχαῆλ Βοῖβόνδα² γραφεῖσαν τῷ 1601. Πιθανώτατα ὁ

1) Χριστ. Κρῆτῃ Α. σελ. 457.

2) Legrand, Bibl. gr. vulg. III στ. 701—710.

*ἔμορφα τὸν ἐκήδευσεν, σὰν ἦτον ἕνας κρᾶλης·
τοὺς ἄρχοντας του ὤρισεν νὰ πάν ὀλόγουρά του,*

Κορνάρος είχεν ὑπ' ὄφιν του ὁμοίας περιγραφὰς ἀρχαιοτέρας καὶ μεταγενεστέρας ποιήσεως, ἀλλ' ἔξιπον πιθανὸν ἐγὼ θεωρῶ ὅτι πλὴν τῶν φιλολογικῶν πηγῶν ὁ ποιητὴς θὰ εἶδεν ἐν Χάνδακι καὶ κηδεῖαν ἐπίσημον Δουκὸς ἢ Ἀρχιστρατήγου Ἐνετοῦ, καὶ ἐκεῖθεν θὰ παρέλαβεν ἢ ἐνεπνεύσθη πολλὰς τῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας ἔχει ἐν τῇ περιγραφῇ του.

—στ. 1954 *μαῦρα μὲ κεφαλὰς νεκρῆς*. Ἔχομεν καὶ ἐδῶ χριστιανικὸν ἔθος τὴν κάραν καὶ τὰ ὁστὰ τοῦ Ἀδάμ, τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζονται ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει κατὰ χριστιανικὴν ἀντίληψιν.

—στ. 1971 *καὶ τὰ παντέρμα ντ' ἄρματα*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ X, ἐν ᾧ τὰ AB οὐχὶ ὀρθῶς ἔχουσι *τὰ καημένα τ' ἄρματα*. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου *παντέρμος* ἴδε Γλωσσ. Εἶναι κοινότατον καὶ σήμερον καὶ ἀκούεται μάλιστα ἐπὶ τὸ ἐμφαντικώτερον ἔρμος *παντέρμος*, καὶ ἐπὶ εἰρωνείας καὶ κατάρως λέγεται συχνὰ ὁ *παντέρμος*.

—στ. 1964 *ἀποδαντοῦ* AB. Τὸ X *ἀποδεντοῦ*. Ἐν Κρήτῃ σήμερον τοῦλάχιστον δὲν ἀκούεται ὁ τύπος αὐτὸς ἀλλὰ τὰ *ἀπ' αὐτοῦ, ἀπαιτοῦ, ἀπατά, ἀπαιτουδά*. Τὸ ἴδιον παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὸ *ἀποδεπά*, E 129, 242, τὸ ὁποῖον σήμερον λέγεται *ἀποπά, ἀποπαδά*,

Ε

—στ. 1—3. Οἱ δύο πρῶτοι στίχοι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ X. Πιθανώτατα προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς A ἐκδόσεως κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ποιήματος εἰς πέντε μέρη, ἵνα χρησιμεύσωσιν πρὸς μετάβασιν ἐκ τοῦ Δ' μέρους εἰς τὸ Ε', διὰ τοῦτο καὶ ἐθέσαμεν αὐτοὺς ἐντὸς ἀγκυλῶν. Τότε τὸ X διέσωσε τὴν ἀρχικὴν μορφήν τοῦ ποιήματος ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ στιχ. 3. Περὶ τῶν μεταβολῶν αὐτῶν τῶν γενομένων διὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ποιήματος εἰς πέντε τμήματα ὠμιλήσαμεν καὶ προηγουμένως A 1 καὶ Γ 1.

—στ. 27—30 Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλοιοῦ τοῦ ποιήματος ὁ Κορνάρος ἐκφράζει ἱατρικὰς καὶ ἀνθρωπολογικὰς γνώσεις, λ. χ. Γ 1—18, μάλιστα

*καὶ τ' ἄλογόν του στόλισε μ' ὅλα τὰ ἄρματά του,
καὶ τὰ φουσαῖα πήγαίαν ὅλα ὀρδινιασμένα,
ὄμπρὸς καὶ ὀπίσω ὅς ἔπρεπεν ὅλα ἄρματωμένα
πολλὴν τιμὴν τοῦ ἔκαμε σὰν ὄψαν τιμημένον,
στὸν τάφ' ἀπάνω ἔβαλεν μάρμαρο γεγραμμένον
εἰ Ἐδῶ μέσα εὐρίσκειται ὁ Ἀνδριάση Κράλης,
ὁποῦ τὸν ἐπολέμησεν Ἀφέντης ὁ Μιχάλης.»*

περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος κατὰ τὸν τραυματισμὸν καὶ τὴν λιγοθυμίαν (E 971) καὶ τὴν ὑπερβολικὴν λύπην (E 1053). Πιθανῶς ὁ ποιητὴς εἶχεν ἀναγνώσει καὶ σχετικὰ δημώδη βιβλία τῆς ἐποχῆς του τὰ γνωστά ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἱατροσόφια*.¹

—στ. 57 *ποῦ γέρονται*. Ἐδέχθημεν τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῶν AB, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει *ποῦ κάθειτά*. Τὸ ἴδιον ρῆμα εἰς τὸν ἀόριστον *γέρονθης* εὐρισκόμενον εἰς τὸν στίχον 242 ἀπέβαλεν ὁ διασκευαστὴς τοῦ X γράψας ἀντ' αὐτοῦ *γλήγορα*.

—στ. 123 *εἰντά ἂν κι ἀναδακρῶνει*. Τὸ X φέρει *τι ἔχει καὶ ἀναδακρῶνει*, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶναι διασκευή, τὰ AB ἦντι *κι ἀναδακρῶνει*. Ταύτην ἐδέχθημεν προσθέσαντες μόνον τὸ συνδετικὸν ρῆμα ἦτοι τὸ ἂν, καὶ τοῦτο μόνον πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν, διότι ἡδυνάμεθα νὰ διατηρήσωμεν καὶ τὴν γραφὴν τοῦ AB μεταθέτοντες μόνον τὸν τόνον τοῦ *εἰντα* εἰς τὴν λήγουσαν, ὅτε νοεῖται τὸ συνδετικόν, ἦτοι *εἰντά κι ἀναδακρῶνει*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἂν καθιστᾷ τὸ κ ἡχηρὸν καὶ ἀκούεται *εἰντά γκι ἀναδακρῶνει*.

—στ. 132 *ἡ καρδιά ντου κνογελά*. Ἀμφότεραι αἱ πηγαὶ ἔχουσιν *ἀκνογελά*. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι λέγεται *κνογελά* γενόμενον ἐκ τοῦ *ἀκνογελά* (*ἀκνά-γελά*) διὰ τοῦτο ἐγράψαμεν *κνογελά*. (ἰδ. Γλωσσ.)

—στ. 158 *Κριτίδη*. Τὸ ψευδώνυμον εἶναι σκοπίμως ἐκλειγμένον μὲ διπλοῦν τὸν ὑπαινιγμὸν διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοὺς γνωρίζοντας τὴν ὑποκρυπτομένην ἀκόμη ἀπὸ τὸν Ρῆγαν ἀλήθειαν. Πρῶτον μὲν διὰ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀληθές ὄνομα (Ἐρωτόκριτος) ὑποδηλοῖ τοῦτον εἰς τοὺς ἄλλους πλὴν τοῦ Βασιλέως, καὶ δεύτερον διὰ τῆς ἐκ τοῦ *κρίνομαι* (=βασανίζομαι) παραγωγῆς του δηλοῖ τὰ βάσανα καὶ τὰς ἐρωτικές του περιπετείας. Ἡ πλαστότης τοῦ ὀνόματος καὶ ἡ ψευδὴς διήγησις, ἣν κάμνει ἐνταῦθα ὁ ἦρωσ τοῦ ποιήματος, ἵνα μὴ φανερώσῃ προῶρος τὴν ταυτότητά του καὶ ταράξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν ἐπιχειρῆσιν λύσιν, ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ πρότυπα ἀρχαιότερα τοιούτων πλαστῶν διηγήσεων, ἐξ ὧν ὑπενθυμίζομεν τὴν γνωστοτάτην τοῦ Ὀδυσσεῶς παρὰ τῷ συβῶτῃ Εὐμαίῳ (Ὀδυσ. E. 199 ἐξ.).

—στ. 191—192. Σκοπίμως ὁ ποιητὴς θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Ρῆγα τοὺς στίχους τούτους, δι' ὧν γίνεται σαφὴς ὑπαινιγμὸς περὶ τῆς προσεχοῦς ἐκδόσεως τῆς Ἀρετῆς εἰς γάμον τῷ Ἐρωτοκρίτῳ· τοῦτο νοοῦσι μὲν οἱ ἀναγνώσται οὐχὶ δὲ καὶ ὁ λέγων ταῦτα Βασιλεὺς· ὁμοιάζει πρὸς τὴν λεγομένην τραγικὴν εἰρωνείαν τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ὅπως περιῖπου παρατηρεῖ τις καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει (στ. 158).

—στ. 259 *μὰ τάξε καὶ θωρῶ τη*. Ἐγράψαμεν κατὰ τὸ X, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσιν *ἄς τάξω καὶ θωρῶ τη*, τὸ ὁποῖον κατ' ἔννοιαν εἶναι τὸ αὐτό, καὶ

1) Ἴδε περὶ τούτων Krumbacher Gesch. Byz. Lit.² 619, 903.

εὐρίσκεται καὶ ἀλλοιοῦ τοῦ ποιήματος, π. γ. Γ 1395 ἄς τάξω ὁ κακορ-
 ρίζικος, Δ 494 ἄς τάξω πῶς δὲ μέ σπειρες, πολλ. Ἀμφότερα καὶ τὸ τάξε
 καὶ ἄς τάξω σημαίνουν ἄς εἶπω ὅτι, ἄς παραδεχθῶ, ἄς ὑποθέσω. Τὸ
 τάξε ὁμως ἔνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως κατήντησεν ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι
 μόριον σημαῖνον ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, δηλαδή, σάν γὰ μὴ! (ἴδε καὶ Γλωσσ.).

— στ. 277 κ' εἰς διαλεγῶνα μέ βαλες. Καὶ τὰ τρία κείμενα ἔχουσι καὶ
 διαλεγῶνα μέ βαλες, οὕτω δὲ ἠρομήνευσαν τὴν λέξιν καὶ ὁ Γιάνναρης², καὶ
 ὁ καθηγ. Χατζιδάκις³, ἥτοι διαλεγῶνας σημαίνει τὸν ἐκλέγοντα, τὸν
 ἐκλογέα, πραγματι δὲ ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ Χίῳ (Κανελλάκι,
 Χιακὸν γλωσσάριον σελ. 238) διαλεγῶνας εἶναι ὁ διαλέγων. Ἄλλ' ἐν τῇ
 Ἀνατολικῇ Κρήτῃ ὁ διαλεγῶνας εἶναι ἀφηρημένον οὐσιαστικὸν σημαῖ-
 νον τὴν διαλογίην, τὴν ἐκλογίην, καὶ συχνότατα σήμερον ἀκούεται δὲ σὲ
 βάνω στὸ διαλεγῶνα, ἐμπῆκε στὸ διαλεγῶνα κ. τ. ὅ. Ἡ σημασία αὕτη
 ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Γερασίμου Βλάχου συγχρόνου ἢ μικρόν τι νεω-
 τέρου τοῦ Κορνάρου, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ Θησαυρῷ του ἐν λέξει διαλεγῶνας
 (σελ. 171) ἐρμηνεύει αὐτὴν διὰ τῶν electio, elezione, ἐκλογή, ἐπιλογή
 κτλ. Διὰ τοῦτο ἀκολουθοῦντες τὴν χρῆσιν τῆς Ἀνατολ. Κρήτης ἐγράψα-
 μεν κ' εἰς διαλεγῶνα. Ὅμοιοι πρὸς τὸ ἀφηρημ. διαλεγῶνας (κατὰ τὸ
 ἀρραβῶνας) ἔχομεν ἐν Κρήτῃ τὸ ἀπολυσῶνας = ἀπόλυσις, ἐλευθερία π. γ.
 τοῦ δωκε τὸν ἀπολυσῶνα ντου = τὸν ἀπέλυσε, τὸν ἠλευθέρωσε. Εἰς τὸ
 Χιακὸν πάλιν γλωσσάριον (σελ. 238) εὔρον τὸ μοιρασῶνας ἐπὶ τῆς ση-
 μασίας τοῦ μοιράζοντος (ἴδ. καὶ Γλωσσ.)

— στ. 306 γὰ μιὰ μικρὴν ἀφόρσει. Τὸ X μὴ ἐγκρίνον πάλιν τὸ Κρητ.
 ἀφόρσει = ὑποψία, ὑπόνοια μετέβαλεν εἰς γὰ μιὰ μικρότατη ἀφορμή,
 ὅπως καὶ προηγουμένως εἶδομεν εἰς Γ 1550, Δ 5 γὰ μεταβάλη τὸ ἀφο-
 ροῦμαι εἰς ἄλλα ρήματα ἴδε καὶ στιχ. 1203.

— στ. 425. Πρὸ τοῦ στίχου τούτου τὰ ΑΒ ἔχουσι τὴν ἐπικεφαλίδα ΠΡΩ-
 ΤΟΓΕΡΟΙ· ἀλλ' οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι στίχοι ἐκφέρονται πλαγίως, οἱ δὲ
 ἀπὸ τοῦ 328—330 μόνον κείνται ὡς ἀπὸ πρώτου προσώπου, καὶ εἰς τού-
 τους μόνον θὰ ἠρμοῦξεν ἡ ἐπικεφαλίς. Ἀλλὰ πιθανῶς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐπι-
 κεφαλίδας τῶν προσώπων δὲν τὰς ἐγράψεν ὁ ποιητής, ἀφ' οὗ ἄλλως καὶ
 εἶναι περιτταί, διότι σαφῶς δηλοῦται ἐκάστου προσώπου ὁ λόγος διὰ
 τοῦ λέγει (ὁ δεῖνα) κ. τ. ὅ. Καὶ ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ κατάλογος τῶν προσώπων
 καὶ ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγραφή ἐκάστου ὁμιλοῦντος προσώπου καὶ τοῦ
 ποιητοῦ ἐγένετο, καθ' ἃ μοι παρετήρησεν ὁ κ. Κωνστ. Θεοτόκης,
 κατὰ τὸν τύπον δραμάτων, τοῦτ' αὐτὸ δὲ δηλοῖ καὶ ἡ εἰς πέντε μέρη διαί-
 ρεσις τοῦ ποιήματος, ἥτοι τρόπον τινὰ εἰς πέντε πράξεις.

1) π. γ. Θυσία Ἀβρ. 906, Γυπαρ. Γ 324, Ἀνακαλ. Κ)πολ. (ἐκδ. Ξηρουχάκι,
 Κρητ. πόλεμος) στ. 90 Spratt, Travels vol. I. Cret vocabul. τάξε = ὑπόθεσε, sup-
 pose. ἴδε καὶ Βλαστοῦ, Γαμ. ἐν Κρητ. σελ. 179 τάξε.

2) Περί Ἐρωτοκρ. γλωσσαρ. σελ. 90.

3) Χατζιδ. Μεσ. Ν, Ἑλλην. Β 122.

— στ. 428 *να προβάλη*. Εἶναι ἡ ὀρθή γραφή, τὴν ὁποίαν ἔχουσι τὰ AB, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει *να προσβάλη*. Ἡ Ἄρετή περιέμενε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ξένου ἵνα τὸν ἀπελπίσῃ περὶ τοῦ σκοποῦ του. Τὸ *προσβάλλω* δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ Κρητ. λεκτικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τοῦλάχιστον.

— στ. 445 *μᾶλλιος κ' ἐκεῖνα ξέσκισε τσαμαρδαρά πομένει*. Ἀπετελέσαμεν τὸν στίχον ἐκ συνδυασμοῦ τῶν δύο πηγῶν, διότι τὸ μὲν *μᾶλλιος* ἔχει μόνον τὸ X, λείπει δὲ ἐκ τῶν AB, τοῦναντίον δὲ τὸ δευτέρον ἡμιστίχιον εὐρίσκεται μόνον εἰς τὰ AB, λείπει δὲ ἐκ τοῦ X, ἀφαιρέντος τοῦ χώρου κενοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν, ὡς φαίνεται, τοῦ ἐπιθέτου *τσαμαρδαρά*, περὶ οὗ ἰδὲ Γλωσσάο. Περὶ τοῦ *μᾶλλιος* ὁμιλήσαμεν ἐν ταῖς σημ. Α 117.

— στ. 455—456. Τὸ δίστιχον φέρεται ἠλλοιωμένον εἰς τὸ X διὰ τὴν ἄγνοιαν, ὡς φαίνεται, τοῦ *πουργᾶ*, περὶ οὗ ἰδὲ Γλωσσάο.

— στ. 471 *πλέρωμα*. Καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ποιήματος τὸ X μεταβάλλει τὸν Κρητ. αὐτὸν τύπον εἰς τὸν κοινότερον *πλερωμή*, ἐν ᾧ τὰ AB διετήρησαν αὐτὸν· εἰς τὸν στ. 494 ὑπάρχει *πλερωμή* καὶ εἰς τὰς δύο πηγάς.

— στ. 494 *ἄς σ' κάμη*. Τὰ κείμενα ἔχουσιν ἀπλῶς ἄς *κάμη*. Ἐθεωρήσαμεν ὁμως ἀναγκαίαν τὴν δήλωσιν τοῦ προσωπικοῦ ἀντικειμένου, καὶ διὰ τοῦτο ἐγράψαμεν ἄς σ' (οὐ) *κάμη*. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ φωνήεντος τοῦ σοῦ καὶ συμφώνου ἀκολουθοῦντος εἶναι συνήθης π. χ. στ. 646 *τίς σ' τό δωκε* (= τίς σοῦ τὸ ἔδωκε), μάλιστα ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ π. χ. ἃ σ' *τὸ πῆ* = ἔαν σοῦ τὸ εἰπῆ, *πέ του να σ' τὸ δώση* (= να σοῦ τὸ δώση) *ἔλα να σ' πῶ* κτλ.

— στ. 571—572 *πὼς εἶναι - δὲν εἶναι*. Τὰ AB θέλοντα *να ἀποφύγῃσι* τὴν διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ὁμοιοκαταληξίαν μετέβαλον τὰς τελευταίας λέξεις τῶν στίχων γράψαντα *ἐκρατεῖτο-ἦτο*. Ὅμοίαν ρίμαν διὰ τῆς ἐπαναλήψε- τοῦ *εἶναι* ἀπηντήσαμεν καὶ ἐν στιχ. Β 1463.

— στ. 736 *χίλιες φορὲς γαγέρνει*. Τὰ AB ἔχουσιν ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *χί- λεις* τὸ ἐντελῶς ἀνάφομοστον καὶ ἀνόητον *λίγες*. Πιθανῶς ἡ ἐσφαλμένη γραφή προῆλθεν ἐκ συγχύσεως τοῦ *chilies* καὶ *lighes*.

— στ. 769—800. Εἰς τοὺς 32 ὑπερόχους αὐτοὺς στίχους περιγράφονται θαυμασίως τὰ εὐόωνα τῆς περίξ φύσεως σημεῖα (καὶ τὸ ζεύγος τῶν ἐρωτευμένων πτηνῶν), τὰ προμηγνύοντα τὴν ἐπικειμένην λύσιν τῶν παθῶν καὶ τὸν εὐτυχῆ γάμον τοῦ τόσον δοκιμασθέντος ἐρωτικοῦ ζεύγους. Σπανίως ἴσως ἡ λύρα τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεοελληνικῆς Μούσης ἐόνισεν ὀραιοτέρους καὶ γλυκύτερους στίχους¹.

— στ. 835 *δεῖς θές*. Καὶ ἐνταῦθα καὶ *παρακάτω* εἰς τοὺς στίχ. 852,

1) Ἰδὲ καὶ Γ. Σωτηριάδου, Ἐρωτόχορ. (ἀνατύπωσις τῶν Παναθηναίων 1909) σελ. 26—27.

853 τὰ μὲν AB ἐπιτάσσουσι τὸ βοηθητικὸν ῥῆμα *θέλω* πρὸς δήλωσιν τοῦ μέλλοντος κατὰ τὸν συνήθη Κρητικὸν (καὶ νησιωτικὸν) τρόπον (*φάω θέλω, ἔρθω θέλω, χορέψει θέλει, πηδήξει θές κ.τ.ῶ*), ἐν ᾧ τὸ X ἀκολουθοῦν τὸ τυπικὸν τῆς κοινῆς νεοελλην. προτάσσει τὸ βοηθητικόν, *θές δεις*. Εἶπομεν καὶ προηγουμένως ὅτι ὁ Κρῆς ἐπιμελητῆς τῆς Α ἐκδόσεως διετήρησεν ἀλώβητον ὡς τὰ πολλὰ τὸ Κρητικὸν τυπικόν, ἐν ᾧ τὸ X ἔχει μᾶλλον τὸ Ἑλπιανησιακόν ἢ τὸ κοινόν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ τυπικοῦ πλεονεκτοῦσι τὰ ἔντυπα AB τοῦ χειρογράφου X.

— στ. 855—860. Εἰς τοὺς ἕξ αὐτοὺς στίχους ὁ ποιητῆς λησιμονῶν πάλιν τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιήματος περιγράφει τὴν τέλεισιν τοῦ γάμου κατὰ τὸν χριστιανικὸν τρόπον τῆς ἐποχῆς του, ἤτοι τὴν *στεφάνωσιν*, τοὺς *μάρτυρας*, τὰ *προσκυιά*, τὸν *ροδάρον*, (διὰ τὸ προικοσύμφωνον), τὴν *εὐχὴ* τῶν γονέων κτλ. Πάντα ταῦτα εἶναι καλῶς γνωστά καὶ ἐξηκριβωμένα πῶς ἐγίνοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ ἐκ διαφόρων ἐγγράφων καὶ μάλιστα προικοσυμφώνων. Τὸ *στεφάνι* ἐπὶ τῆς γενικωτέρας σημασίας τοῦ γάμου εὐρύται καὶ παρακάτω ἐν στιχ. Ε 1274. Ὁ Κορνᾶρος δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῆ ὅτι τὰ περὶ τῶν γάμων ἐγίνοντο εἰς τὴν ἐποχὴν *πὸν οἱ Ἕλληνες ὀρίζα* κατὰ τρόπον διάφορον τοῦ τῶν χρόνων του.

— στ. 881 *τὸ μπῆκεν ὁ Ρωτόκριτος*. Εἶναι ἡ γραφὴ τῶν AB. Τὸ X ἔχει *τόμου ἐμπῆκε*, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ νὰ ἔκειτο ἀρχικῶς γραφόμενον *τὸμ μπῆκεν*. Περὶ τῶν χρήσεων αὐτῶν τοῦ *τὸ καὶ τόμου* ἴδε σημ. Α 121 καὶ Γ 1591.

— στ. 889 *ἐγλύτωσα*. Κατὰ κανόνα τὰ AB ἔχουσι τὸν ἀόριστον αὐτὸν διὰ τοῦ *κ ἐγλύτωκα*, ἐν ᾧ τὸ X τὸν γράφει διὰ τοῦ *σ*. Θεωροῦ πιθανὸν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνᾶρου ὁ ἀόριστος ἐφέρετο μετὰ τοῦ *κ*, ὡπως δηλ. τὸ *ἠφρηκα, ἠδωκα, ἐπόλυκα* κτῶ., εἶπομεν δὲ ὅτι τὰ ἔντυπα AB εἶναι πολλῶ ἀξιοπιστότερα ὅσον ἀφορᾷ τὸ τυπικόν. Ὅμοιον εἶναι τὸ *ἐπόθηκεν* (τοῦ ποθῶ) Διγενῆς Πετρούτση στ. 1855, 2279, 2332¹.

— στ. 893 ἔξ. Τὸ μέρος τοῦ ἐπεισοδίου καθ' ὃ ὁ ἦρωσ διψήσας εὐρίσκει μετὰ πολλὴν ζήτησιν τὸ ἐπιθυμητὸν ὕδωρ ῥέον ἐκ πηγῆς παρὰ δένδρον καὶ ἱκανοποιεῖ τὴν δίψαν του, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἀκούει στεναγμὸν ἀνθρώπου κτλ. παρέλαβεν ὁ Κορνᾶρος ἐκ παλαιότερας ποιήσεως καὶ πιθανῶς ἐκ τινος τῶν διασκευῶν τοῦ Διγενῆ Ἀκριτα. Τοῦλάχιστον ὁμοιότατον εὐρίσκομεν τοῦτο εἰς τὴν διασκευὴν τῆς Ἀνδρου στ. 2515 ἔξ. ὅπου ἐπίσης ὁ Διγενῆς διψῶν βλέπει δένδρον καὶ πλησιάσας εὐρίσκει βρύσιν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἀκούει ὀλολυγμὸν καὶ στεναγμὸν κ.τ.ἔξ.

— στ. 900 *καὶ μύσμα τ' ἀρρωστάρι*. Τὸ X μὴ νοοῦν ἢ μὴ ἐγκρίνον τὴν σπανίαν αὐτὴν καὶ ἰδιωματικὴν λέξιν μετέβαλεν εἰς *κ' ἠβγαίτε*, καὶ παρακάτω στιχ. 904 ἔξέβαλεν ἐπίσης τὸ ῥῆμα *μύσσει*. Αἱ λέξεις ἀκούον-

1) Περὶ τῶν εἰς *κα ἀορίστων* εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος π. γ. Ἀθήνας, Εὐβοίαν, Σκύρον, Μάνην Ἡπειρον ἴδε Thumb, Handbuch² § 202.1.

ται καὶ σήμερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας ἐν Κρήτῃ (ἴδ. Γλωσσάρ.).

—στ. 907 *σοθέματα*. Κατὰ τὰ ΑΒ. Τὸ Χ καὶ ἐνταῦθα καὶ Α 1439, 1453 γράφει *συνθέματα*, *συνθεμένα*, *σύνθεμα* ἐσφαλμένως. Οἱ Κρητ. τύποι εἶναι (ἴ)σοθέτω, σοθεμένος, σόθεμα καὶ οὕτως ἀκούονται καὶ σήμερον συχνότατα. Μόνον εἰς τὸ χωρίον Α 487 ἀρμόζει τὸ *σύνθεμα* (ἢ *σύθεμα*) ἐκ τοῦ συνθέτω, καὶ ἐκεῖ τὸ ἔχουσιν οὕτως καὶ τὰ τρία κείμενα (ἴδε Γλωσσ.).

—στ. 1005 *τοὶ πρόκες δὲν ἐγύρευγα*. Οὕτως ἔχουσι καὶ αἱ δύο πηγαί, ἡ δὲ σημασία εἶναι ὅτι χωρὶς νὰ ἐπιδιώκω εἶχον πολλὰς θλίψεις. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ ὑπόνοια ὅτι τὸ ρῆμα παρεδόθη ἐσφαλμένως, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γραφῆ δὲ *νεγυρίζα* = δὲν ἐνεγυρίζα, ἦτοι δὲν ἀπέφρευγον, ὅπως ἀκούεται καὶ σήμερον ἐπὶ τοιαύτης σημασίας.

—στ. 1074 *ὡσὰ βρουσούλλας κρυὸ νερό*. Ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τοῦ Χ. Τὰ ΑΒ ἔχουσι *σὰν ριγονλάκι λαμπυρόν*, ἀλλὰ τοιαύτη λέξις δὲν ὑπάρχει, ἐκτὸς ἐὰν γραφῆ *ρνακάκι* ἢ *ρνακουλάκι*. Αἱ νεότεραι ἐκδόσεις γράφουσι *νερουλάκι*.

—στ. 1102 *φάντασμα πατάσσει με*. Ἐγράψαμεν κατὰ τὸ Χ. Τὸ *πατάσσω* κοινολοκεῖται ἐπὶ τοῦ πειρασμοῦ, διαβόλου, καὶ τῶν κακῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα προσβάλλουσι καὶ πειράζουσι τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὴ τῶν ΑΒ *φαντάσα φαντάσει με* εἶναι καλὴ καὶ κοινολοκεῖται ὁμοίως ἐν Κρήτῃ (*φαντάσσει*, *φαντάσσομαι* - *φανταξά* κ.τ.ῶ), καὶ φαίνεται ὅτι ἔχομεν διπλὴν γραφὴν προελθούσαν εἴτε ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ εἴτε καὶ πιθανώτερον γενομένην ἀπὸ τῆς στοματικῆς παραδόσεως τοῦ ποιήματος, οἷαι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ποιήματος ἀπαντῶσιν.

—στ. 1191—1200. Τὸ διαφέρον, μεθ' οὗ ὁ Κορνᾶρος ἐπανέρχεται εἰς τὸ θέμα (ἴδ. Γ 183—190) τοῦ σφαλέντος τέκνου τοῦ προβάντος εἰς γάμον ἀνάρμοστον μὴ ἐπιδοκιμαζόμενον ὑπὸ τοῦ πατρὸς, διὰ τὸν ὁποῖον οὗτος ὀργίζεται καὶ ξενοῦται, ἀλλ' ἐπὶ τέλους συγχωρεῖ καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν φυσικὴν πρὸς τὸ τέκνον ἀγάπην, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ σφάλματος ἐγγίζοντος τὴν τιμὴν, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐξαγνίζεται, ἐγείρει τὴν ὑπόνοιαν (ἂν μάλιστα συνδυασθῇ πρὸς τὸν στίχον 1547 *Στὸ Κάστρον ἐπαντρεύτηκε σὰν ἀρμηρεύγει ἡ φύσι*), ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται ἴδιον οἰκογενειακὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θερμοὺν ἐρωτικὸν πάθος καὶ τὴν εἰς τὸ Κάστρον ἐγκατάστασιν συνετέλεσεν.

—σε. 1213 *τὰ τζάτζαλα* ΑΒ. Τὸ Χ μετέβαλε τὴν σπανίαν λέξιν εἰς *αἰτζαλα ροῦχα*.

—στ. 1232 *ἀρνεύγουσι*. ΑΒ. Ἀντὶ τοῦ ρήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τοῦ *εἰρηνεύω* γενομένη κατὰ σύμφυρσιν καὶ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *ἀρνί*, τὸ Χ ἔχει καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία τοῦ ποιήματος (Γ 526, Γ 1709, Δ 1989) τὸν παλαιότερον τύπον *ἠρνεύω* (γρ.

ειρνεύω). Τὸ ρήμα *ἀρνεύγω* εἶναι κοινότατον σήμερον ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἐπίθετον *ἀρηνικός* (καὶ *δρηνικός*) = εἰρηνικός, ἤσυχος.

—στ. 1276. Μετὰ τὸν στίχον τοῦτον τὰ AB ἔχουσι τὸ δίστιχον

*κ' ἐπειδὴ θέλει μετὰ σᾶς νὰ ζήσῃ ν' ἀποθάνῃ,
συγκλίνομαι, Γονῆ, κ' ἐγὼ σὲ τοῦτο τὸ στεφάνι.*

Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἐπανάληψις τοῦ δίστιχου 1293—4, δι' ὃ τὸ ἐθεωρήσαμεν ὑποβολιμαῖον καὶ δὲν τὸ ἐδέχθημεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φρασεολογία του εἶναι Κρητικὴ καὶ μάλιστα τὸ *συγκλίνομαι*, δὲν εἶναι ἀπίθανον αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ γνήσιον καὶ τὸ ἀρχικόν, τὸ δὲ 1273—4 νὰ εἶναι τὸ ὑποβολιμαῖον.

—στ. 1281 *εὐκοῦνται*. Κατὰ κανόνα καὶ τὰ τρία κείμενα γράφουσιν εἰς τὸ ποίημα *εὐχί, εὐχοῦμαι* ἐπειδὴ ὅμως ἡ διὰ τοῦ *κ* ἐκφορὰ εἶναι ἡ μόνη δημώδης καὶ εἶναι μεμαρτυρημένη ἐκ τῶν ἄλλων Κρητικῶν κειμένων ἐδέχθημεν αὐτήν. Εἰς τὴν διὰ τοῦ *χ* γραφὴν θὰ ἐπέδρασεν ἡ ἑλληνιστικὴ τάσις καὶ ἡ ἐκκλησία, ὅπου αἱ λέξεις ἀκούονται κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκφορὰν.

—στ. 1398. Ἐγράψαμεν τοῦ γέρο *Πεζοστράτη*, ἐν ᾧ τὰ κείμενα φέρουσι *γέρον*, διότι οὕτω κλίνεται ἡ λέξις *γέρος*, ὅταν μάλιστα συνδέεται μετὰ κυρίου ὀνόματος, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ἐν ὄλον, ὅπως δηλ. ἀκούεται καὶ σήμερον τοῦ *Γέρο Νικόλα* τοῦ γέρο *Γιάννη* κ.τ.ῶ. Παράβαλε καὶ τὰ προηγουμένως εἰρημένα Γ 1944, 1736.

—στ. 1344 *σ' ὠχθρέψανε*. Βεβαίως αὐτὸ εἶναι τὸ ὀρθόν, τὸ ὁποῖον φέρουσι τὰ AB, καὶ οὐχὶ τὸ *ἀφεντέψασιν* τοῦ X, τὸ ὁποῖον ἄλλως καὶ οὐσιαστικῶς δὲν εἶναι ἀληθές.

—στ. 1362. Τὸ Κρητικόν καὶ κοινότατον καὶ σήμερον *φανῆ ἢ φανειά μου* ἔφθειρε τὸ X εἰς τὸ νὰ μὴ *φανῶ πουλιά μου*.

—στ. 1450 *ἂν εἶν κ' εἶν ὁ Ρωτόκριτος*. Προετιμήσαμεν τὴν γραφὴν ταύτην τοῦ X ἀντὶ τῆς τῶν AB *ἂν εἶν ἐκεῖ ὁ Ρωτ*. Τὸ πρῶτον εἶν μετὰ τοῦ *ἂν* (ἂν εἶν) *ἂν* ἐν, ἔλαβεν σημασίαν συνδέσμου ὑποθετικοῦ *ἂν ἐν-ἂν ἐν*, ὅπως καὶ σήμερον λέγεται *ἂν εἶν καὶ θέλεις, ἂν ἐν καὶ θέλεις* = ἐὰν θέλῃς.

—στ. 1495. Ὅπως ἐσημειώσαμεν καὶ εἰς τὰς ὑποσελίδιους σημειώσεις τοῦ κειμένου, ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου καὶ ἐξῆς μέχρι τέλους δὲν ἔχομεν πλέον τὸ A κείμενον ἐκπεσόντος τοῦ τελευταίου φύλλου ἀπὸ τοῦ ἀντιτύπου τοῦ κ. Γενναδίου τοῦ κατέχοντος τὸ μοναδικόν (ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν) ἀντίτυπον τῆς A ἐκδόσεως. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἔχομεν τὸ B, τὸ ὁποῖον κατεδείχθη ὅτι εἶναι τελεία ἀνατύπωσις τοῦ A, ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν ἔχει σημασίαν.

—στ. 1513. *Πιὰ ρίζωσαν καὶ γέρασα παρὰ πὸν διδ' ἢ φύσι*. Ὁ στίχος κατηρτίσθη οὕτως ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως. Τὸ μὲν X ἔχει πλεῖα *ὠρίζασι καὶ γέροντες*, τὸ ὁποῖον δὲν παρέχει ἔννοιαν ἱκανοποιητικὴν, καὶ

προφανῶς εἶναι ἐφθαρμένον, τὸ δὲ Χ *πλιά ζῆσαν καὶ γεράσασιν*, τὸ ὁποῖον παρέχει μὲν τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνήθειάν του τὸ Χ μᾶς ἔδωκε μετάφρασιν τῆς πρωτοτύπου ιδιοματικῆς γραφῆς. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο αὐτῶν γραφῶν ὠδηγήθημεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ στίχου, δεχθέντες ὅτι τὸ *ὠρίζασι*, προῆλθεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ *ἐρίζωσαν* καὶ τὸ *καὶ γέροντες* ἐκ τοῦ *καὶ γέρασαν*.

—στ. 1519. *Τὸ μηδὲ χαθῆ στα πάθη* πρέπει νὰ ληφθῆ ὡς ἡ ἀπόδοσις τοῦ *ὀπού' ναι φρόνιμος*, ἥτοι ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζη κατὰ τὰς δυστυχίας. Τὸ πρᾶγμα ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ παροιμίας, ἣτις δηλοῖ ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ τὰ ἀγαθὰ γεννῶνται καὶ παρακολουθοῦσι τὰ βιάσανα καὶ τὰ παθήματα, ὅπως τὸ ῥόδον καὶ τὸ ὠραῖον ἄνθος εὐρίσκονται μετὰξὺ ἀκανθῶν. Ἡ αὐτὴ περίπου προτροπὴ ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸν στίχον 1524.

—στ. 1525 ἔξ. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ χαριέστατος ἐπίλογος τοῦ ποιήματος ὅστις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον 1525—1538 ὁ ποιητὴς ἐξαίτεται τὴν εὐμένειαν τῶν ἀχροατῶν καὶ τῶν εἰδημόνων τὴν συγχώρησιν διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ποιήματός του, ἀναπτύσσει τὴν εἰκόνα τοῦ, πλοίου του τοῦ μετὰ σφοδρὰν τρικυμίαν αἰσίως ἔλλιμενισθέντος πρὸς χαρὰν τῶν φίλων τῶν μετ' ἀγωνίας παρακολουθούντων τὰς περιπετείας αὐτοῦ, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ὀργὴν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τῶν κακογλώσσων καὶ ἀμαθῶν ἐπικριτῶν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος 1539—1548 κατονομάζει ὁ ποιητὴς ἑαυτὸν καὶ τὴν πατρίδα καὶ εὔχεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς του ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ μετὰ θάνατον σωτηρίας. Εἶναι γνωστότατος καὶ εἰς τοὺς μικρὸν ἀσγοληθέντας περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλλ. φιλολογίαν ὁ κοινὸς τόπος, καθ' ὃν ὁ βιβλιογράφος ἢ ἀντιγραφεὺς ὁ μετὰ πολὺν κόπον ἀποπερατώσας τὸ βιβλίον παρομοιάζει ἑαυτὸν πρὸς πλοῖον ἐπὶ πολὺν χρόνον κλυδωνισθὲν ἐν τῷ πελάγει καὶ φθάσαν τέλος εἰς ἀσφαλῆ λιμένα πρὸς χαρὰν ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων¹. Τὸν κοινὸν αὐτὸν τόπον ὁ Κορνᾶρος ἠδυνήθη νὰ ἀναπτύξῃ εἰς εἰκόνα χαρίεσσαν καὶ νὰ προσδώῃ δροσερότητα καὶ διαύγειαν ἀληθοῦς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως. Ἡ κατὰ τῶν ἐπικριτῶν κατάρα καὶ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ δεικνύει, ὡς μοῦ φαίνεται, ὅτι τὸ ποίημα ἐκκυκλοφόρησε πρῶτον ἀνωνύμως καὶ ἔτυχε μὲν μεγάλης ἐπιδοκιμασίας, ἀλλ' εὔρε, φαίνεται, καὶ ψογεροὺς ἐπικριτάς, καὶ διήγειρε τὴν γενικὴν περιεργίαν καὶ τὴν ἐφεσιν νὰ μάθωσι τίς ὁ ποιητὴς· τοὺτους ἱκανοποιῶν ὁ Κορνᾶρος, προσέθηκε τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐπιλόγου, *Θωρῶ πολλοὺς καὶ κτλ.* καὶ ἴσως καὶ τὸν διαξιφισμὸν κατὰ τῶν κακοστόμων ἐπικριτῶν. Καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐπιλόγου προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, καὶ δὲν βλέπω διατὶ ὁ καθ. Πολίτης χαρακτηρίζει τὸ τελευταῖον ὡς *παρέμβλημα* πεζὸν καὶ ἀδέξιον. Εἶναι πράγματι πεζὸν τοῦτο, ἀλλὰ

1) Ἴδε τὸν συνήθη τύπον τῆς εἰκόνης καὶ παραδείγματα ἐξ ἄλλων παρὰ Πολίτη, Ἐρωτόκρι. (Λαογραφ. Α σελ. 40).

καὶ τοιοῦτον ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἀφ' οὗ ὁ ποιητὴς ἐτελείωσε τὸ ποίημά του καὶ τὸν μῦθόν του καὶ ἀφικόμενος εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου κατέρχεται τοῦ ποιητικοῦ του Πηγάσου καὶ ἀποκαλυπτόμενος πρὸ τῶν περιέργων θεατῶν λέγει τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα. Ὅμοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν ἱπλότην τοῦ κονταροκτυπήματος, τὸν πάνοπλον καὶ κατάφρακτον, τὸν κατερχόμενον αἰφνιδίως καὶ ἀγνώριστον ἐν τῷ ἀγῶνι, τὸν καταδορατίσαντα καὶ καταβαλόντα τοὺς ἀντιπάλους καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκαλυφθέντα καὶ γνωρισθέντα εἰς τοὺς ἐκπλήκτους θεατάς.

Ἐκ τοῦ ἐπιλόγου πρέλει νὰ ἀποκοπῆ καὶ ἀποχωρισθῆ τὸ δίστιχον 1549—1550 περὶ τῆς διορθώσεως τῶν στίχων, τὸ ὁποῖον προσετέθη μετὰ πολὺν χρόνον καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης κυκλοφορίας τῆς ἀνωνήμου καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπονύμου ἐκδόσεως καὶ κυκλοφορίας τοῦ ποιήματος, καὶ πιθανῶς οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Κορνάρου ἀλλ' ὑπὸ τινος τῶν πολλῶν θιαμαστῶν καὶ ἀντιγραφῶν τοῦ ποιήματος. Τὸ δίστιχον τοῦτο ὑποθέτει κυκλοφορίαν τοῦ ποιήματος εὐρείαν καὶ πολυχρόνιον καὶ ἐπανειλημμένας ἀντιγραφάς, ἔξ ὧν εἶχεν ἀρχίσει τὸ ποίημα νὰ φθεῖρεται καὶ νὰ ἀλλοιοῦται. Εἰς τοῦτο θὰ συνετέλεσεν, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ στοματικὴ τοῦ ποιήματος μετάδοσις καὶ ἡ διὰ Ἰταλικῶν γραμμάτων ἀντιγραφή καὶ μεταγραφή, ὅπως εἶδομεν πολλαχοῦ τῶν σημειώσεων.

—στ. 1548 *τὸ τέλος του ἔχει νὰ γενῆ, ὅπου ὁ Θεὸς ὄριση*. Εἰς τοῦτον δύναται τις νὰ ἴδῃ ὑπαινιγμὸν τοῦ ποιητοῦ περὶ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως, ἣτις δὲν ἐπέτρεπε νὰ γνωρίζῃ τις τί τὸν περιμένει αὐριον. Θεωρῶ πιθανόν, ὅτι ὁ Κορνάρος ἔγραψε τὸν στίχον τοῦτον ἐν τῷ πολιορκουμένῳ ὑπὸ τῶν Τούρκων Χάνδακι, καὶ ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν ἐκπολιορκηθειῶν ἢ παραδοθειῶν ἄλλων πόλεων τῆς Κρήτης τὸν ἔκαμνε νὰ φοβῆται τὸν ἐκπατρισμὸν καὶ τὸ ἐν τῇ ξένη γῇ τέλος τοῦ βίου.

Τὸ X μετὰ τὸν στίχον 1550 καὶ μάλιστα εἰς ἄλλην σελίδα (264 b κατὰ τὴν ἐν τῷ Βρεταν. Μουσείῳ ἀρίθμησιν) φέρει τὸ δίστιχον,

*τὰ γράμματα ἐβρίσκονται οσοτὰ ὁσομπορούση
ἀμὴ τὰ βέρσα λίκουνται λόγια γιανασαχτούση.*

Τὸ δίστιχον τοῦτο προφανῶς προέρχεται ἐκ τοῦ βιβλιογράφου τοῦ Ἑπτανησιακοῦ χειρογράφου, ὁ ὁποῖος διὰ τούτου ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι ὀρθῶς μὲν ἀντέγραψε τὸ ποίημα, ἀλλ' ἔμειναν καὶ στίχοι ἕλληπεις εἰς λέξεις. Ἄν ἤθελε νὰ ἀκριβολογήσῃ ὁ γραφεὺς τοῦ X ἔπρεπε νὰ εἶπῃ ὅτι καὶ στίχοι ὀλόκληροι ἐνίοτε καὶ δύο καὶ περισσότεροι ἔμειναν ἀγραφοὶ διὰ τινὰ λόγον. Εἶδομεν δὲ πράγματι διεξερχόμενοι τὸ ποίημα τοιαῦτα γράσματα καὶ εἰς λέξεις μόνον καὶ εἰς στίχους ὅλους πολλαχοῦ καὶ τὰ ἐδηλώσαμεν εἰς τὰς ὑποσελίδους παραλλαγάς, καὶ ἐφ' ὅσον ἠδυνήθημεν, τὰ ἐξηγήσαμεν εἰς τὰς σημειώσεις.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

1 Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραμματικὴ τοῦ Ἐρωτοκρίτου δύναται νὰ καταστῆ ὑποκείμενον ἰδιαίτερας ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐκρίθη καλὸν νὰ λεχθῶσι καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐκδόσει ὀλίγα τινὰ χάριν εὐκολωτέρας κατανοήσεως τοῦ ποιήματος, λέγομεν ὅτι ἡ Κρητικὴ διάλεκτος, ἢ τε ἀνατολική, ἐν ἣ συνετάχθη ὁ Ἐρωτόκριτος, καὶ ἡ δυτικὴ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Πελοποννησιακῆς καὶ τῆς τῶν Κυκλάδων τὴν φάσιν ἐκείνην τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ νεωτέρα Κοινή, ἥτοι ἡ γλῶσσα τῆς κοινῆς σήμερον συνηθείας. Κατὰ ταῦτα ἡ Κρητικὴ διάλεκτος ἐμφανίζει ὀλιγωτέρας διαφορὰς ἀπὸ τῆς νέας κοινῆς ἢ πᾶσα ἄλλη νέα Ἑλληνικὴ διάλεκτος, οἷον ἡ Τσακωνικὴ, ἡ Ποντικὴ καὶ καθόλου Μικρασιατικὴ, ἡ Ἰταλιωτικὴ, ἡ Κυπρία καὶ ἡ τῶν μεσημβρινῶν Σποράδων, καὶ ἡ βόρειος Ἑλληνικὴ, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι οἰκειότερα ἡμῖν τοῖς πολλοῖς.

2 Ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ ἐντὸς τῆς σχετικῶς γνωστοτέρας ἡμῖν ταύτης διαλέκτου παρατηροῦνται διαφοραὶ τινες, αὕτη διαιρεῖται καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς ἰδιώματα, καί, ὡς εἰκός, ἕκαστον τούτων καὶ δὴ καὶ τὸ Κρητικὸν περιέχει λέξεις, φράσεις, τύπους κτλ. ἀγνώστους ἢ τοῦλάχιστον οὐκ εὐδιαγνώστους τοῖς ἐξ ἄλλων χωρῶν ὀρμωμένοις. Καὶ περὶ μὲν τῶν λέξεων καὶ τῆς καταλλήλου ἐρημείας αὐτῶν φροντίζει τὸ λεξιλόγιον, περὶ δὲ τῶν τύπων καὶ φθόγγων, ὅσοι διὰ μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀλλοιώσεως προσπίπτουσι ξενοτρόπως τοῖς ἀναγνώσταις, περὶ τούτων ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

Περὶ συνιζήσεως.

3 Ἐνεκα τῆς ταχύτερας προφορᾶς ἐκφωνοῦνται κατὰ συνίησιν φωνήεντα παρακείμενα ἀλλήλοις ἐν τε τῇ λέξει καὶ ἐν τῇ συνειρία, τοῦτο δὲ γίνεται αἰτία πολλῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων. Καὶ ὅταν μὲν κατὰ τὰς συνιζήσεις ταύτας γράφονται, ὅπως συνήθως γίνεται, ἐκ τοῦ πλήρους πάντα τὰ πάσχοντα συνίησιν φωνήεντα, ὀλίγον μόνον δυσκολεύεται ἡ ἀνάγνωσις· ὅταν δ' ὅμως ἐκθλίβηται ἢ ἀφαιρῆται καὶ καθόλου ἀποβῆλληται τὸ ἔτερον τούτων, τότε δυνατόν νὰ προκύπτῃ καὶ περὶ τὴν νόσην δυσκολία τις· πρβλ. Δ 1633 *στέκου-οἱ Πηγᾶδες καὶ θωροῦ*, Δ 1885 *τρέχου-οἱ Πηγᾶδες γὰ νὰ δοῦ* Ε 245 *λοιτὸ ἄμ' ὀμπρὸς* κτλ. Καὶ Δ 324 *παῖρον' οἱ γορεῖς*, Ε 245 *καὶ δέ τηρε*, Δ 453 *τά' χα νὰ δῶ ἀπόδα*.

4 Οὐχ ἴσσοις ἐμφανίζονται ποικιλίαι καὶ ἀλλοιώσεις ἐν τοῖς συμφώνοις ἕνεκα τῆς συνίξεως. Οὕτω λ. γ. 1) τὸ *σι, ξι, ψι, ζι* ἀκολουθούμενα ὑπὸ φωνήεντος *α, ο, ου, ε* ἔπαθον συνίξεσιν καὶ ἅμα ἀπώλειαν τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῖς προφορᾶς, ὥστε καὶ φαίνονται ὡσεὶ ἀπέβαλον τὸ *ι* αὐτῶν, *προβλ. πλούσος, ἄξος, ξάζει, σοῦνται* (=σειοῦνται), *βυζά, βυζῶ, ἀνιπὸς κλπ.*

5 2) Τὸ σύμπλεγμα *ρα* προφερόμενον κατὰ συνίξεσιν *ρα* συνεστάλη εἰς *ρά, βαρέα - βαρεᾶ - βαρά, γραία - γραιά - γρά, βαρυναστενάξει, βορέας βορός κλπ.*

6 3) Τὸ ἄρθρον *η* καὶ οἱ ἐπομένου φωνήεντος *α, ο, ε* τρέπεται εἰς *ι, ῖ, ῖαθροῖποι, ῖεγροῖες, ῖμορφες*. Κατὰ συμφυρισμὸν δὲ τοῦ ἀπαθοῦς *οἶ, ἦ, (διασωζομένου ἐν ἄλλαις χώραις, οἶον πρὸ συμφώνου)* καὶ τοῦ *ι* τοῦτου παράγεται ἄλλος τύπος *ἦγ, οἶγ, οἶγ ἀθροῖποι, ἦγ ἄλλη ἦγ Ἀρετή.*

7 4) Τὸ ἄρθρον *ο* ἢ *α* συγχωνεύεται μετ' αὐτοῦ εἰς *ό, ᾶ, προβλ. ὁ ὄρκος-ὄρκος, ὁ ἀδικητής-ἀδικητής* Α 1083, *ὁ ἄθροπος-ἄθροπος* Α 1205, Δ 139, Ἀριστος Δ 1695, ἄερας Ε 1534.

Ἔτι ἀπὸ τῶν φωνηέντων.

8 Διὰ τὴν ταχεῖαν προφορὰν σχηματίζεται πολλάκις παρὰ τὰ ὕγρα *λ* καὶ *ρ* ὁ συγγενὴς φθόγγος αὐτῶν *ε* ἀντὶ τῶν ἀλλοτριωτέρων *α, ο, ου, ι, ὅπως* καὶ παρὰ τὰ χειλικὰ καὶ ὑπερωϊκὰ *π, β, φ, μ, γ, χ* ὁ συγγενὴς αὐτῶν φθόγγος *ου* ἀντὶ ἄλλων φθόγγων· *προβλ. τραυλός-τρευλός, προσερινή, ἀφόρεσι, κακαφόρεσι, ἀφορέθηκα, ἀντὶ προσωρινή, ἀφόρασι* (=ὑφόρασι) *ἀφοράθηκα, κακαφόρασι κλπ.* καὶ ἀπὸ - ἀπού, βουηθῶ, προνικιά, ρουφῶ, ζγουράφος (=ζωγράφος), σκουριά, κουρφα (προβλ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α. 239 καὶ Β 281 ἐξ.).

9 Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῆς ταχείας συνεκφωνήσεως τῶν λέξεων συνεκφωνοῦνται αἱ λέξεις τῆς προτάσεως, καὶ οὕτω συγκροτοῦνται τὰ τελικὰ φωνήεντα τῶν προηγουμένων πρὸς τὰ ἀρκτικά τῶν ἀκολουθίων, ἐξ ὧν πηγάζουσι πολλὰ καὶ ποικίλα φωνητικὰ φαινόμενα, οἷον 1) συγχώνευσις ἢ μάλλον ἀντικατάστασις αὐτῶν ὑπ' ἄλλων· *προβλ. Γ 122 τὰ μόχεις μιλημένα, 142 πόχου ᾗ τὸ στόμα, ἦτοι ἀντὶ τῶν φθόγγων ου+ε σχηματίζεται ὁ μεταξὺ τούτων κείμενος ο* (προβλ. ΜΝΕ. Α 216).

10 2) ἀφαίρεσις *ξάζω, φουκροῦ, ποροίχτηκε, μερόσω, φημίξω* (=εὐφημίξω), *πίβουλος, πωρικὰ, μνόγω, (ὄ)πουροός, (ὄ)πουρογᾶ.*

11 3) προσθήκη, *δυναλός, ὄχτροός, οἶδνὸ τῶν οἶδνός, ὄπροθές, ὄγια, ὄγιανά, ἀδυνατός, ἀμασκάλη, ἀσικιά, (=σικιά)* Γ 1191, *ἀλησμόνω, ἀχέιλη κλπ.*

12 4) ἀντικατάστασις, *ἀμνόγω, ἀθάλη* (=αἰθάλη), *ἀπομονή, ἀφόρεσι, ἀδόντια, ἀμμάτια, ἀρενύγω* (=εἰσ[η]νεύω) κλπ.

13 5) συγκοπὴ τῶν λεπτοτέρων φωνηέντων *ε, ι ου*, πρβλ. *περσότερα, περμαζεύγω, καρβαλεεύγω, φλακή, φλακάτορας, καθημερονός, σημερονός, ξεμίξει, παντέρομος, ἀρνεύγω, ἀκλουθῶ, ἐκνογέλασε* Γ 379, Ε 132 (=ἐκνογέλασεν). Ὁμοίως ἢ ἀπὸ ἢ ἀπὸν καὶ τὰ ἀναφορικά μόρια ὁποῦ (ἀποῦ) ἀποβύλλουσιν ἐνίοτε τὸ τελικὸν φωνῆεν πρὸ τοῦ ἄρθρου καὶ πρὸ τῆς ἀντωνυμίας του, των κλπ., ἀπ' τ' ἀμάξι, Β 2071, βροίξει τ' ὅπ' τὰ γυρεύγει Ε 1193, κλπ. Ὁμοίως ἢ ἀντωνυμία μου, σου, χάρι γὰ μὴ σ' τὴν κάμω Γ 103, ὄφρον κακὸ πὸν σ' τό' καμα Ε 15. (Τὸ μέσ' ὅς τὴν βρωμερὴ φλακὴ Ε 730, καὶ τὸ *καλαμαρθήκη* Α 1464, ἐν οἷς φαίνεται ὅτι ἀπωλέσθη *α* καὶ *ο*, ἐξημεύονται κατ' ἀνομοίωσιν).

14 Ὁμοίως ἐκ συγκοπῆς τοῦ ἀσθενοῦς φωνηέντος *ι* προέκυψεν οἱ βραχύτεροι τύποι τοῦ ἄρθρου *τις, τες Ἀρετῆς, τες ὁμορφες δουλειές*. Ἐκ τούτων δὲ ἔπειτα κατ' ἀνάπτυξιν φηθόγγου τινὸς *ι* κατόπιν τοῦ *ς* οἱ γνωστοὶ τύποι *ται, οἶον τὰ γυναικας, τὰ γυναικες*.

Ἐνάπτυξις καὶ ἀφομοίωσις φωνηέντων.

15 Τὸ ἐναντίον τῆς συγκοπῆς εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ἥτοι ὁ σχηματισμὸς φωνηέντος ἐν τῷ μέσῳ δύο ἢ πλειόνων συμφώνων. Ταῦτα πάντα ὁμοῦ ἠνωμένα προσπίπτουσι δυσεκφώνητα· ἐντεῦθεν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τινος τούτων σχηματίζεται ἀνοιγμά τι ἐν τῷ στόματι καὶ οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐδῆς ἐπομένου συμφώνων σχηματίζομεν πρῶτον φωνῆεν, πρβλ. *κατώφιλο, ἀσπροῖά, ζιμιὸ* (=εἰς μίαν - εἰς μίον - ὅς μίον ζιμιό, ζιμιό), *βόλια, φαλιτήρι* κλπ.

16 Ἀφομοίωσις φωνηέντων γίνεται ὅταν φωνῆεν συλλαβῆς τινος κατὰ τινα πλημμελῆ προφορὰν λαμβάνῃ τὸ χροῦμα τοῦ τῆς πάρακειμένης, πρβλ. *ἐγίνομον - ἐγίνουμον, λειτουργᾷ - λουτουργᾷ, Μεθώνη - Μοθώνη, δοκιμάζω - δικιμαζώ*.

Περὶ τῶν συμφώνων.

17 Τῶν συμφώνων πολλῆς προσοχῆς ἄξια διὰ τὰς πολλὰς αὐτῶν ἀλωιώσεις εἶναι τὰ ἔρρινα *ν, μ, γ*, περὶ ὧν παρατηρητέον τὰδε·

1) Τὸ τελικὸν *ν* ἐσιγήθη, πρβλ. *τὸ καλό, τὸ σπάθι, ἀνεβοκατεβαίνου, στέκου, τρέχου, γὰ δοῦ, ἐπληθαίνα, ἐδέρονοντα, τῶν κορμῶ, τῷ σκυλλῶ, τῷ σιδέρῳ, τῶν καρβούνῳ, κλπ.* Ἄλλ' ἂν διὰ τὴν συνεκφώνησιν μὴ ἦτο τὸ *ν* ἀληθῶς τελικόν, τότε μένει ἀπαθές, ὡς τὸν ἄλλο, τῶν ἀλλῶ, ἡν Ἀρετῆ, ἂν ἔχη, δὲν ἦθελε, σὰν εἶδασι.

18 2) Τὰ ἔρρινα *ν, μ, γ* ἀφωμοιώθησαν, ὡς ἐλέγχουσιν ἄλλαι διάλεκτοι, πρὸς τὰ ἐξῆς δασέα *θ, φ, χ*, πρὸς τὰ ἐπόμενα ὑγρά *λ, ρ*, πρὸς τὸ *μ*, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς *σ*, ἔπειτα δὲ ἠπλοποιήθησαν, πρβλ. *ξαθός, συμπεθεριό, σπῖθα, ἄθρωπος, μέφεται, ἀθιβολή* (ἀντὶ ἀμφιβολῆ), *ξελέχω, τὴ χέροα, τὴ φλακὴ, τὴ σάρκα, τὴ λαμπάδα, τὴ οῖζα*.

19 3) Τὰ ἔρρινα *μ* καὶ *γ* πρὸ τοῦ διπλοῦ *ψ*, *ξ* καθὼς καὶ τὸ *γ* πρὸ τοῦ *μ*, ἐσιγήθησαν, πρβλ. *ἔπερα*, *τὴν πέμψι*, *ἔφεξα*, *ἢ φέξι*, *ἔλαφα*, *τὴ λάψι*, *σφιμένος* - *σφιμα*, *πιμένος*, *βρομένος*, *ψυμένος*. (=ἐψυγμένος), *σφαιμένος*.

20 4) Τὰ ἔρρινα *ν*, *μ*, *γ* πρὸ τῶν μέσων ἐν τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις συνθέτοις ἐσιγήθησαν· πρβλ. τὸ *δαίμονα*, τὸ *βασιλέο*, τὸ *γέροντα*, τὸ *γάμο*, *σνβάζω* *σνβούλιο*, *σνγυρίζω*, *ἀσούδοτος*. Ἐντὸς δὲ λέξεως, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοθεν κληρονομηθεῖσι συνθέτοις, σφίζονται ἀπαθῆ, *σφιγγω*, *ἄντρος*, *ἐμπασιά*, *(ε)μπαίνω*.

21 5) Τὰ ἔρρινα ἀκολουθούμενα ὑπὸ τῶν ψιλῶν *κ*, *π*, *τ*, σφίζονται, μεταδίδουσι δὲ καὶ τοῦ ἠχηροῦ αὐτῶν εἰς αὐτά, ὥστε τρέπονται εἰς *κδ*, *μδ*, *γς*, πρβλ. *τὸν δόπο*, *τὸν βάτο*, *τὴν γκόρη*, *ἀμβέλι*, *ἀνδί*, *ἀναγζάζω* (δ)γκώνω.

22 6) Τὸ τελικὸν *ν* τῆς ἐν. αἰτ. καὶ τὸ τῆς γενικῆς πληθ. συνήφθη μετὰ τῶν τύπων τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας *του*, *της*, *τως* (=των), *τσι*, καὶ οὕτως ἐγένετο *ντου*, *ντης*, *ντως*, *ντζι*, ἦτοι ἀπὸ τῶν φράσεων *τὸ σπαθίν του*, *τὴν κόρην του*, *τῶν παιδιῶν τως*, *τὸ παιδίν τσι* κλπ. ὀριμηθέντες οἱ κτητικῆς σημασίας τύποι οὗτοι μετὰ τοῦ *ν* ἐγένοντο *ντου*, *ντης*, *ντως*, *ντζι*, *τὰ μαλλιά ντης*, *τάροματά ντως*, *τὰ μαλλιά ντζι*, *ἢ ὄφι ντου*, *ποτέ ντου*. Ὅπου ἡ ἀντωνυμία αὕτη δὲν ἔχει κτητικὴν σημασίαν ἀλλ' εἶναι ἀντικείμενον, τὸ *ν* δὲν λέγεται, οἷον *λέει του*, *λέει της*, *μιλεῖ τως* κλπ. Ὁμοίως οὐδὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται μετὰ τοῦ *ν*.

23 7) Ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἡ ἐνικὴ αἰτ. πάντων τῶν πτωτικῶν (πλὴν τοῦ οὐδετέρου ἄρθρου τὸ) ἔληξεν εἰς *ν*, ἦτοι κατὰ τὰς ἀρχαίοθεν εἰς *-ν* ληγούσας πολυαοῖθιμους ἐν. αἰτιατ., ὅποιαι αἱ τῆς *α'*. καὶ τῆς *β'*. κλίσεως καὶ πολλὰ τῆς *γ'*., ἐλέχθη καὶ τὸν Ἀριστοφάνην, *τὸν πατέραν*, *τὴν μητέραν*, *τὴν ἐλπίδαν*, *τὸ ὄνομαν*, *τὸ πρᾶγμαν*, *τὸ ἄλλον* κλπ., διὰ ταῦτα ἀπαντῶσιν ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τύποι, οἷον *μετὸ σπαθλ ὄχι ἄλλον εἰς τὸ χέρι*, *ς τὸ κάλεσμα ἐτοῦτον ὅπου γίνη* κλπ. Ὅμοιως ἐπέδωκε κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ ἐν τῷ ῥήματι ἡ χρῆσις τοῦ *ν*, ἦτοι κατὰ τὰ ἀρχαῖα *ἔγραψεν*, *εἶπεν*, *ἔλεγεν*, *ἔφηνεν* κλπ. ἐλέχθη καὶ *ιστορήθην*, *ἐγράτεν*, *ἐγάταν*, *ἐβάσταν* εἰς τὴν *χέρα*, *ἔλεγετον*, *ἐκείτετον* καὶ πληθ. *ἔλεγουντον*, *ἐκείουνταν*. κλπ.

24 Τὰ ψιλὰ καὶ τὰ δασέα διατηροῦνται κάλλιστα ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος διαλέκτῳ, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μέσων τὸ *β* καὶ *δ*, μόνον δὲ τὸ *γ* ἐπομένου *ι* προφέρεται λίαν λεπτῶς ὡς *γ* δι' ὃ καὶ πολλάκις ἀφομοιούμενον πρὸς τὸ ἐξῆς *ι* παραλείπεται, ἦτοι ἀντὶ δύο *ιι* ἐκφωνεῖται μόνον ἐν πρβλ. *λέει*, *πάει*, *τρῶει*, *φάη*, *τὸ πλάϊ*, *τὸ βασιταῖ*, *νά σφαῖ*, *ἐσράησε* κλπ. Ἐκ τῶν τύπων τούτων ἐσχηματίσθησαν καὶ ἄλλοι ἄνευ τοῦ *γ*, ἐν οἷς μετὰ τὸ *γ* ἔπεται ἄλλο φωνήεν, οἷον *νά σφαῶ*, *νά πάω*, *νά φάω*, *ἐπῆς*, *πῆ-αίνω*, *λέω* κλπ.

25 Τὸ *ρ* μετατίθεται ἐνίοτε, οἷον *κρυφά-κουροφά*, *κρόκος-κορκός*, *πρικύς*, *πρικαίνω*, *πρικαμμένος*, *κορνιαχτός* κλπ. Πολλάκις προέρχεται ἐκ

τοῦ λ, ὅταν εὐθὺς μετ' αὐτὸ ἀκολουθῇ σύμφωνον, οἷον ἀδέρρι, ἀρμυρός, ἦριθε κλπ.

Περὶ χασμωδίας

26 Διὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ τελικοῦ ν ἐν τε τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασι πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν συχνὴν συνίτησιν, ἀφαίρεσιν καὶ ἐκθλιψιν, ἡ χασμωδία ἐν τε τῇ λέξει καὶ συνεπείᾳ περιορίσθη μέγιστον, καὶ ἡ γλῶσσα προσέλαβεν εὐφωμίαν οὗ τὴν τυχοῦσαν.

Περὶ τοῦ ἄρθρου

27 Ὁ τύπος τοῦ ἄρθρου αἱ ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ οἶ, δι' ὃ λέγομεν οἶ γυναικες, οἶ τιμές κλπ. ὁμοίως ἐλέχθη τὲς ἀντὶ τὰς, τοῦ ε διαδοθέντος ἀπὸ τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς τῶν πρωτοκλίτων καὶ τριτοκλίτων ὀνομάτων εἰς -ες, οἶ τιμές-τὲς τιμές, οἶ χαρὲς-τὲς χαρὲς, οἶ νύχτες-τὲς νύχτες, οἶ μῆρες-τοὺς μῆρες. Πλὴν τοῦτὲς λέγεται καὶ τοῖς· τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὸν φθόγγον ι (οι) ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς οἶ. Ἐπειδὴ δηλονότι ἐν τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ ὁ αὐτὸς φθόγγος ι ἠκούετο ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσι τοῦ ἄρθρου ἢ (δόξα), τῆς (δόξας) τῆ (δόξα), ἐλέχθη καὶ ὁ πληθ. ὁμοίως οἶ, τοῖς ἀντὶ οἶ τὲς (ἢ τὰς)· πρβλ. καὶ τοὺς ὁμοίους τύπους τοῦ ἄρσ. ὁ, τὸν μετὰ τοῦ ο. Περὶ τοῦ τύπου τοῖ ἐλέχθησαν ἀνωτέρω τὰ δέοντα, ὑπολείπεται μόνον νὰ σημειωθῇ, α'.) ὅτι τὸ τοῖ τοῦτο ἀπὸ τοῦ θηλ. μετεδόθη καὶ εἰς τὸν πληθ. τοῦ ἄρσ., ὥστε λέγεται καὶ τὰ ἄνθρώπους, τοῖ πολέμους κλπ., καὶ β'.) ὅτι οἶ ἀπὸ τοῦ τ ἀρχόμενοι τύποι τοῦ ἄρθρου λέγονται καὶ μετὰ δεικτικῆς καὶ ἀναφορικῆς σημασίας, τὰ ἴδρα γῶ, τὰ εἶδα γῶ, τὰ μοῦ μιλεῖς γροικῶ τα κλπ.

Περὶ κλίσεως τῶν ὀνομάτων.

29 Ἡ κλίσις τοῦ ἐν. ἀριθμοῦ τῶν πρωτοκλίτων ἔχει ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ὅπως ἐν τῇ γνωστῇ καὶ συνήθει γλώσσῃ· τὸ φωνῆεν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτ. εἰσηλθε καὶ εἰς τὴν γενικὴν καὶ κλητικὴν καθ' ὀμαλισμὸν καὶ ἀπλοποίησιν, διὸ λέγεται τῆς γλώσσας, τοῦ κλέφτη, τοῦ Ἀνδρέα, ὃ στρατιώτη. Ἡ δὲ πληθ. ὀνομαστ. καὶ αἰτ. τούτων μετεσχηματίσθη κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν τῶν τριτοκλίτων καὶ λήγει εἰς -ες, τιμές, χαρὲς, ρίξες, κονταρές, κλέφτες.

30 Ἡ δὲ κλίσις τῶν δευτεροκλίτων θηλ. εἰς -ος ἀπρηχαιώθη πρὸ πολλοῦ, διὰ τοῦτο τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀπαντῶσι μεταπεπλασμένα, ἢ Ἐρωτο τῆς Ἐρωτιος, ἢ Κύπρου τῆς Κύπριος κατὰ τὸ ἢ χαρὰ-τῆς χαρᾶς, ἢ τιμὴ τῆς τιμῆς, ἢ Κλειῶ τῆς Κλειῶς, ἢ μυλωνοῦ-τῆς μυλωνοῦς κλπ., τ. ἔ. ἢ προσθήκη τοῦ ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν σχηματίζει τὴν γενικὴν.

31 Τὰ βουηὰ ἀντὶ βουηὰ εἶναι παράγωγον ὑποκοριστικὸν ἐκ τούτου,

τὸ βουνόν-τὸ βουνίον, ὃ δὲ τύπος μόνος ἀντὶ μόνος παρεσχηματίσθη κατὰ τὰ συνώνυμα κούριος, ἄδειος κλπ. καὶ κατὰ τὰ ἐναντία πλούσιος, πλῆσιος, περῖσιος κλπ. (ἴδε Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1913 σελ. 42—3).

32 Τὰ τριτόκλιτα, ὅσα ἢ τὸ πάλαι ἔληγον εἰς *ν* ἐν τῇ ἐν. αἰτ. ἢ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους προσέλαβον τὸ *ν* τοῦτο, ἦτοι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἄρσ. καὶ θηλυκὰ μετεσχηματίσθησαν ἐκ τῆς πτώσεως ταύτης ὀριηθέντα κατὰ τὰ πρωτόκλιτα, ἐντεῦθεν ἐλέχθη τὴν πόλιν-ἢ πόλι, ὅπως τὴν νίκην-ἢ νίκη, καὶ γεν. τῆς πόλις ὅπως τῆς νίκης τὸν ὄφιν-ὃ ὄφιν-τοῦ ὄφι, τὸν δρῦν-ὃ δρῦν-τοῦ δρῦ, ὅπως τὸν ταμίαν-ὃ ταμίαν-τοῦ ταμί. Ἀρχαῖον λείψανον γενικῆς εἶναι τοῦ ἀντρὸς ἐν Δ 1438, Ε 296, 498. Ὁ δὲ πληθ. τούτων πάντων λήγει εἰς -ες ἐν τῇ ὀνομ. καὶ αἰτ. κατὰ τὰ παλαιὰ συμφωνόληπτα αἱ νύκτες, οἱ φύλακες κλπ. Διὰ τοῦτο λέγεται οἱ δύναιες, οἱ προᾶξες, οἱ τάξες, τὲς προᾶξες κλπ.

33 Ἐπειδὴ παρὰ τὸ δυσύλλαβον ἢ χάρι ἐλέγето καὶ τὸ τρισύλλαβον ἢ χάριτα, διὰ τοῦτο ἐλέχθη ἐπὶ τῆς ἐναντίας ἐννοίας ἢ κάκη καὶ ἢ κάκητα, ἢ ἐχθρα καὶ ἢ ἐχθρητα, ὃ ὄρη καὶ ἢ ὄρητα καὶ ἢ ἄ καὶ ἢ μάνια.

34 Ἀπὸ τοῦ συχνοῦ οἱ γονεῖς ἐγένετο νέα ὄνομ. ἐνικοῦ ὃ γονεῖς (προβλ. οἱ ἀληθεῖς - ὃ ἀληθής) καὶ ἐκ τούτου γενεαὶ τοῦ γονεῖ (προβλ. ΜΝΕ. τομ. Β 30). Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τύποι τούτου ἐσχηματίσθησαν, ἦτοι ἐκ τῆς γεν. πληθ. τῶν γονέων (ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συχνὰ ἀκούεται) ἐγένετο ὄνομ. οἱ γονεοὶ (ὅπως τῶν ὄρωτων-οἱ ὄρωτοι) καὶ ἐντεῦθεν ἐνικός ὃ γονεος-γονεός. Ὁμοίως τούτῳ ἔχει τὸ βασιλέος, τοῦ βασιλεοῦ, τὸ βασιλεό. Καὶ αἰτ. τὴν γυνὴν κεῖται ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. Ε 1305 ἀπὸ τῆς ἐν. ὀνομ. ἢ γυνὴ ὅπως ἢ τιμὴ-τὴν τιμὴν.

35 Κατὰ τὰ εἰς -ὺς ἐπίθετα ἐσχηματίσθη καὶ μακρὸς καὶ ἀδρὸς καὶ πριζὺς ἀντὶ μακρός, ἀδρός, μικρός, πρὸς δὲ καὶ συγκριτικὰ εἰς -ύτερος, ἦτοι γληγορύτερα κλπ. κατὰ τὸ ταχύτερα. Παλαιὸν λείψανον εἶναι τὸ κάλλιο-καλλιὰ Δ 211 341, ὅπως ἐμφαίνει καὶ ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις αὐτοῦ καλλιὰ τον. Τὸ ὁμορφότατον ἀθὼ (Γ 1040) ἀμφιβάλεται ἂν εἶναι γνήσιον δημῶδες.

Περὶ ἀντωνυμιῶν

36 Τῶν ἀντωνυμιῶν ἄξια σημειώσεως εἶναι ἢ καθένας, καθεὶς καὶ καθενεῖς ὠρμήθησαν ἀπὸ τῆς κατ' αἰτ. ἐκφορᾶς καθ' ἕνα, ὅθεν καθεὶς, καὶ γενικὴ καθενὸς καὶ καθενοῦς (προβλ. ἀντρὸς καὶ ἀντροῦς, ἐνὸς καὶ ἐνοῦς καὶ ἑνοῦς κατ' ἀφαιρέσειν τοῦ εἰ). Ἐκ τούτων δὲ ἐπλάσθη νέα ὄνομ. καθένας καὶ καθενεῖς, προβλ. καὶ πᾶσα μία, ὅθεν πᾶσα εἰς καὶ πᾶσα ἕνας, πασανοῦς καὶ περαιτέρω πασανεῖς (Δ 1198).

37 Ἀντὶ τῶν κατὰ κρασῖν ἐκφερομένων κᾶνεῖς (κᾶν εἰς) κᾶμμία λέγονται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ σήμερον ἔτι ἐν Κρήτῃ τὰ κατὰ συνίζησιν κινεῖς (καὶ ἂν εἰς) κᾶμμιά. Ἀπὸ τοῦ κᾶρα-μμιά ἐλέχθη ἔπειτα καὶ ἄλλος τύπος κᾶρα-εἰς.

38 Πλὴν τῆς νέας ὀνομαστικῆς ἕνας ἐκ τοῦ ἕναν λέγεται καὶ ἡ ἀρχαία εἷς ἢ γεῖς ὅπως *κατανέρας καὶ κατανεῖς-καταεῖς*.

39 Καὶ ἡ νεωτέρα προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ λόγου σου, τοῦ λόγου του κλπ. ἀπαντᾷ ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. (E 205, 456)· πρβλ. Γενικὰς ἀρχὰς Whitney σ. 56.

40 Τὸ οὐδέτερον τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὅ,τι φέρεται ἄκλιτον συναπτόμενον μετὰ παντὸς γένους καὶ ἀριθμοῦ, πρβλ. A 458 ὅ,τι κ' ἂν τοῦ *μυρίζαν*, 1246 ὅ,τι τόπο, Γ 506 καὶ Δ 1411 ὅ,τ' ἔχεις *μιλημένα*, Γ 1132 ὅ,τι καιρὸ κ' ἂ ζοῦμε, E 1484 ὅ,τι κ' ἂν ἐπωθήσασι.

41 Ἡ ἀντωνυμία *ἔτιος* εἶναι παλαιότερα τῆς *τέτιος*· προῆλθε δὲ ἐκ τῆς *τοῖος* ὅπως τὸ *ἐτοῦτος* ἐκ τῆς *τοῦτος* κατὰ τὸ *ἐκεῖνος*, τὸ *ἐσὺ* κατὰ τὸ *ἐγώ*. Τὸ δὲ *τέτιος* ἐγένετο ἐκ τοῦ *ἔτιος* καὶ τοῦ παλαιότερου *τοῖτιος* ὅπερ ἔχει πρὸς τὸ *τοῖος* ὅπως τὸ *τουτουνοῦ* πρὸς τὸ *τουνοῦ*.

42 Ἀντὶ τῆς γεν. πληθ. τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας *των* (ἡ-των) λέγεται ἐν τῇ ἀνατολ. Κρήτῃ καὶ δὴ ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. ἕτερος εἰς -ς περατοῦμενος τύπος -*τως* (-*τιως*). Τὸ -ς τοῦτο ὠριμῆθη ἐκ τῶν ἀντωνυμιῶν *μασσας*, αἵτινες εἰ καὶ αἰτιατικαὶ κατὰ τύπον πτώσεις, λαμβάνονται καὶ ὡς γενικαί, πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Κ' σ. 376.

Περὶ τῶν ρημάτων.

43 Τὰ ἐνεστωτικά θέματα ὀλίγας καθόλου παρουσιάζουσιν ἀνωμαλίας, πρβλ. *σφαίνω* καὶ *σφάνω* ἀντὶ *σφάλλω*, ὅπως *βάνω* ἀντὶ *βάλλω*· ὁμοίως λέγεται *μύσσω*, *στάσσω* ἀντὶ *μύζω*, *στάζω* (περὶ τούτων ἰδὲ ΜΝΕ A σ. 190).

44 Τὰ εἰς -*εύω* λήγοντα ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ, ἐν Κρήτῃ περατοῦνται εἰς -*εύω*, καὶ οὕτως ἔχει ταῦτα καὶ ὁ Ἐρωτοκρίτης.

45 Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ *συχνιάζω* ἀντὶ *συχνάζω*· φαίνεται ὅτι ἐρροθυμίσθη πρὸς τὸ *συχνά*, ὅπως λέγεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ.

46 Τὸ *προθυμᾶ* B 578 καὶ *προθύμησε* Γ 693 ἐσχηματίσθη κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν κατὰ τὸ *φρόντισε*, *φροντίζω*, ὅπως τὸ *ψηφίζω-ψηφῶ*, *ἐξηγῶ* κλπ. ἀντὶ *ψηφίζομαι*, *ἐξηγοῦμαι* κλπ., πρβλ. περὶ τούτου ΜΝΕ. A σ. 437 ἔξ. (Ἐν Δ 130 φαίνεται ὅτι ἀντὶ τοῦ *μελετᾶ* γρ. *μέλλεται*, γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι λέγεται σήμερον *μέλλει* καὶ *μέλλεται* καὶ τὰ *μελλόμενα*).

47 Ἡ *πάλη* τινῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων ρηματικῶν τύπων πρὸς ἀλλήλους φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ ἐξηκολούθει ἀκόμη ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ σφοδρά· ἕνεκα τούτου ἔχομεν ἐκ παραλλήλου τύπους ἀρχαίους καὶ νέους, οἷον *θωροῦσι*, *ἀγαποῦσι*, *δοῦσι*, *βαστοῦσι* καὶ *θωροῦ(ν)*, *δοῦ(ν)*, *μποροῦ(ν)* κλπ., *ἐτρομέα(ν)* καὶ *ἐτρομέασι*, *ἐθώρει*, *ἐμπόρει*, *ἐπόνει* καὶ *ἐθώρειε*, *ἐμπόρειε*, *ἐπόνειε*, *ὠρέγειο*, *ἐφαίνεται*, *ἐλαφρώνετο* καὶ *παίρνετον* καὶ *ἐφαίνοντο* (B 684), *ἐγίνοντο* καὶ *κἀδοντον*,

βρίσκουντον, ψυγομαραίνουντον Γ 17, πάντα τρίτου ἐνικοῦ προσώπου. Τὸ δὲ τρίτον πληθ. λήγει εἰς - αν ἢ - α ἐδέρονοντα, ἐκράζοντα, ἐπαίρουνταν (πρβλ. ΜΝΕ Α σ. 60 ἔξ.).

48 Ἡ αὔξησις εἶναι κανονική, ὥστε τύποι ἀναύξητοι δὲν λέγονται πληθ ὅπου κατὰ τὴν συνεκφορὰν τῶν λέξεων φαίνεται ἀφαιρεθεῖσα κατόπιν ἄλλου ἰσχυροτέρου φωνήεντος. Εἶναι δὲ ἡ αὔξησις ἐ, ἐν τε τοῖς ἀπλοῖς καὶ τοῖς συνθέτοις τοῖς ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένοις, ἐὰν ὁ τόνος κεῖται ἐπί τινος τῶν ἐπομένων τῇ αὐξήσει συλλαβῶν, ἐκλαίβωσι, ἐμίλειε (μιλῶ) ἐφίλειε, ἐφάνη, ἐκατέβαινε, ἐκατάντησε, ἐπλήθαινε. Τονουμένη δὲ ἡ αὔξησις ἐλάμβανεν ἔκτοτε ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ τὸν τύπον ἦ -, ἦκανε, ἦδειχνε, ἦστεσε, ἦπασκε, ἦτρεμε κλπ.

49 Καὶ τὰ ἀπὸ φωνήεντος ἀρχόμενα ἄλλοτε ρήματα ἀπλᾶ καὶ σύνθετα ἀφαιρεθέντα αὐτὸ λαμβάνουσι τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν ἐ - ἦ ἢ -, ἐπόμεινεν, ἐκούμπισεν, ἐποχαιρετιστήκα, ἐρεχτήκανε (ὀρέγομαι) ἐγάπα, ἐπόθαγε, ἐγανάκτησε, ἐφοικράτο, ἐπόδωκα καὶ ἦριζα (ὀρίζω-ρίζω), ἦξαφτε κλπ. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται καὶ παλαιότεροι καὶ γνωστότεροι τύποι, ἀγάπησε Β 622, ἀφῆκε Β 2411, ἀντρειεύτηκε Β 2401, ἀποκοίμησε Β 675, ἀποφέντευγε Β 590, ἀπόθαγε Β 597, ἀρματώθη Β 1262 κλπ.

50 Ἐν τοῖς μετὰ τῆς προθέσεως ἀνά συνθέτοις ρήμασιν ἡ ἐσωτερικὴ λεγομένη αὔξησις οὐ μόνον διετηρήθη ἀλλὰ καὶ μετεβιβάσθη εἰς τοὺς ἀρκτικούς χρόνους καθ' ὁμαλισμόν, ὥστε ἀρχονται νῦν ἀπὸ τοῦ ἀνε-, ἀνεγελᾶ (πρβλ. καὶ τὰ τῆς νέας Ἑλλην. ἀνεβαίνω, ἀνεβάζω, κατεβαίνω κλπ.) ἀνεπύγω, ἀνελαμπάνω. (Ὅλιγα τινὰ σώζουσι τὸ ἀνά-ἀπαθὲς οἶον Β 770 ἀναταράσσειται, 771 ἀναχοχλακίζου, ἀναμουρδώνου Ε 1200, ἀναδακρῶναι Δ 1834, ἀναχαιτρώνου Δ 1034, ἀναδιβάνου Γ 1414 καὶ κατ' αὐτὸ ἀναθυμηθῆς Γ 1392, ἀναμουρδωθῆς Γ 78).

51 Τῶν ἀπὸ τοῦ ἀνε - ἀρχομένων τούτων ρημάτων οἱ παρωχημένοι δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀρχαιοτρόπως ἀνεδάκρῳσες Γ 65, ἀνέθρεφα Γ 113, ἀλλὰ καὶ νὰ αὔξηθῶσιν, καὶ ἐντεῦθεν ἐνέθρεφα, ἐνέσυρα, ἐνέζησα, ἐνεδάκρῳσα, ἐνεσιάθη κλπ. Ὁμοίως τοῖς ἀπὸ τοῦ ἀνε - ἀρχομένοις μετεδόθη ἡ αὔξησις καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ τῆς προθέσεως ἐξ ἀρχομένοις ρήμασιν, ἐξέφυγεν-ξεφύγω, ξεφεύγω, ἐξεκίνησα-ξεκινῶ κλπ., οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ κατεβαίνω, κατεβασία, κατεβατό, πεδυμῶ, πεδυμιά κλπ. Ὅπως δ' ἐν τούτοις οὕτως ἐξηπλώθη ἡ αὔξησις καὶ εἰς ὀνόματά τινα, οἶον ἐμιλιά, ἐζημιά, ἐγνωριμιά, ἔσιμιξες, κλπ.

52 Ἡ ἀντι εἰσεχώρησε πλήρης εἰς τὸ ρῆμα ἀντιμέβγω ἀντι ἀνταμείβω, ὅπως ἡ ἀπὸ εἰς τὸ ἀποκκούμπι, ἢ ξε εἰς τὸ ξεσετριᾶ ἐκ τοῦ ἀκκουμπῶ, ἀστέρι. Τὸ ἀνιμένω ἔλαβε τὸ ι ἐκ τοῦ συνωνύμου περιμένω, ὅπως τὸ ἀπιλογοῦμαι, ἀπιλογία ἐκ τοῦ ἀντιλογοῦμαι ἀντιλογιά κλπ.

53 Ἐκ τῶν μετὰ τῶν ἀντωνυμιῶν μας, σας, τόν, τὴν κλπ. συνεκφερομένων τύπων τῶν παρωχημένων χρόνων τῶν ἀπὸ τοῦ ε ἀρχομένων ἀφηρέθη τὸ ἀρκτικὸν ε καὶ προσετέθη εἰς τὰς ἀντωνυμίας ταύτας ἦτοι κατὰ

τὸ μᾶς ἔλεγε, σᾶς ἔφερε, τὸν ἔπλασε, τὴν ἐμπόδισε, τῶς ἐδώκετε κλπ. ἐλέχθη μᾶσε λέγει, σᾶσε φέρνει, τόνε πιάνει, τήνε μποδίζει, τῶσε δίδει. Τὸ ε τοῦτο ἀνήκει νῦν εἰς τὰς ἀντωνυμίας, δι' ὃ λέγεται δεῖρε τονε, ἀγάπα τηνε, δός τωνε κλπ.

54 Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον πληθ. πρόσωπον μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ ν λήγει εἰς - με, ὅπως καὶ τὸ δεύτερον εἰς - τε, κάνομε, κάνετε, ἐκάναμε, ἐκάνετε, τὸ ε τούτων μετεδόθη καὶ εἰς τὸ γ'. πληθ., λέγουνΕ, ἐλέγανΕ, καὶ λέγουσινΕ, ἐλέγασινΕ. Τοιουτρόπως ἐ σχηματίσθησαν τύποι φέροντες δύο τόνους, κύριον, τὸν ἀρχαῖον, καὶ ἄλλον δευτερεύοντα νεώτερον σηκώνουσινε, ἐβγάνουσινε, ἐκάμασινε, ἀρχίζουσινε κλπ.

55 Ἀντὶ τοῦ θα λέγεται συνήθως τὸ παλαιότερον θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου, θέλω δώσει, θέλωμεν δεῖ κλπ. ἢ καὶ τὸ θέ(λει) νά μεθ' ὑποτακτικῆς, θε νά (ἢ θενά) σκοτωθῆ, θε νά μπορέση. Τὸ θα κεῖται ἐν Ε 871 ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ θέλει νά, μ' ἀκόμη τὸ κρατεῖ κορυφῶ, δὲ θά τὸ φανερώσῃ (=δὲν θέλει νά τὸ . . .). Λέγεται δὲ καὶ ἀνεστραμμένως, ὅπως καὶ νῦν ἔτι, νά κάμη θέλει=θά κάμη, πρὸς δὲ καὶ μετὰ κεκλιμένης ἀπαρεμφάτου Γ 1335 δεῖς θές (=ἰδεῖν θέλεις), καὶ θές δεῖς Γ 999.

56 Ἐνεργητικὸς ἀόριστος εἰς - κα ἀντὶ - σα εὔρηται πλὴν τῶν ἀρχαίων ἄφηκα, ἔδωκα, ἔθεκα, ὁ (ἀπόλυκα Γ 1749 ἀντὶ ἀπέλυσα διὰ τὸν συνώνυμον ἄφηκα (πρβλ. ΜΝΕ. Β σ. 453).

57 Τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ τῶν συνηρημένων ρημάτων οἱ ἐκτενέστεροι τύποι εἰς-ουσα, ουσες, ουσε εὔρηστοι εἶναι ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ μόνον κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἐχτυποῦσαν, ἐξοῦσαν, ἐβουλοῦσαν, ἐπεθυμοῦσαν κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ καθ' ἐνικόν.

58 Ἄξιος σημειώσεως εἶναι ὁ τύπος βλέπεσαι Α 349, 2040, Β 1869, 2110, Γ 1317, Δ 697. Κεῖται ἐπὶ προστακτικῆς σημασίας, ἀλλ' ὁμοιογενέως δὲν δύναται νά εἶναι τύπος προστακτικῆς, πρβλ. κάθου, γδέχου καὶ δὴ καὶ βλέπου, βλέψου. Φαίνεται ὅτι εἶναι ὑποτ. κατὰ παράλειψιν τοῦ νά λεγομένη, ἐκ τοῦ τρόπου δὲ τῆς ἐκφράσεως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος ἐγένετο δῆλον ὅτι σύστασὶς τις πρὸς φύλαξιν ἐξεφράζετο.

59 Ὅμοίως ἄξιος προσοχῆς εἶναι καὶ ὁ ἀορ. ἐφανίστη τοῦ ἐμφανίζομαι. Β 1302 ἐφάνιστή σου καὶ σεισμός ἤσεισε τὸ παλάτι, Β 1210 ἐφανιστήν του ἢ Ἀρετὴ κα' ἄλλον γυναικα γίνη, Δ 57 κ' ἐφανίστη τζη κ' ὁ γυαλὸς εἰς ποταμὸς ἐγίνη, 1660 κ' ἐφάνιστή σ' ὁ θάνατος τήνε φουσᾶ 'ς τὸν ἄδη, Ε 895 καὶ παραμπρὸς μου φάνιστη κοντισουναράκι χίπα, 1084 καὶ τοῖ φανίστη ἀλλῆς λογῆς ἐγίνηκε τὸ φῶς της. Ἐκ τοῦ τελευταίου χωρίου φαίνεται σαφῶς ὅτι τὸ φανίστη εἶναι ὄντως ἀόριστος τοῦ ἐμφανίζομαι. Ἐπειδὴ δ' ὁμοίως ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἐφάνηκε, ἐτονίσθη ὁμοίως τούτῳ, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τοῦτον τὸν τονισμὸν ἀπῆτει τὸ μέτρον.

60 Ἐν Ε 1021 κεῖται δὲν ἔχω μπλιὸ εἶντα ὀλπίζει, ἀντὶ ἐλπίζω' καὶ σή-

μερον δὲ λέγομεν ὁμοίως, δὲν ἔχω εἶντα κἀμει παρὰ θὰ πάω κλπ. Εἶναι λείψανον παλαιᾶς παρεμφατικῆς συντάξεως.

61 Παραδοξότερα φαίνεται ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου τὸ πρὸ ἀπαρεμφάτου ἢ καὶ πρὸ παρεμφατικῆς ἐγκλίσεως ἐν προτάσεσιν ὑποθετικῆς ἢ χρονικῆς ἐννοίας, πρβλ. Α 1179 τὸ δεῖ μὰ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς = ὅταν ἰδῆ, Β 394 τὸ ᾗχε πηδῆξει ᾗς τὰ ψηλὰ ᾗς τῆ γῆ νὰ μὴν ἐγγίξῃ = ὁσάκις, εἰάν, Γ 1155 τὸ ᾗχεσ χρονικῆς ἄλλη νὰ πῆ, Γ 1587 τὸ φτάξει δώδεκα χρονῶ καὶ παραπάνω σώσει . . . ράσσουσι, Γ 1593 τὸ πιαστοῦ ᾗς τὸ δίχτυ, Δ 745 τὸ θελε δεῖ τὸ βασιλεὸ μὲ λογισμὸ νὰ κάτση, 943—4 καὶ τὸ ᾗχε δεῖ κ' ἔβράδειαζε καὶ πῶς ὁ ἥλιος κλίνει, ἐμίσειενγε, 1060 χάνουν τὸ χαλινάρι, τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ . . . Ε 539 τὸ μίσειεν ὁ Ρωτόκριτος, 862 τὸ σμίξει τοῦ Ρωτόκριτου, 881 τὸ μπιῆκεν ὁ Ρωτόκριτος, 1111 μὰ τὸ βγ' ὁ ἥλιος, 1151 τὸ βγῆκεν ὄξω ὄχ τῆ φλακῆν, Α 1153 τὸ δοῦν μὴν κόρην ὁμορφη, ἡ πεθνυμὰ ᾗν ἡ πρώτη, 1897 τὸ κουσεν ὁ Ρωτόκριτος τ' ἀναδιβάνει ἡ μάννα. Ὁ αἰοίδιμος Κοραῖς ἐν Ἀτάκτ. Α'. 101 καὶ ὁ Μανροφρύδης ἐν Δοκ. 660 ποιοῦνται λόγον περὶ τούτου. Ὁ Κοραῖς παρέβαλε τὸ τοῦ Προδρόμου εὐθὺς τὸ βράσειν τὸ θερμόν, καὶ ἐκ τούτου ἐδίδαξεν ὅτι ἀπαρέμφατος ἐνυπάρχει ἐν ταῖς φράσεσι ταύταις. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη τῆς ἀπαρεμφάτου ὠρμήθη ἀπὸ ἐμπροσθέντος, οἷον μετὰ τὸ ἐλθεῖν, εὐθὺς μετὰ τὸ ἐλθεῖν, ἔπειτα κατὰ παράλειψιν τῆς προθέσεως εὐθὺς τὸ βράσειν καὶ τέλος ἄνευ καὶ τοῦ εὐθὺς, τὸ δεῖ μὰ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς ὅτε δὲ κατόπιν ἀντὶ τῆς ἀπαρεμφάτου παρελαμβάνοντο αἱ ἰσοδύναμοι παρεμφατικαὶ ἐγκλίσεις, ἡ χρῆσις αὕτη ἐπεξετάθη καὶ ἐπ' αὐτάς.

62 Κατὰ τὸ ζευγος χωρὶς καὶ χωριστὰ (χωριστὸς - χωρίζω) ἐλέχθη καὶ ἀνίσως ἀνισωστὰ καὶ μάλλο (κατὰ τὰ κάλλιο) μαλλιοστὰ(ς). Καθὼς καὶ κατὰ τὸ ζευγος μὲ καὶ μετὰ ἐσχηματίσθη ἀντίκρου-ἀνικροῦτά. Καὶ ἀντιστρόφως κατὰ τὸ ζευγος σιγανὰ καὶ σιγὰ ἐλέχθη (α)γαληνὰ καὶ ἀγάλη, πρβλ. Ε 105 ἦγγανε κ' ὁ Πολύδωρος κ' ἀγαληνὰ ὡς ἐμπόρει πρόσθετες ὅτι ἐλέγετο κατ' ἀναδιπλωσιν ἀγάλην ἀγάλην(α).

63 Κατὰ τὸ ἀπὸ μικροῦ ἐσχηματίσθη τὸ ἀπὸ λιγοῦ (Α 383) κατὰ τὸ περίσσια, πλήσια, πλούσια κλπ. ἐπλάσθη τὸ συγνιά, τὸ δὲ ἀντάμι ἐκ τοῦ ἀντάμα (ἐν τῷ ἄμα) κατὰ τὸ ομάδι (ὀμάς-ὀμάδος-ὀμάδιον). Ἀποσπέρα ἀντὶ ἀποσπέρας ἀπέβαλε τὸ -ς, ἵνα ἐξομοιωθῇ τοῖς εἰς -α ἐπιρρημασιν τῶρα, ἀργά, βραδεία. Τοῦναντίον δὲ ἄλλα πάλιν ἐπιρρηματα ἔλαβον τὸ ς κατ' ἀναλογίαν ἄλλων, πρβλ. χτέες καὶ κατ' αὐτὸ ὀφέες, πότιες, τότες, ἄλλότες, ἀργάς. Κατὰ τὸ εὐθὺς καὶ τὰ ἄλλα εἰς -ς λήγοντα ἐσχηματίσθη τὸ πάραντας, μᾶλλος, ἀπέκεις, ἀπομακράς, συναφορμάς, ἀνηβουλὰς καὶ ἀνηβουλῆς (= ἄνευ βουλῆς).

64 Ἀντὶ τοῦ καὶ ἄν - καὶ ἄν ἐπὶ ἐλαττωτικῆς ἐννοίας λέγεται κατὰς ἦτοι ἀφωμοιωμένον πρὸς τὸ ἄς, ἄς πάη, κατὰς πάη. Ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ λέγεται μετὰ τοῦ σ ἐν ἀρχῇ σκιάς Γ 120. Ἄν τοῦτο ἐλέχθη κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ σκιά ἢ ἄν πρέπη νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τῆς συνεκφορᾶς ὅπως ἐν τῷ σκόμι καὶ πιθαμῆ, ἀμφίβολον.

65 Ἐν τῷ τοδεταχᾶ (τὸ δὲ ταχᾶ) περιελήφθη τὸ δὲ, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἀπὸ δὲ λοιπός, ἀποδέλοιπος· προβλ. καὶ ἀπὸ δὲ αὐτοῦ, ἀποδαύτου, ὅθεν καὶ μεδ' αὐτο.

66 Τὸ ξαργιτοῦ παρὰ τὸ ἀρχαιότερον ξαργουτοῦ ἐγένοντο ἐκ τοῦ ἐξ ἔργου τοῦ, κατὰ τὸ ἐπιταυτοῦ καὶ πιταγοῦ.

67 Πρὸς τὸ ἐξ ἔργου παραβάλλεται τὸ ἐξ ὕπνου, (ε)ξύπνου καὶ τὸ ἐκ στήθου(ς) - ξεστήχον (κατ' ἀνομοίωσιν, ὅπως τὸ φλέβα γίνεται φλέγα).

68 Τὸ αὐραργὰ Δ 1305 ἐκ τοῦ αὐριο-ἀργά, αὐραργὰ ἐπαθεν ἀποβολὴν τοῦ ι κατ' ἀνομοίωσιν· προβλ. Κυρτζακάτικο ἀντὶ Κυρτζακάτικο ὅπως Δευτεριάτικο.

69 Παρὰ τὰ νεῖτα λέγεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ τὸ ἀρχαιότερον τὰ νεότα - ἡ νεότης (προβλ. Ἀθηναῖς Τομ. ΚΒ σελ. 232 καὶ ΚΔ' σ. 7—8).

70 Κατὰ τὸ αὐτοκράτορας καὶ τὸ κλειδοκράτορας καὶ τὰ παρόμοια, ἐλέχθη καὶ συμβουλάτορας, φυλακάτορας, βλεπάτορας (τοῦτο καὶ ὡς θηλ.), δοξαράτορας.

71 Κατὰ τὸ στέρεανός, ἀδεξανός, λεξανός, ξεραξανός, κονταξανός κλπ. ἐλέχθη καὶ ἔργοιανός = ὁ πλήρης φροντίδων, γεμᾶτος ἔργοιες.

72 Ὅπως πᾶς γνήσιος ποιητῆς οὕτω καὶ ὁ Κορνᾶρος δὲν ἠδύνατο νὰ στερηθῆ τοῦ μεγίστου ποιητικοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πηγάζοντος γλωσσικοῦ πλοῦτου. Ἔνεκα τούτου πλάττει πολλὰς νέας λέξεις, συνθέτει ἄλλας, καὶ οὕτω πλουτίζει τὸν γλωσσικὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, προβλ. τὸ πλοῦτος καὶ πλουσότητα, ἡ ἀντριᾶ - ἀντριεότη καὶ ἀντριεοσύνη, τὸ σπλάχνος καὶ ἡ σπλαχνοσύνη καὶ ἡ σπλαχνότητα, ἡ κλιτότητα, ἡ εὐκολότητα, ἡ ἐχθριᾶ, ἡ στραβάργα, σκοτεινάργα, ζαβάργα, τῆς ἐρωτιᾶς, τῆς ἀνεγνωριᾶς, τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα = οἱ δρόμοι, αἱ περιστροφαί, τὰ νεироφαντάσματα κλπ. Ἐν Δ 123 διακρίνει τὸ δραμα τοῦ ὀνειρον κλπ.

73 Ὅτι δὲ κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ταύτην ἐνίστε βιάζει πως τὴν γλῶσσαν, δὲν θὰ εὖρη παράδοξον ὁ ἐπιστάμενος τὰς γλωσσικὰς καὶ ποιητικὰς συνηθείας τῶν χρόνων ἐκείνων· προβλ. Γ 1688 πῶς νὰ τοῦ ποῦν τὸ καλῶς πᾶς = πῆγαινε ἔς τὸ καλό, Γ 862 νὰ συμβουλιᾷτ' ὁμάδι, Δ 1399 Φρόνιστε (ἀπὸ ὀνομαστικῆς Φρονίστας Δ 1371), Δ 351 καὶ νὰ σᾶσε μακρένω ἐπὶ τοῦ νὰ εἶμαι μακράν, χάριν ὁμοιοκαταληξίας πρὸς τὸ ἀποθαίνω, ὅπως καὶ ἐν Ε 1507 μνέγα διὰ τὸ ἐδιαλέγα ἀντὶ ἐμνόγα. Τὸ δὲ Γ 969 ἄς εἶχα κάμει ὄξω τοῦ νοῦ τυπωτέον ἄνευ τοῦ ἄρθρου, ἄς εἶχα κάμει ὄξω νοῦ, ὅπως καὶ τὸ χειρόγραφον ἔχει, καὶ σήμερον ὅσον ἐγὼ γινώσκω, λέγεται).

Ἐν Ἀθήναις

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΙΣ Α ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΕΧΝΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ ΕΝ ΤΩ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΣΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΤΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

Ἀβρ. = Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ¹⁾ Ἐκδοσις Ἐνετίας 1881, ²⁾ Legrand, Bibliothèque grecque vulgaire, I σελ. 226 ἔξ.

Αἰγ. Κρήτ. = Νέστορος Ξυδιᾶ, Συλλογὴ λέξεων Αἰγίλης καὶ Κρήτης ἐν Πανδώρα τεύχ. 464-465.

Ἀκαδ. Ἀναγν. = Γεωργίου Χατζιδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1902, Β' 1904.

Ἀληδ. = Ἐμμ. Βαροδίδη, Κρητικαὶ Ρίμαι, Ἀθῆναι 1888. Τὸ Τραγούδι τοῦ Ἀληδάκη.

Ἀλφ. καταν. = Ἀλφάβητος κατανυκτικός, ἐν Wagner, Carmina graeca medii aevi, Lipsiae 1874, σελ. 242 ἔξ.

Ἀλ. Κων. = [Ἐμμ. Γεωργιλλᾶ], Ἄλωσις Κπόλεως, ἐν Legrand, Biblioth. grec. vulgaire I σελ. 169 ἔξ.

Ἀμαρτ. = Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητὸς (Λάνδου), Ἀμαρτωλῶν σωτηρία, Ἀθῆναι 1908.

Ἀναγν. = Ἀναγνώρισις Ἀνδρονίκου, ἐν Wagner, Medieval greek texts, London 1870 σελ. XX II ἔξ.

Ἀνακαλ. = Ἀνακάλημα Κπόλεως, ¹⁾ Legrand, Collection de monum. pour servir etc. N. 5, ²⁾ Ξηρουχάκι, Κρητ. Πόλεμος, Εἰσαγωγή, Τεργέστη 1908 σελ. 39.

Ἀνδρ. Pern. = Legrand - Pernot, Trois chansons grecques, Macon-Paris 1904. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου.

Ann. = Annuaire de l' Association pour l' encouragement des études grecques, Paris 1869 ἔξ.

Ἀποκ. = Ἀπόκοπος Μπεργαδῆ, Legrand, Biblioth. gr. vulgaire II. 94 ἔξ. καὶ Collection d. monum. N. 9.

Ἀπολ. Τυρ. = Ἀπολλώνιος ὁ Τύρος ¹⁾ ἐν Wagner, Medieval greek texts, London 1870, ²⁾ Διήγησις Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου, ἐν Wagner, Carmina gr. med. aevi, Lipsiae 1874 σελ. 248 ἔξ.

Ἀσσιζ. = Ἀσσιζαὶ Κύπρου καὶ Ἱερουσαλήμ, ἐν Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθ. VI. Παρίσιοι 1877.

Ἀτακτ. = Ἀδαμαντίου Κοραῆ, Ἀτακτα (εἰς τόμους πέντε I. II. III. IV. V. Παρίσιοι 1828-1832.

Ἀχέλ. = Ἀντωνίου Ἀχέλη, Μάλτας πολιορκία, Le siège de Malte par les Turcs en 1565 par Hubert Pernot, Paris 1910.

Ἀχιλ. = Ἀχιλλέως Διήγησις ἐν Wagner-Bikélas, Trois poèmes du moyen âge Berlin 1881.

Βαττ. = M. I. Μουσαίου, Βατταρισμοί, ἤτοι Λεξιλόγιον τῆς Λειβησιανῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι 1885.

Βελθ. Χρυσ. = Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. I σελ. 127 ἔξ.

Βελισ. A. B. Γ. = Wagner, Carmina graeca med. aevi. A.=Διήγησις του θαυμαστοῦ ἀνδρὸς τοῦ λεγομένου Βελισαρίου. B = Ἐμμ. Γεωργιλᾶ, Ἱστορικὴ ἐξήγησις περὶ Βελισαρίου. Γ=Ριμάδα περὶ Βελισαρίου.

Bell = Lazare Belléli, La version grecque du Pentateuque, ἐν Revue des études grecques, vol. III. Paris 1890.

Βενετ. = ¹⁾ Wagner, Carmina graeca med. aevi, Lipsiae 1874. Εἰς Βενετιαν σελ. 221 ἔξ. ²⁾ Διήγησις τῆς φουμιστῆς Βενετίας ἐν Σπυρ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομν. VI σελ. 369 ἔξ.

Βλαστ. γαμ. = Παύλου Βλαστοῦ, Γάμος ἐν Κρήτῃ, Ἀθῆναι 1893.

Βλαχ. Θησ. = Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητός, Θησαυρὸς τετραγλωσσος, Β' ἔκδοσις Βόρτολη ἐν Ἑνετία 1723.

Βοσκοπ. = ¹⁾ Νικολάου Δορμυτικοῦ, Ἡ εὔμορφη Βοσκοποῦλα. Βενετία 1892. ²⁾ Legrand, Collection de monum. N. 1.

Bova. = G. Morosi; I dialetti romaici del mandamento di Bova in Calabria ἐν Ascoli, Archivio glottolog. italiano, Roma 1874.

Boer. = Gijs. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano, Venezia, 1829.

Βυζ. Δεξ. = Σκαρλάτου Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλην. διαλέκτου, Ἀθῆναι 1874.

Γαδ. λύκ. ¹⁾ Γαδάρου, λύκου καὶ ἀλουποῦς διήγησις χαρίεις· Ἑνετία, 1879. ²⁾ Συναξάριον τοῦ τιμημένου γαδάρου, ἐν Wagner, Carmina gr. med. aevi, Lipsiae 1874 σελ. 112 ἔξ. ³⁾ Γαδάρου, λύκου καὶ ἀλουποῦς διήγησις ωραία, Wagner, Carmina σελ. 124 ἔξ.

Γερ. κορ. = Περὶ γέροντος νὰ μὴ πάρῃ κορίτσι· Wagner, Carmina gr. med. aevi, Lipsiae 1874 σελ. 106 ἔξ.

Γεωπον. = Ἀγαπίου μοναχοῦ, Γεωπονικὸν (ἔκδοσις Γεωργ. Ἀντωνίου, Ἀθῆναι).

Γιαν. = Ἀντ. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου, Ἀθῆναι 1889.

Γλυκ. = Στίχοι γραμματικοῦ Μιχαῆλ τοῦ Γλυκᾶ, ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. I σελ. 18 ἔξ.

Γλωσσ. Μελ. = Γεωργ. Ν. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικαὶ Μελέται, Ἀθῆναι 1901.

Γλωσσ. Κυπρ. = Γλώσσημα Κύπρου ἐν Σάθα Μεσαιωνικ. Βιβλιοθ. τόμ. Β'. Βενετία 1873.

Γραμμ. = Γεωργ. Ν. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου σελ. 458 ἔξ.

Γυπ. = Γύπαρις· ποιμενικὴ κωμῶδία, Σάθα Κρητικὸν Θέατρον, Βενετία 1879.

Chestacoff = E. Chestacoff, Γλωσσάριον Ἐρωτοκρίτου (Ρωσσισί), Βυζαντ. Χρονικὰ, τόμ. XIII (1906), Πετρούπολις σελ. 58-112 καὶ 364-418

Comp. = Dom. Comparetti, Saggi dei dialetti greci dell' Italia meridionale, Pisa 1866.

Δαπ. = Καισαρίου Δαπόντε, Κῆπος Χαρίτων, ἐκδ. Ἀθηνῶν 1880.

Δασκαλογ. = Ἐμμ. Βαρδίδη, Κρητικαὶ Ρίμαι, Ἀθῆναι 1888. Τὸ Τραγοῦδι του Δασκαλογιάννη.

Δημ. Βυξ. = Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Δημῶδες βυζαντινὸν ᾄσμα ἐν Λαογραφίᾳ τόμ. Α. σελ. 567-573.

Διακρ. = Ἀνθίμου Διακρούση, Κρητικὸς πόλεμος, ἐν Τεργέστη 1908 ἔκδοσ. Ἀγαθαγ. Ξηρονχάκη.

Διάφ. ἑλλ. γρ. = Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Διάφορα Ἑλληνικὰ γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετροῦπόλει Μουσείου Likascheff, Πετροῦπολις 1907.

Διγ. Ἄνδρ. = Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας κατὰ τὸ ἐν Ἄνδρῳ χειρόγραφον· ἐκδ. Ἄντων. Μηλιαράκη Ἀθῆναι, 1881.

Διγ. Ἑσκ. = D. C. Hesseling, Le roman de Digénis Akritas, ἐν Λαογραφίᾳ τόμ. Γ (1912) σελ. 537 ἔξ.

Διγ. Κρυπτ. = E. Legrand, Les exploits de Digénis Akritas d'après le manuscrit de Grotta-Ferrata, Biblioth. grec. vulg. VI. Paris 1892.

Διγ. Πετρ. = Διήγησις Διγενῆ ὑπὸ Ἰγνατ. Πετροίτζη ἐν S. Lambros Collection des romans grecs, Paris 1880 σελ. 111 ἔξ.

Διγ. Τραπ. = Διγενῆς Ἀκρίτας κατὰ τὸ χειρόγραφον Τραπεζοῦντος ἐν Legrand-Sathas, Collection d. mon. p. servir N. 6, Paris 1875.

Duc. Carp = Du Cange-Carpentarii, Glossarium manuale ad scriptores mediae et infimae latinitatis, Halae 1732.

Duc. graec. = Du Cange, Glossarium mediae et infimae graecitatis, Vratislaviae 1891.

Δυστ. Εὐτ. 1. 2. = Λόγος παρηγορητικὸς περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας ὑπὸ Σ. Λάμπρου, 1) ἐν Collection d. rom. grecs Paris 1880 σελ. 289 ἔξ. 2) ἐν Ν. Ἑλληνομν. III. 1906 σελ. 402 ἔξ.

Εἰδ. ἔξ. = Εἰδησις τῶν ἐξάμων τῶν πλοίων ἐν Ν. Ἑλληνομν. Θ'. 1912 Ἀθῆναι.

Einl = G. N. Chatzidakis, Einleitung in die neugriech-Grammatik Leipzig 1892.

Ἑκδ. = Ἑκδίκησις τοῦ ἀνδρὸς ἐν Legrand-Pernot, Trois chansons popul. grecs Macon 1904 σελ. 31 ἔξ.

Ἑλλην. = Γλωσσάριον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς, ἐν Πανδώρα τόμ. Η. 1858 Ἀθῆναι.

Ἑλλ. Νόμ. Κύπρ. = Ἑλληνικοὶ νόμοι Κύπρου ἐν Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. VI Παρίσιοι 1877.

Ἑπετ. = Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς Πανεπιστημίου, Ἀθῆναι Α—Η 1902-1912.

Poés. erot. = Poésies érotiques de Chypre ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. II σελ. 58 ἔξ., Paris.

Ἐρωτ. **Ἐκατ.** = Hesseling-Pernot, Ἐρωτοπαίγνια, Ἐκατόλογα, Paris 1913.

Ἐρωφ. = Ἐρωφίλη, Τραγωδία Γεωργίου Χορτάτζη ¹⁾ Σάθα Κρητικ. Θέατρον, Βενετία 1879 σελ. 285 ἔξ. ²⁾ Legrand, Bibl. grec. vulg. II (ἐκ χειρογράφου μὲ ἰταλ. χαρακτῆρας) σελ. 335 ἔξ.

Ζαγορ. ¹ = Θ. Πουσίου, Συλλογὴ ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου, ἐν Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγῳ Κπόλεως τόμ. ΙΔ'. (1879-1880) σελ. 203 ἔξ.

Ζαγορ. ² = Ἀθανασίου Σπυριδάκι, Ζῶντα γλωσσικὰ μνημεῖα ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου, Μηνιαῖον Παράρτημα «Ἀθηνῶν», Ὀκτώβριος, Νοέμβριος 1911.

Ζακ. = Λεωνίδα Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου Α—Μ, Ζάκυνθος 1898.

Ζαμπ. = Σπ. Ζαμπελίου Ἰταλοελληνικά 1864.

Ζην. = Ζήνων, τραγωδία ἐν Κ. Σάθα, Κρητ. Θέατρο. Βενετία, 1879.

Ζωργ. = Ζωγράφειος ἀγών, ἦτοι Μνημεῖα τῆς Ἑλλην. ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν ἑλλην. λαῷ, τόμ. Α. Κπόλις 1891. **Ζωργ.** **Ἡπ.** = Ἡπείρου. **Ζωργ.** **Συμ.** = Σύμης. **Ζωργ.** **Τηλ.** = Τήλου. **Ζωργ.** **Καρπ.** = Καρπάθου. **Ζωργ.** **Νισ.** = Νισύρου. **Ζωργ.** **Ἰκ. Κρ.** = Ἰκαρίας, Κρήτης. **Ζωργ.** **Νάξ.** = Συλλογὴ λέξεων ἰδιαζουσῶν ἐν Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὑπὸ Κων. Δαμιράλη.

Hist. gram = A. N. Jannaris, Historical greek Grammar, London 1897.

Ἡπειρ. = Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον, Ἀθῆναι 1909.

Θανατ. = Ἐμμ. Γεωργιλλᾶ, Θανατικὸν Ρόδου ἐν Legrand Biblioth. grec. vulg. I σελ. 203 ἔξ.

Θρακ. = Σταμ. Ψάλτη, Θρακικά, Ἀθῆναι 1905.

Ἰδιωτ. = Ἰωαν. Πρωτοδίκου, Ἰδιωτικά τῆς νεωτέρας ἑλλην. γλώσσης, Σμύρνη 1866.

Ἰδιωτ. Θηρ. = Νικολάου Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν Θήρας, Ἀθῆναι 1896.

Ἰκαρ. = Ἐπαμ. Σταματιάδου, Ἰκαρικά, Σάμος 1893.

Ἰμπερ. Μαργ. = Ἐξηγήσεις τοῦ θαυμαστοῦ Ἰμπερίου καὶ Μαργαρώνας, ¹⁾ Legrand Bibl. gr. vulg. I σελ. 283 ἔξ. ²⁾ S. Lambros, Collection d. rom. gr. Paris 1880 σελ. 239 ἔξ.

Καλλ. Χρυσ. = Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη ἐν S. Lambros, Collection d. rom. gr. Paris 1880 σελ. 1 ἔξ.

Κανελ. = Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, Ἀθῆναι 1890.

Καρ. = A. Buturas, Ein Kapitel der histor. Grammatik der griech. Sprache, Leipzig 1910.

Καρπ. = Ἐμμ. Μανωλακάκη, Καρπαθιακά, Ἀθῆναι 1896.

Κεφαλλ. = Ἡλία Τσιτσέλλη, Γλωσσάριον Κεφαλληνίας, ἐν Νεοελλην.

Ἀναλέκτοις Παρνασσῶ, τόμ. Β'. φυλλ. Γ, Δ, Ε.

Κοντ. = Τεσσαρακονταετηρίς τῆς καθηγεσίας Κ. Κόντου, Ἀθῆναι 1909.

Κορων. = Τζάνε Κορωναίου, Ἀνδραγαθήματα Μερκουρίου Μπούα, ἐν Σάθα Ἑλλην. Ἀνέκδοτα, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1867.

Κορσ. = Ν. Φαρδύ, Ὑλη καὶ σκαρίφημα ἱστορίας τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλλην. ἀποικίας, Ἀθῆναι 1888.

Κρητ. ᾠσμ. = Ἄ. Jeannarakí, ᾠσματα Κρητικά, Leipzig 1876, Kretas Volkslieder.

Κρητ. ᾠσμ. Κρ. = Ἀριστ. Κριάρη, Κρητικά ᾠσματα, Χανία 1909.

Κρητ. Ἀστ. = Κρητικὸς Ἀστὴρ, περιοδικὸν ἐν Χανίοις Κρήτης 1906—1908.

Κρητ. δίστ. = Κρητικὰ δίστιχα ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας, τόμ. Β' σελ. 575 ἔξ. Ἀθῆναι 1885.

Κρητ. Δ. = Κρητικὸς Λαὸς, περιοδικὸν ἐν Ἑρακλείῳ Κρήτης 1909, τεύχ. 1—6.

Κρητ. Διαθ. = Κρητικαὶ Διαθῆκαι ἐν Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθ. VI, Παρίσιοι 1867.

Κρητ. πόλ. = Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ, Κρητικὸς πόλεμος ἐκδ. Ἀγαθ. Ξηρουχάκη, Τεργέστη 1908.

Κυθ. = Α. Καλούτση, Συλλογὴ φράσεων, λέξεων, παροιμιῶν Κυθήρων, ἐν Πανδώρα, τόμ. IB' ἔξ. 1862.

Κυθν. = Ἀντώνιου Βάλληνδα, Κυθηνακά, Ἐρμούπολις 1882.

Κυμ. = Κων. Τρίμη, Κυμαϊκά, Ἀθῆναι 1894.

Κυμ. Ἀλεξ. = Ἀποστόλου Ἀλεξανδρῆ, Δοκίμιον περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Κύμης, Ἀθῆναι 1894.

Κυπρ. = Α. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ τόμ. Β'. Ἀθῆναι 1891.

Κωνστ. = Ἰωάν. Κωνσταντινίδου, Ἐκστρατεία Ὁμέρ Πασᾶ εἰς Λασήθι, Ἐρμούπολις 1868.

Δαμπρ. γλωσ. = S. Lambros, Collection d. rom. grecs, Paris 1880, Glossaire.

Δαογρ. = Ν. Πολίτου, Λαογραφία ἐν Ἀθήναις 1909 ἔξ. τόμ. Α, Β, Γ, Δ.

Legr. Rec. = E. Legrand, Recueil de chansons populaires grec. Paris 1874.

Lehnw. = Man. Triantafyllidis, Die Lehnwörter, Strassburg 1909.

Λερ. = Διον. Οἰκονομοπούλου, Λεριακά, Ἀθῆναι 1888.

Lesb. = Paul Kretschmer, Der heutige Lesbische Dialekt, Wien 1905.

Λιμπ. = Ἀντ. Μπουμπούλη, Θρηῆνος εἰς Μιχ. Λίμπωνα ἐν Legrand,

Biblioth. gr. vulg. II.

Λουκ. = Ἰλιὰς Λουκάνη, ἐν Legraiid, Collection d. mon. No 5.

Λυβ. Ροδ. = Λύβιστρος Ροδάμνη, 1) Μανροφρῦδη, Ἐκλογὴ μνημείων Ἀθῆναι 1866· 2) Wagner-Bikélas, Trois poèmes, Berlin 1881.

Λωρεντζ. = Παναγῆ Λωρεντζάτου, Ἀνάμειξις ἐν Ἀθηνῶν, τόμ. 15' σελ. 189 ἔξ.

Μαρκ. = Ἱστορία Ἐβραιοπούλας τῆς Μαρκάδας ἐν Legrand Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire, Paris σελ. 132 ἔξ.

Ματεσ. = Χρονικὸν Μάτεση, Σάθα ἑλλην. Ἀνέκδοτα, τόμ. Α'. Ἀθῆναι 1867 σελ. 194 ἔξ.

Μαχαιρ. = Λεωντίου Μαχαιρᾶ, Χρονικὸν Κύπρου, ἐν Σάθα Μεσ. Βιβλιοθ. II. Βενετία 1873.

Μελισ. = Κρητικὴ Μέλισσα ὑπὸ Ἑλπίδος Μελαίνης, Ἀθῆναι β'. ἔκδ. 1888.

ΜΝΕ. = Γεωργ. Ν. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Ἀθῆναι 1905, τόμ. Α'. Β'. = τόμος Β'. Ἀθῆναι 1907.

Meurs, Johannis Meursii, Glossarium graecobarbarum, Lugduni Batavorum 1610.

Μιχ. Βοϊβ. = Σταύρου Βηστιαρίου, Διήγησις Μιχαὴλ Βοϊβόνδα, ἐν Legrand Biblioth. gr. vulg. II. σελ. 183 ἔξ.

Μουτζ. = Περὶ τοῦ γέροντος φρονίμου μουτζοκουρεμένου, ἐν Legrand, Collection d. mon. No. 19.

Ναντ. = Ναυτικὰ λέξεις ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι, τόμ. Θ'. σελ. 165 ἔξ.

Neugr. St. = G. Meyer, Neugriechische Studien, 1894, 1895.

Νικηφ. Σκωτ. Νικηφόρου Σκωτάκη διαθήκη, ἔκδοθ. ὑπὸ Λεωνίδα Ζώη, ἐν Χριστ. Κρήτη τόμ. Α'. ἐν Ἡρακλείῳ 1912, σελ. 507 ἔξ.

Νικολ. = Θεολογίτου Μοσχολέου, Βίος Ἁγ. Νικολάου ἐν Legrand Biblioth. gr. vulg. I 326 ἔξ.

Νισ. = Γεωργίου Παπαδοπούλου, Γενικὴ γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφὴ Νίσυρου, Νίσυρος 1909.

Ξενι. = Περὶ τῆς Ξενιτείας, ἐν Wagner Carmina gr. med. aevi Lipsiae 1874 σελ. 203 ἔξ.

Oekon. = D. Oekonomides, Lautlehre des Pontischen, Leipzig 1908.

Οἰκον. = Παύλου Οἰκονόμου ποίημα Ἁγ. Μηνᾶ, ἐν Χριστ. Κρήτη τόμ. Α'. 1912, σελ. 379 ἔξ.

Οἰνουντ. = Φαίδωνος Κουκουλέ, Οἰνουντιακά, Χαλκίδα 1908.

Otr. = Profes. Dot. Giuseppe Morosi, Studi sui dialetti greci della terra d' Otranto, Lecce 1870.

Ὄφ. = M. Deffner, Archiv. für mittel und neugriech. Philologie, Athen 1880.

Παροίμ. = Ν. Πολίτου, Παροιμίαι, τόμ. Α, Β, Γ, Δ, Ἀθῆναι 1899-1902.

Pass. = A. Passow, Ρωμαίικα Τραγοῦδια, Carmina popularia

Graeciae recentioris, Lipsiae 1860.

Παμ. = Ἰωάν. Σακελλίωνος Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήναι 1890.

Pellegr. = Astorre Pellegrini, il dialetto greco Calabro di Bova, Torino e Roma 1880, Lecce, (Lessico.)

Pentat. = D. Hesselring, Les cinq livres de la Loi, Pentateuque, Leide, Leipzig 1897.

Πετ. Θηρ. Δημοτικὰ ἄσματα Θήρας συλλογῆς Ν. Πεταλᾶ ἐν Νεοελλ.

Ἀναλέκτοις Παρνασσού, τόμ. Α. φυλ. Ζ΄.

Πικατ. = Ἰωαν. Πικατόρου, Ρίμα θρηνητικὴ ἐν Wagner, Carmina graeca med. aevi σελ. 224 ἔξ. Lipsiae 1874.

Πολ. Τρ. = Πόλεμος Τροάδος, ἐν Μαυροφρούδου Ἐκλογῇ Μημείων, Ἀθήναι 1866.

Ποντ. = Γ. Ν. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, ἐν Ἐπιστ.

Ἐπετηρίδι Πανεπιστημίου Ἡ΄ σελ. 1—35.

Πουλ. = Πουλολόγος, ἐν Wagner Carmina etc. σελ. 179 ἔξ.

Prodrom = Hesselring-Pernot, Poèmes Prodromiques, Amsterdam 1910.

Πωρικολ. = Διήγησις τοῦ Πωρικολόγου, ἐν Wagner, Carmina etc. σελ. 199 ἔξ.

Ριμ. = Ριμάτα κόρης καὶ νέου ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. II. σελ. 51 ἔξ.

Ροβ. = Διδαχὴ Ροβοάμ, ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. I. σελ. 11 ἔξ.

Σαμ. = Ἐπαμ. Σταματιάδου Σαμακά, τομ. Ε΄ Σάμος 1878.

Σαχλ. Α. = Στεφάνου τοῦ Σαχλήρη στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι ἐν Wagner, Carmina etc. σελ. 62 ἔξ. Β. = τοῦ αὐτοῦ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι ἔτι καὶ ἀφηγήσεις, αὐτόθι σελ. 79 ἔξ. Γ. = Συνόδη Παπαδημητρίου, Σαχλήρη Ἀφήγησις παράξενος Ὀδησός 1896 (ρωσιστί).

Σκυρ. = Δημ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς νήσου Σκύρου, Πάτριαι 1909.

Σκωτ. = Τριβόλη, Ἱστορία τοῦ Ρὲ τῆς Σκωτίας ἐν Legrand, Collection d. monum. etc. Paris 1871 No 13.

Somav = Aless. Somavera, Tesoro della lingua greca-volgare, Parigi 1709.

Sophocl. = E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods, New-York 1887.

Σπαν. = Ἐκ τῶν τοῦ Σπανέα, ἐν Legrand, Bibl. gr. vulg. I. σελ. 18 ἔξ.

Σπαν.τρ. = Ἀκολουθία τοῦ σπανοῦ τραγογένῃ ἐν Legrand, Bibl. gr. vulg. II. σελ. 28 ἔξ.

Sporad. = K. Dieterich, Sprache und Volksüberliefer. der südl. Sporaden Wien 1908.

Spratt = Capt. Spratt, Travels and Researches in Crete vol. I Appendix, Vocabulary of the Cretan greek, London 1865.

Σταθ. = Στάθης, κωμωδία ἐν Σάθα Κρητ. Θεατρ., Βενετία 1879.

Σταφ. = Ἰωάννου Σταφίδα, Ἱατροσόφιον ἐν Legrand, Bibliot. gr. vulg II. σελ. 1 ἐξ.

Συμ. = Μιχ. Γρηγοροπούλου, Ἡ νῆσος Σύμη, Ἀθήναι 1875.

Συναξ. = Συναξάριον γυναικῶν, Weiberspiegel von K. Krumbacher, München 1905.

Σωξ. = Ἄσματα δημοτικὰ Σωξοπόλεως ἐν Λαογραφία Α σελ. 585-650.

Σωσ. = Μάρκου Λεφαράνα, Ἱστορία τῆς Σωσάνης, ἐκδ. Ἐνετίας.

Ταγιαπ. = Τριβώλη, Ἱστορία Ταγιαπιέρα, ἐν Legrand, Collection d. mon. No 3.

Ταμυρ. = Θρηῶς περὶ Ταμυρλάγγου ἐν Wagner, Medieval greek texts, London 1870.

Τετραπ. = Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζώων, ἐν Wagner, Carmina gr. med. aevi σελ. 141 ἐξ.

Την. = Ἐπαμ. Γεωργαντοπούλου, Τηνιακά, Ἀθήναι 1889.

Thumb² = Alb. Thumb, Handbuch der neugriech. Volkssprache, 2 Auflage, Strassburg 1910.

Trinch. = Franc. Trinchera, Syllabus graecarum membranarum, Napoli 1865.

Τσακων. = Gust. Deville, Études du dialecte Tzacouien Paris 1866.

Φαβ. = Βασιλείου Φάβη, Γλωσσικαὶ ἐπισκέψεις, Ἀθήναι 1911.

Φαλ. ὄν. = Μαρίνου Φαλιέρη ὄνειρον ἐν Legrand Bibliot. gr. vulg. II. Préface.

Φαλ. π. = Μαρίνου Φαλιέρη ποίημα, ἐκδ. Smitt ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, τομ. Δ'. σελ. 291 ἐξ.

Φαφ. = Παύλου Φαφουτάκι, Συλλογὴ ἡρωϊκῶν Κρητικῶν ἀσμάτων Ἀθήναι 1889.

Φαφλ. = Φαφλατᾶς, σατυρικὴ ἑφημερὶς ἑμμετρος ἐν Χανίοις ἔτ. 1913.

Φιληγν. = Μ. Φιλήντα, Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας, τόμοι 2, Ἀθήναι 1907.

Φιλιστ. = Φιλίστωρ τομ. Δ'. (1863) Κρητικαὶ λέξεις σελ. 508-527.

Φλωρ. Πλατζ. = Φλώριος καὶ Πλάτζια Φλώρα 1) Μαυροφρύδου, Ἐκλογὴ μνημείων σελ. 265 ἐξ. 2) Wagner, Medieval greek texts, London 1870.

Φορτ. = Λεονάρδου Φορτίου Ρωμαίου κόμης Παλατίνου, Legrand Collection de mon. No 17.

Χαρτζ. = Χαρτζιανῆς καὶ Ἀρετῆ ἐν Legrand-Pernot, Trois chansons populaires grecques, Macon 1904.

Χιακ. γλωσ. = Ἀλεξ. Πασπάτη, Χιακὸν Γλωσσάριον, Ἀθήναι 1898.

Χουρμ. = Μ. Χουρμούζη Βυζαντίου, Κρητικά, Ἀθήναι 1842.

Χρον. Μορ. = J. Smitt, Χρονικὸν Μορέως, London 1904 (P = Parisinus codex, H = Havniensis, T = Taurinensis).

Χριστ. Κρ. = Χριστιανικὴ Κρήτη, Ἡράκλειον τόμ. Α, Β, 1912, 1913.

Γ Λ Ω Σ Α Ρ Ι Ο Ν

*Ce dialecte Crétois comme il est gracieux et doux,
comme il est rempli d'harmonie, comme il est Grec sur-
tout! Ω κάλλιστον φώνημα!*

(Legrand, Collection de monum. No 1, p.15.)

Σημειώσεις

Καταγράφονται ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τούτῳ πᾶσαι αἱ λέξεις αἱ εὐρίσκομαι ἐν τῷ Ἐρωτοκριτῷ πλὴν τῶν κοινοτάτων, αἱ ὅποια δὲν παρέχουσι τι τὸ ἀξιοσημειώτον οὔτε κατὰ τὸν τύπον οὔτε κατὰ τὴν σημασίαν.

Αἱ λέξεις, ὧν προηγείται ἀστερίσκος*, δὲν εὐρίσκονται ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλὰ μόνον ἐν ὑποσελιδίῳ παραλλαγῇ, ἢ ἀπαντῶσι μόνον εἰς στίχους ἀθετουμένους ἢ ὑπόπτους. Οἱ ἀριθμοὶ 1, 2 οἱ τιθέμενοι μετὰ τὸν ἐνεστώτα περισπωμένον ῥήματος δηλοῦσιν ὁ μὲν 1 ὅτι τὸ ῥῆμα κλίεται κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν (- αὖ), ὁ δὲ 2 κατὰ τὴν δευτέραν (- έω).

A

ἄ (πρὸ συμφώνου) καὶ ἄν (πρὸ φωνήεντος καὶ τῶν ἀήχων κ, π, τ [ξ, ψ] γινομένων ἤχηρῶν) ὁ ὑποθετ. σύνδεσμος ἐάν, *wenn*, A 16 ἄ-βασανιστῆ, 253 ἄμαθητευτῆ, 1245 ἄν-ξεμπερδέ-σσω, 1273 ἄν-πεθυμᾶς, Γ 1547, Δ 726, 1553 πολλ. ἰδ. καὶ ἄνέ.

ἀγάλη - ἀγάλη ἐπίρρ. A 93, 301, Γ 1741 πολλ. ἰδ. ἀγάλια.

ἀγαληνά ἐπίρρ. 580 ἀγαληνά καὶ σιγανά, E 105 ἰδ. ἀγάλια.

ἀγάλια - ἀγάλια ἐπίρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἠρέμα, σιγανά, σιγὰ σιγὰ *leise*, *langsam*, Γαλλ. *doucement* A 49, 1837, Γ 235, 436, 913, E 461 923 πολλ. Προῆλθον καὶ τὰ τρία ἐκ τοῦ γαληνά (τοῦ ἐπιθ. γαληνός) οὕτως, γαληνά, ἀγαληνά, ἀγάληνα, ἀγάλην, ἀγάλη, ἀγάλια καθ' ὃν τρόπον ἠρμηνεύσαμεν ἐν σημ. A 2175. Παρ' Ἀγέλη στ. 1960 εὔρηται καὶ τὸ οὖσ. ἀγαλοσύνη=γαλήνη. Ἐξ αὐτοῦ ῥῆμα ἀγαλῶ Χιακ. γλωσσ. 42, καὶ ἀγαλιάζω=καθησυχάζω ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου. (Θ. Πουσίου ἐν τόμ. ΙΔ' Ἑλλην. φιλολ. Συλλ. Κ) πόλεως σελ. 206)¹

¹) Ἀγαλιάζεται ἄρα πρέπει νὰ γραφῆ καὶ εἰς στίχ. 28 τοῦ περι Ξενιτείας ποιήματος (Wagner, *Carmina gr. med. aevi Lipsiae* 1874), ὅπως εἶχον ἤδη εἰκάζει ἰδ. Καλιτσονάκι τὸ περι Ξενιτείας ποίημα ἐν Χριστ. Κρητ. τομ. Β' σελ. 144 ἐξ.

ἀγαναχτῶ¹ καὶ **γαναχτῶ**, λυποῦμαι, δυσχεραίνω, δυσαραεστοῦμαι, unzufrieden sein, zürnen A 892 γαναχτῶ καὶ πλήσκει, 1577 ἀγαναχτῶ στή ζήσιν του, Pentat. Γεν. XLVII 13 ἐγανέχτησεν = ἐκακουχῆθη καὶ Ἔξοδ. XVIII. 8 ἀγανάχτησι = μόχθος, Prodr. I 183, III 309, IV 274. Ζαγορ. 1 213 γαναχτῶ καὶ γανάχτιο. Εἰς Ἐρωτοπαιγν. στ. 454 εὔρηται τὸ ἀγαναχτῶ μεταβατικῶς

¹ Ἄν βάλω χέρι νά ῥχωμαι θέλεις μ' ἀγαναχτήσει.

Σήμερον τὸ γαναχτῶ εἶναι κοινὸν ἐν τῷ Κορη. ιδιώματι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ μετὰ κόπου καὶ βραδέως κάμνω τι (ἢ γίνεται τι) π. χ. ἐγανάχτησα νά βρῶ νερό, ἐγανάχτησες νά με φτάξης, γαναχτῶ νά ῥθῃ = δύσκολον εἶναι νά ἔλθῃ· πρβλ. Φιλιστ. ἐγανάχτησα, γανάχτιο καὶ γαναχτῶ καὶ ἐν Ζαγορίῳ Ἡπείρου (Φιλολ. Σύλλ. Κ) πολ. ΙΔ' 213.)

ἀγαπημένοι οἱ, ὡς καὶ σήμερον, οἱ ἀγαπητοί, οἱ φίλοι, geliebte, A 859.

ἀγαπητερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, πλήρης ἀγάπης, εἰραστός, liebevoll B 1691. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρ. **ἀγαπητερά** = φιλικῶς, μετ' ἀγάπης Δ 1223, E 476.

ἀγγίζω καὶ **γγίζω**, ὡς καὶ σήμερον, ἐγγίζω, ἄπτομαι, sich nähern, καὶ τροπικῶς προσβάλλω, πληγῶνω, stossen A 221, B 393, Δ 1436.

ἀγγιχτος ἐπιθ. ἄθικτος, σῶος, unberührt, unversehrt A 614. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀρνητ. ἐπιθέτου ἰδ. MNE 138. Καὶ σήμερον σύνηθεσ τὸ ἐπιθ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀκέραιος, ἀνέπαφος καὶ σύνθετον ἐξ αὐτοῦ μυιγλάγγιχτος = ὁ εὐθικτος, ὁ εὐκόλως προσβαλλόμενος.

ἀγγοῦριδα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ὄμφακες, unreife Traube, B 432 ἰδ. ἄγγορος.

ἀγγοῦρος ὁ, νέος, νεανίας, Jüngling A 9, 2249, Γ 1562. Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἄγγοῦρος (= ἄωρος, unreif,) τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἄωρος (Ἄτακτ. II 10). Εἰς μὴ κρητικὰ κείμενα εὔρηται ἄγγορος καὶ συνηθέστερον ἄγοῦρος (καὶ τὸ κοινότατον σήμερον ἀγῶρι)¹

ἀγγοῦσα ἰδ. ἀγκοῦσα, -εύγω.

ἀγγελοζγουράφιστη, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ζωγραφηθεῖσα, ἀγγελλόμορφος engelschön B 608. Συνώνυμα εἶναι τὸ ἀγγελοκάμωτος, ἀγγελοκαωμένος.

ἀγδίμιωτος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀνεκδίκητος, ἀτιμώρητος, ungerächt A 583, 2028, Δ 1508, 1875. Γίνεται ἐκ τοῦ ρημ. γ δι κί ω-

¹) Ὁ σεβ. Καθηγ. Χατζιδάκις MNE B 286 λέγει ὅτι ὁ Hehn θεωρεῖ τὴν λέξιν ἄγγοῦρος (ἀγγούρι κτλ.), περαιοσαρμαϊτικῆς ἀρχῆς καὶ εὑρίσκεται ἤδη παρ' Ἀετίῳ ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ἐν σελίδι δὲ 435 λέγει ὅτι τὸ ἀγγοῦριδα καὶ ἄγγοῦρος ἔχουν τὸ γγ κατ' ἐπίδρασιν τῆς ξένης λέξεως ἀγγούρι.

νομαι (ιδ. λέξ.) καθ' ὃν τρόπον ἠρμήνευσεν ὁ καθ. Χατζιδ. MNE 138.

ἀγένειος ἐπιθ. ὁ μὴ ἔχων γένειον, bartlos, ἀγένειο παλληκάρι B 159, 1100, Δ 1272.

ἀγκάλῃ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, Arm Δ 98, 1510. Εἰς τὸ E 772 ἀπὸ τοῦ ἀγκάλες τ' οὐρανοῦ=ἐκ τῶν κόλπων τοῦ οὐρανοῦ, οὐρανόθεν.

ἀγκαλιάζομαι ὡς καὶ σήμερον, ἐναγκαλιζομαι, umarmen Γ 1327, Δ 313, 591 πολλ. ἔξ αὐτοῦ τὸ ἐπίθ.

ἀγκαλιαστὸς ὡς καὶ σήμερον, ἐνηγκαλισμένος, umschlungen, ἀγκαλιασμένος A 1266, B 1809 Γ 66, E 152, 1279, ἔξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρρ. ἀγκαλιαστὰ, E 796 ἀγκαλιαστὰ περιμπλεχτά.

ἀγκοῦσα ἢ (ἢ ἀγγοῦσα), στενοχωρία, θλίψις, Herzensangst, Beklemmung A 501, 1102, B 2386, Δ 831, E 3 πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἑνετ. angossa (Ἰταλ. angoscia Λατιν. angustia), Boer. ἐν τῇ λέξει, Neugr. Stud. IV. 6, Παροιμ. A 261. Καρ. σελ. 78. Ζαγορ. 1. 206. Ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ A 500 καὶ MNE 162 σχετίζει τὴν λέξιν πρὸς τὴν μετοχὴν ἀγκοῦσα. Ἡ λέξις καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἐπὶ τῆς στενοχωρίας καὶ δυσπνοίας τοῦ ἀρρώστου ἰδ. καὶ Spratt I. 366. Ἀγκοῦσα καὶ ἀγκοῦσεύομαι ἐν Ζαγορίῳ Ἡλείῳ (Ἑλλην. φιλολ. Συλλ. Κπόλεως ΙΔ' σελ. 206).

ἀγκουσεύγω καὶ **ἀγκουσεύομαι** καὶ μετοχ. ἀγκουσεμένος ἐκ τοῦ προηγουμένου οὐσαστικοῦ, ὡς καὶ σήμερον, στενοχωροῦμαι, ἀδημονῶ, Herzensangst haben, schwer atmen A 795 ἀγκοῦσευγε κ' ἐπὶ νόει, 802 καὶ μόνον ἀγκουσεύγετο, B 1498, Γ 1053, 1408 ἀγκουσεμένη βρίσκετο καὶ ξεπερωρισμένη, E 691. Ζαγορ. 206.

ἀγκυλώνω, ὡς καὶ σήμερον, κεντῶ, ἀρχ. νύσσω, stechen A 219.

ἀγνώριστος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀγνωστος, unbekannt E 1541. Συνηθέστερον εὐρίσκεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἀ νέγνωρος (ιδ. λέξ.)

ἄγνωστος ἐπιθ. ὁ μὴ γνωρίζων, ὁ μὴ ἔχων γνῶσιν, ἀμαθής, ἀνόητος, unkundig, unverständlich A 991, 993 πουλλὴν ἀκάτεχο καὶ ἄγνωστο, 1199, B 1034, Γ 491, 617, Δ 24, 604 ἄγνωστο τότε λαλῶ καὶ πελελὸς λογᾶται, 689 πολλ. Συναξ. 32, 64, 78, Διγ. Πιτρ. 2831, 2859, Ὀπιτ. 191, Παροιμ. A 264, Χιακ. γλωσ. 44, Βλαχ. Θησ. ἐν λέξ. ἄγνωστος, Ἀμαρτ. 17 πολλ.

ἀγριεύγω καὶ **ἀγριεύομαι** ἀμεταβ., ἀορ. ἐγρίεμα ὡς καὶ σήμερον, ἀγριεύω, ἀγριαίνω, wild werden B 334, 1893, Γ 162, Δ 415.

ἀγριωμένο εὐρηται εἰς τὸ χῶριον B 1135 ὡς ἔξ ἐνεστῶτος ἀγριώνω ἀντὶ ἀγριεύγω.

ἀγρικῶ ἰδ. γρικῶ.

ἀγριμι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἢ ἀγρία Κρητικὴ αἴξ, αἴγαρος, 1

1) Εἶναι ἡ capra aegragrus Cretica* πρὸβλ. Tournefort, Voyage du Levant Paris 1707 I. p. 50. Dapper, Description des îles de l' Archipel, Amsterdam 1703 σελ. 458. Raulin, Description physique de l' île de Crète II. σελ. 1034-1035.

Steinbock B 645, 700. Περὶ τοῦ πράγματος ἰδ. σημ. B. 645. Περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ἀγριμαῖος ἰδ. Ἔτακτ. Π. 12.

ἀγριόκατος ὁ (τὸ X ἀγριόγατος), ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. αἴλουρος, wilde Katze B 338.

ἀγριοσυννεφιασμένος μετοχ. ὁ σκεπασμένος μὲ ἄγρια σύννεφα οὐρανός, mit wilden Wolken bedeckt καὶ τροπικῶς ὁ κατηφῆς καὶ συνωφρωμένος ἄνθρωπος, mürisch, wild aussehend B 458.

ἀγριότη ἡ, (αἰτ. ἀγριότητα), ὡς καὶ σήμερον, ἀγριότης, Wildheit A 559, E 1187 (τὰ AB ἀγριωσύνη).

ἄδεια καὶ **ἄδειά**, πάντοτε ἐν συνιζήσει δυσλλάβως. Εὐρίσκεται μετὰ διπλῆς σημασίας, ἦτοι, α') ἄδεια, εὐκαιρία, Gelegenheit B 1388, Γ 400. β') κενὸς χώρος, εὐρυχωρία, leerer Raum, Geräumigkeit B. 318, 346, 782, Δ 1805 πρβλ. ἄδειος, ἄδειανός. Ἔτακτ. Π 14, 250-251, MNE B 105. Ἄμφοτέρας τὰς σημασίας εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλα παλαιότερα κείμενα π. χ. Ἰμπερ. Μαργ. Λαμπρ. 390, 392 Συναξ. γυν. 1059, Κρητ. πολ. 322. 1, Πολ. Τρ. 595.

ἄδειάζω, ὡς καὶ σήμερον κενῶ, κάμνω τόπον, ausleeren B 401 ἀδείασαι, ὡς τὸν εἶδαι, κ' ἐκάμασιν-τον τόπο. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ ἄδειος (ἄδεια). Τὸ ρῆμα κοινότατον σήμερον καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης καὶ ἐπὶ τοῦ σχολιάζω, εὐκαιρῶ.

ἄδειπνητος ἐπιθ. μετ' ἐνεργ. σημασίας ὁ μὴ δειπνήσας (ἀρχ. ἄδειπνος, ἄγευστος) ohne Abendessen A 784. Καὶ σήμερον κοινὸν ὅπως τὸ ἀφάωτος, ἀμαγέρυτος, ἀμίλητος κ.τ.δ.

ἄδερφι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀδελφός, Brüderchen, μάλιστα ἐπὶ κλητικῆς προσφωνήσεως πρὸς φίλον A 147, 165, 237, 251, 349, 1139, 1233 πολλ.

ἄδης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ κάτω κόσμος, Unterwelt. Δὲν θεωρεῖται πλέον ὡς πρόσωπον (ὡς παρ' ἀρχαίοις Ἄδης, Αἰδωνεύς) ἀλλὰ δηλοῖ τὸν τόπον, εἰς ὃν μεταβαίνουναι αἱ ψυχαὶ μετὰ θάνατον A 971, B 1036, Δ 348 μαυρισμενον ἄδῃ, E 471 πολλ.

ἄδιάντροπος ἐπιθ. καὶ ἐξ αὐτοῦ οὖσ. **ἀδιάντροπιά**, ὡς καὶ σήμερον, ἀναίσχυτος, ἀναισχυντία, unverschämt, Unverschämtheit A 2216, Γ 56, 1025. Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ σημασίας ἰδ. Ἔτακτ. Π 14, Sophocl ἐν λέξει ἀδιάτρεπτος, Βυζ. λεξ. ἀδιάντροπος.¹ Πρβλ. καὶ Λωρεντζάτου, Κεφαλλην. σύνθετα ἐν Ἀθηνᾶ τομ. ΚΕ' σελ. 210.

ἀδιάφορετα ἐπιρο. χωρὶς κέρδος, χωρὶς διάφορον, ἀνωφελῶς, μάτην, vergeblich, A 252, Χιακ. γλωσ. 47. Γίνεται ἐξ ἐπιθ. ἀδιαφόρετος.

¹) Παρὰ Πρωτοδίκου, Ἰδιωτικὰ σελ. 6 ἀδιάντροπα λέγονται καὶ τὰ φυτὰ τὰ ἀναπτύσσοντα μεγάλην βλάστησιν τὰ παρὰ Θεοφρ. Περὶ φυτ. αἰτίων 3. 15. 4 λεγόμενα ὑβριστικά (τὰ καὶ σήμερον διὰ τουρκ. λέξεως λεγόμενα ἀρσίζικα).

ἀζάπης ὁ, φίλος, εταῖρος Freund, Gefährte, καὶ μετὰ συμπαθείας λεγόμενον σημαίνει ὁ ταλαίπωρος, ὁ καημένος, arm, unglücklich A 1292, B 1289 τρεῖς καὶ τοῦ Ρωτόκριτου ἐλάχασι τ' ἀζάπη, 1295 τ' ἀζάπη τοῦ ἐρωτᾶρι, Γ 643 ὁ Ρώκριτος ἀζάπης. Εὐρίσκεται συχνὰ καὶ εἰς ἄλλα Κρητικά κείμενα Σταθ. A 165, 312, Γυπ. A 88, B 649, Γ 378, 511, Ἐρωφ. A 348, Δ 768, Βοσκοπ. 327 πολλ. Εἶναι ἡ Ἀραβικὴ λέξις azar σημαίνουσα ἄνδρα μὴ νυμφευθέντα, εἰδικώτερον δὲ στρατιώτας (ἢ ναύτας), εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐπετρέπετο ὁ γάμος. Περὶ τῆς λέξεως ἴδ. Meursius ἐν τῇ λέξει, Duc graec., οἱ ὁποῖοι ἀναγράφουσι καὶ χωρία μεσαιων. συγγραφέων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῶν στρατιωτῶν Ἄζάπιδων ἴδ. καὶ Byzantin. Zeitsch. II 330 (ἄζάποι, ἄζάπιδες).

ἀζιγανιά ἡ, ἀπάτη, δόλος, ἀδικία, List, Schaden B 1278 ἴδ. ζιγανεύγω.

ἀθάλη ἡ, αἰθάλη, τέφρα, σποδός, heisse Glut asche A 230, 346, Γ 349. Καὶ σήμερον ἡ λέξις κοινὴ ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας (λέγεται καὶ ἀθούβαλη καὶ ἀθούμαλη), ἐν ᾧ τὸ συγγενὲς ὁ ἄθος σημαίνει τὴν ψυχρὰν τέφραν τὴν κοινῶς στάκτην.

Ἀθήνα ἡ, αἶ Ἀθῆναι, Athen A 25, 1376, Δ 860, 911, 1063 πολλ.

Ἀθηναῖοι οἱ, B 1705, Δ 1022, 1268.

ἀθιβολή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, λόγος, ὁμιλία, μνεία, Rede Gespräch, Erwähnung. Λέγεται μάλιστα μετὰ τῶν ρημάτων κινῶ, φέρνω, ἔχω A 476, 875, 1349, B 2172, Γ 1011, 1516 πολλ. Φιλιστ. καὶ εἰς τὰ πλείστα Κρητικά κείμενα. Ὁ Κοραῆς Ἀτακτ. II. 50 - 51 ἠρμήνευσε τὸ ἀθιβολή καὶ τὸ ἀναθιβάνω ἐκ τοῦ ἀντιβάλλω, ἀντιβολή ἀναφέρων καὶ τὸ χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου Λουκ. ΚΔ. 17 «τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες». Τελευταῖον ὅμως ὁ καθ. Χατζιδάκις ἀνέπτυξεν ἄλλην ἐρμηνεῖαν (Ἀθηνᾶς ΚΔ σελ. 9 - 11) ἐκ τοῦ ἀμ.ριβολή, ἀφιβολή, ἀθιβολή κατὰ τὸ ἀφιλογή, ἀφιλογή, ἦτοι πρῶτον μὲν ἐξέπεσε τὸ μ πρὸ τοῦ φ, ἔπειτα τὸ φ ἐγένετο θ δι' ἀνομοίωσιν, ἴδ. καὶ ἀναθιβάνω.

ἄθος ὁ, τέφρα, στάκτη, Asche (αἶθω - αἶθάλη) B 254, Ἀβρ. 888, Πικατ. 221, Σκυρ. 172 πολλ. Ἡ λέξις παγκρητικὴ, ἀκούεται δὲ καὶ εἰς πολλὰς γήσους ἴδ. Κρητ. ἄσμ. Γιάνναρη 316, ὅστις ἀναγράφει καὶ τὸν πληθ. ἄθουδες.

ἀθός ὁ, πληθ. οἱ ἀθοὶ καὶ τὰ ἄθη, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ἄνθος, Blume, Blüthe. Τὰ κείμενα συνήθως φέρουσι τὴν λέξιν μετὰ τοῦ ν,

1) Παρὰ Spata, Diplom. grec. Siciliani, Torino 1871 φέρεται τὸ ἀμφιβολή εἰς οὐμβόλαιον τοῦ 1154 ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἀμφισβήτησεως, φιλονεικίας. Ὁ G. Meyer ἐν Byz. Zeitschr. III. σελ. 156 ἀπορρίπτει τὴν ἐκ τοῦ ἀντιβάλλω παραγωγὴν καὶ προτινεί τὴν ἐκ τοῦ ἀμφιβάλλω.

ἄλλ' ἢ ὁμοιοκαταληξία (π. χ. ἄθ η - ἐχ ἄ θ η Γ 1154, 1421) καὶ ἄλλα κείμενα καὶ ἢ σημερινὴ χρῆσις μαρτυροῦσιν ὅτι ἐφέρετο ἄνευ τοῦ ν (πλὴν τῶν θελόντων νὰ ἀρχαῖζωσι) Α 125, 179, 302, 704, Β 127, 135, 209, 294, 1712, 2192, Γ 1040, 1154, 1191, 1456 πολλ.

ἄθῶ² (καὶ ἀθίζω), ὡς καὶ σήμερον, ἀνθῶ, blühen Α 124, 664, Γ 1418, Ε 275, πολλ.

ἄθρωπος, ἄθρωπιά, ἄθρωπινός, ἄνευ τοῦ ν (μολονότι τὰ κείμενα πολλάκις τὸ ἔχουσιν), ὡς καὶ σήμερον Α 1205, 1222, 1339, 1344, Β 1120 πολλ. Τὸ ἄθρωπος μετ' ἀρνήσεως ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ οὐδεις (ὡς καὶ σήμερον) π. χ. Α 1339 ἀθρόπου μὴν τὰ δῶσῃς, 1344 ἀθρόπου δὲν τ' ἀφίνω.

αἴσθησι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, αἴσθησις, Sinn, Δ 114 Ε 1051.

αἴτος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, αἰτός, Adler, Α 653, Β 166, 1347, 2342, Δ 283, 933 πολλ. Προφέρεται καὶ μετρεῖται ὡς δυσύλλαβον, ἦτοι τὸ α ἰ ὡς δίφθογγος προβλ. ΜΝΕ 179, 243.

αἰφνίδια ἐπιρρ. αἰφνης, ξαφνικά, plötzlich, unerwartet Α 1496, Γ 557 ἰδ. ἀφνίδια καὶ ξάφνον.

αἰχμαλωτίσω, ἁχμαλωτίσω, ζωγρῶ, συλλαμβάνω αἰχμάλωτον, gefangen nehmen Δ 863. Ἡ λέξις πιστεύω ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς λογίας γραφομένης, ἦσαν ὅμως καὶ δημῶδεις τύποι αὐτῆς ἐν χρήσει τὸ ἀμάλωτος, ἀμάλωτα (=αἰχμάλωτος - οἱ) εὐρισκόμενοι εἰς μεσαιωνικὰ κείμενα π. χ. Χρον. Μορ. Η 1259, 1261, Διγεν. Ἐσχωρ. 462, 570 καὶ εἰς τὰς Ἀσσίζας 42 αἰμάνωτος.

ἀκακα ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀκάκως, ἀδόλως, treulich Α 2036, Β 2460.

ἀκάμωτος ρημ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ ρημ. κάνω καὶ καμῶνω-ομαι), ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ γενόμενος, ἀγίνωτος, ἀνεκτέλεστος ungethan, unvollbracht, Α 838, 1172 Γ 154, 340, Ε 614. Ἡ λέξις κοινότητι ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας καὶ ἐπὶ καρπῶν καὶ ὀπωρῶν ἀώρων· τὸ ἀντίθετον καωμένος, γινωμένος.

ἀκατάστατος ἐπιθ. ἄστατος, ἀσταθής, unbeständig Δ 717 ριζικὸ ἀκατάστατο = ἄστατος τύχη. Τὸ ἐπίθετον κοινότατον σήμερον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄτακτος, ἀτακτοποίητος ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων.

ἀκατάλυτος ἐπιθ. (τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἀκατάλυτο, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδέχθη ὁ Γιανν. ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του), ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ καταλύμενος, ἔγκυρος, unauslöschlich, Δ 1626 βέβαιον καὶ ἀκατάλυτο. Σήμερον ἀκούεται τὸ ἀκατάλυτος μάλιστα ἐπὶ ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων μὴ φθειρομένων ταχέως· τὸ ἀντίθετον εἶναι καταλυμένος = ἐφθαρμένος. Καταλυμένοι λέγονται ἐν Κρήτῃ οἱ λεπροί.

ἀκάτεχος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ γνωρίζων, ἀπειρος, ἀδαής, ἄμαθος, unerfahren, unkundig Α 589, 874, 994, Β 1556, 1662, 1864

1865, 1866, 2068. Τὸ ἀντίθετον εἶναι *κατεχάρις* καὶ *κάτεχος*, ἃ ἰδέ. Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ σήμερον. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ της ἰδ. MNE B 109.

*ἀκολουθῶ*¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀκολουθῶ, ἔπομαι, folgen A 1483, 1485, 1884, Γ 1600 πολλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Ἄτακτ. II 23. Ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀκολουθῶ, ἀκουλουθῶ, ὅπως ἠρμήνευσεν ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν Eínl. 346

ἀκόμη ἐπιρρ. ὅπως καὶ σήμερον, ἔτι, εἰσέτι, noch A 457, Δ 45 πολλ. Εἰς τὸ Γ 1588 τὸ μέτρον ἐπιτάσσει νὰ γραφῇ ἀκομή, τοῦτο δὲ εἶναι καὶ ὁ παλαιότερος τύπος τοῦ ἐπιρρημάτος (ἐκ τοῦ ἀκμήν) καὶ εὐρηται συχνὰ εἰς ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου κείμενα καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς σύγχρονα περίπου. Χρον. Μορ. 796, 1028 πολλ. Ἐρωφ. A 440, Γ 270, 404, Δ 505, E 368 πολλ. Περὶ τῆς λέξεως ἰδ. Ἄτακτ. II 24, MNE 95, B 127. Σήμερον ἐν Κρήτῃ λέγεται ἀκόμη (οὐχὶ ἀκόμα), ἀλλ' ἀκούε-καὶ τὸ ἀκομή - ἀκομή εἰς παιδιὰς τῶν παίδων. Εἰς τὰ Προδρομ. ποιήματα εὐρίσκονται καὶ οἱ τρεῖς τύποι ἀκμήν, ἀκομή, ἀκόμη ἰδ. Prodr. III. 67.

ἀκουμπίζω (ἀκουμπίζω) καὶ ἀκουμπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, στηρίζω, ἐρειδω stützen, anlehnen A 1736, 957. Προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. accumbere πρβλ. Neugr. Stud. III. 9, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, MNE 304.

ἀκουμπιστήρι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ στήριγμα, ἔρεισμα καταφύγιον, Stütze Δ 328. Ἐκ τοῦ προηγουμένου ῥήματος.

ἀκουμπιστός ρηματ. ἐπιθ. τοῦ ἀκουμπίζω, ὡς καὶ σήμερον, ἀκουμπισμένος, ἐστηριγμένος, gestützt Γ 1014.

ἀναβαναθρεμμένος μετοχ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ μετὰ πολλῆς φροντίδος καὶ μεγάλων περιποιήσεων ἀνατεθραμμένος, ὁ καλῆς παιδείας καὶ εὐγενοῦς ἀγωγῆς τυχών, fein erzogen Δ 539, E 58. Τὸ σύνθετον ἐκ τοῦ ἐπιρρ. ἀκριβὰ καὶ ἀναθρέφω.

ἀκριβοκάμερα ἡ, τὸ πολύτιμον καὶ προσφιλές δωμάτιον, teures Zimmer A 1461, ἰδ. κάμερα.

ἀκριβός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον α') πολύτιμος, προσφιλής, ἀγαπητός, teuer, lieber, A 24, 73, 1530, Γ 143, Δ 318, E 555, 568. Εἰς τὸ χωρίον Δ 1844 τόπο ἀκριβὸ σημαίνει μέρος τοῦ σώματος κείριον = wo eine Wunde tödlich ist β') φιλάργυρος A 587 *κάνει τὸν ἀκριβὸ φτηνὸ* Ἐρωφ. Γ 135, 418 πρβλ. καὶ τὰς παροιμίας τῶν ἀκριβῶ τὰ πράγματα τὰ τρὼν οἱ χαροκόποι, ἀκριβὸς θαρρεῖ κερδαίνει μὰ φερῆ καὶ δὲν τ' ἀνιῶθει πρβλ. Πολιτ. παροιμ. A ἀκριβός.

ἀκριμάτιστος ρημα. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ ἔχων κρίματα (ἁμαρτίας), ἀναμάρτητος, sündenfrei, κατὰ χριστιαν. ἀντίληψιν E 1544.

ἀκρογιάλι τό, ὡς καὶ σήμερον, παραλία, αἰγιαλός, Strand, Meeresküste B 473.

ἀκρόκαλος ἐπιθ. ἀρκετὰ καλός, καλούτοικος, ziemlich gut B 1098, ἰδὲ καὶ σημείωσιν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ Prodr. Index 114.

ἀκρόμακρο ἐπιρρ. ὀλίγον τι μακράν, μακροῦντσικα, ἀλαργωπά (Κρητ.) εἰν wenig fern B 1429. Κακῶς ἔχει τὸ X ἀπόμακρο, καὶ τὰ νεώτερα ἔντυπα ἀπομακρά. Ὁ Γιάνν. καὶ ὁ Chestacoff δὲν παρετήρησαν τὴν λέξιν. Περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀκρο - συνθέτων ἰδ. ΜΝΕ 478 - 479 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

ἀκρομεγαλώνω, μεγαλώνω ὀλίγον, ἔρχομαι εἰς ἡλικίαν τινά, εἰν wenig wachsen A 1025, B 280¹). Καὶ τὴν λέξιν ταύτην ὁ Γιάνν. ἔγραψεν ἐσφαλμένως καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ἀπομεγαλώνω, ὀρθῶς δὲ ἀνέγνωσεν αὐτήν ὁ Chestacoff, καὶ παραβάλλει τὸ παρὰ Σαχλίκη I 279 ἀκρόνεος.

ἀκροστένομαι ἀορ. ἀκροστάθηκα, σταματῶ ὀλίγον χρόνον, εἰν wenig sich aufhalten, kurz einhalten. B 1421, Ἀβρ. 914, Σταθ. B 83.

ἀλάβωτος ρημ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἄτρωτος, ἀτραυματίστος, unverwundet Δ 1698 ἰδ. λαβή, λαβαίνω, λαβώνω.

ἀλάργω ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, μακράν, fern Γ 1137. (Τὸ X ἔχει ἀλάργα, τὰ δὲ AB εἰς τὴν ξενιτειά). Εἶναι τὸ Ἰταλ. allargo, alla larga, ἔξ οὗ προήλθον οἱ τύποι ἀλάργω (Κρητ.), ἀλάργα καὶ ἀλάργον (κοινοί), ἔξ αὐτῶν δὲ καὶ ῥήμα ἀλαργάρω καὶ ἀλαργέρνω = ἀπομακρύνομαι. Αἱ λέξεις σπανίως εὐρίσκονται εἰς κείμενα (τὰ νεώτερα), ἐν ᾧ σήμερον εἶναι κοινότατα· πρβλ. Lehnw. σελ 2, Παροιμ. A 431 ἀλάργα.

ἀλαφρένω ἀορ. ἐλάφρυνα, ὡς καὶ σήμερον α') μεταβ. κάμνω ἐλαφρόν, ἀνακουφίζω, erleichtern A 114, 773, 880, Γ 1293, E 230 πολλ. β') ἀμεταβ. γίνομαι ἐλαφρός, ἀνακουφίζομαι, sich erleichtern A 883,, B 1580, E 1207 πολλ.

ἀλαφρὸς ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐλαφρός, κοῦφος leicht A 274, Γ 826, 1288, Δ 678, 683 πολλ. Σήμερον ἀκούεται συνήθως ἀλαφρὸς (κατὰ τὸ βαρύς).

ἀλαφρώνω μεταβ. ὅπως τὸ ἀλαφρένω A 105, 373, 853, 1672, E 599, 687. Εὗρηται καὶ ὁ μεσ. τύπος ἀλαφρόνομαί A 1798. Τὸ ῥήμα ἀκούεται σήμερον καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ.

ἀλάφρωσι ἡ, τὸ οὖσ. τοῦ προηγουμένου ῥήματος, ὡς καὶ σήμερον, ἀνακουφίσις, παρηγορία, Erleichterung A 678, 1393 παρηγοριὰ καὶ ἀλάφρωσι, 1425 (=βελτίωσις, καλυτέρευσις ἀσθενούντος), 1815, Γ 1808, Δ 645 πολλ.

1) Πρβλ. Διγ. Ἐσχωρ. ἀκροφοβοῦμαι, 1113, ἀκροπαίξω 1145, Λαογραφία A 208 κροφοοῦνται κροφοήθην, Ν. Ἑλληνομν. Α' Ζυφομουστίχ. 118 ἀκροτρευλίξω, Χρον. Μορ. 7138 ἀκριοβλαστήμησεν.

ἀλέτρι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἄροτρον, Pflug Δ 1891, ἰδ. MNE 328.

ἀληθεύω, ὡς καὶ σήμερον, ἀποβαίνω ἀληθείης, ἐπαληθεύω, sich verwirklichen A 499, Δ 111, 163.

ἀλήθεια ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀληθῶς, ἀληθινά, wirklich, in der That, B 1651. (Τὸ X ἀλ ή θ ι ο).

ἀληθινός ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀληθής, wahrhaft E 674. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρ. **ἀληθινά** = ἀληθῶς. Συνηθέστερον ἀντὶ τούτου εὐφημῶνται τὸ ἀπαρθινός, ἀπαρθινά (ἃ ἰδέ).

ἀλησμονῶ A 384 ἰδ. λ η σ μ ο ν ῶ.

* **ἀλλά** συνδ. ἀντιθ. ὡς ὁ ἀρχαῖος ἀλλά, aber. Τὸν ἔχουσι μόνον τὰ AB εἰς τὸ χωρίον A 1647 νύχτα ἀλλ' οὐδὲ μέρα.

ἀλλάματα (καιροῦ), μεταβολαὶ τοῦ χρόνου, Zeitwechsel, Zeitveränderung A β κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ X. Τὰ AB ἔχουσι τοῦ καιροῦ τὰ πρῶματα ἰδ σημ. εἰς τὸ χωρίον.

ἀλλαξά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀλλαγή, μεταβολή, Veränderung Γ 1118. Ἡ λέξις κοινὴ καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας καὶ ἀντὶ τοῦ φορέσε (μὴν ἀλλαξά ροῦχα).

ἀλλάσσω ἄορ. ἡλλαξα, μεσ. ἀλλάσσομαι ἄορ. ἡλλάχθη, μετ. ἀλλαμένος, ὡς καὶ σήμερον, μεταβάλλω, μεταβάλλομαι, ändern, sich ändern, A 163, 834 1643, E 506, 1410. Εἰς τὸ Γ 361 ἔχει τὴν εἰδικωτέραν σημασίαν τοῦ ἔγινεν ἄλλος ἀντ' ἄλλου, ἔξαναγίνη, ἔξαναμαλάχτη, ὅπως εἰς τὸ Γ 504 ἀλλῆς λογῆς ἐγίνη.

ἀλλήλως ἐπιρρ. = πρὸς ἀλλήλους, ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἀναμεταξύ, unter, zwischen· συνήθως μετὰ γεν. προσώπ. ἀντωνυμιῶν ἀλλήλως μαs (σαs, τωs) B 2232, Γ 26, 671, Δ 1417, E 654, 1370. Εὐρηται πολ-
λάκις εἰς τὰ μεσαιων. κείμενα π. γ. Χρον. Μορ. 197, 309, 825 πολλ. Φλωρ. Πλατζ. 7, Ριμ. κορ. 105, Ἀποκ. 223, 463 Τετραπ. 99, Ἀμαρτ. 29, 198 πολλ. Πρβλ. Ἀτακτ. II. 32. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται συχνότερον τὸ συναλλήλωs (καὶ συναλλήνωs) Γυπ. B 487.

ἀλλιώς ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἄλλως, εἰδεμή, anders, sonst A 1654, B 836, Γ 775, E 529. Εἶναι κατὰ τὸν Ψάλτην (Θρακικά § 156) τὸ ἄλλως κατὰ τροπὴν τοῦ ὀδοντικοῦ λ εἰς οὐρανικὸν λι. Κατὰ τὸν Φιλήντα (§ 1130) εἶναι τὸ Βυζαντ. ἀλλέως.

* **Ἀλλοίμονο**, σχετλιαστ. ἐπιφώνημα, ὡς καὶ σήμερον, wehe E 1079. Συνηθῶς ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ἀλλ' οἴμοι, ὁ καθηγ. ὅμως κ. Πολίτης¹⁾ ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἀλίμονον (καὶ οἱ ἄλλοι τύποι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰ κείμενα ἀλί, ἀίλι, ἀλί ἐμέ, ἀλίμου) ἔχουσι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν ἐπιφώνημα τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. ΚΖ' 46) ἡλί, ἡλί

1) Byzant. Zeitschrift VII σελ. 158 σημ. 2 καὶ Παρομ. A σελ. 503 σημ. 1 πρβλ. Φιλήντα Γραμματ. § 1162.

προτασσομένον τοῦ ἄ ἦτοι ἀηλί, ἀλί καί μετὰ τοῦ μόνο ν, ἀλίμονον.

ἄλλος ἄντων. ἄριστ. ἐπίθετον, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σήμερον. Ἐνίοτε ἐν τῇ γενικῇ καταβιβάζεται ὁ τόνος ἦτοι ἄλλο ν καὶ ἄλλο ὦ, ἀλλῆς, ἀλλῶ ν, δέχεται δὲ καὶ τὸν κλινόμενον προσχηματισμὸν - νος (κατὰ τὸ ἐκεῖνος, ἀυτεῖνος) ἦτοι ἄλλο νοῦ καὶ ἄλλο νοῦ, ἀλλων ὦ ν A 18, 1134, 1644, B 426, Γ 504, 1620 ἄλλα τῶ ν ἀλλῶ, Δ 1616, 1712, E 849 1).

ἄλλοῦ ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, εἰς ἄλλο μέρος, ἀλλαχοῦ, anderswo A 917 ἄλλοῦ ποθές. Πρβλ. Ἄτακτ. Π. 33. Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει.

ἄλλότες ἐπιρ. χρον. ὡς καὶ σήμερον, ἄλλοτε, ἄλλην φορὰν ehemals, einst, Γ 1229. Κατὰ τὸν καταβιβασμὸν τοῦ τόνου προσηροδόθη πρὸς τὰ πότες, τότες, ὄντες. Σημαίνει καὶ τὸ πρὸ καιροῦ π. χ. μοῦ ἴπε ἀλλότες.

ἄλλοτινὸς ἐπιθ. χρον. ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἄλλοτε, ἄλλου καιροῦ, παλαιός, ehemalig Γ 898 ἀθιβολῆ ἄλλοτινή, Δ 891 ἄλλοτινή βυζάστρα. Ἀκούεται καὶ ἄλλοτεσινός. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν ἰδ. MNE 153, 563.

ἀλογάρις ὁ, (πληθ. οἱ ἀλογάροι), ἵπποκόμος, Pferdeknacht (Γαλ. écuyer) B 379. Τὴν λέξιν διετήρησε τὸ Χ. Ἡ λέξις ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ καβαλλάρις, καμηλάρις γερακάρις διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς καταλήξεως ἀρις (-άριος ἐκ τοῦ Λατιν. arius) 2). Τὴν λέξιν ἀναγράφει καὶ ὁ Βλαχ. Θησ. ἀκούεται δὲ καὶ ἐν Σκύρω (Παπαδημητρίου Σκυρ. σελ. 173) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἵπποτρόφου.

ἀλύγιστος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀκαμπτος, unbeugsam B 274 ἰδ. λυγίζω.

ἀλύπητος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ λυπούμενος, ἀσπλαγγνος, σκληρός, unbarmherzig B 2409, Γ 1728, Δ 434, 519. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ.

ἀλύπητα - ἀνηλεῶς, ἀσπλαγγνως Δ 405, 955, 1799 ἄπονα κὲ ἀλύπητα, 1823.

Ἄλφα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πρῶτον γράμμα τῆς ἀλφαβήτου, E 1538 τὴν Ἄλφα σκιὰς νὰ ποῦσι, ἦτοι ἀναλφάβητοι, ἀπαίδευτοι. Ἀκούεται καὶ ὁ τύπος Ἄρφα.

ἀμάθης ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀδαής, ἀπειρος, ἀκάτεχος, unerfahren, unkundig Γ 306, Δ 22. Εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα εὐρίσκεται καὶ ἄμαθος Ζην. B 127, Γεο. κορ 8.

ἀμάλαγος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀδολός, ἀγνός, καθαρός, unverschälscht A 10 καὶ 14 φιλιὰ ἀμάλαγη = ἀγνός ἔρωσ, Γ 1132 τὸν πὸ-

1) MNE B, 155 - 156.

2) Πρβλ. Χατζιδ. Einl. 318, MNE 421, Meyer, Neugr. Studien III. 79, Ψάληθ Ἐρακικά § 244, Φιλήγνα Γραμματ. § 1414.

θο μας ἀμάλαγο. Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ (ιδ. καὶ Φιλιστ. ἀμάλαγος, καθαρὸς) καὶ δηλοῖ λεγομένη ἐπὶ πραγμάτων καὶ προσώπων ἀκέραιος, ἀθικτος, σῶος. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ MNE B 109

ἀμάξι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀμάξα, ἄρμα, Wagen B 512, 516, Δ 1977. Εἰς τὰ χωρία B 2074, 2177 Ἀμάξι συνεκδοχικῶς δηλοῖ τὸν Ἀφέντην τῆς Κύπρου (Κυπρίδημον), ὅστις εἰς τὴν περικεφαλαίαν του εἶλε σημεῖον ἀμαξάν, ὀπισθεν τῆς ὁποίας δεδεμένος ἐσύρετο ὁ Ἔρωσ.

ἀμασκάλη ἦ, ὡς καὶ σήμερον, μασχάλη, Achsellöhlung B 1484, 1900, 2133.

ἄμε, ὡς καὶ σήμερον, πήγαινε, gehe. Εἶναι συγκεκομμένος τύπος τοῦ ἄγωμε(ν) ἐπὶ σημασίας προστακτικῆς. Συνήθως συνοδεύει ἄλλην προστακτικὴν A 91, 1274 ἄμε γύρισε, Γ 624, 1583, Δ 637, E 245 ἄμε ἔδε τηνε, 630 ἄμε ἔδε τη, 1133 ἄμε πέ. Ἐκ τοῦ ἄμε δεωρηθέντος ὡς δευτέρου προσώπου προστακτικῆς (κατὰ τὸ ἄγε, φέρε, πήγαινε) ἐσχηματίσθη πληθ. ἀμέτε A 554 (Χατζιδ Γλωσσολ. Μελετ. 213, ὅπου διὰ τὸ ἀμέτε παραβάλλει τὸ ἰδοῦτε, δῖέστε, βρέστε καὶ τὸ πάμετε ἐκ τοῦ πάμε προβλ. καὶ τὰ ἄντε (ἄντε), ἀντέστε). Ἡ ἐκ τοῦ ἄγωμε(ν) συγκοπὴ εἰς ἄμε εἶναι ἀρκετὰ παλαιά, ἀφ' οὗ εὐρίσκεται εἰς τὸ Χρον. Μορ. 1388, 3887, 7700, καὶ διεδόθη εὐρύτατα Ἀλ. Κ)πολ. 389, 558, Φλωρ. Πλατζ. 906, 948, Ζην. Προλ. 143, Δυστ. Εὐτυχ. 635 καὶ πολλαχοῦ, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε παράλληλος καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πλήρους τύπου ἄγωμε π. χ. Χρον. Μορ. P. 1388, 1548, Δυστ. Εὐτυχ. 633, Ἐρωφ. A 555, B 425, E 380, Σπαν. 28, 39, Γυπ. A 393 ἄγωμε, γιέ μου, στὸ καλό, Ξενιτ. 305, Τετραπ. 768 πολλ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ εἶναι μὲν κοινοτάτον τὸ ἄμε, ἀμέτε, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἄγωμε καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ σχηματισθέντος πληθ. ἀγωμέτε (καὶ τὰ δύο ἐπὶ δευτέρου προσώπου προστακτικῆς) εἰς ἐπαρχίας τινὰς τῆς Κρήτης π. χ. Μεσαράν, Μυλοπόταμον, Ἀνώγεια. Προβλ. MNE 111 καὶ Χριστ. Κρήτην A 536, 555, ὅπου ἐλέχθη ὅτι γίνεταί χρῆσις τῶν τύπων ἄγωμε, ἀγωμέτε καὶ μεταβατικῶς, ἦτοι ἀντὶ τοῦ φέρε, φέρετε (τι). Ἐν Καρπ. Μιχ. 73.35 εὐρίσκεται ἔμα ἀντὶ ἄμε κατὰ σύμφυρσιν, φαίνεται, πρὸς τὸ ἔλα.

ἀμέ συνδ., ὡς καὶ σήμερον, ἀλλά, aber Δ 1990 ἐκ τοῦ ἀ μ ἦ (ὁ ἰδέ).

ἀμέριμος ἐπιθ. ὡς τὸ ἀρχαῖον, ἀφροντις, sorgenfrei, μόνον εἰς τὸ A 727 ἀνεγνοῖαστος κὶ ἀμέριμος. Εὐρηται τὸ ἐπιρ. ἀμέριμνα εἰς τὴν Θυσ. Ἀβραάμ στ. 4. Εἰς τὸν Κρητ. πολ. Μπουνιαλῆ (182. 11) εὐρηται ὁ παράδοξος τύπος ἐπιρ. ἀμερέμνον πλασθεῖς προφανῶς διὰ τὴν ὁμοιοκαταληκτικὴν πρὸς τὸ Πεθέμνον. Εἰς Ἀσσίζας 136 εὐρηται ἀμεριμνοθοῦν=ἐλαφρωθοῦν, ἐξοφληθοῦν. Τὸ ἀμέριμνα εὐρηται καὶ πορὰ Ροβ. 1, 7 πορὰ Μαχ. 293, 295, 279, 293, καὶ ρῆμα ἀπομεριμνάω-ίζω 283.

ἀμή, ὡς καὶ σήμερον, ἀ) εἰ δὲ μή, ἄλλως, wenn aber nicht, anders,

B 1612, Γ 1030 β') συνδ. ἀντιθετ. = ἀλλά, aber A 2081, B 940, E 87, 788 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς του ἐκ τοῦ ἀ ν μ ἠ ἰδ. "Ατακτ. II 40¹⁾). Εὐρίσκεται καὶ ἄ μ ε.

ἀμίλητος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ ὀμιλῶν, ἄφωνος, sprachlos, stumm. Γ 587, E 960. Σήμερον ἔχει καὶ ἐνεργ. καὶ παθητ. σημασίαν, εἶναι δὲ γνωστὰ τὸ ἀμίλητο νερό, καὶ τὰ ἀμίλητα (εὐφημ. = οἱ ὄρχεις).

Ἀμιράς ὁ. Συνήθως τὰ κείμενα τὸ φέρουσι γεγραμμένον ἀμ η ρ ἄ ς . Σημαίνει, ἄρχων, ἀφέντης, κύριος, Herr B 2047 Ρῆγα κτ²⁾ Ἀμιρά, 2099. Προέρχεται ἐκ τοῦ Ἀραβ. amir (καὶ emir ἐξ οὗ Ἐμίρης) καὶ εἶναι κοινότατον ἀπὸ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς²⁾). Ἐν Ἐρωφιλ. E 293 εὐρίσκεται καὶ τὸ θηλ. ἀμίρισά μου, εἰς δὲ τοὺς Βαταρ. τοῦ Μουσαίου σελ. 25 εἶναι ὄνομα γυναικός.

ἀμμάτι τό, πληθ. ἀμμάτια καὶ μάτια, ὡς καὶ σήμερον, ὀφθαλμός, Auge. Ὁ συνήθης τύπος ἐν τῷ Κρητ. ιδιώματι εἶναι ἀμμάτι, ἀμμάτια (- θία) ἀλλ' ἐν τῷ πληθ. ἀκούεται ἀπλῶς καὶ μάτια. Εἶναι ὄμμα, ὀμμάτιον καὶ διὰ τὴν συνέχειαν τὰ ὀμμάτια - τὰ μάτια - ἀμάτια, ἀμάτι (διὰ τοῦτο εἶναι ἴσως ὀρθότερον νὰ γράφεται ἀμάτι ἀμάτια, ἦτοι δι' ἀπλοῦ μ).

ἀμνόγω μελ. θ' ἀ μ ν ὄ σ ω καὶ ἀ μ ν ὄ ξ ω ἄορ. ἦ μ ν ο ξ α, μετ. ἀ μ ν ὄ - μένος, ὡς καὶ σήμερον, ὀρκίζομαι (ἄρχ. ὄμνυμι) schwören A 443, 1447, Γ 1131, 1457, Δ 1598, 1620, 1629 πολλ. Εἶναι ὁ νεώτερος Κρητ. τύπος τοῦ ρήματος ὁ εὐρισκόμενος καὶ εἰς τὰ Κρητ. δράματα καὶ σήμερον κοινός, ἐν ᾧ οἱ ἀρχαιότεροι τύποι εἶναι ὀ μ ὄ ν ω, ὀ μ ὄ σ ω, ὀ μ ὄ σ α καὶ ἀ μ ὄ ν - ὄ σ ω, εὐρισκόμενοι εἰς κείμενα ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου π. χ. Χρον. Μορ. πολλαχοῦ, Χαριτζ 12. 59 ἀ μ ὄ ν ω, Λαογραφ. Δ' 84, 103 (Αἰγίνης) Καρπ. Μιχ. 26. 12 μ ὄ σ α ν. Σπανιώτερος τύπος εἶναι τὸ μ νέ γ ω (ἰδ. λεξ.) Πρβλ. καὶ Somav. ἐν λέξ. ἀ μ ὄ ν ω, ἄ μ ω τ ῆ ς.

ἀμοιαστα ἐπιρρ. μάτην, παραλόγως, vergeblich A 1231 ἐκ τοῦ ἐπιθέτου

ἀμοιαστος ἐπιθ. ἀπροεπής, παρόλογος, ἄτοπος, ἀταίριαστος, unpassend, unschicklich A 168, 358, 715, 954, 1631, 1723 B 1652, Γ 85, 882 πολλ. Γίνεται ἐκ τοῦ ἀπροσώπου ρήματος μοι ἄ ζ ει = πρέπει, ταιριάζει (ἰδ. λεξ.). Καὶ τὸ μοι ἄ ζ ει, καὶ τὸ μοι ἄ σ τ ὄ ς. (A 1728) καὶ τὸ ἄ μ ο ι α σ τ ο ς εἶναι λέξεις προσφιλεῖς τῷ Κορνάρῳ καὶ ἰδιάζουσαι, καὶ μόνον εἰς τὴν Θυσ. Ἄβρ. εὐρον μέχρι τοῦδε τὸ μοι ἄ ζ ει (στ. 245 καὶ 547) ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης. Σήμερον, ὡς ἔμαθον, ἀ-

1) Πρβλ. Jannaris, Historic. Gram. 1982. Φιληγν. Γραμμ. 1155. Εἰς πολλὰ κείμενα φέρεται ἀ μ μ ἠ, οὕτω δὲ τὸ θέλει καὶ ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Φιλίγγας καὶ ἄλλοι.

2) Du Cange, Glossar. graec. ἀ μ η ρ ἄ ς.

κούνται αἱ λέξεις αὗται ἐν Σητεῖα (τῇ πατρίδι τοῦ ποιητοῦ) καὶ ἐν τῇ γειτονικῇ Ἱεραπέτρῳ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν.

ἀμόνι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἄκμων, Amboss A 1090, B 194, 198, Δ 1760.

ἀμποδίζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἐμποδίζω, hindern Δ 161, 1463, E 532 ἰδ. καὶ μ πο δ ί ζ ω.

ἀμπόδισμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐμπόδιον, κώλυμα, Hinderniss A 1069 ἀμπόδισμα καὶ δυσκολιῆς καὶ μπερδεμα μοῦ βάνει ἰδ. καὶ μπόδισμα.

ἀμπώθω, μελ. ἀμπώσω ἄορ. ἤμπωσα, ὡς καὶ σήμερον, ἀπωθῶ, κοιν. σπρώχνω, stossen, anstossen. A 293, 1673, B 1143, 1150, Γ 210, 221, 453, 1164, Δ 1705, 1857. πολλ. εἶναι κοινότατον καὶ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ εἰς τὴν σημερ. ἐν Κρήτῃ ὁμιλίαν· προβλ. Βλαχ. Θητ. ἐν τῇ λέξ. Περὶ τοῦ ἐκ τοῦ ἀπωθῶ, ἀπώσω σχηματισμοῦ του (ὄπως καὶ τοῦ σπρώχνω ἐκ τοῦ προωθῶ) ἰδ. Einl. 155 σημ. 1 καὶ Ἐπιθ. νᾶ ΚΔ'. 4.

ἀμπωσιὰ ἡ, τὸ οὖσ. τοῦ ἀμπώθω, ἀπώθησις, κοιν. σπρώξιμον, Stoss, Anstossung Δ 1858. Σήμερον ἀκούεται ἀμπωσιὰ.

ἄν, ὁ ὑποθ. συνδ. (ἰδ. ᾄ). Τὸ ἄν καὶ = καὶ ἐάν, μολονότι, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι A 753, 1345, Δ 515 πολλ.

ἀνάβαθος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ ἔχων βιάθος, ἀβαθής, οἰκός, untief, seicht, A 2170, 2178, Δ 69. 172, 175, E 1528 ἀνάβαθα νερά. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. MNE. B 105.

ἀνάβλεμμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ὁ τρόπος καθ' ὃν προσβλέπει τις, κύταγμα, Aufblick A 163, 1954, 2197, B 995, 1514, 2292, Δ 394, 1311. E 338, Ἄβρ. 107, 567, Ἐρωτοπ. 47. Σήμερον ἀκούεται ἀνάβλεμμα, ἀνέβλεμμα, ἀνάμπλεμμα καὶ ἀνέμπλεμμα, Ζωγραφ. Ἄγων, Μνήμεια Κ]πολις 1896 σελ. 77 ἀνάμπλεμμα, 80 ἀνέμπλεμμα. Καὶ εἰς Γυπ. B 398 εὔρηται ἀνάμπλεμμα.

ἀναγάλλισι ἡ, τὸ οὖσ. τοῦ ἐπομένου ῥήματος, ὡς καὶ σήμερον, ἀγαλλίασις, χαρά, εὐφροσύνη, Freude, Heiterkeit A 53, 911, B 80 πολλ.

ἀναγαλλιῶ¹, (καὶ ἀναγαλλιᾶζω), ὡς καὶ σήμερον, ἀγάλλομαι, χαίρω, sich erheitern A 50, 56, 858, 2229, 2420, Γ 752 πολλ.

ἀναγκάζω, ὡς καὶ σήμερον, στενοχωρῶ E 831 πρικαίνες κι ἀναγκάζεις με, Γερ. κορ. 110. Σήμερον ἀκούεται ἐν τῇ Ἄνατολ. Κρήτῃ ἀνεγκάζω μεταβ. = παροξύνω, παροργίζω, καὶ μεσ. ἀνεγκάζομαι = ὀργίζομαι, θυμώνω, καὶ ἐπιρ. ἀνεγκασᾶς¹) (=παρὰ τὴν θέλησιν, ἀναγκαστικῶς). Εἰς Συνάξ. γυν. 208 ἐνέγκαζέν τον πάντα = τὸν παρώξυνεν. Ἀκούεται καὶ ἀνάγκεμα ἐπὶ τῆς φράσεως νά χης τὸ ἀνάγκεμα ἐπὶ κατάρας, καὶ ἡ μετ. ἀναγκεμένοι λέγονται οἱ φρενοπαθεῖς,

1) Καὶ ξερανεγκασᾶς = παρὰ τὴν ὄρεξιν.

οἱ δαιμονιζόμενοι καὶ πρὸς ὕβριν. Ὅμοιον ἐν Ἰκαρ. 143 ἀνάγκασμα ἐπὶ ὕβρεως, ἰδ. καὶ ἀνάγκη.

ἀνάγκη ἢ, ἀσθένεια βαρεῖα σωματικὴ (ἢ ψυχικὴ), στενοχωρία, θλίψις, schwere Krankheit, Leid, Verhängniss A 106 ἀνάγκη καὶ κακό, 1632 ἀνάγκη πάθη καὶ ἀρροστικῆς, 1666, Δ 258. Καὶ σήμερον πλὴν τῆς κοινῆς σημασίας ἡ λέξις ἐν Κρήτῃ δηλοῖ ἐπίσης τὴν βαρεῖαν ἀσθένειαν π. χ. λέγεται ἦσσυρε μεγάλη ἀνάγκη.

ἀναδακρῶνω, ὡς καὶ σήμερον, προχέω δάκρυον, δακρῶω, Thränen vergiessen A 394, 1963, B 998, 1056, 1162 κλάημα ἀναδακρῶνει, Γ 65, 614, Δ 1834 πολλ.

ἀνάδια ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀντικρῶ, gegenüber A 392, 1108, 1693, 1707, B 208, 311, πολλ. Συντάσσεται μετὰ γενικῆς ἀνάδια μου (σου, του, κίλ.) B 1051, 1538 πολλ. Γίνεται ἐκ τοῦ ἐναντία, ἀνάντια, ἀναντία, ἀνάδρα, ἀνάδρα MNE 335, B 93. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀνεδιάζω καὶ οὖσ. ἀνεδιάδα = ἀντίκρουσμα, ἢ ἀντικρῶ περιοχή.

ἀνάδοσι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὑγρότης, ὑγρασία, ἀρχ. ἱμάς, νοτίς, Nässe, Feuchtigkeit. Εἶναι τὸ οὖσ. τοῦ ῥήματος ἀναδίδω (Ἄνατ. Κρητ. ἀνεδίδω) = προφέρω ὑγρασίαν. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τόπος ἀναδερός = ἔχων ὑγρασίαν ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν ταῖς λέξεσιν.

ἀναζητῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ποθῶ, sich sehnen, vermessen. Λέγεται ἐπὶ προσώπων ἀπόντων ἢ πραγμάτων, ὧν ἐστερήθημεν A 683, B 692, Δ 772, 1654 ἰδ. καὶ ἀνεζητῶ.

ἀναζῶ², ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον (Ἄνατ. Κρητ. ἀνεζῶ) ἀναβίωσκομαι, wieder aufleben B 1312 ἀνεζήσαν πάλι.

ἀνάθεμα τό, ὡς καὶ σήμερον, κατάρα, Fluch. Συντάσσεται συνήθως πρὸς αἰτιατ. A 654, B 569, 651, Γ 223, Δ 203, 600, 2009 καὶ μετὰ τῆς εἰς Γ 1196. Ἐνίοτε μετ' αἰτιατικῆς δηλοῖ (ὡς καὶ σήμερον) ἰσχυρὰν ἄρνησιν π. χ. A 861 ἀνάθεμάτην τὴν χαρά, 1512 ἀνάθεμα τὸ δῆαφορο = οὐδεμία χαρά, οὐδὲν κέρδος.

ἀναθεματίζω, ὡς καὶ σήμερον (Ἄνατολ. Κρητ. ἀναθεματίζω, ἐν φῶ λέγεται μόνον ἀνάθεμα), καταρῶμαι, verfluchen B 1013, Δ 80. Ἐξ αὐτοῦ ἀναθεματισμένος, ὁ διάβολος, καὶ ἄνθρωπος κατάρατος.

ἀναθιβάνω ἀορ. ἀνεθίβαλα, λέγω, διηγοῦμαι, ἀναφέρω, erzählen, berichten, A 8, 715, 1067, B 63, 395, 1607, Γ 615, 1181, E 1280 πολλ. Φύλιστ. ἀναθιβάλλω. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. (Ἄθηνά ΚΔ' σελ. 10) ἐγένετο ἐκ συμφύσεως τοῦ ἀναβάλλω καὶ ἀθιβάνω ἰδ. καὶ ἀθιβολή. ¹)

ἀναθιβολεύομαι, ὡς καὶ σήμερον, μνημονεύομαι, erwähnt werden A 1962 νὰ μὴν ἀναθιβολευτῆ = νὰ μὴ γίνῃ λόγος. Τὸ ῥῆμα ἐκ τοῦ ἀθιβολή, ἀθιβολεύω καὶ ἀναθιβολεύω κατὰ τὸ ἀνα-

1) Τὸ ἀναθιβάνω δὲν ἀκούεται πλέον ἐν Κρήτῃ (ἢ σπανιότατα) ἀλλὰ νοεῖται διὰ τὴν συγγένειαν πρὸς τὰ συχνὰ ἀκουόμενα ἀθιβολή, ἀνεθιβολεύω.

θιβάνω.

ἀναθρεφτός, ὡς καὶ σήμερον (ἀνεθρεφτός Ἐνατ. Κρητ.), ἀνα-
τεθραμμένος, τρώφιμος erzogen, Zögling Γ 843.

ἀναθρέφω, ἀναθρέφομαι, ὡς καὶ σήμερον (ἀνεθρ. Ἐνατ. Κρητ.)
ἀνατρέφω, ἐκτρέφω, ἀνατρέφομαι, aufziehen, gross nähren, wachsen
Α 142, 702, 1015, Γ 90, 284, Δ 549, 617 πολλ.

ἀναθροφή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνατροφή, Auferziehung Γ 52, 1206.

ἀνακατώνω καὶ οὖσ. **ἀνακάτωμα** ἰδ. ἀνεκατόνω, ἀνεκάτωμα.

ἀναγράζω, ὡς τὸ ἀρχαῖον, φωνάζω δυνατά, aufschreien, laut rufen
B 1372.

ἀνακρέμασι ἡ, ὡς καὶ σήμερον (Ἐνατ.Κρ. ἀνεκρέμασι), ἡ ἀβρο-
χία, Regenmangel B 1308. Ἐκ τοῦ ἀνακρεμᾶ (θνεκρεμᾶ) ὁ και-
ρός, τὸ ὁποῖον ἀκοίεται συχνότατα καὶ σήμερον, ὅτε περιμένεται βροχὴ
χωρὶς νὰ ἔρχεται ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Δὲν εὗρον μέτροι τοῦδε τὴν λέ-
ξιν ἄλλαχού. Ἐν Φιλιστ. ἀναγράφεται ἀνεκαλουρίδα καὶ ἀναφου-
ρίδα ἡ μικρὰ διακοπὴ τῆς βροχῆς.

ἀναλαβαίνω ἀορ. ἀνάλαβα, μεταβ. καὶ ἀμετ. ἀνάπτω, πιάνω φω-
τιά, καίω, καίομαι, entflammen, entbrennen Α 2096, 2158, Γ 1723
ὡ οὐρανέ, ῥίξε φωτιά ὁ κόσμος ν'ἀναλάβῃ ἰδ. σημ. εἰς τὸ
χωρίον τοῦτο ἰδ. καὶ ἀναλαμπάνω.

ἀναλαμπάνω, ὡς τὸ προηγούμενον, ἀνάπτω, καίομαι. entbrennen
Α 281, 437 Γυπ. Α 201, Β 168 Πρβλ. περιλαμπάνω, μεταλαμ-
πάνω, Μεταλάμπασι κτλ.

ἀναλαμπή ἡ, φλόξ, ἀνάφλεξις, λάμψις πυρός, Flamme, Flammen-
feuer Α 118, 259, 322, 878, 962, 1694, Β 2296 φωτιάς ἀναλαμπές,
Γ 459, Δ 850. Ἡ λέξις σήμερον συχνὴ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας, εἰ-
δικώτερον δὲ ἀνελαμπή (καὶ ἀνελαμπίδι) λέγεται θάμνος ξηρός,
δι' οὗ ἀνάπτεται τὸ πῦρ, τὸ ἄλλως προσάναμμα Φιλιστ. Κρητ. λέξ.
σελ. 508 ἀναλαμπή = φρύγανον.

ἀναλιγώνω, ὡς καὶ σήμερον (Ἐνωτ. Κρητ. ἀνελιγ.) τήκομαι.
schmelzen Α. 796 σὰν τὸ κερὶ ἀνελίγωνε. Ὁ Γιανν. τὸ γράφει
ἀναλυγώνω σχετίζων αὐτὸ πρὸς τὸ λύω, ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνε-
ται ὅτι γίνεται ἐκ τοῦ ὀλίγος, λίγος, λιγώνω (λιγώνομαι =
λιποθυμῶ), ἔξ οὗ καὶ ἡ λίγωσι τοῦ φεγγαριοῦ.

ἀναμνηάζω (ἡ ἀναμνηάζω), ἐνθυμοῦμαι, σκέπτομαι, φροντίζω,
πληροφοροῦμαι, sich erinnern, für etwas Sorge tragen, benachrichtigen.
Τὸ ῥήμα ἡρμηγεύθη εἰς τὴν σημ. Α 823. Εὔρηται τετράκις παρ' Ἐ-
ρωτοκρίτῳ Α 823, 831, 867, Δ 774 καὶ παρὰ Σαχλίκη II 155¹). Εἶπομεν

1) Εἰς τὸ Κρητ. ποίημα Δυστ. Εὐτυχ. Β. εὐρίσκονται οἱ ἑξῆς τύποι (πλὴν τοῦ
ἀναμνήσω 610 Οχοπ.) ὑπομνήσης, ὑπόμνησιν 565, 566, 572, 583,
μνήσονται 789, ἐμνήσκεσθε 743, 747.

ὅτι οἰδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἀνεμίζω-ομαι, τὸ ὁποῖον σημαίνει προαισθάνομαι διὰ τῆς ὀσφρήσεως τοῦ ἀνέμου (ὅπως ὁ θηρευτικὸς κύων), τοῦτου δὲ συνώνυμον εἶναι τὸ σήμερον ἀκουόμενον ἀνεριάζομαι (ἐκ τοῦ ἀνεριίζομαι), τὸ ὁποῖον ἀναγραφεται καὶ εἰς τὰς Κρητ. λέξεις τοῦ Φιλιστ.

ἀναμουρδώνω ἰδ ἀνεμουρδώνω.

ἀναπαυμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον (Ἀνατ. Κρη. ἀνεπαημός), ἀνάπαυσις, ἡσυχία Ruhe, Erholung A 3, B 1797, Δ 717, 1800, E 738.

ἀνάπαυσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνάπαυσις Erholung, Ausruhen Γ 244, Δ 366, 340, E 48 πολλ.

ἀναπεύγω -έψω, ἀναπεύγομαι, ἀορ. ἀνεπάη(κα) μετ. ἀναπαημένως, ὡς καὶ σήμερον, ἀναπαύω, ἀναταύομαι, beruhigen, sich ruhig verhalten, A 389, 899, 1053, 1262, 1619, B 82, 2373, Γ 858, Δ 1222. Εὐρίσκειται ἅπαξ καὶ ἀναπάψω Γ 1521. Τὸ ἀναπαύω ἔγινεν ἀναπεύω, (-ευγω) διὰ τὰ πολλὰ ρήματα εἰς-εύω κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. Ἀθην. ΚΔ' σελ. 12, ὅπως καὶ τὸ ἀνταμείβω, ἀντιμεύω.

Ἀνάπλι τό, γεν. Ἀναπλιού, ὡς καὶ σήμερον λέγεται τὸ Ναύπλιον τῆς Πελοποννήτου B 165, 1286, ἰδ. καὶ σημ. σελ. 373.

ἀναπνιὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνιπνοή Aufatmen Γ 344, Δ 310, 1905, 1749, E 962. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐκ τοῦ ἀναπνέω (οὐχὶ ἀνάπνοια) ἰδ. MNE B 195, 227. Ὁ Βλαχ. Θησ. τὸ γράφει ἀναπνοιά. Ἐν Κρήτῃ ἀκούεται καὶ τὸ ἀνεκαπνιὰ ἐκ συμφύσεως τοῦ ἀναπνιὰ μετὰ τοῦ κατινοῦ (ἀιμοῦ τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ στόματος, πρβλ. ἄχνα) σημαῖνον τὴν ἀπόλυτον σιωπὴν καὶ ἡρεμίαν π. χ. ἀνεκαπνιὰ δὲν ἀκούεται, δὲν ἐβγῆκεν ἀνεκαπνιὰ κτθ.

ἀναρρίματα τὰ, ὡς καὶ σήμερον, αἰ κινήσεις καὶ τὰ σχήματα τοῦ σώματος, παράστημα, edler werdvoller Anstand, Haltung B 1322 στ' ἀρχοντικὰ ἀναρρίματα κ' εἰς τῆς ἀντρείας τὸ νᾶτο. Δὲν εὐρον τὴν λέξιν ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας ἀλλαχοῦ, ἀλλ' εἶναι σήμερον οὐχὶ πολὺ στανία ἐν Κρήτῃ, ὅπου πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημασίας ἔχει καὶ ἄλλην ὅλως διάφορον, ἥτοι δηλοῖ χρώματα ριπτόμενα εἰς τι μέρος καὶ σχηματίζοντα ἐπιχρῶσιν π. χ. αὐτὸ τὸ χωράφι εἶναι ὅλο ἀναρρίματα (καὶ ἀνερρίματα).

ἀνάσκελα ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ὑπίως, auf den Rücken B 2146.

ἀνασπῶ, ὡς καὶ σήμερον (Ἀνατ. Κρητ. ἀνεσπῶ A ἐκριζώνω, ausreissen A 980.

ἀναστεναμός ὁ, στεναγμός, ἀναστεναγμός, Seufzen A 103, 416, 1494, Γ 321, 322, 323, 324, 342, 344 πολλ. Τὰ κείμενα ἔχουσι συνήθως ἀναστεναγμός (X), ἀναστεναμμός (AB).

ἀναστενάσματα A 416 (X).

ἀναστένω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον (Ἀνατ. Κρητ. ἀνεστένω) λέ-

γεται κροίως ἐπὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστίσεως, vom Tode erwecken A 1816, Γ 744, 1486, Δ 297, 470, 754 πολλ. Λέγεται ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπὶ βελτιώσεως κτημάτων, καὶ μάλιστα τὸ οὖσ. ἀνεστεμα, ἀνεστεματα λέγονται αἱ βελτιώσεις, προσθῆκαι, ὠφέλεια γινόμενα εἰς οἰκίαν ἢ ἀγροτικὰ κτήματα, τὰ ἄλλως λεγόμενα καλυμμένα (meglioramenta) εἰς Κρητ. ἔγγραφα καὶ καλώματα καὶ καλιτὲς Χριστ. Κρητ. Α Λεξιλογ. σελ. 330.

ἀνασύρνω, ὡς καὶ σήμερον (Ἐνατ. Κρητ. ἀνεσύρνω), ἀνασύρω, σύρω ἐπάνω, in die Höhe ziehen B 492 τὰ φρούδια ντοῦ ἐνεσύρνε.

ἀναταράσσομαι, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, aufrühren B 770 ὄλος ν' ἀναταράσσειται ν' ἀγριεύγη νὰ μανίζη, ἦτοι νὰ συγχίζεται, νὰ ὀργίζεται. Καὶ τὸ ἀνεταράσσω (ἄλλον) καὶ τὸ ἀνεταράσσομαι (αὐτὸς) εἶναι κοινότατα καὶ σήμερον, ὅταν τις ταράτῃ ἄλλον ἢ ταράττειται αὐτὸς ἔξ ὀργῆς σφοδρᾶς π. χ. μ' ἐνετάραξε πάλι σήμερο μὲ τὰ λόγια του, ἢ τὸν εἶδα πάλι κ' ἐνεταράχτηκα. Τὰ ΑΒ εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἔχουσιν ἀνατινάσσομαι οὐχὶ καλῶς.

Ἄνατολή ἢ, ὡς καὶ σήμερον, der Morgen. Συνήθως εὐρίσκονται ὁμοῦ Ἄνατολή καὶ Δύσι, ἵνα δηλωθῇ ὁλόκληρος ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο A 60, 1274, Γ 548, Δ 1930 πολλ. ἢ καὶ ἰδιαιτέρως ἕκαστον Δ 1621, 1826. Διὰ τὸ χωρίον Δ 1677 ἰδ. σχετικὴν σημείωσιν.

ἀνάπτω, ὡς καὶ σήμερον, ἀπτω anbrennen, entzünden A 198. Ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι πολλῶ συνηθέστερον εἶναι τὸ ἀπλοῦν ἀπτω (ὅ ἰδέ).

ἀναφτερακίζω, ὡς καὶ σήμερον, περυνγίζω λέγεται ἐπὶ πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ἀνοίγουσι καὶ κινοῦσι τὰς πτέρυγας πρὸς πτήσιν B 1620 ν' ἀναφτερακίσου. Τὸ Χ ἔχει ἀναφτερουγίσου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἀκούεται (Ἐνατ. Κρητ. ἀνεφτερουγίζω καὶ ἀνεφτερακίζω).

ἀναχασκίζω, ὡς καὶ σήμερον (Ἐνατ. Κρ. ἀνεχασκίζω), ἀνοίγω τὸ στόμα, den Mund aufthun Γ 919. Εὐρῆται καὶ Ἐρωφ. Α 391 (κατὰ τὸ χειρόγραφον Legrand).

ἀναχεντρώνω ἀμετ. ὡς καὶ σήμερον, λέγεται ἐπὶ τῆς ὀρθώσεως τῶν τριχῶν ἕνεκα σφοδρᾶς ὀργῆς ἢ ἄλλου βιαίου πάθους (ἐπὶ ζῶων καὶ ἀνθρώπων), φρίσσουνσι τρίχες, (φρίσσουνσιν ἔθειραι Ἡσιόδ. Ἐργ. Ἡμ. 542), die Haare sträuben sich empor Δ 1031 ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιά. Παράγεται βεβαίως ἐκ τῆς ἀνά καὶ χαιτή (κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ ὄχεντρα;), καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὀρθότερον θὰ ἐγράφετο ἀναχαιντρώνω. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ χαιντρώνω καὶ μάλιστα τὸ ἀναχαιντρώνω καὶ τὸ ἀναχαιτίζώνω (τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Γιανν. εἰς τὸ Γλωσσάριόν του). Ἐν τῷ Φίλιστ. Κρητ. λεξ. ἀναγράφονται ἀναχαιτίζώνω, ἀναχαιτίζάζω (τοῦτο δὲν ἦκουσα) καὶ τὸ ἀπλοῦν χαιτίζώνω. Χαιτίζωμένος (καὶ ἀναχ.) λέγεται τὸ ἔχων ἠνωρθωμένας τὰς τρίχας ζῶον. Εἰς Ἄλωσ.Κ]πολ.στ.603 εὐρῆται ἀναχεντρίζω. Ὁ Κοραῖς Ἄτακ. II 323 δὲν τὸ ἠρμήνευσεν

ἐπιτυχῶς σχετίσας αὐτὸ πρὸς τὸ ὄχεντρα, ἔχεντρα.

ἀναχοχλακίζω, ὡς καὶ σήμερον (καὶ τὸ ἀπλοῦν χοχλακίζω). ἀρχ. κοχλάζω, παφλάζω (ἐπὶ ζέοντος ὕδατος) καὶ τροπικῶς καταλαμβάνομαι ὑπὸ σφοδρᾶ; ὄργῃς, aufwallen, kochen B 771. Προέρογεται ἐκ τοῦ κοχλάζω (κόχλος). Σήμερον καὶ τὸ χόχλος καὶ χοχλακίζω καὶ χοχλακῶ εἶναι κοινότατα ἐν Κρήτῃ.

ἀναχώνω, ἀρχ. ἀνορούσσω, κοιν. ξεχώνω, ausgraben B 2160 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Σήμερον ἀκούεται εἰς γεωργικὰς μάλιστα ἐργασίας, ὅταν διὰ χόματος συρομένον πρὸς τὰ ἄνω σκεπάζῃ τις τὴν ρίζαν φυτοῦ ἢ δένδρου.

ἀνέ καὶ ἀνέν, ἐκτεταμένος τύπος τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου ἄν. Πιστεύω ὅτι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἄν ἔν (=εἶναι), ἄν εἶν (=εἶναι), διότι εὐρίσκειται ἀκόμη συχνὰ εἰς τὰ κείμενα τὸ ἄν ἔν καὶ ἄν εἶν, ἦτοι ἀποτελοῦν ἰδίαν ὑποθετικὴν πρότασιν ἀκολουθοῦντος τοῦ καὶ ἦτοι ἄν ἔν καὶ (ἢ ἄν εἶν καὶ) π. χ. A 1201 ἄν εἶν καὶ τοῦτο λέγω (=ἄν τοῦτο λέγω), 1189 ἄν ἔν κ' ἐυρέθη, B 1950 ἄν ἔν καὶ πέσω, Γ 425 ἄν ἔν καὶ τοῦ Ρωτόκριτου μὲ ἀ ὄρα δὲ μιλήσω, 1095 ἄν ἔν κ' ἐμίλησες, ὕστερον δὲ ἐκλιπόντος τοῦ καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἀπλοῦς σύνδεσμος ὑποθετικὸς π. χ. ἀνέ μορῆς, E 1361 ἀνέν κρατῆς πολλ. (ἰδ. ἄ καὶ ἄν).

ἀνεβοκατεβάζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀναβιβάζω καὶ καταβιβάζω, auf und unter bringen Γ 222 ἰδ. τὸ ἐπόμενον.

ἀνεβοκατεβαίνω ὡς καὶ σήμερον, ἀνεβαίνω καὶ κατεβαίνω, auf und unter gehen A 1, 238, 1821 πολλ. Περὶ τῶν συνθέτων τούτων ἐκ δύο ρημάτων ἰδ. Κοντ. Γλωσσ. Παρατηρ. 281, καὶ Χατζιδ. MNE 478, ὅστις μάλιστα τὰ γράφει ἀνεβωκατεβαίνω, ἀνοιγωκλείνω, ἀνοιγωσφαλίζω, κλωθωγυρίζω κτλ.

ἀνεγελῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, καταγελῶ, περιγελῶ, περιπαίζω, auslachen, verspotten Γ 783.

ἀνέγνωιαστος ἐπιθ. (ἐκ τοῦ γνωιάζομαι, γνωιαστός) A 727 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, τὸ ἴδιον κατὰ τὴν σημασίαν μὲ τὸ ἐπόμενον.

ἀνέγνωιος, θηλ. ἀνέγνωια, ὡς καὶ σήμερον, ἀμέριμος, ἄφροντις, sorglos, A 1962, B 811, Γ 224, Δ 619 πολλ. ἰδ. ἔγνωια καὶ γνωιάζομαι.

ἀνεγνωριά ἢ, ἀγνωμοσύνη, ἀχαριστία Undankbarkeit Δ 1408. Τὸ ἔχουσι τὰ AB καὶ εἰς τὸν στ. A 1169. Γίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἐπιθέτου.

ἀνέγνωρος ἐπιθ., θηλ. ἀνέγνωρη α') μὲ ἐνεργητ. σημασίαν, ὁ μὴ γνωρίζων καὶ δὴ ἀγνώμων, ἀχάριστος, unkundig, undankbar A 1169, Ἐρωφ. Γ 293, Δ 651, Γυλ. A 396 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. β') παθητ. ὁ μὴ γνωριζόμενος, ἀγνώριστος, unverkennbar, τότε εὐρίσκειται

συνὰ μετὰ τοῦ ἀσούσουμος π. χ. A 1105, 1364, Δ 580, E 19 1151, 1369 πολλ.

ἀνεξητῶ¹, A 998, 1579 ἰδ. ἀναζητῶ.

ἀνεκίτωμα τό, μάλιστα ὁ πληθ. **ἀνεκατόματα**, ὡς καὶ σήμερον, ταραχή, σύγχυσις, ἀνωμαλία, ἔριδες, Unruhe, Verwirrung B 913, 936, 942, Γ 1615, E 25. Σήμερον ἀκούεται ἡ λέξις ἀνεκατόματα ἵνα δηλώσῃ τὰς ραδιουργίας, τὰ κοινῶς σούφερα καὶ σουχλικά.

ἀνεκατωμὸς ὁ, ταυτόσημον τῷ προηγουμένῳ, A 1675, ἀνεκατωμοὺς καὶ ταραχές, B 2002, Δ 1125.

ἀνεκατόνω ὡς καὶ σήμερον, συνταράσσω, ἀναμειγνύω, vermengen, anfrühren A 682, 1671, B 787, 862, 2149, Δ 1105. Ἡ ἐκ τοῦ ἀνωκάτω (ἀνάκατα) ἐτυμολογία τοῦ ῥήματος φαίνεται βεβαία, ἀλλὰ μετὸν καιρὸν ἐνομίσθη ὅτι εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς ἀνά προθέσεως καὶ ἠϋξήθη ἔσθθεν καὶ ἐσηματίσθη τὸ ἀνεκατόνω καὶ τὰ ῥηματικά.

ἀνεκάτωσι ἡ, ταραχή, B 2130 κάνει το (σύννεφο) ἡ ἀνεκάτωσι νὰ βρέξῃ νὰ χιονίσῃ. Καὶ σήμερον λέγεται ἀνεκάτωσι καιροῦ ἐπὶ ἀτμοσφαιρικῆς ἀνωμαλίας, καὶ ὁ καιρὸς ἀνεκατόνεται, ὅτε ἐπίκειται βροχή. Εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην λέγονται ἀνακατόνω, ἀνακάτωσι κτλ. καὶ οὕτως ἔχουσιν ὡς τὰ πολλὰ καὶ τὰ κείμενα.

ἀνεμικῆ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἰσχυρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς, Sturm, Gewitter B 450 χιονίξες κὶ ἀνεμικῆς κὶ ἀντάρεις, 1384, Γ 1633 ἀνεμικῆς καὶ ταραχές, Δ 710, Ἀβρ. 68, Γυπ. B 251, Γ 84.

ἀνεμοστρόβιλος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, στρόβιλος ἀνέμου, τυφών, Wirbelwind A 935, 1014, 1917.

ἀνεμουρδώνω καὶ ἀνεμουρδώνομαι ἀορ. ἀνεμουρδώνῃ (κα), μολύνω, λερώνω, ρυπαίνομαι beschmutzen Γ 78, 1113, E 1200, Βοσκοπ. 338, 358, Ἐρωφ. B 127, Δ 630 πολλ. Ἐν Φιλιστ. ἀναγράφεται «ἀναμουρδώνω λερώνω, μεταφορικῶς δὲ κολάζω τιμωρῶ, φρ. ἡσύχασε διότι θὰ σ' ἀναμουρδώσω.» ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. καὶ Σομav. ἐν τῇ λέξει. Τὸ μουρδώνω ὁ Κοραῆς Ἄτακτα IV. 336—337 σχετίζει πρὸς τὸ ἑλλ. ἀρδαλόω, ὁ δὲ Meyer. Neugr. Stud. III. 46 ἐκ τοῦ Λατιν. merda ἰδὲ καὶ Lehw. 55, 80, Σήμερον σπανίως ἀκούεται, ἐν ᾧ συνηθέστατα εἶναι τὸ μουρντάρης, μουρνταριά, μουρνταρεύω, ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

ἀνετρανίζω (τὰ κείμενα συνήθως ἀναντρανίζω, ὅπως τὸ ἀναρωτῶ), ὡς καὶ σήμερον, σηκώνω τὴν κεφαλὴν (τὸ βλέμμα) πρὸς τὰ ἄνω, προσβλέπω, aufblicken, erblicken A 524, 1177, 1519, 1549, 2115, 2205, B 436, 569, 2221, 2402, Γ 369, 1099, 1398, 2218, E 31, 438, πολλ. Τὸ ἀπλοῦν ἐντρανίζω εὐρίσκεται εἰς πολλὰ κείμενα π. χ. Γλυκ. 119, Λυβ. Ροδ. 630, 634 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς ἐκ τοῦ τρανὸς Ἄτακτ. I 12. Σήμερον εἶναι κοινότατα ἐν Κρήτῃ τὰ ἀνετρανίζω, ἀνετρανίσι, ἀνετρανίσμα, ἀνετρανιστικός, ἐπιρ. ἀνετρανιστικά (=μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν).

ἀνετράνισμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀνάβλεμμα *Aufblick* Δ 1911.

ἀνεπόλπικτος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, unerhofft, unerwartet, A 1288, 1496, B 721, 729, Γ 557, 1161, 1252, E 1441, ἰδ καὶ ὀ λ π ί ζ ω.

ἀνερωτῶ¹ (τὰ κείμενα ἀναρωτῶ, ὡς καὶ ἀναντροανίζω), ὡς καὶ σήμερον, ἐξετάζω δι' ἐρωτήσεων, ausfragen A 1921, 2079, Γ 1617.

ἀνημπόρετος ἐπιθ. ἀδύνατος, ἀκατόρθωτος, unmöglich A 168, 288, 348, 358, Γ 301, Δ 317 E 810. Τὸ ἀντιθ. τοῦ μ πο ρ ε τ ὄ ς ἰδ. ἀ ν ή μ π ο ρ ο ς.

ἀνημποριὰ ἡ, ἀδυναμία, ἀσθένεια, Schwäche Δ 314. Ἀκούεται καὶ σήμερον.

ἀνήμπορος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀδύνατος, ἀσθενής, schwach, μάλιστα ἐπὶ γεροντικῆς ἀδυναμίας B 106, 107, 2048, Γ 318 (ἀντιτίθεται πρὸς τὸ παλληγάρι), 925, 982 τὸ γέρο τὸν ἀ ν ή μ π ο ρ ο. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ ἡ μ π ο ρ ῶ ἰδ. MNE B 109.

ἀνιμένω, ὡς καὶ σήμερον, περιμένω, προσδοκῶ, erwarten A 514, 1840, 2225, B 1259, 1264, 2178, Γ 363, Δ 305, E 673. Συνήθως γράφεται ἀ ν ι μ έ ν ω ὡς γινόμενον ἐκ τοῦ ἡ μ ε ν α, ἀ ν ή μ ε ν α, ἀ ν η μ έ ν ω, ὁ καθηγ. ὅμως Χατζιδ. (Ἐθνητ. ΚΔ' σελ. 29, 57 σημ). θεωρεῖ ὀρθότερον νὰ γράφεται ἀ ν ι μ έ ν ω κατὰ τὸ περιμένω (πρβλ. ἀ π ι λ ο γ ο ὦ μ α ι). Ἀλλαχοῦ τὸ ρήμα ἀκούεται ἀ λ ι μ έ ν ω π. χ. Καρπ. Μιχ. 11.32. πολλ.

ἀνισωστάς ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀνίσως, wenn etwa Δ 689. Ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀνίσως κατὰ τὰ διχωστάς, μαλλιοστάς, συναφορμίας κτθ.

ἀνιψὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνεψιός, Nefte B 245, 1257, 1569. Εἰς τὸ χωρίον B 245 τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἀνίψο, τὸ ὁποῖον ἀκούεται καὶ σήμερον τὸ ἀνίψο μετὰ τινος ὑποκορισμοῦ καὶ θωπείας λεγόμενον. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνεψιῶς ἐν τῇ νέα Ἑλλην. ἰδ. Καλιτσουνάκιν εἰς Mitteil des Seminars für Orient. Sprach. XVI. 1913 Abteil. II σελ. 108—101.

ἀνοιγοσφαλίξω, ὡς καὶ σήμερον, ἀνοίγω καὶ κλείω, auf und zumachen. A 436 ἰδ. ἀ ν ε β ο κ α τ ε β α ί ν ω καὶ Χατζ. MNE 478.

ἀνοιξι ἡ, τὸ ἀνοιγμα, Oefnung, A 1460 (τῆς πόρτας), 1470 (τοῦ ἀρμαριῦ), 1529, 1544.

ἀνοσιὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, Abgeschmacktheit A 1008 (= ἀνοστοὶ λόγοι).

ἀνοσιζῶ μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, κάμνω ἀνοστον, ὑποτιμῶ, ψέγω, geschmacklos oder fade machen B 1358 ἀ ν ὄ σ τ ι ζ έ ν τ σ ί τ ο ν π ο λ λ ά, ἰδ ἀνοστῶ.

ἀνοστος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀηδής, geschmacklos, fade A 1770, B 2346, ἀ ν ο σ τ α λ ὄ γ η α. Τὸ ἀντιθ. ν ὄ σ τ ι μ ο ς (καὶ εὐνοστος, ἔμνοστος εἰς ἀρχαιοτ. κείμενα).

ἀνοστῶ², ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι ἀνοστος, geshmacklos werden, Ε 448 νὰ τοῦ ἀνοστήση = νὰ τοῦ φανῆ ἀνοστη.

ἀντάμη ἐπιθ. ὁμοῦ, zusammen, Α 464, Δ 299, 563, 1096· εἰς τὰ χωρία ταῦτα ὁ τύπος προστατεύεται ὑπὸ τῆς ῥίμας (κάμη - ἀντάμη κτλ.), Ἄβρ. 385, 955, Ἐρωφ. Γ 179, 200 ποίλ. Σήμερον ἀκούεται ἀντάμη καὶ ἀντάμη (ἴσως γραπτέον ἀντάμη κατὰ τὸ ὄμαδι)· εἶναι τὸ ἐντάμη (ἐκ τοῦ ἐντῶ ἄμα), ἰδ. Ἄτακτα II 124-125, ΜΝΕ 215, Γραμμ. 63. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἐνταμώνω, ἀνταμώνω.

ἀντάρα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ὀμίγλη, Nebel Β 555, Δ 182, 1827, 1832, Ε 783. Περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀνταερίαι ἰδ. Ἄτακτ. II. 125.

ἀντηλάρισμα τό, αὐταύγεια, ἀντανάκλασις, Widerschein Γ 578. Σήμερον ἀκούονται ἐν Κρ. τὸ ἀντηλιά, ἀντηλαρίζω, ἀντηλάρισμα, ἀντηλαρίδα. Εἰς τὰς Κρητ. λέξεις Φιλιστ. φέρεται ἀντηλάριον, καὶ ἀντηλαρίδα (ἐκ τῆς Δυτ. Κρήτης)· ἀντήλιο χωράφι φέρεται καὶ εἰς Βονα 92, 58, 59. Ὁ Βλαχ. Θησ. γράφει ἀντιλαρίζω κτλ. (ἐκ τοῦ ἰλαρός;)

ἀντήρητα ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, χωρὶς φόβον (ἐντήρησις), furchtlos, Δ 1458, Ζην. Προλ. 36, Γ 348, Δ 59, 79, Γυπ. Β 178, Ἐρωφ. Α 117. Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἀντήρητος ὁ ἐκ τοῦ (ἐ)ντήρηοῦμαι = φοβοῦμαι, διστάζω· ἰδ. Ἄτακτ. I 164, Φαβ. 13, ΜΝΕ. 138. Εἰς Καρπαθ. 183 φέρεται ἀντήρητα = ἀφόβως.

ἀντίδικος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐχθρός, ἐναντίος, Gegner, Feind, Α 122, 1018, 1685, Δ 576, Ε 596· πρβλ. Ἄτακτ. IV 21.

ἀντίκρυτα ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀντικρύ, ἀπέναντι, gegenüber, Β 1272, Ἄβρ. 911, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἀκούεται καὶ ἀντίκρυτας Γραμμ. 62.

ἀντιλαλιά ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ἀντήχησις, ἀντίλαλος, Wiederhall, Δ 1661.

ἀντιλαλῶ² ὡς καὶ καὶ σήμερον, ἀντηχῶ, wiederhallen, Β 1760.

ἀντιμεύγω, μελ. -έψω, ὡς καὶ σήμερον, ἀνταμειβῶ, ἀνταποδίδω, erwidern, vergelten Β 792, Βοσκοπ. 54, Γυπ. Α 238, Β 299, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ Γραμμ. 52, Ἄθηνά ΚΔ' σελ. 12, Ἀκαδ. Ἄναγν. Α 213.

ἀντιμεψι ἦ. ἀνταμοιβή, ἀνταπόδοσις, Lohn, Vergeltung, Α 1159, Β 930, Δ 1936, Γυπ. Β 426, Ἐρωφ. Ἰντ. Α 155, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

ἀντιπατῶ² ὡς καὶ σήμερον, πατῶ στερεῶς (πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν), fest betreten, Β 1775, 1899, Δ 1156, 1856. Ἰδίως λέγεται ἐπὶ τοῦ ἱππέως τοῦ πατοῦντος ἰσχυρῶς τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἀναβολέως τοῦ ἐφιππίου (ἀντιπατῶ τσί σκάλες).

ἀντιστένομαι, ἄορ. ἀντιστάθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἀνθίσταμαι, ἐναντιώνομαι, wiederstehen, A 971, Γ 251, 319, 1369, Ε 1307.

ἀντρας ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἦτοι α') ἀνὴρ, β') ἀνδρείος ἀνὴρ, γ') σύζυγος, Mann A 1727, Γ 1455, Δ 1438, Ε 296 ἀντρὸς γομάρι, 498, 1160, Περὶ τῶν τύπων τῆς γεν. ἀντρός, ἀντροὺς ἰδ. Γραμμ. 32, Γλωσσ. Μελ. 27.

ἀντρεία ἡ, παροξύτονον καὶ τρισύλλαβον, **ἀντρεῖα** δισύλλαβον κατὰ συνίτησιν, καὶ τρισύλλαβον ὅτε προφέρεται **ἀντρεῖα** (κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου), ὡς καὶ σήμερον, ἀνδρεία, Tapferkeit, A 28, 571, 1380, 1497, Β 37, 160, 857 πολλ.

ἀντρειεύγω καὶ **ἀντρεύγω**, **ἀντρειεύγομαι** καὶ **ἀντρεύγομαι**, ὡς καὶ σήμερον, ἀνδρίζομαι, sich männlich betragen, A 106, 317, 2062, 2141, Δ 55, 692.

ἀντρειοσύνη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνδρεία, Tapferkeit Β 1227.

ἀντρεϊότη ἡ, συνώνυμον τῷ προηγουμένῳ Α 1061. Περὶ τῶν διπλῶν καὶ πολλαπλῶν τύπων παρ' Ἑρωτοκρίτῳ ἰδ. Γραμμ. 7?

ἀντρειωμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἀνδρείος, tapfer A 565, Β 268, 283. Ἐσχηματίσθη ὡς ἐκ ῥήματος ἀντρεῖω, καὶ ἔχει σημασίαν ἐπιθέτου. Εὐρίσκειται καὶ ἀντρεωμένος Σταθ. Ἰντ. Α 45, Ε 477 πολλ.

ἀντρογγυνο τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀνδρόγγυνον, Ehepaar, Mann und Weib, A 39, Β 664, Ε 1473, 1511. Εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἑρωτοκρ. εὐρηταί πάντοτε ἔχων τὸ γ, ἐν ᾧ εἰς ἄλλα κείμενα ἀπαντᾷ καὶ ἀντρούνο, ὅπως καὶ σήμερον ἀκούεται συνήθως.

Ἀντρομάχος. Ὁ Ρηγόπουλλος τοῦ Ἀναπλιοῦ, Β 183 Ἀντρομάχος ἐκράζετο, ἀντρεῖα καὶ χάριν ἔχει, 1286, 1596 κτλ

ἀνυφαντής ὁ, ὡς καὶ σήμερον, εἶδος ἀραχνίου, Spinne, A 1237 ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ὑφαίνω (ὑφάντης) ἰδ. ΜΝΕ Β 94, 412 (ὑφάντης, ὑφαντής, τὸν ὑφαντήν, νυφαντής, ἀνυφαντής). Εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος λέγεται ἀλυφαντής, ἀλυφαντάκος ΜΝΕ Β 436. Ἐν Σκύρῳ λέγεται ἀλφαντής Σκυρ. 172, ἐν Νισύρῳ καλοφάνταρος Νισ. 88¹).

ἀνύχι τό, πληθ. **ἀνύχια**, ὡς καὶ σήμερον, ὄνυξ, ὄνυχες, νύχι, νύχια, Nägel Ε 1130. Τὸ προθετ. α προήλθεν ἐκ τῆς συνεχείας (συνεκφορᾶς) τὰ ὄνύχια, τὰ νύχια, ἀνύχια, ἀνύχι.

ἀνω κάτω ἐπιρ. καὶ μονολεκτικῶς ἀνωκάτω, ὡς καὶ σήμερον, drunter und drüber, Β 1932, Γ 1277, Δ 194. Τὸ ἀπλοῦν ἀνω δὲν

1) G. Meyer, Zur neugriech. Grammatik in Analecta Graecensia, Graz 1893 σελ.: 17, ὅπου ἀναγράφονται αἱ διάφοροι παραλλαγὰί τῆς λέξεως κατ' ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος.

ἀκούεται σήμερον μόνον του, ἀλλ' ἐπάνω, ἀπάνω (πλὴν τῶν γεωργικῶν παραγγελμάτων εἰς τοὺς ἀροτριῶντας βόας, ὅπου ἀκούονται τὸ ἄνω ἔσω, ἔα κτλ.).

ἀνώγι τό, (ἢ ἀνώγει) ὡς καὶ σήμερον, ἀνώγειον, Oberstock (ἀντιθ. κατώγι) Γ 385.

ἀξιάζομενος μετοχ. ἐπίθετον ἐκ τοῦ ρήματος ἀξιάζω (ἀξιάζω), ἄξιος, ἱκανός, wert, tüchtig, A 78, 1397, B 146, Ἐβρ. 687. Ὁ Σομαν. ἀναγράφει ἀξιαζούμενος. Περὶ τῶν νεοελλ. αὐτῶν μετοχῶν εἰς ἀμενος-όμενος, οὐ μένος ἰδ. MNE 13, Einl. 146 ἔξ.

ἀξαμώνω B 1416, 1874, Γ 714 ἰδ. ξαμώνω.

ἀξαργιτοῦ Δ 828 ἰδ. ξαργιτοῦ.

ἀξάφνου ἐπιρ. καὶ **ξάφνου**, ὡς καὶ σήμερον, ἐξαίφνης, ξαφνικά, αἰφνιδίως, plötzlich, A 560, 688, 1581, 1619, Δ 598, 977, 1674, E 1240, 1460. Περὶ τοῦ ἐπιρ. ἰδ. Ἄτακτ. IV, 126—127.

ἀξάφτω A 1161, Δ 1685 ἰδ. ξάφτω.

Ἄξιὰ ἡ, ἢ νῆσος Νάξος B 287. Καὶ σήμερον λέγεται οὕτως Ἄξιὰ καὶ Ἄξιά' ἰδ. σημ. σελ. 374.

Ἄξιώτης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ Νάξιος, ὁ κάτοικος τῆς Νάξου B 1717.

ἀξιῶ, ὡς καὶ σήμερον, εἶμαι ἄξιος, ἔχω ἄξιαν, taugen, wert sein Δ 1428.

ἀξοπίσω ἐπιρ. καὶ **ξοπίσω**, ἔξοπίσω, hinterher· συντάσσεται μετὰ γενικῆς B 185, 1997. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἀξοπίσω καὶ ἀποπίσω.

ἄξος ἐπιθ. θηλ. ἄξα, ὡς καὶ σήμερον, ἄξιος, ἱκανός, wert, tüchtig A 27, 31, 955, 1640, B 2180, 2188, Γ 74 πολλ. Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἄξιος, ἄξιλος, ἄξος Γραμμ. 4. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. ἄξα = ἀξίως, ἐπαξίως, B 137, 2337.

ἀξώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἀξιώνω, wert, würdig halten A 46. Ἐξ αὐτοῦ ἢ μετοχὴ **ἀξωμένος** B 521 κορμι ἀξωμένο = ἄξιον. Ἀκούεται σήμερον καὶ ἄλλο ρῆμα ἀξώνω, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἰξώνω (ἐκ τοῦ ἰξός), ξώνω, γὰ ξώσω, ἀξώσω, ἀξώνω.

ἀπακούω καὶ **πακούω** - **πακούομαι**, ὡς καὶ σήμερον, ὑπακούω, gehorchen, gehört werden A 1486, Δ 544, E 233, 355, 627, 629.

ἀπαλένω καὶ **παλένω**, ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι ἀπαλός, μαλάσσομαι, erweichen A 439, Γ 1283; Δ 167.

ἀπαντήχνω καὶ **παντήχνω**, ὡς καὶ σήμερον, ἀπαντῶ, συναντῶ, begegnen, B 642, Καρπαθ. 179. Περὶ σχηματισμοῦ τοῦ MNE, 132 131.

ἀπαντοχῆ ἢ, προσδοκία, Erwartung, E 1478 θάρρος μου ἀπαντοχῆ κὲ ὀλπίδα, Ἐρωφ. Γ 79, Σκλαβ. 127, Βοσκοπ. 374, Ἐβρ. 525 πολλ. Ἐκ τοῦ ἀπαντέχω. Ἀκούεται καὶ σήμερον μάλιστα εἰς ἄσματα π. χ. Κρητ. ἄσμ. 320, Κρητ. ἄσμ. Κρ. 100, LegrandRec. 26.2. Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ ΚΕ'. 206—207 (ἀπαντέχω ἐκ τοῦ ὑπαντέχω).

ἀπαντῶ¹ καὶ παντῶ, ἄορ. ἀπάντηξα (ἐπάντηξα) Δ 1157 ὁ προῶ-
τος ποὺ τοῦ πάντηξε. Ἦμπορεῖ ὁμοῦς ὁ ἄορ. αὐτὸς νὰ εἶναι καὶ
τοῦ ἀπαντήχων.

ἀπάνω ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἐπάνω, oben, auf, Δ 120, 275, ἀπά-
νω κάτω καὶ ἀπὸ πένω καὶ κάτω, auf und unter 979, E 570,
πολλ. Ἡ ἀπὸ ὄπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπιρρ. ἀπομέσα, ἀπόξω, ἀπε-
δῶ, ἀπεκεῖ, ἀποκάτω κτλ.

ἀπανώγραμμένα, τὰ ἄνω γεγραμμένα, oben beschrieben E 1540.
Τὸ (ἀ)πανω γράφω ἀκούεται σήμερον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ γράφω
περισσότερα τοῦ ἀληθοῦς.

ἀπαρθινὸς ἐπιρ. ἀληθής, ἀληθινός, wahrhaft, wirklich A 1935,
2075, B 662, Γ 140, Δ 46, 148, 150 πολλ. Γίνεται ἐκ τοῦ ἐπαληθι-
νὸς κατὰ συγκοπὴν ἐπαρθινὸς καὶ τροπὴν τοῦ λεις ρ. Πρβλ. Γραμμ.
27 (καὶ παρετυμολογίαν πρὸς τὴν ἀπό). Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρ. **ἀπαρθι-
νά** = ἀληθῶς. ἀληθινά, wirklich, in der That, A 698, B 244, E 1070,
1100. Βλαχ. Θησ., Spratt, Φιλιστ. ἀπαρθινά, ἀληθινά, βέβαια.
Σήμερον τὸ ἀπαρθινά ἀκούεται οὐχὶ συχνά ἐν Κρήτῃ, ἐπειδὴ ἐπεκρά-
τησε τὸ ἐξ αὐτοῦ συγκοπὴν ἀπαρνά = βεβαίως ἀληθῶς (συμφυρθὲν
πρὸς τὸ ἀπαρνοῦμαι, τρόπον τινά ὁ δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῆ).

ἀπαρνοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον. ἀρνοῦμαι, καταλείπω, verlassen,
verweigern, μετ' αὐτ. A 137, 684, 1246, 1761, B 280, 1130, 1931, Γ
1226, Δ 817 πολλ.

ἀπατά, ἐπιρ. ἄπαξ εἰρημένον παρ' Ἐρωτοκρίτῳ = βεβαίως, ἀληθῶς,
sicherlich, jawohl, B 2031. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας αὐτοῦ ἰδ.
τὴν σημειώσιν εἰς τὸ χωρίον. Πλὴν τῶν σημειωθέντων ἐκεῖ παραδειγμα-
των τὸ εὔρον δις καὶ εἰς λόγον Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (Ἀγαθαγγ. Νινο-
λάκη, Μελέτιος Πηγᾶς, Χανία 1903 σελ. 202, 203). Πρβλ. καὶ Χριστ.
Κρητ. Α σελ. 533 ἐν λέξει ἀποδά.

ἀπατὸς ἀντων. μετὰ γενικῆς προσωπ. ἀντωνυμίας, ἦτοι ἀπατός μου
(σου, του, κτλ.), ὡς καὶ σήμερον, αὐτὸς ὁ ἴδιος, ich selbst κτλ. A 1053
B 154, Γ 71, 199 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς χρήσεως ἰδ. Ἄ-
τακτ. II. 25, MNE. B 521, Φιληντ. § 759.

ἀπῆς συνδ. χρονικός, ὡς καὶ σήμερον, ἀφ' οὗ, nachdem, A 171,
266, B 78, 768, 2337, B 1671, E 1393, 1395, E 1418 πολλ. Εἰς τὸ
Δ 1203 εὔρηται ἀπὴ ἔτοιο πρᾶμα. Περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ
ἀπῆτης ἰδ. τὴν σημ. B 78.

ἀπῆτης, συνδ. χρονικός. ὡς καὶ σήμερον, ἀφ' οὗ, nachdem, A 1221,
1351, 1759, 2097, B 977, 1131, 2103, Γ 1718 πολλ. ἰδ. ἀπῆς.

ἀπιλογιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀπάντησις, ἀπόκρισις, Antwort, A
982, 1232, B 1458, Γ 498, Δ 1434 πολλ. Περὶ τῆς διὰ τοῦ ι γραφῆς
τούτου καὶ τοῦ ἀπιλογιάζω καὶ τοῦ ἀνιμένω ἰδ. Χατζιδ. Ἀθηναῖ
ΚΔ' σελ. 29, 57 καὶ Γραμμ, 52.

ἀπιλογιάζω, δίδω ἀπάντησιν, ἀποκρίνομαι, καὶ ἔπειτὰ δίδω τὴν ἀδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, verabschieden (Γαλ. congédier) Δ 1307. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχουσι τὸ ἀπιλογιάζω καὶ ἀπιλογία καὶ ἀπολογία εἰς τὸ Χρον. Μορ. (ιδ. παραδείγματα εἰς τὴν ἐκδ. Smitt, Index σελ. 601) καὶ τὸ ἀπολογιάζω Ἑρωτοπ. 543, Κρητ. Διαθ. σελ. 657, πρβλ. Ἀτακτ. I 78, Κυπρ. Β'. σελ. 463.

ἀπιλογοῦμαι¹, ἀορ. ἀπιλογήθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ, antworten, erwiedern, A 248, 250 Γ 194 πολλ. ιδ. ἀπιλογία.

ἀπλώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐκτείνω (τὴν χεῖρα) strecken, A 1148, 1891, 1894, Γ 77, 523, 579, 1160, 1459 πολλ. ιδ. Βλαχ. Θησ., Βυζ. λεξ. ἀπλώνω, Ἀτακτ. II 57.

ἀπὸ καὶ **ἀπὸν** ἢ πρόθεσις. Πλὴν τῶν ἄλλων σημασιῶν ἔχει παρ' Ἑρωτοκρ. καὶ τὴν τῆς συνοδείας=μετά, με π. χ. B 1283, 2071, Γ 67 Ἀφέντης ἀπ' τ' ἀμάξι. Πρβλ. Σαχλ. A 535 ἢ Κατερίνα ἡ μαστόρισσα ἀπὸν τ' ὄξυ μαντήλι (Λαογρ. Γ σελ. 616—617). Περὶ τοῦ τύπου ἀπὸν ιδ. σημ. A 178, Ἐπετ. Πανεπ. 1911 σελ. 83¹). Ἡ πρόθεσις εὐρίσκεται καὶ συγκεκομμένη ἀπ' πρὸ συμφώνου π. χ. B 1766 ἀπ' τὸ πατάρι 2071 ἀπ' τ' ἀμάξι ιδ. Γραμμ. 13, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Α' ἐκδόσεως ἠδυνήθη δι' αὐτῆς νὰ ἀντικαταστήσῃ πανταχοῦ τοῦ κειμένου τὴν ἐκ (ὁ χ). Εἰς τὴν νέαν Ἑλλην. συντάσσεται μετ' αἰτιατικῆς, διετήρησεν ὅμως καὶ τὴν ἀρχαίαν μετὰ γενικῆς σύνταξιν εἰς τινὰς τυπικὰς φράσεις ἐκφερομένας σχεδὸν πάντοτε ἐπιρρηματικῶς π. χ. ἀπὸ σπέρας, ἀπὸ κακοῦ θανάτου, ἀπὸ λιγοῦ, ἀπὸ φρας, ἀπὸ γενεῖας, ἀπὸ θεμελιοῦ, ἀπὸ καιροῦ, ἀπὸ χρόνου, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καινουργῆς, ἀπὸ κασμοῦ (=ἐξ εἰκασίας, Καρπ. 180) κτθ.

ἀποβγάνω, ὡς καὶ σήμερον, ἀποπέμπω, ἀποδιώκω, entlassen Γ 236 ἀπόβγαλτον (=ἀπόβγαλέ των), 1034, 1748, Δ 238, 459, E 362 ιδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λεξ.

ἀπόγει τό, ὡς καὶ σήμερον (τὸ ἀπόει), ἀπόγειος ἄνεμος, τὸ κρύος, τὸ ψύχος, Frost Δ 598. Φιλιστ. ἀπόγειον, ἀπόγειος αὔρα, ἡ πάχη ἢ πρωϊνή, ιδ. καὶ Spratt. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἀποβόρει καὶ ἀγριοβόρει=ἀπὸ βορᾶ πνέων ψυχρὸς (ἄγριος) ἄνεμος· ιδ. MNE B 188.

ἀπόγλωμα τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ἀπόγευμα, τὸ ἀπομεσήμερον, nachmittags, A 1432, ιδ. γιόμα.

ἀπογιοματινῆ ἡ, τὸ ἀπόγευμα, ἡ δείλη, Nachmittag B 663. Ἑσημηματίσθη κατὰ τὸ τὰ ταχινῆ, ἀργατινῆ.

1) Εἰς τὸ περὶ Πρωτείων τοῦ Πάπα συνταγμάτων τοῦ Μελετίου Πηγᾶ (ἐκδ. Νιβολάκι, Χανία 1908) εὔρηται συχνὰ ὁ τύπος ἀπὸν ὡς σήμερον, ἤτοι ἀκολουθοῦντος τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ τ. π. χ. ἀπὸν τὰ ἔθνη 101, ἀπὸν τὸ αἶμα 101, ἀπὸν τὴν πορνείαν αὐτόθι, ἀπὸν τὸν οὐρανὸν 118 κτλ.

ἀπογλακῶ¹ μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, καταδιώκω, ἀποδιώκω, ζυγώνω (Κρητ.), verfolgen, Δ 1059 καὶ σά θεριὸ τσ² ἀπογλακῶ, σά δράκος τσι ζυγώνει ἰδ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. καὶ γλακῶ.

ἀπόδα (ἢ ἐπόδα) ἄορ. τοῦ ῥήματος ἀποβλέπω ἢ ἀποθωρῶ, καὶ σημαίνει ἐτελείωσα τὸ βλέπειν, δὲν ἔχω πλέον νὰ ἴδω Δ 453 τὰ λόγιασα ἀπολόγιασα, τὰ ἕχα νὰ δῶ ἀπόδα. Καὶ σήμερον τὸ ἀπόδα καὶ ἐπόδα ἀκούεται συχνὰ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης π. χ. ἐπόδες τα τὰ νιᾶτα ἦτοι δὲν τὰ βλέπεις πλέον κτῶ.

ἀποδαντοῦ ἐπιρ. τοπικόν, ἀπαντοῦ eben von hier Δ 1994.

ἀποδεκεῖ ἐπιρ. τοπικόν, ἀποκεῖ, eben von dort, Β 2019 Δ 773, Ε 942.

ἀποδεπᾶ ἐπιρ. τοπικόν, ἀπ' ἐδῶ, von hier her Γ 1174, Ε 129, 242.

ἀποδέχομαι, ὡς καὶ σήμερον (ποδέχομαι), ὑποδέχομαι, aufnehmen Β 424, 502. Ἡ ἀπὸ ὅπως εἰς τὰ ἀποτασσω, ἀπομένω, ἀποκτῶ, ἀφοροῦμαι (ἦτοι ἀπεκόπη πρῶτον ὁ φθόγγος ι εἰς τὴν ἀρχὴν ποτάσσω, καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς συνεκφωνήσεως μετὰ τοῦ νὰ (θὰ) προσεκολλήθη τὸ α καὶ οὕτως φαίνονται ταῦτα ὡσεὶ σύνθετα μετὰ τῆς ἀπὸ προθέσεως νὰ ποτάξω, ν' ἀποτάξω, ἀποτάσσω).

ἀποδιαβαίνω, ὡς καὶ σήμερον (ποδιαβαίνω), παρέρχομαι, περνῶ, vorübergehen Ε 1094.

ἀποδιαντρέπομαι ἄορ. ἀποδιαντρέπη(κα) ὡς καὶ σήμερον, ἀποβάλλω τὴν ἐντροπὴν καὶ τὸν σεβασμὸν sich erfrechen Α 1072· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ὅπου ἀναγράφεται καὶ τὸ ῥῆμα καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ῥηματικά.

ἀποδιαφωτίζω ἰδ. ποδιαφωτίζω.

ἀποδίδω, ὡς καὶ σήμερον (ποδίδω) ἀμεταβ. καταντῶ, καταλήγω, geraten, ein Ende nehmen· ἰδίᾳ εἶναι εὐχρηστος ἢ μετ. ἀποδομένος (= ἔχων καταντήσει εἰς κακὸν σημεῖον) Α 955, 1105, 1363, Γ 51, 486, 531, 791, Ε 714, 870 πολλ. ἰδ. καὶ κακαποδίδω.

ἀποδόματα τά, τὸ οὖσ. τοῦ προηγουμένου ῥήματος, τὰ τέλη, τὰ ὕστερα, τὰ ἐπακόλουθα, die Nachfolgen Α 164, Δασκαλογ. 295.

ἀποθαίνω, καὶ ποθαίνω, ὡς καὶ σήμερον (οὐχὶ πεθαίνω) ἀμεταβ. ἀποθνήσκω, sterben Α 379, Γ 46 πολλ. Εὔρηται ἐνίοτε καὶ μεταβατ. ἦτοι φονεύω ἄλλον, tödten Α 744, 776, Γ 1141 θὲ νὰ μ' ἀποθάνη, ὡς λέγεται καὶ σήμερον. Ἐξ αὐτοῦ μετοχ. ἐνεργ. ἐπιρρ. ἀποθάνοντας, Γ 108 ζῶντάς μου κὶ ἀποθάνοντας. Σήμερον ἀποθάνοντας καὶ ἀποθάνοντας.

ἀποκαίγομαι, ὡς καὶ σήμερον (ποκαίγομαι), καίομαι ἐντελῶς, κατακαίομαι Γ 349.

ἀποκαμαρώνω, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ποκαμαρώνω), ἀποθαυμάζω, καμαρώνω πολύ, bewundern, Α 1886, Β 246, 1956, Δ 593, 1586, Ε 1488. πολλ. ἰδ. καμαρώνω.

ἀποκάτω ἐπιρ. τοπ. ὡς καὶ σήμερον, ὑποκάτω, unten, unter, Β 177, 17⁵, 2154, πολλ. Ἡ ἀπὸ εἰς τὰ ἐπιρρ. ὅπως καὶ εἰς τὰ ἀπομέσα, ἀ-

πόξω, ἀποπάνω, ἀποκει, ἀποδῶ, ἀπομπρὸς κτλ.

ἀποκατωθιῶ, ἐπιρ. τοπικόν, ὡς καὶ σήμερον, ὑποκάτω, Β 153, 760, 1509, Δ 1617, 1871, Ε 918, Ζην. Πρωλ. 7 Ἐρωφ. Β 198. Ἡ κατάληξις τοῦ ἐπιρ. (ὅπως καὶ τοῦ πανωθιῶ, ἀποπανωθιῶ) ἐκ τῶν ἐπιθέτων ἀπανωθιῶς, κατωθιῶς τὰ γενόμενα ἐκ τοῦ ἐπάνωθεν, κάτωθεν.

ἀπόκει καὶ πρὸ φωνήεντος **ἀπόκεις**, ὡς καὶ σήμερον, ἔπειτα, μετὰ ταῦτα, darauf, hernach A 939, 1083, 1481, 1549, 2098, Β 319, 2235, Γ 1354, 1362, Δ 506, 1619, Ε 949, 1389 πολλ. Ἡ ἀπὸ πρόθεσις ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα (ιδ. ἀποκάτω). Ἀκούεται σήμερον καὶ τύπος ἀπόκειας κατὰ τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα εἰς-ας, ἀκούεται δὲ καὶ ἀπόι, τὸ ὁποῖον πιθανῶς προήλθεν ἐκ τοῦ Ἰταλ. *proi*, *a proi* ἢ συνεφύρθη πρὸς τοῦτο.

ἀποκλαμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, παραφρᾶς ἢ ρίζα φυτοῦ, Wurzel, A 102 ιδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Ἡ λέξις εἶναι πλόκαμος, ἢ ὁποῖα γίνεται πλοκαμὸς, ἀπλοκαμὸς καὶ σποκλαμὸς (κατὰ παρετυμολογίαν προθέσεως ΜΝΕ Β 313 ἢ κατ' ἀναγραμματισμὸν). Πρβλ. Spratt 206. Εἰς Βατταρ. 30 εὔρηται πλόκαμος, εἰς Ζωγρ. Ναξ. 436, ἀποκλαμὸς, παρὰ δ' ἄλλοις νησιώταις πλοκάμι (ὀκτάποδος). Καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ λέγονται ἀποκλαμοὶ οἱ τοῦ ὀκτάποδος, ιδ. καὶ Π. Λωρεντζάτου, Ἀνάμειξις ἐν Ἀθηνῶν ΙΣ'. σελ. 215.

ἀποκοιμίζω μεταβ. κοιμίζω, κατακοιμίζω, κάμνω ἄλλον νὰ κοιμηθῆ in Schlaf bringen, einschläfern Β 675, 1160 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, Γ 95.

ἀποκοιμοῦμαι¹, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον (ποκοιμοῦμαι), λαμβάνει με ὕπνος, μὲ παίρνει ὁ ὕπνος, einschlafen, A 1259.

ἀπόκοντος ἐπιθ. βραχίς, κοντός, kurz geschnitten Γ 1758 ἀπόκοντα (φορέματα).

ἀπόκοττα ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀπόκοττος), ὡς καὶ σήμερον, τολμηρῶς, θαρραλέως, kühnlich, mit Mut Γ 613 Ε 636 Χρον. Μορ. 3450. ιδ. ἀποκοττω.

ἀποκοτιὰ ἢ τόλμη, θάρρος, Kühnheit A 245, Β 816, Δ 7 πολλ. Καὶ σήμερον κοινότατον ἐν Κρήτῃ ἀποκοτιὰ, ιδ. ἀποκοττω.

ἀποκοτιῶ¹ ὡς καὶ σήμερον, ἀποτολμῶ, sich erkühnen A 175, 191, 1906, Β 812, 1343 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ρήματος ἐκ τοῦ κόττος ιδ. Ἀτακτ. 60-61, ΜΝΕ Β 465.

ἀποκομπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀμεταβ. ἐπικλίνω, sich anlehnen A 1476 ιδ. ἀκομπῶ. Εἰς ἄλλα κείμενα εὐρίσκεται ἀποκομπίζω π. γ. Πικατ. 50. Σήμερον καὶ ταῦτα καὶ τὸ ἀποκομπί (—στήριγμα) ἀκούονται· πρβλ. Ἀβρ. 768, Ἰμπ. Μαργ. 558, Χιακ. γλωσ. 84.

ἀπόκουρφος ἐπιθ. (καὶ ἀπόκουρφος). ὡς καὶ σήμερον, ὑπόκουρφος, κρυφός, heimlich, Δ 929, πολλ. ἔξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. ἀπόκουρφα =κρυφίως, κρυφά, heimlich Ε 523 πολλ.

ἀπόκρισι ἡ, ἀπάντησις, ἀπλογιά, Antwort A 18, 249 πολλ.

ἀποκρυγαίνω, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ποκρυγαίνω), ἀρχ. ἀποψύχομαι, sich abkühlen A 290, 1857, Γ 104.

ἀπολέγω, μάλιστα ὁ ἀρχ. ἀπόπα (σημ. ἐπόπα), τελειώνω τὸν λόγον, δὲν ἔχω νὰ εἶπω πλέον τίποτε, ausreden Δ 238, 369. ἰδ. ἀπομιλῶ.

ἀπολιγαίνω ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον (καὶ πολιγαίνω), ὀλιγοστεύω, sich vermindern Γ. 477 φυρᾶς κτ. ἀπολιγαίνεις.

ἀπολιγοῦ ἡ ἀπὸ λιγοῦ, ἐπιροηματικῶς, ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγας φορὰς, σπανίως, selten, A 383. Οὐχὶ ὀρθῶς ἐρμηνεύεται ὀπὸ τοῦ Γιανν. (Γλωσσ). nach und nach, allmählig. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ Γραμμ. 63 ἐσηματίσθη κατὰ τὸ ἀπὸ μικροῦ. Περὶ τῆς ἀπὸ μετὰ γεν. ἐν τῇ νέα Ἑλλην. εἰς τοιαύτας μάλιστα τυπικὰς καὶ ἐπιρρ. φράσεις ἰδ. ἀπό.

ἀπολογιάζω, τελειώνω τὸν λογισμόν, δὲν ἔχω πλέον τι νὰ σκεφθῶ, ich habe nichts mehr zu denken Δ 453 τὰ λόγιασα πολόγιασα, τὰ ἔχα νὰ δῶ ἀπόδα.

ἀπολιπίξομαι, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἀπελίξω, ἀπογινώσκω, ἀποβάλλω τὰς ἐλπίδας, verzweifeln, μετ. ἀωλιτισμένος Δ 197, 711 ὁ Γιανν. γράφει καὶ τοῦτο καὶ τὸ ὀλπίδα, ὀλπίζω κτλ. διὰ τοῦ ρ. Σήμερον ἀκούεται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους.

ἀπολυῶ, ἀρχ. ἐπόλυκα ἀπολύω, lösen, freilassen Γ 1749 τ' ἀλογον του πόλυκε. Γεν. Β 531, Συναξ. γυν. 100, Σταθ. Β 62, Καρπαθ. 222. Περὶ τῶν εἰς κα ἀορίστων ἰδ. Γραμμ. 56.

ἀπόμακρα ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγον μακράν, εἰς ἀπόστασιν ἀρετήν, ziemlich entfernt A 875, 1136, Γ 911, Ε 323. Ἐσηματίσθη κατὰ τὸ ἀπόχωστα (κατάχωστα), ἀπόκουρφα, ἀπόκωλα κτλ. Εὐρίσκονται καὶ κερωρισμένως ἀπὸ μακρὰ (καὶ ἀπὸ μακρὰς) πάλιν ἐπιρρηματικῶς=μακρόθεν, ἀπὸ μακρινῆς ἀποστάσεως, von fern, A 656, 886, Γ 443 896, Δ 5, 1966. Συγγέονται εἰς τὰ κείμενα, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ τὴν σημασίαν· εἰς τὸ πρῶτον ἡ ἀπὸ ἔχει μᾶλλον ἐλαττωτικήν ἢ μετριαστικὴν σημασίαν.

ἀπομένω ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον (καὶ πομένω), ὑπολείπομαι, μένω, bleiben, zurückbleiben, A 774, 775, Β 838, 970. Τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔχει εἰς τὸ ὑπομένω (ὅπως τὸ ἀπαντῶ, ἀποκτῶ, ἀποκοιμοῦμαι, ἀφοροῦμαι, ἀποτάσσω). Ἐκ τούτου προήλθον τὸ ἀπομονάρις καὶ ἀπομεινάρις.

ἀπομέσα (ἢ ἀπὸ μέσα) ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἔσωθεν, von innen heraus Γ 1301, 1321. Περὶ τῆς ἀπὸ εἰς τὰ ἐπιρρ. ἰδ. ἀποκάτω.

ἀπόμικρος ἐπιρρ. ὀλίγον μικρός, μικροῦτσικος, ἀρχ. ὑπόμικρος, etwas klein A 506 σπίδα ἀπόμικρη, Γ 322 παραθυράκι ἀπόμικρο, Ἄμαρτ. 231.

ἀπομιλῶ² ὡς καὶ σήμερον, τελειώνω τὸν λόγον, δὲν ὀμιλῶ πλέον, ausreden, Δ 307, Ε 337, ἰδ. ἀπολέγω.

ἀπομονάρις ἐπιθ., πληθ. οἱ ἀπομονάροι, οὐδ. τὸ ἀπομονάρι, ἀπομονάρια, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ἀπομεινάρις κτλ.) Α 1296, 1724 ἀπομονάρια τσι φιλιῆς (ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον), Δ 810 τὰ ἀπομονάρια τσι γραφῆς=τὰ λοιπὰ τῆς ἐπιστολῆς, Ε 29, 128. Σήμερον ἀκούονται τὰ ἀνωτέρω καὶ δηλ.: ἀπομοναρά καὶ ἐπιθ. ἀπομονογάρικος (καὶ ἀπομεινάρικος) ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. καὶ Χριστ. Κρήτ. Α 317. Ἐν τῷ Ἑπειρωτ. γλωσσ. Ἀραβαντινοῦ τὰ ἀπομονάρια λέγονται ἴπολειφάδια.

ἀπομονετικὸς ἐπιθ. ὑπομονητικὸς, geduldig Γ 1624. Σήμερον ἐν Κρήτ. ἀπομονετικὸς ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας καὶ ἀπομονετικὸς ὁ μετ' ὑπομονῆς καὶ τινος νωθρότητος ἐκτελῶν τι.

ἀπομονή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ὑπομονή, Geduld Α 811, Β 975 ἰδ. ἀπομένω.

ἀπονεκρώνω, ὡς καὶ σήμερον, λαμβάνω τὴν ὄψιν νεκροῦ, ὠχρῶ, erblassen Α 291, Δ 1486, Ε 912.

ἀποπέματα τά, ὡς καὶ σήμερον, ἀπειλαί, λόγοι σκληροὶ καὶ προσβλητικοὶ μνησικαχοὶ λόγοι, Drohung Β 1557, 1605, 2070, 2080, Ἐρωφ. Β 11 ἰδὲ ἀπονοῦμαι.

ἀπονία ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀπονία, σκληρότης, ἀσπλαχνία, Unbarmerzigkeit Α 244, Γ 1139, Δ 502, 509, Ε 1028, 1338, ἰδ. ἀπονοξ.

ἀπονός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον ὁ μὴ πονῶν, ἀνηλεής, σκληρός, ἀσπλαγγνος, unbarmerzig Β 267, 329. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. **ἀπονα** Δ 1691 = σκληρῶς, ἀσπλαγγνῶς.

ἀπονοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, ἐχθαίρω, μνησικακῶ, ἀπειλῶ, zürnen, drohen, Β 915, 1938, 2062. Συνήθως συντάσσεται μετὰ γενικῆς προσώπου Δ 715 τσι Μοίρας ἀπονᾶται, Ἐρωφ. Δ 44, Ζην. Δ 227, 310, Πικατ. 12, Ἀποκ. 347 Φιλιστ. ἀπονοῦμαι, μνησικακῶ.

ἀπονωρίς ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ἐνωρίς, πρῶτ', früh Α 815, 1423, Β 1872 πολλ. Εἶναι τὸ ἐνωρίς μετὰ τῆς ἀπὸ (ὅπως εἶδομεν καὶ εἰς πλείστα ἄλλα ἐπιρρήματα ἀποπάνω, ἀποκάτω ἀποταχιά, ἀποσπέρα κτθ) ἰδ. Βυξ. Λεξ. ἐνωρίς, καὶ Φιλητ. § 1148. Ἐπειδὴ εἷς τινος ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀκούεται ἀμπονωρίς καὶ μπονωρίς φαίνεται ὅτι συνεφύθη καὶ μετὰ Ἰταλ. buonora ἰδ. Neugr. Stud. IV σελ. 61. Παρὰ Μαχ. 190 εὔρηται καὶ ἀνωράς.

ἀποξερὸς ἐπιθ. πολὺ ξηρὸς, κατάξηρος, sehr trocken. Σήμερον λέγεται ἀποξεραίνομαι, καὶ ἀποξεραμένος = τελείως ξηραίνομαι, κατάξηρος.

ἀπόξω ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἔξω καὶ ἔξωθεν, aussen, von aussen δηλ. ποτὲ μὲν διατηρεῖται ἡ σημασία τῆς ἀπὸ καὶ ποτὲ οὐχί Α 1886, 1888, Β 1861, Γ 429, 437. 1320, Δ 587, πολλ. Περὶ τῆς ἀπὸ εἰς τὰ

ἐπιρρ. ἰδ. ἀποκάτω. Ἡ ἀπὸ τόσον συνεσωματώθη εἰς τὰ ἐπιρρήματα τὰντα εἰς μίαν λέξιν, ὥστε προστίθεται ἐνίοτε καὶ δευτέραν φορὰν π. χ. ἀποπόξω¹⁾).

ἀποπὰ ἢ **ἀπὸ πά**, ὡς καὶ σήμερον, ἀπ' ἐδῶ, ἀρχ. ἐνεῦθεν Γ 330, 334 πολλ. ἰδ. καὶ ἐπὰ καὶ ἐπαδά.

ἀποπάνω ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἄνω καὶ ἄνωθεν Ε 570 πολλ. ἰδ. ἀποκάτω.

ἀποπανωθῦδ ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον ἄνωθεν Α 30, 1342, Γ 1614. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ του ἰδ. ἀποκατωθῦδ.

ἀπορρίχνομαι, ἀορ. (ἀ)πορρίχτη(κα), παραμελῶ ἑμαυτόν, δὲν φροσιζῶ, ἀπελίξω, mich vernachlässigen Δ 665, 688, 695, Δ 712, 839 ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῶν ἀμελούντων διὰ λόγον τινὰ τὴν περὶ ἑαυτῶν φροντίδα μάλιστα περὶ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν παραστάσιν.

ἀπορρίχτω τὸ μεταβ. τοῦ προηγουμένου, ὡς καὶ σήμερον, παραμελῶ Α 1353 τὸ κορομὶ ἀπορρίχτει.

ἀποσάζομαι μεσ. αὐτοπαθ. ἀορ. (ἀ)ποσάστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, περιποιῦμαι ἑμαυτόν, καλλωπίζομαι, στολίζομαι (τὸ ἀντιθ. ἀπορρίχνομαι) sich schmücken, (faire la toilette) Ε 440 νὰ στολιστῇ νὰ ἀποσαστῇ καὶ νὰ πλυθῇ μὴνᾶ της. Τὸ ἀποσάζω, (στολίξω, διορθώνω), ἀποσάζομαι εἶναι κοινότατα σήμερον ἐν Κρήτῃ, ἀντὶ τῶν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἀποφτειάνω, ἀποφτειάνομαι. Ἐν τῇ Δυτ. Κρητ. ἀκούονται σιάζω, ἀποσιάζω κτλ. ἰδ. καὶ σάζω.

ἀποσπέρα ἢ ἀπὸ σπέρα ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, πρὸς τὸ βράδυ, ἀπὸ βραδύς, abends Α 1127, Γ 392, Δ 972. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ἀποσπέρας, καὶ ἀποσπεροῦ καὶ ἀποσπερωθῦδ Βλαστ. Γαμ. 119.

Ἀποσπερίτης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ Ἑσπερος, ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη φαινόμενος τὴν ἑσπέραν, Abendstern Β 498, Κρητ. ἄσμ. 283.4.

ἀποσπερνῆ ἢ ἡ ἑσπερινὴ ὥρα, Abend Δ 135 ἀποσπερνές καὶ ταχινές. Ἀκούεται καὶ σήμερον, ὅπως καὶ τὸ ἀποσπερίδα, τὸ ὁποῖον σημαίνει καὶ τὴν κατὰ τὴν ἑσπέραν συναστροφὴν πρὸς συνδιάλεξιν ἢ συνεργασίαν. Περὶ τῆς συγκοπῆς τοῦ φωνήεντος ι (ἀποσπερινῆ) ἰδ. Γραμμ. 13.

ἀπόσταν καὶ **ἀποῦσταν** συνδ. χρονικός, ὡς καὶ σήμερον, ἀφ' ὅτου, ἔξ ὅτου, seitdem. Συντάσσεται μὲ παρωχημένον χρόνον ὀριστικῆς ἢ μετ' ἐπιρρήματος; Α 142 ἀπόσταν τσι γεννήσα, 1249 ἀπόσταν τὴν παρνῆθηκα, Β 33 ἀποῦσταν ἦτονε Β 303, 486, 1845 ἀπόσταν ὀψές, Δ 285 ἀπόσταν τότες, Δ 1213, Ε 162, 1261 πολλ. Εἶναι κοινότατον εἰς τὰ Κρητ. κείμενα, εὑρίσκεται δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους ἀ-

1) Ζωγράφειος Ἀγών, Μνημεῖα, Κ)πολις 1896 σελ. 31 (ἐκ Σητείας Κρήτης).

πόνταν, ἀπόντας, ἀπόστας, ἀπότις, ἀφότις, καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ ἀπ' ὅτε ἢ ἀπὸ ὄντας. Εἰς Χριστ. Κρητ. Α 226 ὑπάρχει καὶ ἀποῦταν. Τὸ ἀπόσταν εὐρηται καὶ ἐν Καρπαθ. Μιχ. 42.67 43.92.

ἀποστολάτορας ὁ, πληθ. ἀποστολάτοροι, ἀγγελιοφόρος, ἀπεσταλμένος, μαντατοφόρος, ἀποκρισάρις, Bote, B 2370, Δ 209, Ἀποκ. 477. Καὶ σήμερον ἀκούεται. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ παντοκράτορας, αὐτοκράτορας καὶ τοῦτο καὶ τὸ βλεπάτορας, φυλακάτορας, συμβουλάτορας, δοξαράτορας κτῶ.

ἀποσυννεφιασμένος, μετοχ. (ἀποσυννεφιάζω) ἐπὶ τροπικῆς σημασίας ἥτοι κατηφῆς, τεθλιμμένος, finster, betrübt Γ 1018 βαρόκαρδος καὶ μοναχὸς κί ἀποσυννεφιασμένος.

ἀποσώνω, ὡς καὶ σήμερον, συμπληρῶ, vervollständigen Δ 1738· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Προβλ. καὶ σώνω.

ἀποταχιὰ τό, Δ 202, ταχέως, γρήγορα, bald. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἀποταχιὰ καὶ ἀποταχιὰς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πρὸ ὀλίγου, Γυλ. 85, 267 καὶ ἐπιθ. ἀποταχινός. Εἰς τὸ Χρον. Μορ. ἀποταχέα Η 8977 προβλ. καὶ ταχιὰ. Ἡ ἀπὸ ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα (ἰδ. ἀποκάτω).

ἀποφασίζω. Πλὴν τῆς συνήθους σημασίας καὶ συντάξεως ἦτοι τοῦ κάμνω ἀπόφασιν (ἀρχ. ἀποφαίνομαι) εὐρηται εἰς δύο χωρία μὲ ἀντικείμενον προσωπικὸν ἐπὶ τῆς σημασίας δίδω ἀπόφασιν εἰς τινα Δ 355 ἀποφασίσετε τὸ Ρ ἦγα, Ε 1445 τὸν κύρι ἀποφασίζει.

ἀποφεντεύγω, ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι κύριος πραγμάτων τινος, ἐξουσιάζω, beherrschen, besitzen Β 590, 832, Δ 282.

ἀποφοβερίζω Β 186 ὅ,τι καὶ τὸ φοβερίζω (ὁ ἰδέ).

ἀποφορία, πληθ. -ια ὡς καὶ σήμερον, παλαιὸν ἐφθαρμένον φόρεμα, abgetragenes Kleid Δ 578 ροῦχα ἀποφορία καὶ παλιά. Ἡ ἀπὸ ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ τέλους τῆς παύσεως, ἃ τις ἀπεδύθη, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἀπογδύσει=ροῦχα τὰ ὁποῖα τις ἐξεδύθη (τὰ ἅπλυτα).

ἀποφρύσσω, ἀορ. (ἀ)πόφρυξα, ἀποξηραίνομαι, στειρεύω, austrocknen Ε 967 δάκρυα τσι ποφρύξασι, Ἐρωφ. Ἀφ. 41, Legr. Rec. (3)17, Ξενιτ. στ. 284, Χριστ. Κρητ. Β'. 160 Σήμερον ἀκούεται τὸ φρύσει, ἀποφρύσει (ἀορ. ἐλόφρυξε) ἐπὶ τῆς στειρεύσεως τῶν ὑδάτων ποταμοῦ, πηγῆς, φρέατος, θαλάσσης καὶ τροπικῶς ἐπὶ πάσης στειρεύσεως, ἀκούεται δὲ καὶ τὸ ἀποφρεῖ=στειρεύει. Ὁ Γιανν. εἰς τὸ Γλωσσ. γράφει ἀποφρῶ καὶ ἀποφρύζω.

ἀποφτειάνω καὶ **ἀποφτειάνομαι**, ὡς καὶ σήμερον, στολίζομαι, καλλωπίζομαι, ἀποσάζω -ομαι (Κρητ.) zurecht machen, sich schmücken. Α 1839, Β 1208, 1693.

ἀποφτειάσματα, καλλωπισμοί, στολίσματα, ἀποσάσματα (Κρητ.) Schmücken, Zierrath Δ 19.

ἀποχαιρετίσματα τά, καὶ **ἀποχαιρετισμὸς** ὁ, ὡς καὶ σήμερον, χαι-

ρετισμὸς ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει, Abschied B 2271, 1502.

ἀποχαιρετῶ καὶ μεσ. **ἀποχαιρετοῦμαι**, ὡς καὶ σήμερον, χαιρετίζω, ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει, Abschied nehmen B 2757, Γ 629, E 520, 689.

ἀποχλωμαίνω, ὡς καὶ σήμερον, ὠχρῶ (ἐκ φόβου ἢ ἄλλου πάθους) Δ 300, E 1302 ἰδ. χλωμὸς-ιαίνω.

ἀπόχωστος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, κρύφιος, versteckt, verborgen, A 1458· πρβλ. ἀπόκουρφος, κατὰχωστα.

ἀπόψε, ὡς καὶ καὶ σήμερον (καὶ ἀπόψεσ), ταύτην τὴν ἑσπέραν, diesen Abend A 570, 573, Γ 2307, Δ 1303 πολλ.

ἀπραγος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀπειρος, ἀδαής, unerfahren A 313, 2234. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἰδ. MNE B 109.

Ἀπρίλις γεν. Ἀπριλιοῦ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ Ἀπρίλιος, April A 1378.

ἀπύρι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ θεῖον ὡς ἐπέκκωμα τοῦ πυρός, Zündschwefel Δ 744 ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Περὶ τῆς λέξεως ἀπύριν (ἀπυρον θεῖον) ἰδ. Ἄτακτ. IV. 170, καὶ Καλιτσουνάκην εἰς Mitteil. des Seminars für Oriental. Sprach. XVI, (1913) Abteil II σελ. 108 Θέ-α φ ο ν.

ἀραμάδα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, χάσμα, ρωγμή, Spalte, Γ 1608, Σαχλ. I. 73 Ἡ λέξις ἀκούεται ἐν Κρήτῃ σήμερον ἀραμάδα καὶ χαραμάδα, τὸ ὅποιον σχετίζουσι πρὸς τὸ τοῦ Ἡσυρίου χαραμὸς (χηραμὸς) Ἄτακτ. I 98, Οεκον. 118, 6 Ἰσακ. 72. Τότε τὸ ἀραμάδα θὰ ἔλασε τὸ χ κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ ἀρῦς (ἀραιός). Κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδ. Ἀθηνᾶ Β'. 239 σημ. 1 ἐπειδὴ εὐρίσκεται καὶ τύπος ἀραγμάδα, θὰ ἔγεινεν ἐκ τοῦ ρωγμάδα (ρωγμή).

ἀράσσω καὶ **ράσσω** ἀορ. **ἤραξα**, ὡς καὶ σήμερον α'.) ἐφορμῶ (ἐπὶ ἀνθρώπου καὶ ζῴου ἐφορμῶντος) sich stürzen β'.) ἐπὶ πλοίου εἰσορμίζομαι, einlaufen in den Hafen Γ 1582, 1589, Δ 572, 1051, 1137, 1837, 1859, E 1041, 1530.

ἀράχνη ἢ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ἀράχνιον, ὁ ἴστος (τοῦ ἐντόμου ἀράχνης) Spinnewebe, A 1238, B 576, E 502, 857. Τὸ ζῷον παρ' Ἑρωτοκρ. ἀνυφαντήης (ὁ ἰδέε).

ἀραχνιασμένος, μετοχ. τοῦ ἀραχνιάζω (καὶ ἀραχνιῶ), ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων ἀράχνας, ὁ πλήρης ἀραχνῶν Δ 1842 ἀραχνιασμένες πόρτες (τοῦ ἄδου), E 848 σπῆλια ἀραχνιασμένα. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἀραχνιασμένο σπίτι (=ἐρημον, κατηραμένον), ἀραχνιασμένο μνημόν, καὶ ὁ ἀραχνιασμένος ἄδης.

ἀργά ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἀργός), ὡς καὶ σήμερον, τὸ βράδν, τὸ ἐσπέρας, βραδέως, abends, spät A 107 καθ' αὐγῆ καὶ καθ' ἀργά, 805, 1019 πᾶσ' ἀργά, 1164 ἀργά καὶ ταχύτερου, 1518 ἀργά καὶ πάρωρα. Μετὰ τοῦ ὀψὲς σχηματίζει τὸ ὀψὲς ἀργάς, ὀψαργάς καὶ ὀψάργας, μετὰ τοῦ αὔριον τὸ αὔριαργά(ς), αὔγιαργά(ς).

ἀργαστήρι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ἐργαστήριον, μαγαζί, Kaufladen B 109. Περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ α MNE 233. Ἀργαστήρι λέγεται σήμερον ἐν Κρήτῃ μάλιστα ὁ ὕφαντικὸς ἰσθὸς ὁ συνήθως ἀκουόμενος εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἀργαλειός.

ἀργατινὴ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ἐσπέρα, ἡ βραδεῖα, Abend A 551, 919, Γ 1514, 1517, Δ 41, 1239, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Γίνεται ἐκ τοῦ ἀργὰ κατὰ τὰ ἄλλα χρονικὰ ἐπίθετα εἰς τινὸς (παντοτινός, ἐφετινός, ἀλοτινός). Ἀκούεται καὶ τὸ οἶδ. ἀργατινὸ π. χ. ἐ δ ἄ ρ τ ἀ ρ γ α τ ι ν ὸ.

ἀργός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, βραδύς, βραδυκίνητος, langsam (τὸ ἐναντίον γλήγορος) Δ 1731.

ἀργῶ², καὶ ἀργεῖ ὦ ἀορ. ἤργησα, ὡς καὶ σήμερον, βραδύνω, spät sein B 751, 1921, Δ 1285.

ἀργυρός ἐπιθ., θηλ. ἀργυρή, ἀργυροῦς, κοιν. ἀσημένιος, silbern, B 91, 101, E 947.

ἀρέσει ἀπρο., παρατ. ἤρεσε, ἀορ. ἤρεξε, ὡς καὶ σήμερον, ἀρέσκει, gefallen A 133 γεράκι δέν τ' ἀρέσει, 204, 753, Γ 127, 145, Δ 29 (γράφε τόσο ῥεσε), 358, 553, E 336 πολλ. Ὁ τύπος προήλθεν ἐκ τῶν ἀρχ. μελλ. καὶ ἀορ. ἀρέσει, ἤρεσε τοῦ ἀρέσκομαι. Ὁ Βλαχ. Θησ. καὶ ὁ Γιανν. κατὰ Κοραῖν Ἀτακτ. IV 34, γράφουσι ἀρέσει ὁ καθηγ. Χατζιδ. MNE 472 ἀρέσει μου. Εὐρίσκεται μετὰ γενικῆς πρόσωπου μοῦ ἀρέσει ἢ ἀρέσει μου κτλ.

ἀρετὴ ἡ, ὅπως τὸ ἀρχαῖον, ἰκανότης, προτέρημα, Tugend, Güte, Vorzug. A 26, 82, 668, 1568 λόγιασε τέχνη κτ' ἀρετὴ καὶ μαστοροῖα μεγάλη πολλ. Τὸ ἀρετὴ παρ' Ἑρωτοκρίτῳ δηλοῖ, ὅπως εἰς τὴν Ἱταλ. ποίησιν τὸ virtù, πᾶσαν ἰκανότητα καὶ ἀξίαν.

Ἀρετὴ καὶ **Ἀρετοῦσα**. Καὶ τὰ δύο εὐρίσκονται ἐν τῷ κειμένῳ ἀδικρίτως κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου A 61, 91, 114, 126, 889, 1076, 1097 πολλ. Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρωίδος τοῦ ποιήματος ἰδ. σελ. 368—369 1).

ἀρθούνι τό, πληθ. ἀρθούνια, ὡς καὶ σήμερον, ρώθων, ρουθούνι, Nasenlöcher A 2016, 61 Δ57, 1934. Ἐκ τοῦ ρώθων, ρώθωνιον ἐγένετο τὸ ρουθούνι, τὰ ρουθούνια, ταρθούνια, ἀρθούνια. MNE 229.

* **Ἀριστῖνο** γεν. τοῦ Ἀριστῖνος κατὰ τὴν γραφὴν AB, Δ 1736 ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον

1) Ἐν Χριστ. ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ τοῦ Ε. μ. Χ. αἰῶνος ἐκ τοῦ ἐν Προποντίδι Παντειχίου δημοσιευθείσῃ ὑπὸ I. Μηλιοπούλου ἐν Byz. Zeitschr. XXII. (1913) σελ. 456 εὑρίηται «Ἐνθά' ἐ κατέκειται Ἀρετὴ πιστὴ θυγάτηρ γυναιμένη Γεωργίου διακόνου καὶ Παναρετῆς». Καὶ οἱ δύο ὕποιοι τοῦ ὀνόματος Ἀρετὴ καὶ Ἀρετοῦσα εἶναι ἐπίσης δημόδεις καὶ ἦσαν πιθανώτατα καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κορνάρου. Εἰς τὰς Κρητικὰς παραλλαγὰς τοῦ πανελληνίου ζῆματος περὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ (Γιανν. Κρητ. ζῆματα 229—231, Ἑλπίδος, Μελαίνης Κρητ. Μέλισσα

Ἄριστος, ὁ ἀνεπίθως τοῦ Βασιλέως τῶν Βλάχων Δ 1255, 1272, 1277, πολλ. Εἰς τὸ Δ 1355 Ἄριστος = ὁ Ἄριστος. Περὶ τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 371.

ἀριθμητός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀναριθμητος, ἀπειρος, unzahlig, Β 517, 638, 1216, Δ 1123, Ε 398, 1227 πολλ. Βοσκοπ. 28 Ζην. Α 6, Ἐρωφ. Ἄφ. 45, Προλ. 38 πολλ. Χρον. Μορ. Η 3600. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ ἀναριθμητος, ἀριθμητος ἰδ. Χατζιδ. ΜΝΕ. 138, Β 420 Ἀθηνᾶ ΚΔ'. 4. Πρβλ. καὶ τὸ ἀριθμητὸς Σαχλ. III.3, Καρπ. Μιχ. 8.3.

ἀρμαράκι τό, μικρὸν ἀρμάρι (ἰδ. λεξ.) Α 1845, Γ 605.

ἀρμάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐρμάριον (κατὰ παρετυμολογίαν), ντουλάπι, Schrank, Α 1341, 1469, Γ 440, 1385. Εἶναι τὸ Λατιν. armarium (ἰδ. Sophocles ἐν τῇ λεξεί), ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἰταλ. armario. Ἄτακτ. I. 70, Neugr. Stud. III. 12.

ἄρματα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ ὄπλα, Waffen Α 5, 609, 1254, Β 349, 371, Δ 391, 1955, πολλ. Λατιν. arma, Neugr. Stud. III. 11. Ὁ Γιανν. ἀναφέρει ἐν τῷ Γλωσσαρ. καὶ δευτέραν σημασίαν τὴν τοῦ σύμβολοι, Warpen, τὴν ὁποίαν ἐγὼ δὲν εὔρον ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ. Σήμερον ἀκούεται καὶ ὁ ἐνικὸς τὸ ἄρμα γεν. ἀρμάτου.

ἀρματώνω - ἀρματόνομαι, μετ. ἀρματωμένος, ὡς καὶ σήμερον ὀπλίζω, ὀπλιζομαι, bewaffnen, sich waffnen, Α 557, 1086, Β 1262, 1759, Γ 316, Δ 652, πολλ.

ἄρμενα τά, ὡς καὶ σήμερον τὰ ἱστία τοῦ πλοίου, Segeln, Β 558, Δ 648, 706. Περὶ τοῦ ἄρμενα, ἀρμενίζω, ἰδ. Ἄτακτ. I 71 καὶ μάλιστα II. Παπαγεωργίου ἐν Ἀθηνᾶ ΚΔ'. σελ. 459-468.

ἀρμενίζω, ὡς καὶ σήμερον, ἱστιοπλοῶ, ναντίλλομαι, segeln, Δ 159, Ε 1531 (ἰδ. ἄρμενα).

ἀρμηνεῖα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ἐρμηνεῖα, ὀδηγία, παραίσεις Rat. Α 80, Β 84, Γ 1242 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του καὶ τοῦ ἀρμηνεύω ἐκ τοῦ ἐρμηνεῖα ἐρμηνεύω ἰδ. ΜΝΕ 234.

ἀρμήνεμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ὀδηγία, συμβουλή, Rat, Α 1177, Β 85, Γ 1069.

ἀρμηνεύω ὡς καὶ σήμερον, συμβουλεύω, ὀδηγῶ, ἐρμηνεύω, raten, belehren, Α 828, 2239, Γ 160, Δ 396 πολλ.

σελ 20-22, Λαγονιμιτζάκι ἐν Κρητ. Ἀστέρη 1908 σελ. 254-255) εὐρίσκοντι ἀδιαφόρος καὶ οἱ δύο τύποι Ἀρετὴ καὶ Ἀρετοῦσα, τὰ ἄσματα δὲ ταῦτα βεβαίως εἶναι ἀρχαιότερα τῆς ἐποχῆς τοῦ Κορνάρου. Διὰ ταῦτα καὶ διότι ἡ κατάληξις οὐσα εἰς κύρια ὀνόματα δὲν εἶναι σπάνια καὶ ἐν Κρήτῃ (π. χ. Ἀθούσα, Ἐργινοῦσα Ρηγοῦσα, Λενοῦσα, Μαροῦσα, Ἀντωνοῦσα) ὀλίγην ἔχει πιθανότητα ἢ ὑπόνοια ὅτι ὁ τύπος Ἀρετοῦσα σχετίζεται πρὸς τὸ Ἰταλικὸν Aretusa (ἢ Ἀρέθουσα). Εἰς δημοτικὸν ἄσμα προερχόμενον ἐξ Ἀρχαίων Κρήτης καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Ν. Χρηστινίδου (Ζωγραφ. Ἄγών, Μνημεῖα, Κ)πολις 1896 σελ. 50 ἐξ.) ὀνομάζεται ἡ ἡλιογεννημένη κόρη Ἀρετὴ καὶ Παναρετὴ).

ἀρνεύω ὡς καὶ σήμερον, μεταβ. εἰρηνεύω, καταπραΰνω, καὶ ἀμεταβ. παρῆνομαι, παρηγοροῦμαι, beruhigen, aufhören zu weinen Γ 526, 1709, Δ 1989, 1232 (Τὸ Χ πανταχοῦ ἔχει ἠρνεβῶ δηλ. εἰρνεύω). Τὸ ρῆμα εἶναι εἰρνεύω καὶ συγκεκομμένον εἰρνεύω εὐρισκόμενον οὕτως πολλάκις εἰς κείμενα ἀρχαιότερα τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ἐγένετο δὲ ἀρνεύω διὰ τὴν συνεκφορὰν νὰ εἰρνεύγης· ναρνεύγης· ν' ἀρνεύγης· ἀρνεύω καὶ κατὰ τινα ἴσως παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ἀρνι (ὡς ἦσυχον καὶ ἀκακον ζῶον). Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ τὸ ρῆμα καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπίθετον ἀρνι-κὸς καὶ ὀρνικὸς=εἰρηνικὸς π. χ. ἀφησέ με ὀρνικόμου=ἦσυχον· ἰδ. καὶ Κρητ. ῥσμ. σελ. 322.

ἀρνοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, παραιτοῦμαι, καταλείπω in Stich lassen, entsagen A 817, 1247, Γ 1234, E 518. Σήμερον κοινὸν καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἀπαρνοῦμαι.

ἀρρωσάρις, ὡς καὶ σήμερον, ἀρρωστος, ἀσθενῶν, Krank, A 2047, E 900 ἰδ. καὶ ἀρρωστος.

ἀρρωστιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον (Ἄνατ. Κρ. ἀρρωστιά), νόσος, ἀσθένεια, Krankhei A 741, 1008, 1413.

ἀρρωστος, ὡς καὶ σήμερον, νοσῶν, ἀσθενής, krank A 1814, Γ 1, 240, Δ 712.

ἀρρωστώ² μετ. ἀρρωστημένος, ὡς καὶ σήμερον α'.) ἀμεταβ. νοσῶ, ἀσθενῶ, krank werden A 1102, E 114 β'.) μεταβ. κάμνω ἄλλον ν' ἀσθενήσῃ. krank machen A 1832, 2094.

ἀρτυμένος μετοχ. (ἐκ ρήματος ἀρτῶ καὶ ἀρτύζω), ὡς καὶ σήμερον, ἠρτυμένος, angemacht, eingewürzt E 704. Λέγεται σήμερον ἐπὶ φαγητῶν ἠρτυμένων, ἀκούεται δὲ καὶ τὸ ἄρτυμα καὶ ἀρτυσά (=ᾧψον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄρτον) πρβ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

Ἄρτεμη ἡ, ἡ μήτηρ τῆς Ἄρτεουσας A 35, Δ 19, ἰδ. σελ. 370.

ἀρχινίζω, (καὶ ἀρχινῶ) ὡς καὶ σήμερον, ἀρχίζω ἀρχομαι, anfangen, beginnen A 102, 480, 939, 1411, 2155. 2175, B 769, 919, Γ 601 πολλ. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. ΜΝΕ 293 καὶ Β 446 ἐγένετο ἐκ συμφύσεως τοῦ ἐγγειροῶ, χειρῶ καὶ τοῦ ἀρχή, ἀρχίζω.

ἀρχοντιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, εὐγένεια, Edelsinn A 82, 923 πολλ. Σήμερον ἐν τῇ Ἄνατ. Κρητ. ἀκούεται συνήθως ἀρχοδιὰ (ὡς καὶ Ἄφεδιά).

ἀρχοντόπουλος ὁ, καὶ οὐδ. **ἀρχοντόπουλο** τό, ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχοντος (ὅπως τὰ Ρηγόπουλος, Ἄφεντόπουλος, βασιλόπουλλο) Β 187, 202, 2067 πολλ.

ἄς προστακτικὴ ἀορ. τοῦ ἀφίνω. Εἰς τὰ Κρητικὰ κείμενα εὐρίσκεται ὑπὸ τοὺς τύπους ἄφησε, ἀφης, ἀφς, ἄση, ἄσε, ἄς. Ἰδίᾳ ὁ συγκεκομμένος τύπος ἄς ἐπικρατεῖ, ὅταν γίνεται χρῆσις αὐτοῦ ὡς βοηθητικοῦ ἄλλου ρήματος, ὅπως καὶ σήμερον, lass A 886 ἄς τὸν ἀφήσωμεν,

888 ἄς ποῦμε, Γ 1089, 1090, 1258, 1259, 1262 ἄς τό θελες, ἄς εἶλες (ἐπὶ μὴ ἐκτελεσθέντος πράγματος), ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνεξάρτητος προστ. εὐρίσκειται π. γ. Β 1963 ἄς τὸ κονταροχτύπημα (τὰ ΑΒ ἄφς), Γ 1081 ἄς τονε, Δ 168 ἄς τὸν καιρόν, Ε 609, ρ 11, πολλ. Πρβλ. Χατζιδ. Einl. 16, 309, MNE 197, 210. Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 178.

ἀσάλευτος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀκίνητος, unbeweglich A 1392; B 274, 1391, 1433, 1782, 1783 πολλ. ἰδ. σαλεύω,

ἀσβέστης ὁ, ὡς καὶ σήμερον ἀρχ. τίτανος, Kalk Γ 1331.

ἀσβολωμένος μετ. (ἐκ ῥήματος (α)σβολώνω), ὡς καὶ σήμερον, ὁ πλήρης ἀσβόλης, berusst, σκοτεινός, καὶ τροπικῶς, δυστυχής, ἄθλιος, κατηραμένος, elend, verflucht Γ 23 ἐπέρονα μέρες σκοτεινές νύχτες ἀσβόλωμένες, Ἀποκ. 106, Ἐρωφ. Β 79. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ σβολώνω, σβολώνομαι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιφέρω κακόν, ἀκρωτηριάζω, ὑποπίπτω εἰς δυστύχημα, καὶ τὸ ἀσβολωμένος=βεβλαμμένος καὶ ἐπὶ κατάρας=νὰ πάθῃ τις κακόν.

ἀσήμι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἄργυρος, τὰ χρήματα, Silber, Geld A 1870 ἀσήμι γῆ τορνέσα.

ἀσκημάδι τό, ὡς καὶ σήμερον, ψόγος ἀπρέπεια Hässlichkeit, Unschicklichkeit A 10, 972, Γ 183, 810, 1197. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ πεγάδι.

ἀσκημίζω μεταβ. κάμνω ἀσκημον, ἀτιμάζω, verunstalten, entstehen Δ 479, Ε 327 σκλάβανὰ τήνε πιάσουσι καὶ νὰ τὴν ἀσκημίσου (εὐφημ.=βιάσου) Σήμερον ἀκούεται συνηθέστερον ἀμεταβ.=γίνομαι ἀσκημος.

ἀσκημος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀσκημος, δύσμορφος, hässlich. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. ἀσκημα=κακῶς A 952, Ε 353.

ἀσκιὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ σκιά, Schatten Γ 1191, 1266, Δ 70, Ε 860. Τὸ α προσεκολληθῆ ἐκ τῆς συνεχείας (νὰ σκιάση, ν' ἀσκιάση ἀσκιάζω, ἀσκιά). Σήμερον πλὴν τοῦ ἀσκιὰ ἀκούεται, ἀσκιανὸς καὶ σκιανὸς καὶ ῥῆμα σκιανίζω = κάμνω ἢ ἔχω σκιάν.

ἀσούσσουμος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀγνώριστος, ἐλεεινός, unverkennbar: συνηθῶς συνενδύσκειται μετὰ τοῦ συνωνύμου ἀνέγνωρος, A 821, 1105 ἀσούσσουμος καὶ ἀνέγνωρος, 1364, Δ 580, 842, 1906, Ε 236, 1118. Σκλαβ. 104, Πουλλολ. 7, Κυθ. Φιλιστ. Γίνεται ἐκ τοῦ στερεῆ. α καὶ τοῦ σουσσοῦμι (ἰδ. λεξ.) MNE 237.

ἀσπίδα ἡ, ἰδ. σπίδα.

ἀσπλαγχνος, ὡς καὶ σήμερον, ἀσπλαγχνος, σκληρός, unbarmherzig. A 1183 ἰδ. σπλάχνος.

ἀσπριά ἡ, (τριφυλλ. προφέρεται ἀσπριζιά, ὅπως τὸ ἀντρεζιά, παντρεζιά), ὡς καὶ σήμερον, λευκότης, Weisse Δ 905.

ἀστήθῃ τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ στήθος, Brust, Δ 1048 τίνος τ' ἀστήθ' ἀνοίχτη. Ὁ τύπος προήλθεν ἐκ τοῦ συχνότερον εὐρισκομένου πληθ. τὰ στήθη, ἀστήθη, τὸ ἀστήθη (ὅπως τὰ χεῖλη, ἀχεῖλη, τὸ ἀχεῖλη). Ἐκ τούτων ἐγένοντο κατοπιν πρὸς διάρκειαν πληθυντικοὶ ἀστήθια, ἀχεῖλια. MNE B 14. 38.

ἀστραποβροντῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀστράπτω καὶ βροντῶ, blitzen und donnern B 2131.

ἀστράπτω ἰδ. στράπτω.

ἀστρικό, πληθ. **ἀστρικά**, ἀστερισμοὶ (οἱ φέροντες τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ), τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, Sternbild Δ 1829. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις ἀστρικόν σημαίνει καὶ τὸ ζῳδίον, τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου· πρβλ. Παροιμ. Β ἀστρικόν.

ἄστρον τό, πληθ. ἄστρη καὶ ἄστρα, ὡς καὶ σήμερον, Stern A 83 ἄστρη, 323 Ἄστρα (ὡς θεότητες), 520 τῆς ἡμέρας τ' ἄστρο (= Ἐωσφόρος, Ἀυγερινός), Γ 1727, Ε 940. Σήμερον εἶναι τὸ ἄστρο, τὰ ἄστρα, ἀλλ' ἀκούεται καὶ τὰ ἄστρη εἰς ἄσματα, κτῶ.

ἀστροπελέκι τό, ὡς σήμερον, κεραυνός, Donnerkeil, A 1547, Γ 17, 28, Δ 1042, 1690. Εἰς τὸ Δ 1685 εὐρίσκεται ἀναλελυμένον πέτρα τὸ ἀστραπῆς. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἄτακτ. IV 37 γίνεται ἐκ τοῦ ἀστράπτω καὶ πελέκι καὶ ἐπρεπε νὰ εἶναι ἀστροπελέκιον (καὶ Συλλογῇ Προεγομῆτων A σελ. 442), ἀκριβέστερον δὲ ὁ καθ. Χατζιδ. MNE B 193 ἀστραποπέλεκυς - ελέκι¹). Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωκεν ὁ λαὸς εἰς τὸν κεραυνόν, διότι ἐνόμισεν ὅτι οἱ σιχνὰ εὐρισκόμενοι λίθινοι πελέκεις (ἐργαλεῖα λιθίνης ἐποχῆς) προέρχονται ἐκ πτώσεως κεραυνοῦ.

ἀσφαλτα ἐπιρ. (ἔξ ἐπιθέτου ἄσφαλτος), ὡς καὶ σήμερον, βεβαίως, ἀσφαλῶς, sicherlich, Δ 980, 1476, Ε 1328 ἀσφαλτα δίχως σκόνταμμα. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρητ. καὶ ἄσφαρτος, ἄσφαρτα.

* **ἀτζάλε** τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ἀτζάλι, χάλυψ, Stahl, Δ 1877. (AB). Εἶναι τὸ Ἑνετ. azzal, azzale, ἰδ. Boerio, Dizion.

ἄτιε (κατὰ τὸ Χ. τὰ AB, ἔχουσιν ἄτιες καὶ ἄτυες) εἰς προσφώνησιν γεωτέρου πρὸς πρεβύτερον, ἦτοι σεβαστή, ἀγαπητή A 1021, Γ 267, 423, Ε 831. Ἐρμηνείαν τῆς λέξεως ἰδ. ἐν σημ. A 1021. Πρβλ. καὶ Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἐναγν. Β. ἰς' προσθήκην περὶ ψελλισμάτων τῶν παιδίων.

ἀτονιάρω ἄπαξ εἰρημένον B 1019 δὲν εἶν πρεπὸ τοῦ Ρώκριτου νὰ στέκη ν' ἀτονιάρη, ἦτοι νὰ ἀδρανῆ, unthätig sein. Εἶναι νε-

1) Ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας λέγεται ἀκόμη ἀστραποπελέκι, τὸ ὅποιον ἐπικυροῖ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Καθηγ. Χατζιδ. τὴν μέχρι τοῦδε ὑπόθεσιν τοῦ Ἀθηνᾶ ΚΕ. σελ. 295. Πρβλ. Ἀραβαντινοῦ, Δημ. ἄσματα Ἡπειροῦ (Ἀθην. 1880) ἀστραποπελέκια σελ. 12, ἄσμ. 10 δῖς.

ώτερος ρηματικός τύπος τοῦ ἀρχ. ἀτονώ, τὸ ὁποῖον εὔρηται καὶ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ποίησιν π. χ. Γλυκᾶ 194, Γεο κορ. 49 ἀτόνησε καὶ δὲ μπορεῖ, Διγ. Ἄνδρ 4400 ἀτόνησεν ἢ δύναμις. Ἄτονάω καὶ ἀτονίζω, ἀτονημένος, ἀτόνημα ἀναγράφει καὶ ὁ Pellegrini ἐκ τῆς Bona 138, καὶ τὸ ἐρμηνεύει (mi) stanco. Εὔρηται καὶ τὸ ἀντίθετον ξατονῶ ἥτοι ἐξέρομαι τῆς ἀτονίας, ἀλαμβάνω, π. χ. Μαο. Φαλ. 116 κάτσε νὰ ξατονήσης = ξεκουραστῆς (πρβλ. συνώνυμα ραθυμῶ - ξεραθυμῶ, κουράζομαι - ξεκουράζομαι). Τὸ ῥῆμα ἀτονιάρω δὲν ἐνόησαν οἱ μέχρι τοῦδε ἐρμηνευταί, δι' ὃ ὁ μὲν Γιανν. γράφει εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον νὰ τονιάρη καὶ ἐρωτᾷ περὶ τούτου, ὁ Chestacoff γράφει ὁμοίως καὶ τὸ συνδέει μὲ τὸ Ἴταλ. torneare καὶ tornare. Ἴδε καὶ σημειώσιν εἰς τὸ χωρίον.

ἀτσάκιστος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἄθραυστος, ἄσπαστος, ungebroschen B 1793.

ἀτσαλιὰ ἢ, (ἢ ἀτσαλιά), ὡς καὶ σήμερον, ἀκαθαροσία, ρύπος, κόπρος, Schmutz, Kot, E 517, 868, 1129.

ἀτσαλος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἀκάθαρτος, ρυπαρός, schmutzig, dreckig, E 236. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀτάσθαλος παραγωγῆς ἰδ. Ἄτακ. I 381, Μπουτιώνα, Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσ. ἰδιώματος Βελβεντοῦ σελ. 76, Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει, Κυμ. 19, Κεφαλλ. 173, MNE B 512. Ἐν Καρπάθῳ (Ζωγρ. Καρπαθ. 320) λέγονται ἄσσαλος, ἀσσαλοπατῶ = τὸ ἐν βορβόρῳ καταπατεῖν (ἰδ. τζαλοπατῶ). Ἐκ τοῦ ἀτσαλος, τὰ τσαλοτρογῶ, τσαλοπίνω, τσαλοπατῶ.

ἄτυχος ἐπιθ. ἀσθενής, ἀδύνατος, δειλός, schwach, feig, B 985 ἄτυχος (= ὁ ἄτυχος). Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει τὸ ἄτυχος (καὶ ἀτυχία = δειλία) πολλαχοῦ π. χ. Ἀγέλ. 1533, 1550, 2005, 2136 Ἐρωφ. E 650, Κρητ. πολ. 226.14. Χρον. Μορ. 3889· καὶ ὁ Σομαν. γράφει ἄτυχος, κακός, cattivo, vitioso.

Ἀυγερινός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ Ἑωσφόρος, τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας, Morgenstern, B 402, 498, 1249. Ἐσχηματίσθη τὸ αυγερινός ἐκ τοῦ αὐγῆ, κατὰ τὰ ἔσπερινός, σημερινός, καθημερινός, ὅπως καὶ τὸ νυκτερινός MNE 417 - 418, 563 - 564.

αὐγῆ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, πρωΐα, ἀρχ. ἠώς, Morgenrot A 107, καθ' ἄργᾶ καὶ καθ' αὐγῆ, 109 τὴν αὐγῆ δὲ ὁ ὄρες νὰ ξημερώσῃ, E 673 τὴν αὐγῆ πρὶ καλοξημερώσῃ. Αὐγῆ ἄρα εἶναι καὶ πρὶν ἔξημερώσῃ ὥρας τινάς, ὡς καὶ σήμερον, καὶ ἡ πρωΐα ἀφ' οὗ ξημερώσῃ.

αὐλῆ ἢ, ὡς καὶ σήμερον. Εἰδικώτερον σημαίνει τὴν Αὐλὴν Βασιλέων ἢ Ἡγεμόνων Hof Γ 1033 μέσ' στὴν Αὐλῆ μπλιό ντου νὰ μὴν πατήσῃ, Δ 224 εἰς τοῖς Αὐλῆς τῶν Ἀφεντῶ.

αὐρῆ ἄργᾶ ἢ αὐραργᾶ, ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, αὐριον τὸ βράδυ, Morgen Abend Γ 625, Δ 4305, Καρπ. 183 αὐριαργᾶ. Σήμερον ἀκούεται καὶ αὐγῆ αργᾶ καὶ Σκυρ. 175· ἰδ. καὶ ἀργᾶ.

αυτεῖνος καὶ *αυτόνος*, *αυτήνη* κτλ. Περὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν τύπων ἰδ. σημ. Β 177.

αὔτος οὐδ. τοῦ αὐτός· μετὰ τῆς προθ. γιὰ, γι' αὐτός ἐπιρ.=διὰ τοῦτο, Α 1623, 2006, Β 19, 1103, 1949, Γ 256, 925, Δ 177, 524, 711 πολλ. 1).

ἄφαντος ἐπιθ. συχνότατον καὶ ἰδιάζον παρ' Ἐρωτοκρίτῳ (ὅπως καὶ τὸ ἄμοιαστος, πρὸς ὃ πολὺ ὁμοιάζει) σημαίνει α') ἄφανής, ἀσήμαντος, unbedeutend, geringfügig, Α 297 ἀρχή τ'ονε πολλὰ μικρὴ καὶ ἄφαντη, 308, 311 ἀπ' ἄφαντο καὶ ἀπὸ μικρό, Γ 281, Δ 25 μὲ λίγο βρωμα καὶ ἄφαντο β') ἀπρεπής, ἄμοιαστος, ἀταίριαστος, μωρός, ἀνόητος, unpassend, unschicklich, dumm, thöricht Α 791 ἄφαντο (λογισμός), 943, 968 πράματ' ἄφαντα καὶ ἄμοιαστα, 1010, 1502, 1612 2248 ἄφαντο καὶ βρέφος καὶ κοπέλλι²), Ροβ. 132 ἄφαντα = ἀνοήτως.

ἀφεντάκις ὁ, ὡς καὶ σήμερον, πατεράκις, Papa, Väterchen Α 724. Περὶ τοῦ ἀφέντης (καὶ κύρις) εἰς δήλωσιν τοῦ πατρὸς ἐν Κρήτῃ ἰδ. Χριστ. Κρητ. Α 37, 38.

ἀφεντεύγω, ὡς καὶ σήμερον, δεσπόζω, ἐξουσιάζω, beherrschen, Α 1766, Β 489, Δ 1299, 1524 πολλ.

ἀφεντιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, κυριότης, δεσποτεία, Herrschaft. Λέγεται καὶ χάριν εὐγενείας, ὡς καὶ σήμερον, ἡ Ἀφεντιά σου (του, της, σας, κτλ.) ἀντὶ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν Α 767, Β 1984, Δ 1507, Χριστ. Κρ. 166, 319.

ἀφέντης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, α') ὡς ἀξίωμα, Κύριος, Ἄρχων, Δεσπότης, Herr, Gebieter Β 321, 1288, 1659, 2200 πολλ. β') πατήρ, Γ 1017, Δ 397 πολλ. Ἡ γενικὴ εἶναι ἀφέντη καὶ ἀφεντός, Β 2200, Ε 1285 ἰδ. ΜΝΕ Β 87.

ἀφεντόπουλλος, θηλ. ἀφεντοπούλλα καὶ οὐδ. ἀφεντόπουλλο, ὡς καὶ σήμερον, ὁ υἱὸς (ἢ θυγάτηρ) τοῦ Ἀφέντη, Fürstenson (Fürstentochter) Α 721, 1428 (Ἀφεντοπούλλα), Β 144, 981, Γ 856 πολλ. (πρβλ. Ἀρχοντόπουλλος, Ρηγόπουλλος κτλ.).

ἀφέντρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, Κυρία, Δέσποινα, Herrin, Α 763, 963, Β 1290, Γ 1371, 1525 ἀφέντρα καὶ κερά, Ε 147 πολλ. Σήμερον εἶναι ἐν χρήσει μάλιστα εἰς τὸν ἐρωτικὴν ποίησιν δηλοῦσα τὴν ἐρωμένην.

ἀφίνω μελ. ἀφήσω, ἀορ. ἀφήκα (καὶ ἐφήκα καὶ ἤφηκα). Ἡ προστακτ. τοῦ ἀορ. ἀφήσε, ἀφης, ἀφς, ἄς (ἄση, ἄσε), ὡς καὶ σή-

1) Πῶς προήλθεν ἡρμήνευσεν ὁ καθ. Χατζιδάκις τελευταῖον ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1913 - 1914 σελ. 61.

2) Ὁ Καθηγ. Χατζιδάκις μαρτυρεῖ ὅτι καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ (φαίνεται ἐν τῇ Δυτικῇ) ἀφαντός ἀνθρ'ος = ἀπερισκεπτός, καὶ ἀφ'αδιές = ἀπερισκεψία Ἐπετηρ. Πανεπ. 1913 - 14 σελ. 67.

μερον, lassen A 112, 1561, B 61, 64, 937, 940, 2238, Γ 471, 1629, 1657, Δ 240, 441, E 607.

ἀφνίδια ἐπιρ. ἀφνιδίως, ξαίφνης, plötzlich Δ 1037, E 165, 268 ἰδ. καὶ ἀφνίδια καὶ ξάφνου.

ἄφοβος ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ φοβούμενος, unerschrocken, A 588 (ἀντιθ. φοβιτσαύρις), B 1603, E 1021. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. **ἄφοβα**, ὡς καὶ σήμερον, ἀφόβως, ἀδεῶς, furchtlos Γ 1207.

ἄφορσει ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ὑποψία, ὑπόνοια, Verdacht B 653, Δ 575, E 306 ἰδ. ἀφοροῦμαι, κακαφόρσει. Παρὰ Spratt φέρεται ὡς Κρητ. λέξις ἢ ἀφορσι=ὑποψία.

ἀφορμάγρα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, μανία, τρέλλα, Raserei, Wahnsinn, Γ 1307, 1594, E 692, Ἐρωφ. Δ 372. Εἶναι τὸ ἐκ τοῦ ἀφορμίζω καὶ ἀφορμάρις (ἰδ. λέξεις) οὐσιαστικὸν μετὰ τῆς καταλήξεως - ἄγρα τῆς δηλοῦσης νόσον, πάθος (ποδάγρα, στραβάγρα, τυφλάγρα κτ.) ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ἀφορμάρις ὁ, καὶ θηλ. **ἀφορμαρά**, ὡς καὶ σήμερον, μανικός, μανι-ώδης, rasend, unsinnig A 214, 824, 1054, 1506, Γ 781, Δ 400, E 977, 1082, Θανατ. Ροδ. 471, Ζην. E 254, Δημ. Βυζ. 90, Spratt, Κυθ. ἀφορμάρις = κωλός. Ἐν Ἑπειῶ. γλωσσ. εὔρηται παράφορος = παράφορος. Πρβλ. καὶ Βλαχ. Θησ.. ἔνθα τὸ ἀφορμάρα γραπτὸν ἀφορμαρά.

ἀφορμῆ ἦ, α') ὡς καὶ σήμερον, αἰτία, δικαιολογία, Ursache A 99, 748, 852, 1365, B 56, E 732 πολλ. β') μανία, τρέλλα, Raserei, A 1100, B 657.

ἀφορμίζω μετ. ἀφορμισμένος, ὡς καὶ σήμερον, μαίνομαι, ἐξίσταμαι τῶν φρενῶν, sich ausser bringen, rasen, A 148, 160, 945, Γ 54, 84, 426, 475, 1318, E 576, Ζην. A 123. Ὁ Βλαχ. Θησ. τὸ ἐρμηνεύει insano. Πρβλ. καὶ ξαφορμίζω. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ρήματος φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἐφορμῶ, ἐκ τῆς κυρίας σημασίας τοῦ ὁποίου προῆλθεν ἢ τῆς σφοδρᾶς ψυχικῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἐκστάσεως τῶν φρενῶν. Τὸ ρῆμα (ἀ)φορμίζω ἐφορμισε λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ παραξυσμοῦ τῶν πληγῶν καὶ ἄλλων νόσον ἰδ. καὶ Λαογρ. Δ 43. Τοῦτο λέγεται καὶ κακαφορμίζω - ἐκακαφορμισε, ἰδ. Καρπ. 175 καὶ παραφορμίζω Ἑλλ. Συλλ. Κ)πολ. ΙΔ' 285 (Πόντου).

ἀφορμισι ἦ, τὸ οὖσ. τοῦ προηγουμένου ρήματος, ἢ μανία, ἢ ἀφορμάγρα, Raserei, Wahnsinn A 1848.

ἀφοροῦμαι¹, ἀορ. (ε)φορέθηκα, ὡς καὶ σήμερον, ὑπονοῶ, ὑποπεύομαι, Verdacht haben Γ 1550, Βλαστ. γαμ. 105, Φιλιστ. ἀφοροῦμαι, ὑποπτεύω. Τὸ ρῆμα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. ὑφορῶμαι MNE 158, Ἀκαδ. Ἀναγν. 483 ἰδ. καὶ ἀφορσει καὶ κακαφοροῦμαι.

ἀφουκροῦμαι¹, ἀορ. ἀφουκράστηκα, προστακτ. ἐν. ἀφουκροῦ, ἀορ. ἀφουκράσου, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ἀφουκροῦμαι), ἀκροῶ-

μαι, zuhören A 12, 17, 730, B 670, Γ 148, E 521, Ἐβρ. 2, Βελθ. Χρυσ. 913, Χρον. Μορ. 938, 1204. Ἀκούεται ἀλλαγῶν ἀφροῦμαι καὶ ἀυροῦμαι Καρπαθ. Μιχ. 1002· ἰδὲ καὶ Σομav. Βλαχ. Θησ. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἐπαρωῶμαι παραγωγῆς ἰδ. Χατζιδ. ΜΝΕ. 158, Ἄκαδ. Ἄναγν. Α 483, Ἄθην. ΚΔ' σελ. 58.

ἀφρούσα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἔκκαυσις, Entbrennung, Erhitzung A 746, 1286, B 1859, Κυθ. Τὴν ἀρχὴν ἔχει ἐκ τοῦ ἀφτω (δι' ὃ καὶ δέον νὰ δασυνθῆ ἐν τῷ κειμένῳ) μετὰ τῆς καταλήξεως - ούσα (κατὰ τὰ λεχοῦσα, πατοῦσα, βρωμοῦσα, κυματοῦσα, ἀθοῦσα, Einl. 145).

ἀφροκοπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀμεταβ. ἰσχυρῶς ἀφρίζω, ἀναδίδω πολὺν ἀφρόν, Schaum bringen, Δ 1031 ἀφροκοπᾶ τὸ στόμα ντου, Πρβλ. χαροκοπῶ, ζεστοκοπῶ, μεθοκοπῶ κτλ.

ἀφτω ἄου. ἡ ψα, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀνάπτω, anzünden, anbrennen A 120, 180, 962, 1794, 2200, B 778, 1856, 2296, Γ 455, 1102 πολλ. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι κοινῶν ἀνάφτω. Ἐκ τοῦ ἀφτω μετοχὴ ἀφτούμενος = ἀνημμένος B 1472, Γ 1396 πολλ.

ἄχαρα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ ἄχυρα, Stroh, Heu, A 282, Δ 581, 1766. Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ φθόγγου ἰ πρό τοῦ ρ εἰς ε ἰδ. Γραμμ. 8.

ἄχτίνα, ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀκτίς, Strahl, B 172, 176, 420, 1806, E 777 πολλ.

ἄχώνευτος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴ χωνευθεὶς, ἀλεπτος, unverteuert A 976.

ἀπήφιστος ἐπιθ. α') ὡς καὶ σήμερον, μικρός, ἀνάξιος προσοχῆς, ἀσήμαντος, unbedeutend A 314 ἀρχὴ μικρὴ καὶ ἀπήφιστη, 321 σπίνθα μικρὴ καὶ ἀπήφιστη, Γ 525 β') ἀπρεπής, ἀνάρμοστος, unschicklich (σχεδὸν συνώνυμον πρὸς τὸ ἀφαντος καὶ ἀμοιραστος) A 964 λογισμὸν ἀπήφιστο, Γ 1589 ράσσοισι πάντα στ' ἀφαντα, τ' ἀπήφιστα γυρεύγου, ἰδ. ψηφίζω.

B

βαβούρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, βόμβος, θόρυβος Lärm, Getöse (viele Leute) B 1195 ὁ λαὸς ἐφώνιαζε, πολλὴ βαβούρα γίνη, 1517, 1786, 2415 (ἐπὶ σάλπιγγος), Δ 1007, E 1228 πολλ. Καρπαθ. 184. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης Lehnm. σελ. 144 πιστεύει ὅτι ἡ λέξις ἔχει ρωμανικὴν ἀρχήν. Πιθανώτερον μοι φαίνεται ὅτι ἡ λέξις εἶναι ὀνοματοπεποιημένη. Σήμερον ἀκούεται καὶ βαβουρα νι ἄ ἰδ. καὶ Spratt.

βαβουρίζω, ὡς καὶ σήμερον, βομβῶ, θορυβῶ, lärmern, summen, B 957.

βάθος τό, πληθ. τὰ βάρθη καὶ βάρητα, ὡς καὶ σήμερον, Tiefe, A 2, 301, 368, 2168, Γ 662, Δ 165, 171, E 1052, 1531.

βαθύς ἐπιθ. θηλ. βαθειά, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, tief A 261, 681, Δ 898 βαθειᾶς βαφῆς ἐγίνη (=μαῦρος, σκοῦρος), 975, 987 βαθειᾶν αὐγῆ = ὄρθρον βαθέος.

βάνομαι ἄορ. **ἐβάλθηκα**, ὡς καὶ σήμερον, ἐβουλεύθην, ἐσκέφθην, ἐπεχείρησα, ich beschloss, A 139, 181, 283, 445, 1321, B 661, 1946, Γ 434, 1076, Δ 336, 968, E 372, 374 πολλ. **Βάνω**, ὡς καὶ σήμερον, βάλλω B 1729 οὐδ' εἰς κακὸ τὸ βάνω = δὲν τὸ θεωρῶ κακόν, δὲν τὸ ὑποπτεύομαι, τὸ ὅποῖον καὶ μονολεκτικῶς ἀκούεται κακοβάνω.

βαρά ἡ, ὡς καὶ σήμερον (Δυτ. Κρητ. βαριά), ἡ μεγάλη σφῦρα, B 193, εἶναι ἡ βαρέα-βαρεα, βαρά MNE B 261· ἰδ. σημ. B 193.

βαρά ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. βαρύς), ὡς καὶ σήμερον, βαρεωs, schwer, B 1511, Δ 1421 βαρά βαρά ἄνεστέναξε.

βαραναστενάζω, ὡς καὶ σήμερον, βαρεωs ἀναστενάζω, tief seufzen, A 466, B 1700, Γ 1373. Ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ (βαρεα) βαρά-ἀναστενάζω (ἰδ. βαρά), ὅπως τὸ συχναναστενάζω, κακαποδίδω, καλοτρογῶ κτλ. MNE 478.

βαρεῖσθαι², ἄορ. ἐβαρέθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, βαρύνομαι, satt bekommen oder haben, A 1036, 1040, 1204, 1579, B 908, Γ 179 πολλ. MNE 44. Ὁ Βλαχ. Θησ. τὸ ἐρμηνεύει moleste fero, δυσχεραίνω.

βάρημα τό, ὡς καὶ σήμερον, βαρύτης, κούρασιν, ἄχθος, δυσφορία, Beschwerde Γ 814 γλήγορα φέρνει βάρημα καὶ γλήγορα κουράζει, E 929.

βαρένω, ὡς καὶ σήμερον, δίδω βάρως, δυσχεραίνω, στενοχωροῦμαι, ἀδημονῶ, erschweren, A 1578, 1789, 1792, B 1580 βαρένει κι ἀλαφρένει, 1115, Δ 734 ἐβάρενε στὸ ριζικόν.

βαρίσκω, ὡς καὶ σήμερον, α') μεταβ. πλήτω, κυπῶ, τιπρώσκω κοιν. βαρῶ schlagen, wehe thun, A 655 ἐβάρισκε στῆ μιὰ μερὰ κ' ἐπλήγωνε στῆν ἄλλη, A 1712 βαρίσκει καὶ δοξεύγει, A 1722, Γ 358, βαρίσκει καὶ λαβώνει, Δ 129, 955, 1868 β') ἀμεταβ. πληγώνομαι, κυπτοῦμαι, sich wehe thun. A 342, 352, 1576 πολλ. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. εἶναι παράδοξος ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ῥήματος (κατὰ τὸ πλήσκω), ἀντὶ τοῦ κοινῶ βαρῶ. Ἐχει καὶ ἄορ. ἐβαρίστηκα, καὶ μετοχ. βαρίσμένος = πληγόμενος. Ἄλλοι τύποι σπανιότερον ἀκουόμενοι ἐν Κρήτῃ εἶναι τὸ βαρίχνω καὶ βαρίστω MNE 286, 291, ἰδ. καὶ βαρῶ.

βαρόκαρδος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, βαρυκαρδιος, βαροκαρδισμένος, schwer betrübt, Γ 1018. Ἐξ αὐτοῦ βαροκαρδιζω, βαροκαρδισμένος, βαροκαρδισι, ὅπως τὸ κακόκαρδιος-καλόκαρδιος-ιζω κτλ.

βάρως τό, πληθ. τὰ βάρητα καὶ τὰ βάρη (πρβλ. βάθητα, βάθη), ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, κυρίως καὶ τροπικῶς, ὅτε σημαίνει στενοχωρία, δυστυχία, ἀσθένεια, ἁμαρτία, ὀργή, Beschwerde, Unfall, Miss-

geschick A 1227, 1817, 1830, 1940, Γ 1019, Δ 215, E 353, 387, 1141.

βαρῶ², τὸ αὐτὸ μὲ τὸ βαρίσκω μεταβ. B 1675 βάρει μου ὅπου σοῦ φανῆ.

βάσανα ὡς ἐπιφώνημα μετὰ γενικῆς προσώπου A 176 καημένε, βάσανά σου = wehe dir, Σταθ. B 96 βάσανά μας. Εἶναι κοινοτάτον καὶ σήμερον οὕτως βάνά μου (σου, του, μας, σας, τὸς κτλ.

βασιλεύγω, ὡς καὶ σήμερον, κυριεύω, beherrschen A 1219 ἐκεῖνος ὁ λογαριασμός ὅλα τὰ βασιλεύγει = τὰ νικά.

βασιλιάς καὶ **βασιλῖδς** θηλ: **βασιλίσα**. Καὶ οἱ δύο τύποι εὐρίσκονται παρ' Ἑρωτοκρίτου καὶ εἰς τὰ ἄλλα Κρητ. κείμενα, βασιλεύς, König A 31, 71, 577, Δ 1279, E 1361. Σήμερον μόνον ὁ πρῶτος ἐν χρῆσει, ὁ δὲ βασιλῖδς ἀκούεται μόνον μόνον εἰς ἀρχαιότερα ἄσματα. Ὁ Βασιλέας ἀκούεται ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

βασιλίκι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ βασιλεία, τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, Königtum, Königswürde Δ 966. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος βασιλικιον κατὰ τὸ ὀφίκιον, διότι βεβαίως δὲν εἶναι κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Τουρκ. lik, λίκι π. χ. μουσαφιρλίκι, καπετανιλίκι. Πασαλίκι, Καϊμακαλίκι, Μουτσαριφλίκι¹). Σήμερον ἡ λέξις βασιλίκι εἶναι σνηθεστάτη π. χ. παρομ. ἀπὸ γενιὰ πάει τὸ βασιλίκι, ἰδ. καὶ Φαφλ. φυλ. 297. σελ. 2, Καρπαθ. Μιχ. 15.3.

βασιλιόπουλλο τό, ὡς καὶ σήμερον, υἱὸς βασιλέως, B 1332 πολλ.

βασταῖ τό, ὡς καὶ σήμερον, σχοινάκι, κορδόνι, Schnur, A 1459. Εἶναι βαστάγιον - βαστάγι (ἐκ τοῦ βαστάζω) Περβλ. Spratt, Duc. graec. βαστάγια. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ἀβασταγός, ἀβασταγοί, καὶ ἐπιθ. βασταγερὸς = ἀντέχων, ἰσχυρός, ὁ δὲ Βλαχ. Θησ. ἀναγράφει καὶ βασταγέρις (= ἀχθοφόρος) καὶ βασταγαρόπουλο.

βαστῶ¹, ἀορ. ἐβάσταξα ὡς καὶ σήμερον, βαστάζω, κρατῶ, φέρω, ὑπομένω, tragen, erdulden, A 572, 764, B 1835, Γ 1727, Δ 217, 331 793, E 535, 748 πολλ. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

βαφή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, βάψιμον, χροῶμα, Färbung Δ 898 βαθειᾶς βαφῆς ἐγίνη. Σημαίνει ἀκόμη ὡς καὶ σήμερον, τὴν τοῦ σιδήρου τόνωσιν ἢ χαλύβωσιν, Härten des Eisens (Γαλλ. trempé), B 1075 ὅποιος παθὶ εἶχ' ἔτοια βαφῆ σίδηρο δὲν τὸ πιάνει, Γ 1522 βαφῆ τσ' ἀπομονῆς (τροπικῶς = τόνωσις, ἐνίσχυσις).

βγαίνω ἰδ. ἐβγαίνω.

βγενειά, ἡ, A 2207 ἰδ. εὐγενειά.

βέργα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ῥάβδος, Rute, Gerte A 2168, 2169. Ἡ

1) Περὶ τῆς καταλήξεως ταύτης ἰδὲ Ψάλτη, Θρακ. σελ. 125, Κουζουλέ Οἰνουνη, 222 καὶ Χριστ. Κρητ. Β' σελ. 95 καὶ μάλιστα Χατζιδ. ἐν Βυζαντίδι Β' 516—517. Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 411.

λέξις ἐκ τοῦ Λατιν *virga*, ἀφ' οὗ εὐρίσκεται εἰς Βύζαντ συγγραφεῖς (ιδ. λέξ. παρὰ Sophocl.) καὶ οὐλί ἐκ τοῦ Ἰταλ. *verga*, Neugr. Stud. IV. 17. Ἡ τροπή τοῦ *v* εἰς *e* διὰ τὸ ρ, Γραμμ. 8 Πρβλ. Psaltes, Gram. der Byz. Chron. § 52.

* **βέρσα** τά, εἰς τὸν ἐμβόλιμον στίχον E 1552 τοῦ X = στίχοι, Verse. Εὐρίσκεται ὅμως ἡ λέξις εἰς ἄλλα Κορη. κείμενα παραληφθεῖσα ἐκ τῆς Ἰταλικῆς π. χ. Ἐρωφ. E 668, Σκλαβ. 282. Σήμερον ἀκούονται τὰ βέρσα ἐπὶ τροπικῆς μόνον σημασίας ἐν Κρήτῃ, ἤτοι παθήματα, κακαὶ πράξεις π. χ. ἤματα τὰ βέρσα ντου, ἀκουσε τὰ βέρσα πού παθε κτῶ.

βερτζί, ἐπιθ. ρόδινος, ροδόχρους, *rosenrot*, B 611, τὰ χεῖλη τζῶ ἦσανε βερτζί, Ἰμπερ. Μαργ. 84 μὲ τὸ βερτζίν βαμμένα (=μὲ ρόδινον χρωμα). Ἡ λέξις Ἀραβικὴ *verd* = ρόδον, *verdj* = ρόδινος.

βερτόνι τό, (τὰ AB βελτόνι), βέλος, *Pfeil* B 342, 703, Βοσκοπ. 23, Ἐρωφ. A 599. Εἶναι τὸ Ἑνετ. *vereton* (Ἰταλ. *verrettone*) πρβλ. Neugr. Stud. IV. 17, Σάθα Μεσαιων. Βιβλ. II. Μαχ. σελ. 110, 112, 282, 603 καὶ πολλ. βαραετοῦνιν καὶ βαραετοῦνία. Πρβλ. Boerio Dizionario ἐν τῇ λέξει, ὁ ὁποῖος τὸ παράγει ἐκ τοῦ Λατιν. *verutum*.

βιά ἡ, μονοσυλλ. κατὰ συνίτησιν. ὡς καὶ σήμερον, σπουδή, *Eile*, B 215, 2377, Γ 594, E 1288. Ἀκούεται καὶ δυσύλλαβον βία.

βιάζω, ὡς καὶ σήμερον, ἀναγκάζω, *zwingen*, *nöthigen* A 1807, 1810, Δ 874, E 595, 696, βιάζομαι ὡς καὶ σήμερον, σπεύδω, εἰργομαι *eilen*, *eilig sein* Δ 1658, 1777, E 619.

βιαστικά, ἐπιθ. (ἐξ ἐπιθέτου βιαστικός), ὡς καὶ σήμερον, ἐσπευσμένως, μετὰ σπουδῆς, ταχέως, *eilends* A 1814, Δ 784, 1946, E 632.

βιγλίζω, ὡς καὶ σήμερον, κατοπτεύω, *lauern*, *aufspähen* A 805, 1123, Γαδ.¹ στ. 81. Γαδ.² στ. 30. Γίνεται ἐκ τοῦ βίγλα Λατιν. *vigilia* (ιδ. Sophocl.). Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ βίγλα (=σκοπιὰ) βιγλεύω καὶ βιγλίζω = κατασκοπεῖω. Πρβλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Neugr. Stud. III. 14. Εὐρίσκεται καὶ τὸ βιγλάτορας καὶ βιγλατόροι Ἐρωτοπ. 28, 29. Παρὰ Trinchera σελ. 518 εὐρίσκεται καὶ βιγλιατικὸν = φόρος βιγλας.

βιός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, θησαυρός, περιουσία, *Schatz*, Δ 282, E 1486 τὸ πρᾶμα καὶ τὸ βιόντως. Σήμερον ἀκούεται βίος καὶ τὸ βιός Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Ἄτακτ. II. 81, IV 54, MNE B 41, 58.

Βιτζένζος E 1543. Τὸ ὄνομα τοῦ Κορνάρου· ιδ. Εἰσαγ.

βλαβερός ἐπιθ., α') ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, βλαπτικός, *schädlich*, A 177, B 149 β') ἐπικίνδυνος B 1396 ὅς τόπο πού νά ναι βλαβερός ἤτοι εἰς καιρίον μέρος τοῦ σώματος, *wo eine Wunde tödlich ist*. Σήμερον βλαβερός τόπος καὶ βλαβερότοπος λέγεται ὁ τόπος, ὅπου ἐπιπολάζουν ἀσθένειαι καὶ μάλιστα ἐλώδεις πυρετοί.

βλάβη ἡ, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ζημία, κακόν, *Schaden* B

1791, Γ 146. Σήμερον ἀκούεται τὸ οὐδ. βλάβος σημαῖνον τὸ νοσηρὸν (ιδίως ἐλώδεις πυρετοὺς) καὶ βλαβόρριγος (καὶ κάλλιον λαβόρριγος ἐκ τοῦ λάβα, λάβρα λαβουριᾶ) ὁ ἐλώδης πυρετός, ἢ malaria.

Βλαντίστρατος. Τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων, Δ 865, 967, ἰδ. σημ. σελ. 370.

βλάβω, ὡς καὶ σήμερον, βλάβω, schaden, A 179, B 333, Γ 6, 1586.

Βλαχιά ἢ, Δ 852, 961 πολλ. Τὸ ἐθνικὸν **Βλάχοι.** Ὁ ἐνικὸς **Βλάχος** σημαίνει καὶ τὸν βασιλέα τῶν Βλάχων Δ 938, 1022, 333, 1345 πολλ. Περὶ τῆς Βλαχιάς ἰδ. τὰ εἰρημένα ἐν σελ. 376 - 377.

βλάβιμο τό, ὡς καὶ σήμερον, ζημία, βλάβη, Schaden, A 764, 972 βλάβιμο κὶ ἀσκημάδι, Γ 1304 βλάβιμο κὶ ἄδικο. Καὶ τὸ βλάβιμο, (πληθ.-ματα) καὶ τὸ ρῆμα βλάβωμαι ἔχουσι σήμερον καὶ τὴν εἰδικωτέραν σημασίαν, ἣν ἐξέφραζον οἱ ἀρχαῖοι διὰ τοῦ κίσσα, καὶ κίσσαν ἦτοι τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἐγκύων γυναικῶν πρὸς ὠρισμένα βρώματα καὶ τὴν σφοδρὰν ἄλλων ἐπιθυμίαν. Ἡ κατάστασις δὲ αὕτη καὶ τὰ ἐπιθυμούμενα πράγματα καλοῦνται βλαψίδια.

βλεπάτορας ὁ, ὡς καὶ σήμερον, φύλαξ, φρουρός, Wächter, Hüter Δ 328, 532 (κατὰ τὸ δοξαράτορας, βιγλάτορας, φυλακάτορας).

βλέπησι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, φύλαξις, φρούρησις, Wache, A 473, Γ 395 ἰδ. βλέπω.

βλέπω καὶ **βλέπομαι,** πλὴν τῆς συνήθους σημασίας τοῦ ὁρᾶν (ὅτε ἔχει ἀόριστον εἶδα) ἔχει, ὡς καὶ σήμερον, σὴνὰ καὶ τὴν τοῦ φυλάττω, προσέχω, φυλλάττομαι (ὅτε ἔχει μελ. βλέπω καὶ ἀορ. ἐβλέπησα) A 961, B 641 ἢ βλεπε τὸ κουράδι = ἔβασκε τὸ ποιμνιον, A 1228, 2215 B 678, 1033, 1104, 1139, Γ 1183, 1578, 2100, Δ 1776, E 533, 724, 973 πολλ. Περὶ τοῦ τύπου βλέπεσαι ἀντὶ προστακτικῆς = βλέπου πρόσεχε ἰδ. σημ. A 349 καὶ Γραμμ. 88 1).

βοήθεια ἢ, (ἐν φῶ τὸ ρῆμα βουηθῶ), βοήθεια, Hilf, Γ 247, Δ 1489, E 765 πολλ.

βολὰ ἢ, πληθ. βολές, ὡς καὶ σήμερον, φορὰ, Mal, A 620, 749, 1001, 1828, 1902, B 1013. Ζην. Γ 77, Ἐρωτοπ. 122, Κρητ. πολ. 16168. 179.28, Μουτζοκ. 153 πολλ. Εἰς τὰ κείμενα πολλάκις ἐναλλάσσονται μὲ τὸ

1) Εἰς τὸ ποίημα Λόγος παρηγορητικὸς περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας (N. Ἐλληνομν. III σελ. 402 ἐξ.) εὐρίσκονται προστακτικαὶ παθητ. ἢ μεσ. ἀορίστου εἰς -σε, ἦτοι στράφησε στιχ. 310, βεβαιώθησε 100, πληροφωρήθησε 64, κοπώθησε 461, 482, ἀποκριθῆσε 613, ψυχοπονέθησε 599, ὥστε καὶ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ εἶναι βλέπησε = βλέπου. Ὁμοίως εἰς τὸ ποίημα Ἀχιλλέως Λήγησις πληροφωρήθησε στ. 53, 1174, 1187, πιστεύθησε το 55, ἀρνήθησε 288, 289, διατάχθησε 307, ἐξεχωρίσθησε 1280. Εἰς τὸ περὶ Ξενιτείας ποίημα (πρβλ. Χριστ. Κρητ. Β' σελ. 162) εὐρήται τὸ σταθήσε = στάσου.

φορά, καὶ ἐσηματίσθη κατὰ σύμφυρσιν τῶν συνωνύμων βολή - φορά, βολὰ Ἄτακτ. IV 54, 713.

βολετός ρηματ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ βολεῖ = δυνατόν ἐστιν), ὡς καὶ σήμερον, εὐκόλος, κατορθωτός, möglich A 1657, 1687. Πρὸβλ. Ἄτακτ. IV 56, 57. Thumb, Handb² σελ. 311.

βοσκός ὁ, θηλ. βοσκοπόυλλα ἤ (σήμερον καὶ βόσκισσα), ὡς καὶ σήμερον, ποιμὴν, ποιμενίς, Hirt, Hirtin B 639, 640, 656, 660, 2β55 πολλ.

βοτάνι τό, ὡς καὶ σήμερον, βότανον φάρμακον, ἱατρικὸν Heilkraut, A 285, 1789, Γ 304, 1216, Δ 672· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

βοτανικά τά, βοτάναι θεραπευτικά, βοτάνια, ἱατρικά, Heilkräuter, E 149.

βουβάλι τό, ὡς καὶ σήμερον βούβαλος, Büffel, B 337. Ἀκούεται σήμερον καὶ τὸ βουβαλιὰ = δέσμα βουβάλου.

βουβαίνομαι ἄορ. ἐβουβάθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι βουβός, μένω ἄφωνος, verstummen Γ 768, 978, E 436, ἰδ. βουβός.

βουβός ἐπιθ. ἄφωνος, ἐνεός, stumm A 248, 1548, Γ 958. Εἶναι τὸ μεταγενέστερον βωβός (Ἑσυχ. «βωβός ὁ πηρὸς τὴν γλώσσαν»), Sophocl. ἐν τῇ λέξει, Ἄτακτ. II 85—86. Εἶναι κοινότατον σήμερον σημαῖνον καὶ τὸν κωφάλαον (τὸν μουγκόν). Ἡ λέξις πιθανῶς ὀνοματολεπομένη. Ὁ κ. Μπούτουρας Karit. 79 δέχεται τὴν γνώμην τοῦ Meyer (Indogerm. Forsch. 6, 1. 10) ὅτι τὸ βουβός προέρχεται ἐκ ρωμανικῆς ρίζης bob.

βουηθισμός ἰδ., ὡς καὶ σήμερον, τρόπος βοηθείας, Hilfeleistung, A 1240, B 564 ἐκ τοῦ βουηθῶ. (Τὸ -ισμός ὡς ἐκ ῥήματος εἰς ἰζω, ὅπως καὶ τὰ βροντισμός, ψυχομαχισμός, κιλαιδισμός, βρουχισμός, ξεψυχισμός· ἰδ. Einl. 180, Ἀθηναῖ KE' σελ. 307.

βούκινο τό, ὡς καὶ σήμερον, βυκάνη, σάλπιγξ, Trompete, B 105, 112, 130, 582, 2173 οἱ σάλπιγγες, τὰ βούκινα. Εἶναι τὸ Λατίν. bucinum (καὶ Ἰταλ. bucinno) ἰδ. Sophocl. ἐν τῇ λέξ. καὶ Φιλιστ. βούκινα, σάλπιγγες.

βουλῆ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, σκέψις, τρόπος σκέψεως, ἀπόφασις Ansicht, Meinung, Gedanke A 18, 1151, 1306, 2104, B 990, Δ 242 διδου βουλῆ = ἀποφασίζουσιν.

βούλομαι ἄορ. ἐβουλήθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, θέλω, ἐπιθυμῶ, σκέπτομαι, wollen, gedenken A 235, 368, 1713, Γ 138, 163, 1315, 1471, 1639, E 810, 822, 872 πολλ.

βουλῶ ἄορ. ἐβούλησα, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, καταδύω καὶ καταδύομαι, sinken Δ 59, 61, 165, 1075, προστακ. τοῦ παθ. ἄορ. βουλήσου Δ 246 Γ ἡς, βουλήσου. Τὸ ῥῆμα μετεσηματίσθη ἐκ τοῦ ἄορ. τοῦ ῥήματος βολίζω (βουλίζω, ἐβούλησα, βουλῶ καὶ κοινῶς βουλιάζω) MNE 274, Ἄτακτ. IV 57 - 58. Μετοχὴ εὖρη-

ται βουλισμένος τὸ ὁποῖον πλὴν τῆς κυρίας σημασίας τοῦ βεβυθισμένου, λέγεται καὶ ἐπὶ κατάρας=εἶθε νὰ βουλήσῃ, νὰ καταστροφῇ π. χ. Ἐρωφ. Δ 23 τὸ βουλισμένο σπίτι. Ἀκούεται πολλαχού ἢ Βουλισμένη ὡς τοπικὸν σημαῖνον λίμνην, ἢ λάκκον ἢ τόπον ἄλλον βιθισμένον.

βουνι τό, τὰ βουνιά. Εἶναι ἡ συνήθης τύπος ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Κρητ. κείμενα, ἐν ᾧ ὁ σήμερον ἐν χορήσει βουνόν, βουνὰ εἶναι σπανιώτερος, Gebirge, B 632, 1696, 1801, 1384, 2147, Γ 1715, 1722 πολλ. Ἐβρ. 16. 400 πολλ. Ἀρχ. 300, 1386, Λυβ. Ροδ. 1484, Ἄποκ. 90. Χρον. Μορ. 1460, 1524, Trinch 107, 149 πολλ. ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Σομιν. Σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ βουνί, βουνιά ἀκούεται μόνον εἰς ἄσματα παροιμίας καὶ ἄλλα παλαιότερα γλωσσικὰ λείψανα ¹⁾.

βοῦρκα τά, (ἐξ ἐνικοῦ ὁ βοῦρκος ὅπως ὁ πηλὸς τὰ πηλά), ὡς καὶ σήμερον, βόρβορος, ἰλύς, Schlamm, Morast Δ 586, E 446, 502. Ὁ Κοραῖς Ἄτακτ. V. 32 τὸ παράγει ἀπιθάνως ἐκ τοῦ ἀμούργα, ὁ Βυζαντ. Λεξ. ἐκ τοῦ ἀρχαίου βρύξ, ὁ Γιανν. ἐν γλωσσαρ. Κρητ. ἄσμ. ἐκ τοῦ βλύω, βρύω ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. Τὸ X φέρει τὴν λέξιν διὰ τοῦ β ο ὕ λ κ α (ὡς ἀκούεται ἐν Ἑπτανήσῳ).

βουρλωμένος μετοχ. ἐκ ῥήματος βουρκώνω, Δ 51 νέφαλο βουρλωμένο (τὸ X βουλκωμένο) ὁ Γιανν. τὸ ἐρμηνεύει ὑποδικρύνον ἄλλα μᾶλλον δηλοῖ θαμβόν, σκοτεινόν. Σήμερον τὸ βουρκώνω - ὠμένος λέγονται ἐπὶ θολεροῦ καὶ σκοτεινοῦ (συννεφώδους) οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ ὀφθαλμῶν πλήρων δακρύων καὶ κατ' ἀκολουθίαν θαμβωμένων ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

βραδειάζει ἀπροσ. ὡς καὶ σήμερον, γίνεται βράδυ, es wird Abend, A 545, 1607, B 1237, Γ 541, 1349, Δ 193, 943, 1193, 1434. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ βραδειάζομαι, ἐβραδειάστηκα, βραδειασμένος =καταλαμβάνομαι ὑπὸ τῆς ἐσπέρας κτλ. καὶ ἐπιρ. βραδειασμένα =περὶ τὴν ἐσπέραν.

βράδν τό, καὶ **βράδν** ὡς καὶ σήμερον, ἐσπέρα Abend, A 156, 512, 522 πολλ.

βράζω, ὡς καὶ σήμερον α') μεταβ. ζέω, θερμαίνω, ζεσταίνω, sieden, erwärmen, B 451, Δ 113 β') ἀμεταβ ἀναβράσσω, θερμαίνομαι, kochen, sieden A 117, 321, 2044, Γ 1244.

βράσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, βρασιμός, θερμότης, ζέστη, Sieden, Wärme, Hitze A 334, 1667, B 1857, Γ 203, E 1111, 1242.

βραστός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ζέων, θερμός, kochend, warm, Γ 828, Δ 1030.

1) Βουνίν, βουνία φέρεται εἰς συμβόλαια Σικελιωτικά τοῦ 12 αἰῶνος τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ Spata, Diplomi greci Siciliani, Torino 1871 σελ. 30, 74 πολλ.

βρέφος τό, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, νεογνόν, Kindchen, A 2284 ἄφαντο καὶ βρέφος καὶ κοπέλλι.

βρέχω μεταβ. καταβρέχω, ὑγραίνω A 353, Γ 1056, E 24. Συνηθέστερον, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ ἀπρυσ. **βρέχει**, es regnet B 754, Γ 1738, E 1110 χιόνι βρέχει.

βρίσκω ἰδ. εὐρίσκω.

βροντισμός ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, κρότος ὡσεὶ βροντῆς, ἀρχ. βρόμος, Geräusch, Getöse B 756, 1912, 2148, Δ 1015, 1916. Τὸ οὖσ. ἐγένετο κατὰ τὰ ὅμοια εἰς ἴσω ῥήματα (δορισμός, χωρισμός, ξορισμός)· ἰδὲ ἄλλα εἰς τὸ βουηθισμός. Πρβλ. Eini. 180, Ἄθηνα ΚΕ' σελ. 307.

βρόχι τό, πληθ. τὰ βρόχια, ὅπως καὶ σήμερον, βρόχος, Schlinge, A 327, 991, 1243, Ἐρωτοπ. 235. Πρβλ. Ἄτακτ. IV 378 παγίδα καὶ Duc. graec. βρόχια.

βροχοῦλλα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ψιλὴ βροχή, Staubregen, B 1310, Γ 1738.

βρουχισμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. βρουχηθμός, Gebrüll B 955. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. βροντισμός καὶ βουηθισμός. Γίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ῥήματος.

βρουχοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, βρουχῶμαι, μουγκρίζω, brüllen, B σὰ λιδόντας ἐβρουχᾶτο, 2135 ἐμούγκρισε τσι Σκλαβουνιάς ὁ δράκος ἐβρουχᾶτο. Σήμερον λέγεται ἐπὶ ἰσχυρᾶς καὶ παρατεταμένης ἀντηχήσεως π. χ. βρουχοῦνται τὰ ὄρη.

βρουγιά τά, ὡς καὶ σήμερον, βρούα, Moos, A 1671, Γ 124. Σήμερον ἀκούεται καὶ βυργιά, καὶ ῥῆμα βυργιώνω μετοχ. βυργιωμένος, ἔχοντα πλὴν τῆς κυρίας σημασίας καὶ τὴν τοῦ στερεοῦμαι, ριζώνω.

βρούσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πηγὴ καὶ κρήνη Quell Δ 634, 1380. Λέγεται καὶ τροπικῶς π. χ. A 714 βρούσι τσ'εὐγενεῖας ἰδ. πηγὴ.

βρώμα τό, ὡς τὸ ἀρχαῖον (ἐκ τοῦ βιβρώσκω), φαγητόν, λεία (Κρητ. ἡ βρωσι) Speise, Frass, B 1060, 1061, Δ 25 (=δέλεα) 1026, 1124 ἰδ. Ἄτακτα II 57.

βρωμέζω μετοχ. βρωμεσμένος, καθὼς καὶ σήμερον, κακῶς ὄζω, stinken A 458, E 236, 858. Εἰς τὴν κοινὴν ἑλλην. ἀκούεται σήμερον βρωμίζω ἰδ. καὶ βρωμός.

βρωμερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, κάκοσμος, δυσώδης, stinkend, B 447, E 730 ἰδ. βρωμός.

βρώμος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ βρώμα, κακοσμία, δυσωδία, Gestank Δ 540, E 426 τσι φυλακῆς τσι βρώμους, 500, 805, 805 βρώμους κἄτσα λῆς κἄτσο πηλὰ γεμάτη. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας τῆς λέξεως ἰδ. Βυζ. Λεξ. βρωμα, καὶ Πολίτου Παροιμ. Γ 316 ἐν λέξει βρώμα· ὁ κ. Πολίτης λέγει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ο'. (ἰδὲ παραδείγματα παρὰ τοῖς Ο'. καὶ τοῖς μεταγενεστέροις παρὰ Sophocl. ἐν τῇ λέξει βρωμός) ἦτο ἐν χρήσει εἰς δῆλωσιν τῆς κακοσμίας, ἀναφέρει

ὅμως καὶ τὸ ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ἰδιόμελον σκωλήκων βρωμα καὶ δυσωδία, τὸ ὁποῖον ὑπέθεσαν ἄλλοι ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν σημασίαν αὐτὴν· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

βρωσι ἢ, τροφή, φαγητόν, προσφάγι, Zubrot, Zucost A 25 τσι μάθησις ἢ βρωσι, (τροπικῶς), 80, 1147, B 890, Γ 78, 82, Δ 228 φωμι καὶ βρωσι, 556 τσι τιμῆς ἢ βρωσι, Ἀβρ. 516, Βοσκοπ. 126, Ἐρωφ. E 421, Σταθ. A 132, Γυπ. B 17 πολλ. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἡ λέξις ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς γεροντοτέροις ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὕψου π. χ. πολὺ πολὺ τὸ φωμι καὶ λίγη τῇ βρωσι παραγγέλλει ἢ μήτηρ εἰς τὰ τέκνα.

Βυζάντιο τό, B 368, 1288, 1721, Γ 1037 πολλ. Περὶ αὐτοῦ ἰδ. σελ. 374—375.

βυζάνω, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ἐπὶ βρέφους καὶ ἐπὶ τῆς μητρὸς), ἀρχ. θηλάω, säugen A 472. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ μυζάω παραγωγῆς (ὅπως καὶ τῆς λέξεως βυζι) ἰδ. Ἀτακτ. II, 88, Χατζιδ. Γλωσσολ. Μελ. 188. Ἐν τῇ Ἰακάρῃ λέγεται ἀκόμη μυζίν, μυζζαίνω.

βυζάστρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, θηλάστρα, τροφός, ἀρχ. τίτση, Amme, Δ 891, ἰδ. Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει. Παρὰ Μιχαῖρ. 170 βυζάστρια.

βυζι τό, βυζατιά, ὡς καὶ σήμερον, μαστός, Mutterbrust, Zitze A 1852, 2240, 2242, Γ 91, 94, Δ 60, 71, 409 ἀκόμη μεστὸ στόμα μου εἶν τῶ βυζῶ τὸ γάλα ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἀθωότητος. Περὶ τῆς παραγωγῆς ἰδ. βυζάνω.

βύθος τό, πληθ. τὰ βύθη, ἢ ἄβυσσος, Abgrund A 1634, E 966 στοῦ πόνου τζι τὸ βύθος Ἰμπερ. Μαργ. 464, Ἀχελ. 388, Σκλαβ. 226, Θηρ. Πετ. 424, 425. Κρητ. πολ. 164.14, 266.30. Pent. Ἐξοδ. 15.5. Ἀκούεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ βύθος ἐπὶ κάρου καὶ γάρκης ἀσθενοῦντος. Ἐπίσης τὸ βυθίζομαι - ἐβυθίστηκα ἐπὶ καταφορᾶς εἰς βαθὺν ὕπνον, καὶ τὸ οὐσ. ἢ βύθισι ὁμοίως· ἰδ. Ἀτακτ. II Ξενι. 355, Βενετ. 55, Χριστ. Κρητ. B σελ. 164.

βυθός ὁ, ὡς τὸ ἀρχαῖον. πυθμῖν, τὸ βάθος, Boden, Tiefe, Γ 152, Δ 704.

Γ

γαβάθι τό, ὡς καὶ σήμερον, κώθων, τρυβλίον, Trinkgeschirr B 2233, 2252, 2267. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Λατιν. cavata (νεολατ. gabata) Προβλ. Ἀτακτ. Γ 113, Meurs, γάβαθον, Duc. graec. γάβαθον, Duc. latin. Gabata, Sophocl. γάβαθα, Neugr. Stud. III 19. Ἡ λέξις γαβάθα καὶ γαβάθι ἀκούεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ.

γάζωμα τό, ὡς καὶ σήμερον, εἶδος λεπτῆς καὶ διπλῆς ραφῆς, Hinterstich B 610. Ἐπειδὴ ἦτο σύννηθες εἰς τὴν διὰ βελόνης ποικιλικὴν σημαίνει καὶ τὸ ποίκιλμα, τὸ κέντημα. Ἐκ τοῦ ῥήματος γαζώνω.

γαζώνω, ὡς καὶ σήμερον, κάμνω τὸ γαζὶ (εἶδος λεπτῆς γραφῆς) A 673, Γ 370. Περὶ τῆς λέξεως γαζὶ ἰδ. Neugr. Stud. IV. 21 (ἐκ τῆς πόλεως Γ' ἄζης, Γ' αλ. gaze, gazer) καὶ Chestacoff Γλωσσ. Σήμερον εἶναι κοινοτάτη ἡ λέξις, Θηρ. Πετ. σελ. 43, Περιουναγ. 406. 406. Ἐπιθετον γαζανὸν (ζῶον) ἀναφέρει ὁ γράψας τὰς Κρητικὰς λέξεις ἐν Φιλιστ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παρδαλὸν (σικτόν)· ἰδ. καὶ Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου σελ. 160 γαζί, γαζώνω, γάζωμα.

* **γαλαβλός**, (τῶν AB) ἰδ. σημ. B 242.

γαλήνωσι ἢ, γαλήνη, ἡσυχία, εἰρήνη, Ruhe, Aussöhnung Γ 168 ἀ-γάπη καὶ γαλήνωσι. Γίνεται ἐκ τοῦ γαληνός (γαληνώνω), εὐρισκόμενον εἰς τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα συχνὰ καὶ ῥῆμα γαληνίζω, καὶ ἐπιρ. γαληνά καὶ ἀγαληνά· ἰδ. καὶ ἀγάλη καὶ σημ. A 2175.

γαναχτῶ¹, ἰδ. ἀγαναχτῶ.

γαστρώνομαι, ἄορ. ἐγαστρώθη(κα), μετ. γαστρομένος, ὡς καὶ σήμερον, ἄορ. κύω, ἐν γαστρὶ ἔχω, empfangen, swanger werden ἐπὶ γυναικῶν A 47, Δ 510, Ἀβρ. 43, 45, Κρητ. πολ. 172.19. Προβλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἐν τῇ κοινῇ ἑλλην. ἀκούεται γκαστρομέ-νος κτλ.

γανγίζω, ὡς καὶ σήμερον, ὕλακτῶ (ἐπὶ κυνός), bellen A 879, Σαχλ. Π 597, III. 776 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἄτακτ. Π 89.

γδικιώνομαι, ἄορ. γδικιῶθη(κα), ἐδικιοῦμαι, λαμβάνω ἐκδικη-σιν, sich rächen A 244, B 931, 966, 1115, Γ 805, Δ 186. Ἐν Ἑρωφ. εὐρίσκειται γδικίωσι Δ 614, 620, E 88 καὶ γδικιῶσύνη Δ 662. Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ κδ εἰς γδ προβλ. γδέχομαι, γδυμένος, γδύ-νομαι, γδέρονω (ἐκδέρω), γδούρι (ἐκδούρι) κτλ.

γδυμένος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον γυμνός, nackt A 1262 γδυμνὸ κοπέλλι (=ὁ Ἔρωτος), B 372 γδυμνά σπαθιά, 2011, Γ 316 γδυ-μνή (=ἄοπλος). Περὶ τῆς γενέσεως τοῦ τύπου ἐκ τοῦ γυμνός-γδύνω MNE 85, 318, B 466.

γδύνω μεταβ. καὶ **γδύνομαι** μεσ. ὡς καὶ σήμερον, ἐκδύω (ἄλλον), ἐκδύομαι (αὐτός), ausziehen, sich ausziehen, A 1222 ἐγδύθη γ Δ 1596.

γιβεντίζομαι, ὡς καὶ σήμερον (μᾶλλον γιβεντίζω, γιβεντίζο-μαι), κατασχύνομαι, διαπομπεύομαι, κατεντροπιάζομαι, sich entehren, A 658 ὅλοι ἐγιβεντιστήκαμε (= ἠτιμάσθημεν, προσεβλήθημεν), Σαχλ. Π 627, III 656, 884, 889, Krumbacher Mittelgr. Sprichwörter 87 (γεβέντισμα). Ὁ κ. Συν. Παπαδημητρίου εἰς τὴν ἐκδοσὶν τοῦ Σαχλίκη σελ. 177-182 ἐπραγματεύθη περὶ τῆς λέξεως μνημονεύσας καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἑομηνεϊῶν καὶ καταλήξας εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι γίνεται ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ Kevenmek = quälen, ad palum deligare. Τοῦτ' ἔχει πλησιέστερον τὸ κιβεντίζω, τὸ ὁποῖον εὐρηται εἰς τὰς Ἀσσίζας Κύπρου 91 καὶ Μιχαῖρ. 116 πολλ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ εἶναι κοίνοτατον τὸ γιβεντίζω, γιβέντισμα, γιβεντισμένος, γίβεντο, ξεγιβεντίζω

ξεγιβεντισμένος (ἐπιτατικά). Πρβλ. Βλαχ. Θησ. γηβεντίζω, Turco-graec. 208 όπου τὸ γιβέντιζάν τον ἐξηγεῖται fustuario eum affecerunt, Ἄτακτ. IV. 78. Duc. graec. ἐν τῇ λέξει, Βεντότη Λεξικὸν τριγλωσσον ἐν τῇ λέξει, Παροιμ. Γ' γεβέντισμα, Λαογραφ. Γ 661 σημ. 2. Ἀναγράφεται ἡ λέξις καὶ ἐν Φιλιστ. γίβεντο προσβολή, ἕβρις, γεβεντίζω = προσβάλλω, ἐξυβρίζω, βιάζω γυναικί τινα (ἔχει τὴν σημασίαν ταύτην καὶ σήμερον καὶ ἡ τοιαύτη καλεῖται γιβεντισμένη καὶ ξεγιβεντισμένη). Καὶ εἰς τὸ Ἡπειρωτ. Γλωσσ. ἀναγράφεται γεβεντίζεται, γιβεντισμένος. Ἰδ. καὶ Lehmann 142.

γειά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὑγιά, ὑγεία, Gesundheit Δ 344, ἔχετε γειά, E 911 γειά σου = χαίρε, lebt wohl.

γεῖς ἀριθμ. ὡς καὶ σήμερον, εἷς, ἕνας. εἷς τις A 2228 γεῖς τ' ἄλλου, B 224, 473, 1043, 2058, Γ 555, 1160, 1566, Δ 1254. Τὸ γ (j) ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ ὄ - εἷς, ὁ γεῖς MNE B 326, 328.

γέλιο τό, τὰ γέλια, ὡς καὶ σήμερον, γέλως, Gelächter, Lachen, A 280, 944, 1633, 1979, B 285, 2171 πολλ. Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὄν ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ γελῶ (οὐχὶ ἐκ τοῦ γελοῖος) ἰδ. MNE B 66.

γελῶ¹, γελοῦμαι, πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει, καθὼς καὶ σήμερον, τὴν σημασίαν τοῦ ἀπατῶμαι, täuschen, betrügen, A 993, 1081, Γ 131, 485, E 410, A 1198, B 134, Δ 377.

γεμᾶτος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, πλήρης, voll B 309 γεμᾶτο φεγγάρι (= πανσέληνος, πρβλ. γέμωσι φεγγαριοῦ), Δ 1404. Λέγεται πολλάκις αἰτιατικῆν π. χ. B 574 (θάλασσα) γεμάτη τὰ κύματα, E 517 κατοικίᾳ τὲς ἀτζαλιῆς γεμάτη. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐπιθέτου MNE 422.

γεμίζω μετοχ. γεμισμένος, ὡς καὶ σήμερον, πληρῶ (καὶ πληροῦμαι) füllen, voll werden A 178.

γέμω ὡς τὸ ἀρχαῖον, πλήρης εἰμί, εἶμαι γεμᾶτος, voll sein B 110 γέμουνα δώματα λαό, 1341, 1465 ἠγεμε ὁ κάμπος τ' ἄλογα, E 1431 γέμουοί αὐλὲς τοὺς ἄρχοντες, Σταθ. A 63, Πικατ. 91, Ἐρωτοκρ. 85, 224. Δυστ. Εὐτυχ. 246, 643, Legr. R. 112, Λαογρ. Γ. 286, 317.

γέμωσι ἢ, ὡς καὶ σήμερον (καὶ γέμισι τοῦ φεγγαριοῦ), ἡ ἀύξομένη σελήνη, zunehmende Mond B 315. Τὸ ἀντίθετον λίγωσι ἰδ. Βυξ. Λεξ. γέμισι.

Γενάρης γεν. Γεναριοῦ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ μὴν Ἰανουάριος, Januar B 1112. Ὁ διὰ τοῦ ε τύπος παρήχθη κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ γεννῶ (δι' ὃ καὶ γράφεται ὑπό τινων Γεννάρης) καθὼς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν παροιμιῶν «ὁ Γεννάρης κὶ ἄ γεννᾶται, τοῦ καλοκαιριοῦ θυμᾶται» καὶ ὁ Γεννάρης κὶ ἄ γεννᾶ, τοῦ καλοκαιριοῦ μηνᾶ ἰδ. Παροιμ. Γ'. Γεννάρης 9, 10.

γενεάδα ἢ πλὴθ. γενεάδες, ὡς καὶ σήμερον, ἡ γενειάς, Bart A 617 (προφέρεται κατὰ συνήθειαν ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἔ (ὅπως συνήθως), ἀλλ' ἀκουσμένου τοῦ ε)

γένελο, τὰ γένεια, ὡς καὶ σήμερον, τὸ γένειον, ὁ πώγων, Bart, A 841, E 1055.

γενιά ἢ ὡς καὶ σήμερον, γενεά, τὸ γένος, οἰκογένεια, Geschlecht, Familie, A 1543.

γέννα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, γέννημα, γόνος, Sprössling E 929.

γεννώ1, γεννοῦμαι1, ὡς καὶ σήμερον, τίκτω, γεννώμαι, gebären, erzeugen, geboren werden A 50, B 1814 (ιδ. ξαναγεννοῦμαι καὶ ξαναγίνομαι), Δ 495, 723 πολλ.

γέρα τὰ, ὡς καὶ σήμερον, τὰ γηρατεῖα, τὰ γηράματα, τὸ γῆρας, Greisenalter, A 44, 622, Γ 284 τὰ γέρα καὶ τῆ νιότη, 1708, Δ 1408. Σήμερον ἀκούεται συχνά καὶ τὸ τὰ γέρα τὸ λαλὰ (=κατὰ τὴν ἐσχάτην γεροντικὴν ἡλικίαν). Ἀντίθετον εἶναι τὰ νιότα καὶ τὰ νιᾶτα. Περὶ τοῦ τύπου Χατζιδ. ἐν Ἀθηνῶν KB'. 228.

γεράμι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἰέραξ. A 108, 113 133, 857 γεράκια καὶ σκυλλιά, B 225, Γ 1749. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐχρησιμοποιοῦντο ἀκόμη πρὸς θήραν.

γηρατεῖα τὰ ὡς καὶ σήμερον, τὰ γέρα, τὰ γηράματα, τὸ γῆρας, Alter, A 748, 1087, Γ 1701, Δ 314.

γερνομαι ἀορ. ἐγέρθη(κα), ἐγείρομαι, σηκώνομαι, aufstehen, E 57 τοῦ γέρνεται, 242 νὰ γέρθῃς νὰ μισσέψῃς, Ἀποκ. 94 Ἀβρ. 1,26 γείρου, Ἑρωφ. B 428, Ἰντερμ. B 115, Δ 410, 429 ιδ. καὶ γέρνω Πρβ. MNE 129-130 καὶ B 473.

γέρνω, ὡς καὶ σήμερον, κλίνω, καταβιβάζω, peigen B 1407, 1410 1435, 1495, 1513, 1578, 1808, 2124, 2280, Γ 596. Τὸ ρῆμα γίνεται ἐκ τοῦ ἐγείρω (καὶ γιὰ γέρνω ἐκ τοῦ διεγείρω), εἶναι δὲ παράδοξος ἡ ἐξέλιξις τῆς σημασίας ἐκ τοῦ ἐγείρω (=σηκώνω) εἰς τὸ γέρνω (κλίνω, καταβιβάζω), ἀλλὰ δὲν εἶναι δυσεξηγήτος ἢ μετάπτωσις. Τὸ γέρνω νερὸ π. χ. εἶχε τὴν σημασίαν ἐγείρω, ὑψώνω τὴν χεῖρα τὴν κρατοῦσαν τὸ ὑδροφόρον ἀγγεῖον ἵνα τὸ ἀφήσω νὰ χυθῆ πρὸς τὰ κάτω, ἐντεῦθεν διὰ μιᾶς γέρνω νερὸ σημαίνει χύνω νερόν· ὁ Κοραῆς Ἀτακτ. I 80, II 91 καὶ ἄλλοι κατόπιν τὸ ἐσχέτισαν μὲ τὸ γῦρος.

γέρος ὁ, (γεν. τοῦ γέρου καὶ τοῦ γέρο), ὡς καὶ σήμερον, γέρον, Greis A 839, Δ 229, E 1298 τοῦ γέρο Πεξοστράτη.

γέροντας γεν. γερόντου πληθ. γέροντες (σήμερον καὶ γερόντοι), γέρον, γέρος, Greis 79, 835, B 1371.

γερῶ1, ἀορ. ἐγέρασα, ὡς καὶ σήμερον (καὶ γερῶ), γηράσκω, alternu A 1752, 1770, Γ 42, Δ 442, 1896, E 1513.

γῆ, ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος, ὡς καὶ σήμερον, ἢ, oder, entweder, B 1802, 1083, Γ 1456, Δ 31, 118, 433, 434, E 294, 617, πολλ. Πῶς ἀνεπτύχθη τὸ γ ιδ. MNE. 49.

γῆς ἢ, (γεν. τοῦ γῆς, αἰτ. τῆ γῆς), ὡς καὶ σήμερον, ἡ γῆ, Erde A 131, 754, 1068, 1218, B 1766, 1897, 1992, Γ 1759, Δ 246, (κλητικῆ),

266, 1042 1648, πολλ. Ἐρωτοπ. 253, 596, Pentat. πολλάκις ἰδ. Index, Περὶ τοῦ τύπου ΜΝΕ 654 1).

για, ἡ πρόθεσις διὰ κατὰ συνίτησιν, ὡς καὶ σήμερον, διὰ, wegen, für, καὶ **γιανά**, **για νά**, damit A 18, 46, 60, 90, 214, Γ 6, 52, πολλ. Περὶ τοῦ τύπου ΜΝΕ Β 494, Φιληντ. 1091, Thumb § 163, Θρακ. § 214.

για παρακλευσματικὸν μόριον μετὰ προστακτικῆς, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. εἶα, ἄγε, φέρε, wohlan, lass, E 804 **για** δέ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ΜΝΕ Β 132. Φέρεται εἰς ἄλλα κείμενα γεγραμμένον εἰς Ἄ Ἐρωτοπ. 430, 426 Πρβλ. Ἄτακτ. I 295 - 296, Βυζ. Λεξ. εἰά. Ἐν τῷ Κρητικῷ ἰδιώματι τὸ **για** ἰδὲ λέγεται καὶ **για** ε (j á e) καὶ πληθ. **για** ε τε (= **για** ἰδέ τε), ἐν δὲ Μεγαλοπόλει **για** τ ρ α (= **για** τήρα), Γλωσσολ. Μελ. 213. Ἐν Καρπ. Μιχ. 1131 ἄι το = **για** ἰδέτο.

γιαγέρνω, ἀορ. ἐ**για** γειρα, ὡς καὶ σήμερον α') ἐπανέρχομαι, ἐπιστρέφω, γυρίζω, zurückkehren A 459, 635, 1808, Β 58, 1794, Γ 941, 1114, E 388, πολλ. γ') φέρω ὀπίσω, ἀνακομίζω, ἐπιστρέφω τι, zurückbringen Γ 178 κρατίζει καὶ **για** γέρνει, Δ 2014 δὲ μοῦ τὸ **για** γέρνει, E 529 ἄς τὸ **για** γείρη. Τὸ ῥῆμα εἶναι τὸ διεγείρω εὐρισκόμενον εἰς ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου κείμενα ἰδ. καὶ γέρνω ΜΝΕ 129, 130, Β 473 καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἐν Καρπ. Μιχ. 61 εὐρηται ξανα**δια** γείρω.

γιαίνω (ἢ **γαίνω**), ἀορ. ἡγιανα, μετ. γιαμένος, ὡς καὶ σήμερον α') μεταβ. ἰατρούω, θεραπεύω, heilen A 285, 446, 884, 1832, Γ 1002, E 146 πολ. β') ἀμεταβ. θεραπεύομαι, ὁ γιαίνω, gesund werden A 70, 1820, Γ 1088, E 105, 110, 116 πολλ. εἶναι τὸ ὑγιαίνω ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

γιάντα, ὡς καὶ σήμερον, διατί, warum, Γ 440. Γίνεται ἐκ τοῦ **για** ε εἶντα (τὸ δὲ εἶντα ἐκ τοῦ τι εἶναι τὰ ΜΝΕ 326 Β 436) ἰδ. Thumb, § 152 σημ. 2.

γιαλὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον α') (σπανίως), αἰγιαλός, παραλία, γυρογιαλί, Meeresküste E 489 **για** λὸς μὲ δίχως ἄμμο, β') (συνήθως), θάλασσα, πόντος, πέλαγος, das Meer A 1860, Β 270, 632, 1999, 2148, Δ 57, 654, 657, 1108.

για **μιὰ** ἔπιρ. ὡς καὶ σήμερον, (καὶ **για** μιᾶς, διὰ μιᾶς, ἀμέσως, γρήγορα A 2245 **για** μιὰ **για** μιὰ, Β 1456, Γ 848. Γίνεται ἐκ τοῦ διὰ μίαν, διὰ μίαν, **για** μιὰ (πρβλ. εἰς μίαν, εἰς μιὰ κτλ.) ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λέξει **για** μνιὰ.

γιατί, ὡς καὶ σήμερον, διατί, διότι, warum, weil A 134, 138, 148, 189, 217 222, 238, Γ 44, 46 πολλ. ἰδ. **για** ε.

1) Εἰς τὰ παραδείγματα ἡ γῆς, ἡ Κρήτης, ἡ τύχης, ἡ Ἀφροδίτης, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα εἰς τὴν σημ. Γ 1759, προσθετέον καὶ τὸ Βυζαντ. ἡ δειλῆς, Psaltes, Gram. Byz. Chron. §. 259.

γιατρεία ἡ, (τροισύλλαβος, ἀκούεται συνήθως ἐν Κρήτῃ γιατρείᾳ), ὡς καὶ σήμερον, ἰατρεία, θεραπεία, Heilung E 1199.

γιατρεύω, ὡς καὶ σήμερον, ἰατρῶω, θεραπεύω, heilen, A 138, 1744, Γ 1632.

γιοματίζω, ὡς καὶ σήμερον, γευματίζω, zu Mittag essen, B 434, Γ 1760 ἐκ τοῦ γίωμα· ἰδ. ᾿Αθηνᾶς ΚΔ σελ. 20, Φαβ. ᾿Επιστ. 23.

γιός ὁ, καὶ **ὕγιος**, ὡς καὶ σήμερον, υἱός, Sohn, B 165, Δ 11 πολλ. ἰδ. MNE 230.

καρδιακός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐγκάρδιος, ἀγαπητός, herzlich, A 2227, Γ 1347, Δ 1522, E 925. Ἐσχηματίσθη κατ' ἀποβολὴν τοῦ ε ἐκ τοῦ ἐγκαρδιακός (MNE 234) ἢ διὰ τὴν συνεκφώνησιν (Sandhi) μετὰ τὸ ἄρθρον τὸν τὴν ἤτοι τὸν - καρδιακόν, γκαρδιακός, ὅπως γίνονται τὰ γκρεμνός, γκαμήλα, γκάφτω, ντάφος, ντουφέκι καὶ πλείστα ἄλλα).

γκιόστρα ἡ, τὸ κονταροκτύπημα, Turnier B 2416 τσι γκιόστρας τὸ παίγνιδι. Τὴν λέξιν ἔχει μόνον τὸ X, (γκιόστρας, ἐν ᾧ τὰ AB ἔχουσι Ντζόγιας.) Ἡ λέξις ὅμως εὐρίσκειται εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα ὑπὸ τὸν τύπον γιόστρα π. χ. ᾿Ερωφ. A 303-304 πολ. Εἰς τοὺς Βυζαντ. χρονογράφους φέρεται τζούστρα Χρον. Μωρ. 3369 (ἰδ. Ducang. graec. ἐν τῇ λέξει) εἶναι τὸ Ἰταλικὸν giostra ἰδ. ᾿Ατακτ. E 346-347, Lehnw. 3, 26, 142. Περὶ τῆς γκιόστρας ἐν ᾿Επτανήσῳ ἰδ. καὶ Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου ἐν λέγει Γκιόστρα 1).

γκρεμνίζω, γκρεμνίζομαι, ὡς καὶ σήμερον, κρημνίζω, κρημνίζομαι, herabstürzen A 335, Δ 610, 1073, Σήμερον ἐν τῇ ᾿Ανατολ. Κρήτῃ ἀκούεται ὁ ἄνευ τοῦ ν τύπος (γκρεμός, ἐγκρεμός, γκρεμίζω) ἰδ. σήμ. A 335. Τὸ ἠχηρὸν σύμφωνον ἀνεπτύχθη, ὡς εἶπομεν, ἐκ τῆς συνεχείας (τὸν κρεμνὸν - γκρεμνός).

γκρεμισμός ὁ, κρημνισμός, κρημνισμα, Herabstürzen, A 1634. Σήμερον ἀκούεται τὸ γκρεμισμα.

γκρεμνός ὁ, ὡς καὶ σήμερον (γκρεμός καὶ ἐγκρεμός), κρημνός, Absturz A 756, Γ 152, 1164, 1289, Δ 1418. ᾿Απειράκις εὔρηται εἰς τὰ Κρητ. κείμενα μετὰ τοῦ ν, ἐν ᾧ σήμερον (ἐν τῇ ᾿Ανατολ. Κρήτῃ) ἄνευ αὐτοῦ. Καὶ ἐν ᾿Ερωφιλ. Δ 345 εὔρηται γκρεμιστῆ. ᾿Εν Καρπ. Μιχ. 82 23 κρεμμός καὶ κρεμμίζομαι.

γλάκι τό, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ἀγλάκι), τρέξιμον, ἀρχ. δρόμος, Lauf, B 341. Βλαστ. γαμ.104 καὶ πολλαχοῦ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα. Γίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ρήματος γλακῶ, ὡς ἐδίδαξεν ὁ καθ. Χατζιδ. MNE B 67.

γλακῶ¹, ἰσορ. ἐγλάκησα καὶ ἐγλάκηξα, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ἀγλακῶ), τρέχω, laufen, A 1217; 1256, B 713 ἐγλάκηξε, 913, 2385. Δ 482, 1023, E 1165. Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ τὸ γλακῶ, (γλάκημα,

1) Ἡ γνώμη τοῦ Σάθα - Ξηρουχάκι ὅτι ἡ τζούστρα εἶναι ἡ Ἑλλην. λέξις σείστρα ἐκχουαίσθησα ὑπὸ τῶν Φράγκων δὲν φαίνεται πιθανή.

γλακητὸς καὶ γλακητὸς (=τρεχᾶτος, δρομαῖος) γλακητὴς καὶ γλακητὴς (=δρομεύς), ἐπιρ. γλακητὰ καὶ (ᾶ) γλακητὰ (=δρομαίως, μὲ τὸ τρέξιμον). Περὶ τῆς παραγωγῆς του ἐκ τοῦ ἀρχ. λᾶσκω, ἔλακον (λακεῖν) ἰδ. ᾿Ατακτ. I 304, IV 80. 277, Παροιμ. Γ 31, ΜΝΕ Β 67 (ἐκ - λακεῖν).

γλήγορος ἐπιθ. καὶ ἐπιρ. γλήγορα, ταχύς, ταχέως, schnell, Α 258, Β 1157 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς του ἐκ τοῦ ἐγγήγορα ἰδ. ᾿Ατακτ. II 113 - 114, ΜΝΕ 329, Β 423. Psaltes Gram. Byz. Chron. § 291. Σήμερον ἀκούεται γλήγορος - γλήγορα καὶ ὀγλήγορος, ὀγλήγορα (ἰδ. λέξ.).

γληγορότη ἢ, αἰτ. γληγορότη καὶ γληγορότητα, ὡς καὶ σήμερον, ταχύτης, Geschwindigkeit Α 1208, Δ 1705. Σήμερον ἀκούεται καὶ γληγορὼσύνη.

γληγορότερος συγκριτ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ταχύτερος, schneller. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρ. τὸ γληγορότερο, ὡς καὶ σήμερον, ὡς τάχιστα, so schnell als möglich, Α 1326, Γ 923, Δ 2, 1090, Ε 1208, 1351.

γληγορῶ¹, ἐπισπεύδω, ταχύνω, eilen, Α 1813 τῆ στρατά γληγοροῦσι (ἢ στῆ στρατά:). Καὶ σήμερον ἀκούεται γληγορῶ καὶ γληγορεύω π. χ. πέτου νᾶ γληγορέψῃ.

γλυκαίνω, ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι γλυκὺς, ἥπιος, Γ 892 γλυκαίνει καὶ μερώνει. Σήμερον ἀκούεται καὶ μεταβατικὸν καὶ ἀμετάβατον.

γλυκοζαχαρένιος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, γλυκὺς ὡς ζάχαρις, zucker-süss Α 561.

γλυκοκίληδῶ², ὡς καὶ σήμερον, κίληδῶ γλυκά, süß singen (ἐπὶ πτηνῶν) Α 1211, Β 541, Ε 779, 844.

Γλυκόστρατος καὶ **Γλυκοστράτης**, ὁ ἵππότης τῆς ᾿Αξιᾶς (ἀνδρείος καὶ γλυκὺς) Β 291, 1287, 1655 ὁ Γλυκοστράτης ὁ γλυκὺς, 1708. Περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν παραλλαγῶν Λεοκαρέτης καὶ Γλυκαρέτης ἰδ. σελ. 370 καὶ σημ. Β 291.

γλυκότη ἢ, καὶ ἡ **γλυκότητα**, ὡς καὶ σήμερον, γλυκύτης, Süßigkeit, Α 668, 973, 1267, 1988, 2206, Β 2085, Δ 29, 264 πολλ.

γλυκώτατος ὑπερθετ. γλυκύτατος, sehr süß, Α 438. (Τύποι ὑπερθετικοὶ ἐσώθησαν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. ἐλάχιστοι ἐκ τῆς γραφομένης).

γλυκοφιλῶ³, ὡς καὶ σήμερον καταφιλῶ, herzlich küssen, Γ 1327, Ε 1281.

γλυκὺς, θηλ. γλυκεῖα καὶ ἐπιρ. γλυκιά, ὡς καὶ σήμερον, süß, Α 61, 392, 1209, Γ 684, γλυκὺς καιρὸς = εὐδiosis, αἶθριος, εὐτυχῆς Δ 720, Γ 1106, 1503.

γλυτωμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, λύτρωσις, σωτηρία, Befreiung, Rettung Δ 1148. Σήμερον λέγεται καὶ γλυτωμὸς καὶ σπανιώτερον ἢ γλυτέρα ἰδ. γλυτῶνω.

γλυτώνω, ἄορ. ἔγλυτωση (Τὰ ΑΒ καὶ ἄλλα Κρητ. κείμενα φέρουσιν ἔγλυτωση κα¹⁾) μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, λυτρώνω καὶ λυτρόνομαι, σώζω καὶ σώζομαι, retten, sich retten Α 932, 1093, 1678, 1680, Β 1388, Δ 177, 1513, Ε 330, 331, 466, Λυβιστρ. Ροδαμ. 283 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ γλύω (ἐκλύω, ἐγλύω) ἰδ. Ἄτακτ. Ι 294, ΜΝΕ 160, Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 513 καὶ τὸ ἀκόλουθον γλύω.

γλύω μελ. γλύσω, ἄορ. ἔγλυσα, γλυτώνω, σώζομαι, Β 606 δὲ μπορεῖ νὰ γλύση (τὸ δίστιχον λείπει ἐκ τῶν ΑΒ). Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον εἰς κείμενα ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρίτου π. χ. Χρον. Μορ. 4029, 4088, Τυρκογραε. Βατραχ. 72, 82, Σκλαβ. 234, 236, Λυβιστ. Ροδ. 281, Γυλ. Α 24, Συναξ. γυν. 43. Ἐκ τοῦ ρήματος τούτου τὸ (γλυτός) ἀνέγλυτος=ἀπάντρευτος, καὶ σήμερον ἀνέγλυτη γῆς, καὶ ἀνέγλυτο χῶμα (=ἀμετακίνητον). Περὶ τοῦ ρήματος τούτου ἰδ. Ἄνακοίνοσιν πρώτην Ἐπιτροπῆς τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλην. γλώσσης ἐν Ἀθήναις 1912 σελ. 20—22, ὅπου ὁ μακαρίτης Ι. Λουδάκις ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ ρήματος.

γνοιάζομαι, μετοχ. γνοιάσμενος, ὡς καὶ σήμερον, μεριμνῶ, φροντίζω, sich sorgen, besorgt sein, Α 900, Β 1082, Γ 1017, Δ 1377, Ε 1295, 1400. Ἐκ τοῦ ἔγνοια (ἐννοια). Τὸ ἀντίθετον ξεγνοιάζομαι.

γνοιανός ἐπιθ., ὁ πλήρης φροντίδων καὶ μεριμνῶν, τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ (ἢ ἐμβάλλει) πολλὰς μερίμνας καὶ ἀνησυχίας, sorglich, Β 1016, Γ 878, 1143, Δ 249, 1318, 1492, Ε 553, 1306 ἰδ. καὶ ἐγνοιανός.

γνώθω, μελ. γνώσω⁵, ἄορ. ἔγνωσα, ὅπως καὶ σήμερον, νιώθω, ἐννοῶ, verstehen, Α 263, 294, 468 μὴ γνώθοντας, 498, 877, Β 1936, Γ 35 τὰ πάθη τῆς δὲ γνώθουσι, οὐδὲ τὰ κουρφα τῆς νιώσα, 413, 454, 703, 1576. Τὸ ρῆμα ἐσηματίσθη ἐκ τοῦ γνώσω ἔγνωσα (τοῦ γινώσκω) κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ κλώθω, ἀμώθω, πλώθω ἰδ. ΜΝΕ 297. Καὶ σήμερον ἀκούεται τὸ ρῆμα μάλιστα εἰς τὰς Δυτ. ἐπαρχίας τῆς Κρήτης, ἀκόμη δὲ συνηθέστερον τὰ σύνθετα ἀναγνώθω, μεταγνώθω. Πρβλ. καὶ νιώθω, μετανιώθω καὶ σημ. Α 2144.

γνωριμιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀναγνώρισις, Erkenntniss, Erkenn-

1) Εἰς τὴν Σητεῖαν (τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κορνάρου) ἤκουσα καὶ τὸν ἀόριστον ἐκ ἀκοπὰν τῶνα ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἄλλῃ Κρήτῃ ἐκ ἀκοπῆγα (δηλ. ἐκακοπάντησα). Τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ διὰ τοῦ κ ἀορίστου ἐγλύτωση, καὶ ἴσως ἦτο τοῦτο ἰδιωτισμὸς τοῦ ἐκεῖ ὀμιλουμένου ἰδιώματος. Τὸν τύπον γλυτώκανε ἐσημαίωσεν ὁ καθ. Χατζιδ. ἐκ τοῦ Κρητ. πολεμ. 542, 16, Τὸ ἐπάντωκα εὔρον καὶ εἰς δίστιχον τῆς Σητείας (Κρήτης) δημοσιευθὲν ὑπὸ Διλιμπάκη (Ζωγραφ. Ἄγών, Μνημεῖα, Κ)πολις 1896 σελ. 44 δίστιχον 120).

nungszeichen, A 1335 γνωριμιὰ δὲν ἔχει = δὲν ἀναγνωρίζεται, A 1250 γνωριμιὰ κιαμιὰ οὐδὲ σουσσούμιν ἔχει E 319.

γνωριστός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, εὐγνωστος, ὁ εὐκόλως γνωριζόμενος, erkennbar E 649.

γνωστικός ὡς καὶ σήμερον, φρόνιμος, klug, besonnen, A 169, 771, Γ 1074 γνωστικὴ βουλή. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρ. γνωστικά Δ 1208 γνωστικά καὶ φρόνιμα.

γομάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, φορτίον, ἀρχ. γόμος, Last, Ladung, A 234, B 1580, E 296 ἀντροῦς γομάρι ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

γονεῖς ὁ καὶ ὁ γονιὸς πληθ. οἱ γονέοι καὶ οἱ γονιοί, ὡς καὶ σήμερον, γονεῖς, οἱ γονεῖς A 855 γονέους, 940, 1327, 1706 ὁ γονεῖς μου, B 1455, Γ 877, 1701 γονιούς, Δ 269, 276, 309, 324, 472, E 480, 535 πολλ. Κατὰ ΜΝΕ. Β 4, 13 σημ. 30, ὁ τύπος ὁ γονεῖς τὸ γονεῖ προῆλθεν ἐκ τοῦ πληθ. οἱ γονεῖς, οἱ τύποι γονέος, γονέοι, γονέους ἐκ τῆς ἀρχ. πληθ. γεν. τῶν γονέων. Ὁμοίως ἐσχηματίσθη τὸ ὁ ἱερεῖς.

γονικά τά, E 282 νὰ πῶ τῇ χώρα μου καὶ ποῦ ν' τὰ γονικά μου. Ὁ Γιανν. τὸ ἡμιῆνευσεν οἱ γονεῖς, Elteru. Τὸ γονικόν-ά, ὡς καὶ σήμερον, δηλοῖ τὸ πατρικὸν κτῆμα (οἰκία κτλ.). τὰ ἄλλως πατρογονικά (ἀρχ. τὰ πατρῶα) das väterliche Erbe. Πρβλ. Χριστ. Κρητ. A 37, 46, 52, 111.8. 322 καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει ¹⁾.

γοργός ἐπιθ. καὶ ἔξ αὐτοῦ ἐπιρρ. γοργό, ὡς καὶ σήμερον, ταχύς, ταχέως, schnell, bald, A 240, 2140, B 2306 τέλος γοργό νὰ δώσω, Γ 330, Δ 1554, E 296. Σήμερον τὸ ἐπιρρ. σημαίνει τὸ πλησίον χρονικῶς π. χ. γοργό ναι νὰ ῥθῆ = πλησιάζει νὰ ἔλθῃ, γοργό χίλιοι = σχεδὸν χίλιοι (παρ' ὀλίγον χίλιοι).

* **γοργοχαιῶ** Γ 125. Εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ AB. Ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἀναλελυμένως γοργό χαλοῦσι, διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἔννοια τῆς ταχύτητος, ἥτις ἐξασθενοῦται εἰς τὸ σύνθετον.

Γορτύνη ἡ, B 589. Ἡ μεγάλη πόλις τῆς ἀρχαίας Κρήτης ἰδ. περὶ αὐτῆς σημ. B 581.

γουλιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, μπουκιά, ἀρχ. βρόχθος, Schluck (Γαλ. gorge) Δ 595. Γίνεται ἐκ τοῦ γούλα (Λατίν. gula, ἰταλ. gola ἰδ. Neugr. Stud. III 19, Lehni, 120) = φάρυγγς ἰδ. Duc. graec. Ἐξ αὐτοῦ ἀκούεται καὶ ῥῆμα γουλίζω = ἐσθίω καὶ γούλισμα τὸ ἄριστον.

γρᾶ ἡ, ὡς καὶ σήμερον (Δυτ. Κρητ. γριά), γραια, Greisin, Alte, B 121, 1500 γρᾶ Φροσσύνη, Γ 1235, Δ 871. Περὶ τοῦ τύπου Γραμμ. 5.

γραινῶ μεταβ. καὶ μεσ. γραινομαι ἀορ. ἐγράθη(κα), ὡς καὶ σή-

1) Γονικὴ ἑπαυλις καὶ γονικὸν μέρος εὑρήθη εἰς πατέρας Αἰγυπτιακοῦ τοῦ ἔτους 565 εἰς δήλοισιν κτημάτων προσροχόμενων ἐκ πατρικῆς κληρονομίας. Maspero, Papyrus d' ep. Byzant. I σελ. 171, 173.

μερον, ὑγραίνω - ὑγραίνομαι, βρέχω, βρέχομαι A 118, Δ 178, 732, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

γράμμα τό, τὰ **γράμματα** α') τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, Buchstabe καὶ ἡ γραφή B 362, 477, 513, 529 β') ἔγγραφος συμφωνία, συνθήκη, Vertrag Δ 1628, 1841 γ') τὰ γράμματα, ἡ παιδεία, τὰ βιβλία, οἱ συγγραφεῖς, Bildung, Bücher, A 68, 677, 1025, 1034, B 599, Σταθ. Γ 222, 566.

γραμματισμένος μετοχ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ γνωρίζων γράμματα, πεπαιδευμένος, gebildet, gelehrt Γ 166 τῷ φρόνιμῳ καὶ τῷ γραμματισμένῳ, 1607 φρόνιμη πολλὰ γραμματισμένη.

γραμμένος. Τὸ οὐδ. τὰ γραμμένα, ὡς καὶ σήμερον, τὰ γεγραμμένα, τὸ μοιραῖον, A 143 τοῦ πόθου τὰ γραμμένα, 2073.

γραφή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γράμμα, ἐπιστολή, Schreiben, Brief, Δ 779, 799, 804. Εἰς τὸ τὸ A 2000 γραφές σημαίνει τοὺς γραφομένους στίχους. Τὸ παλαιότερον πιττάκι δὲν εὐρίσκεται πλέον παρ' Ἐρωτοκρίτῳ.

* **γραφόριον** τό. Εὐρίσκεται μόνον εἰς στίχ. A 1463 τῶν AB ἐκδόσεων, ἀντὶ τοῦ ὁποίου τὸ X ἔχει σκριτόριο, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδέχθημεν δι' ὃν λόγον εἴπομεν εἰς τὴν σημ. τοῦ χωρίου.

γρικῶ¹ καὶ **γρικοῦμαι** ἀορ. ἐ γρίκησα καὶ ἐ γρίκηξα, καὶ **ἀγρικῶ**, ὡς καὶ σήμερον, ἀκούω, αἰσθάνομαι, ἔννοῶ, hören, begreifen, verstehen A 59, 96, 129, 625, 630, 961, 978, 1166, 1516, 1604, 1668, 2256, B 62, 275, 1812, Γ 10, 15, Δ 190, 432 γρίκησε καὶ ἀφουκροῦ, 790, 840, 1189 πολλ. Ἡ ἀρχὴ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ὀρθογραφία τοῦ κοινοτάτου τούτου ῥήματος ἀγρικῶ καὶ γρικῶ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Ὁ Κοραῆς Ἄτακτ. B 92—96 τὸ παράγει ἐκ τοῦ ἀγροίκος - ἀγροικίζομαι, εἰς τὰ ὅποια «ἡ συνήθεια ἐνόμισε τὸ ἀστερητικὸν καὶ ἀκολούθως ἐσυμπέρανε ὅτι τὸ χωρὶς τῆς στερήσεως γροικίζω - μαι, γροικῶ ἔπρεπε νὰ σημαίνει ἐναντίον τι τοῦ ἀγροικίζομαι». Τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην πολλοὶ ἐδέχθησαν, ἄλλοι δὲ προσεπάθησαν νὰ εὐρωσιν ἄλλας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀπιθάνους εἴτε ἐξ ἑλληνικῶν εἴτε ἐκ ξένων γλωσσῶν¹). Πάντοτε εἶχον τὴν ὑπόνοιαν ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔνεκα τῆς συχνοτάτης αὐτοῦ χρήσεως ὑπέστη μεγάλην ἀλλοίωσιν καὶ ὅτι εἶναι ἡ

1) Συγκεφαλαίωσιν τῶν ἐρμηνειῶν τούτων ἔχει ὁ Καθηγ. Χατζιδ. ἐν ἀρθρῳ τῆς Ἐπιστημον. Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου 1913 σελ. 47 «Περὶ τοῦ ῥήματος γροικῶ». Ἐν τούτῳ δέχεται ὅτι τὸ ῥῆμα εἶναι παρώνυμον προελθὸν ἐκ τοῦ γροικῶς ἢ ἀγροικῶς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ νοήμων, τοῦτο δὲ προήλθεν ἐκ τοῦ ἀγροίκος διὰ τῆς διαφορᾶς τοῦ τόνου (πρβλ. ἀδυνατῶς — ἀδύνατος ἀνακατωτῶς — ἀνακάτωτες, ἀσηκωτῶς — ἀσήκωτος). Τότε ἡ πρώτη σημασία τοῦ γροικῶ εἶναι τοῦ νοῦ, αἰσθάνομαι.

² Ἐν Κύμῃ λέγεται ἀγκράζομαι, προστ. ἀγκράσου Κυμ. 19, 42.

τελευταία ἐξέλιξις τοῦ ἀφουκροῦμαι (MNE 158-159), ἀφ' οὗ εὐρίσκονται καὶ τύποι ἀφικροῦμαι, ἀφροῦμαι, ἀφροῦμαι (Somav.) εὐκρίστη, εὐκροῦνταν (Διγεν Πετρ. 1111, 1488 2526, 2834), εὐρίσκονται δὲ μάλιστα ἐν Κύπρῳ καὶ τὰ ἀθρικῶ, ἀθρικῶ (Σαθ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Π. γλώσσημα). Ἐν τοιαύτῃ σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο ρημάτων ἀφουκροῦμαι καὶ ἀγρικῶ τότε τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως θὰ εἶναι ἀφοικροῦμαι, ἀφικροῦμαι, ἀφικρῶ, ἀθρικῶ, ἀβρικῶ, ἀγρικῶ (καὶ ἀθρικῶ καὶ ἀθρικῶ). Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἀποθετικοῦ τύπου διὰ τοῦ ἐνεργητικοῦ δὲν εἶναι πρωτοφανής (π. χ. ἐργάζω, κτῶ, πορεύω, ψηφίζω, ἐξηγῶ, δέξω κτλ.). Πρὸβλ. MNE 437—438. Κατόπιν ἡ ἀρχὴ τοῦ ρήματος ἐλησιμονήθη καὶ τὸ ἐθεώρησαν ὡς διάφορον τοῦ ἀφουκροῦμαι ρήμα, δι' ὃ καὶ συνενερίσκονται ἐνίοτε π. χ. Καρπαθ. 257.

Γρικροῦν οἱ λα(γ)ουνάριδες κὶ ἀφροῦ(ν) τ' οἱ πολλολόγοι.

Τέλος σημειῶ ὡς περιεργον ὅτι ὁ Μπουνιαλῆς (ἢ Ξηρουχάκας ;) ἐν τῷ Κρητ. Πολ. 137.11. ἔχει τὸν τύπον ἀουρηκίσουν, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸ ἐτυμολογήσῃ ἐκ τοῦ λατιν. aures, ἐν' ᾧ εἰς ἄλλα χωρία γράφεται γρικῶ καὶ ἀγρικῶ.

γρίνια ἢ, ὡς καὶ σήμερον, κατήφεια, σκυθρωπότης, mürrische Laune, Maulen, B 330, Δ 254· εἶναι τὸ οὐσιαστ. τοῦ γρινιάζω Πρὸβλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

γρινιάζω καὶ **γρινιῶ**¹ μετοχ. γρινιάσμενος, ὡς καὶ σήμερον, δυσκολαίνο, σκυθρωπάζω, maulen, mürrig A 1954, 1972, B 357, 469 1485, 1506, Γ 51, Δ 1826, Ἀβρ. 22, Συναξ. γυν. 259 ἀγρινιάζει Γυλ. B 10 γρινιάζουσι καὶ μανίζουσι πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς του ἐκ τοῦ Ἰταλ. grìgna grìgnare, digrìgnare Neugr. Stud. IV 25, Lehnw. 89, 144, Lesb. 414.

γρυλλῶνω ὡς καὶ σήμερον (ἐν τῇ κοινῇ ἑλλην. γουρλώνω), ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς (ouvrir les yeux) καὶ ἀτενίζω, starr anblicken B 1161, Δ 1170, Οεκον 220, Γαδ. 299, 388, Κυπρ. B 516, 517 Βατταρ. 42 γρυλλῶνω. Ἀκούεται καὶ ἐπιθ. γρύλλος Λαογρ. B 508, Byzant Zeitschr. VII, 487 σημ. 2, Σήμερον ἀκούονται τὰ γρύλλος, θηλ. γυλλοῦ, γρυλλῶνω, γρυλλομάτης Ἰδ. καὶ Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει. Ἡ λέξις φαίνεται ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ ζωοφίου γρύλλου (ἢ γρίλλου) Λατ. gryllus. Ἀτακτ. IV 89.

γυναίκειός ὡς καὶ σήμερον (γυναικήσιος), γυναικεῖος, weiblich, Δ 1257 ἀνιψὸς ἀπὸ γυναικεῖον αἶμα=von mütterliche Seite.

γυνή ἢ, αἰτ. γυνή, ὁ τύπος οὗτος εὔρηται οὐχὶ τόσον συχνὰ ἀντὶ τοῦ κοινοῦ γυναικα, Weib A 1427, E 1305, Ἀβρ. 206, 321. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀρχαῖζων αὐτὸς τύπος παρέμεινεν ἐν τῇ δημόδει ποιήσει ἐκ τῆς γραφομένης καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἀκούεται καθ' ἑκάστην ἰδ. περὶ τούτου σημειωσ. A 1427.

γύρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, περιφορά, κύκλος, Kreis, Tour, Δ 2019. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ γυρίζω παραγωγῆς του ΜΝΕ 76.

γυρεύω ἄορ. ἐγύρεψα, ὡς καὶ σήμερον, ζητῶ, ἀναζητῶ, suchen, Α 168, Β 1886. Πρβλ. Psaltes, Gram, Byz. Chron § 460.

γυρίζω, ὡς καὶ σήμερον, στρέφω, περιφέρομαι, στρέφομαι, wenden, sich wenden, herumgehen, Α 725, Β 2289, Γ 1403, Δ 767, Ε 979 πολλ.

γυρίσματα τά, ὡς καὶ σήμερον, στροφαί, κύκλοι, Umlauf Α. 1.

γύρου τριγύρου ὁ, ὡς καὶ σήμερον, πέριξ, ringsum, Β 300, 1379, Δ 1969. Γὸ γύρου καὶ κατ' ἀναδίπλωσιν γύρου γύρου εἶναι γενικὴ τοῦ γύρος ἐπὶ ἐπιρρ. σημασίας. τὸ δὲ τριγύρου ἐγένετο πρὸς ἐπίτασιν ἰδ. Ἀτακτ. II 357. IV 614, ΜΝΕ Β 478-479. Σήμερον πλὴν τῶν ἀνωτέρων ἀκούονται ἐπιθ. γυροτριγυρος, τὰ γυροτριγυρα, καὶ ρῆμα τριγυρίζω καὶ γυροτριγυρίζω κ. τ. λ.

Δ

ἴδα ἰδ, ἐδά.

δαγκάνω, ἄορ. ἐδάγκασα, μετ. δαγκαμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἄορ. δάκνω, beissen Β 1172, Ε 919, 1042, 1442. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἄνευ τοῦ γ, ἦτοι δακάνω, δακανιά, δακανιάρης, δακανιάρικος κτλ.

δαίμονας ὁ, γεν. δαιμόνου, ὡς καὶ σήμερον, ὁ διάβολος (κατὰ χριστιαν. ἀντίληψιν) Teufel, Α 1808 δαιμόνου ὀδύνη ἦτοι προξενηθεῖσα ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἰσχυρά, διαβολικὴ.

δαμάκι, ὡς καὶ σήμερον, μικρόν τι, ὀλίγον, ein wenig, Α 372, 1054, Β 735, 1090, 1205, 1435, 2020, Γ 637, Δ 1849, Ε 25, 918, Ἐβρ. 913, 1123, Γαδ. I 451, Ζην. Α 88, Βοσκοπ. 217, 238, Γ'υπ. Α 437, Β 219, Σταθ. Β 83, Γ 62 πολλ., Κρητ. πολ. 246.20, 322.13, πολλ. εἶναι ὑποκοριστικὸν (δαμάκιν=οὔδαμάκιν) τοῦ ἀρχαιότερου δαμῖν (οὔδαμίον, οὔδαμίν, δαμίν) ἰδ. περὶ τούτων Ἀτακτ. I. 179-180. Εὐρίσκειται ἀπὸ τοῦ Πτωχοπροδρόμου καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον (ἐν Κρήτῃ) Πρβλ. Ducang. graec. ἐν τῇ λεξ. Spratt καὶ Φιλιστ. Ἐκ τούτου ἀπεκόπη, ὡς πιστεύω, καὶ παρέμεινεν ἐν τῷ σημερινῷ Κρητικῷ ἰδιώματι τὸ μάκιοι (ἄορ.) μάκιες, (θηλ.) μάκια (οὔδ). = ὀλίγοι τινές.

δαμινός ἐπιθ. μικρός, ἀμυδρός, ὀλίγος, wenig, klein Β 708, Γ 582, Κρητ. πολ. 280.2. Γίνεται καὶ τοῦτο ἐκ τῶν προηγουμένων δαμῖν κτλ. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρρ. δαμινὰ καὶ κατ' ἀναδίπλωσιν δαμινὰ-δαμινὰ ἐπὶ φωνῆς ἀμυδρῶς ἀκουομένης

δαρινός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, κοπετός, ὀδυρμός, Klagen, Jammern, Γ. 1706 μὲ λιγωμάρες καὶ δαριμούς, Καλλ. Χρυσορ. 1129, Κρητ. πολ. 249.3. Γίνεται ἐκ τοῦ δέρονται = κόπτομαι, ὀδύρομαι.

δασκαλεύω ἄορ. ἐδασκάλεψα, μετ. δασκαλεμένος, ὡς καὶ

σήμερον, διδάσκω, οδηγῶ, παραινῶ, unterrichten, belehren, unterweisen, A 2241, B 1868, Γ 159, 560, 1562, Δ 1638.

δασκαλικά ἔπιθ. (ἔξ ἐπιθέτου δασκαλικός), ὡς καὶ σήμερον, τεχνικά, μαστορικά, ἐπιτηδεῖως meisterhaft, A 2233 δασκαλικὰ πορευόμενον ταν = μὲ γνῶσιν, μὲ τέχνην.

δάσκαλος ὁ, πληθ. δασκάλοι, ὡς καὶ σήμερον, διδάσκαλος. ἔμπειρος, τεχνίτης, μάστορας, Lehrer, Meister A 2243, 2253, Γ 313 δασκάλοι ἀθροῶποι.

δάσος τὸ, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, πληθ. δάση καὶ δάσητα (προβλ. βάρη καὶ βάρητα, βάρη καὶ βάρητα), Wald, A 768, 769, Δ 501, 863.

δέ, προστακτ. ἄορ, (τοῦ βλέπω, ἢ θωροῶ) ἀντὶ ἰδέ, (καὶ καλοδέ = καλῶς ἰδέ) πληθ. **δέτε** A 1566 δέ με, 1611 δέ το καὶ καλοδέ το, Γ 1024 γιὰ δέ, 1182 δέ καλά, Δ 437, 1583 δέτε μεγάλο πρᾶμα E 676 μὰ δέ κ' ἐσὺ πολλ. Κατὰ παράλειψιν καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ δ μένει μόνον τὸ ἐ (= ἰδέ) π. γ. ἔτσι = ἰδέ τους, καὶ μετὰ τοῦ εὐφωνοῦ ν. Σταθ. Ἰντερμ. A 29 ἔντσι, 13 ἔντηνε, Ἰντερ. B 43 ἔντονε, Γ 54 Γυπ. Δ 295, ἔντες (= ἰδέ τες) E 73, 291 ἔντονε, Ἐρωφ. A 21. Καὶ σήμερον εἶναι ταῦτα κοινότατα ἐν Κρήτῃ καὶ ταῖς νήσοις.

δέν καὶ **δὲ** τὸ ἀρνητικὸν μόριον (ἐκ τοῦ οὐδὲν οὐδέ, τὰ ὁποῖα καὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρ. κείμενα), ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. οὐκ, nicht, A 3, 20, 34, 41 πολλ. Προβλ. MNE 220, Χριστ. Κρητ. A 529.

δειλισμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀτολμία, Mutlosigkeit, Γ 551, Δ 487 ἰδ., δειλιῶ.

δειλιῶ¹, καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ. κάμνω ἄλλον νὰ δειλιάσῃ, ἢ ἀποδειλιῶ αὐτόν, zagen, fürchten, erschrecken, B 906, 1032, 1708, 2250, 2316, Δ 1483, 1632, 1796 E 40 πολλ.

δειλὸς ἔπιθ. ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ἀτολμος, φοβιστάρης, feig, furchtsam B 2068 δειλὸ κ' ἀκάτεχο, *B, 892 ὁ καυκησάρης κ' ὁ δειλὸς (AB). Σήμερον σπανίως ἀκούεται τὸ δειλὸς, συχνὰ ὅμως τὸ ἔπιθ. δειλὰ δειλιά. Σταθ. A 169, 177.

δειπνο τό, ὡς καὶ σήμερον, κυρίως τὸ ἔσπερινόν φαγητόν, Abendessen, ἔπειτα ὅμως καὶ πᾶν ἄλλο φαγητόν (γεῦμα ἢ δειπνον) B 811, 976.

δειπνῶ¹, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, γευματίζω, δειπνῶ, Abendessen, B 808, 809, ἰδ. καὶ σημ. εἰς τὸ B 808.

δειχνῶ, ὡς καὶ σήμερον, α') μεταβ. δεικνύω, δείχτω, zeigen A 921, 1260, 1481, B 28, 1033, E 1113 β') ἀμεταβ. φαίνομαι, παρέχω τὴν ἐντύπωσιν, scheinen, aussehen A 874, B 192, 2399, Δ 261 πολλ.

* **δεντρικά** τά, A 1883 (AB), τὰ δένδρα, Baumgewächs

δέντρο καὶ **δεντρο** τό, πληθ. τὰ δέντροι καὶ τὰ δεντρα, ὡς καὶ σή-



μερον, δένδρον, Baum, A 124, 125, 1433, 1883, B 1309, 1383, 1386, 1801, 1998, Δ 1040, 1688 πολλ.

δεντρούλλακι τό, ὡς καὶ σήμερον, μικρὸν δένδρον, Bäumchen, E 771.

δεξιὸς ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον (Ἐνατολ. Κρητ.), δεξιός, rechts B 1807, 1884, Γ 1467, Δ 467. Τὸ θηλ. ἢ δεξιά δηλ. χεῖρ Δ 1844.

δερμάτι τό, τό δέριμα, ἢ δορά, Haut, Felle, B 340, 349, Τετραπ. 293. Σαμ. 493, Turcogr. Βατραχ. στ. 114 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

δέρομαι μεσ. ἄλληλοπ. ἄορ ἐδάροθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. κόπτοιμαι, θρηνηῶ, ὀδύρομαι, klagén, jammern, Γ 451, 1686 ἐκλαίγασι κ' ἐδέρονονταν, Δ 240 νὰ δέρονεται νὰ κλαίη, 1917, 1942, E 584. ἐδέρονετο κ' ἐφώνιαζε, 819 ἐδάροθηκεν. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ δερνοκοπανίζομαι ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

δευτερογιαζέρονω, ὡς καὶ σήμερον, ἐπανέρομαι δευτέραν φορὰν, wieder zurück kehren, B 1618 ἰδ. γιζαζέρονω.

δευτεροδιαλαλῶ², δευτέραν φορὰν διαλαλῶ, wieder verkünden, B 1618, ἰδ. διαλαλῶ.

δευτεροτρέχω μεταβ. δευτέραν φορὰν τρέχω (τὰ ἄλογα), wieder lassen treiben, B 2324 ἰδ. τρέχω.

δευτεροχτυπῶ¹ κτυπῶ δευτέραν φορὰν, zum zweiten mal schlagen, B 1315.

δευτέρωμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐπανάληψις, Wiederholung, B 1567 ἰδ, δευτερώνω.

δευτερώνω, ὡς καὶ σήμερον, κάμνω (ἢ λέγω) τι δευτέραν φορὰν, ἐπαναλαμβάνω, wiederholen, B 1395, 1415, 1433, 1991, 2305. Γ 681, μπλιό σου μὴν τὸ πῆς καὶ μὴν τὸ δευτερώσης, E 1703 τὴν ἄλλη δευτερώνει.

δηγοῦμαι¹ ὡς καὶ σήμερον, διηγοῦμαι, erzählen, A 711, B 2026, Γ 613, Δ 101 πολλ. Ἡ συγχώνευσις τῶν δύο φθόγγων ἰ εἰς ἓνα ἐγένετο, ὅπως καὶ εἰς τὸ διοικῶ δικῶ ἢ διοικῶ MNE 157.

δηλῶ², ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, φανερώνω, σημαίνω, bedeuten, E 843.

Δημοφάνης. Τὸ Ἀφεντιόπουλλον τῆς Μυτιλήνης B 159 (ὅπου διὰ μετρικούς λόγους δέον νὰ ἀναγνωσθῆ Δημοφάνης ἢ Δημοφανίης), 1285, 1538.

διαβάξω, ὡς καὶ σήμερον, ἀναγινώσκω, lesen A 674, 916, 1489, 1493, Γ 1387, Δ 807 πολλ. προβλ. Ἄτακτ. Γ 268. Ἐξ αὐτοῦ **διάβασμα**, ὡς καὶ σήμερον, A 679, 1030.

διαβαίνω ἄορ. ἐδιάβη(κα), ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, διέρχομαι περὶνῶ, vorüber gehen, vorgehen A 2095, 2157, 2313, Γ 971, 1136, Δ 315, E 505 πολλ.

διαβάτης, ὡς καὶ σήμερον, ὀδοιπόρος, ὀδίτης Wanderer, Δ 602.

διάγω ἢ **διάζω** (ὁ ἐνεστὼς δὲν εὐρίσκεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ, εἰς τὰ ἄλλα δὲ κείμενα εὐρίσκεται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους π. χ. Χρον. Μορ. ἐδίαγασι 2925, Ἄβρ. 560 γὰρ διάζης τὰ διάζω) μελλ. διάζω, ἄορ. ἤδίαξα, ἀμετρ. πράττω, ἐνεργῶ, handeln B 2072 σήμερο πῶς θὰ διάξῃ, Δ 814 εἰς τὰ διαξεν ἢ Ἀρετή, E 1498 τῆ νύχτα πῶς ἐδίαξασι. Σήμερον ἀκούεται διάζω καὶ διάζνω. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται τὸ οὐσ διάξις Ἐρωφ. A 59, 142, Γ 118, Δ 506, 629. Ἐν Καρπαθ. 188 εὔρηται τὸ διάζοος = ἡ περίστασις. Ἐν Ζωγρ. Ἡπειρ. 84, 176 διάζω. Περί τοῦ διάζω Ἄτακτ. II 108. Τὸ μέσον διάζομαι ἀκούεται συγχρότατα σήμερον ἐν τῇ ὑφαντουργίᾳ, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ γενόμενα διασιδι διάστρα' πρβλ. καὶ Ἄτακτ. IV 96 καὶ V 52.

διαλαλημὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, διακήρυξις, Ausrufung A 1377, 1385 Μαχαίρ. 254, 278 πολλ.

διαλαλῶ² παθ. **διαλαλοῦμαι** ἄορ. διαλαλήθη, ὡς καὶ σήμερον, διακηρύττω, προκηρύττω, verkünden A 1276, B 5, 105, 1197, Δ 1607,

διαλέγω, ὡς καὶ σήμερον, ἐκλέγω, auswählen A 202, 1326, Γ 1119 1188 πολλ.

διαλεγῶνας ὁ, ὡς καὶ σήμερον (Ἄνατολ. Κρήτη), διαλογή, ἐκλογή, Auswählung E 277· ἰδ. σημειώσιν εἰς τὸ χωρίον, Einleit. 144 σημ. Γ· Κατὰ τὸν Meyer, Neugriech. Stud. IV, 100 ἡ κατάληξις ὠνας (εἰς δήλωσιν ἀφηρημένων οὐσιαστικῶν) δὲν εἶναι ἢ Ἑλλ.-ων-ῶνος (Καλαμιών, Μαραθῶν, ἄχρωδὸν κτῶ), ἀλλ' εἶναι ἢ Ἰταλικὴ οπε εἰς τὸ μοιρασῶνας, ἀρμεγῶνας, διαλεγῶνας 1)

διαμετρῶ¹ ὡς καὶ σήμερον, λογαριάζω, διαλογίζομαι, A 200, Γ 646. ἰδ. μετροῶ.

διάταμα τό, ὡς καὶ σήμερον, νουθεσία, συμβουλή, Belehrung, A454, 771, 2104, Γ 517 πολλ. Εἶναι τὸ διάταγμα ἐκ τοῦ διατάσσω.

διατάσσω, ἢ, ὡς καὶ σήμερον, νουθετῶ προτρέπω, belehren, A 1771, B 619, Γ 164, 381 πολλ.

διαφορὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, α') κέρδος, διάφορον, ὠφέλεια Nutzen, B 1379, β') ἔρις, φιλονεικία, Zank, Δ 1496, E 1509

διάφορο τό, καθὼς καὶ σήμερον, κέρδος, ὠφέλεια, Nutzen, B 1081 δίχως διάφορο, Δ 136.

διαχωρίζω, ὡς καὶ σήμερον, διαστέλλω, ξεχωρίζω, διακρίνω, trennen, adsondern A 1215 ὁ λογαριασμὸς εἶναι ποῦ διαχωρίζει τὸ ζῶ ἀπὸ τὸν ἄθροιστο.

δίδω ἄορ. ἤδωκα μετ. δοσμένος. Πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὰς ἀκολούθους α') πλήττω, προσβάλλω schlagen A 152 ἄνεμος δὲν τσί δωκε, 1547 μέσα στὰ μάτια τσί δωκε φωτιά κ' ἄστροπελέκι, 1396, 1404 ἤδωκε τοῦ Φιλάρετου ἐκεῖ ποῦ τοῦ

1) Διαλεῶνας λέγεται καὶ ἐν Σάμφ ἰδ. Ἀθηναίων ΚΕ σελ. 301

ξαμώνει, 1913 ἤδωκε τὸ κοντάρι, 2390, Γ 240, Δ 129, 578 πολλ. β') ὀρωῶ, ἐμπίπτω, stürzen, B 1385, 2148 δώση μετὸ βροντισμό, Δ 63, 883, 1171, E 1092 πολλ. γ') ἐπιτρέπω, erlauben A 601 ἡώρα δὲν τὸ δίδει δ') δαπανῶ, καταλύω, verderben A 121 τῆ νιότη ντου διδε = ἔφθειρε τῆ νιότη ντου ε.) κάμνω, ποιῶ, Δ 3 δίδου συμβούλιο. Περί τῆς προστακτικῆς τοῦ ἄορ. δῶσε, δῶς, δῶ, δῶτε ἰδ. σημ. A 159.

δίκιος ἐπιθ. γινόμενον κατὰ συνίτησιν ἐκ τοῦ δίκαιος (δικαιος, δί- κιος MNE 577) ὡς καὶ σήμερον, recht' τὸ δίκιον A 170Γ 1, 831 πολλ. das Recht. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. δίκα=δικαίως A 896 πολλ.

δικιοσύνη ἢ, ὡς καὶ σήμερον δικαιοσύνη, Gerechtigkeit A 1704, E 1335.

δικιμάζω, ὡς καὶ σήμερον, δοκιμάζω, πείραν λαμβάνω, versuchen, probiren A 1668, 2166, 2177, B 7, 1531, Γ 1548, Δ 907, E 340 πολλ. Σταθ. B 250, Ἐρωφ. (Legrand) πολλαχοῦ, Pentat. Γεν. XXII. 1 Ἐξοδ. XV, 25, Μαχαιο. 206, 390. Εὐρίσκεται καὶ τὸ δικίμιν Ἄνδρον. 17, 18. Ἐν Βατταρ. 18 ἀναγράφεται δικιμαζώ. Τὸ ρῆμα γίνεται ἐκ τοῦ δοκιμάζω καθ' ὁμοίωσιν τοῦ πρώτου φωνήεντος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέδρασεν ἴσως τὸ δίκη. δίκιος.

διόχνει ἀπροσ. μελλ. διόξει, ἄορ ἡδίοξε, ὡς καὶ σήμερον, ἀορ. δο- κεῖ. ἔδοξε, μοι φαίνεται καλόν, ἀποφασίζω, es scheint gut, beschliesse B 808 ἡδίοξε τοῦ πατέρα μου νὰ πάη νὰ δειπνήσῃ, Λυβιστ. Ροδ. διόχνει με 100, 1068 Τὸ ρῆμα ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ συχνοῦ μέλ- λοντος καὶ ἄορίστου δόξει, ἔδοξε (τοῦ δοκεῖ) γενομένων διόξει, ἔδίοξε κατὰ παρετυμολογίαν προθέσεως (MNE B 311, 313 διάγγυρος, διοφύρι, διασάκι, Διακουμῆς, διαφεντεύω) καὶ ἐκ τούτων ἔπειτα τὸ διό- χνω κατὰ τὸ ὁμόηχον διώξω, διώχνω (τὸ διώκω).

διπλοκακορρίζικος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, πολὺ ἄτυχος, τρισάθλιος, sehr unglücklich E 340. Τὸ διπλο ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐπιτείνει ἰσχυρῶς τὴν ἔννοιαν π. γ. διπλοκακομοίρης, διπλοφοματάρης, διπλοκε- ρατᾶς κ τ ὄ.

διπλοπιλογοῦμαι ἢ **διπλαπιλογοῦμαι**¹. ἄορ. ἐδιπλοπιλογήθη- (κα), ἀποκρίνομαι τὸ δεύτερον, wieder antworten B 1774. Σήμερον πλὴν τούτου ἀκούονται καὶ πολλὰ ἄλλα π. γ. διπλοχαιρετῶ, διπλοπα- ραγγέρονω, διπλοτυλίσσω, διπλοκλειδώνω κ. τ. λ.

διπλός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, διπλοῦ-, doppelt, zweifach A 1662, Γ 396 διπλὰ διπλὰ τὰ κάμασι, Δ 1644

διπλώνω, ὡς καὶ σήμερον, διπλασιάζω, verdoppeln, Γ 678. Κοινο- τάτη εἶναι ἢ ἄλλη σημασία ἢ τοῦ συμπύσσω, ἀντιθ. ἀπλώνω.

δίφορος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐπὶ καρπῶν ὁ δις τοῦ ἔτους φερόμενος (παραγόμενος), Frucht zweimal erzeugt A 2056 τέσσερα μῆλα δί- φορα, ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον καὶ Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου ἐν λέξι. δί- φορος. Παρ' ἀρχαίοις εὐρίσκεται ἢ λέξις ἐπὶ δένδρων δις τοῦ ἔτους καρ-

ποφορούντων(ιδ. Λεξικὸν Liddel-Scott, Κωνσταντίν). Πρὸβλ. καὶ Κόντον ἐν ᾿Αθηνῶν A 541 ἀναγράφοντα τὰ δίφορος, τρίφορος, τετράφορος καὶ ἐκ τοῦ Λουκιαν. ᾿Αληθ. ἱστορ. Β. 13 ἄμπελοι δωδεκάφοροι καὶ ὁ πόρος τρεῖς καιδεκάφορος!).

δίχτατος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, δικτυωτός, netzförmig B 301 διχτάτην εἶχε φορεσά.

δίχτυ τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ δίκτυον, Netz, A 813, Γ 1593.

δίχως ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, ἄνευ, χωρὶς, ohne. Συντάσσεται μετὰ γεν. προσώπου, δίχως μου (σου, του, μας, σας, τως, κτλ.). A 76, 1342 δίχως μου μένα, B 798, Γ 1668, μετ' αἰτ. πράγματος π. γ. δίχως ἄλλο A 903, 913 (κατὰ τὸ χωρὶς ἄλλο)=πάντως, unbedingt: ἔπειτα μετὰ τοῦ νά καὶ ὑποτακτ. π. γ. δίχως νά θέλη, δίχως νά τοῦ πῶ. Δέχεται καὶ τὸ μὲ π. γ. E 963 μὲ δίχως νά μιλήση. Γίνεται ἐκ τοῦ διχῶς κατ' ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου, ὅπως λέγεται χωρὶς καὶ χῶρις, πριχοῦ καὶ πορίχου MNE B 152. Κατὰ τὴν Φιληνην. 1095 καὶ 1626 εἶναι τὸ ἀρχ. δίχα μὲ τὴν ἀρχ. ἐπιρρημ. κατάληξιν ως.

δίχωστὰς ἐπιρρ. ὡς καὶ σήμερον, δίχως, ἄνευ, χωρὶς, ohne. Συντάσσεται ὅπως καὶ τὸ δίχως A 975, B 1052, 1453. 2015 μὲ δίχωστὰς λαβωματιᾶ²)=ἄνευ πληγῆς, Γυλ. Γ 125, Πικατ. 107. Σταθ. Γ 460, Ἐρωφ. A 327, B 76, 334 πολλ. Γίνεται ἐκ τοῦ δίχως κατὰ τὸ χωριστὰ (ἀνισωστὰς, μαλλιοστὰς, μηπωστὰς) Πρὸβλ. Ἐπετ. Παν. 1911 σελ. 80.

διῶμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ καλὴ ἐξωτερικὴ παράστασις, τὸ καμάρομα, ἡ εὐγενὴς ὄψις καὶ σεμνὴ ἐμφάνισις προσώπου, edle Haltung, Vornehmtheit B 379, 1323, 2343, Prodr. IV 265 ἀπὸ τὸ σεῖσμαν τὸ πολὺν καὶ τὸ πολὺ τὸ διῶμαν, Ἐρωτοπ. 556, 619, 695, Φιλιστ. σελ. 508, Χιακ γλωσσ. 136 Γίνεται ἐκ τοῦ ἰδεῖν, ἰδίωμα ᾿Ατακτ. I 222, II 160.

διωματάρεις, ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων καλὸν διῶμα, καλὸν παράστημα, κομψός, καμαρωμένος, χαριτωμένος, B 527, 2193, 2216, Βοσκοπ. 406, Βλαστ. γαμ. 141, Legrand R. (11) 4, Καρπαθ. 248, Χιακ. γλωσσ. 136—137 διωματάρια (γυναῖκα), Νισ. 86. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ καὶ ὡς κύριον ὄνομα Διωματάρεις (τὸ ὁποῖον δὲν πρέτει νὰ συγχέηται μὲ τὸ Διαμάντις, Διαμαντάρεις).

διώχγω μελ, διώξω, ἢ διώξα, μετ. διωγμένος, διώκω, ζυγώνω (Κρητ). verjagen, wegjagen A 504, 738, 765, 942, 1589, 1768 διώξη καὶ ζυγώξη, Γ 960, 1061, 1081, 1101, 1117, 1541. πολλ.

1) Εἰς τὸν ᾿Απόλοπον τοῦ Μπεργαδῆ στιχ. 180 εὔρηται ἐδιφορῆσαν, τὸ ὁποῖον γραπτέον ἄνευ δισταγμοῦ ἐδιφορῆσαν.

2) Περὶ τοῦ μὲ δίχως ἢ μὲ δίχωστὰς ἰδ. II. Λορεντζάτου, ᾿Ανάμειξις ἐν ᾿Αθηνῶν Ις'. σελ. 217 σημ. ὁμοίως μὲ χῶρις.

Ὁ ἐνεστὼς ἐπλάσθη ἐκ τοῦ τύπου τοῦ μέλλοντος καὶ ἀορίστου κατ' ἄλλα εἰς νω ρήματα. Σήμερον σπανίως ἀκούεται τὸ διώχνω ἐν Κρήτῃ, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἐπεκράτησε τὸ ζυγώνω.

δόλιος ἐπίθ. ὡς καὶ σήμερον, δέλιαιος, ταλαίπωρος, агни, unglücklich, A 134 ἢ δόλια ντουκαρδιά.

δολώνω ἀορ. ἐ δόλωσα. ὡς καὶ σήμερον, δολῶ, δολιεύομαι, κηλιδῶ, verfälschen Δ 275, 1624.

δοξάζω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. αἰνῶ, προσκυνῶ (μετὰ θρησκευτ. σημασίας). preisen, verherrlichen, A 188, 1229.

δοξατόρας ὁ, ὁ τοξότης, Bogenschütze B 646. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. ἀποστολάτορας. Εἰς ἄλλα κείμενα εὐρήται καὶ δοξιώτης Κυπρ. B ιθ, 12. Μαχαιρ. 282 πολλ. Χρον. Μορ. Η 3597, 3599, 3607 πολλ. ἰδ. δοξάρι.

δοξάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ τόξον, Bogen A 274, B 643, Γ 317. Κοινότατον εἰς τὰ κείμενα, ἰδ. Ἄτακτ. Π 110. Σήμερον ἐν Κρήτῃ λησμονηθέντος τοῦ τόξου ἀκούεται ἡ λέξις εἰς τὸ δοξάρι τῆς λύρας, καὶ τὸ δοξάρι τοῦ στοιβακτικῆ (τοῦ στοιβάζοντος τὸν βάμβακα).

δοξεύω μετ. δοξεμένοσ, τοξεύω, mit dem Bogen schießen, A 480, 1488, 1712, B 150, Γ 870 πολλ.

δόσα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ διδόμενα, τὰ δῶρα, Geschenke, Δ 896. Προέρχεται ἐκ τοῦ δόσις, εἶναι εὐχρηστον μόνον εἰς τὸν πληθ. ἀριθ. (Δυτ. Κρητ. δόσια) πρβλ. Ἄτακτ. Π 111 Παροιμ. Δ'. ἐν λέξει δόσια.

δουλεύω, ὡς καὶ σήμερον, δουλεύω, ὑπηρετῶ, dienen. Δέχεται γενικὴν δηλοῦσαν τὸ πρόσωπον ἢ πράγμα εἰς ὃ δουλεύει τις A 11 ὅποιος τοῦ πόθου δοῦλεψε, Γ 499 ὅποιος δουλεύγει τσιφιλιᾶς.

δουλευτής, πληθ. -ᾶδες, ὡς καὶ σήμερον, ὁ δοῦλος, ὁ κατώτερος κατὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ὑποτελής, Diener, Arbeiter, Vasall, A 828, 1242, 1906, 2092, 2222, B 2115, Γ 799, Γ 1098.

δούλεψι ἢ, ὡς καὶ σήμερον ὑπηρεσία, Dienst, A 1159, E 206.

Δρακόκαρδος, ὁ Ἄφέντης τῆς Πάτρας, B 843, 1221, 1446 Περὶ τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 370.

Δρακόμαχος, ὁ Ἄφέντης τῆς Κορώνης, B 249, 1280, 1839, 1881, 1894 ἰδ. σημ. σελ. 370.

δράκοντας καὶ **δράκος** ὁ, ὡς καὶ σήμερον, μυθολογούμενον ὑπεράνθρωπον ὄν καὶ τροπικῶς ἄνθρωπος ἔχων ἕκτακτον ρώμην, ἀνδρείαν καὶ θάρρος, Drache, B 413, 483, 1052, 1120, 1449, 1520, 1828, 2016, 2135, Δ 948, 1753, E 15. Περὶ τῶν δράκων ἰδ. Πολίτην ἐν Παροιμ. Δ'. ἐν λέξει δράκος καὶ ἐν Μελέτῃ περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθῆναι, 1871.

δράμω B 80, 1663, 1676, Γ 1031 ἰδ. τρέχω. Ἐκ τοῦ ἀορ. τούτου ἐσηματίσθη ἐνεστὼς δρέμω καὶ σύνθετον ἀνεδρέμω (π. χ. τὸ λάδι μ' ἀνεδρέμει) κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ τρέχω Καρπ. Μιχ. 73.33.

δραπάνι τό, ὡς καὶ σήμερον, δρέλανον, Sichel B 361. Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ εἰδ. MNE 235.

δριμιά, ἐπιθ. (ἐκ τοῦ δριμέα τοῦ ἐπιθ. δριμύς), ὡς καὶ σήμερον, δριμέως, σφοδρῶς, leidenschaftlich, herb, Γ 1353 ἐκλάψασι δριμιά, Καρπαθ. 189 ἠκλαψε δριμιά.

δριμώνω ἀμειαβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀγριαίνομαι, ὀργίζομαι, erbittert werden, B 1475, 1795, Δ 518, 1654.

δρυσά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, (Δυτ. Κορη. δροσῆ) ἡ δρόσος, ἀναψυχή, Kühle A 120 δέρα καὶ δροσά, Δ 728 ἀέραν εἶχαν καὶ δροσά. Σήμερον μετ' ἀρνητικῆς προτάσεως δηλοῖ τὸ οὐδέν, τίποτε π. χ. δὲν ἔχω δροσά, δι' ἄλε τῆ δρυσά (καὶ τὸ δρόσος). Δροσῆ ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς σκιᾶς.

δρυσερένω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀναψύχω, erfrischen, abkühlen, A 672, Δ 673. Ἀκούεται συχνότερον ἀμεταβάτως=ἀναψύχομαι.

δρυσερός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, τρυφερός, frisch A 57, 285 βοτά νι δρυσερό=ἀναψυκτικόν, πρᾶντικόν, Δ 539 νῆα καὶ δρυσερή (=τρυφερά), E 1106.

* **δρυσερούλλα** B 1310 (μόνον τὸ X) = δροσούλλα, δἰδῆ.

δρυσερότη ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, δρυσερότης, τρυφερότης, Frische, A 1895.

δρυσίζω μετ. δροσισμένος μεταβ. καθὼς καὶ σήμερον ἀναψύχω, δρυσερένω, erfrischen, laben Γ 357, Δ 633, 636, 713, E 411 δροσισμένα ζάλα.

δρόσος τό, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ δρόσος, ἡ δροσιά, Kühle, Frische, B 563, Γ 7, 10, 829· ἰδ. δροσά.

δροσούλλα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ πρωτὴ δρόσος, Tau, B 1252, E 769.

δρώνω ἰδ. ἰδρώνω.

δυναζομαι ἀορ. ἐδυναστήν, δύναμαι, ἠμποροῶ, können, vermögen, Δ 1094 ἠβγαλεν ἀναστεναμὸ ὅτι τὸν ἐδυναστή, E 1353 ἄλλος δὲν τὰ δυναστή, Γυπ. E 117, Χρον. Μορ. H 4817. Τὸ ῥῆμα ὠρμήθη ἐκ τοῦ ἀορίστου ἐδυνασθήν (τοῦ δύναμαι). Σήμερον ἐν Κορήτῃ ἀκούεται τὸ δυναζομαι (=ὑπομένω) καὶ μάλιστα τὸ σύνθετον ἀποδυναζομαι (ἀορ. (ἄ)ποδυναστήκα), ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνέχομαι, ὑπομένω τι, π. χ. μὴν τὸ κάμης αὐτὸ γῆατὶ δὲ θὰ τ' ἀποδυναστέῃ = δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ τὸ ὑπομείνῃ. Ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου τὸ ἐπιρρ. δυναστικῶς Μαχαιρ. 121 καὶ πολλαχοῦ.

δύναμι ἡ, πληθ. οἱ δύνამεις, ὡς καὶ σήμερον, ῥώμη, Kraft A 155 οἱ δύνამεις τὸ θέλου δὲμποροῦσι, Γ 319.

δυναμώνω, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἐνισχύω, κρατύνω καὶ ἐνισχύομαι, κραιύνομαι, stärken, stark werden, B 1795 ὅσον καὶ δυναμώνοσι, Γ 188, 824, Δ 1729· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει,

δυνατεύω, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, δυναμώνω, γίνομαι δυνατός, kräftig werden Δ 1535.

δυνατός καὶ **ἀδυνατός** ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἰσχυρός, ρωμαλέος, σκληρός, stark, kräftig A 439, 1205, B 26, A 167, E 663. Εὐρίσκειται καὶ τὸ παραθ. ὁ δυνατώτερος Δ 1949 τοῦ κόσμου ὁ δυνατώτερος. Ἐκ τούτου ἐπιρρ. δυνατὰ (ἀδυνατὰ), ὡς καὶ σήμερον, ἰσχυρῶς, μὲ δύναμιν, Γ 451 ἢ κλαψ' ἐδάρθη δυνατὰ.

δύνομαι, δύνεσαι, δύνεται κτλ., ὡς καὶ σήμερον, δύναμαι, können, A 234 γομάρι πού δὲν δύνεσαι, 1622, B 889, 1001 δὲ δύνουνται, Δ 217. Ὁ βαρύτερος τύπος ἐζημαίεθη ὅτι οὐκ εἶδον, κρέμομαι, κάθομαι κτλ. ἰδ. MNE 309.

δύο τὸ ἀριθμ. δύο, ὡς καὶ σήμερον. Μετὰ τοῦ ἄρθρου οἱ δύο θεωρηθῆν ὡς μία λέξις εὐρίσκειται εἰς τὴν γεν. τῶν οἱ δύο B 1785 ἀπὸ τ' αὐτῶν καὶ τῶν οἱ δύο, Γ 636, 1543, Σταθ. A 158, Ζην. Γ 244, Ἐρωφ. Ἰντερ. B 7, Δ 44 (χειρογρ.) MNE 230 (ἡσικία, ἡστράτα). Ὅμοιον εἶναι τὸ ἡ γῆς, τῆς ἡ γῆς, τὴν ἡ γῆς, Διγεν. Πέτρ. 928, 2368, 1436, καὶ εἰς Pentat. πολλίσις¹⁾. Δυὸ καὶ δυὸ εἰς τὸ B 1366 σημαίνει ἀνὰ δύο, σύνδυο (σήμερον δυὸ - δυὸ).

Δύσι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ δύσις, αἱ δυσμαί, Westen, Abendland, A 64, 1621 (ὡς θεότης), 1826, ἰδ. καὶ Ἄνατολή.

δυσκόλεμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐμπόδιον, δυσκολία, Hinderniss, Δ 157.

δυσκολιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, δυσκολία, ἐμπόδιον, Hinderniss, Δ 2069 ἀμπόδισμα καὶ δυσκολιές, Δ 430, E 474.

δύσκολος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, schwierig A 215, 1628, B 327 ἤ-τονε κακοσύβαστος καὶ δύσκολος περίσσα, πολλ.

δῶμα τό. ὡς καὶ σήμερον, ἡ ἐπίπεδος στέγη, plattes Dach, Terrassendach, B 110 γέμουν τὰ δώματα λαό, Γ 427, 555. Κοινοτάτη ἡ λέξις καὶ σήμερον.

δῶρο τό, ὡς καὶ σήμερον (καὶ δῶρος), δῶρον, Geschenk, Gabe, A 750, Γ 62 ἐκέρδαισε τὰ δῶρα (= τὰ ἔπαθλα. τὰ βραβεῖα). Ἀκούεται σήμερον τὸ δῶρος ὅπως τὸ δρόσος (ἰδ. λέξ.) μετ' ἀρνήσεως εἰς δήλωσιν τοῦ οὐδέν, τίποτε π. χ. διάλε τὸ δῶρος.

E

Ἔ = ἔν, ἔναι, εἶναι A 272. Εὐθρηται καὶ εἶ = εἶν, εἶναι A 1663, 2181.

ἐαυτός, E 991 τὸν ἐαυτό μου ἀρνήθηκα = ἑμαυτόν, mich selbst.

1) Περί τῆς προσκολλησεως ταύτης τοῦ ἄρθρου ἰδ. Meyer, Zur neugriech. Grammatik in Analecta graecensia, Graz 1893 σελ. 10—11 (ἡ δρῦς, τὴν ἡ-δρῦν, τὴν ἡ γῆν).

ἐβγαίνω καὶ **βγαίνω**, ὡς καὶ σήμερον, *herauskommen*, *herausgehen*, ἀορ. ἐβγῆκα (ὑποτ. νά βγῶ κτλ.), Α 307 πολλ. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ ἐκβαίνω ἰδ. Ἄτακτ. I 225, MNE 219. Ἐκ τοῦ ρήματος προῆλθε τὸ οὖσ.

τὸ ἔβγα (=ἔξοδος) Δ 1724 κ' εἰς τὸ ἔβγα ντως πολλές φορὲς σεισμὸ μέγαλο κάνου. Τούτου δὲ ἀντίθ. τὸ ἔμπα (=εἴσοδος). Εὐρίσκονται καὶ εἰς Χρον. Μορ. 147, 582, 1287, 2166, Πικατ. 40 τὸ ἔμπα κ' ἔβγα τῆς αὐλῆς.

ἐγκρεμνός ὁ, ὡς καὶ σήμερον (ἐγκρεμός) ἰδ. γκρεμνός. Τὸ προθετικὸν ε προσεκολλήθη ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ ρήματος (ἐγκρεμίστην) ἰδ. MNE (ἔξημία, ἐγνώριμος, ἐμίλια, ἔχτυπος κτῶ). Περὶ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ἐγνοια ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, φροντίς, μέριμνα, Sorge, Besorgniss, Α 42, 98, 819, 830, Δ 1435 πολλ. Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ γ πρὸ τοῦ ν (εἰς τὸ ἔγνοια) ἰδ. Ἄτακτ. IV 623, Foy, Lautsystem σελ. 15. Περὶ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ἐγνοιανός ἐπιθ. ὁ φέρων μέριμναν καὶ φροντίδα, σπουδαῖος, σοβαρός, ernst, ernsthaft, Α 287, Β 787, Γ 1820, Δ 193, Ε 538, 594, 745, 1276, Ἄβρ. 296, Οἶκον. 306.

ἐγούγια ἐπιφώνημα, ὡς καὶ σήμερον, οὐαί, ἀλλοίμονον, leider, wehe, Β 2158. Εἰς τὸν Φιλιστ. γράφεται ἐγούισον. Εἶναι τὸ Ἰταλικὸν guai.

Ἐγρίπο ἡ, γεν. τῆς Ἐγρίπος, ἡ Εὔβοια Α 1329, Β 203, 1291, 1417, Δ 805 πολλ. Περὶ τῆς Ἐγρίπου ἰδ. σελ. 372. Εἶναι ἡ λέξις Εὔριπος κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ β εἰς γ (Foy, Lautsystem σελ. 14).

ἐδᾶ καὶ **δᾶ** ἐπιρ. χρον., καθὼς καὶ σήμερον, νῦν, τώρα, jetzt, Α 315, 846, Β 434, 1353, 1466, Γ 232, 1045, Δ 461 πολλ. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ δ ἡ καὶ ἡδ ἡ ἀρχῆς ἰδ. Χατζιδ. Einl. 52, 329, MNE 55, 231. Περὶ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ἐδεπά ἐπιρ. τοπικόν, ὡς καὶ σήμερον, ἐνταῦθα, ἐδῶ δά, allhier Α 1660, Ε 78, 345, Ἐρωφ. Α 66, Ζην. Πρ. 1, Σταθ. Ἰντερ. Β 3, Γυπ. Α 58, Β 274, Βλαχ. Θησ.

ἐδέτσι, ἐπιρ. τροπ. καθὼς καὶ σήμερον, ἔτσι δά, οὕτως ἀκριβῶς, gerade so, Α 2195, Β 411, 1261, 1691, Γ 209, 248, 651, Δ 1035 πολλ.

ἐδικός πληθ. **ἐδικοί** οἱ συγγενεῖς, οἱ οἰκεῖοι, φίλοι, Verwandte, Freunde, Α 856, Γ 135, Δ 760, 941. Εἶναι τὸ ἰδικός (ἐκ τοῦ ἴδιος) προσλαβὸν τὴν σημασίαν αὐτὴν ἐκ τῆς ἀντωνυμικῆς ἰδ. Ἄτακτ. I 154, II 159 - 160, Pernot, Phonétique de Chios σελ. 228.

ἐδῶ ἐπιρ. τοπ., καθὼς καὶ σήμερον, ἐνταῦθα, hier Α 12, Δ 1765, Φιληντ. 1139, Psaltes, Gram. Byz. Chron. σελ. 337.

εἶ = εἶν, εἶναι Α 1663, 2181, ἰδ. ἔ.

εἶντα ἐρωτημ. ἀντων. καθὼς καὶ σήμερον, τί εἶναι ταῦτα, τί, μεταλε-

σοῦσα καὶ εἰς τὴν σημασίαν ἐρωτημ. ἀπορηματικοῦ συνδέσμου καὶ μή, μήπως; A 263, 265, 548, 893, 1933, Δ 151, 372, 374 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τί εἶν τὰ, τείντα καὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ πρώτου τ ἰδ. Ἄτακτ. I 229, Einl. 445 MNE 326· (κατ' ἀνομοίωσιν, καὶ οὐχὶ ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Meyer, Zur neugr. Grammatik σελ. 22).

εἷς τὸ ἀριθμητ. ὅταν προηγῆται τὸ κἀθ ε (κάθε εἷς) ἢ πᾶσα (πᾶσα εἷς), ἄλλως εὔρηται ἕνας καὶ γεῖς (ὁ ἰδέ), ἢ γενικὴ ἐνούς, καθὼς καὶ σήμερον, ἕνας, einig, A 123, 1673, ἕνα ἕνα, 1004, B 377. 810, 1627, 1715, 1901, 2187, Γ 667, 1023.

εἰς ἢ πρόθεσις εὐρισκομένη καὶ ῥς καὶ εἰσέ, καὶ ῥε A 3, 9, 11, 14, 16 πολ. Μετὰ τοῦ ἄρθρου συγχωνεύεται εἰς στοῦ, στόν, στά, στῆς κτλ. Συντάσσεται καὶ μετὰ γενικῆς π. χ. Δ 1105 ῥς καιροῦ ἀνεκατωμένον. Σημαίνει καὶ τὸ μέχρι π. χ. Δ 1681 εἰς ἕκατὸ γενήκαν.

εἶσται ἀπαρεμφ. τοῦ εἶμαι, sein, A 2075 εἶγεν εἶσται, B 174, 549, Γ 1231, 1335 θές εἶσται, Δ 1763, Δ 1763, E 21, 77, 1045 ἄς ἢ θελα ῥσται, Χρον. Μορ. 119, Μικατ. 256, Ἐρωφ. E 389, 519, 634 πολλ. Περὶ τοῦ μεσαιων. καὶ νεωτέρου τούτου ἀπαρεμφάτου ἰδ. MNE 589.

ἐκ ἢ πρόθεσις· ἰδ. ὁκ καὶ ὁχ καὶ σμη. A 111.

ἐκεινοσά, αἰτ. ἐκεινονά A 1660, B 653. Ἡ ἀντωνυμία ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ἐπιτατικοῦ ἐπισχηματισμοῦ α ἐκ τοῦ δά. Προβλ. Jaunaris, Hist. Greek Gram. 575, Φιληνητ. 783.

ἐλα καὶ πληθ. **ἐλάτε**, προστακτ. ἄορ. τοῦ ἔρχομαι B 963, kommt (kommt) her. Προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχ. ἄορ. τοῦ ἐλαύνω· ἰδ. Ἄτακτ. II 132—133 καὶ Thumb Gram. 218.

ἐλίγος ἐπιθ. ὀλίγος, wenig, klein, B 437, 2164 ἐλίγο, λίγο, 2433, Δ 269, 1700 πολλ. καὶ ἐπιρ. **ὀλίγα** Δ 1068 τίς ἐλίγα τίς πολλὰ βρῖσκεται λαβωμένος, Ἀγελ. 546, 1057. Σήμερον ἀκούεται λίγος καὶ ἐλίγος (καὶ ἔλιγος). Τὸ προθετ. ε ἐξηγεῖται ὅπως εἰς τὰ ἐγνώριμος, ἐχτυπος, ἐλυτός, ἐζημιὰ κτθ.

ἐμιλιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὀμιλία, συνδιάξεις, λόγος, Rede. Γ 820, Δ 89, 922. Τὸ ἀφηρημένον οὖς. τοῦ μιλω (ὀμιλῶ), τὸ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ ε προσεκολλήθη ἐκ τῆς ἀυξήσεως τοῦ ρήματος (ἐμίλου, ἐμίλουσ - ἐμιλιά) MNE 232 Προβλ. ἐγνώρα, ἐγκρεμένος, ἐζημιὰ, ἔσμιξι κτλ.

ἐμπιστεμένος B 2202· ἰδ. μπιστεμένος.

ἐμπόρεσι ἢ, B 308, E 271 ἰδ. μπόρεσι.

ἐν = εἶναι, εἶναι A 241 ἰδ. ἔ.

εἶναι = εἶναι, B 1596, 1948, Γ 1376· καὶ εἰς τὰ τρία χωρία ὁ τύπος προστατεύεται ὑπὸ τῆς ῥίμας. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἀκούεται ὁ τύπος αὐτὸς ἀντὶ τοῦ κοινοῦ εἶναι εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης π. χ. τὰ Σφακιά, καὶ τὸ Λασιθί, καὶ κατὰ τὸν Φιλήνταν Γραμμ. 1049 εἰς τὰ Μαρ-

μαρονήσια τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὸ Πυργὶ καὶ ἄλλα χωρία τῆς Χίου. Πρὸβλ. Χριστ. Κρητ., Α σελ. 501 - 502, σημ.

ἐνάντιο τό, οὐδετ. τοῦ ἐπιθ. ἐνάντιος, καθὼς καὶ σήμερον, ἀντίθετον, Gegentheil Β 1204.

ἐντήρησι ἦ, Δ 727 ἰδ. ντήρησι.

ἐντροπή ἦ, Β 2161, 2167 ἰδ. ντροπή.

ἐξά ἦ, καθὼς καὶ σήμερον, ἐξουσία, ἐξουσία, ἐλευθερία προσωπική, Macht, Erlaubniss, Freiheit Α 223, 243, 316, 950, 1000, 1060, 1236, Β 1441, 1457, Γ 508, 515 δὲν εἶμαι μπλιὸ τσ' ἐξᾶς μου = δὲν ἐξουσιάζω ἐμαντήν, 536, 794, 845, 1213, 1377, Δ 25, 418, 1939, Ε 173, 258 πολλ. Τὸ Χ φθείρει τὴν Κρητ. λέξιν εἰς ἀξιά. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἐξοσᾶ κατὰ συγκοπὴν προελεύσεως τῆς λέξεως ἰδ. σημ. Α 1000.

ἐξακουστός ἐπιθ. καὶ **ξακουστός**, καθὼς καὶ σήμερον, (ἀρχ. ἐξάκουστος), περιώνυμος, berühmt, Α 28, Β 589 τὴ χώρα τὴν ἐξακουστή, Δ 1337.

ἕξι τὸ ἀριθ. ἕξ. καθὼς καὶ σήμερον sechs, Δ 1977 ἕξι ἄλογα, Ε 39, Δγεν. Ἐσκαρ 139, Ἀγελ. 379, Ἐρωφ. Ἰντερμ. Β 62 σημ. καὶ δεκάξι Φαλιερ. 71, Ἀγελ. 2251, κοσέξι Ἀγελ. 590. Τὸ *ι* προσλαμβάνει διὰ τὴν φύσιν τοῦ ξ μὴ ἀκουμένου εὐκόλως μόνου εἰς τὸ τέλος λέξεως. Συνηθέστερον σήμερον λέγεται ἕξε κατὰ τὸ πέντε ἰδ. Eini. σελ. 150.

ἐξοδες πληθ. τοῦ ἢ ἐξοδος, ἐξοδα, δαπάνη, Kosten, Ausgaben Γ 180 τσ' ἐξοδες καὶ τσι κούρασες, Ε 68 ἀπὸ τσι τόσους σκοτωμοὺς κ' ἐξοδες. Καὶ εἰς τὰ δύο χωρία δύναται νὰ ληφθῇ ἡ λέξις ὡς δηλοῦσα καὶ τὰς κηδείας, Leichenbegängniss, ὅπως δηλ. τὸ ξόδι, ξόδια καὶ ξοδιάζω (νεκρὸν) κοινολεκτοῦνται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τοιαύτης σημασίας. Ἡ ἐξοδος ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς δαπάνης καὶ τῆς τελευτῆς εὐρηται συχνὰ παρὰ Βυζαντ. (ἰδ. Sophocles ἐν τῇ λέξει) καὶ εἰς ἄλλα νεώτερα κείμενα π. χ. Σαχλ. III. 117, 119, Ἐρωφ. Προλ. 84 ξόδια καὶ 117 ἐξοδες = κηδεία, Γυπ. Γ 585 (= δαπάνη), Χριστ. Κρητ. Α 43, 45, 171, 183, 220 πολλ. Παρὰ Μαχαιρᾶ ἢ ἐξοδος 89 πολλ. καὶ ὁ ἐξοδος 90.

ἐξάφτω, ἀορ. ἐξάψα (ἢ ἦξα ψα) Α 2126· συνηθέστερον **ξάφτω**, ὁ ἰδέ.

ἐπά καὶ **πά** ἐπιρρ. τοπικόν, ὡς καὶ σήμερον, ἐδῶ, ἐπαδὰ (Κρητ.) ἐνταῦθα, hier, Α 184, 195, 723, Β 348, 800, 801, 835, 1973, Γ 221 ἐπά κ' ἐκεῖ, Δ 141, 756 πολλ. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ πῆ παραγωγῆς ἰδ. Eini. 52, 329, ὅπως τὸ ἐδὰ ἐκ τοῦ δῆ. Ἐξ ἀμφοτέρων γίνεται τὸ ἐπαδά.

ἐπαινος τό, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ ἐπαινος, Lob, Β 1229, 1942, 2196, Δ 292.

ἐπακούομαι, ἀορ. (ἐ)πακούστηκα, καθὼς καὶ σήμερον, gehorchen, Α 1486. Εἶναι μᾶλλον τὸ ἀρχ. καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπακούω, ἢ τὸ ὑπακούω.

ἐπαίρων, ἄορ. προστακτ. ἔπαρε Α 1318, μετ. ἐπαρμένος Β 2180. Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ παίρων ὃ ἰδέ.

ἔπαρσι ἢ, πληθ. **ἔπαρσες** ἐκ τοῦ ἐπαίρομαι, καθὼς καὶ σήμερον, ὑπερηφάνεια, ἀλαζονεία, μεγαλοπρέπεια, Stolz, Hochmut, Magnificenz, Β 366 μ^ο ἔπαρσες ρηγατικές, Γ 1041 μὲ τόσες ἔπαρσες. Ἐπαρσι = ὑπερηφάνεια λέγεται καὶ ἐν Θήρᾳ, Ἐθνη ΚΕ' 289.

ἐρμίζω μεταβ. (;), ἐρημῶ, κάμνω ἔρημον, öde machen Γ 1169 τὸ σπῆτιν τως ἐρμίζει (ὁ Ρῆγας;). Ὁ Γιανν. τὸ λαμβάνει ἀμεταβ. = γίνεται ἔρημον (öde werden). Τὸ ρῆμα γίνεται ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἔρμος = ἔρημος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς ἄλλα κείμενα π. χ. Σταθ. Β 318 ἔρμος σου χροῖνος καὶ κακός, καὶ εἶναι καὶ σήμερον κοινότατον ἐν Κρήτῃ, ὅπως καὶ τὸ σύνθετον παντέρμος. Ἡ συγκοπὴ τοῦ ἐπιθέτου ἐκ τοῦ ἔρημος ἐγένετο ὅπως εἰς τὸ εἰρηνικός, εἰρνεύω (= εἰρηνικός, εἰρηνεύω). Σήμερον ἀντὶ τοῦ ἐρμίζω ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ρημάσσω (καὶ ρημάζω) καὶ μεταβατ. καὶ ἀμεταβ.

ἐρωτάρης καὶ **ρωτάρης**, ἐρωτικός, ἐραστής, Liebhaber, geliebt, lieblich Α 587 κάνει τὸν ἄσκημο ἐρωτᾶρι, 1473, Β 1207, 1493, Συναξ. γυν. 1101. Ὁ Βλαχ. Θεσ. ἔχει ἐρωτιάρης.

ἔρωτας ὁ, ὡς καὶ σήμερον (ἀκούεται καὶ ἔρωνας) α' ὁ ἔρωτος, ἢ ἀγάπη, Α 6, 280 β') προσωπ. Ἐρωτος (κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀντίληψιν, πᾶσι γυνόσι), Liebesgott, Α 1294, 1707, Γ 1598, 1606.

ἐρωτιᾶ ἢ, ἔρωτος, ἐρωτοληψία, Liebe, Vorliebe, Α 93, 268, 498, 1836, Γ 364, 1402 πολλ. Γερ. κορ. 133, Ρωματ. 172.

ἐρωτοδιωματαρίς ὁ, ὠραῖος καὶ περικαλλής, πλήρης ἐρωτικῶν θελήτρων, ἐρατεινός, lieblich, amorgleich Β 146 ἰδ. διωματαρίς.

ἔσμιξι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, συνάντησις, ἔντευξις, μεΐξις, γάμος, Zusammenreffen, Ehe, Ε 473, 532 ἔσμιξεις στανικὲς = τοὺς διὰ τῆς βίας γάμους, 1168 ἔσμιξι γάμου κάνει, 1230 χαρὲς καὶ γάμους κ' ἔσμιξεις, Βλαχ. Θεσ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται ἢ ἔσμιξι, ἔσμιξεις μᾶλλον ἐπὶ τῆς φιλικῆς συναναστροφῆς, καὶ τὸ ρῆμα σμίγω ἐπὶ τούτῃς σημασίας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐρωτικῆς συνεντεύξεως. Τὸ οὖν. ἐτήρησε τὸ ε ἐκ τοῦ ἀορίστου τοῦ ρήματος (ὅπως τὸ ἐμιλιά, ἐγνώρα, ἐζημιᾶ, ἐγκρεμένος, κτῶ.) ΜΝΕ 232.

ἔστοντας ἐπιρρ. (ἀκολουθεῖ τὸ καὶ ἢ τὸ νὰ), ὡς καὶ σήμερον, ἐπειδὴ καὶ, μὲ τὸ νὰ, Α 89, 1763, Β 2017, Γ 419, 971 πολλ. Χριστ. Κρητ. Α 23, 56, 81 πολλ. Ἐσχηματίσθη ἀνωμάλως ὡς μετοχὴ ἐπιρρηματ. τοῦ εἶμαι (ἀπαρεμφ. εἶσται) κατὰ τὰ ἄλλα εἰς - οντας μετοχ. ἐπιρρ. π. χ. λέγοντας. ἀκούοντας, γάμνοντας κοιμῶντας κτῶ. Πλὴν τούτου εὐρίσκεται καὶ τὸ ἔστοντας Διακρ. 84.11. Turcogr. 108, 109 πολλ. Κατὰ τὸν Φίληντ. 1042 ἐγένετο κατὰ σύμφωνσιν μὲ τὸ ἔστον. Παρὰ Μελετιῶ Πηγᾶ (Περὶ τῶν Πρωτείων τοῦ Πάπα ἐκδ. Νινολάκι) εὔρηται ἔστοντας 100, 101, 102 πολ. καὶ ἔστοσαν καὶ νὰ 104 καὶ παρὰ Μαχαιρᾶ ἔχοντα πολλ.

ἔτολος - α - ον, ἀντωνυμ. ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, τοιοῦτος, solcher, A 24, 174, 185, 986 πολλ. Προβλ. Φιληνητ. 785. Περὶ τῆς παραγωγῆς του ἰδ. Γραμμ. 41, Μπούτουρα, Φωνητ. καὶ Ὄρθογραφικὰ σελ. 47 ἔξ. Εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδιῶμα καὶ τῶν κειμένων καὶ τὸ σημερινὸν εἶναι ἔτολος, ἐν ᾧ ἐν τῇ κοινῇ ἑλλην. εἶναι τέτολος ¹⁾.

ἐτότες ἐπιρ. χρον. καθὼς καὶ σήμερον, τότε, damals, dann, A 599, 627 πολλ. Ἔχει τὸν προσχηματισμὸν ε ὅπως τὸ ἐτοῦτος, ἔτοιος, ἐσὺ, ἐτόσο, κτλ. (κατὰ τὸ ἐγὼ, ἐκεῖνος). Τὸ δὲ τελικὸν ς κατὰ τὸ πότες. ἀλλότες, ὄντες.

ἐτόσα ἐπιρρ. ἐκ τοῦ ἐτόσος (ἰδ. τόσος), καθὼς καὶ σήμερον, τόσον, so viel, E 508.

ἐτοῦτος, ἐτούτη, ἐτοῦτον, ἡ δεικτ. ἀντωνυμ. καθὼς καὶ σήμερον, οὗτος, τοῦτος dieser hier, A 196, 1506, B 44, Δ 41 πολλ. ἰδ. καὶ τοῦτος. Προβλ. MNE B 444, 504, Φιληνητ. 780. Ἄλλοι τύποι τῆς γενικῆς τῆς ἀντωνυμίας ταύτης εἶναι τὸ ἐτονοῦ, ἐτουνης, ἐτουνοῦ A 473, B 453, E 150 Κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ἐτονοῦ κτλ.) ἰδ. Φιληνητ. 779.

ἔτσι τροπ. ἐπιρρ., καθὼς καὶ σήμερον, οὕτως, so, auf diese Weise, A 119, 164, 497, 778, 2231, 2359 πολλ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται συνήθως τὸ ἐτσά (ἐκ τοῦ ἐτσίδα). Περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐπιρ. ἐκ τοῦ οὔτως καὶ τῶν διαφόρων τύπων κατὰ χρόνους καὶ τόπους ἰδ. MNE B 591, καὶ Μπούτουρα, Ὄρθογραφ. Φωνητικ. σελ. 47 ἔξ.

ἐτσιδὰ ἐπιρρ. τὸ αὐτὸ τῷ προηγουμένῳ μετὰ τοῦ δεικτικοῦ δά, πρὸς περισσότεραν ἔμφρασιν A 214.

εὐγενεῖά ἡ, καὶ συγχεομ. **βγενεῖά**, καθὼς καὶ σήμερον, εὐγένεια, adlicher Sinn, Vornehmtheit, A 750, 2207, Γ 258.

εὐγενικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, εὐγενής, edel, vornehm, A 66.

εὐκαιρος ἐπιθ. ἰδ. ὄφκαιρος. Ἡ πρώτη σημασία εἶναι ἡ τοῦ ἔχοντος καιρὸν, σχολήν· ἐντεῦθεν καὶ τὸ εὐκαιρος (ὅπως τὸ ἄδειος) μετέβησαν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κενός, προβλ. Ἄτακτ. II. 250. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρρ. **εὐκαιρα**, ὡς καὶ σήμερον, μάτην, vergeblich, Δ 444, E 586.

εὐκὴ ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, εὐχή, Segen, Γ 863, 1636, εὐκὴς μεγάλες γίνονται μετὰ τὸν καιρὸν οἱ κατάρεις, Δ 298, E 860, 879 ἡ εὐχὴ ἡ διδομένη· εἰς τὰ νυμφεύόμενα τέκνα, 1417 εὐκὴ τὸ εὐκὴς μου νά ᾗχετε, ἰδ. καὶ εὐκοῦμαι.

εὐκολότη ἡ, αἰτ. εὐκολότητα, εὐκολότης, ἐπιπολαιότης, Leichtigkeit Γ 495.

1) Ἀκριβέστερον καὶ ἀναλυτικώτερον διέλαβεν ὁ καθηγ. Χατζιδάκις τελευταῖον περὶ τοῦ τοῖος, ἐτοῖος, ἔτοιος, τοῖτοιος τέτοιος ἐν Ἑλλην. Μελέταις σελ. 75—79 (ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστημίου 1913—1914).

εὐκοῦμαι, καθὼς καὶ σήμερον, εὐχομαι, εὐλογῶ, seguen E 1281.

εὐλάβεια, καθὼς καὶ σήμερον, σέβας, αἰδώς, Achtung B 2171. Σήμερον λέγεται μάλιστα ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ, καὶ ἡ λέξις φαίνεται ὅτι παρελήφθη ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

εὐρίσκω, συνήθως εὔρηται συγκεκομμένον βρισκω (ἐβρίσκω, βρίσκω), ὡς καὶ σήμερον, finden A 37, Γ 247, Δ 262, 283, 313, 366 πολλ. Ἡ προστακτ. τοῦ ἀορ. εὔρε Δ 376.

* **εὐτρέπισεν**. Τὸ ἔχει μόνον τὸ X εἰς τὸ B 1333. Εἰς τὸ κείμενον ἐδέχθημεν τὴν γραφὴν τῶν AB ἐπρέπισε.

εὐχαριστιᾶ ἢ, καὶ συγκεκομ. **φχαριστιᾶ**, καθὼς καὶ σήμερον, εὐχαριστία, Dank A 1584.

εὐχαριστῶ¹ καὶ συγκεκ. **φχαριστῶ**¹, ὡς καὶ σήμερον, εὐχαριστῶ, danken. Συντάσσεται μετὰ γενικῆς B 1960 εὐχαριστῶ σου 2197, Γ 887, Δ 1241 εὐχαριστᾶ τοῖ μοίρας, E 1427 εὐχαριστῶ τοῦ ριζικοῦ.

ἐφανίστη ἰδ. φανίζομαι.

ἔχω πλὴν τῆς συνήθους σημασίας σημειοῦμεν καὶ τὰς ἐξῆς α') θεωρῶ, νομίζω B 784 πελελὸ νὰ σ' ἔχου (καθὼς καὶ σήμερον, π.χ. τὸν ἔχον γὰ μέγαλον ἀνθρωπον), β') ἀπροσώπως, πρόκειται, μέλλει B 2201 τὸν ἄθὸ ὁ Ρωτόκριτος ἔχει νὰ τὸν ἐπάρη, Γ 426 γῆ σφάζομαι γῆ πνίγομαι γῆ ἔχω ν' ἀφορμίσω, Γ 1076 ἔχει ἡ φωτιὰ νὰ σβήσῃ.

Z

ζὰ τά, πληθ. τοῦ οὐσ. τὸ ζῶ (ον), τὸ ζῶ, τ' ὀζό, τὰ ὀζὰ καὶ τὰ ζὰ, ὡς καὶ σήμερον, τὰ ζῶα, Tiere A 1214, Δ 497, 503 ἰδ. ζῶ.

ζαβάγρα ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, ἀδεξιότης, μωρία, ἀνοησία, Nartheit, Thorheit, Γ 774. Ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐπιθ. ζαβὸς μετὰ τῆς καταλήξεως - γρα τῆς ὀρμηθείσης μὲν ἐκ τοῦ ποδάγρα, ἐπεκταθείσης δὲ πρὸς δῆλωσιν ἀσθενείας ἢ σωματικοῦ ἐλαττώματος (πρβλ. στραβάγρα, κουτσάγρα, μωράγρα, σκυλλάγρα, τυφλάγρα κτλ.).

ζαβὸς ἐπιθ. ἀδέξιος, ὄφρων, μωρός, narr, dummi A 213 ὄνειρο ζαβὸ καὶ κουζουλό, 1113 ὡσὰ ζαβὸς καὶ πελελός, Δ 376, E 510. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. ζαβὰ=ἀνοήτως Δ 10, 769 ζαβὰ τυφλὰ πορπάτει. Περὶ τοῦ ἐπιθ. ζαβὸς ἰδ. Ἀτακτ. IV 153, MNE 112 (ἐκ τοῦ σάβος?), 238 (ἐκ τοῦ ζερβός, ζαρβός). Ἐσήμαινε κατὰ πρῶτον σωματικὸν ἐλάττωμα ὅπως καὶ τὸ ζερβός ἦτοι ἐπαρίστερος, καὶ ὕστερον ἐλήφθη καὶ ἐπὶ πνευματικοῦ ἐλαττώματος. Συγγενῆ πρὸς αὐτὸ εἶναι τὰ Κρητ. παζαβὸς (=ἡλίθιος) καὶ παζαρός (=στρεβλός),

ζαβώνω, μεταβατ. καθὼς καὶ σήμερον, κάμνω, ζαβόν, (μωραίνω,

verderben, dumm machen, (μετ. ζαβωμένος) A 854 τοῦ ζάβωνε τῆ γνῶσι (= τοῦ διέστρεφε τὸν νοῦν), B 1571 σὰ ζαβωμένος πάει (=ζαλισμένος ἐκ τῆς πληγῆς, Κρητ. καὶ ζαμπλακωμένος), 2438 ἡ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ τὸν δμυαλὸ ζαβώνει.

Ζαγάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, κύνων κυνηγετικός, Windhund (οὐχὶ κυνάριον Hündchen, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Γιανν.) B 79, Γαδ.¹ 82, Ἰλοκ. 249, Φλωρ. Πλατζ. 291, Girolamo (braco, cane), Duc. graec. (= canis venaticus). Ἡ λέξις Ἀραβικὴ sakar (Τουρκ. zugar) ἰδ. Ἀτακτ. V 83, Lehnw. 145.

Ζάλη ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ἴλιγγος, σκοτοδίνη, Schwindel, Betäubniss A 349, 1140, B 1573, 1818, 1914, Γ 1013, Δ 76. Ἡ λέξις παρ' ἀρχαίοις ἐσήμαινε τὴν κίνησιν καὶ τὸν σάλον τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀνέμων, παρὰ μεταγενεστέροις δὲ ἔλαβε τὴν σημερ. σημασίαν ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Ἀτάκτ. IV 230, Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξ. MNE 112. ἰδ. καὶ ζάλο.

Ζαλιζῶ μεταβ. καὶ ζαλίζομαι ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, φέρω ζάλην, σκοτιζῶ, καρῶ, betänben A 1472, B 1402, Γ 1617 ζαλισμένη ἀνερωταῖ.

Ζαλισμάρα, καθὼς καὶ σήμερον, σκοτοδίνη, ζαλάδα, ζάλη, Schwindel, Betäubung A 1861 ζαλισμάρα τοῦ ἴδωκε, παράτρομος μεγάλος. Ἡ κατάληξις μάρα (ἐκ τοῦ τρομάρα) δηλοῖ τὴν ἀσθένειαν ἢ τὸ σωματικὸν ἐλάττωμα (ἰδ. καὶ ζαβάρα) π. χ. βονβαμάρα-κουταμάρα, παλαβωμάρα, στραβωμάρα ἰδ. Φιλητ. 1387.

Ζάλο τό, ὡς καὶ σήμερον, βῆμα, Schritt, A 76, 635, 1714, 2182, B 236, 379, 1148, Δ 74, 454, 848, E 400, 411 πολλ. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ σάλος παραγωγῆς του ἰδ. Ἀτακτ. I 223, Λαογρ. A 303. Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ σ εἰς ξ ἰδ. ζόχος, ζοφός, ζαφείρι, ζάχαρι MNE 112, B 445. Σήμερον ἡ λέξις κοινοτάτη σημαίνουσα καὶ τὸ βῆμα καὶ τὸ ἵχνος τοῦ ποδός, die Spur, τὸ ἄλλως λεγόμενον, ζαλιά· ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁ Κρητ. Πεντοζάλης (καὶ Πενταζάλης) κατὰ τὸ δίστιχον

*ἄλλο χορὸ δὲν εἶδα ἴγῳ ὡσὰν τὸν Πεντοζάλην,
ποὺν τρία ζάλα κάνει ὀμπρός, καὶ δυὸ γιγέρνει πάλι,*

Εἰς Ἀβραὰμ Θυσ. 440 εὑρηται τὰ παιδόζαλα=παιδικὰ βήματα. Εἰς Φυσιολόγον¹) στιχ. 954, 955 εὑρηται τὸ σάλον.

Ζάρω, ὡς καὶ σήμερον, συνειθίζω, ἀρχ. εἴωθα, pflegen, gewohnt sein, B 570 σὰν τὸ ζαρε=ὄπως τὸ ἔκαμνε συνήθως, Χιακ. γλωσσ. 160, Κανελλ. Χιακ. Ἀνάλεκτα 84. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ Ἰταλ. usare, Neugr. Stud. IV, 27, Lehnw. 19, 135. Ἀπεβλήθη τὸ φωνῆεν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὄπως καὶ εἰς τὸ usura, ζοῦρα, ζουράρις.

1) Ἐδημοσιεῦθη ὑπὸ τοῦ E. Legrand εἰς τὸ Annuaire de l' Association 1873.

Ζαφείρι τό, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ λίθος σάφειρος, Sapphir, B 611. Περὶ τοῦ ζ ἄντι τοῦ σ ἰδ. ζάλο. Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ψιλῶ π πρὸ τοῦ δασέος τοῦ αὐτοῦ ὄργάνου φ καὶ τῆς ἀπλοποιήσεως ἰδ MNE 163.

Ζαφειρομπάλασα τά, ζαφείρια καὶ μπαλάσια B 130, Βελισ. III 881, τόσο ζαφειρομπάλασο καὶ στιχ. 875 παλασοξομπλισμένον Πτωχολ. III. 63 μπαλάσι, 57 πόρφυρα μὲ μπαλάσι. Εἶναι δὲ μπαλάσι τὸ Ἰταλ. balasso ἢ balascio τὸ ἐρυθρὸν ρουβίνιον Neugr. Stud. IV. 56, Lehnw. 35, Chestacoff ἐν τῇ λέξει. Τὰ ζαφειρομπάλασα εἶναι ἐκ τῶν λεγομένων συνθέτων παρατακτικῶν (dvandva).

Ζαχαρένιος ἐπιθ. (ἰδ. ζάχαρι), ὡς καὶ σήμερον, γλυκός, εὐάρεστος, von Zucker, angenehm. Τὸ θηλ. εἶναι ζαχαρένια καὶ ζαχαρένη B 1348, 1658 γλυκεῖα καὶ ζαχαρένη, E 406.

Ζάχαρι ἦ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ σάκχαρον, Zucker A 393, E 1206. Ἡ λέξις ξενική, ἦν παρέλαβον οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες, Ἀτακτ. I. 317. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ σάκχαρ, ζάχχαρι, ζάχαρι ἰδ. MNE 112, 163, B 444.

Ζαχαροζυμωμένος μετοχ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ζυμωμένος μὲ ζάχαριν, γλυκύτατος, ἥδιστος, zuckersüß A 78.

Ζγουραφιά ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ζωγραφία, εἰκὼν, Gemälde, Bild, A 1005, B 205, 240, 251, Γ 1434 πολλ. Οἱ τύποι ζγουράφος - ζγουραφιά, ζγουραφίζω κτλ. ἐγένοντο κατὰ μετάθεσιν τοῦ γ ἐκ τοῦ ζωγράφος κτλ. Einl. 107, 402, Θρακ. 55, (προβλ. φάσγανον, σμίγω).

Ζγουραφίζω, καθὼς καὶ σήμερον, ζωγραφῶ, εἰκονίζω, malen, A 1004, 1006, 1466, Γ 1426, 1431 πολλ. Τὸ ρῆμα εἰς ἰζω ὠρομήθη ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ ἀορ. τοῦ ζωγραφῶ, Einl. 384, MNE 275.

Ζγουραφιστός ρηματ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ζωγραφημένος, gemalt A 1531, B 1337, Γ 1422.

Ζγουράφος ὁ, καθὼς καὶ σήμερον, ζωγράφος, Maler, B 1351, Γ 1425 πολλ.

Ζερβός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον ἀριστερός, links, Δ 1843 μὲ τῇ ζερβῇ (ἐνν. χεῖρα) παλεῦγου. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. ζερβά, =ἀριστερά, links, A 1925, B 543, 1073, 1407 πολλ. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως ζαρβός, ζερβός, ζερμπός ἰδ. Ἀτακτ. II. 141, IV 154, Meyer, Albanes. Stud. IV 52, Χατζιδ. ἐν Ἐπετ. Πανεπιστ. Γ'. σελ. 96, Ἀθηνῶς KE σελ. 279, ὅπου ὁ καθηγ. Χατζιδάκις λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ διετηρήθη πλήρως ἡ σειρά τῶν τύπων ζαβός, ζαβρός, ζαρβός, ζερβός, καὶ ζαβριός κατὰ τὸ δεξιός.

Ζεστοκοπῶ¹, καθὼς καὶ σήμερον, ζεσταίνω, θερμαίνω, erwärmen, B 540 νὰ τὸ ζεστοκοπήση. Τὸ εἰς - κοπῶ λήγοντα ρήματα ἔχουσι τὴν ἀρχὴν εἰς ὀνόματα εἰς - κόπος π. χ. δενδροκόπος, ἀργυροκόπος καὶ ἔξ αὐτῶν ἔπειτα ἐσχηματίσθησαν τὰ ρήματα δενδροκοπῶ, βωλοκοπῶ κτῶ. δηλοῦντα ὕστερον τὴν συχνὴν τῆς πράξεως ἐκτέλεσιν π. χ.

μεθοκοπῶ, χαροκοπῶ καὶ μεσ. σταυροκοποῦμαι κτλ.ιδ. Φιληντ. 1613.

Ξευγαρώνω ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, συζεύγνυμαι, ἀποτελῶ ζεῦγος, sich paaren, E 781 δὲ δὲ ἐξευγαρώνασι.

Ξευγᾶς ὁ, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ γεωργός (ὁ ζευγολάτης), Ackerbauer, B 2355.

Ξηλεῖα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ζήλεια, φθόνος, Neid, Eifersucht, B 710.

Ξηλεύγω, ὡς καὶ σήμερον, ἀορ. ἐζήλεψα, φθονῶ, ζηλῶ, ueiden, B 1228.

Ξῆσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ζωή, βίος, Leben, A 2242, B 74, Γ 241, 828, 1372, Δ 533, E 985, 1015, 1354, Σταθ. A 120, B 294 πολλ. Καὶ σήμερον κοινότατον ἐν Κρήτῃ.

Ξιγανεύγω καὶ **ἀξιγανεύγω** καὶ μεσ. **ξιγανεύγομαι**, ἀορ. ἐξιγάνεψα, ἐξιγανεύτη(κα), ἀπατῶ, δολιεύομαι, betrügen, überlisten, B 874 μὲ τὸ δίκιον του χασε ὄχι νὰ ξιγανεύτη, 1772, κ' ἔτοιας λογῆς ἀλύπητα νὰ τόνε ξιγανέψη, Κρητ. πολ. 342.11. **Σαχλκ.** I 126 ὁ ζαριστῆς ὀρέγεται πάντα νὰ ξιγανεύγῃ, 155 ἐξιγανεύγά με, III. 90 κλεφτᾶτα νὰ μὲ συγελᾶ καὶ νὰ μ' ἀξιγανεύγῃ, καὶ οὐδ. ἀξιγανάρις = ἀπατεῶν, δόλιος **Σαχλ.** III. 331 κλέφτης νὰ γενῆ μάλλον κὶ ἀξιγανάρις, Κυθ. ξιγανεύγω = ἀπατῶ, Κρητ. ἀσμ. Κρ. 11 ἀξιγανία, 157 ἀξιγανεύγω. Ἡ λέξις λέγεται Ἀρσβικῇ Ziyān σημαίνουσα ἐν μὲν τῇ Ἀραβ. στολίδι ἐν δὲ τῇ Περσικῇ καὶ Τουρκ. ζημία ἰδ. καὶ Γιανν. Γλωσσ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον δὲν ἀκούεται ἡ λέξις, ἀκούονται μόνον τὸ ἀτζίγγανιά, ἀτζίγγανος, τζίγγανεύγομαι, αἱ ὁποῖα σχετίζονται πρὸς τοὺς Τζίγγανους καὶ σημαίνουσιν τὸν ἀκατάστατον, ἀκάθαρτον, καὶ τὸν φιλάργυρον (συμφυρόμενα καὶ μὲ τὸ τζίγγουνις καὶ τζίγγουνιά καὶ τζίγγουνεύγομαι).

Ξιμιό, καὶ τὸ **ξιμιό** ἐπιρ. (προβλ. λοιπὸν καὶ τὸ λοιπόν, ἐδὰ καὶ τὸ ἐδά), εὐθύς, ἀμέσως, τότε, λοιπόν, gleich, sogleich, dann, sodann. A 121, 354, 557, 639, 748, 1090, 1170, 1234, 1299, 1467, 1487, 1857, 1893, 1955, 2247, B 118, 157, Γ 758, 876, Δ 410, 883 πολλ. Βοσκοπ. 395, Γυπ. B 257, Γ 199, 515 πολλ. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς μίαν, εἰς μίον, εἰς μιόν, ἴσμιόν, ζιμιό ἰδ. MNE 119—121, Χριστ. Κρητ. A 327. Τὸ ζῆγράφη ἔνεκα τῆς προφορᾶς τοῦ ζ πρὸ τοῦ μ (προβλ. ζιμάρι (=ἔσμαρι), Ζιμόρη, ζιμίγω κτλ.), ἴσως παρετυμολογήθη καὶ πρὸς τὸ ζημίά, καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκειται ἐνίοτε γεγραμμένον ζημιό. Ὁ Γιανν. τὸ ἔγραψε ζειμιό οὐχὶ ἀκριβῶς, ἀφ' οὗ ὁ φθόγγος ἰ δὲν εἶναι τῆς προθέσεως ἀλλ' εἶναι παρέμβλητος (ξιμιό - ζιμιό), ὅπως εἰς τὸ ζιμάρι (ζιμάρι), βόλιτα μονιτάρου, καπινὸς κτλ. Σήμερον ἀκούεται ζιμιό καὶ τὸ ζιμιό σπανιώτερον καὶ μόνον ὑπὸ γερωνοτέρων λεγόμενον καὶ τείνον νὰ ἐκλείψῃ.

ζουγλαίνω μεταβ. **ζουγλαίνομαι** ἀμεταβ., καθὼς καὶ σήμερον, ἀρχ. πηρῶ, πηροῦμαι, verstümmeln, sich verstümmeln, A 1148, B 873, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Πρβλ. τὸ ζουγλός.

ζουγλός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, πηρός, πεπρωμένος (τὰς χεῖρας), κο-λοβός, verstümmelt A 1063, B 882, Γ 958, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ὁ Du Cange, ὁ Somav. καὶ ὁ Κοραῆς Ἄτακτ. IV 159 τὸ γράφουσι ζουγκλός. Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ δηλοῦν τὸν πεπρω-μένον τὰς χεῖρας (κουλλός, ζουγλοχέρης) ἢ τοὺς πόδας (κουτσός ἢ τελεί-ως πεπρωμένος τὰ κάτω ἄκρα). Ἡ παραγωγή του δὲν εἶναι ἐξηκριβω-μένη (σ υ γ κ λ ὶ ὡ ; mutilé ? ἢ ἐκ τοῦ ζουλόδ ;).

ζουγλοχέρης, θηλ. **ζουγλοχέρα**, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ πεπρωμένος τὰς χεῖρας (ἢ τὴν χεῖρα) κουλλοχέρης krümm, gekrümmt, E 261 ὁ-λά τ υ φ λ η κουτσὴ καὶ ζουγλοχέρ α.

ζουλίξω, ὡς καὶ σήμερον, συμπιέζω, ἐκθλίβω, zerschmettern, B 2007 τὴν περιεκεφαλαίαν του ζουλίξει ξεκαρφώνει, Γεωπον. 91, Girolamo Germano ἐν λέξει ammaccare (ζουλίξω), Χιακ. Γλωσσ. 162. Κατὰ τὸν Κοραῆν Ἄτακτ. II. 144—144 τὸ ζουλίξω προῆλθεν ἐκ τοῦ διυλίξω (clarifier) λεγόμενον ἐπὶ ἐκθλίψεως σταφυλῶν ἢ ἄλλων πραγ-μάτων ἵνα ἐξέλθῃ τὸ ὑγρόν, καὶ ἔπειτα καὶ ἐπὶ τῆς συνθλίψεως. Ἐξ αὐ-τοῦ ἐσηματίσθησαν καὶ **ζουλό**, ζούλισμα. ζουλισματὰ καὶ ζούλα καὶ ζουλομύτης.

ζυγαρά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ζυγός, Wage, A 37, B 1579, 1946, Δ 1217, 1300, 1579, Ἐβρ. 663.

ζυγαρίζω, ταλαντεύομαι (ὡς ἡ ζυγαρά), schwanken, B 1407, 1821.

ζύγι τό, ὡς καὶ σήμερον, στάθμισις, ζύγισμα, ζυγαρά, das Wägen, Wage, Γ 1697 ἃ φέρουν οἱ καιροὶ πού ἔναι στὸ ζύγι ἀπάνω = ταλαντεύονται ἄνω καὶ κάτω καὶ φέρουν ἢ καλὸν ἢ κακόν, Δ 1352 στὸ ζύγι νὰ καμπανιστοῦ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ζύγι ἐκ τοῦ ζυγίξω ἰδ. MNE B 66—67.

ζυγώνω ἀρχ. ἐζύγωξα, καθὼς καὶ σήμερον, διώκω, ἐκδιώκω κυ-νηγῶ, veyjagen, wegjagen A 252, 1768, 2212, Γ 161, 1168, 1625 ζύγωξε τὰ βαρένουσι, διῶξε τὴν τόσην πρίκα, Δ 1656, E 1340 πολλ. Ἐρωφ. A 358, 457, Πικατ. 27, Ἄποκ. 111, 124 πολλ. Ὁ Βλαχ. Θησ. καὶ ὁ Γιανν. ἐν τῷ Γλωσσ. γράφουσι τὸ ρῆμα ζυγώνω ὡς γινόμε-νον δῆθεν ἐκ τοῦ Ἰταλ. se g u o.

ζυπόνη τό, καθὼς καὶ σήμερον (καὶ ζουπόνη), ὑπενδύτης, γιλέκο, ἔσω-κάριον, Wams, Kamisol Δ 1487. Εἶναι τὸ Ἰταλ. giubbone, Neugr. Stud. IV. 66, Lehnw. 3, 134. Εἰς τὸν Πουλλολόγον 174 εὑρηται ζοῦπα = ἔνδυμα. Ὁ Ducange graec. ἀναγράφει ζουπόνη ἐκ τοῦ Γεωπον. Ἀγαλίου καὶ ζιποῦνη ἐκ τῆς Turco-graec.

ζῶ τό, πλῆθ. τὰ ζά, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ ζῶον, Tier, A 390, 1199, 1203, B 335, Δ 505 πολλ. Ἐκ τοῦ τύπου τούτου τὸ ζῶ, ἐσημα-τίσθη εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα τ' ὀζῶ, ὀζό, ὀζά MNE 232 ἰδ. ζά.

ζῶ¹ ἀορ. ἤζησα, καθὼς καὶ σήμερον, leben. Ἡ ὑποτακτικὴ νὰ ζῆς, νὰ ζήσης εἶναι εὐχρηστος ἐπὶ ἰσχυρᾶς προτροπῆς ἢ διαβεβαιώσεως (πρὸ βλ. νὰ χαρῆς), Α 1214, 1216, 1878, Β 2104, 1963, Γ 1029, 1441, 1637, Δ 236, Ε 601. Σημειωτέα καὶ ἡ ἐπιρ. μετ. ζῶντας καὶ ζῶντα Γ 108 ζῶντάς μου καὶ ἀποθάνοντα, Γ 1479 ζῶντας καὶ ἀποθαμένη, Ε 1029 ζῶντά μου.

ζωντανεύγω, ὡς καὶ σήμερον, ἀναζῶ, wieder lebendig werden, Δ 926 σὰ ζωντανέψη τὸ παιδί, ὁ ποὺ νεκρὸ τὸ βγάνα, ἐκ τοῦ ἐπιθ.

ζωντανός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ζῶν, lebendig, Γ 1576, Δ 336, 351, 553 ὁ θάνατος ὁ ζωντανός = ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὡς λέγεται καὶ σήμερον «ἡ ξεχωρισὰ εἶναι ζωντανός θάνατος». Τὸ νεώτερον αὐτὸ ἐπίθετον σχηματίζεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω μετοχῶν ζῶντας καὶ ζῶντα κατὰ τὰ ἄλλα εἰς ἀνός ἐπιθ. (χωριανός, γαλιανός, σιγανός, μελανός κτλ.). Πρὸ βλ. Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ζῶσμα τό, ἡ ζῶσις, τὸ ζώσιμον, das Umgürten, Β 1321 τὸ ζῶσμα τῶν ἀρμάτων = ὁ τρόπος καθ' ὃν εἶναι ἐζωσμένος τὰ ἄρματα.

Η

ἦγου, ὁ ἀρχ. συνδ. ἦγουν, δηλαδή, ἦτοι, das heisst, nämlich Γ 429. Εὐρίσκειται ἐνίοτε εἰς Κρητ. κείμενα παρεκτεταμένους εἰς ἦγουμου (καὶ ἦγουμε) ἰδ. Ἀγελ. 283, Χριστ. Κρητ. Α 297, Κυπρ. Β 312 ἦγουμου Περὶ τῆς παρανοήσεως τοῦ συνδέσμου τούτου καὶ τῆς ἐσφαλμένοις γραφῆς ἦως ἰδ. Ἀτακτ. Π. 146, καὶ Ν. Ἑλληνομν. VI, 104.

ἦθη τά, ἡ συνήθεια, τὰ ἔθιμα, Sitten, Gebräuche, Α 1281. Ἡ λέξις εὐρίθαι συχνὰ καὶ εἰς Κρητ. καὶ ἄλλα κείμενα π. χ. Γυπ. Α 82, Ε 96, Ἐρωφ. Β 351, Trinch. 147. Εἰς Turcograec. Βατραχομ. 53 εὐρίσκειται καὶ ὁ ἐνικὸς τὸ ἦθη του. Καὶ σήμερον ἀκούεται ὁ ἐνικὸς τὸ ἦθος σημαῖνον τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου, τὴν ὄψιν π. χ. δὲ μ' ἀρέσει τὸ ἦθός τοις (= ἡ ὄψις του) ἠλλαξε τὸ ἦθός του. Πρὸ βλ. Ἀτακτ. IV 162, Ducang. graec. Somav. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

ἦλικιὰ ἡ, α') ἡ ἡλικία, Lebensalter, β') ἀνάστημα τοῦ σώματος, Statur (ἄλλως κορμοστασὰ Κρητ.), Α 59 ἐγίνηκε τῆς ἡλικιᾶς = ἡλικιώθη, ἐμεγάλωσε, Δ 270 νὰ τὸ κάμη τσ' ἡλικιᾶς, Διγεν. Ἄνδρ. 127 ὡς κυπαρίσσιν θαυμαστὸν τὴν ἡλικιᾶν εἶχεν, Βελθ. Χρυσ. 688 μαλλιὰ τῆς ἡλικιᾶς της. Διγ. Κρυπτοφ. I 37, IV 1021, VI 412, Θανατ. Ροδ. 108 πολλ. Φλωρ. Πλατζ. 6, 7 εἰς ἡλικιᾶν κυπαρίσσοις. Εὐρίθαι καὶ ὁ τύπος ἐλικιὰ π. χ. Ζωγορ. Νισ. σελ. 396 ἄσμ. 14.

οἱ δύο σου νῶμοι πύργοι ἔναι κ' ἡ ἐλικιὰ σου κάστρο,

Καρπαθ. Μιχ. 11.24, 47.149. Προβλ. Ἄτακτ. Π 146, Χριστ. Κρήτη Α 534. Τὴν σημασίαν ταύτην εἶχεν ἡ λέξις καὶ παρ' ἀρχαίοις (ιδ. Λεξ. Liddell - Scott ἐν τῇ λέξ.) καὶ Εὐαγγ. Λουκᾶ ΙΒ. 25 «τίς δ' ἐξ ὑμῶν μερμινῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα;» Ἐξ αὐτοῦ σύνθετον εὐρίσκειται τὸ συναληκιά = συναναστροφή, σχέσις π. γ. Ζωγο. Ναξ. 444 μὴν ἔχῃς συναληκιά μ' αὐτὰ τὰ παιδιά. Ἐν Κρήτῃ δὲ ἀκούεται συχνότατα τὸ συναλήκι (= συναναστροφή. σχέσις) π. γ. δὲν ἔχομε συναλήκι = οὐδεμίαν σχέσιν ἔχομεν. (Ἄλλὰ ταῦτα ἴσως προήλθον καὶ ἐκ τοῦ Τουρ. achina = γνώριμος, achinalik = γνωριμία).

Ἡλιος ὁ, ὁ ἥλιος, Sonne, Α 152, Β 1806, Δ 597 πολλ. Ὡς θεότης μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ, τῆς Σελήνης, τῶν Ἀστέρων, τῆς Γῆς, τοῦ Φωτὸς Α 45, Γ 1457, Δ 1623, Ε 694.

Ἡράκλῆς α') ὁ Ρῆγας τῶν Ἀθηναίων Α 29, Β 1112, Δ 993, 1131, Ε 1' ιδ. καὶ σελ. 370 β') ὁ Ἀφέντης τῆς Ἐγρίπου Β 202, 1291, 1435.



Θά ἐκ τοῦ θὲ νά (θέλω νά, θέλεις νά) μόριον πρὸς σχηματισμὸν τοῦ μέλλοντος τῆς νέας ἑλληνικῆς οὐχὶ πολὺ σύνθητες παρ' Ἐρωτοκρίτω Α 608, 1410, 1852, 2091, Β 2072, Γ 486, Ε 834, 871, 1296 ἰδὲ τὰ περὶ τούτου εἰρημένα ἐν σημειωσ. Α 608 καὶ Γραμμ. 55. Οἱ Κύπριοι καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἔφθασαν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ θά ἀλλὰ μεταχειρίζονται ἀκόμη τὸ (θ)εν νά, ἐν ᾧ εἰς ἄλλων ἐπαρχιῶν ἰδιώματα εὐρίσκειται τὸ θά ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως, καθὼς παρετήρησεν ὁ καθηγ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηναῖς Ι 503 σημ.

Θάμα τό, ὡς καὶ σήμερον, θαῦμα, θαυμαστὸν πράγμα, παράδοξον, Wunder, Β 2156 ἰδ. καὶ θάμασμα.

Θαμάζω καὶ συνηθέστερον τὸ μεσ. θαμάζομαι, ὡς καὶ σήμερον, θαμαῶν, bewundern, sich wundern, μελ. θαμάξω, ἀορ. ἐθαμάχτηκα, Α 713, 2235, Β 1031, 1772, Ε 1147, 1440. ἰδ. ΜΝΕ 440.

Θάμασμα τό, καθὼς καὶ σήμερον, θαῦμα, θαυμαστὸν πράγμα, Wunder, Wunderding Α 60, 319, 643, 1410, Β 392, 2076, 2157, Γ 61, Ε 269, πολλ.

Θαμαστός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, θαυμαστός, θαυμασίος, wunderbar, Β 2184, Δ 1254.

Θαμπός ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, θαμβός, θολερός, matt, trübe, Β 272 ἥλιο θαμπό.

Θαμπώνω καὶ παθ. θαμπώνομαι, καθὼς καὶ σήμερον, θαμβῶ, ἀμανροῶ, θαμβοῦμαι, ἀμανροῦμαι, trüben, sich trüben, Α 281, Β 2214, Γ 1291, Ε 435, 970.

θανατερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, θανάσιμος, θανατηφόρος, tödlich, mörderisch A 179, B 1040 θανατερό παιγνίδι (ἡ μονομαχία). Ἐκ τούτου ἐπιρ. θανατερά = θανάσιμως, φονικῶς, Δ 405 τὰ λόγια σου θανατερά κτ ἀλύπητα πληγώνου.

θάνατος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Tod B 58, Δ 211 πολλ. Ὁ Θάνατος προσωποποιημένος εὔρηται ταυτιζόμενος μὲ τὸν Χάρον Γ 670 ὁ Θάνατος κτ ὁ Χάρος τσι γυρεύγει, Δ 1100 ἦτονε Χάρος τὸ σπαθὶ καὶ Θάνατος ἡ χέρα, 1166 Θάνατο τὸν ἐλέγασι, Χάρο ὄνομα τοῦ βγάλα, 1286 τὸ Θάνατό ἕχε στὸ σπαθί, τὸ Χάρο στὸ κοντάρι. Σήμερον ἀκούεται καὶ ὁ τύπος θανατᾶς π.χ. ἦπεσε τοῦ θανατᾶ (= εἰς θανάσιμον ἀσθένειαν), δὲν εἶναι τοῦ θανατᾶ κτῶ. ἰδ. καὶ Καρπαθ. 244, 254 καὶ Κυθ. ἐν τῇ λέξει.

θανατώνω μετ. θανατωμένος, ὡς καὶ σήμερον, θανατῶ, φονεύω, tödten, A 1264, Δ 1087 θανατωμένα λόγια (=λόγους ἀνθρώπου ἐτομοθανάτου), E 372 πολλ.

θαράπασι ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ἐκπλήρωσις πόθου, εὐχαρίστησις, Befriedigung, Δ 323 θαράπασι κτ ὀλπίδα, 737 θαράπασι παρηγοριᾶ μεγάλη ἰδ. καὶ θαράπειο¹⁾.

θαράπειο τό, ὡς καὶ σήμερον, εὐχαρίστησις, τέρησις, Zufriedenheit, A 53, 898, B 743, 787, E 141. Περὶ τοῦ ὀνόματος ἰδ. MNE B 66, περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ε πρὸς τὸ α MNE 235. Πληγ τῶν ἀνωτέρω ἀκούεται συχνὰ ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι καὶ τὸ θαραπεύγω, θαραπεύγομαι, ἀορ. ἐθαραπάηκα = ἠσυχάζω, εὐχαριστοῦμαι, ἰκανοποιοῦμαι.

θαρρετός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων θάρρος, πεποινθῶς, ἔμπιστος, zuversichtlich, vertraut A 75 τοῦ παλατιοῦ ἦτο θαρρετός, 1715 ἄς εἶσαι, Νένα, θαρρετῆ (=νὰ ἔχης πεποινθῆσιν), Γ 1405 ἄς εἶσ' εἰς τοῦτο θαρρετῆ.

θάρος τό, ὡς καὶ σήμερον, πίστις, πεποιθήσις, στήριγμα, Zuversicht, Δ 296, 297 θάρρος κτ ἀκουμπιστήρι.

θαροῶ²⁾, ἀορ. ἐθάρορεψα, καθὼς καὶ σήμερον, ἔχω θάρρος, ἐλτίζω, περιμένω, πιστεύω, νομίζω, meinen, glauben, A 790, 941, 946, 984, 1683, 1764, B 799, 1153, 1925, Γ 677 πολλ.

θαφή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ταφή, ἐνταφιασμός, κηδεία, Bestattung, Δ 1943, E 18. Ὁ Γιανν. γράφει εἰς τὸ Γλωσσ. θανή, τὸ ὁποῖον καὶ ἀκούεται ἐπὶ τοιαύτης σημασίας καθὼς καὶ τὸ θαφή· πρβλ. Ἀθηνᾶ KE' σελ. 279 θανή (ἐκ Κύπρου).

θάπτω ἀορ. ἦθαψα, παθ. ἐθάφτηκα, θαμμένος, ὡς καὶ σήμερον, θάπτω, begraben, B 1191, 1217, Γ 185, 1366, Δ 1236 πολλ.

1) Ἐν ᾧ γίνεται ἐκ τοῦ θαραπεύγω—ομαι καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι θαράπει· εὔρηται εἰς τὰ κείμενα θαράπασι πιθανῶς διὰ τὸ θαραπάηκα καὶ τὸ ἀνάπαση, κατὰ ταξικῶς.

θέλημα τό, ὡς καὶ σήμερον, θέλησις, βούλησις, ἄδεια, Wille, A 1696, B 1650, Δ 337, E 880 θέλημα γάμου, ὡς λέγεται καὶ σήμερον ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἄδεια πρὸς εὐλογίαὶν τοῦ γάμου.

θεληματεύω ἄορ. ἐθελημάτεψα, ὡς καὶ σήμερον, δίδω θέλημα, παραδέχομαι, συγκατανεύω, einwilligen, zustimmen, E 213, 809, 1160, 1222, 1413.

θεληματικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἐκούσιος, freiwillig, Γ 1751, Δ 834 θεληματικὴ φλακῆ. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιθ. θεληματικὰ=ἐκουσίως Δ 382 κάμε το θεληματικά, γῆ γίνεται σταγιό σου.

θελιὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, θηλειά, βρόχος, Schlinge B 302 εἰς κάθε μιὰ ἀπό τσι θελιές. Περὶ τῆς λέξεως ἰδ. Ἄτακτ. I 137. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. MNE 334, καὶ B 120, 261 καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

θέλω, ὡς καὶ σήμερον, ἄορ. ἐθέλησα. Σημειωτέοι οἱ συγκεκομμένοι τύποι θέ=θέλω, θές=θέλεις, θέ=θέλει, θέμε=θέλομε, θέτε=θέλετε, θέν καὶ θένε καὶ θέσι=θέλουσιν. Ἐκ τούτου καὶ ὁ παρ. ἦθε (=ἦθελε). Συνηθέστατον εἶναι τὸ θέν ἄ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ μέλλοντος (ἰδ. θ ἄ), A 507, 906, 921, B 554, 1837, Γ 73, 128, 130, 521, Δ 232, 954, 1294, E 340, 361, 371, 633, 715, 721 πολλ. Περβλ. Φιληντ. 9^o 6, Thumb, Handb.² § 224. 3. Τὸ ἦθε εὐρίσκειται πολλάκις καὶ εἰς Καρπαθ. ἄσματα, π. χ. Καρπ. Μιχ. 40.47. 93.13 93.1 ἦθε κα ἦ.

θεμέλιο τό, ὡς καὶ σήμερον, θεμέλιον, στερεὰ βάσις, αἰτία, Grundlage, Stütze A 20 θεμέλιο μηδὲ ρίζα, 154, 943, 484, Γ 995, E 1203.

θεμελιώνω καὶ παθ. **θεμελιώνομαι** ἄορ. ἐθεμελιώθη (κα), ὡς καὶ σήμερον, θεμελιῶ, θέτω τι ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως, ριζώνω, ριζώνομαι, festen Grund fassen, μετοχὴ θεμελιωμένος = gegründet A 13, 206, Γ 209, 1305, Δ 5 παραφοροῦντ' ἀπόμακρα μὰ δέν τὸ θεμελιώουιν (=δέν εὐρίσκουν βασίμους λόγους διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν).

Θεὸς ὁ, Gott κατὰ τὴν Χριστιαν. ἐκδοχὴν E 1548.

θερῖδ τό, ὡς καὶ σήμερον, θηρίον, wildes Tier. Πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει καὶ τὴν τροπικὴν τὴν τοῦ γίγαντος, Riese Δ 953.

θερμὸ τό, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ ζέον ὕδωρ, kochendes Wasser, B 771. Δ 363 σὰν τὸ θερμὸ στὰ κάρβουνα, E 1105. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται τὸ σημερινὸν ρῆμα θερμίζω = περιχύνω μὲ ζέον ὕδωρ.

θέτω πλὴν τῆς συνήθους μεταβ. σημασίας τοῦ ἀρχ. τιθέναι, setzen, legen, ἔχει εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα συνηθέστατα καὶ τὴν ἀμεταβ. σημασίαν τοῦ κατακλίνομαι, πλαγιάζω sich niederlegen (μελ. θέσω, ἄορ. ἦθεκα) A 815, 1259, B 1238, Γ 637, 651 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τύπου θέτω ἰδ. MNE 307 - 309 καὶ 315.

θηλυκὸ τό, (οἶδ. τοῦ ἐπιθ. θηλυκός), ὡς καὶ σήμερον, γυνή, κόρη, Frauenzimmer, A 63, χαριτωμένο θηλυκὸ τὴν ἦκαμεν ἡ φύσι.

Θλιβερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, πλήρης θλίψεως, λυπηρός, *traurig* Δ 394 μεθ' ἑαυτοῦ ἀνάβλεμμα. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιθ. *θλιβερά* Δ 1089 λυπητερά καὶ *θλιβερά*, ἰδ. *Βλαχ.* Θησ. ἐν τῇ λέξει.

Θλιμμένος μετ. τοῦ *θλιβομαι*, ὡς καὶ σήμερον, λυπημένος, ἐν θλίψει εὐρισκόμενος, in *Trauer* E 1179 ἐτοῦτος εἶν *θλιμμένος*, *θλιμμένα ρούχα* = *πένθιμα*, *Trauenkleider*, E 162 *μαῦρα θλιμμένα βάλια* (ἰδ. *θλιφτικός*).

Θλιφτικός ἐπιθ. Τὸ οὐδ. *θλιφτικά* (ἐνν. ρούχα) = *πένθιμα φορέματα*, *Trauenkleider* Γ 1758 *θλιφτικά πολλὰ παλιὰ κὶ ἀπόκοντα* ὡς τὴ μέση, Δ 1961 ὁ *Ρῆγας* μετὰ τὰ *θλιφτικά*.

Θολαίνομαι ἀορ. *θολάθη(κα)*, ὡς καὶ σήμερον (καὶ *θελαίνομαι*), *θολοῦμαι*, γίνομαι *θολός*, *trübe werden*, B 1908 τὸ νερὸν *θολάθη* ἰδ. *θολός*.

Θολός ἐπιθ. ὡς παρ' ἀρχαίοις, *τεθολωμένος*, καὶ τροπ. *κατηφής*, *σκυθρωπός*, *trübe*, *finster* A 1954 *θολὸν ἀνάβλεμμα*, 2164 *νερὸ θολό*, B 260 *νέφαλο θολό*, 1476 *ποταμὸς θολός*, A 634. Σήμερον ἀκούεται καὶ *θελός* καὶ *ρῆμα θελαίνομαι*, πρβλ. *Καρπαθ.* Μιχ. 49.10.

Θρηνοῦμαι¹, ἀορ. *ἐθρηνίστη(κα)*, *θρηνω̄*, ὀδύρομαι, *wehklagen*, *jammern*, Γ 1623 *μὴν κλαίης μὴ θρηνασαι*, Δ 1666 *ἤκλαψε κ' ἐθρηνίστη*, Ἀβρ. 331, 775. Ὁ μέσος τύπος *θρηνοῦμαι* ἀντὶ τοῦ *θρηνω̄* ἐσηματίσθη κατὰ τὰ ἄλλα μέσα *λυποῦμαι*, *χαίρομαι* *δέρομαι*, *κόπιτομαι*, *εὐφραίνομαι* κτθ. ἰδ. MNE 440. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ οὐσ. *τὸ θρηῆνος* καὶ τὸ *σῦθρηνο*.

Θρονὶ τό, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ *θρόνος*, τὸ *θρόνον*, κυρίως ὁ βασιλ. *θρόνος* καὶ τροπικῶς *ἔδρα*, *κέντρον*, *Sitz*, *Königsstuhl*, A 26 *θρονὶ τῆς ἀρετῆς*, 1801 *σὲ ψηλὸν θρονὶ καὶ πλούσο καὶ μεγάλο*, Δ 370, 1291, E 347. Τὸ *θρόνος*, *θρονιάζω*, *θρόνιασι*, *θρόνιασμα* ἀκούεται σήμερον συχνότατα καὶ ἐπὶ ἐκκλησιαστ. σημασίας, ἦτοι ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου καὶ τῶν ἐγκαινίων ἐκκλησίας.

Θροφή ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, *τροφή*, *Nahrung*, A 80, 2226, Γ 91 *πολλ.*

Θύμησι ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, *ἐνθύμησις*, *μνήμη*, *Erinnerung*, A 115, B 1819, E 994.

Θυμίζω μεταβ. καθὼς καὶ σήμερον, *ἐνθυμίζω*, *ἀναμνησκω*, *erinnern*, A 1324 *νὰ τοῦ θυμίζητὰ πρεπά*, B 1023, Δ 404. Σήμερον ἀμεταβ. λεγόμενον ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ *δρῶν* (ἐπὶ ζῶων μάλιστα).

Θυμοῦμαι¹, καθὼς καὶ σήμερον, *ἐνθυμοῦμαι*, ἀορ. *μύνημαι* *sich erinnern* (συντασσόμενα μετὰ γενικῆς προσώπου καὶ αἰτ. πράγματος) A 544 *ἐκείνου τοῦ τραγουδιστῆ ἐθυμάτο*, 965 *μόνο νὰ τὸ θυμηθῶ*, Δ 772, E 122 *τοῦ Πόκριτου ἐθυμάτο*. Εὐθρηται καὶ ἡ ἐπιρρ. *μετοχὴ θυμῶντας* A 848, 1112, E 997.

θυμωμένος μετοχ. τοῦ θυμῶν ὤ, καθὼς καὶ σήμερον, ὠργισμένος, erzürnt, Γ 156 πέλαγος βαθὺ καὶ θυμωμένο, Δ 653 ἀνεμον ἄγριο καὶ θυμωμένο.

θωριά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὄψις, βλέμμα, θεωρία, Blick, Betrachtung, Α 299, 2229, Γ 265, 1505 θωριῆς μὲ τσ' ἀναστεναμούς ἰδ. θωρῶ, ΜΝΕ 349.

θωρῶ², ὡς καὶ σήμερον, βλέπω, sehen, schauen, Α 90, 486, 905, 945, 1363, 1774, Β 150, πολλ. Μετοχ. ἐπιρ. θωρῶντας Α 1129. Περί σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ θεωρῶ ἰδ ΜΝΕ 215. Ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι τὸ θωρῶ ἀντικατέστησε τὸ ὄρῶ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ βλέπω.

I

Ἴδα ἢ, τὸ ὄρος Ἴδη τὸ σήμερον Ψηλωρείτης λεγόμενον, Ida Gebirge, Β 363 ἰδ. περί τούτου σημ. εἰς τὸ χωρίον.

ἴδια ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἴδιος), ὡς καὶ σήμερον, ἀκριβῶς, gerade, eben, Α 1536 ἦτο σὰν τῇ ζωντανῇ ἴδια ζγουραφισμένη (=ἀπαρραλλάκτως), Σταθ. Β 203, Κυθ. Βλαχ. Θησ. ἴδια proprie. Ἐκ τοῦ ἴδιος ἀκούεται σήμερον καὶ μετοχὴ ἴδια μένος = ὁ αὐτὸς ἀκριβῶς π. χ. τὴν ἰδιαμένην ὥρα = τὴν αὐτὴν ὥραν, ἀμέσως.

ἰδρώνω καὶ συνηθέστερον **δρώνω**, ὡς καὶ σήμερον, ἰδρῶ, schwitzen, Α 292. Β 155 ἰδρῶσα καὶ παρὰ δειρά ἰδ Βλαχ. Θησ.

ἰδρῶς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἰδρῶς, Schweiss, Α 292 ἰδρωτοῦ ψυχομαχισμοῦ (τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἰδρωτα ψυχομαχισμοῦ). Σήμερον κλίνεται ὡς δευτερόκλιτον ὁ ἰδρῶς, τοῦ ἰδρου π. χ. ἰδρῶς τοῦ ἰδρου τὸν ἠκοοβγε.

ἴσος ἐπιθ. (Δυτ. Κρητ. ἴσιος), ὡς καὶ σήμερον, εὐθύς, ὁμοίος, gleich, gerade Α 36, 64, 277, Δ 678 στραβά ἴσαι τὰ ἴσα. Ἐκ τούτου ἐπιρ. ἴσα = ἕξ ἴσου, ὁμοίως, gleich, Γ 1042 ἴσα ντου δὲν ἦσαν οἱ ἄλλοι. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἐπὶ χρονικοῦ καὶ ἐπὶ τοπικοῦ ὁρίου ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ μὲ π. χ. ἴσα μὲ τὴν Πόλιν = μέχρι τῆς Πόλεως, ἴσα μὲ τὸν Αὔγουστον = μέχρι Αὐγούστου. Εἶναι σύνηθες καὶ ἀναδιπλωμένοι ἴσα ἴσα = ἀκριβῶς. Πρβλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

K

καβαλλάρις ὁ, α') ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔφιππος, Reiter (cavalier) Α 107, Β 24, 166, 264, 375 πολλ. (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πεζόν) β') ὁ ἱππότης, Ritter (chevalier) Β 112, 145, 186, 260, 385 πολλ. Ἡ λέξις δὲν εἶναι ἢ Ἰταλική, ὡς γράφει ὁ Γιάνναρης, ἀλλ' ἢ Δαιτικὴ caballarius,

τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθησαν οἱ Βυζαντ. Προβλ. Sophocles, Duc. graec. Ἰατακτ. IV 188-189, Lelhw. 129, 132, Χρον. Μορ. Index. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ εἰς - α ρ ι ο ς, - ἄ ρ ι ς ἰδ. MNE B 582.

καβαλλικεύω καὶ κατὰ συγκοπὴν καβαλλικεύω, ὡς καὶ σήμερον, ἵππεύω, reiten, A 1135, B 49, Δ 1182, 1389, 1411, 1415, 1637 πολλ. Καὶ τοῦτο εἶναι Βυζαντ. ἐκ τοῦ Λατιν. caballicare. Προβλ. Sophocle. ἐν τῇ λέξει, Χρον. Μορ. Index. Περαιτέρω συγκοπὴν τοῦ ῥήματος ἀναφέρει ὁ Κοραῖς τὸ καλλικεύω Ἰατακτ. IV. 189, ἀκούεται δὲ καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ π. χ. Καρπαθ. 266.

καδέγλα ἢ, ἡ σήμερον καρέγλα καὶ καθέγλα, τὸ καθίσμα, Stuhl, Sitz, A 1463, Ἐρωφ. Ἰντερ. A 164, Ζην. E 172 καδέκλα πολλ. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς λέξεως εἶναι ἢ Ἑλλην. καθέδρα, τὸ ὅποιον παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι cathedra τοῦτο παραλαμβάντες οἱ Ἰταλοὶ ἔκαμον cattedra καὶ οἱ Ἐνετοὶ carena (ἰδ. Boerio ἐν τῇ λέξει) ἐκ τούτων προέρχεται τὸ νέον Ἑλλην. καρέγλα καὶ μετὰ συμφύσεως πρὸς τὸ κάθηναι, κάθισμα ἐγένετο καθέκλα καὶ καθέγλα. Προβλ. Neugr. Stud. IV. 29, Lelhw. 133. Διὰ ταῦτα οὐχὶ ἀκριβῆς εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Κοραῖ ἐν Ἰατακτ. IV, 193 ἐκ τοῦ κάθηναι καὶ κλαστός, κλάω, ἦτοι δίφρος ὀκλαδίας.

κάηλα ἢ, (μετὰ συνιζήσεως), ὡς καὶ σήμερον, καῦμα, θερμὴ, φλόγως, Fieberhitze A 741, 1414, Γ 2 πολλ. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ ἄορ. ἐκάη (κα) MNE B 251 - 252, Γλωσσολ. Μελ. 229, 231 (προβλ. καημὸς κλάημα, κλαημὸς, ἀναπαημὸς, κτλ). Ἐκ τοῦ κάηλα γίνεται ῥῆμα καηλώνω (καήλωμα, καηλωσά), καὶ συγκαηλώνω τὸ ἄλλως συγκαίω ἢ συγκαύω.

καημένος μετοχ. παθ. τοῦ καίω (ἐκ τοῦ ἐκάην), ὡς καὶ σήμερον, καυμένος, καὶ τροπ. δυστυχῆς, ταλαίπωρος, arm, unglücklich μετὰ συμπαθείας λεγόμενον, ὡς καὶ σήμερον, A 176, Δ 523 πολλ.

καημὸς ὁ (μετὰ συνιζήσεως), ὡς καὶ σήμερον α') καῦμα, κάηλα, Hitze, Γ 346 βγαίνει ἔτοια φλόγα καὶ καημὸς, β') τροπικῶς, λύπη, πένθος, Leid, Trauer A 42, 112, E 358, 1065 ἰδ. Ἀκαδημ. Ἀναγν. A 314.

κάθα καὶ **κάθε** ἄορ. ἀντωνυμ. ἐπίθετον, ἄκλιτον, ὡς καὶ σήμερον, ἕκαστος, πᾶς, jeder, A 639 κάθα πρᾶμα, B 196, 2246 κάθα εἶς, Δ 1606, 1115 κάθα τόπο, 1218 κάθε καιρό, 1606, 1729, E 220, 410, πολλ. Συνοδεύει καὶ ἐπιρρ. π. χ. κάθ' ἀργά, A 1473. 1908, καθ' ὄντε E 356. Συνηθέστερον εὐρίσκεται τὰ καθανεῖς, καθενεῖς καὶ καθένεας, τὰ ὅποια προήλθον ἐκ τοῦ ἐμπροθέτου κατὰ ἕνα, καθ' ἕνα. Ἐκ τούτων μὲν κάθα ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ πᾶσα (πᾶσα χρόνο, πᾶσ' ἀργά, πᾶσα εἶς καὶ πασανεῖς), τὸ δὲ κάθε κατὰ τὸ οὔτε

μῆτε, τίποτε. Πρβλ. Ἄτακτ. IV. 193, Einl. 439, MNE 236, Φιληντ. 788 σημ. 1, Thumb, Handb.² § 155.

καθάριος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, καθαρός, καθάριος, σαφής, rein, klar, A 1294 τὸ κάμωμα καθάριον ἦτο, Γ 1117 δρόμο καθάριο, E 1074. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρ. καθάρια = σαφῶς, καθαρά, rein, klar, A 424, 1705.

καθημερνὸ ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. καθημερινός, καθημερονός, ὃ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν), ὡς καὶ σήμερον, καθημερινῶς, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κάθε μέρα, jeden Tag, täglich A 89, 837, 1115, 1355, 1630, 1771, B 831, Γ 29, 188, 1407, Δ 796, 855 πολλ. Περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ι ἰδ. MNE 257 (σπερνός, ἔρμος, περβόλι, περπατῶ, στάρι, σκιά, (= συκιά), πρόπερσι κτλ.).

καθίζω μελ. θὰ κάτσω (ἐκ τοῦ καθίσω), ἀορ. ἐκάτσα καὶ ἤκατσα (ἐκ τοῦ ἐκάθισα) προστακτ. ἀορ. κάτσε (=κάθισε), καθὼς καὶ σήμερον, α') ἀρχ. καθέξομαι, sich sitzen καὶ β') μεταβ. βάλλω ἄλλον νὰ καθίσῃ, niedersetzen, B 102, 544, Δ 437, 438, Δ 609 ἢ Μοῖρα στὰ ψηλὰ τὸν ἄθροπο καθίζει, E 899, 1504 πολλ.

καθολικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἀληθής, πραγματικός, wirklich, wahr, E 330 **στολή γλώσσα** τὴν καθολικὴν=τὴν γνησίαν. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρ. **καθολικά**, καθὼς καὶ σήμερον, ἀκριβῶς, ἐντελῶς, gänzlich, eigentlich, E 8 κείνη τὴν ὥρα σὰ νεκρὸς καθολικά λογᾶται ἰδ. Ἄμαρτ. 16, 77 πολλ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

καθόλου ἐπιρ. καθὼς καὶ σήμερον, διόλου, ἀρχ. παντάλασιν, überhaupt, μάλιστα μετ' ἀρνήσεως (δέν), gar nicht, durchaus nicht, A 2061 καθόλου δέν κοιμᾶται, E 143 πολλ. Πρβλ. Ἄτακτ. IV. 194—195. Ἐν Σητεία τῇ ἐπαρχία τοῦ Κορνίου ἀκούεται σήμερον καθέλου ἴσω; ἕξ ἐπιδράσεως τῆς πλησιοχώρου Κορπάθου, MNE 239.

κάθομαι, καθὼς καὶ σήμερον, κάθηναι, sitzen, (παρ. ἐκάθου- μουν προστ. κάθου) A 915, B 2123, Γ 862, 1254, Δ 330, 771.

καθρέφτης ὁ, ὡς καὶ σήμερον ἐν τῇ κοινῇ ἑλληνικῇ, ἀρχ. κάτοπτρον, Spiegel, B 2226 καθρέφτες τῆς ἀντρεῖᾶς. Πρβλ. Kretschmer, Grammat. Miscellen ἐν Byzantin Zeitschr. X (1901) σελ. 583. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἡ λέξις ἀκούεται καρφίχτης, τὸ ὁποῖον προῆλθεν οὕτως, καθρέφτης, καρθέφτης, καρθίφτης, καρφίχτης. Πρβλ. Βαταρ. 170 καρφέτης. Θεωρῶ πιθανόν ὅτι ὁ Κορνᾶρος θὰ ἔγραψε τὸν Κρητικὸν τύπον τῆς λέξεως καρφίχτης, τὸν ὁποῖον διώρθωσεν ὁ ἐκδότης, οἱ δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ ἐλέγετο οὕτως πειθόμεθα καὶ ἐκ τοῦ τῆς Ἐρωφιλ. Ἰντερμ. A 112 καρφίχτίσου (=καθρεπίσου).

καθώς, τὸ ὁμοιωμ. μόριον, ὡς καὶ σήμερον, ὡς, gerade wie B 396, Δ 15. Δὲν εἶναι πολὺ σύνηθες εἰς τὰ Κρητ. κείμενα. Σήμερον ἀκούεται παραδόξως τὸ διπλοῦν ὡς καθὼς π.χ. νὰ κάμῃς ὡς καθὼς σοῦ πα.

καί, ὁ προσθετικὸς σύνδεσμος, (πρὸ φωνήεντος **ι, ε, η**, γράφεται **κ'**, πρὸ

τοῦ **α, ο, ου** γράφομεν **κι** ἵνα διατηρηθῆ ἡ ὑπερωϊκὴ προφορὰ τοῦ **κ**), ὡς καὶ σήμερον καὶ παρ' ἀρχαίοις, uncl. Πλὴν τῆς συνήθους ταύτης καὶ κυρίας σημασίας ἔχει ἐνίοτε καὶ τὴν σημασίαν εἰδικοῦ συνδέσμου = ὅτι, dass, A 735 *κάτεχε κ' ἔχω γνῶσι*, 946 *θαρρεῖς καὶ βρέχει* (= ὅτι βρέχει), 1047 *μὴ θαρρῆς καὶ πεθυμῶ*, 1749, 2009 *κάτεχε κὶ ὁ Ρῆγας δὲν τὸ ξέρει*, B 853 *πῆς κ' ἦτόνε*, πολλ. Ἐνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ **καὶ** πρὸ τινῶν λέξεων π.χ. πρὸ τοῦ ἄλλος ἀπέβαλε τὴν σημασίαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἐνίοτε τίθεται δευτέραν φορὰν π.χ. Δ 133, E 166 καὶ **κὶ ἄλλα**. Ὅμοιον τὸ Δ1539 ὃ **κὶ Ἄρετῆ**.

καιρὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον α') χρόνος, Zeit, καὶ περίστασις, das rechte Zeitpunkt, Gelegenheit, A 1772 *ὄλα τὰ πράματ' ὁ καιρὸς χαλᾶ καὶ μεταλλάσσει*, Δ 1, 40, 606 *οἱ καιροὶ* (= οἱ χρόνοι), E 1328 *τότεσ τοῦ φάνη νά ἔν καιρὸς πολλ.* Ἡ γενικὴ τοῦ **καιροῦ** μετὰ τοῦ συνδετ. ῥήματος, ἢ ὡς γενικὴ ἰδιώματος δηλοῖ τὸ ὄριμος, ἐν καθεστηκυῖα ἡλικίᾳ, reif, π.χ. Γ 1235 *εἶσαι γρά, γυναῖκα τοῦ καιροῦ σου*, E 797, ὡς λέγεται καὶ σήμερον εἶναι τοῦ **καιροῦ** τοῦ (= ἡλικιωμένος ἀρετᾶ, προβεβηκῶς) β') ἀτμοσφαιρικὴ κατάσταση, Wetter, Δ 651, 1105 *καιροῦ ἀνεκατωμένου*. Ἐκ τούτου τὸ **καλοκαιριᾶ, κακοκαιριᾶ** κτλ. Πρβλ. Ἄτακτ. II. 164, IV 199—200.

κακαποδίδω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. κακὸν τέλος δίδω εἰς τινα, ἢ λαμβάνω αὐτός, ein schlechtes Ende geben oder nehmen, μελ. **κακαποδῶσω**, ἀορ. **ἐκακαπόδωκα**, μετοχ. **κακαποδομένος**, A 233 *μηδὲν κακαποδῶσης*, 734 *νὰ τσι κακαποδῶση*, 980 *μη σέ κακαποδῶση*, 1643, 1648 *τὸ πῶς ἐκακαπόδωκε νοῦς Ρῆγα θυγατέρα* Δ 381, 1088 *κορμιὰ τὰ κακαποδομένα*. E 433, Ἄβρ, 1056. Τὸ ῥῆμα ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐπιρρ. **κακὰ** (= κακῶς) καὶ τοῦ ἀποδίδω (ἰδ.λέξιν). Σήμερον ἀκούεται τὸ ῥῆμα καὶ **κακαποδίδω** καὶ **κακοποδίδω**, ὅπως δηλ. τὰ **κακαφοροῦμαι**, καὶ **κακοφοροῦμαι**.

κακαφόρεσι ἢ. καθὼς καὶ σήμερον, ὑποψία, ὑπόνοια περὶ κακοῦ, E 1203 *ἂν εἶχες κακαφόρεςες δίχως θεμέλιον ἦσα*. Γίνεται ἐκ τοῦ **κακαφοροῦμαι**, καὶ τὰ δύο δὲ σήμερον εἶναι συχνότατα ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἐπιθ. **κακαφόρεστος** = ὁ ἔχων πάντοτε κακὰς ὑποψίας, ὁ φιλόποτος, καχύποτος. Πρβλ. **ἀφοροῦμαι**, **ἀφόρεσι**.

κακιά ἢ. καθὼς καὶ σήμερον, ἔχθρα, κακωσύνη, μῖσος, Feindschaft, Groll, A 2064 *κακιά καὶ μάχη*, B 800, 1668, Γ 245. πολλ.

κακόγλωσσοσ ἐπιθ., καθὼς καὶ σήμερον, φιλόψογος. κακόλογος, tadelsüchtig, E 1753· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

κακοθανατίζω, ἀμετ. ὡς καὶ σήμερον, κακὸν θάνατον λαμβάνω, ἀρχ. δυσθανατῶ, ein schlimmen Tod sterben, A 762, Γ 924. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ἐπίθετον **κακοθάνατος**, λεγόμενον ἐπὶ κατάρας, ἥτοι νὰ ἀποθάνῃ τις κακῶς,

κακοκαρδίζω, μεταβ. καθὼς καὶ σήμερον. δυσαρρεστῶ τινα, λυπῶ, betrüben, Γ 1639. E 677, 1252, Ἐρωτοπ. 18. Σήμερον ἀκούεται καὶ

ἀμεταβ. τὸ κακοκαρδίζω καὶ κακοκαρδῶ = στενοχωροῦμαι, λυποῦμαι (ἀντιθ. καλοκαρδίζω) καὶ τὸ ἀφηρημ. ἡ κακοκάρδισι καὶ ἡ μετοχ. κακοκαρδισμένος.

κακολογιάζω, καθὼς καὶ σήμερον, διαλογίζομαι κακόν τι, böse Gedanken fassen, E 618· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

κακομοίρης ἐπιθ. τὸ θηλ. κακομοίρα, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ κακὴν ἔχων μοῖραν, δυστυχῆς, unglücklich, Γ 981, Δ 722. Βλαχ. Θησ. λ.

κακομοιριά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, δυστυχία, Unglück, A 2032, B 41, Δ 184. Βλαχ. Θησ.

κακομοιριάζω, *ὡς καὶ σήμερον, κάμνω τινὰ δυστυχῆ, unglücklich machen A 361. Ἀκούεται συχνὰ καὶ ἡ μετ. κακομοιριασμένος· ἰδ. Βλαχ. Θησ.

κακοπέφτω, πίπτω εἰς κακόν τι, εἰς δυστυχίαν τινά, ins Unglück gerathen, B 2158. Σήμερον τὸ ρῆμα λέγεται (μελ. θὰ κακοπέσω, ἀο. ἐκακόπεσα) ἐπὶ ἀνθρώπων περιπεσόντων εἰς γάμον κακόν, ἢ εἰς πονηρῶν ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν.

κακορριζιά ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, κακομοιριά, δυστυχία, Unglücklichkeit, Δ 646, E 729· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἰδ. κακορριζικός.

κακορριζικός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων κακὸν ριζικὸν (τύχην), ἄτυχος, κακομοίρης, unglücklich, A 327, Γ 1395, 1755, Δ 738 πολλ. ἰδ. ριζικὸν καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

κακὸς ἐπιθ. Σημειωτέον τὸ οὐδ. τὸ κακὸν σημαῖνον, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πάθος, δυστυχίαν, νόσον. A 678, Γ 28, Δ 464 πῶς εἶναι τὸ κακὸ χτικιό, Δ 1037. Εἰς τὸ A 608 δὲ γρικᾶ μετὸ καλό, κ' εἰς τὸ κακὸ θὰ μποῦσι σημαίνει τὴν βίαν. Ἡ γενικὴ τοῦ κακοῦ κεῖται ἐπιρρηματικῶς (σήμερον τοῦ κάκου) = μάτην, A 729 τοῦ κακοῦ λογοῦνται = δὲν λογαριάζονται, ἄχρηστοι θεωροῦνται. Τὸ ἡ κακὴ ὥρα κεῖται ἐπὶ κατάρσας, A 1846 ἀνάθεμα ἔτοια μάνιτα, κακῆ-ῶρα ἔτοια μάχη (ἀντιθ. καλῆ-ῶρα).

κακοσαρκίδα, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ κακὴ σάρκα, ἥτοι πληγὴ ἀνεπούλωτος, Wunde welche nicht vernarben kann. Συνηθέστατον εἶναι σήμερον τὸ ἐπιθ. κακόσαρκος λεγόμενον ἐπὶ ἀνθρώπου, οὗ αἱ πληγαὶ καὶ τὰ φύματα δυσκόλως ἐπουλοῦνται, ἢ ἔχοντος τάσιν πρὸς φύματα καὶ ἔλκη (ἀντιθ. καλόσαρκος). Ἐν Ἡπειρ. γλωσσ. Ἀραβαντινοῦ εὐρίσκειται ὅμοιον οὐσ. παρασαρκίδα σημαῖνον ἐξόγκωσιν φλοιοῦ γεγηρακότης δένδρου. Ἰδ. καὶ Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου κακόσαρκος 1).

κακοςύβαστος ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, ὁ δύσκολος ἄνθρωπος, ὁ δυσκόλως φιλιούμενος, schwer zu befriedigen B 327 ἡ τ ο ν ε (ὁ Σπιδόλιοντας) κακοσύβαστος καὶ δύσκολος περίσσα.

1) Παρασαρκίδα ἀναφέρεται δις καὶ εἰς τὴν Pentat Levit. XIII. 10, 24, ἣν ὁ ἐκδότης Hesseling ἐρμηνεύει excoissance (ἀπόφυσις).

κακουργῶ¹, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., λέγεται ὡς καὶ σήμερον, ἐπὶ τῆς πληγῆς ὅταν φλεγμαίνηται καὶ ἀγριεύῃ (ἄλλως κακωσυνεύγει), schlimm oder böseartig werden, A 1790 τὴν πληγὴν του κακουργεῖ, B 1510 ὕστερα τοῦ κακούργησε (ἢ πληγῆ) κ' ἦστεκε ν' ἀποθάνη, Γ 298, 1202 ἂν ἐκακούρησ' ἢ πληγὴ καλὸς γιαιτροῦς τῆ γιαινεῖ. 1218, Λαογραφ. Δ 56 (Κυθήρων), Καρπαθ. 191 ἐσόκαμε κ' ἐκακούρησε. Λέγεται καὶ ἀφορμίζω (ιδ. λεξ.) καὶ κααφορμίζω, Πανδωρ. Η' (1858) σελ. 441.

κακωσυνεύγω καὶ κακωσυνεύγομαι, γίνομαι ἢ φαίνομαι κακός, δεικνύω κακωσύνην, ἀρχ. ἀγριαίνω, böse, zornig werden, A 2084, B 1681 μὲ τοῖ κακοῦς κ' ἐγὼ κακωσυνεύγω, 1896 πολλὰ κακωσυνεύτηκεν ἐκεῖνην τὴν ἡμέρα. Σήμερον τὸ ρῆμα ἀκούεται ἐπὶ πληγῆς ἐν φλεγμονῇ καὶ ἐπὶ τοῦ καιροῦ π. γ. ἐκακωσύνημεν ὁ καιρὸς (ἢ μέρα) = ἐτρόπη ἐπὶ τὰ χεῖρω, εἰς τὴν κακοκαιρίαν.

κακωσύνη ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, ἐχθρα, ὀργὴ καὶ ἐπὶ σφοδροῦ ἀνέμου, Zorn, Feindschaft, B 1645, Γ 219 ὅς ἀνέμου κακωσύνη, Δ 214.

καλὰ καὶ (μεθ' ὀριστ.) **καλὰ καὶ νά** (μεθ' ὑποτακτ.), σύνδεσμος ἐναντιωματικός, καθὼς καὶ σήμερον, μολονότι, ἂν καί, obwohl, obgleich, A 1141 καλὰ καὶ δὲ μιλεῖς τὰ μάτια μολογοῦνε, A 1331, 1723, 2291, Γ 322, 1516, Δ 203, 1461, 1735, B 405. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἀγκαλὰ (ἂν καλὰ), ἀγκαλὰ καί, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς ἄλλα κείμενα δημόδη π. γ. Πηγᾶ, περὶ Πρωτείων τοῦ Πάπα 1) σελ. 102 ἀγκαλὰ, ἀγκαλὰ νά.

καλαμαρθῆκη ἢ, ἢ καλαμαροθήκη, τὸ καλαμάρι, Pennal, Federbüchse, A 1664 ιδ. Duc. graec. ἐν τῇ λεξ.

καλεῖσθαι², ὡς καὶ σήμερον, καλοῦμαι, προσκαλοῦμαι, anruft, beruft werden, B 1995 καλεῖσθαι νά τριτώσουνε. Ὁ τύπος καλεῖσθαι ἐκ τοῦ καλεῖς, καλεῖ κτλ. ιδ. καλοῦμαι.

κάλεσμα τό, γεν. τοῦ καλεσμάτου, πρόσκλησις, Einladung, A 511, 580, B 798, 943, 1445. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας π. γ. κάλεσμα γάμου, εἶχε μεγάλο κάλεσμα στὸ γάμον του, εἰδικώτερον δὲ κάλεσμα λέγεται ἐπὶ συμποσίου, ὅτε τις καλεῖται ὀνομαστὶ νά πῆ, καὶ αὐτὸ τὸ πόμα καλεῖται κάλεσμα π. γ. ἦ-πια τὸ κάλεσμα σου (καὶ τὸ ρῆμα καλῶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης πρὸς πόσιν κλήσεως πρβλ. Χριστ. Κοητ. A 301—302 Βοσκοπ. 220).

καληνυχτίσματα τά, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ χαριεῖσμός διὰ τοῦ καλῆ νύχτα, das Gute Nacht Wünschen, Γ 1503. Ἐκ ρήματος καληνυχτίζω.

1) Ἄγαθ. Νινολάκη, Ἡ πρὸς Κοῆτας ἀλληλογραφία Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, Χαλκίδα 1908.

καληνωρίσματα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὸ νὰ κάμνη τις εὐφημιον μνεῖαν ἄλλου προσώπου (ὅτε λέγεται καλῆ-ῶρα νὰ ᾄχη ἢ καλῆ-ῶρα τοῦ), μακαρισμός, schöner Ausdruck, Segnen. Γίνεται ἐκ ῥήματος καληνωρίζω, ὃ ἰδ. Βλαχ. Θησ.

καλλιὰ ἐπιρ. (ἐκ τοῦ κάλλιου), ὡς καὶ σήμερον, κάλλιον, besser, A 574, 971, 1070, B 869 καλλιὰ τεχνίτης (=καλύτερος τεχνίτης), Γ 1142, Δ 1952 δὲν ἤφηκε καλλιὰ ντου = δὲν ἀφῆκε καλύτερόν του.

κάλλος τό, πληθ. τὰ κάλλη, ὡς τὸ ὄραϊον καὶ σήμερον, καλλονή, ὄραιότης, Schönheit, A 62, B 1274 ποῦ ντῆς ἀντρεῖ ἄς τὸ κάλλος 1337, Δ 291, 944 πολλ.

καλογιός ὁ, εἰς τὴν κλητ. καλογιέ, καθὼς καὶ σήμερον, ἀγαπητέ υἱέ, lieber Sohn, A 835, 1878, Δ 1993, 2015, E 246, 393, 1399.

καλογρικῶ, ὡς καὶ σήμερον, ἀκούω καλῶς. ὀξέως ἀκούω, gut oder deutlich hören, Γ 582. Ἐκ τοῦ καλὰ γρικῶ.

καλογυρεύω, ὡς καὶ σήμερον, καλῶς ἐπιμελῶς ζητῶ, sorgfältig, eifrig suchen, Γ 274. Ἐκ τοῦ καλὰ γυρεύω.

καλοδέ προστακτ. καὶ **καλοδῆ** ὑποτακτ. (τοῦ ῥήματος καλοβλέπω ἢ καλοθωρῶ = καλὰ βλέπω), ὡς καὶ σήμερον, βλέπω καλῶς, μετὰ προσοχῆς, aufmerksam sehen, einsehen A 1611, 1767, Γ 536, E 721.

καλοθέλησι ἦ, ὡς καὶ σήμερον, εὐνοια, συμπάθεια, Wohlwollen, A 543, B 1679.

καλοθωρῶ² ὡς καὶ σήμερον, βλέπω καλῶς, εὐκρινῶς, einsehen ἀορ. (ἐ)καλόδα (ἰδ. καλοδέ), A 1117.

καλοκαίρι τό, καὶ ὑποκορ, τὸ **καλοκαιράκι**, καθὼς καὶ σήμερον, Sommer, Δ 319 χειμῶναν-καλοκαίρι, E 100 καλοκαιράκι βράζει. Καλοκαιράκι σήμερον λέγονται μάλιστα αἱ ὀλίγα καλοκαιρινὰ ἡμέραι κατὰ τὸν Ὀκτώβριον πρὸ τῶν βροχῶν, τὸ ἄλλως τὸ καλοκαιράκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου λεγόμενον (26 Ὀκτωβρίου). Ἐξ αὐτοῦ τὸ κοιν. ἐπιθ. καλοκαιρινός, καὶ ῥῆμα καλοκαιρεύω καὶ ξεκαλοκαιρεύω (μεταβ. καὶ ἀμεταβ.) = διέρχομαι τὸ καλοκαίρι (παθερίζω).

καλοκαιριὰ ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ καλοκαιρία, εὐδία, stilles heiteres Wetter A 2077 θωρῶ καλοκαιριὰ μέρα σιγανεμένη, Δ 1013. Ἐπιθ. κακοκαιριὰ ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ, ἐν τῇ λέξει.

καλοκαρδίζω καθὼς καὶ σήμερον, α') μεταβ. φαιδρύνω, εὐφραίνω, heiter machen, Γ 736, Δ 1554, E 1261 β') ἀμεταβ, φαιδρύνομαι, εὐθυμῶ, heiter werden, A 1334.

καλόκαρδος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, εὐθυμος, φαιδρός, heiter, A 1583.

καλολέγω ἀορ. ὑποτακτ. καλολέω, E 205 σὰν τσί τὸ καλοποῦσι = νὰ τὸ εἰπωσιν εἰς αὐτὴν μετὰ σπουδῆς καὶ ἐπιμονῆς, im Ernst sagen.

καλολογιάζω, καθὼς καὶ σήμερον, σκέπτομαί τι καὶ τὸ ἐξετάζω καλῶς, sich überlegen, erwägen A 965, Γ 290, Δ 541, Α 528, 626.

καλομοίρα θηλ. ἐπιθ. (καλομοίρης), ὡς καὶ σήμερον, εὐτυχίης, Glück habend, Δ 278, Ε 1162. Ἀντιθ. κακομοίρης - κακομοίρα.

καλομοιριά ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ καλὴ τύχη, εὐμοιρία, gutes Los, Glück, Δ 1379. Ἀντιθ. κακομοιριά.

καλοξημερώνει ἄπροσ. ἄορ. ἐκαλοξημέρωσε, ὡς καὶ σήμερον, γίνεται ἡμέρα, es wird hell am Tage E 111, Δ 1603 E 673. Τὸ ρῆμα ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ καλὰ ξημερώνει.

καλοπίχeros ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων καλὸν χειρὶκόν, αἰσιος, Glück bringend, E 1212 ὅλες οἱ καλοπίχeres κι ὅλες οἱ πλούσεσ πάσι. Εἰς τὰς Ἀσσίζας τῆς Κύπρου εὐρίσκειται τὸ ἐπιθ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ φιλήσυχος (σελ. σοα') Πρβλ. καὶ Ἀτακτ. IV 210, Βλαχ. Θησ. Somav. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει. Ἀναλόγον σχηματισμοῦ καὶ ὁμοίας σημασίας εἶναι τὸ καλοπόδαρος ὁ ἔχων καλὸν ποδαρὶκόν, εὐοίωνος,

καλορρίζικος ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων καλὸν ριζικόν, εὐτυχίης, εὐμοιρος, glücklich, Δ 1069, E 411, 1512. Πρβλ. κακορρίζικος καὶ ριζικόν. Καλορρίζικα ὡς οὐσιαστ. λέγονται τὰ ριπτόμενα κατὰ τὸν γάμον ἢ τὴν γαμήλιον πομπὴν τραγήματα, ἄνθη, καρποὶ ὡς δηλοῦντα τὴν ἀφρονίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν τῶν νεονύμφων, ἐπιρρηματικῶς δὲ λέγεται τὸ καλορρίζικα πρὸς τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς οἰκείους αὐτῶν.

καλὸς τὸ κοινότατον ἐπίθετον. Ἡ κλητικὴ αὐτοῦ καλέ ὡς προσφώνησις ἔλαβε σχεδὸν ἐπιρρημ. σημασίαν Γ 84 καλέ, πῶς δὲ σηκῶνει ὁ νοῦς, ὅπως καὶ σήμερον (π. γ. καλέ, τί μοῦ λές κτθ.) ἰδ. Ἀτακτ. II. 170. Τὸ οὐδ. τὸ καλὸ σημαίνει τὸν καλὸν τρόπον (ἀντιθ. τὸ κακὸ = ἡ βία) A 608 δὲ γρικᾶ μὲ τὸ καλό, κ'εἰς τὸ κακὸ θὰ μ ποῦσι· τὸ εἰς τὸ καλὸ (νὰ πάη) σημαίνει, ὡς καὶ σήμερον, ἄς χαθῆ, δὲν τὸ θέλω, B 2233 ἄς πάη ἢ τζόγια στὸ καλό. Σύνηφες εἶναι καὶ καλὴ ὥρα = εὐτυχίης αἰσία ὥρα Δ 283, E 803 ὥρα καλῆ-ὥρα νὰ ναι, 818, 1164.

καλοσυνήφερνω, ἄορ. ἐκαλοσυνήφερα, ὡς καὶ σήμερον, συνέρχομαι τελείως, zu voller Besinnung wieder kommen, B 1519. Γίνεται ἐκ τοῦ καλά, συνηφέρνω (ὁ ἰδέ).

καλοῦμαι², ἄορ. (ἐ)καλέστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, προσκαλοῦμαι, προκαλοῦμαι εἰς ἀγῶνα, zum Kampf auffordert werden, καὶ ἀλληλοπαθῶς = καλοῦσιν ἀλλήλους πρὸς ἀγῶνα B 1731 μὲ λιόνταν ἐκαλέστηκα, Δ 1647 σήμερο πολεμούσινε, σήμερο καλεστήκα δὲ ὁ παλληκάρια.

καλυτερεύω, καθὼς καὶ σήμερον, γίνομαι καλύτερα (εἰς τὴν ὑγείαν) besser werden, E 151 ὡσὰν ἐκαλυτέρεψε κ' ἐντύθη κ' ἐπορπάτει.

καλῶς. Τὸ ἀρχ. γνωστὸν ἐπίρρημα. Διεσώθη ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς τύπος (ἀντὶ τοῦ κοινοτέρου καλὰ) εἰς τινὰς τυπικὰς φράσεις Γ 1688 καὶ νὰ τοῦ πῶ τὸ καλῶς πάς. Οὕτως ἀκούεται σήμερον καλῶς ἤρθετε, καλῶς σᾶς εὐρήκαμε, καλῶς τὰ κάνετε, καλῶς νὰ σ' εὐρω, καλῶς νὰ ὀρίσῃς, καλῶς τονε κτῶ.

καλωσυνᾶτος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἥπιος, μαλακός, sanft, mild, Β 291, Ε 138 καλωσυνᾶτες πληγές. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. καλωσυνᾶτα, Β 1676 νὰ κάμω καλωσυνᾶτα ὅτι μπορῶ. Γίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου οὐσιαστικοῦ.

καλωσύνη ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ἀγαθότης, πραότης, καλόν, Güte, Β 1706, Γ 20 οἱ λογισμοὶ κ' οἱ πόνοι τζι τσί κάναν καλωσύνη, Δ 38 ἄς τσί μιλοῦμε σπλαχνικὰ πάντα μὲ καλωσύνη.

καμαρώνω, ὡς καὶ σήμερον, θαυμάζω, σεμνύνομαι, bewundern, stolz anschauen, Α 69 ἐκαμαρώνασίν τηνε ὁ κύρις τσι κ' ἡ μάνα, Β 1328, 1334, Γ 745, Ε 776, 789 πολλ. Ἡ μετοχὴ καμαρωμένος σημαίνει, καθὼς καὶ σήμερον, ὄραϊος, θαυμάσιος, χαριτωμένος, Β 284 νέος καμαρωμένος, 1280 νέοι καμαρωμένοι. Καὶ τὸ οὐσιαστ. τὸ καμάρι σημαίνει τὸ ὄραϊον, τὸ θαυμαστὸν πρᾶγμα ἢ πρόσωπον. Αἱ λέξεις αὗται καμαρώνω, καμάρι γενόμεναι ἐκ τοῦ κάμπω, καμάρα ἔλαβον τὴν παράδοξον αὐτὴν σημασίαν καὶ ἐξελίξιν ἐν τῇ μεσαιων. καὶ νέα ἑλληνικῇ ἐκ τῆς κάμψεως τοῦ ἀχένος (μάλιστα τῶν ἵππων), ὅταν θέλωσι νὰ ἐπιδειχθῶσι καὶ φανῶσι ὄραϊότεροι, ὅπως ἐξήγησεν ὁ Κοραῖς Ἀτακτ. IV. 370 ἐξ. καὶ ὁ Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει 1).

κάμερα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, δωμάτιον, Zimmer, Stube, Α 1830, Γ 1052, Δ 261, Ε 51, 53, 1493 πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Λατιν. camera, καὶ camera καὶ Ἰταλ. camera, τὸ ὁποῖον πάλιν ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀρχ. Ἑλλην. καμάρα. Πρβλ. Neugr. Stud. III 24, MNE Β 157, Lehnw. 8.

καμεροπούλλα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, μικρὸν δωμάτιον, καμερίτσα, Zimmerchen, Α 1893 ἰδ. κάμερα.

καμίνι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἡ κάμινος, Ofen, Α 120, 180, Γ 341, Δ 728. Εἰς ὅλα τὰ ἀνωτέρω χωρία κεῖται τροπικῶς ἐπὶ τῆς ἐρωτικῆς φλογός.

καμνῶ² (προφέρεται καμνυῶ, δι' ὃ καὶ ὁ ἀορ. ἐκάμνυσα), ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. καμμύω καὶ καταμύω, die Augen zuschliessen, einnicken, Α 1259 τὰ μάτια μου ὡς καμνύσον, Γ 650 οἱ δὲ τὰ μάτια ντως ποτὲ δὲν τὰ καμνύσα, Ἐβρ. 738 καμμυῶντας, 938 κάμνυσε. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον σήμερον ἐν Κρήτῃ, ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ τὰ ἐπιθ. καμνῆς καὶ κανυῶρος (δηλ. καμνύρος) ὁ

1) Ὁ Girolamo Germano, Vocabolario (ἐκδ. Pernot 1907) ἐν λέξει allegrarsi λέγει «καμαρώνω, appresso li Candiotti questo significa pavonegiarsi».

καμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ ὁ παραβλῶψ καὶ ῥῆμα κανυορίζω. Ἐκ τοῦ πληρεστέρου ἀρχαίου τύπου καταμύω φαίνεται ὅτι προήλθε τὸ τῆς νέας Κρητ. γλώσσης καντουμύζω = νευστάζω (ιδ. Βλαχ. Θησ.) καὶ τὸ ἐν Συναξ. γυν. 1154 καμυτσουρίζω. Πρβλ. καὶ Einl. 152, 191.

καμπανίζω καὶ παθ. καμπανίζομαι ἄορ. ἐκαμπανίστη(κα), καθὼς καὶ σήμερον, ζυγίζω, ζυγίζομαι, ἄορ. σταθμῶμαι, wägen, Δ 1352. Τὸ ῥῆμα ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ οὐσιαστ. καμπανός = ζυγός, σταθμός. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς σημασίας του ιδ. Ἀτακτ. Π. 177, Βλαχ. Θησ. ἐν ταῖς λέξ. καμπανός - καμπανίζω καὶ Duc. graec. ὅστις ἔχει καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν Βυζ. συγγραφέων.

καμπόσος καὶ κάμποσος ἄορ. ἀντων., ὡς καὶ σήμερον, ἱκανός, ἀρκετός, ἄορ. ποσός, eine Anzahl, Α 1136, Β 1421, Δ 1881, Ε 449. Περὶ τοῦ καμπόσος ιδ. Jannaris Histor. Greek Gram. 595, Φιλητ. 788.

κάμωμα τό, πληθ. **καμώματα**, ὡς καὶ σήμερον, πράξις, ἔργον, That, καλαὶ πράξεις, κατορθώματα, ἢ τὸναντίον ἀπροεῖς καὶ ἀνάμοστοι, Α 24, 935, 1006, Β 2079, Γ 468, 746, 1731, Δ 1120. Καὶ σήμερον κάμωμα, καμώματα καὶ καώματα λέγονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, μάλιστα ἐπὶ τῆς κακῆς σημασίας.

κανακάρις ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἀγαπητός, ὁ χαϊδεμένος (Γαλλ. dorloté), Β 165, 368, Δ 1926, Ἀβρ. 525, 562 πολλ. Λαμβάνεται καὶ ὡς οὐσ. καὶ ὡς ἐπιθ. καὶ ἔχει θηλ. τὸ κανακαρά. Ἐκ τούτου σχηματίζεται δευτερον ἐπιθ. κανακάρικος, Ἀβρ. 11, 303, καὶ σήμερον κοινότατον' ιδ. κανάκι καὶ κανακίζω.

κανακεμένος μετοχή (ὡς ἐκ τοῦ ῥήματος κανακεύω), χαϊδεμένος, verzärtelt, Α 77, 1851. Τὸ συνηθεῖς ῥῆμα εἶναι κανακίζω (ὁ ἰδέ).

κανάκι τό, πληθ. τὰ **κανάκια**, ὡς καὶ σήμερον, θωπεΐα, χίδια, Liebkosungen, Schmeicheleien, Α 77, 1851, Γ 1245 πολλ. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ταύτης τῆς τόσον συνηθούς καὶ εἰς τὰ κείμενα καὶ ἐν τῷ σημερινῷ λόγῳ ὑπάρχει μεγάλη ἀμφιβολία. Ὁ Κοραῖς ἐν Ἀτακτ. Π 160 παράγει ἐκ τοῦ ἀρχαίου καναχή, καναχεύω, καὶ τὸ ἐρμηνεύει «κολακεύω κινῶν καὶ σείων εἰς τὰς χεῖρας νήπιόν τι διὰ τὸ εὐφράνω, mignarder, dorloter» ὁ Meyer, Neugr. Stud III 25 τὸ παράγει ἐκ Λατιν. caniccare, ὃ ἐκ τοῦ canis ἐπειδὴ ὁ κύων εἶναι ζῶον κολακικόν' τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην μετὰ διαταγῆς ἀναφέρει καὶ ὁ Τριανταφυλλίδης Lehnw. 123. Ὁ μακαρ. Γιάννασης τὸ ἠρομηνύσεν ὡς γενόμενον ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ chanaak χωρὶς τὴν ἀναγκάσθη τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης. Ὡς ἔμαθον, ἢ Ἀραβικὴ λέξις kinaak δηλοῖ τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων τῆς χειρός, ὅπερ ψαύει τῶν ἀντικειμένων, ἐντεῦθεν ἢ λέξις ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ψαύειν διὰ τῶν δακτύλων, θωπεύειν.

κανακίζω, ὡς καὶ σήμερον, θωπεύω, χαϊδεύω, liebkosen, verzärteln, Α 1846, Γ 422, Δ 1925, πολλ. ιδ. κανάκι.

κανακιστά ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. κανακιστός), ὡς καὶ σήμερον, θωπεντικῶς, χαϊδευτικά, liebkosend, Δ 82 συργουλιστὰ κανακιστά, Ἔρωφ. Β 149.

κανισκεύγω ἄορ. ἐκανίσκεψα, ὡς καὶ σήμερον, χαρίζομαι, δωροῦμαι, schenken, zum Geschenk machen, Α 2057, 5066, Β 738, Ε 1433· ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Ducang graec. ἐν τῇ λέξει. Πρβλ. κανίσκι.

κανίσκι τό, δῶρον, Geschenk, Α 660, 1530, 1721, Β 1778, 2448, Γ 353, Δ 896, Ε 1156, Συνθήκη Ἀλεξ Καλλιέργη ¹⁾ σελ. 427 πολλάκις, Trinch. 300. Εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἀρχαίου κανοῦν καὶ δηλοῖ κάνιστρον δῶρων καὶ ἀπλῶς δῶρον. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ κανίσκι καὶ τὸ κανισκεύγω ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν, ἐν ᾧ τὸ κανισκάρι κανισκαράκι καὶ τὸ μεγαθντ. κανισκάρα ἀκούονται ἐπὶ τῆς πρώτης σημασίας τῆς κυρίας. Ὅτι συνέβη μὲ τὸ κανίσκι συμβαίνει σήμερον μὲ ἄλλην συνώνυμον λέξιν τὸ πανιέρι τὸ ὁποῖον ἐκτός τῆς κυρίας σημασίας δηλοῖ καὶ τὰ φερόμενα ἐν αὐτῷ δῶρα (εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸν ἱερέα, τὸν διδάσκαλον κτλ.).

κάνω ἄορ. ἦκαμα, ὡς καὶ σήμερον, κάνω, ποιῶ, thun, machen. Πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει καὶ τὰς ἑξῆς α') φύω, φυτροῶνω, παράγω, erzeugen, tragen, Α 309 κάνει κορμί, κάνει φτερά, Β 1861 κα πνὸ δὲν κάνει. Οὕτω λέγεται καὶ σήμερον, αὐτὸ τὸ χωριάφι κάνει σιτάρι, αὐτὸ τὸ ἀμπέλι κάνει πολλὰ σταφύλια, τὰ γλωρὰ ξύλα κάνουνε πολὺ καπνὸ β') διάγω, ζῶ, zubringen, verleben, Α 1277 νὰ δῆς στὰ ξένα στὰ μακρὰ πῶς κάνου, πῶς περνοῦσι, Α 1282 πῶς κάνου σὰ γεράσου, ὅπως λέγεται καὶ σήμερον δὲν κάνω ἴς αὐτὸ τὸν τόπον. κάνεις στὸ χωριό; ἦκαμα δύο μῆνες στὸ βουνό. Ἡ προστακτικὴ κάνει καὶ κάμε, κάνετε κεῖται ἐπὶ ἰσχυρᾶς προτροπῆς καὶ καταντᾶ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ γρήγορα, ταχέως Α 357, 1340 κάμε νὰ τὸ χόσης, Β 1862, Γ 691, 997, Δ 435, Ε 602, 816, Ἀβρ. 263, 297, ὅπως καὶ σήμερον κάνει γλήγορα, κάνει νὰ φέρῃς (= φέρε ταχέως, κάνετε ναρθήτε (= ἔλθετε ταχέως), καὶ ἀπλῶς κάνει = γρήγορα. Ἡ ἀποκλειστικὴ χρῆσις τοῦ κάνω, ἦκαμα κτλ. παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἀντὶ τοῦ (ποιῶ) ποίσω, ἐποῖκα κτλ. τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται συχνότατα εἰς παλαιότερα κείμενα Κρητικὰ καὶ μί, εἶναι μία τῶν πολλῶν ἐνδείξεων περὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

* **κάνε**. Τὸ ἐλαττωτικὸν μόριον κᾶν, τοῦλάχιστον, wenigstens, Α 419 (X). Εὐρίσκεται εἰς τὰ Κρητ. κείμενα ὑπὸ τὸν τύπον σκιάς (κιάς).

κάποιος ἄορ. ἀντωνυμ., ὡς καὶ σήμερον, irgend einer, einige Α 331, Β 2318, Δ 879 πολλ. Thumb, Handb². § 154.

1) Ἀθηνᾶ τομ. ΙΔ'. 1903.

καπούλα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ νῶτον, Kruppe vom Pferde, B 1408.

καπούλια τὰ, ὡς καὶ σήμερον, τὰ νῶτα, Rücken, B 299, ἰδ. καπούλια. Καὶ αἱ δύο λέξεις ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὸ Λατιν. scapulae, Neugr. Stud. III. 26, Lehnw. 119.

Καραμανίτης, ὁ Σπιδόλιοντας ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Καραμανίας· ἰδ. τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 374 περὶ Καραμανίας.

καρβουνιστιά, ὡς καὶ σήμερον, ἀνθρακιά, Kohlenfeuer, Γ 336, 356, 521, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Γίνεται ἐκ τοῦ κάρβουνο καὶ ἐστία, ἰστία (= πῦρ). Ἐν Χιακ. γλωσσ. 175 εὐρίσκεται καρβουνοστία.

κάρβουνο τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀνθραξ, Kohlen, A 774, B 538, Γ 478 πολλ. Ἡ λέξις Βυζαντ. ἐκ τοῦ Λατιν. carbo (-onis, Ἰταλ. carbone)· ἰδ. Neugr. Stud. III. 27, Lehnw. 121.

καρπίζω, καθὼς καὶ σήμερον, φέρω καρπὸν, καρποφορῶ (ἐπὶ δένδρων) καὶ τροπικῶς φέρω ἀποτελέσματα, τελεσφορῶ, fruchten, wirken, Δ 677, 1571 ποιεῖς κοπανιῖς καρπιζου, Ἀμαρτ. 45· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

καρτερῶ², ὡς καὶ σήμερον, περιμένω, ὑπομένω, warten, sich gedulden, A 451, 1549, Γ 893, Δ 33, E 621.

κασσιδι τό, κράνος, περικεφαλαία, Helm, B 2140. Προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. cassis, cassida· Neugr. Stud. III. 28, Lehnw. 129. Ἐν Πόντῳ ἡ λέξις σώζεται ἀκόμη μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ κράνους, ἐν ᾧ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα μετέλεσεν εἰς τὴν σημασίαν τῆς ἀλωπεκιάσεως τῆς κεφαλῆς κασσίδα, κασιδιάρης, κασιδιάζω (Ausatz, Γαλλ. pelade)· ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει.

Κάστρεν τό, ἡ πρωτεύουσα τῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς κατακτήσεως· ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὠνομάσθη Chandak, ὃ διετήρησαν οἱ Βυζαντ. Χάνδαξ, οἱ Ἐνετοὶ τὸ ἕκαμον Candia, (Λατιν. Candida) οἱ ἐντόπιοι τὸ ὠνόμαζον συνηθῶς Κάστρο καὶ Μεγάλο Κάστρο· πρό τινων δεκαετηρίδων μετωνομάσθη Ἡράκλειον¹), A 1547.

καταδικάζω, καθὼς καὶ σήμερον, μέφομαι, κακίζω, ψέγω, tadeln, A 1039, B 732, Γ 133, 138, 1577, 1611, Δ 554.

* **καταδίκασες**, πληθ. τοῦ ἡ καταδίκασι ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος, = ψόγος, μομφή, Tadel A 554 (AB).

κατακόβγω, ὡς καὶ σήμερον, κόπτω ἐντελῶς εἰς μικρὰ τεμάχια, ἀρχ. κατατέμνω, zerstückeln, B 1804· ἰδ. κόβγω.

κατάκρουσμα τό, κρούσις, κτύπημα, Klopfen, A 500 ἰδ. κατακρούω.

κατακρούω, (τὰ κείμενα συνήθως φέρουσι κατακρούγω, ὅπως φέρουσι καὶ ἀκούγω), κρούω δυνατά, κτυπῶ, rochen, klopfen, A

1) Ἰδ. Σταυράκη Στατιστική, σελ. 170 - 172 σημ.

498, 785 ἡ τρίτη κατακρούει = ἡ τρίτη ἡμέρα ἐπέρχεται, 987 στὰ β' ἀθ' ἡ κατακρούω = ἐπίπτω, Δ 921 νὰ κατακρούσω· ἰδ. καὶ κρούω.

κατάκρυος ἐπιθ. τὸ θηλ. κατὰ κρυα, ὡς καὶ σήμερον, ψυχρότατος, ganz kalt, eiskalt, Β 807 κατὰ κρυα βρύσι, Βλαστ. γαμ. 108. Σήμερον ἀκούεται κατὰ κρυγιος, ἰδ. Duc. graec. ἐν τῇ λεξί.

καταλαβώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, καταπληγώνομαι, κατατραυματίζομαι, λαμβάνω πολλές πληγὰς, mit Wunden bedeckt werden, Α 637· ἰδ. λαβώνω.

καταλαγιάζω ἀμετ. ὡς καὶ σήμερον, ἡσυχάζω, κατατίσσω, ἀναπαύομαι, sich zu Ruhe begeben, Γ 545, ὅλοι καταλαγιάσασι, Κυθ. Τὸ ῥῆμα λαγιάζω καὶ σύνθετον καταλαγιάζω εἶναι μάλιστα Κρητικά, διασωθέντα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε ἦτο λαγιάζω τὸ δὲ λαγιάσαι λαγάση εὐρίσκονται πολλαχοῦ τῆς Μεγ. Ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος¹⁾. Λαγιάζω εὐρίσκεται εἰς Κρητ. Πολ. 285.13, 297.19, 366.18 πολλ. Τὸ δὲ καταλαγιάζω εὐρηται ἐν Κυμ. 26, Καρπαθ. 194, Σκυρ. 178 καταλαγιάζω ὡς μεταβ. καὶ ἀμεταβ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀκούεται ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ (ι)σολογιιάζω = ἡσυχάζω καὶ τὸ ἀντιθ. ξεταλαγιάζω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. = χαλῶ τὴν ἡσυχίαν, ταράττω καὶ ξεταλαγιάζομαι, ἔξεταλαγιάστηκα = ἐταράχθην, ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἐν ἣ εὐρισκόμην (ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ζῴων ἡσυχάζόντων ἢ κοιωμένων) καὶ ἔξεταλαγιάστηκε τὸ χωρὶς = ἀνέστη ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ ἐγένετο ἀνάστατον. Ἐκ τοῦ ῥήματος λαγιάζω φαίνεται ὅτι προῆλθον τὸ λαγαρός, λαγάρι = καθαρὸν, ἀμιγῆς Την. 252, καὶ λαγάρα, καὶ λαγαρίζω = καθαρίζω, ἰδ. Ἀτάκτ. II 216. Περὶ τοῦ λαγάζω ἐν Κρήτῃ καὶ Καλύμνῳ ἰδ. ΜΝΕ 367. Περὶ τοῦ λαγαρός λαγιάσαι, Curtius, Etymolog²⁾. σελ. 183 (λαγαρός, λάγνος Λατιν. langueo) καὶ Boisack-Dictionnaire étymolog. Paris 1907 ἐν λέξει λαγαρός²⁾.

καταλυμὸς ὁ, φθορά, καταστροφή, Vernichtung, Γ 1433 καταλυμὸς δὲν ἔχει. Ἡ λέξις εἶναι κοινοτάτη καὶ σήμερον, μάλιστα ἐπὶ τῆς φθορᾶς ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων λεγομένη.

καταλυῶ καὶ **καταλῶ** καὶ παθ. καταλυοῦμαι, καταλοῦμαι, φθειρω - ομαι, ἀφανίζω - ομαι, vernichten, vernichtet werden, Α Α 1818 ἡ νιότη καταλυθή, Γ 202 τὸ φῶς τως καταλοῦσι, 906, 910, 1268, Δ 606, πολλ. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται τὸ προηγούμενον καταλυμὸς, τὸ κατάλυμα = ἐρείπιον οἰκίας, καὶ ἡ μετοχὴ καταλυμένοι = οἱ λεπροί.

καταματωμένος ἐπιθ. μετ. (ἐκ ῥήματος καταματώνω), ὡς καὶ σήμερον, αἰμόφυρτος, καθημαγμένος, blutend, Δ 1161.

1) Comparetti, Le Leggi di Gortyna, Milano 1893 Indice σελ. 478.

2) Ἐν Σάμῳ ἀκούεται (κατὰ τὸν κ. Ζαρεϊρίου) λαγάζον = κατακλίνομαι, ἡσυχάζω, Ἀθηνᾶ ΚΑ'. σελ. 303 (εἰς τὸ τέλος).

καταντροπιάζομαι, ἀορ. καταντροπιάζστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, καταισχύνομαι, entehrt, beschämt, werden A 807.

καταπεδουκλώνομαι, ἀορ. καταπεδουκλώθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἐμπλέκομαι, μπερδένω, verwickeln, A 1719, ἰδ. πεδουκλώνω.

καταπλακώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, πίπτει ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, übereinander fallen, B 1043. Τὸ καταπλακώνει σημαίνει σήμερον καὶ τὸ ἐπέργεται αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκίτως π. χ. ἐκαταπλακώσανε οἱ Τροῦοι = παρουσιάθησαν αἰφνιδίως, ἐκαταπλάκωσε τὸν κλέφτη = τὸν ἐπρόφθασε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κλοπῆς, μ' ἐκαταπλακώσανε μουσαφίριδες = μου ἦλθον αἰφνιδίως ξένοι.

κατὰ πῶς ἢ μονολεκτικῶς **καταπῶς**, καθὼς καὶ σήμερον, καθὼς, καθ' ὃν τρόπον, je nachdem, wie, B 1554, 2117, Γ 651, 912, 1675. Περὶ τοῦ ἐπιρ. Ἀτακτ. II 309 IV. 197, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

καταραμένος ἐπιθ. μετοχ. (ἐκ τοῦ καταροῦμαι¹), καθὼς καὶ σήμερον, κατάρατος, κατηραμένος, ἀφωρεσμένος, verflucht, *A 401 φύτρο καταραμένον (= τοῦ διαβόλου), Δ 559. Ὁ Καταραμένος σήμερον ἀκούεται συχνὰ ἐπὶ διαβόλου.

καταρδινιάζω καὶ μεσ. **καταρδινιάζομαι**, ἐτοιμάζω, ἐτοιμάζομαι, παρσκευάζω, vorbereiten, B 93, Δ 386, 779, 858, 909, 991, 1560, E 1310, Σταθ Γ 360 ἰδ. ὀρδινιάζω. Τὸ ῥῆμα ἀκούεται καὶ σήμερον.

κατάρτι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἰστός, Mastbaum, Δ 657. Περὶ τῶν μεταγεν. καὶ βυζαντ. λέξεων **καταρτή**, **καταρτία**, **κατάρτιον**, **καταρτίδιον**, **κατάρτιος** ἰδ. Λεξικά τοῦ Liddel-Scott (Κωνσταντινίδου) καὶ Sophocles.

κατασκέπασι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, στενοχωρία, λιγοθυμία, λιγομάρα, Beklemmung, Ohnmacht, B 2439. Ἐκ ῥήματος **κατασκεπάζομαι**, τὸ ὅποῖον λέγεται, ὅταν ἡ ἀναπνοὴ ἐμποδίζεται καὶ σταματᾷ καὶ ἐπέργεται λιποθυμία.

κατασκεπαστὸς ῥηματ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀπόκρυφος, ἀφανής, verborgen, B 530 εἷς μὸδο κατασκεπαστὸ = μὲ τρόπον συγκεκλυμένον.

κατασκουριασμένος μετοχ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, λίαν ὀξειδωμένος, πολὺν σκουριασμένος, ἀρχ. κατωμένος, ganz verrostet, B 471 ἰδ. σκουριάζω.

κατασπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, θραύω τελείως, καταθραύω, zerbrechen, zerstückeln, B 1929.

καταστάμενος μετοχ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἐν τῇ καθεστηκίᾳ ἡλικίᾳ εὐθισκόμενος, ἡλικιωμένος, στάμενος, im gesetzten Alter, A 85 πάντα μὲ καταστάμενους ἤπρασε = πάντοτε συνανεστρέφετο μὲ ἡλικιωμένους. Περὶ τῶν νεωτέρων μετοχῶν εἰς ὄμενος, ἄμενος ἰδ. ΜΝΕ 13 ξξ. καὶ Einl. 146 - 148. Προβλ. μ πορξάμενος, χαιράμενος, τρεχάμενος κτλ.

καταστένω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, *κατεργάζομαι, ποιῶ, machen*, Γ 956 καὶ μεσ. *καταστένομαι ἄορ. ἐκαταστάθη (κα), μετοχ. καταστεμένος, καθίσταμαι, γίνομαι, werden*, A 1199, 1770, E 235, 1118. Τὸ καταστένω, καταστένομαι, ἐκατάστεσα, καταστάθηκα, καταστεμένος, καταστεμένοι ἀκούονται ἐν Κρήτῃ συχνότατα καὶ ἐπὶ ἄλλης εἰδικωτέρας σημασίας ἤτοι μνηστεύω, μνηστεύομαι, ἐμνήστευσα, ἐμνηστεύθη, οἱ μεμνηστευμένοι, καὶ τὸ οὐσ. ἢ κατὰστασι = ἡ μνηστεία (ἀρραβῶν) π. χ. μ' ἐκαλέσανε στήν κατὰστασίν τως = κατὰ τὴν μνηστείαν των.

κατασφαλισμένος παθητ. μετ. (ἐκ ρήματος *κατασφαλίζω*), ὡς καὶ σήμερον, ὁ *κατάλειπτος* (εἰς δῆλωσιν πένθους) E 1180· ἰδ. *σφαλίζω*, καὶ *Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.*

κατατάσσω μελ. θὰ *κατατάξω* ἄορ. *ἐκατάταξα* καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, *ἠσυχάζω, ἠρεμῶ, beruhigen, ruhig werden*, B 1156 νὰ *κατατάξῃ ἢ Χώρα*, Γ 537 ὁ *καιρὸς νὰ τήνε κατατάξῃ*, Δ 851, 2013, E 100 οἱ *ἀνέμοι κατατάσσοуси* = ἠρεμοῦσι, Γυπ. A 362, Ἐρωφ. Πρωλ. 20, A 11 πολλ. Ὁ *Βλάχος ἐν Θησ.* τὸ γράφει *κατατάξω*.

καταφρονῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, *περιφρονῶ, ὑβριστικῶς ὀμιλῶ ἢ μεταχειρίζομαι ἄλλον, ὑβρίζω, verachten, gering schätzen*, B 884 ἄδικα νὰ *καταφρονᾷς τὸ ἄλλους* καὶ νὰ *τσί ψέγγῃς* εὐρηται καὶ παθ. **καταφρονοῦμαι** ἄορ. *ἐκαταφρονέθη (κα) = ταπεινοῦμαι, ὑβρίζομαι, ἐξευτελίζομαι* Γ 55, 191, 793 μὴ *θές νὰ καταφρονεθῆς*.

καταχνιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, *ομίχλη, ἀντάρα, Nebel*, B 559, 1818, Γ 975, *καταχνιά κὶ ἀντάρα*, E 1244. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀτμοῦς παραγωγῆς τοῦ ἀχνόος, ἄχνα, ἀχνιά ἰδ. Ἄτακτ. IV 712-713, MNE B 137, Ἄθηνά ΚΔ σελ. 3 ἐξῆς. Σήμερον εἶναι κοινότατα ὅλα ταῦτα ἐν Κρήτῃ, μάλιστα τὸ ἄχνα καὶ ἀχνιά λεγόμενον ἀντὶ τοῦ κοινοῦ νέου Ἑλλ. τσιμουδιά π. χ. ἄχνα! = σιωπή, τσιμουδιά, νὰ μὴ βγάλῃς ἄχνα (ἢ ἀχνιά).

καταχνυπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, *κτυπῶ δυνατά, herumschlagen*, B 2153, Δ 1033.

κατάχωστα ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, *κρυφίως ἀφανῶς, heimlich, unbemerkt*, A 1939, E 524. Τὰ AB ἔχουσι *καταχωστά*, τὸ ὁποῖον ἔγραψε καὶ ὁ Γιανν. Ἄλλ' ἢ χρῆσις ἢ σημερινὴ καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἀπόχωστα, *κατάκουρφα, ἀπόκουρφα, ἀπόκωλα, ἀπόμακρα* συνηγοροῦσι ὑπὲρ τοῦ προπαροξυτόνου.

κατεχάρις ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ *γνωρίζων, ὁ εἰδήμων, ἔμπειρος, kundig, erfahren*, B 1866.

κάτεχος ὁ, ὁ *κατεχάρις*, ὁ *εἰδήμων* B 1865. Ἐσχηματίσθη ὡς ἀντίθετον τοῦ ἀκάτεχος (ἰδ. λεξ.) καὶ συνώνυμον τοῦ προηγούμενου *κατεχάρις*.

κατέχω (μόνον ὁ ἐνεστώδης καὶ ὁ παρατατικός), ὡς καὶ σήμερον, γνωρίζω, ἤξεύρω, wissen A 18, 581, 895, 2219 κατέχω καὶ γνωρίζω, B 1330, 1424, πολλὰ. Τὸ ῥῆμα ἦτο καὶ εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας. Ὁ Dieterich παρετήρησεν (Südl. Spogad. 180) ὅτι μὲ τὴν σημασίαν ταύτην εὐρίσκεται ἤδη παρὰ Πολυβίου καὶ Θεοφράστου. Ὅμοιον εἶναι κατὰ λαβὰίνα.

κατηγορῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, μέφομαι τινα διὰ λόγων καὶ τὸν κίμνω νὰ στενοχωρηθῆ, ἐκτίζω, abzehren, E 1477. Πολὺ συνηθέστερον εἶναι τὸ **κατηγοροῦμαι** = ἐξασθενῶ, ἐκτίζομαι, ἀδυνατίζω, abgezehrt werden, erschöpft werden, E 1418. Μάλιστα εἶναι συνήθης ἐπιτοιαύτης σημασίας ἢ μετοχὴ κατηγορημένος σημαίνουσα, ὡς καὶ σήμερον, στενοχωρημένος, ἐξησθενημένος, ἐξηντλημένος A 821 ἀσοῦσσομοσ κὶ ἀ νέγνωρος καὶ κατηγορημένος, Γ 728 ἀδύναμο πολλὰ χλομὸ καὶ κατηγορημένο, E 1327. Πρβλ. MNE B 513¹). Ἴδὲ Σὺλλογὴν Κρητ. Ἐπιστολῶν (Ἄθην. 1878) σελ. 17.

κατοικιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κατοικία, Wohnung, A 1442, 1451, πολλὰ.

κατόπαρδος ὁ. Τὰ AB ἔχουσι κατσουλόπαρδος, τὸ δὲ X γατόπαρδος = πάρδαλις, Panther B 337. Ἐγράφαμεν κατόπαρδος καὶ διότι κάτης, κάτα εἶναι οἱ Κρητικοὶ τύποι (οὐχὶ γάτος, γάτα) καὶ διότι οὕτως εὐρίσκεται εἰς ἄλλο ποίημα πιθανότατα Κρητικὸν τὸ ἐπιγραφόμενον Διήγησις τῶν Τετραπόδων ζώων ἐν στιχ. 888 ἀκμὴν καὶ ὁ κατόπαρδος καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ λέων.

κατώγι τό, καθὼς καὶ σήμερον (κατώϊ), τὸ κατώγειον (ἀντιθ. ἀνώγι), Parterre, Γ 386, 387, 396, 401, 539.

κατωφίλιο τό, κατώφλιον, ἀρχ. οὐδός, Schwelle, Γ 393. Σήμερον ἀκούεται καὶ κατωφίλιο καὶ κατώφιλο (ὅπως ἀνώφιλο καὶ ἀνώφιλο = τὸ ὑπέρθυρον) πιθανῶς κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ φύλλον (φύλλα τῆς πόρτας). Ὁ Βλαχ. Θησ. καὶ ὁ Σομav. ἔχουσι κατώφλιον.

καυκησά ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, ἢ καύχησης, ἢ μεγαλαυχία, Prahlerei, B 890, 900, 1840, 1863, 2168¹ ἰδ. καυκοῦμαι.

καυκησάρις ὁ, καθὼς καὶ σήμερον, ὁ καυχηματίας, ἀλαζών, Prahler, B 263, 892 Βλαχ. Θησ. καυχησάρις.

καυκοῦμαι¹, ἀρχ. καυκίστη (κα), καθὼς καὶ σήμερον, καυχῶμαι, μεγαλαυχῶ, prahlen, B 51, 2098, Δ 603. Πάντοτε ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι λέγονται ταῦτα μετὰ τοῦ κ ἀντὶ τοῦ χ, οὕτως ἀκούεται καυκί πληθ. καυκιά = καυχήματα, ἴσως δὲ καὶ τὸ καύκος, καύκα (μεσαιων. καύκα, καυχίτσα) τὸ σημαίνοντα τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μοιχαλίδα

1) Ἐν Μάνῃ κατὰ τὴν Ἄναστ. Κουζουλέ λέγεται τιμωρημένος ὁ ἀσθενικός, ὅ,τι δηλ. περίπου καὶ τὸ Κρητ. κατηγορημένος, Ἄθηνᾶ ΚΕ' σελ. 293.

προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ ἐτέρου δασέος εἰς ψιλὸν (κάφρος - κάφκος) ἰδ. ΜΝΕ 161 (οὕτως εὐκή, εὐκούμα, φκαριστῶ, λεύτερος, αὐτός, ὄχτώ, Ὀχτώβρις κτλ.).

κάψα ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, ζέστη, καύσων, Hitze, A 946, Γ 1682. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του ἰδ. ΜΝΕ 76, Β 138.

κάψε ἄορ. προστακτ. (καῦσε, κάψσε, κᾶψε) τοῦ καίω Α 752 (ὅπως τὸ πᾶψε).

καψοφλογίζομαι, καθὼς καὶ σήμερον, ἰσχυρῶς φλέγομαι (ἐκ τοῦ κάψα - φλέγομαι) flammen, entzündet sein, A 1782 μέσα καψοφλο-γίζουντο.

καψώνω μεταβ., καθὼς καὶ σήμερον, entflammen, verbrennen, A 597 τὸν ἥλιον δὲν ἀφίνασι ποτὲ νὰ μὲ καψώσῃ. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἀμεταβάτως = θερμαίνομαι, αἰσθάνομαι καύσωνα. Ἐκ τοῦ ρήματος ἀκούεται καὶ παθ. μετοχὴ καψωμένος λεγόμενη καὶ τροπικῶς, ὅπως τὸ καημένος, ὁ καφερός καὶ Κρητ. καψούλλης.

κείτομαι, καθὼς καὶ σήμερον, κείμαι, liegen, B 224, Γ 1254, Δ 81, 1079, 1083, πολλ. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδάκιν ἐσηματίσθη κατὰ τὸ θέτω, θέτομαι καὶ δέον νὰ γράφεται οὕτως διὰ τοῦ εἰ (οὐχὶ κοίτομαι ἐκ τοῦ κοίτη), καθὼς φαίνεται ἐκ τοῦ Αἰγινήτικοῦ ἰδιώματος, τὸ ὁποῖον διακρίνει ἀκόμη τὸ εἰ καὶ οἰ, ΜΝΕ 307, 316.

κεντῶ¹, καθὼς καὶ σήμερον. α') μεταβ. ἀγκυλώνω, κεντρίζω ἄρχ. νύσσω, stechen, stacheln, A 219 τὰ χόρτα π' ἀγκυλώνουσι τ' ἀγκάθηα ποὺ κεντοῦσι, Β 1609 τ' ἄλογα κεντῆσα, 1873 κεντοῦσιν τ' ἄλογα. Προβλ. καὶ τὴν παροιμίαν κεντᾶ καὶ δὲ σβουρίζει β') μεταβ. καὶ ἀμεταβ. καίω, κατακαίω, καίομαι, πιάνω φωτιάν, brennen, entbrennen, A 92, 104, 117, 324, 1622, 1708, 2004, Β 256, 258, 778, Γ 5, Ε 703 πολλ. εὔρηται καὶ παθ. ἄορ. ἐκεντήθηκα Β 1860. Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς σημασίας ταύτης ἰδ. σημ. εἰς τὸ Γ 477 καὶ Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ ΚΒ'. 260.

κερά ἢ, καθὼς καὶ σήμερον (ὡς θηλ. τοῦ κύρις - κύρ), κυρία, κερά, δέσποινα, ἀρχόντισσα, καὶ ἐπὶ ἐρωτικῆς σημασίας, ἐρωμένη, ἀγαπητή, Herrin, gnädige Frau, Liebe E 128, 213, 963, 1524, 1894, Β 2290, Γ 1082, Ε 391, 686, 1516 πολλ. ΜΝΕ Β 507. Συχνότατα εἰς τὰ Κρητ. κείμενα (καθὼς καὶ σήμερον ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ) εὐρίσκεται στενῶς συνδεδεμένη μετὰ κυρίου θηλυκοῦ ὀνόματος εἰς μίαν λέξιν π.χ. Κεραλιὰ (= Κερά Ἐλιά), Κεραρήνη, Κεραμαθιά, Κεραλενέτα, Κερανιά κτῴ. ἰδ. Χριστ. Κρητ. Α 331 ἰδ. καὶ Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει καὶ Psaltes, Gram. Byz. Chron. σελ. 35.

Κερί τό. Οὗτο καλεῖται ὁ Κρητικὸς ἱπότης Χαρίδημος συνεχδορικῶς ἐκ τοῦ ἐν τῇ περικεφαλαία του ἐμβλήματος, Β 757, 2177, ἰδ. καὶ σημ. εἰς τὸ Β 2074.

κέρινος ἐπιθ. καθὼς καὶ σήμερον, κήρινος, wächsern, Β 1673.

κερδαίνω ἄορ. ἐκέρδαισα, μετ. κερδαίμενος, καθὼς καὶ σήμερον, κερδίζω, gewinnen, A 203, 1096, 1166, B 629, 1748, Γ 62, 367, 1116 πολλ.

κέρδος τό, πληθ. τὰ κέρδητα, ὡς καὶ σήμερον, ὠφέλεια, διάφορον, Gewinn, A 750, 2224, B 2037, E 90 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πληθ. MNE 402, B 96, 441 (πρβλ. καὶ βάρητα, βάθητα κτλ.).

κεφάλι τό. Εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα ὁ κοινὸς τύπος εἶναι τὸ θηλ. ἢ κεφαλή (ὅπως ἡ χέρα, ὁ πόδας), ὁ δὲ τύπος τὸ κεφάλι εὐρεῖται μόνον εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, οὗτω καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ B 1292 τὸ φοβερὸ κεφάλι = ὁ φοβερός, 1302 τοῦ Ρῆγα τὸ κεφάλι = ὁ φρόνιμος ὁ συνετὸς Ρῆγας, 2190.

κηπουρός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, περιβολάρις, Gärtner, A 76.

κινεῖς καὶ **κιανένας** θηλ. **κιαιμιά**, οὐδ. **κιανένα**. Εἶναι οἱ Κρητικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν κοινῶν κανεῖς, καμιά, κανέν = τίς, irgend ein, καὶ μετ' ἀρνήσεως = οὐδεὶς, Kein A 11 καιρὸν **κιανένα** = χρόνον τινά, 34 **κινεῖς** δὲν τοῦ βρισκε, 629, 1011, 1032, 1035 **κιαιμιά** φωτιά ἄς μοῦ φέρη = κάποια ἄς μοῦ φέρη φῶς. 1076 δὲν τζ' ἤρσεε **κιανένα** = τίποτε, Δ 77. Περὶ τοῦ **κινεῖς** **κιανεῖς** ἰδ. Janparis, Histor. Greek Gram. § 595. Thumb, Handb² § 153, Φιλητ. 787. Σήμερον πλὴν τοῦ **κινεῖς** **κιανένας** ἀκούεται καὶ **κινεῖς**. Πρβλ. Ἐπισημῶν ΚΕ' σελ. 320, ὅπου ὁ καθ. Χατζιδάκις λέγει ὅτι ἐγένετο οὐχὶ κατὰ κράσιν (ὅπως τὸ κανεῖς) ἀλλὰ κατὰ συνίτησιν ἐκ τοῦ καὶ ἄνεῖς.

* **κισουλιάς** ἰδ. σημ. Γ 1094.

κιβούρι τό, φέρετρον, θήκη νεκροῦ, Sarg, Δ 1994. Γίνεται ἐκ τῆς μεταγενεστ. καὶ μεσαιων. λέξεως **κιβώριον** (ἰδ. Sophocle. ἐν τῇ λέξει). Πρβλ. Ἀτακτ. IV 230, Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. **κιβώριον** καὶ **κιβούριον**. Ὁ Γιάνναρης γράφει **κιβούρι** καὶ τὸ σχετίζει μὲ τὸ κύμβος καὶ τὸ Ἀραβ. **kuḅur**. Σήμερον ἡ λέξις ἀκούεται οὐχὶ συχνά, ἀλλ' εἶναι γνωστοτάτη ἐκ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Πρβλ. Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 89.

κιλαηδῶ², ὡς καὶ σήμερον, ἐπὶ τοῦ ἄσματος τῶν πτηνῶν, singen, A 129, 994, B 388, 1764, E 787. Τὸ ρῆμα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. **κελαδῶ** κατὰ σύμφωνσιν πρὸς τὸ ἀηδόνη ἢ κατὰ διφθογοποίησησιν τοῦ δευτέρου φωνήεντος (χαΐδι, πηγάδι γαΐδαρος, λειμόνη, γαΐτάνη) ἰδ. Ἀκαδ. Ἀναγν. A 207, Thumb, Handb². § 8.

κιλαηδισμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, **κιλάδημα**, ἄσμα πτηνοῦ, Vogelgesang, B 673, E 795. Διὰ τὴν κατάληψιν -ισμός κατὰ τὰ ρήματα εἰς ἰζω πρβλ. βροντισμός, βουθισμός, ξεψυχισμός κτθ. Πρβλ. Ἀθηναῶν ΚΕ σελ. 307 καὶ Einl. 180.

κιντυνεύω, ὡς καὶ σήμερον, κινδυεύω, Gefahr laufen, A 167, 887, 1677 πολλ. ἰδ. κίντυνος.

κίντυνος ὁ, πληθ. τὰ κίντυνα (κατὰ τὰ πάθη, βάσανα), ὡς καὶ σήμερον, κίνδυνος, Gefahr, A 931, 1634 ξαμῶνει κίντυνα, Γ 1261 ἄς εἶχε μῆ σὲ κίντυνα, 1485 στὰ κίντυνα, E 1271, 1426, 1524.

κινῶ¹, καθὼς καὶ σήμερον, μεταβ. θέτω τι εἰς κίνησιν, παρακινῶ, ἀρχίζω, bewegen, antreiben, beginnen, A 7, 516, Γ 738, E 781 ζεστός καιρός ἐκίνα. Τὸ μέσον **κινούμαι** σημαίνει τρέπομαι, παρακινούμαι, sich auf etwas hinrichten, A 93 ἀγάλη ἀγάλη ἔσρωτιὰ καὶ πόθον ἐκινᾶτο, B 6 εἰσὲ μεγάλη πεθυμιὰ παρ' ἄλλον ἐκινήθη, 1679, Δ 957 ὁ Ρῆγας δὲν κινᾶται νὰ πῆ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο.

κίολα ἐπιρ., καθὼς καὶ σήμερον (καὶ κιόλας), ἦδη, καὶ δῆ, schon, nun, durchaus, A 2020. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του ἐκ τοῦ καὶ ὄλα καὶ τῆς σημασίας Ἐτακτ. IV 199, Βλαχ. Θησ. Somav. Duc. graec. ἐν τῇ λέξει.

κιτρινίζω, καθὼς καὶ σήμερον, ὠχρῶ, γίνομαι κίτρινος, erblassen, Δ 1884.

κιτρινοβαμμένος ἐπιθ. γεγόμενον ἐκ τοῦ κίτρινα καὶ βαμμένος, ὡς καὶ σήμερον, κίτρινος, ὠχρός, gelb gefärbt, B 1447 μάγουλα κιτρινοβαμμένα.

κλάημα τό, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ κλάψιμον, ἀρχ. κλαυθμός, Weinen, Δ 89, 254 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς διφθόγγου προβλ. κήλα, κήμα, καημένος κτλ.

κληρονομιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κληρονομία, οἱ κληρονόμοι, das Erbe, Erbschaft, der Erbe, A 44,50, Δ 268, 324, 1627, E 231, 1404.

κληρονόμος, καθὼς καὶ σήμερον, κληρονόμος, der Erbe, Δ 1206, τέκνο καὶ κληρονόμου.

κληρονομῶ¹, καθὼς καὶ σήμερον, κληρονομῶ, erben A 1144.

κλεφτὰ ἐπιρ., καθὼς καὶ σήμερον, λάθρα, κλεφτᾶτα, heimlich, A 484 (τὰ AB ἔχουσι κλεφτᾶτα) ἰδ. τὸ ἔξης.

κλεφτᾶτα ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, λάθρα, κλεφτά, κρυφίως, heimlich, Γ 1659 γράφε μου κλεφτᾶτα νὰ μαθαίνω, Γυπ. Γ 559. Εἰς τὸ Χρον. Μορ. 1119 εὑρηται κλεφτῶς ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ.

κλέφτης ὁ, θηλ. ἡ **κλέφτρα**, καθὼς καὶ σήμερον, κλέπτης, κλέπτρια, Dieb, Diebin, E 683, A 1872

κλεψὰ ἡ, οὖσ. τοῦ κλέπτω, καθὼς καὶ σήμερον, (κοινῶς καὶ ἐν τῇ Δυτ. Κρητ. κλεψιὰ), κλοπή, ἀπάτη, Diebstahl, Betrug, B 1870 καὶ μὲ κλεψὰ καὶ πονηρῶ τὸ δάσκαλο λαβῶνει.

κλήμα τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ κλήμα τῆς ἀμπέλου, Weinranke, Weirebe, B 432.

κλινάρι τό, ἡ κλίνη, τὸ κρεβάτι, Bett, A 1990, B 1237, Δ 143, E 52.

κλίνη ἡ, κρεβάτι, ἀρχ. κλίνη, Bett, A 631, 1476, E 55. Σήμερον ἡ λέξις ἀκούεται μόνον εἰς παλαιότερα ἔθνη.

κλίνω, ἀρχ. ἤκλινα, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, γέρονω, neigen, B 421, 2396 τὴν κεφαλὴν τοῦ κλίνει, 2406, Δ 943 ὁ ἥλιος κλίνει (ἦτοι πρὸς τὴν δύσιν), E 1092 ἤκλινε μὲν καὶ δυό. Σήμερον λέγεται καὶ ἐπὶ δένδρων φορτωμένων καρπούς κλίνει ἢ ἐλίεα καὶ κλιβάζει ἀπὸ τὸ φορτωμό· (πρβλ. Καρπαθ. Μιχ. 26.9).

κλιτός ρηματ. ἐπίθετον (ἐκ τοῦ κλίνω), καθὼς καὶ σήμερον, τροπικῶς ἦτοι κατηφής, ἄθυμος, τεθλιμμένος, niedergeschlagen, A 1106, Ζην. A 260, B 320 πολλ. Ἐρωφ. E 18 πολλ. Σταθ. A 99 κλιτότατα. Τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρ. **κλιτά**, καθὼς καὶ σήμερον, μὲ ταπεινότητα, μὲ σεβασμόν, μὲ θλίψιν, A 2140, Δ 393, 395 κλιτά τσι ταπεινότης, E 1315, 1329 κλιτά μὲ ταπεινότη. Ἡ πρώτη σημασία καὶ τοῦ ἐπιρρ. καὶ τοῦ ἐπιρρ. εἶναι ἡ τοῦ κεκλιμένος, κεκυφώς, ἐξ ἧς προῆλθεν εὐκόλως ἡ τῆς ταπεινότητος καὶ θλίψεως. Σήμερον εἶναι κοινότατα, λέγεται μάλιστα καὶ μέρη κλιτή = συννεφώδης. Ἐν Καρπαθ. Μιχ. 12.14 εὔρηται κλιντά κλιντά. Εἰς Δυστυχ. Εὔτυχ. B στιχ. 602 εἶναι κλιτοτραχηλισμένος.

κλιότη καὶ κλιότητα ἡ, καθὼς καὶ σήμερον, ταπεινότης, σεβασμός, μελαγχολία, θλίψις, Niederschlagenheit, Demuth, Scheu, A 2217 μὲ κλιτότητα καὶ μὲ ταπεινοσύνη, Δ 308 μὲ τάξι καὶ κλιτότητα, Τὸ X καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ἔχει κακῶς γλυκότητα.

κλωσά ὁ, ὡς καὶ σήμερον, λάκτισμα, das mit dem Fusse ausschlagen, Stoss mit der Ferse, Δ 483, Ἄνδρον. 44, Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει κλωσῶ, ιά. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως ἐκ τοῦ Λατιν. calx (ἐλλ. λάξι), ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ Ἰταλ. calce id. Ἀτακτ. Π. 193, Neugr. Stud. IV. 36, Lehnw. 145. Εὔρηται καὶ τὸ κλόττος (π. χ. ἀπὸ κλότσο καὶ ἀπὸ μπάτσο).

κλωσοπατῶ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, καταπατῶ, μὲ κλόττους, zertreten, Δ 1074, 443. Αἱ ἐκδόσεις AB ἔχουσι γλοτσοπατῶ.

κλουθῶ¹, E 1534 id. ἀκλουθῶ.

κλωνάρι τό, καθὼς καὶ σήμερον, κλωνίον, junger Zweig. Συχνότατα λαμβάνεται τροπικῶς (ὅπως τὸ ἀρχ. ἔρνος καὶ τὸ σημερ. βλαστός, βλαστάρι), ἐπὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἢ εὐγενοῦς γόνου A 57 ἤρχισε κ' ἐμεγαλῶνε τὸ δροσερὸ κλωνάρι, 698 ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι, B 405, 1961, Γ 797.

κλωναράκι τό, τὸ ὑποκορ. τοῦ προηγουμένου, μικρὸν κλωνάρι, Reiss, Zweigchen, E 780.

κλώνος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. κλών, κλάδος, Zweig, B 210.

κλωστή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γῆμα, Faden, Δ 1301, E 467 (ἐκ τοῦ

κλώθω, κλωστός). Τὸ Χ ἀντὶ τούτου ἔχει τὸ Ἑπτανησιακὸν κλώνᾶ (ιδ. Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου, Πολ. Παροιμ. Γ σελ. 95.15. ἐν τῇ λέξει).

κνογελῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ὑπομειδιῶ, lächeln, Β 2114 μὰ φρόνιμα κνογέλασε (τὸ Χ ἀκνογέλασε) Γ 379, Ε 152 μέσ' ἢ καρδιάντου κνογελᾶ (Τὰ κείμενα ἀκνογελᾶ), Ἐρωφιλ. Ε 60. Τὸ ρῆμα ἦτο ὀκνογελῶ (= ὀκνᾶ γελῶ) γενόμενον κνογελῶ καὶ ὕστερον ἀκνογελῶ (διὰ τὴν συμπροφορὰν, Sandhi). Ἀλλὰ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νεωτέρου τύπου ἀκνᾶ (= ὀκνᾶ = βραδέως) ἠδύνατο τὰ γίνῃ τὸ ἀκνογελῶ. Ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν τῇ Γραμμ. 13 καὶ τελευταῖον ἐν Ἑλληνικαῖς Μελέταις¹) σελ. 55 νομίζει ὅτι τὸ κνογελῶ, ἐκνογέλασε ἐγένοντο διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ **ου** ἐκ τοῦ κουνογελῶ, ἐκουνογέλασε κατὰ τὸ ἀκλουθῶ ἐκ τοῦ ἀκολουθῶ. Ἡ ἐρμηγεία δὲν μοῦ φαίνεται ἐπιτυχῆς καὶ μένω εἰς τὴν πρώτην, ἢ ὁποία καὶ σημασιολογικῶς καὶ γλωσσολογικῶς εἶναι πιθανωτέρα. Τὸ ἐπιθ. ὀκνός, ὀκνιάρεις εἶναι συνήθη ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι ιδ. Βλαχ. Θησ. καὶ μάλιστα τὸ ἐπιρρ. ἀκνᾶ, ἀκνᾶ = ἀμυδρῶς πως²).

κοιμῶντας μετοχὴ ἐπιρρηματικὴ (ἐκ τοῦ κοιμοῦμαι), καθὼς καὶ σήμερον, κοιμώμενος, καθ' ὕπνους, in Schlaf, Δ 64. Γίνεται μὲ ἐνεργητικὸν τύπον, ἐν ᾧ τὸ ρῆμα εἶναι ἀποθετικόν, ὅπως τὸ θυμῶντας (ἐκ τοῦ θυμοῦμαι), τὸ κείτοντας (τοῦ κείτομαι), χαιρόντας, θρηνηῶντας, κτλ.

κοίτη ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἢ φωλεά, ἢ κλίνη τῶν ζώων μάλιστα τῶν πτηνῶν, Lager, Vogellager, Γ 1828 ἀπὸ τσὶ φωλιές καὶ κοῖτες τως ἄνεμος τσὶ ξορίση (τὰς περιστερὰς). Ἐκ τούτου γίνεται καὶ ρῆμα κοιτάσσω ἐπὶ τῶν πτηνῶν.

κόκκα ἢ, τὸ βέλος, Pfeil, Β 614. Ἐκ τοῦ Ἰταλ. cocca. Σήμερον τὰ τόξα καὶ βέλη ὑπέπεσαν εἰς ἀχρησίαν καὶ τὸ κόκκα ἀκούεται ἐν Κρήτῃ λεγόμενον μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἐντομῆ, ἐγκοπή (καὶ ρῆμα κοκιάζω=ἐντέμνω, σημαδεύω), τοῦτο δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι τὰ χαράγματα (π. χ. τῶν βαφῶν, τῶν παντοπωλῶν καὶ ἄλλων ἐπαγγελματιῶν) εἶχον τὸ σχῆμα βέλους. Κόκκα ἀκόμη σημαίνει καὶ τὸ χάσμα, τὴν διακοπήν, τὴν δοντιὰν π. χ. αὐτὸ τὸ μαχαίρι ἔχει κόκκες, μὴ μᾶς κἀνῆς κόκκες (= ἀπουσίας). Πρβλ. Ἀτάκτ. IV 237, Neugr. Stud. IV. 36, Lehnw. 133, 139, Chestacoff γλωσσ. ἐν τῇ λέξει.

κοκκιάζω, τοποθετῶ τὸ βέλος εἰς τὸ τόξον ἵνα τὸ ἐκτοξεύσω, den Pfeil anlegen, Β 371 καὶ τῆσαῖττα κόκκιασε, Β 701, Ἄποκ. 415. Ἐκ τούτου καὶ τὸ ρηματ. ἐπίθετον κοκκιάστὸς Ἐρωφ. Δ 130

1) Γ. Ν. Χατζιδάκι, Ἑλληνικαὶ Μελέται, σελ. 55 ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1913—1914.

2) Συνώνυμον πρὸς τὸ κνογελῶ εἶναι τὸ ἀχαμνογελῶ εὐρισκόμενον δις εἰς τὸ ποίημα Δυστυχ. Εὐτυχ. Β στιχ. 629, 632.

μὲ τὸ δοξάρι κοκκιαστὸ = ἔχον τὸ βέλος τοποθετημένον.

κοκκινοβαμμένος, καθὼς καὶ σήμερον, ἐρυθροβαφής, A 127.

κόλασι ἢ, ὡς καὶ σήμερον ἢ Κόλασι, ἔνθα τυραννοῦνται (κολάζονται) οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ ἕδῃ κατὰ τὴν Χριστιανικὴν ἀντίληψιν, Hölle, Γ 440.

κομμένος παθ. μετοχ. τοῦ κόβω (= κόπτω), ὡς καὶ σήμερον, κεκομμένος καὶ τροπικῶς, μαραμμένος, ἄτονος, abgespannt, matt, E 1313 μὲ τὰ κομμένα γόνατα Σήμερον τὸ κόβομαι, ἐκόπηκα, κομμένος ἀκούονται συχνότατα ἐπὶ τοῦ κουράζομαι, ἐκουράστηκα, κουρασμένος, müde.

κόμπωμα τό, ἀπάτη, προσποιήσις, ψεύδη, Betrug, Täuschung, A 623 ἔτοῦτα τὰ κομπώματα ἐκάνασι τὰ γένηα, B 879, Γ 1016 γιὰ κόμπωμα = πρὸς ἀπάτην, Δ 15 ὅλα ὅσανε κομπώματα ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ τὸ ἀκόλουθον ρῆμα.

κομπώνω ἄορ. ἐκόμπωσα, παθ. κομπώνομαι, ἄορ. ἐκομπώθη(κα), μετ. κομπωμένος, ἀπατῶ, ἀπατῶμαι, πλανῶ, πλανῶμαι, betrügen, täuschen, A 14, 170, 228 μὴν κομπώθης, 517 ἤσφαλέντ' ὁ λογισμὸς γιὰ τότε καὶ κομπώθη, 986, 1370, 1630, 1983, B 570 κομπώνει καὶ γελᾷ, 886, 1869, Γ 136 πρᾶμα κομπωμένο = ἀπατηλόν, ψευδές, 139, 313, 1202, E 1443. Εἶναι κοινότατον καὶ εἰς τὰ μεσαιών. καὶ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα π. χ. Prodr. I 106, 111 κομπωσίας, Ἀποκ. 196, 215, Ἐρωφ. A 462, 463, Ἰντερμ. B 62, Σαχλκ. I 349, II 112, 170 Κρητ. πολ. 301.4. 302.2. πολλ. Μαχαιρ. 137 ἐκομπώθη καὶ ἐγελάστην. Εὑρεται καὶ τὸ κομπωτῆς Καρπαθ. Μιχ. 88.12, καὶ κομπώτρα Ἐρωφ. E 489. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἀτακτ. II 195 εἶναι τὸ ἀρχαῖον κομπέω - κομπῶ καὶ κομπάζω = ἀλαζονεύομαι, καυχῶμαι, «διότι οἱ ἀλαζόνες ὡς ἐπὶ πολὺ εἶναι καὶ οἱ πλέον ἐπιτήδειοι νὰ πλανῶσι μὲ τὰς πιθανολογίας καὶ τοὺς χαριεντισμοὺς των». Προβλ. καὶ Ἰδιωτ. Θηρ. κομποφανία = μεγαλαυχία, ἰδ. καὶ Καλιτσουνιάκη ἐν Χριστ. Κρητ. B σελ. 170—171. Ἀλλὰ τὸ κομπώνω εἶναι τὸ κομβόω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ μαγικοῦ καταδεῖν (δένω μαγικοὺς κόμβους). ἔξ οὗ κομβωτῆς εἰς τὰ Βασιλικὰ 60, 30. 8 καλεῖται ὁ ἀπατεὼν 1) ἰδ. παραδείγματα παρὰ Sophocl. ἐν τῇ λέξει κομβόνω κομβωτῆς καὶ Duc. graec. Καὶ σήμερον ἐν Κρητῇ τὸ κομπώνω κομπώνομαι καὶ συνθ. ἀποκομπώνω ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κρυφίως καὶ ἐπιτηδείως πρᾶττω (ἢ πάσχω τι) χωρὶς νὰ γίνω ἀντιληπτός ἢ χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἐννοήσω π. χ. ἐκόμπωσε τὸ ζῶ κ' ἐμπῆκε

1) Περὶ τοῦ μαγικοῦ δεσμοῦ (διὰ κόμβου) ἰδ. Daremb. Saggio Diction. ἐν λέξει nodus· καὶ σήμερον τὸ μαγικὸν δέσιμον (π. χ. δένω τὸν κλέφτη, δένω τὸ ἀντροῦνον) γίνεται διὰ κόμβων.

στ' ἀμπέλι, δὲν κατέχω πὼς ἐκομπώθηκα ἔς αὐτὸ τὸ προᾶμα.

κοντὰ ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, πλησίον, nahe, unweit, A 608, Δ 67, 313 πολλ. Περὶ τούτου καὶ τοῦ ἐπιθ. κοντός ἰδ. Ἄτακτ. II 196—197 καὶ Sophocl. ἐν τῇ λέξει. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ρῆμα κοντεύω (ἰδ. λέξ.) καὶ πλείστα σύνθετα.

κοντύτερα ἐπιρ. (τοῦ κοντύτερος ἐκ τοῦ κοντός), καθὼς καὶ σήμερον, πλησιέστερον, näher, ganz nahe, B 843, Δ 913.

κονταρὰ ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, ἡ βολὴ κονταρίου, ἢ διὰ κονταρίου πληγὴ, ἀκόντισμα, Speerstich, B 1390, 1399, 1403, 1431 πολλ.

κοντάρημα τό, τὸ κονταροκτύπημα, ἀκοντισμός, Schiessen, B 1714 ἐκ τοῦ ρήματος κονταρεύω ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

κονταροχτυπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀκοντίζω, κτυπῶ μὲ τὸ κοντάρι, mit dem Speer Stossen, A 1388, B 3, 57 πολλ.

κονταροχτύπημα τό, ὁ διὰ κονταρίου ἱππικὸς ἀγὼν, ἢ γιόστρα, Turnier, B 22, 1012, 1459, 1495 πολλ.

κοντεύομαι, καθὼς καὶ σήμερον, γίνομαι κοντός, βραχύνομαι, kurz werden, Γ 830 λιγαίνει καὶ κοντεύεται τὸ μᾶκρος τῆς ζωῆς τως. Σήμερον τὸ κοντεύω πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημασίας ἔχει καὶ τὴν τοῦ κρατῶ, κατακρατῶ, στερῶ τινα πράγματός τινος, φυλάττω π. χ. νὰ μοῦ κοντέψῃς φαγητὸ (=νὰ μοῦ κρατήσῃς), ἂν εἶχα δὲν θὰ σοῦ τὸ κόντεύγα (=δὲν θὰ σοῦ τὸ ἐστέρον).

κοντύλι τό, ὡς καὶ σήμερον, ὁ κάλαμος, δι' οὗ γράφουσιν ὁ χροστήρ τοῦ ζωγράφου, Feder, Griffel, Pinsel, A 1027, 1041, Γ 1425, Δ 460 πλάνει ζιμιὸ χαρτὶ κοντύλι καὶ μελάνι. Πορβλ. Ἄτακτ. II 253 κονδύλιον.

κοπανιὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ κτύπημα, ἢ πληγὴ, τὸ πλήγμα (σπάθης, δόρατος, ἐγχειριδίου κτλ.), Schlag, Stoss, Hieb B 1026, 1071, 1493, 1776, 1796, Δ 1384, 1814, 1848 πολλ. Ἡ λέξις γίνεται ἐκ τοῦ κόπανος καὶ ἐσήμαινε τὸ πρῶτον κτύπημα κοπάνου. Σήμερον ὅτε ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀπλισμοῦ παρέμεινε τὸ κοπανιὰ σημαῖνον οὐχὶ τόσον πλέον τὸ πλήγμα ἀλλὰ τὴν βολὴν καὶ γόμωσιν τοῦ πυροβόλου ὄπλου, ὅθεν λέγεται μὲν κοπανιὰ μαροῦτι, δυὸ κοπανιῆς σκάγια κτλ. Ἡ λέξις εἰς τὴν αἰτ. καὶ γενικὴν κεῖται καὶ ἐπιρ. π. χ. μιὰν κοπανιὰ =αἴφνης, ἢ μιᾶς κοπανιᾶς (=tout à coup). Πορβλ. MNE B 234.

κοπανίζομαι, ὡς καὶ σήμερον, κόπτομαι, κτυποῦμαι, geschlagen, geschmiedet werden, B 198 στ' ἀμόνι κοπανίζεται.

κοπέλλα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κόρη, Mädchen, A 1760 ἰδ. κοπέλλι.

κοπέλλι τό, ὡς καὶ σήμερον, παῖς, παιδίον καὶ βρέφος, Knabe, Kind, A 100, 2248 βρέφος καὶ κοπέλλι, B 628 τὸ πίβουλο κοπέλλι (=ὁ Ἔρως), 806, 1547, 1708, 2234, Δ 376. Χρον. Μορ. 5394, 8448. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κοινοτάτης ταύτης (μάλιστα ἐν Κρήτῃ) λέξεως ἔκαμε

λόγον ὁ Κοραῆς Ἄτακτ. Π 265 παράγων αὐτὴν ἐκ τοῦ κόπτομαι, κόπος (ἦτοι ὁ δευόμενος δοῦλος, ὅπως τὸ διωὲς τῶν ἀρχαίων ἐκ τοῦ δαμάζω) καὶ ἐν σελ. 414—415 ἀκόμη ἀπιθανώτερον ἐκ τοῦ κύπελλον! Ὁ Meyer Neugr. Stud. Π 67 τὸ σχετίζει πρὸς τὸ Ἄλβαν. koril (ἀρσ.) καὶ korile (θηλ.), καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης τὸ λέγει Ἄλβανικὸν ἐν Lehnw. 51. Ὁ καθηγ. Χατζιδάκις πιστεύει ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. caupo - (cōpo) - onis τὸ δηλοῦν τὸν κάπηλον, δι' ὃ καὶ γράφει τὴν λέξιν κοπέλλι. Ὅτι ἡ λέξις καὶ ἐν Κρήτῃ ἀκόμη (ὅπου σημαίνει τέκνον) εἶχε τὴν σημασίαν καὶ τοῦ κατήλου φαίνεται ἐκ τοῦ Σαχλ. ΠΙ 193 (ἐκδ. Παπαδημητρίου) κόπελον ἔχουσιν ὀρθὸν καὶ λέγουσίν τον κέρανα, καὶ Πουλλολ. 277 κοπέλλιν ἄχρηστον καπήλισσας δάποιας.

κοπελλιὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, κόρη, κοράσιον, Mädchen, A 497, 936, Γ 1109, 1253, Δ 400, 411, 555.

κοπελλιάρης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, νεανίας, Jüngling, B 217, Δ 999, Γυπ. A 424, B 432, Γ 43, Δ 1, Ἐρωφ. Δ 126. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

κοπελλίστικος, ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἴδιος ὁ ἀροῖζων εἰς κοπέλλι, παιδικός, kindish, Γ 97 τὰ κοπελλίστικὰ σου = αἱ παιδικαὶ ἀνοησίαι· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

* **κοπελλούδα** ἡ. Τὸ ἔχουσι τὰ AB ἐν στ. Δ 92 ἀντὶ τοῦ κοπελλιὰ, ὡς καὶ σήμερον, μικρὰ κόρη, ἄλλως κορασοπούλλα· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξεί.

κοπιάζω καὶ **κοπιῶ**, μετ. παθ. κοπιασμένος, μεταβ. καὶ συνηθ. ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, πονῶ, μοχθῶ, μετὰ κόπου ἐκτελῶ τι, arbeiten, mit Mühe oder Sorgfalt verrichten, A 150 κοπιῶ ὄφκαιρα τὰ χέρια μου, 840, B 643 ἐκόπιασε κ' ἐξόδια σε, Γ 123, 252, Δ 298, E 1525, 1546 (περὶ τοῦ ποιητοῦ). Σήμερον ἀκούεται συχνότατα τὸ κοπιάζω, κοπιάσετε κτλ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἔρχομαι, καθίζω μετ' εὐγενείας, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ μετ' ἀπειλῆς π.χ. γιὰ κόπια ἢ κόπιασε (νὰ τὸ πῆς, νὰ τὸ κάμης κτλ.).

κόπος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀγών, ἀρχ. πόνος, Mühe, Γ 900 (ἰδ. σημ. αὐτόθι), Δ 269, 1740.

κοπρὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, κόπρος, κοπρία, Mist, Dung, Γ 502, Βλαχ. Θησ. λεξ.

κορασὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ κοράσιον, junges Mädchen, A 488, Γ 1241.

κοράσο τό, πληθ. τὰ **κοράσα**, ὡς καὶ σήμερον (Ἄνατολ. Κρήτῃ), κοράσιον. junges Mädchen, A 1285, Βοσκοπ. 62, 151.

κοράτζα ἡ, θώραξ, Panzer, Δ 1877 τὴν κοράτζα πέρασε τὸ σιδερό ζυπόνη σημ. εἰς τὸ χωρίον. Εἶναι τὸ Ἰταλικὸν corazza· ἰδ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λεξ. κουράτζα. Ἡ λέξις δὲν ἀκούεται σήμερον, ἀλλ' ἀκούεται τὸ ἐξ αὐτῆς γινόμενον κουρατσώνω καὶ κουράτσωμα

= γεμίζω, γέμισμα (μάλιστα τῆς κοιλίας), π. χ. κατὰ τὴν ἐκουράτσωσες σήμερον (=ἐγέμισες τὴν κοιλίαν), ἰδ. Χιακ. γλωσ. 197.

κόρδα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, χορδὴ μουσικοῦ ὄργανου, Darmsaite, B 1349. Ἐκ τοῦ Λατιν. corda (καὶ ἰταλικοῦ), τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἑλλην. χορδή, παρελάβομεν δὲ πάλιν ἡμεῖς μὲ τὸν ξενικὸν τύπον ἰδ. MNE B 157.

κορμί τό, ὡς καὶ σήμερον, α') τὸ σῶμα, Leib, β') ἄτομον, ἄνθρωπος, ἀνὴρ, Mann, A 931 τὸ κορμίν του=τὸ σῶμά του, 914 αὐτὸς θὲ νά ναι ἕναν κορμί φρόνιμο καὶ μεγάλο, 926, 1132, 1227, B 1705, 1752, 2023, 2236 πολλ. Πρβλ. τὸ σημερ. χαμένο κορμί. Σήμερον λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσμου τῶν μελισσῶν π. χ. πόσα κορμιά μέλισσες ἔχεις; (= ἔσμούς) 1). Ἐξ αὐτοῦ γίνεται καὶ ρῆμα κορμιάζω (κορμισμένος, κόρμισμα), ἐπὶ τοῦ μουδιάσματος, ναρκώσεως τῶν μελῶν τοῦ σώματος, Κορμὸς λέγεται καὶ ὁ νεοσσὸς περιστερᾶς, κορμὸ ὕλλα δὲ ἡ ρίζα τῆς ἀμπέλου.

Κορνάρος. Τὸ οἰκογενειακὸν ἐπίθετον τοῦ ποιητοῦ, E 1543. Εἶναι τὸ Ἑνετ. Cornar, Ἰταλ. Cornaro (Λατιν. Cornelius ἰδ. τὰ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ λεχθέντα περὶ τῶν Κορνάρων).

κορνιαχτός ὁ, ὁ κονιορτός, ἡ σκόνη, Staub, E 898 οἱ βρωμεσμένοι κορνιαχτοί, Ἀποκ. 492, (Cavalieri, Specimina cod. graec. 1910 ἐν Ψαλτηρίῳ νεοελλην. τοῦ 1450), Δημ. Βυζ. 87, Κρητ. πολ. 359.14 πολλ. Βλαχ. Θησ. ἐν λέξει κορνιαχτός.

κορφή ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κορυφή (δένδρου, ἀνθρώπου ἢ ἄλλου πράγματος), ἡ κεφαλή, Spitze, Kopf, A 178 (δένδρου), B 1956 καὶ E 1130 ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Περὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ἰδ. MNE 257 καὶ B 407 περβόλι, φλακή, στάρι, μερδικὸν κτῶ).

κορώνα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, στέμμα, διάδημα (βασιλικὸν) Δ 1961. Εἶναι τὸ Λατιν. (καὶ Ἰταλ.) corona, τὸ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον σχηματίσει ἐκ τοῦ ἑλλ. κορώνη (κορωνίς). Σήμερον πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημασίας κορώνα σημαίνει ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἄλλως κομβολόγιον ἕνεκα τοῦ στεφανοειδοῦς σχήματος.

Κορώνη B 245, 1839. Ἴδε περὶ Κορώνης καὶ Μεθώνης ἐν σελ. 373.

κόσμος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Welt, A 60. Δ 342. Λαμβάνεται, ὡς καὶ σήμερον, περιληπτικῶς=οἱ ἄνθρωποι, οἱ πολλοὶ π. χ. A 239 ὁ κόσμος εἶναι πονηρός.

1) Ὁ G. Meyer, Byz. Zeitschr. III 158 νομίζει ὅτι κορμί λέγεται ἢ κυψέλη, ὡς κατασκευαζόμενη ἐκ κορμιοῦ δένδρου, ἀλλὰ κορμιὰ μέλισσες δηλοῦν τοὺς ἔσμούς τῶν μελισσῶν (οὐχὶ τὰ δοχεῖα, τὰς κυψέλας) τὸ σῶμα τρόπον τινὰ τῶν μελισσῶν.

κουζουλάδα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἀνοησία, μωρία, τρέλα, Thorheit, Dummheit, Γ 774 ἔτοια ζαβάρια νά μου πῆς μουδ' ἔτοια κουζουλάδα, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται καὶ κουζουλάγρα (κατὰ τὸ στραβίγρα, ζουγάγρα, κουτσάγρα κτλ.) ἰδ. κουζουλός.

κουζουλός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἀνόητος, ἄφρων, τρελός, närrisch, thöricht, Α 172, 210, 213, Γ 1024 Γυπ. Γ 264 εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἐπιθετον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ γινόμενα κουζουλάδα, κουζουλαίνω, κουζουλαίνομαι, κουζουλικός, κουζουλαμός καὶ ὡς πρόωτον συνθετικὸν π. χ. κουζουλογυναίκα, κουζουλοκόπελλο, κουζουλοκοπελλιλά κτλ. Ἐν Ἐπιανήσω τὸ κουζουλός ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κοκόςχημος, κακοφυῆς καὶ ὕστερον μωρός, Κεφάλλ. Γ 230, Ζώη Λεξ. Ζακυνθ. 464). Πρβλ. Duc. graec. καὶ μάλιστα Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει καὶ Girolamo ἐν λέξει cionco. Ἐν Νισύρω (Ζωγράφ. Νισ. 384) κουζουλός λέγεται ὁ ἔχων τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα βεβλαμμένον ἦτοι ὁ κουλλός (ἀρχ. κυλλός) καὶ κουζουλαίνω = ποιῶ βλάβην τοιαύτην, καὶ Σταματιάδης εἰς τὰ Ἰακριακὰ σελ. 131 λέγει ὅτι κουζουλός εἶναι ὁ φρενοβλαβῆς καὶ ὁ πηρὸς τὴν ἐτέραν τῶν χειρῶν Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγω τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κουζουλός προήλθεν ἐκ συμφύσεως τοῦ κουλλός καὶ ζουρλός, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλαγῶ μὲν λέγεται μόνον ἐπὶ τοῦ σωματικῶς ἀναπήρου, ἀλλαγῶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πνευματικῶς, ὅπως ἄλλως καὶ ἄλλα ἐπίθετα δηλωτικὰ σωματικῆς ἐλλείψεως μετέπεσαν κατὰ μικρὸν καὶ προσέλαβον τὴν σημασίαν τῆς πνευματικῆς ἀναπηρότητος π. χ. τὸ τρελός (ἐκ τοῦ τρευλός, ἢ στρεβλός) τὸ σκαιβός ἐκ τοῦ σκαιός, τὸ ζαβός ἐκ τοῦ ζερβός καὶ ζαβός, ὕστερον δὲ κατὰ διαφόρους συμφύσεις ἐδημιουργήθησαν καὶ ἄλλα ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἄλλων (λωλός, πελελός, παζαβός, τρελός, τρεζός, τροζός, ζουρλός). Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1906—1907 σελ. 95—96 καὶ Ἀθηναῖα ΚΑ' σελ. 5 σημ.

κουκλώνω, ὡς καὶ σήμερον, σκεπάζω, καλύπτω, bedecken, Α 275, 1352, Β 576, Δ 472, 1582, 1920, Ζην. Α 56, Κρητ. πολ. 277, 28, 279.14 πολλ. Τὸ ρῆμα γίνεται ἐκ τοῦ κουκούλλα (Λατίν cucullus, Neugr. Stud. III. 34 Lehw. 121) κατ' ἀποβολὴν τοῦ δευτέρου ου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ κυκλώω, ὡς ἐνόμισεν ὁ Κοραῖς Ἀτακτ. IV. 248. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ καὶ κουκουλώω, ὅταν μάλιστα εἶναι ἀνάγκη ἐμφαντικῶς νά δηλωθῇ καὶ ἡ ἔννοια τῆς κουκούλλας (κουκούλλι = κάλυμμα τῆς κεφαλῆς), διότι τὸ κουκλώω σημαίνει ἀπλῶς σκεπάζω.

κουκουβίζω, ὡς καὶ σήμερον ὀκλάζω, κοιτιζομαι, κουρνιάζω, (ἐπὶ τῶν πτηνῶν) aufliegen, Δ 1830 (ἰδ. καὶ χαμοσκουκουβίζω Β 539). Δὲν γνωρίζω τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως καὶ μᾶλλον πιστεύω ὅτι εἶναι πεποιημένη ἐκ τῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν, ὄρνιθος, περιστερᾶς κτλ. (κοῦ - κοῦ), τὴν ὁποῖαν ἐκβάλλουσι ὅταν κουρνιάζουσιν πρβλ. καὶ κακαρίζω, κουκουρίζω. Σήμερον λέγεται τὸ κουκουβίζω καὶ κουκουβιάζω ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν πτηνῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπιθ. κουκουβι-

στός, καὶ ἐπιρ. κουκουβιστιά, ὃ συμφέρεται πρὸς τὸ ἀνακούρ-
κουδα (Ἄτακτ. IV. 11) καὶ γίνεται ἀνακούρκουβα καὶ ἀνεκούρ-
κουβα = ὀκλαδὸν ἰδ. Φιλισ. ἀνακούρκουβα, τὸ ἐπὶ τῶν ποδῶν
κάθισμα. Εἰς τὰ Καρπαθ. 197 φέρεται κουκουδιάζω, καὶ χαμοκου-
κουδιάζει ἢ ποῦλα = συστέλλεται ἐκ τοῦ ψύχους ἢ ὄρνις.

κουλουμουντρίζω, ὡς καὶ σήμερον, κουτρουβαλῶ, τουμπάρω, eipen
Putzelbaum machen (Γαλ. culbuter) A 1619, B 1719, Τήν. 150 κου-
λουμουνδρῶ, κουλουμουνδρες = κουτρουβαλῶ, κουτρουβάλες.
Κατὰ τὸν Meyer Neugr. Stud. IV. 39 εἶναι ἐξ Ἰταλικοῦ (?) culio-
montare. Μὴ ὑπάρχοντος ὅμως τοῦ ρήματος τούτου ἐν τῇ ἰταλικῇ πι-
θανώτερον μοῖ φαίνεται ὅτι ἡ λέξις εἶναι ἑλληνικὴ γενομένη ἐκ τοῦ κοιλία
(ἢ κυλίω) ἢ κῶλος καὶ μουτρα, ἦτοι κωλομουτρῶ ἢ κοίλο-
μουτρῶ (κυλομουτρῶ), διότι πράγματι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς
κουλουμούντρας ἐφάρπτονται σχεδὸν ἀλλήλων τὰ μέλη ταῦτα τοῦ σώμα-
τος. Τὸ ἔρρινον εἰς τὸ -μουντρα δὲν εἶναι παράδοξον, ἀφ' οὗ εὐ-
ρίσκεται καὶ εἰς τὸ ἐπιθ. μουντρος καὶ ρῆμα μουντρίζω (= χυμα-
μάτιζω ἦτοι ποτίζω διὰ τῆς βίας ἐκ τῆς ρινὸς τὰ πάσχοντα ζῶα ὑγρὸν
φάρμακον) καὶ εἰς τὸ ἐπιθ. κακομουντρουλος (= κακομούτσουνος,
ἀσχημοπρόσωπος).

κουλουμούντρισμα, ὡς καὶ σήμερον, κουτρουβάλισμα, τουμπάρισμα,
Putzelbaum, A 1620 ἰδ. τὸ προηγούμενον ρῆμα.

κουμπῶ καὶ ἐπιθ. **κουμπιστός** B 1915, 2011, Δ 731, E 437, 449.
Τὰ αὐτὰ μὲ τὸ ἀκουμπῶ, ἀκουμπιστός, ἢ ἰδέ. Περβλ. καὶ MNE 220.

κούνια ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ λίκνον τοῦ βρέφους, Wiege, B 486,
Κρητ. Ἄστ. A 61, Turcogr. 255. Ἡ λέξις ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ Λατιν.
cupae (Ἰταλ. cuna) ἰδ. Neugr. Stud. III. 35, Lehnw. 122, Ἄ-
τακτ. IV. 489, Βυζ. Λεξ. κούνια, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἐξ αὐτοῦ
ρῆμα κουνω, ἰδ. λέξιν.

κούντουρος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἀποκεκομμένος τὴν οὐρὰν,
βραχύς, κοντός, kurz, Δ 579 καὶ κούντουρα τ' ἀφίνει (τὰ ροῦχα),
Χρον. Μορ. 1724 κούντουρον ἐλαιῶνα. Τὸ ἐπιθ. γίνεται ἐκ τοῦ
κοντός καὶ οὔρα (MNE B 283), καὶ λέγεται μάλιστα ἐπὶ ζῴων ἐ-
χόντων βραχεῖαν (ἢ κεκομμένην) τὴν οὐρὰν, ὕστερον δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλων
πραγμάτων βραχέων ἢ κολοβῶν. Ἐξ αὐτοῦ τὸ κουντούρα, κουν-
τουρίδι (= ξυλοκέρατον Βλαχ. Θησ.), καὶ ρῆμα κουντουρίζω (=ἀ-
ποτέμνω τὸ ἄκρον), Duc. graec. κούνδουρος καὶ κούντουρος,
Πανδώρα Η'. (1858) σελ. 442.

κουνῶ², ὡς καὶ σήμερον, λικνίζω, σείω, σαλεύω, wiegen, B 1406
ἐσάλεψε κ' ἐκούνησε, Γ 635 μόνον κουνεῖ τὴν κεφαλὴν. Ἐνεκα
τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ κινῶ κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὴν σημασίαν τὸ
ἀντικατέστησεν ἐν πολλοῖς π. χ. μὴν κουνηθῆς = μὴ κινηθῆς, τὸ
κούνημα = κίνημα. Περβλ. Βλαχ. Θησ. καὶ Βυζ. Λεξ. Ἀκούεται καὶ
κουνειῶ, κουνειοῦμαι.

κουράδι τὸ πληθ. **κουράδια**, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ποίμνιον, τὸ κοπάδι, Heerde, B 638, 641, 2354, Πικατ. 6, Γυπ. B 85, Κρητ. ἄσμ. 51.20, 99.1. Spratt, Οἰκον. 43. 43, Χουρμ. 110, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἡ λέξις μάλιστα Κρητικὴ γίνεται ἐκ τοῦ κουρά, κουράδι κατὰ τὸ κοπάδι. Ἐξ αὐτοῦ κουραδάρεις = ὁ ἔχων τὸ ποίμνιον, κουραδάρικος ὁ ἀνήκων εἰς τὸ ποίμνιον (π. χ. αἶγα κουραδάρικη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οἰκοδίατον) εὔρηται καὶ βαροκουραδάρεις = ὁ ἔχων βαρὺ (μέγα) ποίμνιον Κρητ. ἄσμ. Κρ. 158.

κουράζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, καταπονῶ, ermüden, Γ 814, E 169. Περὶ τῆς παραδόξου ἐκ τοῦ κουρά παραγωγῆς ἰδ. Kretschmer εἰς Byz. Zeitsch. VII. σελ. 503 καὶ MNE B 513. Ὁ Κοραῖς ('Ατακτ. Π. 206) τὸ ἐνόμισεν γινόμενον ἐκ τοῦ Ἰταλ. curarsi. Συνηθέστερον εἶναι τὸ κουράζομαι ἀμεταβ.

κούρασι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, κόματος, κόπος, Müdigkeit, Γ 180 τσ' ἔξοδες καὶ τσι κούρασες, 785. Σήμερον ἀκούεται καὶ ὁ κουρασμός.

κουρσεύω ἀορ. ἐκουρσεψα μετ. κουρσεμένος, ὡς καὶ σήμερον, λειλατῶ, ἀρχ. δηῶ, ληΐζομαι, erbeuten, plündern, E 328. Εὔρηται καὶ κρουσεύω. Σήμερον ἀκούονται ἐν Κρήτῃ τὸ κοῦρσος (= ἡ ληστεία) κουρσάρεις (ὁ ληστής, ὁ πειρατής) κουρσάρικος, κουρσεύω καὶ τοπωνυμικὸν χωρίον Κρουσῶνας. Εἶναι τὸ Λατιν. cursus, cursarius ἰδ. Sophocl. κοῦρσον, κουρσεύω, Neugr. Stud. III 35, Duc. graec. ἐν τῇ λέξει.

κουρφαναδακρῶνω, ὑποδακρῶ, stille Thräne vergiessen, A 121 (ἐκ τοῦ κουρφα ἀναδακρῶνω, ἰδ. λέξ.).

κουρφανεντρανίζω, ὡς καὶ σήμερον, κρυφίως προσβλέπω, ver=stohlen aufblicken, A 2194 (ἐκ τοῦ κουρφα ἀνεντρανίζω, ἰδ. λέξ.).

κουργεύω καὶ **κρουφεύω** καὶ παθ. κουργεύομαι ἀορ. ἐκουρφεύτη(κα) μετ. κουργεμένος, κρύπτω, κρύπτομαι, verheimlichen, A 1900, 1915, 1930, 2185, B 29, 32, Γ 738, 1742, E 113, 402 πολλ. Σήμερον τὸ ρῆμα ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους κρούβγω, κρούβγομαι, ἐκρούφτηκα.

κουρφοκαμαρώνω, κρυφίως ἀποθαυμάζω, E 1533, im Stille bewundern. Ἀκούεται σήμερον καὶ τὸ κουρφο κάμαρι=πράγμα δι' ὃ τις ἐνδομύχως χαίρει καὶ τὸ ἀποθαυμάζει.

κουρφός καὶ **κρουφός** ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, κρύφιος, κρυφός, heimlich. Ἐκ τούτου ἐπιθ. κουρφα A 97, 145, 240, 260, 275, 306, 1462. 1826, B 93, Γ 38, Δ 795 πολλ. Τὸ X ἀντὶ τοῦ Κρητ. τούτου τύπου ἔχει σχεδὸν πάντοτε κρυφός.

κουρφοσυντηρῶ (ἢ κρουφοσ.), καθὼς καὶ σήμερον, βλέπω κρυφίως, ver=stohlen ansehen, A 1293 ἰδ. συντηρῶ.

κούτελο τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ μέτωπον, Stirn, B 1778, 1796, 1874, 2139, Δ 1138, 1871. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἰ. 60—61 προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχ. δωρικοῦ κόττα (= ἡ κεφαλή), ἰδ. Βυζ. Λεξ. κούτελον, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Πιθανώτερον μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ λέξις ἐγένετο ἐκ τοῦ κύτος, κυτίον, κύτελον, κούτελον κατὰ τὴν συνηθεστάτην τροπὴν τοῦ *v* εἰς *ou* (κουτί, σκουτί, κρούσταλο, τούμπανον, κουλλὸς κτλ.). Πρβλ. καὶ Boisack Diction. étymol. ἐν λέξ. κοττίς - κοτύλη.

κουτρούλλα (ἐξ ἀρσενικοῦ κουτρούλλης), ὡς καὶ σήμερον, κουρευμένος, φραλακρός, geschoren, kahlköpfig, Δ 476, Πουλλολ. 68 (κουτρούλι), Καρπ. 222, Δημ. Βυζ. 80 κούτρουλλος, Χιακ. γλωσ. 198, 199. Ἡ παραγωγή τῆς λέξεως ἀμφίβολος· Ὁ Κοραῖς Ἰ. 264 σχετίζει πρὸς τὰ ἀνωτέρω κόττα καὶ κούτελον, πρβλ. καὶ λέξιν κούτρικας. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν ὅμως τῆς λέξεως φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ **τρούλλα** (= κορυφή), καὶ τὸ πρῶτον ἴσως τὸ κουτσός, ἥτοι κουτσοτρούλληις¹⁾ καὶ κατὰ συγχοπὴν κουτρούλλης, ὅπως λέγεται κουτσοκλός, κουτσοκλή καὶ ρῆμα κουτσοκλίξω ἐκ τοῦ κουτσός καὶ κλώνος (Χριστ. Κρητ. Α σελ. 87, 88). Εὐρίσκεται καὶ ἀκούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐπιθέτου καὶ ρῆμα κουτροσυλλεύγω, Πικατ. 319. Κουτρούλλης ἦτο καὶ τὸ παρωνύμιον Ἀγγέλου Καλοϊωάννη Δεσπότου Ἑλλάδος καὶ Ἀρτης, ἰδ. Χρον. Μορ. 3061.

κουτσός ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, γωλός, lahm, Δ 625, E 261. Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ. Ἰδ. Sophocl. κοτζός, Duc. graec. Βυζ. Λεξ. Ἡ παραγωγή τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη· ὁ Meyer, Neugr. Stud. II. 97, 102 δέχεται ὡς γινομένην ἐκ Σλαβικῶν ριζῶν kuts καὶ kut. Ὁ Γιανν. ἀναγράφει τὸ Ἰσπανικὸν coxo καὶ τὸ Ἰταλ. coscia. Ἄλλοι τὸ θέλουσιν ἐκ τοῦ ἑλλην. κοντός.

κουτσοῦνα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, κοῦκλα, ἀρχ. πλαγγών, Puppe, A 1041, Ἡπειρ. γλωσ. 53 κουτσοῦνα, Καρπαθ. 198 κοῦσσα. Ἐκ τούτου κουτσοῦνα λέγεται σήμερον ἐκ Κρήτη ἢ ἀνεμώνη. Ἐν Σκόρφ 182 εὔρηται ξοῦνα ἦτοι κ'τσοῦνα²⁾.

κουτσουνάρι ἡ, καὶ ὑποκορ. τὸ **κουτσουνάρακι**, ὡς καὶ σήμερον, μικρὸς κρουνός, μικρὰ ὑδρορροή, Wasserguss, B 663, 670, E 895, 899. Κοινοτάτη εἶναι σήμερον ἡ λέξις κουτσοῦναρα (= ὑδρορροή στέγης ἢ ἄλλου τινός). Ὁ Meyer, Neugr. Stud. παράγει ἐκ τοῦ ἰταλ. *goccinaja ἐκ τοῦ goccia. Ὁ Γιανν. ἐπειδὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτη ἀκούεται μπουτσοῦναρα, μπουτσοῦναρι ἀναφέρει τὸ Ἰταλ. boc-

1) Κουτσοτρούλλης ἀκούεται ἐν Κρήτῃ βουνὸν Μυλοποτάμου, οὗ ἡ κορυφή φαίνεται ὡς ἀποκεκομμένη, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Κουλούκουνας (κολός - κῶνος).

2) Κοῦτζατῆς πρῶρας τοῦ πλοίου ἀναγράφεται ἐν Βυζαντ. ἐγγράφῳ Ν. Ἑλληνομν. IX σελ. 170 στ. 4.

cucia ἐκ τοῦ boca. Ἄλλὰ τὸ μπουτσοῦνάρα, εἶναι μᾶλλον τὸ Σικελ. buzzuna (Ἰταλ. boccione) κατὰ τὸν Kretschmer ἐν Byz. Zeitschr. 1901 σελ. 586. Πιστεύω ὅτι τὸ κουτσοῦνάρα προῆλθεν ἐκ τοῦ κουτσὸς καὶ οὐρά ἤτοι κουτσοῦνόρα, διότι πράγματι εἶναι συνήθως (εἰς τὰ χωρία) ξύλον ἠϋλακωμένον μὲ κεκομμένην τὴν οὐράν. Πρὸβλ. καὶ τὸ κοῦτσοῦρος καὶ κοῦτσοῦρον = ἀποκεκομμένον στέλεχος δένδρου· ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον γενόμενον, καὶ ρῆμα κουτσοῦρεῦω καὶ κουτσοῦρίζω. Ὁ Ν. Δραγούμης ἀναγράφει ἐν Πανδώρῃ Η'. (1858) ὅτι ἐν Κ)πόλει κουτσοῦνοῦρης λέγεται ὁ διάβολος.

κουτσοῦνικά τά, ὡς σήμερον, κοῦκλες, πλαγγόνες καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτά, Puppensachen, Spilzeug, A 1016, 1023, Γ 97, Δ 412.

κοῦφος τό, ὡς καὶ σήμερον, κουφάρι, θώραξ, Brust kasten, Δ 1031, Πικατ. 8. Συνήθως εὐρίσκεται καὶ ἀκούεται εἰς τὸν ὑποκορ. τύπον κοῦφάρι. Πρὸβλ. Duc. graec. κοῦφος, ὅπου ἀναγράφονται καὶ ἄλλα παραδείγματα. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ἰδ. MNE Β 64. Τὸ κοῦφον παρὰ Βυζαντ. ἦτο τὸ μέτρον τῆς χωρητικότητος τῶν πλοίων ἰδ. Ν. Ἑλληνομν. IX σελ. 166—169 πολλάκις.

κοφτερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὀξύς, ἀσχ. τομός, scharf, Β 909 κοφτερά ἄρματα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κοντάρια τῆς γιόστρας, τὰ ὅποια ἦσαν ξύλινα καὶ ἀμβλέα.

κράζω ἀορ. ἤκραξα, ὡς καὶ σήμερον, καλῶ, φωνάζω, rufen, nennen, A 685, 1481, Β 2191, 2234. Τὸ παθ. κρᾶζομαι σημαίνει λέγομαι, θεωροῦμαι, Β 1744, 1839. Τὸ κρᾶζω σήμερον ἀκούεται μάλιστα λεγόμενον περὶ τῆς φωνῆς τῶν ἀλεκτόρων (καὶ πετεινὸς κρᾶχτης, καὶ οὐσ. κρᾶξιμο, πρῶτο κρᾶξιμο τοῦ πετεινοῦ = βαθέος ὄρθρου).

κρατημὸς ὁ, καὶ σήμερον, κράτησις, ἐπίσχεσις, Zurückhalten, E 1183 δὲν ἔχει ὁ κύρις κρατημὸς = δὲν συγκρατεῖται.

κράτηξι ὁ, ὡς καὶ σήμερον, κράτησις, κρατημὸς, εὐλάβεια, συστολή, Zurückhaltung, A 637.

κρατίζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, κρατῶ, κατέχω, zurückhalten, Γ 178 κρατίζει καὶ γιαγέρνει, 595 μέσα κρατίζει τὸ νερό, Δ 1315, 1749. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του ἐκ τοῦ μελλ. καὶ ἀορ. τοῦ κρατῶ ἰδ. MNE 268, 275, 298.

κρατῶ², ὡς καὶ σήμερον, κρατῶ, halten. Πλὴν τῆς κυρίας ταύτης σημασίας ἔχει καὶ τὰς σημασίας τοῦ νομίζω, θεωρῶ, πιστεύω, εὐρίσκομαι, halten, glauben, sich finden, A 90 σὰν τέκνο τὸν ἐκράτει = τὸν ἐθεώρει τέκνον του, 169 σ' ἐκράτου γνωστικό, 214, 538 πολλα μακρὰ κρατοῦσα = εὐρίσκοντο, 2157, 2235, Β 1410, 2156, Γ 775, 1187, Δ 573, 1521, 1718, E 11, 605, 1341 ἡ ὄργιτά σου κράτει = ἐβάστα, δῆροκει, 1492 ὄλημερνὶς ἐκράτει πολλ. Καὶ σήμερον λεγόμεν ποῦ νὰ κρατῆ = ποῦ νὰ εὐρίσκεται. Τὸ κρατοῦμαι μετ. κρατημένους ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ὑποχρεοῦμαι, ὑποχρεωμένος A

935 κρατημένη βρίσκομαι, Ἐρωφ. Α 557, Β 413, Ε 377, Βοσκοπ. 83 πολλ. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει μάλιστα εἰς τὰ Κρητ. συμβόλαια ἰδ. Χριστ. Κρητ. Α 335 κρατημένος

κρεμῶ ἄορ. ἐκρέμασα, παθ. ἄορ. ἐκρεμάστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, hängen, Δ 1295, Ε 467, 1354.

Κρήτη ἡ, Β 558 τὸ νησί τῆς Κρήτης, 646, 764, 870, 1068 τὸ παιδί τῆς Κρήτης πολλ. ἰδ. σελ. 376.

Κρητικός = ὁ Χαρίδημος (τὸ Ἰαφεντόπουλο τῆς Κρήτης), Β 785, 799, 837, 843, 916, 935, 959, 998, 1003, 1005, 1021, 1039, 1047, 1110 πολλ.

κρέας τό, προφέρεται μονοσυλλάβως (κρεάς, κράς), ὡς καὶ σήμερον, τὸ κρέας, Fleisch, Β 72, Δ 503, 1582. Σήμερον ἐν τῇ ἸΑνατολ. Κρήτῃ ἀκούεται οὕτω, τὸ κριάς, γεν. κρεάτου πληθ. τὰ κρέατα καὶ τὰ κρέτα, γεν. τῶν κρεάτω.

κῆμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἁμαρτία, καταδική, Sünde, Δ 407. Ἡ λέξις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς κληρονομηθεῖσα εἶναι σήμερον κοινοτάτη.

κρίνω ἄορ. ἤκρινα καὶ παθ. **κρίνομαι**, ἄορ. ἐκρίθη(κα), μετ. κριμένος, ὡς καὶ σήμερον, α') νομίζω, πιστεύω, θεωρῶ, urteilen, meinen, glauben, Α 958 κρίνω νὰ μὴ γενῶρίσκειται, Γ 1107 πελελὲς τσι κρίνου, β') βασανίζω, παιδεύω, ταλαιπωρῶ, quälen, Α 197, 819 ἔγνωια πού τότε κρίνει, 1786, Β 723 τὸν κρίνει καὶ παιδεύγει, Γ 1, 19, 543 παῖδα πού τότε κρίνει, 238, 654, 1546 ἄς βασανίζῃ μοναχὰς κὶ ἄς κρίνῃ τῇ ζωῇ μου πολλ. Ἡ μετοχή κριμένος ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ δεικασμένου, αποφασισμένου, Β 1443 ἡ δουλειὰ ἂν κριμένη, συνηθέστερον δὲ σημαίνει ταλαιπωρημένος, βασανισμένος π. χ. ζωὴ κριμένη = πλήρης βασάνων.

κρίσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, α') ἀπόφασις, κρίσις, Richten, Entscheidung, Β 2238, Γ 1172 β') βάσανος, ταλαιπωρία, παῖδα, Qual, Pein, Α 880, Γ 50 πὼς ἔχω πόθου βάσανα, πὼς ἔχω ἀγάπης κρίσι, 1004, Δ 84. Σήμερον ἡ κρίσις ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ δικαστηρίου π. χ. τὸν ἐπὶ ἡστὴν κρίσι, καὶ ρῆμα ἐξ αὐτοῦ σύνθετον κρισοσέρνω καὶ κρισοσέρνομαι = σύρω τινὰ εἰς τὰ δικαστήρια, σύρομαι εἰς τὰ δικαστήρια.

κριτήριο τό, πληθ. κριτήρια, ὡς καὶ σήμερον, βάσανα. βασανιστήρια, Quälen, Folter, Δ 217, 421 πληγὴς θανάτου, βάσανα, πάθη, κριτήρια δῶσ' μου, 493, Δ 1036. Ἡ λέξις καὶ σήμερον κοινοτάτη ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης.

κριτής ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ δικαστής, Richter, Α 1699, 1510.

Κριτίδης. Τὸ ψευδώνυμον τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐν Ε 158. Περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς σκοπιμότητος ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον.

κρούσταλλο τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ κρύσταλλον, Krystall, A 442. Περί τοῦ φθόγγου **ου** ἀντὶ τοῦ **υ** ἰδ. Einl. 108, Φιληνητ. 265.

κρουσταλλιασμένος μετ. (ἐκ ῥήματος κρουσταλλιᾶζω) ὡς καὶ σήμερον, κρουσταλλωμένος, krystallisirt, B 207 νερὸ κρουσταλλιασμένον.

κρουφαναδακρυώνω καὶ τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ κρουφ. ἰδ. εἰς τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ κρουφ.

κρούω. Τὰ κείμενα συνήθως ἔχουσι κρούγω (ὅπως καὶ ἀκούγω ἀντὶ ἀκούω), ὡς καὶ σήμερον, κυπῶ, πλήττω, schlagen, weh thun, A 468, 870, 1964, B 460, 1096, 1606, 2462, Δ 428, 1799, Ἐρωφ. E 108, 117, 120, 126, Τετραποδ. ζ. 408, Γ' 426, Γαδ². 310.

κρούβγομαι, ὡς καὶ σήμερον, κρύπτομαι, verborgen sein, E 413 σ τὸν τόπον ὅπου κρούβγετο (τὸ Χ κρούβετο, τὰ ΑΒ ἐκρούβγετον) Κορη. πολ. 155.2. 167.1, 179.2. Οὕτω λέγεται σήμερον κρούβγω, κρούβγομαι, ἐκρούφτηκα κτλ. ἰδ. MNE 174 κρούβω. Τὸ κρούβγω κρούβγομαι, ἔχει σήμερον καὶ τὸν εἰδικὴν σημασίαν τοῦ ἀποπνίγω ἀποπνίγομαι καὶ λιποθυμῶ (σταματᾶ ἢ ἀναπνοῇ) π.χ. ἢ κρουσπεν ἢ γυναικα τὸ παιδι για νὰ μὴν τ' ἀκούσουνο ἰ Τοῦ ῥκοι καὶ προδοθοῦν (ἢ ἐν καιρῷ νυκτός, ὅτε κατὰ λάθος τὸ ἀποπνίγει δι' ἀσφυξίας), ἐκρούβγουντον ὀλοένα = ἐλιποθυμει.

κρυγαίνο ἄορ. ἐκρούγινα, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ψύχομαι, ψυχραίνομαι, kalt werden, sich abkühlen, A 2115 ἐχλόμιανε κ' ἐκρούγιανε, B 2297, Γ 828, 1634, Δ 839, Βλαχ. Θησ. κρυαίνω.

κρυγιός (ἐκ τοῦ κρυός μετὰ συνιζήσεως), ὡς καὶ σήμερον, κρύος, ψυχρός, kalt, B 689, Γ 203, 1654 κρυγιός χλομός εὐρίσκετο, Δ 01, 1092, 1987, E 1050 ἰδ. Βλαχ. Θησ. κρυός.

κρυγιότη ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κρυότης, τὸ κρύος, τὸ ψύχος, Kälte, E 1119. ἰδ. Βλαχ. Θησ. κρυότη.

κυβερνῶ¹, διοικῶ, διευθύνω (πλοῖον), steuern, lenken, B 556 (ὁ ναύτης) ὅντε τῆ νύχτα κυβερνᾶ με φόβο καὶ τρομάρα ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται τὰ κυβερνῶ, κυβερνοῦμαι, κυβέρνησι, ἐπὶ τροπικῆς σημασίας τοῦ οἰκονομῶ, οἰκονόμησις κτλ.

κύκλος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, τροχός, Kreis, Rad A 1, 1725, Γ 471, 1295, 1323, Δ 257, 618 ἰδ. περὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς σημασίας σημ. Α 1.

κυλιούμαι². ἄορ. ἐκκλίστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, κυλίομαι, sich wälzen, B 1768, Δ 1140. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λέξ. κυλιῶ.

κυνηγῆρις, ὡς καὶ σήμερον, κυνηγός, Jäger, A 107, ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ λαγωνάρις, περδικάρις, γερακάρις, ἀρκουδιάρις, ἀλογάρις, τὰ ἐκ τοῦ Λατιν. aris καὶ δηλοῦντα ἐπάγγελμα ἰδ. ἀλογάρις.

κυνήγι τό, καὶ **κυνηγός** ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, θήρα, Jagd, θηρευτής, Jäger, A 109, 859, Γ 252, A 992.

Κυπρίδης, τὸ ὄνομα τοῦ Κυπρίου ἱππότητος B 505, 1830. Τὸ ὄνομα ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ἵνα φανερώνη τὴν πατρίδα του.

Κυπρίδης ὁ συγκεκομμένος τύπος τοῦ προηγουμένου ὀνόματος, B 1297, 1629, 1777, 1815.

Κυπριώτης. Τὸ ἐθνικὸν ὄνομα δηλοῦν τὸν ἐκ Κύπρου ἱππότην (ιδ. καὶ Κρητικός, Βλάχος, Καραμανίτης) B 1361, 1759.

Κύπρο ἡ, ἡ νῆσος Κύπρος, B 497, 1543 ιδ. σελ. 376.

κύρις ὁ, (γεν. κυροῦ), ὡς καὶ σήμερον, ὁ πατήρ, Vater, A 69, 90, 228, 819, 909, B 598, 2031, Γ 385, 989, 1021, E 353, 1279 πολλ. εἶναι κοινότατον μετὰ τῆς σημασίας ταύτης καὶ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ σήμερον ἐν τῷ λόγῳ· ιδ. Βλαχ. Θησ. κύρις, MNE 237, B 19, Χριστ. Κρητ. A. 335.

κωλοσύρνω, ὡς καὶ σήμερον, σύρω ὀπισθεν, σύρω εἰς τὸ ἔδαφος, hinterher ziehen, schleppen, B 512, 516, Δ 428, ιδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, καὶ Ἄτακτ. IV. 270.

κωλοσυρτός ρηματ. ἐπιθ. ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος, ὡς καὶ σήμερον, ὁ συρθεὶς κατὰ γῆς, geschleppt, Δ 483 καὶ με κλοτσῆς κωλοσυρτῆ στή φυλακῇ τῇ βάνει. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. **κωλοσυρτά** schleppend, Δ 1959 ὀπίσω τὰ κοντάρια ντωσ κωλοσυρτά τ' ἀφίνα.

Λ

λαβαίνω ἄορ. ἦλαβα, ἀνάπτω, φλέγομαι, πιάνω φωτιά, in Flammen aufgehen. εἶναι ἐν χρῆσει μάλιστα ὁ ἄορ. ἦλαβα (νὰ λάβω) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἦναψα, προσεβλήθη ὑπὸ νόσου (ἢ ἄλλου παθήματος) Γ 1724 δίς, ιδ. καὶ σημ. εἰς τὸ χωρίον. Εἰς τὸ χωρίον *A 410 εὑρίσκειται λαμβάνω. Πρβλ. Περισυναγ. ἐν τῇ λέξει λαβαίνω. Τὸ λαβαίνω, ἦλαβα ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ πληγώνομαι π.χ. Καλλ. Χρυσ. 1390 ἀν ἀπὸ ξίφους ἔλαβες καὶ ποῦ τὸ λάβωμά σου, Κορ. 6. 6 ἔλαβε = ἐπληρώθη, Ἐκατολ. Κυπρ, ἔλαβε = παρεφρόνησε.

λάβρα ἡ, ὡς σήμερον, φλόξ, καῦμα, καύσων καὶ τροπικῶς πάθημα, Hitze, Glut, Leiden, A 505 ἐπλήθυνεν ἡ λάβρα στὸ καμίινι, B 1464, Γ 347 καίγεται στή λάβρα, Δ 365 ἡ λάβρα τσί φωτιᾶς, 766 πλιὰ λάβρες καὶ πλιὰ καημούς, E 704. Ἡ λέξις εἶναι κοινοτάτη καὶ σήμερον, καὶ ρῆμα ἐξ αὐτοῦ λαβρίζω = φλέγομαι, ἀνατέμνω φλόγος καὶ μετ' ἐπιτάσεως λαβουρδάνω καὶ λαβουρδανίζει. Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος (πρβλ. καὶ τὸ ἄορ. ἐπιθ. λάβροσ)· ιδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ., Ἄτακτ. IV 371, MNE

76. Ἐκ τούτου πιστεύω ὅτι προέρχεται καὶ τὸ λαβόρριγος τὸ δηλοῦν τὸν ἐλώδη πυρετόν, ὡς φέροντα λάβρες ἦτοι θέριμν, κήλαν (λέγεται καὶ βλαβόρριγος κατὰ σύμφωνσιν πρὸς τὸ βλάβος) καὶ ῥήμα λαβουριάζει = καταλαμβάνει πυρετός, λαβούριασμα.

λαβωματιὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, πληγή, τραῦμα, λαβή, Wunde, A 268, B 1084, 1094, 2009, Γ 304, Δ 1700. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. ΜΝΕ 145, Β 235 καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει· ἰδ. λαβώνω, λαβωμός.

λαβωμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ τραῦσις, πληγωμός, Verwundung, Β 36, ἐκ τοῦ λαβώνω.

λαβώνω καὶ παθ. **λαβώνομαι**, ὡς καὶ σήμερον, τιτρώσκω - ομαι, πληγώνω - ομαι, verwunden, A 717, 1255, Β 156, 179, 460, 1086, Γ 358, Δ 1709, μετ. λαβωμένος Α 613, 642, Γ 1410 μὲν λαβωμένη τσ' ἔρωτι ἄς. Ἐκ τούτου καὶ τὸ λάβωμα = λαβωμός, (δὶ ἰδέ). Ἐν Καρπαθ. 198 λάβωμα = ἐπιληψία, καὶ ἐν Ζωγρ. Καρπ. 324 = φρενοβλάβεια.

λαγκάδι τό, ὡς καὶ σήμερον, κοιλάς, φάραγξ, Bergschlucht, Β 1802, Γ 1722. Ἡ ἀρχὴ τῆς κοινοτάτης ταύτης λέξεως δὲν εἶναι ἐξηκριβομένη. Ὁ Κοραῆς Ἀτακτ. IV. 272 προτείνει τὴν παραγωγὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. ἄγκος ἀναφέρων τὸ τοῦ Ἑσυχίου ἄγκεα κοίλους τόπους καὶ παραγωγῶ δεις καὶ δικαιολογῶν τὸ λ κατὰ τὸ αἰψηρὸς-λαιψηρὸς. Ὁ Meyer, Neugr. Stud. II 37 θεωρεῖ τὴν λέξιν Σλαβικὴν. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται λαγκός, λαγκάδα, λαγκίδι, λαγκαδιά, λαγκαδίξει (ὁ τόπος, τὸ χωράφι κατὰ τὸ λακκουδίξει), λαγκαδερός (τόπος), εὔρηται δὲ συχνότατα καὶ ὡς τοπωνυμικόν, Λαγκάδι, Λαγκάδα, τὰ Λαγκάδια. Μᾶλλον πιστεύω ὅτι ἡ λέξις ἔχει σχέσιν μὲ τὸ λαγγός, λαγγόνι (τὰ δηλοῦντα τὴν λαγόνα), ἀφ' οὗ ἐν Κρήτῃ τοῦλάχιστον τὸ λαγκὸς δηλοῖ καὶ τὴν λαγόνα καὶ τὴν κοιλιάδα ἢ πρὸς τὸ λάκκος. Παρὰ Trinchera 82, 354 καὶ πολλ. εὐρίσκεται λάγκος, καὶ παρὰ Spata 242, 356, καὶ ἐν Χριστ. Κρήτ. Α 493 λαγκός. Τὰ λαγκὰ εὐρίσκεται Γυπ. Α 34, 264, Β 231, Κρητ. Ἀστ. Α 348. Ἡ λέξις λαγκάδιον, λαγκάδι εὐρίσκεται ἤδη εἰς πρᾶτήριον τοῦ 980, Ν. Ἑλληνομν. IX σελ. 121 στιχ. 22, 23.

λαγοντάρης, ὁ παίζων τὸ λαγοῦτον. βαρβιτιστής, Lautenspieler, Α 647, 683, 1051· προβλ. λυράρης, μαντουράρης κτλ. ἰδ. λαγοῦτο.

λαγοῦτο τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ βάρβιτος, Laute, Α 445, 555, 568, 919, 973, Β 1349, Δ 28. Τὸ Χ γράφει λαβοῦτο καὶ λαβουτάρης, ὅπως καὶ λέγεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἑνετ. lauto (Ἰταλ. liuto, leuto). Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Stud. IV. 42 ἡ λέξις εἶναι Ἰταλική, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τὴν παρέλαβον ἐκ τῶν Ἀράβων, ἰδ. καὶ Lehnw. 137, 182.

λαγωνικό τό, ὡς καὶ σήμερον, κύων θηρευτικός, (λαγωνάρις σκύλλος Κορη.), Jagdhund, A 131, 879 σκυλλὶ λαγωνικό. Εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ἠφῆκε τὸ λαγωνικό, γιὰτὶ τότε παιδεύγει ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν ἔννοιαν νὰ ἐξηγηθῆ γενικώτερον, ἦτοι τὸ κυνήγιον (ἕως ἔκειτο τῆ λαγωνικῆ).

λαήνι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ λαγήνι, ἢ λάγηνος (λάγνος), Krug, Γ 591, 594.

λάθος τό, καθὼς καὶ σήμερον, σφάλμα, Fehler, Irrthum, B 1278 νὰ μὴ γενῆ ἄξιγαντὰ καὶ λάθος· ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λεξ.

λαλά ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ μάμμη, ἡ προμήτωρ. Grossmutter, B 487, E 1516 ἰδ. Βλαχ. Θησ. «λαλά, ανία, μάμμα, ἀπομάμμα», τὰ ὅποια ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Duc. graec. Κατὰ τὸν Meyer, Albanes. Wörterbuch, 236 εἶναι Ἰαλβανικὰ τὸ λαλάς καὶ τὸ λαλά. Ἡ λέξις lala εἶναι Περσικὴ δηλοῦσα τὸν δούλον, τὸν παιδαγωγόν.

λαλιὰ ἦ, ὡς καὶ σήμερον, φωνή, ὁμιλία (ἀνθρώπου), Stimme, ἡ ἄσμα πτηνοῦ, Vogelgesang, B 1255, 1862, Δ 1006 (ἦχος βουκίνου).

λαλώ², ὡς καὶ σήμερον, λέγω, ὁμιλῶ, reden, B 2224, 659. Ἄλλη σημασία τοῦ λαλῶ εἰδικωτέρα εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ἐλάσεως κτηνῶν, ὅτε δηλ. προτρέπει τις τὸ ζῶον νὰ βαδίξῃ π. χ. νὰ λαλήσ γλήγορα, = ταχέως ἔλαυνε τὸ ζῶον· πρβλ. Διγ. Ἄνδρ. 3575, 3643, Διγ. Πέτρ. 2745, Καρπ. Μιχ. 202.

λαμπάνω ἕτερος τύπος τοῦ λαβαίνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ καίομαι A 92 μέσ' ἡ καρδιά του λάμπανε, τὸ σωθικὰ κεντοῦσα· ἰδ. καὶ περιλαμπάνω.

λαμπιράδα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, λάμψις, λαμπηδόν, Glanz, A 662, B 418, 531· ἐκ τοῦ λαμπιρός κατὰ τὸ λαμπάδα, σκοτεινάδα, φωτεινάδα.

λαμπιρός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, λαμπρός, λάμπων, leuchtend, glänzend, A 1735, 1926, B 233, 309, 1258, 649, 665, Δ 169, 1373, 1540, 1788, E 775, 785 πολλ. Τὸ ἐπιθ. γράφεται συνήθως λαμπυρός, ἀλλὰ πιστεύω μᾶλλον ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ λαμπρός κατ' ἀνάπτυξιν ἰμεταξὺ τοῦ πρ (MNE 4, Ἰακαδ. Ἰαγα. B 546, Θρακ. 30). Σήμερον ἀκούεται καὶ λαμπερός κατὰ τὰ φωτερός, σκοτεινερός, μαυρειδερός, κοκκινερός κτλ.

λαμπερώτατος ὑπερθετικὸν τοῦ προηγουμένου ἐπιθέτον. Τὰ ὀλίγα ὑπερθετικά τὰ ἀπαντῶντα εἰς δημῶδη κείμενα εὐρίσκονται κατ' ἐπίδρασιν τῆς λογίας χρήσεως B 176, Δ 66.

λάμπω ἄορ. ἡλαψα, ὡς καὶ σήμερον, glänzen, A 521, B 534, E 357 πολλ.

λαφάνι τό, ὡς καὶ σήμερον, μικρὰ ἔλαφος, kleiner Hirsch, B 150, ἰδ. λάφι.

λάφι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἔλαφος, Hirsch, A 1208, B 153, 645, 700. Περὶ ἐλάφων ἐν Κρήτῃ ἰδ. σημ. B 645.

λαχαίνω ἄορ. ἤλαχα, ὡς καὶ σήμερον, ἄρχ. λαγγάνω, ἐπιτυγχάνω, durch das Geschick oder Zufall erlangen· συνήθως ἀπροσώπως λαχαίνει, ἤλαχε A 109 κυνήγι νὰ τοῦ λάχη, 1471, 1496, 1756, B 1424, Δ 550, 630, E 623, 1447 πολλ. Ἐκ τούτου προέρχεται τὸ σήμερον ἀκούμενον ἐπιθ. λαχάρικος (= τυχαίος) λαχάρικη (καὶ λαχαρά).

λαχτάρα, ὡς καὶ σήμερον, πόθος, σφοδρὰ ἐπιθυμία, Sehnsucht, Verlangen A 691, 948, B 2292. Σχηματίζεται ὑστερογενῶς ἐκ τοῦ ρήματος λαχταρίζω MNE 76.

λαχταρίζω, ὡς καὶ σήμερον, λαχταρῶ, ποθῶ, σφόδρα ἐπιθυμῶ, sich sehnen, A 1781 1783, E 1208. Σήμερον ἀκούεται καὶ λαχταρῶ μετοχ. λαχταρισμένος καὶ ἐπιθ. λαχταριστός. Τὸ ρῆμα προέρχεται ἐκ τοῦ λακτίζω καὶ ἡ πρώτη του σημασία ἦτο ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ κυπλήματος τῆς καρδίας καὶ δὴ ἐπὶ ἰσχυροῦ πάθους καὶ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας (πρβλ. τὸ ὄμηρ. καρδίη δὲ οἱ ἔνδον ὑλάττει V. 13. 16), ὅπως δεικνύουσι τὰ παραδείγματα Fauriel II σελ. 414 στ. 3 λαχτίζει ἡ καρδιά, Ζωγρ. Ἠπειρ. 141 μέσ' ἡ καρδιά λαχτάρισε ὅσο νὰ σὲ ρωτήσω, αὐτόθι 178 λαχτίζω καὶ Ζωγρ. Συμ. 229 ἡ καρδιά του ἐλαχτάρα, Ἰδιωτ. Θηρ. 89 λαχτίζω, Passow. σελ. 422, ῥσμ. 556 στιχ. 3. Ἐν Ἠπειρ. γλωσσ. 57 λαχτίζω, λάχτισμα, λαχτισμένος = ὁ δεινοπαθῶν κτλ. Ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτακτ. IV. 628 μὴ ἔχων πῶς νὰ ἐτυμολογήσῃ τὸ λαχτάρα (ὑπερεπιθυμία) προτείνει τὴν ἐκ τοῦ λάπτω, λαπτάρα.

λαχταριστός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, περιπόθητος, ἀναζητημένος, γεμάτος λαχτάρα, sehnlich, Γ 24 ἀποσπερνὲς λαχταριστὲς=ἐσπέρας πλήρεις πόθου καὶ ἀναζητήσεως.

λάψι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ λάμψις, λαμπηδών, Glanz, A 259, B 612, Γ 201, E 98 πολλ.

λέγω, ὡς καὶ σήμερον, sagen. Ὁ παθ. ἄορ. ἐπώθη(κα), μετ. πωμένος (= εἰρημένος). Ἄξιοι σημειώσεως εἶναι οἱ συγκεκομημένοι τύποι τοῦ ρήματος ¹⁾ λῆς (=λέγεις) λῆ (=λέγει), λέμε, λέτε, λένε καὶ λέσι καὶ λέν π. χ. A 218 τὸ Πῆγα λὲν μεγάλο, B 202, 212, 411 λέσι, Γ 131 λέν, Δ 4, 451 λέτε, λέτε, E 464 πωμένα, 1484 ἐπωθή-κασι. Τὸ λέγω ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ νομίζω π. χ. Γ 777 ἤλεγα νάσαι φρόνιμος, ἤλεγα νὰ κατέχης.

1) Καὶ τὸ λέγω, λέω, ἀκούεται ἐνίοτε συγκεκομημένον εἰς λῶ (Δυτ. Κρητ.), μάλιστα εἰς τὸ λῶπως (=λέω πῶς) μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἴσως, φαίνεται ὅτι π. χ. λῶπως θῆς ξυλιῆς = μοῦ φαίνεται ὅτι κτλ.

* **λειδινήση**. Ἔχει τὸ X εἰς τὸ B 808 ἀντὶ τοῦ δειπνήση τῶν AB. ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Ὅτι εἶναι τὸ ρῆμα Ἑπτανησιακὸν μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐν Λαογραφίᾳ A σελ. 257 στ. 13 (ἔξ Ἄκριτ ζοματοῦ Κεφαλληνίας)

δὲ θέλω γὰρ τὸ γόμα σας, ἦδὲ τὸ λειδινό σας

λειῶ καὶ **λειώνω** μεταβ. καὶ ἀμεταβ. καὶ παθ. **λειώνομαι**, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. λειῶ, ἀναλύω, διαλύω, ἀορ. ἤλειωσα, ἐλειώθη(κα), μετ. λειωμένος, ἐξαλείφω, σβήνω, τήκω τήκομαι, auflösen, auflösen, schmelzen, Γ 125 ὁ ἤλιος τὰ θεμέλια σου, λειτα, γοργὸ χαλοῦσι, A 22 λειώθη, 1084 πόσα μᾶς γράφει στὴν ἀρχή, κ' ὕστερα μᾶς τὰ λειώνει, 1355 ἐλειώσανκ' ἐφυροῦσα, 1368, Γ 187 ποτὲ δὲ λειώνου, 1126, 1128, 1432, Δ 1892, 1894, E 1196, 1482. Εἶναι ζήτημα ἂν πάντοτε εἶναι τὸ ρῆμα λειῶ (ἐκ τοῦ λείος) = λειαίνω (Γλωσσ. Μελ. 554 σημ.), ἢ εἶναι καὶ τὸ λῦω - λυῶ, δι' ὃ καὶ ὑπάρχει ἀμφισβήτησις περὶ τῆς γραφῆς λειῶ καὶ λῦῶ. Πιθανῶς ἐγένετο σύγχυσις καὶ σύμφυσις καὶ τῶν δύο ρημάτων. Πρὸβλ. ΜΝΕ 269, Ἄγελ. Index 189 καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι εἶναι ἐν κοινῇ χρῆσις τὸ λῦῶ καὶ συνθ. καταλυῶ (καὶ καταλῶ) = φθείρω, φονεύω¹).

λείπω ἀορ. ἤλειψα, **λείπομαι** ἀορ. ἐλείφτη(κα), ὡς καὶ σήμερον, καὶ τὸ ἀρχαῖον, λείπομαι, δέομαι, στεροῦμαι, fehlen, ermangeln, B 1488 λίγο λίγον ἤλειψε (= παρὰ μικρὸν ἦλθε, σήμερον λίγον τὸ λειψε ἢ λίγον τὸ λείφτηκε), 1506 ἤλειψε λίγον ἀχαθοῦ, 2164 ἐλίγο λίγο λείφτηκε, 2433, Γ 854, Δ 1883, E 325, 1007.

λείψανς τό, ὡς καὶ σήμερον, νεκρός, πτώμα, Leiche, Leichmann, Δ 1226, 1276, 1962.

λειοντάρι τό, ἄνευ συνιζήσεως, A 1206. Συνιζήτως μετὰ συνιζήσεως λιόντας, λιοντάρι ἰδ. λέξ.

λευτεριά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἐλευθερία, Freiheit, E 188.

λεύτερος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐλεύθερος, frei, B 296, Ἐπιρρ. ἐξ αὐτοῦ **λεύτερα** Γ 660, Δ 115, 1857, E 1294.

λησμονῶ¹, καὶ **ἀλησμονῶ**, ὡς καὶ σήμερον, ἐπλανθάνομαι, vergessen, 363 λησμόνησε τοῦ παλατιοῦ λησμόνησε τῆς κόρης, 1449, E 1233. Τὸ ρῆμα συντάσσεται εἴτε μετὰ γενικῆς προσώπου, ἢ μετ' αἰτ. πράγματος. Σήμερον ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι ἀκούεται τὸ ξαλησμονῶ (ἢ ξελησμονῶ), καὶ τὸ ξεχνῶ.

λιγαίνω ἀμεταβ. ἀορ. ἐλίγα νε, ὡς καὶ σήμερον, ἐλαττοῦμαι, μειοῦ-

1) Περὶ τοῦ ρήματος λειῶ καὶ σημ. λειώνω ἐπραγματεύθη τελευταῖον ἐν Byz. Zeitschr. XXII (1913) σελ. 379—380 ὁ Μιχ. Στιφανίδης, ἀποδείξας διὰ παραδειγμάτων τὴν συχὴν αὐτοῦ χρῆσιν ἰδίᾳ παρὰ τοῖς χιμενταῖς.

μαι, sich vermindern, abnehmen, Γ 513, 939 ἐλίγαν ἢ πνοή ντου, Ε 137.

λίγακι οὐδ. ἐπιθέτου καὶ αἰτ. ἐπιρρηματική, ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγον τι, βραχύ τι, ein wenig, ein Bischen, Α 1159, Β 163, Δ 315 ὄρα λιγάκι, 1944 εἰσὲ λιγάκιν ὄρα.

λιγοθυμιὰ ἦ, ὡς καὶ σήμερον, λιποθυμία, Ohnmacht, Γ 240, Δ 344, Ε 589 λιγοθυμιὰ μοῦ δίδει, Ἐρωφ. Ε 273.

λιγοπηαίνω, ὡς καὶ σήμερον, σπανίως πηγαίνω, ὀλίγον συχνάζω, Α 284 νὰ λιγοπηαίνω στοῦ Ρηγός. Λέγεται σήμερον καὶ ἀπὸ λιγοῦ πηγαίνω ἢ λιγοστάς πηγαίνω.

λίγος ἐπιθ. (ἰδ. καὶ ἐλίγος καὶ ὀλίγος), ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγος, wenig. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. λίγα = ὀλίγον, ein wenig, Β 330, 408 λίγα σαλεύγει τὸ κορμί, λίγα τὸ κλίνει κάτω, 1662, 1670 δὲν πρέπει νὰ μανίζωμε οὐδὲ πολλὰ οὐδὲ λίγα, Δ 851 πολλ. Σημειωτέον καὶ τὸ ἐμπροθ. ἐπιρ. ἀπὸ λιγοῦ Α 383 ἀρχίνισεν ἀπὸ λιγοῦ νὰ πράσση στὸ παλάτι, 2153 ἐστράφη ἀπὸ λιγοῦ ὁ καταβίβασμός τοῦ τόνου ἐγένετο κατὰ τὸ ἀπὸ πολλοῦ¹).

* **λιγοστρέφομαι** ἄορ. ἐλιγοστράφη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγον στρέφομαι (γυρίζω τὸ βλέμμα διὰ νὰ ἴδω), selten anblicken, Δ 438 ἐγράψαμεν ἀντι ἐλιγοστράφηκε ἀναλελυμένως λιγοστράφηκε.

λιγοψυχῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀνυπομονῶ, ungeduldig sein, 1369 λιγοψυχῶ ὁ Ρωτόκριτος, 1423. Τὸ ρῆμα κοινότατον σήμερον ὅπως καὶ τὸ ἐπιθ. λιγὸψυχος ὁ ἀνυπόμονος, καὶ τὸ οὐσ. λιγοψυχῶ = ἀνυπομονησία.

λιγωμάρα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, λιποθυμία, μεγάλη σπουδὴ καὶ ἐπιθυμία, Ohnmacht, Ungeduldigkeit, Sehnsucht, Α 289 μοῦ ὄρχεται μεγάλη λιγωμάρα, 692, Β 2440, Γ 17, 1506, Ε 28, 438, 639, 1094 λιγωμάρα τσίδωκε τὸ γλήγορο νὰ μάθῃ. Τὸ ὄνομα γίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ρήματος μετὰ τῆς καταλήξεως - μάρα τῆς δηλούσης πάθος ἢ ἀσθένειαν (τρομάρα, βουβαμάρα, στραβομάρα κτλ).

λιγώνομαι, ἄορ. ἐλιγώθη(κα) ὡς καὶ σήμερον, λιγοθυμῶ, λιγοψυχῶ, ἐπιθυμῶ πολὺ, in Ohnmacht fallen, sich sehnen, Γ 1048, 1575, ἦ πεσε κ' ἐλιγώθη, Δ 250 ἐλιγώθηκε, 313 λιγώνομαι νὰ δῶ. Τὸ ἐνεργητικὸν λιγώνω εἶναι ἐπίσης σήμερον κοινότατον σημαῖνον δίδω ὀλίγον τι, μεταδίδω π. χ. δὲ σοῦ λιγώνω τὸ ψωμί = δὲν σοῦ δίδω οὐδὲ ὀλίγον τι. Τὸ οὐσ. λίγωσι λέγομεν εἰδικῶς ἐπὶ τῆς μει-

1) Ἀναγράφομεν καὶ τὸ ἐκ τοῦ λίγος (λιγοστός;) γενόμενον καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ συχνὰ ἀκούομενον λιγατάρι (=μικρόν τι, ὑπόλοιπον) καὶ πληθ. λιγατάρια κατὰ τὸ ἀπομονάρι, ἀπομονάρια. Ἐν Κυθηρ. τὸ εὔρον λιγοτάρι.

ουμένης σελήνης ἀπὸ τῆς πανσελήνου καὶ ἐξῆς καὶ ἄντιθεσιν πρὸς τὴν γέμωσι (ἢ γέμισι).

λίθος ὁ, ὡς τὸ ἀρχαῖον, ἢ πέτρα, Stein, A 1548 σὰν τὸ λίθο στέκει, E 7 ὡς ἀν τὸ λίθο πόμεινε, 965 γῆ ξύλο ἔναι γῆ λίθος. Σήμερον ἡ λέξις λίθος δὲν εἶναι πολὺ συνήθης ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ πέτρα, ἀκούεται ὅμως τὸ λιθάρι, καὶ εἰς σύνθετα καὶ παράγωγα π.χ. ἀρόλιθος, ξερολιθιά, κομόλιθος (γομόλιθος?), Ἦκουσα πρὸ μηνῶν εἰς τὴν Νίδαν, καὶ τὸ ἀθροπόλιθος, δι' οὗ καλοῦσιν οἱ ποιμαίνοντες ἐν τῇ Ἰδη λίθους μεγάλους, τοὺς ὁποίους στένουσιν ὀρθίους εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων καὶ τῶν βουνῶν, ὥστε φαίνονται μακρόθεν ὡς ἀνθρώποι ἰστάμενοι (καὶ πτοῶνται αὐτοὺς οἱ ἀλλαχόθεν ἐρχόμενοι ζφοκλέπται).

λιμιῶνας ὁ, ὡς καὶ σήμερον, λιμὴν, Hafen, B 632, Δ 1021, E 1530, 1531, Χρον. Μορ. 436, 536 πολλ. Πικατ. 32, Γαδ². 158, Μαχ. 118, 132 πολλ. Ἐ λέξις ἐσχηματίσθη μετὰ τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως - ὠνας (καὶ μετὰ συμφύσεως πρὸς τὸ λιμνη λιμιῶνω ἢ κατὰ τὸ καλαμιῶνας). Histor. Gram. 1035, Φιληγν. 1410 ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. λιμιῶνας. Πρβλ. καὶ τὸ Καλοὶ λιμιῶνες Κρήτης (οἱ Καλοὶ Λιμένες Πραξ. Ἀποστ. XXVII. 8).

λινόξυλα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ ξύλα, (φρύγανα) τὰ μένοντα μετὰ τὴν σπάθισιν τοῦ λιναρίου καὶ χρησιμεύοντα ὡς ἄριστον προσάναμμα, φρύγανα, Reisig, Reisholz, A 282, Δ 744. Διὰ τοῦτο τὸ λινόξυλα συννευρίσκονται πολλάκις μετὰ τοῦ πυρὸς π.χ. φωτιά μετὰ λινόξυλα Ἐρωφ. IV 134, ἐστία μετὰ λινόξυλα, Ἀμαρτ. 53 καὶ σήμερον λέγεται συχνότατα φωτιά μετὰ λινόξυλα = εὐκόλως πιάνει φωτιά. Περὶ του τρόπου τῆς παρασκευῆς τοῦ πυρὸς ἐπὶ Ἐρωτοκρίτου ἰδ. σημ. Δ 744.

λιξεύγω ἄορ. ἐλίξεψα, ὡς καὶ σήμερον, λαιμαργῶ, ἀρχ. λιχνεύω κοιν. λιχουδεύγω, benaschen, lecken, A 780 λιξεύγει τοῦ τραδουδιστῆ τὰ κάλλη καὶ τὴν γύπτῃ, Γ 1066 ἐλίξεψε στὴν ἀφεντιά κ' εἰς τὰ μεγάλα πλοῦτῃ, Νισυρ. 91 Ἡ λέξις ἀκούεται συχνὰ σήμερον, ὅπως καὶ τὰ λίξης, λιξάρις, λιξάρικος, καὶ λιχοῦδης, λιχοῦδές γω, λιχοῦδία, Φιλιστ. Κρητ. λέξ, λίξης, λιξεύγω ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. Duc. graec. ἐν λέξει λιξεύγω. Συχνῇ εἶναι ἐν Κρήτῃ καὶ ἡ φράσις κάνω τὸ λίξη δηλοῦσα ἐπιδεικνύω τι ὀρεκτικὸν πρᾶγμα εἰς ἄλλον, ἵνα τοῦ διεγείρω τὴν ὄρεξιν χωρὶς νὰ τοῦ τὸ δίδω.

* **Διοκαρέτης**. Κατὰ τὰ AB εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Ναξίου ἱππότου, τὸ ὁποῖον ἐγράψαμεν κατὰ τὸ X Γλυκοστράτης, ἴσως δὲ ἀρχικῶς ἦτο Γλυκαρέτης παραφθαρὲν κατὰ τὸν μεταγραμματισμόν ἰδ. σημ. B 291 καὶ σελ. 370.

λιόντας ὁ, καὶ **λιοντάρι** τό, (κατὰ συνίτησιν ἐκ τοῦ λέοντα, λεον-

τάρι), ὡς καὶ σήμερον, ὁ λέων, Löwe, B 1286, 1294, 1317, 1731 1828, Γ 302, Δ 1181 πολλ.)

λογάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, θησαυρός, Schatz, Γ 902 τὰ πλοῦτι η τὸ λογάρι, Δ 1939, Ἔρωφ. Α 635, Γερ. κορ. 21, Ἱμπερ. Μαργ. 711, Ἄποκ. 291 πολλ. εἶναι ὑποκορ. τοῦ λόγος καὶ ἦτο εὐχρηστος ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας παρὰ Βυζαντ. ἰδ. Sophocl. καὶ Duc. graec ἐν λεξ. λογάριον. Κατὰ τὸν Dieterich, Südl. Sporaden 218 τὸ ἀρχαιότατον παρὰδειγμα τῆς χρήσεως ταύτης εὐρίσκεται εἰς πάπυρον Ὁξυρύγχου τοῦ β'. αἰῶνος.

λογαριάζω, ὡς καὶ σήμερον, λογιᾶζω, ἀναλογίζομαι, σκέπτομαι, rechnen, bedenken, Γ 172, Δ 259 πολλ.

λογαριασμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, λογισμός, σκέψις, λογικόν, δικαιολογία, Vernunft, Bedenken, Vorwand, Α 267, 294, 1557, 1905, 1911, 1922, Δ 694.

λογή ἡ. Σύνηθες μόνον εἰς τὰς γεν. λογῆς καὶ λογιῶ(ν) εἰς τὰς φράσεις μιᾶς λογῆς = ἐνὸς εἶδους, einer Art, ἔτοιμας λογῆς, εἶντα λογῆς Α 212, 820, Δ 767, πολλῶν λογιῶ π.χ. Α 1211 πολλῶν λογιῶ πουλλιᾶ, Δ 220 πολλῶν λογιῶ παρηγοριές. Ἀκούεται καὶ τὸ λογιῶν τῶ λογιῶ = διαφόρων εἰδῶν. Πρβλ. Ἄτακτ. II 221, IV 293 καὶ παραδείγματα παρὰ Duc. graec. λογῆς. MNE 72, B 471.

λογιάζω, καθὼς καὶ σήμερον, σκέπτομαι, μεριμνῶ, εἶμαι εἰς ἔγνοιαν, εἶμαι σύννονος, denken, gedankenvoll, sorgenvoll sein, Α 106, 1204, 2061 ὀληνηχτις ἐλόγιαζε, Β 331 ποτέ ντου δὲν ἐγέλασε μὰ πάντα ντου λογιᾶζει = εἶναι σκεπτικός, 452 παντοτινά λογιᾶζει Δ 26, 30, 45, 179, Ε 740 πολλ. ἰδ. καὶ λογισμός.

λογικὸ τό, πληθ. τὰ λογικά, ὡς καὶ σήμερον, ὁ νοῦς, ἡ σκέψις, Verstand, Vernunft, Γ 182.

λογισμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, σκέψις, διάνοια, Gedanken, φροντίς, μέριμνα, στενοχωρία, Sorge, Kummer, Α 40, 48, 154, 197, 517, 783, 1107, 2049, Β 710, Δ 12, 22, 74, Ε 360 πολλ. ἰδ. λογιᾶζω.

λόγος ὁ, πληθ. τὰ λόγια α') ὡς καὶ σήμερον. Wort, β') ὡς καὶ σήμερον, παρουσία, Sprichwort, Γ 967 γεῖς λόγος εἶναι παλαιὸς κί ἀληθινὸ τὸν κρίνω. Σήμερον ἀκούεται καλὰ τὸ λέει ὁ λόγος, = ἡ παρουσία. Ἡ γενικὴ τοῦ λόγου ἀκολουθημένη ὑπὸ τῶν γενικῶν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἀποτελεῖ εὐγενῆ περιφρασιν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας (τοῦ) λόγου μου, (τοῦ) λόγου σου, (τοῦ) λό-

1) Ὡς τοπικὸν ὄνομα ἐγένετο Λέντας (=λέοντας), ἀρωτήριον καὶ ὄρμος παρ' αὐτὸ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Κρήτης Λεβήνα (=Λέων), διότι τὸ ἀρωτήριον μαζρόθεν βλέπομενον παρέχει τὴν ὄψιν καθημένου λέοντος. Στατιστ. Σταυράκι σελ. 27, Spratt, Travels I σελ. 348—249, Pape - Wörterb. Eigennam. Λεβήνα.

γού του, (μας - σας, ντως) π. χ. A 808 ὀγιά λόγου ντως = δι' αὐτούς, 846 γιά λόγου ντου, 903, 1389, 1147, 1904, B 1679, Γ 1006, 1138, Δ 350 ἀπὸ λόγου σας, 543, 1527, E 16, 70, 250, 890, 1336 πολλ. Προβλ. Pernot, Gram. 186, Thumb, Handb.² 137, Φιληντ. 748. (Ἡ χρῆσις αὐτῆ εὐρηται ἤδη ἐν τῇ Κοινῇ Διαθήκῃ) ἰδ. Χρον. Μορ. Index 611 λόγος, Prodrom. III. 268.

λογοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, λογαριάζομαι νομίζομαι, θεωροῦμαι, gelten, gehalten werden, A 729 τοῦ κακοῦ λογοῦνται, 1015, B 888 δίχως ἀντρεῖα λογαῖται, Δ 604, 613 βασιλιδὸς λογαῖται. Συχνὰ ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ εἶντα λογαῖται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ διατι καὶ ὄλων διόλου (εἰρωνικῶς), πῶς; πῶς γίνεται. Περί τοῦ λογαῖται ὡς συμπερασματικοῦ ἰδ. Φάβη, Ἐπισκέψεις σελ. 84.

λοιπὸ(ν) καὶ **τὸ λοιπὸ(ν)**, ὡς καὶ σήμερον, λοιπὸν, ἀρχ. ἀρα, ἀρ' οὔν, nun, also, A 17, 2221, B 1741, Δ 1504 πολλ. Εἰς ἅλλα Κρητικά κείμενα εὐρίσκειται ὑπὸ τοὺς τύπους τὸ λοιπός, Γυπ. A 173, 589, Σταθ. A 208, B 269, Γ 554, 542, τὸ λοιπονὶς Σταθ. Γ 554, Ἐρωφ. Ἄφιερ. 53, A 1 καὶ λοιπονιθὲς Οἶκον. 343, Ριμ. κορ. 103.

λούλουδο τό, ὡς καὶ σήμερον, ἄνθος, Blume, A 127, B 266, Δ 605, 1889 καὶ λουλούδι E 1101. Ἡ παραγωγή του ἀμφίβολος· ὁ Κοραῖς Ἄτακτ. II 225 τὸ σχετίζει μὲ τὸ ἑλλην. λείριον καὶ τὸ λατιν. lili um, ὁ Meyer. Neogr. Stud. II 68 καὶ ὁ Τριανταφυλλίδης Lehnw. 151 τὸ λέγουσιν Ἀλβανικὸν lule. Ἡ λέξις κοινοτάτη, ὡς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ρῆμα λουλουδίω καὶ τὰ λουλουδερός, λουλουδιστός (ἐπὶ ὑφασμάτων· ἀνθεμωτῶν κατὰ τὸ κλαδωτός). Εἰς τὰ Ἐκατολογ. Μετεώρων 49 (ἐν Ἐρωτοπ.) εὐρηται καὶ τὸ λουλουδιάζει.

λουχτούκισμα τό, ὁ λυγμός, Schluchzen, Γ 1504 ἐκ τοῦ λουχτουκίω. Σήμερον λέγεται ἀναστουλούχισμα.

λουχτουκίω, κλαίω, μετὰ λυγμῶν, ἀρχ. λύζω, schluchzen, A 1266 λουχτουκίω καὶ κλαίει, Γ 1353 ἐκλάψασιν ὀμπρὸς δρομιά κ' ἐλουχτουκῆσα, Δ 917, Ἄβρ. 541. Ἡ λέξις ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὸ λύζω, λυγμός. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἄτακτ. IV 295 ἐκ τοῦ ἐπιθ. λυκτικὸν γίνεται λουκτουκίον καὶ λουκτουκίω. Σήμερον λέγεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης τὸ ἀναστουλουχῶ, (Φιλιστ.) ἀνεστουλουχῶ καὶ οὖσ. ἀνεστουλούχισμα προελθόν, ὡς φαίνεται, ἐκ συμφύσεως τοῦ λουκτουκίω πρὸς τὸ ἀναστενάζω. Τὸ πρᾶγμα σήμερον λέγεται κοινῶς καὶ ἀναφιλητόν ἢ ἀνεφιλητόν.

λόχη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γλῶσσα πυρός, φλόξ, Lohe, Feuer, A 877 τσ' ἀναλαμπῆς τῇ λόχη, 2214 φωτιά καὶ λόχη, Ἐρωφ. A 173, Ἰντερο. A 12 ἄμετρες λόχες καὶ φωτιές, B 432, 433, πολλ. Γυπ. A 332, Γ 197, Πικ. 9 λοῦχες, καὶ ρῆμα λοχεύγω, λοχέψω Κρητ. Παός 40, 102. Εἶναι ἡ λέξις λόγχη (προβλ. κόχη, σπλάχνος, κοχύλι, βραχνός, ροχαλίζω κτλ.) λαβοῦσα τὴν σημασίαν ταύτην ἕνεκα τοῦ λογχοειδοῦς σχήματος τῶν φλογῶν, εἴτε καὶ ἐκ παρανοήσεως τῆς ἐκκλη-

σιαστικῆς φράσεως λόγῃ τὴν πλευρὰν ἐκέντησαν (ιδ. καὶ κεντῶ). Περὶ τοῦ λόγῃ ιδ. Χατζιδ. Ἑτυμολογικὰ ἐν Ἑπετηρίδι Πανεπιστημίου 1910 σελ. 91.

λυγερῇ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, (μάλιστα ἐν τῇ ποιήσει), ἡ κόρη, Mädchen. Κυρίως εἶναι θηλ. τοῦ ἐπιθ. λυγερὸς τοῦ σημαίνοντος εὐλύγιστος, εὐμήκης, die Schlanke, die Schmiegsame, A 154, 1167, 1758, 1833, B 695 πολλ. Τὸ ἐπιθ. γίνεται ἐκ τοῦ λυγέα (λυγιά) = ἡ λύγος, ιδ. καὶ λυγνός.

λυγίζομαι ἄορ. ἐλυγίστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, κάμπτομαι, κλίνω, (ἐπιχαρίτως) sich biegen, B 1208, Γ 60 ἐσειστήκ' ἐλυγίστη(κε), Δ 1650.

λύγισμα τό, καθὼς καὶ σήμερον, κάμψις, κλίσις (μετὰ χάριτος), Biegung, B 1320 στὸ σεῖσμα κ' εἰς τὸ λύγισμα, 1321.

λυγνός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, λυγρός, εὐμήκης, schlank, B 341, 378. Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λυγέα ιδ. λυγερός.

λύπησι ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, θλίψις, οἶκτος, ἔλεος, Leid, Bedauern, 440, B 29, 1743, 391, 474.

λυπητερός ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, λυπηρός, προξενῶν λύπην, traurig, rührend, συγκινητικὸς Δ 86 σύρνει φωνὴ λυπητερή, 811 λόγι πολλὰ λυπητερά. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. **λυπητερά** E 338. Ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἀγαπητερός.

λυτρωμός ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπαλλαγὴ, λύτρωσις, γλυτωμός, σωτηρία, Befreiung, A 966 λυτρωμὸ δὲν ἔχω.

λυτρώων καὶ παθ. **λυτρώνομαι**, ἄορ. ἐλυτρώθη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, σώζω, σώζομαι, γλυτώνω, γλυτώνομαι, befreien, A 48, E 68, 332 πολλ.

λωλός ἐπιθ. μωρός, ἠλίθιος, ἄφρων, närrisch, thöricht, Δ 343, Γ 921 λωλὲ μισαφορμάρι, 1026 πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τῆς μετ. ὀλωλός, ὅπως τὸ πελελός ἐκ τοῦ ἀπολωλός (ιδ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ τομ. ΚΔ' σελ. 5 σημ. καὶ ἐν Ἑπετηρ. Πανεπιστ. 1906—1907 σελ. 95—96) ιδ. καὶ Βυζ. Λεξ. λωλός.

M

μά, συνδεσμ. ἀντιθετ., ὅπως καὶ σήμερον, ἀλλά, ὅμως, aber, A 315, B 797, Δ 5 πολλ. Εἶναι τὸ Ἱταλ. ma (Λατιν. magis). Προβλ. Βλαχ. Θεσ. Duc. graec. ἐν τῇ λεξ. Pernot Gram. § 477, Φιλιντ. 1156.

μά, μόριον ὁμοτικόν, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. νή, ναί μά, bei, Δ 1619, 1621· συντάσσεται μετ' αἰτιατικῆς.

μαγάρι, ὅπως καὶ σήμερον, εἶθε, μακάρι, Wollte Gott, A 346 μα-

γάρι νὰ μ' ὀλόκαιγε, 1001 μαγάρι ἄς ἦτο βολετό, μαγάρι νὰ τὸ μπόρου, 1655, 1657 μαγάρι νά, Γ 343, Δ 216 μαγάρι ἄς εἶμαι, 675 μαγάρι μὴν εἶχα, Ε 227, 228, 394 μαγάρι βούηθησέ μου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων βλέπομεν ὅτι συντάσσεται συνήθως μὲν μετὰ τοῦ ν ἂ καὶ ὑποτακτ. ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ ἄς καὶ ἀπλῶς μετὰ προστακτικῆς. Ἡ λέξις ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ μακάρι(ο)ν¹⁾ (ἢ μακάριοι), τὸ ὁποῖον παρέλαβον καὶ οἱ Ἴταλοι ὡς *magari*, καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τούτου ἐγένετο τὸ νέον μαγάρι· ἰδ. Ἀτακτ. Ι 170 (ὁ Σουίδας ἐν τῷ Χ αἰῶνι «ὄφελος, εἶθε, μακάρι εὐκτικῶς, τὸ δὲ μακάρι τῶν ἀπαιδευτῶν εὐκτικὸν ἐπίρρημα») Π. 232, καὶ ὁ Ἡσύχιος «εἶθε, εἶθε».

μάγγανον τό, ὡς καὶ σήμερον, πιεστήριον, Presse (ἐλαιοτριβείου μάλιστα) Δ 1851. Ἡ λέξις εἶναι Βυζαντιακὴ (ἰδ. παραδείγματα παρὰ Sophocles), λέγεται δὲ καὶ σήμερον μάγγανο καὶ μαγγάνι ἐπὶ παντὸς εἶδους μηχανικοῦ πιεστηρίου καὶ ἔξ αὐτοῦ ρῆμα μαγγανίζω = πιέζω καὶ τροπικῶς στενοχωρῶ, βιάζω, καὶ μαγγανάρις (ὁ κατασκευάζων μάγγανα) καὶ μαγγανίτης (οἶνος) ὁ ἐκ τῆς πίεσεως τῶν σταφυλῶν ἰδ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξ. καὶ σημ. εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον.

μαγερεύγω, ὅπως καὶ σήμερον, μαγειρεύω, kochen, Α 278.

μαγεριά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, μαγεύρευμα, Speise, Α 278, Γ 340.

μάγερος ὁ, ὅπως καὶ σήμερον (καὶ μάγερας), μίγειρος, Koch, Γ 337 (τὸ Χ ἔχει τὸν τύπον μάγερας).

μαγνιά ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ὕφασμα λεπτὸν καὶ ἀραιόν, Flor, Α 275 βαστᾶ κουρφα ψιλῆ μαγνιά, τὰ μάτια μας κουκλώνει, Β 507, 576, Ἐρ.ο.φ. Ε 200, Κρητ. πολ. 448.18. Συνηθέστερον εὐρίσκειται τὸ μαγνάδι Δυστ. Εὐτυχ. Α 608, Β 508, Καλλ. Χρυσ. 1878, Λυβιστ. Ροδ. 2366, 2394, Κρητ. πολ. 551.24 (μαγνιάδι). Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως δὲν γνωρίζω ἀν' ὠμίλησέ τις· ἐγὼ πιστεύω ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθ. μανός (= ἀραιός), τὸ μανὸν γενόμενον μαγνὸν κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ γ πρὸ τοῦ ν (πρὸβλ. ἔγνοια, γνοιάζομαι, σύγνεφο, τυραγνῶ, ἀγνάνια κτ.), ἐκ τούτου δὲ τροπήθη καὶ τὸ μαγνάδιν καὶ ἡ μαγνιά, ἢ ἐγένετο καὶ σύμφυρσις τοῦ μανός καὶ ἀγνύς (= ἀραιός, μαλακός). Εἰς τὸ Χιακ. γλωσσ. 225 ἀναγράφεται μανός ἀλευτικὸν δίκτυον καὶ ἐπιθ. μανός = ὀκνηρός, ἄτονος, βραδύς, καὶ 222 μαγνάδι = μανήλι κεφαλῆς ἐν Ἡπειρ. γλωσσ. 60 μανός = ἀδρανής, χαῦνος, ὁ Κουκουλὲς Οἴνουσι. 79 ἀναγράφει μαγνάδι = μανδήλα κεφαλῆς, ὁ Κανελλάκις ἐν Χιακ. Ἀναλεκ. 19 μαγνάδι = καλύπτρα κεφαλῆς, Θρακ. 188 μαγνάδι = κάλυμμα λεπτότατον κεφαλῆς. Τέλος σημειῶ εἶδος τυροῦ ἀτελοῦς ἢ λίαν ἀραιοῦ, τὸν ὁποῖον καλοῦσιν εἰς διά-

1) Γλωσ. 241, Pentat. 30.34, Καρπαθ. 200.

φορα μέρη τῆς Ἑλλάδος *μανοῦρι* καὶ *μανοῦλιν*, ὡς ἀραιὸν ἀκόμη καὶ ἀστράγγικτον, ἢ *ἀναρὴν* (ἐκ τοῦ ἀραιὸς) Ἀθηνᾶ ΚΕ' 286 (ἐκ Κεφραλληνίας) τὴν Κρητικὴν *μυζήθραν* ἢ *μαλάκαν*. Δὲν πιστεύω ὅτι ἐπληροφόρησαν ἀκριβῶς τὸν καθ. Χατζιδάκιν οἱ εἰπόντες εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ *μαγνιά* καὶ *μαγνάδι* λέγονται ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ ἐπὶ τῆς μαγείας καὶ τοῦ φίλτρου (Ἐπετ. Πανεπ, 1909 σελ. 148 σημ.).

μάγουλο τό, ὅπως καὶ σήμερον, *παρεία*, Backe, Wange, A 1652, 1736, B 1447, Γ 683. Ὁ Κοραῖς ἐν Ἀτακ. I 127 τὸ παράγει ἐκ τοῦ Λατιν. *maxilla*. Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Etymolog I. F III. 68 καὶ Neugr. Stud. III. 41 ἡ λέξις προέρχεται ἐκ λατιν. λέξεως *magulum* (ἰδ. καὶ Lehmann, 120). Τελευταῖον ὅμως ὁ Σουηδὸς Børgе Knös (ἐν Codex graecus Upsalensis, Upsala 1908 σελ. 56—57) διημφισβήτησε τὴν ὑπαρξίν τῆς λατινικῆς λέξεως *magulum*, καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λέξις εἶναι Ἀλβανικὴ *magul* σημαίνουσα λόφον (ἐξ οὗ καὶ αἱ λεγόμενοι *Μαγοῦλαι* εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα) καὶ *πυρειὰν μάγουλον*. Κατὰ τὸν Duc. graec. ἐν λέξει *μάγουλον* ὁ Μάξιμος Μαργούνιος ὁ Κρής Μητροπολίτης Κυθῆρων εἰς τὸ Συναξάριον I καὶ 18 παρήγε τὴν λέξιν ἐκ τοῦ *ἐμαγον* τοῦ *μάσσω* ἐπειδὴ *μάγουλον* εἶναι τὸ *mandibulum* ἢ *σιαγών*. Τέλος ὁ Βυζ. Λεξ. παράγει αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. δωρικοῦ *μᾶλον*.

μαζι ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ὁμοῦ, ὁμάδι, *zusammen*, A 41. Τὴν ἐκ τοῦ *μᾶζα μαζιον*, *μαζιν* ἐτυμολογίαν (Ἀτακ. II 229—230) διὰ μακρὸν ὑπεστήριξεν ὁ καθηγ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ 111—119. Ἐν Κύπρῳ (ἰδ. Ἀθηνᾶν ΚΕ σελ. 279) τὸ *μαζιν* διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀρχαίαν του σημασίαν δηλοῦν πυκνοὺς καὶ ἀκανθώδεις θάμνους, ὡς ἐν Κρήτῃ ἢ *μᾶζα*, οἱ *μᾶζες* εἶδος πυκνοῦ χόρτου.

μαζώνω μεσ. *μαζώνομαι* ἀορ. *ἐμαζώχτη(κα)*, *sammeln*, A 581, B 98, 958, Δ 858, 860, Ε 574, 941. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ *μᾶζα* παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος *μαζώνω* = *μεταβίλλω* εἰς *μᾶζαν*, *σωρόν*, *συλλέγω*, ΜΝΕ 118. Ὁ Γιανν. οὐχὶ ὀρθῶς τὸ θέλει ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *massare*.

μαθαίνω καὶ **μαθάνω**, (προβλ. *λαβαίνω* καὶ *λαμπάνω*), ὡς καὶ σήμερον, *μανθάνω*, *συνειθίζω*, *lernen*, *erfahren*, *sich gewöhnen*, μετ. *μαθημένος* A 86, 1777, B 1556, Γ 743, Δ 819 *μαθάνηστιβάνι*, 821. Τὸ οὐδ. τὰ *μαθημένα του* = τὰ *συνειδησιμῆνα* (=ἀνδραγαθήματα). Σήμερον τοῦτο λέγεται μᾶλλον ἐπὶ κακῆς σημασίας π. χ. τὰ *μαθημένα σου* νὰ τὰ *ξεχάσης* = νὰ *παρατήσης* τὰς *κακὰς* ἔξεις. Ἐξ τῆς *μετοχῆς* τοῦ ἀορ. *μαθών*, ἀκούεται σήμερον ὁ *μαθὼς* π. χ. *παρομι*. Ὁ *παθὼς* εἶναι καὶ *μαθὼς*, τὸ ἐπιρρ. *μαθὼς*, καὶ *μαθές*. Προβλ. Prodrum. III. 97. IV. 172 *μαθὸν* καὶ ΜΝΕ B 9, 121 σημ.

μάθησι ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, ἢ *μάθησις*, *παιδεία*, *Gelehrsamkeit*, *Bildung*, A 25, 1800, 2238.

μαθητεύομαι ἀορ. *ἐμαθητεύτη(κα)*, ὡς καὶ σήμερον *διαδίδο-*

μαι, γίνομαι γνωστός, bekannt werden, A 253, 1747, E 136, 1366.

μαθητής ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, Schüler, B 1869, ὁ μαθητῆς πολλὰς φορὰς τὸ δάσκαλο κομπῶνει.

μάϊσσα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ μάγος, ἡ μάγισσα, Hexe, B 487, Δ 892, 895.

μακαρίζω, ὡς καὶ σήμερον, ἐπαινῶ, λέγω μακάριον (ἢ μακαρίτην) ἰδίᾳ ἐπὶ νεκρῶν, glücklich preisen, selig sprechen, Δ 1896.

Μακεδονιά ἡ, ἡ Μακεδονία Γ 216· ἰδ. σημ. ἐν σελ. 373.

μακελλεῖο τό, ὡς καὶ σήμερον, σφαγεῖον, Schlachthaus, A 1243 ὅλοι ἂν αὐτοὶ τοῦ μακελλεῖο ὑστὸ θάνατο γυρίζου. Αἱ Βυζαντ. λέξεις μακέλλης, μακελλάρις, μακελλεῖον προήλθον ἐκ τοῦ Λατιν. macellum, Neugr. Stud. III. 41. Σήμερον ἀκούονται ἐν Κρήτῃ τὸ μακελλεῖο, μακελλάρις καὶ ῥῆμα μακελεύγω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ σφάζω, κακοποιῶ, δέρω.

μακρὰ (ν) ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. μακρὸς καὶ μακρὺς, ἢ καὶ κατ' εὐθειᾶν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐπιρ. μακράν), ὅπως καὶ σήμερον, weit, fern, A 149, 538, 1125, 1492, Γ 1668, Δ 847, 1793 πολλ. Ἴδ. καὶ ἀπόμακροα.

μάκρεμα τό, ὡς καὶ σήμερον, διάστημα, τὸ μάκρος, Entfernung, A 1117 μάκρεμα τοῦ τόπου. Λέγεται σήμερον καὶ ἐπὶ χρόνου τὸ μάκρεμα καὶ ἡ μάκριτα.

μακρένω ἀρχ. ἐμάκρυνα, μετ. μακρεμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μηκύνω, μηκύνομαι, ἀπομακρύνομαι, entfernen, sich entfernen, A 184, 1333, 1351, 1794 μακρένει τῆς φωτιᾶς, Γ 481, 951, Δ 351, 841 μακρένου γένεια καὶ μαλλιά, 985, 1133 ἦτο μακρεμένη.

μάκρος τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ μῆκος (μάκρεμα) ἐπὶ τόπου καὶ χρόνου, Länge, Γ 1494 μάκρος τῆς ζωῆς μου, E 581 τὸ μάκρος τοῦ καιροῦ, Ἐρωφ. E 139 μάκρη τῆς Ἄνατολῆς. Περὶ τοῦ τύπου MNE B 40.

μακρὺς ἐπιθ. θηλ. μακρά, οὐδ. μακρὺ, ὡς καὶ σήμερον, μακρὸς, ὑψηλός, μακρινός (ἐπὶ τόπου καὶ χρόνου), lang, hoch, weit, entfernt, A 1753 καὶ τὸ μακρὺ πολλὰς φορὰς εἶδα καλὸν ἄφ' ἑρῆ = ἡ ἀναβολή, ἢ μακρομέρευσις, B 378 σγουροί, ξαθοί, μακροί, λυγνοί, Δ 448 προξενεῖα μακρὰ = μακρινή, E 701 χρόνος μακρὺς. Περὶ τοῦ τύπου μακρὺς (κατὰ τὸ βραχὺς κτλ.) ἰδ. MNE 581—582 (πρικὺς, ἀψὺς, ἀδρὺς, ἀρὺς κτλ.).

μαλάσσω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. χειραπτᾶζω, χειρίζομαι, behandeln, Δ 893. Συνήθως λέγεται ἐπὶ τοῦ φυράματος (ἀρχ. μάσσω). Εἰς μεσαιων. κείμενα εὐρίσκεται καὶ τὸ συνώνυμον μαλακίζω = χειρίζομαι (Γαλ. manier, brandir) Διγεν. Ἐσχωφ. 1840. Διγ. Κρυπτοφ. κοντάριν ἐμαλάκιζε I 164, IV 250.

μαλιὰ ἡ, πόλεμος, μάχη, Kampf, Streit, A 640, B 289, 866, 867,

1526, 1939, Δ 1746, Ἐρωφ. Ἰντερ. Α 74, 160, Διγ. Πετρ. 699, 2388, Κρητ. πολ. 568.14. Περί τῆς παραγωγῆς καὶ ἐξελέξεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὀμαλόσ. (ὀμαλία, ὀμαλέω, μαλιά, μαλώνω) ἰδ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ Γ (1891) σελ. 94 καὶ ΜΝΕ 140 ἔξ, ὅπου μνημονεύονται καὶ αἱ προηγουμένα ἐτυμολογία. Τὸ μαλιὰ καὶ τὸ ρημ. μαλώνω εἶναι καὶ σήμερον κοινότατα ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου ἀλλὰ μόνον ἐπὶ ἔριδος καὶ ἐπιπλήξεως. Ἡ λέξις Ὀμαλόσ διατηρεῖται ἐπίσης ὡς τοπωνυμικὸν ἐν Κρήτῃ ἐπὶ δύο γνωστῶν ὄροπέδιων ἐν τῶν Λευκῶν Ὀρέων καὶ ἐν τῆς Δίκτης, εὐρίσκονται δὲ εἰς μεσαιων. καὶ Κρητ. κείμενα καὶ αἱ λέξεις ὀμαλία, ὀμαλιν, ὀμαλὸν καὶ συγκεκομμένα μάλιν, μάλια λεγόμενα ἐπὶ ἐπιπέδων τόπων π. χ. Pellegr. 184 μάλι, μάλια, στὸ μάλι, Βονα 93.89 Μάλια, 254 Ἀμαλία=ὀμαλία, Ἰκαρίας ἐν ΜΝΕ Β 459 τὰ (ο) μάλον, ἐν Κρήτῃ μεγάλη κόμη ἐν Πεδιάδι Μάλια (διὰ τὸ ἐλίπεδον), ἰδ. καὶ Χριστ. Κρητ. Α σελ. 535 καὶ Duc. graec. Καὶ τὸ τεκτονικὸν ἰσοπεδωτικὸν ἐργαλεῖον ὀμαλάς εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως,

μᾶλλος ἐπιρρ. το ἀρχαῖον μᾶλλον, καλύτερον, besser Α 117, 183, Ε 445, (μόνον εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τὸ ἔσωσε τὸ Χ) Ἐρωφ. Α 591, Δ 360, Ε 122, Ζην. Πρὸλ. 30, Δ 227, Σταθ. Α 30, 316, Ἰντερμ Α 5, Β 236, 281, Ἰντερμ. Β 62, 77 Γυπ. Α 226, Β 555, Γ 11, 15 Συναξ. γυν. 515 μάλιο (ὁ Κrumlach. προέτεινε νὰ διορθωθῆ εἰς μ' ἄλλοι ἢ μ' ἄλλο). Εἶναι τὸ μάλλον τὸ ὁποῖον καὶ εὐρίσκεται Χρον. Μορ. Ρ 1754, Διγ. Κρουπ. III 39, Ἄγελ. 728, 729 Διακρ. 79.13. πολλ. Ἰμπ. Μαργ. 61, Φλωρ. Πλατζ. 1312 πολλ. Περί τούτου καὶ τῆς φθορᾶς αὐτοῦ εἰς τὰ κείμενα ἰδ. σημ. Α 117 καὶ Χριστ. Κρητ. Α 538. Σήμερον ἀκούεται πλέον σπανίως, τὸ ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Μουσαῖος ἐν Βατταρ. 82 πόσον μάλλους. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἐν Lehnw. 103 προτείνει τὴν ἐκ τοῦ meglio παραγωγήν του, ἀλλὰ προσθέτει ἴσως ἐγένετο ἐκ τοῦ μάλλον κατὰ τὸ κάλλιον, καὶ ὁ καθ. Χατζιδ. ΜΝΕ Β 573 τὸ λέγει μετασχηματισμὸν τοῦ μάλλον ἢ συμφυρμὸν τοῦ meglio καὶ κάλλιον.

μαλλιστάς ἐπιρρ. γενόμενον ἐκ τοῦ μάλλιος (καὶ μάλιστα) κατὰ τὰ διχωστάς, ἀνισωστάς, συναφορμάς, μοναχάς, κτλ. = καὶ μάλλιος, ἢ καὶ μάλιστα. besser, Α 883 (τὰ ΑΒ ἔχουσι μάλιστα τὸ δὲ Χ μὰ πλιότερο). Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἐπιρρημάτος αὐτοῦ εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένη ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων (ὅπως καὶ τοῦ μάλλιος) π. χ. Σταθ. Α 78, 102, Γυπ. Α 123 (ἔχει φθαρῆ εἰς μάλιστα) Ἐρωφ. (χειρογ.) Β 395, Δ 520, Ε 620 (τὰ ἔντυπα μάλιστα). Τὸ μαλλιστάς ἀναγράφει καὶ ὁ Somavera καὶ τὸ ἐξηγεῖ specialmente.

μαλώνω μετ. μαλωμένος, πολεμῶ, ἀγωνίζομαι, streiten, kämpfen, Α 1094, 1096, Β 914 οἱ μαλωμένοι = οἱ φιλονεικήσαντες, Δ 662, Ε 887 πολλ. ἰδ. μαλιά. Ἐν Κορσικῇ, ὡς παρετήρησεν ὁ καθ. Χατζιδάκης ΜΝΕ 141 ἔχει ἀκόμη τὴν πρώτην σημασίαν τοῦ ποιῶ, ἐργάζομαι, φθειάνω. Πρὸβλ. Duc. graec. ἐν τῇ λέξει μαλώνειν.

μάλωμα τό, μάχη, μονομαχία, Kampf, Duell, Δ 1476 ἰδ. μαλιά καὶ μαλώνω.

μαμμή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, μάα, Hebaimme, A 52.

μανίζω, ὡς καὶ σήμερον, ὀργίζομαι, in Zorn geraten, A 940, 1702 ὁ Ἔρωτας μανίζει μου, 1905, B 1543, Γ 1547, Δ 1675 μανίζουν καὶ φουσκώνου. Ἡ μεσοχὴ μανισμένος = ὄργισμένος, A 1951, 2151, B 2274, Γ 857. Ἐξ αὐτοῦ μανισάρις = ὁ θυμώδης, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει καὶ σήμερον.

μανιστικά, ἐπιρ. (ὡς ἔξ ἐπιθέτου μανιστικός), ὀργίλος, μὲ θυμόν, μὲ μάνιτα, zornig E 484, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

μάνιτα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ὀργή, θυμός, Zorn, A 1673, 2014, B271, 934, 944, 1420, 1471, E 1223, 1282 πολλ. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ ὄργιτα, ὄχθριτα, μάχιτα, κάκιτα κτλ.

μάννα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, μήτηρ, Mutter, A 69, 472. Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ κλητ. προσφώνησις μάννα Γ 1624 Μάννα Φροσύνη, μάλιστα δὲ τὸ μάννα μου, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως ἀπέβαλε τὴν κυρίαν σημασίαν (τῆς μητρὸς) καὶ λέγεται πρὸς ὅλον δήποτε πρόσωπον καὶ δὴ καὶ ὑπὸ πρεσβυτέρον προσώπου πρὸς νεώτερον π. γ. B 1242 μάννα μου (λέγει ἡ Νένα πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν) καὶ Γ 192 ὁμοίως, Δ 267 καὶ Γ 1046 μάννα μου (λέγει ὁ Ρῆγας πρὸς τὴν κόρη). Καὶ σήμερον τὸ μάννα μου! λέγεται συχνὰ ὡς ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ θανατασμοῦ. Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἐπετ. Πανεπιστ. 1913—1914 σελ. 67. Εἰς ἄσματα Καστελορίζου (Φιλολ. Σὺλλ. Κ)πολ τομ. ΚΑ' (1892) σελ. 328 ἔξ.) εὐρίσκεται συχνὰ μάννα = ψυχὴ μου, ἀγάπη μου.

μανταλώνω, ὅπως καὶ σήμερον, βάλλω τὸν μάνταλον, κλείω ἔσωθεν τὴν θύραν, verriegeln, A 1481, Γ 1747. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ οὖσ. μάνταλος, ὃ εἶναι τὸ ἀρχ. μάνδαλος, Ἄτακτ. IV 308. Σήμερον πλὴν τοῦ μάνταλος, μανταλώνω ἀκούεται τὸ μανταλωμός, μαντάλωμα, ἀκούονται δὲ λεγόμενα καὶ τροπικῶς δὲν μανταλώνεται (ἢ δὲν ἔχει μανταλωμό, ἔξμαντάλωσε) = δὲν περιορίζεται, δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ (κατὰ τὴν διαγωγὴν ἢ τὴν γλῶσσαν).

μαντατεύγω ἀορ. ἔμαντάτεψα, καθὼς καὶ σήμερον, εἰδοποιῶ, δηλον ποιῶ, verkünden, kundmachen, A 1743, 2186 Γ 1512. Ἐκ τοῦ οὖσ. μαντᾶτο.

μαντᾶτο τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἀγγελία, εἶδησις, Nachricht, A 376, 636, 1776, Γ 1674, E 1175 πολλ. Εἶναι ἡ Βυζαντ. λέξις μανδᾶτον, τὴν ὁποίαν παρέλαβον ἐκ τῆς Λατιν. mandatum, Ἄτακτ. II. 236, 417, Neugr. Stüd. 42. Ἴσως ὁμως τὴν παρέλαβον οἱ Κρητες καὶ κατ' εὐθείαν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς mandato.

μαντατοφόρος, ὅπως καὶ σήμερον, ἀγγελιοφόρος, κῆρυξ, Herold, Bote, Δ 195, 1285, E 299.

μαραίνω καὶ παθ. μαραινομαίδορ. ἐμάρανα παθ. ἐμαράθη(να), μετ. μαραμένος, ὅπως καὶ σήμερον, verblühen lassen, ausdörren, A 1908, B 192, 208, Δ 1892, 1116.

μαργαριταρένιος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ὁ κεκοσμημένος διὰ μαργαριτῶν, perlentragend, A 1383, 1486 μαργαριταρένη.

μαργαριτᾶρι τό, ὅπως καὶ σήμερον, μαργαρίτης, Perle, Γ 1058.

μαργώνω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. μετ. μαργωμένος, καθὼς καὶ σήμερον, παγώνω, κρυώνω, μαραίνομαι, erstarren, sich gefrieren, A 1787 ἐμάργωνεν εἰς τὴ φωντῆ ἀ κ' ἤβραζε στὸν ἄερα, Γ 357 τὸ καίει μὲ μαργώνει, 823 τὴν ὄρεξι μαργώνον, 1634 τὰ ζεστά κρυγαίνουσι τὰ μαργωμένα βράζου. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀρχ. μάργος μαργόω - μαργάω παραγωγῆς του καὶ ἐξελίξεως τῆς σημασίας του ἰδ. MNE 138. Ἐξ αὐτοῦ μαργωσά - τὸ ξεπάγιασμα, μαργωτίδες τὰ χεῖμετα.

* **μαριολιά** ἡ, B 1278 (ἔχει τὸ X ἀντὶ τοῦ ἀζιγανιὰ τῶν AB) ὅπως καὶ σήμερον, ἀπάτη, δόλος, πανουργία ἐκ τοῦ ἐπιθ. μαριόλος (Ἰταλ. mariolo), ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Σταθ. A 125, B 295 πολλ. Καὶ σήμερον κοινότατα ἐν Κρήτῃ.

μάρτυρας ὁ, πληθ. μαρτύροι καὶ θηλ. **μαρτύρισα**, ὅπως καὶ σήμερον, μάρτυς, Zeuge, Γ 1336 σὰ μάννα καὶ μαρτύρισα, E 450, 855 πολλ.

μαρτυρῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, zeugen, A 1064 μαρτυρᾶ καὶ λέγει το, B 1978, 2023 πολλ.

μασέλλα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ σισγών, Kiefer, Kinnlade, B 1807, 2013. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἰταλ. mascella (Ἑνετ. massela) μετ' ἐπιδράσεως τοῦ ρημ. μασῶ.

μασκάλη ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, (καὶ ἀμασκάλη), μασχάλη, Achselhöhlung, B 138, 1890 ἰδ. καὶ ἀμασκάλη.

μάστορας ὁ, πληθ. οἱ μαστόροι, ὅπως καὶ σήμερον, τεχνίτης, Meister, B 1418 τῆς ἀντρείας ὁ μάστορας (προβλ. Ὁμηρ μῆστωρ φόβοιο), Δ 1945 μαστόροι τὸ κάνουνσι (τὸ κιβούρι) Ἰμπερ. Μαργαρ. 416, Ἐρωφ. Γ 25, Ἄλωσ. 650 πολλ. Ἡ λέξις Βυζαντ. ἐκ τοῦ Λατιν. magister, μάγιστρος, μαῖστωρ ἰδ. Neugr. Stud. III. 43. Προβλ. καὶ Χριστ. Κρητ. A Πν. ἐν σελ. 337.

μαστορεύω μετ. μαστορευμένος, ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω μετὰ τέχνης μὲ μαστοριὰν Γ 405 ὁ Πόθος ἐμαστόρευε, Δ 1454 στρατιῶτες μαστορευένους = πεπειραμένους, ἐμπειροπολέμους.

μαστοριὰ ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, τέχνη, εἰδημοσύνη, Kunst, Meisterschaft, A 2232, B 386, 1152, Γ 394 πολλ.

μασῶ² (εἰς τὴν κοιν. νεοελλ. μασῶς, μασᾶ), ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. μασῶμαι, kappen, B 1008 νὰ μασῆ τὰ σίδερα· οὕτω λέγεται καὶ σήμερον ἐπὶ λίαν ρωμαλέου καὶ ἀνδρείου ἀνθρώπου.

μάτι τό, πληθ. τὰ μάτια. (Ὁ τύπος αὐτὸς ὁ κοινότατος ἐν τῷ νεοελλ. λόγῳ εἶναι σπανιώτερος ἐν Κρήτῃ, ἴδιου λέγεται συνηθέστατα ἀμμάτι, ἀμμάθια), Auge, A 930, Γ 1533 παρκαλῶ σε μάτια μου.

ματοκυλισά ἢ, καθὼς καὶ σήμερον, αἱματοκύλισμα, αἱματοχυσία, Blutbad, Δ 1111 γίνονται ματοκυλισεῖς πολλῶ λογιῶ θανάτοι.

ματοκυλισμένος παθ. μετ. (τοῦ ρήματος (αἰ)ματοκυλιοῦμαι), ὅπως καὶ σήμερον, αἰμόφυτος, blutbefleckt, bluttriefend, A 1906 ἀσούσσουμο κτὶ ἀνέγνωρο καὶ ματοκυλισμένος. Σήμερον λέγεται καὶ ἐπὶ κατάρας ὁ ματοκυλισμένος ἦτοι εἶθε νὰ αἱματοκυλισθῆ, ὅπως λέγεται ὁ σκοτωμένος, ὁ πνιμένος, ὁ βουλισμένος, ὁ κρεμασμένος κτῶ.

ματώνω μετ. ματωμένος, ὅπως καὶ σήμερον, αἱματῶ, αἱμάσσω, mit Blut beflecken, B 1701 τὰ σπαθιά ματώσασι, A 1066, 1283, E 910 τ' ἄρματα περίσσα ματωμένα.

μαυρίζω μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω μαῦρον, μελαίνω, ἢ γίνομαι μαῦρος, μελαίνομαι, schwarz machen ἢ schwarz werden, B 1166 στὸν μαυρισμένον ἔδθη, Γ 1310 μαυρίσης τὸ κορμί σου (= κολάσης κατὰ Χριστ. ἀντίληψιν), Δ 348, E 1143 μαύρισε πάλι ἰδ. μαῦρος.

μαυροπράσινος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. μελάγγλωρος, schwarz grün, B 458 ἢ ὄψι μαυροπράσινη.

μαῦρος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. μέλας, schwarz, B 240 πολλ. Τὸ ὁ μαῦρος λαμβάνεται καὶ ἐπὶ τοῦ μαυροφόρου καὶ ἐπὶ τοῦ δυστυχοῦς, B 2005 στοῦ μαύρου τὸ κεφάλι, 2145 δίδει κτὶ ὁ μαῦρος κοπανιά. Καὶ σήμερον ὁ μαῦρος (καὶ ὁ μαυρισμένος, ὁ μαυροσκοτεινός, ὁ μαυροκακομοίρης καὶ μαυρομοίρης) λέγεται ἀντὶ τοῦ ὁ δυστυχή. Ὅτι τὸ ὁ μαῦρος λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἵππου εἶναι γνωστότατον ἐκ τῶν δημοτικῶν ἀσματῶν π. χ. νὰ πιῶ κ' ἐγὼ κτὶ ὁ μαῦρός μου καὶ τὰ λαγωνικά μου, δίδει τοῦ μαύρου του βιτσα (ἐντεῦθεν καὶ μαυροκοβαλλάρις). Ὁ Μαῦρος δηλοῖ σήμερον καὶ τὸν Διάβολον π. χ. νὰ τότε πάρη ὁ Μαῦρος (καὶ ὁ μαῦρος Διάβολος). Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐπιθέτου ἐκ τοῦ ἀμαυρός ἰδ. Ἄτακτ. IV σελ. 312—313.

μαυροφόρος καὶ μετ. **μαυροφορεμένος**, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ φορῶν μαῦρα φορέματα, μελανειμιονῶν, μελανόστολος, schwarz gekleidet, B 1010, 1944, Δ 1979.

μαυρόψαρος, ὅπως καὶ σήμερον, σκοτεινὸς ψαρός, σκοῦρος, schwarzgran B 235.

μάχη ἢ, ἀγών, προσπάθεια, βάσανος, κακωσύνη, πόλεμος, ἀγωνία, θυμός, ἔρις, ἔχθρα, Kampf, Schlacht, Hass, Feindschaft, Zank, Angst. Πάσας ταύτας τὰς σημασίας ἔχει ἢ λέξις εἰς τὰ διάφορα χωρία τοῦ ποιήματος, A 110, 153, 1104 ἦτο στὴν ἴδια μάχη (= ἀγῶνα, στενοχωρίαν), 1681 τῶν ἀνέμων ἡ μάχη, 2256 πόλεμο... μάχη, 2151 μάχη καὶ κακιά, B 800, 1698, 1853 μὲ τὴ μάχη τοῦ μι-

λει (μὲ θυμόν, μὲ ὀργήν), Γ 165, 169, 170, 175, 177, Ε 302, 535, 1268 νὰ μὴ σοῦ κἀνὴ μάχη (=πόλεμον). Καὶ σήμερον ἡ λέξις διατηρεῖ περίπου τὰς σημασίας ταύτας π.χ. μὲ οὐ κρατεῖ μάχη (=ἐχθραν, μνησικακίαν).

μάχιστα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, μάχη, ἐχθρα, Feindschaft, Hass, Ε 1308 τὴν ὄχθηριτα καὶ μάχιστα. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ κάκιτα, ὄργιτα, μάνιτα κτλ.

μάχομαι, ὡς καὶ σήμερον, πολεμῶ, ἐρίζω, ὀργίζομαι, kämpfen, streiten, zürnen, wetteifern, Α 270 οἱ λογισμοὶ μάχονται (=ἐρίζουσι). 1360 μὲ τὴν τύχην ἐμάχετο (ὠργίζετο), 1688, Β 1798, 1940, 2082 νὰ τοῦ γρικᾶ νὰ μάχεται χαρὰ μεγάλην ἔει = νὰ ὀργίζεται καὶ νὰ ἀπειλῆ, 2110 ἰνύχτα καὶ μέρα μάχομαι (=ἀγωνίζομαι), 2326, Δ 1675, 1768 πάσκει ὁ βορᾶς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήσῃ (=προσπαθεῖ). Καὶ σήμερον τὸ μάχομαι ἔχει τὰς ἀνωτέρω σημασίας, ὅπως καὶ τὴν τοῦ εἶμαι ὠργισμένος καὶ μνησικακῶ. Ἀκούεται καὶ ὁ τύπος μαχίζω λεγόμενος ἐπὶ τοῦ θηρευτικοῦ κυνός, καθ' ὃν χρόνον ἀνακαλύψας τὸ θήραμα ὑλακεῖ κατὰ τρόπον ἰδιαιτερον καὶ ὀργᾶ κατ' αὐτοῦ. Τὸ δὲ μαχώνω (ἀορ. ἐμάχωσα μετ. μαχόμενος) σημαίνει συμπιέζω καὶ συνωθῶ τινα (ἢ τι) εἰς στενὸν μέρος, καὶ μάχωμα λέγεται καὶ ἡ προᾶξις αὕτη καὶ τὸ στενὸν μέρος· τὸ τελευταῖον ῥῆμα δὲν γνωρίζω ἀν' ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὸ μάχη καὶ μάχομαι.

μεγαλότη ἢ, αἰτ. μεγαλότητα, πληθ. μεγαλότητες, ὅπως καὶ σήμερον, μεγαλειον, Grösse, Grossartigkeit, Α 312, Β 410, Γ 205, 990, Δ 601.

μεγαλώνω, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀῤῥαίνομαι, wachsen, Α 57, Ε 407.

μεγαλωσύνη ἢ, ἡ μεγαλειότης, ὑπερηφάνεια, hoher Sinn, Hochmuth, Α 2207.

μελάني τό, ὡς καὶ σήμερον, Tinte, Γ 1127, Ε 1150 1372.

μελανιῶ¹, ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, μελανιάζω, ἀρχ. μελαίνομαι, μαυρίζω, swarz werden, Δ 1798, ἡ κοπανιὰ ὄρες μελανιᾶ.

μελανόμανυρος, ἐπιθ. σκοτεινὸς μαῦρος, tintenschwarz, tiefschwarz Δ 901.

μελανός ἐπιθ. μαῦρος, schwarz, Δ 894.

μελαχρινός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, μελανωπός, dunkelfarbig, Δ 898, Ε 405. Ἐκ τοῦ ἀρχ. μελαχροής, Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἀναγν. Β 410.

μελετώ¹, ὅπως καὶ σήμερον, διανοοῦμαι, σκοπεύω, ἐπινοῶ, beabsichtigen, Α 276, 1642, 1740, Γ 1151, Δ 130.

μέλη τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ τοῦ σώματος μέρη, Glieder, Α 99, 290, 966, 1456, Β 1601, 1964, Γ 765, 1525 πολλ. Ἀκούεται ἰμῶνον εἰς τὸν

πληθ. ἀριθμὸν τὰ μέλη, ὡς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενον ῥῆμα με-
λίζω. Πρὸβλ. Π. Ἀωρεντζάτου. Περὶ τῶν Κεφαλῆν. συνθέτων ἐν Ἀθηνᾶ
τομ. ΚΕ' σελ. 56 μελείδι, μελειδιάζω.

μέλλει παρατ. ἤμελλε (ἀπρόσωπον), ὡς καὶ σήμερον, πρόκειται, ἀρχ.
πέπρωται, geschehen soll, es ist beschieden, A 1055 μέλλει μου
ἔστο ὕτα τὰ πάθη νά ἔμαι, 1193 πολὺ κακὸ σοῦ μέλει, 2132, B
444, 910, 978, 988, 1710, Γ 1534, 1686, Δ 590, Ε 346 τὸ προᾶμα
πού μελλεν ἐμὲ = πού ἐπρόκειτο νά μοῦ δοθῆ, 1409.

μέλλεται παρατ. ἐμέλλετο (ἀπρόσωπον), ὡς καὶ σήμερον, πρόκειται,
ἀρχ. εἴμαρται, es ist beschieden. Ἡ ἔννοια τοῦ μοιραίου τοῦ πεπρω-
μένου εἶναι εἰς τοῦτο ἐντονωτέρα ἢ εἰς τὸ μέλλει, A 1498 μέλλεται
γυναῖκα νά με πάρη, 2010, B 694, Γ 454 εἶντα κακὰ σοῦ μέλ-
λουνται, 1520, A 1395 ἔς ἐσένα ἢ Ἀρετῇ μέλλετο κὶ ὄχι ἔς
ἄλλο.

μελλόμενα τά, ἡ μετοχὴ τοῦ προηγουμένου ῥήματος, ὅπως καὶ σή-
μερον, τὰ ὑπὸ τῆς Τύχης ὄρισμένα νά συμβῶσι, τὰ πεπρωμένα, εὐσ, Δ
141. Εὐρίσκεται καὶ ὁ ἐν. τὸ μελλούμενον, Φιλιστ. Κρητ. λεξ.
καὶ Ἡπειρ. γλωσσ. ἀκούονται δὲ καὶ σήμερον. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ
τῆς μετοχῆς ἰδ. MNE 13, B 454.

μελωδικός ἐπιθ., ὡς τὸ ἀρχαῖον, melodisch, A 1209.

μένω ἀορ. ἔμεινα, ὡς καὶ σήμερον, διαμένω, διαιτῶμαι, verweilen,
hausen, A 1599, Ε 57.

μερὰ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, (Δυτ. Κρητ. μεριά), μέρος, Seite, A 1425
εἶχε καλύτερη μερὰ παρμένη (ἐπὶ ἀσθενούς), 1476 σὲ μιὰ μερὰ κ'
εἰς ἄλλη, 2122 πρὸς τῇ μερὰ τῆς Ἀρετῆς, B 959, 1398, 1913,
Δ 74, Σιαθ. Γ 77, 78. Ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ μέρος, μερέα, μεριά
(Δυτ. Κρητ.), μερά ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. Χριστ. Κρητ. A 338,
480, 481, Κρητ. πολ. Πίναξ 629.

μέρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ἡμέρα, Tag. Συχνὰ εἶναι τὸ ἐπιρ. μέρα
νύχτα, Δ 551, 1541 ἢ μέρα καὶ νύχτα A 1122, B 288. Ἐκ τού-
τον ἐσχηματίσθη ἄλλος τύπος τὸ μεροῦ νυχτοῦ A 1123 (κατὰ τὰ
ἄλλα ἐπιρρ. εἰς οὔ π. χ. πριχοῦ, προτοῦ, ἄλλοῦ, παντοῦ, ἀπο-
σπεροῦ κτλ). Τὸ φωνῆν ἀπεβλήθη ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως ἡμέρα-
μέρα διὰ τὸ ἀρθρον ἦ (ἡ ἡμέρα).

μερὶ τό, πληθ. τὰ μεριά, ὡς καὶ σήμερον, ὁ μῆρός, Schenkel, Δ
1057 ἦκοβγε μέσες καὶ μεριά ἰδ. MNE 39.

μερονύχτι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡμερονύκτιον, Tag und Nacht, A
1069, 1354, 1637.

μεροξήμερόνομαι, ὡς καὶ σήμερον, διημερεύω καὶ διανυκτερεύω,
περνῶ μέρα καὶ νύχτα, Tag und Nacht zubringen, Ε 56, Κρητ. ἄσμ.
Κρ. 61.

μερτικὸν τό, ὡς καὶ σήμερον, μερίδιον, μοῖρα, μέρος, Anteil, B

2096, 2243, Γ 738 Κρητ. πολ. 378.25, 441.14, Χριστ. Κρητ. Α 21, 23, 25, 161, 162, 338. Περί τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ μερίτης, μεριτικὸν ἰδ. ΜΝΕ Β 407. Συνηθέστερον σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται μερδικὸν (ἐκ τοῦ μερίδα, μεριδικόν, μερδικόν)· πρβλ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει καὶ Ἄτακτ. II 243.

μερωμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἡμέρωσις, ἡμέρωμα, Zahmung, Ε 222 μερωμὸ δὲν ἔχει = δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μερώσῃ, νὰ πραῦνθῃ.

μερώνω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. καὶ **μερώνομαι**, μετ. μερωμένος, ὡς καὶ σήμερον, πραῦνω, ἡμερῶ, πραῦνομαι, zähnen, besänftigen, Α 439, Β 400, 944, 2421 ἐμέρωσε ἐσυνήφερε, Γ 162, 170 μερώνεται κ' ἐκείνη, 526 ἀρνεύγω καὶ μερώνω, Δ 458 τὰ μερωμένα φύγα· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

μέσα ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐντός, ἔνδον, εἰς, darin, drinnen, in. Καὶ πρὸ συμφώνου ἐνίστε εἶναι μεσ' (μάλιστα ὅταν ἀκολουθῇ ἡ πρόθεσις ᾿ς) Α 111 μέσ' στὸ λογισμὸ, 540 μεσ' στὸ νοῦ τζι, 1639 μέσ' στ' ἀρμάρι, Α 2055 καὶ Β 1 μέσα σὲ τοῦτο τὸν καιρὸ, Β 1140 καὶ 1144 μεσα ᾿ς δυὸ (= δύο κομμάτια εἰς τὴν μέσην), 1057 μέσ' στὰ δάση, Β 1703 μέσα ντου (= καθ' ἑαυτὸν) πολλ.

μεσάνυχτο τό, πληθ. μεσάνυχτα (καὶ ἐπιροηματικῶς), ὡς καὶ σήμερον, τὸ μεσονύκτιον, μεσάνυχτα, Mitternacht, Α 564 τὸ μεσάνυχτο περνᾷ, Γ 540 μεσάνυχτα νὰ πάη, 1351.

μέση ἡ, ὡς καὶ σήμερον, α') τὸ μέσον, Mitte, Β 1062 εἰς τοῦ λαοῦ τὴ μέση, Γ 1446 εἰς τῆς καρδιᾶς τὴ μέση, Δ 157 ποὺ μπαίνουν εἰς τὴ μέση β') τὸ μέσον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἡ ὀσφύς, Hüfte, Γ 391 ἡφτανεν ὡς τὴ μέση τζι, Δ 1057 ἡκοβγε μέσες καὶ μεριά· πρβλ. Ἄτακτ. IV 321.

μεσοπέλαγα ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, mitten im offenen Meer, Δ 53, 1673. Ὅμοιον πρὸς τὰ μεσόστρατα, μεσάνυχτα, μεσούρανα, μεσόκαμπα κτλ.

μεσόστρατο τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ μεσοστράτι, τὸ μέσον (δηλ. τὸ ἡμισυ) τοῦ δρόμου, Mittelweg. Σήμερον ἀκούεται καὶ μισόστρατο καὶ μισοστράτι (ἐκ τοῦ μισός = ἡμισός), ὅπως καὶ μισοπέλαγα.

με ἡ πρόθεσις μετὰ συγκεκριμένη ἐν συντάξει. Εὐρίσκεται ὅμως καὶ ὁ πλήρης τύπος μετὰ ὅταν ἀκολουθῆται ὑπὸ τῶν ἀντωνυμιῶν ἤτοι μετὰ μένα, μετὰ σένα, μετ' αὐτὸ (-μάς, σᾶς, κείνο. αὐτοῦς, κείνους) καὶ εἰς τὸ μετὰ χαρᾶς. Α 115, 300, 1749, 2074, Β 800, 802, 1738, 1954, Δ 335 πολλ. ἰδ. Ἄτακτ. II 244, Εἰnl. 30¹).

1) Κατὰ τὸ μετὰ μένα, μετὰ μάς, μετὰ κείνους ἐπλάσθη καὶ τὸ ἀποτά μένα, ἀποτά κείνους κτλ. π. χ. Πηγᾶ, Περί Πρωτείων τοῦ Πάπα ἀποτά σᾶς, ἀποτά κείνους 112, 131 κτλ. Καὶ τὸ γιὰτά μένα, γιὰτά σένα, γιὰτά κείνους, κτλ. Ταῦτα ὅμως δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν καὶ ὡς προελθόντα ἐκ τοῦ ἀπότά μέρη, γιὰτά μάτια κτὸ προσκολληθέντος δηλ. ἐνεκά τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ τὰ εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ ἀποτελεσθέντος τοῦ ἀποτά καὶ γιὰτά.

* **μετάβαλε**. Τὸ ἔχουσι τὰ ΑΒ εἰς τὸ χωρίον Α 967, ἐν ᾧ τὸ Χ ἔχει μεταστρεψε, ὅπερ καὶ ἐγράψαμεν. Τὸ μεταβάλλω σκοπὸ εἶναι καὶ σήμερον κοινότατον ἰδ. Βλαχ. Θησ. λεξ.

μεταλλάσσω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. καὶ **μεταλλάσσομαι**, ὡς καὶ σήμερον, μεταβάλλω, μεταβάλλομαι, ändern, wechseln, Α 1311, 1772, Γ 906, 1299, Δ 1965 ἔμεταλλάσσουντα συχνὴ ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

μεταμορφίζω, ὡς καὶ σήμερον, μεταβάλλω, ἀλλοιῶ, umgestalten, ändern, Γ 144 μεταμορφίζουσι τὸ ψόμα=σχηματίζουσι τὸ ψεῦδος, ὥστε νὰ παρουσιασθῇ ὡς ἀλήθεια. Σήμερον ἀκούεται συχνὰ τὸ μεσ. μεταμορφίζομαι ἄορ. ἔμεταμορφίσθηκα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ προσποιῦμαι, κάμνω τὸν ἀνίδεον τοῦ πράγματος, τὸν ἀθῶνον, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

μεταμπερδένω, ὡς καὶ σήμερον, πάλιν μπερδένω, sich wieder entwickeln, Α 1245 (ἰδ. μπερδένω).

μετάνιωμα, ὡς καὶ σήμερον, μεταμέλεια, μετάνωσις Γ 291 ἰδ. νιῶθω καὶ μενανιῶθω.

μετανιῶθω καὶ **μετανιώνω** ἄορ. ἔματάνιῶσα μετ. μετανιωμένος, ὡς καὶ σήμερον, μετανοῶ, μεταμέλομαι, ἀρχ. μεταγινώσκω Γ 110, 294, 792, Δ 698, 1426, Ε 1470. Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς γραφῆς αὐτοῦ ἰδ. νιῶθω καὶ σημείωσιν εἰς τὸ Α 2144. Εἰς τὰ Κορητικὰ κείμενα εὐρίσκειται καὶ μετανιῶθω, Ἐρωφ. Α 406, 414, Β 105, 108, Δ 265, Γυλ. Ε 187 πολλ. Παρὰ Μαχ. μεταγινώθω καὶ μετανιῶθω 146, 163 πολλ.

μετάξι τό, πληθ. μετάξα, ὡς καὶ σήμερον, μέταξα, Seide, Β 131, 610.

μετασαλεύγω ἄορ. ἔμετασάλεψα ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, μετακινῶμαι, sich weiter bewegen, Β 706, Δ 752. Σήμερον εἶναι καὶ μεταβ. π. χ. μετασάλεψε τὴν πέτρα = μετακίνησε, καὶ μετασάλεψε = μετακίνησον.

μεταστρέφω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, μεταβάλλω, umkehren, Α 197 καὶ 967 μεταστρεψε τὸ λογισμό.

μετόχι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἔξοχικὴ οἰκία (γεωργοῦ ἢ ποιμένου) Ἰγγλ. Farmhouse, Β 638 μετόχια μὲ πολλοὺς βοσκούς, Κορη. πολ. 187.6. Ἡ λέξις Βυζαντιακὴ σημαίνουσα κυρίως τὰ παραρτήματα τῶν Μοναστηρίων (Μετόχια) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ Καθολικὰ (ἰδ. παραδείγματα παρὰ Duc. graec. μετόχια), ἔπειτα ἐσήμαινε καὶ πᾶσαν ἀγροικίαν, ὡς καὶ σήμερον, ὅτε δηλοῖ μικρὸν συνοικισμόν, εἴτε ἔξοχικὸν γεωργικὸν οἶκημα, ἀγροικίαν ἰδ. Χριστ. Κορη. Α 338.

μετρητός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, μετρημένος, gemessen, Β 379 πᾶνε μὲ ζάλα μετρητὰ κατὰ τὸν Γιανν. βάδην, ἐν ρυθμῷ, im gemessenen Schritt.

μέτρος τό, ὡς καὶ σήμερον, λογαριασμός, σκέψις, ὑψυμός, Ueberlegung, A 201, 1058, 1439 ἦσανε με̄ λογαριασμὸ καὶ μέτρος σοθεμένα.

μετρῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀριθμῶ, σκέπτομαι, λογαριάζω, überdenken, A 207. B 2203· ἰδ. διαμέτρῶ.

μῆ καὶ μῆν (τοῦτο πρὸ φωνήεντος καὶ συμφώνου ἀήχου γινόμενον διὰ τῆς συνεκφορᾶς ἡχηροῦ), ὡς καὶ σήμερον, nicht, A 44 μῆν ἔχοντας, 140 νὰ μῆ δῆ, 145, 218 μῆν πᾶν ἄνάψης μιὰ φωτιά, 221, 228 μῆν κομπωθῆς πολλ. Κατὰ τὸν Καθηγ. Χατζιδ. MNE B 351 τὸ ν προσετέθη εἰς τὸ μῆ οὐχὶ διὰ τὴν χασμοδιάν ἀλλ' ἀναλογικῶς πρὸς τὸ συνώνυμον οὐδέν, δέν· προβλ. καὶ Thumb, Handb². § 34.2, ὅστις ἐξηγεῖ οὕτως καὶ τὸ εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος λεγόμενον νὰν ἀντὶ τοῦ νά.

μηδὲ καὶ **μηδὲν** (ἢ μῆ δέν), ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, μηδέ, (οὐδέ), ἴνα μῆ, nicht, damit nicht, A 20, 1009, 1643 μῆ δέν κατοπαθήσης, B 945 μῆ δὲ γενῆ = ἄς μῆ γενῆ, Γ 1599 νὰ μῆ δέν ψηφοῦσι, Δ 665 νὰ μῆ δέν ἔχη. Πολλῶ σπανιώτερον εὐρίσκεται τὸ μουδὲ (κατὰ τὸ οὐδὲ) ἰδ. λεξ.

μηλίγγας ὁ, γεν. τοῦ μηλίγγου, ὡς καὶ σήμερον, ὁ κρόταφος, κοιν. Ἑλλ. μηλίγγι, Schläfe, B 1790, 1909, 1913, Γεωπον. 91, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. Εἶναι ἢ ἀρχ. λέξις μῆνιγξ, μῆνίγγιον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν καθ. Χατζιδάκιν ἐγένετο μηλίγγι δι' ἀνομοίωσιν, MNE 329, B 436· ἰδ. καὶ Ἀτακτ. IV. 322—323. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἡ λέξις ὁ μηλίγγας πληθ. οἱ μηλίγγοι εἶναι κοινότατον, καὶ ἀσθένεια τὰ σωμαλίγγα (= μῆνιγγίτις ἢ τυφοειδὴς πυρετός) καὶ συνθ. ψαρομηλίγγος καὶ ψαρομηλίγγατος (= πολιοκρόταφος). Ἐν Pellegi. 189 ἡ μηλίγγα = tempria.

μηλο τό, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, Apfel. Τροπικῶς σημαίνει τὸν ὄριμον καρπὸν, τὸ ὠραῖον ἐκλεκτὸν πρᾶγμα, τὴν καλλονήν, π. χ. Γ 76 μῆ δώσης ἔτοιοιου κηπουροῦ τὸ μῆλο νὰ τὸ φάη.

μηνῶ¹, ἀορ. ἐμήνυσα, προστακτ. μήνα, ἀορ. μήνυσε, ὡς καὶ σήμερον, μηνύω, sagen lassen, wissen lassen, 2055 μήνα μου δίχως ντήρησι, Γ 798, Δ²280, 455, 751, E 342, 1284. 1288 πολλ. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

μήπως, ἀρχ. μήπως, μὴν πᾶ, ob nicht, A 1752 καὶ Γ 42 μήπως καὶ ξελησμονηθῆ, Δ 776 καὶ 887 μήπως καὶ πάσῃ. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο μόριον, ἀντὶ τοῦ ὁποῖου σήμερον μεταχειρίζομεθα τὸ μῆν πᾶ(ς) εὐρηται σπανίως εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα π. χ. Ζην. Γ 228, καὶ ὑπὸ τὸν τύπον μῆπωστάς Σταθ. B 195.

μιὰ τὸ θηλ. τοῦ εἰς γεῖς, ἕνας. Σημειωτέα τὸ κατὰ παράλειψιν τοῦ φορᾶ A 507, 1131 μιὰ ἀπὸ τσι πολλές, τὸ μιὰ καὶ δυὸ Γ 1948 = ἅπαξ καὶ δῖς, καὶ τὰ σημερινὰ μιὰ τζι μιᾶς = μίαν φορᾶν καθ' ὄλον τὸν χρόνον (διὰ πρώτην φορᾶν), κάνει μιὰν κὶ ἄλλη =

πότε τοῦτο καὶ πότε τὸ ἀντίθετον (ιδίως ἐπὶ καιροῦ μεταβλητοῦ), **μῆ** σου καὶ **μῆ** μου = μίαν φορὰν ἰδικόν σου καὶ μίαν ἰδικόν μου.

* **μικροῦλλης**. Φέρουσι τὰ AB εἰς τὸ A 33, ὅπως καὶ σήμερον = μικροῦτσικος, niedlich, mignon.

μίλι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ μίλιον, Meile, A 942. Βεβαίως πρόκειται περὶ τοῦ Ἑνετικοῦ μιλίου (miglio dei passi Veneziani, ¹) τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Κρήτῃ, καὶ σήμερον ἀκόμη κοινοτάτον τὴν λέξιν παρέλαβον οἱ Ἑνετοὶ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν, καὶ οὗτοι παρὰ τῶν Ρωμαίων.

μιλῶ², μετ. **μι**λημένος καὶ οὖσ. ἢ **μι**λιά, ὡς καὶ σήμερον, ὄμιλῶ, λαλῶ, λέγω, ὄμιλία, λόγος, reden, sprechen, sagen, Stimme, Reden, A 165, 373, Γ 463, 464, 466 πολλ.

μισαφορμάρις, ὁ σχεδὸν τρελός, μεσότρελος, μεσοκούζουλος (Κρητ.), halb thöricht, Γ 291 πὼς ἐβουλήθης κ' εἰπές το, λωλὲ μισαφορμάρι. Τὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ μισός καὶ ἀφορμάρις (ἰδ. λεξ.), εἶναι δὲ περιέργον ὅτι ὁ μακαρ. Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσ. παρενόησε τὴν λέξιν ἐρμηνεύσας αὐτὴν μεταίτιος, συναίτιος mitschuldig, halbschuldig, ἐν ᾧ ἡ ἔννοιά της εἶναι προφανής. Ὁ Chestac. οὐδὲ ἀναγράφει τὴν λέξιν.

μισσεμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀναχώρησις, Abreise, Abgang, Γ 1754, Δ 2015 πολλ. MNE 416. Εἶναι τὸ οὖσ. τὸ μισσεύω (ἰδ. λεξ.). Σήμερον ἀκούεται καὶ ἡ σύνθετος ἀπομισσεμὸς = ἀποχωρισμὸς καὶ τὸ ἀπομίσεμα, ἀπομισσέματα.

μισσεύω, ἀορ. ἐμίσεισα, μετ. μισσεμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἀναχωρῶ, ἀποχωρῶ, abgehen, abreisen, A 608, 1274, 2007, B 1937, Γ 481, 624 πολλ. Ἡ λέξις Βυζαντιακὴ Ἄτακτ. I 121 γενομένη ἐκ τοῦ Λατιν. missus, missa (τοῦ mittere) ἐκ τῆς Χριστ. λειτουργίας ite missa ist = προέλθετε ἀπόλυσίς ἐστιν ἐκ τούτου μισσεύω = ἀπερχομαι. ἰδ. καὶ Duc. graec. ἐν λεξ. μίσσα, μισσεύω, καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

μισὸς ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἥμισυς, halb, B 1141, Δ 1764, 1699 ὡς τὰ μισά = ἕως εἰς τὸ μέσον. Περὶ τῆς συμφύρσεως καὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἐκ τούτου συνθέτων μετὰ τῶν ἐκ τοῦ μέσος ἕνεκα τῆς συγγενείας τῶν ἐννοιῶν ἰδ. MNE B 407.

μισῶ¹, ἀορ. ἐμίσησα μετ. μισημένος, ὡς τὸ ἀρχαῖον, ἀπεχθάνομαι, hassen, A 863, 1247, B 465, 1002, 1474, 2165, Γ 1157. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ ρῆμα μάλιστα ἐπὶ τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα

1) Κατὰ τὸν Molmenti, La Storia di Venezia nella vita privata, Parte III σελ. 44—45 τὸ miglio veneto τὸ ὁποῖον ἦτο 1000 βήματα Ἑνετικὰ ἰσοδυναμεῖ πρὸς μέτρα 1738,674.

διά τινα λόγον ἀποστρέφονται καὶ ἐγκαταλείπουσι τὴν φωλεάν των, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλων ζώων.

μνέγω· σπανιώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ (ἀ)μνόγω (ιδ. λεξ.), ὀρκίζομαι, schwören, E 1507 εἰς τ' ὄνομά ντου μνέγα, Φαλιερ. μνέγω καὶ ἐμνέγω, ¹⁾ Βοϊβ. 822, Ἡπειρ. γλωσσ. 62. Εἰς Διγ. Ἐσχωρ. εὔρηται ὀμνέγω· ιδ. ἀμνόγω.

μῶδος, ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, τρόπος, Weise. A 2161, B 530, 1146, Γ 49, 409, 723, 1315, E 314. Τὰ κείμενα AB ἔξ ἑλληνιστικῆς τάσεως τρέπουσι τὴν ξενικὴν λέξιν (Ἰταλ. modo) εἰς τὸ ἑλλ. τρόπος. Καὶ σήμερον ἢ λέξις κοινοτάτη ἐν Κρῆτῃ π. χ. μὲ εἶντα μῶδος = κατὰ τίνα τρόπον, δὲν ἔχει τὸ μῶδον του = τὸν τρόπον του, εἶναι τοῦ μῶδου ντου (=ιδιότροπος), Ἴδ ἐν Ζωγρ. Νισυρ. 586 ὄνο ν μῶδου δὲν ἐνόησεν ὁ συλλογεὺς ὅτι εἶναι τὸ Ἰταλ. ogni modo.

Μοθῶνη ἢ, B 187, 1293. Περὶ ταύτης ιδ. σελ. 373.

μοιάζω, ἀορ. ἤμοιασα (ἀκούεται μοιάζω, ἤμοιασα), ὅπως καὶ σήμερον, ὁμοιάω, εἶμαι ὁμοιος, ähneln, ähnlich sein, μετὰ γενικῆς προσώλου A 958 κιαμιὰ ἄλλη νὰ σοῦ μοιάζη, Γ 1 ἤμοιασε τούτη τ' ἄρρωστον. Συνήθως εὐρίσκεται τὸ τριτοπρόσωπον μοιάζει, ἤμοιαζε, ἤμοιασε ἐπὶ τῆς σημασίας του πρέπει, ταιριάζει, ἀρμόζει, zusammen passen, schicken, A 88 πρᾶμα ποῦ δὲν ἤμοιαζε βάνει στὸ λογισμόν του, 182 δὲν ἤμοιαζε ποτὲ νὰ μπῆς, 207 βρίσκει το πῶς μοιάζει, 1180, 2225, B 59, Γ 646, 813, 1107, Δ 46. Τὴν σημασίαν ταύτην εὐρίσκω καὶ εἰς Ζωγρ. Ἡπειρ. 132, ῥσμ. 213.

*πόχω γυναῖκα παρανιά, καὶ χήρα δὲν τῆς μοιάζει,
πόχω μικρούτσικα παιδιὰ, κὶ ἀρφάνια δὲν τὰ μοιάζει.*

ιδ. καὶ Passow σελ. 304, ῥσμ. 427 στιχ. 17, 18. Ἰδὲ καὶ μοιαστός.

μοιαστός, ἐπιθ. γενόμενον ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος μοιάζει (= πρέπει), ἀρμόζων, πρέλων, schicklich, A 1728 κάθε πρεπὸ κάθε μοιαστό. Σχημότερον εἶναι τὸ ἀρητ. ἄμοιαστος (ιδ. λεξ.). Καὶ τὸ μοιάζει καὶ τὸ μοιαστός, ἄμοιαστος ἀκούονται ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν ἐν Σητεῖᾳ καὶ Ἱεραπέτρῳ.

μοιότη ἢ, ὁμοιότης, Aehnlichkeit, E 126 μοιότη ἔχει μετὰ σένα.

μοῖτρα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον εἰμαρμένη, τὸ πεπρωμένον, Schicksal, A 211 ποῦ σέ ἔσυρε τὸ ριζικὸ κὶ ἡ μοῖτρα, B 1833, Γ 685, Δ 615, E 1023 Μοῖτρα δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιό. Εὔρηται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ σχεδὸν προσωποποιημένη, ὅπως ὁ Χάρος, ὁ Ἐρως, ὁ Θάνατος,

¹⁾ Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας Δ'. σελ. 292 καὶ ὀρκομνέγω αὐτοῦ. στιχ. 5.

ὁ Πόθος. Ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ μοῖρα καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης σημασίας = μερίς, μέρος, ¹⁾ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ μοιράζω, καὶ τὸ μοιράδι = μερικὸν καὶ μοιρασχόρος (ἐκ τοῦ μοιρασφόρος?) = ὁ κληρονόμος, καὶ οὖσ. μοιρασά = διανομή. Εἰς Κρητ. ἔγγραφα Ἐνετοκρατίας (π. χ. Συνθήκη Καλλιέργη ἐν Ἀθηνᾶς τομ. ΙΔ' σελ. 320 πολλ.) Μοῖρα εἶνα τὸ φέουδον, καὶ Μοιρατάρεις ὁ Φεουδάρχης. Σήμερον εἶναι κοινώτατον ἐν Κρητῇ καὶ ὁ Μοιράρις = ὁ μάγος, ὁ λέγων τὴν Μοῖραν (καὶ θεραπεύων διὰ μαγανειῶν καὶ ἄλλων μαγικῶν μέσων).

μοιρολόγι τό, ὅπως καὶ σήμερον (μοιρολόι) θρηῆνος, Wehklage, Klagegesang, A 130, E 1059. Ἐξ αὐτοῦ τὸ κοιν. ῥήμα μοιρολογοῦμαι καὶ ἡ μοιρολογίστρα.

μολογῶ¹, ἀρχ. ἐμολόγησα, ὅπως καὶ σήμερον, ὁμολογῶ, μαρτυρῶ, ἀρχ. ἐξαγορεύω heraussagen, anzeige-n, A 1134, 1745, B 28, Γ 762, Δ 1773, E 111.

μοναξιά ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, (Δυτ. Κρητ. καὶ κοιν. μοναξιά), μοναξία, Einsamkeit, A 829, δίς, 1137, B 602. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τὸς λέξεως Ἄτακτ. IV. 326—327, Βλαχ. Θησ.

μοναχά καὶ **μοναχάς**, ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, μόνον, nur, allein, A 2006, B 437, 865, 1244, 2199, B 403, 666, 839, 1546, Δ 358, 662, 965, 1781, E 127, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

μοναχός, ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, μόνος, allein. Πρὸς δήλωσιν αὐτοπαθείας ἀκολουθεῖται ὑπὸ γενικῆς προσωπ. ἀντωνυμίας μοναχός μου, μοναχός του, κτλ. A 104 ἐκέντα μοναχός του, 766 μὴν εἶσαι μοναχή σου, 1388, Γ 1018 πολλ., MNE B 521. Προῆλθε τὸ μοναχός τοῦ μεταγενεστέρου καὶ Βυζαντ. ἑλληνισμοῦ ἐκ τοῦ ἐπιρρ. μοναχῆ καὶ μοναχοῦ. Σήμερον ἐν τῇ κοινῇ Ἑλλην. ἀκούεται καὶ μονάχος.

μοναχοθυγατέρα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ μοναχοκόρη, einzige Tochter, A 1373. Εὐρίσκεται καὶ μονοθυγατέρα (ιδ. λέξ.). Ἀντίστοιχον εἶναι τὸ μοναχογιός.

* **μόνε** ἐπιρρ, ἀντὶ τοῦ συνήθους μόνον. Τὸ ἔχει τὸ X εἰς τοὺς ὑποβολμαίους στίχους A 413, 416, εὐρίσκεται ὅμως εἰς ἄλλα κείμενα καὶ δὴ καὶ Κρητικά, π. χ. Ἄποκ. 82, Σωσαν. 110, Βοῖβοδ, 1129, 1208, τὸ ἀναγράφει δὲ καὶ ὁ Κρῆς Γεράσιμος Βλάχος ἐν τῷ Θησαυρῷ (μόνε, si, ἐάν), καὶ ὁ Σομαvera. Κατὰ τὸν Φιλήταν 359 τὸ μόνε ἐγένετο κατὰ τὸ ἐπιρρ. τότε, πότε.

μόνιος ἐπιθ. μόνος, allein, A 139 καὶ 1107 μόνιος κὶ ὀλομόναχος, 1462 μόνι' ἄμοναχός (τὰ AB μόνιος μοναχός), Γ 157

1) Λεγεται καὶ σχεδὸν ἐπιρρηματικῶς μοῖρα καὶ πάρτη = τὸ ἐμὸν μέρος, τὸ κατ' ἐμέ. Ἀκόμη ἡ μοῖρα καὶ δὲ μ' εἶδε = εὐτυχῶς, κατὰ καλὴν τύχην, μοῖρά σου κὶ ἄν τὸ κάμης = ἀλίμονον εἰς σέ, κακὴ σου μοῖρα.

μόνια σου, 1736 μόνιος του και μοναχός, Γυπ. Α 297, 340, Β 56, 106, Γ 220, 449, Δ 232, 239. Σταθ. Α 89, Ἐρωφιλ. Α 364, 581, Β 9, Δ 92, Ζην. Β 85, Γ 237, 263 πολλ. Καρπαθ. Μιχ. 23.4, 51.1' μόμια και μοναχή σου. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρητ. μόνι' ἀμοναχός = ὀλομόναχος. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. Γραμμ. 31 ὁ τύπος μόνιος παρεσχηματίσθη κατὰ τὸ κούφιος, ἄδειος, πλήσιος, περισίσιος. πλούσιος. Ἐν Ἀραβαντινοῦ Συλλογ. δημ. ἄσμ. Ἡπείρου (Ἀθην. 1880) σελ. 175 (ἄσμ. 266) εὔρηται μονμονάχη = ὀλομόναχη.

μονιτάρου ἐπιρ., ὡς και σήμερον, παντελῶς, ganz und gar, gänzlich, Α 942, Ἐρωφ. Ἰντερμ. Α 50, Δ 160, 456, Ε 129, Γυπαρ. Ε 294, Κρητ. πολ. 544.2. 569.14' ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λέξει μονητάρου. Περί τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐπιρρηματος ἐκ τοῦ ρημ. μοντάρου (Ἰταλ. montare) κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ ι, ὅπως και τοῦ ὀλομονιτάρου ἐκ τοῦ ὄλα μονιτάρου ἰδ. Χριστ. Κρητ. Α σελ. 339—340 και Ἀθηνᾶς ΚΔ' σελ. 61. Ὁ Κοραῆς Ἀτακτ. IV 393 τὸ ἡμεῖνευσεν ὡς γεγόμενον ἐκ τοῦ μόνη τῆ ὄρα, μόνον τῶρα). Εὔρισκεται εἰς ἄλλα κείμενα και ὑπὸ τὸν τύπον μονοτάρου. Ἐκ τοῦ ἐπιρ. ἐσχηματίσθη ῥῆμα μονιταρίζω ἀνταμώνω και συναθροίζω κοινότατον σήμερον ἐν Κρήτη.

μόνο(ν) ἐπιρ., ὅπως και σήμερον, allein, nur, Α 40, 661 πολλ. Εἰς ἄλλα κείμενα εὔρισκεται και ὁ συγκεκομιμένος τύπος μόν, Γερ. κορ. 636. Σκλαβ. 34, 72 πολλ. Χρον. Μορ, πολλ., Καρίτ 27.6, 28, Λαογορ. Β 44, Γ 517. Εὔρισκονται ἐνιαχοῦ και οἱ τύποι μόνε και μόνι ἰδ. Χρον. Μορ. Index 612.

μονοιάζω, ὡς και σήμερον, ὀμονοῶ, συμφωνῶ, einträchtig werden, übereinstimmen, Γ 1730 νὰ μονοιάσουσι (οἱ Πηγαῖδες) νὰ τόνε πολεμήσου. Σήμερον ἀκούεται τὸ ῥῆμα (και τὸ οὖσ. μόνοιασι) και ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνταμώνω π. χ. ἐμονοιάσαμε στὴ στρατία κ' ἐπηγαίναμε μαζί, ἐμόνοιασες τὸν τᾶδε; = τὸν ἡμιζες;

μονοθυγατέρα ἡ, ἕτερος τύπος τοῦ μοναχοθυγατέρα (ἰδ. λέξ.) Γ 1241. Ἴσως ἐγένετο και κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ μόνος (-θυγατέρα), ὅπως γίνονται τόσα ἄλλα σύνθετα, π. χ. μονοχέρις, μονοπόδαρος, μονόσπιτο, μονοκατοικιὰ κτλ.

1) Οἱ ἐκδοταὶ τῶν Προδρομικῶν ποιημάτων Hesseling και Pernot (Poèmes Prodrômiques ἐν λέξει ταροῖ) ἠθέλησαν νὰ σχετίσωσι τὸ ἐπιρ. αὐτὸ πρὸς τὴν λέξιν ταρός. Ἀλλ' ἡ κοινοτάτη λέξις σήμερον ἐν Κρήτῃ ταρός ἡ δηλοῦσα τὸν σφοδρὸν ἄνεμον οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτό. Ἡ λέξις ταρός εἶναι τῶν σπανίων ἐν τῇ γραπτῇ παραδόσει (Ἡσυχίου ταρόν. ταζύ). Prodrôm II. 96g, ἠκούετο ὁμοσ φαίνεται εἰς προγενεστέρην ἐποχὴν και ἐγράφετο, ἀφ' οὗ εὔρισκονται πολλάκις αἱ λέξεις καλοταρίαι και χαροταρίαι (= ἡσυχιοι και τρικυμιώδεις ἄνεμοι) ἐν ναυτικῷ κώδικι τοῦ ἸΓ' αἰῶνος εἰς κείμενα τοῦ 10ῆ 11 αἰῶνος δημοσιευθ. ἐν Ν. Ἑλληνομν. Λάμπρου Θ' (1912) σελ. 173, 174, 175.

μονοπάτι τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἀτραπός, Fhussweg, A 1196, B 813, Δ 1018, 1062. Πρβλ. Duc. graec. ἐν τῇ λέξει, ὅπου ἀναγράφονται καὶ παλαιότερα παραδείγματα καὶ MNE B 190.

μορφίζω, ὅπως καὶ σήμερον, καλλωπίζω, schön machen, A 1372. Σήμερον ἀκονέται καὶ ἀμεταβ. = γίνομαι ὠραῖος, καὶ τροπικῶς μορφίζω μετ' εἰρωνείας σημαίνει τὸ βλάπτω ζημιῶ τινα, κακομεταχειρίζομαι.

μοσκομυρισμένος ἐπιθ. μετοχ., ὡς καὶ σήμερον (καὶ μοσκομυρωδᾶτος) B 448 ῥόδον ὄμορφο καὶ μοσκομυρισμένο = ἔχον τὴν εὐ-
ωδίαν τοῦ μόσχου (ἰδ. μόσκος).

μόσκος ὁ, ὡς καὶ καὶ σήμερον, ὁ μόσκος (ἡ εὐώδης οὐσία), Moschus, A 1019. Περὶ τοῦ πράγματος Duc. graec. ἐν τῇ λέξει, ὅπου καὶ παραδείγματα ἐκ Βυζ. συγγραφέων.

μοσκοφυλάσσω, ὅπως καὶ σήμερον, φυλάσσω ὡς τὸν μόσχον, ἀκριβοφυλάσσω, sorgfältig hüten, A 1020. Πρβλ. καὶ τὸ σημερ. μοσκο-
πουλώ.

μότο E 472 μότο γιὰ σὲ ποὺ πεθυμῶ νὰ σμίξω μεν ὁμάδι. Εἶναι ἡ γραφή τοῦ AB, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς καὶ ὁ ἰδικός μας τυπογράφος παρεδιώρθωσε καὶ ἐτύπωσε μόνο. Τὸ μότο προφανῶς ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ μόνο ἦτο, μονότο, μόντο, μότο. Μολονοί δὲν εὗρον μέγρι τοῦδε ἄλλο παράδειγμα, πιστεύω ὅτι καλῶς ἔχει τὸ μότο.

μουγκαλίζομαι ἀορ. ἐμουγκαλίστη(χα), ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μυκῶμαι (ἐπὶ βοδῆ ἢ καὶ ἀνθρώπου μυκωμένου), brüllen, B 1163 κ' ἐμουγκαλίστη τρεῖς φορὲς τὸ φοβερόν του στόμα Ἐβρ. 40, 816 ὁ).

μουγκαλισματιὰ ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. μυκηθμός, κραυγή, Gebrüll, Geschrei, B 1121 κ' ἤσυρε μουγκαλισματιὰ.

μουγγός ἐπιθ. βραχνός, ὑπόκωφος, mit heiserer stumpfer Stimme, Δ 197 ὁ μὲ σάλπιγγες μουγγές μουγγές καὶ τύμπανα πασ-
σμένα. Ἡ λέξις εἶναι μὲν ὀνοματοποιημένη ἀλλὰ παλαιά, ἀφ' οὗ ἀναγράφεται εἰς τὰ Ἱππιατρικὰ «ἔστο δὲ καὶ τῇ φωνῇ μὴ μογγός, ἀλλὰ λαμπρός». Πρβλ. Λεξ. Liddell - Scott. Κωνσταντιν. ἐν τῇ λέξει, καὶ Sophocl. καὶ Βυζ. Λεξ. ὁ). Σήμερον μουγγός εἶναι ὁ κοφάλαλος.

μουγκρίζω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μυκῶμαι, βρυχῶμαι, brüllen, ἐπὶ μυκηθμοῦ θηρίων καὶ τροπικῶς καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλων πραγμά-
των, B 334 σὰ θερῖο μούγκριζει, (ἐπὶ ἀγρίου ἵππου), 493 σὰ θε-
ρῖα μούγκριζον (ὁ Σπιδόλιοντας καὶ Δρακόκαρδος), 1059, 2135,

1) Ὁ Βλαχ. θησ. ἀναγράφει τὸ μουγκαλιόυμαι ἀκουόμενον καὶ σήμερον, ὅπως καὶ τὸ μουγκαλίζομαι, ὁ δὲ Duc. graec. γράφει ὄχι ὀρθῶς, ὡς πιστεύω, μουγκαρίζομαι.

2) Πρβλ. Χατζιδάκιον εἰς Byz. Zeitschr. II (1893) σελ. 253.

2326, Δ 660 ὁ κόσμος νὰ μουγκρίζῃ (ἐν καιρῷ τρικυμίας καὶ καταιγίδος), 1031, 1041 μουγκρίζουν οἱ ποταμοί, Ε 1535 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, μογγρίζω, μογγρισμὸς Ν. Ἑλληνισμ. Α σελ. 349, 350.

μουγκρισμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μυκηθμός, Gebrüll, Β 1165, 1935· καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ἐπὶ φρονεομένων (τοῦ Σπιδόλιοντα καὶ τοῦ Δρακοκάρδου) ἰδ. μουγκρίζω.

μουδέ, μουδέ - μουδέ, ὡς καὶ σήμερον, σπανιώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ μηδέ, und nicht, auch nicht, Α 2073, Β 1754, 1920, Δ 398. Τὸ μουδέ ἐσχηματίσθη ἐκ συμφύσεως τοῦ μηδέ καὶ τοῦ οὐδέ, ὅπως τὸ μούτε (σήμερον σύνηδες ἐν Κρήτῃ) ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ μήτε καὶ οὔτε.

μουλλώνω, ὡς καὶ σήμερον, κύπτω, ζαρώνω, sich beugen, nieder beugen, Α 1353 ἐμούλλωσε τὴν κεφαλὴν, Α 1151 τὸ κορμὶ μουλλώνει, 1524, 1873, 1900 μουλλώνου τὰ κοντάρια, Νισ. 92 μουλλώνω = κρύπτομαι ἐκ φόβου, Prodr. 127 μουλλώνεται = λωφάζει, Βατταρ. 87 μουλλωτὸς = ἐνεός, λωφάζων. Μουλώνω, μουλωχτὸς καὶ ἐν Ζαγορίῳ Ἡπειρ. (Φιλολ. Συλλ. Κ)πολ. ΙΑ' 224). Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ ἐπιθ. μουλλὸς καὶ τὸ ἐπιρ. μουλλά, μουλλὰ π. γ. πάει μουλλὰ μουλλὰ = σκυμμένος καὶ ἀπαρατήρητος καὶ τὸ μουλλώνω λεγόμενον ἐπὶ τῆς ἄνω σημασίας μάλιστα ἐπὶ τοῦ κυνὸς τοῦ δαρέντος ἢ ἀπειληθέντος καὶ συστελλομένου ἢ κρυπτομένου ἰδ. Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Τὰ ἠρμήνευσεν ὁ Κοραΐς ἐν Ἀτακτ. IV. 335 σχετίσας πρὸς τὰ ἀρχαῖα μουλλός, μύλλω, μουλλαίνω ἰδ. καὶ Χατζιδ. ΜΝΕ 297, καὶ Ἑπετ. Πανεπιστ. 1911 σελ. 60. Ἐν Πανδύρῳ Η'. (1858) σελ. 413 ὁ Ν. Δραγούμης ἀναγράφει μουλλιάζω.

μούρη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πρόσωπον, Gesicht, Ε 796 τσι μούρες τὸς ἐμίγα (τὰ πουλιὰ), ὄθεν τὰ ράμφη. Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Stud. IV. 54—55 προσέχεται ἐκ τοῦ Γενοαικοῦ muro ἰδ. καὶ Lehnw. 133.

μουρμούρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ψιθύρισμα, ἀρχ. ψίθυρος, Gemurmel, Geräusch, Β 674 μὲ τῇ μουρμούρα τοῦ νεροῦ (= τὸ κελάρυσμα τοῦ ὕδατος).

μούρτζινος ἐπιθ. μαυροκόκκινος, ἀρχ. φοινικουῖς, οἰνωπός, dunkelrot, Β 298 μούρτζιν ἢ τριχιά ντου (τοῦ ἀλόγου), 340 κόκκινα, μαῦρα, μούρτζινα, 384. Τὸ παράγον ἐκ τοῦ Ἀραβ. merdjan = κοράλλιον ὁ Γιανν. ἐν τῷ Γλωσσῶ. τοῦ Ἑρωτοκρ. καὶ ὁ Meyer, Indogerm. Forsch. IV. 111. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἀν ἡ προέλευσις τῆς λέξεως εἶναι τοιαύτη πιθανώτερον μοι φαίνεται ὅτι ἡ λέξις πρέπει νὰ σχετισθῇ μὲ τὸ μόρογ, μοῦρο, ἐπιθ. μόρικος ἢ μὲ τὸ Ἀμόργινον (χρῶμα), ἢ τέλος ὅτι ἦτο ἀμούργινος, μούργινος ἐκ τοῦ ἀμούργα (= τρυγία τοῦ οἴνου). Τὴν τελευταίαν εἰκασίαν ἔχει καὶ ὁ κ. Τριαντα-

φύλλιδης, Leshnw. σελ. 41. Εἰς Αἴγυπτ. παπύρους Βυζαντ. ἐποχῆς εὐρίσκειται κατ' ἐπανάληψιν τὸ μούρσινος π. γ. Pap. Oxyg. 531, 14 «Κόμισαι τὰ ἱμάτια τὰ λευκὰ τὰ δυνάμενα μετὰ τῶν πορφυρῶν φορεῖσθαι φαινολίων. Τὰ ἄλλα μετὰ τῶν μουρσίνων φορέσεις». Ὁ Herwerden ἐν τῷ Lexicon graec. supplet. et dialectic. ἀναγράφει μούρινος καὶ ἐρμηνεύει «colore mora referens restituendum pro μούρσινος». Ὁ κ. Φ. Κουκουλῆς (Βυζαντίδος τομ. Β' σελ. 481) λέγει ὅτι τὸ ἐπίθετον οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μούρον ἀλλὰ πρὸς τὸ μυρσίνη, καὶ λέγει ὅτι «τὸ μούρσινος - μούρσινος καὶ νῦν ἐν Μάνη μούρτζινος εἶναι ὁ τὸ χροῶμα τῆς μυρσίνης ἢ μυρτίνης ἔχων ὁ φαιόχρους καὶ οὐδὲν πλέον». Ἀλλὰ παρατηρῶ εἰς ταῦτα ὅτι, καὶ ἐὰν ἡ ἐτυμολογία τοῦ μούρτζινος ἐκ τῆς μυρσίνης ὀρθῶς ἔχη, δὲν σημαίνει τὸν ἔχοντα τὸ χροῶμα τῆς μυρσίνης διότι τότε θὰ ἐσήμαινε πράσινος καὶ οὐχὶ φαιόχρους, ὡς θέλει ὁ κ. Κουκουλῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτῆς τοῦ μύρτου (τὸ μύρτον, σήμερον τὸ μέρτον) καὶ τότε μούρσινος καὶ μούρτινος καὶ μούρτζινος σημαίνει τὸν ἔχοντα τὸ χροῶμα τοῦ μύρτου ἢτοι πορφυροῦς ἢ οἰνωπός, ὅπως πράγματι εἶναι τὰ μύρτα, δηλ. περίπου συνώνυμον πρὸς τὸ συνηθέστερον μούρσικος. Ἄλλο ἐπίθετον τοῦ ἵππου ὅμοιον καὶ κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὴν σημασίαν εἶναι τὸ μούρντος π. γ. Ἀχιλλ. Διηγ. στ. 475

μούρντον ἐκαβαλλέκευσε ἀλλὰ φουντούλην μούρντον,

καὶ στιχ. 548. Ἐν στίχῳ δὲ 1219 τοῦ αὐτοῦ ποιήματος λέγεται ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχεν ἵππον

ἄσπρον εἶχεν εἰς ἔρωτας καὶ μούρντον εἰς πολέμους.

μουστάκι τό, ὡς καὶ σήμερον, μύσταξ, Schnurbart, B 949 καὶ μέφων ἢ ἀγριώτατη στρίβοντας τὸ μουστάκι.

μπαινοβγαίνω, ὡς καὶ σήμερον, εἰσέροχομαι καὶ ἐξέροχομαι ein und ausgehen, A 1415, E 103. Περὶ τοῦ εἶδους τούτου τῶν συνθέτων ἐκ δύο ρημάτων διατηρούντων ἑκατέρου τὴν δύναμίν του ἰδ. Κόντου, Γλωσσ. Παρατηρ. 281 καὶ MNE 478.

μπάλωμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐμβάλωμα, Fleck, Flickstück, B 339 ἢ τον ἡ τρίχων του ψαρή μπαλώματα γεμάτη ἢτοι κηλιδωτὴ Γαλλ. tacheté, fleckig. Περὶ τοῦ ῥήματος μπαλώνω ἐκ τοῦ ἐμβάλωνω, ἐμβάλωμα ἰδ. Ἀτακτ. Π. 280, MNE B 581, Βλαχ. Ἰησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει.

μπαμπακερός, ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, βαμβάκινος, baumwollen, Δ 1301, E 467, 1354 μπαμπακερὴ κλωστή (κρεμῶ) λέγεται καὶ εἰς τὰ τρία χωρία ἐπὶ πράγματος ἀσταθοῦς καὶ ἐπικινδύνου.

μπάρμπας ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ θεῖος, Oheim, Onkel. Δ 1261,

1287, 1330, 1591, 1637, 1903, 1912. Ἡ λέξις Ἑνετικῆ *barba* (= *ital.* *zio*) ἰδ. *Lehnw.* 133, *Βλαχ.* Ἐθσ. καὶ *Duc. graec. latin barba* (= *patruus*).

μπερδεμα τό, ὡς καὶ σήμερον, περιπλοκή, *Verwicklung*, Γ' 1592 ἰδέ *μπερδένω* καὶ *μπερδεμός*.

μπερδεμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, περιπλοκή, σύγχυσις, *Verwicklung*, *Verwirrung*, A 996, 1246 ἰδ. *μπερδένω*.

μπερδένω μεσ. *μπερδένομαι* μετ. *μπερδεμένος*, παθ. ἄορ *ἐμπερδεύτη(κα)*, ὡς καὶ σήμερον, περιπλέκω, ἐμπλέκω, *verwickeln*, *verwirren*, A 9 *μπερδευτήκα* ὁμάδι, 215 *μπερδεμένος*, 255, 287 *μπερδέσω*, 482 *μπερδεύομαι*, 681, 974, 1759, B 2432, Γ' 181, E 379, 954, 1447. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ῥήματος ἐκ τοῦ ἐν-περὶ-δένω καὶ τοῦ διπλοῦ τύπου καὶ ἐνω καὶ -εῦω ἰδ. *MNE.* 445.

μπήχνω καὶ **μπήχτω** ἄορ *ἐμπήξα*, ὡς καὶ σήμερον, ἄορ. *ἐμπήγνυμι*, *hineinstossen*, B 1159 *μπήχνει* ὄλο τὸ σπαθί, 1524, Γ' 446 *πιάσε* *μαχαίρι μπηξέμου*, Δ 1159 — 1160 *μπήχτει -ρίχτει*. Ἐν Ἑρωφιλ. B 158 εὑρηται καὶ ὁ τόπος *μπήχει* (τὸ χειρογρ. *μπήσει*). Οἱ διάφοροι αὐτοὶ τύποι τοῦ ἐνεστώτος ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ *μπήξω*, *ἐμπήξα* κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ῥημάτων ἐχόντων τὰς ἀνωτέρω καταλήξεις· πρβλ. *Eiul.* 405 ἐξ.

μπηχτός ρημ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ *μπήχνω*), ὅπως καὶ σήμερον, ἄορ. ὠστός, Δ 1848 *κοπανιὰ μπηχτή* = *κτύπημα νύγδην* (*stossweise*, *Stich*). Σήμερον ἢ *μπηχτή* κατὰ παραλείψιν τοῦ *κοπανιὰ* (ἢ *μαχαιρὰ*) ἀκούεται ἐπὶ παντός κτύπηματος γενομένου νύγδην κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *κατεβατή* (= ἢ *καταφερομένη*) ἰδ. καὶ *Βλαχ.* Ἐθσ. ἐν τῇ λέξ.

μπιστεμένος μετοχ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐμπιστος, πιστός, *μπιστικός*, *treu*, *getreu*, A 72, E 508, 713 πολλ.

μπιστοσύνη ἢ, ὡς καὶ σήμερον, πιστότης, ἐμπιστοσύνη, ἄορ. *πίστις*, *Treue*, *Zuverlässigkeit*, Δ 814, E 383, 711.

μπιστικός ἐπιθ. (τὸ X κατὰ κανόνα ἔχει *μπιστενός*), ὡς καὶ σήμερον, ἐμπιστος, πιστός, *treu*, *zuverlässig*, A 21 141, B 278, 727, Δ 875, E 748, 1360 πολλ.

μπλάβος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, *κυανοῦς*, *blau*, B 148, 240, 242. Ἐκ τοῦ Ἰταλ. *blavo*, *Neugr. Stud.* IV. 60, *blavo*, *Lehnw.* 136, 141.

μπλιό, ἐπιρ. χροον., ὡς καὶ σήμερον, *πλέον*, *πλιά*, *mehr*, *länger*, *nicht mehr*, A 96, 147, 237, 761, 1799, B 817, 1819, 1821, Γ' 162, 1033 πολλ. Συνηθέστατα ἀκολουθεῖται ὑπὸ τῆς γεν. τῶν προσωπ. ἀντωνυμιῶν *μπλιόμου* (σου, του, της, τος). Εἶναι τὸ *πλέον* ἐκφερόμενον κατὰ συνίτησιν, τοῦ ὁποῖου τοῦ π ἐγένετο ἠχηρὸν *μπ* διὰ τὴν

1) Boerio, *Dizionario dell' Dialecto Veneziano*, Venezia 1829 ἐν λέξει *barba*.

συνεκφορᾶν (Sandhi) με̄ προηγούμενον ν π. χ. δὲν εἶχεν-πλιό, δὲν εἶχε μπλιό. ἰδ. σημ. Α 96.

μποδίζω, ὡς καὶ σήμερον, ἐμποδίζω, ἀρχ. κωλύω, hindern, Β 30, Ε 1237 ἰδ. ἀμποδίζω.

μπόδιμα τό, ὡς καὶ καὶ σήμερον, ἐμπόδιον, ἀμπόδισμα (ἰδ. λεξ.), κώλυμα, Hinderniss, Α 1065, Β 109.

μπόρευι ἦ, ὡς καὶ σήμερον, δύναμις, Macht, Α 6, 267, πολλ.

μπορευτός ρημ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, δυνατός, κραταιός, möglich, mächtig, Β 2241 ἄς ἦτο μπορευτό, Δ 868 κ' οἱ δύο ἴσα μπορευτοὶ καὶ βασιλιοὶ μεγάλοι.

μπορῶ², μελλ. μπορέσω, ἀορ. ἐμπόρεσα, μετοχ. μπορεμένος (καὶ μπορεζάμενος), ὡς καὶ σήμερον, ἠμπορῶ, δύναμαι, können, Α 105, 288, Δ 40, 417, πολλ. Σημειωτέος ὁ τύπος ποροᾶ = πορεῖ να ἰδ. σημ. Α 2070 καὶ Ἀκαδημ. Ἀναγν. Β 505. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ρήματος πορῶ (ἐμπορῶ, ἠμπορῶ) ἐκ τοῦ εὔπορῶ ἰδ. Jaunaris Histor. gram. 130.1, Ἀθηνᾶ ΙΔ' σελ. 316 σημ. 1 καὶ Χατζιδ. ἐν Κόντου Τεσσαρακ. σελ. 29.

μπουκωμένος μετοχ. ἐπιθ. ἐκ τοῦ μπουκῶνω, ὡς καὶ σήμερον, μπουκωτός, με̄ τὸ στόμα γεμᾱτον, mit gestopten Maul, Ε 409 ἐμίλεε μπουκωμένα.

μπουκωτός ρημ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, με̄ γεμᾱτον τὸ στόμα, μπουκωμένος, Ε 1331 (ἐμιλιὰ) τὴν μπουκωτὴ καὶ τὴν τρευλὴ καὶ τὴ τξευδὴν ἀφίνει. Γίνονται ἐκ τοῦ μπουκα, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἴταλ. bocca ('Ἐνετ. boca) ἰδ. Lehnw. 120.

μυαλά τά, ὕπως καὶ σήμερον, ἐγκέφαλος, μυελός, μυαλό, Gehirn. Κατὰ τὸ Κρητ. ἰδίωμα ὁ ἐνικὸς εἶναι ὁ μυαλός, ὁ μυαλός, εὔρηται δὲ καὶ ὁ πληθ. ὁ μυαλοὶ (ἰδ. λεξ.)

μυῖγια ἦ, ὡς καὶ σήμερον, μυῖα, κοιν. μυῖγα, Fliege Ε 238. Ἐξ αὐτοῦ ἀκούεται ρῆμα μυιγιάζομαι (= οἰστρηλατοῦμαι ἐπὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων), καὶ μυιγερὸ εἶναι τὸ μυιοσόβητρον, καὶ μυιγιαρὸλα ἦ κουνουπιέρα.

μυριαρίφνητος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, μυριοπληθής, ἀναρίθμητος, unzählig, zahllos, Β 731. Τὸ ἐπιθ. ἐκ τοῦ μύριοι καὶ ἀρίφνητος (ἰδ. λεξ.).

μυρίζω μετ. μυρισμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ὄζω, riechen, Α 458, 1433, Β 294, Ε 55.

μύριοι, ὡς καὶ σήμερον, ἀναρίθμητοι, Ε 702 χίλιους μύριους λογισμούς. Πρὸβλ. τὸ δημῶδες χίλιοι μύριοι καλογέροι κτλ. Ὡς πρῶτον συνθετικὸν εἶναι ἐπιτατικὸν τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου π. χ. μυριαρίφνητος, καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα ρήματα.

μυριολυποῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, λυποῦμαι τινα ὑπερμέτρως, Γ 1243, Δ 496.

μυριορέγομαι, ὡς καὶ σήμερον, ὀρέγομαι πολὺ, ὑπεριγαλῶ, herzlich gern haben, A 1438, 1454, B 380.

μυριοχάριτος ἐπιθ. ὁ μυρίας ἔχων χάριτας, χαριτόβουτος, ganz reizend, B 547.

μύσμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μυθισμός καὶ μυσμός, Stöhnen, Röcheln, E 900 γρικῶ ἀναστεναμὸ καὶ μύσμα τ' ἀρωσάστω ἰδ. μύσσω.

μύσσω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. μύζω, stöhnen, röcheln, E 904. Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν εἰς - σσω καὶ - ζω τύπων MNE 280—281.

Μυτιλήνη ἡ, B 144, 1539, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ νῆσος Λέσβος ἰδ. σελ. 372.

μωρὸ τό, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ νήπιον, τὸ βρέφος, τὸ ἀνόητον παιδίον, Kindlein, A 1239, 2239, B 107.

N

νά τὸ μυριόλεκτον μόριον τῆς νέας ἐλληνικῆς λαβὸν τὸν τύπον τοῦτον ἐκ τοῦ ἀρχ. ἵνα ἀπὸ τοῦ **6** μ. X. αἰῶνος καὶ χρησιμεῦον εἰς ἀνάλυσιν τοῦ ἀρχαίου ἀπαρεμφάτου, MNE 210, B 493, Φιληнт. 1159.

νά, δεικτικὸν μόριον, ὡς καὶ σήμερον, ἰδοῦ, da, siehe, B 1265, Γ 1467. νά καὶ βάλε το, E 548 νά το καὶ σύ. εἶναι τὸ ἀρχ. δεικτικὸν ἢ νὶ γενόμενον ἢ νά, νά (ὅπως τὸ δῆ, δά, ἐδά). Προβλ. Ἄτακτ. I. 103, Einl. 52, Φιληнт. 1148β. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἐκληφθὲν ὡς προστακτικὴ ἐσχημάτισε καὶ πληθυντικὸν νάτε (= πάρετε) π. χ. Μαχ. 172, κοινότατον καὶ σήμερον.

ναί, ὅπως καὶ σήμερον, ja, jawohl, A 2197 στὸ ναὶ κ' εἰς τ' ὄχι, 2213, B 464 νά πῃ τὸ ναὶ ἐπὶ συγκαταθέσεως (εἰς γάμον ἢ ἄλλο τι).

νάτο τό, ὅπως καὶ σήμερον, σχῆμα (κεφαλῆς ἢ χειρός), κίνησις κομψῆ τοῦ σώματος, B 1322 στ' ἀρχοντικὰ ἀναρρίμματα κ' εἰς τῆς ἀντρεϊᾶς τὸ νάτο, Σταθ. 17 τότε μὲ πλῆσι μου χαρὰ τοῦ Δοῦκα κάνω νάτο, Ἐρωφ. Ἰντεσμ. (χειροδόγ.) ὅ4 ὁ Σολιμάνος τῶσε κἀνει νάτο μὲ τὸ χέρι ντου, Κρητ. ἄσμ. Κρ. 150 κἀνει μου τὸ νάτος, Βλαστ. γαμ. 168. Παράγεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. a tto Neugr. Stud. IV, 64, ¹⁾ καὶ πράγματι ὁ Boerio ἐξηγεῖ τὴν λέξιν atto διὰ τοῦ gesto, cenno. Κατὰ ταῦτα ἡ λέξις ἦτο ἄττος αἰτ. τὸν ἄττον, τὸ νάττο. Ὁ Γιανν. δὲν κατέγραψε τὴν λέξιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του. Εἰς τὸ ποίημα τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Wagner μὲ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς Βενε-

1) Ἰδ. Meyer, Zur neugriech. Grammatik in Analecta graecensia, Graz 1893 σελ 14.

τίαν (Wagner, Carmina graec. med. aevi σελ. 221 ἐξ.) εὐρίσκεται ἀκόμη ἡ λέξις κακῶς γεγραμμένη «νά τον» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ νᾶ τον¹).

ναύκληρος ὁ, τὸ ἀρχ. ναύκληρος, καρaboκῦρις, πλοίαρχος, Schiffscapitän, Schiffspatron, Δ 705 ἄ ν ε ἰ ν ὁ ναύκληρος καλός. (Τὸ Χ ἔχει νάφλερος). Ἡ λέξις εὑρηται καὶ εἰς Ἑρωφ. Γ 51, Καρπαθ. 221 ἄσμ. 3, Λαογραφ. Δ' 84 (Αἰγίνης, ὅπου ἐναλλάσσεται τὸ καρaboκῦρις καὶ ναύκληρος στιχ. 8, 11, 14). Ἡ λέξις ἐδήλον καὶ τὸν προφρέα (πυλόνον) π. χ. Ζωγρ. Ἠπειρ. ἄσμ. 140 καὶ Ζωγρ. Καρπ. μᾶίνα ναυτες τὰ πανιᾶ, ναύκλερε τὸ τιμόνι». Πρβλ. καὶ Φιλολ. Συλλ. Κ)πολ. τομ. ΚΑ (1892) σελ. 350, 351 ναύκληρος μὲ τὸν καρaboκῦρις (Καστελορίζου). Καὶ παρὰ Passow σελ. 274, 275, 357 εὑρηται ναύκληρος μὲ τὸν καρaboκῦριν, καὶ εἰς Κρητικὸν ἄσμα (Ζωγραφ. Ἄγών, Μνημεῖα, Κ)πολις 1896) εὑρηται Καρaboκῦρι ναύκληρε. Ὑπὸ τὸν τύπον ναύληρος εὑρηται πολλάκις εἰς Κρητ. ἄσματα Γιάνναρη π. χ. ἄσμ. 126 στιχ. 13, 14, ἄσμ. 296 στ. 6, 297 στ. 6, 8 πολλ.

νεκρανάστασι ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, Auferstehung der Todten, E 1202.

νεκρὸς ἐπιθ. τὸ θηλ. νεκρή, ὅπως καὶ σήμερον, ἀποθαμένος, tot. A 694, Γ 1236, Δ 924 πόλλ.

νεκρώνω μεταβ., **νεκρώνομαι** ἀμεταβ., νεκροῦμαι, ertöten, abstumpfen, absterben, A 966, Δ 966, Δ 345 ἰδ. ἀπονεκρώνω.

νειροφάντασμα ἰδ. ὀνειροφαντάσματα.

νένα ἡ, ἡ τροφός, παιδαγωγός, Amme, A 495, 983 πολλ. Εἶναι τὸ Ἑνετ. nena, Neugr. Stud. IV. 65 κοινότατον εἰς τὰ Κρητικὰ κείμενα μὴ ἀκουόμενον σήμερον πλέον εἰ μὴ εἰς παλαιότερα ἔξομα.

Νεράϊδα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον (προφέρεται τρισυλλάβως), ἀρχ. νύμφη, Νηρηΐς, Ναϊάς, Fee, καὶ τροπικῶς = περικαλλὴς κόρη, B 192 γιὰ μιᾶς Νεράϊδας κάλλη ἰδ. Ἄτακτ. II, 257—358. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ Νεράϊδα, Νεράγδα, Ἄνεράϊδα καὶ Ἄνεράγδα ἐπίθετον ἐξ αὐτοῦ σήμερον ἀκουόμενον Ἄνεραγδιάρης (ὁ ἄλλως φανταρός), = ὁ ὑπὸ πνευμάτων πειραζόμενος, εὐφάνταστος, ιδιότροπος.

νερατζᾶτος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ νερατζίου, πορτακαλλόχρους, von der Farbe einer Pomeranze, B 167. Τὸ ἐπίθετον προῆλθεν ἐκ τοῦ οὖς. νεράτζι, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ Περσικοῦ n a r e g g, καὶ Ἀραβ. n a r e n d j, ἐξ ὧν μετεβιβάσθη καὶ εἰς τὰς Εὐρωπ. γλώσσας. Κατὰ Κοραῖν Ἄτακτ. V. 166 εἶναι τὸ Λατιν. citrus aurantium. Πρβλ. Χριστ. Κρητ. A σελ. 37. 38.6, Lehnw. 9, 108, 132 καὶ Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει νεράτζι.

1) Ὁ Καθηγ. Σ. Λάμπρος ἀναδημοσιεύσας τὸ ποίημα ἐν Νέῳ Ἑλλημνημ. VI. 369 ὑπὸ τὸν γνήσιον τίτλον Διήγησις τῆς φουμιστῆς Βενετίας ἀνέγνωσε διορθώσας τὸν ἄλλον. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ ὀρθὸν εἶναι τὸν ἄτον ἦτοι τὸ νᾶ τον.

νέφαλο τό, ὅπως καὶ σήμερον (καὶ ἀνέφαλο), ἀρχ. νεφέλη, Wolke, A 2078, B 2000, 2352 πολλ. ἰδ. καὶ σύννεφο καὶ νέφος. Ἐκ τοῦ οὗσ. γίνεται τὸ ρῆμα (ᾶ) νεφ αλιάζει = συννεφιάζει.

νέφος τό, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. νέφος, νέφαλον, Wolke, Δ 657, E 1240.

νησί τό, πληθ. τὰ νησά, ὡς καὶ σήμερον, νῆσος, Insel, A 1376, B 588 πολλ.

νιάκαρη ἡ, μουσικὸν ὄργανον, (τύμπανον), σάλπιγξ, κέρας, Trompete, Horn, A 230. Συνηθέστερον ἡ λέξις εὐρίσκεται εἰς τὰ κείμενα ὑπὸ τὸν τύπον νακαρᾶς, ἀνακαρᾶς, π.χ. Γαδ.¹ 340 ἀνακαρᾶδες, βούκινα Τετραπ. ζ. 1043, Βελισ.² 397 παίζουσι τρουπέτες, ὄργανα, τοὺς πᾶκια, ἀνακαρᾶδες, Χιακ. Ἐναλ. 26, 39 (νακαρᾶδες), Ζωγρ. Ἡπειρ. 32, Ἡπειρ. γλωσσ. 20. Ἡ λέξις φαίνεται μετὰ τοῦ ὄργανου εἰσήχθη ἔξ Ἀνατολῆς, Ν ακούρ = σάλπιγξ, Νεκκαρε (= παλαιὸν μουσικὸν ὄργανον ὅμοιον μὲ τύμπανον) ἀμφότερα Ἀραβικά, ἴσως ὅμως εἰς τὴν λέαν Ἑλλην. εἰσήχθη ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἤτοι τοῦ na cch era. Ποβλ. Lehwört. 23, 109. Ὁ Duc. graec. ἀναγράφει τὴν λέξιν ἀνάκαρα καὶ τὴν ἐρμηνεύει διὰ τοῦ τύμπανα, ἀναφέρει δὲ καὶ χωρία Βυζαντ. συγγραφέων, ἐν οἷς εὐρηται ἡ λέξις. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται ἡ λέξις νιάκαρη ἀλλὰ μετὰ σημασίας τροπικῆς π.χ. μὴν κάνης σὰν τὴν νιάκαρη = μὴ κλαυθμηρίζης (μεμφμοιρῆς), καὶ γὰρ νιάκαρη λέγεται ἡ κλαυθμηρίζουσα καὶ διαρκῶς μεμφμοιροῦσα γραῖα.

νιάτα τά, ὡς καὶ σήμερον, ἡ νεότης, ἡ νεανικὴ ἡλικία, Jugend, Δ 230 (ἀντιθ. τὰ γέρα) ἰδ. καὶ νιότα.

νιός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, νέος, jung, A 86, 1488, B 212, 1022, 1047 κατὰ συνίτησιν ἐκ τοῦ νέος, νεός. Ἐκ τούτου γίνονται νιότη, νιότερος, νιούτσικος, νεούλικος καὶ ρημ. νιώνω, ξανα νιώνω.

νιότα τά, ὡς καὶ σήμερον, νιάτα, νεότης, Jugend, A 737, B 2192, Γ 1456, Δ 132, Γυπ. A 276, Ἐρωτοπ. Ἐκατολ. Κυπρ. 2, 16, 20 Φαφλ. φυλλ. 305 σελ. 4 (πρῶτα - νιότα). Ἡ λέξις γίνεται ἐκ τοῦ νεότης, νιότη, νιότα, ὅπως ἠρμήνευσεν ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ KB σελ. 232.

νιότη ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ νεότης, ἡ νεολαία, Jugend, A 313, 780, 974, 1154, B 2046, Γ 832 πολλ.

νικητής ὁ, ὅπως τὸ ἀρχ. καὶ σήμερον, Sieger, B 1306, 2278.

νίκος τό, ἡ νίκη, Sieg, A 1079, 1095, B 17, 1188, 1525, 1738, 2090, Δ 856, 980, 982, 1537 πολλ. Εἶναι λέξις συνηθεστάτη εἰς τὰ κείμενα ἀντικαταστήσασα τὸ νίκη. Ἐσηματίσθη κατὰ τὸ κέροδος, ὄφελος, MNE B 42, 62,

Νικόστρατος καὶ Νικοστράτης, ὁ Ἀφέντης τῆς Μακεδονιάς, B 221, 1280, 1943, 1969, 2014 ἰδ. σελ. 370.

νικῶ¹, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σήμερον, siegen, A 1381, 1650 πολλ. Τὸ νικῶ τὸ στεφάνι B 2231 σημαίνει νικῶν κερδίζω τὸ στεφάνι, λαμβάνω ὡς ἔπαθλον τῆς νίκης τὸν στέφανον.

νιούτσικος, θηλ. νιούτσικη, νέος, νέα, νεανίας, νεάνις, Junge, Jungfer, A 81, B 164, Δ 24. Εὔρηται συχνὰ εἰς τὰ κείμενα ὅπως καὶ νιώτερος, νεούλλικος, Γερ. κορ. 151, 163, Χρον Μορ. 142, 608, 693. Περὶ τοῦ ὑποκορ. τύπου νεούτσικος ἰδ. Histor. gram. 1040.b.

νιώθω, ὅπως καὶ σήμερον, (ὄντ. Κρητ. γνώθω), ἐννοῶ, καταλαμβάνω, sinnen, verstehen, A 2144, Δ 826. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδ. γνώθω. Πρῶτον φαίνεται ὅτι τὸ γνώθω ἐγένετο νόθω¹) καὶ ὕστερον νιώθω (κατὰ τὰ μᾶλλος, μόνιος, ἀνοιάρω, συχινά, φωνιζω, κατεργιάζομαι). Ὁμοία ἀποβολὴ εἶναι ἢ τοῦ γνωρίζω, νωρίζω, Ο-τραντο 173.

νιώτερος, ὁ νεώτερος, ὁ νεανίας, Junge, B 687. Εὔρηται εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα, Ριμ. κορ. 3. 16, 18 πολλ. Φλωρ. Πλατζ. 602, Ἐρωτοπ. 13, 92, 176 πολλ. Διγ. Ἐσχωρ. 443, 463, 470, 476 πολλ.

νογῶ¹, ἀορ. ἐνόησα, ὅπως καὶ σήμερον, νοῶ, καταλαμβάνω, verstehen, A 192, 1224, Γ 1585, Δ 497, Ε 552. Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ γ ἰδ. MNE B 325—327.

νοδάρος ὁ, ὁ νοτάριος, ὁ συμβολαιογράφος, Notarius, E 856. Εἶναι τὸ Ἐνετικὸν podaro. Περὶ. Χριστ. Κρητ. A 9 καὶ 341 νοδάρους.

νοικοκερᾶτα τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ περὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ οἴκου, νοικοκυρεῖο, Haushaltung, A 845 ἠφηκες τσ' ἔγνοιες τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ νοικοκερᾶτα ἰδ. νοικοκύρις.

νοικοκύρις ὁ, ὡς καὶ σήμερον, οἰκοδεσπότης, κύριος, Herr, Γ 250, 1022 Ἄρετοῦσα, κάτεχε πὼς ἦρθ' ὁ νοικοκύρις (= εἰρων. = ὁ κύριός σου, ὁ σύζυγος), Δ 328 στὸ πρᾶμα νοικοκύρι. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Βυζαντ. οἰκοκύρι(ο)ς, εἰς τὴν ὁποίαν προσεκολλήθη τὸ ν ἐκ τῆς συνεκφορᾶς μετὰ προηγουμένης λέξεως ληγούσης εἰς ν (ὅπως τὸ νῶμος, Νιός, Νικαριά, Νίδα κτλ.) ἰδ. Duc. graec. οἰκοκύριος. Σήμερον ἢ λέξις κοινοτάτη πλὴν τῆς συνήθους σημασίας δηλοῖ καὶ τὸν σύζυγον, ὅταν ὀμιλῇ περὶ αὐτοῦ ἢ σύζυγος, ὅπως καὶ ἢ νοικοκερᾶ δηλοῖ τὴν συζυγον εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τοῦ νοικοκερᾶ γίνεται τὸ προηγούμενον νοικοκερᾶτα καὶ νοικοκερεύγω.

νόμος ὁ, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σημερινόν, Gesetz, A 32. Εἰς τὸ χωρίον Δ 1616 ἔτσι μιλοῦν οἱ νόμοι δηλοῖ τὰ γραπτὰ συνθήκας.

νοστιμάδα ἢ, ὡς καὶ σήμερον (καὶ ὀνοστιμάδα), χάρις, κομπότης, θέλητρον, Reiz, E 408.

1) Νόθω, μετανόθω καὶ οὖσ. νῶσις εὔρηται συχνὰ παρὰ Μαχαιρᾶ 57, 64, 157 πολλ.

νόστιμος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, χαίρεις, κομψός, hübsch, anmutig. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. νόστιμα A 509, Γ 1416. Ἰδ. καὶ ὀνόστιμος. Περὶ τῆς μεταπτώσεως τῆς σημασίας ἀπὸ τοῦ νόστου (=ἐπιστροφῆς) εἰς τὴν τοῦ ἡδέος καὶ εὐχαρίστου ἰδ. I. Πανταζίδου, Ὀμηρικὸν Λεξικὸν ἐν λεξ. νόστιμος, καὶ Λεξ. Liddell-Scott (μεταφρ. Κωνσταντινίδου) ἐν τῇ λέξει, νόστιμος, ἔνθα καὶ παραδείγματα τῆς νέας ταύτης σημασίας παρ' ἀρχαίοις. Εἰς τὰ Μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα Ἑλλην. κείμενα εὐρίσκεται καὶ τὸ εὐνοστος καὶ ἔμνοστος ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

νοῦς καὶ ἐνοῦς γενικὴ τοῦ εἶς, B 136, Δ 623. Πρὸβλ. Pernot, Gram. § 89, Thumb, Handb.² § 128.

νοῦς ὁ, ὅπως καὶ σήμερον καὶ παρ' ἀρχαίοις, τὸ πνεῦμα, ἡ νόησις, ἡ σκέψις, Sinn, Verstand, A 193, 687, 715. Ἐκ τούτου ἀκούονται σήμερον σχεδὸν ὡς ἐπιρρηματα τὰ ἐξῆς· α') **συντινοῦς** (συντινοῦς μου) = σὺν τῷ νῷ, μετὸν νοῦν μου, χωρὶς νὰ μοῦ τὸ εἰπῆ κανεῖς (ἐν Κρήτῃ), β') **ἀπονοῦς** π. χ. ἀπονοῦς μου τό νῆωσα Fauriel II. IA' σελ. 140 στιχ. 3 γ') τὸ Χιακὸν ἀνανοῦς, περὶ οὗ ἰδὲ Χατζιδ. ἐν Ἀθηνῶν KB. σελ. 208.

ντήρησι ἢ, καὶ ἐντήρησι ὡς καὶ σήμερον, φόβος, δειλία, συστολή, Furchtsamkeit, B 2055 μήνα μου δίχως ντήρησι, Γ 432 ἄφοβα δίχως ντήρησι, Δ 727 ἐντήρησι (ἰδ. λεξ.). Γυπ. B 116, Δ 166, Spratt. Εἶναι τὸ οὖσ. τοῦ ἐντηροῦμαι, ντηροῦμαι, περὶ οὗ ἰδὲ MNE 138.

ντρέπομαι ἀορ. (ἐ)ντράπη(κα), ὡς καὶ σήμερον, αἰσχύνομαι, sich schämen, A 1691 τὸ πρᾶμα ντρέπομαίτο, B 1649, 1891 πολλ.

ντροπή ἢ, ὡς καὶ σήμερον, αἰσχύνη, Schande, E 74, 322 ντροπῆς κάμωμα ἰδ. καὶ ἐντροπή.

ντροπιάζω μεταβ. παθ. ἀορ. ντροπιάστη(κα), μετ. ντροπιασμένος, ὡς καὶ σήμερον, κατασχύνω, beschämen, A 616, Γ 1184.

ντροπιαστὰ ἐπιρ. (ἐξ ἐπιθέτου ντροπιαστός), ὡς καὶ σήμερον, μετ. ἐντροπήν, schamhaft, A 2140 ἐδὰ κλιτὰ καὶ ντροπιαστὰ τὸν ἠβλεπεν ἢ κόρη.

ντύνω μεταβ., ἀορ. ἦντυσα, μεσ. ντύνομαι, ἀορ. ντύθηκα, μετ. ντυμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἐνδύω, ἐνδύομαι, ankleiden, anziehen, A 1021, 2097, Δ 192, 1995 πολλ.

νωος, ἡ γενικὴ τῆς τοιποπροσώπου κητικῆς ἀντωνυμίας, (Δυτ. Κρητ. τω ν), ἐν τῇ κοινῇ ἑλλην. τους. Περὶ τοῦ ἠχηροῦ συμφάνου τοῦ ἐκ τῆς συνεφορᾶς καταστάντος παγίου ἰδ. σημ. A 96. Περὶ τοῦ τύπου τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Κρήτης ἰδ. Γραμμ. 42. Εἰς τὴν Θράκην κατὰ τὸν Ψάλτην λέγουσι ντους (Θρακ. 48).¹⁾

1) Περὶ τοῦ ντου, ντης, ντως, ντσι (τζι) ἦτοι τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ ἀρθροῦ ἐπὶ κτηματικῆς σημασίας ὠμίλησε τελευταῖον ὁ καθηγ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνῶν τομ. ΚΕ' σελ. 319.

νύφη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, νύμφη, Braut, Schwiegertochter, Γ 1068 1374, Δ 455, 492, Ε 1488. Περὶ τῆς ἐκπόσεως τοῦ **μ** ἰδ. Γραμμ. 18.

νυφικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, νυμφικός, hochzeitlich, bräutlich, Ε 858 τὸ νυφικὸν κρεββάτι = ἡ γαμήλιος κλίνη.

νύχτα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, Nacht. Συνήθως εὔρηται νύχτα μέρα ἐπιρρηματικῶς = bei Tag und Nacht, Α 43, 52, 1030, Β 69 νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα, Δ 402, ἰδ. καὶ μέρα νύχτα.

νυχτιάσω μάλιστα ἀπροσώπως νυχτιάσει, ἀορ. ἐνύχτιασε, ὡς καὶ σήμερον, νυκτώνει, γίνεται νύξ, es wird Nacht, Α 1607 καὶ Β 1237 καὶ 1347 ἐβράδευσεν ἐνύχτιασε. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ νυχθιασμένος καὶ ἐπιρ. νυχθιασμένα καὶ κατὰ σύμφυρσιν μετὸ λύχνος (λύχνων ἀφάς) λυχνιασμένα.

νυχτογυρισμένος μετοχ. ἐπιθ. (ἐκ ρήματος νυχτογυρίζω), ὡς καὶ σήμερον, περιφερόμενος τὴν νύκτα, νυκτοπορῶν, bei Nacht umherwandelnd, Β 219 τραγουδιστῆς ξεφαντωτῆς καὶ νυχτογυρισμένος.

νυχτοπάρωρο τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ πέραν τῶν νυκτῶν ἀκρυπνία καὶ διασκεδάσις, nächtliche Belustigung, Α 801 ἤπαψε τὰ τραγούδια ντου τὸ νυχτοπάρωρο ντου.

νυχτοπαρωρῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀκρυπνῶ καὶ περιφέρομαι ἐν καιρῷ νυκτός (πρὸς ἔρωτας καὶ διασκεδάσεις), zu spät in der Nacht kommen, Α 725, 732. Ἐκ τούτου ἀκούεται σήμερον τὰ νυχτοπαρωρίσματα. Πρβλ. Κυθν. 122 νυκτοπαρώρισα. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ νύχτα καὶ ἐπιρ. πάρωρα, ὁ ἰδέ.



ξαγριεύγω μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ἀορ. ἐξαγρίεψα, (ἐ)ξαγριεύτη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἐξαγριῶ καὶ ἐξαγριοῦμαι, aufregen, aufgeregt sein, Β 781, Γ 504, 530, 676, 458, 1035, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

ξάζω ἀμεταβ., ὅπως καὶ σήμερον, ἀξίζω, ἔχω ἀξίαν, taugen, wert sein, Α 263, 265, Β 1005, 1590, 1651, 1659, Γ 291, 908, Δ 138, 1343, 1455, 1456, 1684, Σταθ. Γ 234, Ἐρωφ. Α 435, Ἀποκ. 270 πολλ. Τὸ ρῆμα εἶναι ἀξιάζω (ἐκ τοῦ ἀξία) καὶ Ἀνατ. Κρητ. ἀξιάζω, ξάζω ἰδ. Duc. graec. ἀξιάζω. Μετοχὴ ἐκ τούτου ἀξιαζόμενος καὶ ἀξαζόμενος. Πρβλ. Χριστ. Κρητ. Α 81, 213, 342 πολλ. ξάζω, ξάσμα, ξασμός.

ξανθός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ξανθός, blond, Δ 901, Ε 907. Περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ **ν** ἰδ. Γραμμ. 18.

ξανθοσυρομάλλης, ὁ ἔχων τὴν κόμην ξανθὴν καὶ σγουρὴν (οὐλὴν), ξανθόσυρος, mit blonden und krausen Haar, Β 1336.

Ξαθόσγουρος, ὅπως καὶ σήμερον, Δ 1635 ἡ κεφαλή ἡ ξαθόσγουρη· τὸ αὐτὸ μὲ τὸ προηγούμενον.

Ξακουστός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἔξακουστός, περιώνυμος, berühmt, reichreich, Δ 1337, 1449 πολλ. ἰδ. καὶ ἔξακουστός καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

Ξαμώνω, ἄορ. ἔξάμωσα, ὅπως καὶ σήμερον, σημαδεύω, σκοπεύω, τείνω, σκέπτομαι προσπαθῶ, zielen, abzielen, A 149, 231, 763, 2021, B 152, 193, 575, 960, 1136, 1404, 1587, 1796, 1800, 1910, 1911, Γ 449, 746, Δ 1693 πολλ. Τὸ ρῆμα ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν Βυζαντ. λέξιν ἔξαμον¹⁾ (ἰδ. Duc. graec.), τὸ σήμερον ἔξαμον καὶ ἄξαμάρι λεγόμενον (=μέτρον) τὸ ἐκ τοῦ Λατιν. examen. Ἐξ αὐτοῦ ἐγένετο τὸ ἔξαμώνω καὶ ξαμώνω. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης τὸ παράγει κατ' εὐθεϊαν ἐκ τοῦ λατιν. examinare.

Ξαναγεννοῦμαι¹⁾, ὡς καὶ σήμερον, γεννῶμαι πάλιν, wieder erzeugt werden. Ἐκ τῆς σημασίας ταύτης προῆλθεν ἡ παρ' Ἑρωτοκρίτῳ σημασία τοῦ γίνομαι ἄλλος ἐξ ἄλλου, ἀποβάλλω τὴν αἰσθησιν, κοιν. τὰ χάνω (ἰδ. καὶ ξαναγίνομαι, ξαναμαλάσσομαι), Γ 22 ὄλη ξαναμαλάσσετο κὶ ὄλη ξαναγεννᾶτο, 1278 ξαναγεννήθηκεν ἡ φύσι τῶν πραγμάτων = ἀνετρέπη. Περὶ τοῦ ξανὰ (ἐξ - ἀνὰ) ὡς πρώτου συνθετικοῦ εἰς δῆλωσιν ἐπαναλήψεως ἰδ. Φιληντ. § 1099, Thumb, Handb.² § 159.2.

Ξαναγιαγέρνω ἄορ. ἔξαναγιαγείρω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιστρέφω πάλιν, wieder zurückkehren, A 905, B 1563 ἰδ. γιαγέρνω.

Ξαναγίνομαι ἄορ. (ἐ)ξαναγίνη(κα), ὡς καὶ σήμερον, γίνομαι πάλιν, wieder geschaffen werden. Ἐκ τῆς σημασίας ταύτης ἔχομεν παρ' Ἑρωτοκρίτῳ τὴν παράδοξόν πως σημασίαν τοῦ γίνομαι ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ἀποβάλλω τὴν αἰσθησιν (ὅπως τὸ ξαναγεννοῦμαι, ξαναμαλάσσομαι καὶ ξαναπλάσσομαι καὶ ξανακάνω, ἰδ. λέξεις) ἐπὶ δὲ τῆς φύσεως λεγόμενον σημαίνει ὅτι καταστρέφεται ἢ ἀνατρέπεται ἡ φύσις, A 1848 ὅς ἀφόρμισι τὸν ἥροριξε κὶ ἄλλος ἔξαναγίνη, Γ 199 θωρῶ κ' ἔξαναγίνηκα, 361 ἦλλαξε, ξαναγίνη, 689 ὁ κόσμος ἄν ξαναγενῆ, 1267 ἔξαναγίνηκεν ἡ φύσις, 1439, ἔξαναγίνη στήν πυρᾶ, Δ 511, E 1122. Εἰς τὸ τελευταῖον χωρίον τὸ ἔξαναγίνη κεῖται ἐπὶ τῆς σημασίας ἀπὸ τοῦ χείρονος εἰς τὸ καλύτερον, ἀνέζησεν, ἀνεπλάστη.

Ξαναγκάζω, ἔξαναγκάζω, zwingen E 363. Ἐκ τοῦ ἀναγκάζω. Ἐκ τούτων ἀκούονται σήμερον ἐπιρρ. ἀνεγκασᾶς, ξανεγκασᾶς, καὶ ξερονεγκασᾶς = παρὰ τὴν θέλησιν, βεβιασμένως.

1) Ἐξάμον καὶ ἔξαμώνω εὐρηται πολλάκις ἐπαναλαμβάνομεν ἐπὶ τοῦ μέτρον καὶ τῆς μετρήσεως τῆς χωρητικότητος τῶν πλοίων παρὰ Βυζαντ. ἐν Ν. Ἑλληνισμῶν. IX σελ. 166—168.

ξαναδείχνω, ὅπως καὶ σήμερον, δείχνω πάλιν, wieder zeigen, E 945.

ξαναδοκιμάζω, ὡς καὶ σήμερον, δοκιμάζω πάλιν, wieder probieren, E 739· ἰδ. δοκιμάζω.

ξαναδράμω ἰδ. ξανατρέχω.

ξαναδέ ἄορ. προστακτικῆς τοῦ ξαναβλέπω (ἢ ξαναθωρῶ), ὅπως καὶ σήμερον, ἰδὲ πάλιν, wieder sehen, A 295, Γ 639 δέ τα καὶ ξαναδέ τα πολλ.

ξαναθωρῶ, ὡς καὶ σήμερον, βλέπω πάλιν, wieder sehen, A 486 ἰδ. θωρῶ.

ξανακαινουργιώνω, παθ. ἄορ. ἐξανακαινουργιῶθηκα, ὡς καὶ σήμερον, ἀνανεώνωμαι, ἀνανεώνομαι, wieder erneuern E 820

ξανακάνω, ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω πάλιν, ἀναγεννῶ, wieder erzeugen, B 1876 τὸν ἐξανάκαμε τσι μάνιτας ἢ ζάλη· ἔχει τὴν εἰδικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν καὶ τὰ ξαναγεννοῦμαι, ξαναγίνομαι, ξαναμαλάσσομαι, ξαναπλάσσομαι.

ξανακεντῶ¹, μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, κατακαίω πάλιν, wieder entflammen, A 339, ἰδ. κεντῶ.

ξανακινῶ, μεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχίζω πάλιν, Γ 659 ξανακινούνην τὰ πάθη ντωσ = ἀρχίζουνην ἐκ νέου νὰ διηγοῦνηται, wieder erzählen.

ξαναλέγω, ἄορ. (ἐ)ξανάπα, ὅπως καὶ σήμερον, λέγω πάλιν, noch einmal sagen, A 479.

ξαναλιγώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, λιποθυμῶ πάλιν, wieder in Ohnmacht fallen, E 1091.

ξαναλογιάζω, ὡς καὶ σήμερον, λογιάζω πάλιν, σκέπτομαι ἐκ νέου, wieder denken, Δ 639.

ξαναμαλάσσομαι, ἄορ. ἐξαναμαλάχτη(κα), μαλάσσομαι πάλιν, πλάττομαι ἐκ νέου, ξαναγίνομαι ἐπὶ τῆς εἰδικῆς σημασίας τῆς συγχύσεως τῶν φρενῶν (ὅπως εἶδομεν καὶ εἰς τὸ ξανακάνω, ξαναγεννοῦμαι, ξαναγίνομαι), Γ 22 ὅλη ξαναμαλάσσετο κὲ ὅλη ξαναγεννᾶτο, Γ 516 ὅλη ξαναμαλάχτηκα δὲν εἶμαι μπλεῖδὸ σὰν ἡμου (ἰδ. καὶ ξαναπλάσσομαι).

ξαναμηνῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, μινῶ πάλιν, wieder sagen lassen, Δ 35.

ξαναμιλῶ², ὡς καὶ σήμερον, ξαναλέγω, noch einmal sprechen, E 351, 687, 1132.

ξαναγιώνω, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω τινὰ νέον ἢ γίνομαι ἐγὼ νέος, ἀρχ. ἀνηβάσκω, wieder jung machen oder werden, B 254, 358, E 359 νὰ ξαναγιώση ὁ κύρις τσι νὰ ξαναγιώση ἡ μάνα.

Ξαναπαρακαλῶ², ὡς καὶ σήμερον, παρακαλῶ πάλιν, wieder bitten, Γ 801.

Ξαναπλάσσομαι, ἄορ. (ἐ) ξαναπλάστη(κα), πλάσσομαι πάλιν, ξαναγίνομαι sich neu bilden· ἔχει τὴν εἰδικὴν σημασίαν τῆς ἐκστάσεως τῶν φρενῶν, τὴν ὁποίαν εἶδομεν εἰς τὸ ξανακάνω, ξαναγενοῦμαι, ξαναμαλάσσομαι, Α 1199 ἢλλαξεσ ἀπ' ὅτι ἦσουνε κὶ ὄλος ἐξαναπλάστης.

Ξαναρρίχνω, ὡς καὶ σήμερον, ρίπτω πάλιν, wieder werfen, Α 340.

Ξαναρωτῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἐρωτῶ πάλιν, ἀνερωτῶ, wieder fragen, Α 1873.

Ξανασάζομαι, ὡς καὶ σήμερον, σάζομαι πάλιν, διορθώνομαι ἐκ νέου, wieder sich einrichten, Β 1899.

Ξανάστροφα καὶ **ξανάστρουφα**, ἐπιρ. (ἐξ ἐπιθ. ξανάστροφος, ξανάστρουφος), ὡς καὶ σήμερον, ἀντιστρόφος, ἀνάποδα, umgekehrt, Γ 33 τὰ πράματα ξανάστροφα γυρίζει, Ε 850 τὰ πράματα ξανάστρουφα τὰ πλάνεις.

Ξανατρέχω ἄορ. ξανάτρεξα καὶ ξανάδραμα, ὅπως καὶ σήμερον, τρέχω πάλιν, (ἔχει παρ' Ἐρωτοκρίτω καὶ μεταβ. σημασίαν ὅπως καὶ τὸ ἀπλοῦν τρέχω τὸ κοντάρι, ὃ ἰδὲ) wieder laufen, wieder laufen lassen, Β 1654, 1782, 1991, 2162.

Ξανασφάζομαι ἄορ. ξανασφάηκα, ὡς καὶ σήμερον, σφάζομαι ἐκ νέου, καὶ τροπικῶς = στενοχωροῦμαι ὑπερμέτρως, es druckt mir wieder das Herz, Α 937 ἢ νένα ξανασφάηκε.

Ξαναφυσῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, φυσῶ πάλιν (τὴ σάλπιγγα, τὰ βούκινα), Β 1365, 3423.

Ξαναχτυπῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, πάλιν χτυπῶ, wieder schlagen, Δ 1859.

Ξανόγω, ὅπως καὶ σήμερον, βλέπω, παρατηρῶ, κυττάζω, gucken, Α 1458, 1660, 1939, Β 440, 535, 1258, 1532 πολλ. Περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς σημασίας τοῦ ρήματος ἐξανόγω ἐκ τοῦ ἀνοίγειν ἐντελῶς εἰς τὴν τοῦ βλέπειν ἰδ. ΜΝΕ 133. Σήμερον ἐν Κρήτῃ πλὴν τῆς σημασίας τοῦ βλέπω ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ φροντίζω, περιποιοῦμαι καὶ αὐτὸ καὶ τὸ σύνθετον ἀποξανοίγω π. χ. δὲν ξανοίγει (ἢ δὲν ἀποξανοίγει) τσι γονέους του.

Ξαπλώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἀναπετάννυμι, ausbreiten, verbreiten, Α 232, 300, Γ 232, Δ 750.

Ξαργιτοῦ καὶ **ἀξαργιτοῦ** ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, ἐπίτηδες, ἀπὸ σκοποῦ, absichtlich, vorsätzlich, Β 1835, Δ 825 ἀξαργιτοῦ, 1978 ξαργιτοῦ, Ἀβρ. 538, Γυπ. Δ 315, Καρπαθ. 190 ἐξαργιτοῦ, 205 ξαργιτοῦ πλλ. Τὴν ἀρχὴν ἔχει εἰς τὸ ἐξ ἔργου, ἐξ ἔργου, ἐξ ἄργου. Ἐκ τούτου ἐγένετο ἡ παρέκτασις ξαργιτοῦ κατὰ τὸ ἐπὶ ταυτοῦ. Σή-

μερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ἀξάργου, ξάργου, ξαργιτοῦ, ἀξαργιτοῦ καὶ ξαργότου· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ξάργου καὶ Ἀτακτ. I 116, 166, IV 126. Ἐν Ζαγορίῳ Ἡπείρου λέγεται νέργου (Φιλολ. Συλλ. Κ)πολ. ΙΔ'. 225).

Ξαρματώνω μεσ. **Ξαρματόνομαι**, ὅπως καὶ σήμερον, ἀφοπλίζω - ομαι, (sich) entwaffnen, B 833, 1223, 1735, Δ 1240, 1802, E 28 πολλ.

Ξαρμάτωτος, ῥηματ. ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἀοπλος, unbewaffnet, B 376.

Ξαρρωστικὸ τό, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ ἀναληπτικὸν ἔδεσμα, Genesungsdelikatesse, A 2066, Ζωγρ. Ἡπειρ. 122, Καρπ. 288. Ἐκ τοῦ ρήματος ξαρρωστῶ (= ἀναρρωνύω ἐκ τῆς νόσου)· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λ. ἐξαρρωστῶ καὶ Ἀτακτ. IV. 126.

* **Ξάσου** Γ 496. Ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως· ἰδ. σημειώσιν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ εἰς τὸ A 1000.

Ξαφνικὸς ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, αἰφνίδιος, ἀπροσδόκητος, plötzlich, unerwartet, A 1853. Γίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος ἐπιρρηματος.

Ξάφνου καὶ **ἀξάφνου**, ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, ξαφνικά, ἐξαίφνης, plötzlich, A 327, B 116, Γ 462, E 764. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιρ. ἐκ τοῦ ἀρχαίου (ἄφνω) ἐξαίφνης καὶ τῶν διαφορῶν τύπων αὐτοῦ παρ' ἀρχαίοις καὶ σήμερον ἰδ. Ἀτακτ. II. 126—127. πρβλ. καὶ ἀφνίδια καὶ αἰφνίδια καὶ Βλαχ. Θησ.

Ξαφορμίζω, ὅπως καὶ σήμερον, α') μεταβ. τρελαίνω διὰ φωνῶν, ἀποδοκιμάζω θορυβωδῶς, verrückt machen, B 2164 ἔλιγο λίγο λείφτηκε νὰ τόνε ξαφορμίσου, β') ἀμεταβ. τρελαίνομαι, ἐξίσταμαι τῶν φρονῶν, verrückt werden, A 1853 σηκώνει ξαφορμίζει ὀνοῦς, Γ 564 μὴν πὰ νὰ ξαφορμίσῃ, 1597 γρὲς νὰ ξαφορμίσου, Δ 83 πὰ νὰ ξαφορμίσῃ. Εἶναι ἐκ τοῦ ἀφορμίζω (ὃ ἰδὲ ὡς καὶ τὸ ἀφορμάρις), μετὰ τῆς ἐπιτατικῆς προθέσεως (ἐκ - ῥε).

Ξάφτω ἀορ. ἤξαψα καὶ ἐξάψα, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἐξάπτω, anzünden, entzünden, ἐξάπτομαι, ἐκκαίομαι, in Brand geraten, entbrennen, A 117 μάλλιος τὴν ξάφτει καὶ κεντᾶ, 235 μὴ βουληθῆς νὰ ξάψῃς, B 1473 ἤξαψε καὶ ὁ Δρακόκαρδος, 2295 ἐξάψε κ' ἐκοκκίνησε, 2403 ἤξαψ' ἀποὺ τὴν ἐντροπή, Γ 5 κεντᾶ καὶ ξάφτει, 339 φουσᾶ καὶ ξάφτει τὴ φωτιά, I' 1156 πολλ. Τὸ ρῆμα κοινότατον καὶ σήμερον καὶ ὡς μεταβ. π.χ. ξάφτω τὴ φωτιά, καὶ ἀμεταβ. φύσηξε τὴ φωτιὰ νὰ ξάψῃ, ξάφτει τὸ πρόσωπόν του κτλ.

Ξεβυζάνω ἀορ. ξεβύζασα, ἀπογαλακτίζομαι, sich von der Muttermilch entwöhnen, Γ 1584 κεῖνα (τὰ κοπέλλα) πὸν ξεβυζάσασι καὶ μπλιὸ δὲν τρώσι γάλα· ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἐπὶ τοιαύτης σημασίας ἀκούεται τὸ ἀποκόβγω μεταβ. καὶ ἀμεταβ.

ξεγκουσεμὸς ὁ, ἀπαλλαγὴ, ἀπολύτρωσις, ἀνακούφισις ἐκ στενοχωρίας, Erleichterung, Befreiung, Γ 505 Νένα, δὲ ν εἶναι μ π λ ι ὁ ξεγκουσεμὸς ᾗ ἐμ ένα (τὸ Χ ἔχει ξανκουσεμὸς). Τὸ οὖς, γίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ρήματος. ¹⁾ Ξεγγοῦσιο λέγεται ἐν Ζαγορίῳ Ἡπείρου θέσις ἐλευθέρᾳ δένδρων καὶ πανταχόθεν καταφανῆς (Φιλολ. Σὺλλ. Κ) πολ. ΙΔ Παραρτ. Β'. σελ. 246).

ξεγκουσεύγω, ἀπολυτρῶνω, ἀπαλλάττω τινα ἐκ τῆς στενοχωρίας (ἀγκοῦσα). Δ 1181 γλυτώ νει ξεγκουσεύγει τσι. Εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ ξε (ἐκ) καὶ τοῦ ἀγκουσεύγω (ἀγκοῦσα), ἃ ἰδέ. Σήμερον ἀντὶ τούτου λέγεται τὸ ξεμιστεύγω, ξεμιστεμὸς, ὃ ἰδέ.

ξεγνοιάζομαι, ἀορ. (ἐ) ξεγνοιάστη(κα), μετ. ξεγνοιασμένος, ἀπαλλάσσομαι τῶν φροντίδων, ξεγνοιάζω, βγαίνω ἀπὸ τὴν ἔγνοιαν, sich von den Sorgen befreien, Α 536, 1167, 1182, 1985.

ξεδειλιῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἀποβάλλω τὴν δειλίαν, λαμβίνω θάρρος, Mut fassen, Γ 679.

ξεδιαλύνω, ὅπως καὶ σήμερον, διευκρινῶ, ξεκαθαρίζω, erklären, klar machen, Α 1405, Β 313, Δ 99, 136, 149, 213, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. Πρβλ. καὶ Ἀθηναῖα ΚΕ' σελ. 301 διάλυσε τ' ὄνειρο = ἐπραγματοποιήθη, ἐπηλήθευσε.

ξεδράμω ἰδ. ξετρεχῶ.

ξεζαλιζομαι, ἀορ. (ἐ) ξεζαλίστη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, ἀποβάλλω τὴν ζάλην, συνέρχομαι, ἀναλαμβάνω, wieder zur Besinnung kommen, Α 765, Β 1921, Δ 101.

ξεθυμαίνω, ἀορ. ἐξεθύμανα, ὡς καὶ σήμερον, ἀποβάλλω τὸν θυμὸν τὴν ὀργήν, seinen Zorn ausslassen, Β 535. Σήμερον ὄχι μόνον ἐπὶ ἀνθρώπου λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος τὸ ὁποῖον ἀποβάλλει τὸν θυμὸν, τὴν δύναμιν, τὴν ἐνέργειαν του π. χ. ὁ καιρὸς ἐξεθύμανε, σκέπασε τὸ κρασὶ νὰ μὴν ξεθυμαίνη κτλ.

ξεκαθαρίζω, ὡς καὶ σήμερον, διευκρινῶ, ἐξηγῶ, διαλύω, aufklären, klar machen, Β 195, 911, 940, 1274.

ξεκαρφώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐξηλῶ, losnageln, Β 2007.

ξεκινῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, παρακινῶ, antreiben, bewegen, Γ 607, Ε 200, 641. Σήμερον ἀκούεται τὸ ρῆμα συχνὰ καὶ ἀμεταβ. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀρχίζω, ἀπέρχομαι.

ξεκοκκινίζω, ὅπως καὶ σήμερον, γίνομαι κόκκινος, ἀρχ. ἐρυθραίνομαι, sich rötthen, Γαλ. rougir, Α 2126 ἐξάψα ξεκοκκίνισα τὰ πλουμιστά τζι κάλλη, Β 1891 ἐν τράπηκεν ὁ Κρητικός, ἄφτει

1) Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ξε εἰς τὰ σύνθετα ταῦτα καὶ τῆς σημασίας τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ ἀρνήσεως, ἢ καὶ τοῦναντίον τῆς ἐπιτάσεως ἰδ. Thumb, Handb. 2 § 182 σημ. 2 καὶ § 159. 2.

ξεκοκκινίζει. Ὁ Γιανν. ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ του τὸ ἐρμηνεύει ἀντιθέτως die Röthe verlieren ἐσφαλμένως, ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ τὴν πρώτην ἐρμηνείαν, καὶ σήμερον ἀκούεται καθ' ἡμέραν τὸ ξεκοκκινίζει, ἐξεκοκκίνησεν ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν του = ἔγινε κατέρυθρος.

ξεκυνῶ², ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, σαλεύω, wackeln, B 1811 δὲ δόντια τοῦ ἐβ γήκασι καὶ τ' ἄλλα ξεκουνῆσα· ἰδ. κούνια καὶ κουνῶ. Καὶ σήμερον κοινὸν τὸ ξεκουνῶ καὶ ὡς μεταβ. καὶ ὡς ἀμεταβ. καὶ τὸ παθ. ξεκουνεῖομαι.

ξεκουράζω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἀναπαύω, ἀφαιρῶ τὸν κόπον, ausruhen lassen, B 1442 νὰ ξεκουράσῃς τὸ κορμί, E 38· εὔρηται καὶ τὸ μεσ. ξεκουράζομαι = ἀναπαύομαι, ἀποβάλλω τὸν κόπον, Δ 1235 νὰ ξεκουραστῇ ὁ λαός, E 899· ἰδ. τὸ κουράζω.

ξελησμονῶ¹, παθ. ἀορ. (ἐ)ξελησμονίστη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, λησμονῶ, ξεχνῶ (Κρητ.) ἀρχ. ἐπιλανθάνομαι, vergessen, vergessen werden, A 748, 1316, 1404, 1752, 1895, 2039, Γ 160, E 268, 1350 πολλ. ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. Τὰ κείμενα ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ ξαλησμονῶ, ἐκ τοῦ ἀλησμονῶ.

ξελιγώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, συνέρχομαι ἐκ τῆς λιποθυμίας, ξελιποθυμῶ, ἀναλαμβάνω τὰς αἰσθήσεις, wieder zur Besinnung kommen, Γ 1615, E 699, 1097· ἰδ. λιγώνομαι.

ξεμαθαίνω, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπομανθάνω, ξεσυνειθίζω, verlernen, vergessen, B 2256, Γ 501.

ξεμανταλώνω, ὅπως καὶ σήμερον, ἀποκινῶ τὸν μοχλὸν τῆς θύρας, κοιν. βγάνω τὸν μάνταλον, ἀνοίγω τὴν θύραν, entriegeln, A 1601 τὴν πόρτα ξεμαντάλωσεν· ἰδ. μανταλώνω. Ἐξ αὐτοῦ ἀκούεται σήμερον ξεμαντάλωμα, ξεμανταλωμὸς καὶ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας καὶ τροπικῶς π. χ. δὲν ἔχει ξεμανταλωμὸ ἢ γλωσσάτζι = δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ.

ξεμιστεύω, ἀορ. ἐξεμίστεψα (μετ. ξεμιστεμένος), ὅπως καὶ σήμερον, διαχωρίζω (τοὺς ἐρίζοντας ἢ μαχομένους), σφίζω, ἐλευθερῶ, auseinander trennen, retten, Δ 1839 κίανεις δὲν τῶς ἐσίμωσε νὰ τοῦσε ξεμιστέψη, Βλαστ. γαμ. 87, 169, Κρητ. ἄσμ. Κρ. 17, καὶ ξεμιστεμὸς αὐτόθι 34, 37, 214, Φιλιστ. ξεμιστεύω, Χουρμ. 113, Spratt ξεμιστεύω, Κρητ. δίστιχα ἐν Δελτίῳ ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἐταίρ. B 562, Καρπαθ. 205. Σήμερον εἶναι κοινότατα ἐν Κρήτῃ τὰ ξεμιστεύω, ξεμίστεμα, ξεμιστεμὸς καὶ ὁ ξεμιστευτής (= ὁ διαχωρίζων τοὺς διαπληκτιζομένους), τὸ ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Γερασ. Βλαχ. Θησ. καὶ ὁ Χουρμ. ξεμιστεύω, ἀπαλλάττω, ἐλευθερώνω καὶ τὸ οὖσ. ξεμίστευσι. Διὰ τὴν πᾶραγωγὴν τῆς λέξεως δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν εἶναι, ὡς μᾶλλον πιστεύω, ἐκ τοῦ ρημ. ξεσμίγω, ἐξέσμιξα καὶ τότε θὰ ἦτο ξεσμιστεύω, ἢ ἂν σχετίζεται πρὸς τὸ μιστός, μιστὰ (= ἐλεημο-

σύνη) (MNE B 53, Ἐπετηρ. Πανεπ. 1906—1907 σελ. 96). 1)

ξεμπερδευδς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἀπαλλαγῆ, Entwirrung, A 255 ἰδ. ξεμπερδένω.

ξεμπερδένω καὶ παθ. **ξεμπερδένομαι**, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπαλάττομαι, aus der Verlegenheit kommen, A 769 ἔβγα δχ τὰ δάση σήμερο, γλήγορα ξεμπερδέσου, 1245 ἂν ξεμπερδέσω ᾽ς μιὰ μερὰ ᾽ς ἄλλη μεταμπερδένω. Σήμερον ἀκούεται καὶ μεταβατικὸν καὶ ἀμετάβατον.

ξένα τά, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ ξένη γῆ, ἡ ξενιτεία, A 184, B 860, Δ 33, 104 πολλ.

ξενιά ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ χώρα τῶν ξένων, ἡ ξενιτεία Γ 841, E 86. Σήμερον ξενιὰ λέγεται ὄχι μόνον ἡ ξενιτεία ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ εἶναι τις ξένος καὶ ἔρημος οἰκείων καὶ φίλων.

ξενίζομαι, θεωρῶ παράξενον, παραξενεύομαι, befremden. wundern, A 1886.

ξενιτεία ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ξένη χώρα, ἡ ἀλλοδαπή, Ausland, Fremde, A 1318, 1956, Γ 888, Δ 424, E 166 πολλ. Ἴδ. καὶ τὸ ποίημα περὶ ξενιτείας παρὰ Wagner, Carmina. σελ. 203 ἔξ.

ξενιτεύομαι, ἀορ. ἐξενιτεύτη(κα), μετ. ξενιτεμένος, ὅπως καὶ σήμερον, ἀναχωρῶ εἰς τὴν ξενιτείαν, ἀποδημῶ, verreisen, A 1785, E 84 ὄφου ξενιτεμένε μου, 159 μικρὸς ἐξενιτεύτηκα.

ξεπατῶ, ὅπως καὶ σήμερον, ἐξαπατῶ, täuschen, betrügen, Γ 947 καὶ σὺ ξεπάτησες κ' ἐμέ.

ξεπερλορίζομαι ἀορ. ἐξεπερλωρίστη(κα), μετ. ξεπερλωρισμένος, ἀποβάλλω τὰς φρένας, τὸ λογικόν, ἐξίσταμαι τῶν φρενῶν, aus den Sinnen kommen, B 1621, Γ 1077, 1408, Δ 996, E 634. Εἶναι ἐκ τοῦ περλορίζομαι (δὶ ἰδὲ) καὶ τοῦ ἐπιτατικοῦ ξε (πρβλ. ἀφορμίζω - ξαφορμίζω).

ξερνώ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἀορ. ἐξεράω - ὦν, ἐξεμῶ, auspreien, Γ 81.

ξερριζώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐκριζῶ, erwurzeln, B 278, Δ 1891.

ξέρω καὶ **ξεύρω**, ὅπως καὶ σήμερον, ἡξεύρω, γνωρίζω, κατέχω (Κρητ.) A 265, 976, 1185, 1431, 1900, E 1287, 1502. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς σημασίας του ἰδ. Ἄτακτ. IV 164, MNE 279.

ξεσελλώνω, ρίπτω ἀπὸ τὴν σέλλαν τοῦ ἀλόγου κάτω, ἀορ. ἐκτραχηλίζω, aus dem Sattel abwerfen, A 1163 σκοτώνει καὶ τὸ δεύτερο, τὸν τρίτο ξεσελλώνει.

1) Εἰς Συλλογὴν Κρητ. ἐπιστολῶν (ὑπὸ Ἐμμ. Βαρδίδη) Ἀθην. 1878 εὔρηται τὸ ξεμιστέψη 21, ξεμιστευτοῦμε 49.

ξεσκίζω, ὡς καὶ σήμερον, σχίζω, zerreißen, A 1222 ἐξέσκισες κ' ἐγδύθης, Δ 1076, E 445.

ξεσκλαβώνω, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπελευθερῶ, befreien, Δ 1856, E 67, 331.

ξεστήχου ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ἀπὸ στήθους, ἀπὸ στόματος, ἀπὸ μνήμης, κοιν. ἀπόξω, auswendig, A 486' ἰδ. παραδείγματα παρὰ Duc. graec. ἐν λέξ. στήθους, ἐκ στήθους, ἀπὸ στήθους, ἀποστηθίζειν, ἐκστηθίζειν. Ἐν Ζωγρ. Νισ. 386 ἀναγράφεται ξεστηχίζω = λέγω ἀπὸ μνήμης καὶ ξεστήχου μαθαίνω.

ξεσφαίνω ἄορ. ἐξέσφαλα, παθ. ἄορ. ἐξεσφάλην, ὡς καὶ σήμερον, σφάλλωμαι, λησιμονῶ, ἄορ. ἐπιλανθάνομαι, verfehlen, vergessen, A 768 ἐξέσφαλες τῆ στρατά = παρενόητης τῆς ὁδοῦ, 1618 ξεσφαίνει = σφάλλεται, Δ 1849 ἡ χέρα ντου ὡς ξεσφάλη. Σήμερον ἀκούεται ξεσφαίνω καὶ ξεσφαίρων = λησιμονῶ. Βλαχ. Θησ. σφάνω καὶ σφαίνω.

ξετελειώνω παθ. ἄορ. ξετελειώθη(κα), μετ. ξετελειωμένος ὡς καὶ σήμερον, ἄορ. ἐκπεραίνω, vollführen, zu Ende bringen, A 30, ξετελειωμένος βασιλῆς, B 100, Γ 758, 1043, Δ 36, 212, 367, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

ξετελεύγω, ὡς τὸ ξετελειώνω, ὅπως καὶ σήμερον, ἀποπερατῶ, Δ 1840 μὲ θάνατο ἢ μαλὶ ἀ ἔχει νὰ ξετελέψῃ.

ξετρέχω, ἄορ. ἐξέδραμα, ὅπως καὶ σήμερον, διώκω, ἐπιδιώκω, θηρεύω, verfolgen, erstreben, A 15, 85, 109 ξετρέχοντας, 208, 1348 ξετρέχει καὶ γυρεύγει, B 14, 1798, 2216 πάσκουσι καὶ ξετρέχου, Γ 310, 992, 1171 πέμπει νὰ τὸν ξεδράμῃ = καταδιώξῃ.

ξετρονμισμένος (μετοχ. ἐκ ῥήματος ξετρονμίζω), ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἐκ τοῦ τρόμου ἐκτὸς ἑαυτοῦ γενόμενος, περίτρομος, τεταραγμένος (ισχυρότερον τοῦ τρομάμενος), ausser Fassung, Γ 544, Γυπ. A 281 λογιάζω κ' ἐξετρούμισε = παρεφρόνησε, Ἐρωφ. Δ 403, Φαφ. Δασκαλ. 492, Βεργ. 13. Τὸ ῥῆμα ξετρονμίζω καὶ μεσ. ξετρονμίζομαι (ἐκ τοῦ τρόμος-τρομάσσω) ἀκούεται συχνὰ καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ, ἣ δὲ μετοχὴ ξετρονμισμένος σημαίνει τὸν μανικόν, τὸν ἀνόητον. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. καὶ Φιλιστ. ξετρονμίζω, ἐμποιῶ ἑμαυτῶ ἢ ἄλλω τρόμον.

ξετυλίσσω, ὡς καὶ σήμερον, ἐκτυλίσσω, ἀναπτύσσω, entrollen, auswickeln A 1545.

ξετυφλώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, παύω νὰ εἶμαι τυφλός, ἀναλαμβάνω τὴν ὄρασιν, wieder sehend werden, A 1582.

ξέρω ἰδ. ξέρω.

ξεφανερῶνω, ὡς καὶ σήμερον, φέρω εἰς τὸ φανερόν, φανερόν κάμνω, kund thun, offenbaren, A 146, B 2309, Γ 722, 725 πολλ.

ξεφαντώνω, ὡς καὶ σήμερον διασκεδάζω, ἀρχ. τέρομαι, sich zerstreuen, sich amüsieren, A 766, 856, 1017, B 631, 981, E 1304, Ἐβρ. 908, Βελθ. Χρ. 1031, 1084 πολλ. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ρήματος ἐκ τοῦ ἔκφαντος-ὁ ὁμιλεῖ ὁ Κοραΐς Helioid, B 291 καὶ Ἄτακτ. IV 389. Ὁ καθ. Σ. Λάμπρος ἐν Rom. grec. gloss. σελ. 353 τὸ σχετίζει μὲ τὸ ἐξυφαίνω, ἐξυφαντῆς καὶ παραβάλλει τὰ σπαθῶ, κατασπαθῶ, καταμιτώνω. Τὸ ρῆμα σήμερον κοινότατον ἴδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

ξεφάντωσι ἢ, ἡ διασκεδάσις, εὐτυχία, Zerstreuung, Vergnügen, A 140, 512, 910, 653, 770, πολλ. Σήμερον κυρίως λέγεται ξεφάντωσι ὁ γάμος καὶ ἢ κατ' αὐτὸν διασκεδάσις.

ξεφαντωτῆς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς διασκεδάσεις, ὁ πολὺ διασκεδάζων, lustiger Bruder, B 219 τραγουδιστῆς ξεφαντωτῆς καὶ νυχτογυρισμένος. Καὶ σήμερον κοινότατον (ἄλλως γλεντιστῆς, γλεντζές). Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

ξεφέγγω ἀμετάβ., ὡς καὶ σήμερον, φωτίζεται, γίνεται φῶς, Licht bekommen, A 1589 τὰ μάτια τζι ξεφέξασι, E 99 ἡ σκοτεινάδα ξέφεξε.

ξεχουρδισμένος, μετ. (ἐκ ρήματος ξεχουρδίζω), ὡς καὶ σήμερον, ξεμαλλιασμένος, ἀναμαλλιάρης, struppig, A 618, Ἐβρ. 302 νὰ ξεχουρδίση τῇ δουλειᾷ-νὰ περιπλέξη, νὰ χαλάση. Σήμερον εἶναι κοινὰ ἐν Κρήτῃ τὸ ἐπιθ. χούρδος δηλ. χοῦρδα=ἀκατάστατος, πιναρὸς, ἀκάθαρτος, ρῆμα ξεχουρδίζω (ξεχουρδισμένος)= περιπλέκω, ἀνεκατόνω νήματα ἢ ἄλλα ὅμοια πράγματα. Ἄναχουρδίζω ἀναγράφεται εἰς τὰς Κρητ. λέξεις τοῦ Φίλιστ. καὶ ἐξηγεῖται ἐμπερδεύω, συγχύζω καὶ μετ. ἀναχουρδισμένα. Σήμερον ἀκούεται ἀκόμη καὶ τὸ οὖσ. σὺλίχουρδα=σκάνδαλα, ἔριδες. Βεβαίως αἱ ἀνωτέρω λέξεις ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των εἰς τὸ χορδή (τῶν ἐντέρων τοῦ σφαγίου).

ξεχύνω ἀορ. ἐξέχυσα, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ξεκινῶ, παίρνω δρόμον, παίρνω τὸν κατήφορον (Κρητ. τὸ χύμα), sich herabfallen, Δ 387 ἢ γλῶσσα νὰ ξεχύση.

ξεχώνω ἀορ. ἐξέχωσα, παθ. ἀορ. ἐξεχώστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἀποκαλύπτω, ἀποκαλύπτομαι, ξεφανερώνομαι, enthüllen, aufdecken. Εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ χώνω (=κρύπτω) A 1915 τὰ χώνα ξεχωστήκανε τὰ κρούφευγα φανῆκα, B 2310 μὲ λόγια νὰ ξεχώση.

ξεχωρίζω, ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, χωρίζομαι, διακρίνομαι. von einander absondern, sich unterscheiden, A 777 δὲν ξεχωρίζει τραγούδι ὄχτὸν τραγουδιστή. Συνηθέστερον ἀκούεται τὸ ρῆμα μεταβατικὸν=διακρίνω.

ξεχωριστὸς ρηματ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος, ὡς καὶ σήμερον, διακεκριμένος, ἀρχ. ἐκρηπής, ausgezeichnet, A 29, 75, 1392, B 548 * ἐφάνηκε ξεχωριστὸς ἄνατολή καὶ Δύσι.

ξεψυχισμὸς ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, ξεψύχισμα, ἀρχ. ἐκπνευσις, Aus-

haunung der Seele, A 1084. Διὰ τὴν κατάληξιν -ισμὸς ἐκ ρημάτων περισπωμένων ὡσεὶ ἐγένοντο ἐκ ρημάτων εἰς -ιζω πρβλ. κελαιηδισμός, βροντισμός, βουηθισμός κτλ.

ἐεφυχῶ¹, ἄορ. ἐξεψύχησα, ὅπως καὶ σήμερον, ἐκπνέω, den Geist aufgeben, A 1730, B 709, Γ 86, 312, 1292, E 929.

ἐήλωμα τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἐμπόδιον, κώλυμα, προσκομιμα, Hinderniss, Δ 161 τοῦτα τὰ ἐηλώματα π' ὁ κύρις σου ἀμποδίζει, 167, ἰδ. ἐηλώνω.

ἐηλώνω, ἄορ. ἐξήλωσα, παθ. ἄορ. ἐξηλώθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἐμποδίζω, ματαιώνω, χαλῶ, hindern, B 943, 982 τὸ κάλεσμα ἐηλώσου, 1011 ὡς εἶδε κ' ἐξηλώθη, Χρον. Μορ. 2112, 7006, Ἔρωφ. Ἰντερμ. Α 32, E 173. Ὁ Duc. graec. γράφει ἐηλώνω καὶ ἄλλοι, ὁ Γιανν. γράφει ἐηλώνω, ἐηλωμα καὶ σχετίζει πρὸς τὸ esilio (?), ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ ἡλός - ἡλόω, ἐξηλῶ (= ξεκαρφώνω) παραγωγή μού φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσφαλής· πρβλ. Ἄτακτ. II. 129.

ἐημέρωμα τό, πληθ. ἐημερώματα, ὡς καὶ σήμερον, ὄρθρος, Tagesanbruch, A 1734.

ἐημερώνει, ἄορ. ἐξημέρωσε, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, γίνεται ἡμέρα, es tagt, der Tag bricht an, Γ 623, Δ 109, 313, E 688.

ἐιφάρι τό, ξιφίδιον, αἰχμὴ βέλους, Lanze, Pfeil, Spitze, A* 419, 1709, Γυτ. B 275, Σταθ. Πρωλ. 24, Φαλιερ. 304 σαίττα με ξιφάρι, Θανατ. Ροδ. 221, Κρητ. πολ. 166.9, 388.22, Ἐρωτοπ. Κυπρ. I. 1 πολλ.

ἐιοδιάζω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐξοδεύω, δαπανῶ, aufwenden, B 463, ἰδ. ἐξοδες.

ἐιομολογοῦμαι¹, ἄορ. ἐξεμολο(γ)ήθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἐξιμολογοῦμαι. beichten, Γ 408, E 1145 ἰδ. καὶ μολογῶ. Σήμερον συνήθως ἀκούεται ξεμολογῶ - οὔμαι, ξεμολογητῆς τοῦ ε προελθόντος ἐκ τῆς ἀψήσεως ἐμολόγησα ἢ κατὰ ἀναλογίαν πρὸς τὰ πολυάριθμα ρήματα τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τὴν ξε πρόθεσιν.

ἐόμπλι τό. ὡς καὶ σήμερον, παράδειγμα, πρότυπον, κέντημα, τεκμήριον, Beispiel, Muster, Stickmuster, A 13, 673, 677, 679, 684, 2029, 2062, B 731, Γ 517, 806, 911, Δ 818, E 745. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Λατιν. exemplum, ἐξέμπλιον, ἐξόμπλιον, Neugr. Stud III. 50, Lehnhw. 9, 98, 123.

ἐιομπλιάζω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐξετάζω, παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς, σχεδιάζω, μελετῶ, σκέπτομαι, σημαδεύω, mustern, anblicken, forschen, denken, A 1115, 1457, 1774, B 1326, 1776, Γ 369, 407, 641, Δ 303, E 401. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ προηγουμένου ὀνόματος ἐόμπλι. Σήμερον ἀκούονται καὶ τὰ δύο ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν, εἰδικῶς τὸ ἐόμπλι εἶναι τὸ κέντημα, τὸ κεντητὸν κόσμημα, ἐιομπλιάζω=κατασκευάζω κεντητὰ κοσμήματα, διακοσμῶ. ἐιομπλιάστρα εἶναι ἡ γυνὴ ἡ περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἀσχολουμένη. Ἀκούεται καὶ τὸ ἐπιθ. ἐιομπλι-

αστός = ποικιλτός και τὸ οὖσ. ξόμπλιασμα = τὸ κεντᾶν, τὸ διακοσμεῖν.

ξορίζω μεταβ., **ξορίζομαι** ἀμετ., ἀορ. ἐξορίστη(κα), ὡς και σήμερα, ἐξορίζω, φυγαδεύω, ἐξορίζομαι, φεύγω, verbannen, in die Verbannung gehen, A 195, Γ 865, 1034, E 814, 1367.

ξόρισμα τό, ἐξορία, ἀπέλασις, Verbannung, Γ 1340 νὰ τσὶ πῆ γιὰ τὰ ξορίσματα ντου.

ξορισμός ὁ, ὅπως και σήμερα, ἐξορία, Verbannung, Γ 1364, Δ 348, 1446.

ξύλο τό, πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει και τὴν τοῦ πλοίου, Schiff, Δ 61, 708, E 1527.

***ξύμυτος** ἐπιθ., τὸ ἔχον ὀξεῖαν αἰχμήν, κοπτερός, κοιν. μυτερός, spitzig, A 419 σφάξε με κανε με αὐτὸ τὸ ξύμυτὸ ξιφάρι. Ἡ λέξις γίνεται ἐκ τοῦ ἐπιθ., ὀξὺς και μύτη (= αἰχμή), και εὐρίσκειται ἐνιαχοῦ π. γ. Turcograec. Βατραχ. διστ. 227, Girol. ξύμυτος = aguzzo ἐν Duc. graec. φέρεται ξυμητώνειν, παρὰ Somav. ξυμιτώνω, ξυμίτωμα = aguzzare, far la punta. Παρὰ Μαχαιρᾶ 345 ξυντωτὰ και ρινισμένα.

ξύπνητος ἐπιθ., ὅπως και σήμερα, ἐγρηγορός, wach, A 464, 499, 1099, E 1090.

ξύπνου ἐπιθ. (ἐξ ὕπνου), ὅπως και σήμερα, ἀορ. ὕπαρ, ἐγρηγορός, A 997, 1664 ξύπνου κὶ ὄντε κοιμοῦμαι, Γ 238, 489, 604, 649 πολλ.

ξύπνω', μεταβ. και ἀμεταβ. ὅπως και σήμερα, ἐγείρω τινὰ ἐκ τοῦ ὕπνου, και ἐγείρομαι αὐτός, erwachen, A 483, 489, 649 πολλ.

ξύπω', μεταβ. και **ξύποῦμαι'** ἀμεταβ., μετ. ξυπασμένος, ὅπως και σήμερα, φοβίζω, τρομάζω, erschrecken, A 1101, B 1304, 1604, 2362, Δ 83. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ συσπῶμαι, συσπάζομαι, ἐκ συσπῶμαι παραγωγῆς του ἰδ. Ἄτακτ. I 167, II 269, MNE 127, E 433, 590. Ὁ Γιανν. τὸ ἐγράψε ξηπῶ και ὁ Chestacoff ξηπάζομαι.

ξώφαλος και **ξώφαρσος** ἐπιθ. και **ξώφαλσα** (ξώφαρσα) ἐπιθ. ὅπως και σήμερα, ἐπιτόλαιος (ἐπὶ τραύματος μάλιστα), ξέφορτσος - ξέφορτσα (Κρητ.), vorbeistreifend, leicht, B 1791, Δ 1708, 1849. Ἐν Ζωγορ. Ἡπειρ. και ξώδεσμα 48. 50. Τὸ ξώφαλος εἶναι λέξις νοθογενῆς ἐκ τοῦ ἔξω και τοῦ φάλσος Λατιν. falsus Ἴταλ. falso.

ξωφεύγω, ὅπως και σήμερα, ἐκφεύγω, ἀποφεύγω, meiden, vermeiden, A 2033, B 1071.



‘**Ο**, **ή**, **τό**, τὸ ἄρθρον ὡς παρ’ ἀρχαίοις καὶ σήμερον’ ἰδ. Γραμμ. 21, καὶ **τό**.

οἰα ἐλεκτεταμένος τύπος τῆς προθέσεως **γιά** (=διά), Α 413, Β 282, 1395, Γ 1460, Ε 519 πολλ. Τὸ Χ φέρει συνήθως **οσιανιά**. Τὸ προθετικὸν **ο** ὑποθέτουσιν ὅτι εἶναι ὅπως τὸ **ὀδεῖνα**, **ὀκάτις**, **ὀκάποιοις**, **ὀποιοις**. καὶ διὰ τοῦτο τὸ δασύνουσιν, Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 99 191 ὁ δὲ Κοραῆς Ἀτακτ. I 168 πιστεύει ὅτι εἶναι λειψανὸν ἐκ τοῦ ὡς **γιά**. Πιθανώτερον θεωρῶ ὅτι προσεκολλήθη ἐκ προηγουμένων λέξεων ληγουσῶν εἰς **ο π. χ.** ἤρχετο **γιά**, ἢ τὸ ξύλο **γιά**, ἢ τοῦτο **γιά** κτλ.

ογκιά ἢ, ἢ οὔγκία, Unze, Δ 588, 741 **ὀγκιά** ψωμί **κὲ** **ὀγκιά** νερό. Εἶναι τὸ Λατιν. uncia (τὸ Σικελιωτικὸν οὔγκία) καὶ Ἰταλ. ‘**Ενετ.** oncia ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 25 γραμμ. (ἢ ἑλαφρῶ) καὶ 39 (ἢ βαρεῖα) ¹⁾.

ὀγλήγορος ἐπιθ. καὶ ἐπιρ. **ὀγλήγορα**, ὅπως καὶ σήμερον, ταχύς, ταχέως, schnell, geschwind, Α 1328, Β 1051 ὀγλήγορος σιμώνει, 1758, Ε 1286 πολλ. ἰδ. γλήγορος.

ὀδεύγω, ὀδεύω, περιπατῶ, gehen, wandern, Β 557 τὴ στρατά ὀδεύγει, Χρον. Μορ. 374, 496, 5259, 5353, Ζην. Προλ. 162, Δ 14, Ἔρωφ. Α 216, Δ 2, Συναξ. γυν. 25, Pentat. 13.17, 52.1, Δυστ. Εὐτυχ. ¹ 318 πολλ. Ἔρωτοπ. 422. Εἰς τὰ κείμενα εὔρηται καὶ τὸ συνθ. συνοδεύγω.

ὀδό(ς) ἢ, ὡς τὸ ἀρχαῖον, δρόμος, στρατά, καὶ τροπικῶς = ἰδέα, σκέψις, Strasse, Gedanke, Β 468, Γ 198, Ε 429, Σταθ. Α 258, 309, Γυπ. Α 205, 246, 323, Ἔρωφ. Α 608, Ε 18, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἡ λέξις ἄρα ἦτο ἀκόμη ἐν χρήσει τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ ἐκ Σητείας παροιμία (Ζωγραφ. Ἀγὼν Μνημεῖα, Κ)πολις 1896 σελ. 47) Κοπέλι πέμπεις στὴν ὀδό, γλάκα καὶ μοναχός σου.

ὀδύνη ἢ, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, πόνος, λύπη, Schmerz, Weh, Α 138, 484, 495, 912, 1690, Δ 80. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τὸ **ὀδύνη** μάλιστα ἐπὶ βαρείας ἀσθενείας π. χ. ἤσυρεν ὀδύνη μεγάλη = ὑπέμεινε βαρεῖαν ἀσθένειαν.

ὀζῶ (ἢ ὀζό) τό, πληθ. τὰ **ὀζά**, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ ζῶον, Tier, Γ 1273, ἰδ. ζῶ ²⁾.

1) Molmenti, Storia di Venezia nella vita privata, Bergamo, 1912 Parte III. σελ. 45.

2) Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ο (ἐκ τοῦ τὸ ζῶ τ’ ὀζῶ) ἰδ. Meyer, Zur Neugr. Grammatik σελ. 21, MNE 232.

οίκουμένη ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, γῆ, κόσμος, Welt, B 1780, Γ 1273, Δ 1254, 1639, 1669. Καὶ σήμερον κοινολεκεῖται μάλιστα εἰς τὴν φράσιν στή γῆς τὴν οἰκουμένην ἰδίᾳ ἐπὶ ἰσχυρᾶς ἀρνήσεως.

οἶμέ, ἐπιφώνημα σχετλιαστικόν, ἀρχ. οἶμοι, Γ 151, 1246, Δ 449, Ἐρωφ. Γ 96, Ζην. Β 9 πολλ. Εὔρηται καὶ ὁ τύπος οἶμένα (συμφυρθὲν πρὸς τὴν ἀντωνυμίαν ἐμένα) ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Somav. ἐν τῇ λέξει. Εἶναι τὸ Ἐνετικὸν οἶμέ, ἡ οἶμέ. Ἄλλοι σκετίζοντες πρὸς τὸ ἀρχ. ὦ, ὦμοι γράφουσιν ὦμέ, -ένα.

ὀκνεύω, μελ. ὀκνέψω, ὅπως καὶ σήμερον, ὀκνῶ, zögern, zaudern, B 479 ἄν ἔχω τὴν ἀπομονὴν καὶ νὰ μηδὲν ὀκνέψω, Γυπ. E 66 ὀκνήση, Δυστυχ. Εὐτυχ.² 43, ὠκνειεν, Χρον. Μορ. Ρ 2524 ὀκνίζεις, Ἰδιωτ. Θηρ. 115 ὀκνεύω, Ἄμαρτ. 47, 62, 82 πολλ. Turcograec. 249, 254.

ὀκνίaris ἐπιθ., ὀκνηρός, νοθρός, Zögerer, Zauderer, A 588 πρόθυμο τὸν ὀκνίaris, Turcogr. 366, 307, 369. Σήμερον κοινολεκεῖται ἐν Κρήτῃ τὸ ὀκνός = βραδύς, δυσκίνητος, ἀμελής. Ὁ τύπος -aris ἔγινε κατὰ τὰ πολυάριθμα ἐπαγγελματικά εἰς -aris (-άριος, Λατιν. -arius) καὶ κατὰ τὸ συνώνυμον βαρεσάρις.

ὀλάργυρος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, πανάργυρος, ὅλως ἀργυροῦς, ganz silbern, Δ 1595.

ὀλάσπρος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, πάλλευκος, τελείως λευκός, ganz weiss, B 297.

ὀλημέρα ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐκ τοῦ ὀλημέρα, Δ 435 ἰδ. ὀλημερνίς.

ὀλημερνίς ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὀλημέρα, den ganzen Tag über, A 156, 997, 1003 ὀλημερνίς κτὶ ὀληνουκίς, 1257, B 621, E 143 πολλ. Εὔρηται εἰς τὰ κείμενα καὶ ἀκούεται καὶ ὀλημερίς. Τὸ ν κατὰ τὸ εἰσινὸς χρονικὰ καθ' ἡμερνός, σπερνός, σημερνός κτλ. ἰδ. καὶ ὀληνουκίς.

ὀληνουκίς ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, ὀλη νύκτα, καθ' ὅλην τὴν νύκτα, die ganze Nacht hindurch, A 465, 810, 816, 72, 247 πολλ. ἰδ. καὶ ὀλημερνίς. Τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα ἐγένοντο κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐνωρίς, ἀπονωρίς ΜΝΕ Β 97, Ἐπετ. Πανεπ. 1911 σελ. 83.

ὀλίγος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον. Συνήθως εὔρηται ἄνευ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ο ἤτοι λίγος (ἐλίγος ὃ ἰδὲ) ἐπιρ. ὀλίγο -λίγο, Β 1629 ὀλίγο λίγον ἤλειψεν.

ὀλιγούτσικος, ὅπως καὶ σήμερον, λιγούτσικος, ὀλίγος τις, klein, wenig, A 559 εἰς ὄραν ὀλιγούτσικη. Ἡ ὑποκοριστικὴ κατάληξις κατὰ τὸ μικροῦτσικος, καλοῦτσικος, κοντούτσικος, νιούτσικος ΜΝΕ Β 125, Φιλητ. 1552.

ὀλόγδυμνος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς γυμνός, ganz nackt, ὀλόγδυμνο παιδί πού παίζει τὸ δοξάρι, Β 986.

δλοκαί(γ)ω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς καίω, ganz verbrennen, A 346.

δλοκόκκινος, ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, τελείως κόκκινος, ganz rot. Δ 1132.

δλόκουφος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς κωφός, ganz taub, Γ 633.

δλόκρυγιος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς κρύος, κατάκρυος, παγετώδης, eisig, eiskalt, Δ 1934, E 28.

δλομάτωτος, ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, πλήρης αἵματος, καθημαγμένος, blutend, mit Blut befleckt, E 9, 906.

δλόμανρος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, κατάμανρος, ganz schwarz, B 766, Δ 1968, 1976.

δλομόναχος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς μόνος, καταμόναχος, ganz allein, A 1133, 2118, B 618.

δλοπράσινος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς πράσινος, καταπράσινος, ganz grün, B 201.

δλόρθος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς ὄρθιος, ganz aufrecht, B 2142, Δ 1372.

δλος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, πᾶς, δλόκληρος, jeder, ganz, A 65, 73, Γ 1947, E 1147 πολλ. Ἡ γεν. πληθ. εἶναι καὶ ὄλων ὦν A 960, 2458, Γ 1600. Τὸ οὐδ. ὄλο λαμβάνεται καὶ ἐπιρρηματικῶς, ὅπως καὶ σήμερον, = πάντα, πάντοτε. Γ 2 ὄλο διψᾷ πάντα ζητᾷ νὰ πίνῃ. Τὸ μ' ὄλον ὀπου, μ' ὄλο πὸν χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος ἀντιθετικῶς = εἰ καί, μολονότι, obgleich, A 881, 1705, 2233, 2251, B 428, 1823, 1889, Δ 528, 1747, E 407, 842, 1343. Ἴδὲ καὶ οὕλος.

δλόσβητος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς ἐσβεσμένος, ganz ausgelöscht, B 2222.

δλοσκόρπιστος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, τελείως διεσκορπισμένος, ganz zerstreut, Δ 1064.

* **δλόστερο** ἐπιρ. B 1823 (AB). Σήμερον τὸ ἐπίρρημα ἀκούεται ὄλοῦστερον, ὄλον τ' ὄλοῦστερο = allerletzt.

δλότελα ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. παντάπασιν, τελείως (ἀρνητικῶς καὶ θετικῶς) ganz, gänzlich, Δ 839. Ἀκούεται καὶ ὄλότενα, εὐρίσκειται δὲ καὶ ὄλοτενιάς (κατὰ τὸ διχωστάς, συναφορμᾶς κτλ.) Ἐρωφ. B 274, Δ 52, 539, E 141 πολλ.

δλότυφος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἐντελῶς τυφλός, stockblind, A 1586 τυφλή ἴτονε κὶ δλότυφλη, Γ 952, E 961.

δλόχαρος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, πλήρῃς χαρᾶς, περιχαρῆς, ganz freudig, A 2011, Γ 805, Δ 788, 1287.

δλόχρυσος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, καθ' ὄλοκληρίαν χρυσοῦς, ganz gold, A 1383, 1391, 1412 πολλ.

ὀλπίδα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, ἐλπὶς, Hoffnung, A 992, 1144' πολλ.

ὀλπίζω παρατ. ὀλπιζα καὶ ἤλπιζα, ὅπως καὶ σήμερον, ἐλπίζω, hoffen, A 160, 162, 984 πολλ. Εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον καὶ τὰ Κρητικὰ δράματα εὐρίσκεται συνήθως ὁ τύπος ὀλπίδα, ὀλπίζω, ὡς ἐγράφαμεν καὶ ἐν τῷ κειμένῳ, ἐνίστε ὅμως εὐρίσκεται καὶ ὁ μετὰ ρ τύπος ὀρπίδα, ὀρπίζω. Σήμερον ἐν Κρήτῃ λέγονται καὶ οἱ δύο τύποι.

ὀμάδι ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, ὁμοῦ, μαζί, ἀρχ. ὀμαδόν, zusammen, A 9, 33, 1599, Γ 1231 πολλ. Κεῖται ἢ ἀπολύτως ἢ συντασσόμενον μετὰ τοῦ μὲ π. χ. A 1367 ὀμάδι μὲ τῆ μάννα. Περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ (ὀμάς, ὀμάδιον ὀμάδιν) MNE 116.

ὀμορφιά, ὅπως καὶ σήμερον, ὠραιότης, καλλονή, εὐμορφία, Schönheit, A 58, 62, B 286, πολλ. ἰδ. ὀμορφος.

ὀμορφίζω, ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω τι ὠραῖον, καλλύνω, verschönern, A 1372 ἐμ ὀρφιζε τὰ ψόματα, Γ 139, E 778. Σήμερον λέγεται καὶ ἀμεταβ.

ὀμορφοκαμωμένος ἐπιθ. μετ., ὅπως καὶ σήμερον, schön gewachsen, B 168.

ὀμορφος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ὠραῖος, schön, A 974, B 285 πολλ. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. ὀμορφα. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τύπου ὀμορφος (ὅπως ὀχθρός, ὀφθαίρος, ὀμπνος, ὀργον. ὀλπίζω) ἰδ. MNE 233. Παραθετικοὶ βαθμοὶ τοῦ ἐπιθέτου εἶναι συγκριτ. ὀμορφύτερος A 143'ι, καὶ ὑπερθετ. ὀμορφότατος (σὺχί δημῶδες), Γ 1040 τὸν ὀμορφότατον ἀθό.

ὀμορφοστολισμένος ἐπιθ. μετοχ., ὅπως καὶ σήμερον, ὠραῖα στολισμένος, ἀρχ. εὐσταλής, schön gekleidet. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ῥήμα μορφοστολίζω = ὠραῖα στολίζω, καὶ (ὀ)μορφόστολος μάλιστα εἰρωνικῶς, ἰδ. καὶ παράστολος - ιάζω.

ὀμπρός ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ἐμπρός, ἐμπροσθεν, πρόσω ἐπὶ τόπου ἢ χρόνου ἦτοι καὶ πρῶτον, πρότερον, vorwärts, zuerst, vor, A 939 ἐστηθὸ δ' ἄρθηκεν ὀμπρός (= πρότερον), 1730 ὀμπρός σου, B 2084 ὀμπρός εἰς τῶν ἀθρόπῳ, 2287, Δ 7, 61 πολλ. Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ο ἀντὶ τοῦ ε ἰδ. MNE 228.

ὀμυαλός ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ μυελός, ἐγκέφαλος, Gehirn, Mark, A 1204, B 1634, 1786, 2010, Γ 962, Δ 194. Ὁ Κρητικὸς τύπος εἶναι ὀμυαλός. ὀμυαλοὶ ἀντὶ τοῦ κοιν. ἑλλ. τὸ μυαλό, τὰ μυαλά. Ὁ τύπος ἐγένετο κατὰ συνεκφορὰν μετὰ τοῦ ἄρθρου ὀμυαλός, ὀμυαλός!

1) G. Meyer, zur neugr. Grammatik in Analecta Graecensia σελ. 6. Τὸ μυαλός ἀντὶ τοῦ Ἀττικῆς μυελός ἦτο ἡδη ἐν κοινῇ χρήσει ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωνίχου· αὐτόθι.

δνειροφαντάσματα τά, ὅπως καὶ σήμερον, δνειροφαντασίαι, Traumerscheinung, Δ 95, 188.

δνομα τό, ἄκολουθούμενον ὑπὸ γενικῆς προσώπου σημαίνει τὸ χάριον Β 2220 γιὰ δνομα της, Δ 1927, Ζην. Γ 155, Γυπ. Β 84, Ἐρωφ. Β 181, Κρητ. πολ. 193.25, 198.10. 227.25. Σήμερον ἀκούεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὄνομις (μου, σου, του κτλ.) πιθανῶς κατὰ τὸ χάρισου, καὶ ἀπ' ὀνομίς σου, ὄνομίς του κτλ. Ἰδ. καὶ Λαογραφ. Α 296.107.

δνόστιμος ἐπιθ. τὸ αὐτὸ μὲ τὸ νόστιμος (ὁ ἰδέ), Ε 406. Τὸ προθετικὸν ο προσετέθη ἐκ τῆς συνεκφορᾶς μετὰ τοῦ προηγούμενου ὄρθρου ὁ νόστιμος, ὄνόστιμος ἢ τὸ νόστιμο, τ' ὄνόστιμο, ὄνόστιμος.

δντε(ν) καὶ **δντες**. Ὁ χρονικὸς σύνδεσμος ὅτε, wenn, Α 187, 933, Β 1803. Κατὰ τὸν καθ. καθηγ. Χατζιδ. τὸ ν προσέλαβεν ἐκ συμφύσεως πρὸς τὸ εἶντα, τὸ δὲ ς εἰς τὸ τέλος κατὰ τὰ πότες, τότες, ἀλλότες Ἐλετ. Πανεπ. 1911 σελ. 80, ΜΝΕ Β 505 ἰδ. καὶ Ἀτακτ. Ι 116.

δξεινος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ξεινός, sauer, Β 434 νὰ φάω τ' ὄξεινο γλυκύ. Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. (ΜΝΕ Β 116) γίνεται κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ὄξος - ὄξινός, ξινός, οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐπιθ, ὄξύς, ὅπως καὶ τὸ ξίδι οὐχὶ ξύδι ἐκ τοῦ ὄξύς.

ὄξω ἐπιρ. τοπικόν, ὅπως καὶ σήμερον, ἔξω, hinaus, heraus, Α 1783. Συντάσσεται μετὰ γενικῆς ἢ μετ' ἐμπροθέτου προσδιορισμοῦ π. χ. Γ 175 ὄξω τοῦ σπιτιοῦ, Β 1335 ὄξω ἀπὸ κεῖνο (= πλὴν τούτου), Γ 1279 ὄξω ἀπὸ τὸ νοῦντσι. Ἐκ τούτου ἐγένετο ὁ σημερ. τύπος ὄξω, ὄξων = πλὴν, ἐκτός, εἰ δὲ μὴ (ΜΝΕ Β 152). Τὸ προθετ. ο προήλθεν ἀπὸ τῆς προθέσεως ἀπὸ μεθ' ἧς πολλάκις συνευρίσκειται ἀπὸ ἔξω ἀπόξω - ὄξω.

ὀπίσω ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ὀπισθεν, κατόπιν, zurück, Α 293, 1692. Σύνηθες εἶναι ταμπρὸς ὀπίσω = τοῦμπάλιν.

ὀποιός ἀντωνυμ. ἀναφορ. καὶ ὀποιος ὀρίοιστος, ὀποιός, ὄστις, wer, Β 121 ἢ ὀποιὰ σὰ γρά καὶ φρόνιμη, Β 137 ὀποιος ἢ θελε προβάλει, 643, 1413, 2408 μὲ τὴν ὀποιὰ ἐκέρδαισε, Γ 1464 πολλ. Περὶ τῆς ἀντωνυμίας ποῖος, ὀποιος, ὀποιος, ὀποιος ἐπραγματεύθη διὰ μακρῶν ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ Β 593 - 597 ἰδ. καὶ ὀτινος.

ὀποὺ ἰδ. ποὺ.

ὀπροχθές ἐπιρ. προχθές, vorgestern, erst kürzlich, Δ 1356, 1938, Ε 289. Τὸ ἐν ἀρχῇ ο ἐτέθη κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ ὄψὲ (ὄψὲς - ὀπροχθές) ἢ ἐκ τῆς ἀπό, ἦτοι ἀποπροχθές, ὀπροχθές, ὅπως ἀπόξω - ὄξω. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται σκεδὸν πάντοτε ὀπροθές (ὄψὲς - ὀπροθές). Τὸ χθ διατηρεῖται ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι ὅπως καὶ εἰς τὸ ὄχθρός.

δργυιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, δργυιά, Klaster, B 1638.

δρδινιά ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, τάξις, ἐτοίμασία, διαταγή, παραγγελία, Ordnung, Befehl, A 491, 1322 **μπαίνει ἔς δρδινιά**, B 581 **θέλου νά μπουνε ἔς δρδινιά**, B 1451 **εἶν δρδινιά τοῦ Ρῆγα**, Δ 1126, 1532, 1603. Ἡ λέξις δρδινιά καὶ τὸ ρῆμα δρδινιάζω ἔχουσι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ Λατιν. ordō, ordinare, Neugr. Stud. III. 50, Lehnw. 13, 20, 29, 29, 123. Εἰς τὴν εὐρείαν χρῆσιν τῶν λέξεων θὰ συνετέλεσε καὶ ἡ Ἰταλικὴ διὰ τοῦ ordīne, ordīnari.

δρδινιάζω καὶ μεσ. δρδινιάζομαι, ὅπως καὶ σήμερον, διευθετῶ, παρασκευάζω, τακτοποῶ, vorbereiten, in Ordnung setzen, B 1757, 2282, Δ 972, 1270, 1943, 1505, ἰδ. καὶ δρδινιά.

δρεγομαι καὶ **ρέγομαι**, ἀορ. ὠρέχτη(κα) καὶ ἐρέχτη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιθυμῶ, ἀγαπῶ, gern haben, A 497, 695, 779, 1511, 1890, 2080, 2124, Γ 1023, Δ 603 **πολλ Καρπαθ. 190 ἐρέομαι**.

δρεξι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἐπιθυμία, διάθεσις, Wunsch, Lust, Δ 264.

δρα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, οὐρά, Schwanz, B 297, 337, Δ 1032. Ὁ φθόγγος **ο** ἀντὶ τοῦ **ου** ἐξηγεῖται κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. (MNE B 411) διὰ τὸ ὀπίσω καὶ δργυιά.

δραμα τό, ὄψις, φάσμα, Erscheinung, Δ 123 ὅπου ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ὄνειρον, δὲν ἦτο τοῦτο ὄνειρο μὰ εἶν ὄραμα, Φροσύνη.

δργίζομαι ἀορ. ὠργίστη(κα) μετὰ γεν. προσώπου, ἀρχ. ἐχθαίρω, μισῶ, hassen, B 2200 ὠργίστηκε τέτοιοιου Ἀφεντός, Γ 948 **νά ῥγιστοῦσιν ὀλωνῶ**. Σήμερον ἀκούεται ῥγίζομαι, ἐργίστηκα.

δργιτα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, ὀργή, ἔχθρα, μῖσος, Zorn, Feindschaft, A 230, 1098, B 944, Γ 188, 950, E 101 **δργιτα καὶ κάκιτα**, 535, 1223.

δρεχτικὸς ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐπίχαρις, ἐπαγωγός, anlockend, A 1433 **περβόλι δρεχτικό**.

δρίζω (καὶ ρίζω), ὡς καὶ σήμερον, α') διατάσσω, θέλω, befehlen, wollen, A 223, 1216, B 907 **ὄντεν δρίζης κὶ ὄντε θές**, Γ 685 ὁ κύρις **νά τ' ὀρίση** πολλ. β') κυβερνῶ, διοικῶ, beherrschen, A 19 οἱ Ἑλληνες **ὠρίζα**, 27 **Ρῆγας μεγάλος ὠριζε**, B 1281, Γ 370, Δ 566, 1618, E 1307, 1397 **πολλ**. Τὸ ρῆμα καὶ ὑπὸ τοῦς δύο τύπους δρίζω καὶ ρίζω εἶναι καὶ σήμερον κοινότατον ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν, δι' ὃ ὁ παρατ. ὠρίζα καὶ ἤριζα, ἀορ. ὠρισα καὶ ἤρισα, αἱ δὲ προστακτικαὶ ὄριζε = πῶς εἶπατε; διατάξτε, ὄρισε = διατάξατε, ὀρίσατε καὶ ὀρίστε ἐπὶ εὐγενοῦς προσκλήσεως, ἔλθετε ἢ εἶπατε, πρᾶξατε.

δρισμὸς ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, διαταγή, Befehl, B 2247, Δ 786. Σήμερον ἀκούεται συχνότατα ἔς τισ' ὀρισμούς σου = εἰς τὰς διαταγὰς σας.

ῥογια τά, ὡς καὶ σήμερον, ῥογια, ἀρπακτικὰ πτηνά, Raubvögel, B 1382, 1388.

ῥοσος, ἀντωνυμ. ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, viel, wie viel. Τὸ οὐδέτ. ὅσον A 1256 ὅσον καὶ ἀφεύγω, Δ 72 ὅσον καὶ χαμηλώνει = συνεχῶς χαμηλώνει. Ἐνίοτε καὶ πρὸ συμφώνου εἶναι ὅσ' π. χ. B 1193. ὅσ' θέλει ἄν εἶν σκληροκαρδος = ὅσο θέλει (Πρβλ. μέσ').

ῥτι, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σημερινόν, ῥπερ, das was. Εὗρηται ἄκλιτον ἐπὶ παντὸς γένους καὶ ἀριθμοῦ¹⁾. A 457 ὅτι καὶ ἄν τοῦ μυρίζα, 1246 ὅτι τόπο, Γ 506 καὶ 1455 ὅτι καιρὸς περᾶση, Γ 1133 καὶ A 1626 ὅτι καιρὸ καὶ ἄζοῦμε. Σημειωτέα καὶ ἡ ἐλαττωτικὴ σημασία Γ 1731 ὅτι νὰ μ' ἀναθυμηθῆ = μόλις, ὀλίγον, 2240 ὅτι ὥρα γεννηθῆ = εὐθύς ὡς, μόλις.

ῥτινος, ἡ γενικὴ τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας ὁποιος (ἡ ὁποία ἀντικατέστησε τὴν ὅστις) B 140, 1667 ῥτινος καὶ ἀλάχη, 1924, Σταθ. Γ 560.

οὐδὲ πολὺ σπανιώτερον τοῦ μηδέ, A 174, 542, B 449, Γ 1331 πολλ.

οὐδ' ἔνας, οὐδεῖς, κανεῖς, niemand, kein, A 518, B 1204, 1569, 1660.

οὐδὲ ποτὲ = οὐδέποτε, nie, A 22, 1124.

οὐλος ἐπιθ. τύπος σπανιώτερος παρ' Ἐρωτοκρίτῳ τοῦ ὄλος (ὁ ἰδέ), B 1251, Δ 806. Καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ὁ τύπος οὐλος προσστατεύεται ὑπὸ τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Εὗρισκεται καὶ εἰς τὰ Κρητ. δράματα π. χ. Σταθ. Γ 355—356 σακκούλλι - οὐλοι, Γυπ. Προλ. 33—34 οὐλοιδοῦλοι, A 97—98 οὐλοι - Γιαννούλη. Σήμερον ἀκούεται εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην συνηθέστατα, ἐν ᾧ εἰς τὴν Ἀνατολ. εἶναι σπάνιος.

οὐραλίσκος, ὅπως καὶ σήμερον, καὶ παρ' ἀρχαίους, Gaumen, Γ 940, E 918.

οὐρανός ὁ, ὡς καὶ σήμερον καὶ παρ' ἀρχαίους, Himmel. Προσωποποιούμενος εὗρισκεται ὡς θεότης Οὐρανός, Οὐρανοί, A 45 τὸν Ἥλιο καὶ τὸν Οὐρανὸν συχνὰ παρακαλοῦσι, 83, B 323, Γ 1457, 1498, Δ 379, 1042.

ὄφελος τό, ὅπως καὶ σήμερον, ὄφέλεια, Nutzen, Gewinn, A 518, 2191, Γ 506. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του ἰδ. MNE B 40. Σήμερον, ἀκούεται συνήθως ἔφελος (τοῦ ε προελθόντος ἐκ τῆς αὐξήσεως φελῶ - ἔφελουνε, ἔφέλεσα).

ὄφκαιρος, ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, κενός, ἄδειος, μάταιος, leer, B 1881, Γ 164. Σύνηθες εἶναι τὸ ἐπίρρημα ὄφκαιρα = μάτην A 150, 885, 1176 Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ του ἐκ τοῦ ὁ εὔκαιρος ἰδ. MNE 233. Ἐξ

1) Πρβλ. Χατζιδ. Ἑλλην. Μελέται ἐν Ἑπετηρ. Πανεπιστημίου 1913—1914 σελ. 61.

αὐτοῦ ρῆμα φκαιρένω καὶ φκαιρέζω = κενῶ, ἀδειάζω.

ὄχ πρόθεσις. Εἶναι ἡ νεωτέρα διαλεκτικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐκ, ὅταν συντάσσεται μετ' ἐνάρθρου πτώσεως (ἐκ - ὄκ - ὄχ) Α 48, 111, 340 ὄχ τῆ ψηλά, Β 128, Γ 1049, 1054, 1061, Δ 749. Ἡ πρόθεσις ἐκ (ὄκ, ὄχ) δὲν λείπει ἀπὸ κανὲν παλαιότερον τοῦ Ἐρωτοκρίτου ποίημα Ἰδ. σημ. Α, 111.

ὄχθρεύω καὶ **ὄχθρεύομαι**, ἐχθρεύομαι, εἶμαι ἐχθρὸς ἢ γίνομαι ἐχθρὸς, μισῶ, ἀρχ. ἐχθαίρω, anfeinden, Β 185 ὄχθρεύετο κ' ἐζήλευγε τὸ κάθ' ἐπαλληκάρη, 1852, Γ 121 οἱ καιροὶ ὄχθρεύουον ὄγιὰ σένα, Ε 1344 οἱ Βλάχοι σ' ὄχθρέψανε, ἰδ. ὄχθρός.

ὄχθριτα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἐχθρα, μῖσος, Feindschaft, Hass, Α 5 ταραχὲς ὄχθριτες καὶ τὰ βάρη, 2015, Β 320, 326, 948, Γ 999, Ε 1308 τὴν ὄχθριτα καὶ μάχिता.

ὄχθρὸς ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἐχθρὸς, Feind, Α 355, 1045, Δ 576 πολλ. Ἡ λέξις ἐγένετο ἐκ τῆς μετὰ τοῦ ἀρθρου συνεκφορᾶς ὁ ἐχθρὸς, ὄχθρὸς ΜΝΕ 233. Ἐν Κρήτῃ ἀκούεται καὶ σήμερον, ὄχθρὸς, ἐν ᾧ ἐν τῇ κοινῇ ὄχθρός. Τὰ κείμενα ΑΒ εἰς τινα χωρία (π. χ. Δ 880) καὶ τὰ Κρητ. δράματα ἐνίοτε ἔχουσι καὶ τὸν ἐπεκτεταμένον τύπον ὄχουθρὸς διὰ τὸ μέτρον, ὅπως καὶ εἰς τὸν Κρητ. πολ. 288.5, 303.10, 313.14 πολλ.

ὄχι, ὅπως καὶ σήμερον. nicht, nein, Α 2197, 2213 στὸ ναὶ κ' εἰς τ' ὄχι, Δ 42, Ε 1420 πολλ.

ὄψες ἐπιρ. χρον., ὡς καὶ σήμερον, χθές, gestern, Β 1842, Δ 1333, 1360, 1480. Εἶναι τὸ ἀρχ. ὄψ ἐπροσλαβὸν τὸ ς κατὰ τὰ χθές, προχθές. Πρβλ. Ἀτακτ. IV 151, καὶ Χατζιδ. Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 1911 σελ. 80.

ὄψες ἀργάς, ὅπως καὶ σήμερον, χθὲς τὸ βράδυ, gestern abend, Γ 1036. Σήμερον ἀκούεται μονολεκτικῶς ὄψαργάς καὶ ὄψάργας. ἰδ. ἀργὰ καὶ ἀύριαργά.

ὄψι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὄψις, πρόσωπον, θέα, Angesicht, Α 163 μὲ βάρυν ἀνάβλεμμα, 291, 1855, 1859, Β 358, 460, 1657, Γ 772, 1156, Δ 842, Ε 404, 434, 1309. Σήμερον ὄψι ἐν Κρήτῃ ἔχει καὶ εἰδικὴν γεωργικὴν σημασίαν, ἥτοι δηλοῖ ἀγρὸν μὴ νεωθέντα ἀλλὰ σπειρόμενον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν π. χ. τὸ χωράφι εἶναι ὄψι ὄφρετος = δὲν ἐνεώθη, ἥσπειρε στήν ὄψι ἥτοι χωρὶς πρότερον νά νεώση τὸν ἀγρὸν. Ἀκούεται ἀκόμη καὶ ἐπιροηματικῶς ὄψι, ἢ ὄψα (ὄψια) τσιγῆς ἐπὶ τελείας καταστροφῆς οἰκίας, δένδρων κτλ.

Π

πά. Συγκεκομμένος ρηματικὸς τύπος ἀντὶ τοῦ πάω, πάεις, πάει κτλ. Δ 8 νὰ πὰ νὰ πῆ κέται καὶ ἀντὶ τοῦ πάει νὰ Α 2070 (ἰδ. ση-

μείωσιν αὐτόθι). Περβλ. καὶ Θορκ. 40, MNE B 142, 563· ἰδ. πηγ(γ)ά-
νω καὶ πάω.

παβιόνι τό, σκηνή, στρατόπεδον, Pavillon, Δ 1941, Ἔρωφ. B 288, Κρητ. πολ. 163.4. 183.25. πολλ. εἶναι τὸ Ἑνετ. pavioni (ἴταλ. pavi-
glione, radiglione), Lehnw. 134, 160. Ὁ Βλαχ. Θησ. ἀναγράφει ἐξ
αὐτοῦ καὶ ρῆμα παβιώνω = κατασκηνῶ.

παγίδα, ὅπως καὶ σήμερον, ἐν τῇ κοινῇ Ἑλλην., πλευρί, Rippe, E
44, Συναξ. γυν. 91. Ἔρωτ. 570.

παθωμένα παθ. μετ. (τοῦ πάσχω), B 154 τάχω παθωμένα.

παιγνιδάτα ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐρωτικῶς (ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν
ἐρώντων προσβλέπωσιν ἀλλήλους μετ' ἐρωτικῆς παιδιᾶς) mit spielen-
den Augen, A 1191 ὅταν τοῦ μίλειε σπλαχνικά κ' ἐθώρειε
παιγνιδάτα (ἐξ οὗ καὶ παιγνιδιάρικα μάτια).

παιγνίδι τό, ὅπως καὶ σήμερον, παιδιά, παίγνιον, ἀστειον, Spiel, Δ
343, 1038 ἐδ' ἀ' ρθ' ασι τ' ἀπαρθινὰ κ' ἐπάψαν τὰ παιγνίδια
Ὁ πληθ. παιγνίδια δηλοῖ (ὡς καὶ σήμερον) καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα.
B 2452 καὶ μὲ παιγνίδια καὶ χαρῆς στὸ σπίτι τὸν ἐπῆγα, ἐν,
τεῦθεν παιγνιδάτορας - παιγνιδάτοροι = μουσικοί.

παίδα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, βάσανος, στενοχωρία, τλαιπωρία-
Plage, Qual, A 105, 345, 670, 1556, 1683, B 306, Γ 366, 543, 1554,
παίδα παίδευγε πολλ. Τὸ παίδα ἐγένετο παλινδρομικῶς ἐκ τοῦ
παιδεύγω ὅπως τὰ ἄλλα Postverbalia σπούδα, γνώρα, γύρα,
πάστρα, λάτρα κτλ. περὶ ὧν ἐπραγματεύθη ὁ καθ. Χατζιδ. MNE
76, ἰδ. καὶ Ἀθηναῖν KB' σελ. 223. Περβλ. καὶ παιδωμή.

παιδεύγω, μετ. παιδεμένος, ὡς καὶ σήμερον, α') διδάσκω, belehren,
erziehen, β') συνηθέστερον, βασανίζω, τλαιπωρῶ, plagen, quälen, A
135, 888, B 2257, Γ 119, Δ 76, 112, E 746.

παιδὶ τό, ὅπως καὶ σήμερον, Knabe, Sohn, B 1068 παιδὶ τῆς
Κρήτης = Κρητικός, E 1485 παιδὶ τῶν παιδιῶ = ἀπογόνους
καὶ ἐγγόνους, ὅπως ἀκούεται καὶ σήμερον παίδων παιδιῶ, τέκνα
τεκνῶν ἰδ. Χριστ. Κρητ. A 478 πολλ.

παιδόγγονα τά, ὅπως καὶ σήμερον, παιδιὰ καὶ ἐγγόνια, ἀπόγονοι,
Nachkommenschaft, E 1515 ἐκάμασι παιδόγγονα, Σταθ. Γ 520
πολλ. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ρῆμα παιδογγονῶ Γυπ. E 326.

παιδωμή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, παίδα, τλαιπωρία, βάσανος, Plage,
Qual, A 490, 942, 1402, 1849, Γ 730, 1211, Δ 16 λογισμὸς τὸ
παιδωμῆς = σκέψιν ἐρωτικὴν πολλ. Βοσκοπ. 82. Εἰς τὸν Κρητ. πολ.
εὐρίσκονται οἱ τύποι παιδωμός, παιδωμή, παιδεμός, παιδεμή
(ἰδ. Λεξιλόγιον Κρητ. πολ. ἐν τῇ ἐκδόσει Ξηρουχάκη). Ὁ μὲν τύπος-
μός ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα οὐσ. ἐκ ρημάτων εἰς - ὧν
παραγόμενα π. χ. λυτρωμός, γλυτωμός, σκοτωμός, φανερωμός, σηκωμός,
κτθ. ὁ δὲ παράδοξος τύπος παιδωμή ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα
εἰς - ωμή π. χ. πλερωμή, ἀνελωμή.

παίζω, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, spielen. Ἔχει καὶ τὴν εἰδικὴν σημασίαν τοῦ ῥίπτω τὸ βέλος, τὸ κοντάρι (ὡς καὶ σήμερον παίζω τὸ τουφέκι, τὸ κανόνι κτλ.). Α 274 τ' ὀλόγδυμνο παιδί, πὸν παίζει τὸ δοξάρι, καὶ ἐπὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων Β 1445 ἡ σάλπιγγα παίζει τοῦ καλεσμάτου, 1588, 1773 πολλ.

παίνεμα τό, πληθ. παινέματα, ὅπως καὶ σήμερον, ἔπαινος, ἐγκώμιον, Lob, Lobpreisung, Δ 961 παινέματα τοῦ κανου.

παινῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπαινῶ, loben, preisen, μετοχ. παινεμένος = ἐπαινετός, ἀξιέπαινος, εὐκλεής, lobenswert, löblich, Α 955, Β 1022, 1047, 1764, 2226.

παίρνω ἄορ. ἐπ ἤρα μετ. παρμένος, ὅπως καὶ σήμερον, λαμβάνω, nehmen. Ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης σημασίας ἀνεπτυχθῆ ἡ σημασία τοῦ ἀντιλαμβάνομαι, μανθάνω, ἀποστηθίζω Α 479 ἡ παίρνει τὰ τραγούδια ντου = ἀπενημόνευε· οὕτω λέγεται καὶ σήμερον τὸ παιδί παίρνει τὰ γράμματα (=εὐμαθές εἶναι). Τὸ μεσ. παίρνομαι εὐρηται καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας σημασίας τοῦ ἐπαίρομαι (=ὑπερσηφανεύομαι) sich überheben, Β 127 ὁ ἐτοῦτ' οἱ τρεῖς ἐπαίρουνταν τισ' ἄλλους νὰ πολεμήσου, Β 1533, 1595 μὴν παίρνεσαι (τὸ Χ μὴν πέτεσαι). Ἐκ τούτου τὸ οὖσ. ἐπαρσις (ὁ ἰδέ). Εἰς τὸ Α. 1170 παίρνομαί κάτω ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ καταβάλλομαι, ἀποκίμνω. Εἶναι γνωστόν ὅτι εἶναι τὸ ἀρχ. ἐπαίρω, ἐπαίρομαι, εἷς τινας δὲ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος διατηρεῖται καὶ ἀκούεται καὶ μέχρι σήμερον ὁ ἀρχ. τύπος ἐπαίρω καὶ ἄνευ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ φωνήεντος παίρω (Σύμην, Ἰκαρίαν, Κάροπαθον, Ἡπειρον) ἰδ. καὶ ΜΝΕ Β 444, Καρπαθ. Μιχ. 37.1, 14.1, 22.16, 14, 29.2,

πακούω ἄορ. ἐπάκουσα, ὑπακούω, ἐπακούω, gehorchen, folgen, Ε 223. Σήμερον ἀκούεται καὶ πάκοος (=ὁ ὑπακούων, πειθαρχικός) π. χ. παιδὶ πάκοο.

παλέσσα ἡ, καὶ τὸ παλέτσι, ὡς καὶ σήμερον, εἶδος χονδροῦ στρώματος ἢ σάκκου ἐκ χόρτου ἢ τριχῶν, Strohsack, Δ 581, Ε 999. Εἶναι τὸ Ἰταλικὸν pagliaccio Ἑνετ. pagiazzo, τὸ ὁποῖον ὁ Boerio ἐρμηνεύει «il sacco che involge la paglia del lette» ἰδ. καὶ Neugriech. Stud. IV 68.

παλληκᾶρι τό, ὡς καὶ σήμερον α) νέος, νεανίσκος, Jüngling, Β 159 Δημοφάνης ἐχράζετο τ' ἀγένειο παλληκᾶρι, β) ἀνδρεῖος, γεναιός, ἦρωσ, Wackerer, Held. Γ 73, Δ 23, 1526 πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τῆς ἀρχ. ἐποχῆς Παλλάς, πάλλαξ, παλλακὴ μετεπιβίασθη εἰς τοὺς Βυζαντ. ὡς πάλλαξ, πάλληξ-παλληκᾶριον (ἰδ. παραδείγματα αὐτῶν ἐν Sophocl. καὶ Duc. Graec). καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλλην. ἐν ἣ εἶναι κοινοτάτη.

παλληκαριά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γενναιότης, ἀριστεία, ἀνδραγαθία, Heldenthat, Β 2026.

παννὶ τό, ὡς καὶ σήμερον, παννίον, ὀθόνη, ὕφασμα, Leinwand, Zeug. Stoff, Α 1846 νὰ κανακίση στὸ παννὶ μὲ σπλάχνος

τὴν κεράν του (ἐπειδὴ ἢ εἰκὼν ἦτο ἐξωγραφημένη ἐπὶ παννίου), B 610. Εἶναι τὸ Λατιν. rannus, τὸ ὁποῖον παρέλαβον οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες καὶ οἱ Βυζαντ. παρ' αὐτῶν ὑπὸ τὸν τύπον παννίον (ιδ. Sophocl. ἐν τῇ λεξ.), δι' ὃ καὶ ὀρθότερα εἶναι ἢ διὰ διπλοῦ ν γραφῆ.

πάντα ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, πάντοτε, παντοτινά, ὄλο, immer, A 1271, 1276, B 1748, Γ 2 ὄλο διψᾶ, πάντα ζητᾶ νὰ πίνῃ, 1244, Δ 253 πολλ. Ἀκολουθοῦντος τὸ μοι(=ἡμου) ἢ ἄλλου ἐγκλινομένου παροχημένου χρόνου καταβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν π. χ. παντᾶ μου, παντᾶ λεγα, παντᾶ κουγα Δ 627, 628 πολλ.

παντέρμος ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἐντελῶς ἔρημος, κακότυχος, δυστυχής ganz verlassen, unglücklich, A 842 παντέρμο νὰ μ' ἀφήσῃ, Δ 1971 τὰ παντέρμα ντ' ἄρματα. Τὸ παντέρμος ἀκούεται καὶ σήμερον συχνότατα ἐν Κρήτῃ π. χ. ἔρμος παντέρμος ἐπόμεινε (=ἐντελῶς ἔρημος, μόνος), ὁ παντέρμος εἰρωνικῶς (=ὁ καημένος!) καὶ ῥῆμα παντερμιάζω μεταβ. καὶ ἀμεταβ. π. χ. αὐτὸ τὸ σπίτι παντερμιᾶσε=ἠρημώθη τελείως, καὶ οὖσ. παντερμιᾶ=πλήρης ἔρημωσις. Κατὰ τὸν καθηγ. κ. Καλιτσουνάκιον (Ξένια, Ἀθῆναι 1912 σελ. 252-274) τὸ παντέρμος δὲν εἶναι ἐκ παντ-έρημος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πέντε-έρημος ὅπως τὸ πεντάρφανος, πεντάργυμος, πεντάρμορφος, πενταπλουμισμένος, πεντεκάνουλος (=ὁ ἔχων πέντε κἀνούλες ἦτοι κρουνοὺς ἐπὶ κρήνης). Περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ φθόγγου ι μεταξὺ δύο συμφώνων ἔρμος, παντέρμος, ἔρμιζει ιδ. MNE 257 (στάρι, περβόλι, σκιᾶ=σκιᾶ, πρόπερσι, σπερνός, καθημερνός κτλ.) καὶ B 407¹).

πάντησμ', σύνδεσμος διστακτικὸς ἐρωτηματικὸς, ὡς καὶ τὸ σήμερον ἀκουόμενος πάντησμως, μήπως, ἀρχ. μή, μῶν, nun, E 615. Εὐρίσκειται ὑπὸ τὸν τύπον πάντης (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιρ. πάντη, πάντως) Legr. Rec. 3 στιχ. 109, πάντης εἶμαι χρυσοχός = μήπως εἶμαι χρυσοχός, Ριμ. 111, Κρητ. Δ 103 (τραγοῦδι Ἀρχιστράτας) πάντης δὲν ἔχ' ἀφέντης μας τόπους νὰ μᾶσε πάη, συνηθέστερον εὐρίσκειται καὶ ἀκούεται ὑπὸ τὸν τύπον πάντησμως (πάντως μή;) καὶ πάντημως π. χ. Βλαστ. γαμ. 119 πάντημως καὶ μοῦ φταίτε καὶ Λεξιλόγιον αὐτόθι.

παντήχνω ιδ. ἀπαντήχνω. Ἀκούεται καὶ τὸ συναπαντήχνω.

παντόθες ἐπιρ. πανταχοῦ, überall, A 59, B 596, Δ 871, Ἐν τῇ κοιν. Ἑλλην. ἀκούεται παντοῦθες ἐκ τοῦ παντοῦ, ιδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. παντόθεν = ubiquè.

παντοτινός, ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, αἰώνιος, αἰδῖος, ewig, E 20.

1) Χατζιδ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 1913-1914 σελ. 54, ὅπου δέον νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ τὸ ἔρμος ἀκούεται ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἐπὶ τῆς τροπικῆς σημασίας καὶ ἐπὶ κατάρως ὁ ἔρμος, τὸ ἔρμο σπίτι=δυστυχής, τὸ κατάρω σπίτι.

Συνήθως εὔρηται τὸ ἐπιρ. αὐτοῦ παντοτινὰ=πάντοτε, αἰωνίως, im^{er}, in der Ewigkeit, B 1160, Δ 1615.

παντρεῖά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὑπανδρεία, γάμος, Heirat, Ehe, Γ 750, Δ 302, 462, E 490, 496, 536. Τὸ ὄνομα ἐκφέρεται καὶ μετρεῖται τρισύλλαβον ὡς καὶ σήμερον ἀκούεται παντρεϊγιά.

παντρεύω, ἄορ. ἐπάντρεψα μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ὑπανδρεύω, δίδω εἰς γάμον, verheiraten, καὶ μέσ. **παντρεύομαι** ἄορ. ἐπαντρεύτη(κα), μετ. παντρεμένος=ὑπανδρεύομαι sich verheiraten, A 33, B 445, Γ 735, 73! 1075, 1367, 1374, Δ 39, 199, 357, E 1547.

παντῶ ἰδ. ἀπαντῶ.

παρὰ πρόθεσις ἔχουσα σημασίαν συγκριτικὴν = ἢ, als, καὶ ὑπέρ, πλέον ἢ, mehr als, A 1356 πλὶ ἀ παρὰ ποτὲ=πλέον ἢ ποτέ, ὑπέροπτε, B 1707, 2459 τὸ Ρωτόκριτο παρ' ἄθροπο παινοῦσι = ὑπὲρ ἄνθρωπον, Γ 908 ξάζουν παρὰ βασίλειο παρὰ χωριὰ καὶ χώρα.

παραβλέπω, ὡς καὶ σήμερον, παραφυλάττω, bewachen, Δ 1134, 1973.

παραβολή ἢ, ὡς καὶ σήμερον, λόγος τροπικῶς καὶ εἰκονικῶς ἐκφερόμενος δι' ἀλληγοριῶν καὶ παροιμιῶν, Gleichniss, Parabel, Γ 111. Σήμερον ἀκούεται ἐπὶ τοιαύτης σημασίας τὸ παραβολή ληφθὲν ἐκ τῆς Ἑκκλησίας («εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην» κτλ.), ἀκούεται καὶ τὸ ἐπιρ. παραβολικὰ = διὰ παραβολῶν, ἀλληγορικῶς. Τὸ παραβολή ἐν τῷ Κρητ. ἰδιωματι εἶναι καὶ ὄρος γεωργικόν, ἦτοι ἐπιφώνημα πρὸς τοὺς ἀροῦντας βοῦς παραβολή ἔα!, ἦτοι πρόσταγμα νὰ παραβάλλωσιν, νὰ πλησίασωσι πρὸς τὸ ἄκρον καὶ νὰ στρέψωσι, παραβολή σημαίνει καὶ τὸ ἄκρον τοῦ ἀγροῦ, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀροτριωθῇ, ἀλλὰ σκάπτεται διὰ τῆς χειρός, καὶ ρῆμα παραβολίαζω = φέρω τὰ κτήνη εἰς τὴν παραβολὴν (ἵνα φάγωσι τὰ ἐκεῖ φυομένα ἄγρια χόρτα).

παραγγεῖλιὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, παραγγελία, διαταγή, Auftrag, E 313, 540.

παραγγέλλω ἄορ. ἐπαράγγειλα, ὡς καὶ σήμερον, παραγγέλλω, ἐντέλλομαι, Auftrag geben, Δ 1908.

παραγλιστρῶ!, γλιστρῶ ἄρχ. ὀλισθαίνω, σφάλλομαι, gleiten, Δ 18-67. Ἡ πρόθεσις δηλοῖ τὸ ἐν τῇ πράξει σφάλμα (ὅπως παρακούω, παραστρατῶ, παραμιλῶ, παραπατῶ) τὸ δὲ γλιστρῶ προήλθεν ἐκ τοῦ ἄρχ. ἐκλιστρῶ ἰδ. Βυζ. Λεξ. γλίστρῶ καὶ ΜΝΕ 160.

παραδάσματα τά, ὡς καὶ σήμερον, βάσανα, ταλαιπωρία, Leiden, Quälten, A 1466, Γ 40, Γυλ. A 248, 578, Δ 308, E 300, πολλ. ἰδ παραδέρω.

παραδέρονω ἀμεταβ. ἄορ. ἐπαράδειρα, μετ. παραδαρμένος, ὡς καὶ σήμερον, ταλαιπωροῦμαι, βασανίζομαι, πάσχω, leiden, B 155 ἴδρωσα καὶ παραδειρα, Γ 442 εἰς τὰ παράδειρα ὡς ἐδά. Καὶ τὸ δέρονω ἀκοίεται οὕτως ἀμεταβ. λεγόμενον π. χ. δέρνει ὁ λαιμός του, δέρνει ἢ

θάλασσα κτθ. Εύρηται και τὸ οὖσ. παραδαρμός. Legrand, Rec. 40 7. 8, Σαχλ. III. 160, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

***παραδειγμα** τό, Α 398 (μόνον τὸ Χ. εἰς στίχον ἀθετούμενον).

παραδίδω, ὡς και σήμεραν α) ἀρχ. παραδίδομι, ἀφίνω, verlassen, Γ 1695 τὸ φίλον του παράδωκε στή μάννα κ' εἰς τὸν κύρι, Δ 1144 β) κατὰ παράλειψιν τοῦ ζωήν = τελευτῶ τὸν βίον, ἀποθνήσκω, sterben, Α 1645 δὲν θὲ νὰ φάω οὐδὲ νὰ πιῶ, ὥστε νὰ παραδώσω, Β 73, Ε 592 μόνο νὰ πάρη θάνατο, μόνο νὰ παραδώση, 760 ξάφνου παραδῶσα.

παραζαλίξομαι ἀορ. παραζαλίστη(κα), ὡς και σήμεραν, ζαλίξομαι, καταλαμβάνομαι ὑπὸ ζάλης, σκοτοδίνης, den Schwindel haben, es schwindelt mir, Β 1436, ἰδ. ζάλη - ζαλίξω.

παραζιγανεύγω μεταβ. ἀδικῶ, ἀπατῶ, in Nachtheil setzen, Δ 17-34, ἰδ. ζιγανεύγω.

παραθεσμιὰ ἡ, ἀναβολή, βραδύτης, Aufschub, Β 1052 διχωστὰς παραθεσμιὰ = ἄνευ ἀναβολῆς, Δ 1531 δὲν εἶν καλή ἡ παραθεσμιὰ, Ἄβρ. 1116. Εύρηται και τὸ ρῆμα παραθεσμῶ = ἀναβάλλω π. χ. Κορη. πολ. 170. 21, Ἄβρ. 545, 1045. Ἐν Σητεία ἀκούεται σήμεραν και τὸ παραθεσμός, παραθεσμιὰ και τὸ παραθεσμῶ. Ἡ λέξις προδήλως ἐσηματίσθη κατὰ τὸ προθεσμία, ἵνα δηλώσῃ διὰ τῆς παρὰ τὴν ὑπέρβασιν τῆς προθεσμίας ἦτοι τοῦ πρέποντος χρόνου πρὸς ἐκτέλεσιν πράγματός τινος, τὴν ἀναβολήν.

παραθύρι τὸ και ὑποκορ. **παραθυράκι** και **παραθυρόπουλλο**, ὡς και σήμεραν, Fenster, Fensterchen, Γ 663, 392, 431.

παρακάλια τά, ὡς και σήμεραν, παρακλήσεις, ἀρχ. δεήσεις, Bitte, Α 1486, Δ 529, Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ παρακαλῶ (κατὰ τὸ κολακεύω - κολάκια, ἐπιστρέφω - πιστρόφια, ἐξοδιάζω - ξόδι, ξαρέσκι, ἀποκούμπι κτλ). ἰδ. ΜΝΕ 67, πρβλ. και Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

παρακαλῶ², ὡς τὸ ἀρχαῖον και σήμεραν, ἀρχ. δέομαι, bitten, Δ 525,

παρακοιμῶμαι¹, κοιμῶμαι μικρόν τι, ὀλίγον, ein wenig schlafen, Α 1603. Συνήθως τὸ ρῆμα ἀκούεται ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ὑπερβολῆς τοῦ πρέποντος μέτρου, π. χ. ἐπαρακοιμήθηκα σήμερα = ὑπὲρ τὸ πρέπον, παραπολύ ἐκοιμήθην.

παρακούω, ὡς και σήμεραν, ἀκούω ὀλίγον τι, ἐκ φήμης ἀκούω, κατὰ τύχην ἀκούω, zufällig vernehmen, Ε 289 ὡς ἐπράκουσα ὁ προχθές. Ἀκούεται και ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐσφαλμένως ἢ κακῶς ἀκούω τι.

παρακρατῶ², ὡς και σήμεραν, συνοδεύων ὑποστηρίζω τινά, βοηθῶ αὐτόν, παραφυλάττω, bewachen, schützen, Ε 1217 παρακρατεῖ τη ἡ Νένα της.

παραλαφρύνομαι, ὡς και σήμεραν, ἐλαφρύνομαι ὀλίγον, erleichtert werden, Α 205.

παραλογῶ ἢ *παραλογίζω*, ἀορ. ἐπαρλό(γ)ησα, ὡς καὶ σήμερον, παραφρονῶ, irrsinnig werden, Γ 528.

παραμανίζω, ὡς καὶ σήμερον, ὀργίζομαι πως, θυμώνω, in Zorn geraten, A 1037 συχνιὰ μοῦ παραμάνιζες. Ἡ παρὰ εἰς τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ εἰς ἄλλα τινὰ ποτὲ μὲν σημαίνει τὸ ὑπὲρ τὸ μέτρον, τὸ σφόδρα, ποτὲ δε βαθμὸν τινα μέτριον, ἦτοι ὑποκορίζει τὴν ἔννοιαν τοῦ ρήματος. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκάστοτε ἐκ τῶν συμφραζομένων.

παράμερα καὶ *παράμερας* καὶ *παραμεράς*. Καὶ τοὺς τρεῖς τύποις εὐρίσκομεν εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἑρωτοκρ. καὶ ἀλλαχοῦ, χωριστά, μακράν, κατ'ἰδίαν, beiseite, abseits, A 523, 814, B 665, 994, 1986, 2320, Δ 1450. Τὸ παράμερα ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ παράτοπα, παράπαντα, παράχωστα, ἀπόμακρα, κατάχωστα, ἀπόχωστα, τὸ δὲ σ πρᾶσέλαβε κατὰ τὸ πάραυτας καὶ τὰ μετοχ. ἐπιρρήματα τρώγοντας, λέγοντας κατεβίβασε δὲ τὸν τόνον κατὰ τὰ ἄλλα εἰς ἀς ἐπιρ. π. χ. διχωστάς, ἀνισωστάς, συναφορμάς κτλ. Ὁ Βλαχ. Θησ. ἀναγράφει τὸ παραμερά seorsim. Τὸ ἐπιρ. γίνεται ἐκ τοῦ παρὰ μερέαν Διγεν. Ἑσκόωρ. 1442. Ἐκ τοῦ ἐπιρ. γίνεται τὸ ρῆμα παραμερίζω = ἀπομακρύνομαι, ἀποχωρῶ εἰς μέρος παράμερον.

παραμέσα ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ἐνδοτέρω, tiefer, mehr nach innen, Δ 490, Ἡ παρὰ δηλοῖ ἐλίτασιν, ὅπως εἰς τὰ παρόξω, παραπάνω, παρακάτω, παραμπρὸς κτλ.

παραμικρὸ οὐδ. τοῦ ἐπιθ. παραμικρός, ὡς καὶ σήμερον, ὀλίγον τι, ein klein wenig, Γ 662, 1645, Δ 670.

παραμπρὸς ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, περαιτέρω, παράμερα, τὰ παραμπρὸς = τὰ περασμένα, nach vorn, vorwärts, vormals, A 2154, B 937, Γ 787. E 1499. Περὶ τῆς συνθέσεως μετὰ τῆς παρὰ ἰδ. παραμέσα.

*παραμιλῶ*², ὡς καὶ σήμερον, παραληρῶ, ὀμιλῶ καθ' ἑαυτόν, irre reden, phantasieren, Δ 915 παραμιλεῖ ὀλομόναχος. Λέγεται ἐπὶ ἀσθενοῦς παραληροῦντος, ἢ ἐπὶ ἀνθρώπου ἐν σφοδρᾷ ψυχικῇ καταστάσει εὐρισκομένου καὶ ὀμιλοῦντος καθ' ἑαυτόν, ἐξ αὐτοῦ παραμιλητὰ λέγονται σήμερον τοῦ πυρέσσοντος τὰ παραληρήματα.

παραμῦθι τό, ὡς καὶ σήμερον, μῦθος, λόγος ἀσύστατος, Fabel, Märchen, A 1014, B 851.

παραμυθίσματα τά, παραμύθια, μῦθοι, ψευδεῖς λόγοι, Fabeln, Δ 274, ἐγένετο ἐκ ρήματος παραμυθίζω, τὸ ὁποῖον ἀναγράφει ὁ Βλαχ. Θησ. ἐρμηνεύων αὐτὸ fabulor, favoleggiare, ἀναγράφει δὲ καὶ τὸ παραμύθισμα = confabulatio.

παράρη Δ 1563 νὰ θωρῆ τὴν κοπανιὰ πῶς νὰ τήνε παράρη Τὴν γνησίαν ταύτην γραφὴν διέσωσε μόνον τὸ X, ἐν ᾧ τὰ AB κατὰ παραδιόρθωσιν τοῦ μὴ ἰταλίζοντος, φαίνεται, ἐπιμελητοῦ τῆς A ἐκδόσεως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ πᾶσαι αἱ μετὰ ταῦτα ἔντυποι ἐκδόσεις ἔχουσι φξ νὰ τήνε παράρη. Τὸ παράρω τὴν κοπανιὰ εἶναι τεχνικὸς ὄρος

τῆς ξιφομαχίας δηλ. τὸ Ἐνετικὸν *parar il colpo*, τὸ ὁποῖον ὁ Βοερίο ἐρμηνεύει οὕτως ἐν τῷ Λεξικῷ του «*parar i colpi, sfalsare, scansare i colpi*, Term. di Scherma», ἤτοι ἀποφροῦ (ἀπαμύνομαι) τὰ κτυπήματα, ὄρος ξιφομαχίας, Γαλλ. *parer les coups*, ἐviter les coups, Γερμ. *auspariren*. Τὸ ῥῆμα ἀπήντησα καὶ ἐν τῷ Χιτικῷ Γλωσσάρῳ τοῦ Κανελλάκι σελ. 77 ἀπαράρω = παραφυλάττω, ὁ τοῖχος αὐτὸς ἀπαρῖρει τὰ δένδρα ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἤτοι κολύει, ἐμποδίζει.

***παραντρέπομαι** A 1504 (ABX), A 1706 (AB). Εὐρίσκειται κατ' ἐσφαλμένην γραφήν ἀντὶ τοῦ παρατρέπομαι ἰδ. σημειωσ. εἰς τὸ A 1504.

παραπάνω ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ἀνωτέρω, *weiteroben*, Γ 1587, Δ 60. Περὶ τῆς παρὰ εἰς τὰ ἐπιρῶματα ἰδ. *παράμεσα*.

παραπετρὰ ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ὑπαινιγμός, *Seitenhieb*, *Anspielung*, A 922. μόνον ἔτσι νύχτας τὸ σκοπὸ παραπετρῆς μοῦ ῥίχνει. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πετρεά-πετρεά, πετρεῖά, πετρεὰ ἰδ. MNE 350.

παραπόνει ἦ, ὡς καὶ σήμερον, παράπονον, μεμφιμοῖα, *Klage*, A 441, B 212, εἶναι τὸ ἀφηρημένον οὖσ. τοῦ παραπονοῦμαι, ὁ ἰδέ.

παραπονετικός, ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ πλήρης παραπόνων, *kläglich*, Δ 1422 λόγια παραπονετικά.

παραπονῶ¹ μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, λυπῶ, κάμνω τινὰ νὰ ἔχη παράπονον, *betrüben, kränken* Δ 407 πολλὰ μ' ἐπαραπόνεσες. Συνηθέστερον εἶναι τὸ μεσ. παραπονοῦμαι, μετ. παραπονεμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἔχω παράπονον, *sich beklagen*, A 329, Δ 1909, 1999 πολλ. Ἐκ τούτου γίνεται τὸ παραπονιάρης καὶ ἐπιθ. παραπονιάρικος.

παραποτέ ἢ παρὰ ποτέ ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, ὑπέροποτε, παρὰ κάθε ἄλλην φορὰν, *mehr als je*, E 785.

παραπρικαμένος, μετ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, πολὺ λυπημένος, *sehr betrübt*, B 2379 στὴν Ἄρετὴ τὴν παραπρικαμένην.

παραπρωύτερα ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, πολὺ πρότερον, *sehr früh*, früher, B 113.

παραστέκω, ἄορ. ἐπαραστάθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, παρίσταμαι, παραστατῶ, βοηθῶ, *beistehen, Beistand leisten*. Ἐνεκα τῆς σημασίας τοῦ βοηθεῖν συντάσσεται μετὰ γενικῆς προσώπου, B 374 παραστέκαντ' Ἄφρευτός, Δ 1588 τοῦ παραστέκου, 1592 ἄλλος νὰ τοῦ παρασταθῆ. Καὶ σήμερον εἶναι κοινότατον τὸ παραστέκω παραστάθηκα ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης π. χ. τοῦ παραστάθηκε καλὰ = τὸν ἐβοήθησε, τὸν ἐπροστάτευσε. Παραστέκω καὶ παραστεκουλλίζω ἀκόμη ἀκούεται ἐπὶ ἐπαίτου ἢ ταπεινοῦ τινος θέλοντος νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τινος ἀνωτέρου.

παραστολιάζω, κατακόπτω, ἀκρωτηριάζω, κάμνω σημαδιακόν, σημαδεύω, *μισερῶνω, niederhauen, vestümmeln*, Δ 939 ἤρριχνε,

παραστόλιαζε, ἐσκότων, ἀπ' αὐτείνους. ἰδ. σημείωσ. εἰς τὸ ζω-
ρίον τοῦτο. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἐν Α 644 ἄλλους ἐσημαδέψασικι
ἄλλους ἐθανατώσα. Εἰς τὰ σημειωθέντα περὶ τοῦ παραστολιάζω
προσθετέον ὅτι εἰς τὰ Καρπαθ. 207 ἀναγράφεται «παράσταλο καὶ
παραβάδι καὶ παραζούαλο ἐπὶ εὐτελῶν παιδίων».

παραστρατῶ καὶ **παραστρατίζω**, ὡς καὶ σήμερον, ἐξέρχομαι τῆς εὐ-
θείας ὁδοῦ καὶ τροπ. μεταβάλλομαι, vom Wege abkommen, Δ 511 ἢ
φύσι ξαναγίγηκε κι ὅλα παραστρατήσα, ἰδ. Βλαχ. Θησ. πα-
ραστρατίζω. Ὅμοιον τὸ κοιν. ξεστρατίζω.

παρασυνήφερνω, ἄορ. ἐπαρασυνήφερα, ὡς καὶ σήμερον, συνέρχομαι
ὀλίγον, ἀναλαμβάνω μικρόν, sich fassen, zu sich kommen, Α 1865
σὰν ἐπαρασυνήφερεν ὁ λογισμός του, Δ 259, Ε 31, 1099. Ἡ
παρὰ ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ μικρόν, ὀλίγον. Διὰ τὸ ρῆμα ἰδ συνη-
φέρνω.

παράταξι ἢ, διασκέδασις, θεραπεία, περιποίησης, ἄνεσις, Pflege, Ver-
gnügen, Α 1432, 1431. Εἶναι ὀλίγον παράδοξος ἢ σημασία αὕτη τῆς
λέξεως παρ' Ἐρωτοκρ. Εἰς τὸν Διακρούσην (Κρητ. πολ. 112.7) εὔρηται
παρταξία.

παρτραγουδῶ, ὡς καὶ σήμερον, πολὺ τραγουδῶ (ἢ παρὰ ἔχει τὴν
σημασίαν τῆς ὑπερβολῆς) viel singen, Α 726 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ
λεξί.

παρτρέπω μεταβ., τρέπω ἀλλαγῶ, ταράσσω, verwirren, καὶ μεσ.
παρτρέπομαι ἄορ. ἐπαρτρέπη(κα), ἐκτρέπομαι τοῦ ὄρθου τοῦ λογι-
κοῦ, Α 1504 σὲ πῆρεν ἡ χαρὰ καὶ τόσο παρτρέπης = ἔγινες
ἐκτὸς ἑαυτοῦ, 1716 ὁ νοῦς μου ἐπαρτρέπη, Β 1106 ὄλους τοὶ
παρτρέπει, Γ 1266, Χρον. Μορ. 222, 5139, 5368, Καλλιμ. Χρυσ.
1857, 1858, Κορων. σελ. 151 στιχ. 21 φρίσσουν καὶ παρτρέπουν
(ἀμεταβ.), Φαφλ. φυλ. 287 σελ. 4, Εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία τοῦ Ἐρωτο-
κρίτου τὰ κείμενα ἐφθειραν τὸ ρῆμα εἰς τὸ παραντρέπομαι κτλ.

παράτρομος ὁ, τρομάρα, φρίκη, Schauder, Α 1429 ὄχ τῆ χαράν
τσι τὴν πολλὴ παράτρομος κρατεῖτη, 1861 ζαλισμάρα τοῦ
δωκε παράτρομος μεγάλος, Β 1496, Φαλιερ. 17 παρatreμένος.
Τὰ κείμενα τοῦ Ἐρωτοκρίτου κυμαίνονται μεταξὺ τοῦ παράτρομος,
παράτρεμος, παρatreμός.

παρτροπή ἢ, τὸ οὖσ. τοῦ προηγουμένου ρήματος, ταραχή, σύγχυ-
σις, Aufregung, Verwirrung, Γ 100, Δ 1264.

πάραντα καὶ **πάραντας** ἐπιρ., ἀμέσως ἐν τῷ ἅμα, εἰς τὴν στιγμὴν
sofort, augenblicklich, Α 335, 338, 1411, Β 615, 1262, 1860, Γ 12-
85, Δ 996, 1607, 1913, Ε 1204, Ἐρωφ. Β 320, Γυπ. Γ 373, Πικατ.
15, 23, Βελθ. Χρυσ. 780, 783, 947, Κρητ. πολ. 293, 12, 348 14, 369.7
Μαχ. παραῦτα 75. Σήμερον, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ἀκούεται ἐν Κρή-
τῃ, ἀλλ' ἀφ' οὗ τόσα παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὰ κείμενα θεωρῶ
πιθανώτερον ὅτι ἐκκλείτο κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ἀκόμη, ἢ ὅτι τὸ παρέλα-

βον ἐκ τῆς λογίας γλώσσης. Εἰς Δυστυχ. Εὐτυχ. Β εὔρηται ταῦτα = πάραντα στιχ. 267, 687. Εἰς ἄλλα κείμενα εὔρηται μόνοντα. (Φυσιολ. 998, Μαχ. 54 πολ.)¹⁾.

παραφαντασά ἦ, (ἐκ τοῦ παραφαντασία - ἰά - ἰά), παραβολή, ὑπαινιγμός, Traumbild, Erscheinung, Parabel, Β 1246 εἶπα τὴν παραφαντασά. Εἰς τὰ Καρπαθ. 208 ἀναγράφεται παραφαντασά ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς παραβολῆς, ψευδολογίας²⁾. Συνηθέστερον εἶναι τὸ ὁμοίως ἐσχηματισμένον ὑπνοφαντασά³⁾ ἰδ. Λαογραφ. Δ'. σελ. 73 (ἔξ Αἰγίνης).

παραφέρνω ἄορ. ἐπαράφερα, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, παραλλάσσω, διαφέρω, abweichen, verschieden sein, Β 2024 δὲν ἐπαράφερες, μὰ μοῖα σεις τοῦ κυροῦ σοῦ, Δυσ. Εὐτυχ. Β 533, Κυθ. παραφέρνω = παρομοιάζω ἰδ καὶ Ἄτακτ. IV 393. Καὶ ὁ Ν. Δραγοῦμης ἀναγράφει ἐν Πανδώρα Η'. σελ. 463 παραφέρνω = προσομοιάζω.

παραφοροῦμαι¹⁾, ὡς καὶ σήμερον, ὑποπτεύομαι τι, ἔχω μικρὰν ὑποψίαν, ἀρχ. ὑφορῶμαι, Verdacht hegen, verdächtigen, Δ 5 παραφοροῦντ' ἀπομακρά, μὰ δὲν τὸ θεμελιώνου, ἰδ. ἀφοροῦμαι.

παραχρυσωμένους μετοχ. ἐπιθ. (ἐκ ῥήματος παραχρυσώνω), ὡς καὶ σήμερον, ἐπίχρυσος, περιχρυσος, vergoldet, Β 529, Ε 51, 786. Ὁ Γιανν. γράφει εἰς τὸ γλωσσαρ. παραχρυσωμένους, ὡς λέγεται συνήθως εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην καὶ ἀλλαγῶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εὐρίσκεται πολλάκις εἰς τὰ νεοελλην. κείμενα καὶ εἰς τὴν Ἐρωφίλην.

παράχωστος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀποκρυφός, ἀφανής, κρύφιος, heimlich, Α 554, σὲ παράχωστο τόπο. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. παράχωστα (-ωστά - ἰς), Α 1337 παράχωστα τῆ μάγνναν του ἐθέλησε νὰ κράξῃ. Ὅμοιον ἐντελῶς εἶναι τὸ ἀπόχωστος, ἀπόχωστα, κατὰχωστος - κατὰχωστα ἰδ χωστός.

παρέκει, ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, παρεκεῖ, παραπέρα, ἀρχ. πορροτέρω, weiter zu, Β 677 παρέκει τοῦ νεροῦ, 1820, Δ 752 πολλ. Περὶ τῆς παρὰ εἰς τὰ ἐπιρρ. ἰδ. παραμέσα.

πάρωρα, ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, πολὺ ἀργά, πολὺ βράδου, zu spät, Α 1518 ἀργὰ καὶ πάρωρα, Β 1183 ἦτον πάρωρα. Τὸ ἐπιρ. ἐκ τοῦ παρ' ὄραν, πάρωρος, καὶ ἡ πρώτη του σημασία εἶναι παρὰ τὴν ὄραν ἦτοι τὴν συνειθισμένην ἢ προσήκουσαν (ἀρχ. ἀωρί) καὶ διὰ τοῦτο ἔχει (τοῦλάχιστον σήμερον) καὶ τὴν σημασίαν τοῦ λίαν προῖ, π. χ. κοιμήσου ἀκόμη καὶ πάρωρὰ ναι = πολὺ ἐνωρίς ἰδ. πρβλ.

1) Περὶ τοῦ ἀρχ. παρ' αὐτά, παραυτά ἰδ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶ VI (1894) σελ. 360 ἔξ.

2) Εἰς Συλογὴν Κρητ. ἐπιστολῶν (Ἀθην 1878) εὔρηται σελ. 18 «παραφαναταρίες καὶ νομικές».

Ἄτακτ. IV. 395, Μαρκ. 439, Βλαστ. γαμ. 171, Βυζαντ. λεξ. πάρωρα. Ἐκ τοῦ πάρωρα γίνεται ρῆμα παρωρίζω, μάλιστα ἀκουόμενον ἀπροσώπως, παρωρίζει, ἐπαρωρίσειν = ἔγινε βράδυν, Λιμπ. 456, καὶ τὸ νυχτοπαρωρῶ-ίζω, νυχτοπάρωρον, ὃ ἴδε καὶ νυχτοπαρωρίτης. Ἐν Πανδ. Η'. 463 ἀναγράφει ὁ Ν. Δραγούμης ἐκ Θεσσαλίας «εἰς τὰ παράωρα».

πᾶσα (θῆλ. τοῦ ἐπιθ. πᾶς) λαμβανόμενον ὡς ἐπιθ. προσδιορισμὸς καὶ διὰ τὰ τρία γένη τόσον μάλιστα στενῶς συνδεόμενον πρὸς τὰ οὐσ., ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς προκλιτικόν, ὅπως καὶ σήμερον, κάθε, κάθε, jeder, A 31 πᾶσα τρόπο, 745 πᾶσα κακό, 745 πᾶσα φωτιά Δ 28 πασ' ἀργά, 1174 πᾶσα πουλλὶ πολλ. Σταθ. A 69, 179 πᾶσ' ὄντας, Χρον. Μορ. 5220. Πρβλ. Εἰνλ. 144 σημ. καὶ MNE B 152.

πᾶσα εἷς καὶ **πασανεις** καὶ **πᾶσ' ἕνας** (κατὰ τὸ καθένας), ὡς καὶ σήμερον, πᾶς τις, ein jeder, A 222, 396, 275, 1023, 2356, Δ 1196, 1198, 1671 πολλ. Ἡ γενικὴ αὐτοῦ πασανός καὶ πασανός, καὶ ἡ αἰτιατ. πασένα, πᾶσα ἕνα, B 132, Γυπ. 439, Θανατ. Ροδ. 354, 473 ἰδ. Ἄτακτ. II. 286.

πασίχαρος ἐπιθ. θῆλ. **πασίχαρη**, ὡς καὶ σήμερον, ὃ χαίρων πολύ, ὄλος χαρά, ὃ πράττων τι μετὰ χαρᾶς πολλῆς, πρόθυμος, bereitwillig, A 1370, ἡ δειχνε τὴν πασίχαρη, 1583 πασίχαρος καλόκαρδος κ' ἔλεούθερος, 1976, B 1249, Γ 1016, Δ 261. Τὰ τοῦ σχηματισμοῦ τούτου καὶ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων ἠρμήνευσεν ὁ καθηγ. Χατζιδ. ἐν MNE B 109 ἔξ.

πασκάζω, ὡς καὶ σήμερον, κάμνω πάσχα, ἦτοι καταλύω κρέας καὶ ἄλλας τροφὰς ἀπαγορευομένας κατὰ τὰς τεσσαρακοστὰς καὶ τὴν διαίταν τοῦ ἀσθενοῦς, κρεωφαγῶ, Fleisch speisen, E 139 δίδου βουλήν ἂν τὸν πασκάσου. Ἡ λέξις σήμερον κοινοτάτη Νισυρ. 94.

πασκίζω, ἄορ. ἐπάσκισα, ὡς καὶ σήμερον, προσπαθῶ, σπουδάζω, sich bestreben, suchen, sich bemühen, A 105, B 904 νὰ τὸν νικήσης πάσκισε, 1550, Δ 702 πολλ. Τὸ ρῆμα εἰς τὰ κείμενα εὐρίσκειται σπανιότερον τοῦ πάσκω, ἔξ οὗ καὶ προῆλθεν τὸ πασκίζω διὰ τὸν ἄορ. ἐπάσκησα καὶ τὰ πολλὰ ρήματα εἰς ἰζω, MNE 299, Ἄθηνῶς ΚΔ'. 12.

πάσκω ἄορ. ἐπάσκισα, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ἀλλὰ πολλῶ συχνότερον εἰς τὰ κείμενα, A 110, 670, 675, 995, 1678, 1995, 2183, B 13, 94, 862, 1396, 1724, 2216, Γ 41, 706, 1201, Δ 92, 1146, E 336.

πασπατεύγω, ὡς καὶ σήμερον, ψηλαφῶ, ψάχνω, ἐρευνῶ, ζητῶ, heruntasten, suchen (Γαλλ. palper, tâtonner) A 1588 τυφλὰ πασπάτευγε νὰ βρῆ, 2242, B 2284 πασπατεύγουν τ' ἄρματα, Ἄβρ. 530, Pentat. XXXI, 34, 37, 44, 12 Καρπαθ. 208, Κυθ. Βλαχ.

Θησ. ἐν τῇ λέξ. καὶ Duc. Graec., ὅστις τὸ ἐμηνεῦει διὰ τοῦ palpare. Ὁ Κοραῖς Ἄτακτ. IV 397 τὸ θέλει ἐκ τοῦ πατῶ με ἀναδίπλωσιν ἰδ. καὶ Βυζ. Λεξ. πασπατεύω. Κατὰ τὸν Καθηγ. Χατζιδ. (Ἄθηνά ΚΔ σελ. 14) τὸ πασπατεύω εἶναι τὸ πασπαλεύω (ἐκ τοῦ πασπάλη= κοριορτός), τὸ ὁποῖον καὶ λέγεται οὕτως ἀκόμη ἐν Σινασῶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ψηλαφῶ, τὸ δὲ τ πιθανῶς κατὰ τὸ ζητῶ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ εἶναι κοινότατον τὸ πασπατεύω-έψω-εψα καὶ οὖσ. ὁ πασπατούλης (=ὁ ψηλαφῶν), συνώνυμα δὲ αὐτοῦ ἀκούονται καὶ τὰ κουσκουτεύω καὶ κουρκουτεύω, πρὸς τὰ ὁποῖα θεωρῶ πιθανώτερον ὅτι συνδυασθὲν τὸ πασπαλεύω ἐγένετο πασπατεύω.

πάστρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ καθαριότης, Reinlichkeit, A 1890, Βοσκοπ. 188 καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Εἶναι ρηματικὸν ὑστερογενὲς τοῦ ἐπομένου ρήματος κατὰ τὰ ΜΝΕ 76.

παστρεύω ἄορ. ἐπάστρεψα, ὡς καὶ σήμερον, καθαρίζω, ἀρχ. καθαίρω, reinigen, Γ 1113 λίγο ἂν ἀνεμουρδῶθηκε τὸ ροῦχο πάστρεψέ το, E 1200 οὐδὲ παστρεύγεται ποτέ. Τὸ ρῆμα ἐγένετο ἐκ τοῦ κατασκευαζομένη (σπάρτος, σπάρτον ὁ γνωστὸς θάμνος καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζομένη φιλοκαλία)=σαρώνω, καθαρίζω, Ἄτακτ. Γ 289, 290. Παρατηρήθη πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς τῆς λέξεως ὅτι εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα εὐρίσκεται ἀκόμη τὸ σπαστρεύω καὶ σπαστρικὸς ἀντὶ τῶν νεωτέρων τύπων παστρεύω, παστρικός, ΜΝΕ 327, Prodrom. III 209, 362, Ἀχιλλ. Διηγ. 804.

πατάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐξέδρα, Schaugerüst, Bühne, B 97, 117, 1020, 1268. Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ σήμερον δηλοῦσα πᾶν κατασκευαστὸν ὑπερέχον κτίσμα ἢ βῆμα, ἐφ' οὗ πατεῖ τις, ἵνα ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου, ἢ ἵνα εὐρίσκῃται εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν πρὸς θέαν.

πατάσσω ἄορ. ἐπάταξα, ὡς καὶ σήμερον, κυτῶ, πλήττω, πειράζω, (ἐπὶ δαίμονος ἢ ἐρωτικῶς), A 484 τὴν πάτασσε τοῦ ἔρωτα ἡ ὀδύνη, 736, 924, B 1352, Γ 1580, 1591 τόμου ἀρχίση τσι μικρὲς Ἐρωτας νὰ πατάσση, E 1102 φάντασμα πατάσσει με. Ἐκ τοῦ ρήματος γίνεται τὸ οὖσ. πατασμός τὸ δηλοῦν τὸν πατάσσοντα ἢ τὸν αἴτιον τοῦ πατασμοῦ συνήθως τὸν διάβολον. Εἶναι τὸ ἀρχ. πατάσσω, οὐχὶ τὸ ὑποτάσσω τὸ ὁποῖον ἀκούεται ποτάσσω.

πάτος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁ πυθμῆν (τῆς θαλάσσης ἢ ἄλλου πράγματος) B 2150, 2267 ἔστο ὑγαβαθλοῦ τὸν πάτο, Γ 591.

Πάτρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, B 452, 489, 1515. Ἡ πατρις τοῦ Δρακοκάρδου ἰδ. σελ. 375.

πατῶ², ὅπως καὶ σήμερον, βαίνω, ἀρχ. ἐπιβέβηκα, treten, betreten, A 277 τὴν ἴσα στράτα δὲν πατεῖ, Γ 927, E 471, 1342.

παύγω ἄορ. ἦπαψα, ὅπως καὶ σήμερον. μεταβ. καὶ ἀμεταβ. παύω' παύομαι, beendigen, zu Ende gehen, A 70, 751, Γ 272 δὲν παύγει νὰ διατάσση, 803, Δ 254, 488, 1038.

παχένω, ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω παχύν, παχύνω, dick, fett machen, A 494 τῆ θ ῥέφει τ ῆ ν πα χέ νει. Συνηθέστερον ἀκούεται ἀμεταβ. ἦτοι παχύνομαι, γίνομαι παχύς, dick werden.

πάχνη ἡ, ὅπως καὶ σήμερον καὶ παρ' ἀρχαίους, ἡ δρόσος τῆς πρώτας, παγωνιά, gefroener Tau, Reif, ruiua (δρόσος πεπηγυία), B 1252. Σήμερον ἡ λέξις πάχνη εἶναι κοινοτάτη, εἶναι δὲ τὸ φόβητρον τῶν γεωργῶν, διότι φέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ φυτὰ.

πάχνισμα τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ πάχνη, καὶ τροπικῶς ἡ ὠχρότης, ἡ πελιδνότης τοῦ νεκροῦ, Blässe, (διότι ὁμοιάζει πρὸς φυτὸν παχνισμένον) Γ 1146 τοῦ νεκροῦ τὸ πάχνισμα εἶχε τὸ πρόσωπόν τῆς.

παχνίζομαι, μετ. παχνισμένος, ὅπως καὶ σήμερον, καλύπτομαι ὑπὸ πάχνης, reifig, voll Reif, Δ 1934 ὁλόκρυγία τὰ μέλη ντου τ' ἀρθούνεια παχνισμένα, ἰδ. πάχνισμα. Πρὸς τὰ προηγούμενα πάχνη, παχνίζω, πάχνισμα δὲν πρέπει νὰ συγγέονται τὰ ὅμοια μὲν κατὰ τὴν μορφήν παχνίζω - σμα ἀλλ' ὅλως διάφορον ἔχοντα τὴν ἀρχὴν καὶ κατ' ἀκόλουθίαν καὶ τὴν σημασίαν (ἐκ τοῦ φάτνη - ἰζω - ἰσμα), τὰ ὁποῖα λέγονται ἐπὶ τῆς σιτίσεως τῶν βοῶν ὑπὸ τῶν γεωργῶν π.χ. παχνίζω τὸ βούϊ = παραβάλλω τὴν τροφήν, καὶ πάχνισμα = ἡ πρωϊνὴ σίτισις τῶν βοῶν.

πάω, ἀορ. ἐπ ἦ(γ) α, μετ. παωμένος (ἐκ τοῦ ὑπάγω) α') ἀμεταβ. πηγαίνω, gehen β') μεταβ. φέρω, bringen, B 2129 πάει το στή Δύσι. Ἰδίως εὐρίσκονται οἱ συγκεκομμένοι τύποι τοῦ ἐνεστώτος πά = πάω, πάς = πάεις, πά = πάει, πάμε, πάτε, πάσιν καὶ πάν (ἰδ. παῖ), A 856, 1131, 1714, B 1223, Γ 1084, 1237, Δ 1253, 1261. Περὶ τῆς κλίσεως αὐτοῦ ἰδ. καὶ Pernot, gram. § 284, 402. Τὸ μὴν πὰ (= μὴν πάω, πάη) μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν διστακτικοῦ συνδέσμου.

πέ, προστακτ. ἀορ. ἀντὶ τοῦ εἰπέ. Εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα λέγεται πάντοτε ἄνευ τελικοῦ ς (τὸ X. ἐνίοτε ἔχει πές), A 1562, 1569, B 1324, Δ 97 πολλ.

πεδουκλώνω μεταβ. καὶ **πεδουκλώνομαι** μεσ. ἐπεδουκλώθη(κα) ὅπως καὶ σήμερον, μπερδένω, ἀρχ. συμπεδῶ, συμποδίζω, συμποδίζομαι, die Füße fesseln, gefesselt werden, Γαλλ. entraver, A 1576 σκοντάφτει πεδουκλώνεται καὶ πέφτει καὶ βαρίσκει, Δ 1867 πέτρα τὸν πεδουκλώνει, E 1448 πεδουκλώθη καὶ πέση, Ριμ. 40, Βελισ.² 244, Χρον. Μορ. Index, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Εἰς τὸν Γυπ. B 521 εὔρηται τὸ οὖσ. πέδουκλον. Τὸ ῥῆμα προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατίν. pedicula, pediculare, Neugr. Stud. III. 53, Lehnw. 34, Κοικουλὲ ἐν Byzant. Zeitsch. XX (1911) σελ. 414, Πολ. Παρομι. Γ 66, 67, Φιληγ. § 376. Κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδ. Einl. 154 ἐγένετο καὶ σύμφυρσις πρὸς τὸ μπερδένω, δι' ὃ ἐγένετο μπερδουκλώνω. Πρβλ. καὶ Sophocl. εἰς τὰς λεξ. πέδικλον, πεδικλώνω. Ἐν Ζαγορίῳ Ἡπείρου πέδικλος - πεδικλώνω (Φιλολ. Συλλ. Κ)πολ. ΙΔ' 228).

πεζεύγω και **πεζέφνω**, ἀορ. ἐπέξεψα, μεταβ. και ἀμετάβ. ὅπως και σήμερα, κατέρχομαι ἀπὸ τοῦ ἴππου, ἢ καταβιβάζω ἄλλον, A 1137 πεζεύγουν και καθίζουν, 1841, B 1926 χάμαισ' ἐπεξεψασιν 2271, Δ 221, 1261, Δ 1431 πεζέφνει και καθίζει, 1768 και 1770 πεζέφνει ὄχτ' ἄλογον του. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ εἰς - νω ἐνεστώτος ἰδ. Εἰnl. 408 ἐξ. και Ἐπετ. Πανεπ. 1913—1914 σελ. 63 (ἐκ τοῦ ἐπέξεψα - πεζέφνω, καθὼς ἔγενεψα - γνέφω, ἔξεψα - ζέφνω, ἐσκόνταψα - σκοντάφνω).

πεζόβολος ὁ, ὡς και σήμερα, εἶδος ἀλιευτικοῦ δικτύου (ριπτομένου ἀπὸ τῆς ξηρᾶς) Wurfnetz, B 473 εἰς τ' ἀκρογιάλι γεῖς ψαρᾶς πεζόβολον ἐκράτει ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. και Ἀτακτ. IV. 404, και Βυζ. Λεξ. πεζόβολος. Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν Χιακ. γλωσ. 281 πεζαλιός, ὁ δηλοῖ τὴν ἰστάμενον ἐπὶ τῆς παραλίας και ἀλιεύοντα. Πρβλ. και τὸ ἀρχ. πέξα.

πεζολάτης ὁ, ὡς και σήμερα, ὁ πεζὸς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καβαλλάριν, Fussgänger, B 369 μὲ καβαλλάρους εἰκοσι, κ' εἰκοσι πεζολάτες, 371. Ἡ λέξις ἐσηματίσθη κατὰ τὰ πολλὰ εἰς - λάτης (ἐκ τοῦ ἐλαύνω) ἀρχ. ὀνηλάτης, βοηλάτης, κωπηλάτης και τὰ νεοελλ. ζευγολάτης, στρατολάτης, δρομολάτης κτλ.

Πεξόστρατος και **Πεξοστράτης**, ὁ πατήρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. A 74, Γ 1026, Δ 7 πολλ.

πεθυμητικός ἐπιθ. ὡς και σήμερα, ἐπιθυμητός, erwünscht, ersehnt, B 103, 1307, 1313, Γ 1493. Ἴδ. πεθυμῶ, πεθυμιά.

πεθυμιά ἡ, ὡς και σήμερα ἐπιθυμία, πόθος, Wunsch, Begehren, A 265, 293, 902, B 1301, Δ 1027 πολλ. Εἰς συλλογὴν Κρητ. ἐπιστολῶν (Ἀθην. 1878) εὑρηται τὸ πεθύμιο σελ. 35.

πεθυμῶ 1, ὡς και σήμερα ἐπιθυμῶ, wünschen, begehren, A 46 947, Γ 755 πολλ. Τὸ ε τῆς πρώτης συλλαβῆς, (τὸ ὁποῖον ἔχουσι και τὰ πεθυμιά, πεθυμητικός) εἶναι ἡ πεπηγυῖα αὔξησις ἐπεθύμησα - πέθυμῶ. Περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ἀρκτικοῦ ε ἐπιθυμῶ - πεθυμῶ (βρίσκω, γρήγορος κ.τ.λ.) ἰδ. Psaltes, gram. Byzant. Chron. σελ. 21.

πειδῆ, ἐπειδῆ, weil, B 973, 1207, Γ 1079. Σήμερα ἀκούεται ἐν τῇ κοινῇ ἑλλην, πειδῆ και πειδῆτις.

πεινώ 1, ὡς και σήμερα και παρ' ἀρχαίοις, ἔχω πείναν, hungern, A 2107, Δ 1175.

πειράζω ἀορ. **ἐπειράξα**, ὡς και σήμερα, ἐνοχλῶ, ἐρεθίζω, belästigen, ärgern και μεσ. πειράζομαι ἐμβαίνω εἰς πειρασμούς, ἐνόχλουμαι, sich belästigen, A 1482 κακὸ οὐδὲ πόνος τὴν πειράζει, 1733 ὀληνυχτις πειράζουνται = πειράζουσιν ἀλλήλους, B 859, 965 779, Γ 701 ὁ πόθος τσί πειράζει, E 339, 491, πῆγαινε μὴν πειράζεσαι. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον σήμερα (πρβλ. τὸ δὲν πειράζει, μὴν πειράζεσαι), ἔχει δὲ πλὴν τῶν ἄλλων σημασιῶν και τὴν τῆς ἐρωτικῆς ἐνοχλήσεως (ὅπως τὸ ἀρχαῖον πειρῶ) π. χ. τὴν πειράζει.

Ἐξ αὐτοῦ καὶ οὖσ. πειραχτούρης = ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράζη.

πειράξι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἐνόησις, δοκιμασία, πείραγμα, Belästigung, Störung A 94, 669, 687, 1111 πολλ. Σήμερον εἶναι κοινότατον, π. χ. μὴ μπαίνης στὴν πείραξι, σᾶς ἤβαλα στὴν πείραξι κτλ.

πειρασμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, δοκιμασία, ἐνόησις, ταλαιπωρία. Leiden, Δ 105 δὲν εἶναι παρὰ βάσανα καὶ πειρασμός καὶ πάθη. Ὁ πειρασμός ἀκούεται καὶ ἐπὶ προσώπου δηλοῦν τὸν πειράζοντα (ἄπως τὸ πατασμός), ὡς κύριον δὲ ὄνομα δηλοῖ τὸν Διάβολον (Ὁ Πειρασμός, ὁ Πατασμός).

πέλαγος τὸ, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα, offenes Meer, Δ 816, ἐμπῆκε ᾧ εἶτοιο πέλαγος (τροπικῶς), E 1531 ᾧ βᾶθη πελάγου ἀρμένιζα.

πελελός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, παλαβός, μωρός, Narr, Thor, A 220, 303, 365, 730, 1113, 1331. 1598, Γ 12. 1031, 1187, 1736, Δ 604, πολλ. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ οὖσ. πελελάδα, ἰδ. Βλαχ. Θησ. πελελός-πελελάδα. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἄτακτα I 91 τὸ παλαβός ἐγένετο ἐκ τοῦ παλαῖος, ὃ προεφέρετο πάλαος κατὰ τὸν Εὐστάθιον, τὸ δὲ πελελός (II, 291) προέρχεται ἐκ τοῦ παλός τοῦ Ἡσυχίου «παῖλος... νῆπιος». Κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνῶν ΚΔ' σελ. 5 σημ. τὸ λωλός καὶ πελελός, ἐγένοντο ἐκ τοῦ ὀλωλός-ἀπολωλός (ἢ κατὰ σύμφυρσιν τοῦ παλαῖος καὶ λωλός). Ἄν τις συγκρίνη τὰ κοινότατα ἐπίθετα τῆς νέας Ἑλλην. τὰ δηλοῦντα τὸν μωρὸν καὶ ἠλίθιον, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι πολλὰ τούτων ἐγένοντο ἐξ ἐπιθέτων δηλούντων σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ στρεβλῶσιν, ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ταύτην παρακολουθεῖ καὶ πνευματικὴ, μετέπεσαν εἰς δῆλωσιν τῆς πνευματικῆς στρεβλώσεως καὶ ἀνικανότητος. Τοιαῦτα λ. χ. εἶναι τὸ σκαῖος-σκαιβός (ἀρχ. ἐπαρίστερος), ζερβός (ζαβός), κουζουλός (ἐκ τοῦ κουλλός, -κυλλός), τρελός (ἀν γίνεται ἐκ τοῦ τρευλός ἢ στρεβλός). Τὰ ἐπίθετα ταῦτα συμφυρθέντα πρὸς ἄλληλα καὶ ἄλλα συνώνυμα ἐγέννησαν παράδοξα ἄλλα μείγματα ἥτοι μουρλός (ἐκ τοῦ μωρός καὶ λωλός), ζουρλός (ἐκ τοῦ ζερβός καὶ λωλός ἢ τρελλός), τρεζός καὶ τροζός (ἐκ τοῦ τρελλός καὶ ζαβός ἢ ζερβός), παζαβός (ἐκ τοῦ παλαβός καὶ ζαβός) κουζολός (ἐκ τοῦ κουλλός καὶ ζαβός καὶ τρελός), σαλαλός (ἐκ τοῦ σαλός καὶ λωλός). Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἐπετηρ. Πανεπ. 1906-1907 σελ. 95-96.

πέμπω ἄορ, ἔψεψα, ὡς καὶ σήμερον, πέμπω, στέλλω, schicken, senden, A 886, 2048, 2051, Δ 1288 πολλ. Τὸ X ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἀντικαθιστᾷ διὰ τοῦ στέρω.

πένα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γραφικὸς κάλαμος, Schreibfeder, Δ 1605 πένα χαρτί μελάγι, E 459. Εἶναι ἡ Ἰταλ. λέξις penna (Ἐνετ. pena), ἡ δηλοῦσα τὸ πτερόν, δι' οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔγραφον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἄκομη. Σήμερον ἀκούεται μπένα ἔνεκα τῆς συνεκφορᾶς πρὸς τὸ προηγούμενον ν (τὴν-πένα μπένα).

περαζόμενος ἐπιθ. μετ. (τοῦ ρήματος περνω, ἐπέρασα), ὡς καὶ

σήμερον, περασμένος, παρελθών, vergangen, A 19, περαζόμενος και ροῦς, E 1357. Περί τῶν μετοχῶν αὐτῶν ἰδ. MNE 13 Einl. 146 ἔξ. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ρήματος (πέρα-) προσετέθη κατάληξις -ζόμενος ληφθὲν ἔξ ἄλλων ἀντιστοιχῶν μετοχῶν (χρειαζόμενος, ἀξαζόμενος κτλ.)

περασμένος παθ. μετ. τοῦ ρήματος περῶ, ὅπως καὶ σήμερον, παρελθών, vergangen, Δ 592. τὸν περασμένο χρόνο, Γ 1512, ὅλα τὰ περασμένα, E 265, 1391.

περιβόλι καὶ **περβόλι** τό, ὡς καὶ σήμερον, κήπος, Garten, A 1136, 1881, 2236. Περί τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀσθενοῦς φθόγγου ἰ μεταξὺ συμφώνων καὶ εἰς τὰ νότια ἑλλην. ἰδιώματα παρὰ τὰ ὑγρά καὶ τὸ σ, ἦτοι παρὰ σύμφωνα εὐσύναπτα ἀλλήλοις ἰδ. MNE 257 (κορφή, πρόπερσι, περπατῶ, στερνός, κτλ.)

περιγιάλι τό, ὡς καὶ σήμερον, αἰγιαλός, παραλία, Ufer, Strand, B 1114. Δ 1107, E 773. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ περὶ καὶ γιαιός.

περίγυρα τὰ, ὅπως καὶ σήμερον. τὰ περίχωρα, οἱ ἄνθρωποι τῶν περιχώρων, Umgebung, A 723, Δ 2022. Εἰς τὸ δεύτερον χωρίον ὁ Γιανν. καὶ αἱ νεώτεροι ἐντυποὶ ἐκδόσεις φέρουσι περίχωρα κατὰ παραδιόρθωσιν νεωτέρου ἐκδότου.

περιδιabάζω, ἀμεταβ. διασκεδάζω, ξεφαντώνω, sich vergnügen, B 631 συχνὰ περιδιabάζασσι καθ' ὅρα ξεφαντῶνα, 933 νὰ χαροῦ καὶ νὰ περιδιabάσου, Δ 1281 νὰ τραγοῦδῶ καὶ νὰ περιδιabάζω. Ἡ σημασία αὐτῆ τοῦ διασκεδάζειν προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρχικῆς σημασίας τοῦ ρήματος τῆς τοῦ περιπατεῖν (πρὸς ψυχαγωγίαν), umwandeln, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται τὸ περιδιabάζω ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐμπαίζω, σκώπτω, verspotten (καὶ περιδιabάσμα, περιδιabαστής).

περιδιabάσι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, διασκεδάσις, ψυχαγωγία, Lustwandlung, A 136, 990, 1882, νὰ πάρη περιδιabάσι τοῦ Ρῆγα ἡ θυγατέρα (εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φαίνεται σαφῶς πῶς ἐκ τῆς σημασίας τοῦ περιπατεῖν προῆλθεν ἡ σημασία τοῦ τέρεσθαι τοῦ διασκεδάζειν). E 1458. Καὶ τὸ ρῆμα καὶ τὸ οὐσιαστ. εὐρίσκονται συχνὰ εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα π. χ. Ἐπολλ. 348. Πικατ. 378, Βελθ. Χρυσ. 1083, Γαδ. 283, Ἐρωφ. Ἰντερμ. A 54, 62, Πολλ. Προβλ. καὶ Ἄτακτ. II 292-293.

περικεφαλαία ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, κράνος, Helm, B 471, 511, 2007.

περιλαμβάνω (ἴσως καὶ περιλαμβάνω), περιλαμβάνω, ἀρχ. περιπτύσσομαι, umarmen, umfassen, umshlingen, Γ 1055 σκύπτει περιλαμβάνει τὴν, 1379 ὄντε μέσπλᾶχνος σὲ φιλιῆ καὶ σὲ περιλαμβάνη, A 1510, E 1186, 1384, 1445, περιλαμβάνει καὶ φιλεῖ. Τὰ κείμενα πολλὰκις ἔχουσι τὸν λογιώτερον τύπον περιλαμβάνω. Τὸ περιλαμβάνω εὐρίσκεται καὶ εἰς ἄλλα κείμενα Ἄβρ. 456, Φλωρ. Πλατς, 1671, 1675, 1681 (σφιχτοπεριλαμβάνω), Βελθ. Χρυσ. 47, 73, Ἰμπερ. Μαργ. 1036, Λυβιστ. Ροδ. 2739, 3163 Σαχλ.² 397, Πολεμ. Τρ.

2, Ἐρωτοκρ. 134, 352, 364, 547. Εὐρίσκεται καὶ ὁ τύπος περιλαμπά-
ζω, Pentat Γεν. 29.13, Φλωρ Πλατζ. 167, 814, εἰς ἄσμα Νισύρου εὐ-
ρηται «δὲ ληνυκτὶς ἐφίλει τη κ' ἐπεριλάμπαζέ τη» Λαογραφ.
Α 391, Ζωγρ. Νισ. 394, (γλυκοπεριλαμπάζω), Σκωτ. 61, 241,
286, Γυπ. Β 188, Pentat Γεν. 48.10. Ὅμοιον πρὸς τὸ περιλαμπάνω
εἶναι τὸ μεταλαμπάνω καὶ Μεταλάμπασις π. χ. ἡ Ἁγία Μετα-
λάμπασις Σομαν. ἐν τῇ λέξει· πρβλ. Ἄτακτ. II 294.

περλαμπαστός, ἐπιθ. ἔκ τοῦ περιλαμπάνω(άζω), περιεπτνυμένος,
κοιν. ἀγκαλιαστός, umarmed, καὶ ἔξ αὐτοῦ ἐπιρ. **περλαμπαστά** = ἀγκα-
λιαστά, περιπτύγδην, Γ 1464 περλαμπαστοὶ νὰ μποῦμε ὅς ἔνα
μνῆμα, Ε 932 τὸ στόμα ντου στὸ στόμα μου περλαμπα-
στά σιμώνει. Τὸ ἐπιθ. εὐρηται καὶ εἰς τὸν Ἀποκοπ. 361, τὸ ὁποῖον
μὴ νοήσας ὁ Σκυλίτζης ἐρμηνεύει ἑκθαμβος ἐκπεπληγμένος· πρβλ.
Χριστ. Κορη. Α 531-535.

περμαζώνω, ἄορ, ἐπερμαζώξα καὶ μεσ. περμαζώνομαι,
ἄορ ἐπερμαζώκτη(κα), μετ. περμαζωμένος, ὡς καὶ σήμερον, συλ-
λέγω, συναθροίζω, συνάγω, zusammennehmen, sich versammeln, Β
1266, 1464, 2347, Γ 1180, Δ 1775. Τὸ *ι* ἐξέπεσε μετὰξὺ τῶν δύο συμ-
φώνων ὅπως εἰς τὸ περβόλι, περλαμπαστός, περπατῶ, περσό-
τερος κτῶ. ἴδ. καὶ πρεμαζώνω.

περιμπλέκω μετ. περι(μ)πλεμένος, ὡς καὶ σήμερον, περιπλέκω, um-
schlingen, Α 665 περιμπλέκαν οἱ βλαστοί, Β 127 ἀθὸ πε-
ριπλεμένο, Β 508 δεντρά περιπλεμένα. Τὸ ρῆμα εἶναι πε-
ριπλέκω καὶ περιμπλέκω ἔκ τοῦ μπλέκω (ἐμπλέκω). Ἐκ τοῦ
πρώτου περιπλοκάδα (καὶ παρετυμολογικῶς περικοκλάδα) ἔκ
δὲ τοῦ μπλέκω τὸ οὖσ. μπλεξιά, μπλεξά.

περιμπλεχτά ἐπιρ. (ἔξ ἐπιθ. περιμπλεχτός τοῦ περιμπλέκω)
ἀρχ. περιπλέγδην, ἀγκαλιαστά, umschlungen, Ε 796 ἀγκαλιαστά πε-
ριμπλεχτά τσι μοῦρες τως ἔσμῖγα.

περιωρίζομαι, ἄορ. περιωρίστηκα, μετ. περιωρισμένος,
στενοχωροῦμαι, ἀθυμῶ, γίνομαι ἔκτος ἑμαντοῦ ἔκ τῆς θλίψεως καὶ τῆς
ἀθυμίας (ἐνίοτε καὶ ἐπὶ μεγάλης χαρᾶς) Γ 24, ἀποσπερνές λαχταρι-
σιές κι αὐγές περιωρισμένες (=πλήρεις θλίψεως καὶ στενοχω-
ρίας), 1539 στὸ νοῦ περιωρισμένη (=ἔξω φρενῶν ἔκ λύπης), Ε
1166 ὄλοι περιωριστήκασι με τσι χαρᾶς τῆ ζάλη. Οὔτε ὁ
Γιανν. οὔτε ὁ Chestac. ἀνέγραψαν τὸ ἀξιοσημείωτον ρῆμα ἐν τοῖς γλωσ-
σαριοῦς των, καὶ ὅμως πλὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου εὐρίσκεται καὶ εἰς ἀρκετὰ
ἄλλα κείμενα ἀρχαιότερα καὶ μῆ, π. χ. Ξενιτ. 53, 354, Οἶνοντ. 156 περγι-
ωρίστη, Κεφαλλ. 291 (=παραφέρομαι, γίνομαι ἔξαλλος), Οἶκον. περγι-
ορίζω στιχ. 1, 61 σελ. 422, Κορσ. 169.18, 170, 29, Λαογραφ. Β' σελ.
591 (ἔξ Ἰου), Ζην. Ε 250, Ἄβρ. 108, 225, Ζωγρ. Ἡπειρ. 129 ἄσμ.
207, Passow σελ. 402, ἄσμ. 706 στιχ. 11 ἡ κόρη περιωρίστη.
Ἡ πρώτη σημασία τοῦ ρήματος ἦτο ἡ παρ' Ἀσσίζαις εὐραιοκομένη σελ.
58 περιωρισμένος = φυλακισμένος, ὕστερον δὲ προῆλθεν ἡ τῆς ἀθυ-

μίας, στενοχωρίας και ἐκστάσεως τῶν φρενῶν ἐξ ὑπερβολικῆς λύπης (καὶ ὕστερον καὶ χαρᾶς) ἰδ. καὶ Χριστ. Κρήτ. Α σελ. 391, 422¹).

περιπατῶ², ὡς καὶ σήμερον, βαδίζω, βαίνω, gehen, schreiten, Α 4, Δ 718. Ὁ τύπος αὐτὸς εἶναι σπανιώτερος παρ' Ἐρωτοκρ. ἀντ' αὐτοῦ δὲ εὐρίσκεται συνήθως ὁ νεώτερος τύπος πορπατῶ καὶ προπατῶ, ἰδ. λέξ.

περιποταμιὰ ἡ, Α 2164 (κατὰ τὸ Χ, τὰ ΑΒ ἔχουσι μόνον ποταμιὰ), ποὺ ἴλαχε ἴς περιποταμιὰ νερὸ θολὸ γεμάτη. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ἀν ἔχη ὀρθῶς ἡ γραφή, δηλοῖ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰς ὄχθας αὐτοῦ, τὴν ποταμίαν ἢ ποταμιάν, ὡς λέγεται σήμερον ἐν Κρήτῃ, Flussgebiet, Flussbett. Εἰς Spata, Diplomi greci Siciliani, Torino 1871 ἐν σελ. 18 φέρεται τὰ χωράφια τῆς ποταμίας ἐν συμβολαίῳ τοῦ ἔτους 1134, Ἡ περιποταμιὰ ἐσηματίσθη κατὰ τὸ περιγιάλι, περιθάλασσο. κτλ. Ὅμοιον εἶναι τὸ περίστρατο (Κρητ. ἄσμ. 280 στ. 3) καὶ τὸ περίτραφος = τὰ περὶ τὸν τράφον μέρη τοῦ ἀγροῦ (ἴτοι τὰ μὴ δυνάμενα νὰ καλλιεργηθῶσιν εὐκόλως, ἄχρηστα (Πολίτου, Ἐκλογαί, τραγ. 80 στ. 20, 27).

περίσσα ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. περίσσος κατὰ τὸ ἴσος), ὡς καὶ σήμερον, ὑπερβολικά, παρὰ πολὺ, zu sehr, Α 141, 594, Β 321, 1423, Δ 331.

περισσάρις ὁ, πληθ. οἱ περισσάροι, οἱ ἔχοντες περισσὰς χάριτας, ὑπερέχοντες κατὰ τὰ προτερήματα, οἱ ἐξέχοντες, hervorragend, den Vorzug habend, Β 603 πολλὰς φορὰς αὐτοῖν³ οἱ περισσάροι κομπῶνουνται, (τὸ Χ ἔφθειρε τὴν λέξιν). Ὁ Γίανν. εἰς τὸ γλωσσ. παρεδιώρθωσε εἰς περιψάροι εἰς λέξιν δηλ. ἀνύπαρκτον, καὶ ἐρμηνεύει «δύσκολος, schwer zu befriedigen». Ἐπὶ ὁμοίας σημασίας εὐρίσκονται τὸ περισσεύω εἰς τὴν Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίαν τοῦ Λάνδου (Κρητὸς) σελ. 36 περισσεύεις τοὺς ἄλλους, 38 ἐὰν περισσεύσης ἐσύ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ὁ μακαρίτης Καθηγ. κ. Π. Παπαγεωργίου τελευταῖον μοι εἶχεν ἀνακοινῶσει ἐκ τοῦ Ἀρχείου τοῦ παρασκευαζομένου μεγάλου Ἑλλην. Λεξικοῦ ὅτι ἐκ τῆς Κρήτης ἔχουσι τὸ περισσάρις (καὶ θηλ. περισσαρεὰ) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ὑπερήφανος ἐλλεικτικὸς λεγόμενον ἐπὶ τοῦ ὑποψηφίου γαμβροῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ». Ἐπὶ ὁμοίας χρήσεως ἀπήντησα τὸ περισσότερος δις εἰς στιχοῦργημα Γεωργίου Αἰτωλοῦ (1568-1569) δημοσιευθὲν εἰς Ν. Ἑλληνομν. ΙΧ, 1912 σελ. 259 στιχ. 1-2 (εἰς Μιχ. Καντακουζηνόν), ἴτοι

*νὰ ἐπαιέσω ἄρχισα τὸν ἄρχοντα τὸν μέγαν
διατ' εἶναι περισσότερος παρὰ πού τὸν ἔλεγα.*

καὶ εἰς σελ. 262 στιχ. 19. (εἰς Ἀνδρέαν Καντακουζηνόν)
ἴσια νὰ εἶσαι εἰς τιμὴν καὶ περισσότερός του.

1) Εἰς τὸ Τραπεζουντιακὸν χρονικὸν Μιχαὴλ Παναρέτου περὶ τὸ 1427 (Ν. Ἑλληνομν ΙV σελ. 268 ἐξ). εὐρίσκεται πολλάκις τὸ περιορίζω-ομαι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πολιορκῶ καὶ φυλακίζω-ομαι σελ. 268, 6, 270, 272, 17, 273, 24. πολλ.

περισσεύγω, ὡς καὶ σήμερον, ὑπερβάλλω, übertreffen, über das Mass wachsen, A 1200 ἤσωσε κ' ἐπερίσσεψε τὸ πρᾶμα, 2035 ἔσὺ τὸν ἐπερίσσεψες, Γ 374.

περισσοξαπλώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐξαπλώνομαι ὑπερβολικά, ἀρχ. ὑπερεκτείνομαι, sich zu weit ausdehnen, A 1624 νὰ μὴν ἀφήσουν τὸ κακὸ νὰ περισσοξαπλώσῃ. Σήμερον λέγεται καὶ πολυξαπλώνω, καὶ ἀπλοχωρῶ.

περίσσοις ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, πάμπολυς, sehr viel, Δ 1319 περίσσα ζάλη. Τὸ ἐπίθετον εἶναι τὸ ἀρχ. περισσοῖς γενόμενον περισσοῖς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἴσος (καὶ περισσοῖς-ἴσιος Δυτ. Κρητ.) πρὸς τὴν παροιμίαν «τὸ πολὺν περίσσο χαλᾷ τὸ ἴσο».

περιχῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, περιχύνω, περιωραντίζω, rings, umher besprengen, A 1436 πλάνει ἀθουὺς καὶ ραίνει τῆ, ρόδα καὶ περιχᾶ τῆ, Βοσκ. 164 οἱ ἀνθοὶ περιχοῦσα. Σήμερον ἀκούεται καὶ περιεχῶ (οὕτως ἔχει τὸ Χ εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον) ἐσηματίσθη τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ ἀορ. ἐπερίχουσα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ περισπώμενα ρήματα, MNE 273.

περνῶ¹, ἀορ. ἐπέροσα, μετ. περασμένος, ὡς καὶ σήμερον, διέρχομαι, διάγω, vorüber gehen, leben, A 139, Γ 971, Δ 160, 315, 357, E 265, 452, 897, πολλ.

περσότερος ἐπιθ. συγκριτ. τοῦ περισσοῖς, ὡς καὶ σήμερον, περισσότερος, πλειότερος, mehr, Γ 532. Δ 1628.

πεσματιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον (πεσμαθιά), πτώσις, Fall, B 1672, 1739. Τὸ ὄνομα ἐσηματίσθη ἐκ τοῦ πέφτω, πέσιμο, πεσματέα, πεσματεᾶ κατὰ τὸ ἀποκοπτιᾶ, κοιμητιᾶ, δακαματιᾶ, λαβωματιᾶ κτῶ.

πέταλο τό, ὡς καὶ σήμερον, Hufeisen, Δ 1075. Ἐκ τούτου πεταλώνω -ωμα-ωτής. Ἡ λέξις δηλοῖ ἀκόμη καὶ τὸ ὑφαντικὸν ξύλινον πέταλον, δι' οὗ κρούουσι τὸ ὑφάδιον εἰς τὸν στήμονα.

πέταμα τό, ὡς καὶ σήμερον, πτήσις, Flug (ἐκ τοῦ πετῶ). A 350 στὸ πέταμα ποὺ πέταξες. Τὰ κείμενα ἔχουσι τὴν λέξιν μετὰ τοῦ σ ἦτοι πέτασμα, ἀλλ' ἢ σημερινὴν χοῆσις (π. χ. εἶναι γιὰ πέταμα, εἶναι τοῦ πεταμάτου κτλ) καὶ ἢ εὐρεσις τῆς λέξεως εἰς ἄλλα κείμενα ἄνευ τοῦ σ μᾶς ἔκαμαν νὰ γράψωμεν πέταμα¹)

πέτομαι ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον. 1) πετῶ, fliegen, A 653 ὡσὰν ἀιτόσις ἐπέτετο, B 166 2) τροπικῶς θαρρῶ, πέποιθα, sich überheben (ὅτε καὶ ἐναλλάσσεται ἐνίοτε εἰς τὰ κείμενα πρὸς τὸ συνώνυμον παίρομαι = ἐπαίρομαι), B 263, στὴν δυνάμιν του ἐπέτετο B 1411, ἐπέτετο κ' ἐρρέμπετο στὴν ἀφεντιᾶ τὴν τόση, Ζην. B 350, Γ 30 Ἐρωφ. A 621. Σταθ. Πρωλ. 32, Legr. R. διστ. 53. 34.3, Λυβιστρ. Ροδ. 695, Ζωγρ. Ναξ. 443, πέτομαι = κομπορημονῶ,

1) Καὶ ὁμοῦ καὶ ὁ Βλαχ. Θησ. ἀναγράφει μόνον πέτασμα.

ὑπερηφανεύομαι.

πέτρα τσ' ἀστραπήs, Δ 1685 τὸ ἀστροπελέκι, ὁ κεραυνός, Donnerkeil ἰδ τὴν λέξ. ἀστροπελέκι.

πετριτής ὁ, ὡς καὶ σήμερον, εἶδος ἰέρακος (τὸν ὁποῖον καὶ ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰ κυνηγέσια· ἰδ. τὰ χωρία τῶν Ἱερακοσοφίων καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων παρὰ Duc. graec. ἐν λέξει πετριτής), Steinfalke, B 227 497 τσὶ Κ ὑ π ρ ο σ ὀ π ε τ ρ ῖ τ η ς (= ὁ ἦρως τῆς Κύπρου), Ἀχιλ., Διηγ. στιχ. 260. δ ρ ἄ κ ο ν τ ε ς κ α ἰ π ε τ ρ ῖ τ ε ς, καὶ Passow σελ. 116 ἄσμ 150 Διγ. Ἐσχωρ. 1512.

πετώ 1, ἄορ. ἐπέταξα, ὡς καὶ σήμερον, 1) ἀμεταβ. πέτομαι, ἵπταμαι, fliegen, A 994 B 1789, Γ 507 πολλ. 2) μεταβ. = ῥίπτω, werfen, Δ 719.

πέφτω, ἄορ. ἦπεσα, μετ. πεσμένος, ὡς καὶ σήμερον, πίπτω, fallen A 342, B 1176, πολλ. Περὶ τοῦ τύπου πέφτω, ἰδ. Einl. 405, MNE 3. 171, B 406.

πηγαίνω (ἐκ τοῦ πηγαῖνω), ἄορ. ἐπη(γ)α ὅπως καὶ σήμερον, πηγαίνω, ὑπάγω, πάω, πορεύομαι, gehen καὶ τροπικῶς = διάγω, περνῶ. ἔχω A 2, 499, 628, π ὡ ς π η α ἰ ν ε ι. Τὸ ῥῆμα πηγαίνω, ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἄορ. ἐπηγα τοῦ ὑπάγω MNE 117, 297 ἰδ. καὶ πάω.

πηγάδι τό, ὡς καὶ σήμερον, (ἀκούεται πηγάδι, ὅπως λειμόνι, χάδι, ἀιτός) φρέαρ, Brunnen, A 222, B 636. Εἶναι ὑποκορ. τοῦ πηγῆ τὸ ὁποῖον διετήρησε τὴν παλαιὰν σημασίαν, ἐν ᾧ τὸ πηγάδι λέγεται μόνον περὶ φρέατος, Ἀτακτ. IV 424.

πηγῆ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, βούσι, Quell, Wasserquell. λαμβάνεται καὶ τροπικῶς δηλοῦν τὴν ρίζαν καὶ τὴν ἀρχὴν πράγματός τινος π. χ. A 82, π η γ ῆ τ ῆ ς ἄ ρ ε τ ῆ ς.

πηδῶ 1, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. ἄλλομαι, springen, B 236. 2142.

πηλὰ τά, (πληθ. ὁ πηλός), ὡς καὶ σήμερον, βόρβορος κοιν. λάσπη, Δ 886 σὲ β ο ὕ ρ κ α καὶ π η λ ἄ, E 446, 482, 868 β ρ ῶ μ ο υ ς κ ἰ ἄ τ σ α λ ι ἐ ς κ ἰ ὄ λ ο π η λ ἄ γ ε μ ἄ τ η. Σήμερον ἐν Κρήτῃ πηλός μὲν εἶναι ὁ χρησιμεύων διὰ οἰκοδομίαν (ἢ κεραμείαν κτλ. καὶ εἶδος ὀρυκτῆς γῆς, ἢ πλυντρὶς ἢ σμηκτρὶς γῆ), π η λ ἄ δὲ λέγεται ὁ βόρβορος.

πιάνω ἄορ ἦπιασα μετ. πιασμένος, ὡς καὶ σήμερον, λαμβάνω, (διὰ τῆς χειρὸς) ἀρχ. δράττομαι, nehmen, greifen, B 1985 π ἰ ἄ ν ο υ κ ο ν τ ἄ ρ ῖ α, Δ 251 ἐ π ἰ ἄ ν ε = ἐκράτει. Πλὴν τῆς ἀνωτέρω κυρίας σημασίας ἔχει καὶ τὰς ἐξῆς παρ' Ἐρωτοκρ. 1) φύομαι (ἐπὶ φυτῶν) ὡς καὶ σήμερον, wachsen, Γαλλ. pousser, B 315 σ τ ῆ γ ἔ μ ω σ ι τ ο ὗ φ ε γ γ α ρ ῖ ο ὗ ἄ λ λ ο δ ε ν τ ρ ὸ δ ἔ ν π ἰ ἄ ν ε ι 2) ἀνάπτω, zünden, B 1856 ξ ὕ λ ο ἄ π ὸ ξ ε ρ ο. π ἰ ἄ σ η φ ω τ ἰ ἄ κ ἰ ἄ ψ η ζ ἰ μ ἰ ὸ, ὅπως καὶ σήμερον π ἰ ἄ ν ε ι φ ω τ ἰ ἄ, 3) θεωρῶ. ὑπολαμβάνω, λογαριάζω, aufnehmen, rechnen, Γ 875 καὶ 883, ὡς τοῦ φανῆ ἄ τ ὸ τ ἰ ἄ σ η E 373, γ ἰ ἄ τ ὸ σ ο δ ἔ ν τ ὸ π ἰ ἄ ν ε ι. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κοινοτάτου τοῦ-

του ρήματος *πιάσω*, *ἔπιασα*, *ἔξ οὐ πιάνω* ἰδ., Ἀτακτ. I 140, 142, Βυζ. Λεξ. *πιάνω*, MNE 81, 289. Κατὰ τὸν Ψάλτην (Psaltis, Grammatik der Byzant. Chroniken σελ. 10) δὲν εἶναι δωρισμός, ἀλλὰ ἔγινε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ πολυαριθμὰ εἰς -άζω ρήματα. Ὁ τύπος *πιάζω* εὐρίσκειται ἤδη εἰς τὴν Ν. Διαθήκην καὶ τοὺς Πατέρας τῆς ἐκκλησίας.

πιβουλιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἐπιβουλή, δόλος, Nachstellung, List, A 15, Γ 236. ἰδ. *πίβουλος*.

πιβουλεύω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιβουλεύομαι, δολιεύομαι, nachstellen, aufflauern, B 1132, ἡ χέρα μου πιβούλευσε καὶ δὲν τό νε σκοτώ νει,

πίβουλος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐπίβουλος, nachstellend, hinterlistig, A 140 1079, 1748, 2184, B 628, 803, Γ 352, *πίβουλο κοπέλλι* (ὁ Ἔρωτος), 1168. Δ 372, Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρ. *πίβουλα* = ἐπιβούλως, δολίως, listig, schlau, A 759, Γ 139, Δ 368.

πιδέξα ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ἐπιθ. *πιδέξος* = ἐπιδέξιος), ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιδέξιως, καταλλήλως, tüchtig, geschickt, B 2282, E 698, Σήμερον ἀκούεται καὶ ρῆμα ἔξ αὐτοῦ *πιδίξεύομαι* (ἀορ. *πιδεξεύτηκα*) = εἶμαι (ἢ φαίνομαι) ἐπιτηδεῖος εἰς ἔργον τι.

πιδεξότη ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιδεξιότης, ἐπιτηδειότης, Geschicklichkeit, Gewandheit, A 1535, B, 1641.

πιθαμή ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, (καὶ ἀπιθαμή), ἀρχ. σπιθαμή, Spanne, B 268 μιάν πιθαμή περίσενγε.

**πικραίνομαι*, A 412 ἔχει τὸ X εἰς στίχον ἀθετούμενον (ἰδ. *πικραίνομαι*).

πιλαῶ ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, *τρέχω* ἀρχ. ἐπελαύνω, laufen, A 1207, *πιλαεῖ* καὶ *τρέχει*, B τίς *πιλαεῖ* στήμιὰ μεριὰ καὶ τίς *γλακᾶ* στήν ἄλλη, Δ 784, E 1165, πολλ. Χρον. Μορ. 6983, Διγ. Ἄνδρ. 337, Κουρπότη. I 150, 172, V 31, Prodrum. III 377. Σαχλ. A 422, 676, 683, Γ 657, Ἐξ αὐτοῦ τὸ *πιλάλημα*, Turcogr 8 κβ' καὶ ἐπιθ. *πιλαήτος* Ἀμαρτ. 447, ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec ἐν τῇ λέξ. Τὸ (ἐ) *πιλαῶ* (καὶ ἀπλοῦν *λαῶ*) ἔχουσι πιθανῶς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀρχ. ἐπελαύνω - ἐπήλασα (συμψυρθέντα μετὰ τοῦ *λαῶ*), δι' ὃ καὶ γράφουσιν ὁ Γιαν. καὶ ὁ Chestac. *πηλαῶ*.

πιλογοῦμαι 1, ἀορ. *πιλογῆθη(κα)*, ἰδ. ἀπιλογοῦμαι.

πιπιλίξω, ὡς καὶ σήμερον. ἀπομυζῶ, saugen, A 2246 στὸ στόμα τὰ *δαχτύλιαντου βάνει* νὰ *πιπιλίση* ἰδ. Βλαχ. Θησ. Duc. gr. καὶ λεξ. Βυζ. ἐν τῇ λέξει προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνοματοπεπ. *πιπιξω*. Σήμερον κοινότατον καὶ τὸ ρῆμα καὶ τὰ ἔξ αὐτοῦ *πιπιλισμα*, *πιπίλα* *πιπιλιστός*, *πιπιλιστά*, (ἐπιρ).

πιπιρίζω ὡς καὶ σήμερον, *τρίζω*, *πιρίζω* (ἐπὶ τῶν πτηνῶν), pierren, B 542. Τὸ ρῆμα εἶναι τὸ ἀρχ. ὀνοματοπ. *πιπιρίζω*. πρβλ. καὶ τὸ Ἰταλ. *pipolare*-*pigolare* ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. *πιπιρίζω*.

Πιστένης, ὁ πιστὸς δοῦλος τοῦ Ἐρωτοκρίτου Δ 777. Τὸ ὄνομα ἐκφράζει τὴν πίστιν τοῦ δούλου πρὸς τὸν κύριον. Κατὰ τὸν κ. Κωνσταντ. Θεοτόκην τὸ Πιστένης εἶναι τὸ τῶν Ἰταλικῶν δραμάτων Fidente μεταφρασμένον μόνον κατὰ τὸ πρῶτον μέρος.

πιστεύω ἄορ. ἐπίστεψα ὅπως καὶ σήμερον, πιστεύω, ἔχω πεποιθήσιν, glauben, trauen, Γ 268, Δ 100, 187, Ε 1451 πολλ.

πίστι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ θρησκεία, Religion, Α 20

Πιστόφορος, ὁ Ρηγόπουλος τοῦ Βυζαντίου, Δ 411. 1362, 2191. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 370

πιτήδειος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ἐπιτήδειος, geschickt, gewandt, Β 145, πιτήδειος καβαλλάρις, Γ 874. Ἀκούεται σήμερον ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ῥῆμα πιτήδεῖζομαι=πράττω τι ἐπιτηδείως, εἶμαι ἐπιτήδειος.

πιτηδειοσύνη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἐπιτηδειότης, ἐπιδεξιότης, Α 959.

πλάϊ τὸ, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ πλάγιον μέρος πράγματός τινος (ἀνθρώπου, βουνοῦ κτλ) Seite, Α 539, 1460, Β 1514, 1572, Γ 539, Δ 1707, Ε 909. Τὰ κείμενα συνήθως φέρουσι πλάγι. Εἶναι τὸ οὐδ. τοῦ ἐπιθ. πλάγιος, τὸ πλάγι(ο)ν. Ἐξ αὐτοῦ γίνονται ἡ πλάγια καὶ ῥημ. πλαγιάζω

πλάκα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πλάξ μάλιστα ἡ καλύπτουσα τὸν τάφον, ὁ τάφος, ὁ θάνατος, Grabplatte, Grab, Tod, Α 957, ἡ πλάκα ὄσες σκεπάζει, Β 1190, τ' ἄλλοῦ κορμιοῦ τὴν πλάκα.

πλακώνω, ὡς καὶ σήμερον, σκεπάζω, καλύπτω bedecken, umhüllen, Β 2437, Γ 975, Δ 1922, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

πλάνημα τό. πληθ. τὰ πλάνεματα, ὡς καὶ σήμερον, πλάνη, ἀπάτη, δέλεαρ, Trug, Α 740 τσ' ἀγάπης τὰ πλάνεματα, ἰδ Βλαχ. Θησ.

πλανήτης, ὁ, πλανήτης ἀστήρ, Planet, Γ 1729.

πλάνος τό, ὡς καὶ σήμερον, δέλεαρ, θέλητρον, Trug, Verführen, Α 394 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ πλάνετο.

πλαντῶ 1, ἄορ. ἐπλάνταξα μετ. πλανταμένος, ἀμεταβ. ἄρχ. ἄγχομαι, ἀποπνίγομαι, σκῶ, στενοχωροῦμαι, ersticken, Γ 1051 ἐπλάνταν ἡ καρδιά τζι, Γλυκ 256, 273 (πλανταμός), Ριμ. 136 Συναξ γυν. 126 200, 242, 726 (πλαντῶ καὶ πλαντάσσω), Φαλιερ. 55, Σαχλ. Α 45, Β 447, Ι 167, 684, Βατταρ. 116. Χιακ. Ἄναλεκ. 19. Κατὰ Κοραῖν Ἄτακ. ΙΙ 302, τὸ ῥῆμα γίνεται ἐκ τοῦ πλατάσσω (ἄρχ. πλαταγέω). ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. πλαντῶ.

πλανῶ 1, ἄορ. ἐπλάνεσα, μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀπατῶ, ἀποπλανῶ, verleiten, verführen, Α 100, 1106, Γ 174, 462.

πλάτη ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πλατὺ μέρος, ἡ ἐπιφάνεια, Fläche, Δ 65 στοῦ ποταμοῦ τὴν πλάτη. Συνήθως σημαίνει τὴν ὁμοπλάτην, Ἄτακ. ΙV 436.

πλεξούδα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πλόκαμος, βόστρυχος, Haarflechte, Β 334,

Δ 468 ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. Graec. ἐν τῇ λέξ. Ἀκούεται καὶ πλε-
ξίδα.

πλήρωμα τό, πληρωμή, ἡ ἀπότισις τοῦ ὀφειλομένου, Erfüllung, Zah-
lung, Β 741, Δ 886 ῥόγα μηδὲ πλήρωμα, 896 μὲ δόσα καὶ
μὲ πλήρωμα, 956 δὲ γυρεύγει πλήρωμα, Ε 471. Εἰς ἀρχαί-
τερα μάλιστα τοῦ Ἑρωτοκρ. κείμενα τὸ πληρῶνω (καὶ πλερῶνω),
πλήρωμα ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἐκπληροῦν, ἐκτελεῖν τι π. χ. Ἰμπερ.
Μαργ. 202, Διγ. Ἑσκωρ. 56, 60, Ἑρωτοπ. 315 ἰδ. καὶ πλερωμή,
πλερώνω.

πλερωμή, ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πληρωμή, Zahlung, Ε 494, 1522.

πλερώνω ἄορ. ἐπλήρωσα μεταβ., καὶ παθ. πλερώνομαι, ἐπλε-
ρωθή(κα), μετ. πλερωμένος α') τελειώνω, ἐκπληρῶ, ἐκτελῶ, erfül-
len, Δ 786 τ' Ἀφέντη ντου τὸν ὀρισμὸν πλερώνει=ἐκτελεῖ τὴν διαταγὴν,
Βελισ. Β 64, 366 β') πληρώνω, bezahlen, Α 552, Β 1574, Ε 294.

πλέω καὶ **πλέγω**, παρατ. ἤπλεγα, ἄορ. ἤπλεξα, ὡς καὶ σήμερον,
schwimmen, Α 144, Γ 243.

πληγή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τραῦμα, ἀσθένεια, πάθος, Wunde, Krank-
heit, Α 285, Δ 226 πολλ.

πληγώνω, ὡς καὶ σήμερον, τραυματίζω, verwunden, καὶ τροπ. βα-
σανίζω-ομαι, τάλαιπωρῶ-οῦμαι, Β 2250 ἡ πληγωμένῃ κόρη, 2263
ἦτον τοῦ πληγωμένου Ρώκριτου, Γ 973, Δ 405, 471, πολλ.

πληθένω (ἡ πληθαίνω') ἄορ. ἐπλήθυνα, ἀμεταβ., ὡς καὶ σή-
μερον, αὐξάνομαι, sich vermehren, Α 58, 117, 308, 467, 891, 1775,
Β 306, Γ 230, Δ 855, 1066, Ε 685, 981. Σήμερον λέγεται καὶ με-
ταβ.=αὐξάνω.

πλήσος ἐπιθ. (θηλ. πλήσα, οὐδ. πλήσο. Εἰς τὴν Δυτ. Κρητ. πλή-
σιος), δαιμλής, ἀφθονος, πληθερός, reichlich, Β 2259 πλήσα χά-
ρι, 2317 εἰς πλήσαν ἔγνοια μπῆκε, Γ 1012 πλήσο λογισμὸς,
ἰδ. σημειωσ. Β 2259. Τὸ ἐπιθ. εἶναι συχνότατον εἰς Κρητ. κείμενα Ζην.
Προλ. 75, Α 161, Κρητ. πολ. 139.9, 155.1, 169.2, 190.4, καὶ ὑπερθετ.
πληστότατα 167.26, Λιμπ. 286, Οἶκον. 393, 400, 415. Κρητ. ἄσμ.
Κρ. 43, Φαφλ. 297.4. Τὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καὶ πλήθιος (καὶ ἔξ αὐτοῦ
πληθιάινω = πλησιαίνω), Συναξ. γυν. 18, 644 (πλήθια-ἀλήθεια),
Χρον. Μορ. Ρ 5594. Ὁ Σομαν. ἐν τῷ Λεξικῷ του ἀναγράφει πλήθιος
καὶ πλήσιος ἐρμηγεύων soprabondante σελ. 394. Ὁ Βλαχ. Θησ. ἀνα-
γράφει πλήσιος-α. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι τὸ πλήσιος, πλή-
σιος ἐγένετο ἐκ τοῦ πλήθιος κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ θ' εἰς σ' ἰδ. καὶ
Χριστ. Κρητ. Α 400, 415, 429.

1) Εἰς τὴν Δυτ. Κρητὴν ἀκούεται συνηθέστατα καὶ σήμερον τὸ πλησιαίνω
ἄορ. ἐπλήσινα ἐκ τοῦ πλήσιος ἰδ. πλήσιος. Περβλ. Συλλογὴν Κρητ.
Ἐπιστολῶν (Ἀθην. 1878) σελ. 37 πλησιάνη, καὶ σελ. 40 πλησιάνουν.

πλήσκω, ἀμεταβ., πλήττω, ἀθυμῶ, ἀδημονῶ, betroffen und in Angst sein, A 892 γαναχτῶ καὶ πλήσκει, Φαλιερ. 122. Γερ. κορ. 64, Ἐρωφ. A 434. ὁ Duc. Graec. τὸ ἀναγράφει ἐσφαλιμένως πλίσσω, dolere, tristarī, ἰδ. Ἄτακτ. I 310, 388. Εἶναι βεβαίως τὸ ἀρχ. πλήττω λαβὸν τὴν κατάληξιν-σκω (κατὰ τὸ πάσσω, χάσσω, κτλ.).

πλιᾶ ἐπιρ. γενόμενον ἐκ τοῦ πλέα (πληθ. τοῦ πλέον) κατὰ συνί-
ζησιν, ὡς καὶ σήμερον, πλέον, μᾶλλον, mehr, länger, A 31. πλιᾶ
ἄξος, 39 πλιᾶ παρ' ἄλλο, 527 τόσον καὶ πλιᾶ = τοσοῦτο μάλ-
λον, 1574, 1789, Γ 3. 4, 5, 15, 16, Δ 1722, πολλ.

πλιότερος συγκρ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, περισσότερος, ἀρχ. πλείων,
mehr, A 536, 615, Γ 1083. Εἶναι ὁ συγκριτ. βαθμὸς τοῦ πλιᾶ, ἢ
ἐγένετο ἐκ τοῦ πλείων, πλειότερος (MNE 412), καὶ τότε δεόν
νὰ γράφεται πλειότερος.

πλήθος τό, ὡς καὶ σήμερον, Menge, Δ 1168, πλῆθος πουλλιῶ.
Συνηθέστερον λέγεται πλῆθος πουλλιά, πλῆθος ἀθροῶποι, κτθ.

πλουμί τό, ὡς καὶ σήμερον, ποίκιλμα, κεντητὸν κόσμημα, Sticke-
rei, Verzierung, A 1412. Ἡ λέξις ἔχουσα τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ Λατιν. pluma
ἦτο ἐν χρήσει παρὰ Βυζαντ. (ἰδ. παραδείγματα παρὰ Sophocl. ἐν λεξ.
πλουμί) ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. καὶ Ἄτακτ. I. 278. 1). Ἐξ
αὐτοῦ τὸ ἀκόλουθον ρῆμα. Ἐν Ἀραβαντ. Συλλογῇ δημ. ἴσμ. Ἡπεί-
ρου εὔρηται πλουμί σελ. 265 πολλ.

πλουμιζῶ μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, διακοσμῶ, κεντῶ, ποικίλλω, ver-
zieren, schmücken, καὶ ἀμεταβ. εἶμαι κεκοσμημένος, πεποικιμένος,
ἀνθῶ. Ἡ μετοχ. πλουμισμένος λαμβάνεται καὶ τροπικῶς (= ὠ-
ραῖος περικαλλής), B 190 μιὰν πλουμισμένη κόρη, B 200 πλου-
μισμένα κάλλη, 370 πλουμίζανε οἱ στραῖτες, 462, 607, E
1210 νὰ λάψη νὰ πλουμίση. Εὔρηται εἰς ἄλλα κείμενα καὶ ὁ τύπος
πλουμί π. χ. Βοσκοπ. 163 τὰ κάλλη τῆς ἀφέντρας μου ἐπλου-
μοῦσα = ἦνθουν. Σήμερον πλὴν τῶν ἀνωτέρω χρήσεων τὸ πλου-
μιζῶ ἔχει τὴν ἔνοιαν τοῦ στολιζῶ διὰ λόγων εἴτε καλῶν (= ἐπαινῶ,
ἐγκωμιάζω) π. χ. καλὰ ἐπλουμίσανε τὸ γαμπρὸ καὶ τὴ νύφη,
εἴτε καὶ δι' ὕβρεων κακολογῶ π. χ. μὴν τὸν πειράζης νὰ μὴ σὲ
πλουμίση. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ πλουμί.

πλουμιστός ἐπιθ. (ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος), ὡς καὶ σήμερον,
πλουμισμένος, ποικιλτός, verziert, geschmückt καὶ τροπ. = περικαλλής,
ἔσοχος A 1464, 2126.

1) Πλουμᾶριος καὶ ποικιλτῆς εὔρηται ἐν παπύρῳ Αἰγυπτιακῷ τοῦ
ἔτους 569 μ. Χ. ἐν Jean Maspero, Papyrus d' époque Byzantine, Fascic. II σελ.
124.

πλούσιος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, (Δυτ. Κρητ. πλούσιος), reich, A 62, 720, 1391, 1801, Δ 228 πολλ. ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. **πλούσα**=πλουσίως, reichlich, B 137 πλούσα κὶ ὄμορφα κὶ ἄξα ᾗθ' ἔλε προβάλει.

πλουσότη καὶ **πλουσότητα** ἡ, πλοῦτος, Reichtum, B 441, 449, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λέξ.

πλοῦτος τό, πληθ. τὰ πλούτη, ὡς καὶ σήμερον, ὁ πλοῦτος, Reich-tum· λαμβανόμενον τροπικῶς σημαίνει ἀφθονίαν, ὄφελος, κόσμημα, A 71, 216, 1512 τοῦ τραγουδιοῦ τὸ πλοῦτος (= ὄφελος), B 169 στολή καὶ πλοῦτος κὶ ἄρχοντιᾶ, 1636 τῆς ἀντρεϊᾶς τὸ πλοῦτος, 1838 καβαλλάρις δυνατὸς καὶ μὲ μεγάλο πλοῦτος (= πολλὰ προτερήματα), Γ 207, Δ 271, 966.

πνεῦμα τό, ὡς καὶ σήμερον, πνεῦμα ἀνθρώπου, νοῦς, αἴσθησις, Geist, Sinn, Δ 115, Δ 1043. Τὸ χειλικὸν (φ) πρὸ τοῦ μ ἀπεβλήθη διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς προφορᾶς, (ὅπως εἰς τὸ νέμα, γέμα, ψέμα, θάμα κτλ.).

πνίγω καὶ μεσ. **πνίγομαι**, ἀορ. ἔπνιξα, ἐπνίγη (κα), μετ. πνιμένος, ὡς καὶ σήμερον, ersticken, ertrinken, Γ 81, Δ 86, 104. ᾗξ αὐτοῦ τὸ πνιγάρικς καὶ ἐπιθ. πνιγάρικος.

πνιμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, πνιμὸς καὶ πνίξιμον, Erstickung, Γ 246 τρέχει πάντα στὸν πνιμό, Δ 56.

πνοή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἀναπνοή, Hauch, Atem, A 144 σέμλ ἀπνοήν ἐξούσανε (= τὸ αὐτὸ αἴσθημα εἶλον), B 718 εἶχεν πνοή κ' ἐμίλησε, Δ 833, E 256 ὥστε πού νά ᾗχω τὴν πνοή. Σήμερον λέγεται δὲν ἔχω πνοή, δὲν ἔχει πνοή νά σταθῆ = μόλις ἴσταται εἰς τοὺς πόδας του.

ποβγάνω ἰδ. ἀποβγάνω.

ποδάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, πόδι, πόδας (Κρητ.) Fuss, Γ 1699, βάλετε στὸ ποδάρι μου = εἰς τὴν θέσιν μου. ᾗξ Κρητ. ἰδιώματι ὁ τύπος ποδάρι ἀκούεται μόνον ἐπὶ τροπικῆς σημασίας, ὅπως εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον καὶ πατῶ ποδάρι = ἐπιμένω, ἐπιτάσσω, καὶ ἔγαν ποδάρι μέτρον μήκους (= τὸ κυνόστομον). Ἐκ τούτου καὶ τὸ ποδαρικὸν = λίθος χρησιμεύων ὡς βᾶσις π. χ. τὸ ποδαρικὸν τῆς καμίας, ἔπειτα τὰ ποδαρικά τοῦ ἀργαλειοῦ, καὶ τὸ ποδαρικὸν ἡ εὐτυχῆς ἢ μὴ πρώτη εἴσοδος κατὰ τὴν πρωίαν τοῦ νέου ἔτους, π. χ. ὁ τάδες μου κάμε ὄφετος τὸ ποδαρικόν, ὁ δεῖνα ἔχει καλὸ ποδαρικόν (πρβλ. καὶ χειρικόν).

πόδας ὁ, πληθ. τὰ πόδια, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ, πόδι, τὸ, ποδάρι, Fuss. B 688, 1150, 1152, Δ 1855 πολλ.

ποδιά ἡ ὅπως καὶ σήμερον, ὁ κόλπος, Busen, Γ 1575 εἰς τὴν ποδιά στί Νένας τσι ἦπεσε κ' ἐλιγώθη. Ἡ λέξις ἦτο ποδέα παρὰ Βυζ. σημαίνουσα τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τῶν ποδῶν ἐξικνούμενον φόρεμα (ἰδ παραδείγματα παρὰ Duc. graec. ποδέα). ᾗξ αὐτοῦ κατὰ συνίτησιν τὸ ποδιά μετ' ἐπεκτάσεως καὶ τῆς σημασίας.

ποδιαφωτίζω (ἦτοι ἀποδιαφωτίζω). ὅπως καὶ σήμερον, ξημερώνει, ἀρχ. ὑποφώσκει, anfangen zu leuchten, hell werden, Tag bricht an, E 864 ἢ ἔρα πο διαφώτιζε. Ἐξ αὐτοῦ πο διαφωτίσματα ὁ ὄρθρος, τὰ ξημερώματα, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν λεξ. ἀποδιαφωτίζει.

ποθαίνω ἰδ. ἀποθαίνω

ποθῆς ἐπιρ. τροπικόν, ὡς καὶ σήμερον, κάπου, εἰς κάποιον τόπον, irgendwo, καὶ ἀρνητ. πουθενά, οὐδαμοῦ, nirgends, A 296, 908 ταίρι πο θῆς δὲν ἔχει, 1891, 2035 πο θῆς τά βρες B 633, παρὰ πο θῆς = ἦ εἰς ἄλλον τινὰ τόπον, 1706, Δ 475, E 1388.

πόθησι (ἦτοι ὑπόθεσις) ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, ὑπόθεσις, πράγμα, αἰτία, Ding, Angelegenheit, 289, γιὰ πόθησιν ἐλίγη = διὰ παραμικρὰν αἰτίαν.

ποθοπλανταμένος μετοχ. ἐπιθ. ὁ ὑπὸ τοῦ πόθου (τοῦ ἔρωτος) βασανισμένος, A 797, ἰδ. πλαντῶ.

πόθος ὁ, καὶ προσωποπ. Πόθος, ἐπιθυμία σφοδρά, ἔρως, Begehren, Liebe A 11, 15, 68, 97, μὲ κουρφὸ πόθο κί ἄγάπη, 1752 Γ 405, ὁ Πόθος ἐμαστόρευγε κ' Ἐρωτας τσ' ἀρμηνεύγει, 1115, 1132, πολλ. Καὶ σήμερον ὁ πόθος ἀκούεται συχνὰ ἐπὶ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας λ. χ. ἔχει πόθο στα γράμματα = ποθεῖ τὴν παιδείαν, ἔχω πόθο στα πρᾶματα = εἰς ἀπόκτησιν ἀκινήτων.

ποθῶ 2, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπίθυμῶ πολὺ, begehren, A 1768, Δ 445.

ποιητῆς ὁ, οὕτως καλεῖ ὁ Κορνᾶρος ἑαυτὸν, Dichter, E 1535 Βιτ-ζέντζος εἶν ὁ ποιητῆς κτλ.

ποιός-ποιά-ποιό, ὅπως καὶ σήμερον, ἦ ἐρωτηματ. ἀντωνυμία, τίς, ποῖος, wer, A 209, 270, Δ 1565 1566 πολλ.

ποιός-ποιά-ποιό ἢ ἀόριστος ἢ ἐπιμεριστικὴ ἀντωνυμία, ὅπως καὶ σήμερον, ἄλλος, mancher, manch einer, B 1250 ποιό κάθεται ἔς χλωρὸ κλαδί, ποιό ἔς δένδρο ποιό ἔς χαράκι.

ποκαμαρώνω ἰδ. ἀποκαμαρώνω.

ποκατωθιό ἰδ. ἀποκατωθιό.

πολεμῶ¹ ὅπως καὶ σήμερον 1) κάμνω πόλεμον, μάχομαι, kämpfen, bekämpfen, Δ 391, 885, 927, 954 πολλ. 2) ἀγωνίζομαι, προσπαθῶ (ἀρχ. πειρῶμαι), versuchen, B 1888 ἐπολέμα γλήγορα χάμαι νὰ τόνε βάλῃ.

πολλά ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, πολὺ, viel, B 1670, 2197.

πολυαγαπῶ, ἐπιρ. ὅπως καὶ σήμερον, ἀγαπῶ πολὺ, ὑπεραγαπῶ, zu sehr lieben, B 717 ἠύρηκε τὴν πολυαγαπᾶ, 2428. Κοινοτάτη ἦ μετ. πολυαγαπημένος.

Πολύδωρος, ὁ φίλος τοῦ Ἐρωτοκρίτου A 143, 161, 449 πολλ. Περὶ τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 370 καὶ Εἰσαγωγήν (Πηγαί).

πολυμιλῶ², ὡς καὶ σήμερον, πολυλογῶ, πολλὰ λέγω, viel reden, Γ 936, E 1447.

πολυπρκαίνω, μετ. παρ. πολυπρκαμένος, ὅπως καὶ σήμερον, *λυπῶ ὑπερβολικά*, zu sehr kränken, B 1727, E 480, 1310.

πολὺς ἐπιθ. ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σήμερον, viel, Δ 121, 124, 126 πολ.

πολυσιμώνω, ὅπως καὶ σήμερον, πλησιάζω πολύ, oft nahe kommen, B 1088, Γ 671, 672, ἰδ. *σιμώνω*.

πολυσκουριασμένος, μετοχ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ σκουριάζω), ὅπως καὶ σήμερον, πολλὰ σκουριασμένος, sehr verrostet, B 1448 με̄ σίδηρα πολλὰ βαρὰ καὶ πολυσκουριασμένα. πρβλ. καὶ τὸ ταυτοσηματον κατασκουριασμένος.

πολυταροίχνω ἄορ. ἐπολυτάριξα, ὅπως καὶ σήμερον, ῥίπτω μακράν, ἀπορρίπτω, wegwerfen, Γ 502 τὰ Ρηγῶτα ᾿ς τοὶ κοπρὲς ἐπολυτάριξές τα. Τὸ ρῆμα ἀπῆντησα ἀκόμη δις εἰς κρητ. ποίημα τοῦ 1626 Θεολογῆτου Μοσχολέου, Βίος ᾿Αγίου Νικολάου (Legrand, Bibliot. gr. vulg. I ἐν στιχ 190, 195. Γίνεται ἐκ τοῦ ρηματ. ἐπιθ. ἀπολυτός, ἀπολυτὴ καὶ οὖσ. ἀπολυταρὰ (= ἡ ριπτομένη ράβδος ἢ λίθος) καὶ τοῦ ρίχνω καὶ σημαίνει τὸ πολυταροίχνω, ῥίπτω ἀπολυτάρην, ἀπορρίπτω, παραμελῶ, ἐγκαταλείπω. Εἶναι σήμερον τὸ ρῆμα κοινότατον ἐν Κρήτῃ. Καὶ εἰς Λεξιλόγιον Κυθήρων ὑπὸ Καλοῦτση (ἐν Πανδώρα τομ. IB') εὐρίσκεται τὸ ἀπολυταρέα, ἀπολυταέρνω. ᾿Ο μακαρ. Γρανν. εἰς τὸ Γλωσσάρι. τοῦ ᾿Ερωτοκρ. ὄγνων τὴν λέξιν διέστρεψε τὸ ρῆμα εἰς πολυταράσσω, ὃ δὲ Chestacoff κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὅταν πρόκηται διὰ λέξιν δύσκολον, δὲν τὴν ἀναγράφει.

πομένω ἰδ. ἀπομένω.

πομιλῶ ἰδ. ἀπομιλῶ.

πονηριά ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, πονηρία, πανουργία, Schaulheit, B 62, Δ 362, 431, E 641, 1320.

πονηρὸς ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, πανοῦργος κακῶφρων, schlau, A 249 ὃ κόσμος εἶναι πονηρὸς. ᾿Εξ αὐτοῦ ἐπιρ. πονηρὰ = με̄ πονηρίαν, πανούργως., mit Schaulheit, Δ 824, 1468.

πόνος ὃ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀλγηδών, λύπη θλίψις, Schmerz, Weh, A 103, B 38, Δ 353, 424, 674, 813.

πονῶ², ἄορ. ἐπόνεσσα, μετ. πονεμένος, ὅπως καὶ σήμερον, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ἀλγῶ αὐτός, οἰκτείρω ἄλλον, αἰσθάνομαι πόνον δι' ἑμαυτὸν ἢ ἄλλον, θλίβομαι, Schmerz empfinden. Τὸ ρῆμα εὐρίσκεται καὶ ἀπροσώπως πονεῖ μου (σου, του κτλ). A 130, Γ 137, 732 εἰς τὴν καρδίᾳ πονεῖ μου, Δ 508 οὐδὲ πονεῖ σου, 670, 1447, E 46, 54. ᾿Η μετοχὴ πονεμένος δηλοῖ τὸν ἔχοντα θλίψιν, τὸν λυπημένον A 641, Γ 1518, 1692.

ποπανωθιῶ ἰδ. ἀποπανωθιῶ.

πορεύομαι, ὅπως καὶ σήμερον, διάγω, ζῶ, οἰκονομῶ τὰ πράγματα,

φέρομαι, πράττω, leben, sich benehmen, A 1114 τὸν τόπον ποῦ πορεύετο ἢ πλουμισμένη Κόρη, 1278, 2233 δασκαλικά πορεύονταν, Γ 1000, Δ 584, Ε 517, 1321, 1505 με φρόνεψι πορεύεταί. Αἱ σημασίαι αὗται ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῆς πρώτης σημασίας τῆς τοῦ ὑπάγω, ἰδ. Ἐτυμ. Π. 309, ΜΝΕ 173.

πορπατῶ², (καὶ σπανιώτερον πορπατῶ), ἀορ. ἐπορπάτηξα, ὡς καὶ σήμερον, περιπατῶ, gehen, wandern, A 123, 843, 882, 1552 πολλ. Κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδ. Einl. 154 πρῶτον ἐγένετο ἢ συγκοπὴ τοῦ περιπατῶ εἰς περπατῶ, ἔπειτα παρετυμολογία πρὸς τὴν προ, καὶ τελευταῖον ἤλθεν ἢ συχνὴ μετάθεσις τοῦ ρ πορπατῶ. Τὸ Χ συνήθως ἔχει τὸν τύπον προβατῶ (Einl 158), ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι Κρητικός.

πορρίχνομαι ἀορ. πορρίχτη(κα) ἰδ. ἀπορρίχνομαι.

πόρτα ἢ, ἡ κοινοτάτη λέξις ἀπὸ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς εἰς δήλωσιν τῆς θύρας. Εἰς τὸ χωρίον Δ 196 τοῦ βασιλιου οἱ πόρτες = τὰ Ἀνάκτορα, εἰς τὸ Δ 1842 ἀραχνιασμένες πόρτες εἶναι αἱ Ἐδου πύλαι, ὁ ἄδης. Ἡ λέξις ἐκ τῆς Λατιν. παρελήφθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων καὶ διὰ τῶν Βυζαντινῶν μετεδόθη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἐκβαλοῦσα τὴν λέξιν θύρα πλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἀκούεται ἀκόμη ἡ Μεγάλῃ Θύρα, Ἁγία Θύρα καὶ εἰς τροπικὴν φράσιν ἔχει ὁ Θεὸς θύρες ἢ ὁ Θεὸς ἀνοίγει θύρες (= χορηγεῖ τὰ μέσα εἰς τοὺς ἀποροῦντας). Τὸ ὑποκορ. θυρίδα εἶναι κοινότατον.

πορτοπούλλα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, μικρὰ πόρτα, πορτάκι, θυρίς, Thürchen, A 1458.

ποσῶς ἐπιρ. ὡς τὸ ἀρχαῖον, μετ' ἀρνήσεως = οὐδόως, παντάπασι, gar nicht, A 1619 ποσῶς δὲν ἀναπεύγεται, Β 1394, Δ 1796, 1807, Ε 705. Πιστεύω ὅτι τὸ ἐπίρρημα δὲν ἦτο τῆς λαϊκῆς φωνῆς, ὅπως δὲν εἶναι οὐδὲ σήμερον, ἀλλ' ὅτι ὁ Κορνᾶρος τὸ παρέλαβεν ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως.

ποτάμι τό, ὡς καὶ σήμερον, ποταμός, Fluss, Δ 809, 1095. Συνηθέστερον ἐν Κρήτῃ τὸ ἀορ. ποταμός.

ποταμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Fluss, Strom. Τροπικῶς λέγεται τὸ ποταμός σχεδὸν ἐπιρρηματικῶς ἐπὶ αἵματος καὶ δακρύων ρεόντων κρουνηδόν, ποταμηδόν π. χ. A 1068, τὰ μάτια τρέχαν ποταμός, Γ 1251 νὰ τρέχουν δάκρυα ποταμοῦ (ἢ ποταμός), Δ 1866 τρέχει τὸ αἷμα ποταμός. Οὕτως ἀκούεται καὶ σήμερον τοῦ τρέχει ὁ παρὰς ποταμός, τοῦ ῥχονται τὰ καλὰ ποταμός κτλ. Ἡ χρῆσις αὕτη βεβαίως προῆλθεν ἀπὸ φράσεις οἷα ἢ ἐν Γ 1484 ποταμόν τὰ δάκρυα καὶ βρύσιν ἐκινουῦσα, πράγματι δὲ ὅπως λέγεται τὸ ποταμός ἐπιρρηματικῶς, ἀκούεται σήμερον καὶ τὸ βρύσι π. χ. βρύσι τοῦ τρέχον τὰ πλούτη.

πότε, τὸ ἀόριστον ἐπιρρ. πότε καὶ λίγο, ὡς καὶ σήμερον, ἐνίστε, καμίαν φοράν, irgedeinmal, Γ 403 πότε καὶ λίγο μοναχὰς ἐ-

πήγαινε κ' ἐθώρει. Ἀκούεται συχνότατα ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας τὸ πότε καὶ πότε.

πότε τὸ ἐρωτηματικὸν χρονικὸν ἐπίρρημα, ὡς καὶ σήμερον, wann, zu welcher Zeit, Γ 153 πότε νὰ σὲ καρτερῶ, πότε νὰ σ' ἀνιμένω πολλ.

ποτέ μετ' ἀρνήσεως ἐκφραζομένης ἢ ἐξυπακουομένης, ὡς καὶ σήμερον, οὐδέποτε, καμίαν φοράν, nie, A 116 λίγο νερὸ ποτέ φωτιὰ μεγάλη δὲν τὴ σβήνει. Συχνὰ ἀκολουθεῖται ὑπὸ γεν. προσωπ. ἀντωνυμίας ποτέ μου (σου, ντου, ντης, μας, σας, ντως), A 166 ποτέ μου δὲν τὸ λόγῃαζα, 770 μὴν ξαναπῆς ποτέ σου, B 288 ποτέ ντου δὲ μανίζει, E 890 πολλ.

ποτίζω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἀρδεύω, tränken, zu trinken geben, Γ 1418 ποτίζει σε τὸ αἷμά τζι.

ποῦ τὸ ἐρωτηματ. τοπικὸν ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, wo wohin (καὶ ἐπὶ στάσεως καὶ ἐπὶ κινήσεως) A 713, 763 πολλ. Τὸ ἐν B 1507, 1883 ποῦ καὶ κομμάτι = ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ ἓν τεμάχιον, ὡς καὶ σήμερον. Τὸ ἐν Δ 1772 ποῦ κ' ἔνα = ἄλλο ἐδῶ ἄλλο ἐκεῖ¹.

ποῦ (καὶ ὀποῦ) ἀόριστος ἀναφορικός σύνδεσμος τιθέμενος ἀντὶ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (παντὸς γένους καὶ ἀριθμοῦ), ὁ ὁποῖος, welcher, der, A 1, 2, 3, 9, 19, 34, πολλ. ἰδ. περὶ αὐτοῦ Ἄτακτ. II. 274, MNE 594 ἔξ., Φιληνητ. 791.

***πουλιό**, A 427 (μόνον τὸ X εἰς τοὺς ἀθροισμένους στίχους) ἀντὶ τοῦ πλιό (μπλιό) κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ φθόγγου **ου** μεταξὺ τοῦ **π** καὶ τοῦ **λ**. Δὲν ἀκούεται ἐν Κρήτη.

πουλλάκι τό ὡς καὶ σήμερον, Vögelchen, B 1254.

πουλλι τό, ὡς καὶ σήμερον, πτηνόν, Vogel, A 307, B 1251. Προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατιν. pullus ἀπὸ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς ἰδ. Λεξ. Sophocl. πουλλίον, MNE 396, 643 ἔξ., Lehnw. 89, 119.

πουνιλιὰ ἢ, κτύπημα δι' ἐγχειριδίου (πουνιάλου), μαχαιριά, Dolchstich, A 1872 ἰδ. πουνιάλο.

πουνιάλο τό, ἐγχειρίδιον, μάχαιρα, ξιφίδιον, Dolch, Δ 1837. Εἶναι τὸ Ἰταλικὸν pugnale. Ἡ λέξις ἠκούετο καὶ ἐγράφετο καὶ μπουνιιάλο π.χ. Θανατ. Ροδ.σπαθιάσας καὶ μπουνιιάλασας, ἔξ οὗ καὶ τὸ οἰκογεν. παρωνύμιον Μπουνιαλῆς.

1) Τὸ ποῦ κ' ἔνα ε σημαίνει συνήθως, ὀλίγοι σποραδικῶς, μερικοί, καμπόσοι Τὸ θηλ. ποῦ καὶ μιὰ, οὐδ. ποῦ κ' ἔνα. Ὅμοιον καὶ τὸ ποῦ καὶ ποῦ = ἐνιαχοῦ, ἐνίοτε.

πουργῶ¹ Δ 815 πουργᾶ για λόγου ντου τόσους καημούς και πάθη, E 456 πουργᾶ για λόγου ντου ὅτι καημούς κ₁ ἄν ἔχη. Ὁ Γιανν. σχετίζει τὸ ρῆμα πουργῶ πρὸς τὸ Ἰταλ. purgare καὶ τὸ ἐξημενεῖ τιμωρίαν δίδωμι, ἀντιπάσχω, büssen. Ἄλλ' ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἔχομεν τὸ ἑλλην. ρημ. ὑπουργῶ, πουργῶ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ μεσαιωνικῇ ἐποχῇ (ἰδ. Λεξ. Sophocles, ὑπουργός, ὑπουργῶ) εἶχε τὴν σημασίαν τοῦ βοηθῶ· καὶ μέχρι σήμερον δὲ σώζονται ἐν τῇ νέα ἑλληνικῇ τὸ πουργός δηλοῦν εἰδικώτερον τὸν ἐργάτην τὸν βοηθοῦντα τὸν κτίστην (τὸν πηλοφόρον) καὶ τὸ ρῆμα πουργεύω ἀκούεται καθ' ἐκάστην περὶ τοῦ ἐργάτου αὐτοῦ καὶ γενικώτερον δηλοῖ τὸ βοηθῶ, συντελῶ· πρβλ. καὶ Somav. ἐν λεξ. ὑπουργεύω, καὶ Νισυρ. 95 πουργός καὶ πουργεύω, Κυπρ. Β πουρκός, πουρκεύω καὶ πουρκῶ = ὑπηρετῶ καὶ Θηρ. πουργός καὶ (ὑ-)πουργία = ἐκδούλευσις. Καὶ ἐν Σκύρω (Κοντ. τεσσαρακοντ. 244) κατὰ τὸν Φάβην ἀπουργός καὶ θηλ. ἀπουργοῦ = ὁ συλλήπτωρ, καὶ ἐν Σκύρω κατὰ τὸν Δ. Παπαγεωργίου (Ἱστορία Σκύρου 1909 σελ. 174) ἀπουργός = πηλοφόρος, Καρπαθ. Μιχ. 8.1, πουργός. Καὶ ἐν Σάμῳ κατὰ τὸν κ. Ζαφειρίου λέγεται πουργός καὶ πουργεύου. Ἀθηνᾶ ΚΕ'. 302.

ποῦρι. Πολυσήμαντον μόριον ληφθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ pure, καὶ κοινοτάτης καὶ σήμερον χρήσεως ἐν Κρήτῃ· αἱ κυριώτεραί του σημασίαι εἶναι, 1) ἡ συλλογιστικὴ λουπόν, ὅθεν, denn, also, demnach, B 903, 962, Γ 1001, 2) ἡ βεβαιωτικὴ = βεβαίως, μάλιστα, τῶντι, freilich, ja-wohl, A 199, 835, 1033 Γ 848, 3) ἀντιθετικὴ = καὶ ὅμως, ἐν τούτοις und doch, indessen B 1492, 1633, 1503, 2401, 4) ἐρωτηματικὴ = ἀράγε, nicht wahr. Γ 1149 5) σημαίνει καὶ τὸ ἀρκεῖ μόνον, φθάνει νὰ, es ist genug, A 282 ποῦρι καὶ νὰ τὰ φτάνη, B 912 ποῦρι νὰ θέλῃ ὁ βασιλιός· ἰδ. καὶ Χριστ. Κρήτ. A 387, 422.

πόχου = πού ἔχουν, (ὅπως τὸ μόχουν = μοῦ ἔχουν, πόλεγεσ = πού ἔλεγεσ), Γ 142. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ φθόγγου ο ἀντὶ τοῦ ον καὶ ε ἰδ. σημ. A 165.

ποχαιρετίσματα Γ 1502, ἰδ. ἀποχαιρετίσματα.

πράμα τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πρᾶγμα, Sache, Ding, A 88, 98 πολλ.

πράξι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πείρα, ἐμπειρία ἄσκησις, τριβή, τρόπος Handlung, Tüchtigkeit, Praxis, Manier, A 462, B 1339, 1351, 1367 1552, 1750, 2042, Δ 270.

πράσσω, ἀορ. ἡ π ρ α ξ α α') ὡς καὶ σήμερον, ἐνεργῶ, ἔχω πράξιν ἐμπειρίαν πράγματός τινος, γνωρίζω, μανθάνω, handeln, Praxis ha-

ben, wissen, A 1280, 2238, B 1704, β') ὡς καὶ σήμερον, φοιτῶ, συ-
χνάζω, συναναστρέφομαι, hin und her gehen, verkehren, A 85 πάντα
μὲ καταστάμενους ἢ πρᾶσσε = συναναστρέφετο, A 1699 ἢ πρᾶσ-
σε στὸ Παλάτι, 696 τὸ σπίτιν ὁ ποὺ πρᾶσσει = συχνάζει, Γ 457
ὁ νοῦς σου στὸ κακὸ καὶ στὸ σὲ βλάπτει πράσσει.

πρεμαζώνομαι ἄορ. ἐπρεμαζώχτη(κα), μετ. πρεμαζωμένος,
B 1042, 1464. Προήλθεν ἐκ τοῦ πρεμαζώνω κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ
ιδ. πρεμαζώνω.

πρεπιὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πρέπον, (κοιν. πρεπό), τὸ ἀρμόζον,
ἢ εὐπρέπεια, das Anstand, das Schickliches, Δ 1669 θωροῦσι
δὐὸ χρυσοὺς ἀιτοὺς πρεπιὰ στὴν Οἰκουμένη. Τὸ ὄνομα
κατὰ τὸν καθ. Χατζιδ. γίνεται κατ'εὐθείαν ἐκ τοῦ πρέπει (πρέπον-
πρεπιὰ) MNE B 101, 104.

πρεπίζω ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, εἶμαι πρέπων, κοσμῶ, schmücken,
B 1333 ἐπρέπισεν ἢ χώρα. Σήμερον ἀκούεται καὶ μεταβ. ἐπὶ τῆς
σημασίας τοῦ στολίζω.

πρεπὸ τό, πληθ. τὰ πρεπά, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ πρέπον, τὸ προσ-
ῆγον, das Schickliches, A 96 μηδὲ πρεπὸν ἐγρίκα, 263 τὰ
πρεπὰ νὰ γνῶθω, 573 κάμε τὸ πρεπό, Γ 452, 890, Δ 1770. Περὶ
τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως ἐκ τοῦ εὐπρεπῆς· ιδ. MNE B 10.

πρί(ν), ἐπιρ. χρονικόν, ὅπως καὶ σήμερον, πρίν, zuvor, bevor, A
1021 πρί σηκωθῶ καὶ πρί ντυθῶ πολλ. Συχνὸν εἶναι τὸ πρί
παρὰ = πρίν ἢ, A 1049, Δ 442 πρί παρὰ νὰ γεράσῃ πολλ.

πρίκα, ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ πικρία, θλίψις, στενοχωρία, παθήματα,
Bitterkeit, Leid, A 760 πρίκες καὶ πάθη, 2042, B 822, 825,
2268, 2334, Γ 527, 1020, E 1255, 1345. Εἰς τὸ Κρητ. ἰδιώμα λέγεται
πάντοτε πρικύς, πρίκα, πρικαίνω κτλ. ἦτοι κατὰ μετάθεσιν τοῦ
ρ, οὕτω δ' ἔχουσι συνήθως καὶ τὰ παλαιότερα κείμενα, τὸ X ὅμως ἔχει
κατὰ τὸν κοινὸν τύπον πίκρα, πικρός, πικραίνομαι. Ὅτι ὀρθῶς
ἔχουσι τὰ AB καὶ οὐχὶ τὸ X, ἀποδεικνύει ὄχι μόνον ἡ σημερινὴ χρῆσις
ἐν τῷ λαλουμένῳ Κρητ. ἰδιώματι, καὶ τὸ Λεξικὸν τοῦ Κρητῶς Γερασί-
μου Βλάχου (Θησαυρός, ἐν ᾧ γράφεται καὶ πρίκα κτλ.), ἀλλὰ καὶ τὸ σπου-
δαιότερον ἢ ὁμοιοκαταληξία ἐν αὐτῷ τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τοῦ πρίκα
πρὸς τὰ ἐγρίκα (Γ 527), ἐνίκα (Γ 1020), εὐρηκα (E 1345) ἐνίκα
(E 1255).

πρικαίνω μεταβ. λυπῶ, στενοχωρῶ, kränken, καὶ μεσ. πρικαί-
νομαι, (ἄορ. ἐπρικάθη(κα), μετοχ. πρικαμένος), ὡς καὶ σήμερον,
λυποῦμαι, θλίβομαι, sich betrüben, leiden, B 2298 τό κονταροχτύ-
πημα πολλὰ τῆνε πρικαίνει, A 1965 μὴν πρικαίνεσαι, B
1212, 1751, 2208 ἐντρόπηκε πρικάθηκε, Γ 1526, Δ 1229. Τὴν
μετοχὴν πρικαμένος τὸ X ἔχει συνήθως πρικιαμένος, A 882, B
2274, ιδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

πρικορρίζικο τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ πικρὰ μοῖρα, böses Schicksal

ἡ ἀτυχία, Unglück, A 87 ἰδ. ριζικόν.

πρινός ἐπιθ. (θῆλ. πρικειά, οὐδ. πρικύ), ὅπως καὶ σήμερον, πικρός, δυσάρεστος, λυπηρός, bitter, traurig, unangenehm, A 660 κανίσκια πρικιά φαρμακεμένα, Γ 942 τὸ μαντάτο τὸ πρικύ, Δ 734, E 956. Τὸ ἐπίθετον ἐσηματίσθη κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ καὶ κατὰ τὸ πάρισον γλυκὺς καὶ τὰ ἄλλα πολυάριθμα ἐπίθετα εἰς, ὅς (δρυμύς, παχύς, πλατύς, δασύς κτλ.).

πρίνος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Steineiche, εἶναι ἡ πρῖνος τοῦ Θεοφράστου, ἡ prinus coccifera Lin. ἡ κοινῶς πρινάρι καὶ προνάρι, κοινότατον δένδρον τῶν Κρητικῶν ὄρεων, E 894.

πρίχον καὶ **πριχοῦ**, ὡς καὶ σήμερον, πρίν, προτοῦ, bevor, A 710, 740, B 1074, Γ 492, Δ 247, E 643, 1283, 1256. Συντάσσεται μεθ' ὑποτακτικῆς μετὰ τοῦ **νά** ἢ ἄνευ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Κοραῖν Ἄτακτ. Π.311 τὸ πριχοῦ ἐσηματίσθη ἐκ τοῦ πρίν οὔ (κατὰ τὸ ἕως οὔ, μέχρι οὔ) ἢ κατὰ IV. 457 ἐνδεχόμενον **νά** προσέλαβε τὴν δευτέραν συλλαβὴν κατὰ τὸ ἐνιαχοῦ, πανταχοῦ, πολλαχοῦ. Ὁ καθηγ. Χατζιδ. ΜΝΕ Β 125 σημ. στηριζόμενος εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι λέγεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ πριχοῦ πιστεύει ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ πρίν γ' ἢ, πριγί, πριγιοῦ κατὰ τὸ προτοῦ, ἕως οὔ, προτοῦ.

προβαίνω, ὡς καὶ σήμερον, ἀορ. ἐπρόβαλα α') ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον. ἀρχ. προφαίνομαι, παρακύνπτω, erscheinen, A 560 ἀξάφνου καὶ προβαίνει, 737 ἄν ἤθελε προβάλει, 969, 1168, B 367, 403, Γ 1619, E 182, β') μεταβ. προβάλλω, προτείνω, vorlegen, reichen, Γ 1463 προβαίνει (τῆ χέρα) ἀρχοντικὰ στή σιδερεῆ θυρίδα. Σήμερον ἀκούεται προβαίνω καὶ προβαίρω καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ἰδ. καὶ Φιλιστ. προβέρνω.

προβλέπω, προορῶ. προνοῶ, vorher sehen, Δ 115 εἶναι τὸ πνέμα λεύτερο προβλέπει καὶ λογιάζει, E 1506. Τὸ ρῆμα μοι φαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων, τὰς ὁποίας ὁ Κορνᾶρος παρέλαβεν ἐκ τῆς γραπτῆς γλώσσης.

προδίδω, ὡς καὶ σήμερον, μαρτυρῶ, verraten, zeugen, A 759, 1491, 1758, Δ 433. Τὸ ρῆμα ἔχει ἐν Κρήτῃ καὶ ἀμεταβ. σημασίαν, ἢ τοι τοῦ προοδεύω, ἀυξάνομαι, ἀναβαίνει (ἐπὶ ζύμης) π. χ. δὲν προδίδει τὸ χωράφι, δὲν ἐπρόδωκε τὸ ψωμί = δὲν ἀνέβηκε.

προδοτής ὁ, καὶ προδότης, ὡς καὶ σήμερον, ὁ προδίδων, μαρτυρῶν, καταγγέλων τι, Verräter, A 1156 ἔχουν τὰ μάτια προδοτή. Δ 800 εἶχεν τον ὁ Ρωτόκριτος πολλὰ κορυφὸ προδότη' καὶ οἱ δύο τύποι προστατεύονται ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ μέτρου καὶ ὁ δεύτερος ὑπὸ τῆς ῥίμας.

προθυμερὸς ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, πρόθυμος, ταχύς, με πολλὴν ὄρεξιν καὶ προθυμίαν, bereitwillig, eifrig, A 305 τὸ σιγανὸ μετὸν καιρὸ προθυμερὸν ἐγένη, Δ 1217 τῆ ζωῆ προθυμερὸς στή ζυγαρὰ τῆ βάνω. Ἐξ αὐτοῦ ἐπιρ. προθυμερὰ = με πολλὴν προ-

θυμίαν καὶ ὄρεξιν, Γ 1087 ὄντε σοῦ δίδουν τσί βουλῆς προθυμερὰ τσί πιάσε, Ἐβρ. 20, 220, ἰδ, καὶ Βλαχ. Θησ. προθυμερὸς = promptus, προθυμερὰ = alacriter.

προθυμεύω, ἄορ. ἐπροθύμεψα = προθυμῶ, δεικνύω προθυμίαν καὶ ὄρεξιν, sich beeifern, streben, Α 1315 προθύμεψε καὶ σπούδαξε βιάσου καὶ μὴν ἀργήσης, Ἄμαρτ. 13. Συνηθέστερον εἶναι τὸ προθυμῶ, ὁ ἰδέ.

προθυμιὰ ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, προθυμία, Dienstfertigkeit, Eifer, Α 208, Β 1886. Προθυμιὰ ἀκούεται ἐν Κρήτῃ σήμερον, καὶ ὁ θύλακος, ἐν ᾧ τὸ ἔμβρουον.

πρόθυμος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, προθυμερός, eifrig. Τὸ ἐναντίον εἶναι ῥάθυμος καὶ ὀκνηάρις, Α 588 τὸ φοβιτσάριν ἄφοβο, πρόθυμο τὸν ὀκνηάρι.

προθυμῶ¹, ἄορ. ἐπρόθύμησα, ἀμεταβ. εἶμαι πρόθυμος, σπεύδω, sich eifern, Β 578 στὸ τῆ βλάβφτει προθυμῶ, Γ 699 λοιπὸ προθύμησε καὶ σύ, Ε 599, Ἄβρ. 868, Διγ. Κρυπ. IV, 471, Ἐρωτοπ, 17,

προθωρῶ², προβλέπω, προορῶ, vorherschen, Δ 426, ἰδ. θωρῶ.

προμηγνῶ¹, προμηγνύω, προδηλῶ, προσημαίνω, vorher anzeigen, ankundigen, Ε 794, 800 χαρὰ μεγάλη προμηγνοῦ καὶ γάμου ἔναι σημάδι, 1312. Τὸ οὐσιαστ. προμηγνύματα (καιροῦ, συμβάντος εὐτυχοῦς ἢ δυστυχοῦς) εἶναι κοινότατον σήμερον.

προξενεῖα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πρότασις γάμου, οἱ περὶ γάμον λόγοι, Heiratsantrag, Δ 8, 10, 314 προξενεῖα τοῦ γάμου.

προξενητής ὁ, καὶ τὸ θηλ. **προξενήτρα**. ὡς καὶ σήμερον, ὁ κάμων τὴν πρότασιν τοῦ γάμου, Brautwerber - erin, Α 2192, Γ 883, Ε 1201, Ε 538 μαντατοφόρος ἐγνοϊανὸς καὶ προξενήτρα ἄγίνη.

προπατῶ², ἰδ. πορπατῶ.

πρός, ἡ πρόθεσις, ὅπως καὶ σήμερον, an, zu. Συντάσσεται μετ' αἰτιατ. Β 2269, Γ 1489, Δ 37, 370, Ε 305, 338, 761 πολλ. Σήμερον ἀκούεται καὶ ἐπὶ συγκρίσεως π. χ. πρὸς τὰ κάλλη τί ἴν ὀνόνοσ. Σημαίνει καὶ τὸ πλησίον π. χ. πρὸς τὸ βράδν, πρὸς ἀργά, ἔξ οὗ τὸ πρόσαργο = περὶ τὴν ἐσπέραν.

προσερινὸς ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, προσωρινός, πρόσκαιρος, ἐφήμερος, vorläufig, flüchtig, Γ 456, 1193, 1601, Κρητ. ἀσμ. σελ. 210, ἀσμ. 272 στ. 14, 22. Καὶ εἰς τὰ τρία χωρία τὰ ΑΒ ἔχουσι τὸν τύπον τὸν ἀρχαιότερον προσωρινός. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ προσερινός καὶ προσσαερινός παρετυμολογηθὲν πρὸς τὸ ἄερας.

προσκαλῶ², ὅπως καὶ σήμερον, καλῶ, einladen, Β 1255. Συνηθέστερον ἀκούεται σήμερον τὸ ἀπλοῦν καλῶ, ἔξ οὗ τὸ κάλεσμα (εἰς γάμον μάλιστα), καλεστής, καλεστικὸς καὶ καλεσμένος.

προσκέφαλο τό, καὶ τὸ **προσκεφαλάδι**, ὡς καὶ σήμερον, προσκεφάλαιον, μαξιλλάρι, Kopfkissen, Β 71, Γ 1649, Δ 90, Ε 1045.

προσκυνῶ¹, ἄορ. ἐπροσκύνησα, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, anbeten, Α 188 πρέπει νὰ τὰ δοξάζουσι καὶ νὰ τὰ προσκυνούσι, Β 323, Γ 889, 1291, Γ 321, 1299. Ἡ προσκύνησις εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία γίνεται εἴτε πρὸς θεοὺς ἐκ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, εἴτε πρὸς πρόσωπα ὑπερέχοντα καὶ σεβαστά.

πρόσσωπι ἦ, ὄψις, προσωπον, Angesicht, Anblick, Α 1550, Δ 894, Ἐρωφ. Α 605, Ἰντερμ. Α 70, 114, Χρον. Μορ. 1374.

προσπέτω, ἄορ. ἐπρόσπεσα, ὅπως καὶ σήμερον, προσπίπτω, ζητῶ συγχώρησιν, um Verzeihung bitten, Ε 239 ἄν ὁ γάμος μιληθῆ καὶ θέλῃ νὰ προσπέσῃ = ὑποχωρήσῃ καὶ ζητήσῃ συγγνώμην. Ἡ πρώτη σημασία εἶναι ἡ τοῦ πίπτω εἰς τοὺς πόδας τινὸς πρὸς δέησιν.

πρόσωπο τό, ὡς καὶ σήμερον, geizicht, Δ 300, 890, τροπικῶς ἡ πρόσοψις ἢ ἐπιφάνεια πράγματός τινος Β 1250 ἀπὸ τσὶ γῆς τὸ πρόσωπο, οὕτω λέγεται καὶ σήμερον τὸ πρόσωπο τοῦ ὑφάσματος, τοῦ τοίχου, τῆς οἰκίας κτῶ.

προικανάδοχος ὁ, Β 626 ὁ ἔρωτας κατέχει καὶ σπουδάζει, γίνεται προικανάδοχος καὶ γλήγορα τὰ σάζει. Ἐκ τῶν συμφραζομένων φαίνεται ὅτι σημαίνει τὸν μεσιτεύοντα καὶ διευκολύνοντα τὸν γάμον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακαρ. Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσάρ. τὸ ἠρμήνευσε προξενητής. Κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν θὰ εἰσῆμαινε τὸν ἀναδεχόμενον τὴν προῖκα. Μόνον εἰς τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον τοῦ Πασπάτη ἀπῆντησα μέχρι τοῦδε τὴν λέξιν ἐν σελ. 301 ἀναγραφομένην εἰς ἔγγραφον τοῦ ἔτους 1716 «καὶ ἀπομένει ὁ γαμπρὸς ἐγγυητῆς καὶ προικανάδοχος κτλ.» Κατὰ τὸν Πασπάτην «προικανάδοχος καλεῖται ὁ γαμβρὸς ὁ καταθέτων χρήματα ἢ κτήματα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός». Περιμένω νὰ σημειωθῆ καὶ ἀλλαγθῆν τῆς Ἑλλάδος ἡ λέξις. Ὁ Chestacoff δὲν τὴν ἐθεώρησεν ἀξίαν ἀναγραφῆς ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του.

προικὶ τό, πληθ. τὰ προικιά, ὡς καὶ σήμερον, προῖξ, Mitgift, Α 196, Ε 856. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται καὶ θηλ. ἡ προύκα. Περὶ τῆς τροπῆς τοῦ φθόγγου *ι* εἰς *ου* ἴδ. ΜΝΕ Β 414.

προφητεύω ἄορ. ἐπροφήτεψα, ὡς καὶ σήμερον, προφητεύω, προμαντεύω, voraussagen, prophezeien, Δ 204, 675.

προχθεσινὸς ἐπιθ., vorgestrig, Δ 1477. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται προχθεσινὸς καὶ ὀπροχθεσινὸς (ἐκ τοῦ ὀπροθές).

πρωτοβάνω, ὡς καὶ σήμερον, πρῶτος ἐμβάλλω, zuerst treiben, Α 1304.

πρωτόγερος, ὡς καὶ σήμερον, δημογέροντές τινες ἢ προεστῶτες γέροντες τὴν ἡλικίαν, Volksältester, Β 1367, 1441, Ε 311. Διακρίνονται

διὰ τὴν φρόνησιν καὶ ἐμπειρίαν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς Ἑλλανοδίκαι εἰς τὸ κονταροκτύπημα, καὶ ὡς σύμβουλοι τοῦ Ρήγα καὶ μαντατοφόροι αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν.

πρῶτος ἀριθ. τακτικὸν ἐπιθ. ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σήμερον. Ἡ αἰτ. τὴν πρώτην καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην (κατ' ἔλλειψιν τοῦ φορᾶν) κεί-
ται ἐπιρρηματικῶς = ἐξ ἀρχῆς, τὴν πρώτην φορᾶν, A 304, 1057, 1088, 2174, B 562, 752, Γ 222, 1089, Δ 1518, ἰδ. καὶ σημ. 2174. Ἐκ τούτου καὶ ἐπιρ. πρῶτα (καὶ πρῶτας), ὡς καὶ σήμερον, πρῶτον, zuerst, vormal, A 860, 1661, Δ 71.

πρωύτερα ἐπιρ. (ἐκ τοῦ συγκρ. ἐπιθέτου πρωτύτερος), ὡς καὶ σήμερον, πρότερον, früher, vorher, A 325, Δ 186, 260, E 1438. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πρωτύτερος καὶ τῆς γραφῆς ἰδ. MNE 582-583.

πυρὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, καῦμα, καύσων, Glut, Hitze, Γ 347 εἰν ἢ καρδιά μου στὴν πυρὰ καὶ καίγεται στὴ λάβρα. Ἀκούεται καὶ σήμερον καὶ κυριολεκτικῶς π. χ. ἢ πυρὰ τοῦ φούρνου, τοῦ ἥλιου ἢ πυρὰ (καὶ τὸ λιποῦρι), ἢ τροπικῶς π. χ. στὴν πυρὰ τοῦ χειμῶνα (ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ χειμῶνος), αὐτὸς εἶναι στὴν πυρᾶν του ἀπάνω = ἐν τῇ θέρμῃ τῆς νεότητος.

πύργος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Тург, B 2094 σὰν πύργος ἦτο δυνατός.

πυρὴ φωτιά. Τὸ πυρὴ εἶναι τὸ θηλ. τοῦ ἐπιθ. πυρὺς (ἐκ τοῦ πυρὸς κατὰ τὰ τὰ ἄλλα εἰς ὅς ἐπιθ. π. χ. βαρὺς, βαθὺς, γλυκὺς, ἀδρὺς, ἀρὺς κτλ.) καὶ σημ. πυρώδης, διάπυρος, πυριφλεγής, Feuer brennend, B 194, 1029 φωτιά πυρὴ.

πωθῆ, πωμένος, ὑποτακτ. τοῦ παθ. ἀορίστου, καὶ παρακείμενος τῆς παθητ. μετοχῆς τοῦ λέγω ἦτοι εἰπώθη(κα), εἰπωμένος, B 827, 843.

πωρικὸ τό, τὸ ὀπωρικόν, ὀπώρα, καρπός, Frucht, Obst' μεταφορικῶς δηλοῖ τὸ γέννημα, τὸ προϊόν, τὸ ἀποτέλεσμα, A. 179, 1264 τὰ πωρικά, ὁ ποῦ ἢ ἀγάπη κάνει, E 717 τσ' ἀγάπης πωρικά.

πῶς, τὸ ἐρωτηματ. ὡς καὶ σήμερον, τίνι τρόπῳ, wie, A 175, 191 πολλ.

πῶς καὶ **πῶς νά,** εἰδικὸς σύνδεσμος, ὡς καὶ σήμερον, ὅτι, ὅτι θά, dass, A 444, 448, 515 ἐλόγιασε πῶς νᾶρθη κί ὁ τραγουδιστής, 1702 πολλ. Ἐνίστε προηγείται αὐτοῦ καὶ τὸ τὸ ἦτοι τὸ πῶς, ἀφ' οὗ ἢ εἰδικὴ πρότασις εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος, A 797 δὲν ἐλόγιασε νά πῆ τὸ πῶς δὲν ξεχωρίζει. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταβάσεως τοῦ πῶς ἀπὸ τῆς τροπικῆς εἰς τὴν σημασίαν εἰδικοῦ συνδέσμου ἰδ. MNE 379, καὶ Φιληντ. § 1154.

P

ραγίζω (καὶ ραίζω) ἀορ. ἐρράγισα καὶ ἐρράγη, μετ. ρα(γ)ισμένος, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, σχίζομαι ἀρχ. ρήγνυμαι, sprin-

geu, Risse bekommen, B 1898 ἡ χέρσα δὲν ἐροράγη, 2284 τ' ἄρματα ἀν εἶναι ραῖσιμένα, Δ 607, 1667 ὡσά γυαλιν ἐροράγη, E 1318 ἡ καρδιά ντ' ἐροράϊσε. Τὸ ρῆμα ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἐροράγην, ραγήσομαι τοῦ ἀρχ. ρήγνυμαι, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ραῖζω καὶ Ἀτακτ. IV 471. Ἐξ αὐτοῦ ἐγένετο τὸ ραῖσιμα, ραῖσιματιὰ καὶ ραῖσιμάδα = Riss.

ραθυμῶ¹, στενοχωροῦμαι, ἀνυπομονῶ, ἀδημονῶ, ungeduldig sein, A 689 καὶ πεθυμῶ καὶ ραθυμῶ νὰ μάθω. Σήμερον ἀκούονται καὶ τὸ ράθυμος καὶ τὸ ραθυμῶ καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄλλοτε μὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀργίζομαι, χαλεπαίνω, θυμῶνω, ἄλλοτε δὲ, ὡς ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, τὴν τοῦ ἀμελῶ, ὀκνεῶ, ἀνῶμαι, (καὶ τὸ ἐναντίον ξεροθυμῶ), καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν τὸ ραθυμῶ (πρβλ. Οεκονομ. ἀροθυμῶ = ich sehne mich) σημαίνει τὸ ἐπιθυμῶ σφόδρα, ὡς λ' χ. ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου σημειώνει ὁ Σπυριδάκις (ἐν Ἀθηνῶν μηνιαίῳ παραρτήματι Νοεμ. 1911 ἐν σελ. 3555) καὶ ὁ Τρίμησις εἰς τὰ Κυμαϊκά σελ. 18. Ἐξ αὐτοῦ ἐγένετο τὸ οὖσ. ραθυμιὰ = στενοχωρία, θλίψις π. χ. Ζωγορ. Νισυρ. 397 «ἐμὲ σὰ μοῦρθη ραθυμιὰ ποιὸς πὰ νὰ μοῦ τῆ φέρη;» Ἐν Ἀραβαντ. Ἡπειρ. ἄσμ. ράθυμος = ὀργίλος σελ. 144 (ἄσμ. 207).

ραίνω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ραντίζω, besprengen, besteuern, A 1436, E 1456. Σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ ρῆμα ἀκούεται καὶ ἀμεταβ. δηλοῦν τὸ περιφέρομαι ἀσκόπως, εὐρίσκομαι εἰς τι μέρος π. χ. αὐτὸς ὄλο ἔστει στράτες ραίνει, τὰ ζὰ ὄλον τὸν χειμῶνα ραίνανε στ' ἀμπέλι ἰδ. καὶ MNE B 445.

ράξιμο τό, ὡς καὶ σήμερον, προσόρμισις ἢ κατάπλους πλοίου εἰς τὸν λιμένα, E 1527. Ἐκ τοῦ ἀράσσω

ράσσω ἰδ. ἀράσσω.

ραφή ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ μέρος φορέματος ἢ ὑποδήματος, ὅπου ἐπάσχει ἡ ραφή, Naht, Δ 780.

ράχι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ράχισ, τὰ νῶτα, das Rücken, Δ 1065.

ράψιμο τό, ὡς καὶ σήμερον, καὶ τὸ ράπτειν καὶ τὸ ραπτόμενον, Nähe, herei, Nadelwerk, A 1027, 1045, Γ 404 ραψίματα στολίδια.

ρέγομαι ἰδ. ὀρέγομαι.

ρέμπομαι, ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι, sich überheben, stolz sein, B 409, ἐπέτετο κ' ἐρορέμπετο, Δ 603 ρέμπεται στοῖς ἀφεντιλῆς στὰ πλούτη ντουκαυκάται, Γλυκ. 360, ἐρορέμπετο μεγάληα. Τὴν σημασίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Spratt εἰς τὸ Κρητ. λεξιλόγιον (Cretan Vocabulary,) λαβὼν ἐκ τοῦ Χουσμ. Σήμερον τὸ ρέμπομαι ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ νῆς σημασίας, ἣν εἶχε καὶ τὸ ἀρχ. ρέμβω, ἐξ οὗ προήλθεν, ἦτοι περιφέρομαι, πλανῶμαι, herumgehen, herumschweifen, ἐκ ταύτης δὲ προέχεται καὶ ἡ σημασία τοῦ νέμομαι, ἀπολαύω, εἶμαι κύριος, π. χ. ρέμπεται τὰ πράματα τοῦ μονα-

στηριοῦ = νέμεται ὡς κύριος, ἐκ ταύτης δὲ προῆλθεν ἡ σημασία τοῦ ἐπαίρομαι, πέτομαι. Τὰ λεξικά δὲν ἀναγράφουσι τὸ ρέμπομαι, ἀλλ' ὁ Du Cange, graec. ἀναγράφει ἐπιθ. ρεμπιτός πλανημένος. Ὁ Σακελλαροῦ εἰς τὰ Κυπριακὰ Β 769, ἀναγράφει ρέμπη. Διὰ τὴν μέσην φωνὴν τοῦ ρέμπομαι ἐκ τοῦ ρέμβω (ὅπως τὸ χαίρομαι ἐκ τοῦ χείρω) MNE 440.

Ρῆγας ὁ, γεν. τοῦ Ρῆγα καὶ Ρηγός, πληθ. Ρηγᾶδες, ὡς καὶ σήμερον, βασιλεὺς, König. Παρ' Ἑρωτοκρίτῳ ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ Βασιλεὺς Α 27, 48, 151, 284, Β 224, Δ 859, 1632, Ε 1301 πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τῆς Λατιν. (rex - regis) παραληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βυζαντ. μετεδόθη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν.

ρηγατικός ἐπιθ. βασιλικός, königlich, Β 382 στὸ σταῦλο τὸ ρηγατικό, (τὰ ΑΒ ἔχουσι ρηγάτικο), Δ 1312 ρηγατικὴν ἐξά = τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα.

ρηγᾶτο τό, πληθ. ρηγᾶτα, βασιλεία, βασιλείον, βασιλικὸν ἀξίωμα, Königtum, königliche Würde, Α 216, 767, Γ 1195, Δ 630, 641. Καὶ σήμερον ἡ λέξις ἀκούεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν σημασιῶν.

ρηγισσα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, βασίλισσα, Königin, Α 35, Β 135, 2207, Δ 3 πολλ. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς χρήσεως τῆς καταλήξεως -ισσα εἰς τὰ θηλυκὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ προσηγορικῶν ἰδ. MNE Β 73 ἐξ. καὶ 80.

ρηγόπουλλος καὶ τὸ θηλ. **ρηγοπούλλα** οὐδ. **ρηγόπουλλο**, ὡς καὶ σήμερον, ὁ υἱὸς (ἡ θυγάτηρ) τοῦ Ρηγός, βασιλιόπουλλο, βασιλιοπούλλα, Königsson, (-Tochter -Kind) Α 173, 192, 721, 1891, Β 113, 389, 444, Γ 798 πολλ. Περὶ τῆς γενέσεως καὶ σημασίας τῆς καταλήξεως πονλος ἰδ. MNE 637.

ριζάφτι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ρίζα τὸ ὑποκάτω τοῦ ὀπὸς μέρος τῆς κεφαλῆς, ὁ κρόταφος, Schläfe, Β 334 μιὰ πλεξοῦδα κρέμουντονε εἰς τὸ ἄναντου ριζάφτι. Περὶ τοῦ ἀφτί, αὐτὶ ἰδ. MNE Β 322.

ριζικό(ν) τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ μοῖρα, τὸ πεποσμένον, Geschick, Los, Α, 211, 632, 1917, Β 1298, 1713, 2243, Γ 152, 1658, Δ 1351, 1671, Ε 239, 1033 πολλ. Duc graec, ἐν τῇ λέξ. Καρπαθ. 211. Σημειωτέα ἡ γενικὴ τοῦ ριζικόυ σχεδὸν ἐπιρρηματικῶς λαμβανομένη Δ 872 πολλοὶ κινουῦντοῦ ριζικόυ = εἰς τὴν τύχην των (ἐθέλοντί). Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ εἰς τὰ κείμενα ἀπὸ τῆς μεσαιων. ἐποχῆς καὶ ἐξῆς καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν, ἐξ αὐτῆς τὰ ριζικάριος, κалоρ-ριζικός, κακορριζικός βαριορριζικός μαυρορριζικός'. Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως ἡμφισβητήθη πολὺ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κο-

1) Ριζικόν σημαίνει ἐνίοτε καὶ τὴν ρίζαν τοῦ γένους τὴν γενεάν π. χ.

Κόρη μ' ἀπὸ ποῦ εἶν τὸ γένος σου ἀπὸ ποῦ εἶν τὸ ριζικό σου

(Πολίτου. Ἑκλογαὶ 86. Β. 29).

ραῖ, ὅστις ἐν Ἄτακτ. Β 320 τὴν θεωρεῖ Ἰταλικὴν *rizico*, *rischio* καὶ τὴν γράφει διὰ τοῦ *η* (ρηζικάρης). Ἄλλοι ἐσχέτισαν αὐτὴν πρὸς τὸ ἀρχ. ροῖζος καὶ γράφουσι ροιζικόν, κακορροίζικος κτλ. Οἱ νεώτεροι ἐπίσης τὴν θέλουσιν Ἰταλικὴν, Βυζ. Λεξ. ριζικόν, Meyer Neugr. Stud. IV, 77, Τριανταφυλλ. Lehnwörter 89, 136. Ὡς ἑλληνικὴν ἠρμήνευσεν τὴν λέξιν ὁ Smitt ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μορέως Index σελ. 616 ἦτοι ἐκ τοῦ ρίζα, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία ὅτι «ἀρχικῶς ἐδήλου βράχον, ὁπόθεν κίνδυνος ἐν τῇ ναυσιπλοΐᾳ καὶ ἐπικίνδυνος ἐπιχειρήσεις καὶ ἐνευθεν προῆλθεν ἡ σημασία τῆς καλῆς ἢ κακῆς τύχης» μοι φαίνεται ἀνεπιτυχῆς. Πολὺ πιθανώτερον μοι φαίνεται ὅτι ἡ ρίζα ἐσήμαινε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ καλὴ ἢ κακὴ αὐτοῦ τύχη καθ' ὅλον τὸν βίον, τὸ πύθμενικόν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Βυζαντ. Λεξ. μετεχειρίζοντο ἐπὶ τοιαύτης ἐκδοχῆς οἱ ἀστρολόγοι καὶ ἀποτελεσματικοί. Ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ῥήματος ριζώνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἰσχυροποιοῦμαι, εὐτυχῶ, ὅπως παρ' αὐτῶ τῷ Ἐρωτοκριτῶ Ε 1513 ἐρριζώσαν καὶ γέρασσαν καὶ πολλαχοῦ ἐν ἄλλοις κειμένοις καὶ ἐν τῇ σήμερον λαλουμένῃ π. χ. Ζωγρ. Ἡπειρ. 14 νὰ ριζώση (ἢ νύφη), ριζώνει τὸ παιδί, ἐν Ζωγρ. Συμ. 211, καὶ ἐπίθετον ριζωτὸς εὐρηται ἐν τῷ ποιήματι Δυστυχ. Εὐτυχ. 1 στιχ. 252 νὰ ἤχη ριζωτὰς τὰς θλίψεις = ἦτοι ἐμφύτους, ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου ὠρισμένας. Ὅτι ἡ λέξις δὲν εἶναι ἰταλικὴ πείθομαι καὶ ἐκ τούτου ὅτι εὐρίσκεται εἰς κείμενα παλαιότερα τῆς ἰταλικῆς ἐπιδράσεως π. χ. τὸν Γλυκᾶν (κακορροίζικος) καὶ τὸ Χρον. τοῦ Μορέως καὶ τὰς Ἀσσίζας. Τοῦναντίον πιστεύω ὅτι οἱ Φράγγοι παρέλαβον τὴν λέξιν ἐκ τῶν Βυζαντ. καὶ ἔπλασαν τὸ νεολατίν. *risicum* καὶ ἰταλ. *risico* (*rischio*, Γαλλ. *risque*). Εἰς Καρπαθ. ἄσματα ἐκδοθέντα νεωστὶ ὑπὸ Μιχ. Μιχαηλίδου ἐν σελ. 84 εὐρηται δίστιχον λεγόμενον εἰς φυτεῖαν ἀμπέλου ἔχον οὕτως,

*ὡς εἶναι καλορροζικό ταμπέλι πὸν φυτεύγου
καὶ χαίρουσι ὅι νοικοκυροί, ὁπὸν μᾶς περιτεύγου (= ὑπηρετοῦν, περαιοῦνται).*

Εἰς τὰ αὐτὰ ἄσματα εὐρίσκονται ἄσμ. 53 διστ. 4 νὰ ζήσης νὰ ριζώσης, καὶ σελ. 78 νὰ στερεώσης ν' ἀπλώσης νὰ ριζώσης, καὶ εἰς σελ. 84 ἐγέννησεν ἡ Ρήγισσα ἡ ρίζα τῆς Καρπάθου, καὶ σελ. 85 ἐνέστεσες τὴ μάσσα σου τὴν πλὴν μεγάλη ρίζα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς ἐσχέτιζε καὶ παρωμοίαζε τὴν τύχην (τὴν ρίζαν) τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ζωὴν τῶν φυτῶν, ὧν ἡ εὐδοκίμῆσις ἢ μὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀπλώσεως τῶν ριζῶν τοῦ φυτοῦ. Διὰ ταῦτα καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι παρὰ Γλυκᾶ καὶ εἰς ἄλλα παλαιὰ κείμενα εὐρίσκονται τὰ καλορροζικός, κακορροίζικος συμπεραίνω ὅτι αὕτη ἦτο ἡ πρώτη χρῆσις, ἦτοι ἐλέγετο ἐπὶ φυτῶν ἐχόντων καλὰς ἢ κακὰς ρίζας (ἢ δι' ἃ ἤρχοντο νὰ ριζώσουν), ἐκ τούτων δὲ καὶ τοῦ ῥήματος ριζώνω προῆλθεν τὸ ριζικόν = ἡ τύχη. Καὶ ἡ ὑπαρξίς δὲ τοῦ τύπου ἐρριζικόν Χρον. Μορ. Index 616 δεικνύει σαφῶς ὅτι τὸ οὖσ. προῆλθεν μετὰ τὸ ῥῆμα ριζώνω (ἐρριζώνω - ἐρριζώσα) καὶ διετήρησε

τὴν πεπηγυῖαν ἀψήσιν εἰς τὴν ἀρχὴν (ὅπως τὸ ἐγκρεμός, ἔσμιξι, ἐγνώρα, ἐζημιᾶ, ἔφελος ἔχτυπος). Ἐφ' οὗ Φράγκοι παρέλαβον τὴν Βυζαντ. λέξιν ριζικὸν καὶ ἔπλασαν τὸ risicum, Ἱταλ. risico καὶ rischio, καὶ Γαλλ. risque, παρελάβομεν ἕξ αὐτῶν καὶ ἡμεῖς εἰς νεωτέραν ἐποχὴν τὴν λέξιν ἠλλοιωμένην καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ τὴν σημασίαν, καὶ οὕτως ἔχομεν τὸ ρίζιγο, ριζιγάρω=κίνδυνος, κινδυνεύω, ὅπως ἀκούεται σήμερον ἐν Κρήτῃ¹⁾.

ριζιμιῶ τό, οὐδετ. τοῦ ἐπιθ. ριζιμιός, ὡς καὶ σήμερον, μάλιστα ἐπὶ βράχον (ριζιμιῶ χαράκι, ριζιμιῶ πέτρα), ὃ ἔχων ρίζαν, φυσικὸς (βράχος), fester Block, Fels, B 2361, Δ 703, Διγ. Τραπεζ. 1255 ριζιμαῖα πέτρα, Ἱμπερ. Μαργαρ. 596, Κρητ. πολ. 480.20 ριζιμιές πέτρες, Ἐρωτολ. Ἑκατολ. Ροδ. 61, Καρπ. Μιχ. 29.8. Τὸ ἐπίθετον ἦτο ριζιμαῖος παρὰ Βυζαντ., ἐντεῦθεν δὲ εὐρίσκεται παρὰ Κωνστ. Πορφυρογενν. πέτραι ριζιμαῖαι (Κωνστ. Πορφυρογ. πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμ. ἐν στ. 75), τὸ ὁποῖον παρεδιώρθωσεν ὁ Ducange graec. εἰς ριζικαῖαι. Ἐκ τοῦ ριζιμαῖος κατὰ συνίτησιν ἐγένετο τὸ ριζιμαῖός, ριζιμιός· ἴδ. καὶ Ἡπειρ. γλωσσ. ριζιμιᾶ²⁾.

ριζώνω, ὡς καὶ σήμερον, ριζοῦμαι, κάμνω ρίζας, στερεοῦμαι, Wurzel fassen, A 503, 758, B 1327, Γ 1417, Δ 321, E 1513, Ζωγρ. Ἡπειρ. 14 νὰ ριζώσῃ (ἢ νύφη). Ὁ Γιανν. ἀναφέρει ἀνύπαρκτον σημασίαν τοῦ ρήματος τὴν τοῦ διηγῆσθαι, erzählen.

ριμάρω, στιχουργῶ, κάμνω στίχους ριμάδους (ὁμοιοκαταλήκτους), reimein, A 1508, 1914. Γ 439. Ἐκ τοῦ ρίμα Γερ. κορ. 14, Φαλιερ. 13 (ρίμα), Ἱμπερ. Μαργαρ. ριμαρισμένο πολλ. εἶναι τὰ Ἱταλ. rima, rimare· ἴδ. σημ. A 1508. Ἡ λέξις σήμερον ἐν Κρήτῃ μόνον παρὰ γεροντοτέροις καὶ σπανίως ἀκούεται ρίμες καὶ ριμα δόρος (=ὁ στιχογράφος)· ἴδ. Βλαστ. γαμ. 174, 175, Ἐμμ. Βαρδιδη, Κρητικαὶ ρίμαι, Ἀθῆναι 1888 σελ. 3, 11, Neugr. Stud. IV. 77. Καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ αἱ λέξεις εἰσῆχθησαν ἐκ τῆς Ἱταλικῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ XV αἰῶνος.

ρίχνω καὶ **ρίχτω**, ὅπως καὶ σήμερον, ρίπτω, werfen, A 650, 814, 622, 1100, 1694, B 1034, 2146, Γ 1594, Δ 1702, 1836, E 769, 1113. Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων τύπων, ὑφ' οὓς παρουσιάζεται τὸ ρῆμα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. ἴδ. MNE 291 καὶ Ἀθηνᾶς ΚΔ' σελ. 4.

ρόγα ἢ, μισθός, πληρωμή, Sold. Lohn, Δ 227, 886 ρόγα μῆδὲ πλέρωμα ποτὲ νὰ μὴ γυρεύγῃ, Χρον. Μορ. 1214, 3519, 3520, 550 πολλ. Σάθα Κρητ. συμβ. 656, Ἄλωσ. 653, 654, 653, 660 πολλ.

1) Ὀλιγώτερον πιθανὴ μοὶ φαίνεται ἡ παραγωγή τοῦ ριζικὸν ἐκ τοῦ ρήματος ὀρίζω, ρίζω ἐπὶ ὁμοίας σημασίας π. χ. ἔτσι εἶναι ὀριζάμενος (Hesseling, Charos σελ. 56 στιχ. 14).

2) Τὸ ἐναντίον τοῦ ριζιμιός εἶναι λίθος φυτευτός N. Ἑλληνομ. VII. σελ. 36 στιχ. 19. 25. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται παρὰ Spata, Diplom. Siciliani λίθος στερεός ἢ λίθος ριζωτός, λίθος φυσικός σελ. 30, 46 πολλ.

Ζην. Πρωλ. 146. Διγεν. Κρυτ. I 48. Ἡ λέξις Βυζαντιακὴ (ἐκ τοῦ Λατίν. *roga, erogatio) καὶ εἶχε παρ' αὐτοῖς διπλῆν σημασίαν, ἥτοι ἐδήλου πρῶτον τὰς ριλοδωρίας τῶν Βασιλέων πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, καὶ δεύτερον τὸν μισθὸν τῶν στρατιωτῶν· ἰδ. παρὰ Duc. graec. καὶ latin. ἐν τῇ λέξει roga, ρόγα, καὶ Λεξ. Sophocles. Πῆμα ἐξ αὐτοῦ ρογεύω (καὶ ρογιάζω) ἀκουόμενον σήμερον ρογεύω = διανέμω ἀφειδῶς. Τὴν λέξιν δὲν κατέγραψεν ὁ Γλιάνναρης. Ρόγα = στρατιωτικὴ μερὶς καὶ ρογεύω εἰς παπύρους Αἴγυπτ. Maspero II. 77. 78, 79.

ροδοπεριχυμένη παθ. μετοχ. = ρόδοις περιχυμένη, mit Rosen überschüttet. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ ρῆμα περιχῶ, ὃ ἰδέ.

ρορθούνια τά, οἱ ρόθωνες, Nasenlöcher, B 773, A 1038. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται ἄρθούνι - ἄρθούνια, γενόμενα ἐκ τοῦ τὰ ρορθούνια κατὰ συγκοπὴν τοῦ πρώτου ου καὶ συνεκφορὰν τ' ἄρθούνια - ταρθούνι, ἄρθούνι - ια, MNE 228—329.

ροῦφῶ¹, ἄορ. ἐρροούφηξα, ὡς καὶ σήμερον, ροφῶ, schlucken, A 658.

ροῦχο τό, (πληθ. τὰ ροῦχα, γεν. τῶ ρουχῶ), ὡς καὶ σήμερον, φόρμα, ἔνδυμα, Kleid, Rock, B 420, Γ 1113, A 21, 578, Χρον. Μορ. 1255, 1617, 2197, ρουχολόγος = depredator, 2106. 4091. Ἡ λέξις κοινοτάτη καὶ σήμερον κληρονομηθεῖσα ἐκ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπίσης ἦτο κοινή, ὡς δεικνύουσι τὰ παραδείγματα παρὰ Duc. graec. καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς παράγωγα. Ἡ λέξις λέγεται ξενική· ὁ Κοραῖς Ἄτακτ. I 174 τὴν ταράγει ἐκ τοῦ μεσολατ. ροccus ἢ ροcchus (ἰδ. Duc. latin.) ὃ πάλιν ἐκ τοῦ Γερμαν. Rock. Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Stud. εἶναι τὸ ἀρχαιοσλαβικὸν ροῦχο = ranuus, ἐξ οὗ τὸ ὁμώνυμον Σερβικὸν καὶ Βουλγαρικὸν (ἰδ. καὶ Lehnw. 155 ἀρχαιοσλαβ. r u c h o, Σερβ. καὶ Βουλγαρ. r y c h o = Stoff, Kleid). Πρβλ. καὶ Lambros, Collection d. rom. gr. σελ. 362 glossaire.

Ρωτόκριτος καὶ **Ρώκριτος** (κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ στίχου). Πάντοτε ἐκφέρεται ἄνευ τοῦ ε ἐν τῇ ἀρχῇ (μολονότι γίνεται ἐκ τοῦ ἔρωτας καὶ ἡ λέξις αὕτη καὶ τὸ ἔρωτιά εὐρίσκεται πολλάκις ἐν τῷ ποιήματι). A 81, 164, 247, 372, 519, 590, 813 πολλ. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 368. Ἀντίθετον τοῦ Ρωτόκριτος εἶναι τὸ ἐν Ἄχιλλ. Διηγ. στιχ. 1015 Ἐρωτοκράτωρ (περὶ τοῦ Ἐρωτος). Θὰ ἦτο ἴσως ὁρθὸν καὶ ὁ τίτλος τοῦ ποιήματος νὰ γράφεται Ρωτόκριτος (ὅπως τὸν ἔχει καὶ τὸ X), ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐπεκράτησε νὰ καλῆται καὶ νὰ γράφεται Ἐρωτόκριτος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ μεταβάλωμεν τὴν παράδοσιν. Σήμερον παρὰ τῶ λαῶ τῆς Κρήτης ἀκούεται Ρετόκριτος, ἐν Σιάμω δὲ (Σταματιάδου, Σαμιακά E 233) ἀκούεται Ριτόκριτος, ἐν Ζακύνθῳ Ἀρετόκριτος, ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸν κ. Μενάρδον (Λαογρ. A 168) Ρωτόλητος, ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Ἀρε-

τόκριτος κατὰ τὸν κ. Σπ. Παγώνην (Λαογρ. Α 410).

ρωτώ¹, ἄορ. ἐρώτηξα, ὡς καὶ σήμερον, ἐρωτῶ, fragen, Α 1780, 2046, Δ 14, 823 πολλ.

Σ

σ' ἰδ. σοῦ.

σά ἰδ. σάν.

σάζω ἄορ. ἦσασα, παθ. σάζομαι, μετ. σασμένος, μεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, (Δυτ. Κρητ. σιάζω), διορθώνω, διακοσμῶ, ordnen, einrichten, Α 37 στὴ ζυγαρὰν ἐσάζα = ἰσοστάθμιζον, 852, 1769, Β 558, 626, 1316, 1446, 1470, Γ 279, 286 σάσε τὰ σφάλματά σου, 1079, 1110, Δ 1589 πολλ. Τὸ ρῆμα εὔρηται καὶ τριτοπροσώπως μοῦ σάζει, δὲ σάζει, κτλ. (ὅπως καὶ σήμερον) = ἀρμόζει, ταιριάζει, es passt, Α 1179 δὲ σάζου, 1791, 1944, Γ 1079 ὁ καιρὸς δὲ σάζει = δὲν εἶναι εὐθετος. Τὸ ρῆμα εἶναι τὸ ἰσάζω = κάμνω ἴσον, ἐκ ταύτης δὲ προήλθον αἱ ἄλλαι σημασίαι, ἰδ. Βλαχ. Θησ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημασιῶν ἔχει καὶ τὴν τοῦ κολάζω, τιμωρῶ π. χ. ἐγὼ θ' ἀ σέ σάσω, Τὸ μεσ. σάζομαι (καὶ συνθ. ἀποσάζομαι) σημ. καλλωπίζομαι. Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ ἀντικαταστήσαν καὶ τὸ φθειάνω, φθειάνομαι, τὰ ὅποια σπανιώτατα ἀκούονται.

σαίττα ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, βέλος τόξου, Pfeil, Α 1709. Β 150, 701, Γ 317, πολλ. Ἡ λέξις εἶναι ἐκ τοῦ Λατιν. sagitta, τὴν ὁποίαν παραλαβόντες οἱ Βυζαντ. ὑπὸ τὸν τύπον σαγίττα (καὶ ὁ τοξότης σαγιττάριος) τὴν μετέδωκαν. Σήμερον ὅτε ἡ χρῆσις τοῦ τόξου ἐξέλειπεν ἡ λέξις σαίττα ἀκούεται ἐπὶ ἄλλων χρήσεων, ἤτοι εἰς δήλωσιν τῆς ὑφαντικῆς κερκίδος σαίττα τῆς ἀνυφαντοῦς, ὡς λέγει ὁ Βλαχ. Θησ. καὶ ἡ σαίττα τοῦ νεροῦ = αὐλαξ, ἀγωγὸς ὕδατος.

σαίττεμένος παθ. μετ. ἐκ ρήματος σαίττεύγω, ὅπως καὶ σήμερον, δοξευμένος, τετρωμένος ὑπὸ βέλους, mit den Pfeil geschossen, Β 302.

σαίτιὰ ἦ, ὡς καὶ σήμερον, τόξευσις, βολὴ ἢ τραῦμα βέλους, Pfeilschuss, Α 134, 269, 1490, Δ 470 πολλ.

σαλεύγω, ἄορ. ἐσάλεψα, ὅπως καὶ σήμερον, α') μεταβ. κινῶ, bewegen, Δ 454 δὲ σαλεύγω πόδα, β') ἀμεταβ. κινῶμαι, sich bewegen (καὶ σαλεύγομαι ἄορ. ἐσαλεύτηκα), Β 353, 1394, 1406, 2095 ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Ἀτακτ. II. 323.

σαλιζω, ὡς καὶ σήμερον, σιαλιζω, φλυαρῶ, greifern, faseln, Β 848. Σήμερον ἐκτὸς αὐτοῦ ἀκούεται ὁ σαλιάρης, καὶ σαλιαρίζω ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας.

σάλπιγγα ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, σάλπιγξ, Trompette, Β 330, 386, 1303, 2173.

σάλτος ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, πήδημα, ἄλμα, Sprung. Ἡ λέξ. ἰταλικῆ salto. Ἐν κοινῇ χρήσει σήμερον, καὶ τὸ ρῆμα σαλτάρω (καὶ σαλτέρω) καὶ ὁ σαλταδόρος.

σάν καὶ πρὸ συμφώνου **σά** ἰδ. ὡς ἂν ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται.

σαπούνι τό, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ σάπων, Seife, Γ 1198.

Σαρακηνός Δ 960. Οὕτως ὠνόμασαν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι τοὺς Ἄραβας, ἐν ᾧ οἱ ἴδιοι οἱ Ἄραβες δὲν μετεχειρίσθησαν τὴν λέξιν. Ὁ Κοραῆς Ἄτακτ. Π 324 ἀναφέρει τὴν ρῆσιν τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου «Σάρακα, χώρα Ἀραβίας, οἱ οἰκοῦντες Σαρακηνοί» κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Ἄραβ. s a r i k = βία καὶ s a r i k i n = κλέπτης ἢ ἐκ τοῦ s c h a r k i = Ἀνατολή, Ἀνατολίτης.

σάρκα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, σάρξ, Fleisch, Β 1168, Γ 1219, Δ 504, Ε 469, 971.

σάσμα τό. ὡς καὶ σήμερον, διόρθωσις, Verbessern, Herstellen, Ε 1549 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

σασμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, σύμβασις, συμβιβασμός, συνθήκη, Uebereinkunft, Vertrag, Δ 1606, 1609 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. καὶ **Χιακ.** γλωσσ. 317 **σασμός** = συμφωνητικὸν ἔγγραφο. Πρβλ. Χριστ. Κρητ. Α 27. 29.β.

σβήνω ἀορ. ἔσβησα, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. σβέννυμι α') μεταβ. löschen, Α 116 δὲν τὴ σβήνει, Ε 596 β') ἀμεταβ. καὶ σβήνομαι. ἀρχ. σβέννυμαι, ausgehen, auslöschen, Α 962, Γ 339, 828 σβήνεται καὶ κρυφαίνει, 905, Δ 641, 923, 966. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ρήματος ἰδ. ΜΝΕ 238, 295.

σβηστός ρηματ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ σβήνω), ὅπως καὶ σήμερον, ἐσβεσμένος, ausgelöscht, Ε 404 κερὶ σβηστό.

σγουρός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, σγουρομάλλης, οὔλος, οὐλόθριξ, krausgelockt, Β 285 σγουρός ξαθός πολλὰ ὄμορφος. Ἡ λέξις προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. γυρός (ἰδ. Ἄτακτ. I 56, 263), καὶ ἦτο ἐν πολλῇ χρήσει παρὰ Βυζαντ. καὶ κατόπιν ἰδ. Sophocles καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται τὸ σγουρός καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης (τοῦ οὐλόθριχος), καὶ ἐπὶ ἄλλων πραγμάτων ἔχοντων πυκνὴν τὴν σύστασιν π. χ. **πανὶ σγουρὸ** (= κρουστό), **δένδρο σγουρὸ** = πυκνόφυλλον κτθ'.

σειρώνω μετ. **σειρωμένος**, ὡς καὶ σήμερον, ἀμεταβ. σουρώνω, ἐκτῆκομαι, ξηραίνομαι, στραγγίζω, sich abzehren, Α 386 καὶ τὸ κορμίν του σειρώνω, Α 1106 στεγνός καὶ σειρωμένος. Τὰ κείμενα ἔχουσι σούρωνω καὶ σουρωμένος, ἀλλ' ἐπροτιμήσαμεν νὰ γράψωμεν ὡς ἄνωτέρω, διότι καὶ ὁ ἀρχαῖος τύπος εἶναι αὐτός, **σειρῶ**, καὶ διότι καὶ σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ οὗτο μόνον λέγεται, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι κοινός εἶναι ὁ δια τοῦ **ου** τύπος (σουρώνω, σουρωτήρι κτλ.) Σήμερον εἶναι κοινότατον τὸ σειρώνω, ὡς μεταβ. ἐπὶ τῆς ση-

μασίας τοῦ διηθῶ, στραγγίζω καὶ ὡς ἀμεταβ. ὄρος καὶ τὸ ἀποσειρωνώ καὶ τὰ παράγωγα, σειρωμα, σειρωτήρι (τὸ ἐργαλεῖον), καὶ τὸ ἐπιρ. σειροτήρα π. χ. τὸ σταμνὶ πάει σειροτήρα = διαορρεῖ. Περὶ τοῦ σειρώω ἰδ. Sophocle. ἐν τῇ λεξ. Εἰς τὰ Καρπαθ. 181 εὐρίσκω καὶ τὸ ἀποσσερώω (γράφει ἀποσειρώω) = ἀποσταζῶ.

σεισμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ σεισις, κοιν. σεισμο, ἡ ταλάντευσις τοῦ σώματος, Schwingung, B 1320, 1321 στὸ σεισμα ἢ εἰς τὸ λύγισμα. Λέγεται ἐπὶ τῆς ἐπιγαρίτου κλίσεως καὶ ταλαντεύσεως τοῦ σώματος κατὰ τὸ βάδισμα, ὡς καὶ σήμερον, ἰδ. Prodr. IV ἰδ. καὶ διῶμα.

σεισμὸς ὁ, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ὁ σεισμὸς τῆς γῆς, Erdbeben, Δ. 1724.

σειώ ἰδ. σῶ.

Σελήνη ἡ, B 323, Δ 1623, ὡς θεότης (ὡς ὁ Οὐρανός, Ἡλιος, Φῶς, Ἄστρο, Γῆς, Ἀνατολή, Δύσι), ἄλλως λέγεται φεγγάρι, ὁ ἰδέ.

σέλλα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἐρίπιον, Sattel, B 1430, 1516, 1782 1808, 2401, Δ 1767, εἶναι τὸ λατιν. sella, Neugr. Stud III. 58. Ἐξ αὐτῆς προέρχονται τὰ σελλί, σελλώνω, σελλᾶτος, διασέλλι, ἡ σέλλιη.

σελλοσκαλοχάλινα τά, ὡς καὶ σήμερον, ἡ σέλλα οἱ σκάλες καὶ ὁ χαλινὸς τοῦ ἵππου, Pherdegesehirr, B 2283. εἶναι ἐν ἐκ τῶν πολλῶν παρατακτικῶν συνθέτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, συνιστάμενον μάλιστα ἐκ τριῶν λέξεων ἰδ. MNE B 160. Ἐν Καρπ. Μιχ. 36, 19 εὐρηται σελλοχαλίναρα.

σεντόνι τό, ὡς καὶ σήμερον, σινδῶν, Bettuch, Δ 583.

σηκῶνω, ὡς καὶ σήμερον, α') μεταβ. ἐγείρω, ὑψῶ, αἴρω, erheben. A 234 μὴ θέλης νὰ σηκώσης (γομάρι), Δ 364 πολλ. β') ἀμεταβ., καὶ σηκῶνομαι, ἐγείρομαι, ἐγείρομαι ἐκ τοῦ ὕπνου, sich erheben, Γ 84, 534, 1291 σηκῶνει ὁ νοῦς (= γίνεται ἔκφρων ταράττεται) A 1021 τὸ ταχὺ πρὶ σηκῶθῶ.

σημαδεύω ἀορ. ἐσημάδεψα, ὡς καὶ σήμερον, α') κάμνω τινὰ μὲ σημαδί (σημαδικόν), καθιστῶ ἀνάτηρον, vestimmeln, A 644 ἄλλοις ἐσημαδέψασιν καὶ ἄλλοις ἐθανατῶσα β') σκοπεύω, ξαμώνω, ἀορ. στοχάζομαι, zielen, B 1405 στὸ κούτελο ἐσημάδεψε. Σήμερον τὸ ρῆμα ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀνωτέρω σημασιῶν καὶ ἀκόμη δημοῖ κάμνω σημείον τι πρὸς ἀναγνώρισιν (ἄλλως σαμώνω ἐκ τοῦ σαμεῖν) πρὸς τούτους ἔχει καὶ τὴν εἰδικωτέραν σημασίαν τοῦ διδῶν σημάδι, μνηστεύω, π. χ. τὴν ἐσημάδεψε = τὴν ἐμνηστεύθη, ἠρραβωνίσθη, ἐντεῦθεν σημαδεμένοι = οἱ μεμνηστευμένοι.

σημάδι τό, ὡς καὶ σήμερον, α') στόχος, σκοπός, Ziel A 269 οἱ λογισμοὶ ναι σαῖτιτες καορδιὰ ντὸ σημάδι, 1697 β') σημείον, σῆμα, ἐν-

δειξίς, δείγμα, Zeichen, Probestück, Beweis, A 1763, 1967, 1986, B 223, 1365, 1623, Γ 1468, 1493, Δ 160, 1644, 1659.

σημερνός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, σημερινός, heutig, Δ 378 τὴ σημερνὴν ἡμέρα, 1494. Περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ἰδ. MNE 257.

σήμερο(ν) ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, heute. Λέγεται καὶ ἡ σήμερον ἡμέρα, τὴ σήμερον ἡμέρα, A 7, Γ 141.

σιγανὰ ἐπιρ. (ἔκ τοῦ ἐπιθ. σιγανός), ὡς καὶ σήμερον, σιγά, ἤρεμα, βραδέως, leise, langsam, A 1485, 2212, Δ 82.

σιγανάδα ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἤρεμία, ἡσυχία, Ruhe, A 686, 1830, Δ988.

σιγανεμιά ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, νηνεμία, Windstille, E 98.

σιγανεύγω ἄορ. ἐσιγάνεψα, ὡς καὶ σήμερον, ἤρεμῶ, ἡσυχάζω, beruhigen, still sein, B 480 σὰ σιγανέψουν οἱ καιροί, 944, Γ 1627. Ἡ παθ. μετ. σιγανεμένος λαμβάνεται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἡσυχος, ἤρεμος, γαλήνιος, A 2077, Δ 1013, E 478 μέρα σιγανεμένη ἦτοι γαλήνιος, εἰρηνικὴ ἡμέρα.

*σιγανοπορπατῶ*², ὡς καὶ σήμερον, περιπατῶ ἡσυχως, βραδέως, πορεύομαι βάδην, langsam schreiten, A 304, B 814. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ σιγανὰ πορπατῶ, τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει οὕτως ἀναλελυμένον τὸ X εἰς τὸ τελευταῖον χωρίον.

σιγανός, ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἡσυχος, ἀρχ. ἤρεμαῖος, leise, ruhig, gelassen, A 305 τὸ σιγανὸ μὲ τὸν καιρὸ προθυμερὸν ἐγίνη, Δ 89, 1912, E 951.

*σιγοτρομῶ*¹, καὶ *σιγοτρομάσσω*, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ὑποτρέμω, φρίσσω, schauern, B 695, 2357 σιγοτρομοῦν τὰ δάση, Δ 1727.

σίδηρο τό, ὅπως καὶ σήμερον, σίδηρος καὶ συνεκδοχικῶς μάχαιρα, Eisen, Dolch, E 437, Δ 478 τὸ σίδερον ἀποκόττησε καὶ κοφτερόν ἐγίνη.

σιδερός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, σιδηροῦς, σιδερένιος, eisen, B 194 σιδερόν ἀμόνι, 983 σκουτᾶρι σιδερό, Δ 677 σιδερὴ θυρίδα, 1462, 1760.

σιμά, ἐπιρ. ὡς καὶ σήμερον, πλησίον, ἐγγύς, nahe, Δ 207, E 1223. Τὸ σιμά καὶ σιμώνω προέρχονται ἐκ τῶν ἀρχαίων σιμός, σιμόω μὲ παρηλλαγμένην πῶς τὴν σημασίαν, ὡς ἐξήγησεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἐτακτ. IV 498 - 500, οὐχὶ δὲ ὀρθῶς ἡρμήνευσεν ὁ Γιανν. ἐκ τοῦ Ἱταλ. prossimo.

σιμώνω ἄορ. ἐσίμωσα, ὡς καὶ σήμερον, πλησιάζω, προσεγγίζω, sich nähern. Συχνὰ εὔρηται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ συντεταγμένον μετὰ γεν. προσώπου A 44, 49, 254, 542, 1469, B 157, 181, 253, 257, 419, 491 σιμώνει τοῦ Σπιδόλιοντα, 1588, 2019 τοῦ Κρητικοῦ σιμώνει, Γ 293, E 1461 πολλ. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀρχ. σιμός, σιμόω παραγωγῆς του ἰδ. τὸ ἀνωτέρω σιμός.

σιτάρι και **στάρι** τό, ὅπως και σήμερα, σίτος, Weizen, Γ 388 σιτάρι, 397 στάρι, 573 σταριό. Και οἱ δύο τύποι εὐρίσκονται και εἰς τὰ συμβόλαια Ἀρείου ἰδ. Χριστ. Κρητ. Α 350.

σιχαίνομαι (ἄορ. ἐσιχάθηκα μετ. σιχαμένος), ὡς και σήμερα, ἀρχ. σικχαίνομαι, βδελύττομαι, ἀηδιάζω, Ekel empfinden, verabscheuen, Δ 504 σιχαίνουνται νὰ φάσι, Ε 238 σιχαίνονται τῆ οἱ μυῖγες ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Τὸ ρῆμα κοινότατον και σήμερα και μὲ πολλὰ παράγωγα σιχασά, σιχαδερός, σιχασάρις, σιχαδιάρις, σιχαδιάρικος ἰδ. και Ἀτακτ. IV. 504—505.

σκάλα ἡ, ὡς και σήμερα, ἀναβολεὺς (ἐριπιών), Steighügel, Β 2411, Δ 1156, 1589. Εἶναι τὸ λατιν. scala (οὐχὶ τὸ Ἴταλ. ὡς λέγει ὁ Γιανν.), τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται παρὰ μεταγενεστέροις συγγραφεῦσι και παρὰ Βυζαντ. (ἰδ. παραδείγματα εἰς Sophocl. και Duc. graec.) εἰς Σουΐδαν εὐρίσκεται «ἀναβολεὺς, και ἡ παρὰ Ρωμαίοις λεγόμενη σκάλα». Ἡ λέξις ἔχει ἀπὸ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς και μέχρι σήμερα τὴν σημασίαν τῆς κλίμακος και τὴν τοῦ ἐμπορίου (= ἐμπορικοῦ ἐπιπέδου).

σκανταλίζω, ὡς και σήμερα, σκανδαλίζω, πειράζω, in Versuchung führen, Ε 1364.

σκάπτω ἄορ. ἦσκαψα, ὅπως και σήμερα, σκάπτω, graben, Ε 957.

σκεπάζω μεταβ. ὡς και σήμερα, καλύπτω, bedecken, verhüllen, Α 957, Β 147 πολλ.

σκιὰς ἐπιρρ. ἐλαττωτικόν, ὡς και σήμερα, τοῦλάχιστον, κᾶν, wenigstens, Α 1719, Β 78, Γ 576, 1382 πολλ. Σταθ. Γ 3, 7, Ἐρωφ. Προλ. 50, Β 74, Δ 7, 701, πολλ. Καρπ. Μιχ. 81.2. Τὸ μόριον ἐγένετο ἐκ τοῦ και ἄν (ἐξ οὗ και τὸ κᾶν) κατὰ συνίτησιν και ἰά, και ἰά, και ἰά, και ἰάστερον σκιάς (πρβλ. και ὄλα, και ὄλας) ὅπως και τὸ και αἰνεῖς και αἰνεῖς ἐκ τοῦ και ἄνεῖς.

σκιάσμα τό, ὅπως και σήμερα, τὸ σκίασμα, σκιαγράφημα, σκίτσο, Skizze, Α 2083, 2086. Ἡ λέξις εἶναι ἡ ἑλληνική και οὐχὶ τὸ ἴταλικὸν schizzo, ὡς φρονεῖ ὁ Γιανν. ἀφ' οὗ και παρὰ Βυζ. συγγραφεῦσιν εὐρίσκεται ἐν χρήσει ἡ λέξις σκιαγραφῶ, (και σκιογραφῶ), σκιαγραφία, σκιογράφος (= ὁ ζωγράφος) και σκίασμα, σκιαστῆς και γυναῖκες σκιάστριαι (παρὰ Κωνστ. Πορφυρογ. ἰδ. τὰς λέξεις παρὰ Sophocl. και Duc. graec.). Ἐκ τῶν Βυζαντ. παρέλαβον και ταύτας και τὰ συνώνυμα σχεδίων, σχεδιάζω οἱ Φράγκοι πρβλ. Ἀτακτα IV. 511 και 585 (σχεδία).

***σκιασμός** ὁ, φόβος, Furcht, Scheu, Β 1116. Τὸ δίστιχον. ἐν ᾧ κεῖται ἡ λέξις, εὔρηται μόνον εἰς τὸ Χ, και θεωρεῖται ὑποβολιμαῖον ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον.

σκιζω και παθ. **σκιζομαι**, ἄορ. ἐσκίστη(κα), ὅπως και σήμερα,

σχίζω και σχίζομαι, zerreißen, zerrissen werden, Γ 309, 311, Β 1929.

σκλαβιά ἡ, ὅπως και σήμερα, δουλεία, αἰχμαλωσία, Sklaverei, Γ 469 νά ναι στη σκλαβιά σου = εἰς τὴν ὑποταγὴν σου, Δ 1114, 2011, Ε 1266. Σήμερα ἐν Κρήτῃ σημαίνει και παιδιάν, ἐν ἣ δύο ὄμιλοι συναγωνίζονται νά αἰχμαλωτίσωσιν ἀλλήλους, ἰδ. σ κ λ ά β ο ς.

σκλάβος και θηλ. **σκλάβα**, ὡς και σήμερα, δοῦλος, ὑποτελής, αἰχμάλωτος, Sklave, Sklavin, Δ 104, 416 παιδί σου μαι και σκλάβασου, 531, 1514, Ε 327 σκλάβασα νά τήνε πιάσουσι, 348 πολλ. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν Βυζαντ. συγγραφέων ὅτι ἡ λέξις εἶναι ἡ αὐτὴ μετὸ ἔθν. Σ θ λ ά β ο ς και Σ λ ά β ο ς.

Σκλαβούναρος (τὸ Χ Σκλαβουναρᾶς), ὁ ἡγεμὼν τῶν Σκλαβούνων, Β 2079, 2119. Ὁ μεγεθυντικὸς τύπος πρὸς ἔξαρσιν τοῦ μεγέθους και τοῦ ἀγροίκου ἡθους τοῦ Σκλαβούνου· ἰδ. Σ κ λ α β ο υ ν ι ά και Σ κ λ α β ο ὦ ν ο ς.

Σκλαβουνιά ἡ, ὅπως και σήμερα, ἡ Δαλματία, Dalmatien, Β 261, 807, 1281, 2060, 2109· ἰδ. σελ. 374. Οὐχι ἡ Βλαχία, ὡς νομίζει ὁ Γιανν.

Σκλαβοῦνος πληθ. Σκλαβοῦνοι, οἱ κάτοικοι τῆς Σκλαβουνιάς Β 2107, 2120, 2170 ἰδ. Σ κ λ α β ο υ ν ι ά.

σκλαβώνω, και παθ. σ κ λ α β ὶ ν ο μ α ι ἄορ. ἐ σ κ λ α β ὶ θ η (κα), μετ. σ κ λ α β ὶ μ ἔ ν ο ς, ὡς και σήμερα, δουλῶ, ἐξανδραποδίζω, αἰχμαλωτίζω - ομαι, zum Sklaven machen, unterjochen, Α 488, 971, Β 1964, Γ 226, Δ 1114, Ε 325.

σκληρὸς και **σκληρὸς** ἐπιθ., ὅπως και σήμερα, ὠμός, hart, grausam,* Α 408 και 413 (Χ), Β 469. Εὐρίσκονται εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἑρωτοκρ. οἱ διὰ τοῦ **η** τύποι. Σήμερα ἐν Κρήτῃ ἀκούονται και οἱ δύο τύποι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, διότι ἀκούεται μὲν τὸ σκληροκάρδης και σκληροκάρδος (και ρῆμα σ κ λ η ρ ῖ ζ ω (= στριγγίζω) και σ κ λ η ρ ά ἡ ὀξεία και διαπεραστικὴ κραυγὴ), ἀλλὰ πολλῶ συνηθέστερον ἀκούεται τὸ σ κ λ ε ρ ὶ ο ς λεγόμενον ἐπὶ πραγμάτων π. χ. σ κ λ ε ρ ὶ ψ ω μ ῖ, και ρῆμα σ κ λ ε ρ ὶ ν ω = γίνομαι σκληρὸς π. χ. ἐ σ κ λ ἔ ρ υ ν ε τὸ π ρ ο ζ ὺ μ ι και δ ἔ λ ε ῖ ὶ ν ο ι.

σκολάζω και σπανιώτερον μεσ. σ κ ο λ ά ζ ο μ α ι, ὡς και σήμερα, σχολάζω, παύομαι, τελειώνω, aufhören, enden, μετ' αἰτ. ἀντικειμένου. εἶτε ἀμεταβ. μετ' ἐπιρρηματος, Α 566 σ κ ο λ ά ζ ε ι και σ ω π α ῖ ν ε ι, 679 ἐ σ κ ὸ λ α σ ε τὸ δ ι ά β α σ μ α. 849 σ κ ὸ λ α σ ε τ ἡ σ τ ρ ά τ α, 1069, 1170, Β 938, 1872 ἀ π ο ν ω ρ ῖ ς σ κ ο λ ά ζ ε ι, 2416, Γ 122, 964, 996, 998, 1282, 1552, 173, 179, Ε 364, 1195, 1489.

σκολεῖδ τό, ὡς και σήμερα, τὸ σχολεῖον, ἡ σχολή, Schule, Α 32.

σκόλη ἡ, ὡς και σήμερα, ἑορτὴ (κατὰ τὴν Χριστ. ἀντίληψιν), ἡμέρα ἑορτῆς, χαρά, Fest, Feiertag, Α 580, 1135 μ ἔ ἄ ν τ α χ ι ν ἡ μ ἔ ἄ σ κ ὸ λ η

Γ 1046 τοῦ γάμου σου τὴ σκόλη, Α 1248. Εἶναι ἡ ἀρχ. λέξις σχολή λαβοῦσα τὰς νεωτέρας σημασίας παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς διὰ τὴν ἀργίαν καὶ κατάπausιν τῆς ἐργασίας κατὰ τὰς ἐορτάς. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιθ. σκολινός, σκολιάτικος. Σκολινός καλεῖται ἐν Κρήτῃ καὶ ὁ σιτευτὸς χοῖρος ὡς σφαζόμενος κατὰ τὰς ἐορτάς τῶν Χριστουγέννων.

σκόνη ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, κόνις, κονιορτός, Staub, Β 583, 1387, Δ 472. Τὸ σ προσετέθη ἐκ τῆς συνεκφορᾶς (τῆς κόνις, σκόνη) ΜΝΕ 233.

σκονισμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, σκόνη, κονιορτός, Staub, ἀρχ. κονίσσας, Staubwirbel, Δ 1018. Ἐκ τοῦ ρήματος σκονίζω.

σκόνταμα τό, ὅπως καὶ σήμερον, πρόσκομμα, ἐμπόδιον, Anstoss, Fehltritt, Ε 1323 ἀσφαλτα δίχως σκόνταμα, ἐκ τοῦ ἐπομένου ρήματος.

σκοντάφτω, ἀορ. ἐσκόνταψα, ὡς καὶ σήμερον, προσκόπτω, προσκρούω, προσπαίω, anstossen, fehltreten, Α 1576 σκοντάφτει, πεδοσυκλώνεται καὶ πέφτει καὶ βαρίσκει, Γ 101 τό ἄρες σκοντάφει, Βενετ. ὅ, Βλαχ. Ἰησ. καὶ Βυζ. Λεξ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον πλὴν τοῦ τύπου τούτου ἀκούεται καὶ σκοντάφνω καὶ σκοντέφνω, καὶ σκονταύγω. Τὸ ρῆμα εὐρίσκεται ἀπὸ τῆς Βυζ. ἐποχῆς ὑπὸ τὸν τύπον κονδάπτω καὶ σκονδάπτω (ιδ. Sophocles) συγγενές πρὸς τὸ κονδυλίω. Πρὸβλ. κρι Ἄτακτ. IV, 513. Σήμερον ἐν τῇ κοινῇ ἑλληνικῇ ἀκούεται συνηθέστερον σκοντουφλῶ.

σκοπὸς ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, μέλος, ᾄσμα, Arie, Melodie, (Γαλ. air), Α 450, 452, 487 τὸ σύθμα τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ ἢ γλυκότη, 688 τραγούδια κ'οἱ σκοποῖ, 782 σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ 897, 1046, Β 1254 τὸν σκοπὸν του τραγουδεῖ κάθε λογιῆς πουλλάκι, Ε 774 γλυκὺς σκοπὸς ἐγρικᾶτο, Ἄποκ. 28, 274, Καρπ. Μιχ. 1. Δυστυχ. Εδτυχ. Α 205, 210, Β 216 Κρητ. ᾄσμ. 189.5, 285.4 καὶ γλωσσ. 368. Εἶναι κοινότατον τὸ οὗσ. ἐπὶ τῇ αὐτῆς σημασίας καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ¹⁾, καὶ ἡ ἄλλη ὁμῶς σημασία (τέλος, σκέψις) ἀκούεται ἐπίσης συχνά.

σκοποτραγουδίσματα τά, ὡς καὶ σήμερον, σκοποὶ καὶ τραγούδια, ᾄσματα, Gesang, Arie, Α 956· ιδ. καὶ σκοπός.

σκορπιζῶ καὶ **σκορπιῶ**¹⁾, ὡς καὶ σήμερον, μεταβ. α') συντριβῶ, zerreiben, zerschlagen, Α 567 τὸ λαγοῦτο σκόρπισεν (ὁ Ρωτοκρ.) εἰς ἐκατὸ κομματία, β') ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, συντριβομαι, sich zerbrechen, Β 1883 τὸ κοντάρει σκόρπισε, Γ 284 νὰ βρῶ χαράκι νὰ σκορπίσω = νὰ συντριβῶ εἰς τεμάχια.

1) Ἡ σημασία τῆς λέξεως σκοπὸς ἐπὶ μελωδίας ἦτο φαίνεται γνωστὴ καὶ κατὰ τὴν Βυζ. ἐποχὴν, ἀφ' οὗ οὕτως εὑρεθῆται παρὰ Θεοδοσίῳ τῷ Γραμματικῷ ἀκμάσαντι τὸν 8 μ. Χ. αἰῶνα (ιδ. Σεμιτέλου, Μετρικῆ, Ἄθην. 1894 σελ 131).

*σκοτάδι τό, A 434 (τό X).

σκοτείδι τό, ὡς καὶ σήμερον, σκότος, Dunkel, Finsterniss, A 260, 586, 661, 1579, B 762, Γ 655, 1103. Περὶ τῶν λέξεων σκότος, σκοτεινός, σκοτεινάδα, σκοτείδι ἰδ. Ἐτακτ. IV. 516. ἔξ. ἰδὲ καὶ τὸ ἐπόμενον.

σκοτεινάγρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἢ σκοτεινάδα, τὸ σκοτείδι, Dunkelheit, B 1250, Γ 571, E 500, 1119. Ἡ κατάληξις -άγρα ἔτέθη κατὰ τὸ ποδάγρα, στραβάγρα, κουφάγρα ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. ἰδ. καὶ σκοτεινάδα.

σκοτεινάδα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, σκοτεινότης, Dunkelheit, Δ 108 E 1237.

σκοτεινιάζει, ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, γίνεται σκότος, verdunkeln, B 2001 ἢ μέρα σκοτεινιάση Γ 541 ἐβράδειασ' ἔσκοτεινίσε β') μεταβ. κάμνω τι σκοτεινόν, Δ 637 ἔδὰ μὲ σκοτεινιάζει, 908 ὥρες τὸ σκοτεινιάζει = τὸ μαυρίζει. Ἡ μετ. σκοτεινιάσμενος = μαῦρος, σκοτεινός, B 591.

σκοτεινός ἐπιθ., ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ἀμαυρός, dunkel, finster, καὶ τροπικῶς δυστυχής, ἀτυχής, unglücklich, E 547 νὰ πάη μαῦρος σκοτεινός (ἢ μαυροσκότεινος), Γ 1656 ἢ ὥρα ἢ σκοτείνῃ (= ἢ ἀπαισία), Δ 490, 1947. Καὶ σήμερον, ὁ σκοτεινός καὶ μαυροσκότεινος ἐν κοινῇ χρήσει εἰς δήλωσιν τοῦ ἀτυχοῦς ἀνθρώπου. Τὸ ἐπιρ. σκοτεινὰ δηλοῖ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ πρῶτ' πρῶτ' (πρὶν ξημερώση καλά) Δ 1004, ἢ ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ βράδου (ἀφ' οὗ ἔσκοτεινιάσε) ἢ τὸνε σκοτεινὰ ὄνταν ἦρθε = σκοτεινιάσμενα.

σκότος τό, ὅπως τὸ ἀρχαῖον, σκοτείδι, Dunkelheit, Γ 568, 657 ἦρθε τὸ σκότος κ' ἠῦρέντους, E 1236.

σκοτιζῶ, ὅπως καὶ σήμερον, κάμνω τι σκοτεινόν, συγχύζω, ζαλίζω, dunkel machen, betrüben, B 2206 ὁ πόθος τὴν ἐσκότιζε κ' ἐτύφλωνέντη.

σκότισι ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, σκοτισμός, ζάλη, Schwindel, Betäubung, B 560, 1783.

σκοτισμὸς ὁ, ἢ σκότισις, ἢ ζάλη, Schwindel, Betäubung B 1818.

σκοτωμὸς ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, σκότωμα, φόνος, Mord, Δ 864, 1948.

σκοτώνω μετ. σκοτωμένος, ὅπως καὶ σήμερον, φονεύω, töten, A 638, B 1132, Δ 505, 517 πολλ. Περὶ αὐτοῦ ἰδ. Ἐτακτ. IV. 518.

σκούληκας ὁ, πληθ. οἱ σκουληκοί, ὅπως καὶ σήμερον, σκόληξ, Wurm, E 856. Εἰς τὸ Κρητ. ἰδίωμα λέγεται οὕτως κατ' ἄρσεν. γένος, ἐν ᾧ ἐν τῇ κοινῇ Ἑλλην. τὸ σκουληκι.

σκουριασμένος (ἐκ ρήματος σκουριάζω), ὡς καὶ σήμερον, σκου-

ριάζω, verrosten, B 847 ἰδ. κατασκουρῶσμένος. Ἐκ τοῦ ἀρχ. σκωρία.

σκουτάρι τό, ἄσις, Schild, B 983. 992, 1077, 1083 πολλ. Ἡ λέξις Βυζαντ. ἐκ τοῦ Λατίν. scutum (ὃ πάλιν ἐκ τοῦ ἑλλην. σκῦτος). Σήμερον ἀχρηστωθέντος τοῦ πράγματος ἡ λέξις σκουτάρι ἀκούεται μόνον εἰς παλαιότερα ἔθνη, ἀλλ' εἶναι εὐχρηστον τὸ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ῥήμα σκουταρώνω = προφυλάσσω, σκεπάζω π. χ. ἐδῶ σκουταρώνει ὁ ἄέρας = εἶναι ὑπήμενον τὸ μέρος.

σκριτόριο(ν) τό, γραφεῖον, γραφικὴ τράπεζα, Schreibische, Secretär, A 1463, A 1403 σκριτόριο ἕτε δλόργυρο (X). Εἶναι τὸ Ἑνετικὸν scitorio (ἰδ. Boerio, Dizionario). Τὰ κείμενα AB ἔχουσι γραφόριο ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Τὸ σκριτόριο εὗρον τελευταῖον καὶ εἰς διαθήκην Κύπρου τοῦ ἔτους 1659 - 1667 δημοσιευθεῖσαν ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι X (1913) σελ. 202, ὅπου φέρεται «εἰς τὸ σκριτόριον ἐμοῦ νικολὸ βελάμου νοτάριος βενέτικος βαλμένος εἰς τὴν πιάτζαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου».

σκύλλινος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, κυνώδης, σκληρός, hündisch, hartnäckig, B 2387 μὲ μλάνκα ρδλὰ σκύλλινη.

σκύλλος ὁ, καὶ σκυλλι τό, ὅπως καὶ σήμερον, κύων, Hund, A 108, 113, Δ 536.

σκύφτω, ὡς καὶ σήμερον, κύπτω, sich beugen, A 1260, B 1736, Γ 1055 σκύφτει περιλαμπάνει την, 1734, Δ 1510, E 1186.

σκῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ρήγνυμαι, sich brechen, B 275 τὸ κῦμα ἦσκα. Τὸ ῥήμα σκῶ προῆλθεν ἐκ τοῦ μελ. καὶ ἀορ. σκάσω, ἦσκασα τοῦ σκάζω (ἀρχ. σχάζω), ὅπως τὰ βουλώ, σκορπῶ, σκολῶ, χαίρειτῶ κτῶ, ἰδ. MNE 274, Ἀτακτ. II. 331.

σμίγω ἀορ. ἦσμιξα καὶ μεσ. σμίγομαι ἀορ. ἐσμίχτη(κα) μετ. σμιμένος, μεταβ. καὶ ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀνακατώνω, συναναστρέφομαι, ἀνταμώνω, mengen, zusammentreffen, A 598, 860, 872, 1175, 1605, 1764, B 55 σμίγω κεῖνες τσι μιλλῆς μὲ ταῦτα ποῦ μοῦ λέγεις = παραβάλλω, συγκρίνω, 464, 629, 802, 1903, 2300, Γ 389, 903 ἐσμίγασι τὰ τέκνα ντως = συνεχεύγνυον, ὑπάνδρευον, 1436, Δ 296 νὰ σμιξετε (= νὰ ὑπανδρευθῆτε), E 1435 πάντα σας σμιμένοι. Τὸ σμίγω ἐγένετο ἐκ τοῦ μίσγω (ἰδ. MNE B 755) κατὰ μετάθεσιν τοῦ σ (φάσγανον, σφάγανον, ζγουράφος).

σμιξι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, γάμος, Hochzeit, Ehe, B 630 στὸν κόσμον ἔτοια πεθυμῶ καὶ σμιξι δὲν ἐγίνην, ἰδ. καὶ ἔσμιξι.

σοθέμα τό, πληθ. σοθέματα, ὡς καὶ σήμερον, διάταξις, ἡ τοῦ σώματος τάξις, ἡ συμμετρία, Ordnung, Einrichtung, A 1453 τὸ στόλισμα τὸ σοθέμα, E 907 ὄχτὰ σοθέματά ντου. Γίνεται ἐκ τοῦ σοθέτω (ἰσοθέτω), ὃ ἰδέ.

σοθέτω μετ. σοθεμένος, ὡς καὶ σήμερον, τακτοποιῶ, ordnen, A

1439 ἦσαν ἐμὲ λογαριασμὸ καὶ μέτρος σοθεμένα. Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ ἴσα θέτω, Σταθ. Α 278 ἐσοθέσαμε = ἐκανονίσαμεν.

σοθετός ἐπιθ. ρηματ. = σοθμένος, τακτοποιημένος, σύμμετρος, ὁμαλός, regelmässig, eben, Α 1005 σοθετή καὶ ὄριόπλοουμῆ ἐγίγη ἡ ζγουραφιά ντου.

σομπροπατῶ², ἰσοπροπατῶ, συμβαδίζω, mitgehen, übereinkommen, Α 37 κ' οἱ δυὸ σομπροπατούσασι = συνβάνειον (εἰς τὴν ἡλικίαν κτλ.). Τὸ ρῆμα εὐρίσκεται μόνον εἰς τὸ Χ. Καὶ σήμερον ἀκούεται τὸ σομπροπατῶ ἐπὶ ὀμηλικῶν ἢ καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἀρμοζόντων ἀλλήλοις.

σοῦ ἢ γεν. τῆς προσωπ. ἀντωνυμίας, τῆς ὁποίας ὁ τελικὸς φθόγγος **ου** δύναται νὰ λείπη καὶ συμφώνου ἐπομένου π. γ. Ε 493 ἄς σ' κάμη πλούσα ἀντίμερι, 646 τίς σ' τό δωκε = τίς σοῦ τό δωκε.

σοσσοῦμι τὸ, ὅπως καὶ σήμερον, σύσσημον, σημεῖον, γνώρισμα, τύπος, Zug, Β 483, Δ 1250, Ε 548 πολλ. Βοσκοπ. 417, πολλ. Καρπαθ. Μιχ. 28.8. Λέξις κοινοτάτη ἐν τῷ Κορητ. ἰδιώματι καὶ τῷ παλαιότερῳ καὶ τῷ σημερινῷ. Ἐξ αὐτοῦ ρῆμα σοσσουμιάζω = παρομοιάζω, καὶ ἐπιθ. ἄσοῦσσομος = ἀγνώριστος· ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει. Γίνεται ἐκ τοῦ σύσσημον Einl. 292 1). Ἡ τροπὴ τοῦ φθόγγου ἰ εἰς ου, ὅπως εἰς τὰ σουπιά, σουσάμι, κατσούφης, φοῦμος φοουμίζω κτθ. Φαίνεται ὅτι ἐκ τοῦ σοσσοῦμι κατὰ τινὰ ἀναγραμματισμὸν καὶ σύμφυρσιν ἐγένετο τὸ μουσοῦδία, καὶ συμούσσοδα (= ἡ ὄψις τοῦ προσώπου). Ὁ Γιανν. ἀναφέρει Ἄραβ. susum. Πρβλ. Πανδωρ. Η'. σελ. 493 σοσσοῦμια - ἰάζω.

σπέργω, ἀορ. ἡσπειρα, ὅπως καὶ σήμερον, σπείρω (κυρίως, καὶ τροπικῶς ἐπὶ στοραῶς τέκνων) säen, erzeugen, Δ 309, 494.

σπήλιος ὁ, πληθ. τὰ σπήλια, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ σπήλαιον, Höhle, Grotte, Β 237, 239, 2354, 906, Β 1170 σπήλια μαυρισμένα καὶ Ε 844 σπήλια ἀραχνίασμένα, ὁ ἄδης. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ σπήλαιον κατὰ συνίτησιν. Σπήλια ἀκούονται καὶ μέχρι σήμερον οἱ σπηλαιώδεις τάφοι τῆς Κνωσοῦ, καὶ ἴσως ἐνεῦθεν ὁ Κορνᾶρος ὠρμηθῆ νὰ ὀνομάσῃ οὕτως τὸν ἄδην. Ἐκ τοῦ σπήλιος ἐγένετο μεγεθυντικὸν ἡ σπηλιέρα καὶ ὑποκοριστικὸν τὸ σπηλιάρη καὶ σπηλιαρίδι.

σπίδα ἡ, εἶδος ὄφρεως φαρμακεροῦ, ἔχιδνα, ἀσπίς, Aspī, Natter, Β 250 σπίδες λιοντάρια σκότωνα (τὸ Χ σπήθες), 1294 σπίδας καὶ λιονταροῦ καθιδιά (τὰ κείμενα ἔχουσι σπιδας). Συνηθέστερον εὐρηται εἰς τὰ ἄλλα κείμενα τὸ πλήρες ἄσπίδα, Πικατ. 267, Συναξ.

1) Ἄποκυρ. Πραξ. Ἄποστ. 244 «λέγε ἡμῖν τὰ σύσσημα αὐτοῦ ὅπως δυνάμεθα ἐξευρεῖν».

γυν. 232, Γεωπ. 78, Ἱμπερ. Μαργ. 121, Σκλαβ. 194 Πρβλ. Somav, καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Περὶ τῆς συγχύσεως πρὸς τὸ σπῖθα ἰδ. σημ. Β 250 ¹⁾.

Σπιδόλιοντας. Τὸ ὄνομα τοῦ Καραμανίτου πολεμιστοῦ Β 329, 915, 920, 2031 πολλ. Περὶ τῆς φθορᾶς εἰς Σπιδόλιοντας ἰδ. σελ. 370 καὶ σημ. Β 250. Οὕτω παρηλαγμένον τὸ ὄνομα ἀκούεται καὶ σήμερον λεγόμενον εἰρωνικῶς καὶ ἐμπαικτικῶς ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἐπὶ μικροσώμων ἀνθρώπων, ὅπως παρετήρησε καὶ ὁ Πεταλᾶς ἐν Ἰδιωτ. Θηρ. σελ. 136.

σπίθα ἦ, ὡς καὶ σήμερον, σπινθήρ, Funke, Α 281, 506, 774, 896, 1356, 1621, Β 1608, 2140, 2334, Δ 1786, 1790.

σπινθίζω, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἐκβάλλω σπινθήρας, σπινθηρίζω, σπινθηροβολῶ, Funken geben, sprühen, Α 610 σπινθίζου λάμπου τὰ σπαθιά.

σπίτι τό, ὅπως καὶ σήμερον, οἰκία, Haus, Α 55 πολλ. ἰδ. Neugr. Stud. III, 63.

σπλαχνικός, ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, φιλόστοργος, προσφυλής, liebevoll, zärtlich, Α 227, 1978, Β 1747 σπλαχνικὰ λόγια (= φιλόφρονες λόγους), Δ 311 πολλ. καὶ τὸ ἐπιρρ. σπλαχνικά = μετ' ἀγάπης ἀγαπητὰ Α 121, Β 1735, Γ 422, Δ 38.

σπλαχνικοῦλλα, φιλόστοργος κόρη, herziges Mädchen, Β 1210, Γ 1016. Ἐγένετο κατὰ τὸ μικροῦλλα, κοντοῦλλα, ὁμορφοῦλλα, νοστιμούλλα. Περὶ τῆς ὑποκοριστ. καταλήξεως τῆς νέας Ἑλλην. οὔλλησ - οὔλλα, οὔλλι ἰδ. MNE Β 306.

σπλάγγος τό, καὶ **σπλάγγο**, ὡς καὶ σήμερον, ἀγάπη, φιλοστοργία, Liebe, Herzlichkeit, Α 1347, Β 470, 1743 πολλ. Εἶναι τὸ ἀρχ. τὸ σπλάγγον τοῦ ὁποίου τὸ ἔρρινον (τὸ γ πρὸ τοῦ χ) ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ δασέος, ὅπως συμβαίνει ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. π. χ. νύφη, ξαθός, πεθερός, τυχαίνει, σπῖθα, Πέφτη κτλ. περὶ οὗ ἰδὲ MNE 162.

σπλαχνότη(τα) ἦ, ἀγάπη, φιλοστοργία, σπλάγγος, Liebe, Α 1374, Ε 217.

σπλαγνοῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, εὐσπλαγγνίζομαι, ἀγαπῶ, mitleiden, lieben, Δ 422 μπλιό δὲν τῇ τάσσει γιὰ παιδί, μπλιό δὲν τήνε σπλαχνάται.

σπούδα ἦ, ὅπως καὶ σήμερον. σπουδή, βία, ταχύτης, Eile, Α 1322, 2212, Β 215, 1181, 1414, Δ 222, 1012. Εἶναι ὑστερογενὲς ρηματικὸν τοῦ σπουδάσω, ὅπως τὸ παῖδα, γνώρα, κάψα, νύστα κτλ. MNE 76.

σπουδάσω, ἀορ. ἐσπούδασα α') μεταβ. βιάζω, ταχύνω, beeilen, Α 605 ἢ ὦρα μὲ σπουδάσει, 1163, 1596 β') ἀμεταβ. ὡς καὶ σή-

1) Ἐν Βατταρ. εὔρηται ἀσπέτα π. χ. σὰν ἀσπέτα = ταχύς. Πηγᾶ, Περὶ Πρωτείων τοῦ Πάπα σελ. 129 ἀσπίδα.

μερον, σπεύδω, βιάζομαι, eilen, A 850, 882, 1315, 1809, B 625, 933, E 601, 607 πολλ.

σπουδαχτικός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἐλείγων, σπεύδων, βιαστικός, eilig, A 1420 σπουδαχτικὸ μαντᾶτο, Φαροντ. Ἄληδ 53. Ἐκ τούτου τὸ ἐπιρ. σπουδαχτικά ἦτοι μετὰ σπουδῆς, βιαστικά, A 1475, 1805, 1813, Γ 1732, Δ 781, 944, E 866 ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἄντ' αὐτοῦ τὸ Χρον. Μορ. ἔχει τὸ σπουδαίως 568, 936, 2481, 2491,

σπουδογιαγέρνω, ταχέως, συντόμως ἐπιστρέφω, eilig, schnell zurückkommen, A 2176 νὰ συχνοπυαίνῃ στοῦ Ρηγὸς καὶ νὰ σπουδογιαγέρνῃ.

σπῶ¹, ἄορ. ἤσπασα, μετ. σπασμένος, ὡς καὶ σήμερον, θραύω, συντρίβω, zerbrechen, A 442, Δ 1681 πολλ.

στάβλος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ἵπποστάσιον, Stall, B 382. Εἶναι ἐκ τοῦ Λατιν. stabulum ἰδ. Neogr. Stud. III 63. Περὶ τῆς συγκοπῆς τοῦ ἡ Psaltes, Gram. Byz. Chron. § 119.

σταλαματιὰ ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, σταγῶν, Tropfen, B 1509, Δ 218 μιὰ σταλαματιὰ κακό. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ στάλαγμα, σταλάγμα τέα (τοῦ σταλάσσω). Συνηθέστερον ἀκούεται σήμερον ἡ στάλα καὶ ἡ σταλιὰ, ἰδ. Ἄτακτ. IV 541.

σταματίζω καὶ **σταματῶ**¹, ἄορ. ἐσταμάτηξα, ὡς καὶ σήμερον, ἐπέχω, κρατῶ, einhalten, stehen bleiben, B 2401 στὴ σέλλα σταματίζει, Δ 1715 πηδοῦν καὶ σταματίζου, E 557 τὰ μάτια σταματήξασι. Το ρῆμα εἶναι Βυζαντικὸν σχηματισθὲν ἐκ τοῦ στάμα (=στάσις, καθέδρα, ἐκ τοῦ ἴσταμαι). Πρβλ. Sophocl. καὶ Duc. graec. στάμα - σταματίζω, καὶ Ἄτακτ. II. 333 καὶ IV 454. Εὑρηται ἤδη εἰς τοὺς Βυζαντ. συγγραφεῖς καὶ πολλάκις εἰς τὸ Χρον. Μορ. ἐκδ. Smitt Index σελ. 618 σταματῶ.

στανικός ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, ἀκούσιος, παρὰ τὴν θέλησιν, un-freiwillig, E 532 ἔσμιξες τσι στανικῆς = τοὺς ἀκουσίους γάμους. Συνήθως εὑρηται καὶ ἀκούεται τὸ ἐπιρ. στανικῶς = ἀκουσίως, παρὰ τὴν θέλησιν, διὰ τῆς βίας, wider Willen, A 868 τὸ προῖμα ποῦ ἔναι στανικῶς, E 359. Συντάσσεται δὲ πολλάκις μετὰ γενικῆς προσώπου π.χ. Δ 422 στανικῶς μου, Ἄβρ. 831, Γυπ. B 180, Σταθ. Ἰντερμ. B 36, 87, Ἐρωφ. A 276 πολλ. Ριμ. 187 ἰδ. καὶ στανιό.

στανιὸ τό, = τὸ ἀκούσιον, τὸ παρὰ τὴν θέλησιν, Γ 1142 στανιὸ στεφάνι = ὁ παρὰ τὴν θέλησιν γάμος. Εὑρηται συνήθως ἐπιρρηματικῶς στανιὸ καὶ στανιῶς (πολλάκις μετὰ γεν. προσώπου μου, σου, νου, μας, σας ντως κτλ.), A 525 στανιό νου, Δ 832 στανιό σου, A 1706 στανιῶς μ' ἀλοφασίζω, 1959 στανιῶς τσι, Γ 535 στανιό τσι, E 537 στανιῶς, Ἐρωφ. A 204, Σταθ. B 84 πολλ. ἰδ. Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, καὶ τὸ στανικός. Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ στανικός, καὶ στανιὸς ὁ Κοραῆς (Ἰσοκράτους

τὰ Ἀπαντα Ἀθῆναι, ἐν σημ. εἰς Ἑλένης ἐγκώμιον σελ. 194) λέγει «Καὶ ἔστι τὸ μὲν στανικὸς παρὰ τὸ κτητικὸν στενικὸς τοῦ στενὸς ὀνόματος Ἰωνικῆ ἢ Δωρικῆ μεταθέσει τοῦ ε εἰς α, τὸ δὲ στανικὸς παρὰ τὸ Ἰωνικὸν στενεὸς ἀντὶ τοῦ στενὸς (κατὰ τὸ ἀδελφεὸς ἀντὶ τοῦ ἀδελφός). Καὶ ὄφειλεν εἶναι στενεῶς, ἢ στανεῶς Ὅτι δὲ τοιαύτη ἐστὶν ἡ παραγωγή τοῦ στανικῶς δηλοῖ καὶ τὸ στενοζωρημένος καὶ τὸ στενευμένος (παρὰ τὸ στενεύω) τὸν βεβιασμένον ἢ ἠναγκασμένον σημαίνοντα». Δὲν πείθομαι εἰς τὴν ἐκ τοῦ στενὸς παραγωγὴν τοῦ στανικῶς καὶ στανικός, καὶ μᾶλλον πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ σχετισθῶσιν μὲ τὸ σθένος καὶ μάλιστα μὲ τὸ γνωστότατον σθένει (παντὶ σθένει), ἀφ' οὗ τὸ σθ ἐγένετο στ κατὰ τὸν γενικὸν φθογγικὸν νόμον τῆς νέας ἑλληνικῆς MNE 163, καὶ τὸ ε εἰς α, Foy, Lautsystem § 19. Ὅτι δὲ μὲ τὸ σθένος (= δύναμις, βία) πρέπει νὰ σχετισθῆ τὸ στανικὸς καὶ στανικός δεικνύουσι καὶ τὸ συνώνυμον δυναστικῶς (δύναμις, δυνάστης) καὶ τὸ ἀντίθετον θεληματικῶς.

στάρι τό, ἰδ. σιτάρι.

στάσσω ἀορ. ἤσταξα, ὡς καὶ σήμερον, στάζω, tröpfeln, träufeln, Δ 218. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐνεστώτων εἰς -σσω ἐκ ρημάτων εἰς ζω κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων εἰς σσω ρημάτων ἰδ. MNE 280.

στάτο τό, κατάστασις, διάθεσις ψυχική, Zustand, Γ 34. Εἶναι τὸ ἴταλ. stato.

στεγνός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, καὶ τὸ ἀρχαῖον (ἐκ τοῦ στεγανός), ξηρός. trocken, wasserfrei, A 1106 στεγνός καὶ σουρωμένος (AB), E 252 ἦσαν τὰ μάτια ντου στεγνά. Ἐξ αὐτοῦ ρῆμα στεγνώνω.

Στεία ἡ, E 1545 δίς Ἡ πόλις τῆς Κρήτης, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Κορνᾶρος, ἔχουσα τὸ ὄνομα εἰς τῆς ἀρχαίας Ἡτείας (εἰς Ἡτειαν, Σητεία) Ἐπὶ Ἐνετῶν ἐλέγετο καὶ Σητεία καὶ Στεία (ἡ ἀποκοπὴ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Kretschmer Glotta, A 36 ἐξ. Χατζιδ. Ἀθηνᾶ KB' σελ. 353—254). Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐκλήθη καὶ ὀλόκληρος ἡ ἐπαρχία Σητεία, καὶ τὸ Δ'. τμήμα τῆς Κρήτης τὸ ἀνατολικὸν περιλαμβάνον ἐπὶ Ἐνετῶν τὰς δύο ἐπαρχίας Σητείαν καὶ Ἰεράπετρον. Σήμερον Στεία καλεῖται μᾶλλον ὀλόκληρος ἡ ἐπαρχία, ἡ δὲ πόλις Λιμάνι καὶ Λιμάνι τῆς Στείας.

στέκω καὶ **στέκομαι**, ἀμεταβ. ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἴσταμαι, ἔστηκα, stehen, A 247 ἤστεκεν ὁ Ρωτόκριτος, 558 ἤστεκε κὶ ἀνιμένει, 530 στέκεται κὶ ἀνιμένει, B 1594 στέκει στή σέλλα δυνατός. Ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ νὰ καὶ ὑποτακτικῆς σημαίνει εἶμαι εἰς τὸ σημεῖον νά, πρόκειται νά, μέλλει νά, A 148 στέκων ἀρορμίσω, 1804 στέκει ν' ἀποθάνῃ, B 156 στέκων παρὰ δώσω, Γ 530, 1223, Δ 1359. Συντασσόμενον μετὰ τῆς προθέσεως εἰς καὶ αἰτιατ. σημαίνει εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐξαρτᾶται π. χ. B 139

ἦσ τεκε στή Βασίλισσα, 2180 στέκει στοῦ Ρῆγα πολλ. Περί τῆς ἐκ τοῦ μεταγεν. ἐστῆκα (ἐστηκα) παραγωγῆς του ἰδ. MNE 307—311, Ἀθηνᾶς ΚΕ' σελ. 212.

στενά τά, ὅπως καὶ σήμερον, οἱ στενοὶ δρόμοι, die Engen, A 55, E 1215 εἰς τὰ στενά τοῦ Χώρας, τὰ ἄλλως λεγόμενα στενορούμια Legrand Rec, 11.2 καὶ σήμερον μίξοβορβάρως στενοσόκακα.

στένω, ἄορ. ἔστεσα μετ. στεμένος, μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἄρχ. ἴσταμαι, stellen setzen, A 328, B 2330. Τὸ στεμένος τοῦ καιροῦ Γ 1597 = καθεστηκώς τὴν ἡλικίαν (σήμερον στάμενος).

στερεύομαι, ἄορ. ἐστερεύτη(κα), στεροῦμαι, entbehren, A 895 στερεύομαι τὸ πρᾶμα πού μ' ἄρέσει, A A 901 ἐδὰ πού τὰ στερεύομαι, Γ 21 σὰν τὸν εἶχε στερευτῆ, Πικατ. 545, Γυλ. A 15, Ἐρωφ. A 494, Ἐρωτοπ. 226 πολλ. Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ τὸ ἐνεργητικὸν στερεύω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ φυλάττω (μελ. θὰ στερέψω, ἄορ. ἐστέρεψα).

στερνὰ ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, ὕστερον, nachher, später, A 1744. Ἐκ τοῦ ἐπιρ. στερνός, ὃ ἐκ τοῦ ὕστερινός κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ι (Γραμμ. § 13) καὶ τοῦ ν.

στεφάνι τό, ὅπως καὶ σήμερον, στέφανος, Kranz. Σημαίνει α') τὸν χρυσοῦν στέφανον τὸ ἄθλον τοῦ κονταροκτυπήματος, τὴν τζόγαν, A 1382, B 17, 20, 23, 37 πολλ. β') ἄλλον στέφανον Δ 1956, καὶ μάλιστα τὸν στέφανον τοῦ γάμου, ὡς καὶ σήμερον, καὶ ἔπειτα αὐτὸν τὸν γάμον E 1274 ἐθέλημ ἴτεψα κ' ἐγὼ ὅς ἐτοῦτο τὸ στεφάνι = εἰς τοῦτον τὸν γάμον, 1521 καλορρίζικο χαρούμενο στεφάνι.

στεφανώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, στέφομαι (ἐπὶ γάμου), ὑπανδρεύομαι, sich trauen lassen, E 585 ἰδ. στεφάνι.

στηθοδέρνομαι ἄορ. ἐστηθοδάρθη(κα), στηθοκοποῦμαι, δέρω τὰ στήθη μου (ἐπὶ θρηγνόντων καὶ κοπτομένων), sich die Brust schlagen, A 939 ἐστηθοδάρθηκεν ὀμπρός.

στήθος τό, πληθ. τὰ στήθη, ὡς τὸ ἀρχαῖον, Brust, (Ὁ πληθ. τὰ στήθη ἐπεκράτησεν ἕνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως τόσον πολὺ, ὥστε ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐνικοῦ, καὶ οὕτως ἐγένετο τὰ στήθη, ἀστήθη, τὸ ἀστήθη, καὶ ἐκ τούτου νεώτερος πληθ. ἀστήθια τ' ἀστήθια ὅπως τὸ ἄορη, τὸ ἀχέλῃ, τὸ) B 351, 1489 2287, Γ 90, Δ 1190, 1283, 1680, E 917 ἰδ. καὶ ἀστήθη καὶ MNE B 38—39.

στιβάνι τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ ὑπόδημα (τὸ Κρητικόν), ἄρχ. ἐνδρομῖς, Stiefel, Δ 780, 820. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ Ἰταλ. stivale μετὰ συμφύσεως πρὸς τὸ βάνω ἰδ. Βλαχ. Θησ. στηβάνι.

στίχος ὁ, α') ὁ στίχος ποιήματος, Vers, B 307, 488, E 1549 β') σειρὰ, τάξις, Reihe, Ordnung, B 1201 καλὰ κ' ἐπόνεσεν πολλῶ ὁ στίχος πὼς ἀλλάσσει.

στοιχειὸ τό, πληθ. τὰ στοιχεῖά, ὡς καὶ σήμερον τὰ στοιχεῖα, αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως (ἀνεμοί, τρικυμῖαι κτῶ) Naturkräfte, Δ 1829.

στολή ἡ, τὸ κόσμημα, decus, Zierde, Schmuck, Β 169 **στολή** καὶ **πλοῦτος** κτῶ **ἀρχοντιὰ** ἦτονε τὸ κορυμίντου.

στολίδι τό, ὅπως καὶ σήμερον, κόσμημα, Schmuck, Ε 857. Εἶναι ὑποκορ. τοῦ προηγούμενου **στολή**.

στολίζω μεταβ., καὶ μεσ. **στολίζομαι**, ὅπως καὶ σήμερον, κοσμῶ, κοσμοῦμαι, schmücken, verzieren, Β 101, 130, Α 1839 **στολίζεται** ἀποφτειά νεται πολλ.

στόλισι ἡ, ὁ στολισμός, διακόσμησις, Verzierung, Α 1444, 1450· 1890.

στολίστρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ κοσμήτρια γυνή, καλλωπίστρια, Putzerin, Modiste, Ε 1209.

στομάχι τό, α') ὅπως καὶ σήμερον, ὁ στόμαχος, Magen, Δ 116, 1845 β') θώραξ, Panzer, Β 1697 οἱ κονταρὲς ἐδώκασι στὸ σιδερόδ στομάχι.

στομώνομαι, ὡς καὶ σήμερον, ἀμβλύνομαι (ἐπὶ ἐργαλείου μεταλλικοῦ) ἀποστομοῦμαι, ἀποβάλλω τὴν δξύτητα, abstumpfen, Δ 479 καὶ πῶς δὲν ἐστομώθηκε (τὸ σίδερο)· ἰδ. Βυζ. Λεξ. στομόνω. Τὸ στομοῦν παρ' ἀρχαίους ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ὀξύνειν» stählen, mit einer Spitze (Schärfe) versehen καὶ τὴν σημασίαν ταύτην διατηρεῖ καὶ σήμερον τὸ στομόνω (καὶ οὖσ. στόμωμα) π. χ. νὰ στομώσῃς τὸ ξινάρι (τὸ σκαπέτι, τὸ μαγάρι κτλ.) καὶ θέλει στόμωμα τὸ σκαπέτι (ἄλλως ἀτσαλώνω - ἀτσάλωμα), ἀλλ' εἶναι περιεργον ὅτι συχνὰ ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου σημασίας ἦτοι τοῦ ἀποστομόνω π. χ. ἐστόμωσε τὸ μαγάρι = ἀπεστομώθη, ἡμβλύνηθη, ὡσεὶ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀστομοῦν, (ἄ) στομόνω.

στόρησι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ζωγραφία, εἰκὼν, μορφή, Bildniss, Form, Α 1222 τὴ **στόρησι** τῆς ἀθροπιᾶς = τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, 1531 ἡ ὕρε τὴν στόρησίν τζι = τὴν εἰκόνα της, 1847, Γ 1404, 1423, 1427, Δ 841, 904 τὴ **στόρησι** ν' ἄλλ' ἄξη = τὴν μορφήν, τὴν ὄψιν, Ε 26. Καὶ σήμερον ἀκούεται αὐτὸς δὲν ἔχει **στόρησι** ἐπὶ ἰσχνῶν καὶ καταβεβλημένων (ἀνθρώπων ἢ ζώων). Περὶ τοῦ ἱστορῶ, **ἱστορία**, **ἱστοριογράφος** ἐπὶ ζωγραφικῆς ἰδ. Sophocl. καὶ Duc. graec, ἐν ταῖς λέξεσιν.

στομπώνω ἀορ. ἐστούπωσα, ὡς καὶ σήμερον, ἀποφράσσω, ἐμφράσσω, zustopfen, Β 1486 τὴν ἀναπνιάντου στούπωσε. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. στύπη, στυπεῖον (στουπί, στομπώνω, στομπώνω) καὶ ἐσήμαινε τὸ διὰ στυπέου φράττω, ὕστερον δὲ ἔλαβε τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ καλύπτω, σκεπάζω· καὶ στούπωμα = τὸ πῶμα, κάλυμμα, ἰδ. Duc. graec. στουπώνειν.

Ὁ Meyer, Neugr. Stud. III. 63 δέχεται ἐπίδρασιν τοῦ Λατινικοῦ *stupra*.

στοχάζομαι, ἄορ. ἐστοχάστη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, ἐπισκοπῶ, προσέχω, παρατηρῶ, βλέπω, betrachten, beschauen, Γ 376 ἢ κόρη ἀρχίτισε νὰ στοχάζεται, Ε 963 ἀσάλευτιη στοχάζετο. Σήμερον εἶναι κοινότατον τὸ ρῆμα, ὡς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ στοχάσι, στοχαστικός, στοχαστικά ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

στραβός ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, α') στρεβλός, σκολιός, schief, krumm, Α 277 τὴν ἴσα στρατά δὲν πατεῖ μὰ τῇ στραβῇ γυρεύγει β') τυφλός, blind, Α 1063 αὐτὸς δὲν εἶν μηδὲ στραβὸς μηδὲ κουτσός. Ἡ λέξις ἀρχαία ὅπως τὸ στρεβλός, τὴν δὲ νεωτέραν σημασίαν τοῦ τυφλὸς ἔλαβεν ἐκ τῆς τοῦ ἀλλοιθώρου, τὴν ὁποίαν εἶχεν.

στραβώνω ἄορ. ἐστράβωσα, ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, στρεβλοῦμαι, σκολιοῦμαι, schief-werden, Δ 512 ὅλα στραβῶσαν = ὅλα ἀπέβησαν εἰς κακόν. Τὸ ρῆμα κοινότατον καὶ ἐπὶ ἀμεταβ. καὶ ἐπὶ μεταβ. σημασίας.

στράτα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὁδός, δρόμος, καὶ τροπικῶς τρόπος, μέσον, Strasse, Weg, Α 277, 1081 μὲ πόσες στρατες μᾶς γελᾶ = μὲ πόσους τρόπους, μεθόδους, 1192. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατιν. *strata via* (=ἐστρωμένη ὁδός), τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς ἐποχῆς ἐκληρονομήσαμεν καὶ σήμερον εἶναι πανελλήνιον ἰδ. Sophocl. ἐν τῇ λέξει Neugr. stud. III. 64, Lehnw 92, 123.

στραταρίζω ὅπως καὶ σήμερον, βηματίζω, βαδίζω μὲ μικρὰ βήματα, langsam schreiten, (ὡς τὸ παιδίον ὅταν πρώτην φορὰν ἀρχίξῃ νὰ βαδίξῃ), Α 304 ἤρχιζε κ' ἐστρατάριζε κ' ἐσιγανοπορπάτει. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον σήμερον, μολοντοῦ οὔτε τὰ λεξικά τῆς νέας Ἑλλην. τὸ ἀναγράφουσιν, οὔτε ὁ Γιανν. καὶ ὁ Chestacoff τὸ κατέγραψαν εἰς τὰ γλωσσάρια των. Ὁ Ἰτριανταφυλλίδης Lehnw. 135 τὸ θέλει ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *stradarsi*, τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύει *sich auf den Weg machen*. Σήμερον ἀκούεται πρὸς τούτω τὸ οὖς. ἢ στραταρίδα ὄργανον ὑποβοηθοῦν τὰ παιδιά εἰς τὰ πρῶτα βήματα, καὶ ἐπιρρ. στραταρίδα π.χ. πορπατεῖ στραταρίδα ἢ πάει στραταρίδα (ὅπως τὰ παιδιά μὲ ταχέα καὶ μικρὰ βήματα).

στράτεμα τὸ, πορεία, κίνησις, δρόμος, Lauf Β 220 τοῦ πόθου τὰ στρατέματα, Δ 618 τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα = τὰς κινήσεις, τὰ γυρίσματα, Ἄβρ. 439, 843. Δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον στρατεύμα, ἀλλ' εἶναι τὸ οὖς. τοῦ στρατεύω (ἐκ τοῦ στρατά) = ὁδοιπορῶ.

στρατεύω. Οὐχὶ τὸ ἀρχαῖον στρατεύω, ἀλλὰ ρῆμα νεώτερον γενόμενον ἐκ τοῦ στρατά, ὀδεύω, ὁδοιπορῶ καὶ μεταβ. κινῶ, φέρω, gehen schreiten, Δ 1794 ὡς ἀστραπὴ τὸ σίδερον στρατεύγει ἀπάνω κάτω = ἀνεβοκατεβαίνει, Ἄβρ. 347, 1088, 1122, Χιακ. γλωσ. 340, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

στρατηγός ὁ, πολεμιστής, ἱππότης, στρατιώτης, Krieger, Ritter, Soldat, B 2 νὰ μαζωκοῦν οἱ στρατηγοί, Δ 1967 δύο χιλιᾶδες στρατηγοὶ τὸ Ρῆγα συντροφιᾶζουσι. Ὅτι ἡ λέξις δὲν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ General (ὡς ἐρμηνεύει ὁ Γιανν. ἐν τῷ γλωσσαρίῳ) ἀλλὰ γενικῶς τὴν τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ ἀπλοῦ ἀκόμη στρατιώτου φαίνεται ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων τῆς Ἐρωφίλης καὶ τοῦ Στάθη ἰδ. καὶ στρατιώτης.

στρατιώτης ὁ, πολεμιστής, ἱππότης (ὡς καὶ στρατηγός), Krieger, Ritter, B 142 στρατιώτη νὰ προβάλλῃ, B 1235 ὁ στρατιώτης (ὁ Ρωτόκριτος) 2045 Ρῆγα καὶ Ἀμιρά καὶ δυνατὲ στρατιώτη, Δ 1532. Εἰς ἄλλα κείμενα τὸ στρατιώτης γενόμενον ἐκ τοῦ στρατα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ διαβάτης (π. χ. στρατιῶτες πού διαβαίνετε, διαβάτες πού περνᾶτε) ἢ τοῦ στρατολάτη, ὁ ἰδ.

στρατολάτης ὁ, ὡς καὶ σήμερον, ὁδοιπόρος, διαβάτης, στρατοκόπος, Reisender, Wanderer, A 1803, 2163, E 1173 (τὰ κείμενα καὶ ὁ Chestacoff ἔχουσι κατὰ παραδιόρθωσιν στρατηλάτης) Λαογρ. B 454 στιχ. 9 (ἐκ Ρόδου) διαβάτες μου διαβάτες μου, καλοὶ μου στρατολάτες, 155 ἄσμ. 28, 165 ἄσμ. 47 στιχ. 3 (Λιγυριοῦ). Ἡ λέξις στρατολάτης ἐσηματίσθη κατὰ τὰ ἀρχαῖα ὀνηλάτης, βοηλάτης, ζευγηλάτης κτλ. καὶ τὰ σημερινὰ κοπολάτης, δρομολάτης, ζευγολάτης γαιδουρολάτης κτλ. Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Τεσσαρακοντ. Κόντου σελ. 25. Παρὰ Passow σελ. 251, ἄσμ. 344 στιχ. 8 (ἐκ Θεσσαλίας) εὐρηται διαβάτες μου, στρατιώτες μου, καλόν μου στρατολάτον, ἐνθα γραπτέον καλοὶ μου στρατολάτες.

στράπτω καὶ ἀστράπτω, ἀορ. ἤστραψα, ὡς καὶ σήμερον, ἀστράπτω, blitzen, A 1546, 2076, B 1337, Γ 113, 1557, Δ 660, 700 πολλ.

στρέφωμαι, ἀορ. ἐστράφη(κα), προστ. στράφου, ὡς καὶ σήμερον, στρέφω τοὺς ὀφθαλμούς, προσβλέπω, anbliken, anschauen, A 164, 187, 524, 1542, 1566, 1795, B 151, 440, 562, 565 1151, 1375, 2141, 2166, Δ 917, 1901, E 549, 1069, 1097, 1376, ἰδ. καὶ στρέφω.

στρέφω α') γυρίζω (τὰ μάτια), στρέφωμαι, wenden (die Augen) B 435 ὅλοι τὰ μάτια στρέφου β') ἐπιστρέφω, zurückkehren, B 1565 ὡσὰ γεράκια στρέψασινὰ ξανατρέξουν πάλι, γ') μεταβάλλομαι, ἀλλάσσω, verändern, E 504 δὲ στρέφου μηδ' ἀλλάσσου.

στρίβω, ὡς καὶ σήμερον, στρέφω, στρουφίζω (κοιν.), περιστρέφω. B 949, στρίβοντας τὸ μουστάκι = Schnurrbart drehend. Ἀκούονται καὶ οἱ τύποι στρίβγω, στρίφτω, στρίφω ἰδ. MNE 185, 285. Ἐξ αὐτοῦ ἢ μετ. στριμμένος (στριμμένο μουστάκι, στριμμένη κλωστή κτλ.) καὶ ἡ πρᾶξις τὸ στρίψιμο.

στρουφογυρίζομαι, ὡς καὶ σήμερον, στρεφογυρίζω, στρέφω καὶ γυ-

ρίζω, περιστρέφομαι, sich rund herum drehen, B 1240 ἔστρουφογυρίζουντον στό ἴνα κ' εἶς τᾶλλο πλάϊ. Ὁ Γιανν. δὲν ἀνέγραψε τὴν λέξιν οὐδὲ τὸ στρίβω, ὃ δὲ Chestacoff γράφει στρουφογυρίζομαι. Σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ στρουφογυρίζομαι σημαίνει μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἐνεργῶ τι, σπουδάζω τι, ἐκ τούτου δὲ ἀκούεται καὶ στρουφογυρίζαμενος ἄθροπος ὃ ἄλλως προκομμένος, ἦτοι δραστήριος καὶ ἐπιμελής, καὶ οὖσ. στρουφογυρισά = ἐπιμέλεια καὶ δραστηριότης.

στροφίδι τό, καὶ σήμερον, στροφεύς, στοφεῖον, Drehwinde, Walze, Δ 1851 στροφίδι μάγγανου. Περὶ τοῦ πράγματος ἰδ. τὴν σχετικὴν σημειώσιν εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον. Ἐν Ζωγρ. Ναξ. 444 λέγεται στροφί.

συβάζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, συμβιβάζω, zum Vergleich bringen A 270 ποῖός μοι ποιεῖ νὰ τὰ συβάσῃ ὁ μάδι, 1685 νὰ τὰ συβάσω καὶ τὰ δύο ξετρέχω. Πολλῶ συνηθέστερον εἶναι τὸ μεσ. **συβάζομαι** ἄορ. ἐσυβάστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, συμφωνῶ, πείθομαι καὶ παραδέχομαι, übereinkommen, A 1180, 1307, B 464, 1439, Γ 822, E 390, 1157. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον καὶ εἰς τὰ κείμενα καὶ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον. Περὶ τοῦ τύπου καὶ τῆς συγκοπῆς ἰδ. Ἄτακτ. IV 566 ἐξ. Einl 153.

σύβασι ἦ, ὡς καὶ σήμερον, συμβιβασμός, συμφωνία, Vergleichung, Uebereinkunft, A 1306. Δ 1237, 1267, E 1436.

συβουλάτορας ὃ, πληθ. συβουλατόροι, ὡς καὶ σήμερον, σύμβουλος, consiliarius, Rat, Ratgeber, A 72, 1417, Γ 949, E 1290, 1360. Τὰ κείμενα ἔχουσι τὴν λέξιν μετὰ τοῦ μ, ἀλλ' ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἄνευ αὐτοῦ δι' ὃν λόγον εἶπομεν ἐν σημ. A 1417.

συγκατεβαίνω, ἄορ. ἐσυγκατέβη(κα), συγκαταβαίνω, συγκατατίθειμαι, καταδέχομαι, herablassen, sich herbeilassen, B 556, 797, Χρον. Μορ. 201, 609, Ἱμπερ. Μαργ. 255, ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ συγκατεβαίνω καὶ συγκατάβασι καὶ συγκαταβατικός.

συγκεραστός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, εὐκρατος, ἀνάμεικτος, gemäsig, gemischt, A 2008, 2128 μὲ τὴν πρόκα ἦτονε συγκεραστῆ ἦ χαράτςι. ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει.

συγκερονῶ¹, καὶ παθ. συγκερονῶμαι ἄορ. ἐσυγκεράστη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ἀναμειγνύω, μετριάζω, zusameumischen, mässigen, A 388, 2206, Δ 813, E 756 ἰδ. Βλαχ. Θησ. συγγερνῶ.

συγκλίνω, ὅπως καὶ σήμερον, συγκατανεύω, συναινῶ, einwilligen, Γ 535, Ἐρωφ. A 89, Δ 450, 468, Γυπ. B 641, Ἰδιωτ. Θησ. 139, Ἀχελ. 1456, 1650, 2287. Εἰς τὸ E 1278 τὰ κείμενα AB ἔχουσι τὸ μέσον συγκλίνομαι, τὸ ὁποῖον ἀκούεται καὶ σήμερον.

σύγκλυσι ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, συγκλυσμός, πλημμύρα, Gewitter,

starker Regen, Δ 1039 ἰδ. Βλαχ. Θησ. σὺγκλυσις = diluvies, κατακλυσμός, Ξιακ. γλωσσ. 343 Καρταθ. 213.

συγκόβγω ὡς καὶ σήμερον, συγκόπτω, schneiden, Γαλλ. tailler, (κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῆς κοπῆς ὑφάσματος πρὸς κατασκευὴν φορέματος), Δ 561 ἢ μὲν συγκόβγει, σὰ θωρῶ κ' ἢ ἄλλη τὰ τροπῶνει ἰδ. σημειωσ. εἰς τὸ χωρίον, καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. καὶ διὰ τὸν τύπον κόβγω.

σύγκρατος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, συγκρέατος, μετὰ τοῦ κρέατος, mit Fleisch, Δ 469 κόβιγε καὶ ρίχνει τσι (πλεξοῦδες) σύγκρατες δὶ χως πόνο = ἀσπλάχνως κόπτει τοὺς πλοκάμους τῆς Ἀρετιούσας σύριζα καὶ τοὺς ἀποροίπτει. Περὶ τῆς ἐρμηνεύσεως ταύτης τοῦ σύγκρατος ἰδ. τὴν σημ. εἰς τὸ θνωτέρω χωρίον.

σύζηλο τό, ὅπως καὶ σήμερον, φθόνος, ζηλοτυπία, Eifersucht, B 2209 σύζηλο τὸν ἠπίασε. Ἡ λέξις σήμερον κοινοτάτη ἐν Κορήτη ὅπως καὶ τὰ ρήματα συζηλώνω καὶ συζηλεύγω ἰδ. Ἀμαρτ. 38 Βλαστ. γαμ. 116, Κορητ. ῥσμ. Κρ. 204.

σύνθεμα τό, σύνθεμα, σύνθεσις, Zusammensetzung, A 487 τὸ σύνθεμα του τραγουδοῦ.

συμβουλευγω καὶ **συμβουλευγομαι**, συμβουλεύω, συσκέπτομαι, beraten, zusammen betrachten, überlegen, A 8196 νὰ συμβουλέψω με κ' οἱ δὲ ὄ = νὰ συσκεφθῶμεν, Γ 671 ἀλλήλως συμβουλεύονται, Δ 347, E 876, ἰδ. καὶ συμβουλῶ.

συμβουλῶ¹, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον, συμβουλεύομαι, συσκέπτομαι, beraten, Γ 862 κάθου με τὸ βασιλῆδὸ νὰ συμβουλᾷτ' ὁμάδι.

συμβούλιο τό, ὅπως καὶ σήμερον, συμβούλιο, σύσκεψις, consilium, Rat, Δ 3 συμβούλιο με τὴ Ρήγισσα δίδουν.

συμπάθειο τό, ὅπως καὶ σήμερον, συγγνώμη, συγχώρησις, Verzeihung, A 1505, Γ 1005, Δ 1504, E 1332.

συμπαθῶ¹, μεταβ., ὅπως καὶ σήμερον, συγχωρῶ, συγγνώμην δίδω, verzeihen. Συντάσσεται μετὰ γενικῆς προσώπου Γ 868 καὶ 1378 συμπάθησέ μου, E 1467, ἢ αἰτ. πράγματος E 1526 ἄς συμπαθοῦν τὰ σφάλματα. Ἡ παθ. μετοχὴ μετὰ τοῦ σ κατὰ τὰ εἰς-ίζω συμπαθισμένος, E 1392, 1484.

συμπαίνω μεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, συμβάλλω (τὰ ξύλα εἰς τὸ πῦρ), συναυλίζω (τὸ πῦρ), ἐξάπτω τὸ πῦρ, Feuer schüren, Γαλλ. tisonner, Γ' 337 ὁ Ἐρωτας εἶν ὁμάγερας, συμπαίνει καὶ σπουδάζει, Δ 849 τὰ ξύλα ἔτσι συμπαίνα. Τὸ ρῆμα εἶναι κοινότατον σήμερον οὕτως, συμπαίνω ἄορ. ἐσύπαλα προστ. ἐνεσ. σύπαινε, ἄορ. σύπαλε καὶ λέγεται καὶ τροπικῶς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συνεργῶ, συμβοηθῶ. Εἶναι τὸ ἀρχ. συμβάλλω (συμβάλλειν τὰ ξύλα εἰς τὸ πῦρ). Ἀκούεται καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς

τύπους συμπάλλω, συμπέλλω καὶ συμπαλλίσκω π.χ. Ἰκαρ. 139, Κυπρ. Β 807, καὶ συμβάλλω καὶ συμβέλλω Ἰδιωτ. Θηρ. 72, συμπαλίζω Χιακ. Γλωσσ. 345 συμπάω καὶ συμπῶ Περισυναγ. 503, Ἡλειρ. γλωσσ. 88, Pellegr. 224 συμπάω, συμπῶνω = attizzō. Ἐν Ζαγορίῳ Ἡλείρου λέγεται συμπῶ (Φιλολ. Συλλ. Κ) πολ. ΙΔ' 231).

συμπεθεριὰ ἦ, καὶ **συμπεθεριῶ** τό, ὡς καὶ σήμερον, ἐπιγαμία, κηδεστία, Swägerchaft, Γ 757, 1032, Δ 199, 242. Εἶναι κοινότατα σήμερον ἐν Κρήτῃ τὰ συμπέθερος, συμπεθέρα, συμπεθεράκι, συμπεθεροπούλλα, συμπεθερεύω, συμπεθερεῖα καὶ συμπεθερεῖο, δι' ὃ καὶ τὰ τοῦ κειμένου γραπτὰ ἴσως διὰ τοῦ εἰ.

συμπονώ 2, ὅπως καὶ σήμερον, συμπαθῶ, συμμερίζομαι τοὺς πόνους, bemitleiden, Β 1190, Βλαχ. Θησ. condoleo

συνανάθροφος, ὡς καὶ σήμερον, σύντροφος, συνηλικιώτης, Geuisse, Kamerad, Α 860, Ἐρωφ. Α 35, 160, Δ 155, τετρατ. ζ. 459, Legr. Rec. (5) 32.

συναπάντημα τό, ὡς καὶ σήμερον, συνάντησις, συμπλοκή σύγκρουσις, Begegnung, Treffen, Β 1479, 1906, 2003, Κρητ. συμβ. 667, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Συνήθως σήμερον λέγεται ἐπὶ τυχαίας συναντήσεως (συνήθως δυσσαρέστον, ὅτε καὶ κακὸ συναπάντημα λέγεται). Συναπαντήματα καλοῦνται καὶ ἡ ἐπέτειος θανάτου ἢ ἄλλου γεγονότος ἰδ. συναπαντήγνω.

συναπαντήγνω, ἄορ. ἐσυναπάντηξα, ὡς καὶ σήμερον, συναπαντῶ, συναντῶ, ἐρχομαι εἰς σύγκρουσιν, begegnen, zusammentreffen, Α 1175, Β 1299, 1398, 2137 ἰδ. καὶ ἀπαντήγνω, καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

συνηφέρω, ἄορ. ἐσυνήφερα ἀμεταβ, ὡς καὶ σήμερον, συνέρομαι, ἀναλαμβάνω ἑμαυτόν, sich fassen, zu sich kommen, Α 671 νὰ σνηφέρῃ ὁ λογισμός, Β 735, 2421, Γ 273, 1182, 1621, Ε 25. Προῆλθεν ἐκ τοῦ ἄορ. ἐσυνήφερα τοῦ συμφέρω πρβλ. ΜΝΕ 20-31, καὶ Βλαχ. Θησ. σνηφέρνω. Ἐν Φιλιστ. α') συνέρομαι, β') παρομοιάζω.

συννεφιὰ ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, συννέφεια, ομίχλη, καὶ τροπικῶς θλίψις, στενοχωρία, bewölkter Himmel, Betrübniß, Α 1589 Γ 1635.

συννεφιαστὸς, ρηματ. ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, συννεφιασμένος καὶ τροπ. κατηφής, λυπημένος, traurig, Β 1544 ἀνάβλεμμα συννεφιαστὸ γυρίζει.

συννεφιᾶζω καὶ **συννεφιῶ**, μετ. συννεφιασμένος, ὡς καὶ σήμερον, συννεφῶ, sich bewölken, καὶ τροπ. λυτοῦμαι, trauern, Γ 115 συννεφιᾶ καὶ βρέχει, Α 822 ἀπὸ μεγάλους λόγισμοὺς πάντα συννεφιασμένος.

συννοδεύω ἄορ. ἐσυννόδεψα, ἀμεταβ. συμβαδίζω, συντροφιᾶζω, zusammem reisen, begleiten, Α 595 ἄς συνοδέψουν ὄλοι ντως, Δ 1129 δμάδι συνοδεύγα, Ε 512 μαζὶ νὰ συνοδέψου, ἘΒρ. 15, 569, Δυστ. Εὐνυχ.² 318, 349.

συντηρῶ¹, ἄορ. ἐσυντήρησα, ὡς καὶ σήμερον, παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς, θεῶμαι, schauen, A 123, 190, 1122, 1883, 2148, B 560, 1069, Δ733, E 542, 979, Ἐρωφ. Προλ. 6, Γ 257. Τὸ ρῆμα συντηρῶ εἶναι κοινότατον, ἀκούεται δὲ καὶ συντηρῶ κατὰ σύμφυτον πρὸς ἄλλα ρήματα ἔχοντα τὸ ἴσος π.χ. συμπροπατῶ, σοθῆτω, σογκάμῶνω, σοφιλιάζω κτθ.

συντροφιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, συντροφία, κοινωνία, Gesellschaft, Δ 332.

συντροφιάζω μεταβ. ὅπως καὶ σήμερον, συνοδεύω, begleiten, καὶ παθ. συντροφιάζομαι ἄορ. ἐσυντροφιάστη(κα), γίνομαι σύντροφος, verbunden werden, A 33 ἀπὸ μικρὸς παντρεύτηκε καὶ συντροφιάστη ὁμάδι.

συντροφιαστὸς ρημ. ἐπιθ. ἐκ τοῦ προηγουμένου ρήματος, ὡς καὶ σήμερον, συντροφιασμένος, ἐν συντροφία, begleitet, A 1423.

συντυχαίνω ἄορ. ἐσύντυχα, ὡς καὶ σήμερον, συναναστρέφομαι, διαλέγομαι, ὁμίῶ, zusammentreffen, reden, A 164, 627 ἐτότες ὁ Ρωτόκριτος τοῦ φίλου συντυχαίνει, A 1595, B 2029 μ' ἄρχοντες ἐσύντυχαινε = ὁμίλει, Δ 1088. Ἐξ αὐτοῦ συντυχέματα = ὁμιλία, διάλογοι, Legrand R. (3) 51' ἰδ. καὶ Duc. graec. συντυχάνω.

σύνωρος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, πρόσφατος, νέος, frisch, neu, B 45, Γ 275 εἶναι σύνορη ἢ πληγή Ἐξ αὐτοῦ τὸ κοινότατον ἐπιρ. σύνορα = τελευταῖον, προσφάτως.

συργουλιὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, κολακεία, θωπεία, Schmeichelei, Γ 421, Δ 544, Ἐρωφ. Γ 22, 33, 99, E 200, 244 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἰδ. σημ. Δ 544. 1).

συργουλιστὰ, ἐπιρ. μετὰ θωπειῶν, κολακικῶς, schmeichelnd, A 488, 1268, B 1211, Δ 82 συργουλιστὰ κανακιστὰ καὶ σιγανὰ μιλεῖ τῆς, Ἐρωφ. A 196. Τὸ ρημα. ἐπιθ. συργουλιστὸς προέρχεται ἐκ τοῦ ρήματος συργουλίζω, Σταθ. Ἰντερμ. B 217. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀκούονται καὶ σήμερον συνηθέστατα ἐν Κρήτῃ ἰδ. καὶ Φιλιστ. σιργουλεύω, κολακεύω.

σύρω μεταβ., **σύρομαι** ἄορ. ἐσύρθη(κα) μεταβ. καὶ παθ. ὅπως καὶ σήμερον, σύρω, σύρομαι, ἀποσύρομαι, ziehen, gezogen werden, sich zurückerziehen, A 293, 1830, 2069, B 318, 708 ἢσυρεφωνῆ, 994, Δ 1195, 1937, E 241, 336, 677 σύρσου προστακτ. = τραβήξου, ἀναχώρησον.

συχαλασμὸς ὁ, ὡς καὶ σήμερον, κατακύλισμα βράχων καὶ ὁ ἐκ τού-

1) Τελευταῖον εἶρον εἰς Δεύτερη Φυλλάδα τοῦ Γέρω Κρητικοῦ, Ἀθῆναι 1858 τὸ συρβουλή ἀντὶ συμβουλῆ (Ψυχάρη, Ρόδα καὶ Μῆλα τομ. Δ' σελ. 160, Ἀπόσπασμα σελ. 34).

του γινόμενος κρότος, B 1125. Περί τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐρμηνείας ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Τὸ ῥῆμα *συχάλω*, ἔξ οὗ προέρχεται ὁ *συχάλισμος*, εὐρηται καὶ εἰς δίστιχον ἔξ Ἀμαρίου Κρήτης

*εὐκὴ γονέων ἔπαινε καὶ τὰ βουνὰ πορπάθει
καὶ τὰ βουνὰ νὰ συχαλοῦ, καὶ σὺ νὰ μὴ φοβᾶσαι.*

συχνανεντρανίζω, ὡς καὶ σήμερον, συχνὰ προσβλέπω, oft aufblicken, Δ 1310, ἰδ. ἀνεντρανίζω.

συχνανεντρανίσματα τά, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ συχνὸν ἀνάβλεμμα, wiederholter Blick, Γ 1506.

συχναναστενάζω, ὅπως καὶ σήμερον, συχνὰ ἀναστενάζω, oft seufzen, Δ 1245.

συχναναστενάσματα τά, ὅπως καὶ σήμερον, συχνοὶ ἀναστεναγμοί, Geseufze, Δ 17.

συχνῖός ἐπιθ. συχνός, häufig, Γ 1056, E 24 μὲ τὰ δάκρυα τὰ συχνῖά. Ἐξ αὐτοῦ τὸ κοινότατον ἐπιρ. **συχνιά** (τὸ X συχνά), oft, A 25, 238, 916, 1037, 1295, 1658, 2202, B 343, 628, 1736, Γ 240 πολλ. Ἐρωφ. A 585, B 120 πολλ. Γυπ. A 110, 172, 206, Σταθ. A 100, 291 πολλ.

συχνιάζω, συχιάζω, φοιτῶ, πράττω τι συχνά, häufig gehen, etwas oft machen, A 881, 1164, 1521, 2137 κορυφὰ τὸν ἀνεντρανίζε κι οἱ δὲ πολλὰ συχνιάζει = καὶ δὲν τὸ κάμνει συχνά, 2147 καὶ Γ 375 τοῦ Παλατιοῦ συχνιάζει, Γ 321, 333 ἐτοῦτοι ποὺ συχνιάζουσι = ἐπέρχονται συχνοί, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

συχνοθωρῶ², ὡς καὶ σήμερον, συχνὰ βλέπω, συνεχῶς παρατηρῶ, oft sehen, A 696 1457.

συχνοσηαινογιαγέρνω, συχνὰ πηγαίνω καὶ ἐπιστρέφω, oft gehen und kommen B 348.

συχνοσηαίνω, συχνὰ πηγαίνω, φοιτῶ πολλάκις, oft gehen, A 2176.

συχνοσπουδάζω, συχνὰ σπεύδω, πολλάκις προθυμοῦμαι, oft streben, A 791.

συχνοστρέφομαι, ὡς καὶ σήμερον, συχνὰ στρέφω τὰ βλέμματα, πολλάκις προσβλέπω, oft anblicken, A 2156.

συχνοσυντηρῶ¹, συχνὰ παρατηρῶ, oft ansehen, Γ 379.

συχνοτρομάσω, ὡς καὶ σήμερον, συχνὰ τρομάσω, oft sich erschrecken, A 966 νεκρῶνουνται τὰ μέλη μου κι ὅλη συχνοτρομάσω, Δ 1788 (τὰ AB σιγοτρομάσω).

σύχυσι, ὡς καὶ σήμερον, σύγχυσις, ταραχή, Verwirrung, Δ 1046 πολλὰ μεγάλη σύχυσι εἰς τὸ φουσοῦτο γίνη. Τὰ AB ἔχουσι κακῶς σύγκλυσι παραληφθὲν ἐσφαλμένως ἐκ τοῦ προηγουμένου σίχου Δ 1039.

συχωρεμένος (παθ. μετ. τοῦ συχωρῶ), ὡς καὶ σήμερον, ἀπηλλαγμένος τῶν ἁμαρτιῶν (κατὰ τὴν Χριστ. ἀντίληψιν), B 1048 (τὸ X ἔχει μακαρισμένος), verzeihlich, selig. Συχνότατον σήμερον ὁ συχωρεμένος (-ῆ) τοῦ λόγου ὄντος περὶ τεθνεώτων, ὧν εὐχόμεθα τὴν συζώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν (=ὁ μακαρίτης).

σφάζω μεταβ. καὶ σφάζομαι μεσ., ἄορ. ἐσφάγη(κα), ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχ. schlachten, ermorden, sich tödten, A 762, Γ 447, Δ 369, 812 πολλ.

σφαίρω καὶ **σφάνω** ἄορ. ἢ σφαλά, παθ. ἐσφάλην, ὡς καὶ σήμερον, σφάλλομαι, ἁμαρτάνω, ἀστοχῶ, sich täuschen, misslingen, A 112, 229, 266. 517, 1791, 2145, B 570, 951, 1552, 1854, 1911, Γ 43, 171, 313, Δ 31, 147, 1499, 1503, Ἀβρ. 699, Ἐρωφ. Ἀφ. 19, B 37, Ἰντερμ. Γ 45, Σταθ. A 38. Ριμ. 95. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐνεστ. MNE 292.

σφάκελα Γ 956 (AB) ὡς ἂν τὴν ἐκατάστεσες, ὕγιέμον, σφάκελά τζι=ἀλλοίμονον εἰς αὐτήν, ἐγούγια της, weh her. Περὶ τῆς χρήσεως καὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον. Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Studien III. 68—69 τὸ σφάκελον ἐγένετο κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ σφάκελον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκ τοῦ Λατίν. fasciupi, fascinus (καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ἑλλην. βιάσκανος) τὸ σημαίνει τὸν φαλλόν ἢ τὸν μέσον τῆς χειρὸς δάκτυλον. Ἐν Φιλιστ. σφακελισμένος = ὁ διάβολος. Ἐν Κρήτῃ τὸ σφάκελος - σφάκελα ἀκούεται οὐχὶ τόσον συχνὰ ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ συνωνύμου ποῦλλος (ὁ) καὶ μοῦτζα τὸ δὲ ρῆμα σφακλώνω ἀκούεται συχνὰ, ὡς καὶ τὸ δίδω πούλλους καὶ μοῦτζώνω.

σφαλιζώ ἄορ. ἐσφάλιξα καὶ ἐσφάλισα, μετ. σφαλισμένος, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, κλείω, schliessen, A 684, 1124, B 109, 720, E 1002. Εἶναι τὸ ἀρχ. ἀσφαλίζω μεταπεσὸν εἰς τὴν σημασίαν ταύτην ἀπὸ παλαιότερας ἐποχῆς, Πρὸβλ. MNE 174, 220, 1) Duc. glos. graec., Ἀρχαιολ. Ἐφημερ. 1913 σελ. 18—19 ἀσφαλίξεσθαι = φυλακίζειν (ἐκ παπύρου τοῦ Β' π. X. αἰῶνος). Ἐν Κύπρῳ ἀκούεται σφαλώνω γενόμενον κατὰ σίμφυρσιν τοῦ σφαλίζω καὶ κλειδώνω ἢ μανταλώνω, σφαλώνω.

σφαλιστός ρηματ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, κλειστός, geschlossen, A 2098, Δ 1721, E 913, 1292. Σήμερον ἀκούεται συνηθέστερον σφαλιχτός.

σφάλμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ἁμάρτημα, λάθος, Fehler, A 231, 999 1234, 1650, 1767, 2026, Γ 138, E 1476 πολλ. Σήμερον ἀκούεται συνηθῶς σφάρμα.

1) Ματθ. KZ' 64 κέλευσον ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον, 65 ἀσφαλίσασθε, ὡς οἶδατε, 66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον. Εἰς τὰ χωρία ταῦτα ἔχομεν τὴν διάμεσον ἐννοίαν, ἦτοι ἠσφάλισαν κλείσαντες καὶ σφραγίσαντες.

σφαλτός ρηματ. ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἐσφαλμένος, ἡμαρτημένος, fehlerhaft, irrig, A 1552. Σήμερον ἀκούεται καὶ σφαρτός.

σφάνω ἰδ. σφαίνω.

σφαράσσω, ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἀσπαίρω καὶ σφαδάζω, zappeln, Δ 316, 1033, E 1053, 1061, Ἀβρ. 40, Ζην. Δ 52. Κατὰ τὸν Φάβην Ἐπιστ. 10 τὸ σφαράσσω προῆλθεν διὰ συμφύσεως ἐκ τοῦ σπαίρω καὶ σφαδάζω.

σφίγγω μεταβ., ἀορ. ἤσφιξα, καὶ **σφίγγομαι** ἀορ. ἐσφίγη(κα) ὅπως καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, πιέζω, ἀναγκάζω, drücken, zusammenzwängen, B 863, 1412, 1903, B 1972, Γ 216, 1133, Δ 1393. Σήμερον ἐν Κρήτῃ πλὴν τῆς συνήθους σημασίας ἔχει καὶ τὴν τοῦ τρέχω, γλακῶ.

σφῖμα τό, ὡς καὶ σήμερον, πίσεις, σφιμός, σφίξιμον, ἀρχ. σφιγμός, σφίγεις, Zusammenzwängen, B 1614, 1615, 1880.

σφιμός ὁ, ὡς τὸ προηγούμενον, σφίγεις (κοιν. σφῖμα, σφίξι, σφίξιμο) Δ 1851.

σφιχτοκλειδωμένος μετοχ. (τοῦ σφιχτοκλειδῶνω), ὁ σφικτὰ κλειδωμένος, ἀσφαλῶς κεκλεισμένος, fest eingesperrt, Δ 821.

σφουγγίζομαι μεσ., ὡς καὶ σήμερον, σπογγίζομαι, καθαρίζομαι, ἀποψήγχομαι, ἀρχ. ἀποψῶμαι, sich abschaben, abwaschen, B 1521.

σφυρὶ τό, ὡς καὶ σήμερον, σφῦρα, Hammer, A 870.

σῶ², ἀορ. ἤσεισα, παθ. σοῦμαι, ἀορ. ἐσειστη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, (Δντ. Κρητ. σειῶ, σειοῦμαι), σειώ, σειομαι, schwanken, schwingen, schütteln, B 1907, 2330, Γ 60, 1121, Δ 1650.

σωθικά τά, ὅπως καὶ σήμερον, τὰ ἐντόσθια, σπλάγχνα, Eingeweide, A 43, 92, 665, 706, Δ 645, 1436, E 20, 1264, 1306. Ἡ λέξις ἐγένετο ἐκ τοῦ ἔσω ἔσωθεν τὰ ἐσωτικά καὶ ἔσωθικά, σωθικά ἰδ. Βλαχ. Θησ καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει σωθικά καὶ σώθια. Ἡ λέξις κοινοτάτη σήμερον.

σώνω ἀορ. ἤσωσα, ὡς καὶ σήμερον, φθάνω, ἐξαρκῶ, ἐξινοῦμαι, reichen, ausreichen, genug sein. συχνά εὐρίσκεται τριτοπροσώπως **σώνει** (θὰ σώση, ἤσωσε) = ἐξαρκεῖ, ἀρκετὸν εἶναι, A 150, 541, 1089 ἐκεῖνο μόνο σώνει, 1192, 1351, 1814 σώνου στή χώρα = φθάνουν, 2211, 2223, B 155, 156, 499, 518 ὁ Ρωτόκριτος ἤσωσεν = ἐφθασεν, 1200, 1420, 2063, Γ 450, Δ 785, 1870 τ' Ἀρίστου δίδει κοπανιά, ψιὰ πάντα τόνε σώνει = τὸν τελειώνει, E333, 349 πολλ. Εὐρίσκεται καὶ ὁ μεσ. τύπος σώνομαι = ἐπαρκοῦμαι, ἐπαρκῶ ἐμαυτῶ, E 212 νὰ μὲ κάμης τέκνο σου νὰ σώνεσαι στή χρεῖά σου. Τὸ ρῆμα θεωρεῖται ὡς προσελθὸν ἐκ τοῦ μελλ. καὶ ἀορ. τοῦ σφῆω (ἦτοι ἐκ τοῦ σώσω, ἔσωσα σώνω), Einl 407, MNE 288, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι ἐπέδρασε καὶ τὸ ἴσος, ἰσώνω, σώνω. Ἐκ τοῦ ἀπροσώπου σώνει σε = ἀρκετὸν σοὶ εἶναι θεωρηθέντος ὡς

προστακτικῆς (= σώνισε) ἐσηματίσθη δευτερογενῆς ῥῆμα σωνίζω, ἐσώνισα ἀκουόμενον ἐν Κρήτῃ π. χ. σοῦ λέω νά σωνίσης = νά παύσης, δὲ μ' ἐσώνισετὸ πρῶμα = δὲν μοὶ ἤρκεσε, ἰδ. Eipil. 157 καὶ Φίλιπ. σωνίζω, τελειώνω, παύω. Μετοχὴ τοῦ σώζω σωσμένος = φθισμένος Β 229 σωσμένος δὲν ἦτον καλὰ=μόλις εἶχε φθάσει, Γ 583 εἶν ἐκεὶ σωσμένος. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ ῥηματ. ἐπιθ. σωστός, ὁ ἰδέ.

σωπαίνω καὶ **σωπῶ**¹, ἄορ. ἐσώπασα, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, σιωπῶ, σιγῶ, schweigen, Β 1222 γὰρ τότες τὸ σωπαίνει, Γ 190 ὁ θάνατος δὲν τὸ σωπᾶ, 532 τὸ δὲ ἀτάμα σωπαίνει.

σωπαστός ἐπιθ. σιωπηλός, ὁ σιγῶν, schweigend, schweigsam, Δ 1750 τὸ στόμα εἶναι σωπαστό.

σωστός ῥημ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ σώνω), ὡς καὶ σήμερον, ἀκέραιος, σῶος, ganz, heil, gesund, Α 951 σωστά τὰ μέλη ἂν ἔχη, Δ 126 ἀμὴ σωστά καὶ νόστιμα στὸν κόσμον ἐφανῆκα (τὰ μέλη), ἦτοι ἄρτια.

Τ

τάβλα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, σανίς, Brett, Β 99, 239. Εἶναι οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἰταλ. tavola, ὡς τὸ θέλει ὁ Γιανν. ἀλλ' ἐκ τοῦ Λατιν. tabula, τὸ ὁποῖον παρελάβον οἱ Βυζαντ. καὶ τὸ μετέδωκαν καὶ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀφ' οὗ παρ' αὐτοῖς εὐρίσκεται, τάβλα, ταβλίον, καὶ ταβλιστής ἰδ. Sophocl. καὶ Duc. graec. ἐν ταῖς λέξεσιν. Περὶ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ *u* Psaltes, Gram. Byz. Ghron. § 119.

ταγῆ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ βρόμη, τὸ βρόμι (ὁ βρόμος), Hafer, avena sativa, Δ 1766 μπλιὸ δὲν ἐγύρευ' ἄχερα μηδὲ ταγῆ νὰ τρώγη (τὸ ἄλογον). Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ τάσσω καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν Βυζαντ. στρατιωτικὴν ὀνοματολογίαν (ὅπως καὶ τὸ ἀλλάγι, ταξίδι χαράκι), καὶ ἐσήμαινε παρ' αὐτοῖς τὸ τεταγμένον μέρος τοῦ σιτηρεσίου τοῦ στρατιώτου, ἢ τοῦ ἵππου αὐτοῦ (Τουρκ. ταῖν(ι)), ἐντεῦθεν δὲ μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τῆς βρόμης. Περὶ τῆς λέξεως ἐπραγματοῦθη ὁ καθηγ. I. Καλιτσονάκις εἰς ἄρθρον ἐπιγραφόμενον Mittel-und neugriech. Erklärungen bei Eystathius δημοσιωθέν ἐκ τὸ Mitteil. des Seminars für Oriental. Sprachen XIII, 1909, Abt. II σελ. 96, ὅπου ἀνέγραψε καὶ πολλὰ παραδείγματα ἐκ Βυζαντ. συγγραφέων. Εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην ἀκούεται ἡ ταή.

ταγίζω καὶ **ταῖζω**, ἄορ. ἐτάϊσα, μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, σιτίζω, τροφοδοτῶ, zu essen geben, Α 2145 γάλα δὲν τὸ ταῖση, Γ 96 συχνὰ νὰ σέ ταῖσω, Δ 1435. Ἐκ τοῦ κοινοτάτου τούτου ῥήματος γενόμενα ἀκούονται σήμερον τὸ ταῖσιμα (κυρίως ἢ τροφή τῶν ὀρνίθων) ἐπιθ. ταῖστός, ταῖστικός, ἐπιρ. ταῖστικά (ἐπὶ τῶν ἐργα-

των τῶν λιμβανόντων καὶ τροφήν παρὰ τοῦ ἐργοδότη), ὁ δὲ Βλαχ. Θησ. ἀναγράφει καὶ τὸ ταῖσαρικος = σιτευτός.

ταίρι τό, ὡς καὶ σήμερον, σύντροφος, σύννευος, ὅμοιος, ἀρχ. ἐταῖρος, Gefährte, Genosse, Gatte, Gattin, A 54, 509, 1642, B 766, Δ 2, 108. Λέγεται καὶ ἐπὶ πραγμάτων ἀποτελούντων ζεύγος ἢ ἁρμονίαν, Seitenstück. Ἡ λέξις ἐγένετο ἐκ οὗ ἐταῖρος, τὸ ἐταίριον, ἐταίριν, ταίριν MNE B 95.

ταιριάζω, ὡς καὶ σήμερον, ἀρμόζω, passen, A 38 ὅς τσι γνῶμες ἐταιριάζα, Γ 1276.

τάξι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ τάξις, εὐπρέπεια, κοσμιότης, Artigkeit, Anstand, Takt, A 1889, 2206, B 2121, Γ 491, Δ 308, 486.

ταπεινός ἐπιθ. κατηφής, κλιτός, niederschlagen, A 1106 κλιτός πολλά καὶ ταπεινός, Δ 1980. Σήμερον ἀκούεται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ κοσμιος, μέτριος, ἡσυχος (ταπεινὸ παιδί, ταπεινὴ γυναῖκα).

ταπεινώσι καὶ **ταπεινωσύνη** ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ταπεινότης, εὐκοσμία, Bescheidenheit, B 2044, 2055.

ταπεινότη ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ὅ,τι καὶ τὸ προηγούμενον, A 2112, B 971, Γ 206, Δ 392, E 1329.

ταράσσομαι, ἀορ. ἐταράχτη(κα), verwirren, sich bestürzen, B B 1109, 2154. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ἐνεργ. ταράσσω σημαίνον α) κινῶ, ἀνακατώνω β) ἀσπαίρω, σφαράσσω. Ἀκούεται καὶ τὸ ταράχίζω = κίνω τινὰ νὰ ταραχθῆ, νὰ ἀγανακτήσῃ, καὶ μεσ. ταραχίζομαι = ὀργίζομαι (Μελετ. Πηγᾶ 196 ἐκδ. Νινολάκι)

ταραχῆ ἡ, ὡς καὶ σήμερον, Unruhe, Verwirrung, B 1387, 2414, Δ 977. Σήμερον ἀκούεται τὸ τάραχος καὶ τὸ συντάραχο ἐπὶ ὁμοίας σημασίας.

τάσσιμο τό, ὅπως καὶ σήμερον, ὑπόσχεσις, εὐχή, τάξιμον, Versprechen, Gelübde, Γ 1461, Ἐρωφ. Γ 33, Ἰντερμ. Δ 23 τασσίματα, Γυλ. Δ 346, Κρητ. Πολ. 146.12 Ἄμαρτ 18 πολλ. Σήμερον ἀκούεται καὶ τάξιμον, καὶ τάμα. Πρβλ. καὶ Χατζιδ. Ἐπετ. Πανεπ. 1913—1914 σελ. 69.

τάσσω ἀορ ἡταξά, μετ. ταμένος, ὡς καὶ σήμερον, ὑπισχοῦμαι, ἐπαγγέλλομαι, λογαριάζω, θεωρῶ, versprechen, angeloben, annehmen, συνήθως μετὰ γενικῆς προσώπου καὶ αἰτ. πράγματος, A 385, 809, 1966, B 1462, Γ 886, 1135, 1229, 1398, 1495, 1673, Δ 522 δὲν τῆ τάσσει γιὰ παιδί (= δὲν τὴν θεωρεῖ), E 283, 4272. Ἄξια σημειώσεως εἶναι ἡ προστακτ. τάξε καὶ τὸ ἄς τάξω (ἡς, ἦ, κτλ.)= θεωρήσον, ὑπόθεσον, τὰ ὅλοια ἐκ τῆς πρώτης σημασίας κατήντησαν εἰς ἐπιρρηματικὴν σχεδὸν σημασίαν = ὡσάν εἰ, λοιπόν. δηλαδή, A 364, E 259, Γ 416, 1395 ἄς τάξω, Δ 494, E 1368 ἰδ. σημ. εἰς τὸ E 259.

τάφος ὁ, ὡς τὸ ἀρχαῖον, μνήμα, Grab, B 2160, E 856. Ἀντὶ τοῦτου ἀκούεται σήμερον, τὸ μνήμα (μνημοῦρι, κιβούρι εἰς τὰ δημοτ.

ἄσματα), ἀλλ' ἀκούεται καὶ σήμερον ὑπὸ τὸν τύπον ντάφος καὶ ρήμα νταφιιάζω (ἐκ τοῦ ἑνταφιιάζω)· πρὸς τούτοις ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ ὀντάφος δηλοῦν χάσμα γῆς, βάρανθρον ἰδ. καὶ Βλαστ. γαμ. 108 ταῦκος στίχ. 1, 2 καὶ σελ. 168.

τάχα, ὡς καὶ σήμερον, (καὶ τάχατες, τάχατις), δῆθεν, ὥσάν, ἄραγε, wie wenn, B 475, 1453.

ταχιὰ ἐπιρ. (ἐκ τοῦ ταχέα), ὡς καὶ σήμερον, πρωΐ, αὔριον τὸ πρωΐ, γρήγορα, soon, morgen, A 469 ταχιὰ καὶ ἀργά = πρωΐ καὶ βράδυ, 489 τ' χιὰ ταχιὰ = λίαν πρωΐ, 1007, 1026, 1522, B 2372 ὡς ταχιὰ = μέγχι πρωΐας, Γ 369, Δ 931, 1440, 2014 ταχιὰ = γρήγορα (ἄλλοτε), E 530, 670 πολλ. Εὔρηται καὶ ταχιὰς καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου τὸ δὲ ταχιὰ καὶ τὸ δὲ ταχιὰς, E 664 τοδεταχιὰς ἐνίμενε. Εἰς τὴν Ἄνατολ. Κρητ. ταχιὰ ταχιὰ = λίαν πρωΐ, ταχιὰ = τοῦ χρόνου, ἀποταχιὰς = πρὸ μικροῦ ἰδ. καὶ Χριστ. Κρητ. A 354.

ταχινῆ ἡ, (θηλ. τοῦ ταχινός), ὡς καὶ σήμερον, ἡ πρωΐα, Morgen, A 146, 1135, Δ 135 ἀποσπερνὲς καὶ ταχινές, Ἄμαρτ. 431, 452. Σήμερον, ταχινῆ ἔχει καὶ τὴν εἰδικὴν σημασίαν τῆς πρωΐνης δροσού, τῆς δροσουύλας, τῆς πάχνης π. χ. ὁ Μάρτις καὶ ὁ Ἀπρίλις κάνονιν πολλὰς ταχινές.

ταχτικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, τακτικός, κόσμιος, artig, fein, A 66 εὐγενικὴ καὶ ταχτικὴ πολλὰ χαριτωμένη, Γ 602 τρόπο ταχτικό. Ἐκ τούτου ἐπιρ. ταχτικά = με τάξιν, κοσμίως, Γ 318.

ταχυτερινῆ ἡ, (τὸ *υ* χρησιμεύει μόνον, ὅπως καὶ εἰς τὸ ταχύτερον διὰ τὴν καταστήσῃ τὸ χ συριστικόν), ὅπως καὶ σήμερον, ἡ πρωΐα, Morgen, B 607 περνῶντας μιὰν ταχυτερινῆ ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

ταχύτερον ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, αὔριον, morgens, A 1164 ἀργά καὶ ταχύτερον = πρωΐ καὶ βράδυ, Γ 1570, Δ 294. Ἄλλοτε μὲν μετρεῖται τετρασύλλαβον, ἄλλοτε δὲ τρισύλλαβον ταχυτέρον. Εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην ἀκούεται καὶ ταυτέρον καὶ ταυτερινῆ, ἐν Κυθν. 141 σημειοῦται ταχτέρον. Ἐκ τοῦ ταχυτέρου γίνεται ἐπιθ. ταχυτέρωπος, ἐπιρ. ταχυτερωπά, Κρητ. ἄσμ. Κρ. σελ. 101.

τειχιὰ τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ τείχη (πόλεως ἢ μεγάλου οἰκοδομήματος), Mauern, Wände, A 190 τειχιὰ τοῦ Παλατιοῦ, Δ 1109, τεντώνει ἀπόξω στὰ τειχιὰ (τῆς πόλεως), 920.

τέκνο τό, ὡς καὶ σήμερον, τέκνον, Kind, A 41, 90, 963, Δ 199, 429, 431 πολλ.

τελειώνω ἀορ. ἐτέλειωσα, ὡς καὶ σήμερον, τελευτῶ, περαίνω, endigen, sterben. Κεῖται μετ' ἀντικειμένου τῇ ζωῇ ἢ τῇ ζῆσι ἢ καὶ κατὰ παράλειψιν ἀδιῆς ἀμειαβ. ἐπὶ τοῦ ἀποθνήσκειν (ὅπως τὸ ἀορ. τελευτῶ τὸν βίον καὶ τελευτῶ), B 74 τῇ ζῆσι νὰ τελειώσου, Γ 1060 ἄδικα νὰ τελειώσῃ, Δ 59J, E 352, 503, 955.

τέλειωσι ἢ, ὡς καὶ σήμερον, τὸ τέλος τὸ ἄκρον πράγματός τινος, ἡ τελευτή (τοῦ βίου), Ende, Lebensende, A 1441 στὴν τέλειωσι τοῦ περβολιοῦ = εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον, 1628, Γ 150 νὰ κάμουιν τέλειωσι κακῆ = κακὸν θάνατον.

τέλος τό, ὡς καὶ σήμερον, τελευτή, Ende, Lebensende, Δ 642. Ὁ πληθ. τὰ τέλη λέγεται σήμερον ἐπὶ πράξεων κακῶν π. χ. ἤλειπα κ' ἤκαμες τὰ τέλη σου.

τεντώνω, ὡς καὶ σήμερον, κατασκηῶ, sein Zelt aufschlagen, Δ 861, Ἀχελ. 275 πολλ. Γίνεται ἐκ τοῦ τέντα = ἡ σκηνή, ὃ ἐκ τοῦ Λατιν. tenda. Ἐὶ τεντώνω πλὴν τῆς σημασίας ταύτης ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ τανύω (Λατιν. tendere) π. χ. μὴ τεντόνης τὸ σκοινί, ἰδ. Neugr. Stud. III 65, Lehnw. 87.

τέσσερα κατὰ παράλειψιν τοῦ πόδια, ὡς καὶ σήμερον, B 391 ἐπὶ ἡδὰ μὲ τὰ τέσσερα. Λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου π. χ. ἐγλάκα μὲ τὰ τέσσερα = ἐσπενσμένως.

τεχνίτης ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, εἰδήμων, ἔμπειρος, Meister, Künstler, B 869, Δ 1695.

¹⁾ **τζαγκουρνίζω**, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἀμύσσω καὶ δρύπτω, kratzen, abkratzen, B 1248, Σαχλ. Π. 665 τζαγκουρπισμένη· προβλ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξει. Εἶναι κοινότατον σήμερον λεγόμενον, ὅπως καὶ τὸ συνώνυμον τσαφίζω ἰδίως ἐπὶ ἀμυχῆς γινομένης ὑπὸ τῶν ὀνύχων γαλῆς ἢ ἄλλου ζώου ἢ καὶ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ τὸ τζαγκουρνίζω συνευρίσκεται πολλοῖς μετὰ τοῦ μαδοῦμαι (μαδεοῦμαι) ἐγένετο τὸ παρατακτικὸν σύνθετον ρῆμα τζαγκουρνομαδεοῦμαι. ἤτοι ἀμύσσομαι καὶ ἅμα τίλλω τὰς τρίχας (ἐπὶ θηνοῦτων), ἰδ. Κρητ. ἀσμ. Κρ. 11, 219, 229, 243. Ἡ λέξις φαίνεται ὀνομασποιημένη ὅπως καὶ τὸ γκριτσανίζω Κρητ. ἀσμ. Gloss. 372 (κατὰ τὸν Γιανν. ἐκ τοῦ Ἰταλ. grattare). Εἰς τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν τὸ ρῆμα ἀκούεται συνήθως τζουγγρανίζω, ἐκ τοῦ οὖσ. τζουγγρὶ καὶ ἐπιθ. τζουγγροῦτος καὶ τζουγγρωτός, τὰ ὅποια δηλοῦσι τὸν ὄνυχα, τὴν ἀγκύλην καὶ τὸν ἀγκυλωτὸν ἢ ἀγγιστροῦτον.

1) Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 αἰῶνος ὁ Μαροῖνος Κρούσιος ἐν TurcoGraec. σελ. 209 ἔχει τὴν ἐξῆς παρατήρησιν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ τζ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ μάλιστα ἐν Κρήτῃ συμφώνως πρὸς τὴν πληροφορίαν τοῦ παρ' αὐτῷ φιλοξενηθέντος Σταμάτη Δονάτου (Κυπρίου) «Ait (Donatus) in insulis magnam esse varietatem linguae graecae alium dialectum in alia, multa barbara verba admixta. Graecis autem aliis δυσνόητον esse Cretensem linguam sicuti Belgicam nobis Germanis. Derideri a cultoribus qui corruptius loquantur: τζοπέλοσς inquit vocamus eos qui semper utuntur τζ sive τζίντα [=κ'εἶντα] idest talibus verbis quae sic incipiunt aut desinunt ut pro πρόβατο, προβατάτζι ἀρνάτζο [ἴητοι προβιάκι, ἀρνάκι μὲ τὴν νησιωτικὴν προφορὰν τοῦ κ]. Περὶ τῆς γραφῆς τῶν λέξεων διὰ τζ ἢ τσ καὶ τῆς διαφορῆς σήμερον προφορᾶς ἰδ. σημ. A 152 σελ. 387.

τζάτζαλα (ἢ τσάτσαλα) τιά, ὡς καὶ σήμερον, ράκη, κατερορακωμένα φορέματα (κοιν. κουρέλια), Lempren, E 1213. Κατὰ τὸν Meyer, Neugr. Stud. IV. 93 προσέχεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. cencio. Ἄλλ' ἡ λέξις εἶναι ἀρχαιοτέρα τῶν Ἰταλικῶν ἐπιδράσεων, ἀφ' οὗ εἰς τὰ Προδρομικά ποιήματα εὐρίσκειται πολλῶς (ιδ. Prodrrom. Index σελ. 258-259), ἀκόμη δὲ ἀρχαίον τερον παράδειγμα (τοῦ 9 αἰῶνος) ἀναγράφει ὁ Sophocle, ἐν τῷ Λεξικῷ του τὸ τζάντζαλος παρῶγον αὐτὸ ἐξ Ἀραβικῆς λέξεως. Σήμερον ἀκούεται εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος τζάντζαλα π. χ. Κυθν-143, Την. 258, τζέντζελα εἰς Οἴνουντ. 136, 303, Lesb. 428. Ἐν Ἡπειρωτ. γλωσσ. 61 φέρεται τζάντζαλα μάντζαλα ἐπὶ εὐτελοῦς πράγματος, ἐν Ἰκαρ. 121, 140 τζάντζαλο = ράκος. Καὶ ἐν Κρήτῃ ἀκούεται ἐνίοτε π. χ. ἐν τῷ αἰνίγματι σεῖ τὰ τσατσαλάκια τζικαὶ πέφτουν τὰ ψειράκια τζι (τὸ σησάμι). Ἐν Ἀραβαντινοῦ Συλλογῇ δημοδῶν ἀσμάτων τῆς Ἡπείρου (Ἀθην. 1880) σελ. 216 ἀσμ. 357 εὔρηται παληοτζάντζαλα.

τζευδός ἐπιθ. (ἢ τσευδός), ὡς καὶ σήμερον, τραυλός, βραδύγλωσσος, stammelnd, stotternd, E 1331 τὴ μπουκωτὴ καὶ τὴν τρευλὴ καὶ τὴ τζευδὴν ἀφίνει. Τὸ ἐπίθετον εἶναι ἠλλοιωμένος τύπος τοῦ ψευδός (ψευδής), ὅπως καταφαίνεται ἐξ ἰδιωμάτων ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἀκούεται ἀκόμη ψευδός ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας π. χ. Ἡπειρ. γλωσσ. 98· πρὸλ. MNE 113 καὶ B 9. Ἐκ τούτου ρῆμα τσευδίζω = τραυλίζω ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἐν Σάμῳ ἀκούεται τσιβδός Ἀθηνᾶ ΚΕ'. 303

τзинιά ἦ, (ἢ τσινιά), ὡς καὶ σήμερον, λάκτισμα, Fussschlag, B 396, Δ 1077 ἰδ. τзинω.

τзинω¹, (ἢ τσινω), ὡς καὶ σήμερον, λακτίζω, ausschlagen, B 394, 2154. Ἡ λέξις ἰδιαίτερον ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπὶ λακτίσματος τῶν κτηνῶν καὶ ἐπὶ ἐκτινάξεως ἄλλων πραγμάτων π. χ. ἐτινήσε τὸ νερὸ καὶ μ' ἐλέρωσε. Ἴσως προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐκτινάσσω, ἐκτινάξω, ἀφ' οὗ ἐν Ἀραβανίῳ τῆς Μ. Ἀσίας (Βαλαβάνη, Μικρασιατ. σελ. 22) βλέπω ὅτι ὁ τινάσσων πυρετὸς καλεῖται τσιναχτσης (ἦτοι τσιναχτής). Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ κινω ἢ ἐκκινω γενόμενον τσινω, ὅπως τὸ τσίχλα (κίχλη), λατσίδα (= λακκίδα). Ἐκ τοῦ τσινω, τσινιά ἐγένοντο τὰ σήμερον ἀκούόμενα, τσινιάρικς, τσινιάρικος, τσινιάρουλόαρο¹).

τζόγια ἦ, ὁ στέφανος, κόσμημα, Krauz, Kleinod, A 1388, 1391, B 68 πολλ. Εἶναι ἡ Ἑνετ. λέξις zolja, zogia (Ἰταλ. gioja) Neugr. Stud. IV. 28.

1) Πολιτ. Παροιμ. Γ' σελ. 319 παροιμ. 69. Ἐξεῖ τὸ τσινω-τσινάω ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κεντῶ (ἄλλως τσιτῶνω), διὰ τοῦτο ὁ κ. Πολίτης τὸ παράγει ἐκ τοῦ τσινί-ἀκανθα, ἐκ τῆς πρώτης δὲ σημασίας τοῦ κεντῶ προῆλθεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ λακτίζω κατὰ τὸν κ. Πολ.

τζουρλω¹ (ἡ τσουρλω), ὡς καὶ σήμερον, κατακλύομαι, ἀρχ. κυλινδεῖσθαι, glitschen, ausgleiten, A 1618. Εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην ἀκούεται καὶ τσουρῶ, Κρητ. ἄσμ. 371, Φιλιστ. τζουρῶ = κυλίομαι. Ὁ Chestacoff παράγει τὸ ῥῆμα ἐκ τοῦ Ἰταλ. zurlare, τὸ ὁποῖον ὅμως οὐδεμίαν σημασιολογικὴν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ τσουρλω. Πιστεῦω μᾶλλον ὅτι δέον νὰ σχετισθῆ πρὸς τὸ κυλίω, κυλιῶ, κυλεῖοῦμαι, κύλινδρος, κυλινδρῶ ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Ἀκούεται καὶ ὑπὸ τὸν τύπον τσουρλίζω καὶ τὸ οὖσ. τσουρλίστρα (= κυλίστρα) καὶ τσουρλισμαθιά = ἡ κατακλύσις. Τσοῦρλος λέγεται λίθος στρογγύλος (καὶ ἄνθρωπος ἀγροίκος) καὶ τσουρλιὰ ἡ πετοιά. Zurlo ἦτο εἶδος παιγνιδίου (ρουλέτας) ἐν Ἑννετία ἰδ. Molmenti, Parte II. zurlo καὶ Boerio ἐν τῇ λέξει καὶ zogar al zurlo.

τίβοτοι, ὡς καὶ σήμερον, τίποτε, τι, etwas καὶ ἀρητ. nichts. Εἶναι ὁ συνήθης τύπος παρ' Ἑρωτοκρίτῳ ἀντὶ τοῦ τίποτε, τίποτα, τίποτας, τίποτες, τίποτσι, τίβοτας, τίβοτσις, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς ἄλλα κείμενα καὶ ἀκούονται κατ' ἐπαρχίας, A 1528, 2225, B 668, 1222, Γ 441 445, πολλ. ἰδ. Duc. graec.

τιμονεύγω, ὡς καὶ σήμερον, τιμονεύω, οἰακίζω, πηδαλιουχῶ, steuern, A 2169, 558, ἰδ. τιμόνι.

τιμόνι τό, τιμόνι ὡς καὶ σήμερον, πηδάλιον, ἀρχ. οἰάξ, Steuernuder, A 54, 662, E 1530. Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ timone.

τίς ἐρώτημ ἀντωνυμία, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, γεν. τίνος, οὐδ. τί wer, A 1240 τίς νὰ μὲ γλυτώσῃ. 1760, τίς ξεύθει, 1756 τίς κατέχει, 2037, B 1361, 1362, 1363, 2242 τίνος μέλλει, Γ 519, 1561, Δ 592, 1539 τί μέρα, E 91 πολλ. Συνηθέστερον καὶ ἐν τῇ μεσαιων. καὶ ἐν τῇ νέα Ἑλλην. κεῖται ἀντ' αὐτῆς τὸ ποιός, ποιός.

τίς, τι ἡ ἀόριστος ἢ ἐπιμεριστικὴ ἀντωνυμία, ὡς τὸ ἀρχ. καὶ σήμερον, der eine der andere A 330 παραπονοῦμαι τινὸς ἄλλοῦ, B 2171, 2174 τίς τό λεγε μ' ἐυλάβεια καὶ τίς μὲ γέλιο, τίς πιλαλεῖ στή μιὰ μερὰ καὶ τίς γλακᾶ στήν ἄλλη, Δ 1048, 1049 τίνος ἐκόπη ἢ κεφαλῇ, τίνος τ' ἀστήθη ἐνοίχτη, 1068 τίς ἐλίγα τίς πολλὰ, 1589, E 1459 πολλ.

τὸ χρον. σύνδεσμος, ὅτε, wenn, συντασσόμενος παρ' Ἑρωτοκρίτῳ μετὰ παρῳχημένου ὀριστικῆς, ἢ μεθ' ὑποτακτικῆς μετὰ νὰ ἢ καὶ ἀνευ αὐτοῦ (ἢ καὶ ἀπαρεμφάτου) A 129 τό ἔγε γρικῆσει, 705 τὸ νὰ γρικῆσει, 871 τό θελε δεῖ 879 τὸ νὰ θελε γαυγίσει, 1035, 1153, τὸ δοῦν, 1179 τὸ δῆ (ἢ τὸ δεῖ), 1897, B 37 393, Γ 99, 103, 262 τὸ δὲ θελήσει, 1047, 1155, 1587, Δ 589, 745, 943, 1060, 1342, E 539, 845, 862 τὸ σμίξῃ (ἢ τὸ σμίξει), 881, 1111, 1243 πολλ. Ἀποκ. 373. Φαλιερ. 33, 45, 101, Βελθ. Χρυσ. 1264, Πικατ. 26, 58, 72, Φλωρ. Πλατζ. 1428, 1433, 1709 πολλ. Περὶ τῆς γενέσεως τῆς χρήσεως ταύτης ἐκ τοῦ ἐν τῷ μετ' ἀπαρεμφάτου (ἐν τῷ λέ-

γειν, ἐν τῷ ἰδεῖν κτλ.) ὠμίλησα διὰ μακρῶν ἐν σημ. A 129 σελ. 385. Ἐν τῷ Πόντῳ εὑρηται τὸ ἄμῶν τὸ = ἄμᾶ ἐν τῷ, Thumb, Handb. 2S 273, Blass, Gram. neutestam. Griechh. S 504.

ιοδεταχιά (ἢ τὸ δὲ ταχιά), ὡς καὶ σήμερον, τὴν ἄλλην πρωΐαν, αὔριον τὸ πρωΐ, morgens, den Tag nachher, B 1198, 1224, Δ 870 ἰδ. καὶ ταχιά. Ἡ προσκόλλησις τοῦ δὲ ἐγένετο, ὅπως εἰς τὸ δέλοιπος, ἀποδέλοιπος, προδέλοιπος, δετιποτένος ἰδ. Χριστ. Κρητ. A σελ. 323, Μαχ. 82, 94, 160, 308.

τοκάρω, μάλιστα ἀπροσώπως τοκάρει, ἀρμόζει, πρέπει, ἀρχ. προσήκει, schickt sich, passt, B 823, Δ 1326, Οἶκον. 66, Κρητ. πολ. 583,2, Εἶναι τὸ Ἐνετ. tocar (Ἰταλ. toccare), Neugr. Stud IV 89, Χριστ. Κρητ. A 355. Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς¹⁾ μεταχειρίζεται ἀντὶ τοκάρει τὸ ἀγγίζει μεταφράζων τρόπον τινὰ τὸ Ἰταλικὸν ῥήμα.

τόμου, ὡς καὶ σήμερον, εὐθὺς ὡς, sogleich, Ἀγγλικ. as soon as, Γ 1951 τόμου ἀρχίση τσί μικρὲς ἔρωτας νὰ πατάσση, Ἐρωφ. 290 τόμου καὶ γυρίσω. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ τόμου καὶ τῶν διαφόρων τύπων, ὑφ' οὗς παρουσιάζεται καὶ τῶν ἐρμηνεϊῶν αὐτοῦ ἰδ. σημ. Γ 1591. Ἐν Ζωγράφ. Ἡπειρ. τόμος, ἐν Ἡπειρ. γλωσσ. 63 εὑρηται τόμι.

τοπώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐξετάζω καὶ ὀρίζω τὸν τόπον πράγματός τινος, καθορίζω, παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς, erförtern, erblicken, B 697 τοπώνει καὶ ξανοίγει, ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ εἶναι κοινότατον λεγόμενον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας σημασίας μάλιστα κατὰ τὴν θήραν π. γ. ξάνοιγε καλὰ νὰ τοπώσης ποὺ θὰ κάτσουν οἱ πέριδικες, εἶχε τοπωμένο τὸ λαγὸ (= προσδιορισμένον τὸ μέρος ἐν ᾧ εὐρίσκειται) ἐπίσης λέγεται ἐπὶ τοποθεσιῶν π. γ. τόπωσε καλὰ τὸ μέρος νὰ τὸ θυμάσαι τοπώνω τὴ στρατά. Ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ἀκούεται συχνὰ καὶ τὸ τόπωμα π. γ. ἐκάτσε στὸ τόπωμα τοῦ λαγοῦ, αὐτὸς κατέχει τὰ τοπώματα (τῶν θηραμάτων).

τορνέσι τό, πληθ. **τορνέσα**, χρήματα, Geld, A 1870 ἦσαν τὰ κοινότατα χαλκᾶ κέρματα τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει καὶ σημ. εἰς τὸ χωρίον.

τότες ἐπιρ. χρον. ὡς καὶ σήμερον, τότε, damals, dann, A 21, 1069, 1386, 1585, 1809, Δ 195, 1882 πολλ. Τὸ τελικὸν εἰς ὅπως εἰς τὰ πότες, ἀλλότες, ἐτότες, ὄντες, ἰδ. Χατζ. ἐν Ἑπετ. Πανέπ. 1911 σελ. 80, ἰδ. καὶ ἐτότες.

τοῦτος, τούτη, τοῦτο καὶ **ἐτοῦτος** κτλ. ἢ δεικτ. ἀντωνυμία, ὡς καὶ σήμερον, οὗτος, dieser. (κλίνεται γεν. τούτου τουτουνοῦ καὶ τυνου),

1) Ἀγαθαγγ. Νινολάκι, Ἡ πρὸς τοὺς Κρητας ἀλληλογραφία Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, Χανία 1908, περὶ τῶν Πρωτείων τοῦ Πάπα σελ. 99, 118, 119.

τοῦτο, τοιτονά, τοίτη, τουνή, τουτηγιά, τοῦτο, τουτουνοῦ, τουνοῦ πληθ. τοῦτοι, τουτοινί, τουτουνοῦ, τουνοῦ, τουνωῶς, (ιδ. Thunib, Handb.² § 145, Pernot, Gram. § 193-194, Φιληγν. 779-780) Λ 72. 1288. Β 527, 586, 1837, Δ 601 πολλ. ιδ. καὶ ἐτοῦτο; καὶ προβλ. ΜΝΕ Β 444, 504. Τὸ οὐδέτερον τοῦτο εἰς τὸ χωρίον Ε 847 τοῦτο ὁποῦ ῥθαν τὰ πολλὰ κατὰ παράλειψιν τοῦ ῥήματος ἐπέχει θέσιν αἰτιολογικοῦ συνδέσμου=ἀφ' οὗ ἦρθαν, μὲ τὸ νὰ ἦλθαν, ὅπως λέγεται καὶ σήμερον π. γ. τοῦτο ποῦ δὲν ἐφάνη πρᾶμα τοῦ τρέχει, τοῦτο ποῦ δὲ μιλεῖ καωμένο τό λει=ἐπειδή, μὲ τὸ νὰ, κτλ.

τράβα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, δοκίς, Balken Β 99. 239, Κρητ. πολ. 255.14, 271.2. Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ Ἰταλ. trave (Λατιν. trabs). Παρὰ Trinchera 370 εὔρηται τράβατα.

τραγούδι, τραγουδῶ², τραγουδιστής, ὡς καὶ σήμερον ἄσμα, ᾠδή, ᾄδω, αἰοιδὸς Gesang, Lied, singen, Singer, Α 906, 907, Β 219, Γ 228, 234, Δ 29, 1281 πολλ.

τραῖτοριά ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, δόλος, ἐπιβουλή, Verrat, List, Β805. Βελισ.² στιχ. 500 ἄν ἐτραῖτουρεύτηκα, Βοῖβ. 1193 τραδιτῶρος, Σήμερον εἶναι κοινότατα ἐν Κρήτῃ τὰ τραῖτόρος, τραῖτορεύομαι, τραῖτοριὰ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀχάριστος, ἐπίβουλος, ἐπιβουλεύομαι, ἀχαριστῶ ιδ. Κρητ. λ. 71, 136 καὶ Βλαχ. Θησ. τραῖτοῦρης, τραῖτόρος, καὶ Duc. graec. Προέρχονται ἐκ τοῦ Ἰταλ. traditore.

τραντάφυλλο, ὅπως καὶ σήμερον, ρόδον, Rose, Δ 649.

τρανοπάλαιμα τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἢ σφοδρὰ καὶ βιαία πύλη, Ringkampf Δ 1865, ἐκ τοῦ τρανοπαλεύγω (τρανω-παλεύω)=σύρω καὶ παλαίω. Τὸ ἀπλοῦν τρανω δὲν ἀκούεται σχεδὸν ἐν Κρήτῃ (ἀλλὰ τὸ σύρω), ἀκούεται ὅμως τὸ συνθ. ἀποταυρίζομαι (=σκορδινῶμαι) καὶ τὰ συνθ. τρανοπαλεύγω, καὶ μαλλοτρανω (=τρανω τὰ μαλλιά). Περὶ τοῦ ταυρίζω καὶ ταυρῶ ιδ. ΜΝΕ 85 καὶ Β 341.

τράφος ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, φράκτης ἐκ ξηρολιθίας, τρύχαλος, Zaun aus Feldsteinen, Δ 1097, Ξενιτ. 100, Σταθ. Α 7. Χιακ. γλωσ. 361, Κορσ. 201, Turcogr. Βατραχ. 205, Χριστ. Κρ. Α 355. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. τάρφος κατ' ἀναγραμματισμόν, μετέλλαξε δὲ πῶς καὶ τὴν σημασίαν, ἀφ' οὗ δὲν σημαίνει τὴν ἀρχαίαν τάφρον (fossa, vallum, σημ. βάγγα), ἀλλ' ὅπως εἶπομεν τὸν φράκτην, τὸν ξηρότοιχον. Εἰς τὸν Ζην. Β 136 ὁ τράφος ἔχει τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τῆς τάφρου· ιδ. Duc. graec. ἐν τη λέξ.

τρεμάμενος μετ. (ἐκ τοῦτρέμω), ὅπως καὶ σήμερον, τρέμων, zitternd, erschrocken, (τὰ κείμενα σαλεύουσι μεταξὺ τῶν τύπων, τρεμάμενος καὶ τρομάμενος, ὁ ἰδὲ) Γ 1616, Δ 390, Ε 418. Περὶ τῶν νεωτερικῶν αὐτῶν μετοχῶν ιδ. Einl. 146 ἐξ. ΜΝΕ Β.

τρεμουλλιασμένος μετ. (τοῦ τρεμουλλίζω), ὅπως καὶ σήμερον, ἔχων τρεμούλλαν, zitternd, Α 308 (τουλί μικρὸ) τρεμουλλιασμένο κτλ.

φαντο. Τρεμούλλα (καὶ τρεμουλλιάζω) δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐκ φόβου τρομώδης κίνησις ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ ἀδυναμίας ἢ ἀσθενείας, ὅπως καὶ τὸ τρεμουλλιάσμενο πουλί. Ἀκούεται καὶ τρεμουλλιάρις, καὶ ἐπιθ. τρεμουλλιαστὸς. ἰδ. καὶ Duc. graec. τρεμουλλιάζειν. Ἡ λέξις φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ Ἰταλ. tremola, tremolare (Λατιν. tremula), δ' ὁ ἴσως ὀρθότερον γραπτέα δι' ἀπλοῦ λ

τρέξιμο τὸ τρέξιμο τοῦ κονταριοῦ, κονταροκτίπημα, Lauf, Turnier, B 2125, 2194.

τρευλίξω ὡς καὶ σήμερον, τραυλίξω, lallen, stottern, E 410, ἰδ. τρευλόξ.

τρευλὸς ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον. τραυλός, τσευδός, stamelnd, stotternnd E 1331 τὴν μπουκωτὴ καὶ τὴν τρευλὴ καὶ τὴν τρευλὴν ἐφ' ἧκε (φωνήν). Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ φωνήεντος α εἰς ε πρὸ τοῦ ὕρου ἰδ. MNE 238-239.

τρέχω ἄορ. ἡ τρεξεα καὶ ἡ δραμα, ἀμεταβ. ὅπως καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, laufen, A 4, B 1045 πολλ. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ μεταβ. χρῆσις τοῦ τρέχω, ἧτοι B 1775, τρέχει τὸ φαρὶ (ὅπως σήμερον τρέχω τὸ ἄλορον, ἧτοι τὸ κάμνω νὰ τρέχη), καὶ ἡ πολλάκις ἐπαναλαμβανομένη σύνταξις τρέχω τὸ κοντάρι ἧτοι ὁρμῶ πρὸς ἐκτελέσειν τοῦ κονταροκτυπήματος (καὶ τρέχω τὴν κοπανιό), B 1208, 1270, 1300, 1370, 1440, 1792, 1846, 2312, 2331, Δ 287, 1596,

τριὰ ἢ **τρά** ὡς μονοσύλλαβον, drei B 2092, ὡς τριὰ κονταροκτυπήματα, Βοσκοπ. 102 (ὅπως εἰς τὸ τριὰντα καὶ τριαντάφυλλο), Καρπ. 268 τρά, Καρπ. Μιχ. 826 ἔκαμαν τὴν καρδιά μου τριὰ κομμάτια.

τριγυρίζω, μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, περιβάλλω, umgeben, 1063, Γ 1400 τὸ φῶς μου ἐτριγυρίσα, Δ 395, 862 τὰ κάμπους τριγυρίζει. Ἀκούεται τὸ ὄημα καὶ ἀμεταβ. ἐπὶ τῆς σημασίας του περιέρομαι, κοιν. τριγυρῶ, ἰδ. τριγύρου.

τριγύρου ἐπιρ., ὅπως καὶ σήμερον, περίξ, κύκλω, ringsum, B 101, 300 γύρου τριγύρου (ἐξ οὗ τὸ γυροτριγύρα). Εἶναι τὸ ἐπιρ. γύρου μετὰ τοῦ ἐπιτακικοῦ προθέματος τρι (τριδίτλος, τρικούβετος, Τριπόλεμος κτ.), ἰδ. MNE B 478 -479. Εἰς τὸ ποίημα Δυστυχ. Εὐτυχ. Β εὔρηται πλὴν τοῦ τριγύρου καὶ ὁ τύπος τριγυρία(ν) στιχ. 410 544, 551, 663.

τριδίπλος ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, τριπλοῦς, dreifach, ἐπιρ. τρίδιπλα A 1662 διπλά καὶ τριδίπλα.

Τριπόλεμος, ὁ Ἀφέντης τῆς Σκλαβουνιάς, B 282, 1281, 1363 πολλ. Τὸ προθετικὸν τρι πρὸ τοῦ πόλεμος χρησιμεύει πρὸς ἔξαρσιν τῆς πολεμικῆς τοῦ ἱππότου ἰκανότητος, ἰδ. σελ. 370.

τριτώνω, ὡς καὶ σήμερον, ἐκτελῶ α διὰ τρίτην φοράν, ἐπαναλαμβάνω τὸ τρίτον, zum dritten mal wiederholen, B 1794, 1995, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξ.

τρίχα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, αἱ τρίχες, τὸ τρίχωμα, τὸ χροῶμα τῆς τριχός, τὸ ἄλλως τριχιά, Behaarung, Haarwuchs, B 339 ἢ τον ἢ τρίχα ν του ψαρή. Καὶ σήμερον τὸ τρίχα ἔχει τὰς ἀνωτέρω σημασίας.

τριχιά ἢ, τὸ τρίχωμα, Behaarung, B 298. Τριχιά καλεῖται σήμερον καὶ τὸ ἐκ τριχῶν κατασκευαζόμενον σχοινίον.

τρομάμενος, ὅ,τι καὶ τὸ τρεμάμενος ὁ ἰδέ, B 685, 691, Δ 85.

τρομάρα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, τρόμος, Schreck, Angst, A 290, Γ 941, Ε 1317. Περὶ τῆς μεγεθυντικῆς καταλήξεως - άρα καὶ - μάρα εἰς δήλωσιν πάθους ἢ καταστάσεως ἰδ. Φιληγν. 1285.

τρομάσσω, ἀορ. ἐτρόμαξα, μετ. τρομασμένος, ὡς καὶ σήμερον, καταπλήττομαι τινα, φοβοῦμαι τινα, erschrecken, B 160 πολλὰ τὸν ἐτρομάσσασι, 184, 2307, Γ 4225, Ε 1313 τρομασμένα μέλη. Ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας κάμνω ἄλλον νὰ τρομάξῃ π. χ. μ' ἐτρόμαξες μὲ τὰ λόγια σας, ὅτε ἀκούεται καὶ ὁ ἐνεστὸς τρομάζω MNE 580.

τρόπος ὁ, ὡς καὶ σήμερον, Weise. Ἴδια σημαίνει τοὺς καλοὺς καὶ τακικοὺς τρόπους, A 929 ὁ ποὺ κατέχει νὰ μιλήῃ μὲ γνῶσι καὶ μὲ ἰρόπο. Τὰ AB ἔχουσιν εἰς πολλὰ χωρία ἀντ' αὐτοῦ τὸ συνώνυμον μόδος (ὁ ἰδέ).

τροπώνω, ὄρος ραπτικῆς, ὅπως καὶ σήμερον, κοιν. τρουπόνω, συρράπτω, Γαλλ. faufiler, Δ 561 ἢ μὲ ἀ συγκόβγει σὰ θωρῶ κ' ἢ ἄλλη τὰ τροπώνει. Περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ σημασίας του ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον τοῦτο.

τροχός ὁ. ὡς καὶ σήμερον, Rad, A 2, Γ 909, ἰδὲ σημειώσιν εἰς τὸ A, 1—2. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας εὐρίσκονται εἰς ἄλλα Κρητ. κείμενα τὸ τροχῶμα καὶ τροχίλι. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ Ἐρωτοκρίτου κατέστησε τὴν τροπικὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ἔκτοτε κοινοτάτην ἐν Κρήτῃ¹).

τρῦπα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ὀπή, Loch, E 866.

τρυπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, διαπερῶ, bohren, Δ 1049 1688, 1795.

***τρυφερὸς** ἐπιθ. B 616 ἢ τρυφερή ν του νιότη (τὰ AB).

1) Εἰς τὰ περὶ τροχοῦ καὶ χρόνου σημειωθέντα ἐν A 1—2 ἄς προστεθῶσιν ἀκόμη καὶ τὰ ἐκ τοῦ δημόδου ποιήματος Γεωργίου Αἰτωλοῦ (ἐτ. 1569, ἰδ. Banescu, Un poème grec vulgaire, Bucarest, 1912).

στιχ. 370 Ὁ χρόνος εἶν ὡσὰν θωρεῖς τροχός ὁπὸ γυρίζει,
 375 Ἄλλον ὑπώνει ὁ καιρός, καὶ ἄλλον κατεβάζει
 395 ὁπ' ὁ τροχός τὸν ἤφευε πίστομα μὲ τὴν μύτην,

καὶ ὄσα ὁ καθηγ. I. Καλιτσουάνικς συνήθηροισεν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ποιήματος περὶ τῆς Ξενιτείας παρατηρήσεις του (Χριστ. Κρητ. Β' σελ. 169-170).

***τρυφιεραίνω**, Β 1312 τρυφιεραίνουσιν πάλι (τὸ Χ)

τρώγω ἄορ. ἤφαγα, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. ἐσθίω, essen, Γ' 402, 1272, Δ 506, 736 πολλ.

τσακίζω καὶ παθ. **τσακίζομαι**, ὡς καὶ σήμερον, θραύω, συντριβίω, zerbrechen, zerbröckeln, Β 1076, Γ 280, 1420, Δ 1164. Περί τῆς ἀμφιβόλου αὐτοῦ παραγωγῆς ἰδ. Ἄτακτ. Γ 224' ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. Gloss. τζακίζω.

τσαμαρδαρός ἐπιθ. θηλ. τσαμαρδαρά, Ε 445 μᾶλλιος κ' ἐκεῖνα ἐέσκισε τσαμαρδαρά πομένει. Ἐκ τῶν συμφραζομένων φαίνεται ὅτι ἡ ἐννοία εἶναι ρακένδυτος, mit Lumpen bekleidet. εἶναι ἄπαξ εἰρημένον καὶ ἡ σύνθεσις του δὲν εἶναι ἐξηκριβομένη τὸ δεύτερον μέρος πιθανώτατα εἶναι τὸ μαδαρός = ψιλός, ἀπειλωμένος (πρβλ μαδῶ, μαδάρα) τὸ πρῶτον ἴσως προῆλθεν ἐκ συμφύρσεως πρὸς τὸ τζατζαλα = τὰ βράκη (δ' ἰδέ). Ὁ κ. Κουκουλῆς ἐν Οἴνουσι. 303 ἀναγράφει τσαμαδάρα καὶ τσαμαδοῦρα = τόπος γυμνός καὶ ἄδενδρος.

τύπανο τό, τύπανον, Trommel, Δ 1970. Σήμερον ἀκούεται συνήθως τοῦ τυπανο (ἡ κοιλιά σου τοῦ τυπανο, καὶ ἡ παρομμία ὁ κόσμος τὸ χει τοῦ τυπανο κτ.).

τυρανῶ¹, μεταβ. καὶ μεσ. **τυραννοῦμαι** μετ. τυραννισμένος, ὡς καὶ σήμερον, βασανίζω, ταλαιπωρῶ, quälen, martern, Α 377 πὸν τὴν τυραννῆ, 1781 μὲ γνῶσι τυραννᾶτο, Γ 21, 424, Δ 513, 818, Ε 593 ζωὴ τυραννισμένη. Τὸ Χ ἔχει πάντοτε τὸν Ἑπτανησιακὸν τύπον τυραγνῶ. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται τύραννος, τυραννῶ, τυρρανία, τυρρανίσι, τυρραννισμός, τυρρανισμένος, ἐπὶ δεσπότην ἢ κυρίου σκληροῦ, καὶ ἐπὶ βασάνων καὶ ταλαιπωριῶν.

τυφλάγρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, τυφλότης, Blindheit, Α 1580, 1590. Ἡ κατάληξις -άγρα (ἐξαχθεῖσα ἐκ τοῦ ποδᾶγρα) κείται πρὸς δήλωσιν πάθους ἢ νοσήματος ὅπως εἰς τὰ στραβάγρα, κουφάγρα, κομμάγρα κτῶ.

τυφλός ἐπιθ. ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, στραβός, blind, Α 1575, 1586, Γ 1714 πολλ.

τυφλώνω μεταβ. καὶ **τυφλώνομαι** παθ. ὡς καὶ σήμερον, τυφλῶ, στραβώνω, blind machen, blenden, Α 157, 239 ὁ πόθος σὲ τυφλώνει, 1361, Β 2206.

τυχαίνω, ὡς καὶ σήμερον, μάλιστα ἐν χρήσει ἀπροσώπως τυχαίνει, ἐτύχαινε, πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, es passt, es ist schicklich Α 971, 2221, Β 801, 923, 1458, 1844, Γ 935, Δ 679, Ἄβρ. 23, 1137, Ἐρωφ. Α 405, 481, Ἰντερμ. Α 166, Ε 670, Ζην. Δ 255, Κρητ. πολ. 136.26, 141.15, Ἡπειρ. γλωσ. 93.

τώρα ἐπιρ. χρον. ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. νῦν, nun, jetzt, Α 602,

633, 835, 1595, Β 33, 1982, Δ 1335, Ε 1399 πολλ. Περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ τῆ ὄρα ἰδ. Χατζιδ. Νεοελλην. ἐν Ἀθηνᾶ ΚΒ' σελ. 214-215.

τως γεν. πληθ. τῆς κτητ. ἀνωθυμίας ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ ἀντι τοῦ τῶν (τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ) Β 38 ὁ πόνος τῶς, Ὅταν δὲν προηγῆται σ τότε ἀκούεται συνήθως ἠχηρὸν ἦτοι ν τῶς π. χ. τὰ πράματα ν τῶς.

τῶς γεν. πληθ. τοῦ ἄρθρου μὲ σημασίαν δεικτικῆς ἀνωθυμίας = αὐτῶν, Β 991 θ ἔλ η μα τῶς ἦ δ ω κε πολλ. Εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην λέγεται τῶν, τῶνε π. χ. νὰ τῶνε πῶ, νὰ τῶνε δώσω, καὶ τοῦτο εἶναι μίᾳ τῶν προχειροτέρων διαφορῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ ἀπὸ τοῦ Δυτικοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος καὶ ἐν τοῖς κειμένοις καὶ ἐν τῇ σημερινῇ ὀμιλίᾳ.

Υ

ὕγιός καὶ **γιός**, ὡς καὶ σήμερον, υῖός, Sohn, Α 77, 820, 1344 πολλ.

ὕπόθεσι ἦ, ἰδ. πόθεσι.

ὑστερος ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, τελευταῖος, nachherig, später, letzter, Α 492, Γ 1519, Δ 26 πολλ. Τὸ οὖσ. ὑστερο μετὰ τῆς εἰς προθέσεως εἰς τὸ ὑστερο, στό στερο λαμβάνεται ὡς ἐπιρ. χρονικόν, Α 755, Δ 685. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπιρ. ὑστερα, ὕπως καὶ σήμερον, κατόπιν, μετὰ ταῦτα, hernach, darauf, später, Δ 887 πολλ. Ἐκ τοῦ ἐπιθ. γίνεται καὶ τὸ ὑστερινός, ὑστερνός, στερνός (ἰδ. λεξ.)

ὑψος τό, γεν. τοῦ ὕψου, πληθ. τὰ ὕψη, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, Höhe, Α 338, Δ 1169, Ε 164 τοῦ ὕψου καὶ τοῦ βάθου.

Φ

φαητό τό, ὡς καὶ σήμερον, τροφή, Essen, Α 1212, 1359, Γ 27, 1760, Δ 736, 1416.

φαίνομαι ἀορ. ἐφάνη, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ἀρχ. δοκῶ, scheinen, dünken, Συνήθως εὐρίσκεται ἀπροσώπως Β 128, 2308, 2360, Δ 1701, 1834, 1988, Ε 571, 794 πολλ.

φανειά ἦ, ὡς καὶ σήμερον, ἐμφάνεια, Erscheinen. Εἶναι σύνηθες εἰς τὴν φράσιν ἐφάνηκε ἢ φανειά του, Ε 1362 νὰ μὴ φανῆ ἢ φανειά μου, ὅπως ἀκούεται καὶ σήμερον εἰς δήλωσιν τελείας ἐξαφανίσεως, π. χ. Συλλογὴ Κρητ. ἐπιστολῶν (Αθην. 1878) σελ. 51 δὲ φάνηκε ἢ φανειά του.

φανερὸς ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. δηλός, offenbar, klar. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπιρ. φανερά Γ 77, 107 φανερά ἴδα (=εἶδα) (ὁ Γιανν. καὶ ὁ Chestacoff τὸ ἀνέγραψαν εἰς τὰ γλωσσάρια τῶν ὡς μίαν λέξιν φανεράδα!) Δ 56.

φανερῶνω καὶ μεσ. **φανερῶνομαι** ἀορ. ἐφανερῶθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, κάμνω φανερόν, δηλῶ, σημαίνω, offenbaren, zeigen, bedeuten, Α 21, Γ 380, Δ 59, 184, 244, 266. 1919, Ε 382, 688.

φανίζομαι μόνον ὁ ἀορ. ἐφανίστη ἀπροσώπως=μου ἐφάνη, ἔκρινα καλόν. Εὐρίσκεται συχνότατα εἰς τὸν Ἑρωτοκρ. καὶ τ' ἄλλα Κρητ. κείμενα (καὶ ἀκούεται συχνὰ καὶ σήμερον) καὶ μάλιστα πολλάκις μετονισμὸν μετρικὸν (φάνιστη, ἢ φανιστή) Α 1546 ἐφανίστη τζι, Β 613 τοῦ φανίστη, 1438 ἐφανιστή σου, 2210, 2302, Γ 409, Δ 51, 159, 1444, 1660, Ε 895 1084 ἰδ. καὶ σημειώσιν εἰς τὸ Α 1546.

***φαντάζω** Ε 1102 φαντασὰ φαντάζει με (τὰ ΑΒ). Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ φαντάσσω καὶ τὸ παθ. φαντάσσομαι, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ποιῶ ἢ βλέπω φαντάσματα, πνεύματα, αὐτὸ τὸ σπῖτι φαντάσσει=ἔχει φαντάσματα.

φάντασμα τό, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, κοιν. φαντασὰ καὶ φανταξὰ (εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην σφανταξὰ), Gespenst, Trugbild, Geist F. 1102 ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ.

φαντός ἐπιθ. ρημ. (ἐκ τοῦ φαίνω=ὕφαίνω), ὡς καὶ σήμερον, ὑφαντός, ὑφασμένος, Β 523 ἄσπρη φαντὴ χρυσάργυρη (φορεσά).

φαρί τό, ἵππος, ἄλογος, Pferd, Β 296, 496, 1775, 2326, πολλ. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἀραβ. farias, ἦν λίαν ἐνωρίς ἐδέχθησαν οἱ Βυζαντ. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα εὐρηταὶ ὑπὸ τοὺς τύπους ὁ φάρας, ὁ φάρης καὶ ἡ φάρα. Παρ' Ἑρωτοκρίτῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα νεώτερα ποιήματα ἐπεκράτησεν ὁ ὑποκορ. τύπος τὸ φαρί(ο)ν. Περβ. Lehnw. 145, Duc. graec. φάρας, Duc. latin. farius.

φαρμακερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, δηλητηριώδης, ἰοβόλος, giftig Δ 635.

φαρμακεύω μετ. φαρμακεμένος, ὡς καὶ σήμερον, δηλητηριάζω (ἀρχ. φαρμακῶ, φαρμάσσω) vergiften, Α 177, 278, 660, 1075.

φαρμάκι τό, ὡς καὶ σήμερον, δηλητήριον, ἀρχ. ἰός, φάρμακον, Gift Β 950, 1436, Γ 98.

φεγγάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ σελήνη ὡς προσωποποιημένη θεότης Γ 1457. Εἰς τὸ Δ 1623 φέρεται Σελήνη.

φέγγος τό, τὸ φῶς τῆς σελήνης, Mondlicht, Β 310. Εἰς ἄλλα κείμενα φέγγος εἶναι αὐτὴ ἡ σελήνη π. χ. Ἑρωτοκρ. 371, 393, 565. Ἐκ τούτου ἐσηματίσθη τὸ ὑποκορ. φεγγάρι πανελληνίου χρήσεως σήμερον εἰς δήλωσιν τῆς σελήνης.

φέγγω ἀορ. ἤφεξα, ὡς καὶ σήμερον, ἀμεταβ. φωτίζω, scheinen, leuchten, Α 51, Γ 176, Δ 169, 637 πολλ.

φελῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, ὠφελῶ, βοηθᾶ, εἶμαι χρήσιμος, ἀξίζω, nützen, helfen, nützlich sein, A 133 τ' ἄλλο δὲν τότε φελᾶ, 265 τί με φελᾶ νὰ ξέρω, A 680, B 258 γιὰ τρεύγει καὶ φελᾶ με, 2068, Γ 128, 1586, Δ 689, 838, 1425. Τὸ ῥῆμα εἶναι τὸ ὠφελῶ κατ' ἀποβολὴν τοῦ ἀρκτικοῦ φθόγγου ο, MNE 220. Οὐσιαστ. τοῦ ῥήματος εἶναι τὸ ὄφελος καὶ ἔφελος (ἐκ τῆς αὐξήσεως ἐφέλεσα).

φέρνω ἄορ. ἤφερα μετ. φερέμενος, ὡς καὶ σήμερον, φέρω, bringen A 8, 246, 1281. Περὶ τοῦ νεωτέρου τύπου φέρνω (κατὰ τὰ κάμνω, τέμνω, δάκνω κτλ. ἰδ. MNE 291).

φεύγω ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, α') ἀμεταβ. φεύγω, fliehen A 527 ὅσο φεύγει τσι φωτιᾶς, Δ 85, 458, E 795 πολλ. β') μεταβ. ἀποφεύγω, entfliehen, Γ 205, 1590 τὸ καλόν τως φεύγου, E 599.

φήμη ἡ, ὡς τὸ ἀρχαῖον, κλέος, δόξα, Ruhm, B 1229 τόσος ἐπαίνοσ καὶ φήμη ποὺ τοῦ δίδα. Συνηθέστερον καὶ ἐν τῷ μεσαιων. καὶ ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι εὐφηται καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον τὸ φοῦμος καὶ ρμη. φουμίζω, φουμιστός, Χρον. Μορ. 753, 4058, 4216 ἄλλα καὶ φημίζω Χρον. Μορ. 5064, 5067, 5069, 5998) Βενετ. 7,83 Θανατ. Ροδ. 99, 181, Legr. R 13.4, Βοιβ. 1105, 1107, Κυπρ. 20, 47 πολλ. Ἀνακαλ. 59, Ἐρωτοπ. Κυπρ. ΙΔ'. 13 ἰδ. καὶ Somav. καὶ Duc. graec. ἰδ. καὶ φημίζω.

φημίζω, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ σήμερον, φουμίζω, εὐφημῶ, ἐπαινῶ, ἐγκωμιάζω, rühmen, B 1232 ποῖ ὁ πρόπει νὰ παινέσουσι ποῖ ὁ πρόπει νὰ φημίσου, Βλαστ. γαμ. 13 φημισμένος. ἰδ. προηγουμένως τὸ φήμη καὶ φουμιστός. Σήμερον ἀκούεται καὶ σύνθετον ἀποφουμῶ καὶ ἀποφουμίζω (μετ. ἀποφουμισμένος) = θυμῶν καὶ ἀποχωρῶ, δυσαρεστοῦμαι, τὸ ὅποῖον ἐκ πρώτης μὲν ὄψεως φαίνεται ὅτι εἶναι τοῦ φημίζω - φουμίζω ἀλλ' ἔνεκα τῆς διαφόρου σημασίας πείθεται μᾶλλον ὅτι εἶναι τὸ ἀποθυμῶ, ἀποθυμίζω.

φίλινα ἡ, θηλ. τοῦ φίλος, ἡ φίλη, φιλαινάδα, Freundin, B 660, Γ 1265, Ἐρωφ. Ἰντερμ. A 29, Λαογρ. B 600, στιχ. 17 (Ἰου), Μαχαρ. 165, Ἀσιζ. 213 ἰδ. καὶ Somav. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἐν Ἀσιζ. 98 καὶ Μιχ. 358 παίδαινα, καθ' ὃ ἐγένετο καὶ τὸ φίλινα ὡς ἡρμηνεύσεν ὁ καθ. Χατζιδ. ἐν Γλωσσολ. Μελετ. A 11.

Φιλάρετος, ὁ Ἀφέντης τῆς Μοθώνης, B 199, 1292, 1373. Τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἀρετῆ ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἀνδρείας, καὶ ἄλλων προτερημάτων B 199, 200 λέγασι Φιλάρετον, εἶχεν ἀντρεϊὰ καὶ δύναμι καὶ πλουμισμένα κάλλη.

φιλευτικὰ ἐπιρ., ὡς καὶ σήμερον, φιλικῶς, freundschaftlich, Δ 1629 φιλευτικὰ μιλοῦσι.

φιλιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ φιλία, Freundschaft. Συνηθῶς ἔχει παρ' Ἐρωτοκρ. (καὶ ἐν τοῖς δημοτ. ἄσμασι) τὴν εἰδικωτέραν σημασίαν τῆς ἐρωτικῆς φιλίας, Verliebtheit, A 1100 νὰ θυμοῦμαι τσι φιλιάς,

1724, 1762, 2250 φιλιὰ νὰ κάμουν τσ' ἔρωτῆ ἄς, Γ 1221, 1499.

φιλοξεφάντωσι ἡ, ἡ μετὰ φίλων διασκέδασις, Belustigung mit Freunden, A 685, ἰδ. ξεφάντωσι.

φιλωῶ², ὡς καὶ σήμερον, ἀσπάζομαι, küssen. Ἐξιοσημείωτον ὅτι καὶ παρ' Ἐρωτοκρ. καὶ εἰς ἄλλα κείμενα εὐρίσκεται τὸ ἐνεργητ. φιλωῶ ἐπὶ ἀλληλοπαθοῦς σημασίας (ἦτοι ἀντὶ τοῦ μέσου φιλεῖσθαι) π. χ. πλάνουνται κι ἀγκαλιάζουνται καὶ κλαίοντασ φιλοῦσι, E 780 τὰ πουλλὰ στὰ κλωναράκια τῶ δεντρῶ ἐσμίγα κ' ἐφιλοῦσα = ἐφιλοῦντο, Διγεν. Ἐσκωρ. 481, 584, 1165, 883, Ἐρωτοκρ. 315 ἔλα, κερὰ, ἄς φιλοῦμεν = φιλούμεθα, 347, 451.

ῥφολα ἐπιρ. κατ' ἀποκοπὴν ἐκ τοῦ εὔκολα, ἔφολα, ῥφολα, E 497 πλιὰ ῥφολα.

φλάγω κατ' ἀποκοπὴν ἐκ τοῦ φυλάγω (ὅπως τὸ φλακῆ, φλακῆ, φλάγορας, φλοκαλιὰ), E 585 ἰδ. φυλάσσω.

φλακάτορας ὁ, πληθ. φλακατόροι, δεσμοφύλαξ, Kerkermeister, Δ 587, 825, E 112. Ἡ λέξις μάλιστα γνωστὴ ἀπὸ τὸ γνωστὸν ποίημα τοῦ Σαχλίκη περὶ τῶν Φλακατόρων (Wagner, Carmina gr. med. aeni σελ. 85 ἔξ. καὶ ἔκδ. Παπαδημητρίου σελ. 33 ἔξ.). Ὁ σηματομοσ ἐγένετο κατὰ τὰ βλεπάτορας, βιγλάτορας, κουράτορας, πρωτοστάτορας κτθ.

φλακῆ ἡ, φυλακῆ, δεσμοτήριον, Gefängniß A 382, Γ 1751, Δ 523, 526, 569, 832, 834, 1541, E 1201, Ἄβρ. 500, Ἐρωφ. B 60, Ζην. B 4, Κρητ. ἄσμ. Κρ. 16, Φαφουτ. Δασκ. 829, 839, 840. Οὕτως ἀκούεται ἡ λέξις καὶ σήμερον μάλιστα εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην, ὅπου καὶ χωρίον Φλακῆ εὔρεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐποκορώνου¹). Περὶ τῆσ συγκοπῆσ τοῦ ἀσθενοῦσ φθόγγου ἰ ἰδ. Einl. 347 - 348.

φλακιάζω μεταβ. μετοχ. παθ. φλακιάσμενοσ, φυλακίζω, φυλακῶνω, θέτω εἰς τὴν φυλακῆν, einsperren, Γ 794, E 220, 380. Εἰς ἄλλα κείμενα εὔρεται φλακιάζω, φλακισμένοσ, Πικατ. 132 πολλ. Εἰς Συλλογὴν Κρητ. ἐπιστολῶν (Ἄθην. 1878) εὔρεται τὸ φλακιάζω σελ. 16, 21.

φλάκισμα, τό, ἡ φυλάκισις, τὸ φυλάκωμα, ἡ ἐγκάθειριξις, Einspernung, Δ 757, E 309,

φλασκί τό, καὶ τὸ **φλασκί**, ὡς καὶ σήμερον, φλασκίον, λαγύνιον, Kürbissfläschen. Ἡ λέξις φλασκί καὶ φλάσκα, ἀκουόμενον καὶ σήμερον συχνότατα προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. flasca, οἱ δὲ Ρωμαῖοι τὸ εἶχον παραλάβει παρὰ τῶν Γερμανῶν ἰδ. Neugr, Stud. III 70, Lehnw. 121, εἶναι δὲ τὸ ἐκ κολοκύνθησ τῆσ λαγυνοφόρου γινόμενον (σημ. ἡ φλασκιά) τοῦ ὁποῖου ποιοῦνται μεγάλην χρῆσιν οἱ

1) Σταυράκη, Στατιστικὴ Κρήτισ, Ἄθην. 1890 Πίνακεσ σελ. 26, ἀριθ. 310.

χωρικοί εἰς διαφόρους πρακτικὰς χρείας. Ἰδ. καὶ Duc. graec. ἐν λέξ. φλασκίον,

φλέγα ἢ, ὡς καὶ σήμερον, ἢ φλέψ, Ader καὶ ἡ πηγὴ (φλέγα τοῦ νεροῦ), Quell, A 82, 743, Δ 1340, E 1414.

φλεγοτομῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, φλεβοτομῶ, zur Ader lassen, die Ader öffnen, A 742.

φλέμα τό, ὡς καὶ σήμερον, φλέγμα, ein kalter weisser Saft (κατ'ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐρυθρὸν αἷμα) Γ 825. Οὕτω λέγονται καὶ αἱ λευκαὶ ἀποχρέμψεις τοῦ ἀνθρώπου ἰδ. Βλαχ. Θησ. φλέμμα pituita.

φλετσακίδα ἢ, σκίζα, πελεκούδα, ἀρχ. σκίδαξ. σκινδάλαμος, Splitter, B 1508. Σήμερον ἀκούεται ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ φλετσακίδα, καὶ φλετσακούδα, εἰς τὸ Πέθυμνον φλετσακούδα, καὶ εἰς τὰ Χανιά φλετσασκίδα. Εἰς τὸν Φιλιστ. ἀναγράφεται φλετσακούδα. Ἐσχηματίσθη ἐκ δύο λέξεων τοῦ φλοῦδος (φλοῦδα, φλοῦδι) καὶ τοῦ σκίζα, τὸ δὲ - οὔδα κατὰ τὸ πελεκούδα τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ἦμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ὅτι ἐγίνε καὶ κατ'εὐθείαν ἐκ τοῦ φλοῦδακας, ἢ φλοῦδακίδα συμφυρθὲν πρὸς τὸ σκίζα καὶ γενόμενον φλετσακίδα καὶ φλετσασκίδα.

φοβέρα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπειλή, Drohung, Δ 127.

φοβερίζω μεταβ. ὡς καὶ σήμερον, φοβίζω, ἀπειλῶ, drohen, A 1708, B 1598, E 1536.

φοβιτάρης ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, δειλός, ἀτολμος, furchtsam, (ἀντιθ. ἀφοβός), A588, A 2332. Τὸ ἐπίθετον φοβικιάρης ἐσχηματίσθη κατ'ἀναλογίαν ἄλλων εἰς ἄρις γενομένων ἐξ ἐπιθ. ληγόντων εἰς ἰκὸς π. χ. ὑδροπικιάρης, χτικιάρης δηλούντων πάθος ἢ νόσον.

φονιάς, ὡς καὶ σήμερον, φονεύς, Mörder, B 108. Ἐγίνε κατὰ συνήθειαν ἐκ τοῦ φονέας, φονιάς κατὰ τὸ βασιλιάς.

φορὰ ἢ, ὡς καὶ σήμερον, Mal, A 261 πολλ. Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ παράλειψις τῆς λέξεως εἰς φράσεις συχνὰ λεγομένας π. χ. Γ 45 μὲν ἀποὺ τσι πολλὰς Γ 225 τὴν πρώτην, B 1671 καὶ 2065 γὰρ πρώτην, E 422 καὶ 1467 σ'τὴν ἄλλη πολλ. Καὶ τὸ κοινότατον εἰς μίαν (ἐξ οὗ τὸ εἰς μίον, ζιμιὸ) ἦτο εἰς μίαν φορὰν. Οὕτως ἀκούεται καὶ σήμερον τὸ μὲ μιά, για μιὰ, μονομιὰ, τὴν πρώτην. κτλ.

φορεσὰ ἢ ὡς καὶ σήμερον, φορεσία, στολή, περιβολή, Anzug, B 89, 91, 116 πολλ.

φόρος ὁ, ἢ ἀγορά, ἢ πλατεῖα, Markt, A 621, 1379, B 100, 1263, 1340. Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ Λατιν. forum, καὶ ἦτο ἐν πολλῇ χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντ. τὸ φόρον καὶ ὁ φόρος (ἰδ. παραδείγματα παρὰ Sophocle), εὐρίσκειται δὲ καὶ εἰς τὰ κατόπιν κείμενα ἰδ. Duc. graec. ἐν τῇ λέξει.

φορμίζω ἰδ. ἀφορμίζω.

φορῶ², ὡς καὶ σήμερον, α') ἀρχ. ἐνδέδυμαι, ἠμφίεσμαι, anhaben, μετ. φορεμένος B 189, 461, Γ 1470, Δ 1964 (ἐπὶ δακτυλίου), E 939 β') φέρω, ἔχω, haben B 1449 δράκου καρδία ν ἐφόρει.

φουκροῦμαι¹, ὡς καὶ σήμερον, A 247, 794, 1232, B 43, 897, 1246, Γ 429 πολλ. προστακτ. φουκροῦ ἰδ. ἀφουκροῦμαι.

φουρκίζω, ὡς καὶ σήμερον ἄγγω, ἀπάγγω, erhenken A 1748. Ἡ λέξις Βυζαντ. φουρκίζω καὶ φουρκίζω (ἰδ. παραδειγμ. παρὰ Sophocli.) ἐκ τοῦ Λατιν. furca. Περὶ τοῦ πράγματος ἰδ. σημείωσιν ὡς τὸ ἀνωτέρω χωρίον. Σήμερον εἶναι κοινότατα τὸ φουρκα, φουρκίζω, φουρκισμένος ἐπὶ τῆς ἀγχονης καὶ τοῦ δι' αὐτῆς θανάτου, ἀλλ' ἀκούονται συχνὰ καὶ τροπικῶς (= ὄργη, βία, παροργίζω κτλ.)

φουσκῶνω μετ. φουσκωμένος, ὡς καὶ σήμερον, ἐξοιδάινω, schwellen καὶ τροπικῶς ἐξοργίζω, A 1674 στή φουσκωμένη θάλασσα, B 277, 1055, 2229 φουσκῶνουν τ' ἄλογα = ἐρεθίζουσι (ἢ ἀμεταβ. θυμώνονται). Τὸ ρῆμα ἐκ τοῦ οὖσ. φούσκα, τὸ ὅποιον πάλιν εἶναι τὸ ἀρχ. ἡ φύσκη = Magen, dicke Durm, Blase ἰδ. Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξι.

φούσκωσι ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, φούσκωμα, ἐρεθισμός, Aufregung, Γ 533 φούσκωσι μεγαλύτερη δὲ θέλει νὰ τσί δῶσῃ ἰδ. φουσκῶνω.

φουσσᾶτο τό, στρατός, στρατεύμα, στρατιά, Heer, Δ 867, 872 πολλ. Ἡ λέξις Βυζαντιακὴ ἐκ τῶν κοινοτάτων ἀπαντῶσα παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τὸν τύπον φουσσᾶτον (ἐκ τοῦ Λατιν. fossatum) δηλοῦσα τὸ πρῶτον μὲν περιγεγραμμένον στρατόπεδον, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν στρατὸν (ἰδ. Sophocli.). Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐξηκολούθησεν ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ὑπὸ τὸν τύπον φουσσᾶτον. (Ὁ Duc. graec. φουσσᾶτον καὶ φουσσᾶτον Castra fossis circumdata, atque ideo ipse exercitus) ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. φουσσᾶτον καὶ φουσσᾶτο. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται ἡ λέξις, ἀλλ' ἐπὶ σημασίας τροπικῆς, ἥτοι φουσσᾶτον καὶ φουσσᾶτα σημαίνουσι τὴν ἔπαρσιν, τὴν ὑπερηφάνειαν, π. χ. ὁ τάδεσ ἐχει πολλὰ φουσσᾶτα, τοῦ κοπήκανε τὰ φουσσᾶτα = ἔπαυσεν ἡ ἀλαζονεία του.

Φραγγιά ἡ, ὡς καὶ σήμερον, ἡ Εὐρώπη, ἡ Δύσις, Frankenland, Δ 1258, 1328.

φράσσω μεταβ., ἀορ. ἡφραξα, ὡς καὶ σήμερον, ἀποφράσσω, einschliessen, stopfen, A 998 ἡφρασσετ' ἀφτιά.

φριχτός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, φρικτός, φρικώδης, φοβερός, schrecklich, Γ 1131, ὄρκο φριχτιό. Καὶ σήμερον ἀκούεται τοῦ ἡκαμε ὄρκο φριχτιό κτλ.

φρόνεμι ἡ, ὡς καὶ σήμερον, φρόνησις, σύνεσις, Verstand, Einsicht, A 36, 71, 877, 1889, B 1748, E 1505. Γίνεται ἐκ τοῦ ρήματος φρονεύγω, ἐφρόνεψα.

φρονομιάδα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, φρόνησις, σωφροσύνη, Einsicht, Besonnenheit, B 62, 2204, Γ 773.

φρόνιμος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, συνετός, σώφρων, besonnen, klug, B 1827, Γ 448 πολλ. Συνήθης εἶναι ἢ χρήσις του πρὸς ἐκφορὰν παρομιῶν καλὰ τὸ λέει ὁ φρόνιμος Γ 961, 1185, 1287.

Φρονίστας ὁ, κλητ. Φρόνιστε, (ὁ φρονομιώτερος τῶν πολεμικῶν Συμβούλων τοῦ Ρῆγα τῶν Ἀθηνῶν), Δ 1371, 1391, 1399. Περὶ τῆς σκοπιμότητος τοῦ ὀνόματος ἰδ. σελ. 369.

Φροσύνη ἡ, Τὸ ὄνομα τῆς Νένας, A 470, 771, 1063, 1069 πολλ. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον καὶ μεσαιων. ὄνομα Εὐφροσύνη. ἀποβαλὼν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν καὶ σχετισθὲν πρὸς τὸ φρόνιμος, φρόνησιν ἰδ. σελ. 369.

φρούδι καὶ **φρούδι** τό, ὡς καὶ σήμερον, ὄφρυς, Augenbrauen, B 492, E 1439. Τὸ X ἔχει καὶ εἰς τὰ δύο χωρία φρούδια, τὰ AB φρούδια. Σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ ἀκούονται καὶ οἱ δύο τύποι, παρετήρησα μάλιστα ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς κυρίας σημασίας ἀκούεται ἰδίως ὁ τύπος φρούδια, μάτια καὶ φρούδια καὶ ματόφρυδα, ἐπὶ δὲ τῆς τροπικῆς (ἦτοι ἐπὶ τῆς ὄφρους ὄρους) ἀκούεται μᾶλλον φρούδι π. χ. ἐπήγαينه τὸ φρούδι φρούδι τοῦ βουνοῦ.

φτάνω ἄορ. ἤφταξα, ὡς καὶ σήμερον, φθάνω, ἀφικνοῦμαι, ἐπιτυγχάνω, erreichen, ankommen, A 252, 2212, Γ 1587, Δ 686, 934.

αὐταξούσιο τό, αὐτεξούσιον, freie Macht, liberum arbitrium, Δ 138. Τὰ AB ἔχουσι φτεξούσιο (κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ φταίω). Ὁ διὰ τοῦ α τύπος προῆλθε πιθανῶς ἐκ παρετυμολογίας καὶ συμφύρσεως πρὸς πολλὰ σύνθετα μετὰ τοῦ ἐπτά, ἐφτά, (οἶον φτάκοιλος, φτακάρης, φτάγερος, φταμόναχος), ὅπως συνέβη τοιαύτῃ σύμφυρσις εἰς τὸ φτακράτορας (αὐτοκράτωρ) καὶ φτάζυμος (αὐτόζυμος) ¹⁾.

φτειάνω μεταβ., ὡς καὶ σήμερον, (φθειάνω, φκειάνω) διευθετῶ, ἐπανορθῶ, ordnen, Δ 2013 ὅλα τὰ φτειάνουν οἱ καιροί, Ἐρωφ. B 169, Δ 315, E 256, Ἀγελ. 1848, 1863, Κρητ. πολ. 147.11, 223.15, 223.12, 224.19. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούεται σπανίως ἀντικατασταθὲν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ σάζω.

πτερνιστήρι τό, ὅπως καὶ σήμερον, πτερνιστήρ, μύωψ, Sporn, B 1617,

φτερό τό, ὡς καὶ σήμερον, πτερόν, Feder, A 309, 1092, Δ 883 δίχως σιντόνια καὶ φτερά δίχως προσκεφαλάδι.

φτερούγα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, πτέρυξ, Flügel, A 332.

φτερούγια τά, ὡς καὶ σήμερον, μικραὶ πτέρυγες, πτερούγια, Flügel-

1) Ἴδ. Καλιτσονάκιν εἰς Ξένια ἐν Ἀθήναις 1912 σελ. 274. Π. Λωρεντζάτου, Κεφαλλην. σύνθετα ἐν Ἀθηνῶν τομ. ΚΕ' σελ. 63

chen, B 542, 1252.

φτερουγοξαπλώνω, ὅπως καὶ σήμερον, ἐκτείνω τὰς πτέρυγας, die Flügel breiten, A 310.

φτηνός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, εὐθηνός, δαφιλής, wohlfeil, freigebig, A 587 *κάνει τὸν ἀκριβὸ φτηνὸ* = τὸν φιλάργυρον] *κάνει* μεγαλόδωρον.

φτυῶ καὶ **φτωῶ**² (φτεῖς, φτεῖ κτλ.) ἄορ. ἤφτυσα, ὡς καὶ σήμερον, πτύω, sprucken, B 1162 *φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς*, 1701 *αἶμα πολὺν ἐφτύσα*.

φυλάγω καὶ **φυλάσσω** ἄορ. ἐφύλαξα μετ. φυλαμένος, ὡς καὶ σήμερον, φυάττω, bewachen, hüten, A 1544, 1560, 1571, 1912, Γ 404, 1717, E 414, 988, 1014.

φυλαχτός ρηματ. ἐπιθ. ὡς καὶ σήμερον, φυλακτός, φυλαγμένος, bewacht, behütet, Γ 605.

φυλλοκάρδια τά, ὡς καὶ σήμερον, τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς, (A 2136) Herzensgrund, A 64, Ζην. Δ 56, Ἐρωτοπ. 656, Ἐκατολ. Ἀθ. (1) 66, Αἰγ. 37. Ἀλλαγῶ ἀναελυμένον A 2127 *ἀνοῖγαν καὶ σφιλίζασι τὰ φύλλα τσὶ καρδιᾶς τσι*, ὅπου φαίνεται ὅτι νοοῦνται τὰ θυροφύλλα τρόπον τινὰ τῆς καρδίας, ὅπως λέγεται καὶ σήμερον «*τοῦ νοῖξα τὰ φύλλα τσὶ καρδιᾶς μου*» ἦτοι τοῦ ἐξεμισθησθέν ὅλα τὰ κρυφὰ τῆς καρδίας.

φύλλον τό, ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ ἀρχαῖον, Blatt. Συχνὰ ἀκούονται τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς (τὰ ἄλλως φυλλοκάρδια) A 2127, B 1702, E 660, 1221, Ἐρωτοπ. 65 ἰδ. καὶ φυλλοκάρδια.

φυλλοκάλαμο τό, ὡς καὶ σήμερον, φύλλον καλάμου, Schilfrohrblatt, Γ 219 Ἐρωφ. E 272, Γυπ. B 142. Καὶ σήμερον ἀκούεται συχνὰ τὸ φυλλοκάλαμο εἰς ἕσματα καὶ εἰς τὴν κοινὴν ὀμιλίαν, ἵνα δηλωθῇ ἡ ἀστάθεια καὶ ἀδυναμία αὐτοῦ καὶ ἡ τρομώδης κίνησις, τὴν ὁποίαν *κάνει* καὶ εἰς τὴν μικροτέραν τοῦ ἀνέμου πνοὴν π. χ. ὡσὰν τὸ φυλλοκάλαμο *καί* *αχτυπᾷ* ἢ *καρδιᾶ μου*, *τρέμει* *σὰν* τὸ *φυλλοκάλαμο* κτλ. Εἶναι περίεργος ἢ σύνθεσις καὶ τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου *φυλλοκάρδια* (ἀντὶ τοῦ συνηθους τρόπου *καλαμόφυλλο, καρδιόφυλλα*)¹).

φυρῶ¹, ἄορ. ἐφύραξα, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ὡς καὶ σήμερον, ἐλατῶ, μειῶ, ἐλαττοῦμαι, μειοῦμαι, τήκομαι, abnehmen, A 796 *ἐφύρασὰν* τὸ *χιόνι*, 1957 *ἀγάλλια ἀγάλλια* *νὰ* *φυρῶ*, Γ 747 *φυρᾶς* *κι ἀπολιγαίνεις*, 729, 1062 *βλάφτει* *τη* *καὶ* *φυρᾶ* *τη*, Δ 969, Ἐρωφ. E 509, Ζην. 233, Σαχλ. I 360 *ἐφύρασε*. Τὸ ρῆμα εἶναι σήμερον κοινότατον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω σημασίας. Οἱ τύποι *φύρομαι*, *ἐφύρο-*

1) Πρὸβλ. Π. Λορεντζάτου, Κεφαλλην. σύνθετα ἐν Ἀθηναῖς ΚΕ' σελ. 243.

την εὐρίσκονται εἰς ἄλλα κείμενα (=ταράττομαι, συγχύζομαι) π. χ. Διγεν. Ἰεσχωρ. 558, Κυπρ. Β 193, 195. Ἐκ τοῦ φ υ ρ ῶ ἐγένοντο τὰ σήμερον ἀκουόμενα ἢ φ ὕ ρ α (=ἡ μείωσις, τὸ λιπόβαρον) ἢ φ υ ρ α ο ἶ α, καὶ μετ. φ υ ρ α μ ἔ ν ο ς. Εὐρήται καὶ ἀκούεται καὶ ὁ νεώτερος τύπος φ υ ρ α ἰ ν ῶ Ἰ Αποκ. 242, Γερ. κορ. 198.

φύσημα καὶ φυσηματιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, Blasen, Hauchen, A 235, B 387 ἰδ. φ υ σ ῶ.

φύσι ἢ, ἡ φύσις, ἡ φυσικὴ δεξιότης, τὸ ἐνστικτον, Natur, A 620 (ἀντιθ. ἢ μ α σ τ ο ρ ῖ ἄ), 778, 2238, 2241, Γ 129, Δ 420 ἔ τ σ ι θ ἔ λ ῆ ἢ φ ὕ σ ι ς (τὸ τελικὸν ς κατὰ τὴν λογίαν χρῆσιν), 1932.

φυσικός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ἔμφυτος, natürlich, angeboren, A 615, E 968.

φυσῶ¹, ἀορ. ἐφύσηξα, ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, πνέω, blasen, wehen, Γ 1102, Δ 1005, E 772 πολλ.

***φύτρο** τό, ὡς καὶ σήμερον, βλάστημα, γέννημα, φυντάνι, Gewächs, Geschöpf, A 401 (εἰς τὸ X) φ ὕ τ ρ ο κατάρταμ ἔ ν ο υ = γέννημα τοῦ διαβόλου. Σήμερον ἀκούεται συχνότατα τὸ δ ι α β ὸ λ ο υ φ ὕ τ ρ ο.

φχαριστιά καὶ φχαριστῶ ἰδ. εὐχαριστιά, εὐχαριστῶ.

φωλιά ἢ, (κατὰ συνίτησιν ἐκ τοῦ φωλεά), ὡς καὶ σήμερον, Nest, καὶ τροπικῶς = οἶκος A 702 εἰς ἐ φ ω λ ῖ ἄ ν ἀ ρ χ ο ν τ ι κ ῆ θ ἔ ν ἄ ῖ ν ἄ ν ἄ ν ἄ θ ρ ε μ ἔ ν ο ς.

φωνιάζω, ἀορ. ἐφώνιαξα, ὅπως καὶ σήμερον, φωνάζω, φωνῶ, schreien, rufen, A 1035, B 39, 1491, 2062, Δ 67, 77, E 564.

φωτερός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, φωτεινός, leuchtend, erleuchtet, Γ 239, Γ υπ. Προλ. 127. Ἐξ αὐτοῦ τὸ οἶσ. ἢ φ ω τ ε ρ ῖ ἄ δ α.

φωτιά ἢ, ὡς καὶ σήμερον, πῦρ, φῶς, Feuer, Licht, A 104, 116, 1035 φ ω τ ῖ ἄ ἄ ς μ ο ὦ φ ἔ ρ η (=φῶς, λύχνον) καὶ E 1452, A 1038, B 531, 2394 φ ω τ ῖ ἄ τ ο ὦ κ ο ν τ α ρ ῖ ο ὦ, Γ 1359.

X

χαημός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, κοιν. χαμός, ἀπώλεια, βλάβη, Verlust, Schaden, Δ 1350 Τὸ χ α η μ ὶ ς (ὡς τὸ καημός, ἀναπαημός ἐκ τοῦ ἐκάηκα, ἐγάθηκα, ἀναπάηκα, κτλ.) ἐγένετο, ὅπως ἐξήγησεν ὁ καθ. Χατζιδ. ΜΝΕ Β 251—252.

χαιράμενος μετοχ. νεοελλην. τοῦ χ α ἰ ρ ο μ α ι συνηθεστάτη καὶ εἰς τὰ κείμενα καὶ ἐν τῇ λαλομένῃ γλώσσῃ, =χαίρων, χαρούμενος, περιχαρής, freudig, A 1952, B 543, Γ 1478, Δ 1218, E 503 πολλ. Χρον. Μορ. 8981, 9653, Ἀβρ. 571, Ξενιτ. 41, Γ υπ. Προλ. 22, A 14, 52, B 463, Ἐρωφ. A 576, B 378, Φαλιερ. 86. Ἰδίως λέγεται ἐπὶ εὐχῶν, ὅ-

πῶς καὶ σήμερον, χαιράμενος καὶ καλοκαρδισμένος, χαιρούμενοι καὶ ἀπρόκατοι (εἰς τοὺς νεονόμους) κτῶ. ἰδ. καὶ Σομιν. Περὶ τῶν νεωτερικῶν αὐτῶν μετοχῶν ἰδ. MNE 13 ἔξ.

χαιρετῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, χαιρετίζω, ἀσπάζομαι, grüssen, begrüßen, A 593. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ῥήματος ἐκ τοῦ μελλ. καὶ ἀορ. τοῦ χαιρετίζω ἰδ. MNE 207 ἔξ. Ἐὰ οὖσ. εἶναι χαιρετισμός, καὶ χαιρετίσμα.

χαίρομαι, ὡς καὶ σήμερον, ἀρχ. χαίρω, sich freuen, A 56, 2229, Γ 1249, Δ 293, Ε 1431 χαίρου (προστακτ.), Δ 1535, Ε 108 πολλ.

* **χάλαβρο τό**, (ἢ χάλαυρο), ὡς καὶ σήμερον, βράχοι κατακλισθέντες ἐκ τοῦ ὄρους (χαλασμένοι βράχοι) Β 242 (καθ' ἡμετέραν διόρθωσιν, ἰδ. σημειώσιν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο). Ἡ λέξις εἶναι κοινοτάτη σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκουομένη χάλαβρο καὶ χάλαρο καὶ χάροβαλο, Καρπαθ. 165 (Χαλάβρι καὶ Χαλαυρόνι τοποθεσίαι), Αἴγ. Κρητ. χάλαβρο, Κυθ. χάροβαλο, Χιακ. γλωσ. 380, Ἑπειρ. γλωσ. χάλαρα, ἰδ. MNE Β 434¹).

χάλασμα τό, ὅπως καὶ σήμερον, ἐρείπιον, Ruine, ruinirtes Haus, Α 565, Ἐτακτ. I 208.

χάλασμός ὁ, ὡς καὶ σήμερον, φθορά, καταστροφή, Verderb, Α 1193 Ἐγένετο ἐκ τοῦ χαλῶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ φθείρω ἰδ. λέξ.

χαλίκι τό, ὡς καὶ σήμερον, γιλιξ, Steinchen, Kies, Γ 576. Σήμερον ἐν Κρήτῃ δηλοῖ καὶ τὸ πῆλινον θραῦσμα (βήσσαλον).

χαλικισμός ὁ, ὁ ψόφος ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τῶν χαλικίων (ὅταν τις διέρχεται δι' αὐτῶν), Steingeräusch, Δ 1438. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἐκ τοῦ τσάχαλον (-ίζω) τσαχάλισμα. Ὁ Chestacoff κατὰ τρόπον ἀστεῖον γράφει χολικισμός καὶ τὸ καταλείπει εὐτυχῶς ἀνερομήνευτον.

χαλινάρι τό, ὡς καὶ σήμερον, χαλινός, Zaum, Zügel, Β 2330, 2411 πολλ. Τὸ Χ γράφει ἀντ' αὐτοῦ σχεδὸν πάντοτε σαλιβάρι.

χαλῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἀ) ἀμεταβ. ἀορ. ἐχαλάστη(κα), χαλασμένος, φθείρομαι, κρημνίζομαι, sich stürzen, Α 156 ὅτι κι ἄ χτίζω ὀλημερνίς κάθε βραδὺ χαλοῦσι, Γ 905, 972 ἐδὰ χαλάστηκες κ' ἐσὺ κ' ἐχάλασες κ' ἐμένα β') μεταβ. ἀορ. ἐχάλασα, φθείρω, κρημνίζω, καταστρέφω, zerstören, Α 1310, 1772, Δ 1138 ὀκτῶ κοντάρια στοῦ Ρηγὸς τὸ κούτελο ἐχάλασα = ἔρριψαν. Εἶχε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ φονεύω, ὅπως καὶ σήμερον, Κρητ. πολ. 249.28. Ἐκ τοῦ χαλῶ ἐγένετο τὰ προηγουμένως μνημονευθέντα χάλασμα, χαλασμός, χάλαβρο, καὶ ὁ χαλασᾶς, ἢ χαλασᾶ = μέρος ὄρους ἐνθα ἔχουσι χαλάσει βράχοι καὶ ἔχουσιν ἀπομεινεί οἱ μικροί χαλίκες. Χαλασμένοι λέγονται ἐν Κρήτῃ οἱ λεπροί.

1) Εἰς Συλλογὴν Κρητ. Ἐπιστολῶν (Ἄθην. 1878) εὑρηται τὸ χάροβαλος = ὄρυθος σελ. 50 συμφυρθὲν πρὸς τὸ χάροχαλος - χαροχαλεύω.

χάμαι ἐπιθ. τοπικόν, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. χαμαί, auf dem Boden, zur Erde. A 694, B 1515, 1566, 2141, Γ 1705, 1759, Δ 1042, 1856, 1860 πολλ. Τὸ κοινὸν χάμου δὲν ἀκούεται ἐν Κρήτῃ. Προβλ. ΜΝΕ Β 119.

χαμηλός ἐπιθ., ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, χαμαλός, ταπεινός, niedrig, A 699 ἀθροῦς χαμηλοῦς (= ἐκ ταπεινοῦ γένους), Δ 411, 719, Ε 481.

χαμηλώνω, ὅπως καὶ σήμερον, μεταβ. καὶ ἀμεταβ., ταπεινῶ καὶ ταπεινούμαι, erniedrigen, herunterkommen, A 1089, Δ 659, 733, 1779. Τὸ ρῆμα ἀκούεται σήμερον καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ καθίζω μετ' εὐγενείας λεγόμενον χαμήλωσε, νὰ χαμηλώσῃς = καθίσατε.

χαμοκουκουβίζω, ὅπως καὶ σήμερον, κουκουβίζω χάμαι, aufliegen auf dem Boden, (ἐπὶ τῶν πτηνῶν) B 539· ἰδ. κουκουβίζω.

χαμοκυλιούμαι ἀορ. ἔχαμοκυλίστη(κα), ὅπως καὶ σήμερον, κυλίομαι χάμαι, auf dem Boden rollen, Γ 1074.

χαμοπετῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, πετῶ χαμηλά, (πλησίον τῆς γῆς) niedrig fliehen, A 310, B 1251, Ε 779, 793. Τὸ ἐναντίον εἶναι τὸ ψηλοπετῶ λεγόμενον καὶ τροπικῶς ἐπὶ ὑπερφηφανεομένων καὶ ἀλαζονευομένων.

χάνω ἀορ. ἔχασα, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. ἀπόλλυμι, verlieren, μεσ. χάνομαι ἀορ. ἔχάθη(κα) μετ. χαημένος, ἀρχ. ἀπόλλυμαι, verloren gehen, A 158, B 1792, 2335, 2411, Γ 588, 1153, Δ 25. 70 πολλ. Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐσχηματίσθη τὸ χάνω (ἐκ τοῦ χάος, χασῶν, χάωνω, ἔχάωσα, ἔχάσα, χάνω) ἰδ. ΜΝΕ Β 157. Τὸ οὐσ. αὐτοῦ χαημός. Τὸ χάνω εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὰ Προδρομικὰ ποιήματα, Prodr. I 274, II 57a, III. 210.

χαράκι τό, ὅπως καὶ σήμερον, βράχος, πέτρα μεγάλη, grosser Stein, Fels, A 1672, B 1477, 2147, 2361, Δ 1686, Ε 806. Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ στρατιωτικὴ λέξις χάραξ ἐκ τῆς πρώτης σημασίας ἔφθασεν εἰς τὴν τοῦ βράχου ἰδ. ΜΝΕ 143. Ἐκ τούτου τὸ οὐσ. χάρακι ἐν Κρήτῃ = πετρῶν, καὶ ρῆμα χάρακῶνω = περιορίζω, ἀποκλείω τινά, π. χ. ἤρθε καὶ μ' ἔχαράκωσε καὶ δὲ μ' ἀφήκε νὰ πάω στὴ δουλειά μου.

χαράτσι τό, ὅπως καὶ σήμερον, δασμός, φόρος (μάλιστα ὁ λεγόμενος κεφαλικός) Abgabe, Tribut, Steuer, Δ 1616, Ε 1269, Διγ. Ἄνδρ. 2857. Ἡ λέξις καὶ τὸ πρᾶγμα Ἀραβικὸν charadj· ἰδ. Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει. Ἐπειδὴ ὁ φόρος ἐδίδετο εἰς χρήματα διὰ τοῦτο οἱ Βυζαντ. ἐσχέτισαν αὐτὸ πρὸς τὸ χάραγμα καὶ χαραγή τὰ δηλοῦντα παρ' αὐτοῖς τὸ νόμισμα. Ἐξ αὐτοῦ τὸ χαρατσῶνω = ἐπιβάλλω φόρον, χαρατσάρις = ὁ εἰσπράτων τὸ χαράτσι.

Χαρίδημος, τὸ ὄνομα τοῦ Κρητῆς Ρηγοπούλλου Β 753 Χαρίδημος ἐκράζετο, ἀντρεῖά καὶ χάριν ἔχει, 765, 1882 πολλ. ἰδ. σελ. 373.

Προβλ. *χάρι*. Τὸ ὄνομα σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀρκετὰ σύνηθες παραληφθὲν ἐκ τοῦ ποιήματος.

χάρι ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, *χάρις*, *χαρίσματα*, *προτερήματα*, (*ἀνδρεία*, *εὐγένεια* κτλ.), *Reiz*, *Vorzug*, *Lieblichkeit*, A 6, 58, 65, B 1829, E 1423 πολλ.

χάρισμα τό, *πληθ.* *χαρίσματα*, ὅπως καὶ σήμερον, *δῶρον*, *Geschenk*, B 1276, 2266, Δ 120, 227. Γίνεται ἐκ τοῦ ρήματος *χαρίζω*. Τὸ *χάρισμα* λέγεται, ὅπως καὶ σήμερον, καὶ ἐπιρρηματικῶς = *δωρεάν*, *geschenkweis*, B 190, E 936.

χαριτωμένος ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, *πλήρης χάριτος*, *ἐπίχαρις*, *ἐπαγωγός*, *vortrefflich*, *reizend*, A 63, 66, B 2052 πολλ. ἰδ. *Βλαχ.* *Θησ.* ἐν τῇ λεξ. Γίνεται ἐκ ρήματος *χαριτώνω* (καὶ *χαρτώνω*), *Σομαν.* Ἀμαρτ. 426, *Μελετ.* *Πηγᾶ* (ἐκδ. *Νιουλ.*) 204

Χάρος ὁ, καὶ *Χάροντας* *σπανίως*, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ *θάνατος*, ὁ *Χάρον*, *Tod*. Εὐρεται πολλάκις *προσωποποιημένος* (*λείψανον* τῆς *περὶ Χάρωνος Ἑλλην. θρησκείας*) A 650, 1818, B 361 594 *Χάρο*, πού ποτε *χαρὰ* δὲ μᾶς ἀφίνει, 1170 *Χάροντα*, 1934, P 261, Δ 350, 1002, 1100 *Χάρος* καὶ *Θάνατος*, 1883, 1997, E 1544. Πῶς ἐφαντάζοντο τὸν *Χάρον* κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ *Κορνάρου* βλέπομεν ἐκ τοῦ *Προλόγου* τῆς Ἐρωφίλης τοῦ *Χορτάτη* στ. 1—138, πῶς δὲ ἐν γένει ὁ ἔλλην. λαὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ἐπραγματεύθησαν ὁ καθ. Ν. Πολίτης, *Μελέτη περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τομ. Α΄. Μερ. Β.* σελ. 237 ἐξῆς, καὶ *Hesseling*, *Charos* 1897 σελ. 1 μέχρι τέλους).

χαρούμενος, *σπανιώτερον* παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἀντὶ τοῦ *χαιράμενος* (ἰδ. λεξ.) B 429.

χείλη τά, ὅπως καὶ σήμερον καὶ παρ' ἀρχαίοις, *Lippen*, A 162, 982, Γ 1563 πολλ. Ἐκ τῆς συχνοτάτης χρήσεως τοῦ *πληθ.* τὰ *χείλη* ἐσηματίσθη καὶ κυκλεῖται σήμερον ὁ ἐνικὸς τὸ *ἀχείλη* (ὅπως τὸ *ἀστήθη* τὸ *ἀόρη*).

χειμῶνας ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, *χειμών*, *Winter*. Σύνηθες εἶναι τὸ ἐπιρ. *χειμῶναν* - *καλοκαίρι* A 1271 πολλ.

χειμωνικός ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ὁ ἀνήκων ἢ γινόμενος τὸν *χειμῶνα*, *winterlich*, Δ 1095 *χειμωνικὸ ποτάμι*.

χέρα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ *χέρι*, *Hand*, (*πληθ.* τὰ *χέρια* ὅπως ὁ *πόδας* τὰ *πόδια*) A 52, 450, B 830, 880, 1520, Γ 1467, Δ 1606 καὶ *κάθα* εἰς τὴν *χέραν* του εἰς τὸ *σασμόν* τως *βάνει* (= τὴν ὑπογραφήν) ἰδ. *MNE* B 59. ἰ). Ἐξ αὐτοῦ *χερικόν*, *χερώνω*,

1) Εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδιῶμα ἀκούεται τὸ *χέρι* (καὶ τὸ *πόδι*, *ποδάρι*) μόνον εἰς ὀρισμένας τινὰς φράσεις π. χ. *δὲ μου δίδει χέρι* = *δὲν εὐκαιρῶ*, *δὲν δύναμαι*, *βάνω χέρι* = *ἐπιχειρῶ*, τὸν *ἔχω* τὸ *χέρι*. ἢ εἶναι τοῦ *χεριοῦ* μου (= *υποχείριον*), ὁ Θεὸς νὰ *βάλη* τὸ *χέριν* του (= νὰ *βοηθήσῃ*), *ἔνα χέρι*, *δύο χέρια* (ἢ *ἔνα ποκάμισο*); ἐπὶ *βαφῆς*, *ἀσβεστόματος*, *σκαφῆς* κτλ.

χειρικώνω, χειρίζω, καταχειρίζω.

χειρότερος συγκρ. ἐπιθ. (Ο Γιανν. γράφει χειρώτερος), ὅπως καὶ σήμερον, χειρότερος, ἀρχ. χειρών, schlechter, schlimmer, A 960, 1252, 1793, B 946, Δ 832 πολλ. Ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀρχ. χειρείων, χειροϊότερος, χειρότερος, ὃ δὲ φθόγγος ἰ ἐγένετο ε, ὅπως γίνεται συνηθέστατα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. πρὸς τοῦ ρ (π. χ. μερί, κερύ, γερός, θεροϊό, νερό κτθ.). Πρὸβλ. Thumb, Handb². S 118.

χίλια, ὅπως καὶ σήμερον, χίλια, tausend., λαμβάνεται καὶ ἐπιρορηματικῶς = χιλιάκις, tausendmal, ὅπως καὶ σήμερον, Γ 493 χίλια νὰ τ' ἀρέσης, Δ 44 χίλια κί ἄν τὸ δῶ χίλια κί ἄν τὸ λογιάσω οὔτω σήμερον τὸ χίλια καλῶς ὠρίσετε. ἰδ. καὶ σημ. E 712.

χιλιμιντριζώ, ὅπως καὶ σήμερον, καὶ χιλιμιντροῶ, χρομετίζω, wiehern, B 343, 496, 1797, 1652, Καρπα². καὶ Κυθ. χιλιμιντροῶ, Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λέξει, Duc. graec. Λυβιστ. Ροδ. 650. Τὸ ῥῆμα ἐξειλίχθη ἐκ τοῦ ἀρχ. χρομετίζω, ὅπως δεικνύουσιν ἄλλοι τύποι τοῦ ῥήματος διάμεσοι, ἦτοι χλιμιτριζώ, χλιμιτῶ, χλιμιτριζώ, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς πλείστα μεσαιων. κείμενα (ἰδ. Duc. graec. χλημητριζεῖν), εὐρηται δὲ παρ' Ἐρωτοκρ. καὶ τὸ χλιμιζώ (ἰδ. λέξ.).

χιονιά ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, χιονίσμα, χιονώδης καιρός, ἀρχ. νιφετός, Schneefall, Schneewetter, B 450 χιονιές κί ἀνεμικές κί ἀντάρες, 555, Γ 118.

χλιμίζω. χρομετίζω, wiehern, B 236 πηδῶντας καὶ χλιμίζοντας ἦ κανε κάθε ζάλο. Εἶναι συγκεκομμένος τύπος ἀντὶ τοῦ χλιμιτίζω, (ἰδ. χιλιμιντριζώ).

χλομάδα ἦ, ὅπως καὶ σήμερον, ὠχρότης, Blässe, \ 2180, ἰδ. χλομός ἰδ Βλαχ. Θησ. χλομός.

χλομαίνω ἢ χλομαίνω, μετ. χλομιασμένος, ὅπως καὶ σήμερον, χλομάζω, ὠχρῶ, blass werden, erblassen, A 817, 1368, 1828, 1991 2125, B 1499, 2295, 2404, Δ 1632, 1893, E 9, 454 ἰδ. χλομός καὶ Βλαχ. Θησ. χλωμαίνω.

χλομός ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ὠχρός, κίτρινος, blass, bleich, A 1106, χλομός καὶ μαραμένος, 1364, 1856, Γ 728, 1654, E 6, 1327. Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξεως ἐξηκριβώθη ὑπὸ τοῦ καθ. Χατζιδ. ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ φλόμος, φλομός (φλομός, φλομῆρις ἐν Σόμῃ καὶ Σκύρῃ) Ἀθηναῖ ΚΔ' σελ. 9.

χλωρός ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, χλορός, δροσερός, (ἀντιθ. ξερός), frisch, blühend, B 314. Τὸ οὐδ. τὸ χλωρὸ σημαίνει σήμερον τὸν καὶ παρ' ἀρχ. Ἀθηναίους λεγόμενον χλωρὸν τυρόν.

χμαλωτίζω, αἰχμαλωτίζω, ζωγρῶ, κοιν. σκλαβῶνω, gefangen nehmen, Δ 863. Ἡ ἀρχ. λέξις αἰχμάλωτος, αἰχμαλωτίζω, δὲν ἐξέλιπεν ἐκ τῆς μεσαιων. ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἔπαθε φθορὰν γενομένη μάλωτος, ἀμάλωτος, ἀμαλωτίζω Χρον. Μορ. Η. 1259, 1261, Διγ. Ἐσχωρ. 462, 570, Μαχαιρ. 136 πολλ.

χολή ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, καὶ κυριολεκτικῶς, καὶ τροπικῶς, ἡ χολή, φαρμάκι, πικρία, λύπη, Galle, Leid, Γ 98 ἢ πια φαρμάκι καὶ χολές.

χολικεύομαι καὶ **χολικιάζομαι** καὶ **χολιῶ**, ὅπως καὶ σήμερον, χολοῦμαι, πικραίνομαι, ὀργίζομαι, sich betrüben, A 2081 οὐδὲ μανίζει οὐδὲ χολιῶ, 2136 χολικίασμένη πόμεινε, Γ 734 χολικεύεσαι συχνιά. Σήμερον ἀκούεται ἐν Κρητ. καὶ ἐπιθ. χολικιάρης (θηλ. χολικιάρὰ καὶ -οῦ) = πικραμένος, εὐκόλως λυτούμενος, εὐαίσθητος (ἐκ τῶν πολλῶν παθημάτων).

χοντρικός ἐπιθ., ὅπως καὶ σήμερον, ἀγροῖκος, χωριάτικος, grob, bäurisch, Δ 1406 με χοντρικὴν ἀντίμεψι, ἰδ. Duc. graec. χοντροός.

χοντροός ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, παχύς, dick, stark, B 841 χοντροός λαός = ὁ ὄχλος, 1879, 2147. Λέγεται καὶ ἐπὶ ἠθικῆς σημασίας, ὅπως καὶ σήμερον (= ἀπαίδευτος, ἄξεστος, ἀγροῖκος), ἐξ οὗ τὸ προηγουμένον χοντρικός. Ἡ λέξις ἢ αὐτὴ μετὰ ἀρχαῖα χόνδρος καὶ χονδρός ἰδ. Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λέξ. Χόντροος σήμερον ἐν Κρητ. καλεῖται τὸ ἀλλαχού μπουργοῦρι, καὶ ξεινόχοντροος ὁ τραχανᾶς.

χορταίνω, ἀορ. ἐχόρτασα, μετ. χορτασμένος, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. κορέννυμι, satt werden, sich sättigen, A 2108, 2226, E 715, 1454.

χόχλος ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, βράσις, ζέσις, Aufwallung, Sieden, Δ 363 εἰς τὸ θερμὸ στὰ ἀρβουνα π' ὁ χόχλος τὸ φουσκώνει. Σήμερον ἀκούονται ὁ χόχλος, καὶ ῥῆμα χοχλακῶ ἐπὶ τοῦ βράζοντος ὕδατος (ἀρχ. κοχλάζω, καχλάζω, καχλασμός). Ἐν Ἡπειρ. γλωσσ. 98 φέρεται χονχλος.

χρεία ἢ, (δυσύλλαβον) καὶ **χρειά** (μονοσυλλ.), ὅπως καὶ σήμερον, ἀνάγκη, Bedürfniss, A 570, 742, B 1221, 1665, 1689, Γ 308, 415, Δ 991, 1598, 1638, E 6 Σήμερον ἀκούεται ἀσυνιζήτως ἡ χρεία = ἀνάγκη, καὶ δεῦτόνον χρειά (πρόφερόμενον χρεϊά) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ σκεύους, ἀγγείου, δοχείου, π. χ. δὲν ἔχω χρεϊγές νὰ πῆξω τὸ γάλα (τὰ ἄλλως χρεϊασίδια = πιᾶτα, σκεύη) ἰδ. Ἀθηνᾶν 5' σελ. 49.

χρέος τό, (προφερ. μονοσυλλ. χρεός), τὸ χρέος, Schuld, Δ 1210, E 21.

χρηζέω, ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, ἔχω ἀνάγκην, brauchen, nötig haben, bedürfen, Δ 617 δὲν χρηζει τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα, Χρον. Μορ. 2564, Ἐρωφ. B 310, Δ 574, E 247, 251, 372, 619, Prodróm. I. 102, II. 73, 426, III. 336, IV 113, Λυβ. Ροδ. 2229, Ἀγέλ. 359, Σταθ. Ἰντερ. μορ. 19, Γυπ, 444 Σκωτ. 8, 250, Διγ. Ἐσκωρ. 1008, Ἀμαρτ. 13, 39, 302, 303, Turcogr. Βατο. 42, Pellegr. 177, Otr. 173 πολλ. Μαχ 133 πολλ. Καὶ σήμερον εἶναι τὸ χρηζέω κοινότατον ἐν

Κρήτη καὶ τὸ ἀχρῆζω = ἔχω ἀξίαν. Οὕτε ὁ Βλαχ. Θησ. οὔτε ὁ Duc. graec. οὔτε ὁ Γιανν. οὔτε ὁ Chestacoff ἀνέγραψαν τὸ μυριόλεκτον ῥήμα. Πρὸ βλ. Ἄτακτ. I. 184 II. 389, MNE 444, 471. Παρὰ Πηγᾶ (περὶ Πρωτείων τοῦ Πάπα ἐκδ. Νινολάκη Χανία 1908) κεῖται ἀμεταβ. χρῆζει = εἶναι χρεία.

χρησι ἡ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀξία, κοσμιότης, τιμή, Wert, Astand, A 731 ἔχει ἀθρόπου χρησι, E 442 ἀσοῦσουμη ὁποῦ δὲν εἶχε χρησι. Συναξ. γυν. 417, Σαχλ. III 170.

χρόνος ὁ, γεν. χρόνου καὶ χρόνου, ὅπως καὶ σήμερον, ἔτος, ἐνιαυτός, Jahr, A 41 ἦσανε χρόνους μαζί, B 217 ἦτον εἰκοσινοὺς χρόνου, Γ 654, E 579, πολλ. Ἐξ αὐτοῦ χροναίω = γίνομαι ἐνὸς ἔτους, τὰ χρονα (= ἡ ἐπέτειος), χρονα = διάστημα ἐνὸς ἔτους καὶ ὁ ἐνιαύσιος μισθός, χροναίρις καὶ χρονανικος = ὁ ἐνὸς ἔτους.

χρυσάγγυρος ἐπιθ. παρατακτικόν (dvandva) = ἀογυροῦς καὶ χρυσοῦς, silbern und golden, B 523 χρυσάγγυρη (φορεῖά) ἰδ. καὶ χρυσοκόκκινος. Τὰ κείμενα AB ἔχουσι συνήθως τὸ χρυσὸς διὰ διφθόγγου καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα (χρυσὸς, χρυσάφι κτ.), οὕτω δὲ καὶ σήμερον ἀκούεται πολλάκις ἐν τῇ Δυτ. Κρήτῃ, ἐν ᾧ ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρητ. ἀκούεται συνήθως διὰ τοῦ υ.

χρυσάφι τό, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ χρυσοῦς, Gold Γ 1581.

χρυσοκόκκινος, ἐπιθ. παρατακτικόν (ἰδ. χρυσάγγυρος), ὁ χρυσοῦς καὶ ἐρυθρός, golden und rot, B 189, 1336, 1364 (οὐχὶ χρυσοειδής, ὅπως ἐξηγεῖ ὁ Γιάνναρης).

χρυσοπλεγμένος, ὅπως καὶ σήμερον χρυσοπλεκτος, mit Gold gestickt, B 301.

χρυσοχός (τὸ Χ χρυσοικός), χρυσοχός, Goldsmied, E 646, Τετραπ. ζ. 312, Καλ. Χρυσ. 364, ἰδ. καὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. Εἰς ἄλλα κείμενα εὐρηται χρυσαφός, χρυσοφός, καὶ ἀλλαχῶν χρυσοικός, οἱ διάφοροι δὲ αὐτοὶ τύποι κυκλοῦνται καὶ σήμερον εἰς τὰς διαφόρους ἑλλην. χώρας.

χρωστῶ, ὅπως καὶ σήμερον, χρωστῶ, ὀφείλω, schulden, schuldig sein, Δ 1615. Περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ φθόγγου ε πρὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ο ἰδ. MNE 215 (ὅπως θεωρῶ-θεορῶ, ἀποεδῶ-ἀποδῶ, ἀποέξω-ἀπόξω).

χτάσσομαι, διανοοῦμαι, σκοπεῖω, ἐπινοῶ, sinnen, im Sinne haben, beabsichtigen, B 1102, Γ 1280, 1444, 1530, Δ 1544. Εἶναι τὸ ῥήμα ἐκτάσσομαι, ἰκτάσσομαι (ὅπως τὸ χτίστης, χτικίω, χτυπῶ κτ.). Ἡ λέξις καὶ σήμερον ἀκούεται καὶ μάλιστα ἐν Σητεῖα τῇ πατριδι τοῦ Κορνάρου. Κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδ. (Ἐπετ. Πανετ. 1913—1914 σελ. 70) τὸ ἐκτάσσομαι φαίνεται ληφθὲν ἐκ τοῦ πολεμικοῦ βίου.

κτῆμα τό, ὡς καὶ σήμερον, τὸ κτήνος, ἄλογον, Pferd, B 2322. Σήμερον εἶναι ἐν Κρ. κοινότατον εἰς δῆλωσιν τοῦ ὑποζυγίου (ἵππου ἡμιόνου,

ὄνου), ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐγένετο τὸ χτηματσερός, χτηματσερῆ (=δ, ἡ ὄνος).
 Ἰδ. καὶ Γερ. κορ. 15 Σταθ. A 199, Spratt κτήμα καὶ κτήματα,
 Ἰδιωτ. Θηρ. 36. Ἐν Κύπρῳ λέγεται τὸ κτηνόν, κτηνὰ παρὰ Σα-
 κελλαρ. καὶ Μαχαίρ. πολλ. παρὰ Spata = ζῶα σελ. 224, 226.

χτικιδ τό, ὡς καὶ σήμερον, ἡ φθίσις, Schwindsucht, Δ 464. Ἐξ
 αὐτοῦ τὰ χτικιάζω, χτικιάρεις, χτικιασμένος κοινότατα σή-
 μερον. Περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ἐκτικῆ (νόσος) ἰδ.
 ἰδ. ΜΝΕ Β 66 καὶ Βυζ. Λεξ. κτικιόν. Ὁ Βλαχ. Θηρ. γράφει κτηκιδόν,
 κτηκιάζω σχετίζων αὐτὰ πρὸς τὸ ἐκτικῶ. Ἐν Ἠπειρ. γλωσσ. εὐρί-
 σκεται καὶ ὄχτικας. Παρὰ Pellegr. ἐτικιά, ἔτικκος σελ. 162.

χτισίμο τό, γεν. τοῦ χτισιμίτου, ὡς καὶ σήμερον, κτίσμα, οἰκο-
 δομία, κτίσις, Bau, Γ 124, 126, 394 μαστοριὰ πολλὴ τοῦ χτισι-
 μάτου.

χτύπος ὁ καὶ ρῆμα χτυπῶ¹, ὡς καὶ σήμερον, κτυπῶ, κτύπος, Schlag,
 schlagen, Β 670, Δ 650 πολλ.

χύνομαι ἄορ. ἐχύθη(κα), ὡς καὶ σήμερον, ὄρουμῶ, ἐφορουμῶ, ἐπιτί-
 θεμαι, sich stürzen, Δ 1168. Εἰς τὸν Κρητ. πολ. 191.11, εὐθνηται ἐχύ-
 ξασι (=ἐχυνθήκασι), εἰς δὲ τὸ ποίημα Φαφ. Ἄληδ. στιχ. 347 ἐχυνο-
 βόλιξαν.

χωνεύγω, ὡς καὶ σήμερον, χωνεύω, ἄρχ. πέττω, καταπίνω, verdauen,
 vezehren, Β 811 τὸ δεῖπνο νὰ χωνέψη, Γ 80, Δ 113, 247 χῶ-
 νεψε τὰ μέλη μου

χωνί τό, Β 614 ἔχει τὸν πόθο στὸ χωνί. Εἶναι τὸ μέρος τοῦ
 τῶζου τὸ χωνοειδές τὸ ὑποδεχόμενον τὸ βέλος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτο-
 ξεύσεως.

χώνω μεταβ. ἄορ. ἤχωσα, καὶ μεσ. χώνομαι μετ. χωσμένος, ὡς
 καὶ σήμερον, κρύπτω, κατακρύπτω, verstecken, verbergen, A 145,
 261, 764, 878, 1340, 1369, 1552, 1833, 1930, 2254, Β 28, 418, 538,
 821, 2335, Γ 140, 524, Δ 71, 175, 256, 799, 1490, Ε 1236. Εἶναι
 τὸ ἄρχ. χώννυμι μετὰ σημασίας ἀναπτυχθείσης ἐκ τῆς ἀρχικῆς.

χώρα ἡ, ὡς καὶ σήμερον, συνήθως ἡ πόλις, τὸ ἄστν (κατ' ἀντίθεσιν
 πρὸς τὰ χωρία), Stadt A 50, 55, 546, 810, Β 2 πολλ. Ἡ ἔννοια
 φαίνεται σαφῶς ἐκ τῆς φράσεως χῶρες καὶ χωρία.

χωρία ἐπιρ.. ὡς καὶ σήμερον, χωριστά, ἄρχ. χωρίς, ἰδία, getrennt,
 gesondert, apart, A 1443, Β 1468, Δ 791, 1977, Χρον. Μορ. 6811,
 7029, Βελθ. Χρ. 559, Φυσιολογ. 374 Βλαχ. Θηρ. ἐν τῇ λεξ. Τὸ ἐπιρ-
 ρημα ἐκ τοῦ χωρί(ς) λαβὸν τὴν συνήθη ἐπιρρημ. κατάληξιν α ἰδ.
 Χατζ. Ἐπετ. Πανεπ. 1911 σελ. 80.

χωρίζω, χωρίζομαι ἄορ. ἐχωρίστη(κα), ὡς καὶ σήμερον καὶ τὸ
 ἀρχαῖον, trennen, καὶ οὖσ. ἡ χωρισά (=χωρισμός), Trennung, Γ
 1566, Ε 1066

χωστός ρημ. ἐπιθ. (ἐκ τοῦ χώνω ὃ ἰδέ), ὡς καὶ σήμερον, κρυπτός,

κεκρυμμένους, μυστικός, καὶ ἐπιρ. *χωστά* A 553, 685, 2181, 2310, Γ 377, E 1183.

Ψ

παρὸς ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὁ ἔχων τὸ χροῶμα τοῦ ψαριοῦ, ἀρχ. πολίος, grau B 145, 298, 339, 383. Ἐξ αὐτοῦ ψαρένω = γίνομαι παρὸς, ἢ ψαράδα = πολιά θρίξ, καὶ ἐπιθ. ψαρομήλιγγος καὶ -ἄτος = πολιοκρόταφος. Περί τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθ. εἰς *ος* πρὸς δῆλωσιν χροῶματος, (κιστανός, μελισσός, γαλανός, λιβανός, κτῶ) ἰδ. MNE 148, B 34.

ψεγάδι τό, ὅπως καὶ σήμερον, ψόγος, ἐλάττωμα, μομφή, Makel, Schandfleck, A 34, Γ 261, 809, 1311, E 824. Εἶναι ὑποκοριστ. τοῦ ψέγος (ἰδ. λεξ.) Ἐξ αὐτοῦ ρῆμα ψεγάδι ἄζω καὶ ὄνομα ὁ ψεγάδι-ἄρις (= φιλόψογος). Ἐν Νισυρ. 99 εὔρηται ψεκάδι καὶ ἐν Καρπάθῳ ψιχάδι 68.2, πολλάκις. Πρβλ. καὶ Βλαχ. Θησ. καὶ Duc. graec. ἐν τῇ λεξ.

ψέγος τό, ὁ ψόγος, ψεγάδι, Makel, Γ 496 ψέγος σοῦ φέρνει στήν τιμή, Χρον. Μορ. 171, 3749, 4570, Pentat. G. 37.2, Εἶναι ὑστερογενῆς σχηματισμὸς ἐκ τοῦ ἐπομένου ρήματος.

ψέγω μεταβ., ὅπως τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον, κατηγορῶ, μέμφομαι, tadeln, A 462, 1049, 1202 κατηγορῶ καὶ ψέγω, B 884, 1127, 1357, 1376, Γ 784, 1185, Δ 746, E 1055, 1537, Συναξ. γυν. 4, Οἶκον. 12, Ἐρωτοπ. 332. Τὸ X ἔχει πάντοτε ψεύγω, ψευγάδι, ψευγαδάδι, ψευτάδι. Εἰς τὴν Ἀφιέρωσιν τῆς Ἐρωφίλης, στιχ. 20 ὁ Χορτάτης ἔχει ψέγωσις ἴδιον, φαίνεται, κατασκευάσμα.

* *ψειριάρης* A 1513. Εἶναι ἡ γραφή τῶν AB ἀντὶ τοῦ ψωριάρης τοῦ X (τὸ ὁποῖον ἐδέχθημεν ἐν τῷ κεμένῳ). Καὶ τὸ ψειριάρης = πλήρης φθειρῶν καὶ τὸ ψωριάρης = ψωριῶν εἶναι κοινὰ σήμερον, καὶ ἔχουσι καὶ τὴν αὐτὴν τροπικὴν σημασίαν ἥτοι πτωχός, ἐλεεινός, ταπεινός.

ψεσινός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, χθειςινός, gestrig, B 2073. Γίνεται ἐκ τοῦ ὁ ψὲς (ἰδ. λεξ.) κατὰ τὰ ἄλλα χρονικά εἰς -ινός (ἐφετινός, χθειςινός, σημερινός, τωρινός κτλ.).

ψεύγομαι, ψεύδομαι, lügen, B 855 ψεύγεται ἐσὺ. Εὔρηται καὶ εἰς Σταθ. Ἰντερ. A 37, Ζην. B 191.

* *ψεύτης* A 399 (μόνον εἰς τὸ X) ἄλλως εἶναι κοινότατον σήμερον, Lüger.

ψῆ ἢ, πληθ. *ψές*, ὡς καὶ σήμερον, ψυχή, ψυχικὴ διάθεσις, Seele, Γ 1255, 1478, Δ 1897, 1999, E 861, 1031, 1032, 1048 οἱ ψές, Ἀβρ. 192, 193 πολλ. Θανατ. Ροδ. 590, Σταθ. A 116, Γ 289, Γυπ. B 11, Γ 330, Δ 76, 90. Εἰς Ζωγορ. Ἦπειρ. 181 ἀναγράφεται ψυῆ καὶ ψχῆ. Ἡ συγκατῆ ψυῆ - ψῆ, ἐγένετο ὅπως εἰς τὸ ζυγή - ζῆ, καὶ τὸ ἔξουσα - ἔξά: ἰδ. σημ. A 1000 (σελ. 397).

ψηλός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ὑψηλός, hoch, καὶ ἐπιρ. ψηλὰ A 2, 336 πολλ.

ψηφῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, λογιζομαι, λογαριάζω, ἐκτιμῶ, σέβομαι, schätzen, achten, hoch achten, A 989, 1666, B 262, 1282, 2218, Γ 884, 1119, 1190, Δ 189, 778. Τὸ ρῆμα ψηφῶ καὶ ψηφίζω ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης κοινότατον σήμερον, π. χ. δὲν τὸν ψηφῶ = δὲν τὸν τιμῶ, δὲν τὸν λογαριάζει, καὶ μετ. ψηφισμένος = τετιμημένος, σεβαστός, καὶ οὖσ. τὸ ψηφορ = ἡ τιμή, τὸ σέβας.

ψιλός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, λεπτός, dünn, fein, A 275 ψιλὴ μαγνιά, 1543, 1934 ψιλὰ πράματα τὰ ἀπαιτοῦντα πολλὴν δξύτητα πρὸς κατανόησιν, Turcograec. 182. οδ' ψιλὴ τέχνη.

ψιλότη καὶ ψιλότητα, λεπτότης, Düntheit, Feinheit, A 673 ψιλότητες ξομπλιῶ, 677 ψιλότης γράμμα (ψιλό της γράμμα;), A 1028 εἰς ψιλότητες = εἰς λεπτὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν. Περὶ τῆς σημασίας καὶ χρήσεως ταύτης τοῦ ψιλόσ, ψιλότης ἰδ. σημ. A 673 καὶ Βλαχ. Θησ. ψιλός, ψιλὰ, ψιλότητα, ψιλοκοπῶ. Πρβλ. καὶ Βλαστ. γαμ. 114 ψιλογραμματισμένος, καὶ Βατταρ. 166.

ψιχαλίδα πῖθθ. ψιχαλίδες, ὅπως καὶ σήμερον, ψεκάς, κοιν. ψιχάλα, Tropf, Regentropf, Δ 1676 ψιχαλίδες τοῦ γιαλοῦ. Συνήθως ψιχαλίδα - ες εἶναι ἡ λεπτὴ βροχὴ καὶ ρῆμα ψιχαλίζει = ῥίπτει λεπτὰς καὶ ἀραιὰς ψεκάδας. Ἡ λέξις βεβαίως προέρχεται ἐκ τοῦ ψίξ ψιχός, (ἔξ οὗ ψίχα, ψιχάλα, ψιχάλι, ψιχουλο), δι' ὃ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Γιαν. γράφει ψηχαλίδα, καὶ ὁ Chestacoff ψυχαλίδα, ἰδ. Ἄτακτ. II. 395, IV 703.

ψόμα τό, ὡς καὶ σήμερον, ψεῦμα (κοιν. ψέμα), ψεῦδος, Lüge, A 1372, B 854, 878, 883, 887, 888, 891, Γ 131, Δ 567, E 1444. Ἡ αἰτ. ψόμα, ψόματα λαμβάνεται καὶ ἐπιροηματικῶς = ψευδῶς, Δ 343 ἄν τὸ πῶ ψόματα σὸ παιγνίδι. Ἐγένετο ἐκ τοῦ ψεῦμα, ψέβμα, ψέμα, ψόμα κατὰ τροπὴν τοῦ ε εἰς ο (ὅπως γεῦμα, γιόμα, γιοφύρι) ἰδ. Φαβ. Ἐπιστ. 23, Ἀθηνᾶ ΚΔ' 23, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ γράφεται δι' ὦ. Ἐκ τούτου ψοματάρης ὁ φιλοψευδής, ἰδ. καὶ Καρπαθ. Μιχ. 18.27.31 καὶ τὰ παρακάτω.

ψοματένιος ἐπιθ. ὅπως καὶ σήμερον, ψευδής, falsch, A 654. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ ἄλλα ἐπίθετα εἰς -ένιος (σιδερένιος, μαρμαρένιος, ξυλένιος) ἰδ. καὶ ψοματινός.

ψοματινός ἐπιθ., ὡς καὶ σήμερον, ψευδής, ἀπατηλός, falsch, betrügerisch, A 622, 2095, B 858, Δ 96, 404. Τὸ ψοματινὰ κεῖται καὶ ἐπιροηματικῶς = ψευδῶς B 848, E 1382.

ψομομαρτυρῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ψευδῶς μαρτυρῶ, falsches Zeugniß ablegen, A 1942 νὰ ψομομαρτυρήσουσι. Σήμερον ἀκούεται καὶ τὸ ψομομαρτυρας - ψομομαρτυριά = ψευδομαρτυρας - ιὰ μετὰ λογοπαιγνίου πρὸς τὸ ψωμί.

ψοφῶ¹, ὅπως καὶ σήμερον, ἀποθνήσκω (ἐπὶ ζώων), verenden, kre

rieren, Γαλ. crever, Β 1176, Δ 1079 κείται τ' ἄλλογο ψοφᾶ. Τὸ ρῆμα ἔλαβε τὴν σημασίαν ταύτην ἀπὸ τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς ἰδ. παραδείγματα παρὰ Sophocl. Χρον. Μορ. 1155, 5089, Prodr. III. 216a, 419 πολλ. Ἀσιζ. πολλ., Ποντ. διαλ. ὁ ψοφίζω = κτείνω, ψοφῶ = θνήσκω. Πλὴν τοῦ ψοφῶ ἀκούονται ὁ ψόφος, ἐπιθ. ψόφοις, ψοφίμι, μετ. τοῦ ψοφῶ, ψοφισμένος ἰδ. καὶ Duc. graec. καὶ Βλαχ. Θησ. Λέγεται δὲ τὸ ψοφῶ ὄχι μόνον περὶ ζώων, ἀλλὰ περιφρονητικῶς καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου ἀνθρώπων (ἐχθρῶν ἢ ἄλλως μισητῶν).

ψύγω μεταβ., ψύγομαι ἀμεταβ. ἄορ. ἐψύγη (κα), μετ. ψυγημένος καὶ ψυμένος, ὅπως καὶ σήμερον, στεγνώνω, ξηραίνω, μαραίνω, ξηραίνομαι, μαραίνομαι, abkühlen, erfrieren, Α 1358 ἐψύγη κ' ἐμαράθη, Β 208 ψυμένο μαραμένο, Γ 118 (φύλλα) ὄντε τὰ ψύγουσιν οἱ χιονιές, Δ 1892, 1896, 1898 χλομὸ ψυμένο, Σαχλ. Π 238, Ἐρωφ. Ἰντερμ. Β στ. 81, Ρυμαδ. 101, Πικατ. 221. Εἰς τὰ τρία πρῶτα χωρία τοῦ Ἐρωτοκρ. ὁ Ἰανν. ἔγραψε κακῶς διὰ τοῦ η καὶ τὰ ὑπήγαγε εἰς τὸ ρῆμα ψήνω, τὴν αὐτὴν δὲ σύγχυσιν ἔκαμε καὶ ὁ Che-stacoff, δὲν κατέγραψε δὲ τὸ ψύγω, ψύγομαι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ Βλαχ. Θησ. καὶ ὁ Ducange. Τὸ ρῆμα ὁμως προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχ. ψύχω, ψύχομαι ἄορ. ἐψύγην, ὅστις καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νεωτέρου τύπου ψύγω. Σήμερον πλὴν τοῦ ρήματος ἀκούεται ἐν Κρήτῃ καὶ ὁ ψυγιᾶς (ἢ ὁ ψυγιᾶς) τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἀπομαίρονται αἱ σταφυλαὶ διὰ νὰ γίνωσι σταφίδες, καὶ σύνθετον ψυγομαραίνω - ομαι. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ρήματος ἰδ. ΜΝΕ 279.

ψυγομαραίνω μεταβ. καὶ ψυγομαραίνομαι, ἀμεταβ. ἄορ. ἐψυγομαράθη (κα), ὅπως καὶ σήμερον, ψύγω καὶ μαραίνω (-ομαι), μαραίνομαι, ἀποξηραίνομαι Α 788, 978, 1797, Γ 17, 1154, Ε 1108, ἰδ. ψύγω.

ψύλλος ὁ, ὅπως καὶ σήμερον, ἀρχ. ἢ φύλλα, Floh, Γ 302, 782.

ψυχάρι τό, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ λυχνοσβήστης, « ἡπίολος ὁ περὶ τὸν λυχνον πετόμενος » Ἀριστοτ. Ἱστορ. Ζῶων 8, 27, Lichtmotte, Β 528, 2390, 2391. Συνεκδοχικῶς εἰς τὰ χωρία, Β 2074, 2260 διὰ τῆς λέξεως ταύτης δηλοῦται ὁ Ἐρωτόκριτος ὡς ἔχων ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ τὸν ἱστορημένον τὸ ψυχάρι Β 2074. Καὶ σήμερον ἀκούεται τὸ ψυχάρι ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης, τὸ ἀναγράφει δὲ καὶ ὁ Βλαχ. Θησ. ψυχάρι καὶ ψυχαρακι papilio, farfalla. Εἰς τὴν Σητεῖαν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ποιητοῦ μου εἶπον τὸ ἔντομον πετάρη¹⁾. Εἰς τὸν Νάξον (Ζωγρ. Νάξ. 437) λέγεται βᾶβουλος καὶ καντηλοσβήστης. Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἢ ψυχάρα (καὶ περισσότερα) λέγεται ἢ ψυχή, εἰς ἣν μεταμορφοῦται ὁ μεταξοσκώληξ ἔξερχόμενος ἐκ τοῦ βομβυ-

1) Ἐν Μάνῃ κατὰ τὴν Ἀναστασίαν Κουκουλὲ λέγεται λυχνοπέτης ἢ περὶ τὸν λυχνὸν πετομένη ψυχή, Ἀθηνᾶ ΚΕ' σελ. 293.

κίου. Εἰς τὴν Βυζαντ. ἐποχὴν καὶ κατοπιν ψυχάρια καὶ ψυχάρια ἐλέγοντο καὶ οἱ δοῦλοι ἰδ. Διγ. Κρουπ. IV. 719, Πουλλολ. 538, 610, Sophocl. ἐν τῇ λέξει, Duc. graec. Prodr. I. 36, 88. Παρὰ Πορφυρογ. de Cerim. 413.5 «ὃ γὰρ λέγεται ὁ καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες ψυχάριον τὸ πετάμενον περὶ τὰς κάμβρας καὶ τὰ λοιπὰ λάχανα.»

ψυχομαχισμός, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ ψυχομάχισμα, ἢ πρὸ τοῦ θανάτου ἀγωνία, Todeskampf, A 292 ἴδρω τοῦ ψυχομαχισμοῦ, ἰδ. ψυχομαχῶ.

ψυχομαχῶ², ὅπως καὶ σήμερον, ψυχοραγῶ, mit den Tode ringen, Γ 1525, Δ 87, 1067, 1086, 1888, Ε 927. Ἀλλαχοῦ λέγεται ἀγγελομαχῶ Ἰκαρ. 124.

ψωριάρης, ὅπως καὶ σήμερον, ὁ ψωριῶν, ὁ ψωραλέος, πτωχός, krätzig, Bettler, A 1513 πόσοι φτωχοὶ ψωριῶροι (τὰ ΑΒ ἔχουσι ψειριῶροι, ὁ ἰδέ). Τὸ ψώρα, ψωριάζω, ψωριασμένος, ψωριῶρις ἀκούονται καὶ σήμερον ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἀσθενείας ἀλλὰ καὶ τροπικῶς, ὅπως εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον, ἐπὶ πτωχείας, πενιχρότητος.

Ω

ᾠρα ἢ, ὅπως καὶ σήμερον, Stunde, ᾠρες ᾠρες (ᾠρες κὶ ᾠρες) = ποτὲ μὲν ποτὲ δέ, bald bald, A 2, 1040, 2213, Β 1066, Γ 644, Δ 1712, 1717—1718 πολλ. Τὴν ᾠρα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τώρα, ἀμέσως, Γ 766, 805, Δ 919 νὰ πέτονε τὴν ᾠρα, Ἐρωτοκ. 585. Ἐν Σύμῃ Γρηγοροπούλου 39 ἀναγράφεται ἐν μιᾷ λέξει καὶ λαμβάνει δευτέραν φορὰν τὸ ἄρθρον ἰὴν τὴν ᾠρα. Ἐν Turcograec. εὑρηται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας τὸ τῆς ᾠρας 109, 122, 128, 134 πολλ. Σήμερον ἀκούεται ἀκόμη τὰ ᾠρα ᾠρα καὶ ᾠραν τὴν ᾠρα = λίαν συντόμως, μετ' ὀλίγον χρόνον. Περβλ. καὶ τώρα.

ᾠριόπλουμος ἐπιθ. περικαλλής, sehr schön, A 1005, 1388, 2255, Ε 905. Παράγεται ἐκ τοῦ ᾠριος (= ᾠραῖος), καὶ πλουμι (ἰδ. λεξ.), Ἰδιωτ. Θηρ. 152, Βλαστ. γαμ. 75 ᾠριόπλουμισμένος. Συνηθέστατον εἶναι εἰς τὰ κείμενα τὸ πανώριος καὶ κύριον ὄνομα Πανώρια, Γυπ. πολλαχοῦ, Καρπαθ. Μιχ. πανούρια 27.1.

ᾠς, σύνδεσμος, ὅπως καὶ σήμερον α') ὁμοιωματικός, καθὼς, wie, A 641, ᾠς τρέμει τὸ καλάμι, Δ 143 ᾠς στρώση τὸ κλινάριον του ὁ καθεεὶς κοιμᾶται β') χρονικός, εὐθύς ᾠς, sobald, A 1701 ᾠς βουληθῶ τοῦ κύριμου τὸ δίκιο νὰ μιλῆσω, Β 1588 ᾠς ἤπαιξεν ἡ σάλπιγγα, Γ 35 πολλ.

ᾠς, ὅπως καὶ σήμερον, ἕως, μέχρι (ἐπὶ χρόνου καὶ τόπου), bis, us-

que, A 299 ὡς τὴ θωροῖα νὰ σώνω, B 33 ὡς τώρα, 2034 ὡς πέρυσι, Γ 53 ὡς τὴν ὥρα κείνη, 224, 612, 619, 1509, 1510, Δ 60 ὡς τὰ βυζά. Εἶναι τὸ ἕως συμπτυχθὲν εἰς ὡς, ἢ κατὰ τὸν καθηγ. Χατζιδ. ἐγένετο ἐκ τοῦ ἕως εἰς MNE B 470. Εὐρηται ὁμοως καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλληνικῇ ἔχον τὴν σημασίαν ταύτην ἰδ. Λεξικ. Liddell-Scott Κωνστ. ὡς. Ἡμεῖς ἐν τῷ καιμένῳ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ τὸ τόνισωμεν ἐπὶ τῆς χρήσεως ταύτης.

ὡσά(ν) καὶ συγκεκομμένος τύπος σά(ν), σύνδεσμος α') ὁμοιοματικός, καθὼς, wie, A 1860 ὡσάν καὶ πρῶτας, B445, 446 σὰ δοῦλος β') χρονικός, ὅταν, εὐθύς ὡς, als, so oft als, A 203 ὡσά γνωρίση ἄθροπος, 858, 1820 ὡσάν τὸν εἶδε πολλ. γ') αιτιολογικός, ἐπειδή, ἀρ' οὐ, da, weil, A 108 σάν ἦτο κυνηγάρης, 1305 σάν κεῖνα ποῦ θωροῦσι, Δ 1278.

ὡστε σύνδεσμος χρονικός, ὅπως καὶ σήμερον, ἕως ὅτε, ἕως ὅτου, ἕως, μέχρι οὐ, bis dass, so lange (Λατιν dum, donec), μετὰ τοῦ νὰ καὶ ὑποτακτ., A 140 ὡστε ποῦ νὰ γεράση, 345, 456, 550 ὡστε νὰ μάθῃ καὶ νὰ δῆ, 978, 1720, B 73, 74, 162, 826, 1745, 1858, Γ 1468, 1469, Δ 39, 249, E 256, 590 πολλ. ἰδ. κδὶ Βλαχ. Θησ. ἐν τῇ λεξ. καὶ Thumb, Handb.² § 275. Εἰς τὸ χωρίον A 2110 τὸ ὡστε ἔχει ὁμοιοματικὴν σημασίαν ἰδ. σημ. εἰς τὸ χωρίον.

ῶφον ἐπιρῶνημα σχετλιασμοῦ, ὅπως καὶ σήμερον, φεῦ, ἰώ, οἶμοι, wehe, B 702 ῶφου κακὸν τὸ πάθαμε, ῶφου ἀδικιὰ ποῦ γίνῃ, 2379 ῶφου κακὸ στήν Ἀρετή, Δ 337, E 84, πολλ. Σήμερον ἀκούεται καὶ ῶφου καὶ ῶχου. Περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἰδ. Ἀτακτ. II. 430.



ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ

ἄτιε. Μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς περὶ τῆς λέξεως ταύτης σημειώσεως ἐν A 1021 (σελ. 398—400) καὶ τοῦ σχετικοῦ μέρους τοῦ Γλωσσarioῦ (σελ. 513) διεξευχόμενος τοῦ μακαρίτου Legrand τὴν Bibliographie Hellevique XVII siècle II. εὔρον ἐν σελ. 9 ἕξῃς τὸ βιβλιογραφικὸν σημείωμα διὰ τὸ βιβλίον τοῦ ἐκ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης Ἰησοῦτου *Μάρκου Δήμμα* τὸ ἐπιγραφόμενον «*Σύντομος Διήγησις τῆς θανατωστικῆς μεταθέσεως τοῦ γονικοῦ σπηλίου τῆς ὑπερευλογημένης παναγίας ἀπὸ τῆς Ναζαρέθ. κτλ. Ρώμησιν αχμε' (1645)*». Ὁ Legrand δημοσιεύει τὸν Πρόλογον τοῦ Ρεθυμνίου καλογήρου συντεταγμένον εἰς γνησίαν Κρητικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸν Πρόλογον τοῦτον ἀπύνησα ἐπίρρημά τι βεβαιωτικὸν καὶ ἐπιτατικὸν ἄντις πεντάκις (εἰς σελ. 7, 8, 11). Μετὰ μελέτην ἐπιμελῆ ἐπέισθη ὅτι τὸ ἄντις αὐτὸ οὐδὲν

ἄλλο εἶναι ἢ τὸ Ἑνετικὸν ἐπίρρημα *anzi*, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀνωτέρον σημασίαν (ἰδ. Boerio, Dizionario, anzi), καὶ τὸ ὁποῖον ἀκονόμενον φαίνεται ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δίμα ἐν Κρήτῃ ἐθεώρησα καλὸν νὰ τὸ παραλάβῃ εἰς τὸ βιβλίον του καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἑλληνικὴν χροιάν γράψας αὐτὸ ἄντις. Ἀμέσως μοὶ ἐγεννήθη ἡ ὑπόνοια μὴ καὶ τὸ *παρ* Ἑρωτοκρίτῳ τετρακίς εὐρισκόμενον ἄτλει (X) ἢ ἄτλιες (AB). περὶ τοῦ ὁποῖου τόσον μακροχρόνιος ζήτησις ἐγένετο ὑπ' ἐμοῦ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ *anzi*. Ἐξήτασα καὶ τὰ τέσσαρα χωρία τοῦ κειμένου, καὶ παρετήρησα ὅτι ἀρμόζει ἡ ἐπιτακτικὴ ἢ βεβαιωτικὴ σημασία, ἀληθῶς, μάλιστα, πράγματι. Ἄν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ Κορνᾶρος ἔγραψε τὸ Ἰταλ. ἐπίρρημα ἄτλιες ἢ κατ' ἄλλον ὁμοίον τρόπον καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς μὴ ἐννοοῦντες πλῆεν κατόπιν τὸ μόριον τὸ δέιστροσαν, ἢ τὸ ἀπέβαλον. Τὸ πρᾶγμα χρήσις παραιτέρω ἐρευνῆς, ἵνα εὐρεθῶσι καὶ ἄλλοθεν παραδείγματα, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἐξακριβωθῇ τὸ πρᾶγμα. Ἴδε καὶ τὰς πολλαπλᾶς χρήσεις καὶ σημασίας τοῦ *anzi* παρὰ Somavera.

γάζωμα - γαζώνω. Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ταύτης (γαζί, γαζώνω) προσθέτω πιθανὴν ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ ἐτυμολογίαν, ἣν ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ λόγιος συμπολίτης Γιουνὺς Ἐφέντης. Κατ' αὐτὸν ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ Ἀραβ. *Kazz* = μεταξά *Kazzay* = μεταξωτός (ἐξ ὧν καὶ τὸ Τουρκικὸν καὶ νεοελληνικὸν *Καζάζης* = μεταξουργός). Θεωρῶ πιθανὴν τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην, διότι πράγματι εἰς ἐποχὴν μάλιστα ἀρχαιότεραν ἢ χρῆσις τῆς μετάξης εἰς κεντήματα καὶ λεπτὰς ραπτικὰς ἐργασίας (οἷα τὸ γαζι - γαζώνω, γαζωτός) ἦτο ἡ συνήθης, ὅπως δεικνύει καὶ ὁ στιχ. Β 610

παννὴν ἐκράτειε κ' ἤκανε γάζωμα μὲ μετάξι.

ἄτονιάρω. Σημειῶ ὅτι τὸ ἄτονῶ, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ ἄτονιάρω, ἀκούεται καὶ σήμερον ἐνιαχοῦ ἐν Κρήτῃ, τὸ κατέγραψε δὲ καὶ ὁ ὑποβαλὼν τὸ χειρόγραφον λεξιλόγιον Ἀγριολοῦλουδὰ Κρήτης εἰς τὸ διαγώνισμα τοῦ Συλλόγου Κοραῆ κατὰ τὸ 1891, ὅπου εὐρίσκεται ἐτόνιασε ἢ γιαελιά = ἡδυνάτησεν ἢ ἀγελάς.

λιμιῶνας. Οὗτος εἶναι ὁ γνήσιος δημοτικὸς τύπος καθ' ὅλην τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν κατόπιν ἐποχὴν, ὁ δὲ τύπος τὸ λιμάνι, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀκούεται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐλήφθη ἐκ τῆς Τουρκικῆς *Limani* οὕτω μετασχηματισάσης τὴν ἑλλην. λέξιν *λιμήν*.

περισσάρης. Τὴν σημασίαν τοῦ ὑπερηφάνου καὶ ἐκλεκτικοῦ νέου ὑποψηφίου γαμβροῦ, ἦν μοὶ εἶχε σημειώσει ὡς προερχομένην ἐκ τῆς Κρήτης ὁ μακαρ. Π. Παπαγεωργίου, παρέλαβεν ἐκ τοῦ Γλωσσολογικῶν Μελετῶν τοῦ καθ. Γ. Χατζιδάκι σελ. 131.

τζόγια. Ἄς σημειωθῇ ὅτι τζόγια λέγεται καὶ σήμερον ἀκόμη ἢ χρυσοποικίλος στεφάνη, ἦν φοροῦσιν εἰς τὴν κεφαλὴν αἱ γυναῖκες τῶν

Ἐνωγείων Μυλοποτάμου, ὅταν φέρωσι τὴν ἐγγώριον ἐνδυμασίαν κατὰ τοὺς γάμους ἢ ἄλλας ἐορτάς. Ἐζόγια ἐπίσης ἐλέγετο ὁ ἐξ ἀνθέων πλεκόμενος καὶ διὰ χρυσῶν νομισμάτων κοσμούμενος στέφανος, ὃν ὑπῆρχε συνήθεια εἰς παλαιότερους χρόνους νὰ προσφέρῃ ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν νύμφην, περιγράφει δὲ ὁ Παῦλος Βλαστός (Γάμος ἐν Κρητῇ σελ. 132—137) ὡς συνειθιζομένην ἀκόμη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου καὶ ὁ Γιάνναρης, Κρητ. ἄσμ. σελ. 240, Gloss. ζόγια.

τό. Εἰς τὰ λεχθέντα περὶ τοῦ χρονικοῦ τούτου συνδέσμου ἐν σελ. 385 καὶ ἐν τῷ γλωσσαρίῳ (σελ. 716) ὡς προελθόντος ἐκ τοῦ ἐν τῷ καὶ ἀπαρσιφάτου ἄς προστεθῆ καὶ τὸ παράδειγμα ν τ ὀ ἄ μ α (= ἐν τῷ ἄμα) π. χ. εἰς τὴν παροιμίαν ν τ ὀ ἄ μ α καὶ τ ὀ θ ἄ μ α.



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Από την ανωτέρω περιγραφή φαίνεται ότι ο κ. Γεώργιος Κωνσταντίνου Καραγιάννης, γεννηθείς στις 15/10/1871, είναι ο πατέρας του κ. Γεώργιου Κωνσταντίνου Καραγιάννη, γεννηθείς στις 15/10/1907, ο οποίος είναι ο πατέρας του κ. Γεώργιου Κωνσταντίνου Καραγιάννη, γεννηθείς στις 15/10/1934, ο οποίος είναι ο πατέρας του κ. Γεώργιου Κωνσταντίνου Καραγιάννη, γεννηθείς στις 15/10/1961, ο οποίος είναι ο πατέρας του κ. Γεώργιου Κωνσταντίνου Καραγιάννη, γεννηθείς στις 15/10/1988, ο οποίος είναι ο πατέρας του κ. Γεώργιου Κωνσταντίνου Καραγιάννη, γεννηθείς στις 15/10/2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΡΙΑ

I

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ X.

Ὡς εἴπομεν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ περιγράφοντες τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, τοῦτο φέρει ἐντὸς τοῦ κειμένου καὶ 121 εἰκόνας γενομένης ὑπὸ τοῦ ἰδίου καλλιγράφου τοῦ γράψαντος καὶ τὸ κείμενον. Αἱ μικρογραφαὶ αὗται κατέχουσαι συνήθως τὸ ἥμισυ σελίδος καὶ εἶναι ἐξεργασμένοι μέλαινοι διὰ γραφίδος καὶ ἀρκετὰ καλλιτέχνοι. Ὁ δόκιμος ζυγράφος κ. Émile Gilliéron, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπέδειξα τὰ φωτογραφικὰ ἀποτυπώματα τοῦ X, μοὶ ἔκαμε τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις ἐπ'αὐτῶν.

«Αἱ μικρογραφαὶ ἐξετελεσθήσαν κατὰ δύο διαφόρους τρόπους· ἄλλαι μὲν ἐγένοντο δι' ἄπλου περιγράμματος (au trait en contour), ἄλλαι δὲ καὶ μετὰ σκιάσεων διὰ γραμμῶν παραλλήλων καὶ ὀριζοντίων.

«Μοὶ φαίνεται ὅτι αἱ μικρογραφαὶ αἱ ἐκτελεσθεῖσαι δι' ἄπλου περιγράμματος εἶναι πολλῶν πλέον ἐπιτυχεῖς ἢ αἱ φορτωμέναι διὰ σκιάσεων συνήθως ἀκατανόητων. Ἡ προοπτικὴ ἐν γένει τῶν εἰκόνων δὲν εἶναι καλὴ.»

Περιγραφή τῶν εἰκόνων τοῦ X.

1) Ἐν σελίδι τοῦ χειρογράφου 1. Ἄνῆρ νέος (ὁ ποιητῆς) εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος κάθηται ἐπὶ πολυτελοῦς καθέδρας παρὰ τράπεζαν ἐντὸς δωματίου, καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς γράφει ἐν ἀνοικτῇ βιβλίῳ, τὴν δὲ ἀριστερὰν στηρίζει ἐπὶ τοῦ κροτάφου οἰονεὶ σκεπτόμενος. Ὑποκάτω τῆς εἰκόνος διὰ κεφαλαίων γραμμάτων φέρεται ΑΡΧῆ ΤΟΥ ΡΟΤῸΚΡΙΤΟΥ: 1710: Μετὰ ταῦτα ἄρχεται τὸ ποίημα,

Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα κτλ.

(Πίναξ 1.)

2) σελ. 3. Εἰκονίζεται ἡ γέννησις τῆς Ἀρετούσας. Ἡ Ρήγισσα λεχθὺ εὐρίσκειται ἀνακαθημένη ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης καὶ δέχεται τὴν ὑπὸ θεραπευτικῆς προσκομιζομένην ἀναληπτικὴν τροφήν· δύο ἄλλαι θεραπευτικῆς τελοῦσι τὸ πρῶτον λουτρὸν τοῦ βρέφους. Ἡ εἰκὼν φαίνεται ποιηθεῖσα κατ' ἀπομίμησιν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Λεῖπει ἡ ἐρμηνεῖα τῆς εἰκό-
νος.

3) σελ. 9. Ἐμπροσθεν πολυτελοῦς οἰκοδομῆς παρίστανται οἱ δύο φί-

λοι καθ' ἣν στιγμήν ὁ πρῶτος πρὸς δεξιᾶν (ὁ Ἐρωτόκριτος) κατηφῆς ἀποκαλύπτει εἰς τὸν Πολύδωρον ἐκπεπληγμένον τὸν ἔρωτά του.

Δὲν ἐγράφη ἡ ἐρμηνεῖα. Κάτωθι οἱ στίχοι Α 161,

Ποιητ. Ἐχάθηκ' ὁ Πολύδωρος τοῦ φίλου ντου ν' ἀκούσῃ κτλ.

4) σελ. 19. Ἐμπροσθεν πολυπόρου καὶ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου (τοῦ βασιλικοῦ Παλατίου) εἰκονίζονται οἱ δύο φίλοι νυκτωδούστες· ὁ παίζων τὸ λαγοῦτον εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος. Ἀκολουθοῦσιν οἱ στίχοι Α 391 ἐξ.

ἤπαιρνε τὸ λαγοῦτόν του καὶ σιγανὰ ἐπορπάτει
κ' ἔχτύπαν το γλυκιὰ γλυκιὰ ἀνάδια στὸ παλάτι

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος.

5) σελ. 26. Τὸ συμπόσιον, ὃ παρεσκευάσεν ὁ Ρῆγας, ἵνα ἐκ τῆς φωνῆς ἀνακαλύψῃ τῆς νύχτας τὸν τραγουδιστήν. Ὁ Ρῆγας μὲ τὴν Ρήγισσαν καὶ τὴν Ἄρετουσαν κάθηται ὑψηλὰ ἐπὶ ἐξέδρας, οἱ δὲ συμπόται περὶ τράπεζαν κρατοῦντες τὰ κύπελλα. Α 533 ἐξ.

Ἀρχίσασι νὰ τραγουδοῦ, κι ὁ Ρῆγας τοὺς ἐγρίκα,

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος.

6) σελ. 28. Εἶναι ἡ στιγμή καθ' ἣν ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ χάλασμα οἱ στρατιῶται τοῦ Ρῆγα καὶ συνδιαλέγονται μὲ τοὺς δύο ξιφήρεις φίλους. Τὸ λαγοῦτον εἶναι συντετριμμένον κατὰ γῆς. Ὁ τεχνίτης ἐλησμόνησε νὰ εἰκονίσῃ τὰς πλαστάς γενειάδας τῶν δύο φίλων Α 570.

καὶ λέει καὶ τοῦ φίλου ντου, Ἀπόψε κάνει χρεῖα κτλ.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος.

7) σελ. 31. Οἱ δύο φίλοι ξιφομαχοῦσι πρὸς τοὺς στρατιώτας τοῦ Ρῆγα· ἔχουσι φονεύσει δύο καὶ τοὺς ἄλλους τρέπουσιν εἰς φυγὴν περιτρόμους, Α 609,

Ἐφίκασι τὸ ἄθιβολές, στ' ἄρματα βάνου χέρα,
σπιθίζου, λάμπου τὰ σπαθιά, κ' ἡ νύχτα γίνῃ μέρα.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος.

8) σελ. 35. Ὁ Ρῆγας κάθηται ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου μεταξὺ δύο Συμβούλων. Προσέρχονται δύο στρατιῶται ταπεινοί, ἵνα διηγηθῶσι τὰ συμβάντα τῆς προηγουμένης νυκτός. Κάτωθι ἡ ἐρμηνεῖα τῆς εἰκόνας,

Πέριτοπὸς ἐπίγανε ἦδιο στρατηγῆ εἰστονβασιλέα καὶ ἦπαντου τωμαντάτο.

στ. Α 641 ἐξ.

9) σελ. 36. Ἡ Ἄρετὴ καὶ ἡ Νένα, καθ' ἣν στιγμήν ἡ πρώτη ἐξομολογεῖται εἰς τὴν Νέναν τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὰ τραγοῦδια καὶ τὸν τραγουδιστήν Α 687,

Νένα, μεγάλη πείραξι ἔχω στὸ νοῦμου μέσα,

Κάτω ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἐμίλουε ἡραετὴ μετηνεατης.*

10) σελ. 42. Ὁ γέρων Πεζόστρατος κάμων παρατηρήσεις εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου καὶ τὴν μόνωσιν A 825 ἐξ.

Κράζει τονε καὶ σπλαχνικὰ τοῦ λέ' Εἶντα λογιάζεις,

Κάτω ἡ ἔρμηνεία *Περιοπὸς του ἐμίλουε ὁ πατέρας του του ροτόκριτου.*

11) σελ. 61. Οἱ δύο φίλοι περιπτύσσονται ἀλλήλους. Πρὸς διάκρισιν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου εὔρηται P, καὶ τοῦ Πολυδώρου Π. A 1265 ἐξ.

Νὰ τοῦ γρικῶ ὁ Πολύδωρος μ'εἶντα καημὸ τὰ λείει,

Κάτω ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἦγεν ὁ ροτόκριτος τομπολίδερο ἀγκαλιαστόνε.*

12) σελ. 65. Οἱ δύο φίλοι ἐφιπποὶ καὶ ἐν ἐξοχῇ ὁδοιποροῦντες. Προπορεύονται δύο στρατιῶται πεζοί, A 1347 ἐξ.

Μὲ σπλάχνος ἀποχαιρετῶ, μὲ λογισμό μισσεύγει,

Κάτω ἡ ἔρμηνεία *Περιοπὸς ἐμίσευε ὁ ροτόκριτος μὲ τομπολίδερο ὡς γαναπάνε στηνεγρηπο.*

13) σελ. 85. Ἐντὸς δωματίου ὁ γέρων Πεζόστρατος ἀνακαθήμενος ἐπὶ κλίνης, καὶ παρ' αὐτὸν καθημένη ἡ μήτηρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ὁ Ἐρωτόκριτος καταφθάνει καὶ προσέρχεται πρὸς τὸν πατέρα· δούλος ὀπισθεν φέρει κύαθον πρὸς τὸν ἀσθενῆ. Ἡ ἔρμηνεία ἄγραφος, A 1817 ἐξ.

Τὸν κύριν του καλύτερα ἠῦρηκε δίχως βάρος,

14) σ. 95 Ὁ Ἐρωτόκριτος κατακείμενος ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης, ἐν ᾗ ἡ μήτηρ του προσάγει ἐν ὀπωροδόχῃ τὰ μῆλα τῆς Ἀρετῆς. Ὅπισθεν θεοράπαινα, A 2055 ἐξ.

Μέσα σὲ τοῦτο τὸν καιρό, πὸν οἱ μέρες ἐπερνοῦσα,

τέσσερα μῆλα δίφορα ἠῦρεν ἡ Ἀρετοῦσα,

Ἡ ἔρμηνεία ἄγραφος.

15) σελ. 109. Ὁ Ρῆγας, ἡ Ρήγισσα καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἐν βασιλικῇ στολῇ καθήμενοι εἰς τὸ πατάρι. Ὁ Ρῆγας κρατεῖ τὸ σκήπτρον, ἡ Ρήγισσα τὸν ἀθρόν. Παρὰ τὴν Ἀρετὴν ἵσταται ἡ Φροσύνη, B 117 ἐξ.

Ἦρθεν ὁ Ρῆγας κ' ἦκατζεν ἀπάνω στὸ παιάρι,

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἦρθε ὁ βασιλέας καὶ ἔκατζε ἀπάνον στὸ πατάρι.*

16) σ. 111. Ὁ Δημοφάνης τῆς Μυτιλήνης φθάνει ἐπὶ θυμοειδοῦς ἔππου· προηγούνται ὀπλίται πεζοὶ καὶ ἀκολουθοῦσιν ἐφιπποὶ, B 143 ἐξ.

Ὁ πρῶτος ὀπὸν μ' ἀφεντιὲς ἦρθε τὴν ὥρα κείνη

Ἡ ἔρμηνεία, *Πρῶτος δημοφάνης ἀποτημητλήνη*

17) σ. 112 Ὁ Ἀντρόμαχος τοῦ Ἀναπλιῶ προσέρχεται ἔφιππος· καὶ τούτου προηγούμενοι στρατιῶται πεζοὶ καὶ ἀκολουθοῦσιν ἔφιπποι, Β 163 ἐξ.

Πάλι θωροῦν κ' ἐπρόβαλε εἰσὲ λιγάνιν ὄρα,

Ἡ ἔρμηνεία, Δεύτερος ἀντρόμαχος ἀποτανάπη.

18) σ. 114 Ὁ Φιλάρετος τῆς Μοθώνης καταφθάνει, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι, Β 185 ἐξ.

Πάλι ἀξοπίσω ντ' αὐτουνοῦ ἐπρόβαλε κοντάρι,

Ἡ ἔρμηνεία, Τρίτος φιλάρετος ἀποτιμοθόνη.

19) σ. 115 Ὁ Ἡράκλης ἀπὸ τὴν Ἑγριπο καταφθάνει ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι, Β 201 ἐξ.

Μὲ φορεσὰ δλοπράσινη μ' αἰτούς χρυσοὺς στή μέση

Ἡ ἔρμηνεία, Τέταρτος Ἡράκλης ἀποτηνέγηπιτο. (sic)

20) σ. 116 Ὁ Νικοστράτης τῆς Μακεδονίας προσέρχεται ἔφιππος μεμαξὺ πεζῶν καὶ ἱππέων. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς του εἶναι γεγραμμένον nicostrati da macedonia Β 215 ἐξ.

Μὲ σπούδα καὶ μὲ βιά πολλή ἐπρόβαλ' ὡς λιοντάρι

Ἀφέντης τῆς Μακεδονίᾳς τ' ὄμορφο παλληκάρι.

Ἡ ἔρμηνεία, Πέμπτος νικοστράτης ἀπο τη μακεδονία

21) σ. 118 Ὁ Δρακόμαχος τῆς Κορώνης συνοδευόμενος ὑπὸ πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ ὑπὸ σαλπικτῶν. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς του dracomaco a coroni.

Ἡ ἔρμηνεία, αἰχτος δρακόμαχος ἀπο την κορόνη, Β 229 ἐξ.

Σωσμένος δὲν ἦτον καλά, κὶ ἀπὸ μακρὰ γρικοῦσι.

22) σ. 120 Ὁ Τριπόλεμος τῆς Σκλαβουνίᾳς ἐν μέσῳ πεζῶν καὶ ἱππέων,

Ἡ ἔρμηνεία, Ἑβδομος τρηπόλεμος ἀπο την σκλαβουνιά, Β 259 ἐξ.

Μὲ μιὰ βροντή καὶ μιὰ ἀστραπή μὲ τέχνη καμωμένη,

23) σ. 122. Ὁ Γλυκοστράτης τῆς Ἀξιᾶς ὑπὸ ὁμοίαν συνοδεύειαν.

Ἡ ἔρμηνεία, Ὁγῶς γλυκοστράτης ἀποτηναξία, Β 283 ἐξ.

Τὴν ὄρα, ποὺ ποφάνηκε τοῦτος ὁ ἀντρειωμένος,

24) σ. 124 Ὁ Καραμανίτης Σπιδόλιοντας προσέρχεται ὑπὸ ὁμοίαν συνοδεύειαν, παρὰ τὴν κεφαλὴν του spitolionta,

Ἡ ἔρμηνεία, Ἐνατος σπιδόλιοντας ἀπο την καραμανία, Β 319 ἐξ.

Ἐπρόβαλεν ὡσὰν θεριὸ ἕνας Καραμανίτης,

25) σ. 127 Ὁ Πιστόφορος τοῦ Βυζαντίου ἐν μέσῳ πεζῶν, ἱππέων καὶ σαλπικτῶν. Ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του ἑκατέρωθεν pittoforo.

Ἡ ἔρμηνεία, Δέκατος πιστόφορος ἀπο το βιζάντιο. (Πίναξ 2)

26) σ. 131 Ὁ Δρακόκαρδος τῆς Πάτρας καταφθάνει καλπάζων ἄνευ συντρόφων.

Ἡ ἐρμηνεία, *Ενδέκατος δρακόκαρδος ἀποτημπάτρα*, Β 453 ἐξ.

Θωροῦσ' ὀπίσω ντ' ἔτουνοῦ πάλι ἕναν καβαλλάρι,

27) σ. 133 Ὁ Κυπρίδημος τῆς Κύπρου μεταξὺ πεζῶν καὶ ἱππέων προσέρχεται.

Ἡ ἐρμηνεία, *Δοδέκατος κιπρίδημος ἀπο τηνκήπρο*, Β 495 ἐξ.

Τὴν ὥρα κεῖν' ἀπὸ μακρὰ ὥσά φωνῆς γρικοῦσι,

28) σ. 135 Ὁ Ἐρωτόκριτος μόνος ἐπὶ θυμοειδοῦς ἵππου. Φαίνονται οἰκοδομήματα μεγάλα δηλοῦντα τὴν πόλιν (Ἀθήνα).

Ἡ ἐρμηνεία, *Λέκατος τρίτος ροτοκριτος ἀπο την ίδια χωρα τῆς ἀθήνας*, Β 517 ἐξ.

Ἦρθε λαὸς ἀρίφνητος ἐγέμισεν ὁ φόρος. (Πίναξ 3)

29) σ. 138 Ὁ Χαριδῆμος τῆς Κρήτης ἐν μέσφ ἀκολουθίας πεζῶν καὶ ἱππέων.

Ἡ ἐρμηνεία, *Λέκατος τέταρτος χαριδῆμος ἀπὸ την κρήτη*, Β 581 ἐξ.

Θέλου νὰ μποῦνε 'ς ὀρδιναί, γιὰτ' ἄλλοι δὲν ἐλείπα,

30) σ. 144. Ἐντὸς δάσους κατάκειται τοξευμένη (τὸ τόξον παραπλεύρως) ὑπὸ τοῦ Χαριδήμου ἢ ἀγαπητῆ του. Ὁ Χαριδῆμος τὴν ἀνεγείρει ψυχορραγοῦσαν, οἱ δὲ ἀκόλουθοί του ἐκπεπληγμένοι καὶ θρηνοῦντες.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐσαίτερε ὁ χαριδῆμος τὴν ἀγαπιτικὴ του*, Β 711 ἐξ.

Ἐγρίκησ' ὄχ τὸ χέριν του, τὸ πὼς κυνήγι γίνη (Πίναξ 4)

31) σ. 159. Ὁ Καραμανίτης καὶ ὁ Κρητικὸς ξιφομαχοῦσι πεζοί· ἔπισθεν ἑκατέρου πολὺ πλῆθος παρακολουθοῦν τὴν φοβερὰν μονομαχίαν.

Ἡ ἐρμηνεία ἔμεινεν ἄγραφος, Β 1053,

Καὶ σμίγουν τὰ γδυμνὰ σπαθιά, σηκώνουν τὰ σκουτάρια,

32) σ. 164. Ὁ Σπιδόλιοντας κεῖται κατὰ γῆς φονευμένος ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ· τὸ ἄλογον τοῦ Σπιδολ. ψαύει τὴν κεφαλὴν τοῦ κυρίου του. Ὁ Κρητικὸς ἀπέρχεται, πολὺς δὲ λαὸς ἄνωθεν τοῦ νεκροῦ ἐκπεπληγμένος.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐσαύτοσε ὀκριτηκὸς το σπηθόλιοντα*, Β 1161 ἐξ.

Ἦπασε κάτω τὸ θεριό, τ' ἄμμάτια ντου γρουλλώνει,

33) σ. 175. Κοντοροκτύπημα Ἐρωτοκρίτου καὶ Φιλάρετου. Οὗτος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου κατακέφαλα. Ὅπισθεν ἑκατέρου πολὺς λαός.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἔριξε ὁ ροτόκριτος τὸν φιλάρετο*, Β 1409, Νὰ τρέξη κτλ.

34) σ. 177. Ὁ Ἐρωτόκριτος κατανικᾷ τὸν Ἡράκλη ἀπὸ τὴν Ἑγριπο.
Ἡ ἔρμηνεῖα Περιτοπὸς ἔριξε ὀροτοκριτος και τὸν ἄλο στρατιότη τον ἠράκλη ἀπο την, Β 1439.

Ποῦρ ἔμιλῆσαι κ'οἱ δύο, κι ὀμάδι συβαστῆκα,

35) σ. 181. Ὁ Ἐρωτόκριτος καταρρίπτει τὸν Δρακόκαρδον ἀπὸ τοῦ ἵππου.

Ἡ ἔρμηνεῖα, Περιτοπὸς ἔρηξε ὀ ροτοκριτος τὸν δρακόκαρδο ἀποτιμ-
πάτρα, Β 1515 ἔξ.

Χάμαι στὴ γῆς ἐξάπλωσε τοῖ Πάτρας τὸ λιοντάρι.

36) σ. 184. Ὁ Κυπριώτης καταρρίπτει τὸν Δημοφάνη τῆς Μυτιλή-
νης.

Ἡ ἔρμηνεῖα, Περιτοπὸς ἔριξε ὀ κυπριότης τοδιμοφάνη ἀπὸ τιμντιλίνη,
Β 1583 ἔξ.

Ἦλεσεν ἀποὺ τ' ἄλογο μὲ πόνο και μὲ πρίκα

37) σ. 187. Ὁ Κυπριώτης κατέρριψεν ἀπὸ τοῦ ἵππου τὸν Ἀντρό-
μαχον τοῦ Ἀναπλιού.

Ἡ ἔρμηνεῖα, Περιτοπὸς ἔρηξε ὀκυπριότης τὸν ἀντρόμαχο ἀπὸ τανά-
πλη, Β 1637 ἔξ.

Ἡύρηκε τὸν Ἀντρόμαχο ἴσα στὸ κούτελόν του,

38) Ἀποκοπέντος ἐνὸς φύλλου ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ περιέχοντος τὰς
σελ. 91 καὶ 92 ἀπώλετο καὶ μία εἰκὼν, ἣ ὀποῖα πιθανώτατα θὰ εἰκόνιζε
τὴν πῶσιν τοῦ Γλυκοστράτη τῆς Ἀξιᾶς ὡς περιγράφεται στιχ. Β 1719 ἔξ.

Ἐκαταπεδουκλώθηκε πέφτει κουλουμουντρῖζει.

39) σ. 196. Μονομαχία Κυπριδήμου καὶ Πιστοφόρου. Ὁ Κυπριώτης
ζαλισμένος ἀγκαλιζέει τὸν λαιμὸν τοῦ ἀλόγου του, ὁ Πιστόφορος κατα-
πίπτει κατακέφαλα.

Ἡ ἔρμηνεῖα, Περιτοπὸς ἔριξε ὀ κπριότης και τὸν τρίταριο στρατι-
ότη ἦγουν τομπιστόφορο ἀπο το βιζάντιο Β 1823.

Ἔς ὀλον τὸ ὕστερο αὐτὸς μέσα σὲ λίγην ὄρα,

80) σ. 201. Κονταροκτύπημα Κρητικοῦ καὶ Δρακομάχου. Ὁ Χα-
ρίδημος ζαλισμένος στηρίζει τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀλόγου, ὁ
δὲ Ἀντρόμαχος ἔχει ἦδη πέσει.

Ἡ ἔρμηνεῖα ἐσφαλμένη, Περιτοπὸς ἔριξε ὀ κρητικὸς τομπρότο στρα-
τιότη ἦγουν τὸν ἀντρόμαχο ἀπο τ' ἀνάπλη, Β 1935 ἔξ.

Μὲ μουγκρισμὸ ἀνεντράνισε, μ' ἀγριότην ἐσηκώθη,

41) σ. 205 Ὁ κρητικὸς κατανικᾷ καὶ τὸν Νικοστράτην ἀπὸ τὴν Μα-
κεδονίαν. Ὁ Χαρίδημος σκοτισμένος στηρίζει τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν λαι-
μὸν τοῦ ἀλόγου του, ὁ Νικοστράτης πίπτει.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἔριξε ὁ κριτικὸς τὸν δεῦτερο στρατιότη ἦγον τὸν νικῶστροιο ἀποτιμακεδονία Β 2013 ἐξ. (Πίναξ 5).*

Μὰ ἡ κονταρὰ τοῦ Κρητικῷ ἦδωκε στή μασέλλα,,

42) σ. 211 Ἡ Κρητικὸς δι' ἰσχυροῦ κτυπήματος ρίπτει τὸν Τριπόλεμον τῆς Σκλαβουναῖς θεμοῦ καὶ τὸ ἄλογόν του.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἔριξε ὁ κριτικὸς καὶ τὸν τρίτο στρατιότη ἦγον τὸν τριπόλεμο ἀποτισκλαβουναῖ, Β 2145 ἐξ.*

Δίδει κι ὁ μαῦρος κολανιά μὲ τὸ βαρὺ κοντάρι,
τ' ἄλογο ρίχν' ἀνάσκελα μ' ὄλον τὸν καβαλλάρι.

43) σ. 214. Ὁ Ρῆγας μὲ τὴν Ρήγισσαν καὶ μὲ τὴν Ἀρετοῦσαν καὶ τὴν Φροσσὺνην κάθηνται εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξέδραν (τὸ πατάρι). Χαμηλότερα καὶ ἐκατέρωθεν κάθηνται οἱ δύο γέροντες ἀγωνοδίκαι. Ὁ Πιστόφορος προσέρχεται ἵνα λάβῃ ἐκ τῆς χειρὸς τῆς Βασιλίσσης τὸν ἀθρόν.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐπίγε ὁ πιστόφορος ὀμπροστά ἦστον ρίγα καὶ ἡ ρίγισα του ἐχάρισε τὸν ἀνθό. Β 2193 ἐξ.*

Λέει τ' Ἐσὺ σου σήμερο ἀπ' ὄλους διωματάρις.

44) σ. 216 Οἱ τρεῖς νικηταὶ ἱππῶται Ἐρωτόκριτος, Χαριδήμος, Κυπρίδημος προσέρχονται ἐπιπτοι πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐξέδραν, ὅπου ὑπῆρθετης καθήμενος πρὸ αὐτῆς κάμνει τὴν κλήρωσιν ἐντὸς ἀγγεῖου Β 2229 ἐξ.

Ἐπήγασιν εἰς τοῦ Ρηγός, λέει τως τὴν ὠρα κείνη κτλ.

Ἡ ἐρμηνεία ἄγραφος.

45) σ. 219 Ὁ Κρητικὸς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του εἰς τὴν κλήρωσιν ἀποχωρεῖ τεθλιμμένος μετὰ τῶν συντρόφων του.

Ἡ ἐρμηνεία *Περιοπὸς ἐμίσησε ὁ κριτικὸς πικραμένος, Β 2273 ἐξ.*

Παίρνει τοὶ καβαλλάρους του καὶ μπλιὸ δὲν ἀνιμένει.

46) σ. 225 Κονταροκτύπημα Κυπριώτη καὶ Ἐρωτοκρίτου. Οὗτος ζαλισμένος κλίνει τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἵππου του, ὁ δὲ Κυπρίδημος πίπτει κάτω.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἔριξε ὁ ροτόκριτος τὸν κυπριώτη καὶ ἐκέρδεσε τὴν τζόγια ἦγον τὸ στεφάνη, Β 2411 ἐξ.*

Χάνει τοὶ σκάλες καὶ τοὶ δυό, τὸ χαλινάρ' ἀφήκε,

47) σ. 227 Ὁ Ἐρωτόκριτος προσελθὼν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξέδραν καὶ κύπτων μετὰ σεθασμοῦ δέχεται παρὰ τῆς Ἀρετῆς τὸν στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν. Παρὰ τὴν τράπεζαν κάθηνται οἱ τρεῖς ἔλλανοδίκαι γέροντες. Κάτω δεξιὰ κάθηται ὁ γέρον Πεζοστράτης.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐπίγε ὁ ροτόκριτος ὀμπροστά ἦστον ρίγα καὶ ἡ ἀρειτούσα του ἔβαλε τὸ στεφάνη ἦστοκεφάλη, Β 2425 ἐξ.*

Ἐπὶ ὀμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, πεζεύγει γονατίζει.

48) σ. 253 Εἰκονίζονται τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ἡ Ἄρετοῦσα εὐρίσκειται εἰς παράθυρον τοῦ ἄνω πατώματος κιγκλιδωτόν, ὃ δὲ Ἐρωτόκριτος ἀναρριχᾶται εἰς τὴν στέγην τῆς σιταποθήκης.

Κάτωθι ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἀνέβηκε ὁ ροτόκριτος διαναμίληση μετηναρετοῦσα, καὶ ἡ ἀρετοῦσα τὸν ἀκαρτέρουνε ἡσιτησιδεορὴ φιορῆδα*, Γ 571 ἐξ.

Στὴ σκοτεινάγρα κάθουντον, κ' ἡ Νένα τὴν ἀφίνει,

49) σ. 261 Ἐντὸς πολυτελοῦς οἰκίας ὁ γέρων Πεζοστράτης καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος ζωηρῶς συνδιαλεγόμενοι.

Ἡ ἐρμηνεία ἄγραφος, Γ 739 ἐξ.

Λέει του, Κύρι καὶ γονεῖ, ἃ θέλης νὰ μὲ γιάνης

50) σ. 269. Ὁ Ρῆγας ἐπὶ τοῦ θρόνου ζωηρῶς χειρονομῶν ἀποπέμπει τὸν ἀσκεπῆ τὴν κεφαλὴν Πεζόστρατον μετὰ τὴν τολμηθεῖσαν πρότασιν τοῦ γάμου.

Ἡ ἐρμηνεία ἄγραφος, Γ 919 ἐξ.

Μὰ ὡς ἐνεχάσκισε νὰ πῆ τὴν προξενεῖα τοῦ γάμου.

51) σ. 271. Ὁ Πεζοστράτης περίλυπος διηγεῖται εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον τὴν ἀποτυχίαν του καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Ρῆγα.

Ἐκ τῆς ἐρμηνείας μόνον τὸ *Περιοπὸς....* Γ 945 ἐξ.

Λέει του, Δὲ σοῦ τό λεγα, ὑγιέ μου, νὰ σκολάσης,

52) σ. 275. Ὁ Ρῆγας κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου στηρίζων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα. Πρὸ αὐτοῦ ἡ Ἄρετοῦσα ἰσταμένη καὶ διαπυθανομένη τὴν αἰτίαν τῆς συλλογῆς του.

Κάτω ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐμίλουε ἡ ἀρετοῦσα του πατέρατης καὶ ἔκνηρος ἤχε ἀκουμπισμένη τὴν κεφαλῆτου ἡστοχέρητον*, Γ 1017 ἐξ.

Λέει τ', Ἀφέντη εἰντά ἴν αὐτό, καὶ κάθουσαι γνοιασμένους.

53) σ. 281. Ἐντὸς δωματίου φωτιζομένου διὰ δύο παραθύρων ἡ Νένα ὀρθία καὶ ζωηρῶς χειρονομοῦσα συμβουλεύει τὴν καθημένην πρὸ αὐτῆς Ἄρετοῦσαν χειρονομοῦσαν ἐπίσης.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἐρμῆνεβε ἡφροσίγη την αρετούσα ἡγουν ἡ βάγιατης*, Γ 1149 ἐξ.

Λέει τσ', Εἰντά ἴναι τὰ μιλεῖς, ἐσὺ ἴσαι ποῦρι γῆ ἄλλη;

54) σ. 291. Ἡ νυκτερινὴ συνέντευξις. Ὁ Ἐρωτόκριτος εἰς τὸ δῶμα τῆς σιταποθήκης, καὶ ἡ Ἄρετοῦσα εἰς τὸ σιδηρόφρακτον παράθυρον συνδιαλεγόμενοι.

Ἡ ἐρμηνεία, *Περιοπὸς ἔλεγε ὁ ροτόκριτος τις ἀρετούσας διατομσεμάτου ἡγουν τὸν ξορισμάτου*, Γ 1555 ἐξ.

Λέει τῆς ὁ Ρωτόκριτος, ΡΩΤ. Ἡκουσες τὰ μαντᾶτα,

55) σ. 297. Τὸ μυστικὸν ἀρραβώνιασμα. Ἡ Ἄρετούσα ἀπὸ τὸ παρὰ θύρον δίδει εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς σιταποθήκης εὐρισκόμενον Ἐρωτόκριτον τὸν δακτύλιον ἀρραβῶνα.

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἔδοκε ἡρετούσα τωδαχτιλήδη, τουροτόκριτου, Γ 1467* ἔξ.

Λέει του, Νά, καὶ βάλε το εἰς τὸ δεξὸ σου χέρι,

56) σ. 301. Ἡ Ἄρετούσα πίπτει λιπόθυμος εἰς τὰ γόνατα τῆς Φροσύνης.

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἐλιγώθη ἡρετούσα διατῆ τηναποχερέτισε δοροτόκριτος, Γ 1575.*

εἰς τὴν ποδιὰν τῆς Νένας τῆς ἤπεσε κ' ἐλιγώθη.

57) σ. 303. Ὁ Ἐρωτόκριτος λυπημένος εὐρίσκεται ἀνακεκλιμένος ἐπὶ κλίνης. Ὁ Πολύδωρος καθήμενος παρηγορεῖ αὐτόν.

Ἡ ἔρμηνεία *Περιοπὸς τὸν ἐπαριγύρα ὀπολίδερος τὸν ροτοκριτο, Γ 1667* ἔξ.

Λέει τ' Ἐγὼ δὲν τό θελα νὰ πάης εἰς τὰ ξένα,

58) σ. 308. Ἀναχώρησις τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς τὴν ἐξορίαν. Προηγείται αὐτοῦ ὁ Πολύδωρος συνοδεύων τὸν Ἐρωτόκριτον στρεφόμενον καὶ ἀποχαιρετίζοντα τοὺς θρηνοῦντας γέροντας γονεῖς του.

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἐδερονόντανε οἱ γονεῖοι του Ροτόκριτου διὰ τὸν ἀποχαιρετισμότους καὶ ἐκεῖ ἦτον καὶ ὁ πολίδερος, Γ 1707* ἔξ.

Πότε νὰ σ' ἀνιμένωμε, ποῖο μῆνα, ποιὰν ἡμέρα; (Πίναξ 6)

591) σ. 310. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἔφιππος ἀπομακρυνόμενος τῆς Χώρας στρέφεται καὶ προσδίδει. Ἐμπρὸς βαδίζει πεζὸς στρατιώτης, Γ 1711.

Τὴ Χώραν ἀποχαιρετᾷ. καὶ τὸ Παλάτι θάρει.

Ἡ ἔρμηνεία ἄγραφος.

60) σ. 317. Ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης ἡ Ἄρετὴ ἀνακαθημένη διηγεῖται τὸ ὄνειρον εἰς τὴν Νέαν, ἣτις τὴν περιπτύσσεται.

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς, ἦχε ἀγκαλιασμένη ἡφροσύνη τιαρετούσα καὶ ἡρετούσα τις ἔλεγε το ὄνειρο Δ 103* ἔξ.

Νένα μου, τοῦτο τ' ὄνειρο εἶναι κακὸ γιὰ μένα.

61) σ. 325. Ἐντὸς τοῦ Παλατίου ὁ Ρῆγας καὶ ἡ Ρῆγισσα κἀθηνται ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θρόνων. Ἡ Ἄρετούσα ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς Νένας προσέρχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀκούει τὴν περὶ γάμου πρότασιν.

Ἡ ἔρμηνεία, *Περιοπὸς ἐμίλωνε ὁ Βασιλέας καὶ ἡβασίλισσα τις ἀρε-*

1) Ἡ σελὶς τοῦ χειρογράφου 309 ἔμεινεν ἄγραφος· πιθανῶς ὁ γραφεὺς εἶχε φυλάξει τὸν χῶρον δι' εἰκόνα ὀλοσέλιδον.

τούσας διὰ τὸν γάμο καὶ ἡ ἀρετούσα ἐστεκότουνα πικραμένη, Δ 265 ἐξ.

Λέει τῆς, θυγατέρα μου, ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη.

62) σ. 328. Συνέχεια τῆς προηγούμενης. Ἡ Ἀρετούσα γονυπετῆς ἀπαντιᾷ εἰς τοὺς περὶ τοῦ γάμου λόγους τοῦ πατρὸς.

Ἡ ἐρμηνεία, Περικοπὸς ἐμίλουε ἡ ἀρετούσα του πατέρα της καὶ ἡ μάνα της ἐκαθότουνα κοντά του ἤγουν εἰς τὸ βασιλέα Δ 309 ἐξ.

Γονέοι, ποὺ μ' ἐσπείρετε, κι ἀπὸ τὰ κόκκαλά σας.

63) σ. 331. Οἱ βασιλεῖς ἐξωργισμένοι ἔχουσιν ἐγερθῆ ἐκ τῶν θρόνων καὶ ὀρμῶσι κατὰ τῆς Ἀρετούσας, τὴν ὁποίαν σύρει ἐκ τῆς χειρὸς ὁ Πῆγας.

Ἐρμηνεία ἄγραφος,¹⁾ Δ 371 ἐξ.

Μὲ μάχη καὶ μὲ μάνιτα τὴν πιάν' ἀπὸ τῆ χέρα

64) σ. 333 Οἱ βασιλεῖς ἐν ἐξάψει καὶ χειρονομούντες κάθηνται ἐπὶ τῶν θρόνων καὶ ἀκούουσι τὴν Ἀρετούσαν.

Ἡ ἐρμηνεία δὲν ἐγράφη, Δ 297 ἐξ.

Ἀφέντη μου δὲν ἤβαλα στὸ νοῦ πρᾶμα κιανένα.

65) σ. 335 Ὁ Πῆγας ἐξωργισμένος κακοποιεῖ τὴν Ἀρετὴν πεσιμένην εἰς τοὺς πόδας του ὄπισθεν ἢ Νένα ἀπελπῆς.

Ἡ ἐρμηνεία ἄγραφος, Δ 427-428.

Δὲν εἶχε μπλιὸν τ' ἀπομονὴ νὰ στέκη νὰ τσ' ἀκούη,
ρίχνει τὴ κωλοσύρνει τὴ κι ἀδυνατὰ τσὶ κροῦει.

66)²⁾ σ. 338 Ὁ βασιλεὺς ἀποκόπτει διὰ μαχαίρας σύρριζα τὴν κόμην τῆς Ἀρετῆς. Ἡ Πῆγισσα χειρονομεῖ, ἡ δὲ Νένα θρηνεῖ.

Ἐρμηνεία ἄγραφος, Δ 467 ἐξ.

καὶ μ' ἀπονιὰ κι ἀγοιότητα εἰς τὸ δεξὸν του χέρι
τυλίσσει τσὶ πλεξοῦδες τῆς κροτῶντας τὸ μαχαίρι.

67) σ. 340. Ὁ Βασιλεὺς ἐξωργισμένος ὠθεῖ τὴν Ἀρετούσαν καὶ τὴν Φροσύνην εἰς τὴν φυλακὴν.

Ἐρμηνεία ἄγραφος, Δ 489 ἐξ.

Γονεῖ μου ἔς τούτη τὴ φλακὴ ποῦ μπαίνουν ὅσοι φταῖσα.

68) σ. 342 Ἡ Φροσύνη καταπεσοῦσα φιλεῖ τοὺς πόδας τοῦ ἐξωργισμένου Πῆγα διὰ νὰ συμπαθήσῃ τὴν Ἀρετὴν, ἐν ᾧ αὕτη ἴσταται εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς.

Ἐρμηνεία ἄγραφος, Δ 529.

1) Εἰς τὰς ἐφεξῆς εἰκόνας μέχρι τέλους ἡ ἐρμηνεία ἔμεινε ἄγραφος, καταλειπομένου κενοῦ τοῦ σχετικοῦ χώρου (πλὴν τῆς ὑπ' ἀριθ' 113 εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει γραφεῖ).

2) Εἰς τὴν σελίδα 336 ἐσημειώθη τὸ τετράγωνον, δι' ἄλλην εἰκόνα μὴ γραφεῖσαν.

Τὰ δάκρυ' ἂν ἔχου λύπησι, τὰ παρακάλια τόπο.

69) σ. 344 ὁ Ρήγας ἐξωργισμένος ἀπωθεῖ τὴν Φροσύνην εἰς τὴν φυλακὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται ἤδη ἡ Ἀρετοῦσα παρατηροῦσα ἀπὸ τοῦ κιγκλιωτοῦ παραθύρου.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος, Δ 559 ἐξ.

ὁ βασιλιὸς μ' ἀγριότητα λέει, Καταραμένη,
ἢ θυγατέρα μ' ἀπὸ σὲ εἶναι δασκαλεμένη.

70) σ. 346. Ἐντὸς τῆς σιδηροφράκτου φυλακῆς ἡ Νένα καὶ ἡ Ἀρετοῦσα ἐνηγκαλισμέναι συνομιλοῦσιν.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος, Δ 581 ἐξ.

τὴ Νένα τῷ ἀγκαλιάστηκε, καὶ λέει τοι μὲ πόνο.

71) σ. 355. Ὁ Πολύδωρος καθήμενος ἐντὸς τῆς οἰκίας του δέχεται τὴν ἐπιστολὴν τοῦ φίλου του Ἐρωτοκρίτου, τὴν ὁποίαν κομίζει ὁ δούλος Πιστέντης.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος, Δ 787 ἐξ.

Θαράπειον ὁ Πολύδωρος παίρνει τὴν ὄρα κείνη.

72) σ. 359. Τὸ στρατόπεδον τῶν Βλάχων. Δεξιὰ φαίνεται ἡ Χώρα τῆς Ἀθήνας μὲ τὰς ὑψηλὰς καὶ πολυωρόφους οἰκοδομάς, ἔμπροσθεν δὲ καὶ ἀριστερὰ αἱ σκηναὶ τῶν Βλάχων καὶ αὐτοὶ οἱ Βλάχοι. Ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Βλαντίστρατος φαίνεται ἀνακεκλιμένος ἐντὸς σκηνῆς.

Ἡ ἐρμηνεῖα ἄγραφος, Δ 861 ἐξ.

Τεντῶν' ἀπόξω στὰ τειχιὰ, τὴ Χώρα φοβερίζει,
μὲ καβαλλάρους καὶ πεζοὺς τοὶ κάμπους τριγυρίζει.

73) σ. 362. Ἐξω τῆς Ἀθήνας τὰ δύο φουσσᾶτα ἦτοι τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Βλάχων φαίνονται ἀντιμέτωπα. Ἐπὶ ὑψώματος μακρὰν φαίνεται ἔφιππος ὁ Ἐρωτόκριτος παρατηρῶν τὴν παράταξιν καὶ τὴν πόλιν, Δ 913 ἐξ.

καὶ καβαλλάρεις τὰ θωρεῖ, κοντύτερα σιμώνει,

74) σ. 364. Ὁ Ρήγας τῶν Ἀθηναίων κἀθηται ἐπὶ θρόνου, ἀκούει δὲ τοὺς μεγάλους (Δ 951), οἱ ὁποῖοι τρεῖς τὸν ἀριθμὸν τῶ ἀναφέρουν περὶ τοῦ ἀγνώστου ἱππότη, ὁ ὁποῖος πολεμεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ Δ 953 ἐξ.

Ἀφέντ' ἔνα θεριὸ πεισε τὸ δίκιο το' ἀφεντιᾶς σου.

75) σ. 365. Ὁ Ρήγας τῆς Βλαχιᾶς κατακείμενος ἐντὸς τῆς κλίνης καὶ ἀκούων τρεῖς στρατηγούς Βλάχους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἀναφέρουν περὶ τοῦ ἀγνώστου ἱππότη, Δ 963 ἐξ.

καὶ λέσινε τοῦ Βασιλιοῦ, Δὲν ξεύρομε νὰ ποῦμε,

(Δὲν πιστεύω πλέον ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἡράκλη, καὶ ὅτι ἡ εἰκὼν ἐγένετο διὰ τὸ τοῦ Χ Δ 957 κυμᾶτε ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ κινᾶται, ὡς ἔγραψα εἰς τὰς σημειώσεις σελ. 445).

76) σ. 368. Ὁ Ἐρωτόκριτος ξιφήρης μεταξύ τῶν φευγόντων Ἀθηναίων καὶ τῶν διωκόντων Βλάχων ἀναχαιτίζει τούτους, Δ 1021.

Εἰσὲ καιρὸν ὁ Ρώκριτος ἤσωσε στὸ λιμῶνα,
ποῦ οἱ Ἀθηναῖοι φεύγασι, κ'οἱ Βλάχοι τοὶ ζυγῶνα.

77) σ. 370. Ὁ Ἐρωτόκριτος καταδιώκει τοὺς τραπέντας εἰς φυγὴν Βλάχους καὶ φονεύει πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, Δ 1035 ἐξ.

ἐδέτσι ξαγριεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντᾶτα,
κι ὡσὰν αὐτὸς ἐπέταξε κ'ἐμπῆκε στὰ φουσσᾶτα.

78) σ. 376. Ὁ Ἐρωτόκριτος ὀρμών καὶ φονεύων τὸν συγγενῆ τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων διασώζει τὸν Ρῆγαν καὶ τὸν Πολύδωρον, καθ'ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ φονευθῶσιν ἢ ἀιχμαλωτισθῶσιν ὑπὸ τῶν Βλάχων, Δ 1153 ἐξ.

τούτ'ἢ φωνὴ κ'ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ρωτόκριτου.

79) σ. 379. Ὁ Ἐρωτόκριτος κατελθὼν ἐκ τοῦ ἵππου καὶ γονατίζων εὐχαριστεῖ τὸν Ρῆγαν θέλοντα νὰ ἀνταμείψῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὅπισθεν τοῦ Ρῆγα οἱ σύμβουλοι του καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἡ Χώρα τῆς Ἀθήνας, Δ, 1209 ἐξ.

Ἀφέντη, τὰ ρηγᾶτά σου κράτεις τα μετὰ σένα.

80) σ. 382. Ὁ Ἄριστος πεζεύσας εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν καὶ φιλεῖ τὴν χεῖρα τοῦ θεοῦ τοῦ Βλαντιστράτου. Φαίνονται αἱ σκηναὶ καὶ τὸ φουσσᾶτον τῶν Βλάχων καὶ δεξιόθεν ἡ Ἀθήνα, Δ 1261 ἐξ.

Πεζεύγει, πὰ στοῦ μάρμπα ντου, φιλεῖ τον εἰς τὴ χέρα,

81) σ. 384. Οἱ δύο μαντατοφόροι τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων παρουσιάζονται εἰς τὸν Ρῆγαν Ἡράκλη καθήμενον ἐπὶ θρόνου μεταξύ δύο σωματοφυλάκων, καὶ ἐκθέτουσι τὴν περὶ μονομαχίας πρότασιν εἰς αὐτόν, Δ 1293 ἐξ.

Ὁ βασιλιὸς ἔτοιμο βαρὺ μαντᾶτο νὰ γρικῆσῃ.

83) σ. 388. Ὁ Ἡράκλης καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ περὶ αὐτὸν οἱ φρόνιμοι σκεπτόμενοι ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ βασιλέως τῶν Βλάχων περὶ τῆς μονομαχίας. Ὁ Φρονίστας ἀγορεύει, ὁ δὲ Ρῆγας τὸν ἀκούει ἐκπεπληγμένος, Δ 1373 ἐξ.

Ἀφέντη, λαμπιρὴ γιὰ μᾶς κράζεται τούτ'ἢ μέρα,

83) σ. 392. Ὁ Ἐρωτόκριτος πεζεύσας ἐκ τοῦ ἵππου παρουσιάζεται εἰς τὸν περίφροντιν Ἡράκλην, καὶ προτείνει νὰ δεχθῆ τὴν μονομαχίαν πρὸς τὸν Βλάχον, Δ 1445 ἐξ.

Ἐπῆ ὄμπρὸς εἰς τοῦ Ρηγός, σὰ δοῦλος προσκυνᾷ τον,

84) σ. 394. Ὁ Ἐρωτόκριτος κάθηται δεξιόθεν τοῦ Ρηγός καὶ ἀκούει τοὺς περὶ τῆς μονομαχίας λόγους αὐτοῦ, Δ 1471 ἐξ.

Δέει του, Γιέ μου, σήμεραν ἦρθεν ἐκεῖν' ἡ ὥρα,

85) σ. 396. Ὁ Ἡράκλης περιχαρῆς περιπτύσσεται τὸν Ἐρωτόκριτον προτείναντα νὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἄριστον, Δ 1509 ἐξ.

Δὲν ἤφηκεν ὁ Βασιλιὸς μπιλιὸ νὰ τ' ἀναθιβάνῃ,
σκύφτει περιλαμπάνει τὸν ἔς τὸ ἄγκάλες του τὸν βάνει.

86) σ. 400. Ὁ Ρῆγας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν δπλίζει τὸν Ἐρωτόκριτον προτείναντα νὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἄριστον, Δ 1581 ἐξ.

Ὁ Ρῆγας τὸ Ρωτόκριτο μὲ πόθον ἀρματάνει,

87) σ. 401. Ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν Βλάχων ὁ βασιλεὺς Βλαντίστρατος δπλίζει τὸν Ἄριστον διὰ τὴν μονομαχίαν Δ 1591 ἐξ.

καὶ πάλι καὶ τὸν Ἄριστο ὁ μπάρμπας δὲν ἀφίνει,

88) σ. 403. Οἱ δύο Ρῆγᾶδες γονατιστοὶ ἐπὶ προσκεφαλαίων ἀνατείνουσι τὰς χεῖρας καὶ ἐρκίζονται, ἐν ᾧ ὁ κῆρυξ ἐπὶ βάρου κρατεῖ τὴν ὑπογραφεῖσαν ὑπ' αὐτῶν συμφωνίαν καὶ διαλαλεῖ αὐτὴν σαλπίζων, Δ 1619 ἐξ.

Ὅλα τὰ διαλαλήσανε, κι ἀπόκει γονατίζου,

89) σ. 406. Μονομαχία Ἄριστου καὶ Ἐρωτοκρίτου. Τὰ κοντάρια καὶ τῶν δύο ἐθραύσθησαν εἰς πόλλα τεμάχια, Δ 1681 ἐξ.

ἐσπάσαν τὰ κοντάρια ντως, κ' εἰς ἑκατὸ γενῆκα.

90) σ. 408. Ὁ Ἐρωτόκριτος τραυματίζει ἐλαφρῶς τὸν Ἄριστον εἰς τὴν ρίνα, Δ 1697 ἐξ.

ἦβαλε τὸ σκουτάριν του ὀγιά νὰ τὴ βλεπήσῃ.

91) σ. 412. Ὁ Ἄριστος διὰ φοβεροῦ σπαθισμοῦ κατακόπτει τὸ σκουτάρι τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ φονεύει τὸ ἄλογόν του, ὁ δὲ Ἐρωτόκριτος ἀπαλλαχθεὶς τοῦ ἵππου ἀμύνεται πεζός, Δ 1767 ἐξ.

Ὁ Ρώκριτος ὡσὰν αὐτὸς ἀπὸ τὴ σέλλα βγαίνει.

92) σ. 417. Ὁ Ἐρωτόκριτος διαπερᾶται θανασίμως εἰς τὸ στήθος, ἐν ᾧ φονεύει τὸν Ἄριστον διαπερῶν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ ξίφος. Εἰς τὸ βάθος ἢ Ἀθήνα, ἐκατέρωθεν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Βλάχοι μετ' ἀγωνίας περιμένοντες τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας, Δ 1869 ἐξ.

Παρὰ ποτὲ ὁ Ρώκριτος τὴ δύναμι μαζώνει,
τ' Ἄριστου δίδει κοπανιά, γιὰ πάντα τόνε σώνει.

93) σ. 418. Οἱ δύο ἵπποταὶ κείνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καίπαρ' ἑκάτερον τὸ πουνιάλον. Ἐκάτερον θρηνοῦσιν οἱ οἰκετοί. Εἰς τὸ βάθος ἢ Ἀθήνα Δ 1885 ἐξ.

Τρέχου οἱ Ρῆγᾶδες νὰ τοὺς δοῦ, τρομάρα τοὺς ἐπίασε,

94) σ. 420. Ὁ Βλαντίστρατος κατασπάζεται καὶ θρηνεῖ τὸν φονευθέντα ἀνεψιὸν Ἄριστον, καὶ ὁ Ἡράκλης τὸν βαρέως πληγωμένον Ἐρωτόκριτον, Δ 1907 ἐξ.

᾿ς τὸ ἄγκάλες τον τότε κρατεῖ, φιλεῖ τονε στὸ στόμα,

95) σ. 423. Ἡ κηδεῖα τοῦ Ἀρίστου. Ὁ νεκρὸς κεῖται ἐντὸς φερέ-
τρου ἀνοικτοῦ, προηγούνται στρατιῶται σύροντες κατὰ γῆς τὰ δόρατα, ἀ-
κολουθεῖ ὁ βασιλεὺς περίλυπος καὶ οἱ λοιποὶ Βλάχοι, Δ 1953 ἐξ.

Τὰ γράμματ' ὡς τὰ γράψασι, πάραυτας τὸ κουκλώνου.

96) σ. 427. Ὁ Ἡράκλῃς ἀνεγείρει μικρὸν καὶ καταφιλεῖ τὸν Ἐρω-
τόκριτον· ἐκατέρωθεν πολλοὶ στρατιῶται Ἀθηναῖοι. Προηγούνται οἱ στί-
χοι E 13 ἐξ.

ἐκράτειεν τον ᾿ς τὸ ἄγκάλες του, μὲ δάκρυα τὸν ἐφίλειε.

97) σ. 429. Ὁ πληρωμένος Ἐρωτόκριτος ἔχει μετακομισθῆ εἰς τὸ
Παλάτι καὶ ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς Ἀρετοῦσας. Ὁ Ρῆγας παρίστα-
ται, τρεῖς ἰατροὶ μὲ φάρμακα καὶ τὰ ἄλλα χρεῖώδη τὸν θεραπεύουσιν, E
51 ἐξ.

Στὴν κάμερα τὴν πλιὰ ὁμορφή τὴν παραχρυσωμένη.

98) σ. 433. Ἡ Ἐρωτόκριτος κατακείμενος εἰς τὴν κλίνην ἀκούει
τὸν Πολύδωρον ὁμιλοῦντα πρὸς αὐτὸν καὶ κρατοῦντά τον ἐκ τῆς χειρός. Εἰς
τὴν θύραν τοῦ δωματίου φαίνονται ὁ Ρῆγας μὲ τὴν Ρήγισσαν, E 125 ἐξ.

Λέει του, Φίλον κι ἀδερφὸ ἔχω μακρὰ στὰ ξένα.

99) σ. 435. Ὁ Ρῆγας κρατῶν ἀπὸ τοῦ ὄμου τὸν ἀναρρώσαντα Ἐ-
ρωτόκριτον τοῦ ὁμιλεῖ. Ἡ Ρήγισσα παρίσταται κρατοῦσα ἀνθὸν ἀκολου-
θουμένη ὑπὸ θεραπευαίνιδος, E 151 ἐξ.

᾿Ωσὸν ἐκαλυτέρειψε, κ' ἐντύθη κ' ἐπορπάτει,

100) σ. 438. Ὁ Ρῆγας καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος χειροκρατούμενοι ὁμι-
λοῦσιν ἐντὸς τοῦ δωματίου, E 196 ἐξ.

Λέει τ' Ἀφέντ' οἱ χῶρές σου τὰ πλούτ' οἱ ἀφεντιές σου.

101) σ. 443. Ὁ Ρῆγας παραγγέλλει εἰς τοὺς δύο πρωτόγερους νὰ ὑ-
πάγουν εἰς τὴν φυλακὴν νὰ προτείνωσιν εἰς τὴν Ἀρετὴν τὸν γάμον μετὰ
τοῦ ξένου, E 311 ἐξ.

᾿Ηκραξε δυὸ πρωτόγερους ἀπὸ τοὺς πλιὰ μεγάλους,

102) σ. 445. Ἡ Ἀρετοῦσα εἰς τὸ κιγκλιδωτὸν παράθυρον τῆς φυ-
λακῆς, δίδει ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν εἰς τοὺς ἔξωθεν αὐτοῦ ἐκπλήκτους γέ-
ροντας, E 339 ἐξ.

Λέει, Δὲν ἐβαρέθηκεν ὁ κύρις νὰ πειραῖζη.

103) σ. 451 Ὁ Ἐρωτόκριτος ὁμιλεῖ εἰς τὴν Ἀρετοῦσαν εἰς τὸ πα-
ράθυρον τῆς φυλακῆς διὰ τὸν γάμον. Οἱ δύο πρωτόγεροι συνομιλοῦσι παρὰ
τὴν θύραν E 463 ἐξ.

Λέει, Κερά, κατέχεις το εἰντά καμα γιὰ σένα,

104) σ. 454. Ὁ Ἐρωτόκριτος παραδίδει τὸ δακτυλίδι εἰς τὴν Φρο-

σύνην εὐρίσκομένην εἰς τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς. Οἱ δύο πρωτόγεροι ἴστανται εἰς τὴν θύραν, E 523.

Μὰ πρὶ μιλῆσ' ἀπόκουφα βγάνει τὸ δακτυλίδι,

105) σ. 460. Ἡ Ἀρετὴ εἰς τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς ζωηρῶς ἐρωτᾷ τὸν ἔξω ἰστάμενον Ἐρωτόκριτον περὶ τοῦ δακτυλιδίου, E 635 ἔξ.

στὸ παραθύρ' ἐσίμωσε, κ' ἡ Ἀρετὴ ἀρχίζει.

107) σ. 468. Ἐντὸς τῆς φυλακῆς ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ Φροσύνη συνομιλοῦσιν, ἐν ᾧ δύο πτηνὰ χαμοπετοῦσιν ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρετούσας, E 793 ἔξ.

στὴν κεφαλῇ τῆς Ἀρετῆς συχνὰ χαμοπετοῦσι,

108) σ. 480. Ἐντὸς τῆς φυλακῆς ἡ Ἀρετὴ (ἀφ' οὗ ἤκουσε τὴν πλαστήν διήγησιν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐρωτοκρίτου) πίπτει λιπόθυμος εἰς τὸν κόλπον τῆς Νένας, ἣτις τὴν ὀδύρεται ὡς νεκράν, ὃ δὲ παριστάμενος Ἐρωτόκριτος θρηγεῖ διὰ τὸ συμβῆναι. Οἱ δύο πρωτόγεροι φαίνονται εἰς τὴν θύραν, E 1057 ἔξ.

Ἐδέρνετο κ' ἡ Νένα τῆς, στὰ χέρια τὴν ἐκράτει,

109) σ. 482. Ὁ Ἐρωτόκριτος κρατῶν τὰ δύο φλασκάκια ἀπενίφθη καὶ ἀνέλαθε τὴν πρώτην ὄψιν, ἐν ᾧ ἡ Ἀρετὴ ἐκπληκτος τὸν προσβλέπει, E 1083.

Ἐκεῖνος μπλι' ἄλλο δὲ μιλεῖ, μὰ πλύθηκεν ὀμπρός τῆς,

110) σ. 485 Ὁ Ἐρωτόκριτος νίπτεται πάλιν μὲ τὸ μαγικὸν ὕγρον καὶ μαυρίζει, ἐν ᾧ ἡ μὲν Φροσύνη θαυμάζει, ἡ δὲ Ἀρετὴ παραγγέλλει, E 1149 ἔξ.

Ἦπιασεν ὁ Ἐρωτόκριτος τ' ἄλλο φλασκὶ καὶ βάνει,

111) σ. 486. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐξέρχεται ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ εὐρίσκει τοὺς δύο γέροντας περιμένοντας· ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ Φροσύνη παρατηροῦσιν ἐκ τοῦ παραθύρου E, 1155

Τὸ βγῆκεν ὄξ' ὄχ τὴν φλακὴ ὁ Ρώκριτος εὐρίσκει
τοὶ φρόνιμους τοὶ γέροντες, δίδει τως τὸ κανίσι.

112) σ. 488. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἔφερεν εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον Ρῆγαν τὴν εἶδησιν περὶ ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ γάμου ὑπὸ τῆς Ἀρετῆς, ὃ Ρῆγας τὸν περιπτύσσεται· κατω οἱ δύο Πρωτόγεροι, E 1185 ἔξ.

Ἐπῆγεν ὁ Ἐρωτόκριτος τοῦ Ρῆγα τὰ μαντιᾶτα.

113) σ. 490. Ἡ Ἀρετὴ ἐστολισμένη καὶ συνοδευομένη ὑπὸ τῆς Νένας καὶ ἄλλων ἐπισήμων γυναικῶν ἔρχεται εἰς τὸ Παλάτι, ὅπου τὴν ὑποδέχονται μετὰ σαλπίγγων.

Κάτωθι ἡ ἔρμηγεία, Περιτοπὸς ἐπίγαιε ἡ ἀρειοῦσα ἠστοπαλάτη ἀντα-

μὸς μὲ τὴ νένα της καὶ μὲ ἄλλες προτες ἀποτιχόρα, E 1225.

Ἐσίμωσεν ἡ Ἄρετὴ καὶ μπαίνει στὸ Παλάτι. (Πίναξ 8)

114) σ. 492. Ἡ Ἄρετὴ συνοδευομένη ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω γυναικῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου καὶ γονατίζουσα πρὸ τοῦ θρόνου ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, οἱ ὅποιοι συγκεκατημένοι τὴν ὑποδέχονται. Δεξιὰ τοῦ Ρῆγα ὁ Ἐρωτόκριτος, E 1249.

σιμῶνει ἔς τοὶ γονέους της, καὶ ὀμπρὸς τὼς γονατίζει.

115) σ. 495. Οἱ γονεῖς τοῦ Ἐρωτοκρίτου προσερχόμενοι πρὸ τοῦ θρόνου καταφιλοῦσι τοὺς πόδας τοῦ Ρῆγα. Ὁ Ἐρωτόκριτος παρίσταται. Ἐξω τῆς θύρας φαίνονται πολλοὶ στρατιῶται, E 1315 ἔξ.

Πολλὰ κλιτὰ τὸν προσκυνοῦ, τὰ πόδια ντου φιλοῦσι,

116) σ. 497. Ὁ Ἐρωτόκριτος γονατίζων πρὸ τοῦ Βασιλέως, ἵνα κάμῃ τὴν ἀποκάλυψιν, ὅπισθεν οἱ γονεῖς του, E 1329 ἔξ.

καὶ γονατίζει νὰ μιλῇ κλιτὰ μὲ ταπεινότη.

117) σ. 500. Ὁ Ἐρωτόκριτος νιπτόμενος μὲ τὸ μαγικὸν ὕγρον πρὸ τῆς βασιλικῆς ὀμηγύρεως ἀναλαμβάνει τὴν πρώτην ὄψιν πρὸς ἐκπληξὴν πάντων, E 1379 ἔξ.

Μὰ σὰν ἐπιάσεν τὸ νερό, τὸ πρόσωπόν του πλύνει.

118) σ. 501. Συνέχεια τῆς προηγουμένης. Οἱ γονεῖς τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸν περιπτύσσονται ἐν μέσῳ τῆς ὀμηγύρεως, E 1383 ἔξ.

δὲν ἔχ' ὁ κύρις κρατημὸ μηδ' ἡ καημένη μάννα.

119) σ. 503. Ὁ Ρῆγας καταφιλῶν τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ κρατῶν ἐκ τῆς χειρὸς τὴν Ἄρετοῦσαν δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν εὐχὴν του, E 1405.

Τοῦτα τὰ λόγι' ὁ Βασιλεὺς μὲ κλάματα τὰ μίλειε.

120) σ. 506. Οἱ δύο φίλοι Ἐρωτόκριτος καὶ Πολύδωρος περιπτύσσονται ἀλλήλους πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν γονέων τοῦ Ἐρωτοκρίτου, E 1455 ἔξ.

Περιλαμπάνει καὶ φιλεῖ καὶ δὲν τότε χορταίνει,

121) σ. 507. Ὁ γέρον Πέζοστράτης γονατιστὸς ὀμιλεῖ πρὸς τὸν Ρῆγαν. Ἡ Ἄρετὴ κρατοῦσα τὸν Ἐρωτόκριτον ἐκ τῆς χειρὸς. Παρὰ τὸν Ρῆγαν ἵσταται ἡ Ρῆγισσα καὶ ὅπισθεν ἡ Φροσύνη, E 1461 ἔξ.

Ὁ Πέζοστράτης τοῦ Ρηγὸς γονατιστὸς σιμῶνει,

122) σ. 509. Ἡ ἀνακλήρυξις τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς βασιλέα. Ὁ Ρῆγας καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ κρατῶν σκῆπτρον ἐπιθέτει βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παρακαθημένου Ἐρωτοκρίτου κρατοῦντος καὶ τούτου σκῆπτρον. Ἐκατέρωθεν οἱ οἰκετοί, E 1503 ἔξ.

Ἦρθεν ἡ μέρ' ἡ λαμπιρὴ, γλυκὺς καιρὸς ἀρχίζει,

κ' ἦκατσεν ὁ Ρωτόκριτος εἰς τὸ θρονὸν καὶ ὀρίζει.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Χ.

Ὡς εἶπομεν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σελ. ΧΙΙΙ) περιγράφοντες τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἑρωτοκρίτου τὸ ἐν τῇ Βρετανικῇ Μουσείῳ (X), τοῦ ποιήματος προτάσσεται πίναξ ἢ μᾶλλον εὐρετήριον τοῦ ποιήματος φέρον ἰδίαν σελίδωσιν καὶ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ X, ἀφ' οὗ παραπέμπει εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ. Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν συνέταξε τὸν πίνακα τοῦτον ὁ ἑπτανήσιος βιβλιογράφος, εἶπομεν ἐκεῖ.

Ὁ πίναξ εἶναι συντεταγμένος εἰς τὸ Ἑπτανησιακὸν ἰδίωμα τοῦ γραφέως, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὸν δημοσιεύομεν ἐναυθθα ὡς δεῖγμα τοῦ ἰδιώματος καὶ ὡς τεκμήριον τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως τοῦ X καὶ πρὸς ἔλεγχον καὶ βάσανον τῶν ἐν τῇ ποιήματι ἑπτανησιακῶν παραλλαγῶν αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ὁ πίναξ εἶναι αὐτόγραφος, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ τὸν τυπώσωμεν ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς ἢ διορθώσεως τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀδλεψιῶν αὐτοῦ.

[Π]ήναξ τοῦ παρόντος βιβλίου του λεγομένου ροτόκριτου

(σελ. χειρογρ.)

Ἄρχη τις ἱστορίας	1
ἀπόκριση του ροτοκριτου σὶὰ λόγια που του ἴπε ὁ πολιδροος	13
ἄρετούσα χέρετε ροικόντας ταιτραγούδια τουροτόκριτου	23
ἄρετούσα καρτερή ναῆδῆ τον τραγουδιστή σὶὸ κάλεσμα	25
ἄρετούσα χέρετε ροικόντας γιὰ τὸ ξεσπάθωμα τουροτόκριτου	34
ἄρετούσα μιλή τις νέναςις γιὰ τον τραγουδιστή	36
ἄρετούσα ροτάη τινέναιτις πὸς δνεφάνι ὁ τραγουδιστής	45
ἄρετούσα θμιμίξη τῆς φροσηνης γιατακουτζουνικάτης	50
ἄρετούσα δεμπορὴ νακιμητηθὴ θμιμόντας τον τραγουδιστή	66
ἄρετούσα ἐμπίκε μοναγή σὶν κάμερα τουροτόκριτου	70
ἄρετούσα βρέσκη τὰ τραγούδια γιὰμὰ κράξη τι βαγιατης	71
ἄρετούσα βρέσκη καὶ τι ζογραφιά της	73
ἄρετούσα μευι νένατης ξηγούντε σὶὸ κρεβάτι γιὰ τιζωγραφιά	76
ἄρετούσα γιρέβη βοήθια ἀπο τι φροσηνη	81

ἀρετούσα ἔμαθε πὸς ἦρθε ὁ ροτοκόριτος ἀποτινέριπο	86
ἀρετούσα κανισκέβη τοροτόκοριτο μῆλα	95
ἀρχὴ τῆς γγιόστρας	108
ἀντρόμαχος υἱ ἦχε στυμπεριεφαλέα του	113
ἀρετούσα ροιᾶν τῆ φροσύνη πιδὸς ἦνε ὁμορφιτερος στυν κιά ¹⁾	171
ἀπόφαση του βασιλέος γιαιντζόγια	217
ἀρετούσα φροῆ του ροτόκοριτου τῆν τζόγια στοκεφάλη	227
ἀρετούσα λέγη τις νέναςτης πος θεναιμίλιση τουροτόκοριτου	231
ἀπόκριση τις φρονήνης γιάτομίλιμα	232
ἀρετούσα ἀποκρένετε στα παραδιγματα τις φροσήνης	236
ἀπόκριση τις φροσήνης στα παραδιγματα τις ἀρετούσας	241
ἀρετούσα λέγη τις φροσήνης πὸς θέλη ναμιλίση του ροτοκορι- του ἀποτοδόμα	242
ἀρετούσα καρτερὴ τὸ ροτόκοριτο σισιδερεὴ θιρίδα γιανατον- μιλήση	252
ἀρετούσα ροιᾶν τοροτόκοριτο γιαιτῆ τιν ἐξογράφισε	255
ἀρετούσα καλὴ τοροτόκοριτο γιαινιάλη βραδία	256
ἀρετούσα ἀναγγάζη τοροτοκοριτο να στυλι προξενιο στυπατέρα	259
ἀπόκριση του πεζοστράτου προςτον ροτόκοριτο τוניγιό του	263
ἀρετούσα ροιᾶν τῆν πατέρατης γιαιτὴ ἦνε πρικιαμένος	275
ἀρετούσα μιλή τις βάγιας τις γιαιτὸ ἀρεβόνιασμα	280
ἀρετούσα λογιάζη γὰ θανατοθὴ	285
ἀρετούσα λέγη τουροτόκοριτου πὸς ἄλλον δενκάνι τέρη	295
ἀρετούσα ἀρεβονιάζετε μὲ τὸν ροτόκοριτο καὶ βάνι τῆ φροσύνη μάρτυρα	295
ἀρετούσα διηνη τοζαφίριτη: τουροτόκοριτου ἀποτινιρῆδα	296
ἀρετούσα λιγοφιχάη στυν ποδιά τις νέναςτης γιαιτονξορισμὸ τουροτόκοριτου	301
ἀρετούσα προβένη σισιδερεὴ θιρίδα γιαιτονροτόκοριτο	303
ἀποχερετισμὸς τουροτόκοριτου προς τους γονέους του	307
ἀρετούσα λέγη το ὄνειρο τις φροσήνης	315
ἀρετούσα πικρένετε θορόντας τους μανιατοφόρους	321
ἀρετούσα γοιατίζη ὁμπρὸς στον πατέρατης	328
ἀρετούσα φηλὴ ταπόδια τῆν πατέρατης	332
ἀρετούσα διηνη ἀπόκριση τῆν πατέρατης σταλόγια που τζίπε	333
ἀρετούσα ἀγγαλιάστη τῆν ἔνα της καὶ τζιμίλη	340
ἀρετούσα καταράτε τὸ ριζικό της	351
ἀρετούσα μαθένη στυφιλακὴ πουβρίσκατε ὁρόκοριτος	357
ἀρχὴ τουπολέμου	358
ἄριστος ἀνιμιὸς τουρούγα τις βλαχιάς	381
ἄριστος φιλή τουμπάρομπατου τοχέρη	382

1) Ὁ γραφεὺς δι' ἄλλειψιν χώρου εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἔγραψε μόνον στὴν κί ο μὲ τὸ σημεῖον τῆς συγκοπῆς ἄνωθεν = στὴν κί ο στρα.

ἀπόκριση του ρίγα τις ἀθηνας ἡστους μανταταφόρους γιαντον πόλεμο	385
ἀρετούσα μιλή τις φροσῆνης γιαντοροτοκριτο πόσο ἄξιζε ναντονέχη ὁ πατέραςις σετέτιον πόλεμο	390
ἀπόφαση σταδιὸ φουσαῖα γιαναπολεμίσουνε ἡδίο στραιγιη	398
ἄλογο του ἄριστου	404
ἄριστος λαβόνη τον ροτόκριτο ἄκρη	409
ἄριστος σκοτόνη το ἄλογο τουροτόκριτου	411
ἄριστος λαβόνη τὸν ροτόκριτο στοβηζή	418
ἄριστος σκοτομένος	419
ἀρετούσα λέγη τον προτογερόνε ναμὴν τιν πιράζουση	445
ἀρετούσα ξεσκήζη ταρούχα της καὶ ταρίχνη σταβούλα	450
ἀρετούσα μινάη τουροτόκριτου νάρθη σιφιλακή	459
ἀρετούσα ροτάη τοροτόκριτο γιατοζαφίρη	460
ἀρετούσα κλέγη τοροτόκριτο	476
ἀρετούσα ἐλιγόνικε γιατοθάνατο τουροτόκριτου	479
ἀρετούσα μινάη του πατέρατης πὸς ἠέλη τὸν ξένο	484
ἀρετούσα λέγη τουροτόκριτου ναμαβροίση πάλη	485
ἀρετούσα πάγη σιὸ παλάτη	490
ἀρετούσα προσκηγήη τους γονέους της	492
Βασιλέας τις ἀθηνας	2
βουλή γιρέβη ὁ ροτόκριτος ἀπὸ τὸν πολίδορο	8
βασιλέας στέρνη δέκα γιαναπιάσουνε τοντραγουδιση	24
βασιλέας στέρνη τριάντα ναφιλάνε γιαντοντραγουδιση	41
βασιλίσσα μετιν ἀρετούσα ἐπίγανε στον πεζοστράτου	68
βασιλέας ἔκατζε σιὸ παιάρη	109
βασιλίσσα μετον ἀνθὸ	110
βλέποντας ὁ σπιθόλιοντας τὸ ἔμα μανίζη	162
βασιλέας γράφη τους καβαλιέρους γιαναμιγελαστούνε	169
βασιλέας διόχνι τὸν πεζόστρατο	269
βασιλέας λέγη τοῦ πεζοστράτου νά ξορίση τον ἡγιότου	270
βασιλέας πικραμένους	275
βασιλέας λέγι τι ἀρετούσας γιατοριγοπουλο τουβιζάντιου	276
βασιλέας λέγι τις ἀρετούσας πὸς ἦρθανε ἡμανταφόρη γιατοπροξενιὸ	325
βασιλέας πενάη τὸ ρίγα του βιζάντιου	326
βασιλέας ἀκαρτερή τιν ἀρετούσα τι ἀπιλογιὰ θέλητουδόςη	327
βασιλέας σικόνετε ὄχτοθρονίτου καὶ πιάνι τινἀρετούσα	331
βασιλέας δέρον τιν ἀρετούσα	335
βασιλέας ἀποβγάινι τους μαντατοφόρους	337
βασιλέας κόβι τις ἀρετούσας τὰ μαλιὰ	338
βασιλέας βάνι τιν ἀρετούσα σιὸ φιλακή	340
βασιλέας βάνι καὶ τινφροσῆνη σιφιλακή	344
βασιλέας τις βλαχιάς τεντόνη ἀπόξο στιναθηνα	359

βασιλέας τις ἀθήνας λογιάζη γιατον στρατιότη πόν του βοηθάη σαικιρον τον πόλεμο	365
βασιλέας τις βλαχιάς λογιάζηγαδόση ἔνατάκο τι νίκτα στο- φουσατό τις ἀθήνας	366
βοή τον σκοτομένονε	372
βασιλέας τις βλαχιάς μεῖλους ἡκοσιδίο πολεμάη με τον οἶγα τις ἀθήνας και μαιτομπολίδορο	374
βασιλέας τις βλαχιάς λέγη του ἄριστου γιαναπολεμήση μοναχός	383
βασιλέας τις ἀθήνας μιλῆ το συμβουλατοροσένετου γιατομονο- μάχισμα	385
βασιλέας μιλῆ του φρονίστα σιαλόγια πουτουήπε	389
βασιλέας ἔβαλε κονιάτου τόν ροτόκροιο και τον μιλῆ γιατον πολίδορο	394
βασιλέας φιλή τόν ροτόκροιο	396
βασιλέας τις ἀθήνας ἀρματόνη τον ροτόκροιο	400
βασιλέας τις βλαχιάς ἀρματόνη τον ἄριστο	401
βασιλῆς μνόγουνε στονόμο πουεκάμανε γιατονπόλεμο	403
βασιλῆς τρομάσουνε θροόντιας τον ροτόκροιο με τον ἄριστο πος ἐμάχουντα	414
βασιλῆς τρέχουνε να ἡδουνε τους σκοτομένους	418
βασιλέας τις βλαχιάς ἀγκάλιασε τόν ἀνιπρό του	420
βασιλέας τις βλαχιάς μεταφουσαιατου κλέη τον ἄριστο	421
βασιλέας τις βλαχιάς πέρρη τον ἄριστο σιοντόποτου	423
βασιλέας τις ἀθήνας λογιάζη τόν ροτόκροιο για πεθαμενονε και τον νεκρατή σιναγκαλιάτου και κλέη	427
βασιλέας βάνη τον ροτόκροιο σιν κλήνη τις ἀρετούσας	429
βασιλέας ἤχε ἀγκαλιαστό τονροτόκροιο και ἐπροβάτιε	435
βασιλέας λέμη του ροτόκροιου πως ἦνε ὁ κλερονόμος του	437
βασιλέας τάση του ροτόκροιου ναμινίση τις ἀρετούσας	439
βασιλέας στέρρη τον ροτόκροιο ναηδῆ τιν ἀρετούσα σιφι- λακή ἀντου αρέση	440
βασιλέας λιπάτε τιν ἀρετούσα	442
βασιλέας κραζῆ διό προτόγερους ναπὰ ναπούνε τις ἀρετης τοπροξενειό σιφιλακή	443
βασιλέας κάνη τὸ γάμο τις ἀρετούσας μετον ροτόκροιο	503
Γένε τις ἀρετούσας	3
γινέκα τον πεζοστράτου πάγι μετιβασιλιστα και μετιναρετούσα σινκαικιαῖά τουροτόκροιου	69
γλικοστράτις τι ἤχε σιμιπερικεφαλέατου	123
γλικοστράτις τζακῆνη τοχέρητου στοκονταροχίτημα	191
γονέη του ροτόκροιου τονεροτουόνε ὅς πότε ναντοναζαρτερούνε	308
γραφή που ἔσπιλε ὁ πολίδορος στον ροτόκροιο	356
γονέη τις ἀρετούσας στέροννε τὰ στολίδιατης	489

<i>Δίο στραυιδῆ ἐπύγαν στον βασιλέα καὶ τουήπανε τὸ μανιάτο</i>	
<i> πὸς ἐπύγανε τινίκα καὶ τὴ ἐπάθανε</i>	33
<i>διαλαλιὰ πονέβαλε ὁ βασιλέας τις ἀθήγας γιαυγυόστρα</i>	67
<i>διμοφάνης τι ἤχε σινπερικεφαλέα του.</i>	111
<i>δέφτερος στραυιότις ἀντρόμαχος ἀποτανάπλη</i>	112
<i>δρακόμαχος τη ἤχε σινπερικεφαλέα του</i>	119
<i>δέκατος πιστόφορος ἀποιοβιζάντιο</i>	127
<i>δρακόκαρδος τι ἤχε σιν περικεφαλέα του</i>	132
<i>δοδέκατος κινριδιμος ἀποτιν κίπρο</i>	133
<i>δέκατος τρίτος ροτόκριτος ἀποτιν ἀθήγνα</i>	135
<i>δέκατος τέταρτος χαρίδημος ἀποτιν κρήτη</i>	138
<i>δρακόκαρδος μεροτόκριτο κονταροχιτιπύνε</i>	178
<i>δόμα κοντά σιν κάμερα τις ἀρετούσας</i>	245
<i>δαρμὸς του πεζοστράτου καὶ τις γινεκόστου γιατον</i>	
<i> ἀποχορισμὸ τουροτόκριτου</i>	307
<i>δίο πουλιὰ ἐκάτζανε στις ἀρετούσας το κεφάλη</i>	468
Ε <i>ράκλης βασιλέας τις ἀθήγας</i>	2
<i>ἐγίρισε ὁ πολίδορος καὶ ἤπε τουροτόκριτου τιν ἀπόκριση</i>	93
<i>ἐράκλης τι ἤχε σινπερικεφαλέα του</i>	116
<i>ἔκτος δρακόμαχος ἀποτιν κορόνη</i>	118
<i>ἔβδομος τριπόλεμος ἀποτι σκλαβονιά</i>	120
<i>ἔνατος σπιδόλιοντας ἀποτιν καρμανιά</i>	124
<i>ἐνδέκατος δρακόκαρδος ἀποτιν πάτρα</i>	131
<i>ἔγνια τουροτόκριτου γιαυιντζόγια</i>	213
<i>ἐράκλης βασιλέας τις ἀθήγας φοβάτε ἤστον πόλεμο</i>	373
<i>ἐράκλης πέφτι ἀποτάλογο λαβομένος</i>	375
<i>ἐράκλης φχαριστή τον ροτόκριτο σιυβοήθια πονζόδοσε</i>	378
Ζ <i>ήλια τουροτόκριτου γιατον ἀνθὸ</i>	215
<i>ζιτάη ὁ ροτόκριτος τοχέρη τις ἀρετούσας ναυιάση</i>	258
Θ <i>ορή ὁ πολίδορος τον ροτόκριτο πὸς ἤθελε νὰ πάη σιὸ παλάτη</i>	97
<i>θοριές τις ἀρετούσας πρὸς τὸν ροτόκριτο</i>	99
<i>θιμάη ὁ πολίδορος τουροτόκριτου γιατους σκοτομένους</i>	105
<i>θάνατος τις ἀγαυιτικῆς του κριτικὸν</i>	144
<i>θάνατος του σπιδόλιοντα</i>	164
Κ <i>άλεσμα του βασιλέος γιαναμάθη τοντραγουδιστή</i>	26
<i>κῆρις τις ἀρετούσας τινέροτάη πὸς ἐγίνη ἔτζη χλομή</i>	66
<i>κινριδιμος τι ἤχε σιν περικεφαλέατου</i>	134
<i>κονταροχιτίπισμα ροτοκριτου με φιλάρετο</i>	173
<i>κινριότης κονταροχιτιπάη μεδιμοφάνη</i>	182
<i>κινριότης ρίγη τὸν διμοφάνη ἀποτιμυιλίρη</i>	184
<i>κινριότης μεαντρόμαχο κονταροχιτιπάη</i>	185
<i>κινριότης ἔριξε καὶ τὸν ἀντρόμαχο ἀποτανάπλη</i>	187

κιπριότης μεγλικοστράτη κονταροχιπιάνη	188
κιπριότης πρότο κονταροχιπιισμι με γλικοστράτη	190
κιπριότης με πιστόφορο άποτοβιζάντιο	193
κιπριότης ρήγχι και τονπιστόφορο	196
καλοσήνη του νικοστράτη με τον κιπριότη	206
κονταροχιπίισμα ροτόκριτον με κιπριότη	220
κλάψα τις φροσήνης γιατο μίλιμα τζι σιδερίς θιρίδας	248
κλάψα τις άρετούσας γιατο φλάκιασμα	349
Δ ήπη τις άρετούσας βλέποντας το ροτόκριτο πός έργήνη	100
λίπη του κιπριότη γιατο γλικοστράτη	192
ληπη του χαρίδιμου γιατα δνόματα	219
λογισμη βασιλέος και βασίλισσας γιατιν άρετούσα	230
λαχταρίζοντας ή άρετούσα μιλή του ροτόκριτου	299
λογισμός του ροτόκριτου γιαναβοηθήση τις πατριδοςτου	360
λίπη του ροτόκριτου βλέποντας τιν άρετούσα σιφιλακή	453
Μ άνα του ροτόκριτου τουλέγι τιν ήποθεσι γιατακλιδιά	88
μίλα που έστιλε ή άρετούσα του ροτόκριτου	95
μπουλετία γιατα τρία δνόματα πούκαμε ο βασιλέας	218
μινιμα του ρίγα προς τους στρατιότες γιαναπάφουνε το κονταροχιπίισμα ος τινάλη ήμέρα	223
μαθένι ή άρετούσα γιατουροτόκριτου τιν έξορία	277
μαντάτο άποτορίγα του βιζάντιου γιατογάμο	321
μαντάτο στίν άρετούσα άν άλαξε τι γνωμιτης	353
μάησα τις έργιπος	361
μαντατοφόρη λένε του ρίγα τις άθήνας γιατοιστρατιοτη που τους βοηθάη	364
μαντατοφόρη ήστον ρίγα τις βλαχιάς γιατον οχθρό τους	366
μαντάτα του ρίγα τις άθήνας γιατον πολεμο τζινίκτας	367
μαντάτο τόσο του ρίγα τις άθήνας οσαν και του ρίγα τις βλαχιάς για τζι σκοτομένους	380
μαντατοφόρη στον ρίγα τις άθήνας γιαναβάλη κιαφτός ένανε να πολεμίση μειον άριστο	384
μιρολογούνε τον άριστο	424
μιρολόγη τις φροσίνις σιν άρετούσα	480
Ν ηκοστράτις τι ήχε σιν περικεφαλέα του	117
νικοστράτις πενάη τόν κριτικό	202
νόμος τον βασιλέουε γιατον πόλεμο	402
Ξ αρροσία του ροτόκριτου	98
ξεσπάθωμα κριτικόν μετο σπιθόλιοντα	157
ξάπλομα του δρακόκαρδου	181
ξεφανερώνη ή άρετούσα του ροτόκριτου κάπια προΐματα κριφά	257
ξεσπάθωμα τουροτόκριτου μετον άριστο	413

<i>Ο ρμίνια του πολίδορου γιαναμιλογιαζι φιλά ὁ ροτόκριτος</i>	17
<i>ὁ ρμίνια τις φροσήνης στιναρετούσα γιατον τραγουνδιστή</i>	37
<i>ὁ ροτόκριτος λέγη τουφίλοντου ραγιρίσουνε στι χόραιτους</i>	84
<i>ὁ ροτόκριτος ἀποφάσισε ρακάμη τον ἄροστο</i>	94
<i>ὁ γδοος γλικοστράτης ἀποιν ἀξιά</i>	122
<i>ὁ ρδινιά του βασιλέος για ἄρθουν ἠγγιοστραδόρη</i>	169
<i>ὁ ρμίνιες τις φροσήνης στιν ἀρετούσα γιαιντιμῆ</i>	283
<i>ὄνιρο τις ἀρετούσας</i>	314
<i>ὁ ρδινιά του βασιλέος τις βλαχιάς γιαναπιάσουνε τον βασιλέα τις ἀθήνας</i>	374
<i>ὁ ρμίνια του βασιλέος τις ἀθήνας προστον ροτόκριτο</i>	399
<i>ὁ ρμηνέβη κιοβασιλέας τις βλαχιάς τὸν ἄριστο</i>	399
<i>Πεζόστρατος σίμβουλος του βασιλέος τις ἀθήνας</i>	4
<i>πολίδορος φίλος του ροτόκριτου</i>	7
<i>πολίδορος ἐτρόμαξε σταλόγια πουτουήτε ὁ ροτόκριτος</i>	9
<i>πεθίμια τις ἀρετούσας ρακούση τα τραγούδια</i>	40
<i>πεζόστρατος ροτάη τον ροτόκριτο πως ἐχλομιανε</i>	42
<i>πολιδορος συμβουλέβη τον ροτόκριτο ρα μισέφουνε</i>	62
<i>πεζόστρατος ἄροστος</i>	68
<i>πολίδορος ἐπίγε στο παλάτη γιαναγρορίση ἀνιξέρη ὁ βασιλέας γιατατραγούδια ραλ γιατι ζογραφιά</i>	91
<i>πολίδορος ἀντισκόβη τον ροτοκριτο ραμιν κονταροχιπίση</i>	104
<i>πρότιος στρατιότης διμοφάνης ἀποτιμιιλίνη</i>	111
<i>πέμπτος νικοστράτης ἀποτιμακεδονιά</i>	116
<i>πιστόφορος τι ἤχε στιν πεκεφαλέα του</i>	130
<i>πὸς ἀγάπισε ὁ κριτικὸς τιν ἀγαπικὴ του</i>	139
<i>πρότη λαβοματία πόκαμε ὁ κριτικὸς του σπιθόλιοντα</i>	161
<i>περιτοπὸς ἐψόφισε τὸ ἄλογο του σπιθόλιοντα</i>	165
<i>προτογερι τις γγιόστρας</i>	173
<i>πενεσίες ἠράκκη μετοροτόκριτο</i>	176
<i>πιστόφορος λαβένι τὸν ἀνθὸ</i>	214
<i>πεζόστρατος χέρετε στιχαρὰ του γιούτου γιατο στεφάνι</i>	228
<i>παραδείγματα τις φροσηνης προς τιν ἀρετούσα</i>	235
<i>παραδείγματα ἀρετούσας προς τινένα τις</i>	239
<i>πὸς ἤβρικε ἡ ἀρετούσα τομόδο ραμιλίση τουροτόκριτου</i>	245
<i>πεζόστρατος ροτάη τον ροτόκριτο ἀθέλη ρα παντρεφτή</i>	260
<i>πεζόστρατος ροτάη τον ροτόκριτο σε πῖον τύπο θέλη ρα μηλίση τιμπροξενιά του γάμου</i>	262
<i>πεζόστρατος ἐλόγησε ρα νιάγι στον βασιλέος γιατιν προξενιά</i>	267
<i>πεζόστρατος προξενιτης τουγιού του του ροτοκριτου</i>	268
<i>πεζόστρατος λέγι του γιούτου το θλιβερὸ μαντάιο</i>	271
<i>παριγοριές τις φροσήνης στιν ἀρετούσα γιατον ροτοκριτο</i>	304

πολίδορος παριγοράη τον ροτόκριτο γιατονξορισμό του	306
πεξόστρατος ξεσπλαβόνη τους δούλους του γιατο μυσεμό του γιού του	312
παρηγοράη ή φροσήνη τιν άρετούσα για το φλάκιασμα	350
πιστέντης δούλος του ροτόκριτου	354
πολίδορος πιάνι γραφι τον ροτόκριτου	355
πολίδορος πολεμάη γιατον ριγατου με διό λαβοματίες	375
πίκρα του βασιλέος τις άθήνας γιατο μαντάτο	390
πρότες κονταρίες τουροτόκριτου μετον άριστο	406
πολίδορος επίγερε στον ροτόκριτο πουητανε λαβομένος	424
πολίδορος μιλι τον ροτόκριτου στο κρεβάτη	433
προτόγερη λένε τις άρετούσας το προξενιό	443
πολίδορος κλέγη γρικόντας τιαρετούσας το γάμο	487
πεξόστρατος προσκηνάη τον βασιλέα μεφόβο	495
πεξόστρατος μειγνέκα του άγγαλιάζουνε τον ήγιό του	501
πεξόστρατος γονατίζη διμπρός στον βασιλέα και του λέγη για το διογμότου	507
πεξόστρατος φιλή τινίφι του τιν άρετούσα	508
Ροτόκριτος ογιός του πεξοστράτη και αγαπιτικός τις άρετούσας	5
ροτόκριτος επίγερε στο κινήγη	6
ροτόκριτος έπεξε το λαγούτο άγνάντια στο παλάτι	19
ρίγας μετι ρίγισα εχερόντανε γρικόντας τα τραγούδια	22
ροτόκριτος τζακίζη το λαγούτο γιαναμυγοριστή	28
ροτόκριτος μιλι με φρονιμάδα τον δέκα στρατιότονε	30
ροτόκριτος άφίνει τατραγούδια	41
ροτόκριτος πάη στο κινήγη γιαγάπη του πατέρα του	44
ροτόκριτος άνγάλιασε τον πολίδορο και κλέγη	61
ροτόκριτος μπένι σορδινιά να πάγη σινέγριπο μετο φίλο του	64
ροτόκριτος δίνι τζιμαναστον, τακλιδιάτου	64
ροτόκριτος μετο φίλο του άποχερειουνε να πάνε σιν έγριπο	65
ροτόκριτος έπεριοριστι θιμόντας τιν άρετούσα	84
ροτόκριτος ήρθε και ήβρε τον πατέρα του άροστο	85
ροτόκριτος αντίγη ταρμάριτου και δεβρίσκη τατραγουνδια	87
ροτόκριτος ροτάη τιμάνατον γιατακλιδιάτου άνταδσε κανενός	88
ροτόκριτος λογιάζη τιναηπή του βασιλέος γιατατραγούδια	89
ροτόκριτος μινάη τουφίλου του και του λέγη γιατα τραγούδια	90
ροτόκριτος στέρνι τον πολίδορο στο παλάτι να ήδη άντιξέρι ο βασιλέας γιατα τραγούδια	90
ροτόκριτος εβάλλη να κονταροχιπίση και δέν άνκουρμιστηκε του φίλου του του πολίδορου	106
ροτόκριτος τι ήζε σιν περικεφύλεα του	136
ροτόκριτος άρμινέβι τον κριτηκό	157
ροτόκριτος έριξε το φιλάγειο άποτιμοθόνη	175

ροτόκριτος ἔριξε καὶ τὸν ἠράκλῃ ἀποτὶν ἔγριπο	177
ροτόκριτος ἔριξε καὶ τὸν δρακοκαρδο ἀπο τὴν πᾶτρα	181
ροτόκριτος ἔριξε τὸν κηριότη καὶ ἐτέλλοσε ἢ γγιόστρα	225
ροτόκριτος ἐκέρδεσε τὴν τζόγια	227
ροτόκριτος πᾶν νίκτα ζιναρετούσα ἡστοδόμα	253
ροτόκριτος στέρην τὸν πατέρα του γιὰ προξενιτή	261
ροτόκριτος κλέγοντας μιλὴ τὸν πατέρατου	265
ροτόκριτος γιρέβι τὴν εὐχή τὸν πατέρατου	266
ροτόκριτος ἀποχερετιά τὸν γονέους του καὶ ξορίζετε	
ροτόκριτος ἐλίγε σὺ φιλακὴ κίβρε τὴν ἀρετούσα	449
ροτόκριτος ἦπε τὴν ἀρετούσας τὸν πόλεμο πὸν ἔκαμε	451
ροτόκριτος δίνι τὸ ζαφίρι τὴν φροσήνης	454
ροτόκριτος λογιάζη νηπή τὴν ἀρετούσας πὸς ἐπέθανε νηπή ἀντοναγαπάη μπιστεμένα	464
ροτόκριτος λέγι τὴν ἀρετούσας γιὰ τοθανατότου	472
ροτόκριτος λέγι τὴν ἀρετούσας ποντοβοικε τὸ δαχυλίδη	474
ροτόκριτος νίβετε καὶ ἀσπιρίζη	482
ροτόκριτος λέγι τὸν φρονίμον πὸς εἰσιβάσι ἢ ἀρετούσα	486
ροτόκριτος λέγι τὸν βασιλέος νσίβαση τὴν ἀρετούσας	488
ροτόκριτος μινάη τὸν πατέρα του καὶ τζιμάναστου	494
ροτόκριτος γονατίζη ὀμπρός στον βασιλέα καὶ τὸν λήη γιὰ τὸν ξορισμό του	497
ροτόκριτος θιμίζη τὴν προξενιά τὸν βασιλέος καὶ πὸς τὸν ἐξόρισε ἀποτονιόποτου	499
ροτόκριτος νίβετε ὀμπρός στον βασιλέα	500
ροτόκριτος ἔκατσε στοθρόνο	509
Στρατηγὴ ἐπίγαν ἡστον βασιλέα καὶ τὸν ἦπαν γιὰ το ξεσπάθωμα τζινίκτας καὶ πὸς ἐσκοτοθίζανε δίο	33
σπιθόλιοντας τὴν ἦχε σινπερικεφαλέα του	126
σπιθόλιοντας μανίζη βλέποντας τὸν κριτικὸ	147
σπιθόλιοντας πᾶν ὀμπρός στον βασιλέα	147
σπιθόλιοντας λέγι τὸν βασιλέος τὴν ὄχθριτα ποὺ ἦχε με τὸν κριτικὸ	148
σπιθόλιοντας κοβη τὸν κριτικὸ τὸ σκοντάρη καὶ τὸν ἐλάβοσε	163
σπιθόλιοντας θάπτετε	167
ο ἀλπιγγες πρὸτο σιμάδι τὴν γγιόστρας	170
σπίτη πὸν ἦχε ταστάρια ὁ βασιλέας	235
σιμβούλιο βασιλέος με τὴν βασίλισσα γιὰ τὴν ἀρετούσα	313
στρατηγὴ μαλόνοννε με τὰ πουνιάλα	415
σπλαβιά τζιχέρας τουροτόκριτον σιμασγάλη τᾶριστον	416
στρατιότις τὸν ροτόκριτον πεθαμαμένος (sic) σὺν ἔγριπο	487
Τραγοῦδια τὸν ροτόκριτον	20

τρίτος στρατιώτης φιλάρετος αποτιμοθόνη	114
τέταρτος ἠράκλῆς ἀποτινέριπο	115
τριπόλεμος τι ἦχε σὺν περικεφαλαίου	121
τον ἀνθὸ πῖος τὸν ἐπίρε	216
τρῖς γιοστραδοροὶ ἦσαν διανακούσου τιναποφασῆ	214
τέλος τις γιοστρας	229
τρομάρα τις ἀρετούσας ὄνταν σείμασε ὁ ροτοκροίτος	
	σὺν σιδερῇ θιρίδα 254
τρομάρα τὸν πεζοστράτου ἡσταλογια ποντεπε ὄγιός του	262
τρομάρα τις ἀρετούσας γαίτο ὄνιρο	316
τρομάρα τις ἀρετούσας ὅς ἦδε τοζαφίρι τῆς	456
τέλος τις ἡστορίας	512
Φροσῆνη βάρια τις ἀρετούσας	231
φροσῆνη χέρετε λογιάζοντας πὸς ἄφιξε τὸν	
	λογισμοῦζῆ ἢ ἀρετούσα 40
φροσῆνη μανίξῆ σταλογια ποντις ἦπε ἢ ἀρετούσα	47
φροσῆνη σκολάζῆ τὸ διάταμα	53
φροσῆνη μανίξῆ τιν ἀρετούσα γαίτατραγούδια	72
φοβάτε ὁ ροτοκροίτος μισφάλι στυναρετούσα	102
φορεσιὰ τοῦ ροτοκροίτου πὸς ἐγῆνη	107
φιλάρετος τι ἦχε σὺν περικεφαλαίου	114
φροσῆνη πενάη τὸν πιστοφορο καὶ κατιχάη τὸν ροτοκροίτο	130
φροσῆνη μετανοη πὸς ἐπίγε σὺν βασιλέος βάρια	234
φροσῆνη πικρένετε γοικονίας γαίτο ἀραβόνιασμα	281
φροσῆνη ροιῆ τιν ἀρετούσα πὸς ἔχη ναρεβονιασῆ	288
φροσῆνη παριγορῆ τιν ἀρετούσα γαίτο ὄνιρο	319
φροσῆνη ξεδιαλένι τις ἀρετούσας τὸ ὄνιρο	320
φροσῆνη παριγορῆ τιν ἀρετούσα γαί τοὺς μαντατοφόρους	323
φροσῆνη φιλή τὸν βασιλέος τα πόδια	342
φόμεσιὰ τις ἀρετούσας τιν ἔβγαλε ὁ βασιλέας	345
φρονίστας σύμβουλος τὸν βασιλέος μιλή γαίτομπολεμο	388
φροσῆνη δίνι τις ἀρετούσας τὸ δαχιλίδη	455
φροσῆνη ἀνιγκάζῆ τιν ἀρετούσα ναπάρη τὸν ξένο γάντρατης	469
Χαρά τις ἀρετούσας βλέπονίας τὸ ροτοκροίτο πὸς ἐξαροσισε	98
χαρά τις ἀρετούσας βλέπονίας τὸ ροτοκροίτο	
	καβελάρι νὰ κονταροχιπίση 136
χαρίδιμος ἔπεσε σταδάση να κημιδή ἀνταμα	
	μὲ τιν ἀγαπιτικί του 142
χαρίδημος λογιάζοντας πὸς σαητέβη ἀγρίμη	
	ἔσαητεπε τιν ἀγαπιτικί του 143
χαρίδιμος ἔλογιασε νασφυγί ἀπο τιν πικροατο	
	μὰ ἢ φιλιτον δεν τωναφίζανε 145
χαρίδιμος τι ἦχε σὺν περικεφαλαίου	146

χαρίδιμος μιλή του σπιδολιοντα για το σπαδή	150
χαρίδιμος γιρέβι θέλιμα του βασιλέος γιανα ξεσπαύση μετο σπιδολιοντα	155
χαρίδιμου κονταροχίπισμα άνταμα με δρακομαχο	195
χαρίδιμος έριξε τον άντρομαχο αποτανάπλη	201
χαρίδιμου κονταροχίπισμα με νικοστράτη αποτη μακεδονία	204
χαρίδιμος έριξε και το νικοστράτη	205
χαρίδιμου κονταροχίπισμα μετριπόλεμο	208
χαρίδιμος έριξε και τον τριπολεμο αποτι- σκλαβουνιά μ' ούλο τάλογο	211
χαρίδιμος μισέβη πικραμένος πός δεν τοβγικε το όνομάτου σταμπουλετία	219
χαρά τις φροσήνης στο τρέξιμο τουροτοκριτου μετον κπριοτη	226
χαϊρετε ο ροτοκριτος γριζοντας τον πατέρα του πός θέ ναπάγη σιουβασιλέος ναηπή τιν προξενιά	267
χαρά τις άρετούσας θοροντας το ροτοκριτο κοντά της και πός τον έκέρδεσε	483
χαρές τις άθήγας γιατο γάμο τις άρετούσας	491
χαρές πολιδορου και ροτοκριτου	56.
Ψοφισμα του άλογου του σπιδολιοντα	[165]

Τ ε λ ω ς

ΙΙΙ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ, ΓΝΩΜΑΙ, ΑΞΙΩΜΑΤΑ, ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ

ΦΡΑΣΕΙΣ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ.

Ὡς εἴπομεν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ὁμιλοῦντες περὶ τῆς λαϊκῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τὰν ἀπάλιν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἑρωτοκρίτου εἰς τὴν λαϊκὴν φιλοσοφίαν (σελ. LXXII), ὁ Κορνᾶρος ἀφθόνως μετεχειρίσθη καὶ κατέσπειρεν ἐν τῇ λαοφιλεῖ ποιήματί του τὰς δημῶδεις παροιμίας καὶ παροιμιώδεις φράσεις, εἴτε αὐτολεξεῖ σχεδὸν παραλαβὼν αὐτὰς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, εἴτε καὶ διαπλάσας αὐτὰς καὶ προσαρμόσας εἰς τὴν ὥραιαν του λέξιν καὶ τὴν ρέουσαν στιχουργίαν του. Οὕτω μέγα πλῆθος λαϊκῶν παροιμιῶν καὶ γνωμῶν εὕρισκονται ἐν τῇ ποιήματι, πλεῖσται δὲ ἄλλαι ἀκούονται σήμερον παρὰ τῇ Κρητικῇ λαῶν· εἴτε εἰς φράσεις ἁπλᾶς εἴτε καὶ εἰς πλήρεις στίχους ἢ δίστιχα παραληφθεῖσαι ἐκ τοῦ ποιήματος.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω πρόχειρον συλλογὴν τούτων ἀφίνοντες εἰς ἄλλους εἰδικούς τὸ ἔργον νὰ συμπληρώσῃσι τὴν μελέτην καὶ νὰ διακρίνωσι τί παρέλαβεν ὁ Κορνᾶρος ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ πῶς τὸ διεμόρφωσεν, καὶ τί πάλιν ὁ λαὸς ἐδανείσθη ἐκ τοῦ ποιήματος.

Α

στ.	1	Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα
»	15—16	Ὅποιος μὲ δίχως πιβουλιὰ τὸν πόθον του ξετρέχει, εἰς τὴν ἀρχὴν ἃ βασανιστῆ, καλὸ τὸ τέλος ἔχει.
»	32	Οἱ ἐμιλιές του ἴσα σκολεῖο καὶ νόμος τῶν ἀθρώπων.
»	43	Κάρβουνο μέσ' στὰ σωθικὰ τσί ἴβραζε νύχτα μέρα.
»	47	Περνοῦν οἱ χρόνοι κ' οἱ καιροί.
»	76	Δίχως του ὁ Βασιλιὸς δὲν ἴχαν' ἕνα ζάλο.
»	116	Λίγο νερὸ ποτὲ φωτιὰ μεγάλη δὲν τὴ σβήνει.
»	156	Ὅ τι κι ἄ χτίζω ὀλημερνίς, καθε βραδὺ χALOῦσι.
»	176	Καημένε βάσανά σου.
»	187—190	Εἰσὲ παλάτια βασιλιῶ τὰ μάτια ὄντὲ στραφοῦσι, πρέπει νὰ τὰ δοξάζουσι καὶ νὰ τὰ προσκυνοῦσι, γιὰ τ' οἱ αὐλὲς τῶ βασιλιῶ ἔχουν αὐτιὰ καὶ ἀκούσι, καὶ τὰ τευχιά τοῦ Παλατιοῦ μάτια καὶ συντηροῦσι.
»	199—200	Ποῦρι τ' ἀθρώπου δόθηκε κ' εἶναι τὸ φυσικόν του, νὰ διαμετρᾷ τὰ πράματα μὲ τὸ λογαριασμόν του.

- » 202 Θωρῶ καὶ ἀφίνεις τὸ καλὸ, καὶ τὸ κακὸ διαλέεις.
- » 219—220 Τὰ χόρτα π' ἀγκυλώνουσι, τ' ἀγκάθια ποῦ κεντοῦσι,
γιὰ πελελοὺς τσι κρίζουσι, ὅσοι κι ἂν τὰ κρατοῦσι.
- » 221—222 Κιανεὶς τὸ χέρι στὴ φωτιά μὴ γγίξη γιατί καίγει,
μεσ' στὸ πηγάδι κάρβουνα κιανεὶς μὴν πὰ γυρεύγη.
- » 234 Γομάρι ποῦ δὲ δύνεσαι, μὴ θέλῃς νὰ σηκώσης.
- » 235—236 Μὲ τὸ δικό σου φύσημα μὴ βουληθῆς νὰ ξάψῃς
φωτιά, ὅπου δὲ σβήνεται, καὶ τὸ κορμί σου κάψῃς
- » 239 Ὁ κόσμος εἶναι πονηρός,
- » 267—268 Μπλιὸ μπόρεσ' ὁ λογαριασμός δὲν ἔχει νὰ βουηθήσῃ
ἔκεῖ π' ἀγγίξη ἢ πεθυμιὰ καὶ τὸ ἔρωτιάς ἢ κρίσι.
- » 271—272 Ὁ πόθος ὄντε βουληθῆ καὶ θέλῃ νὰ νικήσῃ,
γνωσι δὲν ἔσ' οὐδὲ δύναμι νὰ τόνε πολεμήσῃ.
- » 273—278 Πολλὰ μεγάλη δύναμι πολλὰ μεγάλη χίμαι
ἔχει τ' ὀλόγγυμο παιδί ποῦ παίζει τὸ δοξάρι
βαστὰ κουρφα ψιλὴ μαγνιά, τὰ μάτια μας κουκλώνει,
καὶ τὸ κακὸ ποῦ μελετᾷ δὲ μᾶς τὸ φανερώνει
τὴν ἴσα στραία δὲν πατεῖ, μὰ τὴ στραβὴ γυρεύγει,
φαρμακεμένες μαγεριὲς πάντα μᾶς μαγερεύγει.
- » 281 Εὐχολα καὶ τὰ κάρβουνα κ' ἢ σπὶθ' ἀναλαμπάνει
τ' ἄχρεα τὰ λιπόξυλα, ποῦρι καὶ νὰ τὰ φτάνῃ.
- » 286 Καὶ μπλιὸ τὰ ξύλα στὴ φωτιά νὰ μὴν τὰ βάνω ἀπάνω.
- » 298 Μὰ τὸ μικρὸ μὲ τὸ καιρὸ ἐγίνηκε μεγάλο.
- » 305 Τὸ σιγανὸ μὲ τὸν καιρὸ προθυμερὸν ἐγίνῃ.
- » 400 Ἐρωτα ἀδικοκριτὴ φύτρο καταραμένον.
- » 468 Ὁ ἔρωτας ὄντε γελᾷ μᾶς κροῦει.
- » 506 Ἀπὸ μιὰ σπὶθ' ἀλόμικρη φωτιά μεγάλη γίνῃ.
- » 587—590 Κάνει τὸν ἀκριβὸ φτηνό, τὸν ἀσκημ' ἐρωτᾶρι,
κάνει καὶ τὸν ἀνήμπορο ἄντρα καὶ παλληκᾶρι,
τὸ φοβιστᾶριν ἄφοβο, προθύμο τὸν ὀκνιᾶρι,
κάνει καὶ τὸν ἀκάτεχο νὰ ξέρη πᾶσα χᾶρι (ὁ ἔρωτας).¹⁾
- » 520 Πολλὲς βολὲς ἢ μαστοριὰ ἐνίκησε τὴ φύσι.
- » 651 Ζάχαρ' εἶν τὸ τραγοῦδιν του καὶ τὸ σπαθὶν του Χάρος.
- » 698 ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι.²⁾
- » 699—700 Ἐς ἀθρώπους χαμηλοὺς χᾶρες δὲν κατοικοῦσι,
πάντα ἔς τσι μεγαλύτερους γυρεύγουσι νὰ μοῦσι.
- » 707—708 Ἐδώρειε μιὰν κακὴν ἀρχή, ποῦ ἔχει νὰ φέρῃ πόνους,
ποῦ ἔχει νὰ δώσῃ βᾶσανα μὲ μῆνες καὶ μὲ χρόνους.
- » 745—746 Πᾶσα κακὸ εἰς τὴν ἀρχὴ θέλει γιατρό, Ἄρετοῦσα,
πᾶσα φωτιά θέλει νερὸ νὰ πάψῃ τὴν ἀφοῦσα.
- » 796 Σὰν τὸ κερὶ ἐνελίγωνε κ' ἐφύρα σὰν τὸ χιόνι.

1) Ἡ παντοδυναμία τοῦ ἔρωτος περιγράφεται λεπτομερέστερον εἰς στιχ. 1077—1096
κκι. 1800—1802.

2) Καὶ Β 1961 Ἐσοῦσαι βασιλιοῦ παιδί ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι

- » 927—930 Ἄπ' ὅτι καλά ἔχει ἄθροπος, τὰ λόγια ἔχουν τὴ χάρι,
νὰ κάνουνσι κάθε καρδιά παρηγοριὰ νὰ πάρη,
κι ὁποῦ κατέχει νὰ μιλή με γνώσι καὶ με τρόπο,
κάνει καὶ κλαῖσιν καὶ γελοῦ τὰ μάτια τῶν ἀθρώπων.)
- » 946 Ἐς κίψα μεγάλη βρίσκεσαι, καὶ σὺ θαρρεῖς καὶ βρέχει.
- » 1117 ἔξ. Τὰ μάτια δὲν καλοθωροῦ στὸ μάκρμα τοῦ τόπου,
μὰ πλιὰ μακρὰ μὰ πλιὰ καλά θωρεῖ ἡ καρδιά τ'
[ἀθρώπου.
- » 1148 Ἐσ' ἔτοιο δεντρὸ ἢ χέρα σου ζουγλαίνεται ν' ἀπλώση.
- » 1215 ἔξ. Καὶ μόνον ὁ λογαριασμὸς εἶναι πὺν διαχωρίζει
τὸ ζῶ ἀπὸν τὸν ἄθροπο, γιὰ κείν' ὅλα τὰ ρίξει
(καὶ ἔξῃς).
- » 1512—1514 Μ' ἀνάθεμα τὸ διάφορο τῶν τραγουδιῶν τὸ πλοῦτος'
καὶ πόσοι κακορρίζικοι πόσοι φτωχοὶ ψωριάροι
τοῦ τραγουδιοῦ ἔχου μάθησι καὶ τοῦ σκοποῦ τὴ χάρι')
- » 1521—2 Ἐνας, παιδί μου, π' ἀγαπᾷ, ὄλημερνὶς σπουδάξει,
καὶ νὰ θωρῆ ταχιά κι ἀργὰ τὴν κόρη δὲ σκολάζει.
- » 1548 Σὰ βουβὴ καὶ σὰν τυφλὴ καὶ σὰν τὸ λίθο στέκει.
- » 1614 Ὅποια πληγώθη στὴν τιμὴ, δὲν εἶδαμε νὰ γιάνη.
- » 1625—6 Τὴ φύσι τὸ κακὸ πολλὰ κικὴ τὴν ἔχει,
μ' ἔναν πόδαν ἔντε κινᾷ, καὶ με τὰ χίλια τρέχει.
Ὅπου ἔναι μέσα στὴ φωτιά κατέχ' εἶντα ἔν ἢ βράσι.
- » 1667 Δὲ γνωρίζει τὸ κακὸ κιανεὶς ἂ δὲν τοῦ λάχη
- » 1682 Τέσσερα ζάλα πάω ὀμπρὸς κι ὄχτῶ γιαγέρνω ὀπίσω.
- » 1714 Ὅ κύκλος σὰ γυρίση (ἰδ. καὶ Α 1)
- » 1725 Καὶ τὸ μακρὸν πολλὰς φορὲς εἶδα καλὸ νὰ φέρη,
κ' ἢ μέρα ἀλλιῶς νὰ ἔν τὸ ταχὺ κι ἀλλιῶς τὸ μεσημέρι.
- » 1766 Πρᾶμα πὺν δὲν ἀφέντεψε ἂ χάση δὲ λυπᾶται.
- » 1770 Ἄνοστος καταστένεται ὁ πόθος σὰ γεράση.
- » 1772 Ὅλα τὰ πράματ' ὁ καιρὸς χαλᾷ καὶ μεταλλάσσει.
- » 1800 ἔξ. Ἐρωτὰς ἔχει μάθησι πλιὰ παρ' αὐτὸ καὶ γνῶσι
- » 1926 Τὸ φῶς τὸ λαμπιρὸ νύχτα κιανεὶς δὲ λείει,
- » 1948 Δὲν ἔχει πόδια νὰ σταθῆ ἐκεῖνος ὁποῦ φταίση.
- » 1993—4 Σφραίνει ὁποῦ πῆ, κ' οἱ λογισμοὶ τ' ἀθρώπου
[δὲ γρικοῦνται,
γιὰτὶ με δίχως ἐμιλιὰ στὸν ἄθροπο θωροῦνται.
(Περιγράφεται ἡ φιλαρέσκεια τῶν γυναικῶν)
Πάντ' ἢ γυναικ' ἀνερωτᾷ καὶ πεθυμᾷ ν' ἀνοῦση,
πὺς ὅλοι τήνε ρέγουνται, κι ὅλοι τὴν ἀγαποῦσι,
κι οὐδὲ μανίζει οὐδὲ χολιᾷ, ἀμὴ πολλὰ τσ' ἀρέσει,
ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμορφη νὰ τὴ λέσι.

1) Εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ λόγου.

2) Ὑποδηλοῦν τῶν ριμαδῶρων καὶ τῶν τραγουδιστῶν τὸ πλῆθος παρὰ τῶν τότε λαῶν.

- » 2101—1 Ἦρθεν ὁ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φίλο ἔς ἄλλα φύλλα,
κ' ἐκάμα νεκρανάστασι τῆς Ἀρετῆς τὰ μῆλα.
- » 2108 Καὶ χορτασμένον ἠῦρημα ἔναν ὁποῦ ἐπέιναι.
- » 2145—6 Ὅ πόθος δὲν κομπώνει,
μ' ὅποια ἀγαπᾷ στὸν ἀγαπᾷ γοργὸ τὸ φανερώνει.

Β

- » 294 Οἱ ἄθροι τῆς ἀρχοντιᾶς ἀπὸ μακρὰ μυρίζου.
- » 569 Ἀνάθεμα τὸν Ἐρωτα με τὰ καλά, πὺν κάνει.
- » 878 Τὸ ψόμα νὰ σταθῆ πόδια ποτὲ δὲν ἔχει.
- » 887—90 Τὸ πρῶτο πρᾶμα τσι τιμῆς εἶναι στὸν ἀντρειωμένο
νὰ μὴν τὸν εὔρουσι ποτὲ στὸ ψόμα κομπωμένο.
Γιὰτὶ ὄχ τὸ φόβο λέγουσι, τὸ ψόμα πὺς κινᾶται,
κι ὅποιος τὰ ψόματα λαλεῖ, δίχως ἀντρεῖα λογαῖται.
- » 1189—92 Ἐτοῦτο ἢ φύσι τὸ δῶκε εἰς τὴν καημένη σάρκα
κάθε κορμὶ νὰ συμπονή τ' ἄλλου κορμιοῦ τὴν πλάκα,
καὶ τὸν ὄχθρον του νὰ θωρῆ κιανεὶς πὺς πὰ νὰ θάψου,
δὲν εἰμποροῦ τὰ μάτια ντου παρὰ νὰ τότε κλάψου.
- » 1605—6 Τὰ λόγια τ' ἀπονέματα ποτὲ δὲν ἔχουν χάρι,
δὲν κρούει ἢ γλώσσα δυνατὰ, σὰν κρούει τὸ κοντάρι.
- » 1652 Τὰ λόγια τ' ἄμοιαστα στὴ ζυγαρὰ δὲ σάζου.
- » 1748 Πολλὰ κερδαίν' ἢ φρόνεψι καὶ τσ' ἀρχοντιᾶς τὰ πλούτη.
- » 1865—6 Ἀκάτεχος τοῦ κάτεχου ποτὲ δὲν τ' ἀρμηνεύγει,
στὸν κατεχάρι ἀκάτεχος τὸ μάθημα γυρεύγει.
- » 1869—70 Μὰ βλέπασαι κι ὁ μαθητῆς πολλὰς φορὲς κομπώνει,
καὶ με κλειψὰ καὶ πονηριὰ τὸ δάσκαλο λαβώνει.
- » 1872 Ὅπου σπουδάξει στὴ δουλειᾷ, ἀπονωρὶς σκολάζει.
- » 1975—6 Δὲν τὸ κατέχεις φνσικὸ στὸν ἄθροπο εἶντα γίνη,
πάντα νὰ λέη τὸ κακὸ, καὶ τὸ καλὸ ν' ἀφίνη;
- » 2215 Τὰ μάτια εἰς τὴν ὁμορφιά μεγάλη χάριν ἔχου.
- » 2280 Ἡ Μοῖρα ἄλλους πετᾷ ψηλὰ κι ἄλλους στα
[βιάθη γέρνει.

Γ

- » 76 Μὴ δώσης ἔτοιου κηπουροῦ τὸ μῆλο νὰ τὸ φάη.
- » 141—2 Εἶναι πολλοί, παιδάκι μου, τὴ σήμερον ἡμέρα,
πόχου στὸ στόμα τὸ γλυκὺ, φαρμάκιν εἰς τὴ χέρα.
- » 163—4 Ἄθροπος σὰν τὸ βουληθῆ νὰ κάμη τὸ ξετροῦχει,
ὅποιος διατάσσει καὶ μιλεῖ ὄφκαιρον κόπον ἔχει.
- » 167—9 Μὰ γρίκησα τῶ φρόνιμω καὶ τῶ γραμματισμένω,
κ' εἶπασι κι ἀρμηνεύγουσι, πὺς σὰν τελειώσ' ἢ μάχη,
ἀγάτη καὶ γαλήνωσι τὸ τέλος τῆς θε νὰ ἔχη
- » 187—8 Εἶναι κάποια σφάλματα, ὁποῦ ποτὲ δὲ λειώνου,
καθημερὸν τὴν ὄχθριτα κι ὄργιτα δυναμώνου.

- » 189—90 Τὸ σφάλμα, ὅπου στήν τιμὴ ἀγγίζει καὶ πληγώνει, ὁ θάνατος δὲν τὸ σωπᾶ, τὸ μνήμα δὲν τὸ χώνει.
- » 201—10 Πολλοὶ τὸν ἥλιο πεθυμοῦ, τὴ λάμπιν του ζητοῦσι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὄντε τότε δοῦ, τὸ φῶς τως καταλοῦσι. Ἄλλος τὴ βράσι ρέγεται, ἄλλος κρυγιὸν ἀέρα, ἄλλος τὸ σκότος πεθυμᾶ, καὶ βλάπτει τον ἢ μέρα. Πολλοὶ τοῖ μεγαλότητες τούτου τοῦ κόσμου φεύγου, τὴν ταπεινότη ρέγουνται, καὶ αὐτὴ μόνο γυρεύγου. Ἄλλοι τὸ πλοῦτος πεθυμοῦ, καὶ τὴ φτώχια μισοῦσι, καὶ ἄλλοι ξετρέχουν τὸ κακὸ σπουδάξου νὰ τὸ βροῦσι. Ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐδέτσι θεμελιώθη, καὶ πορπατεῖ καθένας μας ἐκεῖ πού ἢ τύχη ἀμπώθει.
- » 279—84 Ἐδᾶ ἔν τὸ ξύλο δροσερό, καὶ σάξεις το ἄ θελήσης, σὰν ξεραθῆ, δὲν ἤμπορεῖς παρὰ νὰ τὸ τσακίσης· καὶ τὸ κακὸ ὄντεν εἰ μικρὸ καὶ ἄφαντο στήν ἀρχὴν του, ἄ δὲν τὸ σβήσης, γίνεται πολὺ στήν τέλειωσίν του, καὶ ἂν δὲν τοῦ πάρη τὴ θροφή κινεῖς ἀπὸ τὴν πρώτη, καὶ ἀναθραφῆ, βλάπτει πολλὰ τὰ γέρα καὶ τὴ νιότη.
- » 291 Τὰ ἄστερα μετανώματα δὲν ξάζου, θυγατέρα.
- » 292 Τὸ θεὸ νὰ κάμης τὸ ταχύ, δὲ το καλὰ ἀποσπέρα.
- » 293 Ὅποιος τὰ ἄστερα μετροῦ πρὶ νὰ τῶσε σιμῶση, ὅ τι καὶ ἄ λάχη δὲ μπορεῖ ποτε νὰ μετανώση.
- » 302 Τὸν φύλλο ποιὸς εἶδε ποτε λιόντα νὰ πολεμήση;
- » 314 Δασκάλοι ἀθροῦποι φρόνιμοι κομπώνονται
(καὶ σφάνου,
ἔς τέτοιες δουλειᾶς δὲν ξέρουσι τὰ λέσι καὶ τὰ κάνου.
- » 489—90 Τὸ πρᾶμα φανερόνεται, τὸ δὲ θωρεῖς θωρεῖ σε, τὸ πρῶτο πού μιλήσετε, σὰν ἡσου μπλιὸ δὲν εἶσαι.
- » 514 Κεῖ πού δὲν εἶναι νοῦς λογαριασμός δὲν πιάνει.
- » 665 Εἶχα τὴ νύχτα λαμπιρή, τὴ μέρα ἔχα σκοτείδι.
- » 709—11 Τοῦτο ἐδόθη ἔς ὅλους μας, ὅ τι καὶ ἂν πεθυμοῦμε, καὶ ἔβλον ὅπου ναι δύσκολο, εὐκολο τὸ κρατοῦμε, καὶ εὐκολο τὸ πιστεύομε κείνο πού μᾶς ἀρέσει.
- » 884 Τὴ ζωὴ δὲν τὴ ψηφᾶ ἄθρωπος σὰ γεράση.
- » 905—8 Ὅλα τὰ πλούτη καὶ ἀφεντιῆς σβήνουνε καὶ χαλοῦσι, καὶ μεταλλάσσουν καὶ οἱ καιροὶ συχνὰ τὰ καταλοῦσι· μὰ ἢ γνῶσι κεῖ πού βρίσκειται καὶ τὸ ἄρετῆς τὰ δῶρα, ξάζουν παρὰ βασιλεία παρὰ χωριὰ καὶ χώρα.
- » 961—2 Καλὰ τὸ λέῃ ὁ φρόνιμος, ὁ λόγος πὼς κομπώνει, καὶ ἢ τὸς ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ τὸν ὀμναλὸ ζαβώνει.
- » 967—8 γεῖς λόγος εἶναι παλαιός, καὶ ἀληθινὸ τὸν κρίνω, ὅπ ἀφουκρᾶται κοπελλιὸν γίνεται σὰν καὶ ἐκεῖνο.
- » 1002 Ἄν ἐκακούρησῃ ἢ πληγῆ, καλὸς γιατρὸς τὴ γιάινει.
- » 1085—6 Τὸ πρᾶμα πού ἔχει δυσκολιᾶς τὸ πρᾶμα πού δὲ μοιάζει, ὅπου ἔχει γνῶσι, ἄς τὸ θωρηῇ, καὶ ὄμπρὸς ἄς τὸ λογιᾶζη.

- » 1087 Ὅποια πληγώθη στήν τιμὴ, ποτε ντῆς δὲν ἐγιάνε.
- » 1185 Καλὰ τὸ λέν οἱ φρόνιμοι καὶ τοῖ γυναῖκες ψέγου, γιὰ ὅλο τὰ χειρότερα καὶ τὰ κακὰ γυρεύγου, καὶ δίχως γνῶσι τοῖ κρατοῦ καὶ πελεῖς τοῖ κρίνου, γιὰτὶ διαλέγουν τὸ κακὸ, καὶ τὸ καλὸν ἀφίνου.
- » 1197—8 Ὅποιες στήν τιμὴ ἔτοι ἄσκημάδια βάνου, σαπούνια δὲν τὰ πλύνουσι, μηδὲ νερὰ τὰ βγάνου.
- » 1363—4 Φίλος γιὰ φίλον εἶδαμε νὰ πέση ν' ἀποθάνη, καὶ τοῦτᾶ ναι τὰ πωρικά, ὅπου ἢ ἀγάπη κάνει.
- » 1287—8 Καλὰ τὸ λέῃ ὁ φρόνιμος, ἀπ' ὅλα τὰ λογιᾶζει, ὁ πόνος ὁ βαρύτερος τὸν ἀλαφρὸ σκολιάζει.
- » 1294 Τὰ πρᾶμα ὁ καιρὸς γλυκαίνει καὶ ἀλαφρένει, τὸ θάνατο μηδὲ γιατρὸς μηδὲ χορτάρι γιάινει· ἐκεῖνος εἶν' ἀγιάτρευτος, καὶ ὁ κύκλος ὡς γυρίση, δὲν ἤμπορεῖ ποτε νεκρὸ στοὺ λάκκο νὰ βουτηθῆ· στ' ἄλλα, πού φέρουν οἱ καιροὶ μάχες γὴ πόθου ὀδύνη, γυρίζει ὁ πόθος ἔς ὄργιτα, καὶ ἢ μάχη ἔς καλωσύνη· συχνὰ ὅλα μεταλλάσσονται, καὶ τὰ βαρὰ λαφρένου, ἂμ ὄντεν ἐρῶ ὁ θάνατος σκολιάζουν καὶ σωπαίνου.
- » 1323—4 Ἄς πορπατῆ ἔστ' ὁ καιρὸς, καὶ ὁ κύκλος θέλ' ἀλλάξει, μὲ τὸν καιρὸ ὅλα τὰ νικᾶ ἢ φρόνεψι καὶ ἢ τάξι.
- » 1345—8 Ἐτοῦτο εἶναι φυσικό, καὶ ὅπ' ἀγαπᾶ φοβάται, γιὰτ' εἶδαμε πολλὰς φορὰς καὶ ὁ πόθος λησιμονᾶται, καὶ ὅπου ναι ἀγάπη γκαρδιακή, εἰς ὅποιον καὶ ἂν λάχη, πάντα φοβάται καὶ δειλιά νὰ μὴν τοῦ φέρη μάχη.
- » 1395—6 Ἄς τάξω ὁ κακορρίζικος πὼς δὲ σ' εἶδα ποτε μου μά' ναν κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτου καὶ ἢ σβησέ μου.
- » 1399—400 Καλλιὰ ἔχω σὲ μὲ θάνατο παρ' ἄλλη μὲ ζωὴ μου, γιὰ σέναν ἐγεννήθηκα στοὺν κόσμῳ τὸ κορμί μου.
- » 1480 Μιὰ ἀγάπη μπιστικὴ σταὶ κόκαλα πομένει.
- » 1581—2 Δεῖξε χρυσάφι καὶ φωτιὰ τοῦ κοπελλιὸν νὰ πιάση, νὰ δῆς πὼς τρέχει στὴ φωτιὰ, καὶ εἰς τὸ κακὸν τ' ἀράσσει.
- » 1591—4 Καὶ τὸμ' ἀρχίση τοῖ μικρὸς Ἐρωτᾶς νὰ πατάσση, δὲν ἔχου γνῶσις δύναμι ν' ἀφήσου νὰ περάση, μὰ ἔν εὐκολὸς στοὺ μπερδεμα, καὶ τὸ πιαστοῦ στοὺ δίχτυ, εἰς ἀφορμάγραν εἶδαμε ὁ πόθος πὼς τοῖ ρίχει.
- » 1630—6 Τ' ἄγρια θεριά μερώνουσι μὲ τὸν καιρὸ σταὶ δάση, μὲ τὸν καιρὸ τὰ δύσκολα καὶ τὰ βαρὰ λαφρένου, οἱ ἀνάγκες πάθη καὶ ἀρρωστειᾶς γιὰτρεῦνται
[καὶ γιάινου.
- Μὲ τὸν καιρὸ οἱ ἀνεμικὲς καὶ οἱ ταραχὲς σκολιάζου, καὶ τὰ ζεστὰ κρυγαίνουσι, τὰ μαργωμένα βράζου· μὲ τὸν καιρὸν οἱ συννεφιᾶς παύγουσι καὶ οἱ ἀντάρες, καὶ εὐκὲς μεγάλες γίνονται μὲ τὸν καιρὸ οἱ κατάρες, ὅ τι ναι σήμερο πρικύ, ταχιά ναι σὰν τὸ μέλι.
- » 1642

- » 1646 Πολλά μεγάλο χάρισμα στὸν ἄθροπ' ν ἡ γνῶσι.
 » 1682 Εἶδαμε τὰ βάσανα εἰσὲ πολλοὺς κ' ἐπάψα,
 τὸ καλοκαίρι βροχερὸ καὶ τὸ χειμῶνα κίψα.
- ▲
- στ. 24—26 Οἱ νιούτσιες οἱ ἄγνωστες πιάνονται σὰν τὸ ψάρι.
 Μὲ λίγο βρῶμα κι ἄφαντο χάνουσι τὴν ἐξάν τως,
 τὰ ὕστερα δὲ γνῶθουσι, μὰ θέλουσι τὴν χαρὰν τως.
 » 100 Ὅποιες πιστεύου' ς ὄνειρα γιὰ πελελῆς τοῖ κρίνω.
 » 139—144 Ἄθροπος κάνει τοῦ κορμιοῦ ἐκεῖνο ὅπου θέλει,
 ἔτσι καλὸ σὰν καὶ κακὸ, ὄχι καὶ νὰ τοῦ μέλλῃ
 δὲν εἶν' ἐπὰ μελλούμενα, μηδ' ὄνειρά' χου χάρι
 νὰ φέρουσι τὸν ἄθροπο σὲ βάσανα καὶ βάρη
 ὡς στρώση τὸ κλινάριν του ὁ καθενεὶς κοιμάται,
 καὶ πελελὸ τὸν κράζουσι τοῦτ' ὅποιος τὰ διηγᾶται.
 » 189—190 Οἱ φρόνιμοι στὰ ὄνειρα γελοῦ, δὲν τὰ ψηφοῦσι,
 μὰ οἱ πελελοὶ πιστεύουσι τα κι ἄλλοι πού δὲ γρικουσί.
 » 222 Καὶ πάντ' ὁ πλούσιος τοῦ φτωχοῦ εἶναι ψομί
 [καὶ βρῶσι.
 » 257—8 Ὁ κύκλος τοῦ καιροῦ ἀνεβοκατεβαίνει
 κ' ἡ φρονομιάδα ναι γιαιτρός, καὶ καθ' ἀνάγκη γιαινεῖ.
 » 269—72 Ἐλίγον κόπ' ἔχ' ὁ γονεὶς τέκνο νὰ φανερώσῃ,
 μὰ νὰ τὸ κάμῃ τὸ ἡλικιᾶς καὶ πράξῃς νὰ τοῦ δώσῃ.
 ς τόπο μεγάλο καὶ ψηλὸ κ' εἰς πλοῦτος νὰ τὸ βάλῃ,
 εἶν' ὅπου φέρνουν τοῦ κυροῦ κόπο πολὺ καὶ ζάλη.
 » 359—60 Ἡ ἔσμιξι πού ναι στανικῶς οἱ φρόνιμοι λογιαῖζου
 μάχη κουρφή, βάρος πολὺ κι ὀχθηριτα τήνε κράζου.
 » 382 Κάμε το θεληματικὰ τὸ γίνεται στανιό σου.
 » 481 Μὰ σὰν ἀρχίση τὸ κακὸ, ἀπομονή δὲν ἔχει,
 μὰ πάντα στὸ χειρότερο γλακᾶ καὶ πάντα τρέχει.
 » 497 ἔξ. Ὡς καὶ τὰ ζά, πού δὲ νογοῦ, λογαριασμὸ δὲν ἔχου,
 εἶντά' ν ὁ πόνος τοῦ παιδιοῦ, γρικουσί καὶ κατέχου,
 καὶ τὴν ζωὴν τως δὲν ψηφοῦ, βοήθεια νὰ τὼς δώσου,
 καὶ παίρνουσινε θάνατο, ὄγια νὰ τὰ γλυτώσου,
 ὡς κ' εἰς τὰ δάση τὰ θεριά, πού λύπησι δὲν ἔχου,
 καὶ ζοῦσι μὲ τὴν ἀπονιά, κι ἀγάπη δὲν κατέχου,
 καλὰ καὶ θρέφονται μὲ κριάς, ἀπ' ἄλλα ζὰ στὰ δάση,
 πάντα ντως σάρκα ζωντανὴ σιχαίνονται νὰ φάσι.
 » 545—6 Ὁ καιρὸς τὰ πράματα χίλιες φορὲς τ' ἀλλάσσει,
 καὶ χίλιες γνῶμες ἄθροπος ἔχ' ὥστε νὰ γεράσῃ.
 » 561—2 Ἡ μιὰ συγκόβγει σὰ θωρῶ, κ' ἡ ἄλλη τὸν τρωπώνει,
 ἡ μιὰ τὰ κάνει τὰ κακὰ, κ' ἡ ἄλλη τοῖ τὰ χροπώνει.
 » 600 Ἀνάθεμα τὰ φύλαγε, Νένα μ' ἡ μοῖρ' ὀπίσω.
 » 601 ἔξ. Ὅποιος τοῖ μεγαλότητες ζητᾶ τουνοῦ τοῦ κόσμου,
 καὶ δὲ γνωρίζει, πὼς ἐπὰ διαβάτης εἶν τοῦ δρόμου,

- μὰ ρέμπεται στοῖς ἀφεντιές, σὰ πλούτη ντου καυκάται,
 ἐγὼ ἄγνωστο τότε κρατῶ, καὶ πελελὸς λογάται·
 τοῦτ' ἂν ἀθοὶ καὶ λούλουδα, διαβαίνουν καὶ περνοῦσι,
 καὶ μεταλλάσσουν τα οἱ καιροί, συχνιά τὰ καταλοῦσι·
 σὰν τὸ γυαλὶ ραῖζουσι, σὰν τὸ καπνὸ διαβαίνουν,
 ποτὲ δὲ στέκου ἀσάλευτα, μὰ πιλαλοῦν καὶ πηαίνου,
 κι ὅσο πλιά ἢ μοῖρα σὰ ψηλά τὸν ἄθρωπο καθίζει,
 τόσο καὶ πλιότερα πονεῖ, ὄντε τότε γκρεμνίζει κτλ.
- » 615 Ἔτσι τόχει φυσικὸ τοῖ μοίρας τὸ παιγνίδι,
 νὰ παίρν' ἀπὸ τὴ μιὰ μερὰ, στὴν ἄλλη νὰ τὰ δίδῃ·
 ἄμ' ὅποιος σὲ φτωχεῖα πολλὴ ἀναθραφῆ, δὲ χερζεῖ,
 τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα, ὡς θέλει νὰ γυρῖζη,
 καὶ πάντ' ἀνέγνοιος πορπατεῖ, κι ἂν τρώῃ, κι ἂν
 [κοιμάται,
 τοῦ ριζικοῦ τὴν ὄργιτα ποτὲ δὲν τὴ φοβᾶται.
- » 681 ἐξ. Σὰν οἱ ὀλπίδες οἱ πολλὲς τοῖ πελελοὺς κομπώνου
 ἐκείνουσ, πὸν σὰ νέφαλα χτίζουσι καὶ θεμελιώνου,
 καὶ δείχνουσι ἀλαφρὸ πολλὰ κ' εὐκόλο κάθε κόπο,
 γίνουσι μὲ καιρὸν ὄχθροὶ μεγάλοι τῶν ἀθρώπων κτλ.
- » 712 ἄρρωστος ὅπ' ἀπορριχτῆ, γιὰτὸς δὲν τότε γιαίνει.
- » 717—20 Ὡ ριζικὸ ἀκατάστατο, ἀναπαημὸ δὲν ἔχεις,
 μὰ πὰ κ' ἐκεῖ σὰν πελελὸ περιπατεῖς καὶ τρέχεις.
 Ὅντε σὰ ὑψηλὴ μᾶς πετᾶς, τὰ χαμηλὰ γυροῦγεις,
 κι ὄντε μᾶς δείχνῃς τὸ γλυκύ, τότε μᾶς φαρμακεύγεις.
- » 725—26 Φτωχὴ φτωχὸν ἐγάτησε, καὶ πόνο δὲν ἐγρίκα,
 κι ἂ φτωχικὰ περάσασι, τὸν πόθον ἐχαρῆκα.
- » 737—8 Εἶντα πολλὴ θαραλάμη παρηγοριὰ μεγάλη,
 εἶναι στὸν κακορρίζικο τὰ δάκρυα ὄντε τὰ βγάλλῃ.
- » 1038 Ἐδὰ ῥθασι τ' ἀπαρθινὰ, κ' ἐπάψαν τὰ παιγνίδια.
- » 1230 Ὅπου χάσεν τὸ λαὸ, ἐχάσεν καὶ τὰ πλούτη.
- » 1379 Στὴν καλομοιριὰ χάνεται, δὲν κατέχει,
 καὶ μέσ' στὴ βρούσι κολυμπᾶ, λέει νερὸ δὲν ἔχει.
- » 1394 Ὡσὰν ἀνοίξῃ ἡ χεῖρα σου, ἄνεμος εἶν γεμάτη.
- » 1425—6 Ὅπου ἂν ἀθρωῶποι καὶ φελοῦ, κ' ἔχουσι ἀντρεῖα
 [καὶ γινῶσι,
 μὴν τοῖ ξορίζου, γιὰτ' αὐτοὶ τὸ θέλου μετανιώσει.
- » 1584 Πόσα φέρουσι οἱ καιροὶ καὶ κάνουσι κ' ἐκάμα.
- » 1817 Πάντα φοβᾶτ' ἀπ' ἀγαπᾶ, πάντα δειλιᾶ μὴ χάσῃ,
 γιὰτὶ συχνιά τὸ ριζικὸ τὴ γνώμη μεταλλάσσει.
- » 1910 Ἦρθεν ἡ ὥρα νὰ γενῆ ἡ σάρκα πάλι χῶμα.
- » 2014 Ταχιά κερδαίνουσι πολλοὶ σήμερον ὅ τι χάσου.

E

- στ. 275 Ἡ τύχη θέλησε ξύλα ξερὰ ν' ἀθίσου.
- » 544 ἄθρωπος μὲ ἄθρωπο πρᾶμα μὲ πρᾶμα μοιάζει.

- » 593—4 Ζωή μου κακορρίζικη πολλά τυραννισμένη,
κ' εἶντα μαντᾶτο ἐγνοϊανὸ εἶναι ποῦ σ' ἀνιμένοι;
- » 599 Εἰς τὸ μὲ βλάφτει προθυμῶ, τὸ μ' ἀλαφρένει φεύγω,
καὶ τὸ δὲ θέλω νὰ μοῦ ποῦ, μὲ σπούδα τὸ γυρεύγω.
- » 613—4 Τὸ γίνηκεν ἐγίνη,
καὶ δὲν μπορεῖ ποτέ ντου μπλιὸ ἀκάμωτο νὰ μείνη.
- » 735—6 Καλὰ τὸ λὲν οἱ φρόνιμοι, ἡ ἀγάπη φόβο φέρνει,
κ' εἰς ἓνα πρᾶμ' ὅπ' ἀγαπᾶ, χίλιες φορὲς γιαγέρνει.
- » 755—6 Μὰ λαχε τοῦτο γιατρικό, μὲ τὴ χαρὰν ἢ πρίκα
τὰ δυὸ συγκεραστήκασι ὁμάδι κ' ἔσμιχτήκα.
- » 759—60 Ἐτοῦτο γίνη σὲ πολλούς, στὴν πίκραν ἐγλυτῶσα,
μὰ στὴ χαρὰ ποθᾶνασι, καὶ ξάφνου παραδῶσα.
- » 926 Πόνοι δάκρυα κλάμηατα ἄθρωπο δὲ γλυτώνου.
- » 1033 Δὲν εἶν στὸν ἄδη ριζικά, δὲν εἶν στὸν ἄδη μοῖρες,
δὲν εἶν στὸν ἄδη κέρδητα, καὶ σώνει σ' ὅ τι πῆρες.
- » 1079 Τὸ ῥθη καιρὸς τοῖ χωρισᾶς, πόσον καημὸν ἀφίνει.
- » 1191 ἔξ. Εὐκόλον εἶναι τὸ παιδί, μὲ τὸ γονεῖ ντ' ἄ σφάλῃ
καὶ τοῦ ῥγιστῆ, στὸ σπλάχνος του νὰ τὸ γιαγείρῃ πάλι.
Τοῦτᾶ ἔν τσὶ φύσις τὰ κουρφά, βρῖσκει τ' ὅπ'
(τὰ γυρεύγει,
καὶ ἀνὲν κι ὁ κύρις τὸ παιδί κι αμιὰ φορὰ παιδεύγῃ.
μὲ τὸν καιρὸ σκολάζεται ἡ μάχη καὶ τελειώνει,
καὶ τὸ κακὸν ὁπού γραψε μ' ἄλλο κακὸ τὸ λειώνει.
Εἰς ἓνα πρᾶμα μοναχὰ συμπάθειο δὲν εὐρίσκει,
ὄντε τὸ σφάλμα στὴν τιμὴ πληγῶνει καὶ βρῖσκει.
Τοῦτο δὲν ἔχει γιατρεία, γιατί πολλὰ πληγῶνει,
οὐδὲ πάστρεύεται ποτὲ ἐκεῖ π' ἀνεμουρδώνει.
- » 1204 Εὐλά δὲν εἶχαν οἱ φωτιῆς καὶ πάραντας ἐσβῆσα.
- » 1354 Εἰς μιὰ μπामπακερῆ κλωστή ἡ ζῆσί μου κρεμάστη.
- » 1436 Τσ' ἀνάγκες καὶ κακὰ ἡ σύβασι τὰ γιαίνει.
- » 1452 Τὸν ἥλιο βλέπει καὶ φωτιὰ γιὰ νὰ θωρῆ γυρεύγει.
- » 1485—6 Τὴν εὐκὴ μας νὰ χουσι παιδιὰ καὶ τῶν παιδιῶν τως,
καὶ νὰ πληθὲν οἱ οὐρανοὶ τὸ πρᾶμα καὶ τὸ βιόν τως.
- » 1520 Τὸ ρόδο κι ὁμορφος ἀθὸς γεννᾶτα μέσο στ' ἀγκάθι.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. CXXV εἰς τὸν τελευταῖον στίχον

			[ἀντὶ Obercche γράφει Orbecche.
»	CLXXXIX εἰς στ. 3	ἀντὶ Χετὸς	» τὸ Χ εἰς
»	8 στ. 190	ἀντὶ τοιχιά	» τειχιά
»	107 » 335	» γκρεμίζομαι	» γκρεμνίζομαι
»	15 » 381	» μάννα	» μάννα
»	19 » 486	» ξεστίχου	» ξεστήχου
»	28 » 746 κλπ.	» ἀφοῦσα	» ἀφοῦσα
»	31 » 821 κλπ.	» ἀσούσουμος	» ἀσούσουμος
»	45 » 1237	» ἀνυφαντῆς	» ἀνυφαντῆς
»	59 » 1607	» ἐβράδιασεν	» ἐβράδειασεν,
		[ἐνύχθιασε	» [ἐνύχτιασε
»	95 » 1783 κλπ.	» μαραμένη	» μαραμμένη
»	67 » 1846 κλπ.	» πανὶ	» παννὶ
»	69 » 1876	» ξενιτιὰ	» ξενιτειὰ
»	69 » 1897	» τάκουσεν	» τόκουσεν
»	73 » 1988	» ἀπηλογήθη	» ἀπιλογήθη
»	76 » 2084	» ἐκακωσυνεύ-	» ἐκακωσυνεύ-
		[τηκε	» [τηκε
»	77 » 2115	» ἀναντρανίση	» ἀνετρανίση
»	78 » 2132	» μέλει	» μέλλει
»	80 » 2207	» βγενιὰ	» βγενειὰ
»	91 » 213	» δοσίση	» δροσίση
»	97 » 382	» σταῦλο	» στάβλο
»	78 » 409	» ἐρέμπετο	» ἐρρέμπετο
»	120 » 1008	» μασσῆ	» μασῆ
»	131 » 1322	» ἀναρίματα	» ἀναρρίματα
»	137 » 1480	» καντάρια	» κοντάρια
»	142 » 1621	» ὄσαν	» ὠσαν
»	152 » 1912	» τοῦ	» του
»	192 » 645	» καταλογιάσαι	» καταλαγιάσαι
»	193 » 570	» ἀντιλάρισμα	» ἀντηλάρισμα
»	209 » 1022	» ΑΡΕΤ.	» ΡΗΓ.
»	209 » 1040	» ὁμορφότατον	» ὁμορφώτατον

784

- » 229 Εἰς τὸ τέλος τῶν κριτικῶν παραλλαγῶν τοῦ στ. 1591 ἀντὶ καὶ ν' ἀρχίση » καὶ τὸ ν' ἀρχίση
- » 234 Ἡ σελὶς τοῦ Χ 309 εἶναι κενή, ὥστε γραπτέον ἀντὶ τοῦ 309 τὸ 310 καὶ καθεξῆς μέχρι τῆς σελίδος 327
- » 240 στ. 130 ἀντὶ μελετᾶ γράφει μέλλεται
- » 251 » 430 » δυσκολιᾶς » δυσκολιᾶς
- » 257 » 608 » στέκυσ » στέκου
- » 260 » 686 » βάθη » νέφη
- » 288 » 1457 » ζάζει » ξάζει
- » 302 » 1857 » λλεύτερη » λεύτερη
- » 312 » 95 » κοίτουςου » κείτουςου
- » 326 » 472 » μόνο » μότο
- » 341 » 896 » τρύπα » τρυπα
- » 357 » 1318 » ἐράϊσε » ἐρράϊσε
- » » » 1331 » τραυλή » τρευλή
- » 365 » 1540 » τίς » τίς

Ἄλλα σφάλματα ὀλιγώτερον σημαντικὰ δὲν κατεγράφησαν.



ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος		
Εἰσαγωγή	σελ.	I—CLXXXX
Ποίημα μετὰ τῶν κριτικῶν παραλλαγῶν	»	1—366
Σημειώσεις	»	367—457
Γ. Ν. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς γλώσσης (τοῦ Ἑρωτοκρίτου	»	458—468
Βιβλιογραφία	»	469—476
Γλωσσάριον	»	477—744
Παραρτήματα	»	745—782
Τυπογραφικὰ σφάλματα διορθωτέα	»	793—794

Ὅτις φωτοτυπικοὶ πίνακες τοῦ χειρογράφου ἐν τέλει.



Δείκατος πιτόφορος ἀπολοβιζάνιο φε
 ἐπόλησι βασιλική, κ' πλόσια πλιά παρ' ἄλλοι,
 κ' μεπέσι κάρχοβια, κ' μαφριβὰ μετ' ἄλλοι.
 Φρόβαλε, κει ἀλοδο ἀκαυ καβελάρης,
 Ἰυρίδα Ἰυβζαβίλις ὄβιος, ὀκαθακαρής.
 Μήκαβαλάρης ἡχοση, κ' ἡχοση πεδολαίης,
 κ' ἀπομακρὰ ἐφχμήβαρε, κ' λαμπκαρε ἡεράβης.
 Φη πεδολαίης ἡχε ὀμπρος χρισ' ἀρμαλα ἐφορῶσα,
 κ' ἰασααθία βασιδ' ὀδύμη, ἐκκ' πεπορπαλῶσα.
 Κ' κ' αβαλάρη ὀπίσθι ὀμορφα ποδμομένη,
 κ' παραπέκαυ ὀφειντος σαυίλαυ μαφριμένη.

Κιομπρὸς

ΠΙΝΑΞ 2 (Σελ. Χειρογράφου 127)



Δεκάτος τρίτος βοτόκριτος ἀποκνήδων χορά Τησαθίμα
 ρθην λαός ἀρήφηνος ἐβήματι ἀφόρος,
 ποήπερο ὀρολόκριτος ἴσοσιν ἀπυροφόρος.
 Συνα φανὶ ὀλομαβρο τὸματι ποδὶ ἀσσορ,
 ἡ μίσα σὸλτος ἐλαμπε σαρλοφικάρη τᾶσσορ.
 Ὀλι ἐπαθίκαυ, ἡ θορὴ ἐνάλοδο ἀξιομίμο
 μεκαβελάρη ὀμορφο ἀνλοῖ βογραφισμίμο.
 Ασσρην φανὴν χρισὸ ἀρδρὴν ἡλὸν ἡφασσῶτα,ῆ,
 ἡ μεμεδάλη ματορὴν σκεπαθὴν ταρμαλαῆ.
 Καμὶ ἔβα λερὴν ἡφασσῶτα ἡ ἐματορὴν ἐβήν
 πᾶσφρὴν ἔβα, ἡ ταρμαλα, ἡ φερέλον ἡ κλιν.

Φίλιππος

ΠΙΝΑΞ 3 (Σελ. Χειρογράφου 135)

Βιβλίον
 Καί φέρεται ἐξεφύλασσε μελιχός τὰ φορῶνται,
 ἀνάστημα το λολισμοῦ, καὶ τῆς φιλίας τῆς πρᾶξιν.



Περὶ τοποῦ ἐσαύλασε ὄχαρὶ δῆμος Ἰωαβὰ τῆς κληῖς

Γρίκισε ὄχλοχέρων τοποῦ κληῖς ἐθῆρ,
 καὶ πῶς κληῖς ἐπλίθου μελιχάνα ἐκλήρ.
 αὐ ἐτρέφε μελιχάρα, καὶ μετὴν μεταδάσθιν,
 καὶ το κληῖς ἐγύρεθε τὰ ὄσθιν γαυλοπίασθιν.
 Ἡβρῆκε το δὲ κληῖς, καὶ το δὲ κληῖς ἐθῆρ,
 βαλο κληῖς ποκάμα δαυαλο θῆμα κληῖς.

Ἡβρῆκε

ΠΙΝΑΞ 4 (Σελ. Χειρογράφου 144)

12
 III
 ἀκίμπουσα τὴν κεφαλὴν ἔττει Ἰδρυμὶ σάμῃ ἦτο
 ἠπόλεμόν τ' ἀδούρον, χ' ἰδρυμὶ ἐκράβετο



Περιλοπὸς ἔριξε ὀφθαλμὸν τοῦ βύτηρο ἀρατίου
 ἦδ' ἐν τοῦ μικτοῦ ἀπολιμακρυῖα
 αἰκονοματὰ τὸ κριτικὸν ἔδοξε ἀμασέδα
 τορικοστράτη, τὸ δ' ἐπὶ κ' ἔβρε ἀπολιμακρυῖα
 εὐχὸς οὐκ ἔλαβοματὰ, μᾶνχε μετὰ δὲ βάλει
 σαδρακὸς ἐσκόττειε γὰρ φαλαγγεῖα παλιν

ΠΙΝΑΞ 3 (Σελ. Χειρογράφου 203)

Θα Ταλόδια ἄκτιστοῦς Τα δάπρια ἐπλήθυνα,
 ἢ πλιά κικυῖα, ἢ πλιά δρυμιά ἐκλάφαν μελικυ
 ἰακίς, κ' ἡμέρα τόδελε βόιλας μαυροκελίση,
 ἐδομαλίσαση, κ' ἔδω χίλιες εὐχίς Τυλίση.
 ἄμο ἐφιδύσατε Τυλί' τοῦ ἡβμάτους ἐφοῦσα,
 μελιδομάρις, κ' ἐβαρμῆς τοῦ ἀποχερέλῆσα.



Περικλοπὸς ἐδερρόμλασε ἡτορὴν ἠερολόκρηλο δαλογοπα
 ποχορρομῶνδς ἢ ἐκὴ ἡ'λορ κ' ὀποδιδύροσθ
 ὄλε γα σ' αἰμῆρομο, πῶν μῆνα, πῶν ἡμέρα,
 κῶς γαλειδῶσθ δῆροσε Ταπρικιαμῆνα Γερα



ΠΙΝΑΞ 6 (Σελ. Χειρογράφου 308)

396

κιάτ' ελκε πέρη βασιλιά, κιάλπίβης κιάμ' εμα,
δύομα λυέβρια απ' εδα πασοχο μιλημέμα.
κιάλπίβη, όχη σιααβρία, μα κιάόκιο τ' αφιμιάσ,
μα κιά αφκιο αδδίαολα Γ'άβια μα παρασ.



εχ αφικε όβασιδιά πλιά μα Γ'άμαθιβίμη,
σκιάφλη βικιά φιλιόρε, τ'άστ'άλεαο Γορ βάμη.



ΠΙΝΑΞ Υ (Σελ. Χειρογράφου 396)

ἀρχιερατικῆ ἀρχαίῳ σοδὴξίῳ, κ' ἐκνήρι,
 πρυθάνῃ μελιδότῳ πολὲ δερ τῆ ἀφῆρι.
 κρησῶς, κ' ἀρχιεραίῳ ἴσση χαρὰ ἱερῶν,
 πῦ ἐπεριουαίκασι ὅτι γὰρ τῆ κῶξου.
 ἀλλὰ κα φίλα τῆς καρδίῳ, ἐμπήκε κ' ἀρεῖσῳ,
 σαγῆς ἐδελιμάλεφε σ' ἐκκὸ πρὸ κεδῆμῳ.
 ἀσκεν ὀρολόριος πᾶντα σῆμα ἑορῆς,
 κ' κῶξίτες ἐπάφασκ, κ' κῶμαίτες ἐφῆδα.



Περιλοπὸς ἐπίδερε κ' ἀρεῖσῳ ἡσὸ παδάλλι ἀμῆλα,
 μελιδότῳ κ' μεῖσῳ, πρὸλες ἀποχώρα,

BRITISH

ΠΙΝΑΞ Β (Σελ. Χειρογράφου 490)

16



